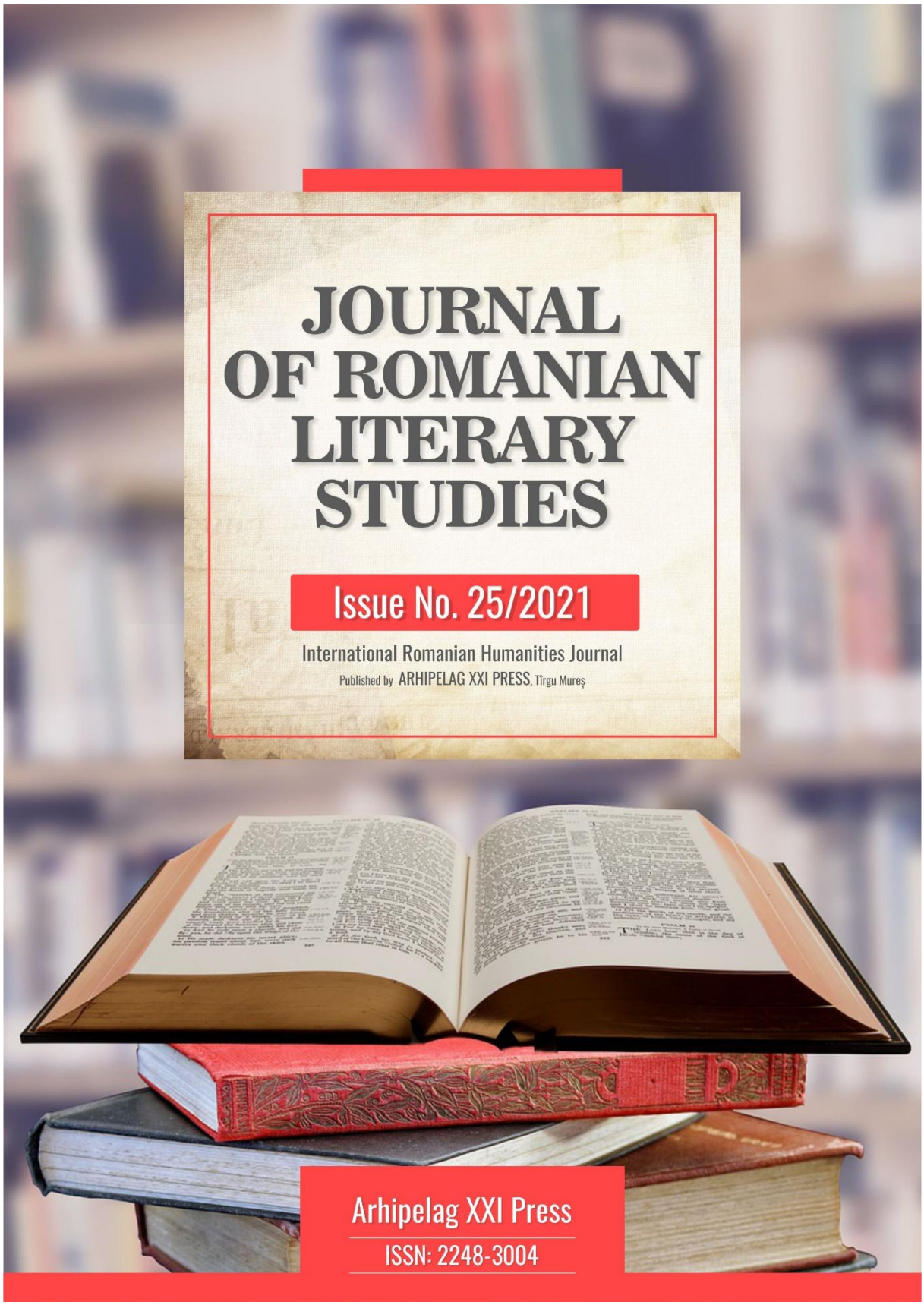
JOURNAL
OF ROMANIAN
LITERARY
STUDIES
Issue No. 25/2021
International Romanian Humanities Journal
Published by ARHIPELAG XXI PRESS, Tîrgu Mureş
Arhipelag XXI Press
ISSN: 2248-3004

The Journal of Romanian Literary Studies is an international online journal published by the ALPHA Institute for Multicultural Studies in partnership with Arhipelag XXI Press. It is an academic publication open to academics, literary critics, theoreticians or researchers who are interested in the study of Romanian literature, as well as the Humanities. Our essential goal is to set communication paths between Romanian literary and humanistic research and the contemporary European cultural discourse, bringing the most valuable phenomena recorded in the Romanian culture into a beneficial dialogue with the other European cultures.

SCIENTIFIC BOARD:

Prof. Virgil NEMOIANU, PhD
Prof. Nicolae MANOLESCU, PhD
Prof. Eugen SIMION, PhD
Prof. George BANU, PhD
Prof. Alexandru NICULESCU, PhD

EDITORIAL BOARD:

Editorial Manager:
Prof. Iulian BOLDEA, PhD

Executive Editor:
Prof. Al. CISTELECAN, PhD

Editors:
Prof. Cornel MORARU, PhD
Prof. Mircea A. DIACONU, PhD
Prof. Dorin ŞTEFĂNESCU, PhD
Assoc. Prof. Luminița CHIOREAN, PhD
Assoc. Prof. Dumitru-Mircea BUDA, PhD

The sole responsibility regarding the contents of the articles lies with the authors.

Published by
Arhipelag XXI Press, Tîrgu-Mureş, România, 2021
8 Moldovei Street, Tîrgu-Mureş, 540519, România
Tel: +40-744-511546
Editor: Iulian Boldea
Editorial advisor: Dumitru-Mircea Buda
Email: tehnoredactare.jrls@gmail.com
ISSN: 2248-3004

Contents

CONFESSION AND TRAUMA. 16
THE POETRY OF CONSTANȚA BUZEA 16
Prof. Ph D Iulian BOLDEA 16
UMFST „G.E. Palade" din Târgu Mureș 16

THE OBSERVER EFFECT: 23
TSEPENEAG'S *VAIN ART OF THE FUGUE* AND THE ILLUSION OF MOVEMENT, THE ILLUSION OF SELF 23
(The Observer Effect: *Vain Art of the Fugue*) 23
JD Daniel HUNT, University of Houston 23

THE LITERARY TRANSLATION TRAPS– REFINED FRENCH TEXT VS. ROMANIAN "ABSURD" TEXT 35
Les pièges de la traduction littéraire – texte raffiné français vs. texte « absurde » roumain 35
Prof. PhD Daniel GĂLĂȚANU* 35
„Dunărea de Jos" University of Galați 35

PROVOCĂRILE ACTUALE ALE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DE TIP SIMULTAN 42
Prof. PhD Elena Lucia MARA 42
Lucian Blaga University of Sibiu 42

RESILIENCE AND REFORM IN THE ROMANIAN DEMOCRACY 47
Vasile Pleşca, cercetător ştiinţific III, ... 47
Institutul de Cercetări Economice şi Sociale „Gh. Zane", ... 47
Academia Română, Filiala Iaşi 47

BREVETUL ÎN DREPTUL EUROPEAN 55
Prof. univ. dr. habil. Anca Ileana Duşcă 55
STRATEGII MODERNE DE PREDARE – ÎNVĂȚARE ADAPTATE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SIMULTAN 68
Elena Lucia Mara, Prof.univ.dr, Universitatea Lucian Blaga din Sibiu 68

CATHOLIC THEOLOGIAN HANS KÜNG (1928-2021) ND HIS ECCLESIOLOGICAL IDEAS 77
Nicolae IUGA 77
Prof. PhD., Associate Researcher Gr. I „Constantin Rădulescu Motru" Philosophy Institute, Romanian Academy 77

VIZITA APARȚINĂTORILOR ŞI IMPORTANȚA PSIHOLOGICĂ ASUPRA PACIENTULUI SPITALIZAT 83
Maria Dorina PAŞCA, Assoc. Prof. PhD 83
UMFST George Emil Palade, Tg. Mureș 83
Antonia Casiana CRIŞAN, Medic Rezident, Clinica de Pneumoftiziologie Tg. Mureș 83

PERSPECTIVES OF THE 1940's ROMANIAN ECONOMY IN VIRGIL MADGEARU'S VISION - LESSONS FOR TODAY 92
Alina Georgeta AILINCĂ, 3rd degree researcher, Ph.D., ... 92
"Victor Slavescu" Financial and Monetary Research Center, ... 92
N.I.E.R., Romanian Academy 92

CHARLES BUKOWSKI'S "HAM ON RYE", A KÜNSTLERROMAN 102
Anca BĂDULESCU, Associate Professor PhD, Transilvania University of Braşov 102

ADVERTISING LANGUAGE. THE STREET PANEL 107
Carmen NEAMJU, Assoc. Prof. Ph.D. Habil., „Aurel Vlaicu" State University from Arad 107

THE MANAGEMENT OF CRITICAL INFRASTRUCTURES IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC 116
Corina Ana BORCOŞI, Researcher PhD II, "Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu 116

PROVERBS AND PHRASEOLOGICAL EXPRESSIONS 122
IN TEACHING THE ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE FOR THE MEDICAL STUDENTS 122
Diana BOC-SÎNMĂRGHIŢAN, Assoc. Prof., PhD, "Victor Babeş" University of Timişoara 122

INNOVATION AND CREATIVITY IN WRITTEN TOURISM DISCOURSE 132
Elena Dumitraşcu, Assist. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanţa 132

DENTISTRY AS ART – AN INTERDISCIPLINARY APPROACH TO AN ESP COURSE 141
Laura Ioana LEON, Assoc. Prof. PhD, ... 141
University of Medicine and Pharmacy "Grigore T. Popa" Iaşi 141

THE RECONTEXTUALIZATION OF FOLKLORE IN THE CREATION OF THE PROSATOR VLADIMIR BEŞLEAGĂ 148
Mariana COCIERU, PhD, Senior Scientific Researcher, Romanian Philology Institute „Bogdan Petriceicu-Hasdeu", Ministry of Education, Culture and Research of the Republic of Moldova 148

EVOLUTIONISM FROM A BIBLICAL PERSPECTIVE: AN ANALYSIS OF DENNIS ALEXANDER'S BOOK: "CREATION OR EVOLUTION: SHOULD WE CHOOSE?" 159
Mihai HANDARIC, Assoc.Prof. PhD, Aurel Vlaicu University from Arad 159

GREENING THE KNOWLEDGE ECONOMY- ECOSOPHY 173
Gabriela Cornelia PICIU, Senior Researcher, PhD, ... 173
Centre for Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu" 173

THE THEOLOGICAL SYMBOLISM OF COLOURS IN BYZANTINE ICONOGRAPHY 183
Ioan CHIRILĂ, Fr. Professor PhD,Stelian PAŞCA-TUŞA, Lecturer PhD, ... 183
Bogdan ŞOPTEREAN, PhD Student, Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca 183

REAL AND VIRTUAL IN CONTEMPORARY ARCHITECTURE 192
Claudiu-Alexandru TUDORAN, Assist. Prof., PhD, "Ion Mincu" University of Architecture and Urban Planning192

THE NATURE OF ARTIFICIAL IN CONTEMPORARY ARCHITECTURE 199
Claudiu-Alexandru TUDORAN, Assist. Prof., PhD, "Ion Mincu" University of Architecture and Urban Planning199

WRITERS AS DOCTORS VERSUS WRITERS AS PATIENTS 207
SCHRIFTSTELLER ALS ÄRZTE VERSUS SCHRIFTSTELLER ALS PATIENTEN 207
Simona OLARU-POŞIAR, Lecturer Ph.D., „Victor Babes" University of Medicine and Pharmacy, Timisoara 207

LINGUISTICS AND ITS BRANCHES 212
Mihaela HRIBAN, Phd Lecturer, „Vasile Alecsandri"'s University of Bacău 212

THE DIVINE MESSAGE IN THE DAILY LIFE OF TODAY'S WORLD: THE MISSIVES TO THE FIRST FOUR COMMUNITIES (AP 2, 1-28) 219
Călin-Daniel PAŢULEA, Lecturer PhD, Babeş – Bolyai University of Cluj-Napoca 219

UNICA ZÜRN, SYLVIA PLATH, JOANNE GREENBERG- „HEXENTEXTE" 231
Simona OLARU-POŞIAR, Lecturer Ph.D. 231
„Victor Babes" University of Medicine and Pharmacy, Timisoara 231

ENGLISH CULTURE IDENTITY MANIFESTATIONS 236
IN GRAHAM SWIFT'S WORK 236
Irina-Ana DROBOT, Lecturer, PhD 236
Technical University of Civil Engineering Bucharest, Faculty of Engineering in Foreign Languages 236

CIVIL MARRIAGE IN THE EUROPEAN UNION 247
Ana-Maria COMŞA, Lecturer PhD 247
Spiru Haret University, FSJSE Constanța 247

THE JOURNAL OF ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE „IZVORUL" - A PUBLICATION OF THE ROMANIAN RESEARCH INSTITUTE OF HUNGARY 256
Iudit CĂLINESCU, Lecturer, Universitatea din Szeged, Ungaria 256

THE PERSPECTIVES OF THE ACTIVITIES OF THE DOCUMENTATION AND INFORMATION CENTRES USING EDUCATIONAL ONLINE RESOURCES 269
Claudia Florina POP, Lecturer PhD., University of Oradea 269

LOGIKE – LOGOS (ΛΟΓΙΚΉ – ΛΌΓΟΣ) AND *JUS DICERE*. A PHILOSOPHICAL OUTLINE FOR A JURIDICAL LOGICS 274
Codrin CODREA, Assistant Lecturer PhD, Faculty of Law, `Alexandru Ioan Cuza` Uninversity, Iasi, Romania 274

CASE STUDY OF ADVERB OCCURRENCES 281
AND THEIR POTENTIAL TO INFLUENCE READERS' OPINION 281
Ioan Beniamin POP, Lecturer PhD, Technical University of Cluj Napoca 281

REGULATION OF THE RESERVE OF THE SURVIVING SPOUSE IN ROMANIAN CIVIL LAW 290
Ioan MICLE, Lecturer PhD, „Aurel Vlaicu" University of Arad 290

THE LIGHT IN THE ICON AND THE DARKNESS 305
Mihaela Alieta (MIRCEA) PETROVAN, PhD, „Babeş Bolyai" University of Cluj Napoca, Iconographer 305

PRIVATE SCHOOL IN THE VISION OF SPIRU HARET 315
Phd. Mihaela Florea (Constantinescu), University of Bucharest 315

A CONSTITUENT OF THE LINGUISTICS: THE SEMANTIC FIELD 326
Mihaela HRIBAN, Phd Lecturer, „Vasile Alecsandri"'s University of Bacău 326

UNRELIABILITY IN THE SHORT STORY "BRIDGE OF MUSIC, RIVER OF SAND" BY WILLIAM GOYEN 333
Oxana CREANGA, University Lecturer, PhD, Moldova State University 333

ABOUT THE SPIRITUALITY OF ROMAN AND POST-ROMAN DACIA 342
Ştefan LIFA Lecturer PhD, Western University of Timişoara 342

RETHINKING THE RELATIONSHIP BETWEEN POPULAR LITERATURE AND THE LITERARY CANON 349
Dr. Vilma-Irén MIHÁLY 349
Sapientia, Hungarian University of Transylvania, Miercurea-Ciuc 349
Human Sciences Department 349

HISTORY AND RELIGIOUS LIFE OF THE CROSS-BORDER ROMANIAN ORTHODOX COMMUNITIES 356
IN THE LANDS OF CRISANA AND BANAT 356
Ionel CHIRA, Lecturer PhD 356
Faculty Orthodox Theology „Episcop Dr. Vasile Coman" 356
University of Oradea 356

QUELQUES OBSERVATIONS SUR LA VISION ROMANESQUE DE BALZAC 369
Mihaela-Claudia POPESCU, ... University of Craiova 369

CHINA - A STRONG ACTOR ON THE INTERNATIONAL GEOPOLITICAL SCENE 378
Diana CHIŞ-MANOLACHE, university lecturer, Carol I National Defence University 378

FIGEMENT ET AFFRANCHISSEMENT DANS LE CAS DES SYNTAGMES DU TYPE Adj_1 de couleur + de + Adj_2 de couleur 385
Daniela BORDEA, Lecturer, PhD 385
University of Bucharest 385

COVID 19 CASE MANAGEMENT STRATEGIES AND THE CONTINUATION OF THE LEARNING PROCESS INSIDE "MIRCEA CEL BĂTRÂN" NAVAL ACADEMY 402
Captain (N) Eng. Ioan Gabriel MOISE, Major Mihai CHIRIŢĂ, MD, ... 402
Lecturer Edith-Hilde KAITER, PhD, "Mircea cel Bătrân" Naval Academy Constanța 402

THE IMPACT OF TERRITORIAL GOVERNANCE STRUCTURES FROM BIHOR COUNTY ON CROSS-BORDER COOPERATION DURING 2014-2020 408
POLGÁR István, PhD., Lecturer, University of Oradea 408

MEDIA DISCOURSE AS A MATERIAL AND SYMBOLIC SPACE 421
PhD. Dimitria CARMEN 421
"Ştefan cel Mare" University of Suceava 421

BETWEEN THE ART OF WORDS AND ART OF MEDICINE: ANDREAS LIBAVIUS AND JOHANNES JESSENIUS. 427
Mirela RADU, PhD. Lecturer, Faculty of Medicine, "Titu Maiorescu" University, Bucharest 427

THE ROLE OF REAL AND UNREAL CITIES IN T.S. ELIOT'S POETRY 435
Viorel STĂNESCU, Ph.D., University of Craiova 435

SMOKING AMONG YOUNG PEOPLE AND INTENT TO QUIT SMOKING. A PARADIGM IN THE FIELD OF SMOKING
Luiza-Maria DRAGOMIR 444
Research Assistant, "Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu 444

LEADERSHIP IN TIMES OF PANDEMIC CRISIS
Nicoleta LAŞAN, Lecturer PhD 458
„Vasile Goldiş" Western University of Arad 458
Claudiu SULEA 458
Masters Student, Tehnical University of Cluj-Napoca 458

TREATMENT OF TIME IN THE NOVELS 'ATONEMENT' BY IAN MCEWAN AND 'THE REMAINS OF THE DAY' BY KAZUO ISHIGURO 467
Dana Carmen ZECHIA, Lecturer PhD 467
'Mircea cel Batran' Naval Academy, 1 Fulgerului St, Constanta 467

WAITING FOR GODOT BY SAMUEL BECKETT AND *THE LAST GODOT* BY MATEI VISNIEC 472
WHO IS GODOT? 472
Andreea – Diana ALBU, PhD., West University of Timişoara 472

LEISURE AND TECHNOLOGY IN THE AGE OF GLOBALIZATION AND COVID – 19 479
Luiza-Maria DRAGOMIR, Research Assistant "Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu 479

ASPECTS REGARDING THE HUMAN DIMENSION IN THE APPROACH OF OSCE 494
Diana CHIŞ-MANOLACHE, university lecturer, Carol I National Defence University 494

STUDY OF FACTORS THAT INFLUENCE THE DECISION TO BUY ANIME RELATED PRODUCTS USING A NEW METHOD OF ANALYSIS 502
PhD Adrian Nicolae CAZACU, ... 502
Bucharest University of Economic Studies 502

DREAMY - FORMS OF NOBLE DREAMS AND SENTIMENTAL DREAMS IN THE PROSE OF SORIN TITEL 509
Georgiana Elisabeta (căs.Baciu) PANAIT, PhD. 509
Transilvania University of Braşov 509

ELEMENTE SIMBOLISTE ŞI IMPRESIONISTE ÎN NUVELISTICA LUI 517
ANTUN GUSTAV MATOŠ 517
Maria LAŢCHICI, ... 517

CHIPĂRUŞUL, THE INTANGIBLE HERITAGE OF VRANCEA COUNTY 527
Luminiţa Elena VASILIU 527
PhD, University Valahia of Târgovişte 527

HOMOSEXUALITY IN ROMANIA. BETWEEN TABOO AND DISCRIMINATION 533
George Marian ICHIM, PhD, profesor asociat 533
„Al. I. Cuza" University of Iaşi 533

LE FRANÇAIS EN DOUCEUR : VERS UNE NOUVELLE MÉTHODE D'APPRENTISSAGE DU FLE (Français Langue Etrangère) 540
Mădălina TOADER, asist.univ.dr., ... 540
Unitersity of Bucharest 540

THEOLOGICAL ACADEMY (1927-1948). AN IMPORTANT CENTER FOR GUIDING YOUNG THEOLOGIANS IN THEIR MUSICAL AND TYPICAL PREPARATION FOR THE VOCATION OF THE PRIESTHOOD. 548
Petrică Adrian RUSU, PhD Candidate, ... 548
Şcoala Doctorală de Ştiinte Umaniste şi Arte 548

THE THEME OF DOUBLE/MULTIPLE TRUTHS AND ENDINGS IN JOHN FOWLES'S FICTION 554
Dimitrie Andrei BORCAN 554
PhD, Ovidius" University of Constanta 554

AN ANALYSIS OF THE CONTRIBUTIONS TO THE THEORY OF HISTORY IN THE THINKING OF THE PHILOSOPHER STEFAN ZELETIN 561
Ionuţ HOREANU, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi 561

PRAGMATIC FUNCTIONS OF THE REPETITION OF THE COMPLEX PREDICATE WITH MODAL AND ASPECTUAL OPERATOR WITHIN THE SPANISH TELEVISUAL POLITICAL DISCOURSE 569
Laura GRAMA 569
PhD Student, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi 569

MEDIA HERO`S NAME, SURNAME AND NICKNAME 579
Marius ŢUCA, PhD 579
.... 579

ŞTEFAN BĂNULESCU'S PROSE-MYTHICAL AND FANTASTIC ELEMENTS 587
Andrada PARCHIRIE 587
Phd student, UMFST Târgu Mureş 587

ROLES OF THE HOLY SPIRIT IN THE EARLY CHURCH 595
Flaviu Andrei POP 595
PhD student, Babeş-Bolyai University- Cluj Napoca 595

DOMINIQUE GOBLET AND AMRUTA PATIL – GIVING SHAPE TO THE INTIMATE SUBJECT WITHIN THE MEDIUM OF THE GRAPHIC NOVEL 606
Alexandru COMAN 606
PhD Student, University of Art and Design Cluj-Napoca 606

COMICS VS MANHWA – BETWEEN CULTURAL THEMES AND THE INFLUENCE OF WAR 614
Alexandra BÎJA 614
PhD. Student, Babeş-Bolyai University 614

SYMBOLISM AND ORIGINALITY IN EMIL BOTTA`S POETRY 624
MITROFAN (Iorgulescu) Mariana Ionela. 624
PhD Student, 1st year, University of Piteşti 624

VICTORIAN LITERATURE AND THE ITALIANS 630
Drd. Maria Alexandra Gutuleanu, Universitatea din Craiova, Facultatea de Litere 630

THE READINGS OF A LUCID INTELLECTUAL 637
Anca BOLDEA, PDH student (IIIrd year), University of Bucharest, Faculty of Letters, ... 637
Paper coordinator: prof. univ. dr. Liviu Papadima 637
SEDUCTION IN "DON JUAN THE HUNCHBACK" BY ION CĂLUGĂRU 648

Nadia Luminița ȘTER 648
PhD student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare 648

REFLECTIONS ON THE WORK OF STEFAN ZELETIN: THE INFLUENCE OF PHILOSOPHY IN THE THEORY OF HISTORY 655
Ionuț HOREANU, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 655

THE ROMANIAN RADIO-TELECOMMUNICATIOSN, PRESENT AND PERSPECTIVES 661
Iuliana Mirela GLOGOVEANU, PhD candidate 661
Ovidius University of Constanța 661

TEORII SOCIOLOGICE DESPRE CARTIERELE MARGINALE ȘI EXCLUZIUNE SOCIALĂ 669
Ionela Maria BRAȘOVEANU (ION), Ph.D. Student 669
University of Craiova, Romania 669

EU SECURITY AND COUNTER - TERRORISM COOPERATION POLICY 677
Mariana Ana BULMEZ, PhD Candidate, „Ovidius" University of Constanța 677

THE PITEȘTI GERMAN FUNERAL SOCIETY (1876-1919) 685
Aurel RADU 685
PhD Student, University of Craiova 685

REPRESENTATIVE METAPHORS IN BLAGA'S LYRIC 692
Elena Marilena NĂSTASE (MIHAIL) 692
PhD Candidate, University of Pitești 692

ALEXANDRU CEL MARE ȘI ÎNTÂLNIREA ORIENTULUI CU OCCIDENTUL 701
Ionuț HENS, PhD Candidate 701
Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca 701

AUGUSTIN BUZURA – PUBLICIST AND FICTION WRITER 707
Antoaneta Adela SZILAGYI, PhD Candidate, „George Emil Palade" University of Medicine, Pharmacy, Science and Technology of Târgu Mureș 707

JEAN-MICHEL BASQUIAT AND ROBERT RAUSCHENBERG – INFLUENTIAL ELEMENTS 716
OF THEIR INTIMATE VISUAL VOCABULARY 716
Alexandru COMAN 716
PhD Student, University of Art and Design Cluj-Napoca 716

IMPOLITE SPEECH IN THE SADOVENIAN WORKS 724
Codruța COZMA, PhD Candidate, ... 724
Tehnical University of Cluj-Napoca, ... 724
Nord Universitar Center of Baia Mare 724

PRAGMATIC FUNCTIONS OF THE REPETITION OF THE COMPLEX PREDICATE WITH MODAL AND ASPECTUAL OPERATOR WITHIN THE ROMANIAN TELEVISUAL POLITICAL DISCOURSE 734
Laura GRAMA 734
PhD Student, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iași 734

BEHAVIORISM OR PERSONALITY DISTORTION 741

Iuliana VORONEANU (PĂUNESCU), PhD Candidate 741
1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia 741

ONOMASTIC RELATIONSHIPS BETWEEN NAME, SURNAME AND NICKNAME IN MASS-MEDIA 747
Marius ŢUCA, PhD 747
University 747

SOME ASPECTS OF THE LEXICO-SEMANTIC FIELD 754
Anca-Giorgiana MANTA (PANDURU), PhD student, University of Craiova 754

CREANGĂ'S SYNTAX - SEVERAL OBSERVATIONS ON THE 761
SUBJECTIVE SUBORDINATE CLAUSE IN *CHILDHOOD MEMORIES* 761
Bianca-Daniela POP (KOPOȘCIUC) 761
PhD Student, North University Centre of Baia Mare 761
Technical University of Cluj Napoca 761

THE OCCIDENTAL VERSION OF *HISTORY OF TROY* IN ROMANIAN MEDIEVAL CULTURE 770
Larisa-Florentina ROTUNDU, PhD Candidate 770
University of Bucharest 770

LE SOUS-TITRAGE – À LA CROISÉE ENTRE L'ORAL ET L'ÉCRIT, ENTRE INTERPRÉTARIAT ET TRADUCTION 776
Otilia-Maria COJOCARU, PhD 776
« Alexandru Ioan Cuza » University of Iaşi 776

SPAŢIUL ŞI TIMPUL – COORDONATE ESENŢIALE ÎN STRUCTURA TEMATICĂ A CREAŢIEI LUI LABIŞ 785
Mihaela-Dumitriţa BAHMAN, PhD Candidate 785
University of Piteşti 785

LINGUISTIC PARTICULARITIES IN THE TRANSLATION OF KOREAN TEXTS 791
Alexandra BÎJA 791
PhD. Student, Babeş-Bolyai University 791

AUSTRALIAN LITERATURE: A BRIEF ANALYSIS OF KATE MORTON'S STYLE AND WORK 805
Camelia Ioana IENCIU, PhD Candidate 805

THE DACIA CAR AND CHARLES DE GAULLE, BETWEEN THREE CONFLICTS 812
Gabriel-Ion DEGERATU 812
PhD student, Valahia University of Târgovişte 812

POSTMODERNISM AS A BROAD MOVEMENT 826
Cristina A. OPREAN CORNEA, PhD Student 826
„*1 Decembrie 1918*" University of Alba Iulia 826

ORAL LANGUAGE EXAMINATIONS AND ROMANIAN EFL STUDENTS 833
Andreea Paula LAURENŢIU (KOLARIK) 833

PhD student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia 833

THE MUSIC PATTERN OF LIGHT (BLAGA) 850
Maria BOCOI 850
PhD candidate, University of Pitești 850

WRITERS' BLOGS - PERSONAL ONLINE DIARIES 868
Emma-Mădălina LĂCRARU (NEAMȚU), Phd Student 868
University of Craiova 868

ASPECTS OF THE NOVEL IN G. M. ZAMFIRESCU'S PROSE – INTRIGUE 874
Cristian HOAGHEA, ... 874
PhD Student Universitatea Pitești 874

THE PRESENCE OF CHRIST IN THE EUCHARIST IN THE CATHOLIC - LUTHERAN CONCEPT 883
Daniel Ioan MICLEA 883
PhD Candidate, Babeș-Bolyai University, Cluj - Napoca 883

TRADITIONAL CHURCHES AND THE TRANSLATION OF CHURCH BOOKS AS IDENTITY RESOURCES 891
Alexandru Bogdan ROMANIUC, ... 891
PhD Student, „Babes Bolyai" University of Cluj Napoca 891

PARTICULARITIES OF THE ROMANIAN LANGUAGE IN THE ADMINISTRATIVE CORRESPONDENCE OF THE INTERWAR BUCOVINA 902
Mihaela MIHAI 902
PhD Student, „Ștefan cel Mare" University of Suceava 902

THE NEED FOR HOLOCAUST LITERATURE ADAPTATIONS FOR CHILDREN AND TEENAGERS 908
Marian SUCIU 908
PhD Student, „Babeș Bolyai" University of Cluj-Napoca 908

SYNONYMY AND ANTONYMY RELATIONS IN THE BIBLICAL LEXICON 915
Daniela ISPAS (PETCU) 915
PhD student, University of Craiova 915

ROLUL CĂMINELOR CULTURALE ÎN RĂSPÂNDIREA PROPAGANDEI COMUNISTE. STUDIU DE CAZ: RAION BUZĂU - REGIUNEA PLOIEȘTI, 1955 924
TRANDAFIR Marinela, ... 924
PhD Candidate, „Valahia" University of Târgoviște 924

EDUCATION 4.0. "FORCED" TRENDS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN PANDEMICS TIME 929
Dumitrița IFTODE, ... 929
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University 929

IOAN GROȘAN'S SHORT PROSE. S.F. AND DYSTOPIA 937
Andrada PARCHIRIE 937
PhD candidate, UMFST Târgu Mureș 937
BETWEEN EROS AND THANATOS: DESIRE AND DEATH IN 943
ION CĂLUGĂRU'S WORKS 943
Nadia Luminița ȘTER 943

PhD student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare 943

MASS-MEDIA AND DEMOCRACY 950
Ionela Maria BRAŞOVEANU (ION) 950
Phd Student, University of Craiova 950

CHRIST IN THE HISTORY OF CULTURE 959
Daniel Ioan MICLEA 959
PhD Candidate Babeş-Bolyai University of Cluj-Napoca 959

ABOUT FEMALE SUICIDE – 969
SEVERAL HISTORICAL-LITERARY OBSERVATIONS 969
Bianca-Daniela POP (KOPOŞCIUC) 969
PhD Student, North University Centre of Baia Mare 969
Technical University of Cluj Napoca 969

THE THEOLOGICAL VALUE OF PSALM 1 FOR DEVOTIONAL AND ECCLESIAL PRACTICE 979
Flaviu Andrei POP 979
PhD student, Babeş-Bolyai University of Cluj-Napoca 979

TRANSLATION NORMS IN CHILDREN'S TEXTS. DAHL'S *THE BFG* IN ROMANIAN 986
Mădălina ŞRAIER (căs. ŞTEFĂNESCU) 986
PhD Student, Alexandru Ioan Cuza University of Iaşi 986

MULTISENSORY APPROACH TO PERFUME 999
Marieta PAVEL, ... 999
PhD candidate, University of Craiova 999

THE ORAL DIMENSION OF THE INTERACTIONS IN THE DIDACTIC SPACE 1008
Adriana Emanuela CHIATĂ-STĂNESCU (Sălceanu), ... 1008
PhD Candidate, University of Craiova 1008

GLOBAL CREDIT MARKET 1015
AL-IBRAHIM AVIN (VÎRLAN-AL IBRAHIM) 1015
PhD Candidate, University of Craiova 1015

TRADITIONAL AND MODERN IN THE ACT OF TEACHING, ... 1024
LEARNING AND EVALUATION 1024
Corina TONITA 1024
Ph.D. Student , Doctoral School of Social Sciences and Humanities 1024
University of Craiova (Romania) 1024

OBSERVATIONS ON TRAVEL LITERATURE IN THE ROMANIAN CULTURAL SPACE OF THE NINETEENTH CENTURY 1032
COMĂNESCU Gabriela, ... 1032
PhD Candidate, University of Piteşti 1032

IOANA POSTELNICU DOCUMENTARY FUND 1039
Negoescu-Şupeală Maria Ionela 1039
PhD student – Bucharest University 1039

LITERATURE - THE ETHICAL - AESTHETIC RELATIONSHIP 1048
Nicoleta-Flavia Cionte (Dan) 1048
PhD Candidate, Tehnical University of Cluj-Napoca, Nord University center Baia Mare 1048

ORPHEUS AND ORPHISM. THE ORPHIC DOCTRINE 1054
Victoria Norma PETRE (GHEORGHE) 1054
PhD Candidate, University of Pitesti 1054

THE PROBLEMATIC OF WAITING IN VAIN 1058
Romulus Marius SĂLĂGEAN 1058
PhD Candidate, University of Piteşti 1058

LA POLYPHONIE NARRATIVE COMME EXPRESSION DE LA QUETE DE SENS EXISTENTIEL ET DE VERITE HISTORIQUE 1068
Roxana-Anca TROFIN 1068
PhD Candidate, Université POLITEHNICA de Bucarest 1068

MINOR COLOURS IN EMINESCU'S POETRY 1075
Roxana Maria CREŢU 1075
Phd. Student, West University Of Timişoara 1075

A GENUINE APPROACH TO MOVIE CHARACTERS AND SPACIAL INFLUENCES 1082
Roxana Silvia MORARU 1082
PhD Student, Aurel Vlaicu University of Arad 1082

ION BREAZU AND FOLKLORE 1094
Sabina Larisa MARIN (OLTEAN) 1094
PhD Candidate, „1 DECEMBRIE 1918" University of Alba Iulia 1094

SOME DATA ABOUT TWO TEACHERS WHO LED THE CENTRAL LIBRARY OF SUCEAVA IN THE FIRST QUARTER OF A CENTURY AFTER ITS ESTABLISHMENT. DEDICATION AND PASSION IN A CONSCIENTIOUSLY CHOSEN VOLUNTEER 1103
Ienache (Adamovici) Simona Teodora 1103
PhD. student, „Ştefan cel Mare" University of Suceava 1103

COMMUNISM, TRADE-UNIONISM AND LABOUR LAW IN GREATER ROMANIA AND INTERWAR EUROPE .. 1110
Sorin BUZATU 1110
PhD Student, University of Bucharest 1110

DIE DISKUSSION UM DIE GEISTIG-IDEOLOGISCHEN WURZELN DES NATIONALSOZIALISMUS AUS DER PERSPEKTIVE DER DEUTSCHEN EXILINTELLEKTUELLEN. EINE APORIE: ROMANTIK VS. AUFKLÄRUNG .. 1124
Ştefania SURDU, ... 1124
PhD Candidate, "Al. I. Cuza" University of Iaşi 1124

PARADIGM OF COMMUNICATION MANAGEMENT 1141
EFFICIENT IN SCHOOL 1141
Teodor BIVOL 1141

PhD Candidate, *"Ion Creangă"* University of Chişinău, Moldova 1141

INTEGRATIVE THERAPEUTIC STRATEGIES IN CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS 1147
Teodor-Sorin CUMPĂNĂŞOIU 1147
Phd. Student, Free International University of Moldova, Chişinău, Republic of Moldova 1147

ETHICAL OBLIGATION TOWARDS CELELAL AT EMMANUEL LEVINAS BY COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN LEVINESCIAN ETHICS AND CHRISTIAN MORALS 1165
Corina TONITA 1165
PhD. Student, University of Craiova 1165

THE NATIONAL EXHIBITION OF 1906 REFLECTED IN THE PRESS OF TIME 1172
Traian-Sorin DOROBANŢU 1172
PhD Student, University of Craiova 1172

THE IMPORTANCE OF THE NORTHERN-PONTIC CITY OF AEGYSSUS-TULCEA TODAY FROM THE PRISM OF ITS ARCHAEOLOGICAL TESTIMONY - A RICHNESS OF THE EUROPEAN CULTURAL HERITAGE 1178
Florentina TRIF 1178
Ph.D. Student, "Ovidius" University of Constanţa 1178

THE FORMATION, PROMOTION AND EMANCIPATION OF NATIONAL IDENTITY IN THE 19th CENTURY ROMANIA 1184
Veronica Florina VÎJOI (VASILESCU), ... 1184
PhD Student, University of Bucharest 1184

FOLKLORE RESEARCH METHODOLOGY – HISTORICAL VIEW 1191
Vlădulescu Elena Oana (Roşca) 1191
PhD student, West University of Timişoara 1191

THE APPEARANCE AND HISTORICAL DEVELOPMENT OF MACEDONIANS IN THE BALKAN PENINSULA 1201
Anda -Diana PÂRLEA 1201
Ph.D. Student, Doctoral School of Social Sciences and Humanities, Faculty of Social Sciences, University of Craiova 1201

DERIVATIVES WITH THE PREFIX *DES- / DEZ-* IN THE VOCABULARY OF POSTWAR ROMANIAN POETRY 1213
Claudia DRAGOMIR (DRĂGHICI), ... 1213
PhD Candidate, University of Craiova 1213

HERMENEUTICS 1220
THE IDENTITY OF A CONTROVERSIAL CULTURAL CONCEPT 1220
Liviu CHISCOP, ... 1220
Phd Candidate, The State University of Moldova 1220

THE PRESPA AGREEMENT:THE PRICE PAID FOR MACEDONIA'S EUROPEAN INTEGRATION 1227
NAKEVA Marijana 1227
PhD student, ''Dunărea de Jos'' University of Galaţi 1227

ASPECTS OF ORALITY IN GEORGE COŞBUC'S POETRY 1235
Lili VÂRTOPEANU (MOCANU), ... 1235
PhD. Student, University of Pitesti 1235

ROMANIAN ORTHODOX EPISCOPATE OF ORADEA DURING THE TIME OF THE SERBIAN BISHOPS FROM ARAD 1244
Mihai-Vasile PLAŞTIN, ... 1244
PhD Candidate, Şcoala Doctorală de Ştiinţe Umaniste şi Arte , Domeniul Teologie 1244

THE EUCHARIST IN ECUMENICAL DIALOGUE BETWEEN CATHOLICS AND LUTHERANS 1255
Daniel CORNEA, ... 1255
PhD Candidate, „Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca 1255

EUROPEAN UNION POLICY IN THE FIELD OF SEARCH AND RESCUE AT SEA WITHIN THE ROMANIAN MARITIME COORDINATION CENTER' ACTIVITY IN THE CONTEXT OF SECURING ROMANIAN'S PRESIDENCY AT IMO LONDON 2019 1265
Anca Gabriela GLOGOVEANU, ... 1265
PhD Candidate, Ovidius University of Constanţa 1265

JUVENILE CRIME: SOURCE OF NON-ADAPTATION AND SOCIAL INTEGRATION [1] 1279
-Theoretical guidances- 1279
Victor AMARANDI, ... 1279
PhD Student, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi 1279

THE ROMANIAN POETIC LANGUAGE IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY 1290
Andreea Emanuela VÎLCESCU, ... 1290
PhD Candidate; University of Piteşti 1290

ON THE HISTORY OF CHILDREN'S LITERATURE 1304
Alexandra TOMA, ... 1304
PhD student, "Aurel Vlaicu" University of Arad 1304

THE OPPRESION OF THE ROMANIAN CHURCH DURING THE COMMUNIST REGIME 1314
Daniel CORNEA, ... 1314
PhD Candidate, „Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca 1314

THE CONTEXTUAL ARCHITECTURE OF SMELL 1323
OLFACTOTHERAPY APPROACH 1323
Marieta PAVEL, ... 1323
doctorante, L'Université de Craiova – Ecole doctorale « Alexandru Piru » 1323

THE SOCIALIZATION PROCESS OF CHILD FOUND IN DIFFICULT SITUATIONS 1331
Victor AMARANDI, ... 1331
PhD Student, Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi 1331

NICOLAE BALOTĂ– BETWEEN MEDIATORS AND CONFESSIONS 1338
Paraschiva LIVADARU (căs. Miron), ... 1338
PhD Candidate, „Ştefan cel Mare" University of Suceava 1338

EPIDEMICS AND EPIZOOTICS IN THE ROMANIAN SPACE (1821-1921) 1345
Florin F. NACU 1345
Scientific researcher III Ph.D., ICSU "C.S. Nicolaescu-Plopsor", Romanian Academy, Craiova 1345

THE NUPTIAL RITES OF PASSAGE - REPRESENTATIVE ELEMENTS 1354
Dr. cercetător postdoc. Marina (Cergheș) Ioana Laura, Universitatea din Oradea..... 1354

The poem - a space for experiencing the sacred 1363

Drd. Anuței (Iordache) Ioana, Universitatea din Pitești, Facultatea de Teologie, Litere, Istorie și Arte, Școala Doctorală Filologie 1363

Sustainable Communication Strategies in Pandemic Times 1369

Associate Professor Suzana Carmen Cismas, Department of Modern Languages, The University of Agronomic Sciences and Veterinary Medicine, Bucharest, Romania 1369

Connections between Online Learning and Study Skills Progress 1383

Associate Professor Suzana Carmen Cismas, Department of Modern Languages, The University of Agronomic Sciences and Veterinary Medicine, Bucharest, Romania 1383

CONFESSION AND TRAUMA. THE POETRY OF CONSTANŢA BUZEA

Prof. Ph D Iulian BOLDEA
UMFST „G.E. Palade" din Târgu Mureş

Abstract: Constanţa Buzea is one of the representative voices of sixties poetry. The first volumes of poems are characterized by delicacy and sensitivity, balance, confession and melancholy, joy of eros and domestic calm. The later poems are dedicated to a rediscovery of the self, cultivating the wound, the frustration, the suffering of an outraged, vulnerable being, for whom resignation is the legitimate sign of accepting a condition of ephemerality and fragility, devoid of religious accents. A discreet presence in the landscape of contemporary Romanian literature, Constanţa Buzea is a poet who has yet to be read, known and commented on its true value. Her lyrics, with melancholy and serious vibrations, are characterized by the need to assume by confession of one's own condition, tragic and resigned, proud and humble.

Keyword: poetry, trauma, melancholy, confession, sensitivity.

Constanţa Buzea este una dintre vocile importante ale poeziei şaizeciste. Cărţile sale de poezii (*De pe pământ*, *La ritmul naturii*, *Agonice*, *Coline*, *Sala nervilor*, *Leac pentru îngeri*, *Răsad de spini, Pasteluri*, *Ape cu plute*, *Limanul orei*, *Poeme*, *Ploi de piatră*, *Umbră pentru cer*, *Planta memorie*, *Pietre sălbatice*, *Ultima Thule*, *Pelerinaj*, *Netrăitele*) reunesc notaţia gravă, delicateţea emoţiei şi un desen auster al traumei. Primele volume de poeme se detaşează, cum remarcă Ion Pop, prin „sensibilitate delicată, tandreţe a apropierii de lucruri, bucurie a împlinirii erotice exprimată într-un discurs echilibrat-confesiv, visător-melancolic, cu un calm «domestic» de stăpână a micului spaţiu conjugal". Versurile se resimt, însă şi de prezenţa contemplaţiei senzualiste, trasată în imagini cu restrânse, sau de inserţia tonalităţilor „solemn-muzicale, grav-melifluente" (Nicolae Manolescu). Poemele mai târzii stau sub semnul interiorizării, cultivând frustrări, angoase, semne ale suferinţei fiinţei ultragiate şi vulnerabile, care îşi acceptă cu resemnare condiţia efemerului şi a fragilităţii, în reverii elegiace nelipsite de suavitate. Nicolae Manolescu subliniază, în *Istoria critică a literaturii române,* trăsăturile caracteristice ale poeziei Constanţei Buzea, între care se remarcă vulnerabilitatea, gravitatea, dar şi ţinuta gnomică, retranşarea în interioritate, dar şi minimalismul expresiei: „Aerul dickinsonian este evident. Expresia poetică se concentrează în purul gnomism. /.../ Figura potrivită acestor poezii este epura. Nimic de prisos. Conturul unor insule de piatră ocolite de albastrul mării şi scăldate în soare. Atitudinea nu e peste tot aceeaşi, dar surprinde calmul câte unui pastel (care nu mai e amoros), aproape pillatian, în care impresiile par sculptate în cuvinte. /.../ Chiar dacă teama, regretul ori durerea sunt rostite cu gura închisă - poeme cu gura închisă - ele nu rămân neobservate. Rănile nu s-au închis, nici armele n-au fost îngropate. Seninătatea e departe. Dar poeta preferă să rămână fidelă felului ei ocolit şi răbdător de a privi lucrurile. Poezia ei se hrăneşte din mister şi ambiguitate aşa cum se hrăneşte cariul din lemn. Încet încet devine perceptibil

fondul sufletesc adânc din aceste poezii, care este unul religios, un fel de mistică faţă de un Dumnezeu precis, un naturism subtil şi integrator, extrem de democratic cu toate fiinţele, mai apropiat de franciscanismul dulce, suav şi blând al poetului din Assisi decât de severitatea ascetică a ortodoxiei".

S-a observat, de asemenea, evoluţia poetei de la obiectivarea viziunii, la personalizare şi individualizare, existând în poemele Constanţei Buzea o amprentă a timidităţii şi a tăcerii, care se regăseşte în multe dintre creaţiile ei („Sunt un om timid pe viaţă. Iată pentru ce scriu. Acest fel de-a fi, soluţia aceasta mă absolvă de riscul atât de des al minorelor schimburi orale"). Scrisul reprezintă o treaptă impersonală a sinelui, o formă de ieşire din interioritate, în versuri extatice, armonioase, cu trăiri calofile şi reverii narcotice, specifice atmosferei literare şaizeciste: „plângi cu fruntea-n perna albă/ unde părul meu demult/ a crescut încet şi singur/ din nesomn şi din oftat/ plângi în vise/ plângi în crucea păsărilor călătoare/ plângi în zborul lor de toamnă/ scuturat în mare." Evident, poezia se dovedeşte expresia unor percepţii impersonale, într-un timp abrutizant, care „înveleşte semnele", într-un loc care „tace şi rabdă": „locul amână/ timpul sufocă/ locul înveleşte semnele// timpul geme/ locul tace şi rabdă/ timpul ia în derâdere// locul intră în ou/ timpul umbreşte oval/ locul murind// dacă poţi/ vorbeşte/ fără să te înclini" (*locul murind*). Constanţa Buzea înregistrează pe pânza poemului emoţiile eului însingurat, trăiri fixate în perimetrul secundei, într-o alură melancolică: „tu cu mine vorbind/ mă ridici la cer/ din mormântul meu// acum aştept să se-ntâmple/ atunci în cutremur/ acum în polen mă zbat// atunci înmărmurită/ acum în singurătate/ atunci în singurătate". Ambiguitatea peisajelor redă „un substrat moral" (Gheorghe Grigurcu), neputând fi ignorat indicele de nostalgie al obiectelor, faptelor şi gesturilor, ale căror reprezentări se caracterizează printr-o alură simbolică şi prin accente ale reprezentărilor senzoriale: „un miros de pânză curată/ de pâine necoaptă de abur/ arome de clei de cireş şi de var în/ septembrie când calm/ pomul cuprins de moarte se lasă tăiat/ împânzit de furnici şi plânge/ înduioşarea lui umbrind un copil/ care vine revine să rupă cu gura decorul/ zeul sevei miroase la fel" (*zeul sevei*)".

Somnul, dispariţia, spleenul, idealului, visul, toate aceste teme transpun diagrame compensatorii ale aluviunilor cotidianului: „colb alb de penet/ guşă plină de vânt/ copil al cuvintelor mele/ în taină purtând aripi nemărginite/ ţi-e somn şi ţi-e milă de ele// eu mâna mi-o trec cu degete vii/ prin coama ta dulce de sare/ ţii minte mereu mireasma de vis/ a ierbii pălite de soare// acolo în munţi va fi s-adormim/ ţesut pat de sticlă ne cere/ cu tine petrec mesteceni-aluni/ în umbra lor verde de miere// se va fi-nvelit sfinţit de polen/ păianjenul casei acum/ ţii minte un cal înclină-tern gând/ spre blânda lui umbră de fum// feuda cu flori ca-n straniu căuş/ coboară spre micile stânci/ râzând mă gândesc în fântână să cad/ crezând că-am murit să mă plângi// ce joc rămuros în simplu veşmânt/ un alb fără pată sub cer/ şi uite că trec lungi trenuri spre şes/ şi rupt e întregul mister// şi totuşi va fi că poate vom bea/ la masă aproape curând/ privindu-ne-adânc cu ochii închişi/ vin dulce din căni de pământ" (*feuda cu flori*)". Constanţa Buzea imprimă versurilor sale un fior nostalgic, ca o reacţie la o lume alienantă şi tehnicizată, transpusă în recursul la natură, la mit sau la timpul paradisiac al copilăriei: „aşa cum stai întins istovit/ cu ochii închişi cu gene de cretă/ laşi locul laşi somnul laşi toate/ aceleaşi

nedesluşite urme ca pasărea/ ce vine pe zăpadă// panta se-nclină sufletul tău se ridică/ şi casa se umple de nori şi patul/ de iarbă pajişte verde/ dumnezeiesc de frumoasă/ ea trebuie că a mai fost// şi turme oprindu-se şi plângând/ că nu pot bea roua/ că iarba cu buzele n-o pot reteza/ că simt un hotar un duh în singurătate/ acolo o linişte de nepătruns" (*pajişte*). Într-o astfel de ambianţă, reveria e însoţită de uitare, care produce vindecarea de sine, într-un halou al narcozei ocrotitoare („dormi liniştit sub narcotic/ nu te doare nu te chinui/ vindecându-te/ lângă tine şi eu mă vindec// împrejurul nostru e un halou/ rar fire de praf se depun/ ca nişte stele stinse la care/ ne uităm ocrotiţi - *halou*").

Relevantă este, în aceste poeme, confruntarea dintre identitate şi alteritate, jocul antinomic eu-tu, revelaţiile depersonalizării ca ieşire din sine şi comuniune cu celălalt, martor al sinelui, alter-ego, spectator al trăirilor exprimate în vers: „el tu arzi de viu/ mie nu mi-este dat/ înmărmuresc în revărsarea/ flăcării ce-mi spală mâinile// el tu/ la marginea marginii/ la capătul puterii contemplând/ neliniştea cu care resping/ căldură şi răni// deasupra şi dedesubt/ o veşnică mare de ceaţă/ visează să-nece fiinţa/ în fâşii de cenuşă// mi-e sete el tu/ nesigur gândeşti gândul meu/ clepsidra se-ntoarce/ şi parcă aştept o pedeapsă// m-apropii de rug/ cu speranţa că mă va bea/ dar intru în privelişte/ ca într-un tablou plin de nori/ de fantome uscate/ de foste măceluri de apă" (*el tu*)". Transpunerea trăirii în cuvânt e realizată prin împărtăşire, comuniune, transmitere a unui gând fragil, ocrotitor, care lasă în urmă „orgolii şi febre", sub semnul plânsului care „începe şi se sfârşeşte": „cad frunze sub ochii închişi/ se şterg şi se refac distanţe distruse/ îmbrăţişând locul pe mine mă adun/ ocrotind magic sufletul tău se întoarce/ atât de lin// miracol această găsire a semnelor stând/ sub semnul căderii sub vâsle/ de care-ţi dai seama că sunt/ numai din ritmul larg ca de moară de vânt// văzduhul golit de orgolii şi febre/ se lasă uimirii odihnei/ te simt transparent ferecat în capcana/ restului lumii agitând restul lumii// într-o vraişte de rai aşez nervii mei/ în răcoarea cu nume a nervilor tăi/ spun plânsul începe şi se sfârşeşte" (*semn*). Celălalt, fiinţa de alături, expune o perspectivă inedită, vede lucrurile altfel, cu ochi proaspăt, cu o privire ce surprinde imaginarul, „darul apei" şi duhul umbrei, ca un fel de reflectare a sinelui în celălalt: „sorbit de nori în trecere/ de solzii unui peşte imaginar/ ca ploaia/ tu vezi seninul altfel// trup dar din darul apei/ fânul călcând ţinutul pudic/ dintre genunchii umbrei// vântul halou/ strâns împrejurul frunţii/ urmează-n puls pupila/ şi tu vezi adormirea altfel// ea/ ca un turn adânc de calcar/ prin care cad în fundul lumii/ norii// şi ca o sămânţă în ţipăt/ duhul ce şi-l dă umbra// tu altfel vezi cum înveleşte aerul// fiinţa focului// goana se termină aici/ dar altădată" (*goana se termină aici*).

Într-o astfel de perspectivă, identitatea şi alteritatea au forma unor vase comunicante, cu priviri şi gânduri care se întâlnesc şi se despart, cu amintiri ce se împletesc, cu tăceri care răsună în labirintul memoriei: „mă despart/ mă întunec de tine/ prin acest plâns îngândurat// citeşte/ închide-mi ochii/ oglindă a mea tu// nici un cuvânt nu umple durerea/ de a te fi atins/ taina de a te fi salvat/ undeva trecut// Undeva în trecut e un ţărm/ o întindere un/ fluviu de piatră// iartă-mă de pe acum/ de sare spală-mă// nimeni nu tace nimeni nu spune/ nimeni nu poate/ nu-mi pare rău că am trecut?" (*mă întunec*)". Întâlnirea cu celălalt este asemenea adâncirii în primordial, a

scufundării într-un peisaj halucinant, în care trauma şi vina rezumă reflexele unor trăiri agonice, cu suişuri şi căderi, ca într-o călătorie iniţiatică, nelipsită de probe ale resemnării de a fi: „venind pe urmele tale/ printr-o pădure din pământ/ dublând frumuseţea îmi spun/ el merge cu faţa la cer/ a lui este mila// venind şi luând cuvintelor locul/ promite-mi oricât de târziu/ îngândurat să mă înveţi/ ieşirea din timp// suire să fiu/ asemănare şi rezonanţă/ dublând frumuseţea/ şi fără odihnă hrănind/ misterioasa rănire/ şi vindecarea nesigură// mie îmi spun/ printr-o pădure urmându-te”. Un superb poem, *cu ochii la cerul de ieri*, rezumă o poetică a renunţării, a abandonului în voia senzorialului şi a unei contemplaţii ce absoarbe în sine dinamica unei realităţi debordante: „cu ochii la cerul de ieri/ cu gândul sorbit în seninu-i/ mă chinui mă-ntunec mă-nvinui/ lovită de câte păreri// la unicul lumii intrând/ noptatici soli-nuferi sori-nouri/ cortegii de stranii ecouri/ sori nordici narcişi navigând// lipit între tâmplele luntrei/ tu intransmisibil curând/ la capătul umed al tundrei// sori negri uscând cărăuşii/ splendori în incinte negând/ în spulber sânt gemeni cenuşii”. Între eu şi lume se insinuează un germene al înstrăinării, o instanţă a gândului care trasează limite între trăire şi real, într-o tânguire blagiană a destrămării: „stelele-n larg cu numele lumină/ nu mai au har şi muzica nu are/ nici luna destrămându-se pe mare/ străine-mi sunt şi eu le sânt străină// valuri de nori nici zbor şi nici plutire/ sperând un pisc de care să se bată/ şi negăsindu-l poate niciodată// se trec halucinând în amăgire// ţărmul rămas de-a pururi fără mare/ reversul unui cer candid devină/ imaginar destin spre mine-nclină// văzduhul ca o peşteră de sare/ şi-n deznădejdea care nu mai doare/ străin îmi e şi eu îi sunt străină” (*stelele-n larg cu numele lumină*). Revelarea trecutului sub forma amintirii rezumă o suavă sinestezie în care simţurile se amestecă spontan, producând răspântii şi întemeieri ale fiinţei, cu „lacrimi neplânse”, suflete descumpănite şi intrări în spaţiul umbrei: „e caldă răcoarea/ şi proaspătă răscrucea/ şi sufletul în trecerea sa/ descumpănit/ el crede în mâinile noastre-mpletite/ în cuvintele palorii/ în seninătatea şi în sacrul lac/ al lacrimei neplânse// să treci prin apă/ şi picioarele să ţi se topească/ să intri în umbră/ descoperind alte umbre/ şi ca într-un roi de albine sălbatice/ să te laşi atacat” (*e caldă răcoarea şi proaspătă răscrucea*). Catifelări senzitive au poemele ce transcriu spaţiul intimităţii, cu obiecte şi gesturi anodine, în care cotidianul trasează ritualul vieţuirii într-o tectonică a senzaţiilor alcătuite din detalii cu semantică aparent banală: „cu unghia aspră/ ca limba pisicii/ zgârie scrinul/ secretele cad pe covor/ capricii şi pofte/ răsuflă oftează/ şi-apare deodată-ntre buze/ scâncetul ca un mărgăritar” (*cu unghia aspră ca limba pisicii*)”. Motivul somnului, cu modulaţiile sale blagiene, apare frecvent, simbolizând restaurarea integratoare a spaţiului arhetipal, a miturilor primordiale, într-o încercare de regăsire a sinelui profund, înspre o „nedesăvârşită moarte”, fără memorie fără reacţii”: „m-am tot gândit/ m-am tot gândit degeaba/ ca sub anestezie m-am gândit/ ca sub anestezie/ în nedesăvârşită moarte/ după un fals compact de zeci de ani/ la adevărul cui m-am tot gândit/ între minciuni bizar întreţinute/ crezând că n-ar fi cu putinţă/ o catastrofă după catastrofă/ încă un babel îndârjit/ când împrejur potopul cântăreşte/ ironic poate/ poate fără păs/ precaritatea turnului/ şi ce-mi rămâne în vacarm decât/ să asurzesc/ să nu mai ştiu nimic/ fără memorie fără reacţii/ ca sub anestezie/ vedenii spaime sile mă citesc/ în

nesimţire mă răstălmăcesc/ în sărăcia după sărăcie/ în catastrofa după catastrofă/ fals după fals" (*m-am tot gândit m-am tot gândit degeaba*).

Desigur, o astfel de reprezentare a somnului ca regresiune în adâncurile fiinţei nu interzice apelul la confesiunea obiectivată, la urgenţa trăirii, sau la exigenţele adevărului care, cum spune poeta, nu poate fi amânat: „nu e de amânat un adevăr/ şi nici de tăcut/ sânt alveole de lemn/ pline de seve sărate/ plutind în orbul meu dezgust/ amân şi tac". *(nu e de amânat un adevăr şi nici de tăcut*). Fascinaţia cotidianului, deschiderea spre reprezentările lumii îi interzic poetei orice urmă de emfază, într-o oglindire acută a propriilor trăiri sau netrăiri produse sub impactul unei realităţi asurzitoare. Trezirea nu poate fi, astfel, decât „odihnitoare": „Trezirea mea a fost odihnitoare. Simţeam/ cum intru în convalescenţă. Am înghiţit/ un rest de codeină şi am tuşit din răsputeri./ M-am ridicat din aşternut. Am recitit un text/ fără final şi l-am lăsat aşa, căci avea noimă./ Apoi am reluat un text străin" (*Texte fără final*). La fel de sugestive sunt notaţiile despre „netrăite", cu gloria lor incertă şi anonimă („Şi îndelung netrăitele tale, cu gloria lor nicăieri,/ cu liniştea lor către nimeni. Şi nimănui,/ Aliluia. Amin"). Tocmai de aceea confesiunea este devoratoare, este ontofagă, autobiografia fiind un substitut palid de existenţă, frustrantă imitaţie a trăirii din ziua de ieri: „Fiind cu mine sufletul clipelor pe care/ nu le-am trăit, gust fără foame numele lor/ nenumit. Mi s-a părut că petrec chinul celei/ ce mă născu şi mă hrăni cu somnul din sânii-i./ Doamne, ascultă-mă fără deloc să Te mânii./ Fără de umbra i-o legăn în braţele mele./ Vine o apă trimisă de cine, de unde?/ Suie un înger de care degeaba mă sperii./ Nu mă îneacă şi nici nu mă lasă căderii./ Mi-arată că vine un capăt blând şi curat./ Zilele-mi duce către un pisc înecat./ Mi-aduce aminte de crini şi de ierburi/ nepricepute. îmi face loc în groapa cu şerpi/ printre victime mute" (*Printre victime*)".

Gheorghe Grigurcu remarcă, pe bună dreptate, paradoxurile acestei creaţii: „Ne aflăm însă pe tărâmul creaţiei care-şi are normativele proprii, setul său de valori diferite de cele ale eticii sau religiei, cu care se interferează fecund, din fericire fără a se confunda cu ele. Existenţa poetului implică îndeobşte o mişcare uneori zbuciumată, convulsivă, alteori calmă, domptată, între contraste ireconciliabile, a căror sacrificare de dragul «bunelor sentimente» ar fi riscantă. Răul existenţial prezent în creaţie e ca o tumoră inoperabilă, dar care nu afectează o supravieţuire sui generis. De un rău lăuntric nu e scutită nici vârsta infantilă, atunci când pruncul suferă oprimări şi e nevoit, în fragilitatea sa dezarmată, însă, vai, nu totdeauna dezarmantă, a elabora tactici ale defensivei." Confesiunea are, pe de altă parte, şi o transparenţă agresivă, dificil de explicat, prin care amintiri crude şi insolite sunt reprezentate în versuri expresionist-agonice, cum sunt cele despre copilul care se închide în muţenie ca formă de apărare în faţa agresiunii celorlalţi, care îşi îndură condiţia „plin de ghimpi pe dinăuntru": „n-am curaj nici să respir în prezenţa lui, darmite/ să-l fac atent că-mi displace la el ceva. îndur stând/ locului, cu grijă să nu-mi scârţâie scaunul,/ să nu mi se facă sete, să nu mă doară burta,/ să nu tuşesc, să nu casc gura./ Şi tocmai în aceste momente de teroare,/ când nu se aude nici musca, începe să-mi curgă nasul/ şi mă îneacă o tuse pe care nu reuşesc s-o reprim" (*Cartea poştală*).

Demn de interes este faptul că această conştiinţă traumatică nu conduce la insurgenţă, ci, mai degrabă e un factor de echilibru moral, de clarificare de sine, de exorcizare a răului. Eugen Simion relevă cu acuitate resursele poetei: „Constanţa Buzea ajunge, în fond, la o poezie de sugestii mai largi în ordinea existenţei, nu pe calea speculaţiunii, ca alţi colegi de generaţie, ci printr-o voinţă exemplară de interiorizare, de abandonare, cu un cuvânt, în lumea lacomă şi acaparatoare a emoţiei. Iubirea, sentimentul dezolant al absenţei, aşteptarea încordată, deznădejdea, moartea, miracolul naşterii etc. sunt temele - mari şi mici, de zi şi de noapte - ale acestei poezii discrete, pe punctul totdeauna de a exploda. Din ele Constanţa Buzea face nişte rampe de lansare spre alte universuri mai neguroase". Netrăite, fapte, întâmplări şi gesturi sunt compensate de partitura unei memorii fragile a fiinţei, clamându-şi virtualitatea, ca armonie, muzică, freamăt al însoţirii îngereşti, idealizate şi protectoare: „Ce faci când nu citeşti/ şi nu scrii. Te gândeşti/ la ce ai citit şi la ce ai scris./ Şi te gândeşti la ce ai citi/ şi la ce ai vrea să scrii./ Cam acesta ar fi fondul,/ cerul şi sfera, spaţiul tău/ de manevră şi antrenament./ Foarte activ şi foarte leneş/ sufletul tău în lentoare./ Neştiut, nici măcar bănuit,/ între oglinzi, intri şi ieşi, ca dintre aripile îngerului/ în spaţiul magic-ostil/ a propriei vieţi./ Respiri şi uiţi să respiri/ uimită în dubla imagine/ ce se multiplică la infinit./ Intri ca să scrii/ şi ieşi ca să citeşti./ îngerul tău păzitor/ te ţine strâns, nedureros,/ de mâna cu care scrii" (*Spaţiul de manevră*). În poemul *Ochii Maicii Domnului*, devoţiunea este acută, religiozitatea pune în umbră cotidianul, celebrând iluminarea şi harul ca sublimare a netrăirii: „în orice loc ai sta în biserică, ea te găseşte cu ochii./ Ochii Maicii Domnului cu pruncul în braţe. în stânga,/ cum intri şi mergi sfiit spre altar. Neasemuit de frumoasă-n/ blândeţe, te-aşteaptă, te primeşte, te ascultă. Ochii sunt vii, vie-i icoana, străluminat locaşul din Mărţişor" (*Ochii Maicii Domnului*). Vârsta copilăriei reprezintă pentru poetă nu un elogiu al inocenţei, ci, mai degrabă o reprezentare a disimulării, a şireteniei ca armură împotriva singurătăţii, ca în poezia *Şiretenia*, unde se regăseşte şi o doză de materialitate provocatoare, de negativitate şi cinism („Am fost un copil mai mult decât visător./ Păream că veghez somnoroasă furtunile. Un/ copil periculos plutind în inocenţă. Un copil/ periculos, la propriu, cu care nimeni nu putea face nimic. Dulce la vedere, dar atât de/ nefolositor cuminte, încât şi cei ce mă iubeau, parcă îşi doreau să mă audă plângând. Un copil normal plânge. E uşor de citit şi de anexat./ Plânge, colaborează, se dedă jocului. Fericit copilul care plânge! Şiretenia îl apără/ de singurătate").

Scenografia impurităţii pe care o transcrie poeta aici este de fapt o ambivalenţă angelic/ demonic sau cotidian/ transcendenţă („litera îngerească"): „Impresii notate cu migală, pe ascuns,/ caligrafiate excesiv, ca pentru a întârzia/ şi îndulci vacarmul de fond, pentru a păcăli ochiul/ ostenit asupra unui peisaj toxic./ Ca pentru a înveli în literă îngerească realitatea/ cu practicile ei haotice". În aceeaşi notă a demistificării, între terestru şi celest fiinţa umană pare să întruchipeze un scenariu al conjuncţiei şi comunicării empatice, aşa cum netrăitele generează nostalgie a increatului şi detaşare de concretitudine: „Pretutindeni e cerul,/ puţini vor ajunge acolo,/ câtorva numai le va fi dat/să vadă şi altceva/ decât lumea rămasă în vale,/ şi valea ca o prăpastie/ în flăcări" (*Pretutindeni e cerul*). Revelatorie este poezia *Aşa şi nu altfel, în care miracolul abluţiunii*

este o formă de apărare împotriva forţelor demonice, într-un scenariu al purificării şi o turnură apotropaică a gesticii ceremoniale care curăţă, spală sau îmblânzeşte: „Când stă să se apuce/ de gătit pentru Sărbători,/ ea întâi primeneşte locul,/ curăţă casa,/ îmblânzeşte copiii,/ nu se ceartă cu nimeni,/ se păstrează pe sine curată,/ petrece ca o soră pe lângă/ bărbatul ei căruia îi e mai greu/ să înţeleagă de ce aşa/ şi nu altfel./ Se spală cu apă neîncepută,/ se roagă să i se lase/ şi de data aceasta/ deschise priceperea/ şi puterile,/ ca să facă tot ce are/ de făcut./ Iar ce nu va izbuti singură,/ va împlini negreşit/ cu ajutorul lui/ Dumnezeu."

La fel, poemul *Printre victime* reface legătura între îngeri şi oameni, într-o atmosferă de blândeţe, de moliciune şi candoare: „Vine o apă trimisă de cine, de unde?/ Suie un înger de care degeaba mă sperii./ Nu mă îneacă şi nici nu mă lasă căderii./ Mi-arată că vine un capăt blând şi curat./ Zilele-mi duce către un pisc înecat./ Mi-aduce aminte de crini şi de ierburi/ nepricepute. Îmi face loc în groapa cu şerpi/ printre victime mute." Forţa expresiei liminare de sine o găsim în *Noapte albă, transparentă mijlocire a lui aici şi acolo, revelaţie a trecerii care se va întâmpla* „aşa şi nu altfel": „Ca să-mi unesc/ plângerea cu bucuria,/ am stat noaptea în linişte,/ somnul mi l-am împins/ cât am putut/ în partea otrăvită a zilei./ Şi când m-am trezit către seară,/ sufletul meu de mai înainte/ rămăsese plecat/ către sufletul/ cel dintotdeauna dorit."

Prezenţă discretă în peisajul literaturii române contemporane, Constanţa Buzea este o poetă ce trebuie să fie citită, cunoscută şi comentată la adevărata ei valoare. Lirica ei, cu vibraţii melancolice şi sonuri grave, poartă pecetea nevoii inclemente de asumare prin confesiune a propriei condiţii, tragice şi resemnate, orgolioase şi umile.

Bibliografie critică selectivă

Iulian Boldea, *Orgoliul umil al* confesiunii, în revista „Vatra", nr. 5-6, 2021; Dan Cristea, *Un an de* poezie, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1974; Gheorghe Grigurcu, *Relaţia între mic şi mare*, în revista „România literară", nr. 14, 2007; Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2008; Adrian Dinu Rachieru, *Constanţa Buzea – cenzura lucidităţii*, în revista „Limba română", nr. 3-4, 2012.

THE OBSERVER EFFECT: TSEPENEAG'S *VAIN ART OF THE FUGUE* AND THE ILLUSION OF MOVEMENT, THE ILLUSION OF SELF (The Observer Effect: *Vain Art of the Fugue*)

JD Daniel HUNT, University of Houston

Abstract: As Schrodinger's Cat proved the absurdity of the oversimplification of quantum states by early quantum theorists, Dumitru Tsepeneag's Vain Art of the Fugue attempts to prove the absurdity of realist writers attempting to measure reality through language (through the disguise of the conventions of narrative). Tsepeneag, instead, calls attention to this absurdity by constructing a text that eschews any and all such conventions. He attempts to illustrate the impossibility of constructing or "measuring" reality through narrative discourse, through language. Similar to Derrida's concept of plural dimension thought, he rejects any linear movement and the concept of a unified, stable self. In this way, the structure of the text relies not on linearity but on repetition—just like the structure of a fugue—and instead of a single, unified subjectivity, the text presents a subjectivity that constantly changes—just like the multiple voices that form a fugue. Tsepeneag shows us how the observer of reality—the author of "realist" texts—will always alter the system they are observing, because the instrument of measurement—language—cannot accurately measure a reality that is more complex than the instrument itself and more chaotic than any observer can ever hope to bear witness.

Keywords: Postmodernism, Post-structuralism, Derrida, Saussure, Language

I. Introduction

Imagine you have a cat. His name is Erwin. Imagine you have a box. Inside the box is a radioactive substance. This substance may decay in one hour—or it may not. Imagine you place Erwin the cat inside the box. Now imagine one hour passes. You don't open the box. Imagine what has happened to Erwin the cat. Is he still alive? Is he dead? You cannot know *until* you open the box—until you observe the state of Erwin the cat yourself (Mann).

This is the basic premise of Erwin Schrodinger's famous thought experiment which he developed to illustrate the absurdity of early interpretations of quantum mechanics (Baird). In early theories of quantum mechanics, quantum particles were theorized to exist in a "superposition of states at the same time" (Baird). These particles, early quantum theorists believed, only collapsed down to a single state upon being observed (Baird). Schrodinger believed this concept was absurd—that quantum mechanics was too complex to simplify in such way—and he used his cat-in-a-box thought experiment to illustrate such absurdity. Of course, Erwin the cat cannot be in a superposition of states, both alive and dead at the same time (Baird). The cat is *either* dead or alive, independent of the observation of the cat's state (Mann).

Nonetheless, the concept of the "observer effect" has continued to have applications both in and outside the realm of quantum mechanics (Dent). In physics, for example, the

observer effect is defined as a disturbance of an observed system by the act of observation (Dent). To illustrate, imagine you place a thermometer into a bucket of cold water (Dent). The thermometer, the instrument of measurement, will raise the temperature of the water it was meant to measure; you will not know the temperature of the water prior to the thermometer being placed in the water, because the instrument alters the state of the system (Dent).

The observer effect has also been applied outside the natural sciences (Dent). Human beings, for example, adjust their behavior when aware they are being observed ("Observer Effect"). Indeed, the observer effect seems particularly applicable to narrative—in particular literature that purports to reflect reality. Just as certain systems cannot be measured without the system being altered by the observer's instrument of measurement, reality (as a system) cannot be measured by narrative because the instrument of measurement—language—will always alter the system. In other words, when a writer wishes to "measure" or "observe" (or capture or reflect) "reality" through narrative, they will always fail to be 100% accurate, because the only instrument they possess, language, limits meaning rather than expands meaning (Saussure 13-15).

Most writers—especially those working in traditional modes of narrative, such as "realist" or modernist writers, including Socialist Realist writers—attempt to disguise this fact through certain conventions and narrative strategies, including, but not limited to, hegemonic discourse, cause and effect logic, linear movement through time, a clear beginning, middle, and end, and a stable and unified subject. In other words, these writers try to accurately "measure" or reflect reality through narrative sleight-of-hand. But like the thermometer, the instrument of measurement, language, alters the state of reality during such measurement. These "realist" writers—these observers of the system of reality—therefore, will always alter the system they are trying to accurately measure.

As Schrodinger's Cat proved the absurdity of the oversimplification of quantum states by earlier theorists, Dumitru Tsepeneag's *Vain Art of the Fugue* attempts to prove the absurdity of realist writers attempting to measure reality through language (through the disguise of conventions of narrative). Tsepeneag, instead, calls attention to this absurdity by constructing a text that eschews any and all such conventions. He attempts to illustrate the impossibility of constructing or "measuring" reality through narrative discourse, through language. In the text, he rejects any linear movement and the concept of a unified, stable self. Instead, the text relies on repetition, variation, and a consciousness or subjectivity that is repeatedly reborn depending on the circumstance. He shows us how the observer of reality—the author of "realist" texts—will always alter the system they are observing, because the instrument of measurement—language—cannot accurately measure a reality that is more complex than the instrument itself and more chaotic than any observer can ever hope to bear witness.

II. The Prelude: Socialist "Realism" and the Oniric Response in Romania

Before moving into a deeper discussion of *Vain of the Fugue*, let us situate the text and the author to "observe" how the text reacts to the conventions of strict social order, narrative "realism," and the human construction of reality through hegemonic discourse.

Born in Bucharest in 1937, Dumitru Tsepeneag was raised in post-World War 2 Romania. During the war, Romania was originally a member of the Axis powers and participated in the German invasion of the Soviet Union (Horgaa and Stoica 14). After the war, the Allies, in particular the Soviet Union, forced Romanian to sign the Paris Peace Treaty as a defeated enemy state (Horgaa and Stoica 15). As a result, Stalin demanded extensive reparations; Romania quickly fell under the influence of the powerful post-war Soviet Union. Communism soon flourished in Romania, becoming the dominant political party in 1947 (Horgaa and Stoica 16). For the next fifty years, the country became a totalitarian socialist society based on Marxist principles and (initially) Stalinist ideals (Horga and Stoica 17). National banks and businesses were established, religion was restricted, and everything that was a threat to the state was purged, including any works of art that did not depict the greatness of socialism ("Socialist Realism").

Indeed, this type of state-sponsored art was known as Socialist Realism, which purported to be a "mirror of life" not unlike the earlier Russian realists, such as Tolstoy and Chekov ("Socialist Realism"). Nonetheless, Socialist Realism was also meant to be idealistic, to "mold the consciousness of the masses" by showing the "utopianism of communism" ("Socialist Realism"). So, while the "genre" purported to reflect "reality," *in reality*, most of the works produced were propagandistic, showcasing one (biased) version of so-called "reality." In other words, the observers (the writers of Socialist Realism) altered the state of the system (reality) through the instrument of hegemonic language, a one-sided, partisan, optimistic view of the socialist state, replete with "dauntless, purposeful, well-muscled, and youthful" characters or "heroes…strikingly alike in their lack of lifelike credibility" who inspire the working class to greater collective heights ("Socialist Realism"). Of course, as with other "realism" in literature, the writers of Socialist Realism also relied on traditional conventions of narrative realism, including cause and effect logic, linear movement through time, and a single, unified self.

In Romania (and indeed in much of the Soviet bloc), literature beyond Socialist Realism was often censored or altogether banned (Apostol). Dumitru Tsepeneag himself said in an interview, "[O]ne could only publish things that were to the Party's liking" (Apostol). Of course, this did not stop intellectuals and writers from writing. Indeed, in the 1960s, a group of Romanian writers formed a literary group known as the Oniric group—a name which stems from the Romanian word *oneiros* which means dream (Apostol). This group, of which Tsepeneag was a core member, wrote surreal, experimental works, including *Vain Art of the Fugue*, as an act of rebellion against the communist regime and Socialist Realism (Bako 2). At the same time, the group sought to incorporate surrealism and dreams into their work to subvert established literary aesthetics and narrative patterns, as an act of rebellion against the then-dominant literary mode of realism (Bako 4-5).

While the group was initially deemed benign by the Romanian state, their work was eventually censored, and the word "oniric" was banned (Bako 2). The members of the group scattered across Europe (Apostol). Tsepeneag himself had his Romanian

citizenship revoked, and he was forced to live and write in France until the Romanian Communist Party was overthrown during the Romanian Revolution in 1989 (Horsley).

III. The Subject: Dumitru Tsepeneag's *Vain Art of the Fugue*

During his time in France, Tsepeneag finished his draft of *Vain Art of the Fugue*, which he had begun in Romania (Bourhis). In 1973, he published a French translation of the text; he could not publish in Romania as the text was considered anti-Socialist Realist (Bourhis). Indeed, the text does seem to rebel against the central conceit of Socialist Realism. There is no idealization of the communistic state or emancipation of the proletariat. Instead, the novel revolves around a single event—a man carrying flowers while running to catch a bus to make it to a train platform, while simultaneously, a woman on a train speeds toward the same platform. This one event repeats over and over throughout the text. In this way, the novel seems to reject the ideals of Socialist Realism, and indeed, Tsepeneag has confirmed the novel contains veiled political subtext through the idea of the impossibility of movement, the impossibility of running away from your own country (Bourhis). At the same time, however, the text is more than just an act of political rebellion; it is an act of rebellion against the narrative conventions and strategies of *all* realist literature, and it operates as a thought experiment to illustrate how writers (observers) alter reality when attempting to measure or reflect reality through the flawed instrument of language.

Indeed, *Vain Art of the Fugue* contains no plot, no beginning, middle, or end. There is no cause and effect logic; everything happens by chance. There is also no linear movement through time, and there is no single subjectivity, no all-encompassing referent, no center, as Derrida would say, from which the reader can glean "meaning" in the traditional sense. Instead, the text is structured less like "realist" narratives and more like a piece of music, specifically, as the title of the text indicates, a musical fugue, which Tsepeneag himself has confirmed, "*Vain Art of the Fugue* is obviously built like a musical fugue, like a canon for two voices…the structure is never fixed, the reader is rather free of his reading, he can actively participate in it" (Bourhis). In this way, the structure of the text relies not on linearity but on repetition—just like the structure of a fugue—and instead of a single, unified subjectivity, the text presents a subjectivity that constantly changes—just like the multiple voices that form a fugue.

A. The Structure: Repetition with Variation

In music, a fugue is a "contrapuntal composition in which a short melody or phrase, otherwise known as the subject (theme), is introduced by one part and successfully taken up by others and further developed by interweaving the various parts" ("Fugue"). The fugue's structure is based on constant repetition of the subject; the subject recurs frequently throughout the piece, but it is usually taken up with some variation, such as a different pitch or with a different voice.

With an understanding of the structure of a fugue, we can begin to see how Dumitru Tsepeneag structured *Vain Art of the Fugue*. The novel is built around a subject (or theme) of a young man carrying flowers, trying to catch a bus to get to a train station, and a woman on a train speeding toward the same station. Throughout the text's twenty

five sections or episodes (to stay with our fugue terminology), this subject is constantly repeated. For example, while episode one and two seem to narrate the event of catching the bus and the bus ride, episode three brings us back to the beginning, back to a young man with flowers chasing down a bus, only this time, there is a variation—the weather changes, the sun emerges, and the young man knocks into a cyclist on his way to the bus (Tsepeneag 10-11).

This repetition of this single event continues throughout the text, just like a fugue—and as with a fugue, different variations continue to occur as well, not in pitch or voice, but in event or action. Some of the episodes involve the young man attempting to catch the bus. Some involve him driving the bus. Some involve the driver of the bus dying. Most involve a pig being slaughter, a woman in black, and fish and peacocks and tortoises. Indeed, often the variations of the subject distort the subject beyond recognition. At times, we are not on the bus, we are on the train. At other times, we are on a beach or a prison cell. In each case, the episodes expand and contract the narrative—but they never really move the narrative forward; we are always somewhere in the proximity of a man carrying flowers catching the bus or a woman on the train speeding toward the platform. In this way, the narrative remains open; there is no temporal logic, no movement through time, and, therefore, no resolution or closure to the narrative. The narrative begins where it ends—with a young man carrying flowers trying to catch a bus.

This lack of linear movement—this eschewing of all linearity—is Tsepeneag rebelling against the narrative conventions and strategies of "realist" narratives, including Socialist Realism. Linearity, of course, is not just a convention of narrative; it is a convention of language. Derrida suggests that linearity, which allows "the unfolding of presence" is the result of Western metaphysics (Derrida 106). Derrida, however, believed it is possible to write and think non-linearly (what he calls plural dimensional thought), though he suggests Western metaphysics has hard-wired linear writing and non-plural dimensional thought into the Western mindset to the point Western thinkers cannot interpret anything else (Derrida 106). For example, we often see lives as a progression from Point A (birth) to Point B (death) and assume the path is linear. Indeed, linearity is coded into language, where one sign (almost) always succeeds another (James Joyce and Christine Brooke-Rose may disagree). When a writer—an observer—tries to measure reality with language, they often infuse a level of linearity—because that is how language is constructed.

What Tsepeneag seems to suggest in *Vain Art of the Fugue*, however, is that linearity (and indeed rationality) is simply an invention of the human observer. When these observers—writers—try to "measure" or reflect reality in narrative, they, consciously or unconsciously, deploy linear progression and rationality. Tsepeneag calls this out by assaulting any sense of linearity and rationality in *Vain Art of the Fugue,* and in the process exposes linearity and rationality as constructs of narrative, of language, of Western thought. As the text "progresses" through the twenty five episodes, variations abound, but the scenarios constantly repeat—we never move forward in time. Indeed, the scenarios and settings begin to conflate. Sometimes we see a man carrying flowers,

chasing a bus. Sometimes we see a man carrying flowers *on* the bus. Sometimes we see a woman in the passenger car of a train. Sometimes, we visit a beach. Sometimes we visit a prison cell. All of these scenarios and settings repeat, switching between each other with little or no transition. Unlike "realist" narratives, there is no linear progression—instead the structure resembles a fugue, repetition upon repetition with only slight variation—with no rational reason behind any such variation; variations in scenario or event seems to happen randomly or associatively, without any apparent formal cause-and-effect logic.

Moreover, the text itself constantly calls attention to the impossibility of forward movement, of linear progress. In episode 24, the penultimate section, for example, the train's ticket collector explains the idea of Zeno's dichotomy paradox to the train's engineer (Tsepeneag 132-135). Like Schrodinger's Cat, Zeno's dichotomy paradox is a thought experiment ("Zeno's paradoxes"). The paradox suggests that to get from any point to another, you must first pass through an infinite number of halfway points; any possible first distance can *always* be divided in half. Therefore, it is impossible to make any first movement, because there will always be another movement you have to take prior, which means travel over any finite distance can never be completed—let alone begun ("Zeno's paradoxes"). All movement, therefore, is an illusion—and any movement is in vain.

Movement, however, is constantly referenced throughout *Vain Art of the Fugue*. The young man constantly moves toward the bus. Indeed, several episodes involve the bus speeding through the city, ignoring traffic signals and police, and in two episodes someone (sometimes the narrator, sometimes not) sprints after the bus on foot. Furthermore, there are several flashbacks to a childhood memory of a toy train, which slows down and speeds up in response to a push of the button (mirroring the train speeding toward the platform) (Tsepeneag 39). At one point, the narrator complains, "We are living through a century of speed" (34). All these references to motion and movement, however, are offset by references to inertia. The peasant on the train often recalls memories sitting still in a jail cell, which may represent confinement, imprisonment, the inability to move. The text, then, seems to suggest some counterpoint—some fugue-like contrapuntal design—between movement, on one hand (the young man constantly running after the bus), and inertia (the peasant in the jail cell) on the other. So, although Zeno's dichotomy paradox suggests that any movement is an illusion, the text seems to suggest that we have to keep moving anyway.

At the same, however, the text also seems to suggest linear movement is not the *only* way to move. Indeed, the narrative of *Vain Art of the Fugue* never moves forward, just like the young man carrying flowers never gets to the train platform—but the narrative also never stops moving (again just like the young man carrying flowers, just like the woman on the train). The text, therefore, seems to suggest that movement (narrative or otherwise) is not limited to a single direction forward—not unlike how Derrida suggests we *can* think and write non-linearly—because reality does not move in one direction.

This idea is illustrated or concretized in episode 20, when the train's cook tells the ticket collector a story of how he caught his pet tortoise (107-108). This story corresponds to another one of Zeno's paradoxes, this time one called Achilles and the Tortoise ("Zeno's paradoxes"). In a race, according to the theory, the quicker runner (Achilles) can never overtake the slower runner (the tortoise)—so long as the slower runner has a head start. Achilles must always first reach the point where the tortoise was, at which point the tortoise will have moved further ahead. Thus, Achilles has an infinite number of catching-up to do before he surpasses the tortoise. Therefore, according to Zeno's paradox, Achilles can never catch the tortoise ("Zeno's paradoxes").

Of course, in real life, a tortoise *can* be caught. The train's cook narrates how he does—and as he does, he animates his story with gestures. He pretends to run in place, simulating the action of catching his reptilian friend, and the narrator notes, "[He] was running yet remaining on the spot, that is pretending to run. That's all we have left: to simulate" (108). The text suggests, then, this is exactly what we do in narrative—we simulate life, we simulate reality; we do not reflect it, because we *cannot* reflect it. Zeno's Achilles and the Tortoise paradox illustrates the impossibility of reflecting the world in language—because of course, a faster runner will eventually overtake the slower runner, just as the cook caught the tortoise. The paradox only occurs when we try to reduce a simple foot race to language and mathematics (math of course is also a language), and—like Schrodinger's Cat—the results illustrate the absurdity of trying to capture the complex and chaotic world in language, of trying to "observe" or reflect reality through such a flawed instrument of measurement.

In *Vain Art of the Fugue*, Tsepeneag illustrates—just like these other thought experiments—how linear movement is an illusion, a human construct resulting from language that tries and fails to capture reality. Reality is not explainable—not in language at least. The concept of progression through linear movement of time is not an accurate reflection of life; it is the author-observer's construction, measured by the instrument of language. In other words, linear progression is a simulation of life, as are texts that rely on linearity. Tsepeneag seems to suggest we have to be aware of this simulation, the illusion or futility of linear progress—yet, he also seems to suggest that we have to keep moving anyway. Indeed, in episode 24, the ticket collector explains the dilemma or *paradox*:

Let's say a child sets off from home to go to school. He needs to cover a distance of *n*…first he has to cover the distance between home and the bus stop…But to reach the end of the street, he first has to pass in front of all the houses on one side…and before that he has to leave home by the gate, that is, to pass through the garden, and in order to reach the garden he must go down the veranda steps. *There are so many distances to cover, so many movements to make.* (Tsepeneag 134; emphasis added)

Though any movement may be in vain, the text suggest we have to keep trying—because by moving we experience the chaos and danger and moment-to-moment excitement of life. Indeed, during one of the beach episodes, the narrator watches children playing with a model train (another reference to movement) a few inches away from the high-tide mark. The narrator says, "A bigger wave could come along at any moment and it

was probably this constant danger that excited them more than anything" (82). Life is dangerous, full of chance, variations, random acts and encounters—but that is the risk we take to live, to move, to dream, and not to remain inert. Any movement might be in vain, but we cannot stop moving.

B. The Voices: Multiple Subjectivities

Most fugues opens with the theme—the subject—which is taken up by different voices in succession ("Fugue"). The different voices repeat the subject with variations in pitch, developing the subject throughout remainder of the piece. A fugue, by definition, contains at least two voices, but many fugue's contain several voices, such as the fugues of Johan Sebastian Bach ("Fugue").

In *Vain Art of the Fugue*, Tsepeneag once again steals from the concept of a musical fugue and provides multiple "voices" in the form of multiple subjectivities that take up the subject or theme of the text. Throughout the text, there is no referent. At times, we are in the consciousness of a third-person narrator following a man carrying flowers. At other times, we see the world through the first-person perspective of a man carrying flowers. Still, at other times, the narrator seems to inhabit other perspectives—a woman on a train, a peasant carrying an army bag, a ticket collector armed with philosophical theories. The perspectives shift without transition, changing in response to the ever-evolving scenarios and variations of events. In this way, Tsepeneag illustrates how the concept of a single, unified self—a single voice, a static consciousness—is a byproduct of the observer effect; once again, the human observer alters reality through the instrument of measurement—language.

Indeed, when measuring or examining (or trying to capture in writing) the concept of subjectivity or the self, the observer (the writer) must rely on language, which, of course, is a system of finite signs (Saussure 14). As a result, language limits meaning. When we categorize a subjectivity in language, we automatically narrow the scope of such subjectivity. We define the subjectivity as male or female. Masculine or feminine. Young or old. Worldly or naïve. Me or you. Them or I. These classifications—many of which are binaries—serve only to narrow the subjectivity, placing the subjectivity into pre-defined categories of meaning. This limiting construct necessarily occurs, of course, in narratives of all types throughout Western history. Indeed, in Socialist Realism and other works of realistic literature (including modernism), limits to the subjectivity are used to concretize fictional characters by giving them specific and defined traits to differentiate them from other characters or to make them feel more rounded, more real, more true to life.

But does such narrow-tailoring really reflect reality? What would happen if you turned a fictional character into a real person? Likely, they would be the most one-dimensional person you have ever met. Even someone like Leopold Bloom would feel like a cardboard cutout—because of course we only witness his thoughts over the course of a single day. Those thoughts, and his subjectivity, never have the chance to evolve or respond to different sets of events other than those that occurred in less than

twenty four hours on June 16, 1904. How would Bloom's subjectivity change on June 17, 1904? How would his subjectivity evolve over a lifetime?

Let's look at the other end of the spectrum: What if you took the characters from a Socialist Realist novel and turned them into real people? You would probably have an army of "well-muscled" and "youthful" male inventors or scientists who believe in the beauty of work and the emancipation of the proletariat and who salute every statue of Stalin they encounter ("Socialist Realism").

In any case, literary characters would not make very convincing real-life people, because subjectivity is more complex than narrative and language can hope to measure or capture.

In *Vain Art of the Fugue,* Tsepeneag points to this failure of the conventions of narrative discourse and the limits of language to accurately conceptualize the subjectivity. Instead, he seems to suggest that subjectivity is ever evolving, constantly reborn as we interact with the world. In other words, he seems to suggest that the self is constantly changing, constantly becoming; it is multiple, diverse, always in conflict—and anything but stable. The subjectivity changes based on interactions with the world, relationships, and other contingencies (Novy).

Indeed, this unstable, in flux, subject is represented in the text by the roaming point of view and the ever-changing perspectives. As mentioned above, both the first- and third-person point of view is deployed. In episode one, for example, the perspective of a young man carrying the flowers is narrated initially in the first person (Tsepeneag 1-3). But this first-person point of view suddenly shifts to the third without any transition or signal (4). The narration continues to shift back and forth between the first- and third-person throughout the remainder of the text, without any established pattern.

Moreover, the perspective of the narrator/narrative changes throughout the text without transition or other indication. While we initially witness the events through the perspective of the young man carrying flowers, we also witness events through the perspective of a woman on a train. At other times, we are in the perspective of a peasant or a ticket collector. We even get the perspective of another unnamed first-person at the very end of the text (more below).

Throughout the text, these perspectives constantly shift—taking up the subject like the many voices of a fugue. Indeed, at times the perspectives seem to merge or conflate with each other. The two women, Magda and Maria, become one (62). The peasant and the young man with the flowers share memories (74). At one point, the young man with the flowers *becomes* the bus driver, and someone else becomes the man chasing after the bus (106). All the seemingly discrete, seemingly whole and unified subjectivities—the young man, the peasant, Magda and Maria—merge into a complex, multiple, diverse subjectivity, linked together through the narrative discourse.

Of course, the entire idea that the subjectivities are (initially) separate or discrete is never actually established in the text. We are never given any referent; we are never given the name of the young man carrying flowers, pronouns are used to the point we cannot distinguish between characters, and each episode refuses to refer back to any

previous episode. In other words, there is no textual indication that any character or subjectivity in the text is different—nor is there an indication in the text that any subjectivity is the same. Indeed, while we get a description of a young man carrying flowers in several episodes, we are never told—nor is there any expressed indication—that this is the same young man from any previous episode. Likewise, we are never told that the peasant is the same peasant from any previous episode. That Magda is the same Magda. That Maria is the same Maria. The reader assumes they are all the same, because readers, like writers, are indoctrinated by the conventions of narrative, by language.

Indeed, the observer effect (the idea that an observer measuring a state alters the state through its instrument of measurement) seems to apply to narrative—but not just to the writers trying to "measure" or reflect reality. The observer effect also applies to the readers, who are, likewise, trying to interpret a text as a system. As readers, we participate in the narrative—but like the author-observer, the reader-observer has the same flawed instrument of measurement—language. The reader-observer applies the conventions of narrative—such as the quest for the unified subject—to the system, and in doing so, alters the system. The reader assumes that the young man with the flowers in episode one is the same young man with the flowers in episode two, and so on. So when the young man transforms before our eyes into the peasant, or when Maria's consciousness suddenly inhabits Magda, the reader cannot make sense of it; the reader assumes, in the text, as in life, people cannot became other people.

What Tsepeneag seems to suggest, however, is that subjectivities cannot be pinned down in language. When we use language and hegemonic discourse to define a person, we limit what that and who that person is. As with the impossibility of capturing "reality" through linear movement in time, we cannot capture "true" consciousness in language; consciousness and subjectivity change too fast. With each movement, with each action, each interaction, each variation of event, we become different people. In *Vain Art of the Fugue*, the subjectivity represented in the text changes with each new episode, each new paragraph, each new sentence, each new variation on the original theme—the young man carrying flowers, trying to catch a bus, the woman on the train, speeding toward the platform. In this way, Tsepeneag rebels against the idea that a single subjectivity can exist in or outside of a text. Indeed, he seems to want to capture the diversity, the multiplicity, then ever-evolving nature of subjectivity in his text, *Vain Art of the Fugue*.

Of course, he cannot. Like all of us—writers and readers alike—Tsepeneag is an observer of the system, limited by the instrument of measurement, by language. Even his bold attempt will fail to "measure" or capture a true subjective experience. His attempt is in vain.

Still, the attempt is quite impressive nonetheless.

IV. Conclusion

At the end of a fugue, the voices return to the opening key, which is then followed by the closing material, also called a coda ("Fugue"). In the closing episode of *Vain Art of the Fugue*, the perspective changes once again. This time we have a third-person

narrator following a man in a driver's hat, preparing a pig for slaughter (136). This is a scenario we have seen in several other episodes from the perspective of a young man carrying flowers, who passes by the scene on his way to catch a bus. The third-person narrator describes the event—the man with the driver's hat, clutching the knife, the pig waiting calmly, accepting his state in life, three women in pink silk dresses, a boy playing a flute, a young man carrying flowers—before revealing that the third-person narrator is actually a first-person narrator, a "remote observer" who may or may not be the writer of the text (140).

This ties back to the observer effect. All writers, including this remote observer, including Tsepeneag himself, alter realty when they try to measure or reflect reality using the instrument of language. But reality is far too complex and chaotic to be measured with an instrument as limiting and restrictive as language. In *Vain Art of the Fugue*, Tsepeneag eschews all sense of forward movement, linear progression, and a unified subject—but even that does not bring the writer any closer to measuring the world accurately. Indeed, in the final episode, as the perspective pans around, and the first-person perspective (the "remote observer," perhaps the writer himself) is revealed, we start to understand such futility. Through the text, Tsepeneag attempts to trace the chaos and complexity of reality in a single moment of time, a single subject, a single banal everyday scene—a young man, carrying flowers, chasing after a bus, a woman on a train, speeding toward the platform. Yet, in that final episode we see a glimpse of some of what is occurring around that one scene, around that single subject. We see the pig being slaughtered. We see a boy playing a flute. We see the observer sitting on the bed, looking down below. We see that the single scene, the single subject of the text, is but a drop of water in the ocean of life, a fraction of a fraction of a fraction of "reality." Just as Zeno suggests we can never hope to complete a journey, the final scene makes it clear we can never hope to measure such reality.

Indeed, like Schrodinger's Cat, Tsepeneag seems to use *Vain Art of the Fugue* as a thought experiment to illustrate the absurdity of trying to accurately measure reality through language; reality is far too complex, far too chaotic. However, just as the ticket collector suggests that the futility of movement does not mean we should stop moving, the futility of measuring reality does not mean we should stop writing, stop telling stories, stop narrating. In this way, maybe the best we can do is treat each text as its own system independent of "reality." Indeed, in an interview, Tsepeneag himself states, "There is no other reality than the one just happening in front of the reader's eyes...since each reader builds his own reality thanks to the text he reads" (Bourhis).

Of course, if that is the case, we would still be confronted with the issue of the observer effect. Every reader who attempts to interpret the text, to "measure" the system, will inevitably alter the system—because they are still armed only with the instrument of language.

In *Vain Art of the Fugue*, Tsepeneag seems to suggest that's just fine, that's just reality. We just need to be aware.

Works Cited

Apostol, Corina. "Interview with Romanian Novelist Dumitru Tsepeneag." *The American Reader*, https://theamericanreader.com/interview-with-romanian-novelist-dumitru-tsepeneag/. Accessed 4 May 2021.
Baird, Christopher S. "What did Schrodinger's Cat experiment prove?" *Science Questions with Surprising Answers*, July 13, 2013, https://wtamu.edu/~cbaird/sq/2013/07http://www.bbc.com/earth/story/20170215-the-strange-link-between-the-human-mind-and-quantum-physics30/what-did-schrodingers-cat-experiment-prove. Accessed 4 May 2021.
Bako, Alina Ioana. "The Aesthetic Subversion of Dream in Romanian Literature." *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, Vol. 1, Issue 3, 2014.
Ball, Phillip. "The Strange Link Between The Human Mind and Quantum Physics." *BBC*, 16 February 2017, http://www.bbc.com/earth/story/20170215-the-strange-link-between-the-human-mind-and-quantum-physics. Accessed 4 May 2021.
Bourhies, Celine. "Interview with Dumitru Tsepeneag." *Dalkey Archive Press*, https://www.dalkeyarchive.com/interview-with-dumitru-tsepeneag-2/. Accessed 5 May 2021.
Dent, Eric. B. "The Observation, Inquiry, and Measurement Challenges Surfaced by Complexity Theory." UNCFSU, http://faculty.uncfsu.edu/edent/Observation.pdf. Accessed 4 May 2021.
Derrida, Jacques. *Of grammatology*. Trans. G.C. Spivak, John Hopkins University Press, Baltimore, MD, 1976.
"Fugue." *Music Appreciation*, Lumen, https://courses.lumenlearning.com/musicappreciation_with_theory/chapter/fugue. Accessed 4 May 2021.
Horga, Ioan and Stoica, Alina. "Totalitarianism in Europe. Case Study: Romania Between Left-Wing and Right-Wing Dictatorships (1938-1989)." *Memoria d' Europa. Riflessioni su dittature, autoritarismo, bonapartismo e svolte democratiche,* FrancoAngeli Press, 2012. Web 4 May 2021.
Horsley, William. "Romania's bloody revolution." *BBC News*, 22 December 1999, http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/574200.stm. Accessed 5 May 2021.
Mann, Adam. "Schrodinger's cat: the favorite, misunderstood pet of quantum mechanics." *Live Science*, https://www.livescience.com/schrodingers-cat.html. Accessed 4 May 2021.
Novy, Adam. "A Review of: *Vain Art of the Fugue* by Dumitru Tsepeneag." *Believer Magazine*, 1 August 2007, https://believermag.com/dumitru-tsepeneags-vain-art-of-the-fugue/, Accessed 4 May 2021.
Saussure, Ferdinand. *Course in General Linguistics*, edited by Charles Bally & Alert Sechehaye, translated by Roy Harris, Open Court Publishing, 1983.
"Socialist Realism." *Encyclopedia Britannica*, https://www.britannica.com/art/Socialist-Realism, Accessed 4 May 2021.
"The Observer Effect: Seeing is Changing." *FS*, https://fs.blog/2020/08/observer-effect/. Accessed 4 May 2021.
Tsepeneag, Dumitru. *Vain Art of the Fugue*. Dalkey Archive Press, 1991.
"Zeno's Paradoxes." *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, 30 April 2002, https://plato.stanford.edu/entries/paradox-zeno/#Dic. Accessed 4 May 2021.

THE LITERARY TRANSLATION TRAPS– REFINED FRENCH TEXT VS. ROMANIAN "ABSURD" TEXT
Les pièges de la traduction littéraire – texte raffiné français vs. texte « absurde » roumain

Prof. PhD Daniel GĂLĂȚANU*
„Dunărea de Jos" University of Galați

Abstract: This article dedicated to the literary translation aims to draw attention to the lexical, semantic and stylistic problems involved in the transition from one language to another, even if they are Latin, in this case French and Romanian. A devoted supporter of the practice of translation, and less of theory, the article presents two separate cases with two almost insurmountable problems: the first, a translation of Baudelaire into Romanian and, here we are dealing with the transition from a more refined language, extremely cultivated over the centuries, that is French, to a freer language, less subject to standards and sometimes stylistically poorer, which is the Romanian language. The second case has French as target language, the "richer" sister, but its author is an ancestor of Tzara and Ionesco, equally Dadaist and absurd, therefore, a Romanian brother of Kafka. Here, the vague and amputated syntax, as well as the semantic contradictions and the fragmented expression and dynamited discursive logic of the Dadaist writer, make the translation into any target language almost impossible, since the aforementioned problems come from the native language.

Keywords: literary translation, Baudelaire, Urmuz, refinement of expression, absurd.

Malgré notre expérience en traductologie théorique, nous avons toujours exprimé l'avis que c'est la pratique de la traduction littéraire qui compte, car, en fait, aucune manière de traduire, aucun schéma *apriori* et antérieurement appris ne peut aucunement préparer le traducteur pour ce qu'il va trouver « sur le terrain ».

Nous avons donné entre autres, par le passé, la première traduction en roumain de la célèbre nouvelle « poétique » baudelairienne, ***La Fanfarlo***[1], dans une édition parue en 2001 et dotée, bien évidemment, d'appareil critique, c'est-à-dire, d'étude introductive et de notes. Avant la parution du livre, en 2000, nous avons fait paraître un fragment de la traduction et de l'étude introductive, sous la forme d'un article[2] dans la prestigieuse ***Cronica*** d'Iași, en Roumanie. La conclusion de l'étude introductive formulée en roumain, reprise, d'ailleurs dans ma thèse de doctorat, est que : « Baudelaire rend hommage à ses précurseurs dans le domaine de la prose, mais plonge cependant avec sa Fanfarlo en pleine modernité. La rupture et l'inadéquation avec les modèles traditionnels, l'absence d'une narration proprement dite, la tentation de l'anti-nouvelle et de l'absurde, les pratiques postmodernes *avant la lettre,* toutes ces marques inouïes et choquantes dans le contexte de l'époque, plus l'impression générale

[1] Daniel Gălățanu, traduction - ***Fanfarlo*** de Charles Baudelaire, étude introductive (16 pages – pp. 5-15) et notes, édition bilingue – Éditions Geneze**,** Galați, 2001
[2]Daniel Gălățanu, *Fanfarlo* (fragment) de Charles Baudelaire – traduction *in Cronica*, Iași, no. 9/ septembre 2000.

de poésie, nous donnent le droit de conclure que l'expérience baudelairienne n'a réussi, paradoxalement, qu'à moitié : la nouvelle est excellente, mais elle n'est pas une nouvelle ; la prose n'est acceptée que dans la mesure où elle revêt les attributs de la modernité et de la poésie. Car Baudelaire n'a jamais été un prosateur véritable ; c'est le Poète qui a été le plus fort…[3] »

Aussi nous trouvâmes-nous devant le texte baudelairien exprimé en un français du XIXe siècle, des plus élégants, désarmés par le roumain moins livresque, plus « jeune » et « sauvage » sous l'aspect de la tradition littéraire et, donc, moins chargé de sève culturelle à travers les siècles. Si l'exclamation de Cioran, « on ne peut pas tricher en français » exprimait une vérité immuable, comment alors verser la sur-raffinée expression baudelairienne de souche poétique, et par cela surchargée d'hyperdensité sémantique, en notre roumain fruste, plus elliptique et, parfois, plus pauvre ? Devant une expression baudelairienne du type : *Samuel Cramer qui signa autrefois du nom de Manuela de Monteverde quelques folies romantiques, - dans le bon temps du romantisme, - est le produit contradictoire d'un blême Allemand et d'une brune Chilienne. Ajoutez à cette double origine une éducation française et une civilisation littéraire, vous serez moins surpris, sinon stupéfaits, des complications bizarres de ce caractère. C'est à la fois un grand fainéant, un ambitieux, triste et un illustre malheureux ; car il n'a jamais eu dans sa vie que des moitiés d'idées.*[4] – on ne peut opposer qu'une traduction explicative du type : « Samuel Cramer, care semna pe timpuri câteva încercări romantice cu numele de Manuela de Monteverde – în vremurile bune ale romantismului, - este produsul contradictoriu al unui palid german şi al unei brune chiliene. Adăugaţi la această dublă origine o educaţie franceză şi oarecare cultură literară şi veţi fi mai puţin surprinşi dacă nu chiar satisfăcuţi şi edificaţi, - de complicaţiile acestui caracter bizar. Samuel are fruntea înaltă şi nobilă, ochii strălucitori ca nişte stropi de cafea, nasul fin şi ironic, buzele neruşinat de senzuale, o bărbie pătrată de despot şi plete rafaelice. Este în acelaşi timp un mare pierde-vară, un ambiţios trist şi un nefericit ilustru, căci nu a avut niciodată decât jumătăţi de idei. »

Comme en roumain il n'y a aucune expression du type «grand fainéant » (n'ayant pas nous, dans notre histoire, des rois fainéants), nous avons privilégié l'autochtone « pierde-vară **»**. Au-delà de ça, nous avons été obligé de traduire chaque passé simple français, la marque noble du passé dans le français littéraire et livresque, par notre commun passé composé, sinon, parfois, par l'imparfait roumain à valeur éternelle, du type : *qui signa autrefois du nom de…* par « care semna pe timpuri cu numele de… »

Pour ne pas tomber dans le piège du ***traduttore, traditore***, nous avons essayé de nous garder aussi proche que possible, et tout aussi longtemps, du texte original, car on n'a jamais eu l'ambition, un peu ridicule à nous yeux, de recréer le texte baudelairien. Nous avons voulu simplement le rendre en roumain, laissant autant que possible, le lecteur décider si ce texte avait de la valeur ou pas. Ainsi avons-nous traduit un morceau du type : *Quelle différence et combien il reste peu du même homme, excepté le souvenir !*

[3] Daniel Gălăţanu [2001], p. 15.
[4] *Ibid.*, p. 16. Le texte original de *La Fanfarlo* est tiré de Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes,* Bibliothèque de la Pléiade, Ed. Cl. Pichois, Gallimard, Paris, 1975-1976, vol. I, II.

mais le souvenir n'est qu'une souffrance nouvelle. Le beau temps que celui ou le matin ne réveille jamais nos genoux engourdis ou rompus par la fatigue des songes, où nos yeux clairs riaient à toute la nature, où notre âme ne raisonnait pas, mais où elle vivait et jouissait ; où nos soupirs s'écoulaient doucement sans bruit et sans orgueil ![5]- par : « Ce diferenţă şi ce puţin rămâne dintr-un om în afară de amintire! Dar amintirea nu e decât o suferinţă nouă. Ce vremuri bune erau acelea când, dimineţile, articulaţiile noastre nu se trezeau înţepenite de oboseala viselor, când ochii noştri limpezi surâdeau întregii naturi, când sufletul nostru nu tresărea, ci trăia şi se bucura şi când suspinele ni se stingeau discret, fără zgomot şi fără vanitate! »

La structure objectivement assertive: *Le beau temps que celui où…* etc. ne peut être traduite en roumain que par une structure exclamative, même une exclamation extatique, du type : Ce vremuri bune erau acelea când…etc. », alors que le sens de *nos soupirs* [qui] *s'écoulaient sans bruit, sans bruit et sans orgueil !* a été désambigüisé en roumain par une action plus appropriée au son (du soupir), c'est-à-dire, « suspinele ni se stingeau discret, fără zgomot si fără vanitate».

Pour voir un peu plus en détail les difficultés auxquelles nous nous sommes heurtés tout au long de cette réécriture du texte baudelairien et de sa langue vieille, un peu archaïque, mais extrêmement raffinée et livresque, en notre langue roumaine assez imprécise et variable du point du vue sémantique, nous avons mis dans les annexes quelques fragments « en miroir » de l'original et de notre traduction.

Pour mener la difficulté de la traduction à un autre niveau, nous avons eu la fantaisie, et le courage, de tenter une traduction française des textes de notre dadaïste Urmuz. Désarmés devant l'expression éclatée et la logique discursive dynamitée de l'écrivain dadaïste, nous avons essayé de « minimiser les dégâts », au sens où nous avons complètement refusé de transposer, où de « littératuriser» dans la langue cible, une phrase dont la cohésion sémantique et le niveau de compréhension étaient déjà menacés dans la langue d'origine. Bref, nous avons refusé de nous éloigner du texte roumain, par peur de ne pas nous perdre dans la noire « forêt des symboles ».

Dans ***Chantepleure et Stamate***, nous opposons à l'original : *O scutură cu un otrep şi, după ce îi unse găurile mai principale cu tinctură de iod, o luă cu sine şi, cu legături de flori şi dantele, o fixă alături şi paralel cu tubul de comunicaţie, şi, tot atunci, pentru prima oară, istovit de emoţie, trecu printre-însa, ca fulgerul, şi îi fură o sărutare.*

Pentru Stamate, pâlnia deveni de atunci un simbol. Era singura fiinţă de sex femeiesc cu un tub de comunicaţie ce i-ar fi permis să satisfacă şi cerinţele dragostei, şi interesele superioare ale ştiinţei. Uitându-şi cu totul sacrele îndatoriri de tată şi de soţ, Stamate începu să-şi taie în fiecare noapte, cu foarfecă, legăturile ce-l ţineau ataşat de ţăruş şi, spre a putea da frâu liber dragostei sale neţărmurite, începu să treacă din ce în ce mai des prin interiorul pâlniei, făcându-şi vânt în ea de pe o trambulină construită expres şi coborându-se apoi în mâini, cu o iuţeală vertiginoasă, pe o scară mobilă de lemn,la capătul căreia îşi rezuma rezultatul observărilor sale în afară.[6] – nous opposons la

[5] *Ibid.*, p. 32.

[6] Tous les textes traduits d'Urmuz sont tirés de : ***Urmuz,*** Saşa Pana, Matei Călinescu, Editura Colecția Editurii Unu, București, 1930, et du site : https://ro.wikisource.org/wiki/Autor:Urmuz.

version française: « Il la secoua d'un coup de torchon et, après avoir graissé ses *plus* principaux orifices à la teinture d'iode, il l'emmena chez soi et, à l'aide des rubans décorés de fleurs et de dentelles, il la fixa à côté et parallèlement au tuyau de communication, et c'est toujours à ce moment précis, que, pour la première fois, ravagé d'émotion, il la pénétra à la vitesse de l'éclair et lui força un baiser.

Depuis, la chantepleure devint un symbole pour Stamate. C'était le seul être de sexe féminin[7] doté d'un tuyau de communication capable de satisfaire également et aux exigences amoureuses et aux intérêts supérieurs de la science. Tout en oubliant complètement ses obligations sacrées de père et d'époux, Stamate commença à couper, chaque nuit, à coups des ciseaux, les ficelles qui l'attachaient au piquet et, afin de pouvoir donner feu vert à son amour illimité, il se mit à faire d'innombrables allers-retours à l'intérieur de la chantepleure, en s'élançant dedans projeté d'un tremplin expressément construit dans ce but et, en redescendant ensuite sur les mains, avec une vivacité sortie du commun, un marchepied mobil en bois, au bout duquel il faisait la synthèse de ses observations effectuées dehors. [8]»

Nous avons évité les archaïsmes du type *otrep*, par le générique « torchon », alors que nous avons rendu les fautes grammaticales du type pléonasme, *după ce îi unse găurile mai principale cu tinctură de iod,* telles quelles : « après avoir graissé ses *plus* principaux orifices à la teinture d'iode ». En revanche, nous avons privilégié le sens nouveau du nom « baiser » dans le français contemporain, justement pour mettre en évidence les évidents propos licencieux, alors que nous avons traduit « voler un baiser » par « forcer un baiser » : *pentru prima oară, istovit de emoţie, trecu printre-însa, ca fulgerul, şi îi fură o sărutare.* **vs.** « pour la première fois, ravagé d'émotion, il la pénétra à la vitesse de l'éclair et lui força un baiser. »

La syntaxe vague et amputée, ainsi que les contradictions sémantiques nous ont posé un gros problème lors de la traduction de la présentation des « devoirs » de Turnavitu dans le célèbre morceau de prose ***Ismaïl et Turnavitu*** : *Expunându-i acestuia mizera situaţie în care a ajuns din cauza atâtor învârtituri, Ismaïl, inimă caritabilă, îl luă sub protecţiunea sa. I se promise să i se servească de îndată câte 50 de bani pe zi şi tain, cu singura obligaţiune pentru Turnavitu de a-i servi de şambelan la viezuri; asemenea, să-î iasă înainte, în fiecare dimineaţă, pe strada Arionoaiei şi, prefăcându-se că nu-l observă, să calce viezurele pe coadă spre a-i cere apoi mii de scuze pentru neatenţie, iar pe Ismaïl să-l măgulească pe rochie cu un pămătuf muiat în ulei de rapiţă, urîndu-i prosperitate şi fericire…*La version française que nous avons proposée est la suivante: « Il fit la connaissance d'Ismaïl lors d'une soirée dansante. Il lui expliqua la situation misérable où il s'était mis à cause de tant de mauvais tours qu'il avait joués et Ismaïl, âme charitable, le prit sous sa protection. On lui offrit cinquante centimes par jour et d'autres bénéfices, sous la condition unique, d'ailleurs, pour Turnavitu, qu'il serve de chambellan aux blaireaux ; celui-ci avait également l'obligation de venir, tous les matins, à sa rencontre,

[7] Cet « être de sexe féminin » est la raison pour laquelle le traducteur a préféré de choisir « chantepleure » au lieu du terme plus usuel « entonnoir », d'autant plus qu'en roumain, le terme équivalent, « pâlnie » est, bien sur, un nom féminin. [La note du traducteur – N. T.]

[8] Daniel Gălăţanu, **Urmuz, *Pages bizarres***, Éditions Zigotto, Galaţi, 2015, P. 17.

rue d'Arionoaie, et, tout en faisant semblant de ne l'avoir pas fait exprès, marcher sur la queue du blaireau, pour avoir ensuite l'occasion de lui présenter mille excuses pour sa maladresse, mais aussi, de flatter Ismaïl sur sa robe avec un duvet mouillé dans de l'huile de colza, en lui souhaitant, en même temps, beaucoup de bonheur et de prospérité…[9] »

Nous avons préféré laisser la contradiction en termes évidente de la langue source : «**sous la condition unique**, d'ailleurs, pour Turnavitu, qu'il serve de chambellan aux blaireaux […] **celui-ci avait également l'obligation** de venir, tous les matins… etc. » paraître également dans la langue cible pour ne pas nuire aux convulsions sémantiques dada.

Mais le morceau le plus difficile à traduire a été, sans doute, l'unique poésie d'Urmuz, ***Chroniqueurs*** :

Cronicari

(Fabulă)

Cică niște cronicari
Duceau lipsă de șalvari.
Și-au rugat pe Rapaport
Să le dea un pașaport.
Rapaport cel drăgălaș
Juca un carambolaj,
Neștiind că-Aristotel
Nu văzuse ostropel.
"Galileu! O, Galileu!
Strigă el atunci mereu –
Nu mai trage de urechi
Ale tale ghete vechi."
Galileu scoate-o sinteză
Din redingota franceză,
Și exclamă: "Sarafoff,
Servește-te de cartof!"

Morală

Pelicanul sau babița.

Ici la cohérence est complètement bouleversée, alors que les contraintes rythmiques et prosodiques ahurissantes, puisque manquant de sens, à côté de la rime, font la traduction presque impossible. Nous avons, tout de même, proposé la traduction suivante :

« Chroniqueurs

[9] *Ibid.*, p. 25.

(Fable)

Des chroniqueurs, le bruit courut,
Avoir un habit turc, auraient voulu.
Aussi prièrent-ils Rapaport
De leur donner un passeport.
Rapaport le séducteur
Faisait le caramboleur,
Ne sachant qu'Aristote
N'avait connu la compote.
« Galilée, ô, Galilée !
Crie-t-il sans se fatiguer -
Ne tire plus par les oreilles
Tes pauvres bottes vielles. »
Galilée sort une synthèse
De sa redingote française
Et s'exclame : « Sarafoff,
Sers-toi d'une orloff ![10]»

Moralité

Le pélican ou son double. [11]»

Ainsi, l'o*stropel* devient-il de « la compote », alors que *Sarafooff*, nom à évidente sonorité russe, n'a plus sa rime dans le terme français « pomme de terre » – le roumain *cartof* – mais dans un autre nom à sonorité russe, « orloff ». Bien sûr, la difficulté la plus évidente apparaît dans la *Moralité,* puisque la langue française n'a qu'un seul terme et donc, aucun synonyme pour « pélican », raison pour laquelle nous avons privilégié la version « Le pélican ou son double. »

Après ces deux exemples de traduction littéraire plus ou moins extrêmes, nous sommes en mesure de confirmer l'hypothèse de départ de cet article de traductologie pratique, et de formuler sa conclusion finale, conclusion qui s'impose d'elle-même, c'est-à-dire que, malgré la richesse d'études de traductologie théorique, c'est toujours la pratique de la traduction littéraire qui occupe le devant de la scène, au sens où, aucun schéma *apriori*, aucune « école » antérieure intégrée, ne peuvent préparer le traducteur pour le travail proprement-dit, pour le travail de réécriture vivante d'un texte tout aussi vivant.

[10] Une « orloff » est, en fait, une race de poules de taille moyenne, originaires de Russie.
[11] *Ibid.*, p. 105.

Bibliographie :

Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes,* Bibliothèque de la Pléiade, Ed. Cl. Pichois, Gallimard, Paris, 1975-1976, vol. I, II ;
Baudelaire, Charles, *Fanfarlo*, traduction, étude introductive et notes de Daniel Gălăţanu, édition bilingue – Éditions Geneze**,** Galaţi, 2001 ;
Ducrot, Osvald & Todorov, Tzvetan, *Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage*, Seuil, Paris, 1972 ;
Gălăţanu, Daniel, *Fanfarlo* (fragment) de Charles Baudelaire – traduction *in Cronica,* Iaşi, no. 9/ septembre 2000 ;
Gălăţanu, Daniel*, Espace et personnage chez Baudelaire*, in *Nouvelles Etudes Francophones*, University of Nebraska Press, Lincoln, U.S.A., no. 2/ 2014 ;
Gălăţanu, Daniel, *Urmuz, Pages bizarres*, Éditions Zigotto, Galaţi, 2015 ;
Gălăţanu, Daniel, *Urmuz*, *Pages bizarres* – 2ème édition (traduction du roumain et notes) - Presses Académiques Francophones, OmniScriptum, Saarbrücken;
Pana, Saşa, Călinescu, Matei, *Urmuz***,** , Editura Colecţia Editurii Unu, Bucureşti, 1930;

Sitographie:

https://gric.univ-lehavre.fr/spip.php?article55
https://ro.wikisource.org/wiki/Autor:Urmuz
https://portal.dnb.de/opac.htm?query=daniel+galatanu&method=simpleSearch

***** Daniel GĂLĂŢANU Prof. univ. dr. la Facultatea de Litere; Coordonatorul Secţiei de Studii Culturale şi Multidisciplinare a *Centrului de Studii Istorice şi Socio-culturale* al Universităţii „Dunărea de Jos" din Galaţi; Membru asociat al laboratorului *Groupe de Recherche Identités et Cultures* **(le** *GRIC* **- EA 4314)** al Université Le Havre Normandie, Franţa

PROVOCĂRILE ACTUALE ALE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DE TIP SIMULTAN

Prof. PhD Elena Lucia MARA
Lucian Blaga University of Sibiu

Abstract: Simultaneous education has once again become a topic of interest for public policy makers, for education policy specialists, for local and central authorities and of course for teachers. Maintain a fair balance between classroom learning and homework through additional homework and hands-on activities. This is extremely important, especially if we take into account the fact that, in general, the parents of children learning in simultaneous education are not involved in carrying out school tasks. The disadvantages of simultaneous education are also numerous, and the lack of measures to eliminate or at least reduce it will lead to a poor quality educational act. The teacher is, without a doubt, one of the first models of a child, as well as one of the first figures permanently invested with authority. Behavior, relationship skills, ability to get involved are therefore essential in the case of a teacher, as it has a significant impact on student development at all levels.

Keywords: simultaneous education, policy makers, learning process, common activities, sequences of lesson

Învățământul simultan a redevenit un subiect de interes pentru formatorii politicilor publice, pentru specialiștii în politici educaționale, pentru autoritățile locale și centrale și bineînțeles pentru cadrele didactice. În cazul României acest tip de învățământ redevine o soluție care este luată tot mai des în calcul de către factorii decidenți menționați mai sus, iar dacă existența unor puncte de vedere contradictorii era ușor de anticipat și chiar benefică, este necesară susținerea unui obiectiv general comun, și anume, asigurarea dreptului la o educație calitativă tuturor elevilor încadrați în învățământul simultan.

În primul rând, merită menționat faptul că învățământul simultan reprezintă o provocare pentru toți cei implicați, iar îndeplinirea dezideratului de a oferi un act educațional performant presupune respectarea unui cumul de condiții, respectiv: capacitatea cadrului didactic de a depune un efort prelungit, capacitatea de organizare și planificare, de inovare și de a construi un mediu caracterizat de colegialitate și respect reciproc, existența unor materiale didactice și a unor programe adaptate, precum și a interesului autorităților locale de a susține desfășurarea activității didactice prin investiții în infrastructură (Oprea, 2006).

Doar respectând permanent aceste condiții poate fi asigurată o educație de calitate care va avea consecințe pozitive semnificative la nivel individual (asupra elevului), la nivel de grup (asupra familiei și comunității din care acesta face parte) și la nivelul întregii societăți, asigurând posibilitatea reală de integrare socio-profesională. Pentru ca învățământul simultan să devină eficient trebuie îndeplinite o serie de condiții de către cadrele didactice, de către Ministerul Educației și de către autoritățile locale. Sintetizând aceste *condiții*, trebuie luate în calcul următoarele:

(1) Elevi cu vârste diferite înseamnă elevi cu nivel cognitiv şi social diferit
(2) Dotarea materială adecvată cerinţelor acestui tip de învăţământ, dar şi învăţământului tradiţional, aceste şcoli nebeneficiind, în general, de o modernizare reală.
(3) Susţinerea elevului provenit din aceste medii (caracterizate de sărăcie, izolare, slab nivel de şcolarizare şi încadrare pe piaţa muncii) în vederea integrării în mediul şcolar, pentru ca, în timp, beneficiind de cunoştinţele şi abilităţile dobândite să poată accesa piaţa muncii de pe poziţia unei persoane calificate sau chiar înalt calificate.
(4) Oferirea unui sprijin din parte Ministrului în ceea ce priveşte desfăşurarea procesului educaţional, sprijin care să ia în calcul realităţile socio-economice ale mediilor din care provin elevii, precum şi particularităţile acestui tip de învăţământ (Dumitru., 2000).

Particularităţile activităţii didactice simultane le putem sintetiza astfel:

(1) Este necesară activitatea de supraveghere a unor elevi care desfăşoară activităţi diferite, care au sarcini diferite, care au un nivel cognitiv diferit datorit diferenţei de vârstă şi cu o capacitate de concentrare diferită
(2) Alternarea dintre activităţile propuse unei clase şi cele propuse celorlalte clase trebuie făcută rapid, dar momentul şi modul în care are loc trebuie bine planificate.
(3) Identificarea şi propunerea unor activităţi comune pentru elevii care deşi aparţin unor clase diferite, constituie în primul rând un microgrupul. Acesta este unul dintre primele grupuri din care elevul face parte şi de aceea este necesar ca învăţătorul să aibă tactul care să permită formarea unui grup bazat pe colaborare, pe comunicare asertivă şi pe respect şi empatie.
(4) Planificarea adecvată a activităţilor care se pot suprapune. Astfel, învăţătorul va programa disciplinele luând în calcul acest aspect, precum şi momentele lecţiei.

Alegerea strategiilor didactice care să ţină cont de particularităţile aduse de acest tip de învăţare. Concret, cu toate că nu există strategii didactice speciale pentru învăţarea în regim simultan, alegerea cu precădere a unora dintre acestea trebuie să ia în calcul realităţile microgrupului de elevi existent (Bocos, 2010, p. 62).

Menţinerea unei ponderi echitabile între activitatea de învăţare desfăşurată în clasă şi cea care urmează să aibă loc acasă, prin intermediul temelor şi a activităţilor practice suplimentare. Acest aspect este extrem de important, mai ales dacă luăm în calcul faptul că, în general, părinţii copiilor care învaţă în învăţământul simultan nu se implică în îndeplinirea sarcinilor şcolare. Dezavantajele pe care le aduce învăţământul simultan sunt şi ele numeroase, iar lipsa unor măsuri prin care să fie eliminate sau cel puţin să diminuate va conduce la un act educaţional slab calitativ. Astfel, aici am putea menţiona:

(1) Reducerea timpului acordat activităţii de predare-învăţare-evaluare şi implicit şi a timpului acordat activităţii de tip individual
(2) Riscul de a nu putea crea un climat în care liniştea şi absenţa unor factori perturbatori să fie o realitate permanentă
(3) Neacordarea timpului necesar pentru fiecare moment al lecţiei
(4) Nerespectarea întregii programe
(5) Absenţa unor spaţii bine delimitate în care elevii fiecărei clase să se poată regăsi

Consumul unor resurse fizice şi psihice din partea cadrului didactic, consum superior celor care activează la clase omogene. (Bocos, 2010, p. 63).

1. Rolurile cadrului didactic în învăţământul de tip simultan

Eterogenitatea vârstei elevilor aduce cu sine capacităţi cognitive, motivaţionale sau relaţionale diferite. Cadrului didactic îi revine misiunea de a gestiona toate aceste diferenţe şi de a contribui un grup caracterizat de cooperare şi empatie. Altfel spus, este necesar să fie luate în calcul toate aspectele care pot influenţa nivelul de funcţionalitate al clasei de elevi, şi anume: "dimensiunea socială, dimensiunea ergonomică, normativă operaţională şi cea psihologică" (Ciolan, 2008, p. 26).

Cadrul didactic trebuie să deţină abilităţi manageriale şi de comunicare şi bineînţeles să aibă capacitatea de a alege strategiile didactice adecvate, pe care să le poată pune în practică folosindu-se de tactul pedagogic. Doar în acest mod, învăţătorul din învăţământul simultan poate prevedea, identifica şi gestiona eventualele situaţii conflictuale sau care pot amprenta negativ procesul de învăţare. Cadrul didactic din învăţământul în regim simultan îndeplineşte numeroase roluri, fiecare dintre acestea contribuind semnificativ la performanţa actului educaţional. Astfel, principalele roluri sunt „cel de planificator al activităţilor, de îndrumător în procesul de învăţare, organizator al situaţiilor de învăţare, facilitator al învăţării, observator al comportamentului elevilor, mentor şi coach".

Învăţătorul sau profesor va crea cadrul adecvat activităţilor pe care le va propune pentru elevii înscrişi în clase diferite, va alege ordinea în care le va desfăşura, va stabili timpul necesar îndeplinirii sarcinilor, dar va respecta şi timpul de relaxare, va alege strategiile prin care îi va implica cel mai uşor în sarcini şi îi va încuraja să se exprime liber, dezvoltând o relaţie funcţională.

Cadrul didactic reprezintă, fără îndoială, unul dintre primele modele ale unui copil, precum şi una dintre primele figuri investite permanent cu autoritate. Comportamentul, abilităţile de relaţionare, capacitatea de implicare sunt aşadar esenţiale în cazul unui cadru didactic, întrucât are un impactul semnificativ asupra dezvoltării elevului la toate nivelele.

Relaţia stabilită cadru didactic - elev/clasă de elevi este una dinamică, iar rolurile cadrului didactic în modelarea acestei relaţii şi dezvoltarea ei sub forma unei relaţii caracterizate de respect şi empatie trebuie să reprezinte un deziderat principal al primului.

A manageria eficient o clasă de elevi din învăţământul simultan presupune:

(1) Oferirea unor conţinuturi informaţionale adecvate cunoştinţelor dobândite, vârstei şi obiectivelor prevăzute în programa şcolară
(2) Evaluarea constantă a progresului obţinut, dar şi a dificultăţilor cu care se confruntă elevii
(3) Respectarea momentelor lecţiei
(4) Identificarea ritmului fiecărui elev şi propunerea unor sarcini diferenţiate sau acordarea unui timp suplimentar dacă acesta are nevoie

(5) Diversificarea activităţilor şi a strategiilor de învăţare pentru a permite valorizarea abilităţilor practice, fizice sau artistice ale unor elevi şi nu doar pe cele logico-matematice pe care, spre exemplu, le deţin alţi elevi.
(6) Identificarea modului în care cunoştinţele şi abilităţile dobândite în cadrul procesului de învăţare pot fi valorificate în afara şcolii
(7) Motivarea elevilor în dezvoltarea interacţiunii cu ceilalţi colegi, indiferent de vârsta acestora
(8) Evitarea unei ierarhi între elevi pentru a preîntâmpine dezvoltarea unei stime de sine scăzute şi a comportamentelor de excludere din partea celorlalţi colegi, pe baza acestui criteriu (apariţia comportamentelor de bullying, cu toate că aceste sunt mai puţine în cazul grupurilor mici) (Hattie, 2012).

Manea (2019) propunea o sinteză a abilităţilor şi competenţelor de care are nevoie un profesor:

(1) Abilităţi de prospectare, previziune, planificare şi proiectare
(2) Capacitate decizională
(3) Capacitatea de a organiza, monitoriza, motiva şi coordona activitatea clasei
(4) Capacitatea de comunicare asertiva, de relaţionare şi influenţare a clasei
(5) Administrarea corectă a sancţiunilor şi a recompenselor
(6) Echilibru adecvat între autoritate, putere şi responsabilitate
(7) Capacitate de adaptare la situaţiile de criză şi rezistenţă crescută la situaţiile de stres

2. Clasa de elevi – de la grupul eterogen la coeziunea de grup

Dacă despre învăţământul simultan afirmăm că este un tip aparte de educaţie şi clasa care se formează în acest context este una care reuneşte caracteristici specifice. Astfel, diferenţele de vârstă, de conţinuturi informaţionale ce trebuie oferite, de timp ce trebuie adaptat sau cele derivate din programele şcolare aferente fiecărei clase în parte, conduc la crearea unui grup eterogen. Cerinţele specifice acestui tip de învăţământ sunt o consecinţă a realităţilor care au determinat implementarea sa, iar cadrul necesar în care o astfel de clasă va funcţiona este şi el diferit.

Din punct de vedere social, grupul eterogen trebuie să îndeplinească aceleaşi obiective ca şi grupul omogen, respectiv să se dezvolte şi să contribuie la dezvoltarea unui cadru bazat pe cooperare, colaborare, interes faţă de celălalt şi o atitudine deschisă care să favorizeze schimbul de experienţe educaţionale şi relaţionale.

Studii repetate care au vizat nivelul de performanţă academică, dar şi pe cel de adaptare socială, au constat faptul că din punct de vedere relaţional, elevii care au învăţat în regim simultan au dezvoltat abilităţi de comunicare şi empatie, şi-au format strategii eficiente de coping şi au dovedit interes pentru implicarea relaţională. Cele mai importante aspecte stabilite de aceste studii au fost acelea conform cărora efectele pozitive sunt menţinute şi în momentul în care individul ajunge la vârsta adultă. Cadrul didactic trebuie să aibă în permanenţă în vedere că este cel mai important actor care determină forma de care o ia clasa, iar ca relaţiile dintre elevi să fie armonioase şi eventualele conflicte să poată fi depăşite fără a avea consecinţe majore asupra vreunuia

dintre aceştia, trebuie să dovedească tact, capacitate de observaţie şi abilităţi de comunicare asertivă.

De asemenea, cadrul didactic trebuie să îi ghideze pe elevi în încercările lor de a rezolva diverse conflicte, de a-şi exprima emoţiile, mai ales pe cele negative şi de a-şi însuţi treptat un set de valori la care să se poată raporta întreaga viaţă. Un grup coeziv reprezintă expresia cea mai fidelă a unui management al clasei eficient. Toleranţa faţă de celălalt şi acceptarea sa este baza modului în care aceşti elevi vor înţelege să construiască relaţii cu persoane diferite, din diverse puncte de vedere.

Implicarea elevilor înscrişi în clase diferite în activităţi artistice, sportive sau de comunicare comune va avea un impact semnificativ asupra modului în care va funcţiona acest grup. Pentru ca un elev din ciclul primar să fie motivat să înveţe este absolut necesar ca relaţiile pe care le stabileşte cu învăţătorul şi cu colegii să ia forma unui mediu securizant. De aceea, cadrul didactic trebuie să cunoască cerinţele specifice aduse de o astfel de clasă, să deţină abilitatea de a îmbina activitatea directă cu munca individuală, fără a-i neglija pe unii dintre elevi sau fără a renunţa la oferirea întregului conţinut informaţional ca urmare a lipsei de timp.

Concluzionând putem afirma faptul că învăţământul de tip simultan produce premisele unui grup unit, care poate permite fiecărui membru să se afirme, să se integreze şi, în final, să se dezvolte.

Bibliografie

Ciolan, L. (2008), *Învăţarea integrată. Fundamente pentru un curriculum transdisciplinar,* Editura Collegium Polirom, Iaşi.

Bocoş, M., (2010), *Paradigma pedagogică a activizării studenţilor*, în *Ghid metodologic de pedagogie universitară*, Editura Aeternitas, Alba Iulia.

Dumitru, Ion Al. (2000), *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara.

Oprea, C.L. (2006), *Strategii didactice interactive*, E.D.P.,Bucureşti.

RESILIENCE AND REFORM IN THE ROMANIAN DEMOCRACY

Vasile Pleșca, cercetător științific III,
Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”,
Academia Română, Filiala Iași

Abstract: Democracy is the defining term of human society at the begining of the third millennium. Its victory over the different totalitarianisms of the XXth century placed it in an ungrateful and, in the same time, paradoxical situation. Its situation is paradoxical because its success brought a major dilution of its „strong” meanings. So, for such many times, it became to mean almost anything in the political discourse. In the same time, its situation may be ungrateful because the same success made democracy be the only political desideratum of the entire human society, and each local failure affects its integrative message. Because of this, any discussion about democracy must start from the moment we manage to delimit the amount of expectations we have from it. The above considerations are much more valid when we talk about the Romanian democracy. Because of this, the present study trys to identify some mechanisms that may have as finality the resilience of democracy in Romania.

Keywords: democracy, rights, reform, resilience, Romania

Lucrul cel mai puțin amintit amintit despre democrație este acela că ea este imperfectă. Chiar dacă este un lucru evident și banal, marea majoritate a analizelor asupra democrației se raportează la ea ca și cum ar fi un sistem ce trebuie să funcționeze oricum și oricând, iar dacă nu funcționează, cauzele îi sunt, de cele mai multe ori și în cea mai mare parte, externe. Mai mult decât atât, aproape orice critică la adresa problemelor inerente sistemului democratic atrage după sine, etichetarea ei ca „nedemocratică”. Lucrul acesta e oarecum de înțeles însă. Ceea ce face democrația distinct față de orice alt regim politic contemporan e să fie cea mai bună oglindă pe care o avem a societății umane. Și nu doar atât: democrația vorbește despre om mai mult ca oricare altă organizare politică, iar asta se întâmplă pentru că, pur și simplu, democrația este singurul regim politic ce pune omul, făptura umană, individul în centrul angrenajului de instituții, principii și relații ce o ajută să organizeze societatea umană.

Acest lucru nu duce decât la evidența că democrația este regimul politic cel mai greu de impus și cel mai greu de întreținut. Dar, deloc paradoxal, democrația, oricât ar fi de ciudat, este și regimul cel mai greu de înlăturat. Orice tiranie, mai puternică sau mai slabă, se prăbușește odată cu conducerea sa. Bineînțeles, acest lucru este foarte posibil și în cazul unei democrații, atunci când o presiune externă împotriva ei este devastator de puternică, dar, de cele mai multe ori, democrația rezistă mai bine atunci când este atacată. Acest articol vorbește tocmai despre reziliența democratică, cum apare ea implicit, vorbind despre alte lucruri, cum se manifestă și cum duce, pe termen lung, la o creștere și la o consolidare a democrației tocmai în țările în care ea este mai debilă,

funcţionează mai prost şi mai incoerent, iar practicile non-democratice sau chiar făţiş anti-democratice sunt o regulă de neevitat. Altfel spus, acest articol este despre optimismul democratic, un lucru care lipseşte din marea majoritate a abordărilor despre democraţie, lucru care se întâmplă pentru că trăim, de mai bine de 15 ani, într-o epocă de regres al democraţiei, iar acest lucru se vede foarte bine în cazul democraţiei româneşti.

Fiecare clipă din istoria omenirii este înţeleasă prin termenii fundamentali folosiţi la acel moment. Sfârşitul secolului XIX, de exemplu, este modelat de termeni precum „naţiune" sau „dezvoltare" în timp ce cea mai mare parte a secolului XX a fost dominată de „isme" precum „nazism", „comunism" sau „capitalism". Istoria va consemna însă, la sfârşit de secol XX şi început de secol XXI, dominaţia absolută a termenului „democraţie". Această dominaţie este absolută la nivel discursiv, nu obligatoriu şi la nivel practic. Această dominaţie discursivă este însă mult mai importantă decât am vrea să credem. Bineînţeles, am dori ca democraţia să domine şi realitatea politică. Nu o face şi, probabil, nu o va face niciodată, iar explicaţia e simplă şi banală ţinând de complexitatea şi varietatea naturii umane.

Dar, dincolo de toate aceste lucruri, trebuie subliniată evidenţa mult prea puţin luată în seamă: democraţia este, în ultimul secol, reperul politic fundamental la nivelul întregii societăţi umane. Este, în acelaşi timp, modelul spre care năzuiesc mulţi şi duşmanul absolut al multor altora. Ca referinţă absolută în politica zilelor noastre, democraţia a devenit termenul cel mai manipulat din politică, aşa cum adevărul e în epistemologie şi Dumnezeu în teologie. În secolul XX, dacă fascismul nu a ezitat nicio secundă să clameze propriul dispreţ şi propria ură faţă de democraţie, totalitarismul comunist însă a încercat încontinuu să-şi însuşească, apropie si să integreze în propriul discurs toate referinţele democratice.

Două au fost consecinţele directe ale acestui fapt. Prima este cea pozitivă, şi de care am vorbit şi mai sus, aceea că democraţia a reuşit în ultima sută de ani, să-şi legitimeze propriul discurs ca fiind fundamental în înţelegerea nu doar a politicii contemporane, ci şi a fiinţei umane din punct de vedere politic. A doua consecinţă este însă, pe termen lung, din păcate, extrem de nocivă în receptarea democraţiei şi în înţelegerea explicaţiilor ei despre natura umană din perspectivă politică. Această consecinţă stă în diluarea subtilă a multor concepte „de bază" ale democraţiei, transformarea acestora în ceva de sens opus şi, astfel, transformarea lor în motivaţii complexe pentru derapajele totalitariste ale secolului XX, ca şi pentru derapajele autoritariste ale secolului XXI.

Democraţia este prin definiţie spaţiul libertăţii, iar prin puterea sa simbolică câştigată odată cu victoriile ideologice ale secolului trecut, democraţia a impus libertatea ca valoarea politică absolută. Asta face ca, pur şi simplu, niciun autocrat al zilelor noastre să nu-şi mai permită să ignore acest concept. Libertatea este cea mai seducătoare sintagmă din discursul politic contemporan. Dacă putem înţelege societatea umană, în evoluţia sa istorică, prin diferiţi termeni, niciodată, până în secolul trecut, societatea umană nu a putut fi definită prin acest termen magic, libertatea. Acest salt valoric al libertăţii în conştiinţa umană are, bineînţeles, consecinţe. Pentru prima dată în istorie,

individului obişnuit primeşte mesajul importanţei sale în societate. Deciziile politice capătă importanţă pentru că cetăţeanul x a fost ascultat, a contribuit la apariţia lor şi, mai mult decât atât, această consultare este continuă, perfect organizată, şi foarte bine echilibrată. Cetăţeanul, individul este cel care decide. Din păcate, mai mult sau mai puţin, acest lucru este un mit. De fapt, de cele mai multe ori, procesul e, de fapt, exact invers: ceea ce face cetăţeanul obişnuit nu oferă decât legitimitate politică decidentului. „Puterea poporului" nu e decât o faţadă frumoasă şi strălucitoare ce ascunde în spate acelaşi joc vechi de milenii al voinţei de putere, amestecat cu ideologiile, aspectele financiare şi războaiele efective ale lumii contemporane.[1]

Chiar dacă am vrea să fie altfel, acest proces este singurul posibil. La începutul acestui mileniu, discursul dominant în teoria democraţiei era cel al teoriei deliberative, care încerca reconstrucţia spiritului democraţiei ateniene, un discurs participativ dus la extrem care „grew out of a long-standing interest in the capacity of ordinary people to order their own lives, and the lack of opportunities for them to exercise that capacity in the political arena in modern democracies."[2] Din păcate, nici măcar această teorie, foarte elaborată şi influentă, mai ales în mediul academic occidental în primele două decenii ale secolului, nu a reuşit să explice cum s-ar putea, la modul absolut practic, ca un cetăţean obişnuit să ia decizii zilnice asupra problemelor atât de complexe ale societăţilor umane contemporane, dar, în acelaşi timp, să arate cum decidentul politic (democrat) al zilelor noastre ar putea fi convins să renunţe la atribuţiile sale, captate şi rafinate în secole de acţiune politică.

Acest proces de deturnare a înţelegerii democraţiei spre sensuri facile şi uşor de folosit în teorie, dar imposibil de pus în practică, nu ne fac decât să conştientizăm nişte lucruri. Dacă am trage cumva concluzia, din tot ce am scris mai sus, că democraţia e un termen confuz şi denotativ înşelător, în realitate, situaţia e şi mai complexă, de vreme ce nu avem un model practic al democraţiei, unul care să fie dat de exemplu şi apoi să fie urmat de oricine împărtăşeşte idealurile democratice. Cu alte cuvinte, problema nu este doar ce semnifică cuvântul, ci şi măsura în care ceea ce spune el reuşeşte să transmită în realitate. Fiindcă nu există nici pe departe o legătură directă între teorie şi practică, Robert Dahl nu ezită în a iniţia un nou termen, „poliarhia", care să semnifice pur şi simplu democraţiile reale[3]. Ceea ce face Dahl nu duce însă la o rezolvare a problemei. Deşi demersul său este unul capital în înţelegerea democraţiei contemporane, ceea ce se are în vizor se reduce la realitatea pragmatică, la descrierea acesteia. Atâta doar că este insuficient, căci trebuie avută în vedere, alături de *descrierea* unei stări de fapt, şi *prescrierea* ei.

[1] De notat, în acest sens „Mitul" democraţiei Ateniene, despre care vorbeşte Giovanni Sartori, *Teoria Democraţiei Reinterpretată*, Traducere De Doru Pop (Iaşi: Polirom, 1999), 255-66.
[2] John Parkinson, *Deliberating in the Real World. Problems of Legitimacy in Deliberative Democracy* (Oxford: Oxford University Press, 2006), viii.
[3] Robert A. Dahl, *Poliarhiile. Participare şi opoziţie*, Traducere de Mihaela Sadovschi (Iaşi: Institutul European, 2000).

„Un sistem democratic se instaurează ca urmare a presiunilor deontologice. Ce *este* democraţia nu poate fi separat de ce *ar trebui* să fie democraţia. O democraţie există numai în măsura în care idealurile şi valorile sale îi dau viaţă."[4]

Evident, aceste afirmaţii nu sunt exclusiv valabile pentru democraţie. Orice sistem politic stă în picioare datorită idealurilor care-l animă. Diferenţa democraţiei nu stă doar în dinamismul idealurilor, aşa cum consideră Sartori[5], ci în primul rând în valoarea idealurilor promovate şi în răspunsul pe care, implicit, îl oferă la întrebarea „ce este omul?". Căci democraţia nu promovează doar libertatea şi egalitatea oamenilor, ci şi independenţa lor, deschiderea către nou, vorbeşte despre capacitatea de a lua decizii raţionale, despre progres, despre adaptare şi, nu în ultimul rând, despre succes. Aceasta deoarece simpla analiză din perspectivă istorică a transformat în truism afirmaţia că societăţile democratice sunt cele mai evoluate. Trăim în epoca democraţiei, sau cel puţin aşa se pare, dar, din păcate, chiar dacă afirmaţia este adevărată, nu ştim cu adevărat ce este democraţia şi, probabil, nici nu vom şti niciodată. Din această cauză, mai mult ca niciodată trebuie să ştim cu adevărat ce să cerem democraţiei, cu alte cuvinte, să ştim ce trebuie să fie democraţia, căci, aşa cum observă şi Sartori, „democraţia rezultă şi este formată din interacţiunea dintre idealuri şi realităţi, prin presiunea lui *trebuie* şi rezistenţa lui *este*"[6].

Ideea de bază e că în democraţie, discuţia cea mai importantă este despre om şi necesităţile sale politice. Teoretic, orice altă discuţie ar trebui să se supună acestui imperativ. Vorbind despre oameni, facem democraţia mai puternică. Vorbind despre altceva – iar acest altceva înseamnă, de regulă, în politică, pur şi simplu, despre mecanisme, atribuţii şi puteri ale statului – facem democraţia mai slabă. Altfel spus, la nivel global şi, pe cale de consecinţă, şi în România, discuţia care face democraţia mai puternică este obnubilată total de discuţia care face democraţia mai democraţia mai slabă. Ceea ce trebuie schimbat pentru a mări rezistenţa discursivă a sistemului democratic în faţa provocărilor contemporane este tocmai discuţia despre cum limităm întinderea şi puterea statului, pentru că e pleonastic (dar, din păcate, de multe ori uitat – deşi avem experienţa totalitarismelor secolului XX) faptul că un stat puternic înseamnă, de fiecare dată, orice, dar nu o democraţie.

Ceea ce este de observat în atât în discursul democratic global, dar şi în construcţia democratică din România, este totala absenţă a unei discuţii serioase şi coerente, atât în mediul academic, cât şi la nivelul opiniei publice despre întinderea puterii politice într-o societate dominată de o cultură politică parohială, altfel spus, o discuţie asupra rolului statului în societatea democratică aşa cum e manifestă în România. Această perspectivă lipseşte cu desăvârşire. Ceea ce e cu atât mai grav cu cât nu e vorba doar despre întinderea statului, ci, mult mai mult, despre înţelegerea democraţiei ca cel mai funcţional sistem politic al contemporaneităţii.

Bineînţeles, discuţiile (rezumate la dispute ideologice) asupra justificării, întinderii şi limitării puterilor statului sunt extinse, aproape fără sfârşit, iar o simplă

[4] Sartori, *Teoria*, 34.
[5] Sartori, *Teoria*, 34.
[6] Sartori, *Teoria*, 35.

enunţare a principiului care ne interesează – „reducerea prerogativelor statului" – nu poate fi decât o mostră de ambiguitate. Din această cauză, în primă etapă, în acest cadru, trebuie să vorbim de reducerea intervenţionismului instituţiilor statului în mediul economic. Economia românească este fracturată de mii de intervenţii, de la banale subvenţii de cădură sau transport, până la zeci de taxe şi impozite ce distorsionează procesele economice şi a căror finalitate majoră nu e de a rezolva problemele unei societăţi umane, probleme pe care, de obicei, nici nu le rezolvă, ci de a întări autoritatea puterii politice. Mai mult, întreaga funcţionare a mecanismelor statului democratic român e dependentă de cât de mare e acest stat, nu cât e de legitim, responsabil sau performant. Aceasta face ca democraţia românească să traiască într-un nonsens, depinzând de un stat ale cărui interese sunt, prin faptul că doreşte să se extindă încontinuu, cel puţin non-democratice.

Toate acestea, şi încă multe altele fac ca ceea ce a fost numită democraţia românească din ultimele trei decenii să evolueze în jurul unui binom paradoxal: cetăţean slab, lipsit de libertăţi, responsabilităţi şi cunoştinţe şi habitudini civico-democratice *versus* stat puternic, ce îşi asumă o pletoră de atribuţii pe care, apoi, le gestionează prost, discreţionar şi clientelar. În fapt, democraţia românească nu a vorbit niciodată într-un discurs liberal, acela care vorbeşte despre limitarea puterii politice la nivelul statului şi de întărirea libertăţilor, drepturilor, dar şi responsabilităţilor, la nivelul indivizilor.

Aceste realităţi sunt interesant de citit prin grila de lectură oferită de Pipa Norris, în lucrarea *Democratic Deficit.* Deşi studiul ei are deja un deceniu, concluziile sunt aceleaşi şi azi. Ea defineşte deficitul democratic ca fiind „un fel de interacţiune dintre expectanţele crescânde ale cetăţenilor, ştirile negative despre realitatea socială, politică şi economică, şi slaba performanţă guvernamentală."[7]

Aceasta face ca, la nivelul opiniei publice, deficitul democratic să poată fi măsurat, fiind înscris în liniile date de diferenţele de percepţie despre democraţie la nivel ideal-teoretic şi la nivel funcţional-practic. Plecând de la barometrul de opinie „Old values survive", Pipa Norris compară răspunsurile date de cetăţeni din diferite ţări la două întrebări: „Cât de important este pentru dumneavoastră să trăiţi într-o ţară guvernată democratic? Cât de democratică este guvernată ţara în care trăiţi astăzi?"

Răspunsurile oferite dau o imagine foarte clară a sistemului democratic, nu doar ca regim politic, ci şi ca reper între regimurile politice. Observaţia generală a Pippei Norris e că, dintre ţările care s-au democratizat în cel de al treilea val de democratizare, multe ţări au constituit doar democraţii electorale, iar bineînţeles că România nu face excepţie. Aceasta face ca să existe o neîncredere organică a populaţiei în instituţiile politice şi în demnitarii politici, având de-a face, în fapt, cu o democraţie a neîncrederii. Aici avem de-a face, cel puţin în cazul României, cu un fenomen la prima vedere paradoxal, dar care, privit cu atenţie, relevă un mecanism destul de uşor de înţeles. Încă o dată, regimul politic românesc vrea parcă să confirme teoriile pesimiste asupra democraţiei. În *Contrademocraţia. Politica în epoca neîncrederii*, Pierre Rosanvallon observă că există o legătură profundă între legitimitatea democratică şi încrederea în

[7] Pipa Norris, *Democratic Deficit* (New York: Cambridge University Press, 2011), 245.

clasa politică și în instituțiile de stat. Deși analiza lui se centrează pe motivațiile obiective ale neîncrederii democratice (odată cu creșterea suveranității populare a crescut și capacitatea poporului de a verifica atât reputația instituțiilor, cât și dorința demnitarilor de a-și respecta opțiunile, angajamentele și promisiunile; această putere se află în mâinile poporului văzut ca un popor gardian; apoi, oamenii incapabili să constrângă acțiunile și deciziile guvernării au văzut în multitudinea sancțiunilor la adresa puterii o metodă disponibilă de eficiență, și astfel apare o „suveranitate socială negativă" etc.[8]); analiza e relevantă în a explica manifestările punctuale ale melanjului numit viață democratică la începutul mileniului trei.

Politicianul român nu este apreciat. Nivelul de încredere în oricare dintre personalitățile politice ale momentului nu depășește decât rareori un procent ce atinge o treime din electorat, iar când acest lucru se întâmplă, este strict legat de evenimente conjuncturale. Nici instituțiile politice asimilate regimului democratic nu sunt apreciate. În orice analiză, parlamentul, guvernul, partidele politice sunt la coada încrederii publice. Dar, în același timp, o mare majoritate a populației consideră consideră că țara are nevoie de un conducător puternic, care să facă ordine.

Altfel spus, regimul democratic românesc este format dintr-un binom perfect, compus dintr-un electorat ce este dispus să accepte o mână forte și o clasă politică ce e, în același timp, coruptă și ineficientă, dar care știe să profite de expectanțele electoratului.

Un alt lucru care ar apărea paradoxal e acela că singurul aspect păstrat la nivel constant, în timp ce toate atributele democratice ale sistemului politic din România s-au degradat în ultimii ani, este cel legat de calitatea procesului electoral și a pluralismului politic. E foarte posibil însă ca și acest indicator să sufere degradări majore. În primul rând, putem vorbi mai degrabă de un „pluralism ineficient", ca să folosim sintagma lui Thomas Carothers: elementele definitorii ale democrației – procesele electorale, alternanța la putere, pluralismul, nivelurile relativ ridicate ale libertății, deși prezente, sunt total obnubilate, pe de o parte, de corupția și incompetența clasei politice, pe de alta, de nivelele reduse ale participării politice și ale culturii politice în general la nivelul cetățenilor. În al doilea rând, procesul electoral se schimbă încontinuu în România, și nu în bine. În fapt, ceea ce se întâmplă, deja de decenii, în România, oferă argumente în plus afirmațiilor lui Faared Zakaria:

> „[Contemporary democracy] has produced an unwieldy system, unable to govern or command the respect of people. Although none would dare speak ill of present-day democracy, most people instinctively sense a problem. Public respect for politics and political systems in every advanced democracy is at an all-time low."[9]

Imaginea din rândurile de mai sus nu este una luminoasă. Democrația românească nu-și găsește locul în lupta dintre cele trei discursuri diferite, necesare și complementare ale democrației, cel „popular" (în sensul că „poporul" este cel care dă

[8] Pierre Rosanvallon, *Contrademocrația. Politica în epoca neîncrederii* (București: Editura Nemira, 2010), 29-35.
[9] Fareed Zakaria, *The Future Of Freedom* (New York: Norton: 2003), 241.

legitimitate actului politic democratic), cel instituţional-procedural (în sensul că accesul la putere este reglementat astfel încât oportunitatea să fie egală pentru oricine) şi cel pluralist (în sensul că o societate e mai degrabă construită pe consens şi colaborare între facţiuni diferite decât pe conflict). Sfâşiată între un electorat cu un nivel al culturii politice demn de Africa subsahariană şi o clasă politică ce nu vede democraţia decât ca fiind un oricare alt discurs despre puterea politică, democraţia românească are nevoie de o resetare aproape totală. Iar acest lucru se poate creiona pe trei căi diferite.

Pe de o parte, pornind de la ideea banală că nu un stat puternic face o democraţie de calitate, ci doar un individ liber şi responsabil, o parte a soluţiei este relativ simplă: reaşezarea construcţiei democratice pe temeiuri exact opuse celor actuale. Astfel, în primul rând, discursul despre democraţie, de la nivelul academic, trecând prin nivelul politic şi ajungând la cel individual, trebuie reorientat de la lupta pentru puterea politică la lupta pentru limitarea acestei puteri şi privilegierea drepturilor fundamentale ale indivizilor. În al doilea rând, şi decurgând din primul aspect, viziunea asupra statului trebuie să se transforme dintr-una monolitică, exhaustivă şi autoritară, în una flexibilă, dinamică şi subordonată, moral, ontologic şi instituţional, intereselor individului.[10] În al treilea rând, democraţia vorbind despre limitarea puterii şi despre un guvernământ limitat, mecanismele de contestare şi control a puterii de către individ trebuie să devină coloana vertebrală a instituţiilor statului. În fapt, toate cele trei paliere ale prezumtivei reforme spun acelaşi lucru: democraţia este despre indivizi, nu despre structuri politice, astfel încât singura posibilitate ca o democraţie să fie viabilă – iar aici e vorba în primul rând despre democraţia românească –, e să îndeplinească acest deziderat: individul este, în acelaşi timp, mobilul şi finalitatea demersului democratic, iar fiecare acţiune politică trebuie subordonată acestui fapt.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

Robert A. Dahl, *Poliarhiile. Participare şi opoziţie*, Traducere de Mihaela Sadovschi, Iaşi, Institutul European, 2000.
Ludwig Von Mises, *Liberalism. The Classical Tradition,* Indianapolis, Liberty Fund, 2005.
Pipa Norris, *Democratic Deficit*, New York, Cambridge University Press, 2011.
John Parkinson, *Deliberating in the Real World. Problems of Legitimacy in Deliberative Democracy*, Oxford, Oxford University Press, 2006.
Pierre Rosanvallon, *Contrademocraţia. Politica în epoca neîncrederii*, Bucureşti, Nemira, 2010.
Giovanni Sartori, *Teoria democraţiei reinterpretată*, Traducere de Doru Pop, Iaşi, Polirom, 1999.
Fareed Zakaria, *The Future of Freedom*, New York, Norton, 2003.

*Studiu realizat în cadrul grantului „**Consolidare democratică *versus* autocratizare. Evoluţia democraţiei româneşti din momentul aderării la Uniunea Europeană până în prezent”,** *grant de cercetare realizat cu sprijin financiar din Fondul Recurent al Donatorilor, aflat la dispoziţia Academiei Române şi gestionat prin Fundaţia „PATRIMONIU”, GAR-UM-2019*-XII-3.2-7

[10] „As the liberal sees it, the task of the state consists solely and exclusively in guaranteeing the protection of life, health, liberty, and private property against violent attacks. everything that goes beyond this is an evil.” Ludwig Von Mises, *Liberalism. The Classical Tradition* (Indianapolis: Liberty Fund, 2005), 30.

BREVETUL ÎN DREPTUL EUROPEAN

Prof. univ. dr. habil. Anca Ileana Duşcă

Abstract. A common law of the Contracting States concerning the preparation of patents for inventions is established by Convention on the Grand of European Patents of 5 October 1973. There are European patents: patents issued under this Convention and as result, in each Contracting State for which it is issued, the European patent shall have the same effect and shall be subject to the same regime as a national patent issued in that State. The Convention establishes the European Patent Organization whose bodies are: the European Patent Office (EPO) and the Management Board, and the task of the organization ist o issue, through the European Patent Office under the control of the Management Board, European patents. Concil Decision 2011/167/EU of 10 March 2011 authorizing enhanced cooperation inthe area of the creation of unitary patent protection is based on several considerations, of which we recall only that in accordance with Article 3 (3) of the Traty on European Union establishes an internal market, works for sustainable development of Europe, based on balanced economic growth, and promotes scientific and technical progress. Regulation no. 1257/2012 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2012 implementing enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection implements enhanced cooperation in the area of creation of unitary patent protection authorized by Decision 2011/167/EU.

Keywords: brevet european, protecţia unitară prin brevet, cooperare consolidată, Oficiul European de Brevete.

Convenţia privind eliberarea brevetelor europene din 5 octombrie 1973

Un drept comun al statelor contractante cu privire la elaborarea brevetelor de invenţie este instituit prin Convenţia privind eliberarea brevetelor europene[1] din 5 octombrie 1973. Sunt *brevete europene*: brevetele eliberate în temeiul acestei Convenţii şi drept rezultat, în fiecare stat contractant pentru care este eliberat, brevetul european are acelaşi efect şi este supus aceluiaşi regim ca şi un brevet naţional eliberat în acel stat.

Convenţia instituie *Organizaţia Europeană de Brevete*[2] ale cărei organe sunt: *Oficiul European de Brevete* (OEB) şi *Consiliul de administraţie*, iar sarcina organizaţiei este

[1] Convenţia brevetului european, încheiată la München, revizuită la 17 decembrie 1991 şi la 29 noiembrie 2000. A se vedea Legea nr. 611 din 13 noiembrie 2002 (M. Of. nr. 844/22 noiembrie 2002) pentru aderarea României la Convenţia privind eliberarea brevetelor europene, adoptată la München la 5 octombrie 1997, precum şi la Actul de revizuire a acesteia adoptat la München la 22 noiembrie 2000. A se vedea: C. Birzea, *Politicile şi instituţiile Uniunii Europene*, Ed. Corint, Bucureşti, 2001; G. Olteanu, *Dreptul proprietăţii intelectuale*, Ed. C.H.Beck, Bucureşti, 2008; D. I. Scarlat, *Dreptul Proprietăţii Intelectuale. Caiet de seminar*, Ed. Sitech, Craiova, 2019.

[2] Denumită Organizaţie. Organizaţia are personalitate juridică, sediul la Munchen, ca şi Oficiul European de Brevete (acesta are o filială la Haga). Limbile oficiale ale Oficiului European de Brevete sunt engleza, franceza şi germana; cererile de brevet european se depun în una dintre aceste limbi sau în limba oficială a altui stat contractant, în care limba oficială este alta decât germana, franceza, engleza, în acest caz cererea fiind însoţită de o traducere în una dintre limbile oficiale ale Oficiului European de Brevete. A se vedea şi S. Cercel, A. Florea, A. Ponea., *Drept civil. Persoana fizică,* Ed. Universitaria, Craiova, 2003; S. Cercel, *Drept civil. Dezmembrămintele dreptului de proprietate. Modurile de dobândire a drepturilor reale. Publicitatea imobiliară*, Ed. Universitaria, Craiova, 2003, p. 79-80; D. I. Scarlat, *Scurte consideraţii cu privire la valenţele juridice ale timpului*, Revista de Ştiinţe juridice, nr. 26/2002; D. I. Scarlat, *Câteva consideraţii privind justul titlu şi buna-credinţă în materia uzucapiunii prescurtate*, Revista de Ştiinţe juridice nr. 26/2002.

eliberarea, prin intermediul Oficiului European de Brevete sub controlul Consiliului de administraţie, brevetelor europene.

Brevetele europene sunt eliberate pentru invenţiile noi, care implică o activitate inventivă şi sunt susceptibile de aplicare industrială[3]. Rezultă că: *noutatea, activitatea inventivă* şi *aplicabilitatea industrială* sunt condiţiile de brevetabilitate. Prin urmare, nu sunt considerate brevete: a) descoperirile, teoriile ştiinţifice şi metodele matematice; b) creaţiile artistice; c) planurile, regulile şi metodele pentru exercitarea activităţilor intelectuale, pentru jocuri sau pentru activităţi economice, precum şi programele pentru calculatoare; d) prezentarea informaţiilor. Tot asemenea, nu sunt socotite invenţii, pentru că nu îndeplinesc una dintre cele trei condiţii anume, aplicarea industrială: metodele de tratament chirurgical sau terapeutic aplicate corpului uman sau animal şi metodele de diagnosticare aplicate corpului uman sau animal. Există invenţii care deşi pot să întrunească cele trei condiţii, noutatea, activitatea inventivă, aplicabilitatea industrială, sunt exceptate de la brevetabilitate: este cazul invenţiilor a căror publicare sau aplicare ar fi contrară ordinii publice sau bunelor moravuri, aplicarea invenţiei neputând fi considerată ca atare datorită faptului că este interzisă de legi sau regulamente în vigoare, în unele sau în toate statele contractante.

Convenţia explică, într-o serie de articole cele trei condiţii. Astfel, „o invenţie este *nouă* dacă nu este conţinută în stadiul tehnicii, prin stadiul tehnicii înţelegându-se toate cunoştinţele care au fost făcute accesibile publicului înaintea datei de depozit a cereri de brevet european, printr-o descriere scrisă sau orală sau prin oricare alt mod”[4]. Se consideră că o invenţie implică o *activitate inventivă*[5] dacă, pentru o persoană de specialitate, ea nu decurge de o manieră evidentă din stadiul tehnicii; şi este *susceptibilă de aplicare*[6] *industrială* invenţia al cărui obiect poate fi produs şi utilizat în oricare dintre

[3] Art. 52 (Invenţii şi brevete) alin. (1). Art. 52 face parte din Capitolul I (Brevetabilitatea) din Partea a II-a (Dreptul material al brevetelor). A se vedea și: D. I. Scarlat, *Consecinţele juridice ale curgerii timpului în materia Dreptului Penal*, Revista de Ştiinţe juridice nr.29/2004; D. I. Scarlat, *Efectul creator al posesiei în regimul de carte funciară*, Revista de Ştiinţe juridice nr.29/2004; D. I. Scarlat, *Consecințele juridice ale curgerii timpului privite din prisma prescripției extinctive și a prescripției achizitive*, Ed. Sitech, Craiova, 2019; D. I. Scarlat, *Scurte considerații asupra consecințelor juridice ale curgerii timpului privite prin prescripției extinctive*, Ed. Sitech, Craiova, 2019.

[4] Art. 54 (Noutate) din Convenţia privind brevetul european. A se vedea și: G. Olteanu, D. I. Scarlat, *Dreptul Proprietății Intelectuale. Note de curs pentru IFR,* Craiova, Ed. Universitaria, Craiova; G. Olteanu, D. I. Scarlat, C. V. Băncioi, A E. Pătrașcu, *Dreptul proprietăţii private : note de curs pentru IFR, an III*, Ed. Universitaria, Craiova, 2016; R.Răducanu, D.G.Gărăiman, C.Voiculescu, D.I.Scarlat, O.Stăiculescu, *Drept penal special. Informatică juridică, Note de curs pentru IFR, anul III*, Ed. Universitaria, 2016; D. I. Scarlat, *Impactul clauzelor abuzive în contractul de asigurare*, Revista de Științe Juridice nr.1/2018, vol.32, Ed. Universul Juridic, București.

[5] Art. 56 (Activitate inventivă). A se vedea și: D. I. Scarlat, *Dreptul Proprietății Intelectuale. Caiet de seminar*, Ed. Sitech, Craiova, 2019; D. I. Scarlat, *Breief considerations regarding national and european regulations in the matter of unfair terms in insurance contracts*, International Romanian Humanities Journal, Arhipelag XXI Press, în cadrul Conferinței internaționale Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity, ediția a sasea, Identity and Dialogue in the Era of Globalization, Social Sciences, 25-26 mai 2019, Tirgu Mures; D. I. Scarlat, *The private copy and compensatory remuneration - present and future*, International Romanian Humanities Journal, Arhipelag XXI Press, în cadrul Conferinței internationale Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity, ediția a șasea, Identity and Dialogue in the Era of Globalization, Social Sciences, 25-26 mai 2019.

[6] Art. 57 (Aplicarea industrială). A se vedea: D. I. Scarlat, *Some considerations and controversies over the assignation of the author`s patrimonial rights*, Journal of Romanian Literary Studies, nr.18/2019, Institutul de

domeniile industriale, inclusiv agricultură. Orice persoană fizică sau juridică şi orice societate echivalentă unei persoane juridice, *poate solicita* un brevet european[7]. Dreptul asupra brevetului european aparţine inventatorului sau succesorului său în drepturi, dacă inventatorul este salariat, dreptul asupra brevetului european se stabileşte conform legii statului în care acesta este angajat, îşi exercită ocupaţia principală; dacă nu se poate stabili în care stat salariatul este angajat, se va aplica legea statului de pe teritoriul căreia se află întreprinderea patronului la care este angajat salariatul. Dacă două sau mai multe persoane au realizat o invenţie, independent una de alta, dreptul asupra brevetului european aparţine aceleia a cărei cerere de brevet de invenţie are data de depozit cea mai veche[8]. *Durata brevetului european este de 20 de ani*, socotiţi de la data de depozit a cererii[9]. Din ziua publicării anunţului de eliberare a brevetului european, acesta conferă titularului său, în fiecare dintre statele contractante, aceleaşi drepturi pe care le-ar conferi un brevet naţional acordat în acest stat. *Cererea de brevet*, formulată în una dintre cele trei limbi oficiale sau în altă limbă, dar însoţită de traducerea, în una dintre cele trei limbi, se depune, fie la unul dintre sediile OEB[10], fie la sediile oficiilor de proprietate ale statelor membre ale Convenţiei Brevetului European. Ea trebuie să cuprindă: a) o cerere de eliberare a unui brevet european; b) o descriere a invenţiei; c) una sau mai multe revendicări; d) desenele la care se face referire în descriere sau în revendicări; e) un rezumat. De asemenea, ea trebuie să conţină numele inventatorului, iar în cazul în care solicitantul nu este acelaşi cu inventatorul sau nu este singurul inventator, atunci menţionarea inventatorului trebuie să cuprindă şi o declaraţie a modului în care solicitantul a obţinut dreptul la brevet[11].

Studii Multiculturale Alpha; Ed. Arhipelag XXI; D. I. Scarlat, *Compulsory insurance of the houses – between experience and experiment (Asigurare aobligatorie a locuintelor – intre experienta si experiment)*, Journal of Romanian Literary Studies, nr.19/2019, Institutul de Studii Multiculturale Alpha, Ed. Arhipelag XXI.

[7] O cerere de brevet european poate fi, de asemenea, depusă fie de solicitant, fie de mai mulţi solicitanţi care desemnează, defineşte statele contractante – art. 59 (Mai mulţi solicitanţi). A se vedea: D. I. Scarlat, *Credit, guarantees and financial risk insurance(Asigurarea de credite, garantii si riscuri financiare)*, Journal of Romanian Literary Studies, nr.19/2019, Institutul de Studii Multiculturale Alpha; Ed. Arhipelag XXI; D. I. Scarlat, *Notorietatea marcii. Criterii de constatare*, The International Scientific Confference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, Arhipelag XXI Press, ediția a șaptea, 7-8 Decembrie 2019, Institutul de Studii Multiculturale Alpha; D. I. Scarlat, *Dreptul proprietăţii intelectuale. Note de curs şi aplicaţii pentru IFR,* Craiova, Sitech; D.I. Scarlat, *Dreptul asigurărilor: note de curs şi aplicaţii practice* Craiova, Sitech, 2021.

[8] Art. 60 (Dreptul la brevetul european). A se vedea: D. I. Scarlat, *Asigurarea creditului – aspecte teoretice și de practică judiciară*, Revista de Științe Juridice nr.2/2019, vol.35, Ed.a Universul Juridic; D. I. Scarlat, *The right to quote or reproducing in order to quote and the limits of quotation*, International Romanian Humanities Journal, Arhipelag XXI Press**,** în cadrul Conferinței internaționale Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity, ediția a șaptea, 23 mai 2020, Tîrgu Mureș, Vol 7 - Identities in Globalisation. Intercultural Perspectives – pag. 292.

[9] Alin. (1) (art. 63) nu limitează dreptul statului contractant de a extinde durata unui brevet european sau de a acorda protecţia corespunzătoare care decurge imediat de la data expirării brevetului, conform aceloraşi condiţii valabile pentru brevetele naţionale: a) în cazul unui conflict armat sau în alte situaţii de urgenţă care afectează acel stat; b) dacă obiectul brevetului european reprezintă un produs sau un procedeu de producere a unui produs ori un mod de utilizare a unui produs care trebuie să suporte o procedură administrativă de autorizare solicitată de lege, înainte de a fi lansat pe piaţa acelui stat.

[10] München, Haga, Berlin.

[11] A se vedea Hotărârea Curții din 9 iulie 1985, dată în cauza 19/84, în care se precizează: 1) Articolele 30 şi 36 din tratat nu împiedică punerea în aplicare a unei legislaţii a unui stat membru care dă titularului unui brevet dreptul de a împiedica comercializarea în acel stat a unui produs care a fost fabricat într-un alt stat membru de către beneficiarul unei licenţe obligatorii referitoare la un brevet paralel deţinut de acelaşi titular. 2) În această

Decizia 2011/167/UE a Consiliului din 10 martie 2011 de autorizare a unei cooperări consolidate[12] în domeniul creării unei protecţii prin brevet unitar[13] are la bază mai multe considerente dintre care amintim doar: (1) În conformitate cu articolul 3 alineatul (3) din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE), Uniunea instituie o piaţă internă, acţionează pentru dezvoltarea durabilă a Europei, întemeiată pe o creştere economică echilibrată, şi promovează progresul ştiinţific şi tehnic. Crearea condiţiilor juridice care permit întreprinderilor să îşi adapteze activităţile de producţie şi distribuţie dincolo de frontierele naţionale şi care oferă companiilor mai multe opţiuni şi oportunităţi contribuie la atingerea acestui obiectiv. Printre instrumentele juridice aflate la dispoziţia întreprinderilor ar trebui să se numere un brevet unitar, care să asigure o protecţie uniformă în întreaga Uniune. (2) În temeiul articolului 118[14] din Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene (TFUE) şi în contextul instituirii şi funcţionării pieţei interne, sunt necesare măsuri care să includă crearea unei protecţii uniforme prin brevet pe întregul teritoriu al Uniunii şi înfiinţarea unor sisteme centralizate de autorizare, coordonare şi control la nivelul Uniunii. (3) La 5 iulie 2000, Comisia a adoptat o propunere de regulament al Consiliului privind brevetul comunitar în vederea creării unui brevet unitar care să asigure o protecţie uniformă în întreaga

privinţă, nu are importanţă dacă licenţa obligatorie a fost însoţită sau nu de o interdicţie la export, dacă aceasta a stabilit redevenţe în favoarea titularului de brevet şi dacă acesta a acceptat sau a refuzat să le perceapă. EUR-Lex - 61984CJ0019 - RO - EUR-Lex (europa.eu); er.gov.ro/wp-content/uploads/rezumate-cjue/61984J0019.pdf – consultate la data de 7.06.2021.

[12] Pe baza solicitărilor Regatului Belgiei, Republicii Bulgaria, Republicii Cehe, Regatului Danemarcei, Republicii Federale Germania, Republicii Estonia, Irlandei, Republicii Elene, Republicii Franceze, Republicii Cipru, Republicii Letonia, Republicii Lituania, Marelui Ducat al Luxemburgului, Republicii Ungare, Maltei, Regatului Țărilor de Jos, Republicii Austria, Republicii Polone, Republicii Portugheze, României, Republicii Slovenia, Republicii Slovace, Republicii Finlanda, Regatului Suediei şi Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord.

[13] Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 76/53/22.3.2011. Decizia Consiliului din 10 martie 2011 de autorizare a unei cooperări consolidate în domeniul creării unei protecții prin brevet unitar (europa.eu) – consultat la data de 2.06.2021.

Decizia a apărut în baza Articolului 329 TFUE care prevede: (1) Statele membre care doresc să stabilească între ele o formă de cooperare consolidată într-unul din domeniile prevăzute în tratate, cu excepţia domeniilor de competenţă exclusivă şi a politicii externe şi de securitate comune, înaintează Comisiei o cerere precizând domeniul de aplicare şi obiectivele urmărite prin forma de cooperare consolidată preconizată. Comisia poate prezenta Consiliului o propunere în acest sens. În cazul în care nu prezintă o astfel de propunere, Comisia comunică statelor membre în cauză motivele pentru care a procedat astfel. Autorizarea de a recurge la o formă de cooperare consolidată prevăzută la primul paragraf se acordă de către Consiliu, care hotărăşte la propunerea Comisiei şi după aprobarea Parlamentului European.

(2) Cererea statelor membre care doresc să stabilească între ele o formă de cooperare consolidată în cadrul politicii externe şi de securitate comună este adresată Consiliului. Aceasta se transmite Înaltului Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe şi politica de securitate, care îşi dă avizul asupra coerenţei formei de cooperare consolidată preconizată cu politica externă şi de securitate comună a Uniunii, precum şi Comisiei, care îşi dă avizul în special asupra coerenţei formei de cooperare consolidată preconizată cu celelalte politici ale Uniunii. Cererea se transmite, de asemenea, Parlamentului European spre informare. Autorizarea de a recurge la o formă de cooperare consolidată este acordată prin decizie a Consiliului, care hotărăşte în unanimitate.

[14] Articolul 118 În cadrul instituirii sau al funcţionării pieţei interne, Parlamentul European şi Consiliul, hotărând în conformitate cu procedura legislativă ordinară, stabilesc măsurile referitoare la crearea de titluri europene de proprietate intelectuală pentru a asigura o protecţie uniformă a drepturilor de proprietate intelectuală în Uniune, precum şi la înfiinţarea unor sisteme centralizate de autorizare, coordonare şi control la nivelul Uniunii.

Consiliul, hotărând în conformitate cu o procedură legislativă specială, stabileşte prin regulamente regimul lingvistic al titlurilor europene. Consiliul hotărăşte în unanimitate, după consultarea Parlamentului European.

Uniune. La 30 iunie 2010, Comisia a adoptat o propunere de regulament al Consiliului privind dispoziţiile referitoare la traducere pentru brevetul Uniunii Europene („propunere de regulament privind dispoziţiile referitoare la traducere"), care conţine dispoziţii referitoare la traducere aplicabile brevetului Uniunii Europene[15]. (4) La reuniunea Consiliului din 10 noiembrie 2010 s-a constatat că nu există unanimitate pentru menţinerea propunerii de regulament privind dispoziţiile referitoare la traducere. La 10 decembrie 2010 s-a confirmat existenţa unor dificultăţi insurmontabile, unanimitatea fiind imposibilă în acel moment şi în viitorul apropiat. Deoarece acordul asupra propunerii de regulament privind dispoziţiile referitoare la traducere este necesar pentru încheierea unui acord final privind protecţia prin brevet unitar în Uniune, s-a stabilit că obiectivul creării unei protecţii prin brevet unitar în Uniune nu poate fi îndeplinit într-o perioadă rezonabilă de timp prin aplicarea dispoziţiilor relevante ale tratatelor. ... (6) Cooperarea consolidată trebuie să asigure cadrul juridic necesar pentru crearea unei protecţii prin brevet unitar în statele membre participante şi să ofere întreprinderilor din Uniune posibilitatea de a-şi îmbunătăţi competitivitatea prin a le oferi opţiunea de a dobândi o protecţie uniformă prin brevet în statele participante, precum şi prin contribuirea la progresul ştiinţific şi tehnologic. (7) Cooperarea consolidată trebuie să vizeze crearea unui brevet unitar, care să asigure o protecţie uniformă pe teritoriul statelor membre participante şi care să fie acordat de Oficiul European de Brevete (OEB) pentru toate statele membre respective. Regimul de traducere aplicabil, care reprezintă o componentă necesară a brevetului unitar, trebuie să fie simplu, rentabil şi corespunzător celui menţionat în propunerea de regulament al Consiliului privind dispoziţiile referitoare la traducere pentru brevetul Uniunii Europene, prezentată de Comisie la 30 iunie 2010, şi combinat cu elementele de compromis propuse de Preşedinţie în noiembrie 2010, care s-au bucurat de un larg sprijin din partea Consiliului. Regimul de traducere ar menţine posibilitatea depunerii cererilor de brevet la OEB în oricare dintre limbile Uniunii şi ar asigura compensarea costurilor legate de traducerea cererilor depuse în alte limbi decât o limbă oficială a OEB. Brevetul, având efect unitar, ar trebui să se acorde numai în una dintre limbile oficiale ale OEB, conform dispoziţiilor Convenţiei privind eliberarea brevetelor europene (Convenţia brevetului european). Nu vor fi necesare traduceri suplimentare, fără a se aduce atingere dispoziţiilor tranzitorii care ar fi proporţionale şi ar impune temporar traduceri suplimentare, fără efecte juridice şi strict în scop informativ. În orice caz, dispoziţiile tranzitorii ar înceta atunci când vor fi disponibile traduceri automate de înaltă calitate, după o evaluare obiectivă a calităţii acestora. În caz de litigiu, obligaţiile de traducere ar trebui să revină titularului brevetului. ... (11) Obiectivul cooperării consolidate în domeniul creării unei protecţii prin brevet unitar este de a încuraja

[15] Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului de implementare a unei cooperări consolidate în domeniul creării unei protecții unitare prin brevet Bruxelles, 13.4.2011 COM(2011) 215 final 2011/0093 (COD) 110503114844PDFPVVDM3VVEX.0.doc (europa.eu) – consultat la data de 02.06.2021. Propunere de Regulament al Consiliului de implementare a cooperării consolidate în domeniul creării unei protecții unitare prin brevet în ceea ce privește dispozițiile aplicabile în materie de traducere, Bruxelles, 13.4.2011 COM(2011) 216 final 2011/0094 (CNS) 110503110817PDFPI7MMZY2XN.0.doc (europa.eu) – consultat la data de 02.06.2021.

progresul ştiinţific şi tehnologic, precum şi funcţionarea pieţei interne. Crearea unei protecţii prin brevet unitar pentru un grup de state membre poate ameliora nivelul de protecţie prin brevet prin asigurarea posibilităţii de a obţine protecţie uniformă prin brevet pe teritoriul statelor membre participante şi eliminarea costurilor şi complexităţii în ceea ce priveşte teritoriul respectiv. Astfel, aceasta promovează obiectivele Uniunii, îi apără interesele şi consolidează procesul de integrare, astfel cum prevede articolul 20 alineatul (1) din TUE. (12) Crearea unei protecţii prin brevet unitar nu este inclusă în lista domeniilor de competenţă exclusivă ale Uniunii prevăzute la articolul 3 alineatul (1) din TFUE. Temeiul juridic al creării drepturilor europene de proprietate intelectuală este articolul 118 din TFUE, care face parte din capitolul 3 (Apropierea legislaţiilor) din titlul VII (Norme comune privind concurenţa, impozitarea şi armonizarea legislativă), şi care se referă în mod specific la instituirea şi funcţionarea pieţei interne, care reprezintă una dintre competenţele partajate ale Uniunii în conformitate cu articolul 4 din TFUE. Prin urmare, crearea unei protecţii prin brevet unitar, inclusiv adoptarea unor dispoziţii referitoare la traducere, intră în sfera competenţelor neexclusive ale Uniunii. (13) Cooperarea consolidată în domeniul creării unei protecţii prin brevet unitar respectă tratatele şi dreptul Uniunii şi nu aduce atingere pieţei interne şi nici coeziunii economice, sociale şi teritoriale. Cooperarea consolidată nu constituie un obstacol sau o discriminare în schimburile comerciale dintre statele membre şi nu provoacă o denaturare a concurenţei între acestea.

Articolul 1 din Decizie prevede: Regatul Belgiei, Republica Bulgaria, Republica Cehă, Regatul Danemarcei, Republica Federală Germania, Republica Estonia, Irlanda, Republica Elenă, Republica Franceză, Republica Cipru, Republica Letonia, Republica Lituania, Marele Ducat al Luxemburgului, Republica Ungară, Malta, Regatul Ţărilor de Jos, Republica Austria, Republica Polonă, Republica Portugheză, România, Republica Slovenia, Republica Slovacă, Republica Finlanda, Regatul Suediei şi Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord sunt autorizate să instituie între ele o cooperare consolidată în domeniul creării unei protecţii prin brevet unitar, prin aplicarea dispoziţiilor relevante din tratate[16].

Regulamentul (UE) nr. 1257/2012 al Parlamentului European şi al Consiliului din 17 decembrie 2012 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul creării unei protecţii unitare prin brevet[17] pune în aplicare cooperarea consolidată în domeniul creării unei protecţii unitare prin brevet, autorizată prin Decizia 2011/167/UE[18].

Potrivit articolului 3 Brevetul european cu efect unitar, din Regulament un brevet european acordat cu acelaşi set de revendicări în toate statele membre participante beneficiază de efect unitar în statele membre participante, cu condiţia ca efectul său

[16] Articolul 2 Prezenta decizie intră în vigoare la data adoptării. Adoptată la Bruxelles, 10 martie 2011.
[17] L_2012361RO.01000101.xml (europa.eu) – consultat la data de 3.06.2021.
[18] CAPITOLUL I DISPOZIȚII GENERALE, Articolul 1 Obiect (2) Prezentul regulament constituie un acord special în sensul articolului 142 din Convenţia privind eliberarea brevetelor europene din 5 octombrie 1973, astfel cum a fost modificată la 17 decembrie 1991 şi la 29 noiembrie 2000 (denumită în continuare „CBE”).

unitar să fi fost înregistrat în Registrul pentru protecţie unitară prin brevet; din contră, un brevet european acordat cu seturi diferite de revendicări în diferite state membre participante nu beneficiază de efect unitar. Un brevet european cu efect unitar are un caracter unitar, ceea ce înseamnă că acesta asigură o protecţie uniformă şi produce aceleaşi efecte în toate statele membre participante. Un brevet european cu efect unitar poate fi limitat, transferat, revocat sau poate expira numai în ansamblu pentru toate statele membre participante; un brevet european cu efect unitar poate face obiectul unei licenţe pe întregul sau o parte a teritoriilor statelor membre participante; efectul unitar al unui brevet european se consideră a nu fi existat în măsura în care brevetul european a fost revocat sau limitat.

În ce priveşte data producerii de efecte, potrivit articolului 4 din Regulament un brevet european cu efect unitar produce efecte în statele membre participante de la data publicării de către OEB a menţiunii de acordare a brevetului european în Buletinul european de brevete; în acest sens statele membre participante iau măsurile necesare pentru a se asigura că, în cazul în care efectul unitar al unui brevet european a fost înregistrat şi se extinde la teritoriul lor, brevetul european respectiv se consideră că nu produce efecte ca brevet naţional pe teritoriul lor la data publicării menţiunii acordării brevetului în Buletinul european de brevete.

Efectul principal al brevetului european cu efect unitar este, potrivit articolului 5 din Regulament protecţia uniformă. Brevetul european cu efect unitar conferă titularului său dreptul de a împiedica orice terţ de a înfăptui acte faţă de care brevetul respectiv asigură protecţie pe teritoriul statelor membre participante în care brevetul are efect unitar, sub rezerva limitărilor aplicabile; domeniul de aplicare a acestui drept şi limitările sale sunt uniforme în toate statele membre participante în care brevetul are efect unitar. Actele faţă de care brevetul asigură protecţie, menţionate la alineatul (1), şi limitările aplicabile sunt cele definite de dreptul aplicat brevetelor europene cu efect unitar în statul membru participant a cărui legislaţie naţională este aplicabilă brevetului european cu efect unitar ca obiect de proprietate, în conformitate cu articolul 7; în raportul său menţionat la articolul 16 alineatul (1)[19], Comisia evaluează modul în care funcţionează limitările aplicabile şi face, după caz, propuneri adecvate.

[19] Articolul 16 Raportul privind funcționarea prezentului regulament (1) În termen de cel mult trei ani de la data la care primul brevet european cu efect unitar produce efecte și, ulterior, o dată la cinci ani, Comisia prezintă Parlamentului European și Consiliului un raport privind funcționarea prezentului regulament și, în cazul în care este necesar, prezintă propuneri adecvate de modificare a acestuia. (2) Comisia prezintă Parlamentului European și Consiliului rapoarte privind funcționarea taxelor de menținere în vigoare menționate la articolul 11, cu un accent deosebit pe respectarea articolului 12. A se vedea: D. I. Scarlat, *Subrogația în drepturile creditorului prin plata creanței*, (Subrogation in creditor's rights by debt payment) Journal of Romanian Literary Studies, nr.22/2020, Institutul de Studii Multiculturale Alpha; Editura Arhipelag XXI, pag.391; D.I. Scarlat, *Dreptul proprietății intelectuale. Note de curs și aplicații pentru IFR,* Craiova, Sitech, 2021; D.I. Scarlat, *Dreptul asigurărilor: note de curs și aplicații practice,* Ed. Sitech, Craiova, 2021; E. G. Olteanu, *Condițiile de fond ale protecției mărcii*, „RSJ" nr. 29/2003 pp. 190-194; E. G. Olteanu, S. Cercel, *Exercitarea drepturilor morale ale autorului de către moștenitori*, în „RRDPI" nr. 1/2009, pp. 43-51; E. G. Olteanu, S. Cercel, *Dreptul moral la integritatea operei*, în „RRDPI" nr. 3/2009, pp. 63-68.

Din jurisprudența recentă a CJUE. În Hotărârea Curții (Marea Cameră), dată în cauza C-146/13[20] sunt repetate o serie de idei esențiale în materie.

Prin cererea introductivă, Regatul Spaniei a solicitat anularea Regulamentului (UE) nr. 1257/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2012 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul creării unei protecții unitare prin brevet. Regatul Spaniei a solicitat Curții: declararea regulamentului atacat ca inexistent din punct de vedere juridic sau, cu titlu subsidiar, anularea acestuia în totalitate; în subsidiar, anularea: articolului 9[21] alineatul (1), în totalitate, și alineatul (2) în termenii indicați în cadrul celui de al cincilea motiv al acțiunii, și articolului 18 alineatul (2)[22] din regulamentul atacat, în totalitate, precum și a tuturor trimiterilor care

[20] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CJ0146&from=RO – consultat la data de 7.06.2021.

[21] Articolul 9 din regulamentul atacat, intitulat „Sarcinile administrative în cadrul Organizației Europene de Brevete", prevede: Statele membre participante conferă OEB, în sensul articolului 143 din CBE, următoarele sarcini care vor fi efectuate în conformitate cu normele interne ale OEB: (a) să administreze cererile de efect unitar depuse de titularii brevetelor europene; (b) să includă Registrul pentru protecție unitară prin brevet în Registrul european de brevete și să administreze Registrul pentru protecție unitară prin brevet; (c) să primească și să înregistreze declarațiile privind acordarea de licențe menționate la articolul 8, retragerea lor și angajamentele în ceea ce privește acordarea de licențe asumate de titularul [BEEU] în cadrul organismelor internaționale de standardizare; (d) să publice traducerile prevăzute la articolul 6 din Regulamentul (UE) nr. 1260/2012 în perioada de tranziție menționată la articolul respectiv; (e) să colecteze și să administreze taxele de menținere în vigoare pentru [BEEU], în ceea ce privește anii următori celui în care se publică în Buletinul european de brevete mențiunea privind acordarea brevetului; să colecteze și să administreze taxele suplimentare în caz de plată întârziată a taxelor de menținere în vigoare, atunci când această plată întârziată are loc în termen de șase luni de la data scadenței, precum și să distribuie o parte din taxele de menținere în vigoare colectate către statele membre participante; (f) să administreze un sistem de compensare pentru rambursarea costurilor de traducere menționate la articolul 5 din Regulamentul (UE) nr. 1260/2012; (g) să se asigure că o cerere de efect unitar din partea titularului unui brevet european este depusă în limba de procedură, în sensul articolului 14 alineatul (3) din cadrul CBE, în termen de cel mult o lună de la publicarea mențiunii de acordare a brevetului în Buletinul european de brevete, și (h) să se asigure că efectul unitar se indică în Registrul pentru protecție unitară prin brevet, în cazul în care a fost depusă o cerere de efect unitar și, în perioada de tranziție prevăzută la articolul 6 din Regulamentul (UE) nr. 1260/2012, a fost prezentată împreună cu traducerile menționate la articolul respectiv, iar OEB este informat cu privire la toate limitările, licențele, transferurile sau revocările BEEU.
Statele membre participante asigură respectarea prezentului regulament în îndeplinirea obligațiilor lor internaționale asumate prin CBE și cooperează în acest scop. În calitate de state contractante la CBE, statele membre participante asigură guvernanța și supravegherea activităților legate de sarcinile menționate la alineatul (1) din prezentul articol și asigură stabilirea nivelului taxelor de menținere în vigoare în conformitate cu articolul 12 din prezentul regulament și stabilirea cotelor de distribuire a taxelor de menținere în vigoare în conformitate cu articolul 13 din prezentul regulament.
În acest scop, ele instituie un comitet restrâns al consiliului de administrație al Organizației Europene de Brevete («comitetul restrâns») în sensul articolului 145 din CBE.
În componența comitetului restrâns intră reprezentanți ai statelor participante și un reprezentant al Comisiei ca observator, precum și supleanții acestora care îi vor reprezenta în absență. Membrii comitetului restrâns pot fi sprijiniți de consilieri sau experți.
Comitetul restrâns adoptă hotărârile sale ținând seama în mod corespunzător de poziția Comisiei și în acord cu reglementările prevăzute la articolul 35 alineatul (2) din CBE.

[22] Articolul 18 din regulamentul atacat prevede: Prezentul regulament intră în vigoare în a douăzecea zi de la data publicării în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*.
Prezentul regulament se aplică de la 1 ianuarie 2014 sau de la data intrării în vigoare a Acordului [CUB], oricare este data mai îndepărtată.
Prin derogare de la articolul 3 alineatele (1) și (2) și articolul 4 alineatul (1), un brevet european pentru care efectul unitar este înregistrat în Registrul pentru protecția unitară prin brevet are efect unitar în acele state membre participante în care instanța unică pentru brevete are competență exclusivă în ceea ce privește [BEEU] la data înregistrării.

figurează în acest regulament la o Curte unică în materie de brevete ca sistem jurisdicţional al BEEU şi ca izvor de drept al acestuia[23].

Fiecare stat membru participant notifică Comisia cu privire la ratificarea Acordului [CUB] la momentul depunerii instrumentului său de ratificare. Comisia publică în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* data intrării în vigoare a acordului şi o listă a statelor membre care au ratificat Acordul [CUB] la data intrării în vigoare. Comisia actualizează apoi periodic lista statelor membre participante care au ratificat Acordul [CUB] şi publică lista astfel actualizată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*.
Statele membre participante se asigură că măsurile prevăzute la articolul 9 sunt în vigoare până la data aplicării prezentului regulament.
Fiecare stat membru participant se asigură că măsurile menţionate la articolul 4 alineatul (2) sunt în vigoare până la data aplicării prezentului regulament sau, în cazul unui stat membru participant în care instanţa unică pentru brevete nu are competenţă exclusivă în ceea ce priveşte [BEEU] la data aplicării prezentului regulament, până la data de la care instanţa unică pentru brevete are competenţă exclusivă în respectivul stat membru participant.
Protecţia unitară prin brevet poate fi solicitată pentru orice brevet european acordat la sau după data aplicării prezentului."

[23] *Cu privire la primul motiv, întemeiat pe nerespectarea valorilor statului de drept*
24 Regatul Spaniei susţine că regulamentul atacat trebuie anulat pentru motivul că încalcă valorile statului de drept amintite la articolul 2 TUE. Acest regulament ar institui o protecţie întemeiată pe brevetul european, în condiţiile în care procedura administrativă anterioară acordării unui astfel de brevet nu ar fi supusă unui control jurisdicţional care să permită să se garanteze aplicarea corectă şi uniformă a dreptului Uniunii şi protecţia drepturilor fundamentale, ceea ce ar aduce atingere principiului protecţiei jurisdicţionale efective. Regatul Spaniei adaugă că este inadmisibil ca regulamentul atacat să „încorporeze" în ordinea juridică a Uniunii acte care provin de la un organism internaţional care nu este supus principiilor menţionate mai sus şi ca legislaţia Uniunii să integreze în normele sale un sistem internaţional în care respectarea principiilor constituţionale enunţate de Tratatul FUE nu ar fi garantată. Statul membru menţionat precizează în acest context că, pe de o parte, camerele de apel şi Marea Cameră de Apel a OEB sunt organe instituite în cadrul acestui oficiu, care nu beneficiază de nicio independenţă în raport cu acesta. Pe de altă parte, deciziile camerelor de apel şi ale Marii Camere de Apel nu ar putea face obiectul niciunei căi de atac jurisdicţionale, întrucât Organizaţia Europeană de Brevete beneficiază de imunitate de jurisdicţie şi de executare.
Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe lipsa de temei juridic a regulamentului atacat
33 Regatul Spaniei susţine că articolul 118 primul paragraf TFUE nu constituia temeiul juridic adecvat pentru adoptarea regulamentului atacat şi că acesta din urmă trebuie considerat inexistent din punct de vedere juridic. Acest regulament ar fi lipsit de conţinut material, iar adoptarea sa nu ar fi fost însoţită de măsuri care să garanteze o protecţie uniformă a drepturilor de proprietate intelectuală în Uniune, nici nu ar realiza o apropiere a legislaţiilor statelor membre în acest scop.
34 Regulamentul menţionat s-ar prezenta sub forma unui acord special, în sensul articolului 142 din CBE, care, potrivit titlului său, ar pune în aplicare cooperarea consolidată în domeniul creării unei protecţii unitare prin brevet. Obiectul şi finalitatea regulamentului menţionat nu ar corespunde, aşadar, temeiului juridic al acestuia.
Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe săvârşirea unui abuz de putere
54 Regatul Spaniei afirmă că Parlamentul şi Consiliul au săvârşit un abuz de putere. Acesta ar rezulta din faptul că regulamentul atacat, care ar fi o „formă fără fond", nu ar conţine niciun regim juridic de natură să garanteze o protecţie uniformă a drepturilor de proprietate intelectuală în Uniune. Contrar celor susţinute de Parlament, această chestiune nu ar fi fost tranşată de Curte în Hotărârea Spania şi Italia/Consiliul (C-274/11 şi C-295/11, EU:C:2013:240).
Cu privire la al patrulea şi la al cincilea motiv, întemeiate pe săvârşirea unei încălcări a articolului 291 alineatul (2) TFUE şi a principiilor enunţate în Hotărârea Meroni/Înalta Autoritate (9/56, EU:C:1958:7)
60 În cadrul celui de al patrulea motiv, Regatul Spaniei contestă atribuirea, la articolul 9 alineatul (2) din regulamentul atacat, în favoarea statelor membre participante care acţionează în cadrul comitetului restrâns al consiliului de administraţie al Organizaţiei Europene de Brevete, a competenţei de a stabili nivelul taxelor de menţinere în vigoare şi cota de distribuire a acestora. Atribuirea unei astfel de competenţe de executare statelor membre participante ar constitui o încălcare a articolului 291 TFUE şi a principiilor enunţate în Hotărârea Meroni/Înalta Autoritate (9/56, EU:C:1958:7).
61 Cu titlu principal, Regatul Spaniei arată că articolul 291 TFUE nu permite legiuitorului să delege statelor membre participante competenţa menţionată. Alineatul (1) al acestui articol nu ar fi aplicabil, iar alineatul (2) al acestuia ar prevedea că, în cazul în care sunt necesare condiţii unitare de punere în aplicare a actelor obligatorii din punct de vedere juridic ale Uniunii, aceste acte conferă Comisiei sau Consiliului competenţe de executare. Această condiţie de aplicare a alineatului (2) ar fi vădit îndeplinită în speţă, având în vedere textul articolului 9 alineatul (2) din regulamentul atacat.

Relativ la primul motiv invocat de Spania, întemeiat pe nerespectarea valorilor statului de drept, curtea apreciază că regulamentul atacat nu are nicidecum ca obiect să încadreze, chiar şi în parte, condiţiile de acordare a brevetelor europene, care nu sunt reglementate de dreptul Uniunii, ci exclusiv de CBE, şi că acesta nici nu „integrează" procedura de acordare a brevetelor europene prevăzută de CBE în dreptul Uniunii. În schimb, din calificarea regulamentului atacat drept „acord special în sensul articolului 142 din CBE", care nu este contestată de Regatul Spaniei, reiese în mod necesar că acest regulament se limitează, pe de o parte, la stabilirea condiţiilor în care unui brevet european acordat anterior de OEB în conformitate cu dispoziţiile CBE i se poate conferi, la cererea titularului său, un efect unitar şi, pe de altă parte, la definirea acestui efect unitar[24].

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe lipsa de temei juridic a regulamentului atacat, curtea subliniază că potrivit unei jurisprudenţe constante, alegerea temeiului juridic al unui act al Uniunii trebuie să se bazeze pe elemente obiective, care pot fi

---

Cu privire la al şaselea şi la al şaptelea motiv, întemeiate pe încălcarea principiilor autonomiei şi uniformităţii dreptului Uniunii

89 În cadrul celui de al şaselea motiv, Regatul Spaniei susţine că prezervarea autonomiei ordinii juridice a Uniunii presupune ca competenţele Uniunii şi ale instituţiilor sale să nu fie denaturate de niciun tratat internaţional. Or, nu aceasta ar fi situaţia în speţă.

90 Prin intermediul unui prim aspect al celui de al şaselea motiv, Regatul Spaniei afirmă că nu există o diferenţă substanţială între Acordul CUB şi proiectul de acord prin care se înfiinţează o instanţă competentă în litigiile în materie de brevet european şi de brevet comunitar, pe care Curtea a declarat-o incompatibilă cu dispoziţiile Tratatului UE şi ale Tratatului FUE (Avizul 1/09, EU:C:2011:123). Pe de o parte, Curtea unică în materie de brevete nu ar face parte din sistemul instituţional şi jurisdicţional al Uniunii. Pe de altă parte, Acordul CUB nu ar prevedea garanţii pentru prezervarea dreptului Uniunii. Imputarea directă, individuală şi colectivă a acţiunilor Curţii unice în materie de brevete statelor membre contractante, inclusiv în scopul aplicării articolelor 258 TFUE-260 TFUE, prevăzută la articolul 23 din Acordul CUB, chiar presupunând că ar fi compatibilă cu tratatele, ar fi insuficientă în această privinţă.

91 Prin intermediul celui de al doilea aspect al motivului menţionat, Regatul Spaniei susţine că, prin aderarea la Acordul CUB, statele membre participante exercită o competenţă care ar aparţine în prezent Uniunii, cu încălcarea principiilor cooperării loiale şi autonomiei dreptului Uniunii. De la intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, Uniunea ar dispune de o competenţă exclusivă în ceea ce priveşte încheierea unui acord internaţional, în măsura în care este de natură să afecteze norme comune sau să modifice domeniul de aplicare al acestora. Or, Acordul CUB ar afecta Regulamentul nr. 1215/2012 şi Convenţia privind competenţa judiciară, recunoaşterea şi executarea hotărârilor în materie civilă şi comercială, semnată la Lugano la 30 octombrie 2007 (JO L 339, p. 3), şi ar modifica domeniul de aplicare al acestora.

92 În sfârşit, prin intermediul celui de al treilea aspect al celui de al şaselea motiv, Regatul Spaniei susţine că din cuprinsul articolului 18 alineatul (2) primul paragraf din regulamentul atacat reiese că aplicarea acestui regulament depinde în mod absolut de intrarea în vigoare a Acordului CUB. Articolul 89 din acordul menţionat ar condiţiona intrarea în vigoare a acestuia de depunerea celui de al treisprezecelea instrument de ratificare sau de aderare inclusiv ale celor trei state membre în care a produs efecte cel mai mare număr de brevete europene în anul care precedă anul semnării Acordului CUB. Ar rezulta că efectivitatea competenţei exercitate de Uniune prin intermediul regulamentului atacat ar depinde de voinţa statelor membre părţi la Acordul CUB.

93 Prin intermediul celui de al şaptelea motiv, Regatul Spaniei susţine că articolul 18 alineatul (2) al doilea paragraf din regulamentul atacat atribuie statelor membre capacitatea de a decide în mod unilateral dacă acesta le va fi aplicat. Astfel, în cazul în care un stat membru ar decide să nu ratifice Acordul CUB, acest regulament nu i-ar fi aplicabil şi Curtea unică în materie de brevete nu ar dobândi o competenţă exclusivă în materie de BEEU pe teritoriul său, astfel încât BEEU nu ar avea un efect unitar în ceea ce priveşte statul membru respectiv. Ar rezulta de aici o încălcare a principiilor autonomiei şi uniformităţii dreptului Uniunii.

[24] Pct. 31, 32.

supuse controlului jurisdicţional, printre care figurează în special scopul şi conţinutul acestui act[25]; articolul 118 primul paragraf TFUE abilitează legiuitorul Uniunii să stabilească măsuri referitoare la crearea de titluri europene de proprietate intelectuală pentru a asigura o protecţie uniformă a drepturilor de proprietate intelectuală în Uniune. Această dispoziţie, introdusă în Tratatul FUE prin Tratatul de la Lisabona, se referă în mod expres la instituirea şi funcţionarea pieţei interne, care ţine de un domeniu de competenţe partajate ale Uniunii conform articolului 4 TFUE[26]. Curtea a considerat de asemenea, în ceea ce priveşte termenii „în Uniune" care figurează în cuprinsul acestei dispoziţii, că, întrucât competenţa atribuită prin acest articol este exercitată în temeiul cooperării consolidate, titlul european de proprietate intelectuală astfel creat şi protecţia uniformă pe care o conferă trebuie să fie în vigoare nu în ansamblul Uniunii, ci numai pe teritoriul statelor membre participante[27], rezultă că protecţia unitară prin brevet, instituită prin regulamentul atacat, este adecvată pentru prevenirea divergenţelor în ceea ce priveşte protecţia prin brevet în statele membre participante şi, prin urmare, vizează o protecţie uniformă în sensul articolului 118 primul paragraf TFUE; în consecinţă, această dispoziţie constituie temeiul juridic adecvat pentru adoptarea regulamentului atacat[28].

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe săvârşirea unui abuz de putere, curtea reaminteşte că potrivit unei jurisprudenţe constante, un act este afectat de un abuz de putere numai dacă rezultă din indicii obiective, pertinente şi concordante că a fost adoptat în scopul exclusiv sau cel puţin determinant de a atinge alte obiective decât cele pentru care a fost acordată competenţa în cauză sau de a eluda o procedură special prevăzută de Tratatul FUE pentru a răspunde circumstanţelor cauzei[29]. Or, în speţă, Regatul Spaniei nu demonstrează că regulamentul atacat a fost adoptat în scopul exclusiv sau determinant de a atinge alte obiective decât cele pentru care a fost acordată competenţa în cauză şi care sunt enunţate la articolul 1 alineatul (1) din acesta sau pentru a eluda o procedură special prevăzută de Tratatul FUE pentru a răspunde circumstanţelor cauzei; astfel, în cadrul motivului întemeiat pe săvârşirea unui abuz de putere, Regatul Spaniei se limitează să reitereze argumentaţia potrivit căreia regulamentul atacat nu defineşte niciun regim juridic de natură să garanteze o protecţie uniformă a drepturilor de proprietate intelectuală în Uniune. Or, această argumentaţie a fost respinsă în cadrul celui de al doilea motiv[30].

Cu privire la al patrulea şi la al cincilea motiv, întemeiate pe săvârşirea unei încălcări a articolului 291 alineatul (2) TFUE şi a principiilor enunţate în Hotărârea Meroni/Înalta Autoritate (9/56, EU:C:1958:7) apreciază că, pe de o parte regulamentul atacat constituie un acord special, în sensul articolului 142 din CBE, astfel încât sunt aplicabile

[25] Pct. 39. Hotărârea Comisia/Consiliul, C-377/12, EU:C:2014:1903, punctul 34 și jurisprudența citată, precum și Hotărârea Regatul Unit/Consiliul, C-81/13, EU:C:2014:2449, punctul 35.
[26] Pct. 40. Hotărârea Spania și Italia/Consiliul, C-274/11 și C-295/11, EU:C:2013:240, punctele 16-26.
[27] Pct. 50. Hotărârea Spania și Italia/Consiliul, C-274/11 și C-295/11, EU:C:2013:240, punctele 67 și 68.
[28] Pct. 51, 52.
[29] Pct. 56. Hotărârea Fedesa și alții, C-331/88, EU:C:1990:391, punctul 24, precum și Hotărârea Spania și Italia/Consiliul, C-274/11 și C-295/11, EU:C:2013:240, punctul 33, precum și jurisprudența citată.
[30] Pct. 57, 58.

unui asemenea acord dispozițiile părții a IX-a din această convenție, referitoare la acorduri speciale, care cuprinde articolele 142-149 din aceasta din urmă[31]și, pe de alta că legiuitorul Uniunii nu a delegat statelor membre participante sau OEB competențe de executare care în temeiul dreptului Uniunii i-ar reveni exclusiv, așa că principiile desprinse de Curte în Hotărârea Meroni/Înalta Autoritate (9/56, EU:C:1958:7) nu își pot găsi aplicarea[32].

Cu privire la al șaselea și la al șaptelea motiv, întemeiate pe încălcarea principiilor autonomiei și uniformității dreptului Uniunii, curtea apreciază că în cadrul unei acțiuni introduse în temeiul articolului 263 TFUE, Curtea nu are competența de a se pronunța cu privire la legalitatea unui acord internațional încheiat de statele membre; în cadrul unei astfel de acțiuni, instanța Uniunii nu are nici competența de a se pronunța cu privire la legalitatea unui act adoptat de o autoritate națională[33].

Bibliografie selectivă

- C. Bîrzea, *Politicile și instituțiile Uniunii Europene*, Ed. Corint, București, 2001;
- S. Cercel, A. Florea, A. Ponea., *Drept civil. Persoana fizică,* Ed. Universitaria, Craiova, 2003;
- S. Cercel, *Drept civil. Dezmembrămintele dreptului de proprietate. Modurile de dobândire a drepturilor reale. Publicitatea imobiliară*, Ed. Universitaria, Craiova, 2003, p. 79-80;
- E. G. Olteanu, *Condițiile de fond ale protecției mărcii*, „RSJ" nr. 29/2003 pp. 190-194;
- E. G. Olteanu, S. Cercel, *Exercitarea drepturilor morale ale autorului de către moștenitori*, în „RRDPI" nr. 1/2009, pp. 43-51;
- E. G. Olteanu, S. Cercel, *Dreptul moral la integritatea operei*, în „RRDPI" nr. 3/2009, pp. 63-68;
- E. G. Olteanu, *Dreptul proprietății intelectuale*, Ed. C.H.Beck, București, 2008;
- E. G. Olteanu, D. I. Scarlat, *Dreptul Proprietății Intelectuale. Note de curs pentru IFR,* Craiova, Ed. Universitaria, Craiova;
- E. G. Olteanu, D. I. Scarlat, C. V. Băncioi, A E. Pătrașcu, *Dreptul proprietății private : note de curs pentru IFR, an III*, Ed. Universitaria, Craiova, 2016;
- R.Răducanu, D.G.Gărăiman, C.Voiculescu, D.I.Scarlat, O.Stăiculescu, *Drept penal special. Informatică juridică, Note de curs pentru IFR, anul III*, Ed. Universitaria, 2016;
- D. I. Scarlat, *Dreptul Proprietății Intelectuale. Caiet de seminar*, Ed. Sitech, Craiova, 2019.
- D. I. Scarlat, *Scurte considerații cu privire la valențele juridice ale timpului*, Revista de Științe juridice, nr. 26/2002;
- D. I. Scarlat, *Câteva considerații privind justul titlu și buna-credință în materia uzucapiunii prescurtate*, Revista de Științe juridice nr. 26/2002;
- D. I. Scarlat, *Consecințele juridice ale curgerii timpului în materia Dreptului Penal*, Revista de Științe juridice nr.29/2004;
- D. I. Scarlat, *Efectul creator al posesiei în regimul de carte funciară*, Revista de Științe juridice nr.29/2004;
- D. I. Scarlat, *Consecințele juridice ale curgerii timpului privite din prisma prescripției extinctive și a prescripției achizitive*, Ed. Sitech, Craiova, 2019;
- D. I. Scarlat, *Scurte considerații asupra consecințelor juridice ale curgerii timpului privite prin prescripției extinctive*, Ed. Sitech, Craiova, 2019;
- D. I. Scarlat, *Impactul clauzelor abuzive în contractul de asigurare*, Revista de Științe Juridice nr.1/2018, vol.32, Ed. Universul Juridic, București;
- D. I. Scarlat, *Dreptul Proprietății Intelectuale. Caiet de seminar*, Ed. Sitech, Craiova, 2019;

[31] Pct. 70.
[32] Pct. 87.
[33] Pct. 101, 102. Hotărârea Liivimaa Lihaveis, C-562/12, EU:C:2014:2229, punctul 48 și jurisprudența citată.

- D. I. Scarlat, *Breief considerations regarding national and european regulations in the matter of unfair terms in insurance contracts,* International Romanian Humanities Journal, Arhipelag XXI Press, în cadrul Conferinţei internaţionale Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity, ediţia a sasea, Identity and Dialogue in the Era of Globalization, Social Sciences, 25-26 mai 2019, Tirgu Mures;
- D. I. Scarlat, *The private copy and compensatory remuneration - present and future,* International Romanian Humanities Journal, Arhipelag XXI Press, în cadrul Conferinţei internationale Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity, ediţia a şasea, Identity and Dialogue in the Era of Globalization, Social Sciences, 25-26 mai 2019.
- D. I. Scarlat, *Some considerations and controversies over the assignation of the author`s patrimonial rights*, Journal of Romanian Literary Studies, nr.18/2019, Institutul de Studii Multiculturale Alpha; Ed. Arhipelag XXI;
- D. I. Scarlat, *Compulsory insurance of the houses – between experience and experiment (Asigurare aobligatorie a locuintelor – intre experienta si experiment)*, Journal of Romanian Literary Studies, nr.19/2019, Institutul de Studii Multiculturale Alpha, Ed. Arhipelag XXI;
- D. I. Scarlat, *Credit, guarantees and financial risk insurance(Asigurarea de credite, garantii si riscuri financiare)*, Journal of Romanian Literary Studies, nr.19/2019, Institutul de Studii Multiculturale Alpha; Ed. Arhipelag XXI;
- D. I. Scarlat, *Notorietatea marcii. Criterii de constatare*, The International Scientific Confference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue, Arhipelag XXI Press, ediţia a şaptea, 7-8 Decembrie 2019, Institutul de Studii Multiculturale Alpha;
- D. I. Scarlat, *Dreptul proprietăţii intelectuale. Note de curs şi aplicaţii pentru IFR,* Craiova, Sitech;
- D.I. Scarlat, *Dreptul asigurărilor: note de curs şi aplicaţii practice* Craiova, Sitech, 2021;
- D. I. Scarlat, *Asigurarea creditului – aspecte teoretice şi de practică judiciară*, Revista de Ştiinţe Juridice nr.2/2019, vol.35, Ed. Universul Juridic;
- D. I. Scarlat, *The right to quote or reproducing in order to quote and the limits of quotation*, International Romanian Humanities Journal, Arhipelag XXI Press**,** în cadrul Conferinţei internaţionale Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity, ediţia a şaptea, 23 mai 2020, Tîrgu Mureş, Vol 7 - Identities in Globalisation. Intercultural Perspectives;
- D. I. Scarlat, *Subrogaţia în drepturile creditorului prin plata creanţei*, (Subrogation in creditor's rights by debt payment) Journal of Romanian Literary Studies, nr.22/2020, Institutul de Studii Multiculturale Alpha; Editura Arhipelag XXI;
- D.I. Scarlat, *Dreptul proprietăţii intelectuale. Note de curs şi aplicaţii pentru IFR,* Craiova, Sitech, 2021;
- D.I. Scarlat, *Dreptul asigurărilor: note de curs şi aplicaţii practice,* Ed. Sitech, Craiova, 2021.

STRATEGII MODERNE DE PREDARE – ÎNVĂȚARE ADAPTATE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SIMULTAN

Elena Lucia Mara, Prof.univ.dr, Universitatea Lucian Blaga din Sibiu

Abstract: Simultaneous education is a challenge for all those involved in this process, whether it is teachers, representatives of the Minister of Education or school inspectorates, educators of educational policies, parents or students. Although teachers working in this type of education must achieve the same level of performance as those working in education with homogeneous classes, they do not benefit from real support from the actors involved. The teacher therefore has the responsibility to create a functional group (class of students) that must be managed, implementing the chosen teaching strategies and getting involved in finding the most effective techniques to carry out an educational act of In designing lessons, the teacher takes into account innovative strategies that he joins with those considered traditional. The learning act implies the responsibility of the teacher and his / her permanent involvement, a situation that allows him / her to evaluate the chosen strategies and to improve or replace them where appropriate.

Keywords: simultaneous education, policy makers, learning process, common activities, sequences of lesson

Învăţământul de tip simultan constituie o provocare pentru toţi cei implicaţi în acest proces, fie că este vorba despre cadre didactice, reprezentanţi ai Ministrului Educaţiei sau ai inspectoratelor şcolare, formatori ai politicilor educaţionale, părinţi sau elevi. Cu toate că profesorii şi învăţătorii care lucrează în cadrul acestui tip de învăţământ trebuie să atingă acelaşi nivel de performanţă cu cei care îşi desfăşoară activitatea în cadrul învăţământului cu clase omogene, nu beneficiază de un suport real din partea actorilor implicaţi.

Astfel, deşi predarea în cadrul învăţământului simultan este înţeleasă de către reprezentanţii Ministerului Educaţiei ca fiind o activitate complexă, caracterizată prin nevoia de a stăpâni metode şi tehnici de predare eficiente şi complementare, pe capacitatea de a manageria eficient timpul, spaţiul şi resursele umane şi materiale, dar şi pe un nivel ridicat de adaptabilitate la dificultăţile care pot apărea în cazul unui grup de elevi heterogen, nu sunt sprijiniţi suficient. În cazul profesorului sau învăţătorului care predă în învăţământul simultan, respectarea curriculumului şi îndeplinirea criteriilor de performanţă reprezintă, de fapt, cea mai puternică provocare. În plus, absenţa unor curriculum-uri adaptate învăţământului simultan, absenţa unor materiale auxiliare sau a suportului tehnic (digital) demonstrează faptul că la nivel naţional nu există o strategie adecvată, nu există specialişti desemnaţi să rezolve această problematică.

Astfel, ţinând cont de radiografia învăţământului simultan prezentată anterior, putem afirma faptul că învăţătorii sau profesorii au nevoie să aplice metode şi tehnici de învăţare foarte eficiente, aceasta fiind singura posibilitate în care pot asigura accesul la o educaţie de calitate. Scopul cadrelor didactice şi al sistemului educaţional, în întregul său, este acela de a forma viitori adulţi, capabili să se adapteze social şi profesional, care

au posibilitatea reală de a-şi cunoaşte şi dezvolta propriile abilităţi şi aptitudini, dar şi de a contribui la evoluţia comunităţii din care fac parte.

Contextul în care tipul de învăţământ simultan funcţionează este caracterizat de trei aspecte esenţiale, şi anume: (1) numărul foarte mic de elevi care locuiesc într-o zonă geografică, (2) distanţa dintre localitatea în care domiciliază aceşti elevi şi cele mai apropiate localităţi în care există clase omogene şi (3) aspecte economice care demonstrează faptul că acest tip de învăţământ este mai puţin costisitor comparativ cu orice altă alternativă prin care se poate asigura dreptul la educaţie al acestor elevi.

În plus, prin **finanţarea învăţământului simultan**, autorităţile consideră că reduc riscul abandonului şcolar, întrucât sunt eliminate orice cheltuieli suplimentare pe care familiile elevilor ar trebui să se suporte. Însă, numeroşi specialişti în politici educaţionale atrag atenţia asupra unor pericole tot mai vizibile cu care se confruntă atât elevii proveniţi din aceste zone geografice, cât şi cadrele didactice care activează aici. Concret, aceste zone, ca şi mediul rural, în ansamblul său, prezintă risc de depopulare, un nivel de trai mult mai scăzut comparativ cu mediul urban şi acces limitat la piaţa forţei de muncă.

Decalajele existente între mediul rural şi urban sunt tot mai evidente, iar Ministerului Educaţiei şi celorlalte ministere care au atribuţii în acest domeniu sau în domenii conexe (precum facilitarea transportului, a accesului la utilităţi, la informaţii cu privire la viitoarea integrare educaţională şi profesională) trebuie să le combată prin strategii coerente, concrete şi mai ales consecvente. Astfel, putem afirma faptul că acest tip de educaţie reprezintă o provocare întrucât, conform statisticilor recente (2019-2020) în învăţământul simultan învăţau aprox. 113.500 de elevi.

Pentru a putea propune strategii şi metode care să eficientizeze acest tip de învăţământ, este necesar să pornim această analiză plecând de la dificultăţile punctuale cu care se confruntă cadrele didactice. Astfel, cele mai frecvente sunt absenţa unui suport din partea specialiştilor care stabilesc curriculum, a unor ghiduri de bune practici, absenţa unei literaturi de specialitate accesibile pe care cadrele didactice să o poată consulta, absenţa unor programe/cursuri de formare specifice acestui tip de învăţământ, dezinteresul părinţilor cu privire la procesul educaţional al propriilor copii şi neimplicarea autorităţilor locale în finanţarea acestor şcoli, fapt ce ar contribui semnificativ la accesul la un învăţământ de calitate.

Dacă anterior ne-am referit la **dificultăţile** apărute din cauze exterioare cadrelor didactice, este la fel de necesar să le menţionăm şi pe cele cu care se confruntă frecvent acestea din urmă. Astfel, putem grupa principalele dificultăţi în incapacitatea de a repartiza eficient sarcini unor elevi, în timp ce se lucrează cu ceilalţi elevi, absenţa unor orare care să respecte principiile de bază ale performanţei în educaţie (ora la care sunt predate materiile mai dificile, zilele în care sunt repartizate cele mai multe activităţi etc.), nerespectarea tuturor momentelor lecţiei (în general, se petrece mai mult timp cu predarea noilor cunoştinţe elevilor din clase diferite şi nu mai există timp pentru a verifică cunoştinţele fixate anterior), neinformarea constantă a părinţilor cu privire la progresele înregistrate de proprii copii sau la informaţiile pe care trebuie să le repete

acasă pentru a şi le deprinde într-un timp relativ scurt, care să nu îl aducă în incapacitatea de a nu putea fixa şi alte informaţii.

Dar, identificarea acestor dificultăţi şi mai ales luarea unor măsuri care să ducă la eliminarea sau cel puţin la diminuarea acestora va permite elevilor care studiază în cadrul învăţământului de tip simultan să beneficieze de avantajele pe care le oferă acesta, şi anume, *„crearea unui cadru asemenea unei familii în care relaţii educative se bazează pe sprijin, cooperare şi ajutor, iar responsabilitatea elevilor, cât şi a profesorilor este mult mai mare decât în clasele omogene"*

În plus, trebuie menţionate şi abilităţile sociale şi capacitatea de adaptare ca dovadă a unei inteligenţe generale crescute. Astfel, elevul care face parte dintr-un grup heterogen, în care ceilalţi sunt de vârste diferite, desfăşoară activităţi educaţionale diferite, îşi dezvoltă treptat alte abilităţi şi aptitudini ca ale lor, reprezintă mediul incipient în care se poate dezvolta plenar.

Strategiile didactice

Cadrului didactic îi revine, aşadar, responsabilitatea de a crea un grup funcţional (clasa de elevi) pe care trebuie să îl gestioneze, punând în aplicare strategiile didactice alese şi implicându-se în găsirea celor mai eficiente tehnici care să permită desfăşurarea unui act educativ de calitate.În proiectarea lecţiilor, cadrul didactic ia în considerare strategii inovative pe care le alătură celor considerate tradiţionale. Actul de învăţare presupune responsabilitatea cadrului didactic şi implicarea permanentă a acestuia, situaţie ce îi permită să evalueze strategiile alese şi să le îmbunătăţească sau să le înlocuiască acolo unde este cazul.

Pentru a ne referi la procesul de alegere a unei strategii educaţionale este necesar să definim o astfel de strategie. Aşadar, în accepţiunea generală, *"strategia educaţională este atribuită sistemului de învăţământ şi procesului de învăţământ ca principal subsistem al sistemului de învăţământ specializat în proiectarea şi realizarea obiectivelor pedagogice generale, specifice şi concrete, operaţionalizabile la nivelul activităţilor didactice/educative desfăşurate, de regulă, în mediul şcolar"* . O altă definiţie pentru strategia didactică pe care o putem lua în calcul este cea propusă de Cerghit *„un mod de abordare a unei situaţii de instruire care îşi asociază un mod de acţiune combinatorie în vederea soluţionării concrete a acestei situaţii"*.

Aşadar, putem sintetiza definiţiile propuse pentru acest concept prezentându-l ca fiind o îmbinare adecvată a principiilor, a metodelor, tehnicilor şi a mijloacelor de învăţare folosite în cadrul actului educativ. Strategia didactică reprezintă o relaţie între cadrul didactic şi elev, având un scop bine delimitat. Cadrul didactic trebuie să fie capabil să ia în calcul şi dinamica inter-relaţională care se stabileşte ca urmare a alegerii unei anumite strategii didactice. Aceste aspecte sunt foarte importante întrucât atitudinile elevilor şi ale grupului, nivelul de implicare, preocuparea pentru a găsi soluţii care să permită îndeplinirea obiectivelor, sunt un mijloc eficient de evaluare parţială sau finală a unei astfel de strategii.

Îmbinarea strategiilor alese, precum şi trecerea de la una la alta trebuie să fie planificate cu atenţie de cadrul didactic. Reacţiile elevilor sunt spontane, interesul pe

care îl manifestă pentru o anumită activitate nu este manifestat constant în cazul unor activităţi similare ulterioare. Cea mai importantă componentă a unei strategii didactice este reprezentată de metoda didactică. O strategie didactică nu poate fi eficientă în absenţa găsirii unei metode adecvate, concordante cu aceasta. Astfel, *"în condiţiile simultaneităţii, o astfel de alegere nu este simplă, având în vedere complexitatea procesului didactic în general, presiunile interne şi externe pe care şcoala le are , specificul personalităţii specific celui care decide, dar şi a beneficiarului, elevul"* (Catalano, 2021, p. 67).

Însă **metoda didactică** are la bază o serie de procedee care îi conferă o anumită orientare la nivel acţional, asigurându-i în acest fel funcţionalitatea. În mod concret, procedeele didactice îndeplinesc două funcţii principale, respectiv: (1) „de susţinere a metodei didactice de bază în cadrul unor secvenţe şi (2) de substituire a metodei didactice propuse de profesor în condiţiile în care aceasta nu este preluată efectiv de clasa de elevi ca şi cale de învăţare/ de autoînvăţare eficientă" (Cristea, 2019, p.20). Un alt concept care necesită o prezentare atentă îl reprezintă tehnica didactică, aceasta fiind reprezentată de modul unic în care un cadru didactic stabileşte să îşi selecteze metodele, de momentul în care doreşte să le utilizeze şi de măsura în care acestea sunt concordante cu strategia didactică aleasă.

Însă, indiferent de strategia didactică pentru care un profesor optează, este necesar ca acesta să aibă capacitatea de a pune în practică tehnici creative, inovative, adaptate obiectivului stabilit. Tehnicile didactice vin în sprijinul cadrului didactic de a transmite informaţii într-o manieră ce poate facilita însuşirea acestora, pentru ca ulterior să asigure trecerea de la a şti la a şti să faci. În cazul învăţământului simultan tehnicile didactice cele mai adecvate sunt cele care sunt descrise de literatura de specialitate ca fiind tehnici didactice speciale , întrucât aduc numeroase avantaje atunci când sunt aplicate în cazul microgrupurilor.

Astfel, **aceste tehnici** care implică dezvoltarea creativităţii, înţelegerea sarcinii şi oferirea de soluţii inovative, precum şi capacitatea de a gândi critic, practic de a asigura trecerea dintru-un stadiu al dezvoltării cognitive în care se află elevul la un moment, la următorul. Aceste tehnici didactice speciale au fost grupate în două categorii principale, astfel:

(1) metodele de comunicare interactivă (brainstorming, focus-grup, metoda acvariului, mozaicului şi cea a cubului.

(2) teoriile psihologice ale învăţării şi comunicării (analiza SWOT, spargerea gheţii, diagrama Venn, tehnica pălăriilor gânditoare) (Cristea, 2019, p.57).

În cazul învăţământului simultan, eficienţa strategiei didactice alese este dată într-o proporţie semnificativă de formele de organizare a procesului didactic. Astfel, atingerea obiectivelor stabilite se poate realiza cu ajutorul îmbinării între activităţile specifice învăţării formale şi a celor specifice învăţării non-formale. Această îmbinare va permite învăţătorului care activează în învăţământul de tip simultan să îşi utilizeze abilităţile pedagogice şi să implice elevii în dezvoltarea propriilor capacităţi cognitive şi relaţionale. Altfel spus, *"învăţământul simultan presupune alternarea permanentă a activităţilor frontale cu cele individuale, grupale sau binomiale, problema cea mai mare a*

cadrului didactic fiind reprezentată de dozarea acestor forme de activitate" (Cristea, 2019, p.134).

Fiecare tip de activitate are contribuţia lui la desfăşurarea unui act educativ calitativ, dar alegerea unuia sau a altuia, în funcţie de aspecte diferite (momentul lecţiei, reacţia anterioară a grupului de elevi la un anume tip de activitate, timpul pe care îl necesită implementarea sa, etc.). **Grupul de elevi** constituit în cadrul învăţământului de tip simultan, este practic un microgrup, iar organizarea membrilor săi în diferite subgrupe, în funcţie de vârstă, poziţionarea în bancă, preocupări artistice, ceea ce permite cadrului didactic organizarea unor activităţi comune (acolo unde este posibil).

Avantajele acestor activităţi comune sunt cele care, de fapt, asigură învăţământului de tip simultan o serie de puncte forte şi îi oferă premisele de a fi unul calitativ, în ciuda provocărilor numeroase pe care le implică, comparativ cu învăţământul cu clase omogene. Însă, actul educativ nu poate fi eficient în absenţa unor mijloace de învăţare adecvate nu doar obiectivelor stabilite, ci şi tipului de învăţământ sau oricăror alte particularităţi ale procesului de învăţare, particularităţi ce presupun materiale suplimentare.

Mijloacele de învăţare sunt reprezentate de totalitatea obiectelor sau materialelor (indiferent de forma lor) care asigură transmiterea informaţiilor de la profesor la elev, într-un cadru bine definit (clasa de elevi). Mijloacele de instruire sunt utilizate eficient doar dacă sunt respectate o serie de condiţii, precum cele pe le-am menţionat anterior. Însă, aceste mijloace pot fi evaluate ca eficiente doar în contextul în care conţinutul pe care îl transmit este unul corect, relevant şi concordant cu nivelul de cunoştinţe pe care îl deţine elevul la momentul respectiv. Altfel spus, mijloacele de învăţare eficiente potenţează conţinutul, dar nu îi poate substitui eventualele neajunsuri.

În ceea ce priveşte cazul particular al învăţării în regim simultan, indiferent de strategiile pe care cadrul didactic le consideră a fi cele mai adecvate, principalul deziderat trebuie să rămână parcurgerea întregii programe şcolare, în mod progresiv şi cu respectarea timpului necesar dobândirii fiecărei informaţii în parte. Doar în aceste condiţii se poate asigura desfăşurarea unui act educativ performant, prin care accesul la educaţie să fie transpus în practică. Proiectarea strategiilor didactice în cazul învăţământului simultan necesită un efort suplimentar din partea cadrului didactic, efort care se poate concretiza, într-o mai mare proporţie, dacă este însoţit de sprijinul oferit de instituţiile direct implicate (Ministerul Educaţiei, inspectorate şcolare judeţene, autorităţi locale).

Elevul care a învăţat în regim simultan în ciclul primar trebuie să deprindă acelaşi abilităţi cu cel care a învăţat în clase omogene. Impactul pe care îl are ciclul primar asupra evoluţiei educaţionale ulterioare este esenţial. Putem menţiona aici efectele negative pe care lipsa unui act educativ calitativ îl va avea asupra evoluţiei elevului pe termen scurt, da mai ales pe termen lung. Astfel, elevul care nu a reuşit să deprindă cunoştinţele şi abilităţile aferente acestei perioade prezintă un risc mult mai mare de abandon şcolar, iar încrederea în sine este afectată semnificativ. În plus, rezultatele şcolare obţinute în învăţământul primar îi determină pe părinţi, în cele mai

multe cazuri, să îl descurajeze pe copil şi nu să identifice metode de sprijin pentru a depăşi decalajul cu care se confruntă.

Aşa cum am precizat anterior, alegerea strategiei didactice în cadrul învăţământului simultan implică o împărţire echilibrată între activităţile care presupun activităţi individuale, faţă în faţă sau de grup. Pentru a lua această decizie, cadrul didactic trebuie să ţină cont de particularităţile grupului care se formează în cadrul învăţământului simultan, şi anume, vârsta diferită, nivelul cognitiv diferit, temperamentul şi stilul de învăţare. Alegerea unei strategii de învăţare implică respectarea unor criterii de bază, în absenţa cărora, actul educativ nu poate fi unul eficient. Astfel, cadrul didactic trebuie să demonstreze faptul că alegerile au la bază analize raţionale, care ţin cont de potenţialul elevilor, de nivelul de adaptare la anumite activităţi, precum şi de necesitatea introducerii unor activităţi creative, care să determine implicarea acestora. Analiza cadrului didactic trebuie să vizeze nu doar caracteristicile individuale ale elevilor, ci şi modul de integrarea al acestora la grup, acest aspect fiind esenţial în cazul învăţământului simultan.

Coeziunea grupului este esenţială. În plus, elevii care reuşesc să formeze grupuri caracterizate de cooperare şi empatie, reprezintă, de fapt, baza propriei abilităţi sociale, pe care şi-o vor dezvolta continuu, pe parcursul vieţii. Elevul din învăţământul simultan intră în contact cu un grup care este heterogen, aşa cum vor fi cele mai multe grupuri cu care va relaţiona de-a lungul dezvoltării sale socio-educaţionale şi profesionale. Dar rolul cadrului didactic din învăţământul simultan în crearea unui grup funcţional este esenţial. Cadrul didactic, prin acţiunile şi atitudinile sale va direcţiona reacţiile elevilor, în va ajuta să înţeleagă conţinuturi cognitive, să îşi dezvolte abilităţi relaţionare. Mediul pe care învăţătorul îl va construi va fi cadrul care îi va permite implementarea cu succes a strategiilor didactice alese sau, dimpotrivă, va contribui la scăderea calităţii actului educativ.

Colaborarea dintre elevi şi încurajarea intervenţiilor acestora va conduce nu doar la o creşterea a performanţei educaţionale, ci şi la o dezvoltare armonioasă a elevului, care găseşte în clasă mediul în care se poate implica, îşi poate dezvălui preocupările şi poate învăţa să comunice asertiv. Fiecare elev are un anumit rol şi se identică cu acesta. Numărul mic de elevi, aşa cum se întâmplă la învăţământul simultan îi permite învăţătorului să cunoască mai bine pe fiecare în parte şi să identifice mai uşor anumitele dificultăţi cu care se poate confrunta. Gestionarea timpului, resurselor şi a eventualelor conflicte reprezintă provocările principale pentru cadrul didactic din învăţământul simultan.

Sintetizând aspectele pe care un cadru didactic trebuie să le respecte pentru a putea asigura elevilor **accesul la o educaţie calitativă** şi la dezvoltarea în cardul unui grup care să îi permită o dezvoltare emoţională armonioasă, putem să menţionăm următoarele:

(1) cunoaşterea potenţialului fiecărui elev, dar şi a preocupărilor şi intereselor sale (interese pentru activităţi practice, artistice, sportive, logico-matematice, de comunicare)

(2) pregătirea temeinică a lecţiei, adaptarea conţinutului la informaţiile pe care elevul şi le-a însuşit deja
(3) identificarea şi prezentarea modalităţilor (activităţilor) non-formale prin care conţinuturile informaţionale prezentate formal pot fi generalizate.
(4) identificarea unor activităţi comune pe care elevi le pot desfăşura şi care să nu fie influenţate de diferenţele de vârstă dintre aceştia.
(5) respectarea momentelor lecţiei şi corelarea acestora cu activităţi pe care ceilalţi elevi să le poată desfăşura fără a scădea eficienţă acestora.

În cazul claselor simultane, alegerea unor strategii didactice eficiente presupune din partea cadrului didactic implicare, flexibilitate, abilităţi de observare, comunicarea asertivă, abilitate de adaptare şi creativitate. Alegerea strategiei didactice celei mai adecvate nu asigură succesul actului educaţional, fiind necesare eforturi permanente din partea cadrului didactic în ceea ce priveşte evaluarea în diferite momente a eficienţei strategiei alese, alternarea metodelor şi a materialelor didactice prin care aceasta este implementată, solicitarea unui feedback din partea elevilor.

Nivelul de performanţă pe care elevii îl pot atinge prin alegerea unei strategii trebuie evaluat corect. Cadrul didactic trebuie să ţină cont de faptul că nu este eficient să atingă un nivel înalt de performanţă cu un anumit elev care are un astfel de potenţial, în detrimentul celorlalţi elevi care necesită mai mult exerciţiu pentru a-şi însuşi un anumit conţinut. Învăţământul primar presupune, în primul rând accesul tuturor elevilor la conţinuturi care le vor oferi posibilitatea de a funcţiona din punct de vedere educaţional, social şi relaţional. Astfel, cadrul didactic va lua în calcul o serie de aspect, dintre care cele mai relevante menţionate de literatura de specialitate sunt:

(1) stabilirea ritmului adecvat de predare a diferitelor conţinuturi în funcţie de nivelul de absorbţie al acestora
(2) identificarea stilurilor de învăţare
(3) repartizarea sarcinilor dificile care necesită concentrare mai îndelungată sau care presupun nefamiliarizarea cu sarcina, în funcţie de ritmul de funcţionare al elevilor
(4) introducerea în procesul de predare-învăţare-evaluare a mijloacelor inovative, precum cele digitale
(5) conştientizarea de către cadrul didactic a propriei personalităţi, a temperamentului, a stilului de comunicare şi a stilului de predare
(6) identificarea materialelor necesare procesului de predare
(7) identificarea modului în care distribuie timpul fiecărei clase, fiecărui elev, fiecărei activităţi
(8) identificarea activităţilor care cresc motivaţia elevilor
(9) introducerea unor activităţi care să varieze de la cele cu conţinut practic la cele care necesită răspunsuri creative, introduc jocul şi comunicarea

Eficienţa strategiilor selectate depinde capacitatea cadrului didactic de a manageria orice dificultăţi pot apărea la nivel aplicativ, precum şi de capacitatea de a corela metodele aferente strategiei cu tehnicile şi materialele avute la dispoziţie. Altfel spus, o strategie didactică nu poate fi eficientă în absenţa sprijinului logistic, al spaţiului sau a

timpului pe care le implică. Capacitatea de a corela toate aceste aspecte este o dovadă importantă asupra pragmatismului cu care cadrul didactic înțelege să desfășoare actul educativ.

Strategiile alese de cadrul didactic trebuie să țină cont de faptul că elevul se dezvoltă în această perioadă la nivel plenar, începe să se cunoască pe sine, să cunoască pe ceilalți, să fie preocupat de relațiile cu mediul. Interactivitatea, creativitatea, inovația trebuie să se regăsească la un nivel cât mai înalt de performanță. Strategiile didactice inovative trebuie să se îmbine cu cele tradiționale, dar momentul în care cadrul didactic optează pentru o strategie aflată în prima categorie sau în cea de-a doua este o dovadă a stăpânirii artei pedagogice. Între formal și non-formal, între riguros și creativ, permanent cadrul didactic trebuie să acționeze, dar alegerile trebuie să aibă la bază o strategie pe care a ales-o, a analizat-o și ale cărei metode de aplicare le stăpânește. Trecerea de la o strategie la alta trebuie, de asemenea, manageriată cu atenție. Timpul în care nu sunt desfășurate activități trebuie să fie un timp în care elevul se poate relaxa, în care poate să-și exprime părerea față de activitatea anterioară.

Un alt aspect de care trebuie ținut cont este acela al **motivației**, care în perioada ciclului primar este una extrinsecă. Cadrul didactic divine persoana căreia îi revine în cea mai mare măsură acest rol, iar de abilitățile sale depinde ca parcursul de la motivația extrinsecă la cea intrinsecă să se construiască având la bază premise adecvate. Alegerea unei anumite strategii didactice trebuie să aibă la bază identificarea contextul în care această strategie își poate dovedi eficiența. Cu alte cuvinte, cadrul didactic trebuie să își formuleze o serie de întrebări, cele mai relevante fiind: *când folosesc această strategie?, ce resurse de timp și spațiu necesită?, ce reacții mă aștept să obțin din partea elevilor?, ce dificultăți pot apărea și cum le pot limita sau elimina?* Riscul cu care se poarte confrunta un cadru didactic din învățământul de tip simultan este acela de a înlocui și atunci când nu este justificat strategiile tradiționale cu cele inovative. Atât strategiile tradiționale, cât și cele inovative pot asigura calitatea actului educativ.

Strategiile inductive, deductive, cognitive algoritmice, nealgoritmice, cele centrate pe elev, dar și cele centrate pe conținut sunt cele mai utilizate în învățământul primar. Faptul că există strategii care sunt considerate de către literatura de specialitate ca fiind *tradiționale* sau *clasice,* nu trebuie să fie percepute de către cadrul didactic ca fiind unele rudimentare, neactuale sau neadaptabile la realitățile social și educaționale actuale. Orice strategie didactică necesită stăpânirea abilităților pedagogice, a conținuturilor ce urmează a fi prezentate, necesită managerierea timpului și a resurselor necesare implementării lor. Orice strategie aleasă trebuie să răspundă necesităților individului, microgrupului (claselor de elevi din învățământul simultan) și exigențelor pe care pe prevede curriculum aferent.

Ceea ce reunește aceste strategii didactice atât de variate este dat tocmai de abilitățile pe care trebuie să le dezvolte atât la nivel individual, cât și de grup, și anume, capacitatea cognitivă, gândirea critică, preocuparea pentru soluții creative, curiozitate, interesul pentru inovație, dezvoltarea unui stil de comunicare asertivă, capacitatea de adaptare, dar și bazele autodisciplinei, pe care și-o va forma în timp. Însă, dacă ne referim concret la alegerea strategiilor didactice în cazul învățământului de tip simultan,

literatura de specialitate recomandă următoarele tehnici: *explozie stelară, ciorchinele, mozaicul, tehnica Lotus, cubul sau jurnalul dublu* (Cristea et. al., 2020). Însă, după cum putem observa parcurgând literatura de specialitate, nu există o strategie care poate aduce cu certitudine performanţa în actul educativ.

A înţelege succesiunea etapelor unei strategii, a obiectivelor propuse, a cunoştinţelor sau atitudinilor pe care elevii trebuie să le fi deţinut anterior reprezintă o dovadă a cunoaşterii modului în care se alege eficient o anumită strategie didactică. Nu există o metodă potrivită pentru orice cadru didactic, pentru orice moment al lecţiei, pentru orice clasă de elevi. Ci, mai degrabă am putea afirma că un cadru didactic bine pregătit poate aplica cu succes orice strategie didactică. A preconiza care sunt punctele slabe sau punctele tari ale unei strategii implică o analiză individuală făcută de către cadrul didactic, iar experienţa sa profesională îl poate ajuta să ia decizii raţionale, precaute şi care să asigure un nivel ridicat al performanţei procesului de predare.

Bibliografie

Cristea, S. (2019), *Evaluarea instruirii în cadrul procesului de învăţământ,* Editura Didactica Publishing House, Bucuresti.

Catalano, H., Albulescu, I, (2021), *e-Didactica. Procesul de instruire în mediul on-line,* Editura Didactica Publishing House, Bucuresti.

Dumitru, Ion Al. (2000), *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara.

Oprea, C.L. (2006), *Strategii didactice interactive*, E.D.P.,Bucureşti.

CATHOLIC THEOLOGIAN HANS KÜNG (1928-2021) AND HIS ECCLESIOLOGICAL IDEAS

Nicolae IUGA
Prof. PhD., Associate Researcher Gr. I „Constantin Rădulescu Motru"
Philosophy Institute, Romanian Academy

Abstract: In our days, people are convinced that we live in an era of globalization. There are premises of globalization which have all been well known for a while as being the mankind's global issues and which are not challenged, global issues that naturally claim for global solutions. Within the context of economic, political, cultural and religious concerns with regard to the globalization phenomena, we should include the audacious contemporary project of an ethical type, belonging to the contemporary German theologist Hans Küng, Project Weltethos.

Keywords: Hans Küng, papal primacy, infallibility, catholic church, Vatican

După al doilea război mondial, Biserica Catolică a avut serioase motive de reflecţie. Evenimentele au zdruncinat nu doar Biserica în calitate de instituţie, ci şi valorile morale fundamentale pe care aceasta se bazează şi pe care le propagă. Astfel că ierarhia acestei Biserici a decis convocarea unui Sinod (Conciliu). Acest Conciliu, minţios pregătit, s-a desfăşurat între 1962-1965 la Vatican şi a intrat în istorie sub denumirea de Conciliul Vatican II. Era al doilea al Bisericii catolice din ultima sută de ani, după Conciliul Vatican I încheiat în anul 1870. Abia la Conciliul Vatican II, deci în a doua jumătate a secolului XX, a fost desfiinţată Inchiziţia în mod explicit şi a fost anulat Indexul cărţilor interzise[1]. Obiectivele declarate ale Conciliului Vatican II erau: reconstrucţia Bisericii Catolice pe temeiuri evanghelice, reconcilierea bisericilor creştine, descoperirea unor noi raporturi mutuale între creştini şi evrei, angajarea unui veritabil dialog cu alte religii din lume. După Vatican II, mulţi teologi catolici dar şi ortodocşi şi protestanţi au crezut că a sosit momentul unei înnoiri profunde a spiritului creştin. Printre ei s-a aflat şi Hans Küng[2].

Teologul catolic Hans Küng s-a născut în 1928 la Basel în Elveţia şi a contribuit în calitate de expert la pregătirea Conciliului Vatican II. A fost profesor de Teologie ecumenică la Universitatea din Tübingen. După încheierea Conciliului, Küng şi-a publicat punctele de vedere personale şi care s-au bucurat de un puternic ecou în lumea întreagă. Cărţile sale au fost publicate simultan în limbile franceză şi germană. Acestor tendinţe înnoitoare li s-a pus capăt de către Sf. Scaun, mai precis de către Sf. Congregaţie pentru Doctrina Credinţei (succesoarea fostei Închiziţii), prin publicarea Declaraţiei *Mysterum Ecclesiae,* la 5 iulie 1973[3].

[1] Nicolae Iuga, *Bisericile creștine tradiționale spre o Etică globală,* Ed. Grinta, Cluj, 2006, p. 101.
[2] Idem, p. 102.
[3] *Déclaration „Mysterium Ecclesiae"...* in rev. „La Documentation Catholique" nr.14/73

Dar ce anume conţinea propunerea de reconstrucţie a Bisericii Catolice făcute de către Hans Küng? În rezumat, tezele sale sunt următoarele.

Despre libertatea în teologie. Aici Küng revendică un mai mare grad de libertate pentru teologul contemporan: „În vechile dicţionare de teologie catolică nu se găsea cuvântul libertate, sau atunci când se găsea acesta trimitea la cuvântul lege. Or, lipsa de libertate în seamnă o sacrificare a intelectului”[4].

Despre metodă. Küng susţine necesitatea înnoirii metodei în teologie, respectiv revendică pentru teologi dreptul de a face o „teologie ştiinţifică”, prin aceasta înţelegând „o teologie construită cu mijloacele raţionamentului logic, plecând de la datele corecte ale relevaţiei şi ale istoriei”[5]. Spre deosebire de aceasta, teologia neştiinţifică trebuie repudiată, deoarece operează cu noţiuni problematice, fără a le clarifica; reia teze tradiţionale, fără a le reexamina critic în raport cu rezultatele exegezei contemporane; răpândeşte păreri preconcepute asupra altor biserici; armonizează necritic textele Sf. Scripturi ş.a.m.d. În schimb, teologia ştiinţifică este posibilă, sub condiţiile onestităţii, sincerităţii şi libertăţii teologului[6]. În absenţa acestor condiţii, rezultă o teologie caricaturală.

Despre interpretare în teologie. Într-o carte consacrată viitorului Bisericii Catolice, Küng are un capitol intitulat chiar: „Manipularea adevărului”[7]. Aici el arată că teologia catolică oficială utilizează în general două metode de interpretare, anume metoda pozitivistă şi metoda speculativă. În ceea ce priveşte interpretarea pozitivistă, aceasta nu ţine seama nici de context, nici de o posibilă evoluţie a formulărilor dogmatice. Nu ţine seama nici de faptul că unii termeni pot fi de neînţeles pentru vremea noastră, şi nici de faptul că baza exegetică a unor formule poate fi perimată. Pe de altă parte, interpretarea speculativă caută în înlături neajunsurile celei pozitiviste, dar „violentează textul”, îi conferă în timp aceluiaşi text sensuri diferite, uneori chiar opuse. În vederea depăşirii impasului, Küng propune o altă hermeneutică, o interpretare numită de către el istorică. Această interpretare istorică ar fi singura care ar răspunde exigenţei de sinceritate teologică şi ar face posibilă reformularea dogmelor. Cel puţin în ceea ce priveşte canoanele adoptate la Sinoade, respectiv decretele emise la Concilii, este evident că trebuie interpretate în chip istoric. Interpretarea unui astfel de act presupune răspunsuri la întrebări precum: ce au înţeles participanţii la un sinod prin ceea ce au spus în timpul şi în locul lor? Ce oponenţi aveau în vedere? Ce şcoli teologice şi personalităţi se aflau în spatele părerilor lor? Ce alţi factori au influenţat judecata lor? Ş.a.m.d. Biserica trebuie să admită că uneori a greşit, şi atunci când îşi schimbă părerea, trebuie să admită că şi-a schimbat-o.

Despre limitele Bisericii. Hans Küng va relua cunoscuta formulă „Extra Ecclesiam nulla salus”, o formulă care a făcut nu doar o carieră îndelungată, ci a ocazionat în timp şi multe interpretări contradictorii, spre a încerca o definire a Bisericii.

[4] Hans Küng, *Liberté du chrétien***,** Coll. „Méditations Théologiques”, Paris, 1967, p.13
[5] Idem, p. 97.
[6] Idem, p. 122.
[7] Hans Küng, *Etre vrai*, *L'avenir de L'Eglise*, Paris, p.170 sq.

Anume, Küng se întreabă: „extra" care Biserică?[8] După opinia sa, astăzi nu se mai poate susţine la modul serios că cei din afara Bisericii nu se mai pot mântui. A încerca să pui azi în practică această formulă ar însemna intoleranţa, iar a păstra formula fără a încerca să o aplici ar însemna duplicitate. Prin „Ecclesia" nu se poate înţelege exclusiv Biserica Catolică. Küng consideră că se poate neutraliza axioma, plecând de la cea mai simplă statistică. Din totalul populaţiei pământului, numai aproximativ o treime sunt creştini şi din această treime, numai aproximativ jumătate sunt catolici. Ce se va întâmpla cu ceilalţi 5/6 din populaţia pământului care nu sunt catolici, pot fi trataţi toţi ca fiind „extra Ecclesia"? În concluzie, Küng nu este de acord cu două lucruri: cu considerarea Bisericii Catolice ca fiind singura Biserică, şi cu condiţionarea mântuirii de apartenenţa la această Biserică. El consideră că denumirea de „biserică" trebuie acceptată pentru orice comunitate care se sprijină pe învăţătura Evangheliei, care crede în Christos şi celebrează Euharistia. Prin urmare, este evident că trebuie să ieşim din limitele Bisericii Catolice, atât în ceea ce priveşte ecclesiologia, cât şi în ceea ce priveşte soteriologia. Pe de altă parte, însă, definirea în acest fel a Bisericii, fără a include şi ierarhia, plasează concepţia teologului catolic Küng în sfera neoprotestantismului.

Despre primatul papal. Hans Küng observă că între cele două Concilii, Conciliul I Vatican (1870) şi Conciliul II Vatican (1965), respectiv timp de aproape un secol, primatul papal a evoluat spre „absolutism"[9]. Pentru a se elucida această problemă, trebuie să se răspundă la următoarele trei întrebări: (a) Se poate justifica în textele evenghelice un primat al lui Petru? (b) Se poate demonstra istoric că primatul lui Petru a existat? Şi (c) Există argumente că episcopul Romei este succesorul lui Petru în ceea ce priveşte primatul? Numai că la aceste întrebări, care derivă una din alta, răspunsurile lui Küng sunt negative. În ceea ce priveşte primatul lui Petru, textele evenghelice nu îi conferă acestuia o putere monarhică şi juridică asupra Bisericii, aşa cum şi-au asumat-o papii mai târziu, ci doaro putere istorică mai deosebită, dacă nu chiar (în spirit autentic creştin) un „primat" al slujirii, nicidecum unul al dominării. Apoi, chiar dacă primatul lui Petru ar fi existat, în sensul conferit de papalitate, nu se poate demonstra permanenţa şi continuitatea acestui primat. Noul Testament nu vorbeşte nimic despre o eventuală prezenţă a lui Petru la Roma şi, *a fortiori*, nici despre sfârşitul lui aici, respectiv despre instituirea unui succesor. Există şi autori care susţin că o presupusă prezenţă a lui Petru la Roma nu este altceva decât un fals pios, fabricat mult mai târziu, exact în scopul justificării primatului papal. Deci, istoriceşte nu ştim pozitiv dacă Petru a fost la Roma şi, dacă da, ce a făcut acolo. Tradiţia creştinismului primar nu cunoaşte nici un episcop cu autoritate monarhică, nici la Roma şi nici altundeva. În primele veacuri creştine, Episcopia Romei nu a revendicat nici un primat. Papii s-au bucurat cândva de o putere temporală, dar astăzi această putere a fost pierdută în mod semnificativ. În concluzie, teoria primatului nu poate fi susţinută nici biblic şi nici istoric. Soluţia ar fi, din partea papei, „renunţarea spontană a putere", lucru posibil după Küng pentru cel care a înţeles mesajul lui Iisus şi Predica de pe Munte. Küng chiar o cere în mod expres: „Conducerea

[8] Hans Küng, *Liberté du chrétien*, ed. cit., p.163
[9] Hans Küng**,** *Qu'est-ce que L'Glis**e**?***,** Desclée, 1972, p.90

autoritară a unui singur om, care nu are acoperire nici în constituţia originară a Bisericii, nici în mentalitatea democratică actuală (...), trebuie să fie înlocuită cu o conducere colegială a Bisericii, la toate nivelele: parohial, eparhial, naţional şi universal”[10].

Despre infailibilitate. Conceptul infailibilităţii poate fi definit în raport cu mai multe perspective din care poate fi privit: în raport cu Dumnezeu, cu Biblia, cu Biserica, cu Sinoadele şi, în fine, în raport cu definiţiile dogmatice formulate de către papă. La origini, infailibilitatea a fost rezervată cu sens deplin doar lui Dumnezeu. Biblia, după Küng, poate să fie infailibilă în sens dogmatic, dar nu şi în privinţa unor date istorice, geografice sau amănunte de ordin ştiinţific; aceasta nu afectează însă deloc autoritatea doctrinară a Bibliei. Biserica, de asemenea, întrucât este alcătuită din oameni, se poate înşela şi poate înşela şi pe alţii. Cu toate acestea, după Küng, Biserica rămâne fundamental în adevăr, iar erorile asupra unor chestiuni particulare nu o fac să iasă din adevăr. În ceea ce priveşte Sinoadele, li se atribuie infailibilitate, deşi multe Sinoade s-au dovedit istoriceşte a nu fi fost deloc infailibile. Există şi sinoade care au corijat sinoadele precedente, deci dacă Biserica a revenit ulterior asupra unor definiţii, evident că acestea nu pot fi considerate infailibile. În fine, infailibilitatea papei – aceasta este definită de către Conciliul I Vatican, la 1870, astfel: „Când episcopul Romei (...), în virtutea supremei sale autorităţi apostolice, defineşte că o învăţătură cu privire la moravuri trebuie ţinută de către întreaga Biserică, el posedă, în virtutea asistenţei divine care îi este promisă Sfântului Petru, acea infailibilitate pe care divinul Răscumpărător a voit să o acorde Bisericii Sale (...). Aceste definiţii ale episcopului Romei sunt de la sine ireformabile”.

Principiul infailibilităţii papale adoptat la 1870 a stârnit vii controverse chiar în rândurile teologilor catolici. S-a spus bunăoară că papa nu poate fi infailibil, deoarece infailibil propriu-zis este numai Dumnezeu. Că Papa nu trebuie separat de Biserică prin infailibilitate etc. Hans Küng merge până acolo, încât se întreabă: „Ce s-ar întâmpla dacă la un moment dat la Roma ar apărea un papă eretic?”[11], sau dacă măcar ar apărea un conflict între papă şi Biserică, întrebare rămasă fără răspuns din partea Bisericii Catolice. Evident, Küng se pronunţă impotriva infailibilităţii papale.

Reacţia Bisericii catolice faţă de propunerile de reconstrucţie avansate de către Küng a fost materializată în textul intitulat: *Declaraţie pentru apărarea doctrinei catolice despre Biserică împotriva unor erori contemporane,* text datat la 5 iulie 1973, publicat imediat în mai multe limbi (germană, engleză, franceză,[12] italiană) şi cunoscut sub numele *Mysterum Ecclesiae*, după primele cuvinte cu care începe versiunea latină. Documentul a fost emanat de la Sfânta Congregaţie pentru Doctrina Credinţei, succesoarea actuală a vechii Inchiziţii. Cu toate că *Declaraţia* este adaptată spiritului contemporan, ea nu menţionează numele lui Küng şi ca atare nu pronunţă nici o excomunicare sau condamnare. Dar, pe de altă parte, *Mysterum Ecclesiae* ia pas cu pas o atitudine clară împotriva tezelor lui Küng, pe care implicit le consideră „erori”, după cum urmează:

[10] Hans Küng, *Etre vrai**...,*** op. cit., p.204
[11] Hans Küng**,** *Infaillible*?, Desclee, 1971, p. 104.
[12] Am utilizat versiunea franceză: *Déclaration „Mysterium Ecclesiae***”**... in rev. „La Documentation Catholique” nr.14/73

(1) Küng crede că poate revendica pentru teolog o anumită libertate de cercetare şi interpretare. Faţă de această pretenţie, Declaraţia *Mysterum Ecclesiae* arată: „Adevărata libertate a teologilor trebuie să rămână limitată de Cuvântul lui Dumnezeu, aşa cum a fost el păstrat şi explicat fidel în Biserică, şi aşa cum este el învăţat şi explicat de către Magisterul viu al păstorilor (adică adunarea episcopilor – n.n.) şi, în primul rând, de păstorul universal”[13], adică de către papă. Iată aşadar că libertatea teologului, abia afirmată, este imediat limitată de o serie de condiţionări succesive, în care cuvântul papei, „păstorul universal”, apare situat cel puţin la egalitate cu cuvântul lui Dumnezeu.

(2) În privinţa interpretării, Küng cere doar dreptul la o interpretare istorică. Dar *Mysterium Ecclesiae* declară: „Adevărurile pe care Biserica înţelege să le înveţe în mod real, prin formulele sale dogmatice, sunt fără îndoială distincte faţă de concepţiile schimbătoare, proprii unei epoci determinate”[14]. Aşadar, formulele dogmatice sunt excluse de la orice schimbare, prin urmare orice tentativă de (re)interpretare istorică este eliminată apriori.

(3) Despre Biserică, Küng a încercat să dea o definiţie cât mai cuprinzătoare, aşa încât aceasta să adune în ea cât mai mulţi creştini, nu doar pe catolici. Ce spune despre acest lucru *Declaraţia*: „Există o singură Biserică (...), Biserica Catolică, condusă de succesorul lui Petru şi de episcopii care sunt în comuniune cu el (...). Numai Biserica Catolică posedă în întregime adevărul dumnezeiesc revelat şi toate mijloacele pe care Dumnezeu le-a stabilit pentru mântuirea oamenilor”[15]. Iată dar că, la anul 1973, *Mysterium Ecclesiae* ne trimite înapoi în Evul Mediu; cine se află în afara Bisericii catolice este destinat flăcărilor iadului.

(4) Despre primatul papal, Küng arată că un primat de jurisdicţie nu se poate susţine nici pe exegeza biblică, nici pe tradiţia bisericească şi nici pe fapte istorice. Fără să aducă nici argument prin care să-l contrazică pe Küng, *Mysterum Ecclesiae* repetă vechea frază că: „Prin instituire divină, numai păstorilor succesori ai lui Petru le aparţine dreptul de a învăţa creştinii în chip autentic”.

(5) În ceea ce priveşte infailibilitatea, în afară de aceea a lui Dumnezeu, Küng nu recunoaşte nici o altă infailibilitate absolută. Dar Declaraţia Sf. Congregaţii adaugă o condiţie ad hoc, într-un chip vag mistificat: „Dumnezeu Însuşi, care este în chip absolut infailibil, a binevoit să comunice Bisericii o oarecare infailibilitate participată (...). În persoana succesorului lui Petru este concentrată graţia infailibilităţii întregii Biserici, atât a credincioşilor, cât şi a păstorilor”[16]. Practic se întâmplă ceea ce a semnalat şi un teolog român[17]. Conciliile de la Vatican au uzurpat infailibilitatea Bisericii spre a o conferi Papei.

[13] *Ibidem***,** p.665
[14] Ibidem, p. 670.
[15] Ibidem, p. 665.
[16] Ibidem, p. 665.
[17] Antonie Plămădeală, *Ca toţi să fie una,* Ed. BOR, Bucureşti, 1979, p.246

VIZITA APARȚINĂTORILOR ȘI IMPORTANȚA PSIHOLOGICĂ ASUPRA PACIENTULUI SPITALIZAT

Maria Dorina PAȘCA, Assoc. Prof. PhD
UMFST George Emil Palade, Tg. Mureș
Antonia Casiana CRIȘAN, Medic Rezident, Clinica de Pneumoftiziologie Tg. Mureș

Abstract: Background: The mental state of the infirmary patient has the same value as the physical state. It is important to realize that they have a positive or negative influence on each other. Everybody knows that a strong mental state presses the recuperation. The presence of family during a patient recovery has a major importance in having a strong mental state, because family is the pillar of support, trust, protection and especially love.
Materials and methods: To realize this study I applied as psychological investigation a questionnaire which contains 13 items. This questionnaire was completed by 70 infirmary patients between the ages of 21 and 86 years from surgery, internal medicine and gynecology department. The questionnaire had been applied between November 2019 and January 2020.
Results: A high percentage of infirmary patients 88,57% report that the time given to the visit is enough to change the mood, and 87.14% confirm the change of mental state after the visit received. Most of the subjects want the presence of children at the visit, 67.12%. 55,71% of the hospitalized patients wish to receive home food and 20% of them would be pleased to receive flowers.
Conclusion: For most patients, the family has a considerable impact on their mental state. Therefore, the visit made by them is necessary in the healing process. It has been observed that most patients want to receive home-made food, fruits / vegetables or flowers from their garden because they feel connected to their home environment.

Keywords: visit, patient, family, psychological, hospitalization

Starea psihică a unui individ este foarte importantă, deoarece are o mare influenţă asupra stării generale, atât în sens pozitiv, cât şi în sens negativ. Psihicul este emulat sau perturbat funcţional prin diferiţi factori cooperanţi sau agresivi, reali sau sociali.

Gândirea pozitivă are un impact puternic asupra stării de sănătate, avand mai multe beneficii pentru pacient: scade riscul depresiei, a bolilor cardiovasculare, scade nivelul stresului și face posibilă conștientizarea per ansamplu a situației. De asemenea, are efect benefic și asupra stimei de sine, care conduce la încrederea în forțele proprii si la capacitatea de a vedea posibilele căi existente de rezolvare a problemei. “ Nu poți vindeca trupul, fără să vindeci sufletul.”

De cele mai multe ori, pentru a vedea “partea plină a paharului” avem nevoie de o forță exterioară, iar cea mai puternică forță este iubirea. Aceasta este emanată și oferită incontestabil, în cea mai mare parte de către familie. Familia este sursa de motivație, de suport, de iubire, este locul unde ne confesăm și ne eliberăm de energiile negative, asimilându-le pe cele pozitive. Este locul de unde primim puterea

necesară pentru a continua să mergem mai departe.

“Dragostea vindecă oamenii, pe cei care o dăruiesc, dar şi pe cei care o primesc.”[1]

Pacientul, care poate să fie atât un individ bolnav cât şi un individ sănătos, poate beneficia de o multitudine de proceduri şi intervenţii, examinări, tratamente sau orice alt act medical în scop diagnostic, preventiv, terapeutic sau de reabilitare, în funcţie de particularitatea cazului. O persoană poate să solicite un control de rutină anual, în diferite domenii medicale pentru a avea o evidenţă a starii sale de sănătate, chiar daca această cerere este cauza unor boli existente în antecedentele heredo-colaterale(boli preexistente) sau pura liniște sufletească/psihică.

Individul bolnav trebuie să fie informat în legătură cu stărea sa de sănătate actuală şi a prognosticului. Medicul are datoria de a-i prezenta şi explica detaliat în ce constau intervenţiile medicale, riscurile existente, alte alternative de tratament şi problemele cauzate de nerespectarea acestora, deoarece pacientul are dreptul să ia decizia asupra problemelor sale de sănătate. De asemenea acesta poate să refuze informaţiile, pe baza schimbării în sens negativ a stării sale psihice, iar prin acordul său, medicul poate să informeze rudele pacientului în legatură cu diagnosticul şi tratamentul necesar. Bolnavul are dreptul, de asemenea, de a solicita şi o altă parere medicală.

În acest context, spitalizarea poate să fie continuă şi cuprinde îngrijiri atât de tip acut, cât şi de tip cronic, cum ar fi pentru un diagnostic sau un tratament care nu poate fi monitorizat în ambulatoriu sau la spitalizarea de zi, boli cu potential endemoepidemiologic care necesită izolare, naşterea, sau diferite intervenţii chirurgicale care pun în pericol viaţa sau necesită supraveghere îndelungată. Spitalizarea de zi cuprinde intervenţii medico- chirurgicale care nu necesită supraveghere mai mult de 12 ore, sau diagnostic/ tratament care nu poate fi efectuat în ambulatoriu.[2]

Serviciile medicale spitaliceşti sunt efectuate în scop preventiv, curativ, de recuperare, paleative, cuprinzând: consultaţii, investigaţii, stabilirea diagnosticului, tratamente medicale şi chirurgicale, îngrijire şi recuperare.

Institutul spitalicesc nu este nici pe departe un factor ignorant în ceea ce priveşte starea psihică a bolnavului. Perceperea spitalului de către pacient este influentată de mai mulţi factori, precum arhitectura saloanelor, paturile, cadrele medicale, etc, toate acestea formând de cele mai multe ori o repulsie faţă de bolnav. De aceea, umanizarea spitalului se realizează prin stabilirea unui contact între medic şi pacient. Acesta trebuie să îl înţeleaga şi să îi ofere încredere şi speranţă.[3]

Pacientul trece de fapt, printr-o serie de schimbări, atât din punct de vedere al stării de sănătate, pentru care a ajuns în postura de spitalizat, dar şi modificarea stării psihologice şi sociale. Aceste schimbări îl pot debusola pe bolnav, putând vorbi chiar şi de un proces de depersonalizare, printr-o separare a “ eului liric ” de “ eul psihic ”. Se surprind mecanismele sub forma: “ dezbrăcată ” şi impunerea unei anumite ţinute vestimentare, controlul resurselor şi al autoritaţii şi restrângerea mobilităţii.[4] Acestea au ca şi scop principal nevoia de a anula diferitele poziţii

sociale pe care le deţinea pacientul înainte de internare şi de adoptare a unor acţiuni şi conduite, care ajută ca actul medical să fie cât mai eficient.[5]

După cum se spunea : ” banalul cotidian se transformă într-un moment magic ” atunci când amănuntele pot da nota caracteristică întregului, personajele (medic, pacient) fiind din aceeaşi poveste.[6]

În relaţia medic-pacient, care se defineşte ca fiind un raport interpersonal, stabilit între pacient, al cărui grup de membrii cer îngrijire de sănătate şi medicul, care oferă, in mod special, îngrijirea.

O bună relaţionare, dar şi a rezolvării problemelor aduse în discuţie, implică de asemenea şi rezolvarea socială a situaţiei. Medicul adoptă o atitudine specială, încercând să resolve problema atât în timpul medical necesar, dar şi în timp social.

De fapt, comunicarea este cea mai importantă armă în relaţia dintre un medic şi pacienţii săi. Aceasta implică atât limbajul verbal, cât şi cel non-verbal, formând împreună procesul de comunicare.

Scopul realizării unei comunicări cât mai complexe şi eficientă, este acela de a fi recepţionaţi, înţeleşi, acceptaţi şi de a fi capabili să provocăm o reacţie.[7]. Sunt la fel de importante ambele părţi ale comunicării, atât limbajul verbal care trebuie să cuprindă: rolul social, cadrul fizic, cadrul social, contextul lingvistic şi extralingvistic, precum si momentul desfăşurării, compatibilitatea şi eficienţa. [8] cât şi limbajul non- verbal care se referă la limbajul corpului: mimică, gestică, postură, privire, ton şi ritm al vocii, depistându-se 11 indici: expresia feţei, gesturi, poziţia corpului, orientarea, proximitatea, contactul vizual, contactul corporal, mişcări ale corpului, aspectul exterior, aspecte non-verbale ale vorbirii, aspecte non-verbale ale scrisului.[7]

“Povestea terapeutică e reprezentată prin mesajul său specific, ţinând cont de particularităţile de vârsta ale celui căruia i se adesează, copil sau/şi adult, făcându-l a înţelege modul în care receptarea durerii, a bolii şi chiar a speranţei poate echilibra, metaforic vorbind, acceptarea, resemnarea şi, în final, starea de fapt creată.”[9]

Deoarece starea psihică are o influenţă mare asupra stării fizice, este important ca pacienţii să işi menţină psihicul puternic. Aceasta se poate realiza cel mai eficient prin intermediul vizitei. Doar asa pacienţii pot păstra contactul cu cei dragi, contact atât de important pentru pacienţi în perioada spitalizării, atunci cand gândurile negative îi copleşesc.

Familia este cea mai importantă sursă de dezvoltare (intelectuală, afectivă, emoţională, a personalităţii), comunicare, protecţie, siguranţă şi iubire.

Un bolnav spitalizat care a avut o relaţie bună cu familia sa, va interacţiona mult mai uşor, inclusiv cu personalul medical şi aceştia cu el.

Dintr-un studiu italian, realizat pe secţia de ATI, reiese că pacienţii spitalizaţi suferă atât stres fizic cât şi psihic, având repercursiuni asupra întregii familii a acestora. Pacienţii se simt singuri, izolaţi, anxioşi sau depresivi, motiv pentru care prezenţa familiei în timpul spitalizării este considerată foarte importantă. După liberalizarea orelor de vizită pacienţii au specificat ca şi factori de uşurare “ prezenţa rudelor” şi ” capacitatea de a alina durerea”. De asemenea, aceştia au transmis o

evaluare mai pozitivă a şederii în secţia de ATI, datorită permisiunii vizitelor. Din acelaşi studiu, dar din punct de vedere al familiei, a rezultat că 90% din aceştia au fost pro pentru orelor de vizită mai puţin restrânse, astfel politicile de vizită deschise, oferind satisfacţie mai multor nevoi ale pacienţilor. Acestea fiind de a vedea pacientul mai des, de a obţine informaţii, sau de a- şi petrece mai mult timp cu persoana iubită. [10]

Un alt articol care studiază efectul orelor de vizită asupra pacientului, a membrilor familiei şi a asisteţei medicale, declară că elementele necesare creării unui mediu de vindecare care promovează cel mai bine armonia minţii, a corpului şi a spiritului pentru pacient este tocmai vizita, care îmbunătăţeşte calitatea îngrijirii şi satisfacţia pacienţilor. Studiul arată că, deşi majoritatea asistenţei medicale consider că orele de vizită pot împiedica îngrijirea pacientului, beneficiile pentru pacient şi familia lui, depăşesc orice impact negativ asupra pacientului. [11]

Studiul nostru a pus accent pe importanţei vizitei familiale asupra pacientul spitalizat şi impactul pozitiv al acesteia, raportat la starea psihologică a bolnavului şi influenţa gândirii pozitive asupra bolii.

Noi, oamenii suntem nişte fiinţe pe cât de puternice, pe atât de sensibile şi influenţabile. Atunci când totul decurge asemenea dorinţelor noastre şi suntem în vârful piramidei, înconjuraţi de succes, realizări (pe plan social, financiar, sentimental), de extaz, fericire, mulţi dintre noi, avem vaga impresia că suntem invincibili. Punem accent mult prea mult pe trecut şi viitor, astfel uitând să trăim în prezent. Sau de multe ori, suntem acaparaţi de lucruri mai puţin semnificative, care ne creează doar senzaţiile de moment. Însă în perioadele de declin, când starea noastra fizică sau psihică se degradează, multe lucruri încep să se clarifice şi să fie conştientizate. Una dintre situaţii şi de altfel cea mai des întâlnită, în care omul realizează ce e cu adevărat important, este alterarea stării de sănătate.

Individul, în calitate de pacient se schimbă radical. Această schimbare este declanşată în primul rând de aflarea patologiei sale şi de consecinţele acesteia şi este continuată şi alimentată, de către schimbarea starii psihice în raport cu boala.

Bolnavul trebuie să fie atent şi conştient in primul rand de realitatea situaţiei, pentru a se putea forma o conexiune între fizic (boala) şi psihic (stare). Prin această conexiune se reuşeşte o autoreglare, adică ii permitem minţii să experimenteze energia şi informaţia şi să acţioneze asupra ei, în cel mai benefic mod posibil: “unde-s doi puterea creşte”. Iar în final se formează un plan de lucru, realizat de această conexiune, uşurând modul de acţiune al organismului la factorul care influenţează starea fizică a pacientului.

Gandirea pozitivă, care de altfel trebuie să fie şi realistă, ne ajută extrem de mult în depăşirea multor situaţii, precum şi cea a stării de sănătate. Atunci când o parte din întreg (starea fizică) e afectată, sare în ajutorul său cealaltă parte (starea psihică), încercând să aplaneze situaţia. Psihicul este greu de controlat, în special atunci când vine vorba de pozitivitate, de aceea, de cele mai multe ori avem nevoie de un plus de stimulare. Aceasta vine doar de la oamenii dragi, care oferă în special încredere şi siguranţă.

Familia, fie ea formată din părinţi, fraţi, bunici, fie o persoană care ţi-a fost alături mereu şi în care ai încredere, fie prietenii, este cea care ne poate ajuta să scăpăm de energiile şi gândurile negative, de care ne umplem încă din momentul în care starea de sănătate ne este afectată. Prin simpla lor prezentă, prin discuţii, gesturi, interacţiuni, ascultare, aceştia reuşesc să creeze acea stare de bine (atât de necesară), sentimentul de suport, sprijin, ajutor, de înţelegere şi iubire care ne ajută să vedem "lumina de la capătul tunelului", din starea de discomfort, de anxietate, de singurătate şi chiar depresie, cauzate de boală. Această pozitivitate care relizează starea de bine necesară bolnavului, acea stare după care tânjim mereu, acţionează ca un praf magic şi grăbeşte sau îmbunătăţesc şansele pentru vindecare, alăturându-se procesului, personalul medical şi tratamentul.

Pentru a evalua importanţa gândirii pozitive şi impactul familiei asupra psihicului pacientului spitalizat, am folosit ca şi metodă de investigaţie psihologică, chestionarul. Acesta a fost distribuit la pacienţii spitalizaţi din secţiile de chirurgie, medicină internă şi ginecologie, fiind asigurat anonimatul şi confidenţialitatea datelor.

Chestionarul a fost alcătuit din 13 întrebări şi a fost distribuit si completat de 70 de pacienţi spitalizaţi, cu vârste între 21 şi 86 de ani, atât din mediul rural, cât şi din mediul urban.

Întrebările adresate au cuprins date personale referitoare la vârstă, sex, mediul de proveniență. Printre acestea s-a mai precizat statusul educaţional, statusul marital, statusul social, diagnosticul şi numărul spitalizărilor.

Au urmat o serie de întrebări referitoare la cunoştinţele pacientului în ceea ce priveste vizita, interesându-ne programul, timpul şi numărul persoanelor aflate la vizită.

În continuare, unele întrebările adresate au fost pentru a afla preferinţele pacienţilor referitoare la compania colegilor de salon şi influenţa acestora asupra stării psihice, iar altele au fost formulate pentru a afla importanţa vizitei apartinătorilor şi efectul creat de aceasta în ceea ce priveste starea de spirit a pacientului spitalizat.

Obiectivul studiului a constat în modalitatea de a evalua logistic, impactul psiho-social al vizitei aparţinătorilor asupra pacientului spitalizat. Astfel, din numărul de 70 de pacienţi chestionaţi, un procent de 54,28% (n= 38) este reprezentat de sexul feminin, iar 45,71% (n= 32) de către sexul masculin.

După o analiza statistică a vârstei, a rezultat că pacienţii spitalizaţi au vârste cuprinse între 21 şi 86 de ani, cu o vârstă medie de 57 de ani. Am considerat relevantă împărţirea pacienţilor pe grupe de vârstă (3 grupe). Dintr-o corelaţie între secţia în care au fost internaţi şi grupele de vârstă, a rezultat că un procent de 27,14% (n=19) se încadrează în grupa de vârstă 21-42 de ani, dintre care 10% internaţi în secţia de chirurgie, 14,29% la ginecologie şi 2,86% în secţia de chirurgie. Grupa de vârstă 43-64 de ani este reprezentată de un procent de 32,86% (n=23), dintre care 12,86% internaţi pe secţia de chirurgie şi 20% la medicină internă, iar

40% (n=28) sunt clasificaţi în grupa de vârstă 65-86 de ani, dintre care 10% internaţi pe secţia de chirurgie şi 30% la medicină internă. Astfel a rezultat că pe secţia de medicină internă au predominat pacienţii cu vârste peste 65 ani (30%), pe secţia de ginecologie au fost internate doar paciente cu vârste cuprinse între 21 şi 42 de ani (14,29%), în timp ce pe secţia de chirurgie au existat un număr aproximativ egal din fiecare categorie de vârstă, cu înclinaţia spre grupul de vârstă cuprins între 43 şi 64 de ani (12,86%).

Din chestionarul aplicat, se remarcă itemii:

1. Sunteţi singur în salon?

Prin prisma acestei întrebări a rezultat faptul că pacienţii care sunt singuri în salon, reprezintă 4,29% (3 pacienţi) şi cei care au colegi de salon 95,71% (67 pacienţi). De asemenea am constatat că pacienţii care au fost puşi singuri în salon, sunt diagnosticaţi cu cancer pulmonar sau infecţii urinare.

2. V-aţi simţi mai bine singur în salon?

Scopul acestui item a fost de a evidenţia dorinţa pacienţilor în ceea ce priveşte alegerea companiei sau nu, a colegilor de salon, pe timpul spitalizării. Astfel a rezultat un procent de 68,57% de pacienţi care preferă să aibă companie pe durata spitalizării şi un procent mai mic, de 31,43%, reprezentat de pacienţii care preferă să fie singuri în salon.

Printr-o corelaţie realizată între alegerea făcută de pacienţilor şi secţiile în care sunt spitalizaţi aceştia, a rezultat faptul că pe secţiile de medicină internă şi chirurgie, un număr mai mare de pacienţi preferă compania colegilor de salon (chirurgie = 14, medicină internă = 32), în timp ce la ginecologie, majoritatea preferă să fie singuri în salon (8 pacienţi).

Am considerat important şi analizarea motivelor în ceea ce priveşte alegerea de a nu ramâne singuri în salon. Prin urmare, majoritatea pacienţilor declară că evită singurătatea, deoarece: trece timpul foarte greu, se plictisesc, le e urât, intervine monotonia, le place să socializeze, li se accentuează gândurile rele, se simt agitaţi, simt nevoia de ajutor şi mai ales, avand companie aceştia confirmă faptul că nu se mai gândesc la boală tot timpul şi nu mai predomină tristeţea, deci li se îmbunătăţeşte starea psihică.

3. Starea dumneavoastră psihică este influenţată de colegii de salon?

Influenţa psihică este foarte importantă în raport cu starea fizică. Aceasta poate avea rezultate dezastruoase daca este negativă şi foarte benefică dacă este o influenţă pozitivă. De aceea am considerat relevant aflarea acestui aspect.

Prin urmare un număr mare de pacienţi, şi anume 70%, declară că starea lor psihică nu este influenţată de colegii de salon, în timp ce la 30% dintre aceştia le este influenţată starea.

4. Aveţi voie să primiţi vizite?

Vizitele din partea aparţinătorilor sunt necesare pentru pacient, deoarece îi aduce schimbări pozitive raportate la starea psihică a acestuia. Astfel am considerat importantă aflarea permisiunii în ceea ce priveşte vizita facută de aparţinători, pacienţilor spitalizaţi.

Din totalul de 70 de pacienţi (100%) toţi au răspuns afirmativ la acest item.

5. Care sunt persoanele de la care aţi vrea să primiţi mai multe vizite?

Cum nu contează doar compania unei persoane, ci şi calitatea acelei persoane, am considerat important acest item, pentru a afla dorinţele pacienţilor în legătură cu cine ar dori să vină in vizită pe timpul spitalizării acestora.

Din datele opţinute, s-a constatat faptul că familia este cea mai importantă şi când vine vorba de preferinţele pacientului spitalizat, în ceea ce priveşte vizita făcută acestora. Marea majoritate a pacienţilor chestionaţi au ales mai multe variante de răspuns. Astfel, cele mai mari procente au fost obţinute pentru copii, de 67,14% şi pentru soţ/soţie, de 52,85%. Compania prietenilor a fost aleasă de 30% dintre aceştia, în timp ce 25,71% preferă vizita părinţilor şi a fraţilor/surorilor, iar 4,28% doresc compania altor persoane.

Din totalul pacienţilor chestionaţi, care prefer doar compania copiiilor, 4,28% sunt divorţaţi şi 18,57% sunt văduvi. Iar cei care au ales doar vizita din partea prietenilor, 1,43% sunt divorţaţi şi 2,86% sunt necăsătoriţi.

6. Se schimbă starea dumneavoastră psihică după vizita primită?

Un procent de 87,14% dintre pacienţi au răspuns afirmativ în legătură cu modificarea stării psihice în urma vizitei primate, 10 % declară că nu le este influenţată starea psihică raportat la vizită, iar 2,86% nu ştiu dacă vizita aparţinătorilor le influenţează starea.

Cu ajutorul acestui item am obţinut diferite motive declarate de pacienţii spitalizaţi, care contribuie la modificarea în sens pozitiv a stării psihice a acestora. Acestea sunt următoarele: susţinere, sentimentul de bine la vederea celor dragi, se simt fericiţi, liniştiţi, cei dragi le dau încredere, îi încarcă cu energie pozitivă, sunt mai optimişti, le ridică moralul, îi încurajează, cu ajutorul acestora reuşesc să îşi alunge gândurilerele.

7. Ce v-aţi dori să primiţi de la vizitatori?

Am considerat utile informaţiile referitoare la dorinţele pacienţilor spitalizaţi în legătură cu ceea ce vor să primească de la vizitatori. Prin datele obţinute de la acest item, se poate observa faptul că preferinţele acestora sunt diversificate, majoritatea pacienţilor optând în special pentru mâncarea de acasă, 55,71%. Sucul (24,28%), florile (20%) şi dulciurile (11,43%) sunt de asemenea printre alegerile acestora. O parte dintre aceştia au alt gen de preferinţe, precum lectura: cărţi (14,28%), reviste (12,86%) şi ziare (4,29%).

8. Vă bucură ceea ce primiţi?

Pacienţii pe care îi bucură ceea ce primesc de la vizitatori, reprezintă 87,14%, iar cei a căror stare nu se schimbă în raport cu aceasta, reprezintă un procent de 1,43%. De asemenea, 2,86% din pacienţi nu ştiu dacă starea lor este modificată de acest aspect şi un alt procent de 8,57% declară că nu sunt interesaţi de aceste daruri primite de la vizitatori.

Din datele opţinute la acest item, am evidenţiat câteva motive descrise de pacienţii spitalizaţi în legătură cu preferinţele şi modul în care li se schimbă starea de spirit după darurile primite. Marea majoritatea a acestora declară că starea lor psihică este modificată în sens pozitiv atat prin prezenţa vizitatorilor şi a atenţiei acordate de aceştia, cât şi de darurile primite. Prin urmare, darurile preferate de pacienţi sunt următoarele: mâncarea gătită acasă, fructe/legume din grădina lor, suc de portocale (îi aduce aminte de copilărie), dulciuri ("iubesc ciocolata"), prăjitura de la mama, flori (le dă o stare de bine şi linişte, "mă înveselesc" "îmi plac orhideele"), reviste (trece timpul mai uşor), cărţi ("îmi plac romanele poliţiste", "citesc foarte mult acasă").

În urma acestui studiu, au rezultat următoarele fiind codificate sub forma:

- majoritatea pacienţilor au mai mulţi colegi de salon, confirmând aceasta ca fiind un avantaj, deoarece trece timpul mai uşor, socializând;
- cea mai mare parte din pacienţi declară că au voie să primească vizite pe parcursul spitalizării, iar în general, aceştia au dreptul la mai mult de o vizită pe parcursul unei zile; de asemenea, pacienţii chestionaţi confirmă faptul că sunt satisfăcuţi de timpul oferit pentru vizită, fiind de ajuns pentru suportul lor psihic;
- aproape toţi pacienţii spitalizaţi, evidenţiază faptul că vizita celor apropiaţi este esenţială pentru schimbarea în sens pozitiv a stării psihice. Aceştia doresc să primească vizite de la mai multe persoane, precum prietenii cu care se amuză, o rudă apropiată cu care si-a petrecut mare parte din viaţă, dar în special aşteaptă vizita făcută de familie. Cei care sunt căsătoriţi şi au copii, preferă vizita acestora, iar ceilalţi doresc să vină in vizită părinţii, fraţii şi surorile sau prietenii;
- cum în postura de spitalizat se pierd relaţiile directe cu lumea exterioară, una dintre soluţiile pentru atenuarea acestui fapt, o reprezintă darurile aduse de vizitatori, deci marea majoritate a pacienţilor declară că preferă ca şi dar de la vizitatori, mâncarea făcută acasă (gustul de acasă) şi fructe/legume sau flori culese din grădina lor.

În acest context, vizita aparţinătorilor devine unul din pilonii importanţi la nivelul pacientului spitalizat, făcând practic parte din... schema de tratament, astfel având impactul psihologic scontat, căci: "Nu poţi vindeca trupul, fără să vindeci sufletul"

Bibliografie:

Paşca M.D, Tia T. – *Credinţă pentru vindecare sau vindecare pentru credinţă?*, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2015
http://www.spitalmciuc.ro/index.php/ro/home/korhazba-valo-beutalas-feltetelei
Paşca M.D – *Noi perspective în psihologia medicală*, Ed. Ardealul, Târgu Mureş, 2006
Coe R.M – *Sociology of Medicine* – Ne York, London, McGraw – Hill Book, 1970
Rădulescu R.M – *Sociologia sănătăţii şi a bolii*, Ed. Nemira, Bucureşti, 2002
Servan Schreiber D – *Vindecă stresul, anxietatea şi depresia fără medicamente şi fără psihanaliză*, Ed. Elena Francisc, Bucureşti, 2007
Stanon N – *Comunicarea*, Ed. Ştiinţă şi Tehnică, Bucureşti, 1995
Lupu I, Zanc I – *Sociologie Medicală – Teorie şi aplicaţii*, Ed. Polirom, Iaşi, 1999
Paşca M.D – *Povestea terapeutică*, Ed. V & I INTEGRAL, Bucureşti, 2008
Cappellini, Elena RN, Bambi, Stefano MSN, RN, Lucchini, Alberto RN et.al – *Open Intensive Care Unit: A global challenge for patients, relatives and critical care teams*, 2014, Volume 33, Issue 4, p 181 – 193
Whitton, Sarah MSN, RN; Pittiglio, Laura I. PhD, RN – *Critical Care Open Visiting Hours*, 2011, Volume 34, Issue 4, p 361 – 366

PERSPECTIVES OF THE 1940's ROMANIAN ECONOMY IN VIRGIL MADGEARU'S VISION - LESSONS FOR TODAY

Abbreviated title: POT40REIVMVLFT

Alina Georgeta AILINCĂ, 3rd degree researcher, Ph.D.,
"Victor Slavescu" Financial and Monetary Research Center,
N.I.E.R., Romanian Academy

Abstract: Concerned with the course of the world, but especially with the economic, political and social course of Romania, together with other leading Romanian economists of the early twentieth century, such as Dimitrie Gusti, Vasile Pârvan and Victor Slăvescu, Virgil Madgearu realized, with extreme fine attention, a diagnosis of the Romanian economy. A graduate of the University of Leipzig, and later a professor and policy maker, Madgearu reassembles ideas and approaches according to the Romanian needs of the time, promoting modern principles regarding credit, cooperatives, exchange rates, banks, foreign trade, agriculture, industry, financial markets, but also the functioning of monetary and fiscal-budgetary policies. At least some of these ideas are found in a crystallized form in the mature works of the author, being extremely current today. Thus, the article aims to describe and analyze elements of the perspectives of the Romanian economy as seen by Virgil Madgearu in 1940. Although the historical perspective can be considered obsolete, we can easily see from the analysis, the striking degree of similarities with the current period and a number of lessons from that time that can be learned even today.

Keywords: industrialization, economic development, automation, agrarianism, budget stabilization

1. Introduction

As North American Baptist Pastor Martin Luther King points out: "The ultimate measure of a man is not where he stands in moments of comfort and convenience, but where he stands at times of challenge and controversy". Therefore, the interwar period brought to light a pleiad of Romanian political, economic and social personalities, such as Virgil Madgearu.

The World War I (1914-1918), but also the WWII (1939-1945) produced dramatic changes in the territory and population of Romania, numerous human and material losses and especially important political and social transformations. If in 1918, as a result of the Great Union, the country's surface doubled to 295,049 km^2 and the population at the 1930 census increased to 14,280,729 inhabitants from only 7,248,061 inhabitants (as recorded in the 1912 census) (Constantinescu, 1998), as a result of the Second World War and its disastrous consequences for Romania, by the rupture of Northern Bukovina and Bessarabia from the body of the country through the Ribbentrop-Molotov Pact, as recorded by Virgil Madgearu (1940, pp.VII): "From the national territory was cut out an area of 50,000km^2 and a number of 3,800,000 inhabitants, of which at least 20,000,000 Romanians of blood or in percentage 16.99% of the territory, 18.62% of the inhabitants ". In addition to the severe political, social and economic disruptions caused by wars, moments of economic crisis caused by

manipulations (including geo-political) or unfavorable market conditions have put pressure on both the leu exchange rate and exports (especially on grain exports), requiring in addition numerous internal and external loans to balance the public budget.

After the World War I, an extremely affected economic area was the trade balance, which in turn, against the background of a fiscal system not calibrated to the new conditions (Kiritescu, 1997) generated massive budget deficits, the coverage of which were made substantial loans (of over 90% of the money circulation at the level of 1921) from the National Bank, also in addition reaching the maturity the treasury bills in foreign currency. This public indebtedness was doubled by a considerable private indebtedness which led to a massive external depreciation of the leu (BNR, 2002).

2. Motivation and description of the problem

Although they seem historical realities, detached from more than 100 – 80 years ago, problems of the branches of the national economy, monetary and foreign exchange problems of the Romanian economy, commercial and balance of payments aspects, fiscal-budgetary aspects, including the problem of credit and external indebtedness, shortcomings of the global economic crisis of a century ago, all seem to be found even now, as then, in a perpetual topicality. The acute sense of reality and the fine analysis of what is valuable and works well, but especially of what is defective and could be corrected are captured, more than a century ago by the famous economist Virgil Madgearu. This image from the past can guide us in the future, in order to correct as many aspects as possible of the evolutions of today's Romanian economy.

3. Methodology and data sources

The article captures through a theoretical, descriptive, logical analysis, the interwar period, often as it was received by a renowned thinker and economist of the time, Virgil Madgearu. Certain comparisons with the current period bring to light the idea of historical cycles, more exactly the idea of long cycles, Kondratiev, the repetitiveness of history and the need to turn, to jump to another level of economic evolution. The data sources are represented by: documents of the time, National Bank of Romania (NBR) study notebooks, books, articles and profile studies regarding the activity and concerns of Virgil Madgearu. Last but not least, the central bibliographic source is his work "The evolution of the Romanian economy after the world war" (1940), with a focus especially on perspectives or expectations, and economic shortcomings some of them, unfortunately, more current than ever today.

4. Economic problems and perspectives of the 1940's Romanian economy in Madgearu's vision

Agriculture was in the interwar period and still represents a main branch of the Romanian economy, even today a third of the arable territory of the European Union is represented by the arable land in Romania. Although with a rapid explosion after 1918, when about 60% of all existing enterprises in 1930 had been established after 1918 (Scurtu, 1996), the industry could not surpass the place occupied by agriculture,

although it had the advantage of maintaining the majority Romanian capital, including in mining industry (by the law of 1924 according to BNR, 2002, pp.12).

A supporter of the small agricultural household and of the peasantry and agriculture in general, Virgil Madgearu critically analyzed the state of Romanian agriculture, noting in particular: - the discrepancy between the small number of large agricultural owners and the huge area of land owned and the a large number of farmers ("1 million heads of households") who owned the remaining half of the agricultural area (Madgearu, 1929a, pp.50), - the neo-serfdom relationship between owners and peasants (BNR, 2002), - the need for large farms (but of maximum 25 hectares), technological, properly mechanized (BNR, 2002 and Madgearu, 1940) - the need, in addition to land ownership, of state support through rules of organization of agricultural production, identification of markets and especially supply in advantageous conditions and long-term agricultural credit, - the development of agricultural education and training, as well as the development of agronomic research institutes and seed testing and selection stations, and, for technology, the establishment of agricultural machinery stations, including joint cooperation with agronomic institutes of other countries (such as Germany) (Madgearu, 1940, pp.365 and pp.372), - standardization, uniformity, increasing the yield per hectare, diversifying (by developing multicultures), streamlining production, reducing the cost of production and increasing the quality of agricultural production, - the development of the livestock sector, especially in Transylvania for cattle, where climatic conditions for feed production are met, and in the lowland regions, the development of pig and poultry production, based on the production of corn (Madgearu, 1940, pp.368), as well as the development of the industry that serves or capitalizes it (cold warehouses, systematic slaughterhouses, communal dairy, fairs cattle, ships and wagons with refrigeration installations, textile industry, etc.) (Madgearu, 1940, pp.369 and pp.38 3), - the construction of a tax system with customs duties and transport and facilities for the purchase of fuel for machinery, last but not least, the establishment of trade unions, agricultural associations and cooperatives (Madrgearu, 1931, pp. 4., Madgearu & Mladenatz, 1923, pp.28, Madgearu, 1940, pp.370), - construction of a related infrastructure (roads, cadastre, quality rural education system, facilitation of endowment with technical equipment, electrification, etc.) to allow the appropriate agricultural reorganization and proximity of the village to the environment urban and industrialization (Madgearu, 1940, pp.384).

All these proposals are still relevant today, lacking today, more than ever, at least a few political figures of the size of Virgil Madgearu, and other economists of the time, who understand and apply, at least in part, a series of such of proposals. We note that, in the agricultural field, V. Madgearu was involved both in the theoretical field, by developing theoretical proposals, rules and codes to promote the agricultural structure of the country, but also by legislation and concrete measures from the ministerial forum.

At the same time, in his 1940 paper, "The evolution of the Romanian economy after the world war", Madgearu concluded that the entire agricultural sector in which large farms - assimilated to the economic category of the enterprise - represent only one seventh of the country's arable land, is dominated by the presence of a number of

millions of peasant family economies, which form a specific economic fabric, characterized by a different system of economic values than the categories of the capitalist economy: salary, profit and rent. " Madgearu stated that the peasant family economy "uses employees only occasionally", namely that large farmers need labor, agricultural work being done only in part (40%) by the agricultural workers themselves (about 371,300), the rest (60%) being executed by the members of the families of small farmers", being necessary the introduction of the capitalist mode of production through the commercial apparatus, meaning practically the creation of commercial "plus value ".

Also, the land, the basic capital of the Romanian peasant "must feed on the same surface and with a lower endowment of capital, 2-3 times as many souls as in the countries of Western Europe. [...] The marginal productivity of agricultural labor tends to decrease, in the same proportion the income per capita is reduced and as a consequence also the agricultural wages "(Madgearu, 1940, pp. 363). At the same time, in Madgearu's vision, the agricultural demographic pressure can be partially compensated by emigration (Madgearu, 1940, pp.364), and for the improvement of agricultural employment and especially of the production structure being proposed the concentration of agricultural production areas by stopping fragmentation, merging and the agriculture collectivization (Isn't it surprising that Madgearu's visionaryism for the next history period of Romania - the communist period, when forced collectivization was imposed?). At the same time, the correct solution is glimpsed, Madgearu pointing out, despite a need for state support for Romanian agriculture, that " In agriculture, neither collectivism nor complete individualism is conducive to purpose" (Madgearu, 1940, pp. 364).

At the same time, the current context of desertification and the need for high-performance irrigation systems in agriculture can be found in Madgearu's work through proposals for the introduction of dry-farming for dry regions of Romania and "large-scale improvement works (irrigation, etc.)" (Madgearu, 1940, pp.364) and the need for irrigation works to be done "with the purchase of electricity" (Madgearu, 1940, pp.365).

Therefore, the beneficial effects of industrialization are limited in Romania, and trade is seen by Madgearu (1940, pp.358) as the link between industry or agriculture and the market and that in countries where peasant economies were not hostile for cooperation, "through the system of cooperation ","they managed to take possession of the entire apparatus of trade and credit, which serves their economic interests", the final goal being to increase the standard of living of the villages (Madgearu, 1940, pp. 366). At the same time, Madgearu also remarked the inverse connection, by the fact that "The fate of the trade balance is therefore linked to the conditions of agricultural export" (Madgearu, 1940, pp. 373).

Madgearu blamed not only agriculture for the lack of technology, capital and specialists, but also industry, considering it relatively weak, more precisely "greenhouse" (Malinschi, 1975, pp.72). Thus, in Madgearu's vision, the industry had to: - be a strong economic branch, aligned with world market trends, able to lead to the modernization of the Romanian village, - be, like agriculture, better organized and encouraged by the state, especially that resources after the war they were increased, and

the population was at a time of exodus from villages to cities, - to be able, at some point, to survive despite a probable renunciation of protectionism, - to be subjected to a process of standardization, automation, mechanization, production improvement by reducing production times and specialization in certain products (taking into account market outlets and industrial complementarity within and between countries), in all industries, - be subject to facilities on sales and transport, by reducing transport costs and interest rates on industrial credit, - be supported, on an equal footing, by attracting the foreign capital together with the Romanian one, especially in the underground exploitation industry (Madgearu, 1929b and Madgearu, 1930).

Therefore, we still see today the lack of consistency and oscillation in the orientation of Romania's investment policy between "more foreign capital" (of peasant party origin) and "we do not sell our country" (of liberal party origin, and later communist and neo-communist slogan of transition, after 1990). At the same time, we can see that at the macroeconomic level, policy makers are still today, as then, unable to create a harmony of internal and external economic interests, a relatively long and constant maintenance of any such approach for the industry and trade.

In conclusion, regarding the industrial sector, Madgearu (1940, pp.360) remarked that “Given the extension of the private capitalist sector in relation to the non-capitalist economy sector, the Romanian economic order cannot be framed in the capitalist system” and that the Romanian economy is “undercapitalized [...] - so that it can be concluded that despite all the intense industrialization in recent years, Romania has remained a semi-capitalist state, with a social-agrarian-peasant economic order", the population employed in agriculture being" 10 times larger than the industrial population ”(Madgeraru, 1940, quoting Otto Schlier, pp.362). Regarding the salary and the implications of the salary in the Romanian industry, Madgearu thoroughly pointed out that the pace of industrialization "cannot be accelerated by the low level of salaries, as one might suspect, so as to absorb the surplus arms from the country side" (Madgearu, 1940 , pp. 363). Nothing more current today, when we can see that Romanian public policies do not focus on the real capacity of the economy to absorb labor and the need for support from the state in certain industries, the salary being kept low, just to attract investment and capital foreign, but without taking into account that precisely the wage limitation, often at the level of the minimum wage in the economy, produces disturbances of the labor market in various branches of the national economy, underemployment, under-productivity of labor and economic under-efficiency.

The global economic crisis of 2007-2008, with reverberations in Romania especially since 2010, surprised Romania in a situation of precarious trade diversification, with a growing indebtedness, with a boom of the real estate sector, with an unsatisfactory budget deficit in order that the IMF to release to Romania tranches from the stand-by agreement, with a right-wing government willing rather to scarify employees by cutting employee salaries by 25% (by the Boc government) and keeping unindexed for a relatively long time the minimum wage, minimum pension and income guaranteed minimum (Law no. 118/2010), similarities that are found in the three "sacrifice curves" of his interwar peasant-liberal parties period by affecting the salaries

of civil servants as a result of the global crisis of 1929-1933, felt in Romania mostly in the period 1930-1934.

With regard to the banking system and monetary policy, Madgearu accurately notes that issuing banks in countries with a predominantly agricultural economic structure must be linked to this economic structure by: - discounting agricultural effects under certain conditions, - differentiating the interest rate of the central bank according to the categories of expected effects, - the inclusion in the normal operation of the central bank of free market operations, - the authorization of the central bank for the purchase of government securities and state-guaranteed mortgages up to three times the share capital, and the bank's reserves, - strengthening the coverage of the financing of the agricultural field with the help of external loans with low interest rates, - the seasonal reduction of the percentage coverage of the issue and the commitments of the central bank at sight (BNR, 2002, pp.27). Ignoring the fact that most of the proposals focus on agriculture, how current are these proposals, given the economic support from the world's central banks in the current and even earlier pandemic, during the 2007-2008 global crisis, including through suportive policies measures of the European Central Bank through various instruments, including "quantitative easing"?

Also, dealing with the disastrous problem of credit (mainly naming the structure of the commercial banking system and the persistence of high interest rates, inadequate to the economy, but also hidden interest and bank charges) and the fact that it leads to desynchronization of the two main branches of the national economy: - agriculture and industry, the shortcomings of industrial financing and the formation of local capitals is clearly seen by Madgearu (1940, pp.378), for the period 1919-1939, for different periods as follows: “the process of formation of Romanian capitals in the first ten years (1919- 1928), was hampered by the export tax regime and by monetary and credit policy; then, after stabilization, by declining national income as a consequence of the global crisis (1929-33), and in the last five years (1934-1939) by fiscal policy, which drained a significant part of the savings to the armaments and ammunition industry“.

Also, in the issue of credit origin, Madgearu captures, for the whole national economy, in the analysis period (1919-1939) the transition from a predominantly foreign capital to a majority domestic capital, external financing being concentrated mainly in industry, such as oil and wood industries, and almost completely absent in others, such as agriculture, Magdgearu consequently proposing to direct investments, including through state intervention, to this field (Madgearu, 1940, pp.378 and pp. 381).

At the same time, the limits of foreign capital are highlighted by Madgrearu, so: “without depreciating the importance of foreign capital in industrialization, it is to emphasize that the benefits of foreign capital placed, largely, do not serve to create purchasing power on the domestic market and not contributes to the increase of the capital supply because they are exported” (Madgearu, 1940, pp.387). Equally, Madgearu (1940, pp. 400) captures the importance of increasing the pace of capital accumulation in the development of the country, because without “ensuring a continuous increase in capital accumulation, the national economy of a people cannot be a sure foundation for the building of a nation-state ”.

Also related to credit and financing, Madgearu responsibly treats the issue of bailout morality, emphasizing: “it does not fall into the state to cover from the citizens' contribution ten billion lei in damages caused by private credit institutions, it also creates the conditions for what we call moral hazard today. The repetition at such short intervals of the state intervention for the rehabilitation of the credit system is an indication of some congenital weaknesses of it, which arise from the mismatch between the socio-economic structure of our country and the organization of credit. If for the first time it could be believed that the financial contribution of the state can save the existing credit organization, the repetition of this error could be fatal ”(Madgearu, 1935). Thus, we notice how current is the discussion about bail-out and bail-in, recorded by Madgearu more than 80 years ago, in the context in which the crisis from 2007-2008, with reverberations in the following years in Europe, have found solutions in common mechanisms and financing of international and national financial institutions, including through the policies of the European Central Bank and the EU institutional bodies, implicitly of the national states to rescue private commercial banking institutions in danger of default having assets with basic links in the real estate sector.

It should be noted that Madgearu was an opponent of the revaluation of the leu from the year 1920, the exchange rate of the leu being maintained at a level considered by Madgearu overvalued, forced and unsustainable, which crushed the issuing bank's foreign exchange reserves. In his view, the devaluation of land documents has led to the disorganization of long-term credit, noting the lack of attention and interest in setting up an agricultural lending policy. At the same time, Madgearu was a promoter and supporter of monetary stabilization, but in 1928 the foreign exchange stock of the central bank was practically insignificant, being heavily eroded, the budget deficit was explosive, agricultural production was precarious, the trade balance tilted more in favor of imports, and the external balance of payments had been balanced mainly by the issuance bank's foreign exchange and short-term external loans, the monetary stabilization thus becoming a necessary but “forced” step (Madgearu, 1935, pp.22).

Today, these monetary aspects may gain interest in the context of the changeover of the Romanian national currency to the euro, the entry into the Exchange Rate Mechanism II (ERMII) must be made at a fair parity, which allows maintaining a favorable trade balance and supporting the interests of Romanian national production. So, in this context an approach towards the depreciation of the national currency is rather favorable.

At the same time, just as current, in the monetary policy leadership, Madgearu caught the need to take into account the psychological factor, the need to act in a timely, unhurried and conscious manner of monetary policy leaders to avoid substantial monetary depreciation and inflation or panic, and deterioration the natural evolution of economic and financial factors (Madgearu, 1935, pp.288-289, BNR, 2002). Nothing is more true today, when crises, of economic or non-economic nature, are repeated at short intervals, and monetary policy must be carefully thought and communicated transparently and as correctly as possible to the public in order to control both price developments and other macroeconomic parameters.

Surprisingly, Madgearu foreshadowed the establishment of the United States of Europe during the 1930s, in 1940 foreshadowed the establishment of a common agricultural policy at European level by unifying the price level, European preferential customs regime and common agricultural strategies between countries, so the future C.A.P. (The Common Agricultural Policy, the basis of which was laid down in the Treaty on the Functioning of the European Union - TFEU) (Madgearu, 1940, pp.365, pp.376). Also, he anticipated even of an international monetary body with functions subsequently personified in the institution of the International Monetary Fund (IMF) (Madgearu , 1929b, pp.1 and Madgearu, 1933, pp.37 in BNR, 2002, pp.27). The current regional trade war, Asia-America, Asia-Europe, and even Europe-America is foreshadowed by trade conditions and developments more than a century ago, Anglo-American economic space were antagonistic. (Madgearu, 1940, pp.376).

The need to establish international institutional financial-monetary structures is echoed, in Madgearu's view, also in the need to reduce the budget deficits by some aspects of international financing, so that the budget deficit is kept within reasonable and controllable limits, considering that "all monetary diseases start from the budget "(Madgearu, 1933, pp.12 in BNR, 2002). Thus, Madgearu clearly sees, at his time, the connection between monetary and fiscal policy, a fact recognized by many economists throughout the past century. More precisely, Madgrearu identifies that the problem of the budget deficit is found, on the one hand, in a chronic impairment of the functioning of the state by delaying the payment of services by the state, affecting credit organizations and private enterprises, and on the other hand by loans on the capital market, generally in the short term, there is the possibility of inflating prices and appealing to the National Bank, putting pressure on its reserves - so more precisely the monetization of the budget deficit.

Madgearu notes the need to impose a control, regulation and rationalization of public spending, so that in times of crisis not to resort to cutting budget spending, especialy on essential expenditures causing blockages in the normal functioning of public institutions and their services, so that the budgetary "economy" made being transformed, in fact, into "waste" (Madgearu, 1935). Madgearu's proactive action is also noted by the need to systematize the public sector by formulating proposals such as: - reduction to the strict requirements of state functions, based on a law on ministerial organization, - decentralization of services and rationalization of local administration and - setting ceilings on the staff of the teaching staff, the judiciary staff, the gendarmerie and the army personnel for a period of 5 years, in relation to the existing budgetary possibilities (BNR, 2002).

This aspect is still found today, in the national fiscal-budgetary laws, in the EU legislation on the excessive deficit procedure starting from the Maastricht criteria, in some international norms and regulations on the standardization of the fiscal-budgetary system on direct and indirect taxation, etc. At the same time, foreign financing agreements, including post-pandemic agreements with the European Commission and stand-by agreements with the IMF, come in this case with conditions on the normalization of the national fiscal-budgetary system, but in the sense formulated by

Magdearu and less in the sense of state apparatus (or fiscal-budgetary system) necessary and sufficient. This lack of vision, more oriented towards means (as much as I have) and less oriented towards purpose (as much as I need to achieve a specific goal) can turn, as Virgil Madgearu previously stated - into waste, loss and sub-normalization and finally, in under-capacity and under-capitalization of the national economy, by undersizing the state in relation to its real development needs for a sustainable future.

Therefore, in the interwar period, Romania oscillated from periods of high and forced taxation to excessive fiscal-budgetary reliefs and relaxations, without a norm and a meaning, with dramatic short-term effects on public finances, and long-term, unpredictability and social and economic collapse, aspects, unfortunately found in today's fiscal-budgetary policy.

5. Conclusions

The evolutions of the Romanian economy from the beginning of the 20th century were reflected with special attention by the Romanian economic thinking, especially by remarkable economists, such as Virgil Madgearu. Therefore, Madgearu deals with a multitude of problems of the national economy, such as credit problems, monetary problems, trade balance, unbalanced structure of the fiscal-budgetary system of the state, shortcomings of the main branches of the national economy, such as agriculture and industry, etc. The persistence of these problems, in various forms, even today, outlines the inability of policy makers, since then, and especially now, to seriously lean towards eliminating or at least reducing their impact.

Always doomed to a new beginning, almost under a Sisyphean curse, Romania seems to be cyclically circumscribed by the same historical realities. Therefore, the study of previous periods, especially of the early twentieth century, but also of the great economists of the time, can give solid clues about what happened, but also what measures were taken before, so that the mistakes of the past are not repeated.

Bibliography

Banca Națională a României, 2002. “The life and work of Virgil Madgearu”/ “Viața și opera lui Virgil Madgearu”, Restitution nr.2, *Lucrarea sub coordonarea prof. dr. Mugur Isărescu, de un colectiv format din: Surica Rosentuler, Sabina Mariţiu, Wilhelm Salater.*

Constantinescu, N.N., 1998., „ The economic history of Romania”/„Istoria economică a României”, București, Editura Economică, vol.1, p.402.

Madgearu, V, N şi Mladenatz, Gromoslav, 1923. „Cooperation reform”/„Reforma cooperației”, Editura Cultura Națională, București.

Madgearu, Virgil, N., 1929a. . ”The agrarian regime. Course taught at the Academy of Higher Commercial and Industrial Studies ”/”Regimul agrar. Curs predat la Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale”, Ed. Victor Hilmu, București.

Madgearu, Virgil, N., 1929b. "Economic policy and rationalization"/„Politica economică și raționalizarea”, în „Argus”, an XIX, nr.4978/13 noiembrie 1929.

Madgearu, Virgil, N., 1931, "Orientation of Romanian agriculture"/„Orientarea agriculturii românești”, București, Tipografia Oltenia, 1931.

Madgearu, Virgil, N. 1930. "Protecting domestic industry must make life cheaper"/„Protejarea industriei naţionale trebuie să ducă la ieftinirea vieţii”, în „Argus”, an XX, nr.5150/18 iunie 1930.
Madgearu, Virgil, 1933. "Our financial policy during the economic depression"/„Politica noastră financiară în cursul depresiunii economice”, Bucureşti, Monitorul Oficial, Imprimeria Centrală.
Madgearu, Virgil, 1935. "The road to financial balance"/„Drumul echilibrului financiar”, Atelierele Adevărul S.A., Bucureşti.
Madgearu, Virgil, 1940. "The evolution of the Romanian economy after the world war"/„Evolţia economiei româneşti după războiul mondial“, Biblioteca Economică Studii şi Cercetări, Independenţa Economică, Bucureşti.
Malinschi, Vasile, 1975. "Professor Virgil Madgearu (1887-1940)"/„Profesorul Virgil Madgearu (1887-1940)”, Bucureşti,
Editura Academiei, 1975.
Kiriţescu, Costin C. 1997. "The monetary system of the leu and its precursors"/„Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui”, Bucureşti, Editura Enciclopedică, vol. II, pp.268-269.
Scurtu, Ioan, 1996. „The history of Romania in the years 1918-1940. The evolution of the political regime from democracy to dictatorship"/„Istoria României în anii 1918-1940. Evoluţia regimului politic de la democraţie la dictatură”, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1996, p.13.
Erik Buyst, 2006. Kondratiev, Nikolai (1892-1938), Encyclopedia of Modern Europe, Europe Since 1914: Encyclopedia of the Age of War and Reconstruction, Editura Gale.

CHARLES BUKOWSKI'S "HAM ON RYE", A KÜNSTLERROMAN

Anca BĂDULESCU, Associate Professor PhD, Transilvania University of Braşov

Abstract: Bukowski's autobiographical novel, "Ham on Rye" tells the author's life story from early childhood to adulthood, from 1922 to the attack on Pearl Harbor in 1941. Henry Chinaski's relationship to his father, his loneliness, his pains, frustrations and anger contribute to his making as a tough adult. Beyond being a Bildungsroman, "Ham on Rye" qualifies more importantly as a Künstlerroman. This article aims at tracing back Chinaski's artistic apprenticeship, his becoming a writer. Poverty, his father's violent behavior, his solitude, the physical and spiritual scars did not only empower him as an independent resilient human being, but stirred his creativity and gave him the urge and tremendous power to write.

Keywords: razor strop, lawn mower, acne vulgaris, misfit, library

Born in Germany in 1920, raised and educated in America, Bukowski lived most of his life in Los Angeles, the setting of "Ham on Rye", one of his best-known novels, published in 1982, when Bukowski was sixty-two years old. Its plot is episodic, organized in fifty-eight chapters (some of which are just one page and a half long) which follow in a chronological succession Henry Chinaski's childhood and early maturity. The title is a pun pointing at Bukowski's reputation as a 'ham'- a self-promoter- and his infamous reputation as a hard drinker.

While being an autobiography, "Ham on Rye" qualifies as a Bildungsroman in the tradition of James Joyce's "A Portrait of the Artist as a Young Man" or Thomas Mann's "Tonio Kröger". Bukowski's novel, though, strikes by its humoristic, often sarcastic vein and by the crude straightforward, at times even vulgar, language. As they grow up, are educated, fall from innocence into experience Stephen Dedalus, Tonio Kröger and Henry Chinaski mature into buoyant young men. At the same time, the transition from blissful ignorance to a painful awakening of self-consciousness turns them into 'art creators', 'Künstler'. The emergence of the artists Stephen Dedalus, Tonio Kröger and Henry Chinaski gradually becomes the main concern of these 'Künstlerromane'.

The reader follows Henry Chinaski's evolution, starting with his early childhood in Germany, when he used to crawl under the table to watch the people's legs: "It was dark under there. It must have been in Germany. I must have been between one and two years old. It was 1922. I felt good under the table. Nobody seemed to know that I was there." (Bukowski 2015, 1) Very often during his childhood, adolescence and early maturity Chinaski would isolate himself, preferring to spend time with himself and the bottle, rather than socializing. From those remote times he also remembered his father screaming angrily at his mother: "Two people: one larger with curly hair, a big nose, a big mouth, much eyebrow; the larger person always seeming to be angry, often screaming; the smaller person quiet, round of face, paler, with large eyes. I was afraid of both of them." (Bukowski 2015, 2)

It proved that abuse and anger would be his father's only response to Henry's needs and plans. The boy realized very early that his father "…didn't like people. He didn't like me." (Bukowski 2015, 10) Frustration and silent despair grew as years passed by, and his father became more and more violent while his mother did not dare to take young Henry's side. He was regularly wildly beaten with the razor strop, most of the times without any real reason. His father, a large man of six feet two, gradually became the very embodiment of fury: "He was all ears, nose, mouth, I couldn't look at his eyes, there was only his red angry face." (Bukowski 2015, 39) At school he didn't have friends, and he didn't even want any, preferring to be alone. At home he liked to stay in bed for hours, the covers pulled to his face: "It was good in there, no people, no nothing." (Bukowski 2015, 38) Every Saturday he was supposed to mow the lawn meticulously while his mates were playing football.

Constantly ostracized by his family, teachers and school mates, Henry Chinaski grew into a tough defying young man, considered to be bizarre and unpredictable. When his father beat him savagely or the headmaster crushed the bones of his fingers expecting him to sob, he refrained from exposing his vulnerability. His only retaliation was to promise both his father and the principal that he would kill them. When attending Mt Justin Jr High he acquired "an evil look" (Bukowski 2015, 107) on his face, and deliberately kept falling out with teachers and fellow students: " I liked being picked out as one of the bad guys I liked to feel bad…Trying to be good made me sick." (Bukowski 2015, 108)

Most of the teachers disliked young Henry, although he never really confronted them. They claimed they didn't like his attitude or his tone of voice or the way he slouched in his seat or sneered. One of the teachers, Curly Wagner, in particular used to spy on him, trying to give him a hard time. Even on graduation day he expressed his hatred for Chinaski: "I'm going to follow you the rest of your life. I'm going to follow you to the ends of the earth and I'm going to get you." (Bukowski 2015, 147)

About the time he was beginning to be accepted as a tough guy by his colleagues, he was hit by a terrible case of juvenile acne, the worst in town. He got pimples and boils all over his face, neck, back, even his chest. The consequence was that he withdrew even deeper into his shell. He watched from afar his mates, the pretty girls, as if they were on the stage and he in the audience. During the graduation ceremony when the students were called on stage one by one, Henry was the only one who was not greeted with applause by parents and friends. His mother and father were not in the hall. He told himself: "A tough guy didn't need that," (Bukowski 2015, 148) and walked home by himself.

At his father's request Henry registered at Chelsey High, a school for rich kids, although his family had major financial difficulties. During the first semester Henry's acne got even worse and he had to be temporarily withdrawn from school: "They [the boils] were as large as walnuts and covered my face. I was very ashamed…Yellow pus would spurt and splatter on the mirror. And little white hard pits…I knew how hard it was for other people to look at me." (Bukowski 2015, 151) Just like Mary Shelley's Frankenstein or Franz Kafka's Gregor Samsa, Henry felt like a monster, a misfit around

his equals. A long period of shame and excruciating pain followed in Henry Chinaski's life. Not only did he have to endure the electric needle and burning ointments without even wincing, but doctors and nurses were discussing him and his acne vulgaris as if he was not there: "It was not simply a case of teenage acne. These were inflamed relentless, large, swollen boils filled with pus. I felt singled out, as if I had been *selected* to be this way." (Bukowski 2015, 165) The tough youngster grew even tougher but lonelier and bitterer too. He wanted to live alone and felt much better and cleaner in solitude.

The day of the Senior Prom he walked two and a half miles from his parents' house and watched the girls who were wearing glamorous long dresses and the boys in expensive tuxes from the outside, in the dark. He had neither the money for formal attire nor a date with whom to go to the party. One more time he was acutely aware of his 'otherness' and isolation. When he accidentally saw the reflection of his scarred, inflamed face, he felt like a "jungle animal" (Bukowski 2015, 237) marginalized, rejected by everyone. He no longer felt comfortable with his seclusion, and hated them all whole-heartedly. He suddenly hated their beauty, their unscathed complexions, their happiness and the magic of the dance. At that moment he promised himself and the world that he would be as happy as any of them. Pain, frustration, humiliation, ostracization, despair and hate became the driving power in Henry Chinaski's life.

Notwithstanding, things did not turn out well for Hank. He took a job as a stock clerk at Mears-Starbuck, but lost it after a few days. He then enrolled at LA City College, as there was no tuition fee and second-hand books. His father was ashamed of him not working and hoped he would gain some respectability by going back to school. He chose to study journalism, passed his exams without studying, and started drinking heavily and chain smoking. When his father threw him out, he rented a sordid grimy shack preferring the company of booze and, on rare occasions, that of drunkards like himself. On one such night he found himself throwing up in the rear of someone's car: "The whiskey had hit me all at once. I felt as if I couldn't get up. I had to get up. I was supposed to be a tough guy…Then I started to puke. It really came. It came and it came, it covered the rear floorboard." (Bukowski 2015, 288)

In the end of the novel Henry has dropped out of college and writes term papers for students. He is still poor, can hardly make both ends meet, has no friends, is addicted to whiskey and beer, but is determined to let his voice being heard: "As I watched them, I said to myself. Someday my dance will begin. When that day comes, I will have something that they don't have". (Bukowski 2015, 238) His 'Bildung' has brought with it the resolution not to be finished by the time he would be twenty-five, but to write himself out of despair and alienation.

"Ham on Rye" is not just a novel about the awakening of a young man's consciousness, though. More importantly, it is a story about the development of a young hero as an artist. We witness Henry Chinaski accumulating frustration and alienation only to create an interior life which ultimately enabled him to channel all the destructive energies for his own artistic growth rather than his self-annihilation.

Living in a poor environment during the Great Depression, the Chinaski family faced financial difficulties, and sank further into poverty. His father, who delivered milk,

eventually lost his job, and so did his mother some time later. As a grammar school student, as a teenager and as a young man Henry had to cope with financial shortcomings and very often humiliations. When Henry asked his father for a one-dollar weekly allowance instead of a fifty-cent one, he bluntly and harshly refused telling him that he would have to work one more hour every day in order to cover the sum. His disastrous relationship with his abusive father, the frequent horrific beatings, his mother's weakness and silent acquiescence caused the protagonist's refuge in a much safer, imagined universe.

As time passed, Hank became increasingly disillusioned with the American society and the idea that success was based on personal merit and hard work. He discovered very early in life that wellbeing and comfort depended on abuse of power, the obsession with appearance and the display of wealth: "A whole god-damned nation of assholes driving automobiles, eating, having babies, doing everything in the worst way possible, like voting for a presidential candidate who reminded them most of themselves." (Bukowski 2015, 174) By using humor and sarcasm he chose to denounce the shallowness of the society which had ostracized him.

Being in a constant and hurtful conflict with the representatives of societal norms, his father, school authorities Henry Chinaski did not only become a strong hardcore individual, but also an artist with well-defined principles and sharp 'weapons'.

The turning point in the making of Henry Chinaski the writer was his discovering the La Cienega Public Library and the authors who were to influence his own writing later on: "I read a book a day. I read all the D.H. Lawrence in the library…And Huxley, the youngest of the Huxleys, Lawrence's fiend. It all came rushing at me. One book led to the next one." (Bukowski 2015, 183) He immersed himself in Hemingway's, Dostoevsky's, Thurber's and Sherwood Anderson's fiction and his thirst for reading only increased. Reading gave him inspiration and the confidence to begin writing himself. He wrote his first short story in a large yellow notebook that had been meant for high school work and told the tale of Baron von Himmeln, a German pilot in World War I. Some time later he was given a typewriter by his parents and started creating dark short fiction pieces full of resentment.

The end of "Ham on Rye" leaves Hank all prepared to take the world by storm with his surprising sarcastically humorous work. Henry Chinaski (aka Charles Bukowski) not only survived but prevailed by transforming his unhappy childhood and teenage into an acclaimed novel. At the same time, the readers were given a glimpse into the formation of the artist Bukowski would eventually become.

And, yes, he has something they don't have, just as he promised when he was pushed away and mocked at.

References:

Bukowski, Charles, 2015: "Ham on Rye", Canongate Books
Brewer, Gay, 1997: "Charles Bukowski", New York
Calonne, David Stephen, 2012: "Charles Bukowski", Reaktion Books, London

ADVERTISING LANGUAGE. THE STREET PANEL

Carmen NEAMŢU, Assoc. Prof. Ph.D. Habil., „Aurel Vlaicu" State University from Arad

Abstract: A 2021 BRAT study demonstrates that, despite the costs, street panel advertising is an effective way to reach the consumers. In this paper we will see some relevant ad classifications This paper presents some considerations related to the situation of advertising made through billboards. A good panel must be visible, surprising, intelligible, impressing and memorable. The story must be moving to conquer you.

Keywords: ads, billboards, street panel

Limbajul publicitar. Panoul stradal.

"Ăsta-i rostul oricărei reclame: să-mi bage în minte un brand, o ofertă, o promoție, un preț bun și să-mi amintească că am nevoie de ceva... Dacă reușește, atunci reclama e bună, pentru că și-a atins scopul. Până la urmă, în pandemia asta dramatică, stresantă, obositoare, cu atâtea restricții care-mi pun răbdarea la încercare, reclamele sunt bune, sunt foarte bune! Pentru creier. Atâta vreme cât există reclame înseamnă că există viață pe pământ"[1]. (Petre Barbu)

O examinare a domeniului publicităţii coalizează în jurul ei contribuţiile a mai multor discipline, încât efortul poate părea descurajant. Fenomenul publicitar ne asaltează, agresându-ne şi influenţându-ne zi de zi. Lucrarea de faţă prezintă câteva consideraţii legate de situaţia publicităţii realizate prin intermediul panourilor publicitare. Asupra tipologiei reclamelor m-am aplecat şi in 2019, într-un studiu GIDNI 6.[2] Voi aminti clasificarea, pentru a ajunge la particularităţile panoului publicitar. Astfel, un panou bun trebuie să fie vizibil, să surprindă, să fie inteligibil, să impresioneze şi să fie memorabil. Povestea trebuie să fie emoționantă pentru a te cuceri.

În ultimii ani de la Revoluţie încoace, publicitatea ne-a invadat casele zi de zi. Fiecare ziar, revistă sau post de radio sau televiziune ne-a învăţat că economia de piaţă la care aspirăm nu poate funcţiona fără reclamă. Fără îndoială că ne aflăm în faţa unei componente importante a culturii de masă. Partizanii publicităţii văd în ea un factor ce sporeşte integrarea indivizilor în comunitate, propunându-le moduri noi de viaţă şi înlesnindu-le alegerea rolurilor sociale potrivite. Pe de altă parte însă, imaginea publicitară ar produce frustrări şi resentimente printre cei incapabili de a-şi procura produsele popularizate. Dincolo de argumentele pro publicitate, dar şi de cele care o

[1] Petre Barbu, cotidianul "Libertatea", *Lăsați reclamele să vină la mine! În ciuda pandemiei, marile companii vând mult și asta se vede în calupurile publicitare,* https://www.libertatea.ro/opinii/lasati-reclamele-sa-vina-la-mine-in-ciuda-pandemiei-marile-companii-vand-mult-si-asta-se-vede-in-calupurile-publicitare-3476596, accesat la 31 martie 2021.

[2] Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity, Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary Perspectives, Identity and Dialogue in the Era of Globalization, ed.: Iulian Boldea, Cornel Sigmirean - Tîrgu-Mureș : Arhipelag XXI Press, ISBN: 978-606-8624-19-8, pp.60-78, „Advertising Language. Ad Tipology".

condamnă, un lucru este cert: mesajul publicitar devine o formă de comunicare specială, realizată nu la întâmplare, ci după „reguli" şi criterii precise.

Tipologia reclamelor este variată datorită criteriilor multiple de clasificare. Astfel, în funcţie de *produsul* sau *serviciul promovat*, distingem: *reclame primare*, cum ar fi cele pentru produse sau servicii generice, fără marcă (mere, apă oxigenată, ace de siguranţă etc.) şi *reclame secundare*, pentru produse sau servicii de marcă (creme, farduri, ciorapi, bere, vopsea de păr etc.). După *efectele pe care le produc asupra cumpărătorilor,* reclamele sunt *cu acţiune directă asupra receptorilor* (vezi reclama directă prin poştă, cu număr de telefon şi/sau talon de comandă pentru răspuns imediat) şi *cu acţiune indirectă*, adică cu un rezultat ce se evaluează în timp (vezi reclama cu mesaj ecologic).

După sponsorul reclamei, distingem: *reclame comerciale,* folosite de oamenii de afaceri în scopul de a obţine profit şi *reclame non-comerciale sau non-profit*, concepute ca anunţuri în serviciul public, cu caracter informativ-educativ şi cu scopul de a stimula atitudini de responsabilitate civică sau participarea la acţiuni în interesul comunităţii. Maria Moldoveanu si Dorina Miron, în *Psihologia reclamei. Publicitatea în afaceri*, Bucureşti, Ed.Libra, 1995, includ în categoria reclamelor non-profit – *reclamele politice, reclamele guvernamentale care solicită donaţii sau participarea la acţiuni în interesul public general, reclamele emise de asociaţii profesionale, reclame ale unor fundaţii şi instituţii culturale private, reclame ale unor organizaţii caritabile (*cum ar fi Crucea Roşie*),* precum şi *reclame ale unor organizaţii non-profit, care promovează cauze sau interese ale unor grupuri din cadrul comunităţii (*grupul anti-drog, anti-fumat sau de protecţie a animalelor).

Luând în considerare *criteriul mediului de difuzare***,** reclamele pot fi împărţite în *reclame difuzate prin medii ce aparţin sau care se află în zona de influenţă a sponsorului de publicitate* şi *reclame difuzate prin mijloace independente de comunicare în masă, cum ar fi posturile naţionale de radio şi televiziune. După suportul material al mesajului publicitar***,** reclamele pot fi: *reclame tipărite* (afişe, pliante, cataloage de produse, reclame de ziar, de revistă, de carte), *reclame imprimate pe diverse obiecte utile* (îmbrăcăminte, obiecte de birou, mijloace de transport), *reclame luminoase, reclame audio-vizuale, reclame înscrise pe panouri stradale* şi *reclame realizate pe suporturi neconvenţionale* (pe baloane dirijabile, scrise cu fum colorat în aer etc.). După frecvenţa apariţiei reclamei, R. White[3] distinge între mesaje publicitare difuzate mai rar (*slow drip)* şi mesaje foarte dese (*sudden burst).*

După lungimea mesajului, Guy Cook[4] vorbeşte de reclame scurte şi reclame cu un text lung. Tot în funcţie de textul lor, reclamele sunt clasificate de Gillian Dyer[5] astfel: *reclame informative* (*informative ads)* sau ceea ce am putea numi la noi *anunţuri de mică publicitate* din ziar. Ele conţin un număr redus de cuvinte, evită redundanţele, fiind, de obicei, scurte şi mici ca dimensiune tipografică; *reclamele simple* (*simple ads)* acelea care conţin informaţii despre produs şi locul unde poate fi achiziţionat, preţul, avantajele

[3] *Advertising: What It is and How to Do It***,** 2nd ed., London: Longman, pp.93-95.
[4] *The Discourse of Advertising*, London and New York, Routledge, 1994, p.10.
[5] *Advertising as Communication*, London and New York, Methuen & Co., 1982, pp.88-92.

produsului. G. Dyer menţionează că acest tip de reclamă apare în revistele şi magazinele specializate, unde cel care intră e un cumpărător special, căci decizia de a cumpăra produsul o ia în urma unei analize raţionale. *Reclamele compuse* (*compound ads),* în acest caz, Dyer preia terminologia de la S. Hall şi P. Whannel (autorii cărţii *The Popular Arts*, London: Hutchinson, 1964), precizând că în cazul acestui tip, încurajărilor uşoare de a cumpăra produsul, din reclamele simple, le iau locul „asocierile subtile şi persuasiunea".[6] În acest caz, reclama conţine informaţii, dar se sprijină pe imagini persuasive (în timp ce informaţiile sunt prezentate în mesajul scris). Creatorul speră că receptorul va asocia produsul cu impresia generală, că „va transfera calităţile atmosferei asupra produsului".[7] *Reclame complexe* (*complex ads)* sunt concentrate asupra prezentării unei anumite condiţii sociale, a apartenenţei la un nivel de sofisticare sau lux. În aceste cazuri, produsul e doar un element al atmosferei ce se degajă din reclamă. Intră în această categorie reclamele la obiecte scumpe, afirmă Dyer, călătorii, maşini, mobilă, covoare, haine de marcă etc., unde imaginea întregului (fotografie şi text) vinde produsul care „e complet îngropat în imaginea creată".[8] *Reclame sofisticate* (*sophisticated ads)* sunt acelea care pornesc de la reclamele complexe, „exploatând" sentimentele cumpărătorului. Aceste reclame etalează asocieri subtile sugerând visul, fantezia, făcând referiri exagerate la sexualitate[9]. Ele, observa Dyer, *fac referiri la simboluri sexuale unde bărbaţii sunt activi, iar femeile au o condiţie pasivă: bărbaţii privesc către femei, în timp ce femeile se contemplă pe sine în timp ce sunt privite.*[10]

Gillian Dyer distinge reclamele şi în funcţie de tema sau atitudinea pe care ele ne-o transmit.[11] Astfel, avem reclame conţinând tipul familiei fericite, stilul de viaţă luxos, visuri, fantezie, succes în carieră, natură şi cuvântul natural, femei frumoase, orgoliu şi mândrie, comedie şi umor, copilărie, poveşti de dragoste cu final fericit, oameni importanţi, celebrităţi, locuri, peisaje mirifice, artă, cultură şi istorie. Treisprezece tipuri de reclame al căror succes, susţine Dyer, „depinde nu de logica înşiruirilor propoziţionale care le compun, ci de felurile de fantezie care ni le oferă. Lumea reclamelor e una a visului (...) reclamele ne invită să trăim o viaţă ireală prin ele".[12]'

După Valérie Abad şi Isabelle Compiègne[13], tipologia reclamelor e redusă la patru clase, în practică, discursurile neexistând în stare pură, ci în combinaţii: *publicitatea persuasivă şi informativă* (*la publicité persuasive et informative),* teorie care vede în consumator o fiinţă raţională înainte de toate, actul cumpărării depinzând, în acest caz, de o decizie obţinută în urma unei reflecţii. Reclamele de acest tip mizează pe latura

[6] Gillian Dyer, op.cit., p.89.
[7] *Ibidem*, p.91.
[8] *Loc. cit*.
[9] „*La sexul frumos*, vrea să ne convingă autorul, *totul e sex. S-ar putea alcătui un tablou al farmecelor feminine, nou avatar al femeii tăiate în bucăţi, din care s-ar desprinde o filosofie a sânilor, o metafizică a pielii, o viziune a ochilor, o ideologie a danturii, o pragmatică a buzelor, o etică a pilozităţii, o religie a firului de par, o cosmologie a coapselor, a picioarelor sau a şoldurilor, fără a se uita conturul labei piciorului*", François Brune, în *Lupta pentru stimuli Şi publicitate,* citat de Costin Popescu, „Arhitext Design", nr.11/2000.
[10] *Ibidem*, p.92.
[11] *Loc. cit.*
[12] *Ibidem*, p.185 şi p.184.
[13] *Langage et publicitcé. Lexique de communication publicitaire*, Bréal Edition, 1992,, pp.28-30.

raţională a receptorului care e chemat să descopere funcţia utilitară a produsului. Acest tip de publicitate a fost criticat, considerându-se că decizia de a cumpăra vine rar dintr-o dorinţă raţională 100%. *Publicitatea mecanică (la publicité mécaniciste),* teorie care porneşte de la premisa unui consumator care nu acţionează raţional, ci e pasiv, cu reflexe pavloviene. Cele două cercetătoare văd în om un *animal educat*, obiectul acestui tip de discurs publicitar fiind acela de a crea automatisme care să declanşeze actul cumpărării. *Publicitatea sugestivă* (*la publicité suggestive):* o publicitate conotativă, în primul rând, care dezvoltă semnificaţiile simbolice ale produsului. Acest tip acordă o importanţă esenţială imaginii, existând, deseori, tendinţa de a îndepărta consumatorul de produs prin execesul de metafore. *Publicitatea proiectivă sau integrativă* (*la publicité projective ou intégrative),* pleacă de la premisa că receptorul aparţine unui anumit grup social. Actul cumpărării are, aşadar, semnificaţii sociale pentru receptor, marcându-i apartenenţa la o ierarhie.

Luând în calcul *criteriul destinatarilor*, avem *reclame ce se adresează unui public neindividualizat.* Se includ aici reclamele la produse şi servicii cu număr mare de utilizatori, cum ar fi reclamele la detergenţi, produse de curăţat casa, lenjerie etc.). Există, apoi, *reclamele care se adresează unor categorii individualizate de public* (cum ar fi copiii, sportivii, agricultorii) şi *reclame exclusiviste, destinate unui număr redus de beneficiari***,** reclame care sunt transmise personal unui grup de beneficiari specializaţi într-un domeniu de activitate, cum ar fi preşedinţii de bănci, utilizatorii de tomografe etc.). D. Bernstein clasifică reclamele în două categorii: cele ce fac apel la raţiune (*reason ads)* şi cele care apelează la emoţii, la sentimentele consumatorului (*tickle ads).*[14] Ambele tipuri se folosesc de imagine, *un plus artistic pentru a mai masca activitatea lor mercantilă.*[15]

Autoarea cărţii *Creativitate şi investigare în publicitate*, Daciana Crina Petrescu, a realizat o clasificare a publicităţii în funcţie de mai multe criterii. Astfel, autoarea vorbeşte de publicitate exterioară, catalogată aşa în funcţie de mediul folosit: Publicitate în presa scrisă; Publicitate la radio; Publicitate la televizor; Publicitate la cinematograf; Publicitate exterioară; Publicitate directă; Publicitate în punctul de vânzare (PLV); Publicitate prin noile tehnologii (internet, teletext).

Studiul BRAT

Cu apariţia tiparului, afişele (*outdoors poster,* în lb. engleză) devin o industrie, amenajându-se locuri speciale de afişaj, reglementându-se spaţiile, condiţiile de afişaj şi preţurile. Panourile stradale (*outdoor signs & painted bulletins*) sunt, din punctul de vedere al preţurilor, costisitoare. Deoarece sunt receptate „în mers", de obicei din maşină sau din alt mijloc de transport, suportul mesajului trebuie să fie de mari dimensiuni, tocmai pentru a fi observabile, lizibile. Mesajul, în acest caz, trebuie să fie simplu şi concis, tocmai pentru a fi uşor de reţinut, imaginea contribuind în mod

[14] D. Bernstein, *Creative Advertising*, London: Longman, 1974, p.118.
[15] H. Gauville, *Goude, la French correction de Marseille*, „Libération*",* 18-19 June 1988, p.31, în Armand Mattelart, *Advertising International. The Privatisation of Public Space***,** translated by Michael Chanan, London and New York, Routledge, 1991, p.143.

hotărâtor la creşterea interesului în rândul receptorilor. În această categorie intră mesajele scrise pe pânză sau pe folii de plastic, agăţate de clădiri sau prinse între stâlpii de la marginea şoselei. Metoda se practică pentru anunţurile cu valabilitate scurtă (inaugurări de magazine, lansări de produse, candidaţi în antecampania electorală). Creatorii de reclame de acest tip consideră că mesajul are, în acest caz, eficienţă maximă, dacă reaminteşte cumpărătorului de existenţa unui produs deja cunoscut. Mesajul îşi păstrează simplitatea şi claritatea redactării, preferându-se caracterele majuscule, tipuri de litere, fonduri uşor de citit.

Culorile au un puternic impact asupra receptorilor, textul urmând a fi însoţit de o imagine percutantă, supradimensionată. Această modalitate de transmitere a mesajului publicitar e preferată datorită numărului extrem de mare de receptori, într-un timp foarte scurt.

Aşadar, textul din panoul publicitar îşi propune să trezească o reacţie rapidă în rândul destinatarilor. De aceea, el nu trebuie conceput ca un clişeu, inexpresiv şi searbăd. Arta de a provoca şi de a captiva lectorul stă în alegerea cuvintelor potrivite şi, apoi, în combinarea lor în structuri şi enunţuri memorabile. Un text scurt, dar percutant, emoţionant. Voi dezvolta acest subiect într-un articol viitor.

Analiştii media vorbesc de o alfabetizare vizuală, adică de o abilitate a receptorilor de a decoda mesajele transmise: „Alfabetizarea vizuală este abilitatea învăţată de a interpreta mesajele vizuale cu acurateţe şi de a crea astfel de mesaje. Astfel, interpretarea şi crearea în alfabetizarea vizuală pot fi analogice cu citirea şi scrierea în alfabetizarea scrisă”[16]. (Robert Heinich) Astfel, „alfabetul vizual poate fi aplicat în aproape toate domeniile cum ar fi: în publicitate, anatomie, artă, biologie, prezentări de afaceri, comunicaţii, educaţie, inginerie etc.” este de părere Rune Pettersson în *Visual literacy in message design* în "TechTrends", numărul 53, martie-aprilie 2009, p.38. După Rune Pettersson, „pentru a satisface nevoia de a fi informat a receptorilor, conceperea informaţiei totalizează analiza, planificarea, prezentarea şi înţelegerea de conţinut, limbaj şi formă a unui mesaj. Indiferent de mediul ales, un material informativ bine conceput, prin mesajul său va satisface estetic, economic, ergonomic (...)”. (p.40)

Astfel, un panou bun trebuie să fie vizibil, să surprindă, să fie inteligibil, să impresioneze şi să fie memorabil. Povestea trebuie să fie emoţionantă pentru a te cuceri: „Sentimentele sunt esenţiale acolo unde este implicată publicitatea, deoarece ca formă de comunicare, ţintesc în mod conştient emoţiile noastre”. (Angela Goddard, *The Language of Advertising: Written Texts, Psychology Press*, London, 2002, p. 46)

Voi prezenta în continuare rezultatele celui mai recent studiu[17] care analizează cât sunt de vizibile panourile publicitare şi care sunt cele mai eficiente. Studiu de Audienţă OOH realizat de Biroului Român de Audit Transmedia – BRAT a analizat cele mai vizibile panouri publicitare din Bucureşti (Zona Unirii, Zona Piaţa Victoriei, Intersecţia Dristor

[16] Heinich, R., Molenda, M., Russell, J. D., *Instructional Media and the New Technologies of Instruction*, New York: Macmillan,1982, p.62.

[17] https://www.paginademedia.ro/stiri-media/studiu-brat-panouri-publicitare-20118567, accesat în 15 aprilie 2021, art.de Daniel Samoilă: "Câți bucureșteni văd panourile cu reclame și care sunt cele mai bune? BRAT a lansat un studiu pentru outdoor".

cu Mihai Bravu, Zona Obor, Intersecţie AFI, Piaţa Romană, Piaţa Sudului, Bulevarul Unirii - Intersecţie cu Mircea Vodă), zone unde un panou poate atinge peste 200.000 de consumatori într-o săptămână.

> „Panourile cu dimensiuni mari aşezate în zonele cele mai accesate ale oraşelor ating cele mai mari volume de audienţă, dar printre cele mai vizibile panouri se regăsesc şi panouri de dimensiuni standard (backlit sau billboard) aşezate în zonele de interes din oraşe. Marile intersecţii, căile de acces către centrele mari comerciale, pieţele centrale, marile bulevarde – toate aceste locaţii oferă şansa panourilor amplasate în zonă să atragă un volum mare de audienta", spune Arina Ureche, director executiv BRAT, pentru Paginademedia.ro. Şi nu doar cele mai vizibile panouri contează, spune Arina Ureche: "Acest studiu nu vorbeşte doar despre audienţa panourilor, ci şi despre planificarea şi evaluarea unei campanii media în panotaj.
>
> Nu se pot realiza campanii doar cu panourile din top 10 în fiecare oraş. Studiul oferă posibilitatea de a evalua numărul de persoane (unici), sau acoperirea unei campanii, care s-ar realiza pe o anumita selecţie de panouri. Oamenii circulă în interiorul oraşelor în fiecare zi, au diverse interese şi scopuri de călătorie care îi fac să se deplaseze dintr-o zonă în alta. Astfel, o selecţie de panouri făcută după criterii de acoperire, frecvenţă şi cost per mie poate fi mult mai eficientă decât o selecţie individuală a panourilor, ce nu ar putea evalua duplicările dintre audienţele acestor panouri. Studiul permite calculul acestor duplicări între panouri, şi chiar deduplicarea audienţei de la o săptămână la alta pentru campanii ce ar dura mai multe săptămâni, şi astfel creează premisele necesare realizării unor campanii de media eficiente şi profesioniste în panotaj. Acest studiu s-a făcut pentru 11 oraşe din România: Bucureşti, Bacău, Constanţa, Sibiu, Braşov, Oradea, Craiova, Timişoara, Cluj Napoca, Iaşi şi Ploieşti. La studiul derulat de BRAT au participat nouă campanii de afişaj outdoor şi 13 agenţii de media, măsurând audienţa a peste 7.200 de panouri publicitare. De asemenea, s-a analizat populaţia cu vârste între 14 şi 74 de ani. Mai exact: numărul de persoane ce văd un panou publicitar, în medie pe săptămână. Practic, prin acest studiu, BRAT face pentru outdoor ceea ce realiza până acum pentru publicaţiile tipărite şi pentru site-uri: auditează audienţa suportului media. Datele sunt livrate printr-un soft dedicat, pe care îl primesc beneficiarii studiului. Practic, prin intermediul acestui soft, se pot analiza rezultatele individuale ale fiecărui panou (inclusiv profilul audienţei panourilor), astfel să se poată face o selecţie de panouri în vederea realizării unei campanii.
>
> Beneficiarii pot seta pentru campanie, prin acest soft, mai multe criterii de selecţie pentru panouri pentru a-şi realiza obiectivele campaniei (de exemplu, se poate seta distanţa dintre panouri sau apropierea de anumite puncte de interes - farmacii, supermarketuri, benzinării, bănci)"

Rezumând, iată câteva rezultate relevante ale studiului: cele mai bune panouri ating peste 200.000 de oameni în fiecare săptămână, înregistrând în general 2-3 vizualizări per persoană, pe parcursul unei săptămâni, adică peste 500.000 de contacte săptămânal; Dacă luăm în calcul numai cele mai bune panouri din Bucureşti, acestea ating 15% din populaţia oraşului; În cazul celorlalte oraşe, cele mai bune panouri pot atinge într-o săptămână şi 30-35% din populaţie. Exemple: Bacău, Constanţa, Sibiu.

Procentajul de 20-30% ar fi în cazul celor mai bune panouri din Braşov, Oradea, Craiova, Timişoara, Cluj Napoca, Iaşi şi Ploieşti.

> "Industria de panotaj a dovedit determinare şi curaj alegând să investească în acest studiu – care îi ajută să demonstreze performanţele de comunicare ale panourilor – în condiţiile în care se confruntă cu o lipsă de predictibilitate şi stabilitate neobişnuite pentru alte medii.
>
> Panotajul, spre deosebire de celelalte medii, s-a aflat într-o incertitudine a reglementărilor legale aplicabile în toată existenţa sa de 30 de ani. Această incertitudine a dus la stagnarea dezvoltării şi profesionalizării acestei industrii, în raport cu potenţialul ei real.
>
> Este foarte dificil să iei decizii de investiţii semnificative, fie în măsurarea audienţei şi crearea de instrumente de planificare profesioniste, fie chiar în dezvoltarea panourilor, fără să ai garanţia existenţei în sine a afacerii pe care o conduci.
>
> Industria de panotaj doar aparent a lansat acest studiu "abia după 30 de ani", ei au lansat acest studiu în condiţii pe care celelalte medii nu şi le pot imagina: reguli care se schimbă de la an la an, la nivel de oraş, dificultatea de a identifica o metodologie capabilă să măsoare mii de produse media într-un mod standardizat – şi nu zeci sau sute cum se întâmplă în alte medii – şi care să fie realizabilă cu resurse realiste, dificultatea de a coaliza interesele unui număr mic de jucători.
>
> Toate aceste "ingrediente" unice industriei de panotaj dacă o comparăm cu celelalte medii, se adaugă dificultăţilor uzuale de coagulare a intereselor şi energiilor unei industrii, în vederea realizării unui proiect de o asemenea anvergură". (Arina Ureche, BRAT)

Studiul se bazează pe trei componente esenţiale: studiul de mobilitate şi modelarea călătoriilor pe baza datelor de trafic obţinute din imagini satelitare, inventarierea panourilor şi analiza vizibilităţii acestora, calculul indicatorilor de audienţă şi planificare media. Aflăm că metodologia utilizată în realizarea studiului a fost selectată pe baza experienţei relevante la nivel internaţional şi a ghidurilor ESOMAR în domeniu. Fiecare etapă este realizată prin cooperare cu diverşi parteneri de cercetare şi analiză de date, îmbinând competenţele companiilor locale specializate în studii de media şi colectarea de date, cu experienţa companiei CUENDE Informetics în domeniul calibrărilor datelor de trafic, utilizării hărţilor digitale şi calculul indicatorilor de audienţă specifici panotajului. Ca urmare a metodologiei alese, studiul oferă rezultate despre profilul audienţei fiecărui panou, precum şi posibilitatea evaluării numărului de oameni unici, a audienţei atinse de o campanie de comunicare desfăşurată în panotaj pentru orice perioadă. Astfel, campaniile de publicitate OOH pot fi evaluate şi optimizate în funcţie de performanţele de media atinse pentru diverse grupuri ţintă, notează Daniel Samoilă.

În aceste condiții, studiul demonstrează că, în ciuda costurilor, publicitatea realizată prin panouri stradale e o metodă eficientă de a ajunge la publicul consumator.

Bibliografie:

Abad, Valérie, Compiègne, Isabelle, *Langage et publicitcé. Lexique de communication publicitaire*, Bréal Edition, 1992.
Bernstein, D., *Creative Advertising,* London: Longman, 1974, p.118.
Cook, Guy, *The Discourse of Advertising,* London and New York, Routledge, 1994, p.10.
Dyer, Gillian, *Advertising as Communication,* London and New York, Methuen & Co., 1982.
Goddard, Angela, *The Language of Advertising: Written Texts, Psychology Press*, London, 2002
Heinich, R., Molenda, M., Russell, J. D., *Instructional Media and the New Technologies of Instruction*, New York: Macmillan,1982.
Mattelart, Armand, *Advertising International. The Privatisation of Public Space***,** translated by Michael Chanan, London and New York, Routledge, 1991.
Neamţu, Carmen, *Limbajul publicitar,* Ed. Mirador, Arad, 2002.
Popescu, Costin, art. "Lupta pentru stimuli şi publicitate", „Arhitext Design", nr.11/2000.

Surse web:

Daniel Samoilă, https://www.paginademedia.ro/stiri-media/studiu-brat-panouri-publicitare-20118567, accesat în 15 aprilie 2021, art.de Daniel Samoilă: "Câţi bucureşteni văd panourile cu reclame şi care sunt cele mai bune? BRAT a lansat un studiu pentru outdoor".
Petre Barbu, cotidianul "Libertatea", *Lăsaţi reclamele să vină la mine! În ciuda pandemiei, marile companii vând mult şi asta se vede în calupurile publicitare,* https://www.libertatea.ro/opinii/lasati-reclamele-sa-vina-la-mine-in-ciuda-pandemiei-marile-companii-vand-mult-si-asta-se-vede-in-calupurile-publicitare-3476596, accesat la 31 martie 2021.

THE MANAGEMENT OF CRITICAL INFRASTRUCTURES IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC

Corina Ana BORCOȘI, Researcher PhD II, "Constantin Brâncuși" University of Târgu Jiu

Abstract: he current critical period, in which we are in the midst of the COVID-19 pandemic, subdue the whole society, not only the health system, but also the economic one, to risks, to situations that are difficult to predict and manage. It is necessary and opportune now to know the national critical infrastructure and the ways in which it can be managed, protected, strengthened. Critical infrastructure is vital for economic development, for maintaining the vital functions of society, for maintaining the safety of citizens.
The paper presents general aspects regarding critical infrastructures but also the influence of the COVID-19 pandemic on these types of infrastructures and how they can be managed during this period.

Keywords: critical infrastructure, COVID-19 pandemic, management, globalization, knowledge

1. INTRODUCTION

The concept of infrastructure, derived from the French language, has, depending on the field of association, several meanings: set of elements that support the main part of a building, the set of elements that constitute the technical-material basis of a company, etc. Most of the time the term infrastructure is differentiated into social infrastructure (which includes the field of health, education, etc.) and economic infrastructure (which includes the field of transport, energy, communications, etc.).[1]

Knowledge belongs to those who do not stop asking questions, to those who have the courage to look at the unknown, at the unpredictable. Studying the dangers, the threats on the critical infrastructures is one of the challenges of today's society. Globalization, which has generated an increase in the complexity and interdependence between infrastructure sectors, increases the share of dangers and threats to critical infrastructure.[2]

Sustainable socio-economic development is also based on a solid, stable technological infrastructure [3].

National critical infrastructure [4] represents a system, a component of it that is located on the national territory and which is essential for maintaining the vital

[1] Puia, A, M. - Infrastructure Investments: A Logistic Imperative, Revista de Marketing Online – Vol. 4 Nr. 4, available at https://core.ac.uk/download/pdf/6480710.pdf
[2] Andriciuc, R. - Consideraţii privind protecţia infrastructurii critice, 2009, vailable at https://books.google.com/books?hl=ro&lr=&id=uZx54SZQ3RIC&oi=fnd&pg=PA3&dq=+INFRASTRUCTURI+ECONOMICE&ots=7CJxM_deAo&sig=kBjU01_S8ZEqSUIRH-1S4z-ARH8
[3] Dumitru, I. - Unele consideraţii privind evoluţia actuală a infrastructurii şi know-how-ului din România, Lucrările celei de-a X-a ediţii a Conferinţei anuale a ASTR, 2015
[4] Guvernul României - Ordonanța de urgență nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice

functions of society, for maintaining health, security, social and economic well-being of people. Any disruption of this system or its components can have a major impact at national level, with unpredictable effects.

European critical infrastructure[5] it is the national critical infrastructure whose disruption would significantly affect at least two EU Member States.

Critical infrastructure management has the role to protect critical infrastructure to ensure its functionality. It is necessary to remove any risk, any threat, any vulnerability.

During the COVID-19 pandemic we are in today, it is necessary to ensure the functioning of organizations, which in turn have as a priority to ensure the safety and well-being of employees. It is necessary to support employees, support them to access internal and external resources, services (transport for late hours), rewards for employees who take over other duties (care of sick employees).

The pandemic has affected, and may affect, large geographic areas, which may become inaccessible even for long periods of time. That is why it is necessary to identify the chain of activities, the interdependencies between people, processes and elaborate possible strategies to reduce the effects.

2. THE MANAGEMENT OF CRITICAL INFRASTRUCTURES IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC

The COVID-19 pandemic affects humanity, the economic environment, our health, our lives. During this period, it is important for the public and private sectors to work together to cope well with the pandemic. Companies need to implement health and safety measures established by international agencies, national and local agencies.

In the context of the pandemic, we are talking about critical infrastructure, essential sectors but also key employees. Key employees[6] are from: the national energy system, telecommunications, social assistance, transport, food trade, production and distribution of medicines and sanitary equipment, supply of the population with gas, electricity, heat, water, pharmaceutical units, etc. This type of critical infrastructure exists in every country, within each physical or virtual system, in all areas of activity.[7]

The construction of a Romanian knowledge-based society will depend and on the performance of the critical infrastructures of the Romanian economy[8].

The identification of national critical infrastructures is based on several criteria [9]:

---

[5] Guvernul României - Ordonanța de urgență nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice

[6] Guvernul României - Ordonanța de urgență nr. 30 din 18 martie 2020 pentru modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru stabilirea unor măsuri în domeniul protecției sociale în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2

[7] Badea, A., Chiuță, I., Valciu, A, Păun, G. - Managementul infrastructurii critice a sistemelor electroenergetice, Buletinul Agir, Supliment, 2012

[8] Gheorghe, A. V. - Analiză de risc şi de vulnerabilitate pentru infrastructurile critice ale societăţii informatice – societate a cunoaşterii, available at https://www.researchgate.net/profile/Adrian_Gheorghe2/publication/237411346_Analiza_de_risc_si_de_vulnerabilitate_pentru_infrastructurile_critice_ale_societatii_informatice_-_societate_a_cunoasterii/links/02e7e534dd48282d4a000000.pdf

[9] Guvernul României - Ordonanța de urgență nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice

- number of human casualties;
- effects on the population: disruption of daily life, physical suffering, impact on public confidence;
- economic effects generated: economic losses, degradation of products and services, environmental degradation.

Areas where there is critical infrastructure at the national level are [10]:

- energetic;
- information and communication technology;
- water supply;
- food;
- health;
- national security;
- administration;
- transport;
- chemical and nuclear industry;
- space and research.

The owners, operators, administrators of critical infrastructures have attributions of: protection, reduction of vulnerabilities, ensuring the necessary resources for carrying out activities. It is also mandatory to maintain a link between owners, operators, critical infrastructure managers and responsible public authorities.[11] The responsible public authorities together with the owners, operators, managers of critical infrastructures shall carry out an assessment of the risks and threats of critical infrastructures together with proposals to improve their protection. The types of risks, threats and vulnerabilities are identified for each area where critical infrastructure is located.

The COVID-19 pandemic forced employees to work from home to limit their exposure, to prevent or reduce the spread of the virus. The pandemic forced the complete closure of organizations in a certain area (especially in the hospitality industry), forcing a large number of employees to work remotely over a long period of time. Thus, companies need to invest more and more in the necessary infrastructure, which will make it easier for employees to work from home.

Carrying out educational activities in the online environment, in the context of the COVID-19 pandemic requires the development of the necessary infrastructure [12]. Globalization has increased the level of interconnection between companies worldwide: outsourced services, international service providers, customers from abroad. The COVID-19 pandemic made us all more vulnerable due to the unforeseen situations generated. Companies have had to come up with alternative plans for internalizing, or

[10] Guvernul României - Ordonanța de urgență nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice

[11] Guvernul României - Ordonanța de urgență nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice

[12] Zamfir, C., Cace, S. (coordonatori)- Covid19 în România date, analize, evoluții și statistici, Editura Expert, București, 2020, available at http://www.iccv.ro/wp-content/uploads/2021/01/Covid-19-in-Romania.pdf

replacing services provided by international, or sometimes domestic, providers in areas affected by the pandemic, finding customers in the domestic market, adapting to new, often critical conditions, unheard of.

Communication is essential during any crisis, to maintain customer confidence, to maintain its place in the market, to maintain employee confidence in the company. It is necessary to communicate with customers, across multiple channels, using the necessary infrastructure, to emphasize that customer interests are the priority of any company, providing prompt information attenuating any concerns.

The existence of an economic infrastructure is essential for the good development of a country, region, etc., which requires significant investments[13].

It is important that managers of organizations, whether or not they have critical infrastructure, in the current COVID-19 pandemic, take at least the following actions to meet the challenges:

- ✓ communication with employees, to increase awareness;
- ✓ elaboration and application of the strategy, of the necessary actions, in case of pandemic;
- ✓ evaluation of processes that depend on international suppliers, or located in vulnerable areas;
- ✓ effective communication with local, national, international authorities;
- ✓ implementation of crisis management, for managing critical situations;
- ✓ training employees to work even remotely.

The COVID-19 pandemic is generating [14] both constraints, costs, but also opportunities. Accelerating digitization is an opportunity, in the pandemic increasing the volume of online services, promoting and selling products through online networks. The volume of card payments has increased. Organizations have rethought their strategies, plans, actions to meet national needs. National security strategies have been rethought to stimulate national companies to ensure food needs, population security. Companies in the fields of national interest are supported: food industry, IT, agriculture. The work environment is made more flexible. It includes telework (distance work), e-learning, especially in the fields that allow this fact (fields with high qualifications: financial and IT activities, professional and business services). The opportunity arises to make changes in education, to prepare students for today's life.[15]

[13] Dobrescu, E. M., Pociovalisteanu, D. M., Sorici, C. O. - Perspectives of Economic Evolution at the Level of the Development Regions in Romania, Annals Constantin Brancusi University, Targu Jiu, Letters & Soc. Sci. Series 3, 2010

[14] Albu, L. L. (coordonator) - Evaluări ale impactului macroeconomic al COVID-19, Academia Română, mai 2020, available at https://academiaromana.ro/SARS-CoV-2/doc/d08-Impactul_macroeconomic_al_COVID-19.pdf

[15] Albu, L. L. (coordonator) - Evaluări ale impactului macroeconomic al COVID-19, Academia Română, mai 2020, available at https://academiaromana.ro/SARS-CoV-2/doc/d08-Impactul_macroeconomic_al_COVID-19.pdf

The well-being of society increasingly depends and on the proper functioning of critical infrastructures [16], these being sensitive and to the crises that still appear, the last being the COVID-19 pandemic.

CONCLUSIONS

A national critical infrastructure represents any critical element for the population, for the Romanian state and whose absence or malfunction could generate a crisis of any kind for the population, in all fields: health, energy, economic, food supply, etc. The COVID-19 pandemic has generated even greater concern for the protection of national critical infrastructure.

Key areas and key employees are the most important components of a company, which must be protected and the continuity of activities must be ensured. These areas are essential for the very existence of society as a whole.

The management of critical infrastructures in the context of the Covid-19 pandemic must face in real time all the challenges, especially the pandemic. Our future life and existence also depend and on the performance of the management of these critical infrastructures in the current pandemic context.

BIBLIOGRAPHY

Albu, L. L. (coordonator) - Evaluări ale impactului macroeconomic al COVID-19, Academia Română, mai 2020, available at https://academiaromana.ro/SARS-CoV-2/doc/d08-Impactul_macroeconomic_al_COVID-19.pdf, accessed at 11.06.2021

Andriciuc, R. - Consideraţii privind protecţia infrastructurii critice, 2009, vailable at https://books.google.com/books?hl=ro&lr=&id=uZx54SZQ3RIC&oi=fnd&pg=PA3&dq=+INFRASTRUCTURI+ECONOMICE&ots=7CJxM_deAo&sig=kBjU01_S8ZEqSUIRH-1S4z-ARH8, accessed at 11.06.2021

Badea, A., Chiuţă, I., Valciu, A, Păun, G. - Managementul infrastructurii critice a sistemelor electroenergetice, Buletinul Agir, Supliment, 2012, available at https://www.agir.ro/buletine/1624.pdf, accessed at 11.06.2021

Barbu, D. C. - Îmbunătăţirea protecţiei infrastructurilor critice din sectorul TIC prin creşterea rezilienţei, Revista Română de Informatică şi Automatică, 2016, available at https://rria.ici.ro/wp-content/uploads/2016/12/06-art.4-D_Barbu-OK-5.pdf, accessed at 11.06.2021

Dobrescu, E. M., Pociovalisteanu, D. M., Sorici, C. O. - Perspectives of Economic Evolution at the Level of the Development Regions in Romania, Annals Constantin Brancusi University, Targu Jiu, Letters & Soc. Sci. Series 3, 2010

Dumitru, I. - Unele consideraţii privind evoluţia actuală a infrastructurii şi know-how-ului din România, Lucrările celei de-a X-a ediţii a Conferinţei anuale a ASTR, 2015, available at https://www.agir.ro/buletine/2581.pdf, accessed at 11.06.2021

Filip, F. G. - Către o economie a culturii şi o infrastructură informaţională intelectuală, available at https://academiaromana.ro/pro_pri/doc/st_h02.doc, accessed at 11.06.2021

Gheorghe, A. V. - Analiză de risc şi de vulnerabilitate pentru infrastructurile critice ale societăţii informatice – societate a cunoaşterii, available at https://www.researchgate.net/profile/Adrian_Gheorghe2/publication/237411346_Analiza_de_risc_si_de_vulnerabilitate_pentru_infrastructurile_critice_ale_societatii_informatice_-_societate_a_cunoasterii/links/02e7e534dd48282d4a000000.pdf, accessed at 11.06.2021

[16] Barbu, D. C. - Îmbunătăţirea protecţiei infrastructurilor critice din sectorul TIC prin creşterea rezilienţei, Revista Română de Informatică şi Automatică, 2016

Platon, V. - Construcţia şi dezvoltarea infrastructurii specifice întreprinderilor mici şi mijlocii, Editura Expert, 2005, available at https://www.researchgate.net/profile/Victor_Platon/publication/312219828_Constructia_si_dezvoltarea_infrastructurii_specifice_IMM-urilor/links/5e7bac44458515efa0a6a4d3/Constructia-si-dezvoltarea-infrastructurii-specifice-IMM-urilor.pdf, accessed at 11.06.2021
Puia, A, M. - Infrastructure Investments: A Logistic Imperative, Revista de Marketing Online – Vol. 4 Nr. 4, available at https://core.ac.uk/download/pdf/6480710.pdf, accessed at 11.06.2021
Zamfir, C., Cace, S. (coordonatori)- Covid19 în România date, analize, evoluţii şi statistici, Editura Expert, Bucureşti, 2020, available at http://www.iccv.ro/wp-content/uploads/2021/01/Covid-19-in-Romania.pdf, accessed at 11.06.2021
Guvernul României - Ordonanţa de urgenţă nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea şi protecţia infrastructurilor critice, available at https://cv19.ro/wp-content/uploads/2020/05/ordonanta-de-urgenta-nr-98-2010-privind-identificarea-desemnarea-si-protectia-infrastructurilor-critice.pdf, accessed at 11.06.2021
Guvernul României, Agenţia Naţională a Funcţionarilor Public, Ghid de bune practici pentru gestionarea situaţiilor de criză în pandemie, decembrie 2020, available at https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2021/02/Ghid-de-bune-practici-pentru-gestionarea-situatiilor-de-criza-in-pandemie.pdf, accessed at 11.06.2021
Guvernul României - Ordonanţa de urgenţă nr. 29/2020 privind unele măsuri economice şi fiscal-bugetare
Guvernul României - Ordonanţa de urgenţă nr. 36 din 5 mai 2021
Guvernul României - Ordonanţa de urgenţă nr. 30 din 18 martie 2020 pentru modificarea şi completarea unor acte normative, precum şi pentru stabilirea unor măsuri în domeniul protecţiei sociale în contextul situaţiei epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2
Comisia Europeană - Infrastructuri europene de cercetare, available at https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/european-research-infrastructures_ro, accessed at 11.06.2021
Comisia Europeană, Directivă a Parlamentului European şi a Consiliului privind rezilienţa entităţilor critice, available at https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0829&from=EN, accessed at 11.06.2021
Comisia Europeană - UE - Balcanii de Vest. Relaţiile economice - investiţiile în oameni, infrastructuri şi reforme, available at http://publications.europa.eu/resource/cellar/8c54581f-b247-11e8-99ee-01aa75ed71a1.0018.03/DOC_1, accessed at 11.06.2021
https://www.zf.ro/info/infrastructura-fizica-prioritizarea-investitiilor-cruciala-pentru-cresterea-economica-durabila-18411619
https://www.economica.net/tag/infrastructura-romania
https://priainfo.ro/infrastructura-critica-sectoare-esentiale-angajati-cheie-de-ce-devin-toate-aceste-3-concepte-esentiale/

PROVERBS AND PHRASEOLOGICAL EXPRESSIONS IN TEACHING THE ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE FOR THE MEDICAL STUDENTS

Diana BOC-SÎNMĂRGHIȚAN, Assoc. Prof., PhD, "Victor Babeş" University of Timişoara

Abstract: The subject of this paper sends to the Romanian proverbs and phraseological expressions from the lexical sphere– body and health. We will show the way in which they could be used in teaching the Romanian language for the foreign medical students, the teaching strategies, the types of exercises focused on the subject and adaptation of the level of study. As lexical unit of each language, they are a proof of culture heritage showing the mentality of the nation, contributing to the development of sociolinguistic competence. Thanks to their simple expression of the reality, they give the specifics of the language and enrich the vocabulary. Their occurrence in other languages will lead to simplified communication.

Keywords: Proverbs, Phraseological Expressions, Medical Students, Romanian Language

În prezent, în predarea limbilor străine se pune tot mai mult accentul pe conceptul de interculturalitate[1]. Învăţarea românei în mediul cultural ţintă le oferă studenţilor noştri străini o expunere extraordinară la faptele autentice nu doar de limbă, ci şi de cultură şi de civilizaţie românească. Unităţile frazeologice, devenite automatisme recurente în limbajul vorbitorilor nativi, îi pot ajuta foarte mult pe cei care învaţă limba, dar şi încurca deopotrivă atunci când nu sunt înţelese pe deplin. Sesizăm astfel importanţa introducerii lor în predarea românei ca limbă străină în vederea formării deprinderilor necesare pentru valorificarea dimensiunii sociale de funcţionare a limbii şi astfel a dezvoltării competenţei sociolingvistice[2].

Însemnătatea înţelegerii proverbelor, a expresiilor idiomatice, a oricărei unităţi frazeologice în general este de netăgăduit pentru oricine îşi doreşte să înveţe şi să înţeleagă pe deplin o limbă străină, să acceadă la patrimoniul cultural al vorbitorilor acelei limbi, devenind astfel un interlocutor apt şi abil în conversaţie[3]. Pentru profesori însă, nu e deloc o sarcină uşoară. Modalitatea de a le introduce în predare, strategiile didactice, tipurile de exerciţii centrate pe subiect şi adaptate nivelului de studiu sunt doar câteva dintre aspectele care preocupă şi la care mi-am propus să răspund în rândurile ce urmează oferind câteva modele de scenarii didactice ce includ exerciţii construite pe baza unor proverbe şi expresii frazeologice[4].

---

[1] „Prin competența de comunicare interculturală facem diferența între utilizatorul unei limbi străine și vorbitorul nativ monolingv." (*Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare*, 2000: 51)

[2] În acest scop CECR subliniază necesitatea introducerii în predarea românei ca limbă străină a expresiilor ale înțelepciunii populare unde include proverbele și expresiile idiomatice. (v. CECR 2003: 99)

[3] Vezi R. Legendre care sublinia interdependența dintre competența culturală și cea comunicativă *«la compétence culturelle est indissociable de la compétence communicative»*. (1993: 224)

[4] Am ales denumirea de *expresie frazeologică*, aceasta fiind numirea folosită de către CECR (2003) pentru a desemna frazeologismele de tipul: *a se duce de râpă*, diferențiindu-le astfel de proverbe (de tipul: *nu da vrabia din mână pe cioara de pe gard)* sau de expresii familiare (de tipul: *Omul este om*). (pp. 93, 99)

În literatura lexicografică, un proverb este definit diferit[5], însă conduce spre aceleaşi precepte: învăţătură, morală, înţelepciune, mentalitate colectivă, valori universale, sursă comună, autor necunoscut. Specifice fiecărei ţări, proverbele au totuşi trăsături comune, fapt ce le apropie, făcându-le uşor de descoperit şi reţinut de către cursanţi. Forma scurtă, lapidară, ritmată le face uşor de memorat recomandându-le în procesul de predare– învăţare a limbii străine. Adaptate nivelului de limbă, proverbele şi, prin extindere, orice unitate frazeologică vor putea fi folosite cu succes în vederea consolidării şi a dezvoltării competenţei lingvistice. Acestea au aplicabilitate la toate nivelurile de limbă, elementar (A1-A2), independent (B1-B2), experimentat (C1-C2), abordarea şi obiectivele propuse fiind, bineînţeles, diferite. Dacă la un nivel elementar activităţile propuse vor fi acelea care vor viza descoperirea elementelor de limbă şi de vocabular, la un nivel experimentat, scopul va fi cu precădere acela „de a caracteriza gradul de precizie, de adecvare şi de naturaleţe a stăpânirii limbii." (CECR, p. 37)

Fără a se dori o exemplificare exhaustivă, am selectat mai jos câteva proverbe şi expresii frazeologice din sfera lexicală **corp** şi, prin extindere, **sănătate** de care m-am folosit la clasă în predare.

Clasificarea semantică de mai jos a fost gândită astfel încât să răspundă nevoilor imediate ale studenţilor medicinişti constituind parte din câteva scenarii didactice a căror temă viza predarea terminologiei medicale de specialitate, publicul ţintă fiind format din studenţi medicinişti ai Universităţii de Medicină şi Farmacie „Victor Babeş" din Timişoara, de la secţiile cu predare în limba franceză şi română, din anii I şi II.

Proverbele/expresiile/zicătorile au fost atent alese şi verificate în mai multe surse[6], criteriul de selecţie fiind acela al recurenţei în limbă. Au fost evitate cele care ar fi putut crea ambiguităţi cauzate de folosirea unor cuvinte ieşite din uz ori arhaizate, de tipul: *O calfă rea nicî odată nu'şi găseşte scule bune*[7], şi care ridică probleme chiar şi pentru nativi.

- **părţile corpului**: *a fi cu două feţe; a fi mâna dreaptă a cuiva; a fi cu ochii în patru; a fierbe sângele în cineva; a fi greu de cap; a-i lăsa gura apă; a alege pe sprânceană; a-l lua gura pe dinainte; a lua peste picior; a mânca palma pe cineva; a pune umărul; a rămâne cu buzele umflate; a se culca pe-o ureche; a se sui în capul cuiva; a i se tăia cuiva picioarele; a sta cu braţele încrucişate; a-şi cunoaşte lungul nasului; a-şi face de cap; a-şi pierde capul; călcâiul lui Ahile; a-şi răci gura degeaba; a trage cu urechea; a trage de limbă; a fi cu nasul pe sus; bun de gură; capul face, capul trage; cât ai clipi din ochi; cu ochii în patru; a scăpa*

[5] „Învățătură morală populară născută din experiență, exprimată printr-o formulă eliptică sugestivă, de obicei metaforică, ritmică sau rimată; zicală, zicătoare, parimie" (**DEX**, 2009); **Le Robert** le definește astfel : "conseil de sagesse exprimé en une formule généralement imagée" (*Dictionnaire des proverbes et dictons*, Paris: Les usuels, 1993), iar **Hachette** consideră un proverb drept: "formule figée, en général métaphorique, exprimant une vérité d'expérience, un conseil et connue de tout en groupe social". (Hachette, *Dictionnaire de langue française, apprentissage et maîtrise de la langue,* Paris: Hachette, 2001: 947)

[6] Grigore Botezatu, Andrei Hîncu, *Dicționar de proverbe și zicători românești*, Biblioteca școlarului, București-Chișinău, 2001; Candrea, Ion-Aurel; Bratu, Ion (îngr.ed.), *Dicționarul de proverbe și zicători,* Târgoviște, ed. Bibliotheca, 2002; *ZANNE, Iuliu A., 2003-2004, Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia,* vol. II, III, V, Editura Scara, București*; Elena Gorunescu, Dicţionar de proverbe român-francez*, București, EDP, 1978*; Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită)*, Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

[7] Meseria de *calfă* numărându-se astăzi printre arhaismele lexicale. (v. prov. 11330 în Zanne ,V, 2004: 113)

cu obrazul curat; nici cât negru sub unghie; nici în ruptul capului; ochii care nu se văd se uită; cinci degete la o mână şi nu seamănă unul cu altul; cu-un picior în groapă şi cu altul afară; mură în gură; unde nu-i cap, vai de picioare; a nu avea nici cap, nici coadă; a avea de lucru până în gât; a da din mâini şi din picioare; a pune osul la muncă; până nu te loveşti cu capul de pragul de sus, nu-l vezi pe cel de jos; nu da vrabia din mână pe cioara de pe gard;

- **organele interne**: *a-i sări inima din loc; a-i veni inima la loc; a nu avea la inimă pe cineva, limba dulce mult aduce; a-şi lua inima în dinţi; a nu avea pe cineva la stomac; a pune numai pe un dinte; ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte; pe inima goală*;
- **simptomatologie, prin extindere, stare de fapt**: *a muri de inimă rea; a fi beat turtă; a i se împletici limba; a merge pe două cărări; a fi slab de înger; a-i îngheţa măduva în oase; a se teme şi de umbra lui; a umbla cu frica-n sân; a-i crăpa obrazul de ruşine; a uita de la mână până la gură; după ce e surd, nici n-aude; pe o ureche-i intră, pe alta-i iese; poţi da cu tunul la urechea surdului; a uita de la mână până la gură; a despica firu-n patru; a face din ţânţar armăsar; minciuna are picioare scurte; minciunile una pe alta se ajung; minte de îngheaţă apele; şi minciuna-i vorbă; a căra apă cu ciurul; a căra lemne în pădure; a căuta acul în carul cu fân; a merge la Bucureşti pe Lotru; unde nu te doare, nu te legi; adevărul de multe ori doare; a atinge pe cineva unde-l doare; a-l lovi unde-l doare; dacă nu te doare capul, nu ţi-l lega; a avea o piatră pe inimă; a dormi buştean; a dormi iepureşte; a fi galben ca ceara; a fi numai piele şi oase; a-i sări inima din loc; a i se tăia cuiva picioarele; a-i sta inima în loc; a-i veni inima la loc; a nimeri orbul Băila; a nu fi în toate minţile; a nu se ţine decât de un fir de aţă; a nu vedea înaintea ochilor; a rămâne cu gura căscată; a vedea negru înaintea ochilor; e slab de-l bate vântul; rana dacă se deschide, anevoie se închide; parcă a tras în plug; tusea şi junghiul sunt surori;*
- **tratament/remediu, prin extindere, morală/sfat**: *cine vorbeşte seamănă, cine ascultă culege; tăcerea e de aur; cu voinţă de oţel, întotdeauna ajungi la ţel; nici de Vodă nu-i pasă; o mie de fricoşi nu fac cât un viteaz; răbdarea e cea mai bună doctorie; fuga-i ruşinoasă, da-i sănătoasă; la plăcinte înainte, la război înapoi; leac de frică nu-i; graba strică treaba; fiecare boală îşi are leacul ei; leac să fie, să nu fie, plata babei se ştie; nu-i boală fără leac; rana se vindecă, dar semnul rămâne; tare-i bine şi frumos când e omul sănătos*;
- **educaţie şi formare/muncă**: *a avea mâini de aur; lucrul bine început e pe jumătate făcut; meseria-i brăţară de aur; bani gheaţă; banul la ban trage; brânză bună în burduf de câine; calea bătută este cea mai scurtă; fiecare sac îşi găseşte petecul; nu e câştig fără pagubă; a avea meseria în sânge; cine are o meserie are o moşie; a alerga în sus şi în jos; a avea de lucru până în gât; a da din mâini şi din picioare; a nu se prea omorî muncind; a lucra din noapte în noapte; a pune osul la muncă; cine se scoală de dimineaţă departe ajunge*.

Folosirea frazeologismelor în predarea românei ca limbă străină poate servi diferitelor scopuri, între care: ilustrarea unui subiect din viaţa cotidiană, aprofundarea unor noţiuni gramaticale, înţelegerea unor fenomene culturale sau doar pentru comparaţie, iar o abordare contrastivă a limbilor în contact îi va ajuta pe cursanţi să

înțeleagă mai bine unele fapte de limbă. Introduse și studiate împreună cu un vocabular centrat pe o anumită temă, acestea vor contribui la consolidarea cunoștințelor nou dobândite. Vor putea fi gândite activități individuale sau de grup pentru rezolvarea sarcinilor de lucru. Iată câteva metode de acțiune reală sau simulată bazate pe proverbele și expresiile frazeologice mai sus enumerate cu aplicabilitate la un nivel de limbă intermediar.

Un prim exerciți ce vizează dezvoltarea competențelor socioculturale poate fi gândit folosindu-ne de imagini. Studenții vor primi niște proverbe lacunare, spațiul liber pe care ei vor trebui să-l completeze va fi înlocuit cu imaginea corespunzătoare cuvântului lipsă.

De exemplu:

A fi cu larg deschișI
A-i sări ♥ din loc

Obiective	- învățarea proverbelor/a zicătorilor/a expresiilor idiomatice românești pin joc - dezvoltarea interesului pentru paremiologia românească - dezvoltarea competenței lingvistice - dezvoltarea de cunoștințe socioculturale pin intermediul paremiologiei
Nivel de limbă	B1/studenți mediciniști
Material obligatoriu	Desene cu părțile corpului/organele interne/ilustrative pentru o anumită simptomatologie sau pentru formarea profesională
Bibliografie	*Dicționar de proverbe și zicători românești*, Grigore Botezatu, Andrei Hîncu, Biblioteca școlarului, București-Chișinău, 2001 *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009
Durată	30-40 minute
Tip activitate	De grup, grupe de 5-7 studenți și frontală
Fișa de lucru a studentului	**Exercițiul 1**: Alegeți dintre imaginile date pe cele corespunzătoare astfel încât să completați proverbele/expresiile frazeologice date. **Exercițiul 2**: Alegeți trei dintre proverbele/expresiile frazeologice date și construiți contexte prin care să ilustrați sensul acestora. **Exercițiul 3**: Alegeți trei imagini și creați propriile voastre proverbe, folosiți-le apoi în contexte corespunzătoare. Găsiți-le echivalentul în limba dumneavoastră.

Într-un alt scenariu didactic ce vizează dezvoltarea competenței lexicale ar putea fi incluse exerciții prin care li se va cere studenților să regrupeze frazeologismele în

funcţie de temă. Acest tip de exerciţiu poate fi adaptat cu uşurinţă pentru utilizatorii elementari[8], dar şi independenţi[9] de limbă.

<table>
<tr><td>Obiective</td><td>- învăţarea frazeologismelor prin descoperirea unor trăsături comune
- dezvoltarea interesului pentru paremiologia românească
- dezvoltarea competenţei lingvistice
- dezvoltarea de cunoştinţe socioculturale pin intermediul frzeologismelor</td></tr>
<tr><td>Nivel de limbă</td><td>B1 studenţi medicinişti</td></tr>
<tr><td>Bibliografie</td><td>Dicţionar de proverbe şi zicători româneşti, Grigore Botezatu, Andrei Hîncu, Biblioteca şcolarului, Bucureşti-Chişinău, 2001
Dicţionarul explicativ al limbii române (ediţia a II-a revăzută şi adăugită), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009</td></tr>
<tr><td>Durată</td><td>10 minute</td></tr>
<tr><td>Tip activitate</td><td>Individuală</td></tr>
<tr><td>Fişa de lucru a studentului</td><td>Exerciţiul: Citiţi cu atenţie, apoi regrupaţi proverbele în funcţie de tema comună pe care acestea o transmit.
<table>
<tr><th>Unităţi frazeologice</th><th>Teme lexicale</th></tr>
<tr><td>1. a fi numai piele şi oase
a nu vedea înaintea ochilor
tusea şi junghiul sunt surori

2. răbdarea e cea mai bună doctorie
fiecare boală îşi are leacul ei
rana se vindecă, dar semnul rămâne

3. a nu avea pe cineva la stomac;
a pune numai pe un dinte;
ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte

4. a fi greu de cap
a pune umărul
a da din mâini şi din picioare</td><td>a) simptomatologie
b) tratament
c) organele interne
d) părţile corpului</td></tr>
</table></td></tr>
</table>

Exerciţiile de coeziune a textului vor fi şi ele extrem de utile pentru dezvoltarea unor cunoştinţe socioculturale, îmbogăţirea vocabularului, dar şi pentru consolidarea competenţei gramaticale ce vizează structura frazei şi topica şi nu numai.

Nivel de limbă	B2, studenţi medicinişti
Bibliografie	*Dicţionar de proverbe şi zicători româneşti*, Grigore Botezatu, Andrei Hîncu, Biblioteca şcolarului, Bucureşti-Chişinău, 2001

[8] Folosindu-ne de frazeologisme, vor fi propuse exerciţii ce vizează învăţarea prin descoperire a vocabularului din câmpul semantic al *corpului*. Lista frazeologismelor va fi limitată la formulările cele mai simple, cu înţelegere imediată, de tipul: *bun de gură*.

[9] Aici activităţile vor depăşi zona de descoperire, mergând spre consolidarea/aprofundarea anumitor aspecte lingvistice proprii acestei etape de învăţare.

<table>
<tr><td></td><td>Dicţionarul explicativ al limbii române (ediţia a II-a revăzută şi adăugită), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009</td></tr>
<tr><td>Durată</td><td>45-50 minute</td></tr>
<tr><td>Tip activitate</td><td>Individuală şi frontală</td></tr>
<tr><td>Fişa de lucru a studentului</td><td>Exerciţiul 1: Puneţi unităţile frazeologice de mai jos în ordinea corespunzătoare.
Model:

<table>
<tr><th>În dezordine</th><th>În ordine</th></tr>
<tr><td>decât, un fir de aţă, a nu se ţine, de</td><td>a nu se ţine decât de un fir de aţă</td></tr>
</table>

Exerciţiul 2: Căutaţi în tabelul de mai jos cuvintele lipsă din unităţile frazeologice de mai jos. Literele pe care nu le-aţi folosit completează un proverb foarte cunoscut.
…….. care nu se văd se uită

a-i sări ……. din loc
a-i îngheţa măduva în ……..
a face din …… armăsar
a rămâne cu ……. căscată
unde nu te ……., nu te legi
a avea de lucru până în ……
a avea …… de aur

<table>
<tr><td>O</td><td>D</td><td>O</td><td>A</td><td>R</td><td>E</td><td>C</td></tr>
<tr><td>H</td><td>I</td><td>N</td><td>I</td><td>M</td><td>A</td><td>I</td></tr>
<tr><td>E</td><td>M</td><td>E</td><td>G</td><td>U</td><td>R</td><td>A</td></tr>
<tr><td>S</td><td>I</td><td>A</td><td>G</td><td>A</td><td>T</td><td>I</td></tr>
<tr><td>P</td><td>O</td><td>A</td><td>S</td><td>E</td><td>I</td><td>R</td></tr>
<tr><td>C</td><td>Ţ</td><td>Â</td><td>N</td><td>Ţ</td><td>A</td><td>R</td></tr>
<tr><td>R</td><td>M</td><td>Â</td><td>I</td><td>N</td><td>I</td><td>E</td></tr>
</table>

Exerciţiul 3: Completaţi proverbele de mai jos:
1. Cinci … la o mână şi nu seamănă unul cu altul
○ deget
○ degete
○ unghii
2. Până nu te loveşti cu … de pragul de sus, nu-l vezi pe cel de jos</td></tr>
</table>

	○ nasul ○ ochii ○ capul **3. *Lucrul bine ... e pe jumătate făcut*** ○ început ○ terminat ○ spus **4. *... bătută este cea mai scurtă*** ○ Căile ○ Calea ○ Drumul **5. *Cine ... de dimineață departe ajunge*** ○ se scoală ○ scoală ○ doarme **6. *Fiecare sac își ... petecul*.** ○ face ○ găsește ○ coase **7. *Nu e ... fără pagubă.*** ○ rost ○ câștig ○ durere **8. *.... e cea mai bună doctorie*** ○ Muzica ○ Frica ○ Răbdarea **9. *...-i rușinoasă, da-i sănătoasă*** ○ Fuga ○ Cearta ○ Minciuna

Jocurile de rol sunt o modalitate de simulare a realității care ar putea fi gândită folosindu-ne tot de paremiologie. Iată un astfel de exercițiu.

<table>
<tr><td>Obiective</td><td>- înțelegerea mecanismului de funcționare a proverbelor prin raportarea acestora la situații concrete ale realității cotidiene;
- dezvoltarea creativității cursanților;
- dezvoltarea competenței comunicative prin participarea la jocul de rol.</td></tr>
<tr><td>Nivel de limbă</td><td>B1, studenți medicinişti</td></tr>
<tr><td>Bibliografie</td><td>Dicționar de proverbe și zicători românești, Grigore Botezatu, Andrei Hîncu, Biblioteca școlarului, București-Chișinău, 2001
Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită), Academia Română, Institutul de Lingvistică, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009</td></tr>
<tr><td>Durată</td><td>30 minute</td></tr>
<tr><td>Tip activitate</td><td>de grup, gupe de 5-7 studenți</td></tr>
<tr><td>Fișa de lucru a studentului</td><td>Exercițiul: Citiți scenariile de mai jos și găsiți un proverb care să le ilustreze. După ce veți găsi proverbul corespunzător, împărțiți-vă în două grupe și interpretați aceste scene.
<table>
<tr><th>Scenariile</th><th>Proverbele/Expresiile frazeologice</th></tr>
<tr><td>1. Nu am auzit ceasul sunând de dimineața, m-am trezit la 7:30. La 7:45 am ieșit pe ușă. Cum aveam doar 15 minute ca să ajung la facultate, m-am gândit să o iau pe scurtătură, însă m-am rătăcit pentru că nu cunoșteam prea bine zona.

2. Am participat ieri la o conferință cu tema Chirurgie asistată de calculator. Am rămas uimit de evoluția științifică la care a ajuns medicina de azi.

3. Pentru că voiam să merg la cinema cu prietenii, m-am grăbit să termin cât mai repede proiectul, să închid calculatorul și să plec. Din păcate, am uitat să salvez documentul. ☹

4. Am muncit extrem de mult pentru acest examen, dar am reușit să iau nota 10. ☺</td><td>a) graba strică treaba

b) calea bătută este cea mai scurtă

c) cine se scoală de dimineață departe ajunge

d) a rămâne cu gura căscată</td></tr>
</table></td></tr>
</table>

Concluzii

Limba română se bucură de o mare varietate de unităţi frazeologice, folosirea lor fiind extrem de uzitată în rândul vorbitorilor nativi ai acestei limbi reflectându-le mentalitatea şi patrimoniul cultural de care aceştia dispun. În lipsa cunoaşterii de către interlocutorul străin, se va ajunge la blocaje şi neînţelegeri, mergând până la distorsiunea completă a mesajului. De aceea, e foarte important ca profesorii de RLS să-şi familiarizeze publicul ţintă nu doar cu realitatea lingvistică, ci şi cu spaţiul cultural românesc atât de divers şi de bogat. Recurgerea la paremiologie este o foarte bună metodă pentru dezvoltarea competenţei lingvistice, mai ales a componentei socioculturale a utilizatorului de limbă. Cu ajutorul acestor proverbe şi expresii frazeologice, studenţii vor putea cunoaşte mai bine cultura românească şi mentalitatea acestui popor în mijlocul căruia au ales să se formeze ca profesionişti. Învăţându-le, nu-şi vor îmbogăţi doar bagajul lingvistic, ci vor înţelege mai bine relaţiile (similitudinile şi deosebirile distinctive) între lumea din care ei vin şi „lumea comunităţii-ţintă".

Bibliografie selectivă

CECR 2003: *Cadrul european comun de referinţă pentru limbi: învăţare, predare, evaluare*, disponibil online la https://www.isjcta.ro/wp-content/uploads/2013/06/Cadrul-European-Comun-de-Referinta-pentru-limbi.pdf

Council of Europe, 2000, *A Common European Framework of References for Languages*. Cambridge: Cambridge Universtiy Press.

Hachette, 2001, *Dictionnaire de langue française, apprentissage et maîtrise de la langue,* Paris: Hachette.

Legendre, R. 1993, *Dictionnaire actuel de l'education, 2ème éd., Education, Montréal, Guérin/Paris.*

Le Robert, 1993, *Dictionnaire des proverbes et dictons,* Paris: Les usuels.

Negreanu, Constantin, 1983, *Structura proverbelor româneşti,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

ZANNE, Iuliu A., 2003-2004, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia,* vol. II, III, V, Editura Scara, Bucureşti.

INNOVATION AND CREATIVITY IN WRITTEN TOURISM DISCOURSE

Elena Dumitraşcu, Assist. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanţa

Abstract: The tourist discourse must draw the attention of the potential tourist, it must inform, surprise, seduce, convince...there are so many functions that travel agents try to fulfill by various means, among which language plays an important role. One of the purposes of the travel guide is to sell a tourism product or service. The linguists who analyzed the tourism discourse have answered the question "how do tourism specialists manage to convince readers to become potential tourists, to buy the product on offer?" These linguists have stressed that, since it is a way to capture the attention of the target audience and to seduce it, the tourism language is characterized by creativity and innovation, which attempt to create an atmosphere favorable to the promotion of a product or service.

Keywords : pun, creativity, innovation, deviations from the norm, hin

Introducere

În ghidurile de călătorie, scopul limbajului este motivarea turistului să călătorească şi, datorită unei note de familiaritate, specialiştii acestui domeniu introduc destinaţia ca o noutate şi ca un schimb în raport cu viaţa cotidiană. Prin limbajul la care recurg, ei vizează informarea, convingerea şi atragerea cititorului, jucând rolul de mediator între destinaţie şi cititor care, presupunem, va deveni un potenţial turist. Pentru a-şi vinde produsul turistic, scriptorii-ghizi tind să-şi reorganizeze şi să-şi reelaboreze informaţiile dar şi lexicul limbii comune. Deci, funcţia limbajului este prezentarea destinaţiei într-un mod cât mai atrăgător pentru a-i oferi turistului ideea de divertisment şi exclusivitate. Identificarea tipului de public, dar şi a aşteptărilor acestuia se realizează prin utilizarea unei tehnici de natură discursivă care se caracterizează printr-o terminologie specializată redusă, un lexic care este rezultatul numeroaselor combinaţii, dar şi prin importanţa acordată emoţiilor.

Discursul turistic trebuie să atragă atenţia potenţialului turist, trebuie să informeze, să surprindă, să seducă, să convingă... sunt atât de multe funcţii pe care agenţii din turism încearcă să le îndeplinească prin diferite mijloace, printre care limba joacă un rol important. Unul dintre obiectivele ghidului de călătorie este vânzarea unui produs sau a unui serviciu turistic. Cum reuşesc specialiştii din domeniul turismului să convingă cititorii să devină potenţiali turişti, să cumpere produsul oferit? La această întrebare au răspuns lingviştii care s-au ocupat de analiza discursului turistic şi care au subliniat faptul că, fiind un mijloc de reţinere a atenţiei publicului ţintă şi de seducere, limbajul turistic se caracterizează prin aspectul creator şi inovator care încearcă să creeze o ambianţă favorabilă promovării unui produs sau a unui serviciu. Pentru Adam et Bonhomme (2011: 158) creativitatea: «*passe autant par les manipulations logiques [...] que par un travail ludique opéré sur toutes les dimensions de la langue*». În limbajul din domeniul turismului, ceea ce nu încetează să uimească şi chiar să şocheze este

potenţialul de creativitate de care dau dovadă specialiştii din acest sector pentru ca cititorul -potenţial călător-să se intereseze de produsul oferit încât să dorească să plece în călătorie. Pentru acest motiv, limba utilizată de cei doi scriptori-ghizi urmează propriile reguli care nu sunt în mod necesar conform gramaticii normative. Textele contin agramaticalităţi şi deviaţii bine gândite la fiecare nivel al limbii (fonetic, morfologic, lexical, sintactic) care contrazic bunul uz tradiţional al acesteia. Putem vorbi chiar despre o adevărată alchimie a cuvintelor care sunt «*topite*» de specialişti şi transformate în creaţii cu totul originale, dar nevoia de a rămâne accesibile unui număr cât mai mare de cititori obligă discursul turistic să-şi aleagă jocurile de cuvinte şi să recurgă la un limbaj simplu, uşor de înţeles. Aspectul creator al discursului turistic se referă la întreaga sferă a limbajului, la întreaga organizare internă a discursului care este rezultatul manipulării cuvântului scris în scop comercial. În publicitate, tendinţa generală este coabitarea în acelaşi text a structurilor grafice, fonice, lexicale, sintactice şi semantice care suscită ambi- guitatea şi surpriza cititorului. După cum afirmă Boyer & Viallon (1994: 122), strategia persuasivă şi seducătoare încearcă să anticipeze aşteptările şi preferinţele cititorilor, stabilind o legătură cu aceştia. Pentru a-şi atinge scopul – vânzarea produsului turistic oferit - specialiştii recurg la jocuri lingvistice create, plecând de la figuri de stil, formule «îngheţate», fraze celebre, utilizarea sau inventarea de noi cuvinte.

Prezent în corpusul nostru, jocul de cuvinte reprezintă o modalitate de a mări expresivitatea discursului turistic, contribuind astfel la realizarea funcţiei persuasive a acestuia. La fel ca figurile de stil, jocul de cuvinte încearcă să capteze, dar mai ales să menţină atenţia cititorului, apelând adesea la umor. Astfel, creativitatea lexicală, utilizarea unui registru familiar, argotic şi apropiat de oralitate, jocurile de cuvinte şi anglicismele sunt procedeele cele mai exploatate de către agenţii de turism care nu ezită să recurgă chiar şi la forme «*deviante*» (abateri de la normă) pentru a elabora un discurs euforic şi stimulativ în acelaşi timp. În această lucrare, am semnalat câteva exemple reprezentative ale acestor manipulări cu scopul de a sublinia numeroasele posibilităţi ale limbajului turistic. După cum reiese din analizele făcute de lingvişti, majoritatea deviaţiilor de la norma standard se regăsesc la nivel lexical şi se referă la jocurile de cuvinte şi la deturnarea expresiilor fixe şi proverbiale.

Jocul pe baza unei formule cunoscute

Jocul care are la bază o formulă cunoscută este deosebit de interesant din perspectiva retorică. Efectul său este garantat de două procedee şi anume: aluzia, care generează idei implicite şi deturnarea. În toate jocurile de acest tip, prezenţa unei aluzii este asigurată automat, deoarece ea face trimitere la bagajul nostru lingvistic şi cultural (cântece, filme, proverbe, referinţe socioculturale etc.). În discursul turistic, citatele filmice şi titlurile de cântece nu sunt numeroase, dar întăresc reprezentările preexistente despre un produs turistic. Pentru a atrage atenţia, scriptorul-ghid recurge la forme în general cunoscute cititorilor, a căror transformare şochează memoria şi imaginaţia acestora. În cadrul structurilor fixe, care provin din cântece sau titluri de filme, aceste aluzii sunt uşor de recunoscut. Aceste titluri reies dintr-o practică frecventă

a publicității care utilizează formule celebre (ce au conotații internaționale), și care au fost adaptate la scopurile ei fără să ascundă formula de bază care rămâne reperabilă de către cititor. Această aluzie are drept scop recunoașterea imediată, dar și memorarea fără greutate a mesajului primit după cum afirmă Maingueneau (1998: 150). Astfel avem:

«*filme în care toată lumea râde, cântă și dansează*....» (GTRo: 78);

«*Enfin, ne surtout pas manquer les profiteroles maison, une damnation*! ***T'es Ok? T'es Bat***!» (GRP: 301);

Primul exemplu face aluzie la filmul regizorului Grigori Aleksandrov, din 1934 «*Toată lumea râde, cântă și dansează*». Al doilea reia versul unui cântec al formației Ottawan din anul 1989. Aluziile la filme sau la cântece reprezintă o modalitate prin care se încearcă sensibilizarea care are la bază nostalgia încercată de cititor.

Jocul pe baza omofoniei

Apelarea la omofonie sau la cuvinte care aparțin unor clase gramaticale diferite, reprezintă o altă sursă de creativitate pentru specialiștii din turism. Jocul de cuvinte care are la bază omofonia creează o înlănțuire prin ecou susține Henry (2003: 201). Exemplele pe care le-am găsit în corpusul nostru sunt:

«*La Tomme oui, l'atome non*!» (GRC: 161);

«*l'auberge était devenue le lapin "à Gill", puis "agile*"» (GRP: 532).

«*Le mur murant Paris rend Paris murmurant*» (GRP: 609).

În aceste exemple, structurile se bazează pe aspectul grafic și fonic al elementelor. Primul slogan unește cele două cuvinte apropiate fonetic: substantivul «*la tomme*» (tip de brânză) este omonimul substantivului «*l'atome*». În exemplul al doilea, substantivul «à *Gill*» devine omonimul adjectivului «*agile*». În al treilea exemplu, substantivul «*mur*» și participiul prezent al verbului «*murer*» au ca rezultat verbul «*murmurer*» Aceste exemple au la bază calamburul în care cuvintele sunt alese cu grijă, cu scopul de a produce ceva unic, surprinzător și memorabil, cu impact puternic asupra cititorului.

Pentru a crea un efect umoristic precum și memorarea structurilor, specialiștii recurg la deturnări de cuvinte, încercând sa stabilească o apropiere de cititori. Un exemplu de deturnare lexicală îl oferă sloganul: «*Alsacez-vous*!» (GVMA: 223), în care verbul pronominal este format din substantivul ce denumește regiunea «*Alsace*» și care, în acest context, este utilizat pentru sonoritatea lui cu scopul atragerii atenției cititorului.

Devierea de la uzul normativ al limbii descrie natura paradoxală a discursului publicitar pe care-l regăsim în genul hibrid al ghidului de călătorie. Acest tip de discurs este supus anumitor convenții sociale, așteptărilor cititorilor cu privire la conținutul prezentat, dar în același timp, el încearcă să iasă din aceste tipare și să atragă atenția cititorilor. Dorința persuasivă se manifestă adesea prin devierea normativă a limbii, de exemplu, prin utilizarea unui lexic inovator sau prin modul exagerat de prezentare a

conținutului mesajului. Un alt exemplu ni-l oferă sloganul: «*A musées-vous en Région - Centre*» (GVMA: 4) Această structură se bazează pe aspectul grafic şi fonic: la nivel fonic, este vorba despre omonimul verbului «*amusez -vous*», în schimb, la nivel grafic, structura este agramaticală, obiectivul formei grafice fiind legarea cuvântului «*musée*» de ideea de amuzament.

Alte mijloace de exprimare a creativităţii în discursul turistic

Observarea atentă a corpusului propus, ne arată că limba utilizată în discursul turistic este un amestec de registre diferite. Această varietate lexicală este unul dintre mijloacele care dezvăluie strategiile argumentative ale discursului turistic. Structura narativă a ghidurilor de călătorie, care reamintește de limba literară, este un amestec de structuri descriptive şi explicative. Pe de altă parte, aceste lucrări pun în joc bogăţia inepuizabilă a structurilor sintactice «*de la langue parlée spontanée*» (Blanche-Benveniste 1990). Ghidurile de călătorie conţin exclamaţii, interjecţii, onomatopee care imită stilul oral. Astfel, rolul interjecţiilor, în contextul discursului turistic, nu este neglijabil. Prezenţa interjecţiilor care conferă textului mai multă expresivitate şi energie au rolul de a încuraja cititorul să accepte mai repede argumentele scriptorului-ghid. Ele pot exprima: admiraţia: «*bre, bre, bre*» (GTVP: 69), aprecierea: «*Miam*!» (GRP: 300), avertizarea: «*Atenție!*» (GTRo: 256)/ «*Randonneurs, attention* !» (GRC: 47) sau pot reproduce diferite sunete precum: «*pan, pan* !» (GRC: 213).

> «*O legendă spune că tare s-a mai bucurat Matei Basarab când a descoperit Brebu, exclamând:* ***Bre, Bre, Bre****, ce frumoase locuri sunt pe aici*.»... (GTVP: 69);
> «*Atenție*!» (GTRo: 256);
> «*Sublime*!» (GRC: 31); «*Bravo*!» (GRC: 408);
> «- *tapis sur lequel défilent des plats tout aussi savoureux.* ***Miam*!»** (GRP: 300);
> «***Hmm,*** *qu'il est bon*!» (GRC: 114);
> «*Tirs de fusil pour conclure,* ***pan, pan*!»** (GRC: 213);

Eterogenitatea limbajului turistic este pusă în evidenţă de utilizarea diferitelor registre ale limbii. Elementele de limbaj familiar alături de limbajul tinerilor accentuează expresivitatea discursului, încercând să amuze si să creeze o complicitate cu cititorul. În această lucrare, am selectat câteva exemple care au o pondere importantă în cadrul acestui limbaj. Este cazul abrevierilor frecvent utilizate în limba franceză şi mai puţin întâlnite în limba română. Când un cuvânt este lung şi complicat, abrevierea este curentă în limbajul familiar. Astfel, abrevieri de tipul cuvintelor «*net*» (GTRo: 36) sau «*mail*» (GTBuc: 27) au un caracter internaţional, dar regăsim şi alte exemple precum:

> «***Déco***(ration) *sobre et foctionnelle*» (GRC: 239), «(musique) ***électro****-pop*» (GRP: 363); «*l'****actu*** (alité) *culturelle*» (GRP: 599), «*un bistrot au* ***rdc***» (rez-de chaussée) (GVMA: 314), «*une étape* ***sympa*** *qui attire beaucoup de monde*» (GRC: 245); «*service* ***pro*** (fessionnel), *salle chic et design, qui se*

prolonge par une terrasse-» (GRC: 243); «***Resto*** (rant) *d'excellente tenue, avec un vrai chef au piano*--» (GRC: 240)

Turnurile familiare sunt de asemenea utilizate, mai ales în ghidurile în limba franceză, fiind redate prin mijloace sintactice şi lexicale precum : *bling bling, titi, bobo, mimi* etc

«*-grandir entouré de voyageurs,* ***ça donne la bougeotte***!» (GRP: 7)
«*Attention,* ***ça*** *bouge*» (GRP: 11);
«*Supermarché et laverie à 100m: un vrai "village",* ***quoi*****!»** (GRC: 186);
«*Un amour de petit bar, qui brasse une clientèle hétéroclite venue goûter aux nombreux shots ou à l'absinthe. On y retourne quand,* ***mon lapin***?» (GRP: 525)
«*Sur la petite terrasse nord, une chapelle mimi comme tout*..»(GRC: 135)
«*Tous les moyens sont bons pour satisfaire le goût de l'aventure, du moment qu'elle (Lucie Colombo)* ***vagabonde*** *hors des sentiers battus pour dénicher les bons tuyaux*» (GRP: 7);
«*Cette adresse tourne le dos au Saint-Florent* ***bling-bling*** *du port, et c'est tant mieux.»* (GRC: 114)
«mobilier scandinave et clientèle ***bobo branchée***» (GRP: 42).

Conform lui Boyer (1994: 90), limbajul tinerilor este definit « *comme un vocabulaire [--], un répertoire limité d'unités lexicales formées à partir de processus néologiques traditionnels (préfixation, suffixation, troncation, emprunt)*». Acest limbaj este pus în valoare prin intermediul publicităţii şi al mass-mediei, dar mai ales prin anumite strategii precum : împrumuturile şi creaţiile neologice.

«*limbaj* ***cool***» (GTBuc: 134), ***«look*** *clasic*» (GTVPB: 120)
«*De remarcat sunt turiştii numiţi* ***vamaioţi****, un nume onorific al turiştilor boemi*» (GTRo: 163);
«*un club bien* ***cool***» (GRC: 211), «*un petit* ***briefting***» (GRC: 219), «*un* ***pub*** *disco*» (GRC: 98);
«*Chaque année, on* ***reste baba*** *devant l'affiche de ce festival organisé dans un village gascon en forme de bastide*» (GRP: 201).

După cum putem remarca anglicismele sunt deja puternic integrate în practicile lingvistice ale cititorilor români şi francezi, şi, mai mult decât inovaţii lexicale autentice, aceste exemple sunt martorul dorinţei de a crea un efect de oralitate şi de apropiere de cititori, prin recurgerea la un limbaj presupus «la modă» şi în mare măsură stilizat.

Analiza ne-a condus să propunem următoarele concluzii privind nivelul limbajului reprezentat în corpus. Limba vorbită este dominantă în Guide du Routard. În ghidul Michelin limba standard este bine bine reprezentată, la care trebuie să adăugăm descrierile poetice frecvent întâlnite. În schimb, ghidul de călătorie în limba română combină limba standard cu anumite expresii aparţinând registrului familiar, şi tot aici regăsim numeroase informaţii referitoare la viaţa culturală din România. Ceea ce rezultă din analiza noastră este faptul că limba ghidurilor de călătorie este un amestec de mai

multe registre, iar structura narativă a acestora se combină cu structuri descriptive şi explicative.

Discursul turistic funcţionează datorită unui sistem convenţional de simboluri şi de coduri, aici incluzându-se dialectele şi registrele familiare, mai ales când sunt promovate cultura şi tradiţiile locale ale unei ţări. Ghidurile caracterizate de o anumită eterogenitate discursivă (Devila 2013: 67) apelează la enunţuri care reies din înţelepciunea populară. Acest lucru este semnalat, de exemplu, prin folosirea proverbelor sau expresiilor aparţinând unui patrimoniu cultural comun:

«*Deşi vestibulul lasă turiştii cu gura căscată, accesul este interzis în restul interiorului*» (GTRo: 226);

«*Străinilor le era interzis să cumpere proprietăţi la Vama-Veche, situată la o aruncătură de băţ de Bulgaria*» (GTRo: 162);

«*Les familles ne savent plus où donner de la tête pour choisir le programme du lendemain,tandis que les noctambules prolongent le plaisir dans l'un des nombreux clubs parisiens*» (GVMP: 215);

«*Au sud, les falaises rouges du golfe de Girolata et celles de Bonifacio vous laisseront bouche bée*» (GVMP: 24);

«*Qui dort dîne*» (GRP: 629).

«*Sur les quais et dans les ruelles de la vieille ville, les restos se pressent comme sardines en boîte; ils sont beaucoup moins nombreux dans la citadelle*.» (GRC: 151)

Expresivitatea fonetică este prezentă în cazul formulelor rimate sau realizate pe baza asonanţei, ca în următoarele exemple:

«*se vor trezi tam-nisam" pe-un picior de plai, pe-o gură de rai*"» (GTCRB: 5);

«*talmeş-balmeş*» (GTBuc: 6)

«*ţară veche, cu oameni fără pereche*» (GTRo: 43)

«*il a laissé son étoile pour se consacrer sans pression à sa passion*» (GRC: 204);

«*pas évident d'y dégotter une table au débotté*» (GRP: 40);

«*Ce repaire d'étudiants fait du bric et de broc*» (GRP: 177);

«*Le menu est surprise--original, fin, et présentation picturale. Un régal pupilles-papilles*» (GRP: 302).

«*La ville investit dans "l'économie circulaire" pour, selon Marie Anne Hidalgo, "produire sans détruire", "consommer sans consumer", "récycler sans rejeter*"»

(GVMP: 456)

Altă trăsătură a discursului turistic este alegerea atentă a cuvintelor cheie cum ar fi: *aventură, vis, paradis, imaginaţie, plăcere, romantic* în conformitate cu aşteptările cititorului referitoare la vacanţă. În ghidul de călătorie, acestea joacă un rol important, fiind purtătoare de semnificaţie. Datorită acestei trăsături, este aproape imposibil să treacă neobservate.

«*Barurile, pub-urile şi cluburile concurează cu locurile cu muzică live şi cu cazinourile pentru a-i atrage pe cei dornici de* ***aventura*** *vieţii de noapte*» (GTRo: 53);
«*Cel mai atractiv aspect este terasa* ***de vis*** *care veghează plaja particulară*» (GTRo: 173);
«***Paradis*** *al plantelor şi al vieţuitoarelor de tot felul, Delta Dunării a fost inclusă de UNESCO în circuitul rezervaţiilor mondiale ale biosferei*» (GTRo: 72);
«*Le calme, le silence, la nature et l'****aventure*** *ne sont jamais loin*» (GVMP: 11);
«*Et c'est une débauche de formes et de couleurs, qui font tourner la tête de* ***plaisir***» (GRC: 17);
«*Voici un site préhistorique passionnant, doublé d'une* ***balade*** *romantique dans les sous-sol*» (GRC: 22).

Dar, utilizarea elogioasă a unei destinaţii nu se referă numai la lexic, ci şi la o terminologie specifică pe care o regăsim în cadrul termenilor culturali (Calvi şi Bonomi 2008: 184-185). Astfel, în descrierea specialităţilor gastronomice dintr-o regiuni sau dintr-un oraş, cititorii-călători sunt sfătuiţi să descopere locul cu toate simţurile, astfel încât putem afirma că prin intermediul discursului turistic se construieşte imaginea unui alocutor care vede, simte, aşteaptă şi apreciază specialităţile şi produsele unei regiuni, ale unei ţări (Dufiet 2012: 91). Cele patru simţuri sunt reprezentate de verbe precum: *a adulmeca, a savura , a gusta, a simţi, a asculta* doine şi balade. Prin recurgerea la această strategie, locutorul doreşte să atingă câteva obiective precum: să răspundă cererii de informaţii practice şi culturale, să trezească un sentiment pozitiv şi în cele din urmă să influenţeze alegerea destinaţiei de către cititor. Citǎm câteva exemple pentru susţinerea afirmaţiilor de mai sus:

«*Oraşul are şi câteva localuri destul de animate unde puteţi* <u>*savura*</u> *o băutură*.» (GTRo: 363) ;
«*Dacă doriţi să luaţi masa în oraş, oferta este destul de limitată; cel mai atrăgător restaurant este Beciul Haiducesc, unde băncile din pin…[…] creează o ambianţă confortabilă pentru* <u>*a gusta*</u> *din mâncarea românească*….» (GTRo: 363)
«*Nu au niciodată timp* <u>*să adulmece*</u> *mirosul de caş şi de fân proaspăt cosit care le inundă căsuţele de lemn*.» (GTCRB: 43)
«*Peste aşezările dobrogene încă mai* <u>*plutesc arome levantine*</u> *care amintesc de vremurile când locurile au fost stăpânite de turci*.» (GTBuc: 74)
«*Veţi rămâne cu amintirea unui sat* <u>*îmbălsămat în arome de zmeură şi mure*</u>*, cu povârnişuri tăcute acoperite din loc în loc de livezi şi de clăi de fân.»* (GTC RB: 37)
«<u>*Desfătaţi-vă urechile şi ochii*</u> *cu doinele, baladele, colindele, scoarţele şi lăice- rele bucovinene*.» (GTRo: 45)

«*Ambiances méditerranéennes garanties, aux parfums de menthe et de coriandre*.» (GVMP: 34)
«*En fin, le sanglier, le cochon sauvage flatteront nos papilles trop habituée au gibier d'élevage*» (GVMP: 244)
«*Les saveurs des légumes réjouissent le palais*» (GVMP: 224)
«*Le pastizzu, parfumé au citron, est un petit gâteau de semoule*.» (GRC: 386)

Concluzii

În această lucrare, am încercat să definim jocul de cuvinte ca figură aparte « *qui joue, soit sur le signifiant, soit sur le signifié*» (Dupriez 1984: 269), care atrage atenţia turistului potenţial asupra originalităţii sale, recurgând la o turnură surprinzătoare ce îndeamnă la înţelegerea, la descifrarea sau la crearea unei legături cu experienţele emoţionale, senzoriale, cognitive ale cititorului. Din exemplele citate, reiese faptul că jocul de cuvinte foloseşte cunoştinţele lingvistice şi extralingvistice ale cititorului, dovedindu-se profitabil deoarece implică atât inteligenţa, cât şi un nivel cultural ridicat. Din punct de vedere stilistic şi textual, limbajul variază în funcţie de publicul vizat şi de tipologia textuală, ceea ce implică o evoluţie care merge de la registrul actual către un registru mai susţinut cu nuanţe literare. La nivel morfologic, constatăm absenţa trunchierilor în limba română, deşi sunt foarte utilizate în registrele argotic şi familiar şi absenţa amalgamului despre care Bonhomme (2002) a subliniat larga diseminare a acestuia în cadrul discursul publicitar.

Discursul scriptorului –ghid, prin noutatea lexicală, prin jocul de cuvinte vehiculat, prin recurgerea la metafore, la neologisme şi la împrumuturi, este un mijloc utilizat pentru a atrage atenţia şi pentru a convinge cititorul

Bibliografie

Adam J.-M. et Bonhomme M. (2011): *L´argumentation publicitaire: Rhétorique de l´éloge et de la persuasion,* Paris: Armand Colin.
Blanche–Benveniste, C.(1990) :*Le français parlé. Etudes grammaticales*, Paris : Press du CNRS.
Boyer , M. et Viallon, P. (1994): *La communication touristique*. Paris: PUF
Calvi, M. V., Bonomi, M. (2008): «El lenguaje del turismo: De los textos especializados a la Comunidad del viajero», dans C. Navarro, R. M. Rodríguez Abella, F. Dalle Pezze & R. Miotti (Eds*.), La comunicación especializada*, Bern: Peter Lang, pp.181-202.
Dufiet, J. P. (2012): «Les visites guidées. Discours, intéraction, multimodalite», in *Labirinti*, nr. 138, pp.-17-54.
Dupriez, B. (1984): *Gradus*. *Les procédés littéraires*,(Dictionnaire): Paris: Union Générale d'Éditions, [Collection 10/18].
Ghid Turistic România (2015), Bucureşti: Ed. Litera, Col.Călător pe Mapamond.
Ghid Turistic Bucureşti (2014), Bucureşti: Ed. Ad Libri, Col.Călător pe Mapamond.
Ghid Turistic Valea Prahovei (2006), Bucureşti: Ed. Ad Libri, Col. Mergi şi vezi.
Ghid Turistic Culoarul Rucăr-Bran (2006), Bucureşti: Ed. Ad Libri, Col. Mergi şi vezi.
Henry, J. (2003): *La traduction des jeux de mots*, Paris: Presses Sorbonne Nouvelle.
Le Guide Vert Michelin-Paris (2016), Paris: Hachette.
Le Guide Vert Michelin-Alsace (2016), Paris: Hachette.
Le Guide du Routard -Paris (2017), Paris: Hachette.
Le Guide du Routard-Corse (2017), Paris: Hachette.

Maingueneau, D. (1998): *Analyser les textes de communication*, Paris:Ed. Dunod.

DENTISTRY AS ART – AN INTERDISCIPLINARY APPROACH TO AN ESP COURSE

Laura Ioana LEON, Assoc. Prof. PhD,
University of Medicine and Pharmacy "Grigore T. Popa" Iaşi

Abstract: The experience of teaching ESP has been dramatically changed by the evolution of the world we live in today. ESP teachers need to focus more on interdisciplinary approaches that would use the English language as a tool to transfer knowledge about other fields that have relevance in the various domains students will be activating as future professionals. Thus, our paper wants to show how a text written by Woody Allen, the movie director, more than 40 years ago, can be used and exploited in class in order to make dental students understand notions that overpass the boundaries of the traditional ESP classes. Woody Allen's text written in 1978, ***If the Impressionists had been dentists****, is a fine opportunity to introduce our students to so many interesting topics that will be looked at from an interdisciplinary approach. Besides the old traditional approach of re-visiting specialized vocabulary, Woody Allen's text gives us the opportunity to bring into discussion topics related to art and fiction. Students may get a glimpse on the impressionist art, on the idea of intertextuality (as the text alludes to Van Gogh's letters to his brother, Theo), along with other concepts in critical theory, like irony or pragmatics, elements that become important in understanding communication better. Last but not least, the whole discussion may lead to the understanding of the their future profession as an unselfish one that smartly combines science and art altogether. The paper will make reference to the experience of an ESP class with 1st year students in Dental Medicine at the "Grigore T. Popa" University of Medicine and Pharmacy, Iasi.*

Keywords: dentistry, arts, ESP, Woody Allen, critical theory.

It is no surprise anymore that ESP classes (English for Specific Purposes) have taken an interesting twist more recently, once foreign language teachers have come to realize that their job is to train there students to understand things beyond the traditional barriers established by the mere teaching of specialized vocabulary. We have discussed before about all these changes that have been brought by the changes of the world we live in, by the rapid development of technology and, consequently, by the necessity to take an interdisciplinary approach in almost any field today. Being able to have an overall perspective upon things enables us to understand the general context better, this being an important thing today, when we emphasize upon ideas such as diversity, inclusion, tolerance and globalization. Thus, any chance to bring our students in front of such opportunities that would enable them to have a better understanding of the real world, of their future profession with everything it entails, using foreign languages as a tool to deliver such information, should not be missed. On the contrary, we should spend enough time on these activities, in order to exhaust all the opportunities given, in order to discuss things our students may benefit from. One such opportunity is given by a text that was published by Woody Allen (writer and movie director) in 1978, ***If the Impressionists had been dentists***, a text that may be used in an ESP class with 1st year students in Dental Medicine, in order to discuss with them about art, fiction, communication, their future profession, without losing the ties with the

traditional ESP methodology, i.e. making use of the traditional tools of practicing some reading and speaking skills or discussing specialized vocabulary.

The first step is to make students familiar with the text written by Woody Allen, a text that they may read in hard copy (on handouts) or online. Prior to the class, though, we can ask students to get some information on the Impressionist art. Not having any specialized training in this direction, students may get this information online, detecting the most important features of this trend in art, such as *what defines the Impressionist art, who are the most important Impressionist painters.* As we get to discuss Woody Allen's text, it will be important to know the main features of the Impressionist art. As we start discussing the text, though there may several layers of interpretation of Woody Allen's text, it is important to have some pre-established directions in order to make it meaningful in the context we are in. Thus, a basic understanding of the Impressionist art is enough, in the sense that students may find it worth knowing that the Impressionist painters "were not traying to paint a reflection of real life, but an impression of what the person, light, atmosphere, object or landscape looked like to them. They tried to capture the movement and life of what they saw and show it to us as if it were happening before our eyes" (https://www.tate.org.uk/kids/explore/what-is/impressionism). For the time being, it is essential for our students to keep in mind the idea of impression that the painters tried to capture or, otherwise said, the personal filter that they added to the reality as they could see it. Coming back to the text, the students are going to discover the ten letters written by Van Gogh, who is a dentist, to his brother Theo, describing the hardships and challenges he is confronted with, while dealing with his patients. In case students do not know about that, they should be informed that such letters that were written by Van Gogh, the painter, do exist. Theo, Van Gogh's brother was a real supporter of his brother and one of the few persons the painter stayed in touch with. Later on, when we exhaust the ideas we are mainly interested in, related to the text, we can go on further discussing about such notions as intertextuality, a technique that Woody Allen obviously made use of.

Once students get familiar with the text, that they may find funny, we can talk about any new specialized vocabulary they may have come across (the discussion is meant to take place with 1st year students in Dental Medicine, therefore there should be an emphasis on this aspect as well). Words such as X-rays, cavity, composition, root-canal, dental floss, oral prophylaxis, bite, bridge are worth being put down by students. The next level of discussion is to elicit their understanding of the text, by guiding the conversation towards the way Van Gogh, working as a dentist, perceives his work. Students may find it useful to broaden their view, by going back to the general information on the Impressionist art they got in the beginning. If the Impressionist painters were preoccupied with their own perception of reality, with their own ability to filter it, it will be easy for students to see that Van Gogh, describing his challenges as a dental practitioner basically does the same thing, i.e. takes a very selfish approach of a dentist's job. The first letter makes it clear discussing Mrs. Sol Schwinner's case: "Dear Theo, Will life never treat me decently? I am wracked by despair! My head is pounding. Mrs Sol Schwimmer is suing me because I made her bridge as I felt it and not to fit her

ridiculous mouth. That's right! I can't work to order like a common tradesman. I decided her bridge should be enormous and billowing and wild, explosive teeth flaring up in every direction like fire! Now she is upset because it won't fit in her mouth! She is so bourgeois and stupid, I want to smash her. I tried forcing the false plate in but it sticks out like a star burst chandelier. Still, I find it beautiful. She claims she can't chew! What do I care whether she can chew or not! Theo, I can't go on like this much longer! I asked Cezanne if he would share an office with me but he is old and infirm and unable to hold the instruments and they must be tied to his wrists but then he lacks accuracy and once inside a mouth, he knocks out more teeth than he saves. What to do? Vincent" (Allen 1978). The paragraph reveals the "dentist" 's lack of empathy towards the patient's needs, an essential element in our discussion as we need to focus on this important ingredient of the doctor-patient relationship. It is here, probably, the main connection to the Impressionist art, that focuses on the painter's individuality, his / her power to filter and understand reality, but that without harming anybody, while, from the perspective of a dentist, lacking empathy, this becoming a disaster. Therefore, in letter number 4, Van Gogh describes how he has to go to court, being sued by one of his patients: Dear Theo, Have decided to share office with Gauguin. He is a fine dentist who specialises in bridgework, and he seems to like me. He was very complimentary about my work on Mr Jay Greenglass. If you recall, I filled his lower seven, then despised the filling and tried to remove it. Greenglass was adamant and we went to court. There was a legal question of ownership, and on my lawyer's advice, I cleverly sued for the whole tooth and settled for the filling. Well, someone saw it lying in the corner of my office and he wants to put it in a show! They are already talking about a retrospective! Vincent." (Allen 1978). Likewise, in letter number 2, the dentist finds his work exhausting and chooses to leave his patient and escape to the sea: "[…] I ran from the office into the air where I could breathe! I blacked out for several days and woke up at the seashore. When I returned, she was still in the chair. I completed her mouth out of obligation but I couldn't bring myself to sign it" (Allen 1978).

This is probably one of the most important ideas that students will have to keep in mind, in order to develop good communication skills and strong relationships with their patients. Empathy is the key skill in doing that and probably there is no better way to develop it than understanding arts and humanistic sciences. On the site of the School of Dental Medicine, at the University of Boston, , a dental student shares her experience, describing how a course on visual training helped her to develop empathy: "As we go through dental school, it is often easy for students to lose sight of the fact that there is a human being in your dental chair, and not just another root canal or amalgam. This person is attached to a brain, a heart, a voice. The Isabella Gardner museum trip was a great way to instill the important value of observation. We looked at a few paintings and sculptures and tried to interpret the facial expressions and body language of the subjects and attach them to a feeling. This is certainly a valuable trait to develop not only as a future healthcare provider, but also as a productive member of society." (https://www.bu.edu/dental/2014/08/05/why-art-is-important-to-dentists-dr-neal-fleisher-explains/). This is indeed one thing our students have to learn early in their

careers. As it has been shown already, with the introduction of medical humanities in the academic curricula of dental schools, this has had a great impact upon students's development. The contact with topics belonging to the humanistic sciences, future doctors (dentists) managed to develop better communication, observational skills along with empathy, a feature that becomes central in building a trusting relationship with the patient. With Woody Allen's text, dental students can go deeper into understanding more about the Impressionist art – the text directly names some important Impressionist painters (Cezanne, Degas, Gauguin, Toulouse Lautrec) whom they can go check online, becoming familiar with their most representative works. If time allows the foreign language teacher to have a guest in one of his / her classes, then an art critic who would be able to discuss this topic with them would definitely the perfect sum up of such an interdisciplinary activity.

Time is never on the ESP teachers' side, therefore he / she should be able to cover all the activities on his / her own. Therefore a further discussion should bring into the students' attention an idea that may have been emphasized before in the ESP classes. When studying with dental students about Academic Writing, with specific reference to application forms, we often find in samples of personal statements, prospective candidates who apply to Dental Schools and they find it important to emphasize on their artistic skills. At first sight this may have nothing to do with the field of dentistry, but in reality a dentist has to be endowed with some artistic qualities. ***If the Impressionists had been dentists*** is a text that fully allows us to tackle this heated debate around the idea that dentistry itself is art, as Dr. Nazanin Shahmolthy made an interesting observation about the text, "Woody Allen maybe onto something: dentistry is indeed art" (Shahmolty 2013). We can discuss around this very nice topic which is quite new and relevant in the context, how dentistry gracefully combines both science and art. In an article from 2002, another dentist, Dr. Jeffrey B. Dalin, stresses upon the same idea: "The longer I practice dentistry, the more I realize that dentistry is every bit as much an art as it is a science. Color is something we work with on a daily basis. We are constantly matching surrounding tooth structure with composite restorations by layering different shaded materials to give them vibrancy. We have numerous porcelain systems available for our use when our laboratory technicians are called to action. We desire aesthetic excellence ... and our patients demand it!" (Dalin 2002). Many recent studies try to show the delicate relationship between art and dentistry. Indeed, dentistry, besides solving problems of the oral cavity, it also develops the side of aesthetics, understanding the functionality of beauty. There are dentists who chose to devote all their work and energy in this respect, taking into account the implications of aesthetic dentistry upon the life of a patient. A dentist from Central Park, New York, underlined the same idea in 2008, best summing up how art mingles with science in the field of dentistry: "Dentists know the biology and physiology of healthy and unhealthy dental structures, and through the use of imaging, observation, and clinical judgment, are able to make their diagnoses. While science clearly contributes to advancements made in dentistry, it is often the dentist's keen eye for detail that determines the quality of the final result. This is true in cosmetic treatments, periodontal procedures, or making adjustments to a restoration"

(https://www.centralpark.dentist/new-patients/blog/2018/1/8/the-role-of-art-and-science-in-dentistry/). Moreover, this topic has constituted the theme of a scientific article published by Robert L. Caplin in 2021, ***Dentistry – art or science? Has the clinical freedom of the dental profession been undermined by guidelines, authoritative guidance and expert opinion?*** The article shows this perfect mingling between art and science and their final impact upon the patient: "How much of a dental professional's work can be considered to be art and subjective, and how much can be considered to be science and objective? The interaction between a dentist and a patient essentially consists of clinical decision-making and the implementation of that decision. Clinical decision-making, by its nature, can be considered as professional artistry. Whereas some areas are underpinned by science and an evidence base (for example, properties of dental materials, caries management), many are not. Furthermore, the efficacy of treatments depends to a large degree on the skill of the operator, where skill is practical knowledge in combination with ability, cleverness and expertness. There isn't a probe that we can put on a particular tooth that will tell us what to do. Fill this one. Watch this one. Repair this filling. Put a post in that tooth. Extract this tooth. These are all decisions that are ultimately subjective, and therefore, the reason for the variations that we see in care plans between different dentists and even between the same dentist on different days and at different times. This very much leads to the conclusion that dentistry is more of an art than a science" (Caplin 2021).

Once we have discussed all these, students may better understand the other ideas that an ESP teacher may be putting forward. These may have to do more with the exploration of fiction, critical theory and even motion pictures. It may sound overwhelming in the very beginning, but knowing how to orient and balance the information provided, may actually have a good impact upon the dental student. The discussions will give them some clues that will help them in better understanding concepts related to the theory of communication (to be later discussed during 2nd year courses) and the activities as such will surely be enjoyed by the majority of students. Thus, we have mentioned in the beginning the idea of intertextuality as Woody Allen's text definitely alludes to it: "It seems Mr. Allen found an appropriate answer they would be… dentists! He wrote this piece that puts oral surgery in a whole new light, in Allen's distinctive style. The whole play deals with a parody on the life of Vincent Van Gogh, become a dentist and writing to his friend Theo to talk about his new life, much more exciting than a normal dentist and then an usual impressionist painter. Humour consists in keeping the impressionists' temperament as Woody Allen feels it and to apply it into a job where it provokes disasters. Indeed, this transposition of temperament makes impressionists very bad dentists, as we will discover it" (http://topicsforessay.blogspot.com/2012/01/discuss-about-if-impressionists-had_05.html). The format of Woody Allen's imagined letters take the same shape as Van Gaugh's real letters to his brother Theo. Thus, besides the possibility of making students curious about getting to read these letters, they may also learn about intertextuality as a postmodern technique largely used by contemporary writers and not only. Intertextuality is often interpreted as belonging to postmodernism. In his book entitled

The Anxiety of Influence, Harold Bloom notices that, by the time we reached the '50s – '60s, our cultural memory had gained so much information that our individual minds could no longer process the numerous cultural elements. The postmodern writer, for instance, ended up developing inhibition or even fear towards the influence of the abundant cultural memory, therefore he ended up imitating previous fellow creators. A fear of the blank page had arisen, but it eventually pushed postmodern writers to "fight" against the cultural memory and resist its power through parody. They would take older texts and create new ones out of them, tackle traditional writings in a playful manner while making fun of certain attitudes, at times. This idea is important and if students are interested they can go further to some literary works (sometimes re-visit some literary works) that they can read now from a fresh new perspective. J.D. Salinger's ***The Cather in the Rye*** is an intertext of the old Scottish poem written by the poet Robert Burns, ***Coming through the rye***. In our literature they probably already know the examples of the old ballad, ***Mioritza***, and M. Sadoveanu's novel, ***Baltagul***. In order to illustrate the Romanian postmodernism, we can come with Mircea Cărtărescu's masterpiece, ***Levantul***, which few of them may know, is the second epic poem that we have in Romanian literature (there are today many students who are still taught that we have only one epic poem in the Romanian literature, Ion Budai Deleanu's ***Țiganiada***.

Another topic for a possible discussion will takes us further to the field of pragmatics in order to understand irony. At the basis of the domain of pragmatics lies the simple statement "What is said is not what is meant", this being the very definition of irony. The meaning is not to found explicitly, at the level of words, but rather implicitly, through processes of deduction. All conversations or exchanges of messages involve some cooperative efforts from both interlocutors. It also helps for them to share as much common ground as possible, be acquainted with each other's general attitudes, have a mental list of mutual people they know or of topics they have already discussed. Woody Allen's makes good use of irony throughout the whole text (students may actually underline those sentences where irony can be found). This is to anticipate another discussion that will take place later, in the 2nd year, with reference to the way in which a message delivered to the patient may be undermined by the doctor's intonation (paralanguage) or body language (nonverbal communication). Last but not least, as it has been shown in various articles and papers, that, for some reasons, dentists are not so nicely depicted in American movies, students may learn about the way in which Woody Allen chose to describe a dentist in one of his movies, ***Blue Jasmine*** (2013). Again, if time is on the ESP teacher's side, the movie can be played in class, though the role of the dentist in the movie is not an important one. He is a bad guy, but he still mentions an important thing about his profession that allows him to guess the patient's personality and lifestyle just by looking at their mouths: "I was just saying, you can tell awful lot about people when you look in their mouths. Are they conscientious? Are they disciplined? Are they vain? Or careless? You have to know what to look for" (min 39, https://www.imdb.com/title/tt2334873/?ref_=nv_sr_srsg_0). If students are interested in watching other American movies where dentists are mostly described as villains, they can check Andrew Ryan's recommendations: W.C. Fields played a tipsy tooth-puller in

the 1932 comedy short ***The Dentist***, or they can watch ***Marathon Man*** (1976) where Lawrence Olivier was an evil incarnate as an ex-Nazi who tortured Dustin Hoffman by drilling a hole into one of his front teeth (Ryan 2013).

To conclude, we may say that the paper as an attempt to show, by and large, how ESP classes can be adapted to make use of interdisciplinary tools in order to deliver comprehensive knowledge to our students. The demands of the world we live in today are very high and our students have to understand they are going to be successful if they learn to adapt to these needs that are required by patients. Art and science are part of their future profession and therefore they should never say no to art, on the contrary, they should become familiar with all the benefits that come from its knowledge and use. The role of the ESP teachers, from this perspective, becomes even more relevant, as they are the most entitled, as it is the case with Medical schools, to introduce topics related to the large field of medical humanities.

BIBLIOGRAPHY

https://www.tate.org.uk/kids/explore/what-is/impressionism
https://www.bu.edu/dental/2014/08/05/why-art-is-important-to-dentists-dr-neal-fleisher-explains/
https://www.imdb.com/title/tt2334873/?ref_=nv_sr_srsg_0
https://www.centralpark.dentist/new-patients/blog/2018/1/8/the-role-of-art-and-science-in-dentistry/
http://topicsforessay.blogspot.com/2012/01/discuss-about-if-impressionists-had_05.html
Allen, Woody (1978). If the Impressionists had been dentists on https://queen-evie.livejournal.com/157386.html.
Bloom, Harold (1997). The Anxiety of influence. Oxford: Oxford University Press.
Caplin, Robert L. (2021) *Dentistry – art or science? Has the clinical freedom of the dental profession been undermined by guidelines, authoritative guidance and expert opinion?* in British Dental Journal, volume 30 (6). - https://www.nature.com/articles/s41415-021-2726-4.
Dalin, Jeffrey B (2002). The science and art of dentistry on https://www.dentaleconomics.com/science-tech/cosmetic-dentistry-and-whitening/article/16386186/the-science-and-art-of-dentistry.
Ryan, Andrew (2013). Why dentists are definitely not in love with woody Allen's latest flick on https://www.theglobeandmail.com/life/the-hot-button/were-not-monsters-dentists-complain-after-latest-evil-movie-depiction/article13593001/
Shahmolthy, Nazanin (2013). Woody Allen and the art of dentistry on https://adelaidedental.ca/blog/dentist-toronto/woody-allen-and-the-art-of-dentistry/.

THE RECONTEXTUALIZATION OF FOLKLORE IN THE CREATION OF THE PROSATOR VLADIMIR BEŞLEAGĂ

Mariana COCIERU, PhD, Senior Scientific Researcher, Romanian Philology Institute „Bogdan Petriceicu-Hasdeu", Ministry of Education, Culture and Research of the Republic of Moldova

Abstract: In its essential moments, the respective approach proposes an ample and competent analysis of the modalities of assimilation of the folkloric constituents, with the emphasis placed on the interpretation of the original meanings. Interesting are the author's observations on the functionality of the ethno-folkloric elements passed through the re-contextualization phase; the impact that these elements have on the modern reader; of their importance in the structure of the literary work, in revealing its aesthetic valences. The author investigates the ethno-folkloric constituencies harnessed in the texture of prose by V. Beşleagă. The Bessarabian writer represents the model of well-documented author in the popular mentality secrets, focused to play naturalness and the natural of human existence, using native expressions of peasant, focusing on shenanigans of country life, and experiencing the mythical mysticism, paganism, which, transfigured, creates a state of ineffable alternatively, difficult to grasp the uninitiated. The frequent appeal to the folkloric components in the narrative substance of the literary texts of the 1960s demonstrates the ability of writers to resist through culture, through the phenomenon of preserving the Romanian identity, despite the alienation policy promoted by the party.

Keywords: folklorism, aesthetic transfiguration, motif, folkloric symbol, image, ethno-folkloric constituents.

Eminentul prozator basarabean Vladimir Beşleagă aparţine pleiadei literare „întoarcerea la izvoare" (M. Cimpoi) sau la „origine", care în plan mitologic, ne atenţionează Mircea Eliade, „ne îngăduie să trăim din nou timpul în care lucrurile s-au manifestat pentru prima oară, [şi – *n. n.*] constituie o experienţă de o importanţă capitală pentru societatea arhaică" [1, p. 33]. Iar, în plan literar, constată exegeta Ana Ghilaş, „presupune revenirea la anumite teme, motive tradiţionale (*recte* etnice), plăsmuirea personajelor de factură folclorică şi o întoarcere (firească) sau o re-descoperire a modelului romanului românesc interbelic pe linia lui Camil Petrescu (Aureliu Busuioc, *Singur în faţa dragostei*) şi cea a lui Mihail Sadoveanu (Ion Druţă)" [2, p. 135]. Modelul etnoepic „bonus pastor" (Dan Mănucă) este unul dominant în contextul literar din Republica Moldova, manifestându-se prin: „îmbinarea liricului cu epicul, întoarcerea spre axiologia populară, accentuarea elementului rustic (devenit acum, la această etapă, «probleme ale satului»), ţăranul (acum: săteanul, omul de la ţară) ca păstrător al tradiţiei, simbioza dintre mit şi realitate, simbolurile specifice: satul, casa, focul din vatră ş. a." [2, p. 135].

Etnologul Victor Cirimpei în studiul *Vladimir Beşleagă: naturaleţea şi comicul vorbirii populare* realizează o investigaţie originală a pătrunderii elementelor folclorice

în creaţia prozatorului: „în formarea-«zidirea» ca scriitor [...], piatra de temelie, fundamentul (de pe când era copil, încă neştiind să citească) aparţine culturii populare orale, cu versuri folclorice pentru copii, colinde, pluguşoare de Anul nou; cu fermecătoarele basme/poveşti, pe care le asculta cu încântare din gura consătenilor-ţărani; [...] marginea de pornire totuşi, spre scriitorie, rămânând bogata şi fermecătoarea cultură a creaţiei populare, cu firescul vorbelor ei, presărate ici-colo, după imperativul situaţiei, cu sprinţare seminţe comice” [3, p. 215].

Criticul literar Andrei Hropotinschi va remarca că Vladimir Beşleagă, pornind „de la folclor, desfăşoară acţiunea în plan real şi fantastic, până când acestea se suprapun şi se realizează un întreg bine structurat, cu un ritm şi un puls al său interior. Autorul creează un roman cu probleme intime, poetic, care la ora actuală are o deosebită căutare...” [4, p. 179].

În lucrarea *Destine transnistriene* scriitorul Vladimir Beşleagă face dezvăluiri biografice legate nemijlocit de preferinţa sa pentru cultura populară orală. Bunăoară, anii de studenţie l-au determinat să înţeleagă „cât de frumoasă şi plină de miez este limba vorbită”, cât de adâncă poate fi în înţelepciunea poporului filosofia vieţii, destinul existenţial şi aspiraţiile oamenilor simpli [5, p. 3]. Începând cu anii ’60 va întreprinde primele cercetări etnologice în satul de baştină şi prin împrejurimi, înregistrând o „întreagă tolbă de fonograme ale rudelor, vecinilor mei care demult s-au călătorit...” [5, p. 3]. Prin urmare, interviurile realizate cu cei 12 consăteni din Mălăieşti îl apropie pe scriitorul Beşleagă de cercetătorii folclorişti, instruiţi a deseca istoriile de viaţă ale informatorilor de folclor şi capabili de a pune adecvat accentul pentru a scoate din anonimatul istoriei frumoasele tradiţii şi obiceiuri practicate de strămoşii noştri cu ocazia unor sărbători familiale şi calendaristice, diversele mostre ale patrimoniului cultural intangibil, dar şi surprinzătoarele povestiri orale (naraţiunile personale) din trecutul tragic al neamului românesc.

Debutul său literar, după cum afirmă însuşi prozatorul, s-a realizat odată cu apariţia culegerii de povestiri *La fântâna Leahului* în 1963 (deşi în 1956 publicase câteva povestioare pentru cei mici într-o cărţulie intitulată *Zbânţuilă*). Chiar de la bun început se poate observa că Vladimir Beşleagă leagă firul celor şase naraţiuni, incluse în volum, cu vorbirea orală, înserând la momentul oportun lexeme, diverse „ziceri” populare proprii prozei folclorice: „să ne vedem ajunşi pe deal, că încolo om zbura ca vântul şi ca gândul” [6, p. 15]; „boierul a dat în cai şi s-a dus, numai foc şi pară” [6, p. 27]; „un bate-drumuri”, „un fluieră-vânt”, un „papă-lapte” [7, p. 33]; „ne-au căzut oaspeţi în prag” [7, p. 36]; „mi s-a urât mai rău decât de mere pădureţe” [7, p. 43]; „zăblăul” [7, p. 47]; „dar gura lumii parcă poţi s-o astupi?” [8, p. 66]; „picătura cât de mică, dar <...> şi piatra o sparge”, „să le spună câte-n lună şi în stele” [8, p. 67]; „vulpea îşi şterge ea urmele cu coada, dar tot se vede dincotro a venit” [8, p. 74]; „te-o apucat rusaliile ori ce ţi-i?” [8, p. 75]; „bârneţul”, „huştiuliuc! – cu capul în jos” [9, p. 79]; „spune încet că nu dau tătarii” [9, p. 80]; „s-a năpustit cu o falcă-n cer şi cu alta în pământ”, „să plângă în şapte rânduri de lacrimi”, „venise toamna şi trebuia să numărăm bobocii” [9, p. 82]; „parmaclâc!” [9, p. 89] ş. a.

Descendent din mediul rural, va pune accent şi pe legătura omului cu pământul, a omului cu vegetalul. În povestirea *Glas de frunze* doi tineri plantează un plopuşor în ţărână. Pământul, element al belşugului şi fertilităţii, drept – „mamă bună a toate şi a tuturor", constată prozatorul, îl însufleţeşte, dăruindu-i seva – „fiorul sfânt al vieţii" [10, p. 5]. Ca viziune mitică, imaginea pământului-mamă este reprezentată de o zeitate primordială, după cum ne atenţionează Romulus Vulcănescu – „cu puteri discreţionare de viaţă şi de moarte asupra oamenilor şi duhurilor pământului, i se pretează un cult deosebit; nu este o zidire neînsufleţită, ci vie". În concepţia populară românească este „aceea a *figurării antropomorfe*, ca o zeitate numită *Pământul-Mumă,* este cea mai evoluată sub raport magico-mitic" [11, p. 443]. Pământul din ritualurile folclorice şi religioase s-a materializat în concepţia populară a românilor într-un adevărat cult („în care asimilează elemente de cult al morţilor, de cult al maternităţii, de cult al fecundităţii şi al fertilităţii" [11, p. 443]).

Prin formula „Să te înalţi până la soare, plopuşorule drag" [10, p. 6] se preconizează stabilirea prin intermediul arborelui a unei axe cosmice dintre pământ şi cer, a unui centru al lumii care în ritualurile magice ale popoarelor lumii are ca temă fundamentală ascensiunea, dorinţa de comunicare cu universul de dincolo, imperceptibil pentru condiţia umană obişnuită.

Plopul în plan simbolic „are în el ceva tainic, datorită mai ales însuşirii frunzelor sale de a tremura chiar şi pe timp aparent liniştit" [12, p. 145]. În creaţia populară orală, plopul are conotaţii negative: „*Atunşi tu să fii nireasă,/ Când a faşe plopu mere/ Şi răchita jişinele*" [13]; „*N-aş avea necazuri multe,/ De-aş trai ca bradu-n munte,/ Da trăiesc ca plopu-n vale,/ Necăjit şi plin de jale*" [14]. Este arborele blestemat de însăşi Maica Domnului: „*Sfânta Maică a lui Isus/ Rătăceşte-n jos şi-n sus,/ Pe câmpia unui râu,/ Printre grâie pân' la brâu./ Cată loc să odihnească/ Şi pe fiul sfânt să-1 nască./ Sub un plop cu frunza deasă,/ Jos, pe pajişte se lasă./ Plopul frunza-şi tremura –/ Maica pace nu-şi afla./ Tulburată-i maica sfântă/ Şi din grai astfel cuvântă:/ – Alelei! Plop ne-ndurat,/ Fi-ţi-ar neamul blestemat/ Şi de mine pe pământ,/ Şi de Dumnezeu cel sfânt!/ Frunza ta să nu stea-n loc,/ Bată-se mereu în joc/ Şi la soare şi la lună/ Ca bătută de furtună!...*" [15. A se vedea: 16]. El este un vestitor de rău augur: „*Foicica, flori domneşti,/ Plopule, de ce jeleşti?/ Au vreo pacoste cobeşti?/ Ori de moarte mă vesteşti?*" [12, p. 145]. Asociat cu jalea şi singurătatea se va contura în povestirea *Glas de frunze*, asemeni poeziei eminesciene *Pe lângă plopii fără soţ,* din vegetalul-complice al dragostei în simbolul iubirii neîmpărtăşite. În faţa despărţirii celor doi tineri: a fetei frumoase „de-ai fi jurat că anume aşa trebuie să arate zânele din poveşti" şi a flăcăului „cu ochii plini de foc şi fruntea strălucind", frunzele plopului rămân să şoptească mereu acelaşi „cântec tainic şi plin de vrajă, ce-l zicea odată flăcăului în straie ostăşeşti şi fetei aceleia zvelte, cu două cosiţe grele, de mătase, pe piept" [10, p. 12].

Drumul care-l însoţeşte pe Petrea (*Drumul viselor),* când acesta pleacă la învăţătură, prin procedeul de personificare ia proporţia unui personaj antropomorf: drumul „dormea plin de urme", „dar când caii au luat-o din loc, el a tresărit ca trezit din somn, s-a scuturat uşor de praf, stârnind nouraşi albi, şi s-a aruncat sub roţile căruţei", „odată ce pornise din loc, de acum nu mai avea de gând şi nicicând să se oprească a sta la

taifas şi mâna tot înainte" [6, p. 13]; „ajungând lângă fântână, se ferea oleacă la dreapta, temându-se parca să nu tulbure liniştea apelor din adânc, apoi iar pornea zburdalnic înainte", „fugind o bucată de loc, drumul se plictisea să tot meargă drept înainte, dintr-o dată se repezea în stânga" [6, p. 14] etc.

Despărţirea de casa părintească – „cuibul drag al copilăriei şi visurilor lui" Petruţă, reprezintă unul din momentele cele mai dificile din viaţa personajului principal (*Drumul visurilor*): „şi casa cată în altă parte, ca şi mama" [6, p. 15]. Casa, din punct de vedere antropologic, reprezintă centrul în care omul se simte cel mai comod şi mai aproape de Dumnezeu. Între casă şi figura mamei se realizează o osmoză care nu poate fi dispersată, cele două simboluri fiind prezente nemijlocit în copilăria şi existenţa de mai târziu a fiecărui om. Revenirea acasă din peregrinări coincide simbolic cu mişcarea circulară în timp şi spaţiu, refacerea „unui traseu parcurs în sens invers" [12, p. 80], întoarcerea la origini, în punctul iniţial. Aceeaşi conotaţie o are şi drumul care i se pare lui Petrea că „poate fugi şi înainte, şi înapoi în acelaşi timp", spre deosebire de omul care „ştie doar calea înainte, tot înainte, căci numai aşa trăieşte" [6, p. 18]. Toate drumurile-întoarceri sunt îndreptate spre casa părintească, care semnifică „primul nostru colţ din lume, primul univers", „permanenţa unei spiritualităţi", „punctul de plecare", dar şi „de convergenţă" [17, p. 25] al celor plecaţi. Iar orice întoarcere se confruntă cu „umbra simbolică a «drumului fără întoarcere», la care este supusă orice fiinţă umană" [12, p. 81].

Transfigurat artistic de către V. Beşleagă în prozele sale, spaţiul folcloric ia forma unui *axis mundi* de care te simţi legat prin anumite legităţi nescrise: „Ca şi în cazul vecinătăţii, nu este indiferent dacă aparţii unui sat sau altuia. Casă, vecinătate, sat sunt tot atâtea locuri de un cuprins tot mai larg, cărora omul le aparţine şi prin care el într-un anume fel există şi se defineşte. Aceasta face ca mentalitatea generală a satelor tradiţionale să nu îngăduie părăsirea nu numai a casei şi vecinătăţii, dar nici pe aceea a satului din care omul îşi trage substanţa, care îi dă putere şi sănătate, mai mult decât atât, îi dă libertate şi certitudine" [18, p. 41], de aceea personajele plăsmuite de prozator se simt bine, asemeni ţăranilor noştri, în locurile de obârşie. Metonimic, casa şi locul pe care este ridicată aceasta obţin formula unui spaţiu sacru, benefic, graţie tradiţiilor moştenite din moşi-strămoşi. Casa e punctul terminus la care aspiră şi revine bunelul lui Isai din *Zbor frânt*, după peregrinările sale în Galiţia: „a scăpat de toate şi a venit acasă şi numai dorul de casă l-a dus şi l-a ajutat — dorul de casă. Iar când era acolo departe, uneori prin trăsnetul împuşcăturilor şi asurzenia tunurilor i se năzărea că aude cum curge Nistrul, cum fâşâie şi grăieşte apa lui şi atunci dorul de casă îl strângea mai tare de inimă şi nu putea sta. Iar la urmă după ce mântuia de povestit întindea picioarele înainte, se uita la dânsele şi se gândea că, aşa slabe cum sunt, dacă ar trebui să vie de la marginea pământului tot ar veni acasă, ar veni aicea să moară, că prin străini n-ar putea să moară" [19, p. 35-36]. Dorul bunelului de casă, dar şi dorinţa nestăvilită de a muri acasă, pot fi explicate din punctul de vedere al unui principiu ontologic ancestral: „Iniţial, locurile de înhumare erau sub casă sau în apropierea casei pentru ca spiritul strămoşului să ocrotească în continuare familia şi gospodăria" [12, p. 38]. Prin urmare, bunelul e determinat ca după trecerea în lumea cealaltă, să fie cel care va avea grijă în

continuare de nepoţii săi pentru care a fost ca un tată: „Ce avea dădea la băieţi, lui Isai, lui Ile, că le rămăsese ca şi tată şi trebuia să aibă grija de ei. Numai acasă vroia să moară. Că, zicea, în casa asta m-am născut, din pământul ista am crescut, cu apa asta m-am adăpat — şi tot în pământul ista vreau să mă duc şi să mă fac nimic. Iar când ziceau băieţii că, vorba ceea, în natură nimic nu se pierde [...], bunelul mijea ochii şi grăia în şagă: «Dacă-i aşa, apoi cineva, vreun strănepot dintr-al zecelea rând are să beie ori are să mănânce din ţărâna mea şi are să mă vizeze şi dacă are să se ducă şi el pe undeva departe prin lume, prin străini, negreşit are să simtă că-l trage acasă şi are să vie şi el ca mine, măcar şchiop, pe jos are să vie acasă şi aşa nu ni s-a stinge neamul niciodată...»" [19, p. 36], astfel împlinindu-se o „«reîncărcare a bateriilor energetice», în vederea unui nou început, a unui nou ciclu, a unei noi evoluţii (*regressus ad uterum*, întoarcerea la pământul-mamă, întoarcerea «acasă» etc.)" [12, p. 81].

Revenind la povestirea *Drumul visurilor,* observăm că Petrea e măcinat de gândul că omul nu poate să plece unde-l cheamă visurile lui şi totodată să rămână acolo „unde-i pragul, de pe care a căzut întâia dată şi şi-a făcut primul cucui, unde-i copacul, în care s-a căţărat până în vârf, acolo unde orice palmă de loc o cunoaşte şi-l cunoaşte" [6, p. 15]. Prin urmare, prozatorul în scrierile sale nuanţează legătura ontologică a umanului cu locurile de obârşie, dezvăluind la momentul oportun şi trăirile, mustrările de conştiinţă ale personajelor privind momentul ruperii de origini.

În romanul *Ignat şi Ana*, casa devine un laitmotiv al naraţiunii. Pe de o parte, casa, proaspăt construită ajunge a fi cauza disensiunilor dintre Ignat şi conducerea satului, care i-a hotărât soarta, urmărind a le demola rodul muncii de trei ani. Pe de altă parte, casa pare să se ruineze din interior, din cauza neînţelegerilor dintre cei doi soţi, a lipsei de comunicare, dar şi a copiilor la care visau cu atâta ardoare la începutul căsniciei şi pe parcursul celor trei ani. Cu toate acestea casa e cea care „îl întâmpină răbdătoare: l-a aşteptat să vie, să-i audă paşii — de, se săturase şi ea de atâta singurătate" [19, p. 254]. Tot ea e cea care încearcă să-i aline suferinţele personajului, iniţiind o investigaţie psihologică: „Calcă cu ochii în pământ, dar simte alături, naltă şi mare, casa... De ce eşti abătut, stăpâne? Te-ai întors şi nici te-ai uitat la mine! Ai trecut pe alături parcă nici aş sta aici, ridicată de braţele tale şi ale femeii tale şi ale tuturor acelora care au sărit să vă ajute. Ori îţi pare rău că-s atât de frumoasă şi-ţi amintesc de visele ce le-aţi urzit amândoi cu Ana serile când lucraţi până târziu? Cădeaţi de oboseală şi adormeaţi morţi pe patul înjghebat din scânduri, pus sub fereastră pe câteva cărămizi să nu vi se bage broaştele-n aşternut... Se aştepta să audă vorba asta de cum o văzu, ca aievea, pe Ana" [19, p. 257-258]. Uzitarea procedeului personificării este relevantă pentru apropierea autorului de creaţia populară, intenţionând să reliefeze perspectiva mitologică de percepere a lumii de către omul simplu: „Din foarte fertilul sol al animismului primar îşi trage rădăcinile personificarea folclorică şi literară. Omul primitiv identifica natura umană cu cea animală, admiţând transferul fiinţei umane în animal, plantă, obiect al naturii însufleţite" [20, p. 172].

De ruinarea casei sunt legate şi câteva vise ale personajelor principale. Bunăoară, visul Anei în care se prăbuşeşte peretele din spate în care a zidit o cărămidă Petrea. În credinţa populară surparea casei are conotaţie negativă, iar visul e unul premonitoriu

pentru realitatea care urmează a se împlini. În visul lui Ignat, casa este luată de un vârtej.

În romanul *Ignat şi Ana* autorul foloseşte material concret folcloric care sugerează „cuprinderile unui zbucium general uman, vechi de când lumea, căci oare în care timpuri omul nu s-a gândit la urmaşul său, la cel ce-i va continua viaţa, neamul, idealul, fapta? Şi reuşita prozatorului se conturează anume datorită împletirii faptului concret de viaţă contemporană cu exemple auzite din bătrâni, oferite de folclor, cu cele înmagazinate în înţelepciunea populară, exemple despre rostul vieţii omeneşti continuate prin urmaşi" [21, p. 317]. Motivul copilului, al pruncului mult dorit, atât de frecvent în basmele noastre folclorice, dar şi în miturile cosmogonice, e un „simbol ecumenic al începutului, al lucrului nou, al vieţii totale, al evenimentelor excepţionale, al trăiniciei, al eternităţii" [22, p. 420].

Abordând complexitatea geografiei de valorificare a arhetipului *copilului*, M. Eliade remarcă că acesta poate fi regăsit „nu numai în mituri şi legende, dar şi în alchimie, în gnoză, în superstiţii, el reapărând, aşa cum remarcă Jung într-un studiu recent [C. Jung şi K. Kerény, *Einführung in das Wesen der Mythologie* (Amsterdam-Leipzig, 1941), p. 117 sg.], în anumite viziuni neurotice, vise etc." [22, p. 420]. Ipostaza legată de viziuni şi vise apare de câteva ori în romanul *Ignat şi Ana*. Protagonistul îşi imaginează copilul aievea: „Întorcându-se într-o duminică din sat, Ignat grăi a joacă: măi tu, măi! Ce faci acolo? Ana venea de la cuptoraş cu un clit de plăcinte: dar cu cine vorbeşti, bărbate? — Ia cu copleşul cela... Bag' seama să nu rupi perele că-s verzi. — Care: copleş? Care: pere? Îl privi nedumerită Ana. — Cum: care? Băiatul nostru. Nu vezi că se-ntinde la pomi ca un ieduţ? Ana plecă ochii, apoi acoperindu-şi faţa cu braţul fugi în casă..." [19, p. 254]. Reluat spre sfârşitul romanului, atunci când i se confesează unei musafire, pe care o cheamă tot Ana, Ignat mărturiseşte că în momentele dificile ale vieţii de familie, imaginea unui băieţel îl salvează: „— Mi se năzărea că-1 văd jucându-se în drum, de-a harbujeii, ori fugind prin curte călare pe-o nuieluşă, nechezând în gura mare cum fac toţi copiii. Ori căţărându-se prin pomii din faţa casei... De se întâmpla Ana pe aproape şi mă vedea dus pe gânduri, trecând pe alături fie cu o căldare cu nisip, fie cu altceva, se oprea mai încolo şi mă privea. Nu mă uitam spre dânsa, dar îi simţeam privirea... Mă luam cu năzărirele mele şi-n câteva minute cât stăm aşa, mi se făceau la loc puterile, ca prin vrajă..." [19, p. 368]; „măi tu măi, un' te cataări? Lasă perele-n pace, nu vezi că-s verzi? Ana se uita la mine ca la un smintit, apoi când pricepea că strig la cineva să nu se urce-n pomii noştri tineri care abia se înfiripau şi nici vorbă să aibă fructe, râdea şi ea şi mă întreba: dar la cine strigi? — Cum: la cine? La băieţelul nostru... Se uita la mine, zâmbea vinovată, apoi se lipea de mine: las' că o să-1 avem... o să fie frumuşel, bucălat, rotunjor şi voinic ca tine... Tot aşa trăiam cu nădejdea, în aşteptarea lui: că vine, că trebuie să vină, n-are cum să nu vină..." [19, p. 369].

Altă dată, vedenia copilului îl urmăreşte în vis. Supunând analizei momentul respectiv, s-ar părea că prozatorul a apelat la arhetipul mitic *Copil dobândit dintr-un vis*, prezent în basmele româneşti şi care face parte din grupajul *Naşteri miraculoase*, reprezentând unul din elementele cu încărcătură spirituală din scenariul mitic [23, p. 15]. Bunăoară, în basmul *Povestea Ţiganului*, un împărat visează că va avea un copil şi se va numi Frumosul Lumii. Ori în romanul *Ignat şi Ana*, protagonistul îşi visează băieţelul

„cocoţat pe gard", „cu părul ciufulit, gata s-o rupă de fugă". După jocul mai mult mimat, iniţiat între cei doi, Ignat şi băieţelul acestuia, intervin mai multe momente fantastice, din convenţionalul visului, dar şi al basmelor. Jucăria închipuită, pe care o meştereşte Ignat, mai mult prefăcându-se, fiind descoperită de băieţel în traistă, îşi ia zborul, având asemănarea unui avion sau fluture, care e de fapt un ceva care are aripi şi elice. Alergatul peste garduri transcende într-un zbor peste dealuri şi câmpii al băiatului, urmat de Ignat, înfricoşat de gândul că şi-ar putea pierde, în această cursă în urma „fluturelui de fier", copilul pe care „l-a aşteptat atâta timp, l-a dorit atât de mult". După cel scapă din vedere şi începe să plângă, plânsul în vis simbolizând „o ispravă paradoxală a minţii: e *meta-noia*, adică saltul minţii dincolo de sine, în alt plan al înţelegerii" [12, p. 145], îl zăreşte într-o alee aplecat asupra unei broaşte ţestoase, care nu este una vie, ci de piatră (broasca ţestoasă din vis e un simbol al sacrului, capabil de a prezice viitorul).

Când vrea să-l apuce de mână şi să-l ia cu dânsul, braţul copilului se frânge şi copilul se desface în bucăţi. Supus unei analize, acest moment semnifică destrămarea visului la care a aspirat protagonistul timp de trei ani de când s-a căsătorit. Aflat în faţa acestui dezastru şi deziluzionat, Ignat observă ceva mai încolo o bătrână, care nu este altcineva decât bunica, privindu-l în tăcere şi clătinând semnificativ din cap, îi sugerează tacit ca să-şi aducă aminte povestea, în care cu ajutorul apei închegătoare şi învietoare sunt întrupate şi înviate fiinţele decedate şi dezmembrate. Fiind întrebată de Ignat de unde ar putea face rost de aceste ape, bătrâna îl sfătuieşte să le caute în ochii lui şi ale soţiei lui, acestea fiind lacrimile. Lacrimile bărbatului şi ale femeii sunt în stare împreună să însufleţească visul risipit şi descompus. După ce întrupează copilul, scăldându-l cu lacrimile sale, dar care rămâne încă neînsufleţit, Ignat îşi aduce aminte vorbele bătrânei: „să amesteci lacrimile tale cu lacrimile femeii – numai atunci are să învie!" [19, p. 410]. În plan simbolic, „lacrimile fierbinţi ale durerii, implorării şi disperării reprezintă o conjuncţie a focului şi a apei. Se poate vorbi de o adevărată «alchimie» simbolică a lacrimii, izvorâtă din focul inimii, devenind stihie acvatică eliberatoare şi purificatoare, ca, în cele din urmă, să se cristalizeze într-un conglomerat salin. Există o omologare mito-simbolică, aproape universală, a lacrimii cu apele cereşti: cu picăturile de rouă sau ploaie. În mitologia egipteană, omul (*erme*) este născut din lacrima zeului solar Rê" [12, p. 85]. Izvorâte din ochi ca simbol al cunoaşterii şi al principiului creator, lacrimile vărsate de Ignat obţin proprietăţi magice de întrupare. Însuşi plânsul, ca rezultat al curgerii picăturilor saline din globul ocular, asociate celor de ploaie, obţine valenţe oculte. În cultura egipteană, zeul Osiris învie graţie lacrimilor vărsate de Isida şi Nefida [12, p. 144-145].

În roman este transstilizat şi simbolul „copilul orfan" reprezentat de fetiţa care stă în spital cu Ana. Rămasă de mică fără mamă, copila se ataşează de protagonistă, încercând în diverse discuţii să o consoleze, să-i alunge singurătatea şi starea depresivă. Prin urmare, prozatorul apelând la simbolul orfanei, miza pe imaginea „copilului prin excelenţă, adică a copilului primordial, în absoluta şi invulnerabila lui singurătate cosmică, în perfecta lui *unicitate*" [22, p. 422]. „Orfanul", în concepţia lui Mircea Eliade, coincide cu „crearea Cosmosului, crearea unei lumi noi, o nouă epocă istorică (Vergil), o «viaţă nouă» în orice nivel al realului" [22, p. 422]. Apariţia unui astfel de copil este

relaţionat cu timpul mitic, sacru, ritualic: „a fost odată ca niciodată...", „odinioară", „în acel timp", „atunci", „cândva demult, când se potcovea ţânţarul cu nouă zeci şi nouă de ocale de fier la un picior", „în vremea de demult", „era odată", „pe timpul când" etc. şi evocă întotdeauna momentul începuturilor. Deloc întâmplătoare e şi povestea pe care i-o relatează orfana Anei despre nişte oameni care nu aveau copii: „cică, erau odată un om şi o femeie şi, tot aşa, n-aveau copii... le era urât la amândoi singuri în casa lor, încât de la o vreme femeia nu mai poate şi zice: măi omule, fă ce-i face, du-te-n lume şi să nu te întorci acasă fără copil..." [19, p. 315-316].

Apelând în plan comparativ la proza sadoveniană, în care aducerile-aminte ale personajelor extind spaţial timpul, apropiindu-l de cel mitic, vom observa că şi în romanul lui Beşleagă „trecutul transcende din real într-un câmp al imaginarului, înscriindu-se prin aceasta într-o perspectivă lirică: una care face din amintire o rampă spre mit" [24, p. 103] şi ce e mai evident – că hotarele dintre proiecţiile temporale dispar, executându-se în acest fel o percepţie deschisă a timpului sau a unui timp constant: „Pe fundaluri nesfârşite ca acestea, depărtările se apropie, dând impresia unui prezent continuu. – Şi invers, realităţi imediate se proiectează în trecut" [24, p. 119], de aceea şi în *Zbor frânt*, dar şi în *Viaţa şi moartea nefericitului Filimon sau anevoioasa cale a cunoaşterii de sine,* delimitarea hotarelor dintre vis şi realitate, dintre prezent şi trecut (aducerea-aminte) e dificil de sesizat. Planarea între trecut şi prezent prin intermediul catalizatorului – *apa* reprezintă în romanul *Zbor frânt* puntea dintre timpul desfăşurat aievea şi cel mitic.

În romanul *Zbor frânt* prozatorul Vladimir Beşleagă înserează o credinţă populară despre vuietul râului Nistru: *„au gemut adâncurile toate [ale Nistrului – n. n.] – aşa geamăt că s-a auzit departe pe apă, peste amândouă malurile, de a ajuns tocmai în sat, şi s-au oprit nişte femei care treceau pe drum de la fântână ori de unde-or fi venit, de s-au uitat una la alta: «Ai auzit cum a urlat Nistrul?» «Am auzit, fa» «Să ştii că vrea cap de om» «D-apoi aşa-i el, fără asta nu poate». «Doamne sfinte, păzeşte şi apără...». Şi-au făcut cruce şi s-au dus mai departe-n drumul lor...*" [19, p. 158]. O variantă a credinţei la care a recurs prozatorul, numită *Cînd raji Nestru*, a cules şi cercetătorul Victor Cirimpei: „în august 1987, în satul Pârâta, pe stânga Nistrului, ceva mai sus de Mălăieştii scriitorului, de la un moş de 80 de ani: *Când raji Nestru, trebî s' sî-neşi cariva* [...]. *El când raji, şeri cap di om"* [3, p. 217].

O adevărată antologie a expresiilor paremiologice descoperim în romanul istoric *Cumplite vremi* de Vladimir Beşleagă. Cu o deosibită măiestrie artistică, prozatorul a reuşit să îmbine plastic proverbe şi zicători cu diferită tematică şi fond de idei în ţesătura narativă. În îndemn către cititor la lecturarea romanului *Cumplite vremi* prozatorul V. Beşleagă recurge la expresia „*Dar, ca vorba din poveste: înainte mult mai este* (s. n.)" [25, p. 20], caracteristică basmelor populare, cu intenţia bine definită de a predispune cititorul la faptele ce vor fi narate. Fiind un roman istoric, *Cumplite vremi* reprezintă un adevărat depozit al paremiilor istorice şi istorico-sociale, acestea evocând evenimente şi realităţi din trecutul poporului român. Ne vom referi doar la câteva exemple. Expresia populară „*Vodă da, Hâncu ba*", care la răscruci de veacuri şi-a pierdut semnificaţia primară, astăzi desemnează doar nesupunerea unei persoane faţa de alta.

Alcătuitorii *Dicţionarului de proverbe şi zicători româneşti* (Bucureşti-Chişinău, 2001), Gr. Botezatu şi A. Hâncu, în prefaţa ediţiei argumentează caracterul bivalent al acestei expresii: „... are două nuclee tematice şi două valori semantice: istorică şi socială – doi agenţi istorici neordinari se văd implicaţi în colizie la cele două niveluri – temporal (fondalul istoric) şi social (conflictul dintre Vodă şi boierul răsculat la 1672 Mihalcea Hâncu cu tovarăşii săi de luptă)" [26, p. 8]. În colecţia de *Proverbe şi zicători* din seria *Creaţia populară moldovenească* (în 16 volume), carte apărută sub îngrijirea regretatului Efim Junghietu, găsim aceeaşi menţiune pentru geneza acestui proverb: „Expresia a apărut în legătură cu răscoala ţărănească de la 1671, condusă de banul Mihalcea Hâncul din Orhei şi serdarul Apostol Durac din Lăpuşna împotriva domnitorului Duca-Vodă. Se spune că aceste cuvinte le-ar fi spus banul Mihalcea" [27, p. 21]. Pornind de la documente şi cronici, prozatorul V. Beşleagă include proverbul dat în ţesătura romanului său raportându-l la realitatea istorică evocată:

„– Şi, zici, că i-aţi chelfănit bine pe greci, sfinţia ta?

– *I-am bătut măr*! (s. n.) [din categoria: *Relaţii, situaţii*. A se vedea: „A bate măr" în 26, p. 174]. Până la urmă l-am scos şi pe Duca din curte, cu toate că avea un turc mare de la împărăţie şi-l ţinea tot pe lângă dânsul, socotind că nu vom îndrăzni să-l dăm afară din ţară. Dar l-am dat. Cu tot cu turc l-am dat. Am trimes doisprezece dintre noi, aleşi anume, şi i-au spus lui vodă, fiind de faţă şi turcul: să te duci cu tot cu greci! Vodă zicea: «Da! O să vă căraţi voi de aici!» Iar Mihalcea Hâncul îi răspunde: «Ba, măria ta, ai să te cari!»

– Cum spune zicala: *Vodă da şi Hâncu...* (s. n.).

– Numai că aşa: *Vodă: da şi Hâncu: ba*! (s. n.) Aşa a fost, că eram acolo şi am auzit cu urechile mele..." [25, p. 66; A se vedea: *„Vodă da, Hâncu ba", „Vodă vrea şi Hâncu ba"* în 26, p. 138].

Un alt exemplu concludent de paremie istorică este zicala „*A trece prin foc şi prin sabie*" [277, p. 97], pe care prozatorul o asimilează pentru a prezenta epoca: „Şi, când ne-am lovit cu turcimea şi tătărimea, ne-au spart şi ne-am împrăştiat care încotro, scăpând cu fuga... Era iarnă, ger, lumea bejenită pe la păduri. Mulţime, răzmulţime s-au prăpădit. Că păgânii *au trecut* ţinuturile noastre *prin foc şi prin sabie*... (s. n.)" [25, p. 67; A se vedea*:* „*A trece prin foc şi sabie*" în 26, p. 195].

Paremia „*De când cu boierii*", de asemenea are suport istoric. Relatând povestea vieţii sale şi a numelui său, personajul Ion Ţarălungă zice: „Era mai înainte vreme mare Seliştea: peste o sută de case. Oameni cu stare... De la Movileşti încoace a pornit în scădere. S-au înfipt şi câţiva boieri în coastele satului şi au început să-l strâmtoreze. A rămas vorba: *De când cu boierii*... (s. n.)" [25, p. 362-363; A se vedea: *„De pe vremea lui Ciubăr vodă", „Ca pe vremea lui Lăcustă-vodă", „Ca pe vremea lui Pazvante", „Ca pe vremea turcului", „De când cu zavera"* în 26, p. 137]. În cazul dat, deşi se referă la o realitate istorică, prozatorul foloseşte metoda „citării" sau a „împrumutării" paremiei şi nu o asimilează.

Referitor la proverbul-exclamativ istoric „*Ho! Stai că nu dau turcii*" folcloristul Efim Junghietu face următoarea remarcă: „Turcii şi tătarii năvăleau subit, prădau, omorau, duceau locuitorii în robie. La primul semnal, care vestea despre ivirea lor,

oamenii se grăbeau să se adăpostească în păduri. De atunci a fost pusă în circulaţie vorba: «*Ce te grăbeşti? Doar nu dau turcii!*», care este în uz frecvent şi în zilele noastre, deşi a fost creată cu mai mult de 500 de ani în urmă" [27, p. 19]. Descoperim şi în proza română din Basarabia exemple ale acestei paremii: „Trebuie să ştiţi, că vorba, care-o spunem adeseori: «*Mai încet, că nu dau turcii*» (s. n.) ori «*Mai încet, că nu dau tătarii*» (s. n.) are o reală bază istorică. Numai că mulţi încurcă pe turci cu tătarii. Şi invers. De ce? Fiindcă habar n-au care au năvălit mai întâi..." [28, p. 318-319; A se vedea: „*Ho! Stai, că nu dau turcii*" în 26, p. 137; „*Doar nu dau tătarii*" în 27, p. 66]. În exemplul dat prozatorul V. Beşleagă întreprinde o cercetare de caz încercând să dea o explicaţie a apariţiei acestei expresii, lăsând totuşi să se subînţeleagă că indiferent de poporul care năvălea, românul a fost nevoit să dea bir cu fugiţii.

„*A tăia nasul*" – zicală apărută în urma unui eveniment istoric, despre care aflăm din cronica lui Ion Neculce. Persoanele care se făceau vinovate în faţa domnitorilor sau autorităţilor erau crestate la nas. În *O samă de cuvinte* avem explicaţia cazului prin relatarea legendei despre Nicolae Milescu Spătarul, care a fost supus acestei pedepse în 1653, pentru participarea la complot împotriva domnitorului Ştefăniţă-Vodă. Datorită ieşirii din uz a pedepsei, zicala şi-a pierdut sensul iniţial, obţinându-l pe cel figurat, care a devenit unic. Exemplul depistat în romanul *Acasă* de Vladimir Beşleagă: „Auzi-l? Îşi râde de mine! Las'că-*ţi tai eu nasul*! (s. n.)" [28, p. 437] sugerează intenţia unuia dintre personaje de a se răzbuna pe cel care-l denigrează.

În general, fenomenele negative sunt mai frecvente în conţinutul proverbelor, deoarece din rău poţi învăţa mai mult decât din bine: „*Era păţit şi priceput* (s. n.), părintele Nicodim, şi, cu toate că băutura îl înfierbântase, nu-şi pierdu limpezimea minţii şi nu uitase pe ce lume trăieşte" [25, p. 65; A se vedea: „*Tot păţitu-i priceput*" în 26, p. 224].

Conform mărturiilor scriitorului, dar şi în urma investigării constituentelor etnofolclorice valorificate în ţesătura prozelor sale vom sublinia că V. Beşleagă este un autor bine-documentat în tainele mentalităţii populare, concentrat în a reda firescul şi naturalul existenţei umane, utilizând expresiile neaoşe ale ţăranului, punând accent pe situaţiile comice ale vieţii de la ţară, dar şi experimentând cu miticul, misticismul, păgânismul, care, transfigurate, creează o stare de inefabilitate în subsidiar, dificilă de sesizat unui neiniţiat.

Referinţe bibliografice:

ELIADE, Mircea. *Aspecte ale mitului.* În româneşte de Paul G. Dinopol. Prefaţă de Vasile Nicolescu. Bucureşti: Univers, 1978. 196 + XIV p.
GHILAŞ, Ana. *Romanul lui Vladimir Beşleagă (valenţe psihanalitice)*. În: *Akademos*. 2011, nr. 2(21), p. 135-137.
CIRIMPEI, Victor. *Vladimir Beşleagă: naturaleţea şi comicul vorbirii populare*. În: Cirimpei Victor. *Comicul folcloric, literar, politic-naţional*. Chişinău: Profesional Service, 2013, p. 215-231.
HROPOTINSCHI, Andrei. *Treptele creaţiei – trepte ale măiestriei*. Chişinău: Literatura artistică, 1981, p. 179-183.
BEŞLEAGĂ, Vladimir. *Destine transnistriene*. Chişinău: Prut Internaţional, 2010. 396 p.
BEŞLEAGĂ, Vladimir. *Drumul visurilor.* În: Beşleagă Vladimir. *La fântâna Leahului.* Chişinău: Cartea moldovenească, 1963, p. 13-29.

BEŞLEAGĂ, Vladimir. *Vacanţa.* În: Beşleagă Vladimir. *La fântâna Leahului.* Chişinău: Cartea moldovenească, 1963, p. 30-48.
BEŞLEAGĂ, Vladimir. *Puntea.* În: Beşleagă Vladimir. *La fântâna Leahului.* Chişinău: Cartea moldovenească, 1963, p. 62-77.
BEŞLEAGĂ, Vladimir. *Trei şi un pod.* În: Beşleagă Vladimir. *La fântâna Leahului.* Chişinău: Cartea moldovenească, 1963, p. 78-89.
BEŞLEAGĂ, Vladimir. *Glas de frunze.* În: Beşleagă Vladimir. *La fântâna Leahului.* Chişinău: Cartea moldovenească, 1963, p. 3-12.
VULCĂNESCU, Romulus. *Mitologie română*. Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1987. 706 p.
EVSEEV, Ivan. *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale.* Timişoara: Amarcord, 1994. 221 p.
AFAŞM, 1947, ms. 18, f. 34–35; Delacău – Grigoriopol; inf. E. Pogreban; culeg. V. Serbul.
Arhiva personală, 2003; Cocieri – Dubăsari; inf. Ludmila Cuşnariov, 61 ani; culeg. T. Colac.
Arhiva personală, 1966; Dinăuţi – Hotin; inf. Anghelina Găinuţă, 66 de ani, culeg. V. Bejenaru.
Colinda nr. 93. *Maica Domnului, ospitalitatea şi bunăvoinţa pomilor şi dobitoacelor*. În: Mocanu Maria. *Colinde din sudul Basarabiei*. Chişinău: S. n., 2007, p. 142-144.
CIOBANU, M.; NEGRIU, T. *Dicţionar de motive şi simboluri literare.* Chişinău, 2005. 158 p.
BERNEA, Ernest. *Spaţiu, timp şi cauzalitate la poporul român*. Ed. a 2-a. Bucureşti: Humanitas, 2005. 327 p.
BEŞLEAGĂ, Vladimir. *Zbor frânt. Ignat şi Ana*: *Romane*. Chişinău: Litera, 1997. 420 p.
CIRIMPEI, Victor. *Schiţă de mitologie autohtonă*. În: *Creaţia populară (Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria şi Bucovina)*. Chişinău: Ştiinţa, 1991, p. 150-179.
BUTNARU, Leo. *Pledoarie pentru veridicitate*. În: *Patrimoniu: Almanahul bibliofililor din Moldova*. Vol. 1. Chişinău: Literatura artistică, 1987, p. 316-318.
ELIADE, Mircea. *Drumul spre centru*. Antologie alcătuită de Gabriel Liiceanu şi Andrei Pleşu. Bucureşti: Univers, 1991. 608 p.
BERDAN, Lucia. *Feţele destinului. Incursiuni în etnologia românească a riturilor de trecere*. Iaşi: Editura Universităţii „Al. I. Cuza", 1999. 227 p.
CIOPRAGA, Constantin. *Mihail Sadoveanu. Fascinaţia tiparelor originare*. Bucureşti: Eminescu, 1981. 424 p.
BEŞLEAGĂ, Vladimir. *Cumplite vremi*. Bucureşti: Litera-Internaţional, Chişinău: Litera. 704 p.
Dicţionar de proverbe şi zicători româneşti. Alcătuire, prefaţă de Grigore Botezatu şi Andrei Hâncu. Bucureşti-Chişinău: Litera-International, 2001. 268 p.
Proverbe şi zicători. Alcătuirea, articolul introductiv şi comentariile de E. Junghietu. Chişinău: Ştiinţa, 1981. 320 p.
BEŞLEAGĂ, Vladimir. *Zbor frânt. Acasă*. Chişinău: Literatura artistică, 1980. 550 p.

EVOLUTIONISM FROM A BIBLICAL PERSPECTIVE: AN ANALYSIS OF DENNIS ALEXANDER'S BOOK: "CREATION OR EVOLUTION: SHOULD WE CHOOSE?"

Mihai HANDARIC, Assoc.Prof. PhD, Aurel Vlaicu University from Arad

Abstract: The author of the article "Evolutionism from a Biblical Perspective: An Analysis of Dennis Alexander's Book: Creation or Evolution: Should We Choose?,"[1] discusses the relationship between creation and evolution, explained in the book mentined above. There will be addressed issues related to the biblical hermeneutics proposed by Alexander, who intend to reconciliate those two hypotheses. We will agree that the method proposed is part of the traditional hermeneutics, used in interpreting the sacred text. The biblical perspective on Creation is also discussed from the perspective of Alexander, who states that Scripture is not interested in how it all began, but in why things exist, and that religious truths and scientific truths do not belong to the same field. The simbolic interpretation proposed for the biblical passages, such as John 3 and John 6, ignore the real world described by the same sacred texts. The article evaluates also the assertion from the book regarding the accommodation of biblical authors to the worldwiew of their time, trying to show that this is a reductionist assertion. The book says that by all methods of dating, the earth is much older than creationists claim. In this article, there are suggested alternative explanations for supporting a young universe. It is argued that the universal Flood from Genesis, can be taken as an alternative explanation to the so called scientific natural selection theory.

Keywords: Creation, evolution, Dennis Alexander, Bible, interpretation

Introducere

Lucrarea prezentă este o analiză din perspectivă biblică a cărţii lui Dennis R. Alexander, intitulată: *„Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,”* trad., Ramona Neacşa-Lupu şi Viorel Zaicu, Bucureşti: Editura „Curtea Veche,” 2010, apărută în colecţia *Ştiinţă, Societate, Spiritualitate*, coordonată de Basarab Nicolescu şi Magda Stravinschi. A fost publicată iniţial în limba engleză în anul 2008. Cartea a apărut în cadrul programului “Ştiinţă şi Ortodoxie – Cercetare şi Educaţie,” cu participarea Fundaţiei John Templeton. În acest program se urmăreşte informarea publicului românesc în ce priveşte relaţia dintre religie şi ştiinţă. Proiectul contribuie la o înţelegere cât mai amplă a dimensiunii spirituale a naţiunii române, în contextul civilizaţiei dezvoltate în care ne aflăm.

Autorul cărţii pe care o analizăm este o personalitate cunoscută în domeniu. Dennis Alexander este doctor în biologie moleculară. A fost directorul Institutului pentru Ştiinţă şi Religie „Faraday,“ şi membru al St. Edmund College la Universitatea Cambridge. A fost coordonatorul Programului de Imunologie Moleculară şi directorul Laboratorului pentru semnalizarea limfocitelor la Babraham Institute, Cambridge. A activat ca cercetător la Centrul de cercetare a cancerului din Marea Britanie. A avut o contribuţie deosebită în diseminarea informaţiilor în domeniu, fiind redactor-şef al revistei *Science & Christian Belief* şi membru al comitetului *Christians in Science*. Cărţile lui au avut parte

[1] Dennis Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,* trad., Ramona Neacşa-Lupu şi Viorel Zaicu, Bucureşti: Editura „Curtea Veche,” 2010.

de o receptare pozitivă în rândul criticilor şi a cititorilor. Alexander se concentrează asupra relaţiei dintre ştiinţă şi credinţă, propunând un dialog interdisciplinar dintre cele două domenii, încercând să evite conflictul sau discontinuitatea dintre ele. Printre cărţile pe care le-a mai publicat vom menţiona: *Rebuilding the Matrix – Science and Faith in the 21st Century* (Zondervan, 2001), şi *Beyond Belief – Science, Faith and Ethical Challengers* (Lion Books, 2004).

Probleme în definirea termenului „creaţionism"

Trebuie să apreciem preocuparea autorului de a armoniza textul sacru al Scripturii creştine cu descoperirile ştiinţei. Este de apreciat efortul pe care l-a depus în a găsi elementele comune dintre religie şi ştiinţă. În prefaţa cărţii, el spune: „Am scris această carte mai ales pentru cei ce cred, ca şi mine, că Biblia este din scoarţă în scoarţă cuvântul inspirat al lui Dumnezeu."2 Aceasta scoate în evidenţă dorinţa personală de a-şi justifica credinţa în contextul carierei ştiinţifice pe care o urmează.

Cu toate acestea, simţim nevoia să observăm că în ciuda bunelor intenţii, există mai multe semne de întrebare în legătură cu ce înţelege Alexander prin afirmaţia că Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu. Dorim să arătăm câteva din neajunsurile afirmaţiei sale. Pe de o parte, afirmaţia respectivă îi poate oferi cititorului un sentiment de încredere în bunele intenţii ale autorului, fără să ia în considerare faptul că ceea ce înţelege autorul este diferit de înţelegerea cititorului cu referire la ce înseamnă că Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu. Autorul susţine anumite presupoziţii, care nu sunt împărtăşite neapărat de creştinul tradiţional. Deşi expresia că Biblia, "de la o copertă la alta" este Cuvântul lui Dumnezeu, este specifică creştinilor clasici, dacă vom analiza explicaţiile pe care Alexander le oferă de-a lungul cărţii, acestea par să conteste convingerile tradiţionale creştine, că Biblia oferă atât informaţii corecte atât din punct de vedere spritual cât şi din alte domenii. Vom căuta să arătăm că hermeneutica biblică propusă de Alexander nu este satisfăcătoare pentru creştinul care susţine că întreaga Scriptură oferă informaţii reale şi credibile.

Vom fi de acord cu autorul, când afirmă că: "toţi creştinii sunt, prin definiţie creaţionişti."3 În sensul acesta aduce ca argument versetul din Evrei 11:3, care spune: „Prin credinţă pricepem că lumea a fost făcută prin Cuvîntul lui Dumnezeu, aşa că tot ce se vede n'a fost făcut din lucruri cari se văd." Comentariul pe care îl face vis-a-vis de acest verset, este: "Nu putem ajunge să-l cunoaştem pe Dumnezeu prin credinţă fără să credem şi că el este Creatorul a tot ce există."4

Însă după ce formulează această afirmaţie, Alexander continuă prin a spune că există dificultăţi în definirea termenului „creaţionist." Acest lucru se datorează faptul că termenul este asociat „în mod curent unui set particular de credinţe susţinute de unii creştini, ca şi de unii musulmani şi evrei, ... (care) cred că pământul are 10000 de ani sau

---

2 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p.7

3 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 11.

4 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 11. Vezi Stephen C. Meyer, „The methodological equivalence of Design and Descent: Can there be a Theory of Creation?," în volumul editat de James Porter Moreland, *The Creation Hypothesis: Scientific Evidence for an Intelligent Designer*, InterVarsity Press, 1994, p. 67-112.

mai puţin. Alţii cred că pământul este foarte bătrân, dar că Dumnezeu a intervenit în chip miraculos în diferite stadii ale creaţiei, de pildă ca să creeze noi specii... acesta este genul de credinţă la care se referă termenul "creaţionist."5

Însă în spiritul său reconciliator, autorul spune că „lucrul acesta nu ar trebui să mascheze faptul că în realitate toţi creştinii sunt creaţionişti într-un mod mai fundamental – doar părerile lor despre cum a creat Dumnezeu sunt diferite."6 Considerăm necesar să adăugăm faptul că perspectiva pe care o împărtăşeşte un creştin, referitoare la crearea universului, vorbeşte despre presupoziţiile lui vis-a-vis de autoritatea Scripturii.

Model de interpretare a Bibliei

Alexander propune o metoda hermeneutică de interpretare a Bibliei, pentru a explica relaţia dintre ştiinţă şi textul biblic. El este conştient de faptul că diferenţa în ce priveşte originile universului apare în modul de interpretare a Bibliei. Autorul recunoaşte că "suntem implicaţi cu toţii în interpretare când ajungem la textul biblic."7 În cartea pe care o analizăm, autorul ne propune o serie de principii de bază în interpretare a textului sacru. La prima vedere ele sunt împărtăşite în mare parte de toţi exegeţii tradiţionali ai Scripturii. Printre principiile enumerate amintim: ce tip de limbaj a folosit autorul biblic, genul literar folosit, cunoaşterea audienţei primare căreia i se adresează textul, descoperirea scopului textului biblic, şi care este învăţătura extra-textuală importantă din pasaj?8

Vorbind despre concepţia biblică referitoare la originile universului, Alexander spune că "înţelegerea biblică a creaţiei nu este interesată în primul rând de felul în care au început lucrurile, ci de motivul pentru care există ele."9 Dacă vom analiza textul sacru vom constata că afirmaţia lui poate fi pusă sub semnul întrebării. Textul biblic are pretenţia că explicaţiile oferite în el se referă atât la modul în care au apărut lucrurile, cât şi la motivul exstenţei lor. Vom căuta să explicăm aceste aspecte în următoarele secţiuni.

Argumente în favoarea interpretării simbolice a textului biblic

În explicarea metodei hermeneutice, Alexander face un pas mai departe, căutând argumente pentru justificarea unei interpretări simbolice a textului sacru. În sensul acesta îl dă ca exemplu pe Hristos care din punctul său de vedere ar fi insistat ca ascultătorii Săi să renunţe la abordarea literară a unor afirmaţii pe care El le-a făcut. Din punctul lui de vedere, Hristos "pierdea deseori mult timp încercând să-şi îndepărteze

---

5 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 11-12.
6 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 11-12.
7 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 12. Vezi şi Kevin J. Vanhoozer, *Is There a Meaning in This Text?:The Bible, the Reader, and the Morality of Literary Knowledge*, Grand Rapids: Zondervan, 2009.
8 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 15.
9 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 25.

ascultătorii de o interpretare literală a cuvintelor sale, pentru că, dacă ar fi apucat pe această cale, le-ar fi pierdut sensul."10

Pentru a-şi susţine poziţia, Alexander aduce exemple din Evanghelii: Ioan 3 şi Ioan 6. Referitor la Ioan 3, avem dialogul dintre Iisus şi Nicodim. Domnul îi spune lui Nicodim că oamenii trebuie să se nască din nou. Apoi continuă să afirme că "Iisus a trebuit să-i explice (*interlocutorului Său*) că vorbea despre o renaştere spirituală,"11 nu despre a intra din nou în pântecele mamei pământeşti. Însă autorul minimalizează prin limbajul figurat "naşterea din nou" care trebuie interpretată literal de cititor, precum naşterea trupească.

Pe de o parte îi dăm dreptate autorului, că nu este vorba de o naştere în trup, din carne, ci de o naştere spirituală. Însă Domnul Iisus, în textul acesta face referire clară la existenţa spirituală ca realitate. Este vorba despre lumea pe care noi nu o putem accesa cu simţurile. Ea este diferită de lumea materială. Iisus a insistat în dialogul respectiv că nu se referă la lumea materială - la „carne," ci la lumea spirituală, la spirit, la suflet - care ţine de o altă dimensiune a existenţei. Iisus a afirmat: „Ce este născut din carne, este carne, şi ce este născut din Duh, este duh. Nu te mira că ţi-am zis: „Trebuie să vă naşteţi din nou" (Ioan 3:6-7).

Hristos insistă pe o înţelegere literală a noii naşteri. A doua naştere trebuie acceptată ca un fapt real, nu simbolic. Interpretarea simbolică propusă de Alexander nu se aplică pentru acest pasaj. Versetul revendică o interpretare literală a afirmaţiilor lui Iisus. Trebuie să menţionăm că în *hermeneutica biblică tradiţională, interpretul trebuie să păstreze sensul literal, cu excepţia cazurilor în care textul îl obligă să interpreteze altfel,* pentru că interpretarea literală nu ar avea sens. Sau există situaţii în care textul ne oferă indicaţii clare că trebuie să fie urmată o interpretare simbolică sau de altă natură.

Vom căuta să explicăm mai în detaliu două pasaje biblice, despre care Alexander spune că trebuie interpretate simbolic. În Ioan 3 Iisus se referă la o naştere din duh, literală a fiecărui om. „Iisus i-a răspuns: „Adevărat, adevărat îţi spun, că, dacă nu se naşte cineva din apă şi din Duh, nu poate să intre în Împărăţia lui Dumnezeu" (Ioan 3:5). Afirmaţiile lui Iisus trebuie interpretate literal, însă interlocutorul este atenţionat că este vorba despre o naştere pe un alt plan - din duh, nu din carne.

Această interpretare este susţinută şi în alte texte biblice. Pavel afirmă în 2Corinteni 5:17 „Căci, dacă este cineva în Hristos, este o făptură nouă. Cele vechi s'au dus: iată că toate lucrurile s'au făcut noi." Şi această afirmaţie se cere a fi interpretată literal. Naşterea spirituală – din Duhul este o realitate istorică, experimentată de un credincios, care pe de altă parte, este total diferită de naşterea fizică.

Cel de-al doilea pasaj folosit de Alexander, care ar trebui interpretat simbolic, din punctul lui de vedere, este discursul lui Iisus din Ioan 6:51-56:

> Eu sînt Pînea vie, care s'a pogorît din cer. Dacă mănîncă cineva din pînea aceasta, va trăi în veac; şi pînea, pe care o voi da Eu, este trupul Meu, pe care îl voi da pentru viaţa lumii."
> Joh 6:52 La auzul acestor cuvinte, Iudeii se certau între ei, şi ziceau: „Cum poate omul

[10] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 18.
[11] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 19. Vezi Martyn Lloyd-Jones, *Experiencing the New Birth: Studies in John 3*, Crossway, 2015.

> acesta să ne dea trupul Lui să-l mîncăm?" Joh 6:53 Iisus le-a zis: „Adevărat, adevărat, vă spun, că, dacă nu mîncaţi trupul Fiului omului, şi dacă nu beţi sîngele Lui, n'aveţi viaţa în voi înşivă. Joh 6:54 Cine mănîncă trupul Meu, şi bea sîngele Meu, are viaţa vecinică; şi Eu îl voi învia în ziua de apoi. Joh 6:55 Căci trupul Meu este cu adevărat o hrană, şi sîngele Meu este cu adevărat o băutură. Joh 6:56 Cine mănîncă trupul Meu, şi bea sîngele Meu, rămîne în Mine, şi Eu rămîn în el.

Şi acest pasaj crează dificultăţi de interpretare. Alexander spune că el trebuie interpretat simbolic. Însă dacă analizăm cu atenţie discursul lui Hristos, vom observa că textul nu ne dă voie să facem o interpretare pur simbolică a afirmaţiilor lui Iisus. Teologii au avut dificulţăţi în a-l explica. Creştinii s-au şi divizat în funcţie de modul cum au interpretat Ioan 6. Catolicii şi ortodocşii susţin o interpretare literală a afirmaţiilor lui Hristos.12 De aceea învăţătura pe care ei o propun se numeşte „Doctrina Transsubstanţierii" - care afirmă că pâinea şi vinul de la Cina cea de Taină, pe care o administrează clerul la liturghie se transformă efectiv în Trupul şi Sângele Domnului Hristos. Protestanţii propun o interpretare mixtă - numită: „Doctrina Consubstanţierii" care susţine că la Cină, elementele materiale sunt în acelaşi timp şi pâine şi Trupul lui Hristos, şi vin şi Sângele lui Hristos.13 O a treia categorie, o reprezintă creştinii care interpretează textul simbolic. Este vorba despre Zwingli şi alţii.14

Interpretarea propusă în cartea „*Creaţie sau evoluţie*," ar putea fi pusă în categoria interpretărilor care susţin o abordare simbolică a textului. Referitor la sensul afirmaţiilor lui Iisus din Ioan 6, autorul analizat de noi justifică interpretarea simbolică spunând că acest tip de text este specific literaturii antice, care obişnueşte să spiritualizeze anumite realităţi materiale. Aici ar apărea problema! Pentru că "cititorii occidentali mai ales nu sunt foarte pregătiţi să citească literatură antică şi au tendinţa să interpreteze textul cu un literalism împietrit."15 Afirmaţia lui Alexander ar putea fi justificată în contextul divergenţelor denominaţionale creştine, referitoare la interpretarea Euharistiei, bazată şi pe Ioan 6.

Însă efortul depus de interpreţii Scripturii în istoria Bisericii, pentru literalitatea textului, este un puternic argument în favoarea acestei abordări. Concluzia pe care o tragem este că şi Ioan 6 trebuie interpretat literal, cu specificaţia că este o vorba despre o realitate diferită de cea materială. Hristos se referă la o realitate spirituală – viaţa veşnică, care se obţine în parteneriat cu realitatea fizică, materială în care trăim noi. Cele două realităţi se întâlnesc la Euharistie. Prin participarea la Cină, creştinul colaborează cu divinitatea pentru a intra în contact cu lumea spirituală. Realitatea spirituală la care face referire Hristos este numită *mântuirea sufletului*. Înseamnă că trebuie să interpretăm literal afirmaţia referitoare la a mânca Trupul Domnului. Este o realitate spirituală pe care o experimentează orice creştin autentic.

---

12 Gordon T. Smith, *The Lord's Supper: Five Views*, InterVarsity Press, 2010, p. 13-31.

13 Ben Witherington, III, *Making a Meal of It: Rethinking the Theology of the Lord's Supper*, Baylor University Press, 2007.

14 Vezi discuţia despre perspectiva baptistă asupra Cinei, în cartea lui Russell Moore, *Understanding Four Views on the Lord's Supper*, Zondervan, 2007.

15 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 19.

Să ne amintim alte texte biblice care susţin penetrarea lumii nevăzute în lumea materială. În Evanghelia după Ioan, Hristos este prezentat ca fiind *Cuvântul lui Dumnezeu.* Cuvântul reprezintă şi hrană spirituală pentru credincios. Ioan scrie: „La început era Cuvîntul, şi Cuvîntul era cu Dumnezeu, şi Cuvîntul era Dumnezeu" (Ioan 1:1). Apoi, autorul vorbeşte despre *o transfigurare a Cuvântului în Trup*. „Şi Cuvîntul S'a făcut trup, şi a locuit printre noi, plin de har, şi de adevăr. Şi noi am privit slava Lui, o slavă întocmai ca slava singurului născut din Tatăl (Ioan 1:14). *Acest Cuvânt transfigurat în trup reprezintă o hrană spirituală.* Iisus forţează ascultătorii să se ridice pe un plan superior pentru a înţelege că omul spiritual care se naşte în cel credincios, are nevoie de alt fel de hrană. Şi această hrană este Cuvântul lui Dumnezeu. Petru explică acest lucru în 1Petru (1:23; 2:2): „fiindcă aţi fost născuţi din nou nu dintr'o sămînţă, care poate putrezi, ci dintr'una care nu poate putrezi, prin Cuvîntul lui Dumnezeu, care este viu şi care rămîne în veac... şi, ca nişte prunci născuţi de curînd, să doriţi laptele duhovnicesc şi curat, pentruca prin el să creşteţi spre mîntuire." (Samânţa e Cuvântul, cf., Matei 8:1şu). Ascultând şi citind Scriptura, cel credincios hrăneşte omul spiritual.

Propunerea lui Alexander de a spiritualiza sensul unor pasaje, nu mai ţine cont de contextul propus de textul sacru. El impune un sens pe care îl alege, pe baza unor presupoziţii influenţate de aşa numita teorie evoluţionită, care sfidează regulile impuse de text şi contextul său. El propune spiritualizarea sau ignorarea unor texte biblice care se cer a fi interpretate literal, pentru a se potrivi concepţiei proprii referitoare la interpretarea evoluţionistă a universului. Am observat că argumentele lui pentru a susţine spiritualizarea unor pasaje sfidează hermeneutica biblică tradiţională. Textele din Ioan 3 şi Ioan 6 revendică o interpretare literală. E adevărat că fac referire la o realitate spirituală, nu materială. Este adevărat să fac referire la lumea materială ca ilustraţii pentru realităţile spirituale pe care le descriu. Naşterea din nou sau Cristos ca Pâine a vieţii, vizează realităţi care pot fi experimentate de credincios în lumea prezentă. Recunoaştem că aceste realităţi crează dificultăţi omului care se limitează doar la existenţa materială.

Textul biblic pretinde că prezintă în mod corect realitatea existenţei umane, atât în lumea fizică cât şi în cea spirituală (Psalmul 12:6). Hristos afirma în Predica de pe Munte. „Căci adevărat vă spun, cîtă vreme nu va trece cerul şi pământul, nu va trece o iotă sau o frîntură de slovă din Lege (Biblie), înainte ca să se fi întîmplat toate lucrurile. Aşa că, ori cine va strica una din cele mai mici din aceste porunci, şi va învăţa pe oameni aşa, va fi chemat cel mai mic în Împărăţia cerurilor" (Matei 5:17-18).

Alexander propune o interpretare a textului sacru, ignorând pretenţiile textului, fiind influenţat de aşa numita teorie a „evoluţionismului ştiinţific," deşi nu este ştiinţifică în sensul posibilităţii verificării cu exactitate a informaţiilor. Evoluţionismul se referă la istoria posibilă a creării universului nostru - realităţi pe care noi le percepem mai mult sau mai puţin cu simţurile.

El propune ignorarea pretenţiei la realitate a textelor biblice care vorbesc despre originea universului, considerându-le simple afirmaţii preluate de autorii biblici, influenţaţi de concepţia despre lume şi viaţă a vremii în care au trăit! Argumentul lui este că autorii biblici nu au vrut să impună acceptarea punctului lor de vedere, chiar

dacă textul se cere a fi astfel citit. Textele biblice invocate de el au în ele însele tiparul hermeneutic care trebuie urmat. În schimb el propune un model hermeneutic impus din exterior, străin de textul sacru.

Prin metoda hermeneutică propusă, conştient sau inconştient, autorul ignoră realitatea spirituală – lumea la care face referire textul sacru, fie că este vorba de naşterea din Duhul sau de a mânca Trupul lui Hristos – hrănirea cu Cuvântul lui Dumnezeu – cu Hristos.

Interpretarea lui Dumnezeu şi a minunilor

Din punctul lui de vedere, Dumnezeul pe care îl descrie Scriptura are câteva caracteristici pe care le descoperă din textul sacru. El se referă la „patru puncte-cheie" pe care trebuie să le luăm în considerare când citim textului biblic, şi anume: că Dumnezeu este transcendent, imanent, că Dumnezeu este personal şi trinitar, în raport cu creaţia.

Imaginea lui Dumnezeu, propusă de Alexander este cea recunoscută de creştinismul tradiţional. Când se referă la faptul că "Dumnezeu este transcendent în raport cu creaţia sa,"16 ne atrage atenţia că există o deosebire fundamentală între Creator şi Creaţie. Cele două realităţi nu se confundă. Pe de altă parte când spune că Dumnezeu este imanent în rapot cu creaţia, este respinsă „ideea deistă a unui Dumnezeu distant şi îndepărtat... înseamnă că Dumnezeu este intim implicat într-o activitate de creaţie continuă în relaţie cu universul său."17 Tot ce există în creaţie, este determinat de hotărârea permanentă a lui Dumnezeu. Autorul explică faptul că legile naturale, care stau la baza variantei evoluţioniste propuse de el, „proprietăţile materiei continuă să fie ceea ce sunt pentru că Dumnezeu vrea ca ea să continue să aibă aceste proprietăţi. Fidelitatea lui Dumnezeu se manifestă constant prin continuitatea şi consecvenţa proprietăţilor materiei. Este ceea ce face ca ştiinţa să fie posibilă."18

Trebuie să acceptăm că există o continuitate şi o consecvenţă a lumii materiale, care face posibilă ştiinţa. Alexander susţine că "nici scriitorii Vechiului, nici ai Noului Testament nu vedeau lucrarea de creaţie a lui Dumnezeu ca fiind "miraculoasă" în totalitate. Vom fi de acord că în procesele creaţiei există o aşa numită normalitate a desfăşurării fireşti a lucrurilor, dată de legile impuse de Creator asupra creaţiei. Dacă toate procesele ar fi interpretate ca miracole, miracolul fiind definit ca un eveniment care sfidează legile naturale, atunci am avea probleme în a înţelege minunile, care sunt acceptate de autor. El observă că tocmai această lucrare „firească de creaţie a lui Dumnezeu oferă, în schimb, fundalul pe care lucrările sale neobişnuite, precum plăgile din Egipt şi traversarea Mării Roşii, pot fi apreciate mai uşor drept miracole."19

De asemnea, pentru a susţine evoluţionismul de tip teist, Alexander afirmă că universul nostru a fost creat în timp. Timpul are un rol fundamental în teoria

16 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 25.

17 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 25. Consultă cartea lui Leland Royce Harper, *Multiverse Deism: Shifting Perspectives of God and the World*, Lexington Books, 2020, unde autorul susține că perspectiva biblică creaționistă se armonizează cel mai bine cu descoperirile științei.

18 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 27.

19 Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 37.

evoluționistă.[20] Din punctul evoluționist de vedere, timpul stă la baza apariției lucrurilor. "Creația lui Dumnezeu cuprinde trei timpuri: trecutul, prezentul și viitorul."21 Din punctul lui de vedere intervenția Creatorului în creație – miracolele - trebuie să fie privite prin prizma celor trei timpuri prin care trece universul. Creația la trecut este numită de autor o consecință a evoluției, iar creația la prezent, vorbește despre evoluția în desfășurare. În acest scop, aduce ca argumente texte biblice din Iov 5,9-10; 9,9-19 și Neemia 9,6,10.

Cartea Iov vorbește despre evoluția creației în prezent, după legi bine stabilite impuse de Creator. „El face lucruri mari și nepătrunse, minuni fără număr. El varsă ploaia pe pământ, și trimite apă pe cîmpii" (Iov 5:9-10). Creația la trecut este explicată în continuare cu referire la astrele cerești. Creatorul nevăzut, „a făcut Ursul mare, luceafărul de seară și Raliţele, și stelele din ţinuturile de miazăzi. El face lucruri mari și nepătrunse, minuni fără număr" (Iov 9:9-10). Textul continuă să vorbească despre faptul că deși rezultatul este vizibil – creația, Creatorul este ascuns privirilor omului. „Iată, El trece pe lîngă mine, și nu-l văd, se duce și nu-l zăresc. Dacă apucă El, cine-l va opri? Cine-i va zice: „Ce faci?" (Iov 9:11-12).

În același fel și Neemia îl descrie pe Creator, legile naturale stabilite de El și planul Său cu omul. „Tu, Doamne, numai Tu, ai făcut cerurile, cerurile cerurilor și toată oștirea lor, și pământul cu tot ce este pe el, mările cu tot ce cuprind ele. Tu dai viață tuturor acestor lucruri, și oștirea cerurilor se închină înaintea Ta. Tu, Doamne Dumnezeule, ai ales pe Avram, l-ai scos din Ur din Haldeia, și i-ai pus numele Avraam" (Neemia 9:6-7). Pentru urmașii lui Avraam, Dumnezeu a făcut minuni în sensul tradițional creștin, cum ar fi: Trecerea Mării Roșii și minunile din Egipt (Neemia 9:9-10).

Alexander nu exclude intervenția miraculoasă, ca excepție de la legile naturale. Însă când s-au întâmplat acestea au fost privite ca accidentale. "Posibilitatea ca Dumnezeu să facă anumite miracole în timpul lucrării de creație, ... (transformarea apei în vin, învierea lui Lazăr din morți)... aceste semne miraculoase se evidențiază ca atare pentru că sunt foarte diferite de modalitatea normală prin care lucrează Dumnezeu în creație... Sensul miracolelor este acela că sunt evenimente neașteptate, neregulate, semne particulare ale harului lui Dumnezeu."22

Autorul acceptă minunile. Însă, din punctul lui de vedere, ceea ce Biblia numește minune, ar intra în categoria procesului evoluției creației după legi stabilite de Creator. Ele pot fi interpretate ca minuni pentru că au în spate intervenția divină care pune legile naturale în funcție. Vom fi de acord că creația funcționează, în general, după legi prestabilite. Pe de altă parte, din analiza textelor biblice de mai sus, am înțeles că viața biologică a unui credincios se întrepătrunde cu viața spirituală. Iar această viață spirituală se conformează altor legi, diferite de legile naturale ale creației materiale. Însă Scriptura susține că lumea aceea este reală.

---

[20] Vezi Charles Darwin, *On the Origin of Species by Means of Natural Selection, Or, The Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*, J. Murray, 1859, capitolul X, p. 312-345.
[21] Dennis R. Alexander, *Creație sau evoluție: trebuie să alegem?,"* p. 35.
[22] Dennis R. Alexander, *Creație sau evoluție: trebuie să alegem?,"* p. 38.

Pe deasupra, din perspectiva Scripturii, cursul universului actual va suferi o întrerupere, o discontinuitate, pe care Alexander o acceptă, în ciuda teoriei evoluționismului clasic, care nu acceptă întreruperi. Biblia vorbește despre o înlocuire a Cerului și Pământului, cu altele noi. Profetul Isaia înregistrează declarația Creatorului. „Căci iată, Eu fac ceruri noi și un pământ nou; așa că nimeni nu-și va mai aduce aminte de lucrurile trecute, și nimănui nu-i vor mai veni în minte.... (Isa 65:17).

Același profet vorbește despre o modificare, în escaton, a duratei de viață a omului pe pământ, ceea ce sfidează continuitatea procesului evoluției. „Nu vor mai fi... nici copii cu zile puține, nici bătrîni cari să nu-și împlinească zilele. Căci cine va muri la vîrsta de o sută de ani va fi încă tînăr, și cel ce va muri în vîrstă de o sută de ani va fi blestemat ca păcătos" (Isa 65:20). În acele vremuri, chiar și legea supraviețuirii celui mai puternic, care este fundamentală în evoluționism, va fi anulată. Isaia scrie că va veni vremea în care „Lupul și mielul vor paște împreună, leul va mînca paie ca boul, și șarpele se va hrăni cu țărînă. Niciun rău, nici o vătămare nu se va face pe tot muntele Meu cel sfînt, zice Domnul" (Isa 65:25).

Evoluționismul are o problemă când este vorba să apelăm la Biblie ca bază pentru procesele naturale. Legile lui Dumnezeu cu privire la materie, rămân constante într-un cadru prestabilit, dar tot Scriptura ne informează despre întreruperi în procesul evoluției, ceea ce nu mai este acceptabil pentru un evoluționist riguros.23

Însă modelul propus de Alexander, combină evoluționismul clasic cu creaționismul susținut de Biblie, încercând să reconcilieze așa numitul conflict dintre știință și credință. Soluția propusă de autorul cărții vizează luarea în considerare a evoluției în cele trei timpuri: trecutul, prezentul și viitorul. Vorbind despre ultima etapă: evoluția creației în viitor, din perspectiva lui Alexander, după evoluția în trecut – manifestată prin procesul constant al evoluției, nu al întreruperilor, programul creației va fi "dus în cele din urmă la bun sfârșit odată cu viziunea lui Ioan a unui "cer nou și pământ nou. (Apocalipsa 21,1)." Combinând evoluționismul cu creaționismul biblic, autorul ajunge la concluzia că putem vorbi despre un proces dinamic care are atât un început cât și un sfârșit. „Dumnezeu este autorul narațiunii, iar Iisus este 'Alfa și Omega, cel dintâi și cel de pe urmă, începutul și sfârșitul' (Apocalipsa 21,13). Creația lui Dumnezeu cuprinde trecutul, prezentul și viitorul."24

Cu toate eforturile depuse, conflictul dintre cele două relatări despre originile universului rămâne. Alexander este criticat de evoluționiștii clasici, de agnostici și de atei care refuză să accepte ipoteza unui Creator.

Biblia și Știința

În următoarea secțiune vom urmări modul în care încearcă Alexander să armonizeze textul biblic cu interpretarea științei referitoare la evoluția materiei. În primul rând am observat deja că există o tensiune în păstrarea împreună a celor două narațiuni: biblică și cea a teoriei presupuse științifice a evoluției, când este vorba despre acceptarea lumii

[23] Richard Dawkins, *The God Delusion*, Houghton Mifflin Harcourt, 2008.
[24] Dennis R. Alexander, *Creație sau evoluție: trebuie să alegem?,"* p. 35.

spirituale, susţinută de Biblie. Reprezentanţii evoluţionismului clasic consideră că odată ce acceptăm presupoziţii referitoare la existenţa unui Creator inteligent care intervine în creaţie, se pierde caracterul ştiinţific al interpretării evoluţioniste, care contează pe legi naturale fixe care operează neafectate în timp îndelungat.[25]

Pe de altă parte, Biblia vorbeşte despre o lume spirituală care coexistă, se întrepătrunde cu lumea materială, şi care sfidează în repetate rânduri legile naturale.

Pentru a soluţiona conflictul, Alexander vine cu ideea că există o separare clară între religie şi ştiinţă. De aceea îi critică pe creştinii care susţin că "adevărurile religioase şi ştiinţifice aparţin aceluiaşi domeniu."[26] Pe de o parte vom fi de acord cu autorul, că "scopul Bibliei nu (e acela de a)… propune teorii astronomice,... ci mai degrabă să le explice oamenilor calea mântuirii."[27] Din punctul lui de vedere autorii biblici nu sunt interesaţi de adevărurile ştiinţifice. Astfel că el propune principiul acomodării autorilor biblici la cunoştinţele despre creaţie pe care le aveau oamenii la acea vreme. "Acest principiu al adaptării a fost dominant şi în scrierile Calvin şi în cele ale filosofilor naturalişti protestanţi."[28]

Scriptura are ca obiectiv principal prezentarea adevărurilor teologice, cu privire la mântuire. Însă aceste adevăruri teologice vizează creaţia materială. Se ridică mai multe întrebări. Cum îşi mai păstrează textul biblic autoritatea, dacă prezintă informaţii eronate referitoare la originile universului? Cum să procedăm în cazul în care legile naturale formulate de teoria evoluţiei contrazic adevărurile teologice formulate clar de Scriptură? De exemplu, Biblia afirmă că după ce a creat universul în şase zile (Genesa 1), în ziua a şaptea Dumnezeu s-a odihnit (Gen 2:2). Această afirmaţie este repetată în nenumărate rânduri în alte texte biblice. În Decalog, Yahweh porunceşte ca oamenii să respecte ziua de odihnă, pentru că şi Dumnezeu s-a odihnit în ziua a şaptea? (Exod 20:8-11, cf., Deut 5:12-15). Teoria evoluţiei nu acceptă afirmaţiile Scripturii că Dumnezeu a creat lumea în şase zile. Intrăm în contradicţie cu aşa numita evoluţie ştiinţifică dacă interpretăm literal zilele creaţiei. Nu putem vorbi de o zi de odihnă. Această neconcordanţă este observată şi în cartea analizată de noi.[29]

Alexander propune o alternativă la interpretarea literală a acestor texte. El susţine că autorii biblici au considerat numărul 7 ca sfânt. Iar în tradiţia religioasă a vremii, care folosea calendarul lunar, "zilele 7,14,19, 21 şi 28 ale fiecăriei luni erau socotite nefaste, în vreme ce în Geneza 1 cea de-a şaptea zi e socotită ca fiind o zi foarte specială. Pare posibil ca sabatul israelit să fi fost introdus ca o înlocuire deliberată a acestui ciclu lunar."[30]

---

[25] Vezi John D. Morris, *The Young Earth:The Real History of the Earth - Past, Present, and Future*, New Leaf Publishing Group, 2007, p. 10-16.
[26] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 42.
[27] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 45.
[28] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 45. Referitor la interpretarea literală a zilelor creației la Luther și alții, precum și interpretarea lui Augustin, sau principiul acomodării la Calvin și alți protestanți consultă Andrew J. Brown, *The Days of Creation: A History of Christian Interpretation of Genesis 1:1 – 2:3*, Dorchester: Deo Publishing, 2014, p. 5-13, 109-112.
[29] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 176.
[30] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 179.

Însă, dacă argumentul folosit de autorii biblici despre respectarea zilei a şaptea nu trebuie interpretat literal, înseamnă că Israel şi-a bazat Sabatul pe o informaţie falsă. Faptul că Dumnezeu nu S-a odihnit, când textul spune că S-a odihnit, ştiinţific acea afirmaţie este neadevărată – falsă.

În plus, o altă problemă majoră care decurge de aici, ar fi îndoiala faţă de autoritatea celorlalte afirmaţii biblice care vorbesc despre mântuire. Chiar şi Alexander susţine că autoritatea Bibliei constă în certitudinea afirmaţiilor teologice! Însă adevărurile teologie sunt înrădăcinate în istorie. Ele se manifestă în universul nostru material. Dacă nu putem conta pe autenticitatea afirmaţiilor care explică realitatea istorică, geografică, etc., ce garanţia avem că putem conta pe informaţiile despre lumea spirituală, cu privire la mântuire?

Biblia explică semnificaţia odihnei la care face referire în două sensuri. Pe de o parte era Sabatul ca zi specială pentru evrei. Ei se opreau din munca zilnică, pentru a se odihni, şi pentru a se închina lui Dumnezeu. Al doilea sens este explicat în Noul Testament. Tema odihnei vizează împăcarea omului cu Creatorul (Evrei 3:7-11), şi odihna Creatorului la umbra Crucii lui Hristos, care a rezolvat duşmănia dintre om şi Dumnezeu (Evrei 4:1-11).

Vârsta pământului

În continuare vom prezenta perspectiva lui Alexander referitoare la vârsta pământului. El se conformează teoriei evoluţioniste. Autorul constată că "cea mai bună estimare curentă a vârstei materiei care formează pământul este la 4566 milioane de ani. Universul este de trei ori mai bătrân, având 13700 milioane de ani."[31] Este amintită metoda folosită de cercetători pentru a stabili vârsta universului. El observă că prin metoda dezintegrării radioizotopilor de potasiu 40 care se dezintegrează în argon 40 la fiecare 1260 de milioane de ani. Se foloseşte de asemenea metoda de dezintegrare uraniu-plumb despre care se ştie că "există astăzi mai bine de patruzeci de radioizotopi diferiţi utilizaţi în mod obişnuit pentru metodele de datare, care aruncă un pod peste timp până la începuturile istoriei Pământului... (dezintegrarea este de) 5715 ani pentru binecunoscutul Carbon 14."[32]

Istoria creaţei din perspectiva evoluţionistă este rezumată de Alexander astfel: „La începuturile sale, Pământul era o masă lichidă incandescentă, dar treptat s-a răcit suficient de mult pentru ca rocile să se poată forma. Cele mai vechi roci, cu date bine stabilite, apar în vestul Groenlandei, datând de acum 3806 plus sau minus 2 milioane de ani şi dând semne de scufundare în apă, fapt care sugerează că oceanele existau deja în această etapă timpurie a istoriei Pământului."[33]

Autorul nostru susţine că în comparaţie cu vârsta rocilor pământului de aproximativ 3806 milioane de ani, "vârsta majorităţii fosilelor de animale şi plante pare

[31] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 51.
[32] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 52. Pentru detalii despre metodă şi neajunsuri, vezi Sheridan Bowman, *Radiocarbon Dating*, University of California Press, 1990.
[33] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 53.

destul de fragedă, având în vedere că datează numai din recenta perioadă ce reprezintă doar 10% din istoria Pământului."[34]

Dacă încercăm o comparaţie între naraţiunea evoluţionismului cu naraţiunea biblică despre creaţie, constatăm că există anumite asemănări. Genesa ne spune că exista o mare de apă (Gen 1:2). „Peste faţa adîncului de ape era întunerec, şi Duhul lui Dumnezeu se mişca pe deasupra apelor." Ar putea fi echivalentul expresiei: „pământul era o masă lichidă incandescentă, care treptat s-a răcit – solidificându-se." Anumiţi interpreţi propun ideea existenţei unui cataclism cosmic, care a precedat creaţia prezentă. Se afirmă că există o prăpastie mare între Genesa 1:1, care vorbeşte la modul general despre creaţie, şi Genesa 1:2 care reia naraţiunea creaţiei, lăsând la o parte informaţii pe care noi nu le mai avem despre creaţie înainte de Genesa 1:2.[35] Autorul pare să sară direct la o altă perioadă din istoria Universului, în care pământul avea deja o vârstă, şi trecuse prin mai multe cicluri. Pentru că în următorul verset suntem informaţi că pământul era pustiu şi gol, ceea ce ar sugera faptul că a avut loc un cataclism, care a dus la pustiirea pământului.

Scriptura vorbeşte de catastrofe globale, poate chiar cosmice, care au avut un rol decisiv în evoluţia universului şi a pământului. Aceste catastrofe pot schimba definitiv interpretările eveoluţionismului care contează pe coerenţă şi continuitatea proceselor naturale. Biblia susţine că aceste cataclisme sunt controlate de un Creator.

Diferenţa dintre evoluţionism şi creaţionism în naraţiunea creaţiei este că evoluţionismul susţine că formarea universului a fost aleatoare, necauzată din exterior, în timp ce creaţionismul susţine că universul are în spate o cauză primară. Alexander încearcă să împace cele două ipoteze, susţinând evoluţionismul, dar adăugând existenţa unui Creator. Însă încercarea lui nu îi mulţumeşte nici pe evoluţionişti nici pe creaţinişti.

Creaţionismul are suficiente dovezi să susţină o vârstă mai mică pentru apariţia creaţiei. Cercetările straturilor Marelui Canion din Colorado - SUA , au dovedit că straturile geografice din zonă nu sunt rezultatul a mii de ani de sedimentare, ci rezultatul unui cataclism major.[36] Astfel că straturile geologice în evoluţionism s-au format în urma a multe milioane de ani. Creaţionismul biblic susţine că pământul s-a format într-o perioadă scurtă de timp – şase zile (Gen 1). Şi în ştiinţă s-a ajuns la concluzia că declanşarea cataclisme naturale de proporţii pot produce schimbări radicale a straturilor geologice.

Tot mai mulţi cercetători înclină să accepte naraţiunea biblică despre existenţa unui Potop universal, din vremea lui Noe (Gen 6-8), care poate da peste cap calculele celor care susţin o evoluţie continuă şi neîntreruptă a universului în timp foarte îndelungat. Deci am putea accepta că pământul are vârsta sub 10000 de ani, contrar convingerilor autorului nostru. Un exemplu de proporţii reduse dar nu neglijabil este

---

[34] Dennis R. Alexander, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,"* p. 53-54.

[35] Daniel G. McCrillis, *Biblical Geology: The Gap Theory Model of Creation in Light of its Experienced and Critical Opponents*, Gateway International Publishing, 2014.

[36] Consultă capitolul 5 „Creation vs. Evolution," şi capitolul 6 „Millions of years," din volumul editat de Ken Ham, Bodie Hodge, *Glass House: Shattering the Myth of Evolution*, New Leaf Publishing Group Inc., 2019.

Vulcanul Sfânta Elena (Mount Saint Helens) care a erupt incredibil pe 18 mai 1980, trasfigurând geografia regiunii în câteva zile.[37]

Concluzie

Deşi încercarea lui Alexander de reconciliere a evoluţionismului şi creaţionismului este lăudabilă, considerăm că există suficiente argumente să înclinăm spre ipoteza creaţionistă prezentată în textul sacru.

Propunerea lui Alexander de interpretare simbolică a textelor biblice analizate mai sus (Ioan 3 şi Ioan 6), presupune o ignorare a realităţii spirituale la care face referire textul sacru, fie că este vorba de o naştere din Duhul sau de a mânca Trupul lui Hristos – hrănirea cu Cuvântul lui Dumnezeu. Voluntar sau involuntar, autorul pare a nu fi la fel de interesat de lumea la care fac referire textele biblice amintite, aşa cum este interesat de lumea explicată de teoria evoluţiei. Preocuparea lui de a menţine coerenţa aşa numitului evoluţionism ştiinţific, din păcate, contestă aspecte importante referitoare la lumea la care se referă Scriptura. Pe de altă parte, textul sacru ne informează că cel credincios îşi va întări convingerile despre realitatea lumii spirituale în măsura în care se conformează textului. Conştientizarea lumii biblice oferă certitudinile de care credinciosul are nevoie să se ancoreze.

Observaţia lui Alexander că scopul Bibliei este să prezinte doar adevăruri teologice are anumite neajunsuri! Am înţeles că adevărurile teologie din textul sacru sunt înrădăcinate în istorie. Se cere credinciosului să le verifice în prezent, în timp şi spaţiu. Dacă nu putem conta pe autenticitatea afirmaţiilor biblice care explică realitatea istorică, geografică, etc., ce garanţia avem că putem conta pe informaţiile despre lumea spirituală, cu privire la mântuire? Atunci s-ar naşte îndoiala şi cu privire la adevărurile teologice pe care Biblia le susţine.

Bibliografie

Anderson, David A., *Mount St. Helens,* Arcadia Publishing, 2013.
Alexander, Dennis, *Creaţie sau evoluţie: trebuie să alegem?,* trad., Ramona Neacşa-Lupu şi Viorel Zaicu, Bucureşti: Editura „Curtea Veche," 2010.
Bowman, Sheridan, *Radiocarbon Dating*, University of California Press, 1990.
Brown, Andrew J., *The Days of Creation: A History of Christian Interpretation of Genesis 1:1 – 2:3*, Dorchester: Deo Publishing, 2014.
Darwin, Charles, *On the Origin of Species by Means of Natural Selection, Or, The Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*, J. Murray, 1859.
Dawkins, Richard, *The God Delusion*, Houghton Mifflin Harcourt, 2008.
Ham, Ken, Bodie Hodge, *Glass House: Shattering the Myth of Evolution*, New Leaf Publishing Group Inc., 2019.
Harper, Leland Royce, *Multiverse Deism: Shifting Perspectives of God and the World*, Lexington Books, 2020.

[37] David A. Anderson, *Mount St. Helens*, Arcadia Publishing, 2013. De asemenea „Mount St. helens: Evidence of Noah's Flood?," Creation Instruction Association https://creationinstruction.org/sites/default/files/ftb_55_mount_st_helens.pdf, accesat 25 iunie 2021, şi „Mount St. Helens: Seeing Noah's Flood Through Geology" https://www.amazon.com/Mount-St-Helens-Through-Geology/dp/B006JIUBPG, accesat 25 iunie 2021.

Lloyd-Jones, Martyn, *Experiencing the New Birth: Studies in John 3*, Crossway, 2015.
Smith, Gordon T., *The Lord's Supper: Five Views*, InterVarsity Press, 2010.
McCrillis, Daniel G., *Biblical Geology: The Gap Theory Model of Creation in Light of its Experienced and Critical Opponents*, Gateway International Publishing, 2014.
Meyer, Stephen C., „The methodological equivalence of Design and Descent: Can there be a Theory of Creation?," în volumul editat de James Porter Moreland, *The Creation Hypothesis: Scientific Evidence for an Intelligent Designer*, InterVarsity Press, 1994, p. 67-112.
Moore, Russell, *Understanding Four Views on the Lord's Supper*, Zondervan, 2007.
Moreland, James Porter, *The Creation Hypothesis: Scientific Evidence for an Intelligent Designer*, InterVarsity Press, 1994.
Morris, John D., *The Young Earth: The Real History of the Earth - Past, Present, and Future*, New Leaf Publishing Group, 2007.
Vanhoozer, Kevin J., *Is There a Meaning in This Text?: The Bible, the Reader, and the Morality of Literary Knowledge*, Grand Rapids: Zondervan, 2009.
Witherington, Ben, III, *Making a Meal of It: Rethinking the Theology of the Lord's Supper*, Baylor University Press, 2007.

Surse online

„Mount St. helens: Evidence of Noah's Flood?," Creation Instruction Association https://creationinstruction.org/sites/default/files/ftb_55_mount_st_helens.pdf, accesat 25 iunie 2021,
„Mount St. „Helens: Seeing Noah's Flood Through Geology" https://www.amazon.com/Mount-St-Helens-Through- Geology/dp/B006JIUBPG, accesat 25 iunie 2021.

GREENING THE KNOWLEDGE ECONOMY- ECOSOPHY

Gabriela Cornelia PICIU, Senior Researcher, PhD,
Centre for Financial and Monetary Research "Victor Slăvescu"

Abstract: The perpetuation and deepening of the gap between the magnitude of natural events and insufficient human reaction inevitably lead to reaching the critical moment, catastrophic for human civilization. However, this implies a rethinking of the approach and action regarding the environmental challenges. A possible answer may be the formulation of a new theory on the relationship of man with the environment, which will make the transition from the concept of ecology, related to the middle of the XXI century, respectively the modern period, the industrial revolution, to another specific to the postmodern era.

Key words: new economy, rethinking the issue of value, transforming values into price, plus value, the value of exchange with other valorization systems

INTRODUCTION

Governments and institutions seem incapable of understanding environmental issues, of the environment, in all its implications, and even if there is a partial understanding of the most visible dangers that threaten the natural environment of man and societies, it boils down to the general approach to industrial damage, and only from the technocratic perspective, while the only ethical-political, ecocentric articulation called ecosophy, between the three ecological dimensions - of the environment, of social relations and of human subjectivity - could make explicit and clarify, Correspondingly, this issue, from the perspective of a deep ecology.

It is also clear that in countries where the proliferation of nuclear power plants poses imminent risks to a good life for mankind, the almost delusional nature of millions of nuclear developments can lead to the slightest technical or human failure, to an extermination. Chernobyl, and more recently, Fukushima being serious warnings, given the existence of hundreds of nuclear power plants carrying such risks.

THE CONCEPT OF ECOSOPHY

Ecosophy is a concept invented by the philosopher Arne Næss, University of Oslo in 1960, this being the beginning of the ecological movement called deep ecology, which requires a reversal of the anthropocentric perspective: man is not at the top of the hierarchy of life, but it falls into the ecosphere, as a part that fits the whole.

The French philosopher and psychoanalyst Felix Guattari developed the concept of ecosophy in his book The Three Ecologies, in which he distinguishes: environmental ecology, on the relationships between nature and the environment; social ecology, regarding the relations between people and communities, economic and social realities; mental ecology, regarding the psychic relations, generating human subjectivities.

Etymologically, derived from the Greek language, ecosophy can signify the wisdom of living, of man in his own environment. Ecosophy offers a pragmatic perspective on social practices, paying attention, beyond the contemporary individual, often useless, to the formation of communities, beginning to reintegrate the complexity of individuals, their dreams, into the political equation.

In a certain ecosophical perspective, individual initiatives can be captured and communicated by groups of subjects or groups of leaders, who interpret diffuse needs and aspirations outside power institutions, make proposals for governments, put pressure on international bodies, and who act on the spirit, cultures and values of the rulers, elected or officials of international bodies.

Social ecosophy consists in the development of specific practices that will modify and reinvent the ways of being within couples, family, urban context, work, etc., by reconstructing the set of ways of being as a group, not only through interventions " communicative", but through existential mutations, leading to the essence of subjectivity, effectively experiencing both at the microsocial level and at the institutional levels.

In the ecosophical approach of the human relationship with the environment, attention must be paid both to the limited character of the space, the existence, and to the productive character of the human activity within the environment. The approach to this relationship can be done in a catastrophic way, if people are only offered the way to reterritorialize that same space or in a creative way, if people build a different territory, but they do not deny, it does not affect the initial space, because, the phase of complete denial of a natural space, in fact means its reterritorialization.

Reterritorialization, in an ecosophical perspective, means the process of reconfiguration, through cultural products, of human artifacts, of a natural territory, without taking into account the environmental characteristics and requirements.

SOME CONSIDERATIONS ABOUT ECOSOPHY

The acceptance of the ecological perspective as a solution for overcoming the impasse created so far between man and the environment implies the construction of a new humanism, which cannot be other than the current ecologicalism, and this is due to the fact that sustainable solutions of socio-human becoming natural things can be found only by man and for human civilization, far from that "hatred of its own" present in some fundamentalist despairs, rather desperate, called by alarm than rational evaluations. A true "ecoumanism", which implies, among other things, a profound reform at the level of the mind, regarding the perception and valorization of the relations between man and the environment and of the fashion models. approach to related issues. Such a reaction is concentrated in the form of a response expressed under the concept of ecosophy.

Psychological research has shown that man's apathy to ecological threats can be explained by the inadequacy of our brain, which evolves in a way that allows it to react only to hazards that have precise characteristics, such as which we find, for example, in

terrorism, but not in climate change, the most probable and, perhaps, the most destructive catastrophe for human civilization, these characteristics being:

• man has a highly qualified brain to think about what others will do, understanding what others are capable of doing is so important to the survival of the species that it has developed a real obsession with what is human; this is how natural accidents scare us and worry us much less than a simple intentional act, which catches our attention and triggers our own self-defense mechanisms;

• ecoclimatic changes, for example, do not trigger the alert in the human brain, this being explained by the fact that it does not address our moral sensitivity, moral emotions being a call to a cerebral response; this moral neutrality of environmental challenges makes them less perceived and expressed by human sensitivity;

• if the signals are global, the warnings do not alarm us, it is also because we see in them a threat for the distant future, and not for tomorrow, the human brain remaining a sophisticated "immediate reaction" machine, which scrutinizes constantly his environment in search of what would be his target, in order to avoid the impact;

• Our brain is extremely sensitive to sudden changes in the environment, such as light, sound volume, temperature, pressure, etc .; if the change is made with a certain slowness, it will go unnoticed; a progressive manifestation, such as that of ecological phenomena, does not generate prompt psychological reactions on the measure, the phenomenon of mental reaction still remaining too slow to make us reaction.

Complementary to the mental obstacle, there is also the current impasse of the adaptability of human society to the pace and scale of environmental change. Human civilization has been able to develop and assert itself in all its splendor, which we know today, and because it has benefited, for example, in the last 10,000 years from an exceptional ecoclimatic stability, which has allowed it, on the other hand, on the one hand, an easy and complete adaptation, and on the other hand, it favored and potentiated a massive transformation, which has recently become unbearable, of the natural environment reached at the moment of breaking the fundamental ecological balance. Thanks to its culture, man, unlike other species, overcame various ecological cleavages and adapted to all biotopes.

It must be borne in mind that mankind has known in its existence so far and experienced only periods of great cooling (with relatively sharp drops in temperatures up to 4-5 ° C), but never warming. global temperatures did not exceed 1-2 ° C averages, while the increases for the next hundred years rise (according to the considered climate models) to 8 ° C!

The average trend could be, at best, 4-5 ° C, ie the equivalent of a variation from an ice age and an interglacial era, but in the sense of warming, with 5-6 ° C more, in the European area. The planetary consequences revealed by specialists can be catastrophic; referring exclusively to the amplification of the violence of meteorological phenomena, in the conditions of the temperature increase by only 0.6 ° C, after 1970, the energy of the cyclones tripled, and the afferent damages increased five times. The pace of change has also accelerated, so that what has happened in millions of years is now happening on the scale of a century!

Large migrations would be one of the first social effects, but, far from being a solution in search of adaptation, it would lead to the amplification of the negative consequences of climate change. In this regard, it has been shown that in the coming decades ecoclimatic migrants could exceed 200 million, with major implications for international relations. Finally, the difficulties of adaptation must take into account that, throughout the history of the species, the human body has not changed much, today's man largely retaining his Neolithic biology, which diminishes the resistance to change.

On another level of analysis, the need for an ecosophy results from the obvious inefficiency of the practical action of nature conservation, prevention and reduction of pollution and protection of the environment. Thus, political ecology has reached an important point of development today, but still its effectiveness remains very low. Although ecology has entered the public debate and political dispute en masse, the deficit of action remains major. This inability of political action can highlight the fact that the means of achieving environmental goals does not lie today in the deceptive "economic democracy", but rather in the ways of life and cultural aspirations.

If ecological thinking has so far captured and exploited the importance of negative or positive "externalities", mineral or human resources for a "limited economy" (restricted), it is not impossible that, today, the determination to be stronger on the side of subjective externalities, that is, that of mentalities.

Economic values, like any other values, depend in their imposition and observance, on the credit granted to them, as can be seen from the phenomena of "euphoria" or stock market "panic". On the other hand, the movement of capital itself depends more and more on immaterial productions, so to speak, on the knowledge, desires and beliefs which it strives to capture. for his benefit. The "new economy" is in part a recovery of the voluntary energies invested in the development of the Internet, transforming "values" into price, plus value, etc.

The conclusion that can be deduced in this context is clear: there are permanent and dynamic faults between the physical, economic, but also the affective and mental environment and which show that the material infrastructure cannot be separated without risks of inefficiency. ideological superstructure. Thus, the most pressing practical issue for environmental policy would be that of values, affections and ways of life, according to the axiom that a wider economy presupposes, in a co-responsible way, a broader policy and ecology.

By definition, global problems, such as ecoclimatic problems, generated by the common but different contribution of all individuals, states and peoples, presuppose their solution and participation differently. tia, in a new solidarity and with the consciousness of a superior afferent responsibility.

Mankind is, as a whole, responsible for our mutual security, no nation being able to ensure its own security by seeking to establish its supremacy over others over threats such as nuclear proliferation, climate change, global pandemics. or terrorist groups. It also includes a responsibility to future generations: to preserve the resources that belong to them as well as to us. Every day when nothing is done or too little to prevent climate change is reflected in higher and higher costs for our descendants.

At the same time, societies and civilization evolve in a space of risks, which calls for redefining the responsibility of the individual, the state (via national solidarity) and the market (through private insurance), the issue of risk being a stake with socio-economic implications. ideological significance.

But in order to achieve global solidarity and a real and efficient ecological responsibility, an ecosophy expressed in individual and collective plan is needed.

ECOSOPHICAL APPROACHES

The emergence of ecosophy, after the emergence of political ecology and the resurgence of environmental ideas, led to new philosophical questions, thus outlining an ecology of the spirit, a cognitive ecology, through the reflections and contribution of thinkers such as: Hans Jonas, G. Bateson, A. Petitjean, Edgar Morin.

The main problem of man becomes the way of living on this planet, in the context of the acceleration of technical-scientific mutations and the considerable growth of the population. The productive forces, in the conditions of the continuous development of the mass work, the multiplication by the computer revolution, make available an ever greater quantity of the time of potential human activity. But for what purpose? That of unemployment, of oppressive marginality, loneliness, anxiety, neurosis or, on the contrary, that of culture, creation, research, reinvention of the environment, enrichment of ways of life and sensitivity?

As a result, there can be no real response to the ecological crisis except at the global level and provided that a real political, social and cultural revolution takes place that reorients the objectives of the production of material and intangible goods. This revolution should therefore not only look at the power relations visible at a high level, but also at the molecular fields of sensitivity, intelligence and desire.

What would be the way and the means by which contemporary man could get out of his fatalistic anesthesia, out of his hyperadaptive integration?

In this sense, there is a need for new collective coagulations of expression, for new polyphonic interweavings between the individual and society; a new productivity of subjectivities must be sustained by concrete devices, new territories of existence producing a universe of values, whose sketches are traceable in our societies in "subject-groups".

Achieving a conceptual junction between all dimensions of current ecological approaches, leads to the idea of ecosophy, by articulating the three ecological approaches: environmental (for relations with the environment), social (for relations with "socius", economic and social realities) and mental (for reports on the psyche, the problem of the production of human subjectivity), around an "ecosophical object", which would go beyond the ecosystemic object and would be defined by four dimensions:

- that of flow, obvious, because within ecosystems there is, by definition, articulation of flows, often heterogeneous;

- that of the technological artifact, which is meant to give a dimension of cybernetic feedback, of ontological self-affirmation, without falling into the animist or vitalist myth;

- that of the ecosophical object, which is, at the same time, bearer of values, registers and perspectives of valorization, in this context being important for rethinking the issue of value, including economic value, and to articulate capitalist value, the value of exchange with other valorization systems: social systems, groups, individuals, individual, artistic, religious sensibilities, to articulate them with each other, without the economic value crushing them;

- that of existential finitude, called "essential territories", which is not considered an eternal entity, but is part of extrinsic, independent coordinates of determination.

In its system of values, the ecosophical object has a beginning and an end; he is in relation to a mechanical otherness, a branch, a technological, machinist typology.

From an ecosophical perspective, individual initiatives can be captured and integrated by subject groups or leader groups, which interpret diffuse needs or aspirations, outside power institutions, which translate them into government proposals, which put pressure on international courts, which acts on the spirits, cultures and values of statesmen, elected or officials of international bodies.

From this perspective, an ecosophy is a perspective including the ethical dimensions and articulating between them all ecologies: scientific, political, environmental, social and mental, this ecosophy can be called to replace the old ideologies that sectorized, in an abusive way, social, private and civilians and who were unable to establish junctions between politics, ethics and aesthetics. "

Neoliberal ideology justifies the sovereignty of the market through freedom of exchange, postulating the existence of an abstract market that governs and regulates all economic spheres. But such a "market" does not exist, on the contrary, there are all kinds of markets, such as: arms, owned by state powers, regional and local markets, but also parallel markets - drugs, mafia and even art; at the micro-social level there are domestic markets, those of barter in underdeveloped countries. The game between markets becomes a game between these power markets. Some are underestimated, others overestimated. So there is no single, transcendent category of the world market. There are valorization systems set up as existential territories - by a certain number of power-joining formations.

The three ecological approaches: environmental, political and mental are not in opposition, but, on the contrary, in a state of complementarity and mutual potential. Any approach to an environmental problem involves the development of a universe of values and, through this, an ethical-political commitment; At the same time, there is a need for the functioning of a modeling system to support it, the system, ie social practices, field, analytical practices when pursuing the production of subjectivity. It is by no means a question of systems of totalizing values, the great danger would be to substitute the myth of the working classes, bearers of the future of values, on that of an environmental protection, of a rescue of the biosphere that can acquire a totalitarian character. .

Promoting a philosophy of living, ecosophy also has an immanent political capacity. Creation is the sign of the living, so ecosophy is constructivist rather than conservative. It is not about defending the being, but about producing viable and living environments.

The ecosophical perspective implies, in terms of practical action, overcoming the traditional positions characterized by movements, parties or associations and finding a new form that allows overlapping, establishing a polyphonic relationship between different pragmatic objectives.

Without totally rejecting a "political armor", including with media leaders and "green" ministers, its existence and functioning are conditioned by the assurance not only of some forms and phenomena of control by the "base", but also of subjectivation phenomena, even if it can take a relative position. That is, the political leader to be an emotional, imaginary one.

The ecosophical project is desired and thus manages to assert itself simultaneously and coherently on a scientific, philosophical, chemical and political, ethical-aesthetic level.

ECOSOPHICAL DEVELOPMENTS

After 1989, in particular, the resumption of the ecosophical issue took place, when the excesses of the victorious global neoliberal globalization were to enter into an open confrontation, on the one hand, with the alter-globalist movement, to which political ecology was almost naturally affiliated. on the other hand, with the reality of global ecological challenges, such as global warming and climate change and their theoretical resonances, the new data of reality marked remarkably the content and vigor of the initial theoretical discourse.

Pluralist ecology, both social and mental, as well as environmental, is now at a crossroads, perhaps the time has come to place ecosophy at the forefront of public debate and the beginning of a new beginning.

Maintaining itself and even asserting itself in a more protestant register, ecosophy can be part of the levers for achieving the theoretical foundations of another globalization (world) more solidary, more equitable and ecological. Ecosophy thus develops in the conditions of denouncing the current dominant model of development (and defining capital as a capture device) in the form of environmental thinking. As a wisdom of the environment, ecosophy involves, taking note of the ecological disaster and acting to regain a degree of creative autonomy, to rebuild another way of approaching, understanding and especially solving ecological problems. And this within the, fatally limited, beginning of shaping an alternative, perhaps more viable, to the current world order.

The information revolution has generated new challenges for ecosophy as well, the technological and economic advantages generating additional possibilities to ensure a superior quality of life, a new art of living, working and interrelation. Challenging the classical market economy, by advancing the project of a pluralistic economy (with market and non-market), giving a central place to culture and knowledge, imposing concepts such as: common heritage of humanity (in a first phase, for areas such as: water, air, genome, knowledge) pave the way for a necessary integrated and operational "thinking of complexity".

Despite the relative silence of thinkers in recent decades, the ecosophical problem has returned to attention in recent years, especially by the force of circumstances and ecological developments, which require relaunching, adapting and adjusting to new circumstances of the concept and begin to objectify its meanings.

Globalization, exacerbation and blockage of fundamental problems such as: depletion of the ozone layer, impoverishment and deterioration of biodiversity or, especially, global warming under the impact of the greenhouse effect amplified by human activities and, consequently, climate change demand, to overcome The impasse and finding a viable solution, new "keys" to understanding and action, including in the theoretical-cognitive plane.

At least three goals are now vital, namely:

- the construction and affirmation of a new solidarity at the level of the human species, based on the full awareness of the common destiny, of the common filiation, starting from the same ancestors and in spite of the cultural diversity and the extraordinary individual particularities (related more chosen by the specificity of the natural and socio-economic environment of evolution) and the deep cerebral and affective identity, which should lead to the consolidation of the idea of a terrestrial homeland, diverse and multidimensional, mentally and emotionally modeled and possible operationally and effectively;

- a vision of a necessary "coevolution" at the level of the biosphere, as an expression of the unification and originality of life on planet Earth, and a viable plausible hypothesis for its continuation and development;

- the configuration and promotion of a compatible, sustainable and biunivocal cohabitation, especially in operational plan, between the human megahabitat and the planetary ecosystem, in the sense of a gradual integration at the level of the essences.

From this perspective, keeping its initial definition, ecosophy is called that, rethinking its priorities, adapting its theoretical arsenal and assuming new responsibilities accordingly, to become the theoretical support of transformations. involving the transition of humanity to the decisive phase of restoring the ecoclimatic order, having as essential stake the reformulation of human place in the equation of planetary existence, which involves new questions, unique answers, bold measures, resulting in a new conception of rapid adaptability. and major to radical environmental changes.

CONCLUSIONS

The problem of hope and despair can be approached from the perspective of their sources, namely:

- The first source of hope was in the improbable, the probable being what a human spirit, in a given place, at a given time, having the best means of information, can imagine that it will after all, it's probably not inevitable. Often, in an uncertain environment, with unforeseen developments, the improbable becomes probable, and vice versa.

- The second source of hope comes from human possibilities that are not yet up to date, taking into account the generic man, who means the one who has in himself the capacity to generate and regenerate. These capacities tend to fall asleep, to be sclerosed in civilizations, the generating or regenerating capacity sometimes needing a burst, a burst to manifest, the generating and regenerating forces often manifesting in a dispersed and em Embryonic, failing to unfold. At the same time as the destructive forces are amplifying, they could develop in the global crisis we are experiencing. Thus, they show us that we must change our path, that we need a new beginning. We can make sense of Heidegger's words: "The origin is not behind us, but in front of us."

- The third source of hope comes from the possibilities of metamorphosis. The first great metamorphosis that took place on Earth is that of transforming a strictly physico-chemical organization into a living self-organization. This self-organization possesses qualities, non-existent possibilities at the level of strictly physical or chemical organizations, it being able to reproduce, repair, move, know. For millennia, humanity has been made up of small hunter-gatherer communities with no state organization, no agriculture, no cities, no laws, yet in some parts of the globe, these communities have come together in a dense state. new demographic and were unified and transformed into meta-societies, historical societies with agriculture, with states, with cities, which contributed to the development of great civilizations. Today, the planet can no longer face deadly problems or treat its vital problems.

Humanity is in the age of globalization, but it should be overcome in a "world society." We are in full development, but this should be overcome in the idea of a policy of civilization and a policy of humanity. We are in a state of chaos, a state of agony, but this word, "agony," means "the supreme struggle between the forces of death and those of life" and, paradoxically, what death can bring can bring new life. There is, therefore, the hope of a metamorphosis of our present societies into a world-type society.

BIBLIOGRAPHY

Berry, Thomas. The Great Work: Our Way into the Future. New York: Bell Tower, 1999. *The Viable Human*. In Deep Ecology for the 21st Century, ed. by George Sessions, 8-19. Boston & London: Shambhala, 1995.

Chile Unido Foundation. 2000. *Deep ecology: biocentrism v / s anthropocentrism*. Chile Unido Foundation, no. 33 (September 2000).

Drengson, A. and Y. Inoue, eds. 1995. *The Deep Ecology Movement: An Introductory Anthology*. Berkeley: North Atlantic Publishers.

Guattari, F. 2000. *The Three Ecologies*. Trans. Ian Pindar & Paul Sutton, London & New Brunwick, NJ: The Athlone Press.

Gudynas, Eduardo. 2012. *The long journey of the rights of nature*. America Magazine Latina on the Move, year XXXVI, 479 (October (2012): 7-9.

Lovelock, James. Gaia. 2007. A new vision of life on earth. Barcelona: Orbis, 1985. Revenge of the Earth. Why the Earth is rebelling and how can we still save mankind. Barcelona: Planet, 2007.

Naess, Arne. 1995. *Self-Realization. An Ecological Approach to Being in the World* . In Deep Ecology for the 21st Century, ed. by George Sessions, 224-239. Boston & London.

Stutzin, Geoffrey. 1984. *An ecological imperative. Recognize the rights of nature* . Environment and Development I, 1 (1984): 97-114.

THE THEOLOGICAL SYMBOLISM OF COLOURS IN BYZANTINE ICONOGRAPHY

Ioan CHIRILĂ, Fr. Professor PhD,Stelian PAȘCA-TUȘA, Lecturer PhD, Bogdan ȘOPTEREAN, PhD Student, Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca

Abstract: Colours have significant importance in Byzantine iconography. They are filled with profound theological symbolism, transcending the everyday dimension of life that envisions only the aesthetic. Thus, to pervade the mystery of the icon, certain elementary notions that enquire the mystical symbolism of colours need to be acquired firstly. These details offer us a much clearer perspective on the theological teaching and message conveyed by the Byzantine icon/picture. Therefore, the present study is aimed to present the theological symbolism of colour, which is intrinsically related to the celestial and divine realities and the mystical take on life. In this respect, we will focus on colours like gold, brass, red, blue, and, of course, white, and black to emphasize the theological connotations that these colours embrace in Byzantine art. This research will refer to certain details from the Holy Scriptures, the mystical vision of Saint Dionysius, the Areopagite related to colours, and the international and Romanian literature on this matter.

Keywords: colour, theological symbolism, Saint Dionysius the Areopagite, mystic, celestial realities

Introduction

In the Byzantine icon, all elements are loaded with a special symbolism, both regarding lines, dimensions, morphology, and colour. The most profound symbolism, with an implicit theological dimension, is offered by colour (Ienculescu 2010, 30). Through colour, one can distinguish, as through a mirror (1Cor 13:12), that which is beyond, and that we will eschatologically see with our eyes. The Kingdom of Heavens, which, according to the prophet Ezekiel, is light and colour, can be mystically perceived through colour nuances. Ezekiel compares the shining light of the human-like image which stood on the throne of glory (Ez 1:26) to a rainbow that appears on the firmament during rain (Ez 1:28). Thus, the image of the Lord's glory is seen through colours that are brought to existence by the divine light that flooded the prophet's astonished eyes. Moreover, the images that progressively contributed to the depiction of divine glory were made of colours: the fiery tide which spread shining rays (Ez 1:4), the metal that shone in the blazing fire (Ez 1:4), the hoofs that sparked like shining brass (Ez 1:7), the appearance of beasts like burning embers or lit torches (Ez 1:13), the rays and lighting bolts that emerged from fire (Ez 1:13), the wheels attached to beasts that had the appearance of chrysolite (Ez 1:16), the vault that resembled the purest crystal (Ez 1:22), the throne that had the appearance of sapphire (Ez 1:26); and the incandescent metal (Pașca-Tușa, 2017, 57-72; Pașca-Tușa, Popa-Bota 2019, 5-20).

All these chromatic elements shed light on the image of beasts, and then on the Image of the One Who stood on the throne. This theophanic account provides the biblical setting for understanding the importance of colours in the process of revealing the image. Colours, like the image of the rainbow employed by the prophet Ezekiel to depict the glory of God, are in relation with the image that they shed light on and make

perceptible to the spiritual eyes of those who grasp its sight. Using the colour palette employed by the prophet who likened the glow of divine glory to the colours of the rainbow, the painter/iconographer can depict the mystery of the divine light. This light pervades the entire world in a variety of colours, casting its rays through that vault that is above celestial power, compared to the purest crystal. Therefore, through the colours used and their implicit symbolism, we can contemplate, through the icon, a mystical image of the Kingdom (Quenot 1993, 168).

In Byzantine iconography, colours have, besides their usual symbolism, a theological connotation that is based both on the Holy Scriptures and the Patristic theology. In the present study, we will relate to Saint Dionysius, the Areopagites' writing, which has a unique vision that is related to celestial beings and realities. In this manner, we intend to emphasize the fact that the employment of colours in Byzantine art is not randomly carried out, but, to the contrary, is based on a deep understanding of the realities depicted through religious art means (Coteţiu 2016a, 12-13). Thus, in the present research, we will search to emphasize the theological symbolism and a spiritual perspectives colours have in Byzantine art. In this endeavour, as we previously anticipated, we will make use of Saint Dionysius' *On the celestial hierarchy* writing, and of certain other international works on iconography and Byzantine art (Constantine Cavarnos, John Cage, Michel Quenot, Egon Sendler, etc.), also relating to the works of Romanian scholars (Constantin Tudor, Marin Coteţiu, Marius Ghenescu, Victoria Grădinar-Man, Marcel Muntean, Claudia Trif etc.).

The first part of the research is aimed to mark the limits and concepts regarding the theological symbolism of colours apart from the obvious mundane symbolism, and we will provide the instruments for a proper understanding of the spiritual symbolism of colours. Then, we will link the symbolic dimension of colours to the celestial realities, both regarding the glory of God, or the angelic beings (brass and gold, fiery red, purple, orange, and white). The last part of this research will show the mystical significance of certain colours that symbolize the mystical darkness of divine realities or spiritual life (blue, earthly tones, green and black). Thus, we will provide the reader with instruments to understand the mystical significance of the icon.

1. Theological symbolism of colours and their esthetical reasons

Colours belong to the realm of symbols, each having its precise theological meaning, even though they sometimes open antithetic realities. For example, black designates the impenetrable darkness that surrounds divine mysteries, but it is also a mark of sinful decadence. In this respect, in Byzantine art esthetical reasons are not primordial, but the symbolic functions of colour are (Grădinar-Man 2013, 41; Petrovan 2020, 1141-1148). The iconographer uses the symbolism of colours to convey the message of the theological reality it symbolizes. Therefore, colours are not randomly employed or chosen in Byzantine iconography. Each colour has its unique symbolism and significance (Tarabukin 2008, 170-171). The valences of colours do not entirely correspond to their nature but are determined by the ideas that they symbolize. Thus, the images rise beyond the depicted realities, embracing a spiritual character.

The main colours (red, blue, green, ochre, white or black) keep their symbolism over time, but their intensity can determine a certain development of a symbol in a certain direction or way, without any possibility to undergo major changes. At the same time, the joining of some colours can be a means to create a new symbolism, apart from the individual one. For example, the mixture of black and dark blue is used to depict the impenetrable and inaccessible mystery of divine nature, while the mixture of black and green indicates decadence, ageing, and mortification (Grădinar-Man 2013, 44). If we consider the intensity, the transparent character of colour can create premises for transcending symbolism that presents the theology of spiritualized faces, images. However, the opaque or compact appearance of colour expresses the durability and the implicit materiality of a body or thing. The third manner of colour rendering (that avoids semitones) symbolizes intense emotions (Gusev, Dunaev, Karelin 2007, 311).

Aside from these aspects, it is necessary to consider the fact that through colours iconographers/painters separate visibly the celestial realities from earthly ones. This demarcation is carried out firstly through a precise categorization of colours: red, blue, green, and white as symbols of life, and grey, brown, ochre, and black which relate to the idea of death (Lăzărescu 2009, 40). Another defining element is represented by the golden halo and the yellow background of icons. These colours suggest the presence of a light that transcends this world, belonging to the divine glory that is revealed to the contemplator (Grădinar-Man 2013, 44).

In the Byzantine icon, colours possess a symbolism that is different from the profane symbolism of earthly realities. The Eastern perspective is based on a rigorous complex of ideas that directs colour towards celestial realities. Saint Dionysius the Areopagite considers that in a spiritual logic, colours belong to the world of symbols, for they define the being of celestial powers (Muntean 2012, 290). He states that the depiction of angels in the Holy Scriptures reveals the mystery of their being or nature. In other words, the colours that depict the vestments of angels are revelatory for their nature. Therefore, they are assimilated to fire (Ps 104:5), are clothed with brass (Ez 1:7; 40:3; Dn 10:6; Rev 1:15), electron (Ez 1:4.27; 8,2) or multicolour stones Ez 1:26; 10:1.9; Rev 4:3; 21:18). These nuances unveil the "uncorrupted shine, unceasing and pure, golden like, and beautiful, luminous and celestial shine" (Sf. Dionisie Areopagitul 1996, 38). Each colour has a transcendent meaning that reveals and empowers at the same time the mysteries of heavenly realities that, besides light, are also characterized by colours.

2. The colours of the Heavenly Kingdom and holiness

In Saint Dionysius interpretation, **brass** and **gold** suggest their fiery and burning nature, often symbolized through the image of fire. Cherubim, one of the angelic divisions of the first triad, have a fiery appearance (*burning embers* or *burning torches* – Ez 1:13), are armed with fiery swords (Gen 1:3) and are assimilated to the image of fiery wheels, burning circles, similar to chrysolite (Ez 1:15-21; 10:9-17). Seraphim are like them; ever burning and incandescent, they cast off "all darkness" (Sf. Dionisie Areopagitul 1996, 23-4). Therefore, gold and brass become symbols of divine purity and

cleansing that consume all impurity and corruption. The proximity of these celestial powers to God, Who is consuming fire determines their manifestation as pure fire, is a detail that is depicted in iconographic representations (McGuckin 2004, 286). Thus, these colours also symbolize divine light. Gold is seen by iconographers as a source of light. Given this fact, the Slavic ermines name golden background of icon *svet* (light) (Sendler 2005, 183; Ghenescu 2010, 470).

Pure yellow is not used in iconography, but only its golden nuance. *Golden yellow* is one of the few colours that Saint Dionysius the Areopagite attaches theological symbolism to (Muntean 2012, 292). This solar colour directly relates to Jesus Christ, Who is named the Light of the world (Mal 3,20), the Above Sunrise (Lk 1:78), Light (Jn 1:8), Light of the world (Jn 8,14).

The golden nuance of yellow is also employed in the saints' halos or the background of icons because it is not constrained by earthly determinations, but by spiritual ones (Apopei 2007). This background symbolizes the Heavens or the Kingdom of Heavens where all is pervaded and filled by the divine light that flows from the Holy Trinity (Tarabukin 2008, 172). Raw yellow also has a negative aspect, symbolizing corruption, betrayal and vice when associated with the golden coin.

White symbolizes the glow of heavenly glory and is *related* to the divine light (Sf. Dionisie Areopagitul 1996, 38). In this respect, the precise symbolism of white intertwines with the symbolism of gold that suggests holiness, purity, and divine energy, able to ascend earthly beings to a cleansed and pure life (Trif 2009, 403). At the same time, white is perceived in iconography as a way of revealing the heavenly reality (Coteţiu 2019, 7). The climax of the theophany that occurred on Mount Tabor depicts Lord Jesus Christ's "raiment became shining, exceeding white as snow; so, as no fuller to earth can white them." (Mk 9:3). The light on the face of Jesus Christ that was powerful like the sun (Mat 17:2) caused his raiment to transform in an exceeding glowing white (Lk 9:29) (Paşca-Tuşa, Trif, Popa-Bota 2021, 151-167). The Transfiguration icon shows Lord Jesus Christ on the top of Mount Tabor in white clothes, spreading from his raiment glowing rays of white or gold (Kontoglu 1993, 166), all around Himself (Cavarnos 2005, 88). The depiction of divine glory through the tetragon filled with light symbolizes the uncreated light that fills the eyes of the contemplator with the luminous knowledge of God.

Red has a much broader symbolism. Its understanding requires a reappraisal of the theme of angelic power that is represented using fire-related nuances (Coteţiu 2016b, 135). In the vision of Saint Dionysius, red shows the incandescence of those who are by nature *flaming fire* (Ps 104:5). Angelic beings are covered by the divine fire and keep carry out with ardour the act of cleansing and casting off the impure and unclean (Sf. Dionisie Areopagitul 1996, 38). Red is a symbol consecrated to life. Its connection (even from a linguistic perspective) with blood "filled with life" (Gen 9:4) is obvious. Even though red symbolizes sacrifice and death, the idea of life is not excluded from the symbolism of this colour. This fact is due to the perspective of substitution, expiation, and then resurrection that both the Old and New Testament proclaim. The sacrifice of Jesus Christ had an expiatory character; mankind is saved from death and His blood

became the source of eternal life. This exegetic perspective makes us understand how the chosen ones of Israel (mentioned in the Apocalypse) were given white garments after they washed them in the blood of the Lamb (Rev 7:14). Paradoxically, the blood of Christ purifies, as we saw in the account of transfiguration on Mount Tabor (Mk 9:3). Therefore, martyrs who sacrificed their life for keeping their faith are often depicted wearing red garments (Cornwell 2009, 66). This explains why red is used in the background of certain icons, precisely to symbolize the joy and happiness of eternal life or heaven (for example, notice the mosaic of the Final Judgement in Basilica of Saint Apollinaris of Ravenna). Besides this positive symbolism, red also has a negative meaning, symbolizing selfishness, hatred, devilish pride, and, by extension, the flames of hell.

The red purplish colour or **purple** symbolizes royalty and divine or, in other words, the power and testimony of consecration (Sendler 2005,167). In Antiquity and Middle Ages, purple was a colour destined exclusively to the members of royalty and high priests of the Church (Quenot 1993, 81-2). The Holy Scriptures had a tremendous influence in generalizing purple in the above categories because prophet Daniel wore such a garment (Dn 5:7) as well as Jonathan, the High Priest of Israel, was also clothed in purple garments and clothes (1Mak 10:20) (Tudor 2003, 347). The Byzantine emperors used to wear purple, except for the moments they attended liturgic rituals. For the same reasons, painters/iconographers depicted the *maforion* of Theotokos using the same colour (Muntean 2012, 292).

Orange in iconography is associated with flames. As such, this colour is related to red and its symbolism, explained above by Saint Dionysius. In iconography, this colour is used for the cloven tongues of fire that sat upon each of the Apostles at Pentecost. This bloody orange symbolizes the transfigured humanity, suggesting a work of transfiguration of human nature and resembling incandescent heavenly powers (Coman 2017).

3. Colour with mystical symbolism

Darkness, depicted in iconography by dark tones (especially blue) and implicitly by **black,** does not hold negative connotations regarding God. From the creation account, we see that darkness and light are not antagonistic. Darkness is not as good and beautiful as light, but it does not hold an evil nature within. Darkness symbolizes and suggests mystery, shadow, and depth (Sf. Dionisie Areopagitul 1996, 38). If we see these characteristics in connection with the knowledge of God, we will understand that darkness only empowers the mystery of God. The theophany on mount Sinai lets us understand darkness as a revelatory setting. Moses enters the darkness of God, He who is light (Ex 20:21). In other words, the darkness that surrounds God is paradoxically pervaded by light, even though the material eyes cannot grasp the sight of this divine reality (Chirilă 2018, 214; Chirilă, Pașca-Tușa, Popa-Bota, Trif 2018, 96-108). Saint Dionysius likens the ascent of the mountain and the entry of Moses in the darkness with the direct and unmediated sight of God. For him, the divine darkness is an unapproachable light, inhabited by God (cf. 1Tim 6:16). (Sf. Dionisie Areopagitul

1996,258) Thus we will better understand the perspective of Saint Maximus the Confessor who claims that God's revelation in darkness is greater than the light covering the experience of mystics who saw the divine light of God (Sf. Maxim Mărturisitorul 1993, 15). Based on these facts, the monk robes are black to suggest withdrawal from the world of sin, a fundamental requirement for seeing God. In iconography, the mystical presence of God is marked by three semicircles set upside in which the blessing hand of God is portrayed. The intensity of the colours grows from dark blue to black. Black also holds a negative connotation, symbolizing devil, death, chaos, and the abyss of God forsaken existence. Often, black is used in iconographic representations as a contrasting background for life-giving elements: the cave of nativity, Lazarus' tomb, the cave under the Cross of Lord and the darkness of hell in the icon of Resurrection (Quenot 1993,13).

Blue is a celestial colour par excellence. In its darkest nuances, it symbolizes the impenetrable mystery of the divine nature (Trif 2009, 403). The concentric semicircles at the top of the icons represented through nuances of blue that grow darker as they get close to the centre suggest the mystical presence of God Who dwells in unapproachable darkness (according to Ex 20:21). When blue is used as background in depicting certain biblical accounts or iconographical accounts of the lives of saints, it is used to transcend the historical perspective of the narrative and to project that specific event in an eschatological perspective, in heavenly realities. In other words, blue is a spiritual colour that relates to transcendence, through its force to spiritualize the surrounding elements (Sendler 2005, 164). As a spiritual immaterial, colour, blue, in its brighter nuances suggest transparency, the spiritualization of the human body and pneumatization. Blue is indicative of the human spiritualization in iconography and shows human nature's openness to divine energies and divine light (Stăniloae 1977, 288). Among the depictions that illustrate the creation account, blue is often used to portray the celestial vault, the waters above the vault and the infinity of the atmosphere (Quenot 1993, 28). This colour is also employed to depict the garments of Jesus Christ and Theotokos, suggesting both divine nature and humility (Quenot 1993, 79). In stained glass, blue is prevailing in medieval stained glass suggesting the love of God that covers the entire creation.

Between black and **brown**, there is a conceptual connection, like that between blue and black (Gage 1999, 40). However, this earthly colour is a symbol of transience and perishability but also of humility. Usually, brown is the colour of the monks' robes, symbolizing their refusal to live in the world. When sallow is used in the garment of Theotokos, it suggests her human nature (Dragan 2017).

Green is a colour that usually designates hope and natural life. This meaning is also present in the spiritual understanding of its chromatic but gains new meanings in connection with the action and presence of the Holy Spirit (Quenot 1993, 82). For this reason, green symbolizes spiritual regeneration and final victory against death. Green represents eternal youth and vitality (Sendler 2005, 162). It is also the colour that depicts the prophets who are *whistles* of the Holy Spirit and Evangelist John, who proclaimed the coming of the Holy Spirit in the world (Tudor 2003, 346-7). Martyrs are

also depicted with green clothes because, through their sacrifice, they keep the working and the lively nature of Christ's Church (Muntean 2012, 292).

Conclusion

Colours, through their symbolic dimension, have become a means of knowledge and, at the same time, of encrypting heavenly realities in icons. These have created a language that, once learned and assumed, can offer the contemplator the possibility to be part of the mystery revealed through light and colours by the painter/iconographer. In Byzantine art, colours possess a noticeable theological symbolism. Polychrome is in such a way fashioned by the artist to cast light on the face of the one depicted in the icon. Nuances, colour intensity, and esthetical effects converge in one point that, thus, defines the icon: the unseen and mystical image of God. Without a symbolic relationship between the colour that makes the image visible and perceptible and the prototype that they represent, the icon would not reach the maximal stage of revelation.

Acknowlwdgment

Partnership for the transfer of innovative technologies and advanced materials in visual arts industry (production, conservation, restoration) – TeMATIC-Art, Project co-financed by FEDR through Competitiveness Operational Programme 2014 – 2020, Funding contract: 14/01.09.2016.

References

APOPEI, Lucian. „Limbajul icoanelor." In http://ziarullumina.ro/limbajul-icoanelor-63004.html. Accessed on Decembre 8, 2007.

CAVARNOS, Constantine. *Ghid de iconografie bizantină*. Translated by Anca Popescu. Bucureşti: Sofia, 2005.

CHIRILĂ, Ioan. „Întru lumina Ta vom vedea lumină (Ps 35,9) – despre lumină şi taina întunericului în care se află Dumnezeu (Ieş 20,21)." In *„Voi pune înainte Ierusalimul, ca început al bucuriei mele". In Honorem Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Abrudan la împlinirea vârstei de 80 ani*. Edited by Aurel Pavel and Nicolae Chifăr. Sibiu: Astra Museum, 2018, 214-37.

CHIRILĂ, Ioan, Stelian PAŞCA-TUŞA, Ioan POPA-POTA and Claudia-Cosmina TRIF. „Light – icon/stained glass – illumination." *Journal for the Study of Religions and Ideologies* 50 (2018): 96-108.

COMAN, M. „Semnificaţia culorii portocalii în iconografia bizantină şi icoana Sf. Andrei Şaguna." In https://www.crestinortodox.ro/forum/showthread.php?p=444825#post444825. Accesed in 30 Decembre 2017.

CORNWELL, J. *Saints, Signs, and Symbols: The Symbolic Language of Christian Art*. Church Publishing, Inc., 2009.

COTEŢIU, Marin. *Ipostaze ale restaurării icoanei „Arhanghelul Mihail", atribuită preotului zugrav Luca din Iclod*. Cluj-Napoca: Renaşterea, 2019.

COTEŢIU, Marin. *Specificul intervenţiilor de conservare-restaurare a imaginilor artistice din spaţiul ortodox*. Cluj-Napoca: Renaşterea, 2016a.

COTEȚIU, Marin. *Restaurarea iconostasului și a icoanelor bisericii de lemn „Buna Vestire" a Mănăstirii Cormaia*. Cluj-Napoca: Renașterea, 2016b.

DRĂGAN, V. F. „Semnificația culorilor in iconografie. Culoarea mijlocește și tălmăcește înțelesurile desenului, fără ca vreodată să i se substituie." In http://corortodox.blogspot.com/2015/01/semnificatia-culorilor-in-iconografie.html. Accesed in 29 Decembre 2017.

GAGE, John. *Colour and Meaning: Art, Science, and Symbolism*. University of California Press, 1999.

GHENESCU, Marius Dan. „Arta sacră – oglinda cuvântului." In *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă*, vol. XII (2008-2009). Edited by Ioan Chirilă. Cluj-Napoca: Renașterea, 2010.

GRĂDINAR-MAN, Victoria A. *Valențe simbolic-expresive ale culorii în pictura de iconostas*. Cluj-Napoca: Risoprint, 2013.

GUSEV, Nikolai, Mihail DUNAEV and Rafail KARELIN. *Îndrumar iconografic*. București: Sofia/Carte ortodoxă, 2007.

IENCULESCU, Mirela. *Icoana – chipul sacrului*. București: Platytera, 2010.

KONTOGLU, Fotie. *Expresia iconografiei ortodoxe*. Atena: Gamma, 1993.

LĂZĂRESCU, Liviu. *Culoarea în artă*. Iași: Polirom, 2009.

MCGUCKIN, John. *Dicționar de Teologie Patristică*. Translated by Dragoș Dâscă and Alin Mihăilescu. Iași: Doxologia, 2014.

MUNTEAN, Marcel. *Tipologia Artei Bizantine*. Cluj-Napoca: Renașterea, 2012.

PAȘCA-TUȘA, Stelian and Ioan Popa-Bota. „The Byzantine iconic representation of the cherubim – Scriptural reference points." *Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Theologia Orthodoxa* 2 (2019): 5-20.

PAȘCA-TUȘA, Stelian. „Implicațiile teologice ale reprezentărilor heruvimilor în sanctuarul biblic." In *Icoană. Mărturie creștină. Totalitarism*. Edited by Vasile Stanciu and Cristian Sonea. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2017, 57-72.

PAȘCA-TUȘA, Stelian, Claudia-Cosmina TRIF and Ioan POPA-BOTA. „The Iconic Representation of the Taboric Light." *European Journal of Science and Theology* 17.2 (2021): 151-167.

PETROVAN, Mihaela Alieta. „Colours – their meaning and their relationship with light, in iconography." *Journal of Romanian Literary Studies* 21 (2020): 1141-1148.

QUENOT, M. *Icoana: fereastra spre absolut*. București: Ed. Enciclopedica, 1993.

SENDLER, Egon. *Icoana, imaginea nevăzutului. Elemente de teologie, estetică și tehnică*. Translated by Ioan and Florin Caragiu, Ilie Domnița Teodosia. București: Sofia, 2005.

SF. DIONISIE AREOPAGITUL. *Opere complete și scoliiile Sfântului Maxim Mărturisitorul*. Translated by Dumitru Stăniloae. București: Paideia, 1996.

SF. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, în *Părinți și Scriitori Bisericești* 80. Translated by Dumitru Stăniloae. București: IBMO, 1993.

STĂNILOAE, Dumitru. „Dinamica creației în Biserică." *Ortodoxia* 3-4 (1977): 281-291

TARABUKIN, Nikolai M. *Sensul Icoanei*. București: Sophia, 2008.

TRIF, Claudia-Cosmina. „Cum se pictează o icoană? Icoana – tehnică străveche, artă actuală." *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă*, vol. XI (2007-2008). Edited by Ioan Chirilă. Cluj-Napoca: Renașterea, 2009, 399-406.

TUDOR, Constantin. „Simbol și limbaj plastic în iconografia bizantină." *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza", serie nouă*. *Teologie* 8 (2003): 343-348.

REAL AND VIRTUAL IN CONTEMPORARY ARCHITECTURE

Claudiu-Alexandru TUDORAN, Assist. Prof., PhD, "Ion Mincu" University of Architecture and Urban Planning

Abstract: In architecture, materialization produces an object. The territory, rather than the object, constitutes the subject of creation. The architectural concept is the idea that generates spatial organisation, from which the design is elaborated; also it gives the key in proper understanding of the work to be performed. The concept has to take into consideration that the result will not be received as an object, but as a situation. In each stage of the elaboration process, the idea can be read differently, and so, ideally, even the details emerge from the whole concept, which it reflects.

Keywords: concept, abstract machines, virtual, real(ity), territory.

Accepţiunea conceptului a suferit modificări o dată cu societatea capitalistă. În ceea ce priveşte arhitectura, aceste modificări s-au manifestat în primul rând prin înlocuirea ideologiei (*politice*), ce a avut dintotdeauna o amprentă capitală asupra imaginii şi compoziţiei spaţiale, cu o nouă organizare ce a căutat să stabilească noi relaţii între obiect şi subiect. Însăşi distincţia obiect-subiect a determinat lansarea unor explorări conceptuale, ce au lărgit şi mai mult câmpul de manifestare al arhitecturii.

Dacă luăm în considerare textele marilor gânditori francezi de sfârşit de secol XX, în special cele rezultate din colaborarea lui Gilles Deleuze cu Félix Guattari, constatăm că schimbările societăţii aduse de capitalism au determinat o superficializare a naturii universale a lumii înconjuratoare, accentul fiind pus pe produs, ca rezultat al dihotomiei subiect-obiect. În aceste condiţii conceptul fluctuează de la un caracter universal în domeniul imediat, ceea ce reconfigurează întregul proces de *fiinţare*.

Tehnologia, ca mobil principal al acestor schimbări, devine la rândul său un obiect de studiu. În arhitectură, relaţia dintre tehnologie şi edificare este una vitală astfel încât, în ultimă instanţă, fiinţarea are un caracter pur material. Putem considera aşadar arhitectura ca palier de manifestare ce este fundamentat pe artă (prin caracterul estetic al obiectului realizat), ştiinţă (edificarea şi organizarea spaţială) şi filosofie, aceasta din urmă intrând în discuţie în special datorită schimbărilor din societate.

Dacă privim puţin asupra textelor lui Deleuze şi Guattari, constatăm că:

> "filosofia nu este o simpla artă de formare, inventare, sau fabricare de concepte, deoarece conceptele nu sunt neaparat forme, descoperiri, sau produse. (...) filosofia este disciplina ce implică *crearea* de concepte. (...) Obiectul filosofiei este de a crea concepte ce sunt mereu noi."[1],

iar

[1] în Deleuze, Gilles; Guattari, Félix (1994[1991]) *What is Philosophy?* , Columbia University Press, New York, p. 5, trad. mea

> "Filosofia, ştiinţa, şi arta ne îndeamnă să rupem firmamentul şi să plonjăm în haos. (…) filosoful aduce înapoi din haos *variaţiuni* (…) acestea reprezintă reconectări printr-o zonă imprecisă dintr-un concept. (…) Omul de ştiinţă aduce înapoi din haos *variabile* (…) [ce] intră în relaţiile determinabile ale unei funcţii (…) Artistul aduce înapoi din haos *varietăţi* ce (…) stabilesc o ipostază a senzorialului, (…) a senzaţiei."[2]

Arhitectura se situează aşadar pe această joncţiune dintre cele trei planuri de imanenţă stabilite de artă, ştiinţă şi filosofie în traversarea haosului:

> "haosul are trei fiice, în funcţie de planul care îl traversează: acestea sunt (…) arta, ştiinţa şi filosofia – ca forme de gândire sau de creaţie (…) [sau] realităţile produse în planurile ce traversează haosul."[3]

Fiind stabilită noua ontologie, creaţia de arhitectură ajunge să fie din ce în ce mai susceptibilă interpretării, ceea ce implică relaţia subiect-obiect ca mobil principal al fiinţării. Corpul arhitectural capătă o complexitate ce *poate fi controlată* prin intermediul mediilor tehnologice, complexitate ce încearcă să exprime valenţe cu *caracter virtual*:

> "Existenţa, ca proces de deteritorializare, reprezintă un proces inter-maşinic ce se suprapune dezvoltării de instanţe existenţiale singularizate. (…) Existenţa nu este (…) reprezentabilă."[4]

Maşinile abstracte propuse de Deleuze şi Guattari[5] reprezintă mobilul ce traversează simultan cele trei planuri de imanenţă stabilite prin haos, mobil ce *validează* succesiv conceptul până în momentul decisiv al enunţării:

> "Este (…) imposibil să negăm participarea gândirii umane în esenţa maşinismului. Dar până în ce punct poate fi aceasta descrisă ca umană? (…) Maşina depinde intotdeauna de elemente exterioare pentru a fi capabilă să existe. (…) acesta se află într-o relaţie de alteritate cu alte maşini virtuale sau actualizate."[6]

Mai mult,

> "Maşina, fiecare categorie de maşini, se află întotdeauna la joncţiunea dintre finit şi infinit, în punctul de negociere dintre complexitate şi haos."[7]

---

[2] *Ibid.*, pp. 202-203, trad. mea
[3] în Deleuze, Gilles; Guattari, Félix (1994[1991]) *What is Philosophy?* , Columbia University Press, New York, p. 208, trad. mea
[4] în Guattari, Félix (1995[1992]) *Chaosmosis. An Ethico-Aestetic Paradigm* , Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis, p. 52, trad. mea
[5] în Deleuze, Gilles; Félix, Guattari (2005[1980]) *A Thousand Plateus. Capitalism and Schizophrenia*, University of Minesota Press, Mineapolis
[6] în Guattari, Félix (1995[1992]) *Chaosmosis. An Ethico-Aestetic Paradigm* , Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis, pp. 36-37, trad. mea
[7] în Guattari, Félix (1995[1992]) *Chaosmosis. An Ethico-Aestetic Paradigm* , Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis, p. 111, trad. mea

Privind asupra proceselor maşinice de creaţie se constată că mintea umană ajunge să fie limitată în faţa complexităţii expuse. Francisco Varela descrie o maşină ca fiind "un set de relaţii interne ale componentelor sale independente de ele însăşi"[8]. Organizarea unei maşini aşadar nu are nici o legătură cu materialitatea acesteia. Acesta distinge două tipuri de maşini: maşini *allopoietice*, care produc altceva decât pe ele însele, şi maşini *autopoietice*, care îşi generează şi îşi specifică propria organizare şi limite.
În acest context, Félix Guattari susţine că:

> "Autopoiesisul merită să fie gândit în termeni de entităţi evoluţionare, colective, ce îşi menţin diverse tipuri de relaţii de alteritate, mai degrabă decât să fie inevitabil închise în ele însele."[9]

Proiectarea de arhitectură, aşadar, trebuie să-şi poată păstra o zonă deschisă a produsului final, în scopul liberei interacţiuni dintre acesta şi utilizator. Arhitectul însuşi organizează mai degrabă *teritorii virtuale*, zone de interes cu un potenţial înspre materializări multiple. Acest lucru determină o posibilitate de reconfigurare sporită a spaţiilor create, astfel încât utilizatorii primesc un grad mărit de libertate de explorare şi manifestare a necesităţilor contextuale şi/sau momentane.

Félix Guattari susţine că realitatea este un construct subiectiv:

> "Ar trebui să considerăm separat producţiile semiotice din mass media, informatică, telematică şi robotică de subeictivitatea psihologică? Nu cred. (...) mecanismele tehnologice de informaţie şi comunicare acţionează în esenţa subiectivităţii umane, nu doar în cadrul memoriei şi al inteligenţei, ci şi în cadrul sensibilităţii, afecţiunii şi a inconştientului."[10]

Accepţiunea acesteia ţine deci de individ. Realitatea are o serie de componente ce o definesc, între care spaţiul este unul dintre cele mai importante.

Spaţiul, este o coordonată foarte importantă şi la îndemâna umanităţii. Defineşte teritoriul de lucru, domeniul de activitate, în care motivul este activitatea. Generaţii trec, spaţiul rămâne *acelaşi* – neschimbat: o însumare a valorilor moştenite prin cumulul societăţii.

Spaţiu şi timp: în perspectiva temporală spaţiul suferă un constant proces de teritorializare şi deteritorializare între virtual şi real. *Proiectarea* unei idei - poate în vremurile apuse, a unei ideologii - determina apariţia unui spaţiu.
În condiţiile influenţei noilor tehnologii asupra procedeului artistic, Guattari susţine că:

> "transformările tehnologice ne obilgă să fim conştienţi atât de caracterul universal şi reducţionist al omogenizărilor subiectivităţii, cât şi de o tendinţă de eterogenitate (...)

[8] în Maturana, Humberto; Varela, Francisco (1972) *Autopoiesis and Cognition. The Realization of the Living* , D. Reidel Publishing Company, Boston & London, p. 77
[9] în Guattari, Félix (1995[1992]) *Chaosmosis. An Ethico-Aestetic Paradigm* , Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis, pp. 39-40, trad. mea
[10] în Guattari, Felix (1995[1992]) *Chaosmosis. An Ethico-Aestetic Paradigm* , Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis, p. 4, trad. mea

Designul asistat de calculator conduce la producţia de imagini ce trimit către Universuri plastice fără precedent."[11]

Aşadar, spaţiul este ceea ce *ne dorim* să fie. Societatea navighează într-un spaţiu în care reperele unanim acceptate reprezintă ghidaje.

Spaţiul implică totodată utopicul şi distopicul. În dimensiune temporală, valenţele unui spaţiu evoluează o dată cu utilizatorii. Spaţiu de fapt niciodată nu este *acelaşi*. Ceea ce este impărtăşit de către utilizator (senzaţii, amintiri, etc.) asigură legatura necesară dintre real şi virtual. În acest sens spaţiul, inevitabil, este sacru. Fiecare referinţă conţine o legatură nescrisă, o mărturie imaterială, o concretizare a unui spaţiu.

Spaţiul este astfel polivalent. Pentru fiecare individ reprezintă altceva. Putem discuta mai degrabă atunci despre unităţi de spaţiu. Timpul aici devine un artefact tehnic: timpul nu poate fi divizat în unităţi temporale aferente celor spaţiale. Timpul devine referinţa ce integrează unităţile spaţiale.

Dimensiunea utopică, în care se presupune că indivizii sunt *generici*, şi propune o lume *egală*, este una inconformă cu natura fizică a realităţii. Distopia, prin dezordinea aranjată, prin libera manifestare a eului, prin atingerea unei unităţi *absolute* şi integratoare a eului reprezintă *adevărata* armonie a lumii contemporane.

Binaritatea utopie – distopie este analizată aici în contextul dihotomiei minte – corp. Revenim astfel la constructul spaţial.

Aici ne întâlnim cu un aspect important al paradigmei arhitecturii contemporane: unitate în varietate. Arhitectura este profund limitată din punct de vedere constructiv în elaborarea unor spaţii cu caracter ~meta. De-a lungul istoriei, arhitecţii au folosit artificii artistice pentru a elabora constructe spaţiale *polifonice*[12].

Prin folosirea tehnicilor asistate de calculator, arhitecţii pot explora şi verifica mai eficient spaţiile viitoarelor construcţii. Care sunt noile repere spaţiale ale arhitecturii contemporane? În ce fel (mai) poate influenţa societatea tendinţele arhitecturii? Ce înseamnă cu adevărat frumosul în procesul actual de design? Toate aceste întrebări converg de fapt într-una singură: care este legătura dintre spaţiu şi formă? Ce determină astăzi configurările spaţiale arhitecturale? Să fie oare societatea (confuză din cauza avansului tehnologic) sau nevoia, clasicul *utilitas*?

Prin proiectarea parametrică, generarea şi evoluţia construcţiei permit o flexibilitate a modificărilor ce intervin de-a lungul procesului de proiectare şi implementare. De aici se observă cum *utilitas*-ul are o prestanţă dominantă, iar *venustas*-ul intervine progresiv, coordonând fiecare decizie ce trebuie luată.

Dar acestea sunt în continuare instrumentele arhitectului. Unde este de fapt utilizatorul? Revenind la utopie, utilizatorii sunt *forţaţi* într-un spatiu, într-o comuniune.

O dată cu cyberspaţiul, constructul spaţial s-a extins. Proiecţia bidimensională din interiorul monitoarelor computerelor are repercursiuni integratoare în realitatea fizică. Capacitatea *formală* a arhitecturii a dispărut; *forma* nu mai contează. Materialul nu mai

[11] *Ibid.*, p. 5, trad. mea, italicele îmi aparţin

[12] Termen preluat din textul lui Guattari (1995[1992], pp.15-17), ce implică cristalizarea *asamblajelor* existenţiale.

are aceleaşi valenţe. Căutările stilistice încep sa nu mai aibe acelaşi sens în această nouă eră. Arhitectura are un *nou* scop: utilitatea.

În condiţiile în care materialele inovative sunt utilizate din ce în ce mai mult în domeniul construcţiilor, proiectarea de arhitectură trebuie să fie orientată către evoluţia ulterioară a clădirii. Putem enunţa procese evolutive care să încorporeze factori comportamentali estimaţi, pe care să le transpunem în arhitectură. Noi concepte, nu noi stiluri.

În accepţiune contemporană, stilul, similar ca şi forma, este diminuat ca relevanţă. Conceptul porneşte de la societate. De la tendinţele acesteia. De la stilul de viaţă. Caracterul *terminal* estimat în descrierile distopice trebuie reevaluat în sens constructiv. Terminalul se manifestă prin dominanta statică a individului şi lipsa de socializare. S-a moştenit totuşi o tendinţă de independizare a individului, de separaţie a habitatului personal, şi mai ales de *artificializare* a acestuia. Astăzi totul trebuie să fie facil, la-îndemână. Indivizii mişcă capital, însă ei nu mai necesită sa se deplaseze datorită facilităţii oferite de avansul sistemelor de comunicaţii. Individul încă *inhabitează* un corp. Acesta are nevoie de un ambiant şi de un ritm convenţional.

Sisteme de comunicaţii şi sisteme de control. Inteligenţe artificiale. Maşini şi maşinism. Unde este locul arhitecturii în această nouă ordine?

Realitatea fizică suprapune mai multe nivele de accepţiune. Dacă privim la nivel micromolecular, acolo au loc anumite procese, la scara cărora energiile disipate sunt foarte mari. La nivel *vizibil*, lucrurile funcţionează în conformitate cu legile fizicii clasice. La nivel astral (interplanetar, galactic) există alt set de legi ce guvernează spaţiul. Aşadar, în funcţie de scara de referinţă, legile de *mişcare în spaţiu* sunt diferite ceea ce presupune că spaţiul însuşi are o accepţiune polivalentă.

Universuri de referinţă. Acestea funcţionează în legatură cu planurile de imanenţă care le descriu *parţial* în momentul traversării *haosului*. Haosul însuşi deţine o ierarhie în organizare. *La suprafaţă* complexitatea este redusă din cauza repetabilităţii variabilelor, datorită posibilităţii de structurare, de organizare în tipare, iar pe măsură ce avansăm, acest tipar nu mai este evident datorită măririi complexităţii.

În *constructele artificiale* s-a ţinut seama de aceste observaţii, asffel încât ideea de tipar, cod până la urmă, a ajuns să fie reperul in generarea şi *evoluţia* sistemelor.

Tehnologia *gândeşte* diferit de umanitate. În schimb aceasta poate fi folosită eficient în rezolvarea de atribuţii ce depăşesc capacitatea cogniţiei umane. Problema ce apare în acest context constă în faptul ca un computer, de exemplu, ne poate oferi o rezolvare, dar nu şi o explicaţie. Utilizatorul trebuie să se rezume în a formla întrebarea şi a primi răspunsul. Acesta este *impedimentul* condiţiei umanităţii în contemporaneitate. Prin aceasta se manifesta o înlocuire a *ştiinţelor* clasice cu această nouă metodă de cunoaştere şi dezvoltare a, şi în cadrul societăţii.

Conform accepţiunii filosofiei, conceptul este extras din planul de imanenţă ce traversează haosul[13]. Conceptul *pur* este un construct abstract. O *maşină abstractă*[14]. Conceptul reprezintă o *entitate* extrasă din altă *dimensiune*, din alt Univers de referinţă:

"Un concept nu reprezintă un set de idei asociate ca o opinie. (...) Ideile pot fi asociate doar ca imagini şi pot fi ordonate doar ca abstracţiuni; pentru a ajunge la concept trebuie să privim dedesubtul acestora şi să ajungem *cât de rapid posibil* la obiectele mentale determinate ca entităţi reale."[15]

Are loc astfel un proces de deteritorializare şi reteritorializare în momentul enunţării. Pentru arhitect nu mai este relevantă enunţarea, ci evoluţia conceptului. Conceptul este un proces evolutiv în contemporaneitate:

> "trebuie să ne eliberăm din referinţa izolată la mecanismele tehnologice şi să extindem conceptul de mecanism astfel încât să putem asocia ansamblul mecanismului cu Universurile imateriale de referinţă. (...) Ceea ce deosebeşte metamodelarea de modelare este modul în care foloseşte termeni pentru a dezvolta posibile deschideri înspre virtual şi înspre procesualitatea creativă."[16]

Faţă de alte discipline, ştiinţa în speţă îşi fiinţează procedurile epistemologice pe obiectivitate. Subiectul (propriu-zis) este ales *aposteriori*, şi apare ca rezultat al unei aplicaţii. Obiectul de studiu este însă ceea ce fundamentează, şi, în cele din urmă, motivează procedurile ştiinţifice. Subiectul, ca enunţare a specificităţii epistemologice nu are în general un caracter singular (subiectiv), ci posedă o natura universală (obiectivă).

Acest lucru nu este specific filosofiei şi artei. În cadrul acestor discipline, subiectul este specific şi enuntat *apriori*, iar ulterior au loc procedurile de analiză, observaţie şi expunere. Aici intră în rol două *personaje conceptuale*[17]: Creatorul Universal (divinitatea) şi creatorul contextual (artistul sau filosoful, după caz).

În ultimele decenii, datorită avansului ştiinţific, şi mai ales datorită implementării sistemelor de calcul computaţionale, ştiinţa a suferit o mutaţie. Conform descrierii anterior expuse, se constată că subiectul ştiinţific, motorul epistemologic, devine propriul obiect de studiu.

În artă şi filosofie, obiectul de studiu constituie motivaţia operei. De aceea, alegerea unui obiect "convenabil" reprezintă parte din realizarea propriu-zisă. Aici intervine bineînţeles creatorul contextual care îşi manifestă trăsături subiective.

---

[13] în Deleuze, Gilles; Guattari, Felix (1994[1991]) *What is Philosophy?* , Columbia University Press, New York, p. 35, trad. mea

[14] în Deleuze, Gilles; Félix, Guattari (2005[1980]) *A Thousand Plateus. Capitalism and Schizophrenia*, University of Minesota Press, Mineapolis

[15] în Deleuze, Gilles; Guattari, Felix (1994[1991]) *What is Philosophy?* , Columbia University Press, New York, p. 207, trad. mea

[16] în Guattari, Felix (1995[1992]) *Chaosmosis. An Ethico-Aestetic Paradigm* , Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis, p.31, trad. mea

[17] cf. Deleuze şi Guattari (1994[1991]), "conceptele necesită personaje conceptuale pentru a juca un rol în definiţia lor", p. 2, trad. mea

Subiectivitatea operei asigură o polivalenţă, o polifonie a registrelor de interpretare şi acceptiune ce sunt obiectiv transpuse în registre stilistice.

Prin deplierea procesului, constatăm că acel creator contextual este supus unei proceduri de deconstrucţie stilistică nu numai în cadrul expunerii propriu-zise, ci şi în momentul conceperii operei. Tehnica este mediul prin care un concept poate fi transpus într-un obiect. Aici subiectul se confundă cu conceptul; obiectul are un caracter subiectiv, respectiv conceptul denotă obiectivitate.

BIBLIOGRAPHY

Caciuc, Cosmin (2010) *Transdisciplinaritate si Arhitectura*, Paidea, Bucuresti
Carpo, Mario (2017) *The Second Digital Turn. Design beyound intelligence*, MIT Press, Cambridge & London
Deleuze, Gilles; Félix, Guattari (2005[1980]) *A Thousand Plateus. Capitalism and Schizophrenia*, University of Minesota Press, Mineapolis
Deleuze, Gilles; Guattari, Félix (1994[1991]) *What is Philosophy?* , Columbia University Press, New York
Gregory, Paola (2003) *New Scapes. Territories of Complexity*, Birkhäuser – Publishers for Architecture, Basel
Guattari, Félix (1995[1992]) *Chaosmosis. An Ethico-Aestetic Paradigm* , Indiana University Press, Bloomington & Indianapolis
Hillier, Bill în (2007[1984]) *Space is the Machine*, Space Syntax, London
Janson, Alban; Tigges, Florian (2014) *Fundamental Concepts of Architecture*, Birkhäuser, Basel
Leach, Neil (2006) *Camouflage*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts; London, England
Maturana, Humberto; Varela, Francisco (1972) *Autopoiesis and Cognition. The Realization of the Living* , D. Reidel Publishing Company, Boston & London
Naill, Lucy (2004) *A Derrida Dictionary*, Blackwell Publishing, Oxford
Pagels, Heinz (1988) *The Dreams of Reason: The Computer and the Rise of Sciences of Complexity*, Bantam Books, New York
Pawley, Martin (1998) *Terminal Architecture*, Reaktion Books Ltd, London
Prakash, Gyan (2010) *Noir Urbanisms: Dystopic Images of the Modern City*, Princeton University Press, Princeton
Schumacher, Patrik (2011) *The Autopoiesis for Architecture: A New Framework for Architecture*, Wiley, UK, Vol. 1, Vol.2
Tudoran, Claudiu-Alexandru (2017) *Design şi concepte arhitecturale contemporane implementate prin hibrizi bio-nano tehnologici*, Editura Universitară "Ion Mincu", Bucureşti
https://neilleach.files.wordpress.com/2009/09/new-materialism.pdf (23.05.2021)

THE NATURE OF ARTIFICIAL IN CONTEMPORARY ARCHITECTURE

Claudiu-Alexandru TUDORAN, Assist. Prof., PhD, "Ion Mincu" University of Architecture and Urban Planning

Abstract: In today's world speed is a key factor, constant acceleration. Human activities take place as if a cinematic sequence, in which tends to be instantanous. Technolgy tries to keep up with this acceleration, in which flexibility plays an important role. Virtual Reality generally represents a simulation. It uses informations that become code. From this pool of codes, the informational technology has the capacity to interpret without sorting them, through the increase of computing power and the development of algorithms. Designing architecture using rules, algorithms and simulation leads to a new way of building. The varaibles within these rules interact as a whole, which gives an intelligent behaviour to the system.

Keywords: artificial, machine, code, evolutionary systems, Virtual Reality.

Codul devine astăzi sursa întregii structuri a societăţii contemporane. Spaţiul însuşi a devenit cod. Cu toate că o dată cu apariţia Realităţii Virtuale, codul reprezentă limita dintre dimensiunea fizică şi cea virtuală a realităţii, astăzi codul este expus peste tot în jurul nostru, atât prin digitalizarea tehnologiei, cât şi prin tendinţa de *artificializare a materiei (prime)* de lucru. Discutăm de asemenea şi despre a 4a Revoluţie Industrială[1], în cadrul căreia, prin intermediul unei subplatforme de internet, se are ca scop interconectarea *maşinilor* (produselor tehnologice) pentru o facilitare operaţională.

Concepţia lui Gordon Pask legată de evoluţia *maşinilor* este extrem de importantă pentru domeniul Tehnologiei Informaţiei, şi, implicit, a computerului ca principal dispozitiv operaţional:

> "Mi se pare că noţiunea de maşină în contextul Revoluţiei Industriale – pe care am moştenit-o – defineşte în esenţă o maşină fără un scop "*de*" (a face ceva), ci *pentru*. (...) Acum noţiunea de maşină are un scop *nespecificat*, este vorba de un sistem care evoluează. Aceasta este o noţiune nouă ce nu se aseamănă deloc cu accepţiunea termenului din perioada Revoluţiei Industriale. Accepţiunea actuală are o tentă mai degrabă biologică, poate că este chiar greşit să o mai numim maşină (...) am putea-o numi altfel."[2]

Cu alte cuvinte, accepţiunea tehnologiei (informaţiei) trebuie extrasă din cadrul biologiei, unde *mecanismele* au un comportament *propriu*, au o capacitate dinamică de *răspuns*.

[1] cf. https://en.wikipedia.org/wiki/Industry_4.0 , accesată în data de 23.05.2021

[2] cf. Gordon Pask, în Mary Catherine Bateson (2004[1972]) *Our Own Metaphor: A Personal Account of a Conference on the Effects of Conscious Purpose on Human Adaptation*, Hampton Press, New York, p. 275, trad. mea, italicele îmi aparţin

Inteligenţa reprezintă un fenomen subiectiv. Aceasta poate fi mai degrabă atribuită artefactelor al caror comportament rezultă dintr-o constantă organizare şi adaptare la *mediu*, decât artefactelor care se comportă conform unui plan prestabilit. În ceea ce priveşte computaţia, cea mai importantă caracteristică a inteligenţei rămâne totuşi faptul că aceasta necesită un proces de învăţare pentru a fi capabilă să funcţioneze *independent* de factorul uman. Această independenţă necesită la rândul ei o lămurire: inteligenţa artificială trebuie să vină în ajutorul societăţii, în rezolvarea de probleme curente. În acest sens ea are nevoie să studieze comportamente şi să deducă necesităţi, oferind astfel răspunsuri.

În contextul conceptului de emergenţă a aparut constructul denumit generic "viaţa artificială", care se referă îndeosebi la *viaţa* entităţilor cu caracter artificial, structurate pe modelul "bottom-up" (de jos în sus). Prin codare, aşadar, *domeniul artificial* începe să prindă *viaţă*.

Viaţa artificială ("a-life") este un nou domeniu ştiinţific interdisciplinar ce se ocupa cu creaţia şi studiul sistemelor artificiale ce imită sau manifestă proprietăţile sistemelor vii. Întorcându-se parţial de la atribuţia de analiza, şi indreptându-se spre sinteză, viaţa artificială nu seamănă cu o ştiinţă în sens convenţional. *Artefactele ştiinţifice* sunt manifestări ale unei diseminări transdisciplinare ale vieţii artificiale, fiind rezultatele propagării prin intermediul *cyber*-culturii şi scrierilor ştiinţifice popularizate. Acestea iau naştere în punctul de intersecţie dintre viaţa artificială şi practica contemporană a noilor arte media.

Medierea dinte fiinţele vii şi sistemele tehnologice este un subiect extrem de curent. Cultura occidentală se află în mijlocul unei dezvoltări explozive a tehnologiilor ce ţin de viaţă şi de *a trăi*: modelarea, simularea, *descompunerea*, ingineria şi manipularea vieţii biologice. Cultura contemporană începe să accepte uşor schimbările noţiunilor despre viaţă pe măsură ce tehnologiile medicale şi biologice relevă materia vie ca din ce în ce mai maleabilă şi susceptibilă ingineriei. Celulele stem – protocelule nespecializate, un fel de material viu elementar – sunt izolate şi cultivate. Reproducerea, în mod convenţional o unică şi definitorie capacitate a organismelor vii, este tot mai uşor reprodusă şi analizată.

Viaţa artificială cristalizează legătura dintre viaţa biologică şi tehnologie în câteva dispute îndrazneţe şi idei. În acest context, computerul pare să cuprindă într-o formă detaliată nu numai organismele, ci întregile sisteme vii. Evoluţia, o idee ce a devenit cea mai puternică coordonată a culturii contemporane, pare să se desfăşoare pe un ecran. Viaţa artificială nu propune o reproducere ordinară a unei fiinţe vii, ci, cel mult o distilare abstractă a vieţii însăşi, reîncarnată în tensiune şi siliciu.

Desigur, eforturile depuse înspre simularea sau sintetizarea *vieţii* datează de dinaintea acestui domeniu. Viaţa artificială se distinge de activităţile anterioare prin abordarea specifică a acestei atribuţii. Viaţa artificială porneşte de la noţiunea de viaţă în întregime materială, ce nu implică suflet, forţă vitală sau esenţă.

Preşedintele primului atelier despre viaţa artificială, Christopher Langton, susţine că:

> "Organismele vii sunt doar mecanisme (maşini) biochimice complexe"[3].

Langton pretinde că mai degrabă decât a fi o forţă sau o substanţă specială, viaţa este "o proprietate a organizării materiei"[4].

În plus, această alcătuire nu este pur şi simplu o structură complexă, ci o structură dinamică, un sistem activ în timp: pentru viaţa artificială, viaţa este cel mai important manifestată în comportament. Dacă, atunci, "trăsăturile universale" ale vieţii se regăsesc mai degrabă în dinamica sa abstractă, decât sunt inerente unui mediu biologic, putem considera creaţia unor asemenea structuri într-un alt mediu: un mediu artificial. Viaţa artificială iniţiază crearea de astfel de structuri dinamice, ce aproape întotdeauna implică cel mai flexibil, dinamic şi bine controlabil, mediu artificial disponibil: computaţia.

Această accepţiune a *fiinţelor* vii, ca sisteme dinamice şi complexe, generează metodologiile vieţii artificiale. Concentrarea vieţii artificiale pe sintetizarea unor asemenea sisteme conduce la adoptarea abordării "bottom-up" în scopul generării de sisteme evolutive. Influenţate de teoriile sistemelor complexe (paradigmele complexităţii), viaţa artificială se referă la dinamica complexă a *fiinţelor* vii indiferent de scară, a fenomenelor care apar din interacţiunea multitudinii de elemente mai mici.

Christopher Langton afirmă că:

> "Viaţa naturală apare din interacţiunile organizate ale unui număr mare de molecule abiotice, fără un sistem de control global responsabil pentru comportamentul fiecărei părţi."[5]

În mod similar:

> "Viaţa artificială începe de jos, imaginând un organism ca pe o mare populaţie de mecanisme simple, ce funcţionează ascendent – construind mari agregate de obiecte simple, guvernate de reguli, ce interacţionează între ele neliniar, în sprijinul unei dinamici globale."[6]

Procesul, cunoscut ca emergenţă, prin care aceste componente simple interacţionează şi produc efecte complexe, este un alt concept central în viaţa artificială. Aşa cum viaţa artificială propune comportamentele complexe ale unei fiinţe vii ce iau naştere din părtile abiotice, caută de asemenea să reproducă acest proces în sistemele artificiale, astfel încât interacţiunea unui ansamblu de algoritmi simpli să producă spontan structuri dinamice *naturale*.

[3] cf. Langton, Christopher, "Artificial Life" în *Artificial Life*, ed. Christopher Langton, Santa Fe Institute Studies in the Sciences of Complexity, vol. 6 (Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1989), p. 5, trad. mea
[4] cf. Langton, Christopher, "Artificial Life" în *Artificial Life*, ed. Christopher Langton, Santa Fe Institute Studies in the Sciences of Complexity, vol. 6 (Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1989), p. 2, trad. mea
[5] *Ibid.*, p. 2, trad.mea
[6] cf. Langton, Christopher, "Artificial Life" în *Artificial Life*, ed. Christopher Langton, Santa Fe Institute Studies in the Sciences of Complexity, vol. 6 (Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1989), p. 2, trad. mea

Prin urmare, putem concluziona prin a susţine că există deja în desfăşurare tendinţa de *programare a materiei*, tendinţă strâns legată de accepţiunea societăţii contemporane, în contextul accelerării constante a ritmurilor de desfăşurare. Mai mult, codul reprezintă elementul de legatură, puntea dintre cele doua accepţiuni curente (şi simultane) ale realităţii lumii contemporane: deja există un flux constant de *informaţii* ce se transmit între cele două dimensiuni (Realitatea fizică şi Realitatea Virtuală).

În dialogul dintre Jean Baudrillard şi Jean Nouvel intitulat "Obiecte Singulare", Jean Baudrillard face referire, în cadrul discursului despre *mondializare*[7], la această paradigmă a virtualului, şi sustine că există o tendinţă, ce se va concretiza într-o perioadă ulterioară, şi anume faptul că societatea va fi *segregată* între indivizi cu acces la *tehnologie*, şi indivizi ce vor refuza tehnologia, cele două categorii convieţuind în indiferenţă reciprocă.

Globalizarea, în contextul Realităţii Virtuale, reprezintă pentru spaţiul arhitectural o nouă modalitate de control (spaţial), şi, totodată o nouă posibilitate de configurare spaţială. Simularea, concept propus de Jean Baudrillard[8], apare în conditiile *simulării spaţiale* prin intermediul Realităţii Virtuale. Prin această simulare se obţine o nouă formă de globalizare, *globalitarismul* (ce implică conceptele de globalizare şi *totalitarism*), concept propus de Paul Virilio[9]. Totalitarismul trebuie înteles, în acest context, ca o măniera de operaţionalitate spaţială. *Camuflajul*[10], concept propus de Neil Leach, ca procedeu *deus ex machina*, mediază fluxul dintre spaţiul virtual (cyberspaţiul) şi cel fizic. Revenind la simulare, teza lui Gilles Deleuze ("Diferenţă şi repetiţie"[11]) vine şi exemplifică noua manieră de operaţionalitate spaţială implicată de Realitatea Virtuală: prin repetiţia unui element, a aceluiaşi *element*, însă de fiecare dată *uşor descentrat*, putem obţine o varietate de obiecte diferite.

Industria cinematogeafică a introdus, incă de la debutul ei, noţiunea de secvenţă. Aceasta reprezintă o înşiruire de cadre ce urmează un fir narativ. Prin înşiruirea de secvenţe se obtine la final o peliculă. Pe noi ne interesează mai degrabă noţiunea de secvenţă, în contextul Realităţii Virtuale. Secvenţa reprezintă *pasajul temporal* ce *captează* atenţia utilizatorului, extrăgându-l astfel din cadrul fizic. Viaţa contemporană poate fi privită ca o succesiune de secvenţe în care indivizii *tranzitează* de la un nivel al realităţii la altul.

Aşa cum susţine şi Paul Virilio, astăzi nu nu mai putem discuta despre noţiuni absolute, *totale*, ci despre părti ale unui întreg:

> "Pentru mine [Paul Virilio], motivul pentru care spaţiul este critic este datorat faptului că e pe cale să devină spaţiu virtual. (...) dimensiuni *întregi* nu mai există. Pentru arhitectul

[7] în Baudrillard, Jean; Nouvel, Jean (2005) *Obiecte Singulare. Arhitectură şi filosofie*, Paidea, Bucureşti, pp. 78-80, traducere [in română] de Ciprian Mihali, 2005
[8] în Baudrillard, Jean (1994[1981]) *Simulacra and Simulation*, University of Michigan Press, US
[9] în Armitage, John (2000) *From modernism to Hypermodernism and beyound*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, p. 37-38
[10] în Leach, Neil (2006) *Camouflage*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts; London, England
[11] Deleuze, Gilles (1994 [1968]) *Difference and Repetition*, Columbia University Press, New York, traducere [în engleză] de Paul Patton, 1994

> modern, există cele trei dimensiuni, şi timpul *deasupra* lor. Asta reprezintă ceea ce s-ar putea numi *spaţiu [în sens] clasic*. Este de asemenea spaţiu modern, dar în sens convenţional. De la Mandelbrot încoace, dimensiunile nu mai sunt *întregi*, sunt *divizate*. Spaţiul este de asenemea fragmentat. Nimic nu mai rămâne înteg, ca şi spaţiul, de la aproximativ 1970 încoace."[12]

Referitor la constructul spaţial, Jean Nouvel susţine că avansul ştiinţific *asupra materiei* are consecinţe în privinţa raportării societăţii cu *spaţiul*:

> "Tendinţa este astăzi de a considera că a construi o arhitectură înseamnă a te înscrie într-un continuum, a construi în spaţiu."[13]

Istoria arhitecturii implică o corelare cu evoluţia tehnologică. Mario Carpo a identificat trei ere tehnologice: era manufacturii, era fabricaţiei mecanice şi era digitalizării[14]. Această distincţie este importantă dacă luăm în considerare dihotomia intrinsecă a proiectării de arhitectură: pe de-o parte fondul construit se bazează pe producţia de obiecte materiale (care, la rândul lor depind de evoluţia tehnologiilor de producţie), iar, pe de altă parte, proiectarea de arhitectură se traduce în proceduri abstracte, ce sunt influenţate de mediile culturale. Era manufacturii, ce a precedat construcţia maşinică, a fost caracterizată de producţia de piese unice, concepute şi produse în principal prin intermediul unui proces de imitare, mai degrabă decât de replicare. Ca primă etapă, tranziţia de la era manufacturii la cea a fabricaţiei mecanice, s-a manifestat o dată cu Revoluţia Industrială. Însă, a doua etapă, trecerea de la seriile identice produse maşinic către variantele diferenţiate generate digital, se produce astăzi. Producţia manuală creează variaţii, la fel ca producţia digitală; însă capacitatea de proiectare şi producţie de variaţii în serie este specifică domenuilui digital. Cu toate acestea, în ultimă instanţă, poate apărea o pierdere a relevanţei, şi, în cele din urmă o pierdere a sensului.

În perioada anilor 1990, revoluţia digitală a început să restrângă decalajul dintre proiectare şi fabricaţie. Computerele, nu numai că ar putea oferi instrumente pentru generare şi manipulare de forme geometrice complexe, ci pot fi aplicate direct concepţiei, reprezentării şi producţiei de obiecte.

Cu toate acestea, în domeniul arhitecturii, capacitatea crescândă a dispozitivelor computaţionale ar putea duce la discrepanţe, mai degrabă decât la apropieri, între lumea reală şi mediul digital. În acest sens, John Frazer susţine că:

> "Am depus atâtea eforturi pentru a rezolva probleme reale sociale, de mediu şi tehnice, unde am crezut că un computer ar putea ajuta în mod semnificativ. Însă acum, în momentul în care există o putere masivă de computaţie şi softuri ieftine disponibile,

[12] în Armitage, John (2000) *From modernism to Hypermodernism and beyound*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi, p. 33, trad. mea, italicele îmi aparţin.
[13] în Baudrillard, Jean; Nouvel, Jean (2005) *Obiecte Singulare. Arhitectură şi filosofie*, Paidea, Bucureşti, pp. 69-70, traducere [in română] de Ciprian Mihali, 2005
[14] în Carpo, Mario (2011) *The Alphabet and the Algorithm*, MIT Press, Cambridge, MA.

> programarea a devenit (...) o nesfârşită variaţie şi repetiţie a unei scheme geometrice elaborate fără nici un scop social, de mediu sau tehnic."[15]

Mark Burry este de părere că o adevarată schimbare de paradigmă în proiectarea şi procesul de fabricaţie de arhitectură poate consta în dezvoltarea inovării, în ideea unei activităţi ce generează *vitalitate*[16]. O abordare conceptuală a inovării care evidenţiază rolul mediului ce influenţează o idee, sprijinind dezvoltarea acesteia, şi, în ultimă instanţă, implementarea şi diseminarea.

Materialul este *computaţional*. Este alcătuit din efecte şi relaţii, cuprinse în comporament. Fiecare ansamblu de sisteme materiale se foloseşte de o serie de caracteristici ce se relaţionează între ele într-un anumit fel. Fondul construit este alcătuit din sisteme de relaţii, ce răspund într-o manieră materială mediului. Arhitecţii încearcă să raţionalizeze şi să interpreteze aceste procese prin formă: materialul defineşte spaţiul şi caracterizează experienţa. Forma oricărei structuri este rezultatul şi negocierea constrângerilor materiale şi forţelor ce acţionează asupra acesteia. Proprietăţile generării formei fac parte din comportarea materialului. Comportamentul, materialul şi arhitectura determină forma, structura şi spaţiul.

Manuel de Landa susţine că sistemul de relaţii umane este în directă legatură cu materialitatea:

> "Trăim într-o lume populată de structuri – un amestec complex de constructe geologice, biologice, sociale şi lingvistice care nu sunt altceva decât acumulări de materiale modelate şi sedimentate de istorie."[17]

În ceea ce priveşte computaţia, efectele ce conduc la formularea arhitecturii sunt înţelegera datelor ce acţionează la scara umană, mişcarea şi experienţa. Potenţialul spaţiului arhitectural rezultat prin tehnicile computaţionale, prin dispunerea materialului, oferă o nouă oportunitate pentru un nou limbaj spaţial. Cu toate că forme noi continuă să apară, acestea sunt prea apropiate de topologia originală ce respinge influenţa materialului.

Formele sunt realizate prin intermediul de forţe, interacţiuni şi separaţii de substanţe. Acest lucru reprezintă o analogie la comportamentul materialului. Materialele răspund la forţe şi au proprietatea de a reacţiona, de a se opune acestora. Din acest punct de vedere, diferit de cel compoziţional, materialul poate fi conceput ca şi comportament; un comportament ce cuprinde răspunsuri ce pot fi decodate sau reprezentate computaţional într-un model. Decodarea oferă un suport de lucru procesului de asamblare computaţională a strategiei, printr-un cod ce urmează, imită sau se aseamănă cu comportamentul materialului.

---

[15] cf. Frazer, John, în Burry, Mark (2011) *Scripting Cultures: Architectural design and programming*, John Wiley&Sons, Chichester, pp. 52-53, trad.mea

[16] cf. Burry, Mark (2013) "The Innovation Imperative: Architectures of Vitality", în *AD The Innovation Imperative: Architectures of Vitality*, No. 221, pp. 8-17

[17] în De Landa, Manuel (1997) *A Thousand Years of Non Linear History*, Zone Books, New York, p. 25

Metodele generative de proiectare şi strategiile de scripting furnizează arhitecturii capacitatea de a lucra cu cantităţi mari de date şi informaţii ce influenţează proiectarea. Acestea reprezintă şi o metodologie pentru înţelegerea capacităţii de răspuns şi cartografiere ce susţin strategia de proiectare.

În formele tradiţionale de design, punctele de analiză sunt stabilite pentru dezvoltarea unei strategii. Informaţiile şi deciziile ce alcătuiesc procesul sunt privite ca un instantaneu, sau ca o agregare de momente încadrate într-o imagine, în timp ce se află încă în stadiul de generare a informaţiilor pentru procesul de proiectare. Modificările sau fluctuaţiile temporale sunt aplatizate sau înlăturate, subtilităţile şi variaţiile sunt raţionalizate, în favoarea unei forme generice.

O abordare algoritmică lasă deschise punctele de referinţă, ceea ce asigură o reţea de relaţii mai flexibilă. În acest sens, Patrik Schumacher susţine că:

> "Dezvoltarea computaţiei şi tehnicilor de codare s-a stabilit printr-un proces de dezvoltare şi imbogăţire a informaţiei formale din diagrama metrică. Diagrama metrică este constrânsă şi definită de limite fără cantităţi variabile. Ordonarea variabilităţii diagramei metrice o transformă într-o diagramă parametrică."[18]

Acest lucru implică faptul că, o dată cu apariţia constructului de Realitate Virtuală, asistăm practic la o reconfigurare a arhitecturii, şi, de asemenea, a modului de organizare a societăţii umane.

BIBLIOGRAPHY

Armitage, John (2000) *From modernism to Hypermodernism and beyound*, SAGE Publications, London, Thousand Oaks, New Delhi
Bateson, Mary Catherine (2004[1972]) *Our Own Metaphor: A Personal Account of a Conference on the Effects of Conscious Purpose on Human Adaptation*, Hampton Press, New York
Baudrillard, Jean; Nouvel, Jean (2005[2000]) *Obiecte Singulare. Arhitectură şi filosofie*, Paidea, Bucureşti, traducere [în română] de Ciprian Mihali, 2005
Baudrillard, Jean (1994[1981]) *Simulacra and Simulation*, University of Michigan Press, US, traducere [în engleză] de Sheila Faria Glaser, 1994
Burry, Mark (2011) *Scripting Cultures: Architectural design and programming*, John Wiley&Sons, Chichester
Burry, Mark (2013) "The Innovation Imperative: Architectures of Vitality", *AD The Innovation Imperative: Architectures of Vitality*, No. 221
Caciuc, Cosmin (2010) *Transdisciplinaritate si Arhitectura*, Paidea, Bucuresti
Carpo, Mario (2011) *The Alphabet and the Algorithm*, MIT Press, Cambridge, MA
Carpo, Mario (2017) *The Second Digital Turn. Design beyound intelligence*, MIT Press, Cambridge & London
De Landa, Manuel (1997) *A Thousand Years of Non Linear History*, Zone Books, New York
Deleuze, Gilles (1994 [1968]) *Difference and Repetition*, Columbia University Press, New York, traducere [în engleză] de Paul Patton, 1994
Langton, Christopher (1999[1989]) *Artificial Life* , Addison-Wesley, Redwood City
Leach, Neil (2006) *Camouflage*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts; London, England

[18] în Schumacher, Patrik (2011) *The Autopoiesis for Architecture: A New Framework for Architecture*, Vol.1, Wiley, UK, p. 352, trad. mea

Schumacher, Patrik (2011) *The Autopoiesis for Architecture: A New Framework for Architecture*, Wiley, UK, Vol. 1, Vol.2
Tudoran, Claudiu-Alexandru (2017) *Design și concepte arhitecturale contemporane implementate prin hibrizi bio-nano tehnologici*, Editura Universitară "Ion Mincu", București
https://neilleach.files.wordpress.com/2009/09/new-materialism.pdf (23.05.2021)
https://en.wikipedia.org/wiki/Industry_4.0 (23.05.2021)

WRITERS AS DOCTORS VERSUS WRITERS AS PATIENTS
SCHRIFTSTELLER ALS ÄRZTE VERSUS SCHRIFTSTELLER ALS PATIENTEN

Simona OLARU-POŞIAR, Lecturer Ph.D., „Victor Babes" University of Medicine and Pharmacy, Timisoara

Abstract: When we talk about medicine as a scientific field of research, we rarely expect to see its connection to literature. The article underlines the connection between literature and medicine by speaking about the fact that doctors are gifted writers as well. Nevertheless, some of the best works are written by patients as well. Sometimes doctors become patients, because a physician is not merely a health provider, but he himself can be touched by illness and suffer like any other human being. When this happens, the scientific rendering of the doctor- patient image is unique and offers works of literature that can be analyzed from a double perspective. Doctor- patient renderings of reality and fiction are full of precision, unique depictions of literary universes on a background canvas of objectivity.

Keywords: doctor, patient, narrative medicine, art, illness

Sehr vielen Ärzte waren literarisch begabt und die Anzahl von Ärzte die auch im literarischen Bereich aktiv waren, ist relativ hoch .

Das Lexikon **Literatur und Medizin** hält fest, dass die Ärzte nirgendwo im Bereich der schönen Künste während der vergangenen Jahrhunderte schöpferischer gewesen seien als gerade auf literarischem Gebiet (Jagow/Steger 2005: 16). Es wird noch hinzugefügt, dass weder unter Ingenieuren, Chemikern, Architekten oder Biologen die Zahl berühmter Dichter so groß ist wie unter den Ärzten, was beweist, dass die medizinische Fakultät auf diesem Feld ungeschlagen ist. In nächster Konkurrenz zu den sich als Schriftsteller betätigenden Ärzten befinden sich Juristen und Theologen (Jagow/Steger 2005: 16-17).

Die Beziehung zwischen Literatur und Medizin haben zahlreiche Dimensionen und weisen in eine lange Tradition auf**.** Krankheit, Schmerz, Geburt und Tod werden immer in literarischen Texten dargestellt. Schriftsteller sind Ärzte oder Ärzte Schriftsteller, Künstler erkranken, Krankheit bringt auch Kunst hervor. Literatur ist zwar nicht Medizin und kann doch zu einem Instrument der Therapie werden.

Asklepios ist in der griechischen Mythologie der Gott der Heilkunst. Die Schlange, die sich in den meisten Darstellungen um den Äskulapstab windet, weist ihn den Chthonischen oder Erd-Gottheiten zu.

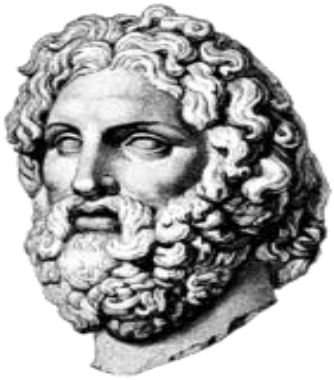

Figur1. **Asklepios,** deutsch **Äskulap**[1]

Asklepios wird meist als ein bärtiger, ernster Mann, der mit Lorbeer verziert ist und sich auf einen Stab stützt, abgebildet. Dieser Stab, der von einer Schlange (Natter), in deren Form er sich einst verwandelte um eine Seuche in Rom zu beenden umschlungen wird, der sogenannte Asklepiosstab, wurde zum Symbol der Heilkunde.

Uwe Wittstock geht in einem Aufsatz unter dem Titel: **Was Ärzte und Schriftsteller verbindet** (2005) der verborgenen Verwandtschaft zwischen Medizinern und Schriftstellern nach. Dabei kommt er zu der Schlussfolgerung, dass es der kühle, beobachtende, diagnostische Blick sei, der manche Menschen zu Ärzten mache und manche Ärzte dann, vorausgesetzt dass sie literarische Neigungen und Fähigkeiten besitzen, zu Schriftstellern werden lasse. Er betont desgleichen auch den bedeutendsten Unterschied zwischen den Ärzten und den Schriftstellern. Während nämlich die Schriftsteller dazu neigen, die Menschen unter dem Blickwinkel zu betrachten, wie sie sein sollten, sehen die Ärzte die Menschen so wie sie sind.[2]

In seinem Aufsatz zählt er eine Reihe von Namen deutschsprachiger Schriftsteller auf, die eine medizinische Ausbildung abgeschlossen haben. Den Anfang bildet Uwe Tellkamp, der 2008 mit seinem Roman **Der Turm** (**The Tower**) bekannt geworden ist. Dieser spielt in der Stadt Dresden und umfasst zeitlich die letzten sieben Jahre der DDR bis zum Mauerfall. Dann erwähnt Wittstock die seiner Auffassung nach größten deutschen Schriftsteller des 20. Jahrhunderts, den Lyriker von europäischem Rang Gottfried Benn, Alfred Döblin und Arthur Schnitzler. Die Aufzählung wird fortgesetzt mit Namen wie dem ausgebildeten Regimentsarzt Friedrich Schiller, dem promovierten Anatom Georg Büchner und dem Chefarzt der Frankfurter Irrenanstalt Heinrich Hoffmann, der als Kinderbuchautor durch die Schöpfung des **Struwwelpeter** bekannt ist. Aber auch Namen von Schriftstellern der Weltliteratur bleiben nicht unerwähnt, wie des englischen Erzählers Somerset Maugham, des in Paris als Armenarzt arbeitenden Luis-Ferdinand Céline, des französischen Schriftstellers des 19. Jahrhunderts Eugène Sue, des großen Satirikers der russischen Literatur Michail Bulgakow, des Schöpfers des weltberühmt gewordenen Privatdetektivs Sherlock Holmes, Sir Arthur Conan Doyle und eines der bedeutendsten Lyriker der USA im 20. Jahrhundert William Carlos Williams.

[1]Siehe www.wikipedia.de [21.12.2020]
[2] Siehe http://www.welt.de/kultur/article557579/Was-Aerzte-und-Schriftsteller-verbindet.html [01.02.2020.].

Eine getrennte Gruppe bilden die Schriftsteller, welche zunächst Medizin studierten, sich aber noch vor dem Examen ganz der Literatur verschrieben haben: nämlich unter anderen der französische Dichter und Schriftsteller sowie Begründer des Surrealismus Louis Aragon, der deutsche Lyriker Johannes Robert Becher, der Wegbereiter der literarischen Kritik in Deutschland, insbesondere des Feuilletons Ludwig Börne, der deutsche Lyriker und bahnbrechende Dramatiker Bertolt Brecht, der wichtigste Theoretiker des Surrealismus André Breton, der Begründer des Sturm und Drang Johann Gottfried Herder, der norwegische Dramatiker und Schriftsteller Henrik Ibsen, einer der meistgelesenen Science-Fiction-Autoren Stanislaw Lem, der deutsche Journalist und Schriftsteller Hermann Löns und der schwedische Schriftsteller, Künstler und bahnbrechende Dramatiker August Strindberg.

Wittstock nennt auch „medizinisch-poetische Doppelbegabungen“ unter den deutschen Autoren der Gegenwart wie den Dramatiker Heinar Kipphardt, den Romancier Ernst Augustin, den Avantgardisten der Popliteratur Rainald Goetz und die Erzählerin Melitta Breznik, die alle eine medizinische Ausbildung in der Psychiatrie genossen haben.[3] Es wären noch Justinus Kerner und Anton Tschechow hinzuzufügen, wie auch der schon erwähnte Alfred Döblin.

Zu dem Themenbereich der Ärzte als Schriftsteller hat der Arzt und Medizinhistoriker Volker Klimpel ein biographisch-bibliographisches Lexikon von den Anfängen bis zur Gegenwart unter dem Titel **Schriftsteller-Ärzte** (1999) herausgegeben sowie ein **Lexikon fremdsprachiger Schriftsteller-Ärzte** (2006). Während im ersten zirka 300 Ärzte von der Antike bis zur Gegenwart aus vielen Ländern aufgenommen werden, wobei die Voraussetzung für die Aufnahme in das Lexikon ein abgeschlossenes Medizinstudium und der Nachweis einer ärztlichen Tätigkeit einerseits und das Vorliegen literarischer Werke andererseits ist, untersucht er im zweiten die Beziehungen zwischen Medizin und Literatur außerhalb des deutschen Sprachraumes. Die aus zahlreichen Quellen zusammengestellten zirka 850 Eintragungen gliedern sich in einen biographischen Abriss und eine Werkauswahl. Sie vereinen Lebensschicksale, Zeitgeschichte und Kulturgeschichte aus 20 Jahrhunderten und berücksichtigen alle Kontinente. Dabei wird der Begriff des Schriftsteller-Arztes über den des reinen Poeten hinaus erweitert und umfasst alle literarischen Genres einschließlich journalistischer, philosophischer und historischer Abhandlungen.

Viele Ärzte waren im Laufe der Zeit schriftstellerisch betätigt. Hier seien bloss einige Beispiele aus der Weltliteratur angeführt: Archibald Joseph Cronin(1896-1981), John Keats(1795-1821), Francois Rabelais(1494-1553),Anton P.Tschechov(1860-1904), aus der rumänischen Literatur A. Baranga(1913), G. Ulieru(1884-1943), Ion Cantacuzino(1863-1934), Stefan Stinca (1865-1897), Francisc Rainer.

Die deutsche Literatur ist nicht weniger reich an Ärzten und Persönlichkeiten, die Medizin studiert und auch auf dem Gebiete der Literatur Bedeutendes geleistet haben. Von den Älteren mögen in diesem Zusammenhang Albrecht Haller (1708-1777), Friedrich Schiller(1759-1805), Georg Büchner(1813-1837) erwähnt werden. Im

[3] Idem.

zwanzigsten Jahrhundert sind es Arthur Schnitzler(1862-1931), Gottfried Benn(1886-1956), Friedrich Wolf(1888-1953), die sich in erster Linie als Schriftsteller und nicht als Ärzte einen unsterblichen Namen gemacht haben. Nicht zu vergessen, dass auch B.Brecht(1898-1956), Johannes Robert Becher(1891-1958), zeitweilig Medizin studiert haben.

Auch Hanne Kulessa widmet sich in ihrem Buch **Herznaht. Ärzte die Dichter waren – von Benn bis Schnitzler** (2005) dem Themenbereich Literatur und Medizin. Sie belegt durch eine Textauswahl, wie der Arztberuf die literarische Arbeit maßgeblich beeinflusst. Es werden sowohl Texte von Ärzten herangezogen, für welche die Symbiose aus medizinischer und literarischer Arbeit ein Glücksfall war, als auch solche die ihren Beruf wie Gottfried Benn und Arthur Schnitzler regelrecht hassten. Ergänzt werden die Texte durch informative Kurzbiografien der zitierten Schriftsteller und einem aufschlussreichen Nachwort der Herausgeberin. Insgesamt 30 Reproduktionen berühmter Gemälde, darunter auch von Rembrandt van Rijn oder Vincent van Gogh, zeigen Szenen zum Thema Krankheit und ärztlicher Kunst im Wandel der Jahrhunderte und erweitern den Band, indem sie die Faszination professioneller Maler vom Arztberuf belegen.

Eine wichtige Stellung nehmen im weit gefassten Forschungsgebiet Literatur und Medizin auch die Patienten ein, die genötigt sind, sich mit physischer und psychischer Krankheit auseinanderzusetzen. Diesen bietet die Literatur die Möglichkeit, ihre Erfahrungen mit der Krankheit zu versprachlichen und dadurch auch leichter zu verarbeiten. Diese Literatur wird als Selbsterfahrungsliteratur bezeichnet.

In der biographischen Literatur des frühen 20. Jahrhunderts finden sich dem Lexikon **Literatur und Medizin** gemäß eindrucksvolle Selbstzeugnisse von Patienten über ihr Leben in Heilanstalten oder in Krankenhäusern (Jagow/Steger 2005: 610).

In der Forschungsliteratur lassen sich verschiedene Forschungszweige unterscheiden. Innerhalb des ersten Forschungszweiges ist man bemüht anhand von Fremd- und Selbstzeugnissen einen biographischen Zugang zu psychotisch erkrankten Autoren zu sichern und diese daher nachträglich als Patienten zu behandeln. Dabei wird, wie das Lexikon **Literatur und Medizin** betont, auf eine aktuelle Diagnosestellung zu den historischen Fällen abgezielt. Von dieser aus wird dann auch das Werk der „kranken“ Autoren neu bleuchtet und nach psychopathologischen Anzeichen durchkämmt (Jagow/Steger 2005: 689). Bekanntlich endeten viele Dichter im Wahnsinn. Es seien etwa der italienische Dichter der Renaissance Torquato Tasso, der Dramatiker des Sturm und Drang Jakob Michael Lenz, der zwischen deutscher Klassik und Romantik anegesiedelte Lyriker Friedrich Hölderlin, der im Banat geborene Lyriker und Dramatiker Nikolaus Lenau, der russische Schriftsteller Nikolaj Wassiljewitsch Gogol, der französische Schriftsteller und marginale Vertreter der Romantik Gérard de Nerval, der französische Schriftsteller Guy de Maupassant, der wichtigste Wegbereiter der europäischen literarischen Moderne Charles Baudelaire und der deutsch-schweizer Schriftsteller Robert Walser genannt.

Als bedeutendes literarisches Selbstzeugnis innerhalb des Forschungsfeldes der schizophrenen Dichter wird August Strindbergs (1849-1912) Selbstbeobachtung

während seiner psychischen Erkrankung gewertet, die 1897 unter dem Titel **Inferno** erschienen ist (Jagow/Steger 2005: 689). Sein ganzes literarisches und künstlerisches Schaffen ist tief geprägt von seiner psychotischen Veranlagung. Man nimmt an, dass seine Persönlichkeit deutliche Züge einer paranoiden Schizophrenie aufwies. Er wurde immer wieder von Wahnvorstellungen, Realitätsverlust und Depressionen heimgesucht und drohte auch unzählige Male in Briefen damit, sich umzubringen. Seine psychische Instabilität erreicht zwischen 1895 und 1897, im Alter von fast 50 Jahren, ihren Höhepunkt mit der sogenannten „Inferno-Krise". Literatur und Malerei dienten ihm als Mittel zur Reflexion. Desgleichen gewährt auch seine autobiographische Schrift **Le Plaidoyer d'un fou** (Verteidigunsrede eines Narren) (entst. 1887-1888) Einblick in sein Seelenleben.

Bibliographie/Bibliography:

Jagow, Bettina von/Steger, Florian (coord.), *Literatur und Medizin. Ein Lexikon*, Göttingen, Editura Vandenhoeck & Ruprecht, 2005.

Klimpel, Volker (2006): **Lexikon fremdsprachiger Schriftsteller-Ärzte**, Frankfurt am Main: Peter Lang.

Kulessa, Hanne (2005): **Herznaht. Ärzte die Dichter waren – von Benn bis Schnitzler. Mit 30 Gemälden zur Medizin**, Hamburg, Wien: Europaverlag.

Wittstock, *Uwe* (*2005*)***: Was Ärzte und Schriftsteller verbindet***. Online.

Weigel, Sigrid (2000): Unica Zürn – Verkehrte Mimesis – Angleichung des Lebens an die Kunst. In: Keller, Ursula (koord.) (2000): **„Nun breche ich in Stücke ...". Leben/ Schreiben / Suizid. Über Sylvia Plath, Virginia Woolf, Marina Zwetojewa, Anne Sexton, Unica Zürn, Inge Müller**, Berlin: Vorwerk, S. 155-172.

Wenzel, Manfred (1992): **Goethe und die Medizin**. Selbstzeugnisse und Dokumente. Mit zahlreichen Abbildungen, Frankfurt am Main/Leipzig: Insel.

Wübben, Yvonne (2012): **Verrückte Sprache. Psychiater und Dichter in der Anstalt des 19. Jahrhunderts**, Paderborn, Konstanz: Univ. Press.

LINGUISTICS AND ITS BRANCHES

Mihaela HRIBAN, Phd Lecturer, „Vasile Alecsandri"'s University of Bacău

Abstract: Linguistics is the science of studying language in generally speaking. It's not a very new discipline. The XIX-th century reveals the beginning of linguistics as an independent domain, in which "language" is placed at the level of knowledge. Thus, linguistics splits off other disciplines such as: biology, psychology, philosophy and becomes a science that has proper rules of development. Thus, we consider that it is important to bring into focus the branches of linguistics such as: fonetics and phonology, morphology, lexicology, lexicography, semantics, stylistics and to reveal the connections that are between them.

Keywords: linguistics, language, linguistic contacts, comparative linguistics, speaking.

I. De-a lungul timpului, în calitate de disciplină devenită autonomă şi cu legi proprii de funcţionare, *lingvistica* a avut un parcus destul de dificil. Astfel, în perioada Antichităţii, lingvistica a fost considerată o ştiinţă empirică, care avea la bază observaţia cercetătorului. În timpul Renaşterii, au fost înregistrate aspecte ce implică definirea limbajului şi s-a realizat mai puţin, descrierea unor limbi concrete. După Renaştere, apare interesul pentru descrierea etapelor istorice ale unei limbi, explicându-se, astfel, faptele istorice şi urmărindu-se evoluţia limbilor. Secolul al XVIII-lea reprezintă perioada elaborării gramaticilor generale, de exemplu, *Gramatica de la Port-Royal*[1] şi gramaticile concrete ale unor limbi. În secolul al XIX-lea, limba este studiată „în sine şi pentru sine", aspect ce redă începuturile lingvisticii în calitate de ştiinţă independentă. Astfel, este elaborată *metoda comparativ-istorică* ce implică studiul atent, riguros şi sistematic al corespondenţelor dintre limbile înrudite, făcându-se apel la legile fonetice şi gramaticale şi utilizându-se procedeul reconstrucţiei[2] lingvistice.

II. Odată cu momentul constituirii gramaticii comparate, lingvistica devine o ştiinţă independentă. Secolul al XX-lea devine reprezentativ pentru că apare *Cursul de lingvistică generală* (1916) al lui Ferdinand de Saussure care, (alături de Cercul lingvistic de la Praga[3]), a pus bazele lingvisticii structurale, dotată atât cu o teorie, cât şi cu o practică operatorie. Astfel, lingvistica devine o disciplină autonomă şi cu metode proprii de cercetare.

---

[1] https://en.wikipedia.org/wiki/Port-Royal_Grammar; Gramatica de la Port-Royal constituie o operă de pionierat în filosofia limbii. (consultat, 9 iunie 2021, ora: 12.27). Gramatica de la Port-Royal numită *Grammaire générale et raisonnée contenant les fondemens de l'art de parler, expliqués d'une manière claire et naturelle* explică fundamentele artei de a vorbi, într-o manieră clară și naturală. A fost publicată în 1660, de Antoine Arnauld și Claude Lancelot.

[2] De exemplu, familia limbilor *indo-europene* „familie de limbi reprezentând continuarea unei limbi neatestate, dar reconstituită, în esență, cu ajutorul metodei comparativ-istorice". (https://dexonline.ro/definitie/indo-european, consultat, miercuri, 9 iunie 2021, ora: 21.30).

[3] Cercul lingvistic de la Praga este o „școală lingvistică structuralistă înființată în 1926. Printre „reprezentanții săi, îi putem consemna pe: N. Mathesius, N.S. Trubetzkoy, R. Jakobson. A.I. Isacenco ș.a.". (s.v. *structuralism*). (https://dexonline.wikitip.info/2010/11/27/cercullingvisticdelapraga). (consultat, miercuri, 9 iunie 2021, ora: 16.46).

În conformitate cu studiile în domeniul lingvisticii, s-a constatat că putem vorbi despre: „lingvistica *generală* care studiază faptele de limbă din perspectiva trăsăturilor comune mai multor limbi"; „lingvistica *comparată* în calitate de disciplină care studiază comparativ concordanţele fonetice, semantice şi gramaticale din mai multe limbi"; „lingvistica *matematică* reprezintă disciplina care studiază fenomenele de limbă cu mijloace matematice"; „lingvistica *structurală* este disciplina care se ocupă cu studiul relaţiilor dintre elementele limbii şi caracterul sistematic al acesteia" (< fr. *linguistique*)[4].

III. În calitate de ştiinţă a limbii, *lingvistica* este formată dintr-o serie de discipline, şi anume:

1. *Fonetica* este disciplina lingvistică care aduce în prim-plan, studiul sunetelor care alcătuiesc cuvintele. Fonetica poate fi generală sau specifică unei anumite limbi: comparată, descriptivă sau istorică. Comparativ cu fonetica, *fonologia* reprezintă domeniul unităţilor fonice discontinue şi invariante. Termenul a fost pus în circulaţie, cu predilecţie, începând cu secolul al XIX-lea. La început, termenului *fonologie* nu i s-au dat explicaţii clare, fiind considerat sinonim cu cel de *fonetică*. Ulterior, semnificaţiile termenului *fonologie* au fost evidenţiate mai clar, începând cu secolul al XX-lea şi cu abordarea cercetărilor de tip structuralist[5].

2. *Lexicologia* – reprezintă studiul elementelor vocabularului unei limbi. Este nevoie să distingem între studiul *fondului principal lexical*, adică al cuvintelor celor mai uzuale şi mai folosite în limbă, şi *masa vocabularului* unei limbi.

Lexicologia este disciplina lingvisticii care studiază vocabularul, lexicul unei limbi. Ea se ocupă cu delimitarea sferelor vocabularului, cu schimbările care au loc în vocabular. Aceasta are mai multe *ramuri*:

a) ***Lexicografia*** este o „disciplină a lingvisticii care stabileşte principiile şi metodele practice de întocmire a dicţionarelor". ♦ „Totalitatea dicţionarelor (dintr-o ţară, dintr-o epocă, dintr-un domeniu etc.). – Din fr. **lexicographie**". (s.v. **DEX**: *lexicografie*).

b) ***Etimologia*** este o disciplină lingvistică care cercetează originea cuvintelor dintr-o anumită limbă, evoluţia lor formală şi semantică, până în prezent[6].

c) Ramura care studiază *sensul* cuvintelor şi schimbările de sens pe care le suferă cuvintelese numeşte ***semantică***.

3. *Semantica* este disciplina lingvistică care vizează studiul înţelesurilor cuvintelor şi al evoluţiei acestora. *Semantica* sau *semasiologia* este o ramură a lingvisticii care se ocupă de studiul înţelesurilor cuvintelor, al laturii lor ideale. Fiind un „semnal al semnalelor", ***cuvântul*** reflectă prin sensul său, realitatea. La baza sensului unui cuvânt, se află, de obicei, o noţiune. Ea formează aşa-numitul *sens denotativ*, acelaşi în diferite limbi, la cuvinte echivalente: de ex. rom. *casă*, fr. *maison*, germ. *Haus* au toate sensul denotativ „clădire care serveşte ca locuinţă". La sensul *denotativ* se adaugă adesea nuanţe afective, subiective. Ele formează sensul *conotativ*, care diferenţiază între ele

[4] Florin Marcu, *Dicționar actualizat de neologisme* (**DAN**), Editura „Saeculum I.O.", București, 2013, s.v. *lingvistică*.
[5] Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dicționar de științe ale limbii* (**DȘL**), București, Editura „Nemira", 2001, s.v. *fonologie*.
[6] *Ibidem*, s.v. *etimologie*.

cuvinte-sinonime în aceeaşi limbă (d.e. *mamă* şi *mămică*, *zăpadă* şi *nea*) sau cuvinte echivalente în diferite limbi. Toate cuvintele au sens, dar nu toate exprimă noţiuni. Au conţinut noţional substantivele, adjectivele, verbele, numeralele etc.. Interjecţiile au sens lexical, dar nu exprimă noţiuni, ci emoţii, sentimente. Prepoziţiile şi conjuncţiile, care exprimă relaţii între cuvinte sau propoziţii, au sens relaţional, gramatical, precizându-şi valoarea în context.

Cuvintele cu sens lexical (substantive, verbe etc.) nu au totdeauna o valoare semantică unică. Adesea, pentru fixarea sensului unui cuvânt, este necesară plasarea cuvântului într-un context. Unii lingvişti consideră că nici măcar nu putem vorbi de cuvânt în afara contextului.

Această afirmaţie nu se poate susţine, pentru că majoritatea cuvintelor *au un sens de bază*, general, independent de context, pe care ni-l reprezentăm când auzim cuvântul şi *mai multe sensuri* – particulare – determinate de context.

Oricine aude cuvântul *floare* are, în primul rând, o reprezentare a unei „flori" şi nu se gândeşte la sensurile secundare, derivate şi figurate, care nu pot fi înţelese decât în context; *floarea vinului*; *floarea cheii*; *floarea tineretului*; (în) *floarea vârstei*; (de) *flori de cuc*, *floare la ureche*, *în floare*, *floarea florilor* etc..

Valoarea semantică a unui cuvânt poate varia în funcţie de domeniul în care este folosit: cuvântul *rădăcină* are în ştiinţele naturii un sens diferitde cel din lingvistică sau matematică, *operaţie* are alt înţeles în medicină sau matematică, contabilitate sau armată. Capacitatea cuvântului de a avea mai multe sensuri poartă numele de *polisemie*. Adesea, sensurile unui cuvânt polisemantic au aceleaşi accepţii pentru toţi vorbitorii. Astfel cuvântul *număr* poate însemna: a) „cifră": de exemplu, numărul 2; b) „o cantitate oarecare": *numărul studenţilor a crescut*; c) „un exemplar dintr-un ziar": numărul de astăzi al ziarului „Deşteptarea"; d) „bucată dintr-un program": *Numerele de circ au fost foarte reuşite*. e) „mărimea la încălţăminte": *Poartă* (*la picior*) *număr mare*; f) „o clădire desemnată prin numărul de la poartă": *Stau la numărul 17*.

Cuvântul *cap* poate însemna:

a) „extremitate superioară a corpului";

b) „extremitate osoasă de formă rotundă" (*capul femurului*);

c) „şef, conducător" (capul răscoalei);

d) „proeminenţă a uscatului care înaintează mult în mare; promontoriu" (Capul Bunei-Speranţe);

d) „început" [*a o lua de la* cap(ăt)];

e) „sfârşit"(„*a o scoate la cap*") etc..

Din punctul de vedere al raportului dintre *sens* şi *forma sonoră* se disting mai multe categorii de cuvinte. Cele care au aceeaşi formă sonoră, dar sensuri diferite poartă numele de *omonime*. *Omonimele* pot proveni:

a) Din acelaşi cuvânt, cu mai multe sensuri, prin ruperea verigilor semantice de legătură: denumirea de *corn*, care semnifica numai o excrescenţă la animalele cornute, a fost folosită şi pentru instrumentul muzical, făcut din corn, şi pentru nişte „franzele" [(„pâine albă de formă lunguiaţă" (**DEX**)], care aveau formă asemănătoare unui corn de animal. Legătura semantică dintre ele s-a rupt, iar, astăzi, cele trei sensuri aparţin unor

trei cuvinte diferite *omonime*. O dovadă că vorbitorii nu-şi mai dau seama că e vorba de acelaşi cuvânt este faptul că cele trei omonime se diferenţiază şi din punct de vedere morfologic: pluralul de la *corn* (de animal) este *coarne*, de la instrumentul muzical sau arbust („*Cornule*, ce nu te-ndoi, De-o creangă să te despoi, Să-mi fac prăjină de boi." Vasile Alecsandri): *corni*, iar de la„franzelă", *cornuri*.

b) Din două (sau mai multe) cuvinte diferite din aceeaşi limbă de bazăcare, prin evoluţie fonetică, au devenit identice.

Cuvintele care au complexe sonore diferite, dar sens aproape identic poartă numele de *sinonime*. Ele se deosebesc prin nuanţele semantice conotative. Sunt sinonime în limba română cuvintele *a ocroti*, *a apăra*, *a proteja*, *a sprijini*; *drum*, *cale*; în limba engleză, cuvântul *putere* este redat prin sinonimele *force*, *power*, *vigor*, *strenght*.

Cuvintele alcătuite din complexe sonore diferite şi sensuri opuse se numesc *antonime*. Unele antonime au rădăcini diferite, de exemplu: *bun-rău*, *tânăr-bătrân*, *început-sfârşit*, *a intra-a ieşi* etc., altele sunt derivate cu prefixe, de exemplu: *sigur-nesigur*, *corect-incorect*, *a face-a desface* etc.

Un termen *polisemantic* poate comporta mai multe antonime: *scump*: „de mare preţ" are antonim pe *ieftin*, iar *scump*: „drag, iubit", pe: *urât*, *nesuferit*.

4. *Gramatica* reprezintă disciplina lingvistică care se ocupă cu studiul structurii gramaticale, adică al morfologiei şi al sintaxei.

- Obiectul de studiu al ***morfologiei*** îl constituie structura cuvântului şi regulile schimbărilor cuvintelor în frază. ***Morfologia*** este ansamblul regulilor privitoare la modificarea formelor cuvintelor, care le permite să joace diverse roluri în frază. Aceasta este de mai multe feluri:

a. *Morfologia descriptivă* – a cărei sarcină este să prezinte starea de fapte existentă într-o limbă la un moment dat, de exemplu să ne arate că pluralul substantivelor neutre româneşti se formează cu desinenţele *-uri*, *-e* şi *-i* (trup***uri***, scaun***e***, studi***i***).

b. *Morfologia istorică*, al cărei rost este să ne arate cum au evoluat, într-o limbă dată, formele cuvintelor, de exemplu: neutrele româneşti au avut la început desinenţa *-a* (*-ora*), transformată apoi în *-e* (*-ure*), iar *-ure* a devenit mai târziu *-uri* (în secolul al XVI-lea găsim la plural şi *ceasure* şi *ceasuri*). De asemenea, *morfologia istorică* ne arată că persoanele I şi a II-a plural ale perfectului simplu s-au schimbat din secolul al XVI-lea, până astăzi: de la (noi) *văzum*, (voi) *văzut*, actualmente, s-a ajuns la formele: (noi) *văzurăm*, (voi) *văzurăţi*.

c. *Morfologia comparativă* face parte din gramatica comparativă, iar rolul ei este de a ajuta gramatica istorică, prin reconstruirea morfologiei limbilor-bază pierdute şi prin proiectarea asupra limbilor noi, atestate, a luminii obţinute în acest fel.

- *Sintaxa* – studiază combinaţiile de cuvinte şi funcţiile acestor combinaţii. Între morfologie şi sintaxă există o strânsă legătură; *sintaxa* foloseşte modificările formale ale cuvintelor (de care se ocupă morfologia) pentru a le combina în propoziţii şi fraze, în scopul comunicării dintre oameni. Astfel, în combinaţiile: *soarele răsare* şi *răsăritul soarelui*, unităţile*soarele*, *soarelui* sunt forme flexionare ale cuvântului *soare*, având acelaşi sens

lexical, dar funcţii sintactice diferite, de *subiect* şi, respectiv, *atribut*, funcţii determinate tocmai de deosebirile formale ale cuvintelor şi de relaţiile dintre ele.

Între gramatică (morfologie şi sintaxă) şi celelalte părţi constitutive ale limbii, *vocabular* şi *fonetică*, există, de asemenea, strânse legături: *sunetele* (fonetica) reprezintă învelişul material al cuvintelor (rădăcină şi afixe), iar *vocabularul* (totalitatea cuvintelor) este materialul de construcţie al gramaticii.

5. *Stilistica* este disciplina lingvistică care aduce în prim-plan, studiul particularităţilor de limbă ale diverselor categorii de vorbitori din aceeaşi colectivitate, în diferite situaţii. În calitate de disciplină a limbii, stilistica apare la începutul secolului al XX-lea şi cunoaşte două direcţii: *stilistica lingvistică* (*descriptivă*/*a expresiei*) şi *stilistica literară* (*individuală*/*genetică*)[7]. Cel care a pus bazele *stilisticii lingvistice* a fost C. Bally. Din punctul de vedere al lui C. Bally, studiul stilisticii implică limba:

„Stilistica studiază faptele de expresie ale limbajului organizat, din punctul de vedere al conţinutului lor afectiv, adică expresia faptelor de sensibilitate prin limbaj şi acţiunea faptelor de limbaj asupra sensibilităţii”[8].

C. Bally susţine că obiectul stilisticii îl constituie studierea conţinutului afectiv al limbajului tuturor, în funcţie de modalitatea exteriozării prin limbaj a emoţiilor, trăirilor, afectelor, în general vorbind. În lingvistica românească, reprezentantul acestei direcţii este considerat a fi Iorgu Iordan[9].

În domeniul *stilisticii literare*, îl putem consemna pe Tudor Vianu[10] cu lucrarea *Arta prozatorilor români*.

6. *Dialectologia* (< fr. *dialectologie*, cf. gr. *dialektos*: „grai”, „dialect” + „logos” = „ştiinţă”) este disciplina lingvistică care se ocupă cu studiul ramificaţiilor teritoriale, pe care le cunoaşte orice limbă. Acest aspect este posibil prin observarea şi înregistrarea faptelor de limbă pe teren, iar, ulterior, ele vor fi interpretate. Disciplina lingvistică evidenţiază aspectul originar şi fundamental de existenţă a limbajului, adică aspectul vorbit. În acest sens, sunt utilizate distincte metode: cercetarea monografică a graiurilor şi a dialectelor, metoda geografiei lingvistice (cu predilecţie, atlasele lingvistice), arhivele fonogramice ş.a.m.d.. Dialectologia este de mai multe feluri, şi anume: a) *istorică*: ce implică studiul dialectelor pe baza atestării formelor în documente şi în texte vechi, în glosare etc., adică un studiu dintr-o perspectivă diacronică. b) *socială*: implică studiul dialectelor referitoare la anumite grupuri sociale; c) *structurală:* implică studiul dialectelor cu ajutorul unor metode moderne, care facilitează o evidenţiere a elementelor constante şi variabile ale

[7] *Ibidem*, s.v. *stilistică*.
[8] *Idem*.
[9] Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, ediţie definitivă, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1975.
[10] Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Editura „Eminescu”, Bucureşti, 1973. În acest sens, articolul lui Tudor Vianu din „Arta prozatorilor română”, şi anume: *Dubla intenţie a limbajului şi problema stilului* este exemplificator atât din perspectiva celor două intenţii ale limbajului: tranzitivitatea şi reflexivitatea acestuia, cât şi din punctul de vedere al definirii conceptului „stil”: „Ceea ce vom numi «stilul» unui scriitor va fi ansamblul notaţiilor pe care el le adaugă expresiilor sale tranzitive şi prin care comunicarea sa dobândeşte un fel de a fi subiectiv, împreună cu interesul ei propriu-zis artistic” (p. 13).

unităţilor aflate în discuţie. Unii cercetători afirmă că dialectologia a fost considerată echivalenta *geografiei lingvistice*[11].

Concluzii:

În calitate de disciplină autonomă, începând cu secolul al XIX-lea, lingvistica s-a dovedit a fi percepută destul de dificil atât de cei interesaţi în domeniu, cât şi de studenţii filologi, ea având o evoluţie complexă şi eterogenă, iar acest aspect o situează în diferite raporturi cu alte ştiinţe: cu ştiinţele umaniste, cu ştiinţele sociale (Lingvistica este şi o ştiinţă socială. În acest sens, este util să se observe domeniile: sociolingvistica, onomasiologia etc..), cu ştiinţele naturii, cu ştiinţele exacte, începând cu secolul al XX-lea (d.e. gramatica generativă, statistică, frecvenţă).

BIBLIOGRAFIE

I. LUCRĂRI DE SPECIALITATE:

Dindelegan Gabriela Pană (coord.), *Dicţionar de ştiinţe ale limbii* (**DŞL**), Bucureşti, Editura „Nemira", 2001.

Dindelegan Gabriela Pană (coord.), *Dicţionar de ştiinţe ale limbii* (**DŞL**), Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1997 (lucrare în format electronic).

Dobridor-Constantinescu Gheorghe, *Dicţionar de termeni lingvistici* (**DTL**), Editura „Teora", Bucureşti, 1998.

Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, ediţie definitivă, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1975.

Marcu, Florin, *Dicţionar actualizat de neologisme* (**DAN**), Editura „Saeculum I.O.", Bucureşti, 2013.

Vianu, Tudor *Arta prozatorilor români*, Editura „Eminescu", Bucureşti, 1973.

II. WEBOGRAFIE:

https://en.wikipedia.org/wiki/Port-Royal_Grammar (consultat, 9 iunie 2021, ora: 12.27).

(https://dexonline.ro/definitie/indo-european, consultat, miercuri, 9 iunie 2021, ora: 21.30).

https://dexonline.wikitip.info/2010/11/27/cercullingvisticdelapraga).(consultat, miercuri, 9 iunie 2021, ora: 16.46).

(https://dexonline.wikitip.info/2010/11/27/cercullingvisticdelapraga).(consultat, miercuri, 9 iunie 2021, ora: 17.50).

[11] Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Dicţionar de termeni lingvistici* (**DTL**), Editura „Teora", Bucureşti, 1998, s.v. *dialectologie*.

THE DIVINE MESSAGE IN THE DAILY LIFE OF TODAY'S WORLD: THE MISSIVES TO THE FIRST FOUR COMMUNITIES (AP 2, 1-28)

***[Il messaggio divino nella quotidianità del mondo odierno: Le missive alle prime quattro comunità** (Ap 2, 1-28)]*

Călin-Daniel PAȚULEA, Lecturer PhD, Babeș – Bolyai University of Cluj-Napoca

Abstract: The letters are directly connected with Christ, who speaks and enjoins us to write; the command, in fact, referring globally to the whole group of letters, is repeated punctually at the beginning of each. There is therefore a movement which, starting from Christ, goes to the single Church, to return to him and start all over again. Christ who speaks is the center and each letter constitutes a "ray" that starts from him.

Keywords: apocalypse, church, missive, preaching, life.

Introduzione

Nell' *Apocalisse*[1], questo libro misterioso e profetico perché vi annunzia le vicende attraverso le quali la Chiesa giungerà al trionfo finale, dopo l'introduzione liturgica (cfr. 1, 4-8) e l'esperienza di Cristo risorto (cfr. 1, 9-20), l'esperienza presentata secondo lo stile dell'apocalittica, nello stile letterario di una visione, incontriamo un messaggio articolato in sette parti, le lettere o missive alle sette Chiese, il settenario delle lettere (cfr. 2, 1-3, 22)[2]; il messaggio è indirizzato alla totalità delle chiese, totalità espressa nel numero sette[3]. Il

[1] *Apocalisse* significa in origine rivelazione e svelamento, scoperta insieme e scoprimento. C'è uno che vede, il veggente, il quale poi trascrive in simboli, e i simboli, più che immagini sensibili, sono in certo qual modo fotogrammi, immagini come caratteri di scrittura. Il sostantivo greco *apokálypsis*, *manifestazione*, *rivelazione* ricorre altre 17 volte negli scritti del Nuovo Testamento come nome comune con il significato generale di "rivelazione, profezia delle cose future". Nell'uso moderno è divenuto un termine tecnico, insieme all'aggettivo derivato "apocalittico", per indicare un particolare genere letterario, una mentalità religiosa ed un vasto insieme di testi canonici ed apocrifi. Il vocabolo greco *apokálypsis* è il sostantivo derivato dal verbo *apokalýptō*, composto dalla preposizione *apò*, che esprime l'idea di rimozione ed allontanamento, e dalla radice verbale *kalypto*, cioè, coprire, nascondere: etimologicamente, quindi, significa "azione del togliere ciò che copre o nasconde", cioè "scoprire, svelare". La traduzione corrente con "rivelazione" esprime bene l'azione di chi rimuove il velo per mostrare ciò che era nascosto; secondo la tradizione migliore e maggiore della Chiesa, autore ne è Giovanni, l'Apostolo della predicazione e della carità, l'autore stesso del quarto Vangelo e delle lettere apostoliche, e sono tra i testi più definitivi dell'amore divino e dell'umana amicizia. Giovanni l'avrebbe scritta da vecchio, esule a Patmos, verso il 90-96; cfr. WIKENHAUSER, A., *L'Apocalisse di Giovanni*, Morcelliana, Brescia 1960, 21-22.25; DOGLIO, C., *Apocalisse*, in L. PACOMIO, V. MANCUSO (a cura di), *Lexicon. Dizionario Teologico Enciclopedico*, Piemme, Casale Monferrato (AL) 1993, 60-61; MUNDLE, W., *apokalýptō, apokálypsis,* in L. COENEN, E. BEYREUTHER, H. BIETENHARD, (a cura di), *Dizionario dei Concetti Biblici del Nuovo Testamento*, Dehoniane, Bologna, 2000[6], 1578-1582; ORSATTI, M., PAȚULEA, C.-D., *Un piacevole enigma. Introduzione all'Apocalisse,* Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2014, 26.

[2] Alla chiesa di Efeso 2, 17; Smirne 2, 8-11; Pergamo 2, 12-18; Tiatira 2, 18-29; Sardi 3, 1-6; Filadelfia 3, 7-13; Laodicea 3, 14-22 (Efeso, Pergamo, Sardi e Laodicea sono comunità colpevoli, invece Smirne, Tiatira e Filadelfia sono comunità non colpevoli; "colpevoli" e "non colpevoli", in base alla presenza o meno nel corpo dello scritto di richiami, minacce e inviti alla conversione.).

[3] «Il numero sette ha un'importanza notoria in tutto l'ambiente del Medio Oriente e dell'Antico Testamento; acquista un rilievo particolare nell'apocalittica in generale e in Apocalisse in particolare. Numerosi sono i passi che presentano questa struttura: le sette lettere (cap. 2 e 3), i sette sigilli (cap. 6 e 7), le sette trombe (cap. 8-11); altri settenari sono latenti.

messaggio di Giovanni non si limita a quelle comunità, bensì a tutta la comunità ecclesiale. Nel presente lavoro di ricerca il nostro interesse è diretto verso le prime quattro missive (cfr. 2, 1-28).

Il contenuto e la struttura delle lettere

Le "sette lettere", possedendo una forma coerente, non sono realmente delle "lettere", perché non si conformano a nessun schema precostituito di missiva. Appartengono ad un genere a sé stante, ideato da Giovanni, che combina aspetti della proclamazione o editto regale, l'oracolo profetico di giudizio e di salvezza, con un elemento derivato dalla letteratura sapienziale, la "formula di invito all'ascolto"[4].

Le lettere formano un'unità, sia per la forma che per il contenuto. Sono costruite tutte sullo stesso schema, leggermente mutato qua e là:

a) *L'indirizzo e l'ordine di scrivere:* Ispirate dal mistero di Cristo e dalla sua presenza nella Chiesa, Giovanni vuole comunicare ad un "angelo" di una data Chiesa il messaggio pastorale. Una riflessione della situazione storica e religiosa delle Chiese d'Asia verso la fine del I sec. d.C., una valutazione a causa della presenza dell'errore all'interno di una comunità cristiana. L'angelo, tramite il quale viene rivolto il messaggio è un messaggero per quella data Chiesa, forse un messaggero umano[5], oppure, secondo il linguaggio apocalittico designa l'emissario "celeste" dello stesso Signore che assume ed esprime una manifestazione concreta e complessa di Dio e della sua azione, collabora o si oppone allo sviluppo della salvezza. Gli angeli "rappresentano tutta una fascia di forze attive che stanno situate idealmente al di sopra degli uomini e al di sotto di Dio"[6].

b) L'autoidentificazione o l'autopresentazione del Signore accompagnata da predicati cristologici: Si riprendono le immagini della visione introduttiva e vengono arricchite. La maggior parte dei attributi ripetono parti presenti nel quarto Vangelo (cfr. 1, 13-18). L'espressione *táde légei* possiede il sapore antico della classica formula "così dice il Signore"[7].

c) Il giudizio di Cristo: Una prima parte, introdotta da "conosco", richiama il modo col quale il Signore comunica la propria conoscenza della situazione nella quale si trova ogni chiesa particolare, il sapere assoluto. La seconda parte contiene i punti dettagliati di lode e/o rimprovero (meno che per Smirne). Emerge la formula di giudizio e/o di salvezza.

Insomma, tutta la trama ha alla base il numero sette», ORSATTI, M., PAȚULEA, C.-D., *Un piacevole enigma. Introduzione all'Apocalisse,* 27-28.

[4] Cfr. GIBLIN H. Ch., *Apocalisse*, Dehoniane, Bologna 1993, 39; riprende una tesi sostenuta da David Aune nel *The Form and Function of the Proclamations to the Seven Churches*, Rev. 2-3, in NTS 36 - 1990-1991, 182-204.

[5] Cfr. BONSIRVEN, G., *L'Apocalisse di San Giovanni*, Studium, Roma 1958, 103; GIBLIN, H. Ch., *Apocalisse*, 39.

[6] VANNI, U., *Apocalisse - Una assemblea liturgica interpreta la storia*, Queriniana, Brescia 1990[6], 16. Nell'apocalittica giudaica gli angeli erano qualche volta rappresentati come guardiani di talune nazioni; cfr. Dn 10, 12-13; 10, 20-11, 1; 12, 1. Proprio come quegli angeli che eseguono il piano di Dio in Ap 8, 2-16, 21, specialmente nei settenari delle trombe e delle coppe, così qui i mediatori degli editti del Signore alle chiese locali sono opportunamente rappresentati come degli angeli; cfr. anche GIBLIN, H. Ch., *Apocalisse,* 39; MAGGIONI, B., *L'Apocalisse, per una lettura profetica del tempo presente*, Cittadella Editrice, Assisi, 1994[5], 38-39.

[7] Cfr. GIBLIN, H. C., *Apocalisse*, 40.

d) L'esortazioni: L'esortazione particolare, in base allo stato vissuto di ciascuna delle comunità, introdotta sempre da un verbo all'imperativo. L'esortazione generale o "l'invito all'ascolto", è una formula sempre uguale per tutte le comunità[8].

e) La promessa al vincitore: Il vincitore è colui che resta fedele a Cristo in qualsiasi prova, se dà un effettivo ascolto alle parole di incitamento, di biasimo e di esortazione di Cristo. "Il vincitore non sarà colpito dalla seconda morte" è quanto afferma per esempio l'oracolo sul vincitore proclamato nella missiva alla comunità di Smirne (cfr. 2, 11). L'uso assoluto del verbo "vincere"[9] è tipico dell'orizonte di pensiero apocalittico. La vittoria di cui si parla viene ottenuta con il rinnovamento morale. Tramite la promessa viene anticipata la vita nella "nuova Gerusalemme", la "la nuova creazione" alla risurrezione generale (cfr. 21, 9-22, 6a)[10].

Lettera alla Chiesa di Efeso (cfr. 2, 1-7)[11]

Il nesso che unisce i due capitoli, che appaiono a sé stanti, con il resto del libro, è l'urgenza di un'assoluta vita cristiana, tra le comunità ben note all'apostolo e che rappresentano la Chiesa universale, in vista della lotta contro le potenze di Satana.

Efeso, città della Lidia alla foce del Caystros sulla costa dell'Egeo, di origine antichissima e di leggendaria fondazione dalle amazzoni. Fu sin dalla sua costituzione metropoli della provincia d'Asia e sede del governatore; anche dopo la divisione di questa in sette minori province sotto Diocleziano, rimase capitale della più importante, l'*Asia proconsularis*. Città fervida di attività produttrice e di traffici commerciali, di vita religiosa e culturale, fu centro di irradiazione del cristianesimo tra i più fiorenti, e una delle più importanti sedi episcopali d'Oriente. Città "paolina"[12] tra le più note, ritenuta dimora di Giovanni in vecchiaia, è una delle "sette chiese" dell'Apocalisse[13].

L'autopresentazione del Cristo: accanto le immagini già evocate, vengono aggiunti due verbi significativi: "colui che tiene le sette stelle" - Cristo esercita la sua tutela sull'insieme delle Chiese, "è contenuta e nascosta nella sua mano"[14] ed è "colui che

[8] L'invito all'ascolto richiama quello della letteratura sapienziale, specialmente i detti di Gesù contenuti nelle parabole (cfr. Sir 6, 33; Mc 4, 9.23; Mt 11, 15). "Ascoltare", e specialmente "fare attenzione", significa molto di più del semplice "udire". Lasciarsi raggiungere dal messaggio e metterlo in pratica nella vita quotidiana.

[9] *Nikáo*, 28 volte ricorre nel Nuovo Testamento e 17 volte sono di Apocalisse.

[10] Cfr. VÖGTLE, A., *Il libro dei sette sigilli - commento all'Apocalisse di Giovanni,* Elle Di Ci, Leumann-Torino, 1990, 25-26.

[11] «All'angelo della Chiesa che è a Èfeso scrivi: "Così parla Colui che tiene le sette stelle nella sua destra e cammina in mezzo ai sette candelabri d'oro. Conosco le tue opere, la tua fatica e la tua perseverenza, per cui non puoi sopportare i cattivi. Hai messo alla prova quelli che si dicono apostoli e non lo sono, e li hai trovati bugiardi. Sei perseverante e hai molto sopportato per il mio nome, senza stancarti. Ho però da rimproverarti di avere abbandonato il tuo primo amore. Ricorda dunque da dove sei caduto, convèrtiti e compi le opere di prima. Se invece non ti convertirai, verrò da te e toglierò il tuo candelabro dal suo posto. Tuttavia hai questo di buono: tu detesti le opere dei nicolaiti, che anch'io detesto. Chi ha orecchi, ascolti ciò che lo Spirito dice alle Chiese. Al vincitore darò da mangiare dall'albero della vita, che sta nel paradiso di Dio"».

[12] Nel periodo dal 50 al 55 d.C. Paolo vi predicò il vangelo e vi fondò una chiesa che presto diventò il centro d'irradiazione della nuova fede per il resto della provincia; cfr. At 18 e 19, 10.

[13] Cfr. BONSIRVEN, G., *L'Apocalisse di San Giovanni*, 104; LANCELLOTTI, A., *Apocalisse*, Paoline, Milano-Torino 1989[7], 58-59.

[14] SCHICK, E., *L'Apocalisse,* Città Nuova, Roma 1984[2], 43.

cammina in mezzo ai sette candelabri d'oro", "Cristo è il centro delle Chiese e il principio dinamico della loro vita"[15]. Cristo che cammina in mezzo alle sue Chiese.

Espressione comune nelle sette lettere (cfr. v. 2): Cristo, senza bisogno di ricerche, "sa", "conosce" di scienza intuitiva, assoluta. Loda la certezza, la fedeltà alla dottrina, l'assenza di compromessi della chiesa[16]. Il verbo greco *oida* è tipicamente giovanneo[17]. "Le tue opere" è la frase di Cristo, comune alle sette lettere, è allo stesso tempo l'espressione che introduce le lodi e i biasimi.

"Non puoi sopportare i cattivi, li hai messi alla prova": probabilmente i "falsi apostoli" che percorrevano le chiese con scopi tutt'altro che apostolici, per "fini d'interesse personale"[18].

"Sei costante [...] senza stancarti": i cristiani sono sempre nello stato di persecuzione (cfr. Gv 16, 33) che produce la *perseveranza*, sopportazione costante delle sofferenze e resistenza alle seduzioni (cfr. Rm 5, 3). In virtù di essa (cfr. Lc 8, 15; 21, 19) raggiungiamo il *regno*, cioè la vittoria definitiva di Dio e del suo Cristo.

Dopo le lodi seguono gli rimproveri.

"Il tuo primo amore" è amore del tempo della conversione a Cristo (cfr. v. 4), un abbassamento da quel livello ottimale di amore, verso il Signore[19]. L'amore cristiano, che ci unisce a Dio in Cristo (cfr. Gv 17, 24.26ss) costituisce il fondamento del vivere e dell'operare cristiano, per cui si identifica quasi con la vita cristiana[20].

"Ravvediti [...]" (cfr. v. 5) Cristo esorta alla *conversione*, ripristinare la vocazione che l'aveva all'inizio. La "non obbedienza" presuppone un castigo.

"Verrò da te e rimuoverò il tuo candelabro dal suo posto": la Chiesa rischia di essere tagliata fuori dalla comunione liturgica[21], perderà il suo rango di metropoli religiosa, "deve pentirsi o cesserà di esistere"[22].

Nel v. 6 Gesù elogia e incoraggia ancora gli efesini perché hanno saputo resistere ai nicolaiti[23], hanno messo alla prova la loro pretesa di insegnare e ha così smascherato

---

[15] *Bibbia*, Piemme, 3083.
[16] Cfr. VANNI, U., *Apocalisse - Una assemblea liturgica interpreta la storia*, 31-32.
[17] Cfr. Gv 7, 28s; 8, 55; 16, 30; 24, 17-21.
[18] *Il Nuovo Testamento*, Marietti, Torino 1960, 771.
[19] Cfr. VANNI, U., *Apocalisse - Una assemblea liturgica interpreta la storia*, 32.
[20] Cfr. *Noul Testament al Domnului nostru Isus Cristos*, Messaggero Padova 1993, nota al v. 4, 637; cfr. anche GIBLIN, H. Ch., *Apocalisse*, 41.
[21] Cfr. VANNI, U., *Apocalisse - Una assemblea liturgica interpreta la storia*, 32.
[22] GIBLIN, H. Ch., *Apocalisse*, 42.
[23] In base alle informazioni fornite dai vv. 6, 14, 20 del capitolo che stiamo affrontare, è difficile di identificare la setta e di fissarne circa le origini. Si tratterebbe di un movimento a carattere dottrinale ed etico. I nicolaiti non si facevano scrupolo di partecipare ai banchetti sacri dei pagani (cfr. Ap 2, 14-15), che spesso erano accompagnati da pratiche immorali. Le indicazioni dell'Apocalisse indurrebbero a credere che ci si trovi di fronte ad una specie di pregnostici, che in nome di una "sapienza superiore" (Ap 2, 24) professavano e praticavano un certo lassismo teorico e pratico spingendo alle estreme conseguenze gli insegnamenti di Paolo sulla libertà del cristiano (cfr. 1 Cor 8; Rm 14). Le conseguenze sarebbero la partecipazione ai banchetti sacri dei pagani, perché l'idolo è nulla, e una certa compiacenza nei riguardi del culto imperiale, perché nell'atto cultuale non era adorata la persona dell'imperatore, ma il suo genio protettore. Il linguaggio simbolico dell'Apocalisse (idolotiti - fornicazione) sembra celare tale dottrina. Tolta l'identità del nome, non esistono prove per ritenere fondatore del movimento il proselito di Antiochia, il diacono Nicola (cfr. At 6, 5). La tradizione patristica è divisa: Ireneo, Ippolito ed Epifanio ripetono e amplificano i dati dell'Apocalisse. La loro credibilità è scarsa per quanto riguarda il diacono Nicola. Clemente Alessandrino, seguito sa Eusebio e da Teodoreto, rifiuta la

l'importanza di quella gente che si spacciava per "apostoli". Intera energia da parte della comunità, la sua corresponsabilità per salvaguardare la fede ricevuta[24].

La formula conclusiva (cfr. v. 7), identica nelle sette lettere, ricalca un'espressione familiare a Gesù nelle conclusioni delle parabole (cfr. Mt 13, 9.43). Per percepire "ciò che lo Spirito dice alle Chiese" e comprendere il suo messaggio, "occorre un impegno di discernimento sapienziale"[25].

"Al vincitore", che è il vero fedele di Cristo, in quanto partecipa alla vittoria dell'agnello (cfr. 12, 11; 15, 2 ecc.) sulle potenze sataniche (cfr. 17, 14; 19, 21), viene concesso il bene futuro, escatologico.

"Mangiare dell'albero della vita", richiama Gn 2, 9, è anticipazione di quanto verrà descritto nel c. 22[26]. L'albero della vita è la croce con i suoi frutti di salvezza, la risurrezione[27]. È "simbolo di immortalità ed il premio di coloro che hanno combattuto vittoriosamente contro il male"[28].

"Paradiso di Dio", l'amicizia piena con Dio, come frutto di collaborazione all'opera di Cristo. A causa del peccato, l'uomo ha perso la possibilità di mangiare dell'albero della vita, che avrebbe dovuto preservarlo dalla morte. Però, per mezzo di Cristo gli si apre nuovamente la via al paradiso, cioè al luogo della beatitudine eterna. Nell'apocrifo *Testamento di Levi* XVII, 11 si legge che il Messia-sacerdote "aprirà le porte del paradiso e darà ai santi la possibilità di mangiare del legno della vita"[29].

Lettera alla Chiesa di Smirne (**cfr. 2, 8-11**)[30]

Smirne, situata a 50 km a nord di Efeso, principale porto dell'Asia minore sul mare Egeo, sopravvive ancora, sopra le rovine dell'antica città, nell'odierna Izmir (Turchia). Fu sempre fedele a Roma. La comunità cristiana di Smirne era esemplarmente perseverante nella fede. Nessun rimprovero le viene rivolto nella lettera, le cui ampie lodi alludono alle incessanti persecuzioni cui erano esposti i fedeli smirnioti, specialmente da parte dei Giudei. Come risulta dal *Martyrium Polycarpi,* i Giudei erano in Smirne numerosi, influenti, furenti d'odio contro i cristiani. Quando fu pubblicata

identificazione col diacono di At 6, 5 e spiega che uomini perversi sviarono il suo detto "bisogna trascurare la carne" dal significato autentico per farne un principio di libertinaggio. Nel Medioevo sotto lo stesso titolo furono compresi tutti coloro che avversavano il celibato ecclesiastico; cfr. PERETTO, E., *Nicolaiti*, in A. Di BERARDINO (diretto da), *Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane,* II Marietti, Casale Monferrato (AL) 1983, 2400-2401.

[24] Cfr. VÖGTLE, A., *Il libro dei sette sigilli - commento all'Apocalisse di Giovanni*, 28.

[25] VANNI, U., *Apocalisse - Una assemblea liturgica interpreta la storia*, 32.

[26] Cfr. LANCELLOTTI, A., *Apocalisse*, 60.

[27] Cfr. GIBLIN, H. Ch., *Apocalisse*, p. 42.

[28] LANCELLOTTI, A., *Apocalisse*, 60.

[29] WIHENHAUSER A., *L'Apocalisse di Giovanni*, 58.

[30] «All'angelo della Chiesa che è a Smirne scrivi: "Così parla il Primo e l'Ultimo, che era morto ed è tornato alla vita. Conosco la tua tribolazione, la tua povertà - eppure sei ricco - e la bestemmia da parte di quelli che si proclamano Giudei e non lo sono, ma sono sinagoga di Satana. Non temere ciò che stai per soffrire: ecco, il diavolo sta per gettare alcuni di voi in carcere per mettervi alla prova, e avrete una tribolazione per dieci giorni. Sii fedele fino alla morte e ti darò la corona della vita. Chi ha orecchi, ascolti ciò che lo Spirito dice alle Chiese. Il vincitore non sarà colpito dalla seconda morte"».

l'*Apocalisse*, Policarpo, discepolo di Giovanni, doveva già essere attivo in Smirne, ma è improbabile che ne fosse già vescovo, poiché nel 95 non doveva superare i 25 anni[31].

"Il Primo e l'Ultimo [...]" : *C*risto si presenta nella realtà del suo mistero pasquale: morto e risorto. Egli è all'inizio e alla fine della storia della salvezza[32].

"[...] la tua povertà [...]" *:* alla povertà[33] materiale si oppone la ricchezza spirituale (cfr. 2 Cor 6, 10; Gc 2, 5; Ap 3, 17). Se agli occhi degli uomini i cristiani di Smirne non appaiono tanto ricchi, secondo il giudizio di Dio essi sono i soli ricchi, perché possiedono un tesoro inalienabile e indefettibile (cfr. Mt. 6, 19-21)[34].

La persecuzione infatti si attuava con confische, con depredazioni giudiziarie o tumultuarie (cfr. Eb 10, 34). Sia l'autorità pubblica sia la plebaglia venivano sobillate dai Giudei, che non sono però il vero Israele, "l'Israele di Dio" (Gal 6, 16) erede delle promesse messianiche. Essi sono *una sinagoga di Satana* (cfr. Gv 8, 44: "figli del diavolo"). L'opposizione tra i termini "sinagoga" e "Chiesa"[35] diventerà sempre più usuale nel linguaggio cristiano. Per mezzo dei Giudei, suoi figli (cfr. Gv 8, 44), *il diavolo*[36] susciterà una persecuzione, frutto delle accuse calunniose.

"Una tribolazione per dieci giorni"*:* può significare un periodo di breve durata nel simbolismo giovanneo (cfr. Lc 22, 31-33), il carattere limitato della persecuzione[37]. Dio permette la persecuzione affinché la comunità dei credenti possa dar prova di fedeltà. Il termine viene desunto da *Daniele* 1, 12-14[38], dove gli Israeliti per mostrare la loro fedeltà a Dio sono sottoposti a una prova che dura precisamente "dieci giorni"[39].

"Sii fedele fino alla morte e ti darò la corona della vita"*:* la ricompensa per la loro fedeltà, *la corona della vita*, simboleggia la vita eterna[40]. I giusti conseguiranno, dopo aver superato la prova, la corona[41] preparata ai cristiani che persevereranno.

"[...] seconda morte"*:* è la dannazione eterna dell'anima (cfr. 20, 6.14; 21, 8) che è contrapposta alla morte fisica, che forse alcuni cristiani di Smirne dovranno presto soffrire.

La comunità di Smirne resta il modello di una Chiesa che in tempi di povertà e di oppressione esterna prova tale forza di fede da vincere ogni ostacolo.

Lettera alla Chiesa di Pèrgamo (cfr. 2, 12-17)[42]

[31] Cfr. BONSIRVEN, G., *L'Apocalisse di San Giovanni*, 107.
[32] Cfr. 1, 8; l'alfa e l'omega (prima e ultima lettera dell'alfabeto greco) è la designazione simbolica della totalità e pienezza infinita di Dio, che tutto racchiude e tutto realizza nello spazio, nel tempo, in qualsiasi dimensione escogitabile, come creatore (principio) e consumatore (fine) di tutto.
[33] La povertà può essere intesa anche nel senso biblico.
[34] Cfr. SCHICK, E., *L'Apocalisse,* 47.
[35] Il vero Israele è ormai la Chiesa di Cristo (cfr. Gal 6, 16; Rm 2, 18).
[36] Cfr. Mt 4, 1; il greco *diábolos* significa l'accusatore, il calunniatore, in quanto Satana, inducendo gli uomini al peccato, si procura contro di loro materiale di accusa al cospetto di Dio (cfr. Gb 1, 9-10).
[37] Cfr. SCHICK, E., *L'Apocalisse,* 48.
[38] «"Mettici alla prova per dieci giorni, dandoci da mangiare legumi e da bere acqua, poi si confrontino, alla tua presenza, le nostre facce con quelle dei giovani che mangiano le vivande del re, quindi deciderai di fare con noi tuoi servi come avrai constatato". Egli acconsentì e fece la prova per dieci giorni».
[39] Cfr. VÖGTLE, A., *Il libro dei sette sigilli - commento all'Apocalisse di Giovanni*, 31.
[40] Cfr. WIKENHAUSER, A., *L'Apocalisse di Giovanni*, 60.
[41] Cfr. Gc 1, 12; 1Tess 2, 19; 2 Tim 4, 8.

Pergamo, circa 70 chilometri a nord di Smirne, a 30 dal mare, fu già capitale del regno degli Attalidi (241-133 a. C.), ereditato dai Romani (oggi Bergama, città nella Turchia). Col famoso santuario di Esculapio, il tempio di Augusto e Roma, il monumentale altare a Giove salvatore (per la vittoria sui Celti invasori, 278 a. C.) e relative feste religiose con afflusso di pellegrini, il paganesimo vi sfoggiava un fascino pericoloso; perciò è qui detto che *satana* vi ha posto il *suo trono.* Ma i cristiani, evangelizzati probabilmente dai discepoli di S. Paolo (cfr. At 19, 8-10) stettero saldi nella fede, per cui patirono persecuzioni, e taluni anche il martirio[43], come quell'Antipa, di cui altra notizia non abbiamo[44].

La *spada* è immagine della "parola di Dio" che come spada divide il bene dal male (cfr. Ef 6, 17; Eb 4, 12), e compie quindi il giudizio (cfr. 19, 15) condannando e punendo i malvagi (cfr. Is 11, 4; Gv 12, 48).

"Il trono di satana", o il luogo dove risiede (cfr. v. 13) è un allusione al culto imperiale, vivissimo a Pergamo, e ai vari aspetti di paganesimo sempre detti dall'autore "culto" o "trono di satana". Secondo Charles Giblin[45], l'espressione descrive molto bene l'altare gigantesco di Zeus che occupava un posto prominente nell'acropoli di Pergamo zeppa di templi. Con le sue colonne laterali collocate su tre parti, appariva come se fosse un ampio trono.

Seguono i rimproveri, detti *alcune cose*, che potrebbero essere intesi anche come *pochi,* perché, di fronte alla lodevole fede della collettività, si riferivano probabilmente a pochi (cfr. 3, 4) fuorviati: i seguaci della *dottrina di Balaam*[46] sono da identificarsi con i Nicolaiti, i quali a Efeso erano invece detestati (cfr. 2, 6), che preannunziano lo gnosticismo del II sec, già combattuti da S. Paolo nella 1 Cor 8-10, Rm 14, 2 e nella lettera ai Colossesi.

"Seguaci della dottrina di Balaam", sono il simbolo del seminatore di scandalo, inciampo, quei cristiani che a Pergamo si accostavano alle pratiche degli idolatri mangiando e inducendo gli altri a mangiare carni sacrificate agli idoli (idolotiti). S. Paolo aveva rilevato in ciò il pericolo di scandalo[47].

"Abbandonarsi alla fornicazione" costituiva un altro aspetto dell'apostasia. Idolotiti e fornicazione sono uniti già nel divieto del sinodo di Gerusalemme (cfr. At 15, 20-29). La fornicazione o prostituzione negli scritti profetici è spesso una metafora

---

[42] «All'angelo della Chiesa che è a Pèrgamo scrivi: "Così parla Colui che ha la spada affilata a due tagli. So che abiti dove Satana ha il suo trono; tuttavia tu tieni saldo il mio nome e non hai rinnegato la mia fede neppure al tempo in cui Antìpa, il mio fedele testimone, fu messo a morte nella vostra città, dimora di Satana. Ma ho da rimproverarti alcune cose: presso di te hai seguaci della dottrina di Balaam, il quale insegnava a Balak a provocare la caduta dei figli d'Israele, spingendoli a mangiare carni immolate agli idoli e ad abbandonarsi alla prostituzione. Così pure, tu hai di quelli che seguono la dottrina dei nicolaiti. Convèrtiti dunque; altrimenti verrò presto da te e combatterò contro di loro con la spada della mia bocca. Chi ha orecchi, ascolti ciò che lo Spirito dice alle Chiese. Al vincitore darò la manna nascosta e una pietruzza bianca, sulla quale sta scritto un nome nuovo, che nessuno conosce all'infuori di chi la riceve"».

[43] La parola greca *mártys* (testimone) nell'Apocalisse non ha ancora assunto il significato, che prenderà più tardi, di "testimonio del sangue", ma designa tutti coloro che testimoniano la fede cristiana davanti ai suoi avversari.

[44] Cfr. *Il Nuovo Testamento*, Marietti, Casale Monferrato (AL) 1960, 773.

[45] Cfr. *Apocalisse*, p. 44.

[46] Cfr. Nm 31, 16; 24, 15; c. 22; cf. anche 2Pt 2, 15.

[47] Cfr. 1 Cor 8, 7-13; 10, 14-29.

designante l'infedeltà del popolo eletto, cioè l'idolatria (cfr. Ez c. 16), ma qui è da intendersi in senso proprio (come in At 15, 21): era il frutto corrente, diretto e indiretto, dell'idolatria che prosperava a Pergamo.

L'invito di Cristo rivolto alla comunità è di non tollerare lo stato delle cose. Altrimenti sarà Lui che con la forza irresistibile della Parola di Dio metterà costoro fuori della Chiesa, gettandogli nella dannazione eterna[48].

Ai membri della comunità che sono rimasti fedeli (cfr. v. 17b), Cristo fa la promessa del premio supremo. La "manna nascosta"[49] (cfr. anche Es 16, 23), simbolo dell'"albero della vita" da un lato e l'immagine del privilegio della vita futura e della vita spirituale presente alimentata dall'eucaristia[50] dall'altro lato. Sarà il nutrimento dei giusti nel Regno, la felicità ultramondana (cfr. 15, 8). Per spiegare la metafora della pietruzza bianca si deve ricorrere alla prassi giudiziaria degli antichi: il giudice annunziava il suo decreto di assoluzione, consegnando una pietruzza bianca. Con questa metafora si annuncerebbe l'innocenza nel giudizio di Dio. Ma l'immagine viene poi ampliata, perché sulla pietra sta scritto un nome nuovo. Nell'antichità, il nome significa essenza: al vincitore viene perciò donata una nuova essenza, che lo rende beatamente conscio del suo rapporto personale verso Dio (cfr. 1 Gv 3, 1s)[51], segno di elezione divina, che è un mistero tra Dio e l'eletto (cfr. 19, 12).

Lettera alla Chiesa di Tiatira (cfr. 2, 18-29)[52]

Tiatira, ora Akhissar circa 60 chilometri a sud-est di Pergamo, piccola città, ma importante in antico per le sue industrie nelle quali erano impiegati anche operai cristiani[53]. È facile che la mescolanza con i compagni pagani e l'intonazione gentilesca dell'azienda abbia portato a compromessi con gli usi idolatrici analoghi, se non identici, a quelli dei Nicolaiti (cfr. vv. 14-15). Zelatrice di tali deviazioni dalla pura pratica cristiana era una donna, qui chiamata col nome simbolico di Iezabele[54].

[48] Cfr. WIKENHAUSER, A., *L'Apocalisse di Giovanni*, 63.
[49] Un simbolismo della Parola di Dio, cfr. Is 55, 1-5.
[50] Cfr. Gv 6, 31s.49s.58.
[51] Cfr. SCHICK, E., *L'Apocalisse,* 52.
[52] "All'angelo della Chiesa che è a Tiàtira scrivi: "Così parla il Figlio di Dio, Colui che ha gli occhi fiammeggianti come fuoco e i piedi simili a bronzo splendente. Conosco le tue opere, la carità, la fede, il servizio e la costanza e so che le tue ultime opere sono migliori delle prime. Ma ho da rimproverarti che lasci fare a Gezabele, la donna che si dichiara profetessa e seduce i miei servi, insegnando a darsi alla prostituzione e a mangiare carni immolate agli idoli. Io le ho dato tempo per convertirsi, ma lei non vuole convertirsi dalla sua prostituzione. Ebbene, io getterò lei in un letto di dolore e coloro che commettono adulterio con lei in una grande tribolazione, se non si convertiranno dalle opere che ha loro insegnato. Colpirò a morte i suoi figli e tutte le Chiese sapranno che io sono Colui che scruta gli affetti e i pensieri degli uomini, e darò a ciascuno di voi secondo le sue opere. A quegli altri poi di Tiatira che non seguono questa dottrina e che non hanno conosciuto le profondità di Satana - come le chiamano -, a voi io dico: non vi imporrò un altro peso, ma quello che possedete tenetelo saldo fino a quando verrò. Al vincitore che custodisce sino alla fine le mie opere darò autorità sopra le nazioni: le governerà con scettro di ferro, come vasi di argila si frantumeranno, con la stessa autorità che ho ricevuto dal Padre mio; e a lui darò la stella del mattino. Chi ha orecchi, ascolti ciò che lo Spirito dice alle Chiese"».
[53] Cfr. At 16,14; l'archeologia ci ha rivelato che qui era in fiore l'industria della porpora.
[54] Cfr. 1 Re 16, 31-33; 2 Re 9, 22.

Cristo si presenta alla Chiesa tiatirena con l'augusto titolo di *Figlio di Dio*[55], titolo che non ricorre altrove nell'Apocalisse, dall'aspetto sfolgorante come il "Figlio d'uomo"[56] nell'apparizione iniziale[57]. Gli "occhi fiammeggianti come fuoco", che scrutano le menti e i cuori e i "piedi simili a bronzo splendente" possono esprimere l'autorità stabile[58].

Si nota degli elementi di fermento positivi, un progresso nelle virtù. L'amore viene nominato per primo, è una caratteristica della teologia giovannea (cfr. 1, 5; 2, 4), la fede e la costanza (cfr. 1, 9). Il ministero abbraccia le varie mansioni caritative e carismatiche nella Chiesa (cfr. Rm 12, 7; Ef 4, 11s). Di queste virtù si rileva il progressivo aumento.

La presenza degli eretici nel seno della comunità viene tollerata, per cui la Chiesa di Tiatira riceve un rimprovero severissimo. Una pseudo-profetessa, chiamata Iezabele[59], senza essere ostacolata avviava i cristiani ("i miei servi"*)* alle due perversità "balaamite" fornicare e mangiare idolotiti. La pseudo-profetessa insegnava violando il divieto paolino (cfr. 1 Cor 14, 34; 1 Tim 2, 12). È fortemente allegorizzata: ha molti amanti e molti figli. Funesta maestra di errore, ha sedotto molti tra i cristiani tiatireni.

"Coloro che commettono adulterio", - infedeli a Cristo (cfr. 2 Cor 11, 2) -, *con essa* sono i complici contaminati dal suo errore. *I suoi figli* sono i settari che da essa totalmente dipendono. Con la turpe femmina Cristo ha mostrato pazienza, però ella *non vuole ravvdersi* (v. 21). Perciò subirà il taglione: al posto dei letti dei pasti idolatrici e delle fornicazioni, Cristo la "getterà in un letto di dolore", simbolo della malattia e della sofferenza[60], e i suoi complici "in una grande tribolazione", che conduce alla perdizione (cfr. Mt 24, 21).

"I suoi figli", Cristo li annienterà con la morte, pena che Elia aveva predetta ai figli di Iezabele e di Achab (cfr. 1 Re 21, 21; 2 Re 10, 7-11). "Tutte le chiese sapranno", quanto è preciso il giudizio del Signore, cui compete l'attributo divino della conoscenza intima di tutte le segrete volontà e intenzioni degli uomini, "Colui che scruta gli affetti e i pensieri" (Sal 7, 10; 1 Sam 16, 7ss). La giustizia di Cristo è infallibile, imparziale, retribuisce a ciascuno *secondo le proprie opere*[61]*,* nel giudizio inappellabile cui tutti dovranno sottostare [62].

Cristo si rivolge a quei membri della comunità che sono rimasti immuni dalle suddette aberrazioni. Ripete le parole del decreto apostolico emanato a Gerusalemme (cfr. At 15, 28). Non li aggiunge altro peso all'infuori di questo, che non si lascino

[55] L'appellativo proviene probabilmente da Sal 2, 7: "Tu sei mio figlio, io oggi ti ho generato".
[56] *Figlio d'uomo:* non è la locuzione evangelica "il Figlio dell'uomo", ma è l'espressione di Daniele 7, 13 dove significa "uomo": il rappresentante del popolo dei santi di Dio in opposizione agli animali raffiguranti gli imperi avversari di Dio.
[57] Cfr. BONSIRVEN, G., *L'Apocalisse di San Giovanni*, 112.
[58] Cfr. GIBLIN, H. Ch., *Apocalisse*, 46.
[59] Questa Iezabele è sicuramante una persona in carne ed ossa, e non il simbolo di un indirizzo; simbolico, però, è il nome, che le è dato con riferimento alla principessa fenicia Gezabele, che indusse il suo debole marito Acab e una gran parte del popolo all'idolatria, con la quale andava regolarmente unita la fornicazione (cfr. 1 Re 16, 31ss; 2 Re 9, 22,30ss); cfr. WIKENHAUSER, A., *L'Apocalisse di Giovanni*, 65.
[60] Cfr. Es 21, 18; 2Re 1, 4.6.16; Sal 40, 4.
[61] Cfr. Pr 24, 12; Sal 62, 13; Mt 16, 27; Rm 2, 6.
[62] Cfr. Ap 20, 12; 22, 12.

trascinare dagli idolotiti e dalla fornicazione[63]. Li esorta a *tener saldo*, in modo da non lasciarselo rapire, il tesoro spirituale che possiedono, l'amore, la fede, il servizio e la perseveranza. Una morale superiore non esiste, così come non esiste una rivelazione più alta di quella dell'amore. È questa l'arma migliore contro Satana, il modo migliore di attendere la venuta di Cristo[64], la trionfale parusia che coincide praticamente con la morte di ognuno[65].

Il ritornello dello Spirito è spostato alla fine del discorso, spostamento che si manterrà nelle lettere che seguono. Viene anticipata la promessa al vincitore, che è qui identificato con colui che *osserva sino alla fine le opere* per cui prende parte alla vita attiva di Cristo con la partecipazione a due prerogative annunziate per il tempo messianico:

a) *autorità sopra le nazioni* già predetto per il Messia in Sal 2, 9[66] e già ricevuto da Cristo. *Bastone di ferrò* è quello con cui il supremo re-giudice comanda, reprime e distrugge, potere che sarà impartita ai fedeli[67].

b) *la stella del mattino*, il concetto viene reso più chiaro solo da 22, 16[68]. Nel giudaismo contemporaneo, la stella è simbolo messianico radicato nella profezia di Nm 24, 17[69]. La *stella del mattino*, che Cristo darà ai suoi, è Cristo stesso che annuncia la luce del gran giorno di Dio[70]. Avere Cristo significa la conquista della vita eterna (cfr. 1 Gv 5, 12).

Conclusione

Analisi del contenuto delle missive alle prime quattro comunità ci offre una lezione importante: la comunità ecclesiale di ieri, oggi e domani dovrà revisionarsi sempre la sua fedeltà a Cristo. I cristiani sono richiamati per manifestare la loro fedeltà al messaggio di salvezza, anche se devono affrontare tantissime difficoltà. Ogni controversia che sorge all'interno dello stesso gruppo religioso, dominata da specifici motivi religiosi, oppure altre motivazioni di tutt'altro carattere, dovrebbe essere neutralizzata con gesti significativi e con parole chiare, per rimanere fedele alla sua missione e a Cristo, modello luminoso che contemplando a lungo, si respira l'aria fresca che dà la vita nella città di Dio. Ogni comunità, sotto la condotta di Cristo, deve esaminarsi la coscienza, prendere posizione di fronte alle situazioni negative per evitare la subdola tentazione che minaccia il suo raporto con il Suo Maestro. Giudizio, purificazione, esortazione, il rafforzamento del convincimento che la vittoria sarà possibile rappresentano dei stimoli che ci fanno attenti al messaggio dello Spirito: «il messaggio giunge a noi in tutta la sua freschezza ma anche in tutta la sua serietà, invitandoci al continuo ascolto dello Spirito. Questi rivela la nostra povertà, ma è sempre

[63] Cfr. WIKENHAUSER, A., *L'Apocalisse di Giovanni*, 66.
[64] Cfr. PRIGENT, P., *Il messaggio dell'Apocalisse,* Borla, Roma, 1982, 60.
[65] Cfr. BONSIRVEN, G., *L'Apocalisse di San Giovanni*, 114.
[66] Cfr. *Idem,* p. 114.
[67] Cfr. Ap 20, 4; Mt 19, 28; 1 Cor 6, 2.
[68] L'immagine che allude anche a un altro testo messianico, Is 11, 1: "Un germoglio spunterà dal tronco di Iesse, un virgulto germoglierà dalle sue radici".
[69] "Io lo vedo, ma non ora, io lo contemplo, ma non da vicino: Una stella spunta da Giacobbe e uno scettro sorge da Israele, spezza le tempie di Moab e il cranio dei figli di Set".
[70] Cfr. PRIGENT, P., *Il messaggio dell'Apocalisse*, 61.

pronto ad additarci la possibilità di ripresa e di miglioramento [...] Non dimentichiamo che il testo esaminato ha una forte dimensione liturgica: lo stato migliore per l'ascolto è l'assemblea ecclesiale riunita nel momento celebrativo, chiave della sua esperienza, il memoriale della Pasqua rivissuto nel giorno di domenica. In quello stesso giorno il veggente di Apocalisse vive il suo incontro con il Cristo glorioso di cui ci comunica l'esperienza»[71].

BIBLIOGRAPHY CONSULTED:

BARBAGLIA, S., *Apocalipsa, o fântână sigilată,* Editura Surorilor Lauretane, Baia Mare, 2011.
BONSIRVEN, G., *L'Apocalisse di San Giovanni,* Verbum Salutis, Editrice Studium, Roma, 1958.
CHIEREGATTI, A., Apocalisse, Dehoniane, Bologna, 1993.
DOGLIO, C., *Apocalisse*, nel *Lexicon-Dizionario Teologico Enciclopedico,* L. PACOMIO, V. MANCUSO (a cura di), Piemme, Casale Monferrato (AL), 1993.
DOGLIO, Claudio, *Introduzione alla Bibbia,* Editrice La Scuola, Brescia, 2010.
GIBLIN H. Ch., *Apocalisse,* Dehoniane, Bologna, 1993.
LANCELLOTTI, A., *Apocalisse,* Edizioni Paoline, Milano-Torino, 1989[7].
MAGGIONI, B., *L'Apocalisse, per una lettura profetica del tempo presente*, Cittadella Editrice, Assisi, 1994[5].
MUNDLE, W., *apokalýptō, apokálypsis,* in L. COENEN, E. BEYREUTHER, H. BIETENHARD, (a cura di), *Dizionario dei Concetti Biblici del Nuovo Testamento,* Dehoniane, Bologna, 2000[6].
NESTLE-ALAND, *Nuovo Testamento Greco-Italiano,* Bruno CORSANI e Carlo BUZZETTI (a cura di), Società Biblica Britanica & Forestiera, Roma, 1996.
ORSATTI, M., *Introducere în studiul Noului Testament,* Buna Vestire, Blaj, 2008.
ORSATTI, M., PAȚULEA, C.-D., *Un piacevole enigma. Introduzione all'Apocalisse,* Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuş, 2014.
PERETTO, E., *Nicolaiti,* in A. Di BERARDINO (diretto da), *Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane,* II Marietti, Casale Monferrato (AL) 1983.
PRIGENT, P., *Il messaggio dell'Apocalisse,* Borla, Roma, 1982.
ROMERO P. E., *Apocalisse,* in A. Di BERARDINO (diretto da), *Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane,* I, Marietti, Casale Monferrato (AL), 1983.
ROSSANO, P., *Commento della Bibbia Liturgica,* San Paolo, Cinisello Balsamo, 1994[7].
SCHICK, E., *L'Apocalisse,* Città Nuova Editrice, Roma, 1984[2].
STOCK, K., *L'ultima parola è di Dio - L'Apocalisse come Buona Notizia,* Edizioni ADP, Roma, 1995.
VANNI, U., *Apocalisse - Una assemblea liturgica interpreta la storia,* Editrice Queriniana, Brescia, 1990[6].
VÖGTLE, A., *Il libro dei dette sigilli - Commento all'Apocalisse di Giovanni,* Editrice Elle Di Ci, Leumann-Torino, 1990.
WIKENHAUSER, A., *L'Apocalisse di Giovanni*, Morcelliana, Brescia 1960.

[71] ORSATTI, M., PAȚULEA, C.-D., *Un piacevole enigma. Introduzione all'Apocalisse,* 62.

UNICA ZÜRN, SYLVIA PLATH, JOANNE GREENBERG- „HEXENTEXTE"

Simona OLARU-POȘIAR, Lecturer Ph.D.
„Victor Babes" University of Medicine and Pharmacy, Timisoara

Abstract: The title of the article encompasses three powerful female voices in world literature- Unica Zürn, Sylvia Plath, Joanne Greenberg. Having as a start point the sketches and anagrams of the German writer and artist Unica Zürn, the collection of stories, whether we talk of novels, short stories, powerful personal journeys or poems that hide a powerful meaning or a suffering of the author- Hexentexte points out to the labyrinth of the human psyche, that is not to be analyzed, but admired for its unique renderings. Each of the three writers have had a short literary path due to illness or sudden death, however their work becomes the inspiration for young writers, art gives birth to art and the anagram is never fully deciphered.

Keywords: women, sketch, psychology, art, illness

Die Forschung beschäftigt sich mit Texten der psychisch erkrankten Schriftstellerinnen, die über ihren Krankheitsverlauf oder ihrem Aufenthalt in einer psychiatrischen Anstalt Aufschluss geben und die Stigmatisierung psychischer Störungen.

Einer der ersten Dichter, dessen Verse in England veröffentlicht worden sind, ist James Carkesse (1636 - nach 1683). Er war ein englischer Beamter in der Naval Office in London, der dem Wahnsinn verfiel und in den Irrenanstalten Bethlem und Finsbury den Gedichtband **Lucida Intervalla** (1679) schrieb, der ihn bekannt machte.

Die 1932 geborene amerikanische Schriftstellerin Joanne Greenberg ist vor allem durch ihren 1964 publizierten Roman **I never Promised You a Rose Garden** (1964) bekannt geworden, den sie unter dem Pseudonym Hannah Green veröffentlicht hat.

Dieser Roman über die Heilung der Schizophrenie einer Jugendlichen aus einer jüdischen Familie durch die in der Schizophrenie-Behandlung wegbereitende Therapeutin Frieda Fromm-Reichmann trägt stark autobiografische Züge. Das Buch hatte einen beträchtlichen Erfolg, was auch 1977 zu dessen Verfilmung führte, so wie auch zur Entstehung eines gleichnamigen Theaterstücks.

Auch die vor allem als amerikanische Lyrikerin bekannte Sylvia Plath (1932-1963) gewährt in ihrem einzigen, kurz vor ihrem Suizid erschienenen, autobiographisch geprägten Roman **The Bell Jar** (**Die Glasglocke**) (1963) Einblick in ihre Wahrnehmungen und Erfahrungen mit dem Kranksein.

Die Protagonistin des Romans, Esther Greenwood, muss sich nach einem Selbstmordversuch aufgrund einer schweren Depression einer psychiatrischen Behandlung unterziehen. In dem Psychiater Dr. Gordon erlebt sie ausgesprochen inhumane Aspekte der Therapie und der Arzt-Patienten-Beziehung. Erst die Beziehung zu der Ärztin Dr. Nolan ermöglicht die Heilung und schließlich die Entlassung aus der Annstalt, mit welcher der Roman endet. Nach der späten Veröffentlichung des Romans

in den Vereinigten Staaten wurde der Roman in den 1970er Jahren zu einem Kultbuch. Die Zerrissenheit der Protagonistin im Spannungsfeld der gesellschaftlichen Anforderungen traf die Stimmungslage vieler Frauen und trug dazu bei, dass die Autorin postum zu einer Ikone der Frauenbewegung wurde.

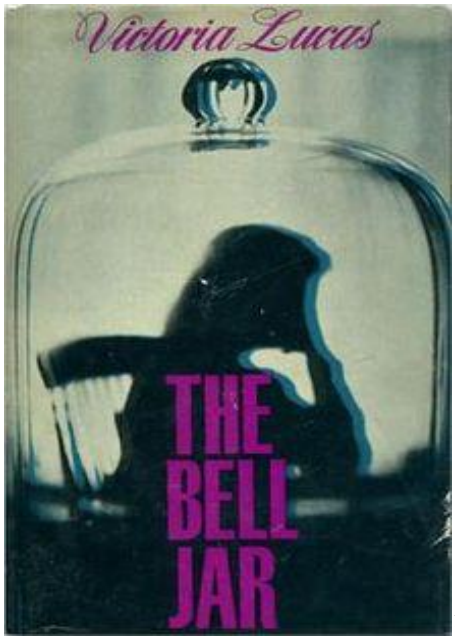

[1]

In der deutschen Literatur der 1970er Jahre ist in der Nachfolge dieser Literatur eine Fülle so genannter Ego-Dokumente entstanden, fast ausschließlich von Frauen, in denen ehemalige Patientinnen ihre psychotischen Krankheits- und Psychiatrieerfahrungen verarbeiteten. Dazu gehören die Bücher von Unica Zürn **Der Mann im Jasmin. Eindrücke aus einer Geisteskrankheit** (1977), Maria Erlenberger **Hunger nach Wahnsinn** (1977) oder Emma Santos **Ich habe Emma S. getötet** (1978). Die Darstellung der psychotischen Erkrankung in diesen Texten wird häufig auch eng verknüpft mit einer Auseinandersetzung mit der männlichen Institution der psychiatrischen Klinik (siehe Jagow/Steger 2005: 688).

Unica Zürn (1916-1970) ist eine deutsche Schriftstellerin und Zeichnerin, bei der Anfang der 1960er Jahre eine paranoide Schizophrenie zum Ausbruch kam. Daher hielt sie sich von 1961 bis 1963 in einer psychiatrischen Klinik in Paris auf und auch in den folgenden Jahren kam es noch mehrfach zu Krankenhausaufenthalten. Diese Erfahrung ihrer Krankheit verarbeitete sie in der Erzählung **Der Mann im Jasmin. Eindrücke aus einer Geisteskrankheit** (1977), die im siebten Kapitel des Werkes untersucht werden soll.

Ein wesentliches Charakteristikum ihres literarischen Werkes ist die starke Durchdringung von Leben und Fiktion. In ihrer autobiographischen Erzählung **Dunkler Frühling**, deren Niederschrift drei Jahre vor ihrem Selbstmord erfolgte, gibt sie grundlegende Hinweise auf Familienkonstellation und Ereignisse, die für ihr Leben und

[1] Siehe www.wikipedia.de.images.[21.12.2020]

Werk bedeutsam sind. Im Mittelpunkt des Textes steht ein Mädchen, das sich allein gelassen von den Erwachsenen in eine eigene Fantasiewelt zurückzieht und sich innerhalb dieser mit der Problematik der Sexualität auseinandersetzt.

Die Vergewaltigung durch ihren älteren Bruder, die sie in hohem Grade als beschämend und enttäuschend erlebt, enfernt sie noch mehr von der von ihr als armselig empfundenen Wirklichkeit und wirft sie in die imaginäre Welt ihrer Fantasie zurück. Nachdem sie sich in einen um vieles älteren Mann verliebt, setzt die inzwischen Zwölfjährige ihrem Leben ein Ende, in der Einsicht, dass ihrer Liebe nur auf diese Weise ewige Dauer beschieden werden kann. Der literarische Sprung aus dem Fenster kündigt daher den realen Sturz in den Tod an. Hinter der protokollarisch nüchternen Erzählerin in der dritten Person steht die Autorin Unica Zürn selbst.

Unica Zürn, Hexentexte, 1945[2]

Über die hinter dem Pseudonym Maria Erlenberger stehende Person sind bis heute keinerlei nähere Informationen erhältlich. Aus Texten der Autorin lässt sich allein erschließen, dass sie bei Veröffentlichung ihres ersten Buches etwa dreißig Jahre alt war und vermutlich Österreicherin ist. Sie erregte 1977 Aufsehen mit ihrem psychiatriekritischen und feministischen Erstling **Der Hunger nach Wahnsinn**, in welchem sie auf radikale Weise schildert, wie sie sich aus Protest gegen ihre Rolle als Frau fast zu Tode hungert und mit der Diagnose „Schizophrenie“ in eine psychiatrische Anstalt eingeliefert wird.[3]

Hinter dem Pseudonym Emma Santos versteckt sich die französische in Paris geborenen Schriftstellerin Marie-Anne Le Rozick (1943-1983),[4] die in ihrem Buch **Ich**

[2] Siehe http://de.wikipedia.org/wiki/Unica_Zuern [28.01.2020].
[3] Siehe http://de.wikipedia.org/wiki/Maria_Erlenberger [28.01.2020].
[4] Siehe http://fr.wikipedia.org/wiki/Emma_Santos [28.01.2020].

habe Emma S. getötet (1978), das Motiv des Wahnsinns mit der Sprache und Identität der Frau sowie deren Ausschluss aus der bürgerlichen Gesellschaft verknüpft. Ähnlich wie in Ingeborg Bachmanns **Malina** wird die Protagonistin von ihrem Mann gedemütigt und verlassen, nach ihrer obsessiven Reaktion mit Elektroschocks gequält, in geschlossene Räume gesperrt und schließlich der deprimierenden Gleichförmigkeit einer „Tagesklinik" überlassen.

Schwere Depressionen veranlassten auch die österreichische Schriftstellerin Christine Lavant (1915-1973) sich 1935 auf eigenen Wunsch in eine Nervenheilanstalt in Klagenfurt zu internieren. Ihre Erlebnisse hat sie im Text **Aufzeichnungen aus einem Irrenhaus** (2001) verarbeitet, der erst postum veröffentlicht wurde.

In einem dritten Forschungszweig wird die Aufmerksamkeit auf schreibende Anstaltsinsassen verlegt, die weitestgehend ein Randphänomen in der Literaturwissenschaft bleiben. Der deutsche Psychiater Hans Prinzhorn und der Schweizer Psychiater Leo Navratil trauten jedem Patienten der Psychiatrie ein künstlerisches Potenzial zu, das, wenn es denn aktiviert werden kann, zu sichtbaren und ernst zu nehmenden Ergebnissen führt. Eine Pionierleistung auf dem Gebiet, die Schöpfungen psychisch Kranker zu analysieren, war Prinzhorns erste und einflussreichste Arbeit **Bildnerei der Geisteskranken. Ein Beitrag zur Psychologie und Psychopathologie der Gestaltung** (1922), in dem sich der Verfasser mit den Grenzbereichen künstlerisch individueller Formen der Expressivität und den Gestaltungsmerkmalen Psychose-Kranker auseinandersetzt. Er illustriert sein Buch reich mit Bildmaterial aus der Sammlung der für geisteskrank befundenen Patienten. Während Prinzhorns Fachkollegen der Psychiatrie reserviert auf sein veröffentlichtes Werk reagierten, zeigten sich Kunstliebhaber, Kunstexperten und Psychologen von den dokumentierten Patientenarbeiten tief beeindruckt.

In der Nachfolge Prinzhorns entstanden die Arbeiten Leo Navratils, seine umfangreiche Dokumentation **Die Künstler aus Gugging** (1983) und seine weit verbreiteten Monographien **Schizophrenie und Kunst** (1965) und **Schizophrenie und Sprache. Zur Psychologie der Dichtung** (1966). Zu den wichtigsten Dokumentationen von Gedichten Schizophrener gehören die Sammlungen des Schweizer Psychiaters Leo Navratil. Die Texte seines Patienten Ernst Herbeck sind in eigenen Gedichtbänden publiziert worden und dienten als Anregung für Heinar Kipphardts Film, Roman und Drama über die Kunstfigur des schizophrenen Dichters März. Desgleichen bildete Navratils Dokumentation **Die Künstler aus Gugging** auch die Grundlage für Gerhardt Roths Roman **Das Labyrinth** (2005), der die Fragen nach den Zusammenhängen von Kunst und Wahnsinn umkreist. Eine der erzählenden Figuren, die das Labyrinth der verschiedenen Erzählperspektiven bilden, ist der Psychiater und Leiter der Anstalt in Gugging, Dr. Pollanzy. Weitere Erzähler sind Patienten der Heilanstalt.

Diesem Forschungszweig wird im Rahmen der Germanistik Beachtung geschenkt. So versucht die Germanistin und Medizinerin Yvonne Wübben in ihrem Buch **Verrückte Sprache. Psychiater und Dichter in der Anstalt des 19. Jahrhunderts** (2012) die Bruchlinien und Wechselwirkungen zwischen der Sprache des Wahns und derjenigen der Wissenschaft zu fassen.

Bibliographie/Bibliography:

Alves, Eva-Maria, *„ernst ist der Name ICH – es ist Rache". Unica Zürn*. În: Keller, Ursula (coord.): *„Nun breche ich in Stücke …". Leben/ Schreiben / Suizid. Über Sylvia Plath, Virginia Woolf, Marina Zwetojewa, Anne Sexton, Unica Zürn, Inge Müller*, Berlin, Editura Vorwerk, 2000, p. 155-172.

Andreotti, Mario, *die Struktur der modernen Literatur*, Berna/Stuttgart/Viena, Editura Paul Haupt, ediția a 3-a, 2000.

Becker, Sabina/Kiesel, Helmuth (coord.), *Literarische Moderne. Begriff und Phänomen*, Berlin/New York, Editura Walter de Gruyter, 2007.

Jagow, Bettina von/Steger, Florian (coord.), *Literatur und Medizin. Ein Lexikon*, Göttingen, Editura Vandenhoeck & Ruprecht, 2005.

Michel, Christian/Novak, Felix, *Kleines Psychologisches Wörterbuch*, erweiterte und aktualisierte Neuausgabe, Freiburg im Breisgau/Basel/Viena, Editura Herder, 1991.

Möller, Hans-Jürgen/Laux, Gerd/Deister, Arno, *Psychiatrie und Psychotherapie*, Stuttgart, Editura Georg Thieme, ediția a 3-a, 2005.

Morrien, Rita, *Weibliches Textbegehren bei Ingeborg Bachmann, Marlen Haushofer und Unica Zürn*, Würzburg, Editura Königshausen & Neumann, 1996.

Müller, Lutz/Müller, Anette (coord.), *Wörterbuch der Analytischen Psychologie*, Düsseldorf, Editura Patmos, 2008.

Rabain, Jean-François, *Zu Unica Zürn. Der Mann im Jasmin*. În: Zürn, Unica: *Der Mann im Jasmin. Dunkler Frühling*, Frankfurt/Main/Berlin/Viena, Editura Ullstein, 1977, p. 217-223.

Reuchlein, Georg, *Bürgerliche Gesellschaft, Psychiatrie und Literatur. Zur Entwicklung der Wahnsinnsthematik in der deutschen Literatur des späten 18. und frühen 19. Jahrhunderts,* München, Editura Wilhelm Fink, 1986.

Wübben, Yvonne, *Verrückte Sprache. Psychiater und Dichter in der Anstalt des 19. Jahrhunderts,* Paderborn, Konstanz, Editura Konstanz Univ. Press, 2012.

ENGLISH CULTURE IDENTITY MANIFESTATIONS IN GRAHAM SWIFT'S WORK

Irina-Ana DROBOT, Lecturer, PhD
Technical University of Civil Engineering Bucharest, Faculty of Engineering in Foreign Languages

Abstract: The purpose of this paper is to analyse the aspects related to English culture present in Graham Swift's work through the grid provided by culture identity manifestations, which includes values, symbols, rituals and practices, and heroes/ personalities (Baciu 2013). The analysis offered by this paper wishes to complete the analyses in previously existing papers and works of literary criticism regarding Englishness and Britishness in Swift's work, which can be used to understand the frame of mind that is specific to Great Britain during various historical ages, from 1947 in his debut novel, The Sweet-Shop Owner (1980), to the present age in his short stories collection England and Other Stories (2014).

Keywords: values, symbols, rituals, practices, London.

1. Motivation

Graham Swift (born 1949) is a writer whose background is typically British, as he has been born in England and has studied in London, at Dulwich College, Cambridge, and at the University of York. In his fictional work, London and its suburbs are frequently present, and the characters living in this setting can be considered examples of the everyday Englishman. According to O'Mahony (2003), "Graham Swift was born in south London, where he still lives, and the area's particular kind of Englishness infuses his novels." Swift will pass on his British frame of mind to his characters in his fictional work, as well as to their relationships with the setting. The frame of mind specific to English identity during various ages in history, from 1947 as portrayed in Swift's debut novel, *The Sweet-Shop Owner* (1980), to present-day England portrayed in the short story collection published in 2014, *England and Other Stories* is visible and could be better understood by analyzing it using the grid offered by culture identity manifestations (Baciu 2013). The present paper will analyse cultural aspects in Swift's work through this grid, by focusing on values, symbols, rituals and practices, traditions, as well as heroes and personalities. We shall see that some of the culture identity manifestations are not restricted to British culture only, and are instead shared by all cultures, since they are part of human nature. What is more, it is expected not to find heroes and personalities in Swift's work, since it "deals with the life of ordinary people" that "live in the UK after WWII" (Gledić 2016: 321).

In order to begin the analysis, we should take a look at the definition of culture: "Culture is the collective programming of the mind that distinguishes the members of one group or category of people from others" (Hofstede 2011: 3). The culture identity

manifestations offer a means of analysis that can distinguish one culture from another and that can help understand cultural specificities. These elements are present throughout Swift's work.

2. Culture identity manifestations

2.1. Values

First of all, values are defines as the most resistant elements in time in any culture. We could say that they form the basis of any culture. As a definition, values "constitute the nucleus and the basis of any culture… are seen as the relative utility, relevance or importance of a certain state of affairs which is preferred over another or others" (Baciu 2013, 36). Frequently encountered values in Swift's novels are related to the role of history. For instance, in *Waterland*, Gledić (2016: 320) notices that Swift introduces "the meaning of history, man's place in history and the role of history and legacy in the lives of the most ordinary of people". As a rule, "Swift's protagonists, however, cannot seem to find their own identity or their own place in history (which is usually the period between post-WWII and the contemporary Britain of today)." As a result, we deal with a conflict between private and public history, as society's mainstream values may be doubted or not shared by the characters in Swift's novels. For instance, in the novel *Shuttlecock*, public history and image are no longer coinciding with personal values. This is since Prentis, working in the police in the dead crimes department, finds out about some files which make him see the possibility of his father's not actually being a hero during World War II, since the files claim that he had betrayed a friend while working as a spy in France at the time it was under Nazi occupation. Prentis sees his father in a different way, but also manages to come to terms with his own weaknesses, and chooses to destroy the files in order to keep his father's public image as war hero. Thus, the value of truth becomes subject to personal interpretation, no longer having a fixed meaning, established by mainstream culture. Generally, history would be expected to be synonymous with truth, and to reveal truth, yet, in the age described by Swift, since we deal with a questioning of values, this mentality is reflected in his fictional work. Swift's work reflects the questioning of reality, values and truth which is common to Modernism and then taken further by Postmodernism. Another character who discovers that a family member may not have been an actual hero is the one in the novel *Wish You Were Here*: his brother's death may not have occurred on duty as a soldier, but instead may have happened by accident.

Self-questioning becomes one of the individual values of Swift's characters. For instance, Bill Unwin in *Ever After* is such a narrator, George Webb in *The Light of Day*, William Chapman in *The Sweetshop Owner*, since they try to understand themselves and the others in various situations. According to Malcolm (2003: 23), "self-questioning narrators" analyse their past in Swift's work. Through the multiple perspectives presented, Swift also prompts the reader to take an active position, and sympathise with various characters, in spite of what a mainstream perspectives of values would expect to be the truth. The way that Swift's narrators self-question their own identity shows a separation of individuals from what is expected from them and imposed on them by

society. As a result, his narrators reflect the individualist dimension that has grown stronger and stronger with Modernism, Postmodernism and the present age:

> 'Who am I?' seems to be an interminable question for human beings, and the answers to it have changed greatly over time. This question is nested in the unconscious of Swift's characters. Tom believes he is a 'waterman', which implies that he is not merely a rational thing. In any case, the very concept of the self is not as simple as it looks; it is not as transparent as many people have viewed it. In Swift's work we see both the person and his 'persona', meaning the mask which the individual wears in public. (Niazi 2011: 119-127)

The individualist vs collectivist cultural dimension is described by Hofstede (2011: 8) as referring to the "integration of individuals into primary groups". Individualism focuses on the achievements and freedom of the individual, while collectivism focuses on the good of the whole group and on welfare. With the advent of economic development, most cultures has shifted towards the individualist dimension, leaving behind the collectivist one. What is more, the way in which people think of themselves in individualist cultures is different: they will describe themselves through personality traits, e.g. "smart", "funny", while, if belonging to collectivist cultures, they will think of themselves and describe themselves in terms of relationships with the others, e.g. as a good friend, son, husband (Lu and Wan 2018: 823-37).

Since Swift's narrators have mostly problematic relationships within their families, being at odds with the values imposed on them by traditional society and constantly questioning them, we could claim that we are able to witness the change from a collectivist mindset to an individualist mindset. Everything seems perfect in their future family life and in their present life as a couple for Mary and Tom in *Waterland* when they are young, and when they see reality through the frame of fairy-tales. The frame of fairy-tales can be thought of representing the equivalent of a stable, traditional, collectivist society when everything was clear and fixed. However, in time, Tom Crick comes to the conclusion that "Perhaps history is just story telling." (Swift 2008: 115) This shows that, in time, values change, and for those still hanging on to them, life seems to become less stable and everything becomes more confusing. Until then, history was supposed to present cultural products, as well as events and personalities that would simply reinforce the commonly held values of a mainstream culture. However, in time, with its meaning being questioned, the characters discovered that history was simply like storytelling, simply a means of bringing comfort and protection to the members of the respective culture. It showed by no means the truth, or rather, the truth is constantly changing and dependent on the perspective we judge it from. Once we reach the age when we are told that there is no objective truth, that everything is subjective, since it is prone to interpretation, we cannot know something for certain. Some characters, like Prentis in *Shuttlecock* and the character in *Wish You Were Here* realize that those that had been presented to them as heroes may not have actually been so. Cultures change, and with them, their culture identity manifestations, such as values, and personalities, since they should be chosen function of their relevance for the respective community

and respective time. Once they are no longer relevant, we deal with conflicts between society and individual values and concerns. One common trait to Swift's characters is isolation, which allows them to analyse themselves, those around them, as well as their past and present events and their significance. Through their isolation, they take a distance from the values imposed by society and may not identify them with these values. From here, they start having identity issues and dilemmas regarding who they actually are and what is the relationship they have with the others as well.

William Chapman, in *The Sweetshop Owner*, expected to have a traditional family. Instead, he realizes that his wife has always been distant to him, and so has his daughter. In *Out of This World*, we see the conflict between father and son as far as Harry Beach and Robert Beach are concerned, while in his turn Harry Beach becomes estranged from his wife and his daughter. Eventually, Harry and his daughter decide to reunite. *Last Orders* shows the estranged relationship between Jack and his wife Amy. In *The Light of Day*, we witness a couple's growing apart. In *Tomorrow*, we witness the story of a family traditional in mindset, wishing to be together, yet the way in which the children were conceived was not a usual one, but through artificial insemination, an issue which makes their mother believe she should confess to them when they are old enough. Tom and Mary in *Waterland* will show their concern for not being able to become a traditional family due to their mistakes in their youth.

Exploring further the question of who they are, and in need of a sense of stability, some of the characters in Swift's work consider their identity related to their profession, such as Jack Dodds who works as a butcher and William Chapman who becomes the owner of a sweetshop. According to Lea (2005: 39), "Willy Chapman and Jack Dodds embody Swift's conviction that identity develops as a psycho-social hybrid that encompasses gender, class and nationality, but is also firmly implied by the roles we perform and the professions we assume. […] Like Dodd's butcher's shop, Chapman's sweetshop is a landmark of stability, a focal point for the local community and a bastion of nostalgic Englishness." In the novel *Here We Are*, Ronnie identifies himself as a magician since childhood, and pushes things to an extreme when he magically disappears for real after his last act from the lives of all those who had known him, after Evie leaves him for his friend. Tom in *Waterland* will identify himself with his profession of history teacher, and will explore history from all perspectives, from both public and personal sides.

One of the values Swift holds personally, and which is passed on to the characters in his fictional works, is storytelling. He claims that "fiction – storytelling – is a magical thing." (Swift 2009: 11). He also writes about "being under a story's 'spell'", stating that "the power of a good story is a primitive, irreducible mystery that answers to some need deep in human nature" (Swift 2009: 12). For instance, while Bill Unwin in *Ever After* has been called an unreliable narrator (Winnberg 2003: 139-142), he may be regarded as a "novice writer", due to features

> such as his predilection for reminding the reader that he is telling a story rather than the truth: 'Or that is how I like to see it. That is how I wish it to have happened. I give to

> Matthew's life that very quality of benign design that he had already glimpsed might be lacking from the universe. I choose to believe that Matthew first met Elizabeth...' (114). The reader, however, has no choice but to accept Bill's version because he possesses the Pearce Notebooks and only divulges certain sections of them in his narrative. Much of the story is told through imaginative re-enactments, such as the one Bill offers of the initial meeting between Elizabeth Hunt and Matthew Pearce at his father's shop. At its conclusion, the narrator undercuts the entire scene: 'I invent all this. I don't know that this is how it happened. It can't have been like this simply because I imagine it so' (120). (James 2011)

Another character exemplifying the value of storytelling is George Webb in *The Light of Day*: "Swift would go on to create another novice storyteller in George Webb, the narrator of *The Light of Day*. He too pushes his interpretations on the reader and, although he is a policeman turned private detective without any of Bill Unwin's academic training, it is significant that the two narrators share the same persuasive tone." (James 2011).

Tom Crick is also a storyteller: "For *Waterland* is not just about history and the history-master, it is a didactic tale about the limitations of history, and the greater value both of pure story-telling - fiction - and of what Swift calls 'natural history.' These two tensions or polarities - between history and story telling and between history and natural history - dominate the novel." (Brewer and Tillyard 1985: 155) In this case, storytelling could be related to the value of individualism, and to the personal level, while history could be related to collectivism, and to the values of public image and values. This separation leads to the question of who an individual is.

Regarding individual identity, DeGay (2013: 565) underlines what makes personhood in Swift's novel *Last Orders*. She notices that this novel "looks for redemption in the face of broken relationships and relative crises of identity, and also shows how Swift defends the moral personhood of the disabled and the recently deceased." Swift shows that there are no absolute values according to which to judge a character, instead, there is empathy for the respective character, and invites the reader to better understand and know the characters. Empathy becomes, thus, a value in Swift's fictional universe.

In today's world we recognize the values of multiculturalism, which have not been present in Swift's work until the collection of short stories *England and Other Stories* (2014). According to Gledić (2016: 322), "one gets the feeling, as one critic mentions, that when Swift's characters are described what he is in fact describing and discussing are aspects of the nation (Malcolm 2003: 21). Something that is instantly recognizable in Swift's fiction is the complete absence of the multicultural society the UK has become in the past decades." This shows that Swift prefers a traditional British mindset in spite of the changes in society. However, in spite of these changes, at the same time, multiculturalism claims that we should respect each and every culture and its aspects related to identity. According to an interview with Swift published by foyles.co.uk (2021), we find out the following:

> One of the ironies or implications of the title - *England and Other Stories* - is that England itself might be a 'story', a made-up idea, beside which the reality is very different and hard to pin down. Certain aspects of the physical country persist, but there's no doubt that England has become less homogenous and definable over the years.

Thus, the value of storytelling is extended by Swift to understanding today's world. After all, England as a place is part of the idea everyone has in mind about it.

2.2. Symbols

In any culture, symbols are defined as "elements represented by words, gestures, objects, signs, landmarks, artistic forms, but they may also be concrete representations of ideas, concepts or other abstractions" (Baciu 2013: 32).

In Swift's work, we can notice the constant presence of British settings, especially of the London suburbs. These can be considered symbolic landmarks of British identity.

Swift's novel *The Light of Day* is an example of writing where the author details walking in the London suburbs by mentioning places Londoners are familiar with:

> You could take a short drive - or open your London A to Z - and cover every inch of the journey Graham Swift's characters make in his intensely local new novel, *The Light of Day*. Up from Wimbledon Broadway to the Hill, off to the right along St Mary's Road, up Parkside to the hospital, across the common to the Putney Vale crematorium: the plot of this book is bounded by the postal district of SW19, with excursions as far as Chislehurst and Heathrow. (Lee 2003)

The setting is, thus, showing verisimilitude and shows cultural landmarks we can find in reality. Swift is, in this sense, showing that he has a good knowledge of the area and that it means preserving the local atmosphere and identity. His characters are behaving as local inhabitants of these areas. For the readers, the sensation of verisimilitude becomes very strong, and this is what makes them relate even more to the characters and to their experiences. Other settings show the same cultural landmarks specific to Britain:

> As in his first novel of 23 years ago, *The Sweet Shop Owner* , where the character's life is "set out like a map" over a few miles of south London; or the remarkable Shuttlecock , "a psychological thriller" bounded by Clapham Common and a Wimbledon childhood; or *Waterland* , where a whole history is unforgettably mapped on to the Fens (with a sad terminus in Greenwich); or *Last Orders*, with every inch of its ritual journey traced from Bermondsey and New Cross to Gravesend, Rochester, Canterbury and, at last, Margate Pier, Graham Swift's genius is for putting the strangest of lives into the most provincial of English landscapes. (Lee 2003)

In this way, Swift's novels contain both a universal component, that is related to personal experiences that are universal and part of human nature, and a specific component, made clear through mentioning landmarks of Britain.

Regarding artistic forms that are mentioned in Swift's novels, literature of the past that is specifically British is frequently mentioned in intertextual references. We notice the use of previous texts in Swift's writings, such as certain lines from British Romantic poems or plays by William Shakespeare.

The Sweetshop Owner shows readers the idea that things remain, which is a lesson reminding of the one taught in John Keats' Romantic poem *Ode on a Grecian Urn*. The characters become preoccupied with the acquisition of objects, especially under the influence of William's wife. The ending of one of her lyrical monologues shows readers her focus on material objects: "What poise, what balance, Willy, this room, this moments. Nothing must be touched, nothing must be changed" (Swift 1993: 55). Another intertextual reference to John Keats' poem can be found in the scene where William reads a line while looking at the books his daughter is studying: "Bold lover, never, never canst thou kiss…" (Swift 1993: 147). This line reinforces the lack of emotional closeness in William's marriage.

In *Last Orders*, we can find references to T.S. Eliot's *The Waste Land*. The name Margate, where the ashes of Jack are scattered, is present in Book III, where "the river Thames declares" (Kundu 2005: 118): "On Margate Sands./ I can connect/ Nothing with nothing./ The broken fingernails of dirty hands./ My humble people who expect/ Nothing." As a link to the novel's title, in Book II, we notice how the text "is constantly interrupted by the landlord of a pub", calling "Hurry up please it's time", indicating "that the time for last orders has passed". The passage of time can be linked with the passing of life and of the moments Jack and his friends had spent together.

Other intertextual references can be found in *Ever After*, during the moments in which Bill Unwin identifies with Hamlet, and, as a result, attributes roles from this play to those around him.

In *Wish You Were Here*, before the novel begins, Swift introduces a quotation from William Blake's *A Little Boy Lost*: "Are these things done on Albion's shore?" "Albion" represents a poetic reference to England. Blake's poem is used to compare the fate of the young boy to Tom's. a soldier killed in the Iraq war, as both are innocent victims. In *Ever After*, we similarly find before the beginning of the novel a quotation from Virgil: "…et mentem mortalia tangunt (*Aeneid*, I)" ("and our mortality cuts to the heart"). It shows that death is a main issue in the novel, as the main character, Bill Unwin, tries to overcome his wife's death and his own suicide attempt.

Mentioning these literary products of the past which are part of British culture shows the relevance of this legacy in shaping the mentality of the characters living in the contemporary world.

2.3. Rituals and practices

Rituals and practices are defined as "collective activities recognized to have an important social cohesion value" (Baciu 2013: 35).

One ritual which is mentioned in two of Swift's novels so far is that of scattering the ashes of a dear one, in *Last Orders* and in *Here We Are*. While in *Here We Are* it is just a detail which remind of the previous novel, in *Last Orders* it is present throughout the action, as it is the purpose of a group of friends to travel in a pilgrimage to Margate where they should scatter their friend's ashes. The journey in *Last Orders* reminds of another practice, the traditional pilgrimage from Canterbury Tales, a well-known cultural landmark for British culture and civilization.

Rituals and practices are part of presenting the lifestyle that is specific to a certain class of British culture, as we can find in Wish You Were Here, according to Markovits (2011):

> Like *Last Orders*, *Wish You Were Here* centres on a series of funeral arrangements. Like *Last Orders*, it describes the decline of a kind of heart-of-oak, lower-middle-class Englishness, though Swift moves the action from city to country, and the betrayal, of father by son, involves not only the rejection of a profession (butcher in one case, farmer in the other) but a patch of land.

In this case we can see the emerging individualism in the case of different generations. The young generations are not as attached to maintaining the old traditions (involving a profession and an inheritance), but are more likely to question and to wish to break free from those traditions, as well as from the ties of the family. The family rules seem to lose from their degree of authority. This could be since the movement towards individualism is also accompanied by the movement towards low power distance. Low power distance means a less degree of authority, and treating individuals as equal. High power distance means respect for and obeying authority, as well as the existence of a hierarchy.

For the traditional family in Wish You Were Here, family and patriotism are both among values and among practices, since loyalty to the family and preserving tradition should be a ritual, together with fighting for one's country: "The Luxton boys are the last descendants of an old farming family in north Devon. Farming and patriotism run in the blood, and when Tom, the younger son, turns 18, he runs away from unhappiness at home to join the army, leaving Jack to look after their father and the farm." (Markovits 2011)

Among the practices we could also mention Mothering Sunday, which is found in the novel with the same title, published in 2016. The time the story begins in in 1924, when Jane Fairchild, a formed abandoned orphan, is a maid for the Niven family, in Berkshire, at Beechwood House. The story illustrates the past life of British noblemen. To contrast the holiday, which is Mother's Day, Jane has no mother, and in the end, she will lose Paul, the son of the Sherringhams, her lover, both since he has an arranged marriage with someone else and since he will have an accident on his way to meet his finacee.

Another practice which is associated with British culture is that of the detective's work. Anyone can associate detectives' work with the way these characters have been portrayed by British authors such as Agatha Christie. Swift shows us two characters that are detectives, Prentis in *Shuttlecock*, who is working for the police, in the dead crimes department, and George Webb, in *The Light of Day*. While, traditionally, the detective would find the guilty person and expose him/her, the situation is different for Prentis, who chooses to hide the truth about his father for the public eye. George Webb, instead of blaming Sarah, who kills her husband, for her deed, sympathizes instead with her and actually becomes emotionally involved with her, waiting for her sentence in prison to finish to be together again. George tries to understand the story from the side of all the characters involved in the story.

In *Here We Are*, we can read about the practice of magic shows at the seaside in Great Britain, in 1959, in Brighton, which took place on a famous pier.

Swift presents, thus, aspects of everyday life associated with British culture.

2.4. Personalities

Personalities, through whatever they may feature and exhibit (merits, skills, exceptional performance that can make them unique) definitely remain connected to a certain domain, a field of activity, a certain area of interest and applicability – literature, arts, history, architecture, science, politics etc." (Baciu, 2013: 34)

While the common man is mainly the protagonist in Swift's novels, we could say that Swift has used personalities in the field of British literature in intertextual forms to compensate for typical British culture personalities and even heroes. For instance, Bill Unwin identifies himself with the famous literary hero Hamlet. Personalities in British literature, such as Shakespeare, Keats and T.S. Eliot which were previously mentioned in the section regarding symbols are thus, present, through intertextual references. However, "Most of his characters are the kinds of people you might find walking their dogs on the common: office clerks, put-upon schoolteachers, washed-up academics or shop proprietors whose grainy lives have led one critic to note: 'Swift's characters seem uncomfortable unless they are unhappy.'" (O'Mahony 2003).

However, the contrast between common man and the famous writers of British culture highlights the presence of these personalities in his novels.

3. Conclusions

Graham Swift could be seen as a writer willing to preserve the traditional side of British culture, through mentioning its landmarks, practices, and through references to cultural products of the past, as well as to values. We can see that Swift illustrates a changing world, which is visible in the change in values. He tries to compensate for these changes through creating a very strong connection among the characters and their place. Their place is described in specific terms, creating the real-life setting known to any inhabitant of London. At the same time, Swift has also illustrated the multicultural side of England in his volume of short stories *England and Other Stories*.

According to Hofstede-Insights.com, the UK scores high on the individualism scale (89). The British are "private people", and their "Children are taught from an early age to think for themselves and to find out what their unique purpose in life is and how they uniquely can contribute to society". Regarding power distance, Britain scores 35, which is low, meaning that it seeks to reduce social inequalities. However, power distance is lower for high class and higher for working classes. Swift has captures the individualist dimension in his novel through the characters' feeling isolated, and thus preoccupied with their own thinking and questioning, as well as through their problematic relationships. Through portraying the common man, Swift has shown the emerging low power distance dimension. However, in novels such as *Mothering Sunday*, with the character of the maid and the portrayal of the high class, we can see a different attitude to power distance, during a different age.

Graham Swift presents his readers with elements specific to contemporary-age Britain, elements which they can find when checking the places. Swift also uses references to writers anyone should be familiar with if interested in British culture.

They are indeed present in our contemporary times in an attempt to understand the past, and they are also still relevant today.

REFERENCES

Baciu, Sorin. *Culture. An Awareness Raising Approach*. Fifth edition. Bucharest, Cavallioti, 2013.
Brewer, John, Tillyard, Stella. "History and Telling Stories", in History Today, vol. 35, 1/85, 1985.
De Gay, Jane. "'What We're Made of': Personhood in Graham Swift's 'Last Orders.'" *Christianity and Literature*, vol. 62, no. 4, 2013, pp. 565–581. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/44315047. Accessed 20 June 2021.
Foyles.co.uk. Graham Swift. Available online at: https://www.foyles.co.uk/graham-swift, 2021.
Gledić, Bojana. *Transformation of Britishness – Graham Swift as a Postcolonial Storyteller*, Belgrade BELLS, 2016, doi: https://doi.org/10.18485/bells.2016.8.20
Hofstede, Geert. (2011). "Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context." *Online Readings in Psychology and Culture,* 2(1). Available online at: https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014
James, Andrew. An Archival Analysis of *Ever After*: The Pleasure of Storytelling, the Painful Search for the Right Words, Etudes Britanniques Contemporaines, 41, 2011, https://doi.org/10.4000/ebc.2345
Kundu, Rama, ed. *Widening Horizons: Essays in Honour of Professor Mohit K. Ray*, Sarup & Sons, New Delhi, 2005.
Lea, Daniel. *Graham Swift.* Manchester: Manchester University Press, 2005.
Lee, Hermione. *Someone to Watch Over You*, The Guardian, 2003. Available online at: https://www.theguardian.com/books/2003/mar/08/bookerprize2003.fiction
Lu C, Wan C. "Cultural self-awareness as awareness of culture's influence on the self: Implications for cultural identification and well-being." *Pers Soc Psychol Bull.* 44(6), 2018, pp. 823-37. doi:10.1177/0146167217752117
Markovits, Benjamin. Wish You Were Here by Graham Swift – review, 2011. Available online at: https://www.theguardian.com/books/2011/jun/12/graham-swift-wish-you-here
Nozar Niazi, Siamak Niazi. *Studies in literature and language*, Vol. 2, no. 1, 2011, pp. 119-127, www.cscanada.net
O'Mahony, John. *Triumph of the Common Man*, 2003. Available online at: https://www.theguardian.com/books/2003/mar/01/fiction.grahamswift
Swift, Graham. *Making an Elephant. Writing from Within*, New York: Alfred A. Knopf, 2009.
Swift, Graham. *The Sweet Shop Owner*. New York: Vintage Books, 1993.
Swift, Graham. *Waterland*. London: Picador, 2008.
Winnberg, Jakob, *An Aesthetics of Vulnerability: The Sentimentum and the Novels of Graham Swift*, Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 2003.
Hofstede-Insights.com. Country Comparison. Available at: https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/the-uk,vietnam/

CIVIL MARRIAGE IN THE EUROPEAN UNION

Ana-Maria COMȘA, Lecturer PhD
Spiru Haret University, FSJSE Constanța

Abstract: Civil marriage is a legal status recognised in all EU countries, but each Member State reserves the right to request certain acts necessary for marriage abroad. Other types of partnerships, such as civil unions and registered partnerships or de facto unions, are governed by rules different from those applicable to marriage. National legal and practical issues related to marriage differ from one member country to another, especially in terms of: the rights and obligations of married couples, the relationship between religious and civil marriage or the possibility of same-sex marriage. In this article, I set out to present some aspects of this important institution of marriage and how it is viewed in different states of the European Union.

Keywords: European Union, marriage, Member States, law, couples

1. Introducere

Instituţia căsătoriei din Uniunea Europeană, are o istorie lungă, cu rădăcini în diferitele culturi europene.

Tradiţional, familia este alcătuită din persoane unite prin căsătorie şi filiaţie. Deşi conceptele de familie şi căsătorie sunt strâns legate între ele, asistăm astăzi, din ce în ce mai des, la tot mai multe semnale de alarmă cu privire la declinul căsătoriilor, la redefinirea familiei din perspectiva căsătoriilor dintre persoane de acelaşi sex sau a parteneriatului dintre două persoane de sex diferit ori de acelaşi sex. Este de necontestat faptul că relaţiile de familie prezintă numeroase particularităţi în viaţa de zi cu zi, de aici şi necesitatea reglementării familiei în funcţie de elementele de originalitate existente în fapt.

Căsătoria ca instituţie a apărut cu mult înaintea creştinismului, jucând un rol crucial din punct de vedere social şi economic din timpuri imemoriale. Căsătoria, comuniune de viaţă şi de iubire este un bun autentic al umanităţii.

Dacă ar fi să facem o retrospectivă în trecutul Europei, vom descoperi că cele mai multe căsătorii au reprezentat un acord economic, având un caracter de afacere între cele două familii; căsătoria nu a reprezentat o chestiune personală cu privire la soţ şi soţie întemeiată pe dragoste şi afecţiune.

Astfel, în Grecia Antică căsătoria era văzută ca o instituţie sociala fundamentală, chiar dacă aceasta a fost tratată ca o problema practică, fără prea multe semnificaţii romantice. Tatăl, capul familiei, aranja căsătoria cea mai avantajoasa pentru fiii săi şi avea un contract semnat înainte de martori. La scurt timp după petrecerea de nuntă avea loc escortarea cuplului de tineri la patul nupţial. Toate căsătoriile erau monogame. Ca regula generală, mirele avea vârsta de treizeci de ani şi mireasa era de cele mai multe ori adolescenta. În plus faţă de aceasta diferenţa de vârsta a existat, de asemenea şi o inegalitate în domeniul educaţiei si a drepturilor politice. Femeile au fost considerate

inferioare bărbaţilor, iar funcţia principala a lor era de a procrea şi de a gestiona gospodăria, în timp ce soţii lor se dedicau treburilor publice. Pentru nevoile de natura erotică, bărbaţii adesea apelau la prostituate şi concubine. Demostene spunea: *"Avem prostituate pentru plăcerea noastră, concubine pentru sănătatea noastră şi soţii să suporte legăturile legale".*

În Roma Antică, legile căsătoriei nu sunt uşor de rezumat, deoarece acestea au fost destul de variate şi au suferit schimbări semnificative în cursul timpului. Cu toate acestea, fără a simplifica prea mult problema, se poate spune că atât căsătoria cât şi divorţul au fost întotdeauna personale, contracte civile între participanţi si nu aveau nevoie de ştampila de aprobare guvernamentală sau religioasă.

Încă de la începutul istoriei romane soţul avea o putere considerabilă asupra soţiei şi a copiilor. Cu toate acestea în cele din urmă femeile aveau să se bucure de un cadru legal, o poziţie socială mai buna şi aveau sa câştige mai mult control asupra vieţii lor şi a bunurilor. Astfel, în timpurile imperiale soţul şi soţia abordau problema căsătoriei ca egali. Totuşi, se pare că a existat, de asemenea, un declin al acesteia precum şi al ratei natalităţii, deoarece împăratul Augustus a găsit necesar să adopte legi drastice. Deşi au existat mai multe forme de căsătorie, toate au fost monogame. Atât bărbaţii, cât şi femeile intrau în prima căsătorie la sfârşitul adolescenţei.

Chiar dacă romanii au tolerat prostituţia şi concubinajul şi nu au avut reţineri în legătura cu relaţiile homosexuale, căsătoriile se desfăşurau după legi deosebit de corecte pentru femei, contribuind foarte mult la emanciparea lor.

După cum putem reiese chiar din Biblie, evreii antici aveau o structură de familie patriarhală, femeile fiind considerate ca o proprietate a părinţilor lor sau a soţilor şi nu puteau face nimic fără consimţământul lor. Scopul principal al căsătoriei a fost procrearea şi perpetuarea numelui. Fiecare persoană sănătoasă era de aşteptat să se căsătorească, iar bărbaţii şi femeile care erau singuri erau trataţi cu dispreţ. Un om putea avea mai multe soţii şi concubine (Iacov s-a căsătorit cu două surori, Lea şi Rahela, iar Solomon a avut 700 neveste şi 300 de concubine). Biblia indică faptul ca legile căsătoriei evreieşti s-au schimbat oarecum în cursul timpului.

Apariţia creştinismului a produs o schimbare profundă în ceea ce priveşte căsătoria în Europa medievală, dar cu toate ca acestea schimbarea a venit treptat.

Astfel căsătoria a ajuns din ce în ce mai mult sub influenţa bisericii care a rafinat practicile cu privire la condiţiile de însoţire. Potrivit legii romane şi credinţei creştine, căsătoria se putea realiza doar prin consimţământul liber al ambilor parteneri, iar aceasta doctrină a obligat societatea să ridice statutul femeilor. În plus teologii au adăugat şi semnificaţia religioasă a căsătoriei ca sacrament.

În acelaşi timp, biserica a creat două probleme noi: a anulat divorţul prin declararea căsătoriei ca fiind indisolubilă (excepţie făcând cazul decesului) şi a crescut foarte mult numărul de interdicţii de căsătorie. Astfel au fost introduse şi câteva impedimente de baza pentru încheierea căsătoriei, cea mai importanta fiind cosangvinitatea (relaţia de sânge între soţi).

În ziua de azi ar putea fi tentant a vedea căsătoria medievala în lumina anumitor doctrine religioase nobile şi a poeziei trubadurilor. Cu toate acestea, în cea mai mare

parte din Evul Mediu, precum si pentru cea mai mare parte a populației căsătoria a rămas o afacere practică. In plus, statutul juridic și social al femeilor a continuat să fie foarte scăzut.

Reforma protestanta a secolului 16 a respins noțiunea de căsătorie în vigoare, împreună cu multe alte doctrine catolice. Martin Luther a declarat căsătoria ca fiind "un lucru lumesc'' o opinie similară fiind exprimată și de Calvin. Puritanii englezi din secolul 17 au trecut chiar un act al Parlamentului pentru afirmarea căsătoriei fără conotații sacramentale. Protestanții de asemenea au redus numărul de impedimente ale căsătoriei, consangvinitatea a fost interpretata mult mai puțin restrictiv decât înainte. Astfel chiar căsătoria între veri primari a devenit posibilă.

Biserica Catolică, în Conciliul de la Trent din anul 1563 a reconfirmat doctrina despre valoarea sacramentala a căsătoriei, cerând ca toate căsătoriile să aibă loc înaintea unui preot și a doi martori.

Revoluția Franceza din 1792 a introdus căsătoria civilă obligatorie. Germania a urmat exemplul în secolul 19, atunci când Bismarck a diminuat influența bisericii catolice. În cele din urma nunțile religioase erau permise numai după oficierea ceremoniei civile, practică ce se păstrează până în zilele noastre, în unele state ale Uniunii Europene.

2. Noțiune și reglementare

Căsătoria a reprezentat întotdeauna fundamentul familiei, deoarece ea dă naștere unor raporturi de natură personală și patrimonială între soți, care nu pot fi generate de concubinaj.

Protejarea juridică a familiei constituie un pol de interes în toate statele de drept. La nivel european, politicile diferențiate de protejare a familiei, întemeiate pe actul căsătoriei, dar și apariția și încurajarea unor noi forme de convietuire legale au determinat, din 1965 până azi, o scădere cu 50% a ratei de căsătorie în toate statele membre. Astfel, state membre precum Polonia, Croația, Slovacia, Letonia, Lituania, Ungaria și România au urmărit să stimuleze și să protejeze familia tradițională și, astfel, au consfințit explicit căsătoria ca fiind o uniune dintre un bărbat și o femeie.

În articolul 10, punctul 1 din Pactul internațional din 16 decembrie 1966 cu privire la drepturile economice, sociale si culturale, familia este definită ca fiind: "*elementul natural și fundamental al societății", iar* în România s-a consacrat la nivel constituțional dreptul la căsătorie și la întemeierea unei familii.

Deși Constituția României adoptată în 1991 și revizuită ulterior nu are, că titlu marginal al articolului 48, expres prevăzut "Dreptul la căsătorie", ci "Familia", din parcurgerea celor trei alineate reiese că legiuitorul constituant a dorit să reglementeze această instituție tocmai pentru *a garanta cetățenilor libertatea căsătoriei liber consimțite.*

De aceea, în urma încheierii căsătoriei, persoanele dobândesc o stare civilă, și anume aceea de soți.

Conceptul de căsătorie poate fi interpretat în două accepţiuni: ca act juridic sau ca stare de fapt a soţilor.

Termenul de căsătorie poate fi definit şi ca instituţie juridică, în acest sens ea cuprinzând totalitatea normelor juridice care reglementează căsătoria. Astfel putem afirma că, în limbajul curent, prin căsătorie se desemnează ceremonia ce însoţeşte actul juridic in sine. De asemenea se face adesea trimitere la căsătorie prin asemănarea acesteia cu ceremonia religioasă care în dreptul nostru nu este producătoare de efecte juridice, aşa cum este în alte state membre ale Uniunii Europene.

Căsătoria este o instituţie fundamentală prevăzută de **articolul 12 al Convenţiei pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale** în care se prevede că: *„Începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul şi femeia au dreptul de a se căsători şi de a întemeia o familie conform legislaţiei naţionale ce reglementează exercitarea acestui drept".*

Articolul 12 se află în strânsă legătură cu **articolul 8**, care reglementează **dreptul la respectarea vieţii private şi de familie:** *„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieţii sale private şi de familie, a domiciliului său şi a corespondenţei sale. 2. Nu este admis amestecul unei autorităţi publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege şi constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea naţională, siguranţa publică, bunăstarea economică a ţării, apărarea ordinii şi prevenirea faptelor penale, protecţia sănătăţii, a moralei, a drepturilor şi a libertăţilor altora."*

De asemenea, **articolul 14 prevede interzicerea discriminării**: *„Exercitarea drepturilor şi libertăţilor recunoscute de prezenta Convenţie trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine naţională sau socială, apartenenţă la o minoritate naţională, avere, naştere sau orice altă situaţie."*

Definiţia căsătoriei si a familiei în UE o regăsim în dispoziţiile art. 9 al Cartei Drepturilor Fundamentale a UE (CDFUE), care prevede: „Dreptul la căsătorie şi dreptul de a întemeia o familie sunt garantate în conformitate cu legile interne care reglementează exercitarea acestor drepturi." Acest articol protejează libertatea membrilor statelor de a elabora legi privind căsătoria fără interferenţe nepotrivite.

Cu toate astea, Uniunea Europeană a dezvoltat o practică a adoptării textelor legislative care conţin definiţii ale „familiei" pe baza procedurii legislative „obişnuite", care necesită majoritatea calificată, nu unanimitatea statelor membre. Există nu mai puţin de şapte dispoziţii (art. 18, 21, 46, 50, 59, 79 si 82 ale TFEU) care sunt folosite în acest scop.

Un alt subiect deosebit de important este definirea termenului de căsătorie din punctul de vedere al părţilor participante la căsătorie.

Dacă în ţara noastră, potrivit alin.1 al articolului 259 din Codul civil: *"Căsătoria este uniunea liber consimţită între un bărbat şi o femeie, încheiată în condiţiile legii"*, nu aceeaşi definiţie o vom regăsi în alte state membre ale Uniunii Europene.

În unele ţări, căsătoria religioasă este echivalentul celei civile, pe când în altele, sunt două evenimente diferite.

În ceea ce privește căsătoriile între persoane de același sex trebuie să subliniem că sunt țări care recunosc actul de cununie ca fiind unul legal.

Principiul nediscriminării pe criteriul orientării sexuale și identității de gen este consacrat in CDFUE, la art. 21.1, astfel: „Se interzice discriminarea de orice fel, bazată pe motive precum sexul, rasa, culoarea, originea etnică sau socială, caracteristicile genetice, limba, religia sau convingerile, opiniile politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, averea, nașterea, un handicap, vârsta sau orientarea sexuală."

Ca și exemplu, în contextul Uniunii Europene sau al țărilor terțe, Serviciul European pentru Acțiuni Externe (diplomația UE, echivalent al Ministerului de Externe) implementează „Instrucțiuni pentru promovarea și protejarea exercitării de către lesbiene, homosexuali, transgenderi și persoane intersex a tuturor drepturile omului", ca și ghid pentru acțiunile sale externe.

Primele legi care au permis căsătoria între persoane de același sex au fost adoptate încă de la sfârșitul secolului XX. **În prezent, căsătoria între persoane de același sex este legală în 19 țări, dintre care 15 se află în Europa.**

În aprilie 2001, **Olanda** devine prima țară care le permite persoanelor de același sex să se căsătorească într-o ceremonie civilă și să adopte copii.

Ulterior în **Belgia,** căsătoria între persoane de același sex este legalizată în anul 2003, însă cu unele restricții. Cuplurile de același sex primind abia în anul 2006 permisiunea să adopte copii.

În **Spania,** guvernul socialist a legalizat căsătoria între persoane de același sex în iulie 2005, iar cuplurilor gay li s-a permis totodată să adopte copii, indiferent de statutul lor marital.

În ianuarie 2009**,** toate cuplurile din **Norvegia** au primit drepturi egale, permițându-li-se să se căsătorească, să adopte copii și să folosească tehnologii de reproducere asistată.

De asemenea în Suedia, cuplurilor de același sex li s-a permis să se căsătorească-în ceremonii civile sau luterane-în mai 2009, iar adopția este legală pentru toți începând din 2003.

În **Portugalia,** căsătoria între persoanele de același sex este legală din iunie 2010, însă nu și adopția de către persoane gay.

Iar în **Islanda,** căsătoriile între persoane de același sex au fost legalizate în iunie 2010, iar adopțiile de către cupluri gay în 2006.

Începând din 2012, persoanelor de același sex din **Danemarca** li s-a permis să se căsătorească-în ceremonii luterane. Danemarca a fost prima tară din lume care a legalizat uniunile civile ale cuplurilor de același sex, în 1989.

În **Franța,** căsătoriile și adopțiile de către persoane de același sex au fost legalizate în mai 2013.

În **Anglia și Țara Galilor,** o lege care autorizează căsătoria între persoane de același sex a fost adoptată în iulie 2013, această fiind urmată de Scoția în februarie 2014. Irlanda de Nord este profund divizată pe această temă.

În **Luxemburg,** căsătoria între persoane de același sex a fost legalizată în ianuarie 2015, iar premierul Xavier Bettel s-a căsătorit cu partenerul său în mai 2015.

Căsătoriile între persoanele de acelaşi sex au fost legalizate în **Finlanda şi Malta** în anul 2017 iar în anul 2019, Austria a legalizat şi ea acest tip de căsătorie.

Studii efectuate în mai multe ţări ale Uniunii Europene indică faptul că sprijinul pentru recunoaşterea legală a căsătoriei dintre persoane de acelaşi sex creşte împreună cu nivelul de educaţie, iar acest sprijin este mai puternic în rândul tinerilor. Totodată, sondajele arată că susţinerea faţă de o asemenea lege este în creştere în unele state, altele fiind categoric împotriva acestui tip de căsătorie.

Reglementarea noţiunilor de bază din dreptul familiei: „soţi," „membru de familie" şi „căsătorie"'sunt de competenţa Statelor Membre ale Uniunii Europene. Acest lucru este reliefat şi întărit de redactarea Directivelor relevante în materie şi consolidat de jurisprudenţa CJUE.

Deşi statele membre **pot** să autorizeze sau să nu autorizeze **căsătoria homosexuală**, ele nu pot împiedica libertatea de şedere a unui cetăţean al Uniunii prin refuzul de a acorda soţului său **de acelaşi sex**, resortisant al unei ţări non-UE, un drept de şedere derivat pe teritoriul lor.

Normele UE privind regimurile patrimoniale ajută cuplurile internaţionale căsătorite sau aflate într-un parteneriat înregistrat să îşi gestioneze proprietatea în viaţa de zi cu zi şi să o împartă în caz de separare sau de deces al unuia dintre soţi/parteneri.

Termenul de „cupluri internaţionale" desemnează căsătoriile şi parteneriatele înregistrate încheiate între cetăţeni din Uniunea Europeană sau din afara ei care: locuiesc în Uniune şi au naţionalităţi diferite sau locuiesc într-o ţară din UE care nu este ţara lor de origine sau nu locuiesc în Uniune dar au active într-o ţară din UE.

În statele în care îl regăsim reglementat, regulile referitoare la crearea unui parteneriat înregistrat, efectele sale şi desfacerea sa sunt similare regulilor care reglementează căsătoria. Parteneriatul înregistrat presupune coabitarea în mod permanent şi poate fi încheiat între două persoane de sex opus/acelaşi sex, cu capacitate de exerciţiu şi care au atins majoratul. Un parteneriat înregistrat nu poate fi încheiat între rude apropiate ori cu o persoană care este deja căsătorită sau are un alt parteneriat înregistrat valabil cu o altă persoană. Ca şi cuplurile căsătorite, partenerii înregistraţi urmează să locuiască împreună ca soţi din orice punct de vedere, să aibă o atitudine respectuoasă unul faţă de celălalt şi să-şi acorde susţinere reciprocă. Partenerii înregistraţi au aceleaşi obligaţii de întreţinere ca şi soţii. Temeiurile pentru desfacerea parteneriatului înregistrat sunt aceleaşi ca şi pentru desfacerea căsătoriei sau divorţ.

În ceea ce priveşte consecinţele parentale totuşi, posibilităţile partenerilor înregistraţi de a recurge la însămânţare artificială asistată medical sau de a lua spre îngrijire ori de a adopta copii variază foarte mult de la o ţară la alta.

Normele UE privind regimurile patrimoniale ale cuplurilor internaţionale **se aplică în 19 ţări:** Austria, Belgia, Bulgaria, Croaţia, Cipru, Cehia, Finlanda, Franţa, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Malta, Portugalia, Slovenia, Spania, Suedia şi Ţările de Jos. Unele din aceste state au chiar o tradiţie în recunoaşterea parteneriatului civil.

Spre exemplu, în Austria legislația cu privire la proprietatea matrimonială se aplică și parteneriatelor civile înregistrate (în 2015, existau 368 de parteneriate înregistrate).

În Belgia, parteneriatul civil este deschis atât cuplurilor de același sex, cât și cuplurilor de sexe diferite, iar potrivit legislației belgiene, fiecare partener își păstrează bunurile a căror proprietate o poate dovedi. Totodată, conform legislației, pentru fiecare datorie contractată de unul dintre partenerii înregistrați în scopul coabitării, celălalt partener este răspunzător de asemenea, în solidar și personal. În momentul decesului unuia dintre parteneri, partenerul supraviețuitor devine moștenitor.

Croația a adoptat o lege privind parteneriatul civil doar pentru persoane de același sex în 2014, care sunt nevoite să se prezinte în fața ofițerului de stare civilă. Iar Danemarca a înregistrat în 1989 parteneriatul înregistrat, care se supune acelorași prevederi care se aplică în cazul căsătoriei sau divorțului.

Începând cu 2016, Estonia a adoptat o lege privind parteneriatul civil, lege care se aplică atât cuplurilor homosexuale, cât și cuplurilor cu persoane de același sex, uniunea încheindu-se printr-un contract semnat la notar.

Este adevărat că în Uniunea Europeană, un cuplu poate alege din diferitele forme de uniune consensuală: căsătoria, parteneriatul înregistrat sau uniunea de facto (concubinajul), însă acesta trebuie să îndeplinească cerințele din statul membru al Uniunii Europene în care dorește să locuiască și să se supună legilor statului respectiv. Partenerii care locuiesc împreună în mod stabil și continuu au anumite drepturi valabile în toată Europa, chiar dacă parteneriatul nu le-a fost înregistrat în fața autorităților. De asemenea, în țările în care concubinajul este recunoscut prin lege, cuplurile au anumite drepturi și obligații cu privire la proprietăți, moștenire și plata pensiei de întreținere, în cazul unei separări. Aceste drepturi sunt extrem de importante pentru partenerii de același sex, întrucât așa cum am precizat mai sus, nu toate țările UE le permit acestor cupluri să se căsătorească sau să încheie vreo formă de parteneriat înregistrat.

Uniunea Europeana are competente de a reglementa legislația familiei, în măsura în care reglementarea are implicații transfrontaliere.

Art. 81.3 al Tratatului de Funcționare al UE (TFUE) prevede următoarele: „Prin derogare de la alineatul (2), măsurile privind dreptul familiei care au implicații transfrontaliere sunt stabilite de către Consiliu, care hotărăște în conformitate cu o procedură legislativă specială. Acesta hotărăște în unanimitate, după consultarea Parlamentului European. Consiliul, la propunerea Comisiei, poate adopta o decizie care să determine aspectele din dreptul familiei care au implicații transfrontaliere, care ar putea face obiectul unor acte adoptate prin procedura legislativă ordinară. Consiliul hotărăște în unanimitate, după consultarea Parlamentului European. Propunerea menționată la al doilea paragraf se transmite parlamentelor naționale. În cazul opoziției unui parlament național, notificate în termen de șase luni de la această transmitere, decizia nu se adoptă. În cazul în care nu există nicio opoziție, Consiliul poate adopta respectiva decizie."

Adevărata restricție în calea UE ca factor de reglementare a legislației familiei este de fapt nu o lipsa de competente, ci mai degrabă obligația procedurală de a exista unanimitate.

3. Concluzii

Ocrotirea familiei și căsătoriei constituie o problematică aflată la congruența dintre interesele private ale persoanelor și interesul public realizat și apărat de către stat. Statul are datoria de a asigura un cadru legal care să garanteze și să protejeze viața intimă, familială și privată a persoanei fizice, construită de fiecare individ în parte în funcție de convingerile sale morale, religioase, culturale etc.

La nivel european, se impune din ce în ce mai des raționamentul juridic potrivit căruia trebuie să existe o alternativă la căsătoria civilă sau/și accesul la căsătoria civilă al cuplurilor formate din persoane de același sex. În Uniunea Europeană, 70% dintre europeni se află într-o situație obișnuită pentru o familie, aceea în care mama și tatăl locuiesc împreună cu copiii lor (Eurostat, 2012). Totuși, politicile instituțiilor europene tind adesea să se concentreze pe situații care rezultă din destrămarea familiilor sau din relații între persoane de același sex, astfel neglijând sa se adreseze nevoilor majorității care formează societatea.

Multiple evoluții în legătură cu căsătoria și familia au avut loc în ultimul deceniu, multe dintre ele sunt influențate de Principiile de la Yogyakarta, care nu au nicio putere legislativa, fiind o simpla declarație a unui grup privat de interese, (care în 2006 au prezentat în public anumite principii asupra aplicării legislației internaționale a drepturilor omului în relație cu orientarea sexuală și identitatea de gen și care au furnizat fundamentul pentru ceea ce cunoaștem drept agenda drepturilor LGBT), ele sunt luate în considerare de statele Uniunii Europene, în special principiul nr. 24, care prevede faptul că: „Orice persoană are dreptul de a întemeia o familie, indiferent de orientarea sa sexuală sau de identitatea de gen. Există diverse forme de familie. Nicio familie nu poate fi supusă discriminării din cauza orientării sexuale sau a identității de gen a oricărui membru al ei."

Astfel, statele Uniunii Europene trebuie să „Adopte toate măsurile legislative, administrative sau de altă natură necesare pentru a asigura dreptul de a întemeia o familie, inclusiv prin acces la adopție sau la reproducere asistată (inclusiv inseminarea de la donator), fără discriminare pe motiv de orientare sexuală sau de identitate de gen; Să se asigure că legislația și politicile publice recunosc diversitatea formelor de familie, inclusiv a celor care nu implică descendența sau căsătoria și să adopte toate măsurile legislative, administrative sau de altă natură necesare pentru a se asigura că nicio familie nu este supusă discriminării pe motiv de orientare sexuală sau de identitate de gen a vreunui membru de familie, inclusiv în ceea ce privește asistența socială și alte beneficii de la stat, angajarea în muncă și imigrarea ca rezultat al relațiilor de familie."

De asemenea, trebuie remarcat că la nivel european se remarcă faptul că un număr tot mai mare de state membre au luat deja măsuri care contribuie la promovarea și protejarea într-o mai mare măsură a drepturilor persoanelor LGBTI și au adoptat noi proceduri de recunoaștere juridică a genului în ceea ce privește drepturile fundamentale

ale persoanelor respective. În acest sens, se consideră că drepturile fundamentale ale persoanelor LGBTI pot fi mai bine protejate dacă acestea au acces la instituţii juridice precum concubinajul, parteneriatul înregistrat şi căsătoria şi se apreciază faptul că 19 state membre oferă în prezent aceste opţiuni şi sunt încurajate şi alte state membre să examineze posibilitatea de a proceda la fel.

Totodată, Parlamentul European încurajează Comisia să prezinte o propunere de regulament ambiţios pentru a asigura recunoaşterea reciprocă a actelor de stare civilă (inclusiv recunoaşterea juridică a genului, căsătoriilor şi parteneriatelor înregistrate) şi a efectelor lor juridice, în vederea diminuării piedicilor juridice şi administrative discriminatorii cu care se confruntă cetăţenii care îşi exercită dreptul de liberă circulaţie.

Bibliografie

T. Bodoaşcă, *Contribuţii la studiul normelor juridice interne şi internaţionale referitoare la diferenţierea sexuală a soţilor*, în PR nr. 1/2017, p. 71 şi urm.

S.P.Gavrila, 2012, *Institutii de dreptul familiei in reglementarea noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, Bucureşti

A. Gherghe, 2012, *Noul Cod Civil. Studii si comentarii. Vol I, Cartea I si Cartea a II-a*, Editura Universul Juridic, Bucureşti

G.C. Frentiu, 2012, *Comentariile Codului Civil. Familia. Art. 258-534*, Editura Hamangiu, Bucureşti

Pactul internaţional din 16 decembrie 1966 cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale

Rezoluţia Parlamentului European din 8 septembrie 2015 referitoare la situaţia drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană (2013-2014), JO nr. C 316 din 22 septembrie 2017

Rezoluţia Parlamentului European din 13 decembrie 2016 referitoare la situaţia drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană în 2015, în JO nr. C 238 din 6 iulie 2018

Dreptul familiei în alte ţări din UE | Uniunea Europeană (europa.eu)

docs_analize_casatoria-familia-evolutii-juridice-culturale-recente-europa.pdf (asociatiaprovita.ro)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/137584.pdf

http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/lgbti_actionlist_en.pdf

Principiile dreptului familiei versus parteneriatul civil. De la tradiţie la modernism? | Universul Juridic

THE JOURNAL OF ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE „IZVORUL" - A PUBLICATION OF THE ROMANIAN RESEARCH INSTITUTE OF HUNGARY

Iudit CĂLINESCU, Lecturer, Universitatea din Szeged, Ungaria

Abstract: For a deeper understanding of the mechanisms that made the Romanian historical community in Hungary to function and preserve its ethnic identity in the postwar period, it is necessary to approach ethnographic and folklore research conducted by Romanian researchers within the community, but also outside it. And the main way of disseminating this research was the Journal of Ethnography and Folklore "Izvorul", a publication of the Research Institute of Romanians in Hungary, published for the first time in 1982, in Gyula, Hungary. The studies that appear in this journal are very well documented, diversified, approaching several perspectives in research (history, sociology, ethnography, folklore, literature, etc.), often the same study combining elements from various fields, thus achieving a complex picture of the topics addressed. The authors add, in addition to the text, numerous photographs, photocopies of some documents, musical scores, to better exemplify the researched topics, which makes this publication a valuable document in which the traditions, customs and culture of the Romanian historical community in Hungary are reflected.

Keywords: ethnography, folklore, ethnic identity, ethnological research, minorities

Pentru o înţelegere mai profundă a mecanismelor care au făcut comunitatea istorică românească din Ungaria să funcţioneze şi să-şi păstreze identitatea etnică în perioada postbelică este necesară şi o abordare a cercetărilor etnografice şi folclorice realizate de cercetători români din interiorul comunităţii, dar şi din afara ei. Iar principala modalitate de diseminare a acestora a fost *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, o publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, apărută pentru prima oară în anul 1982, la Giula. Dacă după 1920 procesul de aculturaţie al românilor care au rămas pe teritoriul Ungariei era deja început, el accentuându-se în perioada interbelică în primul rând prin migrarea dascălilor şi a preoţilor în România, fapt care a lăsat comunitatea istorică românească fără intelectualitate[1], în perioada postbelică se poate vorbi despre un nou climat politic în Ungaria, care a început să sprijine autodefinirea minorităţilor din Ungaria, începând cu anii 1970, când au început să fie editate diverse publicaţii, reviste sau volume ştiinţifice, etnografice, nu doar de uniunile culturale ale minorităţilor, ci şi de anumite instituţii culturale, cum ar fi muzeele, sau de diverse asociaţii[2].

Deşi procesul de asimilare al românilor a început să fie tot mai rapid în ultimele decenii, aceştia concentrându-se în localităţi din sudul şi sud-estul Ungariei, iar o parte

[1] Rodica Raliade, Mihaela Nubert Cheţan, *Lecturi identitare. Români din Ungaria - studii de caz* -, Editura România Pur şi Simplu, Bucureşti, 2004, p. 31.
[2] Elena Csobai, *Aniversarea a 20 de ani de la înfiinţarea Comunităţii Cercetătorilor şi Creatorilor Români din Ungaria*, în *Lumina*, Publicaţia Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, 2013, p. 4.

în câteva sectoare ale Budapestei[3], intelectualitatea nou formată în perioada postbelică a reuşit să prelungească viaţa comunităţii şi identitatea românească prin contribuţii importante în domeniul educaţional, prin presa în limba română şi prin cercetarea ştiinţifică asupra comuntăţii istorice româneşti. Iar cercetările istorice şi etnografice asupra românilor din Ungaria au început, în acea perioadă, şi la nivel instituţional, prin cercetători care au fost şi angajaţi ai muzeelor judeţene, cum ar fi istoricul Elena Csobai de la Muzeul Judeţean „Munkácsy Mihály" din Bichişciaba, pe care istoricul Gabriel Moisa o numeşte „unul dintre cei mai importanţi recuperatori ai trecutului istoric al românilor din Ungaria"[4], sau etnograful Emilia Martin, de la Muzeul „Erkel Ferenc" din Giula, cea care, alăturându-se cercetării româneşti, a îmbogăţit materialul muzeografic care în jurul anilor 2000 trecuse de 1000 de piese româneşti[5]. Biblioteca sonoră a colecţiei etnografice româneşti a muzeului „Erkel" este îmbogăţită şi prin contribuţia etnografului Alexandru Hoţopan, cu peste 70 de ore de material sonor[6]. În perioada postbelică a început şi o revigorare a presei româneşti, aceasta având un dublu rol - pe lângă cel de informare şi de documentare, pe cel de păstrare şi de întărire a identităţii româneşti a comunităţii[7], Cornel Munteanu considerând că cel mai important scop al presei româneşti într-o ţară în care românii reprezintă o minoritate etnică este cel de a promova identitatea românească prin cultură şi limbă, menţinând o conştiinţă românească prin valorificarea spiritualităţii româneşti şi a culturii populare şi, nu în ultimul rând, cel de a promova literatura română din Ungaria[8], iar în cadrul presei în limba română publicaţiile ştiinţifice au avut mereu un rol definitoriu.

Prima încercare de creare a unui cerc folcloric al comunităţii istorice româneşti din Ungaria a fost făcută la începutul deceniului al şaselea când, în 1 decembrie 1962, a luat fiinţă *Cercul Folcloric* al românilor din Ungaria, având o primă comisie executivă alcătuită din cercetătorii Gheorghe Petruşan, Alexandru Hoţopan, Ana Varga şi Hermina Szakadáti. Din păcate rezultatele cercetărilor etnografice şi etnologice de teren realizate în localităţile cu populaţie românească din Ungaria au întârziat să apară, cu excepţia terenului realizat în 1964 în Cenadul Unguresc de Alexandru Hoţopan, Ana Sălăjan şi Gheorghe Petruşan, din această perspectivă prima încercare de creare a unui cerc de folclor putând fi considerată un eşec[9]. Abia în toamna lui 1970 folcloristul şi jurnalistul Alexandru Hoţopan va reuşi, sub egida Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria, să realizeze Cercul de etnografie şi folclor, numit pe scurt Cercul „Izvorul", fapt care a dus la

[3] Cornel Munteanu, *Românii din Ungaria, II. Literatura (1950-2008)*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj Napoca, 2009, p. 10.
[4] Gabriel Moisa, *Istoriografia românilor din Ungaria 1920-2010. Între deziderat și realitate*, Editura Noi, Giula, 2010, p. 67.
[5] Eszter Szendrei, *O privire de ansamablu asupra cercetărilor etnografice româneşti efectuate la Muzeul „Erkel Ferenc" din Giula*, în *Din tradiţiile populare ale românilor*, Publicaţie a Asociaţiei Maghiare de Etnografie, seria „Etnografia Minorităţilor din Ungaria", Nr. 13, Editura Magyar Néprajzi Társaság, Giula, 2000, p. 111.
[6] *Ibidem*, p. 115.
[7] Maria Berényi, *Românii din Ungaria de azi în presa română din Transilvania și Ungaria secolului al XIX-lea (1821-1918). Documente*, Publicaţie a Uniunii Românilor din Ungaria, Editura Noi, Giula, 1991, p. 198.
[8] Cornel Munteanu, *Românii din Ungaria, I. Presa (1950-2005)*, Publicaţie a Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria, Editura Noi, Gyula, Ungaria, 2006, p. 15-16.
[9] Alexandru Hoţopan, *Cercul și revista Izvorul, în Revista de Etnografie și Folclor Izvorul,* publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 23 din 2002, p. 5.

publicarea primului număr al *Revistei de Etnografie şi Folclor Izvorul* la sfârşitul anului 1982. Comitetul de redacţie al acestui prim număr a fost alcătuit din membrii fondatori ai Cercului „Izvorul": Alexandru Hoţopan (redactor), Lucia Borza, dr. János Bencsik, Emilia Martin, Elena Csobai, Maria Gurzău, Maria Botea, Maria Pui, Gheorghe Martin şi Ioan Ruja[10].

În această revistă ştiinţifică au publicat numeroşi cercetători, profesori, jurnalişti, oameni de cultură aparţinând comunităţii româneşti din Ungaria, dar şi cercetători din România sau cercetători maghiari, dintre care îi amintim pe Alexandru Hoţopan, Gheorghe Petruşan, Gheorghe Santău, Mihaela Bucin, Ana Hoţopan, Maria Berényi, Ana Borbély, Elena Csobai, Tibor Hergyán, Emilia Martin, Stella Nikula, Otilia Hedeşan, Irina Garami, Gheorghe Martin, Maria Petruşan, Maria Gurzău Czeglédi, Eva Şimon, Teodor Cozma, Eva Kozma, Lucia Borza, Maria Botea, Maria Sălăjan, Ioan O. Rudeanu, Rodica Elena Colta, Grigore Poiendan, Florin Cioban, Gabriel Hălmăgean, Gheorghe Netea, Narcisa Ştiucă, Maria Ambruş, Ştefan Crâsta, Florica Szántó, János Bencsik, Edda Illyés, György Arno, László Gyalog, Iuliana Hosszú, Eszter Szendrei, Rozalia Sinkó Laurinyecz, Gábor Dániel Ozsváth, Seres István, etc.

Există câteva aspecte interesante legate de finanţarea şi greutăţile apărute în publicarea acestei reviste de-a lungul timpului, care merită trecute amintite. În primii cinci ani revista a apărut de două ori pe an, pentru ca apoi să apară întreruperi, din cauze financiare, situaţie puncată şi de Alexandru Hoţopan: „bugetul Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria [...] nu ne-a făcut posibilă publicarea fără întrerupere a caietului nostru etnografico-folcloric [...]. Din păcate, fondul financiar actual nici în viitor nu ne va sta la dispoziţie conform perioadei anterioare."[11]. În acelaşi articol, el afirmă că, din păcate, nici în următorul deceniu dificultăţile financiare nu au dispărut: „transformările radicale în sistemul de finanţare de ultimă oră îi obligă pe redactorii actuali ca, de la un număr la altul, să asigure bani prin concursuri."[12]. Începând cu anul 1999, pe prima pagină, pe lângă informaţia că revista este „Publicaţia Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria", apare şi menţiunea că „Publicaţia a fost sprijinită de «Fundaţia Publică Pentru Minorităţile Naţionale şi Etnice din Ungaria»", ceea ce atestă faptul că aceasta s-a publicat şi cu fonduri ale acestei fundaţii maghiare. Începând cu anul 2003 informaţiile despre finanţarea revistei se schimbă, apărând, de la un an la altul, diferite instituţii care finanţează publicarea ei. Astfel, în 2003, aflăm de pe prima pagină că „Publicaţia a fost sprijinită de Fundaţia Publică «Pentru Minorităţile Naţionale şi Etnice din Ungaria», Autoguvernarea Minoritară Română Sector I, Budapesta şi Autoguvernarea Minoritară Română Sector II, Budapesta", pentru ca în numărul din 2004 tuturor acestor instituţii să li se adauge şi „Ministerul Patrimoniului Cultural Naţional şi Fondul Cultural Naţional" din Ungaria, iar în 2005, de Ministerul Educaţiei din Ungaria. Toate aceste schimbări dovedesc determinarea realizatorilor revistei ca, de

[10] *Ibidem*, p. 6.
[11] *Ibidem*, p. 7.
[12] Ibidem.

la un an la altul, să găsească finanţare şi în afara Institutului, pentru ca publicaţia să poată vedea lumina tiparului într-o formă cât mai bună[13].

Abia în anul 2006 apare, alături de instituţiile maghiare, un finanţator din România - Departamentul pentru Relaţiile cu Românii de Pretutindeni, Bucureşti, însă acest departament nu mai subvenţionează revista şi în anul următor, în locul lui apărând din nou Ministerul Educaţiei şi Culturii din Ungaria şi Autoguvernarea Minoritară Română Sector II, Budapesta. Iar începând cu anul 2009, publicaţia este subvenţionată doar de Autoguvernarea Minoritară Română – Sector II, Budapesta, în 2011 şi 2012 apărând, pe lângă aceasta, şi Autoguvernarea Minoritară Română din Judeţul Bichiş. Abia în anul 2014, alături de Ministerul Resurselor Umane din Ungaria, Autoguvernarea de Naţionalitate Română din Giula şi Autoguvernarea Românilor din judeţul Bichiş, revista este subvenţionată şi de Ministerul Afacerilor Externe din România, Departamentul Politici pentru Relaţia cu Românii de Pretutindeni. Începând cu 2015 ne întoarcem doar la Ministerul Resurselor Umane din Ungaria, ca unic finanţator, în 2016 făcându-se şi precizarea că este subvenţionată din Fondul de subvenţii al Ministerului Resurselor Umane, acest minister rămânând finanţatorul revistei până în numărul din 2018[14]. Se pot trage câteva concluzii fireşti din drumul sinuos al subvenţionării acestei publicaţii de-a lungul timpului, cea mai importantă fiind faptul că principalul finanţator rămâne Statul Maghiar, prin diverse instituţii şi fundaţii, din toţi cei peste 35 de ani de existenţă a acestei publicaţii doar în doi ani fiind subvenţionată şi de Statul Român, în toţi ceilalţi ani realizatorii revistei descurcându-se cu diferite asubvenţii maghiare.

Din perspectiva conţinutul revistei lucrurile sunt însă mult mai clare: studiile publicate aici au la bază o documentare serioasă, o solidă pregătire ştiinţifică a autorilor şi multă muncă de teren realizată de-a lungul anilor. Voi trece în revistă câteva numere ale acestei publicaţii analizând, pentru a exemplifica conţinuturile şi orientarea acesteia, câteva studii publicate aici. De exemplu numărul 18 din 1997 conţine, printre altele, trei articole dedicate obiceiurilor din Micherechi, o localitate din Ungaria care are şi astăzi populaţie majoritar românească: Alexandru Hoţopan, *Strigături propriu-zise de şezătoare la Micherechi*, Maria Petruşan, *Obiceiuri şi credinţe legate de naştere la Micherechi* şi Teodor Cozma, *Jocul la Micherechi*. Alexandru Hoţopan oferă în studiul său informaţii despre „şezătorile de fete" din Micherechi (obicei legat de torsul cânepii), prezentând bogatul repertoriu de strigături sau „dăscântece" care se ziceau aici, cu o temă variată, legată de întreaga existenţă a tinerilor din sat[15]. El analizează îmbinarea elementelor literare (snoave, anecdote, povestiri, basme, legende) cu cele ale paremiologiei populare (proverbe, ghicitori), folosirea ironiei, a umorului, a versului

[13] Vezi numerele *Revistei de Etnografie şi Folclor Izvorul*, publicaţie a *Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria*, Editura NOI, Giula, din anii 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, care se pot consulta şi online, de pe pagina Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, secţiunea „Publicaţii", http://www.romanintezet.hu/index.php/publicatii.

[14] Vezi numerele *Revistei de Etnografie şi Folclor Izvorul*, publicaţie a *Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria*, Editura NOI, Giula, din anii 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, care se pot consulta şi online, de pe pagina Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, secţiunea „Publicaţii", http://www.romanintezet.hu/index.php/publicatii.

[15] Alexandru Hoţopan, *Strigături propriu-zise de şezătoare la Micherechi* , în *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 18 din 1997, p. 3.

popular, dar şi tematica acestora, folosind şi numeroase fotografii legate de şezătorile la care se torcea cânepa. Maria Petruşan prezintă obiceiurile şi superstiţiile populare legate de naştere, la începutul secolului al XX-lea, în comunitatea românească tradiţională din Micherechi, oferind numeroase fragmente ale unor mărturii preluate de la diverşi informatori din sate populate de români: naşterea în sine, moşitul, îngrijirea lăuzei şi a nou-născutului, alăptarea, străpungerea urechilor, credinţe şi practici magice folosite pentru tratarea diverselor boli ale copilului, superstiţii legate de lăuză şi nou-născut (cum ar fi deochiul) şi, nu în ultimul rând, obiceiuri şi superstiţii legate de botez. Sunt transcrise şi descântece preluate de la descântătoare de la începutul secolului (cum ar fi Floarea K. Rocsin), pentru vindecarea deochiului sau a altor boli[16].

În acelaşi număr, Stella Nikulla publică un articol foarte interesant despre copiii din societatea tradiţională românească, din diverse localităţi cu populaţie românească din Ungaria, analizând situaţia acestora din mai multe perspective: viaţa tradiţională sătească şi relaţiile neam-familie, locul copiilor în familie, numele copiilor, educarea şi şcolarizarea lor, munca, dar şi distracţiile din comunitatea copiilor, îmbrăcămintea lor, „copiii din flori", orfanii şi drepturile copiilor. Articolul conţine numeroase fotografii de epocă, tratând problemele copiilor din familiile tradiţionale de la sfârşitul secolului al XIX-lea până la mijlocul secolului al XX-lea şi oferind mărturii preluate de la informatori din trei localităţi populate cu români: Chitighaz, Otlaca-Pustă şi Aletea[17]. Etnologul Emilia Martin publică, în acelaşi număr al revistei, un studiu important pentru comunitatea românească din Ungaria, în care sunt transcrise cântece culese de autoare de la românii din Chitighaz, „horile" anchetate în anii 1980 de Floarea Nicula şi Ana Costin, care au preluat aceste cântece de la părinţi şi de la muzicanţii din comună[18]. Iar în finalul acestui număr, în cadrul secţiunii intitulate *Cronică,* sunt publicate două articole: unul al Anei Hoţopan, despre a şasea ediţie a *Conferinţei Etnografice despre Naţionalităţi*, şi unul al Elenei Csobai, despre *Tabăra de Cercetare Istorică şi Etnografică*. Aflăm astfel că în cadrul comunităţii româneşti de aici există tabere de etnografie şi sunt realizate conferinţe pe teme etnografice, ceea ce dovedeşte dorinţa cercetătorilor români din Ungaria de a prezerva prin orice mijloace comorile identitare româneşti ale comunităţii, tradiţiile, obiceiurile, limba, portul şi modul de viaţă al societăţii tradiţionale româneşti fiind analizate şi prezentate, atât prin text cât şi prin fotografii, oricărui cititor interesat de această comunitate istorică românească din afara graniţelor.

Un alt număr important care oferă o perspectivă inedită asupra valorilor identitare româneşti este numărul 19, apărut în 1998, care este dedicat publicării şi analizării, de către Eva Kozma, a unui manuscris cu *257 de texte populare, notate de Florica Otlăcan Frătean din Chitighaz*. Autoarea realizează şi o biografie a Floricăi Otlăcan Frătean, născută la începutul secolului al XX-lea, susţinând că aceasta „este una dintre acei puţini români din Ungaria care a notat anecdotele, strigăturile, cântecele

[16] Maria Petruşan, *Obiceiuri şi credinţe legate de naştere la Micherechi*, în *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, ed. cit., p. 13-30.
[17] Stella Nikulla, *Copii în societatea tradiţională românească*, în *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, ed. cit., p. 32-44.
[18] Emilia Martin, *Cântece preferate ale românilor din Chitigaz*, în *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, ed. cit., p. 50.

auzite şi învăţate în copilărie."[19]. Eva Kozma înregistrează autobiografia Floricăi Otlăcan în 1995, pe casete audio, iar notarea în scris încearcă să redea cât mai fidel felul de a vorbi al informatoarei[20]. Povestea ei este completată de fotografii de familie, începând cu anul 1920. Florica Otlăcan i-a înmânat Evei Kozma, în 1988, două caiete pe care notase ani de-a rândul cântece populare româneşti, strigături, snoave, texte ale unor doine, balade sau romanţe[21]. Eva Kozma face o analiză a tematicii şi a semnificaţiei acestora, afirmând că „textele caietelor se leagă de cele mai însemnate clipe ale vieţii, de credinţele, obiceiurile, tradiţiile, precum şi de bucuriile şi întristările sufleteşti adânci ale omului de la sate."[22]. Ea le clasifică şi în funcţie de ocaziile la care erau cântate (nunţi, şezători, joc, cătănie, etc.), analizând temele şi motivele care apar (cum ar fi dorul, tristeţea, cucul) cât şi anumite elemente de construcţie a textelor, oferind astfel o bogată şi valoroasă informaţie ştiinţifică despre comunităţile tradiţionale româneşti din Ungaria. Textele sunt transcrise în ordinea apariţiei în caietele originale, fiind puse alături de versurile tipărite şi fotocopii cu fragmente ale textelor originale sau fragmente de partituri ale pieselor, oferindu-se astfel o mai mare notă de autenticitate.

În numărul 20 al revistei, din 1999, apare pentru prima dată un studiu al unei cercetătoare din România, Rodica Elena Colta - *Românii din Bedeu – istorie oficială şi tradiţie orală*, în care autoarea abordează comunitatea românească din Bedeu din perspectivă istorică şi etnografică, realizând o scurtă monografie a comunei. Iar cercetătoarele din interiorul comunităţii istorice româneşti oferă şi ele studii de reală valoare: Stella Nikulla vorbeşte despre obiceiuri şi credinţe legate de sărbătorilor calendaristice ale românilor din Ungaria, Lucia Borza despre spălatul în localitatea românească Chitighaz iar Emilia Martin face o cronică a cercetărilor din cadrul taberelor etnografice organizate între 1976 şi 1999, iniţiate de Uniunea Românilor din Ungaria şi Muzeul Judeţean Békés.

Voi prezenta mai pe larg, pentru a argumenta caracterul ştiinţific al revistei, ampla documentare şi cercetare realizată în articolele publicate în această revistă, tot din numărul apărut în anul 1999, studiul unei cercetătoare care face parte din diaspora românească din Ungaria, Mihaela Bucin, cea care este şi coordonatoare a Catedrei de Limba Română din cadrul Universităţii din Szeged. În acest studiu, *Novăceştii – eroi balcanici în epica populară a românilor din Ungaria*, aceasta analizează specificul baladelor din *Ciclul Novăceştilor*, balade româneşti care au în centru eroi ce apar şi în tradiţia epică sârbească, bulgărească, albaneză, demonstrând astfel o unitate balcano-carpatică, şi a căror limită vestică este zona din estul Ungariei[23]. Autoarea face o analiză a istoricului baladei, pornind de la originea sârbă a eroului Baba Novac, susţinută de

[19] Eva Kozma, *Un manuscris cu 257 de texte populare, Notate de Florica Otlăcan Frătean* din Chitighaz, în *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul,* publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 19 din 1998, p. 3.
[20] *Ibidem*.
[21] *Ibidem*, p. 10-11.
[22] *Ibidem*, p. 11.
[23] Mihaela Bucin, *Novăceștii – eroi balcanici în epica populară a românilor din Ungaria*, în *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul,* publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 20 din 1999, p. 16.

Vasile Alecsandri, Hasdeu sau Iorga, până la probleme legate de geneza baladelor din acest ciclu, discutate pornind de la diverse studii şi articole legate de „cântecul epic antiotoman”[24]. Ea pune problema existenţei istorice a eroului Baba Novac, discutând despre *Cronica* lui Szamosközy István, care oferă informaţii despre căpitanul lui Mihai Viteazul, Baba Novac, accentuând diferenţa dintre arderea pe rug a eroului, în cronică, şi finalurile diverselor balade, în care acest lucru nu apare. Este analizată şi comparaţia făcută de Radu Flora, în volumul *Vuk şi românii,* între doi eroi ce apar în poezia populară sârbă şi română, Radul-Beg şi Baba Novac[25]. Mihaela Bucin afirmă că Novăceştii, fie că e vorba de Baba Novac, fiul acestuia, Gruia lui Novac sau nepotul Ioviţă, sunt eroi ai baladelor populare cu tematica luptei antiotomane în Balcani, ea susţinând însă că în baladele româneşti ei apar ca nişte eroi mitologici, cu trăsături care se apropie de basmul eroico-fantastic (în balade ca *Novac şi zâna, Novac şi fata sălbatecă*, etc.), neavând nimic în comun cu lupta antiotomană[26]. Această concluzie e argumentată urmărind etimologia antroponimului Novac şi conţinutul său mitic, autoarea afirmând că, în baladele româneşti, *novacii* reprezintă o clasă de fiinţe humanoide, gigantice, adesea antropofage, capabile de lucrări ciclopice (Lazăr Şăineanu spunea că există, în mitologia românească, pe lângă uriaş, termenul *novac*, pentru a denumi gigantul.)[27].

În folclorul maghiar aceşti eroi mitici sau legendari nu există decât în tradiţiile populare ale minorităţilor. Mihaela Bucin analizează una dintre naraţiunile folclorice culese de Domokos Sámuel de la celebrul povestitor român de basme, Vasile Gurzău din Micherechi, numită *Gruia lui Novac*, în care acesta alternează naraţiunea în română cu „cântece bătrâneşti”, alternând proza cu versurile, ea punctând faptul că varianta maghiară este exclusiv în proză. Personajele sunt Novac bătrânul, Gruia lui Novac, Aniţa crâşmăriţa, Împăratul, cătana Ion, fiu natural al lui Novac, corbul vorbitor şi turcii - ca personaj colectiv, iar locul acţiunii este Ţirigradul medieval. Autoarea susţine că „deşi plasate istoric în timpul stăpânirii otomane asupra estului Europei, personajele au atribute mitologice şi puteri miraculoase”[28]. Însă limbajul şi comportamentul eroilor duc cu gândul la satul Micherechi, iar povestea se deschide cu versurile specifice debutului cântecului bătrânesc: „Frunză verde dă cicoară / Într-o zi dă sărbătoare / La o masă dă ciont dă peşte / Şade Gruieş şi grăieşte / Năbăut, nămâncat / Cu clopu pă ochi lăsat”[29]. Sunt analizate motivele care apar în basm (specifice baladei *Gruia lui Novac)*, sau formula de încheiere (specifică basmului), Mihaela Bucin concluzionând că această naraţiune folclorică nu apare în repertoriul altor povestitori români din Ungaria, în afară de povestirea unei bătrâne ţigănci valahe din satul Bedeu (după cum notează folclorista Kovács Ágnes), care apoi i-a fost repovestită autoarei, în 1998, de către fiul acesteia, însă povestea neavând aceleaşi teme şi motive, îndepărtându-se total de baladă sau de naraţiunea lui Vasile Gurzău[30].

[24] *Ibidem*, p. 16-17.
[25] *Ibidem*, p. 17.
[26] *Ibidem*, p. 18.
[27] *Ibidem*, p. 19.
[28] *Ibidem*.
[29] *Ibidem*, p. 20.
[30] *Ibidem*, p. 20-21.

Un alt număr interesant al revistei este cel din anul 2000, în care apare un studiu al unuia dintre cei mai importanţi etnologi români din interiorul comunităţii istorice româneşti din Ungaria, Emilia Martin, despre comunitatea românească din Crîstor. Tot în acest număr profesoara Irina Garami scrie despre prelucrarea cânepei şi ţesutul în comuna bihoreană Săcal (localitatea sa natală, a cărei monografie, *Săcalul de altădată*, o va publica în 2013), în timp ce Stella Nikula explorează semnificaţiile şi simbolistica magică a lumii visului în comunitatea tradiţională românească din Ungaria. Date etnografice sunt oferite şi de Lucia Borza, în studiile *Mâncări de post la Chitighaz* şi *Calul în gospodăria ţăranului chitighăzean,* aceasta realizând, în finalul acestui număr, şi un cuprins al numerelor revistei *Izvorul* între 1982 şi 1999[31]. Cercetarea etnografică şi folclorică asupra comunităţii istorice româneşti din Ungaria este continuată şi în numărul din 2001, în care Stella Nikulla analizează credinţele legate de zilele săptămânii la românii din Ungaria, Emilia Martin prezintă efectele relaţiilor interetnice şi intraetnice în viaţa culturală a românilor din Ungaria iar Alexandru Hoţopan analizează numele, supranumele şi poreclele care apar în Micherechi. Date etnografice despre obiceiurile de naştere din Săcal apar într-o culegere de Irina Garami, prelucrată de Lucia Borza, revista având şi două cronici, semnate de Elena Rodica Colta: *Publicaţia „Din tradiţiile populare ale românilor din Ungaria" a împlinit un sfert de veac* şi *A VII-a Conferinţă Internaţională de Cercetare Etnografică a Naţionalităţilor*[32]. Despre problemele legate de asimilare şi pierderea identităţii etnice vorbeşte Stelia Cârstean, ea analizând felul în care este prezentată comunitatea în paginile revistei dar şi problemele pe care publicaţia le ridică referitor la comunitatea românească din Ungaria, vorbind despre „sentinţa implacabilă ce se degajă din toate cercetările întreprinse de autorii acestor articole: comunitatea românilor din Ungaria (limita maximă vestică a românităţii actuale) se află, îndeosebi în ultima jumătate de secol, într-un proces accelerat de disoluţie, prin pierderea identităţii etnice."[33].

Folcloristul Alexandru Hoţopan aduce mai multe informaţii despre cercul şi revista *Izvorul* în numărul care apare în anul 2002, cu ocazia împlinirii a 40 de ani de la constituirea primului Cerc de cercetări etnografice, al cărui iniţiator a fost, respectiv 20 de ani de la apariţia primului număr al revistei *Izvorul*, al cărui fondator şi redactor a fost timp de foarte mulţi ani. Sunt citate două studii ale acestuia, dedicate acestor două evenimente, care au apărut în 2001 în revista *Foaia românească*. Cercetătorul prezintă istoria înfiinţării primului cerc folcloric de cercetare românească în 1962 şi înfiinţarea cercului de etnografie şi folclor, numit pe scurt Cercul „Izvorul", în 1979, iar în 1982, apariţia primului număr al revistei *Izvorul*[34]*.* Alte studii oferă mozaicuri istorice şi

[31] Vezi *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul*, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 21 din 2000, care se poate consulta și online, de pe pagina Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, secțiunea „Publicații", http://www.romanintezet.hu/index.php/publicatii.

[32] Vezi *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul*, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 22 din 2001, care se poate consulta și online, de pe pagina Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, secțiunea „Publicații", http://www.romanintezet.hu/index.php/publicatii.

[33] Stelia Cârstean, *Izvorul*, în *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul*, ed. cit., p. 69.

[34] Alexandru Hoțopan, *Cercul și revista Izvorul*, în *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul*, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 23 din 2002, p. 4-6.

etnografico-folclorice interesante din viaţa românilor din Ungaria (Maria Gurzău Czeglédi), dar şi date preţioase despre particularităţi etnice în cultura materială a românilor din Ungaria (Emilia Martin - aceasta realizând şi o bibliografie tematică a studiilor despre etnografia şi folclorul românilor din Ungaria)[35]. Iar numărul din 2003 continuă diseminarea unor informaţii preţioase despre tradiţiile româneşti din Ungaria: Maria Berényi publică un studiu intitulat *Culegeri de poezii populare româneşti din Ungaria în presa secolului XIX şi începutul secolului XX*, Stella Nikula vorbeşte despre muncile agricole la românii din Ungaria, Irina Garami despre tradiţii în legătură cu mâncărurile din Săcal, iar Ana Hoţopan transcrie un interviu tip povestea vieţii luat unei bătrâne ţigănci din Micherechi, pe care o cunoştea din copilărie, intitulat *Nană Anuţă a Deli*[36]. În următorul număr Maria Berényi dedică un studiu celor 140 de ani de la naşterea filologului şi folcloristului Gheorghe Alexici, Irina Garami descrie obiceiuri şi credinţe legate de creşterea animalelor la românii din Ungaria iar Elena Rodica Colta prezintă, într-un studiu etnografic, cultul Sfintei Paraschiva la românii din Ungaria, aceeaşi autoare vorbind, în alt articol, despre obiectivele cercetării transfrontaliere[37]. Observăm astfel seriozitatea şi complexitatea studiilor publicate, cercetătorii încercând să abordeze toate elementele importante ale societăţii tradiţionale româneşti din Ungaria, pentru a le păstra în memoria posterităţii.

Trebuie remarcat faptul că în anul 2005, pe lângă diverse studii ale cercetătorilor din Ungaria, este publicat şi un articol semnat de Otilia Hedeşan, profesor la Universitatea de Vest din Timişoara, intitulat *Texte uitate: Povestea lu' Moijli*[38], în care aceasta transcrie un text din colecţia privată a tatălui ei, Ioan L. Hedeşan, care a fost profesor de Limba şi Literatura Română la Pecica, colecţie ce conţine texte folclorice înregistrate de la diverşi membri ai familiei, „povestitori excelenţi mai ales pentru fidelitatea textelor învăţate de ei în tinereţe, şi pentru savoarea comentariilor colaterale". Sursa *Poveştii lu' Moijli* este bătrânul de 86 de ani, Ioan Hedeşan, din Felnac, înregistrat pe o bandă de magnetofon în 1971, de către profesorul Ioan L. Hedeşan, un basm care nu urmează în totalitate linia basmului tradiţional, povestit în graiul specific zonei Aradului. Etnologul Otilia Hedeşan afirmă că textul este un „document etologic", în sensul că „nu poate exista independent de observaţia care îi dă statutul de mărturie"[39]. Ea accentuează aspectul de noutate şi de singularitate a acestui basm, ca urmare a unor acţiuni neobişnuite pentru basmul popular, cum ar fi: eroul e militar şi curăţă toaletele, preferă să joace cărţi decât să facă isprăvi eroice, etc. Dar apar şi motive specifice basmului popular: eroul stă de pază trei nopţi, scoţând „măgăzânele" cazărmii de sub puterea zmeilor, primeşte trei obiecte magice, e schimbat în măgar şi rămâne aşa şapte

[35] Vezi *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul*, ed. cit.
[36] Vezi *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul*, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 24 din 2003.
[37] Vezi *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul*, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 25 din 2004.
[38] Otilia Hedeșan, *Texte uitate: Poveste lu' Moijli*, în *Revista de Etnografie și Folclor Izvorul*, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 26 din 2005, p. 44.
[39] *Ibidem*, p. 52.

ani, până găseşte remediul, etc.[40]. Otilia Hedeşan concluzionează că există o permanentă alternanţă între episoadele inventate şi cele clasice, elementele realiste şi cele fantastice interferând în permanenţă, basmul evocând o lume aparte, a oamenilor din pustă, ai căror fii mergeau ani de zile în armată, locuind în cazărmi, unde erau puşi să facă tot felul de munci, iar succesul e măsurat în posibilitatea „cuceririi oraşelor" şi a dobândirii unui statut social, în general asociat cu averea[41]. Ea afirmă că lumea poveştii lui Ioan Hedeşan este cea a satelor din actualele comunităţi româneşti din Ungaria, sau cea a satului Pecica, dintr-un timp „de dincoace de istorie, un timp al memoriei", un timp în care au trăit bunicii generaţiei care are acum 40-60 de ani, un timp în care „s-au zămislit codurile comportamentale şi ierarhiile valorice în uz astăzi în aceste comunităţi", ea „funcţionând ca marcă a unei identităţi regionale care ignoră graniţele politice actuale"[42].

Trebuie amintit un număr important al revistei - cel apărut în 2007, acesta fiind dedicat memoriei folcloristului şi jurnalistului Alexandru Hoţopan, care s-a stins din viaţă la data de 29 ianuarie a aceluiaşi an. Cercetătorii români îi dedică o serie de articole interesante: Lucia Borza prezintă amintiri din perioada în care i-a fost profesoară iar Elena Rodica Colţa scrie despre contribuţia lui Alexandru Hoţopan la cercetarea etnologică românească din Ungaria. Deosebit de important este faptul că în finalul revistei apare şi o bibliografie a lui Alexandru Hoţopan, utilă oricărui cercetător, în care sunt trecute toate studiile, articolele, volumele şi revistele redactate sau publicate de acesta, în ordine cronologică[43].

Sunt foarte interesante şi importante pentru orice cercetare etnologică asupra comunităţii istorice româneşti din Ungaria numerele dedicate în întregime unei anumite teme, care este abordată din multiple perspective, acoperind o paletă largă de cercetare, cum ar fi numărul din 2013, care este dedicat dansului popular românesc din Micherechi. Autoarea, Renata Rocsin, realizează o imagine complexă a dansului popular de aici şi a impactului pe care acesta l-a avut asupra comunităţii, oferind informaţii, prin text şi fotografii, despre istoria localităţii, cercetările etnografice şi folclorice realizate aici, tradiţia dansului popular românesc din Micherechi, figurile şi tipurile de dans, strigăturile de joc, portul popular, dansul în contemporaneitate, muzicanţi şi dansatori celebri, etc.[44]. La fel de important este şi numărul din 2011, în care este publicată *Monografia comunei Micherechiu*, realizată de Teodor Pătcaşiu, cu un cuvânt înainte al Mariei Berényi, dar şi cu un articol în care Elena Csobai analizează lungul şi întortocheatul drum pe care l-a parcurs această monografie, de la scrierea ei în 1934 până la publicarea în revista *Izvorul*. Ea oferă fotocopii ale diverselor documente şi fragmente ale manuscrisului original, cât şi informaţii despre cum a circulat manuscrisul

[40] *Ibidem*.
[41] *Ibidem*, p. 52-54.
[42] *Ibidem*, p. 54.
[43] Vezi *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 28 din 2007.
[44] Vezi Renata Rocsin, *Tradiţie şi modernism – dansurile populare româneşti din Micherechi*, în *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 34 din 2013.

înainte de publicare, prin copiere şi fotocopiere, dintr-o mână în alta, timp de zeci de ani[45]. O altă temă interesantă, abordată din multiple perspective, este lumea haiducilor români din jurul oraşului Giula, în frunte cu Balog Tógyer, analizată în numărul apărut în anul 2014. Seres István analizează evenimentele şi documentele pe această temă, de la atacul haiducilor la hanul din Kondoros, jefuirea căruţelor lui Beliczay József, până la atacarea prin surprindere şi arestarea lui Balog Tógyer la Bichiş, oferind şi numeroase informaţii de arhivă. În partea a doua a acestui număr sunt prezentate, din arhive, surse documentare privind întâmplările lui Balog Tógyer şi a camarazilor săi de tâlhărie, între 1848 şi 1849, în limbile română şi maghiară[46].

În 2015 apare un număr al revistei *Izvorul* dedicat colindelor şi obiceiurilor tradiţionale româneşti de iarnă ale comunităţii din Ungaria, studiile fiind semnate de Emilia Martin şi Grigore Poiendan[47], iar numărul din 2016 are în centru fotografia, ca mijloc de înregistrare şi documentare. Emilia Martin analizează fotografia din această perspectivă, folosind ca bază de documentare fotografii din comunitatea istorică românească din Ungaria, de la mijlocul secolului al XIX-lea până în prezent, prezentând prin text şi imagini tipurile de fotografii (de nuntă, din armată, cele care imortalizează moartea, de familie), discutând şi despre îmbrăcămintea tradiţională reflectată în fotografii, recuzita şi elementele specifice fotografiilor, expunerea pozelor şi informaţiile trasmise prin acestea[48]. În acelaşi număr jurnalista Eva Şimon prezintă, în articolul *Un fotograf pasionat de micherecheni şi de Micherechi: Gheorghe Dulău (1926–2005)*, viaţa şi personalitatea celui pe care îl numeşte „cronicarul satului" Micherechi, vorbind despre miile de fotografii realizate de acesta, expoziţiile la care au fost prezentate, oferind şi o colecţie foarte interesantă de fotografii ale lui Gheorghe Dulău, din care descoperim o istorie a satului, văzută prin ochii oamenilor[49].

În ceea ce priveşte conţinutul ştiinţific al studiilor publicate în această revistă de-a lungul anilor, trebuie accentuat faptul că acestea sunt foarte bine documentate, sunt diversificate, abordând o cercetare pluridisciplinară (etnografică, folclorică, istorică, sociologică, literară, etc.), de multe ori în acelaşi studiu fiind utilizate instrumente din diverse domenii de cercetare, realizându-se astfel o imagine complexă a temelor abordate. De asemenea, trebuie punctat faptul că, pe lângă text, sunt oferite foarte multe documente de arhivă conţinând imagini vizuale, dovezi ale informaţiilor oferite în text: fotografii, fotocopii ale unor documente, partituri muzicale, etc.. Toate elementele amintite sunt elocvent dovedite chiar prin unele titluri ale articolelor publicate: *Influenţa folclorului asupra literaturii româneşti din Ungaria în secolul al XIX-lea* (Maria

[45] Elena Csobai, *Monografia comunei Micherechi scrisă de Teodor Pătcaşiu*, în *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 32 din 2011, p. 48-58.
[46] Vezi *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 34 din 2014.
[47] Vezi *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 36 din 2015.
[48] Vezi Emilia Martin, *Vremuri încremenite în clipe*, în *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul*, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 37 din 2016, p. 3-41.
[49] Vezi Eva Şimon, *Un fotograf pasionat de micherecheni şi de Micherechi: Gheorghe Dulău (1926–2005*), în *Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul,* ed. cit., p. 42-45.

Berényi, 2008), *Interferenţe multiculturale în folclorul copiilor – confluenţe româno-maghiare pe Valea Barcăului* (Florin Cioban, 2008), *Rolul dansului popular în viaţa românilor din Micherechi* (Gheorghe Netea, 2009), *Desemantizarea culturii grâului şi a pâinii în comunităţile tradiţionale româneşti* (Elena Rodica Colta, 2009), *O nouă dimensiune a limbii şi culturii româneşti din Ungaria: tendinţe în alegerea numelor de botez în secolele XVIII-XX* (Ana Borbély, 2010), *Obiceiurile legate de naştere la românii din Chitighaz* (Maria Ambruş, 2012), *Doine despre personalităţi istorice* (Maria Berényi , 2012), etc. Se poate astfel concluziona că în paginile revistei *Izvorul* este recreată pentru posteritate societatea tradiţională românească din Ungaria, cu toate valorile ei autentice, cea care a reuşit, prin tradiţii, obiceiuri, reguli nescrise, mentalităţi, artă populară, spiritualitate şi grai popular, să păstreze identitatea românească a comunităţii timp de decenii, ceea ce face din această revistă de etnografie şi folclor un document important al cercetării româneşti, o dovadă a existenţei unei comunităţi istorice româneşti din afara graniţelor României care a reuşit să îşi păstreze identitatea etnică în primul rând prin păstrarea şi promovarea valorilor tradiţionale româneşti.

Surse bibliografice:

Berényi, Maria, *Românii din Ungaria de azi în presa română din Transilvania şi Ungaria secolului al XIX-lea (1821-1918). Documente*, Publicaţie a Uniunii Românilor din Ungaria, Editura Noi, Giula, 1991

Din tradiţiile populare ale românilor, Publicaţie a Asociaţiei Maghiare de Etnografie, seria „Etnografia Minorităţilor din Ungaria", Nr. 13, Editura Magyar Néprajzi Társaság, Giula, 2000

Lumina, Publicaţia Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, 2013

Moisa, Gabriel, *Istoriografia românilor din Ungaria 1920-2010. Între deziderat şi realitate*, Editura Noi, Giula, 2010

Munteanu, Cornel, *Românii din Ungaria, I. Presa (1950-2005)*, Publicaţie a Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria, Editura Noi, Gyula, Ungaria, 2006

Munteanu, Cornel, *Românii din Ungaria, II. Literatura (1950-2008)*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj Napoca, 2009

Raliade, Rodica, Nubert Cheţan, Mihaela, *Lecturi identitare. Români din Ungaria - studii de caz* -, Editura România Pur şi Simplu, Bucureşti, 2004

Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 18 din 1997

Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 19 din 1998

Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 20 din 1999

Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 21 din 2000

Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 22 din 2001

Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 23 din 2002

Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 24 din 2003

Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 25 din 2004

Revista de Etnografie şi Folclor Izvorul, publicaţie a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 26 din 2005

Revista de Etnografie și Folclor Izvorul, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 28 din 2007
Revista de Etnografie și Folclor Izvorul, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 32 din 2011
Revista de Etnografie și Folclor Izvorul, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 34 din 2013
Revista de Etnografie și Folclor Izvorul, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 34 din 2014
Revista de Etnografie și Folclor Izvorul, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 36 din 2015
Revista de Etnografie și Folclor Izvorul, publicație a Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria, Editura NOI, Giula, nr. 37 din 2016

THE PERSPECTIVES OF THE ACTIVITIES OF THE DOCUMENTATION AND INFORMATION CENTRES USING EDUCATIONAL ONLINE RESOURCES

Claudia Florina POP, Lecturer PhD., University of Oradea

Abstract: In the context of the pandemic triggered by the SARS-CoV-2 virus, the Ministry of Education and Research has taken the necessary measures to combat the spread of the virus, measures that have caused significant disruptions in teaching-learning-assessment activities in the Romanian education system. Faced with the provisions of online education, the Documentation and Information Centre (D.I.C) has faced a real challenge in carrying out its specific pedagogical, cultural and information activities, activities aimed at its internal and external users, students and teachers.
Online education has also given the documentarian teacher the opportunity to make (even more) known his role in the pre-university educational institution, online education being a real challenge and advocacy for his specific missions.

Keywords: D.I.C.., online education, information education, media education.

With effect from 11 March 2020, the Documentation and Information Centre (Chapter II, Section I, Article 6 and Article 7, paragraph 1 shall be replaced by the following: In the first place of the work referred to in Article 4(4) of OMECT No 1(2), the Council shall 5556/7.X.2011.) - info-documentary structure 22 years old since its implementation in Romania (Bădău, G.; Andronescu, R., 2002) - confronted with epidemiological and legislative reality has seen challenged to a (re)knowledge its role as a multidisciplinary resource centre, information transmission, initiation and practical exploitation of cultural and educational projects, but has also seen real opportunities/challenges to carry out, with significant growth, pedagogical activities and training activities in the field of information and documentation sciences.

Teachers had to adapt as a matter of urgency because not all of them had enough information skills to conduct these lessons online, but fortunately teachers understood that effective teaching practices, valid in face-to-face interactions, should also be kept online. In this challenging situation, the machines that mediate didactic communication are machines, and people are people! The latter have concerns, fears, that cannot be denied or ignored.

The pandemic produced major changes between the individual and his environment, closing him at home, implicitly altering the relationships he had at work, at school, in kindergarten and even in moments of relaxation.

A major change has taken place in the education system, forced to adapt to the online environment without prior training, but with measures taken on the go. Although Romania is following the digital revolution, this pandemic crisis forced us to start digital literacy because the world is changing. This progress would not have taken place if the pandemic had not come. Macro-level initiatives are added to multiple expressions of

individual teaching creativity, related to the skill of schools and, in particular, that of teachers, to take learning, effectively, further. Decanting the mini-lessons of creativity and responsibility, shared by teachers on different channels, outlines some suggestions for action in the spirit of pedagogical continuity. Teachers have started using digital learning platforms, which they could use before, but given the current context they are using them more and better because they have realized that it can be an ally to them.

Online education has brought with it, for the documentarian teacher and, implicitly, for the D.I.C., limits or dysfunctions highlighted throughout the Romanian education system, be it pre-university or university. (Botnariuc, P.; Cucos, C., 2020). The most obvious limits or dysfunctions felt by the documentarian teacher in his specific activities in the D.I.C., are the following: lack of communication and direct relationship with D.I.C., users, inability to continue at an optimal level school-after-school programs or/and remedy the lag behind in teaching, lack of individual or collective socialization and dialogue with students, inability to check students' notes, the difficulty of organizing the class to solve group tasks, but also a cumbersome administration of evaluative samples and absence from the online activities of students who do not have technological tools suitable for the use of Gsuite applications (Classroom, Meet, Jamboard, et al.).

The Digital Education at School in Europe report highlights that digital education today plays a key role in preparing students and young people for a technology-based world and an information society. Thus I consider that the documentarian teacher has an increasingly obvious and necessary role (if not indispensable) in the development of the digital and informational skills of D.I.C., users, students and teachers, the pedagogical perspective of using new technologies leading to improved learning and teaching, as well as evaluation. (Bădău, G; Andronescu, R, 2002)

Thus, moving the teaching-learning-assessment process online has provided real opportunities for the development, development and application of modules specific to information and digital skills such as: digital education (classes I – II), media education (classes III - IV, V-VIII, X – XI), initiation into documentary research (class 5 and IX), information education (classes VI and X), documentation techniques and intellectual work (classes VII and XI), information culture (class XII).

Home school is an exceptional situation, taking place against a background of tension and uncertainty that should be perceived as a common adventure of knowledge, learning with the aim of going through this period of crisis in effective conditions. This must take into account everyone's learning ability, infuse their messages with formulas, classifications, problem solving, but also with understanding and patience. It doesn't work as it says in the manual, it can't claim response reactions that ignore the emotions of those involved in the process of learning, but it has to be realistic in relation to this context in which it unfolds and even accept that, in these moments, less means more.

Teaching during the pandemic is a challenge for most teachers and not all have yet found a rhythm that works.

Teaching online was not a situation considered when we became teachers. However, this is a role that we all need to play until social distance becomes something

from the past. We should not expect perfection from ourselves or from our students. But we need to show our willingness to learn and create attractive content so that students can make the most of the information they are taught. Creating a new curriculum to teach students what they need to know in the midst of the crisis facing the world is essential during this period. (Botnariuc, P.; Cucos, C., 2020).

Students are used to being in a community atmosphere when they are in class. They are used to seeing their friends and having assignments with other students. The sudden shift to social isolation can make them feel disappointed, which can distract them from learning.

Children develop when they have consistency and routine in their lives - and that includes their online courses. The mere online presence is not equivalent to efficiency. As innovative as digital solutions are, they cannot save unconvincing teaching options, communication inabilities, lame or wrongly structured content. Technology cannot replace the teacher, who finds its usefulness when integrated into a well-organized, carefully planned, masterfully driven, masterfully driven, with controlled improvisations, well-established objectives and proper communication.

Communication is essential when it comes to liaising with students online. Technology mediates communication with students. This must exist both for learning and for their moral support, implicitly for reducing the stress and anxiety generated by this context.

In the field of digital education and media education, the advance recorded by the Moldovian education system, which has developed a curriculum of the discipline for primary, secondary and secondary school, as well as textbooks dedicated to the study of the discipline on each level of schooling, is welcomed. In addition to these extremely useful manuals, the resources presented under the European Programme "Net Time" developed by Save the Children Romania, a unique program in Romania that promotes the use of the Internet by children and adolescents in a creative, useful and safe way.

Therefore, in its quest to integrate D.I.C., into online education, the documentarian teacher receives real informational and logistical support (lesson management materials, video resources, multimedia presentation resources), but can also create the resources for pedagogical, cultural and information lessons by using Microsoft Office offline applications (Word, PowerPoint, Publisher) and Microsoft Office 365 online applications (Word , PowerPoint, Forms, Onenote).

We continue to play a short list of online applications extremely useful to the documentarian teacher in the attractive realization, useful and interactive of its educational approach in the online environment, thus shaping its own coherence and based on the ever-dynamic context: Book Creator (creating ebooks), Calameo (turns images into a magazine), Gennialy (collages, posters, presentations), Jigsaw Planet (puzzle), LearningApps (creating interactive exercises), LiveWorksheets (interactive worksheets), Mentimeter (polls, online tests, word clouds), Prezi (interactive presentations), Socrative (interactive tests), Wordwall (quiz). (Pop, C., 2020)

Of course, we do not urge excessive use of these online tools during classes on the Zoom or Meet platform; it is advisable to reduce to one – two applications to be used

frequently because it takes quite a long time to families with them and to create material and logistical resources with them. Public speaking, therapeutic reading, personality development and learning management activities, and.m so on, were also emphasized.

It should be noted that it is advisable to create dedicated D.I.C., virtual classes on the Classroom platform, as well as access/invitation to counseling and guidance classes in order to work with the documentarian teacher with the head teachers. Thus the documentarian teacher benefits from a real "advertisement" and extension of his activity, the students often choosing to participate in them because they help them to disconnect from the work tasks received in the so-called "basic" subjects, but also because it helps them to know and develop their skills, abilities and skills, whether related to the social field or learning management. (Pop, C., 2016)

Moving the teaching process – learning – evaluation online we believe has led to an increase in the popularity of the Documentation and Information Centre and the documentarian teacher among users of the information structure, students and teachers. Beyond the malfunctions or limitations mentioned at the beginning of this article is the opportunity of the documentarian teacher to capitalize on his role, missions and obligations according to the job description, as well as the pedagogical potential accumulated experenti The documentarian teacher, through the virtual classes and applications used in the teaching – learning – online evaluation process, can make the most of his specific tasks, individually or in partnership with the teachers.

Conclusions

There are various online and offline tools that can be used to help ensure continuity in education and training activities in The Documentation and Information Centers, to connect educators and students when they are in different places, to access information and platforms that are not normally available at home or in the educational institution, not least to support the continuous professional development of educators in a flexible manner.

But a good teacher retains the quality of the teaching act regardless of the ways in which the information is transmitted. There are many other forms of quality assurance in teaching and in promoting teaching interactions, especially in contexts where access to technology is difficult, even impossible at times.

That's why it's important that home school isn't just about digital platforms, impressive in their technical performance. Learning activities managed by phone or those that reach students without Internet access are equally important. The transfer of creativity from real-class to technologically mediated activity or in an informal environment is visible in the case of responsible educators. Romanian education must face a great challenge, the school having to adapt to the new reality.

Beyond digital technologies, empathy and humanity will always remain very important in the teacher-student relationship, whether we are online or in classrooms. The demands to which education must respond are not easy at all.

Analyses and research following the pandemic are likely to clearly show whether stability and measures taken have been strong enough to support learning or not.

Bibliografie

Monografii:

1. BĂDĂU, Georgeta; ANDRONESCU, Rodica, (2002). *Centrul de Documentare şi Informare – Ghid. Catalog Naţional de formare în domeniul politicilor documentare - Anexe,* Alba Iulia: [s.n.].
2. BOTNARIUC, Petre; CUCUOŞ, Constantin; ş.a.. (2020). *Şcoala online. Elemente pentru inovarea educaţiei. Raport de cercetare evaluativă.* Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, disponibil online la https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2020/05/Scoala_Online_Raport_aprilie_2020.pdf
3. POP, CLAUDIA F.*, (2016) A Theoretical perspective on the Educational Process in the Centers for Documentation and Informations in Schools,* p.186-196 în: The Proceedings of the International Conference Communication, Context, Interdisciplinarity, - 4th Edition (CCI 4), Section: Psychology and Education Sciences, 2016, Convergent Discourses. Exploring the Contexts of Communication, Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş,ISBN: 978-606-8624-17-4,
4. POP, CLAUDIA F., (2020) *Educational Resources and Their Use in the Online Environment, in:* Paths of Communication in Postmodernity, Vol 6/2020 of International Conference *Comunnication, Context and Interdisciplinarity, section Communication, Education Sciences, Psychology and Sociology,* editors*: Iulian Boldea, Cornel Sigmirean, Dumitru-Mircea Buda, Arhipelag Press,* pp 110-118, ISBN 978-606-8624-006
5. OMECT nr. 5.556 din 7.10.2011 privind aprobarea *Regulamentului de Organizare şi Funcţionare a Bibliotecilor Şcolare şi a Centrelor de Documentare şi Informare*. În: *Monitorul Oficial al României* nr. 757/27.10.2011.

Webografie

1. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/digital-education-school-europe_en
2. https://educatia.mediacritica.md/ro/2018/02/08/%D1%81urriculum-pentru-disciplina-optionala-educatie-pentru-media-clasele-iii-iv/.
3. https://educatia.mediacritica.md/ro/2018/03/09/curriculum-pentru-disciplina-optionala-educatie-pentru-media-clasele-vii-viii/.
4. https://educatia.mediacritica.md/ro/2019/11/13/curriculum-pentru-liceu-educatie-pentru-media-clasa-x-xi/
5. https://educatia.mediacritica.md/ro/2018/01/10/manual-educatie-pentru-media/
6. https://educatia.mediacritica.md/ro/2018/10/16/manual-educatie-pentru-media-clasele-a-vii-a-a-viii-a/
7. https://educatia.mediacritica.md/ro/2019/09/25/manual-educatie-pentru-media-clasa-x-xi/
8. https://oradenet.ro/public/resurse,
9. https://bookcreator.com/.
10. https://en.calameo.com/.
11. https://www.genial.ly/en.
12. https://www.jigsawplanet.com/.
13. https://learningapps.org/.
14. https://www.liveworksheets.com/.
15. https://www.mentimeter.com/.
16. https://prezi.com/.
17. https://www.socrative.com/.
18. https://wordwall.net/.

LOGIKE – LOGOS (ΛΟΓΙΚΉ – ΛΌΓΟΣ) AND *JUS DICERE*. A PHILOSOPHICAL OUTLINE FOR A JURIDICAL LOGICS

Codrin CODREA, Assistant Lecturer PhD, Faculty of Law, `Alexandru Ioan Cuza` Uninversity, Iasi, Romania

Abstract: This text is situated on a certain germinal ambiguity of the word logics, insofar caught only as the dominant meaning of the term, that of autonomous discipline with a certain object of investigation, is, without being removed, initially suspended to make room for polysemy, subsequently blurred in order to restore the semantic fullness that occurred on the etymological pathway. Logike (λογική) shows up as a derivative of the Greek logos (λόγος), in this descent the opening to one's own, inner fragments of the meaning of the word becoming possible. Finding out logike (λογική) in the immediate vicinity of logos (λόγος) and the fact that the former comes to call in Greek thinking a particular type of reflection sovereignly oriented towards logos (λόγος) in its many forms fuse the semantic flows of both words, which irrigate each other's meaning, becoming simultaneously navigable by placing them in a single riverbed. Joining the term jus-dicere to the couple logike (λογική)-logos (λόγος), opens a new semantic field and sheds new light on what juridical logics can fully cover, revealing its full vocation.

Keywords: Heraclitus, stoics, theory of forms, pneuma, Plato and Aristotle;

1. Introduction: λογική – λόγος

The pair *logike (λογική)-logos (λόγος)* will be read starting from placing *logos (λόγος)* in the position of the privileged object of *logike (λογική)*, the latter registering internal fluctuations in its own meaning only as a consequence of the cracks in the meaning of *logos (λόγος)* which *logike (λογική)* only traces. A key reading of the pair *logike (λογική)-logos (λόγος)*: map, mapping – landscape, geomorphology, to the extent that *logike (λογική)* is the intelligible discourse on *logos (λόγος)*, referring to the process itself of elaboration of such a map, and *logos (λόγος)* referring to the landscape itself subjected to mapping, with its own process of transformation.

In Greek, the current, amorphous meaning of *logos (λόγος)* was that of utterance, word, rational justification, reason, rational faculty, proportion, by derivation *logike (λογική)* meaning what is uttered, thought. Together with the amorphous meaning, the semantic profile of logics, which logics does mean, consists in the whole landscape formed by all the particular sediments, hollows or fissures occurred in thinking so far under the significant dome of *logos (λόγος)*. Going through this landscape, hovering over us on a certain slope or another, as we descend from the height of the dominant contemporary meaning of logics as science, what seems a simple fissure can deepen into a fault that separates, as significant inside logics, the shores of the different meanings of the word, only one of them being the one of a discipline that cuts from its *logos (λόγος)*,

as object, the establishment of the conditions of correct thinking, forms and general laws of the proper reasoning. The pilgrimage through the semantic landscape of logics constantly intuits, on the horizon, another shore, that of juridical logics, *jus-dicere*, of utterance of law, as a particular field of logics in the full sense of *logike (λογική)*.

2. *Logike (λογική)* in Ancient Greek thought

As Deleuze and Guattari noted, from the the presocratic *logos (λόγος)* as reason to the current meaning of reason there is a long way (Deleuze, 2020). An initial fissure in the sense of *logos (λόγος)-logike (λογική)* that outlines a first semantic shore bears the imprint of a pre-Socratic, Heraclitus being the one who first conceives his own doctrine centered on *logos (λόγος)*, giving it the meaning of organization of the entire universe. World's *logos (λόγος)* is a "harmony of opposing tensions, like the bow and the lyre," as a Heraclitean aphorism states, being connected with the idea of proportion, of harmony resulting from a stable tension of contraries, tonos. "Nature loves to conceal Herself", says Heraclitus, and therefore neither it nor *logos (λόγος)* can be directly accessible to the senses. The *logos (λόγος)* of Heraclitus as a hidden ordering principle, intelligible only to the thinking, intellect, spirit, *nous*, acquires material values by identifying with the cosmic fire, omnipresent, under the tutelage of an intellectual force that acts with a purpose and whose knowledge encompasses the entire axis of time – past, present and future. The hidden *logos (λόγος)* of things becomes accessible through *nous*, which can be activated both by senses and contact with the divine *logos (λόγος)* of the universe, contact that is maintained during sleep, even if in an attenuated form, as respiration, *pneuma* (Peters, 2007).

The Heraclitean conception of *logos (λόγος)*, *pneuma* and *tonos* is taken over in the Stoic thinking. The whole cosmos is a perfect living body, whose parts are imperfect because they cannot function by themselves. What holds the universe together is *tonos*, a certain inner tension, created by *pneuma*, that penetrates the entire universe supporting everything. Just as *pneuma* penetrates the human body, forming its soul, making it a living and organic whole, and making every part of the human body growing in close contact with the rest of the body, so does *pneuma* penetrate the entire universe, being identified with the divinity which, in the creation of the world, turns into its soul. *Pneuma* plays a central role, being considered a compound of air and fire that is also part of the soul. Human *pneuma* is innate and circulates throughout the body along with the blood, *kardia*, in the same way that divinity is scattered throughout the universe, varying only in its tension degrees, *tonos*. For the Stoics, the explanation of the universe is based on the idea of *tonos* in *pneuma*, all the elements of the universe being within one of the four levels: at the lower level of inorganic things is *hexis*, a weak tension that only gives them unity; at the upper level of *physis*, of plants, there is a tension which is manifested by their opportunity of growth; at the next level of *zoa*, of living things, there is a tension that allows them a certain behavior reactive to cognitive and desiderative stimuli; at the last level, that of *logos (λόγος)*, stands the strongest and purest tension in pneuma, which consists in the possibility of self-induced movement. Taking from Heraclitus the idea of ordering and divine principle of the universe, for the Stoics, *logos (λόγος)*, as an active

and creative force in the universe – as in Heraclitus, of material nature and assimilated to fire –, is also identical with nature, *physis*, and Zeus. Ubiquitous in the universe, *logos (λόγος)* is one unit, thus making it possible to substantiate the theory of universal sympathy, *sympatheia*, of natural law and the ethical imperative of life in accordance with nature (Peters, 2007). The Stoics also draw a differentiation between thinking as inner *logos (λόγος)* and speaking as outer *logos (λόγος)*.

Plato further breaks up the meaning of the word by elaborating a series of oppositions: on one hand, that between *mythos* and *logos (λόγος)*, where *logos (λόγος)* means a true, analytical explanation, opposed to the mythological one; on the other hand, the opposition between *doxa* and *episteme*, where the latter, knowledge, means true opinion accompanied by justification, by *logos (λόγος)* in its sense of reason. The mapping of the Platonic shore for the meaning of *logos (λόγος)* involves the analysis of the relationship between *logos (λόγος)*, *doxa* (false knowledge, common opinion, simple naive belief about the material world, unfiltered through *logos (λόγος)*, reason) and *episteme* (true knowledge) in the light of the Platonic theory of forms. At the same time, the refinement of the opposition *doxa* – *episteme* with a downstream drive of *logos (λόγος)* as a fundamental element in obtaining knowledge also introduces a problem that will represent a constant interrogation of Western thinking, that of truth – about the nature of reality, in metaphysics, about what exists, in ontology, about knowledge, in epistemology.

The Theory of Forms, also illustrated by Plato in the allegory of the cave, comes to solve a concern of pre-Socratic origin, Thales being the one who – noticing that the visible world, perceptible through the senses, and everything that appears being constantly changing – wondered what really are the objects of this world, since they are constantly changing; what resists in all these things, fundamentally, the flow of changes, what remains unchanged, what lasts unaltered (Nietzsche, 2012). Plato considers that the object in the sensitive material world, with its changing forms, is not what occurs to the senses, its appearance, the phenomenon, but is, in fact, essentially, its ideal form, which the appearance, the form of the physical world, only embodies it in a particular way. The ideal form of an object is singular, and what occurs in the material world, in all its diversity, is only a multiple variation of the ideal form of the object. The ideal forms such as beauty or justice are more real, or the really real ones, compared to the objects, appearances, phenomena from the material world that only embody, represent, or poorly imitate the former ones. If the objects in the material, physical world are bounded, stipulated, permanently subject to change, continuously distorting their appearance and eroding to dissolution under the force of time, their ideal forms are those that resist both time and change, invariable and unconditional. Not only do they resist time by contrasting the ideal form with the transient, material one, of the objects in the physical world, nor are they eternal in the sense that they are mistaken for the temporal axis itself, but they are timeless, meaning lying outside time, providing a formal basis to time itself – the beginning, the eternal, the duration, the end. At the same time, they are aspatial, in the sense that, not having a physical nature, they do not integrate into spatial coordinates, however they are real in the sense that they do not

belong exclusively to the intellect, they exist in reality and are not simple mental projections.

For Plato, true reality consists only of the ideal forms of objects in the physical world, which appears as representation, as phenomenon, as particular material forms, derived from the former, creating a false reality perceptible to the senses. Knowing only this false reality represents *doxa*, the common opinion, a false knowledge. *Doxa* is opposed by *episteme*, the true knowledge, which involves access to true reality, discerning the ideal forms of the objects that form the physical world and which also represent their essence, *ousia (ούσία)*, that something without which an object would not be what really is. The Platonic meaning of *logos (λόγος)* precisely consists in the intelligible formulation of the essence, *ousia (ούσία)*, of an object, exceeding *doxa* and capturing the ideal form of the object, in obtaining the definition of the object in the Aristotelian sense as the end of a process of division into genera and species. This process named *diairesis* assumes that in order to reach the essence, the definition of an object, thinking must start from the general to the specific, from a general concept that is divided into two or more sub-concepts, one of which is eliminated, the process resuming with respect to the remaining division, until the definition or essence is obtained.

Aristotle uses the term *logos (λόγος)* in this sense, of defining an object, and especially in ethics, with the meaning of reason, rationality, but also with that of mathematical proportion or ratio. Aristotle is also the first to study what is understood today by logics, but using the term analytics, without being interested in naming the discipline as such: Analytics (Apodictics) is the part he dedicates to the theory of demonstrative reasoning, being concerned with formulating conclusions from true premises, Dialectics – the part he dedicates to probable reasoning, and Eristics – the one that deals with reasoning that uses seemingly probable premises. The name Logics for a discipline appeared later in the post-Aristotle logic schools, at the same time also being used the terms Canonics in Epicurus, Dialectics in Zeno, Cicero (Ist century BC); however, later, his contemporary Roman world used the present fixed term meaning only by the commentator Alexander of Aphrodisias in the IInd century AD (Botezatu, 1997).

Going through the successive meanings of *logike (λογική)* in Greek thinking, we notice that, in the original sense, logics involved reflection on *logos (λόγος)*, *logos (λόγος)* itself being related to reality, to the objects of reality. The type of reflection practiced by pre-Socratics, crediting reality itself with *logos (λόγος)*, made logics not exclusively belonging to thinking itself in its formal development, but to be related both to the structure or organizing principle of the world and to the thinking oriented towards unraveling such structures. To the extent that *logos (λόγος)* was originally attributed to the world, logics was tasked to adapt thinking to what belonged to reality. The world itself was the one that revealed itself in its own principle and in its inner coherence, logical thinking being only that type of thinking that was setting itself and able to capture and formulate in a language such a revelation. With Plato and Aristotle, there is a transfer of *logos (λόγος)* from the world itself that reveals itself to thinking, to statements about reality, driving downstream the mutation of the meaning of logics

from the reflection on *logos (λόγος)* of the world to the rules of correct formulation of statements about reality and rational thinking (Heidegger, 1979).

Following these semantic shores and the fundamental declination of *logike (λογική)* according to the inner meanings of *logos (λόγος)*, where the first term implies the latter-oriented thinking, it seems inappropriate to topographically outline a field of logics understood as a reflection of this kind. As a reflection, logics has a vocation to the whole, to everything that *logos (λόγος)* means in all its forms, thinking, reason, reasoning, language. But to the terms of field and ground, eminently landed, implying the possibility of usurpation and taking possession of what is proper to other disciplines, the benign one will be preferred, only with transgressive resonance, of alley, which allows a disproportionate passage of what is scattered today in various fields of investigation of some particular sciences: formal logics as a science of the thinking organization, philosophy of subject, language, and epistemology as a philosophy of knowledge and truth.

3. *Logike-logos (λογική-λόγος) - jus dicere*. The meaning of juridical logics

If *logike (λογική)* shows up as a derivative of *logos (λόγος)*, taking from the latter the semantic profile and naming the particular type of reflection oriented towards *logos (λόγος)*, whenever the former will be invoked in its power of meaning, even if the registered *logos (λόγος)* will not be present, its entire semantic field will be evoked. The significant formula of juridical logic, transposing the reunion of *logike (λογική)* with *jus dicere*, has as meaning the triad *logike (λογική)-logos (λόγος)-jus dicere*, the sublimated scriptural term, *logos (λόγος)*, the neuralgic one, being also the one that confers aura to the authentic meaning of the *logike (λογική)-jus dicere* pair. What is intriguing in this concealment of the middle term of the triad and what it refers to the meaning of juridical logics is the ambivalence of the process by which *logos (λόγος)* is hidden by transforming the triad into a pair: either absorbed into *logic (λογική)* or abandoned to *jus dicere*.

Establishing the meaning of juridical logics, of *logike (λογική)-jus dicere*, involves rehabilitating the triad, bringing to the surface what is removed in writing by going through the two disjunctive processes of concealment, by analyzing the two pairs that agglutinate *logos (λόγος)*: *logike (λογική)-logos (λόγος)* and *logos (λόγος)-jus dicere*. If the concealment of *logos (λόγος)* takes place through two disjunctive processes, either the absorption into *logic (λογική)* or the abandonment to *jus dicere*, the restoration of the triad *logike (λογική)-logos (λόγος)-jus dicere* by resuming the two disjunctive processes reveals the significance of juridical logics as the two pairs in conjunction.

On one hand, if *logos (λόγος)* is analyzed as a link of the pair *logike (λογική)-logos (λόγος)*, where the latter, as a privileged object of reflection assumed by the former, is absorbed by it, logics fully acquires its meaning, being in connection and fully taking over the fluctuations of *logos (λόγος)*, having vocation to its entire semantic profile and justifying the crossing of several epistemic grounds that *logos (λόγος)* implies today. Therefore, the meaning of juridical logics appears at the confluence of the semantic riverbed of the pair *logike (λογική)-logos (λόγος)* with that of *jus dicere*, where the first

term signifies the particular type of reflection oriented towards *logos (λόγος)*, absorbing the latter, with a nuance brought by the second term which, through an additional qualification, regulates the reflexive angle assumed by the first – we are on the inner shore of *logos (λόγος)*, of utterance, thinking, reason, but all this of the juridical, of the law, with all the declinations in relation to the subject, the object, the form and the content of such a thought; juridical logics in the sense of reflection filtered by *logos (λόγος)* on the juridical, reflection on *logos (λόγος)* of what is juridical, of everything that is *logos (λόγος)* in juridical. The shore of *jus dicere* being inside *logos (λόγος)*, *logike (λογική)* as thinking of the whole *logos (λόγος)*, even with an adjacent qualification by *jus dicere*, maintains its vocation of the whole described today by the fields of formal logics, philosophy of the subject and language, and epistemology.

On the other hand, if *logos (λόγος)* is analyzed within the *jus dicere-logos (λόγος)* pair, where the latter is abandoned to the former, the meaning of logics is drained by the meaning given by the privileged connection of *logike (λογική)* with the whole *logos (λόγος)*, acquiring the austerity of the particular meaning of logics as formal logics, which cuts a certain shore of *logos (λόγος)* by no-change assimilation with the thinking itself in its abstract mechanics. Juridical logics, from which it could mean the reflection of what is *logos (λόγος)* in *jus dicere*, is reduced, by a similar gesture, to the reflection on *jus dicere* in its formal structure. If logics would mean, by pairing to *logos (λόγος)*, the reflexive impulse that today underlies the fields not only of formal logics, it should lose the vocation to the whole by unpairing from *logos (λόγος)* – if formal logics analyzes the thinking in its structure, in its internal development detached from both the subject and the object of thought, juridical logics will either symmetrically cut a field of juridical investigation in its internal, abstract determinations, subsumed to the positivist perspective on law, or will be limited to the applications of formal logics in the juridical field. This last reduction, by which judgment is a simple field of application for logics, would justify, at the limit, a logics specific to any field of knowledge only because the rules of valid thinking are used and prove to be useful in all those fields.

4. Conclusion

Without removing the importance of formal logics in the field of law, the meaning of juridical logics is revealed by placing *logos (λόγος)* as the missing link of the triad of *logike (λογική)-logos (λόγος)-jus dicere*, and by the cumulative reading of the pairs *logike (λογική)-logos (λόγος)* and *logos (λόγος)-jus dicere*. Thus, the whole vocation of juridical logics is maintained by the pair *logike (λογική)-logos (λόγος)*, and the formal logics by the pair *logos (λόγος)-jus dicere*, the latter being only part of the whole, along with what belongs to philosophy of the subject and language and epistemology. The whole issue of the vocation of logics, which allows an *iter* over all these fields without taking them into control, is transposed, in conjunction, into the realm of *jus dicere*: the analysis of syntax, form, as well as the structure of thinking, presumed by formal logics, in conjunction with the analysis of law as a formal structure; but also the recovery of the withdrawal of logics within syntax from the field of meaning at the same time with the classical Greek thinking, involving the analysis of the way in which law corresponds to certain

representations (moral, axiological) of reality, the content analysis of thinking in conjunction with the analysis of juridical content, the supposed truth of epistemology in conjunction with the problem of juridical knowledge and juridical truth.

All these directions of investigation assumed by juridical logics are retained by the current meaning of the term logics:

1. science of demonstration initiated by Aristotle, with the role of establishing the conditions of correctness of thinking, meaning that aims at thinking in terms of formal logics;

2. internal coherence, organization, structure of forms and types of existence, meaning that aims at reality and objects from this reality, with own internal logics;

3. way of thinking, understanding, aimed at the subject with its own logics.

Thus, juridical logics must imply:

1. syntactically – formal logics and logics of law as positive law

2. semantically – meaning of law, the way in which law corresponds to reality or to cultural, moral, axiological representations

3. pragmatically – the way in which subjects interact with law.

References:

Botezatu, P. (1997). Introducere in logica. Iasi: Polirom.
Deleuze, G. (2020). Ce este filosofia?. Bucuresti: Hecate.
Heidegger, M. (1979). Heraclitus. The Inception of Occidental Thinking and Logic: Heraclitus's Doctrine of the Logos. London, New York: Bloomsbury Academic.
Nietzsche, Fr. (2012). Filozofia in epoca tragica a grecilor. Bucuresti: Humanitas.
Peters, E. F. (2007). Termenii filozofiei grecesti. (3rd ed.). Bucuresti: Humanitas.

CASE STUDY OF ADVERB OCCURRENCES AND THEIR POTENTIAL TO INFLUENCE READERS' OPINION

Ioan Beniamin POP, Lecturer PhD, Technical University of Cluj Napoca

Abstract: When writers feel the need to persuade the readers to a particular point of view, they employ specific techniques, structures, as well as explicit parts of speech. The present article attempt to show that adverbs are an important part of this process, occurring essentially when journalists need to evaluate the accuracy of deeds or observations and present them compellingly enough so that they can stand a validity test from the part of potential readers. Two newspaper articles have been chosen, from a tabloid and a 'highbrow' newspaper, respectively, to illustrate how a specific style of presentation influences adverb occurrence as well as its distribution and lexical realisation.

Keywords: adverb occurrence, adjuncts, disjuncts, involvement features, stance adverbs

1. Introduction

Even though social media have become increasingly not only immensely popular but especially influential in our life, the written register of journalism can still be claimed to have a significant impact on people's opinions and attitudes. Newspapers are a source of information about what is happening at the global and local level, covering important political, economic and social issues or, rather, being dedicated to analyzing 'trivial' gossip about rising film or pop stars as well as adorning their articles with love advice columns. Some of these news items are presented to convince the reader of a particular point of view. Therefore, it stands to reason to assert that the main function of journalism is to convert information, comments and events from their pure form into a completely different outline by means of various filtering and editing processes.

When writers feel the need to persuade the readers of a particular point of view, they employ specific techniques, structures, as well as explicit parts of speech. The present article shows that adverbs are an important part of this process, occurring essentially when journalists need to evaluate the accuracy of deeds or observations and present them compellingly enough so that they can stand a validity test from the part of potential readers.

2. General presentation

When it comes to evaluating statements, an important role is assigned to specific adverbs, such as attitude and style stance adverbs. On the other hand, when there is the need to contextualize events, ideas, information, or contradictions, writers can make use of circumstance adverbs as well as linking adverbs.

Both qualitative and quantitative methods have been employed to illustrate the allocation and use of specific register features. Several selected articles are under

scrutiny in trying to identify how the distribution of adverbs as well as their lexical functions and semantic categories depend on the nature and the level of how structurally integrated the style is when coordinated with the involvement features specific to articles presented in tabloids.

The formulated assumption is that articles published in 'serious', more sombre newspapers or magazines will differ in terms of adverb distribution and realization when contrasted against articles specific to tabloid format. It is posited, therefore, that dramatically and rather entertainingly presenting news or incidents will elicit a higher percentage of adverb occurrence and their manifestation and impact is intended for specific purposes. There is, presumably, no such need for adverb employment in terms of emphasizing the truth value of what is being stated when the facts are presented rather objectively. This tendency is supported both quantitatively and qualitatively throughout the article by means of adverb analysis and the degree of similarities between the forms of adverb realizations and their semantic, positional and grammatical attributes.

Several studies have been used as a point of reference, including the ones conducted by Biber et al. (1999) and Jacobson (1978). They serve as a benchmark against which this paper's findings are constantly contrasted, the conclusions reached being qualitatively and quantitatively motivated when discrepancies occurr. According to Biber et al. (1999), who consider the distribution of morphological forms of common adverbs, i.e., simple, compound, *-ly* suffix other suffixes, or fixed expressions, the occurrence of adverbs in the written register of news accounts for 2.2 per cent of all word realisations (see Tabel 1 below).

	Percentage
adverbs	2.2
Frequency of adverbs according to semantic categories	
circumstance	95
stance	2.5
linking	2.5
Semantic realisation for Circumstance adverbs	
time	7.5
place	31
addition/restriction	31
manner	23
extent/degree	7.5
Position	
initial	10
medial	75
end	15
Position	
simple and compound	60
-ly adverbs	38
other suffixes	-
adv phrases	2

Table 1. Biber et al.'s (1999) findings

Since simple adverbs are mainly used to create time or place relationships, this ratio is quite expected. Most adverbs function as adjuncts or disjuncts, be they attitudinal, style or stance adverbs which qualify the nature of the utterance and its validity in the face of reality, expressing at the same time the speaker's attention to the style and form of what is being said in a specific way, usually acting as a statement of 'authority'. Such instances may include adjuncts or disjuncts of the kind: *truly, undoubtedly, essentially, astonishingly,* or *bluntly, truthfully,* respectively.

Attitudinal disjuncts (cf. Greenbaum 1969:95; Vereş et al. 1998:129), coined also content disjuncts (cf. Hoye 1997:182; Quirk et al. 1985:615), comment on the actual content of the utterance and its truth conditions. When these kinds of statements are considered, they are rarely objective if such adverbs are encountered. In most situations, it usually involves the speaker's attitude, his/her evaluation of what is being said, or a shadow of confidence, conviction or even skepticism about it. Value judgment disjuncts distinguish among opinions and usually express an assumption or attitude toward what is said. They contain many adverbs that appear to be completely different. There are usually several groups depending on the type of assessment they envisage (cf. Bonami and Godard 2008:275, Croitoru 2002: 306). Adverbs such as the following ones may validate whether something is correct or not: *justly, rightly, wrongly* or is deemed wise or artful: *shrewdly, cunningly, foolishly, reasonably, cleverly, prudently,* etc.

According to Corum (1975:134), it is entirely plausible to employ adverbs in order to manipulate and influence the reader. She notices that such adverbs are 'sprinkled throughout the speech of some speakers, but the content of the adjoining proposition is not always obvious at all. (…) they occur in precisely those areas where speakers have something to gain or lose by their addressee's acceptance or rejection of what they are saying'.

As far as their position is concerned, adverbs assuming the characteristics of attitudinal disjuncts can appear in almost any position, but they are used initially in their vast majority. This has, however, considerable effect on the utterance, as noticed by Hoye (1997:187) who analyses attitudinal disjuncts in association with thematization. He posits that 'the constraining factors which affect adverbial placement are not just a matter of syntax and prosody: their distribution is also a matter of pragmatics and discourse or information structure and the contexts in which they are actually used. Placing a content (attitudinal) disjunct such as *obviously* in initial position provides the speaker with the means to characterize his attitude towards what he is saying, where the effect is to focus the entire propositional content. It is normally the case that a speaker expects the addressee to believe what he asserts; the fronting or topicalization of modal values facilitated by placing a disjunct at *I* (initial position), is both a means of establishing the speaker as the source of authority and signaling his underlying attitude to the content of his utterance'.

3. Corpus findings

3.1 Study case of *Part Devil, Part Angel*[1]

The article *Part Devil, Part Angel* in the *Time,* a weekly American newsmagazine, presents a review of Robert Caro's book *Master of the Senate*. Two different subregisters come to the fore, namely of book reviewing mixed with politically related semantic realizations specific to politically interrelated texts. The anticipated style will not lean towards the spectacular but rather neutral, objective presentation (confined, however, to the author's intention and purpose) with descriptions relevant for the text.

The relatively high frequency of adverbs per all other word classes, 27 occurrences for 771 instances, results in a percentage of 3.5per cent (cf. Table 2 below). The unexpectedness is evident when considering the anticipated scenario of unbiased, impartial tone pervading in the text. Given more attention, the adverbs encountered, though many quantitatively, retain in their vast majority, only the value of temporal specification. Of the 26 circumstance adverbs, making up for 96 per cent of all adverbs, half of them denote time position. They are, if not grammatically compulsory in the sentences, at least necessary for clarity in the discourse. Moving up and down on a temporal scale, from the former times to the present encounters of the character in the book, the text must inevitably employ relatively numerous time adverbs so that the discourse stays well embedded in the present or past realities presented. Interestingly enough, the author of the article makes use of only one linking adverb for the scope of listing, enumeration; and then, he uses a temporal adverb to correlate it with: *first ……later*.

Linking adverbs and especially stance adverbs are well within the reason of anticipation when performing a book review, as from time to time, personal opinion, though disguised as objective presentation, surfaces. Only one linking adverb appears in the text, whereas there are no stance adverbs, be they epistemic, attitude or style

	no. of instances	**percentage**
words	771	
adverbs	27	3.5
Frequency of adverbs according to semantic categories		
Circumstance	26	96
Stance		
Linking	1	4
Semantic realisation for Circumstance adverbs		
Time	13	50
Place	1	4
Addition/restriction	1/0	4
Manner	6	23
degree	5	19
process		
Position		
Initial	4	15
Medial	8	30
end	15	55
Form		

[1] http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1002331,00.html

Simple and compound	19	70
-ly adverbs	7	26
Adv phr	1	4

Table 2. Adverb occurrence in *Part Devil, Part Angel!*

As already mentioned, time adverbs account for half of all adverbs encountered in the text. They mainly denote a span of past or present time, with occasional future reference when considered from a standpoint in the past (*later*). Even though depicting duration or continuous frequency (*always*), low frequency (*never*), temporal sequence (*eventually*), time position (*now, today*), etc., they are necessary in the text to pinpoint position in time.

Manner adverbs take a dominant position, almost all of them being applied to the character presented in the book, a very successful politician. As the author of the book is extremely enthusiastic about his character's charisma and opportunism, it is expected to encounter manner adverbs and also extent/degree adverbs:

During his rise to power, Johnson sucked up *relentlessly* to powerful older men.

(...) Johnson as the great white hope of the die *hard* Confederacy (…)

Johnson (….) *almost* never took the time to read a book.

There is only one instance of place adverb which is employed to denote direction upwards:

These elders mentored Johnson and propelled him *upward*.

The choice of adverb agrees with the intended meaning of taking the character from his early period to the crowning days and therefore gives evidence of his climbing up the scale.

Additive/restrictive adverbs are represented, again, by only one instance. The addition expressed by *also* places the character in good light exactly as intended:

He *also* saw that the civil rights bill was just and necessary.

End position is the most frequent position for adverbs in the text, around 55per cent. Some adverbs of time are also used in this position especially to carry weight:

(…) rise from freshman Senator in 1949 to the youngest Senate Democratic leader *ever*

Others are, however, employed in middle position even though, at times, they are expressed by means of an adverb phrase:

(…) in which Johnson *eventually* neutralized the South's best weapon, the seniority system, and pushed through the civil rights bill.

(…) he could *never* be elected President if he was perceived as merely a Southerner;

(…) who *now and then* metamorphoses into an angel of compassion and statesmanship.

Middle position is assumed in some instances by adverbs of degree and addition, which contextually happen to modify an item in mid position:

(...) in his historical way, *almost* never took the time to read a book.

He *also* saw that the civil rights bill was just and necessary.

Initial position is rare and when it does occur, it is restricted to the linking adverb *first* or to some adverbs of time:

Some years *later*, he emerged as the hero of the Civil Rights Act of 1957.

There is also an instance of *always* assuming initial position. Even though its place is highly irregular, being accepted only in imperative clauses of the kind:

'*Always* look in the mirror before starting to drive',

the emphasizing effect it intends to carry apparently takes the whole weight of the clause:

Always, front and centre (first desk, middle aisle, the Democratic leader's spot) stood Lyndon Johnson …

Although the percentage of adverbs in the text is relatively high (3.5per cent), and even though the anticipated expectations failed to foresee the number of adverb occurrences, the explanation is well within reach. Time adverbs account for half of all instances in order to pinpoint accurately the evolution, in time, of a man who made politics his career.

3.2 Study case of *Bong! News at Ten to return*

The Sun is a tabloid with a very high circulation in the world. Its simple writing style is directed at the more sensational end of the market. Normally, such articles tend to be simply and sensationally written, and this provides a perfect opportunity for adverb and adverbial usage. Generally, the ratio of adverbs per all the other occurrences of word classes should be higher than the norm. These features would sometimes appear even in articles dealing with finance and banking, which although supposedly are rather sombre in character, their style changes when employed in tabloids.

The article *Bong! News at Ten to return* presents some 'secret plans' concocted by ITV to reintroduce a former news programme. The article is relatively short, 266 words, and the number of adverbs to be found or their semantic realizations are scarce. There are only ten adverbs, covering the fields of time, manner, restriction, and degree. Quantitatively, however, it comes as a surprise that three of them are realizations of the stance epistemic adverbs and linking enumerative adverb (two instances). This accounts for a 70per cent ratio for circumstance adverbs, 20per cent for linking and 10 per cent for stance adverbs. The atypical proportion is mainly influenced by two factors. First, even though the number of adverbs is restricted to only ten items, the shortness of the text (266 words) gives them a representation of 3.8per cent when compared with the other word classes (cf. Table 3 below). When considering this, it becomes apparent that any irregularity in terms of semantic feature, position or syntactic realizations dramatically affects the percentage. And secondly, on a closer look, it is noticeable that the linking adverb of enumeration *finally* is iterated two times in the exact combination. The item '*and finally'* is not even employed to maintain the cohesion of the discourse but has rather a more sentimental value related to reminiscent times when the above phrase was uttered by a famous character. The semantic implication of this adverb yields no contribution to the style of the article nor does it end an argumentation in favour of the subject under discussion.

The stance epistemic adverb *possibly*, employed in middle position in the sentence:

He would *possibly* share his duties with star presenters like Mark Austin and James Mates,

denotes the semantic implications of doubt, again in connection to the envisaged return of a former famous news programme run by a renowned character.

Time adverbs account for 43per cent of all circumstance adverbs. Even though the percentage is, again, relatively high, it is sustained by only three items, *never* and the iterated *again*. Both instances of *again* are used in connection to the news programme: either its commence or its demise. They share the same similarity even in terms of the assumed position, namely end position, as in the following example:

News at Ten was axed in 1999, resurrected in 2001 and killed off *again* in 2004.

The use of *never* is to support the idea that the decision was not for the benefit of the newspaper and thus a negative decision is highlighted in the text by an adverb denoting time frequency with negative semantic implications. Time adverbials are much more frequently employed in the text, but as their realizations is not by means of adverbs, they are not under the scope of this study.

Two extent/ degree adverbs, *just* and *exactly*, constitute 29per cent of adverbs used with a circumstance value. Not only is their semantic implication identical but they are also used in almost identical contexts:

He wants the former flagship news programme to be *exactly* as it was.

(…) and wants to bring it back *just* as it was.

The manner adverb *firmly* is used in connection to the envisaged come back of the news programme which can only have firm implications.

The last adverb to be used in the text carries semantically the feature of restriction being therefore appropriate to conclude the text as well as underline the final idea related to the envisaged return of the news programme:

Last night ITV would *only* say: "We have no such plans."

	no. of instances	**percentage**
words	266	
adverbs	11	4.1
Frequency of adverbs according to semantic categories		
Circumstance	8	73
Stance	1	9
Linking	2	18
Semantic realisation for Circumstance adverbs		
Time	3	37.5
Manner	2	25
degree	3	37.5
Position		
Initial	3	28
Medial	4	36
end	4	36
Form		
Simple and compound	5	45.5
-ly adverbs	5	45.5
Adv phr	1	9

Table 3. Adverb occurrence in *Bong! News at Ten to return*

4. Conclusions

The paper has shown that articles published in newspapers or magazines with a high standard of journalism tend to contain fewer adverbs when personal involvement in the objective presentation of reality is deemed unnecessary. However, when emotional turmoil is expected, when there is a tendency which seems to favor more personal implication and subjective expressions, a relatively more frequent adverb occurrence has been noticed, as adverbs are expected to emphasize or reinforce the utterances.

Although the adverb percentages do not always precisely predict the degree of subjectivity on the part of the writer in the expressions employed as well as personal involvement in what is being written or said, at least they can definitely assume that the writer's implication in the text is relatively high or relatively low.

References:

Altenberb, Bengt. 1991. 'Amplifier collocations in spoken English' in *English Computer Corpora. Selected Papers and Research Guide*. Stig Johansson and Anna-Brita Stenström (eds.).The Hague: Mouton de Gruyter, p. 127-148.

Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey Leech, Susan Conrad, Edward Finegan, Randolph Quirk. 1999. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Essex: Pearson Education Limited

Bonami, Olivier and Danièle Godard. 2008. 'Lexical semantics and pragmatics of evaluative adverbs' in *Adjectives and Adverbs: Syntax, Semantics, and Discourse*. McNally, Louise and Christopher Kenney (eds.) Oxford: Oxford University Press, p. 274 – 304.

Corum, C. 1975. 'A Pragmatic analysis of Parenthetic Adjuncts' in *Papers from the Eleventh Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*. R.E. Grossmann et al. (eds.). Chicago: Department of Linguistics, University of Chicago, p. 131 – 141.

Croitoru, Elena. 2002. *Mood and Modality*. Iaşi: Institutul European.

Fong, Viviene. 2005. 'Unmarked *Already*: Aspectual expressions in two varieties of English' in *Studies in Theoretical Psycholinguistics: Perspectives on Aspect* vol. 32. Henk Verkuyl, Henriette de Swart and Angeliek van Hout (eds.). Amsterdam: Springer Netherlands p. 251 -267.

Greenbaum, Sidney. 1969. *Studies in English Adverbial Usage*. Miami: University of Miami Press.

Hoye, Leo. 1997. *English Language Series. Adverbs and Modality in English*. London and New York: Longman.

Jacobson, Sven. 1978. *On the Use, Meaning, and Syntax of English Preverbal Adverbs*. Stockholm: Almqvist and Wiksell International.

Jowett, Garth S. and Victoria O'Donnell. 2012. *Propaganda and Persuasion*. London: SAGE Publications Inc.

Kennedy, Christopher and Beth Levin. 2008. 'Measure of change: The adjectival core of degree achievements' in *Adjectives and Adverbs: Syntax, Semantics, and Discourse*. McNally, Louise and Christopher Kenney (eds.) Oxford: Oxford University Press, p. 156 – 182.

Lorenz, Gunter. 2002. '*Really worthwhile or not really significant*? A corpus-based approach to the delexicalazation and grammaticalization of intensifiers in Modern English' in *Typological Studies in Language 49: New Reflections on Grammaticalization*. I. Wischer and G. Diewald (eds.). Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, p 143 – 162.

Quirk, Randolf, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svarvik. 1985. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London and New York: Longman Group UK Limited.

Vereş, Grigore, Iuliana Andriescu, Anca Cehan. 1998. *A Dictionary of English Grammar* Iaşi: Editura Universităţii "Al. I. Cuza".

Wyner, Adam Zachary. 2008. 'Towards flexible types with constraints for manner and factive adverbs' in *Adjectives and Adverbs: Syntax, Semantics, and Discourse*. McNally, Louise and Christopher Kenney (eds.) Oxford: Oxford University Press, p. 249 – 273.

REGULATION OF THE RESERVE OF THE SURVIVING SPOUSE IN ROMANIAN CIVIL LAW

Ioan MICLE, Lecturer PhD, „Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: Regarding the right to inherit of the surviving spouse, it can be mentioned that in any epoch in time, regardless of the legal provisions, the potentates of the time as well as those who had education had the possibility to transfer mortis causa rights over the surviving spouse.
The New Civil Code introduced the institution of liquidation of the matrimonial regime that takes place on the occasion of divorce or in the debate on succession.
The New Code also retains for the surviving spouse the right to live in the house where he or she lived until the date of the opening of the inheritance, if he or she has no other real right to use a suitable home and if the house is part of the property inheritance.
As in Law 319/1944, which regulated the rights of the surviving spouse in the old regulation, the New Code also stipulates that any of the heirs may request the restriction of the right to housing if the dwelling is not entirely necessary for the surviving spouse or may provide another suitable dwelling (space accordingly, it is assessed according to the Housing Law No. 114/1996).
The right of habitation expires on sharing, but not earlier than one year from the date of opening the inheritance. This right ceases, even before the expiration of the one-year term, in case of remarriage of the surviving spouse.
All disputes regarding the right to housing regulated by this article shall be resolved by the court competent to judge the division of the inheritance, which shall decide urgently, in the council chamber.
When he does not compete with the deceased's descendants, the surviving spouse inherits, in addition to the quota shown above, the furniture and household objects that have been affected by the common use of the spouses. The new code no longer provides for any special right of the surviving spouse over wedding gifts, as it was in Law 319/1994.

Keywords, inheritance, surviving husband, degree of kinship, succession,heir class etc.

1. Aspecte generale, reglementare şi particularităţi

În cadrul legal anterior Legii 319 din 10 iunie 1944, sub imperiul dispoziţiilor din Codul civil, se reglementa dreptul la moştenire al soţului supravieţuitor (art. 652 alin. 2 şi art. 679), indiferent de sexul acestuia şi separat de drepturile văduvei sărace la succesiunea soţului predecedat (art. 684).

Fără a detalia aspectele de ordin istoric, trebuie remarcat faptul că soţul supravieţuitor era chemat la moştenire înaintea statului, cu condiţia să nu fi existat rude de sânge până la gradul al 12-lea (art. 679 C. civil).

Această reglementare a fost modificată prin art. 4 al Legii asupra impozitului progresiv pe succesiuni[2], în sensul "desfiinţării dreptului la moştenire de la gradul al IV-lea în sus". (Din 28 iulie 1921 numită şi Legea Titulescu, care dispunea: "Dreptul de

[2] Din 29 aprilie 1927, care la art. 19 stabilea:"Patrimoniile defuncţilor fără testament şi fără nici un moştenitor legal ab intestant, potrivit codurilor civile în vigoare, trec în folosul fiscului pentru alimentarea fondului cultural şi de asistenţa [. . .]. Dreptul de moştenire al soţilor supravieţuitori este şi rămâne neatins în cadrul legiuirilor în vigoare" – publicată în M. Of. Nr. 92/1927.

moştenire ab intestant de la al IV-lea grad în sus se desfiinţează, iar patrimoniile defuncţilor fără testament şi fără rude până la al patrulea grad inclusiv, trec în folosul fiscului. Patrimoniile defuncţilor care nu lasă rude de la al cincilea până la al doisprezecelea grad trec în folosul Casei Meseriilor" – art. 4 – publicată în M. Of. Nr. 91/1921).

Totuşi, datorită dispoziţiilor ulterioare ale Legii timbrului şi a impozitelor pe acte şi fapte juridice (art. 19) a luat naştere o controversă, avansându-se şi susţinându-se ideea că art. 4 al legii fiscale din 28 iulie 1921 ar fi abrogat, revenindu-se implicit la reglementarea Codului civil.

Reglementarea actuală a dreptului la moştenire a soţului supravieţuitor se datorează dispoziţiilor Legii nr. 319 din iunie 19443 care prin art. 6 prevede expres că "Dispoziţiile art. 676 din Codul civil modificate prin art. 4 din Legea impozitului progresiv pe succesiuni, din 28 iunie 1921, prin care s-a restrâns ordinea succesorală până la gradul al IV-lea inclusiv, sunt şi rămân în vigoare".

Prin regimul juridic stabilit de Legea 319 din 10 iunie 1944 s-a recunoscut soţului supravieţuitor statutul de moştenitor legitim, alături de moştenitorii care vin la succesiune datorită legăturilor de rudenie cu defunctul.

Astfel, soţul supravieţuitor devine dintr-un simplu succesor neregulat, moştenitor rezervatar fiind, aşa cum se arată în literatura de specialitate[4], obiectul unei măsuri de favoare, deşi nu este rudă în linie dreaptă cu defunctul.

Art. 2 al Legii nr. 319 din 10 iunie 1944 privind dreptul la moştenire al soţului supravieţuitor stabileşte rezerva soţului supravieţuitor la jumătate din porţiunea succesorală legală prevăzută de art. 1 al aceleiaşi legi.

În acelaşi sens s-a pronunţat şi practica judecătorească, care stabileşte că liberalităţile făcute de soţul precedat nu vor putea trece peste jumătate din drepturile succesorale prevăzute la art. 1 din Legea 319 din 10 iunie 1944.

Coroborând dispoziţiile art. 2 cu cele ale art. 1 din Legea 319 din1944 vom avea următoarele situaţii, în funcţie de clasa de moştenitori cu care soţul supravieţuitor vine în concurs:

în concurs cu descendenţii, rezerva este de 1/8 din moştenire (cota succesorală este de o 1/4, conform art.1 pct.a);

în concurs atât cu părinţii (ascendenţii privilegiaţi), cât şi cu colateralii privilegiaţi (fraţii şi surorile defunctului), rezerva este de 1/6 din moştenire (cota succesorală fiind de 1/3, conform art. 1, pct. b);

în concurs numai cu ascendenţii privilegiaţi sau numai cu colateralii privilegiaţi ai defunctului şi descendenţii acestora din urmă, rezerva va fi de 1/4 din moştenire (cota succesorală fiind de 1/2, conform art. 1, pct. c);

în concurs cu ascendenţii ordinari, rezerva va fi de 3/8 din moştenire (cota succesorală este de 3/4 din moştenire, conform art. 1, pct. d);

[3] Publicată în M. Of. Nr. 133 din 10 iunie 1944.
[4] M. Eliescu, "Moştenirea şi devoluţiunea ei în R. S. R. ", Ed. Academiei R. S. R., Bucureşti, 1966, vol. I, p. 336.

în lipsa oricăror moştenitori legali, în situaţia când soţul vine singur la moştenire sau este în concurs numai cu legatarii, rezerva va fi de 1/2 din moştenire (sotul supravieţuitor moştenind întreaga avere cu titlul legal, conform art. 1, pct. e)

Din cele expuse mai sus rezultă o primă particularitate a rezervei soţului supravieţuitor şi anume faptul că rezerva este o cotă fixă (1/2) dintr-o cotă variabilă ce reprezintă partea succesorală la care are dreptul ca moştenitor legal, parte care variază după clasa de moştenitori cu care vine în concurs.

A doua caracteristică a rezervei soţului supravieţuitor este aceea că aceasta nu este o fracţiune calculată direct asupra moştenirii (ca în cazul descendenţilor privilegiaţi şi a colateralilor privilegiaţi), ci o fracţiune calculată din partea care i se cuvine ca moştenitor legal.[5]

A treia particularitate prin care rezerva soţului supravieţuitor derogă de la dreptul comun, o constituie faptul că aceasta îi este întotdeauna atribuită individual, ea neavând deci, caracter colectiv în nici o împrejurare. În doctrină[6] se mai enumeră şi o a patra caracteristică ce o diferenţiază de rezerva de drept comun care, în opinia arătată, se socoteşte în raport cu rezervatarii lăsaţi de defunct, în timp ce rezerva soţului supravieţuitor este în funcţie de clasa de moştenitori care vine în concurs cu el la succesiune.În practica judecătorească s-a decis în mod greşit că porţiunea succesorală a soţului supravieţuitor se calculează în funcţie de rudele care au vocaţie utilă la moştenire în temeiul legii şi care existau la moartea defunctului, fără a avea importanţă dacă pot şi vor să vină la moştenire[7]Aşa cum s-a arătat[8,] drepturile succesorale (cota succesorală), cât şi rezerva soţului supravieţuitor, nu pot fi calculate decât în raport cu clasa din care fac parte moştenitorii chemaţi efectiv la succesiune, fie pe cale testamentară, fie ab intestant, chiar dacă, fizic, ar exista alte rude în grad mai apropiat, ce renunţaseră sau fuseseră înlăturate de la succesiune în mod legal. Privitor la determinarea rezervei soţului supravieţuitor se mai poate ridica o problemă legată de dispoziţiile articolului 5 din aceeaşi Lege 319, conform căruia "în cazurile prevăzute la art. 1, pct. b-d inclusiv, soţul supravieţuitor va moşteni, în afară de partea sa succesorală, mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice, precum şi darurile de nuntă".

Doctrina[9] a considerat că soţul supravieţuitor culege bunurile prevăzute la articolul menţionat în virtutea unui legat (cu titlu particular) prezumat, neavând un drept de rezervă asupra acestora.În jurisprudenţă[10], s-a admis acest punct de vedere, confirmându-se faptul că, în afară de partea sa succesorală, soţul supravieţuitor mai moşteneşte mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice, precum şi darurile de

[5] M. Eliescu, "Moştenirea şi divoluţiunea ei în R. S. R. ", Ed. Academiei R. S. R., Bucureşti, 1966, vol. I, p. 338; C. Stănescu, "Drept civil; Contractul de transport. Dreptul de creaţie intelectuală; Succesiunile", Ed. Didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1967, p. 200; R. Petrescu, Gh. Nichita, "Probleme teoretice şi practice de drept civil", Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1987, p. 127.

[6] M. Eliescu, op. cit., p. 336.

[7] Trib. reg. Craiova, col. civil, decizia nr. 3743 din 17 iulie 1957, în L. P. nr. 2/1958, p. 110 cu note de Preda Savu, E. Puşcariu, Sc. Şerbănescu.

[8] Decizia citată deasupra., nota semnată de Scarlat Şerbănescu, p. 116-117.

[9] M. Eliescu, op. cit., p. 140; C. Stănescu, op. cit., p. 147-148.

[10] Trib. reg. Cluj, dec. civilă nr. 847 din 14 februarie 1957, în J. N. nr. 5/1957, p. 942 cu notă aprobativă de C. Linzmayer.

nuntă, numai dacă nu a rămas un testament valabil. În speţă, soţul predecedat a dezmoştenit pe reclamant care este soţul supravieţuitor şi care mai are dreptul doar la rezerva asigurată prin art. 2 din Legea 319/1944. În consecinţă, defunctul putea înlătura pe soţul supravieţuitor de la succesiunea acestor bunuri, făcând donaţii sau legate, putându-l lipsi direct şi printr-o dispoziţie testamentară. Prin aceeaşi decizie, instanţa a admis că liberalităţile având ca obiect bunuri din gospodărie sunt reductibile în măsura în care aduc atingere rezervei soţului supravieţuitor, care reprezintă jumătate din porţiunea succesorală prevăzută de art. 1 al Legii 319/1944. Printr-o sentinţă anterioară[11] aceeaşi instanţă decisese că bunurile din gospodăria casnică trebuie trecute în inventar deoarece fac parte din masa succesorală.

Alte instanţe[12] au procedat în mod contrar, stabilind că mobilele şi obiectele casnice şi darurile de nuntă ar forma o rezervă specială a soţului supravieţuitor, când vine în concurs cu alţi moştenitori decât descendenţii, şi deci nu ar putea constitui obiectul unor dispoziţii testamentare în favoarea celorlalţi moştenitori, sau chiar în concurs cu descendenţii. [13] Pus în faţa unei jurisprudenţe atât de diversificate, Tribunalul Suprem a decis în plen să dea instanţelor anumite îndrumări, astfel în care soţul supravieţuitor vine în concurs cu părinţii (ascendenţii privilegiaţi) soţului decedat, bunurile aparţinând gospodăriei casnice şi darurile de nuntă i se cuvin în totalitate numai dacă soţul decedat nu a dispus de partea sa din aceste bunuri. În cazul în care soţul decedat a dispus de partea sa din bunurile aparţinând gospodăriei casnice sau din darurile de nuntă prin acte între vii ori prin testament, aceste bunuri vor fi luate în calculul rezervei cuvenite părinţilor şi soţului supravieţuitor, putând servi la întregirea ei. Practica instanţei supreme a rămas consecventă acestor principii enunţate, în vederea realizării unei jurisprudenţe unitare.

2. Imputarea rezervei soţului supravieţuitor

Întrucât soţul supravieţuitor vine la succesiune în concurs cu toate clasele de moştenitori, calculul rezervei soţului supravieţuitor comportă o discuţie amănunţită[14].

Se disting două situaţii:

În cazul în care soţul supravieţuitor vine singur la moştenire sau împreună cu alţi moştenitori nerezervatari, calculul rezervei acestuia se va face raport de întreaga moştenire.

În cazul în care împreună cu soţul supravieţuitor la moştenire vin şi alţi moştenitori a apărut problema dacă rezerva acestuia se va imputa (deduce) din cotitatea

[11] Trib. reg. Braşov, dec. civ. nr. 3654 din 31 octombrie 1960, cu notă critică de V. Economu, în J. N. nr. 7/1962, p. 142-143.
[12] Trib. reg., Braşov, dec. civ. nr. 3654 din 31 octombrie 1960, cu notă critică de V. Economu, în J. N. nr. 7/1962, p. 142-143.
[13] Trib. pop raion Cehul-Silvaniei, sentinţa civilă nr. 44 din 8 februarie 1963, în J. N. nr. 12/1964, p. 99, cu note critice de Csiha Tamas şi V. Economu care decide că "soţul supravieţuitor moşteneşte, în afară de partea sa succesorală, mobilele şi obiectele de uz casnic, chiar când vine în concurs cu descendenţii".
[14] R. Petrescu, V. Scherer, Gh. Nichita, op. cit., p. 127-142.

disponibilă a moştenirii sau din rezerva celorlalţi moştenitori rezervatari (descendenţi şi/sau ascendenţi privilegiaţi).

Prin soluţiile oferite la această problemă s-au detaşat două curente de opinie:

Un prim curent are în vedere imputarea rezervei exclusiv asupra cotităţii disponibile pe care o micşorează fără a aduce vreo atingere rezervei celorlalţi moştenitori rezevatari15.

Pentru justificarea acestei opinii s-a adus argumentul că, în lipsa unei dispoziţii legale contrare, se prezumă că legea nu a acordat o rezervă soţului supravieţuitor în detrimentul rezervatarilor, care constituie o categorie favorizată de legiuitor (legiuitorul de la 1865-subl. ns.) ci în defavoarea donatarilor şi locatarilor gratificaţi de către defunct[16].

Tot în acelaşi sens este invocat şi argumentul că rezerva cuvenită soţului supravieţuitor i se acordă individual, în timp ce copiii sunt moştenitori rezervatari şi se bucură de o rezervă atribuită în mod colectiv.

Jurisprudenţa a urmat acest punct de vedere[17], stabilindu-se că rezeva soţului supravieţuitor se va imputa asupra cotităţii disponibile, neputând fi calculată prin micşorarea rezervei copiilor, care nu poate fi scăzută în nici un mod.

Într-o decizie[18] Tribunalul Suprem a decis, în conformitate cu această opinie, că prin instituirea rezervei soţului supravieţuitor nu s-a urmărit defavorizarea celorlalţi moştenitori rezervatari, a căror rezervă a rămas neschimbată, stabilindu-se că ceea ce s-a micşorat, corespunzător cu întinderea rezervei soţului, a fost cotitatea disponibilă, asupra căreia se impută această rezervă.

Ulterior s-a constatat că o asemenea soluţie implică consecinţe ce nu pot fi admise, întrucât în anumite situaţii o liberalitate făcută de de cujus în favoarea unei persoane profită altor persoane decât cele agreate de defunct. În acest context s-a decis în literatura juridică că rezerva soţului supravieţuitor se va imputa asupra moştenirii în întregul ei, în acest mod ea influenţând atât mărimea cotităţii disponibile, cât şi rezerva moştenitorilor rezervatari cu care soţul supravieţuitor vine în concurs[19]. mărimea cotităţii disponibile, cât şi rezerva moştenitorilor rezervatari cu care soţul

[15] M. Eliecsu, op. cit., p. 338; C. Stătescu op. cit., p. 200; St. Cârpenaru "Dreptul de moştenire", Edit. Ştiintifică şi enciclopedică, Bucureşti 1982, p. 681 I. Zinvileu, "Dreptul la moştenire în R. S. R. ", Edit. Dacia, Cluj-Napoca 1975 p. 91; R. Petrescu, V. Scherer, Gh. Nichita, op. cit., p. 127.

[16] M. Eliescu, op. cit., p. 339.

[17] Trib. reg. Bucureşti., col. I civil, dec. nr. 677/1955, în L. P. nr. 5/1955; p. 554 cu notă de Sc. Şerbănescu.

[18] T. S., s. civ., dec. nr. 662 din 15 martie 1972, în Repertoriu. . . 1969-1975, p. 207.

[19] Fr. Deak, Stabilirea drepturilor succesorale ale ascendenţilor privilegiaţi şi colateralilor privilegiaţi în concurs cu soţul supravieţuitor, în R. R. D. nr. 4/1989, p. 33-35; în acelaşi sens Elena Boroi, G. Boroi, "Corelaţia între prevederile articolului 939 din Codul civil şi Decretul Lege nr. 319/1944, p. 30.

supravieţuitor vine în concurs[20]. vine în concurs[21]. mărimea cotităţii disponibile, cât şi rezerva moştenitorilor rezervatari cu care soţul supravieţuitor vine în concurs[22].

Acest al doilea curent de opinie, ce are în vedere soluţia imputării rezervei soţului asupra întregii moşteniri (deci atât asupra cotităţii disponibile cât şi asupra rezervei descendenţilor şi/sau ascendenţilor) se fundamentează pe două argumente.

Primul argument este unul de text şi are în vedere faptul că Legea nr. 319/1944 a recunoscut anumite drepturi succesorale (inclusiv rezerva), în favoarea soţului supravieţuitor "din averea celuilalt soţ" (art. 1 şi 2 din Legea nr. 319/1944), deci din masa succesorală (fără a se distinge, deci, între cotitate disponibilă sau rezerva celorlalţi moştenitori rezevatari).

Al doilea argument este unul de cosecvenţă, în sensul că dacă în cadrul devoluţiunii legale a moştenirii se admite că drepturile succesorale ale soţului supravieţuitor restrâng drepturile (cota legală) succesorale ale celorlalţi moştenitori, acelaşi lucru trebuie admis şi în cazul devoluţiunii testamentare a moştenirii.

3. Modificari aparute prin Noul Cod Civil

Când nu vine în concurs cu descendenţii defunctului, soţul supravieţuitor moşteneşte, pe lângă cota stabilită potrivit art. 972, mobilierul şi obiectele de uz casnic care au fost afectate folosinţei comune a soţilor.O problemă foarte des dezătută este cea cu privire la rezerva succesorală şi cotitatea disponibilă. De menţionat este diferenţa care există între cele două şi anume :

Rezerva sucesorală este acea parte din patrimoniul celui care lasă moştenirea la care moştenitorii au dreptul în virtutea legii, împotriva voinţei defunctului manifetată prin liberalităţi făcute în timpul vieţii şi/sau prin dispoziţii testamentare pentru cauză de moarte, iar

Cotitatea disponibilă ("partea disponibilă a bunurilor") este acea parte a patrimoniului care excede rezervei succesorale şi de care defunctul putea dispune liber, neîngradit, inclusiv prin donaţii şi dispoziţii testamentare.

Rezerva succesorală este privită diferit de noul Cod Civil care defineşte rezerva succesorala ca pe o cotă fixă calculate tot dintr-o cotă fixă.În sistemul legii civile române actuale, singurii moştenitori rezervatari sunt : descendenţii, ascendenţii privilegiaţi şi soţul supravieţuitor, iar în ceea ce priveşte Noul Cod Civil acesta cuprinde toate clasele de moştenitori legali.În ceea ce priveşte întinderea rezervei succesorale, aceasta variază în funcţie de calitatea şi numărul moştenitorilor rezervatari.După actualul Cod Civil

[20] Fr. Deak, Stabilirea drepturilor succesorale ale ascendenţilor privilegiaţi şi colateralilor privilegiaţi în concurs cu soţul supravieţuitor, în R. R. D. nr. 4/1989, p. 33-35; în acelaşi sens Elena Boroi, G. Boroi, "Corelaţia între prevederile articolului 939 din Codul civil şi Decretul Lege nr. 319/1944, p. 30.

[21] Fr. Deak, Stabilirea drepturilor succesorale ale ascendenţilor privilegiaţi şi colateralilor privilegiaţi în concurs cu soţul supravieţuitor, în R. R. D. nr. 4/1989, p. 33-35; în acelaşi sens Elena Boroi, G. Boroi, "Corelaţia între prevederile articolului 939 din Codul civil şi Decretul Lege nr. 319/1944, p. 30.

[22] Fr. Deak, Stabilirea drepturilor succesorale ale ascendenţilor privilegiaţi şi colateralilor privilegiaţi în concurs cu soţul supravieţuitor, în R. R. D. nr. 4/1989, p. 33-35; în acelaşi sens Elena Boroi, G. Boroi, "Corelaţia între prevederile articolului 939 din Codul civil şi Decretul Lege nr. 319/1944, p. 30.

cuantumul rezervei succesorale este determinat sub forma unei fracţiuni din moştenire, astfel:

1/2 din moştenire pentru un copil

2/3 din moştenire pentru 2 copii

¾ din moştenire pentru 3 sau mai mulţi copii

Potrivit art.1088 din Noul Cod Civil, specifică faptul că rezerva descendenţilor va fi de jumătate din cota succesorală care li s-ar fi cuvenit ca mostenitori legali, în lipsa liberalităţilor sau dezmoştenirilor. De aici rezultă că în cazul unei dezmoşteniri de către defunct a unicului său copil, acesta tot va avea dreptul la o rezervă de ½ din averea părintelui său, urmând ca restul cotei de ½ să se împartă mod corespunzător între moştenitorii legali dintr-o clasă subsecventă sau în situaţia unui testament , să-I revină celui gratificat prin legat.Totodată, înlăturarea din dreptul de a moşteni ca succesor legal va atrage şi imposibilitatea de a beneficia de rezerva succesorală.Şi în privinţa cotităţii disponibile a soţului supravieţuitor, Noul Cod Civil aduce modificări introducând un nou sistem de calcul.

Potrivit art.972 din Noul Cod Civil, cota soţului supravieţuitor este de:

¼ din moştenire, dacă vine în concurs cu descendenţii defunctului

1/3 din moştenire, dacă vine în concurs atât cu descendenţi privilegiaţi, cât şi cu colaterali privilegiaţi ai defunctului

½ din moştenire, dacă vine în concurs fie numai cu ascendenţi privilegiaţi, fie numai cu colaterali privilegiaţi

1/3 din moştenire, dacă vine în concurs fie cu ascendenţi ordinari, fie cu colaterali ordinari ai defunctului

De asemenea, alin.2 al art.972 din Noul Cod Civil menţionează modalitatea de calcul a cotei soţului supravieţuitor în concurs cu moştenitori legali aparţinând unor clase diferite , şi anume aceasta "se stabileşte ca şi când acestea ar fi venit numai cu cea mai apropiată dintre ele". În ceea ce priveşte dreptul de abitaţie al soţului supravieţuitor, acesta este gratuit, inalienabil şi insesizabil şi se stinge la partaj, dar nu mai devreme de un an de la data deschiderii moştenirii.Transmisiunea moştenirii este reglementata in noul Codul Civil la articolele 1100-1134. Cel chemat la mostenire in temeiul legii sau al vointei defunctului poate accepta mostenirea sau poate renunta la ea, intr-un anumit termen, denumit de legiuitor termen de optiune succesorala. Termenul de optiune succesorala este de un an de la deschiderea mostenirii. In anumite situatii expres reglementate de Cod, termenul de un an curge:
○ de la data naşterii celui chemat la moştenire, dacă naşterea s-a produs după deschiderea
moştenirii; ○ de la data înregistrării morţii în registrul de stare civilă, dacă înregistrarea se face în temeiul unei hotărâri judecătoreşti de declarare a morţii celui care lasă moştenirea, cu excepţia cazului în care succesibilul a cunoscut faptul morţii sau hotărârea de declarare a morţii la o dată anterioară, caz în care termenul curge de la această din urmă dată;

- de la data la care legatarul a cunoscut sau trebuia să cunoască legatul său, dacă testamentul
  cuprinzând acest legat este descoperit după deschiderea moştenirii;
- de la data la care succesibilul a cunoscut sau trebuia să cunoască legătura de rudenie pe care se întemeiază vocaţia sa la moştenire, dacă această dată este ulterioară deschiderii moştenirii.

- moştenitorii celui care a decedat fără să-şi fi exercitat dreptul de opţiune succesorală îl exercită separat, fiecare pentru partea sa, în termenul aplicabil dreptului de opţiune privind moştenirea autorului lor.

Acceptarea moştenirii

- nimeni nu poate fi obligat să accepte o moştenire ce i se cuvine;

- creditorii succesibilului pot accepta moştenirea, pe cale oblică, în limita îndestulării creanţei lor;

- acceptarea poate fi:expresă, prin înscris autentic sau sub semnătură privată; tacită, când succesibilul face un act sau un fapt pe care nu ar putea să-l facă decât în calitate de moştenitor (acte de dispoziţie, administrare definitivă ori folosinţă a unor bunuri din moştenire);

- acceptarea moştenirii operează sub beneficiu de inventar, ceea ce presupune că nu se va face o confuziune de patrimonii între cel al persoanei decedate şi cel al succesorului său, moştenitorii legali şi cei testamentari răspunzând pentru datoriile şi sarcinile succesiunii doar cu bunurile din patrimoniul succesoral, proporţional cu cota fiecăruia;

- succesibilii, creditorii moştenirii şi orice persoană interesată pot solicita notarului competent să dispună efectuarea unui inventar al bunurilor din patrimoniul succesoral, întocmindu-se un proces-verbal de inventariere;

- ca excepţie de la caracterul voluntar al actului de opţiune, succesibilul care, cu rea-credinţă, a ascuns sau a sustras bunuri din patrimoniul succesoral sau a ascuns o donaţie supusă raportului sau reducţiunii este considerat că a acceptat moştenirea, chiar dacă anterior renunţase la ea.

Renunţarea la moştenire- renunţarea la moştenire nu se presupune, ci trebuie făcută în formă autentică la orice notar public sau, după caz, la misiunile diplomatice şi oficiile consulare ale României, cu excepţia cazului în care, îndeplinind condiţiile prevăzute de lege pentru a putea moşteni, succesibilul nu acceptă moştenirea în termenul de un an, respectiv în termenul mai scurt stabilit de instanţă, deşi cunoştea deschiderea moştenirii ca urmare a citării sale de către notarul public;

- renunţătorul poate revoca renunţarea în tot cursul termenului de opţiune, cu condiţia ca moştenirea să nu fi fost deja acceptată de alţi succesibili care au vocaţie la partea ce i-ar reveni.

Sezina- sezina conferă moştenitorilor sezinari – soţul supravieţuitor, descendenţii şi ascendenţii privilegiaţi – pe lângă stăpânirea de fapt asupra patrimoniului succesoral şi dreptul de a administra acest patrimoniu şi de a exercita drepturile şi acţiunile defunctului;

- moştenitorii nesezinari dobândesc sezina prin eliberarea certificatului de moştenitor;

- legatarii universali şi legatarii cu titlu universal dobândesc sezina fie de fapt, prin solicitarea adresată celor care au intrat în stăpânirea moştenirii, fie prin eliberarea certificatului de moştenitor.

Petiţia de ereditate - petiţia de ereditate reprezintă acţiunea prin care moştenitorul cu vocaţie universală sau cu titlu universal solicită recunoaşterea calităţii sale de moştenitor şi obligarea la restituirea bunurilor succesorale a persoanei care, pretinzându-se de asemenea moştenitor, deţine aceste bunuri sau unele dintre ele în această calitate;

- deţinătorul fără titlu al bunurilor succesorale este obligat la restituire, fiind aplicabile prevederile vizând restituirea prestaţiilor (articolele 1635 – 1649); - actele de conservare şi actele de administrare, în măsura în care profită moştenitorului, sunt valabile;

- actele de dispoziţie cu tilu oneros încheiate între deţinătorul fără titlu al bunurilor succesorale şi terţii dobânditori de bună-credinţă se menţin, fiind aplicabile regulile din materia cărţii funciare.

Certificatul de moştenitor - certificatul de moştenitor face dovada calităţii de moştenitor, legal sau testamentar, precum şi dovada dreptului de proprietate al moştenitorilor acceptanţi asupra bunurilor din masa succesorală, în cota care se cuvine fiecăruia;

- certificatul de moştenitor se eliberează de către notarul public şi cuprinde constatări referitoare la patrimoniul succesoral, numărul şi calitatea moştenitorilor şi cotele ce le revin din acest patrimoniu, precum şi alte menţiuni prevăzute de lege;

- Cei care se consideră vătămaţi în drepturile lor prin eliberarea certificatului de moştenitor pot cere instanţei judecătoreşti constatarea sau, după caz, declararea nulităţii acestuia şi stabilirea drepturilor lor, conform legii.

Noţiunile de opţiune succesorală şi de succesibil.(1) Cel chemat la moştenire în temeiul legii sau al voinţei defunctului poate accepta moştenirea sau poate renunţa la ea.

(2) Prin succesibil se înţelege persoana care îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege pentru a putea moşteni, dar care nu şi-a exercitat încă dreptul de opţiune succesorală.

Notă. În Codul civil de la 1864 nu erau definite aceste noţiuni, dar aceste idei se regăsesc în doctrină. Dreptul de opţiune succesorală aparţine tuturor persoanelor care au vocaţie generală la moştenire/ aptitudine general-abstractă la moştenire, indiferent dacă au şi vocaţie concretă, adică nu numai celor care vor culege efectiv moştenirea.[23] Potrivit art. 685 C.civ. din 1864, acceptarea succesiunii se putea face pur şi simplu sau sub beneficiu de inventar, potrivit noii reglementări nu mai există două feluri de acceptare, regula fiind suportarea pasivului succesoral în limita activului succesoral.

[23] Noul Cod civil republicat. Cartea a V-a. Despre obligaţii(art. 1164-1649) – Comentarii şi explicaţii, ediţia 2, ed. C.H. Beck, an 2011 – profesor Ion Turcu

Există totuşi o excepţie, cea reglementată cu titlu de sancţiune la art. 1.119 alin. (2) NCC (acceptarea forţată). Dreptul de opţiune succesorală face parte dintre drepturile care îi permit titularului ca printr-un act unilateral de voinţă să modifice o situaţie juridică incertă, urmând una dintre alternativele posibile (drept potestativ), în acest caz acceptarea sau renunţarea la succesiune.Această posibilitate este reflectată şi în art. 686 C.civ. din 1864.Defunctul lasă un testament în care stipulează doar faptul că îşi dezmoşteneşte toţi copiii, precum si nepoţii sau strănepoţii (de fiu/fiică), respectiv întreaga clasă I a moştenitorilor rezervatari, fără a face precizări cu privire la modul în care se va atribui partea de moştenire care rămâne. Prin urmare, la moştenire va fi chemată clasă a II-a de moştenitori, respectiv cea a ascendenţilor si colateralilor privilegiaţi. Dezmoştenirea nu va putea însă opera cu privire la rezerva succesorală cuvenită clasei descendenţilor. În această situaţie, soţul supravieţuitor va veni în concurs atât cu clasă descendenţilor (clasa I de moştenitori) cât si cu clasa ascendenţilor si colateralilor privilegiaţi (clasa a II-a de moştenitori). Cota soţului supravieţuitor se va calcula însă ca şi cum ar veni în concurs numai cu clasa I de moştenitori, stabilindu-se la 1/4 din moştenire.Defunctul , care nu are descendenţi, lasă un testament prin care dispune dezmoştenirea ascendenţilor privilegiaţi, fără a preciza ce se întâmplă cu partea de moştenire care li s-ar fi cuvenit acestora. În această ipoteza, dacă defunctul a avut colaterali privilegiaţi, aceştia vor fi cei chemaţi imediat la moştenire. Chiar dacă ei nu fac parte dintr-o altă clasă de moştenitori, principiul care se va aplica va fi acelaşi, respectiv cel prevăzut de art 972 alin2, astfel încât cota soţului supravieţuitor va fi cea stabilită de codul civil pentru cazul în care acesta vine în concurs atât cu ascendenţii cât cu colateralii privilegiaţi . În cazul în care defunctul nu a avut colaterali privilegiaţi, vor fi chemaţi la moştenire cei aflati în clasa a III-a sau a IV-a, după caz, iar cota soţului supravieţuitor se va calcula ca şi cum ar fi venit în concurs numai cu ascendenţii privilegiaţi, nu cu întreaga clasă a II a . Soluţia aceasta ni se pare cea mai îndreptăţită dacă analizăm în amănunt prevederile legele . Astfel, dispoziţiile art 972 alin 2 NCC prevăd clar că, în situaţia în care soţul supravieţuitor vine în concurs cu mai multe clase de moştenitori, cota acestuia se va stabili ca şi cum ar veni în concurs cu cea mai apropiată dintre ele. Dar, coroborând aceste prevederi cu cele ale alin 1 lit b si c ale aceluiaşi articol, observăm că legea stabileşte cote diferite în cadrul aceleiaşi clase a doua, funcţie de componenţa acesteia. Astfel, dacă soţul supravieţuitor vine în concurs atât cu ascendenţii privilegiaţi cât si cu colateralii privilegiaţi, cota lui va fi de 1/3 din moştenire, iar dacă soţul supravieţuitor vine în concurs numai cu ascendenţii privilegiaţi sau numai în concurs cu colateralii privilegiaţi, cota lui va fi de 1/2 din moştenire. Ori, în ipoteza pe care o analizăm, soţul supravieţuitor vine în concurs pe de o parte cu ascendenţii ordinari - ca moştenitori rezervatari care îşi culeg rezerva la care legea le dă dreptul - si, pe de altă parte, cu moştenitori din clasa a treia sau a patra . Ori, nu este firesc să calculăm cota soţului supravieţuitor ca şi cum ar veni în concurs cu întreaga clasă a doua de moştenitori, atribuindu-i 1/3 din moştenire, întrucât el nu vine la moştenire efectiv cu întreaga clasă a doua de moştenitori. Firesc este să-i atribuim soţului supravieţuitor cota la care are dreptul în raport cu componenţa clasei a doua de moştenitori cu care vine efectiv în concurs, respectiv cu ascendenţii privilegiaţi, lăsându-

l astfel să primească 1/2 din moştenire. Argumentul acestui punct de vedere îl reprezintă faptul că pe linia principiilor generale ale moştenirii, toate situaţiile se apreciaza in funcţie de vocaţia concretă la moştenire si in funcţie de cei care vin împreună si efectiv la moştenire, iar nu in funcţie de vocaţia generale la moştenire . Conform art. 972 alin 1 , soţul supravieţuitor primeşte o parte determinată din moştenire, în funcţie de clasa moştenitorilor legali cu care vine în concurs. Aşa cum am mai afirmat, cota soţului supravieţuitor se impută asupra întregii mase succesorale, fiind cea care se calculează prima. Partea de moştenire cuvenită soţului supravieţuitor se va calcula avându-se în vedere acea clasă de moştenitori cu care vine efectiv, împreună, la moştenire, fără a se lua în considerare succesibilii renunţatori sau nedemni, în condiţiile cu precizările pe care le-am făcut mai înainte.

Termenii folosiţi de Legea nr. 319/1944 privind "Dreptul la moştenire al soţului supravieţuitor", precum şi prevederile acesteia, care precizează că soţul "moşteneşte", evidenţiază, fără echivoc, calitatea sa moştenitorilor legali. Renunţarea la succesiune a moştenitorilor aparţinând unei clase de succesori şi intrarea soţului supravieţuitor în concurs cu o clasă inferioară atrag nemijlocit şi modificarea întinderii vocaţiei sale succesorale. Retractarea renunţării făcută de moştenitorii chemaţi iniţial la moştenire, după acceptarea acesteia de către soţul supravieţuitor, nu va putea modifica întinderea dreptului său succesoral, astfel cum i-a revenit de pe urma renunţării. Această consecinţă se deduce din prevederile art. 701 Cod civil, precum şi din calitatea sa de moştenitor legal, deoarece el nu vine la moştenire ca succesor la bunuri, ci în calitate de continuator al persoanei defunctului. [24]

Subcapitolul III – Dreptul special la moştenire al soţului supravieţuitor asupra mobilelor şi obiectelor aparţinând gospodăriei casnice şi asupra darurilor de nuntă

Potrivit art. 5 din Legea nr. 319/1944, soţul supravieţuitor – dacă vine la moştenire în concurs cu moştenitorii din clasele II-IV – "va moşteni, în afara de partea sa succesorală, mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice, precum şi darurile de nuntă. "

Mobilierul şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice

CONDIŢII SPECIALE. Pentru ca soţul supravieţuitor să nu fie privat de unele bunuri pe care le-au folosit împreună cu soţul decedat, modificându-i-se, fără o temeinică justificare, condiţiile sale de viaţă, Legea nr. 319/1944 îi recunoaşte în afară de partea succesorală din celelalte bunuri care i se cuvin în concurs cu diferitele clase de moştenitori legali – un drept special de moştenire asupra mobilelor şi obiectelor aparţinând gospodăriei casnice (art. 5). În aplicarea art. 5 din Legea 319/1944, pentru determinarea concretă a calităţii la care se referă textul, trebuie luate în considerare fie natura întrinsecă a bunurilor aflate în gospodărie, fie afectaţia dată acestor bunuri. În acest din urmă caz, trebuie avute în vedere condiţiile obişnuite de viaţă ale soţilor, nivelul lor profesional şi cultural, în aşa fel încât, în ipoteza în care soţul supravieţuitor

[24] Nota II, Fr. Deak, contra Nota I, Marian Enache, sub. dec. civ. 599/8. 10. 1985 a Trib. Jud. Vaslui în RRD. nr. 10/1986, p. 54.

ar veni în concurs cu alte clase de moştenitori în afara descendenţilor, el să nu fie privat de folosinţa unor bunuri care intrau efectiv în gospodăria casnică, modificâdu-i-se fără o temeinică justificare condiţiile sale de viaţă. [25]

Dar pentru ca soţul supravieţuitor să culeagă aceste bunuri, trebuie să fie îndeplinite două condiţii speciale.

1. Soţul supravieţuitor să nu vină la moştenire în concurs cu descendenţii defunctului (moştenitori de primă clasă), deci să fie chemat la moştenire împreună cu ascendenţii şi/sau rudele colaterale ale defunctului (moştenitori din clasele II, III sau IV). Soţul supravieţuitor are un drept exclusiv de moştenire asupra mobilelor, obiectelor gospodăriei casnice şi a darurilor de nuntă numai în cazul în care vine la succesiune împreună cu ascendenţii şi colateralii, iar nu şi atunci când se află în concurs cu descendenţii. 26 Dacă soţul supravieţuitor vine în concurs fie şi cu un singur descendent al defunctului, aceste bunuri se includ în masa succesorală27 şi se împart – ca şi celelalte bunuri ale moştenirii – (1/4 soţul supravieţuitor şi 3/4 ceilalţi moştenitori care formează prima clasă).

În schimb, dacă soţul supravieţuitor concurează cu alţi moştenitori legali (ascendenţi sau colaterali) aceste bunuri i se cuvin lui, în totalitate şi în mod exclusiv, în virtutea dreptului la moştenire special prevăzut de lege, urmând ca numai restul bunurilor (de exemplu imobilele, autoturismul, bijuteriile etc.), dacă există, să fie împărţite între soţul supravieţuitor şi ascendenţii sau rudele colaterale ale defunctului cu care vine în concurs. Deci soţul supravieţuitor culege aceste bunuri "peste cota sa succesorală din celelalte bunuri".

Decizia de îndrumare a Plenului Tribunalului Suprem nr. 12 din 30 decembrie 1968, cu privire la unele probleme în legătură cu dreptul soţului supravieţuitor, când vine la succesiunea celuilalt soţ în concurs cu alţi moştenitori decât descendenţii, a stabilit ca pentru asigurarea unei practici judiciare unitare, în baza art. 97 alin. 2 din Constituţia RSR şi a art. 28 din Legea nr. 5 din 19 iunie 1952 pentru organizarea judecatorească, republicată la 31 iulie 1958, să dea instanţelor următoarele îndrumări:"Mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice", la care se referă art. 5 din Legea nr. 319/1944, cuprind bunurile mobile care prin natura lor sunt destinate a servi în cadrul gospodăriei casnice şi care au fost folosite de soţi efectiv în acest scop. În cazul în care soţul supravieţuitor vine în concurs cu părinţii soţului decedat, bunurile aparţinând gospodăriei casnice şi darurile de nuntă i se cuvin în totalitate soţului supravieţuitor, dacă soţul decedat nu a dispus de partea sa din aceste bunuri.

În cazul în care soţul decedat a dispus de o parte din bunurile aparţinând gospodăriei casnice sau din darurile de nuntă, prin acte între vii ori prin testament, aceste bunuri vor fi luate în calculul rezervei cuvenite părinţilor şi soţului supravieţuitor, putând servi la întregirea ei. Tribunalul Suprem, în compunerea

[25] Cu privire la aceasta ratiune a art. 5 din Legea nr. 319/1944, TS, S. civ. dec. nr. 2219/1971, în RRD nr. 8, 1972, p. 160.
[26] TS, S. civ. dec. nr. 2213/1979 în CD, 1979, p. 121.
[27] Aceste bunuri se includ în masa succesorala, în vederea calcularii rezervei, chiar daca moştenitorul (mostenitorii) din prima clasa au fost exheredati. Dar cu ceilalti moştenitori, care vin la moştenire ca efect al exheredarii moştenitorilor din clasa intai, soţul supravieţuitor nu mai imparte aceste bunuri.

prevăzută de art. 39 alin. 2 şi 3 din legea pentru organizarea judecătorească, prin decizia nr. 70 din 7 octombrie 1978, prevede că prin art. 5 din Legea nr. 319/1944 i se recunoaşte soţului supravieţuitor dreptul să moştenească, în afara părţii sale succesorale, mobilele, precum şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice, acestea în totalitate când nu vine în concurs cu descendenţii, indiferent de întinderea acelor bunuri. Împrejurarea că ele au aparţinut soţului defunct nu este de natură să modifice regimul lor succesoral instituit prin această dispoziţie legală, care nu ţine seama de proveniența, ci de destinaţia lor. Acesta fiind singurul criteriu ce urmează a fi avut în vedere, este lipsită de relevanţă multitudinea bunurilor, chiar dacă sunt de acelaşi fel, deoarece nu interesează posibilitatea folosirii lor concomitente ca bunuri de uz casnic. În categoria bunurilor de uz personal, la care se referă art. 31 lit. C din Codul familiei, intră toate acele bunuri care, prin natura lor, sunt destinate acestei afecţiuni speciale, şi anume pentru a servi uzului personal al unuia dintre soţi. Fac excepţie de la această regulă obiectele de lux, cum sunt, de pildă, bijuteriile. În cazul în care este vorba, de pildă, de metraje pentru confecţii care, prin natura lor, sunt destinate uzului personal al unuia dintre soţi, nu este necesară o transformare efectivă a bunului. Legea nu face o atare distincţie, singura condiţie fiind aceea de a distinge dacă bunul urmează a servi sau nu unui atare uz. Potrivit art. 5 din Legea nr. 319/1944, mobilele şi obiectele aparţinând gospodăriei casnice se cuvin soţului supravieţuitor, peste partea sa succesorală din celelalte bunuri, ori de câte ori acesta nu vine în concurs cu descendenţii soţului decedat. Acest sistem legal este aplicabil în situaţia în care soţul decedat nu a dispus de o parte din aceste bunuri prin acte între vii sau prin testament. Un atare drept de dispoziţie nu-i poate fi contestat soţului decedat, deoarece, pe de o parte, rezerva soţului supravieţuitor este recunoscută prin art. 2 a legii amintite numai cu privire la celelalte bunuri existente în succesiune, iar, pe de altă parte, dispoziţiile referitoare la rezervă sunt de strictă interpretare, dat fiind caracterul lor derogator de la principiul liberalităţii pe care o are persoana de a dispune de bunurile sale. Prin urmare, bunurile aparţinând gospodăriei casnice i se cuvin în totalitate soţului supravieţuitor, peste partea sa succesorală, dacă soţul decedat nu a dispus de partea sa din acele bunuri înţelegând să-l înlăture pe soţul supravieţuitor prin includerea şi a acestor bunuri în masa celorlalte bunuri succesorale.

De asemenea, autorizaţia de împărţeală prevăzută de Legea nr. 58/1974 nu este necesară dacă terenul ce face parte din masa partajabilă este atribuit în întregime uneia dintre copărtaşi. [28]

2. Soţul decedat să nu fi dispus de partea sa din aceste bunuri prin liberalităţi între vii (donaţii) sau pentru cauză de moarte (legate făcute prin testament).

Chiar dacă, uneori, se vorbeşte, generic, de "acte între vii", sunt avute în vedere numai cele care reprezintă liberalităţi (donaţii). Actele cu titlu oneros sau cele cu titlu gratuit, dar care reprezintă acte dezinteresate, nu au nici o relevanţă în materia cercetată. Dreptul special al soţului supravieţuitor este înlăturat numai dacă testatorul dispune de bunurile gospodăriei casnice "în mod expres", iar nu prin termeni generici,

[28] Plenul TS, dec. de indrumare nr. 12/1968, în CD, 1968, p. 31; TS, completul de 7 jud., dec. nr. 70/1978, în CD, 1978, p. 161-164; TS, S. civ., dec. nr. 154/1972, în CD, 1972, p. 179/dec. nr. 2193/1979, în CD, 1979, p. 131; dec. nr. 2213/1979.

cum ar fi "oricare cereri", care se poate referi la celelalte bunuri. Precizăm că, prin conferirea unui drept special la moştenire în favoarea soţului supravieţuitor, legiuitorul a avut în vedere nu totalitatea bunurilor gospodăriei casnice, ci numai partea soţului decedat din astfel de bunuri comune ale soţilor, precum şi bunurile proprii ale defunctului din această categorie (de exemplu cele dobândite cu el înainte de încheierea căsătoriei, cele dobândite prin moştenire sau donaţie în timpul căsătoriei.). Fac parte din gospodăria casnică bunurile care întrunesc cumulativ următoarele însuşiri[29].

a) să fie bunuri mobile, imobile, fie ele chiar prin destinaţie, nu pot aparţine acestei gospodării. Nu toate mobilele succesorale fac însă parte din gospodăria casnică, ci numai cele ce intră în prevederile art. 5 al Legii nr. 319/1944, adică, în interpretarea noastră, cele care întrunesc şi condiţiile ce urmează.

b) aceste mobile să fi fost afectate folosinţei comune a soţilor;

Prin urmare, sunt excluse din gospodăria casnică bunurile care servesc unei profesiuni sau unei îndeletniciri personale a vreunuia dintre soţi; aceasta din urmă soluţie rămâne valabilă chiar şi în cazul când soţii au avut o profesiune comună (astfel, când soţia supravieţuitoare şi defunctul au fost intelectuali cu aceeaşi profesiune, bunurile care constituiau biroul profesional al soţilor – mobila de birou, casa de bani, clasorul – nu aparţin gospodăriei comune).

c) afectarea bunurilor unui scop de gospodărie casnică să fi fost efectiv înfăptuită;

Este însă indiferent dacă această destinaţie este sau nu conformă obiceiului; ceea ce se cere este să fi existat o afecţiune concretă şi subiectivă; iar nu una abstractă şi obiectivă. Aşadar, face parte din gospodăria casnică tot ceea ce, ţinând seama de nivelul de viaţă al soţilor, serveşte la instalarea modernă a unei gospodării, chiar dacă nu satisface o necesitate, ci numai o comoditate sau o plăcere comună a soţilor. Intră în această categorie: mobilierul, ustensilele de menaj, aragazul, frigiderul, aspiratoarele electrice, covoarele şi scoarţele, biblioteca – întrucât nu are caracter profesional – radioul, televizorul, etc.Tocmai pentru a evita o interpretare care ar fi restrâns înţelesul formulei legale de "obiecte aparţinând gospodăriei casnice" doar la ustensilele de menaj, legea vorbeşte de "mobile" şi "obiecte" pentru a cuprinde atât mobilierul, cât şi toate bunurile mişcătoare afectate efectiv vieţii comune a soţilor;

d) bunurile trebuie să fie de o valoare uzuală; operele de artă şi obiectele rare, de o valoare deosebită, obiectele de lux nu sunt cuprinse în gospodăria casnică;

e) pot face parte însă din această gospodărie, credem, şi mobilele necorporale, cum ar fi, spre pildă, creanţa în despăgubire pentru stricăciuni pricinuite mobilierului din casă sau celorlalte obiecte din gospodărie.

BIBLIOGRAFIE

Eliescu Mihail . Mostenirea Si Devolutiunea Ei In Dreptul R. S. R. " - Editura Academiei R. S. R. "

[29] M. Eliescu "Mostenirea şi devolutiunea ei în Dreptul R. S. R. ". Editura Academiei R. S. R. – Bucureşti 1966 p. 138-139.

1966
Frederique Julienne , “Successions et libéralités”, Bréal, 2010
Ghigeanu Gh. "Dreptul De Mostenire. Rezerva Succesorala - Teorie Si Practica" - Editura Didactica Si Pedagogica, R. A. " Bucuresti, 1998
Hamangiu C. Contra "Tratat De Drept Civil Roman" - Editura Nationala, Bucuresti, 1928
Hamangiu C. "Tratat De Drept Civil Roman" - Vol. III, Editura Nationala, Bucuresti, 1988
Murzea Cristinel, Emil Peonaru, Donaţia şi Testamentul. Studiu de doctrină şi jurisprudenţă, Hamangiu, 2007
Turianu Corneliu, Succesiunile şi partajul succesoral, Culegere de practică judiciară, Ediţia 2, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2008
Pivniceru Mona Maria, Susanu Claudia, Tătărușanu Doinița, Moştenirea legală şi testamentară. Împărţeala moştenirii. Practică judiciară, ediţia a 2-a, Editura Hamangiu, Bucureşti, 2009
Noul Cod Civil

THE LIGHT IN THE ICON AND THE DARKNESS

Mihaela Alieta (MIRCEA) PETROVAN, PhD, „Babeş Bolyai" University of Cluj Napoca, Iconographer

Abstract: Since Antiquity man has identified a close connection between light and divinity, respectively between darkness and lack of life. The light of the first day, being the first creation of God, has the role of ordering the creation until the appearance of the heavenly lights, because the darkness was spread on the surface of the earth. God separates light from darkness, and light reveals and reveals all forms that hide in darkness. Although so different, light and darkness are not antagonistic realities. The light springing from the icon leads us to communion with God, to the primordial light, the true foundation of iconography: the Son of God, incarnating and bearing our human condition, allowed creation to be worthy of God. The light of the icon symbolizes the divine light.

Keywords: light, darkness, icon lighting, proplasm, halo.

Introducere:

Pentru ca omul să poată recunoaşte forma lucrurilor, trebuie mai întâi ca lumina să le atingă, altfel ele ar rămâne necunoscute. Aceasta este şi o funcţie revelatoare. Este rolul ignorat şi totuşi atât de important,[1] pe care lumina îl îndeplineşte în artă.

Schimbările care au determinat percepţia luminii şi a întunericului se datorează îndepărtării de la forma primară a arhetipului, aşa cum o găsim în unele culturi, binele desăvârşit, totul, armonia. Istoria artei ne arată că omul caută întotdeauna armonia şi nu se mulţumeşte doar cu o parte a întregului. Contopirea celor două valenţe opuse, lumina şi întunericul, justifică libertatea de a fi apartenent la două lumi (cea materială şi cea spirituală) şi această apartenenţă a fost cel mai bine ilustrată de arta care a încununat istoria,[2] respectiv Arta Sacră.

Împărăţia lui Dumnezeu reprezintă singura Lumină care se cucereşte prin lumină şi în mod reciproc, cum spune marele ascet Sfântul Diadoc: „*focul harului ce cade în inimă şi o transformă în lumină*".[3] Indiferent de spaţiu sau măsură, lumina are propria sa existenţă, propriile sale rezonanţe şi propria sa valoare, calitate rezultată prin procesul de eliberare din limitele pe care i le impune forma şi materia. Ea izbucneşte şi din icoană, se eliberează de opacitatea materiei şi pune în evidenţă ceea ce scapă ochilor trupeşti, devenind imaterială şi în acelaşi timp un simbol sensibil al invizibilului.[4] Lumina dă posibilitatea de a cuprinde în inimă şi înţelegerea cuvintelor.[5] Luminozitatea fiinţei umane deschide şi posibilitatea comuniunii.

[1] Egon Sendler, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2005, p.175.
[2] Matei Agachi, *Lumina şi ÎntunericuL repere esenţiale în creaţia artistică,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019, p 195-196.
[3] Paul Evdokimov, *Rugul Aprins*, ed. Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1994, p.43-44
[4] Egon Sendler, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2005, p.176.
[5] Pr. Ioan Chirilă, *Model, Chip, Sens* , Ed. Eikon, Bucureşti, 2017, p.93.

Pictura a fost dintotdeauna concepută esenţialmente în trei dimensiuni sau în două, după gradul de concreteţe căutat de către pictori. O execuţie în două dimensiuni tinde să fie generală. Linia care este cel mai direct vehicul al gândului şi al sentimentului, poate să sugereze o a treia dimensiune, dar nu poate s-o arate. Astfel, atunci când forma este modelată în lumină şi umbră, execuţia devine în mod corespunzător mai precisă, mai concretă. Simbolurile se transformă în fapte şi tind să fie privite cu ochii în loc să fie văzute cu mintea.[6] Arta sacră reprezintă lumina din lume, ca şi o oglindire a lui Dumnezeu, iar icoana este cea care mărturiseşte despre Împărăţia Luminii.

Când iconograful creează o icoană, el realizează în fapt „*un chip al lui Dumnezeu*", care este în realitate umanitatea îndumnezeită prin Hristos. Dincolo de barierele simţurilor şi de limitele dimensiunilor noastre pământeşti, icoana, prin simbolismul său, ne face să ne dăm seama că Împărăţia lui Dumnezeu se află printre noi, iar întregul nostru univers spaţio-temporal se deschide către o realitate nouă, realitatea *slavei lui Dumnezeu* şi Împărăţiei Sale. Fiind o imagine teandrică, icoana prelungeşte, pentru cei care o contemplă, harul şi darul negrăit al venirii Cuvântului în trup până la întoarcerea definitivă a lui Hristos.[7] Icoana nu este aşadar doar o artă, ci este şi o expresie a luminii, primită ca dar divin.

Descoperirea întunericului nefiinţei din fiecare om îi aparţine artistului romantic. Prin trăirea acestui întuneric ajunge la forme de expresie deosebite, care deşi dramatice, se înalţă către sferele frumosului. Prin traumă, prin boală, prin suferinţă, se poate ajunge la expresivitate, la impuls, plasticitate şi astfel la o nouă categorie a frumosului, frumosul dramatic.[8] Alături de eternitatea Împărăţiei, Dumnezeu pregăteşte pe cea a infernului, ceea ce ar fi, într-un sens anumit, un eşec al planului divin şi deci o victorie parţială a răului! Tensiunea tragică descrisă în **Evanghelia Sfântului Ioan**:„ *Lumina luminează în întuneric şi întunericul n-a putut-o atinge*" - vorbeşte de Lumina invincibilă şi de întunecimile rezistente. Metafizic, întunericul nu este deloc o pasivă absenţă a luminii. În infinitul luminii apare o reacţie activă de opoziţie. Lumina se dezvăluie şi fuga sa se înconjoară de un ecou opac, de o obscuritate complice care ascunde inima întunecată. Venirea Lui Hristos în momentul Parusiei va izbucni cu o amploare a Taborului redat universal şi va lumina orice obscuritate şi va face inexistent orice întuneric. Nu va fi o distrugere ci o clarificare a elementului însuşi al opacităţii: „*Totul este plin de lumină: Cerul, pământul şi iadul*" (Liturghia Paştelor).[9].

Luminarea ca şi tehnică în icoană:

Lumina din icoană nu are nimic de-a face cu lumina naturală. Ea a devenit har întrupat, materializat şi astfel trebuie primită în stare de contemplaţie. Lumina lui Dumnezeu trebuie asimilată pentru a putea fi transmisă şi altora, omul intrând astfel în mişcarea iubirii dumnezeieşti. Cunoaşterea luminii „*inteligibile*" devine luminare şi prin ea omul se apropie de „*întunericul orbitor*" al tainei supreme. Un iconograf trebuie să reuşească să picteze în aşa fel încât lumina să iradieze din icoană spre privitor. El trebuie

[6]Daniel V. Thompson jr., *Practica picturii în tempera*, Ed.Sophia, Bucureşti, 2004, p.9
[7] Daniel Rousseau, *Icoana- Lumina Feţei Tale*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.72., şi p. 217.
[8] Matei Agachi, *Lumina şi ÎntunericuL repere esenţiale în creaţia artistică,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019, p 199.
[9]Paul Evdokimov, *Rugul Aprins*, ed. Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1994, p.125

să dea culorii o luminozitate care surprinde prin transparenţa şi puritatea sa. Din esenţa divină emană o lumină, aşa cum o forţă activă produce un efect pasiv, ceea ce sugerează reflexul veşniciei în materie. Sensul teologic al luminii „*specifice*" este cel de dematerializare a acestei lumi sensibile, prin jocul lumină-umbră.[10]

Iconarul îşi începe lucrarea prin figurarea îngrijită a conturului formei, după care umple suprafaţa din interiorul acestuia cu o culoare închisă, din familia ocrurilor verzui. Această culoare ternă, aşternută uniform şi omogen în incinta formei, poartă numele de *proplasmă*. Este alcătuită întotdeauna dintr-un ton opac şi rece, precum substanţa întunecată a pământului, care semnifică teologic *cuprinsul încă neluminat al sinelui*. Pe această suprafaţă, zugravul aşterne ulterior mai multe tente calde şi luminoase, din ce în ce mai deschise şi mai transparente, simbolizând luminarea lăuntrică treptată care însoţeşte creşterea spirituală. Spre deosebire de tabloul occidental, care porneşte de la umbrirea culorilor luminoase aşezate iniţial în lucrare, cu tonuri din ce în ce mai închise, icoana, dimpotrivă, porneşte de la tonuri întunecate, pentru a ajunge la culori din ce în ce mai deschise ale tentelor suprapuse, redând luminarea provenită din interior, tot mai pronunţată. Prima tentă a proplasmei, aşezată pe suportul „*netocmit şi gol*", este asemenea zilelor Facerii, când se „*desparte lumina de întuneric*". Toate operaţiile picturale prin care se întrupează forma iconică oferă un argument inductiv extrem de convingător privind faptul că *lumina* şi *forma* reprezintă, în esenţă, unul şi acelaşi lucru: realităţile lor nu numai că sunt indisolubil legate, dar, cel puţin, din perspectiva actului iconografic, nu pot fi despărţite în două concepte distincte, din cauză că *prima luminare a proplasmei creează prima sugestie a volumului formei*. Astfel, modesta lucrare a iconografului actualizează în fiecare icoană scenariul cosmic al Creaţiei. La fel poate fi reconsiderată acţiunea, şi în cazul *serii* , urmat de o *dimineaţă*, alternând astfel, *întunericul* şi *lumina*.[11] Tradiţia niciodată nu a reprezentat legături rigide de cătuşe,[12] ci mai degrabă erudiţie.

Fiecare dintre aceste elemente (*lumina-întunericul-fiinţa*), în formele lor separate, reprezintă toate celelalte forme şi anume: întunericul reprezintă şi lumina şi fiinţa, lumina exprimă şi întunericul şi fiinţa, fiinţa reprezintă lumina şi întunericul; însă acestea trei nu sunt separate, ci împreună formează un tot unitar.[13]

„*A se face lumină*" în cuprinsul umbros al proplasmei înseamnă atât „*a da chip unei forme*", ce nu-şi datorează prezenţa sesizată vreunei surse exterioare de lumină, ci unei lumini ţâşnite din sinele tern al proplasmei- suport care o naşte şi o face vizibilă. În cazul formelor naturale, obscuritatea mai mare sau mai redusă a umbrei, depinde de cantitatea de materie luminoasă care se revarsă asupra ei. Ceea ce deosebeşte partea întunecată de partea luminoasă a unei forme iconice este *calitatea energiei luminoase*, felul în care este iluminată. Când ne referim la icoană, este mai corect să numim *umbra -întuneric*, iar culoarea deschisă, asociată luminii purtate, *diafanie*. Diversele grade de iluminare a formei iconice, care ating prin strălucirea unor alburi, punctul zero al transparenţei, corespund

[10] Egon Sendler, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2005, p.185-187.
[11] Sorin Dumitrescu, *Noi şi Icoana*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 2010, p.217-218.
[12] Nikolai M. Tarabukin, *Sensul icoanei*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2008,p.127.
[13]Matei Agachi, *Lumina şi ÎntunericuL repere esenţiale în creaţia artistică,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019, p 209

gradelor de diafanie sporite ale proplasmei. Cel mai luminos punct al unei forme din natură este *luciul*, strălucire fixată pe suprafaţa netedă a volumului ei, pe care o numim *reflex*. Reflexul concentrează însă o lucire secundă, indirectă, asemenea lucirii lunii. În comparaţie cu reflexul, *blicul*, punctul cel mai strălucitor al unei morfologii iconice, indică locul unde aceasta a fost marcată de *energiile necreate*, care posedă cel mai înalt coeficient de diafanie. În natură tot ce reprezintă lumină proiectată asupra formelor devine în icoană *iradiere* luminoasă, lumina eliberată de undeva, din mediul incandescent al formei. Formele din icoană luminează, nu sunt luminoase, sunt *dătătoare*, nu *purtătoare* de lumină. În ambianţa clarobscurului, formele par surprinse de lumină: fasciculul luminos pare să le divulge ascunzişul şi să le tulbure intimitatea. Lumina este un musafir asemănător unui spot luminos care cercetează ungherele tăcute ale unei peşteri, răscolindu-i ascunzişurile.[14]

Luminarea carnaţiei cere încă şi mai multă finețe decât execuţia în sine. Pentru a obţine transparenţa şi luminarea „*atmosferică*" a icoanelor, este necesară evitarea unei prea mare diferenţe între amestecuri. Cu prima culoare, foarte lichidă, se acoperă abundent partea care trebuie luminată, mergându-se cu pensula de la umbră spre lumină. Astfel, culoarea mai deschisă se acumulează în părţile mai luminate. Pe această suprafaţă foarte udă se introduce a doua culoare, mergându-se spre lumină. Culorile alese au o semnificaţie importantă şi se expun exigenţelor compoziţiei, toată icoana fiind străbătută de o lumină care nu aruncă umbre. Aceasta exprimă tocmai lumina Dumnezeirii, care este comunicată prin ierarhiile îngereşti şi pământeşti pentru a ajunge să reflecte, în final, în materia icoanei. [15] Frumuseţea culorilor este un rezultat al unificării, derivând din formă, din cucerirea întunericului intrinsec materiei, de umplerea de lumină.[16]

Lumina fiind primul atribut al lui Dumnezeu, este în acelaşi timp „*întunericul care-ţi ia ochii*". Cele patru simboluri ale luminii sunt: *razele* şi *haşurile de aur (assisto*), *aureola* şi *veşmintele albe*. *Razele* simbolizează soarele, *haşurile* simbolizează scurgerea vieţii divine (harul) spre lume, *aureola* sau *nimbul* este utilizat pentru a reflecta sfera solară din jurul capului, imaginea sacrului şi a energiei duhovniceşti, care este iradiată spre lume, iar veşmintele albe simbolizează puritatea şi desăvârşirea. Personajele din icoană sunt pătrunse de lumina necreată şi participă în mod intim la viaţa lui Dumnezeu, căci „*apropiindu-se de lumină, sufletul se transformă şi el în lumină*". (**Sf. Vasile cel Mare**) Dacă omul devine ceea ce contemplă, lumina de dincolo, care tâşneşte din icoană, pătrunde în adâncul fiinţei lui. **Sfântul Macarie** spune că „*sufletul care a fost pe deplin iluminat de frumuseţea inefabilă a slavei celei luminoase a feţei lui Hristos şi care a fost umplut de Duhul Sfânt, devine în întregime ochi, în întregime lumină, în întregime faţă*."[17]

În Vechiul Testament se acordă o profundă dimensiune teologică luminii primordiale, subliniindu-se faptul că strălucirea ei se datorează Lui Dumnezeu şi că nu poate exista separat de El. Lumina necreată care a fost poruncită să fie adusă la existentă

[14] Sorin Dumitrescu, *Noi şi Icoana*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 2010, p. 218-219.
[15] Egon Sendler, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2005, p.67 şi p.226.
[16] Marcel Gh. Munteanu, *Tipologia Artei Bizantine*, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2012, p.295.
[17] Michael Quenot, *Icoana- fereastră spre absolut*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1993,.p. 106-108.

de către Dumnezeu nu este altceva decât *strălucirea slavei Lui Dumnezeu* şi, implicit, reprezintă şi o manieră de a dezvălui misterul luminii necreate care a existat încă din prima zi a creaţiei.[18]

Aureola din icoane trebuie interpretată ca un simbol care reprezintă un semn caracteristic aparte, ***pecetea lui Dumnezeu*** (pusă prin mâna pictorului)[19] asupra aleşilor Săi, asupra poporului Său- noul Israel. *Mandorla,* spre deosebire de aureolă, este utilizată pentru marcarea evenimentelor istorice concerete, fiind o reprezentare simbolică a luminii (taborice). Prezenţa acestei lumini face trimitere la natura dumnezeiască a lui Hristos. *Mandorla* ar putea fi, prin urmare, singura pecete specifică a Tatălui (prezentată prin intermediul limbajului pictural), acea pecete care doar celor foarte puţini le este permis să o vadă. Nici **Moise** şi nici **Ilie**, chiar dacă se scaldă în razele acestei lumini, fiind reprezentaţi în context eshatologic, nu sunt aproape niciodată pictaţi în mandorlă şi nici în veşminte albe asemenea lui Hristos. *Mandorla* marchează doar situaţiile în care, prin lumină, se prevesteşte puterea şi slava dumnezeiască a naturii lui Hristos în istorie. Astfel, *mandorla* şi *nimbul* reprezintă, prin excelenţă mijlocul simbolic de exprimare, care delimitează rolul Lui Hristos în întreaga viziune teologică a picturii bisericeşti. *Luminarea* ca marcă generală a prezenţei lui Dumnezeu, la nivel de bază al existenţei noastre, în care fiecare fiinţă este chemată să fie, prin intermediul aureolei, care vorbeşte despre rolul lui Dumnezeu în istoria omenirii, ca o continuare a acţiunii Sale de creaţie de început până la mandorlă, ca un semn al existenţei istorice/eshatologice depline a prezenţei naturii Sale transcendente dumnezeieşti, structura de bază, simbolică prin care este exprimat aspectul eshatologic al picturii bisericeşti, are tocmai acest caracter luminos.[20]

Strălucirea de lumină care apare în icoană ca şi aureolă, reprezintă practic manifestarea reală a lumii spirituale. Această stare duhovnicească, desăvârşirea lăuntrică a omului, al cărei semn exterior este lumina, nu se poate transmite nici în cuvinte, nici prin imagini. Frumuseţea, aşa cum o înţelege **Biserica Ortodoxă**, nu este o frumuseţe a făpturii, ci o însuşire a Împărăţiei lui Dumnezeu, unde Dumnezeu este „*toate în toţi*".[21] Părintele **Dumitru Stăniloae** vede o strânsă relaţie între iubirea extatică, vederea luminii dumnezeieşti şi forma existenţială şi apofatică a cunoaşterii. Ea este rodul sau manifestarea iubirii, care duce la *o iradiere de lumină*, care este cunoaşterea. Vederea luminii primeşte nume din ordinea cunoaşterii. Energiile necreate nu fac parte din realitatea creată, ci sunt complet distincte de ea. Întâlnirea cu Dumnezeu prin vederea luminii dumnezeieşti cu unirea iubitoare extatică dintre două persoane. Atât în cazul întâlnirilor interumane cât şi divino-umane, se poate vorbi de „*cunoaştere*", fiind vorba practic despre o experienţă. *„Sfinţii Părinţi numesc această cunoaştere *vedere*. Această prezenţă directă sau această experienţă a prezenţei Lui Nemijlocite îmi apare ca lumină care umple totul*". Această experienţă o mai numeşte (pr.Stăniloae) *„simţire*

[18] Pr. Ioan Chirilă, art. „*Let there be light! (Gen. 1:3) in the Interpretation of the Primordial Light*" în Studia Universitatis Babeş- Bolyai- Theologia Orthodox 1 , Cluj Napoca, 2020, p. 5-22

[19] Ştim din Sf. Evanghelii cât şi din Vieţile Sfinţilor faptul că sfinţii nu aveau adeseori emanaţii luminoase în jurul capului, în timpul vieţii lor pământene. Strălucirea sfinţilor în Eshaton, se va face prin alăturarea la Trupul Înviat a Lui Hristos în aceeaşi lumină taborică în care a strălucit şi Domnul.

[20] Todor Mitrovic, *Carte de Pictură- bazele Iconografiei*, Ed. Bizantină, Bucureşti, 2015, p.65-69.

[21] Leonid Uspensky, Vladimir Lossky, *Călăuziri în lumea icoanei*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2006, p.55.

spirituală", sau „*simţire mentală*". Prin „*simţire*" se înţelege o stare afectivă sau subiectivă. Este o „*simţire*" a minţii, adică o experienţă raţională şi suprarațională. Chiar şi între oameni, unitatea de iubire aduce **o bucurie care se manifestă ca „*lumină*"**. Cu cât este mai mare unitatea în iubire, *cu atât este mai multă lumină*. Cu cât este mai multă lumină, este în unitatea desăvârşită şi infinit iubitoare dintre cele Trei Persoane Divine. ***Iubirea, lumina şi cunoaşterea*** se împletesc toate în experienţa nemijlocită a lui Dumnezeu. **Părintele Stăniloae** face o comparaţie a vederii luminii dumnezeieşti cu întâlnirea iubitoare extatică dintre subiectele umane, ce culminează în analogia reciprocă a „***zâmbetului***", punctul culminant al analogiilor reciproce. În relaţiile dintre oameni, „*zâmbetul* " este manifestarea deschiderii sufletelor unul altuia. Fără această deschidere extatică a sufletului, iubirea nu poate fi împărtăşită! Acelaşi lucru este valabil pentru „*extazul*" în vederea luminii dumnezeieşti. Unirea cu Dumnezeu presupune chiar un extaz al lui Dumnezeu Însuşi, care este de fapt o *kenoză* sau *golire de Sine*. „*Dacă fiinţa iubită nu se deschide într-un zâmbet, ci rămâne închisă, nu se realizează extazul unificator al dragostei. Lipsa de lumină de pe faţa ei este semn că vrea să rămână închisă, semn că nu iese din sine, sau nu primeşte în sine pe cealaltă. La oameni, extazul se realizează printr-o ieşire reciprocă a unuia la altul. (...) Ieşirea lui Dumnezeu din Sine însă, pentru a primi pe om, e numai coborâre chenotică. Dumnezeu trebuie să ni Se deschidă prin dragoste, ca să putem intra la vederea Lui*", în lumină. Deschiderea unei persoane alteia este însoţită întotdeauna de ***bucurie***, care se arată într-un zâmbet sau o „*lumină*".[22] Îndumnezeirea se manifestă ca ***iubire, bucurie*** şi ***lumină***.

Lumina şi întunericul prin istorie:

Din perspectiva luminii şi a întunericului, putem spune că istoria a urmat modelul arhetipal al androginiei divine (lumină-întuneric, Cer-Pământ), însă nu deplin, dar suficient pentru a-l justifica, de la descoperirea iluministă a omului singur, spre tenebrele suferinţei, pentru ca mai apoi să se înalţe către claritatea pozitivismului.[23]

Filozoful rus **Simon Franck**, în cartea sa „*Lumina luminează în întuneric*", se opreşte la dublul sens al verbului grec *katelaben* de la *katalambano* care poate însemna *a primi*, a asimila, dar tot atât de bine: *a prinde*, *a cuceri*. **Vulgata** îşi opreşte alegerea la primul sens, şi astfel s-a făurit concepţia occidentală: *întunericul nu l-a primit*- este constatarea unui teribil obstacol pe care lumina îl întâlneşte în câmpul extensiunii sale, ceea ce colorează situaţia unui oarecare pesimism. Lumina luminează dar nu împrăştie obscuritatea. Prin forţa rezistenţei lui îndărătnice, Lumea locuieşte în Împărăţia întunericului, în sânul căruia totuşi Lumina străluceşte. Pornind de la **Origen**, concepţia orientală se precizează alegând al doilea sens al verbului: „*întunericul nu a învins-o*" -este pusă în relief aici, ideea ***invincibilităţii Luminii***. Odată apărută ea rămâne neclintită, inaccesibilă oricărui atac al întunericului. Lumina luminează lumea şi nu cunoaşte eclipse. Între optimismul invincibilităţii Luminii şi pesimismul rezistenţei întunericului, diferenţa e în accent, căci cele două sensuri împreună se regăsesc în dinamismul viu al verbului grecesc care exprimă bine mesajul: tragicul Luminii lui Dumnezeu însuşi, s-ar putea spune,

[22] Ieromonah Calinic Berger, *Teognosia – sinteza dogmatică şi duhovnicească a părintelui Dumitru Stăniloae*, Ed. Deisis, Sibiu, 2014, p.412-415.
[23] Matei Agachi, *Lumina şi ÎntunericuL repere esenţiale în creaţia artistică,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019, p 202.

al tainicei sale Iubiri: *Lumina luminează în întuneric, întunericul este neputincios să O înghită*, dar prin rezistența lui, el nu se împrăștie înaintea Luminii. În fizică, *obscuritatea* nu este un element în sine, ci simpla absență a clarității, în care ziua și noaptea se succed. *Lumina* și *întunericul* coexistă ca două principii în luptă. Dumnezeu este Lumină, adică o esență simplă, transparentă și limpede a luminii ce nu suportă nici un corp străin, nicio opacitate, nu este loc în ea pentru umbră,[24]nu este loc în ea pentru întuneric, pentru că acesta se risipește în prezența ei.

Pentru **Platon**, principiul întregii existențe este *Binele*, care generează în om *Adevărul* și inteligența și se reflectă în lumea materială, *prin lumină*, ea pierzându-și caracterul fizic, deoarece prin ea, Dumnezeu îi comunică omului adevărul Său*, bunătatea și frumusețea Sa*. Pentru **Plotin,** lumina îmbracă un *sens religios*, ea permițând eliberarea de condiția umană, de lumea materiei. Pentru a percepe *lumina interioară* este nevoie de substituția ochilor corporali, în favoarea ochiului lăuntric. Ea se deschide spre contemplarea Ființei, pentru a se identifica cu Ea. Sufletul se unește cu Dumnezeu prin abandonarea de sine, pentru a primi viziunea luminii Sale, moment în care orice lucru devine inexistent, producându-se totodată o inversare paradoxală: lumina naturală ajunge întuneric, ea devenind negație a adevăratei lumini, prin supunerea la condiția materiei. Lumina creată și noaptea devin identice căci ele nu pot sluji la perceperea formelor acestei lumi. Spiritul uman dispare în splendoarea luminii necreate.[25]

Lumina primă este revelarea cea mai tulburătoare a Feței lui Dumnezeu. Ochiul Tatălui convertește totul în comuniune. Cum soarele care se ridică inundă totul cu prezența sa penetrantă, apare „*tu*" ușor, strălucind, țesut tot din lumină: *lumina născută din Lumină*. Ea semnifică condiția spirituală a revelației, este vederea interioară, existențială. Pe plan optic ochiul nu zărește lucrurile ci puținul de lumină reflectată de obiecte. Obiectul nu este vizibil decât numai pentru că lumina îl face luminos prin prezența sa. Ceea ce se vede e lumina care se unește cu obiectul, îl îmbrățișează și ia forma sa, îl figurează și îl descoperă. *Lumina* de care vorbește **Sfânta Scriptură** este asemenea Paternității divine care este sursa oricărei paternități. Lumina este cea care revelează dar și cea care vede, este *Principiul Comuniunii Trinitare* care se pune *Principiu al Comuniunii între Dumnezeu și om*. Primul cuvânt al **Sfintei Scripturi** trebuie citit în Hristos, căci El este Lumina Comuniunii între divin și uman, a naturii Sale teantrice. Primul cuvânt :*„Să fie lumină"!* proclamă să fie trinitate, pentru cel care este destinat să o reflecteze, că bucuria eternă a Comuniunii strălucește și situează în fascicola sa ființa scoasă și proiectată în razele sale dătătoare de viață.[26]

Demersul de până acum arată că firea omului tinde către întuneric și către lumină deopotrivă, așa cum relatează și **Goethe** în *Teoria culorilor* și anume că starea preferată vederii este aceea de penumbră sau de clar-obscur, unde lumina și întunericul sunt vizualitate în egală măsură. De aici rezultă că omul care are înclinația vizuală spre forma lor concomitentă, are înclinație intrinsecă și spre forma lor arhetipală, aceea care prezintă

[24] Paul Evdokimov, *Rugul Aprins*, ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1994, p.28-29
[25] Egon Sendler, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, București, 2005, p.177.
[26] Paul Evdokimov, *Rugul Aprins*, ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1994, p.35-36

lumina şi întunericul în formă unită ca şi energii fiinţiale.[27] Tot Goethe spunea că suferinţa luminii este tocmai culoarea pe care ea o face văzută.

Dionisie Pseudo-Areopagitul caută să dea răspunsuri întrebării potrivit căreia, atunci când Dumnezeu este numit *Lumină (phos),* în ce mod poate fi comunicată această lumină transcendentă, pur inteligibilă, pe care omul nu o poate vedea decât prin „*vedere*", sau „*cunoaştere lăuntrică*", şi cum poate lumea spirituală să se reflecte şi să ia formă în lumea pământească, în materie? Lumina nematerială a lui Dumnezeu este astfel comunicată, mai întâi, ierarhiilor cereşti superioare, serafimilor, heruvimilor şi tronurilor. Acestea o transmit ierarhiilor inferioare, prin care ea este dată sub forma Sfintelor Taine, menite a curăţi şi a lumina omenirea. Relaţiile între ierarhii sunt caracterizate prin armonie, simfonie şi simetrie, şi au drept elemente constitutive măsura şi numărul. Asupra haosului primar a intervenit lumină, considerată ***bună*** sau ***frumoasă,*** iar sufletul acestui Univers îl constituie mişcarea iubirii dumnezeieşti. Originea totului este esenţa supradivină în neclintirea sa veşnică. Mişcarea iubirii care purcede de la Tatăl îşi revarsă lumina asupra făpturilor, care se ridică la El, pentru a fi îndumnezeite, după o prealabilă curăţire.[28]

Idealul realităţii ar fi lipsa de suferinţă. Armonia este reprezentată de arhetipul lumină şi întuneric, Cerul şi Pământul unite, afirmaţia în afirmaţie. Apare însă realitatea negaţiei, a imperfecţiunii, a durerii. Arhetipul lumină-întuneric (*armonia şi frumuseţea*) se extinde, asumându-şi suferinţa şi transfigurând-o în reînviere. Astfel se confirmă prin negaţie memoria perfecţiunii evocate în Geneză. Arhetipul îşi extinde sensul şi ghidează condiţia umană căzută prin suferinţă spre redobândirea frumosului şi a luminii. Doar prin suferinţă se ajunge la frumos, la armonia primordială. Este singura soluţie, prin care se poate găsi ***bucuria şi învierea***. Dacă omul şi-a observat întunericul şi l-a trăit ca pe o dramă, a descoperit neputinţa de a fi în nefiinţă şi s-a înălţat prin strigăt spre sferele armoniei, găsind o parte a armoniei, a adevărului.[29]

Autorul care a marcat Evul Mediu şi arta iconografică este **Dionisie Pseudo-Areopagitul.** Valoarea filosofiei lui constă în faptul a creat un sistem de gândire omogen, rareori atinsă de gânditorii creştini ulteriori, ce ţine de regândirea neoplatonicismului, în lumea revelaţiei creştine. În Occident, mistica şi estetica luminii dezvoltate de Dionisie, sunt preluate de **Ioan Scotus Eriugena**, sau **Robert Grossetete** că: „*Ceea ce constituie perfecţiunea şi frumuseţea lucrurilor materiale, este însăşi lumina"*. Pentru **Bonaventura** şi pentru teologii scolastici, *lumina are caracter sacru*, ea participă într-un anume fel la calităţile lui Dumnezeu, se ridică mai presus de materie şi spaţiu şi se multiplică ea însăşi, răspândindu-se peste toată făptura. Dacă în picturi, lumina face să strălucească culorile pentru a le da viaţă, în *vitralii* lumina se uneşte cu ele, le străbate, după cum a observat **M. Grodecki**. Concepţia despre lumină constituie, pentru arta bizantină, sufletul esteticii sale. **Andre Grabar** observă faptul că arta bizantină caută întotdeauna să depăşească formele lumii materiale. Mozaicurile şi icoanele, cu *fondul lor ţesute din lumină*, urmăresc să prezinte mai mult decât materia, iradierile veşniciei, reflectarea luminii dumnezeieşti

[27] Matei Agachi, *Lumina şi ÎntunericuL repere esenţiale în creaţia artistică,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019, p 203
[28] Egon Sendler, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2005, p.180-181.
[29] Matei Agachi, *Lumina şi ÎntunericuL repere esenţiale în creaţia artistică,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019, p.79-80.

necreate.[30]Modelul arhetipal lumină-întuneric, spirit-materie, cer-pământ, reprezintă realitatea primordială, şi în istoria umanităţii acest dualism este imitat în cât mai multe modurile posibile. Istoria artei şi a iconografiei, cu precădere, exprimă cu claritate acest fapt. Indiferent de context există această oscilaţi de între lumină şi întuneric care se separă şi se denaturează reciproc, în încercarea neostoită de a imita şi a ajunge la arhetipul. Mai mult decât oricând acum se poate observa că de fiecare dată, prin conştiinţa acumulată, se dobândesc noi experienţe în înţelegerea arhetipului.[31]

Pentru **Grigore Palama**, *lumina taborică* nu reprezintă Fiinţa divină, ci energia Sa, fiind o însuşire a ei. Distincţia între esenţă şi energie nu este în contradicţie cu simplitatea lui Dumnezeu. Omul nu poate participa la esenţa lui Dumnezeu, ci la energia sa: Dumnezeu se manifestă în oameni prin energii, „*multiplicându-se fără a-şi părăsi unitatea*", iar oamenii înaintează spre dumnezeire prin transcenderea manifestărilor lui Dumnezeu în creaţie, a iluminărilor ierarhilor, pentru a intra în întunericul divin şi pentru a atinge unirea mai presus de cunoaştere, de orice manifestare sensibilă sau inteligibilă a lui Dumnezeu. **Varlaam**, decarat eretic, considera lumina taborică o lumină materială, şi nu lumină dumnezeiască. **Teofan Grecul**, în concepţia sa despre lumină, dizolvă accentele dure ale icoanelor greceşti, în mici trăsături de pensulă precisă, de un alb pur, pentru a le da reflexia luminii naturale, creând astfel un adevărat impresionism al luminii. **Rubliov,** prin introducerea concepţiilor noi asupra luminii, reuşeşte să găsească o armonie perfectă, unde sensibilul este spiritualizat, căci spiritul s-a unit cu materia, acesta reprezentând semnul adevăratei opere de artă.[32]

Din perspectiva luminii şi a întunericului putem spune că istoria a urmat modelul arhetipal lumină-întuneric, cer-pământ, de la descoperirea iluministă a omului singur, spre tenebrele suferinţei, pentru ca mai apoi să se înalţe către claritatea pozitivismului. Firea omului tinde către întuneric şi lumină deopotrivă, aşa cu relatează şi **Goethe** în *Teoria culorilor* că starea preferată vederii este aceea de penumbră sau de clar-obscur unde lumina şi întunericul sunt vizualitate în egală măsură. De aici rezultă că omul le posedă ca arhetip pe amândouă, însă în formă pură şi unite în armonie.[33]

Concluzie:

Întunericul era mai înainte de lumină. Lumina şi-a luat fiinţa din nefiinţă, prin porunca Ziditorului :„*Facă-se*"! -iar pentru întuneric ştim doar că era deasupra adâncului de mai înainte de lumină. Această despărţire, după **Evghenie Vulgaris** se află şi în interiorul persoanei, respectiv în lumea lăuntrică, unde uneori străluceşte lumina, iar alteori stăpâneşte întunericul. Dumnezeu le-a despărţit şi pe acestea, precum şi pe acelea.[34]

Realitatea prezentată în icoană, realitatea divină depăşeşte dimensiunile lumii pământeşti, însă şi respectă lumea pământească, care este creată de Dumnezeu pentru a fi transfigurată, prin puterea Duhului. Dacă reprezentarea iconografică îşi pierde caracterul

[30] Egon Sendler, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2005, p.178-179.
[31] Matei Agachi, *Lumina şi ÎntunericuL repere esenţiale în creaţia artistică,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019, p.101.
[32] Egon Sendler, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2005, p.191-192.
[33] Matei Agachi, *Lumina şi ÎntunericuL repere esenţiale în creaţia artistică,* Ed. Eikon, Bucureşti, 2019, p.120.
[34] Evghenie Vulgaris, *Îndeletnicire iubitoare de Dumnezeu*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2012,p.23-25.

de taină a lui Dumnezeu, reducându-se doar la formele sensibile ale materiei, icoana își pierde sufletul. Când lumina transfiguratoare cedează teren luminii naturale, dimensiunea transcendentă dispare, imaginea devenind o iluzie a realității, o falsă realitate, care își pierde atât caracterul spiritual cât și valoarea artistică. Din punct de vedere tehnic, artistul trebuie să aibă o mare precizie privind punerea luminilor, acestea având o mișcare către privitor, subliniind în același timp mișcările din interiorul compoziției. *Scopul este acela ca lumea să fie transfigurată*. În abordarea temei luminii și luminii divine descoperim cât de depășit devine limbajul omenesc și cât de sărace sunt mijloacele artistice.[35] Cu toate acestea, opera cea mai frumoasă pe care o poate realiza un artist este icoana, singura în care se poate transpune strălucirea luminii dumnezeiești peste creaturile Sale.

De ce lumina și întunericul sunt repere esențiale în creația artistică? Urmărind arhetipului lumină-întuneric în artă, se poate observa că orice element creat sau viu, este cu o structură binară, lumina-întuneric, bărbat-femeie, cald-rece, pământ-cer, trup-suflet, mic-mare, acestea toate fiind completate de al treilea element, care rezulta din cele două. Se poate observa că în expresia artei de-a lungul secolelor, *lumina* și *întunericul* erau elemente definitorii. Totuși oscilațiile nu lipsesc și arta pendulează dintr-o extremă în alta în unele cazuri, alteori echilibrându-se pentru ca în scurt timp să piardă acel echilibru. *Concluzia* ar fi că modalitatea prin care arta poate să găsească echilibrul dintre lumină și întuneric este descoperirea celui de-al treilea element. Acest element este de natură spirituală și reprezintă *ființa.*[36] Sinteza spirituală a artei este viitorul acesteia și astfel găsirea echilibrului ei să reflecte echilibrul omului.

Dumnezeu este după fire nevăzut și nepriceput, care însuși nu sunt potrivnice, după **Teodorit,** cu zicerea aceea: „*Pus-a întuneric ascunderea Sa*" (Ps. 17:11), deoarece lumina care este neapropiată și nevăzută săvârșește aceeași lucrare pe care o săvârșește și întunericul cel nevăzut, pentru că și una și alta opresc ochiul de a vedea printr-însele: că lumina cea neapropiată oprește adică ochiul din pricina covârșirii strălucirii, întunericul îl orbește din pricina lipsei luminii.[37]

BIBLIOGRAFIE:

Agachi, Matei , *Lumina și ÎntunericuL repere esențiale în creația artistică,* Ed. Eikon, București, 2019.
Berger, Ieromonah Calinic, *Teognosia – sinteza dogmatică și duhovnicească a părintelui Dumitru Stăniloae*, Ed. Deisis, Sibiu, 2014.
Chirilă, Pr. Ioan, *Model, Chip, Sens* , Ed. Eikon, București, 2017.
Chirilă, Pr. Ioan, art. „*Let there be light! (Gen. 1:3) in the Interpretation of the Primordial Light*" în Studia Universitatis Babeș- Bolyai- Theologia Orthodox 1 , Cluj Napoca, 2020.
Dumitrescu, Sorin, *Noi și Icoana*, Ed. Anastasia, București, 2010, p.217-218.
Evdokimov, Paul, *Rugul Aprins*, ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1994
Mitrovic, Todor, *Carte de Pictură- bazele Iconografiei*, Ed. Bizantină, București, 2015
Marcel Gh. Munteanu, *Tipologia Artei Bizantine*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2012
Rousseau, Daniel , *Icoana- Lumina Fetei Tale*, Ed. Sophia, București, 2004
Sendler, Egon, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, București, 2005

[35] Egon Sendler, *Icoana- chipul nevăzutului*, Ed. Sophia, București, 2005, p.193-194
[36] Matei Agachi, *Lumina și ÎntunericuL repere esențiale în creația artistică,* Ed. Eikon, București, 2019, p 210
[37] Cuviosul Eftimie Zigabenul, *Sfântul Nicodim Aghioritul, Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, Ed. Cartea Ortodoxă, Ed. Egumenița, Iași, 1862, p.367.

Zigabenul, Cuviosul Eftimie, *Sfântul Nicodim Aghioritul, Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, Ed. Cartea Ortodoxă, Ed. Egumeniţa, Iaşi, 1862
Quenot, Michael*, Icoana- fereastră spre absolut*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1993.
Tarabukin, Nikolai M., *Sensul icoanei*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2008.
Thompson jr., Daniel V. *Practica picturii în tempera*, Ed.Sophia, Bucureşti, 2004.
Uspensky, Leonid , Lossky, Vladimir*, Călăuziri în lumea icoanei*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2006.
Vulgaris, Evghenie*, Îndeletnicire iubitoare de Dumnezeu*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2012,p

PRIVATE SCHOOL IN THE VISION OF SPIRU HARET

Phd. Mihaela Florea (Constantinescu), University of Bucharest

Abstract: The end of the 19th century and the beginning of the 20th century is marked in the field of education by the personality of Spiru Haret who also organized private education in Romania alongside public education. Spiru Haret's name is linked to the appearance of school magazines, including the General Journal of Education. Through these magazines, Spiru Haret sounded the alarm about the organisation of private education and its failures.

Keywords: private education, confessional school, school regulation, legislation, pedagogy.

Pre-university education in the Romanian space is marked at the end of the 19th and early 20th centuries by the personality of Spiru Haret; any theme is addressed during this period, you cannot get over the personality of the great school man. He was a renowned mathematician, astronomer, but his involvement in politics brings him to the leadership of the Ministry of Religious Affairs and Public Instruction. If for universal history, Spiru Haret is more of a mathematician, but also a crater on the moon that bears his name, for us Romanians he is the great reformer of education. He served three terms (1897÷1899, 1901÷1904, 1907÷1910) totalling eight years as Minister of Education. Much or little? Difficult to say.

Spiru Haret was a great teacher without a degree in this field, but no other great reformers of education had a degree in the field, such as Froebel who was a chemist, Decroly who was a philosopher or Montessori who was a doctor. As a professor of mathematics in university and secondary education, Spiru Haret creates his own pedagogy that will last long after his departure from the ministry's leadership.[38]

Spiru Haret's pedagogical thinking was very well concentrated in several sentences addressed to the King in 1903 in a Report on the State of Education:

"*One of our targets is to restrict the purely theoretical field of education to the most than possible, without compromising its unity and solidity, and developing its practical side. We are forced to remove from education all that life had but by the power of tradition, without responding to any certain reality: either a current social necessity or the sufficiency of a spiritual need.*

[38] cf. Emil Bâldescu, *Spiru Haret*, Didactic and Pedagogical Publishing House, Bucharest, 1972, p. 207

We also seek to bring the school closer to the people, to make it loved and respected, to be the center from which to start the good and healthy currents for the upbringing and strengthening of the nation." [39] The idea of practical education is implemented by Haret and by supporting publications dedicated to teachers.

Haret believes that education can only develop through the efficient dissemination of information; therefore supports the publication of affordable school books and brochures for teaching departments as supporting materials in their work. Thus, in 1900 Haret founded the *Steaua Society* with the aim of supporting the printing of brochures at low prices.[40]

It is certain that on the initiative of Spiru Haret, specialized magazines on topics of school organization, pedagogy and teaching methodology are also established. Spiru Haret considered it necessary for the pedagogical experience of some teachers to be shared with others or for these magazines to express the opinions and wishes of teachers.

Thus, the magazines dedicated to the Romanian school appear *The new pedagogical magazine, the Pedagogical Tribune, the Modern School, the Romanian School, the School of the Future, Primary Education, the General Journal of Education;* they arise through the efforts of Spiru Haret.

It is the press of the time that underlines very well Spiru Haret's attitude towards private education. In *the Gazette illustrated* from 28 January 1912. On the second page of this publication, in the article *Our Academics,* are presented two personalities, namely: Titu Maiorescu and Spiru Haret. The article underlines the initiative to organise private education:

"*At the same time, she gave particular attention to private education, almost unregulated, seeking that private institutions – especially the retired ladies – should be removed from some religious propragands, around which there have often been discontents."*[41]

The pedagogical press, which he has supported very much, will pay tribute to him long after his disappearance. Thus, the first issue of the magazine *Education* from January to February 1923, 10 years after the death of the reformer of education, is dedicated to the great Spiru Haret. All the articles in this issue are dedicated to Spiru Haret where the work of the former Minister of Education with his good parts, but also with the parts of his less appreciated work, is analyzed.

Education ministers at the time of Spiru Haret's commemoration 10 years after his death, such as Dr.C. Anghelescu or former ministers such as I.G. Duca, will acknowledge him through their introductory articles in the journal *Education.* Dr.C. Anghelescu mentions:

[39] Spiru C. Haret, *Report to MS King on the work of the Ministry of Public Instruction and Religious Affairs*, Institute by Graphic Arts "Carol Gobl", Bucharest, 1903, p. 23
[40] cf. Gheorghe Adamescu, *Letters from Spiru Haret to Dimitrie Sturdza*, Publishing House of the Cultural Foundation" Mihail Kogălniceanu" Bucharest, 1939, p. 23
[41] *Illustrated Gazette*, Year I, No 7, 28 January 1912, p. 2

"Ten years have come since the death of Spiru Haret and his name still has, among us, a strong resonance"[42]

I.G. Duca notes in the pages of the same magazines, in the same issue of *Education magazine,* a few lines about Spiru Haret through the book highlighted his achievements:

"Instead of darkening, the years thigh his work. From the time of the organization of Small Romania, full of hardships and problems, in which fatally so many were bound in haste, because then still in a hurry to break up Haret's work, rising more and more, fruitful, rich and strong. [...] He lived mastered by a single thought: the cultural rise of the Romanian people."[43]

With regard to Spiru Haret's attitude to private education, Spiru Haret accepts this type of education, but believes that this alternative of public education must follow a strict organisation and be under the control of the State and not organised at the will of the employer. From the struggle for a legislative organization of private education, it is apparent the verticality of Spiru Haret who is not impressed by the pressures made by various politicians to leave private education to his founders. Haret was often advised to take care only of the organization of State education.

In Spiru Haret's conception, the school, whether public or private, has a duty "to form good citizens".[44]

From the time he served as Inspector *General of School* appointed by Minister P.S. Aurelian in 1883 and then as *Secretary-General* of the Minister of Public Instruction and Religious Affairs, Dimitrie Sturdza between 1885 and 1888, Spiru Haret followed and wrote reports on private education.

Thus, in a letter to Minister Dimitrie Sturdza dated 1 February 1887, Spiru Haret informs that he has been following for some time "a business" of a private school, a boarding house where a governess regularly goes for a walk with the girls from the boarding house and stops in a house in Calea Griviţei number 34 and asks for the support of the Prefect of the Capital Police:

"Minister,

It's been a few days since I've been pursuing a business, which, if it were true, would be very serious. Vitzu himself said that a governess from Mrs. Manliu, abusing her trust, left *sunday school taking with her and some of the older girls, under the pretest to walk them, and went with them to a house in Grivita Way No. 34, where they met with several young people and partied.*

The thing is very serious, but in such a way that in any way I would have stended to investigate through myself, I could raise a very big scandal, perhaps for no reason. [...].

I hope so, but you'll be willing to write to Mr. Moruzi to campaign for his sharpest and most discreet agent, and to tell us what he's going to find out. If he could even by tomorrow."

The letter is signed by Haret. It should be noted that the name Vitzu that appears in the letter refers to the former School Inspector General, Alexandru Vitzu and

[42] *Education* Year VI, No. 1, January-February 1923, p. 3
[43] Ibidem, 4
[44] Ibidem, 21

professor at the Faculty of Sciences in Bucharest. Ms. Manliu was the wife of Professor Ion Manliu, born Stănescu who was the director of a private pension and graduated from pedagogical studies in Germany. Mr Moruzi who appears in the letter was at the time prefect of the Capital Police.[45]

In another letter also addressed to Dimitrie Sturdza dated July 6, 1904, Spiru Haret draws attention to propaganda for the promotion of Catholicism among students who do not belong in Catholicism. Haret also writes about the disappearance of some students, about irregularities in Catholic private schools.

"Many esteemed Mr. Sturdza,

What happened the other day, in addition to being a proof of how I understand the laws of hospitality, could be an opportunity to put an end to a situation that revolts the world with the right word. I have a whole list of analogous cases that have passed unheeded, even though they *have thrown mourning and despair into so many families. [...].*

It was discovered that in the private schools of the Catholic Nuns in Galati and Bucharest there is propaganda for the transition of the pupils to Catholicism and even for their nuns."[46]

The notes of Gheorghe Adamescu, who collected and published these letters in 1939, give details of the subject raised by Haret in the letters. The letter cited above dated 6 July 1904 refers to a trial of these schools, the research was completed, but no decisions had been taken.

Two days later, on July 8, 1904, Haret sends Dimitrie Sturdza another letter, where he also sends a list of student victims of Catholic propaganda from private schools:

"Respectable Mr. Sturdza,

As I spoke yesterday, I give you here the list of Romanian girls who, after being converted to Catholicism, most have also disappeared from the saddle and do not even know where they are.

From the school in Bucharest

[Before are listed 8 students from the school in Galati]

9. Marcela Duca, minor, sister of Sofia from Ploiești

10.Elvira Nicolau, teacher at Azil, niece of Mr. Paul Stătescu

11.Aneta Georgescu, daughter of an engineer from Campina

(The latter two were stopped by police when they left the country, accompanied by apples Theophane de la Notre – Dame de Sion in Bucharest.

12. Juliette Lieberls

13. Anne Giurgea

14. Vera Donici

15. Camille Donici

16,17,18 . Three Sisters Apostoleanu

These last 7 are all nuns.

[45] Gheorghe Adamescu, *Letters from Spiru Haret to Dimitrie Sturdza*, Publishing House of the Cultural Foundation" Mihail Kogălniceanu" Bucharest, 1939, P. 10

[46] Ibidem, 23

All these names I found out Can only say by chance, without any investigation, only by the fact that in Galati I had relatives in the Catholic school. From Bucharest my information is more limited, because I had no one there. A superficial investigation would surely give a lot to the face."[47]

Haret's ongoing concern to ensure quality education leads him to get involved in elucidating problems that arise in the educational process of private schools. Even if it does not bring a complete resolution of the problems through its efforts, but still manages to raise the alarm about the misdevelopment of education in private schools.

A similar view of private education also appears in the *Report to the King's M.S. on the work of the Ministry of Public Instruction and Religious Affairs,* written in 1903 and drawn up in great detail. This report of about 600 pages analyzes the activity of primary, secondary, secondary schools in urban and rural areas, university activity; details are given about schools, pupils, the teaching body, teaching facilities, refresher examinations of teachers and teachers. School publications, textbooks, school libraries are not neglected in the analysis. Spiru Haret stops with the analysis of school canteens, extracurricular activities. In addition to this analysis, Spiru Haret also offers suggestions for remedying the identified problems. In this analysis report, private education takes up 5 pages.

From the first lines written about private education there is a negative note:

"Of all the branches of learning, the one who has made less progress in us is the private education"[48]

In this *Report* Spiru Haret emphasizes the idea that poor organisation and lack of progress are caused by the lack of legislation for private education. Due to the lack of a law for private education private schools have a great freedom to determine the teaching staff, school curricula, timetable and everything related to the organization and conduct of the educational process. In these circumstances, many schools had to close their work because of a superficial education and the decision of parents to withdraw their children from these schools, without giving examples of this in the report.

According to the law of public instruction of 1864 which established a summary legislation for private education, Spiru Haret recalls the regulation of 1885 which provides a better organization of private schools. Under this Regulation, the graduation exams came under the supervision of the State which also issued valid certificates in the State's schools.

This Regulation of 1885 is amended several times, as on 29 May 1896, which related to the examinations of primary school pupils trained in the family or in private schools; then, another change occurred on 4 July 1896 and related to the organisation of private schools. On 12 August 1898, another Private Education Regulation was published which referred to secondary education and the promotion examinations of secondary pupils which were also subject to the attention of the State's school authorities:

[47] Ibidem, p. 30

[48] Spiru C. Haret, *Report to M.S. King on the work of the Ministry of Public Instruction and Religious Affairs*, Institute by Graphic Arts "Carol Gobl", Bucharest, 1903, p. 347

"At this moment, the regulations to which it is subject to private education are: that of 4 July 1896, on private schools; that of 29 May 1896 for primary education examinations of children trained in the family or in private institutes recognized by the State; and that of 12 August 1898, on secondary schools, which also deal with the pro-motion examinations of private secondary school pupils. Of these, the one of 4 July 1896 seeks to give an organization to the whole private education.

Apart from these regulations, private education in recent years has not given way to general measures of an organic nature.'[49]

Haret has the initiative *of the Law of 1898* when two types of secondary schools were created. The two types of schools were: Grade I secondary schools that equated to boys' gymnasiums and second-grade grade II secondary schools that equated to the higher high school course. The focus was on girls' secondary schools. Spiru Haret's concern also came from the direction of private schools because many candidates who entered the competition for a department in education came from private schools, i.e. from a certain social category that could support school fees. For a long time until 1898 the candidates for the teaching positions came from the Pensions of Lady *Manliu.* The Law of 1898 supported a certain more modest social category, to support public schools, to remove the monopoly in the Baccalaureate exams of private girls' schools.[50]

Spiru Haret's main concern was that these private schools do not have a national educational orientation; therefore, he insisted in *the Report to M.S. King* on the need for State control for the proper teaching of the Romanian language, for the study of national history and geography and for the introduction of the study of the Orthodox religion for Romanian students belonging to this religion. Thus, Spiru Haret informed that measures for patriotic education were introduced in private schools, as was achieved by the Circular of 8 August 1903; this circular required the obligation of national songs, the royal anthem as well as paintings depicting scenes from Romanian history.

Spiru Haret informs that due to the non-compliance with the Circular of August 1903, many schools belonging to religious denominations were closed; children in those schools were removed from the culture and religion of their homeland which did not impose any tolerance in Spiru Haret's view.

Another complaint presented by Spiru Haret in this *Report* was that of school holidays; private schools reserved the right to set their holidays, and many of these holiday days were not determined by any regulation, and their number was only shortening the study programme. For these irregularities referred to by the Minister of Public Instruction and Religious Affairs, Circulation was issued with a view to the recovery of the situation:

"By the circular of 29 January 1903 (Annex No. 88), we recommended that more attention be given to education in private schools. By that of 17 Noemvrie 1897 we stopped to suspend classes in private schools on days other than the celebrations provided for State schools. We don't quote more than one of lesser meanings."[51]

[49] Ibidem, 350
[50] Ibidem, 624
[51] Ibidem, 351

The means of education used by the care of the principals of private schools did not comply with the materials approved by the Ministry, which is why the mission of the State school authorities to supervise the proper conduct of this type of education was quite difficult.

Spiru Haret's conclusions and solutions for a better course of things were: "we sought to make the authorizations to open confessional assions no longer be granted only to persons who fulfil some conditions of competence and a well-established morality." Also,*"the lack of a special law and control staff, because we have only two inspectors, has not allowed us to do more."*[52]

Spiru Haret's efforts to better organize private education continue in the next mandate of 1907÷1910. Haret believed strongly in quality education; therefore, the private school had to be organised according to the criterion of the school demands of the time and not as a much more convenient alternative to public education. During the last mandate it issues several circulars to regulate the activity of private schools.

Thus, according to Circular 84,554 of December 1909, private schools were to organize their physical education classes. They had to equip a gym with gyms and other tools needed to conduct these classes. In addition to these facilities, private schools had to hire teachers who specialized in teaching physical education or gymnastics classes.[53]

In order to organise a private education that respects the principles of national education, Spiru Haret agrees with circulars number 75.445/1909 and Circular 2983/1910, it was decided that the Heads of Private Schools should speak the Romanian language and an examination on "speaking and understanding the Romanian language" was introduced.[54]

Spiru Haret also insists during his last term for the study of the Romanian language, history and geography of Romania after the curricula and textbooks used in the State school circuit.

Thus, Circular 39.717 of 17 June 1910 contained the following specifications: "As far as the study of the Romanian language is concerned, you provide in the programmes and the number of the studio object for all courses and classes of any age the students attending and any diplomas they possess. [...]. you are made aware that thisprovision isessential for the operation of your school and any deviation will cause the school to stop working. [...]" It was also envisaged that schools with a 4 year study program should include the study of Romanian History as well as the Geography of Romanian territories in one year of study, and schools with 3 years of study should include in the schedule the most important moments in Romanian History and important relief features in the Geography of Romanian Space.[55]

These Circulars came against the background of the other Circulars in the previous mandates, certainly not respected if Spiru Haret felt it necessary to double those measures by other similar measures. In the same direction came circular 1811 of

[52] Ibidem, 352
[53] cf. Spiru C. Haret, *yours of yours*, Institute of Graphic Arts "Carol Gobl". Bucharest, 1911, p. 549
[54] Ibidem, p. 280
[55] Ibidem, 550

1910 sent to confessional schools requiring all Orthodox students who stay at boarding school to be allowed to go every Sunday to mass at the church closest to the school under the supervision of an adult. Also in 1910, circular number 30.543 required for all private schools another set of measures in the same direction of patriotic education:

"1. To be entered in the school schedule at least 1/2 hour of scales per week, for the skill of Romanian songs.

2. Celebrate our national celebrations.

3. At any national celebration, either Romanian or foreign to sing the Romanian royal anthem."[56]

The General Journal of Education from November to December 1932 publishes a commemorative article for Spiru Haret emphasizing the idea of organizing education according to national principles; the article is suggestively titled Spiru Haret and the national *school.* The article begins with a motto that summarises the educational principles of Spiru Haret:

"Homeland is not only the land from which we make annuities. The homeland does it and the language and history and traditions"[57] Spiru Haret considers history to be an essential subject for children's education; that is why it will organize between 18-20 May 1908 in Galati, *the Conference of History Teachers from all over the country*

Thus, the above article underlined Spiru Haret's conviction to study national history:

"Seek to make children cherish the great events of our history more than those in the history of other peoples; to convince themselves that their ancestors were heroes, who fought and shed their blood, to preserve the land that houses them today."-[58]

Spiru Haret is due to the decision to carry out school celebrations to mark the days of 10 May, 24 January, to listen to the *Royal Anthem* standing, to make paintings for schools with scenes of national history. Spiru Haret also decided to organize school celebrations for local historical events such as 4 July in Borzeşti, 26 July in the White Valley, 13 August in Monks; Spiru Haret participated in these celebrations. such education was extended by Spiru Haret in all sectors of education and insistently even in private education where national history was to occupy an important place. The same article thus emphasized Spiru Haret's concern for private education because [59] *"Spiru Haret is also directing his work towards private education"*[60]

Ten years after Spiru Haret's death, the issue in *Education magazine,* No. 1 in 1923 commemorating Haret's personality, publishes the article *Spiru Haret and the private schools* signed by Professor Dr. N. Leon. Private schools were a concern of Haret and when he was Inspector General or Secretary General of the Minister of Religious Affairs and Public Instruction, Dimitrie Sturdza; the school was for Haret his main concern.

[56] Ibidem, p. 551
[57] *General Journal of Education*, Year XX, No. 9-10, November-December 1932, p. 379
[58] Ibidem, p. 382
[59] Ibidem, p. 382
[60] Ibidem, 387

The article highlights the irregularities in the functioning of this educational sector and the efforts of Spiru Haret to give a homogeneous organization to these private schools; moreover, Haret was trying to align the private education system of the State's education system.

Until 1896 private schools were not even subject to the minimum legislation that existed at the time. Thus, private schools could be founded by anyone, were not conditions for the professional training of the founder, and students could be enrolled at any time. The principal's only condition was the payment of the tuition and boarding fees. Spiru Haret wanted a private school that was not a refuge for those who could not cope at State schools, and the diplomas awarded by private schools would support a quality educational act.

"The fee for baccalaureate diplomas had amounted to tens of thousands of *lei*, the owners and associations of private schools lived very comfortably and enriched themselves quickly, and the boys of ready money, who were unable to pass to the state schools one class in three years, passed four classes in a year, to private schools.

A former headmaster, whose private school in Bucharest had long since disbanded, kept the seal with the school's header and continued to issue certificates."[61]

The above things are not mere irregularities, but are serious acts on which Spiru Haret intervenes and thus attracts many enemies: "*During private examinations, the Ministry was a wasp of politicians..."* [62] The exams at private schools were the occasion of pressure on Spiru Haret. Pressure was being made from principals requesting examination boards with more lenient teachers; the pressures also came from certain teachers who wanted to be appointed to the examination boards of private schools because the examination fees paid by the parents of the students examined were entirely the hands of the examining teachers. Another pressure came from parents who wanted certain committees deemed more lenient. Against all these pressures Haret had a neutral, vertical position and applied as well as he could the Regulations in force. Fierce protests drew Spiru Haret when he decided that the transcripts should be targeted by the Ministry at the beginning of the school year, which ended the enrolment of students in any part of the school year.

Another problem That Haret faced with private schools was the gifts, the undue attention received by the principals of private girls' schools, in particular, from schoolgirls*"The principals of girls' schools also revolted when we stopped them from receiving gifts from the students. Gifts were a great abuse. Instead of contenting themselves with a few flowers, on the birthday and on the new year, they claimed to the students, through governesses, to buy them furniture and luxury items. The most luxurious rooms were for the principals of private schools, furnished, with the students' money."*[63]

According to Haret, one of the most unruly girls' schools was the Catholic "Notre-Dame" to which was added another irregularity, the fact that Orthodox students were not taught the course of Orthodox religion by an Orthodox priest, and the history of

[61] *Education* Year VI, No. 1, January-February 1923, p. 20
[62] Ibidem, 20
[63] Ibidem, p. 21

Romanians was not taught in the language of Romanian. The Catholic schools *of Notre-Dame de Sion* in Bucharest, Galaţi and Iaşi will not take seriously the provisions regarding the organization given by Spiru Haret and it is reached in September 1904 at trial. D. A Teodoru, a school inspector at the time, supported allegations of non-compliance with national school laws at trial, and historian A.D. Xenopol supported the causes of nuns. The result was the loss of the trial by Catholic schools and the suspension of activity for 1 school year. But Haret returns to the measure and grants a period of 2 months from 10 October to 10 December 1904 to solve the problems. What is to be noted from this incident is that Haret did not wish to renounce private education but to comply with the school legislation in force which was also valid for public schools; and Haret is the prime minister who takes this initiative.[64]

In the face of all the difficulties of private schools, Haret came up with a simple solution, namely, he called competitive subordinates, devoted to their work who were not impressed by the subversive actions of those concerned.

After leaving the leadership of the Ministry of Cults and Public Instruction, Spiru Haret's merit in the organization of general and private education is always brought into question. Thus, *the General Journal of Education* of June-July 1915 discusses the organization of private education which supports public education and in support of the town halls, in particular the Bucharest Municipality. It is stressed that these private schools belong in particular to foreign communities which also include Romanian pupils, and the organisation of teaching must be carried out according to national principles. The one who takes a stand against this anti-national state of affairs is Spiru Haret. It is true that Spiru Haret was not impressed by the pressures of foreign embassies or the attitude of representatives of religious communities.

"Here, we are masters!" it seems that these were the words of Spiru Haret and will act accordingly to remove irregularities in the organisation of teaching, such as:[65]

"*It is known that in Bulgarian schoolin Romania stares stuck in the walls of the classes, for a long time, without impressing anyone, maps in which Dobrogea was embedded in Bulgaria; that in a girls' institute, a foreign person, who ate the bread of our indulgence, teaches the students that Stephen the Great was the head of a band of robbers; in one that who is Orthodox is heretical; and in the Hungarian communes they cursed, the feast, the parents of the pulpit, if they sent their children to the Romanian school. All of these are not mere affirmations; are finding-based things and can be proved with ministerial documents. And how many other serious cases of terrorizing the conscience of offending the faith, of mocking the national aspirations will not be knowing those who had the opportunity to investigate more closely the life of private institutes."* [66] Obviously, the press of the time may exaggerate a little to attract the quoting public, but for the most part this situation existed in private schools at the time.

[64] cf. Spiru C. Haret, *Op. Cit.* p. 771
[65] *General Journal of Education*, Year XI, no.1,2, June-July 1915, p. 9
[66] Ibidem, p. 9

Spiru Haret will intervene to put an end to this *"ferment of dissolet in the country"*[67]

In this respect, as early as 1908 Haret will establish a body of inspectors or *inspector of control* to take care of the organization of teaching in private schools according to national[68] principles, so that: "no private school will be a place of foreign means and that from all things the *awareness of solidarity and respect for the Roman state, the protector of all those who live on his land, will rise."*[69]

In conclusion, Spiru Haret tried to make private education anintegral part ofnational education, to eliminate differences and to spread the idea that this educational segment was absolutely necessary for Romania. Most politicians of the time did not understand this, which is why the bill for private education is rejected during Spiru Haret's ministry.

Bibliography:

I. Periodic

1. *Education*, Year VI, No. 1, January-February 1923
2. *Illustrated Gazette*, Year I, No. 7, 28 January 1912
3. *Official* Gazette, No. 297 of 1908
4. *General Journal of Education*, Year XI, no. 1-2, June-July 1915; Year XX, No. 910, November-December 1932

II. Works:

1. Adamascusu, Gheorghe, *Letters by Spiru Haret to Dimitrie Sturdza*, Publishing House of the MihailKogălniceanu Cultual Foundation, Bucharest, 1939
2. Bâldescu, Emil, *Spiru Haret,* Didactic and Pedagogical Publishing House, Bucharest, 1972
3. Haret, C. Spiru*, Report to MS King on the work of the Ministry of Public Instruction and Religious Affairs,* Institute of Graphic Arts "Carol Gobl", Bucharest, 1903
4. Ditto, *yours of yours,* the Institute of Graphic Arts "Carol Gobl". Bucharest, 1911

[67] Ibidem, 9
[68] Official Gazette, No 207 of 1908, p.4
[69] *General Journal of Education*, Year XI, No. 1,2, June-July 1915, p. 9

A CONSTITUENT OF THE LINGUISTICS: THE SEMANTIC FIELD

Mihaela HRIBAN, Phd Lecturer, „Vasile Alecsandri"'s University of Bacău

Abstract: The researchers establish the fact that the concept of the "semantic field" is an important component of the linguistics. At the beginning of the appearance of the concept: "the semantic field", the linguist Ferdinand de Saussure mentioned it, using the name of :"the associative groups of lexemes". Ferdinand de Saussure figured the language as a system of elements between which some associative connections are going to be established.
Then, "the semantic field" was elaborated on by the great linguists G. Ipsen and Jost Trier, starting with the first half of the XX th century. Afterwards, other linguists such as: Leo Weisgerber, André Jolles, N.S. Trubetzkoy talked about the concept of the "semantic field" which they called it: "the lexical field".
The modern theories concerning the concept of the "lexical field" were revealed by the linguists E. Coseriu, Horst Geckeler, G. Mounin, J. Picoche, Angela Bidu-Vrănceanu ș.a.m.d.

Keywords: linguistics, language, semantic field, conceptual field, lexical field, lexemes.

1. Concepul de câmp semantic

Termenul *câmp* a fost introdus în lingvistică în prima parte a secolului al XX-lea de lingviştii germani pentru a evidenţia o modalitate de grupare a cuvintelor unei limbi. Aplicarea concretă a fost eterogenă din punct de vedere metodologic, cuprinzând date enciclopedice, extralingvistice şi variabile în funcţie de autori (cu denumiri mai mult sau mai puţin diferenţiate: *câmp lingvistic*, *câmp conceptual*, *câmp lexical*, *câmp semantic* ș.a.m.d.). Câmpul lexico-semantic reprezintă atât un principiu de segmentare, cât şi o clasă (sau mai multe) rezultată din analiza lexico-semantică.

Câmpul semantic (după E. Coşeriu, H. Geckeler, G. Mounin, J. Picoche, A. Bidu-Vrănceanu, Victoria Barcaru[1], Vasile Bahnaru[2], Gheorghe Constantinescu-Dobridor[3] şi alţi cercetători în domeniul lingvisticii) este un microsistem structurat prin opoziţii de sens specifice unei limbi, iar acesta este evidenţiat riguros prin intermediul componentelor de sens (semelor)[4]. Cercetătorii menţionaţi fac apel la importanţa *analizei semice*[5] în studiul componentelor unui câmp semantic. Termenul *sem* este utilizat de reprezentanţii semanticii europene (B. Pottier, A.J.Greimas, E. Coşeriu, F.

[1] https://ibn.idsi.md/ro/collection_view/195, Victoria Barcaru, *Aspecte ale conceptului de câmp funcțional-semantic*, consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16.47.
[2] Vasile Bahnaru, *Conceptul de câmp semantic în lexicologia modernă* (Cu referire specială la studiile lui Eugeniu Coșeriu), **ALIL, t. LI, 2011, Bucureşti, p. 95–103.**
[3] Gheorghe Constantinescu-Dobridor, *Dicționar de termeni lingvistici* (**DTL**), Editura „Teora", București, 1998, s.v. *câmp semantic*: < fr. *champ sémantique* (substantiv neutru + adjectiv calificativ): „categorie care cuprinde toate cuvintele ce acoperă domenii semantice (noționale) înrudite, apropiate". d.e.: cuvintele: *scaun*, *fotoliu*, *taburet* etc. acoperă câmpul semantic al „obiectelor de șezut".
[4] Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dicționar de științe ale limbii* (**DȘL**), Editura „Nemira", București, 2001, s.v. *câmp semantic.*
[5] *Ibidem*, s.v. *sem.*

Rastier, J. Picoche), iar termenul de *componentă* sau *constituent* este folosit de lingvistica americană.

Câmpurile reprezintă modalităţi de clasare a cuvintelor dintr-o limbă, cuvinte care exprimă un sistem de idei. Într-o interpretare mai largă, câmpurile lexicale desemnează arii în interiorul unui câmp conceptual.

Câmpurile lexico-semantice grupează numai denumiri înrudite din punctul de vedere al sensului sau care au un denominator semantic comun (arhilexem). Cuvintele grupate împreună într-un câmp semantic au trăsături comune, care ocupă primul loc în definiţia sensului.

De exemplu, *denumirile locuinţei* au ca prime componente de sens „loc construit (sau amenajat)" + „pentru a servi de locuinţă".

Un câmp semantic este constituit din unităţi lexicale ale conţinutului (*lexeme*), care împart o zonă de *semnificaţie* continuă (comună) în interiorul căreia se stabilesc *diferenţe* (opoziţii).

E. Coşeriu propune identificarea câmpului lexico-semantic cu o paradigmă a câmpului, opinie pe care o regăsim şi la alţi lingvişti. Câmpurile lexico-semantice sunt numite de unii autori câmpuri generice.

2. Modalităţi de receptare a câmpurilor semantice

Obiectivul esenţial în procesul de receptare a câmpurilor semantice îl constituie determinarea relaţiilor de sens (echivalenţe, identităţi şi opoziţii) dintre cuvintele câmpului selectat. Pentru o definire mai temeinică a *sensului*, acest obiectiv se realizează prin *operaţiile de comparare* (bazate pe componentele de sens comune) şi *de diferenţiere* (exprimate de componentele variabile, distinctive). Definirea riguroasă a sensului depinde în mod esenţial de identificarea diferenţelor. De exemplu, în câmpurile *denumirilor locuinţei*, opoziţiile se stabilesc între clasele inegale de termeni şi e posibilă delimitarea lor numai dacă se ţine seama de un sens de valoare generală, care lasă deoparte divese componente ale sensului. Astfel, semul „maniera obişnuită", care se diferenţiază de „maniera specifică (a construcţiei)" distinge clasa alcătuită din *casă*, *căsuţă*, *bordei*, *locuinţă*... de clasa: *palat*, *castel*, *bungalov*.

În procesul analizei unui câmp semantic, un rol important îl are determinarea *referentului* din interiorul unui câmp semantic. Limitele definiţiilor semice (şi implicit ale analizei opoziţiilor semantice din câmpuri) sunt provocate, în general, de importanţa *referentului*. Astfel, trăsături formulate general, ca de exemplu: „maniera de construcţie" sau „materiale de construcţie", cu valorile „obişnuit"/„non-obişnuit" nu pot identifica exact *referentul* şi nici *sensul*. Informaţii cum ar fi „cu creneluri, ziduri, şanţuri destinate apărării în epoca feudală" privind cuvântul *castel* sau „somptuos, elegant, cu un anumit stil arhitectonic" din definiţia cuvântului *palat* sunt redate prin semul „maniera neobişnuită", ceea ce face ca definiţia semică a celor două cuvinte să pară identică, neglijându-se date importante privind referentul fiecăruia. O soluţie, în asemenea situaţii, ar fi utilizarea unor seme concrete, referenţiale, ele

însele. Astfel, *cort* se definește prin semele „materiale neobișnuite” + „din pânză”, iar *iglu* prin „materiale neobișnuite” + „din zăpadă, gheață”.

3. Relaţiile dintre definiţia semică şi cea lexicografică

Definiţia semică este identică cu cea lexicografică atunci când există opoziţii repetabile în diversele paradigme ale acestui câmp (motiv pentru care au fost numite *câmpuri omogene*).

În numeroase câmpuri (mai ales, acolo unde se remarcă importanţa referentului), definiţia semică nu poate reda toate datele din definiţia lexicografică. De exemplu, în câmpul *denumirilor locuinţei*, *definiţia lexicografică* a cuvântului *iglu* este: „colibă făcută din blocuri de gheaţă sau zăpadă, construită de eschimoşi în regiunile polare < fr. *iglou*.", iar *definiţia semică* este „construcţia" + „locuinţa" + „materiale non-obişnuite" (zăpada). Fără informaţia referenţială „zăpadă", definiţia este foarte generală.

De asemenea, s-ar putea adăuga un sem prin care nu se caracterizează toţi termenii câmpului „cu localizare determinată (în regiunile polare)", precizări fără de care definiţia semică nu poate identifica riguros sensul acestui cuvânt. În acelaşi câmp, *bungalov* (*bungalou*) este definit de **DEX**[6] „locuinţă de lemn sau din împletituri de trestie, fără etaj (sau cu un singur etaj), înconjurată cu verde şi vegetaţie"; definiţia semică „construcţie" + „materiale non-obişnute" (lemn şi sticlă) + „maniera non-obişnuită" + „non-mare" este, şi în acest caz, insuficientă pentru identificarea exactă a sensului. Valorile generale „non-obişnuit" ale semelor „materiale" şi „manieră (a construcţiei)" trebuie precizate referenţial („cu verande" + „vegetaţie"). De fapt, dicţionarele altor limbi sau alte dicţionare româneşti mai dau o informaţie privind „localizarea determinată": „casa indiană sau locuinţa construită de europeni în India". Această ultimă informaţie privind „localizarea" este foarte importantă pentru cuvintele *iglu* şi *bungalou* din perspectiva cunoaşterii şi utilizării lor adecvate în comunicare.

În câmpurile *denumirii instituţiilor*, şi semele distinctive sunt constituite de diverse valori ale „destinaţiei publice". În paradigma constituită de cuvintele care au în comun semele „destinaţie publică" + „educativă" sunt incluşi termeni precum: *grădiniţă*, *şcoală*, *gimnaziu*, *liceu*, *universitate*, *facultate*, semele distinctive se referă la „nivelul, tipul, gradul de educaţie".

4. Caracterul sistematic al vocabularului şi gruparea cuvintelor în serii asociative a fost demonstrată de Ferdinand de Saussure, care a folosit noţiunea de *grupuri asociative*, deoarece, inevitabil, toate cuvintele unei limbi date aparţin unui *câmp semantic*. Conceptul a fost discutat în literatura de specialitate de G. Ipsen în 1924.

Jost Trier defineşte câmpul semantic drept *un ansamblu de relaţii între cuvinte care au semnificaţie doar în cadrul respectivului câmp*, deci aceasta încorporează inclusiv sinonimele, derivatele lor şi expresiile pe care le cuprinde. Fiecare câmp semantic este integrat împreună cu altele, unui câmp mai întins până se ajunge la ansamblul general al lexicului limbii ce capătă aspectul unor combinaţii de subsisteme, fără goluri sau suprapuneri: câmpul semantic cel mai vast. Astfel, numele de rudenie,

[6] Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Dicţionarul explicativ al limbii române* (**DEX**), Ediţia a II-a, Bucureşti, Editura „Univers Enciclopedic", 1998, s.v.

numele de elemente arhitectonice, denumirile obiectelor întâlnite într-o casă pot servi drept exemplu de *câmpuri lexico-semantice*[7].

Este utilă în acest context teoria lui Jost Trier cu privire la poziţionarea câmpului lexical în următoarea structură ierarhică: cuvânt-câmp lexical-limbă-gândire-realitate conceptual-realitate ontică[8]. Deşi susţinută de mulţi cercetători, această idee a fost supusă criticii, dată fiind imposibilitatea de a crea o imagine perfectă a realităţii. Totuşi, nu putem să negăm ideea că sistemul câmpurilor semantice ordonează gândirea, determinând elaborarea unor noi cercetări, menite a stabili influenţa limbii asupra gândirii.

Sistemul câmpurilor semantice ordonează gândirea, deci suntem puşi în faţa afirmaţiei neopozitiviste că limba determină gândirea. Importanţa acestei teorii constă în elaborarea unei metode de structurare a lexicului, de determinare a influenţei limbii asupra gândirii.[9]

5. E. Coşeriu este cel ce a făcut o delimitare conceptuală între *structurile paradigmatice* ce se bazează pe opoziţii de conţinut între termeni şi *structurile sintagmatice*, adică combinaţiile impuse de limbă între două lexeme.

Structurile primare sunt numite astfel, deoarece nu există vreun raport prim-secund între elementele componente, aşa cum este cazul la cele secundare, unde un element prim este supus unui proces de schimbare: modificarea (*pădure-pădurice*), dezvoltarea (*pădure-împăduriri*) şi compunerea [*ai-de-pădure* (crin de pădure, rostopască[10]), *lumină-de-pădure*].

Câmpul lexical este definit astfel ca fiind constituit de termenul prezent într-un punct dat al lanţului vorbit şi termenii pe care prezenţa sa îi exclude. Dacă ceva e *albastru*, se exclud alte culori: *verde*, *roşu*, *negru*. Termenii trebuie să aparţină aceluiaşi câmp.

Pentru stabilirea mai riguroasă a relaţiilor de sens, prezintă interes delimitarea claselor şi a subclaselor din care este alcătuit un câmp: de exemplu, sunt interesante opoziţiile semantice obţinute, de exemplu, prin modificări în planul expresiei: lexemele *mamă/tată* pot fi înlocuite cu *unchi/mătuşă*, deoarece semul *linie directă* se înlocuieşte cu semul *linie colaterală*. De fapt, structurarea şi funcţionarea câmpurilor nu depinde numai de tipurile formale de opoziţie, dar şi de sensul ontic, de tipul raportului lor cu realitatea extralingvistică pe care o organizează referentul[11].

Eugeniu Coşeriu împarte câmpurile lexicale în mai multe tipologii aplicând diverse criterii: tipul raportului dintre conţinut şi expresia lexemelor (şi a opoziţiilor lor), numărul dimensiunilor manifestate de opoziţiile unui câmp, felul în care

---

[7] Dinu Moscal, *Teoria câmpurilor lexicale.Cu aplicaţie la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2013, p. 43.

[8] https://ibn.idsi.md/ro/collection_view/195, Victoria Barcaru, *Aspecte ale conceptului de câmp funcţional-semantic*, (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16.47), p 27.

[9] https://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/6.htm (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.24).

[10] https://dexonline.ro/definitie/ochi-de-p%C4%83dure (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16:23).

[11] http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2012/05/11_BAHNARU.pdf, (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.49).

dimensiunile (când există mai mult de una) se combină în interiorul câmpului[12]. Astfel, rezultă două tipuri de câmpuri foarte generale: câmpurile cu o singură dimensiune (*câmpurile simple* sau *unidimensionale*) şi câmpurile cu mai mult de o dimensiune (*câmpuri complexe* sau *pluridimensionale*). Câmpul numelor de rudenie se caracterizează prin dimensiuni ca: *sex* (masculin/feminin), *tipuri de rudenie* (rudenie naturală/rudenie socială), *linie* (directă/colaterală), *grad* (primul grad/al doilea grad etc.) împărţite şi ele în mai multe subtipuri, delimitându-se semele comune şi clasele paradigmatice.

De-a lungul timpului, conceptul *câmp semantic* a suferit numeroase modificări datorate multitudinii de teorii formulate de lingviştii germani. Descifrarea câmpului ca paradigmă constituie o analiză importantă în semantica modernă. Părţi constitutive ale câmpurilor pot fi *microcâmpurile* şi *macrocâmpurile*, aşa cum susţine Coşeriu.

6. În lucrarea *Limba română contemporană*. *Lexicul*, Angela Bidu-Vrănceanu şi Narcisa Forăscu introduc ideea conform căreia câmpurile semantice sunt privite ca nişte artefacte[13].

Semantica românească înregistrează analiza exhaustivă a numeroase câmpuri semantice: gradele de rudenie, termenii cromatici, denumirile locuinţei şi ale instituţiei, denumirile animalelor domestice şi sălbatice, termenii din domeniul modei sau al sportului, denumirile fenomenelor sonore, afectele şi rolul acestora în conturarea stărilor de spirit specific umane, denumirile formelor de relief (*câmpie*, *deal*, *munte*, *vale*, *vâlcea* etc.) şi rolul acestora în delimitarea şi încadrarea spaţio-temporală a unor localităţi, zone ş.a.m.d..

7. Concluzii: Din toate aspectele menţionate, putem consemna faptul că, în stabilirea corectă a elementelor unui câmp semantic, facem apel la structurile semice ale cuvintelor dintr-un câmp semantic alcătuit, la definiţiile termenilor din dicţionarele de specialitate şi, de asemenea, la etimologia termenilor dintr-un câmp semantic, pentru a stabili următoarele aspecte, şi anume: dacă lexemele ce formează un câmp semantic sunt fie moştenite din limba latină, fie aparţin lexicului de bază al limbii române, fie sunt împrumuturi, care au rolul de a contribui, de exemplu, la încadrarea unui autor într-o epocă literară, într-un curent literar, fie la conturarea unei epoci literare cu tradiţiile, obiceiurile sale, şi cu particularităţile specifice de limbă.

BIBLIOGRAFIE:

I. LUCRĂRI DE SPECIALITATE:

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicţionarul explicativ al limbii române* (**DEX**), Ediţia a II-a, Bucureşti, Editura „Univers Enciclopedic”, 1998.

Bahnaru, Vasile, *Conceptul de câmp semantic în lexicologia modernă* (*Cu referire specială la studiile lui Eugeniu Coşeriu*), ALIL, t. LI, 2011, Bucureşti, p. 95–103.

[12] http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/8-5.htm Din Sprache als Gegenwart. Schriften des Instituts für Deutsche Sprache, Band XXXIX – *Probleme der Lexikologie und Lexikographie*, Jahrbuch 1975, des Instituts für Deutsche Sprache, Düsseldorf, 1976, p. 20-22. (Trad. rom. de Maria Iliescu, în volumul *Lingvistica modernă* în texte, 1981, p. 34-77). (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.45.)

[13] Angela Bidu-Vrănceanu, Narcisa Forăscu, *Limba română contemporană*. *Lexicul*, Editura „Humanitas Educaţional”, Bucureşti, 2005, p.145.

Dindelegan Pană, Gabriela, (coord.), *Dicţionar de ştiinţe ale limbii* (**DŞL**), Editura „Nemira", Bucureşti, 2001.
Dindelegan Pană, Gabriela, (coord.), *Dicţionar de ştiinţe ale limbii* (**DŞL**), Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1997 (în format electronic).
Dobridor-Constantinescu, Gheorghe, *Dicţionar de termeni lingvistici* (**DTL**), Editura „Teora", Bucureşti, 1998.
Moscal, Dinu, *Teoria câmpurilor lexicale.Cu aplicaţie la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2013.
Vrănceanu-Bidu, Angela; Forăscu, Narcisa, *Limba română contemporană*. *Lexicul*, Editura „Humanitas Educaţional", Bucureşti, 2005.

II. WEBOGRAFIE

https://dexonline.ro/definitie/ochi-de-p%C4%83dure (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16:23).
https://ibn.idsi.md/ro/collection_view/195, Victoria Barcaru, *Aspecte ale conceptului de câmp funcţional-semantic*, (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 16.47), p 27.
https://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/6.htm (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.24).
http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2012/05/11_BAHNARU.pdf (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.49).
http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dominte/8-5.htm Din Sprache als Gegenwart. Schriften des Instituts für Deutsche Sprache, Band XXXIX – *Probleme der Lexikologie und Lexikographie*, Jahrbuch 1975, des Instituts für Deutsche Sprache, Düsseldorf, 1976, p. 20-22. (Trad. rom. de Maria Iliescu, în volumul *Lingvistica modernă* în texte, 1981, p. 34-77). (consultat pe 19 iunie 2021, ora: 17.45.)

UNRELIABILITY IN THE SHORT STORY "BRIDGE OF MUSIC, RIVER OF SAND" BY WILLIAM GOYEN

Oxana CREANGA, University Lecturer, PhD, Moldova State University

Abstract: Unreliability is a narratological concept that is gaining more and more popularity in literary studies due to the insights it collocates from different approaches and its increasing use in contemporary literary fiction. The article draws on the multidisciplinary study of unreliability that combines the rhetorical and the cognitive approaches with a view to systematizing the categories and the criteria of unreliability in English literary fiction and identifying the array of discourse markers and clues that signal unreliable narrators. Generalizing from the results in the study of unreliability advanced by Ansgar Nünning, James Phelan, Vera Nünning and Monika Fludernik, the article seeks to analyze the manifestation of unreliability in the short story "Bridge of Music, River of Sand" by W. Goyen. The study focuses on two dimensions of the literary narrative, the narrative content, i.e. story, and the narrative form, also termed discourse, in order to determine the types and means of projecting the unreliable narrator in the selected text as well as the cognitive and epistemic functions of unreliability that impact on the reader's reception of the content.

Keywords: unreliability, unreliable narrator, categories of unreliability, linguistic indicators of subjectivity.

Unreliability is essentially treated, in its narratological sense, as a feature of narratorial discourse. This category generally combines two perspectives, the rhetorical approach, which regards unreliability as a textual property encoded by the implied author for the implied reader to decode, and the cognitivist approach, which focuses on the interpretative process and considers unreliability as being dependent on actual readers' divergent readings for its very existence. Wayne C. Booth, the author of the concept under discussion, treats unreliability in relation to the implied author and regards it as the distance between the narrator and the implied author. In Booth's account, a narrator is "reliable when he speaks for or acts in accordance with the norms of the work (presumably the implied author's norms), unreliable when he does not"[1]. The process of detecting unreliability encoded by the implied author in order to create irony determines the reader to experience a distance between the narrator and the implied author. As a result, the reader becomes the implied author's ally in "judging the narrator"[2].

In his article "Reconceptualizing Unreliable Narration: Synthesizing Cognitive and Rhetorical Approaches," Ansgar Nünning insists on the combination of insights offered by rhetorical and cognitive narrative theorists in an attempt to build a more adequate model of unreliability. He emphasizes the role of the reader's or critic's schemata, previous conceptual knowledge brought to the text, in perceiving the unreliable

[1] Booth, W.C. *The Rhetoric of Fiction*. Chicago: U of Chicago P. [1961] 1983, p. 158-159.
[2] *Ibidem*, p. 304.

narrator. The conceptual framework of the reader or critic may determine them to suspect the trustworthiness of the telling agency. According to the narratologist,

> …whether a narrator is regarded as unreliable not only depends on the distance between the norms and values of the narrator and those of the text as a whole (or of the implied author), but also on the distance that separates the narrator's view of the world from the reader's or critic's world-model and standards of normalcy, which are themselves, of course, subject to change.[3]

The process of detecting unreliability relies on some moral, psychological and linguistic standards, also referred to as "frames of reference for unreliability" by Ansgar Nünning, which are of two types: 1) frames of reference that are the outcome of every-day experience and 2) those that result from knowledge of literary conventions[4]. The first frame stems from the assumption that the text world is an imitation of the real world, thus allowing readers to detect unreliability according to the narrator's behaviour in relation to the norms of that world, such as implicit models of psychological coherence and normal human behaviour. Readers' knowledge of the social, moral, or linguistic norms characterizing the period in which a text was produced are also ascribed to this referential frame. The frames of reference dependent on literary conventions include, after Ansgar Nünning, general literary conventions, conventions and models of literary genres, intertextual frames of reference, stereotyped models of characters and the structure and norms established by the respective work itself[5].

In various modern and postmodern literary works, in specific circumstances a narrator loses credibility because she or he violates social norms represented in the fictional text. As Monika Fludernik posits, such an unreliable narrator may give a skewed picture of the fictional reality as a result of being obsessed with certain ideas; may reveal her/himself to be an immoral or dishonest person; may turn out to be a naive and unsuspecting party to the events portrayed, lacking any grasp of the story background – in contrast with the reader, who forms an understanding of the situation by inference[6].

Shlomith Rimmon-Kenan identifies three main sources of unreliability: the narrator's limited knowledge, his personal involvement, and his problematic value-scheme[7], which partly overlap with Monika Fludernik's causes underlying unreliability: it may arise either from "deliberate lying" or from "the narrator's insufficient access to the complete data" or it may form "symptoms of a pathological scenario"[8].

Ansgar Nünning lists a number of textual clues to unreliability ranging from compositional elements to linguistic expressions of subjectivity that fall into three

[3] NÜNNING, A. "Reconceptualizing Unreliable Narration: Synthesizing Cognitive and Rhetorical Approaches." In: J. Phelan & P. J. Rabinowitz (eds.). *A Companion to Narrative Theory*. Oxford: Blackwell, p. 95.
[4] *Ibidem*, p. 98.
[5] *Ibidem*.
[6] FLUDERNIK, M. *An Introduction to Narratology*. New York: Routledge, 2009. p. 27.
[7] RIMMON-KENAN, S. *Narrative Fiction*. London: Routledge, 2002, p. 100-102.
[8] FLUDERNIK, M. "Defining (In)Sanity: The Narrator of The Yellow Wallpaper and the Question of Unreliability." In: W. Grunzweig & A. Solbach (eds). *Transcending Boundaries: Narratology in Context*.1999, p. 76-77.

categories: intratextual, paratextual, and contextual. The first group of clues covers textual inconsistencies, discrepancies between story and discourse, incongruities within the narrator's discourse, contradictions between their uttered moral views and actual behaviour, inconsistencies caused by multiperspectival accounts of the same event[9]. The makers of linguistic and stylistic evocation of a narrator's subjectivity have been comprehensively systematized by Monika Fludernik in *The Fictions of Language and the Languages of Fiction: The Linguistic Representation of Speech and Consciousness.* These linguistic devices cover a range of pragmatic categories of expressivity and syntactic, morphologic, and lexical indicators of subjectivity, such as addressee-oriented and speaker-oriented expressions, exclamations, interjections and sentence modifiers, incomplete sentences, hesitations, repetitions of sentence constituents, speaker-related sentence-modifiers, dialectal morphology and syntactic and lexical peculiarities of the narrator's dialect[10]. The listed signals correlate with the paratextual clues that render "a high degree of emotional involvement (or derangement) of narrators as well as their desire to establish contact with the reader and convince them of the truth of their version of the events"[11]. Contextual signals refer to the relation between the reader's beliefs about the world and the events portrayed in the story. Vera Nünning suggests supplementing the criteria listed above with the analysis of the adequacy of the narrator's behaviour in a given social situation[12].

The detection of unreliability in a literary text also relies on the reader's awareness of the varied types of unreliability. In this regard, James Phelan's classification offers a systematized manifestation of unreliability that focuses on three axes: the axis of facts, the axis of values or ethics, and the axis of knowledge and perception[13]. He lists six types of unreliability that fall into two larger categories: (1) misreporting, misinterpreting and misevaluating; (2) underreporting, underinterpreting, and underevaluating. The distinction between the "mis-" category and the "under-" category is determined by the contrast between being wrong and being insufficient[14]. This typology stems, in Phelan's view, from the analysis of the "two main variables of the communicative exchange" that occurs among three actants: the implied author, narrator, and authorial audience. The first variable is the axis of communication along which the unreliability takes place, while the second is the variable that indicates if the implied reader needs to question the narrator's perspective or supplement it[15].

---

[9] NÜNNING, A. "Reconceptualizing Unreliable Narration: Synthesizing Cognitive and Rhetorical Approaches." In: J. Phelan & P. J. Rabinowitz (eds.). *A Companion to Narrative Theory*. Oxford: Blackwell, p. 97.

[10] FLUDERNIK, M. *The Fictions of Language and the Languages of Fiction: The Linguistic Representation of Speech and Consciousness*. London: Routledge, 1993, p. 226-275.

[11] NÜNNING, V. "Reconceptualising Fictional (Un)reliability and (Un)trustworthiness from a Multidisciplinary Perspective: Categories, Typology and Functions". In: V. Nünning (éd.), *Unreliable Narration and Trustworthiness. Intermedial and Interdisciplinary Perspectives.* http://www.degruyter.com/view/product/448866?rskey=dRdeNV&result=26 [accessed 18.05.2021]

[12] Ibidem.

[13] PHELAN, J. *Living to Tell about It*. Ithaca: Cornell University Press, 2005. P. 50.

[14] Ibidem p. 49-53.

[15] PHELAN, J. *Somebody Telling Somebody Else: A Rhetorical Poetics of Narrative*. The Ohio State University, 2017. p.101.

Based on the insights from psychology, sociology, and linguistics on trust, Vera Nünning devises a typology of unreliability connected with the typology developed by J. Phelan[16]. The first type of unreliability is related to the "product of narration" and deals with the congruity between the narrative discourse and the factuality of the story world. The basic criteria to analyze this type of unreliability include 1) intratextual inconsistencies between the narrator's discourse and the state of affairs represented in the text and 2) extratextual inconsistencies between the elements of the story world and the world view at the time of writing the story. The second type of unreliability concerns the reporter's insincerity caused by either delusions or narrator's deliberate decision to present an inconsistent account of events and functions as a foregrounded cognitive and rhetorical element. The third type of unreliability, in Nünning's account, is associated with the narrator's incompetence and possible lack of expertize. His inability to understand and, consequently, to present a plausible account of his feelings and states of affairs can be caused, according to Vera Nünning, by immaturity or lack of general knowledge or by problematic value scheme[17].

In order to distinguish between James Phelan's different types of unreliability, Vera Nünning suggests correlating the intratextual signals of unreliability to Paul Grice's conversational maxims of Quality (truthfulness), Quantity (informativeness), and Manner (clarity, which concerns matters of style and wording) and to Dan Sperber and Deirdre Wilson's relevance theory[18]. The Maxim of Quality is related to the narrator's sincerity and to the congruity between the facts in the story world and the story uttered by the narrator. Breaches of the Maxim of Quantity are marked by the process of withholding the necessary information or by excessive repetitions of obvious information, the latter being related to Sperber and Wilson's principle of relevance too. Breaches of the Maxim of Manner may be caused by the narrator's intention to capture the attention of the narratee and persuade them of the importance of the particular story and can be connected with the emotional involvement of the speaker. At the level of discourse, these breaches are marked by the use of different pragmatic signals, such as frequent reader addresses, rhetorical questions, repeated emphases or explanations aimed at persuading readers of the relevance of the story[19].

The analysis of unreliability in a particular fictional narrative can be enriched if we correlate the exhaustive typology of unreliability presented above with the dyad of story and discourse proffered by Seymour Chatman in his seminal work under the same title[20]. Consequently, the manifestation of unreliability can be approached on two dimensions of the literary narrative: *the narrative content or story*, and the *narrative form*, also termed *discourse*. In the context of unreliability, *the narrative content*

[16] NÜNNING, V. "Reconceptualising Fictional (Un)reliability and (Un)trustworthiness from a Multidisciplinary Perspective: Categories, Typology and Functions". In: V. Nünning (éd.), *Unreliable Narration and Trustworthiness. Intermedial and Interdisciplinary Perspectives.* http://www.degruyter.com/view/product/448866?rskey=dRdeNV&result=26 [accessed 18.05.2021]
[17] Ibidem.
[18] Ibidem.
[19] Ibidem.
[20] CHATMAN, S. Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film. Ithaca: Cornell UP, 1978. 277 p.

encompasses various inconsistences stemming from the narrator's words, beliefs, and actions, whereas the discourse refers the particular linguistic and stylistic choice regarding the textualization of these inconsistencies as well as the stylistic features that signal a high degree of the narrator's emotional involvement determined by their desire to establish contact with the reader and convince them of the truth of their version of the events. Different distortions of the linear presentation of narrative events or inconsistent account of actions are also attributed to the narrative form.

The narratorial discourse in the autodiegetic short story "Bridge of Music, River of Sand" by W. Goyen is characterized by a high degree of unreliability that constitutes a challenge for the reader in terms of text understanding and interpretation. The story focuses on the sentimental trip of a man through home regions after fifteen years away. The narrator functions as a story-internal medium/focalizer that provides a perceptual screen enabling the reader to see fictional events and existents through his subjective prism. The emotions he experiences and the visions he witnesses contradict the reader's world-model and standards of normalcy. Therefore, unreliability in this text stems from a pathological scenario. The nature of the rhetorical device in question, the story content and its linguistic representation ascribe it to the axis of facts and the axis of knowledge and perception. The storyteller sees a naked man *"diving from the old railroad trestle"* into the damp sand of the dry riverbed. Horrified, he abandons his car and makes his way off the bridge, hurrying to where he can still see the body:

> *"…a figure on its knees with its head buried in the sand […]. And then the figure began to sink as if someone underground were pulling it under. Slowly the stomach, lean and hairy, vanished; then the loins, thighs. The river, which had swallowed half his body, now seemed to be eating the rest of it. For a while the feet lay, soles up, on the sand. And then they went down, arched like a dancer's"*[21].

In this story the narratorial unreliability is achieved by various intratextual and contextual means. The first element that causes uncertainty and alerts the reader's attention relates to the frames of reference dependent on literary conventions and include a particular type of opening called *etic incipit*[22] that casts the reader into the middle of the action without being provided sufficient information concerning the story events and protagonist. The story begins with a sequence of rhetorical questions, highly emotional, intended to establish a connection with the narratee and, therefore, convince them of the importance on the narrated account:

> *Do you remember the bridge that we crossed over the river to get to Riverside? And if you looked over yonder you saw the railroad trestle? High and narrow? Well that's what he jumped off of. Into a nothing river. "River"! I could laugh. I can spit more than runs in that dry bed. […]That's your remains of the grand old Trinity. Where can so much water go? I at least wish they'd do something about it. But what can they do? What can anybody do? You can't replace a river*[23].

[21] GOYEN, W. "Bridge of Music, River of Sand". In: *The Atlantic Monthly*. 1975. Vol. 236, p. 61-63.
[22] FLUDERNIK, M. *An Introduction to Narratology*. New York: Routledge, 2009. p. 44.
[23] GOYEN, W. "Bridge of Music, River of Sand". In: *The Atlantic Monthly*. 1975. Vol. 236, p. 61-63

Formal markers of this type of opening are cataphoric reference or the use of pronouns without antecedents (referentless pronouns), noun phrases with definite articles (familiarizing articles) before any people or objects have been properly introduced by indefinite ones. These are classic device for engaging the reader's attention as they have to piece the connections together, slowly, and deduce who the pronouns *he* in "*Well that's what he jumped off of*" or *they* in "*I at least wish they'd do something about it. But what can they do?*" stand for, what bridge and river the narrator is referring to, and what happened to that river. Unknown information to the reader is presented in the guise of given information with resort to the definite articles. Since the text is devoid of any exposition that would introduce readers to the protagonist's situation, they are compelled to use more than just the text to establish referents; the narrator expects readers to share a world with him irrespective of the text and convince them of the trustworthiness of his implausible story.

Chronology is another element that challenges the truthfulness of the story and, consequently, precludes the coherence of the text. Different forms of *anachrony* employed in the presentation of the story hinder the decoding process and, consequently, call for the reader's judgment and inference. *Repetitive anachrony* is based on the iterative representation of the same event – the initial moment of seeing the naked man dive from the railroad trestle. The second paragraph of the short story contains the first reference to the scene *"I was driving across the old river bridge when I said to myself, wait a minute I believe I see something."* which recurs in the fourth paragraph *"it was when I was in the middle of this rocking vehicle that seemed like some mad carnival ride that I saw the naked figure diving from the old railroad trestle"*[24]. Completive anachronies present events that are omitted in the primary story line: crossing the old bridge over which the passage was prohibited (the fourth paragraph); driving the car off to the side of the road and getting out of the car to approach the half naked human body after crossing halfway of the "*ghostly thoroughfare*" (the third paragraph); the emotions of horror and bewilderment experienced by the narrator at seeing the scene (the fourth and sixth paragraphs). The discourse that deviates considerably from the chronology of the story postulates an untrustworthy storyteller suffering from memory slips caused by old age or, possibly, by "*a kind of bridge madness*" or "*a vision that sometimes comes from going back to places haunted by deep feeling*"[25]. Hence, depicting repeatedly a scene that contradicts the standards of normality with excessive resort to syntactical deviations, the narrator violates Paul Grice's maxims of Quality, Quantity, and Manner.

The category of modality is another powerful means of supporting unreliability of the narratorial discourse in the story. The storyteller verbalizes the perceptual content and his emotions with constant recourse to perception and epistemic modality systems. As epistemic modality is concerned with the speaker's confidence or lack of confidence

[24] Ibidem.
[25] Ibidem.

in the truth of a proposition expressed, it perfectly frames the state of uncertainty that characterizes the narrator. Lexical and grammatical means employed in the text convey varying degrees of epistemic commitment to the propositions uttered by the narrator as a result of witnessing the scene of accidental diving. The modalized assertion chiefly realized through modal lexical verbs *"I said to myself, wait a minute I believe I see something"* and modal auxiliaries "*His hands must have cut through the wet sand*", "*it could also mean that he was a suicide*", "*it could also mean that nobody else was involved. Or it could mean that I was suffering a kind of bridge madness*"[26] render a medium degree of commitment to the factuality of propositions. Perceptual modality predicated on the reference to narrator's perception, normally visual perception, conveys doubt, surprise, and perplexity. Basically, it is attained in the short story through modal lexical verbs of perception "*everything else seemed unnatural*", "*it seemed out of place*", "*The river, which had swallowed half this body, now seemed to be eating the rest of it"* and comparative structures that contain counterfactual conditionals "*a figure on its knees with its head buried in the sand, as if it had decided not to look at the world any more. And then the figure began to sink as if someone underground were pulling it under*"[27].

The features of unreliability considered above are backed up by syntactic indicators of subjectivity also regarded as writer's idiosyncratic features due to their constant recurrence in "Bridge of Music, River of Sand". The most conspicuous of these expressive means are exclamations containing interjections to express disbelief, astonishment, and fright coupled with questions-in-the-narrative "*and when I got closer, my Lord Jesus God Almighty*", "*Christ, what was I caught up in*?". Besides the function of expressing the speaker's emotions, these indicators are aimed at making phatic contact with the narratee. Other signs of rhetorical and emotional discourse are inconsistent syntax, i.e. instances of elliptical questions, repetitions of sentence constituents or repetitions of syntactical patterns: "*Who was the man drowned in a dry river? eaten by a dry river? devoured by sand? How would I explain, describe what had happened? I'd be judged to be out of my senses. And why would I tell somebody – the police or – anybody?"* [28].

Based on Vera Nünning's[29] account of functions reliability exerts upon the reader and its manifestation in William Goyen's story, one can deduce that unreliability fulfills the cognitive and the epistemic functions in "Bridge of Music, River of Sand". The cognitive function is determined by the reader's flexibility solicited in the continuous process of drawing inferences, creating impressions, formulating hypotheses and confirming them with regard to numerous cases of achrony, disjoined narratorial discourse or insufficient exposition elements that characterize the etic opening of the story under analysis. The epistemic function of unreliability is marked by the breaches in the standards of normalcy that the story exhibits, i.e. how can a dry river devour a

[26] Ibidem.
[27] Ibidem.
[28] Ibidem.
[29] NÜNNING, V. "Reconceptualising Fictional (Un)reliability and (Un)trustworthiness from a Multidisciplinary Perspective: Categories, Typology and Functions". In: V. Nünning (éd.), *Unreliable Narration and Trustworthiness. Intermedial and Interdisciplinary Perspectives* http://www.degruyter.com/view/product/448866?rskey=dRdeNV&result=26 [accessed 18.05.2021]

man? It compels the reader to constantly interact with the text by comparing their knowledge and experience of the world to the truth of the world depicted in the story. However, one cannot deny another purpose of unreliability considered by James Phelan[30], i.e. to allow insight into the mind of the narrator controlled by delusions or emotions or to function as metaphors.

Conclusions

Detecting unreliability and solving the inconsistences posed by unreliable narrators in the literary fiction depend on the reader's awareness of various types of unreliability as well as the textual clues and frames of reference involved in projecting unreliable narrators. Knowledge of these aspects contributes to the actualization of the reader's divergent reading, indispensable in tracking unreliability of the narratorial discourse.

Having analyzed the manifestation of unreliability in William Goyen's short story "Bridge of Music, River of Sand", it can be concluded that the rhetorical and cognitive device under consideration belongs to the category of misreporting in recounting the narrator's experience and perception determined by his pathological state or deliberate choice.

On the dimension of the narrative content, unreliability is achieved by means of temporal discontinuities, arbitrary chronology of events, incoherent narratorial presentation of story actions and specific plot compositional elements, such as *in medias res* incipit. With regard to the narrative form or discourse, the scale of expressive elements that mark unreliability in the short story "Bridge of Music, River of Sand" include lexical and syntactic signals denoting a high level of the narrator's emotional involvement: the category of modality, exclamations, and unorthodoxies of syntax.

As a rhetorical and cognitive category, unreliability in the given text, attained by the unusual plot design and deviation from the norms of textual composition that challenge the canons of text coherence, requires a significant amount of the reader's participation in the sense-making process of text comprehension.

Bibliography:

CHATMAN, S. *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca: Cornell UP, 1978. 277p.

FLUDERNIK, M. "Defining (In)Sanity: The Narrator of The Yellow Wallpaper and the Question of Unreliability". In: W. Grunzweig & A. Solbach (eds). *Transcending Boundaries: Narratology in Context*.1999, p. 75-95.

FLUDERNIK, M. *An Introduction to Narratology*. New York: Routledge, 2009. 190 p.

FLUDERNIK, M. *The Fictions of Language and the Languages of Fiction: The Linguistic Representation of Speech and Consciousness*. London: Routledge, 1993. 528 p.

GOYEN, W. "Bridge of Music, River of Sand". In: *The Atlantic Monthly*. 1975. Vol. 236, p. 61-63.

NÜNNING, A. "Reconceptualizing Unreliable Narration: Synthesizing Cognitive and Rhetorical Approaches." In: J. Phelan & P. J. Rabinowitz (eds.). *A Companion to Narrative Theory*. Oxford: Blackwell, 2005, p. 89–107.

[30] *PHELAN, J. "Estranging Unreliability, Bonding Unreliability, and the Ethics of Lolita."* In: *Narrative*, vol. 15, no.2, 2007, *p. 226.*

NÜNNING, V. “Reconceptualising Fictional (Un)reliability and (Un)trustworthiness from a Multidisciplinary Perspective: Categories, Typology and Functions”. In: V. Nünning (éd.), *Unreliable Narration and Trustworthiness. Intermedial and Interdisciplinary Perspectives* http://www.degruyter.com/view/product/448866?rskey=dRdeNV&result=26 [accessed 18.05.2021]
PHELAN, J. “Estranging Unreliability, Bonding Unreliability, and the Ethics of Lolita.” In: *Narrative*, vol. 15, no. 2, 2007, p. 222-238.
PHELAN, J. *Living to Tell about It*. Ithaca: Cornell University Press, 2005. 236 p.
PHELAN, J. *Somebody Telling Somebody Else: A Rhetorical Poetics of Narrative*. The Ohio State University, 2017. 294 p.
RIMMON-KENAN, S*. Narrative Fiction.* London: Routledge, 2002. 92 p.

ABOUT THE SPIRITUALITY OF ROMAN AND POST-ROMAN DACIA

Ştefan LIFA Lecturer PhD, Western University of Timişoara

Studiul nostru se refera în primul rând la organizarea Daciei romane şi prezintă evoluţia instituţilor romane din această provincie.Urmează o comparaţie cu spiritualitatea lumii greco-romane şi prezentarea asemănărilor. Toate acestea au reprezentat o premiză a răspândirii creştinismului.Acesta din urmă prin valorile spirituale specifice promovate (egalitarism,mesianism, sacrificul de rascumparare) s-a dovedit a fi superior religilor şi filosofiilor păgâne.

Cuvinte cheie:Dacia,filosofie antică, Zalmoxe,creştinism , Începutul evului mediu

După anul 106, o mare parte a Daciei fiind cucerită de către romani, un rol important in administrarea dreptului i-au avut ,pe lângă obiceiul pământului, normele juridice romane.

Dreptul roman poate fi considerat cel mai important aport adus de Roma la civilizaţia universală, a Europei, în special. El privea bunurile , persoanele şi acţiunile.

Dreptul public cuprindea normele administrative şi penale, iar dreptul privat reglementa relaţiile individului cu comunitatea şi restul problemelor ce ducurgeau din acestea. Ultimul nu se mai aplică astăzi.

Aşa cum am mai menţionat , principalul izvor al normelor a fost obiceiul. Normele juridice au fost strânse în diverse coduri de legi. Aşa cum este firesc şi pentru Dacia romană îi considerăm importanţi pe juriştii clasici cum ar fi: Publius Mucius Scaevola, Proculus, Masurius Sabinus, Aemilius, Papianus, Domitus Ulpianus[1].

Pentru dreptul privat poate fi citat Gaius, autor al manualului Institutiones şi al altor scrieri în acest sens[2]. Am considerat bine a-i aminti în treacăt pe acesşti jurişti, având în vedere influenţa lor în perioada care va urma şi de care ne vom ocupa mai mult, influenţă directă în Bizanţ şi la nordul Dunării.

Sreptul roman consttuit sursa normelor juridice adoptate de celălalte popoare europene europene, deşi a întâmpinat obiceiurile barbare, mai ales în spaţiile locuite de germanici[3].

Dacia romană, noua provincie imperială îngloba, după datele frunizate de Ptolemeu, Transilvania, Banatul, Oltenia, vestul Munteniei şi o parte din Moldova de sud. Influenţa civilizaţiei romane, însă s-a făcut simţită şi dincolo de graniţele provinciei, provincie a cărei exploatare economică s-a înteprins pe baza noilor forme de organizare specifice Impreiului. După organizarea Daciei sub această formă tipică ,princiiile dreptului roman vor fi aplicate locuitorilor în mod diferit, după statutul lor juridic:

[1] *Enciclopedia civilizaţiei romane* (sub redacţia lui D. Tudor), Bucureşti ,1982, p.411
[2] Informaţii pe larg pot fi găsite în Gaius, *Instituţiile,* Bucureşti,1982
[3] O. Drâmbă, *Istoria culturii şi civilizaţiei*, vol.III, Bucureşti,1990, p.70-71

- Cetăţeni romani, coloniști în Dacia ,aveau aceleaşi drepturi civile şi politice ca şi cei de la Roma. Doar dreptul la propietate imobiliare era inferior celui din metropolă cu excepţia teritoriului oraşului.De *„ius italicum"* se bucurau oraşele: Sarmisegetusa,Apullum, Potaissa, Napoca, Dierna. De dreptului latin beneficiau locuitorii cu situaţie materială deosebită, asemenea celor din oraşele latine, „*oppida*".
- Marea majoritate a populaţiei libere din Dacia era reprezentată de peregrini formaţi din două catergorii: peregrini autohtoni si dediticii. Primii erau locuitorii oraşelor care continuau să existe din punct de vedere politic şi care după cucerirea romană puteau să-şi exercite drepturile în conformitate cu obiceiul pământului.

Dediticii erau peregrinii ale căror oraşe dispăruseră sau au capitulat, fiind cucerite de romani[4]. Ei aveau o libertate redusă şi s- a crezut mult timp că au fost excluşi de la primirea cetăşeniei romane ,ipoteză ce ar putea fi infimată de o descoperire epigrafică ulterioară *„tabula banasitana"*. Din păcate , informaţiile referitoare la Constitutio Antoniana sunt prea puţine. Ele apar doar la *Ulpian –Digastae ,1,5,17;* apoi în *Historia romana , 77,9,5; Ioan Chrystostomos*; *Acta apost hom ,4,8,1*; în continuare se mai găsesc rewferiri făcute de Aurelius Augustinus- De civitate Dei,5,17 şi semnificativ pentru perpetuarea normelor romane, în Codul lui Iustinian –*Novellae,78,5*. O versiune greacă a decretului este incompletă în acest sens.

Dediticii era însă destul de puţini ca număr.Spre deosbire de ei , în raporturile care interveneau cu romaniii ,peregrinii autohtoni puteau recurge la *„ius gentium*" .Edictul împăratului Caracalla a schimbat situaţia din punct de vedere juridic li demn de remarcat ar mai fi faptul că dediticii sunt pomeniţi şi în continuare până în vremea lui Iustisian. Sclavii eliberaţi fără forme prevăxute de dreptul civil au fost asimilaţi cu coloniștii latini, sclavi eliberaţi de stapâni ce aveau calitatea de peregrini deditici. O parte pot fi şi cetăţeni indigeni deveniţi acum cetăţeni romani.

Bineînţeles că cetăţenii romani din Dacia beneficiau de normele dreptului roman. Categoria latinilor avea statutul ei propriu, iar peregrinii beneficiau de normele juridice autohtone cutumiare în măsura în care acestea nu contraveneau normelor dreptului public roman. Este vorba de „ius gentium", aplicat în cazul raporturilor comerciale cu romanii. Dobândirea propietăţii de către peregrini se făcea prin ocupaţiune şi tradiţie – traditio(*Gaius,41,1,3*)[5]. Sclavii cetăţenilor romani se aflau sub incidenţa dreptului roman, iar sclavii pregrinilor se supuneau celui cutumiar. Colonii nu au fost atestaţi în documente, dar existau câteva trupe de frontieră cu drept de propietate funciară ,propietate muncită în calitate de coloni militari[6].

Statutul juridic al colonilor includea faptul că ei se puteau căsători cum doreau în calitate de oameni liberi, dar aveau în schimb obligaţii faţă de stapânului domeniului. La sfârşitul secolului al II lea, aceste obligaţii se materializau în diverse produse şi şase zile de muncă pe an însă ele au crescut ,mereu. În Pontice , III, 14 – *„lui Tuticanus"* -Ovidiu

[4] V. Hanga, Les *institutions du droit cutumiar romain*, București, 1988, p.20
[5] *Ibidem*, p.23
[6] Vezi şi *Istoria dreptului românesc* (sub redacția lui I.Ceterchi), vol.I, p.105

scria semnificativ: *„scutit de dări sunt sigur pe ţărmurile voastre/Afară de aceaia prin lege chiar scutiţi”.*

În timpul lui Antonius Pius (136-161), un document din Dobrogea romană pomeneşte de locuitorii satului Laicos Pirgos care în anul 159 au cerut guvernatorului Statilius Iulius Severus schimbarea regimului corvoadelor care deveniseră prea apăsătoare[7].

O inscripţie din anul 200 atestă şi formarealatifundiilor de tip roman, precum şi existenţa obştilor săteşti. Este vorba de un proces de hotărnicie dintre Messia Pundentilla şi ţăranii daci din Buteridava[8].

Pentru a avea o idee mai precisă asupra vieţii sociale din Dacia romană sunt importane tăbliţele cerate – *„tabulae ceratae*” descoperite la Alburnus Maior şi folosite ad probatorium. Este vorba de 25 de astfel de tăbliţe scrise cu caractere romane, într-o latină cu numeroase elemente vulgare . Patru dintre ele sunt contracte de vânzare-cumpărare privind sclavi şi imobile, trei se refereau la unlte şi forţa de muncă etc[9].

Ele mai conţin o serie de contracte, una se referă la dizolvarea unui colegiu funerar rămas doar cu 17 membri, alta, spre exemplu, reprezintă o listă a sumelor de bani cheltuite cu ocazia unui banchet ş.a.m.d. Au fost ascunse probabil în timpul războaielor marcomanice sau cu prilejul unor tulburări sociale, iar studierea lor oferă o imagine corectă a vieţii sociale din Dacia romană.

Tabliţele cerate arată, de asemnenea, că se invocau principiile dreptului roman clasic, dar că erau folosite în practică ceea ce am numi principiile dreptului roman vulgar (mai ales în relaţia patron-funcţionar preţ de vânzare–preţ de cumpărare etc.).

Observăm, deci, că atât în perioada statului geto-dacic, cât şi în perioada stăpânirii romane, s-au ăus bazele unor instituţii sau legiuiri ce aveau să dăinuiei până foarte târziu, unele chiar până în epoca modernă, cu o continuitate evidentă.

Geneza instituţiilor spirituale –premisele răspândirii creştinismului

În ceea ce priveşte viaţa spirituală, este adevărat că sistemele filosofice greceşti şi romane s-au dovedit a fi superioare religiilor vechi politeiste, dar au arătat în acelaşi timp pentru contemporanii lor şi incapacitatea raţiunii umane de a ajunge la Dumnezeu.

Speranţa mesianică creştină era, de asemenea, superioară aspiraţiilor aşa zis naţionaliste romane, un singur exemplu este oferit de Vergilius , care scria, referindu-se la un conducător roman ideal fiul ce urma să i-se nască lui Augustus[10].

Mesianismul creştin propaga speranţa permanentă în venirea unui Mesia[11], fiind superior din acest punct de vedere. Aceasta idee, precum şi sacrificiul de răscumpărare ce se alfa în centrul doctrinei creştine[12], viziunea escantologică proprie, universalitatea,

[7] CIL, III, cf, Origines, IX,4
[8] V. Hanga, *op.cit*, p.20
[9] CIL,III,1447;vezi *Istoria dreptului românesc*(sub redacţia lui I.Ceterchi) vol.I,p.67
[10] E. A. Cairns, *Creştinismul de-a lungul secolelor. O istorie Bisericii Creştine* BEE, International, Dallas, t.x.,1992, p.34
[11] V. Kernbach, *Biserica în involuţie*, Bucureşti,1984, p.199; I.M. Kitagawa, *În căutarea unităţii. Istoria religioasă a omenirii*, Bucureşti,1994, p.112-114; E.A. Cairns, *op.cit*, p.35
[12] V. Kernbach, *op.cit*, p.313; E.A. Cairns, *op.cit*, p.35-36

toate acestea au făcut-o superioară celorlalte credinţe. De asemenea ,dualitatea corp-suflet nu reprezenta o noutate , fiind uşor asimilată doar ca o concepţie mai bine explicată, superioară. Ea exista şi în doctrina pythagoreică, chiar mai înainte, în *„învăţăturile lui Zalmoxis"*[13].

Am spus mai înainte ,având în vedere faptul că probabil Strabon s-a insipirat din opera lui Herodot ,iar acesta din urmă „*greciza*" multe din aspectele ce le văzuse sau auzise. Hellanicos din Mitilene afirma că zalmoxianismul a precedat doctrina lui Pythagoras din Obiceiurile barbare putem observa că el afirma la un moment dat: „*Dar mi se pare că Zalmoxis a trăit cu mult înaintea lui Pythasgoras"*. Acelaşi autor mai adăuga , referindu-se la geto-daci : „*Ei spuneau că cei morţi pleacă la Zalmoxis şi că se vor întoarce"*. Herodot scria în acest sens (*Istorii, IV, 95*) că Zalmoxis conducea întrunirile fruntaşilor ţării *„învăţându-i că nici el, nici oaspeţii săi şi nici unul dintre urmaşii acestora nu vor muri, ci vor merge într-un anume loc, unde vor trăi pururi şi vor avea parte de asemenea de toate bunătăţile"*.

Se găsesc de asemenea ,multe asemănări între creştimismul vechi şi religiile misterelor[14]. Motivul banchetului ritual este prezent şi în reliefurile ce-i reprezzintă pe cavalerii danubieni. Cele mai multe dintre aceste reprezentări sunt formate din câte trei registre, banchetul fiind reprezentat în cel superior[15]. Mai poate fi pomenit apoi şi Cavalerul trac–diviniate despre care cunoaştem prea puţin. El se găseşte frecvent pe altarele funerare, calul său este un animal solar şi poate reprezenta astfel apateoza defunctului, credinţa în viaţa de apoi[16]. Revenind la motivul banchetului ritual ,Herodot (Istorii, IV, 95) afirma că Zalmoxis *„ îi primea şi îi punea să banchetuiască pe fruntaşii ţării, cărora li se adresa în primul rând*". Doctrina propovăduită s-a extins în timpul lui Strabon, fiind pentru unii daci un mod de viaţă. În Geografia,VII, 3, 5 acesta scria că: *„practica pythagoreică de a se abţine de la carne a rămas la ei ca o pruncă dată de Zamolxis*". Tot de la Strabon avem informaţia confrom căreia aceştia *„se hrănesc cu miere, lapte şi brânză, ducând un trai liniştit. Unii traci îşi petrec viaţa fără să aibă legături cu femeile ...ei sunt onoraţi şi socotiţi sacri, trâind aşadar feriţi de orice primejdie"(Geografia ,VII, 3, 3).*

Toate acestea au detrminat cercetări ample privind asemănările dintre Zalmoxianism ,religiile misterelor[17](Hermes, Orfeu Osiris şi corespondentul său în lumea elenistică-Dyonisos[18], Pythagoras, Platon)şi adesea cu secta esenienilor din Marea Alianţă, că trimiterea unui sol la Zaomoxis nu este în discorcondanţă cu obiceiurile greco-romane. Astfel, informaţii despre sacrificii umane sunt găsite la diverşi autori, cum ar fi: Plutarh (*Vieţi paralele-Viaţa lui Themistocles, XIII*) înaintea luptei de la Salamina -479 î.Hr; Titus Livius (*Ab Urbe condita, XXI,57,6*) pentru anul 216

[13] I.Coman, *Scriitori bisericești în epoca străromană*, București, 1976, p.21-23; D.Bălașa, *De la Zalmoxis la Isus Hristos*, Birda,1993, p.9-10
[14] G. Ory, *Originile creştinismului*, Bucureşti, 198, p.130 şi urm
[15] I.H. Crişan, *Civilizaţia geto-dacilor, vol.II*, Bucureşti,1993, p.161; vezi şi *Enciclopedia civilizaţiei romane* (sub redacţia lui D. Tudor), p.175
[16] *Ibidem*
[17]O. Coman, *op,cit*,p.22-24
[18] G. Ory, *op.cit*, p.158-159

î.Hr.înfrângerea de la Canae; Dio Cassius (*Istoria Romană, XLIII,24*) sacrificii pentru zeul Marte. Până și în Roma antică ,aceste sacrificii umane nu au fost interzise decât de abia în anul 97 d.Hr,[19]. În acest spirit a scris și Iordanes (*Getica,*41) *despre geți că: „pe acest Marte întotdeauna l-au înduplecat printr-un cult sălbatic,socotind că șeful războiaelor trebuie împăcat prin vărsare de sânge omenesc”*.

În ceea ce privește zeii misterelor ,Strabon (Geografia ,VII,67)îl aseamănă pe Zalmoxis cu Amphioraus, Trophonius, Orfeu, Musaios, Platon (Republiva ,II,363,c-d) dă informați despre acestea din urmă ,Musaios coboară în Infern, asemenea lui Orfeu.

Pythagoras ,alături de care a fost pus Zalmoxis, este comparat cu Aristeras, Abaris, Epimenide, Phomion, Empedocie, Dionissos[20].

Aristeras din Proconesos (Herodot, *Istorii,IV,14-15*) ,devotat lui Apollo, moare, învie, apare și dispare în diverse locuri[21], Hermotimus din Clazomene putea să-și părăsească corpul și să călătorească (Plinius cel Bătrân, *Istoria Naturală, VII, 174*), Empedocle, aporpiat al lui Pythagoras este un șaman grec ale cărui practici denotă metempsihoză[22], Pythagoras însuși avea relații cu zeii și cu spiritele și putea fi prezent în mai multe locuri deodată[23]. Revenind la geto-daci Strabon (*Geografia,VII,3,5,11*) , după ce vorbește despre asemănările pomenite mai sus, arată că mereu se găsea cineva gata să-l sfătuiască pe rege și acestui om geții îi spuneau zeu, iar Iordanes (67-71) pomenește mai departe despre Deceneu. Eroii civilizatori, profeții,ei care se sacrifică sunt prezenți în tot arealul cuprins între Egipt, Orientul Apropiat, Grecia, Roma, teritoriile locuite de treci, iar metempsihoza nu era necunoscută. N.Gostar chiar dacă susținea că zeul surpem al geto-dacilor ar fi un zeu asemănător lui Marte[24], iar de aici deducem încă odată rolul preponderent de erou civilizat ,de profet al lui Zalmoxis.

În Dacia romană momentu 212 d.Hr. *Constitutio Antoniana* am văzut că nu a adus nici e egalitatea deplină din punct de vedere juridic ,iar egașitarismul creștin era astfel mai bine primit. Lipsesc apoi și dovezile clare referitoare la perpetuarea cultului lui Zalmoxis sub forma sa clasică al a disparut odată cu cucerirea romană, odată cu aristocrația și preoțimea gato-dacică în Interpretatio Romana, Marele Zeu și Marea Zeiță[25].

Este posibil ca acest cult al lui Zalmoxis să fi avut aceeași soartă cu druidismul celtic .Suetonius (*Claudius,XXV*) scria despre această problemă, referindu-se la Claudius:

---

[19] Vezi in acest sens M.Operman, *op.cit*, p.224; M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol.II, București,1991, p.165; idem *De la Zalmoxis la Gengis Khan*, București,1980, p.74; I.H.Crișan, *Spiritualitatea geto-dacilor*, 1986, București, p. 376-377; idem *Civilizația...,*vol.II, p.131-137; N.Ursulescu, *Dacia în cadrul lumii antice*, Iași,1992, p.45; E.Schure, *Marii inițiați. Rama, Krishna, Hermes, Moise, Orfeu, Pitagora, Platon, Isus unde problemei i-se atribuie mai multe capitole; I.Banu, Profeții biblici vorbinde filosofiei*, București,1994, p.34 și urm.

[20] Vezi în acest sens M. Maus, H,Hubert, *Eseu despre natura și funcția sacrificiului*, București,1985, passim

[21] E. Rhode, *Psihe*, București,1985, p.127

[22] I.D. Bolton, *Aristesias of Proconesos* ,Oxford,1952, apud M.Eliade, *De la Zalmoxis...*,București,1980, p.52, nota 44

[23] E.R. Dodds ,*Dialesctica spiritlui grec* ,București ,1985,p.145

[24] M. Eliade, *De la Zalmoxis...*, p,54-56; idem, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, București, 1996, p.305-306

[25] N. Gostar, *Zalmoxis-Zalmoxis –zeul suprem al dacilor* în Cercetări istorice,12-13,1981-1982, p.288-289, susține că zeul suprem asemănător lui Marte si nu Zalmoxis, al cărui cult s-ar fi pierdut

„*Desfiinţă Gallia şi religia de o mare cruzime a druizilor, interzisă sub Augustis numai cetăţenilor romani*". După Claudius, împăratului Tiberius a luat şi el măsuri împotriva religiei celţilor.

Gnosticismul geto-dac începea probabil cu aşa numita şcoală zalmoxiană şi existau în acest sens mai multe metode de a obţine nemurirea. Există interpretări pe această temă, Alexandru Vulpe propune să ne limităm la ceea ce ne oferă izvoarle literare[26].

Zalmoxis (poate zeu sau poate marele preot al lui Gebelezis-Nebelezis) dezvăluie adepţilor săi un sistem filosofico-religios ce face cunoscută calea pe care se poate merge spre nemurire , la care asipira orice geto-dac; trimiterea mesagerului din patru în patru ani[27],idee în legătură cu relgiile misterelor[28]. O a doua cale se referea la sala de primire ce avea drept invitaţi pe fruntaşii ţării[29]. Nemurirea era însuşită şi de celelalte triburi dacice[30].

Pentru Mircea Eliade moarte şi revenirea din patru în patru ani a lui Zalmoxis era un fel de iniţiere[31]şi putem considera în acest caz că doctrina pythagoreică o interpretează pe cea a lui Zalmoxis, legătura fiind observată şi de vechii greci ,dar se aseamnănă cu învăţătura lui Isus Hristos[32] prezentată de Origene în Contra Celse, 34, Gnosticismul zalmoxian era probabil un sistem dualist- spirit /materie,lumină/întuneric, fericirea veşnică sau deplinătatea fericirii eterne, după învăţătura lui Isus Hristos[33]. Aşadar spiritul a fost închis în materie prin crearea lumii iar mântuirea constă în decătuşsarea acestor două părţi. Pentru gnosticii creştini era cele ce ochiul nu a văzut,*"cele ce urechea nu a auizt şi la mintea omului nu s-a suit .*

Această fericire o gătește Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El", după cum un frumos se exprimă un pasaj din Corinteni(2,9).

Cercetările istorice militează şi pentru caracerul solar al divinităţii getice a nemuririi ,invocând faptul că geto-dacii trăgeau săgeţi în norii întunericului ce se opuneau luminii[34].

Asemănător, cultul Domnului Isus Hristos se referea la Soarele Dreptăţii. Constantin cel Mare, cel care a legaliza creştinismul, făcea parte din dinstia claudiană, care, confrom legendei, se trăgea din soare, iar simbolul văzut de el de pe cer era şi un simbol solar.

Foarte probabil este că în ascensiunea sa religia creştină să fi avut în Mithras cel mai puterncic adversar. Divinitatea orientală Mithras şi militharismul s-au răspândit repede în Imperiul Roman. Cultul lui Mithras, însă avea grade de initiere, nu accepta

[26] I.H. Crişan, *Civilizația*...,vol.II, p.138
[27] Al .Vulpe, *Geto-dacii*, p.300 și urm
[28] I. Coman, *op. cit*, p.142 și urm
[29] Vexi şi I.H.Crisan, *Spiritualitatea*..., p.346 cf lui Herodot, Istorii, IV, 95
[30] I. Coman, *op.cit*, p.31
[31] M. Eliade, *De la Zalmoxis* ...., București,1980, p.54
[32] I. Coman, *op.cit*,p.30 și urm
[33] D .Bălaşa,*op.cit*, p.27
[34] I .Coman, *op.cit*, p.27

femeile şi cu toate că a fost foarte răspândit mai ales in rândul soldaţilor a pierdut în faţa creştinismului.

Bibliografie

I. Banu*, Profeţii biblici vorbinde filosofiei,* Bucureşti, 1994
D. Bălaşa, *De la Zalmoxis la Isus Hristos*, Birda, 1993
I. D. Bolton,*Aristesias of Proconesos*, Oxford, 1952
E. A. Cairns, *Creştinismul de-a lungul secolelor. O istorie Bisericii Creştine*, BEE, International, Dallas, t.x.,1992
I. Coman, *Scriitori bisericeşti în epoca străromană*, Bucureşti,1976
I. H. Crişan, *Civilizaţia geto-dacilor ,vol.II*, Bucureşti,1993
Idem, *Spiritualitatea geto-dacilor*, 1986, Bucureşti
E. R. Dodds, *Dialesctica spiritlui grec*, Bucureşti ,1985
O. Drâmbă, *Istoria culturii şi civilizaţiei*, vol.III, Bucureşti, 1990
M. Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol.II, Bucureşti, 1991
Idem, *Şamanismul şi tehnicile arhaice ale extazului*, Bucureşti, 1996
N. Gostar, *Zalmoxis-Zalmoxis–zeul suprem al dacilor* în Cercetări istorice,12-13,1981-1982
V. Hanga, Les *institutions du droit cutumiar romain*, Bucureşti, 1988
V. Kernbach, *Biserica în involuţie*, Bucureşti, 1984
I. M. Kitagawa, *În căutarea unităţii. Istoria religioasă a omenirii*, Bucureşti, 1994
G. Ory, *Originile creştinismului*, Bucureşti, 1981
M. Operman, *la Zalmoxis la Gengis Khan*, Bucureşti, 1980
E. Rhode, *Psihe*, Bucureşti, 1985
N. Ursulescu, *Dacia în cadrul lumii antice*, Iaşi, 1992

RETHINKING THE RELATIONSHIP BETWEEN POPULAR LITERATURE AND THE LITERARY CANON

Dr. Vilma-Irén MIHÁLY
Sapientia, Hungarian University of Transylvania, Miercurea-Ciuc
Human Sciences Department

Abstract. The following paper tries to highlight some of the major differences between the canon of high-literature and popular fiction, but also ways of transgressing their barriers. Although from a general postmodern perspective this debate may seem irrelevant, it is worth discussing about its institutionalized sides mainly because of the audience, especially that of (high-school) students. Apart from the theory, the analysis is based on the example of crime fiction and fantasy, two genres which are embraced by the contemporary readers, especially the youth. Two of the most prominent examples are the Sherlock Holmes stories and Tolkien's The Lord of the Rings.

Keywords. Canon, popular fiction, crime, fantasy.

From a postmodern perspective it seems almost unimportant to keep up the sharp line between the literary canon and popular culture. Over the last decades in Western European literary sciences and in education, the focus has been on bridging the gap between the two fields, on the overlapping phenomena, as well as on the category switches. However, the Eastern European literary sphere looks to be more rigid at least what education and assigned reading are concerned. High-literature and canon are often reluctant to accept contemporary works by best-selling authors as part of the teaching process. On the other hand, there is an increasing need from part of the students to change and widen the list of mandatory books to read and include today's popular novels.

The literary canon represents a wide field with many issues to discuss, yet this paper tries to highlight only some of the major differences between the canon of high-literature and popular fiction, but also ways of transgressing their barriers. Apart from the theory, the analysis is based on the example of crime fiction and fantasy, two genres which are embraced by the contemporary audience, especially the youth. Two of the most prominent examples are the Sherlock Holmes stories and Tolkien's *The Lord of the Rings*.

The controversy behind the term *canon* derives from the origin and meaning of the word itself. It stems from the Akkadian *quanu* which means *cane*, in Hebrew *cane* and *measuring rod*, in Greek *kanna*, *kanón*, that is *measuring tool*, *rule* or *norm/standard*. During the Hellenistic period the term was mainly used to refer to the list of normative literary works. The process of canonization meant the enlisting of the classical authors in chronological order according to genres (Tapodi 2008, 8). Measuring also implies that weighed against the same criteria, items, in our case, authors and books can stand at the top, in the middle, at the bottom or even outside the measuring area. Thus, there are

some imminent questions regarding canon and canonization, such as whether there is only one, or are there more canons, who defines them, how can they be defined, what is their literary, social and educational role etc.

Canons, for there is more than one, are closely linked to the institutions they belong to, e.g. education, publishing houses and bookstores, libraries, reading circles and clubs etc. Furthermore, it is not enough to merely gather all the similar texts and institutions they represent, but one has to interpret these and come up with conventions for their interpretation. One must take into account the language of the texts in order to establish the preference of values reflected by them, as well as the preexting but maybe hidden hypotheses, the political, ideological or individual, subjective reasons behind them (Tapodi 2008, 20-21). For example, when defining the canon of the Great Classics, next to the fact that these works have stood up against time, meaning they still last and are read by different generations, one also has to consider that these books have entered into dialogues with texts from several different literary periods (Bloom 1998).

According to Aleida and Jan Assman the institutionalized process of canonization can be divided into three main groups. The first procedure consists of preserving the texts the way they were written, so that they stay the same over the years. The second one refers to the way censorship works, which states that right from the beginning the canon stands for literature as a whole, and that choice also implies disclosure. The third process involves preserving the meaning of the texts. However, this usually happens through the canonical interpretations which are thought to be correct, through commentaries, prefaces etc. In addition, for a canon to be formed one needs to take into account the reception of the works, the social-institutional field, as well as the self-reflecting character of literature (in Tapodi 2008, 22).

The canon used in the field of education is closely connected to the didactic and aesthetic aims of literature, and since it is subject to gorvernmental decisions, it can politically influence the audience. Primarily due to its didactic character, the canon taught in schools is restrictive, focusing on certain accepted interpretations, thus alienating the reader from a personal encounter with the text. A further relevant aspect is that this canon is often felt as obsolete by students, because either the topic, or sometimes the language too is hard to understand and follow. Although it might have some advantages, e.g. to learn the main features of a period, a genre etc., the canon, if stiff, hinders the readers to identify with the text and rarely lets them enjoy reading.

Quite often children, young adult readers and students prefer books that do not belong to the list prescribed by the canon, but to the realm of popular fiction. Generally, authors and works in this category are regarded as cheap pieces having the only role of entertaining the readers. However, this viewpoint is misleading, because it is not true of all popular fiction and is labeled by the representatives of high-literature as addressing the large public, but less exigent from an aesthetical-poetical perspective.

According to Tony Bennett, popular literature should be considered a residual and relational concept. Residual because it engulfs everything that remains after high-literature has been described. Relational because high-literature needs popular literature in order to increase its own authority and to give account of itself. On the

other hand, popular fiction does not need such self-legitimation (Bennett, Martin, Waites 1983).

As mentioned before, the literary canon does not only refer to the literary texts themselves but also to the different interpretations and ways of dealing with them. Maybe this is the reason that lets the line between high-literature and popular fiction persist. From the viewpoint of literary sciences, aesthetically and poetically, texts that belong to popular fiction are not readable. The most frequent objections to pop fiction works are in the field of sentence structure, the poverty of language, coherence problems etc. Another frequent fault they find in these texts is that they are often built on schemes without any ideological content, meant for fast consumption. Thus, the traditional tools and techniques of text interpretation are inappropriate to analyse popular fiction. It is the perspective of genre analysis they apply, which is quite pejorative and simplistic in its turn. Yet, this type of attitude is no longer fruitful, since popular fiction apart from representing the counter-canon, has its own values that have outstood time and have not only cherished temporary fame, e.g. Conan Doyle's Sherlock Holmes stories and Tolkien's *The Lord of the Rings*.

By these examples I have named two of the main genres of popular literature, that is crime fiction and fantasy. There is a whole culture, popular culture built around both of these genres – movies, video games, publishing houses etc. At the same time both have their forerunners dating back to ancient times, whereas many of these older texts belong to the sphere of the literary canon, e.g. Poe's detective stories, or in the field of fantastic literature, E.T.A. Hoffmann's writings.

Modern fantasy resembles and draws on Gothic romantic stories, as well as on medieval great epic poems, chivalric romance, myths, but also on similar genres, such as the worlds depicted in science-fiction novels. Modern fantasy is hard to define. It mainly refers to a coherent narrative within itself which if playing in our world, tells a story that is impossible in the world percieved. If on the other hand it plays in a different realm than ours, then it is that other world that becomes impossible, though the story could be possible according to our rules too (Clute and Grant 1997). According to Todorov, the fantastic asks for a special way of reading too, which is neither poetic, nor allegorical. The reader accepts the fantastic and its manifestations in the text, which have to be credible on their own. Thus, a key element of fantasy is credibility (Todorov 1971).

It was Tolkien who established the main features of modern fantasy literature with *The Lord of the Rings*. He created and set as a norm the idea of the existence of a secondary world providing a background, a geography and mythology for it, which can stand on its own and is credible. If we take into consideration the process that led to writing the novel, e.g. Tolkien's *Mythopeia*, his essay *On Fairy Stories* and *The Silmarils*, we can see how each and every aspect was planned in detail. There are a couple of steps specific of the world created by Tolkien[35]: it suffers "thinning," e.g. as a result of the work of Sauron's evil forces Middle-earth is deprived of its previous status. Because of

[35] For the part on Tolkien and fantasy also confront Mihály Vilma-Irén, *Aspects of Residual Narratives as Spaces in Between Based on J. R. R. Tolkien's Fantasies* in Acta Universitatis Sapientiae, Philologica, 11, 1 (2019) 93−107. ISSN 2067-515. (in CEEOL).

the presence of the evil, there is a sense of "wrongness" in Middle-earth, and the urge for the heroes to set out on a "quest." The hobbits guided by their mentor, Gandalf, on their journey from the known into the unknown lands, realize what their vocation is, thus they reach "recognition" and "eucatastrophe" which then leads to a cathartic experience (Clute and Grant 1997). Next to these structural elements Tolkien uses other methods too, including plot devices or landscapes that can later be found in fantasies written by others after *The Lord of the Rings* was published (cf. James and Mendlesohn 2012, 78).

According to Brian Attebery, fantasies can be defined as a group of texts sharing a cluster of common tropes, e.g. objects or narrative techniques. Since we are talking about fantasy, the core of the texts is represented by tropes that are completely impossible, whereas towards the periphery there are only a small number of tropes, or only those that make the reader doubt whether the text is fantastical or not (cf. James and Mendlesohn 2012, 29). From another perspective one can differentiate four distinct modes from each other within fantasy according to the way the fantastic enters the text and the rhetorical voices required to construct the different types of realms created. The first one is the portal quest, it introduces a new world into the text. The second is the immersive one, the text is part of the fantastic world. The third is the intrusion of the fantastic into the primary world, and the last is the liminal one stating that magic might or might not happen (James and Mendlesohn 2012, 29-30). The fourth mode gives us the possibility to consider fantasy on its own and not according to the rules used in case of mimetic fiction or the literary canon. In this way we can evaluate the quality of fantasy works based on equal terms other than those used to evaluate the canon and according to which fantasy would lose right at the beginning (James and Mendlesohn 2012, 29-30).

In this case quality measurement happens through the writer's belief in the world created by him/her. It is obvious that Tolkien and *The Lord of the Rings* stand at the top of the high-fantasy canon, thus setting the rules of the genre. Everything and everyone has its place, people, the hobbits, the good and the bad. At the same time, the way Tolkien uses language, the reciprocal game between myth and language amaze the reader. On the other hand, Tolkien's work is also knocking at the door of the literary canon. Tom Shippey, who has been dealing with the Tolkienian oeuvre, talks about Tolkien as the author of the century, mentioning him next to Vonnegut or Golding (2000). This means that enlisting texts into a canon based on their genre, should not be taken for granted when setting their value.

Another popular genre is that of crime fiction. According to Winks (in Bényei 2009), at the end of the 1970s every 10th book published belonged to this genre, which has been flourishing ever since, if we only think of contemporary Scandinavian crime fiction, cyberpunk, feminist crime stories or historical crime series. The genre has a specific inner dynamics, it pushes its boundaries, a trait that is actually characteristic of high-literature. Crime fiction readers are hybrid consumers of culture, since they can be found on both sides of the line (Bényei 2009).

In a similar way to fantasy, crime fiction has also its predecessors that belong to high-literature. If we think of the oral tradition, myths (Oedipus), the Bible (Cain and Abel), through *The Arabian Nights* told by Scheherazade to the Chinese tradition with

the *Judge Bao* stories, we can find elements of crime fiction in all these narratives. Later on in the medieval works about the dragon-slaying knights and Chaucer's *Canterbury Tales* there are also murders depicted. In and after the Renaissance period, many texts also involved crime, e.g. murder was a key element in many of Shakespeare's plots too. Although murder has been present in narratives for long, there needs to be a detective in the story so as to speak about detective fiction (cf. Alexander 2010, 8).

Thus, it is Edgar Allan Poe's *Murders in the Rue Morgue* (1841) that is considered the first official, canonic detective story with detective C. Auguste Dupin as the central character who solved the mystery behind the double homicide. The figure of Dupin was then present in Poe's two other stories. Thus, Poe can be considered the first who wrote a detective series. The unnamed first person narrator specific of detective fiction is also attributed to Poe (cf. Alexander 2010, 8).

However, Sir Arthur Conan Doyle's character of Sherlock Holmes created in 1887 is probably the most famous detective of all times (Maurice 2017). A whole subgenre of detective fiction evolved from his figure, these are the stories starring the private eye type detective, who solves the case even if endangering his own life. Then in the first decades of the twentieth century through the novels of Agatha Christie detective fiction reached yet another peak of popularity (Maurice 2017). In her stories the main character is an extraordinary intelligent and witty person who when confronted with a puzzling situation solves the mystery (Todorov 1966). There are three types of detective, the "cerebral sleuths" in the early twentieth century (e.g. Agatha Christie's detective). The hard-boiled detectives, intelligent, just, but lonely, who know how to handle weapons and are physically strong enough to be safe in a fight (e.g. in the works of British writers) (Maurice 2017, 20). The third category is that of the cops, who represent the law, and whose hands are often tied when in action. They have to follow either a code or rule before taking an action.

When the so called *whodunit* appeared, it introduced a sort of duality into the genre. The question is "Who has done it/the crime?" There are two murders, the first is committed by the murdered, and "is merely the occasion for the second, in which he is the victim of the pure and unpunishable murderer, the detective" (Burton qtd. in Todorov 1966, 44). According to this line of thought there are always two stories in these types of detective fiction. The first presents the crime itself that has to be investigated by the detective. In this way the first story creates the second one, which is "present but insignificant", and that could not exist without the first one. The second story presents the path which the detective, and with him the reader has to follow, the beginning of the first story is usually revealed at the end of the second one. The detective plays the role of the mediator, guiding the reader through the mystery in order to solve the riddle (Todorov 1966, 46).

A further type of popular detective novel is the thriller. In thrillers the two narratives coincide, the crime is committed while the investigation is in progress. The most common location of these stories are the streets, suburbs, where it is difficult to survive and detectives have to possess the skills to defend themselves. Thus, in thrillers

we have hard-boiled detectives. Although the reader does not have to guess the outcome, there is still tension.

Next to classical crime fiction stories there is the subgenre of historical detective fiction as well. The most prominent example is perhaps Umberto Eco's *The Name of the Rose,* which is a mixture of the classic version and its rewritten forms, in which the investigation process is presented as a metaphor of cognition (Bényei 2000). The detective in Eco's novel, William of Baskerville establishes that the order follows the Book of Revelation, whereas at the end of the story together with William we realize that through this statement he has in fact created the perfect plan for the murderer. Thus, as a detective he fails, and due to his failure, the novel does not fulfil the previously mentioned main feature of the genre. Eco's *The Name of the Rose* becomes an anti-detective novel (Bényei 2000, 25). However, this can be regarded as a natural development of or within the same genre of crime fiction, since it is the postmodern that allows a reflection upon the previously written texts, concomitantly with the use of intertextuality.

The above listed main characteristics of crime fiction and the examples mentioned prove the border-land status of the genre, namely that it consists of works and has readers belonging to the literary canon and popular literature as well. An aspect which brings crime fiction closer to or keeps it in the realm of pop culture is the commercial one. For example, if we think of Conan Doyle's Sherlock Holmes stories, there was tense criticism directed towards the author back then, precisely because of the fact that he wrote for money. The financial interests may have existed, yet these stories are not to be looked down upon, because they contain elements, such as for example, traumas and desires characteristic of Victorian culture that are relevant in the field of cultural and gender studies or can be analyzed from a psychoanalytical perspective as well. If so, then there is a crack on the barricade built up between the literary canon and popular fiction, as aesthetical-poetical reasoning mixes with other points of view and opens up new ways of interpreting these texts (cf. Bényei 2009).

Just as in the case of fantasy, within the counter-canon of crime fiction, Conan Doyle's Sherlock Holmes stories are undoubtedly ranked at the top within this genre of pop fiction. At the same time, they are also to be found at the periphery of the literary canon, due to the standard established through having created the character of the detective, i.e. Sherlock Holmes. Thus, it is inappropriate to generalize based on genre or on the affiliation of the text to the canon or popular literature, as well as to value the works merely according to these aspects.

In conclusion we should try to make the line between the two seemingly different and opposing groups, that of the literary canon and its counterpart, popular literature, a more flexible one. Our aim should be to become more open-minded and think of not only two, but more groups and spaces-in-between within the field of literature. Both, high- and popular literature are important constituents of culture, guaranteeing its continuity, while in perpetual change.

As far as education is concerned there should be an opening towards popular literature as well. As seen above, in case of the genres of fantasy and crime fiction there

are plenty of authors and works who are worth reading, because they either use an elaborate language and/or handle issues that are important and relevant to discuss even at present. Both genres have their set of rules and well defined elements that make it possible to evaluate them on their own, without being constantly weighed against the literary canon. However, the main advantage of including such texts into the list of assigned books next to canonic ones is that students enjoy reading these texts. In today's world when the internet, media and movies are gaining ground, we have to find the proper ways to bring back the habit of reading and working with texts. Contemporary popular fiction is a way, a means for doing so.

Bibliography

Alexander, L. M. 2010. *Detective Fiction: From Victorian Sleuths to the Present*, Recorded Books, LLC, 8-9.

Bényei, T. 2000. *Rejtélyes Rend – A krimi, a metafizika és a posztmodern.* [*Mysterious Order – Crime Fiction, Metaphysics and the Postmodern*]. Akadémiai Kiadó, Budapest, ISBN 963-25-7736-4.

Bényei, T. 2009. *Kategóriaváltások: a krimi elolvashatatlansága*. [*Category Switches: The Unreadability of Crime Fiction*]. Alföld Alapítvány 60(5) 45-59.

Bennett T., Martin G., Waites B. 1983. *Popular Culture: Past and Present*. Open University. London.

Bloom, Harold. 1998. *Canonul occidental*. [*The Western Canon*]. Ed. Univers. Bucureşti.

Clute, John and Grant, John. 1997. *The Encyclopaedia of Fantasy*. Orbit Book, London.

James, Edward and Mendlesohn, Farah, eds. 2012. *The Cambridge Companion to Fantasy Literature.* Cambridge University Press, New York.

Maurice, L. 2017. "Introduction", *From I, Claudius to Private Eyes: Rome and the Detective* in *Popular Fiction* in *Rewriting the Ancient World: Greeks, Romans, Jews and Christians in Modern Popular Fiction* (ed. Lisa Maurice). in *Metaforms: Studies in the Reception of Classical Antiquity.* vol. 10 Almut-Barbara Renger, Jon Solomon, John T. Hamilton (editors-in-chief) Brill, Leiden Boston.

Mihály Vilma-Irén. 2019. Aspects of Residual Narratives as Spaces in Between Based on J. R. R. Tolkien's Fantasies in Acta Universitatis Sapientiae, Philologica, 11, 1 (2019) 93–107. ISSN 2067-515. (in CEEOL).

Shippey, Tom. 2000. J.R.R. Tolkien: Author of the Century. Harper Collins Publishers, London.

Tapodi, Zsuzsa. 2008. *A soha el nem vesző könyv nyomában*. [*In a Quest after the Never-fading Book*]. Pallas, Miercurea Ciuc, 8-108.

Todorov, T. 1966. *Typology of Detective Fiction. in:* Todorov, T., Howard, R. *The Poetics of Prose.* Blackwell, Oxford.

Todorov, T. 1971. "The 2 Principles of Narrative Diacritics." Transl. Philip E. Lewis. In diacritics Vol. 1, No. 1 (Autumn, 1971). 37-44, John Hopkin University Press.

HISTORY AND RELIGIOUS LIFE OF THE CROSS-BORDER ROMANIAN ORTHODOX COMMUNITIES IN THE LANDS OF CRISANA AND BANAT

Ionel CHIRA, Lecturer PhD
Faculty Orthodox Theology „Episcop Dr. Vasile Coman"
University of Oradea

Abstract: The drawing of the border between Hungary and Romania, in 1920, made twenty-one Romanian Orthodox church communities remain on the territory of Hungary without any hierarchically superior organization.
The Romanian Orthodox communities in Serbia, of Daco - Roman origin, are located in two distinct geographical areas, namely the historical Banat (Vojvodina) and the Eastern Serbia (Timoc Valley). Throughout history, the Romanian population has coexisted peacefully with the majority Serbs and Hungarians, even if sometimes they had tendencies to assimilate Romanians, especially through language and culture.
With the establishment of the Romanian Orthodox Vicariates of Vârşeţ and Gyula, and later, of the Romanian Orthodox Bishoprics of Hungary and Dacia Felix, the church life of the Romanians in Hungary and Serbia experienced a special revival.
The Church, through its servants, has contributed and continues to contribute to the preservation of the Romanian identity, language, culture, spirituality and ancestral faith.

Keywords: voivodship, political regime, Romanian community, church organization, Hungary, Serbia, vicariate.

The religious life of the Orthodox Romanians has been inextricably linked, since their beginnings, to the history and place where they lived, enduring all those trials that the church and its sons - over time - have experienced.

The absence of archaeological evidence regarding the beginnings of the Christian life in the intra- and cross-border lands of Crişana and Banat led some historians to resort to logical-historical and literary arguments to analyse and expose this reality of the emergence and spread of Christianity in these lands, with profound implications in the evolution of Romanian communities. According to them, in the intra-Carpathian territories one can speak with certainty about an institutionalized Christian life starting from the ninth century, in the context of the crystallization of the first prestate political formations.[1] The voivodships led by Gelu, Glad and Menumorut[2] had economic, political and ecclesiastical ties with Byzantium, which wanted to attract neighbouring peoples into its sphere of influence, especially through the Orthodox Church.

[1] Pavel CHERESCU, *Viaţa bisericească a românilor ortodocşi din Bihor. Repere istorice, OT*, 3-4 (2005): 45-46.
[2] Gheorghe I. BRĂTIANU, *Tradiţia istorică despre întemeierea statelor remâneşti,* (Bucureşti: 1980), 190-206; Nicolae STOICESCU, *Continuitatea românilor. Privire istoriografică. Istoricul problemei. Dovezile continuităţii,* (Bucureşti: 1980), 187-195; Mircea PĂCURARIU, *Istoria bisericii româneşti din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş până în 1918,* (Cluj-Napoca: 1992), 57-68; Ioan Aurel POP, *Istoria Transilvaniei medievale. De la etnogeneza românilor până la Mihai Viteazul,* (Cluj-Napoca: 1997).

At the beginning of the 11th century, the Hungarians led by King Stephen I the Holy (1000-1038) expanded the boundaries of their domination and established in Biharea the "headquarters" or "center" of Bihor County, documented for the first time in 1111. A Latin bishopric was also established in Biharea (or, according to others in Oradea),[3] in the place where the Orthodox one had functioned, in order to eliminate any trace of the old state and church organization of the local population. This phenomenon of replacing an Orthodox church institution with a Hungarian Catholic one, took place at the same time in Alba Iulia (Bălgrad) and Morisena (Cenad, near Timişoara).[4]

Despite these measures, the Romanians from the former duchy of Crişana[5] still kept and confessed the Orthodox faith, which emerges from the correspondence between King Emeric of Hungary, Pope Innocent III, the Catholic Bishop of Oradea, the Catholic Archbishop of Kalocsa and the Abbot of Pelis (Hungary), between 1204 -1205. In early 1204, King Emeric of Hungary sent a letter to Pope Innocent III informing him that there were some monasteries in his kingdom where "Greek monks" (Orthodox) lived and had come to ruin because of *"the carelessness of the diocesan bishops and the monks themselves."* To rectify this negative condition, the king proposed two alternatives: either to establish a bishopric jurisdictional-canonical subject direct to the Holy See of the Pope, or to bring in those monasteries, monks of Latin rite. Following these proposals, on April 16, 1204, Pope Innocent III wrote to the bishop of the diocese of Oradea and the abbot of Pelis (Hungary), asking them to visit those monasteries. At the same time, in order to fulfil the king's proposals, the Pope asked them to find the right ways to "*establish an episcopate headed by one of those ... who would be directly subject to us.*"[6] On May 3, 1205, the same sovereign pontiff wrote to the Archbishop of Kaloksa - under whose canonical jurisdiction was the Latin Bishopric of Oradea in 1197 - that on the estates of the sons of the Prince Bâlea or Bela (*in terra filiorum Bele kneze)* there was a Greek rite bishopric, which was not under the jurisdiction of any metropolitan church. The pope agreed that the bishopric should be brought "under the obedience of the apostolic see" and under the canonical dependence of the Archdiocese of Kalocsa, but, the Roman pontiff said, this fact should be done "*with great care, so that, that episcopate does not be somehow subject to the Church of Constantinople because, this Church of Constantinople has recently returned to the unity of the apostolic see, we do not want to deprive it of its right".*[7] This clarification was made because Constantinople was conquered by the Western Crusaders (during the Fourth Crusade) and in the former capital of the Byzantine Empire, where the Orthodox Ecumenical Patriarchate was

[3] Liviu BORCEA, *Bihorul medieval. Oameni. Aşezări. Instituţii,* (Oradea: 2005), 70-71.
[4]Ioan RĂMUREANU, *Începuturile încreştinării ungurilor în credinţa creştină ortodoxă a Răsăritului, ST*, 1-2 (1957): 37-43; Răzvan THEODORESCU, *Bizant, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti (secolele X-XIV)*, (Bucureşti: 1974), 74-80; Vasile MUNTEAN, *Banatul şi Bizanţul (sec. XI-XII)*, *MB* 1-4 (1976): 233-236; I. D. SUCIU, *Monografia Mitropoliei Banatului*, (Timişoara: 1977), 37-38.
[5] POP, *Românii şi maghiarii în secolele IX-XIV. Geneza statului medieval în Transilvania,* 135.
[6] CHERESCU, *Viaţa bisericească a românilor ortodocşi din Bihor. Repere istorice,* 47.
[7] Teodor M. POPESCU, *Cucerirea Constantinopolului de către latini ca mijloc de unire a Bisericilor (sec. XI XIV), ST* 1, (1929): 48-132; Ştefan PASCU, *Voievodatul Transilvaniei,* I, (Cluj-Napoca: Dacia, 1979), 164 şi IV, (Cluj-Napoca: Dacia, 1986), 301.

located, a Latin patriarchate was established, under the obedience of the Western Church, whose jurisdictional rights were not to be violated. Despite the fears expressed, it was about "*a local form of church organization of the native population ... which probably continued a church organization existing even before the settlement of the Hungarians in the Pannonian Plain.*"[8]

After the defeat of Hungary at Mohacs (1526), Serbian Orthodoxy within it was subordinated to the metropolitan bishop based in Jenopolje. The "*Hungarian" metropolitan bishop* of the time, Iosif, is mentioned among the participants in the hierarchical synod of Ohrida, of 1532.[9] After Banat fell to the Turks in 1552, the *Hungarian Metropolitan Church* was divided into two parts: the part of Transylvania, based in Jenopolje, and the part ruled by the Turks, based in Lipova. Later, the headquarters of the Metropolitan Church of Transylvania was moved to Sebeş (1580).[10]

In the second half of the 17th century, the Orthodox Romanians from the Eastern part of the Tisza were under the protection of Bishop Sofronie, "*the metropolitan bishop of the Lipova and Gyula* cities", who had his residence at the Hodoş-Bodrog monastery.[11]

Very little is known about the church life of the Romanian Orthodox from Ottoman Hungary (1544-1699). It is only known that also Romanians lived in Gyula's city.[12] One of the three churches in the city at that time may have been Romanian. After the withdrawal of the Turks from these parts, on the depopulated territory began the recolonization with Hungarians and Romanians at the beginning of the 18th century, and later Slovaks and Germans were brought.

In these conditions, in 1664 the presence of a "*Serbian bishop*" is registered in this area,[13] a messenger of the ecumenical patriarch, identified by historians as Stephen, who was serving as leader in the parts of Arad, in Ineu-Lipova.[14]

With the reorganization of the dioceses of the Habsburg Empire, in 1695, the Serbian patriarch Arsenie III founded a new bishopric based in Oradea and ordained Ephrem Veniamin as bishop but following the strong pressures from the Roman Catholic Church by the person of Cardinal Kolonici de Ezstergom, Efrem Veniamin joined the Uniatism and became vicar for the Romanians from Hungary[15] who did the same as him. As a result of his actions, the patriarch dismissed him from the position of hierarch, and

[8]BORCEA, *Bihorul medieval. Oameni. Aşezări. Instituţii,* 61; PASCU, *Contribuţiuni documentare la istoria românilor în secolele XIII şi XIV,* (Sibiu: 1944); CHERESCU, *Viaţa bisericească a românilor ortodocşi din Bihor. Repere istorice*, 47

[9]PĂCURARIU, *Stranice istorije: odnosi rumunske i srpske crkve (Pagini de istorie: relaţiile Bisericii române şi ale Bisericii sârbe). Studii şi cercetări. Simpozionul Banatul – trecut istoric şi cultural (1996–2010)*, (Novi Sad: 2012), 272.

[10] Drago NJEGOVAN, Miodrag MILIN, *Mitropolia de la Karlowitz şi relaţiile sârbo-române din cuprinsul Monarhiei habzburgice*, *AB*, S.N., ARHEOLOGIE – ISTORIE, XXIII, (2015): 423.

[11] Feriz BERKI: *Az Ortodox Kereszténység,* (Budapest: 1975), *Lapok a magyar ortodoxia történetéből. „Egyházi Krónika", Keleti Ortodox folyóirat, XV. évfolyam, 2. szám,* (1966): 192.

[12] Ferenc SCHERER, *Gyula város története,* I, (Budapest: 1938), 246-261.

[13] CHERESCU, *Viaţa bisericească a românilor ortodocşi din Bihor. Repere istorice,* în *OT*, 3-4, (2005): 52.

[14] PĂCURARIU, *Istoria Bisericii româneşti din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş până în 1918,* (Cluj-Napoca: 1992), 176.

[15] Ştefan LUPŞA, *Fost-a Efrem Banianin episcop al Orăzii ? BOR* 5-6, (1935), 260-262; LUPŞA, *Efrem Banianin episcop titular al Orăzii, 1695-1698*, *BOR* 11-12, (1936), 756-757.

the Orthodox Bishopric of Oradea remained vacant.[16] Then, for two centuries, with only a few extremely short flashes,[17] priests and believers from this region were under the canonical jurisdiction of the bishops of Arad, who prevented the actions of state and church authorities - patronized especially by the Catholic bishop of Oradea, to attract the Orthodox Romanians of these parts to the Union with the Church of Rome.

Although in 1701 the Viennese Court abolished the old Orthodox Metropolitan Church based in Alba Iulia, after the deaths of Emperor Leopold I (1705) and Cardinal Kolonich of Esztergom (1707), the pressure in favour of the Uniatism diminished, with most archpriests still against it. Meanwhile, the Serbs consolidated their status in their own hierarchy, their privileges were confirmed, so they were able to represent a viable hope, of support for the Romanian Orthodox as well.[18]

The roots of Serbian Orthodoxy in this geographical area date back to antiquity, being highlighted from the time of Saint Sava, who in 1220 acquired at the expense of the Serbian Church the interference with the Orthodox believers from Hungary, building Serbian monasteries in the Nera Valley and Danube Gorge. Later historical developments will strengthen the ties of the Serbs and Orthodox Romanians, both in medieval Hungary and also in the Romanian voivodeships, where Serbs and Romanians lived together.[19]

An important change took place in the life of the church communities in these parts after 1790, when Patriarch Arsenie Cernoievici places here a number of Serbs, who organize instead of the Bishopric of Lipova, a Serbian Bishopric in Arad. To this bishopric also belonged the communities around the city of Gyula, so also the communities within the current Orthodox Bishopric of Hungary.

Only after endeavours of several decades and repeated revolting states of the Orthodox Romanians, as well as of the Serbian and Romanian priests and monks, the Habsburg authorities accepted, in 1761, the reactivation of the old hierarchical See of Alba Iulia, but only to the rank of Bishopric, based in Sibiu. The first two bishops were Dionisije Novaković (1761-1767) and Sofronije Kirilović (1770-1774). During the time of bishop Gedeon Nikitić (1784-1788), the Bishopric of Sibiu (the Romanian Orthodox Bishopric of Transylvania) was subordinated to the Metropolitan Church of Karlowitz,[20]

[16] Marius EPPEL, *Drumul către episcopie,* (Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujană, 2011), 4.

[17] În anul 1749, când, românii, care au rămas credincioşi legii strămoşeşti, păstrând cu fermitate credinţa ortodoxă, au depus nenumerate memorii şi plângeri, iar Curtea habsburgică, a consacrat ca episcop ortodox de Buda pentru bisericile româneşti neunite, pe ecleziarhul de neam sârb, Dionisie Novacovici. (Gheorghe CIUHANDU, *Propaganda catolică-maghiară de la Macău în coasta Diecezei ortodoxe a Aradului (1815-1864)*, (Arad: 1926), 10-24.

[18] NJEGOVAN şi MILIN, *Mitropolia de la Karlowitz şi relaţiile sârbo-române din cuprinsul Monarhiei habzburgice*, *AB*, ARHEOLOGIE – ISTORIE, XXIII, (2015), 424.

[19] NJEGOVAN şi MILIN, *Mitropolia de la Karlowitz şi relaţiile sârbo-române din cuprinsul Monarhiei habzburgice*, *AB*, PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, (Sibiu: 1972), 259-260 ARHEOLOGIE – ISTORIE, XXIII, (2015), 420.

[20] PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, (Sibiu: 1972), 259-260

condition that will last until 1864, when the independent Romanian Orthodox Metropolitan Church of Sibiu was founded under the arch-pastorate of Andrei Şaguna.[21]

After the re-establishment of the Metropolitan Church of Transylvania, out of the 17 communities existing at that time, which today are 21 and are part of the Romanian Orthodox Bishopric of Hungary, nine belonged to the Bishopric of Arad, and eight to the Vicariate of Oradea.

This situation lasted until 1920, when the border between Hungary and Romania was delimited. It was then created for the Romanian Orthodox church communities left on the territory of Hungary, a completely new and very difficult reality and also a lot of problems waiting to be solved for the smooth running of community affairs in very difficult circumstances.[22]

A period of almost three decades followed, during which countless attempts were made to create a church authority here. It was hoped that it would be able to establish good order and, above all, to be a shield against the negative policy that was unleashed, with the arrival of Horthy Miklós (1920-1944), against the Orthodox Romanians from Hungary.

The only hope of escape was the establishment of a church organization that would include all the Romanian Orthodox church communities from Hungary.

In order to achieve this goal, the contact with the Bishop of Arad, PhD Andrei Magieru was resumed, a great supporter of the cause of the Romanian Orthodoxy from Hungary.

On the basis of the organization plan and according to the directives brought in the meeting of the Initiative Commission of January 15, 1946, previously approved by Bishop Andrei, the deputies for the National-Ecclesiastical Congress of the Romanian Orthodox from Hungary were elected, body that had the competence to decide the establishment of the Diocesan Consistory.

Being fulfilled all the indicated, in the report of the Initiative Commission, Bishop Andrei ordered the following: "*In order to put an end to the non-canonical situation of the Romanian Orthodox parishes from Hungary, starting with 1920, ... it is necessary to organize those parishes in a Romanian Orthodox Diocese for Romanians from Hungary, based in Gyula. As a result, ... the canonical and spiritual connection of the priests of this Diocese will continue with the Bishops of Arad and Oradea until the ordination of a Romanian Orthodox bishop, legally recognized by the Romanian Orthodox Church as well* ... ".[23] So, the battles that lasted two and a half decades ended, and following the great political changes, the activity of the Consistory was able to take place in a favourable atmosphere. Thus ended an era full of hardships, which had as a result that each Orthodox Church from Hungary, was able to order its canonicality freely, each with its

[21] ВАСА Лупуловић, *Живот и рад епископа Софронија Кириловића* (Vasa LUPULOVICI, *Viaţa şi opera episcopului Sofronie Kirilovici*), Темишварски зборник, 3, Нови Сад, (2002), 135-141; I. D. SUCIU, *Revoluţia de la 1848-1849 în Banat,* Bucureşti, (1968), 104-137.
[22] Teodor MISAROŞ, *Din istoria comunităţilor bisericeşti ortodoxe române din Ungaria,* (Giula: 2002), 234.
[23] BERKI, Feriz, *Lapok a magyarortodoxia történetéből,* 6.

own supreme authority, ensuring its undisturbed functioning, and for their believers the full religious freedom.[24]

The Romanian Orthodox Vicariate from Hungary functions as an autonomous unit, recognized and canonically dependent on the Romanian Patriarchate, but with its own administrative organization. It has 19 church communities, with two branches and 21 priest positions. The parishes are divided into three deaneries, based in Gyula (Bichiș, Bichisciaba, Budapest, Ciorvaș, Gyula I, and Gyula II), Micherechi (Apateu with the Kormosdpuszta branch, Cristor, Darvas, Jaca, Micherechi, Peterd, Săcal and Vecherd) and Chitighaz (Aletea with the Lökösháza branch, Bătania, the Hungarian-Cenad, Chitighaz and Otlaca-Pustă).

The executive body of the vicariate is the Diocesan Consistory, headed by a president, who bears the title of episcopal vicar.

The first episcopal vicar was PhD Petru Mândruțău, whose name is inextricably linked to the establishment of this organization. After 30 years of activity, he retired from this position and was replaced by the priest Teodor Misaroș, who was ordained as episcopal vicar on November 21, 1976, in the Cathedral of the Vicariate of Gyula by His Holiness the Metropolitan PhD Nicolae Corneanu of Banat, in the presence of the representatives of the state authorities and of the other cults.

Although the Orthodox Bishopric was established by the National Church Congress of Romanians from Hungary on March 26, 1946, still, for political reasons, the first hierarch for the Orthodox Romanians from Hungary, was elected only in 1999, in the person of His Eminence PhD Sofronie Drincec, the current Bishop of Oradea.

The pastoral activity of the Bishopric includes all the spiritual activities that take place in the church communities. They are exercised by priests through the performance of the holy services, the Holy Sacraments, the preaching of the Gospel, the visit of the families of the community, but also through activities meant to preserve the ancestral traditions. At the same time, a special emphasis is manifested also in the perspective of peaceful coexistence and in good understanding with peers of another religion and nationality from their communities. In this activity, priests depend exclusively on their church authority. The liturgical and internal language of the Romanian Orthodox Church from Hungary is Romanian,[25] and this right is ensured by the laws of this country.[26] Religious and cultural missions are of particular importance. They are organized through the Diocesan Centre and are related to the most important events in the life of communities, for example, the re-sanctification of the renovated church buildings, anniversaries, commemorations or religious services at the request of the believers. On these occasions, services are held in the synod.

Missionary days can also be considered the two days of priestly conferences, which are organized for the Romanian Orthodox priesthood from Hungary in the spring and autumn of each year. The Holy Mass is always celebrated before these conferences, with the participation of the believers.

[24]MISAROȘ, *Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din Ungaria*, 258
[25] Antonie PLĂMĂDEALĂ, *Un episod important din lupta pentru limba română, O* 3, (1978): 417-464.
[26] MISAROȘ, *Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din Ungaria*, 259-260

The weekly and monthly publications that appear here have a missionary role among the Romanian communities in Hungary. "*In the archives of the Cultural Union of Romanians from Hungary (located at the headquarters in Gyula, 8 Gheorghe Doja Street), the oldest document referring to the publication of a future newspaper in Romanian is dated May 13, 1950. The first issue of "Libertatea Noastra (Our Freedom)" magazine (forerunner of today's "Foaia românească (the Romanian Sheet)*"[27]*appeared on June 1, 1950, but of the total print run of 2024 copies, not a single one reached to the readers. The title of the document from May 13, 1950, written in Hungarian, together with the name of the Cultural Union of Romanians from Hungary, already includes the name of the newspaper: " Libertatea Noastra (Our Freedom)". In the letter*[28]*signed on behalf of the editorial board by Bónis Lajos (former teacher at the Romanian general school in Gyula) and PhD Vild Frigyes (director of the newly established Romanian high school in Gyula - 1949/1955), it is announced that the Cultural Union will edit, with the support of the Ministry of Culture, a periodical magazine entitled "Libertatea Noastra (Our Freedom)". The newspaper, which will be meant to deepen the Hungarian-Romanian friendship, will also have the role of informing Romanians from Hungary about the cultural, educational, economic, political and social processes in the country*.[29]

Another weekly publication of Romanians from Hungary, published by the Press and Romanian Book Publishing House, is represented by the publication "Cronica (Chronicle)" and presents news, reports, interviews, chronicles from different levels of the Romanian society, such as church, school, daily life or the cultural field.

In the ecclesiastical area, the monthly church publication that appears uninterruptedly since 2003, established during the arch-pastorate of His Holiness Father Sofronie, is "*Buletinul Episcopiei* (*The Bulletin of the Bishopric)*"[30] newsletter of the Romanian Orthodox Bishopric from Hungary, with residence in Gyula and which since 2007 is printed with the blessing of His Holiness Father Bishop Siluan.

According to a long tradition, the Romanian institutions from Gyula are consecrated by sprinkling with Agheasma Mare (the Great Holy Water) by His Holiness Father Siluan, the Bishop of the Romanian Orthodox Diocese from Hungary and Deputy of the Dacia Felix Bishopric, accompanied by clergy from the Diocesan Centre. Thus, the Romanian Kindergarten, the Middle School, the Student Dormitory, the Romanian High School "Nicolae Bălcescu", the Self-Government in the Country of the Romanians from Hungary (SGCRH), the Documentation and Information Centre of SGCRH, the headquarters of the weekly "Cronica (Chronicle)", the Cultural Union of Romanians from Hungary (CURH), the headquarters of the weekly “Foaia românească (the Romanian Sheet)” and the Permanent Museum Exhibition of the Romanian Orthodox Bishopric from Hungary, are consecrated.

[27]Publicație editată de Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria
[28]Scrisoarea 1/1950 poartă ştampila *Uniunii Culturale*, pe care în mijloc scrie: Gyula 1948, anul înfiinţării Uniunii.
[29] ȘIMON, Eva, *Pregătiri intense pentru scoaterea primului ziar românesc din Ungaria,* în *Foaia Românească,* 15, (2021): 2.
[30]În prezent a ajuns la cel de-al 217-lea număr.

The Consulate General of Romania from Szeged organizes every year a cultural-literary evening, on the occasion of the *National Culture Day* (January 15), dedicated to the birthday of the poet Mihai Eminescu, the Romanian historical moment of January 24, 1859 (Union of Romanian Principalities) and the church history of Romanians from Hungary.

Starting with 1992, at the initiative of the Cultural Society of Romanians from Budapest, Romanians from the Hungarian capital travel every year, on Palm Sunday (the first after Easter), to the grave of Emanuil Gojdu's family in Kerepesi cemetery, to perform a requiem service, to light a candle and place flowers at the eternal place of the great Maecenas of Romanian culture.

Country Self-Government of Romanians from Hungary founded the distinction "*For 40 years of activity in Romanian education*" and the distinction "*For Romanian education from Hungary*", which are awarded to pedagogues for their work for 40 years in the Romanian nationality education from Hungary, but also for special merits in the Romanian nationality education. The event takes place in the auditorium of the Romanian High School "Nicolae Bălcescu" from Gyula.

Every year, the signing of the Bălcescu-Kossuth reconciliation treaty in Szeged is also marked. For 21 years, Romanians from Szeged have been celebrating the historic moment of the signing of the Romanian-Hungarian reconciliation treaty between the revolutionaries Nicolae Bălcescu and Kossuth Lajos, on July 14, 1849. Wreaths are laid at the commemorative plaque in Klauzál Square and a colloquium is organized by the Cultural Association of Romanians in the city, together with the Department of Romanian Language and Literature of the University of Szeged and with the Consulate General of Romania in Szeged.

In support of the unity of the Romanian diaspora in Hungary were for over four decades the Romanian language programs at the Hungarian Broadcasting, as well. The first transmission was broadcast on a Saturday, July 26, 1980, from the studio of Solnoc, the director of the transmission being Ştefan Frătean. When the studio of Solnoc was chosen as the headquarters of the Romanian editorial, the management of the radio considered it a suitable place, because it was the studio closest to the Romanian local communities and the border with Romania, although in Solnoc never lived a considerable number of Romanians.[31]

Subjected in time to a systematic process of Serbianization (including through the holy services, officiated in Serbian), Romanians from the historic Banat began a broad process of church emancipation, demanding, among other things, regaining the right to use their mother tongue in worship and ordination of Romanian priests, subject to their own hierarchy. Started in the first decades of the 19th century, this struggle ended only in 1864, when the Episcopal Synod met in Carloviț, under the presidency of Patriarch Samuil Maşirevici (1863 - 1870, former bishop of Timişoara between 1858 and 1863), approved the passage of the Romanian deaneries under the jurisdiction of the two

[31] *********Calendarul Românesc 2021,* Almanah al săptămânalului românesc „Foaia românească”, (Jula: Presă şi Carte românească „NOI”, 2021), 124.

Romanian Orthodox dioceses from western Transylvania, which became suffragettes of the Metropolitan Church of Transylvania.[32]

The Romanian bishops of Arad[33] and Caransebeş[34] through the canonical visits undertaken, through the anti-masses, the cult and learning books, or through the form letters and pastorals sent, they were in permanent contact with the believers they pastored from the historical Banat[35]. The church life of the Orthodox Romanians from these lands experienced an extraordinary revival during this period, being built, only during the years 1885-1918, 13 places of worship.[36] A special moment in the era was the consecration of the church from Vârşeţ (the current Episcopal Cathedral), dedicated to the "Inaltarea Domnului (Ascension of the Lord)", which took place on May 23, 1913, being performed by Bishop Miron Cristea of Caransebes, the future patriarch of the reunited Romania.[37]

The fall of the Milosevic regime in 2000 created a favourable climate for the reform in Vojvodina. Following the discussions between political parties, the level of autonomy has been increased through the *Omnibus Act* of 2002.

The above-mentioned law created the premises for the assertion of the Romanian minority from Vojvodina. Thus, the *National Council of the Romanian National Minority* (NCRNM) from Serbia is established, based in Novi Sad, a legal body for achieving Romanian autonomy in the field of culture, education, information and the official use of the Romanian language. NCRNM represents all Romanians in the Republic of Serbia, regardless of the names given to them (Romanians, Rumani or Vlachs). Representatives of the main parties, associations and organizations of the Romanians from Serbia (Community of Romanians from Serbia, the Democratic Party of Romanians from Serbia, Alliance of Romanians from Vojvodina, the Democratic Movement of Romanians from Timoc and the Association for the culture of Vlach-Romanian *Ariadnae Filum*), signed and issued at May 10, 2004 *The Belgrade Declaration*, in which they expressed their desire to set up a Joint National Council for the Romanian minority from north and south of the Danube. It started its activity as a representative of the Romanians from Vojvodina and Valea Timocului (Timoc Valley) in September 2004 (replacing the old council which was composed only of representatives of the Romanians from Vojvodina), and is still active, having its administrative headquarters in Vârşeţ.[38]

The cultural segment is well represented in Vojvodina. On November 15, 2003, after almost 50 years, the Romanian Professional Theatre was reopened, which gives

[32] BRUSANOWKI, Paul, *Statutul canonic al Mitropoliei ortodoxe a Transilvaniei între 1864 – 1925*, *RT* 3 (2010): 41-42; a se vedea şi idem, „Problema episcopiilor sufragane în contextul luptelor pentru înfiinţarea mitropoliei româneşti din Ungaria şi Transilvania", *TABOR* 5, (2008): 26-44.
[33] Ioan Meţianu (1875-1898), Iosif Goldiş (1899-1902) şi Ioan Papp (1903-1925).
[34] Ioan Popasu (1865-1889), Nicolae Popea (1889-1908) şi Miron Cristea (1909-1919).
[35] MĂRAN, Mircea, *Confesiunile neopreotestante ale românilor din Banatul sârbesc,* în „*Contribuţii la istoria ecleziastică a Banatului"*, Academia Română – Filiala Timişoara, (Timişoaraş: Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu", 2011), 279-294.
[36] Este vorba despre bisericile din Srediştea Mică (1885), Iancaid (1888), Doloave (1893), Sărcia (1896), Alibunar (1897), Mărghita (1899), Iabuca (1901), Mramorac (1902), Cuvin (1906), Nicolinţ (1911), Vârşeţ (1912) şi Omoliţa (1914).
[37] TANDREU, N., *O frumoasă serbare bisericească - națională,* în *RT* 9-11 (1913): 316.
[38] Siteul oficial este https://cnmnr.org/.

performances in the main localities with Romanian communities, such as Vârşeţul, on the stage of the "Sterija" National Theatre. Cultural activity is also well represented by the state-funded publishing houses, such as *Libertatea* (*Freedom*). *Libertatea* Press and Publishing House publishes approximately 20 titles annually.[39]

It can be said that Romanians from Vojvodina have always been concerned with preserving, capitalizing on and promoting their spiritual and cultural identity. This approach is seen in the collection and registration of all material and cultural assets, such as traditional objects, works of art, archival documents, books and publications.[40]

In conclusion, we can say that this community of Romanians in Vojvodina is fully manifested on all levels of the spiritual and cultural life, standing out "*and thanks to the hard work of our hardworking peasantry, the many intellectuals and enthusiasts devoted to the prosperity and prosperity of the nation of which I am a part"*.[41]

In addition to the social and economic problems that Serbia is currently going through, a major problem is the problem of the national minorities, especially those in the east of the country. Here, the Romanian minority was officially recognized as a Vlach minority only in 2007 by the Serbian state, encountering numerous difficulties in asserting its own ethnic identity and in recognizing it as a Romanian minority. In addition, there is a marked trend of depopulation of the area, through the emigration of inhabitants to Western European countries and a low birth rate.

If in the Ottoman period of time the Romanians from the Timoc Valley had a certain form of local autonomy and religious freedom, since the annexation of the region by Serbia in 1833, a strong process of denationalization and assimilation of the Romanian community began.[42] Unlike the ethnic minorities in Vojvodina, where we saw that there are some rights for them, the Romanians in the Morava-Timoc area have not benefited and do not benefit from such a thing even today.[43]

Nowadays, it has reached the situation that for Romanian-speaking Vlachs[44], although they count about 35,000 people, much more than the Romanians from Vojvodina (and about 2 - 300,000 in reality), the granting of fundamental rights to education and religion in the Romanian language should be done only at the declarative level. However, amid the progress of Serbia's accession negotiations with the European Union, things seem to be moving slowly. Thus, starting with the school year 2013 - 2014, through a pilot project organized by the Ministry of Education, Science and Technological Development of Serbia, with the involvement of the National Council of the National Minority of Romanians from Serbia, optional Romanian language classes

[39] FLORA, Radu, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946 – 1970)*, (Panciova: Libertatea, 1971), 76.
[40] ROŞU, Costa, *Prezenţe culturale româneşti. Argument,* în *Patrimoniul cultural al românilor din Voivodina. Mărturii*, (Alba Iulia: Altip, 2012), 11.
[41] POPI, Gligor, *Prefaţă,* în *Românii din Banatul sârbesc (1941-1996)*, II, 5.
[42] SIMION, Eugen, „Academia Română şi Valea Timocului", în *Academica* XV (2005): 30.
[43] BLAJ, Mihai Octavian, „Spiritualitatea românească în Serbia", în *Studii de Ştiinţă şi Cultură* 2 (2020): 111.
[44] SORESCU-MARINKOVIC, Annemarie, „Cultura populară a românilor din Timoc-încercare de periodizare a cercetărilor etnologice", în *Philologica Jassyensia* 1 (2006): 74-75.

were also introduced in Eastern Serbia.[45] Moreover, in 2014 a Vlach language textbook for the 1st year of study was approved, recognized by the Serbian state.[46]

Over time, a number of cultural and political organizations have been established with the goal to promote the rights of Romanians in the region. Several publications appeared, such as *Vorba Noastra* (Our Word) or *Curcubeul Timocean* (the *Timocean Rainbow)*, without much impact, however, because the written Romanian language was not known, they had to be published in Serbian. The *Timoc Press* agency was created, which also produces some TV shows, news, as well as documentaries about the activities of the Romanian communities in the region. However, the radio broadcasts are limited to local Romanian folk and music programs, unfortunately the communication of the news between programs is also done in Serbian. The various cultural associations are currently under the auspices of the National Council of the Romanian National Minority in Serbia.[47]

At the youth level, the situation is even worse. Due to the assimilation policy, as well as in the absence of the cultural-educational facilities (study hours in Romanian, magazines and publications in Romanian, television, radio, etc.), young people, with small exceptions, give up speaking their mother tongue. Even if there is the possibility to study in Romania, through scholarships offered by the Romanian state, few young people choose this option, due to the linguistic inconvenience primarily. There are also more and more cases of parents (especially in the case of more and more mixed marriages)[48], who opts for children to learn only the official language of the Serbian state, in order to better integrate them into Serbian society.

On the background of the fall of communism and the normalization of relations between the Serbian and Romanian states, as well as between the Serbian and Romanian Orthodox Churches, the issue of establishing a Bishopric for Romanians in Serbia became more and more acute. Thus, the Holy Synod of the Romanian Orthodox Church, updating an older decision, from October 23, 1933, in its working meeting of February 13-14, 1997, took the decision to establish the "Romanian Orthodox Bishopric from Yugoslav Banat", based in Vârşeţ.[49]

In 2006, the title of the diocese was changed to "Bishopric of Dacia Felix", to indicate more precisely, from a historical point of view, the old Daco-Roman area. This was recognized by both the Serbian state (through the Ministry of Cults) and the Serbian Orthodox Church on April 28, 2009. The jurisdiction of the Dacia Felix Bishopric extended only to the historic Banat (Vojvodina), more precisely, to the Romanian

[45] SORESCU-MARINKOVIC, Annemarie, „Graiul vlah în şcolile din Serbia răsăriteană: provocări şi perspective", în *Philologica Jassyensia* 2 (2015): 206.
[46] SORESCU-MARINKOVIC, Annemarie, HUŢANU, Monica, „Writing systems and linguistic identity of the Vlach community of Eastern Serbia", în *Diacronia* 7 (2018): 1-14.
[47] DOBRESCU, Emilian M., „Comunităţile de români din afara graniţelor ţării", în *RRS* 4, (2008): 285 – 286; HEDEŞTEAN Otilia, „Dilemele unei comunităţi uitate: vlahii din Timoc", în *Dilema Europei Centrale: convieţuirea sau coexistenţa*, (Arad: Complexul Muzeal, 2004), 372-389.
[48] SORESCU-MARINKOVIC, Annemarie, „Foggy diaspora: Romanian women in Eastern Serbia", în *Studia UBB Sociologia* 1 (2016): 37-57.
[49] DOBREI, Florin, „Episcopia Daciei Felix", în *Autocefalie şi responsabilitate*, (Bucureşti: Basilica, 2010), 1025

Orthodox Vicariate from Vârşeţ. The Romanian Orthodox communities from the Timoc Valley have not been part of the diocese since the beginning, and they further remain under the jurisdiction of the Serbian Orthodox Church. As a result, the Holy Synod took the decision, on October 29, 2009, to transfer the Dacia Felix Bishopric in direct dependence on the Romanian Patriarchate, in order to extend its canonical commitment to the mentioned territory, as well.[50]

At the administrative-organizational level, at the initiative of the local diocesan Bishop, starting with 2006, within the diocese, three other archdioceses were (re) activated, in addition to the three existing ones: Biserica Albă, Cuvin and Alibunar, thus raising their number to six: Vârşeţ, Panciova, Toracul Mic, Biserica Albă, Cuvin and Alibunar.

In terms of household, most of the parish churches have been renovated and (re) painted, such as the Romanian Orthodox places of worship from Glogoni, Ofcea, Sân Mihai, Satu Nou, Petrovasâla (Vladimirovăţ), Begheiţi (Toracul Mare), Nicolinţ, Duckling, Grebenaţ and others.

The aspects of church life in these lands are therefore multiple.

In terms of culture, exhibitions of old documents and church art, symposia and concerts of church music were organized. In the editorial plan, the parish papers should be mentioned, some with a temporary appearance[51], others, the oldest, with uninterrupted appearance until today.[52] To these are added several other cultural and Romanian Orthodox spirituality magazines.[53] We also note that since 2006, the teaching of religion in the mother tongue by Romanian clergy and teachers has been introduced in schools in Vojvodina. Regarding the training of the clergy, most of the future priests study at the Faculties of Theology from Timişoara, Arad and Caransebeş.

In accordance with the *Statute for the Organization and Functioning of the Romanian Orthodox Church* (republished in 2020), Article 2, the point XI, the Bishopric of Dacia Felix is under the direct jurisdiction of the Romanian Patriarchate, having its administrative headquarters in the city of Vârşeţ, Republic of Serbia. The holder of this Episcopate is His Holiness Bishop Daniil Stoenescu.[54]

BIBLIOGRAPHY

BERKI, Feriz, *Az Ortodox Kereszténység,* (Budapest: 1975), *Lapok a magyarortodoxia történetéből. „Egyházi Krónika",* Keleti Ortodox folyóirat, XV. évfolyam, 2, 5 szám, (1966);

[50] Conform hotărârii Sfântului Sinod numărul 7303 din 29 octombrie 2009.

[51] Amintim aici periodicele *Libertatea* (Petrovasâla, 1993), *Foaia Sâmiaiului* (Sân Mihai, 1993), *Sărcia* (Sărcia, 1993), *Făclia* (Alibunar, 1996), *Dealul Vârşeţului* (Vârşeţ, 2001), *Străjerul* (Straja), *Biruinţa* (Begheiţi) ş. a.

[52] *Libertatea* (Vârşeţ, 1945), *Bucuria Copiilor* (Vârşeţ, 1946), *Lumina* (Vârşeţ, 1947), *Tribuna Tineretului* (Novi Sad, 1972), *Almanahul Libertatea* (Novi Sad, 1988) ş. a.

[53] *Tibiscus* (Uzdin, 1990), *Cuvântul Românesc* (Novi Sad, 1991), *Cuvântul Românesc Torăcean* (Toracul Mic, 1992), *Gazeta de Seleuş* (1992), *Familia* (Voivodinţ, 1994, din 1997 *Satul Voivodului*) ş. a.

[54] Până la data de 1 august 2017 a condus această episcopie în calitate de „episcop – locţiitor (administrator)"; în perioada 1 august 2017 – 1 august 2020 eparhia a fost suplinită (datorită retragerii temporare din motive medicale a chiriarhului) de Preasfinţitul Părinte Siluan al Episcopiei Ortodoxe Române a Ungariei, iar de la această dată, va reveni Preasfinţitul Părinte Daniil, în calitate de „Episcop al Daciei Felix" (conform dipticelor Bisericii Ortodoxe Române).

BLAJ, Mihai Octavian, „Spiritualitatea românească în Serbia", în *Studii de Ştiinţă şi Cultură* 2 (2020); BORCEA, Liviu, *Bihorul medieval. Oameni. Aşezări. Instituţii,* (Oradea: 2005). CHERESCU, Pavel, *Viaţa bisericească a românilor ortodocşi din Bihor. Repere istorice, OT,* 3-4 (2005); HEDEŞTEAN Otilia, „Dilemele unei comunităţi uitate: vlahii din Timoc", în *Dilema Europei Centrale: convieţuirea sau coexistenţa*, (Arad: Complexul Muzeal, 2004). MISAROŞ, Teodor *Din istoria comunităţilor bisericeşti ortodoxe române din Ungaria,* (Giula: 2002); POP, Ioan Aurel, *Românii şi maghiarii în secolele IX-XIV. Geneza statului medieval în Transilvania,* (Cluj-Napoca: Tribuna, 2003); ROŞU, Costa, *Prezenţe culturale româneşti. Argument,* în *Patrimoniul cultural al românilor din Voivodina. Mărturii*, (Alba Iulia: Altip, 2012); RĂMUREANU, Ioan *Începuturile încreştinării ungurilor în credinţa creştină ortodoxă a Răsăritului, ST*, 1-2 (1957).SORESCU-MARINKOVIC, Annemarie, „Cultura populară a românilor din Timoc-încercare de periodizare a cercetărilor etnologice", în *Philologica Jassyensia* 1 (2006); IDEM, „Graiul vlah în şcolile din Serbia răsăriteană: provocări şi perspective", în *Philologica Jassyensia* 2, (2015); * * *, *Calendarul Românesc 2021,* Almanah al săptămânalului românesc „Foaia românească", (Jula: Presă şi Carte românească „NOI", 2021).

QUELQUES OBSERVATIONS SUR LA VISION ROMANESQUE DE BALZAC

Mihaela-Claudia POPESCU, ... University of Craiova

Résumé: Le roman balzacien est construit sur un modèle dramatique, qui exprime une vision dynamique du réel, une attitude philosophique. Le narrateur omniscient interrompt la narration des événements par de longs fragments descriptifs, qui justifient son besoin et son « intérêt hyperbolique ». Type narratif avec narrateur omniscient, discours non focalisé ou mise au point zéro[13] les romans balzaciens prédominent pour la plupart.L'omniscience d'un personnage est toujours l'omniscience de l'auteur

Mots-clés: roman, vision, description, discours narratif, personnage

Balzac avait une conscience très nette de la révolution littéraire représentée par sa création romanesque et il a expliqué à plusieurs reprises le sens de cette révolution. Sous la plume de Félix Davin[1] , Balzac écrit : „ *Eugénie Grandet* a imprimé le summum de la révolution que M. Balzac a apporté au roman. Ici s'accomplissait la conquête de la vérité absolue dans l'art ; il y a le drame appliqué aux choses les plus simples de la vie privée. C'est une succession de petites causes qui produisent des effets pénétrants, c'est la fusion terrible du trivial et du sublime, du pathétique et du grotesque ; à la fin, c'est la vie telle qu'elle est, et le roman tel qu'il doit être ». Ce programme narratif annonce une forme romanesque originale, sans équivalent dans la tradition littéraire du roman français et universel, un modèle narratif spécifique, devenu l'archétype du roman réaliste classique. Pour la modification profonde de certains procédés narratifs traditionnels et universels, leur fonctionnement spécifique dans le discours narratif balzacien, motivé par une vision déterministe, sociologique et historique, la spécificité formelle de ce discours en tant que discours réaliste ne dépend pas de la conformité ou de la non-conformité à un modèle littéraire les règles esthétiques de la représentation, de la mimesis, des contraintes et restrictions référentielles[2] .

Le roman balzacien est construit sur un modèle dramatique, qui exprime une vision dynamique du réel, une attitude philosophique. L'univers de *la Comédie Humaine se* referme sur son propre modèle dramatique, car la *forme* (*structure* narrative) du roman balzacien est une réponse aux interrogations de la réalité, une lecture et un commentaire du réel. A plusieurs reprises, dans des préfaces ou même dans des romans (*Santa Goriot* ou *Veriaraoara Bette* , par exemple), Balzac a qualifié ses œuvres de « drames », et dans la nouvelle Les *Secrets de la princesse Cadignan* il a donné une définition du concept, précisant, à travers Diana de Maufrigneuses, qu'"un drame est une suite d'actions théâtrales, conservées dans leur sens fondamental, étymologique (gr. *drame*), celui d'action, de conflit, d'événement violent ou tragique"[3] .

Selon Balzac, le dramaturge désigne une des caractéristiques du roman moderne : « L'introduction de l'élément dramatique, de l'image, des tableaux, de la description, du dialogue, me paraît indispensable dans la littérature moderne »[4] . De là, le rythme accéléré, précipité du récit, le tempo narratif progressif, un des aspects les plus originaux de la temporalité narrative dans les récits balzaciens. Dès les premières lignes du roman, l'auteur-narrateur insère la fiction dans l'espace de référence de la contemporanéité, dans le contexte socio-historique, à travers le début *in medias res* , dans lequel sa fonction est de solliciter la compétence épistémique des lecteurs et de lecture du programme dans l'ordre des questions : quand ? qui? où? En voici un exemple, entre autres : « Vers la fin octobre de l'année dernière, un jeune homme est entré au Palais-Royal lors de l'ouverture des maisons de jeu, selon la loi qui protège une passion par essence imposante.[5] .

Comme topos du début, le début du roman balzacien, devenu une forme canonique du roman réaliste français, annonce et conditionne la diégèse (histoire racontée), le thème et la succession probable des événements. Le discours narratif balzacien se déploie et se déploie ainsi, animé par une sorte de volupté de complétude, dans de vastes espaces textuels, qui semblent suspendre le récit par des « renversements » et des descriptions détaillées, des procédés narratifs traditionnels qui, justifiés par le modèle scientifique analogique et causalement invoqué à l'appui de sa poétique, motivé par le déterminisme socio-historique, Balzac reçoit une fonction narrative principale, étant des manières spécifiques de textualiser l'extra-texte socio-historique.

Balzac fait fréquemment appel aux ressources traditionnelles du récit, analepsa[6] , rétrospective, évocation d'un événement (ou d'une série d'événements) antérieur au moment ou au début de l'action ; l'analepsie est dans le roman balzacien la forme la plus pertinente d'anachronisme narratif (la discordance entre l'ordre diégétique et l'ordre narratif). La fonction la plus caractéristique de l'analepsie dans le roman balzacien est de récupérer la totalité des antécédents narratifs pour expliquer les ressorts du drame, fonction soulignée par les fameuses formules qui introduisent l'analepsie, "Voici pourquoi", "Voici comment", etc. Le lien de l'analepsie avec le récit principal est tout aussi explicite, le narrateur reprend généralement le récit d'où il l'a interrompu. L'insertion d'un nouveau personnage dans le récit provoque toujours une analepsie, car ses antécédents sont amplement présentés.

Dans son intention de révéler les relations d'interdépendance qui lient l'homme à son milieu de vie, le narrateur omniscient interrompt la narration des événements (généralement au premier moment du tempo narratif) par de longs fragments descriptifs, qui justifient son besoin et son « intérêt hyperbolique ».[7] au début du roman *À la recherche de l'absolu* . En tant que représentation littéraire, processus mimétique par excellence, la description balzacienne accumule une multitude de détails à fonction référentielle, *connotations de mimétisme.*[8] . A travers des détails à valeur connotative (notamment à connotation sociale), le narrateur donne des informations sur le foyer, la physionomie, les vêtements du personnage, pour marquer sa condition

humaine et sociale. Un exemple bien connu : la pension Vauquen et ceux qui y séjournent s'impliquent et s'expliquent.

Michel Butor observe à cet effet[9] que chez Balzac les descriptions sont de véritables voyages, que le lecteur effectue avec le romancier, guidé par lui comme une caméra à travers le monde des objets et des personnages. Au cours de ces voyages, les objets reçoivent une fonction qui dépasse leur fonction première, ils expriment toute une philosophie sociale. Chez Balzac, les objets se trouvent dans une relation de contiguïté spatiale et temporelle avec l'homme, réalisant ainsi le mécanisme de la métonymie. Mais dans le roman balzacien, les objets reçoivent aussi des valeurs métaphoriques, voire symboliques, ils deviennent les signes d'une réalité profonde et essentielle.[10] .

Du point de vue de son fonctionnement narratif, la description balzacienne, explicative et symbolique, est subordonnée au récit et n'est comprise que par rapport au récit. Le roman balzacien impose la fonction diégétique de la description[11] , qui tend à souligner la dominance du récit sur le descriptif.

Après la "formation didactique" poussée par l'analepsie ou la description, le récit évolue dans le roman balzacien à travers une alternance de scènes dramatiques, à grande valeur mimétique (qui réalise une coïncidence conventionnelle entre discours et diégèse) et de récits sommaires, assumés par le narrateur, forme synthétique de discours narratif à forte densité événementielle, qui précipite le rythme du discours vers la fin comme un torrent, comme l'eau d'un barrage qui se vide quand les barrages sont rompus, « comme si le personnage, sous la pression des événements , avait décidé dès cette époque, de ne pas changer son existence, mais de la vivre plus vite, plus intensément, pour se forcer davantage à entrer dans le chemin de son destin"[12] . Dans les scènes dramatiques dialoguées et dans les grands monologues (discours liés aux personnages), l'autonomie stylistique des personnages est un processus efficace de caractérisation psychologique et sociale. Le langage des personnages de Balzac, profondément marqué par le point de vue social, exprime chez Balzac d'abord la condition sociale de l'homme, la qualité essentielle de l'être social. Dans les études balzaciennes, le discours de Nucingen, de Schmuke, celui de Cibot, etc., est fréquemment cité comme exemples de personnages marqués par leur appartenance à un milieu caractéristique.

Dans le roman balzacien, la perspective narrative est généralement l'attribut du narrateur. Balzac fixe le canon classique du narrateur omniscient, dont l'omniscience dépasse les possibilités de connaître un certain personnage. La tentation du savoir est de révéler tous les secrets des hommes et de dominer mystérieusement le monde par le savoir, Balzac l'attribuait aussi à ses personnages, les Anticar, Gobesck ou Vautrin, maîtres des destins et philosophes lucides, sorte de « délégués du pouvoir "Balzacieni.

Type narratif avec narrateur omniscient, discours non focalisé ou mise au point zéro[13] les romans balzaciens prédominent pour la plupart. Le personnage de chronique sociale (« histoire des mœurs contemporaines », selon l' *Avant-propos* de 1842) de la *Comédie humaine* présuppose une sphère de références qui dépasse

inévitablement les possibilités de connaître le personnage, un contenu narratif qui force les limites du l'expérience individuelle du héros de l'histoire.

L'omniscience d'un personnage est toujours l'omniscience de l'auteur : Bixiou qui raconte à ses trois confrères l'histoire de la liquidation frauduleuse de Nucingen (*Maison* Nucingen) donne des informations qu'il ne connaîtrait peut-être pas autrement en tant que journaliste et caricaturiste (par exemple le dialogue entre Rastignac et Baudenord pendant bal auquel Bixiou était absent). L'histoire racontée par un personnage n'entraîne pas chez Balzac, comme chez Stendhal ou Flaubert, une restriction de la perspective narrative qui, dans le roman de Balzac, est toujours l'attribut du narrateur omniscient.

Le modèle narratif balzacien établit la domination du récit sur le discours, de l'objectivité sur la subjectivité. Dans le roman de Balzac, les « intrusions » de l'auteur sont absorbées par le récit et n'affectent pas le statut essentiellement narratif du texte, dont les sens sont entièrement perçus sans qu'il soit besoin de savoir qui parle, où et quand.

Le roman balzacien, modèle classique de narration objective (caractérisé par l'absence de références temporelles et spatiales de l'instance narrative), fixe le canon narratif à narrateur absent (comme personnage principal ou secondaire) des événements narrés, narrateur hétérodiégétique, avec le narration à la troisième personne, situation typique pour la grande majorité des romans de *la Comédie Humaine* .

Analysé sous l'angle des situations narratives particulières qui définissent le modèle narratif balzacien, le statut du narrateur omniscient implique, outre la fonction narrative proprement dite, impliquée en sa qualité de narrateur, le développement de fonctions non narratives : fonction idéologique - motivante , discours théorique explicatif et justificatif, fonction la règle - le métadiscours qui marque l'articulation du texte, les connexions, son organisation interne, la fonction de communication - l'appel à la compétence épistémique et à l'expérience socio-historique des conférenciers, qui relie le texte à l'extra-texte, la Société d'histoire. Balzac, qui voulait être « docteur en sciences sociales »[14] et « histoire de la société française »[15] , a fondamentalement transformé les relations du roman avec la réalité socio-historique.

Comme écrit sur le projet social, le roman balzacien exprime pour la première fois, dans une forme spécifique de littérature référentielle, la conscience moderne de la socialité et de l'historicité humaines, qui prévaut en France après 1789. Albert Thibaudet remarque à juste titre que la phrase écrite par Balzac dans *Modeste Mignon* "la nature sociale, qui est une nature dans la nature"[16] , contient la découverte, le génie, le roman et la clé de Balzac. L'introduction de la détermination socio-historique, la socialisation de la totalité de l'espace diégétique se manifeste dans le roman balzacien à la fois par la présence, dans le texte, d'une société de référence, de la société hors texte, et par l'affirmation de la roman lui-même comme société, la « société du roman », les lois de sa propre lisibilité. Le Monde de *la Comédie Humaine* , la société du roman balzacien, à travers laquelle il a voulu « concurrencer l'Etat Civil » [17] , est représenté par deux ou trois mille personnages typiques que doit contenir l'œuvre balzacien, personnages « qui ne vivent qu'à la condition d'être une grande image du

présent » (p. 21) : « Conçu dans les entrailles de son siècle, chaque cœur humain s'émeut sous son vêtement et y cache souvent toute philosophie » (p. 17).

L'individu, la société et l'histoire, pôles corrélatifs, composent dans les romans de Balzac un système capable de prendre en compte toute réalité humaine. Le personnage doit être le foyer et la référence vivante d'un déterminisme socio-historique. Car, comme le souligne George Lukacs, Balzac illustre les processus sociaux d'ensemble à travers le destin individuel des personnages, « l'ensemble des déterminations sociales s'exprime de manière inégale, compliquée, confuse, contradictoire, dans le labyrinthe des passions personnelles et accidentelles ».[18] . Fortement marqués par leur socialité, les personnages de *la Comédie Humaine* illustrent la dialectique sociale, les classes sociales émergentes, la montée économique et politique de la bourgeoisie sous la Restauration et la monarchie de Juillet, accompagnées d'une aggravation des contradictions sociales et d'une capitalisation sur l'activité spirituelle (presse, littérature, etc.)) le déclin de l'aristocratie, en raison de son incapacité économique et politique, processus nécessaire mais contradictoire du développement capitaliste.

Dans sa véracité et son dynamisme, l'œuvre de Balzac, le monde violent et tragique qu'il a créé, avec son zèle d'opposition et de révolte, contredit les intentions et déclarations de l'auteur, théoricien de la stabilité et de la hiérarchie sociale, défenseur du trône et de l'autel , mais qui soulevait, en fait, « le plus redoutable réquisitoire jamais lancé contre une civilisation ».[19] .

Le plus grand créateur d'êtres vivants qui ait jamais existé, selon les mots de Thibaudet[20] , a fondamentalement transformé la construction du personnage de roman à travers une découverte qu'il a lui-même qualifiée de brillante, la réapparition des personnages dans différents romans (le retour des personnages). *Santa Goriot* est le premier roman dans lequel Blazac fait apparaître, délibérément et systématiquement, des personnages créés pour des romans déjà publiés, tels que la Vicomtesse de Beauséant (*Femme abandonnée*), Lady Brandon (*Grenadier*), la Comtesse de Restaud (*Gobseck*), la Duchesse de Langeais (*Duchesse de Langeac*), Rastignac (*Peau de Douleur*).

Point de rencontre de nombreux personnages balzaciens (regroupés dans la scène typique de la soirée de la comtesse de Beauséant), le roman est considéré comme la cellule mère de *la comédie humaine* , à l'intersection des thèmes fondamentaux de l'univers balzacien, qui acquiert de multiples résonances même par rencontrer ces personnages ; le thème de la paternité, expression la plus révélatrice du mystère de la création qui a toujours obsédé Balzac, le drame de l'argent transposé dans le mécanisme de toute une société et illimité aux destinées individuelles comme dans Eugénie Grandet, l'assaut des ambitions de conquête, Paris comme un alambic où les valeurs humaines tournent au contact du jeu des intérêts, tous ces thèmes regroupés dans une symphonie de quatre centres d'intérêt et quatre drames parallèles - Rastignac, Goriot, Vautrin, la Vicomtesse de Beauséant.

Selon Charles Lecour, auteur d'une généalogie des personnages balzaciens, la *Comédie Humaine* comprend 2209 personnages, dont 515 apparaissent plusieurs fois, et certains se retrouvent dans une trentaine d'ouvrages, comme Blanchon, Rastignac et

du Tillet. Sept caractères apparaissent au moins 20 fois, onze caractères apparaissent au moins 11 fois, et ainsi de suite. il n'existe qu'une quinzaine d'œuvres dont les personnages ne se retrouvent pas ailleurs, comme La *Liturgie de l'athée* , Le *Message* , *Seraphita* , *Marana* , *Facino Cane* , *Albert Savarus* , *Adio* , *Z. Marcos* , *Un épisode sous la terreur* , *El Verdugo,* etc.

Loin d'être un simple procédé de la technique roumaine, le retour des personnages est avant tout un principe fédérateur, à l'aide duquel chaque roman devient « un chapitre du grand roman de la société ».[21] Avec un statut social bien défini (Nucingen et du Tillet sont banquiers, Blanchon est médecin, Nathan est écrivain, etc.) ces personnages réapparus forment le fond social constant de *la comédie humaine* et mettent en évidence les processus sociaux caractéristiques de la période dans laquelle évolue. Processus d'augmentation de la véracité et de la totalisation, le retour des personnages renforce l'impression de réalité et offre une solution originale aux relations du texte avec le référent, le niveau socio-historique au-delà du texte.

La réapparition des personnages à différents moments et circonstances de leur trajectoire individuelle provoque une multiplication des plans narratifs, l'histoire linéaire est remplacée par l'histoire en mosaïque, dans laquelle chaque segment narratif est lié à l'ensemble, les éléments de l'histoire connus de d'autres romans ajoutent des résonances supplémentaires au récit, ils ouvrent des perspectives sur des destins et des conflits complexes, sur tout l'univers balzacien. Au niveau de l'ensemble roumain, la succession des destins individuels devient la simultanéité des existences parallèles qui, dans une époque historique, représentent une société.

Soucieux de la classification des « espèces sociales » et de la typologie de cette société, Balzac crée des séries paradigmatiques de personnages apparents par leur condition sociale : il y a, dans la comédie humaine, la série des banquiers - Nucingen, du Tillet, Keller, marchands - Birotteau, Popinot, Guillaume, bourgeois enrichis par les affaires et la spéculation - Crevel, Grandet, Goriot, juges, notaires et avocats - Derville, Popinot, Granville, Blondet, Camusot, aristocrates obstinés au détriment de l'Ancien Régime - du Guenic, Mortsauf, d 'Esgrignon, série Duchesses et Marquises - Diana de Maufrigneuse, Antoinette de Langeais, Madame d'Espard, Léontine de Serizi, les Adandy et les "Lions" - Eugène de Rastignac, Lucien de Rubmepre, Raphael de Valentin, Henry de Marsay, de Ronquerolles, Maxime de Trailles, Octave de Camps, La Palferine, des journalistes - Etienne Lousteau, Raoul Nathan, Emile Blondet, Claude Vignon, Verrou, Bixiou etc.

Comme le retour des personnages, l'utilisation du procédé série, qui montre l'ambition de Balzac de présenter l'infinie variété des espèces humaines et sociales à l'aide de plusieurs types fondamentaux, à partir desquels peut naître l'ensemble, lui permet aussi d'offrir ses personnages une dimension qui dépasse leur contingence, pour révéler leur nature essentielle en se référant à un archétype, à une figure légendaire devenue grande grâce à un drame, une histoire, une épopée: Goriot est un nouveau roi Lear, Gobseck - Le Brutus du usuriers, etc.

Au-delà même de cette perpétuelle référence aux modèles humains et historiques, l'ensemble de l'œuvre s'enrichit, sublimé par la structure mythologique qui

lui donne son sens profond, en se référant aux mythes balzaciens qui illustrent sa conception de l'homme et de son destin. Balzac croyait que chaque être humain a une certaine quantité d'énergie vitale, qui est consommée par l'utilisation. L'excès de passion, de pensée, d'action diminue proportionnellement l'énergie vitale. C'est le sens du mythe de la peau d'âne à partir duquel Balzac a voulu faire le rapprochement entre *Études morales* et *Études philosophiques*. Dans une lettre à Montalembert du 20 août 1831, Balzac écrit: « La *peau d'âne* est la formule de la vie humaine, au mépris des individualités. Et, comme disait M. de Ballanche, tout y est mythe et figure. C'est donc le point de départ de mon travail"[22].

Possédé par la soif de savoir, comme Balthazar Claës, par l'idée de l'Absolu dans l'art ou dans le roman, comme Frenhofer, Gambara ou Daniel d'Arthez, par l'amour ou la haine, par l'ambition de monter dans la hiérarchie sociale ou par le désir de s'enrichir, les héros de Balzac vivent l'épopée de la volonté mise au service de la passion dominante et se consument au fur et à mesure que cette passion est assouvie.

Balzac a réservé une place prépondérante dans son ouvrage aux "natures faussiennes", selon l'expression de Thibaudet[23] , à ces personnages qui incarnent le mythe de la recherche, de la découverte de l'Absolu. A travers eux, le romancier exprime l'idée majeure, la tentation la plus balzacien - d'explorer jusqu'au bout les frontières du possible, mais aussi la peur de quitter le contact avec la réalité pour ne pas tomber dans l'irrationalité, la mort ou la folie. *Le chef - d'œuvre méconnu*, *Gambara*, *Massimilla Doni* ou *À la recherche de l'absolu* exprime cette interrogation et ce malaise, la recherche de la totalité, la tentative de sonder les possibilités et les limites de l'art et de la science. Ce sont des œuvres qui portent une forte charge tragique, comme le soulignait Albert Beguin [24]: « Tout y est problème: il faut forcer les frontières du possible, les rendre transparentes, et pourtant tout art, toute intelligence se perd s'il ne finit pas par traduire en travail (peint, chanté, écrit) cette pression du concret au-delà duquel il n'y a plus de support pour l'esprit vagabond."

Probus dit au jeune Poussin dans le chef-d'œuvre inachevé: « Travaille! Les peintres ne doivent méditer qu'avec le pinceau à la main! », Une leçon de morale en art que Balzac lui-même a fidèlement observé, au prix d'un effort surhumain. Chercheur de l'Absolu dans la création littéraire, Balzac lui a offert l'essence de son existence, comme l'écrit Pierre-Georges Castex[25] : « Consommant ses ressources énergétiques à une vitesse effrayante, il devint, en toute lucidité, le martyr de sa propre création; pour traduire dans le fait titanesque d'être un système, il devait aussi être un héros. »

Notes:

[1] Félix Davin, *Introduction aux Etudes de moeurs au XIXe siècle*, în Honoré de Balzac, *Scènes de la vie privée*, Mme Charles-Béchet, Paris, 1835, p. 203

[2] Philippe Hamon, *Une contrainte de discours* , in *Poétique* 16 (1973) : 411-45, réédité dans *Réalisme* , éd. Lilian R. Furst, Londres, 1992, p. 166-185.

[3] Honoré de Balzac, Les *Secrets de la princesse Cadignan* , dans le tome *Adio Massimilla. Dany. Sarrasim . Les Secrets de la princesse Cadignan* , traduits par Elis Busneag, Maison d'édition Eminescu, Bucarest, 1985, p.183.
[4] Honoré de Balzac, dans É *tude sur M. Beyle* , paru dans la Revue Parisienne du 25 septembre 1840, cité par ER Curtius dans *Balzac* , tome I, BPT, traduction, notes, préface et tableau chronologique de Grigore Tănăsescu, Maison d'édition Minerva, Bucarest, 1974, page 129.
[5] Honoré de Balzac, *Pielea de şagri* , éd.cit., P. 11.
[6] Gérard Genette, *Discours du récit* , in *Chiffres III* , éditions Seuil, Paris, 1972, pp. 41.
[7] Honoré de Balzac, *op.cit.* , 202.
[8] Ibidem.
[9] Michel Butor, *Répertoire* II, dans *Oeuvres complètes* , sous la direction de Mireille Calle-Gruber, Éditions de la Différence, Paris, 2006, pp. 32.
[10] Paul Miclău, *Balzac, sémioticien avant la lettre* , in « Cahiers de sémiotique », Maison d'édition de l'Université de Bucarest, 1977, p.41.
[11] Gérard Genette, *Frontières du récit* , in *L'Analyse structurale du récit* , éditions Seuil, Paris, 1981, p.162 : « L'opposition entre récit et description, qui, je dois l'ajouter, a été accentuée par les méthodes pédagogiques traditionnelles , est l'une des caractéristiques les plus importantes de la façon dont nous comprenons la littérature ».
[12] Georges Poulet, *Human Time Studies* , Pocket Publisher, Pocket Agora Collection, Tome 1, 2006, pp. 396.
[13] Gérard Genette, *Discours de récit* , in *Chiffres III* , éditions Seuil, Paris, 1972, p.67.
[14] Honoré de Balzac, *Verişoara Bette* , traduction et préface : Mioara Izverna, Maison d'édition Leda, Bucarest, 2006, p.3.
[15] Honoré de Balzac, *Les Petits Bourgeois* , dans le cycle *Scènes de la vie parisienne* , éditions Albin Michel, 1959, p.
[16] Honoré de Balzac, *Modeste Mignon* , traduit par I. Peltz, Maison d'édition Eminescu, Bucarest, 1973, p.26.
[17] Honoré de Balzac , Avant-propos ... , éd.cit., P. 12.
[18] Georges Lukacs , *Balzac et le* réalisme *français* , traduit de l'allemand par Paul Laveau, Petite collection F. Maspero, Paris, 1967, pp. 36.
[19] Idem.
[20] Albert Thibaudet, *Histoire de la littérature française de 1789 à nos jours* , Paris, Stock, 1936, pp. 326.
[21] Honoré de Balzac , Avant-propos ... , éd.cit., P.19.
[22] Gaëtan Picon, *Balzac seul* , Colec ia « Écrivains de toujours - 33 », Éditions du Seuil, Paris, 1956, p.
[23] Albert Thibaudet, *Histoire de la littérature française de 1789 à nos jours* , Paris, Stock, 1936, pp. 328.
[24] Albert Beguin , *Visionnaire Balzac* , Edition Albert Skira, Genève, 1946, pp. 129.
[25] Pierre-Georges Castex, in *Introduction* à *Balzac en Touraine de* Paul Metadier, Photographies de Robert Thuillier, Editeur Librairie Hachette, Paris, 1968, p.

Bibliographie:

Auerbach, Erich, *Mimesis. Reprezentarea realităţii în literatura occidentală*, traducere de I. Negoiţescu, Editura Polirom, 2000.
Barbéris, Pierre, *Balzac – une mythologie réaliste*, Larousse, Paris, 1971.
Barthes, Roland, *L'effet de réel*, în *Communications* n° 11, 1968.
Beguin, Albert, *Balzac visionnaire*, Edition Albert Skira, Geneve, 1946.
Bratu, Florian, *Le réalisme français. Essai sur Balzac et Stendhal*. Avant-propos de Irina Mavrodin. Postface de Tudor Ionescu, Éditions des Écrivains, Paris, 1999.
Champfleury, Jules Husson, *Le Réalisme*, Editura BiblioBazaar, Charleston, 2009.
Butor, Michel, *Répertoire* II, în *Oeuvres completes*, sous la direction de Mireille Calle-Gruber, Éditions de la Différence, Paris, 2006.
Citron, Pierre, *Preface*, în H. de Balzac, *Eugenie Grandet*, Garnier Flamarion, Paris, 1964.
Duchet, Claude, *Une écriture de la socialité*, în revista Poétique, n° 16, 1973.
Evans, Henri, *Louis Lambert et la philosophie de Balzac*, J. Corti, Paris, 1951.
Gautier, Théophile, *Istoria romantismului*, vol. 2, traducere de Pan Izverna, Editura All, Bucureşti, 2000.
Genette, Gérard, *Discursul narativ* în *Figures III*, Collection Poetique, Editions du Seuil, Paris, 1972.
Genette, Gérard, *Frontières du récit*, în *L'Analyse structurale du récit*, Editions Seuil, Paris, 1981.
Hamon, Philippe, *Introduction a l'analyse du descript1f*, Paris, Edition Hachette, 1981.
Hamon, Phillippe, *Un discours contraint*, apud *Littérature et réalité*, volum coordonat de Roland Barthes, Point (Seuil), 1982.
Lukacs, George, *Balzac et le réalisme français*, traduit de l'allemand par Paul Laveau, Petite collection F. Maspero, Paris, 1967.
Maurois, Andre, *Prometeu sau viaţa lui Balzac*, traducere de Marcel Aderca, Editura Univers, Bucureşti, 1972.
Mavrodin, Irina, *Romanul poetic*, Editura Univers, Bucureşti, 1977.
Mavrodin, Irina, *Obsesia numită Balzac*, în *Operă şi monotonie*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2004.
Metadier, Paul, *Balzac en Touraine*, introduction de Pierre-Georges Castex, photographies de Robert Thuillier, 1968.
Miclău, Paul, *Balzac, semiotician avant la lettre*, în „Cahiers de sémiotique", Editura Universităţii Bucureşti, 1977.
Mitterand, Henri, *Le discours du roman*, Edition P.U.F., Paris, 1980.
Picon, Gaëtan, *Balzac par lui-même*, Colecţia „Écrivains de toujours - 33", Éditions du Seuil, Paris, 1956.
Picon, Gaëtan, *Balzac şi creaţia romanescă*, în *Panorama de la nouvelle littérature française*, nouvelle éd., Editions Gallimard, Paris, 1960.
Pichois, Claude, *Le Romantisme II*, 1843-1869, „Litterature francaise", Collection dirigee par Claude Pichois, 13. Editions Arthaud, Paris, 1979.
Poulet, Georges, *Etudes sur le temps humain*, Editeur Pocket, Collection Pocket Agora, Tome 1, 2006.
Riat, Georges, *Gustave Courbet*, Editura Parkstone Press, Londra, 2008.
Robert, Marthe, *Roman des origines, origine du roman,* Editura Grasset, Paris, 1972.
Sîrbu, Anca, *Personajul literar în secolul al XIX-lea francez*, Editura Fundaţiei *Chemarea*, Iaşi, 1997.

CHINA - A STRONG ACTOR ON THE INTERNATIONAL GEOPOLITICAL SCENE

Diana CHIȘ-MANOLACHE, university lecturer, Carol I National Defence University

Abstract: The realisation of the security state is one of the attributes of an eficient governance and a premise of a durable development of a nation. The realisation of the national security suppose, among other things, the assuarance of a protection of vital information which, by law, have to be the object of a strict dissemination from the point of view of beneficiaries who are empowered or authorized to have access to them. As regards the security of the Chinese State, the main objective is to defend national development interests, and to firmly defend the state sovereignty. The objectives pursued by Chinese strategic leaders are to increase regional importance and to increase its influence in the international sphere. To achieve these goals, China requires a strong economy, diplomacy and military power. Moreover, the analysis of Chinese strategic documents highlights another important aspect: the necesity of a strong army, capable to fight, to discourage potential adversaries, and to protect China's interests at any distance.

Keywords: global powers, strategic interests, influence regions, economic development.

Introduction

In the chinese conception, the war is not the continuation of the policy, by military means, contrary, the policy is a a continuation of a war, and this brings to the conclusion that the most effective way to obtain the victory is to wage the war by by political means. Such a vision is build on the idea that the war is permanent because the confrontation in economic or political plans is also permanent, and an armed fight have to be avoided, because a direct fight doesn't build, but, contrary, is destructive.

In accordance with this vision, in 2019 it was drafted "The White Paper on China's National Defense in the New Age", a document which explains the defensive policy of the national defense. According to this document, the basic goal of China national defense is the firm defense of sovereignty, security, and nationa development interests, without pursuing the hegemony, expansion or spheres of influence.

According to the researcher Shi Qingren from the Military Sciences Academy of the People's Liberation Army, the document clearly demonstrates "the defensive nature of politics" [1].

The strategic chinese priority aims an impetuous economic development, the acces to resources and to different markets.

The economic development, the tehnological progress and the information tehnology are the lonely capable to ensure a credible defensive capacity. In the chinese doctrine, the base of the security policy is the development of a strong economy, principle that corespond to a inherited concept from the period of the last yers of Manchu Empire, respectively: a „strong country for a strong army".

The practical application of the security principles agreed by China materialized in its efforts to prevent or to limit a border conflict. Of course, after the Gulf War from 1991 and even more after that from 2003, China proposed to be able to solve a local conflict by military means, also.

1. China's geopolitical interests in the South-East of Asia

The strategic tension between China and Japan is aggravated by the fact that both depend by the hydrocarbs import. Behind the dispute between them, having as subject the islands of Senkaku/Diaozu, five coral inlands in the Oriental China Sea, the issue of oil potential is emerging around these islands. Due to the strategic location of these islands, China would be capable to control the vital maritime ways for the japanese imports of hydrocarbs, but also the regional, intraregional and intercontinental maritime traffic, especially that one practiced by USA [2].

The occidental analysts apreciate that the influence of China in Suodth-East Asia is to be growing. But, also, it is well known the fact that the same goal was proposed by India - another power in Asia, which has with China some misunderstandings at common borders.

For China, India constitutes, par excellence, the Asian enemy, representing the demographic, geopolitical and political-intellectual counterweight for China.

Due to its bases from Burma, Beijing dialready has an opening to the Indian Ocean, where India has geopolitical interests.

The competition between these two big Asian giants is in a continuous search for allies.

For example, in the last years, the relations between India and Israel, have grown closer. Furthermore, there are information according to which the Israeli-Indian forces make military trainings. Also, there are information about a possible future deployment of a Israeli military base on the Indian teritory, practically trying to approach from the USA side, considering the Israeli-American strategic partnership [3].

China try to strengthen relationships with Pakistan [4], supporting Pakistan position in the Kashmir and Djamu regions. Thus, China is using the Pakistani interest for the chinese modern nuclear technology in order to improve its future nuclear power. At all these, we could add the common contracts in the economic-military sphere, adopted in a big measure by the Pakistani part. In the future, Pakistan could start, helped by China, the building of a very important strategic-military port, which would offer to China the possibility to dislocate the maritime forces just at the exit from Persan Gulf.

For Pakistan, Gwadar will represent a golden mine: 40% of oil naval traffic passes through the area, and the road and rail links being completed will connect it with other parts of the country, with Afghanistan and Central Asia. Another advantage is the distance to its traditional enemy, India.

For China, the port will be a transit terminal for the oil imported from Iran and Africa, to the Xinjian province. Strategically, China try to diminish the American influence in the region [5].

Such a perspective, in the opinion of several experts, could offer big influences over military power, not only in the South region, also in the Eastern part of Asia.

2. Political-military consequences of the approach between Rusia, China and India

Geoeconomic evolution of China substantially contributed to strengthen its position of emerging power at the global level. The consequences are multilaterals. China is, in present, one of the biggest economy of the world, characterized by sustained growth rates. Also, China is country where one-fifth of world's population live and this an indicator which must always be taken into account. Furthermore, China has a special position whinin the world due to the fact that it is a very significant nuclear power of the world. From the point of view of global governance, China is a permanent member in the Security Council of United Nation Organisation.

All these economical, political and military elements are in favor of China, and thus, these elements meet the characteristics of an important strategic player, not only at the level of a regional power, but also as a global power.

In this context, a russian-chinese strategic partnership has emerged, given that the old USA administration no longer view China and Russia as partners, but as strategic competitors.

The ofensive position of the United States of America was exposed without reservation by the american ex-State Secretary Colin Powell, on the occasion to visit Taskent in December, 2001. On this occasion, Powell underlined that the american interests in Central Asia extend far beyond the Afghan conflict, statement that was interpreted by Russia and China as a recognition of American strategic plans on a long term in the Eurasian space, including the control of the vast energy resources in the area [6].

The external policy of the United States of America, during the successive administrations of the two presidents, Bush, had as result the assertion of the Russian Federation's will to be recognized as a partner in addressing and resolving the problems facing humanity today.

This point of view was unequivocally expressed by Vladimir Putin, the ex-president of Rusian Federation, in 2007, during his speech in Munich in front of occidental powers representantives.

Russia's return as an important player in the global political game, but also China's promotion of its geoeconomic and geopolitical interests had an economic and military counterpart by creating of the Organisation for Cooperation Shanghai (OCS), an organisation thought of by China as a reply to the advance of North Atlantic Organization towards Eastern Europe and Central Asia.

The Organisation for Cooperation from Shanghai was founded in 2001, as an international organisation with full rights and having as goal the intensification of military and economic cooperation between founding members: Russia, China, Kazahstan, Tadjikistan, and Kyrgyzstan.

By the agreement from Shanghai, China cooperates in security domain with all its neighbours that resulted from the dissolution of the Union of Soviet Socialist Republics. The motivation for setting up this organization referred to the security interests of Central Asia, interests which are related to the need to maintain peace and stability in the region. For China, this means the possibility to reduce the number of troops from its western border, as well as the commitment of the Central Asian governments to prevent Uyghur separatists from raiding or smuggling weapons into the Xinjiang-Uyghur Autonomous region.

To this, it is added Beijing's interest in Russia and United States of America not to take advantage of these events, in order to consolidate the presence in region, especially near its borders.

At the meeting from 2005, the member states of the Organization for Cooperation Shanghai demanded the removal of the American bases from Uzbekistan, Kazahstan, and Kyrgyzstan. Uzbekistan, which was criticized for human rights violation, quickly complied. Also, there were eliminated the american bases from Kazahstan and Kyrgyzstan. Later, the situation regarding the situation of the base from Kârghistan was revived, in the context of, on the one hand, the relations between the USA and the Russian Federation improved, and on the other hand, the post-Soviet republics from Central Asia started to observe the economic advantages that result from maintaining a positive relation with the Russian Federation, but also with the United States of America.

The Organisation from Shanghai is opened to new members. During the meeting from Shanghai from June 2006, there were invited some leaders outside the Organisation [7], among them being the Afghan president and the Iranian leader, Ahmadinejad. The latter's anti-American speech and Iran's stated desire to join the Organization for Cooperation from Shanghai confirm the impression of Western officials that this institution aims to become a tool to block American influence in Asia.

At the middle of August, 2007, in Biskek, the Kyrgyz capital, it took place the Organization for Cooperation from Shanghai summit. On this occasion, Vladimir Putin made more many concrete proposals, the most impotant one being that Russia was going to invest $ 2 billion in huge oil reserves from Central Asia. Three countries (Russia, Kazahstan and Uzbekistan) among the six members of the members of the organization (China, Russia, Kazahstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan and Tadjikistan), have large reserves of oil and natural gas, while China is a very large consumer.

On 18th of august 2007, Vladimir Putin, the Russian president, toghether with Hu Jintao, the president of China, and with the states presidents from Kazahstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan and Tadjikistan assisted at military maneuvers without precedent, made by the six member countries of Organization for Cooperation from Shanghai, described by the France Press Agency as a real show of force in front of the Western world

On 29th of February, 2008, Bolat Nurgaliev, the Secretary General of the Oragnization for Cooperation from Shanghai, stated that anti-terrorist exercises as „Peace Mission 2007", organized for the first time by this organization, will take place

regularly. He also stated that the member states of the Organization for Cooperatin from Shanghai do agree to organize regularly this kind of exercices, once every two years.

The member states of the Organization from Shanghai consider that it would be indicated to grant Afghanistan the observer status is of that organization. On 26tf of May, the head of Afghan diplomacy, Dadfar Şpanta, visiting Moscow, stated, after consultations with his Russian counterpart that the bilateral relations development with Russia, but also with all member states of the Organization for Cooperation from Shanghai, constitutes the primary axis of Afghan foreign policy.

On July 25th, 2008, at the meeting of the heads of foreign ministries of the countries that are part of the OCS, the Ministers of Foreign Affairs attended the activity, means Serghei Lavrov from Russia, Zang Jieshi from China, Ednan Karabaierov from Kyrgyzstan, Khamrokhon Zarifi from Tadjikistan.

Kazahstan and Uzbekistan were represented by deputy foreign ministries, Ervan Ermekbaiev, and Ilkhom Negmatov. The main purpose of the meeting was the examination of the statement from Dusanbe which should reflect the positions of members regarding the role of OCS in the world and in the Central Asia region.

Others objectives, to which references were made, were: the formulating of common answers in the face of global threats and challenges, the achieving of a security cooperation with the states and international organizations that are interested and the strengthening of a partnership in the economic and humanitarian fields, but also the Afghan problem. The results for 2007 were also evaluated, and the next objectives were set, discussing, among other things, about the possibility of expanding the organization.

The establishment of the Organization for Cooperation from Shanghai is the concrete prove, in military and political plan, that a new geostrategic space has opened up between China, Russia, the Middle East, South Asia, just if this regional ensemble is still insufficiently defined.

Conclusions

The key strategic documents do not deviate from the principles stated by the Sun Tzî strategistmore than two millenia ago, in his famous work, *The art of the war.* China a applied these principles - which are, generally speaking, principles of indirect strategy - in all the wars in which it participated. Chinese strategic culture is is thousands of years old and has not changed over the millennia, only modernized. Therefore, it is said that in China everything that can be seen can be misleading. China is the country with the largest population and with the oldest culture, and its values systemes have a distinct and discreet place in the universal culture. Chinese contribution to the planet's civilization, despite the specificity of Chinese philosophy (which presents itself as a philosophy of the self) is immense.

Currently, China is a booming state and capable of becoming a superpower in the not-too-distant future. The cheap labor and, at the same time, a sales market of about 1.3 billion consumers, attract the largest multinational companies. According to some estimates, China has the sixth largest economy in the world and the third largest defense budget.

REFERENCES:

[1] https://www.agerpres.ro/politica-externa/2019/07/24/china-publica-o-carte-alba-privind-apararea--345550;
[2] Gilbert Achcar, *The New cold War,* The Corint Publishing, Bucharest, 2002, p. 45-52;
[3] http://www.globalizare.com/globalizare /stiri/geopolitica.html;
[4] http://www:adevarulonline.ro;
[5] https://asiatimes.com;
[6] Pop, Adrian*, The Geopolitics*, Bucharest, the Sylvi Publishing, 2003, p. 216.
[7] Alexandrescu, Cristina, *Central Asia. Geopolitic Landmarks*, Bucharest, Didactic and Pedagogical Publishing, 2009.

FIGEMENT ET AFFRANCHISSEMENT DANS LE CAS DES SYNTAGMES DU TYPE Adj_1 de couleur + de + Adj_2 de couleur

Daniela BORDEA, Lecturer, PhD
University of Bucharest

Abstract: This paper focuses on phrases of type Adj_1 + de + Adj_2 where Adj_1 and Adj_2 are colour denoting adjectives.
The combination Adj_1 + de + Adj_2 is analysed from the point of view of blocking and its adjectival or nominal role.

Keywords: adjective, blocking, nominalisation

1. Introduction

L'étude des syntagmes figés représente pour les grammairiens une préoccupation importante.

Notre contribution porte sur la question du figement et de l'affranchissement des syntagmes du type ***Adj de couleur + de + Adj de couleur.***

Les exemples utilisés sont pris au TLF informatisé.

Nous avons eu comme point de départ les œuvres de G. Gross concernant le figement et les œuvres de M. Noailly et de L.Picabia concernant l'affranchissement de l'adjectif par substantivation, ainsi comme les œuvres de J. Goes, qui présentent l'adjectif comme une classe à part, dont les éléments peuvent interagir.

2. Considérations générales

Gaston Gross (1988, 1996) explique le figement, les propriétés des syntagmes figés et les paramètres de figement (le degré et la portée du figement) en considérant les syntagmes figés comme des suites « gelées » qui ne diffèrent d'un mot simple que par leur polylexicalité et les marques morphologiques spécifiques aux composés (G. GROSS ; 1996 : 35-36), comme par exemple *panier percé* (figement opaque) :

*Luc est un (panier percé, * panier)*
** Un panier percé est un panier.*

Il en conclut (1988 : 63) que « le figement n'est pas une valeur absolue, mais relève d'une gradation correspondant à des propriétés transformationnelles potentielles réalisées à des degrés différents ». Il en découle que ce sont les propriétés syntaxiques du groupe ou de la séquence qui permettent de calculer le degré de figement ; la relation est inversement proportionnelle : plus le groupe est souple du point de vue syntaxique, moins il est figé.

Le **TRÉSOR DE LA LANGUE FRANÇAISE** informatisé (*rouge,* Rem.1) affirme que lorsqu'un adjectif de couleur est qualifié par un autre terme, adjectif ou substantif, alors il est considéré comme substantif et l'ensemble est invariable:

teintures ***rouge clair / rouge foncé / rouge sang*** (Thomas 1956)
étoffes rouges ou ***rouge foncé*** (Hanse *Nouv.* 1983)

L. Picabia (1978) étudie l'adjectif dans le cadre des constructions adjectivales et le définit du point de vue formel, fonctionnel, syntaxique et transformationnel.

En ce qui concerne la complémentation de l'adjectif, L. Picabia (1978 :42) fait la précision que les compléments d'adjectifs sont toujours introduits par une préposition.

Elle a comme points de départ la Grammaire Larousse (p.189) selon laquelle le complément de l'adjectif est toujours construit indirectement sauf dans les cas du type ***bleu roi, rouge cerise*** et les études de A. Meunier (1975) qui a démontré que les séquences ***roi*** et ***cerise*** devaient être analysées comme des groupes nominaux introduits par la préposition *de*, cette préposition étant effacée dans le cas de ***bleu roi***, mais elle est facultative dans :

*Cette robe est d'**un** beau **jaune d'ocre***
*Cette robe est d'**un** beau **jaune ocre***
*Cette robe est d'**un bleu d'azur***
*Cette robe est **bleu d'azur***
*Cette robe est **bleu azur**.*

Michèle Noailly (1990 ; 1994 ; 1999) présente la catégorie adjective dans une perspective dynamique, en mettant en évidence non seulement les limites de cette catégorie, mais aussi les conditions dans lesquelles peut se réaliser le passage de l'adjectif dans d'autres catégories. Pour ces situations M. Noailly utilise le terme « adjectif affranchi » (1999 : 131).

Le modèle de l'adjectif affranchi, inclus dans celui de la catégorie adjective, consiste en la présentation des situations où l'adjectif manifeste un comportement spécial.

Le problème qui se pose est de savoir si dans ces cas l'adjectif manifeste ou non son rôle adjectival (1999 : 132).

Jan Goes (1999) présente l'adjectif comme une partie du discours distincte des autres, située entre nom et verbe. Il essaie d'établir l'identité de l'adjectif et sa place dans le système des parties du discours.

Selon J. Goes l'adjectif, comme les autres parties du discours, possède une identité catégorielle que son passage vers une autre partie du discours ne lui fait pas perdre. La lexie ne passe donc pas dans une autre catégorie, mais il s'agit d'une ***distorsion catégorielle***, dans laquelle la partie du discours en question garde l'essentiel de son identité-morphologique, syntaxique, sémantique- pour ne prendre que superficiellement des caractéristiques de l'autre (J. Goes, 1999 : 137).

Selon les études présentées on peut conclure que dans les structures du type ***Adj de couleur + de + Adj de couleur*** le premier adjectif de couleur est un adjectif affranchi (substantivé), et le deuxième adjectif de couleur, associé au premier, crée avec celui-ci la nuance par rapport à la couleur proprement-dite.

3. Étude de l'affranchissement

3.1. La substantivation

L'adjectif peut avoir un fonctionnement indépendant lorsqu'il s'écarte de sa destination d'„ajout", de ce que signifie étymologiquement le mot „ad-jectif".

L'affranchissement de l'adjectif suppose donc un changement d'incidence et de type d'extension.

Dans le cas de la substantivation l'incidence de l'adjectif passe de l'incidence externe (caractéristique de l'adjectif) à l'incidence interne (propre au substantif) et l'extension passe de l'extension médiate (caractéristique de l'adjectif) à l'extension immédiate (propre au substantif).

La substantivation se réalise donc avec la perte du support substantival, l'adjectif devenant lui-même substantif.

Par substantivation l'adjectif acquiert une indépendance syntaxique et sémantique.

Mais il est soumis à des restrictions concernant les déterminants : par exemple dans le cas des adjectifs de couleur on rencontre l'adjectif seulement au singulier et avec l'article défini (*le blanc, le bleu*), indéfini en construction exclamative (*Marie a une jupe d'un bleu !*) ou partitif (*mélanger du blanc et du vert*); le genre est fixe et toujours masculin.

3.2. Dynamique de la substantivation : l'adjectif vers la substantivation

Pour étudier la substantivation de l'adjectif nous avons envisagé[1] les étapes par lesquelles doit passer un adjectif pour devenir substantif. Les critères de notre analyse de la substantivation étant d'ordre syntaxique et sémantique, on peut considérer comme variantes (Schéma 1) :

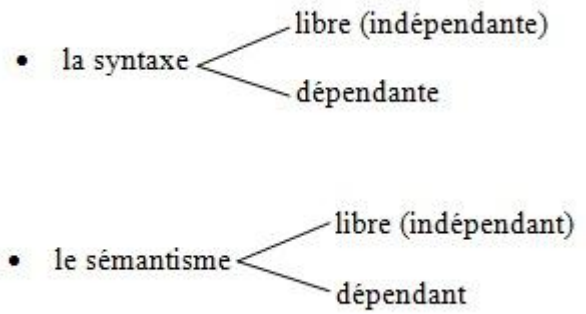

Schéma 1. La substantivation

Dans ce cas, selon une formule de l'analyse combinatoire on a:

$2^n = 2^2 = 4$ variantes.

(n = 2)

[1] Daniela Bordea : *L'adjectif, du figement à l'affranchissement. Modèle mathématique tridimensionnel*, E.U.B, 2014., pp. 144-145.

Les quatre variantes mathématiques, notées : (A), (B), (C), (D), sont (Schéma 2):

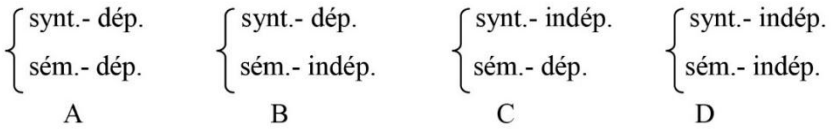

Schéma 2.

La variante A correspond à l'adjectif, caractérisé par une dépendance syntaxique et sémantique par rapport à son substantif support.

La variante B est impossible parce que si l'adjectif est dépendant syntaxiquement du substantif, alors, du point de vue sémantique il ne peut pas être indépendant.

La variante C correspond à l'adjectif en emploi anaphorique et à l'adjectif en emploi elliptique, cas où le support peut être facilement récupérable. L'emploi anaphorique et l'emploi elliptique sont donc deux étapes intermédiaires dans le passage de l'adjectif vers le substantif. La différence entre ces deux étapes peut être faite selon la relative indépendance de l'adjectif.

La variante D caractérise le substantif et correspond dans notre analyse à l'adjectif substantivé (substantivation totale proprement-dite et substantivation totale par glissement de sens).

On peut en conclure que la substantivation de l'adjectif se réalise graduellement ; l'adjectif gagne progressivement son indépendance syntaxique et sémantique, et on peut parler d'un continuum en ce qui concerne la substantivation de l'adjectif.

En ce qui concerne **les adjectifs de couleur**, nous remarquons que ce type d'adjectifs correspond à la variante C.

Dans ce cas on a affaire à un affranchissement partiel, l'adjectif recevant une indépendance relative, ce qui se réalise en deux situations.

a) en **constructions anaphoriques** ; dans ce cas le problème qui se pose est la reconstruction du sens par la récupération de l'élément manquant (le substantif) à l'aide du calcul anaphorique.

> *... le comte André, dirigeait **les billes du billard** à son gré (...). La **blanche** touche **la rouge** un peu à gauche, part sur la bande, revient sur l'autre **blanche**. (P. Bourget, Le Disciple, 1889, p. 138).*

b) en **substantivation totale**; dans ce cas le degré d'affranchissement est plus élevé et l'adjectif acquiert donc plus d'autonomie, mais son indépendance n'est pas totale, elle se maintient dans certaines limites, le support étant facilement récupérable :

> *Il ne faut (...) pas se demander (...) pourquoi **le rouge** signifie l'effort ou la violence, **le vert** le repos et la paix, il faut réapprendre à vivre ces couleurs comme les vit notre corps (Merleau-Ponty, Phénoménol. perception, 1945, p. 245).*

Il est à remarquer qu'il y a aussi des cas où l'adjectif de couleur subit la **substantivation totale par glissement de sens** (la variante D); dans ce cas il désigne dans un cotexte donné, un seul type de référents :

un blanc dans l'écriture = un espace libre dans l'écriture
un blanc dans la conversation = une pause
un blanc de rivière = un poisson

On peut en conclure que, si l'on compare la substantivation totale des adjectifs de couleur

le blanc / le rouge / le vert, etc. = **la couleur** blanche / rouge / verte, etc.

à la substantivation totale proprement-dite (des autres adjectifs):

un beau tableau → étudier ***le beau*** dans la littérature = **tout ce qui est beau**,

on constate que, dans le cas des adjectifs de couleur, la substantivation totale se situe entre l'emploi elliptique et la substantivation totale proprement-dite, ce qui marque un continuum dans le domaine de l'affranchissement de ce type d'adjectifs.

Nous considérons que la différence entre la substantivation totale des adjectifs de couleur et celle des autres adjectifs peut être expliquée par le fait que les adjectifs de couleur sont monosémiques.

3.3. Paramètre d'affranchissement: le degré d'affranchissement

Nous avons défini le degré d'affranchissement[2] comme un paramètre intensionnel qui caractérise une séquence contenant un adjectif affranchi et marque le niveau d'affranchissement de l'adjectif en question. Ainsi un adjectif est d'autant plus affranchi que son degré d'affranchissement est plus élevé.

Il est à remarquer que dans le cas des adjectifs de couleur le degré d'affranchissement est moins élevé que dans d'autres cas parce que l*e bleu, le blanc, le vert* renvoient à la ***couleur*** (bleue, blanche, verte), et il y a donc une restitution du support sous-jacent.

4. Figement /vs/ Compositionnalité / vs/ Affranchissement

Le problème que nous essayons de résoudre est celui du rapport entre le degré d'affranchissement et le degré de figement de l'adjectif, c-est-à-dire celui du rapport :

Figement /vs/ Compositionnalité /vs/ Affranchissement

pour ce type de syntagmes.

Nous allons examiner encore quelques exemples[3] :

La *nature est plutôt* ***vert-de-gris***[4] *que verte* (Renard, *Journal*, 1905, p. 967).

Vous aimiez les yeux bleus (...). Les siens étaient, ce jour-là, ***vert-de-gris*** *et tels qu'une eau dormante* (Toulet, *Comme une fantaisie*, 1918, p. 126)

[2] Idem, p.91
[3] Les exemples sont pris au Trésor de Langue Française informatisé
[4] un vert pâle tirant sur le gris (TLF-vert-de-gris)

J'aurais plus gagné à le vendre aux Allemands. Du beau ***blanc de blanc****. Il nommait ainsi le vin blanc de raisin blanc. (*Hamp, *Vin de Champagne, 1909, p. 120).*

Une cochenille, en travail pour tirer par ce procédé, de végétaux exotiques, l'enveloppe de gomme solide où elle veut passer son sommeil, nous donne ***le rouge des rouges****, l'écarlate de la laque, qui colorera les vernis, la cire, une foule d'objets.* (Michelet, *Insecte, 1857, p. 183). (TLF : Laque)*

Les murailles sont recouvertes / D'un lamentable papier gris / Où l'ombre des persiennes vertes / Met des taches de ***vert-de gris*** (Rollinat, *Névroses*, 1883, p. 266).

La préparation du savon a eu lieu (...) dans des vases de cuivre altérés par ***du vert-de-gris***[5] *(...). Le cuivre se fait apercevoir par une couleur verdâtre* (Kapeler, Caventou, *Manuel pharm. et drog.*, t. 2, 1821, p. 651).

Plaqués de lichen jaune et marquetés de mousse, Ils [les arbres] rappellent (...) Les vieux bronzes romains, ***de vert-de-gris*** *rongés (Pommier, Colifichets, 1860, p. 349).*

On peut en conclure que l'adjectif affranchi (substantivé) peut lui aussi entrer dans des structures figées qui peuvent avoir, à leur tour, valeur adjectivale ou substantivale.

Les exemples étudiés nous conduisent donc à la conclusion qu'entre le degré d'affranchissement et le degré de figement il n'y a aucun rapport et on peut considérer qu'entre figement, combinatoire libre et affranchissement, la seule opposition pertinente est la suivante (Schéma 3):

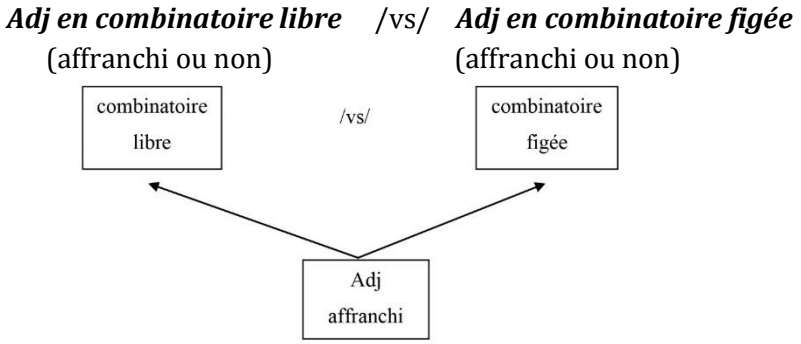

Schéma 3. Figement /vs/ Compositionnalité /vs/ Affranchissement

[5] dépôt vert grisâtre d'hydrocarbonate de cuivre qui se forme sur le cuivre, le bronze, au contact de l'humidité, et qui présente une certaine toxicité (TLF-vert-de-gris)

Étant donné que l'adjectif affranchi peut être contenu également dans le domaine de la combinatoire libre et dans celui de la combinatoire figée, nous considérons[6] qu'il y a une zone, après l'affranchissement de l'adjectif, zone qui contient l'adjectif affranchi (substantivé) en combinatoire libre et en combinatoire figée.

Cette zone nous l'appelons **le domaine de l'au- delà de l'affranchissement** (Graphique 1).

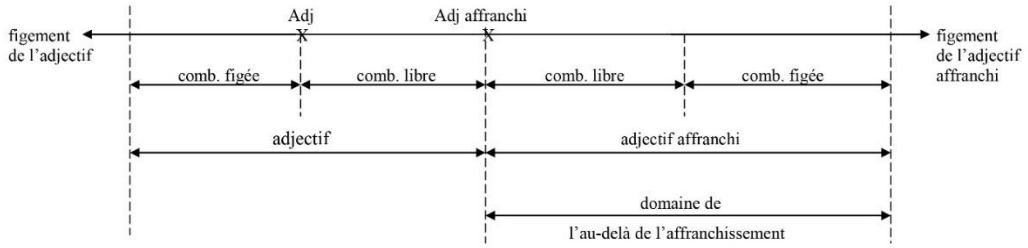

Graphique 1. Le domaine de l'au-delà de l'affranchissement

5. Étude du figement des syntagmes du type *Adj de couleur + de + Adj de couleur*

5.1. La zone de l'au-delà de l'affranchissement : l'adjectif substantivé en combinatoire figée

Tests de figement

Les constructions libres ont des propriétés transformationnelles qui dépendent de leur organisation interne.

Dans le cas des séquences figées, l'opacité sémantique est corrélée à une absence de propriétés transformationnelles et il y a une relation de proportionnalité inverse entre le figement d'un groupe et le nombre de propriétés transformationnelles observables (G. Gross, 1988 : 69).

Les propriétés des syntagmes figés du type ***Adj de couleur + de + Adj de couleur*** seront analysées par rapport à celles des adjectifs en combinatoire libre.

Dans le cas des syntagmes étudiés nous remarquons qu'il y a deux situations : le cas où le syntagme a valeur d'adjectif et respectivement le cas où le syntagme a valeur de substantif.

Pour **le syntagme figé à valeur adjectivale** nous présentons quelques tests de figement :

a) dans une séquence figée aucun des éléments lexicaux constitutifs ne peut être actualisé individuellement, mais ils ont une détermination globale :

une écharpe vert-de-gris
* une écharpe vert-du-gris
*une écharpe vert-d'un-gris
*une écharpe vert-de-ce-gris

[6] Daniela Bordea : *L'adjectif, du figement à l'affranchissement. Modèle mathématique tridimensionnel*, E.U.B, 2014.,pp.93-94.

b) entre les différents éléments qui sont dans la portée du figement il n'y a pas de relation prédicative :

une jupe vert-de-gris
*une jupe verte est de-gris

c) l'adjectif affecté par le figement ne peut pas être nominalisé :

un manteau vert-de-gris
*le vert-du-gris du manteau
* le gris-du-vert du manteau

d) les syntagmes figés et les adjectifs impliqués dans le figement ne reçoivent pas de gradation ou d'adverbe d'intensité :

une robe vert-de-gris
* une robe très vert-de-gris
*une robe assez vert-de-gris
*une robe vert-de-très-gris
*une robe vert-d'assez-gris

e) dans les séquences figées l'insertion d'éléments nouveaux est très réduite. Les expressions figées sont des suites bloquées, que le locuteur ne peut pas modifier :

un manteau vert-de-gris
*un manteau vert-d'un beau-gris
*un manteau vert clair-de-gris

f) les syntagmes figés n'admettent pas la relativisation :

une jupe vert-de-gris
*une jupe verte qui est de gris

g) étant donné que la relation entre les éléments composants est restreinte, il n'y a pas de possibilité de coordination avec un autre terme :

une écharpe vert-de-gris
*une écharpe vert-de-gris et belle

mais *une belle écharpe vert-de-gris*.

h) dans les syntagmes figés on ne peut pas changer l'ordre des termes :

une robe vert-de-gris
*une robe gris-de-vert

Pour **le syntagme figé à valeur de substantif** nous présentons quelques tests de figement :

i) les éléments lexicaux constitutifs ont une détermination globale :

un verre de blanc de blanc
*un verre de blanc du blanc
*un verre de blanc d'un blanc
*un verre de blanc de ce blanc

j) le syntagme figé tout entier et les adjectifs qui le composent ne reçoivent pas de gradation ou d'adverbe d'intensité :

une bouteille de blanc de blanc
*une bouteille de très blanc de blanc
*une bouteille d'assez blanc de blanc
*une bouteille de blanc de très blanc
*une bouteille de blanc d'assez blanc

k) dans une séquence figée on ne peut pas insérer des termes nouveaux :

le rouge des rouges est une matière colorante
*le rouge des beaux rouges est une matière colorante
*le rouge foncé des rouges est une matière colorante

l) il n'y a pas de possibilité de coordination avec un autre terme :

un verre de blanc de blanc
*un verre de blanc de blanc et sucré

Les tests de figement analysés mettent en évidence le figement des syntagmes du type ***Adj de couleur + de + Adj de couleur*** dans le cas des syntagmes à valeur d'adjectif et dans le cas des syntagmes à valeur de substantif.

5.2. Dynamique du figement

5.2.1. Combinatoire libre /vs/ combinatoire figée

« À l'opposé de la combinatoire libre, propre à la syntaxe, la combinatoire figée est le phénomène par lequel une séquence co-occurrente de lexèmes forme une unité indissociable sur les plans fonctionnel et sémantique » (M. Tuţescu, 1978: 91).

À la différence des séquences libres, les expressions figées n'obéissent pas à la règle de compositionnalité.

Dans ce cas leur sens peut être imprédictible et incompréhensible pour un locuteur moins avisé.

5.2.2. Sémantique du figement

Du point de vue sémantique le processus de figement est envisagé comme l'intégration sémantique et lexicale des constituants[7] du syntagme figé ; le signe est additif, tandis que le signifié a une valeur globale, qui n'est pas additive (Schéma 4).

[7] Cf. Mariana Tuţescu, *Précis de sémantique française,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978, p : 90, 91, 94.

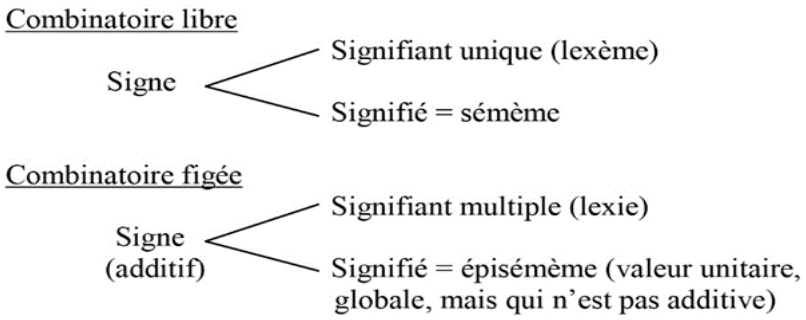

Schéma 4. Le figement

On peut donc considérer que les conditions minimales nécessaires pour qu'on puisse parler de figement sont :

- la séquence doit être formée de plusieurs mots ;
- les mots impliqués dans le figement doivent avoir, par ailleurs, une existence autonome ;
- l'ensemble se caractérise par un « sens global » qui n'est pas la somme des sens des constituants liés (non compositionnalité du sens de l'ensemble).

Dans le cas de la combinatoire figée ***Adj de couleur + de + Adj de couleur*** nous remarquons que le calcul du « sens global » diffère pour chacun des syntagmes étudiés.

Ainsi, pour le syntagme ***vert-de-gris***[8] à valeur d'adjectif le sens global est une nuance qui se situe entre les couleurs désignées par les deux adjectifs de couleur (*vert pâle, tirant sur le gris*)

Mais le syntagme ***vert-de-gris*** peut avoir aussi valeur de substantif et dans ce cas le sens peut être[9] :

a) couleur d'une chose qui rappelle ce ton : *des taches de vert-de-gris* ;

> *Les murailles sont recouvertes D'un lamentable papier gris Où l'ombre des persiennes vertes Met des taches de* ***vert-de-gris*** (ROLLINAT, *Névroses*, 1883, p. 266).

b) matière colorante qui présente ce ton (par glissement de sens);

> *Quant aux verts connus sous le nom de vert anglais foncé, (...)* ***vert de gris****, ils s'obtiennent de la même manière que les jaunes en y ajoutant plus ou moins de bleu* (*Manuel du fabricant de couleurs*, t. 2, 1884, p. 42).

c) dépôt vert grisâtre d'hydrocarbonate de cuivre qui se forme sur le cuivre, le bronze, au contact de l'humidité, et qui présente une certaine toxicité (par glissement de sens).

> *La préparation du savon a eu lieu (...) dans des vases de cuivre altérés par* ***du vert-de-gris*** *(...). Le cuivre se fait apercevoir par une couleur*

[8] Trésor de la Langue Française informatisé : *Vert(-)de (-)gris*
[9] Idem

verdâtre (KAPELER, CAVENTOU, *Manuel pharm. et drog.*, t. 2, 1821, p. 651).

Les deux autres syntagmes figés analysés (***blanc de blanc(s)*** et ***rouge des rouges***) ont seulement valeur de substantif.

Pour le syntagme ***blanc de blanc(s)*** le sens global est *vin fait exclusivement avec des raisins blancs*[10], tandis'que le sens global du syntagme ***rouge des rouges*** est *matière colorante rouge obtenue à partir de la cochenille*[11]

5.3. Réalisation du figement

5.3.1. Éléments, conditions et mécanisme du figement

Nous considérons[12] que la relation de figement suppose l'existence des éléments suivants :

- un élément central, **A,** qui représente une condition nécessaire, mais non suffisante ;

- un élément secondaire, **B,** qui représente une condition nécessaire, mais non suffisante ;

- un « savoir » qui relie les deux éléments et qui est une donnée pragmatique. Cette donnée, la « mémorisation » (M.H. Svensson, 2004 : 42), représente une condition nécessaire pour le figement. Elle fonctionne comme un liant qui réalise la cohésion plus étroite des éléments impliqués dans la relation de figement.

Par exemple *donner* (à quelqu'un) *un carton rouge* ne signifie pas seulement lui donner n'importe quel carton qui soit rouge, mais lui donner un mauvais point, porter un jugement défavorable à son encontre.

Nous proposons[13] le mécanisme suivant pour la relation de figement (Schéma 5):

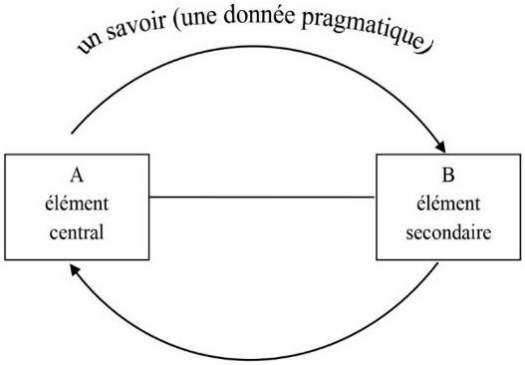

Schéma 5. Mécanisme du figement

Ce mécanisme fonctionne en feed-back : l'élément central exige un certain élément secondaire et l'élément secondaire ne se combine qu'avec un certain élément central pour garder le sens.

[10] Trésor de la Langue Française informatisé : *Blanc, blanche*
[11] Trésor de la Langue Française informatisé : *Laque*
[12] Daniela Bordea : *L'adjectif, du figement à l'affranchissement. Modèle mathématique tridimensionnel*, E.U.B, 2014., p.83
[13] Idem

On peut en conclure que le figement se réalise selon un mécanisme cyclique, fermé sur lui-même.

Dans le cas des expressions du type ***Adj$_1$ de couleur + de + Adj$_2$ de couleur*** l'élément central est un adjectif de couleur Adj$_1$ et l'élément secondaire est toujours un adjectif de couleur Adj$_2$ qui est introduit à l'aide de la préposition *de*. Les deux adjectifs de couleur peuvent être identiques (*blanc de blanc, rouge des rouges*), ou différents (*vert-de-gris*).

6. Paramètres du figement

6.1. Le degré de figement

Les degrés de figement illustrent le continuum entre les séquences libres et celles qui sont entièrement contraintes.

Pour mettre en évidence le degré de figement correspondant à ce type d'expressions, nous proposons une grille de trois tests.

La grille se présente ainsi:

Test I (±) test de l'implication:

Nom + être + [Adj_1 de couleur + de + Adj_2 de couleur] → Nom+ être + Adj,

où **Adj ∈ (Adj_1, Adj_2)**, (c'est -à- dire que le référent désigné par le Nom a / n'a pas la couleur / la nuance qui se situe entre les couleurs désignées par les adjectifs de couleur Adj_1 et Adj_2).

Test II (±) :

∃ Adj, Adj ∈ (Adj_1, Adj_2) = [± vrai]

(c'est -à- dire qu'il existe / il n'existe pas une couleur qui se situe entre les couleurs désignés par les adjectifs de couleur Adj_1 et Adj_2.

Test III (+) Il existe un savoir (une donnée pragmatique) qui relie l'élément secondaire (le Nom_2) à l'élément central (l'adjectif) selon le critère de mémorisation.

L'existence de ce savoir représente la condition obligatoire pour qu'il y ait figement.

C'est pour cela que la réponse à ce test doit être toujours (+), donc seulement le test I et le test II peuvent admettre des réponses variables.

Dans ce cas, selon une formule de l'analyse combinatoire, on a : $\mathbf{2^n = 2^2 = 4}$ variantes.

Les quatre variantes, notées: (1), (2), (3), (4) sont (Tableau 1):

Test				
I	+	+	–	–
II	+	–	–	+
III	+	+	+	+
Variantes	(1)	(2)	(3)	(4)

Tableau 1. Application des tests de figement

Il est à remarquer que, bien que toutes les variantes soient possibles du point de vue mathématique, du point de vue linquistique la variante (4) n'est pas possible parce que si la réponse au test I est négative, c'est-à-dire:

Test I (-) *un X ayant la qualité désignée par le syntagme (Adj_1 +de + Adj_2) ne présente pas la qualité désigné par Adj_1*

alors la réponse au test II doit être elle aussi négative parce que Adj_1 représente l'élément central du figement, tandis que Adj_2 est l' élément secondaire qui s'y ajoute et

si le substantif en question ne présente pas la qualité désignée par Adj_1, alors la qualité désignée par Adj_2 ne s'ajoute à rien (n'a pas le support auquel s'ajouter).

Il en résulte que selon ce test on peut distinguer trois niveaux possibles du degré de figement : faible, transparent et opaque, qui correspondent respectivement aux variantes :1, 2 et 3.

Nous allons analyser et exemplifier le degré de figement en appliquant les tests pour chacun des syntagmes étudiés.

Étude du figement du syntagme *vert-de-gris*

Nous proposons quelques exemples[14] :

a) La *nature est plutôt* ***vert-de-gris*** *que verte* (Renard, *Journal*, 1905, p. 967).

b) *Vous aimiez les yeux bleus (...). Les siens étaient, ce jour-là,* ***vert-de-gris*** *et tels qu'une eau dormante* (Toulet, *Comme une fantaisie*, 1918, p. 126)

L'**application des tests** donne les résultats suivants :

Le test I (test de l'implication) appliqué aux exemples étudiés donne les résultats suivants (Tableau 2):

Exp.	Valeurs du test	Explications
a	+	feuillage *vert-de-gris* → feuillage dont la couleur est entre le vert et le gris
b	+	yeux *vert-de-gris* → yeux dont la couleur est entre le vert et le gris

Tableau 2. Application du test de l'implication

Le test II appliqué aux exemples étudiés donne les résultats suivants (Tableau 3) :

Exp.	Valeurs du test	Explications
a	+	feuillage *vert-de-gris* exprime un fait réel : il existe une couleur située entre le vert et le gris
b	+	yeux *vert-de-gris* exprime un fait réel : il existe une couleur située entre le vert et le gris

Tableau 3. Application du test II

Le test III est toujours (+) (condition obligatoire pour qu'il y ait figement). Les expressions en question répondent au critère de mémorisation.

Les exemples étudiés mettent en évidence que dans ce cas on peut parler d'un **figement faible**.

[14] Trésor de la Langue Française informatisé : *Vert(-)de(-)gris*

Étude du figement du syntagme *blanc de blanc*

Nous proposons l'exemple suivant[15] :

> *J'aurais plus gagné à le vendre aux Allemands. Du beau **blanc** de **blanc**. Il nommait ainsi le vin blanc de raisin blanc. (Hamp, Vin de Champagne, 1909, p. 120).*

L'application du **test I** (test de l'implication) et du **test II** donne les résultats suivants (Tableau 4):

Test	Valeur du test	Explications
I	+	le *blanc de blanc* est un vin blanc
II	-	le *blanc de blanc* n'est pas tout à fait blanc

Tableau 4. Application du I et du test II

Le test III est toujours (+) (condition obligatoire pour qu'il y ait figement). Les expressions en question répondent au critère de mémorisation.

Les exemples étudiés mettent en évidence que dans ce cas on peut parler d'un figement transparent, mais nous considérons cet exemple comme **figement opaque** parce que le décodage du sens nécessite des explications supplémentaires.

Étude du figement du syntagme rouge des rouges

Nous proposons l'exemple suivant[16] :

> *Une cochenille, en travail pour tirer par ce procédé, de végétaux exotiques, l'enveloppe de gomme solide où elle veut passer son sommeil, nous donne **le rouge des rouges**, l'écarlate de la **laque**, qui colorera les vernis, la cire, une foule d'objets.* (Michelet, *Insecte*, 1857, p. 183).

L'application du **test I** (test de l'implication) et du **test II** donne les résultats suivants (Tableau 5):

Test	Valeur du test	Explications
I	+	le *rouge des rouges* est une matière colorante rouge
II	+	le *rouge des rouges* a la couleur rouge

Tableau 5. Application du I et du test II

Le test III est toujours (+) (condition obligatoire pour qu'il y ait figement). Les expressions en question répondent au critère de mémorisation.

[15] Trésor de la Langue Française informatisé : *Blanc de blanc*
[16] Trésor de la Langue Française informatisé : *Laque*

Les exemples étudiés mettent en évidence que dans ce cas on peut parler d'un **figement faible.**

6.2. La portée du figement

La portée du figement est définie comme l'étendue, calculée en nombre de mots, de la séquence soudée (G. Gross, 1996 :38).

Nous considérons la portée du figement comme un paramètre extensionnel qui met en évidence la complexité structurelle du syntagme figé.

Dans le cas des expressions du type ***Adj₁ de couleur + de + Adj₂ de couleur*** le nombre de termes que contient le syntagme figé est trois.

7. Conclusions

Selon les études présentées ci-dessus concernant les syntagmes du type ***Adj₁ de couleur + de + Adj₂ de couleur***, on peut formuler quelques conclusions :

- les syntagmes de ce type peuvent avoir valeur adjectivale et valeur substantivale ;
- l'adjectif de couleur Adj_1 est un adjectif affranchi (substantivé) et le deuxième adjectif de couleur, Adj_2, associé au premier, crée avec celui-ci les nuances dont il est question ;
- l'adjectif affranchi (substantivé) peut subir à son tour le passage vers le figement et former des structures figées ;
- dans le cas de la valeur adjectivale on a affaire à un figement faible (*feuillage vert-de-gris*)
- dans le cas de la valeur substantivale on a affaire à un figement faible (*rouge des rouges*) et à un figement opaque qui est dû au glissement de sens (*blanc de blancs*) ;
- pour ce type d'expressions la portée du figement est trois.

Notations

Adj = adjectif

Adjsb = adjectif substantivé

Bibliographie

Bordea, Daniela : *L'adjectif, du figement à l'affranchissement. Modèle mathématique tridimensionnel*, E.U.B, 2014.

Cuniţă Alexandra, „Les couleurs dans les clichés intensifs (domaine français-roumain)" , in *Travaux et documents*, 48 / 2010 (L'idiomaticité dans les langues romanes), pp. 473-495.

Danlos, Laurence, „La morphosyntaxe des expressions figées", in *Langages* nr.63, Larousse, Paris, 1981, pp.53-74.

Goes, Jan, *L'adjectif. Entre nom et verbe,* Duculot Paris, 1999.

Goes, Jan : „Les adjectifs primaires entre quantité et qualité", in *Studii de lingvistică,* 1, 2011, pp.121-137.

Goes, Jan : „Types d'adjectifs et fonctions adjectivales : quelques reflections", in *Studii de lingvistică*, 5, 2015, 293-322.

Grevisse, Maurice, *Le bon usage,* 12e éd., (revue par André Goosse), Duculot, Paris, 1988

Gross, Gaston, „Degré de figement des noms composés", in *Langages* nr. 90, Larousse, Paris, 1988, pp.57-72.
Gross, Gaston, *Les expressions figées en français, noms composés et autres locutions,* Ophrys, Paris, 1996.
Lenepveu, Véronique & Schnedecker, Catherine, *L'expression adjective et adverbiale de la totalité*, Collection linguistique publiée par la Société de Linguistique de Paris CIII, Peeters,Leuven – Paris, 2017.
Martin, Robert, *Pour une logique du sens*, Presses Universitaires de France, Paris, 1983.
Martin, Robert, *Comprendre la linguistique*, Presses Universitaires de France, Paris, 2002.
Noailly, Michèle, *L'adjectif en français,* Ophrys, Paris, 1999.
Picabia, Lélia, *Les constructions adjectivales en français. Systématique transformationnelle,* Droz, Génève, 1978.
Svenson, Maria-Helena, *Critères de figement.* Umea, Umea Universitet, 2004.
Trésor de la Langue Française informatisé.
Tuțescu, Mariana, *Précis de sémantique française,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1978.

COVID 19 CASE MANAGEMENT STRATEGIES AND THE CONTINUATION OF THE LEARNING PROCESS INSIDE "MIRCEA CEL BĂTRÂN" NAVAL ACADEMY

Captain (N) Eng. Ioan Gabriel MOISE, Major Mihai CHIRIȚĂ, MD, Lecturer Edith-Hilde KAITER, PhD, "Mircea cel Bătrân" Naval Academy Constanța

*Approved for publication: approval no. 276 of 10.06.2021 / "Mircea cel Bătrân" Naval Academy Constanța

Abstract: In full swing, technological and economic, the humanity, totally convinced that those were its most beautiful times, was shaken, in the last month of 2019, from the center of Wuhan, China, by the Corona virus, which destroyed the apparently universal peace and harmony. With rapid steps, the pandemic covered the whole world in a few months, until the spring season of next year; everything got being placed under a major question mark, and then postponed and closed: flights, companies, events, public and educational institutions. The Internet became almost too small for all the activities that used to take place and the world had to learn to get used to it and live differently.

Therefore, the hereby paper aims to present the way in which "Mircea cel Bătrân" Naval Academy, a prestigious university in Romania, and not only, has managed to adapt, along with rigorous prevention measures against the spread of SARS-VOC 2 virus, to the new wave of changes imposed by the pandemic and to continue the tradition of quality marine education.

Keywords: students, quarantine, pandemic, analysis, evolution.

The world takes on another dimension when health and freedom are threatened, as it has been since the emergence of the new Corona virus in Wuhan, China, when a group of people were diagnosed with pneumonia of unknown cause, which was later thought to have come mainly from stallholders working at the Hunan fish market, who also sold living animals. The new coronavirus was named 2019-nCoV by Chinese scientists because it was shown to be at least 70% similar in the SARS-CoV gene sequence.

The first coronavirus cases in Romania and the Republic of Moldova were confirmed on February 26 (in the county of Gorj) and March 7, 2020. On March 11, 2020, the World Health Organization declared that the coronavirus outbreak had become a pandemic.

As scientists have established, the virus that causes COVID-19 is mainly transmitted through droplets generated by someone who has got the infection and he coughs, sneezes, or exhales. One can get infected by breathing in the virus in case the person is within close proximity of someone who manifests these symptoms, or while touching a contaminated surface and then immediately your eyes, nose or mouth.

Considering these aspects, "Mircea cel Bătrân" Naval Academy had its first case of infection with SARS-CoV2 virus on March 13, 2020. Since then, we have totalled a number of 70 people infected with the SARS-CoV2 virus, from different categories of students and staff.

At the level of the Naval Academy, we have analysed two types of communities presenting similarities and differences in the dynamics of the pandemic evolution:

1. A closed-type community, consisting of about 400 people – students.

2. An open-type community, made up of the institution's personnel, military and civilian, numerically comparable to that mentioned above.

1. In the closed-type group of students, after analysing the cases, we have noticed two distinct phases, as follows:

1.a. The beginning of the university year and the first contact with the virus *(16 September 2020 – 11 November 2020)*

A closed-type group of students, consisting of 400 students, allowed a much better control of the epidemiological situation in the country and a much more efficient management of new cases, which turned into a greater challenge. The students were sent home, where they continued their educational activity online, two days before the appearance of the first case of coronavirus in the Naval Academy. As a consequence, this first case of coronavirus infection did not lead to the transmission of the virus to students. They, as well as their families, did not report any infection with the new coronavirus, a situation in which they should have been either isolated or quarantined.

The students returned to the Academy starting September 16, 2020, when the situation in the country seemed to be under control and allowed schools and universities to reopen their gates. During Covid testing at the Academy, a number of 10 students were detected to be infected with the SARS-CoV2 virus. Following the epidemiological investigations, their close-contacts were quarantined and of those quarantined, only 3 tested positive in the next time span. After the date of September 27, 2020, when the students were present inside the Academy, only one case of SARS-CoV2 infection among students was registered and one of his contacts was positive.

The sets of strategies and measures imposed at the level of the Naval Academy made it possible, even if we had an increased number of infected students, to rehabilitate the outbreak and not to register any case among the students after about two weeks from the school start. The challenge was even greater as they slept in large numbers in common areas. The basic measure in addition to wearing a protective mask, keeping a social distance, frequent disinfection of common areas, serving meals separately, was to raise awareness of the danger and risk of being infected with the SARS-CoV2 virus. The transmission rate of the infection within this community was 1%.

1.b. Students living with the virus *(February 16 – up to the current day)*

It was the time when all the experiences from the former time lapse began to be successful.

Awareness of the risks of transmitting the SARS-CoV2 virus among students increased, so that when they returned in order to start their face-to-face activities, and got their screening for the detection of the SARS-CoV2 virus, only two cases were registered. Their contacts were quarantined and in the following time lapse no new cases arose either from contacts or from the students.

After both returns of students from holidays, the entire procedure was followed: the detection of cases of SARS-CoV2 infection, the hospitalization of those who were found positive, the quarantine of direct contacts; no other cases were registered which could have demonstrated an intra-community transmission.

Another important aspect is that following the analysis of cases and epidemiological investigations, there were no cases of transmission from students to teachers and vice versa. And that has not been easy at all; neither for the students nor for the staff and teachers. Despite the fact that the virus has been so present in our lives, all these people present in the educational process have worked together in such a professional way so that the students should always have access to information and should benefit from a correct assessment of their acquired knowledge.

From the analysis of the graphs, we can see that the number of cases has always increased after the beginning of the semester, which has not been the case in our institution where the gap between positive cases is large enough to state that there is no epidemiological link between the two communities. There has been also no evidence showing a rate of infection at the mess, the place where the students have their meals. It is also very important to be noted the students' decision to be vaccinated against the SARS-CoV2 virus, the percentage of those vaccinated with the first dose being 80%.

2. The analysis of the pandemic evolution in the *open-type* **community, consisting of the entire staff of the institution, apart from the students** *(February 26 – up to the current day)*

After analysing the cases of infection with the new coronavirus in this community and comparing them with the SARS-CoV2 positive case data nationally recorded we can notice a directly proportional relationship between them, the number of cases increasing or decreasing depending on the epidemiological situation in the country. This fact can be explained by the fact that the second community is an open-type one, the infected people being mostly part of families and the risk of them contacting the virus from family members being increased. Of the SARS-CoV2 positive cases, 40% stated in epidemiological surveys that they became infected in the family. The rest declared that they did not know the source of their contamination.

Following the epidemiological investigations, no cases of intra-community transmission were detected among the institution's staff.

After an aggressive increase in November 2021, there followed a time span with very few registered cases correlated with those at the national level as it can be observed in the graphs below.

The gender distribution of the staff infected with SARS-CoV2 virus was 25% female cases and 75% male cases.

Even from the beginning, preventive measures have been taken against the spread of SARS-VOC 2 virus in our institution, the most significant being: mandatory wearing of a protective mask, raising awareness and implicit compliance with individual and collective prevention measures, staying at home in case of COVID-19 symptoms, encouraging hand hygiene, proper disinfection of spaces at work, thermal scanning at the institution's entrance; we can mention that no cases of COVID-19 were detected during this operation, this being due to the fact that a person accusing symptoms and fever was supposed to remain at home (the fact that fever is not a mandatory symptom had to be taken into consideration).

Basically, the anti-covid measures in our institution had as main purpose the reduction of the risk of intra-community transmission, an objective that was achieved according to the facts presented above. To be mentioned that there were no deaths among staff or students.

Conclusions:

1. The increased number of cases of SARS-CoV2 virus infection, which occurred as a result of mass testing of students on their return to our educational institution, did not lead to an increase in cases among the staff of the Naval Academy, this being the result of a proper compliance with the prevention and control measures of infection with the SARS-CoV2 virus, measures which were undertaken within the educational institution.

2. The number of cases of SARS-CoV2 infection, detected in students does not respect the infection schedule at the national level, the group of students being a closed-type one, with its evolution and dynamic. (Fig. 1 and Fig. 2).

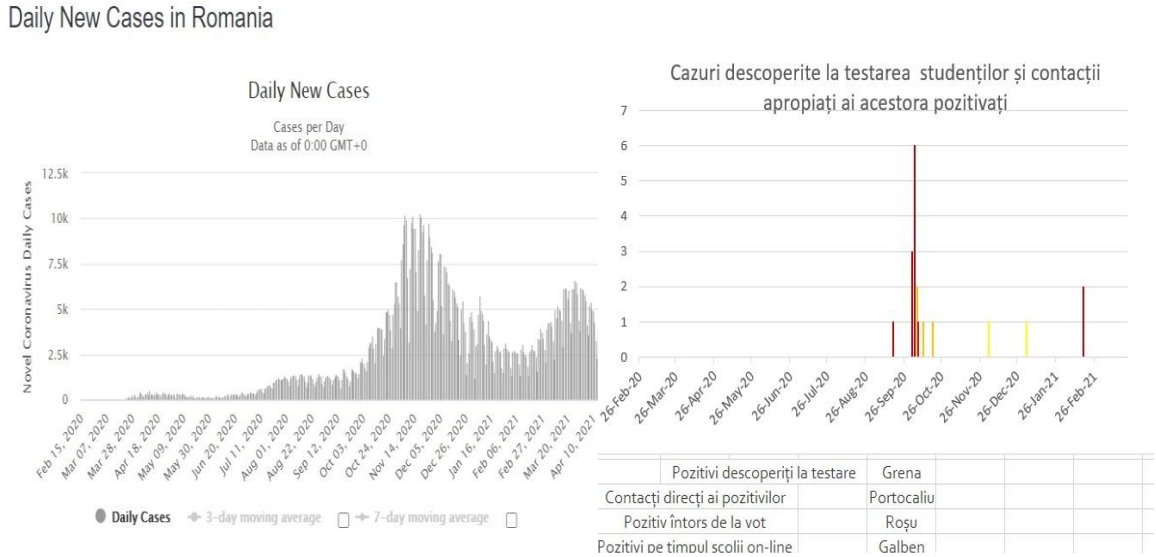

Fig. 1 Fig.2

3. After approximately two weeks after the increased number of cases detected during the screening process, no new cases were registered, aspect which reflects the effectiveness of the measures taken at the level of the educational institution (Fig. 2).

4. The number of infections among the staff of the Naval Academy is closely correlated with the number of infections at national level, due to the fact that this community is an open one; it can also be mentioned that the number of infection cases has been low lately although at national level we still can talk about a high infection rate (Fig.3 with Fig.4 and Fig.1 with Fig.5).[1]

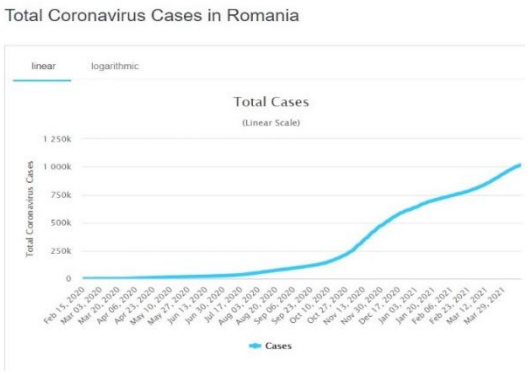

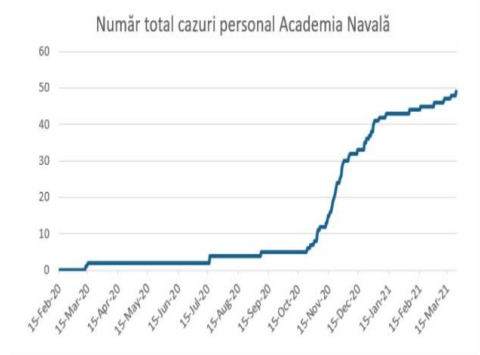

Fig.3 Fig.4

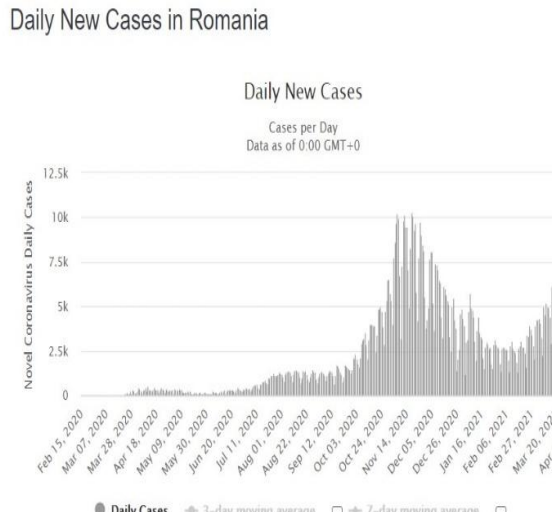

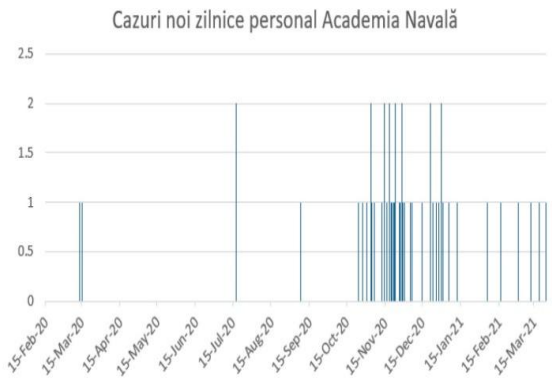

Fig.1 Fig.5

As it appears from this analysis, although the times have not been extremely favourable, due to a rigorous organization, all the necessary steps have been taken, in order to maintain the educational process unaffected, despite the new experience that humanity has faced. The interest of our students and staff towards their future

[1] Fig.1 and Fig.3 source: Romania Coronavirus: 1,020,301 Cases and 25,800 Deaths – Worldometer (worldometers.info)

education and development remaining high, makes us state that together we are strong and we can overcome any obstacle.

References:

[1.] https://www.pharmaceutical-technology.com/features/coronavirus-outbreak-the-countries-affected/
[2.] https://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_the_COVID-19_pandemic_in_January_2020
[3.] https://science.sciencemag.org/content/368/6490/489

THE IMPACT OF TERRITORIAL GOVERNANCE STRUCTURES FROM BIHOR COUNTY ON CROSS-BORDER COOPERATION DURING 2014-2020

POLGÁR István, PhD., Lecturer, University of Oradea

Abstract. The intensification of cross-border interactions, the progress achieved in the process of European integration and the expansion of the EU to the east raises the issue of cross-border cooperation in a political-geopolitical context.
The issue of cross-border cooperation in general goes beyond geographical, economic and legal approaches. If we intend to treat the phenomenon from a specific point of view, we will find ambiguities and uncertainties regarding the role and functioning of some institutions in the process of cross-border cooperation and partnerships.
Therefore, the full analysis of the cross-border cooperation process cannot be done only if we also evaluate the effects produced by the institutions in the local governance sector and their political dimension.
The principle of partnership applied in Cohesion policy, offered the opportunity to the participants in the cooperation process to weaken the traditional relations between the actors. Certain actors, who are legally subordinated in the programming phase, become partners in the implementation phase.
The process of cross-border cooperation, beyond the general cohesion policy, not only reshapes the legal-administrative relations in a certain national state and especially at local level, but also manages to transpose it on a cross-border basis.
The study aims to realize an inventory of the contributions and achievements of some institutions from the local governance apparatus in Bihor County in the process of cross-border cooperation in the development period 2014-2020.

Keywords: cross-border, regional, cooperation, European, public

The political behavior from the last centuries, regarding the territory and the border of the European states, often generated tensions and conflicts. These disagreements have led to the creation of barriers in the border areas.

The main conflicts of the twentieth century occurred mainly because of political and ideological reasons. The borders of states became real insurmountable barriers not only for enemies, but several times also for their own citizens. This character of the borders created rather the role of elements that prevented the emergence of common activities and values. Although from a strategic point of view, strictly from the perspective of border regions, they were directly interested in developing a strategy based on cooperation with neighboring regions. Nevertheless, the specificity of Europe is given not only by the diversity of cultural and historical realities, but also by the existence of numerous borders between states[1].

Most often because of strategic and/or military reasons border areas, or peripheries were strongly connected to the center. Moreover, in most cases migration

[1] Charles Ricq, *Manual de cooperare transfrontalieră pentru uzul colectivităților locale și regionale în Europa*, Ediția a 3-a, București, 2000, p. 8-15

flows from the periphery to the center could be observed[2]. People in the border regions, who were mostly affected by the consequences of historical conflicts, have gained mutual fears and animosity over time. The conditions that created these relationships undermined the availability of cooperation and contacts[3].

As the EU takes on new members and its external boundaries gradually shift, socio-economic and political transformations are taking place at the borders that not only adumbrate new regional development opportunities but also many potential problems and tensions. In an enlarged Europe there are necessary long term commitments to support local and regional initiatives of cross-border cooperation[4].

During the process of European construction, respectively the integration of European states in the community structures, a change of perception can be noticed which focus on the borders of the national states. These changes firstly appeared in the process of opening up, economically in the space of the single market. Secondly the changes appeared at political and social level, in the space of the European Union.

European Union and the process of integration in the European Community developed itself on three basic ways, creation of a common market, development of common institutions and several common policies. Market integration has progressed a long way, although it stops and restarts again. The institutional integration is left behind, but the must difficult of all is represented by the common policies, espacially where they have required founding.

With the reform of the Structural Funds, regions have gained a key role in the design and implementation of regional policy. Yet some of the weakest regions were not equipped with appropriate institutional structures and have struggled to benefit[5].

But the lag was visible also in the management of the borders. The enlargement of the European Union to the east, a process materialized by the integration in the community of several former communist states, led to the change of perspectives on the old community borders. This was materialized through the relocation of the external borders of the EU on the borders of these states.

The hard frontier, which in the view of the European institutions would ensure the protection of its citizens, has thus become primarily the responsibility of the new members of the European Union[6].

Nowadays almost a third of EU citizens live and work in Europe's border regions. The management and perception of these borders have both a direct and an indirect

[2] Ilieș, Alexandru, *România între milenii. Frontiere, areale frontaliere şi cooperare transfrontalieră*, Editura Universităţii din Oradea, Oradea, 2003, p. 92-97

[3] Iordan Gheorghe Bărbulescu (coordonator) Mircea Brie Nicolae Toderaș *Cooperarea transfrontalieră între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova. Oportunități și provocări în perioada 2014-2020*, Institutul European din Romania, Bucuresti 2016 p. 22-26

[4] Alexandru Athanasiu, "Foreword", in *"The Frontier Worker – New Perspectives on the Labor Market in the Border Regions"*, ed. Adrian Claudiu Popoviciu, Dana Cigan, 7-8, (Bucharest, C.H. Beck, 2013).

[5] István Polgár, *The Phenomen of Migration and Integration of Minorities in the European Union* in *Migration and European Integration of Minorities*, ed. István Polgár, Ioan Horga, Mircea Brie, (Saarbrucken: Lambert Academic Publishing, 2016), p. 9-11;

[6] Iordan Gheorghe Bărbulescu (coordonator) Mircea Brie Nicolae Toderaș *Cooperarea transfrontalieră între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova. Oportunități și provocări în perioada 2014-2020*, Institutul European din Romania, Bucuresti 2016 p. 22-26

impact on their lives. People living in border regions often face specific challenges, either in finding a job or having access to healthcare and other public services, or in terms of daily commuting and overcoming administrative problems[7].

The fall of communism brings into broad day light, for the first time in decades, the concept of diversifying the one's offer and possibilities in obtaining the usual necessities. In the case of Bihor county (north-western part of Romania) and its neighbouring Hungarian county Hajdú-Bihar, the frontiers begin to lose their attribute as impenetrable and dangerous physical barriers towards a somewhat better living and a more liberal society[8].

At present, cross-border cooperation has proven to be the most effective tool for overcoming the barrier effect and the role of border separation and for strengthening the territorial cohesion of border regions.

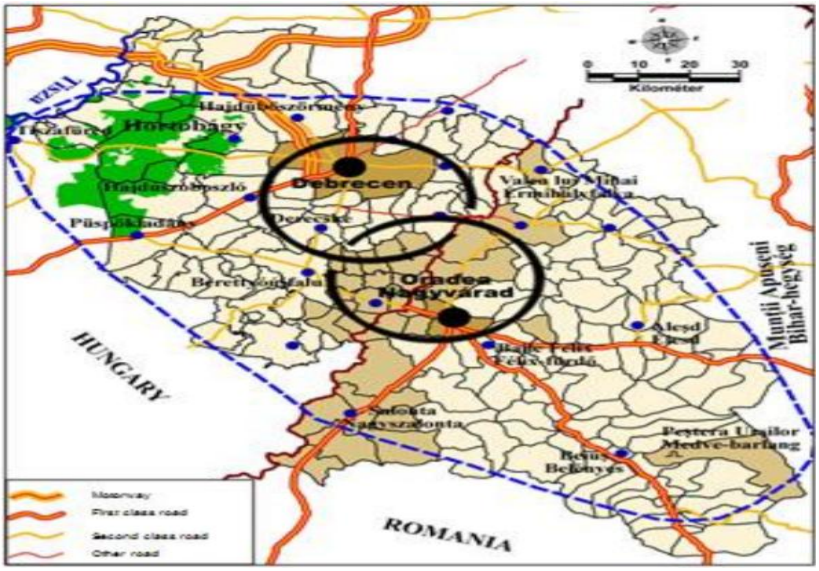

Map. no. 1: *Cross-border cooperation drivers and examples*
Source: Süli-Zakar, I., & Kecskés, T. (2015). The historical borders and the cross-border connections' effect on Debrecen's spirituality and cultural economy. Eurolimes, 19, 99-116.

Cross-border cooperation. Conceptual and legal background

European cross-border cooperation aims to approach challenges, which are jointly identified and solved in border regions. Also, it proposes to exploit untapped growth potential of border areas, through the cooperation process, for a harmonious development of the whole European Union.

Cross - border cooperation agreements and partnerships have recently become increasingly important in the context of the European Union 's cooperation policies for Member States or for the European Neighborhood Policy.

[7] European Committee of the Regions, *COR-2020-02615-00-00-AC-TRA (EN) 410/1397*, Bruxelles, 2021
[8] Brie Mircea, *European Instruments of Cross-Border Cooperation- Case Study: The Romanian-Ukrainian Border* in *Identities, citoyennetes et democratie, 20 ans apres, sous la direction* de Fabienne Maron, Grzegorz Pozarlik, Editions Bruylant, p. 265-280, Bruxelles, 2010

Cross-border cooperation can be defined in relation with direct collaboration between neighboring regions, found along a border, regardless of the level at which this partnership is achieved.

Cooperation can be achieved in all areas, between all national, regional and local authorities, involving all actors. Moreover, in the European Treaties the need to ensure a harmonious development, reducing the development gap between different European regions or states it is described as a priority.

Regional and cross-border cooperation operates with the principle of subsidiarity, of "reallocation of authority"[9] from the state level to the administrative-territorial units situated in the border areas having the main goal to balance regional imbalances. Thus, cross-border cooperation agreements are a way to promote good neighborliness, stimulate balanced economic development and social stability by capitalizing on local and regional resources in joint projects.

The efficiency, reliability, authenticity and legitimacy of the European construction process and of the European integration process is also linked to the success of cross-border cooperation.

The basic principle of cross-border cooperation is the creation of a contractual space in border areas in order to find common solutions to similar problems. It is important that state entities must not ignore the needs of their peripheral communities, the particularity and specificity of the neighborhood problems[10].

Cross-border cooperation is like a classic type of mutual cooperation between two neighboring border regions. It involves states, regions, administrative units at different levels and social groups, covering all areas of daily life and participating in the development of common programs, priorities and actions. Usually cross-border cooperation is favored by the cultural, ethno-linguistic and the historical heritage of the area, and by the presence of the national minorities. For example, we can mention the Hungarian community from Romania, the common ethno-linguistic heritage of the population, are favorable elements in the process of cross-border cooperation.

It should also be noted that cross-border cooperation between administrative-territorial units from Romania's border areas depended and depends on the degree of openness allowed by the political regime, the standard of living and the cultural, historical and ethnic affinities of the neighboring countries.

European territorial cooperation is one of the objectives of cohesion policy and provides a framework for the implementation of joint and political actions between national, regional and local actors in different Member States and EU's external neighbors.

Over the time, cooperation at the European borders passed through a process of change from the perspective of the European policies. For the internal borders of the EU

[9] Benoit Dicharry, Jeremy Hamm, *L'Union européenne est-elle toujours au service du défi de la convergence ?* https://www.researchgate.net/publication/333651522_L'Union_europeenne_est-elle_toujours_au_service_du_defi_de_la_convergence [accessed May 15, 2021].

[10] Charles Ricq, *Manual de cooperare transfrontalieră pentru uzul colectivităților locale și regionale în Europa*, Ediția a 3-a, București, 2000, p. 10.

the Cohesion Policy was developed and for the external borders, the European Neighborhood Policy was responsible[11]. The Cohesion Policy was meant to reduce the gaps between the more developed and less developed regions from the Member States. While the European Neighborhood Policy it is supposed to bring a new approach to the relations between the European Union and its neighbors. These relations should be better and superior to the traditional relations, based on simple cooperation[12].

Whether we evaluate the EU's management regarding its domestic borders or we look at its external borders, cross-border cooperation has proven to be a promoter of integration, at least at regional level.

The efficiency of cross-border cooperation depends on the coordination of all actors involved in this process, but also on the cooperation implemented at all levels, doubled by the existence of an adequate legal framework. Malfunction at one of the levels can lead to the failure of the whole process.

European territorial cooperation, is getting even more important as the challenges faced by the Member States and regions go beyond national and regional borders and require joint action, cooperation at the appropriate political and territorial level.

Therefore, cross-border cooperation is no longer the strict prerogative of the member states as international actors. An important role in this process is attributed to the local and regional administrative structures from the border areas. These structures can create development associations or transnational corporations which are able to answer the specific challenges and these can promote a proper economic and political environment[13].

To realize a successful cross-border partnership, it is necessary to find the right partner on the other side of the border and to cooperate with it on an equal bases. Also, it is important that cooperation must respect the interests of each party involved. The European Union encourages and stimulates the development of partnerships for cross-border cooperation.

The interest of the EU is not only to assure a harmonious development of the regions on either side of the border, but also to strengthen the European spirit and identity among its citizens, beyond their national and ethnic identities[14].

European Territorial Cooperation Programs are playing the role of a forum for identifying common solutions and developing strategies for issues that transcend national borders[15].

Romania is an active beneficiary of the Cohesion Policy and its Convergence objective. In this context, territorial cooperation programs played a role in supporting

[11] Iordan Gheorghe Bărbulescu, *Noua Europă. Identitate şi model European*, Polirom, 2015, p. 305-310
[12] Ibidem, p.311-320
[13] Cătălin-Silviu Săraru, *Considérations sur les accords de coopération transfrontalières entre les unités administratives-territoriales limitrophes des zones frontalières de la Roumanie et les structures similaires dans les pays voisins*, in *Curentul Juridic*, nr. 2(45)/2011, p. 88.
[14] Mircea Brie, Daniela Blaga, *Identity rematch in the European space*, in *Cultural Diplomacy at the East and West Borders of the European Union*, 2015
[15] https://www.aebr.eu/cohesion-and-territorial-cooperation-in-the-new-financial-framework [accessed May 5, 2021]

several sectorial programs, like the Regional Operational Program in order to support innovative actions, which could later be financed and implemented under these programs[16].

Last but not least, the participation of Romanian beneficiaries in as many territorial cooperation projects as possible stimulates convergence and cohesion and the development of partnerships with the authorities at regional and local level in the partner states.

Cross-border cooperation drivers and features

The frontier has gone through allot of changes in terms of understanding the space of a culture, race, religion, city or nation. Growing from physical walls, intense militarized areas to a formal understanding of regions with no physical boundaries or restrictions of any kind, the frontier or the border, has been an area of the utmost importance to the different branches of science. The border region is the collision point of cultures, religions, languages, administrations, legislations and economic influences. All these factors have substantial contribution to the development of the phenomenon called cross-border cooperation.

In the process of EU-integration the Hungarian-Romanian state border is becoming even more permeable as well. Despite the fact, that Romania is not member of the Schengen Agreement, crossing the borderline between the two neighbouring countries is much easier than a few years earlier. The growing permeability of the European borders contributes to the unification of the economic potentials of the neighbouring areas supplying benefits on regional and local level.

Map no. 2: *Open border crossing points for road traffic at the Romanian-Hungarian border*
Source: https://www.politiadefrontiera.ro/en/main/i--map-with-the-itinerary-of-the-open-border-crossing-points-at-the-romanianhungarian-border-7592.html

[16] European Commission's Directorate-General for Regional and Urban Policy, *Territorial Cooperation in Europe. A historical perspective*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015, p. 130-132

Even if Hungary joined the European Union on 1 May 2004 and Romania on 1 January 2007, by the common European destiny of the two states, they are obliged to achieve a strengthened partnership focused on increasing their welfare and harmonious economic development[17].

The border between Romania and Hungary has a total length of 448 km, of which 415.9 km lend and 32.1 km river (the Mures, Cris, Someș rivers) [18]. On the Romanian side there are four counties, Satu Mare, Bihor, Arad and Timiș, and on the Hungarian side there are Szabolcs-Szatmár Bereg, Hajdú-Bihar, Békés and Csongrád. All the 8 counties are classified as NUTS III and are integrated in 4 regions of level NUTS II2[19]. The Romanian Hungarian Border covers the South-Eastern and Eastern part of Hungary and the North-Western and Western part of Romania. The eight counties have a total surface of 50,454 km2, of which 43.7% Hungarian and 56.3% Romanian area. The Hungarian territory is 23.7% of the total surface of Hungary, and the Romanian part is 11.9% of Romania. The total population in 2004 was more than 4 million, of which slightly less than half lives in Hungary, and slightly more than half lives in Romania[20].

Map no. 3: *The eligible area of the Romanian-Hungarian Cross Border Cooperation Programme*
Source: https://interreg-rohu.eu/en/eligible-area/

Particularities and areas of cross-border cooperation in the field of territorial governance structures

[17] Adrian Claudiu Popoviciu, *The Frontier Worker. Romania-Hungary Study Case." in "The Frontier Worker – New Perspectives on the Labor Market in the Border Regions*, ed. Adrian Claudiu Popoviciu, Dana Cigan, 25-27, (Bucharest, C.H. Beck, 2013)
[18] National Institute of Statistics, Statistical yearbook 2011, Geography, Meteorology And Environment, p. 11, http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/01/01%20Geografie_ro.pdf , accessed in April 20, 2021
[19] The counties Szabolcs-Szatmár-Bereg and Hajdú-Bihar belong to Észak-Alföld Region; the counties Békés and Csongrád are part of Dél-Alföld Region; counties Arad and Timiș belong to West Region; counties Satu Mare and Bihor are part of the North-West Region. For further details it can be seen Eurostat, Regions in the European Union, Nomenclature of territorial units for statistics, NUTS 2006 /EU-27, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-020/EN/KS-RA-07-020-EN.PDF, accessed in April 20, 2021
[20] http://www.huro-cbc.eu/en/programme_area, accessed in April 19, 2021

In the 2014-2020 programming period, the INTERREG program made step forward from the status of a "mainstream program", held in the previous programming period, in the framework of the European structural policy. In this period, the program is characterized by a stronger thematic focus in programming as well as a more intensive impact orientation when choosing and implementing new cross-border projects[21].

If we analyze the objectives of the program from the functional task-focus point of view, we can observe that the practical cross-border cooperation approaches in Europe are focusing on a wide range of domains and fields of action. Depending on the respective territorial context, these cover classical fields of regional development, specific approaches of cooperation in sectorial policy areas or areas of public services of general interest[22].

In the last 15 years, in Central and Eastern Europe there has been a significant development regarding the management of problem solving, which appear and target the cross-border cooperation areas.

Although there is an institutional framework at Community level, which is present in the Member States through different implemented EU policies and programs, the level and the forms of cooperation between territorial governance structures differ from state to state[23].

There are Member States that built and developed relations for a stable cross-border cooperation at institutional level. On the other side, there are states, which are still guided by a general skepticism regarding cross-border cooperation between territorial governance structures. Another factor, which makes cooperation difficult, is the lack of communication between the actors.

The cross-border cooperation process will generate significant and effective results only if the actors involved set common goals and allocate the necessary resources.

In the following, we propose a synthesis of all contracted projects by public institutions from Romania, Bihor County, from the eligibility area of the Romania-Hungary cross-border cooperation program, in the period 2014-2020. The source of the presented data is the web archive of the INTERREG, Romania-Hungary Cross border cooperation program.

Nr. crt.	eMS code	Project title	Acronym	Lead beneficiary	Partners	Total budget euro	Total ERDF euro

[21] Beck, Joachim, *Grenzüberschreitende Zusammenarbeit im Prozess der Europäischen Integration*, in: Wassenberg /Beck (Hrsg.), *Living and researching cross-border cooperation* (Vol. 3): *The European Dimension of Cross-Border Cooperation*, Stuttgart (Steiner Verlag), 2011, p. 129 – 148

[22] Beck, Joachim, *Cross-border cooperation and the challenge of transnational institution-building – the example of the European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC*), in RECERC no.1 Spécial, 2017, available at http://recerc.eu/wp-content/uploads/2017/10/R9beck.pdf

[23] Daniel Badulescu, Alina Badulescu, Catalin Adrian Bucur, *Considerations on the Effectiveness of Cross-Border Cooperation in Public Order and Civil Protection Services. The Case of the Romanian – Hungarian Border Area in LEX LOCALIS – Journal of Local Self-Government*, Vol. 13, No. 3, 2015, p. 559 - 578

Nr. crt.	eMS code	Project title	Acronym	Lead beneficiary	Partners	Total budget euro	Total ERDF euro
1.	ROHU 68	Creating a joint tourist destination in the crossborder area of Lugaşu de Jos and Komádi, through cross-border protection of natural heritage values along the Crişul Repede Valley	PRO-CRV	Comuna Lugaşu de Jos	Komádi Városi Önkormányzat Asociaţia "Pro Valea Crişului Repede – Pro Sebes Koros Volgy"	904,905.47	769,169.64
2.	ROHU 126	Nature preservation, protection and promotion on both sides of the Romainian-Hungarian border	PRONATURE	Consiliul Judetean Bihor	Primaria Vadu Crisului Asociaţia Centrul pentru arii protejate şi dezvoltare durabilă Bihor Körösszegapáti Nagyközségi Önkormányzat	2,500,000.00	2,125,000.00
3.	ROHU 48	Development of an integrated response capacity to cross-border emergency situations	DIRCCES	Town of Alesd	Sinteu Comune Szarvas Town Self Government	485,400.00	399,532.74
4.	ROHU 14	Conservation, protection and promotion of the natural values from the Salonta-Békéscsaba crossborder area	The nature corner	Municipiul Salonta	Körösök Völgye Natúrpark Egyesület Asociaţia Milvus Transilvania Vest Békés Város Önkormányzata	2,997,387.86	2,547,779.68
5.	ROHU 53	Conservation and protection of the cross border natural heritage of Bihor - Hajdú-Bihar counties	Na-Tu-Re	Comuna Sinmartin	Asociatia Pescarilor Sportivi Aqua Crisius Fundatia pentru cultura si educatie ecologista Ecotop Zold Kor -a Fold Baratai Magyarorszag Tagja	2,835,216.60	2,409,934.10
6.	ROHU 115	From One Bridge to another - De la un pod la altul – Hídtól hídig	FOBTA	Comuna Sălacea	Hortobágy Község Önkormányzata	1,611,547.26	1,369,815.16

Chart no. 1: List of contracted projects by Romanian territorial governance structures from Bihor County as Lead Partner, First Open Call - December 2019

Source: https://interreg-rohu.eu/wp-content/uploads/2019/12/Contracted-projects-12.12.2019.pdf

Based on the information obtained from the Interreg RO-HU date base, after the first open call in December 2019 a total number of 21 projects were contracted. From the 21 contracted projects, there are 6 projects contracted as Lead Partner, by Romanian territorial governance structures from Bihor County.

Nr. crt.	eMS code	Project title	Acronym	Lead beneficiary	Partners	Total budget euro	Total ERDF euro
1.	ROHU179	Administrative bridge between towns in the Romania - Hungary cross border region	ABBTROHU	Orasul Alesd	Comuna Sinteu Orasul Marghita Szarvas Varos Onkormanyzata Szarvas Town Self-Government Berettyoujfalu Varos Onkormanyzata/Berettyoujfalu Town Self-Government	362,500.00	308,125.00

Nr. crt.	eMS code	Project title	Acronym	Lead beneficiary	Partners	Total budget euro	Total ERDF euro
2.	ROHU183	SAFE BORDER, SAFER LIFE SAFEBOR	SAFEBOR	Institutia Prefectului-judetul Bihor	Hajdú-Bihar Megyei Rendőrfőkapitányság/Hajdú-Bihar County police Inspectoratul Teritorial al Politiei de Frontiera Oradea Inspectoratul de Politie Judetean Bihor	287,904.85	244,719.12
3.	ROHU200	Crossborder events for crossborder citizens	CCC	Toboliu Commune	Körösnagyharsány Local Self Government Girisu de Cris Commune Nojorid Commune	77,000.00	65,450.00
4.	ROHU265	LET'S CELEBRATE OUR TRADITIONS TOGETHER TOGETHER	TOGETHER	COMUNA CETARIU	KABA Város Önkormányzat - KABA City Local Government	70,400.00	59,840.00
5.	ROHU271	The Minority Question in the ROHU crossborder area: Slovak Culture, Tradition and History without Borders	SCTH	Comuna Sinteu	Csabai Szlovákok Szervezete/Organization of Slovaks from Csaba	71,500.00	60,775.00
6.	ROHU280	Cultural Cooperation among Citizens from the Salonta-Gyula Cross-border Area Co-cultured	Co-cultured	The Municipality of Salonta	Gyula town	80,000.00	68,000.00
7.	ROHU283	Sustainable cross-border cooperation for citizens between Marghita and Berettyóújfalu municipalities	CCC_MB	Municipiul Marghita	Berettyó Cultural Center	80,000.00	68,000.00
8.	ROHU289	Connecting the traditions of the Crisul Repede Valley	CCRV	Comuna Vadu Crişului	Körösszegapáti Nagyközségi Önkormányzat - Körösszegapáti Local Government	79,999.00	67,999.15
9.	ROHU198	Open Doors for Culture and Tradition in Europe	ODCTEU	Town of Alesd	Kaba Town Self-Government	74,055.00	62,946.75
10.	ROHU319	Joint program for cross - border cooperation between young people	4 YOUTH	Paleu Commune	Hosszúpályi Commune Cetaiu Commun Kaba town	200,600.00	170,510.00

Chart no. 2: List of contracted projects by Romanian territorial governance structures from Bihor County as Lead Partner, Second Open Call – March 2021

*Source:*https://interreg-rohu.eu/wp-content/uploads/2021/03/Signed-contracts-2nd-open-call-website-19.03.2021.pdf

In the second open call a total of 37 projects were contracted. There was a number of 10 projects contracted as Lead Partner, by Romanian territorial governance structures from Bihor County.

Nr. crt.	eMS code	Project title	Acronym	Lead beneficiary	Partners	Total budget euro	Total ERDF euro
1.	ROHU425	Joint Development of Human Resources	HRArea UAT	UAT Comuna Paleu	Derecske Város Önkormányzata	1,337,577.8	1,136,941.13

		in CrossBorder AreaJoint Development of Human Resources in Cross-Border Area			Asociatia Pro Cariere Asociatia de Dezvoltare Intercomunitara Zona Metropolitana Oradea		
2.	ROHU-421	Improve employment in Bihor County, Oradea and Hajduboszormeny through the development of the local potential infrastructures	CBC-EMPLOYMENT	Municipality of Oradea	Development Agency of Bihor County Local Government of Hajduboszormeny City County Agency for Employment Bihor	7,507,873.22	2,549,531.04
3.	ROHU-426	Support to the local economy by encouraging alternative use of agricultural products	ALTERAGRI	Directia pentru Agricultura Judeteana Bihor	Asociatia „TRANSILVANIA TECHNOLOGY TRANSFER" Oficiul de Studii Pedologice si Agrochimice Bihor Science for Environment Public Foundation	1,679,320.00	1,427,422.00
4.	ROHU-359	Promoting an integrated approach regarding the improving of the employment rate and business environment at the level of Marghita and Beretyoujfalu microregions	CROSSLOCALDEV	Marghita Municipality	Municipality of Berettyóújfalu	2,615,165.66	2,222,890.81

Chart no. 3: List of contracted projects by Romanian territorial governance structures from Bihor County as Lead Partner, Third Open Call – June 2021

Source: https://interreg-rohu.eu/wp-content/uploads/2021/06/Signed-contracts-Open-call-3-23.06.2021.pdf

In the third open call a total of 31 projects were contracted. There was a number of 4 projects contracted as Lead Partner, by Romanian territorial governance structures from Bihor County.

Based on the data presented in the three charts, we can affirm that even though the number of territorial government structures present in the list of beneficiary/lead partners is fluctuating, still these are playing a very important role in the implementation of the cross-border programs.

Conclusions

The border region is the collision point of cultures, religions, languages, administrations, legislations and economic influences. All these factors have substantial contribution to the development of the phenomenon called cross-border cooperation.

The issue of cross-border cooperation in general goes beyond geographical, economic and legal approaches. If we intend to treat the phenomenon from a specific point of view, we will find ambiguities and uncertainties regarding the role and

functioning of some institutions in the process of cross-border cooperation and partnerships.

Therefore, the full analysis of the cross-border cooperation process cannot be done only if we also evaluate the effects produced by the institutions in the local governance sector and their political dimension.

At present, cross-border cooperation has proven to be the most effective tool for overcoming the barrier effect and the role of border separation and for strengthening the territorial cohesion of border regions.

Cross-border cooperation can be defined in relation with direct collaboration between neighboring regions, found along a border, regardless of the level at which this partnership is achieved. Cooperation can be achieved in all areas, between all national, regional and local authorities, involving all actors.

Cross-border cooperation is no longer the strict prerogative of the member states as international actors. An important role in this process is attributed to the local and regional administrative structures from the border areas. These structures can create development associations or transnational corporations which are able to answer the specific challenges and these can promote a proper economic and political environment.

Bibliography

*** European Committee of the Regions, *COR-2020-02615-00-00-AC-TRA (EN) 419/1397*, Bruxelles, 2021

*** European Commission's Directorate-General for Regional and Urban Policy, *Territorial Cooperation in Europe. A historical perspective,* Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015, p. 130-132

*** National Institute of Statistics, Statistical yearbook 2011, Geography, Meteorology And Environment, p. 11, http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/01/01%20Geografie_ro.pdf

Alexandru Athanasiu, "Foreword", in *"The Frontier Worker – New Perspectives on the Labor Market in the Border Regions"*, ed. Adrian Claudiu Popoviciu, Dana Cigan, 7-8, (Bucharest, C.H. Beck, 2013).

Daniel Bădulescu, Alina Bădulescu, Cătălin Adrian Bucur, *Considerations on the Effectiveness of Cross-Border Cooperation in Public Order and Civil Protection Services. The Case of the Romanian – Hungarian Border Area in LEX LOCALIS – Journal of Local Self-Government,* Vol. 13, No. 3, 2015, p. 559 – 578

Iordan Gheorghe Bărbulescu, *Noua Europă. Identitate şi model European*, Polirom, 2015, p. 305-310

Iordan Gheorghe Bărbulescu (coordonator) Mircea Brie Nicolae Toderaş *Cooperarea transfrontalieră între România şi Ucraina, respectiv între România şi Republica Moldova. Oportunităţi şi provocări în perioada 2014-2020*, Institutul European din Romania, Bucuresti 2016 p. 22-26

Beck, Joachim, *Grenzüberschreitende Zusammenarbeit im Prozess der Europäischen Integration*, in: Wassenberg /Beck (Hrsg.), *Living and researching cross-border cooperation* (Vol. 3): *The European Dimension of Cross-Border Cooperation*, Stuttgart (Steiner Verlag), 2011, p. 129 – 148

Beck, Joachim, *Cross-border cooperation and the challenge of transnational institution-building – the example of the European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC*), in RECERC no.1 Spécial, 2017, available at http://recerc.eu/wp-content/uploads/2017/10/R9beck.pdf

Brie Mircea, *European Instruments of Cross-Border Cooperation- Case Study: The Romanian-Ukrainian Border* in *Identities, citoyennetes et democratie, 20 ans apres, sous la direction* de Fabienne Maron, Grzegorz Pozarlik, Editions Bruylant, p. 265-280, Bruxelles, 2010

Brie Mircea, Blaga Daniela, *Identity rematch in the European space*, in *Cultural Diplomacy at the East and West Borders of the European Union*, 2015
Benoit Dicharry, Jeremy Hamm, *L'Union européenne est-elle toujours au service du défi de la convergence*
*?*https://www.researchgate.net/publication/333651522_L'Union_europeenne_estelle_toujours_au_service_du_defi_de_la_convergence
Ilieş, Alexandru, *România între milenii. Frontiere, areale frontaliere şi cooperare transfrontalieră*, Editura Universităţii din Oradea, Oradea, 2003, p. 92-97
István Polgár, *The Phenomen of Migration and Integration of Minorities in the European Union* in *Migration and European Integration of Minorities*, ed. István Polgár, Ioan Horga, Mircea Brie, (Saarbrucken: Lambert Academic Publishing, 2016), p. 9-11
Adrian Claudiu Popoviciu, *The Frontier Worker. Romania-Hungary Study Case." in "The Frontier Worker – New Perspectives on the Labor Market in the Border Regions*, ed. Adrian Claudiu Popoviciu, Dana Cigan, 25-27, (Bucharest, C.H. Beck, 2013)
Charles Ricq, *Manual de cooperare transfrontalieră pentru uzul colectivităţilor locale şi regionale în Europa*, Ediţia a 3-a, Bucureşti, 2000, p. 10.
Cătălin-Silviu Săraru, *Considérations sur les accords de coopération transfrontalières entre les unités administratives-territoriales limitrophes des zones frontalières de la Roumanie et les structures similaires dans les pays voisins*, in *Curentul Juridic*, nr. 2(45)/2011, p. 88.

MEDIA DISCOURSE AS A MATERIAL AND SYMBOLIC SPACE

PhD. Dimitria CARMEN
"Ştefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: Media discourse is a framework for communication between speakers and social forces. Within the discourse, the actions can be considered emblematic because they highlight the word, the individual behavior in relation to the media discourse as a material and symbolic space.
Between information, evocation or storytelling, the media discourse is affirmed by the double aspect of the strategic dimensions, directed at the same time, towards the present of the events, taking into accoount the collective memory and the prospecting.
Therefore, the media discourse becomes the framework of the fluctuating exchange between sender and receiver, the language and the society being both mirrored and recreated by resorting to symbolic fragments.

Keywords: discourse, media, language, transmitter, receiver

Preluând termenii lui P. Ricoeur[1], am putea spune că ni se impune ca evidenţă a reflecţiei noastre asupra comunicării mediatice un proces de alterare a poziţiei individului, dar şi a colectivtăţii în raport cu întreaga paradigmă universală şi istorică. Tocmai de aceea, comunicarea mediatică este, potrivit afirmaţiilor lui V. Vişinescu, „pătrunsă de filozofia lui nu (Gaston Bachelard), în sensul că adevărul nu trebuie să rezulte din simple afirmaţii, ci din dialoguri controversate, prin care se interrelaţionează lucruri ştiute cu lucruri neştiute, aspecte constructive cu aspecte negative, afirmaţii de suprafaţă cu afirmaţii persuasive" (2003: 31).

Ca spaţiu al interrelaţionării, aşadar al comunicării între indivizi şi forţele sociale, discursul mediatic relevă convergenţa tuturor elementelor legitimate în cadrul social, descriind, totodată, operaţiunile prin care sunt reactualizate prescripţiile, regularităţile, dar şi modul transgregării acestora cu riscul contradicţiilor, conflictelor şi chiar a excluderii sociale.

Iar acest lucru ne interesează în mod deosebit, deoarece aceste acţiuni pot fi considerate emblematice, prin faptul că pun în lumină, prin cuvânt, comportamentul individual în contextul discursului mediatic, care este un spaţiu deopotrivă material şi simbolic. Limbajul devine astfel modul prin care sunt transpuse discursiv fenomenele care ţin de „activitatea evenimentelor şi imaginarul fictiv" (G. Lochard, H. Boyer, 1998: 11).

În articularea celor două dimensiuni specifice discursului mediatic, limbajul afirmă P. Charaudeau, «est à la fois notre mythe et notre r*éel. Il se construit* à la confluence du dit et du non dit (de l'*explicite et de* l'*implicite). Il* n'est pas seulement le dit, il n'est pas

[1] Paul Ricoeur se referă la *alterarea* individului şi a colectivităţii în raport cu practica şi manipularea meomiriei (2001: 90).

seulement le non dit. Il naît de la relation entre les deux» (1995, Ce que communiquer veut dire, sursă electronică).

Altfel spus, între realitatea socială şi perspectiva mitică, discursul mediatic îşi va găsi resurse expresive în lumea legendei şi a modelelor arhetipale, în tabloul imaginilor şi tradiţiilor, care traversează de secole istoria. Prin urmare, în relatarea şi ierarhizarea evenimentelor, în modelarea structurilor informaţionale, obiectivităţii i se vor asocia efecte de „dramatizare" şi „ludic" (G. Lochard, H. Boyer, 1998: 40-41).

De asemenea, între informare, evocare sau povestire, discursul mediatic pune în lumină dublul aspect al dimensiunilor strategice, orientate în aceeaşi măsură, către prezentul evenimentelor, fără a ignora însă, memoria colectivă şi prospecţia. De altfel, pentru Sophie Moirand discursul mediatic substituie rolul arhivei, devenind locul predilect al construcţiei memoriei colective (S. Moirand, 2007: 2). Mentalităţile, gândirea, normele comportamentale, mediul social în integralitatea lui se va regăsi, prin urmare, înscris în memoria exhaustivă a discursului mediatic.

Potrivit lui P. Charaudeau, acestei modalităţi specifice de a înţelege şi caracteriza discursul mediatic îi corespunde un anumit tip de analiză, în cadrul căruia vor putea fi relevate şi puse în relaţie structurile semio-discursive (1997: 19) cu reprezentările asociate unui anumit spaţiu de producere a discursurilor, acestea reprezentând «de discours de repr*ésentation constituant les imaginaires socio-discursifs qui alimentent et rendent possible fonctionnement de la machine médiatiques» (1997: 19).*

În lumina acestei perspective, ne propunem, în continuare, selectarea elementelor care pot dezvălui modul în care este construit sensul în discursul mediatic.

Construirea sensului în discursul mediatic

Potrivit modelului *socio-comunicaţional*, propus de către P. Charaudeau în lucrarea *Le discours d'information médiatique, La construction du miroir social* (1997), sensul este o rezultantă a imaginilor subiectivităţii şi alterităţii, construite în cadrul larg al comunicării. Reluând un citat al lui H. Parret (1989), teoreticianul francez afirmă că sensul rezidă în caracterul emfatic al spaţiului public, în duplicitarul cotidian şi neasumarea acestuia, în dedublarea identitară şi reflecţia acesteia în cuvânt.

În contextul specific al discursului mediatic, constituirea sensului depinde direct de o triplă problematică[2] : *a locului de producere, a celui de construcţie şi a locului de interpretare* (1997: 15). Astfel, sensul şi înţelegerea rolului indivizilor în construcţia discursului mediatic pot fi precizate doar în funcţie de cei trei indicatori.

În locul de construcţie enunţătorul îşi edifică o identitate în raport cu influenţa pe care speră că o va putea exercita asupra unei alterităţi idealizate, ipostaziată, după caz, în simplu receptor, autoritate, oponent sau martor. Acesta este punctul în care sunt stabilite strategiile de argumentare şi persuasiune, sensul constituind rezultanta

[2] Pornind de la premisa potrivit căreia orice act de comunicare poate fi definit ca schimb şi intenţionalitate, P. Charaudeau identifică «trois lieux de pertinence: celui dans lequel se trouve *l' instance* d'énonciation *qu' on appellera lieu des conditions de production, celui dans lequel se trouve l' instance de r*éception *qu' on appellera lieu des conditions* d' interprétation, celui dans lequel se trouve le texte comme produit fin *qu' on appellera lieu de construction du discours» (1997: 15).*

confruntării efectelor propuse cu cele probabile. Rezerva constă în faptul că doar unele sau poate nici unele dintre efectele propuse inițial nu vor coincide cu interpretarea pe care o va realiza receptorul.

În baza previziunilor în legătură cu particularitățile sociale și posibilitățile intelectuale ale destinatarului, enunțătorul își va modela discursul «et *s*'attachera davantage *à l*'effet e dramatisation de certaines formules (...) et aux propos stéréotypés» (ibidem, p. 19). În categoria celor din urmă, sunt încadrate unele elemente, care prin valoarea lor intrinsec atașată de o conștiință afectivă, pot fi considerate mărci ale Funcționării verbului, asupra cărora ne vom îndrepta atenția în partea aplicativă a cercetării noastre. Ne referim aici la ceea ce P. Charaudeau califica drept «jugements de valeur, savoir d'expérience proverbialisé, qualifications essentialistes des *êtres et des comportements sociaux, vision distanci*ée ou engagée vis- *à-vis des systèmes de valeurs*» *(1997: 19).*

Considerăm că, imaginând un destinatar, enunțătorul imaginează în realitate o limbă în care transpune inconștient propriile convingeri, temeri și angoase. Iar în această perspectivă, este de la sine înțeles că acesta este un spațiu al probabilităților și supozițiilor, deoarece textul mediatic va primi un număr de sensuri direct proporțional cu numărul receptorilor. Deși acest lucru nu este clar afirmat de către P. Charaudeau, acesta indică totuși faptul că «s'établit un certain jeu d'influence réciproque entre l'externe-externe et l'externe-interne, sans pouvoir déterminer a priori en quoi il consiste» (*ibidem*, p.18).

Locul condițiilor de interpretare este cel al punerii în oglindă a discursului construit, a destinatarului ideal și cel al realității acestuia. Această triplă configurație îl califică drept spațiul predilect al imaginariilor rezultate din confruntarea efectelor propuse cu cele realizate. Sensul este acum construit de destinatar, care, în acord cu propria grilă interpretativă, aderă sau se distanțează în raport cu mesajul primit.

Într-o interpretare simplificată, lucrurile se desfășoară după modelul următor:

> „emițătorul dorește să comunice un sens s1 pe care îl codifică, potrivit experienței sale lingvistice personale, prin cuvântul c. Însă pentru cel ce primește mesajul, c înseamnă, mult mai puțin, altceva; el se asociază în mintea receptorului cu un înțeles s2, care constituie, la rândul său, o rezultantă a unor vectori semantici absolut individuali ce vin din trecutul biografic- comunicațional al persoanei cu pricina" (M. Dinu, 2014: 58).

În discursul mediatic, drept cadrul schimbului fluctuant între enunțător și receptor, limba și societatea sunt deopotrivă oglindite și recreate, prin recurs la „fragmente simbolice" (J. Lull, 1999: 83), *intertextualitate*[3], cunoștințe împărtășite în cadrul societății și experiențe particulare depozitate în memoria fiecărui individ. În felul acesta, textul mediatic este configurat asemeni unei structuri interdiscursive în care diferite discursuri sunt puse în relație.

[3] Pentru Julia Kristeva, *intertextualitatea* reprezintă „interacțiune textuală care se produce în interiorul unui singur text. (...), *intertextualitatea* este o noțiune care va fi indicele modului în care un text citește istoria și se inserează în ea" (*Problemele structurării textului,* 1980: 266).

În definitiv, discursul constituie cadrul construcţiei şi reprezentării identităţii, alterităţii, imaginarului, mentalului colectiv şi a spaţiului public iar textul mediatic este, la rândul lui purtătorul acestor elemente, care poate, de asemnea, pune în lumină «des convergences ou des divergences entre les imaginaires qui circulent dans différents espaces sociaux». (P. Charaudeau, 1997: 20).

Circumstanţele cercetării Discursului mediatic şi ale Discursului social online

Referindu-se la modul în care funcţionează mecanismele limbii, Saussure afirmă că totul nu este decât o chestiune de solidaritate, de interdependenţă a elementelor care dau valoare întregului, iar „părţile, de asemenea, au valoare în virtutea locului lor în întreg" (Saussure, 1998: 139). Aceleaşi principii de funcţionare pot fi extinse la nivelul oricărei societăţi, în cadrul căreia specificităţile decurg din raporturile care se stabilesc între indivizi, fenomene şi lucruri. Natura acestora determinând, de altfel, şi raţiunea în temeiul căreia dimensiunea temporală este fragmentată şi ierarhizată în epoci şi decade, care, prin prisma evenimentelor care le-au marcat, au reuşit să transceadă timpul, constituindu-se în puncte de referinţă pentru viitoare investigaţii. În contextul acesta, limba, a cărei menire este restituirea tuturor sistemelor categorizante şi a întregii experienţe socio-culturale, seamănă, după cum bine remarcă M. Foucault, „cu ceea ce comentează" (2008: 99).

În secolul al XXI-lea, viziunea panoramică a cadrului sociocultural românesc impresionează prin ritmul alternativ de negare şi pozitivism, de continuu şi discontinuu, în dialectica cărora comportamentul lingvistic al indivizilor oscilează frecvent între solidarizarea cu memoria colectivă tradiţională şi diversitatea modernă a lucrurilor. Fragmentarea gândirii în legătură cu fiecare dintre aceste posibilităţi fiind fără îndoială redată lingvistic în imagini, imaginarii şi reprezentări, care îşi regăsesc firesc extensia în paginile presei (scrise şi audiovizuale), înscrisă, la rândul ei, într-un proces de dezvoltare şi conştientizare al rolului determinant pe care îl are în raport cu toate instituţiile şi manifestările colectivităţii.

Conceptul Une(s) langue

În majoritatea intervenţiilor care au drept scop multiplicarea direcţiilor şi funcţiilor posibile ale *Discursului* remarcăm reluarea, în diverse forme, a unei constatări cu valoare de axiomă. Astfel, indiferent de natura şi amploarea constrângerilor sociale sau istorice, individul «est toujours libre de sa parole» (A. M. Houdebine, 1998: 11-12). Iar acesta este un lucru recunoscut chiar şi de cei mai entuziaşti proclamatori ai socializării totale a limbii. W. D. Whitney[4], spre exemplu, deşi afirma convins că limba este, prin excelenţă, instrumentul naturii sociale, recunoştea, de asemenea, faptul că fiecare parte a limbajului reflectă într-o anumită măsură personalitatea vorbitorului (1971: 17).

[4] W. D. Whitney consideră că individul nu are nicio autoritate în ceea ce privește modificarea de orice natură a limbii. Atunci când în limbă se înregistrează schimbări, acelaşi autor susținea că schimbările se datorează exclusiv efortului întregii comunități lingvistice (1971 : 18).

La rândul său, Ch. Bally remarca că, deşi, în principiu, în cadrul unei comunităţi lingvistice există convingerea că se vorbeşte aceeaşi limbă, aceasta nu va reflecta niciodată forme identice, nici măcar pentru doi dintre vorbitori. Prin urmare, limbajul fiecărui individ:

> «diff*ère du langage de tout le groupe lorsqu'il est placé dans les mêmes conditions génerales que les autres individus de ce groupe*. Chaque individu a sa man*ière propre d*'employer son idiome maternel; il lui fait subir, dans certaines circonstances ou habituellement, des déviations portant sur la grammaire, la construction des phrases, le syst*ème expressif; il lui arrive d*'employer dans l'usage courant des mots dont les autres se servent rarement» (1909: 18).

Subliniind caracterul dinamic al limbii, prin admiterea faptului că fiecare intervenţie a fiecăruia dintre locutori poate determina modificări în limba colectivităţii, este evidenţiată, în fapt, specificitatea raportului limbă/ individ. Iar imaginea limbii, reflectată în uzul cotidian, pune mult mai bine în lumină raportul ciclic, care relevă, în consecinţă, libertatea de relaţie între limbă şi locutori. De altfel, aceste aspecte sunt categoric afirmate şi de către Ngalasso-Mwatha M., care, accentuează rolul creativităţii lexicale şi semantice în dinamica şi evoluţia formelor lingvistice: «un ensemble *d*'images et de représentation que l'on se fait de Soi et de l'Autre à travers la langue, et comme un monde de créativité langagi*ère aboutissant, par le travail de* l'imagination, a l'invention des formes et des sens nouveaux» (2010: 547).

Utilizând limba, inventând-o şi imaginând-o, pentru a se exprima pe sine sau pentru a se raporta la ceilalţi, vorbitorul o poate schimba în aceeaşi măsură în care o reproduce, iar conceptul de l'Une(s) langue, după cum bine punctează lingvista S. M. Ardeleanu, «traduit justement cette diversité, rapporté à l'usage que les différents locuteurs font de la langue» (1998: 33).

Cadrul desemnat de l'Une(s) langue reflectă astfel o altă realitate a limbii, diferită de forma completă şi definitivă a acesteia, o realitate restituită şi fragmentară, transpusă prin *Discurs* în pluralitatea şi diversitatea registrelor limbii actualizată, în permanenţă, în interacţiunile dintre vorbitori. Prin urmare, în mecanismul continuu de adecvare a sistemului de semne cu realizarea sa, cele care conferă unicitate fiecărei interacţiuni sunt opţiunile individuale în selectarea elementelor limbii. Şi astfel, integrând procese de cunoaştere, selectare şi creaţie, l'Une(s) langue, ca expresie a apropierii individuale a limbii, desăvârşeşte, în fapt, evoluţia acesteia.

BIBLIOGRAFIE

ARDELEANU, Sanda- Maria, 2017, *Le retour de/ à Saussure*, în *Ferdinand de Saussure, Un siècle de structuralisme et de post- structuralisme, Colloque international, Université de Lubumbashi, É*ditions EME, pp. 33- 40.

BALLY, Charles, 1909, *Traité de stylistique français, Vol. I, Paris, Libraire C. Klincksieck.*

BENVENISTE, *É*mile,1974, *Problèmes de linguistique générale, II*, *É*ditions Gallimard, Paris.

BENVENISTE, *É*mile, 1974 (2000), *Probleme de lingvistică generală*, vol. I, Editura Universitas, Bucureşti.

CHARAUDEAU, Patrick, 1995, *Le dialogue dans un modèle de discours, în Cahiers de linguistique française, No.17, Genève, Universit*é de *Genève, pp. 140-179.*

CHARAUDEAU, Patrick, 1995, *Ce que communiquer veut dire*, în *Revue des Sciences humaines*, no.51, disponibil la http://www.patrick-charaudeau.com//Ce-que-communiquer-veut-dire.html, (consultat în 18.12.2020).
DINU, Mihai, (1994) 2014, *Comunicarea, Repere fundamentale*, Bucureşti, Editura Orizonturi.
LOCHARD, Guy, BOYER, Henri, 1998, *Comunicarea mediatică*, Traducere de Bogdan Geangalău, Iaşi, Editura Institutul European.
LULL, James, 1999, *Mass-media, comunicare, cultură,* Editura Samizdat.
MAINGUENEAU, Dominique, 2009, *Aborder la linguistique,* Seuil, Paris.
MOIRAND, Sophie, 2007, *Les discours de la presse quotidienne, Observer, analyser, comprendre*, Paris, Presses Universitaires de France.
PARRET, Herman, (1986) 1989, *Les passions: essai sur la mise en discours de la subjectivité,* Bruxelles, *Éditeur Pierre Mardaga.*
RICOEUR, Paul, (2000) 2001, *Memoria, istoria, uitarea*, Traducere de Ilie Gyuresik şi Margareta Gyuresik, Timişoara, Editura Amarcord.
VLAD, Carmen, 1994, *Sensul, dimensiune esenţială a textului*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
VIŞINESCU, Victor, 2003, *Stilistica Presei*, Bucureşti, Editura Victor.
WHITNEY, William Dwight, 1971, *Whitney on language; selected writings of Whilliam Dwight Whitney*, Edited by Michael Silverstein, Introductory essay by Roman Jaobson, Massachussetts, The MIT Press, Cambridge.

Dicţionare

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti". (2009). *Dicţionarul explicativ al limbii române*. Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic Gold. (*DEX'09*).
BIDU-VRĂNCEANU, Angela, CĂLĂRAŞU, Cristina, IONESCU-RUXĂNDOIU, Liliana, MANCAŞ, Mihaela, PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, 2001(1997), *Dicţionar de Ştiinţe ale Limbii*, Bucureşti, Editura Nemira.
CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gheorghe, 1998, *Dicţionar de termeni lingvistici*, Bucureşti, Editura Teora.
COTELNIC, Teodor,(coord.), 2000, *Gramatica limbii române*, Chişinău, Editura Litera.
DUCROT, Oswald, SCHAEFFER, Jean-Marie, 1996, *Noul dicţionar enciclopedic al Ştiinţelor Limbajului*, Bucureşti, Editura Babel.
FIERĂSCU, C., GHIŢĂ, Gh., (1979). *Mic dicţionar îndrumător în terminologia literară*, Bucureşti, Editura Ion Creangă.
MARCU, Florin, 2000, *Marele dicţionar de neologisme*, Bucureşti, Editura Saeculum.
NAGY, Rodica, 2015, *Dicţionar de analiză a discursului*, Iaşi, Institutul European.
STOIAN, Ion M., 1994, *Dicţionar religios*, Bucureşti, Editura Garamond.

BETWEEN THE ART OF WORDS AND ART OF MEDICINE: ANDREAS LIBAVIUS AND JOHANNES JESSENIUS

Mirela RADU, PhD. Lecturer, Faculty of Medicine, "Titu Maiorescu" University, Bucharest

Abstract: Renaissance, as a period of transition between the Middle Ages and the era of scientific knowledge, was represented by polymaths who understood the need for renewal, openness to a new stage that would break away from dogma and enter the field of science. The ideal of this age was to create a more rational man, inclined to science and less and less tributary and bound by religious precepts. The microscope, introduced by Antoni Van Leeuwenhoek in 1879, had behind it stages of development in just one century: from 1590 when Hans Jansen and his son Zacharias invented the first optical microscope. We must not forget the cosmologist, mathematician and priest Nicolaus Copernicus and what gave to the world in 1543. This period of intellectual fervor would also challenge the way people understood medicine. This branch of human knowledge, at the junction of the applied sciences and the humanities, had the most to gain from the freedom that human spirituality experienced during the Renaissance. This article focuses on two personalities of medicine whose contributions would open the horizon of medicine that was in its first steps on the path of evolution, but which also enriched the German culture through their writings.

Keywords: intellectual fervor, humanities, renewal, rhetoric, progressivism

The Renaissance polymath **Andreas Libavius** (1550-1616) first taught history, philosophy and lyric at the University of Jena and then took his steps towards medicine at the University of Basel. Libavius continued to practice medicine in 1591, becoming a physician in the city of Rothenburg. In 1606 he retired to Coburg where he ran the local high school. Although his origins were modest, Libavius was a convinced self-taught man. Interested in alchemy, like most scientists of the time, the German physician signed an encyclopedic work in 1597: *Alchemy*. In his treatise, Libavius reviews most of his findings. The interest in chemistry did not remain only in theory because the doctor practiced experiments including those for the preparation of hydrochloric acid, ammonium sulfate and tin chloride.

A follower of Aristotelian principles, Libavius did not confine himself to the applied sciences. His intellectual interest also included logic, physics, pharmacy, theology, and, last but not least, lyricism. All the more so this inclination towards literature as he himself had taught poetry courses. Between 1599 and 1601, the doctor wrote four volumes dedicated to the medical sciences (*Singularia*) so that in 1610 he published one of the first medical treatises in his country of origin: *Tractatus Medicus Physicus und Historia des fürtrefflichen Casimirianischen SawerBrunnen/unter Libenstein/ nicht fern von Schmalkalden gelegen*.

Alchemy was a field that combined practical experiments, philosophical meditations, study of religious texts, and extensive scientific knowledge. It was the time

when various personalities asserted themselves: from the Italian Renaissance Giovanni Pico della Mirandola (1463-1494), to the pioneer of the revolution in medicine-the Swiss Paracelsus (1493-1541) to Robert Boyle, followed by the one who laid the foundations of classical mechanics-the mathematician Isaac Newton (1642-1726). Boyle's merit in this context of alchemy is that he tried to make this science credible, leaving aside the occult practices that prevented it from being understood by many scholars. Boyle sensed the need for medicine to be based on quantifiable, repeatable laboratory specimens that set clear rules. This intellectual work, of bringing alchemy out of the controversial light of metaphysics, of entering it into a new, much more solid realm, has been done with difficulty and, unfortunately, has been received by many as an offense. Libavius had to do a sustained work of transforming alchemy into a practical science and, thus, he met the opposition of his colleagues.

One of these open conflicts was with the Jesuit Jacob Gretser and Johannes Hartmann. It is worth mentioning the opposition Libavius made to Johann Hartman, adept of Paracelsus, who was the first to obtain tenure position at Marburg University (1609) with a subject on the border of chemistry and medicine: *chymiatria*. Libavius had long fought for this subject to reach academic recognition. His polemist nature, along with his studies in oratory and languages, helped Libavius impose as a polymath. In his scientific papers, language played a paramount role: twists of meaning, the use allusions, rhetorical judgments bring Libavius into the field of literary studies. Libavius education was based on the golden triad- grammar, rhetoric and logic and all his struggle was to bring these three to a consensus.

It was basically a struggle between the old and the new. The ancient doctrines of Paracelsus supported by mysticism and religious radicalism had no applicability in the light of new discoveries. This was the cultural context in which Libavius published *Alchemia* in 1597. The author structured his treatise very well, in four parts. The way in which scientific problems are treated is very logical and the text illustrates "a transitional phase of chemical science."[1] The term alchemy that Libavius used referred to what we now call chemistry. The author considered that the *encheria* dealt with the chemical methods of preparation, *chymia* with the substances themselves and the *magisteria* dealt with the existence of qualities (hidden or visible) in the chemicals.

However, these distinctions do not relate to the modern ones between alchemy and chemistry*Alchemia* was his most famous treatise, which describes, among other things, the possibility of transmutation and it represented the first systematic book in chemistry. This treatise stirred admiration along centuries as it was a complex paper which managed to organise an extremely diverse field: "the definition of the art, a description of its instruments, a discussion of operations, followed by preparations—that is, the basic structure of *Alchemia*."[2]

[1] Henry M. Leicester, Herbert S. Klickstein, *A Source Book in Chemistry*, *1400-1900*, Harvard University Press, 1952, p. 21

[2] Owen Hannaway, *The Chemists and the Word: The Didactic Origins of Chemistry*, Baltimore: Johns Hopkins UP, 1975, p. 8

Libavius did not give up entirely the old superstitions. For example, he made the parallel between transmutations of metals and the metamorphosis of the caterpillar into a butterfly, or he referred to the preconception that a dead body can bleed if the murderer is in its presence, etc. As enlightened as he might seem, Livavius was tributary to the times and society he lived in.

Yet, his castigations of Paracelsus false scientific statements was the fact that had propelled Labavius as a reforming scientist. By emphasizing the importance of experiments carried out in laboratory or testing theories empirically, Libavius placed himself in that fine line of progressists. Maybe the best definition of Libavius scientific efforts is attained by Moran who explains the German polymath's aim: "Libavius paid attention to lots of other chemical procedures to produce chemical extracts, when making his magistries, he followed a long alchemical tradition in which the primary produce was distillation and the principle purpose was to make the purest substance of all, something linked, it was thought to the first stuff of creation, and sometimes give the name *the fifth essence*."[3]

The fighting spirit of Libavius was considered by some exegetes as a value in itself, perceiving the books written by the physician as "equally valuable as grammatical exercises, dialectical demonstrations, and moral sermons (…) joining language, virtue and institutional authority in defense of academic wisdom."[4] This ability to support his ideas in an argumentative, concise and even literary way came from the period of his studies in which he had learned Latin, Greek, grammar and rhetoric. The tone of his writings is pedagogical and dialectical. This unbeatable logic, in which knowledge is based on physical truths, found in Livarius the best partisan. The doctor's dissatisfaction with Paracelsus' followers also came from the encryption they used. Aadvocate of concise but clear expressing, Libavius believed that the basis for understanding scientific phenomena was an adequate vocabulary. For him, the model of elegance was Horatiu's *Ars Poetica*. He created from his polemic "a didactic tool, transmuting apology into pedagogy and turning discussions of alchemy and medicine into moral, logical, and rhetorical lessons."[5]

Libavius brought language to the service of chemistry and medicine, skillfully used the pen in the fight against the sclerotic forms of science of his time. And this combination of literary and rhetorical abilities and science is unique in the landscape of medicine. His scientific merit is to be open, in the field of chemistry, the way of constructive discussions, using his abilities as a Latinist and orator. His intellectual ideal was a clear language that would make chemistry a coherent science, open to all. But Dr. Libavius also signed poetry. In *Missilia Clarissimorum Virorum Et Amicorum. In Lauream Poeticam Huldrichi Buchneri* (published in Jena in 1597), the doctor appears as the author of three poems. The proof of his love for fine words is that Libavius signed not

[3] Bruce T. Moran, *Distilling Knowledge: Alchemy, Chemistry, and the Scientific Revolution*, Cambridge: Harvard UP, 2005, p. 11
[4] Ole Ptere Grell, *Pracelsus. The Man and His Reputation, His Ideas and Their Transformation*, Brill, 1998, p. 136
[5] Idem, p. 149

only scientific papers but literary and philosophical ones too: *Dialectica* (1593); *Exercitiorum logicorum liber* (1595); *Dialogus logicus* (1595); *Poemata epica, lyrica, et elegica* (1602); *Syntagma selectorum* (1611); *Syntagma arcanorum* (1613).

Jan Jesensky (Johannes Jessenius) (1566-1621) came from a family of Polish Razes who had gained their freedom by an imperial decree of 1562. In the first part of his life the doctor had been raised in the spirit of German Protestantism but later through his studies in various countries, this influence would be a much broader one. Jessenius is a representative figure of European Renaissance.

Jessenius was born in Wrócław, Poland, and studied philosophy and medicine in Wittenberg, Leipzig, Germany. In Leipzig he studied and lived in the house of the anatomist Georg Walther where he also performed vivisections. In 1587 he completed his philosophical studies with the dissertation *De animae humanae immortality*. He went to Padua where he studied under the guidance of the famous Girolamo Fabrizio d'Acquapendente or Hieronymus Fabricius (1537-1619).

The latter, an illustrious anatomist, linked his name to the discovery of venous valves, which would be the first step towards the theory of blood circulation whose author was William Harvey. Fabricius had opened in Padua *Theatrum Anatomicum* (1594), a room in which dissections were performed and which allowed the general public to attend to learn. Jessenius' anatomic writings are a blend of medical knowledge and literary art. His culture was obvious as he wrote in Latin, by inserting "fables and quotations from the Bible and ancient authors" as Ladislav Borovansky´observed. All his papers, although aimed at describing medical findings were, at the same time, a cultural journey into the medical and cultural past: "It is therefore necessary to understand Jessenius' book not as a textbook but as a publication aiming at educating laymen with the purpose of advertising-filled with quotations of old classical authors."[6] For example, *Anatomiae Pragae* contains poems signed by physicians co-workers of the time such as Jacobus Typotius, Tobias Fischer, Basilius Plinius. His own verses are meant to stir a philosophical approach of the world:

"Zoraštris prisci, quog noftro huic
eſte benigni
IndoEto Sero Seclo: tam cong
dita dudum
Æternis tenebris , ac fors buſti ipfius
illos
lam perpeſſa olim cineres; hinc rede
dite luci
Carmina , & alique Sophie monumen.
ta docete .
Non vos , Jollicito Manes ego, & evos
co buſto:

[6] Ladislav Borovansky. *Remembering Jessenius*, In Jan Jessenius from Jasená. The course of the autopsy ceremoniously performed by him in Prague L.P. MDC, to which the Bone Treaty was attached, pp. 11-27, Prague: Karolinum, 2004

Carmina ſollicito veſtra , Qlongo edo
co buſto.
Tu quoſ Iesseni reſonas eadem oma
nia mecum: (...)
Aggreffus rerum Molem : monumeni
ta ea prisca (...)."[7]

The thinking system of the Polish polymath was an eclectic one. Like his studies, the conception of life and evolution that Jessenius propagated was one at the crossroads of belief in Lutheranism, Renaissance, medical sciences, and philosophy. Extensive readings have helped Jessenius to make references to Plato, Aristotle, and even religious texts in his works. His cultural ideal was a reconciliation of science with philosophy. To consider them distinct branches of human knowledge was tantamount to a disservice to both.

A work from 1591 signed by him, *De divina humanaque philosophia, progymnasma peripatheticum*, has the manifest value of his convictions. In this text, Jessenius intertwines religious and philosophical beliefs in an attempt to answer the question of the origin of life. In the same year he signed *Provindiciis contra tyrannos*. The work was not to be printed until 1614, but it was an act of courage through the broad political views it promoted. Aware that a world of dictators cannot withstand in the long run and familiar with Aristotle's political writings, Jessenius pleads in this text for equality between rulers and subjects. It is not so much an equality but an equity on both sides of the political barricade. The author pleads for the necessity of the popular revolt in case this "contract" was violated by politicians. In other words, the people have the right to sanction those leaders who do them disservice. This demonstrates the broad views of this Renaissance polymath long before the ideals of the French Revolution.

Professionally, Jessenius began his ascent by practicing medicine in Wroclaw, then in Dresden, where he became a physician at the court of Saxony. In 1593, Jessenius published *Zoroaster, Nova, brevis veraque de universo Philosophia* with as its central theme what for the physician was an important aspect: understanding the universe through the prism of philosophy. The following year, 1594, he was appointed professor of surgery and then professor of anatomy. The Saxon period of this polymath's life was the culmination of his medical and cultural career.

Arriving in Prague for more political reasons and in search of fame beyond German borders, Jessenius brings to public attention a dissection lesson held at Reckova. Success in important circles was not long in coming. Back in Germany, the doctor published a paper (*Iohannis Jessenii a Iessen, Anatomiae, Pragae, Anno M.D.C. abs se solenniter administratae historia*) describing the Prague dissection. In addition to his political dedication to all his work, *Anatomiae, Pragae* ended with verses written by Dr. Jessenius himself. The paper is a treatise on the internal organs but what it brings new is the description of their physiology as well as detailed descriptions of the sense organs.

[7] Jessenius, Johannes, 1566-1621. Zoroaster: *Nova*, *Brevis*, *Veraque De Universa Philosophia.* Wittenberg: Ex. off. Cratoniana, 1593, p. 18

Some critics credit Jessenius as the one who made known in Germany the work *Nova de Universis philosophia*, belonging to another scientist - Franciscus Patricius.[8]

Surgery was his hallmark in the field of medical sciences, and in 1601 Jessenius returned with a paper (*Institutiones chirurgicae quibus universa manu medendi ratio ostenditur*) in which he defended this science of pseudo-surgeons. Considering that the art of surgery cannot be practiced and mastered by anyone, the author claims a special status for it. The perspective that Jessenius brings is a completely innovative one.

For this enthusiast of the study of anatomy, surgery was the next and natural step of putting humanity at the service through its practical benefits. And we are referring here to the great surgery, which is all the more special in those times. The surgeons, according to the author, must not limit themselves to minor surgery but must have the courage to perform important operations on the internal organs or to remove congenital defects or tumors. The years to come will perfect him both in the art of surgery and in the handling of a growing number of surgical instruments. The doctor and semiology also pay special attention, because the correct diagnosis of some diseases brings with it the finding of the appropriate cure. In other words, Jessenius perceived medicine not as a science with separate fields but as a system of scientific knowledge in which every element from anatomical parts, physiology, semiology, to surgery, come to complement each other. This integrative vision is certainly of a humanist by definition.

In 1602, returning to Prague, Jessenius dissected the body of his brother-in-law who had died of typhus. The disease was wreaking havoc on the German military. Prague's cultural and professional climate is close to the doctor's, so he decides to settle there. In 1606, following a new plague epidemic, Jessenius published his notes on this scourge in his work *De cavenda tollendaque sopra consilium*. What this treaty brings new is the scientific perspective. Let us not forget that, desperate for the ravages of this disease for more than two hundred years, Europeans were trying to find explanations: from the ethnicity of the sick, to divine punishment or climate change.

Jessenius correlated proper hygiene with the decrease in the number of diseases, which led, in consequence, to the conclusion that this disease is a communicable one. At the same time, the doctor insisted on a varied diet, the use of spices and optimal hydration. Jessenius also studied the composition of the blood and stated that blood-letting was not a safe practice because it could increase the patient's weakness. This conclusion would arouse the opposition of the confreres who appealed to the blood-letting as a last chance for recovery. Like most cultured people of the time, Jessenius wrote texts on the medicine he practiced, treatises on communicable diseases and surgery, as well as philosophical and even lyrical works. He held the position of rector of two universities: Wittenberg and Prague.

Starting with 1608, a period of travel through several European states follows, as well as the publication of a historical work dedicated to the Hungarian monarchs *Regis Ungariae, Mathiae II. Coronatio* (1609). As a physician to King Mathis, Jessenius

[8] See *Patrizi and Natural Philosophy: The Zoroaster* by Johannes Jessenius, in *Fruits of Migration: Heterodox Italian Migrants and Central European Culture. 1550-1620*, Edited by Cornel Zwierlein and Vicenzo Lavenia, Brill, Leiden, Boston, 2018, p. 63

accompanies his patron but also begins his work as a historian as he writes *Ad divum Matthiam Caesarem*. In 1617 he decided to settle in Prague as rector of the university there. Political involvement increased and in 1618 he was present at meetings of the representatives of the Czech states in Karlovy Vary. Ferdinand II arrests him and brings him to Vienna where he stays in prison for several months after which he is released. In 1620 he was arrested again this time and was convicted of *Crimen laesae majestatis*. The sentence was a particularly cruel one: cutting the tongue during life, beheading and tearing the body to four.

Understanding the need for knowledge not only cultural but also in connection with the human body itself, Jessenius published a work *Anatomiae, Pragae* (1601) dedicated to the dissection of the human body. The purpose of the text was not only purely scientific information, but much broader. Jessenius used this opportunity to advertise his guild but also to bring the anatomical knowledge of the body closer to the common man. In addition to the detailed description, as far as the state of knowledge of the time allowed, Jessenius made this text a rare culture by references to classical authors. Thus, his text proves to be a link between the art of dissection and culture. A completion of this work appeared in the same year under the title *De ossibus tractatus*. Although this period of the Renaissance was still dominated by mysticism, the vast majority of scholars intuited the need for scientific principles on which to base the study of medicine.

From a medical point of view, the Renaissance was based on the teachings of the ancients. The writings in the field from that period are very numerous. Our article focused, though not exhaustively, on personalities of medicine who also had literary inspiration. The most important feature of the period is the discussion of the separation of medicine from other arts but also of other sciences between them so that a specialization of each field can be made.

The fact that people of culture realized the need for these delimitations was a preliminary step in identifying distinct areas of scientific research, each with a separate set of applicable rules. At the same time, the problem of separating medicine from the humanities arose. This period of intellectual effervescence is characterized by the oscillation of scholars between knowledge based on philosophy or natural phenomena on the one hand and the religious, revealed by mystical intuition.

Doctors played a special role in this era of transition. They were the spearhead of change because they sensed the need for objective demonstrations, impartial research, highlighting weaknesses of certain theories and, in general, reasoned support for views. Being, together with the monks, almost the only ones who had the openness to culture, the doctors were the ones who understood the value of literature as a means of disseminating information. The secularization of the medical sciences was only the first stage of the social and cultural evolution that would come in the following centuries. Whether they wrote purely scientific texts or created literary texts, physicians were an important source of Renaissance writings.

BIBLIOGRAPHY

Ladislav Borovansky. *Remembering Jessenius*, In *Jan Jessenius from Jasená*. The course of the autopsy ceremoniously performed by him in Prague L.P. MDC, to which the Bone Treaty was attached, pp.11-27, Prague: Karolinum, 2004

Grell, Ole Ptere *Pracelsus. The Man and His Reputation, His Ideas and Their Transformation*, Brill, 1998

Hannaway, Owen The Chemists and the Word: The Didactic Origins of Chemistry, Baltimore: Johns Hopkins UP, 1975

Jessenius, Johannes, 1566-1621. Zoroaster: *Nova, Brevis, Veraque De Universa Philosophia.* Wittenberg: Ex. off. Cratoniana, 1593

Jessenius Johannes *Patrizi and Natural Philosophy: The Zoroaster*, in *Fruits of Migration: Heterodox Italian Migrants and Central European Culture. 1550-1620*, Edited by Cornel Zwierlein and Vicenzo Lavenia, Brill, Leiden, Boston, 2018

Leicester, Henry M.; Klickstein, Herbert S. *A Source Book in Chemistry, 1400-1900*, Harvard University Press, 1952

Moran, Bruce T. *Distilling Knowledge: Alchemy, Chemistry, and the Scientific Revolution*, Cambridge: Harvard UP, 2005

THE ROLE OF REAL AND UNREAL CITIES IN T.S. ELIOT'S POETRY

Viorel STĂNESCU, Ph.D., University of Craiova

Abstract: The use and concept of inner and outer spaces in T.S. Eliot's work is a topic much-discussed and explored, summoning input from academics, critics and artists alike. However, as tackled and popular as this topic may be, separate and in-depth analyses of the cities found in T.S. Eliot's poetry are nowhere near as frequent. As cities belong to the meta-category of outer spaces, they are most frequently taken into consideration in conjuncture with a plethora of other outer spaces, even though they, as separate entities, hold precious insight regarding the poetic message. The present paper addresses just that, the role of real and unreal cities. By "unreal" we mean not necessarily cities that do not exist, or, better said, no longer exist, but visions of certain cities incompatible with their surface image and identity. Other than the Introduction and a set of Conclusions, the paper is structured in three parts – London, Exoticized Cities and Other "Unreal Cities", the final part being, in turn, comprised of separate analyses of the cities of Munich, Jerusalem, Athens, Vienna and Carthage. Finally, the paper attempts to answer a set of questions – Where does the city end and the man begin? How does the space of the city, a major theme in T.S. Eliot's work, shape the individual? And, most of all, what sort of reality is the reality of urban spaces? – in hopes of clarifying the role of this particular form of outer space in T.S. Eliot's Poetry and its relevance for the interpretation of the poet's depiction of contemporary human condition.

Keywords:

Introduction

As individuals who live in a century of unprecedented urban growth, we not only label ourselves geographically as "urban" and "rural", but also in a psychosocial sense, building a major part of our identity on the foundations of the great outdoors or concrete jungles where we reside. Taking this line of thought even further, those of us who inhabit cities experience not only the living conditions and opportunities or challenges, but the very fabric of the popular culture unique to each of these cities, which in turn shapes our perception of reality – the walls and buildings that hinder our sight also encapsulate our true selves, limiting reality to the hard surface of the concrete and the granite. Where does the city end and the man begin? How does the space of the city, a major theme in T.S. Eliot's work, shape the individual? And, most of all, what sort of reality is the reality of urban spaces?

To understand an essential pillar of T.S. Eliot's poems is to attempt to answer the questions above, as out of all the outer spaces employed by the author in order to engender a sense of utopia and dystopia, few have made such a lasting impact on the reader as the cities, real and unreal, used to contain major segments of the plots of the poems. Answering these questions not only allows us to better understand the relevance of these outer spaces, but it also bestows upon us the ability to obtain a glimpse of T.S. Eliot's relationship with the urban environment.

Being a man born in the (then) frontier town of St. Louis, T.S. Eliot spent the first years of his life at the crossroads between the urban and the rural, which we might

guess was not unlike living in a point where freedom both began and ended, if we were to guess the author's affinity (or lack thereof) for urban settlements. His transition, at the age of 25, into the heavily urbanized environment of Great Britain, going from the fresh New World to the cumbersome Old World, goes even further to strengthen our assumption. Either way, the city left a strong impression on the young and old T.S. Eliot.

The city and the urban environment are consequently very prominent in T.S. Eliot's poems. All these exterior spaces are defined in Eliot's poetry by the numbness of a mechanical routine. The city in particular is a strong feature in Eliot's poetry. The reader can find urban depictions in many of his poems and can observe that all of Eliot's cities have a common point: they are all wastelands, containing a strong sense of alienation. The outer spaces depicted in the poems reflect a sense of social and emotional loss, a loss that can be easily seen in structural emptiness of the buildings. The author perceives them as devoid of the warmth so necessary to human fulfillment and meticulously depicts and analyses their malaise in his suite of poems, allowing himself particular interest and disdain in the case of a select few.

Eliot's poetry, especially his early work, is particularly interested in the city or the urban environment. This category of space is multi-layered; it includes the generic cityscape, references to specific cities like London or Boston and then mentions of exoticized cities, or cities presented in opposition to what Eliot assumes his reader is familiar with. The present paper will attempt to scrutinize these cities, with the chef purpose of using the understanding of their depictions in order to formulate a series of conclusions regarding the nature of urban space as a whole and its relevance for a better analysis of T.S. Eliot's work.

London

T. S. Eliot's poems are filled in abundance with city references, but none of these cities was more praised or more detested that London, hence it is a city which deserves an explanatory section of its own. Both real and unreal, London can be seen as a sort of passageway between worlds, a gate which separates authentic human nature and identity from the social construct of the mask we all wear in order to function in our artificial communities.

In "The Waste Land", Eliot portrays London as a modern hell, a city filled with an empty modern society. To understand the city presented in "The Waste Land", we must first examine the complex spatial dynamics. London comprises inner and outer spaces, drawing rooms and staircases, passageways and half deserted streets. Marianne Thormahlen identifies Eliot's city as a "concentrated pool of barren humanity". "The Waste Land" is a site of urban alienation and the London depicted in the poem has a lack of voices and of historical details. In the first section of "The Waste Land", "The Burial of the Dead", the readers are presented a vast description of the "unreal city" and it's stock of characteristic features – squalor, decay, spiritual draught and despair. The post-war society is torn with despair and hopelessness: "sighs, short and infrequent, were exhaled, and each man fixed his eyes before his feet". The "unreal city" becomes a mirror

to Dante's "Inferno" and the inhabitants of London are now only the ghosts of the people they used to be, offering the city a surreal impression.

In the third section of the poem, "The Fire Sermon", the idea of the "unreal city" appears again. The homoerotic encounter between the narrator and Mr. Eugenides, the Greek merchant, who tries to seduce him by offering " luncheon at the Cannon Street Hotel/Followed by a weekend at the Metropole" portrays the decay of the modern society, in which even the most simple human interactions have been perverted.

To understand completely Eliot's vision regarding urban life, with all the tensions and the contradictions, we have to see the cities as mixture of urban spatial dynamics and practices of the modern scene that inspired the author.

Another poem in which London is depicted is "Four Quartets". Here, the author compares one of London's streets to a continent "When there is distress of nations and perplexity/ Whether on the shores of Asia or in Edgeware Road". In his opinion, the "distress" and the "perplexity" have an impact on everybody; they are not affecting only pieces of continents, but also the inhabitants of London. But the most eloquent impression of a city's environment is found in "Rhapsody on a Windy Night". The poem presents the narrator's urban noctambulism, which reveals a dehumanized landscape: "A broken spring in a factory yard".

The poem "Rhapsody on a Windy Night" is marked by an internal fluidity and an external rigidity. Another stanza that draws the reader's attention is the one in which the "woman/ Who hesitates toward you in the light of the door/Which opens on her like a grin",marking the way in which the inner spaces are merging with the outer spaces and the interior world blends into the exterior world. The city depicted in the poem is characterized by visual and olfactory images, juxtaposed: "Smells of chestnuts in the streets/ And female smells in shuttered rooms,/ And cigarettes in corridors/ And cocktail smells in bars". These smells are parts of the city and they mingle in the narrator's mind and move back and forth throughout the urban space. The poem's urban vision evokes the real and the unreal imagery creating a menacing and phantasmagoric atmosphere.

In "The Love Song of J. Alfred Prufrock" the city provides an escape from the everyday routine. City imagery in the poem comprises darkness, smoke, dirt, unpleasant smells, lost or deranged flaneurs. These images can be associated with restlessness, decadence and troubling mystery, perhaps echoing Baudelaire's portrayal of bohemian Paris life. The streets that Prufrock wanders are far from being inviting, and in a powerful metaphor, they are compared to troubling, recurring obsessions which lead to an inescapable critical turn. The city in the poem offers the readers visual images depicting heinous odours, decay and despair. Prufrock wanders through "half -deserted streets", passing by "cheap hotels" and "sawdust restaurants", which is not a pleasant or relaxing walk. The "cheap hotels" evoke the immorality of the modern society and the laxity of its principles. The dark streets on which Prufrock walks can almost predict the character's failure and are put in an obvious opposition with the "room the women come and go/Talking of Michelangelo". The women presence intimidates Prufrock, even though they are left unseen by the author. Prufrock is on the verge of self-destruction,

not being able to pursue his dreams and aspirations: "I have heard the mermaids singing, each to each/ I do not think that they will sing to me." He longs for a mythological connection, an escape from the numbness of everyday life and from its frustrations.

Exoticized Cities

In his poetry, Eliot alludes to both foreign and non-Western cities, but does so in a way that makes them seem to lie outside the realm of the real. Indeed, even Eliot's descriptions of specific places around London only serve to move the city from something readers may recognize to something the narrator labels as „unreal". As Eluned Summers-Bremner writes in "Unreal City and Dream Deferred," "In The Waste Land we find this same careful cultivation applied to the representation of the city, as a superficial Englishness- a city originally recognizable as London, if only dimly, by the poem's end becomes any city, every city.). By labeling the cities as unreal, Eliot grants them a transcendental quality, almost as if by making these physical places unreal, he can imbue them with a spiritual or eternal significance. As Eliot moves his city-spaces to the universal and timeless realm, he is engaging in a transition of what Dalibor Vesely calls "the space of real possibilities to the space of possible realities". In one sense, Eliot portrays his cities as his own commentary and critique of modern life. In another sense, Eliot is inviting the reader to consider spatial instances for themselves by portraying how intimately a person is connected to his or her physical surroundings. Eliot acts to alert the reader, in a poetic sense, of what Vesely comments on from an architectural perspective: "because our existence is always spatial, the nature of lived phenomenal space determines the topography, orientation, meaning and sanity of our existence" . In the final section of The Waste Land, "What the Thunder Said," the narrator mentions several cities specifically: "Jerusalem Athens Alexandria/Vienna London" and calls them all "unreal"[1]. Although the narrator has referred to London in previous sections as an "Unreal City", this is the first time he has done so to other cities. The effect is a sort of leveling of geographical and topographical boundaries. To call all of them unreal is to make each city equally remote to the reader, whether it is a place readers may be more familiar with, such as London, or less familiar with, such as Alexandria. In short, what the narrator does here is universalize the poem. Eluned Summers-Bremner echoes this by tying it to Ezra Pound's influence: "Eliot's debt to Pound for the final, pared-down version of The Waste Land is well known. Pound internationalized and Europeanized the poem by de-emphasizing its American references and, through compression, highlighting the textual echoes of its time and places"[2]. An effort to universalize the poem works to both alienate readers by giving them little spatial precision, but also to expand the relevance of his poetry to a wider set of people, conveying the message that

[1] Eliot, T. S. "Complete poems& plays". Faber and Faber, "The Waste Land", pg.73, 2004

[2] Summers-Bremner, Eluned. "Unreal City and Dream Deferred: Psychogeographies of Modernismin T.S. Eliot and Langston Hughes." Geomodernisms: race,modernism,modernity. Eds. Laura Doyle and Laura Winkiel. Bloomington: Indiana University Press, pg. 206, 2005

modern life, not just modern English life, is both alienating and susceptible to the same „fall" that ancient civilizations encountered.

Delmore Schwartz highlights in his essay "T.S. Eliot as the International Hero" that, "Eliot's work is important [to modern society] in relationship to the fact that [modern] experience has become international". The many instances of international cities Eliot includes, along with the characters that span national boarders, like the Greek mythological heroes or the German Marie, all contribute to this theme of internationality. Schwartz defines that further: "To be international is to be a citizen of the world and thus a citizen of no particular city… it is the turning world in which the human being, surrounded by the consequences of all times and all places, must live his life as a human being and not as the citizen of any nation". The Waste Land is composed in multiple languages, from English to French to Sanskrit. And while Eliot's Christian themes in the poem are well-known, he also nods to many other religions of the world. Schwartz explains this by stating, "the international hero finds that all beliefs affect the holding of any belief…he finds that many languages affect each use of speech" mentioning directly the ending of "The Waste Land" that is written in four different languages .

Other "Unreal Cities"

Munich

The first place which we encounter as read "The Waste Land" is Munich as Marie recount the time she spent in Germany: "Summer surprised us, coming over the Starnbergersee…And we went on in sunlight, into the Hofgarten"[3] . The narrator reminds us that these instances of plays are only memories, by making Marie to relapse into other memories of her childhood.

Jerusalem

In the fifth section of "The Waste Land" the reader observes the scene from the Garden of Gethsemane : "After the torch light red on sweaty faces/After the frosty silence in the gardens/And the agony in stony places"[4]. The Garden of Gethsemane is a place filled with religious content. Eliot added a religious significance to a real space in order to change the image of the garden and make it appear as an unreal and fantastical place.

In addition to London and Jerusalem, Eliot writes in "The Waste Land" that Athens, Alexandria and Vienna are all unreal cities. What is particularly interesting about Athens, Alexandria and Vienna is that they all were, at one point, the capitals of empires that have now fallen: Athens was at the heart of the classical Athenian Empire, Alexandria was a jewel city in the crown of the Ptolemaic Empire, and Vienna the capital of the Austro-Hungarian Empire. These three cities share a rich and powerful past that has somehow been lost to Modern society. Robert Crawford comments further as he

[3] Idem 2

[4] Eliot, T. S. "Complete poems& plays". Faber and Faber, "The Waste Land", pg.73, 2004

writes that "Whether Carthage or London, the poem's cities are seen as horrible, life-denying" specifically the ones Eliot mentions as unreal: Jerusalem, Athens, Alexandria, Vienna and London. This is because in cities, "the seasons" impact is dulled, the rituals of fertility seem to lose their meaning, but they continue, processing scenes in a play before Tiresias" which makes the cities seem devoid of all possibility of regeneration, of life"[5] .

Athens

The Greek allusions and mythological figures that are depicted in "The Waste Land" have the role to present Greece as the cradle of civilization and democracy. Having been the pillar to all that is perceived as noble and intellectually-superior, Greece is a symbol not only of the triumph of reason over instinct, but of the evolved human spirit itself. Athens, the embodiment of all that is fine and Greek, is akin to a beacon of light and knowledge in a plethora of sources, both historical and pertaining to popular culture. But the fall of this glorious city, in front of the Roman Empire is a symbol of how intelligence can always succumb to the wrath of war. Also, the fall of Alexandria, the biggest city in Egypt that was ruled by Greece, was due to the Roman conquest, a conquest that destroyed the famous Library of Alexandria and left the city in decay. Like many other intellectuals of his time and, truthfully told, of all times thereafter, T.S. Eliot mourned the loss of the legendary library, the very depiction of a temple of the mind.

Vienna

The next "unreal city" that Eliot chose to depict in "The Waste Land" was Vienna. The image the readers are offered is of Vienna as a fallen city: "What is the city over the mountains/Cracks and reforms and bursts in the violent air/Falling towers"[6]. What Eliot meant to express was that the death of empires is the death of its cities and the death of progress and civilizations. The "violent air" is a reference to the First World War that had ended when Eliot started writing "The Waste Land", but the damage it had done was still obvious. The great metropolis that Vienna represented before the war had been erased and all that remained was poverty and ruins.

Carthage

The last "unreal city" portrayed in "The Waste Land" is Carthage. History informs us that Carthage was destroyed during the Third Punic War, when Romans burned the city and then covered its entire surface with salt, transforming it into a wasteland. In this case, not only a city's spirit was destroyed, but also its land becoming, like the rest of the cities in Eliot's poetry, a subject of decay over time.

T. S. Eliot uses outer space elements, in this case the cities, to portray disillusionment and the meaninglessness of the modern societies. The alienation between a city's inhabitants or between the inhabitants of a country has always been a major cause in starting a war. By portraying certain cities, Eliot portrayed different

[5] Crawford, Robert. "The Savage and the City in the Work of T. S. Eliot" . (1987).
[6] Eliot, T. S. "Complete poems& plays". Faber and Faber, "The Waste Land", pg.73, 2004

societies in different historical times and how greatness usually finds its termination in war and wrath. It is my firm belief that "The Waste Land" signifies more than a poem written about the futility of wars but a strong and sincere pledge for peace and true honesty inside the modern societies.

Conclusions

From the real to the unreal and the close to the far away, T.S. Eliot offers us fascinating, albeit harrowing, perspectives on the gargantuan outer spaces represented by cities and how they alter human experience and existence. T.S. Eliot tackles the ages old issue of nature vs. nurture by employing the concept and space of the city as a quintessential catalyst towards the transition from innocent child to jaded adult and in his poems this transition takes on something akin to the biblical fall from grace – banished from the rural bliss and the simple existence of a countryman, the individual acquires, through the medium of the city, both overwhelming experience and the trauma of living a life detached from the primordial elements that unfailingly make sense to him. The author associates cities with hollowness, machinery, rot, corruption, war, famine, and, finally, death. The space of the city that people create in order to shelter them becomes a prison, an internment camp that entraps them in a miserable existence with the illusion of comfort and security.

We can say, in a sense, that to T.S. Eliot the identity of the city is as meaningless as modern existence and an extension of it. This meaninglessness comes not only from the departure from the laws of nature, but from the very social ties that city life creates and maintains – ties that isolate man, grounding him to his tiny living quarters and alienating him from his peers. What, T.S. Eliot implicitly asks us, is more unnatural for a social animal than alienation, and what is more pertaining to a city than it? Very little, we can say. The author fleshes out this idea by representing it under the guise of major cities, old and new, real and imagined, or all of the above. No matter what shape T.S. Eliot's cities take, they unfailingly illustrate this idea, and show us its particularities.

While Dante offers a tour of the Inferno segmented in passages along the circles of Hell, T.S. Eliot guides us a journey of his own hell, a hell of tall buildings, massive doors, twisting streets and busy boulevards, each of these cities being a layer of his hell. The cities also contain the thresholds between the inner and the outer spaces. Although they are exterior spaces, the cities contain all the inner instances depicted by Eliot. In this way, the reader can notice the effect of the urban environment reflected in the most inner thoughts of the characters. Urban agglomerations such as those of London, Munich, Jerusalem, Athens, Vienna and ancient Carthage are representative of their demographics and socio-historical plights and offer us precious information regarding the spirit of their age.

Finally, we return to our original questions - Where does the city end and the man begin? How does the space of the city, a major theme in T.S. Eliot's work, shape the individual? And, most of all, what sort of reality is the reality of urban spaces? Basing our

final answer on the cities found in T.S. Eliot's poetry, we can conclude that the representation of the urban space is none other than the representation of the struggles of the modern man, whose progress comes at a steep price – the sacrificial road of solitude and sterility, a progress leading to an inevitable ruination of the self. Ironically, Eliot's wasteland is not a desert, but a city. The very image of human civilization itself.

Bibliography

Crawford, Robert. The Savage and the City in the World of T.S. Eliot. Oxford: Clarendon Press, 1987.
Eliot, T. S. "Complete poems& plays". Faber and Faber, 2004.
Hvattum, Mari and Christian Hermansen. Tracing Modernity: Manifestations of the modern in architecture and the city. London: Routledge, 2004.
Lindsay Nichols – Space in Selected Poems of T. S. Eliot. 2009.
Summers-Bremner, Eluned. "Unreal City and Dream Deferred: Psychogeographies of Modernismin T.S. Eliot and Langston Hughes." Geomodernisms: race,modernism,modernity. Eds. Laura Doyle and Laura Winkiel. Bloomington: Indiana University Press, 2005.
Thormahlen, Marianne. "The City in The Waste Land [1978]." The Waste Land. Ed. Michael North. New York: Norton, 2001.

SMOKING AMONG YOUNG PEOPLE AND INTENT TO QUIT SMOKING. A PARADIGM IN THE FIELD OF SMOKING

Luiza-Maria DRAGOMIR
Research Assistant, "Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu

Abstract: Smokers are considered a risk group for new coronavirus infections. According to a study published in the Chinese Medical Journal (Stop Smoking, 2021), the evolution of the disease in tobacco-dependent patients is usually more difficult and longer-lasting, even deadly, compared to the course of the same disease in non-smokers.
In this paper I have sought to answer the following general research question: How does smoking belong to a social group or its intention to quit smoking? So smoking is addressed more as a social problem than as a health risk factor.
The analysis was based on theories of intentional behavior and action theory in terms of smoking cessation. The idea of social exclusion of young smokers from non-smoking groups was also addressed.
We highlighted the need and efficiency of anti - smoking legislation, presenting the results of a national study, according to which the majority of respondents agreed with the introduction of such legislation. Although from an economic point of view this regulation produces negative effects, in the social and health plan of the population the effects can only be positive.
The result of the research was: the intention to quit smoking is determined by medical reasons, rational actions in the direction of self-preservation, rather than by the social group. Individuals who seek to quit smoking think about their health, stating that tobacco repeatedly affects their well-being.

Keywords: smoking, intentional behavior, exclusion, social group, integration

Introduction

The number of smokers is constantly increasing, and the age from which they start smoking is getting lower, the highest prevalence of smokers, according to the CPSS study (2020) are those aged 15 to 24 years. Thus, if adolescents are less receptive to such research, given the fact that they often avoid confirming their status as smokers, students consider the possibility of quitting smoking. Although smoking is not a socially harmful habit, it can lead to inclusion or exclusion from certain social groups.

The idea of the article appeared at the moment when, being a non-smoker, I could observe a certain exclusion from the group of those who smoke, smoking being a social act. Although many times the social group excludes me during the "cigarette breaks", the temptation to start smoking did not exist. This fact puzzled me a lot. If smoking is a social act, then it involves a number of constraints.

The perspective of the group of smokers sometimes determines the generation of an addiction of the non-smoker for smoking, therefore, implicitly the non-smoker in the group can become a smoker, because besides the routine smoking habit, this represents a kind of "barrier in the group". However, this social theory does not apply in all

situations, many non-smokers are not convinced that smoking is a "forbidden fruit" or a "necessary evil" to feel part of a certain group.

The main questions I ask myself at the beginning of this scientific approach are: "What are the social relationships that lead smokers and non-smokers to a cigarette? What are the specific behaviors that cause smokers to quit smoking? "

In the realization of the article I used a series of studies, research carried out in the field of this habit, I highlighted how it was tried over time to determine, especially young people, to quit smoking. But despite the intense efforts made both at national and European level, the number of smokers, as we can notice is still on the rise.

In addition to the analysis of data collected through the interview applied in the research chapter, other data are presented that help to understand the phenomenon of smoking and its implications not only in terms of health but also in terms of society and legal rights. The research was conducted on a sample of 12 people, grouped according to three main factors: smokers, non-smokers, ex-smokers, so we could observe the differences in behavior and social relationships of each study group.

Smoking and the intention to quit smoking

The question I tried to answer while trying to highlight the fact that this habit is harmful, is "Why does smoking pose a behaviour that is risky to health?".

Smoking is the main cause of illness and morbidity, and according to the Romanian Society of Cardiology (Romanian Society of Cardiology, 2016) life expectancy for a smoker is reduced by 5 to 20 years. For this reason, certain clarifications are needed regarding the origin of smoking and the effects it implies. Smoking affects health, and "a healthy person has a much more positive and happier view of life" (Vasile M., 2013).

The premise from which I have started in writing the article is that smoking is one of the most unhealthy behaviors, which is why we will further analyze how this habit is addictive. For a long time it was considered that the decision to smoke is a conscious choice, assumed, people being informed when they start smoking, through the anti-smoking campaigns, and therefore assume responsibility and responsibility.

According to a study conducted by Mircea Iovu (2003), the main reasons for smoking are related to habit, pleasure, addiction, relaxation. There are a number of factors that are frequently associated with the onset of smoking and addiction, such as: advertising and promotion of tobacco products, one or more parents who smoke, friends who smoke, easy access to cigarette smoking, perceived behavior, of the dangers of smoking and socio-economic status.

Relevant to the theme of this project, we consider it to be the central idea of the article "Action smoking and health", London 1994, in which it was stated that: "Tobacco is the only consumer product that can kill you, if you use it as the manufacturer wants you to", but also the idea according to which:" Smoking not only reduces the life expectancy, but also its quality "(Griffith E., 2004, pp.51-55).

Tobacco addiction is a chronic condition, in view of the fact that nicotine is found in the narcotics family, and addiction caused by it involves repeated interventions.

Currently, there are numerous treatments of a medical, psychological, psychiatric nature that contribute to obtaining a total or long-term abstinence.

Nicotine dependence is manifested by the large number of premature deaths due to malignant diseases where smoking is a risk factor, "but also by the immediate negative consequences on labor productivity, being only one of the few negative economic effects" , 2004, p.5).

In the foundation of this addictive behavior, the social group has an important role in the formation of favorable attitudes towards smoking. Smoking is a complex behavior that manifests itself mainly in social groups and thus can have the role of a "semiotic code" through which that group differs from other social groups. Anti-smoking campaigns and strategies are intended to discourage the social function of smoking and to encourage the creation of social norms (Sussman, coord., 2010).

The tobacco industry, through its advertisements and advertising campaigns, promotes the image of the rebellious, free, mature and strong smoker. Adolescents come to consider smoking a behavior that corresponds to this image. Modifying this image is the fundamental goal of anti-smoking campaigns, both at school and in society. One of the most important messages that both the campaigns and the anti-smoking legislation must convey are those regarding the value of a healthy non-smoking lifestyle that has important consequences for physical and social attractiveness, social activity.

The thinking and acting thoery: the intention to give up

Smoking addiction is strongly correlated with the intention to quit smoking, which is becoming more active among the mature population, especially among women (Ajzen and Fishbein, 2010, pp. 6-10).

According to a study conducted in China, in view of the fact that one third of the world's smokers are found in China, on a sample of 14,434 students and high school students, in seven different cities, it was shown that the theory of planned behavior has a greater variation than the theory of thought action. , which means that young people are more governed by social attitudes and norms (Guo, coord, 2006).

Tobacco has been considered over time "a poetic narcotic" generating euphoric states. Specifically, Macedonski praises the "ecstasy" and "drunkenness of thought" generated by tobacco, stating that "Only those who sigh / do not sigh" in a poem of 1892. In our country tobacco was used by the great writers in combination with opium, Ionel Teodoreanu wrote in “La Medeleni” about a: “True tobacco cocktail, boiled with tobacco and honey, sandalwood, figs, opium, sweet as oriental treats, equivocal and sluggish” (Oişteanu, 2010: p.163).

If in the time of the symbolists tobacco suspended pain and provoked euphoria and poetic state, it represents only a “custom of Hasidic rabbi from Moldova” (Oişteanu, 2010: p.169), in everyday reality we talk about tobacco strictly as a fad. it does not provoke a euphoric state, but rather aggravates a conscious dependence.

Icek Ajzen and Märtin Fishbein (2010, pp. 6-10), according to which behavior can be anticipated depending on the behavioral intention of the individual. According to this theory, individuals are rational, and information and attitudes are what shape their

behavior. Thus, the behavioral intention has its origin in the attitude regarding the thought behavior. This attitude is also determined by the gains that the behavior can generate and the evaluation of the probability of obtaining a predicted gain.

The thinking and acting thoery (Fishbein and Ajzen, 1975) has attracted the attention of many researchers, with several meta-analytical studies demonstrating its usefulness as a predictor of intentions and behavior in a large number of fields (Sheppard, Hat, 1988; Put; (1991) Armitage et al., 1999). The model places the intentions, the necessary motivation for engaging in a behavior, as the determinant of the behavior, the intention being co-determined by the general evaluations, positive or negative) of the behavior (attitudes) and by the general perceptions of the social norm.

According to this theory, behavioral intentions are determined by attitudes (generally positive / negative evaluations of behavior), and the perception of social pressure is determined by subjective norms. These proximate determinants of intention are derived from the subject's beliefs as it results from expectation-value theories such as that of Helen Peak (1955). Consequently, beliefs about behavior, which are the product of the perception of the probability that certain effects / results will appear (beliefs about effects / results) and the evaluation of these results, are what determine attitudes. The normative beliefs that constitute the antecedents of the subjective norms are the product of the perceived social pressure, exerted by the references of the individual (the referring beliefs) and the motivation to conform to these references (Armitage and Conner, 1999).

Mark Twain stated in his intention to quit smoking: “Quitting smoking is easy. I've done it a thousand times." Then why is it so hard to quit smoking? The answer can be found in the previous subchapter: nicotine. The effects of quitting smoking are manifested by dizziness, depression, feelings of frustration, anxiety and anger, anxiety, insomnia, etc. (US Surgeon General’s Report, 2010, p. 359).

The majority of people do not succeed from the first times when they try to quit smoking. One should not be blamed because this is quite difficult. A list of advantages of quitting smoking and the reasons that determined the initial attempt to quit this habit is needed. It is recommended to use medication or nicotine replacements, or to seek proper medical advice.

Gender differences in smoking habits

Smoking is a behavior that man chooses to learn, not an innate behavior. Once learned, he is controlled by the drug that he takes (nicotine) because of the pleasant effect felt after smoking but also because the unpleasant condition (withdrawal) he has if he does not smoke disappears after the first smoke.

That is why daily smoking does not appear "suddenly" but is the result of a learning process that begins in early childhood (2-3 years), amplifies or materializes in adolescence and is maintained in adulthood. Being a learned behavior, it takes place in parallel with another but opposite process - smoking resistance - which is responsible for quitting smoking.

The habit of smoking in Europe was first observed in a woman: Caterina de Medici (1519-1580) being the first statesman to impose a monopoly on the processing and sale of tobacco. In Paris, in the middle of the 19th century, in the literary-artistic world, there is a lady "with splendid eyes, who smokes a pipe or cigarettes of leaves, on which she throws them lit in a vase with water ... ". George Sand, a famous writer at that time, a woman whose life was inspired by Chopin's music, but also by Alfred de Musset's poetry, who, following a discussion, left in writing: Geoge is in the chamber doing, / A flower among lowers,/ With tears in her eyes, poor woman /She smokes from a cigarette ... "The passion for smoking was declared by George Sand as a feminist claim, a manifestation of the freedom that women can assume (Iovu, M., 2003 , p.51).

Since 1990, smoking has obviously accelerated in Eastern Europe, especially among women, and there is still a fairly high gender gap, with almost half (46.4%) of men aged 14 to 60 being smokers, compared to 24.1% of women in the same age category. 12.7% of the total percentage (7.95% of women and 17.7% of men) are people who were included in the category of ex-smokers. People in this category have smoked more than a hundred cigarettes in their lifetime, but at the time of the study (in the last month), they have not smoked at all because they have stopped smoking. Non-smokers represent 52.1% of the people included in the group. (National Stop Smoking Program, 2014)

Between February and December 2012, a project was implemented to identify effective approaches and tools for communicating with women smokers in Romania. (Secondary Analysis Report on Smoking Behavior in Women, 2012)

According to this project called: "Communication approaches suitable for Romanian women for smoking prevention and smoking cessation" (2012) in Romania, the most vulnerable women in relation to smoking are those in urban areas and with higher education. For them, adolescence is the most vulnerable period for the onset of smoking. The period of maximum vulnerability to smoking in the life of a city woman with a high educational level is between 25 and 44 years.

During this period, most of them smoke and are satisfied with a cigarette next to them, and the thoughts about giving up tobacco are repressed in the most effective way. Women over the age of 44 are the most likely to quit smoking. (Secondary Analysis Report on Smoking Behavior in Women, 2012)

Roma women seem to have the greatest vulnerability, as they smoke almost twice as often and more often than any other ethnic group. The geographical region of residence does not significantly influence the level of smoking, although women in Bucharest seem to consume more tobacco. Paradoxically, the largest amount of cigarettes is consumed by women with an educational level and a low monthly income. (Secondary analysis report of smoking behavior in women, 2012). As a result, in this chapter we have analyzed a series of factors and highlighted studies to establish the vulnerability to smoking, but also the intention to quit smoking, in view of the harmful effects on your health and behavior. improve your life, but also your perception of it.

Methodology

The category of non-smokers we will include the two categories who have never smoked and former smokers, because the only difference between these is that some have smoked and there is the possibility of relapse.

The interviewed population is made up of 12 people, women and men, aged between 20 and 25 years, students or masters in Sociology. Regarding the interviewed subjects, the imposed selection / recruitment criteria were taken into account, namely persons aged between 19-25 years.

The interview was conducted for each group: smokers, non-smokers and former smokers.

Questions: How long have you been smoking, and how often, what made you start smoking? When do you feel the need to smoke? Are you thinking of quitting smoking, If not, why? Have you ever smoked, even one cigar, if so, what attracted you? Do you ever think about smoking again? are made based on the theory of planned behavior.

Questions: Are you aware of the risk associated with smoking, if so, what do you think is the main harmful effect of smoking? Do you consider yourself an example to those around you? What do you think about the anti-smoking law? What do you think are the main consequences of this law? Do you ever think about smoking? What made you start smoking? And what made you give up? are made on the basis of the theory of thought action.

Questions: Do you have smokers / non-smokers in your social group? Do you mind being surrounded by smokers? Motivate, How do you view a non-smoker as a smoker? Do you consider yourself an example for smokers? Do you mind being surrounded by smokers? The motivated aim to establish cohesion at the level of the social group and how it influences the smoker / non-smoker.

I chose to interview 6 women and 6 men to observe the differences between them, how they perceive smoking and the attitude towards smokers, ex - smokers or never smokers.

The present study was conducted to gather relevant information on smoking and the intention to quit this habit among sociology students. Interviewees, consumers or non-consumers of tobacco products, were selected from Sociology students. The data collection was carried out with the help of a structured interview, on three categories of respondents.

The aim of the research is to find out what is the perception of smokers and non-smokers towards this habit, among sociology students, but also the impact of the anti-smoking law on them.

Results

Smoking frequency is an independent variable. Once addicted, the smoker will be prone to smoke more and more often and in increasing numbers.

Smoking can become a social problem, through the phenomenon of marginalization of other groups apart from the reference one in which the individual started smoking. A medical problem, the accumulation of diseases obtained as a result of

cigarette use and demographics, because with an increasing number of smokers, mortality can become even higher.

Also a concept used is the degree of involvement of the individual in the social group, maintaining the cohesion of the group is sometimes more important than adopting a rational decision.

The concepts used are structured as follows:

The first independent variable is the vice considered as a factor of influence for the structuring of the subjects in the three analysis groups.

Vice is an abnormal habit undirected by will and reason, even a passion.

Even if the individual knows the possible circumstances that will follow becoming a smoker, he accepts without processing the information accumulated until the moment of the first attempt.

The next independent variable represented by the characteristics of the social group in which the individual carries out his daily activity, a group that can influence both the intention to start, restart or quit smoking. The social group represents ensembles of people of different sizes, who have a higher or lower degree of structuring and a greater or lesser duration of interaction and interpersonal influence.

The subjects are rational people, who act in the direction of quitting smoking, noting that three subjects have given up smoking, and those who smoke have tried at least once to quit smoking and in this regard we will analyze the most careful group of smokers. They have already given up smoking, but also young people who want to quit smoking in the smoking group. We will also consider the intention to start / resume smoking among non-smokers / those who have given up smoking.

Following the analysis of the demographic data, we found that women have a greater propensity to smoke than men, in the women's analysis group we identified three smokers and a former smoker and only one female person that never smoked before, following this, we found that women have a greater predisposition to smoking than men.

Among men, there are fewer smokers among those who are still studying than among those who are employed, which means that the social group can influence smoking and maintain this harmful habit. However, we observe a larger number of male subjects who have never smoked, compared to female subjects, where only one subject has reported that they have never smoked.

Belonging to the social group is important for sociology students, therefore I will identify both the perception of smokers about non-smokers and vice versa.

I have determined through this study how the legislation in force influences the perception of young people towards smoking: do I agree with this? Does the idea of "forbidden fruit" inoculate them and make them smoke more? What are the main consequences of its implementation among smokers?

Following the application of the interview, I found the following essential aspects: among male subjects it is highlighted that they do not want to start smoking, while for female subjects this probability is higher or constant. The age category at which both categories of subjects, female and male, start smoking is found around the age of 20-21

years. However, the tendency to quit smoking and not to return to smoking is much more pronounced among men than among female subjects.

Regarding the attitude towards smoking and smokers, I found among non-smokers, included in this category and ex-smokers, most can not stay in rooms where they smoke or are just smokers, and in the case of a quarter of respondents can accepts smoking in certain situations.

"Smoking is bad for us. When I'm in a room with smokers, I feel like I'm suffocating and I'm instantly dizzy, ”said a non-smoker (female, ex-smoker, 20 years old).

"I honestly can't stay in places for smokers anymore. I quit smoking because it hurt me physically, and the temptation is quite high. I smoked for 4 years and the temptation is great ”said a former smoker (woman, ex-smoker, 25 years old).

We also have a non-smoker who tolerates smoking who states: "cigarette smoking, in this case smokers, does not bother me, because my parents smoke and I got used to being around smokers." Therefore, both the family environment and the one in which they carry out their daily life has an important role in the adaptability of the subjects in the smoking environment.

The opinions of non-smokers on smoking tend to be negative: although almost a third of non-smokers respond to no good or bad opinion of smokers, they do not consider this relevant aspect: “I do not have a negative opinion about smokers, I have many smoking friends, they are just like me. I don't think that smoking should be a stigma, an impediment in making new friends ”(male, non-smoker, 20 years old), but many still dislike a negative opinion about smokers:

"I think that quitting smoking is a matter of will, and from my point of view smokers do not have the will to choose what is best for their health" (male, non-smoker, 21 years old)

"I don't have a very good opinion about smokers, I don't understand why they risk their health, for what? what satisfaction do they have? ”(woman, non-smoker, 20 years old)

"I can't stand someone smoking next to me. I'm glad smoking was banned in public places. There was only cigarette smoke everywhere, we had to look for a place for non-smokers where they were still smokers, and now they are also outraged ”?” (Woman, ex-smoker, 20 years old)

Two non-smokers (one who never smoked and a former smoker) stated that it botheres them to stay in front of smokers and stated that if they go to town and find a free meal only in the smoking area, where to take place in the non-smoking area: “smokers don't bother me, the act of smoking bothers me. Every time I went out I had to look for non-smoking places. I couldn't smoke, there was too much smoke ”(male, ex-smoker, 24 years old).

Regarding the reasons why smokers and ex-smokers smoked or smoke, I obtained, in order of frequency of answers, the following answers: out of habit, out of pleasure, because I am addicted, smoking helps me to relax, out of boredom, out of fun, I like to hold a cigarette in my hand, smoking gives me more energy, out of curiosity.

In order to assess the addiction of smokers, we included in the interview questions regarding the intention to quit smoking. Thus, the interviewed smokers were asked if they intend to quit smoking, and if not, for what reason: “I can't quit smoking, I have a stressful life and everyone in my work group smokes” (woman, smoker, 23 years)

I analyzed the answers to the questions, so that those who do not intend to quit smoking, feel the need to smoke in the early hours of the morning after waking up and as long as after smoking a cigarette they feel the need to light a new one. These are heavy smokers. Almost all the smokers interviewed stated that they lit a cigarette in the early hours of the day. Interviewee smokers stated that they felt the need to smoke within the first three hours of smoking, including those who felt the need to smoke immediately after smoking.

Of all smokers, half said they wanted to quit, and the rest tried to quit at least once since they were smokers (more male than female): “I want to quit smoking, for myself, for my health ”(woman, smoker, 22 years old) said a female subject. "Yes, I tried to quit, not just once, but I have friends who smoke and I got back on track" (woman, smoker, 21 years old) said another female subject who repeatedly tried to give up this usually harmful. According to another answer: “I managed to quit smoking, suddenly. I woke up one day and said I wasn't smoking anymore. That's how it was!" (woman, ex-smoker, 25 years old)

These answers highlight the theory of planned behavior, that only a little more than half of smokers have this express desire to quit, although they have tried to quit at least once. The lack of interest in withdrawal and the high percentage of failures are generated by the small number of smoking counseling cabinets and the lack of training in the field of anti-smoking and the doctors who must lead the smoker from the pre-contemplative and contemplative stage to the one to be prepared.

Two subjects in the total number of smokers stated that from the moment they became regular smokers they tried at least once to quit.

If the number of women and men who have tried to quit smoking since the beginning of constant smoking and so far are relatively equal, depending on the number of attempts to quit smoking, male subjects have made more attempts to give up compared to female subjects.

The tendency of the female sex to make attempts to stop smoking towards the male sex is mainly motivated by the fragility of this group in key moments of life (appearance of a pregnancy, existence in the family of a child, etc. The following answers were obtained, in order of frequency: smoking is bad for my health, smoking costs me too much, my partner doesn't like it, I got sick, the doctor forbade me, I'm afraid of cancer, my friends quit.

Among those who have quit smoking, women seem less determined to give up this habit once and for all: ex-smokers have stated that they will smoke more next year, compared to those who have quit smoking. ex-smokers who have not stated the same thing.

In order to identify the degree of perception and awareness of some social or health consequences, that accompany the pattern of the majority of smokers, a question

regarding the health risk was included. Thus, the presence of the unpleasant and persistent smell of tobacco on clothes was recognized by smokers. Smokers also said that they get tired more easily and that they have difficulty breathing, respectively, admitted that they spent the last money they had to buy cigarettes, and at least once argued with someone for a reason related to smoking.

At the level of women smokers, I noticed that they maintain friendships if they met for a cigarette, that it is very easy for them to change their minds. At the small group level, we noticed that smokers are "radical" people, with a very strong personality, able to influence group relationships.

An interesting aspect about the relationship between smokers and non-smokers is going out in a group for a "cigarette", even if among the group there is only one smoker, there will be smoker coming with him just so they can socialize.

The attitude of smokers towards non-smokers

In order to assess the attitudes and practices of non-smokers or smokers towards smokers, questions were asked to both smokers and non-smokers regarding these aspects: “How do you view a smoker as a non-smoker? Do you have non-smokers in your social group? Do you have smokers in your social group? ”, And another relevant questions to smokers about this aspect:“ Do you consider yourself an example to those around you? ”

Thus, smokers presented how they usually proceed if they want to light a cigarette and are in the presence of non-smokers, as well as how they should proceed in a similar situation. Most smokers and non-smokers frequently interact with non-smokers and smokers, respectively, all respondents having at least one smoker in the social group.

They said they usually ask for permission to smoke if they want to smoke, and there is a non-smoker in their presence, and others said they lit a cigarette regardless of the presence of non-smokers. There are also subjects who do not smoke in the presence of non-smokers. Half of the men ask for permission to smoke if they are next to non-smokers, and a quarter of them smoke cigarettes indifferently, the cases being similar in the case of women for these situations.

Non-smokers believe that a smoker should ask permission to smoke if he wants to light a cigarette next to a non-smoker, but there is also a part that I think a smoker should not smoke next to a non-smoker; only a smoker states that a smoker can smoke regardless of the presence of other people. The fact that a smoker is allowed to light a cigarette in the presence of a non-smoker indicates a lack of education of the non-smoker related to his rights and the risks to which he is exposed.

Among the total number of interviewees, there are more people who consider that a smoker should not smoke in the presence of a non-smoker, or that he should ask to be allowed to smoke.

Very few appreciate that you can smoke regardless of the presence of other people. More than half of the non-smokers surveyed believe that in no case should a smoker smoke in the presence of a non-smoker, and the rest believe that the person who

wants to smoke should ask for permission if they are in the presence of a non-smoker, and none It is believed that a smoker can smoke regardless of the presence of other people.

The fact that less than half of the smokers interviewed consider that they should not smoke in the presence of non-smokers also proves the non-existence - for the other half - of the belief that smoking harms the environment.

Attitude towards smokers

Everyone has been asked what a non-smoker should do if a smoker wants to smoke a cigarette next to him or her. The values obtained in the whole group were the following: some consider that the person who does not smoke should leave the people who smoke, others consider that the non-smoker should ask the smoker not to smoke a cigarette. Also, the subjects state that the smoker should be allowed to smoke if the smoker asks permission, while others state that the smoker should be allowed to smoke regardless of the presence of non-smokers.

As in the case of non-smokers' attitudes and behaviors, there were significant differences between the attitude and behavior that a person (smoker or non-smoker) should have in the face of the situation when a smoker smokes. A small proportion of smokers say that a smoker usually asks them not to light a cigarette, the number being significantly higher for non-smokers. Most smokers let other smokers smoke in their presence, which is much smaller among non-smokers.

The interviewees stated that they usually hang out with smokers, and some let smokers smoke if they ask. Thus, an unexpected lack of reaction from non-smokers is highlighted. They seem to be afraid of the number of smokers and prefer to leave the premises where they smoke instead of asking to quit smoking in their presence.

Nearly half of the interviewees stated that in the last year they had discussed with a person aspects related to tobacco use and its consequences. Only half of them actually had moments when she tried to find answers to questions that bothered her members about the dangers of smoking.

In conclusion, the negative health effects are acknowledged by most of the interviewees (over 90% of them) and there were no significant differences between smokers and non-smokers, but the way it goes on a long-term quest until the perpetuation of this habit demonstrates the substantial efforts necessary to raise awareness of these theoretical notions. It should be noted that some of the statements on which the interviewees had to agree or disagree are warning messages on cigarette packs.

Conclusions

Nearly half of the smokers are highly addicted, they use cigarettes in the first hour before waking up. This criteria is relative because other characteristics of the smoker are usually taken into account for the assessment of the degree of addiction. If we look, for example, through the prism of the number of cigarettes smoked per day, many other studies show that there is little difference in the degree of gender

dependence between adults and adolescents or adolescents (Women and smoking: A report of the Surgeon). 2002, p. 51).

Of all the smokers, more than half wanted to quit, and the rest had tried to quit at least once.

More women than men have resisted smoking for more than a month. Epidemiological studies have shown that signs of nicotine addiction, such as difficulty quitting, withdrawal, and occasional use of tobacco, may occur in the first few days of smoking cessation and are severely related. duration, frequency and amount of tobacco consumed. Under these conditions, a longer period of one month of abstinence seems to prove that it is about Romanian smokers in a stage of low dependence, usually belonging to the female sex.

The environment, mainly among friends, according to the study I undertook, has an important role in influencing decisions related to continued smoking. This fact is only partially confirmed by a longitudinal study conducted in 6 European countries on a group of 12,705 adolescents; Here it has been shown that smoking by friends and especially by the best friend is the most important factor that influences the status of smokers and adolescents, explaining 38% of the variations within the group (deVries H.8, coord, 2003, p.18) .

Friends who smoke develop a social culture around smoking and thus help perpetuate the habit. It is somewhat surprising in this context that this high percentage of friends, good advisers, found in our group who do not agree with the real influence of those who have managed to quit smoking, as it turns out, the reasons that led to the cessation of this habit.

Those who participated in the study and stopped smoking, say they reacted in this way because: it is harmful to health, it costs too much, it disturbs the partner, it was a cause of illness, the doctor intervened, the doctor left.

More male respondents said they would not return to smoking, while female subjects intended to resume smoking.

The influence of friends in smoking cessation is minimal if they are also smokers. To support my assertion and idea from the study, I will present that an Australian study finds that in the entourage of smokers, at 7% of them, all friends are regular smokers, at 29% more than half and only at 4% a smoking friend (deVries H., coord, 2003, p. 12).

Following the analysis of the answers to the question: "What do you think about the anti-smoking law?" we could see that the subjects who are employed intend to reduce the number of cigarettes because their job does not allow them so many breaks, but we could not notice what impact it has on those who are smokers and are students, because they declared themselves neutral with on the anti-smoking law or even against. Analyzing the answers to the questions on the anti-smoking law, I noticed that a large part of the respondents agree with this, even the smokers, considering it in addition to a law that promotes health and a cost-saving, cost-saving.

Bibliography

Communication approaches adapted to Romanian women for smoking prevention and smoking cessation, [Online] available at http://www.arps.ro/documente/fumat/raport_femei_fumatoare_01.pdf, accessed on 25.04.2021
Achim, Vasile, Popescu, Aristide Liviu, Popescu, October (2004). Life in the hexagon of death. Tobacco, alcohol, drugs, HIV / AIDS, pollution, malnutrition, chapter I, "Tobacco", Bucharest: FIAT LUX.
Ajzen, Icek (1988). Attitudes, personality, and behavior. U.S. edition. Chicago, IL: DORSEY PRESS.
Ajzen, Icek (1991). The theory of planned behavior. ORGANIZATIONAL BEAUTY AND HUMAN DECISION PRECOSESS
Ajzen, Icek, Madden, Thomas. (1986). Prediction of goal-directed behavior: attitudes, intentions, and perceived behavioral control. Journal of Experimental Social Psychology, [Online] available at http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0022103186900454,accessed 02.04.2021
Arming & Conner (1999). Predictive validity of the theory of planned behavior: the role of questionnaire format and social desirability. Journal of Community and Applied Social Psychology, 9, 261-72.
Arming & Conner (2001). Efficacy of the theory of planned behavior: A meta-analytic review. British Journal of Social Psychology, 40, 471-499.
Fishbein, Martin, & Ajzen, Icek. (1975). Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research. Reading, MA: Addison-Wesley.
Croghan, Emma, Paul Aveyard, Carl Griffin (2003). The importance of social sources of cigarettes to school students-Tobacco Control, 12, 67-73
Caracas; Traian, (1998). The Pains of the Two Pleasures (Alcohol and Tobacco), Bucharest: Scientific and Encyclopedic
David, Daniel, (2006). Clinical psychology and psychotherapy: foundations, Iasi: Polirom
EU tobacco policy [Online] available at:
http://ec.europa.eu/health/tobacco/policy/index_en.htm,accessed on 27.04.2021
Directive 2014/40 / EU of the European Parliament and of the Council of Europe of 3 April 2014, [Onlina] available at:
https://ec.europa.eu/health/sites/default/files/tobacco/docs/dir_201440_en.pdf ,accessed on 20.04.2021
Smoking and public health in Romania. Knowledge, attitudes and practices related to the consumption of tobacco products among the general population in Romania (2004). Publishing House Center for Health Policies and Services.
Guidelines for the implementation of the Framework Convention on Tobacco Control [Online] available at: http://www.who.int/fctc/guidelines/adopted/guidel_2011/en , accessed on 20.04.2021
Smoking Cessation and Specialist Smoking Assistance Guide, 2008
Guide to Smoking Cessation and Specialist Smoking Assistance, 2010
Hongta Grup, [Online] available at:
http://www.hongta.com/language/romania/duty/health/cessation/201205/t20120509_169810.html
accessed on 27.04.2021
Iovu, Mircea (2003). Legal drugs. What politicians and journalists do not say, Chapter II, "Tobacco", Bucharest: The Official Monitor.
Lupu, Ion, Zanc, Ion, (2004), Sociology of health: from theory to practice, Iasi: Polirom
Oişteanu Andrei. (2010), narcotics in Romanian culture: history, religion and literature, Iasi: POLIROM National Stop Smoking Program, [Online] available at:
https://www.stopfumat.eu/index.php?s=page&id=5, accessed on 27.04.2021
GATTS Report for Romania, [Online] available at:
http://www.who.int/tobacco/surveillance/survey/gats/gats_romania_report_2011.pdf?ua,accessed on 27.04.2021

Sussman Steva, Grana Rachel, Pokhrel Pallav, Forbidden Fruit and the Prediction of Cigarette Smoking, Subst Use Misuse. 2010 August; 45 (10): 1683–1693
Study on the health of the Population, [Online] available at http://www.ana.gov.ro/rapoarte%20nationale/RN_2013.pdf,accessed on 20.04.2021
Study on the Health of the Population, [Onlina} available at http://cmps.ro/2015/04 accessed on 25.04.2021 deVries Engels. (2003). Parents and friends smoking status as predictors of smoking onset-findings from six European countries "- Health Education Research, 18,5,627-636
US Department of Health and Human Services. Reducing Tobacco Use: A Report of the Surgeon General. 2000., [Online] available www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/sgr/2000/complete_report/index.htm, accessed 15.04.2021
US Department of Health and Human Services. A Report of the Surgeon General: How Tobacco Smoke Causes Design ... what it means to you. 2010. [Online] available www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/sgr/2010/consumer_booklet/pdfs/consumer.pdf accessed 17.04.2021
US Department of Health and Human Services.Preventing Tobacco Use Among Young People: A report of the Surgeon General, Atlanta, GA: Centers for Diseas Control and Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health 1994
US Food and Drug Administration. FDA Acts Aginst Electronic Cigarette Distributors. (Press Release September 10, 2010.) [Online] available: www. fda.gov / NewsEvents / Newsroom / PressAnnouncements /ucm 225224.htm,accessed 15.04.2021
Vasile Marian, [online], available at: http://www.revistacalitateavietii.ro/2013/CV-4-2013/03.pdf, accessed on 27.04.2021
Women and smoking: A report of the Surgeon General-MMWR-Recommendations and Reports, 2002,51, RR-12.The Centers for Design Control and Prevention
Qian Guo, coord, Institute for Health Promotion and Disease Prevention Research, Keck School of Medicine, University of Southern California, Alhambra, CA 91803, USA, Utility of the theory of reasoned action and theory of planned behavior for predicting Chinese adolescent smoking, [Online] available at:
http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306460306002541, accessed 10. 04.2021
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_429_fact_ro_en.pdf[Online], accessed on 20.04.2021
http://www.romanialibera.ro/articleFiles/20210419113258
Punctul%20comun%20de%20vedere%20impotriva%20modificarii%20legii%20anti-fumat.pdf accessed on 27.04.2021

LEADERSHIP IN TIMES OF PANDEMIC CRISIS

Nicoleta LAŞAN, Lecturer PhD
„Vasile Goldiş" Western University of Arad
Claudiu SULEA
Masters Student, Tehnical University of Cluj-Napoca

Abstract: In the last decades, leadership has become a very interesting topic for organizations as well as for employees, both of which consider that leadership brings a plus values and a raising profit. For a long time, researchers as well as professionals have tried to find the best type of leadership, but the pandemic crisis affecting the entire world since 2020 has complicated things even more. The paper starts from presenting the main aspects regarding leadership, in order to analyze how the pandemic crisis has affected leadership and what is the best way to lead in times of crisis.

Keywords: leadership, crisis, pandemic, manager, COVID-19.

1. Definirea leadership-ului

Leadership-ul a devenit în ultimele decenii un termen extrem de popular şi un subiect foarte apreciat atât în rândul teoreticienilor cât şi al practicienilor. Angajaţii au devenit extrem de interesaţi de acest subiect căutând tot mai multe informaţii care i-ar putea ajuta să devină lideri, în timp ce organizaţiile sunt dispuse să investească sume mari de bani pentru a-şi perfecţiona personalul în acest domeniu, pornind de la ideea că leadership-ul aduce un plus de valoare şi deci şi un profit în creştere.

În ceea ce priveşte definirea termenilor de lider şi leadership, trebuie menţionat faptul că, potrivit lui Stogdill, termenul de lider are origini în anii 1300 în timp ce cel de leadership în anii 1800, şi totuşi după o revizuire a literaturii de specialitate, acesta ajunge la concluzia că există aproape la fel de multe definiţii ale leadershipului pe cât de multe persoane au încercat să definească acest termen[1].

După cum apreciază şi Mariana Nicolescu în lucrarea *Leadership-delimitări conceptuale*, este mult mai uşor a scoate în evidenţă ceea ce nu este leadership-ul decât ceea ce este. Mai mult decât atât, termenul este folosit într-o multitudine de contexte şi a fost acuzat în nenumărate rânduri de vicii din punct de vedere ştiinţific: ambiguitate excesivă, un orizont mult prea larg, o suprapunere semnificativă cu alţi termeni descriptivi şi o utilitate teoretică îndoielnică[2]. În aceste condiţii, este evident că nu va exista o definiţie unitară a termenului de leadership care să fie acceptată de către toţi teoreticienii, cercetătorii şi practicienii din domeniu.

[1] R. Stogdill, *Handbook of leadership: A survey of theory and research*, New York: The Free Press, 1974, p. 7.
[2] Mariana Nicolescu, *Leadership-delimitări conceptuale*, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/144_146_Leadership%20%E2%80%93%20delimitari%20conceptuale.pdf, accesată la data de 02.11.2020.

Etimologic, lider (engl. leader) şi leadership vin de la verbul englezesc *to lead*, care are mai multe sensuri: a conduce; a îndrepta; a determina; a îndruma; a dirija; a arăta drumul; a însoţi. Termenul leadership este polisemantic, şi nu poate fi tradus în limba română printr-un singur cuvânt care să exprime adevăratele sale semnificaţii. Dicţionarele româneşti îl traduc prin: comandă, conducere, şefie, direcţie, conduită.

În ciuda dificultăţilor de a oferi o definiţie universal acceptată a leadership-ului, vom oferi câteva definiţii din literatura de specialitate:

- Leadership-ul este o interacţiune între doi sau mai mulţi membri ai unui grup, grup care adesea implică o structurare sau o restructurare a situaţiei, percepţiei şi aşteptărilor membrilor ... Leadership-ul apare atunci când unul dintre membrii grupului modifică gradul de motivare sau competenţele celorlalţi din grup[3].
- Leadership-ul este o activitate prin care se influenţează comportamentul, credinţele şi sentimentele membrilor grupului într-o direcţie intenţionată[4].
- Leadership-ul este procesul de influenţare a celorlalţi pentru a înţelege şi a cădea de acord asupra a ceea ce trebuie făcut şi cum trebuie făcut, şi procesul de facilitare a eforturilor individuale şi colective pentru a atinge obiectivele comune[5].

Toate aceste definiţii sugerează câteva componente centrale ale fenomenului de leadership, şi anume:

- leadership-ul este un proces
- leadership-ul înseamnă influenţarea celorlalţi
- leadership-ul are loc în contextul unui grup
- leadership-ul implică atingerea obiectivelor
- aceste obiective sunt comune liderului şi adepţilor/subordonaţilor săi.

Există patru factori care influenţează leadershipul: adepţii, liderul, comunicarea şi situaţia. Diferitele categorii de angajaţi au nevoie de stiluri diferite de leadership. Un lider trebuie să îşi cunoască oamenii, pentru că, spre exemplu, un nou angajat are nevoie de mai multă supraveghere decât un angajat cu experienţă. În acelaşi fel, un angajat care nu este motivat are nevoie de o altă abordare decât un angajat care este puternic motivat. Punctul esenţial de pornire în cunoaşterea adepţilor (subalternilor) este de a avea cunoştinţe solide despre natura umană, cum ar fi emoţiile, motivarea şi nevoile. Este la fel de important ca liderul să înţeleagă că adepţii sunt cei care hotărăsc dacă un el este un lider de succes. Dacă nu au încredere în liderul lor sau nu cred în el, adepţii nu vor fi inspiraţi. Liderul foloseşte comunicarea pentru a conduce, şi cea mai mare parte a comunicării este nonverbală. Ce şi cum comunică liderul poate crea sau distruge relaţiile cu angajaţii. Un lider trebuie să îşi folosească judecata pentru a decide cea mai bună acţiune în funcţie de situaţia dată[6].

---

[3] Bernard M. Bass, *Bass și Stogdill's Handbool of Leadership*, New York: The Free Press, 1990, pp. 19-20.
[4] Peter L. Wright, David S. Taylor, *Improving Leadership Performance*, Great Britain: Prentice Hall International, 1984, p. 2.
[5] Gary Yukl, *Leadership in organizations*, Pearson/Prentice Hall, 2006, p. 8.
[6] Lucian Cernușca, *Leadership-artă sau știință*, https://www.armyacademy.ro/buletin/articole/bul2ro_2007/a1.pdf, accesată la data de 3.11.2020.

Pentru că încă mai persistă în teorie şi practică confuzia dintre termenii de manager şi lider, aceştia fiind consideraţi sinonimi în unele cazuri şi astfel folosiţi alternativ, trebuie să menţionăm că leadershipul si managementul reprezintă de fapt dimensiuni distincte ale persoanelor din conducere: leadershipul reprezintă capacitatea de a determina oamenii să acţioneze; managerul, în schimb, este individul care asigură atingerea obiectivelor organizaţionale prin planificare, organizare şi orientarea muncii către finalitate. Prin urmare, o persoană poate fi un manager eficient fără a avea capacităţile unui lider. Redăm în cele ce urmează principalele diferenţe între manager şi lider:

1. Managerul administrează; liderul inovează
2. Managerul este o copie; liderul este un original;
3. Managerul menţine; liderul dezvoltă;
4. Managerul pune accentul pe sisteme şi structuri; liderul pe oameni;
5. Managerul se bazează pe control; liderul inspiră încredere;
6. Managerul are viziune pe termen scurt; liderul pe termen lung;
7. Managerul întreabă cum ? şi când ?; liderul întreabă ce ? şi de ce ?
8. Managerul ţinteşte rezultatul final; liderul orizontul;
9. Managerul invită; liderul iniţiază;
10. Managerul acceptă status-quo-ul; liderul îl provoacă;
11. Managerul este soldatul clasic bun; liderul este propriul lui general;
12. Managerul face bine lucrurile; liderul face lucruri bune;
13. Managerul este format şi învaţă prin instruire; liderul prin educaţie.[7]

2. Caracteristici ale liderilor şi stiluri de leadership

Pe baza definiţiilor prezentate mai sus dar şi a principalelor diferenţe între manageri şi lideri, putem determina şi caracteristicile cele mai importante ale unui lider. Astfel, potrivit lui Kemal Surji, caracteristicile de bază ale unui lider sunt de regăsit chiar în literele care compun cuvântul leadership:

- L (listen-a asculta): liderii ascultă pentru a comunica eficient. Cei mai buni lideri sunt ascultători buni, astfel încât ei vorbesc mai puţin şi ascultă mai mult;
- E (entuziasm): liderii sunt entuziaşti cu privire la orice succes obţinut;
- A (aspirant): liderii au ambiţii mari şi scopuri măreţe;
- D (decisiv): liderii iau decizii dificile şi sunt responsabili;
- E (empower and encourage - deleagă şi încurajează): liderii oferă responsabilitate oamenilor şi le oferă sprijinul de care au nevoie;
- R (responsabil): liderii au capacitatea de a-şi asuma responsabilitatea pentru acţiuni;
- S (supportive-sprijină): ajută la construirea şi menţinerea unor relaţii interpersonale eficiente;

[7] „Care sunt diferențele dintre un manager și un lider. Ce trebuie să facă un șef pentru a ajunge un model pentru cei din jur”, în *Revista Cariere*, 15 martie 2017, https://revistacariere.ro/leadership/care-sunt-diferentele-dintre-un-manager-si-un-lider-ce-trebuie-sa-faca-un-sef-pentru-a-ajunge-un-model-pentru-cei-din-jur/, accesată la data de 4.11.2020.

- H (humble-modest): un lider modest şi onest ajută la ridicarea celorlalţi prin modestia sa şi îi ajută pe ceilalţi să se simtă importanţi şi valoroşi;
- I (inspire with integrity - inspiră cu integritate): liderii îi încurajează şi îi motivează pe ceilalţi membri ai grupului;
- P (plan-planifică): liderii sunt excelenţi în planificarea strategică. Ei au capacitatea de a planifica, de a crea planuri de rezervă în cazul în care planul iniţial nu funcţionează.

Pe baza acestor caracteristici rezultă că liderul ascultă cu entuziasm, are o minte perseverentă şi este capabil de acţiuni decisive, deleagă şi îi încurajează pe ceilalţi într-o manieră responsabilă şi modestă, pentru a-i inspira să atingă obiectivele planificate[8].

Interesant este a remarca şi faptul că studiile realizate în domeniu confirmă aceste caracteristici, calităţi de bază care sunt aşteptate din partea unui lider. Astfel, dintr-un sondaj realizat în anul 2015 şi la care se face referire în lucrarea *Global Definitions of Leadership and Theories of Leadership Development: Literature Review* a cercetătorilor de la Universitatea Cambridge, reiese că la nivel mondial sunt apreciaţi liderii care sunt onești, inteligenţi, determinaţi, organizaţi, empatici, inovatori şi ambiţioşi[9].

În ceea ce privește stilurile de leadership, timp de decenii oamenii au căutat cele mai bune soluţii de leadership pentru societăţi sau organizaţii. Au fost publicate numeroase studii, cărţi, tratate în care erau descrise stilurile de leadership şi trăsăturile unui lider eficient. Pentru ca cineva să devină un lider eficient este nevoie să diferenţieze între numeroasele metode de control şi să aleagă stilul de leadership care se potriveşte cel mai bine trăsăturilor sale şi mediului în care acţionează.

Există numeroase clasificări ale stilurilor de leadership. Dintre acestea, am ales tipologia prezentată de Goleman[10], potrivit căruia există şase stiluri principale de leadership, după cum urmează:

[8] Kemal M. Surji, „Understanding Leadership and Factors that Influence Leaders' Effectiveness", în *European Journal of Business and Management*, Vol.7, Nr.33, 2015, p. 155, 154-167.
[9] University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL), *Global Definitions of Leadership and Theories of Leadership Development: Literature Review*, 2010, p. 6.
[10] Daniel Goleman, *Leadership: the power of emotional intelligence*, SUA: More Than Sound LLC, 2011, p. 60.

Stilul de leadership	Relaţiile cu ceilalţi	Impact asupra climatului	Când este recomandat
Vizionar (sau autoritar)	îi motivează pe oameni să realizeze visuri comune	cel mai adesea pozitiv	când este necesară o nouă viziune sau o orientare clară
Antrenor	conectează ceea ce doreşte o persoană cu scopurile echipei	Pozitiv	Când un angajat are nevoie de sprijin în dezvoltarea abilităţilor şi îmbunătăţirea performanţelor
Colegial	Crează armonie, apropiindu-i pe oameni	Pozitiv	Când este nevoie de întărirea legăturilor şi motivarea echipei
Democratic	Valorizează eforturile oamenilor şi le câştigă devotamentul prin apropiere	Pozitiv	Când este necesară obţinerea unui consens, a unui acord
Promotor	Propune obiective provocatoare şi incitante	Negativ atunci când este aplicat necorespunzător	Când sunt necesare rezultate de înaltă calitate din partea unei echipe motivate şi competente
Dominator (sau coercitiv)	Atenuează temerile oferind direcţii sigure într-o situaţie de urgenţă	Negativ atunci când este aplicat necorespunzător	Când avem de-a face cu angajaţi dificili, în situaţii de criză sau pentru a da start schimbării

După cum rezultă şi din acest tabel, stilul de leadership trebuie ales în funcţie şi capacităţile şi aptitudinile liderului, dar şi în funcţie de relaţiile pe care doreşte să le construiască, de mediul în care acţionează şi de situaţia organizaţiei. Liderii trebuie să asigure în organizaţie un cadru cât mai adecvat pentru a facilita ca angajaţii să-şi manifeste şi consolideze abilităţile, să-şi exprime iniţiativa şi să-şi valorifice cunoştinţele la un nivel cât mai ridicat.

3. Leadership în vremuri de pandemie

Schimbările determinate de pandemia COVID-19 solicită aptitudini de leadership puternic. În aceste vremuri tulburi şi schimbătoare, comunităţile, echipele de lucru dar şi colaboratorii caută lideri puternici care să îi ghideze prin această criză. Pe bună dreptate, Peter Drucker, unul dintre părinţii managementului, afirmă că cel mai mare pericol în vremuri tulburi nu este turbulenţa în sine. Cel mai mare pericol este de a acţiona conform logicii care era valabilă ieri[11].

Această criză reprezintă un test nu doar pentru sistemele de sănătate ci şi pentru modelele consacrate de management şi leadership. înregistrează şi ea scăderi istorice[12]. Situaţia actuală reprezintă o provocare enormă pentru toţi liderii de la nivel global. Incertitudinea cauzată de această pandemie face ca provocările la adresa leadership-ului

[11] PETER F. DRUCKER, *MANAGING IN TURBULENT TIMES*, NEW YORK, 1980.
[12] *COVID-19 a infectat întreaga economie globală și a făcut deja zeci de milioane de șomeri în întreaga lume*, https://www.digi24.ro/stiri/economie/covid-19-a-infectat-intreaga-economie-globala-si-a-facut-deja-zeci-de-milioane-de-someri-in-intreaga-lume-1354254, accesată la data de 5.11.2020.

să fie şi mai complexe decât în trecut. Siguranţa şi securitatea reprezintă principala preocupare a liderilor, aşa cum rezultă din studiile efectuate la nivel mondial, însă doar 50% dintre companii şi-au pregătit un plan de urgenţă, iar comunicarea acestui plan şi punerea lui în aplicare se dovedeşte cu atât mai complicată datorită necesităţii de a respecta reglementări publice care se schimbă de la o zi la alta.

Există numeroase studii privind cele mai bune strategii pe care liderii ar trebui să le aplice pentru a face faţă pandemiei. Dintre acestea vom aminti doar două viziuni. Astfel, potrivit unui studiu realizat de compania Deloitte, una dintre cele mai prestigioase firme în domeniul consultanţei şi auditului, există cinci principii fundamentale care ar trebui să ghideze comportamentul liderilor în aceste vremuri, şi anume:

- proiectează cu inima şi mintea: caută şi implementează soluţii care sunt în concordanţă cu scopul şi obligaţiile sociale şi serveşte organizaţia cu toată inima. Cum demonstrezi angajaţilor, clienţilor, comunităţii că pe primul loc se află interesele lor şi că le oferi siguranţă?
- misiunea are prioritate. Stabilizează ziua de azi şi valorifică energia şi constrângerile pentru a aduce inovare mâine. Cum transformi criza într-o oportunitate pentru a deveni mai puternic?
- viteza este mai importantă decât eleganţa. Acţiunea decisivă, curajul sunt adeseori mai importante decât perfecţiunea. Cum îţi mobilizezi echipa să acţioneze cu curaj într-un mediu volatil?
- păstrează controlul. Conturează un viitor şi un drum care pot fi sprijinite şi de cei din jur. Cum reacţionezi proactiv la lipsa de informaţii pentru a împiedica răspândirea informaţiilor false şi a zvonurilor?
- adoptă viziunea pe termen lung. Rămâi axat pe orizont pentru a inspira încredere şi determinare celor din jur. Cum anticipezi şi răspunzi la noile modele de afaceri care vor apărea în perioada post-criză?[13]

Într-o altă lucrare de specialitate, sunt enumeraţi şi detaliaţi cei 8 paşi pe care liderii ar trebui să îi facă în aceste vremuri:

1. Axarea pe scop: este important a reaminti constant oamenilor scopul organizaţiei şi de ce este importantă;
2. Fii empatic: recunoaşte stresul celorlalţi în aceste vremuri şi arată-le că îţi pasă;
3. Fii calm, clar şi încrezător: comunică adevărul clar şi în mod autentic, încearcă mereu să combaţi anxietatea şi să fi încrezător că această perioadă va trece;
4. Fii orientat spre acţiune dar şi gânditor: atât pauzele cât şi acţiunile sunt importante, aşa că evită să fii prea pasiv sau prea hiperactiv. Foloseşte pauzele pentru a reflecta, învăţa şi a face strategii atunci când ritmul devine prea alert;
5. Fii inspirat: consideră criza ca o oportunitate de a servi mai bine interesele angajaţilor şi ale clienţilor;
6. Fii puternic: ai grijă de energia şi de starea ta de bine;
7. Fii conştient de starea ta: fii conştient că deschiderea sau opacitatea ta influenţează şi comportamentul celorlalţi;

[13] Deloitte, *Leadership in times of crisis*, 2020, p. 3.

8. Fii curajos: ia decizii cu curaj, inspiră-i pe ceilalţi cu curajul, energia şi pozitivitatea ta[14].

Există câteva beneficii pe care această pandemie le-a adus leadership-ului, şi dintre acestea cele mai relevante par a fi următoarele:

1. Cei îndrăzneţi conduc
2. Incertitudinea deschide spaţiul creativ
3. Este important a avea încredere, nu a controla
4. Tratarea celorlalţi cu atenţie
5. Valorile imateriale contează
6. O nouă abordare a eşecului
7. Managementul echipei interioare va fi crucial[15].

Concluzii

În concluzie, menţionăm că în aceste vremuri nesigure, este responsabilitatea liderilor să menţină organizaţia. Ei sunt cei care trebuie să inspire oamenii să inoveze şi să încerce să menţină cât mai multe locuri de muncă. Şi în timp ce aceşti lideri trebuie să facă faţă numeroaselor dileme imposibile, gen care furnizori să fie plătiţi, care fabrici să fie menţinute, trebuie să poarte povara propriilor incertitudini dar şi ale sutelor de muncitori pentru care şi-au asumat responsabilitatea. Impactul economic al pandemiei solicită liderilor să acţioneze pe mai multe fronturi: atenţie la nevoile imediate ale oamenilor, asigurarea stabilităţii afacerii, scanarea continuă a mediului de afaceri, social şi politic, şi poziţionarea afacerii în noul mediu. Cea mai mare provocare căreia liderii trebuie să îi facă faţă este nesiguranţa.

Dintre numeroasele principii pe care le pot adopta liderii în aceste vremuri, cele mai relevante par a fi: asigurarea sănătăţii şi siguranţei angajaţilor, comunicarea constantă şi credibilă, încurajarea adoptării unor noi modalităţi de lucru, concentrarea asupra priorităţilor cheie, înţelegerea noii normalităţi din mediul de afaceri, curajul de a acţiona decisiv.

BIBLIOGRAFIE

„Care sunt diferenţele dintre un manager şi un lider. Ce trebuie să facă un şef pentru a ajunge un model pentru cei din jur". În *Revista Cariere*. 15 martie 2017. https://revistacariere.ro/leadership/care-sunt-diferentele-dintre-un-manager-si-un-lider-ce-trebuie-sa-faca-un-sef-pentru-a-ajunge-un-model-pentru-cei-din-jur/, accesată la data de 4.11.2020.

Bass, Bernard M. *Bass şi Stogdill's Handbool of Leadership*. New York: The Free Press, 1990.

Cernuşca, Lucian. *Leadership-artă sau ştiinţă*. https://www.armyacademy.ro/buletin/articole/bul2ro_2007/a1.pdf, accesată la data de 3.11.2020.

COVID-19 a infectat întreaga economie globală şi a făcut deja zeci de milioane de şomeri în întreaga lume, https://www.digi24.ro/stiri/economie/covid-19-a-infectat-intreaga-economie-globala-si-a-facut-deja-zeci-de-milioane-de-someri-in-intreaga-lume-1354254, accesată la data de 5.11.2020.

Deloitte. *Leadership in times of crisis*. 2020.

[14] Korn Ferry, *The COVID-19 Leadership Guide*, 2020, p. 14.

[15] Smile Media, *Leadershipul post-COVID: Cum schimbă criza modurile de conducere*, 15 mai 2020, https://www.hotnews.ro/stiri-esential-23998273-webpr-leadershipul-post-covid-cum-schimba-criza-modurile-conducere.htm, accesată la data de 5.11.2020.

DRUCKER, PETER F. *MANAGING IN TURBULENT TIMES*, NEW YORK, 1980.
Ferry, Korn. *The COVID-19 Leadership Guide*. 2020.
Goleman, Daniel. *Leadership: the power of emotional intelligence*. SUA: More Than Sound LLC, 2011.
Nicolescu, Mariana. *Leadership-delimitări conceptuale*. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/144_146_Leadership%20%E2%80%93%20delimitari%20conceptuale.pdf, accesată la data de 02.11.2020.
Smile Media. *Leadershipul post-COVID: Cum schimbă criza modurile de conducere*. 15 mai 2020. https://www.hotnews.ro/stiri-esential-23998273-webpr-leadershipul-post-covid-cum-schimba-criza-modurile-conducere.htm, accesată la data de 5.11.2020.
Stogdill, R. *Handbook of leadership: A survey of theory and research*. New York: The Free Press, 1974.
Surji, Kemal M. „Understanding Leadership and Factors that Influence Leaders' Effectiveness". În *European Journal of Business and Management*, Vol.7, Nr.33, 2015, pp. 154-167.
University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership (CISL). *Global Definitions of Leadership and Theories of Leadership Development: Literature Review*. 2010.
Wright, Peter L.; Taylor, David S. *Improving Leadership Performance*. Great Britain: Prentice Hall International, 1984.
Yukl, Gary. *Leadership in organizations*. Pearson/Prentice Hall, 2006.

TREATMENT OF TIME IN THE NOVELS 'ATONEMENT' BY IAN MCEWAN AND 'THE REMAINS OF THE DAY' BY KAZUO ISHIGURO

Dana Carmen ZECHIA, Lecturer PhD
'Mircea cel Batran' Naval Academy, 1 Fulgerului St, Constanta

Abstract: The innocence of youth is cunning, and imagination is often mistaken for truth. 'Atonement' by Ian McEwan transcends the barriers of perspective, and makes you second guess the reliability of your narrator. It is a complex novel, as well as the chronology, the time of the narrative story, the narrative jumps in it. Kazuo Ishiguro's 'The Remains of the Day', a subtle masterpiece about the private agonies of an ageing butler is hardly unknown but sometimes you find a piece of writing so well executed, so moving and so perceptive about the lives many of us lead that you can't help praising it to anyone not quick-witted enough to look busy. The treatment of time in these two novels is interestingly dealt with and an issue to consider.

Keywords: time, complexity, postmodernism, discontinuity, turmoil

A main feature of the complex and wide-ranging cultural movement known as postmodernism resides in its scepticism towards the various assumptions made and principles taken for granted in the previous few centuries of Western thought and concentrated in the modernist perspective, including a firm belief in reason and the inevitability of evolution in all areas of human endeavour and a quest for original thoughts and forms of artistic expression.

Postmodernism shares many features, especially the rejection of the rigid distinctions between different genres and between high and low art, as well as the encouragement of intertextuality (pastiche, parody, bricolage, etc.), irony, and playfulness. Reflexivity and self-consciousness are also encouraged in postmodern art and philosophy, fragmentation and discontinuity are some of the most important features of postmodern narratives and its various artistic products are also characterised by a focus on a destructured, decentered and often even dehumanized subject.

Almost universally regarded as McEwan's most remarkable achievement, *Atonement* (2001) contains an impressive exploration of guilt and of the attempts to use the power of narration to rewrite personal history and to right past wrongs. It follows the evolution of Briony Tallis from her adolescence, when as a precocious thirteen-year old she destroys the lives of her older sister Cecilia and Robbie, the man she loves, to her nurse training during the Second World War and finally to the last days of her life as a distinguished novelist, still haunted by her old crime.

Temporal coordinates, in terms of their historical significance and as landmarks in the protagonists' evolution (1932, 1935, 1939, 1940, and 1999), the use of flashback and flash forward are some of the time issues to consider.

Atonement is a complex novel, as well as the chronology, the time of the narrative story, the narrative jumps in it. The first part of the novel begins in the summer of 1935 when 13-year-old Briony Tallis tries to guide her three cousins into a self-written play to celebrate the return of her older brother, Leon. Children's lives should be idyllic in their middle class, but real-life events soon capture Briony more than her game. She witnesses a moment of sexual tension between her older sister Cecilia and Robbie Turner, the housekeeper's son, whose education was financed by Cecilia's father. Assuming he forces Cecilia into a sexual encounter and later intercepts a letter that Robbie sends to Cecilia declaring his lust, Briony decides that Robbie is an evil creature. When her cousin Lola is mysteriously attacked, Briony misfits Robbie, who is arrested and imprisoned. Cecilia, with a broken heart at the closure of her boyfriend and does not stop believing in him and goes away to become a nurse in London and refuses to talk to Briony.

The second part of the novel follows Robbie five years later, now in the army, being exposed to the horrors and sufferings of evacuations from Dunkirk. In the third and final part, Briony becomes a war nurse in London and begins to reconcile her guilt for what she had done to Robbie and Cecilia, now together in the end.

In the epilogue, McEwan paints Briony as an aged and dying novelist who revisits his past of fact and fiction; in fact, the reader learns shockingly that Briony is in fact the author of the book, the sections of which are untrue and fictional. This novel, after all, is not just about love, trust, and war, but about the pleasures, pains, and challenges of writing, the burden of guilt, and, above all, the danger of interpretation.

The dramatic novel *Atonement* by Ian McEwan invites readers to the story of the family and the two young people separated so suddenly when they realized that they love each other. Although the younger sister will mature and have remorse, which also gives the title of the book, much will not change over the years. But in the end you will be able to interpret it as you wish. This time the narrator, a Briony turned writer, will outline a different ending than the real one for Robbie and Cecilia in one of her books. That's like atonement because she ruined their lives.

Atonement is a combination of details, actions and perspectives, managing to give the text a whole fresco: elements of love, elements of war and the beginning of the novel highlight a true portrait of the family typical of the period. a superb book because it manages to capture the role of the writer in this ephemeral, telluric world, dominated by the instinct of lies, of pride, without the possibility of 'atonement' the drama of the writer caught in his psychic and spiritual evolution, driven by the desire to see the world, every time, as it is not in fact - bad and careless.

About the novel, it can be said that it falls among the love stories from the war, however, such a quick categorization excludes what is essential and exceptional in this work: the finesse of psychological observations. In a novel so concerned with fiction’s relation to the real world, this creation cannot but fail to have the successful two sided tone of the novel’s first section: it has impending reality. While at the same time it raises the discussion about its awareness of the reality. The ending changes everything we know about what we just read-and it’s extremely devastating. The novel is presented

elegantly as a notable aura of English life before crumbling to the aftermath of the war. It seemingly burns way the abstract, and gives us lasting memories very much alive.

'Can a novelist achieve atonement when, with her…power of deciding outcomes, she is…God?'

On the other hand the first-person narration of *The Remains of the Day* by Kazuo Ishiguro is very simple. Stevens has been plucked perfectly from his upper-class milieu, and like the English upper-class, he rarely says what he means. It is only due to the vividness of his memories, in particular through remembered dialogue, that we manage to see what is really going on in the past and in the present. To highlight this when Stevens finds that his father has passed away, he decides to continue working instead of taking a break. In the narration there is no hint that Stevens is suffering. The recollection is explained by Stevens as the top of his career as a butler, his ultimate sign of dignity.

There is however no denying the fact that Ishiguro's international renown is to a large extent based on this novel, which won the Booker Prize and was almost immediately followed by an equally famous film version starring Anthony Hopkins and Emma Thompson. Stevens, the protagonist of *The Remains of the Day,* is an ageing butler who journeys through the West Country on a short holiday while simultaneously embarking on a considerably more fascinating journey through his own past. The opening section of the book, set in 1956, deals with Stevens' interaction with a new employer, the American Mr Farraday, who bought Darlington Hall after the death of Lord Darlington, the man Stevens has faithfully served for over three decades, while the rest of the novel takes the shape of a journal and represents a record of the protagonist's two-fold trip. The story told by the most memorable of Ishiguro's self-deceiving narrators provides readers with far more details than Stevens himself seems to be aware of, revealing numerous realities that the characters appears to be unable to face. Taking great pride in his professionalism as a butler and his dedication to the needs of a great man, Stevens voices no regrets about the emptiness of his own existence, his small contribution to the success of a man who has played such an important role in influencing the course of history being sufficient for his personal happiness. The painful details gradually emerging from his account suggest not only that his master was anything but a great man likely to be remembered as a hero but also that Stevens' obsessive pursuit of professional excellence (as well as his inability to acknowledge his own feelings and have any kind of informal interaction with those around him) resulted in missed opportunities among which his failure to establish a personal relationship with Miss Kenton.

During his journey, Stevens reflects on his unshakable loyalty to Lord Darlington, who had hosted lavish meetings between German sympathizers and English aristocrats in an effort to influence international affairs in the years leading up to the Second World War; on the meaning of the term 'dignity' and what constitutes a great butler; and on his relationship with his late father, another "no-nonsense" man who dedicated his life to service. Ultimately, Stevens is forced to ponder Lord Darlington's character and reputation, as well as the true nature of his relationship with Miss Kenton. As the book

progresses, evidence mounts of Miss Kenton's and Stevens' past mutual attraction and affection.

While they worked together during the 1930s, Stevens and Miss Kenton failed to admit their true feelings toward each other. Their conversations as recollected by Stevens show a professional friendship which at times came close to blossoming into romance, but this was evidently a line that neither dared cross. Stevens in particular never yielded, even when Miss Kenton tried to draw closer to him.

When they finally meet again, Mrs. Benn, having been married now for more than twenty years, admits to wondering if she made a mistake in marrying, but says she has come to love her husband and is looking forward to the birth of their first grandchild. Stevens later muses over lost opportunities, both with Miss Kenton and regarding his decades of selfless service to Lord Darlington, who may not have been worthy of his unquestioning fealty. Stevens even expresses some of these sentiments in casual conversation with a friendly stranger of a similar age and background whom he happens upon near the end of his travels. This man suggests that it is better to enjoy the present time in one's life than to dwell on the past, as "the evening" is, after all, the best part of the day. At the end of the novel, Stevens appears to have taken this to heart as he focuses on the titular "remains of the day", referring to his future service with Mr. Farraday and what is left of his own life.

The novel does not present Stevens' situation as simply a personal one. It seems clear that Stevens' position as butler, and servant, has gradually made it impossible for him to live a fulfilling emotional life. When his father dies, Stevens is too occupied with worrying about whether his services are being carried out correctly to mourn (something that he later reflects on with great pride). Nor can Stevens bring himself to express feelings about personal matters, as to do so would compromise his dignity. Social rules at the time were a major constraint. As the book reveals, servants who wished to marry and have children would have immediately found themselves without a job, as married life is seen as incompatible with service, which requires total devotion. A truly "great butler" does not abandon his profession, and, as such, Stevens feels that such choices are foolish in regard to the life of a butler.

As with his other works, Ishiguro uses the structural devices of memory and perspective within this novel. Past events are presented from the viewpoint of the main protagonist, the ageing Stevens; elements of the past are presented as fragments, apparently subconsciously censored by Stevens to present (explicitly) a description of past occurrences as he would have the reader understand them and (implicitly) to relay the fact that the information supplied is subjective. Sometimes the narrator acknowledges the inaccuracy of his recollections and this raises the question of his reliability as a narrator.

Browsing through this book we will go through different feelings and we will dwell on the question: does love exist? It also exists here, somewhat, but it doesn't happen. Out of love traces, shadows, regrets and failures linger on. The whole writing is meant to find the way to the most hidden feelings of the reader, to wake us up and give us food for thought.

The character who takes us through this story is Stevens, a butler who does nothing but dedicate his entire life to his profession believing that this is his purpose in life. After all, what is a butler? He is absolute fidelity, discretion and almost unseen presence. Stevens is of the opinion that if he lives his life to the end in this way, he will be filled with gratitude, but he forgets how important love is. In the end, Stevens realizes the feelings he once let go, but he can't change the situation anymore.

At the end of his career, the butler takes a few days off (at the advice of his master) and makes a trip to Weymouth to meet Miss Kenton again (after almost 20 years) in the hope of convincing her to resume her job at the mansion. The meeting of the two has melancholy nuances; their romance is a kind of a *boiling* of passion with hints of dignity. In conclusion, *The Remains of the Day* highlight much more than a strong inner turmoil and the end is the one that culminates because it is not the one we would have expected. Everything calms down in the end, even love.

To conclude with, the treatment of time is complex in both of these two novels. There is a subjective time and also narrative jumps. While in *Atonement* overcoming a trauma as well as learning from the mistakes of the past is perceived along the entire storyline, in *The Remains of the Past* we notice a private and public history, a function and the limitations of memory and the chronology of the events.

Bibliography

McHale, Brian. Postmodernist Fiction. London: Routledge, 2001
Lewis, Barry. Postmodernism and Literature // The Routledge Companion to Postmodernism. NY: Routledge, 2002.
Barth, John. *'Postmodernism Revisited'* Boston: Little, Brown and Company, 1995.
Ishiguro, Kazuo, *The Remains of the day,* Faber and Faber, Cleveland, 1989
McEwan, Ian, *Atonement,* Pearson Education, Canada, 2006

WAITING FOR GODOT BY SAMUEL BECKETT AND *THE LAST GODOT* BY MATEI VISNIEC
WHO IS GODOT?

Andreea – Diana ALBU, PhD., West University of Timişoara

Abstract: The present article aims to reveal the various roles played by the mysterious character Godot. In Samuel Beckett's play, Godot is expected by two characters, who consider him a savior, a master, a protector, but who doesn't appear. In fact, Godot will never appear, and the wait for the characters will be endless. Matei Visniec offers a solution to this mystery and creates Godot, who has the opportunity to meet his author and reproach him for his absence from the text. Godot will not receive the image of a savior of souls, but he will still be the one who will save, through his presence, the theater and the culture.
Keywords: waiting, nonsense, master, death, play.

Samuel Beckett a modificat structura discursului dramatic tradiţional şi a creat un antiteatru caracterizat prin lipsa conflictului, a sensului şi a soluţiilor. Textele scrise de Beckett survolează nimicul şi absurdul, anulează principii şi reguli, destinul uman fiind redus la fulguranţa clipei.

Octavian Saiu admite în ceea ce priveşte textul beckettian: „Scriitura lui transmite ce nici un alt autor nu a cristalizat într-o operă: faptul că nimic nu are sens. Nici actul de a scrie, nici actul de a citi. Nimic”[1]. Samuel Beckett a scris fără un scop bine definit, textele sale devin dificil de analizat deoarece conştiinţa eşecului este prezentă în piesele sale.

Textele sale au fost îndelung discutate, cei mai mari exegeţi au ajuns la concluzia că enigma care planează peste textele beckettiene nu poate fi îndepărtată. Însuşi autorul a fost întrebat de nenumărate ori cu privire la anumite personaje şi de fiecare dată a oferit un răspuns laconic „Nu ştiu”. Răspunsul său a fost interpretat fie ca neputinţă în faţa propriilor texte, fie ca ironie la adresa cititorilor, fie ca detaşare critică, pentru a lăsa libertatea necesară celor interesaţi de piesele sale. Această incertitudine conduce spre interpretări multiple ale pieselor de teatru semnate de Beckett.

Refuzul autorului de a elucida propria scriitura poate fi înţeles şi din prisma libertăţii de viaţă pe care o transmite textului, care, treptat, îşi generează anumite paradoxuri.

Literatura lui Beckett este fundamentată pe ambiguităţi şi metafore, cititorul fiind cel vizat să descifreze mesajul transmis.

Samuel Beckett a fost un mare admirator al lui James Joyce, care a respins orice ipoteză de interpretare a propriilor texte, oferind astfel cititorilor posibilitatea de a interpreta simbolurile textelor sale. Beckett a recurs la minimalism, la simplitate, stârnind, astfel, şi

[1] Octavian Saiu, *Beckett. Pur şi simplu,* Editura Paideia, Bucureşti, 2009, p. 8.

mai tare interesul multor generaţii. Cu toate interpretările ulterioare, textele lui Beckett rămân aporetice.

Considerat un erou al tăcerii, conştient de sărăcia cuvintelor şi de faptul că a crea presupune un permanent eşec, Samuel Beckett şi-a considerat scrierile, o serie de eşecuri, care au devenit apoi, în literatura universală, o serie de victorii.

O trăsătură paradoxală este aceea că personajele prezente devin extrem de influenţate de personajele absente: „a lost mother, an invisible set of doctors and patients in neighbouring rooms, influence their behaviour, thought and action, in a way that conditions their lives”[2].

Piesa de teatru Aşteptându-l pe Godot a fost extrem de analizată de generaţii la rând, survenind multiple interpretări. Beckett însuşi i-a scris despre acest fapt unui prieten, Thomas McGreevy: „De ce unii vor să complice un lucru atât de simplu, nu pot înţelege!”[3].

Astfel, Godot a devenit cel mai mare mister al istoriei teatrului.

Oricâte exegeze au fost scrise, sensul aşteptării din această piesă de teatru nu a fost clarificat, aşteptare pe care dramaturgul a înţeles-o ca pe o rană permanentă a sufletului.

Samuel Beckett devine un inovator în istoria teatrului deoarece pentru prima dată nimicul devine subiect. Spectatorii unei astfel de piese se vor confrunta, pe parcurs, asemenea lui Vladimir şi Estragon, cu dorinţa de a pleca, de a renunţa la aşteptare, şi totuşi rămân până la final: „textul beckettian este cel mai nihilist din câte s-au scris, pentru că sugerează nonsensul vieţii prin această capcană întinsă spectatorului, nu doar prin metaforele logosului. Godot e o cale către un teatru imposibil”[4].

Piesa a fost considerată ca parte din antiteatru deoarece pe parcursul textului se intersectează mai multe piste false, iar la final toate conduc spre nimic. Piesa debutează prin replica „Nimic de făcut”, o frază de început care simbolizează sfârşitul. Acest silogism al neputinţei înlocuieşte, de fapt, acţiunea piesei de teatru.

Piesa lui Beckett a reprezentat un moment de cotitură în istoria teatrului. Reprezentarea scenică a acesteia a simbolizat îndepărtarea de spectacolul aristotelic, care se baza pe mimesis. Pentru lumea teatrală, piesa a însemnat un nou început.

În piesa de teatru Aşteptându-l pe Godot, Vladimir şi Estragon aşteaptă la nesfârşit sosirea lui Godot. Nu au niciun alt scop, decât să ştie că acest personaj va sosi curând şi va deveni un mentor, un ajutor pentru vieţile lor nefericite. Nu doar cele două personaje aşteaptă. În faţa unui astfel de spectacol, de fapt, cei care aşteaptă cu adevărat sunt spectatorii, care aşteaptă în întuneric un final plin de lumină şi de sens. Întunericul devine o prezenţă constantă în piesa beckettiană, orbirea lui Pozzo nefiind o problemă deoarece oricum nu există nimic de văzut în jur. Noaptea transpune personajele într-o continuă agonie.

---

[2] Aba-Carina Pârlog, *The clash between body and mind: Orwell*, *Beckett and Durell*, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2006, p. 74 (Trad. n.: „o mamă pierdută, o echipă invizibilă de medici şi pacienţi din camerele învecinate, influenţează comportamentul, gândirea şi acţiunea lor, într-un mod care le condiţionează viaţa”).

[3] *Apud* Octavian Saiu, *op. cit.*, p. 19.

[4] Saiu Octavian, *op. cit.*, p. 21.

Paradoxul supraviețuirii din această piesă amintește de mitul lui Sisif, unde perseverența, deși proiectată în umbra absurdului, poate defini superioritatea.

Albert Camus a scris un eseu, în care a tratat asumarea suferinței: „Je disais que le monde est absurde et j'allais trop vite. Ce monde en lui-même n'est pas raisonnable, c'est tout ce qu'on en peut dire. Mais ce qui este absurd, c'est la confrontation de cet irrationnel et de ce désir éperdu de clarté don't l'appel résonne au plus profound de l'homme. L'absurd depend autant de l'homme que du monde''[5].

Conform lui Camus, lumea modernă este dominată de contradicții și neputințe și tocmai acestea i-au deteminat pe gânditori precum Jaspers, Heidegger sau Kierkegaard să caute „les droit chemins de la vérité''[6].

Heidegger scrie despre grija care îl domină pe om și care îl limitează, lumea fiind incapabilă să-i mai ofere ceva unei astfel de persoane: „Le monde ne peut plus rien offrir à l'homme angoissé''[7].

Cu toate acestea: „But Beckett's heroes differ from those of Camus: they lack a sense of defiance regarding their lot in life. One would never imagine a weary, disconsolate Sisyphus at the end of his rope, either literally or metaphorically, but this is Vladimir and Estragon's frequent situation"[8].

În piesa de teatru *Așteptându-l pe Godot,* nu găsim niciun detaliu referitor la identitatea fizică a personajului absent. Însuși Samuel Beckett mărturisește într-un interviu că nu știe cine este Godot: „If I knew, I would have said so in the play."[9].

Astfel, Godot a primit diferite interpretări: protector, stăpân, tiran, sparență, salvare, etc. Influența extraordinară pe care Godot o are asupra celor două personaje este evidențiată de Anurag Sharma, care afirmă: „Right from the very beginning of the play, the impression given to the audience is that Godot is the person/thing the whole play is about, not a threat or a menace but something/someone who even in its/his absence is most welcome. His unseen presence throughout the play is referentially humanised and so he becomes a participant, one of the dramatis personae in the play."[10].

De asemenea, Vladimir și Estragon sunt considerați creatorii lui Godot, acest personaj absent fiind doar o născocire a minților obosite și dornice de o salvare: „the creators of Godot through their objective reflection on him"[11].

---

[5] Albert Camus, *Le mythe de Sisyphe*, Paris, Gallimard, 1942, p.26. (Trad. n.: „Spuneam că lumea e absurdă, dar mă grăbeam. Tot ceea ce se poate spune este că lumea nu-i în ea însăși rațională. Absurdă însă este confruntarea între acest irațional și această nemărginită dorință de claritate a cărei chemare răsună în străfundurile omului! Absurdul ține atât de om cât și de lume").

[6] Albert Camus, *op. cit.*, p.28 (Trad. n.: „căile directe ale adevărului").

[7] Apud Albert Camus, *op. cit.*, p. 29 (Trad. n.: „Lumea nu-i mai poate oferi nimic omului înspăimântat").

[8] Lois Gordon, *Reading Godot*, Yale University Press, 2002, p. 58 (Trad. n.: „Dar eroii lui Beckett diferă de cei ai lui Camus: Ei nu cunosc sentimentul de sfidare în ceea ce privește soarta lor în viață. Nu-ti imaginezi niciodata un Sisif obosit, pierdut la capătul franghiei sale, fie literal, fie metaforic, dar aceasta este situația frecventă a lui Vladimir și Estragon").

[9] *Apud* Pia Brînzeu, *The British Postmodernism,* Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005, p. 25 (Trad. n.: „Dacă aș fi știut, aș fi spus asta în piesă").

[10] *Apud* Aba-Carina Pârlog, *op. cit.*, p. 74 (Trad. n.: „Chiar de la începutul piesei, impresia dată publicului este că Godot este persoana/lucrul despre care este vorba în întreaga piesă, nu un pericol sau o amenințare, ci ceva/cineva care chiar și în absența lui este cel mai bine venit. Prezența lui nevăzută pe parcursul piesei este umanizată referențial și astfel devine participant, unul dintre personajele dramaturgice din piesă").

[11] *Ibidem*, p. 75 (Trad. n.: „Creatorii lui Godot prin reflecția lor obiectivă asupra lui").

De cele mai multe ori, Godot a fost asemănat cu Dumnezeu, numele fiind considerat un derivat de la God – Got wot (God knows), termen explicat în dicţionar astfel: „to imply that something is unknown to the speaker, and probably to every other human being”[12].

Cu privire la titlul piesei în limba franceză, *En attendant Godot,* respectiv în limba engleză, *Waiting for Godot*, Martha O'Nan afirmă: „The French title suggests children waiting for a sort of bogie who never comes, while the English title meaning *waiting for God knows what* has the mood of frustration.”[13].

Godot simbolizează confuzia şi tensiunea aşteptării. La începutul piesei, personajul este văzut ca o persoană reală, iar spre final devine un concept.

Valoarea incontestabilă pe care o primeşte acest personaj, deşi lipseşte în piesă, a condus spre multiple interpretări. Astfel, Michael Worton afirmă despre Godot: „an absence, who can be interpreted at moments as God, death, the lord of the manor, a benefactor, even Pozzo, but Godot has a function rather than a meaning. He stands for what keeps us chained to and in existence…”[14].

Astfel, Godot nu poate fi asociat cu o imagine concretă, cu o identitate fizică, el corespunde unor idei abstracte, cum ar fi un scop în viaţă, speranţa, un semn de la Dumnezeu, etc.

Piesa *Ultimul Godot* apare ca răspuns la invitaţia lui Dan Hăulică de a scrie un text pentru un număr special Beckett al revistei *Secolul 20.* Piesa a fost dedicată lui Samuel Beckett, considerat maestrul lui Matei Vişniec, dar şi personajului Godot: „Se dedică celor două personaje”.

Matei Vişniec oferă o soluţie personajului care lipseşte şi astfel, tuturor cititorilor. Prin intermediul acestui text, personajul are şansa să-şi întâlnească autorul şi să elucideze propria absenţă din cadrul piesei.

Aşteptându-l pe Godot devine element de bază în conturarea dramaturgiei lui Matei Vişniec, în care aşteptarea va deveni motiv recurent: „J'ai lu d'un seul trait cette pièce qui ne ressemblait à aucune autre pièce lue auparavant. Ce fut une révélation, le commencement d'un grand amour. J'ai découvert, à travers Beckett, ma propre identité, j'ai découvert un langage, une façon de protester, une famille d'esprit dont je faisais partie, enfin presque tout…”[15].

Astfel, *Ultimul Godot* devine un omagiu adus dramaturgului considerat etalon.

---

[12] *Oxford English Dictionary*, 1970 (Trad. n.: „să sugereze că ceva nu este cunoscut vorbitorului şi probabil oricărei alte fiinţe umane”).

[13] Martha O'Nan, *Names in Samuel Beckett's Waiting for Godot*, în „Literary Onomastics Studies”: vol. 6, article 17, 1979, p.4 (Trad. n.: „Titlul francez sugerează aşteptarea copiilor a unui fel de boghiu care nu vine niciodată, în timp ce titlul englezesc înseamnă *a-l aştepta pe Dumnezeu ştie* arată starea de frustrare”).

[14] Michael Worton, *Waiting for Godot and Endgame: Theatre as Text'* in „The Cambridge Companion to Beckett”, Pilling, J. (ED.) Cambridge: Cambridge University Press, 1995, p. 71 (Trad. n.: „O absenţă, care poate fi interpretată în momente ca Dumnezeu, moartea, domnul bunătăţii, un binefăcător, chiar şi Pozzo, dar Godot are mai degrabă o funcţie decât un sens. El susţine ceea ce ne ţine legaţi de şi în existenţă…”).

[15] Matéi Visniec, *Le Dernier Godot*, la Compagnie *Pli Urgent* aux Éditions de Cosmogone, 1996, p. 47 (Trda. n.: „Am citit această piesă dintr-o răsuflare, care nu s-a asemănat cu nicio altă piesă citită înainte. A fost o revelaţie, începutul unei mari iubiri. Am descoperit, prin Beckett, propria mea identitate, am descoperit o limbă, un mod de a protesta, o familie de spirit din care făceam parte, în sfârşit aproape totul...").

Matei Vişniec ne oferă imaginea unui posibil Godot, un personaj nemulţumit care îi cere explicaţii autorului său în legătură cu absenţa sa din text şi cu imposibilitatea de a avea şi el măcar o replică: „N-am dreptul să-ţi cer socoteală? O, stai să ne-nţelegem! Sunt singurul care are dreptu' să-ţi ceară socoteală. Drept cine te crezi? Uite Shakespeare! Toate personajele apar. Până şi stafia apare. Tot ce e scris pe foaie intră în scenă. Şi tu? Crezi că mie mi-a fost uşor în tot acest timp? În definitiv, cine sunt eu? Ce sunt eu? Cum e posibil să te joci în halul acesta cu mine? *(Treptat, începe să se smiorcăie.)* Mi-ar fi fost de ajuns şi un singur minut... Şi o singură secundă. Aş fi putut să spun şi eu un singur cuvânt... Orice cuvânt... De pildă, aş fi putut să spun *nu*. Ce s-ar fi-ntâmplat dacă aş fi putut să spun şi eu *nu*? Îţi spun că nu s-ar fi întâmplat nimic... Este că nu s-ar fi întâmplat nimic?”[16].

Godot se dovedeşte interesat de propria identitate. Deşi îi reproşează diverse lucruri creatorului său, el răsuflă uşurat că s-a regăsit, a aflat cine este: „L'allusion à la pièce *En attendant Godot* témoigne d'une mémoire affective qui survole le temps. Petit à petit, les tortures remontent à la surface et démasquent un héros humilié, vindicatif, qui proclame en se mettant debout, comme au théâtre, son identité –Je suis Godot!-”[17].

Lipsa personajului principal conduce spre închiderea teatrului, spre pierderea culturii sub diferite forme: „Vişniec introduce astfel în textul lui ideea falimentului teatrelor care nu reprezintă decât arhetipul falimentului lumii”[18].

Personajul Beckett regretă faptul că nu i-a dat nicio replică lui Godot şi îi promite că, pe viitor, va schimba acest fapt, însă promisiunea se dovedeşte a fi zadarnică: „Beckett est prêt à faire le compromis d'introduire Godot dans sa pièce, mais c'est Godot qui ne l'accepte plus”[19].

Fără să realizeze, cei doi devin ei înşişi personaje şi astfel au ocazia să reinventeze teatrul. Titlul piesei sugerează sfârşitul teatrului, termenul „ultimul” fiind sugestiv: „And indees the characters of *Le dernier Godot* claim that theatre has just been killed so that the play first appears as an elegy, a lament for the death of theatre”[20].

Cu toate acestea, textul sugerează că teatrul nu va pieri niciodată, chiar dacă uşile s-au închis, reprezentaţia continuă în stradă. Trecătorii se opresc şi urmăresc scena dialogului dintre cele două personaje: „Strada era pustie. Cum se pot aduna atât de mulţi oameni pe o stradă pustie?”[21].

---

[16] Matei Vișniec, *Opera dramatică 2,* București, Editura Cartea Românească, 2017, p. 336.

[17] Georgeta-Elena, Miron, *La réécriture d'une espèce en voie de disparition: Le Dernier Godot,* Université „Stendhal”, Grenoble 3, France, p. 1 (Trad. n.: „„Aluzia la piesa„ Așteptându-l pe Godot ”creează o amintire emoțională care zboară în timp. Încetul cu încetul, torturile se ridică la suprafață și demască un erou umilit, răzbunător, care proclamă ridicându-se, ca în teatru, identitatea sa - Eu sunt Godot! - ”).

[18] Olga Gangevici, *Despre teatrul lui Matei Vișniec: cuvânt, imagine, simbol,* Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2014, p. 36.

[19] *Ibidem*, p. 6 (Trad. n.: „Beckett este gata să facă compromisul de a-l introduce pe Godot în piesa sa, dar Godot este cel care nu-l mai acceptă”).

[20] Hélène Lecossois, *Samuel Beckett, Matéi Visniec: From one Godot to the last,* In: R. Eduardo, H. Carvalho (Ed.). Plural Beckett Pluriel. Porto: Oporto - Facultade de Letras da Universidade de Porto, 2008. p.93-103. Disponibil pe: http://ler.letras.up.pt/uploads/ficheiros/6598.pdf, p. 94 (Trad. n.: „Și într-adevăr, personajele din *Ultimul Godot* susțin că teatrul tocmai a fost ucis, astfel încât piesa apare mai întâi ca o elegie, o tânguire pentru moartea teatrului”).

[21] Matei Vișniec, *op. cit.*, p. 340.

Dacă în piesa lui Samuel Beckett, Godot părea să fie un stăpân, un protector, o salvare, orice închipuire posibilă, în piesa lui Matei Vişniec, Godot este prezent în text, primeşte o înfăţişare concretă. Descrierea acestuia nu corespunde idealului pe care personajele lui Beckett îl aveau în minte: „Godot, un bărbat slăbănog, dar decent îmbrăcat, stă pe trotuar, cu picioarele în stradă. Fumează trist, fără gânduri. În apropiere – un tomberon răsturnat”[22].

Prin adjectivul „slăbănog”, Godot îşi pierde atributele masculinităţii, având un aspect cadaveric. Spaţiul este invadat de sentimentul morţii, al dispariţiei, al sfârşitului imposibil de evitat. Teatrul se închide tocmai pentru că lipseşte personajul principal, iar Beckett este aruncat în stradă.

Prin această imagine a unui ultim Godot, Vişniec dezrădăcinează toate speranţele, anulează imaginea unui Godot salvator sau a asocierii acestuia cu Dumnezeu. Aripile s-au frânt: „In a very Beckettian way, with all the grim humour it entails, Visniec debunks all the metaphysical expectations one may have had concerning Godot”[23].

Godot este personajul revoltat, care vrea să-i reproşeze autorului său faptul că a fost atât de mult obligat să aştepte, îşi descarcă frustrarea acumulată în faţa unui scriitor demiurg.

Godot devine un personaj-enigmă în teatru, iar misterul absenţei sale este dezlegat de Matei Vişniec, care îi oferă şansa de a-i cere socoteală autorului său, pe care îl consideră vinovat: „Seară de seară, secundă de secundă, de ani şi ani de zile. M-ai fărâmiţat, m-ai jupuit, m-ai distrus. Ai făcut din mine o fantomă, o fantoşă, m-ai umilit. Acesta-i personaj? (Se ridică în picioare, ameninţător.) Nenorocitule! Acu' ai să plăteşti tot, tot. (Zdrobitor.) Eu sunt Godot!”[24].

În piesele de teatru scrise de cei doi dramaturgi se remarcă prezenţa absurdului într-o lume paradoxală. Beckett şi Vişniec folosesc alegoria şi simbolul pentru a transmite anumite stări de conştiinţă, imagini, situaţii. Spaţiul devine obstacol, iar timpul, capcană.

Titlurile celor două piese se află în contrast, textul lui Beckett sugerează eterna aşteptare, iar piesa lui Vişniec, ultima întâlnire. La Beckett, nu există final, dar nici soluţie. Utilizând verbul la modul gerunziu, dramaturgul exprimă o acţiune interminabilă. Matei Vişniec renunţă la verb, astfel reuşind să contureze imaginea unei întâlniri finale, care nu se va repeta şi care pune punct aşteptării lui Beckett, *Ultimul Godot*: „Cette sentence marque la fin d'une epoque, la possible mise à mort d'un personnage devenu mythe sans lui…”[25].

Între piesele celor doi dramaturgi există multiple afinităţi. Ambii conturează un univers în care apar personaje inadaptate, ,,un tip de umanitate marginală, ajunsă la disperare

[22] *Ibidem.*, p. 333.

[23] Hélène Lecossois, *op. cit.*, p. 95 (Trad. n.: „Într-un mod foarte beckettian, cu tot umorul sumbru pe care îl presupune, Vişniec dezminte toate aşteptările metafizice pe care le-am putut avea despre Godot”).

[24] Matei Vişniec, *op. cit.*, p. 335.

[25] Georgeta-Elena Miron, *op, cit.*, p. 2 (Trad. n.: „Această propoziţie marchează sfârşitul unei ere, posibila ucidere a unui personaj care a devenit un mit fără el ...”).

metafizică”[26]. Absurdul este o altă trăsătură comună, despre absurdul beckettian Nicolae Balotă admitea „Lumea lui Beckett e un univers în descompunere”[27]. Personajele create de cei doi dramaturgi îl întruchipează pe omul care așteaptă, care se confruntă permanent cu neliniștea, cu situații-limită, căruia trebuie să i se supună. De cele mai multe ori, personajele monologhează, iar atunci când se stabilește un dialog, acesta este lipsit de esență. Așteptarea rămâne tema centrală a celor două piese de teatru: „Omul beckettian și omul lui Matei Vișniec se afundă în așteptare ca într-o stare de transă ce-i reduce la stadiul de martor pasiv al întâmplărilor și, lărgind orizontul, al istoriei”[28].

Așteptarea personajului Godot este pretextul zadărniciei, a unei vieți în care nu există un scop bine definit: „Repetitivitate, monotonie, spaima de a nu ști la ce să te…aștepți, acestea sunt coordonatele lumii beckettiene. Tema e centrală și la Vișniec. Și personajele sale așteaptă”[29].

Piesa beckettiană a beneficiat de multe interpretări, dar cea mai pertinentă și apropiată de adevăr este cea a lui Martin Esslin: „Subiectul piesei nu este Godot, ci așteptarea, actul de a aștepta ca aspect esențial și caracteristic condiției umane”[30]. În aceeași direcție se înscrie și dramaturgia lui Matei Vișniec, fără a deveni, însă, imitație. Dramaturgul păstrează ideile despre locul omului într-o lume superficială.

BIBLIOGRAPHY

Balotă, Nicolae, *Lupta cu absurdul,* București, Editura Univers, 1971.
Brînzeu, Pia, *The British Postmodernism,* Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005.
Camus, Albert, *Le mythe de Sisyphe,* Paris, Gallimard, 1942.
Esslin, Martin, *The Theatre of the Absurd,* Anchor Books, New York, 1969.
Gangevici, Olga, *Despre teatrul lui Matei Vișniec: cuvânt, imagine, simbol,* Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2014.
Gordon, Lois, *Reading Godot,* Yale University Press, 2002.
Jighirgiu, Octavian, *Peregrin prin teatrul lui Matei Vișniec. Considerații teoretice,* Iași, Editura Artes, 2012.
Lecossois, Hélène, *Samuel Beckett, Matéi Visniec: From one Godot to the last,* In: R. Eduardo, H. Carvalho (Ed.). Plural Beckett Pluriel. Porto: Oporto - Facultade de Letras da Universidade de Porto, 2008.
Miron, Georgeta-Elena, *La réécriture d'une espèce en voie de disparition: Le Dernier Godot,* Université „Stendhal”, Grenoble 3, France.
O'Nan, Marthe, *Names in Samuel Beckett's Waiting for Godot*, în „Literary Onomastics Studies”: vol. 6, article 17, 1979.
Oxford English Dictionary, 1970.
Pârlog, Aba-Carina, *The clash between body and mind: Orwell, Beckett and Durell,* Editura Universității de Vest, Timișoara, 2006.
Saiu, Octavian, *Beckett. Pur și simplu,* Editura Paideia, București, 2009.
Visniec, Matéi, Le Dernier Godot, la Compagnie Pli Urgent aux Éditions de Cosmogone, 1996.
Vișniec, Matei, *Opera dramatică 2,* București, Editura Cartea Românească, 2017

[26] Octavian Jighirgiu, *Peregrin prin teatrul lui Matei Vișniec. Considerații teoretice,* Iași, Editura Artes, 2012, p. 46.
[27] Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, București, Editura Univers, 1971, p. 456.
[28] Octavian Jighirgiu, *op. cit.*, p. 47.
[29] Octavian Jighirgiu, *op. cit.*, p. 48.
[30] Martin Esslin, *The Theatre of the Absurd*, Anchor Books, New York, 1969, p. 29.

Worton, Michael, *Waiting for Godot and Endgame: Theatre as Text'* in „The Cambridge Companion to Beckett", Pilling, J. (ED.) Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

LEISURE AND TECHNOLOGY IN THE AGE OF GLOBALIZATION AND COVID – 19

Luiza-Maria DRAGOMIR, Research Assistant "Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu

Abstract: In this article we have focused on the factors that influence students' free time, especially during the isolation due to COVID-19, but also in the context of globalization, the general research question being: "how do young people prefer to spend their free time? With family or friends? We will analyze the extent to which young people are influenced by technology, how many prefer to socialize face to face and how many strictly prefer the virtual environment. We aim to obtain information about the criteria that students consider when choosing how to spend their free time, why they choose to spend time in clubs or in front of the computer.
Free time is part of time, dedicated to active recovery after classes or after completing the work program, given the fact that more and more students choose to work during college. Leisure is also an important component of quality of life and an indicator of living standards.
In this age of globalization, the ways of spending free time are among the most diverse, but we will focus on presenting the influence of social networks, such as on students' free time and if students prefer direct socialization to socialization.
We are positioning ourselves in an era of globalization, of fast communication and scattered in space, and many people prefer to spend their free time in front of the computer socializing with "virtual friends", instead of going to clubs and other places.

Keywords: globalization, free time, socialization, technology, communication.

Introduction

Social networks are the place where the user is closely connected to the interested parties, directly or indirectly, it is the place with the greatest exposure, intimacy becoming invaded by any strangers. We have taken as an example for the research from the last chapter in research of the socialization network Facebook due to its massive popularization both through the mass media and through unconventional means of promotion. Wherever we go, with whoever we interact with, Facebook has become a model of self-recognition, so that not infrequently when we interact with people, we often hear: "Give me your Facebook." As a result, and not just among young people, Facebook has become a way of identification.

The number of Facebook users, whether we are talking about individuals or companies, is growing day by day, and the novelty of this theme is that we can monitor leisure time online through it. Those who spend most of their free time online and in clubs are young people between the ages of 18 and 29.

Depending on the topic approached, we consider the following main objectives:

Determining the main ways of spending free time among students in Bucharest.

Identify students' preference for spending time in clubs or in front of the computer.

Determining other leisure modes preferred by students in addition to the two variables analyzed.

Presentation of the implications of social networks in the way of spending free time and using the Internet.

Observation and interpretation of virtual interactions, as a form of manifestation of leisure functions.

The research method used in the last chapter is the interview, applied to a number of eight students, through which we validated or invalidated the research hypotheses.

Literature review

Free time has become a determining element of the standard of living, but also of the quality of life, expressing at the same time the material and spiritual standard of living. Without free time, the multilateral development of man cannot take place, the fulfilling of functions of restoring the organism, formative and instructive-educational, cultural and social. In pre-modern times, leisure was located on religious holidays and on holidays established on the basis of religion, customs, and custom.

Defining the concept

Throughout history, conceptions and definitions of the notions of "time" and "free time" have undergone significant changes and evolutions. The premise from which we will start in this subchapter is that between life expectancy, working time and free time there are certain interdependencies that we will analyze.

The evolution of organizations, of society has determined an obvious reorganization of time, this becoming a resource that must be optimized. If in the past the main preoccupations of people were the household, agriculture, hunting, and the obvious time was organized only according to the basic activities, now the western wage earner is looking for a "magic time" for his own work and aspirations.

From the etymological point of view, the notion of "free time" comes from the Latin lychee, and through the French chain from the word "leisure". (Cosmescu I., 1998, p. 20) The term is also known as "leisure", a term that we will use during this paper. (Oxford English Dictionaries, Dictionnaiire Etymologique) in England, in the United States as "non-working time or free time", and in Germany as "freizeit".

The definition of free time has been a concern since antiquity, referring in this sense to the pair "work - free time". Even today, free time is viewed in opposition to elements such as work and culture, which is considered unproductive.

Sebastian De Gracia (next to Angelescu C., Julá D., 1997, p. 23) states the fact that "rest and free time are two separate worlds". According to his opinion, rest is a state, while free time refers to a method of calculating a certain category of time.

A famous analyst of "free time" was the French sociologist Joffre M. Dumedazier (1962, pp. 44-46), who states that free time seems to be the objective support of society,

and "leisure" is the expression of individual choice. The leisure excludes any obligation, although the activities chosen for this duration depend on the traditions, the money available, the technical progress, etc. ”

Dumazedier provides four important definitions of the term analyzed in this subchapter: (Dumazedier J., 1962, pp. 44-46):

"The first definition starts from the statement that free time is not a category in itself, but a style of behavior that can be complementary to any activity. It is appreciated that this approach has the advantage of offering arguments to support the idea that various elements of leisure tend to intersect any other activity, that free time can be the source of a way of life and that it contributes to life.

The definition has its drawbacks such as the following: refers in particular to individual behaviors; it does not allow the identification of specific activities in the set of activities that take place within the company and creates confusion about the relationship between the reduction of time for institutional obligations and free time.

The following definition analyzes free time in relation only to work time, which leads to the definition of "free time as being equal to time outside work". The advantage of this definition lies in the fact that it represents fundamental relationships that are found in the "production" and evolution of free time, working time being, from an economic point of view, at least the main source of creation and limitation of free time.

The third definition removes from the content of the notion of time presented above also the time of marital and family obligations. "This approach gives the advantage that it makes possible the analysis of the most important factors that determine the creation and limitation of free time, on the one hand, the reduction of professional working time and, on the other hand, the reduction of time."

According to the last definition given by the quoted author, a distinction is made between free time and duration and free time viewed from the point of view of the content of the specific activity, and Dumázedier, as a sociologist, considers it the most expressive. Free time is defined as: “a set of activities to which the individual dedicates himself freely, willingly and with pleasure, either to rest or to have fun and to satisfy his aesthetic needs, in order to enrich their information and selflessly complete their training / preparation, in order to expand and develop their voluntary social participation or creative capacity, after being released from their professional and social obligations ”. (Dumazedier J., 1962, pp. 45-46)

Free time is an essential element of quality of life and an indicator of living standards, determined by size, structure, content and possibilities of use (daily, weekly, as part of the whole life). It is influenced by the nature of work, by the historical period, by the system of social relations and determines the human personality specifically, differentiated according to age, sex, education. (Drobotă N., 1999, p. 473)

Free time is an objective necessity, determined by working time and is an implicit value, having a complex cultural function and an important economic role. It can be seen and analyzed as individual and / or social free time, in its dimensions as real free time. Considering the content and the role of free time in economic development in general, a careful analysis of its size and mainly of the way in which it is used is necessary.

Study on leisure in Europe

The British are the most partyful people in Europe, the Greeks are champions on the continent in terms of restaurant attendance, while household occupations, gardening are the most popular in Romania, reveals an opinion poll on how to spend time in Europe. 22,000 subjects from 21 countries.

After the actual parties, after which the British compliment themselves, being the only Europeans who prefer to go out in various places than to stay at home in their free time, the two most popular leisure activities is the frequentation of restaurants and clubs. The most widespread form of entertainment, especially in Great Britain, the Netherlands and Sweden. At the top of the list in terms of dining in the city are the Greeks, Italians and Spanish, but not the French, who are known as the gourmet nation of the continent, who prefer to eat at home. On the last place on this chapter, however, are the Germans, according to the poll, quoted by the American daily The Wall Street Journal. The Austrians are the least inclined to venture out the door and do something that would cause them to spend too much money. Their main preoccupation in their free time is gardening, a field in which they do not equal Romanians, in which 56% spend their time around the house. The Spanish are the biggest fans of sports, movement and fitness events, followed by the Danes and the Swedes. In Eastern Europe, the sport is most popular with Czechs. (B. M., Top European entertainment, in "Day", no. 2766, July 21, 2003)

Leisure: between: past and future

If at present, the speed of social time is increasing, and free time is also shorter and more anarchic, at the end of the nineteenth century the coordinates of this time were different, the margin of free time being much more consistent.

If Today, the use of the notion of free time also refers to the activity of those in the (still) traditional world of the Romanian village, in the 19th century and in the first half of the next century, the notion applies to the social life of the citizen and in particular to the elite where leisure consumption was a habit with a specific and obligatory character. From that period on, leisure was conceived as the freedom to dispose of one's own time after fulfilling ordinary obligations (Aug. P., 1931, p. 504).

Instead, at the end of the twentieth century and at the beginning of this century, leisure is considered as free time, including the predominant entertainment, which a person is outside the ordinary occupations (Le Petit Larousse, 2004, p. 604). The unproductive consumption of free time introduces, in modernity, the ostentatious exposure of the social status and consecration. This happened even on the occasion of a walk in the parks arranged for this purpose, or "sunbathing", or frequenting a swimming pool or spaces that facilitated the social relationship. For example, coffee beans appeared in Transylvania in the 18th century, and a century later they became a visible presence in the Principality as well. Also, there are cabins with "variety" shows, theater performances, watching art films, weekend dances, the racetrack, openings, popular conferences, restaurants.

There are not many details in the literature on how to spend free time through walks and recreation as "leisure". The island of St. Elefterie and the "Băneasa forest" offered opportunities to get out of the normative framework of the "Bucharest fair". In the 19th century, public gardens such as Cismigiu or Posevel Kiseleff Road were imposed in Bucharest, public spaces modeled according to Western norms, a sign that modernization also enters the way of spending free time.

In Transylvania, the city centers, like the "Great Ring" in Sibiu, once a space of execution, becomes in modernity a place of leisure and green areas arranged outside this small space inaugurated in Gherla in 1864, the Sibiu park "Sub Arini" established in 1856 - places that today, preserved and redeveloped, fulfill the same social functions).

Also in Transylvania, the culture of hiking has been of interest for the German minority since the end of the century. The purpose of these "hiking movements" was the recreational and educational consumption of free time through excursions and the practice of mountaineering, the development of mountain tourism, attachments and ethnocultural solidarity. This form of culture conquered the other ethnic groups and resisted the transformations of the twentieth century, ie wars, totalitarianisms, the transition to a market economy, surviving and wearing new forms of manifestation after 1989.

Walking, as a traditional way of spending free time and as a means of relaxation / regeneration was practiced during the communist period, but even today, in the "civic center" (the old "corso") and in the public parks created during the communist period with elements of themed parks "(plastic with a playful theme and / or with references to the identity heritage), equipped with new supports for cultural-sports "activities," outdoor artistic performances ", outdoor concerts, cross-country and tourist orientation etc.).

Currently, these offer, through the green area and through the new artesian wells, a kind of natural artefacts in which retirees, mothers or grandmothers with children, dog owners, urban sports practitioners walk; after 1989, in the kiosks in these parks, the fans no longer sing; in fact, they became a memory, although they were an attractive and festive present since the second half of the 19th century.

For a complete picture of the phenomenon of "free time" it is necessary to refer to the field research on the concrete ways of spending it, the way in which the population perceives the possibilities of spending free time. The analysis of free time that we try to perform starts from the definition and functions of free time presented below. It is based on the results of the research “Diagnosis of quality of life” (Mărginean I., 1998, pp. 101 - 102), undertaken annually by the Research Institute for Quality of Life on a sample representative of the population.

The specifics of the research do not allow an analysis of all leisure concerns, but only of those presented in the questionnaire: television, reading (literature), newspapers and magazines, cinemas, shows, meetings and / or parties with relatives, sports, field trips week and church attendance. The perception of leisure opportunities varies depending on the socio-demographic characteristics of people, the size of this time segment and is influenced by their own economic resources, the possibilities and

facilities available for the party. The higher the income, the more multiple variants of leisure time are taken into account, but when they have tight budgets, people reconsider their variants of leisure consumption.

Next, we will carry out a comparative analysis of some leisure and leisure modalities mentioned in Romania and in the European Union countries. Watching television programs is a way of spending free time, which manages to satisfy on the one hand, the need for relaxation and entertainment, and on the other hand, the concerns of information and personality development.

In the countries of the European Union, compared to Romania, the endowment with televisions is bigger, and the viewing of televised programs is done by almost all the population: 97.6% of the population over 15 years old watches the television; the most watched shows are: business news and information (88.9%), documentaries (61.6%) and sports shows (50.3%). (Eurobarometer, August-September 2015).

Reading newspapers and magazines is the second most important leisure activity after watching television programs. (Living Conditions Survey, 2014, I.N.S.)

The computer and the Internet generate concerns both for work time and for free time, being on the third place in the preferences of leisure time among the population of Romania, especially among young people. (Living Conditions Survey, 2014, I.N.S.)

Church attendance and other forms of manifestation of religious concerns are sometimes considered to be specific to leisure. We appreciate that these are spiritual concerns that only in certain forms are expressed in free time. At the same time, through its holidays, religion is a producer of free time. These ways of spending free time are manifested especially in rural areas, where a traditional way of life is observed, in compliance with unwritten social norms. This way of spending free time can also have an impact on the tourist activity, in the sense that many people, on the occasion of some religious events, want to spend their free time inside some places, making monasteries or monasteries.

Excursions and fun on weekends are part of the group of concerns with out-of-home activities. Tourism as a way of spending leisure time was a preference of Romanians in the years 1970-1980 and the last century, even if it had not become a mass phenomenon. Leisure trips depend on a large extent on the standard of living, there being the possibility acquired by Romanian citizens of travelers in other countries of the European Union and even on other continents. The travels of Romanian citizens in other countries must be analyzed from the perspective of possible undeclared reasons, such as finding a job in the destination country. If we refer to the citizens of the European Union as the expression of a high standard of living, they set a certain amount of money each year for trips and holidays outside the country of residence.

As a conclusion, one can deduce the statement that the modern world has enriched the dimensions of daily life, that it has become more and more aware of free time as a fundamental resource, with an important role in assessing the quality of life.

Structure and rationalization of free time

In this chapter we will analyze the problematic relantioship between the structure of free time and its rationalization. Free time can induce rationalization by behaving as a vehicle for modernization and social change. Free time designates a series of perceptual and actional schemes through which the time defined individually and / or collectively is defined as "free" in opposition to the one defined as "work". These schemes can be subjected to processes of rationalization through transformative emulation of practices coming from other social spaces, such as the western ones, thus inducing the modernization of mentalities. We evaluate the relationship between free time and rationalization starting from the hypothesis that free time can constitute an action space in which it can be exercised and which can induce the rationalization of the self and the relations with the other.

Free time is the time intended for rest, recreation, entertainment, leisure and self-training, self-education, hobbies, etc. (Ioncică, 2000, p. 70) that a consequence of this, by increasing the dimensions of free time, the foundations were laid for the development of new industries, specific to make possible the leisure. Free time is, therefore, a factor generating social mutations. (Angelescu & Julà, 1997, p. 215)

The structure of free time is determined, like the structure of the time budget, by a multitude of factors of varied nature, either factors related to the personality of the individual, or external factors: social, cultural and economic. Starting from the pyramid of needs realized by Maslow, the needs that can be met in his free time can be grouped in two categories: biosocial needs (need to compensate for the effort made, need for information and development, etc.) and social needs (, need for social participation, etc.)

Consequently, the structure of leisure must ensure the satisfaction of the requirements for the recovery of physical and mental abilities in order to resume work, as well as the development needs of each individual, of life in different social groups.

Factors of influence and structure of leisure are: socio-demographic characteristics (sex, age, marital status); level of training; degree of culture; occupation; income level; living and transport conditions; cultural conditions (traditions, customs); subjective factors (the aptitudes, desires, aspirations of the individual, the acceptance that each one gives to his free time, the degree of commitment to social and political life).

Resting, listening to radio broadcasts, religious activities are to a greater extent preferred by the elderly, widows and in rural areas; going to the cinema / theater and disco by the people of Bucharest; reading by people with a higher level of education. At the same time, people with higher education prefer to spend less time in front of the TV than others.

The fast pace in which the changes of social, economic, technical and cultural nature take place, requires adaptations accordingly to man, and the analysis of the modalities of use of free time must be done in three hypostases, namely: daily free time; periodic free time: on weekends; seasonal leisure: for holidays and vacations.

Depending on these situations, we consider the development of perspectives for organizing the life of cities, their surroundings, other leisure areas, including resolving issues related to transport. Everyday free time can be used both in the urban space and

in the vicinity area, through a multitude of activities. Periodic and seasonal leisure, although with a longer duration than the daily one, takes into account the same determinations, and the modalities of use can include the whole possible range.

Regarding the process of rationalization of time, this can be highlighted since the socialist period (Szelenyi, 1978; Szelenyi, Beckett, King, 1994). Rationalization is coincident with modernity, and in the socialist society a series of subsystems have been subjected to modernization (Chiribucă, 2004).

Thus, the relations with oneself and with the other are such subsystems in which rationalization began before 1989, and after this date the process was intensified under the influence of various factors and modernization. After 1989, a number of new forms and ways of "mass leisure" entered Eastern Europe or the old ones were transformed under the impact of openness to Western society.

Free time is often perceived as a space of sociability and relaxation, actions that are traditionally associated with irrationality. Modern visions of the world are demythologized visions: modern society is denaturalized, and nature is desocialized (Haberms, 1984). On the one hand, society is seen as a natural fact on which man can act, it is now understood reflexively. Society is seen as a society, that is, a system of human and cultural relations, a network of meanings that can be challenged and judged. On the other hand, nature has become the domain of the objects on which the human agent can act. It has differentiated itself from both the supernatural, metaphysical world and the human world. The two processes allowed the company to take possession.

By rationalization (and its major reflexivity component) modern society not only takes possession of that society, but rather, individuals pass from the possession of mythical and magical forces into their own possession. The modern self is now subject to the pressure of arguing and justifying its own actions, which are no longer based on the religious belief systems and social authority of the significant and prestigious other. The self is no longer a "metaphysical gift"; it is a set of cognitions, aptitudes, motivations, feelings, action drives, etc., internally organized, symbolically linked to reality; therefore, questionable at three levels: (a) internal organization, their consistency, (b) perception of "reality" (c) the connection between "reality" and the inner world. In order to realize the self, it must be based only on itself, as its own project, through its rationality. (Giddens, 2000, p. 117)

Modernization in leisure time can also be treated at the level of other social groups and even at the level of the 19th century, once the upper classes began to study in Western Europe. Access to the elite was conditioned by a certain composition of capitals, and style capital was a desirable form in this portfolio at the beginning of modernization. Most aristocrats of the time used the study trip as a method of initiation into Western lifestyles and forms of leisure, rather than as a way of acquiring cultural capital.

Free time is correlated with the general level of development of society and the economy. Through its content and functions, it manifests itself as a factor of progress, with a significant contribution to increasing the efficiency of the individual.

Traditionists in the public space consider that the forms of free time: disco, bar, club, television as a form of entertainment, are fallen forms of the Western lifestyle, they being an undesirable vehicle of an involution through modernization. These new forms of leisure determine in one way or another to rationalize.

In this chapter we have focused more on the traditional way of spending free time, and we have defined the coordinates of leisure, content and evolution of the concept, so that we can see in the next chapter the link between the evolution of technology and free time.

The link between the type of society and the way of spending free time

Throughout its expansion, the Internet has come to be accessed by a growing number of users across the planet. However, it is impossible to establish this number accurately due to the decentralized character of the Internet and the fluctuation of accesses. In terms of the distribution of users worldwide, it is heterogeneous and directly conditioned by a number of factors.

The level of economic development reflects the costs of the profile technology, which determines a differentiated and varied access to the Internet, but also the qualitative dimension of the volume and range of services offered online. If in developed countries (USA, Western Europe and Japan), the issue of administration and e-government is a topical issue, in less developed countries, there are still difficulties generated by the quality of Internet provision (Nadol, 2004).

Jonathan Gershuny (2003) presents in his book, Changing Times: Work and Leisure in the Post-Industrial Society, a historical evolution of leisure activities, taking into account the variable status and gender:

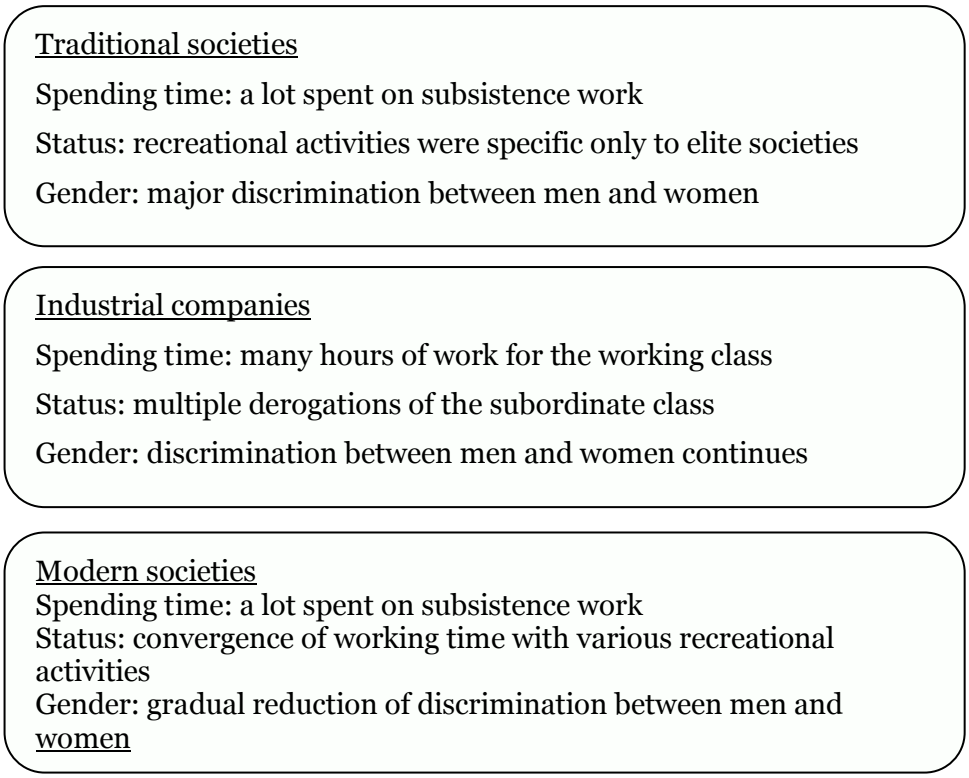
Traditional societies
Spending time: a lot spent on subsistence work
Status: recreational activities were specific only to elite societies
Gender: major discrimination between men and women
Industrial companies
Spending time: many hours of work for the working class
Status: multiple derogations of the subordinate class
Gender: discrimination between men and women continues
Modern societies
Spending time: a lot spent on subsistence work
Status: convergence of working time with various recreational activities
Gender: gradual reduction of discrimination between men and women

Fig. 1. The evolution of the way of spending free time according to status and gender

Source: Jonathan Gershuny (2003), Changing Times: Work and Leisure in the Post-Industrial Society

Research on the Internet shows different uses based on race, gender, and age. Thus, the majority of users are white men, from the middle class and / or from the academic and professional spheres (Eurostat, 2004); Among the middle-aged and elderly population, there are still delays in accepting and using the Internet, although the conditions for access and use are minimal.

Most virtual communities are based on their existence and support, the exchange of information and social interaction, but there are also communities structured according to sexual preference, with variations from the most pronounced commercial and chrome forms. or deviance, such as pedophilia.

The Internet and the antisocial dimension of leisur

Deviant leisure activities have been identified (Katz, 1988) as sources of entertainment and self-esteem for some individuals. According to studies conducted by Rojek (2000), leisure activities are causal factors in explaining drug abuse, alcoholism, deviant sexual acts, crimes and other manifestations. The anonymity conferred by cyberspace, the formation of ideographic virtual communities, the easy communication and the free access to the Internet resources favor the exchange of images and information with the deviant and illegal characters on the ground and the conflicts, the steps and the general.

The concept used by Rojek (2000) to describe leisure activities is "liminal", which designates a linear and continuous approach. Recreational activities are described on a continuum, from moral and legal to moral and legal deviance and limit.

The introductory activities are specific to websites focused on conspiracy theory, censorship and the promotion of democracy, websites organized around deviant activities such as pedophilia and fetishism, which extend the limits of social standards to the legitimate use of the forum. respective virtual; In some situations, communities encourage their members to manipulate deviant behaviors outside of the time they spend online, so in actual, everyday life.

Another term used to describe deviant and illegal acts in cyberspace is that of "wilderness" (Stanley, 1997), which was originally used to designate urban spaces in which there are various boundaries and boundaries. References are often made to the virtual space as to an environment favorable to deviant acts, specific to wild areas, due to anonymity and virtual ambiguity.

In the virtual world, anonymity allows individuals to create new autobiographies. Peter Steiner's well-known sketch suggests the concept of anonymity: "On the Internet, no one knows you're a dog." The humorous implication of this drawing is that the identity indicators present in the face-to-face interaction - gender, race, voice - are absent in cyberspace so that we cannot distinguish between human beings and other creatures as we cannot perceive it. is the person on the other end. Deviant acts of an invasive nature are undertaken by individuals who feel excluded from society and who access virtual spaces precisely in order to express themselves repressed by social norms (Rojek, 2000). It is the case of individuals who engage in deviant behaviors that result from a lack of respect for their own person but also for others.

In the previous section we discussed the role of technology in determining local and global relations between the center and the periphery. Most of the activities carried out on the Internet are in accordance with the legal and moral social support and constitute an alternative to real life, to the traditional ways of spending free time. This majority can be conceived as the center. The technology available to contemporary society can encourage the flow of information from the periphery to the center and can thus lead to the normalization and growth of tolerance and acceptance of deviant ideologies and content, (Lash and Urry, 1999.

Methodology

The method that will be used in this research is the sociological survey based on an interview. The authors C. Zamfir and L. Vlăsceanu are of the opinion that this is a "research method that incorporates techniques, procedures and interrogative tools for collecting information, specific to the interview and the sociological questionnaire. The sociological survey has an inexperienced character, with a relatively low degree of control of the researcher over the analyzed variables. Its object of approach is the social reality, events, phenomena and characteristic processes, as well as the attitude of people towards it, the meanings they attribute to their sphere of aspirations, interests, interests,

culture and behavior, pre-election options, leisure activities, public opinion, propaganda, etc." (Zamfir & Vlăsceanu, 1993, p. 36).

In order to verify the research topics, the interview was chosen as the main research technique. This is a way of "obtaining through questions and answers verbal information from individuals and human groups in order to verify his hypotheses for the scientific description of socio-human phenomena" (Ibidem, pp. 311-312).

Results

The studied population refers to the community of young people aged between 20 and 25 in Bucharest. I interviewed eight students, some of whom were employed, aiming to idealize the differences between students who work and have limited free time and those who do not work and can capitalize on their free time through various models.

We will analyze the answers given in the interview for each topic addressed, in order to observe the main opinions regarding the methods of partying and rationalization of free time. We will highlight only the answers that are of interest, considering that we also have a series of non - answers from the people less interested in the purpose of the interview. The analyzed population is not representative, which is why the opinions expressed cannot be considered as a reference for an employment research, but it can represent a starting point for a more laborious and representative quantitative research.

Although students and pupils are the main target, Facebook has introduced another feature, namely the workplace network. By joining this network, you can get in touch with all the people who work in the same company. This application is useful considering that many companies have grown into large corporations and opened branches throughout the country.

Another downside to Facebook is that it doesn't provide much information before you become a member. When viewing www.facebook.com at first glance it is difficult to tell if the site can be used for free.

The majority of social networks inform you of this aspect immediately, but not Facebook. Other information you will need before you sign up would be how the site works, why you should become a Facebook member, how the search process for friends works, and general rules and restrictions.

In conclusion, Facebook is not a preferred way for students to spend their free time, they are more likely to opt for a direct socialization, being aware of the negative effects on the social plan and behavior of social networks of social and social development. Facebook is not a way to rest, given the negative health implications of using your computer or phone.

Regarding the dimension regarding the preference for spending free time in clubs, discos among young people in Bucharest, I noticed the following answers:

The results show that more than half of the students surveyed tend to spend their free time in nightclubs, the percentage of those who answered "yes" being more than half compared to three subjects who answered "no".

From the obtained results it is observed that the main reason why the students choose to spend their free time in a nightclub or disco is the atmosphere of these places. Also, a fairly large number of students choose nightclubs for themselves and to meet friends.

The most important factor according to which students choose a certain nightclub is represented by the atmosphere in clubs that was paid by the majority of students surveyed in the first place. The music played in club ranks as the second, followed by the existence of spacious rings. Then, depending on the importance, the price, cleanliness and clientele of these places follow. The most unimportant factor for students is the decor of a club or disco.

Most of the students go to nightclubs about 2-3 times a month. A quarter said they go to clubs about once a month and a respondent less often than once a month.

This relatively high frequency of students attending clubs is primarily due to the fact that the respondents are young people aged 20-24, eager to have fun.

Students who have a job go to clubs less often, preferring other forms of leisure, such as tourism, leisure or personal development.

The study reveals a series of features that describe the attitudes, opinions and behaviors of students at the University of Bucharest regarding leisure time in nightclubs / discos in Bucharest.

A very large number of students from the University of Bucharest usually spend their free time in nightclubs. Young people choose to go to a nightclub first for the atmosphere of these places, then for the opportunity to meet friends, to dance and listen to music. The styles of music that the vast majority of students prefer to listen to in clubs are: house, pop, hip-hop, commercial. Most students go to nightclubs with some of their closest friends in larger groups of friends / colleagues. The main factor according to which students choose a certain nightclub is the atmosphere, then the music and the price. Less important for students is the decor and service. Students go to nightclubs about 2-3 times a week, and spend about 4-5 hours in these places. There are very few people who stay in a nightclub for less than 2 hours or more than 5 hours.

In general, students are satisfied with the quality of events organized in Bucharest, but are dissatisfied with the way they are promoted, they often do not reach certain events due to lack of information.

From the research we can deduce the following:

1. When students create an identity in the virtual environment, the likelihood that they will spend their free time on Facebook increases. This research topic proved to be false, as the majority of respondents were not decisively influenced by social networks, being only an optional means of spending free time, not a favorite.

2. Analyzing the dimensions of free time: fun, rest, self-development, we notice that young people opt for fun. This research topic has proven to be correct, especially among students who do not work.

3. If students work and have a higher income level, then they will prefer to travel and develop their personality, to the detriment of clubs and social networks. The research topic has come true, especially among students who work and prefer to travel.

Conclusions

The evolution of the Internet has exceeded the limits of a simple way of obtaining information, it has become a vital means of communication for most young people, but also a way of spending free time. Unfortunately, the Internet has also become a way of invading privacy, especially since we often provide a lot of personal data through it.

Free time is a factor of great importance in the development of tourism in general and, in particular, of the tourist services offered, from which leisure services acquire new dimensions and enriching themselves with new types of activities.

One of the most useful forms of using free time, hance the time that has become available for rest and recreation, is tourism, which can be identified, once again, with the notion of qualified leisure activities for rest and leisure. The link between leisure and tourism is very strong, with more than 30% of the time available to the population of developed countries being dedicated to tourism. The effects of this connection are felt in both directions both from leisure to tourism and from tourism to leisure.

As the dimensions of free time increase, in the conditions of a high intensity of the time spent at work, loaded with innumerable problems that lead to the increase of the stress level of the people but, and in the conditions of special changes on the social plan thus increasing the interest of the people. In the most original and enjoyable way of the free time they have, the contribution of tourism to the occupation of this category of time has increased significantly.

The free exchange of information and opinions and the opportunity to interact with people from various geographical locations, with various ethnic, cultural and social backgrounds, generate significant transformations in traditional social interactions, between the center and the periphery. It is also possible that these differentiations are not relevant in cyberspace, which is by definition, heterotopic and inhomogeneous. The anonymity and ambiguity specific to the Internet, as well as the existence of virtual communities allow the development of ideographic supports, of communities described by illegal and immoral actions. Virtual communities that promote pornography and violent and deviant ideologies are priority issues for researchers, Internet generators, law enforcement and governments.

Bibliografie

Angelescu C., Jula D., 1997, Timpul liber. Economic conditioning and implications, Economic Publishing House, Bucharest

Auge P., 1931, Larousse du XXe Siecle, tom IV, Pàris

Bari I., 2003, Contemporary Global Problems, Economic Publishing House, Bucharest

Dix, A.J., Finlay, J., Abowd, G., Beale, R., 1993, International Journal of Human-Computer Interaction, Vol. 15, No. 3, in Jstor Journals

Dumazedier J., 1962, Towards a Leisure Civilization, Paris, Edit. Du Seuil

Drobotă N., 1999, Dictionary of Economics, Economic Publishing House, Bucharest

Foucault, M., 1986, Spaces, knowledge and power. In P. Rabinow (Ed.), Harmondsworth, UK: Penguin, in Sage Publications

Giddens, A, 1999, Runaway World: How Globalization Is Reshaping Our Lives, Profile Books, London

Gershuny, J., 2003, Changing Times: Work and Leisure in the Post-Industrial Society, Oxford University Press, taken from http://books.google.com,accessed 10.04.2016
Griffiths, M., 1997, Violent video games and aggression: A view of the literature. Aggression and Violent Behavior, no. 4, 203-212, in Sage Publications
Heim, J., Brandtzæg, P., Kaare, B., Endestad, T., Torgersen, 2007. L., Children's use of media technologies and psychosocial factors, New Media Society, Sage Publ.
Ioncică M., 2003, Economics of services, Edit. Uranus, Bucharest
Iso-Ahola, S. E., 1997, A psychological analysis of leisure and health. In J. T. Haworth (Ed.), Work, leisure and well-being. London: Routledge, Sage Publications
Katz, J., 1988, Seductions of crime. New York: Basic Books, in Sage Publications
Lash, S., & Urry, J., 1999, Economies of space and time. Thousand Oaks, CA: Sage Publications
Mărginean, I., 2004, Design of sociological research, Timişoara: Polirom
Modahl, M., 2001, Now or Never: how Companies Must Change to Win the Battle for Internet Consumersm, HarperBusiness
Nadolu, B., 2004, Sociology of virtual spaces, Timişoara: Eurostamp
Rheingold, H., 1993, A slice of life in a virtual community. In L. M. Harassim (Ed.), Global networks. Cambridge, MA: MIT Press, in Sage Publications
Rojek, C., 2000, Leisure and culture. London: Macmillan, Sage Publications
Smith & P. Kollock (Eds.), Communities in cyberspace. London: Routledge
Stanley, L., 1997, Not drowning but waving: Urban narratives of dissatisfaction in the wild zone. Oxford, UK: Basil Blackwell, in Sage Publications
Stebbins, R. A, 1997, Casual leisure: A conceptual state. Leisure Studies, 16, 17-25, in Sage Publications
Steyer, J., 2007, Your child's diet media, Scholastic Parent & Child, Academic Research Library, in Sage Publications
Wellman, B., & Gullia, M., 1999, Virtual communities as communities: Net surfers don't ride alone. MA: MIT Press, in Sage Publications
Urse L., 2003, Free time: mutations and trends, Quality of Life Research Institute, Bucharest,
Schauer, T., 2002, Internet Für Alle - Chance oder Yumutung, Universitätsverlag Ulm
The study (www.worldinternetproject.net) included 14 countries: USA, Great Britain, Germany, Hungary, Italy, Spain, Sweden, Japan, Macao, South Korea, Singapore, Taiwan, China and Chile. Accessed 15.05.2016
Eurobarometer
http://stst.elia.pub.ro/news/RCI_2009_10/Teme%20prezentate/RapanAdrian/Implicatii%20sociale%20in%20Internet.pdf, accessed 12.05.2016
Law no. 53/2003 - Labor Code, published in the Official Gazette of Romania, Part I, no. 72 of 5 February 2003

ASPECTS REGARDING THE HUMAN DIMENSION IN THE APPROACH OF OSCE

Diana CHIȘ-MANOLACHE, university lecturer, Carol I National Defence University

Abstract: The Organisation for Security and Cooperation in Europe has been a real visionary in terms of strategic thinking in the field of conflicts prevention, outlining new concepts and tools related to the preventive framework. This article examines several important aspects of conflict prevention sphere, rules and mechanisms used by the OSCE, by highlighting an essential dimension, the human one. The article examines the role and duties of the High Commissioner for National Minorities within the organisation and underlines diplomatic work in the area of responsibility. Furthermore, through its attention to the human dimension, the OSCE has helped to shape new elements of security, redefining ways of conflict prevention. At the same time, the article highlights the way in which Romania has benefited greatly from OSCE instruments in the foundation of a democratic society.

Keywords: OSCE, human dimension, security, conflict prevention.

INTRODUCTION

The Organisation for Security and Cooperation in Europe represents on of the principal tools for an early warning in case of the conflicts prevention, crisis management and post-conflict rehabilitation. In a context where the security was being addressed in a fragmentary manner, the CSCE (Conference on Security and Defence in Europe) brought to the attention the human dimension, which is extremely important within the international security system.

The responsibility for the application and the observance of rights circumscribed to the human dimension lies with each of the OSCE participating states. It was, however, very clear from the outset that the formulation of these standards is not sufficient for them to be complied with. For this, it was required a set of agreed procedures and specialised institutions which to contribute to the materialisation of these commitments.

Unlike other human rights treaties, the OSCE has not created a court or a structure with legal powers to respond to individual petitions. By signing the CSCE/OSCE documents, the participating states have committed themselves to implementing them, agreeing to the establishment of institutions, structures, procedures and mechanisms to ensure the monitoring and the implementation of these commitments, and we may affirm that this reflects the political character of the organisation.

1. Relevant institutions of OSCE for human dimension

1.1. The High Commissioner for National Minorities

After the East-West confrontation period, the types of conflict, as well as the ways in which they were approached, underwent dramatic changes. Until 1989-1990, the

confrontation was linked to threats related to the existence of a potential conflict, including of a nuclear nature, between two opposing military alliances. At that time, the conflict prevention was limited to enduring this threat through a policy of relaxation, arms control and limited cooperation between two different strong entities. Interethnic conflicts and tensions between the majority and the various minority groups became, after the 1990s, important sources of large-scale violence, which had their sources especially in the processes of disintegration of the Soviet Union (especially in the regions of the South Caucasus and Central Asia) and Yugoslavia, respectively. The Heads of States and Governments of the OSCE participating states, meeting in Helsinki on 9-10th July 1992, decided to set up an unprecedented structure within the organisation, which would be involved in early warning, in prevention of the ethnic nature conflicts, at the earliest possible stage, through a diplomatic activity of high discretion and confidentiality – and this was named The Institution of the High Commissioner for National Minorities (HCNM).

One of the most important tasks of the HCNM is to work with the governments of OSCE participating states in a climate of complete confidence [5]. The condition of confidentiality was and is necessary because, in this way, the HCNM is more easily accepted by parties who are involved in a potential conflict and facilitates efforts that avoid escalating tension adjacent to these types of conflicts. The fact that the parties are aware that the discussions will not be made public is likely to make them more open and cooperative in the settlement of the conflict that is emerging. This approach worked with particular success in the case of "Hungarian legitimations", when the press in the states around Hungary acted quite vociferously. As governments were at that time in an electoral cycle in many states concerned by the introduction of these legitimations on the basis of the draft of the normative act from Budapest, the HCNM involved by holding confidential consultations with Hungary and the states concerned. These consultations ultimately led to the amendment of the regulatory act for the purposes of its application only in non-Eu Member States.

The mandate of the HCNM allows it to act with a high degree of autonomy, without the need for it to seek approvals, either from OSCE decision-making micostructures or from the concerned state. He reports to the President-in-Office for his work, but shall also inform the Permanent Council when necessary. His activity is mainly materialised by visits to the territory organised during the period when the conflicts are of a potential character or are dormant, both in the capitals of implied states and in the potentially affected regions. He meets with both officials and representatives of civil society, with the representatives if various organisations that defend the interests of one or other of the minorities concerned. On this basis, he draws up a number of recommendations which are forwarded to interested parties.

His work has proved successful to date and has materialized not only in the reports sent to those concerned, but also in a number of recommendations which participating states generally take into account, in particular when applying certain projects dedicated to improving institutional capacity and practices concerning the rights of persons belonging to national minorities. To date, there has been no failure in

the work of the HCNM, precisely because of the way in which he selects the time of his intervention and because of the fact that he carries out his activity in a confident way.

1.2. The Office for Democratic Institutions and Human Rights

Following the decision adopted at the Paris Summit on 19th - 21st November 1990, the Office for Free Elections was set up. Later, more exactly, in 1992, at the Ministerial Council from Prague, the mandate of this Bureau was developed and extended, changing its name to what we know today: the Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR).

Considered to be the largest of the OSCE institutions, the ODIHR has devoted its entire activity to build and develop the democracy and the culture and to promotes human rights by ensuring the transfer of democratic and legal precepts to the day-to-day work of the participating states authorities. The ODIHR organizes and observes elections, reviews the legislation dedicated to democracy and the rule of law, and provides assistance for the organization and functioning of democratic institutions. The ODIHR has specialized staff in monitoring the human rights situation in all OSCE participating states, able to provide early warnings where the situation requires it.

The ODIHR ensures and facilitates a good dialogue between the governments of the participating states and the civil society of these states, supporting the organization of the annual meeting on the implementation of their commitments within the human dimension.

At the same time, the ODIHR has made a significant contribution to raising public opinion in OSCE participating countries, especially in newly restored democracies, regarding the transparency in governance and the need for governments to explain all the state expenditures and all implemented measures to their citizens. Examples of success could include the changing of the electoral legislative framework, the holding of elections, and the implementing of the recommendations made by the ODIHR after the monitoring of the elections for improving and democratizing the electoral systems in Armenia and Georgia. At the opposite pole, we could indicate the situation in Tajikistan, which systematically refused to transpose into the legislative plan the recommendations for remedying defects discovered during the 1999 parliamentary elections, which has led to the preservation of the president's power to this day.

Romania was also the subject of electoral monitoring of the ODIHR until the 1996 parliamentary elections, but also a expertise and experts provider for the elections from Bosnia-Herzegovina or for the states from the South Caucasus and Central Asia, after the Romanian authorities proved the democratic transfer, in a peaceful manner, of the power from the "losers" to the "winners" of the electoral process.

The most well-known activity of the ODIHR remained the organization and the monitoring of elections. The activities of this office are not limitated, as it is also involved in the examination and in the evaluation of electoral legislation drafts, in the identification of its shortcomings, as well as legislative pitfalls, and in the recommendation of the ways to eliminate them. Through its extensive data publishing

work, the ODIHR contributes to the strengthening of a culture of electoral standards and of a culture of these standards enforcing in the daily lives of transforming societies within OSCE participating states.

While in the field of strengthening the rule of law, the ODIHR significantly contributes to the promotion of judicial reforms, supporting professional training and assistance programs for judges, lawyers, prosecutors and government or civil society representatives, activities dedicated to democratic governance have a wider spectrum, targeting both the government and civil society segments.

Its strategy is mainly aimed at cooperating with parliaments, political parties, lobby groups and the population to get involved in making political decisions, including transparency in the legislative process.

Practically, the ODIHR has conducted a whole series of seminars aimed the training of the newly elected parliamentarians. Also, the ODIHR has conducted roundtables where political and opposition political representatives from various states have participated in order to improve their training level in the spirit of a professional dialogue and of the "democratic game" which involves the elimination of conflicts and unwanted force actions.

The equal opportunities is promoted by the ODIHR through a programs series that include this concept in all activities, with the following aims:

- the increasing of women's involvement and participation in activities related to policy and decision making;
- the cooperation strengthening between governmental and non-governmental institutions to promote the equal opportunities principle;
- the raising of awareness degree regarding the importance of migration in decision-making act;
- the drawing of the public's attention to issues related to equal opportunities aspects in the entire society.

The states of the South Caucasus and those of Central Asia were mainly the beneficiaries of these programs, given the patriarchal structure of their societies and, sometimes, the re-Islamization tendencies with undesirable effects on the women status in society.

The ODIHR has been involved in the supporting of the legislative process in OSCE participating states, by ensuring of the agreement between the provisions of legislative projects, promoted in participating states with OSCE commitments, first of all, but also with relevant international standards.

For example, within the OSCE mission in Tajikistan, but also within the Yerevan or Baku Centers, the ODIHR developed a comparative analysis of the structure known as the Ombudsman (the lawyer of people), both functionally and from the point of view of the legislative basis that it is necessary for the establishment and for the functioning of such an institution in the respective states. This analysis was presented to members of parliaments and to policy reprsentatives in these states. The subsequent result was that these states decided to establish this type of institutions.

The most substantial contribution of the ODIHR is the verifying of the way in which participating states respect the OSCE commitments in the field of fundamental human rights and freedoms.

Of course, over time, not all states have been satisfied with the work of the ODIHR, the most illustrative example being given by the Russian Federation and by the members of the Community of Independent States. These states criticized the development of the human dimension pillar and its most representative institution, the ODIHR, as being "unjustified".

2. The Contribution of OSCE and Romania in the Field of the Human Dimension of Security in Central Asia and the South Caucasus

The institutional development of the CSCE in the period after 1990 and its evolution towards an organisation (OSCE) coincides with the time when most conflicts take place in this space, at a time when the aim of the organisation was to maintain peace and stability.

At the time, the CSCE/OSCE and its institutions, as well as the field missions, widely used soft security promotion measures to, from verbal warning to the criticism of the lack of dialogue or just international isolation, even when a third party to the region's conflicts was very active by promoting and displaying an increased potential for blackmail.

By the opening of missions or by the opening of centres in the most region states, or by developing them into the territorial offices of the organisation accredited in the respective states of residence, the CSCE/OSCE has managed to limit or to prevent the spillover effects of instability and insecurity. These missions addressed the structural aspects of the conflicts and made significant contributions in particular in the areas circumscribed to the human dimension: institutional construction, the monitoring of elections, the promotion of human rights and persons belonging to national minorities, the institutional support in the field of border management, police activities, security system reform, and in the field of civil society development. In this context, for the new independent states of the Euro-Asian region, the CSCE/OSCE was the main reference point for the democratic (re)construction.

In 1992, the first Bush Administration strongly supported the idea of including the new independent states from Central Asia and from the South Caucasus as part of the CSCE process, as a way to promote their proximity with the values of Euro-Atlantic structures and to stimulate political and economic reforms.

The former head of the US delegation to the CSCE and a renowned connoisseur of the realities of the CSCE/OSCE, Max Kampelman, advised the American President to abandon this approach from that date because, otherwise, the CSCE will suffer, as the new states of the South Caucasus and Central Asia do not share Western values. Kampelman argued that the influence of CSCE membership on the policy of these states would be negligible because these states owe more to the Soviet tradition than to the principles of the Helsinki Final Act. He took into account the fact that there was an enormous difference between the specifics of the political-social-cultural-religious

development of the states from the European space and those in the South Caucasian or Central Asian space, which made the impact on these new cultural spaces difficult to predict.

Kammelman's predictions have proved to be only partly well founded if we evaluate progresses in the human dimension made in these states. He was only partially right, because, until now, although limited, there has been progress in general in the States of the South Caucasus, but also in some of the Central Asian states such as Kyrgyzstan.

Although it was a wake-up call of the complications that were to come, his opinion did not triumph in intra-organisational debates. The new independent states from the South Caucasus and Central Asia saw themselves as belonging to the CSCE is as a kind of entry ticket to a select club that placed them at the same table with strong states and diplomatic traditions, thus consecrating their desire to emancipate themselves from the guardianship of the "big brother". The CSCE participating states themselves have viewed with far greater interest the idea of having allies in these states than keeping them outside the club, thus providing them with the availability of assistance, either bilaterally or through the use of existing institutional mechanisms and structures.

Both in the wider plan of the organization, but also within the regions of Central Asia and the South Caucasus, Romania has acted consistently for a more efficient use of existing resources, mechanisms and institutions involved in the human dimension.

Romania is one of the continent's democracies that has benefited greatly from the OSCE's experience and tools in its efforts to build a democratic society based on the rule of law and respect for fundamental human rights and freedoms, including the rights of persons belonging to national minorities.

In this context, Romania's individual experience and its transition from totalitarian society to a democratic society set an example for the states of the region, in an atmosphere of mutual understanding and cooperation. Among these, we could remember the positive trend of developing relations with the HCNM, contributing concretely to a better understanding of the international community on the situation in Romania.

Both as a participating state, and especially during the presidency in office, Romania tried, first of all, to objectively look at local realities and to provide that expertise that best suited the place and time chosen for these states and not to emphasize objectives that have resulted from exercises or schools of thought that had only a speculative basis.

Political contacts were reinforced and relieved by the fact that Romania's assistance offer had the merit of being disinterested and directed exclusively to those areas where little progress could be achieved in parallel with the active maintenance of the interest of the authorities of these states towards the OSCE.

Secondly, Romania avoided to highlight some states of the region (when their deviations from human commitments were underlined by other OSCE states) in order to highlight their own progress at the various meetings devoted to the human dimension.

Concretely speaking, Romania has made an open contribution, trying to to engage the authorities in working with OSCE mechanisms and institutions in order to determine the dialogue between themselves and the targeted states frlom Central Asia and the South Caucasus and in order to open up the perspective of some desired results [2].

In very many cases, the implication of Romania in this subject was very important so that the Bucharest authorities' dialogue with OSCE institutions was offered as a positive example. Also, the success or the change of situation that this honest dialogue brought both in the internal evolution in Romania and on how it reflected on Romania's international image represent postive contributions of Romania.

At the same time, as part of this organization, Romania directly contributed by knowing how to listen to the states of Central Asia and the South Caucasus, it listened to the criticisms that these states have addressed to states with consolidated democracies, thus trying to make them more responsible for engaging a substantive dialogue on the themes of the human dimension. Sometimes, Romania was the "pressure valve" by which the states of the South Caucasus and Central Asia "spills their guts" on the lack of understanding that some Western states, considered too demanding, displayed in relation to the peculiarities of the societies that these states represented.

The most illustrative example is that of election observation, observation missions formed by OSCE/ODIHR being numerous and ubiquitous in the East and quasi-absent in Western states. Unfortunately, the Western states did not understand until quite late the importance of avoiding the formation of misperceptions, and the most difficult moment was given by the elections for a second term of President George W. Bush, tht took place during the Romanian presidency of the OSCE [3], when the procedure for validating the results "gave water to the mill" to the Eastern states. They had the opportunity to invoke the fact that difficulties can arise not only in the East, but also in states with strengthened democracies. Romania was that one, in implementing the 1997 Copenhagen Document, and this ove determined the participating (both Eastern, and Western states) to make public announcements on the organisation of the elections so that the BIDDO and the interested states could decide to organise the election observation missions.

Moreover, within the organisation, Romania has consistently contributed, case-by-case, to a more flexible, personalised approach of each country from the region, to abandon the "we"-"they" attitude within the OSCE. Very often, within the meetings of the Permanent Councils or within the interventions at the Annual Ministerial Councils, Romania has called and directly promoted the inclusive character and the equality between states as principles that should be applied in practice, not only declaratively, without thereby discounting the quality of standards and commitments.

In relations with these states, Romania has promoted an approach according to which a an application of commitments principles thta are circumscribed to the human dimension is more likely to succeed than an application from the "teacher"-"student" positions. Only when these states perceive the OSCE as an organisation that belongs to them and there are chances as aspects linked to the human dimension, and the

implementation of commitments should no longer be seen as a lesson, but as a method of making the development of those states and societies to be sustainable.

Last but not least, Romania has contributed concretely with experts to the transformations of these states, either directly, bilaterally, or through their secondment to field missions within these states.

Conclusions

The approach of threats to the security address, in a comprehensive and effective manner, is a real challenge in that it needs to move from finding ad-hoc solutions to a different reaction type, based on a new "security culture" in Europe, unlimited by the conventional thinking. As part of this comprehensive approach, the OSCE is the unique organisation with a strong politically significance, that recognises that the intensification in economic and environmental fields can contribute to the strengthening of peace, prosperity and security.

The OSCE has always been a rich organisation in finding imaginative and flexible solutions, but it has only worked with consensus from all participating states. For the states from the South Caucasus and Central Asia, the OSCE maintains its relevance, in particular as a forum for cooperation and dialogue, a school through which the options of these states for the choice of security formulas corresponding to the perspectives for free development.

Romania's contribution and experience are very relevant because offer a transitional model, a catalogue of options, achievements, but also mistakes, which these states could take into account in analysing their own options.

The spirit of the Helsinki Final Act remains valid for Romania in two aspects: the indivisibility of security and the approach of principles of cooperation for a better dialogue to ensure a security climate [4]. No international organization is perfect. It is necessary to improve its efficiency, to establish the legal status of this organisation in order to ensure a coherent financial and operational planning process of the activity. Given the international conditions, the effects of globalisation and the consequences of repeated economic crises, it would be hard to believe that the negociation of a new decalogue, under the current conditions, would still be possible.

References:

[1] Asmus, Ron D., *Opening NATO's Door, How the Alliance remade itself for a New Era* Columbia University Press, New York, 2002;
[2] Lipatti, Valentin, *Romania and the Organisation for Security and Cooperation in Europe in European Integration - priority for Romania extern policy, the Publishing of „Tomorrow Romania" Foundation,* Bucharest, 1996;
[3] Neagoe-Pleșa, Elis, *The spirit state of the Romanian population during the events in Czechoslovakia (1968)*, „CNSAS Notebooks", Anul 1, Nr. 2/2008, the Publishing of CNSAS, Bucharest, 2008;
[4] Nistor, Ionuț; Nistor, Paul (coordinators) *International Relations. The world od Diplomacy, The Wprld of Conflict*, the Publishing of Pim, Iași, 2009;
[5] https://www.osce.org/hcnm;
[6] https://www.legislationline.org/download/id/5896/file/Romania_CPC_am2014_EN.pdf.

STUDY OF FACTORS THAT INFLUENCE THE DECISION TO BUY ANIME RELATED PRODUCTS USING A NEW METHOD OF ANALYSIS

PhD Adrian Nicolae CAZACU,
Bucharest University of Economic Studies

Abstract: The present study promotes a method of analyzing the system formed by the influences that determine the evolution of cultural trends caused by changes in the international cultural market, eMarketing of new cultural products, products entering the Romanian market, as a result of cultural events mediated by through eMarketing, using online media such as "Facebook". We will use this method to analyze the extent to which knowledge of the Japanese style of animation called "anime" and participation in "anime"-themed conventions influences the decision of the consumer of mass-media entertainment products.

Keywords: anime, influences system, survey, informational gain, eMarketing, Infocalculus

INTRODUCTION

In the current context in which the technology is playing an increasingly important role in our lives, the mass-media offer is also becoming important. Access to information, today, does not only means watching news of general interest, it acquires new dimensions such as the possibility offered to the receiver (consumer) of information to get in touch with new cultures and new markets for exotic products.

Because of this fact, the *"anime"* culture and the market of *"anime"* products had a global impact. This market started to open in Romania as well, its products making their place in the section of the products intended for entertainment.

In Romania, the market for *"anime"* products is in a continuous development and transformation. From small online companies and private sellers promoting their products on ***facebook*** and ***forum*** groups, this market has developed through the participation of the exhibitors of *"anime"* specific products at the *"anime"* themed conventions.

In the last years, *"anime"* products such as manga comics have also entered bookstores, an eloquent example in this regard being the offer of Cărturești bookstores, but also of the various online stores such as eMAG.ro, which today has over 2000 anime related products, offering the consumer in our country multiple purchasing possibilities. Developing mainly in the online environment, initially received positively, mainly by the young segment of consumers (Mihăiță&Cazacu, 2018), this market has subsequently proved attractive for any age or biological gender, offering a very diverse range of products (Mihăiță&Cazacu, 2019), addressed to all categories of consumers (with the required age specifications, etc.)

The purpose of this study is to apply the information theory in the analysis of the market for the *"anime"* culture products, recently in Romania, using an application called INFO-CALCULUS, starting from the case studies conducted and published by the author.

The conclusions of the research, following the analysis of the obtained data in the two case studies - online surveys conducted by the author - using the tools of Onicescu

information statistics, as well as their processing using the INFO-CALCULUS application, show that the ***perception*** of the *"anime"* products is favorable and the need for *"anime"* related products is present in Romania.

Due to the fact that *"anime"* includes in addition to the defining elements, a multitude of elements from the universal culture, such as classical music often used for the soundtrack of the *"anime"* series, but sometimes also as a theme, the impact of opening this market is considered beneficial, both economically and culturally, and the *"anime"* culture can be considered an environment for the spread of *global culture*.[1]

1. DATA IN THE CONTEXT

The attitude towards this form of culture, by encouraging the market of *"anime"* derivatives, determining the modification of other endogenous components, including ***perception***, leads to the consumer's decision to purchase, as a result, increasing the market demand, as feedback, and, implicitly, encouraging the cultural identity of the fans.

For this purpose, can be used the results of the performed studies, following the percentage involvement, as real as possible, of each of these influences. for example, the affirmative answers relative to the different analyzed influences (Cazacu,2018).

One of the surveys conducted by the author, **(January, 2018)** addressed to a heterogeneous group of 268 people, for a period of only 2 days, during the winter holidays, a group that is part of the discussion groups related to the media entertainment.

The evolution of the ***perception*** from the point of view of the *interesting* character of the anime, can start from the information presented by the affirmative variants of the answers received from the survey participants, resulting in the percentages presented in Table 1 and 2(Cazacu,2018)

The ***attitude*** related to the products derived from the *"anime"* culture was followed and presented in the 5th item of the questionnaire, where **63.1%** (**169** of the participants) answered they have bought *"anime"* products.

Table 1. Purchasing *"anime"* products ***motivated*** by participating in anime-themed events

ALMOST SURE	YES	MAYBE	DO NOT KNOW	NO
56	81	46	58	27
20,9%	**30,2%**	17,2%	21,6%	10,1%

Table 2. ***Intention*** to purchase *"anime"* products as a result of participating to the *"anime"* events

VERY INTERESTED	ENOUGH INTERESAT	LITTLE INTERESTED	DO NOT KNOW	I AM NOT INTERESTED
84	86	24	70	3
31,5%	**32,2%**	9%	26,2%	1,1%

[1] Fabienne Darling WOLF a prezentat noţiunea de „ *cultură globală"* în 2014, ca fiind o cultură prezentă pe întreg mapamondul, *de la Est la Vest*, promovată prin intermediul noii *media transnaţionale*.

These data, along with the percentage of those who buy these products, reflect the attitude of the consumer. They are synthesized as it follows:

Table 3. Resume of the numerical data

INFLUENCES	ALTERNATIVE ANSWERS	NUMBER	PERCENT
MOTIVATION **(AS A RESULT OF PARTICIPATION IN "ANIME" RELATED EVENTS)**	**yes**	**180**	**68%**
	no	**88**	**32%**
INTENTION **OF BUYING(AS A RESULT OF PARTICIPATION IN ANIME RELATED EVENTS)**	**yes**	**194**	**73%**
	no	**74**	**36%**
KNOWLEDGE **OF "ANIME"**	**yes**	**260**	**97%**
	no	**8**	**3%**

The results are included in a specific 2^3 type experiment table, having as protagonists three factor variables, each of them with two alternatives, affirmative and negative. These three factors are:the ***motivation***, as an effect of participation in *"anime"* themed events, the ***intention*** to acquire genre products, following participation in such events, or as a result, and the last but not least, the ***knowledge*** of *"anime"*.

All these variables are considered by the field specialists (Veblen,2009) "***endogenous influences"***, which lead to and form the consumer's decision. From these variables, we selected the ***intention*** of buying as being determined(so dependent) by the other two factors. The other two influences, the ***knowledge*** and the ***motivation***. are determinant for the ***intention*** of buying. The 2^3 experiment table, with two horizontal inputs (determining factors) and one vertical output (determined factor) uses for simplification some notations:

- Factor **C**/ variable **X**= **ANIME KNOWLEDGE**
- Factor **A**/ variable **Z**= **MOTIVATION (AS RESULT OF THE ANIME EVENTS PARTICIPATION)**
- Factor **B**/ variable **Y= BUYING INTENTION**

Table 4. Interaction of the cultural and artistic perception influences with the consumer decision

X(C)		Z(A)		Y(B)	
				NO	YES
NO	8	NO	3	1	2
		YES	5	2	3
YES	260	NO	83	3	80
		YES	177	5	172

3. RESULTS OF THE INFOCALCULUS APPLICATION (Cazacu, 2020)

Figure1.Influence of the anime knowledge and the anime events over the consumer buying intention

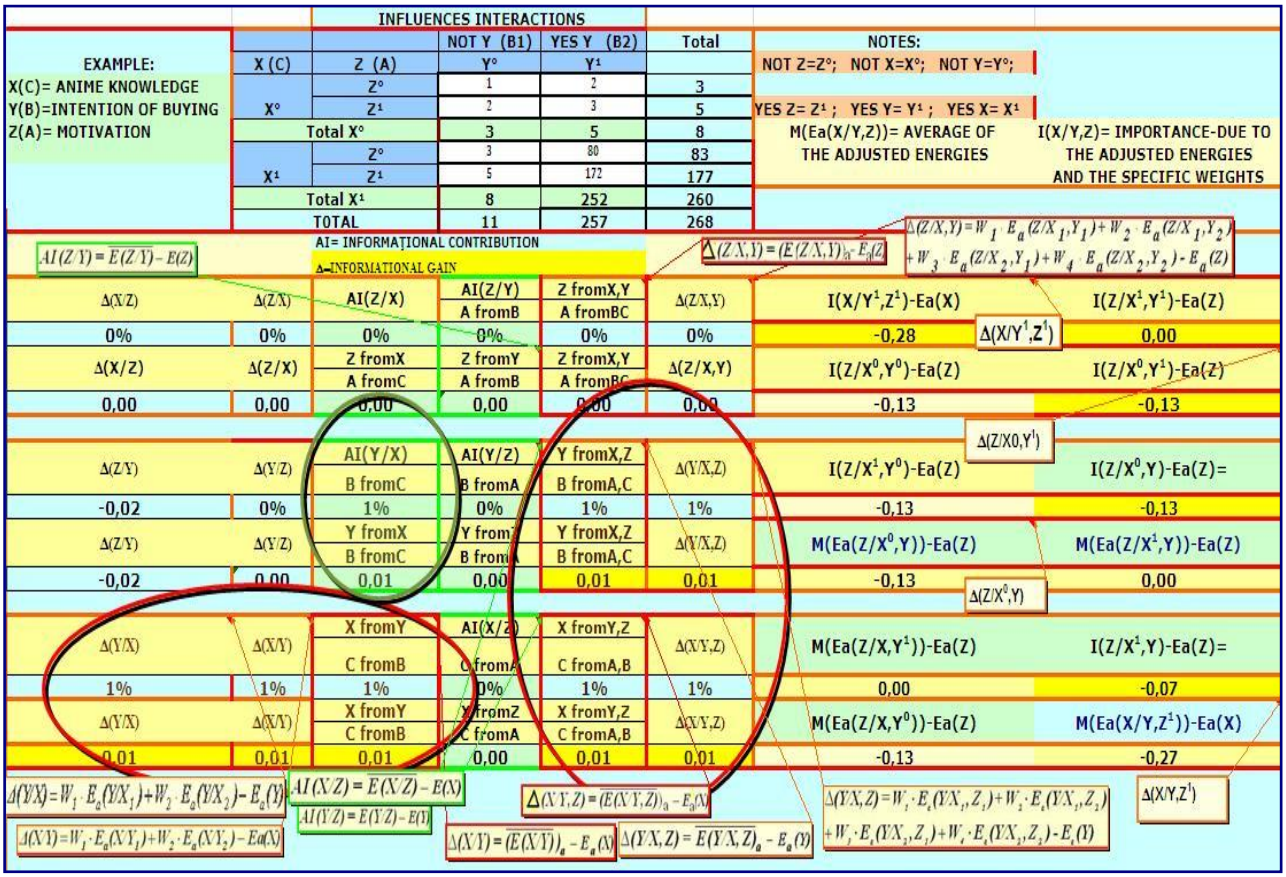

Source: Dates provided from the author survey, registered in Table 4

4. INTERPRETATION OF THE RESULTS

Let's explain the results, one by one. We start with:

$$\mathbf{AI(Y/X)=\Delta(Y/X)=0,01=1\%} \quad (1)$$

The previous relation means that there is an informational contribution, also an informational gain from **C** to **B**, clearly: when someone knows *"anime"*(**C**), it is a strong chance to buy *"anime"* products(**B**). Same informational contribution is due to both **A** and **C**, that is the ***knowledge*** of this form of art(**C/X**) together with the ***motivation*** due to the *"anime"* events participation(**A/Z**), lead to the ***intention*** of buying(**B/Y**):

$$\mathbf{\Delta(Y/X,Z)=0,01=1\%} \quad (2)$$

In reverse, the ***knowledge*** of *"anime"*(**C/X**) is growing when fans participate to the specific events(**A/Z**) and buy *"anime"* products(**B/Y**):

$$\mathbf{\Delta(X/Y,Z)=0,01=1\%} \quad (3)$$

Knowledge of *"anime"* (**C/X**) also receives information from buying *"anime"* products(**B/Y**):

$$\mathbf{\Delta(X/Y)=0,01=1\%} \quad (4)$$

The above results lead to the conclusion that the consumer's ***intention/decision*** is determined by the ***knowledge of the "anime"*** **(C/X),** partially ***motivated*** by the participation to the gender events **(A/ Z).**

In the context of the interaction of these three factors, according to author's survey results, in Table 5, the affirmative answers percentages, obtained for each of them, were reported to the whole.

Considering the percentages obtained for each variable, through relation to the total, we obtain the shares of the components. We agreed to note:

Tabel 5 Shares of the components

MOTIVATION **(AS A RESULT OF PARTICIPATION TO THE "ANIME" RELATED EVENTS) =A/Z**	**68**
KNOWLEDGE **OF "ANIME" =C/X**	**97**
INTENTION **OF BUYING(AS A RESULT OF PARTICIPATION TO "ANIME" RELATED EVENTS)=B/Y**	**73**
TOTAL	**238**
MOTIVATION **(AS A RESULT OF PARTICIPATION TO THE "ANIME" RELATED EVENTS) =A/Z**	**29%**
KNOWLEDGE **OF "ANIME" = C/X**	**41%**
INTENTION **OF BUYING(AS A RESULT OF PARTICIPATION TO THE "ANIME" RELATED EVENTS)=B/Y**	**30%**
TOTAL	**100%**

Source: author's research

Figure 2. Percentage of influences determined by each component, related to the whole

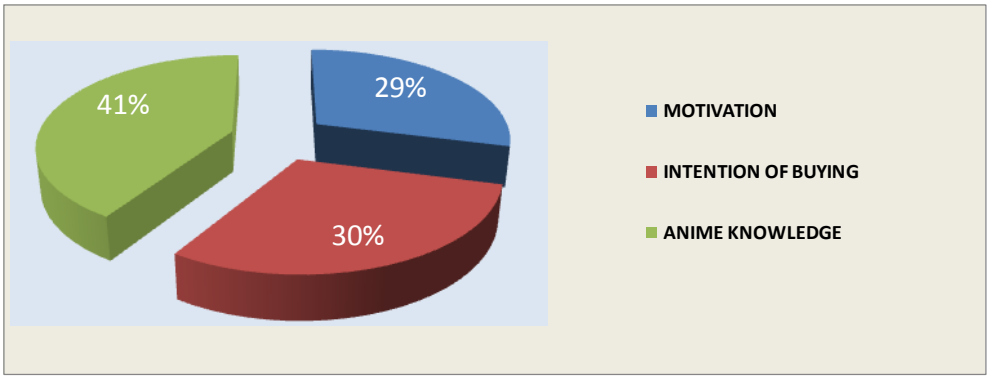

Assuming that the system of the three interdependent factors evolves over a unit of time, we use the following mathematical model(Cazacu,2016;Cazacu,2019):

$$\dot{x}(t) = a_1 x_1(t) - a_2 x_2(t) + a_3 x_3(t) \quad (1)$$

where: $\boldsymbol{x(t)}=(x_1(t),x_2(t),x_3(t))$ is the *"anime"* state vector" of the system of the three factors, with time evolution, also we note: a_i= coefficient $(x_i(t))_{,i=1,2,3.}$ The component coefficients represent each contribution to the whole, contributions figured in Fig. 2

$$\dot{x}(t) = 29x_1(t) - 41x_2(t) + 30x_3(t) = \begin{pmatrix} 29 & 0 & 0 \\ 0 & 41 & 0 \\ 0 & 0 & 30 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} x_1(t) \\ x_2(t) \\ x_3(t) \end{pmatrix} \quad (2)$$

completed by the answer of the system:

$$y(t) = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix} \cdot \begin{pmatrix} x_1(t) \\ x_2(t) \\ x_3(t) \end{pmatrix} \quad (3)$$

which highlights only the third branch of the non-zero coefficient matrix, if we want to visualize the evolution of the purchase ***intention*** for buying *"anime"* products, that means we are interested in the third component of the vectorial solution, which has the $\mathbf{a_3}$ coefficient.

The algorithm we have used in similar contexts, when the specific conditions and constraints are checked (in this case, the square matrices coefficients of the equations are non-zero, having strictly positive real determinant) allows us to visualize the trajectory of the solution.

The graphical representation suggests the possibility of an ascendent evolution for the trend of purchasing *"anime"* products, resulting from the increased participation to the genre *"anime"* events, but also because of the great number of those who know this genre of art.

Figure 3. Evolution of the buying ***intention*** resulted from the participation at the *"anime"* events

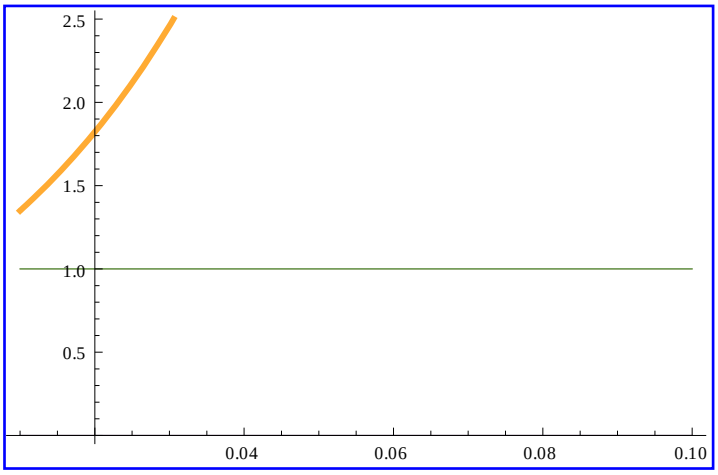

Graphical representation using MATHEMATICA 7.0 program

CONCLUSIONS

The proposed research model proves **the possibility of applying to the results of a survey**, explaining also the way in which the coefficients can be assigned, starting from the real data.

By using the INFO-CALCULUS application, the results of a survey, in the affirmative version of testing some stimuli, for example, lead to studying the

consequences of their interaction, providing sufficient information about the gain due to some of the factors in the benefit of the others, thus contributing to the future management of any cultural or economic phenomenon.

This study demonstrated the existence of a market segment reserved for the *"anime"* culture products in Romania, specifically, the existence of demand for this type of products and also that the ***knowledge*** of the anime and the ***motivation*** resulted from the participation to the *"anime"* related events, like conventions, are the two very important factors that influence the buying ***decision*** of the consumer of mass-media entertaiment products.

Such a study can show the benefits of accommodating a culture, such as *"anime"* culture, into the already existing cultural context, and the economic and social benefits that could result from this.(Acuff, 1999).

BIBLIOGRAFIE

Acuff, D., Reiher, R., (1999), *What Kids Buy: The Psychology of Marketing to Kids Paperback*, Ed. Simon&Shuster

Cazacu, A. N.,(2016), „Systemic Approach of the Consumer Behavior", *Management&Marketing*, vol. 14, issue 1, Craiova, pp.118-125, ISSN 1841 – 2416

Cazacu, A. N.,(2018), „Statistical Considerations upon the Results of a Survey Regarding the Anime Culture in Romania", *Journal of Romanian Literary Studies*, issue 13, Tîrgu Mureş, Arhipelag XXI Press, 442-455, ISSN : 2248-3004

c-Cazacu, A. N.,(2019), „Study of the Endogenous Influences System in the Consumer's Decision" , *International Journal of New Technology and Research***,** vol. 5, issue 6, 54-58, available online, ISSN: 2454-4116, *www.ijntr.org*

Cazacu, A. N.,(2020), „Analysis of the Consumer Decisional System Using a Software Application", *Revista Universitară de Sociologie*, year XVI, issue 2, available online, ISSN: 1841-6578, http://www.sociologiecraiova.ro/revista/

Denison, R., (2010), „Transcultural creativity in anime: Hybrid identities in the production, distribution, texts and fandom of Japanese anime", *Creative Industries Journal*, 3, issue 3, Intellect Ltd Major Papers, Anglia, 221-235

Ito, M., Okabe, D., Tsuji, I., (2012), *Fandom unbound : Otaku culture in a connected world*, Ed. Yale University Press, New Haven, U.S.A., ISBN 978-0-300-15864-9

Lamerichs, N., (2013), „The cultural dynamic of doujinshi and cosplay: Local anime fandom in Japan, USA and Europe", *Participations*, *Journal of Audience&Reception Studies,* vol.10, issue 1, Maastricht University, Netherlands, ISSN 1749-8716, 154-176

Mihăiţă, V., N., Cazacu, A. N., (2018), „The Perception Influences in the Anime Culture World. Implications on the Anime Products Market", *IBIMA Proceedings*, *32nd IBIMA International Conference*, Spania, ISBN: 978-0-9998551-1-9

Mihăiţă, V., N., Cazacu, A. N., (2019), „Anime - the animation for all ages. The adults perception about the anime related products", *IBIMA Proceedings*, *34th IBIMA International Conference*, Spania, ISBN: 978-0-9998551-3-3

MacWilliams W. M., (2008), *Japanese visual culture: explorations in the world of manga and anime*, M.E. Sharpe, New York, ISBN:978-0-7656-1601-2

Veblen, T., (2009), *Teoria clasei de lux*, Editura publică, Bucureşti, ISBN: 978-973-1931-16-6

DREAMY - FORMS OF NOBLE DREAMS AND SENTIMENTAL DREAMS IN THE PROSE OF SORIN TITEL

Georgiana Elisabeta (căs.Baciu) PANAIT, PhD.
Transilvania University of Braşov

Abstract: Sorin Titel is preoccupied with demonstratively communicating his unusual epic paradigm, to subtly draw the reader's attention to observe his controversy with mimetic realism, with the stereotype of creating a character from traditional literature. Close to the aesthetics of the dreaming of the seventh decade, Sorin Titel rejects, smiling when he writes a kind of profession of faith, the mechanical resumption of a vision, conventionalism, prefabricated construction ingredients, a certain comfort in the creative act.

Keywords: antinarative mosaic, the literary works of Sorin Titel, intertextuality, the string of dreams, the aesthetics of dreaming

La începutul carierei literare, Sorin Titel scrie scurtă proză de calitate „a izbutit să impună un univers epic particular fără să facă uz de reţeta sigură a pitorescului" , inspirată de atmosfera şi cutumele satului bănăţean. Apoi, atras de *Noul roman francez*, abandonează realismul şi scrie romanul „Lunga călătorie a prizonierului" unde se vede şi influenţa scriitorilor Franz Kafka şi Alain Robb - Grillet, şi „Dejunul pe iarbă" (1968), atras acum mai mult de onirismul estetic, cum pretind unii critici literari, în orice caz autorul ambiţionând o scriere hipermodernă cu „performanţă stilistică ", centrifugală epicii tradiţionale, manierei lui Liviu Rebreanu şi chiar a lui Camil Petrescu încercând să amplifice:„ (...)evoluţia unui sector important al prozei din perioada relativei liberalizări a anilor '60 "[1].

Prin ce surprinde această scriere, pe care Sorin Titel o califică drept roman?

Este structurat în patru capitole, cu ritmuri narative variate, primul întins pe 15 pagini, foarte condensat unde trece prin faţa cititorilor o succesiune de generaţii din mediul rural, de obicei înrudite, desfăşurare excesiv rapidă şi dense destine.

Se observă de la început intenţia scriitorului de a comprima naraţiunea, de a sintetiza desfăşurarea atâtor întâmplări, a oamenilor, vieţile mai multor familii: „ Microromanul *Dejunul pe iarbă* antrenează ideatic noi abordări conceptuale, temele mari precum istoria, meditaţia dramatică, insul singur în faţa puterii sunt înlocuite în hermeneutica provocată de proza lui Sorin Titel de un cu totul altul protocol conceptual, se vorbeşte despre strategii narative(expresie a unei reflectări textuale) despre durată, despre timpul interior trăit tensionant, despre subconştient."[2]

E ca şi cum Sorin Titel şi-a propus să expedieze aceste generaţii de strămoşi, să nu insiste prea mult asupra conturării şi individualizării personajelor, deşi femeia care

[1] Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism*, Bucureşti: Editura Fundaţiei Pro, 2006 p.223.
[2] Daniel Vighi, *Sorin Titel –monografie antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, 2000, Braşov, p.11.

poartă numele de Ana, bătrâna, bunica şi străbunica, soţia lui Pavel are o traiectorie aventuroasă şi pitorească.

Astfel, autorul îşi deconspiră, deşi discret, intenţia de a devia de la tehnica românească accesibilă cititorilor, clasică, romantică, realistă, simbolistă, psihologică de până în deceniul al şaselea al secolului trecut şi de a crea o stranie compoziţie care anonimizează personajele, elimină coerenţa şi chiar din substanţa povestirii, pune accentul pe simultaneitate, face să dispară până la urmă şi eroii şi autorul: „Orice scriitor îşi are uşile şi cheile lui, adică nişte căi proprii în cunoaşterea vieţii şi totodată în metamorfoza experienţei, gândului şi sentimentelor în literatură."[3].

Capitolul al doilea, reprezentând un mozaic antinarativ, o colecţie de situaţii, gesturi, trăiri fulgurante plasate nu în prezent, ci rememorate şi care nu sunt ale unui adult, ci ale copilului de la ţară, ai cărui ani ocrotiţi de cei apropiaţi părinţi, ciudata şi vrednica bunică Ana, se încarcă de o fericire simplă, de atmosfera şi culoarea locală a satului bănăţean: „ (…)maica Ana ronţăind cu gura ei ştirbă perele sparte şi murdare".[4]

Această colecţie de fermecătoare imagini săteşti, cu prospeţimea şi roadele anotimpurilor, cu peregrinările prin crânguri, la umbra copacilor şi pe malul unui pârâu, unde odihna se asociază cu hrana şi cu scăldatul în râu, motivează titlul scrierii: *Prânzul pe iarbă*, amintindu-ne de tabloul lui Manet cu titlul omonim.

Să remarcăm şi faptul că sunt în viziunea estetică a lui Sorin Titel câteva particularităţi identice cu imperativele compoziţiei onirice: decupările de situaţii, întâmplări, amintiri ca-n vis, laitmotivele muzicale, picturalitatea prin vocabule, interferenţa genurilor, deconstrucţia, noncronologia, pulverizarea povestirii, absenţa intrigii, abandonarea paradigmei realismului.

Criticul literar, Dumitru Micu, accentuează în „Istoria literaturii române de la creaţia populară la postmodernism" rememorările din perioada copilăriei pe care le face autorul într-o manieră în care abordează autenticitatea: „Textul al doilea(…)expune rememorativ, dar la modul simultaneist, privelişti şi instantanee din copilăria principalului personaj, annim asupra autenticităţii cărora o notă a romancierului aruncă, o umbră de incertitudine:«Să credem oare în ele?În aceste amintiri dulci, în aceste clipe duioase de altădată»?"[5]

Capitolul al III-lea mai mult ascunde iubirea decât o comunică, sugestia şi rememorarea predominând şi cărora li se adaugă stările difuze, melancolia despărţirii şi singurătatea: „ Cel ce le parcurge a petrecut , din câte se poate deduce , o noapte de dragoste, într-un hotel, şi spre dimineaţă a fost părăsit de iubită"[6].

Nepotul s-a născut, a copilărit minunat în cutumele şi natura satului, a crescut devenind tânăr, apoi mai mult bănuim că s-a îndrăgostit. Îl urmărim într-un oraş de provincie, însoţit de o frumoasă şi tânără femeie, poposind la un modest hotel. Părăsit, fără ca autorul să arate vreo motivaţie, tânărul va păstra mereu în sufletul şi-n memoria

[3]Dumitru Micu, *Istoria Literaturii Romîne de la creaţie populară la postmodernism*, Editura SAECULUM I.O,Bucureşti, 2000,p.566
[4] Sorin Titel, *Dejunul pe iarbă*, Editura pentru literatură, 1968, p.41.
[5] Dumitru Micu, op.cit, Edit. Saeculuom I.O, Bucureşti, 2000,p.566.
[6]Sorin Titel, *Dejunul pe iarbă*, Editura pentru literatură, 1968, p.41.

lui afectivă, tandreţea, farmecul iubitei rătăcite undeva va reveni în urbea dunăreană, tăcut şi singuratic.

Secvenţe rememorate care trimit către oniric sunt descrise cu fineţe atunci când surprindea senzualitatea cuplului „Căuta să se smulgă din vis, zbătîndu-se prin somn, dar nu reuşea decît să coboare.(…)El stătea proptit de sobă şi-i şoptea să vină lîngă el. Era fără îndoială alt vis, şi el începea să sufere după casa aceea care dispăruse deodată."[7]

Somnul are un rol vindecător, ajută pentru câteva clipe să uite „Din nou coboară în somn, la nimic nu vrea să se mai gîndească, cu toate că ştie că niciodată…niciodată nu ştie nimic, doarme şi trebuie să nu ştie nimic."[8]

Ultimul capitol al cărţii, al IV-lea, nu e o excesivă descriere de fotografii care formează neinspirat un roman, după comentariul nedrept şi ironic al valorosului critic şi istoric literar Nicolae Manolescu, care din capul locului respinge, în *Istoria critică a literaturii române*, aceste încercări de primenire şi înnoire a scrierii române, influenţate de Franz Kafka, Noul roman francez.

În capitolul al IV-lea, albumul de familie ocupă un spaţiu redus şi poate să aibă şi el o semnificaţie. Nu e exclus să fi recurs la prezentarea câtorva fotografii ale unui cuplu sosit în concediu la mare, pentru a exprima şi mai pronunţat banalitatea, nimicnicia unui oraş de provincie, vecin cu marele fluviu, platitudinea, năzuinţa spre un alt orizont al oamenilor care îmbătrânesc şi se îmbolnăvesc fără deschidere spre lume.

Exegetul Dumitru Micu evidenţiază că operele lui Sorin Titel sunt edificatoare prin imaginile din „o lume patriarhală cu specific bănăţean, încremenită în tradiţie, păstrătoare a unui stil de viaţă ce provoacă în sufletele celor de azi «melancolii inocente»."[9]

Sorin Titel, ca şi oniricii, nu comentează prezentul copleşitor, ci doar, cu ajutorul receptării olfactive îl arată aşa cum este: irespirabil, obositor, murdar, sărac, prins în rigide norme şi absurde poteci sociale şi morale.

Fulgurante imagini de muncă, de şcoală, de gospodărire, a oraşului nu pot fi acceptate de un om civilizat şi sensibil. Există, ca şi la scriitorii ceilalţi onirişti preocuparea autorului bănăţean pentru cromatismul exacerbat, montat, dar nu e deloc surprinzătoare culoarea închisă, murdară, negrul, cenuşiul, până şi zăpada capătă, în cele din urmă, o nuanţă dezagreabilă (contrast bacovian: pete de sânge pe neaua imaculată din jur) „ Dimineaţa spălăcită cu zăpadă cenuşie încă"[10], opacitatea geamului care determina ca albul zăpezii să se vadă ca prin ceaţă „ Geamul începe să se aburească încât nu se mai poate privi în curtea hotelului.(…) Are în acelaşi timp senzaţia că merge undeva prin ceaţă…"[11].

Descrierea succintă a imaginilor fotografice alternează constant cu observaţii, gesturi, scurte dialoguri din prezent: „Sorin Titel a practicat până astăzi un modernism de nuanţă moderată, menţinând un echilibru perfect între realismul esenţial al descrierii

[7] Idem, p.63.
[8] Idem, p.69.
[9] Dumitru Micu, op.cit, pag. 566.
[10] Sorin Titel, *Dejunul pe iarbă*, Editura pentru literatură, 1968, p.93.
[11] Idem,p.104

şi infuziunile lirismului evocator (volumele de povestiri „Copacul", „Valsuri nobile şi sentimentale"), riscând prin tehnici compoziţionale mai complicate în concentratul roman „Reîntoarcerea posibilă" (în scopul obţinerii impresiei de concomitenţă a momentelor acţiunii), fără a tulbura totuşi, excesiv, linia epică, aspectul structurat al istorisirii"[12].

O arie cuprinzătoare narativă este dominată peripatetic de femeile care mătură străzile, acţiune oarecum absurdă pentru că ninge abundent şi ele îndepărtează inutil zăpada. În povestirea „Iarnă fierbinte" este surprinsă clipa de iubire platonică petrecută iarna, între o femeie şi un bărbat care solicită adăpost în casa acesteia.

Nimeni, cel puţin nu cunoaştem noi, n-a surprins un grup de femei simple, dar cuviincioase, harnice, unele înţelepte, altele tinere, pitoreşti, dar vrednice, care muncesc pe stradă, încearcă să spună crâmpeie din viaţa lor, nimeni nu le-a transfigurat, numindu-le în acele circumstanţe obositoare, regine ale străzii.

În acel oraş de provincie, cândva primind pe cei doi îndrăgostiţi care apoi se despart, soseşte tânărul bărbat singuratic, înstrăinat, îngândurat. Nu stă la hotel decât o noapte, plecând a doua zi. Autorul ni-l arată trist, pierdut într-o tăcere a cărei motivaţie nu e comunicată, ci doar bănuită. Doar care legătura dintre vis – reverie - deşteptare poate sintetiza stările şi gândurile personajului: „Ţigara e fumată până la capăt.(...)În sfârşit , o stare vecină cu somnul, coborîre în inconştient, cu treziri bruşte, însă neaşteptate. Coboară în somn, dăruindu-se valurilor lui liniştite , de parcă ar puti pe mare într-o zi senină de august. Se trezeşte pe neaşteptate , simţind de la început că urăşte trezirea nedorită."[13]

Visul, somnul, constituie o modalitate facilă de îndepărtare a nefericirii, de uitare „Coborît în apa neagră a somnului, se bucură în sfîrşit de cîteva clipe de uitare."[14]

Pleacă din oraş, clamându-şi dorinţa de a nu se mai întoarce, cu radicala lui ură ce o poartă urbei de la Dunăre.

E ciudat cum critica literară, care a abordat romanul, n-a observat vocaţia poetică a lui Sorin Titel. Se pot decupa autentice poeme în proză, cu motive variate: natură, iubire, cutume.

De asemenea, e prezent un procedeu, dincolo de cel muzical, care se numeşte intertextualitatea (la Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu). Emoţionantă este dedublarea nu atât a unui episod erotic reluat în vis, ci a tânărului bărbat (evaziv narator) care, rememorându-şi copilăria, aleargă simbolic după dublura sa, copilul pe care nu poate să-l ajungă.

Dacă reţinem şiragul de vise naturale care totuşi există în acest meta-roman „Reîntoarcerea posibilă"(1966) şi „Dejunul pe iarbă"(1968) a căror exprimare e uşor ambiguă, putem să facem observaţia că scriitorul, experimentând producerea unei noi şi originale scrieri nu se desprinde totalmente de particularităţile povestirilor lui

[12] Dimisianu, Gabriel, *Prozatori de azi*, Bucureşti, Cartea Românească, 1970, pag. 155.
[13] Sorin Titel, *Dejunul pe iarbă*, Editura pentru literatură, 1968, p.104
[14] Ibidem.

precedente: „În micul roman *Dejun pe iarbă* narațiunea răstoarnă complet cronologia și epicul se dizolvă într-o notație difuză și nobilă”.[15]

E adevărat că încă din primul capitol, atât de dens de întâmplări destine, rezumate și mai mult expediate fulgurant, Sorin Titel e preocupat să-și comunice demonstrativ insolita lui paradigmă epică, să atragă subtil atenția cititorului spre a observa polemica sa cu realismul mimetic, cu stereotipia creării unui personaj din literatura tradițională.

Constantă rămâne în *Dejunul pe iarbă* ambiția și reușita deconstructivă a structurii romanului hipermodern pe care cititorii, obișnuiți cu arta romanescă a trecutului, ar putea să nu-l înțeleagă sau să opună o anumită rezistență perceperii acestei stranii tehnici narative: „ microromanul *Dejunul pe iarbă*(1968) aglutinează pentru texte în «scrituri» diferite, două cu note de subsol, conținând specificări auctoriale, una(a treia) cu versuri de Rimbaud la început, drept moto”[16]

Apropriat de estetica onirismului deceniului șapte, Sorin Titel respinge, zâmbind când scrie un fel de profesiune de credință, reluarea mecanică a unei viziuni, convenționalismul, ingredientele de construcție prefabricate, o anumită comoditate în realizarea actului creator: „Cu toate că a fost surprinzătoare, evoluția lui Sorin Titel are constantă această tendință spre convenționalism, înțeles ca stilizare și apel frecvent la simbol; scriitorul «compune», ajungând la virtuozități de invidiat, în registre stilistice tot mai rafinate și mai pretențioase, progresiv asimilate, dar sporul de substanță rămâne minim în orice caz inferior gradului de perfecționare formală.”[17].

Și nu-i poți da dreptate decât parțial valorosului critic literar, Eugen Simion, când insistă asupra intenției autorului de a comunica fertil și exclusiv cu cititorii, eludând esența estetică a acestor pagini: originalitatea modernă a construcției românești, obiectiv realizat parțial de oniriști.

Nu putem să omitem a menționa aici nostalgia copilăriei, într-un mediu auroral în simplitate și înțelepciune, în absoluta libertate prin codri, prin verile calde, prin anotimpuri ale frumuseții și ale jocului.

În cadrul volumelor de început precum „Copacul”(1963), „Valsuri nobile și sentimentale”(1967) se evocă existența firească a comunității bănățene: „Oamenii sunt cuviincioși și cumsecade. Viața în comunitate este aproape idilică, oarecum în felul de la Slavici, scriitorul a cărui înrâurire asupra lui Sorin Titel a rămas până la sfârșit hotărâtoare, și e curios cât de rar a fost luată în considerare.”[18]

De altfel, ludicul este prezent în paginile operelor sale, în care spațiile descrise(casa, grădina, câmpia) sunt animate de copii și de bătrâni: „Înclinația către descifrarea de mișcări psihice revelând trăsături de caracter admirabile, îl îndeamnă, natural pe tânărul prozator spre sufletele copiilor și ale bătrânilor, în care surprinde irizări de

[15] Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, Vol.IV, Editura David Litera, București-Chișinău, 2002,P.53.
[16] Dumitru Micu, *Istoria Literaturii Romîne de la creație populară la postmodernism*, Editura SAECULUM I.O, București, 2000, p.566.
[17] Iorgulescu, Mircea, *Rondul de noapte*, București, Cartea Românească, 1974, pag. 148.
[18] Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române: Cinci secole de literatură*, Pitești, Editura Paralela 45, 2008, pag. 1119.

frumusețe nespusă. Uneori, dezvoltând reprezentările infantile, schița devine poem în proză, imaginea fixată culminează în simbol."[19]

Citatul de la începutul cărții aparține filozofului Sòren Kierkegaard și comentariul autorului din subsolul paginii sunt în consens cu modalitatea creației lui Sorin Titel „ Preludat de un citat din Kierkegaard:motivație filosofică a înlocuirii relatării coerente prin transmiterea fluxului necontrolat al memoriei spontane, microromanul *Dejunul pe iarbă(1968)* aglutinează patru texte în «scrituri» diferite, două cu note de subsol."[20].

În subsolul primelor două pagini se află o intervenție cvasi-testamentară a scriitorului în ceea ce privește solidaritatea lui cu generațiile trecute, comunicând câteva esențiale trăsături ale artei lui narative care împletește adevărul cu ficțiunea, realul cu fantezia, rememorarea cu înregistrarea transfigurată, uneori lirică, a întâmplărilor și a oamenilor pierduți în umbra vremii: „Primul text evocă-succint și în stil ...tradițional-momente din trecutul unei familii...".[21]

Exegetul Mircea Martin preciza cu privire la importanța amintirilor deficitare pentru creațiile lui Sorin Titel atunci când surprinde în toată splendoarea fragmente din copilărie sau orice amintire care apare în urma unui sentiment puternic: „Toată proza lui Sorin Titel tinde irepresibil spre imperfectul etern al amintirii. Fiecare povestire în parte, dacă nu se confundă cu o retrospectivă, este o așteptare a ei înfiorată de plăcere. [...] Dezordinea memoriei este, de fapt, ordinea cuvintelor. Succesiunea de imagini ce poate să pară arbitrară este dictată nu numai de relieful accidentat al memoriei involuntare, dar și de posibilitățile sintaxei. O anumită reminiscență e provocată de o emoție, dar și de sugestiile unui cuvânt"[22].

Nu trebuie să ignorăm, când prezentăm asemenea opere moderniste, onirice, complicitatea cititorului și strădania lui de a înțelege și de a se acomoda cu asemenea insolite povești, schițe, care propunând o cu totul altă paradigmă estetică, solicită preocuparea celor care iubesc lectura pentru o altă percepere a textului, fie el modernist, oniric, în orice caz, viabil și subtil: „În interviul său ultim, apărut în *Flacăra* (22 martie 1985), Sorin Titel explica asemenea alunecări într-o zonă nici proprie, nici favorabilă: «Există dorința, curiozitatea de a forța uși închise, ca în poveste, uși interzise, la care (scriitorul) nu are acces, pentru că el este altfel alcătuit. Orice scriitor își are ușile și cheile lui, adică niște căi proprii în cunoașterea vieții și totodată în metamorfoza experienței, gândului și sentimentelor în literatură. Eu văd scriitorul ca pe un posesor de capital lăuntric și dacă are acest privilegiu, atunci de acesta trebuie să se ocupe și să-l sondeze până la capăt. Literatura vine din interior și orice sfat din afară... nu ajută, rămânând cumva discutabil»."[23]

Conform scriitorului Ovidiu Moceanu în „Visul și Împărăția- Elemente de teologie a visului", visul este o cale de producere a imaginilor din închipuire sau din revelație

[19] Micu, Dumitru, *Prefață* la volumul *Copacul*,p.9
[20] Dumitru Micu, *Istoria Literaturii Romîne de la creație populară la postmodernism*, Editura SAECULUM I.O,București, 2000,p.566.
[21] Ibidem.
[22] Martin, Mircea, *Generație și creație*, Reșița, Editura Timpul, 2000, pp. 138-141.
[23] Nicolae Băciuț, *O istorie a literaturii române contemporane în interviuri*, Vol I, Editura Reîntregirea , 2005, P.14.

„Unele sunt mixte şi reprezintă produsul cugetului şi amăgirii sau cugetului şi revelaţiei, altele sunt năluciri ale minţii omului."[24]

În nuvela „Dimineţi ciudate" ce face parte din volumul „Noaptea inocenţilor"(1970) se prezintă o formă de oniric prin prisma incursiunilor mentale ca într-un spaţiu labirintic, dar claustrofob „Seara avea grijă ca uşa să fie bine încuiată, apoi cerceta ferestrele să fie perfect închise, ajunsese chiar să baricadeze intrarea, punând în dreptul ei biroul sau două, trei scaune..."[25].

În preajma personajul- narator totul se metamorfozează o dată cu lasarea nopţii, la apariţia somnului şi, apoi, a dimineţii: „Întotdeauna, după ce se trezea, rămînea să se mişte, căutînd să afle, după zgomotele din jur, odaia în care se găseşte.(...)pierzîndu-şi toate iluziile şi speranţele- odaia în care se trezea era o odaie absolut străină, cu totul alta decît cea în care se culcase de cu seară."[26]

Deşi adoarme în aceeaşi cameră, prin puterea minţii când se trezeşte i se pare că rupe barierele timpului şi ajunge într-o altă încăpere, ceea ce constituie că rătăceşte prin labirintul gândurilor, al inconştientului. Călătoria sa reprezintă o explorare în subconştient până în substraturile visului „ Aşa că renunţă să mai facă pe detectivul. Misterioşii stăpîni ai odăilor în care el se trezea dimieaţa rămaseră în continuare nişte străini oarecare."[27]

Gabriela Ciobanu găseşte o argumentare pertinentă pentru problematica tematică abordată de Sorin Titel în nuvelele sale „Se poate presupune că ar exista într-adevăr , într-o oarecare măsură, o formă reală de demitificare a mult amintitei fiinţe sociale, văzute ca rotiţă într-un mecanism mult mai mare, şi de favorizare a individului care se descoperă pe măsură ce înţelege că are sentimente, dorinţe, că poate să viseze(Aniversarea unui adolescent, După ploaie, Sofica, Soacra)."[28]

Bibliografie:

Daniel Vighi, *Sorin Titel –monografie antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, 2000, Braşov.

Dumitru Micu, *Istoria Literaturii Romîne de la creaţie populară la postmodernism*, Editura SAECULUM I.O, Bucureşti, 2000.

Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism*, Bucureşti: Editura Fundaţiei Pro, 2006.

Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, Vol.IV, Editura David Litera, Bucureşti-Chişinău, 2002

Gabriela Ciobanu, *Structuri mitice în proza scurtă a scriitorilor şaizeciști*, Editura Lumen, Iaşi, 2020.

Gabriel Dimisianu, *Prozatori de azi*, Bucureşti, Cartea Românească, 1970.

Iorgulescu, Mircea, *Rondul de noapte*, Bucureşti, Cartea Românească, 1974.

Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române: Cinci secole de literatură*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2008

[24] Ovidiu Moceanu, op.cit., Editura Egumenița, Galați, p.70.
[25] Sorin Titel, op.cit, Editura Eminescu, 1970, p.13.
[26] Idem, p.14.
[27] Idem, p.19.
[28] Gabriela Ciobanu, *Structuri mitice în proza scurtă a scriitorilor şaizeciști*, Editura Lumen, Iaşi, 2020,p.395.

Martin, Mircea, *Generaţie şi creaţie*, Reşiţa, Editura Timpul, 2000.

Ovidiu Moceanu, *Visul şi Împărăţia- Elemente de teologie a visului*, Editura Egumeniţa, Galaţi,2007.

Nicolae Băciuţ, *O istorie a literaturii române contemporane în interviuri*, Vol I, Editura Reîntregirea , 2005.

ELEMENTE SIMBOLISTE ŞI IMPRESIONISTE ÎN NUVELISTICA LUI ANTUN GUSTAV MATOŠ

Maria LAŢCHICI,

.....

Abstract:: Antun Gustav Matos (Matoš on Croatian) was a famous Croatian poet, short story writer, and journalist. He is considered to be responsible for opening Croatia to the world of European modernism. His first work from 1892, The Power of Conscience (Moć savjesti) marks the start of Croatian modern literature.

Keywords: symbolism, impressionism, ideal woman, unreal

Figura centrală a modernismului croat, Antun Gustav Matoš, s-a născut pe 13 iunie 1873, în localitatea Tovarnik, regiunea Srijem; de mic copil vine cu părinţii la Zagreb unde tatăl său a lucrat ca învăţător şi organist la biserică[1]. După şcoala elementară urmează cursurile liceale la cel mai prestigios liceu din Zagreb, „Gornjogradska gimnazija". A învăţat să cânte la vioară, fapt care va apărea des ca motiv literar în operele sale. Datorită talentului său muzical a avut numeroase oportunităţi să cânte în diverse orchestre. Nu a absolvit nici liceul şi nici Facultatea de Medicină Veterinară, aşa cum şi-au dorit părinţii lui astfel că extrem de supărat şi nemulţumit de viaţa sa, a fugit deseori, având mari probleme cu legea şi fiind considerat dezertor. Pentru activitatea sa literară, perioada cea mai importantă este cea petrecută la Paris unde a făcut cunoştinţă cu simbolismul şi curentele moderniste şi unde şi-a scris şi cea mai mare parte a operei.

Format spiritual, mental şi emoţional la Paris, scrie în Oraşul luminilor cele mai frumoase pagini ale prozei sale şi cele mai impresionante portrete literare, studii şi eseuri asupra scriitorilor europeni. Parisul l-a învăţat să iubească libertatea şi frumuseţea. Aici „Matoš îşi îmbogăţeşte poezia şi este primul scriitor din literatura croată care, prin trăirea şi perceperea simbolică şi sinestezică a lumii, conferă liricii croate o forţă estetică profundă şi o frumuseţe fascinantă".[2]

După un deceniu de hoinăreală prin Europa (timp în care a fost la Paris, Geneva, Belgrad), acesta a revenit în Croaţia, la Zagreb şi s-a implicat activ în viaţa artistică şi literară, fiind foarte apreciat şi înconjurat de mulţi adepţi ai ideilor sale. După vizita la Florenţa (1911) şi Roma (1913) a suferit o operaţie complicată la gât şi s-a stins la Zagreb, la doar 41 de ani, în 1914, când începea Primul Război Mondial.

Matoš a scris proză, poezie, critică, eseuri şi articole: *Ogledi* (*Cronici*, 1905), *Vidici i putovi* (*Orizonturi şi cărări*, 1907), *Naši ljudi i krajevi* (*Oamenii şi ţinuturile noastre*,

[1] Ljubo Wiesner, *Studija o Matošu,* Priredio D. Tadijanovic, Zagreb, Ceres, 2002, p. 111.
[2] Mladen Dorkin, *Antun Gustav Matoš – velikan europskoga duha i izričaja u hrvatskoj književnosti*, Zadar, Zadarska smotra, LXIII, nr. 3, 2014, pp.15-26.

1910). În critică porneşte de la premisa că arta este un sinonim pentru frumos, de aici ideea sa fundamentală, că opera literară devine artă datorită stilului scriitorului, în sensul larg al cuvântului. De aici, arată criticul literar Miroslav Šicel, reiese şi faptul că Matoš a aplicat cu elocvenţă criteriul estetic şi în critică, care la el este de factură impresionistă.[3]

Nuvelistica lui Matoš

Citind nuvelele lui A.G. Matoš se observă două stiluri predominante, cel simbolist şi cel impresionist. Impresionismul este prezent mai ales în nuvelele citadine care au ca tematică oraşul Zagreb şi împrejurimile acestuia, bazate pe impresiile autorului în legătură cu evenimente reale: *Pereci, friški pereci* (*Covrigi, covrigi proaspeţi*, 1940), *Kip domovine leta 188** (*Chipul patriei în anul 188**) ş.a. Trebuie amintit că în aceste nuvele autorul introduce frecvent elemente patriotice.

Pentru studiul nostru relevante sunt nuvelelele din cel de-al doilea ciclu, nuvelele cu elemente simboliste şi impresioniste. Tematica bizară, ciudăţeniile, perversităţile sunt trăsăturile de bază ale acestor nuvele, considerate ca fiind cea mai valoroasă parte a prozei ficţionale a lui Matoš. Acţiunea în aceste nuvele reflectă decalajul dintre realitatea cotidiană şi lumea ideală în care sunt percepute iubirea, frumuseţea şi armonia. Protagoniştii şi naratorii acestor nuvele cu elemente simboliste si impresioniste sunt outsideri, boemi, hoinari, artişti şi visători, adesea bolnavi şi neurotici. Discrepanţa dintre lumea materială şi spaţiul ideal al imaginaţiei face parte din identitatea lor aleasă în mod voluntar, dat fiind că sunt formaţi mai mult de mediul artistic căruia îi aparţin decât de relaţiile sociale reale şi deprinderile cotidiene, pe care le dispreţuiesc.

CAMAO

Camao, una dintre nuvelele cu elemente simboliste şi impresioniste menţionate, scrisă de Matoš la puţin timp după sosirea la Paris şi publicată în revista „Nada" în 1900, este considerată de unii critici ca parte a unei subcategorii de „nuvele în care se ciocnesc două lumi, cea reală şi cea imaginară".[4]

Protagonistul este Alfred Kamenski, un personaj tipic din galeria personajelor lui Matoš: un tip bizar, talentat, boem şi pribeag. Pleacă la studii în Europa, pe care nu le termină din cauza lipsurilor materiale, după care trăieşte pe străzi şi compune sau cântă în diverse ocazii şi locuri, adesea în cafenele, pentru nişte mărunţiş. Este măcinat necontenit de gânduri sinucigaşe şi de sentimentul că nu aparţine societăţii şi lumii în care se afla. Într-o seară cunoaşte o poloneză de sorginte nobilă, Fanny, o actriţă, care vrea să-şi părăsească soţul şi să plece cu Kamenski. Cei doi însă sfârşesc tragic, ucişi de soţul înşelat, deconspiraţi fiind de papagalul familiei care repeta obsesiv cuvintele tandre auzite la cei doi amorezi.

[3] Miroslav Šicel, *Hrvatska književnost,* Zagreb, Školska knjiga, 1982, p. 134.
[4] Dubravka Oraić Tolić, *Čitanje Matoša,* Zagreb, Knjižara Ljevak, 2013, p. 51.

Nuvela a fost intitulată după numele papagalului *Camao*, pasăre mistică despre care spaniolii credeau în Evul Mediu că moare atunci când soţia îşi înşeală soţul. Însuşi Matoš sublinia: „*Camao* prezintă tragismul cotidianului, chiar şi cei mai nobili oameni pot fi terminaţi de un nimic, pot fi distruşi – nu de un critic vorbăreţ şi cu simţul umorului, ci de un papagal prost şi guraliv. Papagalul este un simbol, papagalul este o bacterie, este vecinul, prietenul, presa, societatea”.[5] Papagalul este aici simbolul realităţii care provoacă ciocnirea a două lumi, cea reală şi cea imaginară. Cea reală este reprezentată aici de instituţia căsătoriei şi de soţul înşelat, iar cea ideală de lumea iubirii mistice, spre care tind cei doi protagonişti. Motivul papagalului trebuie însă pus în legătură şi cu poemul *Corbul* lui E.A. Poe, dat fiind faptul că în criticile şi eseurile lui Matoš se regăsesc numeroase date despre viaţa, personajele şi motivele din opera scriitorului american, E.A.Poe. Ca şi în celelalte nuvele cu elemente simboliste ale lui Matoš, personajele principale sunt artişti, aici Kamenski este muzician, iar Fanny, actriţă, ambii conduşi de idealurile lor artistice şi de visul lor despre iubirea ideală pe care o consideră supremul adevăr. În nuvelă regăsim elemente simboliste şi influenţa lui Baudelaire, reflectate de nemulţumirea, de neliniştea şi angoasele identitare ale lui Kamenski, de neputinţa de a-şi găsi locul, de sentimentul că este neînţeles:

> De obicei (...) îşi îndrăgea repede cămăruţa, însă apartamentele din Geneva, pe care le schimba de două, ba chiar şi de mai multe ori pe lună, îl chinuiau ca nişte cavouri vii. (...) Era tot ce îi oferea realitatea şi viaţa, atât de mizer, de neclar, de laş şi de absurd! (…) Kamenski nu iubea, nu ura, devenise el însuşi pentru sine o povară. Nu şi-a pus capăt zilelor, pentru că moartea îi păruse şi mai dizgraţioasă decât viaţa, iar omenirea, insensibilă şi de neînţeles îi era străină, aproape înfricoşătoare. Simţea că era pur şi smplu un accident, o cioară albă).[6]

Tânjea şi căuta cu disperare ceva nou, dar se plictisea repede de orice idee:

> Se afundase cu sete în acea Europă, crezând că va găsi acel ceva nou şi ascuns în suflet (...) dar nu găsi nimic, chiar nimic. Şi în adâncul sufletului tânjea după satul croat cu oameni inimoşi şi înţelepţi, deşi ştia că odinioară şi acolo murea de plictiseală. El iubea doar ceea ce se afla departe, intangibil, ceea ce nu mai avusese. De abia îi venea o idee că se şi plictisea de ea, înainte să o pună în aplicare.[7]

Era ca un mort viu, femeile, după care jinduise odinioară, acum îi erau indiferente, deşi tânjea după iubire:

> Ziua era vlăguit, chipul lui lipsit de voinţă purta expresia inertă a unui orb ori mort; noaptea, ochii lui vii şi uscaţi se aprindeau, faţa lui palidă se schimba şi se acoperea de roşeaţă. Şi nu putea – asemenea acelui poet - să privească femeile cum mâncau. Îi erau indiferente, dar tânjea după relaţiile ciudate care excelează în dragoste şi după femeile neobişnuite pe care nu le putea găsi.

[5] A.G. Matoš, *Poezija i proza*, ediție îngrijită de Miroslav Sicel, Zagreb, Mladost, 1981, p. 264.
[6] A.G. Matoš, *Camao*, disponibil pe http://dzs.ffzg.unizg.hr/html/Mato1.htm, 10.06.2021
[7] A.G. Matoš, *Camao*, disponibil pe http://dzs.ffzg.unizg.hr/html/Mato1.htm, 10.06.2021.

Mediul citadin, cămăruţele modeste în care locuieşte Kamenski şi care, cu timpul, i se par nişte cavouri, cafenelele în care cânta pentru a-şi câştiga existenţa, pianul, relaţiile cu lumea artistică, starea de spirit greu de suportat, sentimentul că era neînţeles, gândul morţii care îl bântuia adesea[8], aşa cum reiese din citatele deja menţionate şi din cele redate mai jos sunt elemente care Matoš descrie de fapt condiţia artistului în persoana lui Kamenski:

> Deseori era cuprins de o dorinţă ce cu greu o putea stăpâni, aceea de a se automutila cu briceagul pe coapse şi coaste, să se autodistrugă, să se sinucidă, dorinţă care îi bântuise şi la Paris. Acum, după ce s-a aranjat şi liniştit printr-un miracol divin, viaţa a devenit pentru el ceva printre rânduri, ceva ce – hai să zicem – aproape că nici nu mai există, iar dacă exista nu era demnă de plâns ...Era un om care visa atât de clar, confunda situaţii din vis cu situaţiile din viaţă, viaţa din vis îl impresiona mai mult decât întâmplările reale.[9]

Acestora li se adaugă şi elementele autobiografice, fiindcă prin Kamenski, Matoš si-a creionat autoportretul, autorul lăsând să se întrevadă o părticică din el, cum dealtfel se regăseşte în toţi eroi nuvelelor sale. Totodată, observăm la artistul Kamenski, deci implicit şi la Matoš, unele asemănări cu Baudelaire: „Şi Baudelaire era o excepţie, ca şi Kamenski, şi el în etapa târzie iubea doar ceea ce era impalpabil, şi el era o povară pentru propria-i persoană. Şi Baudelaire apelase la introspecţie şi el detestase şi nu voia să vadă realitatea, realitatea fiind doar o scuză ca să se poată descrie şi exprima pe sine".[10]

Kamenski se simte chinuit, deseori îşi doreşte să moară, urăşte realitatea şi iubeşte doar intangibilul, din această stare fiind trezit atunci când o întâlneşte pe Fanny, făptura care i se pare cunoscută dintotdeauna: „Eu te cunoşteam, te cunoşteam dintotdeauna şi dintotdeauna mi-a fost dor de tine. Şi te-am găsit. Nimeni nu mi te poate lua, nici chiar moartea"[11]. Scurta lor idilă se termină tragic, fără ca el să se bucure de aceea iubire profundă pe care şi-o dorise cu atâta ardoare, realitatea răpunând cu brutalitate visul celor doi, din cauza, aparent banalului, papagal, *Camao*.

CVIJET S RASKRSCA (FLOAREA DE LA RĂSCRUCE)

Cea de-a două nuvelă cu elemente simboliste şi impresioniste este *Cvijet s raskršća* ("Floarea de la răscruce"). Publicată pentru prima dată în 1908, iar apoi în volumul *Umorne priče* („Povestiri istovite") şi dedicată domnişoarei O.H. (Olga Heller), logodnica scriitorului, aceasta are în prim plan dragostea şi viaţa unui artist. Într-un orăşel din Franţa, N., un fotograf şi călător pe nume Solus, explorează împrejurimile admirând frumuseţile caselor de vacanţă, a grădinilor şi lacurilor. Copleşit de soarele verii, adoarme fiind trezit de două mâini gingaşe şi un chip cu voal alb deasupra capului.

[8] Vezi şi Maria Lațchici, „Simbolismul croat" în *Simbolismul în literaturile slave*, vol. coord. de Camelia Dinu, Bucureşti, Pro Universitaria, 2020, p. 89.
[9] A.G. Matoš, disponibil pe http://dzs.ffzg.unizg.hr/html/Mato1.htm, 10.06.2021.
[10] Josip Tomić, *Baudelaire i A. G. Matoš*, în „Filologija", disponibil pe https://hrcak.srce.hr/165288 , 10.06.2021.
[11] A. G. Matoš, *Cvijet sa raskršća,* http://dzs.ffzg.unizg.hr/html/Mato1.htm, 14.06.2021.

Este tânăra şi frumoasa Isabela, căreia fotograful îi amintea de fratele ei mort, astfel că într-un moment de reverie l-a mângâiat pe necunoscut. Fata este însoţită de câinele ei, Fido, ea fiind nevăzătoare. La fel ca în basme între cei se aprinde flacăra dragostea la prima vedere. Isabela îl imploră să o ia cu el, sau să vină la castel, însă Solus, deşi îndrăgostit de ea, îi mărturiseşte că este un „lup singuratec", că iubeşte mai mult acoperişul de nori de deasupra capului şi călătoriile.

Nuvela *Cvijet s raskršća,* considerată de criticii contemporani ca una dintre cele mai reuşite nuvele simboliste ale lui Matoš, se înscrie în categoria nuvelelor „în care lumea imaginaţiei şi idealului rămâne la o distanţă insurmontabilă de realitate, paralelă fiind cu viaţa reală".[12] Personajul principal, Solus, se înscrie, ca şi la *Camao*, în galeria personajelor lui Matoš, caracteristice simbolismului, artistul hoinar, boem, mereu pe drumuri. Simbolic este şi numele, latinesc la origine şi care semnifică singurătatea. Întâlnirea lui cu Isabela pare aproape ireală, la graniţa dintre vis şi realitate: „La căpătâiul meu cineva respira atât de candid şi liniştit, ca şi când ar dormi, încât mă temeam că dacă aş deschide ochii aş pierde această iluzie".[13] Reveria lui Solus este completată de un element specific basmelor, dragostea la prima vedere, ori poate atingere, dat fiind faptul că Isabela era nevăzătoare. Însă şi aici fericirea celor doi îndrăgostiţi durează puţin pentru că Solus nu vrea să o ia pe Isabela cu sine, el fiind un singuratic, iar viaţa cu ea ar însemna să renunţe la libertate şi la propriul lui echilibru.

Ca şi nuvela *Camao*, partea introductivă descrie cu elemente lirice peisajul cu note accentuate de sinestezie: „M-am proptit lângă izvorul părăsit pe cărarea năpădită de iarbă, muşchi şi de atâta singurătate, încât am simţit că aici demult nu a călcat picior de om, deşi nu era departe de castel. Cărarea urca pe lângă deal în cântecul păsărilor şi foşnetul frunzelor pe ramurile seculare împletite ca nişte degete, iar mai apoi se pierdea în umbrele verzi ale pădurii de munte".[14]

Alături de elementul oniric un alt element simbolist este floarea, care în nuvela *Cvijet s raskršća,* la fel ca într-o altă nuvelă, *Balkon,* dă tonul de bază al naraţiunii. *Floarea* în opera lui Matoš simbolizează femeia, iar *femeia* frumuseţea. Aici Matoš vorbeşte despre frumuseţea perfectă care devine un scop în sine. Spre deosebire de alte nuvele, precum *Balkon*, *Miš* ori *Camao*, în care idealul iubirii şi al frumuseţii nu poate fi atins fiindcă apar elemente care se opun atingerii acestora în nuvela *Cvijet s raskršća* „naratorul însuşi nu doreşte să-şi atingă idealul, preferând căutarea veşnică şi dorul neîmplinit".[15]

Starea şi imaginile fericirii şi iubirii care se înfiripă sunt întrerupte de realitatea crudă odată cu sosirea tatălui Isabelei împreună cu slugile lui care vor să o ducă înapoi la castel. Şi totuşi, aceasta nu este o tragedie pentrul Solus, pentru că idealul nu trebuie atins, crede naratorul, importantă este doar căutarea: „De aceea continuă căutarea lumii ideale, în care frumuseţea este atât de distinctă de realitate, încât e oarbă ca fata

[12] Dubravka Oraić Tolić, *Čitanje Matoša,* Zagreb, Naklada Ljevak, 2013, p. 53.
[13] A.G. Matoš, *op.cit*, http://dzs.ffzg.unizg.hr/html/Mato1.htm, 14.06.2021.
[14] *Ibidem*
[15] Dubravka Oraić Tolić, *op.cit.*, p. 52.

pierdută, iar pe drumul interminabil al vieţii poate fi atinsă doar sporadic, însă niciodată în totalitate”[16]

Dorinţa de a hoinări în continuare prin lume, de a fotografia este mai puternică decât dragostea neaşteptată faţă de Isabela, deşi Solus vede în ea întruchiparea unei vieţi perfecte şi a iubirii ideale. Isabela este pentru Solus *floarea lui de la răscruce*, este simbolul perfecţiunii:

> Iubirea! Este aici, deci, în faţa mea, iubire mai albă decât crinul, mai curată decât zăpada gheţarilor, mai îmbătătoare decât vinul! Pe drum, între două nopţi fără adăpost! Iubirea – frumoasă ca o zeiţă, oarbă ca întâmplarea…Aşa nu mi-am dat seama de nimic şi m-am întrebat ce odraslă a lui Van Dyck sau Greuze a venit în fantezia mea febrilă din vechiul castel domnesc…”.

În titlul nuvelei apare şi cuvântul „răscruce”, simbolizând răspântia vieţii lui Solus care va trebui să aleagă între două drumuri: unul, convenţional care l-ar uni cu Isabela, însă ar trebui să renunţe la modul lui boem de viaţă, iar acesta era singurul mod de viaţă pe care-l ştia. De aceea Solus alege să trăiască fără să se lege de locuri sau oameni. De cealaltă parte, Isabela nu cunoaşte o altă lume în afara zidurilor castelului, ea este metaforic vorbind, ostatecă. De aceea Solus este pentru ea o aventură, o provocare, iar episodul romanţios dintre ei, deşi scurt, este plin de em[17]oţii şi decizii greu de luat: „Şi fără tine povara amintirii acestei întâlniri va apăsa umerii fragili pe drumul fără ţel…”[18]
Nuvela se încheie cu afirmaţia lui Solus care consfinţeşte hotărârea lui de a trăi singuratic şi liber: „M-a condus zeiţa liberă şi cețoasă, frumoasa şi oarba Avantira, doamna mea”[19]

Naraţiunea cronologică clară se îmbină cu descrierea opulentă a peisajelor, a frumuseţii Isabelei şi a sentimentelor lui Solus, prin utilizarea generoasă de epitete, onomatopee, asonanţe, de elemente auditive şi vizuale: „Izvorul susură, scânceşte, clipoceşte … murmură, zumzăie, se zvârcolesc în vis, iar apoi se trezesc, zboară deasupra norilor şi tună ca tunurile”.[20]

Elementul oniric, reverie lui Solus, întâlnirea dintre cei doi la periferia castelului, numele-simboluri ale personajelor, sinesteziile, vocaţia de artist a personajului principal, tema iubirii şi a singurătăţii, desele referiri la pictori şi muzicieni, încadrează şi această nuvelă a lui Matos în grupul de nuvele cu elemente simboliste şi impresioniste.

BALKON (BALCONUL)

Nuvela ***Balconul*** (Balkon) a fost publicată în două părţi în iulie 1902 în revista *Nada (Speranţa),* iar mai târziu a fost inclusă în culegea de nuvele *Umorne priče (Nuvele istovite,* 1909). Autorul a dedicate această nuvelă prietenului din copilărie, M. Juratović. Caracterizată de unul dintre cei mai importanţi critici contemporani croaţi, Dubravka

[16] Dubravka Oraić Tolić, *op.cit.*, pag. 53.
[17] Vezi și Vezi și Maria Lațchici, „Simbolismul croat” în *Simbolismul în literaturile slave*, vol. coord. de Camelia Dinu, București, Pro Universitaria, 2020, p. 90
[18] A.G. Matoš, *Cvijet s raskrsća*, disponibil pe http://dzs.ffzg.unizg.hr/html/Mato1.htm, 14.06.2021.
[19] *Ibidem*, 14.06.2021.
[20] Ibidem, 14.06.2021.

Oraić Tolić, ca o nuvelă simbolistă, mai exact din subcategoria „nuvelelor în care lumea imaginarului şi idealului râmăne la o distanţă insurmontabilă, paralelă cu lumea reală”[21], nuvela *Balconul* aduce în prim plan una din temele preferate ale lui Matoš, şi anume adorarea într-un mod aproape magic a iubirii ideale, dorite, râvnite dar inaccesibile.

Actantul, Eugen, povesteşte la persoana întâi despre sentimentele sale puternice pentru femeia reală cu numele de Cvijeta (ro. Floarea) dar şi pentru femeia necunoscută, ireală care i-a apărut într-un moment reverie pe un balcon încântător, descris aproape ca o fiinţă vie. Nuvela începe cu întâlnirea dintre Eugen şi Cvijeta. Eugen pleacase către Cvijeta, iubirea lui din tinereţe, cu intenţia nobilă de ai mărturisi sentimentele pe care le are faţă ea, însă odată ajuns la mansarda sărăcăcioasă în care aceasta locuia cu familia după ce sărăciseră, Eugen începe să-i povestească Cvijetei despre obsesia lui pentru balconul din vis şi despre dragostea puternică pe care o simte faţă de o femeie ireală, văzută pe acest balcon. Îi descrie pasionat despre momentele ireale pe care le-a trăit privind balconul, fascinat fiind mai apoi de apariţia străvezie a femeii care a apărut pe balcon. Îi mărturiseşte că idila i-a fost spulberată de un bărbat care a tras-o pe femeia ireală de pe balcon înapoi în casă. Dezamăgit această întâmplare Eugen pleacă să hoinărească prin lume, dar se întoarce după doi ani şi caută din nou balconul. Îl găseşte aruncat pe bălegar, în curtea unui ţăran, sub forma unui morman de fiare, unde îşi făceau veacul orătăniile din curtea acestuia şi din acest punct acţiunea nuvelei se desfăşoară din nou în prezent. Spre finalul confesiunii despre suferinţele şi dezamăgirile sale amoroase Eugen revine la planul iniţial şi îi mărturiseşte Cvijetei sentimentele pe care le are faţă de ea. Însă atunci se întâmplă ceva care pe Eugen îl blochează şi deopotrivă îl respinge, şi anume se uită în jos, şi observă sub rochia lungă şi modestă a Cvijetei că tocurile acesteia sunt strâmbe.

Pentru fragilul şi neuroticul Eugen este un şoc, o palmă, un duş rece, care îl trezeşte la realitatea dură. Simte cum totul se năruie în jurul lui, bâiguie ceva de neînţeles şi pleacă în grabă, scuzându-se că trebuie să plece foarte curând Germania lăsând-o pe Cvijeta nedumerită, aproape leşinată pe un scaun, de sub rochia căreia din nou se întrezăresc tocurile strâmbe ale pantofilor acesteia. Ajuns în stradă, în mintea înfierbântată a lui Eugen devine clar că tocurile strâmbe ale Cvijetăi, femeia reală din viaţa lui, nu pot concura cu tocurile înalte şi subţiri ale femeii imaginare de pe balcon, aşa că Eugen pleacă în fugă, lăsând-o în urmă pe Cvijeta din cauza femei, a ”prinţesei” din visul lui cu balconul şi din povestea pe care tocmai a terminat-o de spus Cvijetăi. Astfel, atârnând între realitate şi imaginar, Eugen trebuie să aleagă o cale – fie să reînvie dragostea de odinioară faţă de Cvijeta şi să continue viaţa reală fie să continue eterna căutare a perfecţiunii care nu poate fi atinsă.

Eugen, actantul, este un personaj creionat în manieră simbolistă, un hoinar, mereu pe drumuri, neliniştit, visător, în căutatea perfecţiunii, a iubirii adevărate, a ”femeii ideale” după care tânjeşte sufletul lui chinuit. Este preocupat mai mult de visele sale, visează cu ochii deschişi, renunţând la iubirea din tinereţe şi dedicându-se cu totul visării refuză viaţa reală. În confuzia dintre lumea reală şi cea imaginară, Eugen îşi

[21] Dubravka Oraić Tolić, *Čitanja Matoša*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2013, p. 51.

proiectează dorinţele sale ireale asupra femeii reale pe care o poate atinge, dar la care nu poate visa.

Cvijeta, femeia reală din viata lui Eugen, poartă un nume simbolic, *cvijet,* adica *floare*, motiv care apare deseori în opera lui Matoš, atât în nuvele, *Cvijet sa raskršća (Floarea de la răscruce*), dar şi în poezii, ca de exemplu *Maćuhica* (*Panseluţa*), Srodnost (*Asemănări*), sonet dedicat lăcrămioarelor. Matoš a fost fascinate de flori, de la momentul când răsar şi până la veştejire. Un exemplu grăitor în acest sens este *Eseul despre trandafir* (Esej o ruži), din 30 septembrie 1900, înaintea deschiderii Salonului de la Paris, dedicat acesei regine a florilor, care se încheie: „Încă puţine şi Salonul va dispărea precum florile de toamnă, iar trandafirii vor mirosi doar în suflete – în cele alese. Dar aceşti trandafiri sunt de obicei negri precum noaptea, emană apăsări şi dureri, roşii sunt doar spinii sângerii, fără lacrimi fierbinţi şi sărate care să le răcorească dimineaţa în loc de rouă... ”[22].

Însă numele iubirii reale, materiale ale lui Eugen, care poartă în sine simbolul florii, ascunde în sine şi ceva devastator, ruinator, în cazul lui Eugen, ruinarea viselor. Pe de o parte Cvijeta are sufletul candid, chipul angelic, este delicată, feciorelnică, toată făptura ei reflectând şi justificând oarecum numele pe care îl poartă. Însî asemenea celor mai gingaşe flori, are uneori şi ceva ce distruge, înţeapă precum spinii celor mai minunaţi trandafiri, în cazul de faţă tocurile strâmbe. Astfel, deducem aici două sensuri conferite florii, florii ca planta dar şi ca nume de femeie – pe de o parte floarea are legătură cu bunătatea, inocenţa, candoarea, iar pe de altă parte cu o apariţie care inspiră teamă.

Alături de simbolul florii, în nuvelă se repetă un alt simbol care leagă personajele triunghiului amoros, şi anume pantoful sau călcâiul, care încurcă şi descurcă o poveste de dragoste ciudată şi aduce un sentiment de graţie, dar şi groază. Este evident că interpretarea pantofilor, mai exact a tocurilor este polarizată în nuvela de faţă, tocurile înalte sunt asociate aici cu eleganţa, graţia, frumuseţea, feminitatea şi mai ales cu idealul la care trebuie aspirat.

În contrapunct, tocurile strâmbe ale Cvijetăi sunt descrise ca un monstru care devoră eleganţa, dragostea „adevărată” şi idealul estetic: “Pentru că am observat la momentul nepotrivit că tocurile pantofilor ei erau strâmbe, teribil de strâmbe, ambele strâmbe spre stânga. Viaţa mi-a rânjit cu un zâmbet cinic, diabolic. (...) Dragostea mea a fost sfâşiată, înclinată, înclinată spre stânga…”[23]. În mai multe culturi călcâiul reprezintă punctul slab, vulnerabil al corpului uman, există dealtfel convingeri că prin călcâi, în momentul morţii unei persoane, sufletul şi viaţa părăsesc corpul său. În această privinţă, sufletul şi viaţa lui Eugen au rămas prinse în călcâie în momentul morţii ireale şi reale a iubirii: “Din moment ce ştiu că o pereche de tocuri strâmbe este suficientă pentru a ne otrăvi toate visele, toate iluziile, dragostea, viaţa, totul... totul”[24].

Femeia ideală, de pe balcon, nu vorbeşte, nu protestează, există doar pentru a fi admirată de ceilalţi. Ea de fapt asemenea unei opera de artă, balconul este cadrul ei, iar

[22] A. G. Matoš, *Pjesme i ogledi*, Stoljeća hrvatske književnosti, br. 120, Zagreb, Matica hrvatska, 2014, p. 153.
[23] *Ibidem*, p.81.
[24] A.G. Matoš, *op.cit.*, pg. 83.

soarele este lumina reflectoarelor care îi luminează portretul. Balconul apare astfel descris ca un tărâm magic, fascinant, dar şi ca ceva învechid, putred, acoperit de plante cățărătoare, care în final ajunge aruncat pe grămada de bălegar din curtea unui țăran. Balconul simbolizează deci şi idealul distrus al iubirii şi frumuseţii. La fel, imaginea sublimă a unei femei supranatural de frumoase dintr-un vis se transformă într-o imagine grotescă şi dezgustătoare a femeii reale, Cvijeta, cu tocuri strâmbe. Deci, frumuseţea absolută există doar în lumea onirică şi este suficient doar un moment pentru a cădea dintr-o lume perfectă în viaţa sumbră, cotidiană.

Aflat voit la graniţa dintre realitate şi visare Eugen se lasă pradă magiei balconului, se predă cu totul visului, dar în final se trezeşte într-un coşmar în care femeia misterioasă dispare brusc. Eugen a zărit ceea ce şi-a dorit cu ardoare, femeia misterioasă i-a zâmbit şi aceasta a fost graniţa care nu trebuia depăşită fiindcă zeiţa viselor lui trebuia să rămână inaccesibilă (de aceea şi este perfecta). Freud defineşte visul ca o îndeplinire a dorinţelor, şi în contextul lui Eugen visul acestuia s-ar putea defini ca îndeplinirea dorinţei de a revedea femeia misterioasă. Iubirea imposibilă reprezintă îndeplinirea dorinţei latente a lui Eugen ca femeia de pe balcon să rămână doar un ideal, iar ea este un ideal tocmai pentru că este de neatins. Dorinţa latentă a lui Eugen a fost îndeplinită: a văzut femeia ideală în visele sale, acolo unde de fapt este şi locul acesteia.

Şi în nuvela *Balconul*, ca şi în celelalte două nuvele prezentate aici, Matoš se concentrează pe două teme: „dragostea (care este atât sinonim cu frumuseţea), cât şi cu moartea (uneori oximoronic asociată cu dragostea şi frumuseţea), iar idealul iubirii şi frumuseţii nu poate fi atins şi femeia”[25] ambele fiind rămânând un ideal atâta timp cât sunt irealizabile şi intangibile.

Am observat că dragostea ideală se destramă pe ambele planurile: în planul ideal şi în planul real. Viziunea iubirii şi frumuseţii perfecte, întruchipată în personajul unei femei necunoscute de pe balcon dispare atunci când pumnul unui bărbat cu faţa palidă şi supărată, din planul real din nuvelă smulge apariţia feminine şi o târăşte în cameră, iar îl alungă pe Eugen din locul imaginar. Acelaşi lucru se întâmplă şi în planul real. După ce încheie povestea, sau mai bine zis confesiunea despre femeia ideală, a cărei frumuseţe este simbolizată de urmele de tocuri înalte în parc, Eugen, actantul liric descoperă brusc tocurile strâmbe pe picioarele iubitei sale reale iar contactul cu realitatea acţionează ca un şoc de trezire la realitate, iar idealul dragostei şi frumuseţii se disipă.

Matoš a fost personalitatea cea mai importantă a modernismului croat, a marcat atmosfera literară şi artistică a capitalei croate dar şi a întregii Croaţii până la începutului primei conflagraţii mondiale, contribuind din plin la conectarea literaturii croate cu cea europeană. Indubitabil cel mai bun poet al modernismului croat, un maestru al nuvelei şi sonetului, opera lui şi-a pus amprenta asupra generaţiilor viitoare de scriitori croaţi precum Miroslav Krleža, Antun Šoljan şi mulţi alţii. Nuvelele lui introduc cititorul în situaţia complexă în care se afla societatea croată la finalul sec. al XIX-lea, invitându-l concomitent să le lase pravă visării pe tărâmuri mistice, pline de simboluri şi semnificaţii.

[25] Dubravka Oraic Tolic, *Citanja Matoša,* Zagreb, Naklada Ljevak, 2013, p. 52.

BIBLIOGRAFIE:

N. Batušić, Z. Kravar, V. Žmegač, *Književni protusvjetovi, Poglavlja iz hrvatske moderne*, Matica hrvatska, Zagreb, 2001.
Frangeš, Ivo, *Stil Matoševe novelistike*, în: Matoš Vidrić Krleža, Zagreb, 1974.
Josić, Ljubica, *Stil Antuna Gustava Matoša – Stilistika*, in https://stilistika.org/pisci-i-stilovi/antun-gustav-Matoš /65-stil-antuna-gustava-Matoša
Kaštelan, Jure, *Lirika A. G. Matoša*, Rad JAZU, 1957, 310.
Matković, Marijan, *Ogledi i ogledala*, Knjiga I. A.G.Matoš, HAZU, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2001, pag. 311-329; 62-65
Matković, Marijan, *Razgovori i pogovori*, Lirika A.G.Matoša, HAZU, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 2001, pag. 133-141
Novak, Slobodan Prosperov: *Između Pešte, Beča i Beograda,* svezak II, Dalmatinska biblioteka, Marjan Tisak, Split, 2004
Pavletić, Vlatko, *Kritički medaljoni. Panorama hrvatskih pisaca i djela*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1996
Pranjić, Pranjić, *Jezik i stil Matoševe pripovjedačke proze*, Rad JAZU, 1971, 361.
Samardžija – Selak, *Leksikon hrvatskoga jezika i knjizevnosti,* Pergamena, Zagreb, 2001.
Šicel, Miroslav, *Hrvatska književnost*, Školska knjiga, Zagreb, 1982, pag. 118-155
Šicel, Miroslav, *Pisci i kritičari. A.G. Matoš*, Biblioteka Razotkrivanja, Zagreb, 2003.

CHIPĂRUŞUL, THE INTANGIBLE HERITAGE OF VRANCEA COUNTY

Luminița Elena VASILIU
PhD, University Valahia of Târgoviște

Abstract. The Chipăruș, the unique funeral dance in Europe, is losing its existence in the dark of the times. As a crossing line, "the dance of uncles", as Dimitrie Gusti called it, has a rich symbolism, connected to the cult of the ancestors, with strong apotropaic virtues. If at first it was spread across several geographical areas, today we only find it in Nereju, in the ensemble with the same name. Play on request, on death of a Member of the assembly or on stage. In the campaign in Nereju in 1927, Dimitrie Gusti and his team indicated the presence of this funeral dance. In 1938, however, H.H. Stahl mentioned that "Chiperul" was banned by the church representatives, being considered a heathen. From the talks with the local people, the Chipăruș has been in a shade for the past decades, due to financial difficulties as well as lack of interest in the heritage. The costume is of archaic simplicity. The central element is the mask, an archetypal pattern, the one that embodies the ancestors. He has a dual function: to accompany the soul of the defunct into the world of the dead, to make his smooth passage "from the age of now to the eternity"; another function is to protect the deceased's family from his return to the alive world. It is a living example of preserving and transmitting immaterial cultural heritage elements. The Chipăruș is an element of national identity, the one who makes us abroad. Those who keep this dance of death alive and pass it on to the young generations received, as a recognition of their work, the title of living human treasures: Folk Master Șerban Terțiu and Chipăruș dancer leader Ștefan Harabagiu. They pass both the craftsmanship of the making of the masks and the dance of Chipărușul to the younger generations. Recorded at OSIM in 2007, Chipărușul represents the dance of the triumph of life over death. The Chipăruș needs promotion as a symbol of immaterial heritage. If Oltenia has Calusul, Moldova has its Chipăruș.

Keywords: heritage, funeral dance, death, Nereju, rite of passage.

Introducere

Ca rit de trecere, moartea a reprezentat o preocupare constantă a oamenilor de-a lungul timpului. Teama de necunoscut, de ceea ce se întâmplă în „lumea de dincolo", i-a determinat să organizeze o serie de acţiuni care să conducă sufletul „dalbului de pribeag'' în lumea strămoşilor, de la „ veacul de acum in vecii vecilor"[1]. Conform clasificării lui Arnold van Gennep, aceste acţiuni ale oamenilor, ale celor rămaşi în lumea viilor, sunt clasificate in rituri de separare, de prag şi de integrare[2].

Renumitul profesor Ion Ghinoiu afirmă că, aşa cum există o Carte tibetană a morţilor sau o Carte egipteană a morţilor, şi în spaţiul românesc există o carte a morţilor, în care sunt cuprinse credinţe străbune despre moarte, rituri prezente la moarte, texte care au menirea de a separa sufletul defunctului de lumea viilor şi de a-l integra în lumea morţilor[3].

[1] Ghinoiu, Ion, *Lumea de aici, lumea de dincolo. Ipostaze romanesti ale nemuririi*, Ed. Fundatiei Cuturale Romane, Bucuresti,1999, p. 173.
[2] Van Gennep, Arnold, Riturile de trecere, Editura Polirom, Iaşi, 1996,p. 29.
[3] Ghinoiu, Ion, *Cartea omaneasca a mortilor De la veacul de om la vecii vecilor*, Univers Enciclopedic Gold, 2020, Bucureşti, p.11.

Într-un sat uitat de vreme, în anul 1927 poposeşte echipa profesorului Dimtrie Gusti pentru a realiza o monografie, concretizată in cele trei volume: „Nerej, un village archaique". Nerejenii, al căror erou eponim era baba Vrâncioaia şi care susţineau că se trag din Ştefan cel Mare[4], păstrau un dans funerar a cărui existenţa se pierdea în negura vremurilor.

În acest sat, considerat ca fiind exemplul clasic al „rezeşiei clasice" [5], sociologii găsesc un dans arhaic, un dans funerar, unic in Europa.

Despre originea dansului nu se ştiu multe, însă prin manifestare, recuzită şi scop, Chipăruşul este un dans specific societăţilor tradiţionale, precreştine. Dansul funerar este prezent şi în lucrarea lui Simion Florea Marian, „Înmormântarea la români". Acesta se numeşte „Şubet"[6].

Localnicii, prin meşterul Pavel Lupaşc, susţin că denumirea dansului a fost dată de către profesorul Dimitrie Gusti, datorită ritmului, a iuţelii cu care se joacă. În anul 1938, H.H. Stahl menţionează faptul că acest joc de priveghi a fost interzis de către reprezentanţii bisericii, fiind considerat păgân[7]. Membrii Chipăruşului, pe lângă jocul propriu-zis, treceau sicriul defunctului prin foc[8], acest gest având scopul de purificare, de iertare a păcatelor defunctului. Unde se juca Chipăruşul, popa nu mai venea.

Jucat de multe secole, Chipăruşul (Foto 1) este un dans funerar practicat în curtea celui decedat. Scopul acestuia este de a purifica şi de a călăuzi sufletul celui trecut în lumea drepţilor. Este un dans care îmbină momente solemne cu momente vesele, privit ca o ultima petrecere a defunctului cu membrii comunităţii. Este un dans care ne duce cu gândul la credinţa dacilor despre moarte[9].

Foto 1: Chipăruşul, Nereju, judeţul Vrancea, 1927. Fotograf Iosif Berman,
Sursa: Arhiva Muzeului Naţional al Satului „Dimitrie Gusti".

[4] Sevastos, M, *Studiul satului*, în Adevêrul, 1 august 1933, anul 47, No 15205, p.1.
[5] Ghinoiu, Ion, *Cartea omaneasca a mortilor. De la veacul de om la vecii vecilor*, Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2020, p.46.
[6] Florea, M.S, *Inmormantarea la romani- Studiu etnografic*, Litotipografia Carol Gobl, Bucuresti, 1892, p. 195-196.
[7] Henri H. Stahl – *Amintiri şi gânduri din vechea şcoală a monografiilor sociologice*", Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 374.
[8]Henri. H, Stahl coord, *Nerej, un village d'une région archaïque, Monographie sociologique dirigée par H.H. Stahl*, vol. I, Institut de Sciences Sociales de Roumanie, Bucarest, 1939, p. 293.
[9] Ghinoiu, Ion, *Cartea romaneasca a mortilor. De la veacul de om la veacul vecilor*, (Bucureşti: Univers Enciclopedic Gold, 2020).

Chipăruşul, aşa cum îi spune şi numele, este un dans iute, executat de 10-12 bărbaţi mascaţi. Sunt măşti antropomorfe, care întruchipează moşii si strămoşii, cei cărora li se va alătura în curând şi defunctul. Dansatorii se numesc „uncheşi" şi sunt legaţi între ei de un lanţ, lanţul vieţii. În fruntea grupului se află un conducător, care ţine în mână un toiag. În capătul toiagului se află un mascoid cu două feţe sau o făclie, cu rolul de a călăuzi sufletul mortului. Masca cu doua feţe simbolizează viaţa şi moartea, binele si răul[10]. Alţi autori precizează că rolul mascoidului este acela de a substitui simbolul unei persoane absente[11].

O descriere amănunţită a acestui rit funerar este realizată de geograful Victor Tufescu: defunctul este scos pe prispă pentru a asista la dansul Chipăruşului. Acesta se desfăsoară noaptea, în curte, spaţiul sacru care a aparţinut defunctului, în jurul focului. Numim curtea spaţiu sacru, deoarece fiecare om urmează ritualuri care însoţesc construirea unei locuinţe, care nu este altceva decat o repetare a Cosmogoniei[12].

Dansatorii sunt prezentaţi ca nişte sălbatici, cu măşti antropomorfe sau zoomorfe şi costume din piei de animale[13].

Acest grup de dansatori este specific comunităţilor tradiţionale, acele societăţi secrete care indeplineau diferite ritualuri pentru comunitate.

Focul are funcţie de purificare. La un moment dat, conducătorul jocului trage de lanţ, ceilalţi dansatori fiind trântiţi la pământ sau fiind nevoiţi să sară peste foc, lanţul vieţii fiind rupt simbolic. Combustibilul care alimentează focul sunt bucăţi din gardul gospodăriei mortului sau obiecte care au aparţinut acestuia.

Dansatorii sunt însoţiţi de muzica (fluier, tobă, caval), dar şi de barză, capră şi urs,babe, ursar, doctor, negustor. Se observa o contaminare a jocului, fiind combinat cu elemente prezente cu prilejul Anului Nou.

Pavel Lupaşc, un cunoscut meşter popular din zona Nerejului, ne explică despre figurile zoomorfe: barza a adus omul pe pământ, capra i-a dat lapte şi omul a crescut, iar ursul prin natura sa moare si reinvie simbolic[14].

Versurile care însoţesc dansul sunt de o rară frumuseţe, alături de „Mioriţa", culeasă de pe plaiurile Vrancei:

Omule, pomule/ Nu plange,/ Nu te jeli./ Bucură-te / Că rădăcina ta/ Murind în pământ/ A prins în cer./ Şi lutul tău/ S-a încurat/ De unde a venit/ În vis liniştit./ Bucuraţi-vă, bucuraţi/ Şi voi ceilalţi,/ Oamenilor, pomilor,/ Femei şi bărbaţi,/ Beţi şi mâncaţi,/ Cântaţi şi jucaţi,/ Că nu a răpus,/ E numai dus,/ E numai întors/ În lume ce-o fost![15]

[10] Pop, M, *Mastile de lemn din Birsesti-Topesti, Vrancea. În Revista de folclor*,(03, nr. 01, Institutul de Folclor, Bucuresti, 1958, p. 13-14.
[11] Vulcănescu, Romulus, *Măştile populare*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, p. 53.
[12] Eliade, Mircea, Sacrul si profanul, Humanitas, Bucureşti, 2019, p. 26-27.
[13] Tufescu V., *Oameni din Carpaţi*, Editura Sport –Turism, 1982, Bucureşti, p. 196 – 197.
[14] Pavel Lupaşc, alături de Şerban Terţiu, este cel care duce mai departe mesteşugul maştilor în Vrancea.
[15] Versurile au fost redate într-un interviu telefonic purtat cu domnul Şerban Terţiu, meşter popular din Nereju, declarat tezaur uman viu.

Omul este comparat cu un pom, simbol al morţii şi al reînvierii, acel axis mundi, de care aminteste Mircea Eliade, care leagă sacrul de profan, Pământul de Cer[16].

Revenind la mască, elementul central al vestimentaţiei dansatorilor, aceasta este facută din blană sau lemn, având un aspect rudimentar (Foto 2).

Masca are o dublă funcţie: apotropaică şi de a separa sufletul mortului de lumea celor vii, conducându-l in lumea moşilor şi strămoşilor. Reprezintă figuri antropomorfe, vesele sau triste, speriate sau liniştite, cu ochi decupaţi (Foto 3). Aceasta prinde viaţă atunci când este purtată[17]. Ea este liantul dintre magic şi ludic, care a jucat un rol important în contextul comunităţilor arhaice[18].

Fig. 2: Mască de uncheş, Nereju, judeţul Vrancea. Fotograf Iosif Berman,
Sursa: Arhiva Muzeului Naţional al Satului „Dimitrie Gusti”.

Lemnul folosit la confecţionarea măştilor este de esenţă moale. Aceste măşti sunt mai spectaculoase, dar mai grele, din acest motiv fiind folosite cele din piei de oaie sau capră. H.H.Stahl menţionează că, în timpul campaniei monografice din anul 1927 condusă de profesorul Dimitrie Gusti, măştile prezente la priveghi se regăsesc şi în cadrul ceremoniilor de Anul Nou, atunci când se

constituiau canaralele. Uncheşii-dansatori purtau, pe lângă mască, cojoace miţoase, îşi confecţionau cocoaşă şi aveau în mână un toiag, care îi ajuta la mers.

[16] Eliade, Mircea, Sacrul si profanul, , Humanitas, Bucureşti, 2019, p. 28.
[17] Eretescu, C., *Mastile de priveghi-origine si functionalitate*. În Revista de etnografie şi folclor, Tomul 13, Nr.1, Editura Republicii Socialiste Romania, Bucureşti, 1968, p. 13-14.
[18] Eliade, Mircea, *op. cit.*, Humanitas, Bucureşti, 2019, p. 32.

În trecut, măştile funerare erau confecţionate de bătrâni pentru a fi purtate de tineri, care erau rudele mortului. Cu timpul însă, începând cu secolul al XIX-lea, măştile au început să fie purtate de oamenii străini mortului[19].

Şerban Terţiu păstrează cu sfinţenie această artă a confecţionării măştilor, acesta fiind continuatorul tatălui său, meşterul Pavel Terţiu. Lemnul este tăiat în perioadele cu lună plină, meşterul specificând că lemnul taiat în această perioadă este mai rezistent. Uneltele folosite de Şerban Terţiu sunt moştenite de la tatăl său, care a fost, şi el, un meşter renumit[20].

Fig. 3: Mască de uncheş, Nereju, Vrancea, mester Pavel Terţiu
Sursa: arhiva personală

Concluzii

Dansul se mai păstrează şi astăzi în zona Nerejului, fiind performat la cerere, la moartea unui membru al ansamblului sau pe scenă, ca spectacol, pierzându-şi din semnificaţii. Îl mai intâlnim la Anul Nou, ca dans simbolic: moartea Anului Vechi şi naşterea Anului Nou.

Ansamblul „Chipăruşul" a luat fiinţa în anul 1956, cu scopul de a duce mai departe comorile Vrancei arhaice. În lume, Nerejul este sinonim cu Chipăruşul.

Cu toate că dansul şi-a pierdut din simboluri, acesta îşi păstrează caracterul de spectacol, impresionând prin vestimentaţie şi dans. Oamenii locului şi-au câştigat locul în galeria tezaurelor umane vii: Ştefan Harabagiu, conducătorul ansamblului Chipăruşul" si Şerban Terţiu, făuritorul de măşti.

Pe langa ansamblul format din adulţi, în Nereju a luat fiinţa Chipăruşul copiilor, o iniţiativa frumoasă, care transferă patrimoniul cultural imaterial tinerelor generaţii.

[19] Vulcanescu, Romulus, *Măştile populare*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970, p. 138.
[20] Informaţii culese de la meşterul Şerban Terţiu.

Secţia externă a Şcolii populare de artă Focşani, cu ajutorul meşterilor nerejeni, învăţa tinerele generaţii să confecţioneze măştile.

Ţara Vrancei este reprezentată atât în ţară, cât şi peste hotare: Polonia, Ungaria, Turcia, Moldova, Franţa.

Din anul 2007, Chipăruşul este marca înregistrată.

Prin caracterul său sincretic, Chipăruşul adună la un loc credinţele oamenilor despre moarte, văzută ca o trecere a omului într-o altă existenţă, în vecii vecilor. Prin manifestările sale, este un dans al morţii si al reînvierii: când cineva moare, altul se naşte, ca o continuare a spiţei de neam. Acest dans al morţii adună la in loc credinţe şi obiceiuri vechi, parte a identităţii noastre naţionale.

Bibliografie

Bîrlea, Ovidiu: *Eseu despre dansul popular românesc*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1982.

Dejeu, Zamfir, „Folclor coregrafic". Repertoriul naţional de patrimoniu cultural imaterial I, CIMEC - Institutul de Memorie Culturală 2008, p. 31-62.

Dobrescu, Alexandru: *Manual de dansuri naţionale*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1966.

Eliade, Mircea, *Arta de a muri*, Editura Moldova, Bucureşti, 1993.

Eliade, Mircea, *Sacrul si profanul*, Humanitas, Bucureşti, 2019.

Eretescu, C., „Măştile de priveghi-origine şi funcţionalitate". Revista de etnografie şi folclor, Tomul 13, Nr.1, Editura Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1968, p. 37-45.

Evseev, Ivan, *Simboluri folclorice*, Editura Facla, Timişoara, 1987.

Florea, M.S, *Înmormântarea la români- Studiu etnografic*, Litotipografia Carol Gobl, Bucureşt, 1892.

Ghinoiu, Ion, *Cartea omaneasca a mortilor.De la veacul de om la vecii vecilor*, Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2020.

Ghinoiu, Ion, *Lumea de aici, lumea de dincolo. Ipostaze romanesti ale nemuririi,* Ed. Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1999.

Pop, M,, *Mastile de lemn din Birsesti-Topesti, Vrancea*. În Revista de folclor, 03, nr. 01, Institutul de Folclor, Bucureşti, 1958, p. 7-26.

Stahl, H.H, *Amintiri si ganduri din vechea scoala a monografiilor sociologice*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1981.

Sevastos, M, *Studiul satului*. În Adevêrul, anul 47,No 15205, 1 august 1933, p. 1.

Tufescu V., *Oameni din Carpaţi*, Editura Sport –Turism, Bucureşti, 1982.

van Gennep, Arnold, *Riturile de trecere*, Editura Polirom, Iaşi, 1996.

Vulcănescu, Romulus, *Măştile populare*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1970.

Repertoriul National de patrimoniu cultural imaterial, Comisia Naţională pentru Salvgardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, CIMEC - Institutul de Memorie Culturală. 2008.

HOMOSEXUALITY IN ROMANIA. BETWEEN TABOO AND DISCRIMINATION

George Marian ICHIM, PhD, profesor asociat
„Al. I. Cuza" University of Iași

Abstract: The next paper aims to bring to the fore the concept of discrimination against gay men, the effects felt by them, but also by society. The purpose of the article is to present the daily reality of homosexual people, respectively to observe the effects produced by discrimination, both emotional and socio-economic, but the ideas of this article should not be generalized.

Keywords: homosexuality, direct discrimination, LGBT, work discrimination, segregation

Introducere

În decursul evoluției umane, a celei științifice și mai ales sociale, diverși autori au abordat tematica discriminării homosexualilor, fie în general, fie pe o anumită arie a existenței, precum în școli, la locul de muncă, sau în alte zone în care aceștia își desfășurau activitățile, zone de recreație, pe stradă, adunări de tip cult religios, zone de aprovizionare. Dacă tot am amintit de evoluția umana putem să facem o mică asociere dintre evoluția socială și discriminarea în general, și putem observa faptul că această legătură a reușit în timp să reducă această segregare prin abordarea unor legi, a unor drepturi, a unor inițiative luate în vederea unor mai bune relaționări în cadrul societății, care conferă o egalitate de șanse dintre minorități și majoritate. Această luptă este continuă și gravitatea ei fluctuează de la o societatea la alta, de la caz la caz, iar aici facem referire la acele categorii de minorități care sunt discriminate pe baza unor lipsuri, a rasei sau chiar a propriilor concepte prin care își guvernează viața.

Conceptul de homosexualitate nu reprezintă o noutate în viața socială, acesta fiind prezent și în istorie, unde istoricii relatau faptul că anumiți conducători aveau orientări sexuale diferite și despre cum erau văzuți aceștia. Pe lângă conducătorii importanți ai antichității, putem numi și alte personaje mărețe din diverse domenii de referință, precum filosofia, iar aici îl putem aminti pe Platon, unul dintre cei mai cunoscuți filosofi, acesta susținea că ar avea o afinitate către relațiile dintre bărbați, doar că acestea neimplicând și contactul sexual, de aici luând naștere conceptul de iubire platonică (Thorson, 1997).

Homosexualitate

Conform unui articol de pe site-ul homosexualitate.ro, reiese faptul că termenul de homosexualitatea este asociat unei atracții de tip emoțional, dar și sexual față de o persoană care prezintă același sex. Cu toate acestea, în practică este asociat cu relaționarea sexuală între persoanele de același sex. Însă activiștii pro homosexualității

susţin faptul că nu toate persoanele care întreţin relaţii sexuale cu indivizi de acelaşi sex sunt homosexuali, ci doar acele persoane care sunt atrase exclusiv de acelaşi sex, neraportându-se expres la relaţiile sexuale, ci mai degrabă la atracţia în sine, ceilalţi fiind văzuţi de exemplu bisexuali, mai exact, persoane care întreţin relaţii sexuale atât cu femei, cât şi cu bărbaţi (Goldberg et al., 2020).

Goldberg et al. susţineau faptul că atunci când îţi pui mintea la contribuţie, citeşti mai mult, gândeşti şi se face psihoterapie cu homosexualitatea, cu atât se poate realiza faptul că eticheta generală „homosexuală" este la fel de nediscriminatorie precum cea heterosexuală. Presupunem că aici Sidney a vrut să scoată în evidenţă faptul că sexualitatea nu are de a face exclusiv cu comportamentul sau capacităţile persoanei, aşadar aceste etichete nu-şi au rostul într-o societate şi că nu oricine poate înţelege faptul că homosexualitatea nu este un factor toxic ce vine în prejudiciul altei persoane sau chiar a comunităţii. (Goldberg, 2020)

Categorizare

Când vorbim de categorii de homosexuali aducem aminte de acronimul LGBTQI (Lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, intersex), desigur, poate nu toţi ştim ce reprezintă fiecare tip, aşadar voi explica pe scurt cateva caracteristici despre fiecare, deşi nu există nicio definiţie concretă, acceptată universal, existând diferite cuvinte şi fraze utilizate în vederea categorizării sexualităţii şi indentificării de gen (Clarke & Ellis, 2010, p. 2)

- Termenul „lesbian" descrie o femeie homosexuală. Cuvântul lesbian este folosit şi pentru femei în legătură cu identitatea lor sexuală sau comportamentul sexual, indiferent de orientarea sexuală, sau ca adjectiv pentru a caracteriza sau asocia substantivele cu homosexualitatea feminină sau cu atracţia homosexual (Zimmerman, 1981, p. 453).
- Termenul „gay" desemnează homosexuali de sex masculin sau bărbaţi a căror identitate sexuală sau comportament sexual se îndreaptă în principal către alţi bărbaţi. Iniţial termenul gay făcea referire la o persoană lipsită de griji, veselă sau luminoasă. Termenul gay a fost asociat cu homosexualitatea masculină la sfârşitul secolului al XIX-lea, iar la mijlocul secolului al XX-lea existând o oarecare creştere a utilizării acestui termen. Acest cuvânt a ajuns să fie utilizat în majoritatea ţărilor, fiind folosit drept adjectiv, dar şi substantiv, făcând referire la practicile, comunitatea şi chiar cultura homosexualităţii. În jurul anului 1960, termenul devine favorizat de homosexualii barbaţi pentru a defini orientarea lor sexuală. Sfârşitul secolului al XX-lea aduce o nouă etapă pentru comunitatea homosexualilor, care era denumită gay până în această perioadă definind persoanele atrase de membrii aceluiaşi sex, deşi era asociat într-o manieră distincă bărbaţilor. Ulterior schimbându-şi numele în LGBT, încadrând mai multe orientări sexuale (Goldberg et al., 2020).
- Bisexual. Această categorie este una mai complexă în comparaţie cu gay sau lesbian, deoarece ea reprezintă o atracţie atât romantică, cât şi sexuală sau un comportament sexuală faţă de bărbaţi, cât şi de femei sau către mai multe indentificări de gen sau alte sexe. Această categorie reuneşte atât homosexualitatea cât şi

heterosexualitatea, fiind prins undeva la mijloc am putea spune. O identitate bisexuală nu echivalează neapărat cu atracţie sexuală egală pentru ambele sexe; în mod obişnuit, persoanele care au o preferinţă sexuală distinctă, dar nu exclusivă, pentru un sex faţă de celălalt se identifică, de asemenea, ca bisexuale (Bailey, 2016, p. 63).

- Transgender. Persoanele care se identifică transgender prezintă o expresie de gen diferită faţă de sexul atribuit la naştere. Persoanele care doresc o asistenţă medicală pentru face o schimbare de sex la altul sunt identificate drept transsexuali. Transgender, adesea scurtat ca trans, este, de asemenea, un termen general, pe lângă includerea persoanelor a căror identitate de gen este opusă sexului atribuit (bărbaţi trans şi femei trans), poate include şi persoane care nu sunt binare sau genderqueer. Alte definiţii ale transgenderului includ, de asemenea, persoanele care aparţin unui al treilea gen sau conceptualizează persoanele transgender ca un al treilea gen. Termenul transgender poate fi definit în mod foarte larg pentru a include interlocutorii (Bilodeau, 2005, p. 35)
- Queer. Această identificarea pare să reflecte incluziunea şi deschiderea către o diversitate a identităţilor de gen în partenerii sexuali şi romantici şi, în special, cu partenerii transgender (Goldberg, 2020, p. 102).

Pe lângă aceste orientări, în ultima vreme au apărut din ce în ce mai multe, din ce în ce mai complicate, cu toate acestea nu s-a pus problema de discriminare a acestora între ei, toate identificările de gen unindu-se sub aceeaşi titulatură LGBT+, uneori folosind şi alte acronime precum LGBTQ, LGBTIA+, LGBTQIA. Această mişcare, LGBT, a fost un subiect care a pornit numeroase conflicte care se învârt în jurul diverselor instituţii sociale fundamentale precum familia, căsătoria, chiar şi munca. În decursul evoluţiei socială, regăsim acţiuni de natură legală, politică chiar şi culturală ce au pus în primplan dezbateriile complexe privind relaţia dintre lege şi schimbarea socială în aşa mod încât să nu fie discriminată nicio categorie de persoane, dar şi să fie un număr cât mai mare de persoane mulţumite de situaţie *(Bernstein & Marshall, 2009).*

Homosexualitate şi discriminare

În cuprinsul Ordonanţei de Guvern 137/2000 privind prevenirea şi sancţionarea tuturor formelor de discriminare, la articolul 2 regăsim definiţia discriminării. Aşadar, discriminarea este văzută ca o deobesire, restricţie, excludere sau preferinţă manifestată ca urmarea a unei caracteristici precum etnie, religie, sex, rasă, handicap sau boală cronică şi alte diferenţieri de tip social sau alt criteriu, împiedică recunoaşterea, folosinţei sau execitarea, în condiţii de egalitate, a drepturilor şi libertăţilor omului recunoscute de lege, atât în domeniul politic, social, cultural cât şi în oricare alt domeniu al vieţii publice.

Pe scurt, discriminarea reprezintă o acţiune care vizează un tratament distinct, injust faţă de indivizi, determinate de aparenţele lor la un anume grup social. Aceasta este împărţită în diverse forme de comportament, însă toate pleacă de la premisa de excluziune, respingere sau stigmatizare.

Discriminarea îmbracă multe forme, aceasta reuşeşte să iasă la iveală în diferite contexte ce uneori ar părea ceva normal, însă după ce analizăm mai bine situaţia realizăm faptul că acolo există o urmă de nedreptate. Pentru a fi înţeleasă mai bine

discriminarea şi cum se propagă în diverse moduri, vom cataloga formele acesteia oferind şi câte un exemplu în acest caz.

a. Prima formă este reprezentată de discriminarea directă. Vorbim despre discriminare directă atunci când modul în care un individ este tratat mai puţin favorabil decât altul care a fost, este sau ar putea fi într-o circumstanţă asemănătoare, iar diferenţa de comportament este prezentă în urma unui criteriu de discriminare prevăzut în legea în vigoare (Ajder & Balan, 2010).

Un exemplu ce vine în întărirea celor menţionate anterior, îl constituie un cazul din 2002 a unor bărbaţi de etnie rromă ce au intrat într-un bar, iar angajatul le-a arătat cu mână un semn ce menţiona faptul că nu servesc persoanelor rome. Cazul a fost adus la cunoştinţa instanţelor de judecată, iar tribunalul român a decis faptul că bărbaţii au fost victimele unei situaţii de discriminare în mod directă. Politica barului a ales în mod explicit şi intenţionat că nu vor să servească persoanele de etnie romă, aceştia fiindu-le oferite tratamente dezavantajoase. Acest exemplu este unul clar în care este prezentată exact modul în care se dezfăşoară o situaţie de discriminare directă. Aşadar, exemplele asemănătoare de discriminare reprezintă cazurile în care individul acţionează cu intenţia de a impune devantaje unor persoane care fac parte dintr-un grup social tipic. În cazul prezentat, barmanul împreună cu proprietarul barului au avut intenţia de a exclude acei invidizi pentru că erau romi. (Schiek & Waddington, 2007 pp.185)

b. Discriminarea indirectă este prezentă când un individ este dezavantajat pe baza unor criterii aparent neutre, însă sunt regăsite în legislaţia în vigoare, excepţie făcând cazurile în care aceste criterii prezintă o justificare obiectivă a unui scop legitim care este adecvat şi necesar. Aici putem încadra şi comportamentul activ sau pasiv care prin rezultatele pe care le elaborează, favorizează sau defavorizează nemotivat, constrânge printr-un tratament nejustificat sau înjositor un individ sau mai mulţi faţă de alte persoane aflate într-o situaţie asemănătoare (Matache, 2012).

Pentru a explica mai bine ideea de discriminare indirectă voi oferi un exemplu destul de clar în acest sens. Luăm un anunţ de angajare pe post de barman care specifică faptul că viitor angajat are nevoie de permis de conducere şi o înălţime de cel puţin 1.80m. La prima vedere nu pare a fi o situaţie discriminatorie însă un barman nu are nevoie de un permis de conducere în mod expres pentru a-şi realiza treburile la bar, iar cât despre înălţime nici aceasta nu este importantă pentru acest post. Ideea principală este faptul că un barman îşi poate realiza îndatoririle de barman fără a fi nevoie să aibă permis de conducere sau o anumită înălţime, pe lângă asta sunt destui barmani care nu au permis de conducere sau înălţimea cerută în anunţ şi cu toate astea reuşeşte să-şi finalizeze fiecare îndatorire necesară.

c. Discriminarea multiplă. Identităţile multiple ale oamenilor îi transpun simultan pe aceştia în diferite grupuri sociale. Cu cât un individ face parte simulan la mai multe grupuri, acesta riscă să aibă o vulnerabilitate mai crescută faţă de discriminare. Discriminarea multiplă apare în momentul când o persoană sau un grup sunt văzuţi diferit, într-o situaţie asemănătoare, in temeiul a două sau mai multe criterii de discriminare simultan *(Grünberg, 2008).*

Coaliția anti-discriminare oferă un exemplu bun pentru a defini mai uşor această discriminare. Aceştia au explificat cu ajutorul unei campanii imaginare de sterilizare a femeilor de etnie romă. Iar de aici este foarte simplu de explicat, avem în primă fază interdicția de reproducere, iar ca al doilea criteriu de discriminare este oferit de faptul că femeile sunt vizate în acest sens, şi nu bărbații romi. Aşadar drepturile reproductive sunt încălcate atât pe entie, nu sunt afectate femeile majoritare, cât şi pe gen, bărbații de etnie romă nu sunt afectați.

Discriminarea la locul de muncă

Mulți autori ce au abordat tema discriminării au sesizat faptul că principiul legal al non-discriminării nu reuşeşte să acopere toate formele discriminării. În schimb sunt stabilite anumite categorii protejate, prin care nu sunt permise discriminările bazate pe criteriile transpuse în legi. Aici putem lua de exemplu sexul, care a fost mult timp considerată drept o categorie protejată în legea discriminării. Foarte multe legi naționale din întreaga lume au stabilit faptul că sexul în mod explicit este o categorie protejată sau instanțele de justiție interpretează aceasta ca atare. Găsim inclusiv în tratele drepturilor omului menționat acest fapt care este considerată o problemă la nivel mondial (Goldberg, 2020).

În acest sens legislația din România acoperă şi această zonă, chiar recent a fost actualizată, devenind mai specifică decât în trecut. Discriminarea la locul de muncă a reprezentat mereu o problemă socială serioasă, iar în ultimii ani s-au tot căutat măsuri de prevenție sau stopare. Aşadar, ne axăm pe Codul Muncii, unde găsim toate informațiile necesare despre formele de discriminare şi criteriile protejate de acesta, nefiind teoretic orice discriminare pedepsită.

Dacă până acum doar la articolul 5, aliniatele 2-4 se amintea despre discriminarea directă şi indirectă, modificările aduse de legea nr. 151/2020 vine în completarea acestor situații de discriminare cu următoarele forme: hărțuire, faptă de victimizare şi desigur discriminare prin asociere, iar criteriile sunt clar stabilire, acestea fiind bazate pe sex, vârstă, rasă, etnie, religie, orientare sexuală, handicap, origine sociale situație sau responsabilitate familială. Deci discriminarea directă şi indirectă sunt prezentate mai succint, lucrurile au devenit mai clare în această privință, iar pe lângă acestea s-au adăugat şi celelalte forme, care reprezentau o necesitate vitală în Codul Muncii deoarece foarte mulți angajați se confrunctă cu o formă de discriminare, însă până acum nu aveau un temei legal cu care să se apere (Goldberg et al., 2020).

Studiile ce țin de conştiința juridică şi cele al subiectivității sunt legate indisolubil. Interpretarea subiectivă a experienței unui individ, în concordanță cu cunoştințele în lege, pot evidenția gradul în care persoanele se bazează pe conceptul juridic al discriminalității în vederea descrierții unei experiențe posibil dăunătoare (McCann, 2006, p. 14).

În consecință, cunoştințele în temeiul legii şi denumirea actelor de discriminare pot varia extrem de mult de la o persoană la alta, indiferent dacă le sunt adresate acelaşi tip de tratament sau sunt puşi în aceaşi circumstanță. După cum sugerează Fleury-Steiner şi Nielsen, modul în care cetățenii obişnuiți înțeleg problema particulară cu care

se confruntă şi rolul legii (sau lipsa de rol) în rezolvarea acesteia este o realizare situaţională care depinde de simbolic, organizaţional, instituţional şi factori spaţiali, care sunt unici pentru fiecare setare (Fleury-Stainer & Nielsen, 2006).

De cele mai multe ori, homosexualii îşi ascund orientarea sexuală pentru a nu fi puşi la zid de ceilalţi membrii ai societăţii, de la prieteni şi familie până la străinii de pe stradă. Adesea aceste persoane se confruntă cu abuzuri şi hărţuiri, cu precădere în ţările foste comuniste. Homosexualii se feresc de privirile heterosexualilor deoarece se aşteaptă să fie puşi la zid de aceştia prind prejudecăţi şi jigniri. Homosexualii se refugiază de cele mai multe ori în cluburi specifice sau zone retrase unde nu ar putea fi puşi într-o poziţie ostilă. Cei mai mulţi îşi ascund orientarea sexuală pentru a nu fi renegaţi de propriile familii. Cât despre locul de muncă, aceştia sunt mai reticenţi, îşi ascund apartenenţa orientarii sexuală din care fac parte, atât faţă de colegi, cât şi de şefi, care îi hărţuiesc mai mult sau mai puţin prin diverse metode precum jigniri sau neacceptarea promovării în domeniu. Desigur aceste situaţii nu reprezintă toate cazurile, fiind întâlnite şi situaţii de acceptare, atât în familie, cât şi la locul de muncă, simţindu-se o uşoară evoluţie (Goldberg et al., 2020).

Ca urmare a studiului privind acceptarea diversităţii sexuale în Europa, Comisia Europeană a derulat o strategie de egalitate a comunităţii LGBTIQ 2020-2025, prin care prevede ideea de libertate a propriei persoane în UE.

Ursula von der Leyen, preşedinta Comisiei Europene a declarat următoarele:

„ I will not rest when it comes to building a Union of equality. A Union where you can be who you are and love who you want – without fear of recrimination or discrimination. Because being yourself is not your ideology. It's your identity. And no-one can ever take it away."

Această declaraţie arată o serioasă implicare a Comisiei Europene cu privire la scăderea ratei de discriminare a diversităţii sexuale. Câteva acţiuni prezente în această strategie sunt următoarele: aplicarea şi îmbunătăţirea legilor împotriva discriminării sexuale; promovarea incluziunii şi diversităţii sexuale la muncă; combaterea inegalităţii în educaţie, sănătate, cultură şi sport; prestarea drepturilor solicitanţilor LGBTIQ pentru protecţia internaţională, pe lângă aceste aspecte întâlnim şi cele ce ţin de eliminarea discursurilor discriminatorii ce promovează ura şi neacceptarea minorităţii. Uniunea Europeană a demarat acţiuni asupra eliminării discriminării pe motiv de orientare sexuală încă din 1999, având puterea de a acţiona în acele cazuri unde regăsim hărţuiri sau alte acte discriminatorii pe acest segment. Din acel moment, UE a adoptat mai multe prevederi şi acte legislative, precum şi măsuri de extindere a protecţiei juridice şi sociale a persoanelor din comunitatea LGBTI (Comisia Europeană, 2020)

Un experiment de teren, realizat de Ahmed şi Hammarstedt în 2009, care au studiat discrminarea împotriva homosexualilor în Suedia pe segmentul pieţei imobiliare. În efectuarea studiului asupra pieţei de închiriere a locuinţelor au folosit internetul drept platfomră de cercetare. Experimentul a fost simplu, aceştia au luat două cupluri fictive, unul homosexual, iar celălalt heterosexual, ambele semnalându-şi desigur orientarea sexuală, şi au solicitat închirierea unor apartamente promovate de proprietari pe internet. Cuplul de homosexuali sunt reprezentaţi de două persoane de

sex masculin. Autorii experimentului analizează incidența discriminării pe baza observării modului prin care proprietarii trimit e-mail și invită solicitanții la contacte suplimentare sau la prezentarea locuinței. Rezultatele finale au arătat faptul că bărbații homosexuali sunt cu adevărat discriminați în piața imobiliară suedeză, deoarece aceștia au primit mai puține apeluri telefonice, cât și invitații de prezentare a locuințelor decât cuplul heterosexual (Ahmed & Hammarstedt, 2009).

Bibliografie

Ahmed, A., & Hammarstedt, M. (2009*).* Detecting Discrimination against Homosexuals: Evidence from a Field Experiment on the Internet. *Economica, 76*(303), new series, 588-597. http://www.jstor.org/stable/40268943

Ajder, M.; Balan, V (2010), *Ce este discriminarea directă?*, Centrul de Informare în domeniul Drepturilor Omului.

Bailey, J. Michael; Vasey, P., Diamond, L.,; Breedlove, S. Marc; Vilain, Eric; Epprecht, Marc (2016). *Sexual Orientation, Controversy, and Science.* Psychological Science in the Public Interest. 17 (2): 45–101.

Bernstein, M.; Marshall, A. (2009). Queer Mobilizations: *LGBT Activists Confront the Law*. NYU Press.

Bilodeau, B. (2005). Beyond the Gender Binary: A Case Study of Two Transgender Students at a Midwestern Research University. *Journal of Gay & Lesbian Issues in Education.* 3 (1): 29–44.

Comisia Europeană, (2020), În prim-plan UE ŞI EGALITATEA PERSOANELOR LGBTI. https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/lgbti/ro

Clarke, V., Ellis, S. J., Peel, E., & Riggs, D. (2010). *Lesbian, Goy, Bisexuol, Trons & Queer Psychology: An lntroduction.* Cambridge*:* Cambridge University Press.

Fleury-Steiner, B.; Nielsen L. B.(2006) *A Constitutive Perspective of Right*. In Fleury-Steiner, B.; Nielsen (Eds.). *New Civil Rights Research*, Altershot, UK, Ashgate Publishing.

Goldberg, S. K., Rothblum, E. D., Russell, S. T., & Meyer, I. H. (2020). Exploring the Q in LGBTQ: Demographic characteristic and sexuality of queer people in a U.S. representative sample of sexual minorities. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, pp 101-112;

Grünberg, L. (2008). *Discriminarea multiplă în România,* Institutul Național de Cercetare Științifică în Domeniul Muncii și Protecției Sociale. București.

Matache, G. (2012). *Discriminarea indirectă conform jurisprudenței CEDO*. InfoLegal.

???Mateciuc, B. (2010), *Ce este homosexualitatea?.* https://www.homosexualitate.ro/stiinta.html

McCann, M. (2006), *On legal Consciousness; A Challenging Analytic Tradition* în Fleury-Steiner, B.; Nielsen (Eds.), *New Civil Rights Research*, Altershot, UK, Ashgate Publishing.

Schiek, D.;Waddington, L.; Bell M. (eds.), 2007. *Non-Discrimination Law*, Oxford: Hart Publishing; pp 185.

Thorson, B.(1997), *Eros: The Myth Of Ancient Greek Sexuality*, Boulder, Westview Press.

Zimmerman, B. (1981), What Has Never Been: An Overview of Lesbian Feminist Literary Criticism, *Feminist Studies 7. 3*: 451-475.

LE FRANÇAIS EN DOUCEUR : VERS UNE NOUVELLE MÉTHODE D'APPRENTISSAGE DU FLE (Français Langue Etrangère)

Mădălina TOADER, asist.univ.dr.,
Unitersity of Bucharest

Abstract: Le français en douceur : towards a new method of learning French as a foreign language This paper is about is an alternative method of acquiring French as a second language. This "alternative method" introduced in the FLE class in different moments during the course of the educational activity allows a revitalization of the teaching / learning process and is intended for students of European Studies at the Faculty of Letters, University of Bucharest. Thus, the didactic material which is based on new technologies helps to make it easier to memorize and consolidate vocabulary, to acquire linguistic structures more easily thanks to this playful way of approach, to train learners of all ages in verbal and non-verbal, correct communication skills, motivated by emotional involvement and empowering the teacher and learner.

Keywords: alternative method, educational activities, communicative approach, teaching/learning process

I. Quelques aspects théoriques

1.1. Le français langue étrangère c'est le français langue d'apprentissage pour tous ceux qui ont une autre langue que le français comme langue maternelle. L'expression est apparue sous la plume d'André Rabouilleur, en couverture de la revue « Les cahiers pédagogiques » en mai 1957. Depuis, elle a fait beaucoup de chemin.

Du point de vue didactique, une langue devient étrangère lorsqu'elle est constituée comme un objet linguistique d'enseignement et d'apprentissage qui s'oppose par ses qualités à la langue maternelle[1].

Donc, la langue étrangère n'est généralement pas la langue de première socialisation, elle n'est pas la première dans l'ordre des appropriations linguistiques. Le français est une langue étrangère pour tous ceux qui entrent dans un processus plus ou moins volontaire d'appropriation.

1.2. Le Cadre Européen Commun de Référence pour l'apprentissage et l'enseignement des langues[2] (Conseil de l'Europe, Strasbourg, 1996) s'inscrit dans la volonté d'intensifier l'apprentissage et l'enseignement des langues, de promouvoir et de faciliter la coopération entre tous les acteurs de l'enseignement des langues.

La conception de l'apprentissage ou des emplois d'une langue développée dans le Cadre Européen de Référence se situe dans une perspective actionnelle : « L'usage et l'apprentissage d'une langue, actions parmi d'autres ; sont le fait d'un acteur social qui possède et développe des compétences générales individuelle et notamment une compétence à communiquer langagièrement ». (Cadre Européen p. 10)

[1] Cuq, Jean Pierre, 2002 : 94, *Cours de didactique du FLE et FLS*, Presse Universitaire de Grenoble
[2] Conseil de l'Europe, *Cadre Européen commun de référence pour l'apprentissage et l'enseignement des langues*, Strasbourg, 1996, p. 10

Le cadre de référence se présente comme un instrument de planification qui fournit des repères, une base et un langage communs pour la description d'objectifs et de méthodes ainsi que pour l'évaluation. Il définit aussi les niveaux de compétence qui permettent d'évaluer, tout au long de la vie, les compétences de chaque apprenant et de comparer les qualifications obtenues.

Le Cadre Européen représente un facteur de changement en matière d'enseignement des langues dans la planification des systèmes éducatifs et méthodologiques.

1.3. Les activités en classe de FLE

Dans un système d'éducation donnée, l'apprentissage d'une langue étrangère prend de sens par rapport aux finalités d'ensemble, du projet éducatif.

Le but de l'enseignement du français langue étrangère consiste à donner aux apprenants une véritable compétence de communication dans cette langue.

La linguistique nous apprend que la langue est un système, un ensemble structuré et articulé. Enseigner la langue consistera à enseigner des structures et non pas des mots ou des notions isolées.

Le devoir de l'enseignant n'est pas seulement de transmettre son savoir, mais aussi de développer chez l'apprenant un savoir-faire, d'aider l'apprenant à consolider toutes les habitudes qui le rendent plus apte à utiliser les connaissances linguistiques acquises.

Le contact avec la langue étrangère doit permettre à l'apprenant de développer des attitudes d'ouvertures à l'égard d'une culture autre que la sienne [3].

Les activités en classe de français langue étrangère doivent aider l'élève à construire, d'une manière acceptable, des séquences de langage compréhensibles. L'apprentissage efficace d'une langue est conditionné par la volonté de l'apprenant de s'exprimer dans la langue choisie.

Le contact avec la langue étrangère doit permettre à l'apprenant de développer des attitudes d'ouverture à l'égard d'une culture différente de la sienne.

On se propose à travers cet ouvrage de prendre en discussion les activités en classe de français langue étrangère qui mettent l'accent sur la fonction ludique, aimée par les apprenants. [4]

1.4. Langage et communication

La didactique des langues a pris l'habitude de donner la place qui convient, dans les objectifs d'apprentissage et les techniques à mettre en œuvre, à la communication orale et écrite en langue étrangère.

Dès le début du XXème siècle, l'enseignement des langues appelées « vivantes » s'est toujours donné comme objectif important d'amener les élèves à communiquer dans la langue étrangère, de leur permettre d'apprendre à communiquer dans cette langue.

[3] Constantinescu, Ioan, 2005 :12, *Didactique du français langue étrangère*, Editura Fundatiei Romania de Maine, Bucuresti

[4] voir Toader, Madalina, 2020: 110-120, *Techniques de communication écrite au niveau universitaire*. *Quelques stratégies pour entraîner les étudiants à développer leur habileté à résumer,* Crossing Boundaries in Culture and Communication, Universitatea Romîno-Americană ; vol 11, nr. 2, Editura Universitara

Rappelons seulement ce qu'écrivait André Martinet dans *Eléments de linguistique générale :*

« La fonction essentielle de cet instrument qu'est une langue est celle de communication : le français, par exemple, est avant tout l'outil qui permet aux gens de langue française d'entrer en rapport les uns avec les autres. Nous verrons que si toute langue se modifie au cours du temps, c'est essentiellement pour s'adapter de la façon la plus économique à la satisfaction des besoins de communication de la communauté qui la parle »[5].

Dans une première acception, on a assimilé la langue aux autres *systèmes* de *communication* qui permettent à un *émetteur* de transmettre une *information* à un *récepteur* au moyen d'un code commun qui était l'essentiel. La pédagogie audio-visuelle a eu le mérite d'attacher une importance particulière aux situations de communication.

Les théories modernes du langage offrent un éclairage particulièrement fort sur la double nature linguistique et langagière des faits qui forment l'objet d'un apprentissage. Parmi les concepts didactiques constitués il y a la compétence de communication et la performance communicative. Définie en 1976 par D. Coste et R. Galisson la compétence de communication est « la connaissance (pratique et non nécessairement explicitée) des règles psychologiques culturelles et sociales »[6].

La didactique des langues modernes s'est développée en mettant à profit les résultats des recherches qui répondent à la préoccupation pour tout ce qui est en relation avec la langue et la production des messages linguistiques.

1.4.1. Le renouveau général connu est l'approche communicative ou fonctionnelle[7]. Les spécialistes préfèrent le premier terme.

L'approche communicative est née des exigences imposées surtout par l'enseignement des langues aux adultes ; elle implique une pédagogie diversifiée de petits groupes, qui construit ses démarches en fonction des objectifs des apprenants et en collaboration avec ceux-ci. L'enseignant devient un « concepteur et un praticien qui doit accorder son action aux besoins et aux demandes des apprenants »[8].

L'approche communicative se distingue de celles qui l'ont précédée essentiellement du fait qu'elles sont centrées sur l'apprenant plus que sur la langue étrangère objet d'étude. L'enseignement traditionnel était centré sur le professeur, qui détenait le savoir. Il conservait une attitude très directive, laissant peu d'initiative aux apprenants, souvent chargés de répéter servilement ou imiter ce qu'ils entendaient.

Dans l'approche communicative, le professeur se fait plus discret et propose des activités d'échanges (entre deux élèves ou par petits groupes) qui facilitent la communication, l'objectif essentiel de l'apprentissage. Le but n'est pas d'apprendre les formes verbales à différentes personnes et à différents temps à la forme négative ou

[5] Martinet, André, 1960 : 20, *Eléments de linguistique générale,* Armand Colin, Paris
[6] Coste, D. Et Galisson, R., 1976 :106, *Décrire et enseigner une compétence de communication*, Dictionnaire de didactique des langues, Paris Hachette
[7] Cosaceanu, Anca, 2003 :4, *Didactique du français langue étrangère,* Editura Cavallioti.
[8] *Ibid.*

interrogative, mais de s'exercer à échanger des informations de donner une opinion, de faire agir l'interlocuteur.

1.4.2. La compétence de communication

L'objectif général pris en compte par l'approche communicative est le développement de la compétence de communication, définie initialement comme « la connaissance (pratique et non nécessairement explicitée) des règles psychologiques, culturelle et sociales qui commandent l'utilisation de la parole dans un cadre social »[9].

Il faut retenir à ce sujet, selon les paroles de Anca Cosaceanu, plusieurs précisions [10].

Chaque sujet possède sa propre compétence de communication qui peut être diversifiée et raffinée. Elle englobe la compétence linguistique et les deux compétences sont actualisées simultanément dans tout acte de compréhension ou d'expression.

La compétence de communication est liée à une culture et à une langue donnée. Apprendre une langue étrangère est donc en même temps apprendre une nouvelle compétence de communication.

La compétence de communication est structurée en plusieurs articulations qui mettent en relief non seulement la nécessité de même la structuration linguistique, mais aussi l'obligation de tenir compte des facteurs extralinguistiques. L'impact du social sur la langue, les rapports entre la langue et ses usagers, entre les usagers et la référence.

On aboutit à des plusieurs composantes de la compétence de communication qui serait, selon D. Coste (1978) les suivantes :

a. la composante de maîtrise linguistique (niveau phrastique)
b. la composante de maîtrise textuelle (niveau transphrastique)
c. la composante de maîtrise référentielle (domaine d'expérience et de connaissance)
d. la composante de maîtrise relationnelle (échanges interpersonnels)
e. la composante de maîtrise situationnelle (autres facteurs peuvent affecter le choix des formes linguistiques)

Les objectifs particuliers de l'enseignement sont dans l'approche communicative diversifiés et focalisés. Ce sont des objectifs fonctionnels établis par rapport aux besoins des apprenants et en consensus avec ceux-ci.

L'approche communicative relève d'une démarche onomasiologique qui part des contenus sémantiques pour aboutir aux formes linguistiques. On utilise le cadre des actes de paroles qui permet de regrouper les énoncés exprimant une même intention de communication de façon appropriée à une situation donnée. On parle aussi des notions générales et spécifiques et de la modalisation qui caractérise la position que le sujet adopte par rapport à son énoncé.

1.4.3. Les techniques communicatives

La méthodologie préconisée par l'approche communicative est modulaire et centrée sur l'apprenant. Elle suppose l'utilisation des matériaux didactiques souples et

[9] Hymes, D., 1972: *On communicative competence* in *Sociolinguistics*, Penguin Books.
[10] Cosaceanu, Anca, *op. cit.* 20.

interchangeables, des stratégies variables selon les sujets. La stratégie générale mise en œuvre est celle de l'authenticité.

Cette méthodologie attribue un rôle de premier ordre au document authentique, oral ou écrit, qui peut être utilisé dès le début de l'apprentissage (ex. des photos, des diapositives, des films, des enregistrements d'émission à la radio ou à la télévision, des affiches, de la correspondance). L'authenticité se rapporte à plusieurs facteurs : la nature du document, l'usage du document, la motivation des apprenants et la réception du document. « Le but de la stratégie de l'authenticité est d'aider les apprenants à acquérir un savoir culturel comparable à celui d'un locuteur natif »[11].

La nouvelle méthodologie renonce à l'utilisation du laboratoire de langue et se sert de l'ensemble des médias. L'image a la fonction de déclencheur verbal, support pour l'expression spontanée.

L'approche communicative réhabilite la langue maternelle qui devient un filtre permettant l'accès aux sens étrangers. Une importance accrue est accordée au savoir-faire non verbal et aux connaissances extralinguistiques des apprenants et qui peuvent servir d'amorce à l'expression spontanée.

On classifie les techniques communicatives selon le type d'aptitude visée :

a. des techniques de compréhension orale
b. des techniques d'expression orale
c. des techniques de compréhension écrite
d. des techniques d'expression écrite

Dans la réalité des classes on a le plus souvent affaire à des techniques complexes, *intégrantes* qui allient la compréhension écrite et l'expression orale, la compréhension orale à l'expression orale et écrite.

Les jeux de communication ont une triple dimension : la dimension ludique, divertissante, la dimension cognitive et formative et la dimension socialisante à travers les fonctions interactive et communicative.

Ainsi, les jeux de communication est toute activité didactique caractérisée par deux composantes : l'installation de l'activité dans la sphère de l'illusion et l'utilisation de la parole et du langage comme moyen d'interaction authentique.

Le jeu de communication (ou bien le jeu communicatif) suppose une interaction entre plusieurs personnes (étudiants-étudiants ; professeur-étudiants ; étudiants-professeur).

L'emploi des méthodes alternatives d'enseignement/apprentissage sont capables d'assurer l'autonomie tant de l'apprenant que de l'enseignant. D'un côté l'apprenant polyphonctionnalise son rôle en devenant en même temps apprenant à apprendre, à évaluer et à s'auto-évaluer et, d'autre côté, l'enseignant se trouve dans la situation de repenser sa méthodologie, son comportement pédagogique, ses techniques enseignantes en les adaptant à la nouvelle dynamique de l'enseignement.[12]

II. Application pratique

[11] *Ibid.* 7
[12] Berbinski Sonia, *Le français à travers la chanson*, 2013 Editura Universitatii din Bucuresti, p. 16.

Cette « méthode alternative » introduite dans la classe de FLE à des moments différents du déroulement de l'activité pédagogique permet une dynamisation du procès d'enseignement/apprentissage. Ainsi, le matériel didactique qui est appuyé sur les nouvelles technologies contribue à rendre plus facile la mémorisation et la consolidation du vocabulaire, à acquérir les structures linguistiques plus facilement grâce à cette manière ludique d'approche, à former aux apprenants de tout âge des habitudes de communication, verbale et non-verbale, correcte, à motiver par l'implication émotionnelle et à autonomiser l'enseignant et l'apprenant.

Nous allons présenter, pour exemplifier l'approche théorique, une fiche pédagogique d'apprenant réalisée pour les étudiants de la Faculté de Lettres, spécialisation : Etudes européennes, qui sera utile à travers l'activité didactique en classe.

II. Fiche d'apprenant

Une balade à vélo dans la région strasbourgeoise
Niveau : B1

Activités :

Tu pars pour l'Alsace avec une/un copain/copine. En arrivant à Strasbourg vous louez des vélos et voilà, la découverte commence …

Etape 1 : travail individuel

Vous pouvez consulter les sites mentionnés ci-dessous :
http://www.velocation.net
http://www.alsace-balades.fr

Après votre arrivée vous vous adressez directement à l'office de tourisme et vous demandez un plan de la région. Vous vous intéressez à l'art roman.

Quel est le circuit qui vous intéresse ?

Quelles sont les curiosités romanes que vous allez retrouver sur votre chemin ?

VELOCATION :

Quel est le tarif de location d'un vélo pour une journée ?
……

Choisissez le modèle de vélo qui vous convient le plus sur la liste proposée par Vélocation?

……

<u>Etape 2</u> :

Consigne de travail : lisez d'abord ce questionnaire avant d'aller sur les sites proposés en bas

Distribuez votre parcours en une première étape avant le déjeuner et une deuxième étape après le déjeuner. Combien de kilomètres allez-vous rouler le matin ? et l'après-midi ?

……

Vous allez vous arrêter à un village appelé Altorf pour y déjeuner. Choisissez un restaurant en écrivant « altorf alsace restaurant » sur google.fr

Qu'allez-vous manger ? ……

……

Quel est le prix de votre repas ?……

Que peut-on visiter dans le village ?……..

……

<u>Etape 3</u> : Expression écrite

Ecrivez dans votre cahier de bord l'itinéraire réalisé pendant la journée ainsi que les anecdotes que vous avez vécues.

<u>Etape 4</u> : Expression orale

Vous parlez avec un ami qui s'intéresse à l'art roman. Vous lui décrivez votre randonnée et l'encouragez à faire aussi cette balade.

III. En guise de conclusion

Par cette méthode ludique, nous souhaitons mieux motiver l'apprenant et l'enseignant, développer et renforcer le plaisir de l'acquisition du français par un procédé qui ne soit pas ressenti comme une obligation, mais comme un désir de découverte et d'épanouissement linguistique et culturel.

Bibliographie :

Berbinski, Sonia, (2013) : *Le français à travers la chanson,* Bucuresti, Editura Universitatii din Bucuresti

Caré, J.-M. ; Debyser, F. (1978) : *Jeu, langage, créativité. Les jeux dans la classe de français,* Paris, Hachette-Larousse
Conseil de l'Europe, Cadre Européen commun de référence pour l'apprentissage et l'enseignement des langues, Strasbourg, 1996
Constantinescu, Ioan, (2005) : *Didactique du français langue étrangère,* Editura Fundatiei Romania de Maine, Bucuresti
Cosaceanu, Anca, (2003) : *Didactique du français langue étrangère,* Editura Cavallioti.
Coste, D. Et Galisson, R., (1976) : *Décrire et enseigner une compétence de communication, Dictionnaire de didactique des langues, Paris Hachette*
Cuq, Jean Pierre (2002*) : Cours de didactique du FLE et FLS, Presse Universitaire de Grenoble*
Hymes, D., (1972) *: On communicative competence* in *Sociolinguistics,* Penguin Books.
Martinet, André, (1960) : *Eléments de linguistique générale,* Armand Colin, Paris
Toader, Madalina (2020) : *Techniques de communication écrite au niveau universitaire. Quelques stratégies pour entraîner les étudiants à développer leur habileté à résumer, Crossing Boundaries in Culture and Communication,* Universitatea Romîno-Americană; vol 11, nr. 2, Editura Universitara, Bucuresti
Revues
Le Français dans le monde (FDM) ; sur les jeux communicatifs, no. 104, 106, 123, 175, 176.

THEOLOGICAL ACADEMY (1927-1948). AN IMPORTANT CENTER FOR GUIDING YOUNG THEOLOGIANS IN THEIR MUSICAL AND TYPICAL PREPARATION FOR THE VOCATION OF THE PRIESTHOOD.

Petrică Adrian RUSU, PhD Candidate,
Şcoala Doctorală de Ştiinte Umaniste şi Arte

Abstract: The importance of the Academy of Arad is given by the fact that it was a hotbed of authentic theological culture. Its appearance responded to the historical needs for the reorganization of theological education after 1926. This problem was required to be solved at the level of the entire Patriarchate.

Keywords: education, The Church, musical culture

Dacă în referatul anterior „*Aspecte ale Muzicii Bisericeşti din zona Aradului în secolul XIX*" am tratat despre *Institutul Teologic din Arad (1822-1876) începuturi şi organizare*, şi despre *Institutul teologic – pedagogic (1876-1927)*, în prezentul referat voi cerceta *apariţia şi importanţa Academiei Teologice de la Arad*. Lucrul acesta datorită faptului că apariţia unei instituţii de teologie de rang superior va dezvolta toate palierele teologiei inclusiv domeniul muzicii bisericeşti din această zonă, domeniu pe care îl cercetez în lucrarea de doctorat.

Contextul istoric este cel care a dat undă verde apariţiei acestei instituţii superioare. Reorganizarea învăţământului teologic a fost o problemă care a trebuit rezolvată de către conducere Bisericii Ortodoxe Române, după unificarea administrativă, dar şi după realizarea Unirii Transilvaniei cu România. Pentru rezolvarea acestei probleme Patriarhia a cerut punctul de vedere al episcopiilor. În anul 1926 s-a format o comisie care urma să redacteze cadrul legal pentru reorganizarea învăţământului teologic

Comisia era formată din mitroplitul Pimen Georgescu al Moldovei (preşedinte), arhiepiscopul Gurie Grosu al Chişinăului, episcopii Vartolomeu Stănescu al Râmnicului şi Ioan Stroia al Armatei, arhiereul Andrei Mageru de la Oradea, profesorii Ioan Mihălcescu, Valeriu Iordăchescu, Romulus Cândea, Nae Ionescu şi diaconul C. V. Dunău – membrii.[1]

Proiectul de lege alcătuit de comisia sinodală a nemulţumit total pe membrii corpului profesoral de la Institutul Teologic din Arad deoarece Institutul Teologic era transformat într-un seminar de vocaţie. [2] Nemultumirile profesorilor erau legate de faptul că aceştia doreau transformarea Institutului în Academie cu o durată a studiilor de 4 ani.

[1] Pavel VESA, *Învăţământul Teologic de la Arad* (1822-1948), (Deva: 2013), 138.
[2] Mircea PĂCURARIU, *Două sute de ani de învăţământ la Sibiu 1786-1986*, (Sibiu: 1987), 150.

În 1927, sub conducerea mitropolitului Nicolae Bălan al Transilvaniei, noua comisie sinodală (formată doar din membrii Sfântului Sinod), a hotărât să reducă textul proiectului proiectului la normele generale. Proiectul preconiza ca pe viitor să funcţioneze trei tipuri de şcoli teologiece: Facultăţi, Academii şi Seminarii de vocaţie. Seminariile existente erau transformate în seminarii de vocaţie, pregătind preoţi pentru parphiile rurale. Ele puteau primi absolvenţi de 4 clase secundare, cursurile durau 6 ani (4 - teorie, şi 2 - practică).

În privinţa Academiilor, se preciza că ele sunt şcoli teologice superioare ce funcţionau şi stau sub autoritatea episcopului locului. Erau admişi doar absolvenţi de liceu cu diplomă de bacalaureat sau absolvenţi ai seminariilor de vocaţie. Cursurile durau 4 ani, iar absolvenţii primeau titlul de licenţiat cu dreptul de înscriere la doctorat la Facultăţile de Teologie.[3]

Sfântul Sinod, în sesiunea din iunie 1927, a primit în unanimitate acest proiect de lege privind reorganizarea învăţământului teologic din cuprinsul Patriarhiei Române.[4]

După mai multe frământări legate de reorganizarea învăţământului teologic, Consiliul eparhial, în şedinţa din 17 mai 1927, a hotărât ca odată cu începutul anului şcoar 1927-1928, Institutul Teologic este ridicat la rangul de Academie Teologică cu 4 ani de studii, urmînd să fie admişi numai absolvenţi de liceu cu bacalaureat, ori de altă şcoală echivalentă cu un curs de 8 ani şi cu examen de capacitate. Anii de studiu se ridicau de la 3 la 4 ani. Propunerea Consiliului eparhial arădean este supusă spre aprobare şi Adunării eparhiale, iar pentru organizarea unitară a învăţământului teologic pentru întreaga Patriarhie, urma să se ia de bază Regulamentul de organizare şi planul de studiu al Academiei din Sibiu, dar adaptat după cerintele şi împrejurările proprii.[5]

Deschiderea cursurilor şcolii clericale clericale sub noua formă de Academie Teologică a avut loc în ziua de 22 septembrie 1927, aşa cum vedem din Revista Biserica şi şcoala cu mare solemnitate: ” Joi la 22 Septemvrie s'a serbat deschiderea anului şcolar la Academia teologică din Arad cu mare solemnitate, fiind totodată şi serbare de inaugurare a acestei înalte instituţiuni culturale, în care s'a promovat prin hotărîrea Adunării eparhiale în acest an institutul teologic. La ora 9 dim., s'au prezintat studenţii în teologie împreună cu întreg corpul profesoral şi cu conducătorii seminariali în catedrală, unde P. C. Sa păr. rector Dr. Teodor Botiş a oficiat slujba chemării Duhului Sfânt. Răspunsurile le-a dat corul armonios condus de prof. A. Lipovan. A făcut impresiune adâncă presentarea P. S. Sale şi a membrilor Consiliului eparhial.

După serviciul divin trecând întreaga asistenţă în sala Academiei dela fostul institut, acum înoit, P. C Sa păr. Rector Dr. Teodor Botiş prin o cuvântare festivă ţinută în prezenţa P. S. Sale şi a consilierilor eparhiali deschide primul an şcolar al Academiei teologice mulţumind P. S. Sale pentru sprijinul Său la ridicarea institutului şi pentru prezentarea Sa, şi arătând importanţa, ce o are în împrejurările de azi cariera preoţească. Subliniază calităţile cari trebue să le aibă preotul după epistolele pastorale

[3] VESA, *Învăţământul Teologic de la Arad* (1822-1948), 140.
[4] PĂCURARIU, *Două sute de ani de învăţământ la Sibiu 1786-1986*, 150.
[5] VESA, *Învăţământul Teologic de la Arad* (1822-1948), 140.

ale apostolului Pavel şi promite tot devotamentul corpului profesoral pentru ţinerea la nivel a Academiei. Încheie cu cererea binecuvântării P. S. Sale la lucrările şcoalei.

P. S. Sa păr. Episcop Grigorie răspunzând, spune că prin prezentarea Sa a voit să dea însemnătate actului ridicării institutului la rang de Academie. Aceasta ridicare a fost o emanaţie firească a voinţei bune a tuturora, ce corespundea cu intenţiunea Sa esprimată în cuvântarea de la instalare în scaunul episcopesc, în care a accentuat — ca o parte din programul Său — înălţarea pregătirii preoţimii la cerinţele vremii de azi. Referindu-se la pericopa evanghelică a sfintei slujbe zice, că faţă de voinţa d-zească a semănătorului evanghelic voinţa omenească e slabă şi pregătirea preoţească pretinde 4 ani pentru a putea reprezenta voinţa d-zească. Deaceea adresându-se corpului profesoral îl asămănează cu îngrijitorul farului dela mare, carele nu se poate stânge fără a nu primejdui corăbiile. Farurile sunt preoţii. Aşteaptă dela corpul profesoral toată grija la plinirea chemării sale. Adresându-se apoi auditorilor de academie spune, că cei 4 ani de studiu sunt de cea mai mare însemnătate pentru ei. Precum s'ar putea întâmpla nenorocire ireparabilă dacă căpitanul corăbiei numai pe o minută s'ar uita să vegheze la cârmă, aşa şi petrecerea lor în cadrele Academiei ar deveni un lucru foarte problematic, dacă ar neglija învăţătura şi n'ar economisi clipă de clipă din timpul preţios. Apoi arătându-le conştiinţa apostolului Pavel despre misiunea apostoliel (1 . Cor. 4, 1—2), îi îndeamnă la câştigarea cunoştinţelor recerute, ca să aibă să spună lumei de azi, că nu trebue să privească la pământ, ci la cer. Preotul este reprezentantul voinţei Lui Dumnezeu. Un pictor voind să înfăţişeze frumseţa dzească a zugrăvit un tiner arătând cu o mână spre pământ," având literele: „nimic aici", iar cu alta spre cer, având literele: „totul aici". Cu un astfel de tinăr îi place să compare pe fiecare preot al neamului, zicând oamenilor cu mâna îndreptată spre pământ nimic aici, iar cu cea îndreptată spre cer: totul dela Dzeu. De aceea să caute ei a se înzestra cu toate armele penfru combaterea piedecilor. Asămănând prestaţiunea preoţască cu prestaţiunile altor slujbaşi conclude, că singur preotul este acela, care cu străduinţele lui trebue să facă totul, pentru a zidi biserica tui. A venit dară în mijlocul lor pentrucă în toate zilele voeşte a avea conştiinţa împăcată, că a contribuit cu pildă bună, cu cuvântul Său, la pregătirea lor, şi că de aceasta Să-şi aducă aminte şi la hirotonia lor. Împărtăşeşte binecuvântarea Sa tuturor, atât profesorilor cât şi auditorilor.

Cuvântarea de toată frumuseţea a P.S. Sale rostită cu avânt a stârnit admiraţia şi entuziasmul tinerimei, precum şi a întregei asistenţe.

Serbarea încheia cu cetirea regulamentului şcolar.

Astfel inaugurarea Academiei teologice prin prezenţa P. S. Sale şi a consilierilor eparhiali a avut aspectul unei serbări înălţătoare a înseşi, eparhiei arădane şi e de regretat numai, că n'au luat parte la ea toţi fruntaşii arădani."[6]

Adunarea eparhială a respectat tradiţia Institutului Teologic de la Arad, cu o vechime de peste un secol, ilustrat prin atâtea generaţii de preoţi care au întărit sufletul neamului românesc din această parte de ţară, prin toate vitregiile vremii.

[6] Inaugurarea Academiei Teologice, BS, anul LI , nr.40, 2 octombrie (1927), 2-3.

În ceea ce priveşte planul de şcolarizare, Mihai Săsăujan, în cartea sa *Academia teologică ortodoxă din Arad în periada interbelică. Contribuţii la istoria învăţământului teologic românesc* descrie că Academia funcţiona cu patru ani de studiu, având următoarea structură:

- Anul I: Arheologie biblică, Isagogia Vechiului Testament, Exegeza Vechiului Testament, Ermeneutica Biblică, Limba ebraică, Limba greacă, Istoria bisericească, Introducere în Filozozfie, Psihologie şi Logică, Lectură biblică, Cântare bisericescă, Tipic, Muzică vocală.
- Anul II: Exegeza Vechiului Testament, Isagogia Noului Testament, Exegeza Noului Testamnent, Limba ebraică, Istorie bisericească, Patrologie şi Patristică, Introducere în Filozofie, Pedagogie,, Cântare bisericească, Tipic, Muzică vocală.
- Anul III: Exegeza Noului Testament, Teologia dogmatică, Teologia morală, Apologetică, Istoria Religiilor, Sectologie, Omiletică teoretică, Catehetică teoretică, Lectura canoanelor, Cântarea bisericească, Tipic, Muzica Vocală.
- Anul IV: Exegeza Noului Testament, Pastorală, Liturgică, Drept bisericesc, Administraţie bisericească, Liturgica practică, Omiletica practică, Catehetica practică, Sociologie creştină, Cântare bisericească, Tipic, Muzică vocală.[7]

Începând cu anul şcolar 1938-1939 s-a elaborat şi a intrat în vigoare un nou plan de şcolarizare care se va menţine până în 1948, când Academia v-a fi desfinţată:

1. Anul I: Gramatica limbii ebraice, Isagogia Vechiului Testament, Arheologia biblică, Ermineutica biblică, Gramatica limbii greceşti a Noului Testament, Istoria bisericească universală până la 1054, Introducere în Filozofie, Psihologie şi Logică, Cântare bisericească, Tipic, Muzică vocală.
2. Anul II: Limba ebraică, Isagogia Noului Testament, Exegeza Noului Testamnent, Comentar din textul original al Noului Testament, Istoria bisericească universală de la 1054, Istoria Bisericii Române, Patrologie şi Patristică, Introducere în Filozofie, Pedagogie, Cântare bisericească, Tipic, Muzică vocală.
3. Anul III: Teologie dogmatică, Teologie morală, Sociologie creştină, Apologetică, Omiletică, Catehetică teoretică, Cântare bisericească, Tipic, Muzică vocală.
4. Anul IV: Drept bisericesc, Liturgică, Sectologie, Ascetică şi Mistică, Teologie Pastorală, Administraţie bisericească, Omiletică practică, Catehetică practică, Cântare bisericească, Tipic, Muzică vocală.[8]

Din anul 1936 pentru anul IV a mai fost introdusă o materie, ştiinţele şi practica agricolă, predată de conferenţiari ai Camerei de Agricultură a judeţului Arad. După anul

[7] Mihai Săsăujan, *Academia teologică ortodoxă din Arad în periada interbelică. Contribuţii la istoria învăţământului teologic românesc*, (Arad: 2004), 112.
[8] Săsăujan, *113*.

1939 această disciplină nu mai apărea în planul de învăţământ, deşi rectorul dr. Nicolae Popovici dorea reintroducerea acestei discipline.[9]

Analizând structura celor două planuri de învăţământ putem observa că Cântării bisericeşti, Tipicului şi Muzicii vocale i s-au alocat un număr apreciabil de ore, disciplinele fiind prezente în toţi anii de sudiu, iar cadrele didactice s-au recrutat progresiv, încercând pe cât se putea ca specialiatea, vocaţia şi profesionalismul să primeze.

Pe lângă activitatea didactică desfăşurată în Academia din Arad, în timpul păstoririi episcopilor Grigorie Comşa (1925-1935) şi Andrei Magieru (1936-1960), s-a desfăşurat şi o bogată activitate culturală, spirituală, şi artistică. Astfel îşi întregeau pregătirea şi formarea lor teologică, importantă pentru momentul hirotonirii.

La Arad, studenţii organizau concerte religioase, atât în preajma marilor sărbători creştine cât şi în parohiile din cuprinsul episcopiei. Erau puşi la practică prin rostirea de predici în bisericile din oraş.

Cuprinşi de un puternic sentiment de patriotism, studenţii cântau în corul tinerilor teologi, luând parte la toate manifestările culturale, naţionale şi bisericeşti care erau desfăşurate în Arad şi Judeţ. De aceea trebuie menţionată şi contribuţia profesorului Atanasie Lipovan care a predat Cântarea bisericească, Tipicul, Muzica vocală, Ansamblul coral şi Citirea cărţilor rituale cu litere chirilice, până în anul 1938.

Odată cu începutul anului 1948 – 1949 şi cu votarea în Sfântul Sinod a Regulamentului de organizare şi funcţionare a Institutelor Teologie din Patriarhia Română, Academia din Arad îşi închide porţile. Acest lucru s-a datorat faptului că în cuprinsul Patriarhiei regulamentul prevedea exisstenţa a doar 3 Institute: la Cluj, Sibiu şi Bucureşti.

În concluzie putem afirma, fără a greşi că Academia din Arad a fost un focar de cultură teologică autentică, atât prin personalităţile care au predat aici, cât şi prin absolvenţii bine pregătiţi care au ieşit de pe băncile şcolii.

Bibliografie

I. Cărţi

Păcurariu, Mircea. Două sute de ani de învăţământ la Sibiu 1786-1986, Sibiu, 1987.

Păcurariu, Mircea. Dicţionarul teologilor români, ediţia a doua, revizuită şi întrgită, Bucureşti, 2002.

Popeneagă, Mircea. şcoala românească din părţile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea.1821-1867. Arad, 1979.

Săsăujan, Mihai. Academia teologică ortodoxă din Arad în periada interbelică. Contribuţii la istoria învăţământului teologic românesc, Arad, 2004.

Velea, Nicolae. Tincu, Istorioară bisericescă politico – naţională a românilor, Sibiu, 1865.

Vesa, Pavel. Clerici cărturari arădeni de altădată, Arad, 2008.

Vesa Pavel. Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalităţi. (1706-1918), Cluj – Napoca, 2006.

Vesa, Pavel.Învăţământul Teologic de la Arad (1822-1948), Deva, Editura Episcopiei Devei şi Hunedoarei, 2013.

II. Studii şi articole

[9] Săsăujan, 114.

Bodogae, Teodor, Documente inedite privitoare la istoria învăţământului teologic din Transilvania, în BOR, anul XC, 1972, nr 11-12.
Mureşianu, Ion B. Slujitori ai Bisericii ortodoxe bănăţene, în mişcarea de emancipare din secolul XVIII, în ”MB”, anul XXXIV, 1984, nr. 11-12.
Inaugurarea Academiei Teologice, BS, anul LI , 2 octombrie1927, nr. 40.

THE THEME OF DOUBLE/MULTIPLE TRUTHS AND ENDINGS IN JOHN FOWLES'S FICTION

Dimitrie Andrei BORCAN
PhD, Ovidius" University of Constanta

Abstract: This study is a research on the theme of apperance/essence as double/multiple truth revealed to the reader throughout six of John Fowles's fiction pieces, and concluded with multiple endings, as indefinite as the tales, leaving room for multiple interpretations of the past and the future. Fowles's characters are maggots in a perpetual metamorphosis, fluid identities, they cannot survive as definitive characterisations, and their stories may be read as gestalt images in at least two different manners. His truth hides other layers of truth, he is ultimately an imaginative skeptic.

Keywords: double/multiple truth, acting, part, appearance, metamorphosis

Introduction

John Fowles is a particular postmodernist novelist, whose tales can be interpreted as double or multiple, whose endings send to multiple future or past, whose characters suffer butterfly metamorphoses, some being impossible to characterise. Their names are suggestive, but change, their masks, too. They are not what they are.They seem to illustrate Nietzsche's idea of truth:

> What is truth? But a mobile host of metaphors, metonymies , anthropomorphisms, in short the sum of all human relations which have been poetically and rhetorically intensified, transferred and embellished, and which, after long usage, seem to people to be fixed, canonical and binding. Truths are illusions which we have forgotten are illusions; they are metaphors that have been worn out and have been drained of sensuous force, coins that have lost their embossing and now are considered metal and no longer as coins.(Nietzsche 117)

I will try to present this idea in six of his pieces of fiction: *The Collector, The French Lieutenant's Woman, A Maggot*, *The Magus,* "The Cloud," "The Ebony Tower."

The French Lieutenant's Woman

Fowles's *The French Lieutenant's Woman* is notorious for the multiple endings it proposes at various points in the novel (Ernestina leaves Charles, Ernestina marries Charles, Sarah rejects Charles). But this is not the only case of multiple readings and endings with Fowles. Sarah acts roles. She is a virgin acting an abandoned mistress of a foreigner, either a tragic victim of the puritan Victorian society (her ironic nickname is "Tragedy") or a fierce feminist defying social conventions and bearing a child to a man she refuses to meet again.

She is either his sadist hater, or a masochist, a mystery to the end, ruining his inner world. She passes her time on the pier, a liminal water-land space, suggesting escaping, wish for drowning, hope for the return of the French lieutenant, tragedy. She

chooses to be tragic, because she is poor and alone in a hostile world, she has no other card to play in order to win Charles than intriguing him and making him pity her. Although a pure girl, she has a perverse mind contriving a love tale who destroys both Charles and herself, leading the narrator to ponder on the reasons of her acts, finding them sick, enjoyment of suffering and of making her lover suffer, psychic sado-masochism.

A Maggot

Fowles's fiction abounds in gestalt images, his tales and endings can all be read as such.

In *A Maggot,* the eponymous object seems to be a flying saucer, twice interpreted by the heroine, Rebecca, once as the hell (for Jones), another time as the heaven and Bartholomew's abduction as his rising to heaven (for lawyer Ayscough). His Excellency Lord Bartholomew stands for the spirit, the *self*, the *persona*, while Dick Thurlow, his inseparable servant, stands for the body, the *id*, the *shadow*. Their relationship is expressedly class-marked and a master-servant one, but there are clues that it might be more than that, a hidden more intimate link, and even a reversed mastership. Bartholomew is said to be the wrong child brought to his father, changed at his birth. Being impotent, he cannot marry and provide heirs, to suit his father's will. He was born at the same time as dumb-deaf Dick (they might be twins, and imperfect ones, too) and they were breast-fed by the same nurse.

Bartholomew's perversity is to watch Dick having animalic sex with a hired prostitute (Fanny). He is bald and skinny, while Dick is strong and handsome, a primitive with long hair who prays to the moon as the ancient savage used to. Bartholomew was a brilliant student of mathematics, astronomy and astrology at Cambridge, a genius highly regarded by at least two professors contemporary to Isaac Newton, and, it is suggested, by Newton himself. However, on the night before his fatal disappearance in the maggot in the cave (probably his ascent), he orders Dick to burn all his books and papers containing his studies and discoveries: this leads the reader to guess that he prepares to die without leaving a scientific heritage behind.

Together the two form the perfect man, but separately, either of them is an invalid, both are tragic figures. Dick is so deeply connected to Bartholomew that he hangs himself at the former's death. However, the text is ambiguous: if Dick committed suicide, why are there wild blue flowers put in his mouth and growing there out of his throat? He might have been killed.

Fanny used to mock at him putting wild blue flowers on his body, but she pretends to have been sleeping at the moment of Dick's running out of the cave. The truths she tells to Jones and to Ayscough and certain details the reader finds are contradictory. She may know a third truth, other than these two ones. She may not have slept at all and may know about Bartholomew's and Dick's deaths other things which she refuses to uncover.

All the characters are maggots. Bartholomew is a maggot abducted in the maggot U.F.O in the cave by Mother Wisdom to ascend to heaven, or killed there by the devil and disappearing without trace, leaving deaf-dumb Dick so horrified that he kills himself (or

is killed for having seen and knowing too much). He permanently communicates in the deaf sign language with his double, Dick the brute, humanized by his primitive love for Fanny. The two men seem to be each other's maggot. Who is the butterfly: Bartholomew, Fanny, Mother Wisdom?

Fanny the prostitute is actually called Rebecca, a Quaker, but her alias is Louise, a stylish servant, while her whore name is Fanny. After years of promiscuity, she becomes a woman who condemns sex and praises holy chastity, while bearing the child of Dick (she declares), not of the devil she was possessed by in the cave according to her story told to Jones. Thus she functions as a maggot, too.

The child conceived when she meets Mother Wisdom in June Eternal, coming in the maggot-flying saucer to show her the heaven and to take Bartholomew,(after which a devilish orgy follows), is the future Ann Lee, founder of the Shakers' religion (an American branch of the Quakers), a female Messiah whose coming Rebecca announces as the Messiah's Second Coming and the end of the world.

So Rebecca the whore-servant-converted pregnant wife to a Quaker is a maggot producing the angelic butterfly, Ann, the shaker-preacher(whose father is either the beast Dick or the devil). All the characters involved in the riding trip are not what they seem to be, they are hired actors who hide their true selves and to act their parts, and the tale transforms them continuously. Humans are butterflies in this Quaker parable.

"The Cloud"

In "The Cloud," Catherine's disappearance is either her suicide or her transposition of a fairy-tale into real life, by her unifying with nature. She loves Paul, her sister Annabell's husband, but feeling guilty for such incestuous love, has a brief sordid affair with the only other man available, Peter, after which she decides to disappear in the tempest, to mix with nature, like the heroine of the fairy-tale she has just told to her niece.

Union with dangerous stormy nature is regarded as death. Catherine is out-of-place among the people and belongs to nature and fairy-yales and childhood thinking. The owl is a princess and a fairy who can give her elegant clothes. The squirrel can feed her, the bear is tame and kind to her. Which truth is the real one for a child's mind, the grown ups' commonplace reality or the world of fairy-tales? And who is right about nature and its beasts, children's folklore or grown ups' warnings? . Not daring to make love to her sister's husband and her nieces' father Paul, Catherine finds a brief ersatz affair to her fairy-tale love story with Peter, the other available man, in an abject sex incident, before her suicide.

No one from the group cares about her or her death in the storm, they leave her behind indifferently, although they are aware of the risks she is exposed to. Her sister literally abandons her to death by exposure. The adults' group, innocent and happy as it may seem, is a criminal gang by connivence letting Catherine die under Annabel's command. Without voicing it, Annabell has been lethally jealous of her sister.

Who has been more unscrupled: Catherine, who did not dare to lure her sister's husband and preferred death to unhappiness, or Annabell, the legal wife and mother, and her group, who abandoned her sister to death? The only person who worries about

Kate is her little niece Emma, to whom she has told a tale of a princess's union with nature as a premonition of her own death. Death is union with nature, which is regarded by Catherine as another reality, the accomplishment of a fairy-tale, the happy ending of a love story.

"The Ebony Tower"

In "The Ebony Tower, "(a title jocularly replacing "The Ivory Tower"), Diana "the Mouse" could be the long-dreamed ideal lover, but she is a lost chance, not recognised or chosen by the hero. When she gives him up for moral scruples (his wife and two children), she sacrifices her right to personal happiness, and his, too. He will not know this until he meets his wife at the Paris airport. The latter acts a role, wears a mask, she may even have cheated on him. So does he lie and wear a mask. Their marital bliss is a role-play.

He is obsessed with "the Mouse", he cannot stop loving her as time passes, only time wears her the pain of her love out of his memory. The moral of the story is ambiguous: what should David have chosen? Does his wife deserve his and the other girl's double sacrifice? What is immoral: an extramarrital love or a marriage based on hypocrisy? Are duty and ethics preferable to personal happiness? The old painter would certainly deny it. David, the hero, chooses the other way.

The story being one of four painters, Fowles mentions a lot of works and painters. Diana looks like a Pisanello girl, the old painter's collection includes Braque, Marie Laurencin. A good part of the story is the four painters' role-playing of Manet's "Le déjeuner sur l'herbe". The two girls are the old rich painter's students, sitters, servants and lovers. It is a practice he periodically repeats, the harem-game. The girls are attracted to him by his art, fame, the possibility to learn from his mastership. Morality or immorality does not spur or hinder them from living in this arrangement, and, Fowles suggests, it is not for the visitor or for the reader to judge this, as long as it is agreed to by them all.

The Collector

In *The Collector*, the ending reveals Frederick as either a lover killing by his abnormal possessiveness, or as a psychopath incapable of loving, living for collecting both butterflies and women. To gather and hold his specimens, the collector must kill them first. Thus, Frederick, unawares self-named Ferdinand, is an ironic allusion to the Ferdinand-Miranda couple in Shakespeare's *The Tempest*. Whereas Miranda in the novel corresponds in beauty, culture and fineness to the Shakespearean heroine, and even surpasses her in intelligence, there cannot be a less appropriate person for the play character's named Ferdinand than Frederick Clegg, the monomaniac impotent subhuman simpleton, a Caliban. He kills Miranda by not curing her pneumonia with a physician's help, and then, after burying her, he regrets her at first and considers suicide, but after reading her diary and finding out her actual opinion of himself, he buries her with no regret and immediately remarks a girl similar to her as appearance (long blonde hair) and name (Marian) and decides to "catch" her. His image for the reader thus turns

from a psychotic lover into a serial killer, collecting women victims as he gathers butterflies, the ending of the novel is in the future tense.

Miranda the superior creature-butterfly does not survive long, she is for a while incredibly resistant and resilient, but she has her few crises of opposition to her imprisonment and her deprivation of contact with outer nature, sky, fresh air, lack of solitude, her trying to escape. She does not decay psychically even when she approaches death.

On the contrary, Frederick's stubborness is a sign of psychosis, he cannot be moulded by his victim's needs, he does not feel pity, he does not have normal feelings for his prisoner, he prefers letting her die or killing her to appealing to a doctor to save her, for fear he might be caught and he might lose his prey. His thinking resembles a predator's, not a human's, she rightfully fears his insanity. An inferior mind mastering a superior intellectual, he is decided never to release her otherwise than in death. He does not kill her fast but slowly, as a spider kills a butterfly caught in its net. He is an expert in designing his prison and in guarding his prisoner, she has no chance to counter his skills.

Half of this *Anti-Tempest* book is told by Ferdinand-Frederick in a sort of primitive obsessive love as a Caliban's confession. The other half is told by Miranda, revealing her superior spirit and true love for a genius painter, G.P. The whole truth is a sum obtained by assembling together these contradictory truths. Then the terrible ending-revelation for the reader belongs to Caliban, who confesses his plan to continue to be an unstoppable, cunning, impossible to detect serial killer: Miranda as a tragic victim is going to have numerous doubles.

As part of making her feel comfortable in her windowless cellar, Fred has to buy her books and she even requests paintings by G.P. The only one he manages to find is an old painting of a sturdy nude, presumably G.P.'s first wife-sitter. She worships the painting as if it were an icon and dies embracing it, which proves that anything can become an icon, and faith, like beauty, is in the eye of the beholder.

The Magus

In *The Magus*, Conchis the magus is either a sadist, or a voyeur, a former war collaborationist with the Nazis, forced to choose between the execution of two partisans and that of a whole village, a puppeteer playing the God game or a mentor, educating Nicholas Urfe through suffering with either good or evil intentions.

Nicholas, Alison, Conchis are connected names by anagram: Conchis can be jumbled as Nichos, the Greek for Nicholas. Alison lacks a "c" to become a jumbled Nicolas, the French variant of the hero's name. She is his destinied female pair, whom he actually loses at the very end of the novel, and who seemingly took part in the organising of his initiation and punishment on the Greek island of Phraxos, so she, like the twins Rose-Lily (alias June-Julie), like Conchis, the magus, is not what she seems to be. Nicholas, being a teacher of foreign languages on a Greek island, is an embodiment of the author, so he might be considered, at least partly, his alter ego.

The island is Fowles's re-creation of Prospero's island in *The Tempest*, and, as Nicholas confesses, it combines literary pages of Kafka and of D.H. Lawrence. It also

recalls other Shakespearean plays: *The Twelfth Night*, *Hamlet*, *Othello*. Literary allusions are combined with those from the history of painting: the island is said to recall Hokusai's and Claude Lorrain's landscapes, London recalls Vermeer.

The puppeteer's game of luring and torturing of the guinea pig Nicholas is enjoyed by the target specimen as if the latter were Lewis Carroll's Alice in Wonderland. He agrees to it being seduced by a sexual game with the twins Lily-Rose, and also by his fascination to find the truth about the island, which is a place like a Chinese box or like a Matryoshka doll, unveiling new realities at each next level. However, the core is hollow, "the theatre was empty," no revelation, only solitude, and solitude *à deux*.

Then, wherefrom the enthusiastic Latin urge to love for both those who have loved and for those who have not, ending the last page of the novel? Again, this is part of the double reading of Fowles's texts.

Conclusion

Fowles's reader is a detective exposed to different truths of *gestalt* image tales, like different statements of various witnesses, like curtains unveiling different scenes, like an onion indefinitely strip-teasing of its leaves. He will never learn the ultimate truth from this imaginative eluding novelist, and is taught never to expect to find truth. Fowles works in the line of Joseph Conrad's skepticism, defining the reality in the universe mind or intelligence capable of producing a programmed collective hallucination:

> Perhaps there is no evil scientist, perhaps (though this is absurd) the universe just happens to consist of automatic machinery tending a vat full of brains and nervous systems.[...]Let us suppose that the automatic machinery is programmed to give us all a *collective* hallucination. [...] Let us specify that [it] is supposed to have come into existence by some kind of cosmic chance or coincidence (or, perhaps, to have always existed). In this hypothetical world, the automatic machinery itself is supposed to have no intelligent creator-designers. (Conrad, *Collected Letters* 57)
>
> The world has not been supplied with an obvious meaning.[It is]only a film of unsteady appearances stretched over regions deep indeed but which have nothing to do with the half-truths, half-thoughts, and whole illusions of existence (Conrad "Alphonse Daudet," in *Notes on Life and Letters* 21–22).
>
> There is no morality, no knowledge and no hope, there is only the consciousness of ourselves which drives us about a world that whether seen in a convex or a concave mirror is always but a vain and floating appearance (Conrad *Collected Letters* 2:30).

Fowles's characters are organised in pairs of doubles (e.g.the two girls in "The Ebony Tower, " Bartholomew – Dick in *A Maggot*, Lily-Rose (June-Julie) in *The Magus*, the two couples in "The Cloud," Charles-Ernestina's and their servants' courting in *The French Lieutenant's Woman*, Miranda-Marian in *The Collector*.

They are often collectors. Old painter Breasley collects famous painters' works, as well as young students for his harem ("The Ebony Tower"), Charles the Darwinian

scientist collects biological specimens while Sarah collects spectators to her "Tragedy" (*The French Lieutenant's Woman*), Frederick-Caliban collects butterflies and women-victims (*The Collector*), Conchis and M-me de Freitas collect guinea-pig-visitors to the island for their cruel games (*The Magus*), Bartholomew collects scientific books only to burn them before his death and hires actors to accompany him on his last journey to the maggot (*A Maggot*). Collecting involves spending time and money, catching and killing, guarding, being addicted to one's specimens.

Fowles's texts involve intertextuality: Shakespeare in *The Magus* and *The Collector*, Kafka and D.H.Lawrence in *The Magus*, the Bible in *A Maggot*, Victorian novels in *The French Lieutenant's Woman*, Middle Age fairy tales in "The Cloud," and references to art, especially painting in "The Ebony Tower."

Stories change with each narrator (Miranda and Frederick in *The Collector*), and even with the same narrator in time (Fanny in *A Maggot*). Each piece of fiction contains a few stories, like a Matryoshka doll.

Fowles's characters are maggots, fluid identities, they suffer metamorphoses through the respective tales, his novels are histories of radical changes, parables that the reader is invited to decipher. Each story can be read as at least two realities and has at least two endings, in a detective game of running after an ultimate truth, like Chinese box which can never be reduced to only one story, only one truth, only one ending. Faced to such a kaleidoscopic view on reality, Fowles is not anxious or tragic, but ludic, he enjoys being imaginative, his tremendous creativity seems unexhaustible.

Bibliography

Fowles, John. *The Collector,* London: Jonathan Cape,1963
-----*The French Lieutenant's Woman,* London: Jonathan Cape,1969
-----*The Magus,* London: Jonathan Cape,1965, 1977
-----*A Maggot,* London: Jonathan Cape,1985
-----"The Cloud" London: Jonathan Cape 1974
-----"The Ebony Tower" London: Jonathan Cape 1974
Nietzsche, Friedrich. "On Truth and Lies in a Nonmoral Sense",*The Nietzsche Reader*, ed. Keith Ansell Pearson , Duncan Large, Malden, MA: Blackwell, 2006
----- (1921) *Notes on Life and Letters.* Cambridge: Cambridge University Press, 2005. Web.
Karl, Frederick and Laurence Davies. eds., *The Collected Letters of Joseph Conrad*, Cambridge: Cambridge University Press, 1983. Web.

AN ANALYSIS OF THE CONTRIBUTIONS TO THE THEORY OF HISTORY IN THE THINKING OF THE PHILOSOPHER STEFAN ZELETIN

Ionuț HOREANU, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Through this paper we try to systematize and synthesize the contributions of Stefan Zeletin regarding the theory of history, regardless of the source. We will point out the limits of the model proposed by the thinker for social history. We consider in this sense not only the studies in which he systematizes his ideas for the supported paradigm, but also the resources through which the conception of the philosopher is mirrored.
The need for a theory of history arose for the interwar thinker out of a desire to reform the social sciences. Even if we are talking about an analysis of the theory of history, the fundamental elements analyzed are for the need for a change in the Romanian school, especially for the social sciences. The principles formulated by the philosopher constitute the main pillars on which the paradigm of history rests.
The reform is not only limited to the theoretical dimension, but also to the pedagogical one. Thus, Zeletin ends up creating a unitary system for the reform of the social sciences, without being alien to the directions of historiography.
Through this article we try to show the character given to the theory of history and the reporting to other theorists of the time, so as to highlight the contributions of Zeletin.

Keywords: history theory, unitary system, science reform, principles, Romanian school

În cadrul acestei lucrări vom avea în vedere mizele istorice ale gândirii lui Ştefan Zeletin, aşa cum reies din studiul *Naţionalizarea şcoalei*[1]. În jurul acestui studiu au existat, chiar şi în perioada interbelică foarte puţine discuţii.

În fond, chestiune teoretizării istoriei este latura cunoaşterii abstracte a sistemului filosofic asupra problemei decelate de noi. Această lucrare o propunem, atât ca o explicare şi receptare în viziunea propusă de filosof cât şi ca reparaţie faţă de receptarea eronată a istoriei sociale, începând cu perioada interbelică. Lucrarea expusă în rândurile următoare reprezintă cadrul pe care îşi fundamentează teoriile filosoful, din punct de vedere al cauzelor, dar şi a efectelor nefaste pe care le surprinde în direcţia ştiinţelor sociale din educaţia dintre cele două războaie.

Din prefaţa studiului autorul atrage atenţia că nu-şi propune o simplă teoretizare a ştiinţelor sociale, deoarece va verifica chiar el „eficacitatea practică". Cum va încerca? Ştim deja, şi anume prin forma şi conţinutul cursurilor din preuniversitar. Zeletin nu este un simplu critic al educaţiei sau direcţiei culturii vremurilor sale. Acesta vrea să învingă stadiul observaţiilor, trecând spre o sistematizare care să cuprindă un răspuns la ceea ce el consideră necuvenit în sfera culturii şi educaţiei. Studiul amintit mai sus are la bază ideile comunicării *Învăţământul sociologic*, din anul 1924[2].

[1] Șt. Zeletin, *Naționalizarea școalei*, Editura Fundației culturale Principele Carol, *s. l.*, *s. a.*. (Vom cita: Șt. Zeletin, *Naționalizarea școalei*).
[2] În acest sens vezi Șt. Zeletin, *Naționalizarea școalei*, p. 3-4.

Învăţământul istoric a depins de influenţele sub care s-au dezvoltat principatele române. Astfel, învăţământul românesc a ajuns să fie „istoria împrumuturilor din afară”[3]. Această situaţie nu este una singulară, specifică doar poporului român, dimpotrivă se potriveşte şi pentru alte state europene, numai că celelalte state au ieşit de sub influenţa statelor străine, fapt care le-a dat şansa afirmării naţionale. Acestea sunt premizele sistematizării propuse de Ştefan Zeletin.

România interbelică nu a trecut la etapa de afirmare naţională prin care se înţelege şi o naţionalizare, în sensul de a înlocui elementele străine cu cele române „în viaţa noastră socială”[4]. Pentru învăţământul istoric filosoful operează cu argumente din zona istoriei.

Acesta este contextul în care filosoful îşi propune să analizeze starea naţionalizării şcolii. Educaţia românească a rămas la „stadiul frazeologiei naţionale”, fără vreo şansă de a fi dusă spre „stadiul faptei naţionale”. Cu toate că în teorie există tendinţe spre un învăţământ naţional românesc, în practică s-a rămas la imitare[5]. Învăţământul de formă scoate cetăţeni care ajung să fie străini, iar pentru a combate acest efect schimbarea va consta într-o educaţie cu cetăţeni crescuţi în idei care corespund „propriilor idei”[6].

Şcoala românească va trebui să se desprindă de astfel de practici care duc la simple „frământări în deşert”. Vinovaţi de cauza unui învăţământ „fără niciun câştig” pentru societate sunt şi oamenii şcolii că nu au arătat ce înseamnă şi nici nu au compus „formula naţionalizării”. O educaţie în sensul naţionalizării înseamnă „un învăţământ îndrumat pe bazele sociale naţionale” [7].

O reformă a învăţământului în direcţia deja evidenţiată presupune o diferenţiere între cunoştinţele predate, felul predării, terminologia, materia şi metodele educaţionale. Deosebirile enunţate au rolul de a trasa ce anume are nevoie schimbării[8]. În privinţa materiei, filosoful consideră că e necesară lămurirea unei serii cauzale, pornind de la „condiţiile sociale ale unei anumite epoci, acestea nasc anumite trebuinţe omeneşti, iar la rândul lor trebuinţele impun anumite materii de învăţământ”[9].

---

[3] „(...) *întreaga dezvoltare a României moderne este istoria influenţelor străine asupra vieţii noastre sociale* (s. n. a.)” (*Ibidem*, p. 5).

[4] „După o perioadă de iobăgie, în care ele au primit elementele culturilor străini mai înaintate, a urmat o perioadă de afirmare naţională: de prelucrare şi asimilare a împrumuturilor străine potrivit cu caracterul naţional al fiecărui popor. Abia această a doua perioadă, de afirmare a independenţei naţionale, a ridicat statele moderne apusene la înălţimea la care le găsim astăzi” (*Ibidem*, p. 6).

[5] „(...) *în practică* (s. n. a.) însă facem ceea ce se vede: imităm străinii luăm elementele învăţământului nostru din legiuiri croite după alte nevoi, decât ale noastre” (*Ibidem*, p. 7).

[6] Miza problemei unui învăţământ istoric specific realităţilor sociale este corectarea raportării la realităţile sociale. „Asemenea cetăţeni sunt osândiţi a vedea totdeauna realitatea noastră socială cu ochii ideilor străine, şi a rămânea toată viaţa străini în ţara lor” (*Ibidem*, p. 7).

[7] „Căci şcoala noastră exotică şi-a luat misiunea nefastă, de a ne lipi de mici pe ochii spiritului o pereche de ochelari colorați, cu care ne vedem ţara veşnic altfel, decât ea este în fapt” (*Ibidem*, p. 8)

[8] Zeletin nu concepe o analiză comună asupra metodei şi a materiei, fapt care se regăseşte şi în structura studiului nostru. „Dar nu ştim să fi arătat cineva limpede, ce este şubred în învăţământul nostru actual: *materia* sau *metoda*; deci ce trebuie să schimbe reforma şcolară, pe care o cerem toţi: cunoştinţele pe care le dăm elevilor sau felul cum le dăm, sau poate şi unele şi altele. De aceea vom privi aparte aceste chestiuni (...)” (*Ibidem*, p. 9).

[9] *Ibidem*, p. 10.

Zeletin nu voia să piardă nimic nici din ştiinţificitate, fie şi în detrimentul teoriilor sale cu mize istorice. Filosoful propune ca realitatea socială să fie judecată în mod obiectiv, adică fără judecăţi de valoare, în consecinţă, fără părtinirea sentimentelor[10].

Conform substratului social, Zeletin admite că dezvoltarea educaţiei poate fi surprinsă prin trei moduri istorice, iar fiecare mod de educaţie este potrivit pentru epoca din care a fost creată.

a) educaţia medievală – redusă la nevoile sociale ale boierimii şi preoţimii;

b) educaţia renaşterii – avea ca scop formarea unei elite sociale, iar ca ideal omul enciclopedic, în centru fiind învăţământul specific *humanismului*;

c) educaţia modernă – presupune un nou tip de pregătire şcolară, cu un învăţământ ştiinţific şi practic care să răspundă realităţilor sociale caracterizate prin dezvoltarea industriei, adică o educaţie specifică *realismului*[11].

Prin imaginea asupra educaţiilor cu caracter de clasă, numite predemocratice, filosoful încearcă să ajungă la nevoile învăţământului care să corespundă perioadei dintre cele două războaie mondiale[12]. Pentru a ajunge în acest punct e necesară o detaşare faţă de sistemul educaţional exterior nevoilor româneşti[13]. În acest context soluţia filosofului poate fi rezumată prin următorul fragment: „*nici realism, nici clasicism în înţelesul tradiţional, ci un învăţământ sociologic ştiinţific, care ca o sinteză superioară să absoarbă în sine, atât clasicismul cât şi realismul* (s. n. a.)". Îşi fundamentează teoria pe argumentele de natură hegeliană, potrivit cărora pentru progres nu e nevoie înlăturarea ideilor trecute, ci extragerea ideilor care pot ajuta, în cazul filosofului, pentru un învăţământ care să răspundă nevoilor sociale[14].

Filosoful leagă evoluţia şcolii de revoluţiile de la sfârşitul secolului al XVII-lea (Anglia) şi ultima parte a secolului al XVIII-lea (Franţa), datorită cărora au fost desfiinţate barierele dintre clasele sociale. Pornind de la referinţele unei istorii sociologice[15], în care individul este pus în faţa situaţiei de a-şi crea singur o carieră, învăţământul trebuie să fie unul democratic şi să fie: public şi gratuit; unitar – să răspundă nevoilor fiecărei clase sociale, iar ultima caracteristică este legată de latura practică şi ştiinţifică[16]. Alături de această latură care se referă la pregătirea profesională a cetăţeanului, distinct este latura pregătirii politice, prin intermediul ştiinţelor sociale. În consecinţă, ştiinţele sociale devin o necesitate pentru materia învăţământului. Miza acestei pregătiri istorice este de a pune la dispoziţia cetăţeanului instrumentele

[10] Cristian Preda, *Contribuții la istoria intelectuală a politicii românești*, Editura Meridiane, [București],[2003], p. 129 (citām mai departe: Preda, *Contribuții*).
[11] Șt. Zeletin, *Naționalizarea școalei*, p. 11-14.
[12] *Ibidem*, p. 14-15.
[13] Pentru filosof miza istoriei sociale raportată la realitățile noastre înseamnă o apropiere de nevoi și legi, specifice societății românești. „Într-atât obiceiul de a legiui cu ochii ațintiți în afară, la nevoile altora, ne împiedică de a cerceta propriile noastre nevoi, de a ne crea propriile noastre legi" (*Ibidem*, p. 17).
[14] *Ibidem*, p. 17.
[15] *Ibidem*, p. 18.
[16] *Ibidem*, p. 18-19.

necesare autoguvernării[17], deşi „valoarea educativă" şi „utilitatea socială practică" nu le este deplin recunoscută chiar de „lumea cultă"[18].

În consecinţă, nevoile sociale ale democraţiilor vremurilor dintre cele două războaie pot fi atinse printr-un învăţământ ştiinţific care urmăreşte o dublă pregătire (profesională şi politică) prin ştiinţele naturii şi ştiinţele societăţii[19]. Cristian Preda scrie despre „istoricismul optimism" ca o consecinţă a holismului. Un rol important în al acestei perspective se regăseşte în felul de cercetare a societăţii. Punctul cheie pentru viziunea istoricistă va fi originea fenomenului social, adică momentul declanşării procesului revoluţiei[20].

Ştefan Zeletin militează pentru un sociologizarea învăţământului, iar forma pe care trebuie să o aibă este una potrivită cu propriile nevoi, astfel încât să fie formaţi pentru societate „buni cetăţeni"[21]. Preocuparea enunţată nu se opreşte la o simplă teoretizare, ci este adaptată realităţilor din perioada interbelică. Schimbările bruşte aduse de primul război mondial, au făcut ca sufletul să nu se adapteze, ajungându-se ca societatea modernă să fie în „decădere". Din starea sufletească menţionată s-a născut cultura caracterizată de două curente: dorul de trecut şi atitudinea ostilă faţă de „societatea prezentă". De aici este obţinută o concluzie specifică şi altor popoare sau epoci istorice, chiar actuală, potrivit căreia sufletul critică societatea doar când este în dizarmonie cu ea. Faţă de această situaţie va trebui să reacţioneze şcoala[22]. Pentru asta e nevoie ca şcolii să-i fie dat un spirit nou, după nevoile societăţii „actuale", adică să fie format un „suflet social românesc"[23].

Calea pentru a da şcolii adevărata menire socială este „crearea unei mentalităţi istorice"[24]. Prin cursurile sale dedicate mediului preuniversitar tocmai asta caută să atingă filosoful, prin dezvăluirea „rădăcinilor cauzale ale instituţiilor de azi"[25].

Istoricismul lui Ştefan Zeletin poate fi explicat pe filiera filosofică, de la Marx şi Sombart. Astfel că legătura dintre rolul istoric şi orice forme de viaţă este că acestea nu dispar până nu-şi îndeplinesc rolul istoric[26].

---

[17] *Ibidem*, p. 20.

[18] *Ibidem*, p. 21-23; (...) *învăţământul democratic va trebui să aibă acest dublu caracter; să dea tinerii generaţii o pregătire profesională prin ştiinţele naturii, şi paralel cu aceasta, să-i dea o pregătire politică prin studiul ştiinţelor sociale*" (s. n. a.).

[19] *Ibidem*, p. 26.

[20] Cristian Preda, *Contribuţii*, p. 132-133.

[21] Şt. Zeletin, *Naţionalizarea şcoalei*, p. 27-28.

[22] *Ibidem*, p. 30-34. Reacţiile pe care şcoala e nevoită să le ia pentru a crea un cetăţean sunt surprinse, în toate palierele ştiinţelor sociale. „Dacă se face o lectură de istorie, copilul aude că societatea de astăzi s-a născut fără nicio pregătire sufletească, deci fără o nevoie reală. Dacă se face lectură literară, copilul află că făptuitorii acestei societăţi au fost nişte oameni străini de neamul, de firea şi de sufletul românilor. Dacă se face lectură filosofică, copilul aude că societatea noastră de azi nu e decât o spoială de civilizaţie, în care românilor le stă tot atât de bine, ca şi unui negru în frac şi cilindru. Astfel an cu an, lună cu lună, zi cu zi, se picură în sufletul copiilor această – cum să-i zicem? – otravă socială, această sămânţă, a neîncrederii, a scepticismului, a desconsiderării, dacă nu chiar a disprețului faţă de societatea noastră".

[23] *Ibidem*, p. 36.

[24] *Ibidem*, p. 39.

[25] *Ibidem*, p. 43-45. („Repetăm: dacă învăţământul nostru întreg ar fi îndrumat aşa fel, ca să prezinte tinerimii noastre aşezămintele societăţii române de azi în această lumină sociologică cauzală, atunci am avea tocmai ceea ce căutăm: *şcoala naţională* (s. n. a.) care ne trebuie. Generaţiile, ce ar ieşi din asemenea şcoală, nu ar mai fi o primejdie socială, căci nu ar mai avea vechea ostilitate faţă de societatea în care trăiesc").

Un program de învăţământ naţional român este înţeles sub forma prezentării elevilor a evoluţiei societăţii antice, medievale şi moderne într-o ordine cauzală, astfel încât să contribuie la înţelegerea societăţii româneşti actuale. Pentru acest demers e nevoie ca dascălul să-l facă pe elev să priceapă „materialul istoric", făcând apel la: „elemente de economie politică", „elemente de drept", „elemente de politică şi ştiinţă de stat", „elemente de sociologie generală"[27]. Depăşirea greutăţilor privind punerea în practică a unui asemenea program va fi posibilă printr-o „soluţie teoretică" ce constă în „sociologizarea învăţământului nostru pe temelii naţionale"[28].

Metodele de învăţământ şi nevoile sociale reprezintă o altă latură a studiului, prin care este atinsă o dimensiunea nouă a educaţiei; de la menirea socială de a crea buni cetăţeni, a fost derivată „o menire" ce reiese din metodele din învăţământ, fiind formarea judecăţii în detrimentul cunoştinţelor. Metoda învăţământului, asemenea materiei, îşi are originea în condiţiile sociale[29].

Pentru că şi materia şi metoda decurg din condiţiile sociale, între acestea există o legătură. Însă, o singură metodă este adevărată şi este aceea care „se întemeiază pe cunoaşterea exactă a sufletului"[30]. Mai mult, este greşită perspectiva de a găsi o relaţie cauzală între teoriile filosofice şi psihologice şi metodele de învăţământ[31]. Metoda de învăţământ îşi are originea în condiţiile sociale, nu în cunoaşterea sufletului. Metoda de învăţământ nu trebui căutată în teoriile psihologice ale străinilor, ci în „structura socială a României" [32]. Metoda intuiţiei, aşa cum este de aşteptat nu a putut fi aplicată, deoarece nu corespunde nevoilor sociale[33].

Concluziile pentru reforma învăţământului românesc[34] sunt în strânsă legătura la filosoful Ştefan Zeletin cu realităţile politice şi cele economice: „(...) reforma şcoalei române trebuie să fie continuarea şi întregirea acelui proces de afirmare naţională, care în politică a început de la 1877, cu războiul de neatârnare, iar în economie de la 1881, cu întemeierea Institutului naţional de emisiune". Rolul reformării învăţământului este de a da românilor o mentalitate modernă, pentru atingerea armoniei şcolii şi societăţii[35].

---

[26] Cristian Preda, *Contribuţii*, p. 134.
[27] Şt. Zeletin, *Naţionalizarea şcoalei*, p. 46-47.
[28] *Ibidem*, p. 50.
[29] *Ibidem*, p. 57.
[30] Celelalte metode („metodele timpurilor trecute") sunt false, deoarece filosoful le vede întemeiate pe „teorii psihologice eronate" (Şt. Zeletin, *Naţionalizarea şcoalei*, p. 59). În sprijinul afirmaţiei de la începutul acestei note filosoful mai vine cu argumentul lui Hegel: „(...) nimeni nu poate tăgădui că există o corelaţie între metodele de educaţie şi teoriile filosofice ale timpului lor. Ea se lămureşte lesne, dacă ne amintim ceea ce a vestit întemeietorul istoriei filosofiei, Hegel: orice filosofie dă conţinutul de idei a timpului ei. Teoriile filosofice se nasc în aceeaşi atmosferă socială, ca şi materia şi metodele de învăţământ În chip firesc, între toate acestea există o armonie. Într-o ordine socială, în care forţa de stat porneşte şi individul se supune fără discuţie, materia de învăţământ va fi luată gata de la tradiţie – deci nu produsă prin creaţie liberă; metode de învăţământ va consta în a da elevilor cunoştinţe formate gata (...)" (*Ibidem*, p. 61).
[31] *Ibidem*, p. 62.
[32] *Ibidem*, p. 63.
[33] *Ibidem*, p. 66.
[34] Chestiunea reformei educaţionale în viziunea filosofului interbelic a fost dezbătută într-o altă lucrare (Ionuţ Horeanu, *The issue of istorical education reform from Zeletin's point of view*, in „Paths of Communicaton in Postmodernity. History, Political sciences, International relations", Iulian Boldea, Cornel Sigmirean, Dumitru Buda (Editors), Târgu Mureş, Arhipelag XXI Press, 2020, p. 325-331).
[35] *Ibidem*, p. 72.

Mizele gândirii lui Ştefan Zeletin nu pot fi suficient surprinse doar prin studiile sale, ci şi prin celelalte, dedicate de cercetători operei sale, dar fără a pierde obiectivitatea contextului politic în care au fost scrise.

Potrivit unor cercetători din perioada regimului comunist „polemica generată de apariţia lucrării lui Şt. Zeletin", privind direcţiile pentru istorie ca ştiinţă socială, se înscrie în tipul de dispute generate de „nevoia unor fundamentări atât ideologice, cât şi ştiinţifice". Este o perioadă în care „se căutau noi direcţii şi modalităţi de dezvoltare" a societăţii româneşti. O asemenea polemică avea la bază scopul învăţământului, care avea rolul de a trasa „destinul culturii şi al societăţii noastre"[36].

Istoria lui Ştefan Zeletin nu este doar o simplă luare de poziţie contra „istoriei tradiţionale", ci şi o formă de modelare „sufletească a tinerimii la societatea română, aşa cum se află azi"[37]. Viziunea lui Zeletin este pusă în contextul mişcărilor generale privind schimbarea de optică, cum este exemplul intelectualilor din Franţa care voiau o nouă direcţie istoriografică, prin tonul dat de mari cărturari ca: L. Febvre, M. Bloch, E. Durheim, H. Berr etc.

Lucian Nastasă preia observaţiile lui Brătianu[38] fără simţ critic şi îl amendează pe Zeletin mai rău decât a făcut-o istoricul. Merge exact pe deconstructivismul lui Brătianu şi-l acuză pe filosof de „un simplism şi un schematism excesiv". Într-o încercare de urmărire a ideilor lui Zeletin prin ochii lui Brătianu, Nastasă pierde miza studiului său, întrucât dovedeşte că nu cunoaşte tocmai cauzele care au dus la scrierea unei istorii a cauzalităţii[39]. Inclusiv redarea celor patru „forme de faze sociale" sunt tot prin limitele înţelesului dat de istoric[40], fără nicio raportare la sistemul de gândire al lui Zeletin.

„Un merit" al lui Lucian Nastasă este anexa încercării de articol, adică scrisoare transmisă de Zeletin lui Gheorghe Brătianu. Scrisoare lui Zeletin publicată de Lucian Nastasă, considerăm că este un răspuns la studiul lui Brătianu faţă de teoriile sale asupra învăţământului. Am dedus acest fapt atât din conţinutul scrisorii cât şi prin faptul că scrisoarea este cu dată dinspre sfârşitul lunii decembrie a anului 1926, după publicarea studiului de către Brătianu, ştiindu-se deja că „broşura" lui Zeletin a apărut în 1925.

Scrisoarea are un rol aparte pentru redarea viziunii lui Zeletin, care consideră că istoria pedagogiei are trimiteri spre un învăţământ de clasă. Zeletin se ridică împotriva

[36] Lucian Nastasă, *Istoria socială în polemica dintre Șt. Zeletin și Gheorghe I. Brătianu*, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol", XXII/2, Iași, 1986, p. 757. În continuare citãm: Lucian Nastasă, *Istoria socială*.

[37] Șt. Zeletin, *Istoria socială. Cum poate deveni istoria o știință a cauzalității*, Editura Revistei „Pagini Agrare și Sociale", București, *s. a.*, p. 24.

[38] Asupra implicațiilor viziunii lui Brătianu ne-am concentrat într-un alt loc: Ionuț Horeanu, *About the contributions to the theory of history in the wok of philosopher Ștefan Zeletin, in a dispute with Gheorghe Brătianu*, in „Journal of Romanian Literary Studies. International Romanian Humanities Journal", no. 24/2021, Arhipelag XXI Press, 2021, pp. 1057-1064.

[39] O introducere ce arată o concepție izbitor de asemănătoare cu cea din studiul lui Lucian Nastasă, găsim în studiul Nataliei Simion, *Progresul social în concepția lui Șt. Zeletin*, în „Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași (Serie nouă), Secțiunea IIIb, Filosofie, tom. 23, 1977, p. 22. Semnalarea „asemănării" trebuie pusă și pe seama publicării ulterioare a articolului lui Nastasă, fără a cita studiul Nataliei Simion.

[40] La Zeletin nu sunt întâmplătoare fazele sociale („agrare, de tranziție de la societățile agrare la cele plutocratice, plutocratice sau burgheze și de tranziție de la plutocrație la societăți agrare"), ci corespund unor perioade istorice, cărora doar le-a accentuat dimensiunea pe care istoricii au atins-o foarte puțin sau deloc.

învățământului tradițional, deoarece școala nu mai răspunde realităților, considerând că „apără interesele unei clase moarte". De aceea, spune Zeletin, este îndreptățit să propună o reformă în care școala să răspundă nevoilor clasei care trăiește și conduce: „Respingerea unui învățământ de clasă are cu atât mai puțin temei, cu cât întreaga istorie a pedagogiei dovedește că orice societate, în orice epocă, a avut un învățământ de clasă. (...) Numai că școala noastră clasică apără interesele unei clase moarte. Și atunci, nu am eu dreptate să susțin că școala noastră trebuie pusă în serviciul clasei care trăiește și conduce?"[41].

Prin această lucrare am urmărit să arătăm cum viziunea socială a lui Ștefan Zeletin se fundamentează pe elemente cu miză istorică. Realitățile sociale atât de des pronunțate de filosof sunt deduse dintr-o cunoaștere extraordinar de bună a contextului istoric, ce creionează starea societății. Conotațiile ce se desprind din „naționalizarea școalei" arată faptul că sunt tot o urmare a sistemului său de gândire, întrucât are în centru adaptarea învățământului la evoluția societății[42].

Intelectualul interbelic a analizat toate dimensiunile gândirii cu mize istorice, referitoare la școală, ce au nevoie de schimbări. Folosindu-se de gândirea istorică, autorul a conturat imaginea pe care va fi trebuit să o aibă educația, care să dea „buni cetățeni", României de după primul război mondial.

În consecință, am încercat să redăm firul gândirii lui Ștefan Zeletin și bazele pe care se sprijină sistemul filosofic, având în vedere unul din cele mai importante studii asupra învățământului istoric, din perioada interbelică. Am conturat cadrul general pentru premisele teoretizării istoriei, după principiile filosofice, dar mai ales sociologice, care și-au pus amprenta asupra studiilor din domeniul educației sau teoriilor paideutice. Principiile propuse de Ștefan Zeletin, care au făcut și obiectul dezbaterilor în istoriografie, reprezintă pilonii unei teorii a istoriei, necesară de judecat în sens mai larg și în acord cu sistemul său de gândire. Chir dacă analizăm „o teorie a istoriei", cu siguranță filosoful interbelic a gândit de fapt o paradigmă pentru reforma științelor sociale pornind de la mizele sociologice și filosofice, astfel încât să fie stins scopul final, adică înțelegerea realității.

Bibliografie:

Horeanu, Ionuț, *About the contributions to the theory of history in the wok of philosopher Ștefan Zeletin, in a dispute with Gheorghe Brătianu*, in „Journal of Romanian Literary Studies. International Romanian Humanities Journal", no. 24/2021, Arhipelag XXI Press, 2021;

Idem, *The issue of istorical education reform from Zeletin's point of view*, in „Paths of Communicaton in Postmodernity. History, Political sciences, International relations", Iulian Boldea, Cornel Sigmirean, Dumitru Buda (Editors), Târgu Mureș, Arhipelag XXI Press, 2020;

Nastasă, Lucian, *Istoria socială în polemica dintre Șt. Zeletin și Gheorghe I. Brătianu*, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol", XXII/2, Iași, 1986;

P., N., *Naționalizarea școalei de Șt. Zeletin, edit. Fundației Culturale „Principele Carol I", colecția „Cartea Vremii",* în „Pagini agrare și sociale", an III, nr. 3, 15 februarie 1926.

[41] Lucian Nastasă, *Istoria socială*, p. 761.

[42] N. P., *Naționalizarea școalei de Șt. Zeletin, edit. Fundației Culturale „Principele Carol I", colecția „Cartea Vremii",* în „Pagini agrare și sociale", an III, nr. 3, 15 februarie 1926, p. 78.

Preda, Cristian, *Contribuții la istoria intelectuală a politicii românești*, Editura Meridiane, [București],[2003];
Simion, Natalia*, Progresul social în concepția lui Șt. Zeletin*, în „Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi (Serie nouă), Secţiunea IIIb, Filosofie, tom. 23, 1977;
Zeletin, Șt., *Istoria socială. Cum poate deveni istoria o știință a cauzalității*, Editura Revistei „Pagini Agrare şi Sociale", București, *s. a.*,
Idem, *Naționalizarea școalei*, Editura Fundației culturale Principele Carol, *s. l.*, *s. a.*;

PRAGMATIC FUNCTIONS OF THE REPETITION OF THE COMPLEX PREDICATE WITH MODAL AND ASPECTUAL OPERATOR WITHIN THE SPANISH TELEVISUAL POLITICAL DISCOURSE

Laura GRAMA
PhD Student, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: The article approaches pragmatic issues of the complex predicate with modal and aspectual operator and verbal semantic support within the Spanish televisual political discourse, more precisely the pragmatic functions of the repetition of the complex predicate. It is emphasized that the repetition of the complex predicate with modal and aspectual operator has conversational functions, being involved in the exchange of roles between interlocutors or as a form of dialogue control, as well as interactive functions, highlighting the relationships between the actors of the conversational exchange.

Keywords: complex predicate, Spanish televisual political discourse, aspectual operator, modal operator, repetition

María Pilar Garcés Gómez[1] defineşte repetiţia drept „un fenómeno que consiste en reiterar en su aspecto formal una parte o la totalidad de los elementos de un segmento o enunciado anterior, con posibles modificaciones (de entonación, de unidades deícticas, de morfemas verbales, etc.) y con variaciones en el sentido semántico, y pragmático del nuevo segmento respecto del anterior."[2]. În ceea ce priveşte structura internă a repetiţiei, cercetătoarea face distincţia între „*auto-repetición*", atunci când vorbitorul însuşi repetă aceleaşi cuvinte, şi „*hetero-repetición*", atunci când un vorbitor diferit repetă cuvintele unui interlocutor, în general cel precedent, ambele tipuri de repetiţii putând fi *autoiniţiate* sau *heteroiniţiate*[3]. În acord cu Deborah Tannen (*Talking voices. Repetition, dialogue and imagery in conversational discourse*, Cambridge, Cambridge University Press, 1989, p. 54), María Pilar Garcés Gómez clasifică repetiţiile din punctul de vedere al structurii formale ca fiind „*literale*", când aceleaşi cuvinte sunt rostite cu o tonalitate identică, sau „*nonliterale*", când apar modificări de diverse tipuri: repetarea aceloraşi cuvinte, dar cu o intonaţie distinctă (afirmaţii transformate în întrebări şi invers), schimbări cu privire la deixisul personal în momentul alternanţei interlocutorilor, modificări ale ordinii elementelor, ale modurilor şi timpurilor verbale sau ale segmentului anterior enunţat prin adăugarea sau eliminarea unui element în noua formulare[4]. În plus, repetiţiile sunt „*totale*" sau „*parţiale*"[5] şi pot fi „*consecutive*"[6] /

[1] María Pilar Garcés Gómez, *La repetición: formas y funciones en el discurso oral* în *Archivo de Filología Aragonesa*, LIX-LX, Tomo I, Zaragoza, 2002-2004, p. 437-456 [= Garcés Gómez, *La repetición*] https://ifc.dpz.es/recursos/publicaciones/26/50/ebook2589.pdf (accesat la 2.12.2019)
[2] *Ibidem*, p. 439.
[3] *Ibidem*, p. 439-440.
[4] *Ibidem*, p. 441.
[5] *Ibidem*, p. 443.

„*imediate*”[7] (dacă se repetă un segment în continuarea celui anterior, în cazul autorepetiţiei, sau dacă se repetă imediat cele exprimate de către un interlocutor diferit în intervenţia precedentă, în cazut heterorepetiţiei) sau „*la distanţă*” (dacă între secvenţele repetate s-au intercalat alte elemente ori au avut loc alte intervenţii)[8]. Repetiţia reprezintă un instrument al strategiei argumentative[9], fiind subordonată amplificării văzută drept „a rhetorical and a stylistic device whose purpose is to persuade or disuade by seducing with the beauty of its complex formulation.”[10].

În lucrarea de faţă, exemplele de repetiţii ale predicatului complex cu operator modal sau aspectual şi suport semantic verbal sunt excerptate din transcrieri ale unor înregistrări specifice discursului politic televizual în limba spaniolă din *Corpus Oral de Referencia de la Lengua Española Contemporánea*, Laboratorio de Lingüística Informática, Universidad Autónoma de Madrid [= CORLEC] http://www.lllf.uam.es/ESP/Corlec.html. Analizarea acestora se va realiza pe baza aspectelor teoretice expuse mai sus.

În continuare, analizăm exemple de repetiţii ale predicatului complex cu operator modal sau aspectual şi suport semantic verbal prezente în discursul politic televizual spaniol:

> „<H1>: Con toda franqueza, querido... Fernando Onega, lo que hice en aquel momento lo **volvería a hacer**. Sin la menor duda. Por tanto lo **volvería a hacer**. Lo que yo **quiero decir** es que cuando yo no cambio dignidad por poder, digo exactamente eso: no cambio ni cambiaré dignidad por poder. Ni para mí en el ejercicio ético de la política... ¿qué es el ejercicio ético de la política? Para mí dos cosas esenciales, que las palabras coincidan con los hechos y que las convicciones coincidan con las conductas. Eso ¿qué **quiere decir**? Que no vale todo en la acción política y **quiere decir** también que yo no soy capaz de utilizar cualquier cosa con tal de conseguir un objetivo. Lo que hice entonces lo **volvería a hacer** una vez más, cinco veces más. Se daban razones suficientes para hacerlo.” (CORLEC, <archivo: PPOL007C>)

Predicatul complex alcătuit din operatorul aspectual temporal *volver a* la timpul condiţional simplu[11] şi suportul semantic verbal la infinitiv *hacer* are sensul de „a face din nou”[12], fiind utilizat în cadrul unei autorepetiţii autoiniţiate literale totale cu scopul

---

[6] *Ibidem*, p. 445.

[7] Aurelia Merlan, *Sintaxa românei vorbite în Moldova istorică*, în Klaus Bochmann, Vasile Dumbrava (editori), *Limba Română vorbită în Moldova istorică*, vol. I, Leipziger Universitätsverlag, Leipzig, 2002, p. 128 [= Merlan, *Sintaxa*] https://books.google.ro (accesat la 4.12.2019)

[8] Garcés Gómez, *La repetición*, p. 445.

[9] Luminiţa Hoarţă Cărăuşu consideră că „Repetarea unui sunet, a unui cuvânt, sau a unei structuri morfo-sintactice ajută vorbitorul să insiste asupra unei idei, care, altfel, ar trece neobservată de către ascultători”, Luminiţa Hoarţă Cărăuşu, *Teorii şi practici ale comunicării*, Editura Cermi, Iaşi, 2008, p. 381.

[10] Valentina Dascălu, *Manipulation through Words: rhetorical Devices in political and in religious Speeches*, în Horia Hulban (editor), *Style in Language, Discourses and Literature*, vol. I, Editura Lumen, Iaşi, 2004, p. 227.

[11] Academia Regală Spaniolă consideră condiţionalul un timp al indicativului, şi nu un mod, aşa cum era socotit înainte: „Se distinguen en español los modos indicativo, subjuntivo e imperativo. Aunque algunos gramáticos han añadido el condicional a esta relación, se suele interpretar en la actualidad como una forma verbal del indicativo.”, Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española, *Nueva gramática de la lengua española. Sintaxis*, volumul II, Editura Espasa Libros, Madrid, 2009, p. 42 [= RAE, *NGLE, II*].

[12] Domniţa Dumitrescu traduce astfel un predicat complex alcătuit din operatorul aspectual *volver a* şi suport semantic verbal la infinitiv: „**volvio a decir** *su nombre* = *îşi* **spuse din nou** *numele*”, Domniţa Dumitrescu,

de a marca opţiunea fermă a vorbitorului-politician pentru o acţiune trecută pe care ar repeta-o, fără ezitare, în viitor[13]. Repetiţia este formulată la distanţă, în sensul că locutorul inserează o serie de explicaţii care să-i justifice alegerea, acestea fiind marcate printr-o altă autorepetiţie autoiniţiată nonliterală totală a predicatului complex alcătuit din operatorul modal *querer* (cu valoarea modală de *voinţă, dorinţă*) la indicativ prezent şi suportul semantic verbal la infinitiv *decir*, cu sensul de „vreau/vrea să spună”. Repetiţia iniţială *volvería a hacer* este întărită de numeralul multiplicativ[14] *una vez más, cinco veces más*, semn al hotărârii nestrămutate a vorbitorului.

> „<H1>: ¿Me dejas... me dejas que intente explicarte la... las propuestas que nosotros llevamos...?
> <H2>: Les queda un cuarto de hora; Alberto, la mayor brevedad si es (posible) [...]
> <H1>: [...]Yo decía, en primer lugar: "**Vamos a generar** grandes y potentes infraestructuras de transporte. **Vamos a potenciar** el Metro." ¡**Vamos a potenciar** el Metro! A mí eso me parece absolutamente fundamental. **Hay que extender** el Metro. **Hay que extender** el Metro a aquellas poblaciones que lo necesitan con unos planes razonado y con una fuerte financiación de la Administración del Estado.” (CORLEC, <archivo: APOL023A>)

Repetiţia operatorului aspectual temporal *ir a* la imperativ[15] în combinaţie cu suportul semantic verbal la infinitiv *generar/potenciar*, cu sensul de „haideţi să creăm”, respectiv „haideţi să extindem”, constituie o autorepetiţie autoiniţiată nonliterală ce are rolul de îndemn adresat alegătorilor-telespectatori la susţinerea vorbitorului, candidat la preşedinţia Comunităţii Madrid, în vederea punerii în practică a proiectelor legate de infrastructura de transport public. Repetiţia acestui predicat complex este prefaţată de verbul la indicativ imperfect „decía” (*spuneam*) pentru a sublinia faptul că intenţia locutorului de a se ocupa de extinderea reţelei de transport public este mai veche, dar continuă să fie o preocupare actuală, fapt întărit de repetiţia *hay que extender*. Prin repetiţia predicatului complex cu operator modal *haber que* la indicativ prezent şi suport semantic verbal la infinitiv *extender*, cu sensul de „trebuie să se extindă”, are loc încercarea implicită de convingere a alegătorilor că extinderea reţelei de metrou, fapt văzut ca o necesitate, este o parte importantă din planul de acţiune al acestui candidat la preşedinţia Comunităţii Autonome Madrid.

> „<H1>: ...segunda cuestión, <ininteligible>. Hombre no es lo mismo eh... no es lo mismo... cuestiones que pueden imputarse a una persona... <silencio> sobre un hecho que puede considerarse unos casos regular otro irregular en el ámbito de

---

Despre perifrazele verbale în spaniolă şi română, în *Studii şi cercetări lingvistice*, an XXII, nr. 5, Bucureşti, 1971, p. 483 [= Dumitrescu, *Despre perifrazele*].

[13] „El condicional simple designa una situación posterior a otra pretérita, por lo que ha sido caracterizado como un «futuro del pasado» (pospretérito en el sistema de Andrés Bello). Es, pues, un tiempo relativo y presenta puntos de contacto tanto con el futuro como con el pretérito imperfecto.”, Real Academia Española, Asociación de Academias de la Lengua Española, *Nueva gramática de la lengua española. Manual*, Editura Espasa, Madrid, 2010, p. 449 [=RAE, *NGLE*. *Manual*]
http://www.ceip.edu.uy/IFS/documentos/2015/lengua/recursos/gramatica_raenueva.pdf (accesat la: 29.05.2017)

[14] În limba română, *o dată*, *de cinci ori*, sunt considerate numerale cardinale adverbiale.

[15] În legătură cu formele verbului *ir* la imperativ şi conjunctiv, persoana I, plural, vezi RAE, *NGLE*, *II*, p. 3130.

> una administración de cuestiones que son tal vez más de principio y estamos hablando de una evaluación política, <vacilación> el Estado **no puede especular** con terrenos. Ni con terrenos ni con nada, es que **no puede especular**. <silencio> La misma semana de unas declaraciones de un alto dirigente, de los principales dirigentes del partido socialista, decía que lo que había ocurrido en <siglas>RENFE<fin de siglas> era "justo y socialista". <vacilación> socialista no lo sé, justo desde luego que no." (CORLEC, <archivo: PPOL007C>)

Predicatul complex „no puede especular" este repetat de către emiţător cu scopul de a evidenţia o obligaţie firească a statului de drept, care „**nu poate specula** cu terenuri. Nici cu terenuri, nici cu nimic altceva, pentru că **nu poate specula**" (t.n.). De fapt, autorepetiţia autoiniţiată literală totală a predicatului complex, în care operatorul modal *poder* cu valoarea semantică de *permisiune* este folosit la forma negativă, este folosită strategic de către emiţătorul-politician, aflat în partidul de opoziţie, pentru a atrage atenţia receptorului-votant asupra faptului că a fost încălcată această obligaţie a statului de către actuala guvernare.

> „<H1>: [...] me he preguntado varias veces sobre <silencio> cuál debería ser el papel de España y qué grado de coherencia podríamos llegar a alcanzar entre el mandato establecido por el propio Parlamento y los resultados <duda> de eh... las dos conferencias intergubernamentales, que culminaron en <extranjerismo>Maastricht<fin de extranjerismo>. Yo creo que la participación de España, la **podemos calificar**, la **podemos calificar** sin poner demasiado énfasis pero sin ocultarla, como una participación activa, constructiva y, desde luego, coherente con las decisiones del Parlamento." (CORLEC, <archivo: BPOL047A>)

În exemplul analizat, este vorba despre autorepetiţia autoiniţiată imediată a predicatului complex „podemos calificar", prin intermediul căreia vorbitorul atrage atenţia receptorului că urmează o serie de explicaţii („sin poner demasiado énfasis pero sin ocultarla") menite să-i justifice opinia favorabilă cu privire la maniera în care Spania a participat la summit-ul de la Maastrict.

> „<H4>: El presidente del Partido Popular respecto a <siglas>UNOSA...<fin de siglas> eh... <duda> ¿qué decisión adoptaría si estuviera en su competencia? ¿Es partidario de cerrar realmente las minas de <siglas>UNOSA...<fin de siglas>?
> <H1>: Usted **no** me **puede plantear** a mí... **no** me **puede** <solapamiento de turnos> **imputar** a mí
> <H4>: Claro que **puedo** <fin de solapamiento de turnos> **planteárselo** <solapamiento de turnos> <ininteligible>
> <H1>: **No** <fin de solapamiento de turnos> me **puede plantear** a mí la responsabilidad de una mala gestión. Yo le puedo decir "naturalmente hay que hacer una reconversión en <siglas>UNOSA...<fin de siglas>. <texto no transcrito>" (CORLEC, <archivo: PPOL007C>)

Predicatul complex „no (me) puede plantear" este autorepetat nonliteral de către interlocutorul *H1*, în sensul că, alături de operatorul modal *poder* cu valoarea semantică de *posibilitate*, este selectat verbul *imputar* în poziţie de suport semantic verbal („no me puede *imputar*"), în locul verbului *plantear*, din dorinţa de a clarifica faptul că „nu i se

poate imputa" gestiunea defectuoasă a companiei miniere „UNOSA"[16]. Heterorepetiţia survine în cadrul unei suprapuneri iniţiate de către vorbitorul *H4* („<H4>: Claro que *puedo* <fin de solapamiento de turnos> *planteárselo*") ca manifestare a dezacordului faţă de afirmaţia interlocutorului „<H1>: Usted *no* me *puede plantear* a mí... *no* me *puede* <solapamiento de turnos> *imputar* a mí", în acest scop operatorul modal *poder* din cadrul predicatului complex aflându-se la forma afirmativă alături de suportul semantic verbal la infinitiv „plantear". La rândul său, interlocutorul *H1* iniţiază o suprapunere menită, de asemenea, să exprime dezacordul fată de afirmaţia vorbitorului *H4* prin repetarea predicatului complex „no me puede plantear" cu operatorul modal *poder* la forma negativă, urmată de explicaţii care să susţină faptul că „nu (i) se poate ridica" lui problema proastei gestiuni a companiei miniere în cauză.

> „<H2>: No sé si me permitirá usted reproducir una... una crítica reciente del señor <extranjerismo>Pujol<fin de extranjerismo>, el presidente de la <extranjerismo>Generalitat<fin de extranjerismo> de Cataluña, y... que decía: "**no se puede ser alternativa** basando la crítica únicamente en la corrupción".
> <H1>: Desde luego **no se puede ser alternativa** basando la crítica únicamente en la corrupción, pero **no se puede ser alternativa** no basando la crítica en nada, no haciendo crítica. Hay un problema de corrupción y hay muchos otros problemas en los que estoy seguro que vamos a entrar dentro de muy poco." (CORLEC, <archivo: PPOL007C>)

În exemplul supus analizei, predicatul complex „no se puede ser alternativa" este utilizat de către emiţătorul-jurnalist politic *H2* pentru a aduce în atenţia invitatului *H1* declaraţia preşedintelui Comunităţii Autonome Cataluña care, într-un interviu[17] anterior dezbaterii televizate, atenţiona principalul partid din opoziţie, reprezentat în platou de către invitatul *H1*, că „nu se poate să devină alternativă" la guvernare „bazându-şi critica doar pe ideea de corupţie" (t.n.). În mod strategic, interlocutorul repetă iniţial nu doar predicatul complex, ci întreaga afirmaţie citată de către emiţător, pe care o prefaţează prin locuţiunea adverbială de afirmaţie „desde luego": „Desde luego *no se puede ser alternativa* basando la crítica únicamente en la corrupción", semn aparent al acordului, repetiţie urmată imediat de alta menită să exprime adevăratul punct de vedere al interlocutorului, respectiv dezacordul total faţă de afirmaţia preşedintelui Comunităţii Autonome Cataluña: „pero *no se puede ser alternativa* no basando la crítica en nada" (predicatul complex este repetat literal, devenind marcă a dezacordului alături de conjuncţia coordonatoare adversativă „dar", forma negativă a verbului *basar* şi pronumele negativ „nada"[18]).

> „<H1>: ... Es decir, eh... Hombre, hay eh... en el país y no... no tiene que ver con los ministros, porque yo creo que los ministros no incurren en... en... que yo sepa, en

[16] Este vorba despre compania de stat HUNOSA (Hulleras del Norte S.A.) care se ocupa cu extracţia şi exploatarea cărbunelui în regiunea spaniolă Asturias.
[17] În acest sens, vezi https://www.lavanguardia.com/politica/20170511/422448059338/jordi-pujol-frases-corrupcion.html (accesat la 18.08.2020)
[18] În limba română, pronumele *nimeni*, *nimic* şi *niciunul* sunt negative, în timp ce, în limba spaniolă, pronumele *nadie*, *nada* şi *ninguno* sunt considerate nehotărâte, conform RAE, *NGLE*. *Manua*l, p. 942.

> ningún caso de corrupción; es decir, la corrupción no está en ese... no está en ese nivel; los ministros cometen errores... pero no... no hay casos de corrupción. Es decir, en la... el... el... fenómeno de la corrupción es un fenómenos absolutamente lamentable, que **debe... debe combatirse**, eh..." (CORLEC, <archivo: APOL016A>)

Autorepetiţia autoiniţiată imediată[19] a operatorului modal *deber*, plasat iniţial în cadrul unui predicat complex incomplet şi repetat ulterior în combinaţie cu suportul semantic verbal la infinitiv „combatirse", poate fi interpretată în context prin prisma faptului că emiţătorul-politician este ezitant în privinţa răspunsului pe care trebuie să îl ofere cu privire la tema discuţiei, fenomenul corupţiei în rândul politicienilor. Prin repetarea operatorului modal *deber*, vorbitorul îşi oferă timp de gândire pentru a găsi termenul adecvat prin care să-şi exprime poziţia cu privire la acest subiect incomod: „el... fenómeno de la corrupción es un fenómenos absolutamente lamentable, que **debe**... **debe** *combatirse*, eh..."[20]. În acest sens, în exemplul supus analizei, se observă prezenţa frecventă a punctelor de suspensie în transcriere şi a diverselor repetiţii parţiale: „**no**... **no** tiene que ver", „**en**... **en**... que yo sepa", „la corrupción **no está en ese**... **no está en ese** nivel", „la... **el**... **el**... fenómeno de la corrupción", semne ale exprimării ezitante.

> „<H3>: [...] Y al final ustedes, señorías, miembros del Gobierno, señor González, no han tocado la política monetaria que saben que ya no les vale, han arrojado la toalla en la política presupuestaria, tienen un balance lamentable en la gestión de los servicios públicos y lo único que se le ocurre es apelar a una moderación salarial que está bien si no fuese una apelación en solitario. Le <solapamiento de turnos> diré una cosa. La...
> <H4>: <ininteligible> Señor Aznar le ruego <ininteligible> <fin de solapamiento de turnos>
> <H3>: **Voy terminando**, Presidente, **termino** ahora mismo. La primera prueba <silencio> de credibilidad en sus intenciones de futuro y como consecuencia de este Consejo Europeo y de ese cierre de título en esa unidad económica que tenían ustedes que presentar a esta Cámara, si quieren ser coherentes, es nada menos que la retirada de los presupuestos generales del Estado." (CORLEC, <archivo: BPOL047A>)

Predicatul complex „Voy terminando" marchează intenţia emiţătorului de a prelungi timpul acordat expunerii, în ciuda trasăturii [*Terminativ*] a suportului semantic verbal. Astfel, operatorul aspectual fazal continuativ *ir*, ce „semnalează progresia începând din prezent" (t.n.)[21], combinat cu suportul semantic verbal la gerunziu „terminando", mod verbal ce se caracterizează prin „aspectul său puternic durativ"

[19] Aurelia Merlan consideră că repetiţia imediată are diverse funcţii expresive, putând exprima, între altele, „intensitatea unei acţiuni, a unei calităţi, durata unei acţiuni sau stări, frecvenţa, periodicitatea, progresia", Merlan, *Sintaxa*, p. 128.
[20] „fenomenul corupţiei este un fenomen absolut lamentabil, care **trebuie**...**trebuie** *combătut*" (t.n.).
[21] Rafael Seco corelează predicatul complex de tipul *ir* + *gerunziul* cu cele de tipul *seguir* + *gerunziul* şi *venir* + *gerunziul*, explicând faptul că *ir* „señala la progresión desde el presente; *seguir*, en el presente, y *venir*, hasta el presente", Rafael Seco, Manual de gramática española, Editura Aquilar, Madrid, 1971, p. 172 https://es.scribd.com/document/109349347/seco-rafael-manual-de-gramatica-espanola (accesat la: 26.05.2017)

(t.n.)[22], indică „durata «dinamică» (viziune progresivă)”[23], emiţătorul transmiţând, de fapt, că intenţionează să termine „treptat”[24] ceea ce are de spus. Autorepetiţia autoiniţiată imediată este nonliterală, în sensul că emiţătorul elimină operatorul aspectual *ir*, ca atare şi trăsătura [+ *Progresiv*], utilizând doar verbul-predicat verbal simplu *terminar* la indicativ prezent, timp verbal ce „exprimă coincidenţa situaţiei desemnate cu momentul vorbirii” (t.n.)[25], pentru a-l asigura totuşi pe interlocutor, care iniţiază o suprapunere ca să îl atenţioneze că a depăşit timpul alocat intervenţiei: „<H4>: <ininteligible> Señor Aznar le ruego <ininteligible> <fin de solapamiento de turnos>”, că se apropie de finalul expunerii: „<H3>: *Voy terminando*, Presidente, *termino* ahora mismo”.

În exemplele de mai jos, repetiţiile au „rol conversaţional”, în sensul că sunt generate de locutori din dorinţa de „recuperare a rolului de emiţător după o întrerupere sau suprapunere”[26], din moment ce, în acest exemplu, „dialogul suprapus” apare pentru că „ascultătorul încearcă să întrerupă pentru a prelua rolul vorbitorului”[27]:

> „<H5>: [...]Eso supone... porque cuando el señor Gallardón dice aquí: "Es que hay que apostar por el viario y al mismo tiempo por el ferrocarril y al mismo tiempo por el Metro", claro, es que... eso sería estupendo, pero... <solapamiento de turnos> es que eso supondría que **tendríamos...**
> <H3>: ¿No ves que él... ? Él es mago, él es mago. Él es... <fin de solapamiento de turnos>
> <H5>: ... que **tendríamos que tener** unos montantes económicos <solapamiento de turnos> que hoy no se disponen, y **hay que optar**.
> <H1>: (Vamos a) <ininteligible> <fin de solapamiento de turnos>
> <H5>: Y **hay que optar**... por el transporte público, <solapamiento de turnos>” (CORLEC, <archivo: APOL023A>

Repetiţia operatorului modal *tener que* se produce din dorinţa vorbitorului *H5* de a recupera rolul de emiţător în urma întreruperii provocate de interlocutorul *H3*. În cadrul repetiţiei, predicatului complex iniţial incomplet „tendríamos...” i se adaugă ulterior suportul semantic verbal la infinitiv *tener* cu scopul de a termina ideea enunţată anterior de către emiţătorul *H5*: „tendríamos que tener”. În aceeaşi intervenţie a emiţătorului *H5*, predicatul complex „hay que optar”, alcătuit din operatorul modal *haber que* la indicativ prezent şi suportul semantic la infinitiv *optar*, marchează începutul altei idei, repetiţia acestuia reprezentând, de asemenea, încercarea de

[22] M. Criado de Val, *Fisionomía del español y de las lenguas modernas. Características del español comparadas con las del francés, italiano, portugués, inglés, alemán*, *rumano y lenguas eslavas*, Editura S.A.E.T.A., Madrid, 1972, p. 118.
[23] Dumitrescu, *Despre perifrazele*, p. 480.
[24] Domniţa Dumitrescu traduce astfel un predicat complex de tipul *ir* + *gerunziul*: „*el sol* **se va poniendo** = *soarele* **apune (treptat)**”, Dumitrescu, *Despre perifrazele*, p. 482.
[25] RAE, *NGLE. Manua*l, p. 436.
[26] Garcés Gómez, *La repetición*, p. 449.
[27] Petter Collet, *Cartea gesturilor. Cum putem citi gândurile oamenilor din acţiunile lor*, traducător Alexandra Borş, Editura Trei, Bucureşti, 2005, p. 88 https://www.academia.edu/10926580/Peter-Collett-Cartea-gesturilor (accesat la 9.12. 2019)

recuperare a rolului de emiţător în urma întreruperii generate, de data aceasta, de interlocutorul *H1*.

> „<H1>: [...] Ahora, yo no quiero volver a la ley del 64, de ninguna de las maneras. Eso me parece un error casi tan grave como el actual "decreto Boyer".
> Todos: <ininteligible>
> <H1>: <solapamiento de turnos> Y lo que **hay que hacer**...
> <H3>: <ininteligible>
> <H1>: ... y lo que **hay que hacer**...
> <H5>: <ininteligible> <fin de solapamiento de turnos>
> <H1>: ... y lo que **hay que hacer** es una nueva legislación. Ni la antigua del 64 ni el "decreto Boyer". **Hay que hacer** una nueva ley de arrendamientos que aborde todos estos problemas" (CORLEC, <archivo: APOL023A>)

În această situaţie, emiţătorul-politician *H1* utilizează predicatul complex „hay que hacer", alcătuit din operatorul modal *haber que* la indicativ prezent, cu valoarea modală de *necesitate*, şi suportul semantic la infinitiv *hacer*, pentru a prefaţa soluţia oferită de el la problema în discuţie, constând în faptul că „trebuie făcută"/„trebuie să se facă"[28] o nouă lege cu privire la închirierea locuinţelor. Întreruperile sunt provocate succesiv de ascultătorii *H3* şi *H5* ceea ce generează repetiţia predicatului complex „hay que hacer" în dorinţa locutorului *H1*de a-şi relua rolul de emiţător. Ultima repetare a predicatului complex „hay que hacer" are rol argumentativ, în sensul că emiţătorul *H1* insistă asupra necesităţii realizării unei noi legislaţii cu privire la închirierea locuinţelor.

> „<H1>: No <fin de solapamiento de turnos> me puede plantear a mí la responsabilidad de una mala gestión. Yo le puedo decir "naturalmente hay que hacer una reconversión en <siglas>UNOSA...<fin de siglas>. <texto no transcrito>
> <H3>: Creo que se puede resumir. Una sínte<palabra cortada>... eh... en síntesis eh... crítica no haberlo antes... hecho antes pero **no quiere decir** que no haya que hacer una reconversión, <solapamiento de turnos>
> <H1>: **No quiere decirse** <fin de solapamiento de turnos> que no haya un problema, naturalmente.
> <H3>: Lo cual **no quiere decir**...
> <H4>: Sí.
> <H3>: <vacilación> otro tema... Fernando." (CORLEC, <archivo: PPOL007C>)

În exemplul de mai sus, se observă dorinţa moderatorului *H3* de a prelua controlul dezbaterii politice televizate pentru a face ca discuţia să progreseze prin abordarea altor teme. Astfel, în sinteza pe care o face cu privire la cele spuse de vorbitorului *H1*, moderatorul utilizează predicatul complex „no quiere decir" pentru a rezuma faptul că acesta nu neagă necesitatea unei reconversii în cadrul „UNOSA". Vorbitorul *H1* repetă nonliteral („no quiere decirse") predicatul complex alcătuit din operatorul modal *querer* şi suportul semantic verbal la infinitiv *decir* în cadrul unei suprapuneri pe care o iniţiază din dorinţa de a-şi exprima acordul cu cele afirmate de

[28] Lingvista Domniţa Dumitrescu traduce un predicat complex de tipul *haber que* + infinitiv prin *a trebui* + participiu: „**hay que saber** *la verdad* = **trebuie aflat** *adevărul*", Dumitrescu, *Despre perifrazele*, p. 485. Considerăm că predicatul complex de tipul *haber que* + infinitiv se poate traduce şi prin *a trebui* + conjunctiv.

către moderator, respectiv faptul că el nu neagă existenţa problemei în cauză. În încercarea de a recupera rolul de emiţător, moderatorul repetă la rândul său predicatul complex „no quiere decir", dar intervenţia invitatului *H4*, care declară simplu, dar ferm că este de acord cu cele afirmate anterior: „<H4>: Sí.", permite introducerea altei teme de discuţie de către moderator.

> „<H2>: <solapamiento de turnos> Vale. (Tú tienes...)
> <H3>: ... que tienen un menor nivel de poder adquisitivo, porque si no no es <ininteligible>.
> <H2>: No... no hay que tener <ininteligible> <fin de solapamiento de turnos> <ininteligible> ... que yo me estoy financiando esta torre famosa...<solapamiento de turnos> <ininteligible> si quiero, si quiero...<H3>: No, no he dicho la torre; digo a los que viven aquí.
> Todos: <ininteligible>
> <H1>: Nos queda ya poco tiempo, **vamos a intentar** eh... ser lo más eh... de la forma más resumida posible, **vamos a intentar** eh... abordar el resto de cuestiones que aún quedan. Segundo gran eh... tema de esta campaña electoral: seguridad ciudadana." (CORLEC, <archivo: APOL021A>)

Prin autorepetiţia autoiniţiată literală totală a predicatului complex „vamos a intentar", vorbitorul *H1*, în calitate de moderator al dezbaterii politice televizate, preia controlul discuţiei, orientând intervenţiile viitoare ale invitaţilor în direcţia tematică dorită de către aceasta. Repetiţia are loc la distanţă, pentru că moderatorul inserează recomandări pentru invitaţi, astfel încât intervenţiile acestora să fie cât mai scurte, adică să nu divagheze de la subiect: „**vamos a intentar** eh... ser lo más eh... de la forma más resumida posible, **vamos a intentar** eh... abordar el resto de cuestiones que aún quedan"[29].

Concluzii

În cadrul discursului politic televizual spaniol din corpusul analizat se remarcă *utilizarea frecventă* a repetiţiei predicatului complex cu operator modal sau aspectual şi suport semantic verbal, *funcţiile* acesteia fiind, în principal, de *orientare a dialogului* în direcţia dorită de către moderator, *de recuperare a rolului de emiţător*, de *intensificare* a forţei actului ilocuţionar, de *evidenţiere* a unei idei sau a unui aspect, de a marca *acordul* sau, dimpotrivă, *dezacordul* faţă de cele afirmate de către locutori, de *a exprima fermitatea* în opinii sau, pe de altă parte, *ezitarea* şi de *a prefaţa unele explicaţii* oferite de către subiectul vorbitor.

Bibliografie

Izvoare

CORLEC = *Corpus Oral de Referencia de la Lengua Española Contemporánea*, Laboratorio de Lingüística Informática, Universidad Autónoma de Madrid http://www.lllf.uam.es/ESP/Corlec.html

[29] „**haideţi să încercăm**...să fim cât mai...în modul cât mai scurt posibil...**haideţi să încercăm**...a aborda restul temelor care încă rămân [de discutat]" (t.n.).

Lucrări de specialitate

Collet, Petter, *Cartea gesturilor. Cum putem citi gândurile oamenilor din acţiunile lor*, traducător Alexandra Borş, Editura Trei, Bucureşti, 2005 https://www.academia.edu/10926580/Peter-Collett-Cartea-gesturilor (accesat la 9.12. 2019)

Criado de Val, M., *Fisionomía del español y de las lenguas modernas. Características del español comparadas con las del francés, italiano, portugués, inglés, alemán*, *rumano y lenguas eslavas*, Editura S.A.E.T.A., Madrid, 1972.

Dascălu, Valentina, *Manipulation through Words: rhetorical Devices in political and in religious Speeches*, în Horia Hulban (editor), *Style in Language, Discourses and Literature*, vol. I, Editura Lumen, Iaşi, 2004.

Dumitrescu, Domniţa, *Despre perifrazele verbale în spaniolă şi română*, în *Studii şi cercetări lingvistice*, an XXII, nr. 5, Bucureşti, 1971, p. 471-489.

Garcés Gómez, María Pilar, *La repetición: formas y funciones en el discurso oral* în *Archivo de Filología Aragonesa,* LIX-LX, Tomo I, Zaragoza, 2002-2004, p. 437-456 https://ifc.dpz.es/recursos/publicaciones/26/50/ebook2589.pdf (accesat la 2.12.2019)

Hoarţă Cărăuşu, Luminiţa, *Teorii şi practici ale comunicării*, Editura Cermi, Iaşi, 2008.

Merlan, Aurelia, *Sintaxa românei vorbite în Moldova istorică*, în Klaus Bochmann, Vasile Dumbrava (editori), *Limba Română vorbită în Moldova istorică*, vol. I, Leipziger Universitätsverlag, Leipzig, 2002, p. 123-148 https://books.google.ro (accesat la 4.12.2019)

Real Academia Española, Asociación de Academias de la Lengua Española, *Nueva gramática de la lengua española. Sintaxis,* II, Editura Espasa Libros, Madrid, 2009.

Real Academia Española, Asociación de Academias de la Lengua Española, *Nueva gramática de la lengua española. Manual*, Editura Espasa, Madrid, 2010 http://www.ceip.edu.uy/IFS/documentos/2015/lengua/recursos/gramatica_raenueva.pdf (accesat la: 29.05.2017)

Seco, Rafael, *Manual de gramática española*, Editura Aquilar, Madrid, 1971 https://es.scribd.com/document/109349347/seco-rafael-manual-de-gramatica-espanola (accesat la: 26.05.2017)

Webografie

https://www.lavanguardia.com/politica/20170511/422448059338/jordi-pujol-frases-corrupcion.html (accesat la 18.08.2020)

MEDIA HERO`S NAME, SURNAME AND NICKNAME

Marius ŢUCA, PhD

.....

Abstract: Literary names are mostly justified, many of the characters being firstly portrayed by means of this feature. In everyday life, the name is being chosen in an arbitrary way, so that the media hero originates from a structure which reflects only an identity. Consequently, most of media heroes are given nicknames and surnames. It is at this very point that they can be thoroughly justified and accomplish the role that characters' names are ought to do in literarture.

Keywords: media, identity, alterity, surname, nickname

La fel cum, în literatură, numele este parte integrantă din definirea personajului, la fel şi în realitatea cotidiană, numele, supranumele şi poreclele personajelor mediatice contribuie la caracterizarea acestora. Un astfel de studiu trebuie să pornească de la problematica arbitrarului vs motivaţiei numelor, supranumelor şi poreclelor. În literatură, de cele mai multe ori numele este motivat, spre deosebire de realitate, unde numele, în cultura europeană, este arbitrar. În alte culturi numele este determinat de anumite caracteristici ale persoanei, însă, deşi iniţial exista o motivaţie şi în cultura din care facem parte, astăzi numele este atribuit întâmplător, fără să fie determinat de caracteristicile purtătorilor. **Din acest punct de vedere, corespondentul numelui din literatură este supranumele sau porecla din viaţa reală. Aşadar, dacă personajele literare poartă *nume* motivate, personajele mediatice poartă *supranume* şi *porecle* motivate**. Cele trei concepte vor fi analizate, în continuare, separat, precum şi în relaţie unele cu celelalte.

1. Nume. Ilie Dan remarcă faptul că numele propriu este un cuvânt sau un grup de cuvinte (nume plus prenume) „având drept scop specific identificarea şi care atinge sau încearcă să atingă acest scop numai prin complexul său sonor distinctiv, fără referire la vreun sens pe care l-ar fi posedat de la început acest complex sonor sau pe care l-ar fi câştigat prin asociaţii cu obiectul sau obiectele identificate”[1]. Aşadar, numele reflectă identitatea, iar atribuirea sa este arbitrară. Numele creat prin alăturarea unui prenume numelui de familie nu determină caracterul persoanei, ci poate, cel mult, vorbi despre dorinţa părinţilor de a o vedea dezvoltându-se într-un anume fel.

În literatură, însă, lucrurile nu stau aşa. De multe ori numele atribuit personajelor literare este motivat, fiind parte intergrantă din caracterizare. Numele literar poate fi atât unul real, preluat din viaţa de zi cu zi, cât şi unul ficţional, creat de autor. Scriitorii se inspiră din realitate atunci când îşi denumesc personajele, dar au şi dreptul de a imagina

[1] Dan, Ilie, *Studii de onomastică*, Editura Vasiliana’98, Iaşi, 2006

nume noi, pornind de la tipare ale numelor reale, de la nume de locuri, de la substantive comune, adjective, verbe etc. Numele nu parcurge însă doar drumul dinspre realitate spre ficţiune, ci şi cel invers, dinspre ficţiune înspre realitate, nu puţine fiind cazurile în care părinţii şi-au botezat copilul cu numele personajului literar favorit, fie că este vorba despre un nume preluat în literatură din viaţa reală, fie că este produsul imaginaţiei, creativităţii autorului.

Dar numele persoanelor din viaţa reală nu se inspiră doar din literatură. În prezent, se înregistrează o tendinţă din ce în ce mai evidentă de a pune copiilor nume din realitatea imediată: personaje de film, nume de actori, nume de vedete TV, nume de sportivi, în general nume de persoane care au devenit celebre şi au creat modele. Este vorba despre dorinţa părinţilor de a îndruma copilul, prin intermediul numelui, spre o anumită carieră, ori, într-un sens mai general, spre o un anumit tip de dezvoltare. La acest capitol se înregistrează chiar ciudăţenii, precum atribuirea copiilor de nume de mărci de maşină (**Mercedesa**), însă motivaţia este aceeaşi: se speră pentru copil la o anumită bunăstare, materială în cazul de faţă.

Cum însă numele personajelor mediatice nu sunt motivate, ci sunt atribuite arbitrar, nu vom insista asupra acestui aspect, mult mai inetersante fiind din acest punct de vedere supranumele şi poreclele.

2. Supranume. La fel ca şi porecla, supranumele reflectă alteritatea, spre deosebire de nume, care reflectă identitatea. Supranumele sunt structuri compuse, care trimit către caracterul purtătorului, devenind astfel mărci de caracterizare. Iniţial, se dezvoltă ca apoziţie, cu scopul de a eticheta o anumită persoană, de a-i scoate în evidenţă defecte, calităţi, de a-l situa într-un anume spaţiu geografic, de a-i sublinia talentul în activitatea pe care o desfăşoară. **Adrian Copilul Minune**, **Jean de la Craiova**, **Adi de la Vâlcea**, **Fernando de la Caransebeş**, **Sorinel Puştiul**, **Vali Vijelie**, **Roxana Prinţesa Ardealului**, **Oracolul din Bălceşti**, **Tata Jean**, **Sexy Brăileanca**, **Bianca lui Bote**, **Miki de la Capital**, **Viorica din Clejani**, **Războinicul luminii**, **Latifundiarul din Pipera**, **Maradona din Carpaţi** sunt doar câteva exemple de supranume atribuite în diverse scopuri. Din punctul de vedere al modalităţii de formare, se disting o serie de tipare mai importante şi mai des folosite:

Structuri locative. Acestea arată de obicei proveniența personajului mediatic, situându-l într-un anume areal geografic. **Jean de la Craiova**, **Fernando de la Caransebeş**, **Adi de la Vâlcea** sunt structuri care conţin în prima parte prenumele personajului, la care se adaugă localitatea de origine. Folosit iniţial doar pentru a face distincţia între mai mulţi purtători ai aceluiaşi prenume, structurile nou formate devin, prin uzul îndelungat nume public. Puţini mai ştiu că numele real al **lui Jean de la Craiova** este **Ion Dumitrache**, al lui **Adi de la Vâlcea** este **Adrian Dinuţ** sau al lui **Fernando de la Caransebeş** este **Florin Rada**, identificarea publică fiind acum posibilă doar prin intermediul supranumelui. Moda situării geografice prin intermediul supranumelui se întâlneşte în mod special la cântăreţii genului de muzică denumit „manele”.

Structuri calificative. Sunt structuri care precizează cel puţin o calitate sau un defect al purtătorului, ori o caracteristică. De exemplu, supranumele **Adrian Copilul Minune** (cu numele real **Adrian Simionescu**) conţine, pe lângă prenumele **Adrian**, două elemente definitorii, exprimate prin substantive comune: „copil" şi „minune". Este vorba, aşadar, despre un personaj cu o vârstă mică, dar cu foarte mult talent. Recent, datorită înaintării în vârstă, personajul în cauză a renunţat la particula „Copilul", rămânând doar cu supranumele **Adrian Minune**. „Adrian Simionescu, cunoscutul cântăreţ de manele nu mai vrea să i se spună „Copilul Minune", ci doar „Minune""[2].

Structuri calificative şi locative. Cele două modele de formare a supranumelui prezentate anterior se combină. Astfel, fie că se păstrează şi numele iniţial al personajului, structura astfel formată conţiune şi o caracteristică a personajului, şi o localizare geografică. **Roxana Prinţesa Ardealului** este un exemplu în care la nume se adaugă calitatăţile frumuseţe, gingăşie, puritate, descendenţă nobilă prin substantivul „prinţesă" şi locativul genitival „Ardealului", care îi precizează proveniența. Alte supranume descriptiv-locative nu mai conţin numele personajului, ci doar cele două elemente prin care se formează: **Oracolul din Bălceşti** (Dumitru Dragomir, preşedinte al Ligii Profesioniste de Fotbal), **Maradona din Carpaţi** (fostul fotbalist Gheorghe Hagi), **Latifundiarul din Pipera** (George Becali, patronul echipei de fotbal Steaua Bucureşti), **Sexy Brăileanca** (Florina Mihăilă, actriţă de filme porno). Structura începe întotdeauna cu caracteristica şi continuă cu localizarea. Localizarea poate fi extrem de precisă, subliniind localitatea de proveniență a personajului (Pipera, Bălceşti, Brăila), dar şi extrem de vagă şi chiar metaforică (din Carpaţi). Cazul supranumelui **Maradona din Carpaţi** este foarte interesant pentru că elementul descriptiv este, de fapt, un alt nune propriu de fotbalist celebru. Dacă în celelalte cazuri supranumele poate deveni simplă poreclă prin eliminarea locativului (Oracolul, Latifundiarul), în acest caz nu putem găsi decât structura completă. Şi asta pentru că o trunchiere ar crea confuzie.

Supranumele pot conţine referiri atât la calităţi, cât şi la defectele purtătorilor. Din acest punct de vedere, am mai putea realiza o categorisire a supranumelor în **apreciative** şi **depreciative**. În general, cele depreciative sunt creaţii ale presei şi atribuite personajelor fără voia lor, în timp ce multe dintre supranumele apreciative sunt chiar născociri ale personajelor. George Becali, de exemplu, şi-a asumat supranumele **Războinicul luminii**, după ce a declarat că a citit cartea cu acelaşi nume de Paulo Coelho. Ulterior, însă, a decis singur să renunţe la titulatură. Prea târziu, însă, presa deja preluase şi folosea pe scară largă supranumele. „Puteţi pune cele mai capcane întrebări, nu mă veţi atrage în nicio capcană. Nu mai sunt Războinicul Luminiii, eu sunt războinicul familiei mele. Nu vreau să îmi mai asum riscul să stau departe de familie"[3].

Important de precizat e faptul că supranumele se nasc într-un anume context şi, cel puţin o perioadă depind de acel context. O analiză asupra fosolirii supranumelui **Războinicul Luminii** ne relevaă faptul că este folosit îndeosebi în texte în care personajul face parte dintr-un anume conflict sau duel, fie că este vorba despre unul

[2] Laura C. *Adrian e doar minune*, Libertatea, 14 mai 2004, pag. 6
[3] George Becali, în *Becali: Nu mai sunt Războinicul Luminii!*, de Dan Duca şi Viorel Dobran, „Cotidianul", 17 aprilie 2009, pag. 9

sportiv sau unul politic, cele două domenii în care este prezent personajul mediatic George Becali. Rareori, supranumele părăseşte contextul şi denumeşte personajul doar din raţiuni estetice ale textului, respectiv pentru a evita repetiţiile obositoare.

3. Porecle. Sunt cuvinte asociate indivizilor, fie că este vorba despre persoane simple sau publice, care, de obicei, satirizează anumite trăsături fizice, morale sau legate de starea socială. Porecla există încă din cele mai vechi timpuri. „Satira a fost întotdeauna mijlocul de căpetenie prin care poporul a căutat să îndrepte năravurile cele rele. Fără a cunoaşte câtuşi de puţin latineasca şi cu atât mai puţin perceptul poetului Santeuil *Castigat ridento mores*, a înţeles că singurul chip prin care se mai poate oareşicum înfrâna răul este de a-l lua în râs, Lenea, nepriceperea, murdăria, zgârcenia şi răutatea de suflet au fost întotdeauna biciuite de dânsul în chipul cel mai cumplit. Câte păcăleli fine, câte satire muşcătoare n-a născocit fantazia-i bogată pentru a înfiera pe aceia cari nu erau pe gustul lui!”[4]. I.A. Candrea grupează poreclele în funcţie de ce anume le generează. Astfel, există trei mari categorii care determină apariţia poreclelor: starea fizică a individului (bătrâneţea, urâciunea), starea morală a individului (defecte precum prostia, mojicia, grosolănia, frica sau răutatea ori viciile precum beţia, lăcomia, zgârcenia, trândăvia, mândria, făţărnicia, corupţia) şi starea socială (sărăcia sau meseria înjositoare sau rău privită de popor).

Poreclele personajelor mediatice urmează, în principiu cam aceleaşi categorisiri. Se impun, însă, o serie de precizări. Având în vedere că vorbim aici despre persoane publice, cu o anumită notorietate câştigată pe bună dreptate într-un anume domeniu, satira este de multe ori înlocuită cu admiraţia. Aşadar, sursa poreclelor în lumea personajelor mediatice nu mai ţine exclusiv de ironie, adică de aspecte negative, ci şi de complimentare, adică de aspecte pozitive. Între cele două extreme se mai regăsesc şi porecle fără niciun fel de implicaţie, care pur şi simplu relevă o asemănare între o persoană publică şi diverse elemente. La fel ca şi supranumele, porecla poate fi atât apreciativă, cât şi depreciativă. Dacă, de exemplu, politicianului Traian Băsescu i se spune **Chiorul**, poreclă care satirizează privirea crucişă a personajului, fostului fotbalist Gheorghe Hagi i se spune **Regele**, pentru că este considerat cel mai mare fotbalist român din toate timpurile.

Domeniile în care poreclele sunt cel mai răspândite sunt, bineînţeles, politica, sportul (în special fotbalul) şi lumea mondenă. Presa nu doar că le naşte, le transmite şi le întipăreşte în conştiinţa publică, ci le şi analizează apoi. „

Intrând astfel pe tărâmul politicului, întâlnim diverse porecle date politicienilor care de care mai şugubeţe pentru că alegătorii sunt întotdeauna spurcaţi la gură în ceea ce-i priveşte pe aleşii lor. Întâmplările, nemulţumirile adunate şi comasate ca un conglomerat care se duce la vale şi adună tot, îi fac pe români ori să facă haz de necaz ori să facă mişto de aleşii neamului. De la "**Ceaşcă**" până la „**Băse**”, de la Popescu "**Dumnezeu**" până la Marinescu "**Bideu**". În vremea lui Ceauşescu, poreclele în rândul

[4] I.A. Candrea, *Poreclele la români*, în *Lumea basmelor. Studii şi culegeri de folclor românesc*, Editura Paidea, Bucureşti 2001

politicienilor le numărai pe degete. Aproape că nici nu existau. Astăzi scena politică este plină cu **Micul Titulescu** (Victor Ponta), **doamna Pufulete** (Adriana Săftoiu), **Piticul Atomic** sau **Poc** (premierul Boc), **Buldogul** (Vasile Blaga), **Bunicuţa** (Ion Iliescu), **Guzganul Rozaliu** (Viorel Hrebenciuc), **Ţapul** (Emil Constantinescu), **Tribunul** (Corneliu Vadim Tudor), **Piedone** (primarul Sectorului 4 Cristian Popescu), **Motocicleanu** (Călin Popescu Tăriceanu), **Robocop** (Theodor Meleşcanu) şi lista poate continua."[5].

Sportul este unul dintre domeniile unde imaginarul colectiv naşte referiri dintre cele mai haioase la adresa personajelor. De altfel, se poate vorbi în presa contemporană de o încercare de impunere a unor personaje similare celor din literatură. Distanţa dintre persoana sportivului sau a omului de sport şi personajul care apare în media se măreşte odată cu apariţia unei porecle. Porecla este cea care transformă persoana în personaj. Iar exemplele în fotbal sunt nenumărate. Iată câteva dintre poreclele vehiculate în prezent în fotbalul românesc: **Guriţă** (Cosmin Contra), **Machidonul** (Iannis Zicu), **Pisica** (Bogdan Lobonţ), **Chirurgul** (Dan Alexa), **Cobra** (Adrian Ilie), **Arnold** (Bogdan Stelea), **Neamţul** (Dorinel Munteanu), **Fiara** (Marius Lăcătuş), **Puriul** (Mircea Rednic), **Mister**, **Procurorul** (Cornel Dinu), **Bursucul** (Dan Petrescu), **Ţânţarul** (Cornel Ţălnar), **Naşu** (Mircea Sandu), **Kaiserul** (Ionuţ Lupescu), **Gâscanul** (Nicolae Dobrin), **Meme** (Mihai Stoica), **Regele** (Gheorge Hagi). La fel ca şi în cazul politicienilor, faptul că aceşti jucători şi oameni de fotbal ajung să fie cunoscuţi prin intermediul unor porecle este remarcat chiar şi de jurnaliştii sportivi. „Campionatul ar arăta ca un episod creat de Walt Disney dacă în casetele tehnice ar fi trecute poreclele jucătorilor. **Mickey Mouse Spadacio** încearcă să-i marcheze **Pisicii Lobonţ**, în timp ce **Elodia** şi **Cioacă** acoperă, fiecare, câte o bandă a terenului şi dau lupte grele atunci când sunt adversari direcţi. Echipa poreclelor din Liga I e pestriţă, cu nick-uri inspirate din desene animate, supranume, apelative răutăcioase. Dănciulescu e **Corbul** de ani de zile, la fel Claudiu Niculescu şi Florin Costea, strigaţi **Cioară**. Bistriţeanul Ciprian Petre şi mijlocaşul stânga de la CS Otopeni, Cristi Constantin, s-au luat la harţă la un antrenament pe vremea când evoluau la Unirea Urziceni şi de-atunci au rămas **Elodia** şi **Cioacă**, după personajele cazului hipermediatizat al poliţistului acuzat că şi-a ucis soţia. Duelul CFR Cluj-Rapid va arăta în retur ca un episod din Muppets, cu „**păpuşile**" Frangipane şi Elinton Andrade. Tripleta nigeriană a Farului, Henry-Mansour-Fatai, e strigată **Cosmote**, la pachet. Coechipierii le-au zis aşa fiindcă intră şi ies din vestiar, de fiecare dată, cu căştile playerelor MP3 în urechi. Sunt şi fotbalişti care şi-au asumat cu mândrie poreclele. Pulhac seamănă un pic cu **Justin Timberlake**, dar ca să aducă şi mai mult cu starul american, şi-a lăsat barbă la fel ca a lui. Un defect fizic, platfus, i-a făcut pe rapidişti să-l asemuiască pe Cesinha cu **Garrincha**, conaţionalul său care a fost campion mondial şi care avea un picior mai scurt decât celălalt. Nici antrenorii nu scapă de imaginaţia fotbaliştilor. Jucătorii Rapidului îl porecleseră „**Luţu**" pe Jose Peseiro, după fostul jucător al Craiovei şi al Stelei. „Seamănă cu el", cred ei. Atacantul nu e de aceeaşi părere: „Lui Peseiro i se spunea Luţu? Păi, ce, frăţioare, e el tehnic ca mine? Nu cred că poate să facă

[5] Andreea Tudorică, *Porecla la români – de la Ceaşcă la Poponeţ*, „Jurnalul Naţional", 11 martie 2009, pag. 7

niciodată cu mingea ce fac eu. Semănăm la fizic? Nuuu, eu semăn cu **Mircea Diaconu**. Eram odată în avion, când jucam la Craiova, şi Craioveanu a văzut o poză într-o revistă. Mi-a zis: «Luţule, când dracu' ai făcut poză la costum?». Bineînţeles că nu eram eu, ci actorul"[6].

După tipul limbajului din care au fost împrumutate poreclele politicienilor şi oamenilor din lumea fotbalului, se pot distinge mai multe categorii de porecle.

Animaliere. Sunt cele mai răspândite porecle. Şi asta pentru că sportul şi politica implică în mod special lupta. Comparaţia cu lumea animală este justificată de spiritul de turmă, de haită, de atac, apărare etc. **Buldogul** Vasile Blaga este un luptător (seamnănă şi fizic cu specia de câine la care face trimitere porecla), care îşi asumă porecla chiar şi în campania electorală, tocmai în ideea de a-şi intimida adversarii şi de a transmite un mesaj de putere, vigoare alegătorilor. Porecla **Ţapul**, atribuită fostului preşedinte Emil Constantinescu provine, pe de altă parte, exclusiv de la asemănarea fizică: ciocul este cel care determină identificarea personajului cu respectivul animal. În sport primează, de asemenea, asemănarea fizică şi capacităţile fizice ale celui poreclit. **Corbul** sau **Cioară** sunt porecle atribuite unor fotbalişti cu o culoare mai închisă a pielii, **Pisica** denumeşte un portar care are abilitatea de a sări foarte rapid, de a avea reacţii imediate, în timp ce **Cobra** este un atacant care înscrie des şi din poziţii incomode, adică „muşcă letal atunci când are ocazia". De altfel, lumea animalieră oferă o gamă foarte largă de metafore care se învârt în jurul fenomenului fotbalistic. Ioan Milică vorbeşte în studiul *Metafore animaliere în presa sportivă*[7] despre denumiri ale unor echipe preluate din acest domeniu. Jucătorii echipei de fotbal FC Liverpool sunt supranumiţi **cormoranii**, pentru că pasărea respectivă figurează pe blazonul echipei, FC Dinamo Bucureşti este echipa **câinilor roşii**, **rechinii** sunt sportivii de la clubul Farul Constanţa, **lupii** nu mai umblă prin pădure, ci fac parte din echipa Petrolul Ploieşti, iar cei mai cunoscuţi **lilieci** joacă fotbal în Spania, la FC Valencia. În cazul în care mai multe echipe au acelaşi supranume, diferenţierea se realizează după naţionalitate, după locul de proveniență sau după culorile echipamentului sportiv. Pentru a fi deosebiţi de **lupii** portughezi din echipa naţională de rugby, fotbaliştii români care joacă la formaţia Petrolul Ploieşti sunt supranumiţi **lupii galbeni**, **leii din Bănie** (fotbaliştii de la clubul Universitatea Craiova) nu se confundă cu **leii** din formaţia Sporting Lisabona, iar membrii echipei naţionale de rugby, supranumiţi **urşii din Carpaţi** se bucură de o faimă mai mare decât a **urşilor portocalii** din echipa de fotbal Ceahlăul Piatra Neamţ. Prin extensie, supranumele atribuit echipei este utilizat şi pentru a face referire la suporteri. Întrebuinţate, aproape exclusiv, la plural, metaforicele supranume animaliere reflectă valoarea şi prestigiul de care se bucură echipele.

Locative. La fel ca în cazul supranumelor, şi unele porecle exprimă apartenenţa purtătorului la un anumit spaţiu geografic. Astfel, antrenorul Florin Halagian este **Armeanul**, iar Iannis Zicu este cunoscut sub numele de **Machidonul**, fiecare după originile sale, Dorinel Munteanu este **Neamţul** datorită faptului că şi-a petrecut mare parte din cariera sportivă în Germania, la fel ca şi Ionuţ Lupescu, numit **Kaiserul**.

[6] Cătălin Popescu, Remus Răureanu, *Liga desenelor animate*, „Gazeta Sporturilor", 27.01.2009, pag. 10
[7] Milică, Ioan, Metafore animaliere în presa sportivă, în Cărăuşu, Luminiţa, Comunicarea: ipoteze şi ipostaze, Editura UAIC, Iaşi, 2008

Calificative. Această categorie porneşte atât de la calităţile, cât şi de la defectele celor porecliţi. Politicianul Traian Băsescu este **Chiorul**, din cauza unui defect fizic, însă porecla nu face trimitere şi la incapacitatea de a vedea. E drept, ulterior atribuirii poreclei, comentariile ironice umplu şi acest gol. „Oare de ce îi spune lui Basescu Chiorul?. Pentru că nu vede nici acum că românii nu trăiesc bine?”[8]. Tot un cusur, de data aceasta moral, i-a adus fotbalistului Dan Alexa porecla **Chirurgul**, din cauză că îşi „taie” adeversarii printr-o atitudine nesportivă. „Dintre aceştia se distinge Dan Alexa, poreclit şi **Chirurgul** tocmai pentru intrările tari la adversari”[9]. În schimb, porecla **Fiara**, atribuită fostului fotbalist Marius Lăcătuş, este un atribut apreciativ. „... şi mai mă gândesc la Marius Lăcătuş, **Fiara** cum a ajuns să i se spună, ca o recunoaştere a combativităţii şi a spiritului de luptător de care dădea dovadă...”[10]. Alte două porecle de fotbalişti relevă calităţile acestora şi provin din aceeaşi zonă a „sângelui albastru”: **Regele** Gheorghe Hagi şi **Prinţul** Adrian Cristea. **Briliantul** Adrian Mutu şi **Diamantul** Florin Cernat beneficiază de porecle provenite din lumea bijuteriilor, una foarte prezentă în jargonul fotbalistic: „generaţia de aur”, „o bijuterie de gol”, „evoluţie strălucitoare” etc.

Bibliografie:

Carey, James, *Communication as Culture*, Unwin Hyman Press, Boston, 1988
Caughey, John, *Imaginary Social Worlds: A Cultural Approach*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1984
Cesereanu, Ruxandra, *Imaginarul violent al românilor*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2003
Coman, Mihai, *Introducere în sistemul mass-media*, Editura Polirom, Iaşi, 1999
Graur, Alexandru, *Nume de persoane*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1965
Himmelstein, Hal, *Television Myth and the American Mind*, Greenwood Publishing Group, New York, 1994
Jeffres, LW, *Mass Media - Process and Effects*, Waveland Press Inc. Illinois, 1986
Lohisse, Jean, *Comunicarea*, Editura Polirom, Iaşi, 2002
Miege, Bernard, *Societatea cucerită de comunicare*, Editura Polirom, Iaşi, 2000
Severin, W, Tankard, W, *Perspective asupra teoriilor comunicării*, Editura Polirom, Iaşi, 2004
Sorlin, Pierre, *Mass Media*, Editura Institutul European, Iaşi, 2002
Vascenco, Victor, *Studii de antroponimie*, Editura Academiei, Bucureşti, 1995
Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2001
Zafiu, Rodica, *Limbaj şi politică*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2007

[8] *Băsescu Chiorul*, www.e-maramures.ro
[9] Chirurgul Dan Alexa nu se dezminte, www.ziuadevest.ro, 25 noiembrie 2009
[10] Mihai Goţiu, Unii îi spun Fiara, www.clujeanul.ro, 21 martie 2008

ŞTEFAN BĂNULESCU'S PROSE-MYTHICAL AND FANTASTIC ELEMENTS

Andrada PARCHIRIE
Phd student, UMFST Târgu Mureş

Abstract:"Men's Winter", one of the most brilliant example of the sixties' works that attract Romanian critics from the highest of literary circles to the originality of his prose, allows multiple interpretations and oscillates between realism and fantastic. A large part of the approach is focused on the literary analysis of his texts, relying on the following elements: myths, symbols, characters, space, motives. This paper attempts to outline the interaction between fantastic, myths, symbols and to emphasize that Bănulescu' s fictional space contributes to shape the fantastic dimension.

Keywords: fantastic, myth, space, realism, symbols

Fantasticul este o categorie extrem de flexibilă, care nu trasează nicio legătură cu realitatea, ci confruntă cauzalitatea, legile raţiunii, cronologia faptelor şi îşi întemeiază propriile condiţii. Teama de necunoscut, frica, angoasa, stările bolnăvicioase, coşmarul, ambiguitatea fac parte din sfera fantasticului.

Fantasticul, din perspectiva teoreticianului Tzvetan Todorov e „ezitarea cuiva care nu cunoaşte decât legile naturale pus faţă în faţă cu un eveniment în aparenţă supranatural", iar conceptul de fantastic se conturează doar în raport cu noţiunile de real şi de imaginar.[1] Atunci când cititorul optează pentru un răspuns, acesta părăseşte tărâmul fantasticului, migrând spre cel al straniului ori al miraculosului, astfel, fantasticul ocupă acel interval al incertitudinii.

Fantasticul nuvelelor bănulesciene ţine de tehnica pe care o abordează prozatorul şi anume „de a nu spune lucrurilor pe nume", „onomastica şi toponimia se bazează pe porecle, oraşul spre care merg de obicei personajele nu are nici măcar o poreclă, nu se vede şi nici nu se aude decât în anumite momente ale zilei ori dintr-o anumită perspectivă"[2]. Imaginarul bănulescian presupune recurgerea la fantastic, mit şi simboluri sau, după cum afirmă într-un alt interviu, alunecarea de la realitate spre fantastic se face în felul următor: „fiecare om care este o existenţă singulară, particulară, trăieşte acest fantastic, acest miracol. Fără acest fantastic personal şi singular, nici un om nu s-ar putea ridica la condiţia sa umană, la acea condiţie de meditaţie asupra existenţei.(...)în ultimă instanţă acest fantastic este un semn al libertăţii, al aspiraţiei spre universalitate-dacă nu supremă, spre o liberate maximă."[3]

[1] Tzvetan Todorov, *Introducere în literatura fantastică*, traducere de Virgil Tănase, Editura Univers, Bucureşti, 1973, p. 42.
[2] Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură,* Editura Paralela 45, Piteşti, 2008, p.1109.
[3] „Mărturisiri dialogate", în Ştefan Bănulescu, *Opere*, vol. II, Editura Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă şi Artă, Bucureşti, 2005, p. 399.

Pierderea verosimilităţii este cauzată de atmosfera „ceţoasă" care se instalează peste lumea bănulesciană, de scepticismul lectorului faţă de latura reală a prozei. Fantasticul în scrierile sale irupe când te aştepţi mai puţin şi dispare fără ca textul să lase de ştire, iar, pe de altă parte, se remarcă prezenţa unor elemente mitice, simbolice, a timpul prezent şi a celui fantastic, care se întrepătrund. De asemenea, pe lângă antiteza spaţială „real-ireal" se poate discuta şi de un fantastic livresc, care creează o lume cuprinsă de obiceiuri bizare, datini, de practici cu substrat magic, folclorul, neguros, plin de mister, e valorificat de prozator, modelându-l în manieră proprie, creând versuri ca cele din *Cântece de câmpie,* în care scoate din umbră unele motive baladeşti şi recurge la o serie de structuri metaforice complexe.

Orientându-ne privirea spre volume sale de proză, la *Iarna bărbaţilor*, de pildă, se poate observa că acesta abundă în rituri magice, în datini străvechi, iar în romanul *Cartea de la Metopolis* se poate remarca şi recurgerea nestingherită a metopolisienilor la legende, căci capacitatea acestora de a crea şi recrea legende locale nu poate fi trecută cu vederea. Imaginaţia personajelor este incomensurabilă, iar aceştia preiau datele stricte ale realităţii pe care le combină cu evenimentele străvechi, dându-şi, în acelaşi timp, un sens existenţei lor.

În căutarea unei definiţii a mitului, Mircea Eliade oferă una care să fie admisibilă de către toţi savanţii, cititorii specializaţi, cât şi la îndemâna novicilor. Astfel, mitul din perspectiva sa „povesteşte o istorie sacră; el relatează un eveniment care a avut loc în timpul primordial, timpul fabulos al „începuturilor". Altfel zis, mitul povesteşte cum (...) o realitate s-a născut, fie că e vorba de realitatea totală, Cosmosul sau numai de un fragment (...) E aşadar povestea unei faceri (...)Mitul nu vorbeşte decât despre ceea ce s-a întâmplat realmente (...) personajele miturilor sunt fiinţe supranaturale.(...) Miturile revelează aşadar activitatea lor creatoare şi dezvăluie sacralitatea(...) operelor lor. (...) Tocmai această izbucnire a sacrului fundamentează cu adevărat lumea şi o face aşa cum arată azi. "[4]

A trăi miturile, spune istoricul religiilor, înseamnă a „implica aşadar o experienţă cu adevărat „religioasă" de vreme ce ea se deosebeşte de experienţa obişnuită a vieţii cotidiene.", iar „religiozitatea acestei experienţe se datorează faptului că reactualizăm evenimente fabuloase, exaltante, semnificative, asistăm la operele creatoare ale fiinţelor supranaturale; încetăm de a mai exista în lumea de toate zilele şi pătrundem într-o lume transfigurată, auroral, impregnată de prezenţa fiinţelor supranaturale." Personajele miturilor renasc şi devin o parte din viaţa cotidiană a oamenilor ori devin ei „contemporanii lor", prin urmare, aceştia nu mai trăiesc în timpul prezent, cronologic, ci într-un timp „primordial, timpul în care evenimentul a avut loc prima dată."[5]

Riturile, ceremonialele devin relevante doar atunci când le amintesc tuturor subiecţilor despre natura lucrurilor, cuvintele fiind simbolurile cele mai preţ, prin care se ilustrează anumite fapte. Un ritual nu este valabil şi nu se poate realiza dacă actanţii nu-i cunosc originea, „adică mitul care povesteşte cum ritualul a fost îndeplinit pentru

[4] Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, traducere de Paul G.Dinopol, Editura Univers, Bucureşti, 1978, pp.5-6.
[5] *Ibidem*, p. 19.

prima oară." Există şi situaţii în care mitul de origine nu se cunoaşte, dar prin recitarea lui practicanţii sunt introduşi într-o atmosferă sacră, fabuloasă, în care s-au produs evenimentele miraculoase.[6]

Ștefan Bănulescu, favorizat de această perioadă de „relaxare", abordează tema războiului care a fost îndelung tratată de generaţia de dinainte, forţată de dogme, însă reduce toată tensiunea, înfăţişând-o dintr-o perspectivă mult mai blândă, nu din cea a personajului care trăieşte intens toată această experienţă traumatizantă, trecând de la acest aspect dincolo către concret, imediat şi către mit. Volumul marchează, în acest fel, „în literatura română tranziţia de la realismul socialist al anilor `50 spre noul tradiţionalism de la sfârşitul deceniului al şaptelea şi din deceniul al optulea."[7]

Acest volum a fost bine primit de critica literară, atât pentru alegerea spaţiului, Câmpia Bărăganului, Delta Dunării, cărora le atribuie dimensiuni fantastice, la fel cum a fost receptat şi Fănuş Neagu, amândoi recurgând la aceeaşi geografie literară, cât şi pentru gustul pentru artă, pentru istorie şi tradiţii, atribuindu-i unui univers arhaic nişte imagini fabuloase, creând nişte personaje bizare, de cele mai multe ori, lipsite de individualitate, dominate de percepţii ancestrale.

Nicolae Manolescu este convins de valoarea volumului *Iarna bărbaţilor*, afirmând că odată cu apariţia acestuia s-a impus atât „un povestitor inegalabil", cât şi „un artist al cuvântului", remarcând totodată raritatea obţinerii unanimităţii critice de către un autor de după cel de-al Doilea Război Mondial.[8]

Geneza bine-cunoscutei şi, posibil, celei mai reuşite nuvele din volumul *Iarna bărbaţilor*, *Mistreţii erau blânzi,* porneşte odată cu reportajul „Sat în Deltă", în cadrul căreia autorul scoate în relief povestirea despre un anume pescar căruia i-a murit odată un copil, iar, fiindcă nu-i găsea un loc de veci, şi-a încercat norocul în diferite părţi.

„Iar în dunele de nisip dinapoia satului dacă l-ar fi îngropat, furtunile l-ar fi descoperit mai devreme sau mai târziu. I-a îngăduit învăţătorul să-l îngroape în curtea şcolii, căci şcoala avea curte înaltă. L-a tras inima şi pe dascăl să-l înmormânteze acolo: copilul pescarului învăţase bine la şcoală...".[9]

Miturile care fac referire la Potop sunt cele mai des întâlnite, cele diluviene şi apoi celelalte care descriu sfârşitul lumii prin diferite catastrofe, cum ar fi incendii, seisme, pandemii etc. Se cunoaşte că mitul Potopului se leagă de păcatul omenesc, iar odată cu acesta se deschide o portiţă către o lume nouă, potopul determinând „reabsorbţia instantanee în ape, unde păcatele sunt purificate şi de unde se va naşte umanitatea nouă(...)"[10]. Acesta mai face trimitere şi la regenerarea absolută. Catastrofa este cauzată de Dumnezeu sau de diferite divinităţi şi presupune pierderea paradisului şi recrearea imediată a acestuia, nuvela transformându-se într-o parabolă a potopului.

---

[6] *Ibidem*, pp.17-18.
[7] Corin Braga, *Cartea Milionarului*, în Ion Pop, *Dicționar analitic de opere literare românești*, vol.1, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, p.369.
[8] Nicolae Manolescu, *op.cit.*, p. 1109.
[9] Ștefan Bănulescu, *Opere*, vol.II, ed.cit., p. 446.
[10] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, traducere de Micaela Slăvescu, Editura Polirom, București, 2009, p.753.

Barca lui Condrat poate avea semnificaţii diferite, poate fi privită şi ca o arcă regeneratoare a unei lumi, ca cea a lui Noe, care, plutind prin potop, purta în interiorul acesteia fiinţe alese, indispensabile restaurării ciclice: o femeie, un bărbat şi un preot, reprezentant al lăcaşului protejat de divinitate. Pe de altă parte, luntrea, în sânul căreia sunt găzduite atât fiinţele vii, cât şi un răposat, simbolizează instrumentul care transportă sufletul copilului în lumea de dincolo, deci utilizat în scop magico-religios.

Stejarul reprezintă imaginea axei lumii, liantul de legătură dintre cer şi pământ, iar prin aspectul său acesta face trimitere la forţă şi măreţie. În această nuvelă imaginea stejarului nu mai simbolizează acea vigoare, superioritate, ci reprezintă un semn prevestitor al morţii ori moartea însăşi, înfăţişându-se ca un stejar bătrân, rupt, care se uscase de treizeci de ani şi care seca tot în jurul său, toată vitalitatea. Sătenii, cuprinşi de o credinţă oarbă, sacrificau pădurea prin tăierea copacilor tineri, însă se fereau de acest stejar, iar prin venerarea acestuia, se transformase într-un simbol totemic. În acest univers desacralizat, arborele este primul care se prăbuşeşte, dezvăluindu-şi interiorul putred: „Uite-l acum ce gol e, poţi privi prin trunchiul lui ca prin ochean, ca să vezi mai bine sfârşitul!”.[11]Prin iscarea furtunii, creşterea apei, frângerea „hodorogului”, profeţia se adevereşte, diaconul descriind toată această viziune prin simbolurile pe care divinitatea i le insuflă.

Personajele principale sunt simbolice, fiind concepute pe un fundal apocaliptic, neînzestrate cu descrieri elaborate, dezvăluindu-le doar câteva trăsături sumare, spre exemplu, Condrat are „ochi albaştri, spălăciţi”, diaconul Ichim e „un om gras, burduhănos”[12], trăsăturile fizice ale Feniei sunt inexistente, fiind dizolvate în vălul de ceaţă des care pune stăpânire pe întreaga scenă, prezenţa fantomatică a femeii abia distingându-se de sicriul copilului ei mort, element care deschide calea către lumi necunoscute sau conform proverbului latin *Mors ianua vitae,* moartea copilului să fie percepută ca o poartă spre viaţă veşnică.

Căutarea dunelor de nisip în centrul potopului sugerează disperarea personajelor de a găsi forţa divină ascunsă în spatele unor aparenţe, deoarece toată scena săpării gropii şi ceremonialului de înmormântare realizat cu preot, bocitoare, lăutari nu e decât o iluzie, nisipul topindu-se treptat în apa învolburată a morţii. Trupul copilului neputând fi îngropat altundeva decât în pământ, i se găseşte totuşi o alternativă. Vica, o femeie „stricată”, aflată în antiteză cu Fenia, ia coşciugul şi îl transportă pe barcă până la şcoală, sugerându-i învăţătoarei să-l îngroape în cancelarie, căci a învăţat bine, înlăturând totodată duşumelele de la cancelarie, pentru a-i face loc de veci. Imediat după această scenă năucitoare îşi fac apariţia mistreţii în cârduri, „înotând în salturi repezi, tăind apa cu spinările sure, cu boturile păroase, căscate, pline sub bărbie de ţurţuri de gheaţă(...).”[13] Ivirea mistreţilor, îndeosebi a lui Vasile, fruntaşul lor, este văzută ca un miracol, mistreţul principal arătând ca o fiinţă cerească, devenind un animal totemic. Această imagine tainică trezeşte un lanţ de asocieri surprinzătoare, nuvela alunecând de la realitate spre fantastic, un fantastic de tip livresc, cu influenţe populare şi mitologice.

[11] Ștefan Bănulescu, *Iarna bărbaților*, Editura Art, București, 2012, p.28.
[12] *Ibidem*, p. 27.
[13] *Ibidem*, p. 50.

Interesantă este îmbinarea dintre simbolul mistreţului cu cel al stejarului, în tradiţia hiperboreană, mistreţul semnificând autoritatea spirituală, care se nutreşte „cu fructele stejarului, arbore sacru", asemănându-se cu druidul.[14] O legendă străveche, hindusă, conturează câteva caracteristici ale porcului sălbatic prin acţiunile sale din *illo tempore;* el este întruchiparea puterii spirituale, fiind „avatarul sub care Vishnu a readus pământul la suprafaţa apelor şi l-a organizat".[15] În unele ţări creştine imaginea mistreţului capătă conotaţii negative şi reprezintă, de cele mai multe ori, forţa primitivă care iese din umbra pădurii, atacând recoltele, fiind asociat cu demonul, simbolul căderii spiritului, dar în nuvelă mistreţul nu capătă un astfel de sens, din contră, provoacă râsul, este generator de lumină, aducător de speranţă în lupta cu spaimele existenţiale covârşitoare, după cum sugerează şi titlul „mistreţii erau blânzi".

Inspiraţia scrierii nuvelei *Dropia* a plecat de la momentul unic din viaţa prozatorului pe care l-a şi consemnat în reportajul intitulat cu acelaşi nume. Acesta văzuse pentru prima dată o dropie la gara Ciulniţa, afirmând într-un interviu că această experienţă l-a îndemnat să o scrie pe nerăsuflate, într-o noapte. Pasărea măiastră, care a fost o inspiraţie şi pentru Odobescu şi Sadoveanu, abordând motivul vânătorii de dropii în proza lor, l-a fascinat pe Bănulescu încă din prima clipă când a auzit de existenţa acesteia, însă acesta adaugă că: „vederea unei dropii adevărate nu mi-a schimbat-o, a dat, poate, mai multă culoare fantasticului.(...) pasărea părea de neatins, ca un vis (...)."[16]

Dropia a făcut parte din fauna mai multor judeţe, existând pe întregul câmp al Bărăganului, însă din cauza braconajului şi a vremii nefavorabile, această specie a dispărut de pe teritoriul ţării noastre, ultimele exemplare fiind văzute ultima dată la jumătatea anilor '80. Fiind o pasăre pe cale de dispariţie, aceasta a devenit cu timpul unul dintre cele mai interesante simboluri ale literaturii noastre, care poate căpăta diferite accepţiuni. De pildă, dropia reprezintă o „pasăre fabuloasă care-l sfidează pe vânător (...), în regim nocturn, pasărea simbolizează lumea temporală", aceasta, la ceas de seară, este prada imposibilă de prins. În *Dicţionarul de simboluri,* aceasta poate reprezenta şi „simbolul unirii sufletelor şi al fecundităţii, al coborârii sufletelor în materie (...)" ori „aventura sufletului uman" [17] Prin statura şi prin cele două picioare ale sale, pasărea poate fi percepută şi ca un element intermediar între microcosmos şi macrocosmos.

În nuvelă, dropia reprezintă locul unde creşte porumbul mirific, loc vizat de convoiul format din ţărani, plecaţi în căutare de hrană, terenurile fiind răpuse de secetă (din săptămâna Floriilor până la toamnă). Pe de altă parte, dropia figurează şi ca idealul feminin, misterul femeii pierdute şi căutarea disperată a iubirii, aceasta, completând Ştefan Bănulescu, nu conţine „fantastic propriu-zis şi toată frumuseţea îi vine din răsfăţul scornitorilor de întâmplări şi de destine."[18]

[14] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op.cit*, pp.591-592.
[15] *Ibidem*, p.591.
[16] Ștefan Bănulescu, *Opere*, vol.II, ed.cit., pp.531-532.
[17] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op.cit.*, p.359.
[18] Nicolae Manolescu, *op.cit.*, p. 1111.

Eugen Simion susţine că „*Dropia* este o povestire aproape fantastică", fiindcă prozatorul alege explicaţia realistă a faptelor[19]doar la final, cele două chei folosite pentru a desluşi simbolului fiind următoarele: „Când o fi soare şi o să ajungem *la dropie,* să ai mintea trează, ai grijă, ca să poţi vedea porumbul." şi „Aşa rămâne, vino de joi în două , la Pădurea Pietroiului. Ai să vezi dropia vara, noaptea şi pe lună."[20]

Miron, protagonistul nuvelei, se îndrăgosteşte îndată de necuviincioasa Victoria, fiind conştient de compatibilitatea dintre ei doi. Femeia iniţiază o incantaţie pentru a-l seduce şi începe a-i cânta „Cântecul de cămaşă albă", tot ritualul desfăşurându-se într-o atmosferă magică. Misterul este amplificat încă de la început, personajele din convoi nu se văd la faţă şi toate relatările lui Miron, arhetipul povestitorului, s-au petrecut într-un trecut destul de îndepărtat. Explicaţia protagonistului nu este plauzibilă îndeajuns ca să devină validă, fiindcă istorisirile se abundă în detalii fără sens, în plus, personajul este chinuit constant de fantomele trecutului, totodată, neputând lămuri prea repede misterul dropiei. Tehnica narativă menţine constant starea de ezitare, iar, prin rolul său de narator, Miron poate fi comparat cu Milionarul din *Cartea de la Metopolis,* căci amândoi creează câte o hartă amănunţită a neamurilor, respectiv a personajelor. După cum se precizează, întregul ţinut este format din neamuri: Pepene, Poienaru-Păcuraru, Dordoacă, Salcău, Dănilă, însă doar cel din urmă nu o să se amestece cu celelalte.

În *Dropia* scenariul este realist, însă este acaparat şi de straniu, magic, atât în această nuvelă, cât şi în *Mistreţii erau blânzi* cititorul păşeşte pe un tărâm al legendelor şi miturilor, reprezentativ epicii bănulesciene, teritoriile imaginare părând a fi rupte dintr-o geografie şi o istorie bine determinate.

În *Satul de lut* naratorul-personaj pleacă în căutarea factorului poştal despre care nu mai ştie nimeni nimic, având câteva indicii la îndemână: să găsească un anume învăţător sau pe cineva care îl cunoaşte pe misteriosul din regimentul 14. Naratorul doreşte să rezolve o enigmă, însă totul este incert, intriga nuvelei fiind declanşată de momentul sosirii naratorului în satul prahovean pentru a căuta răspunsuri.

După ce personajul sare din trenul petrolier la Halta B, se trezeşte cu străinul alături de care a călătorit, acel om care dormea ghemuit pe banca dintre cisterne şi care se dovedeşte a fi fostul preot al satului F. Din acea clipă, fostul preot, poreclit „lăutarul satului" şi compozitorul poemelor simfonice, va deveni călăuzitorul eroului în năstruşnica însărcinare. Acesta îl grăbeşte să traverseze câmpul, fiindcă urma să se apropie ora venirii avioanelor de bombardament care aveau ca destinaţie rafinăriile petroliere ale Ploieştiului. Acţiunea se desfăşoară în timpul ultimului an din cel de-al Doilea Război Mondial, naratorul evocând câteva evenimente ordonate cronologic. În drumul său, acesta se confruntă cu diferite întâmplări bizare: trenul a oprit într-un pâlc de salcâmi (salcâmul fiind simbolul suportului divin), pasagerii rămân ascunşi prin împrejurimi, apariţia pe câmp a ramolitului rătăcitor Soleiman şi a lui Altîn, calul său bătrân, dar şi a unor căruţe venite de la munte, întâlnirea cu fratele enigmaticului factor

[19] Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. III, Editura David&Litera, Bucureşti, Chişinău, 1997, p.273.
[20] Ştefan Bănulescu, *Iarna bărbaţilor,* ed.cit., pp.63- 66.

poştal şi cu soţia acestuia, zborul avioanelor militare americane, din care cădeau butoaie de benzină albastră, pe care ţăranii le luau pentru negoţ, necunoscându-le utilitatea etc.

Fantasticul se resimte prin ambiguitatea textului, prin îmbinarea armonioasă a timpurilor, a spaţiilor reale cu cele ireale şi prin menţinerea misterului până la sfârşitul nuvelei.

În cazul protagonistului, această călătorie reprezintă căutarea adevărului, dorinţa arzătoare de cunoaştere, călătorul visând la orizonturi inaccesibile, toată această experienţă fiindu-i definitorie, determinându-l să ia calea drumului iniţiatic ce-i va schimba complet viziunea asupra realităţii. Motivul călătoriei devine recurent în proza bănulesciană, regăsindu-l şi în nuvelele imediat următoare din cadrul volumului: *Vară şi viscol, Masa cu oglinzi.*

În *Vară şi viscol,* sătenii se pregătesc de un priveghi la casa Milionarului. Acest priveghi deloc firesc prin ritualurile iniţiate de oameni, are ca menire să-l omagieze pe aşa-zisul dezertor, crezut de toată lumea ca fiind decedat pe front. Ritualul obscur la care sunt martori locotenentul Oboga şi caporalul, bolnav de friguri, are loc în satul Glava, care funcţionează după legi nescrise şi semne vechi. Se aduc la lumină practicile magice din timpuri îndepărtate. Tot ritualul magic, păgân, începe prin pregătirea bulgurului pentru fiert şi aprinderea focului în curte, chemându-i pe bătrânii cu măşti de pe lumea cealaltă să ceară sufletul celui sfârşit."[21], femeile continuând cu diverse cântece străvechi şi ghicitori. Masca, în acest context, întărită de cuvintele magice „omule-pomule, omule-pomule", îndeplineşte funcţia de intermediar dintre lumea celor vii cu lumea morţilor, stăpânind lumea invizibilă şi protejându-l, în acelaşi timp, pe purtător. Tot acest ceremonial de căutare a spiritelor se sfârşeşte cu un praznic pentru pomenirea lui Grigore Nereja, fiind o expresie a credinţei omului în lumea de dincolo şi un simbol al nemuririi sufletului. O imagine la fel de epocală este cea a reîntoarcerii soldatului la casa mătuşii sale, spre dimineaţă, şi, fiind flămând, începe a mânca din propria pomană, actul acesta ducând la anularea efectelor practicilor magice.

În *Masa cu oglinzi* se fac cunoscute trei personaje care parcurg un drum iniţiatic prin infinita câmpie cu scopul de a ajunge într-un oraş, „care nu se vede şi nu se aude" şi care nu-şi anunţa aşezarea, nu se face vizibil din niciun colţ al vastei câmpii. Cei trei eroi sunt: Caius, un adolescent cunoscător al oraşului, dar care face parte dintr-o familie din Transilvania venită în Bărăgan, domnul Marteş, pe care adolescentul l-a cunoscut la „şcoala de belle-arte" şi decoratorul Bendorf. La un moment dat în căutarea lor li se va alătura un convoi de moldoveni flămânzi, cu sacii goi, care cercetează spaţiul câmpiei pentru a descoperi acelaşi oraş, cu scopul de a se aproviziona cu grâu, fiindcă nicăieri în ţară nu se mai găsea această cereală din cauza secetei. Oraşul nu-şi dezvăluie imaginea, ascunsă undeva la capătul câmpiei, inducându-i pe drumeţi în eroare, iar personajele au parcă senzaţia deslușirii unor forme, contururi şi vaga bănuială că-i aud sunetele. După mult timp în care aceştia rabdă arşiţa, oraşul se iveşte dintr-o prelungire a câmpiei, dar înfăţişarea acestuia este lipsită de dinamism, pare apocaliptică şi în centrul căreia se află masa cu oglinzi, care-i redă, aparent, acel puseu de vigoare. Masa a fost concepută de un

[21] *Ibidem*, p. 99.

anume Popescu, a cărui biografie ridică semne de întrebare, ataşându-i numeroase oglinzi diforme, care pot reflecta lumina pe o porţiune foarte vastă. Oglinda reprezintă un simbol solar, revelarea adevărului, a identităţii, însă prin proporţiile ei anormale va arăta contrariul. În fond, personajele bănulesciene sunt lipsite de identitate şi sunt reprezentări ale unei lumi care se încrede în puterea iluziei, în himere.

Aşadar, Ştefan Bănulescu alege să învie un spaţiu al originilor, un spaţiu în care omul arhaic se naşte şi se dezvoltă, creează un spaţiu mitic, personaje cu o biografie vagă, cu nume şi porecle ieşite din comun, valorifică datinile şi credinţele poporului, iar fantasticul irumpe acolo unde te aştepţi mai puţin, oferind prozei autenticitate, producându-se totodată o ciocnire între inteligibil şi ininteligibil. Câmpia Dunăreană, un spaţiu real şi ireal în acelaşi timp, reprezintă un teritoriu fertil pentru lumea bănulesciană, autorul reuşind să facă din acest teritoriu unul imaginar, un spaţiu utopic, fabulos. Proza lui Bănulescu va suscita mereu interes, căpătând o mare valoare odată cu trecerea timpului, rămânând mereu viu şi actual.

BIBLIOGRAPHY

Bănulescu, Ştefan, *Iarna bărbaţilor*, Editura Art, Bucureşti, 2012.
Bănulescu, Ştefan, *Opere*, vol. I şi II, Editura Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă şi Artă, Bucureşti, 2005.
Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicţionar de simboluri, mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, traducere de Micaela Slăvescu, Editura Polirom, Iaşi, 2009.
Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, traducere de Paul G. Dinopol, Editura Univers, Bucureşti, 1978.
Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură,* Editura Paralela 45, Piteşti, 2008.
Pop, Ion, *Dicţionar analitic de opere literare româneşti*, vol.I, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2007.
Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. III, Editura David&Litera, Bucureşti, Chişinău, 1997.
Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, traducere de Virgil Tănase, Editura Univers, Bucureşti, 1973.

ROLES OF THE HOLY SPIRIT IN THE EARLY CHURCH

Flaviu Andrei POP
PhD student, Babeș-Bolyai University- Cluj Napoca

Abstract. The apostolic period was probably the most fruitful period in the entire history of the Christian Church. The numerical growth and geographical expansion of the Church, relative to the small number of disciples, the difficult conditions and significant obstacles to the preaching of the gospel, amply prove this fact. Over time, many Christian theologians and historians have wondered what was the secret of such spectacular growth. Thus, various hypotheses and arguments were formulated that highlight the significant role of the apostles Paul and Peter, the extraordinary missionary strategy of the Church, the courage of the apostles and their dedication to the command of Jesus to preach the gospel. Beyond all these significant elements, few scholars associate the Holy Spirit with extraordinary results of Early Church. Thus, in this paper we aim to highlight the major role that the Holy Spirit plays in the life of the Church, as presented in The Acts of the Apostles.

Keywords: Holy Spirit, Early Church, The Acts of the Apostles, mission, preaching

Introducere

Perioada apostolică a fost probabil cea mai roditoare perioadă din întreaga istorie a Bisericii Creștine. Creșterea numerică și expansiunea geografică a Bisericii, raportate la numărul mic al ucenicilor, condițiile dificile și piedicile semnificative din calea propovăduirii Evangheliei, dovedesc cu prisosință acest fapt. De-a lungul timpului numeroși teologi și istorici creștini s-au întrebat care a fost secretul unei astfel de creșteri spectaculoase? Astfel s-au formulat diferite ipoteze și argumentări care evidențiază rolul semnificativ al apostolilor Pavel și Petru, strategia misionară extraordinară a Bisericii, curajul apostolilor și dedicarea acestora față de porunca Domnului Isus de a predica Evanghelia. Dincolo de toate aceste elemente semnificative, puțini sunt cei care atribuie Duhului Sfânt rezultatele extraordinare ale Bisericii Primare. Astfel, în lucrarea de față ne propunem să evidențiem rolul major ce îl joacă Duhul Sfânt în viața Bisericii. Pentru aceasta vom studia importanța Duhului Sfânt ca sursă, autoritate, și delimitare a ființării Bisericii în cartea Faptele Apostolilor.

1. Scopul pneumatolgic a lui Luca în Faptele apostolilor.

Matthias Schneckenburger în *Über den Zweck der Apostelgeschichte* (1841) a interprins „prima anchetă elaborată cu privire la scopul Cărții Faptele Apostoilor”.[1] F. C. Baur și succesorii săi în Școala Tübingen, probabil, influențați de Hegel care înțelege dialectica istoriei în termenii unui conflict recurent între teză și antiteză, consideră că Luca are un scop tendențios în scrierea Faptelor Apsotolilor: reconcilierea celor două biserici primare- prima condusă de Petru din care fac parte evreii și a doua condusă de Pavel din

[1] John Stott, *The Message of the Acts- To the End of the Earth*, Leicester, IVP, 1991, p. 19.

care fac parte neamurile convertite la creştinism.[2] De la aceşti teologi şi până în a doua jumătate a secolului XX au fost conturate difertite scopuri ale cărţiilor lucanice. Pe fondul dezvoltării mişcării Penticostale, scopul pneumatologic[3] al cărţii Faptele Apostolilor este tot mai evidenţiat de diverşi teologi în ultimele decenii. [4]

Intenţia pe care o are Luca în cartea Faptele apostolilor este aceea de a scrie o istorie a Bisericii primare şi de a arăta că activitatea misionară a acesteia a fost coordonată de Duhul Sfânt.[5] Atunci când Luca descrie, în cartea Faptelor Apostolilor, expansiunea bisericii personajul principal este întodeauna Duhul Sfânt. Astfel expansiunea nu este o realizare umană, ci rezultatul acţiunii pline de putere a lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt.

Misiunea Bisericii Primare este în strânsă legătură cu promisiunea Mântuitorului cu privire la venirea Duhului Sfânt (Fapte 1:8)[6]. După ce în Evanghelia sa, Luca prezintă misiunea lui Isus săvârşită prin puterea Duhului Sfânt, în Fapte, prezintă lucrarea Duhului Sfânt prin ucenici ca pe continuarea lucrării pământeşti a lui Hristos.[7] Acelaşi Duh, care L-a însoţit pe Isus în lucrarea Sa este dat Bisericii la Cincizecime în vederea împlinirii misiunii ei.[8]

În cea de-a doua carte a sa, Luca scrie despre naşterea noii comunităţi creştine în ziua Cinzecimii atunci când Duhul Sfânt este turnat peste ucenicii Domnului Isus. El vede coborârea Duhului ca pe o împlinire a profetului Ioel, care împreună cu alţi porfeţii din Vechiul Testament a prezis o revărsare universală a Duhului Sfânt peste poporul (*πᾶσαν σάρκα- toţi oamenii/orice făptură*) lui Dumnezeu în vremea sfârşitului. (Ioel 2:28-32, Ezec. 36:27, 37:14, Is. 32:15, Zah. 12:10). Petru limitează această dimensiune universală a lucrării Duhului Sfânt din Faptele Apostolilor 2:19 la *δούλους μου- robi (slujitori)* a lui Dumnezeu.[9] Aşadar, în gândirea lui Luca, Duhul Sfânt este Cel care întemeiază Biserica. Chiar şi după ce face din Duhul Sfânt întemeietorul noii comunităţi, Duhul Sfânt rămâne preocuparea lui Luca[10] fiindcă continuă să sublinieze importanţa acestuia în viaţa Bisericii.[11]

---

[2] Gerard Rosse, *Faptele Apostolilor. Comentariu exegetic şi teologic,* trad. Silvestru-Robert Bălan, Sapienția, Iași, 2016, p. 33.

Canon, Conținut, Cluj-Napoca, Risoprint/ Oradea, Casa Cărții, 2016, p. 125-126. Diverşi cercetători au

[4] Ciprian Terinte identifică patru scopuri principale ale scrierii cărții Faptele apostolilor: scopul istoric, scopul pneumatologic, eshatologic, și apologetic. Ciprian-Flavius Terinte, *Scrierile Noului Testamen*t: *Context, Canon, Conținut*, Cluj-Napoca, Risoprint/ Oradea, Casa Cărții, 2016, p. 125-126. Diverşi cercetători au încercat să clasifice aceste scopuri pentru a stabilii scopul principal al lui Luca. Edwards , C.K. Barrett a evidențiat scopul istoric, Conzelmann, U. Wilckens pe cel eshatologic, Kasemann, C. H. Talbert pe cel apologetic, James D. G. Dunn, Max Turner, E. Schweizer și Robert Menzies sublinează scopul pneumatologic

[5] John F. Tipei, *Duhul Sfânt –o teologie biblică din perspectivă penticostală,* Oradea, Editura Metanoia, 2003, p.257.

[6] Caracterul programmatic al versetului 8- „Ci voi veți primi o putere, când Se va coborî Duhul Sfânt peste voi și-Mi veți fi martori în Ierusalim, în toată Iudea, în Samaria și până la marginile pământului”- este recunoscut de mulți cercetători. Acest verset este privit ca un scurt rezumat al întregi cărți. J. B. Green, „Faptele Apostolilor” în Daniel G. Reid, *Dicționarul Noului Testament*, Casa Cărții, Oradea, 2008, p. 538.

[7] Ben Witherington III, *The Acts of the Apostles*, Grand Rapids, Michigan, MI, Eerdmans, 1998, p.70.

[8] David Wells, *God the Evangelist*, Grand Rapids, Michigan, MI, Paternoster Press, 1997, p. 45.

[9] Richard I. Pervo, *Acts: A Commentary*, *Hermenia—A Critical and Historical Commentary on the Bible,* Minneapolis, Minnesota, MN, Fortress, 2009, p. 79.

[10] K. N. Giles, „Biserica III: Faptele Apostolilor, Evrei, Epistolele Generale, Apocalipsa” în Daniel G. Reid, *Dicționarul Noului Testament*, Casa Cărții, Oradea, 2008, p. 109.

[11] I. Howard Marshall, *Faptele Apostolilor*, trad. Lăcrămioara Novac, Oradea, Scriptum, 2009, p. 35.

Această preocupare a lui Luca pentru activitatea Duhului Sfânt poate fi văzută şi în numărul mare de apriţii al termenului *πνεῦμα*- 70 de ori în Faptele Apostolilor.[12] Cuvântul apare mult mai frecvent decât la ceilalţi sinoptici, după cum observă Friedrich,[13] şi mai frecvent chiar decât în orice carte a Noului Testament.[14] Potrivit lui Robert Menzies, scopul pneumatologic a lui Luca este evidenţiată nu numai de felul în care el modifică sursele de care se foloseşte, dar şi de modul în care îşi selectează şi îşi ordonează materialul primit.[15] De asemenea Stronstad argumnetează faptul că Luca prezintă un mai mare interes istoric şi teologic pentru Duhul Sfânt decât ceilalţi evanghelişti.[16] Aşadar termenul şi tema Duhului este omniprezentă în cartea lui Luca.

2. Duhul Sfânt ca personaj în naraţiunile din Faptele Apostolilor.

Mulţi cercetători au studiat cartea Faptele Apostolilor lipsindu-le perspectiva pneumatologică. Astfel, această carte a fost privită ca o carte despre biserică, despre misiune, despre apostoli, despre Petru şi despre Pavel, despre relaţiile dintre creştini-evrei şi aşa mai departe. Puţini sunt cei care văzut rolul fundamental al Duhului Sfânt în cadrul naraţiunilor.[17] Cu toate acestea, o lectură atentă a cărţii însăşi face clar acest lucru. Luca ne prezintă faptul că Duhul Sfânt este protagonistul în naraţiunile ce descriu începuturile bisericii şi că Duhul este Cel care conduce evenimentele într-o anumită direcţie.[18] Mai mulţi factori sugerează că acţiunea naraţiunilor din Faptele Apostolilor este determinată de Duhul Sfânt: subiectul verbelor din carte, verbe cheie care implică acţiunea divină, accentul în discursuri, dezvoltarea misiunii între neamuri şi folosirea limbajului specializat.[19]

Mai mult, unicitatea punctului de vedere al lui Luca despre Duhul Sfânt faptul că el povesteşte lucrarea Duhului în istoriea Bisericii Primare. Luca nu explică Duhul, ci îl descrie la lucru. El nu discută despre Duhul, ci îl prezintă în acţiune.[20] Luca nu explică niciodată concepţia sa despre Duhul, de aceea rolul exegeţilor este să adune dovezile împrăştiate pe tot parcursul naraţiunii şi să elucideze structura teologică care stă la baza - în timp ce respecă constrângerile impuse de naraţiune asupra reflecţiei, admiţând zonele opace ale naraţiunii, salutând tensiunile, fără al forţa într-un tip logic de discurs. Luca a folosit singurul instrument care îl are la dispoziţie naratorul în stabilirea unui rol:

---

[12] Cele 70 de ocurenţe reprezintă un procent de 28% din totalul de ocurenţe a lui *πνεῦμα* din Noul Testament. Daniel Marguerat, *The First Christian Historian- Writing the Acts of the Apostles*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, p. 111.

[13] Gerhard Friedrich, ed., Theological Dictionary of the New Testament, vol. VI, Grand Rapids, Michigan, MI, Eerdmans, 1968, p. 404.

[14] Steve Walton, *The Acts – of God? What is the „Acts of the Apostles" all about?* , EQ 80. 4, 2008, 293. Accesat în 02.08.2018 https://biblicalstudies.org.uk/pdf/eq/2008-4_291.pdf

[15] Robert Menzies, *Empowered for Witness*, Sheffield, Sheffield Academic Press, 1991, p. 104.

[16] Roger Stronstad, *The Charismatic Theology of Luke*, Peabody, Hendrickson, 1984, p. 85.

[17] Există, desigur, excepţii, cum ar fi Robert L. Brawley, *Centering on God: Method and Message in Luke-Acts*, Louisville, John Knox, 1990, p. 111-124; Jacob Jervell, *The Theology of the Acts of the Apostles*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996, p. 18-34; John T. Squires, *The Plan of God in Luke-Acts*, Cambridge, Cambridge University Press, 1993.

[18] Steve Walton, *The Acts*, p.292.

[19] Steve Walton, *The Acts*, p.292.

[20] Daniel Marguerat, *The First Christian*, p. 109.

el a conturat Duhul Sfânt ca un „personaj narativ”[21] la fel ca Pavel, Ştefan sau Lidia şi chiar i-a conferit un loc dominant în ierarhia personajelor.[22]

Chiar dacă Duhul Sfânt nu este menţionat în unsprezece capitole din Fapte, atât de important a fost rolul jucat de acesta în cadrul naraţiunii, încât unii teologi au sugerat că un titlu mai potrivit pentru carte ar fi „Faptele Duhului Sfânt”.[23] De-a lungul naraţiunii lui Luca există referiri la promisiunea, darul, revărsarea, botezul, plinătatea, puterea, mărturia şi îndrumarea Duhului Sfânt. Stott afirmă că „ar fi imposibil să se explice progresul Evangheliei în afară de lucrarea Duhului. Cu toate acestea, în cazul în care titlul *Faptele Apostolii* subliniază în mod exagerat elementul uman, *Faptele Duhului Sfânt* subliniază prea mult divinul, deoarece el trece cu vederea pe apostoli ca şi personajele principale prin care Duhul a lucrat.”[24] Astfel, Raymond Brown concluzionează: „Caracteristica distinctă a eclesiologiei lui Luca este prezenţa covârşitoare a Duhului Sfânt.”[25]

3. Rolurile Duhului Sfânt în viaţa Bisericii Primare

Rolul cel mai caracteristic al Duhului în Faptele Apostolilor este activitatea lui în misiunea Bisericii. Teologii penticostali sublinează în mod repetat faptul că Luca nu atribuie deloc funcţii soteriologice Duhului Sfânt, ci numai funcţii profetice.[26] Duhul în viziunea lui Luca, este sursa vorbirii inspirate, a revelaţilor speciale, a îndrăznelii în propovăduire şi a miracolelor ce însoţesc propovăduirea.[27]

În opoziţie, Kistemaker sublinează rolul soteorologic al Duhului Sfânt atunci când comentează versetele din Fapte 5:31,32 şi 11:18. Pocăinţa, deşi implică o iniţiativă umană, nu îşi găseşte sursa în umanitate; mai degrabă, Dumnezeu, prin puterea Duhului Său Sfânt, ajută ca noii convertiţi să se pocăiască de păcatele lor. De aceea, „pocăinţa şi iertarea păcatelor sunt daruri ale Duhului lui Dumnezeu.”[28] Mai radical, James D. G. Dunn susţine că darul Duhului Sfânt, în teologia lucană, are în primul rând, un rol soteriologic, fiind condiţie de bază în procesul de iniţiere-convertire a credinciosului şi chiar dacă se remarcă rolul misionar al Duhului, aceasta nu înseamnă că Luca

[21] Daniel Marguerat, *The First Christian*, p. 110.
[22] Chiar dacă nu apare explicit în fiecare episod al naraţiunii, Duhul Sfânt face parte din categoria personajelor principale ale naraţiunii, dacă îl trecem prin filtrul contribuţiei Lui la intrigă şi a participării la desfăşurarea acţiunii.
[23] J. H. E. Hull, *apud*. Marshall, *Faptele Apostolilor*, p. 36.
[24] Stott, *The Message of the Acts*, p. 24.
[25] Raymond E. Brown, *The Churches the Apostles Left Behind*, New York, Paulist Press, 1984, p. 68.
[26] Max Tumer afirmă că Duhul în Luca-Fapte este Duhul profeţiei care deţine patru mari funcţii: revelaţie sau călăuzire harismatică, viziune harismatică, vorbire profetică şi închinare harismatică. Max Turner, „Power from on High: The Spirit of Israel’s Restauration and Witness in Luke-Acts*”*, în seria *JPTS 9*, Sheffield, Sheffield Academic Press, 1996. Menzies defineşte înţelegerea darului Duhului de către Luca drept „o abilitare profetică ce împuterniceşte individul în vederea participării la misiunea lui Dumnezeu.” Robert Menzies, „The Spirit of Profecy, Luke-Acts and Penticostal Theology” , JPTS 15 (1999), p. 117. Stronstad afirmă că rolul Duhului în concepţia lui Luca este mai degrabă unul harismatic decât soteriologic. Astfel, în Luca-Fapte comunitatea harismatică a ucenicilor este împuternicită şi direcţionată de Duhul în lucrarea ei misionară. Stronstad, *The Charismatic*, p. 82.
[27] Tipei, *Duhul Sfânt*, p. 257.
[28] Simon J. Kistemaker, *Exposition of the Acts of the Apostles*, New Testament Commentary, Grand Rapids, Michigan, MI, Baker, 1990, 206.

minimalizează sau este dezinteresat de lucrarea Sa lăuntrică.[29] Menzies are o altă abordare, el pleacă de la ideea că pneumatologia lucană este diferită şi complementară pneumatologiei ioanine şi celei pauline, care se ocupă de aspectul soteriologic, lăuntric al lucrării Duhului şi afirmă că Luca se ocupă de lucrarea Duhului misionară, exterioară, cu credincioşii. Pentru Menzies darul Duhului reprezintă un *donun superadditum* sau o experienţă separată şi ulterioară mântuirii, având drept scop înzestrarea credinciosului cu abilităţi harismatice pentru misiune.[30] Fără a neglija rolul soteorologic al Duhului Sfânt care este prezent mai mult implicit (Luca nu a fost preocupat de acest aspect în mod direct) putem concluziona: rolul cel mai caracteristic al Duhului în Faptele Apostolilor este activitatea lui în misiunea Bisericii.

În cele ce urmează, ne propunem să analizăm câteva dintre pasajele esenţiale ce sublinează relaţia dintre Duhul Sfânt şi biserică, pentru a înţelege rolul Său în misiunea bisericii primare.

3.1. Duhul Sfânt ca sursă a fiinţării Bisericii

În desfăşurarea misiunii Bisericii Primare, Duhul Sfânt conduce şi direcţionează activitatea misionară. El este iniţiatorul activităţiilor bisericii. Desfăşurarea misiunii Bisericii, relatată de Luca în Fapte, urmăreşte desfăşurarea planului prezentat de Isus în debutul cărţii (Fapte 1:8). La fiecare fază nouă a extinderii misiunii, Duhul Sfânt iniţiază şi direcţionează biserica. Duhul i-a spus lui Filip să se adreseze famenului etiopean (8:29-39) pe când acesta se afla în carul său, în drum spre Etiopia. Acest eveniment a fost mijlocul prin care etiopeanul respectiv a auzit Evanghelia şi prin care mesajul mântuirii a pătruns în Etiopia. Călauzirea lui Filip de către Duhul este mijlocul prin care Evanghelia ajunge să fie proclamată în zone geografice noi.[31]

Schreiner afirmă că episodul cu Corneliu (pe care Luca îl relatează de doua ori în cartea sa) este unul dintre cele mai importante evenimente din istoria răspândirii Evangheliei, deoarece acesta a marcat începutul unei noi epoci, cea în care neamurile aud Evanghelia şi se întorc la Cristos.[32] Când trimişii lui Corneliu au venit la casa lui Simon Tabacarul, Duhul i-a spus lui Petru să meargă împreună cu acesta. Duhul i S-a adresat lui Petru fiindcă aceasta era mijlocul prin care Nemurile aveau să audă Evanghelia.

Prima călătorie misioanară a lui Pavel şi Barnaba a început atunci când Duhul Sfânt le-a poruncit celor doi să părăsească Antiohia şi să proclame Neamurilor Evanghelia în divesre locuri (13: 2-4). În Opinea lui Kistemaker, acest pasaj arată că Duhul Sfânt joacă rolul de lider în a decide cine face misiuni, prin faptul că alegerea Îi aparţine Lui.[33]

Din toate aceste relatări despre activitatea misionară a lui Filip, Petru, a bisericilor din Antiohia şi a lui Pavel, reiese în mod evident că Duhul Sfant este cel care iniţiază şi călăuzeşte orice lucrare a ucenicilor. Mai mult de atât „Duhul Sfânt este cel

[29] James D. G. Dunn, *The Christ and the Spirit*, voi. II., Grand Rapids, Michigan, MI, Eerdmans, 1998, p. 241.
[30] Robert Menzies, *Empowered for Witness*, Shefield, Shefield Academic Press, 1991, p. 112.
[31] Schreiner, *Teologia, p.483.*
[32] Schreiner, *Teologia, p.483.*
[33] Kistemaker, *Exposition of the Acts*, p. 206.

care regizează întâlnirile dintre oameni, evenimentele şi are grijă ca lucarea printre neamuri să fie în conformitate cu voia Sa." În tot cuprinsul cărţii Faptelor, credincioşii nu controlează, nici nu posedă Duhul, ci încearcă să ţină pasul cu lucrarea Duhului care este adesea imprevizibilă.[34]

Hotărârea Conciliului din Ierusalim, cu privire la condiţiile acceptării în Biserică a celor dintre neamuri, este justificată de către apostoli ca fiind determinată de Duhul: *„S-a părut nimerit Duhului Sfânt şi nouă..."* (Fapte 15:28). Exprimarea este sugestivă pentru evidenţierea importanţei Duhului Sfânt în luarea deciziilor în viaţa comunităţii primilor creştini.

Conducerea Duhului în misiunea Bisericii Primare a determinat siguranţa acesteia că, îndeplinind porunca Domnului ei, in orice circumstanţe şi cu orice preţ, Evanghelia va avea roade şi împărăţia lui Dumnezeu va creşte. Fiindcă, acolo unde Duhul porunceşte, El dă puterea ca acea poruncă să fi dusă la îndeplinire. Acolo unde direcţionează El dă tăria necesară parcurgerii acelei căi, oricât de dificilă aceasta. De aceea în continuare vom studia rolul Duhului ca autoritate în viaţa bisericii.

3.2. Duhul Sfânt ca autoritate a fiinţării Bisericii

Cel de-al doilea rol al Duhului în activitatea Bisericii Primare se referă la împuternicirea dată de Duhul apostolilor şi la prezenţa semnelor şi minunilor ce a însoţit predicarea în acea perioadă.

3.2.1. Duhul Sfânt împuterniceşte în predicarea Evangheliei.

Duhul Sfânt este Cel care îi dă lui Petru, perceput ca fiind un om necărturar şi de rând", o putere specială pentru o predicare eficientă (Fapte 4:8) astfel încât chiar elita cărturarilor se vede obligată să recunoască elocvenţa sa extraordinară (4:13).[35]

Plinătatea Duhului Sfânt în viaţa ucenicilor a adus împuternicire în propovăduirea Evangheliei. În mai multe situaţii din cartea Faptele Apostolilor observăm că rezultatul umplerii cu Duhul Sfânt a ucenicilor este propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu cu îndrăzneală. În Ziua Cincizecimii, după umplerea cu Duhul Sfânt, Petru predică pentru prima dată împuternicit de Duhul. Diferenţa dintre ceea ce era Petru cu ceva vreme în urmă, şi ceea ce era acum este izbitoare. Îndrazneala cu care predică Evanghelia, dar şi cu care acuză pe iudei că L-au omorât pe Isus, contrastează puternic cu frica de care a dat dovadă în noaptea când s-a lepădat de Isus. Precizarea că Petru a răspuns întrebărilor puse de mai marii poporului fiind „plin de Duhul Sfânt" (4:8) sublinează rolul Duhului de a da putere de mărturie celor trimişi de Domnul Ca propovăduitori.[36] După pledoaria lui Petru, conducătorii religioşi i-au avertizat pe ucenici pe un ton ameninţator să nu mai răspândească mesajul despre Isus. Ucenicii s-au adunat laolaltă şi s-au rugat: *„Şi acum, Doamne, uită-Te la ameninţările lor, dă putere robilor Tăi să vestească Cuvîntul Tău cu toată îndrăzneala, şi întinde-Ţi mîna, ca să se facă*

[34] J. B. Green, *Faptele Apostolilor*, p. 543.
[35] G.H. Hawthorne, „Duhul Sfânt III: faptele Apostolilor, Evrei, Epistolele generale, Apocalipsa" în Daniel G. Reid, *Dicţionarul Noului Testament*, Casa Cărţii, Oradea, 2008, p. 357.
[36] Tipei, *Duhul Sfânt,* p. 258.

tămăduiri, minuni şi semne prin Numele Robului Tău celui Sfînt, Isus" (4:29-30). După rugăciune toţi „*sau umplut de Duhul Sfînt şi vesteau Cuvântul lui Dumnezeu cu îndrazneală*". Din nou, umplerea cu Duhul conducea la proclamarea Cuvântului lui Dumnezeu, a mesajului despre ceea ce a făcut Dumnezeu în Cristos.

Cu ocazia convertirii lui Pavel, Anania şi-a pus mâinile peste el şi acesta s-a umplut de Duhul Sfânt. După cum descoperim din relatarea cărţii Fapte, umplerea cu Duhul al lui Pavel, a dus la răspândirea Evangheliei până la marginile pământului. Asocierea între plinătatea Duhului şi îndrăzneală cu care ucenicii îl mărturiseau pe Isus este evidentă. Luca nu menţionează întotdeauna îndrăzneala cu care mărturiseau primii ucenici, dar ea apare implicit din conţinutul predicilor sau a cuvântarilor de apărare a lor. În acest sens cazul lui Ştefan este edificator.

În anumite momente, Duhul Sfânt îi aduce pe unii din credincioşi într-o stare extatică, deasupra limitelor umane, amplificându-le facultăţiile naturale, spirituale şi intelectuale astfel încât să poată vedea şi cunoaşte lucruri pe care alţii nu le pot vedea şi cunoaşte (Fapte 7: 55, 10: 19, 20:23) să poată privi în viitor şi să prezică evenimente care se vor întâmplana (11:28, 21:12).[37] Pentru Luca motivul primirii darului Duhului este acela al unei împuterniciri misionare în vederea mărturisirii. În Fapte este adesea evident aspectul exterior, harismatic al manifestării Duhului în misiune.

3.2.2. Duhul Sfânt ca sursă a semnelor şi minunilor ce însoţesc predicarea

În interpretarea pe care Luca o da Cincizecimii – interpretare care citeaza profeţia lui Ioel - exista anumite referiri la semne şi minuni ca fiind o dovadă a pogorârii Duhului în zilele din urmă. De asemenea, în discursul său, Petru vorbeşte despre Isus ca fiind un „*om adeverit de Dumnezeu înaintea voastră prin minunile, semnele şi lucrăriile pline de putere, pe care le-a făcut Dumnezeu prin El*...". În Luca, aceste pasaje cer îndreptarea atenţiei asupra puterii lui Dumnezeu care este la lucru în activitatea ucenicilor. După cum Isus a adeverit misiunea Sa divină prin lucrările Sale (Luca 4:18-21), tot aşa misiunea apostolilor va fi adeverita de putera divină manifestată în lucrările lor.[38]

În cele ce urmează, vom analiza minunile din Fapte având ca scop observarea rolului acestora în lucrarea misionară a apostolilor. În primul rand, minunile legate de inspiraţie sunt legate şi de Cincizecime (2:1-4). Cele două semne, unul referitor la văz, celalalt referitor la auz, au avut un efect imediat: i-au uimit pe oameni, i-au adunat si i-au facut sa se intrebe „ce inseamna aceasta?" Asemenea lucruri ciudate cereau o explicaţie, pe care Petru a oferit-o în discursul său. Apogeul argumentaţiei lui Petru cu privire la lucrarea mesianică a lui Isus (adică faptul că „E1 S-a înălţat la dreapta lui Dumnezeu, şi a primit de la Tatăl făgăduinţa Duhului Sfânt" - 2:32- 33) face referire la „ceea ce vedeţi şi auziţi". Faptul ca Isus le-a trimis Duhul, lucru atestat prin semne vizibile, a constituit o aparare deschisă a pretenţiei ca El a fost Mesia cel înaltat.[39]

[37] Hawthorne, „Duhul Sfânt III, p. 357.
[38] Tipei, *Duhul Sfânt,* p. 262-263.
[39] F.F. Bruce, *The Book ofhte Acts*, Grand Rapids, Michigan, MI, Eerdmans, 1977, p. 69.

Vindecarea ologului (3:1-10) i-a adus pe oameni într-o stare de uimire şi i-a determinat să alerge la apostoli, care se găseau în pridvorul lui Solomon (3:1-10, 11). Cei care au ascultat mesajul lui Petru, au crezut şi numărul credincioşilor a crescut la aproape cinci mii. În următoarea zi, conducatorii, bătrânii si cărturarii din Ierusalim, nu au mai putut spune nimic despre apostoli fiindecă 1-au văzut pe cel care fusese vindecat stând împreună cu ei (4:14-16) şi nu puteau să se facă de râs în ochii oamenilor negând minunea.[40]

În rugăciunea lor, credincioşii i-au cerut Domnului să continue în a-Şi arăta puterea prin „semne si minuni". Ca răspuns la rugăciunea lor, grupul de apostoli a început să lucreze însufleţit de o manifestare proaspătă a puterii divine, depunând o marturie eficientă pentru Domnul Isus.[41] Duhul Sfânt a confirmat lucrarea ucenicilor prin diferite semne şi minuni, înlesnind astfel drumul pagânilor spre convertire.

Minunile săvârşite în Samaria (8:4-8), în Lida şi în Iope (9:32-42), vindecarea lui Enea şi minunea învierii Dorcăi arată o legătură cât se poate de directă între minuni şi convertire. In Iconia (14:3), minunile lui Pavel şi Bamaba au slujit predicării acestora prin a confirma apostolia lor în ochii oamenilor.[42] De asemenea minunile justiţiei divine, cum sunt cazurile morţii lui Anania şi Safira (5:1-11), morţii lui Irod (12:14-24) şi a orbirii lui Bar-Isus (13:6-12), par a fi contrare minunilor de mântuire şi vindecare, însă ele slujesc în naraţiunea lui Luca la confirmarea şi la adeverirea misiunii divine a apostolilor prin puterea Duhului Sfânt.[43]

Pentru Luca, minunile sunt întoteauna subordonate propovăduirii Evangheliei.[44] Prezenţa Duhului se manifestă mai întâi de toate printr-o vorbire inspirată şi prin îndrăzneala în predicare, numai în al doilea rând prin semne şi minuni.

3.3. Duhul Sfânt ca delimitare a fiinţării Bisericii

Raportându-se la biserică, Duhul Sfânt este cel care stabileşte jaloane în viaţa şi activitatea sa. Duhul delimitează activitatea bisericii. Pentru a arăta acest fapt Luca ne precizează că Duhul, în două rânduri, a împiedicat proclamarea Evangheliei acolo unde Pavel intenţiona să o facă. Pavel, Sila şi Barnaba călătoreau prin Frigia şi Galatia cu scopul de a predica, dar Duhul i-a oprit să predice, iar apoi când cei trei ucenici au încercat să meargă în Bitinia, ca să ducă şi acolo Cuvântul, Duhul i-a împiedicat din nou să facă acest lucru.Dar în cursul evenimentelor relatate în Faptele Apostolilor această limitare devine mijloc prin care Evanghelia a pătruns în Europa. Pavel şi însoţitorii săi plănuiseră cu grijă strategia misionara şi căutaseră călăuzirea lui Dumnezeu. Planul lor a fost să predice în Asia şi să se îndrepte apoi spre Bitinia, dar Duhul Sfânt i-a călăuzit spre Macedonia.[45]

---

[40] David Gooding, *Faptele Apostolilor*, Cluj-Napoca, Editura Logos, 2006, p.103.
[41] Gooding, *Faptele*, p. 104.
[42] Witherington III, *The Acts*, p.397- 403.
[43] Witherington III, *The Acts*, p.397- 403.
[44] John F. Tipei, op, cit., p.263.
[45] Justin Thorpe Mason, *The Role of the Holy Spirit in Leading Ecclesial Change in Luke-Acts*, Teză prezentată la The Southern Baptist Theological Seminary, 2015, p.62-64. Accesat în 1.08.2018 la adresa http://digital.library.sbts.edu/handle/10392/5048 .

Există momente când Duhul îi constrânge pe credincioşi să ducă la îndeplinire un scop extrem de important în viaţă, aşa cum Pavel s-a simţit constrâns de Duhul să plece la Ierusalim, când, în acelaşi timp Duhul avertizează prin alţi profeţi creştini în privinţa deznodământului tragic în cazul în care el şi-ar urma drumul stabilit (Fapte 20: 22-23, 21:4, 12).[46]

Limitele activităţii bisericii nu sunt stabilite de oameni sau de Satan ci de Duhul Sfânt. Duhul este cel care îndepărtează obstacolele care limitează lucrarea bisericii. John Stott sublinează bine acest fapt: în faţa obstacolelor ridicate în calea bisericii prin ameninţare (4:18), persecuţie (7:51,55), imoralitate în interiorul bisericii (5:1-11), deturnarea atenţiei apostolilor de la predicare la probleme administrative (6:1-6), Duhul învinge aceste obstacole permiţând bisericii să înainteze în îndeplinirea misiunii ei. Astfel
Duhul se coboară peste apostoli dându-le îndrăzneală (Fapte 4:31); plin de Duhul, Ştefan rezistă în faţa persecuţiei (Fapte 7:55), Duhul descoperă minciuna lui Anania şi a Safirei (Fapte 5:9); Duhul oferă soluţia problemei administrative ivite în biserică (Fapte 6:2, 3).[47]

De asemenea schimbarea ideologiei exclusiviste a ucenicilor se datorează lucării Duhului Sfânt. Credincioşii se opuneau oarecum extinderii misiunii în afara iudaismului. Cu toate acestea, modul miraculous prin care Duhul îl face pe Filip să-l întâlnească pe eunuc, îndepărtează orice ezitare a ucenicului de a-l boteza (8:36-38). Similar, Petru, datorită vedeniei primite şi a faptului că Duhul s-a revărsat peste casa lui Corneliu, l-a botezat pe sutaş şi pe cei din casa lui (Fapte 10).[48] Aşadar limitele stabilite de Petru nu sunt cele corecte fiindcă sunt stabilite de oameni nu de Duhul. De aceea când Petru realizează acest lucru afirmă: „*Deci dacă Dumnezeu le-a dat acelaşi dar ca şi nouă, care am crezut în Domnul Isus Hristos, cine eram eu să mă împotrivesc lui Dumnezeu?*" (11:17).

Alături de cele trei roluri majore care le-a avut Duhul Sfânt în viaţa bisericii primare, mai menţionăm influenţa Sa determinantă în ce priveşte înalta ţinută morală a ucenicilor, năzuinţa comună a lor cu privire la revenirea lui Hristos, şi frumuseţea relaţiilor din Biserica Primară.

Concluzie

Unul din scopurile scrierii cărţii Faptele apostolilor este cel pneumatologic. Intenţia pe care o are Luca în cartea Faptele apostolilor este aceea de a scrie o istorie a Bisericii primare şi de a arăta că activitatea misionară a acesteia a fost coordonată de Duhul Sfânt. Pentru Luca Duhul Sfânt este un personaj marcant în cadru naraţiunii. Duhul a avut un rol determinant în viaţa bisericii primare- El a condus activitatea bisericii, a împuternicit şi călăuzit biserica şi a confirmat lucrarea bisericii în faţa lumii prin numeroase semne şi minuni. În afara Duhului Sfânt biserica primară nu ar fi existat,

[46] Hawthorne, „Duhul Sfânt III, p. 358.
[47] Stott, *The Message of the Acts*, p. 94-101.
[48] Dunn, *The Christ*, p. 87.

fincă Duhul a reprezentat viaţa însăşi a bisercii. Astfel, putem concluziona şi noi precum Fericitul Augustin: „Duhul Sfânt era sufletul Bisericii.”[49]

BIBLIOFRAFIE:

Augustin, *On the Day of Pentecost*, trans. Edmund Hill, în vol. 7 of *The Works of Saint Augustine: A Translation for the 21st Century: Sermons on Liturgical Seasons: Part III — Sermons*, ed. John E. Rotelle, New Rochelle, New York, NY, New City Press, 1993.
Brawley, Robert L., *Centering on God: Method and Message in Luke-Acts,* Louisville, John Knox, 1990.
Brown, Raymond E., *The churches the Apostles Left Behind,* New York, Paulist Press, 1984.
Bruce, F. F., *The Book ofhte Acts*, Grand Rapids, Michigan, MI, Eerdmans, 1977.
Dunn, D.G James, *The Christ of the Spirit*, vol. II, Grand Rapids, Michigan, MI, Eerdmans, 1998.
Frederick, Fyvie Bruce*, The Book ofhte Acts,* Grand Rapids*,* Michigan, MI, Eerdmans, 1977.
Friedrich, Gerhard, ed., Theological Dictionary of the New Testament, vol. VI, Grand Rapids, Michigan, MI, Eerdmans, 1968.
Giles, K. N., „Biserica III: Faptele Apostolilor, Evrei, Epistolele Generale, Apocalipsa” în Daniel G. Reid, *Dicţionarul Noului Testament*, Casa Cărţii, Oradea, 2008.
Gooding, David, *Faptele Apostolilor*, Cluj-Napoca, Editura Logos, 2006.
Green, J. B., „Faptele Apostolilor” în Daniel G. Reid, *Dicţionarul Noului Testament*, Casa Cărţii, Oradea, 2008.
Grogan, G.W., „Duhul Sfânt în Faptele Apostolilor” în *Dicţionar Biblic*, editor Pat şi David Alexander, trad. Iulia Botnari, Casa Cărţii, Oradea, 2012.
Hawthorne, G.H., „Duhul Sfânt III: faptele Apostolilor, Evrei, Epistolele generale, Apocalipsa” în Daniel G. Reid, *Dicţionarul Noului Testament*, Casa Cărţii, Oradea, 2008
Jervell, Jacob, *The Theology of the Acts of the Apostles,* Cambridge, Cambridge University Press, 1996.
Kistemaker, Simon J., *Exposition of the Acts of the Apostles, New Testament Commentary,* Grand Rapids. Michigan, MI, Baker, 1990.
Manzies, Robert, „The Spirit of Profecy, Luke-Acts and Penticostal Theology”, JPTS 15 1999.
Marguerat, Daniel, *The First Christian Historian- Writing the Acts of the Apostles,* Cambridge, Cambridge University Press, 2002.
Marshall, I. Howard, *Faptele Apostolilor*, trad. Lăcrămioara Novac, Oradea, Scriptum, 2009.
Mason, Justin Thorpe, *The Role of the Holy Spirit in Leading Ecclesial Change in Luke-Acts,* Teză prezentată la The Southern Baptist Theological Seminary, 2015, p.62-64.
Menzies, Robert, „The Spirit of Profecy, Luke-Acts and Penticostal Theology”, *JPTS* 15 1999.
Menzies, Robert, *Empowered for Witness,* Sheffield, Sheffield Academic Press, 1991.
Pervo, Richard I., *Acts: A Commentary*, *Hermenia—A Critical and Historical Commentary on the Bible,* Minneapolis, Minnesota, MN, Fortress, 2009.
Rosse, Gerard, *Faptele Apostolilor. Comentariu exegetic şi teologic,* trad. Silvestru-Robert Bălan, Sapienţia, Iaşi, 2016.
Schreiner, Thomas R., *Teologia Noului Testament- măreţia lui Dumnezeu în Cristos,*trad. Dorin Pantea, ed. Dinu Moga, Oradea, Faclia, 2011.
Squires, John T., *The Plan of God in Luke-Acts*, Cambridge, Cambridge University Press, 1993.
Stott, John, The Message of the Acts- To the End of the Earth, Leicester, IVP, 1991.
Stronstad, Roger, *The Charismatic Theology of Luke,* Peabody, Hendrickson, 1984. p. 82
Terinte, Ciprian-Flavius, *Scrierile Noului Testamen*t: *Context, Canon, Conţinut*, Cluj-Napoca, Risoprint/ Oradea, Casa Cărţii, 2016.

[49] Sfântul Augustin, *On the Day of Pentecost*, trans. Edmund Hill, în vol. 7 of *The Works of Saint Augustine: A Translation for the 21st Century: Sermons on Liturgical Seasons: Part III — Sermons*, ed. John E. Rotelle, New Rochelle, New York, NY, New City Press, 1993, p. 276. Accesat în 1.08.2018, la adresa ttps://stanselminstitute.org/files/Augustine,%20Sermon%20272.pdf.

Tipei, John F., *Duhul Sfânt –o teologie biblică din perspectivă penticostală,* Oradea, Editura Metanoia, 2003.
Turner, Max, „Power from on High: The Spirit of Israel's Restauration and Witness in Luke-Acts*",* în seria *JPTS 9,* Sheffield, Sheffield Academic Press, 1996.
Walton, Steve, *The Acts – of God? What is the „Acts of the Apostles" all about?,* EQ 80. 4, 2008.
Wells, David, *God the Evangelist,* Grand Rapids, Michigan, MI, Paternoster Press, 1997.
Witherington III, Ben, *The Acts of the Apostles,* Grand Rapids, Michigan, MI, Eerdmans, 1998.

DOMINIQUE GOBLET AND AMRUTA PATIL – GIVING SHAPE TO THE INTIMATE SUBJECT WITHIN THE MEDIUM OF THE GRAPHIC NOVEL

Alexandru COMAN
PhD Student, University of Art and Design Cluj-Napoca

Abstract: The graphic novels' field has come a long way and it continues to grow new niches, to develop in an insatiable manner, proving that the traditional, text-only, way of narrating has grown insufficient for a new generation with different values, when it comes to interacting with the book medium and with its content. The most successful and most recent – meaning the last three decades – subject the field has adopted is the (auto)biographical, human experience-oriented one. This piece of writing focuses on this very matter, more precisely on presenting a few works of two important names of the (auto)biographical graphic novels' scene: Dominique Goblet and Amruta Patil. Given their popularity in the underground comics/graphic novels' community, both of them have managed to attract the attention of their public with a range of personal moments and episodes that they have stored in their graphic novels that, in this context, may be considered their intimate diaries. Aside from showcasing the general narrative line in « Les Hommes-Loups », « Faire Semblant C'est Mentir » (Dominique Goblet) and « Kari » (Amruta Patil), we will also highlight the intimate dimension in all of them.

Keywords: visual storytelling, mixed media, graphic novel, (auto)biographic, intimate.

Subiectul intim reprezintă o noutate în cadrul mediului romanului grafic, tematica reușind să atragă noi practicanți, dar și un public care și-a manifestat un oarecare interes pentru invadarea spațiului personal, comportament alimentat de o dorință voyeristică pentru descoperirea aspectelor care țin mai puțin de ambalaj și mai mult de conținut. O astfel de perspectivă este abordată de două artiste care, prin parcursul lor, au avut succes în consolidarea ideii conform căreia romanul grafic poate fi un spațiu propice pentru relatarea experienței umane personale.

Dominique Goblet este o artistă belgiană, ilustratoare și unul dintre pionierii romanului grafic european, cu o manieră de lucru care poate fi văzută ca fiind experimentală, variată în ceea ce privește tehnica de redare, poetică și adesea (auto)biografică. Născută în 1967, la Bruxelles, Dominique Goblet este un nume cu greutate al generației actuale de autori franco-belgieni, ea fiind și un artist vizual cu un vocabular care are la bază tehnicile mixte. Drept dovadă de considerație și de respect din partea colegilor, Dominique Goblet a fost numită, în 2019, președintele juriului Festivalului de Bandă Desenată din Angoulême, un eveniment cu renume în comunitatea benzilor desenate europene.

O lucrare relevantă a artistei este *Les Hommes-Loups*[1], subiectul ei fiind comentat de Beatriz Capio:

> „În « Les Hommes-Loups » nu există nicio narațiune reală, dar există poliptice, există asociere liberă, există intertextualitate. « Les Hommes-Loups » face referire, în mod evident, la o imagine cunoscută, la simbolurile fantastice și fantasmatice ale pericolului din povestirile pentru copii și la viziunea lui Hobbes despre condiția umană. Omul este un lup pentru om, mai ales când poartă un costum și o servietă. Cartea poate fi pusă în relație atât cu știrile televizate, cât și cu inconștientul personal/colectiv."[2]

În ceea ce privește limbajul utilizat de Goblet în lucrarea ei, Capio susține:

> „Prospețimea și simplitatea acesteia este înșelătoare, ea poate fi interpretată foarte diferit, în funcție de tipul de spectator, în timp ce elemente precum modul aparent aleator de punere în pagină al desenelor și felul lor criptic de a se prezenta dau savoare întregului proiect: Dominique Goblet lasă la aprecierea cititorului să descopere raționamentul din spatele subiectului expus. De asemenea, în « Les Hommes-Loups », Dominique Goblet s-a impus vizual mai mult decât oricând."[3]

Cele două caracteristici proprii ale lui Goblet, prin care aceasta surprinde în toate lucrările sale sunt: tematica și maniera ei de exprimare vizuală.

În primul rând, prin subiect care, după cum afirmă și Capio, se poate referi la orice, însă, având în vedere direcția de reprezentare a personajelor marcante, preponderent de gen masculin, transfigurate în lupi, și faptul că acestea sunt îmbrăcate la costum, coroborat cu gesturile care adesea implică strângeri de mână, într-un așa-zis acord, poate avea implicații fie politice, fie de afaceri; contextul este augmentat semantic de existența personajelor secundare care sunt redate tot printr-o metaforă animalieră, de data aceasta sub formă ovină, și creează o relație care, deși nu relatează mot a mot dinamica naturală dintre un lup și o oaie, sugerează un oarecare trofism social. Această stare este pusă și mai pregnant în evidență prin descrierea cărții de pe coperta posterioară:

> „Rana crepusculului începe să arunce lumină înspre pădure. Putem observa animale care se comportă precum copiii, iar în spatele acestei conduite sunt bărbați, în costume, gestionând afaceri cu câteva strângeri de mâini murdare și ignorând apariția unor posibile probleme. Născută din impulsuri irepresibile, dintr-o forță care nu poate fi stăvilită, o amenințare, reală sau imaginară, acaparează totul. Se spune că relicvele unor credințe antice vor fi readuse la viață în momentul în care omul-lup al pădurii întunecate iese la iveală."

În al doilea rând, prin vocabularul vizual mixt de natură artistică, plastică, ale cărui valențe, în acest context de asfințit, de război, chiar apocaliptic pe alocuri, creează

[1] Dominique Goblet, *Les Hommes Loups*, Editura FREMOK, 2010.
[2] Beatriz Capio, *Les Hommes-Loups – Par Dominique Goblet – FRMK*, disponibil la: http://www.actuabd.com/Les-Hommes-Loups-Par-Dominique/, accesat în 21.06.2021.
[3] Ibidem.

un dramatism, o schismă între cele două *partide*, dintre care unul luptă pentru dominație, iar altul pentru supraviețuire. Lucrare complexă din punctul de vedere al straturilor de lecturare, care combină diverse tehnici precum creionul, culorile de ulei, acrilicele și cărbunele, *Les Hommes-Loups* este un teren propice pentru imagini bizare, o carte ilustrată, bogată în referințe, cu un aer de mister amețitor. Fiecare pagină reprezintă descoperire inedită, iar fiecare imagine în sine, o poveste de viață, ușor confuză și uneori înfricoșătoare, de neînțeles, dar mai ales sublimă. Totodată, texturile redate de materialele lui Goblet conferă o senzație de *proaspăt vopsit*, de umed, o imagine sângerândă. Ea deconstruiește convențiile tradiționale a ceea ce înseamnă design de bandă desenată prin aportul ei expresiv, care ar putea fi ilustrat de compozițiile dinamice și de petele abstracte de culoare. Unul dintre dispozitivele ei specifice este modularea scrisului de mână.

De-a lungul cărții, ea variază grosimea liniei, trecând de la amplu la zimțat și de la *zgribulit* la o caligrafie delicată. Rezultatul acestor acțiuni aproape că provoacă halucinații: auzim țipete, replici batjocoritoare și sunete venind de la oi, în nuanțe intime.

Tot Capio afirmă:

> „Dacă în colecția sa anterioară a strălucit prin narațiunea subtilă și prețioasă, poate mult prea atent gândită, proiectul de față adresează întrebări cititorului cu o energie ingenioasă și brutală, eliberatoare și opresivă în același timp.”[4]

Astfel, artista a realizat o cercetare vizual-plastică în care a utilizat formatul unei cărți și o estetică de asociere *la întâmplare*, modul propriu de a compune fiind comentat chiar de ea însăși: „Un peisaj alături de un personaj... aceste elemente creează inevitabil o poveste”.

O altă lucrare relevantă a lui Goblet este *Faire Semblant C'est Mentir* (*Pretending is Lying*)[5], un memoir în care, printr-o serie de episoade intime în care utilizează culori *crude*, precum și printr-un joc de alb și de negru, Goblet examinează cele mai importante relații din viața ei: cu partenerul ei, Guy Marc, cu fiica ei, Nikita, și cu părinții ei. Rezultatul este o comedie care include disfuncții familiale, o poveste de dragoste dureroasă, dual și o serie de pasaje care expun traumele din copilărie – o viziune amețitoare și de neuitat asupra unei vieți în derulare.

Faire Semblant C’est Mentir descrie spațiul domestic și prezintă diverse forme de interacțiune în cadrul acestuia, variind de la schimburi de replici între membrii familiei înstrăinați, în timpul întâlnirilor familiale, până la momente intime. Spațiul domestic determină la formarea relațiilor celor care îl locuiesc, acesta devenind o metaforă a psihicului comun. Așa cum ne amintește Groensteen construind pe Baetens și Lefèvre, nu există *hors-champs* în aceste benzi desenate, adică experiența este relatată *fără*

[4] Ibidem.
[5] Dominique Goblet, *Faire Semblant C'est Mentir (Pretending is Lying)*, New York Review Comics, New York, 2017.

perdea şi fără salturi prea mari în timp.[6, 7] Ansamblul este încadrat integral în cadrele narative şi este expus cititorului, noţiunea de privat fiind negată.

Cu toate acestea, Wivel identifică în textul lui Goblet existenţa unui sentiment ipocrit, fățarnic, care este sugerat flagrant prin titlu, acest aspect fiind esenţial pe parcursul desfăşurării acţiunii din carte. Wivel subliniază capacitatea lui Goblet de a masca emoţiile prin metafore, transpuneri şi camuflare.[8] Comportamentul este un element cheie în *Faire Semblant C'est Mentir*, întrucât defamiliarizarea direcţionează atenţia cititorului către diferitele seturi de relaţii şi către modul în care acestea sunt interpretate atât vizual, cât şi din punct de vedere narativ. Romanul deschide orizontul spaţiului explorativ al identităţii care, în viziunea lui Goblet, nu ar implica omogenizare, ci fluiditate, hibriditate, alteritate şi diseminare. Această multiplicitate a subiectului este adusă mai aproape de manifestările textuale care nu sunt niciodată finalizate. *Faire Semblant C'est Mentir* prezintă propria perspectivă a fiecărui personaj şi permite apariţia conexiunilor şi contradicţiilor, iar trecutul nu este nici restaurat, nici reconstituit, el nefiind reprezentat vizual. Pe măsură ce Goblet restructurează imaginativ unitatea familială în fragmente dispersate, fantomatice, ea expune posibilităţile creative care pot rezulta din eşecul său, reflectat atât în naraţiunile despre figura paternă, cât şi în comicul în sine. Goblet susţine vehement modul în care acest mediu narativ poate reprezenta tensiuni ale vieţii de familie şi alte relaţii, prin utilizarea tehnicilor de încadrare vizuală. Cititorului i se atribuie sarcina de a articula profunzimea, seriozitatea unor astfel de tensiuni şi înstrăinarea, prin intermediul unor markeri vizuali care pot avea legătură cu propriile experienţe.

În cadrul *A Belgian Artist's Graphic Memoir Looks at the Sometimes Tortured Course of Love*, Heti afirmă că Jean-Christophe Menu, redactorul presei de comics-uri franţuzeşti *L'Association* (care a publicat *Persepolis*) descrie paginile iniţiale ale lui Goblet ca fiind „impresionante şi foarte înţepătoare […] cartea pe care mi-a prezentat-o mirosea a ulei, a creion gras şi a lemn umed"[9]. Astfel, Goblet a redesenat fiecare pagină a acestui memoir, fiind prima carte pe care a tradus-o în limba engleză. Insistăm asupra materialelor utilizate, cărbunele, creionul şi cerneala, deoarece acestea sunt esenţiale limbajului lui Goblet, ea redând diverse tipuri de texturi, cu scopul transmiterii unei anumite stări. De exemplu, ea utilizează pete galbene de ulei pe primele pagini ale memoir-ului pentru a exprima atât tipul de relaţie pe care o avea cu tatăl ei, un alcoolic alienat, cât şi pentru a sugera viaţa mizerabilă pe care acesta o trăia, tatăl lui Dominique fiind desenat grosolan, cu mustaţa şi sprâncenele întunecate, proeminente. Tipul de

[6] Thierry Groensteen, *hors-champs*, disponibil la: http://neuviemeart.citebd.org/spip.php?article980, accesat în 21.06.2021.
[7] Jan Baetens şi Pascal Lefèvre, *Pour une lecture moderne de la bande dessinée*, Editura Centre belge de la bande dessinée, Bruxelles, 1993, pp. 26 – 36.
[8] Matthias Wivel, *DWYCK: True Lies*, disponibil la: http://www.hoodedutilitarian.com/2011/05/dwyck-true-lies/, accesat în 21.06.2021.
[9] Sheila Heti, *A Belgian Artist's Graphic Memoir Looks at the Sometimes Tortured Course of Love*, disponibil la: https://www.nytimes.com/2017/02/24/books/review/pretending-is-lying-dominique-goblet.html/, accesat în 21.06.2021.

literă folosit pentru discursului său este, în același timp, greoi și cursiv, un semn al dominației și al personalității sale.

Goblet surpinde prin forța ei de exprimare vizuală și prin încrederea pe care o demonstrează în lucrările sale, maniera ei de a expune evenimente în tehnică mixtă și de a utiliza forma unei cărți pentru a-și prezenta subiectele, au constituit un exemplu pentru practicanții mediului benzii desenate și al romanului grafic autobiografic.

Cel de-al doilea reper în cadrul acestui articol este Amruta Patil, o scriitoare și pictoriță de origine indiană, autoarea romanelor grafice *Kari*[10] (2008), *Adi Parva: Churning of the Ocean*[11] (2012), *Sauptik: Blood and Flowers*[12] (2016) și *Aranyaka: Book of the Forest*[13] (2019). Patil are un stil de exprimare vizuală care încorporează culorile acrilice, colajul, acuarela și cărbunele, iar temele ei recurente includ memento mori, sexualitatea, mitul, viața durabilă și firul neîntrerupt al poveștilor transmise de la povestitor la povestitor de-a lungul veacurilor. În lucrarea de față, vom aborda o serie de aspecte esențiale ale romanului *Kari*, printre care prietenia, dragostea și moartea.

Kari este o lucrare cu semnificații multiple, în contemporan, și cu o viziune futuristă. Noțiunea de *contemporaneitate* asociată cu acest roman grafic constă în utilizarea personală, senzuală, a elementelor narative, eroina nefiind situată în niciun context temporal, absență care poate fi privită, în mod paradoxal, ca o deschidere a unei noi uși în istorie. Relația lui Kari cu Ruth, așa cum a fost subliniată de Patil, este utilizată drept strategie de demarcare a laturii cerebrale și emoționale a naturii umane: Kari provoacă, Ruth se supune. Cu toate acestea, multe dintre episoadele relatate de Patil prezintă faptul că, deși firea supusă a lui Ruth este un produs al propriei dorințe, Kari nu se poate separa niciodată de ea, acest *nod* stabilind o uniune între psihicul feminin progresist și cel conservator.

Kari poartă un conflict interior, o negociere nesfârșită cu ea însăși, cu propria sexualitate, dar și cu societatea heterosexuală în care se află. După încercarea inițială de sinucidere, acțiune cu care debutează romanul, Kari pornește într-o călătorie spre autodescoperire și reflecție, devenind un personaj care se află atât la periferia societății ca o spectatoare străină a acesteia, cât și în interiorul ei. În multe privințe, Kari întruchipează homosexualitatea, *queer*-ul în sine.

Termenul *queer* obișnuia să însemne *ciudat* sau, în cel mai rău caz, o insultă împotriva homosexualilor. Cu toate acestea, în ultimii ani, s-a petrecut o schimbare radicală în legătură cu modul în care este folosit: „un termen umbrelă pentru un grup marginal din punctul de vedere al orientării sexuale, cultural diferit sau pentru a descrie un model teoretic care s-a dezvoltat din studii despre homosexualitate”[14].

Din punct de vedere formal, romanul este o compoziție a mai multor idei: comic strip-uri, desene animate, caricaturi, fabule și basme, aceste elemente regăsindu-se în componența sa. De asemenea, nu se poate ignora că *Alice in Wonderland* (Lewis Carroll)

[10] Amruta Patil, *Kari*, Editura HarperCollins, India, 2008.
[11] Amruta Patil, *Adi Parva: Churning of the Ocean*, Editura HarperCollins, India, 2012.
[12] Amruta Patil, *Sauptik: Blood and Flowers*, Editura HarperCollins, India, 2018.
[13] Amruta Patil, *Aranyaka: Book of the Forest*, Editura HarperCollins, India, 2019.
[14] Annamarie Jagose, *Introduction* în *Queer Theory: An Introduction*, NYU Press, New York, 1996.

a reprezentat o influenţă majoră pentru figurile de stil despre *imaginaţie*, ceea ce ar fi putut restructura istoria romanului grafic. Şi Patil îşi creează o *ţară a minunilor* în *Kari*, asemănătoare cu cea a lui *Alice*, în capitolul *The Snow Globe*, miturile şi realităţile parţiale fiind ţesute în aşa fel încât Kari şi-a transpus sentimentele sub forma unei prinţese; nu există baghete magice sau vrăjitoare în această secţiune.

Având în vedere că protagonista este sau poate fi văzută ca o figură abjectă, sinuciderea acţionează precum un catalizator în procesul ei de descoperire a propriei sexualităţi, o călătorie a meditaţiei care are ca scop acceptarea părţii ei homosexuale. În acest sens, Kristeva afirmă:

> „Abject. Ceva ce e respins dintr-un loc căruia nu-i aparţine, în care este fără apărare. Prin urmare, nu lipsa curăţeniei mentale sau fizice cauzează respingerea, ci ceea ce disturbă identitatea, sistemul, ordinea. Ceva ce nu respectă graniţe, statut, reguli. Ceva « între », ambiguu, compozit."[15]

Această sinucidere este relevantă pentru dezvoltarea personajului deoarece cartea începe şi se termină cu ea, iar Kari cea prezentată în incipit este inferioară celei prezentatate în final. Totodată, în cadrul naraţiunii romanului, se pot observa trimiteri constante la sinuciderea sa şi la maniera în care a fost salvată. Procesul prin care trece protagonista consistă într-o transformare, care nu are ca rezultat doar o confirmare personală, ci şi o schimbare în gândirea ei, a modului în care ea ajunge să fie de acord cu cu ea însăşi, cu sexualitatea ei. Faptul că sinuciderea eşuează este esenţial pentru evoluţia protagonistei, datorită canalului în care aterizează şi care o *aruncă* în realitate, ea reuşind astfel să devină o persoană mai rezistentă, un individ mai puternic.

Cuvinte precum *între* şi *ambiguu* sunt asociate cu homosexualitatea:

> „Preferinţa sexuală a lui Kari şi negarea vehementă a feminităţii ei o fac o figură deviantă în cadrul mediului în care trăieşte. Ca rezultat, societatea heteronormativă şi-ar dori să o elimine. Dar, fiind o figură abjectă, Kari, în loc să fie distrusă, se întoarce. Cu toate acestea, sentimentul de « între » nu o părăseşte niciodată." [16]

Această stare de *între* este *inamicul* lui Kari pe tot parcursul romanului. În acest context, Bell Hooks defineşte queer ca fiind „sinele care este în permanenţă în contradicţie cu tot ceea ce-l înconjoară"[17]. Procesul de interogare şi de reflecţie al lui Kari, mijlocul prin care reuşeşte să *ajungă la o înţelegere* cu sinele, toate acestea dezvăluie structurile heteronormative ale societăţii din jurul ei, societate care o oprimă.

---

[15] Julia Kristeva, Leon S. Roudiez, *Approaching Abjection. Powers of Horror: An Essay on Abjection*, disponibil la: https://archive.org/stream/JuliaKristevaLeonS.RoudiezPowersOfHorrorAnEssayOnAbjectionColumbiaUniversityPress1982/Julia+Kristeva%2C+Leon+S.+RoudiezPowers+of+Horror+An+Essay+on+Abjection+Columbia+University+Press+1982_djvu.txt/, accesat în 21.06.2021.

[16] Ibidem.

[17] Bell Hooks, *Bell Hooks - Are You Still a Slave? Liberating the Black Female Body | Eugene Lang College*, disponibil la: https://www.youtube.com/watch?v=rJk0hNROvzs/, accesat în 21.06.2021.

Totodată, romanul utilizează frecvent imaginea apei, o imagine atipică deoarece, în *Kari*, apa nu simbolizează puritate sau fertilitate, ci ocupă conştiinţa protagonistei într-o manieră pivotantă şi devine un spaţiu care denotă fluiditatea, navigarea, negocierea şi regenerarea. Fiind salvată de efluenţii unei canalizări, tipul apei descris în *Kari* este murdar, claustrofob şi întunecat, asemănător modului în care Kari descrie oraşul în care trăieşte, *Oraşul Smogului*. Apa, simbol tradiţional a tot ceea ce dă viaţă, devine poluată şi asfixiantă pentru eroină. De asemenea, apa este o metaforă pentru navigarea şi negocierea lui Kari cu sinele şi societatea pe parcursul romanului. Prin urmare, Kari preia rolul unui barcagiu care trece prin societate şi structurile sale opresive, în timp ce se confruntă concomitent cu propria sexualitate.

Relaţia dintre Ruth şi Kari este un element major în înţelegea protagonistei şi a felului ei de a raţiona. La suprafaţă, ele erau iubite, melancolia lui Kari fiind în mare parte influenţată de pierderea lui Ruth, ea jucând un rol esenţial în criza de identitate a lui Kari şi în călătoria ei înspre acceptare. Din punct de vedere vizual, Kari poate fi clasificată ca fiind cea masculină (*butch*), în timp ce Ruth e cea feminină (*femme*). Astfel, în cadrul cuplului Ruth - Kari, este evident că Ruth este cea care, deşi submisivă în aparenţă, deţine controlul, încrezătoare, dominantă. *Salvată* de copertina pe care a aterizat, Kari este adesea cea care o venerează pe Ruth şi, deşi este confuză, crede cu adevărat în sentimentul intens pe care îl dezvoltă pentru Ruth.

Ultimele două capitole ilustrează transformarea protagonistei care, alături de Laz, câştigă un premiu pentru reclama construită la *Fairytale Hair* (locul de muncă al celor doi). În mijlocul spectacolului de premiere, îşi dă seama că trebuie să *rupă cordonul ombilical* şi părăseşte ceremonia. Ultimul capitol, *Exit Route*, o descrie pe Kari pe o clădire, luptând împotriva dorinţei de a sări, dar de această dată ea se opreşte deoarece îşi dă seama că deşi „încă o iubeşte pe Ruthie mai mult decât pe oricine altcineva, nu ar mai sări pentru ea". În stilul specific narativ al lui Kari, ea justifică acest sentiment prin umorul negru. Ultimul capitol este, de fapt, punctul culminant din *Kari*, protagonista acceptându-se aşa cum este, *queer* cu *circul ei din cap*, lăsând-o pe Ruth să fie fericită într-un oraş îndepărtat. Călătoria lui Kari spre reflecţie începe print-o naraţiune fantastică suprarealistă, cu o sinucidere, şi se termină cu o alta; *Kari* începe prin a fi un personaj tânăr, nesigur, nesăbuit şi se încheie cu o versiune mai matură şi mai asumată a sa.

Cel mai relevant element prezent în lucrarea lui Patil este, în mod evident, maniera ei personală, familiară, de a nara un eveniment intim, cosmetizat prin umor şi prin ironie, cu scopul realizării unei morale. Totodată, problematizarea conflictului interior şi a celui exterior, utilizarea frecventă a diferitelor metafore, cu scopul transformării unei scene banale într-una cu valenţe artistice, sunt atuuri care şi-au influenţat practicanţii în a-şi deschide fiinţa, expunând-şi aspectele intime ale existenţei.

Conform propriilor afirmaţii, Amruta Patil se descrie ca fiind mai degrabă o scriitoare decât o „artistă de bandă desenată" care, deşi are la dispoziţie resurse inspiraţionale atât vizuale, cât şi bogat textuale, ea este, în primul rând de sorginte indiană, sugerând respectarea originilor ei înainte de orice. De asemenea, maniera ei de lucru implică două etape: prima, care este dedicată scrisului, iar cea de-a doua este

ilustrarea, imaginile devenind un *schelet pentru text*, ambele ajutând-o să înțeleagă mai bine realitatea. Totodată, Dominique Goblet este un puternic creator de imagine, un artist empatic care, datorită faptului că dispune de un limbaj bazat pe tehnică mixtă, se exprimă într-un stil personal, printr-o gamă copleșitor de amplă de medii tradiționale. Așadar, Dominique Goblet și Amruta Patil sunt două artiste desăvârșite, cu o prezență vizibilă în evoluția romanului grafic, capabile să transmită generațiilor prezente și viitoare ideea conform căreia mediul romanului grafic posedă o afinitate pentru conținutul de natură personală, reușind să pună la dispoziția practicanților săi un cadru narativ în care să se poată exprima fără a se supune vreunei rigori și, implicit, îndepărtându-se de convențiile epocii. Astfel, prin contribuția lor, cele două autoare consolidează statutul romanului grafic, o formă care se adresează unui public elevat, capabil să recepteze pertinent teme profunde, complexe.

Bibliografie

Publicații

Baetens Jan și Lefèvre Pascal, *Pour une lecture moderne de la bande dessinée*, Editura Centre belge de la bande dessinée, Bruxelles, 1993, pp. 26 – 36.

Surse online

Capio Beatriz, *Les Hommes-Loups – Par Dominique Goblet – FRMK*, disponibil la: http://www.actuabd.com/Les-Hommes-Loups-Par-Dominique/, accesat în 21.06.2021.

Groensteen Thierry, *hors-champs*, disponibil la: http://neuviemeart.citebd.org/spip.php?article980, accesat în 21.06.2021.

Wivel Matthias, *DWYCK: True Lies*, disponibil la: http://www.hoodedutilitarian.com/2011/05/dwyck-true-lies/, accesat în 21.06.2021.

Heti Sheila, *A Belgian Artist's Graphic Memoir Looks at the Sometimes Tortured Course of Love*, disponibil la: https://www.nytimes.com/2017/02/24/books/review/pretending-is-lying-dominique-goblet.html/, accesat în 21.06.2021.

Kristeva Julia, Roudiez S. Leon, *Approaching Abjection. Powers of Horror: An Essay on Abjection*, disponibil la: https://archive.org/stream/JuliaKristevaLeonS.RoudiezPowersOfHorrorAnEssayOnAbjectionColumbiaUniversityPress1982/Julia+Kristeva%2C+Leon+S.+RoudiezPowers+of+Horror+An+Essay+on+Abjection+Columbia+University+Press+1982_djvu.txt/, accesat în 21.06.2021.

Hooks Bell, *Bell Hooks - Are You Still a Slave? Liberating the Black Female Body | Eugene Lang College*, disponibil la: https://www.youtube.com/watch?v=rJk0hNROvzs/, accesat în 21.06.2021.

Lucrări menționate

Amruta Patil, *Adi Parva: Churning of the Ocean*, Editura HarperCollins, India, 2012.

Amruta Patil, *Aranyaka: Book of the Forest*, Editura HarperCollins, India, 2019.

Amruta Patil, *Kari*, Editura HarperCollins, India, 2008.

Amruta Patil, *Sauptik: Blood and Flowers*, Editura HarperCollins, India, 2018.

Annamarie Jagose, *Introduction* în *Queer Theory: An Introduction*, NYU Press, New York, 1996.

Goblet Dominique, *Faire Semblant C'est Mentir (Pretending is Lying)*, New York Review Comics, New York, 2017.

Dominique Goblet, *Les Hommes Loups*, Editura FREMOK, 2010.

COMICS VS MANHWA – BETWEEN CULTURAL THEMES AND THE INFLUENCE OF WAR

Alexandra BÎJA
PhD. Student, Babeș-Bolyai University

Abstract: Using pictures accompanied or not by text has been a wide-spread means of story-telling, which has evolved into something that we nowadays call "comics", a genre that has emerged in or has been adopted by different cultures. In this paper we attempt to draw a short picture of the history of comics, and how they developed in time, whilst highlighting potential differences between comics drawn in the Western part of the world and in Korea and trying to understand what they actually represent in each culture. As comic books helped reinforce culturally dominant themes at certain key-points in Western history, manhwa are considered a mirror of Korean society and customs as well, having diverse themes taken from the community's reality, that vary from episodes in the vast Korean history to topical issues from daily modern life, and are set in places varying from the metropolis to marginal villages and presenting the life of Seoulites, nobles and provincials altogether. On theme that can be encountered in both comics and manhwa is that of war, and how was shaped and influenced collective consciousness.

Keywords: comics studies, manhwa, war comic, cultural themes, colonial period, han

I. Historical overview and definition

In this paper we will dwell upon the meaning of „comics", in all the forms that they might take, and upon their cultural significance as a literary genre. „Comics" are a literary phenomenon that appeared not only in the Western world, but all over the globe, and our focus in this paper will be to compare Western[1] comics (American and British) to Korean comics, known as Manhwa. We try to draw this comparison as comics studies are still developing as an academic field and the output of articles in this regard is still infrequent, as is the mentioning of other types of comics but those that have emerged in the West. More so, we are trying to draw attention to the Korean form of drawing comics, and the importance and impact that they had in the Korean society through the various themes that they tackled throughout history, highlighting the one theme that seems to recur in comics drawn in both sides of the globe.

Comic books, graphic novels, bandes dessinée, historieta, manga, manhwa, all are names given to what Eisner (1985) describes as "sequential art". Even though some academics consider comics (comic books and graphic novels) to be two different types of literary genre, others use the two terms interchangeably. Lim Yeojoo cites two scholars, when he talks about these differences between comic books and graphic novels in his paper, as follows:

> "(Wolk and Versaci) acknowledge the physical differences between comic books and graphic novels. Generally speaking, comic books are "thin, saddle-stitched pamphlets"

[1] We use the word "Western" in this paper in reference to the Western world and Western cultures, and not to the American subgenre of comics.

> that are "serialized in twenty-to-forty-page instalments" and graphic novels are "virtually any square bound volume of comics" (Wolk, 2007, p. 61). Graphic novels can be a collected volume of comic books that initially appeared in pamphlet forms or they can be an original publication." (Lim, 2012)

Versaci continues to say that: "While comic books are classified as "disposable reading" because of their looser format, graphic novels have a thick spine so that they can sit stably on the bookshelf in bookstores and libraries just like other "real books"" (Versaci, 2007)

Despite these differences between them, comic books and graphic novels basically function based on the same principle: they are "juxtaposed pictorial and other images in deliberate sequence, intended to convey information and/or to produce an aesthetic response in the viewer" according to McCloud's definition (1993), thus we will refer to both forms as "comics" throughout our paper. We also need to include Kunzle's definition, one that captures the idea behind not only modern comics, but also that behind the early comic strips as well. His timeless definition states that:

> "…I would propose a definition in which a "comic strip" of any period, in any country, fulfils [sic] the following conditions: 1) There must be a sequence of separate images; 2) There must be a preponderance of image over text; 3) The medium in which the strip appears and for which it was originally intended must be reproductive, that is, in printed form, a mass medium; 4) The sequence must tell a story which is both moral and topical" (Kunzle, 1973)

Scott McCloud also mentions in his book (1993) that comics can have, in fact, many definitions and that it is actually hard to come up with a definition that incorporates all the meanings of a comic. He does start from Eisner's definition of "sequential art", but acknowledges that the definition is not complete, and in fact could be applied to other forms of art that use some sort of sequence of images and other elements as well (sound, for example), such as film, thus the definition not pertaining completely to comics, and keeps adding to it in order to capture the full meaning of a „comic", getting to "juxtaposed sequential visual art" and "juxtaposed sequential static images", before settling with the previously cited definition of "juxtaposed pictorial and other images in deliberate sequence…". He is also one of the few to acknowledge that comics also reinforce culturally dominant themes. Jenkins (2012) says about McCloud that:

> "(McCloud) was trying to distinguish comics as a medium, capable of telling more stories, from its domination by the superhero genre. In doing so, McCloud expanded the historic and cultural context for reading comics, incorporating examples from Asian, European, and American independent and underground traditions, and linking comics to earlier expressive forms, such as Aztec codices and medieval tapestries." (Jenkins, 2012)

The Korean word for comics has, however a broader definition, which will be discussed later on in this paper.

If we are to start from McCloud's definition, as he himself admits, the word comic could take us back to ancient times. Lim (2012) acknowledges this as well, and cites another critic, Stan Tychinski in order to defend his statement: "From the cave paintings of the Cro-Magnon to the hieroglyphics of Ancient Egypt, graphic storytelling has been in use as a popular means for communicating thoughts and ideas" (Tychinski, 2004). And in fact it is true. All the examples given by Lim (2012) or McCloud (1993), such as: the Cro-Magnon cave paintings, the Bayeux Tapestry, Trajan's Column, or "The Tortures of Saint Erasmus" print from the 15th Century, all of them are representations of sequential images that tell a story, even though there is no text. They are their creator's means of storytelling.

II. Western Comics

One of the purposes of our paper is to highlight the differences between Western and Korean cultures through an analysis of the meaning and importance of comics in each culture. We will further discuss what comics represent in said cultures, starting with the West.

John Petty (2006) draws an actual timeline of the evolution of comic books in the West, dividing it into several ages, as it follows: The Pioneer Age (1500-1828), The Victorian Age (1828-1883), The Platinum Age (1883-1938), The Golden Age (1938-1949), The Atomic Age (1949-1956), The Silver Age (1956-1970), The Bronze Age (1970-1980) and The Modern Age (1980 – Present). According to the author, each "age" of comics has been influenced by the political, social and economic reality of those times.

In the West, Rodolphe Topffer is believed to be the father of "modern comics" (Lim, 2012). He was a Swiss caricaturist known for his "graphic literature" (Booker, 2014), McCloud describing his caricatures as "light satiric picture stories, starting in the mid-1800's, employed cartooning and panel borders, and featured words and pictures seen in Europe" (McCloud, 1993). Comics started to gain more and more popularity, and became "perpetuated and refined in weekly and monthly humour magazines in the nineteenth century" (Harvey, 2009) with England being "at the forefront of this development" (Lim, 2012). Lim (2012) also draws distinction between two types of comics that could be found in magazines, namely "political cartoons " and "purely cartoons".

Although the "cartoons" were extremely popular in 19th century Europe, it is widely believed that comic books were first made popular in the United States, John Petty (2006) claiming that the beginning of the "true comics", how he calls them, was in the year 1895: "true comics began on May 5, 1895 in the pages of the New York World with the first appearance of R.F. Outcault's "Hogan's Alley", but doesn't disregard the fact that Outcault might have been himself inspired by the social documentary photographer Jacob Riis, or cartoonist Michael Angelo Woolf. The first actual modern comic book, however, was "Famous Funnies", first published in 1934.

As we mentioned before, England was at the forefront of the development of comics, and as we cross the Atlantic, we find the first published British comic, "Ally Sloper's Half Holiday", dating from 1884, thought to be the first comic magazine to

feature a recurring character, namely Ally Sloper (Birch, 2009), comic which made reference to the Victorian practice of workers going home at lunchtime on Saturdays. The comic was also aimed at an adult public (Sringhall, 1994), comics targeting children appearing later on. After Ally's long run, Britain gave the world "The Beano" and "The Dandy", serialized in the 1930's. With time, beside the British comics, American ones began to gain enormous popularity in the UK, for example action comics like Superman, and other super hero comics as well.

We could say that the "real" or "modern" comic has been well represented in European and British literary history, with publications dating since the 19th century, the same as the United States, and in fact the development of comics on both sides of the Atlantic has been similar. Baetens also backs up this idea, saying that:

> "One might say that this literary turn is a European reappropriation of the graphic novel - first coined as a concept in the United States and now more and more used as a genre label in Europe, where the graphic novel existed as a cultural practice, yet not as a recognizably labelled item. I do not think it is very rewarding to overemphasize the cultural differences or analogies between the two sides of the Atlantic. After all, comics and graphic novels are a good example of transcontinental exchange and dialogue." (Baetens, 2008)

As was mentioned before, the two cultures that we bring into discussion in this paper treat the idea of comics in somewhat different ways, the genre having also evolved differently in these two parts of the world (West vs East), not only from a literary point of view, but also from the point of view of their social relevance, to even the medium through which they are comprised, organized and delivered to their target readers. It is our opinion that these differences have been influenced throughout history by the social, political and economic reality of each culture. In the West, the reason why Superman became so popular was the fact that, according to Petty: " in the late 1930s…during this time, America was a nation of immigrants. People were coming from all over the world in search of "The American Dream." Superman, as the last survivor of the doomed planet Krypton, is the ultimate immigrant." (Petty, 2006), thus many people could find themselves in the character. Superman became popular in the UK as well, as immigrants started to move there. Perry also links the popularity of super heroes in the 40's with The Second World War, a representation of good guys fighting the bad guys. Actually, in Britain "comics have a long history of political expression and consciousness, much of which has been used to effectively exploit dominant ideas of the status quo."(MacCallum-Stewart, 2003). MacCallum-Stewart continues to say that:

> " [the] British war comic has not only continued to express ideas of patriotism and sword-rattling long after supposedly 'anti-war' themes had established themselves in mainstream culture, but has then found ways to subvert these ideas, producing dissident texts which provide original and challenging voices." (2003)

This idea of idealism that was diffused in times of war, continued to be conveyed in comics long after the two World Wars as well: "The highly distinctive attitudes of early

twentieth century idealism towards warfare and combat were continued in comics long after they had been contained and diluted in other mediums" (MacCallum-Stewart, 2003). While talking about this particular theme in comics, the author also considers that:

> "It is still possible to identify reflections of this idealism in many modern narratives. War discourses are frequently relocated in science fiction or fantasy settings whilst continuing to express ideas which bear strong .War comics therefore became a self-perpetuating sub-genre which has largely remained unchallenged by its peers as well as by more general critique from academic and popularist critics. Pre-war ideals of courage, nobility and chivalry remain dominant within their narratives" (MacCallum-Stewart, 2003)

After the military threats started to fade and the world started to calm down, the themes that comics used to approach changed as well. Readers became interested in crime stories and horror, themes that they found entertaining. Petty notices:

> "THE VAULT OF HORROR, THE CRYPT OF TERROR, THE HAUNT OF FEAR… if it slithered, slimed, crawled, killed, maimed, or devoured, it found a home in the pages of these books. No idea was too twisted, no image too terrifying for Gaines' Ghouls to illustrate for a white-knuckled public. "O. Henry"-style twist endings abounded: a baseball player who killed a rival was himself killed and his body parts used to play a midnight ball game. In another, a dutiful wife found that her husband, the butcher, had sold tainted meat that had accidentally killed their son. Come the next morning, his remains are proudly displayed in the meat case, while she stands glassy-eyed behind the counter." (Petty, 2006)

Then, along with the technological advancements, science fiction started gaining popularity as well. Petty divides it into: weird science, weird fantasy and incredible science fiction, saying: "Rockets, spacemen, and a plethora of weird aliens populated these magazines, with all the promise of the newly-born Atomic Age." (Petty, 2006)

We see that comics used to be a mirror of society, dealing with ideas that concerned or enthused people at the time of each particular "age", but what do comics represent today? One article states the following:

> "In this postmodern age, where we have few role models, blurred guidelines, and an ever-quickening erosion of morality, there aren't many places to turn for stories filled with self-sacrifice, high standards, and life lessons, especially in the secular realm. Comic books are one of our last sources of heroes and values." (Joe Mac, 2000)

In other words, older comics, and even newer ones, serve as lessons of morality in a world that is losing its values. The author of the article also considers that "comic books have become our mythology, constantly rewritten and updated, a metaphysical mirror held up to our societal norms every month." (Joe Mac, 2000), thus their readers being able to find themselves in the characters.

1.3 Manhwa

The term Manhwa (만화), the Korean word for "comics", is used nowadays in South Korea in reference to comic books, webtoons , and animation cartoons, but in the past the term used to refer only to what we call "comics", and what McCloud describes as "juxtaposed pictorial and other images in deliberate sequence" (2003). The origin of the word can be traced back to the Chinese 18th century term Manhua (漫画), which can be translated into "impromptu sketch" (Petersen, 2011). The Koreans not only borrowed the term, but also the practice of combining text and drawing from the Chinese, China being the first country in East Asia to have used this medium as a means of storytelling. Many scholars seem to believe that the term "manhwa" actually comes from the Japanese "manga", like Lim who says that "The term manhwa is known to originate from a Japanese word: manga" (2012), or Peter Borbely who claims that "It is a coined term invented by the woodblock (ukiyo-e) artist Katsushika Hokusai in 1814, which could be literally translated as "whimsical sketches"" (Borbely, 2014). In fact, the Japanese too have borrowed this word from Chinese, what is different however is the use of a simplified character for the word "picture" or "sketch". The confusion might come from the fact that Korean Manhwa are quite similar to Manga, as far as the drawing technique is concerned. We also believe that the two scholars mentioned took into consideration Korea's colonial period as well, when Japanese comics have been indeed enforced, in a way, to the Korean public, all Korean forms of literature going through censorship during those times.

In order to outline the meaning of manhwa, Lim also cites the definitions provided by a Korean dictionary: "Minjung Essence Korean Dictionary defines manhwa as (1) "An illustration that describes a story in a concise and humorous way (with insertion of conversations)"; (2) "An illustration that is drawn randomly"; (3) "An exaggerated or simplified illustration that satirizes or criticizes the life and the society" (Lim, 2012). In the West, the term only refers to an "Illustrated narrative of Korean origin" (Torres Simon, 2012).

Talking about the origins of comics in Korea, Torres Simon (2012) also noticed that the relation between calligraphy and drawing could be considered a predecessor of manhwa, Koreans approaching a sort of symbiosis of text and drawing in their art, also considering that "a picture is a poem without words". The same author gives us the names of the three manhwa who are believed to be the first of their kind: Bomyeongsipudo 보명십우도, a series of 10 narrated illustrations dating from the Goguryeo era; Samganghengsildo 삼강행실도, a Buddhist book with illustrated fables; and Euiudo 의우도, a text from the 18th century, but she considers that it is in the 19th century that manhwa as we know it today appeared, with the first modern manhwa Saphwa, by Lee Do-Yeong.

As far as the themes that these manhwa approached are concerned, they are too taken out of the country's political, economic, social and religious contexts, Bomyeongsipudo shows a monk in search of the truth (Torres Simon, 2012) in a time when Buddhism was introduced in the peninsula; Samganghengsildo presents a series of

moral principles, again Buddhist, and Euiudo tells the story of a faithful cow. This is in fact the reality of a predominantly rural and extremely religious Korean society of those times, before the Japanese occupation. After the Japanese entered and occupied the peninsula, the manhwa Saphwa appeared, in which its author draws upon the resistance of the Korean village, criticizing the Japanese. Not long afterwards, a censorship is installed, in order to evade any kind of political satire. Then, after the end of the Japanese occupation, brought by the end of the Second World War, Torres Simon (2012) notices the appearance of the war comic, genre that we saw was popular in England as well, but during WW2. In Korea's case, which now became South Korea, after the division of the peninsula, the war comic appeared as a reaction to the Korean War (1950-53), period in which comics were used as a means of propaganda by both sides (North and South), and which glorified the values of the soldiers. Rifas says that: "During the Korean War, thousands of war comic book stories were published. Many focused on battle as an initiation to manhood or as a small-scale drama that showed a violent victory of righteousness over evil." (Rifas, 2017) Also during this time, another type of manhwa appears, which is aimed at a younger audience, and which is intended as a means of relaxation and entertainment. After the war, we notice the appearance of the so called *ttakji manhwa* (딱지만화), comic magazine of about 20 pages, which told stories set in foreign countries. Torres Simon considers that it is in this time that manhwa finally adopts the contemporary form with panels and balloons (Torres Simon, 2012). Here we would like to draw a short comparison to comics drawn in the West. Western comics functioned by the "left-to-right and top-to-bottom movement" principle, namely they would be read from the beginning of the book/magazine towards the end, from left to right and top to bottom, thus following the story line, and in order to be read "readers must be familiar with their conventions such as …movement, distortion, closure, continuous narrative, symbols and icons" (Lim, 2012). On the other hand, even though the aesthetics employed were similar: panels and balloons, manhwa sometimes adopts the Japanese style and is read from the end towards the beginning of the book/magazine, from the right side of the page to the left and top-to-bottom, although in the majority of cases it follows the Western style.

Torres Simon also makes a classification of the themes approached by manhwa starting with the 60s, mentioning the adult comics, called *myeongrang*, fantasy comics, feminine comics, historical comics, and comics for children, the latter two being the most popular. The same author says, regarding the plots and themes tackled by the manhwa, that any narrative reflects to a certain extent a socio-cultural situation and, despite the formal similarities between Korea and Japan, its close geographical situation does not prevent a substantial variation in cultural expectations, social relations and the historical vision that is reflected in arguments, turns and characters.(Torres Simon, 2012). Thus, Korean stories have a tendency towards tragedy. For example, it is not unusual that the main character suffers a series of misfortunes without ever reaching a happy ending. Even though, on some occasions, the tragic outcomes are used to surprise

the reader, they are in fact part of the collective feeling of "han", a felling found only in Korean tradition.

We are able to notice a prevalence of historical themes in manhwa, and the fact that the previously mentioned historical events have left a mark on Korean culture and on the society in general, as the historical events that took place in the Western world have as well. Choi says about this the following:

> "No nation is without the trauma of history, especially when we reflect back on the long and violent twentieth century. Korea, following a path not too dissimilar from that of many newly independent former colonies, has endured a violent history from its inception until this day. South Korea, in particular, has gone through a remarkable transition from a poverty- stricken war- ravaged former colony to a democratic nation that boasts anywhere from the tenth to the thirteenth largest economy in the global era. Despite such a dazzling accomplishment, post-colonial South Koreans have been deeply injured by severe historical trauma." (Choi, 2021)

He continues to recount the post-war, post-colonial period in South Korean history, a period which has also left a mark on people's collective consciousness:

> "South Korean society itself bears the trauma of state violence against its own people perpetrated from its inception and throughout most of the country's seventy- year post-colonial history: the tyranny of authoritarian rule and the relentless brutal suppression of popular movements demanding democracy that resulted in a series of civilian deaths, culminating in the suppressing of the Kwangju Uprising in 1980, and which ended only with the establishment of the civilian government in 1993." (Choi, 2021)

In recent times, however, beside the classification mentioned above, and the themes that dominated the genre during a certain period of its existence, manhwa started to approach a larger variety of themes and there are many new genres that should be mentioned:

> "Manhwa consists of various genres to meet the interests of this large range of readers. The Korea Manhwa Archive classifies manhwa into 23 genres – science fiction (SF), horror, drama, chivalry, adult/sexual, sport, action, alternative, illustrative, comic, fantasy, school, fight, military/war, romance, historical play, sunjeong (girls'), yaoi , children, essaytoon cartoon, exorcism, educational (2009). Generally, a manhwa's genre depends very much on its audience (Cho, 2007, p. 9). For example, sunjeong manhwa and yaoi manhwa have been described as "highly gendered" (Noh, 2008, p. 5) media – most of their readers are girls and both help their reader find "a world suited to her own identity" through consumption (Thorn, as cited in Noh, 2008, p. 5)." (Lim,2012)

Lim mentions in his classification the educational manhwa as well, a genre characteristic to Korea, which were made popular by the "education fever", which he describes as "a special term for indicating this "national obsession" with education in Korea"(Lim,2012)

Thus, regarding the plots and themes tackled by both Wester comics and manhwa, we could say that we indeed notice that narratives reflect to a certain extent a socio-cultural situation, be it the issue of immigration or trauma cause by the war (be it

WW2 or the Korean War) or by unrequired control of colonisation. Despite any formal dissimilarities between The Western world and Korea, and despite their distant geographical situation, in this case, we still notice substantial similarities in cultural expectations, social relations and the historical vision that is reflected in arguments, turns and characters in what we call “comics”. The theme of war is a prevalent one in both comic books and manhwa, quite possibly because, through the nature of this literary form of reinforcing cultural ideals and ideas, both writers and readers found a way of coping with traumatic events that invaded societies, cultures and the collective consciousness.

Works cited

Baetens, J. (2008). Graphic Novels: Literature without Text?. *English Language Notes* 46.2 Fall / Winter 2008

Birch, D. (2009). *The Oxford Companion to English Literature*. Oxford: Oxford University Press.

Booker, M. K.(ed.). (2014). *Comics through Time: A History of Icons, Idols, and Ideas*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO.

Borbely, P. (2014). *Japanese Comics Lost in Translation. Language Transitions and the (Mis)interpretation of the Translated Material*, Conference Proceedings, SlovakEdu

Choi, C. (2021). *Healing Historical Trauma in South Korean Film and Literature*. New York: Routledge.

Eisner, W. (1985). *Comics and Sequential Art*. Florida: Poorhouse Press.

Harvey, R. C. (2009). "How Comics Came to Be". In J. Heer & Worcester, K. (Eds.), *A Comics Studies Reader*. Jackson: The University Press of Mississippi.

Jenkins, H. (2012). "Introduction: Should We Discipline the Reading of Comics?", In *Critical Approaches to Comics. Theory and Methods*, M. J. Smith and R. Duncan (eds.), New York: Routledge.

Joe Mac. "The Social Relevance of Comic Books in Western Society", September 21st , 2000, Url: https://h2g2.com/entry/A440182, Accessed at 19/04/2021

Kunzle, D. (1973). *The Early Comic Strip: Narrative Strips and Picture Stories in the European Broadsheet from c.1450 to 1825.* Berkeley, CA: University of California Press. 2.

Lim, Y. (2012). *Seriously, What Are They Reading? An Analysis Of Korean Children's Reading Behavior Regarding Educational Graphic Novels*, Dissertation, Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Library and Information Science in the Graduate College of the University of Illinois at Urbana-Champaign, 2012, Urbana, Illinois.

MacCallum-Stewart, E. (2003) *The First World War and British Comics*, University of Sussex Journal of Contemporary History, Issue Six.

McCloud, S. (1993). *Understanding Comics. The Invisible Art.* Kitchen Sink Press.

Petersen, R. S. (2011). *Comics, Manga, and Graphic Novels: A History of Graphic Narratives*. ABC-CLIO. Santa Barbara, Denver, Oxford

Petty, J. (2006). *A Brief History of Comic Books*. Dallas: Heritage Auction Galleries

Rifas, Leonard. (2017). "War Comic". In *The Routledge companion to comics*.Edited by F. Bramlett, R. T. Cook, and A. Meskin. New York: Routledge.

Sringhall, J. (1994). "Horror Comics: The Nasties of the 1950s". *History Today*. Questia Online Library.

Torres Simon, E. (2012) "Otras opciones con identidad propria:el Manhwa Coreano" [Other Options with their Own Identity: the Korean Manhwa], *Puertas a la Lectura*, Barcelona.

Tychinski, S. (2004). A Brief History of the Graphic Novel. Retrieved from Brodart: The Library Experts: http://www.graphicnovels.brodart.com/history.htm. Accessed on 02.06.2021

Versaci, R. (2007). *This Book Contains Graphic Language: Comics As Literature*. New York: Continuum.

Wolk, D. (2007*). Reading Comics: How Graphic Novels Work and What They Mean*. Cambridge, MA: De Capo Press.

SYMBOLISM AND ORIGINALITY IN EMIL BOTTA`S POETRY

MITROFAN (Iorgulescu) Mariana Ionela[1].
PhD Student, 1st year, University of Pitești

Abstract: *Although poets should avoid consacrated, bookish or folkloric symbols, statistics show that they are very frequent in modern poetry. Named "the poet of masks", who lived as a creative servant between poetry and theatre, Emil Botta, the author of a black, unmistakable poetry, with characters from his own mythology of death, was born to relate what is beyond the frontier between human existence and "real" life. He differently used various symbols in original and authentic ways.*

Keywords: symbol, folkloric, bookish, poetry, Emil Botta

Utilizarea simbolurilor în literatură oferă obiectelor un sens profund şi o calitate diferită, unificându-le şi oferindu-le noi conotaţii. Autorii le încorporează în operele lor pentru a exprima concepte complicate vizual ce obligă cititorul să folosească gândirea critică în interpretarea utilizării metaforice a unui simbol, reuşind astfel să se conecteze la nivel emoţional. Majoritatea simbolurile folosite în domeniul literar sunt încorporate adânc în cultură astfel devenind convenţionale prin crearea de imagini şi stări de spirit instantanee, ademenind cititorul în lumea autorului plină de implicaţii şi legături complicate.

O caracteristică a poeziei moderne şi postmoderne este utilizarea simbolurilor livreşti, consacrate, reutilizate de poeţi prin revitalizare originală, repetări, rechemări (*Don Quixote*), făcând abstracţie de funcţia reală sau comună şi luând în calcul doar permanenţa lor. În literatură sunt folosite de asemenea simboluri cu existenţă îndelungată (Terra Mater, Turnul Babel, labirintul), simboluri ale cosmicităţii (soare, planete, stele, forme de relief), spaţiale şi temporale, simboluri de natură spirituală (miraje, fantasme, stări ascensionale, tristeţe, melancolie, reverie, visare), simboluri antropomorfe (reprezentate de personaje feminine şi masculine din mitologie, religie, artă, literatură, dar şi părti anatomice), simboluri animaliere, avimorfe, (vultur, privighetoare, pheonix), din bestiarul mitologic (hibrizi şi fiinţe fantastice), simboluri din lumea minerală şi vegetală, precum şi obiectuale, polarizatoare (figuri geometrice) şi diverse culori.

Modul de inserare a simbolurilor, în limbajul literar, depinde de structura fiinţială scriitorului iar în cadrul acestei acţiuni se va avea în vedere evidenţierea aspectelor ce singuralizează opera lui Emil Botta faţă de alte texte, individualitatea şi originalitatea artistică, sub aspectul modului de folosire a simbolurilor în realizarea demersului liric.

Om şi artist mistuit de „un dor fără saţiu", „*poet al măştilor*", care a trăit între poezie şi teatru, Emil Botta a fost, „*un singular*", autorul unei poezii inconfundabile, în

[1] Universitatea din Pitești, ȘCOALA DOCTORALĂ FILOLOGIE, LITERATURĂ, conducător doctorat prof.dr. Mircea BÂRSILĂ.

care personajele aparţin unei mitologii proprii a morţii, în care utilizează imagini inedite, dincolo de graniţa existenţei omeneşti şi de frontiera vieţii „*reale*".

„*Volumul său de versuri Întunecatul April înnoieşte lirismul nostru cu un timbru grav ce se înalţă din vecinătatea umorului negru, cu o intensitate emotivă împerecheată deseori cu luciditatea propriei luări în derâdere; ne primeneşte gustul literar cu o sinceritate către care suntem bucuroşi să observăm că poezia noastră, după atâtea voite sterilizări, se îndreaptă din nou, dar mai ales cu o figuraţie, deşi simplă, puternică şi originală încât, chiar de la începutul carierei poetice a d-lui E. Botta, am putea vorbi despre o interesantă identitate lirică*."[2]

În plan livresc, autorul acoperă o arie extrem de vastă demonstrând afinităţi pentru Keats, Holderlin, Villon, De Quincey, Andersen, Coleridge. Invocaţia de la finele canzonelor dantești devine început în poezia „*Mântuire*" („Te rog, baladă, spune cuvinte frumoase/ celor ce la racla mea se vor opri,/ fii brăţară mâinilor evlavioase/ care viaţa-mi vor frunzări."). *„Shakespeare şi Mioriţa sunt puşi în scenă simultan de către un regizor cu gustul dezvoltat al macabrului fastuos, care rosteşte pe rând replicile fundamentale ale tuturor personajelor sale*."[3]

În dialogul din „*Amintirea fratelui meu*" îl putem recunoaşte pe Edgar Poe (*„Drept înainte,/ a murmurat fantastul acela, Drumul sălbatec,/ dincolo de a lunei rodie,/ acolo unde se îmbat/ de un dor neiertat/ frăţior cu sor,/ de luciferianul, rău dor,/ dincolo de moarte,/ în a stelei tăcere,/ afla-l-vei raiul acolo, acolo,/ Spirit sălbatec, Durere.")* iar hamletismul *„sublimo-grotesc*"[4] apare în halucinaţiile romantice, în trecerile de la solemn la burlesc şi exprimă adevăruri naturale presărate cu un sentimentul de ezitare şi pragmatism.

Poezia cu titlul „*Cervantes*" -autor spaniol- este structurată în jurul a două cuvinte, eroare şi teroare, ce fac trecerea în manieră metaforică, în care Don Quijote apare ca într-o proiecţie himerică (*„Pe o cruce în formă de T,/ a fost răstignită Himera:/ NUESTRO SENOR/ DON QUIJOTE/ EL CRISTO ESPANOL.")*

În demersul liric apar, de asemenea, „naivităţi" verbale asemănătoare celor folosite de Anton Pann, dar de această dată ele sunt îmbinate cu un „*ton esopic sfătos*".

De asemenea, Emil Botta creează un comentariu liric al unei gravuri de Edward Münch, foloseşte nume, evenimente biblice şi intonaţii din Cântarea Cântărilor, teme şi personaje din literatura medievală a Occidentului şi din mitologia greco-romană, iar cronicarii literaturii noastre sunt reprezentaţi prin diverse nume proprii, întorsături de fraze sau folosirea arhaismelor. Versurile poetului din „*Întunecatul April*" (1937) au stârnit un viu interes, au fascinat şi intrigat prin factura lor cu totul neobişnuită şi prin fantasmele de care se arătau obsedate.[5]

Poezie a coordonatelor existenţei (viaţa şi moartea, adevărul şi frumuseţea), ce stârneşte suprapunerea între natură şi cultură ca două planuri osmotice relaţionează,

[2] Streinu, Vladimir, Semne noi de lirism, în Revista Fundaţiilor Regale, an IV, 1 sept. 1937, nr.9.
[3] Doinaş, Ştefan Augustin, Poeţi români, Emil Botta - cultură şi originalitate, Editura Eminescu, Bucureşti, 1999, p.350.
[4] Călinescu, George, Istoria literaturii române de la origini până în prezent, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, pag. 904.
[5] Crohmălniceanu, Ov. S. , Prefaţă la Botta, Emil - Trântorul, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1967.

pe rând, elementele naturii precum noaptea, codrul, Calea Lactee, mierla, lupii şi soarele, iar frigul, umbra, focul clipei, Himera (fiinţă fascinantă, investită cu atribuţiunile negative ale unui duşman îl prinde pe poet în inconştient), cu lirismul impregnat de fiorul de taină al visului şi de ecourile livreşti.

Emil Botta poate fi considerat „*poet al pământului*", magnetismul chtonian păstrându-şi astfel părţile de reper imaginar. Raportul liric cu acest topos include şi nuanţe ce vizează „făţărnicia" pădurii asemuită cu personajul biblic Toma, iar în poezia „Proverb" făpturile silvestre se arată potrivnice personajului liric pe care îl confruntă cu însuşi zeul vegetaţiei Dionysos (*„A murit impostorul, falsul Dionysos, vesti/ crainicul de aramă/ şi pe trupul meu aşternu o năframă.")* Simbolul pădurii generează o stare de destindere, de securitate ontologică şi devine o adevărată „*lizieră*" ce împrăştie până la un anumit moment atmosfera fantastică a pădurilor shakespeariene, devenind un perimetru de vrajă, „*o utopie seducătoare*".

Decorul plin de alegorii, înscenări şi simulacre, îi furnizează o anxioasă agitaţie naturistă, silvestră prin excelenţă, pădurea ca spaţiu al tainei, al misterului, fiind marea entitate tutelară a poeticului, în care îşi lasă demonii să bântuie şi să relaţioneze cu fantasmele concepţiei personale.

Imaginile create par atinse de turbulenţa coliziunii dintre aer şi pământ în care arborii sunt ca nişte păpădii uriaşe, uneori lipsiţi de trunchi sau reduşi la apariţia unor ramuri uriaşe. Pădurea devine astfel un teatru al voinţei în care moartea nu este niciodată definitivă, îşi pierde vraja narcotică declinându-şi identitatea simbolică.

Este punctată, de asemenea, şi triada imaginară stea-îngeri-pasăre, în care păsările aduc un plus de expresivitate, reveria pe care o generează fiind în cele mai multe rânduri una explicită. Păsările lui Emil Botta zboară foarte jos, chiar razant cu solul, părând victimele beţiei gravitaţionale, sunt întâlnite cel mai adesea pe pământ ori într-un spaţiu greu şi simbolizează o apariţie încărcată de mister terestru (*„Scad orele. De aurora/ sunt iarăşi aproape. O, multvisato,/ îngânare de ceruri şi ape Slujitorii tăi/ îmi sar, iată, de pe un umăr pe altul.")*

Pasărea este o imagine iluzorie care realizează comunicarea cu lumea supranaturală accesibilă după moarte. Simbolul păsării apare în varii ipostaze prin „Pasărea-Liră (Menura superbă), cea dintâi sorginte a muzicii, Pasărea-Condeier sau Cărturar (Sagitarius Serpentarius), simbol al poeziei în înţelesul ei original de creaţie şi cu ajutorul cărora reia motivul din poezia „Albatrosul" a lui Baudelaire.

Mai mult decât atât, poezia „*Fachir*" este o meditaţie sintetizată în simbolul cucului care anunţă venirea anotimpului cald iar viaţa poetului se consumă ca actor şi trăieşte pe conceptul de mimesis: „*Eu cu jonglerii, / eu cu clovnerii / încerc să-l încânt". Timpul trece prin viaţa lui fără a lăsa „vreun rod pe Fluieră-vânt*". Prin versurile lui, poetul caută să scape de el, să transforme Timpul în fachir: „*Frig îi arunc / din ulcioare de cucută / îi dau să bea / pe pat de cuie îl culc / fac din cuc un fachir*". De fapt, subînţelegem că poetul îşi supune eul biologic unui proces de asceză, aşa cum fac yoghinii: „*lopeţi de pământ / arunc peste el*". Aşa cum yoghinii se îngroapă în pământ, tot aşa eul poetului stă îngropat în timp, fără a influenta evoluţia sa şi a celor din jur.

Apa rămâne totuşi elementul feminin dominant, care atrage, înghite, ca un pântec, şi reprezintă cea mai directă provocare, pentru că acceptând să priveşti sau să pluteşti pe o apă înseamnă să admiţi faptul că mai devreme sau mai târziu poţi fi înghiţit de ea. Eroii sunt plimbaţi în apropierea unor ape murdare şi astfel atracţia acesteia este de fapt o invitaţie la un anumit fel de moarte, cea lentă, feminină şi maternă (*„Şi ce de mustrări au plouat/ în toamna târzie,/ peste trupul nemişcat/ ancorat într-o apă fumurie.”- Acum şi aici*).

Reveriile acvatice ale începuturilor poetice ale lui Emil Botta par firave redări ale imaginarului, ca mai târziu apele să înceapă să se liniştească şi să se încarce de o vrajă grea în volumul „*Pe-o gură de rai*”.

Imaginile în care apare focul conduc la spectacole stranii, de o frumuseţe unică, el devenind astfel o flacără îngheţată. Salubritatea funciară a focului şi imaginile arderii vizează organismul, corpul uman, aflat în diferite stadii de degradare. Imaginea focului apare şi prin acţiunea redată de sărut care, odată cu contopirea gurilor fierbinţi traversează o parte din presiunea pasională. Temperatura îndrăgostitului atinge paroxismul, buzele ard cuvintele iar jurămintele sale devin văpăi nebune.

Universul liric al lui Emil Botta mută pământul în cer, paginile devin mai concrete prin efortul viziunilor imaginare împământate şi astfel autorul rămâne un extraordinar plastician ce dezvoltă bănuiala că poetul simte sub tălpile sale, aproape întotdeauna, prezenţa pământului. Relaţia dintre apariţia stelei şi cosmologia privirii pare să se traducă prin menţionarea unui ochi devorat de imaginile pe care le generează şi le întoarce apoi la origine după bunul său plac. Stelele sugerează destinele pe care le-ar fi putut schimba, îndreptându-le spre mântuire. El însă nu poate pătrunde pe conceptul de catharsis, spre a se remodela pe sine şi pe alţii cu aspiraţii spre purificare, spre sfinţire, spre desăvârşire, ci rămâne ca un „cuc” inutil, un ratat.

Din orice unghi este privit universul operei discutate, nocturnul alcătuieşte acelaşi puternic centru de decizie a imaginarului, acelaşi explicit punct de referinţă al imaginilor. Emil Botta este un mare poet al nopţii, dat fiind faptul că originalitatea apare şi acum în stranietatea sa de a dezmorţi în spaţii literare şi explora aerul unei revelaţii de ultimă oră.

Abundenţa cromatică nocturn[reprezintă una din mărcile principale ale feminităţii nocturne pentru că noaptea este senină, iluminată, misterioasă, turnată din evlavii şi ceremonii, profundă şi tandră, plină de garanţii şi delicii, împodobită cu pietre preţioase şi metale scumpe. Se vrea a fi sediul victoriei irevocabile a luminii asupra basmelor, a vizibilului asupra invizibilului şi a clarităţii asupra obscurului. „*Poet care se simte mai familiar cu noaptea stelară decât cu ziua luminoasă, cu anotimpurile decât cu zilele, cu munţii decât cu oraşele şi străzile, cu viaţa legendară decât cu cea cotidiană, cu moartea decât cu anii ce se sfârşesc în ea.*”[6]

Aerul este, după părerea lui Radu Călin Cristea, un aliment, prin excelenţă rezonator, în care sunetele sunt supuse unui vertij dezintegrator care le pulverizează

[6] Botta, Emil – Poezii, Editura pentru Literatură, Folclor şi universalitate în arta poetică a lui Emil Botta, Prefaţă Comărnescu Petru, 1966, p.V.

într-o avalanşă de sonorităţi confuze, într-o cumplită proliferare de ecouri ce se pliază posesiv asupra sunetului iniţial. Versurile sunt invadate de sincope ritmice, se pierd în pauze paralizante iar tăcerea însăşi devine o nebuloasă a evaziunii imaginare, o linişte sinonimă cu moartea.

Spre deosebire de apă, foc şi evident aer, la Emil Botta, pământul nu are materialitatea telurică, el dezvăluie reţeaua simbolică în acţiuni imaginare cu totul specifice, dure dar pozitive. Actorii, decorurile, măştile şi costumele, apar pe o scenă fabuloasă, în care iluzia macină, iar visul o surpă definitiv în tranşe a sediilor labirintice.

Substanţa livrescă a întregului demers liric este extrem de densă prin atribuirea de măşti personajelor, prin folosirea preponderentă a figurilor personificatoare de factură folclorică (*Doamna Speranţa, Domnul Amărăciune, Cel Rău, Mândra cu coasa, fratele Nimeni, vărul Nicăieri*)şi prin asocierea unor cuvinte ce întăresc valoare simbolică a personajelor (*cavaler gândac, vierme cavaler*).

Originalitatea operei lui Emil Botta constă în viziunea existenţialistă asupra vieţii, poetizarea experienţei subiective, evidenţierea adevărurilor personale şi nu în ultimul rând, revolta împotriva clişeului, transfigurând astfel realitatea înconjurătoare după legile sufletului său. Stilul poetic care foloseşte imagini simbolice şi sugestii indirecte pentru a exprima idei mistice, pentru a evoca emoţii şi a crea o stare de spirit sau o atmosferă permite scriitorilor să insufle sens dublu, profund, în discursul liric.

Opera lui Emil Botta şi-a păstrat semeţia singurătăţii pe care o avea poetul în viaţă, impresionează prin maniera folclorică, mărcile ironiei, spasmele realului halucinant, teroarea morţii, viziunile crepusculare, fiind îmbibată de reminiscenţe cultural-artistice, de o gamă extrem de bogată de asociaţii şi trimiteri livreşti.

Originalitate poetică este dată de folosirea elementelor dizolvate dintr-o lirică personală, în care doar expresiile folclorice mai păstrează o oarecare independenţă, prin plăsmuiri din basmele populare, îndeosebi legate de anumite eresuri arhaice. Folclorul şi însăşi istoria poporului nostru constituie o sursă de inspiraţie în volumul „*Pe-o gură de rai*" şi se pare că „*poemele sunt şlefuite mintal pentru a fi scrise dintr-o dată.*"[7] Măiestria cu care Emil Botta îmbină elemente de folclor şi expresii latineşti cu neologisme, şi ritmul poeziei fascinează prin noblețe şi substanţă vizionară, iar muzicalitatea şi ritmul redau sentimentul de audiţie a unei partituri enigmatice.

„Livrescul şi ritmul folcloric apar la Emil Botta ca decantări esenţiale, stilizate, ale unei realităţi adânci, dar amorfe, în care eul liric s-ar pierde, lipsit de individualitate, dacă tiparele culturii nu i-ar da consistenţa necesară."[8]

[7] Botta, Emil – Poezii, Editura pentru Literatură, Folclor şi universalitate în arta poetică a lui Emil Botta, Prefață Comărnescu Petru, 1966, p.V-XXXX.
[8] Doinaş, Ştefan Augustin, Poeţi români, Emil Botta - cultură şi originalitate, Editura Eminescu, Bucureşti, 1999, p. 348.

Bibliografie

Botta, Emil - *Scrieri*, vol. I, II, Prefaţă Alexandru Piru, Bucureşti, Editura Minerva, 1980.
Botta, Emil - Trântorul, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1967. Prefaţă de Ov. S. Crohmălniceanu.
Botta, Emil – Poezii, Editura pentru Literatură, Folclor şi universalitate în arta poetică a lui Emil Botta, Prefaţă Comărnescu Petru, 1966, p.V-XXXX.
Călinescu, George – Istoria literaturii de la origini și până în prezent, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Minerva, București, 1985, p.904-905.
Cristea, Radu Călin - Emil Botta despre frontierele inocenței, Editura Albatros, București, 1984.
Coord. Zaciu, Mircea, Sasu, Aurel, Papahagi, Marian - Dicţionarul scriitorilor români, vol.I, Editura Albatros, 1995-2002.
Doinaş, Ştefan Augustin, Poeţi români, Emil Botta - cultură şi originalitate, Editura Eminescu, Bucureşti, 1999, p. 346-351.
Evseev, Ivan – Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale, Editura Amarcord, Timişoara, 1994.
Mioc, Simion- Structuri literare, Prozele lui Emil Botta, Editura Facla, Timişoara, 1981, p. 110-126.
Pop, Ion - Dicţionar analitic de opere literare româneşti, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2007, p.457-458, 1029-1030, 1089-1090.
Simion, Eugen – Scriitori români de azi, vol.II, David&Litera, Bucureşti, Chişinău, 1998, p. 92-104.
Streinu, Vladimir - Semne noi de lirism, în Revista Fundațiilor Regale, an IV, 1 sept. 1937, nr.9.
Uricariu, Doina- Apocrife despre Emil Botta, Editura Cartea Românească, 1983.

VICTORIAN LITERATURE AND THE ITALIANS

Drd. Maria Alexandra Gutuleanu, Universitatea din Craiova, Facultatea de Litere

Abstract: This article is meant to deal with the perception of 19th century Italy and its culture by the Victorian writers of that time, some less known and some representative one, the interactions and social and cultural influences among Italian and Victorian writers. Their fructuous time spent in Italy, help them better interpret the contradictions and contrast of their own English society and to differentiate between the pastoral and idyllic life of Italian natural landscape with the city's dirt and crime. Italian Risorgimento as well as Victorian England was a period of transition from the old to the new.

Keywords: Victorian writers, Italian Risorgimento, 19th century literature, cultural life, Victorian Age.

"British history is two thousand years old, and yet in a good many ways, the world has moved farther ahead since the Queen was born than it moved in all the rest of the two thousand put together." ~Mark Twain during Queen Victoria's 60th anniversary, 1897

The literature of the Victorian age (1837 – 1901, named for the reign of Queen Victoria) entered in a new period after the romantic revival. During this period, Britain became the wealthiest nation in the world, due to the rapid and widespread expansion of the British Empire. In addition, the Victorians made the first real attempts to fix the massive social problems caused by the industrial and democratic revolutions of the Romantic period.

The term "Victorian" is still used as a synonym for "prude" today, a term that reflects the extreme repression of the age (even chair legs had to be covered, because they were thought to be too suggestive). But this is a pretty limited view of the Victorians. The Victorian Age was a time of HUGE social and political development, and it can be more easily managed when broken down into three phases: early, middle, and late.

The literature of this era expressed the fusion of pure romance to gross realism. Though, the Victorian Age produced great poets, the age is also remarkable for the excellence of its prose. The discoveries of science have particular effects upon the literature of the age. Literature of this age tends to come closer to daily life which reflects its practical problems and interests. It becomes a powerful instrument for human progress. Socially & economically, Industrialism was on the rise and various reform movements like emancipation, child labor, women's rights, and evolution.

The novels of the Victorian era are generally based on very strong concepts of morality. In a society where modern industries were emerging rapidly, many literary

works sought to bring out the grim reality of a landless working class and the precarious condition of a declining gentry. Charles Dickens proved to be highly adept in portraying the actual condition of the society. He used humour and satire for the purpose. **The Bronte sisters** produced some of the literary masterpieces of this period. Wuthering Heights by Emily Bronte, set amidst the forbidding moors of Yorkshire, is a tale of unresolved passions which draws a lively picture of contemporary society. Charlotte Bronte wrote Jane Eyre which narrates the growth of a young woman. The tales are firmly grounded in a sense of high morality. The other famous writers of the Victorian era include **George Elliot or Mary Ann Evans** who adopted a male pseudonym to distance herself from the lighthearted romances with which women writers of the time were associated. Her novels like Middlemarch and Silas Merner are based in realism and provide deep psychological insights. William **Thackeray's** Vanity Fair provide a satiric commentary on the age.

The 19th century saw the novel become the leading form of literature in English and it is often regarded as a high point in British literature as well as in other countries such as France, the United States and Russia. Books, and novels in particular, became ubiquitous, and the "Victorian novelist" created legacy works with continuing appeal. During this period, travelling became more accessible and writers were travelling a lot in search for inspiration and for acknowledging other cultures and literatures.

In all European literature the beginning of the 19th century was a time of contradictions, of social classes contrasts and an emerge of the middle class due to the industrialization. Rural areas remained somehow idyllic, but without any financial perspectives. People moved to big cities wherefor a better financial prospect, for education and in order to travel. All these were also reflected in literature, too. European writers of the time, as well as the Victorian writers were narrating and portraying all these contemporary realities in their works.

British writers travelled through Europe in order to study, to read and to observe. Others, on the other hand, tried to free themselves by the gloomy and dark atmosphere and by the false morality standards of the Victorian society. They were writing travel notes and letters in which they depicted European societies, similarities and contrasts towards Victorian society, and moreover towards British social etiquette which they had worshiped and praised. The English were used to measuring other societies against their own standards of modernity and could not help finding fault. Yet, some of the influential Victorian writers, including Charles Dickens, Marie Louise de la Ramee (known for her writer pseudonym as "Ouida"), John Ruskin, Elisabeth Barret Browning, George Elliot, Edward Lear, raised their voices against these stereotypes of British cultural and social supremacy. Their literary works were influenced by their travelling to Italy. Some of these writers found Italy so appealing that they even spent the rest of their lives there.

In this paper I will refer to the perception of Italy and how the Italian life was received by these Victorian writers mentioned above, but also how the Italian society embraced them. One the writers I will mention is Charles Dickens and his book *Pictures of Italy*. The image of "the beauty of the beast" Italy, that he builds with a realistic touch,

can be later found in his novels as Little Dorrit, Bleak House or Hard Times, related to his despising England society.

At the beginning of the nineteenth century, Italy - as we know it - did not exist. The peninsula was divided into separate dynasties, most of which were under Austrian rule. Dissatisfaction with these dynastic regimes galvanised a movement towards Italy's Risorgimento (1815-1861) or political resurgence, culminating in the Proclamation of the Kingdom of Italy as an independent nation state on 17 March 1861. The etymology of the word Risorgimento, which means a resurgence, rebirth or resurrection, lent itself well to feminine mythologies of the movement. The allegorical representation of Italy as *Italia* – a woman in chains – further accommodated proto-feminist interpretations of Italian nationalism. One book in particular, Madame de Staël's *Corinne, ou Italie* (1807), solidified the imaginative association of Italy with a *woman's country*, as a space where women could (paradoxically) enjoy greater freedoms than at home. A bestseller into the 1870s, Corinne offered a flattering model for later women travel writers to adapt by imagining Italy as the home of female creative genius. Declared "[T]he image of our beautiful Italy", the eponymous heroine also provided a modern allegory for Italy's political situation, imbricating the woman question with the Italian question.

Disappointed with the initial sales of that novel, Dickens took a break with his large family for almost a year in Italy, July 1844-June 1845, in a decade when Europe, including Italy itself was seething with revolution. He stayed mostly in Genoa as a base, first at Albaro, and then at the Palazzo Peschiere ('palace of fish-ponds'). Again, he wrote letters home to Forster, and then published a travelogue based on these letters and his memories in 1846: *Pictures from Italy.* Part of this work had first appeared in The Daily News which he himself edited, as a series of 'travelling letters written on the road', a genre for which there was a current vogue. He returned to Italy in 1853, and both his journeys helped him for his novel Little Dorrit (1855-6).

Pictures from Italy is considered Dickens's challenge to conventional travel writings because he declares his intentions to write a travelogue with original observations. The word "pictures" in the book's title appears to be a reference to the fine arts found in abundance in Italy, but Dickens shifts its signification to photographic and realistic depictions of Italian life. The word "picturesque" seems for Dickens synonym to poverty and misery in an attractive way. When he sees the realities of Rome and of Italy, it does not appear as beautiful and picturesque foreign land, but London itself.

His striking objectivity in describing the experiences and realities of Italian people, can be viewed as "a real Italy", opposed to conventional beauties or supposedly pleasurable experiences. An example would be his description of Naples: "a pair of naked legs and ragged red scarf, do not they make all the difference between what is interesting and what is coarse and odious?" (166-7). This type of contrasting discourse between idyllic natural environment and degraded inhabitants, or the contrast between perceived characteristics of England and Italy, was a key feature of the discourse about Italy and Italians in the mid-19th century. The nostalgia for the pastoral and paradisiac natural environments can be seen as an escape from the dirty urban, but also to remind

the readers in a moral way, characteristic to Victorian writers, about the lost world and the lost values.

This pastoral or bucolic vision of England as a garden can be replaced with a more satisfying location in the natural environment of another country. The writer's concern about the continuous deterioration of urban England, made the contrasting climate of Italy to be seem more paradisiacal. In the novels Bleak House and Hard Times, for example, Charles Dickens uses fog, dirt and squalor not just symbolically, but as a realist device to set the background in the readers' experience.

In Pictures from Italy Dickens too sought to re-imagine the version of Venice as it emerges in the Murray guidebooks. The text itself makes reference to the ubiquitous guidebook: If you want to know all about the architecture of this church, or any other, its dates, its dimensions, endowments, and history, is it not written in Mr Murray's Guide-Book, and may you not read it there, with thanks to him, as I did! (Dickens 1846) The function of this section is to stress a marked a deviation from the form of the Murray guidebook style, but it also importantly notes a relationship with it. It makes clear that the chapter on Venice and the guidebooks have proximity but no congruity. Like Ruskin, Dickens organised his formulation of the tourist gaze largely in opposition to the generic tendencies of Murray's text. The chapter begins with the figure of the tourist on the road. He is remembering his travel so far in 'half-formed dreams' and dissolving images that, as soon as they became visible, 'melted into something else' (Dickens 1846). Already this marks a contrast with the guidebook. Rather than imagining an objective and deceptively clear representation of travel, Dickens' vision is partial, fleeting, and aberrant. At the beginning of the chapter the traveller drifts off to sleep as he is being conveyed to Venice, only then to be awakened '(as [he] thought) by the stopping of the coach' (Dickens 1846). The question about the narrator's waking state expressed in parenthesis, and the title of the chapter – 'An Italian Dream', leave no doubt that the representation of Venice is a dream sequence. Straight away Dickens is playing with the authority of the guidebook's gaze. The Murray guidebooks are intensely visual, relying only on the tourist's ability to see Venice as the guide rendered it to be understood. Dickens is playing with the relationship between seeing and knowing that the guidebooks established. Rather than assuming the authority to decide what is knowable and then facilitating the relentless consumption of this knowledge, as in the case of the guidebooks, Dickens questions the capacity of the perception of the tourist and in consequence unsettles the ability of the tourist to know anything authentic and unhampered. Dickens' narrator is in an in-between state of sleep and wakefulness. Immediately this complicates the cognitive and conscious state of the tourist. The text produces a distortion in the visual and conceptual field, which problematises notions of illusion and reality. The affected gaze relinquishes all prescriptive guidebook-like tendencies, opting instead to represent an image of the city as out-of-focus and obscured, prompting questions about how much a tourist can truly know about the culture he or she visits. Rather than devouring every artefact in order to freeze or memorialise Venice in the text, Dickens resists the taxonomical tendencies of the guidebook offering instead a more impressionistic tourist experience; an experience

marked by its ephemerality and incoherence, with only the flickering images of a gaze from a gondola, literally and metaphorically skimming the surface of Venice. In Pictures from Italy, the gaze of the figure of the tourist is constantly interrupted, as when Dickens approaches Venice by boat: 'I turned to gaze upon it […] when it was quickly shut out from my view.' Significantly, his gaze is interrupted upon entering the vicinity of the city: 'Before I knew by what, or how, I found myself gliding up a street – a phantom street […] [in a] ghostly city' (Dickens 1846). The city is seen and then cut from the field of vision alternately: 'I saw some figures coming down a gloomy archway […] It was but a glimpse I had of them; for a bridge [...] blotted them out, instantly' (Dickens 1846). A loss of vision in Murray's guidebook would be unthinkable as it is defined by and engaged in predefining the relationship between seeing and knowing. 'An Italian Dream' debunks the interpretative framework of Murray's guidebooks by offering an alternative to the all-consuming, itinerant, and systematised tourist gaze, one based not on seeing and knowing but on the experience of seeing differently. Dickens' account of Venice writes against the practical realism of the guidebook, offering instead an impressionist aesthetic that confuses dream and reality, representing the city's architecture as being 'as light to the eye as garlands of hoarfrost', and describing St Mark's Basilica as 'unreal, fantastic, solemn, inconceivable throughout' (Dickens 1846).

The way Dickens handles the representation of the history of the city is also in opposition to Murray's generic parameters. Rather than attempt to achieve cultural mastery by fetishising over selected historical artefacts in an encyclopaedic form, Dickens' tourist experiences history unfold before his eyes, because, although the field of vision is continuously problematised and interrupted in 'An Italian Dream', the gaze is, at points, hypersensitive to the historical expressions of the architecture of Venice. Rather than feeling the will to document exhaustively all the archival details of the built environment on the basis of taste, the tourist who seeks knowledge of the city by physical, instead of textual, experience can see history emerging through the architecture of the city. The tourist's vision 'often intermingled with the old days of the city: with its beauties, tyrants, captains, patriots, merchants, courtiers, priests: nay, with its very stones and bricks, and public places; all of which lived again, about me, on the walls' (Dickens 1846) Dickens re-imagines Murray's representation of Venice, inverting and parodying the guidebook's generic articulations. Like Ruskin, Dickens refused to make selections of what ought to be seen based on what is 'peculiar' about Venice. The guiding principle of taste in Dickens' representation is to present Venice as a city of perplexing dreams and as an example of a once mighty but now ruined empire. Brian Murray reads Dickens' representation of Venice as a dream sequence that marks a deviation from the realism of his domestic urban aesthetic. In 'Mere Shadows in the Water', Murray presents Venice as the Other to Dickens's urban realist home, rather than a premonition of the potential fall of London (Murray 2012). He places Dickens' generic preference to write Venice in ruining and impressionistic terms as an excursion from his detail-heavy realist accounts of London in his novels. However, the novel Dickens wrote and published directly before he left for Italy in 1844 was Martin Chuzzlewit (1843-4). Yet this text in fact offers a comparable urban aesthetic to one

Dickens adopts in his description of Venice. In the novel, London appears dislocated, disorientated, and labyrinthine 'as if it were a city in the clouds' where a 'resigned distraction came over the stranger as he trod those devious mazes' (Dickens 1843-4). Architecture in London is given non-realist treatment in Chuzzlewit just as Venice is in Pictures of Italy. 'An Italian Dream', rather than marking a holiday from architectural realism or the author's 'usual style', deploys its generic formulations in opposition to the stylistic choices of John Murray's guidebooks. Dickens' impressionist techniques replace the guidebook's hyperrealism and pretention to completeness. By contextualising Pictures of Italy in proximity to Dickens's domestic fiction we can see that Dickens offers a counter gaze to Murray's ubiquitous visual omniscience and engages the guidebook in a generic dialogue to do so. It attempts to reconstitute how the British perceived Venice, and how the domestic perceives the foreign. Venice to Dickens is an experiment in seeing, reading, and knowing a foreign space that tells of the function of travel writing as a domestic ritual and method of critique (O'Neill 2012). There is nothing new in the argument that travel writing is an irreducible hybrid genre. Tim Youngs is 'deeply suspicious' of any attempt to define generic boundaries in travel writing (Youngs 2006). Jan Borm asks 'whether travel writing is really a genre at all' concluding that 'it is not a genre, but a collective term for a variety of texts […] whose main theme is travel' (Borm 2004). Rather than settling on its generic hybridity as a generality or rejecting the idea of genre in the discussion of travel writing altogether, the crucial question is to ask what it is that produces such hybridity. It would be unhelpful to disregard the ability to talk about travel writing in generic terms. By analysing travel writing about a certain place, Venice, and at a certain time, the midnineteenth century, this article has shown that generic hybridity is produced by a textual dialogue or domestic dialogic friction between travel texts. How the genres of travel writing are formed depends on how the traveller's gaze is governed and formulated, and how generic hybridity is produced depends on the reactions, oppositions, and counterpoints of subsequent representations, emanating from domestic publishing houses, in reference to the guiding authoritative text(s) or authenticating eye. Murray's Handbook for Travellers to Northern Italy imagined Venice for the Victorian armchair or actual tourist, while Ruskin and Dickens re-imagined it in opposition to Murray and, in doing so, offered their own way of seeing, writing, and knowing other cultures.

Another Victorian writer that praised the beautiful rural Italian life was Ouida. "Ouida" (Louise de la Ramee, 1839-1908) was a Victorian phenomenon. From a provincial lower middle class, with an unusual French father, she became a highly successful, highly paid, popular novelist and some kind of literary celebrity. At the age of 32, Ouida moved from London to Florence and spent the rest of her life in Italy and died in Viareggio. Her novels were romances that dealt with high-life among the aristocratic and officer class. After her move to Italy, her novels tend to deal with Italian artistic life, sculptors, musicians, actors. Ouida admitted that women in Italy were more emancipated and more aware of their social role than women in England. She published stories about Tuscan peasant life, through poetic evocations of Italy. "After the Italy of Goethe, of Byron, of Alfred de Musset and George Sand (let alone Ruskin's).. comes the

Italy of Browning and of Ouida", said Vernon Lee about her definite vision of Italy. The Victorian writer praises the genuine beauties, the distinctions, the landscape and quality of Italy. The beauty of peasants' lives described in her novels may come in contradiction with the social changes in Britain, the urbanization and displease for rural areas.

There is nothing new in the argument that travel writing is an irreducible hybrid genre. Tim Youngs is 'deeply suspicious' of any attempt to define generic boundaries in travel writing (Youngs 2006). Jan Borm asks 'whether travel writing is really a genre at all' concluding that 'it is not a genre, but a collective term for a variety of texts […] whose main theme is travel' (Borm 2004). Rather than settling on its generic hybridity as a generality or rejecting the idea of genre in the discussion of travel writing altogether, the crucial question is to ask what it is that produces such hybridity. It would be unhelpful to disregard the ability to talk about travel writing in generic terms. By analysing travel writing about a certain place, Venice, and at a certain time, the midnineteenth century, this article has shown that generic hybridity is produced by a textual dialogue or domestic dialogic friction between travel texts. How the genres of travel writing are formed depends on how the traveller's gaze is governed and formulated, and how generic hybridity is produced depends on the reactions, oppositions, and counterpoints of subsequent representations, emanating from domestic publishing houses, in reference to the guiding authoritative text(s) or authenticating eye. Murray's Handbook for Travellers to Northern Italy imagined Venice for the Victorian armchair or actual tourist, while Ruskin and Dickens re-imagined it in opposition to Murray and, in doing so, offered their own way of seeing, writing, and knowing other cultures.

Without any doubt, in Ouida's writings and recording an Italy of the past, and in her fears of its passing, she agreed with the majority of British travel writing about Italy in the late 19th century: "every visit intensified a sense of loss and impending bereavement". Ouida was writing at a very specific period, the early years after Italy's unification. She did not want an ideal Italy, but the Tuscan way of life, the customs of the particular area of Tuscany in which she lived, Signa, which was threatened by industrialization.

References:

Alessandro Vescovi, Luisa Villa, Paul Vita, The Victorians and Italy: literature, travel, politics and art,2009.

Birch, Dinah, ''The Lamp of Memory': Ruskin and Venice' in Venice and the Cultural Imagination: 'The Strange Dream upon the Water' ed. Michael O'Neill, Mark Sandy and Sarah Wootton (London: Pickering and Chatto Publishing, 2012).

Robert Douglas-Fairhurst, Victorian afterlives: the shaping of influence in nineteenth-century literature.

Dickens, Charles, Pictures of Italy originally published 1846 (London: Penguin, 1998)

Dickens, Charles, The Life and Adventures of Martin Chuzzlewit originally published 1843-44 (Oxford World's Classics: Oxford 2009)

Evans, Joan and Whitehouse, W.H. (ed.) The Diary of John Ruskin, Vol. III, 1874-1889 (Oxford: Clarendon Press, 1959)

Ferraro, Joanne M., History of the Floating City (Cambridge: CUP, 2012)

Handbook for Travellers in Northern Italy 1ed. (London: John Murray, 1842)

Handbook for Travellers in Northern Italy 2ed. (London: John Murray, 1846)

Handbook for Travellers in Northern Italy 3ed. (London: John Murray, 1847)
Handbook for Travellers in Northern Italy 4ed. (London: John Murray, 1852)
John R. Gretton, 'Introduction' in Murray's Handbook's for Travellers by W.B.C Lister (New York: University Publications of America, 1993).

THE READINGS OF A LUCID INTELLECTUAL

Anca BOLDEA, PDH student (IIIrd year), University of Bucharest, Faculty of Letters,
Paper coordinator: prof. univ. dr. Liviu Papadima

Abstract: Camil Petrescu innovates the Romanian novel by creating a typology of character- the lucid intellectual. In this character's life, reading occupies a leading place. This paper follows the epic thread of the novels „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război" (*"The Last Night of Love, the First Night of War") and „Patul lui Procust"* (*"Procust's Bed"), from the perspective of the main character's readings. In the first mentioned work, Ștefan Gheorghidiu is giving reading instructions to his wife or constantly ordering the volumes that aroused his interest. In „Patul lui Procust", Fred Vasilescu reads Ladima's letters to Emilia, thus finding out about his friend's destiny.*

Keywords: lucid intellectual, reading scenes, Camil Petrescu

O discuție la popota căpitanilor întâmpină cititorul în primele pagini ale romanului **„Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război"**. Toți cei paisprezece ofițeri ai batalionului de acoperire stau îngrămădiți, în așteptarea cafelelor, adunați în jurul unei gazete. Subiectul ei este oferit de un eveniment colportat de toate ziarele: un bărbat care și-a ucis soția infidelă a fost achitat de tribunal. Căpitanii ascultă știrea și încep o discuție despre ce este și ce nu este permis în iubire.

Lectura colectivă declanșează memoria afectivă a lui Ștefan Gheorghidiu, care inițiază o călătorie mentală spre momentul când a întânit-o pe Ela. Alături de alți bărbați, intră într-o competiție bazată pe orgoliu - cel care o va cuceri pe Ela va fi declarat învingător. Ștefan Gheorghidiu devine soțul celei mai râvnite studente și începe să construiască o viață alături de ea.

Exceptând desele reprezentări erotice și observațiile naratorului subiectiv cu privire la detaliile fizice ale Elei, personajul feminin nu este conturat psihologic decât foarte vag. Cititorului i se transmite că-i plăceau cărțile numai în măsura în care le citea soțul ei. Ea silabisește cu greu titlurile de carte, deoarece nu știe, ignorantă cum e, limba germană:

> „- Ce-ai mai luat? și silabisea cu greu. Ernst Mach... *Erkenntnniss und Irrtum...* Jerusalem... *Lehrbuch der Psychologie.* Ți-a executat Alcalay comanda? serios?... Și ea, care nu le citea, era încântată pentru că știa că le aștept nerăbdător. Așa o doream, răzvrătind, fermecător lacomă, pachetele de la băcănie și în același timp privind cu sfială pachetul cu cărți, pe care ea nu le citea, dar știa cel puțin că prețuiau mult, ba chiar le frecventa și se interesa de ele, cu politețea cu care saluți

> și întrebi de sănătate pe domnul important pe care-l respecți, dar în a cărui companie te plictisești."[1]

Misoginismul evident al lui Camil Petrescu îi este transferat lui Ștefan Gheorghidiu. Ela înțelege că volumele sunt valoroase, dar evită cu sfială orice contact cu lectura. Femeia este, pe lângă ignorantă, și incultă, deși frecventează o facultate! Ea nu este capabilă să citească decât reviste de modă, care să-i cultive gustul pentru cochetărie: „Peste câteva zile am întâlnit-o în fața chioșcului de ziare de la Independența. Ceruse o revistă de mode și tocmai o plătea (...)"[2]

Cartea devine un obiect cu ajutorul căruia hârjonelile erotice devin mai palpitante:

> „Vrea să-mi arunce cartea de pe mescioară în cap, dar sar mai înainte, o prind în brațe și o culc în pat. (...) - Tot mai vrei să dai oamenilor cu cărțile în cap? și-i conturăm, abia atingându-le cu gura, buzele moi și cărnoase, iar când înfiorat le simțeam întredeschiderea și respirația caldă de floare, mă depărtam de ele și mă apropiam ușor de urechiușe."[3] Ela, înfiorată și prinsă în jocurile dragostei, uită complet de valoarea cărții și o aruncă spre capul soțului, în speranța de a-l nimeri: „S-a ridicat înfuriată, aprigă, în genunchi și în aceeași clipă mi-a zburat în cap cartea... și de-abia am avut timp să mă feresc (...)"[4]

Aceste scene ludice, care prezintă o relație idilică în ochii naratorului subiectiv, încep să devină din ce în ce mai rare după ce o moștenire ajunge în posesia tânărului cuplu. Ela își pierde din feminitate, conform observațiilor subiective ale naratorului, intră în cercuri mondene și trăiește o aventură extraconjugală.

Obiceiurile de lectură ale lui Ștefan sunt zdruncinate. Concentrarea îi dispare, postul de la Universitate îi este periclitat: „Nu mai puteam citi nicio carte, părăsisem Universitatea".[5] Cărțile încep să i se pară lipsite de esență, „uscate": „Cum tot cearșaful și perna erau prea calde, cum toate cărțile, pe care am vrut să le citesc, mi se păreau uscate, am coborât către ora cinci în grădină."[6]

Suferința sa, veridică de altfel, este înfășurată în hainele orgoliului. Se încăpățânează să nu o confrunte pe soția sa și să o întrebe fățiș dacă l-a înșelat sau nu, și-și bazează întreg comportamentul pe niște simple speculații. Găsește acest model de purtare în versurile poeților pe care-i citește: „am citit versuri în care poeții se vaietă cu vorbe mari că au fost înșelați, și toți aproape își făceau un orgoliu din această suferință din dragoste..."[7]

Afectată de lipsa de comunicare a soțului ei, Ela se îmbolnăvește și cade la pat. Ștefan decide atunci să-i trimită un pachet de cărți, motivând că acest gest îi va face bine, cu toate că mărturisise, câteva pagini înainte, că Elei nu-i plăcea să citească:

---

[1] Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Editura Agora, București, 2012, pp. 32-33.
[2] Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Editura Agora, București 2012, p. 95.
[3] *Op. cit.*, p. 65.
[4] Ibidem, p. 66.
[5] Ibidem, p. 69.
[6] Ibidem, p. 87.
[7] Ibidem, p. 112.

„M-am interesat, puțin mai de aproape, și am aflat că, de două săptămâni, nevastă-mea e bolnavă la pat. Am făcut un pachet de cărți, din librărie, am ales un braț de flori și i le-am trimis cu câteva rânduri, fără titlu.

«*Am aflat că ești bolnavă... Îmi pare nespus de rău(* exageram tonul ca să-l creadă convențional*). Ai aci câteva cărți, de Anatole France și Wilde, autorii d-tale favoriți, ca să-ți treacă mai ușor timpul. Ți-aș fi recunoscător dacă, având nevoie de ceva, mi-ai comunica prin comisionarul care-ți aduce rândurile acestea.*

Cu prietenie și urări de sănătate,

Ș.»"[8]

Ela primește cărțile și-i trimite o scrisoare fără titlu, ca a soțului ei:

„Într-adevăr, sunt de vreo două săptămâni în pat, dar cred că nu e prea grav. N-am nevoie de nimic, îți mulțumesc foarte mult, dar florile și cărțile mi-au făcut o nespusă plăcere. Toți prietenii mi-au trimis, de mi-e casa plină, însă liliacul e parcă mai frumos, acum, decât oricare altă floare.

Cu multe mulțumiri,

E."[9]

În mod surprinzător, într-o zi, în timp ce scotocește prin sertarele unui mic birou din odăița ei de primire, în care se afla o etajeră cu cărți, Ștefan Gheorghidiu dă peste o scrisoare ascunsă într-un volum. De altfel, notează naratorul, cărțile ei toate erau depozite de note și scrisori uitate printre pagini. Aceasta era singura lor menire. Cărțile devin simple depozite pentru diverse însemnări sau documente secrete.

Scrisoarea îi provoacă tulburare, deoarece demonstrează nevinovăția femeii:

„Fetițo, diseară Iorgu pleacă la țară, că e 15 februarie și trebuie să tocmească oameni pentru arături. Mi-e urât de moarte singură acasă. Vino să mâncăm amândouă. Am și croitoreasa la mine, poate că-ți tai și tu taiorul... Seara dormi la mine, dacă vrei, stăm toată noaptea de vorbă.»

Era scrisul Anișoarei. Iorgu era bărbatu-său, 15 februarie, data când am venit de la Azuga."[10]

Cu toate că ține în mâini dovada clară că Ela este nevinovată și trăiește un scurt moment de bucurie, Ștefan Gheorghidiu nu este lămurit pe deplin. O bănuiește de duplicitate, de o inteligență pe care nu i-o evidențiase până atunci- ea a bănuit că el va căuta în camera ei și a pus strategic scrisoarea în carte:

„Pe urmă a început bănuiala că aș putea fi victima unei abile manevre. Dacă scrisoarea a fost pusă cumva de curând acolo? (...) Ca să aducă ulterior scrisoarea, i-ar fi trebuit prea mari complicități și nici nu avea certitudinea că aș fi găsit-o. De asemeni, ce motiv ar fi avut să mi-o plaseze aci? De ce să ție să ne împăcăm? Ce interes ar fi avut? (...) Mă îmbrac repede și pornesc spre Anișoara. Pe drum, am însă o nouă îndoială. Dacă totuși scrisoarea e întocmită?"[11]

[8] Camil Petrescu, *Ultima noapte, întâia noapte de război*, Editura Agora, București, 2012, pp. 116-117.
[9] *Op. cit.*, p.117.
[10] Ibidem, p. 129.
[11] Ibidem, p. 130.

Această dovadă clară nu are puterea de a rămâne în picioare. Lui Ştefan Gheorghidiu i s-a fixat în minte ideea că a fost înşelat şi, în loc să-i scoată rădăcinile, o hrăneşte voluntar, pentru a naşte mai târziu hotărâri monstruoase.

Urmează un lung şir de scrisori schimbate între cei doi, epistole în care-şi descriu detaşaţi, activităţile cotidiene. Ştefan Gheorghidiu descoperă cu satisfacţie că Ela trăieşte o viaţă izolată, cu mici bucurii singuratice: citeşte dimineaţa câte o carte, pe bancă, pe bulevard sau în parc, urmărind jocul copiilor, cu bonele lor, se duce la piaţă să cumpere brânzeturi, zmeură şi mere, doarme leneşă după-masă; la şase, ia dulceaţa şi cafeaua cu coana Atena, gazda şi vechea prietenă. Nimic notabil, nimic care să-i atingă lui Ştefan Gheorghidiu corzile geloziei: „Îmi scria că se simte mulţumită, că aerul limpede şi cu miros de brad îi face bine, mai ales după iarna de petreceri, că n-a făcut nicio cunoştinţă nouă, că e «încântată», că niciuna din vechile noastre cunoştinţe nu e în Câmpulung. (...) Aproape în fiecare zi, la popotă, primeam câte o scrisoare, cam cu acelaşi cuprins, care mă liniştea ca o binefăcătoare promisiune."[12]

O ultimă scrisoare dezlănţuie calvarul. Ela îl chema negreşit la Câmpulung, pentru sâmbătă, sau cel mai târziu duminică. Naratorul notează: „Era o impresie tulbure, care mă neliniştea. Încercasem în toate chipurile să obţin o permisie de două zile, fără să izbutesc."[13] Cum nu primeşte permisie, Ştefan nu poate onora rugămintea Elei.

Gelozia sa se reaprinde atunci când un colonel îi spune povestea unui cuplu care trăise o poveste similară cu a lui- ea, bănuită că ar fi comis adulter, plasează o scrisoare ca din partea unei prietene, pentru a adormi bănuielile soţului înşelat. Fără să ezite, Ştefan interiorizează povestea ca şi cum ar fi a lui:

> „Într-o zi, când femeia era la el în garsonieră, şi-l credea pe bărbatu-său plecat pentru trei zile la o conferinţă diplomatică, nu ştiu unde, ea se hotărăşte să rămână toată noaptea la Grigoriade, dar, pentru orice întâmplare, trimite acasă un plic descăcut, ca din partea celei mai bune prietene- Madeleine o chema, zice el – prin care asta o roagă să vie să doarmă la ea, că-i urât singură, căci bărbatul ei e plecat. Şi, sigură de această prietenă, cea mai bună a ei, nici nu o mai întrebă macar. Trimite biletul cu indicaţia printr-un comisionar, să spuie cameristei să-l puie chiar pe măsuţa din dormitorul ei. Catastrofă. Bărbatul vine de dimineaţă de tot, îi face un scandal imens. Pasămite, el petrecuse toată noaptea chiar cu «cea mai bună prietenă» a nevesti-si... Femeia, uluită, prinsă aşa în cursă, se stăpâneşte, nu spune o vorbă şi pleacă. Dar cum tipul vrea să divorţeze, ea îşi aduce aminte că mai are o prietenă, Madelaine, o roagă, o imploră pe ea şi pe bărbatul ei să declare că ea a scris scrisoarea şi, după destule peripeţii, izbutesc să-l convingă şi pe bărbat de acest lucru, că voia nebunul să strice casa."[14]

Tulburarea lui Ştefan este vizibilă; sufletul îi devine alb şi începe să-şi imagineze seria de complicităţi...simple închipuiri, alimentate de o minte chinuită de gelozie.

Nicolae Manolescu atrăgea atenţia cu privire la credibilitatea îndoielnică pe care o are naratorul subiectiv:

---

[12] Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Editura Agora, Bucureşti, 2012, p. 134.
[13] *Op. cit.*, p. 135.
[14] Ibidem, pp. 164-165.

„Naratorul nu ne spune (şi n-o va face nici mai târziu) nimic altceva în afara bănuielilor lui. El e îndeajuns de lucid ca să nu aibă pretenţia că deţine adevărul. Tot ce aflăm despre Ela şi despre relaţiile dintre soţi provine din această sursă care e departe de a putea fi considerată infailibilă sau, măcar, creditabilă. Gheorghidiu recunoaşte din capul locului că are bănuiala infidelităţii Elei şi că ea îl aruncă în prada unor cumplite îndoieli. E, pe de altă parte, conştient că îşi agravează singur suferinţa, prin interpretarea tendenţioasă sau chiar prin exagerarea celor mai mărunte fapte."[15] Completează, remarcând că „de pe scena Istoriei, războiul se mută pe aceea a conştiinţei individului."[16]

Personajul este armonizat cu autorul însuşi- scrie doar ceea ce ştie. El însumează crezul camilpetrescian:

„Ca să evit arbitrariul de a pretinde că gândesc ce se întâmplă în cugetul oamenilor, nu e decât o singură soluţie: să nu descriu decât ceea ce văd, ceea ce aud, ceea ce înregistrează simţurile mele, ceea ce gândesc eu... Aceasta-i singura realitate pe care o pot povesti... Dar aceasta-i realitatea conştiinţei mele, conţinutul meu psihologic... Din mine însumi nu pot ieşi..."[17]

Nicolae Manolescu conchide, atunci când scrie despre acest roman, că Ştefan Gheorghidiu scrie un roman, nu doar îşi povesteşte iubirea răvăşită de gelozie, ci o scrie. El este, de fapt, „un «romancier» virtual".[18]

Scene de lectură se petrec şi pe front. Soldaţii sunt informaţi permanent prin intermediul gazetelor. Ei primesc broşuri de la regiment. Acestea sunt sub formă de cărţulii subţiri, tipărite prost, pe hârtie de jurnal, cu coperte verzi şi galbene. Articolele poartă titluri clare cu privre la conţinut:

„*Noi învăţăminte de pe frontul occidental* se numea una. Alta: *Rolul artileriei în războiul actual.* În sfârşit, o a treia: *Notele unui căpitan din armata germană.* Câte un căpitan sau maior, din birourile statului-major, traducea şi tipărea astfel de broşuri, fie că-l interesau, fie că voia să arate că are de lucru, dar nimeni nu le dădea nicio importanţă, şi, trimise la corpurile de trupă, zăceau prăfuite în pachete, ca teancurile de broşuri patriotice prin pivniţele prefecturilor. Din când în când, «ca să se descarce», aghiotanţii de regimente le distribuiau la ofiţeri. La drept vorbind, ele ar fi trebuit să fie citite de către generali şi state-majore, căci era vorba de învăţăminte pentru conducere, la început, iar eu şi cu Orişan eram convinşi şi chiar uimiţi de seriozitatea cu care se documentează ofiţerimea noastră superioară – căci aceste cărţulii erau cu adevărat extrem de interesante – dar mai târziu am înţeles că supra evaluasem anumite inteligenţe."[19]

Un fenomen interesant constă în incifrarea unor mesaje militare în articole ce, în aparenţă, nu transmit mare lucru. Soldaţii trebuie deprinşi să citească printre rânduri:

[15] Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2008, p. 664.
[16] Ibidem, p. 663.
[17] Camil Petrescu, apud Nicolae Manolescu în Istoria critică a literaturii române, Editura Paralela 45, Piteşti, 2008, p. 665.
[18] *Op. cit.*, p. 665.
[19] Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Editura Agora, Bucureşti , 2012, pp. 137-138.

„În timpul războiului, în ziarele franţuzeşti, la mica publicitate, apăreau anunţurile spionilor germani în limbaj convenit. Şi anunţul următor:

«*De închiriat apartament mare, şapte odăi, din cauza plecării. Adresaţi ziar 235.*»

Însemna în realitate:

«*Ieri au trecut spre gara Amiens şapte regimente cu destinaţie necunoscută. Planul 653 expediat prin agentul H33.*»"[20]

„Patul lui Procust" este un roman epistolar. Asemeni romanului franţuzesc, „Legături primejdioase", de Laclos, volumul se construieşte pe schimbul de scrisori între personaje.

Tudor Vianu remarca: „*Patul lui Procust* ni se prezintă ca un document, ca un «dosar de existenţe», nu ca o compoziţie literară."[21]

Sunt două cupluri: George Demetru Ladima-Emilia şi Fred Vasilescu-Doamna T (Maria T. Mănescu). După cum remarca Constant Ionescu în volumul „Camil Petrescu. Amintiri şi comentarii", „Vieţile lor se încrucişează şi până la un punct, se contopesc". [22] Tot el identifică două părţi ale romanului: „întâia-55 pagini- transcrie scrisorile unei doamne T. către autor; a doua, mult mai complexă- 380 pagini- expune momente din viaţa lui Fred şi crâmpeie din viaţa lui Ladima".[23] Rama o constituie lectura scrisorilor lui Ladima de către Fred Vasilescu. Ladima i-a scris mult timp Emiliei, de care fusese îndrăgostit, şi pe care visa să o ia de soţie.

Emilia este o actriţă netalentată, o parvenită care prestează favoruri sexuale pentru a-şi mări veniturile, pentru a-şi face relaţii şi pentru a urca pe scara socială.

Fred Vasilescu, un playboy cu foarte mulţi bani, aviator şi răsfăţat al femeilor, rămâne în patul Emiliei din dorinţa de descoperi mai multe despre prietenul său, Ladima. Cel din urmă se îndrăgostise sincer de această actriţă vulgară şi, atunci când conştientizează că şi-a irosit iubirea pe o femeie imorală, îşi curmă viaţa. În cuplul Emilia-Ladima, femeia este categoric inferioară bărbatului.

În timp ce citeşte aceste scrisori compromiţătoare, Fred premeditează furtul acestora. Înainte să se sinucidă, Ladima îi ceruse Emiliei să-i înapoieze corespondenţa, însă aceasta refuzase să o facă. Prin urmare, Fred consideră că este datoria sa de prieten să îndeplinească această ultima dorinţă a amicului său. Pentru a nu-şi trăda interesul vădit pentru scrisori, Fred joacă mici scene de teatru: îi face Emiliei complimente în care nu crede, insinuează atingeri senzuale pentru un act pe care nu şi-l mai doreşte. Dincolo de aceste linjuşiri, continuă să citească: „O cercetez îndelung, deşi nu mă interesează, dar ca să nu îmi trădez interesul exclusiv pentru scrisori. Pe urmă:

- Hai să mai citim."[24]

Emilia comentează tare fiecare scrisoare. Fred are rezervele sale mentale. Ladima se zbate în scrisori să o ajute să-şi consolideze poziţia în lumea teatrului, folosindu-se de

[20] Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Editura Agora, Bucureşti , 2012, p. 146.
[21] Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Editura Lider, Bucureşti, 1999, p. 384.
[22] Constant Ionescu, *Camil Petrescu. Amintiri şi comentarii*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1968, p. 154.
[23] *Op. cit.*, p. 155.
[24] Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1987, p. 206.

presă, în timp ce Emilia amintește tare de talentul ei invidiat de colegi. Ladima însă știe că este netalentată.

Lipsa ei de respect față de scrisorile lui Ladima reiese și din formula cu care se referă la ele- le numește „chestiile astea".

Scrisul lui Ladima apare distinctiv. Cerneala violetă conturează liniile literelor pe foile albe: „E cu adevărat scrisul ştiut... Mare, aplecat spre dreapta, cu literele subţiate puţin ca să încapă mai multe. Literele mari sunt făcute din linii trase lung, dar fără colaci. Cozile termină mereu spre dreapta, apăsat, de parcă fiecare rând ar sfârşi într-o parafă. Îmi dă o impresie de halucinant acest scris subţire, aplecat mult spre dreapta, aproape foarte mare şi în acelaşi timp cu literele foarte înghesuite... E cele mai adesea, un scris cu cerneală violetă."[25]

Pe măsură ce parcurge scrisorile, Fred face observaţii cu privire la trupul Emiliei, o femeie atât de puţin feminină în ochii săi: „A întins mâna şi, când s-a aplecat, sânul mic atârnă sub braţ ca o gutuie molatecă."[26], „Întorc capul spre ea, care e rezemată în cot, într-o rână, aproape cu faţa-n jos. Acum burta cea mică i se lasă uşor spre cearşaf. Nu trage din ţigare. Pun şi foaia asta pe noptieră... frunzăresc scrisorile din cutia pitită între trupurile noastre, aşa, de formă, căci le iau tot la rând."[27]

Aparent pasionată de lectură, Emilia are câteva cărţi pe noptieră. Fred notează:

„Cobor până la etajera cu cărţi şi, uitând că sunt gol, din pricină că femeia de lângă mine mi se pare atît de puţin femeie, caut să descifrez broşurile care stau strâmb, într-o rână, din cauză că nu sunt destule ca să umple rafturile.

Două feerii, desigur, de la clasă: *Trandafirii roşii* şi *Înşir-te mărgărite*, două volume din *Anna Karenina*, în traducere de domnul Brateş... Un roman moldovenesc, din biblioteca «Minerva», *Farmecul iubirii*, versuri de Orthansa Constantinescu, *Ce este monismul?* de dr. Leon, *Producţia petroliferă în anii 1922-1923*, *Românii la Mărăşeşti* de Gh. Ştefănescu... şi încă altele la fel.

Anna Karenina ajunsă până în dormitorul Emiliei... Privesc din nou din pat, acum cu o melancolie uscată, neangajată cu nimic, volumul fără copertă, numai cu pagina de faţă, îndoită la colţuri, de parcă ar fi uscată de singurătate.

- Ti-a plăcut?

Emilia stă rezemată într-un cot, cu sânii întinzându-i cămaşa, ca nişte punguţe albe în care ai turnat apă; are, grav, o grimasă:

- Are sfârşitul trist, nu-mi plac cărţile care se sfârşesc rău..."[28]

Emilia percepe cartea mai mult ca pe un obiect de decor. Lecturile ei surprind numai stratul superficial al operelor literare. Este interesată numai de firul epic, despre care naratorul are dubii că-l înțelege întru totul. Din nou, transpare viziunea misogină a autorului însuși. Emilia mărturisește cu nonșalanță că nu i-a plăcut romanul lui Tolstoi, pentru că finalul este trist. Stilistica o lasă rece, tehnicile narative nu au nicio

[25] Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Cartea Românească, București, 1987, p. 64.
[26] *Op.cit.*, p.64.
[27] Ibidem, p. 67.
[28] Ibidem, pp. 57-58.

semnificaţie pentru ea. Ea citeşte numai ca formă de divertisment, incapabilă să facă diferenţe sau să emită păreri competente despre volumele parcurse.

Disperările şi speranţele lui Ladima sunt reflectate cu acurateţe de felul în care-şi edita scrisorile. Când este supărat, scrisul său este nervos, ascuţit, când este entuziasmat, repetă halucinant aceleaşi cuvinte, pe care le înşiră unele sub altele:

> „Altă scrisoare, acum cu un scris mai nervos, mai grăbit şi mult mai oblic, fără titlu."[29], „I-am scris o scrisoare că îl aştept a doua zi seara, cu mare plăcere... Şi uite ce nebuneşte mi-a răspuns.
> Era într-adevăr o scrisoare de înnebunit. Pe patru pagini nu era scris decât cuvântul «mâine», în coloană, pe fiecare pagină şi de câte 10 - 15 ori.
> *Mâine*
> *Mâine*
> *Mâine*
> *Mâine*
> *Mâine*
> *Mâine*
> Şi aşa toate feţele. La urmă doar atât: «Va mai fi mâine?»"[30]

Atunci când este foarte ocupat, deoarece lucrează la mai multe proiecte deodată, Ladima îi scrie Emiliei puţin:

> „Urmează apoi o seamă de bileţele scurte... fie că Ladima nu mai avea timp să scrie, căci acum scria aproape singur jumătate din gazetă, şi încă articolele cele mai de seamă, fie că nu mai avea nevoie să scrie, căci pe Emilia o vedea în vremea aceasta, probabil, când vrea. Era o activitate înfrigurată, politică, războinică... Poate o fi fost şi o diversiune sufletească - Nu sunt decât mici bilete:
> *Treci cu Valeria diseară pe la mine pe la redacţie... Mă luaţi şi mergem să mâncăm la „Mircea".*
> Sau altul, pe hârtie cu antetul Veacului:
> *Nu te pot aştepta... Vino direct la teatru... Eu iau un ceai la redacţie... Vezi să nu pierzi actul I, căci e o scenă foarte importantă... Observă că locul gazetei s-a schimbat, căci, din cauză că am apărut târziu, ni-l dăduse la fund si l-am trimis înapoi.*
> *G."*[31]

Sinuciderea sa este însoţită de o scrisoare surprinzătoare. Mărturiseşte că se sinucide din dragoste, din cauza iubirii neîmpărtăşite pentru doamna T, şi nu din cauza Emiliei! Creează o dublă diversiune: în buzunar are bani, ca să nu se creadă că s-a sinucis din cauza mizeriei, iar doamna T este alegerea decentă pentru un om care doreşte să nu-şi păteze reputaţia de om serios. Voalul îndrăgostirii cade şi Ladima este ruşinat de faptul că a putut iubi o femeie uşoară precum Emilia. Interesantă este preocuparea sa cu privire la părerea posterităţii despre el...

[29] Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1987, p. 128.
[30] *Op. cit.* , p. 129.
[31] Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1987, p. 131.

La antipodul Emiliei este conturată Doamna T, femeie rafinată şi cultă. În cuplul Fred Vasilescu-doamna T, femeia este net superioară bărbatului. Fred primeşte indicaţii de lectură de la doamna T, care citeşte tot ce-i cade în mână:

> „citea toată ziua, şi nu numai romane, ci tot soiul de cărţi: tratate de drept şi medicină, colecţii de acte, sociologie, dar mai ales istorie... Până şi din cărţile mele, şi nu numai din cele adunate în carieră, ci şi de aviaţie, a citit. Reviste de artă şi literatură (de la ea am luat obiceiul să citesc şi eu *Nouvelles litteraires* şi *Candide*). Dar ceea ce m-a mirat mai mult era că nu lăsa să treacă, nici o zi, ziarele... O dată i-a spus cineva că asta e o apucătură bărbătească.
>
> - Iartă-mă, eu nu mă duc la ceaiuri să aflu „noutăţi" de la cucoanele, care ştiu atâtea; şi nici nu mă interesează cam ce spun ele."[32]

Doamna T este o femeie atipică pentru vitrinele cu personaje feminine create de Camil Petrescu. Char şi cadrul în care trăieşte este ticsit cu etajere cu cărţi şi reviste; „Magazinul avea un fel de retragere ca o strană, mare cât o cameră... acolo era o masă groasă modernă, cu câteva fotolii joase în jur, o etajeră cu cărţi şi reviste. Citea, desena şi aştepta să fie întrebată de fete."[33] Însă, în perfecţiunea ei, doamna T are o slăbiciune. În numele iubirii, această femeie unică se lasă târâtă în situaţii umilitoare, chiar de către bărbatul iubit. Pentru cititor, comportamentul lui Fred pare complet lipsit de logică. Tudor Vianu explică în „Arta prozatorilor români": „Sentimentele nu ne sunt prezentate apoi de Camil Petrescu ca explozii iraţionale ale sufletului, ci ca consecinţele unor acte de reprezentare şi de judecată. Eroul lui Camil Petrescu este deci un intelectualist, o natură reflexivă şi pătrunzătoare, care suferă pentru că gândeşte şi analizează."[34] Fred face însă exces de analiză. El despică firul iubirii până aproape de dispariţie.

Doamna T este o pâlpâire de speranţă, prin care pare că se redresează imaginea femeii în operele acestui scriitor interbelic. Însă speranţa se stinge rapid. Ea este aspru pedepsită pentru că este prea emoţională şi pentru că nu poate să acţioneze la rece, punând în balanţă comportamentului debusolant al bărbatului iubit. Prea sensibilă şi prea romantică, Doamna T va pierde în jocul dragostei.

Mare admiratoare a lui Mihai Eminescu, aceasta îl îndeamnă pe Fred să citească corespondenţa poetului. Fred mărturiseşte: „E drept că aceste scrisori le citisem pentru că îmi spusese doamna T. să le citesc. Căci ea citea memorii şi colecţii de scrisori cu pasiune."[35]

Despre corespondenţa Doamne T., Nicolae Manolescu notează: „(...) Psihologic, scrisorile lui Fred sunt orientate spre în afară, ale doamnei T. spre înăuntru."[36]

Camil Petrescu este întotdeauna cu gândul la cititorii săi. În notele de subsol ale romanului „Patul lui Procust" se desfăşoară parcă un alt roman. Se notează, cu deosebită atenţie faţă de cititor, că: „Pentru cititori care au mai mult timp liber urmează aci în nota

[32] *Op.cit.*, p. 202.
[33] *Ibidem.*, p. 203.
[34] Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Ediție îngrijită de Geo Șerban, Editura Lider, București, 1999, p. 381.
[35] Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Cartea Românească, București, 1987, p. 187.
[36] Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p. 668.

şi articolul lui Ladima, care i-a produs neplăceri cu direcţia. (...) Poate fi citit după lectura întregii cărţi."[37]

Viziunea sa cu privire la cititorul român este de interes. Jurnalul lui, publicat cu titlul „Note zilnice", sugerează o neîncredere vădită în puterea de înţelegere a cititorului. Ce-i drept, la vremea la care au fost publicate, „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război şi „Patul lui Procust", au constituit adevărate provocări pentru resursele de atunci – era nevoie de un cititor iniţiat, cult şi îndrăzneţ, ca să accepte inovaţiile cu care venea acest scriitor modern. Pe 18 noiembrie 1935, Camil Petrescu nota: „Mă întreb cum ar putea înţelege românii frumuseţea unei cărţi, când ei nu înţeleg nimic din frumuseţea trăirii? Şi ce corespunde în (preţuirea) lor înţelegere şi admiraţie pentru frumos la ceea ce pricep ei din viaţă [?] E de presupus că în structura ei, preferinţa lor trebuie să rezerve surprize jenante."[38]

Bibliografie

Camil Petrescu, *Note zilnice(1927-1940)*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1975
Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1987;
Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, Editura Agora, Bucureşti, 2012;
Constant Ionescu, Camil Petrescu. Amintiri şi comentarii, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1968;
Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2008;
Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Ediţie îngrijită de Geo Şerban, Editura Lider, Bucureşti, 1999.

[37] Camil Petrescu, *Patul lui Procust*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1987, p. 75
[38] Camil Petrescu, *Note zilnice(1927-1940)*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1975, p. 81.

SEDUCTION IN "DON JUAN THE HUNCHBACK" BY ION CĂLUGĂRU

Nadia Luminița ȘTER
PhD student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare

Abstract: Seduction is the process of deliberately enticing and corrupting a person. Seen negatively, it involves temptation and manipulation, which the seducer uses to lead someone astray into a behavioural choice they would not have made. In this regard, seduction seems essentially manipulative: the seducer seeks to entice his target into acting against their better judgment and disrespecting their autonomy. Positively, seduction is performed by the seducer in a selfless way, with the goal of achieving the seducee's own growth and development. This is what Gabriel Liiceanu calls "divine seduction". The characters in Ion Călugaru's novel "Don Juan the Hunchback" attempt to escape from their condition and prosaic everyday life. They live outside the accepted moral and social conventions, in the realm of the sensual. Seduction is their modus vivendi, the only way of living they know and perpetuate. But, as Eros cannot fulfil a life alone, the characters' lives are full of anxiety, doubt, lack of meaning, and despair.

Keywords: seduction, manipulation, Eros, logos, frivolousness

1.***DON JUAN COCOȘATUL*, radiografie a Bucureștiului interbelic**

Roman de moravuri, *Don Juan Cocoșatul* (1933) prezintă atmosfera decadentă a Bucureștiului interbelic, târg al deșertăciunilor populat de bărbați histrionici și femei frivole. Mediul boem, al cărui răsfățat este Pablo Ghilgal, Don Juan de București, oferă o imagine stridentă, de colorit violent, cu personaje și sentimente configurate în linii îngroșate. Atmosfera capitalei de după Primul Război Mondial este creată de „policromia violentă a unei lumi etic destrămate, viermuind sub steaua erosului descărnat"[1].

Moravurile ușoare erotizează mahalaua elementar și promiscuu, iar elogiul carnalului este făcut de personaje în măsura în care se lasă, într-o măsură mai mare sau mai mică, în voia instinctelor. Privită ca „metaforă finală a sexualității"[2], dragostea în dimensiunea sa înălțătoare lipsește din romanul lui Ion Călugăru.

Subtitlul romanului, *Oameni care se pregătesc de moarte din cea dintâi zi a vieții,* contine cheia de lectură. Opera se constituie dintr-o succesiune de tablouri mai mult sau mai puțin independente, „colaje de real într-un halou fabulos"[3], ce prezintă aventuri erotice și etalează o vastă galerie de personaje: femei frivole și soții înșelate, bărbați blazați, afemeiați și soți încornorați, toți aflați într-o continuă și zadarnică agitație. O lume a viciilor, a perversiunilor, o foame de eros în toate formele lui alterate - adulter, homosexualitate, ménage à trois -, misoginism, intoleranță sau prea multă toleranță, toate acestea compun atmosfera romanului. O bulimie erotică stăpânește toate personajele, o poetică a sexualității din care afectul s-a retras.

[1] Ion Negoițescu, *Istoria literaturii române (1800-1945)*, ediția a II-a, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p.283
[2] Octavio Paz, *Dubla flacără*, Ed. Humanitas, București, 2003., p. 73
[3] Ion Negoițescu, *op. cit.*,p. 283

Personajele se consumă în relaţii efemere, în căutarea nu a unui ideal, ci a unui real fără pretenţii, facil şi, tocmai de aceea, nesatisfăcător. Erosul, redus la carnal, este spaţiul compensativ în care eroii călugărescieni evadează. Atunci când această evadare devine insuportabilă, unele personaje se sinucid. Este cazul lui Mami-Lu şi al idealistului Alfred Lechner, pentru care sinuciderea este anularea unei existenţe nesatisfăcătoare şi aplicarea unei corecţii polemice realităţii.

Relaţiile dintre personaje se derulează în sfera pasionalului temperat, fără complicaţii afective, fiind doar un exerciţiu al simţurilor, lipsit de vector ascensional. Iubirea conjugală, de tip agape, împlinită în comuniune, nu există nici în acest roman, nici în celelalte opere ale lui Ion Călugăru.

2. Seducţia: ambiguitate, subversiune şi abatere

La incidenţa dintre bine şi rău, ca factor etern perturbator[4], seducţia reprezintă expresia umanului prin excelenţă. Provenit din latinescul *seduco*, verbul românesc înseamnă a incita, a captiva, a subjuga, dar şi a ademeni, a amăgi. Termenul originar, cel latin, desemnează, într-o primă accepţiune, faptul de „a trage la o parte" pe cineva, dar mai semnifică şi „a separa, a despărţi", pentru ca, al treilea sens, cel pe care îl folosim şi noi, să indice acţiunea de „a duce pe o cale greşită, a corupe". Încercând o însumare a definiţiilor, constatăm că „un seducător este un personaj care te ia deoparte, unul care te duce în partea în care vrea el"[5].

Terenul oricărei seducţii este pregătit de aşteptare şi dorinţă, dublate de incapacitatea omului de a şi le împlini singur. Cel care aduce promisiunea de satisfacere a acestora este seducătorul. Seducţia duce, conduce şi separă de partea plăcerii care, la rândul ei, poate fi de partea cărnii, ori de partea spiritului, ori de partea amândurora[6]. Cel sedus este *luat deoparte*, extras din lumea sa şi introdus într-o altă lume, aşteptată, dar pe care doar seducătorul i-o poate deschide, pentru că „spre deosebire de cel sedus, el cunoaşte obiectul pe care cel sedus îl doreşte fără să-l ştie"[7]. Devierea de la existenţa iniţială nu este realizată pasiv, ci numai în măsura în care cel sedus se implică, adică posedă o predispoziţie pentru această abatere. Este ceea ce Epicur şi mai apoi Lucreţiu (în poemul *De rerum natura*) numesc *clinamen*, acea abatere accidentală în mişcarea atomilor, care face posibilă combinarea lor în nesfârşite chipuri şi duce la infinita diversitate a lumii. Cu alte cuvinte, „este în joc o modificare de fiinţă, dar nu într-un sens întâmplător, ci în conformitate cu o aşteptare şi în limita unui angajament întemeiat pe o substanţă deja activă"[8]. Beneficiul seducţiei este resimţit de ambele părţi.

Cu toate că scenariul seductiv implică existenţa unui ascendent al seducătorului asupra celui sedus, seducţia presupune deplina libertate de alegere, dezaprobând orice constrângere practicată violent. În mod evident, seducţia este o formă de exercitare a puterii unuia asupra celuilalt. Cel care are puterea îl supune pe celălalt în virtutea unei

[4] Jean Baudrillard, *Strategiile fatale*, Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 169
[5] Gabriel Liiceanu, *Despre seducție*, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 10.
[6] *Ibidem*, p. 21.
[7] *Ibidem*, p. 24.
[8] Florin Ardelean, *Seducția: Voluptate, cruzime și amăgire*, Ed. Eikon, București, 2017 , p.32

mai mari libertăţi, iar ultimul i se poate supune liber, conştient fiind că acesta îl va ajuta să-şi găsească propria libertate, sau constrâns, iar „puterea nu este în acest caz decât impunere goală a libertăţii unuia pe spezele nelibertăţii eterne a celuilalt”[9].

Puterea este ambiguă, iar această caracteristică se transferă seducţiei, în măsura în care ea poate avea ca scop eliberarea sau, dimpotrivă, subjugarea cuiva. Altfel spus, seducţia se poate desfăşura spre binele celuilalt, aducându-l *de partea bună* a lucrurilor şi călăuzindu-l către propria lui împlinire şi libertate, sau poate avea loc fără scupule, în folosul exclusiv al seducătorului. Prima este seducţia divină, a maestrului şi a iubitorului, cea de-a doua este seducţia demonică, lipsită de iubire şi care îl face pe cel sedus să se piardă.[10]

Specific seducţiei este şi caracterul subversiv. Seducătorul îl împinge pe celălalt spre pierderea de sine, iar subversiunea constă în abundenţa şi consumul netemperat de subterfugii, strategii şi mijloace la care el recurge pentru a-şi împlini scopul. Cu toate că termenul are o conotaţie negativă, „seducătorul nu este un infractor şi nici actul seducţiei, un abuz”[11]. Dimpotrivă, seducătorul şi cel sedus sunt parteneri în acelaşi proiect, complici, realizând împreună, în proporţii diferite, *abaterea*. Relaţia lor este nu este una omogenă, ci sincronă. Seducătorul suferă şi el metamorfoze, *se abate* şi el, are de luat, nu numai de dat. Seducţia este o tranzacţie în dublu sens, o relaţie de schimb funcţională.

3. Seducţia ca *modus vivendi* în romanul *Don Juan Cocoşatul*

Personajele din *Don Juan Cocoşatul* seduc şi se lasă seduse cu o uşurinţă şi o uşurătate care denotă că acesta este felul lor de a fi: dezbrăcate de constrângeri şi prejudecăţi, în voia unei senzualităţi necenzurate. Ele se lasă stăpânite de simţuri, netulburate de presiunea vreunei morale, cu atât mai puţin de teama de păcat, trăindu-şi viaţa după dictonului latin „Naturalia non sunt turpia”.

În acest roman, seducătorul se lansează în jocul seducţiei cu scopul meschin de a ademeni, de a obţine un câştig, de a-şi exercita puterea asupra victimei sale. Este ceea ce Gabriel Liiceanu numeşte „seducţie demonică”. Iubirea lipseşte din ecuaţie, spiritul lasă loc cărnii, ca senzualitate pură. Aşa cum remarcă Kierkegaard, „Don Juan este încarnarea cărnii sau carnea animată de spiritul care-i este propriu”[12]. Melanj de voluptate şi (auto)amăgire, seducţia este, pentru personajele călugăresciene, scenariul iluzoriilor izbânzi, pentru că ele sfârşesc amăgindu-se mai mult pe sine.

Pentru Pablo Ghilgal, „Don Juan de meserie, pe care îl confiscă femeile din când în când, fiindcă e mic şi al dracului”[13], seducţia este vocaţie şi carieră. Este mai mult decât un joc facil; e o necesitate. Ea reprezintă maniera de a supravieţui fără mijloace materiale consistente şi de a se sustrage ostracizării determinate de defectul său

[9] Gabriel Liiceanu, *op. cit.* , p. 12
[10] *Ibidem*, p. 14
[11] Florin Ardelean, *op. cit.* p. 44
[12] Soren Kierkegaard, *Alternativa*, în *Œuvres complets*, vol.III, Editions de l’Orante, Paris, 1970, trad. de Paul-Henri Tisseau şi Else-Marie Jacquet- Tisseau, p. 85 *apud* Gabriel Liiceanu, *op. cit.*, p. 222
[13] Ion Călugăru, *Don Juan Cocoşatul* , Editura „Naţionala- Ciornei” S.A., Bucureşti, s.a, p. 5

fizic:„Peretz căuta un om tare, să-l ocrotească şi să-l întreţină.”[14] Pablo face din seducţie o căutare permanentă de binefăcători - „cineva care să-l ducă în spinare” - , femei şi bărbaţi, deopotrivă.

Scenariul lui seductiv este minuţios conceput şi derulat, dovedind ingeniozitate şi o bună cunoaştere a naturii umane. După ce-şi alege prada, trece la atac. Lui Alexandru Ţapu, cu care va dezvolta o îndelungă prietenie parazitară, îi induce convingerea că e norocosul ales şi îi declară autoritar pretenţiile sale încă de la prima întâlnire: „Şi cum tot îmi placi, deocamdată, cum tot îmi caut eu partea mai mare, declar că m-am oprit la tine! Să-mi faci întâi un rând de haine, ca să se cheme că într-adevăr suntem prieteni (un costum de haine de al meu, dealtminteri, nu costă mai mult decât o vestă de a ta) şi, ca să nu mai plătesc chirie de pomană, am să mă mut la tine!”[15]

Seducţia continuă apoi prin afişarea unui comportament plin de jovialitate şi disponibilitate, care îl învăluie pe protector într-o pânză de păianjen, încredinţându-l că persoana care are de câştigat este el însuşi: „Adevărat că-şi plătea în felul lui, cu moneda lui, găzduirea. De aproape cunoscut, cocoşatul se vădea înzestrat cu atâta voie bună, veselie, sprinteneală, că risipea tristeţea celui mai mohorât dintre oameni.”[16]

Strategia lui de a se face plăcut femeilor dezvăluie neajunsul de a trăi cu un handicap fizic, ce-l califică în categoria hidoşilor, şi pe care trebuie să-l suplinească cu multă şiretenie şi inteligenţă: „Ştia că e greu să biruie primul dezgust iscat de apariţia lui. [...] Cum deschidea gura, procesul era pe sfert câştigat. De obicei, pornea prin a-şi scuza beteşugul; începea să vorbească cu timiditate prefăcută despre urâţenia sa. Apoi, pornea un atac furibund împotriva frumuseţii, ca să ajungă la încheierea că nici nu există altă frumuseţe decât a lui.”[17]

Cocoşatul bruschează vizual, dar, în acelaşi timp, exercită o puternică atracţie asupra celorlalte personaje. El este personajul care dinamizează întregul roman. Cocoaşa îl stigmatizează, dar nu îl exclude din societate, îl sluţeşte, dar nu îl ostracizează. Ceea ce-l salvează pe Pablo este vocaţia sa de seducător. Pentru Călinescu, cocoaşa lui reprezintă alegoric „fatalitatea de evreu”[18], în timp ce Ov. S. Crohmălniceanu consideră infirmitatea eroului o marcă simbolică a ghetoului[19].

Cum cocoaşa lui intrigă şi dezgustă în acelaşi timp, Pablo este nevoit să-şi justifice permanent infirmitatea, apelând la un discurs menit să-l seducă pe interlocutor şi să-l atragă de partea lui, trezindu-i compasiunea: „Cocoaşa mea este aproape o decoraţie. Intri într-o casă, vezi un tapet frumos şi întrebi pe stăpân, de unde l-a luat; când un prieten poartă un costum drăguţ, îl întrebi de unde şi-a procurat stofa; dacă înţeleg bine, doamna mă întreabă de unde mi-am procurat cocoaşa? Dacă o am ca moştenire sau dacă

[14] *Ibidem*
[15] *Ibidem* pp. 7-8
[16] *Ibidem*
[17] *Ibidem*, pp. 165-166
[18] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Fundația Națională „G. Călinescu”, Ed. ARISTARC, Onești, 1998, p. 712
[19] Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. 1, Editura pentru literatură, București, 1967, p. 376

am cucerit-o eu, prin faptele mele viteze? N-am cucerit-o, nici n-am moştenit-o. Am căzut, se spunea în familie, pe când eram mititel "…[20]

Relaţia simbiotică dintre Pablo Ghilgal şi Alexandru Ţapu constituie axul romanului, în jurul căruia pivotează restul personajelor, cu biografia şi acţiunile lor. Cocoşatul îşi parazitează prietenul, dar, pe de altă parte, are un efect tonic, stimulator asupra lui, îl manipulează, dar îi şi dezvăluie carenţa de voinţă. El funcţionează ca o oglindă în care Ţapu se vede cu toate defectele lui: abulie, lipsa unui ideal, incapacitatea de angajare totală, fuga de sine.

Celelalte personaje masculine sunt versiuni mai puţin izbutite ale lui Don Juan. Alexandru Ţapu, zis Licuţă, nu dispune de aceeaşi abilitate şi siguranţă în arta seducţiei. Scopul este cel care ascute inteligenţa şi determină alegerea mijloacelor, iar în cazul lui acesta nu mai este supravieţuirea, ci nevoia de a căpăta valoare în ochii lui şi ai celorlalţi. În comparaţie cu Pablo, el este un seducător timid şi nepretenţios, care caută victime facile. Nesigur de farmecul său, Licuţă îşi asigură succesul prin evitarea termenului de comparaţie: „n-o scotea niciodată în lume. De ce i-ar fi oferit el însuşi termeni de comparaţie? Femeile iubesc şi pe măgari, dacă nu află că există alte animale mai frumoase. Ca să n-aibă nici timpul de a se familiariza cu el, să-i afle cine ştie ce scăderi, Licuţă nu prelungea vizita mai mult de o oră."[21]

Seducţia reprezintă pentru el, la fel ca pentru celelalte personaje masculine din roman, o fugă de propriile angoase, o evadare dintr-un real cu care nu ştie ce să facă: „Ca să fugă de obsesia morţii, de golul pe care-l găsea la el acasă, se refugia între băieţi şi fete, care ocoleau şi ei viaţa, bucurându-se, puţin, pe furiş, de micile ei uşurinţe. După ce se despărţea de ei, iar se simţea îmbrâncit într-un puţ de tenebre."[22]

Nu întotdeauna rezultatul scenariului seductiv derulat de Licuţă este cel scontat. Pe Mami- Lu, devoratoarea de bărbaţi, el nu reuşeşte să o cucerească, în pofida unor strădanii asidue. Femeia, deşi se lasă posedată fără mofturi de alţi bărbaţi, nu vede în tânărul înflăcărat un posibil iubit, ci doar un companion de ocazie: „Mami-Lu îi purta lui Licuţă interesul pe care îl porţi unei călăuze. Ieşeau la restaurant sau la spectacol numai când ea nu avea pe altcineva. Nu-i dădea atenţie; umbla pe străzi, alături de el, ca lângă un străin cu care întâmplător te-ai întâlnit şi te laşi condusă."[23] Ceea ce îi lipseşte lui Licuţă, în comparaţie cu ceilalţi bărbaţi, este îndrăzneala de seducător: „N-a ştiut să prindă clipa prielnică; alţii mai ageri i-au luat-o înainte. Mami-Lu se dăruia cu uşurinţă; el aştepta să fie poftit."[24]

Celelalte personaje masculine din cercul lui Pablo, „craii" de Bucureşti, formează „o adunătură de secături care râd, bârfesc fetele, băieţii, îşi bat joc de lume vârstnică, de ei, de viaţa lor."[25], un conglomerat sudat printr-o trăsătură comună: „pofta de a se cheltui cât mai repede"[26]. Fiecare se vrea în felul său un Don Juan, afişând o mare apetenţă

[20] *Ibidem*, p. 120
[21] *Ibidem*, pp. 155-156
[22] *Ibidem*, p. 149
[23] *Ibidem*, p. 33
[24] *Ibidem*, p. 42
[25] *Ibidem*, p. 63
[26] *Ibidem*, p. 64

pentru eros şi reprezentantele sexului frumos, însă ajungând în final să urmeze, mai mult sau mai puţin, acelaşi traseu existenţial: „Unii din cunoscuţii lui Pablo se însurau, cuminţindu-se, adulterind apoi pe ascuns; se retrăgeau în provincie, în sfârşit, se dedau la escrocherii, ca să ducă mai departe o viaţă de expedient, de distrugere violentă, iar când li se înfunda, dispăreau."[27]

Singura lor vocaţie este de a fi cuceritorii mediocri ai unor victime la fel de neînsemnate. Analizându-i cu o luciditate de care nu se serveşte în privinţa propriei persoane, Alexandru Ţapu îi eliberează pe camarazii săi de orice vină, atribuind întreaga culpabilitate altor factori: „N-aveau nicio vină că sunt aşa cum sunt, că s-au născut unii, cu sânge fierbinte, că alţii, şi-au sporit înclinaţiile spre stricăciune, că timpul dădea brânci pornirilor lor"[28]. Este o tentativă superficială de eschivare, deoarece, găsindu-le scuze tovarăşilor săi de petreceri, Licuţă îşi justifică propriul caracter. Prezentarea fiinţei umane ca instinctivă, senzuală, redusă la un singur comportament definitoriu stă sub influenţa naturalismului, care vede în om produsul eredităţii şi al mediului. Aflaţi într-o permanentă derută şi lipsă de sens, Don Juanii din roman dovedesc că omul este un *zoon politikon*, care are nevoie de ceilalţi pentru a-şi uita propriile angoase.

Un alt personaj masculin, bogătaşul Alexandru Lăpuşneanu, corespondentul ficţional al lui Alexandru Bogdan-Piteşti, îi seduce pe ceilalţi cu festinuri, în încercarea de a-şi înşela propria singurătate. Bărbatul, îmbătrânit în ani şi vicii, caută forţa cathartică a logosului: „În casa asta, vorba părea singurul eveniment. Când venea sau pleca cineva, se isca un gol, se umplea un gol. Trebuia să se vorbească; altfel lumea înnebunea."[29] Magia erotică este înlocuită de magia logosului. Capacitatea seductivă a cuvântului dovedeşte că seducţia nu este întotdeauna o desfăşurare erotică şi că logosul poate genera o soteriologie *sui generis*. Schimbul pare profitabil pentru ambele părţi: „Pentru că cine intra în casa lui Alexandru Lăpuşneanu era ca şi cum ar fi dat cu succes un examen. În casa lui Alexandru Lăpuşneanu se întâlneau oameni de seamă: de la consilierul de Curte de Casaţie până la elevul care îşi făcea meşteşug din tinereţea lui, din drăgălăşenia lui. Cine intra era om făcut."[30]

Înconjurat de pictori, militari, notabilităţi şi „băieţi tineri stricaţi", Alexandru Lăpuşneanu discută cu aceeaşi uşurinţă despre politică, religie, evrei sau artă. Expunerea de opinii, importantă doar pentru amfitrion, este pretext pentru festinuri pantagruelice, ce par „mai mult o expoziţie decât o masă", cu care el îşi ademeneşte oaspeţii. Scena mesei este de un grotesc pe care doar Lăpuşneanu îl poate digera de la înălţimea permanentei sale nevoi de companie: „Sufrageria se umplu de miros de ceapă, măcinată între dinţi, de pătrunjel, de ţuică şi vinaţ vărsat. Ronţăiau unii, mestecau alţii, plescăiau din buze. Încăperea se prefăcuse într-un fel de jazz: gâturi, dinţi, buze, ceruri de gură băteau din darabene de diferite mărimi; nasurile smârcăiau ca saxofoane

[27] *Ibidem*,p. 66
[28] *Ibidem*, p. 64
[29] *Ibidem*, p. 113
[30] *Ibidem*, p. 100

înfundate şi rare glasuri erau ca refrenul unui cântec de canibali. O bucurie şi o vajnică lăcomie precipitau foamea, biciuiau pofta."[31]

Între personajele feminine se distinge figura baronesei Liesel von Liebling, zisă Mami-Lu. Femeie fatală, demonică, devoratoare de bărbaţi, această Lilith îşi manifestă feminitatea şi lipsa de inhibiţii cu o dezinvoltură ce o face irezistibilă bărbaţilor şi o distinge de celelalte personaje feminine, care nu posedă forţa sa seductivă. În jurul ei roiau „atâţia bărbaţi înfierbântaţi, atâţia tineri plini de neastâmpăr, că-i şi venea greu să aleagă pe unul, fără să-i supere pe ceilalţi"[32]. Afişând o mentalitate mai degrabă masculină şi exercitând o atracţie maladivă, ea vede în bărbaţi doar nişte animale de companie, de care se foloseşte după voie, „serveşte pe oricine, servindu-se de oricine". Dar şi bărbaţii văd în ea un trofeu de vânătoare, care le sporeşte reputaţia. Însuşi Alexandru Ţapu, analizându-şi interesul pentru baroneasă, nu descoperă sentimente, ci mai degrabă afecte: „Mami-Lu îl interesa, poate pentru simpla plăcere de a o plăcea; pentru bucuria de a fi alături de ea. Dar mai mult decât orice, o plăcea ca să se laude lui Pablo că a cucerit, în sfârşit, o femeie de soi."[33]

Suferind de tulburare maniaco-depresivă, Mami-Lu se mişcă facil între nimfomanie şi depresie violentă: „O podidea plânsul pe neprevăzute şi ochii [îi] luceau, când i se făcea rău. Licuţă o ducea grabnic acasă, o lungea în pat, privind cum i se cutremurau picioarele, i se zgâlţâia trupul cuprins de friguri; o dezbrăca, o freca cu oţet aromatic, iar Mami-Lu gemea şi ţipând, îşi zgâria carnea. […] A doua zi, Mami-Lu era teafără; nici nu-şi amintea măcar că s-a întâmplat ceva.[34]

Indiferent de raţiunea care generează scenariul seductiv – supravieţuirea, fuga de sine, angoasa morţii, erotomania – seducătorii din *Don Juan Cocoşatul* sfârşesc striviţi de propriul lor destin, care-i condamnă la neîmplinire şi nefericire. Exprimând soarta tragică a acestora, concluzia este formulată de unul dintre personajele masculine episodice, alcoolicul Camil Doroga: „Toţi aţi vrut să fiţi Don Juan şi ... aţi ratat. Don Juan iubeşte fără consecinţe. Maşină de produs plăcere, pentru propria-i trebuinţă sau spre folosul altora, el se pune în afară de rânduială, ca unul care este terorizat de sentimentul iremediabilei sale solitudini; el nu suferă morala altora, pentru că poartă una a lui. [...] Don Juan, nu este o legendă; nu trebuie închipuit ca fiinţă, ci ca un protest al unei epoci, ca o întoarcere la animalitate, ca o ieşire din normele moralei stabilite."[35]

BIBLIOGRAPHY:

Ardelean, Florin, *Seducţia: Voluptate, cruzime şi amăgire*, Ed. Eikon, Bucureşti, 2017
Baudrillard, Jean, *Strategiile fatale*, Ed. Polirom, Iaşi, 1996
Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundaţia Naţională „G. Călinescu", Ed. ARISTARC, Oneşti, 1998
Călugăru, Ion, *Don Juan Cocoşatul*, Editura Naţionala-Ciornei S.A, Bucureşti, s.a.
Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. 1, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967

[31] *Ibidem*, p. 286
[32] *Ibidem*, p. 33
[33] *Ibidem*, p. 35
[34] *Ibidem*, p. 34
[35] *Ibidem*, pp. 309-310

Liiceanu, Gabriel, *Despre seducţie*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2007
Negoiţescu, Ion, *Istoria literaturii române (1800-1945)*, ediţia a II-a, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002
Paz, Octavio, *Dubla flacără*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2003

REFLECTIONS ON THE WORK OF STEFAN ZELETIN: THE INFLUENCE OF PHILOSOPHY IN THE THEORY OF HISTORY

Ionuț HOREANU, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: For the Romanian interwar thinker, the influence of philosophy is a tacit one, even a passive one, because from the philosophical springs are created precisely the premises of some social patterns. The paradigm of the theory of history is formed by philosophical instruments, whether the emphasis is on concepts or on the articulation of theories.
Ştefan Zeletin is no longer satisfied with the world of ideas, being put in front of a superficial reception of his thinking. Thus, he seeks to contribute himself to the implementation of the stated ideas.
Consequently, from the philosophical system created, he ends up framing his own ideas in articles, studies and educational works for the pre-university environment, where he was a professor.
The influence of philosophy in theories on history also appears as a result of the detachment from the world of ideas for the real world, respectively the Romanian interwar society. However, we cannot admit a total departure from philosophy to know society through its own theory of history, but rather a temporary renunciation of a series of metaphysical concerns, due to its reception by the intellectuals of the time.
Through this study we try to outline, on the one hand, the internal framework regarding the emergence of the concepts that underlie its conception, and on the other hand, we try to identify some landmarks for the genealogy of ideas formulated for the theory of history.

Keywords: the influence of philosophy, the reception of the work, the interwar society, the theory of history

Cunoscut pentru contribuţiile din domeniul sociologiei şi implicaţiile pe care le au interpretarea faptelor istorice prin intermediul instrumentelor sociologiei, Ştefan Zeletin s-a remarcat, îndeosebi datorită sistemului filosofic. Din aceste considerente cercetarea asupra teoriei istoriei poate fi din dublă perspectivă: sociologică şi filosofică. Pentru că asupra perspectivei sociologice[1] ne-am concentrat într-un alt studiu, în lucrarea de faţă vom urmări influenţa filosofiei în teoria istoriei. La Ştefan Zeletin întâlnim o îmbinare a influenţelor filosofiei istoriei -, în special de la gânditorii germani, menţionaţi şi în alte contexte -, cu fapte şi evenimente istorice analizate pe altarul sociologiei. Din aceste considerente pornim discuţia din acest punct.

În articolul *Evoluţia intelectualului român în silele noastre: Filosof? Sociolog? Economist*, din „Ideea europeană", Ştefan Zeletin conturează cadrul privind influenţa filosofiei în studiile sale. „De obicei noi, spiritele de cabinet, avem păcatul de a ne istovi în cunoaşterea de noi înşine, şi de a cerca să tragem lumea după noi. Se întâmplă însă ca lumea să nu încline a ne împlini pofta, ci să ceară să o înţelegem

[1] Ionuț Horeanu, *Considerații asupra teoriei istoriei din perspectiva influenței sociologiei în opera filosofului Ștefan Zeletin*, în „Studia Universitatis Moldaviae", nr. 4 (153), 2021 (*în curs de publicare)*.

pe ea însăşi aşa cum este şi să-i dăm ceea ce o interesează”[2]. Influenţa filosofiei în „teoria istoriei” este una inerţială. Renunţarea la activitatea filosofică este tocmai pentru a cunoaşte societatea, iar cunoaşterea societăţii este şi prin cursurile sale de *Instrucţie civică* sau *Economie politică*. De fapt, Zeletin se foloseşte de instrumentele şi cunoştinţele de natură filosofică, sociologică, şi nu numai pentru a contribui la cunoaşterea societăţii. Întreruperea activităţii filosofice, anunţată de gânditor este doar la nivel de discurs sau mai degrabă de clarificare a unor concepte şi instrumente de care are nevoie pentru „a chibzui în mod mai matur asupra situaţiei”[3].

Din sursele bibliografice influenţate de ideologia regimului comunist pot fi extrase câteva observaţii privind concepţiile filosofice pe baza căreia şi-a întemeiat studiile. Materialismul istoric a fost respins din timpul vieţii de filosof, aşadar, nefiind posibilă acceptarea unei concepţii filosofice materialiste[4].

În situaţia de a fi pus în faţa unei receptări derizorii a concepţiei sale filosofice, apare schimbarea de paradigmă în gândire, în sensul de a se orienta spre aplicarea cunoştinţelor sale în societate. Credem că aşa a ajuns să scrie cursuri pentru mediul preuniversitar, din cauza faptului că „ideile mele sunt luate ca nişte simple jucării stilistice şi tratate în consecinţă”. Filosoful nu s-a mulţumit cu o receptare superficială, fără corespondent în înţelegerea societăţii şi a vremurilor istorice, cărora încerca să le dea sens printr-o reinterpretare cu valenţe filosofice, economice şi sociologice. Nemulţumit a fost filosoful şi de încadrarea concepţiei sale într-o expresie ca <<cea mai desăvârşită metafizică materialistă a culturii noastre>>. O astfel de etichetă l-a făcut pe filosof admită că dintre cei care l-au receptat astfel „cu greu cunosc din metafizică altceva, decât doar numele”[5]. Aşadar, gânditorul nu exclude din influenţa filosofică disciplina menţionată[6]. Asupra acestor chestiuni am dedicat un studiu separat, unde am argumentat optica lui Ştefan Zeletin privind ştiinţele sociale printr-o raportare strictă la organizarea învăţământului[7].

Acesta este contextul în care Zeletin îşi propune să dea societăţii „ceva ce o interesează”. Astfel, ia decizia „supremului sacrificiu” de se îndepărta de orice activitate filosofică. Decizia menţionată îl orientează pe filosof spre contribuţii în studiul istoriei. „Mă hotărâi deci şi eu la acest suprem sacrificiu: să renunţ deocamdată la orice activitate filosofică, să cunosc societatea noastră aşa cum este şi să debutez dându-i ceva ce o interesează. Cu aceasta împlineam şi o arzătoare

[2] Șt. Zeletin, *Evoluția intelectualului român în zilele noastre: Filosof? Sociolog?*, în „Idee europeană”, an VI, nr. 166, coloanele III, IV, p. 2.
[3] *Ibidem*, coloana III, p. 2.
[4] Dumitru Mureșan, *Concepția economică a lui Ștefan Zeletin, Editura* Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975, p. 41. Citām în continuare: Dumitru Mureșan, *Concepția economică*.
[5] Șt. Zeletin, *Evoluția intelectualului*, coloana II, p. 2.
[6] Nu am adus în discuție opere care arată strict concepția sa filosofică pentru că am încercat să urmărim chestiunea teoriei istoriei.
[7] Ionuț Horeanu, *„Soarta științelor societății” reflectată în organizarea învățământului, în opera filosofului Ștefan Zeletin*, în „Lucrările simpozionului Psihologia și paradigmele ei explicative”, ediția I, Felicia Ceaușu (coord.), Editura GlobeEdit, Berlin, 2021, p. 37-42.

dorinţă, pe care o simţisem pe front, unde, cu carabina la umăr, vedeam societatea noastră năruindu-se ca un castel de carton”[8].

Mergând pe propria construcţie a gândirii, asumată de filosof, observăm că prin noua direcţie pe care voia să o traseze pentru ştiinţa istoriei, încerca să descoase „caracterul real al societăţii româneşti”. Pentru acesta cultura era desprinsă de specificul societăţii văzând-o ca o consecinţă a „unei vaste jonglerii cu formule exotice”, din secolul al XIX-lea: „Eram până atunci cu totul înstrăinat de ţară. Ca toţi tinerii noştri formaţi în străinătate, nu aveam nici o idee de caracterul real al societăţii române, deşi socoteam că aceasta nu are nici o taină pentru mine. Astfel, în primele momente spectacolul ce mi se desfăşura înainte fu cu adevărat dezolant. Întreaga noastră cultură, de pe la jumătatea veacului din urmă până în prezent, mi se descoperea ca o vastă jonglerie cu formule exotice nedigerate”.

Starea culturii şi a societăţii româneşti l-a determinat pe Ştefan Zeletin să „renunţe la activitatea filosofică” şi să arate cauza. Mai mult, face o analiză a marilor spirite care au influenţat cursul culturi şi al societăţii sau, cel puţin, s-au aplecat, prin studii, asupra unor schimbări. Amendează foarte acid statutul de gânditor al lui Dobrogeanu-Gherea, iar în contextul analizei societăţii româneşti semnalează „formule ştiinţifice goale de conţinut ştiinţific”, de care se fac vinovaţi şi alţi cărturari: „(...) Mai ciudat părea însă, că de acest păcat se făceau vinovaţi tocmai acei care în faţa istoriei, şi-au legat numele de protestul împotriva importării de formule goale”. De la formele fără fond, negate de o serie de intelectuali, la „formule ştiinţifice goale de conţinut ştiinţific”, observă universitarul ieşean cum nu doar cei care au protestat faţă de teoriile lui Maiorescu sunt găsiţi vinovaţi de starea culturii şi societăţii: „Începând cu T. Maiorescu, spiritul limpede, olimpic, în faţa căruia îmi voi pleca totdeauna fruntea, trecând prin Dobrogeanu-Gherea, acel tip de agramat, pe care numai aplauzele unei galerii indocte l-au impus ca gânditor, spre oprobriul culturii noastre în faţa timpurilor ce vin; poposind cu d-l C. Rădulescu-Motru, singurul nostru gânditor sistematic, în al cărui creier toate razele izolate ale acestei culturi s-au concentrat ca într-un puternic focar, spre a se aşeza pe o temelie unitară, psihologică şi filosofică – peste tot găsisem numai formule ştiinţifice goale de conţinut ştiinţific”[9].

Aşa cum în hermeneutica lui Schleiermacher, găsim că asupra interpretării dată de autor nu mai încape altă viziune, la fel şi asupra lui Zeletin observăm că trebuie să-i fie acordat înţelesul, perspectiva pe care el şi-o asumă revendicând-o. Universitarul ieşean trebuie privit ca un gânditor spiritualist romantic şi nu ca un economist marxist, sau filosof materialist: „Dar când din templul romantic mi-am aruncat privirile îndărăt spre portiţa materialistă care mă condusese înăuntru, a trebuit să mă înfior la aparenţa ei zbârlită”[10].

În argumentarea referitoare la modul în care vrea să-i fie judecată opera filosofică, sociologică etc. Zeletin ne arată carenţele din istoria filosofiei pe care le-a

[8] Şt. Zeletin, *Evoluţia intelectualului,* coloana IV, p. 2.
[9] *Ibidem*, coloana IV, p. 2.
[10] *Ibidem*, coloana III, p. 2.

evitat în studiile sale şi, totodată, care i-au dictat concepţia asupra modului de a se raporta la faptele sociale.

De asemenea, identificăm aici şi influenţele gândirii istorice dinspre filosofie hegeliană, precum şi daunele survenite concepţiei marxiste din punct de vedere al evoluţiei. „Fapt este că marxismul, sub raport filosofic, se clădeşte pe cea mai mare grosolănie pe care o cunosc în istoria filosofiei: el a imprimat materiei o lege de origine şi esenţă sufletească – aceea a evoluţiei seriale romantice, sub forma ultimă dată de Hegel - şi a făcut aceasta numai ca o concesie faţă de timpul său”[11].

Contribuţiile şi influenţele filosofiei în teoriile asupra istoriei sociale trebuiesc gândite pornind de la această direcţie. „Iată-mă ajuns în publicistica noastră, din gânditor spiritualist romantic, un economist marxist, ba chiar şi un grosolan filosof materialist”[12]. Cercetările filosofului sunt fundamentate pe concepţia deterministă. Pe aceste considerente îşi sprijină teoria dezvoltării sociale pentru spaţiul românesc[13].

Clarificarea istoriei sociale este făcută prin apelul la ştiinţa înţelepciunii, deoarece admite că partea ştiinţifică are doar rolul de a pregăti ţelul unui sistem filosofic: „Concepţia istoriei sociale ca *sistem* este adevăratul fir al Ariadnei, care ne va ajuta să ne orientăm de-a lungul labirintului evoluţiei sociale. Spre a înţelege limpede sensul acestei concepţii, să o comparăm cu acel domeniu, în care ideea de sistem şi-a găsit întruparea ei tipică: cu filosofia. În orice sistem de filosofie, morala este încoronarea ultimă, iar partea ştiinţifică alcătuieşte numai pregătirea acestui ţel”[14]. Inclusiv sistemul de gândire este revendicat ca fiind de influenţă filosofică.

Asemenea filosofului sistematic va proceda şi istoricul sistematic. Prin istoric sistematic nu se înţelege un „colector de fapte istorice”. Înainte de a emite o idee generală care presupune „gruparea şi readucerea la unitate a întregului haos aparent al devenirii istorice”, va exista o ancorare la istoria ţării, adică va pleca de la cunoaşterea societăţii sale actuale. Exprimându-se mai plastic Zeletin afirmă despre „colectorul de fapte istorice” că are faţă de istoricul sistematic „aceeaşi

[11] „De la asemenea ciudăţenie n-a avut marxismul decât daune, şi cea mai mare e aceea, că şi-a închis pentru totdeauna intrarea în templul moralei şi al religiei, acolo, unde sufletul omenesc îşi găseşte liniştea reală şi – ultimă”. (Şt. Zeletin, *Evoluţia intelectualului*, coloana III, p. 2). Despre relaţia intelectualului cu unele curente filosofice vezi: Cristian Preda, *Contribuţii la istoria intelectuală a politicii româneşti*, Editura Meridiane, [Bucureşti],[2003], p. 146-149.

[12] Şt. Zeletin, *Evoluţia intelectualului,* coloana IV, p. 2. („Am fost şi sunt în filosofie un incorigibil romantic; un romantic din temperament, nu din capriciile lecturii; din harul naturii, nu din acel al cărţilor. Sângele elenic, pe care nu fără fiori îl ştiu pulsând în venele mele, mi-a creat sălaşul sufletesc în templul uman al filosofiei romantice germane, ea însăşi plămădită în spiritul şi pe temeliile elenismului. De aceea, natura mi se prezintă ca rezultat al unei serii continue de evoluţie spirituală, ce palpită în infinite unde, fiecare din acestea având la locul şi timpul ei *un rol necesar*. Pentru mine existenţa întâmplătoare, izolată, este simplă absurditate: orice făptură din univers are, în modesta ei sferă de activitate, un rol necesar de împlinit, fără care însăşi existenţa totului ar fi ştirbită. *În cadrul acestui determinism spiritual al universului, determinismul social pe care-l aplic este o simplă parte întregitoare*. *Ibidem,* coloana III, p. 2).

[13] Dumitru Mureşan, *Concepţia economică,* p. 42-45.

[14] Şt. Zeletin, *Istoria socială ca obiect de învăţământ. I*, în „Pagini agrare şi sociale”, an III, nr. 1-2, 31 ianuarie 1926, p. 20.

relaţie pe care o are salahorul faţă de arhitect: unul plămădeşte construcţia generală, altul adună pietre pentru înfăptuirea acesteia”[15].

Urmând o cauzalitate dictată de teoretizarea expusă, filosoful consideră că istoria atinge menirea ştiinţifică, fiind rezumată prin formula: *„studiul a ceea ce a fost devine mijlocul, de a înţelege ceea ce este, şi de a desluşi ceea de va fi”*[16].

Datorită delegaţiei de inspector ştiinţific al şcolilor secundare din regiune Moldovei Zeletin ia contact şi cu modul de receptare a filosofiei, respectiv a conceptelor care contribuie la ştiinţele sociale[17]. Conceptele de bază ale ştiinţelor sociale erau străine elevilor sau cu „răspunsuri mai mult decât insuficiente”[18]. Pe de o parte, învăţământul filosofic are de pătimit din cauza programului încărcat, peste nivelul intelectual al elevilor, şi a problemelor de introducere redate sub forma unui rezumat de curs universitar[19]. Pe de altă parte, învăţământului sociologic îi trebuie dat un caracter mai concret - după cum va sugera în alte locuri şi în cazul istoriei – adică „să fie pus în strânsă legătură cu societatea românească”[20].

Influenţa filosofiei în opera lui Ştefan Zeletin trebuie înţeleasă dintr-o perspectivă organică. Filosofia nu reprezintă o preocupare deosebită a intelectului interbelic, nici nu se împiedică în filosofie doar de dragul de a expune idei. Acesta prelucrează concepţii filosofice pentru a ajunge la sistemul său. În cazul nostru avem de a face cu o folosire a instrumentelor filosofice pentru a-şi atinge scopul concepţiilor sale.

Ştefan Zeletin nu face din filosofie un scop în sine, în sensul articulării sistemului său de gândire, dimpotrivă se raportează la filosofie ca la un instrument din care îşi poate extrage o serie de repere conceptuale pentru găsirea unor soluţii pentru chestiunile cercetate. Aşa putem observa că pentru gânditor influenţa filosofiei în teoria istoriei[21] este doar o secvenţă a sistemului său de gândire. Prin acest text am arătat

---

[15] *Ibidem*, p. 20.

[16] Șt. Zeletin, *Istoria socială ca obiect de învățământ. II*, în „Pagini agrare şi sociale”, an III, nr. 3, 15 februarie 1926, p. 63-64.

[17] „Rezultatul a fost deprimant pentru mine. Am constatat că învățământul nostru filosofic se reduce la o memorare mecanică de amănunte, în vreme ce noțiunile generale, în care se încadrează aceste mănunte, rămân complet nebuloase” (Șt. Zeletin, *Limba greacă, filosofia,dreptul și economia politică în învățământul secundar*, în „Revista Critică”, an VI, 1932, oct-dec, nr. 4, p. 209; Vom cita: Șt. Zeletin, *Limba greacă*, p. 210).

[18] „(...) am încercat zadarnic să obțin de la elevi, dându-le tot ajutorul necesar, oarecare lumină asupra sensului unor noțiuni de temelie, ca de pildă: esență, geneză, lege; filosofie, știință, religie: viață socială, sociologie etc.” (*Ibidem*, p. 209). În acest context observăm care sunt conceptele principatele cu care lucrează sistemul zeletinian.

[19] Soarta învățământului filosofic a fost una vitregită în perioada interbelică și din cauza slabei pregătiri a profesorilor, dar și cu foarte rare excepții, din cauza supra specializării profesorilor. În majoritatea cazurilor orele de filosofie erau pentru întregirea catedrei. „Între profesorii de filosofie inspectați de mine, n-am întâlnit decât un singur specialist, și acela din nenorocire de un pedantism strivitor, care-l făcea să alunece mereu în afară de cadrul lecției cu un balast de erudiție deplasată și inutilă. Dintre ceilalți, unii au primit orele de filosofie ca complectare a catedrei, și se scuzau mai dinainte că nu sunt specialiști și nu se pricep prea mult în materia pe care sunt obligați să o predea; alții, însă – lucru de-a dreptul de necrezut – sunt normaliști absolvenți ai secției pedagogice” (Șt. Zeletin, *Limba greacă*, p. 210).

[20] *Ibidem*, p. 210.

[21] Pentru relația dintre fenomenele istorice și mizele filosofiei de văzut și: Ionuț Horeanu, *The importance of English trade and capital for understanding historical processes, in the work of the philosopher Stefan Zeletin*, în „Revista Economica”, 2021, Chișinău, nr. 1 (115) / 2021, p. 51-60.

contextul şi raportarea la filosofie din perspectivă pilonului central al gândirii sale: teoria istoriei.

Prin această lucrare am mai surprins o dimensiune studiilor. Tipul de istorie propus de Ștefan Zeletin nu este nu se rezumă doar la nivel conceptual, ci mai ales la nivel de practică educațională, pentru că miza teoretizării este reprezentată tocmai de rezultatele empirice.

Bibliografie:

Horeanu, Ionuț, *„Soarta științelor societății" reflectată în organizarea învățământului, în opera filosofului Ștefan Zeletin*, în „Lucrările simpozionului Psihologia și paradigmele ei explicative", ediția I, Felicia Ceaușu (coord.), Editura GlobeEdit, Berlin, 2021, p. 37-42;

Idem, *Considerații asupra teoriei istoriei din perspectiva influenței sociologiei în opera filosofului Ștefan Zeletin*, în „Studia Universitatis Moldaviae", nr. 4 (153), 2021 (*în curs de publicare)*;

Idem, *The importance of English trade and capital for understanding historical processes, in the work of the philosopher Stefan Zeletin*, în „Revista Economica", 2021, Chișinău, nr. 1 (115) / 2021, p. 51-60.

Mureșan, Dumitru, *Concepția economică a lui Ștefan Zeletin, Editura* Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975;

Preda, Cristian, *Contribuții la istoria intelectuală a politicii românești*, Editura Meridiane, [București],[2003];

Zeletin, Șt., *Evoluția intelectualului român în zilele noastre: Filosof? Sociolog?*, în „Idee europeană", an VI, nr. 166;

Idem, *Istoria socială ca obiect de învățământ. I*, în „Pagini agrare şi sociale", an III, nr. 1-2, 31 ianuarie 1926;

Idem, *Istoria socială ca obiect de învățământ. II*, în „Pagini agrare şi sociale", an III, nr. 3, 15 februarie 1926;

Idem, *Limba greacă, filosofia,dreptul şi economia politică în învățământul secundar*, în „Revista Critică", an VI, 1932, oct-dec, nr. 4;

THE ROMANIAN RADIO-TELECOMMUNICATIOSN, PRESENT AND PERSPECTIVES

Iuliana Mirela GLOGOVEANU, PhD candidate
Ovidius University of Constanța

Abstract: Although it has a special importance in the economic and social life of our country, naval radio and telecommunications are little known in the academic field, sometimes even ignored in the socio-economic field. Of great importance in both civil and military navigation, radio communications provide important information to many areas of strategic importance for Romania's national security. The new technologies in the naval field in terms of maritime and river navigation open up new opportunities for naval-radio services to be used in important domains of the Romanian national economy.

Keyworsds: naval radio-telecommunications, maritime and river navigation, anational economy.

Introducere

În România sistemul de monitorizare şi supraveghere a activităţilor portuare şi navale a cunoscut o evoluţie ascendentă, cuprinzând atât în domeniul maritim cât şi cel fluvial, aferent canalelor navigabile cât şi căilor de navigaţie interioare. În anii care au urmat mişcărilor sociale din anul 1989 în ţara noastră au avut loc o serie întreagă de transformări care au vizat atât activitatea de navigaţie cât şi activităţile ce decurg din aceasta. Obiectivul principal al serviciilor de monitorizare şi supraveghere ce activează în zona Portului Constanţa, cel mai mare port maritim al României este asigurarea siguranţei navigaţiei prin desfăşurarea în condiţii de maximă siguranţă şi eficienţă a activităţilor din incinta port cât şi pe căile de navigaţie maritime şi fluviale.

Un domeniu cu o largă utilizare atât în societatea civilă cât şi în domeniul militar,*radio-telecomunicaţiile navale oferă informaţii vitale pentru multe din domeniile economiei naţionale*: agricultura, transporturile, comerţul internaţional, navigaţia civilă, comercială şi militară, protecţia mediului maritim şi fluvial, prevenirea traficului ilicit de persoane sau produse interzise, a migraţiei ilegale, sprijinirea activităţilor de localizare şi salvare a vieţilor omeneşti pe mare, prevenirea producerii de catastrofe navale pe căile navigabile şi în incintele portuare.

În legătură cu activitatea de monitorizare şi supraveghere dorim de asemenea să subliniem că aceasta are ca subiect *radio-comunicaţiile navale, o componentă importantă a sistemului de siguranţă naţională*, fără de care nu pot funcţiona multe din entităţile importante ale economiei naţionale (transporturile, activitatea de comerţ maritim şi fluvial, serviciile de siguranţă naţională privind protecţia mediului marin şi fluvial, cele de supraveghere a traficului de persoane şi produse interzise). Posibila încetare a funcţionării acestor activităţi ar aduce grave prejudicii economiei naţionale şi pierderea unor colaborări cu organisme şi organizaţii regionale şi internaţionale din care România face parte.

Serviciile de radio-telecomunicaţii au avut şi şi-au dovedit *importanţa* deosebită pe care o deţin în cadrul economiei naţionale de-a lungul timpului. Încă de la începuturile existenţei lor şi-au demonstrat eficacitatea şi necesitatea în organizarea şi coordonarea activităţilor din incintele portuare cât şi de pe căile navigabile fluviale şi maritime. Numeroasele accidente care au avut loc în porturi şi pe căile navigabile au făcut *necesară* apariţia unui sistem coordonat şi avizat, care prin activitatea sa să facă posibilă desfăşurarea activităţilor de transport maritim şi fluvial cât şi cele din porturi, în deplină *siguranţă, eficienţă* şi fără a pune în pericol viaţa celor care desfăşoară astfel de activităţi.

În prezent România, ca de altfel multe din ţările care aparţin zonei Balcanilor, se confruntă cu două mari probleme: pe de-o parte necesitatea dezvoltării economice în zona geografică în care se află, iar pe de altă parte asigurarea stabilităţii şi suveranităţii teritoriale, respectarea graniţelor cu statele vecine, în concordanţă cu tratatele regionale şi internaţionale care consacră acest lucru.

În această conjunctură *este necesară* o monitorizare permanentă a unor fenomene ce pot apare în zona de interferenţă a apelor teritoriale româneşti cu cele străine: trafic de produse periculoase, droguri, trafic de persoane, imigraţie ilegală, poulare a mediului marin, naufragiu, eşuare, contaminare şi gestionarea situaţiilor de urgenţă care pot apare, activităţi a căror desfăşurare este strâns legată de cea a serviciilor de comunicaţii radio.

1.*Radio-telecomunicaţiile navale române-factor important în dezvoltarea economică şi siguranţa naţională a României, parte componetă a mecanismului de monitorizare strategică internaţională*

Transformările pe plan mondial şi european care s-au succedat după evenimentele din decembrie 1989, au avut un impact major şi asupra României determinnând în economie cât şi în mediul social importante transformări politice, sociale, economice. Toate aceste prefaceri au determinat schimbări în mediul economic şi noi traiectorii de dezvoltare a ţării, între care aderarea la NATO din martie 2004 şi aderarea la UE din ianuarie 2007 sunt cele mai importante. Cu toate acestea mediul social uneori zbuciumat, instabilitatea economic şi politică au îngreunat mersul înainte spre dezvoltare al României, o ţară care, cu greutate şi-a găsit drumul spre prosperitate în condiţiile specifice ale unei societăţi democratice. Calitatea demembru al Uniunii Europene, cât şi al Uniunii Nord-atlantice i-a conferit României o întreagă serie de avantaje dar şi obligaţii, radio-telecomunicaţiile navale ocupând un loc important în funcţionarea optimă a sistemului de apărare europeană şi trans-atlantică.

Schimburile economice, comerţul, transporturile, navigaţia fluvială şi maritimă au făcut ca ţara noastră să fie parte componentă a complexului mecanism economico-social mondial.

România este parte integrantă a Uniunii Europene, în acest context ea îşi leagă activităţile din economie de cele din Uniune prin multitudinea de relaţii economice, sociale, culturale, informaţionale pe care le are cu statele comunitare.

De asemenea vecinătatea Mării Negre a atras după sine relaţii de cooperare cu statele riverane[1]: Bulgaria, Turcia, Ucraina, Rusia şi Georgia, dar şi cu ţările străbătute de Dunăre[2]: Austria, Bulgaria, Cehia, Croaţía, Slovacia, Slovenia, Germania şi Ungaria, în calitate de componentă a Coridorului de transport fluvial VII Rhin-Main Dunăre, România jucând în acest caz rolul de liant între ţările cu navigaţie fluvială şi cele cu navigaţie maritimă.

Încă de la aderarea la Uniunea Europeană în 2007 România[3]a acceptat şi şi-a însuşit politicile europene în domeniul economic, militar şi al strategiei de apărare naţională. Acest lucru a impulsionat factorii de decizie politici să adopte măsuri privind integrarea ţării noastre în planul strategic de apărare european, care au deschis României posibilitatea participării la acest amplu program. Semnificativă în acest sens este participarea ţării noastre la lucrările Comisiei Europene şi adoptarea *Planului de acţiune european în domeniul apărării: Către un Fond european de apărare*[4], care deschide perspective noi serviciilor de radio-comunicaţii. Acest lucru, aşa cum afirma şi Preşedintele Comisiei Europene, Jean-Claude Junker dă posibilitatea României implementării de "*tehnologii şi a unor echipamente de importanţă strategică – de la capacităţi terestre, aeriene, maritime şi spaţiale, până la capacităţi în domeniul securităţii cibernetice".*

România nu este însă numai parte a comunităţii europene, ea se află de asemenea înscrisă în complexul sistem de apărare trans-atlantic şi are în acest sens responsabilităţi în ceea ce priveşte securitatea regională din sud-estul Europei, ca şi componentă a securităţii mondiale. Importante în acest sens au fost aderarea ţării noastre la organisme internaţionale care au ca şi responsabilităţi pacea şi securitatea

---

[1]*Declarația Summit-ului privind Cooperarea Economică a Mării Negre și Declarația Bosforului*i semnată la Istanbul 25.06.1992 , Carta OCEMN (Organizația Cooperării Economice a Mării Negre) semnată la Yalta 01.06.1998 , intrată în vigoare 01.05.1999, https://www.mae.ro/node/1501(accesat 15martie 2020).

[2]*Strategia UE pentru Regiunea Dunării (SUERD), Comunicarea Comisiei Europene către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Plan de Acțiune al Strategiei UE pentru Regiunea Dunări*i, adoptate de Consiliul UE Afaceri Generale 13.04.2011. andosată de Consiliul European 24.06.2011,http://www.mae.ro/strategia-dunarii, (accesat 1 martie 2020).

[3]*Tratat din 25 aprilie 2005*,dintre Regatul Belgiei, Republica Cehă, Regatul Danemarcei, Republica Federală Germania, Republica Estonia, Republica Elenă, Regatul Spaniei, Republica Franceză, Irlanda, Republica Italiană, Republica Cipru, Republica Letonia, Republica Lituania, Marele Ducat al Luxemburgului, Republica Ungară, Republica Malta, Regatul fiarilor de Jos, Republica Austria, Republica Polonă, Republica Portugheză, Republica Slovenia, Republica Slovacă, Republica Finlanda, Regatul Suediei, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord (state membre ale Uniunii Europene) şi Republica Bulgaria şi România privind aderarea Republicii Bulgaria şi a României la Uniunea Europeană, semnat de România la Luxemburg la 25 aprilie 2005,https://www.mae.ro/node/1540,
Text publicat în M. Of nr. 465 din 1 iunie 2005, http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/62407,(accesat30martie2020).

[4]Comisia Europeană - Comunicat de presă, *Planul de acțiune european în domeniul apărării: către un Fond european de apărare*, Bruxelles, 30 noiembrie 2016, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-4088_ro.htm,(accesat pe29 martie2020).

internaţională, între care amintim: Organizaţia Naţiunilor Unite [5](ONU), Organizaţia Tratatului Nord- Atlantic (NATO) [6].

Aderarea la aceste organisme internaţionale au făcut ca România să îşi consolideze strategia de securitate şi să o modeleze în conformitate cu obiectivele de securitate europene şi internaţionale astfel încât să conveargă cu acestea. Poziţia geo-strategică a României a fost probabil unul din atuurile ţării noastre în procesul de aderare. Ţara noastră a militat pentru respectarea deziderateloor de securitate şi pace ale organismelor internaţionale devenind un pol regional al acestora aplicării acestora în sud-estul Europei. Notabile sunt în acest sens participarea ţării noastre la acţiuni comune NATO încă din perioada de pre-aderare: Forţa Internaţională pentru Asistenţă de Securitate (ISAF), Misiunea NATO de Instruire a Forţelor de Securitate Irakiene (NTM-I), Operaţiunea Active Fence, Operaţiunea NATO de Combatere a Terorismului, Operaţiunea Endeavour (OAE), Operaţiunea de Contracarare a pirateriei Ocean Shields (OOS), Misiunea ResoluteSupport din Afganistan, dar şi după aderare: Summit-ul NATO de la Istanbul (2004) şi Summit-ul NATO de la Bucureşti (2-4 aprilie2008), cu privire la zona Mării Negre. Toate aceste eforturi ale României s-au realizat cu participarea efectivelor militare ale Ministerului Apărării şi Marinei Militare Române şi a Serviciilor Speciale de Comunicaţii. Participarea serviciilor de comunicaţii radio a fost semnificativă întucât infrastructura existentă cât şi cea nou implementată (sistemele satelitare de monitorizare) au permis acest lucru.

2. Perspective în domeniul radio- telecomunicaţiilor în România

Serviciile de radio-telecomunicaţiiau o importanţă deosebită nu numai în ceea ce priveşte supravegherea şi dirijarea traficului naval din ariile portuare şi căile de navigaţie maritime sau fluviale, ele sunt importante şi pentru sectoare economiei naţionale care depind de condiţiile meteo, de schimbările de vreme(agricultura), transportul şi comerţul, dar şi domeniul siguranţei naţionale.

România se află într-o zonă în care conflictele teritoriale mocnite au constituit o permanentă ameninţare. De aceea România şi-a asumat prin aderarea la diferite structuri de apărare şi securitate internaţionale rolul de negociator al acestora. Participarea la aceste acţiuni se poate realiza numai în condiţiile unei infrastructuri bine puse la punct a aparatului tehnic, militar şi informaţional. De aceea structura informaţională reprezentată şi de serviciile de radio-comunicaţii trebuie să fie parte integrantă a acestui sistem.

Conflictele şi crizele regionale din zone precum Europa de Est, Balcanii de Vest, Orientul Mijlociu şi nordul Africii tind să se interconecteze, putând genera efecte cumulative care impun adaptarea strategiilor de securitate şi apărare la nivelul statelor şiorganizaţiilor regionale şiinternaţionale.Criza economico-financiară şi crizele de

[5]*RezoluţiaA/RES/995 (X)* a Adunării generale a OrganizaţieiNaţiunilor Unite din 14 decembrie 1955,https://www.mae.ro/node/1588,(accesat pe 21 mai 2020).

[6]La 29 martie 2004, România a aderat în mod oficial la NATO prin depunerea instrumentelor de ratificare la Departamentul de Stat al SUA, stat depozitar al Tratatului Alianţei Nord-Atlantice. Depunerea instrumentelor de ratificare a fost urmată, la 2 aprilie 2004, de ceremonia arborării oficiale a drapelului român la sediul NATO.https://www.mae.ro/node/46982, (accesat pe 22 mai 2020).

securitate din Orientul Mijlociu şi nordul Africii au condus la agravarea problemelor sociale, generând amplificarea fluxurilor de imigranţi către statele membre ale Uniunii Europene.Toate aceste fenomene generează importante transformări sociale şi economice care dau naştere la conflicte de ordin intern,extern sau regional. Asemenea fenomene au impact direct asupra dezvoltării fenomenului terorist şi al crimei organizate transfrontaliere, cu predilecţie a traficului ilegal de arme, traficului de droguri şi persoane, precum şi proliferării armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor şi materialelor nucleare.În acest context complex, securitatea şi, în mod implicit, apărarea excedează sferei de responsabilitate a unui singur stat. Astfel, se impune stabilirea unor măsuri pentru a asigura predictibilitate, coerenţăşiconsistenţă în întrebuinţarea instrumentelor naţionale de putere, atât independent, cât şi în cadru aliat şi al Uniunii Europene, pentru managementul unor posibile situaţii de criză.În prezent, prin apartenenţa la sistemul de valori euroatlantic, România beneficiază de cele mai puternice garanţii de securitate din întreaga sa istorie.

În Regiunea Extinsă a Mării Negre, acţiunile de încălcare a normelor de drept internaţional, prin punerea în discuţie a ordinii internaţionale, conservarea conflictelor îngheţate, anexarea ilegală a Crimeii şi intensificarea prezenţei militare în regiune, au readus în atenţia NATO consolidarea misiunii sale fundamentale - apărarea colectivă şi validitatea aranjamentelor de securitate încheiate cu Rusia la sfârşitul secolului XX.

Menţinerea conflictelor îngheţate în Regiunea Extinsă a Mării Negre şi posibilitatea apariţiei de noi astfel de conflicte în proximitatea României au potenţialul de a proiecta efecte negative la nivel regional. Totodată, existenţaşi perpetuarea tensiunilor interetnice şi a dezechilibrelor regionale sau locale în zonele de proximitate şi de interes ale României pot conduce la declanşarea unor conflicte. În prezent, România nu se confruntă cu o ameninţare teroristă directă, iminentă şi explicită. Cu toate acestea, apropierea geografică de zonele în care fenomenul terorist se manifestă pregnant şi participarea ţării noastre la acţiunile de stabilizare/reconstrucţie din unele zone de criză şi conflict pot constitui factori favorizanţi ai unor eventuale acţiunineconvenţionale la adresa ţării noastre.[7]

Obiectivele politicii de apărare pentru viitor: dezvoltarea capabilităţilor de apărare robuste, creşterea credibilităţii strategice în cadrul NATO şi al UE, consolidarea parteneriatelor strategice, în mod deosebit cu SUA,dezvoltarea relaţiilor de cooperare internaţională în plan bilateral, regional şi în cadrul organizaţiilorinternaţionale, sprijinirea altor autorităţi publice în gestionarea situaţiilor de urgenţă.

În acest context dezvoltarea Parteneriatului strategic cu Turcia, în vederea implementării componentei militare şi de securitate a Planului de Acţiuni pentru implementarea Declaraţiei Comune, cu accent pe intensificarea dialogului politico-militar, atât în cadrul NATO, cât şi în plan bilateral, având în vedere statutul de ţări riverane Mării Negre, în procesul de stabilizare a situaţiei de securitate în această zonă, continuarea cooperării în domeniul instruirii forţelor, prin desfăşurarea de exerciţii

[7] *Carta albă a apărării din 20.11.2017*, *Capitolul I Evaluarea mediului de securitate* ,Text publicat în M. Of., Partea I nr. 939 din 28 noiembrie 2017.În vigoare de la 28 noiembrie 2017,https://lege5.ro/Gratuit/gi3dcmzzge3q/carta-alba-a-apararii-din-20112017/4, (accesat 20mai 2020).

comune, al schimburilor de cadeţişi personal didactic din instituţiilemilitare de învăţământ, asigurarea securităţii în regiunea Mării Negre, prin continuarea participării la misiunile aferente Operaţiei Black SeaHarmony, fac posibilă şi necesară utilizarea şi perfecţionarea infrastructurii din domeniul radio-telecomunicaţiilor navale şi militare.[8]

Ca şi parte componentă a sistemului de securitate naţional comunicaţiile radio participă cu informaţiile preliminare pe care le oferă la operaţionile de intervenţie în situaţii de urgenţă, conform planurilor de cooperare încheiate la nivel central şi local, potrivit funcţiilor de sprijin stabilite prin legislaţia în vigoare, executând în principal misiuni de căutare şi salvare, transportul pe cale aeriană, terestră, maritimă sau fluvială a persoanelor salvate, precum şi de asigurare a infrastructurii necesare utilizării mijloacelor de căutare şi salvare aparţinând altor instituţii.

Urmând traiectoria întregii economii naţionale şi activităţile din zona portuară a Constanţei au urmat aceeaşi traiectorie, sinuoasă, înregistrând în primul deceniu un anumit recul, iar în perioada anilor 2000, un curs ascendent. În acest sens, o importanţă deosebită au căpătat şi serviciile de comunicaţii radio, care s-au dezvoltat şi s-au extins şi în zona de supraveghere a portului şi a operatorilor portuari, atât în portul Constanţa cât şi în porturile Mangalia şi Midia Năvodari.

O analiză a traficului de mărfuri prin portul Constanţa ne arată că au existat vârfuri ale acestuia în anii 1988 cu 62,3 milioane tone, 2008 cu 61,8 milioane tone, 2018 cu 61,3miloane tone, înregistrând în 2019 o creştere de 8,6% având o valoare efectivă de 66,6 milioane tone. Urmărind şi structura pe feluri de produse(mărfuri) se poate observa că cea mai mare pondere, de 32%, o deţin cerealele, urmate de petrol brut 12,1%, articole diverse 9,9%, produse petroliere 9,5%, minereuri de fier, deşeuri de fier 7,8%, îngrăşăminte (naturale şi chimice) 6%, minereuri şideşeuri neferoase şi combustibili minerali solizi, fiecare cu 5,8%. Traficul maritim a crescut cu 5,8%, la 51,45 milioane tone (48,63 milioane tone în 2018), iar cel fluvial a crescut la 15,14 milioane tone, cu 19,58% faţă de 12,66 milioane tone, cantitate înregistrată în anul 2018.În portul Constanţa zona Midia, traficul de mărfuri înregistrat în 2019 a fost de 8,19 milioane tone, comparativ cu 2018, când s-au înregistrat 8,18 milioane tone. În portul Mangalia, traficul de mărfuri înregistrat în 2019 a fost de 271.722 tone, faţă de 2018, când s-au înregistrat 113.095 tone.[9]

Cu toate că serviciile de comunicaţii radio şi-au demonstrat necesitatea şi însemnătateaîn economia şi soicietatea românească, totuşi anul 2019 a adus cu sine desfiinţarea Companiei Naţionale de Radio-Telecomunicaţii Navale Radionav SA, ca urmare a aprobării de către Guvernul României a Memorandumului de desfiinţare a ”unicului operator de corespondenţă publică pentru îndeplinirea angajamentelor de trafic de radiocomunicaţii navale de apel, pericol, căutare, salvare care revin României în conformitatecu cerinţele Convenţiei internaţionale privind ocrotirea vieţii umane pe

[8]Ibidem, *Capitolul II, Obiectivele politicii de apărare* .
[9]*APMC “ Traficul de mărfuriîn 2019, celmai mare din istoriaporturilorromâneşti”* ,20 ianuarie 2020, RedacţiaTomis News,https://tomisnews.ro/apmc-traficul-de-marfuri-in-2019-cel-mai-mare-din-istoria-porturilor-maritime-romanesti/ (accesat 15februarie 2020).

mare”[10] , fapt ce creează o breşă importantă în activitatea de suraveghere şi monitorizare a activităţilor navale.

În present apariţia pe piaţa informaţională a tehnologiei 5G deschide o nouă perspectivă utilizării acesteia în domeniul sistemelor de transmitere şi circulaţie a informaţiilor. Putem spune că această nouă inovaţie oferă un nou orizont activităţilor de telecomunicaţii şi extinderea acestora în economia naţională şi mondială. Toate acestea ne fac să credem că specialiştii în domeniu cât şi factorii politici de decizie vor găsi calea cea mai bună de a soluţiona în cele mai bune condiţii problema continuităţii serviciilor de radio-telecomunicaţii navale în România.

Concluzii

Domeniu complex şi solicitant, navigaţia maritimă şi fluvială, ca de altfel şi ramura monitorizării traficului sunt puţin cunoscute şi exploatate, mai ales de către tineri, din acest motiv studiul pe care l-am întreprins a devenit un demers în a face cunoscute originea, dezvoltarea şi beneficiile acesteia în societatea civilă.

Ţara noastră s-a aflat şi se află la intersecţia unor importante rute comerciale terestre, maritime şi fluviale care au legat încă din antichitate Vestul (în permanentă expansiune), cu Estul bogat în resurse, fiind disputată de-a lungul istoriei de vecinii săi mai puternici.

Întrucât navigaţia şi activitatea desfăşurată în incintele portuare trebuie să se desfăşoare în condiţii maxime de randament şi precizie, este necesară monitorizarea şi dirijarea acestora în permanenţă, pentru evitarea producerii de evenimente nedorite cu consecinţe ce pot dăuna bunului mers al proceselor desfăşurate în incintele portuare sau pe căile navigabile, sau pot pune în pericol siguranţa celor care participă la aceste activităţi.

Aşezarea geografică a României la intersecţia unor rute comerciale importante a fost un factor important care a determinat apariţia activităţilor de comerţ, transport maritim şi fluvial, precum şi a activităţilor auxiliare acestora, din careface parte şi activitatea de radio-telecomunicaţii navale.

Prin eficacitatea, promptitudinea, înaltul standard la care se desfăşoară *serviciile de radio-telecomunicaţii navale*, putem afirma fără teama de a greşi, că sunt o *componentă importantă a sistemului economic românesc, regional şi internaţional.* Ele şi-au câştigat acest privilegiu de-a lungul timpului prin eforturile celor care s-au implicat în acest process (personalul navigant şi de operare port), care cu efort şi uneori în condiţii nu tocmai favorabile, au făcut posibilă asigurarea siguranţei activităţilor navale din incintele portuare dar şi de pe căile navigabile maritime şi fluviale.

Rolul deosebit de important pe care îl au prin furnizarea informaţiilor primare în activitatea de monitorizare, dirijare trafic, cât şi în cea de căutare şi salvare de vieţi omeneşti pe mare, ca de altfel şi importanţa în cadrul activităţilor de siguranţă naţională (colaborarea cu Poliţia de Frontieră şi Unităţile Militare de Grăniceri-Direcţia

[10] Prezentare CNRN Radionav SA https://ro.kompass.com/c/compania-nationala-de-radiocomunicatii-navale-radionav-sa/ro044999/ (accesat26 mai 2020).

Hidrografică) ne dau convingerea că inexistența sau posibilitatea desființării acesorsevicii ar aduce grave prejudicii economiei țării noastre cât și celor cu care România este parteneră în proiecte care se desfășoară în prezent.

În susținerea celor argumentate mai sus, evenimentele care s-au succedat în decursul anului 2020 atât în România cât și pe plan mondial au constituit un subiect care credem că poate avea impact și asupra obiectului de studiu al prezentei lucrări.

Întrucât criza creată atât în țara noastră cât și pe plan mondial de răspândirea virusului COVID 19 a determinat ieșirea la suprafață a multor *vulnerabilități din sistemul economico-social, sanitar și de siguranță națională, ne exprimăm speranța în contextul schimbării radicale a realităților sociale românești și internaționale, factorii politici de decizie să reanalizeze și să reconsidere subiectul existenței și continuității serviciilor de radio-comunicații navale, ca și componente ale activităților ce decurg în urma declanșării situațiilor speciale(situații de urgență, de alertă, de căutare și salvare de vieți omenești), activități ce fac parte din procesul de garantare a siguranței naționale*

Bibliografie:

1. *Carta albă a apărării din 20.11.2017*, *Capitolul I Evaluarea mediului de securitate* ,text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 939, 28/noiembrie 2017, în vigoare, 28/noiembrie 2017.
2. *Comisia Europeană - Comunicat de presă*, *Planul de acțiune european în domeniul apărării: către un Fond european de apărare*, Bruxelles, 30/ noiembrie 2016.
3. *Declarația Summit-ului privind Cooperarea Economică a Mării Negre și Declarația Bosforulu*i, semnată la Istanbul 25.06.1992 , *Carta OCEMN (Organizația Cooperării Economice a Mării Negre)*, semnată la Yalta 01.06.1998 , 01/mai 1999.
4. *Rezoluția A/RES/995 (X)* a Adunării generale a OrganizațieiNațiunilor Unite din 14 decembrie 1955.
5. *Strategia UE pentru Regiunea Dunării (SUERD), Comunicarea Comisiei Europene către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor, Plan de Acțiune al Strategiei UE pentru Regiunea Dunări*i, adoptate de Consiliul UE Afaceri Generale 13.04.2011. andosată de Consiliul European, 24/iunie 2011.
*6. Tratatul din 25 aprilie 2005,*dintre Regatul Belgiei, Republica Cehă, Regatul Danemarcei, Republica Federală Germania, Republica Estonia, Republica Elenă, Regatul Spaniei, Republica Franceză, Irlanda, Republica Italiană, Republica Cipru, Republica Letonia, Republica Lituania, Marele Ducat al Luxemburgului, Republica Ungară, Republica Malta, Regatul fiarilor de Jos, Republica Austria, Republica Polonă, Republica Portugheză, Republica Slovenia, Republica Slovacă, Republica Finlanda, Regatul Suediei, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord (state membre ale Uniunii Europene) și Republica Bulgaria și România privind aderarea Republicii Bulgaria și a României la Uniunea Europeană, semnat de România la Luxemburg, 25/ aprilie 2005.

Surse web:
7. www.mae.ro node site-ul Ministerului Afacerilor Externe al României.
8. www.portofconstantza.com site-ul Companiei Naționale Administrația Porturilor Maritime Constanța România.
9.www.radionav.com site-ul Companiei Naíonale de Radio-Telecomunicaíi Navale Radionav SA.

TEORII SOCIOLOGICE DESPRE CARTIERELE MARGINALE ŞI EXCLUZIUNE SOCIALĂ

Ionela Maria BRAŞOVEANU (ION), Ph.D. Student
University of Craiova, Romania

Abstract: Social exclusion is "the procedure by which certain groups are systematically disadvantaged because they face discrimination related to ethnicity, race, religion, sex, sexual orientation, origin, age, disability, migration, place of residence, etc. Discrimination is created either by public institutionalization, such as the legal system, education, health and welfare services, or by social institutionalization, society and individuals. "
To these are added the concentration in areas dominated by poverty, segregated territorially, is added the exclusion from the official labor market, the lack of documents and access to the system of redistribution of welfare. In other words, about a quarter of poor households in poor areas, both in rural and urban areas, are decoupled from the flows of resources, opportunities, communication and information, so they are socially excluded. It is noteworthy that socially excluded households also include children and young people among whom the culture of deviance has begun to develop, which we talked about earlier. Therefore, in a few years from now we will have to deal with a greater number than today of young people and children, victims of the transition, always distressed, without school, without faith, without hope and without chances, at the same time dangerous. for those around them, because they have nothing to lose and do not share the values promoted at the level of society.

Keywords: problema sărăciei; inegalitate socială; excluziune socială; control social; strategia antisărăcie; sărăcie.

Problematica definirii excluziunii sociale

Termenul de „marginal" apare la sfârşitul anilor 1960 , ca urmare a interesului faţă de atitudinea de refuz faţă de sistem.
Din perspectivă istorică, termenul se referă la populaţiile al căror mod de viaţă era marcat de vagabondaj, cerşetorie, criminalitate, meserii infame. Numiţi „gueux" în Franţa, „rogue" în Anglia, „abenteurer" în Germania sau „picaras" în Spania, hoţii,cerşetorii, ticăloşii ocupă un loc considerabil în spaţiul social.
În lucrarea „Marginalii parizieni din sec. XIV şi XV", Geremek trece în revistă situaţia nefericită a cerşetorilor, vagabonzilor, criminalilor şi prostituatelor, la care se adaugă preoţii nesupuşi, călugării nomazi, studenţii săraci, soldaţii dezertori şi pelerinii ispitiţi de diavol.
În altă lucrare, publicată în 1991, în limba franceză, Geremek evocă drojdia societăţii englezeşti, din perioada elisabetană; cartierul vagabonzilor cerşetori din vechiul Paris, bandele de aventurieri care bântuiau dincolo de Rhin în timpul Războiului de 30 de ani.
Stigmatizarea marginalităţii este generală. Ea acoperă ca un văl de infamie o multitudine de situaţii eterogene şi şi constituie efectul proceselor de excludere.
Problematica integrării şi a excluderii, reacţiile de acceptare şi respingere (ţinând seama de situaţii concrete şi specificităţile locale), au fost în atenţia studiilor. Fiecărui aspect al excluderii îi corespunde vocabular specific: asociali, inadaptaţi, dar şi diverse moduri de

acţiune, private sau publice, organizate în jurul ajutorării sau sancţionării, supliciului sau compasiunii.

Excluziunea socială este un termen care a intrat în limbajul curent al politicilor sociale, atât în plan instituţional, cât şi în studiul acestora, la nivel academic. Cu toate acestea, nu se poate vorbi despre un consens asupra înţelesului exact sau despre o definire precisă. Tony Atkinson evidenţia că tocmai acest fapt a contribuit la răspândirea atât de largă a termenului (Atkinson, 1998). Tony Atkinson (1998) a remarcat trei aspecte esenţiale în multiplele definiţii ale excluziunii: (1) relativitatea, (2) actul excluziunii şi (3) dinamica. (1) Relativitatea se referă la condiţiile particulare de timp şi spaţiu ale excluziunii, la specificul grupurilor sociale din spaţiul fizic de referinţă al definirii. Aşadar, grupurile afectate de excluziune nu sunt aceleaşi în America Latină şi în Europa de nord. (2) Actul excluziunii face trimitere la incapacitatea persoanei de a depăşi prin forţe proprii situaţia de excluziune. De exemplu, există o diferenţă între opţiunea de a nu activa pe piaţa muncii şi incapacitatea de a obţine un loc de muncă, indiferent de voinţa individului. (3) Dinamica excluziunii sociale vizează perspectiva de viitor a persoanei, cu posibilitatea extinderii şi asupra generaţiei următoare.

În spaţiul academic românesc, definiţia propusă în Dicţionarul de politici sociale se regăseşte sub o formă uşor extinsă în articolul tematic din Enciclopedia Dezvoltării Sociale. Potrivit autorilor, excluziunea socială „se referă cu precădere la o situaţie de eşec privind realizarea deplină a drepturilor cetăţeneşti, atât datorită unor cauze structurale de natură socioeconomică, cât şi unor cauze de natură individuală" (Zamfir, Preda, Dan, 2007: 241). Această definiţie are o dublă ascendenţă, respectiv (a) cele patru dimensiuni ale integrării sociale (civică, economică, socială şi interpersonală), conform raportului programului Poverty III al UE de la începutul anilor nouăzeci şi (b) conceptul de cetăţenie a lui T.H. Marshall din 1950 (Preda, 2002). Conform criteriilor de clasificare a definiţiilor excluziunii ale lui David Bryne, această definiţie s-ar încadra, mai degrabă, în categoria celor „slabe".

Termenul de „excludere" desemnează acţiunea de respingere a unei persoane dintr-un grup, instituţie sau spaţiu social. Termenul indică rezultatul acestui proces, fără a preciza de ce, cum, sau de către cine a fost aceasta exclusă. Sărăcia este o experienţă a excluderii. Nu este semnificativă trecerea de sub un anumit prag de sărăcie la un moment dat, însă menţinerea de durată sub unul sau mai multe praguri este un semn major de excludere.

Termenul de "excluziune sociala" a aparut pentru prima data in Europa unde tendinta a fost sa se puna accent pe excluziunea spatiala. Initial, politicile s-au orientat pe cei care locuiau in "zone defavorizate" unde conditiile precare de locuit, serviciile sociale inadecvate, slaba reprezentare/voce politica sau lipsa de munca decenta, au contribuit la crearea experientei de marginalizare.

Excluziunea sociala, este un concept construit social si depinde de perceptia a ceea ce este considerat "normal". In tarile dezvoltate, de exemplu, excluziunea sociala este definita in functie de statul bunastarii si de ocuparea formala. Excluziunea sociala putand fi structurata pe baza ierarhiei si a excluziunii oamenilor pe criterii de rasa sau sex, din punctul de vedere al societatii care ii exclude, excluziunea poate aparea ca ceva "normal". Datorita fatului ca destul de frecvent este dificil sa se determine in mod "obiectiv" cine este exclus social, din moment ce este o chestiune a criteriilor adoptate si a crizelor care se folosesc de fiecare data, conceptul de excluziune sociala constituie un concept al carui semnificatie este contestata si conceptualizata diferit in diverse tari din intreaga lume.

Excluderea sociala, de asemenea, poate fi vazuta ca o parte a abordarii lui Sen (2000) pentru posibilitati care se bazeaza pe ideea pentru „functionalitati" si „posibilitati".
„Functionalitatile" sunt acele pe care o persoana este capabila sa realizeze / sa faca si sa fie, pe parcursul vietii acesteia, precum de exemplu sa aiba un corp sanatos, sa aiba stima de sine, sa fie educata, sa participe la viata comunitatii, etc.
„Posibilitatile" sunt combinatiile diferitelor functionalitati care permit persoanei sa traiasca o viata valoroasa pentru ea insasi. Din acest punct de vedere, excluziunea sociala poate fi vazuta ca un proces care conduce la o situatie in care pentru anumite persoane si grupuri este mult mai dificil sa realizeze anumite „functionalitati". Cand este imposibil ca o persoana sa ajunga la o functionalitate, atunci este condusa la o stare de saracie si statutul de excluziune sociala poate fi definit ca o combinatie de privatiuni. Excluziunea sociala este multidimensionala si poate include lipsa de acces la ocupare, cai de atac juridic/ recompensare si pieti, lipsa de voce/reprezentare politica si insuficiente relatii sociale. De aceea nu este suficient sa se analizeze aceste aspecte separat – trebuie sa se cerceteze legaturile existente intre acestea. De exemplu, excluziunea sociala poate reprezenta cadrul pentru perceperea privatiuniii si, in special, a doua dimensiune a privatiunii: faptul ca are caracter multidimensional si relatii sociale ascunse.
O alta problema este relatia intre saracie si excluziune sociala si modul in care conceptul de excluziune sociala poate fi valorificat ca instrument de trasare a politicilor. Excluziunea sociala coincide cu saracia, insa concomitent se extinde in afara acesteia, deoarece cuprinde si aspecte relationale si de distribuire a saraciei. Prin urmare, precum sustin Bhalla si Lapeyre (1997), cadrul analitic ar trebui sa perceapa legatura intre dimensiunile economice, sociale si politice ale excluziunii sociale.
Excluziunea sociala considera, de asemenea, ca privatiunea si lipsa participarii sunt rezultate si ale altor factori, in afara venitului redus. Se utilizeaza ca un alt mod de a vorbi despre saracie, ca un concept mai larg care cuprinde aspecte de polarizare, diferentiere si inegalitate.

Spre deosebire de populaţia ţării, rezidenţii zonelor sărace suferă de un deficit de integrare. Reţelele sociale sunt fragile, sunt de mici dimensiuni, sunt bazate pe „legături slabe" (*weak ties*) fiind construite pe principiul proximităţii, sunt reţele de vecini-săraci-din-zone-sărace ceea ce se traduce în incapacitate de mobilizare a unui suport consistent, care să ajute constituenţii să dea răspunsuri valide la situaţiile critice cu care se confruntă.
Conectarea la fluxurile de informaţii şi comunicare este de asemenea slabă, principalul liant dintre rezidenţii zonelor sărace şi exterior constituindu-l televiziunea, dar şi aceasta cu o acoperire deficitară. La acestea se adaugă concentrarea în zone dominate de sărăcie, segregate teritorial, se mai adaugă excluderea de pe piaţa oficială a muncii, lipsa de acte şi de acces la sistemul de redistribuire a bunăstării. Cu alte cuvinte, în jur de un sfert dintre gospodăriile sărace din zonele sărace, atât în mediul rural, cât şi în mediul urban, sunt decuplaţi de la fluxurile de resurse, de oportunităţi, de comunicare şi de informaţii, deci sunt excluşi social.

Teorii sociologice despre cartierele periferice şi excluziunea socială

Una dintre teoriile despre mizerie şi excludere socială este dezvoltată de Pierre Bourdieu[1].

[1]Wacquant, L.J.D., 1993, „De l Amerique comme utopie a l anivers", in Bordieu, P. (dir.publ.) "La misere du monde",Paris, Le Seuil.

Autorul incercă a înțelege existența oamenilor aflați în dificultate. Ipoteza de plecare este: De ce orașul (în general), "marile ansambluri" (în special), separă oamenii, induc ignorarea reciprocă, incomprehensiunea mutuală, creează viziuni diferite asupra lumii, generează conflicte. Sociologul încearcă să înțeleagă fără concesii și compromisuri punctele de vedere incompatibile asupra tragicului mizeriei, care naște chiar confuntări. Cercetătorii au încercat să intre în interiorul grupurilor permanente (vecini de cartier și colegi de birou), să analizeze stilul de viață comunitar și traiectoriile unor generații sau persoane. Ei și-au propus să înregistreze tpate tipurile de mizerie(economică, de „poziție", familială, instituțională, datorată slujbei sau vârstei etc), toate tipurile de declin, de excludere din interior, contradicțiile generate de „moștenire" (declinul școlar, comportamentul violent, spiritual de contradicție, bolile), solitudinea.
Universul de cercetat au fost locutorii unor heteroclite, Z.U.P. (zonele de urbanizare prioritate) și cărora autoritățile vor să le schimbe imaginea dar sunt populate cu oameni în derivă, cu tineri debusolați „asistați" de diferite centre de reintegrare, inspirând o nesfârșită tristețe, revoltați de „ordinea lucrurilor", intr-o lume în care nu-și găsesc locul: mici comercianți fără clientelă (care nu dispun de posibilități de relansare); familii sau persoane cu probleme, care încearcă să se reabiliteze, părăsind ghetourile; oameni marcați de spațiul pe care-l locuiesc, abandonați de autorități(poliție, școală, instituții de sănătate); persoane publice, având „misiuni imposibile"; militanți de stânga, de sorginte maiostră. Lumea uzinelor, munca de noapte și alte sectoare furnizează posturi „dure" care uzează, umilesc, uniformizează personalitatea. Lumea vârstnicilor cumulează mizeriile fizice, economice, psihice.
Câmpul social al mizeriei, lumea excluşilor, interesează nu numai pe asistentul social ci și pe sociologi, psihologi și educatori. Pentru a înțelege și a ajuta acest eșantion e necesar ca această lume a marginalilor și a excluşilor să fie cunoscută, variată, monitorizată.
A comunica real cu actorii acestei lumi, înseamnă o convertire a disponibilităților analistuluisocial pentru ceilalți.
Conform teoriei lui Robert Merton, atunci cand oamenii, ca urmare a unor schimbări de status social, sunt incapabili să se raporteze la sistemul de valori și norme, apare un conflict de norme în cadrul culturii.
Atkinson definește excluziunea socială pornind de la patru elementece se regăsesc în cadrul oricărui discurs asupra fenomenului: deprivare multiplă, relativitate, acțiune și dinamică. Astfel, excluziunea nu înseamnă doar simpla sărăcie în termenii lipsei veniturilor sau a șomajului, ea nu poate fi definită prin referirea doar la un sincur crietriu, ci prin prezența mai multor factori, inclusiv cei referitori la participarea la viața comunității. Fenomenul desemnează o situație în care lipsurile se cumulează. Excluziuneaeste un fenomen relativ, deoarece ea este definită în raport cu o anumită comunitate, cu standardele acesteia de „normalitate"; excluziunea este legata de acțiunea socială, este un act realizat fie de individul însuși (fenomen voluntar), fie în societatea din care face parte (fenomen involuntar din punct de vedere al celui care este expus acestei experiențe). Excluziunea este un fenomen dinamic, în sensul că nu este numai o stare de fapt, o sursă de lipsuri sau deprivări, dar și perspective, șanse, din ce în ce mai mici de integrare și recuperare a lipsurilor prezente. David Bryne (1999) a propus o clasificare a definițiilor excluziunii sociale în două categorii, „slabe" și „tari". Criteriile operate în această clasificare se plasează întrucâtva în continuarea dezbaterii

privind potenţialul progresiv sau regresiv al excluziunii sociale. Pentru Bryne, diferenţa specifică constă în evidenţierea importanţei inegalităţilor materiale şi de putere.
În opinia lui Euvrard F. şi Prelis, ”excluderea poate fi definită ca eşecul unuia sau mai multor sisteme (de aparenţă) consierate drept fundamentale pentru funcţionarea societăţii [...] sistemul democractic şi juridic/ piaţa locuitorilor de muncă/ prtecţia socială/familia şi
comunitatea. ”[2]. În lucrări franceze recente, termenul de excludere este înlocuit intenţionat cu alte noţiuni: „dezinseţie” (De Gaulejac şi Taboada Leonetti, 1994)[3]. Toate acestea au loc în cadrul traiectoriilor individuale în care, se cumulează şi se întăresc diferite rupturi sau privaţiuni dublate de mecanisme sociale menite să stigmatizeze, îndepărteze sau respingă astfel de persoane. Se acordă astfel rol important sărăciei economice dependentă de instabilitatea condiţiilor salariale, dar şi rupturile datorate fragilităţii relaţiilor de sociabilitate familiale sau extrafamiliale, precum şi efectele proceselor de stigmatizare care presupun apoi strategii de apărare, de rezilienţă (sau de acceptare a prpriului statut) pe care le prezintă victimile diferitelor rupturi.
În abordările de origine anglo-saxonă, săracii sunt prezentaţi ca o categorie aparte, mai mult , ca o clasă socială, în sensul propriu al cuvântului. Sub-proletariatul urban al ghetourilor americane constituie astfel, în opiniile unor cercetători, o categorie aparte, separată de restul societăţii, din punct de vedere economic, social şi cultural. Lucrările lui Lewis (1969)[4] evidenţiază forme de „cultură a sărăciei” în mediile defavorizate, prin conduite familiale marcate de resemnare şi fatalism, transmise de la o generaţie la alta, acestea contribuind la accentuarea distanţei dintre aceste persoane şi cele cu proprietăţi.
În contextul crizei acute a vechilor aşezări din nord-estul Statelor Unite şi al degradării centrelor urbane, WIlson (1987. 1993)[5] concepe noţiunea de urban underclass. Încadrează aici subproletarii din ghetourile urbane, afectaţi de reducerea locurilor de muncă din industrie, pe cei afectaţi de degradarea structurilor familiale, de izolarea lor socială în cartierele părăsite de clasa de mijlocie. Condiţiile de viaţă se bazează, în consecinţă, pe ocupaaţii ilegale marcate de violenţă, precum şi femomenul de stigmatizare cvăruia îi cad victimă locuitorii din ghetouri. Persistenţa somajului şi neputinţa de a-şi găsi loc de muncă în altă parte, au favorizat apariţia şi reproducerea unei culturi de supravieţuire precum şu respingerea de către restul societăţii a acestor grupuri sociale. În opinia lui Herpin[6](1993) *underclass* „constituie grup social foarte omogen” si „prezintă multe din trăsăturile unei clase sociale”.
Teze despre izolarea socială şi underclass au făcut obiectul unor vii dezbateri în Statele Unite şi Marea Britanie, unii autori criticând ipotezele care susţineau persistenţa şi transmiterea sărăciei, precum şi constrângerea acestor persoane de a rămâne în ghetouri, evidenţiind mobilitatea socială şi geografică a acestor grupuri. Alti autori au susţinut ideea că patronii manifestă comportament discriminatoriu la angajare , pe criterii etnice sau geografice. Multe studii franceze evidenţiază asemanarea dintre procesele de dezintegrare a ghetourilor americane şi situaţia cartierelor sărace de la periferia marilor oraşe franceze. Ele menţionează că în al doilea caz există forme de

[2] EuvrardF. şi Prelis, 1994 „La Lutte contre la paucrete dans la construction europene”,
[3] Castel,R, 1991 „De l indigence a l exclusion Precarite du travail et vulnerabilite relationelle”, in Donzelot, J., „Fase a l excusion la disaffiliation Precarite du travail et vulnerabilite relationelle”, Donzelot de Brouver/Epi;
[4] De Gaulejac. V., Taboada Leonetti, I., 1994, „La lutte des plases”, Paris, PUF
[5] Wilson. W.J. 1987 „The TrulyDisadvantaged: 1993-(dir.publ), Sage Publication, „The Ghetto Underclass”
[6] Herpin, N. 1993 „ L urban underclass chez les sociologies americains exclusion sociale e pauvrete, „Revue francaise de sociologie”, XXXIV.

sociabilitate (posibil dislocate) înlocuite cu multiple intervenţii publice, care menţin o oarecare integrare socială, şi că procesele de excludere, ale căror victime sunt locuitorii cartierelor sărace de periferie, nu sunt atât de radicale din SUA, pe baze rasiale sau de clasa (Wacquant, 1993).

Teza excuderii este un subiect controversat deoarece unii excluşi sunt incluşi în sisteme publice şi asocialtive şi ajutoare. Fenomenele construcţiei apartenenţelor sociale sunt la fel de dezbătute deoarece sunt caracterizate de mobilitate, cu durată scurtă, punctuale şi reversibile.Însăşi formarea de comunităţi pe bază etnică este controversată.

Paradigma solidarităţii concepe excluderea ca pe o ruptură a legăturii sociale dintre individ şi societate, paradigm fiind ancorată în gândirea republican franceză şi tradiţia durkheineiană. Scest model pune bazele unei intervenţii puternice ale statului, adresându-se tuturor cetăţenilor: este vorba despre „socializarea metodică" (potrivit opiniei lui Durkheim despre educaţie) sau, printr-o politică de inserţie, bazată pe integrarea voluntară sau constrânsă a indivizilor şi cooperării lor solidare. Acest model întreţine legături strânse cu formele universal de protecţie social, combinând împărţirea riscurilor şi a redistribuţiei.

Paradigma specializării este adânc ancorată în gândirea liberal: societatea este bazată pe o reuniune voluntară a indivizilor diferenţiaţi, titular ai unor drepturi şi obligaţii. Procesele de diviziune a muncii şi separare a sferelor vieţii sociale induc şi consolidează specializarea. În cadrul acestei paradigm, excluderea poate fi analizată ca provenind din fenomene individuale de devianţă (în sensul culturaliştilor şi al lui Parsons), respectiv din comportamente prin care indivizii aleg să nu profite de oportunităţile care se ivesc (ex. Participarea la viaţa economică). Potrivit acestei paradigme, săracii sunt victimele proptiilor lor decizii şi, în concepţia unor concepţii extreme, vechi, pot fi considraţi drept o ameninţare la adresa societăţii.

Paradigma monopolului care are originea în concepţia weberiană potrivit căreia societatea este o construcţie social problematică asigurând socializarea comunitară şi pe cea social, în care grupurile sociale interacţionează în funcţie de interesele lor specifice , încercând sa folosească în avamtajul lor fenomenele de putere şi de monopolizare a resurselor. Aici excluderea este rezultatul unui process de formare a unor grupări, ordine, stări, al căror, „scop este de a închide într-o măsura, mai mică sau mai mare accesul străinilor la şansele (sociale sau economice) care exista într-un domeniu dat (Weber 1971)[7]. Aceste mecanisme de delimitare socialăşi de monopolizare a resurselor sunt utilizate de către cei care domină în scopul păstrării propriilor privilegii şi al perpetuării inegalităţilor.

În cartea „Conflictul social contemporam" R. Dahrendorf susţine că majoritatea nu este interesată de cei marginalizaţi. Ba chiar cei din urmă sunt împinşi în afara tradiţiilor culturaleşi face tot posibilul să-i menţină acol, gândind că-şi apără astfel prpriile poziţii sociale.

Cauzele excluziunii sociale, de asemenea, variaza si depind de raspunsurile la o intrebare esentiala : cine este responsabil sau conduce la excluziune ? Fie daca este vorba de persoane, fie de institutionalizari sau o elita. Conform studiilor relevante, abordarile legate de functionalitatea operationala a conceptului de excluziune sociala, sunt doua:

[7]Wacquand, L.J.D., 1993, „De l Amerique comme utopia a l envers" , in Bordieu, P.(dir. Publ.)„La misere du monde" , Pris, Le Seuil, pp 69-179.

-una dintre abordari se concentreaza pe probleme specifice care sunt considerate exemple de excluziune sociala si
-cealalta caracterizeaza excluziunea sociala ca non-implicare in aspectele majore ale societatii.
Aceste abordari deriva din traditia de masurare a saraciei si a privatiunii si reflecta o pre-existenta schimbare rezonabila in accentul de pe saracie pe excluziunea sociala , referitoare la o abordare multidimensionala, analiza dinamica si concentrare la nivelul local de comunitate.
Masurarile excluziunii sociale se debaraseaza de inceperile anterioare intentionand sa determine persoanele a caror non-participare nu rezulta numai datorita lipsei de resurse, insa si ca o consecinta de alti factori mai mari precum discriminarea, sanatatea precara, localizarea geografica si identificarea/verificarea/recunoasterea culturala.
În România anului 2001 sărăcia extremă este asociată cu şomajul de lungă durată, munca în sectorul informal, lipsa de calificare, familia monoparentală sau alte forme atipice de familie, ne-participare şi marginalizare socială, fenomene de dezagregare socială, tendinţe de etnicizare şi de concentrare a săracilor în anumite zone clar delimitate teritorial. Datorită acestui cumul de caracteristici sărăcia extremă din România se subscrie conceptului de excluziune socială folosit de ţările Uniunii Europene şi, astfel, necesită o abordare din perspectiva drepturilor sociale fundamentale ale omului. Sărăcia extremă din România este predominant „nouă", adică este „tânără" (copiii şi tinerii au cel mai mare risc), predominant urbană, în strânsă relaţie cu transformările sociale de după 1990, cu fenomenul persoanelor fără locuinţă, cu schimbările de pe piaţa muncii (şomaj) şi cu forme de dezorganizare socială. Pe de altă parte, în zonele sărace din sate, „noua sărăcie" este doar parţial nouă, fiind în fapt combinată cu forme de sărăcie de tip tradiţional, specifice comunităţilor cu grad redus de modernizare, a căror viaţă economică este dominată de agricultură.
Trăsăturile economice caracteristice sărăciei extreme includ o luptă permanentă pentru supravieţuire, şomaj sau sub-ocupare în economia sub-terană, salarii foarte scăzute pentru cei care sunt angajaţi, copilul ca aducător de venituri în gospodărie, desfăşurarea unui număr larg de activităţi ocazionale, lipsă cronică de bani şi absenţa economiilor, ne-acoperirea cronică a nevoilor alimentare (mai ales în perioadele când oportunităţile de muncă informală sunt rare) şi obiceiul de a cumpăra pe credit cantităţi foarte reduse de alimente.
Caracteristicile sociale şi psihologice ale culturii sărăciei sunt: supraaglomerarea zonei şi a locuinţei, lipsa intimităţii, incidenţă înaltă a alcoolismului, violenţa în familie şi mică infracţionalitate, căsătorii neoficiale şi un accent deosebit pe solidaritatea familiei.

Concluzii:
Deci, sărăcia extremă este o stare de lipsuri cumulate care s-a permanentizat. Cu alte cuvinte, sărăcia extremă presupune lipsa unei vieţi ordonate de rutine care să confere siguranţă şi predictibilitate, fiind centrată pe azi şi lipsită de perspective. Întregul set de dileme şi probleme ce trebuie rezolvate pentru „a trăi de la un salariu la altul", în cazul săracilor extremi se restrânge la întrebarea fundamentală „ce punem azi pe masă". Platforma europeană de combatere a sărăciei şi excluziunii sociale este una dintre iniţiativele majore ale Strategiei Europa 2020 pentru creştere inteligentă, durabilă şi favorabilă incluziunii. A fost elaborată pentru a ajuta statele membre în îndeplinirea obiectivului care vizează scoaterea a 20 de milioane de persoane de sub ameninţarea sărăciei şi a excluziunii sociale.

Bibliografie

Atkinson, A. B., Social Exclusion, Poverty and Unemployment, în Hills, J. (Ed.) Exclusion, Employment and Opportunity, London, London School of Economics, 1998.
Barry, B., Social Exclusion, Social Isolation, and the Distribution of Income, în Hills, Le Grand, J., Piachaud, D. (eds.), Understanding Social Exclusion, Oxford, Oxford University Press, 2002. 3. Cace, C., Social Insurances: Management, evolutions and tendencies, Bucharest, Expert, 2004.
Cace S., The Welfare State. Evolutions and Tendencies, Expert, Bucharest, Romania, 2004.
Castel,R, 1991 „De l indigence a l exclusion Precarite du travail et vulnerabilite relationelle", in Donzelot, J., „Fase a l excusion la disaffiliation Precarite du travail et vulnerabilite relationelle", Donzelot de Brouver/Epi;
De Gaulejac. V., Taboada Leonetti, I., 1994, „La lutte des plases", Paris, PUF
EuvrardF. și Prelis, 1994 „La Lutte contre la paucrete dans la construction europene",
Herpin, N. 1993 „ L urban underclass chez les sociologies americains exclusion sociale e pauvrete, „Revue francaise de sociologie", XXXIV.
Wacquant, L.J.D., 1993, „De l Amerique comme utopie a l anivers", in Bordieu, P. (dir.publ.) "La misere du monde",Paris, Le Seuil.
Wilson. W.J. 1987 „The TrulyDisadvantaged: 1993-(dir.publ), Sage Publication, „The Ghetto Underclass".

EU SECURITY AND COUNTER - TERRORISM COOPERATION POLICY

Mariana Ana BULMEZ, PhD Candidate, „Ovidius" University of Constanța

Abstract: EU action is not limited to production and consumption. European leaders are constantly faced with problems related to the common defense, to a common foreign policy, of a common action in order to reduce the economic gaps between the member countries of the Union, aspects that can cause long-term instability and tension in relations between members, but also the favoring of violent acts.
An alarm was sounded since 1990 by President Richard von Weizsacker in his inaugural address at the opening ceremony of the 41st academic year of the College of Europe on 24 September, "inevitable, cosmopolitan and egalitarian development , of civilization and technology, together with increasing mobility, give rise to a widespread desire to protect the regional regional culture, as well as the historical and national identity."
Since 1992, through the Maastricht Treaty, the Union has clearly stated in Article B its commitment to watch over the common security in the future based on a common defense policy: by implementing a common foreign and security policy, including the establishment in perspective of a common defense policy ", and by Article J.1 it envisages: the defense of common values, of fundamental interests; strengthening and strengthening EU and international security; peacekeeping and promoting international cooperation."
In 2005, the EU Council presented the "EU Counter-Terrorism Strategy", a revised strategy in 2014, followed in December 2014 by the approval of a series of mechanisms for the implementation of the revised strategy.
In December 2015, the European Commission presented the new regulation amending the Schengen Code on Borders. It obliges Member States to carry out systematic checks on persons crossing the EU's external borders in databases of stolen and lost documents, in the Schengen Information System (SIS) and in other relevant EU databases.
The new rules provide a strategic "cooperation group" to exchange information and help Member States increase their cyber security capacity. Each Member State will have to adopt a national NIS strategy.

Keywords: strategy, cooperation, personal data, stability, Schengen Code

Acţiunile UE nu se reduc la producţie şi la consum. Responsabilii europeni se confruntă permanent cu probleme referitoare la apărarea comună, la o politică externă comună, a unei acţiuni comune în vederea diminuării decalajelor sub aspect economic între satele membre ale uniunii, aspecte ce pot provoca pe termen lung instabilitate şi încordare în relaţiile dintre perteneri, dar şi favorizarea unor acte cu caracter violent.

În studiile recente privind securitatea termenii de „soft power" şi „hard power" sunt utilizaţi tot mai frecvent. Combinarea celor două abordări în ceea ce priveşte exercitarea puterii conduce la eficientizarea aţiunilor pentru atngerea scopului urmărit.[1]

Încă din anul 1976, prim-ministrul Belgiei, Leon Tindemans, în contextul întocmirii unui Raport prezentat Consiliului European, afirma referitor la cooperarea politică şi la securitatea statelor europene: „În opinia mea, problemele de securitate, pe

[1] Ioana Ionescu, *Federaţia Rusă şi Uniunea Europeană la începutul secolului XXI,* Bucureşti, Editura Top Form, 2010, p.15.

care le consider probleme ale apărării propriu-zise, trebuie să facă, încă din acest moment, obiectul discuţiilor şi reflecţiilor noastre în comun în cadrul Comunităţii. În acelaşi sens, mi se pare imposibil ca ţările Comunităţii să nu acorde atenţie eventualelor conflicte care ar putea apărea în Orientul Mijlociu sau în alte regiuni ale lumii."[2] Să nu uităm faptul că, Belgia a fost primul stat care a luat măsuri de apărare împotriva acţiunilor teroriste la adresa securităţii sale, prin includerea în legislaţia penală în 1856 a „clauzei atentatului", în virtutea căruia autorii asasinatelor politice devin extrădabili.[3]

Stabilitatea europeană este ameninţată de două elemente majore: „atracţia globalizării şi fascinaţia unicităţii culturale şi naţionale"[4]care prezintă riscul de a redeschide vechi subiecte legate de etnocentrism, de rivalităţi naţionale, de revizionism şi separaţionism, fiecare putând fi rădăcina unor acţiuni cu caracter terorist. Deşi momentan se manifestă izolat, în Irlanda de Nord, Ţara Bascilor, Corsica, în contextul ultimelor evenimente internaţionale legate de politicile adoptate pe tema refugiaţilor din Orientul Mijlociu, situaţia la nivel european ar putea escalada spre acţiuni cu caracter violent.

Din anul 1992, prin Tratatul de la Maastricht, Uniunea exprimă, în articolul B, clar angajamentul de a veghea în viitor la securitatea comună bazată pe o politică de apărare comună: Uniunea îşi propune ca obiectiv „afirmarea identităţii sale pe scena internaţională, în special prin punerea în aplicare a unei politici externe şi de securitate comune, inclusiv prin stabilirea în perspectivă, a unei politici de apărare comună", iar prin Articolul J.1 are în vedere: apărarea valorilor comune, a intereselor fundamentale; consolidarea şi întărirea securităţii UE, dar şi internaţionale; menţinerea păcii şi promovarea cooperării internaţionale; dezvoltarea şi consolidarea democraţiei şi a statului de drept; respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului. Articolul J.4 stabileşte că, „Politica externă şi de securitate comună include totalitatea chestiunilor privind securitatea Uniunii Europene, inclusiv stabilirea în perspectivă a unei politici de apărare comune, care ar putea conduce la momentul potrivit, la o apărare comună".[5]

Uniunea Europeană cofruntată cu un val de atentate teroriste, mai ales după atacurile din 11 martie 2004 de la Madrid, care au provocat moartea a peste 190 de persoane, şi-a schimbat atitudinea faţă de terorism, depunând eforturi în vederea adoptării unei legislaţii unitare a tuturor statelor membre care să-i permită luarea măsurilor în vederea prevenirii şi combaterii fenomenului terorist.

În 2005, Consiliul UE prezenta *„Strategia UE de combatere a terorismului"*, strategie revizuită în 2014, urmată în decembrie 2014 de aprobarea unei serii de mecanisme pentru punerea în aplicare a strategiei revizuite.[6]

---

[2]Dusan Sidjanski, *Viitorul federalist al Europei: Comunitatea europeană de la origini la tratatul de la Lisabona,* Iaşi, Editura Polirom, 2009, p.69.

[3]Gheorghe Arădăvoaice, Dumitru Iliescu, Laurenţiu Dan Niţă, *Terorism. Antiterorism. Contraterorism.*, Bucureşti, Editura Antet, 1999, p.304.

[4]Dusan Sidjanski, *op.cit.*, p. 203.

[5]https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=RO, accesat în data de 01.12.2019.

[6] www.concilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/, accesat în data de 4 septembrie 2018.

În februarie 2015, Parlamentul European, adopta *Rezoluţia* privind măsurile antiteroriste ce se impun la nivel european ca urmare a atacurilor teroriste deosebit de violente din perioada 2004-2015 de la Madrid, Londra, Paris, Copenhaga şi Bruxelles. Măsurile recomandate de *Rezoluţia* Parlamentului European au fost ulterior asumate de Consiliu European, în februarie 2015, în Declaraţia de la Riga privind Combaterea Terorismului.

„Agenda europeană privind securitatea", publicată în aprilie 2015, identifica terorismul ca fiind o ameninţare fundamentală la adresa securităţii europene.

Directiva Parlamentului European şi a Consiliului privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanţării terorismului, adoptată de Consiliu la 20 aprilie 2015.[7]

Totodată, erau aprobate noi reguli pentru a uşura procesul de identificare a provenienţei fondurilor. Statele membre UE vor fi obligate să întocmească „registre centrale" cu informaţii referitoare la „beneficiarii" fondurilor indiferent dacă sunt persoane fizice sau juridice. Registrele nu au fost menţionate de la început în discuţiile Comisiei Europene, existenţa lor fiind negociată pe parcurs.

Registrele centrale vor fi accesibile pentru autorităţi şi pentru unităţile lor de investigaţii financiare, fără restricţie, pentru entităţile obligatorii, băncile, precum şi pentru public, acces acordat în baza unei înregistrări online a persoanei care doreşte să acceseze registrul şi a achitării unei taxe care să acopere costurile administrative.

Pentru a putea accesa Registrul, o persoană sau o organizaţie, trebuie demonstrat „interesul legitim" în spălarea de bani sau finanţarea terorismului, precum şi în alte infracţiuni care ar putea contribui la finanţarea acestora, de exemplu, corupţia, infracţiunile fiscale şi frauda. Informaţiile din Registrele Centrale privind trusturile vor fi accesibile doar autorităţilor şi „entităţilor obligatorii".

Textul Directivei stabileşte şi obligaţii specifice de raportare pentru bănci, auditori, avocaţi, agenţi imobiliari şi cazinouri, etc., în cazul unor tranzacţii suspecte efectuate de clienţii lor.[8]

La 14 aprilie 2016, Parlamentul European şi-a exprimat poziţia, iar ulterior, Consiliul a adoptat directiva la 21 aprilie 2016. În baza celor hotărâte, statele membre vor avea la dispoziţie doi ani pentru a asigura intrarea în vigoare a actelor cu putere de lege şi a actelor administrative necesare pentru a se conforma acestei directive.[9]

Pe parcursul anului 2015, Eurobarometrul stabilea faptul că, în jur de 5000 de europeni s-au alăturat grupărilor teroriste pentru a lupta în Irak şi Siria, fapt ce demonstrează că, problema luptătorilor străini trebuie privită drept o provocare pentru politica UE. Rezoluţia redactată de Rachida Dati(PPE, FR) privind prevenirea radicalizării şi recrutarea cetăţenilor europeni de către organizaţiile teroriste a fost adoptată cu 548 voturi pentru,110 împotrivă şi 36 de abţineri.

[7]https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5933-2015-REV-4/ro/pdf , accesat în data de 01.12.2019.
[8]https://europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20150513IPR55319/evaziune-si-finantarea-terorismului-reguli-stricte-contra-spalarii-banilor, accesat în data de 16.09.2019.
[9]https://consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/passenger-name-record/, accesat în data de 16.09.2019.

După evenimentele din 11 septembrie 2001, Parlamentul European propunea crearea unei liste negre UE cu jihadişti şi suspecţi de terorism jihadist, sublniind nevoia unei definiţii comune a luptătorilor străini pentru a permite proceduri legale împotriva lor atunci când se întorc în UE şi a putea cere statelor membre să se asigure că luptătorii străini sunt puşi sub control judiciar şi, dacă este necesar, în detenţie administrativă la întoarcerea în Europa, până are loc procedura judiciară.[10]

Consiliul revizuieşte lista la intervale periodice şi cel puţin o dată la 6 luni. Pe lângă această revizuire periodică, Consiliul poate oricând să adopte o decizie privind includerea sau eliminarea de pe lista persoanelor, grupurilor şi entităţilor: Decizia (PESC) 2019/25 a Consiliului din 8 ianuarie 2019 de modificare şi de actualizare a listei, persoanelor, grupurilor şi entităţilor cărora li se aplică articolele 2, 3 şi 4 din Poziţia comună 2001/931/PESC privind aplicarea de măsuri specifice pentru combaterea terorismului şi de abrogare a Deciziei (PESC) 2018/1084.[11]

În decembrie 2015, era prezentat de Comisia Europenă noul regulament care schimbă Codul Schengen pentru graniţe. Acesta obligă statele membre să efectueze controale sistematice ale persoanelor care traversează graniţele externe ale UE în bazele de date cu documente furate şi pierdute, în sistemul de informaţii Schengen(SIS) şi în alte baze de date ale UE relevante. Verificările sunt obligatorii la toate graniţele aeriene, maritime şi pe uscat, atât la intrarea, cât şi la ieşirea din UE. Modificarea regulilor este un răspuns la ameninţările teroriste în Europa. Rezoluţia a fost adoptată cu 469 de voturi pentru, 120 de voturi împotrivă şi 42 de abţineri.[12]

În aprilie 2016, Parlamentul European aproba un sprijin de urgenţă în valoare de 100 milioane de euro pentru refugiaţii din UE, precum şi 2 milioane de euro pentru angajarea de personal suplimentar la Centru European de Combatere a Terorismului de la EUROPOL. Având în vedere urgenţa situaţiei, Parlamentul a acţionat rapid, decizia fiind adoptată cu 584 de voturi pentru, 64 de voturi împotrivă şi 33 de abţineri.[13]

O nouă Directivă a Parlamentului European completa în aprilie 2016 legislaţia europeană de prevenire a actelor cu caracter terorist. Creat pentru prevenirea, detectarea, investigarea şi aducerea în justiţie a infracţiunilor teroriste, Registrul cu Numele Pasagerilor(PNR), obliga companiile aeriene să dea autorităţilor naţionale datele pasagerilor pentru toate zborurile către UE şi viceversa. În acest context se încadrează afirmaţiile raportorului Timothy Kirkhope referitor la semnificaţia PNR: „Am adoptat un nou instrument important pentru combaterea terorismului şi traficanţilor. Prin colectarea, distribuirea şi analizarea informaţiilor PNR, agenţiile noastre de

[10]https://europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20151120IPR03612/pe-cere-o-strategie-comuna-ue-pentru-combaterea-radicalizarii-tinerilor-europeni, accesat în data de 01.10.2019.
[11]https://consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/terrorist-list/, accesat în data de 01.10.2019.
[12]https://europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20170210IPR61804/stoparea-luptatorilor-straini-la-granitele-externe-ale-ue, accesat în data de 01.10.2019.
[13]https://eurparl.europa.eu/news/ro/press-room/20160407IPR21769/fonduri-suplimentare-pentru-refugiati-si-lupta-impotriva-terorismului , accesat în data de 16.09.2019.

intelligence pot observa modele de comportament suspicios care trebuie urmărite." Textul Directivei a fost aprobat cu 461 de voturi pentru, 179 împotrivă şi 9 abţineri.[14]

Acţiunile legislative ale Parlamentului European au fost completate, în anul 2016, cu Regulamentul general pentru protecţia datelor, care după cum afirma raportorul Parlamentului Jan Philipp Albrecht „Este un mare succes al Parlamentului European şi un da hotărât european pentru drepturile consumatorului şi competiţie în era digitală. Cetăţenii vor putea să decidă singuri ce informaţii personale vor să facă publice."

Directiva UE privind securitatea reţelelor şi a informaţiilor (NIS) „este şi unul dintre primele cadre legislative care se aplică platformelor. Conform strategiei pieţei unice digitale, ea stabileşte cerinţe armonizate pentru platforme şi asigură reguli similare oriunde operează în UE. Această directivă va stabili un nivel comun de securitate a informaţiei şi a reţelelor şi va creşte cooperarea între statele membre UE, ceea ce va ajuta la prevenirea în viitor a atacurilor cibernetice asupra infrastructurilor europene interconectate", menţiona raportorul Andreas Schwab.

Noile reguli oferă un „grup de cooperare" strategic pentru a schimba informaţii şi pentru a ajuta statele membre în creşterea capacităţii de securitate cibernetică. Fiecare stat membru va trebui să adopte o strategie naţională NIS.

Statele membre trebuie să creeze o reţea de echipe de răspuns la incidente de securitate online care să se ocupe de incidente şi riscuri, să discute chestiuni de securitate transfrontalieră. Agenţia Europeană pentru Securitatea Reţelelor şi a Informaţiilor (ENISA) va avea un rol important în implementarea directivei şi mai ales în ceea ce priveşte colaborarea între agenţiile statelor membre.[15]

Prin comunicatul de presă din 06.07.2017 al Parlamentului European se preciza constituirea unei Comisii speciale, creată pentru 12 luni, care să se concentreze pe deficienţele practice şi legislative în combaterea terorismului în UE. Comisia specială are scopul de a evalua dimensiunea ameninţării teroriste în spaţiul european şi de a analiza erorile şi disfuncţionalităţile care ar fi putut facilita recentele atacuri teroriste din statele membre.[16]

UE şi-a intensificat în ultimii ani acţiunile în vederea susţinerii efortului statelor membre de combatere a terorismului consolidând mandatul agenţiilor sale din domeniul justiţiei şi afacerilor interne: Eurojust, Frontex, CEPOL şi eu-LISA. Mai mult, în vederea îmbunătăţirii bazelor de date existente, în 2018, Consiliul a adoptat noi norme pentru consolidarea Sistemului de Informaţii Schengen(SIS), prin care erau introduse tipuri noi de semnalări pentru cazurile legate de activităţile teroriste.[17]

Categoriile suplimentare de semnalări introduse în proiectele de regulament sunt: semnalări emise pentru verificările prin interviu; „semnalări privind persoanele căutate sau suspecte necunoscute, care prevăd introducerea în SIS a amprentelor

[14]https://eurporl.europa.eu/news/ro/press-room/20160407IPR21776/reforma-protectiei-datelor-pe-aproba-noile-reguli-adaptate-la-era-digitala , accesat în data de 16.09.2019.
[15]https://europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20160701IPR34481/securitatea-cibernetica-reguli-de-proiecte-impotriva-amenintarilor-online , accesat în data de 16.09.2019.
[16]https://eurparl.europa.eu/news/ro/press-room/20170629IPR78658/comisie-speciala-pentru-combaterea-deficientelor-in-combaterea-terorismului , accesat în data de 16.09.2019.
[17] https://consilium.europa.eu/ro/polices/fight-against-terrorism/ accesat în data de 20.06.2021.

digitale sau a amprentelor palmare descoperite la locul unor infracţiuni grave sau incidente teroriste şi care sunt atribuite autorului acestuia"; semnalări preventive pentru „copiii expuşi riscului de răpire de către unul dintre părinţi, precum şi pentru copiii şi persoanele vulnerabile care trebuie împiedicate să se deplaseze pentru propria lor protecţie(de exemplu în cazul în care deplasarea ar putea duce la riscul de căsătorie forţată, mutilare genitală a femeilor, trafic de fiinţe umane); semnalări în „scopul returnării, o semnalare cu privire la deciziile de returnare emise pentru resortisanţii tărilor terţe aflaţi în situaţie de şedere ilegală". În consecinţă, SIS a devenit cel mai utilizat şi eficient sistem informatic al UE în spaţiul de libertate, securitate şi justiţie. Sistemul conţine peste 76 de milioane de semnalări fiind accesat, de exemplu, de aproximativ 5,1 miliarde de ori de statele membre în anul 2017. Europol poate accesa toate categoriile de date din SIS şi să facă schimb de informaţii suplimentare cu birourile SIRENE din statele membre.[18]

Pentru a se asigura un schimb eficient de informaţii suplimentare a fost oportun să fie consolidată activitatea birourilor SIRENE prin precizarea sub formă oficială, reglementată legislativ la nivelul UE, a cerinţelor referitoare la resursele disponibile şi la formarea utilizatorilor şi timpul de răspuns la solicitările reciproce dintre birourile SIRENE.[19]

Normele detaliate pentru schimbul de informaţii suplimentare au fost adoptate în conformitate cu procedura definită la articolul 51 alineatul (2) din Regulamentul SIS II şi articolul 67 din Decizia SIS II, sub forma unui manual intitulat „Manualul SIRENE". Manualul SIRENE este un set de instrucţiuni destinate birourilor SIRENE care descriu detaliat normele şi procedurile care stau la baza schimbului bilateral sau multilateral de informaţii suplimentare. Acesta reprezintă, potrivit normelor legislative, o dispoziţie de aplicare necesară pentru utilizarea operaţională a SIS II în conformitate cu instrumentele juridice ale SIS II.

„European Union Terrorism Situation and Trend Report" (TE-SAT) 2020 raportează că, în anul 2019, la nivelul spaţiului uniunii au fost 119 atacuri teroriste eşuate, contracarate sau materializate, 1004 persoane arestate pentru infracţiuni de terorism, 10 persoane au murit din cauza atacurilor teroriste şi 27 au fost rănite.[20]

Având în vedere mutarea centrului de greutate al tuturor activităţilor în mediul online, în ultima perioadă, era adoptată la 11 octombrie 2020 declaraţia internaţională „Criptarea de la un capăt la altul şi siguranţa publică"[21] de Australia, Canada, India, Japonia, Noua Zeelandă, Regatul Unit şi SUA. UE reacţiona la declaraţie prin intermediul coordonatorului luptei împotriva terorismului, Gilles de Kerchove: „Salut declaraţia internaţională intitulată *Criptarea de la un capăt la altul şi siguranţa publică*. Aceasta

[18] https://consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2018/11/19/schengen-information-system-council-adopts-new-rules-to-strengthen-security-in-the-eu/ , accesat în data de 20.06.2021.
[19] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A32018R1862&from=fr, accesat în data de 20.06.2021.
[20] https://europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020, accesat în data de 20.06.2021.
[21] https://justice.gov/opa/pr/international-statement-end-end-encryption-and-public-safety, accesat în data de 20.06.2021.

reprezintă o contribuţie importantă la dezbaterea în curs. În lupta împotriva terorismului este esenţial ca agenţiile de aplicare a legii să aibă acces legal la mesajele criptate atunci când sunt îndeplinite cerinţele legale pentru un astfel de acces şi, prin urmare, ca acest fapt să fie prevăzut de lege şi autorizat de un judecător. Evoluţiile recente din toate domeniile criptării ar putea conduce la incapacitatea autorităţilor de aplicare a legii de a accesa date necesare pentru investigaţii şi urmăriri penale, în pofida faptului că acestea dispun de competenţele legale necesare în acest sens. Este, de asemenea, important ca întreprinderile să fie în continuare capabile să detecteze şi să elimine conţinutul online cu caracter terorist. Internetul nu trebuie să fie un spaţiu în afara legii, în care infractorii pot acţiona neîngrădiţi. Sunt de acord cu opinia exprimată în declaraţie: este important să existe măsuri solide de protecţie a vieţii private şi de criptare; cu toate acestea, companiile de internet ar trebui să coopereze pentru a dezvolta soluţii care să permită un astfel de acces legal. UE a început la rândul său să se ocupe de problema criptării. Dialogul cu companiile este important, inclusiv în contextul tehnologiei 5G."[22]

La 16 martie 2021, Consiliul a adoptat un Regulament privind combaterea diseminării conţinutului online cu caracter terorist. În acest context, autorităţile competente din statele membre vor avea competenţa de a emite ordine de eliminare adresate furnizorilor de servicii a conţinuturilor cu caracter terorist sau să blocheze accesul la acesta în toate statele membre. Platformele de internet vor trebui apoi să elimine conţinutul sau să blocheze accesul la acesta în termen de o oră. Noile norme urmează să fie aplicate începând din anul 2022. Combaterea terorismului reprezintă o prioritate majoră pentru UE în condiţiile în care terorismul ameninţă securitatea, valorile democratice, drepturile şi libertăţile promovate de societatea europeană.[23]

Bibliografie:

Arădăvoaice, Gheorghe, Iliescu, Dumitru, Niţă, Laurenţiu Dan, *Terorism. Antiterorism. Contraterorism,* Bucureşti, Editura Antet, 1999;
Ionescu, Ioana, *Federaţia Rusă şi Uniunea Europeană la începutul secolului XXI,* Bucureşti, Editura Top Form, 2010;
Sidjanski, Dusan, *Viitorul federalist al Europei: Comunitatea europeană de la origini la tratatul de la Lisabona,* Iaşi, Editura Polirom, 2009;
https://justice.gov/opa/pr/international-statement-end-end-encryption-and-public-safety;
www.consilium.europa.eu;
www.eur-lex.europa.eu;
www.europarl.europa.eu;
www.europol.europa.eu.

[22] https://consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/counter-terrorism-coordinator/, accesat în data de 20.06.2021.
[23] https://consilium.europa.eu/ro/policies/fight-against-terrorism/, accesat în data de 20.06.2021.

THE PITEŞTI GERMAN FUNERAL SOCIETY (1876-1919)

Aurel RADU
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The Piteşti German Funeral Society, founded in 1876, represented a form of organization of urban social life, aimed at addressing citizens 'concerns for the end of life. Through a monthly or annual fee, the members of the society ensured over their lifetime that they would benefit from funeral services; this was particularly important at a time when the spectrum of disease, epidemics and wars made life expectancy highly unpredictable. Founded by the German Lutheran ethnic Frantz M. Lehrer (1854-1934), similarly modelled on existing societies within the Austro-Hungarian Empire, the Piteşti Society enjoyed a good public reception among the eligible ethnic and religious minorities. Membership increased gradually, exceeding 1,000 members by 1918. Moreover, the Society became a model for the majority Orthodox clergy, who five years later established a similar society (1881) for the Romanian population of Piteşti. The two societies, although they served different religious communities, had laid the foundations of a cordial collaboration towards the municipal regulation regarding funerals according to Christian religious precepts. More broadly, Piteşti German Funeral Society and its Romanian counterpart can be seen as early examples of community-based insurance against unpredictable social risks.

Keywords: Urban Social Life, Ethnics and Religious Minorities, History of Insurance, The Pitesti Town.

Societatea Germană de Înmormântare din Piteşti[1] (în continuare SGIP) a fost înfiinţată la 1 martie 1876 de către tânărul antreprenor german Frantz M. Lehrer, care a fost preşedintele societăţii o perioadă îndelungată (1876-1919). F.M. Lehrer (1854-1934), reprezentant al comunităţii luterane, deţinea o pepinieră de viţă-de-vie americană în aproprierea oraşului, în comuna Valea Mare Podgoria din judeţul Muşcel, avea fabrică de şampanie, producea coniac pur din vin, ţuică veche „regală" din recolta anului 1878, şliboviţă, extract din cireşe „kirsch", spumă de drojdie, vindea „vinuri albe şi negre", dar şi arbori fructiferi şi fructe din propriile pepiniere. Antetul firmei sale era tipărit în stabilimentul tipografic Samitca de la Craiova şi cuprindea numeroase medalii de aur şi argint câştigate de produsele firmei la expoziţiile naţionale şi internaţionale, inclusiv cea de la Paris din anul 1900 ***(foto 1)***.

De-a lungul timpului, SGIP a avut un singur preşedinte (F.M. Lehrer) şi mai mulţi vicepreşedinţi (Heinrich Sattler, F. Schwartz, Alex. Keller ş.a.), administratori (Alexandru Kover, Andreas Hoffer, G. Junesch scris şi Iuneş, Paul Blucher, G. Schirkanyer ş.a.), casieri (I. Simionescu, A. Bolky, W. Blucher, Josef Trimmel, G. Iunesch ş.a.), secretari (Alexandre Keller, Alexander Stoica, A. Schuler, Heinrich Sattler ş.a.) şi consilieri (Johan Andrassy, Victor Binder, A. Bolky, A. Keller, P. Kereszteny, Al. Kover, Ernst Jeckel, G. Iunesch, Iosef Gabor, Carol Gangl, G. Marotineanu, Marassi, F. Pinhak, I. Rauer, G. Schirkanyer, I.I. Schreier, A. Schuler, Fr. Schwartz, G. Schweitzer, I. Simionescu, C. Stankovsky, Al. Stoica, D. Vespescu ş.a.).

[1] Denumirea în limba germană: Pitester Deutschen Leichen Bestattung Verein.

SGIP s-a înfiinţat după modelul unor societăţi similare din Imperiul Austro-Ungar pentru a deservi în principal interesele minorităţilor etnice şi confesionale creştine din oraşul Piteşti. În primul an de existenţă, în această societate s-au înscris 80 de membri, majoritari fiind catolicii (60), urmaţi de evanghelici (13), reformaţi (5) şi chiar ortodocşi (2). În tabelul de mai jos am redat numele membrilor înscrişi în anul înfiinţării societăţii (1876), meseriile pe care le practicau, confesiunea şi vârsta, dacă acest ultim aspect a fost consemnat în documentele societăţii, în registrele de evidenţă a cotizaţiilor plătite de către societari[2].

Nr. crt.	Numele membrului	Ocupaţia	Religia	Vârsta
1.	Auner Robert	Lăcătuş	Catolic	
2.	Balint Anica	Soţie	Catolic	28
3.	Balint Ferentz	Tăbăcar	Catolic	30
4.	Bayer Katharina	Văduvă	Catolic	45
5.	Beck Elisabeth	Soţie	Catolic	
6.	Beck Moritz	Săpunar	Catolic	
7.	Bekesch Karl	Legător	Evanghelic	
8.	Bekesch Regina	Soţie	Evanghelic	
9.	Blasian Iosef	Coşar	Catolic	
10.	Blucher Luise	Soţie	Evanghelic	20
11.	Blucher Paul	Specialist	Evanghelic	28
12.	Duchhalter Ana	Soţie	Catolic	
13.	Duchhalter Leopold	Tâmplar	Catolic	50
14.	Eltote Agnis	Soţie	Reformat	
15.	Eltote Sandor	Rotar	Reformat	
16.	Filk Adolf	Morar	Catolic	46
17.	Franke August	Antreprenor	Catolic	30
18.	Franke Augusta	Soţie	Catolic	26
19.	Fuchs Friedrich	Berar	Evanghelic	38
20.	Fuchs Karolina	Soţie	Evanghelic	38
21.	Furthmeyer Adelheid	Gazdă	Catolic	27
22.	Furthmeyr Ignatz	Hangiu	Catolic	46
23.	Glantz Katherina	Soţie	Ortodox	41
24.	Glantz Nicolaus	Gazdă	Catolic	23
25.	Hellmuth Johan	Acţionar	Evanghelic	
26.	Hoffer Iosef	Tâmplar	Catolic	d. 22.12.1884
27.	Horvath Andreas	Curelar	Catolic	
28.	Ianos Matei	Fierar	Reformat	
29.	Ionescu Iosif	Hotelier	Catolic	
30.	Ionescu Katerina	Soţie	Catolic	
31.	Jung Edouard	Bucătar	Catolic	
32.	Kern Katharina	Brutar	Catolic	
33.	Laslo Iosa	Fierar	Catolic	
34.	Laslo Schari	Soţie	Catolic	
35.	Lehrer Frantz	Comerciant	Evanghelic	21
36.	Lengel Agnes	Gazdă	Reformat	28
37.	Luis Baron de Prato		Catolic	
38.	Materna Iosef	Pictor	Catolic	37
39.	Meichelbeck Iosef	Tapiţer	Catolic	
40.	Melli Iohan	Croitor	Catolic	65

[2] Serviciul Judeţean Argeş al Arhivelor Naţionale, fond Societatea Germană de Înmormântare Piteşti, registre nr. 5-6/1876.

41.	Mumler Iulian von Mohrenthal	Telegrafist	Catolic	23
42.	Mumler Johan von Mohrenthal	Hangiu	Catolic	48
43.	Mumler Katharina	Soție	Catolic	65
44.	Ott Friedrich	Legător	Evanghelic	36
45.	Popescu Gheorghe	Tipograf	Ortodox	31
46.	Rauer Johan	Croitor	Catolic	34
47.	Rauer Maria	Soție	Reformat	
48.	Riegler Carl	Legător	Evanghelic	42
49.	Riegler Ernst	Legător	Catolic	d.07.12.1880
50.	Roetger R.	Pastor	Evanghelic	
51.	Roth Wilhelm	Șef de magazin	Catolic	
52.	Rudicz Franz	Tapițer	Catolic	44
53.	Sametz Aloise	Frizer	Catolic	32
54.	Sattler Amalia	Văduvă	Catolic	39
55.	Schmidt Iohan	Ceasornicar	Evanghelic	
56.	Schneider Anna	Soție	Catolic	
57.	Schneider Frantz	Tâmplar	Catolic	43
58.	Schneider Iohann	Hangiu	Catolic	
59.	Schumitz Eduard	Tâmplar	Catolic	
60.	Sosnovsky Clementz	Croitor	Catolic	
61.	Sosnovsky Elisabeta	Soție	Catolic	
62.	Stable Katherina	Soție	Catolic	30
63.	Stable Ștefan	Mezelar	Catolic	43
64.	Stefani Iohann	Constructor	Evanghelic	
65.	Stelzel Franz	Tapițer	Catolic	
66.	Stelzel Karolina	Soție	Catolic	
67.	Trimmel Iosef	Maistru croitor	Catolic	
68.	Trimmel Rosalia	Gazdă	Catolic	32
69.	Uklar Iosef	Tăbăcar	Catolic	
70.	Uklar Rosalia	Soție	Catolic	
71.	Weinberger Iosefine	Profesor	Catolic	32
72.	Witaseck Eduard	Profesor	Catolic	44
73.	Zacharisievicz Leon	Coșar	Catolic	45
74.	Zacharisievicz Veronica	Soție	Catolic	30
75.	Zahalka Emilie	Văduvă	Catolic	34
76.	Zahalka Wilhelm	Hangiu	Catolic	52
77.	Zatzek Johan	Croitor	Catolic	
78.	Zatzek Katharina	Soție	Catolic	36
79.	Zielinsky Iuliana	Soție	Catolic	20
80.	Zielinsky Maximilian[3]	Inginer	Catolic	38

Sediul societății a fost în strada Exercițiu nr. 1, colț cu strada Smeurii, unde societatea a cumpărat un teren, pe care în anii 1907-1908 a ridicat un local propriu compus din cinci încăperi.

După război, din anul 1919, societatea își schimbă denumirea și devine Societatea de Înmormântare „Unirea" din Pitești. În noul context postbelic, în afară de schimbarea denumirii societății, conducerea hotărăște ca toate „scriptele" și evidența contabilă să fie ținute în limba română, întrucât anterior acestea erau în limba germană. Mai mult,

[3] Maximilian Zielinsky, a fost inginerul care în 1870 a măsurat moșia orașului și a întocmit planul parcelar pentru împroprietărirea țăranilor clăcași.

preşedintele F.M. Lehrer propune disoluţia societăţii prin vânzarea sediului şi a carelor funerare ***(foto 2)***.

Din activitatea societăţii

Conform statutului societăţii modificat în 1883, statut tipărit bilingv (germană şi română), din care un exemplar era înmânat la data adeziunii fiecărui membru al societăţii, la art. 1 conţinea „principiul" societăţii: „La caz de moarte a unui societar, a da ajutor familiei decedatului din casa societăţii pentru a-l înmormânta sau societatea îl va înmormânta"[4]. Orăşenii erau preocupaţi de ideea înmormântării respectând tradiţiile creştine şi regulamentele civile, astfel încât numărul membrilor înscrişi a crescut treptat de-a lungul celor peste 40 de ani de existenţă.

SGIP a stabilit tarife de înmormântare pentru membrii săi, conform încheierii Adunării Generale din 24 octombrie 1908. Au fost stabilite clase tarifare (I-IV), de la 50 de lei la clasa a IV-a şi până la 240 de lei la clasa I. Pentru înmormântările de clasa I, societatea arunca în joc o „ofertă" luxoasă: 6 cai pentru carul mortuar, 2 cai pentru călăreţii înaintaşi, 1 coşciug vopsit, decorat şi tapiţat în interior, 1 răspete[5] decorat foarte fin, 1 pernă fină, 9 oameni de serviciu, 6 trăsuri şi decoraţiunea. Pentru clasa a IV-a oferta era mai modestă: 2 cai pentru carul mortuar, 1 coşciug clasa IV, răspete clasa IV şi oameni de serviciu. În cazul în care moştenitorii nu doreau ca societatea să se ocupe de funeralii, antreprenorul societăţii reţinea 20% din suma ce urma să fie plătită moştenitorilor. Plata preoţilor ortodocşi se fixa şi se făcea prin intermediul conducătorilor de dricuri ai societăţii, spre nemulţumirea unor preoţi, care doreau să „trateze cu familiile decedaţilor" în mod direct.

Din fondul de binefacere, societatea a acordat diverse ajutoare. În anul 1908, oferă 15 lei orfanei Valeria Blendovschi în vârstă de 14 ani din Piteşti, strada Şerban Vodă, nr. 226, 20 lei pentru Anna Caverzani şi în anul 1910 o sumă de 30 lei pentru Gheorghe Cioban şi doamna Gustav Dengel.

La cererea primăriei, societatea a acceptat „a transporta în mod gratuit, cu dricurile sale, cadavrele copiilor săraci", în schimb, municipalitatea punea la dispoziţie caii necesari transportului. Condiţia impusă de conducerea societăţii a fost ca aceşti cai ai municipalităţii să fie folosiţi şi pentru transportul cadavrelor copiilor săraci aparţinând membrilor societăţii.

În anul 1908, comitetul de conducere al societăţii a convenit cu medicii din oraş (Bekis, Marinescu, Reichstadt şi Pişca), ca „în caz de boală, orice societar ar fi tratat de unul din d-nii doctori, la prezentarea libretului de societar va fi îndreptăţit a plăti vizita medicală cu lei 2, numai în cazul când pacientul va locui în depărtare şi doctorul fiind nevoit a lua trăsură, îi va bonifica şi plata trăsurei"[6]. Orice membru nou în societate se obliga să ceară un certificat de sănătate din partea medicului, pentru care plătea 2 lei şi un timbru legal de 1 leu, fără de care nu putea fi primit în rândul societarilor.

[4] Statuten und Quittungsbuchel von Pitester Deutschen Leichen Bestattung Verein, p. 14.
[5] Răspete sau respete = giulgiu.
[6] Darea de seamă a Societăţii Germane de Înmormântare pe anul administrativ 1910-1911, p. 16.

SGIP şi-a consolidat activitatea, întrucât în anul 1908 cumpără pentru suma de 8.000 lei toate dricurile cu accesoriile lor de la Iosif Conert (Konert), căsătorit cu Iosefina, antreprenor de pompe funebre din oraşul Câmpulung. SGIP colabora şi cu celelalte societăţi urbane similare cărora le închiria dricurile şi imobilul din strada Exerciţiu. SGIP a avut un contract de colaborare cu Societatea de înmormântare „Ajutorul" a preoţilor din Piteşti înfiinţată în anul 1881.

Societatea a avut unele neplăceri din partea antreprenorului de pompe funebre din oraş, Iosef Schanzel, care a închiriat câteva care funerare în anul 1909. Acesta fuge şi lasă societatea cu datorii către Fabrica A.B. Schreiber din Brăila, de unde s-a aprovizionat cu unele materiale funerare: cearşafuri şi perne de muselină, sicrie de metal nichelat, diferite respele şi materii ornante. Franz Leher, preşedintele societăţii, a fost nevoit să plătească societăţii din Brăila suma de 850 lei. Alţi antreprenori de pompe funebre au mai fost Iosif Gabor şi Andrei Ott.

Pentru a creşte veniturile, societatea a organizat în anii premergători războiului mai multe baluri anuale. În anul 1913, în cel de-al 37-lea an „aniversar" de la fondarea societăţii, la 16 februarie / 1 martie, începând cu ora 9 seara, în Sala Universală Lehrer din oraş s-a ţinut în beneficiul societăţii un „Mare Bal Deschis". Societarii au fost „cu insistenţă rugaţi a lua parte la această serbare considerându-se obligatorii luarea biletelor". Preţul biletului a fost stabilit diferenţiat pentru societari şi nesocietari, astfel că societarii plăteau câte 2 lei de familie sau 1 leu de persoană, iar pentru nesocietari câte 3 lei de familie sau 1,50 lei de persoană ***(foto 3)***.

Bugetele anuale de venituri şi cheltuieli

În perioada 1906-1912, societatea a tipărit la tipografia deţinută de I. Schreier (membru şi consilier în societate) din Piteşti „darea de seamă" anuală (între 400 şi 450 exemplare), care conţinea date despre bugetele anuale de venituri şi cheltuieli, numele şi numărul membrilor societăţii, inventarul bunurilor mobile şi imobile ale societăţii[7].

Numărul societarilor a crescut constant de-a lungul perioadei 1876-1920, depăşind la sfârşitul războiului mondial pragul de 1.000 membri.

Anul administrativ	Număr membri	Total cotizaţii plătite (lei)	Venituri (lei)	Cheltuieli (lei)	Total sold (lei)
1904-1905	531	2.324,50			
1905-1906	543	2.276			
1906-1907	587	2.404,50	6.392,85	4.987,50	61.405,35 lei, din care 60.000 lei în obligaţiuni la Creditul Funciar
1907-1908	646	2.682,50	21.110,30	18.364,65	51.745,65 lei, din care 49.000 lei în obligaţiuni la Creditul Funciar
1908-1909	818	3.313,50	1.486,25	1.486,25	Sold în numerar 16.556,40 lei
1909-1910	849	3.711,50	8.920,80	8.920,80	Sold în numerar 1.962 lei
1910-1911	870	3.658,50	9.585	9.585	Sold în numerar 1.536,05 lei
1911-1912	887	3.865,50	8.979,05	8.979,05	Sold în numerar 2.630,60 lei
1912-1913	914	3.751			
1913-1914	914	3.798,50			
1914-1915	941	3.945,50			

[7] https://archive.org/details/darea-de-seama-SGIP, 2021.

1915-1916	950				
1917-1918	983				
1919-1920	1035				
1920-1921	1132				

Numărul membrilor va creşte constant, inclusiv în timpul războiului, astfel încât timp de patru ani (1915-1919), societatea va plăti ajutoare pentru 115 membri decedaţi.

Anul financiar	Numărul membrilor	Numărul deceselor
1915-1916	950	15
1916-1917	983	23
1917-1918	983	31
1918-1919	1.034	46

Averea societăţii

Inventarul societăţii în anul administrativ 1910-1911 era unul important pentru o societate de asigurare şi servicii funerare: un teren de 1.200 mp în strada Exerciţiu, colţ cu strada Smeurei, împrejmuit cu palan (gard din scândură), pe care între anii 1907-1908 s-a ridicat casa societăţii cu cinci încăperi, evaluate la 11.863,05 lei, carele funerare cu accesoriile lor (8.648 lei), 48 de bonuri a 1.000 lei, din care 40 depuse la Casa de depuneri, iar 8 în casa societăţii (48.000 lei), numerar în casă (1.536,05 lei), o casă de fier (seif) marca Wertheim, cu 2 rânduri de chei (350 lei), steagul societăţii brodat cu aur, argint şi mătase, cu două panglici (800 lei) şi suportul pentru steag (30 lei), dulapul bibliotecii (200 lei), 118 cocarde (118 lei), 1 ştanţă pentru cocarde, 1 ştampilă a societăţii cu denumirea societăţii în limba germană ***(foto 4)***, 167 statute, 1 eşarfă prezidenţială, 3 rame conţinând fotografiile comitetelor de conducere ale societăţii din anii 1876, 1890-1891 şi 1900-1901, registre contabile, rata de la chiria antreprenorului de pompe funebre I. Gabor (315 lei) şi marfa din depozit (400 lei)[8].

În 1913, SGIP închiriază imobilul său din strada Exerciţiu nr. 1, compus din clădire construcţie nouă cu 5 odăi, 1 magazie pentru lemne, latrine, o pivniţă, o grădină şi o curte pentru o perioadă de 5 ani, până la 23 aprilie 1918, la Societatea de Înmormântare „Ajutorul" din Piteşti ***(foto 5)***.

În loc de concluzii

Societatea Germană de Înmormântare din Piteşti (SGIP) a fost înfiinţată în anul 1876 de către antreprenorul german Frantz M. Lehrer (1854-1934), fiind prima societate de asigurare şi servicii funerare înfiinţată în oraşul Piteşti. Societatea a avut statut propriu şi a funcţionat cu un comitet de conducere în frunte cu un preşedinte (F.M. Lehrer), care întocmea o dare de seamă anuală bilingvă (în germană şi română). Membrii plăteau o cotizaţie lunară sau anuală care era consemnată într-un carnet personal de membru. Clădirea societăţii a fost ridicată între 1907-1908, în strada Exerciţiu, colţ cu strada Smeurei. SGIP a avut şi a creat însemne proprii: un sigiliu, un drapel, cocarde, o eşarfă prezidenţială, precum şi o identitate imagistică, prin expunerea

[8] Darea de seamă a Societăţii Germane de Înmormântare pe anul administrativ 1910-1911, p. 11.

în localul propriu a unor tablouri cu fotografii ale comitetelor de conducere din anii: 1876, 1890-1891 şi 1900-1901. SGIP urmărea respectarea preceptelor religioase creştine şi a reglementărilor autorităţii municipale privind înmormântările, fiind prezentă în viaţa urbană prin mai multe direcţii de acţiune. Pe lângă atribuţiile statutare, care impuneau organizarea funeraliilor sau plata de ajutoare de înmormântare, societatea a jucat un rol social şi filantropic: a organizat baluri pentru strângerea de fonduri, a acordat mici donaţii băneşti unor persoane în dificultate, a încheiat parteneriate cu medicii oraşului pentru a veni în sprijinul societarilor bolnavi, a închiriat sediul sau carele funerare către municipalitate sau alte societăţi de servicii funerare din oraş. Într-o perioadă în care spectrul bolilor, epidemiilor şi războaielor era adesea prezent, societatea s-a bucurat de o bună receptare publică, astfel încât numărul membrilor a crescut treptat, depăşind pragul de 1.000 de membri cotizanţi în 1918. Societarii făceau parte din rândul minorităţilor etnice (în general erau: germani, austrieci, unguri şi italieni) şi confesionale creştine din oraş (luterani, calvini şi catolici). Înmormântările se făceau în cimitirul comun al comunităţilor religioase catolică, luterană şi calvină aflat pe strada Trivalea, însă din anul 1880, de când s-a dat în folosinţă Cimitirul Sf. Gheorghe din dealul oraşului, aici se va înfiinţa o parcelă separată pentru minorităţile confesionale menţionate. SGIP a fost un model pentru reprezentanţii elitei urbane, astfel încât clerul majoritar ortodox se solidarizează şi înfiinţează în anul 1881 o organizaţie similară: Societatea de Înmormântare „Ajutorul" din Piteşti. În contextul postbelic, cu Germania înfrântă şi acuzată de declanşarea şi urmările războiului mondial, conducerea SGIP se repliază prin schimbarea denumirii societăţii şi ulterior prin vânzarea sediului şi a carelor funerare.

Societatea Germană de Înmormântare din Piteşti împreună cu Societatea de Înmormântare „Ajutorul" din Piteşti a clerului ortodox sunt exemple timpurii de asigurare comunitară împotriva riscurilor sociale imprevizibile.

BIBLIOGRAFIE

Darea de seamă a Societăţii germane de înmormântare pe anul administrativ 1906-1907, Tipografia Transilvania Iosif I. Şreier, Piteşti, 1907.
Darea de seamă a Societăţii germane de înmormântare pe anul administrativ 1907-1908, Tipografia Transilvania Iosif I. Şreier, Piteşti, 1908.
Darea de seamă a Societăţii germane de înmormântare pe anul administrativ 1908-1909, Tipografia Mihail Lazăr-Fiu, Piteşti, 1909.
Darea de seamă a Societăţii germane de înmormântare pe anul administrativ 1909-1910, Tipografia Transilvania Iosif I. Şreier, Piteşti, 1910.
Darea de seamă a Societăţii germane de înmormântare pe anul administrativ 1910-1911, Tipografia Transilvania Iosif I. Şreier, Piteşti, 1911.
Darea de seamă a Societăţii germane de înmormântare pe anul administrativ 1911-1912, Tipografia Mihail Lazăr Fiu, Piteşti, 1912.
Serviciul Judeţean Argeş al Arhivelor Naţionale, fond Societatea Germană de Înmormântare Piteşti, registre nr. 5-6/1876.
Statuten und Quittungsbuchel von Pitester Deutschen Leichen Bestattung Verein.

REPRESENTATIVE METAPHORS IN BLAGA'S LYRIC

Elena Marilena NĂSTASE (MIHAIL)
PhD Candidate, University of Pitești

Abstract: Metaphorism, a representative way of manifestation throught Blaga's ontology, pervades all his creations. This idea is based on the fact that works of culture are equivalent to man's efforts necessary to decipher the surrounding mysteries. More than a trope, metaphor has a timeless value, being the essence of every cultural creation. Also, the metaphor represents the trope with the highest density in terms of ambiguity and the creation of sensibility.
The current study defines this concept and classifies it, underlining the constant connection between metaphor, style, myth in order to achive knowlwdge, but also in the context of placing man in the horizon of mysteries, of their thorough examination.

Keywords: metaphorism, trope, Dionysian-Apollonian, myth, paradisiacal knowledge-luciferic knowledge

Având rolul de a revela misterele lumii, lirica lui Lucian Blaga dezvoltă structuri metaforice moderne, care determină un ermetism descins din *fructele gândirii sale prea complicate, pentru a face poemul mai simplu și imaginea mai transparentă*[1]. Modul metaforic prin care sunt conturate faptele, obiectele coexistă cu *profilul spiritual și cu însăși existența specific umană*[2]. Afirmația este justificată chiar de Blaga, atunci când afirmă că *geneza metaforei coincide cu geneza omului și face parte dintre simptomele permanente ale fenomenului om*[3].

Diacronia metaforei a facilitat incursiunea în istoria tropului, ceea ce a determinat o multitudine de definiții, referitoare la modul de a înțelege, atât relația dintre termeni, cât și semnificația, prin extensie semantică, de la termenul de bază, la termenul figurat. Provenind din grecescul *meta-phero,* metafora desemnează *o modificare a conținutului semantic al unui termen, rezultată din conjuncția a două operații de bază -adjoncția și suprimarea unor seme*[4].

Aristotel definea acest trop, **metafora -***trecerea aupra unui obiect a numelui altui obiect, fie de la gen la speță, fie de la speță la speță, fie după analogie,* permițându-i autorului *Poeticii* posibile clasificări[5]. Prin aceste asemănări dintre lucruri, cărora limbajul metaforic le dă simțire, se cristalizează valoarea gnoseologică. Aceeași convingere o va avea Gillo Dorfles, care amintește sursa lumii arhaice, a metaforei, cât și a mitului.[6] În această ordine de idei, metafora poate fi corespondentul lingvistic al mitului-fiecare metaforă devenind o mică poveste.Tot Dorfles susținea:...*influența mitului și a metaforei*

[1] Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol.3, București, Editura Cartea Românească, 1976, p.68
[2] Eugeniu Nistor, Revelația metaforei și impactul spiritului mitic în filosofia lui Lucian Blaga, în Discobolul, Revistă de cultură, XXIII, Alba-Iulia, 2020, p.278
[3] Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii,* București, Editura Humanitas, 1994,p.40
[4] Grupul y, *Retorica Generală*, București, Editura Univers, 1974, p.155
[5] Aristotel, Poetica, *Studiu introductiv*, traducere și comentarii de M. Pippidi, București, Editura IRI,1998, p.94
6 Gillo Dorfles, *Estetica mitului*, București,Editura Univers,1975,p32

transcende ceea ce se consideră a fi câmpul lor firesc de acţiune şi se infiltrează în domenii foarte îndepărtate şi încă neexplorate-încş o dovadă a vitalităţii elementului simbolic-metaforic în viaţa modernă[7]. Pentru Pitagora, Dumnezeu şi lumea sunt percepute prin metafora numărului-există Divinitate în numere impare, orice număr par e o sumă a două numere impare. *Metafora perfecţiunii* echivalentă cu Dumnezeu apare şi la Platon, în Noemi. Nicholas de Cusa remarca faptul că, prin matematică se creează o punte între Dumnezeu şi lumea reală, Divinitatea fiind o coincidentia oppositorum[8]. Concepţia sa apărea cu mult timp înaintea lui Kant. Cicero va face diferenţa între *figurile de gândire* şi *figurile de cuvinte,* aşa cum observa Du Marsais în studiul dedicat tropilor[9]. Astfel, se admitea deosebirea dintre cele două tipuri de figuri ce consta în faptul că figurile de gândire sunt legate de imaginaţie, iar figurile de cuvinte dispar dacă se schimbă cuvintele. Acelaşi autor împărţea figurile de cuvinte în patru tipologii: figuri de dicţie, de construcţie, figuri de cuvinte în care cuvintele îşi păstrează semnificaţia proprie şi figuri de cuvinte în care cuvintele îşi păstrează semnificaţia proprie şi figuri de cuvinte numite-tropi, prin care cuvintele capătă alte semnificaţii[10].

Preluând viziunea lui Pierre Fontanier, observăm că metaforele pot fi *concrete* prin compararea a două obiecte din aceeaşi sferă semantică sau diferită şi *abstracte*, ceea ce înseamnă că se comportă abstractul şi concretul, ca două forme ce survin din aceeaşi sferă lexico-semantică, la nivelul gândirii[11]. Mai târziu, sesizăm că metafora modernă tinde către distanţarea de procesul mecanic al analogiei, în sensul că, în componenţa sa există o intersecţie de sens între termenii Aşi B, elemente semantice.

Conform opiniei lui Gerard Genette, figurile pot produce, aşa cum este şi cazul metaforei, *ambiguitate în limbaj*[12]. Acelaşi autor consideră că distincţia dintre *trop* şi *figură* este vizibilă în sensul că figurile: *sunt formele, trăsăturile sau întorsăturile mai mult sau mai puţin izbutite prin care discursul, în exprimarea ideilor sau a sentimentelor, se îndepărtează mai mult sau mai puţin de ceea ce ar fi fost expresia simplă şi comună*[13]. Dezvoltând afirmaţia conform căreia metafora este o modificare a conţinutului semantic al unui termen, autorii *Retoricii generale a grupului y* constată adjoncţia şi suprimarea unor semne, drept operaţii definitorii; ceea ce înseamnă că metafora e rezultatul a două sinecdoce[14]. În acelaşi timp, Jean Cohen sesiza partea comună prin intersectarea a doi termeni, parte necesară a identităţii, precum şi o parte necomună, necesară originalităţii imaginii şi mecanismului reducerii. Metafora se bazează pe o identitate reală şi extinde o proprietate aparţinând intersectării termenilor comuni. Se porneşte de la un termen D şi

[7] *Ibidem*,p.9
[8] Solomon Marcus, *Paradigme Universale*, Pitești, Editura.Integral,Paralela 45, 2011,p.149
[9] Du Marsais, *Despre tropi*,Traducere, studiu introductiv și aparat critic de Maria Carpov, București, Editura Univers, 1981, p.34
[10] *Ibidem*, p.38
[11]Pierre Fontanier, *Figurile limbajului*.Traducere, prefață și note de Antonia Constantinescu, București, Editura Univers, 1977, p.78
[12] Gerard Genette, *Figuri*, Selecție, traducere și prefață de Angela Ion, Irina Mavrodin, București, Editura Univers, 1974, p.155.
[13] *Ibidem*,p.179
[14] Grupul Y, *Op.cit.*, p.150

se ajunge la un termen A, trecerea făcându-se printr-un termen intermediar I, mereu absent din discurs, ce reprezintă o intersecţie semică.

Descompusă în două sinecdoce, metafora atestă I este o sinecdocă a lui D, iar A o sinecdocă a lui I.Pentru a construi o metaforă, trebuie aşezate două sinecdoce complementare, determinând o intersecţie între termenii D şi A, între o sinecdocă generalizată şi una particularizată. Se poate vorbi despre două tipuri de metafore-conceptuale şi referenţiale. Prima e semantică şi se bazează pe o suprimare ca adjoncţie de seme, a doua se bazează pe suprimarea-adjoncţia de părţi[15]. Din perspectiva matematicianului Solomon Marcus, ordinea ascunsă a lumii ne provoacă, într-un mare joc, s-o descoperim. Preocupat de interdisciplinaritate, el a ilustrat că cele mai interesante metafore din ştiinţă şi din religie sunt relaţionate de o entitate ce apare sub acţiunea unui proces metaforic: *Calea de la metodă la concept e graduală, iar în ştiinţă (matematică) componenta cadrului necunoscut e stimulată sa apară sub acţiunea analogiei cu focarul cunoscut (spre exemplu, Pitagora numerele reale*[16]. Astfel, se explică viziunea matematică a lui Nichita Stănescu în ceea ce priveşte literatura, valoarea metaforică fiind conţinută în necuvânt, respectiv în tăcere, la Blaga. *Este acea logică a interiorului(magică), prin care cuvântul e eliberat de mecanizare*[17]*.* În acord cu concepţia poetului neomodernist, susţinem: *că vehiculul poetic, cuvântul poetic, cuvântul scris tinde să-şi piardă propietăţile sintactice integrându-se unei morfologii pure, în care o propoziţie sau chiar o frază are valoarea funcţională a unui singur cuvânt sau chiar a unui singur fonem. Astfel, în structura poetică, grupurile de cuvinte transportă un supracuvânt sau mai bine zis un necuvânt*[18].

În studiul *Metafora poetică*, Eugen Dorcescu redă aspectul referitor la relaţia dintre termenul de la care se pleacă şi cel la care se ajunge. Apar clasificările :

1. *Metafora coalescentă,* înţelegându-se prezenţa ambilor termeni, între care se stabileşte un raport de identitate
2. *Metafora implicaţie*, condiţia fiind ca primul termen să fie absent, dar se regăseşte în cel figurat, aspect ce ţine de analiza formală a metaforei, înţelegându-se structuri metaforice simple.

Metaforei coalescente i-au corespuns, la rândul său, alte două structuri:

-structuri metaforice simple, cărora le corespund metaforele coalescente şi de implicaţie

-structuri metaforice complexe, care au ca punct de sprijin şi grefele metaforice[19]

Acelaşi autor împarte metafora coalescentă în:

a) metafora difuză -dacă la prima vedere între termenul bază şi cel la care se ajunge se pare că nu este nicio legătură

b) metafora negativă-unde poetul denunţă o identitate confirmată, întrerupând prin negaţie, trecerea de la apropiere la suprapunerea celor doi termeni[20]

În eseistica românească, un rol semnificativ îl are Tudor Vianu, prin studiul consacrat grefelor metaforice la Tudor Aghezi, respectiv structuri metaforice complexe,

[15] *Ibidem*, pp.155-165
[16] Solomon Marcus, *Op.cit.*, p.147
[17] Mircea Bârsilă, *Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu*, Piteşti, Paralela 45, 2001, p.149
[18] Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei sau despre durere* în *Fiziologia poeziei*, 1990, p.33
[19] Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, Editura Cartea Românească, Bucureşti,1975, p.8
[20] *Ibidem*, p.27-34

respectiv grefe metaforice[21]. Aşa se explică în metafora în absenţă, mărcile semantice ce fac posibil transferul de sens. În acelaşi mod, în calitate de comparaţie prescurtată, metafora facilitează prezenţa grupului de mărci semantice contextuale, până la metafore explicite, implicite, respectiv lanţul metaforic, metaforă filată[22].

Aşezând metafora la baza oricărei creaţii de cultură, Lucian Blaga delimitează conceptul în metaforă plasticizantă şi în metaforă revelatorie. Poetul-filozof le separă prin raportarea la evoluţia spiritului uman. Metafora plasticizantă devine efectul *sforţării spiritului uman de a concilia abstractul cu concretul, traducându-l pe cel dintâi în termenii celui de-al doilea*[23]. Plasticizând comunicarea, metafora de tip A, plasticizantă, concretizează faptul pe care îl numeşte, fără a-i îmbogăţi implicit gândirea. Metafora de tip B, revelatorie, indică o latură ascunsă a faptului anunţat, căci filosoful Blaga consideră că fiecărei metafore îi corespunde un mod ontologic, susţinând că metafora plasticizantă a apărut înaintea istoriei, creatorul ei fiind preomul[24].

Atâta timp cât omul a trăit înaintea misterului şi a descoperirii acestuia, el a fost *într-o stare netulburată de echilibru paradisiac-animalic, el nu a întrebuinţat decât metafora plasticizantă, cerută de dezacordul dintre concret şi abstracţiune. Metafora revelatorie începe în momentul când el se aşează în orizontul şi-n dimensiunile misterului*[25]. Lucian Blaga caracterizează metafora revelatorie *orice construcţie a spiritului prin care se încearcă o convertire a necunoscutului*[26]. Ambele specii ale metaforei reliefate în sistemul său (*cele plasticizante*, instrumente ale cunoaşterii paradisiace şi *cele revelatorii,* instrumente ale cunoaşterii luciferice) sunt menite să compenseze situaţia incertă a omului în lume-pe de o parte, aceea de a trăi într-o lume materială, pe care nu o exprimă decât prin abstracţiuni, pe de alta, aceea de a exista într-un orizont al misterului pe care nu-l poate descoperi. Pentru corectarea primei incapacităţi, intervine *metafora plasticizantă*. Aceasta, fără să îmbogăţească conţinutul faptului exprimat, îi dă o *„carnaţie de care expresia directă nu este capabilă*. Se estompează astfel *incongruenţa fatală dintre lumea concretă şi lumea noţiunilor abstracte. Pentru compensarea celei de-a doua carenţe, intră în funcţiune „metafora revelatorie (bazată pe raportul de analogie dintre două fapte), ce instituie între faptele de comparat un raport analogic-dizanalogic proces ce duce la sporirea semnificaţiei unuia dintre cele două ele comparate*[27].

Eugen Todoran susţine că *metafora suprapusă sau izotopică* specifică poeziei moderne, rezultă din *impresia profundă a corespondentelor ca substituire de termeni în care primul plan al semnificaţiilor e metafora celui de-al doilea*[28]. În acest sens, sunt reprezentative versurile: *O, cine ştie ?-suflete în ce piept îţi vei cânta/ şi tu odată peste veacuri/ pe coarde dulci de linişte,/ pe harfa de întuneric-dorul sugrumat/ şi frânta bucurie*

[21]Tudor Vianu, *Sinonime, metafore şi grefe metaforice* în „Limba română”, 4/1963, p.347
[22] Mihaela Mancaş, *Limbajul artistic românesc în secolul XX*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991, p.202
[23] Apud Dumitru Micu, *Stil și metaforă* în *Lucian Blaga, autofăurirea prin Logos*, Editura Constelații, București, p.118
[24] *Ibidem*, p.357
[25] Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, volumul III, Geneza şi sensul culturii, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994, p.38
[26] Ibidem, pp31-37
[27] *Ibidem*, p.282
[28] Eugen Todoran, *Lucian Blaga. Mitul poetic*, Editura Facla, Timişoara, 1981, p.194

de vieață?/ Cine știe...Cine știe. Relația semnificat -semnificant evidențiază termenul sensibil „harfă" corelându-l cu cel spiritual „dorul sugrumat" în metafora suprapusă, unde senzorialul, ca și element de suprafață devine semnificativ în atingere cu elementul de adâncime, cu nesenzorialul, în posibilități deschise de legătură și corespondență.

Tudor Vianu aprecia că *metafora simbolică* este aceea în care comparația implicată *se face între o impresie dată și una rămasă vagă și ca atare cu neputință de formulat printr-un termen univoc și precis*[29]. Ar fi inutil să punem în locul termenului metaforic termenul propriu. Conform criticului literar, *metafora infinită* se deschide spre vag, în timp ce la Blaga, ea se deschide spre mister. Metafora se bazează pe analogie, diferită de asemănare. Gândirea prin analogie permite surprinderea corespondențelor, îngăduie o lărgire a câmpului semantic. Metafora plasticizantă, susține poetul filozof, redă *carnația concretă a unui cuvânt, pe care cuvintele descriptive nu-l pot cuprinde...Metafora plasticizantă reprezintă o tehnică compensatoare, ea nu e chemată să îmbunătățească faptul la care se referă, ci să completeze și să razbune neputința expresiei directe, sau, mai precis să facă de prisos infinitul expresiei directe*[30]. În schimb, metafora revelatorie încearcă să reveleze un mister, fiind gnoseologie și ontologie. Ambele tipuri de metafore oferă libertate limbajului, nesupunându-se logicii. În acest context, ipostazele metaforice se contrag din variate antinomii: tăcere-cuvânt, material-imaterial, spiritual-profan, lumină-întuneric.

Lirica blagiană din prima perioadă a creației sale e definită prin influențele lui Nietzsche, raportate la opoziția apollinic-dionisiac (ca o latură spiritualizată) și prin aspirația metaforică spre senzorial, păgân, tehnic, teluric. Astfel, metafora se clasifică, conform Mihaelei Mancaș, în structurile următoare:

1. *Metaforele luminii* au dominat cel puțin prima parte a operei blagiene și s-au extins apoi, sub diverse forme, către celelalte volume. Ca și trop, a cunoscut fie formele epitetului sau comparației metaforice, fie ca metaforă propriu-zisă ori simbol, toate încadrate în sfera luminozității[31]. Combinațiile tocite indică grupuri substantivale încadrate câmpului lexical astral ori zilelor și nopților: *mă închin luminii voastre, stelelor,/și flăcări de ardoare îmi ard în ochi,/ca-n niște candele de jertă (Stelelor). A visat că/raza lunii-i fir de-al lui și/cearcă acum să se urce /până-n ceruri, sus pe-o rază.(Visătorul)*. Asocieri lexicale în structura luminozității în contexte survenite din imaterialitatea luminii și strălucirea unui element material: *pe lună, rând ne acoperă-n argintul nopții,/ pocale de uri ca niște ochi de fiară (Noapte).*

2. Metaforele simbolice provin din structuri preluate din sfera luminozității în care doar contextul le poate clarifica în sensul substituției *lumina altora,/ dar eu cu lumina mea sporesc a lumii taină.*

3. *Metaforele arderii* asociate cu sfera luminozității compun o structură în care una figurează ca metaforă și cealaltă ca termen metaforizat. *Nebun /ca niște limbi de foc cu brațele -mi întind,/ca să-ți topesc zăpada umerilor goi (Noi și pământul). „De unde își are raiul /lumina?-Știu-Îl luminează iadul cu flăcările lui. „atunci îmi spune că din lutul ei/ a fost făcut pe vremuri vasul/ în care Prometeu a coborât din cer/ aprinsul jar ce l-a furat din*

[29] Tudor Vianu, *Studii de Stilistică*, Editura Minerva, București, 1975, p.35
[30] Op cit. p.p31-32
[31] Mihaela, Mancaș, *Limbajul artistic românesc în secolul XX*, Editura Științifică, Bucureşti, p.336

vatra zeilor. Simboluri religioase, biblice sau mitologice din sfera cultului creştin apar în structuri metaforice care ţin de zone fantastice sau arhaic autohtone: *„Aşteptăm să vedem prin columne de aur/ Eroul de foc cu steaguri păşind(La curţile dorului). „Cenuşa îngerilor arşi în ceruri/ Ne cade fulguri pe umeri şi pe case (Anno Domini)*

4. *Metafora timpului* se realizează prin extensia de la universul banal la registrul lexical metaforic: *La început-se ştie-stelele aveau pe cer /cărările cu stângăcie, trase la întâmplare(Hafis) Îmi pare că ochii tăi/ adânci, sunt izvorul/ din care tainic curge noaptea* peste *văi(Noaptea).* Timpul nu se concretizează printr-un obiect, ci participă la transferul metaforic imprimând expresiei un sens general-abstract. Spre exemplu, metaforele morţii se asociază cu sfera de sens a timpului printr-o determinare temporală suplimentară: *Morminte în care timpul şi-a închis suferinţele/ în faţa acelor frumuseţi ce calea-i aţin (Domniţel*e).

5. *Metafora lacrimei* este accentuată în versurile*: trăiesc încă mumele unde ele se tânguiesc-n/jale păgână /unde lacrima cade în ţărână/ în tine cine m-a chemat /fie binecuvânt/ sat de lacrimi fără lac(Sat de lacrimi fără leac).*

6. *Metafora morţii* apare în versurile: *Clopotele sau poate sicriile/ cântă subt iarbă cu miile (Peisaj transcendent) „Mormintele în care timpul şi-a închis suferinţele (Domniţele)*

7. *Metaforele biblice* reies din versurile :*„Pe mal / cu tămâie/ Isus sângerează lăuntric/ Din cele şapte cuvinte/ de pe cruce*. Deşi, în general, metaforele interogative şi cele eufemistice sunt mai rare, apar în versurile blagiene: *„Nu-mi presimţi tu nebunia când auzi/ cum murmură viaţa-n mine/ ca un izvor/ năvalnic într-o peşteră răsunătoare?/ nu-mi presimţi văpaiacând în braţe / îmi tremur ca un picur/ de rouă îmbrăţişat/ de raze de lumină.(Nu-mi presimţi) „Dar care ar rodi în ogorul meu/ atâta râs făr de căldura răului?(Lumina raiului). Te văd Dumnezeule-plumb, scrum şi nor -/Odată venind peste mine prin uşa/ muntele cerului cotropitor.*

Metaforele sinestezice sunt prezente în poezia blagiană, în sensul că permit, la nivel imaginativ, structuri sinestezice care concretizează lumina: *Atâta-i linişte-i în jur /de-mi pare că aud / cum se izbesc de geamuri razele de lună. „De ce mă învinge / cu aripi moi atâta pace.* La Blaga, metafora personificare e o formă de a anima mediul natural şi elementele sale, forma care continuă simbolurile naturale: *„O toamnă va veni şi-o să-ţi despoaie/ de primăvară trupul, fruntea, nopţile şi dorul/ şi-ţi va răpi petalele şi zorile(O toamnă va veni) „Mâini tomnatice întinde noaptea mea spre tine (Înfrigurare).*

Metaforele mitologice se pot exemplifica în poezia *Biografie: Am cântat şi mai cânt marea trecere/ somnul lumii, îngerii de ceară (Biografie).*

În lirica lui Lucian Blaga, mai ales în poemele postume, predomină lanţul metaforic dominat de gramatica textului cu metafore simbol sau amplificări figurative. De asemenea, relaţia concret-abstract cu trecerea la termenul metaforizat de la cel metaforic realizează sincronia dintre arii semantice variate (cosmic- uman- animat), ceea ce presupune atât extensia metaforică, dar şi cea sinestezică şi metonimică.

In calitate de trop, metafora se poate delimita, după Mihaela Mancaş, în funcţie de prezenţa grupului nominal, raportată la zonele semantice concret, abstract, ce cotribuie la stabilirea contextuală a figurii.

1. *Metafore nominale-substantivale î*n care se pot găsi;

A. *Metafore afirmative şi negative* ale echivalenţei unde A nu este B : *cu streai de broască în păr răsai din papură /o undă (Moartea lui Pan) : Prin ceasul verde al pădurii /Otrăvuri uitateadie (Septembrie) Sângele meu e-o mare fără pământ(Începuturi).* La Blaga, în structura *privegherile noastre -/Site de in-/vremea se cerne,* structura celor doi termeni este: A vegherile (elementul cocret) +ideea de temporalitate.(Vremea se cerne)converge către termenul B *„sită de in"* derivate din concret +substantive +corp terestru +obiectul care, în mod obişnuit e folosit ca termen al duratei în muncile casnice). Aşa se explică în *metafora in absentia* mărcile semantice ce fac posibil transferul de sens. În acelaşi mod, în calitate de comparaţie prescurtată, metafora facilitează prezenţa grupului de mărci semantice contextuale, până la metafore explicite, implicite, lanţul metaforic, metaforă filată[32].

B. Metafore genitivale apar în versurile: Ziuă verde. Duh de nuc/ Toate drumurile duc/ Unde-i raiul vântului dragoste-i cuvântului ,/Toate drumurile duc / către joia focului, /spre amiaza-locului (Toate drumurile duc) „sat al meu ce porţi în nume/ sunetele lacrimei" (9 mai).

C. *Metafore prepoziţionale* : *sângele meu e o mare fără pământ, „Mă apăram cu un surâs de istorii trecute, de mari şi tăcute/ umbre de morţi (Pădureanca)„ Fie binecuvântat, /sat de lacrimi fără leac.*

D. *Metafore implicite,* în care textul nu prezintă decât termenul metaforic B, pentru A: *cu cuvinte stinse-n gură/ am cântat şi mai cânt marea trecere* (*Biografie).*

2. *Metafore pronominale : eu nu strivesc corola de minuni a lumii*

3. *Metafore adjectivale:* caracterizate prin preluarea formei epitetului metaforic, situându-se la limita dintre pura determinare şi figura propriu -zisă: *Pe-o cărăruie trece umbra/ de culoarea lunii /a lui Crist(Umbra)*

4. Metaforele verbale:

a) construite cu nume predicativ : *Dar numai rana tăcerii/ e cuvântul ce-l rostim* (Psalm)

b)construite cu verb predicativ : *El caută apa din care bea curcubeul (Autoportret)*

Gramatica metaforei cunoaşte în perioada interbelică, în poezia lui Blaga şi o altă caracteristică, respectiv tendinţa către extensia metaforei, către grefa metaforică: *şi mai ştiu o veşnicie/ ce se* numeşte *Lacrima mare,* şi alta alintătoare *„leagăn pe mare (Veşnicii)* : *„Viori sunt femeile,/ tremur în palme răsfrânt...Viori sunt femeile,/ vibraţie fără cuvânt/ Viori aprinse subt care/ în flăcări şi-n fum (Viori aprinse, femeile).*

Materializarea, în cazul metaforei filate poate să presupună :

a) o relaţie de substituire posibilă între termenul metaforizat A şi fiecare dintre metaforele seriei B1, B2, Bn: *Deasupra-i încă veac ceresc / În vântul adevărului / În marea umbră a mărului,/ Vreau părul să ţi-l despletesc.*

b) termenii metaforici B pot fi înscrişi aceleaşi sfere semantice mai largă sau mai restrânsă din care face parte prima metaforă a seriei încât aceasta pare să le atragă pe

[32] *Ibidem*, p.322

celelalte derivate din ea. Am văzut *oaspeţi străvezii pe tărâmul sângelui/ copii care vor să se nască şi nu sunt primiţi.(Lot) S-ar spune că lăcaşul îmi este /Dar nu locuiesc/ la sat şi nicio odaie/ Locuiesc într-un cântec de pasăre.*

Caracterul verosimil al metaforei se datorează trăsăturii semantice, survenită din extensia metaforică şi termenul metaforizat ce permite asocieri abstracte a unor serii de substantive, adjective, verbe, aşa cum se constată în versurile: *Prin lumea poveştilor/ Zumzetul veştilor/Prin murmurul marilor /Plânsetul ţărilor prin vuietul timpului /glasul nimicului prin zborul eonului /bocetul omului (Ce aude unicornul).*

Metafora filată se realizează în construcţii sintactice ample, repetitive rezultate din atracţiile semantice dintre termenii componenţi ai metaforei filate, fapt ce determină ca acest tip figurativ să se materializeze în forme dublu marcate la două nivele, sintactic şi semantic.

Semantica metaforei ţine de un transfer semantic(zone, sfere, câmpuri) în care metaforele propriu-zise din sfera elementelor naturale peisagistice, animate, vegetale, într-un cuvânt metaforele concrete, rezultă asocieri, contextuale contrastive[33]. De exemplu, în volumul *La curţile dorului,* transferul metaforic se referă la metaforele substantivale, concrete din sfera univerului cosmic (cerul, bolta) cu fenimene naturale (norii, ceaţa, curcubeul), termenii descriptivi peisagistici (munţii), sensul cu momente ale zilei (noaptea, ziua). *Din când în când/ câte o lacrimă apare/ şi fără durere se îngroaşă pe geană (La cuţile dorului).*

Apropierea sau depărtarea dintre cele două universuri abstract-concret cu abstract-concret facilitează unificarea contrastelor prin metoda regăsită în asocieri din toate sferele semantice.

c) *Metaforele universului vieţii curente* conţin, în lirica blagiană, termenii metaforici sau structuri din sfera temporală: *Lumina ce-o simt năvălindu-mi / e poate ca ultimul strop/ din lumina creată în ziua dintâi.(Lumina) „In azur se simt întoarceri / Vânt ferm de veacuri ude (Înviere)*

d) Ultima arie semantică asociată universului curent se poate încadra în categoria sustantivelor abstracte incluse în sfera semantică a gândirii, a spiritului, a visului sau a existenţei.Trăsătura abstract- concret stabileşte câmpul referenţial al metaforelor cu amendamentul că, transferul dintr-un punct în celălalt produce asocierea chiar stilistică. *„O stea nevăzută ia foc în cădere din gerul/ văzduhului (Cântecul focului) „Iubeşti când urciorul de aramă .... pe rând de la sine aproape de flori şi de toamnă / de foc, de antimpuri divine (Iubire).*

O altă ierarhizare a tipurilor metaforice se referă la transpunerile dintre cosmic şi uman, respectiv:

1. transpunerea metaforică constituită între substantive din regnuri diferite (mineral şi vegetal, animal şi uman, terestru selenar);

2. Umanizarea naturală şi a cosmosului prin extensia ulterioară între metaforizare: *Incendiul...să-şi mântuie piciorul/ în panică furnicile îşi ceară / sub chip de ouă -larve viitorul (Dumbrava africană) „Nu în palma mea/ ci -n palma ta / e scrisă Doamne, linia*

[33] *Ibidem*, p.328

vieţii mele. „Ea trece şerpuind/ prin verde foc cu grele poame/ prin ale dumineci sfinte toamne".

Cu certitudine, metaforele luminii şi ale arderii domină poezia primelor volume, urmate de metaforele biblice sau mitologice, ulterior cu o recurenţă mai mică, de metaforele morţii şi ale timpului. Evoluţia internă a cuvântului caracterizează din prisma perioadei interbelice, poezia blagiană prin aşa-numitul indice de metaforizare. Aceasta înseamnă că, privită diacronic, lirica sa s-a descoperit permanent, de la primul până la ultimul volum, precum si prin semnificatiile metaforice ale scrierilor sale dramatice. Aşa se şi explică trecerea de la forma modernă, prozodică, către aceea clasică, spre final. În ansamblul ei, lirica expresionistă blagiană se sincronizează cu poezia modernistă interbelică, identificându-se însă, printr-o stilistică aparte. Aceasta a individualizat şi metafora ca figură, spre a configura în ansamblul ei, o poezie unitară racordată literaturii române şi universale.

Bibliografie:

Aristotel, *Poetica*. Studiu introductiv, traducere şi comentarii de M. Pippidi, Bucureşti, Editura IRI,1998

Bârsilă, Mircea, *Dimensiunea ludică a poeziei lui Nichita Stănescu*, Piteşti, Paralela 45, 2001

Blaga, Lucian, *Trilogia culturii*, volumul III, *Geneza metaforei şi sensul culturii*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991

Idem, *Opere.Poezii antume,* Ediţie critică şi studiu introductiv de George Gană, Bucureşti, Editura Minerva, 1982

Dorfles, Gillo, *Estetica mitului*, Bucureşti, Editura Univers, 1975

Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, Traducere, prefaţă şi note de Antonia Constantinescu, Bucureşti, Editura Univers,1977

Genette, Gerard, *Figuri*, Selecţie, traducere şi prefaţă de Angela Ion, Irina Mavrodin, Bucureşti, Editura Univers, 1974

Grupul Y, *Retorica Generală*, Bucureşti, Editura Univers, 1974

Mancaş, Mihaela, *Limbajul artistic românesc în secolul XX*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1991

Marcus, Solomon, *Paradigme Universale*, Piteşti, Integral, Paralela 45, 2011

Marsais, Du, *Despre tropi.* Traducere, Studiu introductiv şi aparat critic de Maria Carpov, Bucureşti, Editura Univers, 1981

Micu, Dumitru, *Stil şi metaforă în Lucian Blaga*, *autofăurirea prin Logos*, Bucureşti, Editura Constelaţii, 2003

Nistor, Eugeniu, *Revelaţia metaforei şi impactul spiritului mitc în filosofia lui Lucian Blaga*, în Revista de cultură: „Discobolul", Alba-Iulia, 2020

Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, volumul III, Bucureşti, Cartea Românească, 1976

Stănescu, Nichita, *Fiziologia poeziei sau despre durere* în *Fiziologia poeziei*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1990

Vianu, Tudor, *Studii de Stilistică,* Bucureşti, Editura Minerva, 1975

Idem*, Sinonimie, metafore şi grefe metaforice* în „Limba Română", nr,4/1963,

ALEXANDRU CEL MARE ŞI ÎNTÂLNIREA ORIENTULUI CU OCCIDENTUL

Ionuț HENS, PhD Candidate
Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca

Abstract: The period of ancient culture brings with it many advances and many landmarks, from which the generations that will shape the plan and the framework of the future world will be able to relate, but also to deepen the current stage of the fields in which they made up their daily landscape. part. Certainly, the Greek world in the Hellenistic period also falls into this category. If we have mentioned this special world of the ancient period, we must outline and appeal to the outstanding personality of King Alexander the Great. We can observe and indicate the nickname that this personality receives, and not in a free way, according to historians, being on the side of associating this nickname with its name. We can say that the conquests contributed to this aspect, but also the territorial extensions that it guaranteed to the new empire. The purpose of this study is to highlight the importance of the personality of Alexander the Great and the role he played in the development of culture and civilization of his time by intersecting the cultural specifics of the East with the West.

Keywords: culture, Hellenistic period, Greeks, King Alexander the Great, personality

Perioada culturii antice aduce cu sine multe progrese şi multe puncte de reper, de la care, generaţiile ce vor contura planul şi cadrul lumii viitoare vor putea să se raporteze, dar şi să aprofundeze stadiul curent al domeniilor în care îşi alcătuiau peisajul zilnic pentru fiecare în parte. Cu siguranţă, în această categorie se înscrie şi lumea greacă în perioada elenistică. Dacă am amintit de această lume aparte a perioadei antice, trebuie să conturăm şi să apelăm la personalitatea marcantă a regelui Alexandru cel Mare. Putem observa şi indica şi apelativul pe care, această personalitate îl primeşte, şi nu într-un mod gratuit, părerilor istoricilor fiind de partea asocierii acestui apelativ alături de numele acestuia. Putem afirma că, la acest aspect au contribuit şi cuceririle, dar şi întinderile teritoriale pe care le-a garantat noului imperiu.

În continuare, vom apela la câteva date istorice pentru a contura şi creiona imagnea personalităţii acestui mare conducător al perioadei antice. De ce este important ca într-un scurt cadru rezumativ să surprindem şi să descriem personalitatea regelui Alexandruiu cel Mare?

Încercăm să oferim un răspuns preliminar, înainte de a oferi datele cele mai importante, deoarece acestea pot constitui premisa de la care putem observa şi analiza dintr-o anumită perspectivă personalitatea acestui mare conducător.

Această personalitate marcantă mai este cunoscut şi sub denumirea de Alexandru al III-lea al Macedoniei. Se naşte la data de 20 iulie 356 ca fiu a lui Filip al II-lea şi al Olimpiei. Trebuie amintit faptul că acesta provine dintr-o familie obişnuită sau familiarizată cu tehnica luptei şi a războiului, ceea ce îi marchează încă din primele clipe ale înţelegerii acestei „îndeletniciri" pasiunea pentru o cunoaştere cât mai aprofundată şi reală a acestei preocupări familiale. Pe lângă această „atracţie copilărească", Alexandru mai era atras de călărit, dar şi de a cânta la diverse instrumente muzicale. Un

episod important şi semnificativ pe care îl remarcă istoricii, se consumă la vârsta de numai 10 ani pe care îi avea copilul Alexandru, când un negustor aduce la curtea tatălui său, Filip al II-lea, un cal care era extrem de greu de îmblânzit, neputând să o facă nimeni până în acel moment, fiind o adevărată provocare pentru contemporanii săi. Curajos, Alexandru, remarcă o slăbiciune a animalului, şi anume, teama de propria umbră, şi reuşeşte prin această metodă să îl îmblânzească. Acesta va deveni calul cu care regele Alexandru de mai târziu va ajunge până la porţile îndepărtatului ţinut al Indiei. Din acest exemplu, poate fi observat faptul că încă de la această vârstă, Alexandru, era înzestrat cu calităţi de mare conducător.

Tatăl său, Filip al II-lea, observând capacităţile intelectuale cu care era înzestrat copilul său, hotărăşte să îi găsească un tutore, care să îi contureze şi creioneze un viitor strălucit acestei valori ce se întrezărea. Îl găseşte tocmai în personalitatea marelui filosof, Aristotel... De la acesta, printre altele, învaţă medicina, filosofia, religia, logica şi arta. Toată această cultivare a personalităţii lui Alexandru în preajma marelui filosof antic, Aristotel, durează aproximativ 3 ani.

Ajuns la vârsta de 16 ani, în lipsa tatălui său, plecat în diverse campanii militare, departe de casă, Alexandru începe să preia în serios rolul de conducător. Nu a durat mult, doar 4 ani, când la vârsta de 20 ani, Alexandru devine oficial conducătorul Macedoniei, după moartea tatălui său, asasinat de căpetenia propriei gărzi, Pausanias. Acest nefericit eveniment nu rămâne fără ecouri în vecinătatea acestui teritoriu condus de Filip al II-lea, ci creează o oarecare tensiune. Putem afirma fără să greşim faptul că acesta era cadrul extern debutului acestui conducător sau al momentului preluării depline a funcţiei. Cadrul intern este marcat de luptele ce se dau pentru câştigarea „contracandidaţilor" la preluarea tronului. Alexandru îşi porneşte campania spre sudul Macedoniei, în partea de nord a Greciei, unde loveşte puternic în armatele răsculate împotriva Macedoniei. Primele comunităţi care se supun şi îl recunosc ca rege sunt Atenieniii şi Thesalienii, consolidându-şi prin aceste acţiuni graniţele statale.

Prinzând încredere şi curaj, Alexandru porneşte într-o campanie de expansiune dorind să îşi îndeplinească visul prin conturarea unui nou imperiu după cum îl preconizase acesta. Aceasta campanie a durat circa 10 ani, fără ca, Alexandru să se mai întoarcă vreodată pe teritoriul său natal. Armata sa cuprindea 30 000 de soldaţi şi 6 000 de călăreţi. O nouă ţintă a sa a constituit Persia şi eliberarea cetăţilor greceşti de pe coasta Asiei. O încununare şi certificare a geniului său militar este constituit de lupta pe care o duce cu regele Darius al II-lea, supranumit şi „Rege al Regilor", pe care care îl învinge, cu toate că regele Darius al II-lea avea un efectiv militar mult mai numeros.

Toate aceste victorii reportate de către regele Alexandru cel Mare îl obligă într-o oarecare măsură să mărească graniţele acestui imperiu, care se conturează cu o tot mai mare claritate. Cucereşte părţile Siriei şi Egiptului, oraşe întregi căzând în „braţele" acestui măreţ conducător. Mai mult decât atât, aceştia îl vedeau ca pe un eliberator care va aduce un plus de prosperitate şi un nivel mai ridicat al traiului în acele locuri.

Mulţi istorici consideră că un punct foarte important a fost momentul când, după o luptă grea, în care a fost întâmpinat cu o puternică, a cucerit ţinutul Gazei. Aici, Alexandru răspândeşte tradiţiile şi cultura elenă pe care o cunoştea atât de bine şi

întemeiază în vestul Nilului importantul oraş Alexandria, care devine şi capitala Egiptului. Reface monumentele existente aici şi primeşte titlul de „fiu al lui Ra” (un titlu purtat doar de faraoni) din partea preoţilor egipteni, fiind ridicat chiar la rang de zeu de către poporul egiptean.

Se întoarce spre Imperiul Persan, pentru a lupta din nou cu regele Darius, având dorinţa de a pătrunde până în inima acestui Imperiu. Reuşeşte încă o dată să îl pună pe fugă pe regele Darius şi să pună mâna pe toate bogăţiile ce se întâlneau în acest teritoriu. Cu această campanie este proclamat rege al Asiei. Ajungând în Persia Orientală şi cucerind şi aceste teritorii, o întâlneşte pe prinţesa Roxana, fiica lui Oxyartes, căsătorindu-se cu aceasta.

Având în minte un alt teritoriu spre care doreşte să se îndrepte, Arabia, Alexandru se îmbolnăveşte (se presupune că era vorba de malarie) şi moare în data de 10 iunie 323 î. Hr., la vârsta de numai 32 de ani, lăsând ca moştenire un vast imperiu. Pe patul de moarte, soarta tronului o lasă „celui mai demn”, fără să facă referire la un nume. Profitând de această incertitudine, generalii săi aveau să se lupte pentru moştenirea lăsată şi să o împartă. Astfel, de aici a pornit un declin al visului celebrului rege, acela de a dezvolta Grecia şi de a distruge Persia, din cauza generalilor, care îmbătaţi de putere au risipit într-o oarecare măsură stilul şi genialitatea acestui mare conducător. Dar, totuşi, au rămas în urmă, oraşele impunătoare din nordul Greciei până la munţii Himalaya, ce le-au conferit respectivelor ţări un grad ridicat de prosperitate şi dezvoltare.

Ce putem observa din această descriere şi care ar fi concluziile de la care am putea porni spre o scurtă analiză a Imperiului creat de regele Alexandru cel Mare?

Încă de la început, putem afirma că acest imperiu a purtat marca şi amprenta acestui prestigios conducător, care a ştiut foarte bine să îşi scoată în evidenţă avantajele în luptele cu adversarii. Putem observa, totodată, că Alexandru cel Mare nu a fost un conducător care a avut în gând doar distrugerea adversarilor, ci, acolo unde a cucerit, a imprimat propriul stil, aducând propria cultură, creând o simbioză cu tradiţia aferentă ţinuturilor pe care le cucerea. Era un conducător, în mare parte, iubit şi apreciat, chiar şi de adversari, care de multe vedeau în acesta un eliberator, o persoană aşteptată cu mult timp înainte. Acest aspect arată faptul că Alexandru cel Mare a ştiut să se folosească de educaţia şi cultura pe care a primit-o de la celbrul filosof Aristotel, gestionând cu claritate şi fermitate fiecare pas al vieţii sale.

Ca un aspect negativ pe care am putea să-l punctăm, ar fi cel legat de viitorul succesor care i-a urmat sau de gestionarea întregii cariere pe care acesta a purtat-o de-a lungul timpului. Aici, dorim să facem referire la faptul că, după moartea sa, imperiul a căzut într-un oarecare haos din punct de vedere al conducerii imperiului. Când, generalii acestuia nu au ştiut să gestioneze imensul câştig şi imperiul pe care l-au moştenit de la regele Alexandru cel Mare.

O explicaţie ar consta în faptul că, Alexandru cel Mare, fiind încă la o vârstă tânără nu s-a gândit că viaţa sa se va încheia atât de repede şi că este nevoie să ofere o „educaţie” aparte unuia dintre generalii săi.

În continuare vom încerca să realizăm o introspecţie în interiorul acestei lumi create de regele Alexandru cel Mare, pentru punctele de întâlnire care au marcat apropierea culturii orientale cu cea occidentală, prin expansiunea militară pe care a întreprins-o acest conducător al noului imperiu creat.

Cu siguranţă, nu vom atinge toate sectoarele vieţii sociale din acest imperiu, ci ne vom opri la structura socio-economică a statelor elenistice formate. Considerăm că este foarte important acest aspect de subliniat şi analizat, deoarece constituie una dintre sursele principale de existenţă a unui imperiu şi, mai cu seamă, a unui imperiu atât de vast din punct de vedere teritorial, creat de regele Alexandru cel Mare.

Care a fost apartenţa ce a apărut dintre întrepătrunderea celor două lumi reflectată şi conturată de viziunea acestui conducător?

Pornind de la părerea majorităţii istoricilor, considerăm că statele cele mai importante care s-au constituit în urma creării acestui mare imperiu au fost: *Egiptul lagid* şi *Siria seleicidă.*

Printre ce s-au remarcat acestea şi care a fost punctul lor de întâlnire şi asemănare, dar şi de diferenţiere?

Este o întrebare la care vom răspunde printr-o scurtă analiză comparativă a celor lumi contopite în interiorul imperiului gândit şi alcătuit de Alexandru cel Mare. La o primă vedere, bazându-ne pe părerile generale a istoricilor, putem afirma că între cele două regate exista o diferenţiere evidentă de administrare şi conducere.

Statul seleucid, evoluează de-a lungul timpului sub aspectul unei structuri eterogene, formate din evoluţia ce a integrat zone cu aspecte ethno-culturale diferenţiate, care găseau şi identificau cu greu un numitor comun în sectoarele structurilor socio-economice.

De cealaltă parte, *Egiptul lagid*, se caracterizează prin moştenirea unor forme vechi de guvernare şi administrare, provenite şi adoptate din zona persană. Un aspect pozitiv pe care îl întâlnim aici, este reprezentat de uniformitatea formelor de conducere şi administrare pe întregul cuprins a teritoriului. Acest aspect îi conferă longevitate şi prosperitate.

Ca o generalitate, putem afirma faptul că lumea elenistică cunoaşte câteva aspecte noi pe care epoca clasică nu le experimentase până în acel moment. Un exemplu concludent poate constata în prezentarea proprietăţii pământului, un aspect determinant pentru cunoaşterea şi valorizarea unei societăţi antice.

Care este noutatea pe care o propune lumea elenistică în această direcţie a proprietăţii pământului faţă de epoca clasică?

Apare o nouă formă de gestionare a proprietăţii pământului – *proprietatea statului, proprietatea regelui* – fiind asigurată de „dreptul de cucerire cu lancea”, specifică perioadei lui Alexandru.

Atunci când ne raportăm la această categorie, având în vedere cele două teritorii de care ne-am ocupat până acum (statul seleucid şi Egiptul lagid), putem afirma faptul că, şi în acest sector se observă o claritate mult mai evidentă la partea egipteană, formele de organizare egiptene fiind cu mult mai coerente şi precise decât cele siriene, unde abundă o varietate de tipuri ale proprietăţii funciare.

Prin urmare, Egiptul lagid, este un caz tipic de centralizare a întregului teritoriu în jurul administraţiei regale. Basileul, în calitatea sa de stăpân al întregului pământ, manifestă controlul asupra tuturor activităţilor agricole, fiind lucrat de grupurile de ţărani colectiv-dependenţi. Administraţia statală supraveghează sistemele de irigaţii, stabileşte datele lucrărilor agricole şi se ocupă cu strângerea şi distribuţia recoltei obţinute. Se poate observa un progres tehnologic semnificativ pentru mediul agrar prin introducerea: plugului cu brazdă de fier, a unei maşini de treierat, a morii de apă, a presei de vin şi ulei şi a altor unelte semnificative pentru progresul agriculturii.

Dar, la un moment dat, se produce o modificare pe care o face regele de a unele teritorii în schimbul unor obligaţii, atât unor persoane, în mod individual, cât şi unor grupuri, numite şi „pământuri dăruite”. Dar, această situaţie se îndreaptă de la dreptul de posesie spre dreptul de proprietate. Sunt amintiţi aşa numiţii intermediari, care se ocupau cu administrarea acestora. Există şi unele terenuri care erau oferite militarilor în schimbul serviciilor lor sau altor categorii sociale care prestau anumite servicii pentru stat.

Prin urmare, ca o concluzie a acestei categorii, putem observa o evoluţie în gestionarea principalului factor de avere, care era reprezentat de pământul deţinut. Cu siguranţă această modificare a survenit şi din cauza influenţelor venite din interiorul noului imperiulu, a noii lumi elenistice.

În continuare, ne vom raporta la următoarea formă de administrare a acestui bun, care venea şi reprezenta partea seleucidă. Seleucizii au preluat tradiţia persană a unei administraţii diferenţiate şi tolerante datorită integrării unor arii culturale diferite ca organizare. Un lucru care trebuie punctat de la început este cel al moştenirii de la Alexandru a întregului pământ de către regi în numele „dreptului de cucerire cu lancea”.

Dar, apare un aspect diferit, cel al plăţii unui tribut (phoros), de fiecare unitate de organizare în parte. Statul nu se amestecă în supravegherea producţiei la fel ca în Egipt. Există şi aici pământuri regale lucrate de aşa numiţii „oameni ai regelui”.

Prin urmare, putem afirma că această parte a imperiului şi-a păstrat apartenenţa şi în direcţia gestionării şi administrării bunului feudal, aplicând o abordare mai flexibilă decât în cazul zonei egiptene.

În concluzia acestui studiu, putem observa că, în urma analizei minimale realizate, se poate observa limpede importanţa acestui imperiu pentru această perioadă istorică, dar şi rolul determinant pe care l-a avut, regele Alexandru cel Mare, pentru istoria acestei omeniri. Cu siguranţă, a fost greu să închege o formă unitară de organizare şi administrare, dar a reuşit să îşi pună amprenta decisiv asupra perspectivelor ce aşteptau la orizontul istoriei.

Bibliografie folosită:

Francois Chamoux, *Civilizaţia elenistică*, Editura Meridiane, Bucureşti 1985;
Gheorghe-Vlad Nistor*, Program postuniversitar de conversie profesională – Cultură şi civilizaţie în lumea antică,* 2005;
H. C. Matei, *Enciclopedia antichităţii*, Ed. Meronia, 1995;
Imanuel Geiss, *Istoria lumii,* Editura Allfa, 2012;
Mihai Gramatopol, *Civilizaţia elenistică,* Editura Orientul latin, 2000;

Z. Petre, *Cetatea greacă*, Editura Nemira, 2000.

AUGUSTIN BUZURA – PUBLICIST AND FICTION WRITER

Antoaneta Adela SZILAGYI, PhD Candidate, „George Emil Palade" University of Medicine, Pharmacy, Science and Technology of Târgu Mureș

Abstract: The journalistic work of Augustin Buzura is a natural addition to his literary one, mainly because his literary works were redacted during the author's active meditation of two novels. In his publications, Augustin Buzura is straightforward, impressing the readers through the depth of the meaning he gives to the truth. He sees the concept of an author as a fighter and in journalism a job that implies consciousness, and that is because the author himself is a self-proclaimed truth-seeker, a pillar of sincerity, perseverence and stability of feelings. Making himself known in the literary circles in Cluj so far as his pre-graduate years, Augustin Buzura enrolled himself in two directions, after graduating a medical university – as a writer, with his 1963 debut volume "Capul bunei speranțe", and as a journalist, the head secretary of the Tribuna magazine.

His debut novel "Pământ" was published on February 25th 1960, in Tribuna magazine, at the recommendation of Mircea Zaciu, in the literary circle where it was first read. The author kept publishing his works in the Tribuna magazine – prose, coverage, essays, articles, and as his fame grew, he extended his publishing to other magazines throughout the country. In 1976 he introduced a new column in the Tribuna magazine, called "Bloc-Notes", in which he approached weekly-based thoughts about literature, society, life and death.

After the 1989 Revolution, Augustin Buzura involved himself in the political aspects of the country and founded the Romanian Cultural Foundation, which he re-branded in 2003 into the Romanian Cultural Institute. During this period, the author published countless articles in the Cultura magazine, which was founded in 2004 and which he ran as a director until he passed away. In the magazine, he affirmed himself as a author with a strong and opinionated voice, with a true civic and patriotic consciousness. His works were published in two volumes: "Canonul periferiei", which contained works published in between December 8th 2005 and December 18th 2008, and "Nici vii, nici morți", from January 8th 2009 and March 8th 2012.

Augustin Buzura's analysis of the Romanian society isn't two-dimensional, instead it emphasizes the gravity of an author's imprint on the society – through writing. His portrait contains multitudes: the instinct of a psychoanalyst physician, the firm belief in the values of intellectuality and of the entire human race.

Ever since the beginning, the author has taken the role of being a voice for truth and fundamental values, publishing an authentic view of his times. His only aim was to tell the truth. Augustin Buzura's works, even though published in between the pages of a literary magazine, are the product of a vocational journalist, which doesn't feel the need to impress stylistically.

Being well-aware of the magnitude of the cultural importance his works represented to the entire society, Augustin Buzura never abandoned expressing himself through writing, even in the utmost difficult times, when the political context was against him. He continued to write his novels and publications, because he firmly believed that writing was the mean through which the nation was going to benefit from a better outcome. His belief was that the future of the country would be better if young people were to learn from society's past mistakes. This is why his publicistic works are profoundly educational, alongside his prose, which complete each other armoniously. These two concepts are based on the author's faith that without moral integrity, sincerity, fairness, culture is but a transparent gift to humanity.

Keywords:

Contestat de unii, elogiat de alţii, Augustin Buzura rămâne o voce profund originală şi creatoare în peisajul publicisticii româneşti contemporane. Constituind o completare firească a operei literare, publicistica lui Augustin Buzura susţine activitatea literară a scriitorului, întrucât creaţia sa romanescă îşi extrage seva dintr-o experienţă publicistică de excepţie. În articolele publicate de-a lungul timpului, Augustin Buzura şi-a expus crezul artistic impresionând publicul cititor prin formulări ce ţintesc mereu adevărul, lipsite de sinuozităţi diplomatice. În viziunea sa, scriitorul este un luptător, iar gazetăria o profesiune de credinţă şi de conştiinţă, constanţă, adevăr, seriozitate, gravitate, consecvenţă şi stabilitate a sentimentelor.

Augustin Buzura s-a afirmat în cadrul cenaclurilor literare clujene încă din perioada studenţiei, urmând ca, după absolvirea facultăţii de medicină să se angajeze într-o dublă carieră: de scriitor şi gazetar. A debutat în numărul 8 al revistei *Tribuna*, în 25 februarie 1960 cu nuvela *Pământ,* fiind recomandat de Mircea Zaciu, în cenaclul căruia fusese citită, iar ca scriitor în anul 1963 cu volumul de nuvele *Capul bunei speranţe*. A publicat de-a lungul anilor în revista *Tribuna* reportaje, eseuri, tablete, articole de atitudine, sau proză, extinzându-şi apoi colaborarea cu majoritatea revistelor literare din ţară. Inaugurează în anul 1967 în revista *Tribuna* rubrica intitulată *Bloc-Notes* în care a publicat aproape săptămânal reflecţii despre literatură, societate, dar şi despre marile teme ale existenţei umane, viaţa şi moartea. Despre aceste meditaţii cu caracter eseistic, scriitorul afirmă că: „m-au ajutat să transfer ceva din energia mea nervoasă în altă parte, astfel încât textul prozei mele să fie eliberat de încărcătura explozivă a momentului”[1]. Pe de altă parte, acestea i-au adus numeroase întâlniri cu securitatea, textele fiind comentate favorabil la Europa Liberă, articolele sale din *Tribuna* reprezentatând o teroare pentru autorităţile comuniste ale vremii.

În calitate de secretar general de redacţie şi apoi de redactor-şef, până în anul 1990 al revistei *Tribuna*, Augustin Buzura a fost un veritabil continuator al tribuniştilor de odinioară, văzând în în această publicaţie elitistă un forum care garanta sănătatea intelectuală şi morală a naţiunii române. A privit cu o admiraţie profundă proza lui Ioan Slavici, acest „pedagog” al poporului său, care avea capacitatea de a direcţiona energia neamului spre scopul potrivit.

După evenimentele revoluţionare din decembrie 1989, s-a implicat în viaţa politică a ţării şi a pus bazele Fundaţiei Culturale Române, pe care a transformat-o în anul 2003 în Institutul Cultural Român. În această nouă conjunctură socială şi politică, Augustin Buzura a acordat o mare atenţie activităţii publicistice. A scris săptămânal articolele de fond în revista *Cultura*, înfiinţată în anul 2004, pe care a condus-o în calitate de director până în clipa stingerii sale din viaţă. S-a afirmat ca un adevărat mărturisitor de sine, ca o voce puternică, imperativă a unei conştiinţe civice şi patriotice în această revistă de cultură autentică, pe care a transformat-o într-un spaţiu de exprimare democratică a ideilor, adunându-şi editorialele în două volume: *Canonul periferiei*, care conţine articole publicate între 8 decembrie 2005 şi 18 decembrie 2008 şi *Nici vii, nici morţi*, cuprinzându-le pe cele publicate între 8 ianuarie 2009 şi 8 martie 2012.

[1] Augustin Buzura, *Teroarea Iluziei. Convorbiri cu Crisula Ștefănescu*, Editura Polirom, Iaşi, 2004, p. 14.

În aceste articole, Augustin Buzura nu a limitat analiza societăţii româneşti la personajele politice şi culturale ale zilei sau la momentul istoric, ci a subliniat pregnant rolul şi implicarea scriitorului în societate sau funcţia pedagogică a scrisului. Dacă la toate acestea se adaugă instinctul medicului psihanalist, credinţa în valorile intelectualităţii şi ale întregii umanităţi, obţinem imaginea scriitorului iluminist ardelean, ancorat deplin şi asumat în viaţa cetăţii. În acest sens, Ion Pop îl considera „Ardeleanul obstinat în credinţele lui constructive”[2] care „este frapat în fiecare zi de improvizaţie, superficialitate, lipsă de răspundere şi de angajare serioasă într-un proiect pozitiv. Singurele certitudini, enunţate ironic, se numesc «haos, mitocănie, mizerie morală şi ură la cote intolerabile», «în afară de scandaluri, nu părem pregătiţi pentru nimic», «s-a distrus tot ce părea imposibil de distrus, tot ce avea legătură cu demnitatea naţională, cu trecutul cel adevărat»... Sau, din alte unghiuri, ale privirii psihologului: «Absenţa tragicului din structura fiinţei noastre, neaderentă deplin la realitate, excesul de fantezie sau o componentă paranoidă fac nefirescul şi absurdul să plutească peste toate»... Sunt fragmente de notaţii ce pot fi luate de peste tot”.[3]

Încă de la început, scriitorul şi-a asumat angajamentul de căutător perpetuu al adevărului şi al valorilor fundamentale, preferând să practice o gazetărie autentică, oglindind cu obiectivitate realitatea vremurilor sale, reprezentând o voce a demnităţii şi a rezistenţei intelectualului român în comunism. Adevărul, afirma răspicat prozatorul, „oricât de incomod, nu poate face rău semenilor”, actul creator, imitând divinitatea, înfruntă tragismul existenţei şi dă sens vieţii, aşteptând „noaptea cea lungă”. Asemuit cu o pasăre de pradă, scriitorul, „nu se poate desprinde nici chiar în somn de meseria sa”. Acest radicalism moral al jurnalistului îşi trage seva din cultura sa umanistă şi medicală, ca o mărturie despre adevărul societăţii pe care o reprezenta, pe măsură ce dictatura comunistă devenea tot mai apăsătoare. Fiind un reporter de teren conştiincios şi realist, atent la factorul uman, Buzura mărturisea constant despre felul în care „construcţia socialismului” afecta societatea şi cetăţeanul, articolele sale surprinzând omul şi dilemele sau păcatele sale. Realizând o analiză lucidă a societăţii româneşti, romancierul a trăit dramele cetăţii, dar, în egală măsură, a oferit şi căi de a ieşi din impas. Consecvent cu sine şi cu munca sa, Augustin Buzura a urmărit să realizeze un act de cultură autentică, iar idealul său a fost şi a rămas cel de a spune adevărul într-o vreme când acest lucru se dovedea aproape imposibil, dacă ne raportăm la perioada comunistă, perioadă în care au apărut romanele sale.

Pentru Augustin Buzura, a scrie însemna „a sesiza întrebările vremii, dramele ei”[4], de aceea scrisul a constituit pentru acest scriitor o necesitate vitală: „scriu pentru mine. [...] Scriu ca să trăiesc în sensul cel mai profund al cuvântului. Trăiesc şi trudesc cu credinţa că încetând să scriu aş înceta să trăiesc”.[5] „A scrie înseamnă a salva de la moarte câteva din infinitele feţe ale lumii în care trăim, a lăsa celor ce vin documente în speranţa

[2] *Între două lumi Augustin Buzura, romancier și gazetar*, Antologie critică alcătuită și îngrijită de Angela Martin, Editura Tracus Arte, București, 2017, p. 215.
[3] *Ibidem.*
[4] Augustin Buzura, *Bloc notes*, Editura Dacia, București, 1981, p. 76.
[5] Augustin Buzura, *Tentația risipirii*, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti, 2003, p. 166.

că vor dezlega ei o parte, cât de neînsemnată, din tainele a ceea ce numim viaţă. Scrisul este, aşadar, o neîntreruptă luptă cu moartea, un efort supraomenesc de amânare a ei, măcar de amânare, o încleştare absurdă la hotarele necunoscutului şi nespusului, acolo unde cuvintele sunt sărace, nu de puţine ori inexistente, sau o luptă cu foarte cunoscutul din societate, când scriitorul trebuie să strige întrebările celor mulţi, ale comunităţii sale, să fie, altfel spus, cuvânt, spadă şi, în final, pe termen scurt, victimă, căci aproape niciodată adevăraţii învingători nu sunt cei ce au luptat, dar asta este o altă poveste."[6] Motivaţia profundă a scrisului ca mărturie a unei epoci, înfăţişată în toată amploarea şi realitatea crudă a fenomenului social, rămâne aceeaşi: „Scriu pentru că mă doare teribil ce văd şi ce simt" – afirmă scriitorul în prefaţa culegerii de publicistică din volumul *Canonul periferiei* (2012).

Deşi se desfăşoară în paginile unei reviste literare, publicistica lui Buzura este cea a unui de gazetar de vocaţie care nu abordează doar teme literare, nu urmăreşte să impresioneze prin efecte stilistice, prin meşteşugul artistic în sine. Este o publicistică riguroasă, tenace, a unui gazetar ce analizează profund evenimentele, textele sale fiind adevărate demonstraţii de forţă ale unui scriitor pentru care adevărul există, este imperativ. Se poate distinge o continuitate remarcabilă între articolele sale de dinainte de 1989 şi cele din ultimii ani, al căror subiect principal este *Omul nou,* la care visa propaganda comunistă, dar care s-a născut în plină democraţie. Pentru Buzura, nici arta, nici publicistica nu există în afara problematicii umane, articolele şi romanele sale se referă la om şi la dilemele sale, la slăbiciunile sale sau la şansele sale de redempţiune, acest lucru neînsemnând însă că avem de-a face cu o publicistică bazată pe „personalităţi". Precaut şi intens preocupat să nu cadă în personalizarea excesivă a vieţii publice, Augustin Buzura a creat în literatură personaje memorabile, doctorul Cristian sau Helgomar David, opuse *personajelor* publice, dovedind că romancierul îşi iubeşte toate personajele indiferent de condiţia lor morală.

Problematizând condiţia individului în epoca comunistă, subliniindu-i poziţia de victimă a sistemului, acuzând, criticând, protestând, la nivelul profund al discursului de idei, articolele lui Buzura au fost, în acele vremuri, o formă de afirmare a demnităţii umane, un mod de supravieţuire a scriitorului şi a lectorilor în egală măsură. În acest sens, gazetarul a publicat foiletoane săptămânal şi ritmic, într-o încercare febrilă de a se autodefini, de a-şi face cunoscută orientarea estetică, reflectând asupra condiţiei artei scrisului şi a scriitorului.

A fost un martor al veacului său, un veac în care existenţa umană a fost pusă sub semnul întrebării, condiţie ce impune participarea scriitorului la „viaţa cetăţii" prin cărţile sale, deoarece scriitorul există prin ceea ce scrie. În anul 1891, în încheierea volumului de publicistică *Bloc notes* ce reuneşte o mare parte a eseurilor apărute în paginile revistei *Tribuna*, Augustin Buzura publica o mărturisire de credinţă, o declaraţie program a scrisului său intitulată *De ce scriu?*: „Scriu, aşadar, pentru că sunt dator. Firește, n-am certitudinea că voi reuşi vreodată să-mi plătesc această grea şi complicată datorie. Şi tocmai acest sentiment îmi dă iluzia că munca mea este necesară, că drumul

[6] Augustin Buzura, *A trăi, a scrie,* Editura Limes, Cluj-Napoca, 2009, p. 181.

pe care am pornit, drumul răscumpărării, deja lung, accidentat, este singurul care mi se potrivește”[7].

Revendicându-se de la fibra spirituală ardeleană, animat de o neobosită activitate publicistică, Augustin Buzura își manifestă convingerea în concepte precum: *națiune, național, popor, identitate națională, patriotism* ca un semn al continuității cu valorile pe care le-a cultivat până în 1989 sau ca dovadă a apartenenței scriitorului la nobila paradigmă culturală inaugurată de Școala Ardeleană, căci opera lui este animată de idealurile acesteia. Credința în funcția formativă a cuvântului scris, angajarea și convingerea că presa poate contribui la emanciparea prin educație a națiunii sunt tot atâtea idealuri ale Școlii Ardelene. De aceea, scriitorul crede cu tărie în progresul unei națiuni prin educație și cultură, în șansa pe care cultura și rigoarea etică le poate oferi unui popor.

Cunoscându-și profund rădăcinile spirituale, scriitorul privește cu încredere în viitor, manifestându-și cu pregnanță nemulțumirea când acest viitor este amenințat de greșelile prezentului, fiind revoltat atunci când ne ratăm prezentul. Știind foarte bine ce resursă extraordinară a reprezentat-o cultura în devenirea noastră, Buzura nu o abandonează în cele mai grele momente ale carierei sale gazetărești, ci continuă să-și scrie romanele și editorialele, deoarece crede cu tărie că scrisul contribuie la mai-binele națiunii, la construirea unui viitor mai curat, manifestându-și încrederea într-un viitor românesc pe care tinerii îl pot construi. Astfel, publicistica lui Augustin Buzura este profund educativă, alcătuind un tot armonios împreună cu proza, cele două componente ale creației sale oglindindu-se reciproc, ca două structuri paralele ce ilustrează credința autorului că, fără sinceritate și fără curățenie morală, cultura nu reprezintă altceva decât un văl subțire și transparent.

Pe de altă parte, scriitorul mărturisește că „Literatura, arta în general, sunt un protest împotriva morții, a tragismului existenței noastre, o tentativă omenească de a imita Divinitatea, un efort de a te elibera de convențiile cu ajutorul cărora, de-a lungul timpului, oamenii au căutat să îngrădească haosul, să dea un sens, să găsească un rost mărunt în locul *marelui rost* pe care nu l-au descoperit încă.”[8]

Literatura ca libertate – este o sintagmă ce caracterizează opera lui Augustin Buzura. Cuvintele rostite într-un interviu acordat în anul 2007 Ioanei Revnic și publicat în Nr. 46 al publicației *România literară* sunt astăzi testamentare: „Nu regret nicio experiență din viața mea. Și nicio suferință nu mi s-a părut inutilă sau nedreaptă, chiar dacă unele au purtat nume care, în general, îngrozesc pe oricine. Cred că toate experiențele, maladiile, suferințele sunt folositoare dacă le descoperi rolul ascuns, motivul pentru care ți-au fost date. Avem o viață unică și irepetabilă, deci trebuie să faci exact ceea ce crezi că te ajută să-ți duci la îndeplinire proiectele, conștient că, pentru ce n-ai făcut sau n-ai putut să faci nu există iertare sau înțelegere (…). Din alt unghi privită viața, observ că, odată cu trecerea timpului, devenim tot mai mult spirit. Simțurile se acutizează la maximum, totul este sensibilitate, durere, căutare. Uneori am impresia că

[7] Augustin Buzura, *Bloc notes*, Editura Dacia, Cluj-Napoca,1981, p. 229.
[8] Augustin Buzura, *A trăi, a scrie,* Editura Limes, Cluj-Napoca, 2009, p. 110.

dacă m-aş concentra asupra unui obiect, gând, obsesie, acestea, în mod paradoxal, ar prinde consistenţă, ar deveni materiale. Faptul că am cunoscut moartea, şi nu o singură dată, faptul că am trecut prin momente îngrozitoare şi am reuşit să le depăşesc mă ajută să cred că am nişte obligaţii de îndeplinit. Şi că şansa de a trăi nu mi-a fost dată de către Cel de Sus din întâmplare sau în zadar."[9] Augustin Buzura ne îndeamnă să regăsim în străfundurile fiinţei resursele de demnitate umană, aparent pierdute, să nu acceptăm frica, spaima şi teroarea, ca forme ale morţii, să rămânem vii, cu toate nemulţumirile, frustrările, suferinţele şi aspiraţiile noastre. Se poate afirma astfel faptul că scrisul lui Buzura a constituit un act de curaj, un exemplar gest moral al intelectualului ameninţat de frică, laşitate, duplicitate şi compromisuri, o probă a demnităţii, care înfruntă istoria şi afirmă dreptul omului la propria libertate şi umanitate, iar cărţile lui au fost şi sunt o formă de afirmare a conştiinţei de sine.

Până în anul 1990, Augustin Buzura a fost mai mult decât un simplu martor a ceea ce s-a întâmplat, a fost un veritabil combatant, mărturisind despre rolul culturii şi al artei în societatea românească: „În regimul trecut oamenii de spirit reuşiseră să lupte, să reziste, să readucă, totuşi, cultura la locul meritat în ierarhia valorilor sociale, să restabilească legătura cu tradiţia, cu spiritualitatea noastră şi cu marile spirite ale lumii. În literatură, în muzică, în plastică şi film ajunseserăm oarecum la zi, ba chiar în gândirea filosofică şi religioasă. Şi, de la arderea bibliotecilor şi întemniţarea intelectualilor, şi nu numai a intelectualilor, şi nu numai a intelectualilor, din anii '50, la restabilirea unor ierarhii adevărate, drumul n-a fost uşor...".[10] Buzura a înţeles să lupte prin opera sa, prin scrisul său pe baza cunoaşterii istoriei şi a realităţilor societăţii româneşti în straturile ei cele mai profunde, iar libertatea şi adevărul afirmate cu multă consecvenţă erau susţinute prin mijlocirea artei, întrucât, aşa cum afirmă regizorul polonez Wajda: „numai arta adevărată făcea credibil mesajul, nu-l banaliza, făcea din el un adversar – cel mai redutabil".[11] Astfel, scriitorul îşi conturează dezideratele de implicare şi de împlinire artistică prin romanele sale: „Scriitorul îşi afirmă adevărul său cu mijloacele artistice cele mai adecvate [...]. Noul se află în idei, în dramele epocii, în aspiraţiile ei [...]. Arta devine din ce în ce mai cerebrală, oamenii luptă pentru idei".[12]

Adevărul şi noul sunt două constante ale publicisticii lui Augustin Buzura, pentru ambele fiind nevoie de curaj, iar pentru a le exprima, adevărul, noul şi curajul au nevoie de suportul artei, al literaturii. „Dar, citind publicistica din *Bloc notes* (1981) şi relaţionând-o cu literatura publicată de Augustin Buzura, înţelegem că adevărul (ca substanţă umană, existenţă morală şi inevitabil politică, în cele din urmă – deci adevărul interior, psihologic, şi adevărul exterior, social) şi noul (ca modalitate de expresie, formă estetică) alcătuiesc alfabetul libertăţii"[13].

---

[9] Ioana Revnic, *Augustin Buzura: M-am retras din lumea literară din lipsă de timp***,** revista „România literară", nr. 46, 23 noiembrie 2007.

[10] *Între două lumi Augustin Buzura, romancier și gazetar*, Antologie critică alcătuită și îngrijită de Angela Martin, Editura Tracus Arte, București, 2017, p.206.

[11] *Idem* p.208.

[12] Augustin Buzura, *Bloc notes*, Editura Dacia, Cluj-Napoca,1981, p. 74.

[13] *Între două lumi Augustin Buzura, romancier și gazetar*, Antologie critică alcătuită și îngrijită de Angela Martin, Editura Tracus Arte, București, 2017, p.208.

Într-un recurs la modernitate, scriitorul se întreabă retoric într-un articol din anul 1973, reluat în *Bloc notes*: *Moderni, dar cum?.* „Numai cunoaşterea adevărată a oamenilor, numai legăturile directe, vii, care se pot stabili dincolo de convenţii şi fraze de suprafaţă este în măsură să ne verifice trăinicia definiţiilor noastre despre adevăr, suferinţă, bucurie etc. Noul, neprevăzutul, substanţa reală a literaturii, acel *adevăr* atât de frecvent pomenit, se află în ei, în faptele, în gândurile lor, în jocul mîinilor sau al muşchilor feţei, în privirile atât de semnificative ce înlocuiesc cuvintele, semnificaţiile”[14]. Prin urmare, modernitatea trebuie căutată în semenii noştri, în conştiinţa noastră, în noi înşine, aşa cum conchide scriitorul în acelaşi articol, deoarece în conţinutul modernităţii spre care aspiră literatura lui Augustin Buzura intră adevărul experienţei politice trăite, inclus într-o viziune filozofică şi culturală complexă, ce presupune cunoaşterea realităţii. Nucleul dur al modernităţii în care crede şi la care trimite cel mai des în publicistica sa este constituit din Shakespeare, Dostoievski, Flaubert, Kafka, Faulkner, Thomas Mann, Joyce, Virginia Woolf sau din reprezentanţii literaturii interbelice româneşti, Gib Mihăescu, Rebreanu sau Camil Petrescu. Dintre reperele literaturii contemporane, scriitorul îi alege pe D.R. Popescu, Nicolae Breban, Fănuş Neagu, Ştefan Bănulescu şi Marin Preda. Lectura marilor clasici – scriitori şi filosofi străini sau români, pe care îi va menţiona în publicistica sa – i-a adus revelaţii stimulatoare în direcţia creaţiei literare. În acest sens, Augustin Buzura mărturiseşte într-un interviu acordat scriitorului şi criticului literar Iulian Boldea şi publicat în anul 2013 revista *Vatra: „*Rebreanu [...] este un deschizător de drumuri în toate tendinţele din romanul românesc. Pentru mine el este şi un model de muncă, de disciplină, de efort, de respect pentru litera scrisă, pentru creaţie. Trebuie să spun însă că mi-a plăcut enorm Slavici, şi ca exemplu uman, dar şi ca scriitor. Lucian Blaga, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gib Mihăescu, Anton Holban – toată această pleiadă foarte valoroasă, până încoace la Călinescu, Petru Dumitriu, Marin Preda: toţi mi-au plăcut.”[15]

Publică în *Tribuna,* apoi reia în volumul *Bloc notes* o serie de foiletoane ce se constituie în adevărate mărturii ale frământărilor scriitorului generate de condiţia scrisului într-o lume tot mai tensionată social şi politic, mărturii prin care încearcă să-şi definească personalitatea şi să-şi contureze profilul intelectual. Aceste eseuri publicate în foileton sunt veritabile „fişe de lectură” analitică, selectate din domeniul beletristic sau ştiinţific, autori şi volume de referinţă, fascinat de conţinutul lor ideatic şi căutând să pătrundă cât mai profund în ţesătura discursului lor. Interpretează apoi într-un mod cu totul original temele şi filosofia acestora, fiind interesat de volume precum *Figuri bizantine*, de Chares Diehl, *Clochemerle* – romanul lui Gabriel Chevallier, despre care afirmă că „în clipele de mizantropie cartea regretatului scriitor reconfortează”[16], dar şi *Cui i-e frică de Virginia Woolf?*, piesa lui E. Albee (*Triste măşti*, 1967), lecturi în limba italiană, *La psicoanalisi nella cultura italiana* de Anne Clancier afirmând despre aceasta că este „un ghid extrem de util într-un domeniu aflat neîntrerupt sub zodia prefacerilor

[14] Augustin Buzura, *Bloc notes*, Editura Dacia, Cluj-Napoca,1981, p. 33.
[15] Iulian Boldea, *Dialog cu Augustin Buzura. La noi, din păcate, „revizorii” au fost, acum, ca şi în vremurile de tristă amintire, nişte politruci,* revista „Vatra”, Nr. 6-7, 2013, p. 42.
[16] Augustin Buzura, *Bloc notes*, Editura Dacia, Cluj-Napoca,1981, p. 117.

şi înnoirilor unde orice răspuns dat astăzi va fi cu certitudine revizuit mâine”[17], la care se adaugă *451° Fahrenheit* de Bradbury, *Zidul* de Leonid Andreev, *Koenigsmark*, de Pierre Benoit, *Cavalerul inexistent*, de Italo Calvino, toate aceste lecturi surprinzătoare având rostul unor pătrunzătoare sondări analitice. Fiind un prozator interesat de abisurile trăirilor omeneşti filtrate în opera lui A.P. Cehov, Buzura consemnează: „Cehov înregistrează tot ce e mai semnificativ dintr-o viaţă nesemnificativă; acţionând cu o forţă teribilă asupra subconştientului, obligându-te, cinic, să-i continui schiţele, să le adaugi detalii noi, strict personale, multe sau puţine, atâtea câte sunt necesare pentru a ajunge la concluzia pe care din neatenţie sau teamă ai uitat ori ai evitat să o formulezi [...]. Traiectoria eroilor cehovieni pare identică cu a unor nevertebrate într-un deşert arid: urme efemere, superficiale, pe un sol mobil, la discreţia vânturilor, norilor şi aştrilor tutelari. Nimic nou, extraordinar, colosal, nici o înălţare neprevăzută, dar nici o cădere surprinzătoare, aşa după cum noaptea continuă ziua, mica tristeţe este înlocuită de mica bucurie, exuberanţa, dragostea şi naivitatea juvenilă, de blazare, oboseală şi senescenţă [...]. De-o sinceritate enervantă, Cehov nu creează iluzii.”[18]

Demonstrând de-a lungul anilor o consecvenţă esenţială, idealul scriitorului şi publicistului Augustin Buzura său a fost şi a rămas acela de a spune adevărul. Publicistica sa, deşi desfăşurată în paginile unei reviste literare, este o publicistică de gazetar de vocaţie care nu abordează doar teme literare, nu urmăreşte să impresioneze prin efecte stilistice, prin meşteşugul artistic în sine. Este o publicistică riguroasă a unui gazetar ce despică evenimentele, textele sale sunt adevărate demonstraţii, Buzura fiind un scriitor pentru care adevărul este imperativ.

Prin urmare, articolele lui Augustin Buzura nu sunt doar simple manifestări ale spiritului gazetăresc al autorului, întrucât acesta implică în discursul său o întreagă filosofie de viaţă, ancorată în lectura unor cărţi din cele mai variate domenii ale gândirii umane, conferind astfel publicisticii sale aura elevată a unei eseistici polemice, confesiunile sale având rezonanţa unei dramatice mărturisiri de sine întru cuvânt, ale artistului lucid ce-şi asumă cu seninătate destinul. Publicistica sa literară este mărturia unei conştiinţe scriitoriceşti aflate într-o vie rezonanţă cu imperativele epocii în care trăieşte, expunându-şi crezul artistic de scriitor angajat în afirmarea libertăţii şi a adevărului, de exprimare liberă a cuvântului, pentru care „Literatura este, în cele din urmă, o nesfârşită luptă cu limitele, cu imposibilul.”[19]

Bibliografie

Buzura, Augustin, *A trăi, a scrie*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2009
Buzura, Augustin, *Bloc notes*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981
Bzura, Augustin, *Tentaţia risipirii*, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 2003
Buzura, Augustin, *Teroarea Iluziei. Convorbiri cu Crisula Ştefănescu*, Editura Polirom, Iaşi, 2004
Boldea, Iulian, *Dialog cu Augustin Buzura. La noi, din păcate, „revizorii” au fost, acum, ca şi în vremurile de tristă amintire, nişte politruci,* revista „Vatra”, Nr. 6-7, 2013

[17] *Ibidem*, p. 137.
[18] Constantin Cubleşan, *Augustin Buzura - prozatorul sondărilor abisale*, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018, p.108.
[19] Idem, p. 131.

Cubleşan, Constantin, *Augustin Buzura - prozatorul sondărilor abisale,* Cluj-Napoca, Editura Şcoala Ardeleană, 2018
Lovinescu, Monica, *Seismografe, Unde scurte*, II, Editura Humanitas, 1993
Martin, Angela, *Între două lumi Augustin Buzura, romancier şi gazetar*, Antologie critică, Editura Tracus Arte, Bucureşti 2017
Revnic, Ioana, *Augustin Buzura: M-am retras din lumea literară din lipsă de timp***,** revista „România literară", Nr. 46, 23 noiembrie 2007

JEAN-MICHEL BASQUIAT AND ROBERT RAUSCHENBERG – INFLUENTIAL ELEMENTS OF THEIR INTIMATE VISUAL VOCABULARY

Alexandru COMAN
PhD Student, University of Art and Design Cluj-Napoca

Abstract: This paper focuses on some of the relevant aspects of the visual vocabulary of two influential artists of their time: Jean-Michel Basquiat and Robert Rauschenberg. Due to their uniqueness, both of them managed to have an impact on the artistic community ever since, by shaping their admirers – not a few – and their way of expressing themselves. Given certain appearance-related similarities of their language, paired with the fact that Rauschenberg was admired by Basquiat, this piece of writing brings both of them together, while lightly mapping their contributions to the artistic expression, with an emphasis on the usage of their technical abilities to convey shape and meaning to their intimate interests. Having mentioned that, in the present essay we will start by briefly presenting the general context related to them, the touchpoints – since they were contemporary – and then we will proceed by individually highlighting some episodes of interest in their career, while pointing out their personal, self-related, specificities.

Keywords: mixed media, experimental art, intimate, personal, visual vocabulary.

Contextul contemporan artistic se bucură de un fundament solid reprezentat de o serie de nume influente care şi-au lăsat amprenta asupra întregului fenomen, prin subiectul abordat, prin vocabularul şi discursul lor, dar şi prin filosofia personală, reuşind să modeleze practicanţii domeniului vizual artistic, pornind de la cei amatori şi ajungând până la cei profesionişti. Din ampla activitate a fenomenului, doi artişti, Jean-Michel Basquiat şi Robert Rauschenberg, se remarcă datorită specificului vocabularului lor vizual ale cărui influenţe se pot observa pregnant în lucrările momentului. Cei doi şi-au dezvoltat un stil unic, recognoscibil, distinct în esenţă, dar similar pe alocuri, motiv pentru care îi tratăm împreună în cadrul acestui articol.

Criticul de artă Fred Hoffman aminteşte interacţiunea celor doi, punctând faptul că Basquiat, alimentat de un interes deosebit pentru activitatea de pictor senior întreprinsă de către Rauschenberg (pe vremea când era la Gemini G.E.L), l-a vizitat frecvent, fiind inspirat de reuşitele sale.[1] Referindu-ne la similitudinile de stil, constatăm că maniera de a picta a lui Basquiat se află în aceeaşi zonă precum cea a lui Robert Rauschenberg, Willem de Kooning şi Cy Twombly, însă modul său de a desena, conţinutul elementelor, autonomia şi sensul lor sunt în totalitate originale.

[1] Fred Hoffman, *Basquiat's L.A.*, disponibil la: https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2005-mar-13-ca-basquiat13-story.html, accesat în 18.04.2021.

În ceea ce privește evoluția sa, în *Jean-Michel Basquiat Drawing: Work from the Schorr Family Collection*[2], Hoffman afirmă că Basquiat și-a început cariera prin a face graffiti pe clădirile din Manhattan, semnându-le *SAMO* (de la *same old shit*), arta lui stradală problematizând preponderent dihotomii, comparând concepte complementare (de exemplu: *bogăția* și *sărăcia*, *integrarea* și *segregarea*, *experiența interioară* și *exterioară*), exprimarea lui fiind puternic influențată de mișcările neoexpresioniste și abstracte. Lucrările derivate din graffiti-urile sale prezintă mai mult personaje nonfigurative, acestea fiind rezultatul unei modalități experimentale de a-și explora viața personală. Odată cu evoluția sa, ca urmare firească a schimbării mediului de exprimare, lucrările realizate pe pânză prezintă teme legate de mortalitate, rasism, propria identitate și religie. O temă comună a majorității lucrărilor este căutarea lui asiduă de a se descoperi pe sine însuși, de a-și defini valorile personale, încălcând convențiile sociale în același timp. Prin diferitele versiuni ale autoportretelor și prin utlizarea consecventă a personajelor de culoare în lucrările sale, Basquiat se află într-o continuă analiză a cărei finalitate este reprezentată de identificarea sinelui și de înțelegerea aspectelor definitorii ale rasei sale. Infatuarea artistului se poate observa prin evocarea craniilor și a referințelor religioase în numeroasele sale opere de artă, printre care și *Untitled (Devil)*, în care creează un joc între conceptele de identitate și de religie. În acest sens, Jones afirmă:

> „Canonul lui Basquiat se dezvoltă în jurul figurilor eroice: atleți, profeți, războinici, polițiști, muzicieni, regi și artiști. În aceste tipuri de imagine, capul este adesea centrul de interes, încoronat, cu pălării sau halouri. Astfel, intelectul este pus în evidență, înălțat pentru a fi observat, privilegiat, în fața corpului și a fizicului." [3]

Așadar, putem observa un prim motiv al vocabularului intim, coroana care poate fi privită drept temă proeminentă în opera lui Basquiat, lucrările sale timpurii prezentând adesea acest element pentru a evidenția eroii și sfinții, în panteonul său.[4] Prietenul lui, Francesco Clemente, susține că elementul distinctiv „are trei vârfuri, pentru cele trei descendențe regale ale sale: poetul, muzicianul și marele campion al boxului"[5], continuând prin „Jean și-a măsurat abilitățile față de tot ceea ce a perceput puternic"[6]. De asemenea, *artdaily* a remarcat versatilitatea elementului: „coroana lui Basquiat este un simbol schimbător: uneori este un halou, iar alteori este o coroană de spini, subliniind martirul care merge adesea mână în mână cu sfințenia. Pentru Basquiat, eroii și sfinții sunt războinici, ocazional redați triumfători cu brațele ridicate în

[2] Fred Hoffman, *Jean-Michel Basquiat Drawing: Work from the Schorr Family Collection*, Editura Rizzoli, New York, 2014, p. 12.
[3] Kellie Jones, *Lost in Translation: Jean-Michel in the (Re)Mix*, în *Basquiat*, de Marc Mayer, Merrell Publishers și Brooklyn Museum, Brooklyn, 2005, p. 169.
[4] *Sotheby*, *21 Facts About Jean-Michel Basquiat*, disponibil la: https://www.sothebys.com/en/articles/21-facts-about-jean-michel-basquiat, accesat în 20.04.2021.
[5] *Guggenheim Museum Bilba*, *Jean-Michel Basquiat | Heroes and Saints*" *Guggenheim*, disponibil la http://basquiat.gug
genheim-bilbao.eus/en/heroes-and-saints/, accesat în 20.04.2021.
[6] Ibidem.

victorie."[7] Ceea ce putem desprinde din considerentele enunţate este gradul de impregnare al intimităţii artistului asupra vocabularului său vizual, în raport cu elementele pe care le utiliza, pentru a-şi expune pledoaria artistică. Fred Hoffman emite ipoteza conform căreia una dintre calităţile lui Basquiat era „capacitatea sa înnăscută de a funcţiona ca un fel de oracol, un fel de mediu; el distila percepţiile sale asupra lumii exterioare până la esenţă pentru ca, mai apoi, să le proiecteze din nou în exterior prin acţiunile sale creatoare"[8].

Adesea, Basquiat încorpora cuvinte în picturile sale, ele fiind parţial saturate cu texte şi coduri: termeni familiari, litere, cifre, pictograme, logo-uri, diagrame şi multe altele.[9] Am putea considera că o parte din aceste *ticuri* îşi găsesc originea în perioada de dinainte de a fi faimos, el realizând cărţi poştale cu inspiraţie punk, pe care le vindea ulterior, utilizând obiecte şi suprafeţe aleatorii, de multe ori găsite pe stradă, conjuncţia diverselor medii fiind un element integrant al artei lui Basquiat, dar şi al lui Rauschenberg.

În *Jean-Michel Basquiat Biography, Art and Analysis of Works*, criticul de artă Bonnie Rosenberg compară munca lui Basquiat cu apariţia hip-hop-ului american din aceeaşi perioadă.[10] De asemenea, ea menţionează modul în care Basquiat a trăit din plin experienţa faimei, mai ales în ultimii săi ani, când a fost un „fenomen artistic lăudat, cât şi criticat în egală măsură"[11]. Tot Rosenberg remarcă faptul că unii oameni s-au concentrat mai mult asupra „exotismului superficial al operei sale"[12], ignorând că „a fost puternic influenţată de precursorii săi"[13].

Mai puţin laudativ, într-o recenzie pentru *The Telegraph*, criticul Hilton Kramer afirmă în *He had everything but talent* că Basquiat nu avea nicio idee referitoare la nuanţele termenului *calitate*, numindu-l „un şarlatan fără talent, deştept, pe stradă, însă invincibil de ignorant"[14], argumentând că dealerii de artă ai timpului erau „la fel de ignoranţi în ceea ce priveşte arta ca Basquiat însuşi"[15]. De asemenea, tot Kramer îşi continuă discursul punitiv, printr-o serie de idei, comentând: că întreaga muncă a lui Jean-Michel nu s-a ridicat niciodată deasupra „statutului josnic de grafitti"[16], chiar şi în momentul în care picturile lui erau vândute pentru nişte preţuri exorbitante; că arta graffiti „a dobândit un statut numai în

[7] *artdaily*, *'Jean-Michel Basquiat: Now's the Time' on view at the Guggenheim Museum Bilbao*, disponibil la: https://artdaily.cc/news/79956/-Jean-Michel-Basquiat--Now-s-the-Time--on-view-at-the-Guggenheim-Museum-Bilbao#.YM3L2GgzaUl, accesat în 22.04.2021.
[8] Fred Hoffman, *The Defining Years: Notes on Five Key Works*, în *Basquiat*, de Mayer Marc, Merrell Publishers şi Brooklyn Museum, Brooklyn, 2005, p. 132.
[9] John Berger, *Seeing Through Lies: Jean-Michael Basquiat*, disponibil la: https://harpers.org/archive/2011/04/seeing-through-lies/, accesat în 22.04.2021.
[10] Bonnie Rosenberg, *Jean-Michel Basquiat Biography*, *Art*, *and Analysis of Works*, disponibil la: http://www.theartstory.org/artist-basquiat-jean-michel.htm/, accesat în 23.04.2021.
[11] Ibidem.
[12] Ibidem.
[13] Ibidem.
[14] Hilton Kramer, *He had everything but talent*, disponibil la: https://www.telegraph.co.uk/culture/4707974/He-had-everything-but-talent.html, accesat în 23.04.2021.
[15] Ibidem.
[16] Ibidem.

anumite cercuri din New York"[17] şi că Basquiat a fost doar „un produs al campaniei întreprinse de anumiţi oameni de afaceri din lumea artei". Această perspectivă deloc prietenoasă a lui Kramer îl detronează pe Basquiat pe fiecare palier, implicând că, de fapt, Jean-Michel se afla într-o imposibilitate de a-şi depăşi statutul şi că, deşi s-a elevat (sau a fost elevat, după părerea criticului) pe scară socială, schimbându-şi uneltele şi suprafeţele
pe care lucra, subiectele, interesele, gesturile şi spaţiul său intim au rămas nealterate, au stagnat, ceea ce pentru Kramer a reprezentat o problemă.

Conform *The Art Story*, *Untitled* este aproape o pagină ruptă din jurnalul unui artist,[18] lucrarea prezentând o iconografie personală a lui Basquiat, o reminiscenţă asemănătoare lui Paul Klee. Basquiat modernizează simbolurile asociate cu arta africană (un craniu, un os, o săgeată) atât prin recontextualizare, cât şi prin stilul său neoexpresionist de a picta în straturi consistente de vopsea, cu subiecte reproduse spontan şi cu personaje liniare *mâzgălite*, care plutesc liber în câmpul vizual halucinant. Situat central, un craniu alb domină compoziţia, reamintind de tradiţia picturilor cu tema *memento mori* sau *vanitas*, o amintire a naturii efemere, a degradării inevitabile a oricărui lucru material. Totodată, Basquiat demonstrează în acest *studiu* concis cum o practică veche de a picta *naturi statice*, poate fi adusă în avangardă din cadrul ei baroc, flamand.

John Haber afirmă că *Flexible* prezintă două dintre cele mai faimoase motive ale lui Basquiat: un *griot* (istoric din Africa de Vest, povestitor, cântăreţ, poet şi/sau muzician) şi venerabila coroană.[19] O figură neagră, la limita dintre existenţă şi moarte, ne priveşte pătrunzător, braţele realizând un cerc închis. Cu puţine caracteristici distinctive, subiectul poate lua înfăţişarea oricărui om, dar în acelaşi timp, acesta nu este o simplă figură, ci un purtător mândru al etniei africane, fapt care se referă clar la identitatea lui Basquiat (redarea schematică a plămânilor şi a abdomenului amintind de fascinaţia artistului pentru schiţele anatomice). Având în vedere că *griot*-ul este în mod tradiţional un filosof rătăcitor, interpret de stradă şi comentator social, Basquiat s-a identificat probabil cu acest rol al lumii artei newyorkeze, un loc în care a crescut, pe zona artistică, dar pe care l-a şi exploatat pentru profit.

Eidit prezintă *Untitled* (*History of the Black People*) în *Jean-Michel Basquiat: Poverty and Power, Scrawled on Walls*[20] ca fiind o reconstruire a istoriei, un eveniment despre sosirea strămoşilor artistului pe continentul american, o lucrare expansivă de la începutul anilor 1980 în care a comprimat relaţia dintre Egipt şi Africa, folosind ca referinţe mai multe centre locale de muzică afro-americană şi cultura sudică (Memphis sau

[17] Ibidem.
[18] *The Art Story*, *Jean-Michael Basquiat*, disponibil la: http://www.theartstory.org/artist-basquiat-jean-michel.html, accesat în 24.04.2021.
[19] John Haber, *Paint fast and die young*, disponibil la: http://www.haberarts.com/basquiat.html, accesat în 24.04.2021.
[20] Jack Eidit, *Jean-Michel Basquiat: Poverty and Power*, *Scrawled on Walls*, disponibil la: http://www.wilderutopia.co
m/performance/visual-art/jean-michel-basquiat-poverty-and-power-scrawled-on-walls/, accesat în 24.04.2021.

Tennessee). În centrul picturii, Basquiat plasează o barcă egipteană galbenă care este îndrumată în aval, pe Nil, de către Osiris. Utilizând subiecte vizuale şi textuale din istoria africană, lucrarea prezintă un eveniment istoric marcant într-o manieră de redare naivă.

Suntem de părere că Basquiat a influenţat prin onestitatea sa transmisă cu ajutorul gesturilor, prin faptul că el nu a încercat *să fie*, el pur şi simplu *a fost*, prin curajul său de a nu-şi cenzura în niciun fel arta, prin modul de a include scene sociale în lucrările sale, prin maniera de a transforma în artă literalmente orice îl înconjoară, prin faptul că nu şi-a dorit niciun moment să picteze *cum se cere*, astfel devenind un exemplu asumat al unui tânăr artist, mai mult sau mai puţin ajuns la maturitate, care a schimbat, prin forţa eului său, generaţiile ulterioare până în contemporaneitate.

Trecând într-un alt registru, referitor la Rauschenberg, patru idei sunt de reamintit: prima – că acesta l-a influenţat pe Basquiat al cărui limbaj s-a elevat (şi) datorită lui Rauschenberg; a doua – că Rauschenberg, asemeni lui Basquiat, utiliza obiectele *găsite* pentru a se exprima; a treia – că abordarea lui Rauschenberg a fost adesea numită neodadaistă, categorie în care s-a aflat alături de Jasper Johns;[21] a patra – venind de la Rauschenberg însuşi, care susţinea că îşi doreşte să lucreze „în spaţiul dintre artă şi viaţă", existând o îndoială în privinţa unei distincţii între obiectele de artă şi obiectele uzuale.

Articolul *Robert Rauschenberg* prezintă modul în care artistul s-a exprimat în cariera sa printr-o varietate de medii (pictură, sculptură, imprimări, fotografie şi performance), într-o perioadă de şase decenii, dezvoltându-se pe o scenă a expresionismului abstract dominant.[22] În seria sa de lucrări *Combines*, Rauschenberg a adus împreună materialele proprii artei plastice şi lucrurile banale, comentând: „consider ziarul, cadrele din fotografie, cusătura mingii de baseball şi filamentul dintr-un bec la fel de importante precum este urma unei pensule care realizează o pictură abstract-expresionistă"[23]. Prin practica sa, Rauschenberg a contestat pictura gestuală şi modelul artistului expresiv.

Folland afirmă că una dintre lucrările cu cele mai controversate combinaţii ale lui Rauschenberg este *Canyon*,[24] o lucrare în tehnică mixtă, realizată din bucăţi de lemn, o pernă, o oglindă şi un vultur împăiat care dă impresia că se desprinde direct de pe pânză. Acesta este aşezat pe o cutie de carton şi, privind spre o pernă care se agaţă de instalaţie, domină compoziţia. O fotografie a fiului artistului se remarcă în cacofonia de obiecte, încadrat cu negru, pentru a fi observat cu o mai mare uşurinţă în haosul fragmentelor tipărite. Conflictul cauzat de *Cayon* are ca origine vulturul pe care Rauschenberg l-a obţinut de la colegul său, Sari Dienes, care, la rândul său, îl recuperase de la un vecin recent decedat. Însă, în 1988, cu toate că Rauschenberg a lăsat să fie

[21] Roberta Smith, *Art in Review*, disponibil la: https://www.nytimes.com/1995/02/10/arts/art-in-review-021995.html/, accesat în 25.04.2021.
[22] Rebecca Lowery, *Robert Rauschenberg*, disponibil la: https://www.moma.org/artists/4823#fn1/, accesat în 25.04.2021.
[23] Catherine Craft, *In Need of Repair: The Early Exhibition History of Robert Rauschenberg's Combines*, disponibil la: https://www.jstor.org/stable/i23232421/, accesat în 25.04.2021.
[24] Tom Folland, *Robert Rauschenberg*, *Canyon*, disponibil la: https://www.khanacademy.org/humanities/art-1010/abstract-exp-nyschool/new-york-school/a/robert-rauschenberg-canyon, accesat în 25.04.2021.

cunoscută o scrisoare notarială conform căreia pasărea fusese împăiată cu mult înainte de intrarea în vigoare a legii privind protecţia vulturului alb, *Canyon* a devenit ţinta furiei guvernului american. Ileana Sonnabend, moştenitoarea fostului proprietar, a declarat că valoarea lucrării de artă era zero deoarece nu putea fi vândută în mod legal. În schimb, la trei ani după moartea lui Rauschenberg, în 2011, guvernul Statelor Unite ale Americii a evaluat *Canyon* la 15 milioane de dolari şi a impus o penalizare pentru subevaluarea moştenitorilor lui Sonnabend. În cele din urmă, guvernul şi-a retras penalizarea de peste 40 de milioane de dolari împotriva lui Sonnabend, după ce lucrarea a fost donată şi se află în colecţia permanentă a muzeului MoMA. Cu toate că vulturul a devenit sursa imensei drame birocratice pe parcursul multor ani, el este şi cea mai puternică sursă de alegorie şi imagistică din cadrul lucrării. Criticii speculează posibilele referinţe ale acestuia, variind de la naţionalism, sub masca McCarthismului, până la mitul grecesc Ganymede, încorporat într-o pasăre, însă Rauschenberg a lăsat întotdeauna interpretarea deschisă publicului.

În *Mourning Robert Rauschenberg*, Jones susţine că, deşi artistului îi era comună colarea imaginilor *găsite*, neavând astfel nicio limită creativă, serigrafia i-a revigorat practica de la începutul anilor 1960.[25] După ce Warhol i-a prezentat fotoserigrafia, Rauschenberg a creat o serie de lucrări care i-au permis o asociere de semnificaţii aparent eterogene, prin modul de compunere al imaginilor din mass-media. În *Skyway*, Rauschenberg şi-a propus să *captureze* ritmul nebun al vieţii şi al culturii americane stagnante, un stil de viaţă specific primei jumătăţi a deceniului. „Am fost bombardat cu reviste şi emisiuni pline de exces lumesc. Credeam că o lucrare onestă ar trebui să includă toate aceste elemente”[26], afirmă artistul.

În *This Stanford Exhibit Shows How Robert Rauschenberg Boosted NASA Space Exploration... with Art*[27], Keats prezintă episodul în care Rauschenberg a inclus astronauţi în serigrafiile sale, pe vremea în care conceptul de cursă spaţială se afla încă în faza incipientă, însă care a devenit o realitate mai apoi, moment în care Rauschenberg şi mulţi alţi americani au început să aprecieze mai mult potenţialul de colaborare dintre om şi tehnologie. În 1969, Administraţia Naţională Aeronautică şi Spaţială l-a invitat pe Rauschenberg la Cape Canaveral pentru a asista la debutul misiunii Apollo 11, acordându-i acces nelimitat la terenuri şi facilităţi, fapt care i-a permis explorarea bazei ştiinţifice, interacţionarea cu oamenii de ştiinţă, precum şi utilizarea fotografiilor oficiale sau a documentelor tehnice. Vizita l-a inspirat, trezindu-i un sentiment de optimism, ceea ce l-a determinat să afirme: „Întregul proiect părea unul dintre singurele lucruri actuale care nu era preocupat de război sau de distrugere”[28]. Seria *Stoned Moon* (1969-

[25]Jonathan Jones, *Mourning Robert Rauschenberg*, disponibil la: https://www.theguardian.com/artanddesign/jonathan jonesblog/2008/may/14/mourningrobertrauschenberg, accesat în 25.04.2021.

[26] Joseph W. Branden, *"A Duplication Containing Duplications": Robert Rauschenberg's Split Screens*, disponibil la: https://www.jstor.org/stable/779198, accesat în 25.04.2021.

[27] Jonathon Keats, *This Stanford Exhibit Shows How Robert Rauschenberg Boosted NASA Space Exploration... with Art*, disponibil la: https://www.forbes.com/sites/jonathonkeats/2014/12/29/this-stanford-exhibit-shows-how-robert-rauschenberg-boosted-nasa-space-exploration-with-art/#191e64646e49, accesat în 25.04.2021.

[28] Lily Le Brun, *Fuelling a fantasy*, disponibil la: https://www.economist.com/1843/2017/03/30/fuelling-a-fantasy, accesat în 25.04.2021.

70), din care face parte *Sky Garden*, este dovada acelui sentiment ameţitor de speranţă, în contextul tumultuos de la sfârşitul anilor 1960, definit de mişcări ale drepturilor civile şi de proteste anti-război referitoare la contextul din Vietnam. Pentru a crea tirajele respective, Rauschenberg a colat fotografiile furnizate de NASA, combinând fotografii ale rachetei, un produs artificial, cu peisaje naturale ale Cape Canaveral, în albastru şi verde, reprezentând experienţa senzorială pe care a simţit-o după lansarea proiectului Apollo 11. *Sky Garden* este una dintre cele mai mari litografii din serie, măsurând 226 de centimetri în înălţime şi 108 în lăţime, fiind şi cel mai mare tiraj tipărit în 1969.

De asemenea, el a creat o lucrare (*Buffalo II*) ulterior asasinării lui John F. Kennedy, acesta fiind, în viziunea lui Rauschenberg, un simbol al schimbării, chiar şi pentru o jumătate de mandat prezidenţial. Kennedy apare de două ori în jumătatea superioară a picturii, înconjurată de imagini care ilustrează idealurile progresului american din a doua jumătate a secolului al XX-lea: un astronaut, un vultur şi o macara în preajma unei clădiri demolate. Partea inferioară a lucrării conţine o reprezentare dublă a lui *Venus at Her Toilet* (Peter Paul Rubens), realizând o punte între trecut şi prezent, elementul relevant fiind oglinda care reflectă lumea din jurul lui Venus, precum şi lumea din jurul lui Rauschenberg. Cu toate că elementele pot fi interpretate ca fiind încărcate politic şi social, Rauschenberg a susţinut că intenţionează doar să capteze climatul contemporan fără a-i aduce vreun comentariu, rămânând neutru, utilizând „imagini simple" pentru a „neutraliza calamităţile care aveau loc în lumea exterioară".

Astfel, prin varietatea temelor abordate, prin modul de compunere al spaţiului lucrărilor, chiar prin propria creativitate de a utiliza diverse obiecte *găsite* pe care le includea în arta sa, asemeni lui Basquiat, Rauschenberg a influenţat fenomenul artistic atât din punct de vedere tehnic, cât şi din punct de vedere conceptual.

Aşadar, prin preocupările tehnice asemănătoare ale celor doi şi prin limbajul pe care aceştia îl utilizau, referindu-ne în special la partea estetică, de realizare de imagine, prin asocierea mai multor elemente personale de interes, Basquiat şi Rauschenberg au reuşit să formeze pregnant comunitatea artistică, prin maniera în care şi-au dezvoltat şi utilizat lexicul vizual, dobândind astfel, prin unicitatea lor, recognoscibilitate şi influenţă asupra practicanţilor comunităţii. Datorită acestui cumul de caracteristici, cei doi şi-au câştigat locul în istoria artei, fiind două surse solide de inspiraţie pentru adepţii acestui stil de artă.

Bibliografie

Publicaţii

Hoffman Fred, *Jean-Michel Basquiat Drawing: Work from the Schorr Family Collection*, Editura Rizzoli, New York, 2014, p. 12.
Hoffman Fred, *The Defining Years: Notes on Five Key Works*, în *Basquiat*, de Mayer Marc, Merrell Publishers şi Brooklyn Museum, Brooklyn, 2005, p. 132.
Jones Kellie, *Lost in Translation: Jean-Michel in the (Re)Mix*, în *Basquiat*, de Marc Mayer, Merrell Publishers şi Brooklyn Museum, Brooklyn, 2005, p. 169.

Surse online

artdaily, 'Jean-Michel Basquiat: Now's the Time' on view at the Guggenheim Museum Bilbao, disponibil la: https://artdaily.cc/news/79956/-Jean-Michel-Basquiat--Now-s-the-Time--on-view-at-the-Guggenheim-Museum-Bilbao#.YM3L2GgzaUl, accesat în 22.04.2021.
Guggenheim Museum Bilba, Jean-Michel Basquiat | Heroes and Saints" *Guggenheim*, disponibil la http://basquiat.guggenheim-bilbao.eus/en/heroes-and-saints/, accesat în 20.04.2021.
Sotheby, *21 Facts About Jean-Michel Basquiat*, disponibil la: https://www.sothebys.com/en/articles/21-facts-about-jean-michel-basquiat, accesat în 20.04.2021.
The Art Story, *Jean-Michael Basquiat*, disponibil la: http://www.theartstory.org/artist-basquiat-jean-michel.html, accesat în 24.04.2021.

Berger John, *Seeing Through Lies: Jean-Michael Basquiat*, disponibil la: https://harpers.org/archive/2011/04/seeing-through-lies/, accesat în 22.04.2021.
Branden W. Joseph, *"A Duplication Containing Duplications": Robert Rauschenberg's Split Screens*, disponibil la: https://www.jstor.org/stable/779198, accesat în 25.04.2021.
Craft Catherine, *In Need of Repair: The Early Exhibition History of Robert Rauschenberg's Combines*, disponibil la: https://www.jstor.org/stable/i23232421/, accesat în 25.04.2021.
Eidit Jack, *Jean-Michel Basquiat: Poverty and Power, Scrawled on Walls*, disponibil la: http://www.wilderutopia.com/performance/visual-art/jean-michel-basquiat-poverty-and-power
scrawled-on-walls/, accesat în 24.04.2021.
Folland Tom, *Robert Rauschenberg, Canyon*, disponibil la: https://www.khanacademy.org/humanities/art-1010/abstract-exp-nyschool/new-york-school/a/robert-rauschenberg-canyon, accesat în 25.04.2021.
Haber John, *Paint fast and die young*, disponibil la: http://www.haberarts.com/basquiat.html, accesat în 24.04.2021.
Hoffman Fred, *Basquiat's L.A.*, disponibil la: https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2005-mar-13-ca-basquiat13-story.html, accesat în 18.04.2021.
Jones Jonathan, *Mourning Robert Rauschenberg*, disponibil la: https://www.theguardian.com/artandde
sign/jonathanjonesblog/2008/may/14/mourningrobertrauschenberg, accesat în 25.04.2021.
Keats Jonathon, *This Stanford Exhibit Shows How Robert Rauschenberg Boosted NASA Space Exploration... with Art*, disponibil la: https://www.forbes.com/sites/jonathonkeats/2014/12/29/this-stanford-exhibit-shows-how-robert-rauschenberg-boosted-nasa-space-exploration-with-art/#191e64646e49, accesat în 25.04.2021.
Kramer Hilton, *He had everything but talent*, disponibil la: https://www.telegraph.co.uk/culture/47079
74/He-had-everything-but-talent.html, accesat în 23.04.2021.
Le Brun Lily, *Fuelling a fantasy*, disponibil la: https://www.economist.com/1843/2017/03/30/fuelling-a-fantasy, accesat în 25.04.2021.
Lowery Rebecca, *Robert Rauschenberg*, disponibil la: https://www.moma.org/artists/4823#fn1/, accesat în 25.04.2021.
Rosenberg Bonnie, *Jean-Michel Basquiat Biography, Art, and Analysis of Works*, disponibil la: http://www.theartstory.org/artist-basquiat-jean-michel.htm/, accesat în 23.04.2021.
Smith Roberta, *Art in Review*, disponibil la: https://www.nytimes.com/1995/02/10/arts/art-in-review-021995.html/, accesat în 25.04.2021.

IMPOLITE SPEECH IN THE SADOVENIAN WORKS

Codruța COZMA, PhD Candidate,
Tehnical University of Cluj-Napoca,
Nord Universitar Center of Baia Mare

Abstract: The language of the characters in a literary work is a means by which the author creates the atmosphere of the era presented, the mentality of the people and their way of relating to each other.
The interpersonal relationship highlights effective communication, but also conflict situations that are manifested at a discursive level through language that is rude and full of offensive notes.
The article aims to study the irreverent language of the characters in four historical novels, focusing on its pragmatic role and highlighting the ways of sanctioning such unprotocolic language.

Keywords: discourse identities, impoliteness, dysphemism, discursive roles.

Cadrul teoretic

Articolul urmărește analizarea limbajului eroilor din câteva romane istorice scrise de Mihail Sadoveanu evidențierea componentei ireverențioase a manifestării lor discursive.

Vor fi studiate aspectele semantice şi pragmatice ale modalităţilor de adresare ale personajelor precum şi tehnicile discursive utilizate de acestea în interacţiunea lingvistică, urmărindu-se tipurile de impolitețe care se concretizează în corpus şi strategiile vizate pentru sancţionarea sau evitarea acestui tip de manifestare.

1.1. Corpus

Pentru analiza pe care ne-am propus-o vor fi utilizate romanele următoare, în ediţiile menţionate: *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă* – 1968, *Nicoară Potcoavă* – 1977, *Creanga de aur* – 1986, *Fraţii Jderi* – 1993. Urmărind o simplificare a notării, în cuprinsul articolului vom folosi abrevierile: ZC, NP, CA şi FJ.

1.2. Conceptul de impolitețe

Limbajul reflectă realitatea, atât pe aceea a vieții concrete, cât şi pe cea a universului literar în care devine marcă identitară a personajelor. Adresarea este adaptată contextului discursiv, relațiilor dintre locutori, momentului interacţiunii verbale şi altor elemente ce influenţează felul de a vorbi al acestora şi care îşi pun amprenta asupra materialului lingvistic. Dacă politețea urmărește, alături de principiul cooperării, stabilirea unor legături în măsură să sprijine şi să faciliteze comunicarea eficientă şi sigură din perspectiva protejării feței interlocutorilor, impolitețea antrenează alte mecanisme ce vizează scopuri foarte clare, dar total opuse. Kate Burridge (1999: 83) analizează relaţia dintre politețe, impolitețe şi natura dual umană,

punând în legătură directă controlul şi lipsa de control asupra propriei persoane cu manifestarea în discurs a acestei stăpâniri sau ne-stăpâniri de sine[1].

Impolitețea este o manifestare specific omenească prin care autorul, intenţionat sau accidental[2], generează o degradare a raporturilor interumane subminând principiul cooperării şi alterând natura comunicării. Pe o scară axiologică, raporturile verbale manifestate ca figuri de expresie, numite de Seiciuc „alofemisme" (2011: 34) se poziţionează astfel: cu conotaţie neutră – ortofemismul, cu valoare negativă – disfemismul şi cacofemismul; iar pe axa pozitivă – eufemismul.

Impolitețea este marcată de elemente conotate negativ (disfemismul şi cacofemismul) care, asemenea politeţii, îşi au originea în tabuul lingvistic. Vizând dimensiunea sacrului sau a impurului, tabuul este exploatat în exprimarea ireverenţioasă care urmăreşte utilizarea termenilor supuşi interdicţiei cu scopul de a scoate participanţii la interacţiune din zona lor de confort şi de a-i pune în situaţii discursive vulnerabile.

Brown şi Lewinson (1987), analizând relaţiile interumane în raport cu actele cu potenţial ameninţător (*face-threatening act* - FTA)[3] susţin că impolitețea este marcată tocmai de realizarea unor astfel de acte. Pornind de la studiul celor doi cercetători, Culpeper (1996: 355) consideră politețea a fi un „parazit al politeţii" aflat cu aceasta într-un raport de complementaritate. Locutorul construieşte intenţionat atacul asupra imaginii interlocutorului, iar receptorul devine conştient de vulnerabilitatea imaginii sale în faţa atacului. Aceste acte sunt subordonate unor strategii (Culpeper 1996: 357-359; 2016: 425):

- strategii ale *impoliteţii pozitive*: ignorarea interlocutorului, refuzul asocierii cu celălalt, etalarea dezinteresului, detaşarea prin formule de adresare ce impun o distanţă socială, utilizarea unui limbaj (jargon) sau a unei limbi necunoscute de interlocutor, utilizarea cuvintelor tabu etc. Toate aceste mecanisme urmăresc afectarea feţei pozitive a receptorului.

- strategii ale *impoliteţii negative*: ironizarea interlocutorului, invadarea spaţiului personal (prin dezvăluirea unor informaţii intime sau prin aşezarea în proxima apropiere a celuilalt), asocierea interlocutorului cu aspecte negative, întreruperea conversaţiei etc. Prin acestea se vizează afectarea feţei negative a receptorului.

Pe lângă impolitețea pozitivă şi negativă, există şi alte manifestări care viciază comunicarea:

---

[1] „Am considerat întotdeauna că eufemismul şi perechea sa, disfemismul, reflectă dualitatea noastră minte versus trup, conflictul permanent din om între intelect şi animal. Eufemismul paliativ reflectă latura noastră intelectuală, identificată cu controlul emoţional, cu cenzura, toleranţa şi raţiunea. Disfemismul se leagă de eliberarea emoţională, agresiune, lipsa controlului, intoleranţă – efectul agreabil al unui expletiv folosit pentru a descătuşa furia reprimată împotriva unei persoane sau pentru a insulta şi răni pe cineva dezvăluie latura animalică a fiinţei umane, latura pe care eufemismul de atâtea ori se străduieşte s-o ascundă. Poate căutăm efectele liniştitoare ale eufemismului din cauza fricii de ceea ce s-ar putea ascunde în sufletele noastre" (Burridge 1999: 83).

[2] Bousfield (2007: 72-73) face distincția între impolitețea realizată cu scopul explicit de a jigni ceilalți participanți la schimbul discursiv și impolitețea survenită ca urmare a înțelegerii în mod viciat a sensului mesajului transmis de vorbitor, fapt pentru care ascultătorul se simte lezat, deși acest lucru nu a fost urmărit de emițător, ci s-a concretizat întâmplător.

[3] Brown şi Levinson (1987: 66).

- impolitețea neoficială (*off-record impoliteness*) – *FTA* se realizează folosindu-se implicaturile conversaționale, dar în așa manieră încât acestea să fie clare pentru toți vorbitorii;

- refuzul politeții (*withhold politeness*) – absența politeții atunci când manifestările acesteia sunt așteptate (răspunsul la salut, mulțumirea etc.).

Impolitețea directă (Bousfield 2007: 95) utilizează strategii menite să atace imaginea colocutorului, ele având la bază disfemismul. Acesta este un procedeu prin care „se utilizează un cuvânt tabu ori se creează, contextual, un tabu ad-hoc dintr-un semn lingvistic neutru, în scopul de a atenta la bunul simț, la pudoare, la sensibilitatea receptorului ori de a jigni, de a insulta" (Seiciuc 2011: 32). Acest act potențează tabuul, de aceea disfemismul este „un fenomen pragmalingvistic multifațetat, care îmbracă o formă lexicală considerată vulgară sau neconformă cu standardele socioculturale și care, în contexte discursive determinate, comportă atât funcții intraindividuale, cât și interindividuale" (Pașca 2018: 126).

Pe lângă disfemism, tot pe axa negativă a alofemismelor este și cacofemismul (utilizarea în discurs a termenilor licențioși „fie ca o refulare, fie ca o formă de protest, fie cu scopul de a ofensa sau șoca" (Seiciuc 2011: 32). Aceste structuri lexematice au o expresivitate sporită și sunt supuse unor severe interdicții de limbaj, tocmai din cauza caracterului lor obscen, ofensator.

Cu scop stilistic evident, urmărind creionarea unui univers autohton autentic, Sadoveanu a strecurat în textele prezentului corpus structuri ce sunt concretizări ale adresării ireverențioase.

1.3. Funcțiile disfemismelor și cacofemismelor în textele sadoveniene

Manifestările discursive ale impoliteții acționează pe două paliere: pe de o parte atacă imaginea de sine a interlocutorului cu scopul voit de a-i produce prejudicii, iar pe de altă parte dezvăluie caracterul locutorului și îi creează o anumită imagine publică. Ca urmare a felului cum sunt folosite în discurs, manifestările impoliteții îndeplinesc următoarele funcții:

1.3.1. Funcție reflexivă – ilustrează starea de spirit a locutorului, fiind, în opera literară, o modalitate indirectă de caracterizare.

(1) „Ptiu, drace!" (FJ: 8) – formularea îi aparține personajului moș Căliman și este concretizarea unui tic verbal necondiționat de o manifestare exterioară, fiind însă un ecou al stării sufletești a locutorului. Acesta nu are un destinatar și nu urmărește să lezeze un posibil interlocutor, ci, mai degrabă se desemantizează și dobândește valoarea unei simple interjecții exprimate involuntar.

1.3.2. Funcția emfatică – disfemismul este utilizat pentru a spori expresivitatea discursului, subordonându-se astfel funcției poetice.

(2) „– Unde Dumnezeu s-o fi ducând?

–Știe dracu […] a îngânat." (NP: 299) – citatul cuprinde două replici în care tabuul vizează elemente ale sacrului, fiind construit pe binomul Dumnezeu – diavol (bine-rău). Prima intervenție apelează aparent la invocarea divinului, dar termenul de desemantizează, având unicul rol de a sublinia starea de spirit a locutorului. Același

lucru se întâmplă şi în cazul replicii-răspuns, structura fiind doar o exprimare într-o altă manieră a banalului „nu ştiu”. Comunicarea informală din acest context anulează caracterul disfemic al celui de-al doilea termen, păstrându-i doar rolul stilistic.

1.3.3. Funcţie de feed-back[4] – vizează acele situaţii discursive în care disfemismele / cacofemismele sunt utilizate cu scopul clar de a jigni; de a şoca interlocutorul. În felul aceasta se poate stabili o dominaţie, o ierarhie între emiţător şi receptor.

(3) „– Hingherilor!” (NP: 337)

(4) „– Mai taci, babă, şi închide dracului ochii, a icnit bătrânul.”(NP: 331)

1.3.4. Funcţie metalingvistică – se actualizează în cazul blestemelor constituite cu verb performativ specific („a blestema”):

(5) „Blăstămat să fie în veac!”(NP: 337).

1.4. Tipuri de impoliteţe la Sadoveanu

Tipurile de impoliteţe prezente în operele sadoveniene se succed şi se completează, creionând în felul acesta imaginea unei lumi în care anularea influenţei celuilalt se face prin atacarea „feţei” acestuia şi prin distrugerea imaginii sale publice. Eliberarea de constrângeri sociale şi morale se manifestă în universul discursiv descris prin forme ale *impoliteţii directe* ce utilizează strategii menite să prezinte imaginea colocutorului într-o manieră aptă să-l decredibilizeze, punându-i în lumină vulnerabilităţile (reale sau inventate). Această formă de impoliteţe este şi motivată, locutorul rostind cuvintele „tari” cu intenţia expresă de a jigni. (vezi (3)).

1.4.1. *Impoliteţea pozitivă* atacă faţa publică a interlocutorului prin adresarea unor cuvinte tabu („fecior de curvă” – NP: 266) sau care se tabuizează contextual („lup roş” – NP: 289, „râie ţărănească” – *ibidem*). „Jder cel mititel” este victima acestei forme de exprimare ireverenţioase şi, tocmai pentru că se simte lezat de o atare manifestare discursivă, apelează la strategia evitării interacţiunii şi a receptării exprimării disfemice, ocolindu-l în mod evident pe moş Căliman, care, în public, i se adresează total neprotocolar:

(6) „Dar are un narav când mă vede. Odată începe: ‹‹He-he! ce mai faci, mânzule?›› Acuma mi-i ruşine să-mi zică mânz – într-o adunare ca asta şi mai ales între femei.” (FJ: 16).

Adresarea aparent reverenţioasă ce pune o distanţă între interlocutori cu scopul de a ilustra neasocierea locutorului la principiile / convingerile interlocutorului este o altă formă a politeţii pozitive identificată în corpus:

(7) „noi nu ne supunem unor asemenea păgâni ca domniile voastre” (NP: 119)

1.4.2. *Impoliteţea indirectă* utilizează implicaturile conversaţionale şi aluzia pentru a transmite mesajul; tonul şi atitudinea locutorului sunt în acest caz elemente definitorii pentru clasificarea aspectului ireverenţios al formulărilor:

(8) „– Ce cauţi aici, muiere? (CA: 101) (interogaţia are note ameninţătoare).

[4] Seiciuc (2011: 47) – utilizează această denumire pentru funcţia discursivă.

(9) „– Jupânească Ilisaftă, mormăi cu mânie comisul Manole, muierile ar face bine să nu se amestece în treburile bărbaţilor şi domnilor." (FJ: 367) – replica este o apostrofare indirectă a comisoaiei, în care se apelează la sinecdocă, înlocuind singularul prin plural, şi la principiile indirecţiei, utilizând pers. a III-a în locul pers. a II-a.
(10) „– Te poftesc să-ţi schimbi căutătura." (FJ: 68) – această falsă rugăminte este de fapt o poruncă prin care se anulează libertatea de acţiune a receptorului şi pe care acesta o resimte ca fiind lipsită de curtoazie.

Exprimarea aluzivă[5] ireverenţioasă se manifestă şi în discuţia dintre Ruset şi abate în momentul întâmpinării acestora de către escorta domnească condusă de tânărul armaş Fliondor:
(11) „Recunosc câţiva pui de şerpe [...] unul mi se pare că-şi ascute limba." (ZC: 76) – replica îi aparţine beizadelei, prin vorbirea metaforică sugerând caracterul perfid al tinerilor, iar expresia „-şi ascute limba" însumează o dublă semnificaţie: se pregăteşte să vorbească şi e gata să-şi împrăştie veninul (să atace). Replica traduce în plan discursiv sentimentele pe care le are locutorul faţă de cei descrişi, ilustrând ura şi dispreţul acestuia.

Impoliteţea ia forma ameninţării exprimate tot indirect, securitatea interlocutorului devine brusc incertă din cauza existenţei unor aspecte ale realităţii capabile să o vulnerabilizeze. Dialogul dintre A. Ruset şi Gheorghe Duca este o coregrafie verbală în care cei doi îşi împart şi îşi dispută supremaţia asupra interlocutorului. Contextul situaţional ni-i prezintă pe cei doi bărbaţi faţă în faţă: tânărul încercând să-şi asigure securitatea personală prin şantaj, iar Vodă impunându-şi autoritatea prin ameninţare. Deoarece ambii interlocutori îşi ascund adevăratele sentimente, întregul dialog stă sub semnul aluziei şi al vorbelor cu dublu înţeles:
(12) „– Vin, măria ta – răspunse liniştit Ruset – căci ştiu că n-ai să loveşti; şi dimpotrivă, ai să mă ocroteşti cu mila măriei tale. Făcând altfel, cărţile de care am vorbit se mişcă şi purced la Ţarigrad. Asta poate fi primejdie, nu însă pentru acest cap al meu." (ZC: 85-86).

Secvenţa „primejdie, însă nu pentru acest cap al meu" este o trimitere voalată la decapitarea de care va avea parte vodă dacă i se va vădi trădarea în faţa aliaţilor turci, concretizare evidentă a şantajului la care apelează Ruset. În replică, domnitorul avertizează premonitoriu anticipând acelaşi destin pentru interlocutor: „mânia omului poate covârşi toate".

Tot aluzivă şi jignitoare este şi afirmaţia pe care o face Duca la adresa partenerului său de dialog:
(13) „– Numele pe care l-a purtat părintele tău ţi s-ar potrivi mai bine (ZC: 86) – catalogare al cărui sens depreciativ este clarificat prin intervenţia naratorului care arată că numele cu pricina este „Chiriţă Dracu". Elementul ofensator se bazează pe cunoaşterea de către amândoi a aspectului realităţii vizat şi pe conotarea negativă a poreclei lui Antonie Vodă, tatăl lui Ruset. Desprins din sfera maleficului, termenul

[5] Hugh Holman (1980: 14) defineşte aluzia ca fiind „o figură de stil care face o referire scurtă, adesea ocazională, la un personaj, un eveniment sau un eveniment istoric sau literar".

asociază purtătorului caracteristici depreciative şi cu o importantă componentă ofensatoare.

Afectarea feţei interlocutorului prin adresarea nepotrivită poate antrena, ca mecanism al impoliteţii pozitive, şi trimiterea la credinţa acestuia, considerată degradantă în raport cu cea a locutorului:

(14)„ – Ai venit să mă tai, bre[6] *ghiaur*?" (NP: 265)

precum şi anularea statutului social şi a diferenţei ierarhice dintre vorbitori:

(15) „poruncesc acestui popă să tacă şi el" (FJ: 229) – zice bătrânul monarh, naratorul completând contextul discursiv cu o precizare ce dezvăluie natura ireverenţioasă a formulării „popa era mitropolitul".

1.4.3. *Impolitețea negativă* ameninţă zona vieţii private a interlocutorului, fie prin limbaj, fie prin gesturi ce invadează, agresiv sau nu, spaţiul personal.

(16) „dacă nu taci îţi pun căluş" (NP: 332) – replica bătrânului către soţia sa, ce ilustrază relaţia ierarhică dintre cei doi, autoritatea masculină şi transformarea actului ireverenţios în ameninţare.

1.4.4. *Falsa impolitețe* este un act verbal ofensator doar în aparenţă, prin cuprinderea în materialul discursiv a unor termeni cu potenţial jignitor. Aceştia suferă un dublu proces: mai întâi se desemantizează pierzându-şi conotaţia negativă, iar ulterior se resemantizează şi dobândesc un sens apreciativ. Prezenţa în exprimare a unor astfel de termeni ilustrează apropierea dintre vorbitori şi utilizarea aceluiaşi nivel al limbajului. Contextul, adesea, clarifică sensul pe care îl are un anumit cuvânt în discurs.

(17) „ Acela-i mare ticălos şi bun viteaz" (ZC: 29) – deşi aparent o concretizare a impoliteţii, replica este o exclamaţie apreciativă a şătrarului Lăzărel la adresa lui Ilie Turculeţ, prin care locutorul îşi recunoaşte admiraţia faţă de referent, replica dezvăluindu-şi valenţele pozitive.

1.4.5. *Suspendarea politeții* apare în momentele în care contextul situaţional impune necesitatea unei manifestări discursive protocolare, dar aceasta nu se concretizează[7].

Întâlnirea dintre Ruset şi clucerul Abăza stă sub semnul impoliteţii marcate prin suspendarea gesturilor de curtuoazie necesare întâmpinării şi găzduirii unui musafir. Oaspetele se simte ofensat de atitudinea gazdei şi-i reproşează apatia, amintindu-i însuşi ce se cuvine să facă pentru a respecta buna-cuviinţă şi pentru a nu-şi supăra musafirul.

(18)„– Cinstite jupân Abăza [...] nu mă îndemni să stau?" (ZC: 95)

La Sadoveanu impolitețea vizează atât tabuurile din sfera sacrului, cât şi pe cele din aceea a impurului şi apare în opere ca: blesteme, imprecţii laice şi insulte. Insulta, blestemul şi invectiva sunt acte verbale conotate negativ care aparţin clasei expresivelor deoarece sunt manifestări ale afectivităţii şi comunică o stare sufletească tensionată

[6] Utilizarea interjecției adresative „bre" accentuează aspectul neprotocolar al intervenției discursive și marchează diminuarea gradului de politețe. Vezi Manu Magda (2017: 8). Aceasta se asociază cu un vocativ pe care îl precedă și împreună cu care formează o unitate intonațională. Vezi Manu Magda în GALR, II, p 893-895.

[7] „[...] politeness has to be communicated, and the absence of communicated politeness may, *ceteris paribus*, be taken as the absence of a polite attitude" (Brown & Lewinson 1987: 5).

resimţită de emiţător, fiind „reflexe lingvistice ale unor atitudini psihologice” (Felecan 2015: 63). Interesant este că manifestările impoliteţii apar atât în prezenţa destinatarului, cât şi în absenţa acestuia (ZC: 275), fiind destinate unui singur receptor (NP: 337), mai multor receptori (FJ: 550) sau chiar locutorului însuşi (ZC: 174).

1.5. Evitarea impoliteţii

Desprinse dintr-o perioadă istorică aflată sub semnul preceptelor morale a căror încălcare era drastic sancţionată, dacă nu instituţional, cel puţin social prin atitudinea colectivităţii care funcţiona ca un ecou al vocii bunului-simţ, personajele sadoveniene acţionează şi vorbesc în conformitate cu aceste cutume. Ieşirea din limitările impuse prin educaţie şi tradiţie este percepută ca o răzvrătire, adesea ruşinoasă, eroii având conştiinţa încălcării normei şi fiind urmăriţi de regrete şi mustrări de conştiinţă. Evitarea discursului jignitor se dovedeşte a fi o grijă constantă atât a naratorului, cât şi a personajelor, deşi anumite momente ale acţiunii ar justifica şi răbufniri de această natură.

Încărcătura afectivă pe care un cioban o transmite prin înjurătura sa este tradusă la nivel discursiv prin epitetul hiperbolic „sudalmă înfricoşată”, precum şi prin asocierea grupului nominal cu gesturi expresive, purtătoare în sine ale unui mesaj puternic şi având o evidentă componentă ofensatoare:

(19)„ Ciobanul Pahomie *a stupit cu greaţă* şi a scâşnit o sudalmă înfricoşată” (NP: 350).

O situaţie similară se întâlneşte şi în cazul sintagmei „sudălmi spurcate” (NP: 337), adjectivul utilizat nuanţând caracterul impur al gândurilor ce se află la origine invectivelor.

Asocierea naratorului de ocazie (diacul Radu) cu atitudinea şi manifestările femeilor care au ţinut piept singure armăşeilor, adresându-le vorbe de ocară şi alungându-i cu mâinile goale din gospodăriile lor, este redată în text prin reproducerea parţială a înjurăturilor Firei lui Frunză. Grija pentru protejarea ascultătorilor şi totodată preocuparea de a nu afecta propria faţă pozitivă a determinat substituirea invectivelor cu o expresie inofensivă şi păstrarea neschimbată a restului replicii femeii:

(20)„D-apoi aşa şi pe dincolo în flendurile voastre şi ale oştenilor împărăteşti” (NP: 171).

1.6. Sancţionarea exprimării ireverenţioase

O caracteristică a discursului personajului sadovenian este grija pentru exprimarea protocolară, edulcorată. Apariţia abaterilor de la principiile politeţii este sporadică, având rolul stilistic evident de a susţine firul epic şi de a conferi veridicitate situaţiilor şi caracterelor creionate în operă. Stilul autorului este unul extrem de bine controlat, fiecare amănunt fiind folosit cu un scop precis.

În comunicarea verbală trebuie să existe minimum doi participanţi (Maingueneau 2007: 41), fiecare dintre aceştia urmărind să-şi protejeze faţa personală, dar să îşi şi creeze o imagine pozitivă în raport cu interlocutorul şi cu acel rol pe care şi-l asumă în cadrul schimbului discursiv. Zimmerman (1998: 87-90) prezintă identitatea ca parte fundamentală a procesului discursiv, acesta înglobând caracteristicile individuale ale persoanei (*transportable identities*), rolurile asumate în funcţie de contextul comunicativ

propriu-zis (*situational identities*) şi rolurile jucate în timpul schimbului verbal în sine (emiţător sau receptor), roluri care se modifică pe întreaga durată a interacţiunii (*discourse identities*).

Aceste roluri, individual asumate de fiecare locutor, devin evidente şi în situaţiile discursive la care facem trimitere. Identitatea personală poate fi lezată prin atentarea la unul sau la mai multe dintre rolurile pe care le are la un anumit moment un locutor, afectarea acestuia înfăptuindu-se prin elemente de impoliteţe. Restabilirea feţei (Goffman 2007: 50) presupune săvârşirea unor acţiuni coercitive menite să anuleze efectele negative asupra imaginii de sine. Astfel, sancţionarea gesturilor sau exprimării ireverenţioase are la Sadoveanu rolul de a reaşeza lumea şi relaţiile interumane în graniţele lor fireşti, consfinţite de societate şi datini.

(21) „– Am să mărturisesc […] că am avut mare grabă să mă înfăţişez aici. […] Altfel eu, om din prostime, într-o zi ca asta, aş fi răzbit mai greu. Am cercat întâi cu copilul.

–Te poftesc să vorbeşti altfel despre fiul nostru.[…]" (FJ: 67-68)

Termenii neprotocolari pe care Iosip de la Nimirceni îi foloseşte cu funcţie referenţială pentru a identifica două personaje cu care a interacţionat („copilul", „ciolan bătrân") sunt imediat sancţionaţi de comisul Manole şi de starostele Căliman care îi solicită imperativ vorbitorului să apeleze la alte structuri referenţiale de natură a restabili imaginea publică afectată a celor doi. Pseudoiscoada îşi ajustează exprimarea într-un mod la început emfatic (Ionuţ devine „acel fiu de boier") şi chiar ironic, mulţumind pentru ajutorul involuntar pe care l-a primit de la starostele manipulat machiavelic. Deoarece este deţinătorul unei informaţii la care ceilalţi deocamdată nu au acces şi care îi oferă un ascendent moral asupra lor, rolul său situaţional îl protejează de posibile sancţiuni. Atitudinea locutorului se modifică şi comportamentul devine firesc şi politicos în momentul în care constată o schimbare de reacţie din partea interlocutorului („Comisul Manole ridică fruntea ameninţător."), fapt ce denotă importanţa esenţială a respectării principiilor politeţii, încălcarea acestora putând genera o conotare negativă definitivă a caracteristicilor intrinseci ale feţei personale (receptorul îl poate considera a fi un om lipsit de caracter şi de bună creştere).

Contextul discursiv constrânge interlocutorii să folosească un anumit limbaj din care să elimine cuvintele ce pot deveni realităţi indezirabile. Deşi termenul „minciună" nu este un lexem tabu, utilizarea lui în discuţia dintre vizirul Mustafa şi abatele de Marenne este socotită de acesta din urmă improprie, prin raportarea la tema discuţiei dintre cei doi.

(22)„ – Ştiu, încuviinţă vizirul. Noi n-am pus niciodată credinţă în leşi; de aceea Împărăţia i-a lovit adeseori, pedepsindu-i pentru minciunile lor.

– Diplomaţia nu cunoaşte acest cuvânt... protestă de Marenne." (ZC: 231)

Acuzarea conducătorului unui popor de minciună din cauza nerespectării unor convenţii asupra cărora şi-a dat acordul este un act de o mare gravitate care poate genera conflicte sângeroase. Statutul social al vizirului şi forţa armată de care dispune îi oferă o poziţie securizată ce îi permite să nu-şi cenzureze exprimarea, mai ales că evenimentele trecute se pare că-i confirmă afirmaţia. Cu toate acestea, rolul discursiv al interlocutorului său de apropiat (pe de-o parte), dar şi de trimis secret al regelui Franţei la Constantinopol (pe de altă parte), nu-i permite abatelui să accepte fără reţinere

această modalitate de expresie. El încearcă să estompeze duritatea replicii şi să îmbrace într-o haină sonoră mult mai discretă afirmaţia, scoţând în evidenţă importanţa utilizării cuvintelor potrivite şi cu potenţial ofensator zero pentru o eficientă consolidare a raporturilor diplomatice. Mesajul clericului este acela că vorbele meşteşugit alese sunt uneori mai puternice, mai eficiente decât un război, iar politeţea este modalitatea optima de manifestare discursivă mai ales în relaţiile interstatale. În acest moment de interacţiune directă în care diferenţele sociale par să se estompeze şi apropierea afectivă a interlocutorilor se manifestă sub forma unei blânde camaraderii, vizirul îşi recunoaşte apetenţa pentru exprimarea clară, needulcorată, chiar tăioasă, riscând a friza impoliteţea, el afirmând:

(23) „Știu – răspunse Mustafa – dar eu sunt oşten."

În concluzie, analizând limbajul personajelor din textele corpusului, am constatat apetenţa vorbitorilor pentru exprimarea reverenţioasă, evitarea manifestărilor discursive capabile să afecteze imaginea actanţilor, apelarea la diferite acte de vorbire expresive prin care se transmite deferenţa faţă de ceilalţi. Politeţea devine o mască identitară a fiecăruia, abolirea acestui tip de manifestare fiind resimţit ca o încălcare a normei morale şi ca o abdicare autodegradantă de la buna cuviinţă.

Tabuurile, aspectele realităţii care stau sub semnul prohibiţiei, sunt evitate prin apelarea la eufemisme, structuri ce atenuează la nivel lexical caracterul interzis al elementelor la care se face referire. Ruperea ordinii fireşti a universului discursiv atrage după sine şi o manifestare verbală menită să accentueze dramatismul unor situaţii sau intensitatea unor trăiri. Acest *hiatus* în cursul rutinizat al existenţei este exprimat prin impoliteţea lingvistică (dublată de cea nonlingvistică şi atitudinală), rolul său pragmatic fiind de a ilustra realismul universului de discurs şi de a creiona caracterul interlocutorilor. Imaginea tabuizată a lumii se concretizează la Sadoveanu prin disfemisme, puţin numeroase în raport cu bogăţia elementelor eufemice şi a structurilor reverenţioase.

Disfemismele „au atât efecte pozitive la nivel intraindividual (descărcarea emoţională), […] cât şi efecte negative (pierderea statului)" (Paşca 2018: 135). Din cauza efectelor negative ale exprimării ireverenţioase, locutorii apelează la strategii discursive menite să atenueze aceste consecinţe şi evită sau sancţionează exprimarea disfemică.

Bibliografie:

Bousfield, Derek, 2007, *Beginnings, middles and ends: A biopsy of the dynamics of impolite exchanges*, în „Journal of Pragmatics", nr.39.

Brown, Penelope, Stephen C. Levinson, 1987, *Politeness. Some universals in language use*, Cambridge University Press.

Burridge, Kate, 1999, *Is Political Correctness a Euphemism for Euphemism?*, interviu în emisiunea „Lingua Franca", disponibil la www.abc.net.au/rn/arts/ling/stories/s21564.htm.

Culpeper, Jonathan, 1996, *Towards an Anatomy of Impoliteness*, în „Journal of Pragmatics", (1996) nr. 25.

Culpeper, Jonathan, 2016, *Impoliteness Strategies*, în „Interdisciplinary Studies in Pragmatics, Culture and Society", pp 421-445

Felecan, Daiana, 2015, *Modalităţi lingvistice de adresare convenţionale vs neconvenţionale. (Formule de salut vechi şi noi în limba română)*, în Diacronia 1, 13 ianuarie, http://www.diacronia.ro/ro/journal/issue/1/A4/ro/pdf
Gramatica limbii române (ediţie revizuită), 2008, Bucureşti, Editura Academiei Romane.
Goffman, Ervin, 2007, *Viaţa cotidiană ca spectacol*, Ediţia a II-a revăzută, Bucureşti, Editura Comunicare.ro, accesibil la:
https://www.academia.edu/19645563/111830055_Goffman_E_Viata_cotidiana_ca_spectacol_pdf?auto=download
Holman, Hugh C., *A Handbook to Literature*, Indianapolis, Bobbs-Merrill,1980 https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.88999/page/n25/mode/2up
Maingueneau, Dominique, 2007, *Discursul literar. Paraitopie şi scenă de enunţare*, Iaşi, Institutul European.
Manu Maga, Margareta, 2017, *Interjecţia în texte vechi româneşti*, în Diacronia, nr. 6/30 septembrie, p.1-14, accesibil la http://www.diacronia.ro/ro/journal/issue/6/A93/ro/pdf
Paşca, Roxana, 2018, *Disfemismul ca proces lexical*, în „Buletin Ştiinţific, Fascicula Filologie, Seria A", vol. XXVII, p.123-136.
Seiciuc, Lavinia, 2011, *Un alt fel de a NU spune: eufemism şi disfemism în limbile romanice*, Suceava, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare".
Zimmerman, D. H., 1998, *Identity, context and interaction*, în C. Antaki şi S. Widdicombe (eds.) „Identities in Talk". Londra: Sage.

Corpus:

Sadoveanu, Mihail, 1968, *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă,* Bucureşti, Editura Tineretului.
Sadoveanu, Mihail, 1977, *Nicoară Potcoavă*, Bucureşti, Editura Minerva.
Sadoveanu, Mihail, 1986, *Creanga de aur*, Bucureşti, Editura Minerva.
Sadoveanu, Mihail, 1993, *Fraţii Jderi*, Bucureşti, Editura Mondero.

PRAGMATIC FUNCTIONS OF THE REPETITION OF THE COMPLEX PREDICATE WITH MODAL AND ASPECTUAL OPERATOR WITHIN THE ROMANIAN TELEVISUAL POLITICAL DISCOURSE

Laura GRAMA
PhD Student, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The article approaches pragmatic issues of the complex predicate with modal and aspectual operator and verbal semantic support within the Romanian televisual political discourse, more precisely the pragmatic functions of the repetition of the complex predicate. It is emphasized that the repetition of the complex predicate with modal and aspectual operator has conversational functions, being involved in the exchange of roles between interlocutors or as a form of dialogue control, as well as interactive functions, highlighting the relationships between the actors of the conversational exchange.

Keywords: complex predicate, Romanian televisual political discourse, aspectual operator, modal operator, repetition

Cercetătoarea María Pilar Garcés Gómez defineşte repetiţia drept „un fenomen ce constă în reiterarea la nivel formal a unei părţi sau a tuturor elementelor unui segment sau enunţ anterior, cu posibile modificări (ale intonaţiei, ale unităţilor deictice, ale morfemelor verbale etc.) şi cu variaţii din punct de vedere semantic şi pragmatic ale noului segment faţă de cel anterior" [1]. Se poate vorbi despre „*auto-repetiţie*", atunci când vorbitorul însuşi repetă aceleaşi cuvinte, şi „*hetero-repetiţie*", atunci când un vorbitor diferit repetă cuvintele unui interlocutor, în general cel precedent, ambele tipuri de repetiţii putând fi *auto-iniţiate* sau *hetero-iniţiate*[2]. Din punct de vedere formal, repetiţiile pot fi „*literale*", când aceleaşi cuvinte sunt rostite cu o tonalitate identică, sau „*nonliterale*", când apar modificări de diverse tipuri (la nivelul intonaţiei, al unităţilor deictice, al morfemelor verbale etc.)[3]. De asemenea, repetiţiile sunt „*totale*" sau „*parţiale*"[4] şi pot fi „*consecutive*" sau „*la distanţă*"[5].

În lucrarea de faţă, exemplele de repetiţii ale predicatului complex cu operator modal sau aspectual şi suport semantic verbal sunt excerptate din transcrieri ale unor înregistrări specifice discursului politic televizual în limba română din Luminiţa Hoarţă Cărăuşu (coord.), *Corpus de limbă română vorbită actuală nedialectală*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2013, p. 234-508 [= Cărăuşu, *Corpus*]. Analizarea acestora se va realiza pe baza aspectelor teoretice expuse mai sus.

[1] María Pilar Garcés Gómez, *La repetición: formas y funciones en el discurso oral* în *Archivo de Filología Aragonesa*, LIX-LX, Tomo I, Zaragoza, 2002-2004, p. 439 [= Garcés Gómez, *La repetición*] https://ifc.dpz.es/recursos/publicaciones/26/50/ebook2589.pdf (accesat la 2.12.2019)
[2] *Ibidem*, p. 439-440.
[3] *Ibidem*, p. 441.
[4] *Ibidem*, p. 443.
[5] *Ibidem*, p. 445.

În continuare, analizăm exemple de repetiţii ale predicatului complex cu operator modal sau aspectual şi suport semantic verbal prezente în discursul politic televizual românesc:

> „LO: şi pe ceilalţi↓ care-au zis [<CIT Nu + călcaţi↓
> MT: Bun. Acuma *trebuie*] ***să răspund*** şi eu.
> LO: nu călcaţi orice limită a bunului-simţ şi votaţi CIT>F>.
> OS: Vă rog ***să începeţi a răspunde*** prin//
> MT: [***Încep↓ încep*** cu ce a spus domnu' Năstase↓ şi trebuie să-i dau şi eu replicile.
> LO: Închei prin a vă spune doamna Stancu↑ că vom ataca la Curtea Constituţională↑]" (CLRVAN, p. 493)

În exemplul analizat, *MT*, unul dintre participanţii la dezbaterea politică televizată, recurge la o suprapunere prin care îl întrerupe pe locutorul în curs cu scopul de a se autoselecta pentru rolul de emiţător[6], declarându-şi nevoia de a răspunde unor întrebări ce i-au fost adresate:
„LO: şi pe ceilalţi↓ care-au zis **[**<CIT Nu + călcaţi↓
MT: Bun. Acuma trebuie**] să răspund** şi eu." Heterorepetiţia are rol conversaţional[7], în sensul că, pe de o parte, *OS*, în calitate de moderatoare a dezbaterii, o iniţiază „ca act de control al dialogului"[8], repetând verbul *a răspunde*, pe care îl plasează în cadrul predicatului complex ca suport semantic verbal pe lângă operatorul aspectual *a începe* („*să începeţi* **a răspunde**"), cu scopul de a orienta răspunsul invitatului *MT* în direcţia dorită de către aceasta, iar, pe de altă parte, invitatul *MT*, o utilizează în cadrul unei suprapuneri, repetând nonliteral doar operatorul aspectual *a începe* din structura predicatului complex iniţial, în dorinţa de a sublinia faptul că acceptă rolul de emiţător alocat de către moderatoare, dar nu în direcţia impusă de către aceasta: „MT: **[Încep↓ încep** cu ce a spus domnu' Năstase↓ şi trebuie să-i dau şi eu replicile.".

> „AN: Domnu' Toader↓ spuneţi că astăzi au fost voturile?
> MT: <Î SIgur că au fost. SIgur↓ şi atunci erau mulţi aFAră. Î>
> AN: Nu↓ am glumit↓ am vrut numai să daţi un argument de astăzi↑ pentru ce s-a întâmplat atunci. Pentru că:↑ + din păcate↓ lucrurile au evoluat în acest mod↓ şi **TREbuie să recunoaşteţi↓** că votul a fost obţinut↑ + votul final↓ a fost (AK) /î: a urmat unei succesiuni↑ + de: voturi↑ + incorecte. [Şi **trebuie să recunoaşteţi** lucrul ăsta." (CLRVAN, p. 499)

Exemplul selectat pentru analiză ilustrează felul în care, prin repetare, valoarea semantică de *obligaţie* pe care operatorul modal *a trebui* o aduce în cadrul predicatului

[6] În ceea ce priveşte regulile alocării rolului de emiţător şi tipologia suprapunerilor, vezi Luminiţa Hoarţă Cărăuşu, *Mărci ale schimbării rolului conversaţional în limba română vorbită actuală actuală*, în *Identitatea culturală românească în contextul integrării europene*, (volum îngrijit de Marius-Radu Clim, Laura Manea, Ofelia Ichim, Florin Teodor-Olariu), Editura Alfa, Iaşi, 2006, p.139-148 http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V2370/pdf (accesat la 12.08.2020)
[7] Pentru funcţiile textuale, conversaţionale şi interactive ale repetiţiei, ilustrate în cadrul unor conversaţii colocviale spontane, vezi Garcés Gómez, *La repetición*, p. 445-454.
[8] Garcés Gómez, *La repetición*, p. 450.

complex este accentuată de către emiţător în dorinţa de a-l determina pe interlocutor să admită că votul final a fost necinstit. Autorepetiţia totală autoiniţiată de către emiţător a predicatului complex „trebuie să recunoaşteţi" este nonliterală şi la distanţă, în sensul că, prima dată când este utilizat, operatorul modal *a trebui* capătă accent emfatic[9] în pronunţare: „**TRE**buie să recunoaşteţi**"**, în timp ce, a doua oară, proeminenţa melodică în rostirea acestuia este înlocuită cu o pronunţare obişnuită: „trebuie să recunoaşteţi", din moment ce sunt inserate explicaţii care să susţină legitimitatea cererii de acţiune adresate interlocutorului.

> „GF: Uitaţi↓ eu↑ ca cetăţean român↓ sau ca: senator al României↓ + sânt <MARC foarte↑ MARC> foarte îngrijorat↓ şi mi-e ruşine↓ când preşedintele României se contrazice cu: reprezentantul Fondului Monetar Internaţional. E-o situaţie care trebuie evitată. Este inacceptabilă politic↓ din care **avem de pierdut**.
> […]
> MM: Nu↓ da' aicea este o discuţie [referitor la ce spunea::↑ /î
> MŞ: Când îmi vine rându'.]
> MM: la această dispută↓ cu care sânt de acord că în mod firesc↓ n-ar trebui să aibă loc↓ da' e-o discuţie politică. Pân' la urmă↓ e-o discuţie /ă//
> VV: Şi ce câştigăm noi din asta?
> MM: de de principii.
> GF: Numai **de pierdut avem**.
> MM: Nu ştiu dacă **pierdem** sau câştigăm.
> GF: SIgur **pierdem**." (CLRVAN, p. 445-446)

În cadrul predicatului complex „avem de pierdut", operatorul modal *a avea* este utilizat cu valoarea semantică de *posibilitate* alături de suportul semantic verbal la supin „de pierdut" ce denumeşte efectul negativ al acţiunilor preşedintelui ţării în relaţia cu reprezentantul Fondului Monetar Internaţional. Emiţătorul-politician *GF* repetă predicatul complex, însă este vorba despre o repetiţie totală nonliterală, în care suportul semantic verbal la supin este antepus operatorului modal de predicativitate: „*de pierdut* avem", inversiunea[10] având rolul de a sublinia opinia vorbitorului cu privire la efectul negativ al acţiunii preşedintelui. Colocutorul *MM* iniţiază o repetiţie parţială[11], în sensul că este repetat doar verbul *a pierde* plasat în cadrul opoziţiei „*pierdem* sau câştigăm" ca expresie a îndoielii faţă de afirmaţia anterioară: „GF: Numai de pierdut avem.", iar replica din partea vorbitorului *GF*, ce include repetarea verbului *a pierde* („SIgur *pierdem*), vine ca expresie a fermităţii în legătură cu opinia exprimată.

[9] Conform *Convenţiilor de transcriere a textelor* din CLRVAN, p. 268-269.
[10] Este vorba despre *inversiune* văzută ca „procedeu sintactic de schimbare a topicii obiective a unui component sau a unui grup sintactic subordonat în raport cu regentul, componentul inversat primind, concomitent, şi accentul de intensitate", Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicţionar General De Ştiinţe – Ştiinţe ale Limbii*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1997, p. 260.
[11] În opinia cercetătoarei María Pilar Garcés Gómez, repetiţia parţială se produce deoarece vorbitorul este interesat să reitereze din intervenţia lui doar segmentul pe care îl consideră relevant sau pentru că se prezintă o alternativă şi se confirmă una din ele, Garcés Gómez, *La repetición*, p. 445.

„CB: Am pus o întrebare după ce m-aţi jigNIT de trei ori↓ distinsă doamnă.] [M-aţi jigNIT de trei ori.
VF: <F /ă DisTINsă doamnă↑] după ce-mi spuneţi că aMANtul meu?⇊ Nu v-ar fi ruŞIne să vă fie?! F>
CB: Nu↓ eu v-am întrebat↑⇊ <F După ce dumneavoastră [mă-ntrebaţi dac-am mânCAT ceVA striCAT↑ la dumneavoastră la toaLEtă↑ F>VF: <F Ar trebui să vă înroŞIŢI↓ ar trebui să vă-nroŞIŢI↓] să vă ridiCAŢI să pleCAŢI F>.
CB: sunteţi o DOAMnă? [Îmi pare rău↓ nu vă plec din emisiune.
VF: Deci ar trebui să vă ridiCAŢI să pleCAŢI.] [<Î ***N-aveţi decât să staţi*** Î>.[12]
CB: Eventual dacă nu mă invitaţi↓] că s-a întâmplat [să nu mă fi inviTAT trei ani de zile.
VF: <MARC ***Nu aveţi decât să staţi***] acolo pă scaun cât vreţi↓ MARC> dar//" (CLRVAN, p. 475)

În exemplul analizat, predicatul complex „N-aveţi decât să staţi" este repetat de către *VF*, moderatoarea dezbaterii televizate, pentru a-i aduce la cunoştinţă invitatului *CB* hotărârea fermă de a-i refuza participarea activă la discuţie ca sancţiune în urma încălcării normelor politeţii[13] prin proferarea de afirmaţii jignitoare la adresa ei. Aici, operatorului modal *a avea* este folosit mai mult cu valoarea semantică de *concesie* decât de *permisiune*, exprimând ideea că, deşi i se permite să rămână în emisiune, invitatului *CB* i se va refuza accesul la cuvânt. Autorepetiţia este autoiniţiată la distanţă („Nu aveţi decât să staţi") ca urmare a dorinţei moderatoarei de a insista asupra deciziei exprimate anterior, în ciuda intervenţiei invitatului *CB* („Eventual dacă nu mă invitaţi↓] că s-a întâmplat [să nu mă fi inviTAT trei ani de zile."). Repetiţia totală a predicatului complex este nonliterală, în sensul că, pe de o parte, marcatorul de negaţie, iniţial erodat fonetic şi ataşat operatorului modal de predicativitate („**N**-*aveţi* decât să staţi"), este repetat în forma completă („**Nu** *aveţi* decât să staţi") şi, pe de altă parte, înălţimea ridicată a vocii ce însoţeşte secvenţa iniţială „**<Î** N-aveţi decât să staţi **Î>**", este înlocuită de o pronunţare distinctă şi apăsată[14] „**<MARC** *Nu aveţi decât să staţi*] acolo pă scaun cât vreţi↓ **MARC>**", semne atât ale dezaprobării, cât şi ale fermităţii în exprimarea deciziei adoptate.

„OP: Şi în acest sens↓ ne trebuie un regim semiprezidenţial↑ parlamentar? Vă rog un răspuns la întrebare.

[12] Subscriem opiniei cercetătoarei Valeria Guţu Romalo care precizează faptul că „semiauxiliarul de mod" *a avea* intră în componenţa „predicatului verbal compus" atunci când se află „în construcţii negative" de tipul „***N-are decât s-o şi vândă***", situaţii în care acesta capătă valoarea semantică de *permisiune*, Valeria Guţu, *Semiauxiliarele de mod*, în *Studii de gramatică*, I, 1956, p. 71. De asemenea, în *Dicţionarul explicativ al limbii române (dexonline)* este menţionat faptul că adverbul *decât* devine parte componentă a unor expresii de tipul „*N-am* (sau *n-ai* etc.) *decât să*…= **a)** singurul lucru care îmi (sau îţi etc.) rămâne de făcut…; **b)** sunt (sau eşti etc.) liber să…, dacă vreau (sau vrei etc.) să…" https://dexonline.ro/intrare/dec%C3%A2t/15040 (accesat la 4.05.2021). Considerăm că acestea din urmă sunt predicate complexe în care operatorul modal *a avea* exprimă *permisiunea*.

[13] Ne referim aici la perspectiva generală asupra politeţii, aceasta fiind definită de către Liliana Ionescu Ruxăndoiu drept „un set de norme sociale […]din care decurg reguli practice de comportament – inclusiv reguli privind comportamentul lingvistic – pentru membrii fiecărei comunităţi considerate". Este vorba despre politeţea văzută ca „deferenţă", ce se asociază cu „formalitatea expresiei" (la nivel lingvistic), Liliana Ionescu Ruxăndoiu, *Limbaj şi comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică*, Editura All Educational, Bucureşti, 2003, p. 65-66.

[14] Conform *Convenţiilor de transcriere a textelor* din CLRVAN, p. 268-269.

> VP: <P Da doamnă. P> /ă::: CRIzele de care vorbiţi şi care au apărut↑ în special în ultimii↑ + şase ani↓ au fost şi în perioada nouăzeci şi şapte două mii↓ n-au fost crize între cele două Camere ale Parlamentului↓ niciodată↓ să ştiţi.
> […]
> OP: Domnule Ponta↓ dar eu **insist**↓//
> VP: <MARC mă sperie MARC>. Iar eu vin şi vă spun↓ că putem să//
> OP: **insist** în legătură cu reGImul politic.
> VP: <Î **Puteţi să insistaţi**. Î>
> OP: <Î Vă rog↓ Î> [este o dezbatere despre Constituţie. Pentru asta suntem aici.
> VP: Dacă vi se pare↑ dacă vi se pare↑ dacă] vi se pare că ceea ce se întâmplă în România şi cu românii nu-i important↓ deCÂT ce vă spune primu'-ministru↑ **puteţi să insistaţi** cât vreţi." (CLRVAN, p. 396-397)

Asemănător exemplului analizat anterior, şi în acest caz repetiţia are rolul de a intensifica forţa actului ilocuţionar, în sensul că *OP*, în calitate de moderatoare a dezbaterii politice televizate, recurge la autorepetiţia autoiniţiată literală totală a verbului-predicat verbal simplu „insist" pentru a-l determina pe invitatul-politician *VP* să răspundă la întrebarea cu privire la regimul politic. Repetiţia iniţială este dublată de alta, de data aceasta modificată şi rostită de către invitatul *VP* care utilizează verbul *a insista* în poziţia de suport semantic verbal în cadrul predicatului complex „puteţi să insistaţi". Prima data, invitatul *VP* rosteşte predicatul complex cu o înălţime ridicată a vocii („**<Î** Puteţi să insistaţi. **Î>**") şi fără a-l însoţi de alte explicaţii, tocmai pentru a determina o reacţie din partea moderatoarei care să-i permită acestuia argumentarea ulterioară a deciziei de a nu răspunde întrebării adresate. Strategia dă rezultate, pentru că intervenţia imediată a moderatoarei („OP: <Î Vă rog↓ Î> [este o dezbatere despre Constituţie. Pentru asta suntem aici.") determină autorepetarea autoiniţiată noliterală totală a predicatului complex, accentul mutându-se pe valoarea semantică de *concesie* a operatorul modal *a putea,* din moment ce tonalitatea ridicată a vocii este înlocuită de explicaţii care să justifice hotărârea invitatului de a nu răspunde la întrebarea adresată de către moderatoare, în ciuda faptului că aceasta „insistă": „VP: Dacă vi se pare↑ dacă vi se pare↑ dacă] vi se pare că ceea ce se întâmplă în România şi cu românii nu-i important↓ deCÂT ce vă spune primu'-ministru↑ **puteţi să insistaţi** cât vreţi.".

> „CA: Cred că educaţia este:↑ o prioritate naţioNAlă↓ […] Dacă eventual↑ ++ veţi avea o majoritate pentru legalizarea prostiTUţiei↓ ***putem să discutăm*** despre plata cu ora. Dacă vorbim de taximeTRIŞTI↑ ***putem să discutăm*** de plata cu ora. Despre proFEsori↑ ++ domnule Băsescu↓ ***nu putem discuta***↑ + de plata cu ora↓ ***puTEM discuta*** de performanţă↑ ***puTEM discuta*** formula dumneavoastră↑ + <MARC corectă MARC> în enunţ↓ + <MARC bani MARC> contra performanţă↓ <MARC bani MARC> contra reformă↓ + da? dar nu cu ora." (CLRVAN, p. 275);

În situaţia de mai sus, predicatul complex alcătuit din operatorul modal *a putea* la indicativ prezent şi suportul semantic verbal la conjunctiv prezent „să discutăm" / infinitiv prezent „discuta" este obiectul unei repetiţii autoiniţiate de către emitătorul-politician cu scopul de a-şi exprima poziţia fermă cu privire la subiectul în discuţie,

salarizarea profesorilor. Repetiţia iniţială a predicatului complex cu suportul semantic verbal la conjunctiv prezent „putem să discutăm” are aparent rolul de a accentua ideea de condiţie în care vorbitorul ar putea fi de acord cu salarizarea prin plata cu ora, condiţie exprimată anterior prin subordonate circumstanţiale condiţionale „Dacă eventual↑ ++ veţi avea o majoritate pentru legalizarea prostiTUţiei↓”, „Dacă vorbim de taximeTRIŞTI↑”. De fapt, strategia vorbitorului este de a evidenţia profundul dezacord faţă de poziţia adversarului politic în legătură cu modalitatea de salarizare a profesorilor, intenţie demonstrată prin repetarea predicatului complex, însă cu verbul *a putea* la forma negativă şi suportul semantic verbal la infinitiv („nu putem discuta”), atunci când este menţionată categoria profesională „profesori”, şi cu verbul *a putea* la forma afirmativă, atunci când este precizat criteriul care ar trebui să stea la baza remunerării cadrelor didactice, respectiv „performanţa”.

Concluzii

În cadrul discursului politic televizual românesc din corpusul analizat se remarcă *utilizarea sporadică* a repetiţiei predicatului complex cu operator modal sau aspectual şi suport semantic verbal, efectele acesteia fiind, în principal, de *orientare a dialogului* în direcţia dorită de către moderator sau, dimpotrivă, de către invitaţii la dezbatere, de *intensificare* a forţei actului ilocuţionar, de *evidenţiere* a unei idei sau a unui aspect, de *introducere a unor explicaţii* şi de *exprimare a fermităţii* în opinii*, a îndoielii* sau *a dezacordului / dezaprobării* faţă de cele afirmate de către locutori sau faţă de atitudinea acestora.

Bibliografie

Izvoare

Hoarţă Cărăuşu, Luminiţa (coord.), *Corpus de limbă română vorbită actuală nedialectală*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2013.

Lucrări de specialitate

Bidu-Vrănceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaş, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicţionar General De Ştiinţe – Ştiinţe ale Limbii*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1997.

Garcés Gómez, María Pilar, *La repetición: formas y funciones en el discurso oral* în *Archivo de Filología Aragonesa,* LIX-LX, Tomo I, Zaragoza, 2002-2004, p. 437-456 https://ifc.dpz.es/recursos/publicaciones/26/50/ebook2589.pdf (accesat la 2.12.2019)

Guţu, Valeria, *Semiauxiliarele de mod*, în *Studii de gramatică*, I, 1956, p. 57-81.

Hoarţă Cărăuşu, Luminiţa, *Mărci ale schimbării rolului conversaţional în limba română vorbită actuală actuală*, în *Identitatea culturală românească în contextul integrării europene*, (volum îngrijit de Marius-Radu Clim, Laura Manea, Ofelia Ichim, Florin Teodor-Olariu), Editura Alfa, Iaşi, 2006, p.139-148 http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V2370/pdf (accesat la 12.08.2020)

Ionescu Ruxăndoiu, Liliana, *Limbaj şi comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică*, Editura All Educational, Bucureşti, 2003.

Dicţionare

Dicţionar explicativ al limbii române (*dexonline*) https://dexonline.ro/intrare/dec%C3%A2t/15040 (accesat la 4.05.2021)

BEHAVIORISM OR PERSONALITY DISTORTION

Iuliana VORONEANU (PĂUNESCU), PhD Candidate
1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia

Abstract: Since the first half of the twentieth century, psychology is dominated by a new orientation that excluded the analysis of consciousness, which involved the set of brain mechanisms, internal mental processes and emotional feelings, invisible, setting as its object of study exclusively the external behavior of man, respectively behaviorism.
Defined as the total response, in response to an experienced extreme situation, in relation to the environment and the reactions of internal tensions oriented in a significant direction, behavior can thus designate how to be and act through observable manifestations, meaning and adaptive direction of behavior being very important. Voiculescu proposes in Behaviorism a painting of the woman with an aura of mysteries, the savior woman, who finally fights to defend the consorts and the hermitage, in which we easily recognize the image of the outlaw in the feminine hypostasis. It is a strong feminine presence, who does not know the law of obedience, but only that of justice, a kind of unconventional Messiah.

Keywords: behaviour, borderline situation, crisis, personality, ambiguity

Începând cu prima jumătate a secolului XX, psihologia este dominată de o nouă orientare care excludea analiza conştiinţei, ceea ce implica ansamblul de mecanisme cerebrale, procese mentale interne şi trăiri afective, cu caracter invizibil, fixându-şi drept obiect de studiu exclusiv comportamentul exterior al omului, respectiv behaviorismul, numit şi teoria comportamentelor. Conceptul a fost evidenţiat de către Henri Pieron (1908), apoi de John Broadus Watson (1913), termenul fiind asociat procesului de redefinire a obiectului psihologiei propus de behaviorism.

Termenul de comportament este explicat în dicţionarele de psihologie drept „activitatea unui organism în interacţiune cu mediul său înconjurător”[1], cu referire la ansamblul activităţilor, în general, sau la o anumită activitate particulară. Dintr-o altă perspectivă, comportamentul se referă la „ansamblul reacţiilor adaptative, obiectiv-observabile, pe care un organism, prevăzut cu sistem nervos, le execută ca răspuns la stimulii din ambianţă, care, de asemenea, sunt obiectiv observabili”[2]. Ajungem astfel la sensul de comportament, echivalent al termenului de *behaviour*.

Definit ca reacţia totală, de răspuns la o situaţie limită experimentată, în raport cu mediul şi cu reacţiile tensiunilor interne orientate într-o direcţie semnificativă, comportamentul poate desemna astfel modul de a fi şi de a acţiona prin manifestări observabile, sensul şi direcţia adaptativă a comportamentului fiind foarte importante. În sens restrâns, noţiunea de comportament se limitează la activităţile direct observabile ale organismului, ceea ce exclude, cel puţin la prima privire, stările de conştiinţă, gândurile, sentimentele, reprezentările şi alte activităţi interne.

[1] Roland Doron, Francoise Parot, *Dicţionar de psihologie*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 155
[2] Paul –Popescu Neveanu, *Dicţionar de psihologie*, Editura Albatros, Bucureşti, 1978, p. 123

Ca urmare a studiilor şi teoriilor demonstrate astfel, reprezentanţi ai celor trei tipuri de behaviorism(metodologic, psihologic, analitic/ logic), printre care Ivan Pavlov, Edward Thorndike, J.B. Watson, B.F. Skinner, au pus accentul pe comportamentul exterior, refuzând sa ia în considerare experienţa interioară şi aspecte ce implică introspecţiunea. Astfel, s-a favorizat o psihologie experimentală, care se concentra pe reacţiile de tip stimul-răspuns, pe identificarea unor relaţii între variabile dependente şi independente.

Metodologia behavioristă a condus la apariţia cercetărilor în psiho-sociologie, legate de formarea opiniilor indivizilor în comunitate, în grup restrâns, în raport cu situaţii – limită, perspective diferite ale realităţii.

Influenţa majoră a behaviorismul s-a manifestat nu numai în psihologie, ci şi asupra sensului literaturii, implicit asupra modului de structurare a textului literar. Astfel, textul devine o descriere de acţiuni, de fapte, de replici. Atenţia este îndreptată asupra a ceea ce se vede din personaj, a ceea ce văd şi interpretează cei din jur, acesta devenind astfel exclusiv o fiinţă pentru ceilalţi. Ilustrarea a ceea ce simte sau gândeşte personajul, analiza psihologică din punctul de vedere al naratorului, al actantului sau al martorului, este suprimată.

La începutul activităţii de prozator, Vasile Voiculescu avea cunoştinţă despre demersul ştiinţific al psihologiei şi filosofiei existenţialiste, fiind familiar cu cele mai recente teorii ştiinţifice de care a devenit profund interesat, ceea ce s-a concretizat într-o îmbinarea a viziunii existenţialiste cu tehnica behavioristă în câteva naraţiuni. Aşa cum afirma Roxana Sorescu, „existenţialismul distorsionării personalităţii prin impunerea unui rol social este adâncit de Voiculescu prin corelarea cu teoriile şi practicile comportamentismului.”[3]

În povestirea cu acelaşi titlu, *Behaviorism*, Voiculescu centrează atenţia asupra unui personaj principal, o femeie cu dublă personalitate: o fostă cântăreaţă de cârciumă (şi după cum vom descoperi în desfăşurarea acţiunii, membră a unei bande de hoţi), devenită, prin nu se ştie ce împrejurare, călugăriţă într-un schit cu reguli extrem de severe, teritoriul sacru închinat Sfintei Fecioare, unde este interzis accesul oricărui reprezentant de sex masculin. Această interdicţie, tratată cu umor, funcţionează în realitate asemenea interdicţiei femeilor de a pune piciorul pe Sfântul Munte Athos.

După o scurtă introducere în atmosfera unui blocaj din cauza vremii potrivnice pentru o vânătoare de raţe sălbatice într-o zonă a Buzăului, „vorbind multe şi de toate”[4], cei cinci orăşeni şi judecătorul ajung să dezbată subiectul cărţii L’homme, cet inconnu (*Omul- fiinţă necunoscută*-1935), a doctorului Alexis Carrel[5], o carte considerată a fi

[3] Vasile Voiculescu, *Iubire magică*, Prefață de Roxana Sorescu, Editura Art, București, 2012, p. 6

[4] Vasile Voiculescu, *Integrala prozei literare*, Ediție îngrijită, prefață și cronologie de Roxana Sorescu, Editura Anastasia, București, 1998,p. 115

[5] Doctorul Alexis Carrel (1873–1944) a reprezentat, alături de William James, unul dintre reperele intelectuale fundamentale ale doctorului Voiculescu. Chirurg şi biolog laureat al Premiului Nobel pentru Medicină în 1912, s-a ocupat de sutura vasculară, fiind şi un precursor al transplantului de organe. Teza de licenţă în medicină a doctorului Voiculescu a avut drept subiect rezecţia intestinului cu sutură terminală în herniile strangulate. Doctorul Voiculescu era curios dacă transplantul sau suprimarea de organe atrag modificări psihice şi de comportament esenţiale. „Homo novus” poate fi obţinut pe cale bio-fiziologică? Răspunsul a fost negativ, atât în

fundamentală pentru condiţia umană, de către toată generaţia lui Voiculescu, raportată la behaviorism. Discursul despre psihologia comportamentală americană şi referinţele academice ale profesorului de filozofie plictisesc audienţa şi unul dintre vânători, primarul satului, propune un exemplu de comportament autentic, un pretext pentru a spune o poveste haiducească, inspirată dintr-o legendă locală.

Povestea este de fapt o relatare a unei stareţe de la schitul Vodesele (prescurtare pentru Voievodesele), fondată încă din vremea turcilor de o văduvă de domnitor, locaş în care „era cu străşnicie oprit să calce în el picior de bărbat, de orice soi ar fi fost, nu numai om, dar nici de cocoş, de motan, de taur sau armăsar… nimic. Nu puteau intra acolo decât muieri, adică pe lângă femei, se primeau pisici, găini, vaci, oi şi altele.”[6] Descrierea schitului relevă o adevărată cetate în munţi, unde, învăluite în mister, trăiau douăzeci de călugăriţe, „înconjurat de nişte ziduri înalte şi groase, cu ţepe de fier înfipte în creneluri şi şanţuri adânci la temelie. Se pătrundea în el numai prin trei rânduri de porţi tari, căptuşite cu fier, ferecate cu zăvoare cât bârnele şi lacăte cât ploştile.”[7]

Conflictul povestirii este aparent acceptabil, existând straturi suprapuse ale acţiunii, totul focalizându-se în jurul apariţiei elementului masculin într-un mediu în care acesta este interzis. Femeile sunt bărbate, Pelaghia e un haiduc cu fustă, maicile Agapia şi Filoteea reprezintă ipostaze ale unor atleţi slabi de minte, dar puternici. Indiferent de situaţie, gândul tuturor în mânăstire se duce întotdeauna spre sexul masculin, nu spre rolul masculin.

„– Oameni buni, deschideţi că nu mai putem aştepta.

– Bărbaţi sau femei? iscodi măicuţa, deşi glasurile mărturiseau ca despre nişte tauri.

– Amestecat, sosi de dincolo vorba pe vânt.

– Cum amestecat?

– Şi bărbaţi, şi femei.

– Cum, şi bărbaţi, şi femei?! se indignă măicuţa cu gândul la alte bazaconii.”[8]

Printr-un truc, cinci haiduci înarmaţi, intră în mănăstire pentru a o jefui. Printre călugăriţe se afla şi maică curajoasă şi pricepută, Pelaghia (Păuna, fosta cântăreaţă de cârciumă, mai apoi devenită membru a unei cete de hoţi). Deşi scriitorul foloseşte doar câteva cuvinte pentru a descrie femeia, portretul acesteia se creionează la fel de strict ca pentru o apariţie monahală, drept „o vlăjgană de călugăriţă”, „cu îndrăzneală mare”, „autoritară” la vorbă şi în atitudine, „ subţirică şi mlădioasă,(…) ca odinioară în bâlciurile unde cânta balada lui Copală, tâlharul.”[9]

În această situaţie-limită, Pelaghia devine o uriaşă necunoscută, o enigmă care ar putea fi dezlegată din perspective diferite, comportamentul fiind observabil din exterior. Ar fi aproape imposibil să avansăm o ipoteză asupra motivaţiilor sale,

---

ce priveşte transplantul (piesa *Demiurgul*), cât şi în ce priveşte extirparea organelor (distopia *Lobocoagularea prefrontală*).

[6] Vasile Voiculescu, op. cit., p. 116

[7] Ibidem, p. 116

[8] Ibidem, p. 117

[9] Ibidem, p. 125

inițiativele ingenioase și eficiente demne de un strateg eminent, abilitățile nebănuite de curaj, viclenie, înțelepciune, ingeniozitate, sunt reacții normale, în caz de primejdie, când schitul e invadat de tâlhari. Comportamentul Pelaghiei se limitează astfel strict la acțiunile și reacțiile ei direct observabile în situația de criză, ceea ce exclude, cel puțin la prima privire, stările de conștiință, gândurile și sentimentele acesteia.

Înzestrată cu fine aptitudini necesare unui adevărat psiholog, Pelaghia anticipează planul strategic de jaf al căpeteniei tâlharilor, interpretează comportamentul și expectanțele acestora, deprinderi dobândite în așa-numita școala a vieții pe care o absolvise în timpul peregrinărilor prin lumea hanurilor și a moravurilor. Atentă la nevoile primare ale acestora, femeia le câștigă oarecum încrederea, dezvăluindu-le inclusiv locurile unde se aflau obiectele valoroase din schitul domnesc.

Doar datorită planului ei de acțiune, al „ așa- zisului comportament al fiecărui individ dintr-un grup pus într-o situație primejdioasă…Sau reacția fiecărui ins în parte în fața aceleiași grele încercări”[10], hoții cad în propria capcană. Deși este sesizabilă o relație de neîncredere față de Pelaghia, tâlharul încearcă să își ia toate măsurile de prevedere. Dar nu păstrează o armă la îndemână când stă de veghe. Tâlharii, bine hrăniți, sunt încuiați fiecare cu o măicuță în câte o chilie, începând cu Pelaghia.

În absența unor motivații clare, doar pe baza analizei comportamentului femeii, este imposibilă o calificare morală a gesturilor ei, ceea ce ar putea deveni tema unei dezbateri și a unui șir de întrebări, la care nimeni nu ar putea oferi un răspuns credibil: Cine este această călugăriță, o fostă cântăreață și hoață pocăită? Este doar o iscoadă vicleană, intrată în mânăstire doar cu scopul de a observa locul unde maicile păstrează odoarele, argintăria și aurăria, cu intenția clară de a le prăda, împreună cu banda ei căreia avea să-i deschidă ea însăși porțile?

Mărturisirea ei ne pune într-o și mai mare incertitudine: „(…)mi-ai luat-o înainte [îi spune ea tâlharului Ciopală]. Dacă nu le călcai tu, deschideam eu la primăvară porțile cetei mele. Jăfuiam eu schitul. Acum împart prada cu tine. Te învoiești?[11]”

Tot din exterior, nici cititorul, nici Ciopală nu știu ce să creadă, dacă propunerea este adevărată sau e întinsă o capcană. Prin prisma behaviorismului, a slăbiciunilor perspectivei comportamentale asupra faptelor și asupra textului, este imposibilă o calificare clară a Pelaghiei: fie este o eroină, fie în ipostaza de hoață notorie, o desfrânată sau o criminală.

Totuși, măsurile de precauție severe pe care le adoptă Copală, pentru a-și proteja oamenii, dar și pe sine însuși, de a nu cădea în capcana mrejelor fostei cântărețe, impun o întrebare: o cunoștea atât de bine încât era stăpânit de sentimentul de teamă și nesiguranță în preajma acesteia? Se dovedește că, deși căpetenie a tâlharilor, Ciopală, pare a le ști pe toate, nu are cunoștințe minime, este un incult, neștiind că dintr-o cameră ermetic închisă se poate ieși pe coș. Pelaghia îl va surprinde dezarmat, o greșeală fatală; mai întâi va fi împușcat, apoi decapitat de maica însăși, care acționează într-un mod inteligent și rapid, fără a-și pierde cumpătul.

[10] Ibidem, p. 115
[11] Vasile Voiculescu, op. cit., p. 122

Asemănarea Pelaghiei cu femeile pocăite din Biblie este umbrită, Pelaghia e determinată de situaţia- limită să scoată la lumină natura ei de criminală. Cu toate acestea, scena uciderii lui Ciopală, reprezintă o pagină antologică, incalificabilă din punct de vedere moral şi juridic. Acesta este un exemplu clar de behaviorism.

„Şi ridică zadarnic mâna moale cu pistolul către vrăjmaş, care zvârli ipingeaua, smuci căciula şi smulse mustăţile… De sub ele răsări, subţirică şi mlădioasă, maica Pelaghia, ca odinioară în bâlciurile unde cânta balada lui Ciopală. …T(…) Se repezi la Ciopală, îl trânti la loc pe scaun, îl îndoi pe spătarul înalt şi puse pe maica cealaltă să-l ţie şi să-l tragă pe la spate de plete, aşa ca gâtul să ajungă şi să se rezeme pe muchea spetezei ca pe un tăietor. Ea, cu iataganul ascuţit al tâlharului, ţinut cu amândouă mâinile, din două lovituri, îi reteză grumazul."[12]

Gestul suprem al uciderii cu sânge rece a căpeteniei tâlharilor denotă personalitatea puternică a Pelaghiei, interpretat ca unică măsură de a elimina posibilitatea desecretizării statutului ei anterior, necunoscut celorlalte măicuţe.

Ambiguitatea interpretării şi ciocnirea mentalităţilor este un alt element care intervine în analiza comportamentului revelatoriu al personalităţii călugăriţei, care rămâne o enigmă, nefiind înţeles sau chiar greşit interpretat de cei din jur. În final, stareţa nu înţelege gestul şi acţiunile eroinei în ipostază de ucigaşă, este contrariată total şi o judecă aspru, catalogând-o drept „ o mare nelegiuită"[13]. Celelalte măicuţe o ridică în slăvi, fiind considerată „mai mult decât un idol"[14]. Ascultătorii relatării sunt şi ei nişte vânători de raţe sălbatice, care şi-au transferat instinctele, punându-şi „comportamentul la încercare".[15]

În final, este posibilă o descoperire de sine a Pelaghiei, ca urmare a situaţiilor şi confruntării cu ceilalţi, urmate de alegerea opţiunilor. Ea realizează gradul de responsabilitate care i-a revenit, ca urmare a situaţiilor limită în care se confruntă cu stări contradictorii, de vinovăţie, de exprimare şi simţire a credinţei, de conştientizare a pericolului şi a iminenţei morţii. Pelaghia este determinată să confrunte astfel încredinţarea interioară despre ceea ce este, cu aparenţele comportamentului propriu, aşa cum le apare celorlalţi.

Voiculescu propune astfel un tablou al femeii cu aură de mistere, femeia salvator, care în final luptă pentru a apăra consoartele şi schitul, în care recunoaştem cu uşurinţă imaginea haiducului în ipostaza feminină. Este o prezenţă feminină cu caracter puternic, care nu cunoaşte legea supunerii, ci numai pe cea a dreptăţii, un fel de Mesia neconvenţional. În acest portret feminin incomplet, am putea spune, deoarece nu sunt oferite detalii clare ale înfăţişării Păunei, recunoaştem o ipostază a femeii de lume, decăzută, care renaşte prin faptele ei, asemenea păcătoaselor cărora Iisus le iartă păcatele în urma unei pocăinţe vădite.

[12] Vasile Voiculescu, op. cit., p. 125
[13] Ibidem, p.126
[14] Ibidem, p.126
[15] Ibidem, p.126

BIBLIOGRAFIE

Doron, Roland, Francoise Parot, *Dicţionar de psihologie*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999
Popescu Neveanu, Paul, *Dicţionar de psihologie*, Editura Albatros, Bucureşti, 1978
Ganciu, Maria Elena, *Vasile Voiculescu şi riscurile experienţei mistice*, Editura Limes Epifania, Cluj, 2013
Postelnicu, Gheorghe, *Viaţa şi opera lui Vasile Voiculescu*, Bucureşti, Editura EuroPress Group, 2012
Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. II, Editura Minerva, Bucureşti, 1976
Tupan, Ana- Maria, *Modernismul şi psihologia*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2009
Ungureanu, Cornel, *Proză şi reflexivitate*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1977
Zaharia-Filipaş, Elena, *Introducere în opera lui Vasile Voiculescu*, Editura Minerva, Bucureşti, 1980
Vasile Voiculescu, *Integrala prozei literare*, Ediţie îngrijită, prefaţă şi cronologie de Roxana Sorescu, Editura Anastasia, Bucureşti, 1998
Vasile Voiculescu, *Iubire magică*, Prefaţă de Roxana Sorescu, Editura Art, Bucureşti, 2012

ONOMASTIC RELATIONSHIPS BETWEEN NAME, SURNAME AND NICKNAME IN MASS-MEDIA

Marius ŢUCA, PhD
University

Abstract: Establishing a connection between literature, languages and communication sciences proves itself very productive, even when we take into account this only common element of theirs, which is the character. Comparisons and resemblances between public figures and memorable literary charcaters are generally being discussed in various social contexts. These comparisons are rooted in the attempt to attribute the public figure a certain typology (whether it has become a media hero or not). Other public figures are so much publicised and therefore become so influencial that they end up embodying a charcater, and any comparison with the literary world would be superfluous. In this respect, the first trait that entitles this new quality of being a charcater is undoubtedly this convergent triad - name, msurname and nickname.

Keywords: onomastics, name, media, hero, character

Cele trei instanţe ale identităţii, respectiv alterităţii funcţionează doar în relaţie unele cu celelalte. Nu numai că unele porecle şi supranume pornesc sau conţin nume ale persoanei, ci se raportează permanent unele la celelalte. Pornind de la faptul că unele porecle şi mai toate supranumele funcţionează apoziţional pe lângă nume, se crează o mulţime de relaţii onomastice între cele trei elemente. Vom discuta fiecare dintre cele trei posibilităţi de relaţionare.

Nume – porecle. Relaţia dintre nume şi poreclă este foarte strânsă, mai ales prin faptul că cele mai multe poreclele pe care le deţine o persoană pornesc de la nume. **Băse**, **Băselu**, **Băsecu**, **Băzeus**, porecle atribuite politicianului Traian Băsescu sunt determinate de radicalul sau măcar de o parte a radicalului numelui. În schimb, atunci când porecla nu porneşte de la nume, de cele mai multe ori are rol de apoziţie, de completare ironică în cadrul unui anume context: **Chiorul Băsescu**, **Băsescu Marinarul**. Ele pot apărea şi singure, identificarea fiind reralizată de uzul prelungit şi în special de context.

Însă cea mai importantă relaţie creată între nume şi poreclă se referă la crearea poreclelor pornind de la nume. Este vorba despre „tehnica" agresiunii numelui. Studiind variantele de porecle provenite prin agresiune, descoperim o serie de procedee standard de creare a acestora: sufixarea şi agresiunea sau substituirea radicalului, trunchierea, anagramarea şi contaminarea.

Sufixarea şi agresiunea sau substituirea radicalului. Este una dintre cele mai răspândite metode de creare a poreclelor şi, în acelaşi timp foarte eficientă întrucât rezultatul este preluat pe scară largă. Păstrarea radicalului sau doar a unei părţi din radicalul numelui sau a prenumelui, ori păstrarea terminaţiei şi înlocuirea sau stâlcirea radicalului nasc porecle foarte apropiate de numele iniţial, ceea ce face ca identificarea personajului să

fie facilă. Astfel, **Moliceanu**, **Răzgândeanu**, **Băselu**, **Geonelu**, **Adelu**, **Ilici** sunt doar câteva exemple de porecle ale căror purtători pot fi uşor determinaţi.

Fostul prim-ministru Călin Popescu **Tăriceanu** devine Călin Popescu **Moliceanu** prin înlocuirea unei părţi a radicalului. „Tări", care duce cu gândul la duritate, putere, este înlocuit cu „Moli", care poartă semnul slăbiciunii. Porecla este relevantă într-un anume context politic, când personajul dovedeşte „moliciune" în lupta politică. „Liberalii l-au luat pe **Moliceanu** la rost: Crin Antonescu i-a reproşat ieri lui Călin Popescu Tăriceanu, de faţă cu parlamentarii PNL, că reacţionează prea slab în faţa atacurilor Băsescu-PD"[1]. Un alt context politic îi conferă aceluiaşi personaj o altă poreclă, creată prin exact acelaşi mijloc. Călin Popescu **Tăriceanu** devine Călin Popescu **Răzgândeanu** din cauză că nu şi-a mai ţinut promisiunea de a demisiona din fruntea Guvernului. „**Răzgândeanu**, cum i-a spus presa la vremea renunţării la o demisie anunţată cu tam-tam..."[2].

O altă variantă extrem de răspândită în crearea de noi porecle este sufixarea radicalului numelui sau al prenumelui. Traian Băsescu devine **Băselu**, Mircea Geoană, devine **Geonelu**, Adrian Năstase devine **Adelu**, iar Ion Iliescu devine **Ilici**. În cazul primelor trei exemple se poate observa un tipar prin care se creează porecla. Radicalului i se adaugă sufixul diminutival „el", plus particula trunchiată de articulare „u(l)". Rezultatul este un anume tip de alint, care funcţionează în aceste cazuri mai degrabă ca o marcă a ironiei, prin aducerea demnitarului de rang înalt într-un registru comun. Aceste porecle se regăsesc în special în comentariile cititorilor la articolele politice de pe ediţiile electronice ale ziarelor, precum şi în ziare sau texte cu specific satiric şi parodic. „**Băselu**, Băse, Băsecu, **Geonelu**, Prostănacu, **Adelu**, Bombonel vorbesc despre imaginarul românesc în materie de porecle date politicienilor"[3]. Tiparul poate fi uşor aplicat oricărui nume de personaj politic şi nu numai, cu condiţia ca radicalul numelui să facă o trimitere evidentă către persoana pe care o denumeşte. Datorită acestui aspect, în general numele este cel care suferă acest tip de agresiune, mult mai rare fiind situaţiile în care porecla porneşte de la prenume. Aşa cum este cazul poreclei **Adelu**, în care folosirea constantă, îndelungă şi pe scară largă a determinat impunerea în conştiinţa colectivă.

Un exemplu particular de agresiune prin sufixare a numelui este cel al fostului preşedinte Ion Iliescu, rămas în conştiinţa publică şi sub forma poreclei **Ilici**. În acest caz este vorba despre eliminarea sufixului antroponimic românesc „escu" şi înlocuirea acestuia cu sufixul antroponimic slav „ici". Trimiterea este evidentă către originile comuniste ale personajului, către formaţia sa academică moscovită. În acest caz nu mai este vorba doar de o simplă aducere în familiar a purtătorului poreclei, ci de o identificare cu o anumită doctrină politică. „Deşi Bucureştii au atins aceste ţinte majore de politică externă, românii au trecut printr-un adevărat travaliu care a început fix cu 20 de ani în urmă, pe când lovitura de stat condusă **Ilici Iliescu** şi Petre Roman se legitima prin preluarea puterii României în aşa-zisa „democraţie" post-comunistă. Deşi urmaşii

[1] Alina Mihai, *Liberalii l-au luat pe Moliceanu la rost*, „Cotidianul", 26 iunie 2006, pag. 3
[2] ZF, *Ziua cea mai lungă pentru Tăriceanu*, „Ziarul Financiar", 20 martie 2009, pag. 1
[3] Andreea Tudorică, *Porecla la români – de la Ceaşcă la Poponeţ*, „Jurnalul Naţional", 11 martie 2009, pag. 7

lui Lenin sau Troţki nu credincioşi, dimpotrivă, urcarea pe tron a lui Iliescu şi a camarilei sale roşii s-a petrecut pe 20 mai 1990”[4]. De remarcat este faptul că întotdeauna contextul este cel care determină folosirea unei anumite porecle, în detrimentul alteia. Astfel, **Ilici** apare în texte în care autorii vorbesc sau trimit la formaţia politică a fostului preşedinte. În contexte diferite, atunci când autorii caută mai degrabă zeflemeaua decât o situare politică a personajului, se folosesc alte porecle, precum **Bunicuţa** sau **Cucuveaua**. „**Bunicuţa** Iliescu i-a suflat copiii lui Geoană...”[5] sau „**Cucuveaua** îşi caută cuib...”[6] sunt doar două exemple de folosire a altor porecle la adresa lui Ion Iliescu, în care contextul nu impune o apropiere de doctrina sovietică. În primul caz este vroba despre obişnuita relaţie dintre bunică şi copii, care impune folosirea apelativului **Bunicuţa** în contextul unei relatări despre apropiata sărbătoare a Zilei Copilului, textul fiind publicat pe 28 mai, iar în al doilea contextul oferă autorului textului posibilitatea de a face trimitere către lumea păsărilor, a căror principală preocupare este de a-şi găsi un cuib.

Trunchierea. Dacă trunchierea prenumelor există de ceva vreme, ca tendinţă împrumutată din alte culturi (în unele cazuri au fost împrumutate chiar trunchierile propriu-zise şi nu procedeul), mai nouă este tendinţa de trunchiere a numelor. Rodica Zafiu stabileşte că este vorba despre un procedeu care are drept scop familiaritatea[7]. La fel ca şi în cazul sufixării cu diminutivul „el”, acesta tip de poreclă transformă personajul care o poartă într-o persoană simplă, apropiată atât de creatorul textului, cât mai ales de cititorul acestuia. Exemplele sunt nenumărate. Dacă Rodica Zafiu spune în lucrarea din 2001 că acest tip de fabricare a poreclei este specific mai ales mediului politic, în prezent se observă o adevărată tendinţă în lumea mondenă, a show-biz-ului. Tiparul stabilit cu **Stolo** (Theodor Stolojan), **Băse** (Traian Băsescu), **Văcă** (Nicolae Văcăroiu) sau **Hrebe** (Viorel Hrebenciuc) devine uşor aplicabil unor vedete recente, precum **Moni** (Monica Columbeanu), **Bote** (Cătălin Botezatu), **Iri** (Irinel Columbeanu). „Click! vă dezvăluie adevărata faţă a lui **Moni**, surprinsă în timpul pregătirilor unei parade de modă”[8], „În vara aceasta, **Bote** îşi va căuta sufletul-pereche la Antena 1...”[9], „Daca **Iri** va cere instantei, Moni ar putea pierde numele care a consacrat-o”[10] sunt exemple care relevă o adevărată modă în jurnalismul monden. Principiul este acelaşi enunţat mai sus, respectiv crearea familiarităţii, a unui anumit tip de relaţie între receptorul textului, în fapt oameni simpli, şi personajul public, beneficiar al unei notorietăţi mediatice. Nu toate

[4] Nicolae Bucur, *Ilici Iliescu şi orbirea României după două decenii*, „Curentul”, 20 mai 2010, pag. 1
[5] Lucian Gheorghiu, *Bunicuţa Iliescu i-a suflat copiii lui Geoană*, „Cotidianul”, 28 mai 2006, pag. 5
[6] Simona Bădulescu, *Iliescu pregăteşte lovitura de graţie în PSD*, www.hotnews.ro, 4 mai 2005
[7] „Explicaţia principală e de natură sociolingvistică: trunchierea presupune familiaritate dezinvoltă, un tip de relaţie interpersonală care nu corespunde cazurilor oficiale, solemne, de folosire a numelui de familie ca marcă a distanţei sociale. E foarte probabil ca acest tip de trunchiere (care reduce, de exemplu, pe Ştefănescu la Ştef) să fi acţionat la început în mediul şcolar, în care numele de familie e folosit destul de mult, iar situaţiile oficiale (strigarea catalogului) şi cele informale (relaţii de colegialitate, amiciţie, solidaritate de vârstă) se amestecă şi se influenţează”, Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în Româna actuală*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2001, pag. 247
[8] Cristina Herea, *Moni vrea experienţe sexuale*, „Click!”, 11 octombrie 2009, pag. 7
[9] *Bote o face geloasa pe Bianca: "Voi face o emisiune plină de femei, maşini scumpe şi elicoptere! Tot ce ţi-ai dori tu"*, „Cancan”, 3 iunie 2010, pag. 5
[10] *Irinel Columbeanu a depus actele de divorţ*, „Ring”, 24 februarie 2010

numele se pretează însă la trunchiere. Este nevoie de o anumită repetitivitate, de o simetrie şi de finalizare în vocală. De aceea numele care îşi găsesc un astfel de corespondent sunt ceva mai lungi, minim trei silabe. Prototipul trunchierii pare a fi forma bisilabică, finalul în vocală şi, eventual, repetiţia vocalei: **Hrebe**, **Stolo**, **Văcă**, **Iri**. Ultima caracteristică nu este neapărat necesară: **Băse**, **Bote**, **Moni**. Atât aceste exemple, cât şi cele formate prin diminutivare reprezintă manifestări hipocoristice.

Anagramarea. Acest procedeu de formare de porecle este ceva mai rar întâlnit, ceea ce înseamnă că nu reprezintă neapărat un tipar. În schimb, spectaculozitatea procedeului ne obligă să îl luăm în considerare măcar pentru creare unei imagini asupra imaginarului colectiv. Cel mai interesant exemplu este cel al omului politic Corneliu Vadim Tudor, care, pe lângă o multitudine de porecle, are şi una rezultată din anagramare. Este vorba despre anagramarea numelui diminutivat Tudor – Tudorel. Rezultatul, **Rudotel**, devine poreclă de largă circulaţie mai ales prin faptul că noul cuvânt defineşte personajul creat de presă. „Rudotel" este un medicament produs de Oranienburger Pharmawerk GmbH, conţine substanţa activă „medazepam" şi poate fi prescris doar de medicul psihiatru. „Rudotel se foloseşte pentru susţinerea tratamentului în stări de agitaţie, agresiune şi anxietate, în reacţii fizice declanşate de tensiuni psihice (tulburări psihosomatice şi psihovegetative, cum ar fi anumite forme de insomnie, cefalee, dureri stomacale, tulburări cardiace etc.) şi în tratamentul asociat al unor boli nevrotice (stări psihotice de anxietate şi agitatie)"[11]. Descrierea medicamentului se potriveşte perfect imaginii create de presă omului politic Corneliu Vadim Tudor. Bănuit de diverse boli psihice, personajul mediatic exemplificat aici primeşte, la fel ca în cazul unor nume de personaje literare, o poreclă semnificativă. „Vadim e, la rândul său, **Tribunul**, **Şeful** (cum i se spune la partid), dar şi, cu siguranţă în afara partidului, **Rudotel**"[12]. Vadim **Rudotel** este descris ca o persoană cu manifestări agresive, mereu agitat şi cu un discurs demagogic, plin de izbucniri sonore, cu repetate ridicări ale tonului vocii şi modificări temperamentale bruşte. „"Are o personalitate în care cele două trăsături, histrionismul (vrea să fie tot timpul în centrul atenţiei) şi narcisismul (se place pe el) se amestecă perfect. Consecvenţa lui este inconsecvenţa. Este un cameleon, se colorează în funcţie de mediul în care se află. Cameleonismul este atât o calitate, cât şi un dezavantaj", a mai spus Florin Tudose care accentuează că liderul PRM are o "mare putere de a transforma miturile în realitate şi apoi de a le transmite celorlalţi ca fiind realitate. Atinge culmi ale agresivităţii verbale, dar şi ale ridicolului oricărui masturbant, care-şi laudă virilitatea""[13].

Contaminarea. Avem de a face cu un procedeu extrem de interesant şi de spectaculos. Şi asta pentru că, dacă în exemplele de până acum, atribuirea de porecle este determinată aproape exclusiv de fonetica numelui şi mai puţin de caracteristici ale personajului, în cazul contaminărilor poreclele fac carieră numai dacă există o relaţie directă între cuvântul nou creat şi personalitatea celui căruia i se atribuie. Cu alte

[11] Prospectul medicamentului „Rudotel", Oranienburger Pharmawerk GmbH
[12] *„Maimuţa curentată" din PNG versus „Nebunul" din PRM*, www.9amnews.ro, 6 martie 2006
[13] *Tribunul electric Corneliu Vadim Tudor este un cameleon care se colorează în funcţie de mediul în care se află, spun psihologii*, www.realitatea.net, 3 noiembrie 2009

cuvinte, modalităţile anterioare de creare de porecle prin agresiunea numelui sunt arbitrare, în timp ce procedeul contaminării presupune o motivaţie. Porecle precum **Votcăroiu**, **Băsecu**, **Băzeus**, **Berbecali**, **Senzaţionescu** sau **Hormonica** pornesc de la numele sau prenumele persoanei publice, dar cuvântul nou creat poartă şi o caracteristică motivată de acţiunile, declaraţiile, comportamentul personajului vizat.

Celebră din acest punct de vedere este porecla atribuită de „Academia Caţavencu" politicianului Nicolae Văcăroiu, **Votcăroiu**, pentru presupuse tendinţe bahice ale personajului în cauză, realizată prin schimbarea radicalului cu substantivul comun „votcă". „(...) Aproape la fel de răspândită este şi porecla lui Nicolae Văcăroiu, căruia cunoscătorii îi spuneau **Votcăroiu**"[14]. Foarte interesant este că portretul pe care jurnaliştii de la „Academia Caţavencu" l-au făcut, de-a lungul timpului, personajului mediatic Nicolae Văcăroiu nu se bazează pe elemente reale, politicianul nefiind un beţiv. Jurnaliştiii înşişi au recunoscut acest lucru, motivând însă că porecla vine de la caracteristicile fizice. „Nicolae Văcăroiu a declarat că nu a pus în viaţa lui gura pe alcool. Asta e şi mai grav. Să arăţi aşa fără să fii alcoolic..."[15]. Contaminarea se poate produce şi între numele a două personaje, atunci când producătorul textului încearcă să creeze o conexiune relevantă. **Bocăroiu** este titlul unui text publicat de Doru Buşcu în „Academia Caţavencu"[16], legătura fiind evidentă între personajele politice Nicolae Văcăroiu şi Emil Boc.

Alte două exemple de porecle născute prin contaminare sunt atribuite politicianului Traian Băsescu. Datorită unei presupuse colaborări cu Securitatea, personajul capătă porecla **Băsecu**. Procedeul de contaminare e simplu, din numele Băsescu fiind eliminat al doilea „s", pentru ca cea de-a doua parte a cuvântului nou format să trimită la varianta trunchiată a denumirii Securităţii, **secu**. „Basecu a fost sincer cand a declarat ca e comunist"[17]. A doua poreclă a lui Traian Băsescu obţinută prin contaminare porneşte de la o poreclă independentă de nume, **Zeus**, în faţa căreia se adaugă apelativul „**Bă!**". **BăZeus** este, aşadar o contaminare între nume şi o altă poreclă. „A fost odată ca niciodată, un regat îndepărtat unde trăiau doi prinţi: unul era „războinic al luminii", supranumit Becalus, iar celălalt era proiecţia lui Zeus pe Pământ, supranumit **Băzeus**. Becalus era prinţ de Ghencea, iar **Băzeus** era prinţ de Cotroceni"[18]. În acest caz, porecla nou formată reprezintă o ironie la adresa poreclei de la care porneşte. Tocmai contradicţia între cei doi termeni, **Bă** şi **Zeus**, denotând o adresare mai mult decât familiară la adresa unei fiinţe cu caracter divin, contribuie la succesul şi larga circulaţie a termenului.

Şi George Becali, patronul echipei de fotbal Steaua Bucureşti capătă o poreclă care îi defineşte originile. Din numele Becali şi din substantivul comun „berbec" rezultă o combinaţie care are darul de a stârni amuzamentul: **Berbecali**. Porecla face trimitere, în mod evident, la trecutul de oier al persoanei în cauză, asumat de altfel public. Berbecali -

[14] *Aia, Motanul Încălţat, Puiul Santinelă şi Drujba lui Dumnezeu fac politică la vârf în România*, www.9amnews.ro, 29 decembrie 2005
[15] *Părerea mea: Nea Nicu nu bea*, „Academia Caţavencu", 7-14 februarie 2001, pag. 14
[16] Doru Buşcu, *Bocăroiu*, (contraeditorial) „Academia Caţavencu", 2-8 iunie 2010, pag. 24
[17] *Băsescu a condamnat comunismul*, www.radioguerilla.ro, 15 ianuarie 2007
[18] Roxana Zavate, *Au ascultat poveşti cu „Băzeus" şi „Becalus"*, Libertatea, 20 mai 2008, pag. 2

termen peiorativ despre Gigi Becali, finanţatorul Stelei. Exemple: Ia uite domne' l-au suspendat aştia pe Berbecali!”[19]. Majoritatea exemplelor de acest gen se regăsesc în special pe bloguri şi la secţiunile de comentarii ale articolelor despre Gigi Becali, fiind folosite ca semn de dispreţ faţă de personajul în cauză. De regulă, porecla este însoţită de manifestări lingvistice vulgare, chiar violente.

Relaţia nume – poreclă nu funcţionează numai într-o singură direcţie. Nu doar numele determină perecle, ci şi invers. De-a lungul timpului, multe dintre poreclele atribuite unor indivizi au devenit nume, iar acest lucru se întâmplă şi astăzi în cazul personajelor mediatice. Un exemplu elocvent este omul politic Cristian Popescu, în prezent primar al Sectorului 4 din Bucureşti. Poreclit **Piedone**, datorită asemănării fizice cu personajul de film italian întruchipat de Carlo Pedersoli (mai cunoscut sub numele Bud Spencer), dar şi pentru că îndeplinea la momentul apariţiei poreclei funcţia de inspector sanitar, Cristian Popescu a decis să îşi treacă în actele de identitate porecla. „Cristian Popescu zis **Piedone** a aşteptat mai mult de un an pentru ca porecla sa să fie trecută în buletin. Celebrul inspector a înfruntat toate greutăţile birocratice ale complicatei proceduri de schimbare a numelui. El şi-a modificat toate documentele, certificatul de căsătorie şi actele copiilor pentru satisfacţia de a-şi vedea porecla în cartea de identitate”[20]. Cazul său, singular deocamdată în rândul personajelor găzduite în mod constant de media, pare să fi creat o modă, mai multe persoane publice declarând că intenţionează să îşi asume porecla. „Urmând exemplul celebrului Cristian Popescu alias Piedone, care şi-a trecut porecla în buletin, Simona, fosta vedetă a rubricii „Vremea” din „Libertatea”, vrea sa-si schimbe actul de identitate. „Mă gândesc să-mi trec în buletin numele de "**Sensual**", care m-a făcut celebră”, a declarat Simona”[21].

Nume – supranume. Relaţia dintre cele două instanţe este dată în special de faptul că majoritatea supranumelor conţin încă o parte din numele iniţial. De asemenea, la fel ca şi porecla, însă mult mai des decât în cazul acesteia, supranumele apare alăturat numelui, ca o explicaţie în plus, pentru identificarea corectă a personajului. (vezi subcapitolul „Supranume”). Aşadar, numele face parte integrantă din formarea unor supranume, trăiesc împreună cu acestea, însă se şi desprind, rezultând porecle sau supranume trunchiate. **Mitică Dragomir, Oracolul din Bălceşti**, supranume care funcţionează apoziţional pe lângă nume naşte prin combinaţii alte supranume, precum **Oracolul Mitică** sau simple porecle, precum **Oracolul**.

În crearea supranumelui care conţine o referire la persoană se foloseşte mai des prenumele decât numele: **Sorinel Puştiul**, **Vali Vijelie**, **Roxana Prinţesa Ardealului**, **Bianca lui Bote**, **Miki de la Capital**, **Viorica din Clejani** etc. Explicaţia ţine de acea familiaritate pe care atât personajul în sine, cât şi autorii textelor jurnalistice o caută în relaţia cu publicul, cu cititorul, despre care am vorbit şi când am luat în discuţie crearea poreclelor prin intermediul diminutivării numelor.

Supranume – porecle. Este combinaţia cea mai puţin ofertantă, puţiine fiind situaţiile când cele două instanţe se întâlnesc în interiorul aceleiaşi propoziţii. Pentru

[19] *Dicţionar de terminologie urbană*, www.123urban.ro
[20] Dana Purgaru, *„Piedone” si-a trecut porecla in buletin*, Libertatea, 15 martie 2007, pag. 2
[21] Izabela Ioniţă, *Simona-Sensual vrea sa-si treaca porecla in buletin*, Libertatea, 2 iunie 2007, pag. 7

diversitate şi din raţiuni stilistice (evitarea repetiţiilor supărătoare), autorii textelor aleg să varieze supranumele şi poreclele chiar şi în interiorul aceluiaşi text. Altfel, aşa cum analizam şi în subcapitolul „Supranume", o altă relaţie între cele două mărci ale alterităţii este formarea de porecle prin trunchierea unor supranume şi, mai rar, formarea de supranume pornind de la porecle.

În literatură numele este, de multe ori, motivat, prin intermediul acestuia multe dintre personaje primesc deja o primă caracterizare. În viaţa de zi cu zi, numele este atribuit arbitrat, astfel că un personaj mediatic porneşte de la o structură care îi reflectă doar identitatea. Ulterior, majoritatea personajelor mediatice primesc porecle şi supranume. Abia acestea sunt motivate şi îndeplinesc rolul pe care îl au numele personajelor în literatură.

Bibliografie:

Carey, James, *Communication as Culture*, Unwin Hyman Press, Boston, 1988
Caughey, John, *Imaginary Social Worlds: A Cultural Approach*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1984
Cesereanu, Ruxandra, *Imaginarul violent al românilor*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2003
Coman, Mihai, *Introducere în sistemul mass-media*, Editura Polirom, Iaşi, 1999
Graur, Alexandru, *Nume de persoane*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1965
Himmelstein, Hal, *Television Myth and the American Mind*, Greenwood Publishing Group, New York, 1994
Jeffres, LW, *Mass Media - Process and Effects*, Waveland Press Inc., Illinois, 1986
Lohisse, Jean, *Comunicarea*, Editura Polirom, Iaşi, 2002
Miege, Bernard, *Societatea cucerită de comunicare*, Editura Polirom, Iaşi, 2000
Pailliart, Isabelle (ed), *Spaţiul public şi comunicarea*, Editura Polirom, Iaşi, 2002
Pătruţ, Ioan, *Onomastica Onomastica românească*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980
Pop, Doru (antologie de), *Mass media şi democraţia*, Editura Polirom, Iaşi, 2001
Severin, W, Tankard, W, *Perspective asupra teoriilor comunicării*, Editura Polirom, Iaşi, 2004
Sorlin, Pierre, *Mass Media*, Editura Institutul European, Iaşi, 2002
Vascenco, Victor, *Studii de antroponimie*, Editura Academiei, Bucureşti, 1995
Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2001
Zafiu, Rodica, *Limbaj şi politică*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2007

SOME ASPECTS OF THE LEXICO-SEMANTIC FIELD

Anca-Giorgiana MANTA (PANDURU), PhD student, University of Craiova

Abstract: The present article was conceived as a concentrated introduction to the theory of lexical-semantic fields. The extraordinary development in recent decades of studies in this field implies a particular variety of theoretical and methodological orientations that it reflects. The understanding of theoretical concepts allows a better understanding of them, providing a series of clues as to their area of relevance, their mode of operation, their unclear aspects and their practical effectiveness.

Keywords: lexical-semantic field, definition, word, meaning, linguistics.

INTRODUCERE

Considerate drept elemente individuale care compun o limbă, cuvintele au început să fie analizate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, iar cursul de lingvistică generală al lui Ferdinand de Saussure declanşează primele dezbateri referitoare la definirea cât mai exactă a unităţilor limbii. Astfel, această necesitate a segmentării ansamblului lexical conduce la preferinţa pentru conceptul de „câmp”. Premisa principală iniţială era că întregul lexicul unei limbi se prezintă ca o structură complexă, care constă dintr-un ansamblu de microsisteme, în care fiecare cuvânt îşi capătă identitatea în raport cu celelalte cuvinte din microsistemul din care face parte.

În studiile privind microsistemele lexicale, se distinge un câmp lexical-semantic, bazat pe relaţiile extralingvistice ale denotaţiilor. Elementele acestui câmp nu se pot înlocui între ele, iar identificatorul său este o combinaţie de cuvinte, adesea creată în mod artificial, care nu este inclusă în câmp. În acelaşi timp, câmpul lexico-semantic include ca o componentă obligatorie seme comune şi cuvinte din aceeaşi parte de vorbire.

În literatura lingvistică, termenul „câmp” are numeroase interpretări. În studiile cercetătorilor autohtoni şi străini, domeniul este considerat, în general, sub două aspecte: 1) ca fenomen al sistemului lingvistic; 2) ca metodă de cercetare lingvistică.

CÂMPUL LEXICAL

Problematica definirii teoretice a conceptului de „câmp lexical” îşi are originea în spaţiul lingvisticii germane de la începutul secolului al XX-lea. Astfel, obiectivul principal în argumentarea existenţei câmpurilor lexciale l-a constituit demonstrarea interdependenţei conţinuturilor semantice ale cuvintelor care formează un câmp lexical prin analiza în plan diacronic a unui câmp onomasiologic de către lingvistul german Jost Trier. Odată cu Eugen Coşeriu, teoria câmpurilor lexicale depăşeşte perspectiva tradiţională şi devine o cercetare de tip sincronic. Acesta delimitează nivelul semantic la care se situează aceste structuri şi

stabileşte o tipologie a acestora pe baza raporturilor identificabile între termenii constitutivi[1].

După cum subliniază Angela Bidu-Vrănceanu, segmentarea lexicului şi repartizarea lui în câmpuri a fost făcută după anumite principii care au avut în vedere anumite proprietăţi comune ale unităţilor lexicale grupate într-un câmp, proprietăţi privind sensul lexical, fapt ce a atras precizarea denumirii câmpurilor ca *lexicale / semantice / lexico-semantice*[2]. De amintit şi alţi termeni care corespund sintagmelor menţionate mai sus şi acceptaţi, în general, ca sinonimi: *câmp lexical-semantic*, *câmp conceptual, câmp tematic* etc.

Conceptul de „câmp" este atestat în 1876 în suedeză (*fält*) de către lingvistul E. Tegnér) şi în cehă în 1910 de către lingvistul A. Stöhr; în prima jumătate a secolului al XX-lea, Gunther Ipsen utilizează pentru prima dată termenul *Feld* (1924) în componenţa termenului *Bedeutungsfeld* („câmp de semnificaţie"). Jost Trier îl integrează în termenul *Wortfeld* („câmp de cuvinte") şi poziţionează câmpul lexical în următoarea structură ierarhică[3]: cuvânt – câmp lexical – limbă – gândire – realitate conceptuală – realitate ontică, postulând ideea că sistemul câmpurilor lexico-semantice ordonează gândirea.

Aşadar, un câmp lexical „presupune existenţa unor raporturi la nivel semantic între cuvinte ca elemente individuale ale limbii, raporturi prin care lexicul unei limbi este organizat în nişte grupe care acoperă o arie semantică unitară, bazată pe o interdependenţă a semnificaţiei elementelor ce o compun. Indicaţiile de bază date mai sus în termenii cei mai generali arată că preocupările majore în teoria câmpului lexical trebuie să se axeze pe două aspecte: raportul şi elementele între care se stabileşte raportul"[4].

În ceea ce priveşte teoria câmpurilor lexicale, vom aminti contribuţiile unor lingvişti ca Jost Trier, André Jolles, Walter Porzig, Leo Weisgerber şi Eugen Coşeriu.

JOST TRIER – *CÂMPUL DE CUVINTE*

Considerat precursorul teoriei câmpurilor semantice, lingvistul german Jost Trier îşi formulează ideile incorporând unele poziţii anterioare, formulate de Ferdinand de Saussure sau Gunther Ipsen. Pornind de la un fapt de vorbire caracteristic unei situaţii obişnuite de comunicare, şi anume acela că un cuvânt pronunţat de vorbitor şi receptat de emiţător subsumează în mintea celor doi toate cuvintele cu care se înrudeşte din punct de vedere conceptual, lingvistul formulează prima teorie a câmpului: cuvântul rostit şi cuvintele „atrase" alcătuiesc un „câmp de cuvinte" (germ. *Wortfeld*) prin

[1] vezi Dinu Moscal, *Teoria câmpurilor lexicale: cu aplicaţie la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2013, p. 15-16.

[2] vezi Angela Bidu-Vrănceanu, *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicaţii parctice*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2008, p. 15-16: „Majoritatea cercetătorilor admit această echivalenţă, cu mici excepţii (B. Pottier, A. Niklas-Salminen care diferenţiază «câmpul lexical» de cel «semantic»). O distincţie teoretică între «câmpul lexical» constituit din lexem (care nu sunt polisemantice, ci reprezintă doar unul dintre sensurile unui cuvânt) şi «câmpul semantic», constituit dintr-un ansamblu de sememe în relaţie paradigmatică (H. De Chanay) nu este susţinută în practică pentru că nu se poate ajunge la sememe independent de lexeme. Aşa se explică faptul că în descrierea efectivă a unui câmp din limba franceză (...) se utilizează când termenul «câmp lexical», când «câmp semantic» sau «câmp lexico-semantic»".

[3] Vezi Victoria Barcaru, „Aspecte ale conceptului de câmp funcţional-semantic", în *Integrare prin cercetare şi inovaţie*, vol. I, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, 2016, p. 27.

[4] Vezi Dinu Moscal, *Lucr. cit.*, p. 21.

intermediul căruia poate fi determinată „semnificaţia cuvântului” (germ. *Wortbedeuntung*).

Se identifică aici rolul „semnificaţiei” şi termenul *Feld* preluate de la G. Ipsen, precum şi ideea saussuriană conform căreia valoarea unui cuvânt se evidenţiază numai în prezenţa simultană a celorlalte cuvinte.

Trier va diferenţia apoi „câmpurile de cuvinte” (germ. *Wortfelder*) de „câmpurile conceptuale” (germ. *Begriffsfelder*) prin faptul că primul e format din termeni înrudiţi conceptual şi corespunde, astfel, unui „câmp conceptual”, pe când acesta din urmă se poate realiza prin mai multe „câmpuri de cuvinte”. În acest sens, menţionăm „câmpul conceptual” al culorilor din limba germană, ce subsumează două „câmpuri de cuvinte”, unul format din adjective, celălalt din verbe, fiind vorba de două posibilităţi ce nu se pot acoperi: procesul şi durata (verbul *blinken* „a sclipi şi adjectivul *blank* „alb, strălucitor”)[5].

Aşadar, potrivit lui Trier, relaţia dintre câmpul de cuvinte şi concept constă în faptul că un câmp de cuvinte acoperă fără goluri un complex conceptual.

Un alt principiu promovat de Trier este studiul diacronic al câmpului de cuvinte pentru fiecare stadiu lingvistic avut în vedere. Prin compararea stadiilor, se pot identifica schimbările sau diferenţele, reorganizarea şi restructurarea câmpului. Lingvistul aplică această analiză la câmpul inteligenţei[6].

Exemplele discutate de Trier ilustrează faptul că, din perspectivă diacronică, „câmpul de cuvinte” arată cum o comunitate lingvistică a ştiut ceva într-un stadiu lingvistic şi nu mai ştie în următorul stadiu sau ştie ceva diferit de ce ştia în cel anterior.

L. Wetsgerber va relua şi va completa teoria lui Trier, punctând câteva elemente de originalitate la profesorul său: utilizarea conceptului de „câmp de cuvinte”, promovarea studiilor de istorie a vocabularului pe baza principiului câmpului de cuvinte ş.a.

ANDRÉ JOLLES – *CÂMPUL DE SEMNIFICAŢIE*

Lingvistul german André Jolles consideră că ideea de „câmp semantic” apare pentru prima dată la Dioniysos Thrax (sec. I î.Hr.), printr-un tip de structuri (*tată – fiu, dreapta – stânga, noapte – zi, viaţă – moarte*) ce ar reflecta condiţiile principale care trebuie îndeplinite de un câmp semantic.

Ipoteza lui Jolles a fost infirmată chiar de Trier prin faptul că lipseşte terminologia de specialitate, nu există o tradiţie, iar exemplele privesc numai anumite concepte relaţionale (de exemplu, perechea *tată – fiu* nu este redată complet, deoarece conceptul de „tată” implică şi „fiică” şi „copii”, iar cel de „fiu” se raportează şi la „mamă” sau la „părinţi”)[7].

Specificarea importantă pe care o face Jolles este aceea că, în cazul câmpului semantic, trebuie avută în vedere descrierea raportului dintre semnificaţii. Lingvistul se

[5] vezi Alina-Mihaela Bursuc, C*âmpul lexical al numelor de rudenie în limba română*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg Plus, 2015, p. 20.

[6] Idem, *ibidem*, p. 21: în lucrarea sa, *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezrik des Verstandes. Die Geschichte eines sprachlichen Fedes* (1931), Trier întrebuinţează două texte aparţinând literaturii germane curteneşti şi mistice din secolele al XII-lea şi al XIII-lea, fapt ce-i va atrage ulterior anumite critici, în sensul că nu a acordat suficientă atenţie ,,limbii vii”, ci s-ar fi bazat mai mult pe textele vechi.

[7] *Ibid.*, p. 24-25.

limitează însă la o scurtă prezentare a locului câmpului semantic, fără alte explicații sau argumente. Față de alți cercetători, el a delimitat clar între semantica cuvântului în planul limbii (*langue*) și semantica cuvântului în planul vorbirii (*parole*), eliminând obiecția că un cuvânt dobândește semnificație doar în planul vorbirii[8].

WALTER PORZIG – *CÂMPUL ELEMENTAR DE SEMNIFICAȚIE*

Porzig propune un tip de câmp în care raporturile nu se stabilesc pe baza apartenenței la aceeași arie de semnificație, ci reflectă o asociere necesară dintre două elemente în planul sintagmatic. Aceste raporturi sunt numite de către Porzig „raporturi semantice esențiale" (germ. *wesenhafte Bedeutungsbeziehungen*), raporturi limitate doar la două elemente și care ar constitui „câmpurile semantice elementare" (germ. *elementare Bedeutungsfelder*). Dintre exemplele date în acest sens, identificabile și la nivelul limbii române, se pot aminti: *a lătra – câine, a necheza – cal, a înflori – plantă, a mușca – dinți, dar și ciocan – a ciocăni*, acest din urmă exemplu evidențiind faptul că poate fi vorba și despre un cuvânt drivat al cuvântului primar (substantiv > verb). Principalul argument al existenței acestor câmpuri ar fi că primul dintre termeni implică în mod necesar combinarea cu cel de-al doilea termen în planul vorbirii iar combinarea lor în vorbire este considerată doar o manifestare a unui raport preexistent.

Astfel, potrivit lui Porzig, vorbirea are la bază asemenea raporturi, adică fiecărui cuvânt îi corespunde un număr de posibilități de combinare, care se realizează în planul vorbirii, adică sintactic, numite câmpuri sintactice, spre deosebire de câmpurile descrise anterior de către Trier, care sunt numite câmpuri paratactice (germ. *para-taktische Felder*).

Trier va face o observați importantă în ceea ce privește acest tip de raporturi menționate de Porzig, și anume că acestea se fac numai dintr-o singură direcție, adică numai unul dintre termeni se raportează direct la celălalt, dar nu și invers. Unul dintre exemplele discutate este raportul *a apuca – mână* (germ. *greifen – Hand*), unde a apuca implică la nivel semantic raportul sintactic cu mână, însă mână poate intra în raport și cu alte „predicate", cum ar fi: *a lovi, a amenința, a arăta, a mângâia, a scrie*.

Teoria lui Porzig despre câmpurile elementare se distinge între toate celelalte teorii ale câmpului, prin situarea raporturilor ce le definesc în planul sintagmatic al limbii. Raporturile semantice esențiale pot fi considerate un punct intermediar între structuralismul european din acel moment și structuralismul american, care, prin metoda distribuționalistă, propune o definire a tuturor elementelor lexicale în funcție de contextul sintactic. Raporturile semantice esențiale se referă la un context sintactic fix, motiv pentru care Coșeriu le numește *solidarități lexicale*. Sintagma „solidarități sintactice" ar fi totuși mai apropiată de realitatea acestor raporturi, deoarece ele se stabilesc în plan sintactic, motiv pentru care sunt așezate de Coseriu în categoria raporturilor sintagmatice, și nu a celor paradigmatice[9].

LEO WEISGERBER – *CÂMPUL LINGVISTIC*

[8] vezi Dinu Moscal, *Lucr. cit.*, p. 90-91.
[9] Vezi Dinu Moscal, *Lucr. cit.*, p. 92-95.

Lingvistul german Leo Weisgerber pune bazele organizării vocabularului din perspectiva grupelor de lucruri şi a câmpurilor lingvistice. Grupele de lucru marchează organizarea elementară a cuvintelor în calitate de simple desemnări ale obiectelor, prefigurând cercetarea vocabularului după „câmpuri".

„Câmpul lingvistic" se referă la un domeniu semantic sistematizat din punct de vedere lingvistic într-o grupă de cuvinte prin intermediul căreia cuvintele se delimitează ca fapte de conţinut.

În plus, Weisgerber observă existenţa unor „realităţi lingvistice vii" între cuvinte şi vocabular: „câmpul" devine „forţa" / „câmpul de forţă" care uneşte cuvintele într-o grupă, subordonându-le unui anumit domeniu semantic. Astfel, lingvistul mută accentul de pe „semnificaţia" cuvântului pe „conţinutul limbii", fapt ce explică preferinţa pentru conceptul de „câmp lingvistic".[10]

EUGEN COŞERIU – *CÂMPUL LEXICAL*

Lingvistul român Eugen Coşeriu propune abordarea structurală a conţinutului lingvistic, precum şi a utilizării conceptului de „câmp" preluat de la lingviştii germani[11].

Pornind de la cele două planuri ale cuvântului, *semnificant* şi *semnificat* sau *conţinut* şi *expresie*, Leo Weisgerber delimitase anterior patru discipline lexicologice: lexicologia expresiei (axată pe relaţiile dintre semnificaţni), a conţinutului (vizează relaţia dintre semnificaţi), semasiologia (are ca obiect de studiu relaţia dintre cele două planuri pornind dinspre expresie) şi onomasiologia (vizează relaţia dintre cele două planuri pornind dinspre conţinut)[12].

În cadrul lexicologiei conţinutului, Eugen Coşeriu stabileşte patru subdiscipline lexicologice: lexematica sau semantica diacronică structurală, lexicologia semantică asociativă, lexicologia semantică a normei şi lexicologia semantică a discursului.

În ceea ce priveşte structurile lexicale de conţinut, lingvistul propune noi delimitări: conţinutul trebuie trecut printr-o serie de şapte distincţii preliminare (realitate / limbă; metalimbaj / limbaj primar; diacornie / sincronie; discurs repetat / tehnica vorbirii; arhitectura limbii / structura limbii; tip, vorbire / sistem, normă; desemnare, sens / semnificaţie); clasificarea structurilor lexicale în structuri paradigmatice (care pot fi primare – câmpul lexical şi clasa lexicală – sau secundare – modificare, dezvoltare, compoziţie) şi structuri sintagmatice („solidarităţile lexicale")[13].

Aşadar, unul dintre meritele importante ale lui Coşeriu în clarificarea conceptului de „câmp lexical" este acela de a diferenţia între diferitele tipuri de structuri lexicale şi de a da identitate câmpurilor lexicale în acest cadru mai larg.

CONCLUZII

[10] vezi Alina-Mihaela Bursuc, *Lucr. cit.*, p. 25-26.
[11] în studiul *Pour une sémantique diachronique structurale*, 1964.
[12] vezi Alina-Mihaela Bursuc, Lucr. cit., p. 26, apud Eugen Coşeriu, „Pour une sémantique diachronique structurale", în *Travaux de linguistique et de littérature*, II, 1, Strasbourg, 1964, p. 139-186.
[13] Idem, *ibidem*, p. 27.

Vocabularul unei limbi reprezintă o masă de unităţi foarte puţin omogenă astfel încât să fie studiată structural, impunându-se anumite distincţii preliminare pentru stabilirea unor structuri lexicale.

Câmpul lexical este o astfel de structură lexicală, fiind definit ca un ansamblu de lexeme ce îşi subordonează constant un continuum de conţinut, stabilind între ele opoziţii de conţinut.

Am încercat să prezentăm diverse accepţii ale „câmpului", care s-au remarcat în lingvistica germană şi ce românească, culminând cu conceptul de „câmp lexical" al lingistului român Eugen Coşeriu. Au fost luate în considerare nu doar teoriile reprezentative, ci şi încercările care le-au precedat, alternativele propuse, obiecţiilor aduse şi, în special, sursele şi principiile de bază ale fiecăreia dintre ele.

Analiza evoluţiei teoriei câmpului lexical de la primele încercări până la teoria structurală elaborată de Coşeriu şi a problematicii legate de baza raporturilor care-l formează – semnificatul – are ca rezultat obţinerea unei perspective complete a acestei teorii şi a diferitelor percepţii asupra organizării lexicului, începând cu primele teoretizări asupra posibilităţii de a descoperi o structură a lexicului.

Diferitele perspective, precum şi caracterul neunitar al multora dintre ele, delimitarea imprecisă a domeniului de studiu, utilizarea unui instrumentar neadecvat obiectului supus cercetării, toate acestea au condus la teorii diverse. Urmărirea acestei evoluţii până la modelul coşerian are avantajul percepţiei clare a obiectului de studiu şi al evitării falselor probleme deja abordate în studiile dedicate acestui domeniu.

Efectul unui asemenea rezultat la nivel teoretic presupune ca prezentarea concretă a unui câmp să nu se limiteze la stadiul încercărilor primilor teoreticieni din domeniu, ci să fie o prezentare a câmpurilor prin opoziţiile existente, care pot fi detectabile prin reprezentarea semantică a termenilor.

BIBLIOGRAFIE:

Bahnaru, Vasile, *Conceptul de câmp semantic în lexicologia modernă (cu referire specială la studiile lui Eugeniu Coşeriu)*, în „Anuar de Lingvistică şi Istorie Literară", LI, Iaşi, Editura Academiei, 2011, p. 95-103.

Barcaru, Victoria, „Aspecte ale conceptului de câmp funcţional-semantic", în *Integrare prin cercetare şi inovaţie*, vol. I, 2016, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, p. 25-28.

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicaţii parctice*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2008.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), *Lexic comun, lexic specializat*, Bucureşti, Universitatea din Bucureşti, 2002.

Bursuc, Alina-Mihaela, C*âmpul lexical al numelor de rudenie în limba română*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg Plus, 2015.

Lazăr, Lucian, *Criterii de tipologizare a câmpurilor lexicale*, în „Dacoromania. Serie nouă", VII-VIII, Cluj-Napoca, Editura Academiei, 2002-2003, p. 79-99.

Măgureanu, Anca, *La sémantique lexicale*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2004.

Moscal, Dinu, *Contribuţia lui Eugenio Coşeriu la evoluţia conceptului de «câmp lexical»*, în „ Philologica Jassyensia", VII (2), Iaşi, Institutul de Filologie Română „A. Philippide", 2011, p. 199-211.

Moscal, Dinu, *Distincţii primare în teoria câmpurilor lexicale la Trier*, în „Filologie şi bibliologie. Studii in honorem Vasile D. Ţâra", Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2011, p. 231.

Moscal, Dinu, *Observaţii asupra conţinutului lexical la începuturile semanticii sturcturale*, în „Diacronia", 9, 7 mai, 2019, A135 (1–8).
Moscal, Dinu, *Teoria câmpurilor lexicale: cu aplicaţie la terminologia populară a formelor de relief pozitiv*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2013.
Moscal, Dinu, *Variaţia diacronică şi cîmpul lexical. Implicaţii teoretice şi practice*, în „Diacronia", 2, A26, Iaşi, Editura Revista „Diacronia", 2015.
Moscal, Dinu, *Viziuni structurale asupra lexicului înainte de teoria câmpurilor lexicale elaborată de Jost Trier*, în „Analele Universităţii «Alexandru Ioan Cuza» din Iaşi. Secţiunea IIIe. Lingvistică", LVIII, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2012, p. 199-208.
Preda, Angelica, *The lexico-semantic field of textiles*, în „The Proceedings of the International Conference Literature, Discourse and Multicultural Dialogue. Section: Language and Discourse", 6, Tîrgu-Mureş, Editura Arhipelag XXI Press, 2018, p. 235-240.

CREANGĂ'S SYNTAX - SEVERAL OBSERVATIONS ON THE SUBJECTIVE SUBORDINATE CLAUSE IN *CHILDHOOD MEMORIES*

Bianca-Daniela POP (KOPOŞCIUC)
PhD Student, North University Centre of Baia Mare
Technical University of Cluj Napoca

Abstract: The purpose of this paper is to analyze the stylistic-syntactic realisation of the subjective subordinate clause, be it pronominal or conjunctional, in the era of the Great Classics, in order to highlight some construction features which had been either abandoned or considerably restricted in the present-day language, making reference to both relationship elements as well as to the regent elements registered within the analyzed corpus: Ion Creangă's Childhood Memories volume, the first three parts being published between 1881-1882, and the fourth part posthumously, respectively.

Keywords: subjective subordinate, syntax, regent, pronominal, conjunctional.

1. Introducere

Lucrarea de faţă tratează realizarea stilistico-sintactică a propoziţiei subordonate subiective în cadrul operei literare *Amintiri din copilărie*, a lui Ion Creangă[1], pornind de la premisa că „sintaxa este o stilistică intelectuală, iar stilisitica este o sintaxă afectivă" (Iordan, 1975: 20), între cele două existând un raport de interdependenţă, ele condiţionându-se reciproc (Diaconescu, 1995: 53). Rodica Nagy recunoaşte atât „existenţa unei stilistici sintactice ce ar urmări studiul mijloacelor şi procedeelor sintactice cu relevanţă stilistică", cât şi „existenţa unei sintaxe stilistice, al cărei obiect ar fi studiul mijloacelor şi procedeelor stilistice cu relevanţă la nivel sintactic" (2005: 19-20).

Dumitru Bejan defineşte subiectiva drept propoziţie subordonată „care îndeplineşte rol de subiect pe lângă predicate verbale şi nominale fără subiect din propoziţia regentă" (1996: 359). Dacă subiectul, în calitate de constituent fundamental în propoziţie, reprezintă o parte principală de propoziţie, subordonata subiectivă, fiind corespondentul în planul frazei al acestuia, dobândeşte, negreşit, un statut special printre celelalte subordonate. Prin urmare, incluse în clasa necircumstanţialelor, există două tipuri de astfel de subordonate – conjuncţională şi pronominală – care diferă una de cealaltă atât din punctul de vedere al construcţiei, prin elementele introductive şi prin topică, cât şi din punctul de vedere al sensului

[1] Ion Creangă începe să-şi scrie *Amintirile din copilărie* în anul 1880, astfel că opera sa este reprezentativă pentru secolul al XIX-lea, fiind prima autobiografie literară din literatura românească. Prin oralitatea stilului său, Creangă devine o sursă de inspiraţie pentru alţi scriitori, talentul său excepţional de povestitor îndemnându-l să *creeze* în limbă. Astfel că, prin caracterul popular, original al discursului, opera lui Ion Neculce constituie o piatră de temelie în formarea limbii române.

exprimat, prin fondul semantic pe care îl transmite. În timp ce subiectivele conjuncţionale indică o acţiune, o stare sau o caracteristică percepute ca o chestiune despre care se afirmă sau se neagă ceva prin predicatul regentei, subiectivele pronominale semnalează, prin elementul introductiv, fiinţa sau obiectul care face acţiunea, e parte dintr-un proces sau este posesorul vreunei caracteristici exprimate de predicatul verbal sau nominal din propoziţia regentă. Construcţia celor două categorii de subiective, întocmai ca deosebirile din plan semantic, îşi găseşte explicaţia în natura verbului regent: verb impersonal în cazul celor dintâi şi verb personal în cazul celorlalte.

Se înregistrează, în cadrul corpusului analizat, variaţii de topică ale subordonatei subiective, ce constau în diverse deplasări sau reluări ale acesteia, cu rol de evidenţiere sau emfază, astfel că unele subiective sunt situate înaintea verbului, având topica specifică subiectului gramatical, (ex. „*Ce-i în mână* **nu-i minciună**.", p. 223[2]), iar altele sunt plasate după verb (ex. „Numai şi aici **trebuie** *să fie ceva*: a vorbi şi a scrie într-o limbă îndrăcit de lucru!", p. 217). Schimbările de topică sunt influenţate fie de factori de ordin stilistic şi estetic, fie de factori morfosintactici, astfel că, în cazul subiectivei conjuncţionale, dorinţa de a evidenţia acţiunea propoziţiei duce la plasarea acesteia după predicatul principal, (ex. „El, păcătosul, uitaţi-vă ce fel de gramatică **trebuia** *să înveţe* [...]." p. 215), în timp ce, în cazul subiectivei pronominale, necesitatea de a reliefa *ideea* exprimată în propoziţie duce la poziţionarea acesteia în fruntea regentei (ex. „*Ce ţi-i scris*, în frunte ţi**-i pus**; chef şi voie bună, zise celălalt, scoţând o hrincă îngheţată din desagi, pârpălind-o pe jăratic şi dându-ne si nouă câte o harchină.", p. 177). Datorită faptului că în conţinutul ideii sugerate de verbul regent se subînţelege existenţa unei fiinţe sau a unui obiect, subiectivele pronominale sunt, în general, poziţionate *înaintea* predicatului regent, inversarea topicii fireşti fiind o variantă stilistică (ex. „Mi-**au spus** mie *cine l-au văzut* că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc.", p. 193). Şi în cadrul subiectivelor conjuncţionale, în general postpuse, se remarcă preferinţa şi nu nevoia antepunerii (ex. „Ce folos că citesc orice carte bisericească, *dacă nu ştii a însemna măcar câtuşi de cât*, **e greu**.", p. 169)

2. Subiectiva pronominală

Regentul subiectivelor pronominale este un verb personal. În cadrul acestora, pronumele introductiv, relativ sau nehotărât, nu determină un antecedent, ci are valoarea unui pronume de sine stătător, cu funcţie sintactică atât în propoziţia pe care o introduce, cât şi în raport cu verbul regentei. Din punct de vedere semantic, acesta „indică protagonistul sau pacientul acţiunii ori purtătorul caracteristicii exprimate de predicatul verbal, respectiv nominal din regentă" (Teodorescu, 1972: 92.). Elementele introductive ale subiectivelor pronominale întâlnite în cadrul operei propuse spre cercetare sunt:

[2] Toate exemplele citate în această lucrare au fost preluate din cadrul a 85 de pagini selectate din opera literară propusă pentru cercetare lingvistică.

a. cine

Acest pronume, cu sens nedefinit şi general, care implică în structura sa conceptul de persoană[3], nu face referire la un singur individ determinat, ci la toţi indivizii care, în aceleaşi circumstanţe, au comportament asemănător sau identic (Iordan, 1944: 141) (ex. „[...] iar al treilea, de copilandri, la care **venea** *cine poftea*...", p. 225). În general, pronumele *cine* stă în nominativ (ex. „Ai să te duci în fundul iadului şi **n-are să aibă** *cine te scoate*, dacă nu te-i sili să-ţi faci un băiet popă.", p. 168), dar, potrivit autorilor GLR, atunci când are, în cadrul subiectivei, o altă funcţie sintactică decât cea pe care o îndeplineşte în raport cu verbul regentei, el poate sta în acuzativ, dativ sau genitiv, însă construcţiile respective sunt specifice limbii vechi şi populare (1963: 266).

b. ce

Acest pronume nu are sens personal, întrucât se referă la lucruri, având sens neutru (ex. „*Ce-a fi aceea*, **ducă-se** pe pustii!", p. 212). Funcţia sa, în subiectivă, este, de obicei, comună cu funcţia pe care o are în raport cu verbul regentei.

c. câţi

Este întrebuinţat exclusiv ca pronume, cu implicaţii personale, dar nedefinit (ex. „*Câţi domnitori şi mitropoliţi s-au rânduit la scaunul Moldovei*, de când e ţara asta, **au trebuit** *să treacă măcar o dată prin Humuleşti spre mănăstiri*.", p. 205).

Este de remarcat şi sensul secundar al subiectivelor pronominale. Subiectivele introduse prin *cine* pot indica, astfel, pe lângă *obiectul* care efectuează acţiunea exprimată de predicatul verbal din regentă şi *condiţia* necesară pentru îndeplinirea acestei acţiuni (ex. „Şi aşa, aproape de Paşti, ne-am răzleţit unii de alţii, şi la Socola **a rămas *să meargă*** *cine-a vrè în toamna viitoare, anul 1855.*", p. 232).

Propoziţiile subiective pronominale apar construite cu modurile: indicativ (ex. „Dar, la drept vorbind, nici n-avem ce căuta, căci bucheaua **poate** s-o înveţe şi acasă *cine vrea*.", p. 225) şi conjunctiv (ex. „Ai să te duci în fundul iadului şi **n-are să aibă** *cine te scoate*, dacă nu te-i sili să-ţi faci un băiet popă.", p. 168).

Aşadar, termenii prin care se introduc subiectivele care au drept regent un verb personal sunt: pronumele relative *cine*, *ceea ce* şi *câţi*. Cel mai frecvent utilizat este *cine*. Afirmaţia se bazează pe faptul că frazele cu subiective pronominale sunt enunţuri cu caracter generalizator (maxime, sentinţe, proverbe, strigături), în care sunt formulate anumite norme de conduită, îndemnuri, avertismente, iar *cine* răspunde cel mai bine acestor cerinţe.

[3] Conceptul de persoană se întâlneşte în gramatică la pronume şi la verb, denumind orice obiect al vorbirii care poate fi vorbitorul însuşi (*eu*, *noi*), adică persoana I, poate fi cel căruia i se adresează vorbitorul (*tu*, *voi*), adică persoana a II-a, sau poate fi obiectul despre care se vorbeşte (*el*, *ea*, *ei*, *ele*), adică persoana a III-a (Iordan, 1956: 383-384). Prin urmare, verbul îşi adaptează forma la cea exprimată prin pronume. Astfel, în termeni sintactici, persoana verbală indică raportul verbului faţă de persoana vorbirii, iar în termeni morfologici, ea este forma pe care o ia verbul pentru a arăta că acţiunea este efectuată de cel care vorbeşte, de cel cu care se vorbeşte sau de cel despre care se vorbeşte. Persoana a III-a este considerată a fi *impersonală*. Verbelor personale li se opune un număr redus de verbe, care nu au decât o singură formă flexionară, precum: *plouă*, *ninge*, *trebuie*, *se cuvine*, *se întâmplă*, *latră*, *nechează*, *înfrunzeşte* etc. Toate aceste forme verbale indică doar modul şi timpul unei acţiuni, nu şi existenţa unui protagonist al ei. În baza acestei caracteristici, aceste verbe sunt denumite uneori *unipersonale*. Consecinţa acestui fapt, în planul expresiei, este lipsa unui subiect de la care să pornească ideea verbală, mai exact, subiectul ca punct de plecare a acţiunii lipseşte (Teodorescu, 1972: 19).

3. Subiectiva conjuncţională

Din punctul de vedere al conţinutului, subiectivele conjuncţionale exprimă, prin predicat, un fapt, apreciat de vorbitor ca necesar, util, posibil etc. sau care *cauzează* starea exprimată de verbul din regentă (ex. „Stricăciunea se făcuse şi *vinovatul* **trebuia** *să plătească*.", p. 190). Un procent semnificativ din numărul subiectivelor conjuncţionale îl constituie cele construite cu ajutorul verbului impersonal *a trebui*: (ex. „Căci **trebuie** *să vă spun* că la Humuleşti torc şi fetele şi băieţii, şi femeile şi bărbaţii; [...].", p. 188; „Chiar mai odinioară l-am văzut umblând prin târg, cu cotul subsoară, după cumpărat sumani, cum i-i negustoria, şi **trebuie** *să fie pe aici undeva, ori în vreo dugheană la băut aldămaşul.*", p. 195; „În totului-tot, a fi trecut la mijloc vro jumătate de ceas cât a zăbovit mama acolo, mai vro trei-patru de când fugisem de acasă, şi-**ar fi trebuit** *să înceapă a mi se pune soarele drept inimă*, după cum se zice, căci era trecut de amiază.", p. 200; „Galbeni, stupi, oi, cai, boi şi alt bagateluri de alde aceste, prefăcute în parale, **trebuia** *să dascălii poclon catihetului de la fabrica de popi din Folticeni*; [...].", p. 210; „Dacă te-ai băgat în joc, **trebuie** *să joci*!", p. 219; „Mă aşteaptă nişte fii de duhovnicie, dragii mei, şi **trebuie** *să mă duc mort-copt*, căci acesta ni-i plugul.", p. 219; „Mort-copt, **trebuie** *să fac cheful mamei, să plec fără voinţă* şi *să las ce-mi era drag*!", p. 234; „Dar fiind el cel mai mare, norocul său; **trebuie** *să căutăm a-l zburătăci*, căci nu se ştiu zilele omului!", p. 236; „[...] *eu* **trebuie** *să vă duc la locul hotărât*, şi, de-aici încolo, cum v-a sluji capul!", p. 238 etc.). Subiectele personale plasate alături de impersonalul *trebuie* (ex. *eu* trebuie să merg, *tu* trebuie să mergi, *el* trebuie să meargă etc.) sau utilizarea desinenţelor personale (ex. „*Câţi domnitori şi mitropoliţi s-au rânduit la scaunul Moldovei*, de când e ţara asta, **au trebuit** *să treacă măcar o dată prin Humuleşti spre mănăstiri*.", p. 205) nu modifică sensul neutru şi impersonal al acestui verb.

Pe lângă utilizarea frecventă a verbului impersonal ***a trebui***, se remarcă şi prezenţa altor verbe sau construcţii verbale impersonale ce funcţionează ca elemente regente pentru subiectiva conjuncţională:

a. **verbele reflexive impersonale**: **a se părea** (ex. „[...] am sărit în răspintenele unui drum; de acolo în grădină la noi, şi atunci mi **s-a părut** *că mă aflu în sânul lui Dumnezeu*.", p. 201; „Şi mi **se pare** *că avea mare dreptate bietul bătrân* [...].", p. 209; „[...] că profesorul, care şi el se mira cum a ajuns profesor, zicea: «Luaţi de ici până ici», cum mi **se pare** *că se mai face pe une locuri şi astăzi*", p. 215; „**Pare**-mi-**se** *că ştii tu moarea mea...*", p. 235 etc.), **a se vedea** (ex. „Dar adevăratul sfânt Nicolai **se vede** *că a ştiut de ştirea mea*, că numai iaca de intră afurisitul de băiet în şcoală.", p. 161; „Şi Nic-a lui Costache, duşmanul meu, şi cu Toader a Cătincăi, alt hojmalău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; şi **se vede** *că i-a orbit Dumnezeu* de nu m-au putut găbui.", p. 161; „[...] dar ea, sărmana, **se vede** *că se mistuise de frica mea prin cotloanele scorburii, undeva,* căci n-am mai dat de dânsa nicăieri; parcă intrase în pământ.", p. 192; „[...] **se vede** *că aşa le-a fost scris, mititeii...*", p. 231 etc.), **a se întâmpla** (ex. „Ba la mulţi **se întâmpla** *de veneau sâmbătă noaptea câte cu un picior frânt sau cu boii stâlciţi*, şi aceasta le era câştig pe deasupra.", p. 174;

„Nu ştiu cum **se întâmplă**, *că aproape de Buna-Vestire unde nu dă o căldură de aceea*, şi *se topeşte omătul*, şi *curg pârăile*, şi se *umflă Bistriţa din mal în mal*, de cât pe ce să ieie casa Irinucăi.", p. 175; „Şi nu ştiu cum **s-a întâmplat**, *că nici unul dintre tovarăşi n-avea clopot*.", p. 184 etc.), **a se zice** (ex. „**Se zicea** *că are să treacă vodă pe acolo spre mănăstiri*.", p. 162; „Când vuia în sobă tăciunele aprins, care **se zice** *că face a vânt şi vreme rea*, sau când ţiuia tăciunele, despre care **se zice** *că te vorbeşte cineva de rău*, mama îl mustra acolo, în vatra focului, şi-l buchisea cu cleştele, să se mai potolească duşmanul.", p. 180 etc.), **altele** (ex. „Şi când aproape să scot pupăza afară, nu ştiu cum **se face** *că mă sparii de creasta ei cea rotată de pene*, căci nu mai văzusem pupăză până atunci, şi-i dau drumul în scorbură.", p. 192; De piatră de-ai fi fost, şi **nu se putea** *să nu-ţi salte inima de bucurie* când auzeai uneori în puterea nopţii, pe Mihai scripcarul din Humuleşti, [...] cântând.", p. 234 etc.);

b. **expresii verbale impersonale alcătuite din: verbul copulativ *a fi* + adverb**[4] (ex. „**Nu-i rău**, măi Ştefane, *să ştie şi băietul tău oleacă de carte, nu numaidecât pentru popie*, cum chiteşte Smaranda, că şi popia are multe năcăfale, e greu de purtat.", p. 171; „Ş-apoi *să fie cineva de tot bou*, încă **nu este bine**.", p. 171; „**Aşa-i** *că s-a deocheat vremea?* zise unul dintre plăieşi oftând.", p. 176; „**Bine** *că nu-s acasă*; şi *de n-ar veni degrabă*, şi **mai bine ar fi**...", p. 188; „**Nu** ţi-**e destul** *că m-aţi ameţit, puindu-ţi sfârloagele pe calup, trăgându-le la şan şi ungându-le aici, pe cuptior, la nasul meu, în toate dimineţile?*", p. 226; „**Bine-ar fi**, Doamne, iartă-mă, *ca feţele bisericeşti să fie mai altfel*!", p. 228; „[...] şi, Doamne, ce **bine-ar fi** *să trântim una lui Mogorogea!*", p. 229 etc.), **verbul copulativ *a fi* + locuţiune adverbială** (ex. „Aşa **era cu cale** *să fac de la început* [...].", p. 206; „Şi tragem un ropot, şi două, şi trei, de **era cât pe ce** *să scoatem sufletul din popă*.", p. 219; „Văzând noi că **era cât pe ce** *să se încaiere la bătaie*, ne punem la mijloc şi-i împăcăm cu mare greu [...].", p. 227 etc.) **verbe personale folosite ca impersonale singure sau precedate de pronume personale în dativ: a fi** (ex. „Dac-**ar fi** *să iasă toţi învăţaţi*, după cum socoţi tu, **n-ar** mai **avea** *cine să ne tragă ciubotele*.", p. 166; „Cât pe ce **era** *să ne ologească boaita cea îndrăcită*, vede-l-am dus pe năsălie la biserica Sfântului Dumitru de sub cetate, unde slujeşte; [...].", p. 185; „Însă ce **era** *să faci*, când te roagă mama?", p. 199 etc.), **a veni** (ex. „Şi mamei îi **venea** *să mă înghită de bucurie*.", p. 178; „Grozav era de tulburată şi numa **nu**-i **venea** *să lăcrămeze* când spunea aceste.", p. 193; „Iară eu, mâncând lupeşte, mă făceam smerit şi numai râdeam în mine, mierându-mă tot atunci de

[4] Regentul subiectivei conjuncţionale este uneori un verb copulativ. ,,Predicatul nominal complet funcţionează ca regent pentru o propoziţie subiectivă, dacă verbul copulativ din structură este la persoana a treia" (ex. „Ş-apoi *să fie cineva de tot bou*, încă nu este bine.", p. 171) (Nagy, 2005: 167). Dumitru Irimia, însă, arată că „ordinea neutră a termenilor în desfăşurarea funcţiilor sintactice poate fi tulburată; numele predicativ trece în faţa verbului copulativ, odată cu reliefarea sa printr-o *intonaţie* particulară, care-i devine marcă specifică". În aceşti parametri, subiectiva se situează după verbul copulativ (ex. ,,Bine-ar fi, Doamne, iartă-mă, *ca feţele bisericeşti să fie mai altfel*!", p. 228) (2004: 403).

ghibăcia minciunilor ce potrivisem, de-mi **venea** mai-mai *să le cred şi eu singur pe jumătate*.", p. 197; „Dar în ziua aceea, în care mă rugase ea, era un senin, pe ceriu şi aşa de frumos şi de cald afară, că-ţi **venea** *să te scalzi pe uscat ca găinele*.", p. 199; „Şi din dragostea cea mare de mai dinioară, îmi **venea** acuma *să le strâng de gât, nu altăceva*.", p. 200; „[...] schimonosind cuvintele şi îndrugându-le fără nici o noimă, de-ţi **venea** *să-i plângi de milă*!", p. 216; „[...] se încurca şi mai rău, începea a ofta şi-i **venea** *să-şi spargă capul*.", p. 216 etc.), **altele** (ex. „Bine-ţi **şede**, coşcogeme coblizan*, să umbli lela pe drumuri în halul acesta,* şi *să mă laşi tocmai la vremea asta fără leac de ajutor*!?", p. 202; „– Ei, moşule, zic eu; **place**-ţi *cum ne-ai găsit?*", p. 231; „Şi aşa, aproape de Paşti, ne-am răzleţit unii de alţii, şi la Socola **a rămas *să meargă*** *cine-a vrè în toamna viitoare, anul 1855.*", p. 232 etc.);

c. **adverbe predicative: poate** (ex. „[...] **poate** *că nu veţi aduce nici bănat nici gramaticului, nici profesorului, nici lui Trăsnea, ci întâmplării* [...].", p. 216; „– Ia poftim, puicuţă, de cinsteşte dumneata întâiu! să vedem, **poate** *c-ai pus ceva într-însul*.", p. 221; „**Poate** *că nici crâşmăriţei nu-i era tocmai urât a sta între noi*, de ne cerca aşa des.", p. 221 etc.), **pesemne** („**Pesemne** *că* noi, cum s-ar prinde, las' că, de scris, talpa gâştii, dar apoi şi de vorbit, păcatele noastre, *se vede* că vorbim pogan şi rău de tot; nu româneşte, ci ţărăneşte... Doamne, Doamne! Învăţat mai trebuie să fie şi acel care face gramatica!", p. 217 etc.), **bine** („**Bine** *că nu-s acasă*; şi *de n-ar veni degrabă*, şi **mai bine ar fi**...", p. 188; „Şi **mai bine** *să rămâi pe loc,* Ioane, chiteam în mintea mea cea proastă, decât să plângi nemângâiet şi să te usuci, de dorul cui ştiu eu, văzând cu ochii!", p. 234 etc.)[5].

Predicate precum *se cade (să)*, *se întâmplă (să)*, *trebuie* (*să)*, *se cuvine (să)* etc. pot fi asemănate cu cele de tipul *ninge*, întrucât din punct de vedere al semantic, între ele nu există nicio diferenţă, particularitatea exprimării impersonale constând în însăşi absenţa subiectului de la care să pornească ideea verbală. Totuşi, spre deosebire de verbele ce exprimă fenomene atmosferice, care sunt autosemantice, propoziţiile cu predicatul de tipul *trebuie*, sunt insuficiente semantic, necesitând o completare care să compenseze lipsa lor de sens, completare realizabilă printr-o formă verbală la conjunctiv (Teodorescu, 1972: 35).

Persoana a III-a a formelor verbale *a zice*, *a spune*, precedată de pronumele reflexiv *se* deţine valenţe generale şi nedeterminate, purtătoare a unui punct de vedere colectiv, având în vedere că identitatea celui care a făcut afirmaţia respectivă nu poate fi stabilită (Teodorescu, 1972: 41). Astfel, ele îşi pierd tranzitivitatea, refuzând implicarea unui subiect personal, acceptând însă un complement de agent, dar secvenţa despre care se afirmă sau se neagă ceva prin predicatul regent capătă funcţie de subiect. Pierderea tranzitivităţii intervine şi în cazul în care forma impersonală a unui verb personal

[5] Când adverbul sau locuţiunea adverbială sunt izolate prin virgulă de restul propoziţiei şi nu sunt urmate de conjuncţia *că*, ele formează o propoziţie incidentă. Când nu sunt izolate prin virgulă şi nu sunt nici urmate de conjuncţia *că*, sunt circumstanţiale de mod, neavând valoare predicativă (Bejan, 1996: 241).

precedată de pronumele *se* nu are sens pasiv, cum e cazul formelor impersonale: *se poate*, *se pare*, *se face* etc. (ex. „Şi mi **se pare** *că avea mare dreptate bietul bătrân* [...].", p. 209).

Printre verbele care funcţionează ca predicat în regenta subiectivei conjuncţionale se înscriu şi verbele *a plăcea*, *a durea*[6], care exprimă stări sufleteşti (ex. „– Ei, moşule, zic eu; **place**-ţi *cum ne-ai găsit?*", p. 231). Referirea la o persoană, în acest caz, se face, ca şi la verbul personal, dar această persoană nu apare în propoziţie ca subiect, ci este exprimată prin dativul sau acuzativul pronumelui personal. Din punct de vedere semantic, dativul sau acuzativul pronumelui personal „se apropie în astfel de construcţii de subiect, dar cum aceste pronume nu sunt înzestrate cu caracteristica formală de caz a subiectului – nominativul – ele sunt prin formă, nu însă şi prin conţinut, impersonale" (Teodorescu, 1972: 45).

Se remarcă întrebuinţarea verbelor şi a locuţiunilor verbale la toate diatezele: **activă** (ex. „[...] *eu* **trebuie** *să vă duc la locul hotărât*, şi, de-aici încolo, cum v-a sluji capul!", p. 238); **pasivă** (ex. „Ş-apoi *să fie cineva de tot bou*, încă **nu este bine**.", p. 171); **reflexivă**, cu *se* (ex. „[...] **se vede** *că aşa le-a fost scris, mititeii...*", p. 231).

După verbe, locuţiuni şi expresii ca: *trebuie*, *e necesar*, *se poate*, *e posibil*, *e permis*, *e interzis*, *merită* etc. se foloseşte în propoziţia subiectivă conjunctivul (ex. „Stricăciunea se făcuse şi *vinovatul* **trebuia** *să plătească*., p. 190).

După verbe şi expresii ca: *îmi pare*, *se zice*, *se presupune*, *e adevărat*, *e bine*, *nu-i rău* etc. se foloseşte, de regulă, indicativul (ex. „**Se zicea** *că are să treacă vodă pe acolo spre mănăstiri*.", p. 162). Dacă faptul exprimat prin predicatul subiectivei nu este însă privit ca un fapt real, ci ca un fapt gândit, în subiectivă se foloseşte, după unele dintre aceste verbe şi expresii, modul conjunctiv. Rar se întâlneşte în subiectiva conjuncţională condiţionalul sau prezumtivul (ex. „**Bine** *că nu-s acasă*; şi *de n-ar veni degrabă*, şi **mai bine ar fi**...", p. 188).

Printre elementele de relaţie ale subiectivelor de pe lângă verbele, locuţiunile şi expresiile amintite mai sus, se numără conjuncţiile sau adverbele cu valoare conjuncţională: *că*, *să*, *ca să*[7], *dacă* şi *de* (cu sensul de „dacă") (ex. „Aşa-i ***că*** *s-a deocheat vremea?* zise unul dintre plăieşi oftând.", p. 176; „Stricăciunea se făcuse şi *vinovatul* trebuia ***să*** *plătească*.", p. 190; „Bine-ar fi, Doamne, iartă-mă, ***ca*** *feţele bisericeşti* ***să*** *fie mai altfel*!", p. 228; „Bine că nu-s acasă; şi ***de*** *n-ar veni degrabă*, şi mai bine ar fi...", p. 188; „Ce folos că citesc orice carte bisericească, ***dacă*** *nu ştii a însemna măcar câtuşi de cât*, e greu.", p. 169) şi adverbul relativ *cum* (ex. „– Ei, moşule, zic eu; place-ţi ***cum*** *ne-ai găsit?*", p. 231).

4. Concluzii

[6] Verbele, locuţiunile şi expresiile care cer dativul sau acuzativul pronumelui personal: *îmi* (*îţi*, *îi* etc.) *place*, *mă* (*te*, *îl* etc.) *jenează* etc.), implică ideea de persoană, dar aceasta nu este indicată la nivelul verbului, ci al pronumelui, care, în aceste circumstanţe, nu are rol de subiect, rămânând impersonal ca formă.

[7] Conform autorilor GLR (1963), conjuncţia compusă *ca să* poate fi utilizată în două situaţii: „când între predicatul regentei şi predicatul subiectivei sunt intercalate părţi de propoziţie aparţinând dependentei" şi „când între cele două elemente ale ei se intercalează o propoziţie subordonată subiectivei" (1963: 267).

Subordonatele subiective din cadrul acestei opere sunt introduse prin: pronume relative, conjuncţii subordonatoare simple şi compuse şi adverbe relative.

Subiectivele pronominale sunt introduse prin pronume propriu-zise consacrate ca elemente de relaţie, mai exact, prin pronumele relativ-interogative *cine*, *ce* şi *câţi*, ridicând unele probleme ce ţin de acord şi regim faţă de regentă. Majoritatea subiectivelor pronominale prezintă construcţii cu formă de singular (ex. „*Ce-a fi aceea*, ducă-se pe pustii!", p. 212). Totuşi, pronumele invariabile în număr pot apărea asociate şi unui verb la plural. Acest fenomen a fost întâlnit în cazul lui *cine*, apărut în subiective cu verb la plural („Mi-au spus mie *cine l-au văzut* că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc.", p. 193). În ce priveşte cazul, în cadrul tuturor subiectivelor pronominale, pronumele introductiv stă în nominativ.

Subiectivele conjuncţionale sunt introduse prin *că*, *să*, *ca să*, *dacă* şi *de* (cu sensul de „dacă"). Cele introduse prin *de* sunt întâlnite când elementul regent este o expresie verbală impersonală alcătuită din verbul copulativ a fi urmat de adverb, iar cele introduse prin adverbe sunt rare, fiind utilizat doar adverbul *cum*.

Există şi subiective introduse în acelaşi timp prin pronume relativ şi prin conjuncţia subordonatoare simplă *să*, marcă a conjunctivului. Acestea sunt, de fapt, „subiective pronominale construite cu modul conjunctiv, conjuncţia *să* având aici funcţia de marcă a modului conjunctiv" (Avram, 2007: 225). Dintre acestea se remarcă elementul de relaţie *cine*, urmat de un verb la modul conjunctiv, cu regentul *a avea* impersonal cu sensul „a exista", conjuncţia *să* fiind eliptică, din pricina exprimării populare („Ai să te duci în fundul iadului şi **n-are să aibă** *cine te scoate*, dacă nu te-i sili să-ţi faci un băiet popă.", p. 168).

Printre elementele regente ale subordonatelor subiective identificate în text se remarcă: verbe personale şi impersonale (unipersonale prin formă şi impersonale prin conţinut sau verbe personale cu formă impersonală), cele mai frecvente fiind: *a trebui*, *a se zice*, *a se vedea*, etc.; expresii impersonale (predicate verbale pasive sau predicate nominale) de tipul: *nu-i bine*, *bine-ar fi* etc. Topica subiectivei nu prezintă diferenţe semnificative faţă de limba română actuală, fiind atât antepusă, cât şi postpusă regentei. Totuşi, în comparaţie cu subiectul – echivalentul subiectivei în planul propoziţiei, în cazul subordonatei, ponderea înregistrată este mai redusă.

BIBLIOGRAFIE:

Bejan, Dumitru 1996: *Gramatica limbii române. Compendiu*, Cluj, Editura Echinox.
Diaconescu, Ion 1995: *Sintaxa limbii române*, Bucureşti, Editura Enciclopedică.
GLR 1954 / 1963: *Gramatica limbii române*, ed. I şi a II-a, Bucureşti.
Iordan, Iorgu 1944: *Stilistica limbii române*, Bucureşti.
Iordan, Iorgu 1956: *Limba română contemporană*, Bucureşti,Editura Ministerului Învăţământului.
Iordan, Iorgu 1975: *Stilistica limbii române. Ediţie definitivă*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.
Irimia, Dumitru 2004: *Gramatica limbii române*, ed. a II-a, Iaşi, Editura Polirom.
Nagy, Rodica 2005: *Sintaxa limbii române actuale: unităţi raporturi şi funcţii*, Iaşi, Editura Institutul European.
Teodorescu, Ecaterina 1972: *Propoziţia subiectivă*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

SURSE:
Creangă, Ion 2011: *Poveşti, povestiri, amintiri*, Constanţa, Editura Steaua Nordului.

THE OCCIDENTAL VERSION OF *HISTORY OF TROY* IN ROMANIAN MEDIEVAL CULTURE

Larisa-Florentina ROTUNDU, PhD Candidate
University of Bucharest

Abstract: The aim of this paper is to compare the two prototypical versions of the History of Troy that circulated in Old Romanian Literature and to discuss their origins. Spanning different cultural background over several centuries, these texts are literary mosaics. We have focused on the occidental version, found in ms. 2183 from BAR, which was very popular in Occidental Medieval Literature, due to the reworkings of Benoit de Saint Maure and Guido delle Collone. These texts were reflected in Russian chronographs, translated by romanian scribes from the XVII century.

Keywords: History of Troy, Old Romanian Literature, occidental version, Russian chronographs.

1. O altă *Iliada*[1]

Diversele *Istorii ale Troadei* care au circulat în cultura românească între secolul al XVII-lea şi prima jumătate a secolului al XVIII-lea sunt mozaicuri culturale. Conflictul principal, cel dintre greci şi troieni, apare alături de alte legende şi mituri antice, precum şi de elemente ale religiei creştine. Textele au circulat în diferite tipuri de manuscrise: cronografe, miscelanee şi variante autonome, fiind recunoscute două versiuni prototipice, regăsite în *Cronograful* lui Pătraşco Danovici şi miscelaneul ms. rom. 2183.

Cronograful lui Pătraşcu Danovici pătrunde în cultura românească pe filieră bizantină, fiind o traducere compilată a cronografelor Dorothei al Monembaziei-Matei Cigalas, care au la bază fragmente din *Turcograecia*, *Cronica de la 1570*, lucrările lui Kedrenos şi Crusius.[2] *Istoria Troadei* din Cronograful lui Pătraşcu Danovici este considerată versiunea orientală a povestirii şi este o prelucare a unui text apocrif apărut după creşinism, atribuit lui Dictys Cretanul.

Naraţiunea din miscelaneul ms. rom. 2183 este considerată versiunea occidentală a *Istoriei Troadei*, întrucât derivă din traducerea în limba latină a celui de-al doilea text apocrif, *De excidio Troiae historia,* al cărui pseudoautor este Dares Frigianul.

Până în secolul al XIX-lea, s-a crezut că teritoriul de formare al textelor lui Dictys şi Dares este Occidentul latin, însă cercetările ulterioare au infirmat această ipoteză. În

[1] Ilustraţie din ms. 782, f.2,. *Cornélius Nepos découvre dans une armoire l'Histoire de Troie de Darès,* Bibliothèque nationale de France, Expositions, 2014, consultat la 16.06.2016 URL: http://expositions.bnf.fr/homere/grand/fr_782_002v.htm .

[2] Demostene Russo, *Studii istorice greco-române*, Fundaţia pentru Literatură şi Artă ,,Regele Carol II", Bucureşti, 1939, p. 57.

urma unor săpături la Tebtunis, cercetătorii Bernand P. Grenfell, J. Edgar Goodspied şi Arthur S. Hunt au descoperit un papirus cu 7 capitole din cartea a IV-a a lui Dictys, în limba greacă, datând din secolul al II-lea, d. Hr. Papirusul ar fi însă doar o copie a originalului pierdut, scris, probabil, la sfârşitul secolului I d. Hr[3]. Aceste naraţiuni, scrise din perspectiva martorului ocular, menite să substituie epopeile homerice din cauză că substratul mitologic păgân al acestora contravenea credinţei creştine, s-au răspândit prin intermediul traducerilor în limba latină: *De excidio Troiae historia,* textul lui Dares Frigianul, tradus de Cornelius Nepos, şi *Ephemeris belli troiani*, pus pe seama lui Dictys Cretanul, tradus de Lucius Septimius. Cei doi ataşează povestirilor prefeţe în forme epistolare, în care susţin autenticitatea apocrifelor, în detrimentul celei a epopeilor homerice, dat fiind faptul că cei doi pseudoautori ar fi participat la războiul troian.[4]

Versiunile lui Dictys şi Dares ale mitului troian cunosc traduceri şi prelucrări ale manuscriselor în mai multe arii ale continentului: Sicilia, Franţa, Spania, Anglia, Olanda, Germania etc. Conform cercetătorului englez Nathaniel Edward Griffin, care la începutul secolului al XX-lea a studiat îndeaproape parcursul textului scris de Dictys, *De excidio Troiae historia* a avut o mai mare circulaţie în Occident, în timp ce *Ephemeris belli troiani* a fost prelucrată mai mult în Orient. Popularitatea textelor nu se datorează doar adaptărilor literare ale acestor traduceri, ci şi faptului că Dictys şi Dares au constituit surse de inspiraţie pentru autori celebri precum Boccaccio, Dryden, Chaucer şi Shakespeare. Integrarea celor două apocrife în substratul cultural al epocii medievale a culminat cu adăugarea acestora în ediţia *Delphin Classics*, 1680[5].

2. Parcursul sinuos al versiunii occidentale

Povestirea lui Dares ajunge pe teritoriul românesc prin intermediul cronografelor ruseşti. Aceasta este o versiune occidentală a mitului, care derivă din prima prelucrare a traducerii în limba latină, *De excidio Troiae historia*, şi anume poemul lui Benoît de Saint-Maure, *Le Roman de Troie*. În secolul al XII-lea, truverul alcătuieşte un poem de 30000 de versuri, în stilul courtois, în care firul narativ principal, cel al conflictului dintre greci şi troieni, este ramificat prin poveştile de iubire cavalereşti, precum cea dintre Medea şi

[3] Nicolae Cartojan, *Legendele Troadei în literatura veche românească*, în „Analele Academiei Române. Secțiuni literare“, tomul 3, 1927, București, p. 8.
[4] *Ibidem*, p. 6.
[5] Nathaniel Edward Griffin, *Dares and Dictys. An Introduction to the Study of Medieval Versions of the Story of Troy*, Baltimore, J. H. Frust Company, 1907, p. 117.

Iason, respectiv cea dintre Ahile şi Polixena. În literatura medievală franceză, au circulat versiuni ilustrate ale poemului lui Benoît de Saint-Maure în care sunt surprinse aceste nuclee narative.

În secolul al XIII-lea, un judecător din Messina, Guido delle Colonne, a scris *Historia destructionis Troiae* la îndemnul arhiepiscopului Matheo della Porta. Textul lui Guido delle Colonne este o variantă prescurtată a poemului francez, în proză, cu digresiuni în care judecătorul critică din punct de vedere moral întâmplările narate[6].

Un rezumat al textului lui Guido delle Colonne a pătruns în *Cronica polonă*, scrisă de Martin Bielski, preluată în cronografele ruseşti. Prin intermediul celor din urmă, versiunea occidentală a *Istoriei Troadei* pătrunde în cultura românească în secolul al XVIII-lea. Naraţiunea se găseşte în ms. rom. 2183, găsit în biblioteca episcopului Ghenadie al Rîmnicului şi a fost dăruit Academiei Române de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice, în data de 8 decembrie 1901[7].

Manuscrisul are 168 de file, iar povestea *Istoria Troadei* se găseşte între filele 1-127v. Pe fila 127 este menţionat „Ioan ot Bărbăteşti", cel care a copiat textul în data de 14 februarie 1766: „S-au prescris această istorie de mult păcătosul Ioan grămătic, sin popii Mirii ot Bărbăteşti. Fevruarie 24 ani, 1777" (f. 127v. B. A. R. ms. rom. 2183). Nu se ştie cine este traducătorul acestui manuscris. Titul *Istoria Troadei* apare de mai multe ori pe diverse file, alternând cu *Istoria pentru surparea Troadei*.

Pentru a ilustra traseul versiunii, propunem figura nr. 1.

3. Versiunea occidentală şi versiunea orientală a *Istoriei Troadei* – câteva diferenţe

Perspectiva narativă a apocrifelor este primul factor care diferenţiază prelucrările ulterioare ale acestora, dat fiind faptul că cei doi pseudoautori fac parte din tabere adverse. Cititorul poate observa că Dares este părtinitor cu troienii, în timp ce Dictys îi aşază într-o lumină favorabilă pe eroii greci.

Analizând versiunea orientală a *Istoriei Troadei (A),* reprezentată de fragmentul din *Cronograful* lui Pătraşco Danovici, în paralel cu cea occidentală din ms. rom. 2183 *(B),* am observat atât puncte de convergenţă, cât şi aspecte care diferenţiază cele două texte. *Lato sensu A* şi *B* se aseamănă prin perspectiva moralizatoare asupra întâmplărilor şi se deosebesc în ceea ce priveşte construcţia personajelor. Totodată, *B* este deschis faţă de substratul mitologic antic într-un grad mai mare decât este *A*.

Astfel, în ambele texte răpirea/fuga Elenei este privită ca un act de adulter sancţionat de personaje şi de naratori.

În *A,* Paris şi Elena sunt respinşi, pe de-o parte de echipajul tânărului troian:

[6] Nicolae Cartojan, *Cărţile populare în literatura românească,* Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974, Vol. II, p. 403.

[7] Radu Constantinescu, „*Historia Destructionis Trojae* a lui Guido delle Colonne într-o veche traducere românească", în *Revista de Istorie şi Teorie Literară*, XXVII, 1978, p. 10.

„oamenii lui Alexandru Pariju s-au scârbitu toţi pentru aceasta ce au făcut [...] şi-i dzâsără : «de pre aici înainte fă-te ce ţi-i şti, că noi cu tine nu vom mai miarge să ne punemu capetele pentru faptele tale».”

Pe de altă parte sunt alungaţi de Protea, împăratul Egiptului:

„[...] «mare munci şi mare cazne ţ-aş face până la moarte, pentru vicleşugul ce-ai făcut acelui mare împărat. Că el ti-au primitu cu pâine şi cu cinste mare la casa lui, iară tu i-ai luatu muiaria şi avuţiia ş-ai fugit ca un prilesteţu.»“[8]

În *B*, Elena este sancţionată prin vocea Casandrei:

„O, necurată Elena şi mai vârtos leoaică Eleno! Carea mai pre urmă atâtea dureri ne vei naşte!”[9]

Totodată, comentariile digresive ale naratorilor conţin deopotrivă îndrumări morale:

„Vedeaţi, fraţilor, ce-au făcut spurcata Ileana şi cu spurcatul Alexandru Parij. Acestea agonisesc dragostele muereşti şi încă ales muiare cu bărbat şi cu împărat, cum au fost aceia.”[10]

În versiunea occidentală, secvenţa moralizatoare este următoarea: „Bărbaţi înţelepţi, înţeleageţi, daru cu dragoste, cum stau în lumea aceasta întâmplările lucrurilor celor oarbe. Că de lucruri proaste ne învaţă să ne ferim că au întru sine lucrurile şi necazurile ceale mici, aseamenea cu focul. Că focul dintr-o scântaie mică care are în sine mare flacără şi văpaie înalţă.“(f. 9^{v})

În ceea ce priveşte construcţia personajului feminin, *B* rămâne aproape de modelul homeric. Textul se apropie de *Iliada* prin faptul că şi aici se regăsesc remuşcarea şi dorul Elenei:

„Iar într-acea vreme, împărăteasa Elena să umplu de mare jale şi începu a plânge, aducându-şi aminte de împărăţie şi de fie-sa, Ermonia, pre carea o lăsească mititică la doica, văzând şi pre celealalte jupânease şi cocoane plângând şi zicea că «Pentru mine şi acestea s-au lipsit de moşia sa şi să făcură roabe în pământ striin. Aşijderea şi eu, carea eram oarecând împărătească, iar acum sint roabă ca şi dânsele.»” (f. 22^{v}-23^{r})

În *A,* Elena este construită pe tiparul unei femei decăzute, triviale şi batjocoritoare:

[8] *Cronograf*, traducător din greceşte: Pătrașcu Danovici, editor ştiinţific: Gabriel Strempel, Minerva, Bucureşti, 1999, vol. I, pp. 149-150.
[9] Ms. rom. 2183 BAR, f. 24 ^{r} -^{f} 24^{v}.
[10] Pătraşco Danovici, *op. cit.*, p. 160.

„Iară într-o dzâ au fostu şezând Priiiam împărat sus, în poliromul cetăţii şi lângă dânsu au fost şezând fii-său Alexandru Parij alături cu Ileana [...] cum şedia Elena lipită de Alexandru şi arăta cu degetu pre Elenei [...] Şi-şi făcia Pariju şi cu Ileana râsu de Menelau şi de toţi domnii eleneşti."[11]

Raportarea la mitologia antică este un alt punct de divergenţă. În timp ce Danovici preferă suprapunerea mitologiei păgâne şi a celei biblice, Menelaus cerând ajutor psalmistului David, în *B* apar personaje legendare – centaurul Dan şi amazoanele – şi fragmente din mituri antice care nu figurează în epopeile homerice.

Fig.1

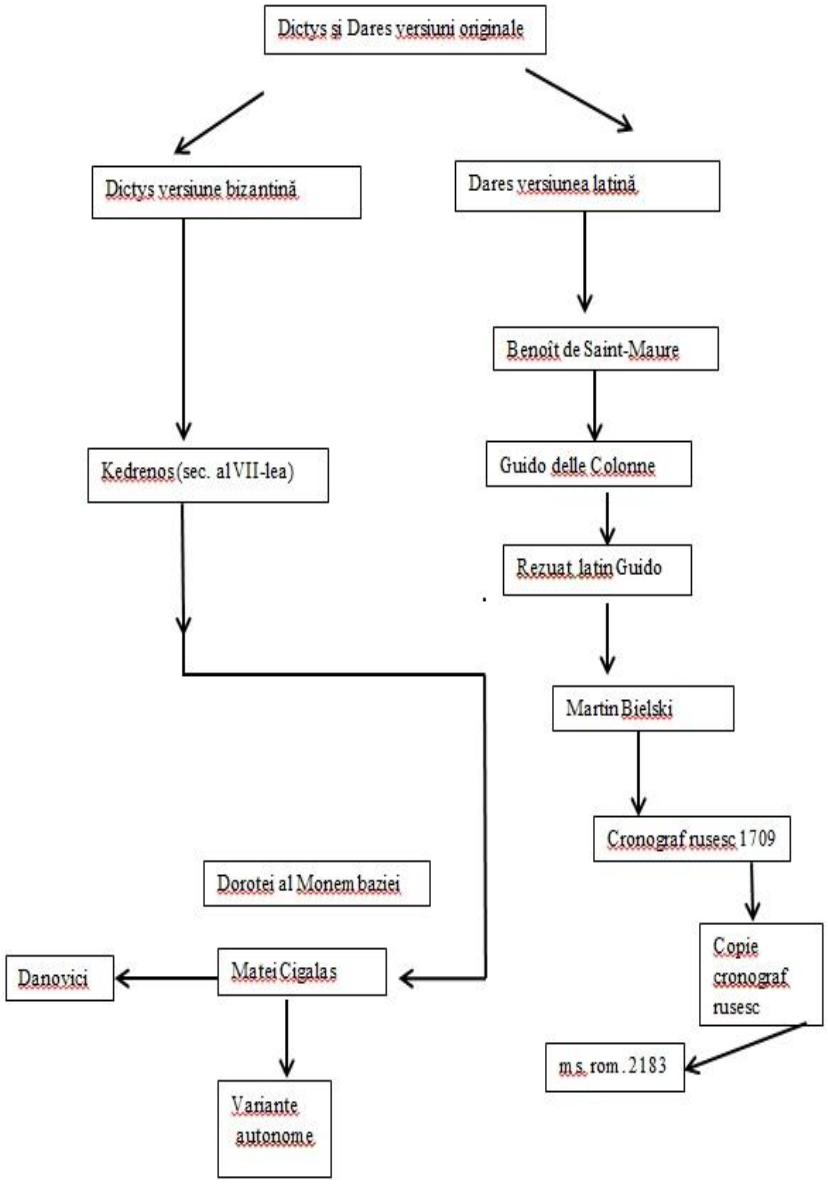

[11] *Ibidem*, p. 152.

Bibliografie

Demostene Russo, *Studii istorice greco-române*, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II“, Bucureşti, 1939.

Nathaniel Edward Griffin, *Dares and Dictys. An Introduction to the Study of Medieval Versions of the Story of Troy*, Baltimore, J. H. Frust Company, 1907.

Nicolae Cartojan, *Legendele Troadei în literatura veche românească*, în „Analele Academiei Române. Secţiuni literare“, tomul 3, 1927, Bucureşti.

Nicolae Cartojan, *Cărţile populare în literatura românească,* Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974, Vol. II, p. 403.

Radu Constantinescu, „*Historia Destructionis Trojae* a lui Guido delle Colonne într-o veche traducere românească“, în *Revista de Istorie şi Teorie Literară*, XXVII, 1978.

Cronograf, traducător din greceşte: Pătraşcu Danovici, editor ştiinţific: Gabriel Strempel, Minerva, Bucureşti, 1999, vol. I.

Ms. rom. 2183 BAR.

Bibliothèque nationale de France, Expositions, 2014, URL: http://expositions.bnf.fr/homere/grand/fr_782_002v.htm.

LE SOUS-TITRAGE – À LA CROISÉE ENTRE L'ORAL ET L'ÉCRIT, ENTRE INTERPRÉTARIAT ET TRADUCTION

Otilia-Maria COJOCARU, PhD
« Alexandru Ioan Cuza » University of Iaşi

Abstract: Specialists in the field find very difficult to define the interlinguistic subtitling from a theoretical point of view, because it does not only involve the passage from one language to another, but also the passage from oral to writing and finally to reading. Nowadays, due to the phenomenon of globalization, the translation is an absolute necessity, while subtitling has become the most widely read translation in the world. Therefore, the need to understand and define the practice of subtitling is more and more acute. The present article deals with the problem of subtitling as a hybrid discipline at the crossroads between oral and written, between interpretation and translation.

Keywords: subtitling, hybridity, translation, interlinguistic subtitles, adaptation.

Introduction

Le sous-titrage a apparu grâce au développement du cinéma qui a connu une évolution fulminante au cours du XXème siècle. Lorsque le cinéma muet est passé au cinéma parlant, la traduction audio-visuelle est devenue une nécessité. Si dans les années '20, on considérait le cinéma muet un symbole du langage universel, sans aucune barrière pour une compréhension globale, avec le cinéma parlant on se confronte avec la question de l'incompréhensibilité. Le pouvoir évocateur des images n'était plus suffisant pour tout transmettre. À l'époque du cinéma muet, l'image accompagnée de quelques messages écrits sur des cartons insérés entre deux plans, étaient les seules sources qui complétaient la compréhension du spectateur. Le système des cartons imprimés, dénommés « titres » à cause du fait qu'au début on n'avait que quelques titres de scène et des séquences du film, a été emprunté au théâtre et one les utilisait pour traduire les informations sonores.[1] Avec la parution du son, l'enthousiasme du développement technique a été rapidement contrebalancé par la barrière linguistique et culturelle. Le cinéma ne représentait plus un moyen de communication universel. Paradoxalement, le son qui avait augmenté l'expressivité et le réalisme des films, révélait en même temps les limites de la compréhension verbale. Dans ce contexte le sous-titrage s'est rapidement transformé dans le moyen le plus efficace de transfert linguistique et culturel, devenant une condition obligatoire dans les festivals de film et dans les évènements culturels.

Jusqu'à l'année 2000 le sous-titrage n'était pas considéré un vrai objet de recherche, même s'il y avait quelques doctorants qui ont osé de prendre ce thème pour leur thèse de doctorat.[2] En 2004 le sous-titrage sort de son anonymat par l'intermédiaire d'Yves Gambier, professeur dans une université de Finlande, qui a réussi à attirer

[1] Jean-Paul, Aubert, Marc, Marti, *Quelques conseils pour le sous-titrage*, Université de Nice, 2008.
[2]Danièle, Machefer, *Deux Aspects de la traduction au cinéma : sous-titrage et doublage* et Teresa TOMASZKIEWICZ (1993), Lille : ANRT, 1988.

l'attention sur le sous-titrage avec son article[3] qui a suscité, plus tard, la parution de nombreux travaux sur ce sujet, partout dans le monde académique. En 2011, à l'université de Sorbonne – Paris, il a même existé un colloque dédié au sous-titrage « Le sous-titrage de films – Perspectives intra- et extra-filmiques » où le thème central a été le fait que le sous-titrage doit être regardé comme une pratique interdisciplinaire, se situant « à la croisée de la traductologie, de la pragmatique, de la linguistique cognitive, mais aussi de l'esthétique, de la méthodologie et de réflexions sur l'économie du cinéma »[4].

Les particularités du sous-titrage

Les différentes contraintes qui pèsent sur le sous-titrage en font un cas limite et c'est surtout ces impératifs qui soulèvent un nombre d'interrogations théoriques et méthodologiques. Les sous-titres appartiennent par essence « à la marge »[5]. On les voit toujours dans la bordure inférieure de l'écran, pour ne pas déranger l'œil du spectateur ou abimer l'image du film. Peut-être la première caractéristique du sous-titrage est la discrétion, il paraît qu'il cherche « à se faire oublier »[6]. Le spectateur doit avoir l'impression d'avoir compris tout seul ce qu'il a entendu.

Conformément à la littérature de spécialité, le sous-titrage fait partie de la catégorie de Traduction Audio Visuelle (TAV)[7]. Pourtant, à une première vue, le sous-titrage présente « des caractéristiques très inhabituelles pour une traduction »[8]. Premièrement, il fait le passage de l'oral à l'écrit et deuxièmement, quand les dialogues entendus sont très longs, le sous-titrage nous oblige à la condensation, parce que le spectateur lit moins vite qu'il n'entend. La règle de « deux lignes maximum, contenant chacune maximum 36 caractères, les espaces inclus »[9] nous oblige à adapter les dialogues des personnages. La spécificité de chaque film et parfois, de chaque scène du film imposent au sous-titrage des impératifs différents et c'est surtout pour cela qu'il est considéré un cas limite de la traduction. Deuxièmement, lorsqu'on parle du sous-titrage, il ne suffit pas uniquement de trouver une bonne traduction qui transmet le message inaltéré du film, mais aussi de la synchroniser avec le mouvement des lèvres des personnages, tout en respectant les découpages scénographiques.[10]

Selon les spécialistes en traductologie, on peut affirmer que, très généralement parlent, on distingue deux types de traduction : la traduction des textes techniques et la traduction littéraire. [11] La traduction audiovisuelle fait partie de la traduction littéraire. La traduction des films est devenue de plus en plus importante, de nos jours. En fait,

[3] Yves, Gambier, « La Traduction audiovisuelle : un genre en expansion », Meta – Journal des traducteurs, 2004, vol. 49, n°1, p. 1-11.
[4] Louis, Dumas, « Le sous-titrage : une pratique à la marge de la traduction », ELIS– Revue des jeunes chercheurs en linguistique de Paris-Sorbonne, 2014, vol. 2, p. 130.
[5] Louis, Dumas, *Op. cit.*
[6] Louis, Dumas, *Op. cit.*
[7] Yves, Gambier, « La Traduction audiovisuelle : un genre en expansion », Meta – Journal des traducteurs, 2004, vol. 49, n°1, p. 1-11.
[8] Jean-Paul, Aubert, Marc, Marti, *Quelques conseils pour le sous-titrage*, Université de Nice, 2008.
[9] Commission Supérieure Technique de l'Image et du Son, *Projection numérique. Sous-titres. Dimensions et positionnement*, France, 2016.
[10] Jean-Paul, Aubert, Marc, Marti, *Op. cit.*
[11] Yves, Gambier, *Op. cit.*

c'est la traduction la plus lue du monde, à ce moment.[12] On a à faire avec ce type de traduction chaque jour. Tout le monde voit des films à la télévision ou sur l'internet. On peut conclure qu'un film est bon juste après les images sont synchronisées avec les sons et les sous-titres. Il est évident, alors, que ce type de traduction des films exige des compétences spécifiques, des aptitudes stylistiques, des connaissances culturelles et aussi, une bonne capacité d'être créatif. En partant de ces aspects, on remarque une autre différence définitoire entre la traduction et le sous-titrage : celui-ci n'est pas un texte isolé, individuel, présenté sur une feuille de papier. Les sous-titres accompagnent toujours des images et des bandes sonores. Pour cela il doit aussi être très synthétique : pour donner au spectateur le temps de regarder le film. Il s'agit, en fait, d'une traduction contrainte par des raisons techniques, cinématographiques, linguistiques et aussi psychologiques. Les lignes de sous-titrages ne peuvent pas être trop longues par des raisons cognitives, propres au fonctionnement du cerveau. On considère que le spectateur moyen peut lire une lettre en 1/12ème d'une seconde, étant bombardé de 24 images / seconde venant du déroulement du film. [13]

Du point de vue linguistique, le sous-titrage doit tenir compte du niveau de la langue, du type du texte (scénario), de l'humour et bien sûr de différents éléments culturels, tout en respectant le message et le sens du script du film. La distribution des sous-titres doit être effectuée de façon appropriée au sens et aux différentes scènes du film. Même si on recommande que la première ligne soit plus courte que la deuxième pour des raisons esthétiques, chaque sous-titre représente une unité de sens cohérente, compacte et distincte.[14] Les répétitions, les hésitations verbales ou les onomatopées, propres à l'oralité, sont à éviter, surtout à cause des contraintes de temps et d'espace. En revanche, on doit essayer de compenser les effets linguistiques et les sens connotatifs résultant de la spécificité du dialogue oral : des connotations intonatives, des expressions gestuelles comme, par exemple, le hochement de la tête ou le mouvement des yeux, le rythme ou l'accent des personnages, etc.

> « Les sous-titres se proposent de susciter les mêmes émotions que celles suscitées par le dialogue dit dans le film. Le texte écrit véhicule l'affectivité de celui qui parle : ce qu'il manifeste ordinairement grâce au débit, à l'intonation et au rythme. Le fait que ce dialogue subisse, dans bien des cas, une compression, pourrait être un obstacle pour éveiller ces émotions. »[15]

Du point de vue cinématographique, les sous-titres doivent prendre en compte plusieurs aspects : le dialogue entre les personnages, leur rythme de parler, les mouvements de la caméra, les scènes, les cadres et les coupages des images. Le texte qui apparaît sur l'écran doit être parfaitement synchronisé avec tous ces éléments. Chaque réplique suscite une attention particulière; si un personnage parle beaucoup et on voit sur l'écran une ligne très courte, on crée l'impression qu'il y a des choses qui ont été omises. S'il y a des répliques qui ne sont pas traduites, à cause du fait qu'un seul sous-titre peut en englober plusieurs, on risque aussi de créer le même effet de frustration

[12] Henrik, Gottlieb, « Subtitling: diagonal translation » in C. Dollerup et al. (dirs.), Perspectives – Studies in Translatology. Copenhabgue: Museum Tusculanum Press., 1994, p. 101-121.
[13] Jean-Paul, Aubert, Marc, Marti, *Op. cit.*
[14] Mariana, Pitar, « Le sous-titrage de film : normes de rédaction ». Professional Communication and Translation Studies, 2008, p. 165-168.
[15] Lucien, Marleau, «Les sous-titres... un mal nécessaire», Meta, 1982, vol 27, n° 3, p. 274.

parmi les spectateurs. L'équilibre est une caractéristique très importante du sous-titrage. On doit toujours garder une harmonie entre la condensation et l'expansion du texte cible.

Du point de vue technique, la règle générale est que les sous-titres doivent occuper un espace restreint sur l'écran, pour ne pas empêcher les spectateurs à suivre les images. Pour ces raisons, on a le droit d'utiliser maximum deux lignes, positionnées en bas de l'écran, au centre.[16] La majorité des contraintes techniques sont déterminées par des aspects cognitifs qui sont particuliers à la manière dont notre cerveau fonctionne et perçoit les images et les textes. Comme on l'a déjà mentionné, pour la capacité de perception humaine il est idéal qu'une ligne ait maximum 36 caractères, y compris les espaces et les signes de ponctuation.[17] En réalité cette règle n'est pas si rigide, parce que la division des répliques des personnages en deux lignes se fait d'une manière logique, en accord avec le découpage filmique. La durée du sous-titre sur l'écran dépend toujours des contraintes d'ordre cognitif. Pour que le spectateur puisse lire le sous-titre, celui-ci doit apparaître sur l'écran avec ¼ secondes plus tard que la bande sonore et y rester visible environ cinq secondes, perce qu'on peut lire environ trois mots par second. En plus, la pause entre deux sous-titres qui se succèdent doit être de ¼ secondes, qui est le temps suffisant de signaler à notre cerveau de processeur l'information et d'être préparé pour la suivante.[18] Un autre aspect technique fait référence à la ponctuation, qui constitue un repère essentiel pour le spectateur. Il est recommandé d'appeler à un usage expressif de la ponctuation, sans en abuser. Les points d'interrogation, d'exclamation et aussi de suspension sont indispensables pour accompagner l'intonation des acteurs.[19]

Le sous-titrage – à la croisée entre l'oral et l'écrit, entre interprétariat et traduction

Dans le passage de l'oral à l'écrit, les éléments non et para-verbaux qui ne peuvent pas être sous-entendus par un public qui ne parle pas la langue source sont compensés à un certain degré par l'intermédiaire des procédés de traduction (transpositions, modulations, etc.) ou par des indices visuels d'accentuation (des majuscules, des signes de ponctuation, des caractères distincts, etc.). En dehors de tout cela, la traduction des films doit respecter les normes littéraires, les particularités et les registres du langage et les contraintes cinématographiques.

Si on parle de la distinction entre la traduction et l'interprétariat, on observe que cela dépend de la nature écrite ou orale du texte qui exige des règles différentes pour la transposition d'une langue à l'autre. Le processus écrit de la traduction est, évidemment, très différent de celui oral, propre à l'interprétariat. La traduction suppose la transposition écrite dans la langue de l'autre, d'un texte lui aussi écrit. L'interprétariat suppose qu'on rende oralement, dans la langue de l'autre, un texte oral. [20] Le sous-

[16] Jean-Paul, Aubert, Marc, Marti, *Op. cit.*
[17] Lucien, Marleau, «Les sous-titres... un mal nécessaire», Meta, *Journal des traducteurs*, 1982, vol 27, n° 3, p. 273-285.
[18] Mariana, Pitar, « Le sous-titrage de film : normes de rédaction ». Professional Communication and Translation Studies, 2008, p. 165-168.
[19] Jean-Paul, Aubert, Marc, Marti, *Op. cit.*
[20] Werner, Koller, Einführung in die Übersetzungswissenschaft, Tübngen / Bâle: A. Francke Verlag, 2018.

titrage se trouve à la croisée de ces deux, parce qu'il fait le passage de l'oral à l'écrit. À cause de ces spécificités, le sous-titrage remet en question le point de vue traditionnel de comparer la traduction avec l'interprétariat. Gottlieb (1994) définit le sous-titrage comme « une traduction diagonale »[21] et l'envisage à l'aide du schéma suivant :

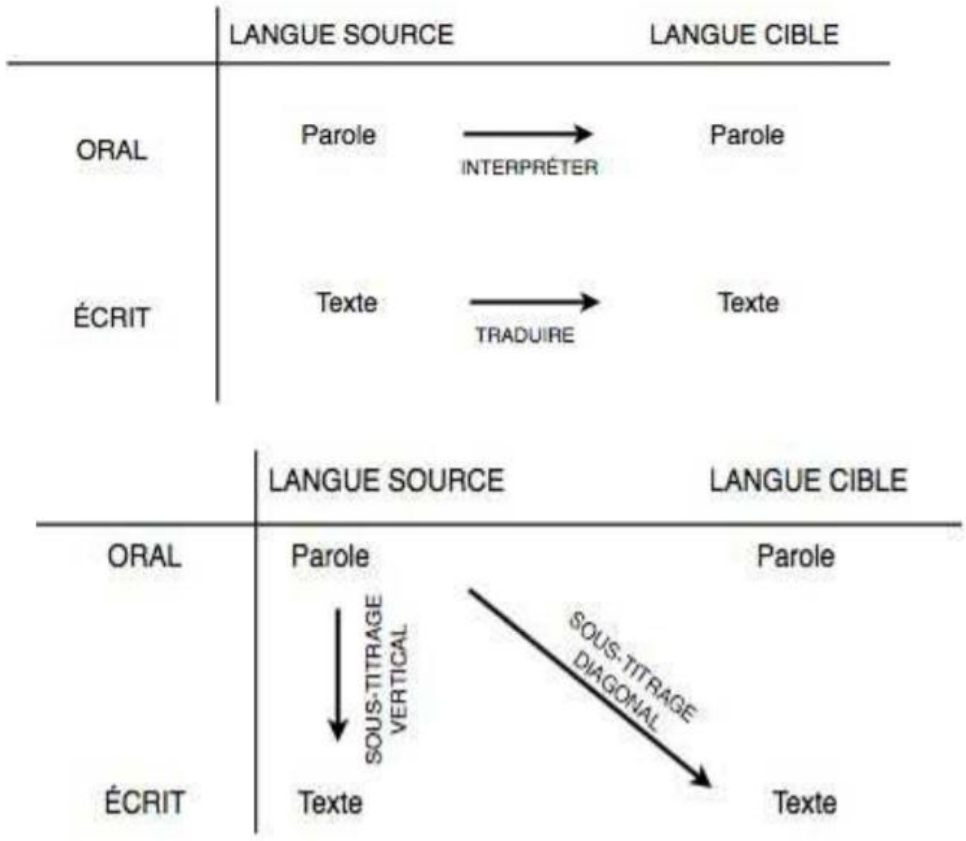

D'après Gottlieb (1994 :104)

L'idée d'une traduction diagonale nous suggère d'une manière très claire le fait que le sous-titrage transgresse la vision traditionnelle de la traduction et que celui-ci se trouve vraiment au seuil de la traduction.

Pour différencier l'interprétariat de la traduction, au-delà du caractère oral ou écrit d'un texte, les linguistes de l'École de Leipzig ont introduit le terme de « translation »[22]. À l'époque c'était un néologisme pour les allemands, mais un archaïsme pour les français, parce que le mot « translation » était un synonyme de la traduction depuis longtemps.[23] D'après eux, une traduction doit remplir les critères de contrôlabilité et de corrigibilité. Il est évident que seule la traduction remplit les deux parce qu'on a la chance de l'améliorer, s'il nécessaire; dans le cas de l'interprétariat cela n'est pas possible. Lorsqu'on traduit un texte écrit, on a un point de référence permanent. Le texte et sa traduction peuvent être consultés à tout moment et la traduction peut être corrigée autant de fois qu'il est nécessaire. Dans le cas de

[21] Henrik, Gottlieb, « Subtitling: diagonal translation » in C. Dollerup et al. (dirs.), Perspectives – Studies in Translatology. Copenhabgue: Museum Tusculanum Press., 1994, p. 104.
[22] Otto, Kade, Zufall und Gesetzmässigkeit in der Übersetzung, Leipzig: Verlag Enzyklopädie, 1968, p. 56.
[23] Louis. Dumas, Le sous-titrage : une pratique à la marge de la traduction. ELIS– Revue des jeunes chercheurs en linguistique de Paris-Sorbonne, 2014, (vol. 2, 2014), p. 129-144.

l'interprétariat, on a à faire avec un texte généralement oral qui a un caractère plutôt éphémère. À cause du manque de temps, on n'a pas l'occasion de le corriger.

Dans le cas du sous-titrage, même s'il se trouve à la croisée entre l'oral et l'écrit, il remplit très bien les deux critères évoqués par l'École de Leipzig, pour être encadré dans les dimensions d'une traduction : contrôlabilité et corrigibilité. Peut-être plus que tout autre type de traduction, le sous-titrage est soumis au contrôle. Il n'existe qu'en présence du texte original, même si celui-ci est oral. Gottlieb affirmait que le sous-titrage s'expose à la critique de toute personne qui connait plus ou moins la langue source des personnages du film.[24] En revanche, si le sous-titrage offre la possibilité d'un contrôle permanent, à l'époque il était presque impossible de le corriger et, dans la plupart des cas, il avait un caractère permanent. En 1977, lorsqu'elle est venue parler de son métier de sous-titreuse au VIIIème Congrès Mondial de la Fédération Internationale des Traducteurs, Helene Reid comparait le sous-titrage à un produit jetable, tout comme un couvert en plastique. D'après elle, tout effort du sous-titreur de trouver les meilleures solutions pour traduire s'évanouit au moment même de la transmission.[25] Entre-temps, les choses se sont changées grâce à la digitalisation du monde cinématographique qui nous permet, de nos jours, de corriger le sous-titrage, de l'améliorer et même de proposer une tout autre version. Comme les sous-titres ne sont plus gravés sur la pellicule du film, il est plus facile à les modifier. Quand même, dans l'époque de la vitesse, c'est celui qui est le plus rapide, qui gagne; pour les grandes distributions, par exemple, celui-ci est regardé comme une étape qui doit se faire rapidement et à moindres frais. C'est pourquoi il arrive souvent que le sous-titrage d'une grande production soit fait en hâte et d'une qualité discutable. Celui-ci sera le premier exposé sur les grands écrans, en arrivant à la majorité des spectateurs. De ce point de vue, le sous-titrage se rapproche plutôt de l'interprétariat, parce qu'il arrive juste occasionnellement de le corriger ou d'offrir une autre version.

Si l'Ecole de Leipzig proposait un système d'opposition binaire pour comparer la traduction et l'interprétariat, l'École française de traductologie, représentée notamment par Marianne Lederer et Danica Seleskovitch, apportent la lumière sur une perspective très différente. Elles expliquent la traduction à partir de l'interprétariat: tout comme un interprète, le traducteur comprend, premièrement, le sens global du texte source. Il doit se libérer de l'original et saisir le sens global, c'est-à-dire d'interpréter et après, proposer une réexpression dans la langue cible. Le processus suppose trois étapes – « la Compréhension, la Deverbalisation et la Réexpression »[26]. La troisième étape la seule différence entre la traduction et l'interprétariat, tout simplement parce que le traducteur a beaucoup plus de temps que l'interprète, pour réfléchir à la réexpression du texte source. Le sous-titrage est un cas très particulier à cause d'une double limitation, à la fois spatiale et temporelle. Son but reste celui de transmettre le même message que le texte source, mais en utilisant un nombre restreint de mots. De ce point de vue, le sous-titrage paraît ressembler davantage à l'interprétariat, qu'à la traduction. Ces contraintes obligent le sous-titreur d'adapter les dialogues des personnages et c'est

[24] Louis, Dumas *Op. cit.*
[25] Elisabeth, Kargl, « Retraduire les sous-titres de Die Mörder sind unter uns et Die Legende von Paul und Paula » dans K. Forbrig & A. Kirsten (dir), « Il était une fois en RDA... » – Une rétrospective de la DEFA. Berne : Peter Lang, 2010, p. 113-136.
[26] Marianne, Lederer, *La traduction aujourd'hui. Le modèle interprétatif*, Paris, Hachette, « collection F », 1994.

pour cette raison que dans un film sous-titré on précise que celui-ci a été traduit et *adapté*.

L'idée même d'adaptation peut nous fait penser que le sous-titrage n'est pas une vraie traduction.[27] Quand-même, l'adaptation fait partie des procédés de traduction indirectes et représente un concept très bien défini par la traductologie, depuis longtemps:

> « Notion polymorphe, polyvalente – voire passe-partout, que celle d'adaptation. À la charnière de la langue et de la culture, elle recouvre toute une gamme de comportements, elle répond à tout un éventail de motivations. Il s'agit là généralement d'un processus délibéré visant à actualiser ou à naturaliser l'œuvre originale; mais on peut y voir aussi un processus involontaire, lié aux contraintes de la langue cible et de l'environnement socio-culturel du destinataire. »[28]

L'adaptation représente une substitution d'une réalité culturelle propre à la culture source. Le plus souvent, cette référence culturelle a une forte connotation dans le contexte du film et peut être représentée par une certaine marque, par le nom d'un artiste, par le nom d'une ville, etc.[29] Quand cette référence n'a pas le même sens connotatif pour le public cible, le traducteur doit la remplacer avec une autre, propre à la culture cible, pour créer le même effet. On comprend, ainsi, que toute comme autre traduction, le sous-titrage recourt, à son tour, à la stratégie d'adaptation, mais il est « abusif de dire que le sous-titrage, dans son entier, est une adaptation ».[30] Il existe de théoriciens, comme Gambier (2004) qui ont même proposé un néologisme pour désigner le sous-titrage : « tradaption » – ni interprétariat, ni traduction et cela ne fait que souligner une fois de plus que le sous-titrage est une pratique hybride.[31]

Dans le contexte de la cinématographie, l'usage a aussi consacré à l'adaptation une définition plus générale : elle désigne le plus souvent la mise en scène ou sur l'écran d'une œuvre littéraire écrite. Cela nous confirme que le concept d'adaptation a de multiples facettes. Il serait peut-être important de mentionner que, par exemple, en psychanalyse, Piaget a défini l'adaptation comme « un équilibre entre l'**assimilation** et l'**accommodation**, ce qui revient donc à dire un équilibre des échanges entre le sujet et les objets ».[32] En traductologie, le problème de l'adaptation n'est pas nouvel et « remonte vraisemblablement à Cicéron qui fut imité par d'autres, chacun apportant sa terminologie, ses nuances (…) ; jusqu'à nos jours, l'adaptation désigne, au bout du compte, une multitude de comportements ».[33]

Sans être une simple adaptation, le sous-titrage utilise ce processus peut-être plus que toute autre traduction, surtout grâce aux nombreuses contraintes auxquelles il est soumis et que nous avons mentionnées plusieurs fois dans cet article. Pourtant, il existe des règles très claires qui interdisent l'adaptation au sens de résumer le contenu des dialogues des personnages d'un film.[34] L'adaptation survient surtout à cause de ces

---

[27] Louis, Dumas, *Op. cit.*
[28] Paul, Bensimon « Présentation » de *Palimpsestes* n° 3, Paris, Presses de la Sorbonne Nouvelle, 1990, p. 9.
[29] Michaël, Mauriale, *L'adaptation à l'Epreuve de la traduction*, Artois Presses Université, 2007.
[30] Louis, Dumas, *Op. cit.*, p. 136.
[31] Jean, Piaget *Les liaisons analytiques et synthétiques dans les comportements du sujet*, Paris, PUF, 1957.
[32] Michaël, Mauriale, *L'adaptation à l'Epreuve de la traduction*, Artois Presses Université, 2007, p. 235.
[33] Michaël, Mauriale, *Op. cit.*p 235.
[34] Lucien, Marleau, «Les sous-titres... un mal nécessaire», Meta, *Journal des traducteurs*, 1982, vol 27, n° 3, p. 273-285.

contraintes et il semble que dans le domaine du sous-titrage elle est un challenge plus difficile que dans la traduction. Le sous-titreur est soumis aux mêmes règles que le traducteur. Il ne doit seulement naturaliser le texte pour créer le même effet et pour transmettre au public cible un message similaire avec celui du texte source, mais il doit le faire avec une économie astringente des mots. [35]

Conclusions

Le sous-titrage interlinguistique représente une discipline très difficile à définir du point de vue théorique, parce qu'il n'implique pas uniquement le passage d'une langue à l'autre, mais aussi le passage de l'oral à l'écriture et finalement, à la lecture. En fait, à part du scenario du film, le traducteur ne traduit pas uniquement le texte, il doit 'traduire' aussi le scénariste, le metteur en scène et le film en soi. Il doit, en fait, 'traduire' aussi l'intention du scénariste, le message du metteur en scène et de recréer le même effet des dialogues orales du film. D'une part, le transfert du message d'une langue à l'autre nous fait le regarder comme étant plus qu'une traduction, mais sa complexité suggère qu'il s'agit d'une discipline hybride, qui est plus que cela. D'autre part, les contraintes imposées par les exigences de l'audio-visuel (la synchronisation avec l'image cinématographique, la brièveté du message écrit, la lisibilité, etc.) auxquelles il est soumis, font que le sous-titrage soit considéré inferieur à la traduction: moins exact, plus court et moins équivalent au texte source. Malgré une tendance générale de banalisation, il est clair que le sous-titrage de film représente une pratique hybride, une traduction très spécifique, avec des règles propres qui diffèrent d'un matériel vidéo à l'autre, en fonction de son type (reportage, documentaire, interview, pièce de théâtre mécanisée, film artistique, etc.).[36]

Bibliographie

AUBERT Jean-Paul, MARTI Marc, *Quelques conseils pour le sous-titrage*, Université de Nice, 2008.
CARD Lorin, *Je vois ce que vous voulez dire*: un essai sur la notion de l'équivalence dans les sous-titres de *37 °2 le matin* et de *Au revoir les enfants*. Les Presses de l'Université de Montréal, 1998, vol. 43, n° 2.
DUMAS Louis, « Le sous-titrage: une pratique à la marge de la traduction », ELIS– Revue des jeunes chercheurs en linguistique de Paris-Sorbonne, 2014, vol. 2.
GAMBIER Yves, « La Traduction audiovisuelle: un genre en expansion », Meta – Journal des traducteurs, 2004, vol. 49, n°1, p. 1-11.
GOTTLIEB Henrik, « Subtitling: diagonal translation » in C. Dollerup et al. (dirs.), Perspectives – Studies in Translatology. Copenhabgue: Museum Tusculanum Press., 1994, p. 101-121.
KADE Otto, Zufall und Gesetzmässigkeit in der Übersetzung, Leipzig: Verlag Enzyklopädie, 1968.
KARGL Elisabeth, « Retraduire les sous-titres de Die Mörder sind unter uns et Die Legende von Paul und Paula » dans K. Forbrig & A. Kirsten (dir), « Il était une fois en RDA... » – Une rétrospective de la DEFA. Berne: Peter Lang, 2010, p. 113-136.
KOLLR Werner, *Einführung in die Übersetzungswissenschaft, Tübngen* / Bâle: A. Francke Verlag, 2018.
LEDERER Marianne, *La traduction aujourd'hui. Le modèle interprétatif*, Paris, Hachette, « collection F », 1994.

[35] Lorin, Card, *Je vois ce que vous voulez dire* : un essai sur la notion de l'équivalence dans les sous-titres de *37 °2 le matin* et de *Au revoir les enfants.* Les Presses de l'Université de Montréal, 1998, vol. 43, n° 2.
[36] Henrik, Gottlieb, « Subtitling: diagonal translation » in C. Dollerup et al. (dirs.), Perspectives – Studies in Translatology. Copenhabgue: Museum Tusculanum Press., 1994.

MACHEFER Danièle, *Deux Aspects de la traduction au cinéma: sous-titrage et doublage* et Teresa TOMASZKIEWICZ (1993), Lille: ANRT, 1988.
MARLEAU Lucien, «Les sous-titres... un mal nécessaire», Meta, 1982, vol 27, n° 3, p. 274.
MAURIALE Michaël, *L'adaptation à l'Epreuve de la traduction*, Artois Presses Université, 2007.
PIAGET Jean, *Les liaisons analytiques et synthétiques dans les comportements du sujet,* Paris, PUF, 1957.
PITAR Mariana, « Le sous-titrage de film: normes de rédaction ». Professional Communication and Translation Studies, 2008, p. 165-168.

SPAŢIUL ŞI TIMPUL – COORDONATE ESENŢIALE ÎN STRUCTURA TEMATICĂ A CREAŢIEI LUI LABIŞ

Mihaela-Dumitriţa BAHMAN, PhD Candidate
University of Piteşti

Abstract: Space and time in the poetical work of Nicolae Labiş seem to have other destinations. The rhythmical and irreversible moves of time alter and oscilate between heaven and earth, and the private space and the exterior space seem to encourage each other to grow.

Keywords: space, time, village, nature, earth

Pe tiparul imaginii pe care i-o oferea poetului satul natal, el formulează într-un carnet de însemnări şi o concepţie mult mai generală despre valoarea propriei poezii. *În poezia mea veţi intra ca-ntr-un sat de munte; veţi vedea întâi „neobişnuitul". Veţi remarca frumuseţea sălbatică a locurilor, iarna veţi simţi în nări miros de lupi şi de fum; vara miros de fân şi de răşină- totul îmbibat cu ceva ce aduce a sudoare şi a pământ - pământ adânc.Veţi primi luna mare, familiară şi apropiată de pe cerul nostru nefiresc de senin, veţi asculta toate poveştile cu stafii şi strigoi, precum şi împuşcăturile ce mai vuiesc răzleţ între munţi. Veţi afla despre flăcăii noştri că-s voinici ca brazii sau unii becisnici ca tufa. Despre fetele noastre că-s ca florile – de cicoare sau cucută.*
Dar pe încetul totul va prinde contur şi după mai îndelungată convieţuire veţi intra în firea adâncă a vieţii mele, ca în adâncul vieţii pătimaşe a unui sat de munte.[1]

Poet sensibil la suflul epocii, cu rădăcini adânci înfipte în solul naţional, Labiş e un romantic în tradiţia paşoptiştilor, a lui Eminescu, Macendonski şi Goga, dar şi în aceea a lui Sadoveanu.

În structura lui sufletească se adună elanuri, nelinişti, aspiraţii, o chemare obsesivă a spaţiilor silvestre, marine şi siderale, a atitudinilor ameţitoare şi a adâncurilor abisale, a zvonurilor tăinuite. Este convins că viaţa trebuie trăită intens, febril, că sensul existenţei este lupta.

Asemenea creatorului *Mioriţei* şi asemenea lui Eminescu şi Sadoveanu, pe care şi-i recunoaşte ca dascăli, tinde să dea fenomenelor proporţii hiperbolice, are intenţia sublimului, a tragicului, a infinitului, a cosmicului, a grandiosului, vede în codru un simbol al întinderilor fără hotar şi al veşniciei, o metaforă a vieţii însăşi, o sugestie a condiţiei poetului reprezentativ. Astfel, în creaţia literară *Rapsodia pădurii*, poetul afirmă:

Fii codru, dacă poţi, cu zeci de glasuri
Cu cerbi, cu flori, cu vulturi, cu poteci,
Dar nu uita porunca vremii tale:

[1] Nicolae Labiş, ***Însemnări dintr-un jurnal***

Fii codru-n acest secol – douăzeci.

Labiş aparţine spaţiului nord-moldovenesc, numit de Lovinescu *placenta de aur a artei*. Apartenenţa poetului la acest spaţiu şi deplasările aproape ritualice în Bucureşti constituie un simbol al dublei apartenenţe, al unei sinteze de veche tradiţie şi dinamică modernitate. Între Sadoveanu şi Rimbaud, între poezia populară şi Villon, lirica lui Labiş îşi construieşte cu dezinvoltură un mediu propriu în care trăieşte. Spaţiul nord-moldovenesc este totodată un loc de refugiu, de apărare şi de reculegere, dar nu de claustrare. În el se retrage poetul pentru a se regăsi, pentru a-şi pregăti sufletul în vederea unor plecări, explorări, fără de care nu poate trăi.

Poezia lui Labiş nu se constituie din teme tratate, deşi vremurile i-o cereau, iar el nu le refuza; indiferent de cele cerute şi chiar de cele autopropuse, poezia este la el izbucnire şi curgere, o emoţie fundamentală, care de la sine se face vers. Tot ce spune, superficial sau adânc, naiv sau rafinat, prozaic sau eterat sau toate aceste laolaltă, cum e mai curând drept să spunem, inspiră încredere, un „om" vorbeşte şi tot interesul stă în această mobilizare a umanului în vorbire, în voce, în timbru, în ritm. Uneori, cu o seriozitate copilărească, descoperă marile locuri comune ale eticii umane, dar accentul de convingere şi de fervoare neînduplecată salvează cursul prozaic. Poezia sa este în întregime ocazională, strict determinată de împrejurări biografice, dar „sunetul" pare straniu şi face aceste împrejurări de nerecunoscut sau neglijabile în sine.[2]

Muntele deţine o seminificaţie complexă în teritoriul mitic labişian, nu numai ca proiecţie a unei imaginaţii ascensionale, cât mai ales în calitate de corespondent cosmic al conului magic al *adâncurilor*. Despre un asemenea subiect, Sf. Augustin scria undeva: *„Valea semnifică umilinţa, muntele semnifică trufia. Muntele prin care noi urcăm este o anumită trufie spirituală.*

Poezia *Sunt spiritul adâncurilor* pare a fi un intermediar între lumea „adâncurilor" şi cea reală . Tărâmul spre care se îndreaptă energia imaginară e presupus a fi unul paradiziac. Revenirea din exilul poeziei şi-o doreşte Labiş în momentele de reverie şi de pace deplină ale naturii, prelungind seninătatea extazului:

Din când în când
Mă urc în lumea voastră,
În nopţi grozav de liniştite şi senine
Şi-atunci aprind mari focuri
Şi zămislesc comori,
Uimindu-vă pe cei ce mă-nţelegeţi.

„Marile focuri" semnifică dezlănţuirea unei forţe primenitoare pe care poetul o poartă cu sine, ca element aparţinând modelului sufletesc. Preferată rămâne pentru Labiş peştera tăinuită a sufletului

Apoi cobor din nou prin hrube trudnice,
În apa luminoasă, minunată.
Sunt spiritul adâncurilor,
Trăiesc în altă lume decât voi.

[2] Lucian Raicu**, *Nicolae Labiş***, Bucureşti, Editura „Eminescu", 1977

Definitorie pentru cuprinderea spaţiului interior al poeziei lui Nicolae Labiş este opoziţia metaforică Înalturi-Adâncuri, stabilind o corespondenţă specială între decor şi conceptele poetice. Dacă Lumea Adâncurilor este una a tenebrelor, adăpostind himerele infernale, loc unde poetul coboară „prin hrube trudnice", spre a ajunge la „apa luminoasă, minunată" a sufletului neînceput, *Lumea Înălţimilor* aparţine purităţilor veşnice.

Când se născuse poetul ochii-i văzuseră munţii înalţi
Cerul înalt şi frumos
Veşnic îl cheamă de-atunci şi îl tulbură
Dorul de ceea ce-i nou şi desăvârşit.
(*Cântec de început*)

Perenitatea luminozităţii muntoase, în comparaţie cu universul perisabil al fenomenelor şi generaţiilor, aduce cu sine ideea de veşnicie, de nemurire, sub influenţa acestui peisaj simţurile căpătând o robusteţe deosebită: *Eu m-am desprins din munţii vineţi / Cascade vuitoare port în mine* exclamă poetul în *Rapsodia pădurii*. Lumea adâncurilor este tărâmul unde se adună neliniştile ca-ntr-un sabat.

Revenirea la suparafaţă reprezintă ieşirea la o stare neutră, deci neinteresantă pentru poezie, dar este rândul chemărilor alpine să treacă pe prim plan, să devină obsedante:

Dacă umblu şi mă zbucium, laud munţii şi-i cutreier
Simt că sunt o-ncreţitură din giganticul lor creier.
(*Căutătorul de comori*)

Munţii „veşnici" şi „codrii " configurează o rezervaţie naturală eternă; cântări în lumină antică, *Rapsodia pădurii* şi *Odă soarelui*, se înscriu într-o simbolistică dionisiacă, supratemporală, forţând limitele concretului. Un poem cu titlu sadovenian, *Locuri şi întâmplări*, introduce într-un „frunziş de aramă" amintitor de Eminescu:

Eu m-am desprins din munţii vineţii,
Cascade vuitoare port în mine […]
Pădurea care mi-i a doua mamă […]
Fremătător la ea mereu mă cheamă.

Regretul nostalgicului din *Frământare intimă*, dus în lume (clişeul Goga) şi întors cu pas „împleticit", descinde din fondul abisal, dintre înaintaşi: *Pădure, sora mea, la tine vin […]/ Sunt vinovat c-am risipit în vânt,/ Din ce mi-ai dat, fuioare de lumină*.

Ursul, ciutele, râsul, păsările, jigăniile codrului, indicatori ai elementarităţii arhaice, participă la impresia globală de auroral; orice rupere a pactului cu pădurea suscită mâhnire. Ruralul, naturistul Labiş, în esenţă un emotiv „privind în amintire" spre „Carpaţii veşnici", ascultând depărtări unde „buciumă vise" îşi adună ficţiunile în reluate discursuri impresive; rămase întocmai ca la începuturi, izvoare, dihănii şi celelalte sînt repere familiare, nişte constante afective într-o geografie a satului arhetipal.

Nostalgia alpestră este cel mai adesea în legătură cu sentimentul pierderii meleagului originar al copilăriei şi reluarea imaginilor în care seninătatea ascensională fincţionează cu tentă edenică, transformă spaţiul poetic în privelişte mitică:

În munţii noştri astăzi zăpezile torc leneş

Izvoarele îngheaţă în clinchete subţiri
Şi caprele de munte nervoase prin poene-şi
Urmează-n taină calea iernaticei iubiri.
(*Scrisoare mamei*)

Ambianţa montană este planul unde, după cum remarca Freud, instinctele noastre ajung să se sublimeze…unde culoarea albă se confundă cu cea albastră. Este adăpostul zeilor.

Labiş oscilează perpetuu între „pletoasele neguri" ale adâncurilor şi „piscurile curate", scăladate în albastrul purităţii şi înţelepciunii divine. Cerul şi pământul se împreună în vârful muntelui, unul se reflectă în celălalt, îşi face reciproc „semne", de vreme ce unui brad căzut cu trosnete prelungi îi corespunde moartea unei stele în înalturi.

Pentru poetul vizionar, terestrul, biologicul, socialul nu sunt decât aspectele fenomenologice ale universului privit pe latură categorială. Nicolae Labiş ştia, asemenea vechilor înţelepţi, că la alcătuirea lumii stau câteva elemente primordiale: pământul, apa, aerul şi focul din metamorfoza nesfârşită a cărora au luat fiinţă infinitele forme ale materiei. Toţi marii poeţi, de la Mihai Eminescu la Lucian Blaga, de la Tudor Arghezi la Ion Barbu au cântat aspectele elementare ale materiei. Atracţia spre elemente a lui Nicolae Labiş reprezintă o constantă a zestrei lui imaginare şi poetul a avut conştiinţa solidarizării organice cu materia:

Dacă umblu şi mă zbucium, laud munţii şi-i cutreier,
Simt că sunt o-ncreţitură din giganticul lor creier.
(*Căutătorul de comori*)

Din realitatea imediată: clocotul pădurii, suspinele copacilor, vuietul apelor, cerbii, căprioarele, poetul sare în universal, dezvăluind emoţia creatorului, totdeauna proaspătă, mereu uluitoare:

…mă scăldam în pâraie cu ochii deschişi,
Era o apă de cleştar şi de stele
Peştii alburii, palpitând ca-ntr-un vis,
Lunecau lângă genele mele.
Ori prin munhţi cu iarba-ntomnată pe creastă,
Ascultam ţârâitul unui greier bolnav;
Gonind pe-un cer de-ntunecare vastă,
Nourii scămoşi în spinări purtau frigul jilav.
(*Începutul*)

Nicolae Labiş ascultă muzica universului, observă trecerea materiei prin regnuri ca prin vene:

…zumzet febril se aude în noi şi-n afară,
Nelinişti de înalte cascade şi zbucium de ploi.
Din seve ce fierb, din puteri ce se nasc şi tresaltă,
Viaţa îşi cântă lumina ce şi-a pus-o în noi.
(*Ciclul răspunderii*)

Pământul mai cu seamă l-a fascinat pe Nicolae Labiş. În pământ, izvorul tuturor resurselor vitale de existenţă, se găsesc rădăcinile fiinţei umane.

În poezia lui Labiş, atracţia spre pământ rămâne una din formele cunoaşterii, de care a fost pe deplin conştient. Acordându-şi sensibilitatea cu forţele universului, el a coborât spre adâncuri pe toate dimensiunile existenţei:

Miezul pământului trage spre dânsul
Trupul şi creierul meu.
(*Geneză*)

A descoperit astfel profunzimile propriei fiinţe şi a intuit procesele cosmice materializate în viziuni cosmogonice sau în interferenţa regnurilor. În poezia intitulată chiar *Pământul*, fuziunea dintre pământ şi uman conturează ideea filozofică a unicităţii materiei:

Îndrăgit ca o mireasă, duşmănos ca o sudalmă,
Chica vântul ţi-a-ncâlcit-o, veacuri-veacuri, monoton,
Tu, pământ al ţării noastre, pătimaş cuprins în palmă,
Încălzit cu buze aspre de tot neamul lui Ion.

Sărutul pământului nu este o atitudine naturalistă, ci un gest ritual, identificate cu sângele elementelor, o viziune personală asupra lui Ion, eroul lui Rebreanu. Lumea romanelor lui Rebreanu apare, astfel, ca o lume pasională, condusa de vibraţii, de energii.

Era firesc ca pe fondul de conştiinţă a satului natal, motivele mioritice să prindă în creaţia lui Nicolae Labiş un contur al lor specific. De altfel, poetul însuşi ne arată că ciobănitul pătrunde adânc în viaţa satului său. Acesta avea în apropiere stâne, pe care poetul le contempla adesea în peregrinările sale meditative:

La stână mestecau tăcerea câinii
Şi cât de arzător umplea plămânii
Ozonul scurs pe palele de vânt.
(*Idila*)

Undeva Labiş îşi aminteşte cum, în timpul războiului, turmele satului erau aduse de către ciobani pricepuţi în locuri ascunse prin munţi. Trei dintre aceşti ciobani bătrâni, trădaţi de cineva, plătesc cu viaţa lor îndrăzneala de a divulga duşmanilor secretul. Din realitatea dură a vieţii, imaginea ciobanului alunecă uşor în legendă. Poetul îşi aminteşte timpul când *veneau la joc ciobanii, cu cămăşile înnegrite de unt şi cu baltage. Venea câteodată şi unul molâu. Tare ca ursul, dar molâu şi scârbit. Cânta: "Ciobănaş la oi am fost / I-lai, i-lai-la / Fetele nu mă cunosc / I-lai, i-lai-la*."

Notaţia impresiilor este făcută, după cum vedem, în spirit sadovenian, Sadoveanu fiind autorul de care îl apropie sentimentul sublimului în faţa naturii, lumea fabuloasă şi mută a pădurii.

Poetul are acel un timbru particular care îl defineşte chiar prin raportare la Eminescu, Sadoveanu sau Rebreanu.

Bibliografie

Coloşenco, Mircea, Nicolae Labiş (1035–1956). Biobibliografie, Bucureşti, Ed. Fundaţiei Culturale Libra, 2005.
Ivănescu, Cezar; Covaci Stela, *Timpul asasinilor. Documente şi mărturii despre viaţa, moartea şi transfigurarea lui Nicolae Labiş*, Bucureşti, Ed. Libra, 1997.
Manolescu, Nicolae, *Prelegeri de literatură română contemporană*, Bucureşti, 1974, pag.70.
Raicu, Lucian, *Nicolae Labiş*, Bucureşti, Ed. „Eminescu“, 1977.
Străuţ, Irimie, *O moarte care dovedeşte ceva*, Timişoara, 2001.
Tomozei, Gheorghe, *...Urmele poetului Labiş*, Bucureşti, Ed. Sport-Turism, 1985.

LINGUISTIC PARTICULARITIES IN THE TRANSLATION OF KOREAN TEXTS[1]

Alexandra BÎJA
PhD. Student, Babeș-Bolyai University

Abstract: During the process of translating a Korean text, one can face issues, not only from a linguistic, but also from a cultural point of view, some of them being syntactic differences, disposal of vocabulary to nuance meaning, writing systems and how they influence the use of language, social class and gender differentiated speeches, humorous structures, dialects and so on. We are trying to explore the possibility of translating Korean texts into English, whilst keeping in mind all of these issues related to linguistic relativity.

Keywords: translation, linguistic relativity, cross-cultural understanding, gender differentiated speech, social class differentiated speech, humour.

Translation can pose difficulties, regardless of the language pairs that are targeted. In our case, we will discuss translating Korean texts into English, whilst tackling the various particularities of the source language, from a theoretical, but also practical point of view. Translating a Korean text into English is not an easy task, for the two languages are diametrically opposite to each other. Not only do they pertain to different language families, thus have undergone different types of changes throughout time, but the physical distance between the West and the East has led to the development of divergent cultures as well, with different ways of decoding/interpreting reality. It is Wilhelm von Humboldt's idea that in different languages, the linguistic content is structured differently, thus creating the concept of linguistic relativity. Due to this linguistic relativity, problems in translation might arise. From a linguistic point of view, we must take into account that the two languages, English and Korean, are completely different from one another. The English language belongs to the Indo-European language family, while Korean is believed by some to be a language isolate, which means that it constitutes a language family of its own, the Koreanic family, together with the language/ dialect spoken in Jeju[2] island. The two languages have evolved differently, not only from a linguistic point of view, but from a cultural one as well. Bassnett herself observes these differences between Western and Asian cultures, differences that pose problems when translation is attempted. She says that:

> "The problems become particularly apparent when translation takes place between Western and non-Western cultures. Lefevere argues that Western cultures have constructed non-Western cultures by translating them into Western categories, a process that distorts and falsifies" (2007)

She then continues to quote Lefevere (1999) regarding cross-cultural understanding and translation:

[1] This work was supported by the Seed Program for Korean Studies through the Ministry of Education of the Republic of Korea and the Korean Studies Promotion Service of the Academy of Korean Studies (AKS-2018-INC-2230003).
[2] South Korean island.

> "This brings us, of course, straight to the most important problem in all translating and in all attempts at cross-cultural understanding: can culture A ever really understand culture B on that culture's (i.e. B's) own terms? Or do the grids always define the ways in which cultures will be able to understand each other? Are the grids, to put it in terms that may well be too strong, the prerequisite for all understanding or not?" (Lefevere, 1999, as cited in Bassnett, 2007)

In this paper we will try to address these cultural problems, as well as particularities of linguistic nature. In doing so, firstly we will follow Peter Borbely's list of translation issues. He believes that "Culture and language are intertwined entities, thus readers need to acquire a certain level of intercultural competence to gain a proper understanding" (2014) and that "cultural terms and references also have little resonance for Western readers, which also may disturb the reading process" (Borbely, 2014). We believe that not necessarily the reader has to acquire intercultural competence, but it is the translator who has this responsibility of aiding the reader to understand the culture, and to make the translated text accessible.

Borbely states that: "The main problems that the translators will face in the medium while translating are due to the incompetency of the two languages. For instance, in grammatical terms, the different word order may provide some difficulties." (2014) He begins his list of issues with word order, which can different from language to language. And in our case it does. English follows a subject-verb-object word order, while the Korean sentence structure is subject-object-verb. Korean language also employs several affixes and particles to mark grammatical function. Furthermore, besides from the verb being last, the language shows great flexibility, at times, while English does not. You can write a sentence in Korean in numerous ways, switching up the place of the words, as long as the verb comes last.

E.g.

몇 시에 학교에 왔어요?

myeot shi-e hakkyo-e wassoyo? – what time school arrived

학교에 몇 시에 왔어요?

hakkyo-e myeot shi-e wassoyo? – school what time arrived

Actual meaning: What time did you arrive at school? / When did you arrive at school?

There are, however, some instances in which the language permits even the subject, or the object, to come last, after the verb.

E.g.

안바꿨어요 비밀 본호. *anbakkweosseoyo pimil bonho*

(I) Didn't change the password.

The usual way in which this would be said is:

비밀 본호를 안바꿨어요. *pimil bonho anbakkweosseoyo*

The password (I) didn't change.

Lee Chungmin and Cho Sook Whan explain this flexibility as following:

> "As is well-known in the literature, Korean word order is, in general, regarded as fairly flexible; the preferred word order is either the SOV pattern, or a combination of SOV and OSV structures. Word order can vary for a variety of

> reasons including topicality, focus, and emphasis, among others. The relatively free word order of Korean is facilitated by case markers that indicate the grammatical functions of the nouns used in a sentence. Korean is a discourse-prominent language, like Chinese and Japanese. Hence, sentences do not always require an overt subject or object when these elements are predictable from the discourse context. …Likewise, case markers can also be omitted optionally or pragmatically when recoverable from the context." (Cho and Lee, 2009)

In our example, the word order variation is actually used as an emphasis of the word "password". The two linguists also mention the fact that many nuances of the Korean language can be predicted from the context, thus for a non-native speaker it would be quite difficult to grasp the exact meaning of certain utterances. It is our opinion that this prediction based on context can also pose some difficulty in the process of translation, and that translators should pay more attention to these subtleties of the language.

Other syntactic differences are: the position of adverbs, verb inflection and the position of relative clauses. (Cho, 2004) While in English the adverb comes usually after the verb, in Korean it always comes before the verb, thus the English sentence "He runs fast" would be "He fast runs" in Korean. Borbely maintains that: "certain grammatical functions work differently and it is important to understand the grammar of both languages to produce a correctly translated and comprehensible product" (2014)

Secondly, Borbely argues that the disposal of the vocabulary to nuance meaning can also pose a problem in translation. He claims that "the average English speaker uses about 10,000 words daily in their vocabulary" (2014), thus might have more at their disposal in order to express themselves. But Korean can form new words by fusing different stems together, and adding morphemes to change meaning, and so on. It is hard to say which language benefits from the use of more words in order to express thought, but it is true that Korean language disposes of ways of enriching the vocabulary and of forming new words, enabled by its very own writing system, which are unknown to the English language. This takes us to the second factor which might pose problems in translation, the writing system. While English uses the Latin alphabet, Korean uses both Hangeul and Hanja[3]. Hangeul does have a phonologic orthography, but it is a featural writing system. In Hangul, the featural symbols are combined into alphabetic letters, and then the letters are joined into syllabic blocks, so that the system combines three levels of phonological representation (Sampson, 1990). One syllabic block is also a stem, and combining several syllabic blocks can generate new words.

E.g.

생 축 < 생일 축하 – *saeng chuk < saengil chukha* (tr. Happy Birthday)

프사 < 프로필 사진*peusa < peuropil sajin* (tr. Profile picture).

생선 < 생일 선물*saengseon < saengil seonmul* (tr. Birthday gift)

생선*saengseon* also means "fish". Actually, "fish" is the only meaning that appears in the dictionary, for the meaning of "birthday gift" is not officially recognized. Many other Korean words pose the same problem. Moreover, as we mentioned before, besides the

[3]Chinese characters incorporated into the Korean language.

official script Hangeul, Korean also makes use of Hanja, a set of characters borrowed from the Chinese *hanzi*[4]. These Hanja are not used in daily writing, but can sometimes be used in literature, and can indeed pose problems. Some Hanja can have multiple readings, such as 金 (금 *geum*, 김 *gim*) meaning *gold* and *surname*, 車 (차 *cha*, 거 *geo*) which means *vehicle* and also *to carry*, while other Hanja can have the same reading, such as 학 *hak* for學, 鶴 and 虐, which mean *knowledge*, *crane* and *cruel* respectively.

Beside these linguistic issues, Borbely also mentions the social and cultural nuances that might pose difficulties in translating. These nuances in Korean are: humour, gender differentiated speech, social class differentiated speech, honorifics, wordplay and cultural references.

We will start with social class differentiated speech, or honorifics. Honorifics are a particularity of the Korean language, a complex and richly textured system that is most often times difficult to render in other languages. Lucien Brown cites Levinson (1983) whilst trying to define this concept as "the term for those aspects of language structure that encode the social identities of participants, or social relationships between them, or between one of them and persons or entities referred to" (Brown, 2011)

This linguistic phenomenon can indeed be found in other languages as well, besides Korean, such as Japanese, Chinese, Romanian, French, and so on, regardless of the linguistic group or area a language pertains to. Nonetheless, it is true that: "Although honorifics is a cross-linguistic phenomenon, it is important to recognize that some languages (such as Korean, Japanese and Javanese) possess far more developed honorifics systems than other languages." (Brown, 2011) On one hand, in modern English the system of honorifics is not as well developed and is only apparent through the use of titles such as Mister or Miss. On the other hand, in Asian languages, the honorific system plays a much more important part. Korea's honorifics system is very complex, mostly due to its hierarchical culture, and is apparent on several levels (such as vocabulary, syntax, and so on). Brown considers that "the existence of honorifics in Korean is frequently connected to the influence of Confucianism and the hierarchical, relational social structure that this has entailed" (2011) and "although the development and systematization of honorifics probably has much to do with the promotion of neo-Confucian ideology, the actual existence of honorifics in the Korean language appears to predate the spread of Confucianism to Korea." (Brown, 2011), later quoting Baek Eung-jin (1985), who considered that "Korean honorifics were probably used in ancient times when referring to gods and kings and the use according to strict Confucian social hierarchy developed much later." (Brown, 2011) We conclude that the honorifics system is an important part of Korean culture, thus all translations should take it into consideration, in order to preserve the authenticity and meaning of the original text. Brown then goes on to say that, even though this system is without doubt ingrained in the culture and society, the language's agglutinating structure itself has contributed to the development of the honorifics system as we know it today. The linguist claims that

[4] The name of the Chinese writing system.

"This typological property allows for the addition of honorific endings to each and every verb in a way that would not be possible in isolating languages." (Brown, 2011)

In terms of their use, honorifics generally denote politeness, respect, social class, age difference, Potts insisting that "the expressive meaning of honorific forms is the expression of social superiority" (2005). On the other hand, Brown, although he agrees with Potts in a way, still considers that Korean honorifics might also have a deeper meaning. He says that:

> "The underlying "meaning of honorific forms is probably more abstract, perhaps best captured by "separation" or "distance': The absence of honorifics, on the other hand, expresses meanings such as "connection" and "closeness' (Brown, 2011)

Even though Korean language has structures that are intended to denote social superiority, such as the noun particle 님 *nim* which, added to nouns, indicates a higher social status, some honorific forms do indeed show distance between two people/ two interlocutors. Such is the case of the verb ending 요 *yo*, which is usually used to show respect, but the absence of this ending does indeed show closeness. People, of the same age or not, of the same social class or not, if they are close to each other will not use the verb ending 요 *yo* when talking to each other.

In Korean, honorifics are classified in several categories, as following: honorific nouns, honorific verbs, honorific particles, pronouns and last but not least, titles. All of these categories are very important, and all of them are used on a daily basis.

As far as the nouns are concerned, Korean separates them into honorific nouns and regular nouns, and uses them in accordance to social status. For example, the noun 집 *jib,* which means "house", cannot be used when talking to a senior, or with someone of a higher social status, cases in which we would have to use the word 댁 *deak*, which means the same thing. Other examples are: 이름 *ireum* and 성함 *seongham*, both of which mean "name", 생일 *saengil* and 생신 *saengshin*, both of which mean "birthday" and 나이 *nai* and 연세 *yeonse* which mean " age". These examples being given, it must be stated that not all nouns have honorific forms, and those that do are quite small in number.

In the same manner as the nouns, some Korean verbs have two forms, which are used according to a person's status. To give some examples, we will mention the verb "to be" with its two forms, first regular and the second formal, 있다 *itta* and 계시다 *gyeshida*, "to eat": 먹다 *meokda* and 드시다 *deushida*, "to sleep": 자다 *jada* and 주무시다 *jumushida*. Although, similar to the nouns, not all verbs have a specific second form, unlike the nouns, all verbs can be inflected with an honorific particle in order to show politeness and respect. An example would be the verb "to give" 주다 *juda*, which

in formal speech becomes 주시다 *jushida*, -시 *–shi* being an horrific particle, which is added only to verbs. Beside the particle –시 *shi* that is added to verbs in order to show politeness, there is also the previously mentioned particle –요 *yo*, and also the ending –ㅂ니다 *b nida*. Each of these represent different levels of politeness and are used in different situations. For example, -ㅂ니다*b nida* is more polite than –요 *yo*, while –시 *shi* is somewhere in between. These nuances are extremely important in Korean culture, and should be well mastered by the translator. Other honorific verb endings are:

-ㅂ쇼체 *–b shyoche*
-ㅂ니다 - *b nida*
-십니다 - *shimnida*
} very formal

-오체 - *oche*
-오 - *o*
-쇼 / -시오 – *shyo/ shi o*
} neutral politeness, used nowadays only among some older people

As far as titles are concerned, 님 *nim* and 씨 *sshi* are the most commonly used, and both of them practically mean "mister" or "misses". 님 *nim* is generally added to someone's position, to show respect, e.g. 선생**님** *seongsaengnim* (teacher), 교수**님** *gyosunim* (professor), 형**님** *hyeongnim* (respected older brother), while 씨 *sshi* is added to names: 성수호 **씨** *seongsuho sshi* (mister Song Sooho).

These are just a few examples, Korean honorifics actually changing speech on many levels, employing various other particles, sentence endings, taking into account various syntactic functions, subject and object agreements, verb tenses, and so on and so forth.

As English does not benefit from a well-structured and widely used honorifics system, translating these nuances from Korean may pose problems for the translator.

In order to compare the concept of politeness in English and Korean, Song Sooho states that "Korean politeness is considered discernment politeness because of its dependence on settled honorific forms or linguistic norms" (2014) and then defines discernment, based on Hill's (1986) theory, as "almost automatic socially-agreed-upon rules," which operate irrespective of the specific communicative goal of the speaker. In general, discernment politeness is defined by the social relationship between the speaker and the addressee."(Hill, 1986), continuing to say that for Koreans "politeness is socially prescribed, meaning that the speaker, as a member of society, does not make his/her own choices." He notices, on the other hand, the differences in English, saying

that " speakers focus on the delivery of a message and the choice of expression strategies in their speech" (Hill, 1986), giving as example the American culture, although in our opinion, the same linguistic principles can be applied to the English culture as well:

> "According to Watts (2003), American speakers can choose from a number of different conventional polite remarks when expressing politeness. Thus, with its individualism-centered culture, American politeness heavily relies on the personal autonomy and general friendliness of people in maintaining conversation etiquette." (Hill, 1986)

Thus, politeness in embedded in Korean speech, and it is not necessarily a choice, but rather a social obligation to use honorifics, while in English, the speaker has the ability to choose etiquette. This being the case, when translating a Korean text, the translator should find a way in which to render Korean honorifics into a language that does not have this concept embedded in their linguistic system.

Beside the social class differentiated speech, Korean also has a gender differentiated speech. Most differences appear in pronunciation and intonation, and cannot be detected in written form, however some vocabulary and syntax differences do exist, and the translator should be aware of them in order for his translation to be accurate. This type of differentiated speech can be observed in other languages as well, such as Japanese and Chinese, but Robertson notices that "Korean culture in particular appears to be rapidly casting aside masculine and feminine language differences in favor of a much more balanced language" (2013), trying to let go of the stereotypes about how a man and a woman should talk. On the other hand, he does acknowledge that differences still exist, fewer indeed than in the past, quoting Wardhaugh who enumerates the levels on which differences in speech might appear:

> "Wardhaugh (2010) identifies many of the areas of these perceived gender differences, including: phonology, vocabulary, speaking styles, grammar, intonation, paralinguistics, titles, obscenities, duration, and intensity" (Robertson, 2013)

Robertson continues by comparing the two languages (English and Korean), saying that although the gender specific forms of feminine or masculine in English do not appear in Korean as well: "compared to English, Korean has a general absence of gender-specific pronouns, grammar, and vocabulary, freeing it from many of the problems arising from "he / she" or "actor /actress," (Robertson, 2013), the second language does have other gender specific forms: " vocabulary reflecting male dominance is still occasionally found, such as words for females which hold negative connotations"(Robertson, 2013) because historically, Korea was a patriarchal society.

At a lexical level, Korean gender differentiated speech consists of certain words that can be used only by women and certain words that can be used only by men, such as:

- 오빠 *oppa*– only used by women, meaning older brother[5]
- 형 *hyeong* – only used by men, meaning older brother
- 누나 *nuna*– only used by men, meaning older sister

[5] The translations are literal. Culturally, the words can be used to address someone who is older (but not by very many years), and who is not related to the speaker.

- 언니 *eonni*– only used by women, meaning older sister

If the words were to be used in reverse, they would have different connotations. Such as the word 오빠*oppa*, used by a man would hint towards his sexual orientation (preference towards the same sex) , or at least would make others think that about him. Actually the word 오빠*oppa* can have very many nuances, according to the situation in which it is used. It can mean older brother, older male, a woman's love interest (thus could be translated with "dear", "sweetheart" at times), and so on.

Humour is another particularity that can be hard to translate, not only from a linguistic point of view, but from a cultural one as well. Yu (2007) considers that: "language is a cultural form, and that conceptualizations underlying language and language use are largely formed by cultural systems". Thus there is a strong connection between cultural representations of humour, what one social group considers to be humorous or not, and the way humour is expressed through language. Prodanovic Stankic highlights in her study this very idea that "perception of humour depends heavily on its cultural specificity [in the sense of what is humorous inside a certain culture]" (2017), explaining that "the reasons for this are closely related to the fact that language is firmly grounded in a group-level cognition that emerges from the interactions between members of a cultural group" (Prodanovic Stankic, 2017). and "as language and culture are in a dialectical relationship, it is clear that language is one of the tools, yet not the only one, for maintaining and indicating cultural conceptualizations through time." (Prodanovic Stankic, 2017). When talking about humour, very many aspects should be taken into consideration, fact which makes translation of humour quite difficult. Again, Prodanovic Stankic points out that:

> "Taking into account verbal humour, it should be stressed that cultural conceptualizations mark not only humorous discourse itself, in terms of different levels and units of language (e.g. speech acts, idioms, metaphors, grammar, etc.), but also language use and community practices (e.g. when it is (in)appropriate to joke and which form of humour to use in the given situation)."(2017)

Traditionally, English humour is known to be full of sarcasm and irony, satire, focusing on the absurd, the macabre, and making fun of social class, everyday life, ineptitude and embarrassing situations. It has been described as "a strong theme of sarcasm and self-deprecation, often with deadpan delivery" (Bloxham, 2008). Samavati believes that British humour "has always been evolving around the issue of negative connotative symbol of expression" (2013), explaining that:

> "The expressionist assertion of British humour in its very nature distances itself from the topic it is subjected to as well as the times of its practice; it is arguably a form of personification of opposition completely crude of the standards forced by influential elements of politics, religion, epoch or populism." (Samavati, 2013)

As far as the means of expressing humour is concerned, Sánchez Roura believes that one of the devices mostly used in rendering humorous remarks is the syntactic ambiguity. She claims that: "a great deal of British humour depends on playing with language in different ways, especially exploiting ambiguity at different levels" (Sánchez Roura, 1995). She differentiates between ambiguity due to bracketing, and ambiguity

due to labelling, explaining the two concepts. Firstly, she describes ambiguity due to bracketing as following:

> "A characteristic of the English language which is highly productive in terms of humour is the question of attachment of a given element, particularly in the context of the verb phrase, understood here as the whole predicate or "extended verb phrase," where different categories of phrases may be concerned. Whenever the attachment of such an element, either a whole phrase or just a single word, is possible in different constituents, then ambiguity arises." (Sánchez Roura, 1995)

Then she explains the concept of labelling as:

> "process by which characteristics of the constituents of the sentence are given, at two levels: the morphological one, or category labelling, both of lexical and phrasal categories, which is something inherent to words; the syntactic one, or function labelling, of phrases within the sentence and of lexemes within the phrase."(Sánchez Roura, 1995)

saying that: "Ambiguity due to labelling arises from the fact that there is not a one-to-one correspondence between categories and functions, and from the multi-membership of many words into different lexical categories." (Sánchez Roura, 1995). One example of this would be "-Sally, you're pretty dirty. / -Yes; and I'm even prettier when I'm clean". We can see an interchange between an adjective and an adverb. Beside this linguistic approach to humour, as we mentioned before, culture plays a very important role, which makes it hard at times to be translated and fully understood by "outsiders".

As far as Korean humour is concerned, it also employs satire, parody and sarcasm. It is a witty way of also addressing certain social issues that are rooted in the patriarchal nature of the country, such as the issue of gender roles and overcoming gender barriers. Conflicting with South Korea's very own culture and importance of respect and politeness, it presents a kind of sarcastic politeness. It is risk-taking and physically-driven at times, also targeting sensitive topics. Blyth describes Korean humour as following:

> "The aspirated consonants express the violence and passion of the Koreans; the many r's and l's their weaker side. Humour comes out perhaps in the clash between the two. Put in a more general way, the humour of the Koreans lies in the collision between the violence of their desires and the cold, immovable facts of life. The Koreans are hardy capable of the loftiest, philosophical, super-natural humour; where they score is in their feeling of the common life of men and women and tigers and dogs and bed-bugs." (Blyth, 1959)

The author tries to highlight the close relationship between humour and tradition/ culture, which is always embedded in the collective consciousness of the people. He also mentions in his book the extreme structure of Korean society, the effects of social inflexibility and the extremely mannered nature of the language, claiming that in Korean humour this apparently did not result in the kind of humor in which circumstances are reversed.

Since humour is closely tied to a social group's culture and collective thinking, as well as to its specific language, it is quite hard at times to translate humour from a SL into a TL. All the more so if we take into consideration the variations in humour and the linguistic devices that are used, which are most often than not culturally bound.

Raphaelson-West (1989) divides humour into three different categories as following: language-specific humour, culture-specific humour and universal humour. Seghers (2017) explains the language-specific humour as being "those jokes that depend on linguistic features for their humorous effect." and gives us as example the following joke: "Q: What do a battery and a small construction site have in common? A: There are two poles.". We can see in Seghers' example that the principle through which a humorous effect was created was a play on polysemy, "more specifically, two words that are similar in form, but different in meaning, are confronted to create a certain ambiguity". Humor based on polysemy, more often than not, is quite hard to translate. The author himself argues that "a translator would have to find a similar combination of words in the target language for the translation to be perceived equally as humorous. This requires either a vast amount of creativity on the part of the translator or similarly structured language pairs." Moving on to the culture specific humor, Seghers defines it as "those jokes that depend on relationships between certain cultures for their humorous effect", giving as an example the joke: "Q: What does the Loch Ness monster eat? A: Fish and ships", a culture-specific joke which makes reference to a traditional British dish. This joke, besides being culture-specific, it is also based on the homonymy between the words "ship" and "chip". Lastly, the author defines universal humor as "those jokes that do not rely on linguistic features or intercultural relationships for their humorous effect. However, the term "universal" implies that one would have to be aware of every culture to be able to determine whether a joke or situation is universally perceived as funny (Raphaelson-West, 1989)." Homonymy is another language-specific particularity that is quite difficult to translate. We will try to exemplify this with a Korean joke:

Q:뱀파이여가 아침에 뭐를 마셔요?

A: 코피.

The translation of the joke would be: Q: What does a vampire drink in the morning?", the answer being "nose bleeds". This joke is based on the homonymy play between 커피 (coffee) and 코피 (nose bleed). Unfortunately, there is no humorous effect in the translation of this joke, because there cannot be any kind of meaning play between coffee and blood in English.

As far as the process of translating humor is concerned, Attardo (2002) tackles it through several translation parameters: script opposition, logical mechanism, situation, target, narrative strategy and language, considering that the script opposition and logical mechanisms should not be altered, since altering them might affect the perception of a joke. When talking about the other parameters, Seghers says that the situation parameter as well does not need to change, "unless the situation in question does not exist or is unavailable for humour in the target language. In that case, the translator should opt for a different situation" (2017), the target parameter "should be adapted to the target culture, as each culture has its own stereotypes and corresponding targets" (Seghers, 2017), the narrative strategy does not "need to change…when translating into another language, unless the format does not exist in that language or culture in which the language is used. In that case, the translator should use a different

strategy."(Seghers, 2017), and that the language should just be replaced with its TL equivalent, in such a way that it puts across the same ideas as in the SL. The author continues to invoke Vandaele's (2002) ideas that the translator should reproduce the source text in such a way that he gets the same reactions from the target readers, pleading that:

> "…reproducing humour in translation seems to be a talent-related skill, since one may well be able to perceive and understand humour, but fail to reproduce it in translation, however much effort is put into learning it. Humour reproduction also seems to be dependent on the translator's personal sense of humour. He or she may understand the humour of a given segment, but fail to find it funny, which may have implications for the reproduction of the intended effect in the target audience." (Seghers, 2017)

Vandaele also talks in one of his studies about wordplay, which is both an important element in humour, and a linguistic phenomenon which can pose problems in translation. Wordplay can be humorous or not, and it is based on homonymy, homophony, homography and paronymy. Vandaele considers that "if we accept that humor takes root in incongruity and superiority, then we understand why wordplay is often perceived to be humorous" and some forms of wordplay activate superiority mechanisms: they require us to activate relevant back ground knowledge and invite us to find interpretive "solutions" to the incongruous communication" (2011). As far as the translation of wordplay is concerned, Delabatista (2004) considers that "whether serious or comical, wordplay creates linguistic problems of translatability because different languages have different meaning-form distributions", but all things considered, he claims that there are situations in which wordplay can in fact be translated. On the other hand Vandaele claims that "despite Delabastita's and others' insistence that even wordplay is not untranslatable, it is obvious that verbally expressed humor stretches over a continuum from easily translatable humor to very resistant, "metalinguistic" humor"(2011). Thus he is trying to say that in some instances humour can be easily translated, because maybe the mechanism of it is not necessarily based on a linguistic principle, but as far as wordplay (here he refers to humorous wordplay) is concerned, it becomes more difficult, because this linguistic phenomenon is rendered differently in different languages.

Another linguistic particularity that is difficult to translate is the dialect. Dialects are linguistic varieties which may differ in pronunciation, vocabulary, spelling and grammar, while accents vary only in terms of pronunciation. The UK is believed to have around 40 dialects, which are dispersed regionally, such as: Cockney, Cumbrian, Geordie, and Kentish, to name a few. English also has a variety of accents, which are variations in pronunciation and are also dispersed geographically, since they derive from the phonetic inventory of the English dialects. On the other hand, while is does have several dialects, Korean has considerably fewer than English does. Excluding the dialects spoken in North Korea and those spoken by the Korean minority in China, we encounter the following territorially divided dialects,: Gyeonggi dialect[6], Gangwon dialects,

[6] Also known as "Seoul dialect".

Gyeongsang dialects, Jeolla dialect and Jeju language. In our particular situation, if a translator would be faced with having to translate a Korean dialect, there would be a 40 to 5 ratio. The question is: which one to pick? The translator has the responsibility to pick the closest equivalent. Dialects and accents, as linguistic varieties, are subjected to different value judgments and perceptions which are in close relation with the culture of said social group. People make judgments about their own dialects, and of others as well. Preston exemplifies this saying that:

> "It is perhaps the least surprising thing imaginable to find that attitudes towards languages and their varieties seem to be tied to attitudes towards groups of people. Some groups are believed to be decent, hard-working, and intelligent (and so is their language or variety); some groups are believed to be laid-back, romantic, and devil-may-care (and so is their language or variety); some groups are believed to be lazy, insolent, and procrastinating (and so is their language or variety); some groups are believed to be hard-nosed, aloof, and unsympathetic (and so is their language or variety), and so on. For the folk mind, such correlations are obvious, reaching down even into the linguistic details of the language or variety itself." (Preston, 2008)

Perceptions which vary, of course, based on each group's culture. Edwards summarizes that "… people's reactions to language varieties reveal much of their perception of the speakers of these varieties" (1982). Koreans perceive the people of Busan[7], speakers of the Gyeongsan dialects, to be harsh, serious and quite unfriendly, but at the same time very honest, judging by its pitch accent and simplified grammar structures which apparently make other Koreans think that the people of Busan like to get straight to the point, without trying to varnish their speech. Not all accents/ dialects are perceived in a negative way, Richterova exemplifies this by saying that:

> "Although rural accents tend to be ridiculed in comparison to urban accents (Labov 1971), regional accents such as Yorkshire play a part in personal identity of their speakers. Despite some accents of northern industrial towns (such as the Birmingham "Brummie") being stigmatized and not enjoying much popularity (The Telegraph, 2008), the Yorkshire accent has apparently always been perceived as likeable, and in a recent study at Bath Spa University, Yorkshire has beaten all other regional BrE accents and was perceived by the participants as "wise, trustworthy, honest and straightforward" (The Guardian, 2008). In a larger scale study by Strongman and Woosley mentioned by Howard Giles, speakers of Yorkshire accent were perceived as more honest and reliable than speakers of London accents" (Richterova, 2013)

Opposite to the Yorksire dialect we have the Cockney dialect, which has a more negative connotation for the speakers of other English dialects. The same author claims that

> "Since the nineteenth century, Cockney has been perceived negatively as a "modern corruption without legitimate credentials, unworthy of (...) any person in the capital city of the Empire" (Santipolo n.d.: 421). The glottal stop, for instance, was formerly "a feature of lower-social-class dialects" (Trudgill 1990: 12)." (Richterova, 2013))

Through dialect/accent, a character or situation is give texture, thus translating it with the standard variety of the TL would make the text lose its nuances. Thus some

[7] Southern city of South Korea.

linguists have tried to come up with theories on dialect translation. One of them is BJ Epstein (2006) divides dialect translation into socioeconomic and geographical, the first referring to class dialects, and the second to a regional dialect for which the translator should pair with a close equivalent regional dialect in the culture of the TL speakers.

What we tried to do in this paper is to highlight a few linguistic particularities of the Korean language, particularities that can pose problems when translation is attempted, giving a few punctual examples. If the translator takes into consideration all of the issues that might lead to the misinterpretation of a text, than s/he can come up with an accurate and authentic translation, that is relevant to the target reader.

Works Cited

Attardo, S. (2002). *Translation and humour. The Translator*, 8(2), 173-194. Retrieved from http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13556509.2002.10799131, Accessed on 02.06.2018

Baek, E. (1985). Semantic shifts in Korean honorification. In *HIStorical Semantics: Historical Word Formation,* Jacek Fisiak (ed), 23-32. Berlin: Walter de Gruyter.

Bassnett, S. (2007) Culture and Translation. *A Companion to Translation Studies*:, edited by Piotr Kuhiwczak and Karin Littau, Multilingual Matters LTD, Clevedon, Buffalo, Toronto.

Bloxham, A. (2008) British humour 'dictated by genetics'. *Daily Telegraph*, https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1581251/British-humour-dictated-by-genetics.html, Accessed on 01.06.2018

Blyth, R. H. (1959). *Oriental Humour*. Tokyo: Hokuseido Press.

Borbely, P. (2014). *Japanese Comics Lost in Translation. Language Transitions and the (Mis)interpretation of the Translated Material*, Conference Proceedings, SlovakEdu

Brown, L. (2011). *Korean Honorifics and Politeness in Second Language Learning*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company.

Cho, Byung-eun, (2004) Issues Concerning Korean Learners of English: Education in Korea and some Common Difficulties of Korean Students. *The East Asian Learner*.Vol. 1 (2) Nov.

Cho, Sook Whan and Lee Chungmin. (2009) Acquisition of the subject and topic nominals and markers in the spontaneous speech of young children in Korean. *The Handbook Of East Asian Psycholinguistics* edited by Chungmin Lee, Greg Simpson and Youngjin Kim, New York: Cambridge University Press.

Delabastita, D. (2004). Wordplay as a translation problem: a linguistic perspective. *Übersetzung, translation, traduction*. Harald Kittel, Armin Paul Frank, Norbert Greiner, Theo Hermans, Werner Koller, José Lambert, Fritz Paul (eds.), 600–606. Berlin: Mouton de Gruyter.

Edwards, J. R. (1982). Language attitudes and their implications among English speakers. In Ellen Bouchard Ryan and Howard Giles (eds), *Attitudes towards language variation*. London: Arnold.

Epstein, B.J. (2006) *Translating Dialects*.
http://brave-new-words.blogspot.com/2006/08/translating-dialects.html, Accessed 04.06.2018

Hill, B., et al. (1986). Universal of Linguistic Politeness: Quantitative Evidence from Japanese and American English. *Journal of Pragmatics* 10: 347-371.

Humboldt, W. (1988) *On Language: The Diversity of Human Language- Structure and its Influence on the Mental Development of Mankind.* Cambridge University Press.

Lefevere, A. (1999) Composing the Other. In S. Bassnett and H. Trivedi (eds) *Postcolonial Translation: Theory and Practice* (pp. 75–94). London: Routledge.

Levinson, S. (1983). *Pragmatics.* Cambridge: Cambridge University Press.

Potts, C. (2005). *The Logic of Conventional lmplicatures*. Oxford: Oxford University Press.

Preston, D. R. (2008) Dialect Perceptions and Attitudes to Variation, published in *Clinical Sociolinguistics*, Martin J. Ball (Ed.), Blackwell Publishing Ltd.
Prodanovic Stankic, D. (2017) "Cultural Conceptualizations in Humorous Discourse in English and Serbian" in *Advances in Cultural Linguistics,* edited by F. Sharifian, Springer Nature Singapore Pte Ltd.
Raphaelson-West, D. (1989). On the Feasibility and Strategies for Translating Humor. Meta, 34(1).
Richterova, H. (2013) *Perception of Different Accents of English*. https://is.muni.cz/th/385906/fss_b/Perceptions_of_Different_Accents_of_English_correct_IPA.pdf, accessed on 04.06.2018
Robertson, J. (2013) *Differences Between Men and Women in Korean Conversation: A Case Study*, paper originally submitted on November 2013 to the Department of English of the University of Birmingham, UK, as an assignment in Sociolinguistics, in partial fulfillment of a Master of Arts in Teaching English as a Foreign / Second Language (TEFL / TESL).
Samavati, S. (2013) *Contemporary British Humor: In Contrast to its Glorious Past and Main-Stream America*, Master's Thesis, Bahcesehir University, İstanbul
Sampson, G. (1990) *Writing Systems. A Linguistic Introduction*, Stanford University Press
Sánchez Roura, M. T. (1995) Syntactic Ambiguity as a Device in British Humour, *Revista Alicantina de Estudios Ingleses* 8.
Seghers, M. (2017) *The Translation of Humour in Subtitling: An Analysis of the Dutch Subtitles of The Big Bang Theory*. Masterproef voorgelegd tot het behalen van de graad van Master in het Vertalen.
Song, Sooho, "Politeness in Korea and America: A Comparative Analysis of Request Strategy in English Communication" published in *Korea Journal*, vol.54, no.1 (spring 2014)
Vandaele, Jeroen. (2002). (Re-) Constructing Humor: Meanings and Means. *The Translator,* 8(2), p. 149-172.
Vandaele, J. (2011) Wordplay in Translation, in *Handbook of Translation Studies*: Volume 2, Edited by Yves Gambier and Luc van Doorslaer. John Benjamins Publishing Company.

Watts, R. J. (2003). *Politeness.* Cambridge: Cambridge University Press.
Yu, N. (2007). The Chinese conceptualization of the heart and its cultural context. In F. Sharifian & G. B. Palmer (Eds.), *Applied cultural linguistics: Implications for second language learning and intercultural communication* (pp. 65–85). Amsterdam: John Benjamins.

AUSTRALIAN LITERATURE: A BRIEF ANALYSIS OF KATE MORTON'S STYLE AND WORK

Camelia Ioana IENCIU, PhD Candidate
„AUREL VLAICU" University of Arad

Abstract: This article, based on a meticulous analysis of Kate Morton's novels, underlines not only the author's style, but also several features and sources of inspiration which lie behind the enchanting pages of her books. The purpose of this article is also to present a clear understanding of literature, and particularly of Australian literature. Kate Morton is one of the very few authors who have the special gift to portray complex characters and create a unique atmosphere, which transports the reader into another life, filled with thoughts and feelings. History. Mystery. Memory. Secrets. Time. The interweaving of the past and the present. Knots and tangles of the family. All these brilliant elements and themes guide the readers toward that so called 'literary desire,' which leads them to immerse themselves in Morton's novels.

Key words: Australian literature, Kate Morton, fiction, novel, style, writing.

The study of literature is considered a wide-ranging field which encompasses a vast knowledge of both texts and contexts. In other words, there are plenty of aspects that should be taken into consideration to understand not only the text, but also the author who wrote it. It is also essential to know what kind of person composed the text and what had driven him or her to write. Furthermore, the historical, political, cultural or philosophical background rejoices its own significance.

Over the course of time, there have been different attempts to definite literature. The Concise Oxford Dictionary defines literature as "a body of written works related by subject-matter, by language or place of origin, or by prevailing cultural standards of merit."[1]

On the other hand, William Hudson states that "literature is composed of those books, and of those books only, which, in the first place, by reason of their subject-matter and their mode of treating it, are of general human interest; and in which, in the second place the element of form and the pleasure which form gives are to be regarded as essential".[2]

According to the English literary theorist and critic, Terry Eagleton, the word literature is considered "vitally engaged with the living situations of men and women: it is concrete rather than abstract, displays life in all its rich variousness, and rejects barren conceptual enquiry for the feel and taste of what is to be alive."[3]

However, even though we are speaking about printed or oral literature, "it has been regarded as a potent tool in the transmission and preservation of cultural values; it

[1]Baldick, C., *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*, Oxford University Press, 2001, p. 141;
[2]Hudson, W., *An Introduction to the Study of Literature*, Second Edition Enlarged, London, George. G. Harrap & Company, 1913, p.10;
[3] Eagleton, T., *Literary Theory: An introduction*, Second Edition, The University of Minnesota Press, 1996,p. 171;

has also often been associated with an elite, either conservative of revolutionary, or with an influential and self-esteeming bourgeoisie."[4]

When it comes to mind, the word 'literature' stands for those books which are of general human interest. Each country possesses its own literature, and Australian literature is one of many that constantly tries to establish a place of honour among the literatures of the world. According to Nicholas Birns, "to define Australian Literature requires reading Australian books and then deciding either what is best or what is most interesting."[5]

However, regardless of the background, it is experienced by every writer in the same way. It is "a vital record of what men have seen in life, what they experienced of it, what they have thought and felt about those aspects of it which have the most immediate and enduring interest for all of us. It is thus fundamentally an expression of life through the medium of language."[6]

Belonging to the 21st century fiction literature, Kate Morton plays a major role in the Australian literature. So far, she has already written six extraordinary novels, which are published in forty-two countries, in thirty-four languages. Published in 2006, in Australia, and in 2007, in the United States of America, *The House at Riverton* is her first book which was nominated as a bestseller by both Sunday Times and New York Times.

Morton's second novel, *The Forgotten Garden*, enjoyed the same success. It appeared in 2008 and was regarded as the year's most widely read book. *Distant Hours* was published in 2010 and, the novel entitled *The Secret Keeper* appeared two years later. It had a significant importance because it helped Morton to earn the *American Library Association Award 2013, Women's Fiction Category*. All four books mentioned above won the *Australian Book Industry Award for General Fiction Book of the Year*. The writer's last two books were published in 2015 and 2018 and are called *The Lake House* and *The Clockmaker's Daughter*.

This amazing author has a great gift to get the reader out of the comfort zone, but either way, it takes a little time to get acquainted with her complex, complicated style. All her six novels are enchanting and fascinating, since in each of them it is presented an extraordinary story, well-hidden in a maze, a place where the deepest secrets of the characters are kept until the very end.

Kate Morton has a remarkable, unique writing style, and the script on the basis of which she shapes her books represent like a balm for the soul of the readers. As regards the value of a book, William Hudson points out that "a great book grows directly out of life; in reading it, we are brought into large, close, and fresh relations with life; and in that fact lies the final explanation of its power."[7]

---

[4] Childs, P., Fowler, R.,*The Routledge Dictionary of Literary Terms*, London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2006, p. 129;
[5]Birns, Nicholas, *Contemporary Australian Literature*, Australia, Sydney University Press, 2015, p.22;
[6]Hudson, W., *An Introduction to the Study of Literature*, Second Edition Enlarged, London, George. G. Harrap & Company, 1913, p.11;
[7]Hudson, W., *An Introduction to the Study of Literature*, Second Edition Enlarged, London, George. G. Harrap & Company, 1913, p.11;

Furthermore, she is skilful in blending not only the narrative, but also the complicated plans that are chosen with such alacrity every single time. Everyone who decides to get closer to her books turns out to be constantly fond of her natural and uncomplicated style, which encourages the reader to turn page after page.

Morton's most appreciated novel is perhaps *The Clockmaker's Daughter*. It can be easily likened to an old chamber, where boxes of different sizes and shapes can be found. Time has left a few tracks on them in its passing. Consequently, in all box covered in dust there lie memories and thoughts of all people who have been there at a certain point in their life. Each box must be taken one by one, cleaned of remaining dust and put in order. Only after all these stages, the reader is assigned the task to discover who they belonged to.

The Clockmaker's Daughter is put together in a layered form, its elements are measured, time alternated in an authentic and intelligent manner, and the Australian author provides the reader the opportunity to be the one who uncovers the key to the mystery.

Kate Morton was born in 1976, in Berri, a city located in South Australia, and she is the eldest of three daughters of the family. Four years later, Tambourine Mountain became her new home, a totally different location from anything she has been used to, for the simple reason that is was situated down the mountains. The writer experienced an ordinary, peaceful childhood, alongside her sisters. She even confessed that all three used to share the same bedroom in the attic and their most-liked activity was to organize concerts for parents. In Tambourine Mountain, she enjoyed boundless freedom, since the number of inhabitants was a limited one and they were acquainted with one another. After school, the girls attended ballet classes, but Morton was the one who showed curiosity and interest for art, at the age of only ten.

Herbert and Rita David are two of the teachers who had a major impact upon Morton's development as a writer. Their extraordinary storytelling gift encouraged her to discover the passion for drama and books. When it comes to family, she got the full support of her mother, Didee, who was the one that taught her daughter to read and guided her toward the magical, enchanting reading path, sprinkled with stories, books and words. Didee used to take the girls to Eagle Heights Public Library almost every week, to increase their appetite for lecture and she was the person who offered Morton the first edition of the well-known stories written by Hans Christian Andersen. Owing to the fact that she was a timid, thoughtful and quiet child, Kate used to spend most of her time hiding in her favourite place, in the avocado trees. That perfect place situated in the garden gave her an opportunity to read continuously, without being interrupted.

The passion for art motivated Kate Morton to study Dramatic Art in London, at Trinity College. In addition, the writer graduated a summer course on Shakespeare, at Royal Academy of Dramatic Art. Afterwards, she attended the English Literature courses within Queensland University, studies by means of which she gained prestige and graduated as a valedictorian. Her journey towards literary development did not stop here, as she got a scholarship which provided the opportunity to get a master's degree with a thesis centred on tragedy and the Victorian Era. Currently, Kate Morton is

married to Davin Patterson, a musician and composer, they have three children and live in London.

The writer confesses that her genuine passions are writing and reading, two elements that are insignificant one without the other. She even made a big effort to convince her sons, Oliver and Louis of the importance of literature. Morton has fallen deeply in love with books ever since she was a little girl, when reading symbolized the secret wall to freedom. The beginning of a more serious phase of writing came as a consequence of a fervent desire to rediscover the great pleasure of reading since she was a child.

It is common knowledge that the word 'fiction' is generally used "for invented stories, applied to novels, short stories, novellas, romances, fables and other narrative works in prose, even though most plays and narrative poems are also fictional".[8]

Frequently compared to the novel, fiction has widened its historical and ideological content and, as opposed to novels, it existed in both Greek and Roman culture. According to Routledge Dictionary of Literary terms, "the two terms also diverge because novel must refer to the product of imaginative activity, whereas fiction can be used to describe the activity itself".[9]

In Kate Morton's perspective, fiction represents nothing more than a fascinating dialogue between two people, a conversation in which their minds meet across time and space. She always seemed fond of these kinds of texts that create a memorable universe around her, a world that brings its characters to life and turns the real world in such a way that it sets her heart on turning page after page.

All her novels should be read at a particular moment, more precisely, when the reader's soul longs for a book which does not allow to be easily discovered. It may be easily observed from the very beginning that Morton has a tendency *to complicate her writings* and this is a feature that differentiates her from many other writers. Reading her books is almost like having a sophisticated puzzle that must be solved without any help. Therefore, as Hudson suggests, "great book is born of the brain and heart of its author; he has put himself into its pages".[10]

Plenty of hidden ideas and various sources of inspiration lie at the heart of her writings. The writer's obsession for books, either real or imaginary, can be easily found in her writings. In Morton's vision, a house does not stand for an uncomplicated, trivial setting; it becomes a character in itself. In all her six novels, the house is outlined as a major character.

The Forgotten Garden appeared as a result of the two images that haunted the writer at a certain point in her life. At the beginning of the 20th century, her husband's family migrated from Sweden to Australia and her mother-in-law used to bring the question of their sea voyage and tell them about the death of one of the seven children

[8]Baldick, C., *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*, Oxford University Press, 2001, p. 96;
[9]Childs, P., Fowler, R., *The Routledge Dictionary of Literary Terms*, London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2006, p. 88;
[10]Hudson, W.,*An Introduction to the Study of Literature*, Second Edition Enlarged, London, George. G. Harrap & Company, 1913, p.17;

from the family. That was the moment when an accurate image made its appearance into her imagination and started to fill in with details such as a bright ocean or a dress made of cotton. As she got closer to that image, it began to diminish, until the only thing that could be found in her imagination was a girl moving around the deck.

The second image that helped her to shape *The Forgotten Garden* appeared in her dream and portrayed a woman who was walking hastily along a narrow, cobbled alley. This clear picture set in London, in the 20th century, seemed to be completed by the sound of the river and by a particular air that smelled like trade, pickle and ropes. Morton mentions that the development of this book is at the basis of a story taken from her family history and she even provides detailed information about her grandmother's secret. The old woman did not discover that she was not the biological child of her father until the age of twenty-one. There is a powerful connection between that real story and *The Forgotten Garden*, as a character in the book receives similar news.

In each of the six books, all the characters need decorum, and Morton allowed sufficient time to find an English setting. Dreaming about a fairy tale atmosphere, she investigated several coastal areas until she noticed a place called The Lost Gardens of Heligan. It was located in Cornwall and has belonged to Tremayne family for many centuries. It was an excellent background to search for contemplation and inspiration and the writer was deeply influenced by the amazing Lost Gardens of Heligan history when she chose the title of her book.

In that place, "it was the silence, the unearthly silence, that struck you first. Some silences have a stillness to them, a calm that suggests a moment of life at rest, but this was a silence that vested everything with a deep, brooding melancholy. Gradually, it dawned on you: you could hear no birdsong, no rustlings, not even the far-off murmur of life elsewhere. Even the wind seemed to hold its breath, the only sound a faint and distant creaking, like the settling timbers of a ship at anchor."[11] This estate was discovered at the end of the 20th century and later, it was restored to its former glory and opened to the public.

The idea of an antique beauty was irresistible for the author. All the elements mentioned above definitely helped her to find the perfect location and thus, a new title for her text.

Morton underlines the idea that memories and personal experiences play an essential role in the collection of thoughts reunited in her mind. For instance, the mango tree which appears in the book resembles her grandmother's vivid tree from Stafford garden, and it is nothing else than a piece of memory kept in a safe corner of her mind. The presence of all personal memories in the story represent one of the most enjoyable and important aspects for the Australian author.

The time required for writing *The Distant Hours* was slightly more than one year. More specifically, it took the writer only eight months to complete it, and other three months of revising and intensive writing. She dedicated that whole time doing research on World War II and Kent. Despite the fact that Milderhurst Castle is pure invention, the

[11]Smit, T.,*The Lost Gardens of Heligan*, Introduction: The Green Shroud, Hachette UK, 2019;

love and passion for old buildings is real and convinced her that she should visit and read about many other real places. Sissinghurst Castle was an ideal source of inspiration, not only because of the tower and its location set in Kent, but also because of the connection with the literary world.

Several sketches and a draft which was mid-way to completion could be easily found in an old notebook that had long existed before Morton started officially working on her new book. In 2008, she enjoyed the opportunity of spending three months in London, with her family. Without even thinking about a new text, she visited Imperial War Museum, but after the tour, she was not completely contented and, as a consequence, she embraced the possibility of searching the Internet. The defining moment was when she met Clive, a tour guide whose mission was to bring Morton closer to the Edwardian architecture and make history come to life. Fascinated by World War II, every piece of information offered by Clive in London had significant importance, as that information improved her abilities to unscramble the mysteries of history and later on, to put her thoughts down on paper.

The Lake House illustrates all those wonderful, captivating landscapes which offered the author a chance to visualize her book and even to feel that unique, special emotion when she holds it again in her arms. The action takes place in Cornwall, an enchanting and extraordinary place, which not only inspires her, but also contributes to establishing a spiritual connection. After finishing *The Lake House*, Morton truly enjoyed that astonishing place, and with the help of that experience, the pages of the book and the story itself were brought to life. Except Cornwall, another goal that she was able to tick on the wish list was Trerice, a mansion located in the heart of an incredible garden.

In her last novel, *The Clockmaker's Daughter*, some of the most unquestionable sources of inspiration are the villages Lechlade and Buscot, Vale of White Horse, but also a few real buildings, including Avebury Manor or Kelmscott Manor, two museums that are currently open.

In Morton's perspective, each part of the writing process benefits from both its challenges and rewards, but she confesses that her favourite part is the one in which she puts all her ideas into words. At this point, she is not constrained by any boundaries; she is completely free to express herself without having to lock abstract ideas. In other words, "the mark of a really great book is that is has something fresh and original to say, and that is says this in a fresh and independent way."[12]

The writer spends several months reading, analysing different images, watching movies or reading books. In other words, she does everything she can in order to feed her mind with useful information.

Morton is a complex writer and all her books are a great success for several reasons. Firstly, she chose mysterious places, where tragedies and disappearances took place. Secondly, the author depicted characters from the present, who, at some point in

[12]Hudson, W., *An Introduction to the Study of Literature*, Second Edition Enlarged, London, George. G. Harrap & Company, 1913, p.17;

the book found an object or a sign from the past that automatically activated their natural instinct to investigate.

To conclude, Kate Morton is a writer who plays nicely with words and emotions, awakens the readers' curiosity and craving for reading, but, most importantly, she unravels mysteries. Many lives and places lie in her hands, and the books that she writes are full of magic, feelings and secrets.

BIBLIOGRAPHY

BOOKS:

Baldick, Chris, *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*, Oxford University Press, 2001;
Birns, Nicholas, *Contemporary Australian Literature*, Australia, Sydney University Press, 2015;
Childs, Peter, Fowler, Roger, *The Routledge Dictionary of Literary Terms*, London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2006;
Eagleton, Terry, *Literary Theory: An introduction*, Second Edition, The University of Minnesota Press,1996;
Goodwin, Kenneth, *A History of Australian Literature*, Macmillan Education, 1986;
Hudson, William, *An Introduction to the Study of Literature*, Second EditionEnlarged, London, George. G. Harrap & Company, 1913;
Smit, T.,*The Lost Gardens of Heligan*, Hachette UK, 2019;

ONLINE SOURCES:

Stăvaru, Viorica, *În umbra tainei – „Fiica ceasornicarului" de Kate Morton*, 7thofApril 2019; https://bookhub.ro/in-umbra-tainei-fiica-ceasornicaruluide-kate-morton/ (accessed on June, the 4th, 2021);
Rucăreanu, Anca, *Grădina uitată – Kate Morton, Recenzie*, 14th of June, 2017, https://ancasicartile.ro/gradina-uitata-kate-morton-editura-humanitas-recenzie/(accessed on June, the 2nd, 2021);
Kimani, Wilson,*Biografia lui Kate Morton, Vârstă, Cărți, Soț, Film, Instagram, Păstrătorul secret, Casa lacului, Cartea nouă, Grădina uitată*, updated on the 19th of May 2020, https://informationcradle.com/kate-morton/ (accessed on June, the 1st, 2021);
Kate Morton's Official Site https://www.katemorton.com/(accessed on May 25th, 2021);
https://humanitas.ro/autori/kate-morton(accessed on May 27th, 2021);

THE DACIA CAR AND CHARLES DE GAULLE, BETWEEN THREE CONFLICTS

Gabriel-Ion DEGERATU
PhD student, Valahia University of Târgoviște

Abstract: The chosen theme "The Dacia car and Charles de Gaulle, between three conflicts" is a unique approach to the political context in which the promoter of the appearance of this car in Romania, French President Charles de Gaulle was unable to be present at the foundation stone of the plant in Colibaşi in June 1967 and at its inauguration in August 1968, between these moments being that of his visit to Romania. The purpose of the paper aims to present the events that directly and indirectly influenced the history of the Romanian car, their intrinsic importance and their significance. The development of the Romanian car manufacturing industry has begun a new stage with the signing in Bucharest, on September 6, 1966, of the agreement on collaboration with the French company "Renault", in order to manufacture under license in Romania two car models: R8-Dacia 1100, starting with August 1968 and R12-Dacia 1300, a year later, same month. Thus, on February 15, 1967, members of the Permanent Presidium of the C.C. to the P.C.R. approved "the invitation to R.S. Romania, for a visit, of the President of the French Republic, Charles de Gaulle". From such a perspective, the Six-Day War between June 5 and 10, 1967, countermanded at the last moment the arrival of the French head of state in Romania, so that the social unrest in Paris in 1968 would determine a presence only in May, and that shortened by one day. On August 20, the Dacia plant was inaugurated without de Gaulle who was in Paris where tensions had eased, but in the presence of Nicolae Ceausescu, who could not fully enjoy the moment after founding that on the night of the 21st, the USSR invaded Czechoslovakia. The research of the aspects was carried out at the Archives of the Ministry of Foreign Affairs and the National Archives of Romania. In conclusion, the paper aims to complete the plethora of scientific research on Charles de Gaulle, known as "Colonel Motor" in the Second World War, who proved to be the one who brought the first car engine in Romania, an approach that I consider mandatory in the complex analysis of the sequence of historical events.

Cuvinte cheie: Charles de Gaulle, Ceaușescu, Dacia car, Colibași, France

INTRODUCERE

Președintele Franței, Charles de Gaulle, promotorul apariției automobilului Dacia în România a fost în imposibilitatea de a fi prezent la punerea pietrei de temelie a uzinei de la Colibaşi în iunie 1967 şi, un an mai târziu, la inaugurarea unității, iar vizita lui pe pământ românesc, efectuată în 14-18 mai 1968, a fost şi ea scurtată cu o zi, toate momentele având la baza deciziilor conflicte externe şi interne, cu implicații pentru ambele țări.

Dezvoltarea industriei româneşti constructoare de autovehicule a trecut într-un nou stadiu odată cu semnarea la Bucureşti, la 6 septembrie 1966, a acordului privind colaborarea cu compania franceză „Renault", în scopul fabricării sub licență în România a două modele de autoturisme: R8-Dacia 1100, din august 1968 şi R12-Dacia 1300, un an mai târziu, tot din aceeaşi lună.

Astfel, în data de 15 februarie 1967, membrii Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R. au aprobat „invitarea în R.S. România, pentru o vizită, a preşedintelui Republicii Franceze, Charles de Gaulle”. Dintr-o asemenea perspectivă, Războiul de 6 zile desfăşurat între 5 şi 10 iunie 1967 a contramandat în ultima clipă ajungerea şefului de stat francez în România.

De asemenea, tulburările sociale de la Paris din 1968 au determinat o prezenţă rapidă la fabrica de la Colibaşi, în ziua de 17 mai, în succesiunea a mai multor evenimente desfăşurate pe ruta Craiova-Slatina-Piteşti-Micești-Piteşti-Topoloveni-Găești-Dragodana-Târgoviște-Ploiești-București.

În condiţiile în care la uzină mai erau trei luni până la inaugurare, putea fi o vizită mai de durată, dar era perioada în care tensiunile din capitala Franţei erau în creştere şi au impus scurtarea cu o zi a sejurului de lucru în România. Totuşi, a fost timp pentru a fi adoptată Declaraţia comună româno-franceză, un acord bilateral asupra principiilor fundamentale ce urmau să stea la baza raporturilor dintre state: independenţa şi suveranitatea naţiunilor mici şi mari, neamestecul în treburile interne, stabilirea de relaţii amicale cu toate ţările, dezvoltarea schimburilor şi a cooperării internaţionale, menţinerea şi restabilirea păcii în întreaga lume. Era cert că plecarea intempestivă a lui Charles de Gaulle la Paris nu oferea măcar perspectiva ca şeful statului francez să poată fi prezent în august, la ieşirea primei maşini pe banda de fabricaţie, o prezenţă care nu era oricum în planul comun româno-francez.

Ulterior, evenimentele sociale din capitala Franţei s-au mai calmat, dar revoltele studenţilor şi muncitorilor din mai 1968 i-au provocat un insucces major la referendumul din 28 aprilie 1969, care viza reorganizarea regională şi reforma Senatului, situaţie în care generalul a demisionat din funcţie, fiind înlocuit de Georges Pompidou. De Gaulle a revenit în Colombey-les-deux-Eglises, o situaţie total neaşteptată, la mai puţin de un an după triumfalista vizită în România, care a creat iluzia că preşedintele, deşi avea aproape 80 de ani, era în plină activitate, nicidecum la final de carieră politică. S-a dedicat din nou scrisului memoriilor, dar la ora 19:10, în ziua de 9 noiembrie 1970, suferă o ruptură de anevrism şi după 20 de minute, moare, deces care lăsa Franţa fără una dintre cele mai mari personalităţi din istoria sa.

Fig. 1 Fabrica de automobile de la Colibaşi, judeţul Argeş, în 1968
Sursa: http://blog.autovit.ro/

CAPITOLUL 1 Dacia, de la vorbe la fapte

Primul automobil fabricat pe teritoriul României de azi a fost Marta, în Austro-Ungaria, la Arad, în anul 1909, iar întâiul autoturism românesc modern a fost fabricat la uzinele Malaxa din Reşiţa, proiectat de inginerul Petre Carp. Avea motor radial cu trei cilindri, răcit cu aer, care la 30 CP atingea 120 km/oră, cu şase pasageri, la un consum de 11 litri pe 100 km[1].

Industria românească de producţie a autoturismelor din timpul perioadei comuniste trecea de la teorie la practică în 1966, după ce sub Gheorghe Gheorghiu-Dej se acreditase ideea achiziţionării unei uzine de autoturisme din Germania deja intrată în faliment, dar ambiţiosul proiect nu s-a concretizat[2]. Dorinţa lui Nicolae Ceauşescu, venit la putere după moartea lui Dej a fost ca timpul dintre proiect şi producţia de autoturisme să fie cât mai mic a determinat conducerea politică a ţării noastre să fie pragmatică, astfel că s-a fixat obiectivul, o maşină sub licenţa oferită de un producător străin de renume, automobil din clasa medie, cu o capacitate cilindrică cuprinsă între 1.000 şi 1.300 cm^3, practic şi util.

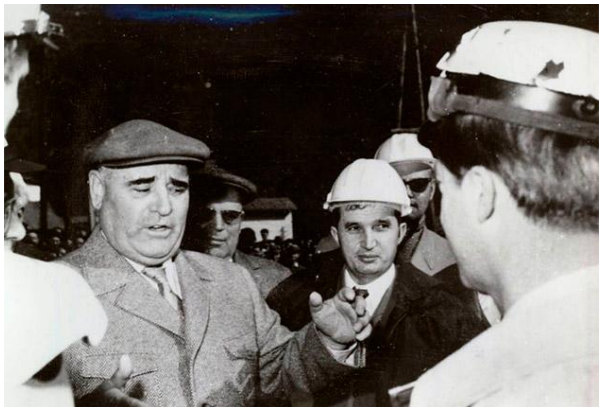

Fig. 2 Octombrie 1963. Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Nicolae Ceauşescu în judeţul Argeş
Sursa: Fototeca online a comunismului românesc, http://fototeca.iiccr.ro/fototeca/

În două săptămâni, comisia de specialitate românească formată ad-hoc decide că fabricarea unei maşini sută la sută autohtonă este un obiectiv nefezabil ca timp, perioada de 8-10 ani neputând fi îmbrăţişată, în condiţiile în care liderii politici doreau un proiect pus în practică rapid. În consecinţă, achiziţionarea unei licenţe de fabricant era singura soluţie.

În 1966, are loc alegerea autoturismului românesc, la Poiana Braşov, la întâlnirea la care au participat delegaţiile a 5 firme automobilistice, Renault, Fiat, Alfa Romeo, Peugeot şi DKW, venite în România cu cel puţin un autoturism care urma să fie testat. Unii i-au spus seminar ingineresc şi ştiinţific, alţii o licitaţie. „A fost o alegere tehnică, făcută de o echipă complexă de ingineri de specialitate şi profesionişti ai lumii sporturilor auto, care au recomandat Peugeot 204, maşina anului în Europa şi ca a doua opţiune Renault. Datorită preţului mare cerut de Peugeot pentru licenţiere, s-a ales Renault, care a cerut cam pe jumătate” preciza Ştefan Voncu, angajat la Dacia în

[1] https://ro.wikipedia.org/wiki/Industria_auto_din_Rom%C3%A2nia, accesat la data de 15.05.2021
[2] Gheorghe Gaston Marin, *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnari din viaţă*, Editura Evenimentul Românesc, Bucureşti, 2000, p.154.

respectiva perioadă[3]. La licitaţie, Renault a oferit modelul R10, Peugeot a prezentat model 204 Berline, italienii au adus în discuţie Alfa Romeo Giulia cu motor de 1.3 litri şi Fiatul 1100D, ultima vândută cu puţin timp în urmă pentru a fi fabricată în India, iar Auto Union, cei care produceau automobilele germane DKW au oferit producerea sub licenţa a modelului F102. Pe de altă parte, un bun cunoscător al stituaţiei, Cornel Burtică, consilier economic al Ambasadei României la Paris şi apoi ambasadorul României la Roma, spunea că oferta Alfa Romeo era mai bună, în condiţiile în care oferea „cedarea producţiei de maşini Alfa-Romeo, cedarea unei linii de producţie autobuze şi avantaje financiare substanţiale”[4].

Specialiştii au ales, iar Nicolae Ceauşescu a analizat toate documentele atotştiutorilor în tehnică şi economie şi a decis ca Renault să fie declarată câştigătoare, deoarece oferise un preţ mult mai mic şi era singura companie de stat dintre toţi pretendenţii. În plus, era evident că relaţia economică cu statul francez trebuia dezvoltată, în contextul semnării de către România şi Franţa, în 8 februare 1965, a Acordului comercial şi a relaţiilor din ce în ce mai bune cu guvernul de la Paris, şi cu preşedintele Charles de Gaulle. O situaţie în care, până şi conaţionalii lui Renault, cei de la Peugeot, s-au recunoscut învinşi şi au primit refuzul oficial în scris, în maxim 2 luni de la organizarea întâlnirii, aşa cum era prevăzut[5].

În 6 septembrie 1966, la Bucureşti, se semnează Acordul între autorităţile române şi producătorul francez de automobile, Renault, ce prevedea asamblarea unui model de maşină sub licenţă, înţelegerea vizând două modele de autoturisme, Renault 8-Dacia 1100, fabricată din august 1968 şi Renault 12-Dacia 1300, apărută în august 1969. Pe 16 septembrie se ia decizia ca Uzina de Autoturisme să fie ridicată în localitatea argeşeană Colibaşi, denumită acum Mioveni. Întreprinderea a fost construită în perimetrul unde erau clădirile vechi, din anul 1943, în care se fabricau motoarele şi o parte din echipamentele avioanelor realizate de I.A.R. Braşov. Ulterior, imobilele au fost utilizate ca depozite de muniţii, iar din 1949 au fost ateliere de reparat locomotive. În 1963, unitatea, care fabrica piese necesare autocamioanelor şi tractoarelor, primeşte denumirea de UPAC, respectiv Uzina de Piese Auto Colibaşi.

[3] https://www.4tuning.ro/istorie-auto/cum-ar-fi-putut-arata-prima-dacie-daca-licitatia-lui-ceausescu-ar-fi-fost-corecta-28699.html?fb_comment_id=979939732044432_1081825821855822, accesat la data de 16.05.2021

[4] Rodica Chelaru, *Culpe care nu se uită. Convorbiri cu Cornel Burtică*, Editura Curtea Veche, București, 2001, p. 73

[5] https://www.4tuning.ro/istorie-auto/cum-ar-fi-putut-arata-prima-dacie-daca-licitatia-lui-ceausescu-ar-fi-fost-corecta-28699.html?fb_comment_id=979939732044432_1081825821855822, accesat la data de 16.05.2021

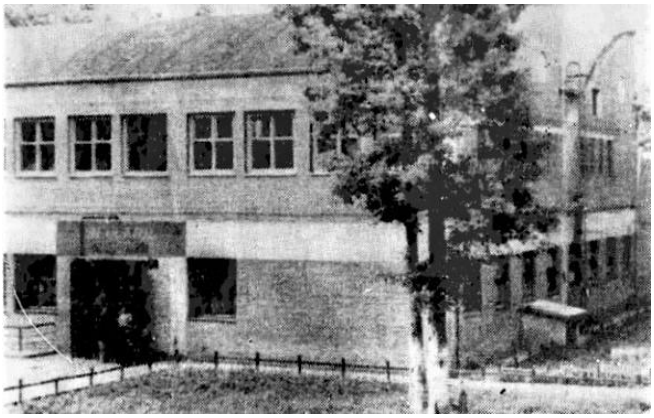

Fig. 3 Secţia Sculărie a unităţii industriale de la Colibaşi, judeţul Argeş, în 1953
Sursa:
https://mioveni.files.wordpress.com/2017/03/monografia_uzinelor_de_autoturisme_pitesti1_editia_1972.pdf

În iunie 1967, cu ocazia vizitei delegaţiei de partid şi de stat în Regiunea Argeş, condusă de Nicolae Ceauşescu, la Uzina de Piese Auto Colibaşi, se fixează amplasarea lângă aceasta a Uzinei de Autoturisme, avându-se în vedere viitoarea cooperare dintre acestea, forţa de muncă suficientă şi cu mare experienţă de la unitatea existentă[6]. Iniţial s-a preconizat că inaugurarea fabricii de automobile va fi în 1969, dar buna organizare de şantier şi ritmul susţinut de lucru au determinat grăbirea finalizării investiţiei după numai un an şi jumătate. Astfel, la 1 iulie 1968, au început probele de funcţionare în gol a utilajelor şi instalaţiilor, iar în 3 august, după parcurgerea celor 217 posturi de lucru ale liniilor de asamblare caroserie, protecţie anticorozivă, vopsitorie şi montaj general, primul autoturism de control ieşea din hală. Urma inaugurarea oficială a fabricii, pe 20 august, la numai un an şi două luni după hotărârea definitivă de amplasare a unităţii, din 10-12 iunie 1967.

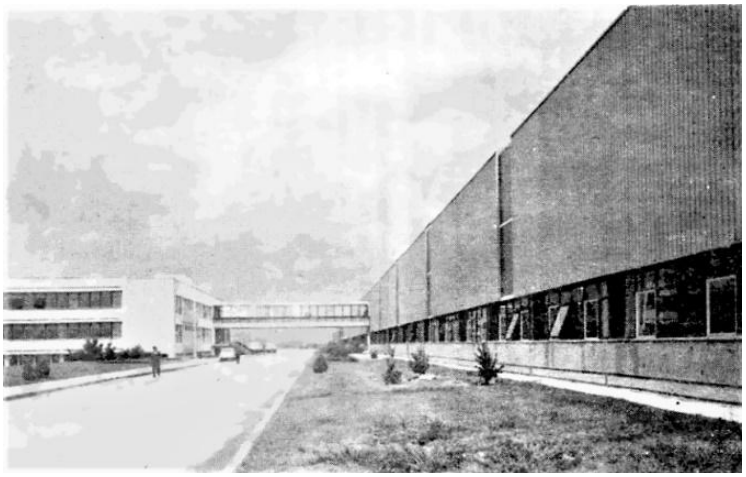

Fig. 4 Uzina de Autoturisme, hala monobloc şi anexă socială
Sursa:
https://mioveni.files.wordpress.com/2017/03/monografia_uzinelor_de_autoturisme_pitesti1_editia_1972.pdf

[6] https://mioveni.files.wordpress.com/2017/03/monografia_uzinelor_de_autoturisme_pitesti1_editia_1972.pdf, accesat la data de 15.05.2021

CAPITOLUL 2 Charles de Gaulle îşi amână vizita în România

În 15 februarie 1967, Prezidiul Permanent al C.C. al P.C.R. aprobă invitarea în România, pentru o vizită, a preşedintelui Republicii Franceze, Charles de Gaulle. Generalul urma să ajungă la Bucureşti în luna iunie, când urma să participe împreună cu Nicolae Ceauşescu la punerea pietrei de temelie în vederea începerii lucrărilor de construire a Uzinei de Autoturisme, prevăzută pentru 12 iunie 1967. Ulterior, deplasarea în ţara noastră a fost contramandată în condiţiile crizei internaţionale provocată de Războiul de 6 zile dintre Israel şi Statele Arabe. Iniţial, călătoria prin ţară avea un traseu cu Craiova, unde francezii aveau investiţii ridicate în colaborare cu Românii, Combinatul Chimic şi Uzina Electroputere, Cetatea Băniei fiind urmată de Bacău, Piatra Neamţ şi Braşov şi, chiar şi în ianuarie 1968, programul înaintat de comun acord de autorităţile de stat şi ministerele de externe ale celor două ţări conţinea aceste localităţi[7]. Perioada „Războiului de Şase Zile", începută în 5 iunie şi încheiată în data de 11, este interesantă şi din alt punct de vedere, în condiţiile în care, între 6 şi 9 iunie, Nicolae Ceauşescu se întorcea din U.R.S.S., unde, împreună cu toţi liderii de partid şi de stat ai ţărilor membre ale Organizaţiei Tratatului de la Varşovia, discutase despre măsurile care se impun în situaţia beligerantă din Orientul Mijlociu, iar Charles de Gaulle a fost şi el în mijlocul evenimentelor. Practic, Israelul a început în 5 iunie 1967 o rapidă lovitură asupra Egiptului, atacând din aer baze militare şi aeroporturi, vizând blocarea ripostei, ulterior a urmat Siria, israelienii repurtând un succes deplin în dauna adversarilor, armata Egiptului fiind distrusă în mai puţin de o săptămână. Convocată de urgenţă de liderul sovietic Leonid Brejnev, întâlnirea de la Moscova a liderilor comunişti a avut ca subiect unic dezbaterea situaţiei din Orientul Mijlociu, prezent la Kremlin fiind şi Iosip Broz Tito, deşi Iugoslavia nu era membră a Tratatului de la Varşovia. În tot acest timp, prin telefoanele special instalate, sovieticii au fost în dialog cu doi preşedinţi, cel American, Lyndon Johnson şi francez, Charles de Gaulle şi premierul britanic Harold Wilson[8]. Liderii comunişti au reiterat sprijinul acordat liderului egiptean Gamal Abdel al Nasser şi politicii U.R.S.S. în Orientul Mijlociu, dezavuând agresiunea Israelului şi sprijinul S.U.A. Singurul mesaj de opoziţie a venit de la Nicolae Ceauşescu, care s-a opus ideii unei declaraţii comune prin care Israelul să fie condamnat ca agresor, el fiind de acord doar cu un comunicat comun, în care se solicita o înţelegere paşnică, nu şi cu întreruperea relaţiilor diplomatice cu Israelul. La vizita în China din iulie 1967, premierul Ion Gheorghe Maurer i-a declarat omologului său Ciu Enlai motivele pentru care România nu a renunţat la relaţiile diplomatice cu Israelul: „Pentru a încheia problema aceasta a Orientului Mijlociu, îmi rămâne să arăt că noi nu am semnat declaraţia de la Moscova pentru că nu am vrut în felul acesta să acoperim o politică, care a fost făcută într-un anumit fel. Sigur că declaraţia cuprindea o serie întreagă de lucruri care nouă ni s-au părut că nu trebuiau abordate în felul acesta, dar declaraţia avea ca principal obiectiv să solidarizeze ţările socialiste care fac parte din Pactul de la Varşovia

[7] Arhivele Naționale ale României – C.C. al P.C.R. Cancelarie - Dosar 8/1968, f. 40.
[8] https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/a-sprijinit-romania-israelul-in-razboiul-de-sase-zile, accesat la data de 01.06.2021

cu politica dusă de către Uniunea Sovietică în acest spaţiu”[9]. O poziţie clară de nesubordonare faţă de Uniunea Sovietică, care nu a afectat colaborarea cu China şi a strâns mult relaţiile cu Iran şi cu Statele Unite, americanii salutând cu multă satisfacţie noua dovadă de independenţă a României[10]. Din acel moment, liderul sovietic Leonid Brejnev l-a criticat public şi i-a reproşat şi personal lui Ceauşescu pentru decizia faţă de conflictul din Orientul Mijlociu, în discordanţă cu politica U.R.S.S. şi a celorlalte state comuniste.

Fig. 5 Războiul de 6 zile; militari israelieni în acţiune

Fig. 6 Nicolae Ceauşescu şi Leonid Brejnev

Sursa Fig. 5: https://moldova.europalibera.org/a/cultura-si-politica-50-de-ani-de-la-razboiul-de-sase-zile/28532309.html

Sursa Fig. 6: Arhivele Naţionale ale României

Revenit de la Moscova în data de 9 iunie, Nicolae Ceauşescu a fost prezent în zilele de 10, 11 şi 12 în Regiunea Argeş, prilej cu care a ajuns şi la Colibaşi unde a dat girul amplasamentului Uzinei de Autoturisme. Colibaşi era din anul 1950 transferat oraşului regional Piteşti, reşedinţa regiunii Argeş, iar la mai puţin de un an de la punerea pietrei de temelie a unităţii, în 1968, localitatea devine comună suburbană a municipiului Piteşti, de aceea fabrica ridicată pe teritoriul satului component Mioveni a primit denumirea de Uzina de Automobile Piteşti. În 1989, comuna Colibaşi a fost declarată oraş, iar în 1996, i s-a schimbat denumirea în Mioveni, după localitatea de reşedinţă[11]. Trebuie precizat că în perioada 1952-1969, Nicolae Ceauşescu a fost deputat de Piteşti în Marea Adunare Naţională, fiind interesat de dezvoltarea economică a Regiunii Argeş, devenită ulterior judeţ. El este cel care, în februarie 1961, analizează nivelul la care ajunsese investiţia la Hidrocentrala Argeş, decide la Piteşti ridicarea Fabricii de Filatură şi a Combinatului de Prelucrare a Lemnului şi primul proiect de sistematizare a oraşului. Pe 17 februarie 1965, cu o lună înainte să devină secretar general al P.M.R., Ceauşescu vizita unităţi industriale de importanţă naţională, între care amintesc Centrala de Termoficare, Întreprinderea de Poduri şi Prefabricate Beton Piteşti şi Întreprinderile Mecanice Câmpulung şi Colibaşi, unde, ulterior, au apărut ARO,

[9] Stenograma discuţiilor avute cu ocazia vizitei delegaţiei de partid şi guvernamentale a Republicii Socialiste România în Republica Populară Chineză, ANIC, fond CC al PCR – secţia Relaţii Externe, dosar nr. 49/1967, f. 52

[10] Dumitru Preda, *Foreign Policy of the United States and România. New Evidences, 1963-1969*, Totalitarianism archives, nos. 1-2, 2002, p. 263

[11] https://ro.wikipedia.org/wiki/Mioveni, accesat la data de 04.06.2021

respectiv Dacia, iar pe 9 decembrie 1966, inaugura Hidrocentrala de pe Argeş[12]. Vizitele foarte dese ale deputatului de Piteşti, devenit între timp primul om politic al ţării, au continuat în zona argeşeană în 20 august 1968, la inaugurarea Uzinei de Autoturisme Piteşti şi pe 21 iulie 1969, la cea a Combinatului Petrochimic. După 1969, deputat de Piteşti în M.A.N. a fost Elena Ceauşescu şi implicarea activă a lui în Argeş a rămas constantă şi la intensitate maximă.

CAPITOLUL 3 De Gaulle pe pământ românesc, într-o altă perioadă tensionată

În 14-18 mai 1968, generalul Charles de Gaulle, preşedintele Franţei, a efectuat mult aşteptata vizită în România, amânată un an din cauza Războiului de Şase Zile, chiar dacă nici în momentul plecării din Paris situaţia nu era una bună. De această dată, erau tulburările sociale grave din capitala franceză, intrate în istorie sub denumirea de Maiul roşu[13]. După momentele din Bucureşti, a ajuns la Craiova. În 17 mai, coloana oficială cu şeful statului francez şi soţia sa, Yvonne, Nicolae şi Elena Ceauşescu a plecat din Cetatea Băniei spre Slatina şi Piteşti, pe tot parcursul itinerariului fiind o mulţime de oameni care au salutat bucuroşi, dispuşi de o parte şi de cealaltă a şoselei, sub supravegherea lucrătorilor de la miliţie, securitate şi a activiştilor de partid. Dealtfel, agenţii de securitate români şi francezi verificaseră cu atenţie drumul naţional şi străzile traseului prestabilit şi zonele adiacente acestora pentru a se asigura că oficialii pot trece prin respectivele zone, în condiţiile în care la momentul vizitei erau consemnate tentative de asasinat asupra lui Charles de Gaulle. În data de 17 mai 1968, aproape de ora 12, coloana prezidenţială a ajuns la Piteşti. În centrul Piteştiului, în faţa Cercului Militar, s-a ridicat o estradă pentru 400 de coriști, din formaţiile reunite ale Palatul Culturii, sindicatelor, căminului cultural Domneşti şi şcolii pedagogice din Muscel care, conduşi de profesorul Alfons Popescu, au interpretat melodia „Bine aţi venit!”, compoziţia dirijorului cu prenume franţuzesc[14]. De Gaulle l-a felicitat cu multă căldură şi i-a strâns mâna prietenește, prilej pentru muzicianul român, renumit pentru corul său de la Domneşti, să spună, evident în glumă, dar cu multă mândrie „Nu mă mai spăl pe mână două săptămâni”[15]. Profesorul pensionar Constantin Albu, însoţit de un grup de tineri, oferă pâine şi sare înalţilor oaspeţi care sunt salutaţi în numele locuitorilor de Petre Duminică, preşedintele Consiliului Popular Judeţean Argeş. Ulterior, Honoria Diaconescu, o elevă de 18 ani de la Liceul „Zinca Golescu” din Piteşti, premiantă la olimpiada naţională de limba română şi excelentă vorbitoare a limbii franceze, se pregătea să rostească alocuţiunea tinerilor[16]. Ea a fost aleasă să conducă grupul de şcolari eminenţi care să-l

[12] Petre Popa, *Preşedintele României Socialiste Nicolae Ceauşescu şi Argeşul. Album*, Tipografia Piteşti, 1983

[13] Iaroslav Șimov, *Sfârșit de „Mai roșu”. O istorie a revoluției studențești din Franța ’68*, https://moldova.europalibera.org/a/sf%C3%A2r%C8%99it-de-mai-ro%C8%99u-o-istorie-a-revolu%C8%9Biei-studen%C8%9Be%C8%99ti-din-fran%C8%9Ba-68-(video)/29263904.html, accesat la data de 16.03.2021

[14] Ziarul *Scânteia*, 18 mai 1968.

[15] https://fundatiaionescumuscel.wordpress.com/%E2%96%BCactivitati/alexandru-alfons-popescu-profesor-compozitor-dirijor/, accesat la data de 04.06.2021

[16] https://adevarul.ro/locale/pitesti/eleva-desemnatade-comunisti-sa-l-intampine-charles-gaulle-nu-venea-cred-vorbesc-gaulle-1_584a569e5ab6550cb8417b56/index.html, accesat la data de 07.06.2021

primească pe înaltul oaspete, adolescenţi îmbrăcaţi îngrijit şi în conformitate cu regulamentul de educaţie al vremii, băieţii, fără plete şi în costum de culoare închisă, fetele cu sarafan bleumarin, cămaşă bleu, bentiţă albă pe cap, toţi cu emblema cu numărul matricol pe mânecă. Eleva a susţinut în faţa preşedintelui Charles de Gaulle un discurs în limba franceză, care se referea la extraordinara carieră de politician şi militar şi strălucita semnificaţie a vizitei sale în România şi în capitala de judeţ a Argeşului. Preşedintele Charles de Gaulle a lăudat forma şi fondul momentului, conţinutul textului, elocinţa vorbirii elevei şi rostirea perfectă în franceză.

Fig. 7 Pâine şi sare pentru Charles de Gaulle la Piteşti Fig. 8 Entuziasm în reşedinţa Argeşului
Sursa Fig. 7 şi Fig. 8: Biblioteca Judeţeană Argeş „Dinicu Golescu”

În tot acest timp, la 10 km de Piteşti, preparatele culinare pregătite pentru de Gaulle, Ceauşescu şi toţi membrii delegaţiilor erau încă o dată degustate şi verificate. Întâlnirea a avut loc la conacul Micescu, fosta proprietate a avocatului Istrate N. Micescu, ministru al Afacerilor Străine şi al Justiţiei în timpul domniei Regelui Carol al II-lea, confiscată de regimul comunist şi transformată în vilă de protocol pentru evenimentele de partid şi de stat. Construită într-un stil arhitectural neoromânesc clasic, în anul 1928, clădirea are subsol, parter, mansardă, două terase largi, la parter şi la etaj, în biblioteca imobilului fiind elaborată de juristul Micescu, Constituţia din 1938[17]. La Micești, identic ca la dejunul de la restaurantul Minerva din Craiova, de cu o zi înainte, au cântat melodii populare şi romanţe lăutarii şi dizeuzele locului, situaţie care a stârnit discuţii de lămuriri asupra ţiganilor între unul dintre interpreţii români ai lui de Gaulle, doamna Sanda Stolojan şi soţia ministrului de externe francez Couve de Mourville, iar la masă s-au servit „mâncăruri specific româneşti: sarmale, mămăligă, peşte în saramură, plăcintă cu brânză, frigărui”[18].

Într-unul dintre saloane era şi Mihai Caraman de la Agenţia Economică a R.P.R. la Paris, care a fost prezent pe întreaga durată a vizitei lui Charles de Gaulle în România, itinerariu de care s-a ocupat personal, din timp, începând cu pregătirea venirii preşedintelui francez din 1967, amânată pentru 1968. El şi-a încheiat activitatea în Franţa peste un an, când a fost dezvăluită reţeaua de spionaj condusă de el, situaţie devoalată în urma dezvăluirilor lui Ioan Iacobescu, adjunctul său pe linia de informaţii,

[17] https://ro.wikipedia.org/wiki/Constitu%C8%9Bia_Rom%C3%A2niei_din_1938, accesat la data de 10.06.2021
[18] Sanda Stolojan, *Cu de Gaulle în România*, Editura Albatros, București, 1994, p. 50

fiind rechemat în ţară de la postul diplomatic în anul 1969. El şi colegii săi, cu excepţia dezertorului Iacobescu, adjunctul său, au revenit la Bucureşti fără a fi declaraţi „persona non grata" de guvernul francez[19]. Timp de 11 ani, NATO a fost penetrată sistematic, zeci de informaţii ultrasecrete ajungând astfel la dispoziţia Moscovei, Mihai Caraman reuşind cea mai mare lovitură dată Organizaţiei Nord-Atlantice.

Fig. 9 În celebrul Cadillac decapotabil, spre Micești
Sursa Fig. 9: ziarul „Argeşul", 17 mai 2016

Fig. 10 În acelaşi timp, proteste în Franţa
Sursa Fig.10: https://moldova.europalibera.org/a/sf%C3%A2r%C8%99it-de-mai-ro%C8%99u-o-istorie-a-revolu%C8%9Biei-studen%C8%9Be%C8%99ti-din-fran%C8%9Ba-68-(video)/29263904.html

17 mai 1968, ziua vizitei la Piteşti şi Micești, a doua fiind o localitate învecinată cu Colibaşi unde se ridica Uzina de Autoturisme Piteşti, a fost una foarte stresantă pentru preşedintele francez Charles de Gaulle, în condiţiile în care, oricum incursiunea în România debutase la o zi după ce sindicatele de stânga chemau Franţa la grevă generală, o acţiune în sprijinul studenţilor, şi astfel, peste un milion de oameni ies la Paris la demonstraţia antiguvernamentală. Pe 16 mai, Franţa consemna cel puţin 50 de fabrici şi uzine în care angajaţii, între care erau şi cei de la compania Renault, îşi exprimau ostilitatea faţă de guvernanţi, pentru ca în 17 mai, când de Gaulle era în Argeş, nemulţumirea să fie din ce în ce mai mare, o situaţie care s-a transmis şi la dejunul de la Micești, unde oaspeţii francezi erau din ce mai îngrijoraţi de evenimentele care se petreceau la Paris, astfel că la un moment dat, de Gaulle a dat semnalul plecării. „Generalul coborî scările, obligându-şi suita la o cursă rapidă şi, cât ai clipi, uşile maşinilor se trântiră şi convoiul porni de-a lungul aleilor umbroase, ieşi prin poarta înaltă din lemn sculptat şi îşi reluă drumul. Începe ultima parte a călătoriei..."[20]. Traseul de urmat în Dâmboviţa era prin Găeşti şi Dragodana, spre Târgovişte, oraş unde se hotărăşte că se va pleca din România mai devreme cu o zi. Astfel, membrii delegaţiei franceze au fost informaţi despre decizie chiar în momentul în care şeful statului vorbea mulţimii adunate lângă Turnul Chindiei şi Curtea Domnească. De aici, coloana s-a îndreptat spre Ploieşti şi apoi la Bucureşti, dar oaspeţii erau cu gândul la Paris.

[19] Florian Banu, *Mihai Caraman. Un spion român în Războiul Rece,* Editura Corint, Bucureşti, 2019, p. 359
[20] Sanda Stolojan, op.cit., p. 53

CAPITOLUL 4 Dacia la prima cheie, Cehoslovacia este invadată de U.R.S.S.

20 august 1968. Primul Renault 8-Dacia 1100 de control a fost finalizat cu succes la Colibaşi, iar Nicolae Ceauşescu, Ion Gheorghe Maurer, Ilie Verdeţ şi Manea Mănescu au ajuns după două săptămâni la Uzina de Autoturisme. Secretarul general al C.C. al P.C.R a primit cheile de la întâiul autoturism, în care s-a urcat la volan, deşi nu ştia să conducă. Maşina avea aplicată o plachetă din bronz pe care scria: „Primul autoturism de serie fabricat în RSR. Muncitorii, inginerii şi tehnicienii constructori de maşini vă aduc dumneavoastră, tovarăşe Nicolae Ceauşescu, prinosul de recunoştinţă pentru iniţierea producţiei de autoturisme în România şi pentru grija permanentă ce o purtaţi dezvoltării industriei noastre socialiste”[21].

Fig. 11 Ceauşescu, la inaugurarea Uzinei Dacia; Fig. 12 Condamnând invazia sovietică în Cehoslovacia

Sursa Fig. 11: https://adevarul.ro/cultura/istorie/ Sursa Fig. 12: Agerpres

Nu a existat o programare din timp a vizitei preşedintelui Charles de Gaulle la inaugurare, dar este cert că, dacă ar fi fost, apărea o nouă situaţie cu mari probleme. În noaptea spre 21 august, Moscova anunţa ocuparea Cehoslovaciei de către 23 de divizii sovietice, o divizie ungară, câte două divizii est-germane şi poloneze şi o brigadă din armata bulgară, iar autorităţile politice de la Bucureşti au fost forţate de împrejurări să uite de succesul economic înregistrat la Piteşti şi să se ocupe de apărarea ţării faţă de o posibilă invazie sovietică[22]. A urmat momentul de glorie al lui Nicolae Ceauşescu, care, refuzând să se alăture atacului U.R.S.S. asupra cehoslovacilor, a atras cu discursul rostit în capitala ţării, din balconul sediului C.C. al P.C.R. din Piaţa Republicii, simpatia covârşitoare a cetăţenilor României, muncitori, ţărani, intelectuali.

Primul autoturism Dacia 1300, în fapt Renault 12, a fost lansat în 1969, tot într-o perioadă complicată, în care are loc vizita la Bucureşti a preşedintelui Statelor Unite, Richard Nixon, în 2-3 august, eveniment care a modificat datele de desfăşurare a Congresului al X-lea al P.C.R. realizat între 6 şi 12 august, schimbare care a provocat anularea vizitei lui Leonid Ilici Brejnev în România, invitat să asiste la lucrările

[21] https://www.descopera.ro/istorie/18708337-cum-arata-prima-dacia-1100-scoasa-pe-linia-de-productie-a-uzinei-de-la-mioveni, accesat la data de 26.05.2021

[22] https://www.hotnews.ro/stiri-opinii-23294198-inceputurile-industriei-romanesti-automobile-infiintarea-revistei-autoturism-1966-1969.htm, accesat la data de 26.05.2021

forumului Partidului Comunist Român. Lansarea celui de-al doilea model Dacia nu a mai avut loc în prezenţa lui Nicolae Ceauşescu, românii aflând de la Radio-Televiziunea Română şi din presă despre eveniment[23]. Autoturismul Renault 12, care avea emblema Dacia 1300, a fost adus la sfârşitul lunii septembrie la Paris şi la Bucureşti, unde a fost pentru prima dată prezentat specialiştilor şi publicului. Ulterior, în capitala ţării noastre s-a desfăşurat Expoziţia Naţională „România 1969", organizată la Pavilionul de lângă Piaţa Scânteii, astăzi complexul Romexpo. Dacia 1300 a fost prezentă şi în perioada 2-12 octombrie 1969 la Paris – Porte de Versailles, la a 56-a ediţie a Salonului Auto[24].

Autoturismul a fost construit din piesele trimise de compania „Renault" la Uzina de Autoturisme din Argeş, situată la 20 de kilometri de Piteşti, în condiţiile în care România nu începuse producţia componentelor necesare automobilului. Dacia 1100 avea un preţ mare, costa 55.000 de lei, iar în cei patru ani în care a fost fabricată, din 1968 până în 1972, au fost înregistrate peste 37.500 de automobile. Dacia 1300 era şi mai greu de cumpărat de către români, preţul fiind de 70.000 de lei per maşină[25].

Fig. 13 Renault 8

Sursa Fig. 13: https://www.pinterest.fr/

Fig. 14 Renault 12

Sursa Fig. 14: https://www.turbosquid.com/

CONCLUZII

Charles de Gaulle şi-a amânat vizita din 1967 în ţara noastră din cauza Războiului de Şase Zile, iar punerea pietrei de temelie la uzina Dacia s-a realizat doar în prezenţa lui Nicolae Ceauseascu şi a celorlalţi membri ai guvernului român, deşi era prima investiţie în domeniul producţiei de autoturisme din ţara noastră, realizată în colaborare cu francezii. Vizita efectuată, în sfârşit, în mai 1968 s-a realizat şi ea într-o perioadă gravă din punct de vedere social şi politic, de această dată în Franţa, astfel că, în ziua în care de Gaulle a ajuns în Argeş, la Micesti, lângă Uzina de la Colibaşi, s-a decis scurtarea cu o zi a şederii în România. În 20 august 1968, Nicolae Ceauşescu a primit cheile autoturismului numărul 1 Dacia 1100, în fapt un Renault 8, iar la câteva ore afla despre ocupaţia sovieticilor asupra cehoslovacilor. Charles de Gaulle era la Paris, unde avea o perioadă de acalmie după tulburările sociale. În 28 aprilie 1969, generalul demisiona din funcţia de preşedinte al Franţei, în august începea producţia la Dacia 1300, un model sub licenţa

[23] https://www.hotnews.ro/stiri-opinii-23294198-inceputurile-industriei-Românesti-automobile-infiintarea-revistei-autoturism-1966-1969.htm, accesat la data de 26.05.2021

[24] idem

[25] https://www.descopera.ro/istorie/18708337-cum-arata-prima-dacia-1100-scoasa-pe-linia-de-productie-a-uzinei-de-la-mioveni, accesat la data de 25.05.2021

Renault 12, iar în 8 noiembrie 1970, generalul suferă o ruptură de anevrism şi moare, anunţul decesului fiind realizat de preşedintele în funcţie, Georges Pompidou.

BIBLIOGRAPHY

Arhivele CC al PCR
Arhivele MAE
Ziarele Scânteia, Agerpres, presa franceză şi Agenţia France Presse din luna mai 1968
Florian Banu, Mihai Caraman. Un spion român în Războiul Rece, Editura Corint, Bucureşti, 2019
Rodica Chelaru, Culpe care nu se uită. Convorbiri cu Cornel Burtică, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2001
Gheorghe Gaston Marin, În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnari din viaţă, Editura Evenimentul Românesc, Bucureşti, 2000
Petre Popa, Preşedintele României Socialiste Nicolae Ceauşescu şi Argeşul. Album, Tipografia Piteşti, 1983
Dumitru Preda, Foreign Policy of the United States and România. New Evidences, 1963-1969, Totalitarianism archives, nos. 1-2, 2002
Sanda Stolojan, Cu de Gaulle în România, Editura Albatros, Bucureşti, 1994
Denis Grigorescu, Eleva desemnată de comunişti să-l întâmpine pe Charles de Gaulle: „Nu îmi venea să cred că vorbesc cu de Gaulle", Adevărul – Piteşti, 2016, https://adevarul.ro/locale/pitesti/eleva-desemnatade-comunisti-sa-l-intampine-charles-gaulle-nu-venea-cred-vorbesc-gaulle-1_584a569e5ab6550cb8417b56/index.html
Ion C. Hiru, George Baciu, Fundaţia Petre Ionescu-Muscel, comuna Domneşti – Argeş, Alexandru Alfons Popescu - profesor, compozitor, dirijor, https://fundatiaionescumuscel.wordpress.com/%E2%96%BCactivitati/alexandru-alfons-popescu-profesor-compozitor-dirijor/
Petre Opriş, Începuturile industriei româneşti de automobile şi înfiinţarea revistei „Autoturism" (1966-1969), HotNews, 2019, https://www.hotnews.ro/stiri-opinii-23294198-inceputurile-industriei-Românesti-automobile-infiintarea-revistei-autoturism-1966-1969.htm
Cezar Stanciu, A sprijinit România Israelul în războiul de 6 zile?, Historia, https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/a-sprijinit-romania-israelul-in-razboiul-de-sase-zile
Mihaela Stoica, Cum arăta prima Dacia 1100 scoasă pe linia de producţie a uzinei de la Mioveni, Descopera.ro, 2020, https://www.descopera.ro/istorie/18708337-cum-arata-prima-dacia-1100-scoasa-pe-linia-de-productie-a-uzinei-de-la-mioveni
C. Ştefănescu, C. Moroşan, I. Soare, Monografia Uzinei de Autoturisme Piteşti, 1972, https://mioveni.files.wordpress.com/2017/03/monografia_uzinelor_de_autoturisme_pitesti1_editia_1972.pdf
Iaroslav Şimov, Sfârşit de „Mai roşu". O istorie a revoluţiei studenţeşti din Franţa '68, radio Europa Liberă Moldova, 2018, https://moldova.europalibera.org/a/sf%C3%A2r%C8%99it-de-mai-ro%C8%99u-o-istorie-a-revolu%C8%9Biei-studen%C8%9Be%C8%99ti-din-fran%C8%9Ba-68-(video)/29263904.html
Industria Auto din România, Istoric, https://ro.wikipedia.org/wiki/Industria_auto_din_Rom%C3%A2nia
Istorie auto, Cum ar fi putut arăta prima Dacie dacă licitaţia lui Ceauşescu ar fi fost corectă, https://www.4tuning.ro/istorie-auto/cum-ar-fi-putut-arata-prima-dacie-daca-licitatia-lui-ceausescu-ar-fi-fost-corecta-28699.html?fb_comment_id=979939732044432_1081825821855822
Constituţia României din 1938, https://ro.wikipedia.org/wiki/Constitu%C8%9Bia_Rom%C3%A2niei_din_1938
20 Mioveni, https://ro.wikipedia.org/wiki/Mioveni
Fototeca online a comunismului românesc, http://fototeca.iiccr.ro/fototeca/

POSTMODERNISM AS A BROAD MOVEMENT

Cristina A. OPREAN CORNEA, PhD Student
„*1 Decembrie 1918*" University of Alba Iulia

Abstract: The eighth literary phenomenon, accompanied by the atmosphere of the new poetry, is formed in 1977, when the beginning of a nucleus of the living and innovative Romanian literary life. "Cenaclul de luni" (The Cenacle of Monday)had been for seven years the nucleus of the consciousness of generation and the expression of the sensibility of the world, shaped by the poetry written by the members of this literary circle, led by Nicolae Manolescu.
The space we refer to recognizes postmodernism as a viable interpretation method, and the action of writers coming out of a long silence is a way of recovering values, traditions, patterns abandoned or denied in previous decades.Postmodern poetry is covered up by the biographical and real element that blends in an absolutely spectacular way with ludic, ironic, humorous, symbolic, and even fantasy.

Keywords: generation, cenacle, interpretation, conscience, biographical

In this article we intend to present a short history of postmodernism's occurrences in the Romanian specialty critique as well as the discussions that the emergence of the term has generated in our country. The first important debate from Romania on this issue took place in 1986, with the occasion of the emergence of a special number of "Critical Books" dedicated to postmodernism. A presentation of the evolution of the term before 1986 was made by Ion Bogdan Lefter in several articles included in the volume of Postmodernism. From the file of a cultural "battle" as well as in the anthology of Gheorghe Crăciun's book, *Competition continues*. *Generation '80 in theoretical texts*.

A first Romanian application of the term postmodernism is that of Andrei Brezeanu, in an article from 1974 about American postmodernist writers: *American Postmodernists - a trajectory to the future*[1]. The concept of postmodernism reappears six years later in a preface (the poem as a gesture) of the translator Stefan Stoenescu to a volume of poems by Frank O'Hara. The Romanian translator also draws a typological sketch of postmodernism in relation to modernism: "The post-modernist poet descends again in the street, a gesture by which he assumes existence in his own name, giving up the armor of impersonalism.

The poem becomes a record of the very act by which the existence is circumscribed in it. The distinction to modernity is clear: we do not have to do with the cerebral reflexivity of the creative act".[2] As Ion Bogdan Lefter writes, the same is Stefan Ştefan Stonescu who, in 1983, on the occasion of the Critical Colloquium of "*Transilvania*"

[1] Andrei Brezeanu, ***Post-modernii americani- o traiectorie spre viitor***, în "Secolul 20", nr. 8 (163), 1974.
[2] Ştefan Stoenescu, ***Poemul ca gest***, prefață la Frank O'Hara, ***Meditaţii în imponderabil***, Editura Univers, Bucureşti, 1980, p. 5, apud. Ion Bogdan Lefter, ***Postmodernism. Din dosarul unei bătălii culturale***, Editura Paralela 45, Piteşti, 2000.

magazine in Sibiu makes a synthesis of the debate on postmodernism in the American cultural space.

Of the consecrated literary critics, the one who uses the concept of postmodernism is Nicolae Manolescu. In an article in 1983 titled *Poetry Postmodernism*, the critic speaks of post-1960 poetry, whose main spirit is not innovative, but a follower. Manolescu carries out a categorization of Romanian poetry, but there are several theoretical inaccuracies. Postmodernism is framed with avant-garde in a category of modern poetry (although modern is also considered symbolic poetry), and something further postmodernism is defined by opposition to modernism. The critic then goes on to add that "the terms themselves should be reviewed."[3] As Ion Bogdan Lefter remarks, Nicolae Manolescu then used the term in several chronicles.

Mircea Cărtărescu speaks about postmodernism in response to an inquiry into the literature of young people in 1985. He saw in postmodernism a possibility of regenerating poetry and distinguishing between the characteristics of postmodernism, textualism, biography and stylistic synchronicity. A clearer and more documented position seems to have Monica Spiridon who made a translation of an essay by Malcolm Bradbury. It defined postmodernism as the "number one subject in the culture of our time".[4] The author also gave a general overview of theoretical debates on postmodernism, with a large number of international references.

Ion Bogdan Lefter also remembers Eugen Simion in the context of the debates on postmodernism, the critic applied the term in the characterization of Leonid Dimov's poetry. Another critic (Radu G. Ţeposu) used postmodernism referring to Marin Sorescu. In turn, Mircea Martin spoke in the *Only Criticism* about the poetry of postmodern age: a poem that comes from culture, a poetry of poetry, a playful, ironic attitude not once, and less of reverie and metaphorical unleash. Everyday implications and political implications abound in its content."[5]

Referring to postmodernism, Mircea Iorgulescu considers it "the latest terminological passe-partout"[6], and Livius Ciocârlie presents it as "demonetised before it is clear"[7]. We have been able to observe from what has been presented so far the difficulties encountered by the acceptance of the term on the Romanian realm, before the discussions in " Caiete critice " which we will present in the following paragraphs. The concept of postmodernism was not yet sufficiently clarified and settled in us, hence the imprecision in its definition and use.

As we have already mentioned, a defining role in the evolution of Romanian postmodernism had its debates in the large number dedicated to it in the "Caiete critice",

---

[3] Nicolae Manolescu, ***O uşă întredeschisă (Teme 6)***, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1986, p. 108, apud Ion Bogdan Lefter, op. cit., p. 26.

[4] Monica Spiridon, ***Modernisme şi postmodernisme...***, în "România literară", nr. 47/1985, p. 20, apud Ion Bogdan Lefter, op. cit., p.28.

[5] Mircea Martin, ***Singura critică***, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1986, p. 40, apud Ion Bogdan Lefter, ,op. cit., p. 29.

[6] Mircea Iorgulescu, ***Autoportret liric***, în "România literară", nr. 37/ 1986, p. 5, apud Ion Bogdan Lefter, op. cit., p. 29.

[7] Livius Ciocârlie, ***Critica de artă ca "introducere la un mod de a fi"***, în "România literară", nr. 41/1986, apud Ion Bogdan Lefter, ,op. cit., p. 29.

no. 1-2 / 1986. Top personalities of Romanian culture have presented articles in various fields and have been translated for the first time in a few fundamental texts by John Barth, Gerald Graff, Jean-François Lyotard, Ihab Hassan and Guy Scarpetta.

The articles published here have remained a reference point in the Romanian specialized critique. We will continue to look at some of them, trying to release the main ideas that were circulated in the era about the concept of postmodernism. An interesting article published in that issue of "Caiete critice" John Buduca (Wave or corpuscle). The author believes that before any postmodernism "there is a postulate: suppose there is something that could be called postmodernism."[8]

The principle of postmodernism is considered to be a holographic one, and the literary model analyzed is Borges (in the footsteps of John Barth in The Literature of Replanishment). There is a question of defining the term, and the author wonders when we can really know what postmodernism is. The term is defined as a response to the human need of "an episteme of the spirit, perhaps of a wave and corpuscle type."[9]

A more skeptical position has Mircea Mihăieş. In the article entitled "*Mai-mult-ca-modernismul*", he considers postmodernism "an ambiguous term, hard to know when, where and how to use it. At first glance he is but one of the innumerable *-isms* that make up, in their own way, a bad, insoluble history of the theoretical thinking of this century."[10] The author believes that the difficulties in defining postmodernism stem from the imprecision of the term modernism, which covers a very wide area of definition. Before giving a definition of postmodernism, Mircea Mihăieş tries to answer the question "What is modernism?" The author does not intend to formulate conclusions, but to provide prerequisites for further research.

In the article ***Poezie şi psihic (teze despre modernismul şi postmodernismul poeziei)***, Calin Vlasie puts forward modernist poetry and postmodern poetry, the latter considering it "the current moment of poetry", "the beginning of a future bound to redefine its psychology, conception and structure."[11] Poetry would be a sort of "psycheism" capable of matching the formal availability and the psychological content appropriate to the new humanism. The critic Radu G. Ţeposu proposes for the definition of postmodernism the formula of "romance returned". He sees in postmodernism the tendency of a conciliation between romanticism (with its idea of totality) and modernism (characterized by fragmentarism, empty transcendence, individualism). Modernist aesthetics would graft on a spiritual background borrowed from romantics. The author notes the recurring inclination of postmodernism, eclecticism and the vocation of the text.[12]

We will stop here by presenting the articles in the forementioned " Caietele critice ". The analysis so far has revealed pros and cons, some inaccuracies, but also

[8] Ioan Buduca, ***Undă sau corpuscul***, în Gheorghe Crăciun, ***Competiţia continuă (Generaţia '80 în texte teoretice)***, Editura Paralela 45, Piteşti, 1999, p. 395.
[9] ibidem, p. 399.
[10] Mircea Mihăieş, ***Mai-mult-ca-modernismul***, în Gheorghe Crăciun, op. cit., p. 415.
[11] Călin Vlasie, ***Poezie şi psihic (teze despre modernismul şi postmodernismul poeziei)***, în Gheorghe Crăciun, op. cit., p. 194.
[12] Radu G. Ţeposu, ***Un romantism întors***, în Gheorghe Crăciun, op. cit., p. 409-414.

some proposals for defining the concept. The discussion of post-modernism continued after 1986, and it has not been concluded until now, though there are voices saying that it would end in the early 1990s. The bibliography in the field is steadily rising: proof that the discussion still open. There are opinions that proclaim the post-postmodernism.[13]

Today's postmodernism is devoid of the ideological-subversive load of the 1980s. It has become a fairly widespread term in the journalistic jargon, a kind of "chapeau" under which various realities enter and at the same time a point of our desired "alignment" to Western standards.

A discussion of Romanian postmodernism cannot bypass an implicit reference to the eightieth generation with which it has often been associated. There have been many debates on this issue, with both "insiders" (eighty-six themselves) and "outsiders" (elder critics or very young authors who have asserted in recent years).[14]

In many cases, the eighth-century writers were attributed to the postmodernist emblem. This is the case of Gheorghe Perian who publishes a book entitled *Postmodern Romanian Writers*. Without giving a definition of postmodernism, the author seems to mark the equality between eightieth and postmodernism. Commenting on the title of the paper, Mihaela Ursa notes that he "announces not a discussion of a generation, but an inventory of postmodern Romanian writers ", so a paradigm unit and, perhaps poetic, not necessarily related to the idea of generation."[15] The same sign of equality between the notions of eightieth and postmodernism is also put by Nicolae Manolescu, who has an enthusiastic attitude towards the young writers, to whom he will serve as a mentor.

As far as the eightieth are concerned, they have contradictory attitudes about the relationship between postmodernism and eightieth. We will still look at some of them. As Bogdan Ghiu remarked in the article "*The Historical Generation Project and the 80th Generation Project*", the eighth-century poets call themselves "*generation*", in other words they self-institutionalize. In this way, writers of the 1980s want to liquidate this complex of literary history masked in literary critique, "and they illustrate" the case of the great artist who produces his own quotations that do not exist."[16] According to Cristian Moraru, postmodern sensitivity was established as an "aesthetic standard through the 80s."[17] The author sets some features of the generation: self-reflection accompanied by irony and self-irony, self-writing, ludism as a paradoxical form of seriousness. The exponential writer of the young generation is considered to be Mircea Cărtărescu.

Ion Simuţ places the eightieth generation under Caragiale's spiritual patronage by searching the daily theme, the language comic and the anonymous character. The critic believes that the new generation has "paced" with Caragiale because he is a great writer and for a "personal" reason: the aesthetic radicalism of the eightieth generation,

[13] vezi Mihaela Constantinescu, ***Post/postmodernismul. Cultura divertismentului***, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001.
[14] Among the older authors we mention Eugen Simion, Nicolae Manolescu, and among the young ones Mihaela Ursa.
[15] Mihaela Ursa, ***Optzecismul şi promisiunile postmodernismului***, Editura Paralela 45, Piteşti, 1999, p. 21.
[16] Bogdan Ghiu, ***Proiectul istoric de generaţie şi proiectul generaţiei '80***, în Gheorghe Crăciun, op. cit., p. 23.
[17] Cristian Moraru, ***Către o nouă poetică,*** în Ghorghe Crăciun, op. cit., p. 26.

the need to impose their originality in a striking way.[18] In the article "*Permanent Experiment Temptation*", Mircea Scarlat uses the "80's" and highlights the polemic character of the experiment. Its characteristic features would be: "irony, ludic vocation and ... especially, the permanent temptation of the artistic experiment."[19]

The critic Radu G. Ţeposu makes a "radiography" of the generation in a book written in the 1980s, but published only in 1993: *The tragic and grotesque history of the dark new literary decade*. In his opinion, "the new poetry, as well as the prose, is under the sign of lost ingenuity, typically post-modern."[20] The author is aware that the program of the generation cannot be identical, but they belong to a common mentality. Radu G. Ţeposu carries out a categorization of the eightieth writers according to a thematic criterion: the prosaic daily and the buffoon; the gnomes and esoteric, the manners; abstract and hermetic fantasy; the crisis of interiorization, the sarcastic and ironic pathos; the theatrical and histrionic criticism, the comedy of literature; refined sentimentalists. For Ion Bogdan Lefter postmodernism is a current characteristic of the eightieth generation that synchronizes Romanian and Western literature: "For about two decades, the postmodern current (since 1980, with isolated antecedents since the second half of the 1960s) continues to resynchronize literature Romanian and Western ones, anticipating and then accompanying through its pluralist philosophy the exit from the communist regime and the transition to the current democracy. The subsequent literary and cultural patterns remain to be identified in the programmatic diversity of postmodernity."[21]

Mircea Cărtărescu reveals the specificity of the relationship between eightieth and postmodernism at the beginning of the chapter *The eighth poetry in the great work Romanian postmodernism:* "How not the optometry, but postmodernism is the subject of the present work, and how the distinction between these two facts of literary history seems to me absolutely necessary obviously, I will only discuss tangentially the poetry aspects of the 1980s that do not fit into the postmodern paradigm. I will not obtain, therefore, a complete and complex picture of this genre, but rather an anamorphosis which, apart from any axiological control (except the basal: all the authors discussed are true and valuable poets), will highlight, a technique of "artificial coloring", the membership of poets, poems, isolated verses, even attitudes, atmospheres and / or postmodern techniques.[22] According to Cărtărescu, only certain eightieth-century writers can be considered postmodernists. He establishes a "*central core*" made up of poets belonging to "*Cenacle of Monday*" coordinated by Nicolae Manolescu (Mircea Cărtărescu, Traian T. Coşovei, Florin Iaru, Ion Stratan, Magdalena Ghica, Matei Vişniec, Doru Mareş, Alexandru Muşina, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Romulus Bucur, Mariana Marin, Petru Romosan, Daniel Piscu).

[18] Ion Simuţ, ***O nouă şcoală a lui Caragiale***, în Gheorghe Crăciun, op. cit., p. 41.
[19] Mircea Scarlat, ***Ispita permanentă a experimentului***, în Gheorghe Crăciun, op. cit., p. 81.
[20] Radu G. Ţeposu, ***Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă***, Editura Eminescu, Bucureşti, 1993, p. 17.
[21] Ion Bogdan Lefter, ***Recapitularea modernităţii***, Editura Paralela 45, Piteşti, 2000, p. 195.
[22] Mircea Cărtărescu, op. cit., p. 369.

The author makes a distinction between soft postmodernism, characteristic of the eightieth and hard, marginal in the 1980s and central to the next decade. The author also formulates a definition of the postmodern eighth poem: "Thus, the eighth-century standard poem tends to be long, narrative, agglutinating, with a well-defined oral, special, aggressive (Beat-specific), ironic and self- imaginative to honesty, ludic, proving a lexical dexterity out of the ordinary (the non-modernist Romanian tradition), finally impregnated by cultural scholarships inserted by metatextual and self-referential processes."[23]

Judging by the presentation of all these opinions, I was able to observe the different points of view regarding the relationship between eightieth and postmodernism. We cannot deny the existence of an eight-generation "generation" in Romanian literature. Regarding the link between writers and postmodernism, most of the eighth-year-olds subscribed to the postmodernist program, as it had been in the West, but also responding to an internal need for paradigm shift in Romanian literature.

Bibliographical References:

Bodiu, Andrei, *Direcţia optzeci în poezia română*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2000.
Boldea, Iulian, *De la modernism la postmodernism,*Târgu-Mureş, Editura Universităţii „Petru Maior", 2011.
Boldea, Iulian, *Poeţi români postmoderni*, Târgu-Mureş, Editura Ardealul, 2006.
Breban, Nicolae, *Trădarea criticii*, Bucureşti, Editura Ideea Europeană, 2009.
Brezeanu, Andrei, *Post-modernii americani- o traiectorie spre viitor*, în "Secolul 20", nr. 8 (163), 1974.
Buduca, Ioan, *Undă sau corpuscul,* în Gheorghe Crăciun, *Competiţia continuă* (Generaţia '80 în texte teoretice), Editura Paralela 45, Piteşti, 1999.
Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc,* postfaţă de Paul Cornea, Bucureşti, Editura Humanitas, 1999.
Cârneci, Magda, *Arta anilor `80. Texte despre postmodernism*, Bucureşti, Editura Litera, 1995.
Constantinescu, Mihaela *Post/postmodernismul. Cultura divertismentului*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001.
Corbu, Daniel, *Generaţia poetică '80*, Iaşi, Editura Princeps Edit, 2000.
David,Emilia, *Poezia Generaţiei '80: intertextualitate şi „performance",* Bucureşti, Editura MLR, 2016.
Leahu, Nicolae, Poezia generaţiei '80, Bucureşti,Editura Cartier, 2000.
Lefter, Ion Bogdan, *Flashback 1985. Începuturile noii poezii*, EdituraParalela 45, Piteşti, 2005.
Lefter, Ion Bogdan, *Recapitularea modernităţii*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2000.
Manolescu, Nicolae, *Literatură română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol. I, Poezia, Braşov,Editura Aula, 2001.
Perian, Gheorghe, *Scriitori români postmoderni*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1996.
Stoenescu, Ştefan, *Poemul ca gest*, prefaţă la *Frank O'Hara*, *Meditaţii în imponderabil*, Editura Univers, Bucureşti, 1980.
Ţeposu, Radu G., *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1993.
Ursa, Mihaela, Optzecismul şi promisiunile postmodernismului, Editura Paralela 45, Piteşti, 1999.
Vakulovski, Mihail, *Portret de grup cu generaţia '80. Interviuri*, cf.interviu cu T. T. Coşovei, Bucureşti, Editura Tracus Arte, 2011.

[23] Mircea Cărtărescu, op. cit., p. 154.

ORAL LANGUAGE EXAMINATIONS AND ROMANIAN EFL STUDENTS
~ Case Study ~
B2 First for schools – Cambridge English Qualifications

Andreea Paula LAURENȚIU (KOLARIK)
PhD student[1], "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract: Norman Fairclough's belief is that discourses represent the world as it is perceived by the individuals, personalised according to their own life experience, social or cultural backgrounds. (Fairclough 2003, pp. 124-125).
Discourse, one of the most powerful tools of the 21st century society, is the focal point of my investigation. Consequently, the element under investigation in my research is the discourse produced by Romanian students in two specific social contexts: that of Oral Language Examinations (OLE) and that of a Public Speaking Program (PSP) Ted-style talk to prove that the latter can positively influence the outcomes of the first.
Towards that end, this research, even though in its initial stage, has as core focus the analysis of the language used by three groups of Romanian high school students (15-19 of age) while sitting Cambridge, IELTS, TOEFL and Baccalaureate OLE before and after attending a TED-style (PSP).
As part of this ample investigation this article aims to establish through a discursive analysis whether the validity of one of the aforementioned OLEs - B2 First for schools or previous oral Cambridge English: First (FCE) examination, can be and/or should be questioned. The arguments brought by this case study show that two candidates who have never taken such OLEs before, who have not attended a PSP yet and who have been previously tested but have demonstrated an upper-intermediate level of English might not score the same in the oral B2 First examination unless they are systematically prepared and trained on solving each and every part of the exam format.
After the recording of the two students while taking the speaking test and after the analysis of the resulting transcript we hereby open a Pandora's box and demonstrate that a maximum score cannot be obtained unless serious training is conducted beforehand and parents' money is invested in both tutors and in training materials. The linguistic demonstration has been conducted by comparing the transcript resulted from the two students who were not familiar with the exam format with the transcript resulted from one of the video samples provided online by the test developer.
It also needs to be taken under advisement the possibility that preparation for such examinations, essential in students' academic endeavour, should be incorporated in the school curriculum and taught as optional courses either by the school teachers or by test developers, but free of charge. The discursive analysis shows how the candidates, despite being briefly instructed how to approach all four parts of the exam, do not manage to capitalize their knowledge regarding the English language.

Keywords: discourse analysis, validity, Cambridge exams, oral tests, conversation analysis, B2 First for schools

Literature Review

Language examinations have long been considered essential historic evidence that provide information about the language classes back in the days. English as a

[1] Scientific Coordinator: Teodora Iordăchescu, Professor, PhD "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Foreign Language (hereinafter EFL) Cambridge examination, CPE Certificate of Proficiency in English (hereinafter CPE), for instance can be identified as among the first formal language examinations going back to 1913. Even though the exam was organized to last up to 12 hours, it was the first serious attempt to accurately and thoroughly assess the candidates' competences and language skills including translation from English to German/French and vice versa, English essays, English literature and English phonetics. The oral exam consisted of dictation, reading and conversation. The purpose of this exam was for people older than 20 years of age to become teachers of English.

Nowadays, the very thought of such long and exhausting EFL examination might generate a lot of debate and raise countless concerns. Starting back with 1858 in Britain at the University of Cambridge Local Examinations Syndicate (UCLES) the Cambridge Assessment was followed one hundred years later by the USA with the development of TOEFL (Test of English as a Foreign Language) back in 1962. Throughout the years, the optics changed, therefore a full development of major examinations can be observed at all levels of language. Starting from the mid-18th century the language assessment industry flourished constantly up until today when such examinations are taken by millions of candidates all over the world. In their pursuit of reliability and validity in test development, the tests developers have struggled to adapt the test format and content to the realistic needs of modern society. This paper is an essential part of a larger research conducted on official Oral Language Examinations (OLE) such as Cambridge (B2 First and CAE), IELTS (International English Language Test) and TOEFL as well as on the Romanian national examination, the Baccalaureate.

This article focuses on the B2 First examination, also known as Cambridge English: First (FCE), which is only one of the Cambridge English Qualifications available worldwide. According to the test developers it is the most popular exam which is accepted by educational institutions and employers around the globe. The Common European Framework of Reference for languages (hereinafter CEFR) which is the international standard for describing language ability provides a useful scale for all levels of language making it easy both for employers as well as for language teachers to interpret the different levels of proficiency. CEFR provides six levels starting from beginner – A1 and up to C2 – proficient user which are applicable to any language. Annex 1 presents the levels of proficiency in detail for a better understanding and reference.

Moreover, the discursive approach to be used in this article has as a starting point the uses of discourse analysis presented by Barbara Johnstone in her book, authored in 2008, entitled *Discourse Analysis* in order to establish "*what happens in a talk*" (2008, p. 6). Moreover, she states that "*language seems to be created by speakers as they interact, noticing, repeating and sometimes making reflective generalizations about what other people do, in the process of evoking and creating a* ***world***" (2008, p. 268). Last but not least, it is of utmost importance to consider that "*discourse means imagining that 'language' could exist prior to being "used', but in fact people learn how to talk by talking*" (2008, p. 268)

The study is also grounded on the theory launched by Norman Fairclough in 1989 with all its subsequent editions within the book entitled *Language and Power*, where he defined language as "*a part of society*", or " *a social process*" (1989, p. 22) and he also stated that the "*idea of 'power behind discourse' is that the whole social order of discourse is put together and held together as a hidden effect of power*" which is worth investigating, given the fact that the third section of the oral examination under analysis involves a collaborative task where two or three candidates are involved. Furthermore, written in 2003, his work entitled Analysing Discourse defines discourse as an important part of social practices and identifies genres and representations of the speakers' own world also offering more information regarding discursive analysis as well as conversation analysis.

Last but not least, validation of oral examinations is one more issue under investigation within the thesis this article is a constituent part. Therefore, by using the evidence-based approach presented in *Language Testing and Validation* authored by Cyril J. Weir (2005) corroborated with the ample work edited by Alister Cumming and Richard Berwick published in 1996 on *Validation in Language Testing* we have managed to have a clear image on how validity should be achieved in language testing. Furthermore, *Qualitative Approach to The Validation of Oral Language Tests* prepared by Anne Lazaraton in 2002 guided this attempt to raise awareness on the fact that research possibilities on Cambridge speaking tests validation are limitless and are worth pursuing in order to make sure that all the research perspectives are covered and supported by relevant data. Therefore, by conducting this recorded mock Oral Language Examination (hereinafter OLE) this paper has succeeded to demonstrate its initial theory that the personal characteristics of the candidates such as age, gender as well as their knowledge of the exam format are essential elements that must not be overlooked since they might negatively impact their performances. For this particular reason we have initiated our investigation by starting off from the Conceptual framework for performance testing, a model designed by Milanovic and Saville (1996, p. 16) as presented in Anne Lazaraton's book (2002, p. 118), presented below in Figure 1. The framework designed by Milanovic and Saville has been chosen because it can be considered as one of the most comprehensive and most inclusive models.

Procedure

This article analyses the texts resulted after transcribing the OLE conducted by one examiner and two candidates while taking an online mock oral examination and the transcript of a video provided by the test developer as sample for the B2 First speaking test. The quantitative analysis is going to be a contrastive one as shown in Table 1 where the results of the two candidates are compared to the results obtained from the text resulted from transcribing a video recording with two candidates which was posted on You Tube by Cambridge Essentials for future candidates' reference together with the examiner's comments.

Examination format

The mock OLE was conducted by using a sample paper available on Cambridge Examinations website for the B2 First level. The examiner, the students' English teacher, who is a non-native speaker of English, is the person administering the test using the free online Zoom platform to conduct the recording. Both parents of the candidates have signed parental consents to allow their children to participate in this research.

Candidates

The candidates a 15-year-old girl (hereinafter C.O.) and a 14-year-old boy (hereinafter B.M.) taking this OLE are both in the 9th grade, in Mathematics – Informatics, bilingual English class at the same school. Both candidates have been exposed for the first time to the B2 First OLE format and they have never taken any type of OLEs before. The initial placement tests taken by both of the candidates at the beginning of the school year in September 2019 showed an upper intermediate level.

Before the recording of their performance, they have been briefed about the exam format and what each of the four parts of the oral test require. All their questions regarding the exam format have been answered and only when everything was clear did the examiner start the test.

The exam

According to the official website the exam format is as follows:

> "*A face-to-face test taken with one or two other candidates and an examiner. Students have to show how well they can produce spontaneous spoken language, talking with either the examiner, the other candidate, or by themselves*."[2]

The entire OLE lasts for about 14 minutes and is aimed at assessing the candidates' ability to use general interactional and social language, organise a larger unit of discourse (comparing, describing, expressing opinions), sustain an interaction, exchange ideas, express and justify opinions, etc.

The B2 First OLE consists of four parts as per Annex 2.

Part 1. *2 min*

> *"Conversation with the examiner. The examiner asks questions and students may have to give information about themselves, talk about past experiences, present circumstances and future plans*."[3]

Consisting of three to five individual questions is meant to familiarize the students with the exam atmosphere, the examiners, as well as with the other candidate/s. The exam format allows the organizers to have groups of three candidates provided that the number of candidates in uneven. According to the exam overview, all of the questions asked in this section involve verbal questions where the candidate must be able to provide personal information, talk about present or past experiences and events as well as about future plans.

Part 2. *1 minute per candidate, plus a 30-second response*

[2] https://www.cambridgeenglish.org/exams-and-tests/first-for-schools/exam-format/
[3] https://www.cambridgeenglish.org/exams-and-tests/first-for-schools/exam-format/

> "*The examiner gives the student a pair of photographs to talk about and they have to speak for 1 minute without interruption. The questions about the photographs are written at the top of the page to remind the student what they should talk about. When they have finished speaking, the student's partner then has to answer a short question from the examiner about their photographs.*"[4]

Each of the candidates receives a set of two pictures and are supposed to speak for about 1 minute giving information, expressing opinions and relating the candidate's personal experience to the images. The candidates also receive a follow-up question regarding the other candidate's questions. The answer should be no longer than **30 seconds.**

Part 3. *"A 2-minute discussion followed by a 1-minute decision-making task"*

> *"Conversation with the other candidate. The examiner gives the students a question and some written prompts. The students discuss these together for two minutes. The examiner will then ask them to make a decision together about the topic they have been discussing."*

Starting from written prompts the candidates have to solve a task collaboratively. The candidates receive verbal instructions as well as written stimuli and they must exchange information and opinions, express and justify opinions, agree or disagree (partly or fully), make suggestions, and speculate. They have to complete this task in **2 minutes** and then they are allotted another **1 minute** to reach a decision.

Part 4. "*The discussion should last 4 minutes*"

> "*Further discussion with the other candidate, guided by questions from the examiner, about the same topic as the task in Part 3*."

Continuing with the same topic as in Part 3 the candidates have to answer general opinion questions starting from verbal prompts and they have to exchange information and opinions, to justify their opinions and to disagree, agree or partly agree.

Data analysis

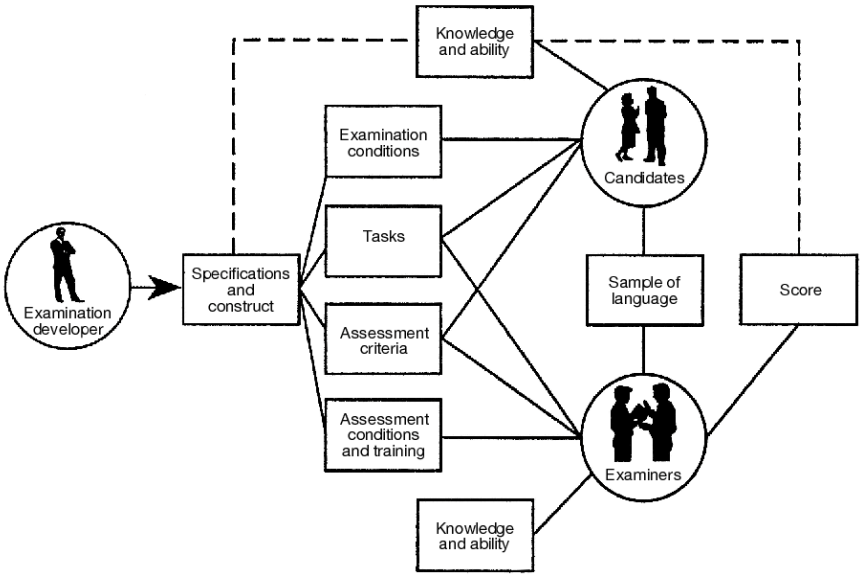

[4] https://www.cambridgeenglish.org/exams-and-tests/first-for-schools/exam-format/

Figure 1[5]**.** A conceptual framework for performance testing in OLE (Milanovic and Saville, 1996, p. 16)

To start with, the framework presented by Milanovic and Savile (1996, p. 16) offers myriads of research possibilities. However, given the exam under analysis, we shall apply the abovementioned model on this particular test alone – the oral part – and on the pair of candidates. As provided by the model from Figure 1, the variables to be included in processing the data relevant to this OLE are the candidates, the examiner, the assessment principles and the tasks, together with the interrelations existing between these variables. These variables have been considered while designing this test in order to assess the performance of candidate without any threats connected to the validity or reliability of the test. As it results from the diagram above there are three stages:

- The first stage where the examination designer develops the speaking test;
- The second stage, test administration, the candidates provide samples of language corresponding to the tasks prompted by the examiner according to the descriptions from the Exam format section of this paper;
- The third, and the last stage is marking the candidates' performance as per their knowledge and ability.

Due to the fact that there have been numerous studies to discuss the examiners' role within the oral exam as well as their impact on the candidates' performance during this type of oral examination, this study shall concentrate on other variables such as: the candidates' personal characteristics and, as presented in Figure 2, inserting Exam format training for the candidates. In order to justify the existence of these alterations the following remarks are to be made:

- Data on candidates' personal characteristics should be collected to help test developers design more reliable tests. Therefore, pre-testing the candidates' language level should be considered in order to increase the test's validity and reliability. Tests are not always able to predict the future performance of the candidate in the actual test situation. The washback effect or the impact of the exams on the candidates appears (Cheng and Curtis, 2004, p. 3-17) and its dimension can influence the candidate's learning but it can also influence the teaching. Charles Alderson from the Department of Linguistics and Modern English Language, Lancaster University in a paper presented in a Conference in Barcelona in July, 2001 wrote:

  "Ten years ago, washback was a common concept, and the existence and nature of washback was simply accepted without argument. Tests affect teaching. Bad tests have negative effects on teaching; more modern, good tests will have positive effects; therefore, change the test and you will change teaching." (Ed. Milanovic and Weir, 2001, p. 2)

[5] *Permission request sent for the use and amendment of figure 1 as presented in "A Qualitative Approach to the Validation of Oral Language Tests" published by Cambridge University Press in 2002*

If 20 years ago the recommendation was to change the tests and the teaching would follow suit, why hasn't it materialised? The change did not take place. The vast majority of EFL teachers in Romanian schools teach from coursebooks that were published at the same date with the quote above. Thus, the question is still there, necessary to be reiterated over and over again.

Therefore, the purpose of this article is to raise awareness on the fact that official language examinations such as the one in discussion here - B2 First Cambridge examination - are firstly meant to augment the sales of books and training materials for publishers all around the globe rather than caring about their clients and their needs when the actual need is to help potential future candidates have access to materials and teaching methods that could improve their exam performance. It is of course a matter for discussion and debate for those schools where the parents cannot afford to purchase coursebooks that have adapted their curriculum for this type of exam. The major problem is that the Ministry of Education does not see that the national curriculum should really be adapted to the needs of Romanian students. It is mandatory to clarify that it is not only the case with the Cambridge examinations. IELTS and TOEFL are also included here but the discussion is to be addressed in a different paper. Hence, considering all the aforementioned information corroborated with the data analysed in this specific case study and with the increasing numbers of students willing to take such examinations it is of utmost importance to compel the relevant authorities to implement this format into the national curriculum or even adjust and amend it in such a manner to allow students who are willing to take such official language examinations to be able to take them without this spectacular financial effort from the part of their parents in hiring tutors and purchasing materials.

The most efficient method would be to encourage exam developers to distribute their materials for free in schools and even to train the teachers to prepare students for their exams as a separate subject or only for those students who want to take such examinations at the end of their academic cycle.

- The second amendment involves the test format training

It is of utmost importance to underline the fact that all other types of standardized tests such as an ordinary driving license or a certificate to become Cambridge, IELTS or TOEFL examiner involve training sessions on how to successfully take the final test. In the case of the language tests, students are on their own. Either rely on their own ability to master all the skills necessary to take the test and learn from different available sources or they rely on their classroom teacher who may or may not have access to updated materials for the test or who does not know the test format at all.

It is this last situation that is described in this study. A pair of candidates who took their Cambridge OLE for the very first time without any prior preparation. Supposedly, their level of English should be enough to pass the test. But as we all know, this is not enough and every candidate wants to obtain a good score to be able to use the certificate in order to enter a university, get a job or a better job or even to apply for a

grant, an internship. For all these reasons we have made the adjustments as presented in Figure 2 below. All the changes are marked with blue lines.

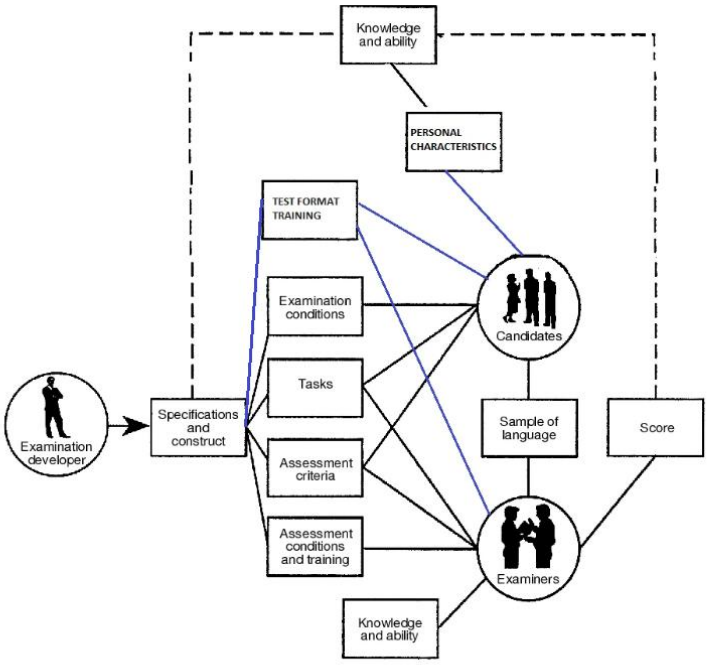

Figure 2. Amended conceptual framework for performance testing (Milanovic and Saville, 1996, p. 16) in OLE including test format training for the candidates as well as analysis of candidate personal characteristics.

Starting from the first stage of the model created by Milanovic and Saville, that is the designing of the test, the test format training for the future potential candidates should be considered in order to anticipate who are the potential clients, and how to better design the tests to assess their skills and abilities. Moreover, the personal characteristics have to be considered also, in order to form well balanced pairs in the oral test and to make sure that the candidate has chosen the right exam to test his/her language skills. These two amendments to the initial model can be implemented by organizing training sessions for the future candidates as well as organizing free mock examinations to help the students choose their appropriate test level.

Data analysis

The data under analysis here consists in a text resulted after the transcription of an online mock oral examination conducted by one examiner (the candidates' English teacher) and two candidates C.O. and B.M. students in the same class and having the same level of English. This test was recorded in November 2020. The length of the recording is 11 minutes and 20 seconds showing the candidates while solving the four tasks associated to B2 First OLE. What needs to be kept in mind is the fact that both students have never taken any type of OLEs before and their level of English was measured before this speaking session by using a placement test where C.O. scored 86 out of a total of 100 and B.M. scored 83 therefore, after the interpretation of results they

both master the English language at B2 level (upper-intermediary level according to the Common European Framework of Reference for Languages (hereinafter CEFR) (according to the placement test the maximum score is 100 representing C2 level– proficient)).

Before the administration of the oral test the examiner presented the number of parts involved in this type of OLE and what each part required. Only after both candidates understood what they had to do, did the test begin.

From the very beginning it can be noticed the fact that the time necessary to cover all the 4 parts is only 11 minutes of actual speech while the official format usually covers about 14 or even 15 minutes. The reason why this happened was because the two candidates did not practice this type of long turn speaking and were not aware neither of how much time they actually did spend speaking nor the remaining time thus they did not know if they had to add more information or not to their answers. Out of the four parts, Part 2 and Part 3 are the ones our investigation is focused on because they assess Discourse Management and Interactive Communication.

Candidate - C.O., girl, 15.

She shows a good degree of control of a range of simple and even more complex grammatical forms using a good range of appropriate vocabulary; in Part 2 she covers the topic pretty well speaking with no interruption or hesitation for about 20 seconds with accurate stretches of language. She stops for about 8 seconds and only resumes her discourse after the examiner's deviation (hand gesture) signalling the fact that she has to keep on speaking, consequently she speaks for another 30 seconds ending with a question directed to the examiner asking for the translation of a word and saying that she does not know the English word for "autocar" when she ultimately abandons the topic altogether. However, this part (the one produced by the candidate after the examiner's interference) has not been taken into consideration in the overall assessment of the C.O.'s performance across the whole investigation. Even though C.O. managed to speak with little or no hesitation it was obvious that her discourse suffered precisely because she was not familiarized with the format and the whole setting as well as the type of task were new to her despite the fact that the exam format was clearly presented at the very beginning. The consequence of her shorter response in Part 2 is that the amount of language produced is less than it could have actually been thus there is a smaller amount of language to be evaluated and fewer chances to impress the examiner with rich vocabulary, fluency and the quality of the discourse.

Yet again, the follow-up question received an 11-second forthright answer, without any examples to support C.O.'s ideas and to allow her to demonstrate her fluency and lexical richness. A longer answer might have offered the candidate the possibility to demonstrate her ability to use the language while expressing personal ideas and opinions on a familiar topic thus scoring even higher.

[C.O.] I visit museums often, but not as much galleries, and because I find them very interesting and stimulating for the brain. [11sec]

Candidate - B.M., boy, 14

In Part 2 he managed to speak for a full minute despite some hesitation, several disruptions and certain grammatical and vocabulary inadvertencies showing a good degree of control of simple grammatical forms appropriate use of vocabulary to express his views on a range of familiar topics.

[B.M.] …the woman is (pause) probably looking for some clothes, what she likes or wants to buy for someone else (pause) and (pause) in the second picture (pause) she (pause) looks very (pause) happy and calm (pause) looking at something that maybe she likes and in the second (pause) [aaa] first picture, they seem very serious, (pause) maybe they are, they are (pause) there are rules, so they have to keep the(pause) silence in a museum. [1 min]

The answer given to the follow-up question by B.M. lasted for 14 seconds, thus a longer unit of discourse would have been appropriate in order to accurately address the task and score high. Even though the answer was grammatically and functionally accurate, it lacked details and examples that might have provided a full and rich answer that could have secured a maximum score.

[B.M.] I never travel by plane (pause) anywhere, when I go on holidays with my family, usually we go with our own car. [14s]

After being awarded 15 seconds to look at the task, the candidates have to talk to each other and collaboratively discuss about the items presented in Part 3 and answer a question. From the very beginning C.O. proves to be a strong speaker, initiating and discussing with a lot of ease about all the items given in the task and complementing nicely the answers provided by her partner. Both candidates have quite short contributions and the turn taking pace was quite energetic. However, they jointly decided to stop after 1 minute and 30 seconds even if the discussion seemed quite vivid and flowing. They both could have extended some more in order to offer longer stretches of fluent speech for the examiner to assess. Being engaged into the collaborative task they both brought relevant contributions with little repetition, using appropriate linking devices and clear and intelligible pronunciation and appropriate intonation.

With respect to the interactive communication, they both engage into the communication appropriately, bringing their own ideas into the verbal exchange. Moreover, the stress is accurately placed and individual sounds are articulated clearly.

[C.O.] May I start? Ok. I think sleeping eight hours every night is very important because not sleeping can actually reduce the number of neurons you have in your brain. What about you?

[B.M.] I think that eating at regular times is one of the most important things since you let your body accommodate to precise hours, when you can prepare to eat.

[C.O.] Also, visiting the doctor has to do with eating, since you can also visit a nutritionist, maybe, to help you eat healthier [ahem](pause) and visiting the doctor, like a normal doctor, even a dentist, also help you with possible health problems.

[B.M.] Yeah, and people really would recommend you to spend time outdoors each day, because it can be refreshing and can calm you.

[C.O.] And you also can get a lot of vitamin D from the sun and strengthen your bones or go to the gym and strengthen your muscles and, you know, just cardio. Do cardio and stuff.
[B.M.] Yeah (longer pause)
[Examiner] Ready? Ok. Now, you have about a minute to decide which two are most important for keeping fit in the long term. You have a minute. You have to talk to each other and decide.
[C.O.] [aham] I think that eating at regular times and going to the gym, because these two go hand in hand to keep you fit and eating at regular time can also mean eating meals that do not necessarily have a lot of fat and carbs because you couldn't eat that many, so I think these are the most important
[B.M.] Yeah, I think the same, because visiting the doctor you don't really need to, because you can search on internet and by going to the gym you can actually spend time each day outside and eating at regular times even helps you to maintain a good sleep pattern.

The two candidates have produced a clear discourse with little hesitation, good control of simple as well as more complex grammatical forms and good and appropriate range of vocabulary while exchanging views on this familiar topic regarding things people do to keep fit and healthy.
Even though B.M. displayed good vocabulary and prompt answers, his third intervention was only a one-word answer where he could have extended his answers more. Moreover, he did not invite C.O.'s response at all and he only provided answers as responses to C.O.'s contributions thus making the conversation relevant but one-sided.

[C.O.] And you also can get a lot of vitamin D from the sun and strengthen your bones or go to the gym and strengthen your muscles and, you now, just cardio. Do cardio and stuff.
[B.M.] Yeah.

However, in the last section of Part 3 the answers of both candidates are well-balanced bringing arguments and longer stretches of language to support their ideas. The same can be said about Part 4 where while answering the examiner's questions they managed to expand more on the topic in discussion.

Discourse analysis

The candidates' discourses were consistent with the tasks, providing pertinent, straightforward answers to the examiner's questions. Throughout their speeches they have both used linking devices, appropriate discursive strategies as well as some discourse markers thus employing rather argumentative styles. However, given the format of the exam, and the fact that they have never taken such oral exams before, we can infer that the amount of produced discourse would have been significantly larger and fluency would have been proven even better through longer stretches of speech if they had been trained for it accordingly.

According to Halliday and Hasan (1976) the linguistic instruments necessary to organise text into meaningful units of language are the following: reference, ellipsis,

conjunction, as well as lexical cohesion are. For this reason and for the purpose of this paper we have identified the cohesive devices used by the speakers, the verbs, the pronouns in order to conduct an accurate discourse analysis and we have managed to do that by using the free software Tropes.

Connectors

C.O. used connectors such as *so* (2 instances) and *because* (5 instances) to express cause, addition was express by using *and* (17 instances), disjunction by using *or* in 4 instances, opposition was expressed by using *but* (3 instances) and *otherwise* once. C.O. Used *like* once to make a comparison and once C.O. used *like* as a discursive marker. Time was expressed twice by using *since* and *while*.

B.M. also used a fair number of connectors to express cause with *because* (6 instances) and *so* (1 instance), addition was also presented with 12 instances of *and* while disjunction by using *or* (2 instances) and time by using *when* (3 instances) and *since* (1 instance)

Verbs

The verbs used by **C.O.** were 35.1% factive (26 occurrences among which *play*, *draw*, *make*, *strengthen*, and *do*), 36.5% stative (27 occurrences such as *seem*, *have*, can, *keep*, and *be*) and 28.4% reflexive (28 occurrences such as *think*, *might*, *would*, *may*, *decide*, and *want*)

The verbs used by **B.M.** were 39.7% factive (29 occurrences among which *do, go, prepare, eat, accommodate, spend, help and spend*), 31.5% stative with 23 occurrences such as *are, can, get, have, seem, and keep*, 8% reflexive verbs with 6 occurrences such as *find*, *like*, *let*, *think*, and *recommend*, and 2.7% performative with 2 occurrences *agree* and *maintain*.

Pronouns

The personal pronoun *I* was used by C.O. in 17 instances (48.6%), *you* in 12 instances (34.3%) and *they* in 2 instances (5.7%) denoting a strong speech that involves and captures the audience.

The personal pronoun *I* was used by B.M. in 9 instances (23.1%), *you* in 3 instances (7.7%), *we* was used one time (2.6%), *they* in 10 instances (25.6%) and *somebody* once (2.6%).

The use of the first personal pronoun *I* in both of the cases indicates that the speaker makes reference to his/her personal experiences in order to make himself/herself better understood and to express his/her opinions, emotions and beliefs of the world. The use of the second personal pronoun *you* shows the fact that the speakers have the intention to engage the listener or the interlocutor into their speech generating an inclusive thus engaging discourse.

Discussion

In order to prove our case further, we have also analysed the transcript of a Cambridge English: First Speaking (from 2015)[6] Sample test, where two candidates are recorded while sitting the oral exam. Their performance assessment is not included in

[6] https://youtu.be/EdeZp0n0JHw

this paper because it can be found together with the examiner's comments and the recommendations online[7]. Hence, for this particular investigation we have extracted the quantitative data to demonstrate our hypothesis.

Consequently, by using the software textinspector.com, we have managed to quantify the data resulted from the transcribed texts into data that demonstrate that the two candidates recorded and presented within the video displayed on YouTube by Cambridge English with the associated examiner's comments have significantly higher numbers of sentences and words during their overall performance within the oral test. As it is presented as a sample video it can be inferred that the candidates were pretty familiar with the exam format and this is why they managed to speak within the time limits or even attempted to speak more. Even though the two pairs have different linguistics skills, the numbers presented in Table 1 below show that the candidates who were familiarized with the exam format have produced longer and more extensive stretches of language, within the time limits imposed by the exam format as compared to the candidates who have taken such an oral examination for the very first time.

Table 1 Data collected by using the software textinspector.com

Item No.	B.M.	C.O.	Edward	Victoria
Sentence count	9	10	38	33
Token count (excluding numbers)	317	388	678	716
Type count (unique tokens, excluding numbers)	152	182	211	221
Average sentence length	35.22	38.80	17.84	22.34
Pauses	11	5	7	9
Words with more than 2 syllables	28	39	30	40
Lexical diversity VOCD[8]	85.55	83.37	74.68	58.51
English Vocabulary Profile[9]	tokens	tokens	tokens	tokens
A1	236	284	556	585
A2	42	47	64	75
B1	17	21	26	17
B2	5	16	4	2
C1	1	0	0	1
C2	0	2	0	0
Unlisted[10]	17	20	28	36
Lexical profile scorecard - percentage	49% B2	56% B2+	38% B1+	39% B1+

Test validity

According to Alister Cumming (1996) the concept of validity and validation in language testing is a salient process involving "many types of evidence, analyses, and

[7] https://www.cambridgeenglish.org/images/173977-cambridge-english-first-speaking-test-examiner-comments.pdf?utm_medium=social%20media&utm_source=youtube&utm_campaign=youtube%20organic&utm_content=b2_first_speaking_test

[8] (Duran, Malvern, Richards, Chipere 2004, p. 238)

[9] http://englishprofile.org/index.php/wordlists/text-inspector

[10] The unlisted tokens are words such as: names, locations and sounds that have been made during the recording but have nothing to do with the meaning or the message such as [ahm], [mhm]…the examiner's words have not been computed

interpretation" (Cumming, 1996, p. 2). William H. Angoff's study on test validity interprets the concept after a thorough process of grasping the specific literature in this field, and his view on test validity is as follows:

> "*Although different writers chose to define validity in slightly different language, the language, and the work dictated by that language in studying the validity of tests at that time, was characteristically pragmatic and empirical, even atheoretical, and validity data were generally developed just to justify a claim that a test was useful for some particular purpose*" (Angoff, 1988, p.19)

Moreover, by discussing other views on this topic as those presented in Lindquist's book in 1942 reliability is also defined by concluding that:

> "*the square root of the test reliability provides the upper limit for validity*" (Angoff, 1988, p. 20).

Thus, by analysing the aforementioned ideas we hereby conclude that this OLE can be more reliable and its validity improved if the test developers take into consideration the personal characteristics of the candidates as well as if in designing their test, they do not just simply take for granted that the candidates know their exam format but also prepare them by making sure that all future candidates are accustomed to all of the parts of the exam and that the exam format is not one of the challenges that might interfere with the final scores. Test developers should prepare clusters of trained EFL Teachers who can prepare their students within the school hours as an important element of the school curriculum that is meant to prepare students for their future and responding precisely to their needs. Of course, there are some more questions awaiting answers such as:

- Can candidates who are not familiarized with the exam format score the same as those who are familiar with the format?
- How can a candidate not knowing the format enrol for any of the exams? The answer is that students in their search for university programs find out the level of English required by the university they want to apply to, hire a tutor and intensely prepare for that specific level. The level achieved in class with the coursebooks offered for free by the Ministry of Education in Romania are not preparing students for their future careers nor do they train the students about the Cambridge exams formats.
- Who establishes what exam should be taken and what level should be attempted? The answer. The real answer, as demonstrated above: the tutor or the classroom teacher or the university program where the student intends to apply.

Conclusion

By and large, even though many studies have been conducted on investigating the role of the examiners within the examinations why not change the focus and investigate the candidate element in Cambridge EFL Speaking Tests and why not bring some new information and perspective connected to the candidates' profiles as essential components of the test.

It is also worth investigating the hypothesis where if examiners are trained to administer the test and examine the candidates why not pre-test, prepare and train the

candidates to take the test too. This might be possible by integrating the test formats into the national curriculum and coursebooks to include practice tests, videos and activities that are meant to prepare the students for such official language examinations.

Moreover, in a different study we shall demonstrate how reliable this test is by testing the same pair of students but this time after a thorough explanation and sufficient practice and training. In addition, the candidates will have also attended a Public Speaking Program by the time the next recording is going to be conducted.

According to the definition of test reliability, a test is reliable if it is the same candidate is tested again and with similar results. Therefore, the candidates are going to take the test again, in the same conditions, and their results are going to be investigated to see if they are similar or not.

How the candidate understands what is said and his or her personal interpretation together with the answer provided stand at the core of the OLE under investigation. This particular issue stands at the core of any type of oral language examination for it is this particular ability that enables the candidate to generate adequate and accurate answers in order to obtain the targeted score associated to the OLE. Given the fact that the candidate formulates his or her answers with this goal in mind, it is only easy to draw the conclusion that this type of speech acts are neither conversations, nor natural occurrences of language as advertised by the OLE developers and organizers, but they belong to the category of institutionalized discourse. Thus, from the very beginning we are dealing with a formal type of setting, that influences, at a certain level the oral production of the candidates, be it due to the fact that the candidates are trying to impress and perform at their best capabilities, be it due to the fact that the candidates' performance is influenced in a negative manner exactly because of the pressure exercised by their peers, who in most cases are complete strangers and by the examiners thus causing distress with a noticeable and a quantifiable impact even if Moder and Halleck (1998) concluded that the oral language examination setting does not discourage the communicative outcome of the speech act.

Another valid reason which has been under investigation here is the fact that the candidates might not be familiarized with the OLE format thus, the entire experience seems to be forced, not natural, and the candidates do not succeed to display their full potential in using the language just because they did not know how much time to speak or they did not practice collaborative speaking in school or they are just not that talkative. Therefore, less talkative, and introverted candidates might be at a disadvantage together with the candidates who did not have access throughout the high school years to practice tests, practice materials due to various reasons be it financial or just because the coursebooks provided by the school did not include such activities as those envisioned by the exams in question.

For this reason, this paper has studied the points that must be considered when a student prepares for such OLE. First and foremost, candidates must practice using spoken English effectively together with the appropriate and adequate way to participate in a discussion. Students must learn about the fact that if in a conversation the turn taking is aleatory, in an OLE the turn taking system belongs to the institutional

talk where each speaker must wait his or her turn to speak. Students must also learn how to master the technique of generating longer and yet natural stretches of speech in order to provide answers to specific questions (between 30 seconds and up to 2 minutes). Last but not least the candidates have to be able to speak loudly and accurately at all times and to request for clarifications if the case may be. All these elements are presented at the beginning of each practice test book with tips and tricks to successfully pass the test. Students have to pay the full price to have access to such information. Of course, there always is the online source of information but the information is presented in such an intricated way, that the students as well as parents always come back to their teachers to try and find out specific information regarding the exam. Teachers also have to spend a lot of money and time in order to stay updated with the test formats and to attend seminars and webinars to learn how to offer extra explanations to their students who plan on taking such exams. It is a common practice nowadays for test developers to organize free webinars for teachers to improve their teaching but the truth behind every free webinar is that it is only a marketing manoeuvre to sell another new product which, let's face it, is not available in schools. Everything connected to these very important language examinations happens outside the classroom, in the students' / teachers' free time during long sessions organized by teachers for students outside the school hours to familiarize with the future candidates with the format.

These techniques or skills are not among the techniques or skills to be taught in schools where the most talkative of students always have the "floor", nor can they be taught at home with parents. A teacher or a trainer is needed to moderate and manage the learning process - the speaking activities in such a way that all the students get the chance to learn how to solve this particular type of exam task – for example two-way collaborative task. Nonetheless, even though the national curriculum encourages learning new and foreign languages it does not stipulate among the key competences the ones dealing with discourse management or peer interaction. The national curriculum for each level of study encourages interaction and communication but the official exam, the Baccalaureate does not test peer interaction and does not provide a setting where two or more students are supposed to collaborate and generate stretches of language in order to prove their level of English, therefore both the teachers as well as the students are inclined to concentrate their efforts towards improving the skills necessary for the Baccalaureate exam or just practice their English during the EFL classes and hire a tutor if an official exam such as Cambridge, IELTS or TOEFL are needed for their academic path.

All the books available for future candidates encourage potential clients to prepare for the exam, presenting all the stages and parts of the examination. However, without purchasing these types of materials, which are constantly updating and changing format the high school students willing to take such exams do not stand a fair chance if he or she is not financially prepared for it. It is a world-wide prolific industry that makes it possible only to those who can afford such examinations to have access to their materials and exams. Of course, there are many online tutors worldwide who are

willing to share their knowledge for free but their sole interest is to score high in their daily number of views, followers and likes and not the excellence of their work. Moreover, many teachers do specialize in teaching courses to prepare students for these official examinations but outside the classroom. Subsequently, students have to pay more time and money, by attending additional classes and spending more and more of their time learning how to successfully pass such examinations which should be the object of the school curriculum. As long as this need is acknowledged worldwide, why not include it into the national curriculums around the globe because schools meant to prepare students for their future careers and the school curriculums are meant to meet the students' needs.

References

Angoff, W. (1988) Validity: An evolving concept. In H. Wainer and H. Braun (eds) Test Validity (pp. 19-32). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Weir, C. J. (2005). Language testing and validation: An evidence-based approach. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Cumming, A. (1996). The concept of validation in language testing. In A. Cumming & R. Berwick, (Eds.), Validation in language testing (pp. 1–14). Clevedon, UK: Multilingual Matters LTD.

Duran, P, D. Malvern, B. Richards, N. Chipere (2004) "Developmental Trends in Lexical Diversity" Applied Linguistics OUP 25/2: 220-242

Fairclough, N. (1989) & (2001). Language and power (1st ed. & 2nd ed.). New York, NY: Longman.

Fairclough, N. (2003). Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research London: Routledge.

Halliday, M. & Hasan, R. (1976). Cohesion in English, London: Longman.

Halliday, M.A.K. (2014). Halliday's Introduction to Functional Grammar (4th Ed.) Revised by Christian M.I.M. Matthiessen.

Hughes, A., (2003). Testing for Language Teachers, Cambridge: Cambridge University Press.

Johnstone B. (2008). (Discourse Analysis, (2nd ed.) Blackwell Publishing

Lazaraton A. (2002). A Qualitative Approach to the Validation of Oral Language Tests. Cambridge University Press

O'Sullivan, B. & Lu, Y. (2006). The impact on candidate language of examiner deviation from a set interlocutor frame in the IELTS Speaking Test (Research Report Vol. 6). Retrieved from IELTS Research Reports website: http://www.ielts.org/PDF/Vol6_Report4.pdf

Tannen, D., Heidi E., Hamilton, & Deborah Schiffrin (Eds.) (2015). The Handbook of Discourse Analysis Second Edition (vol. 1 & vol. 2) (2nd ed.) Blackwell Publishers Ltd (1e, 2001)

Widdowson, H. G. (2007). Discourse Analysis, Oxford University Press.

Young, R. and He, W. A. (1998). Talking and Testing: Discourse approaches to the assessment of oral proficiency. John Benjamins Publishing Company

Young, Richard. (2006). Conversational Styles in Language Proficiency Interviews. Language Learning. 45. 3 - 42. 10.1111/j.1467-1770.1995.tb00961.x.

https://youtu.be/EdeZp0n0JHw

THE MUSIC PATTERN OF LIGHT (BLAGA)

Maria BOCOI
PhD candidate, University of Pitești

Abstract: The motive of light in Lucian Blaga's creation represents knowledge, the absolute, it is often used as a symbol of light in his lyrical works, as in the poem "I do not crush the corolla of wonders of the world", in which, through the revealing metaphors in antithesis: "light "my light" and "the light of others" is illustrated by his firm preference for Luciferic knowledge - "my light" and the categorical rejection of rational knowledge, of scientists - "the light of others". Light is also a common motif in works. its philosophical.
The Blagian lyrical universe is not unitary in the way we find it in Bacovia, nor is it as diverse and polyform as the Arghezian one. He imposes himself neither by deep monotony nor by pantheism. His debuts are eloquent under the sign of the oscillation between the temptation of verse and that of meditation on art, but also of the great contemporary philosophies.
The first stage is under the sign of expressionism and includes the debut volume The Poems of the World and the Prophet's Steps, which are under the sign of light, which has become the central metaphor of the birth of the universe. Light is celebrated as the primordial element, the cosmic generator of life.

Keyword: light, motive, absolute, poems, lyricism

Începând cu Samuil Micu, Gheorghe Şincai şi Petru Maior, continuând apoi cu Slavici, Coşbuc, Goga, Agârbiceanu, ardelenii au dat o cultură şi o literatură pragmatică, moralizatoare, pusă în serviciul nobil al cauzei naţionale. Cu Lucian Blaga, Ardealul produce o poezie pură, de esenţă metafizică, prin care modernismul simbolist, este depăşit în chip simţitor, arta cuvântului situându-se acum la nivelul expresionismului european. Blaga aduce în literatura noastră *sufletul satului*, folclorul, credinţele populare, poposind în mit şi istorie.

Motivul luminii în creaţia lui Lucian Blaga reprezintă cunoaşterea, absolutul, acesta folosind adesea simbolul luminii în operele sale lirice, precum în poezia „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii", în care, prin metaforele revelatorii aflate în antiteză: „lumina mea" şi „lumina altora" este ilustrata preferinţa sa fermă pentru cunoaşterea luciferica-„lumina mea" si respingerea categorică a cunoaşterii raţionale, a oamenilor de ştiinţă- „lumina altora". Lumina este un motiv des întâlnit, de asemenea, şi în operele sale filosofice.

Apariţia lui Blaga în literatura noastră cu primele sale lucrări *Poemele luminii* şi *Pietre pentru templul meu*, a fost socotită de presa vremii ca *un dar pe care Ardealul îl face României de ziua marii uniri*. Însuşi Nicolae Iorga, în articolul *Rânduri pentru un tânăr*, îl întâmpina astfel: *E aici un tânăr care întinde braţe de energie către tainele lumii. Tainele nu se prind niciodată, căci avem un singur chip de a le prinde: să le trăim. Dar avântul acestor braţe drept şi nobil întinse, trebuie preţuit şi el ca şi distincţia, de aşa naturală apariţie a formei.*

Prindem zilnic atâtea forţe. E o mare bucurie când vedem cum din fondul binecuvântat al neamului răsar totuşi altele pentru a le înlocui. În rândurile rărite îngrijorător ale cântăreţilor simţirii noastre de astăzi, fii binevenit, tinere Ardelean!.[1]

Lucian Blaga şi-a crestat *treptele* vârstelor pe răbojul unei lucrări autobiografice apărute postum în 1965 *Hronicul şi cântecul vârstelor*. Cartea poartă drept moto poezia *9 mai 1895*[2], data naşterii sale, în satul Lancrăm de lângă Sebeş- Alba.

Poemele debutului lui Blaga sunt exerciţii intelectuale scurse de orice lirism, de o sentenţiozitate seacă, precum aceea din gazelurile lui Coşbuc, de un vitalism retoric-abstract, împrumutat din *Zarathustra* lui Nietzsche, dar cât se poate de străin de firea contemplativă a poetului, înrudit cu Rilke şi Trakl mai degrabă decât cu Dräubler sau Heym.

Universul liric blagian nu este unitar în felul aceluia pe care îl întâlnim la Bacovia, dar nici divers şi poliform precum cel arghezian. El nu se impune nici prin monotonie profundă şi nici prin panteism. Debuturile sale stau elocvent sub semnul oscilaţiei între tentaţia versului şi aceea a meditaţiei în marginea artei, dar şi a marilor filozofii contemporane.

În 1919, nu apare numai *Poemele luminii* care-l impun în ipostaza, dar şi *Pietrele pentru templul meu*, volum de aforisme, prefigurându-l pe gânditorul ce se va remarca imediat prin eseuri estetice, filozofice, critice şi polemice pentru a atinge culmea împlinirii prin impunătorul sistem al trilogiilor din anii 30 şi 40, construcţie de mare temeritate şi originalitate intelectuală acoperind domeniile fundamentale ale cugetării generale.

Cele cinci volume de versuri antume, împreună cu ampla creaţie postumă *egală aproape în întindere cu cealaltă*, cele şase volume de eseuri şi cele patru mari trilogii ne dau imaginea generală a unui spirit dominat şi absorbit într-un chip particular, probabil unic în literatura română, de o singură problematică: aceea a misterului.

Aşa cum l-a numit pe drept cuvânt Pompiliu Constantinescu *poet al misterului*, Blaga este în egală măsură, în chip declarat şi inechivoc şi un filozof al misterului. Acesta este pe deplin dovedită de o anumită metamorfoză, de la vitalismul exuberant şi bucolismul destul de evident al primelor două volume, la spaima existenţială şi tristeţea metafizică din *În marea trecere* şi *Lauda somnului* apoi printr-o oarecare înseninare şi printr-o mai mare prospeţime a unui folclorism care rămâne mereu substanţial şi niciodată etnografic în *La cumpăna apelor*, către o descoperire superioară a virtuţilor unei convieţuiri în armonie cu natura.

La apariţia volumului *Poemele luminii* (1919), noutatea formelor de expresie, propusă de tânărul poet ardelean, un anonim până la acea dată, este atât de izbitoare încât stârneşte curiozitatea şi aprobarea tuturor, de la sămănătorişti (Al. Vlahuţă, Nicolae Iorga[3]) la moderniști (Ovidiu Densuşianu).

---

[1] Nicolae Iorga, *Rânduri pentru un tânăr*, în *Neamul românesc*, 1 mai 1919;
[2] Publicată în volumul *Nebănuitele trepte*.
[3] În *Hronicul şi cântecul vârstelor* Blaga povesteşte primirea entuziastă pe care Vlahuţă a făcut-o volumului său: *Forma aceasta neobişnuită a versului, artificială la alţii, dumitale îţi vine bine ca mănuşa pe-o mână*, 1965, p. 245.

Alexandru Vlahuţă, ilustrul epigon eminescian, întemeietor de şcoală, aflat în ultimul an al vieţii, va gira prin autoritatea sa de *clasic*, *formele neobişnuite* ale tânărului debutant.

E de reţinut amănuntul că Blaga, în loc să meargă la Eugen Lovinescu spre a fi confirmat ca poet de mentorul modernismului, a mai interesat să fie recunoscut de Alexandru Vlahuţă.

Astfel, se constată afilierea instinctivă a poetului la *direcţia tradiţionalistă* tot mai vizibilă prin volumele ce vor urma după *Paşii profetului*. Figurile imaginarului blagian, surclasau dintr-o dată produsele autohtone ale epocii, impunând cu autoritate dictatorială un sistem nou de referinţă, cel al poeziei europene ce se practica la acea oră. Acest sistem era acela expresionist. Blaga a luat primul contact cu noua tendinţă artistică în 1916 la Viena, când descifrează împreună cu un compatriot arhitect manifestele artei plastice expresioniste[4]. *Aerul* expresionist prea tare pentru proaspătul urmaş al lui Goga nu-i provoacă deloc complexele, câştigându-l definitiv pentru o experienţă poetică esenţială[5].

Recapitulând aşadar, în lirica lui Blaga ipostazele eului se succed conform unei logici interne a raportului cu sine şi cu lumea. În ansamblu, critica a identificat patru etape în creaţia poetică a lui Lucian Blaga care sunt determinate de specificitatea lirică a volumelor de poezii, în care evoluţia filozofică este evidentă şi corespund unor traiectorii existenţiale: ascensiune-cădere-echilibru.

Prima etapă stă sub semnul expresionismului şi cuprinde volumul de debut *Poemele luminii* şi *Paşii Profetului*, care stau sub semnul luminii, devenită metaforă centrală a naşterii universului. Lumina este celebrată ca stihie primordială, generatoare cosmică de viaţă.

A doua etapă este cea a *tristeţii metafizice* din volumul *În marea trecere* şi continuând cu *Lauda somnului*, generată de conflictul tragic ce sfâşie sufletul omenesc blestemat să nu poată trăi la nesfârşit în nepăsarea fericirii iar în a treia parte, care mai păstrează unele trăsături expresioniste, vocea poetului se transformă într-un *strigăt în pustiu*. Poetul simte că numai divinul şi miracolele lumii îl mai pot salva. *La cumpăna apelor* şi *La curţile dorului* sunt evocări în care miracolul mai este posibil.

Ultima etapă a liricii blagiene a fost numită *etapa reconcilierii cu sine, a redescoperirii* şi înglobează opera lui postumă, ultimele poezii scrise între anii 1958-1960, grupate în volumele *Vârsta de fier*, *Corăbii cu cenuşă*, *Cântecul focului* şi *Ce aude unicornul*. Opera lui postumă echivalează opera antumă din punct de vedere cantitativ.

Poezia expresionistă

Începutul poetic stă sub semnul expresionismului mitic şi spiritualist: *De câte ori un lucru e astfel redat, încât puterea, tensiunea sa interioară îl întrece, în transcedentează,*

[4] *...Studentul îmi întinse aşa într-o doară şi cu un surâs îndoielnic, un manifest. Textul era însoţit şi de ilustraţii din domeniul picturii revoluţionare ce ne încerca. Astfel luai primul contact cu inovaţiile artei* expres-sioniste – *Hronicul şi cântecul vârstelor,* p. 174;

[5] *Descoperisem într-un ungher al cafenelei, rezervat lecturii, o mulţime de reviste de artă, printre care şi unele de avangardă. Voiam să mă familiarizez cu noile tendinţe ale artei* -Hronicul şi cântecul vârstelor**,** p. 183.

trădând relaţiuni cu cosmicul, cu absolutul, avem de-a face cu un produs expresionist. (Lucian Blaga, *Filozofia stilului*).

Blaga mărturiseşte că vine către expresionism din direcţia unui *tradiţionalism metafizic autohton*. El respinge caricaturalul şi grotescul cultivat de expresioniştii germani, manifestându-se euforic şi extatic.

Exacerbarea eului, isteria vitalistă, elanul dionisiac, caracterul vizionar, cultivarea mitului primitivităţii sunt trăsăturile poeziei din etapa expresionistă.

În această fază a liricii expresioniste, misterul are un sens prin excelenţă vitalist, revendicându-se de la un principiu de imanenţă şi convergenţă cu realul. Nu misterul divin trans-cendent îl preocupă acum pe poet ci misterul uman, intensificând până la epuizare trăirile eului.

Volumele *Poemele luminii* (1919) şi *Paşii profetului* (1921) stau sub semnul luminii, devenită metaforă esenţială a naşterii universului. Lumina este celebrată ca stihie primordială, generatoare cosmică de viaţă, în aceeaşi măsură în care căderea în nefiinţă este o trecere în lumină.

Primele două volume *Poemele luminii* şi *Paşii profetului* sunt dominate de un puternic vitalism. În lirica vitalistă trupul arde *ca-n flăcările unui rug*, viaţa murmură în el *ca un izvor năvalnic*, tristeţea este extinsă asupra universului.

Există un proces de complexare a mijloacelor poetice. Cele două volume exprimă curat limbajul expresionist, dar începând cu *În marea trecere* avem un limbaj propriu, original.

Tonul expresionist în *Poemele luminii* este evident prin potenţarea eului: *Eu nu strivesc corola de lumini a lumii*.

Cuvântul cu care Blaga îşi inaugurează rostirea poetică este, în mod semnificativ, cuvântul *eu*, iar cel dintâi vers al programului său liric schiţează deja imaginea emblematică, ideală a universului şi indirect, un mod specific de punere în relaţie a celor două realităţi.

Eu nu strivesc corola de lumini a lumii /şi nu ucid/în mintea mea tainele, ce le-ntâlnesc/în calea mea/în flori, în ochi, pe buze ori morminte.

Expresioniste sunt versurile libere ce comunică dramatismul trăirii. Problematizarea misterului îl îndepărtează însă de expresionism. Poezia devine un act de cunoaştere prin potenţarea misterului. Blaga preia tehnica expresionismului pe o substanţă originală. El este original prin gândirea volumului.

În titlu avem metafora revelatoare, celelalte metafore din volum se subordonează acestuia. La Eminescu lumina era geneza, pentru Blaga lumina e stihia primordială ce a generat viaţa.

Lumina e un principiu energetic al vieţii, o scânteie intrându-i în piept, când îi zâmbeşte iubita.

Pe acest fundal vitalist se vorbeşte de dionisianism în *Vreau să joc*: *O, vreau să joc, cum niciodată n-am jucat!/Să nu se simtă Dumnezeu/În mine/Un rob în temniţă – încătuşat!*

În acest vitalism dionisiac se recunoaşte un ecou puternic din *Zarathustra* lui Nietzsche. Prin intermediul nietzschean dar şi din sursă directă, par a fi pătruns în

această etapă inițială a liricii lui Blaga, însemnate ecouri din filozofia indiană.

În simbolul luminii poetul nu celebrează forţa ei de pătrundere a tainelor, ci forţa ei de a potenţa misterul. Blaga observă că lumina rămâne mereu înfrăţită cu bezna, deoarece presupune o ardere, o consumaţie. Iubirea e cântată sub aspectul plenitudinii în accente de odă şi imn ca în *Izvorul nopţii*: *Frumoaso,/ți-s ochii-așa de negri încât seara/când stau culcat cu capul în poala ta/îmi pare/că ochii tăi, adânci, sunt izvorul/din care tainic curge noaptea peste văi/și peste munți și peste șesuri,/acoperind pământul/c-o mare de întuneric./Așa-s de negri ochii tăi/Lumina mea.*

La Blaga avem o percepere materială a senzaţiilor. În poezia *Linişte* avem perceperea unei încremeniri totale, un pastel expresionist: *Atâta liniște-i în jur de-mi pare că aud/cum se izbesc în geamuri razele de lună*.

Poetul nu rămâne la pastelul pur, ci peisajul este punctul de plecare pentru neliniști tulburătoare, liniștea poate fi cea dinainte de moarte sau patosul unei vieți netrăite.

În *Poemele luminii* este izbitor cât de sumară e prezenţa imaginilor lumii exterioare. Poetul se mişcă într-un spaţiu aproape gol, în care-şi canalizează neliniştile.

Ca şi la Arghezi apare îndrăzneala apropierii unor sintagme ca în *Dorul*: *Setos îți beau mireazma și îți cuprind obrajii*. Finalul tare al volumului se realizează prin *Pax magna*. În acest volum regăsim idei prezente în *Cunoașterea luciferică*.

Cunoaşterea poetică este o cunoaştere luciferică şi are ca scop potenţarea misterelor. Cunoaşterea logică, paradisiacă reduce misterele, le sugrumă vraja. Călinescu vorbea de intrarea poeziei într-un proces de spiritualizare. Apar în acest volum primele semne ale dramei cunoaşterii: Raiul şi Iadul sunt complementare.

Volumul *Paşii profetului* (1921) este interesant pentru schimbarea de ton de la vitalitatea *Poemelor luminii* spre un lirism panic. Se accentuează viziunea panteistă a lumii, pastoralismul şi bucolica de tip virgilian, după remarca lui Călinescu: *Totul la Blaga este proaspăt, trăit în toată intensi-tatea senzației…*

Dacă în *Poemele luminii* atitudinea lirică fundamentală era elanul dezlănţuit frenetic al cărui spaţiu de desfăşurare era nemărginirea cosmică, iar spaţiu de desfăşurare era hiperbola, în *Paşii profetului* poetul cântă exuberanţa vieţii terestre în plină vară. Sensul cel mai expresiv apare în poezia *În lan* ce apare a descindere dintr-o reprezentare plastică: *Eu zac în umbra unor maci/Fără dorințe, fără mustrări, numai trup/Și numai lut./Ea cântă/și eu ascult/Pe buzele ei calde mi se naște sufletul*.

Această trăire *fără dorințe, fără mustrări, fără căinți* e starea panică ce exprimă încrederea în perspectiva mitică a vieţii. Zeul, omul şi natura alcătuiesc un tot unitate.

E o lirică a dezmărginirii. Anotimpul preferat al acestui ciclu este vara. În poezia *Tămâie şi fulgi* poezia începe să fie colorată cu un limbaj religios:/*Lumini scăpate di cuptor se zbat între pereți/ Și trupul moale ca de in curat/și părul ți l-ai uns peste-o cădelniță-n tămâie,/fir de fir/ca să miroși la fel c-un patrafir*.

Acum e o încetinire a discursului liric. În poezia *Versuri scrise pe frunze uscate în vie* avem imagini foarte proaspete, exagerate uneori: luna învaţă să-şi arcuiască drumul pe cer din arcuirea sprâncenei. Simbolul central al volumului este Pan, zeul devenirii suave şi fecunde din natură: *Ah, Pan!/Îl văd, cum își întinde mâna, prinde-un ram/și-i*

pipăie/cu mângâieri uşoare mugurii.

Blaga ni-l prezintă pe Marele Pan, părintele a tot ceea ce trăieşte, e orb şi bătrân şi abia îşi biruie o somnolenţă vegetativă. Gestul pipăirii mugurilor, al mângâierii mieilor confirmă renaşterea perpetuă a vieţii. Panismul, starea de toropeală oarbă, edenică e expresia indiferenţei senine a firii.

Bucolismul blagian este esenţialmente dinamic, lumea ne apare percepută de la rădăcina ierburilor. Noaptea întinde către poet *mâini tomnatici, tăcerile trec prin sat, ca sănii grele*. Lumea lui Pan nu cunoaşte suferinţa. Poetul are credinţa că pătimeşte *de prea mult suflet*.

Ca în *Poemele luminii* vitalismul lui Blaga apare tulburat de fiorii metafizici. Împărăţia lui Pan, a miticii vârste de aur, agonizează. Zeul, bătrân şi orb s-a retras într-o peşteră: *Sunt singur şi sunt plin de scai/Am stăpânit cândva un cer de stele/şi lumilor/eu le cântam din nai/Nimicul îşi încoardă struna/Azi nu străbate-n grota mea/nici un străin/doar salamandrele pestriţe vin/şi câteodată:/Luna.*

Tovarăş nu i-a mai rămas decât un păianjen, care şi-a ţesut pânza în urechea lui, semn că aceasta a devenit surdă la ecourile lumii. Părăsindu-şi senina indiferenţă păgână, natura cunoaşte o mai apăsătoare spiritualizare: *Pan e trist/Pe o cărăruie trece umbra de culoarea lunii/a lui Crist*. (Umbra)

Zeul piere fără să-şi termine fluierul pe care începuse să-l cioplească dintr-o *nuia de soc*, când descoperă că şi ultimul său prieten, păianjenul, poartă în spate o cruce.

În perspectiva mitică, momentul morţii lui Pan şi al apariţiei umbrei lui Crist corespunde, în linii mari, momentului *căderii* primilor oameni, al alungării din Paradis. Ca şi expulzatul Adam, omul lui Blaga părăseşte vârsta inocenţei primare, intrând sub regimul interogaţiei, al îndoielii şi, ca atare, al suferinţei de a se fi înstrăinat de comunitatea armonioasă a unei lumi care, în esenţa sa de acum intangibilă, rămâne o *corolă de minuni.*

Poezia tristeţii metafizice

Începând cu volumul *În marea trecere* (1924) şi continuând cu *Lauda somnului* (1929), apare al doilea element specific liricii blagiene: *tristeţea metafizică*, generată de conflictul tragic ce sfâşie sufletul omenesc blestemat să nu poată trăi la nesfârşit în nepăsarea fericirii. Întreaga fire pare a fi măcinată de o boală secretă, natura se înstrăinează de om. Viaţa înseamnă alunecarea inexorabilă spre moarte, marea trecere.

În a doua etapă se produce aşa numita *ruptură ontologică* în universul liric blagian. Este de sesizat mai întâi o profundă modificare a limbajului poetic. Poezia lui Blaga, asemenea poeziei moderne tinde tot mai mult către o interiorizare pură, fără imagini. Poetul lasă impresia că poate com-pleta direct esenţele şi principiile lucrurilor. Blaga devine poetul *tristeţii metafizice*, provocată de dispariţia timpului paradisiac.

În marea trecere (1924) este nu numai cel mai autentic volum al lui Blaga, dar şi cel mai valoros. Cele care-i urmează vor perfecţiona maniera până la sterilizare. Niciodată Blaga nu va fi mai profund liric decât aici. Deşi retorismul abstract persistă, poetul face acum apologia tăcerii. Vorbăreţul liric e de părere că *amare foarte sunt toate cuvintele*. El consacră muţeniei un adevărat imn: *Şi ca un ucigaş ce-astupă cu năframa/o*

gură învinsă,/închid cu pumnul toate izvoarele,/pentru totdeauna să tacă,/să tacă.

Rugăciunile înseşi sunt puse sub zăvor stelele-n cer tac şi ele. Este peste tot o întoarcere la natură care nu se poate exprima, având ceva din cumințenia şi inocența dobitoacelor fără glas. Nu mai este propriu vorbind ideea cunoaşterii luci-ferice, dar a uneia interzise, păcătoase, fiindcă tulbură ordinea firească a fiinţelor şi lucrurilor. Cum s-a mai observat *Blaga cântă şi el* (ca şi Nietzsche) *o frenezie a trăirii, redusă la expresia ei stihială, de forță impersonală, elementară*, *transcrie sentimentul dilatării eului, ieşit din individuație şi mâncat de porniri copleşitoare să se reverse asupra lumii şi să-i imprime acest elan al lui*[6].

Poezia păstrează trăsăturile unui lirism pronunțat, dar se ridică la semnificații generale. Metafora *marea trecere* se referă la înțelegerea vieții ca drum spre moarte. Discursul liric este personalizat. Volumul are un moto dramatic în care solicită oprirea trecerii, o angoasă ce prefigurează destinul poetului.

Timpul devine motivul liric central. Natura îşi pierde inocența şi înfățişarea paradisiacă, iar poetul se simte înstrăinat de ea.

Vitalismul, trăirea intensă se estompează în favoarea întrebărilor tulburătoare. În *Scrisoare* poetul se autodefineşte sub forma unei scrisori adresate mamei, tragica interogație asupra sensurilor existenței: *Nu ştiu nici astăzi pentru ce m-ai trimis în lumină/Numai ca să umblu printre lucruri/şi să le fac dreptate spunându-le/care-i mai adevărat şi care-i mai frumos?/Mâna mi se opreşte: e prea puțin/Glasul se stinge: e prea puțin/De ce m-ai trimis în lumină, Mamă, de ce m-ai trimis?* (Scrisoare)

Trecerea ce duce spre moarte provoacă o boală fără nume, prezența unor ancestrale temeri. Blaga e un poet ce creează mari viziuni, mari reprezentări simbolice pe fundalul unei naturi agonice: *O, cum a răguşit de bătrâneţe glasul izvorului*.

Universul suferă de o boală fără nume, iminenta tristeţe a apocalipsului. Imaginile sunt excelente prin elaborări.

Doar universul *mitic al satului este spațiul eternității: Eu* cred că veşnicia s-a născut la sat. Numai naivitatea copilăriei păstrează legătura cu sensurile eterne:

Numai sângele meu strigă prin păduri
după îndepărtata-i copilărie.

Toamna ia locul verii, intrăm într-un anotimp agonic, al extincției blânde. Poetul se consideră vinovat de a-ți fi pus întrebări în *Am înțeles păcatul ce apasă peste casa mea*.

Această spaimă, disperare rece va trece celelalte volume ale lui. George Călinescu atrăgea atenția asupra transformărilor pe care le cunoaşte universul liric al lui Blaga efectul unui element anxios:

Natura în genere se melancolizează, fauna aleargă rănită de nostalgii fără nume, orizontul are luminişuri spirituale.[7]

Blaga denunță vina oraşelor de a fi omorât înlăuntrul lor sentimentul originar al vieții. Poetul are viziunea cetăților mistuite într-un viitor apropiat de flăcări şi viziunea

[6] Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale,* vol. II**,** Editura Minerva, Bucureşti, 1967, pp. 71-72.
[7] George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent***,** Editura Minerva, Bucureşti, 1988, . 794- 795.

cetăţilor mistuite într-un viitor apropiat de flăcări şi viziunea naturii veşnice năpădind zidurile arse. El evocă *porumbei - prooroci* scăldându-şi în ploi curăţitoare *aripile înnegrite de funingine*.: *Din depărtatele sălbăticii cu stele mari/doar căprioarele vor pătrunde în oraşe /să pască iarba rară din cenuşă*. (*Semne*)

E un sentiment de dezolare, un sentiment de părăsire în acest volum. Impresionează tensiunea poetică a căutărilor. Acum spaţiul nopţii şi al somnului e un loc de refugiu din sfâşierile dramatice. Identificarea panismului blagian cu stilul de viaţă al satului arhaic românesc este detectabilă în acest volum. La ţară totul este firesc, integrat în ordinea sfântă a naturii. Pe prietenul care a crescut la oraş, poetul îl cheamă acolo să-i *arate brazdele veacului*. În *Tăgăduiri* spune: *Pe urmele mele coapte/ moarte îşi pune sărutul galben/şi nici un cântec nu mă îndeamnă să fiu încă o dată*.

Prieten al adâncului şi de aceea *tovarăş al liniştii*, Blaga a fost *închinat tăcerii* nu numai ca poet, ci şi ca om.

Tăcerea este necesară contemplaţiei, dar face imposibilă creaţia poetului. El însuşi, în *Hronicul şi cântecul vârstelor* şi-a pus sub semnul tăcerii nu numai primii ani din viaţă, ci felul de a fi dintotdeauna, în ceea ce avea mai propriu: *Se întâmpla uneori, după conversaţii de ore, să cad în tăceri fără ieşire. N-aveam putere să le preîntâmpin, şi odată înfiinţate nu aveam mijloc să le curm. Trebuia să le las să-şi facă de cap. erau tăceri a căror prelungire mă stingherea pe mine însumi*[8].

Între trăirea nemijlocită şi expresia ei, autorul *Marii treceri* construieşte un spaţiu mitic în perimetrul căruia înscenează o seamă de *evenimente* definitorii, încorporând în mod specific meditaţia asupra capacităţilor şi limitelor cuvântului, întrebărilor puse în spaţiul poetic al veacului nostru. Tiparul romantic al viziunii înscrie această problematică în teritoriul unei reverii a originarului, care nu face însă decât să-i reliefeze şi mai pregnant dimensiunile.

Poezia lui Blaga este o lamentaţie atingând intensitatea disperării tragice, un ţipăt înăbuşit, surdinizat ale cărui laitmotive sunt izolarea de cosmic a omului, puterea devoratoare a timpului, alunecarea spre neant. Trăirile sunt proiectate într-o perspectivă enormă, lamentaţia se desfăşoară pe fundalul vast al lumii.

Cu volumul *Nebănuitele trepte*(1943) avem o tonalitate orfică. Metafora din titlu e o sugestie a vieţii tonice, elementare, simple. Treptele sunt metamorfoze succesive ale întoar-cerii în neant. Blaga cântă coborârea paşnică îndărăt, în sânul elementelor. Avem şi aici imaginea miticului sat românesc unde: *greierii părinţilor mulcom cântă, mulcom mor*. (Întoarcere)

Se înmulţesc raportările la credinţele populare. Episoadele legendei sacre au ca protagonişti vietăţile înaripate. O colindă anunţă naşterea unui Mesia-pasăre, o alta celebrează ciocârlia.

Este o oarecare înseninare în acest volum, chiar dacă obsesia morţii e încă prezentă, totuşi imagini luminoase vin să o alunge. Acum întrebările se transformă în afirmaţii, alienarea a fost învinsă. În poezia *Schimbarea zodiei* afirmă: *Şi azi, dintr-odată, neaşteptat, acet răsărit/Ce cântec nemăsurat!/Ca unui orb vindecat/lumea-n lumină mi s-*

[8] Lucian Blaga, *Hronicul şi cântecul vârstelor*, p. 189.

a lărgit.

Blaga îşi îndreaptă atenţia către formele vieţii incipiente deschise tuturor făgăduielilor. El cântă pomul tânăr, scuturat de vânt şi podidit de soare, trezindu-se din somnul iernii la chemarea lui martie. Împotriva acţiunii devoratoare a timpului poetul se îmbărbătează: *Salută tu anul! Lărgeşte-ţi fiinţa şi peste cea margine crudă care te curmă*.

Avem în acest volum, o împăcare a eului poetic cu lumea.

Odată instituit ca modalizare spaţială, blagianismul de-vine un *stil* care se poate recunoaşte uşor fie prin frecvenţa unor motive recurente (cum ar fi *somnul*, *moartea*, *sângele*), fie printr-o anumită situarea expresionistă a subiectului poetic faţă cu obiectul poeziei. În primele volume s-a constatat frecvenţa unor *motive ascensionale*, ca să observăm apoi o *poetică a retragerii* în volumele *În marea trecere* şi în *Lauda somnului*.

Se poate vorbi de un *eu exterior*, înglobat în ritmul cosmologic, pentru prima fază şi de interiorizarea dată de tensiunea căutărilor, în a doua fază a liricii. În ceea ce priveşte modalitatea discursului, aceasta se poate reduce la *structura strigătului* în primele două volume iar în următoarele ar fi vorba de o *structură a tăcerii*. În a treia etapă a discursului blagian apare *structura spunerii*. Etapa a treia începe prin volumul *La cumpăna apelor* şi înglobează şi volumele *La curţile dorului*, *Nebănuitele trepte* şi postumele. În această ultimă evoluţie, poezia blagiană iese, în sfârşit, la suprafaţa discursului, nemaiavând nevoie să fie *tradusă* ea se scutură şi de inovaţiile forma-le, recuperând din nou ritm, rimă şi unele elemente prozodice tradiţionale.

Un mijloc de a intra în comunicare cu fondul lumii mai sigur decât tăcerea este somnul şi Blaga şi-a intitulat un volum *Laudă somnului* (1929) şi un poem *Cântecul somnului* publicat postum. Persistenţa *temei* dovedeşte că ea nu e accidentală, este a stării în care insul se afundă într-o *realitate* mai largă decât aceea a propriei fiinţe. Elogiul somnului l-au făcut şi romanticii şi suprarealiştii. Şi pentru unii şi pentru ceilalţi somnul e însă *calea* spre vis, căutat ca mijloc de cunoaştere, de revelare a realităţii absolute a lumii sau a eului. Pentru Blaga e un mod de a participa la viaţa profundă a universului şi de sporire astfel a existenţei individuale. Somnul romanticilor şi al suprarealişti-lor este numai o amorţire a conştiinţei, necesară activităţii extreme a inconştientului, manifestării libere a forţelor din adânc ale fiinţei, izbucnirii la suprafaţă, în forma visului, a părţii ei celei mai *adevărate*. Somnul lui Blaga este anulare completă a individualizării, *zăcere*, *fără dorinţe, fără mustrări, fără căinţi* regresiune spre viaţa vegetativă a naturii.

Blaga nu istoriseşte vise, poezia somnului, deloc onirică, se rezumă la declaraţii care fixează semnificaţia somnului sau momentului intrării în el. volumul *Laudă somnului* continuă reflecţia existenţială. Lauda se aduce somnului pentru că în somn trecerea e fie abolită, fie diminuată, realizându-se o fuziune ancestrală cu lumea primordială. Somnul e o întrerupere a trecerii: *în somn aboleşti aventuri în care veşnic recazi* – Blaga.

Somnul e elogiat ca încremenire a vieţii, somnul înseamnă o intrare în stihialul permanent.

La Blaga somnul e torturat de nelinişti şi prevestiri. Blaga ne introduce în universul unei nopţi ancestrale. Potecile se retrag *în pădure şi-n peşteri*.

În lumina neînceputului se desfăşoară ritualuri magice: ciobanul pune pământ peste mieii uciși de puterile codrului: *Mocnind sub copaci, Dumnezeu se face mai mic/să aibă loc ciupercile roșii/să crească sub spatele lui. (În munți)*

Cufundat în noaptea arhetipală poetul retrăiește existențe trecute. Tăcerea pe care o cântă e tăcerea care lasă să se audă pulsaţia vieţii universale, sub semnul acestei tăceri. Blaga atinge intimitatea cu cosmicul. În poezia *Somn* avem senzaţia de umplere a fiinţei cu viaţa de altădată a strămoşilor. Această stare anulează sentimentul de precaritate a fiinţei şi de solitudine. Somnul este la Blaga salvarea de marele nelinişti de singurătate. De la această laudă se ajunge la o altă viziune cosmică a vieţii, dominată acum de încetineală. Blaga e inegalabil prin aceste imagini cu sens hieroglific, fiecare detaliu se asamblează într-o frântură de mit. Se creează un amestec de biblic şi etnic, rezultat din reprezentarea geografică la care se adaugă elementul religios.

Dacă în primele volume, vitalismul presupunea şi comunicarea cu natura, acum devine dominant sentimentul tristeţii cu stihialul. Timpul mitic îşi pierde atributele sacre, instalându-se sub semnul declinului. Lumea este acum o poveste degradată ca în poezia *Paradis în destrămare*: *Portarul înaripat mai ţine întins/un cotor de spadă fără de flăcări/Nu se luptă cu nimeni, Dar se simte învins*.

În *Peisaj transcendent*: *Cocoşii apocaliptici tot strigă,/tot strigă din sate româneşti./Fântânile nopţii/Deschid ochii şi ascultă/întunecatele veşti.*

Peisajul e unul universal etern. Cocoşii sugerează o ameninţare prelungită, nefinalizată, e o vestire a Apocalipsei. Pe acest element de angoasă se construieşte o efigie mitică. E o geologie primară în care fântânile sunt ochi, ascultă. Sunt şi alte detalii în care animalele beau apă moartă din scocuri, o intenţie de stilizare bizantină. Toate aceste elemente alcătuiesc peisajul.

Pe parcursul întregii poezii se poate urmări o anumită inversare a semnificaţiilor primare ale gesturilor şi evenimentelor. Tipică este atitudinea lui Ion Barbu, care declara: *...nu înţeleg în schimb deloc concesiunile făcute pitorescului indigen, când genul său liric îl înclină să enunţe raporturile universale. Mi-e teamă -atât de multe sunt motivele folclorice la dl. Blaga- că râvnind la o chimie completă a poeziei, i-a alterat puritatea!*[9]

În această efigie mitică pericolul e cel al pierderii semnificaţiilor. E o ameninţare sugerată prin prezenţa şarpelui. E o lume văduvită de sensurile vieţii autentice. Apar simboluri ce sugerează degradarea: *fumul căzut*, *porţile închise*, *apele legate*: *Cu mişcări oprite adesea/văd bolţi prăbuşite în apă./Din frunzele satului ies/ca dintr-o biblică şatră./Aleluia, astăzi ca niciodată/sunt fratele obosit/al cerului de jos şi-al fumului căzut din vatră* (Fum căzut)

La fel cu emblematicul şarpe, *cel cu ochii pururi deschişi spre înţelepciunea de dincolo*, protagonistul acestei lirici se înfăţişează ca şi fascinat de lucrurile de dincolo, în lumina căruia universul devine aproape halucinant: *Chinurile sufleteşti şi elanurile spirituale ale personajelor, intriga şi nodurile acţiunii se dezleagă cu un gest spre altă lume*[10]. Somnul e mediu potrivit sustragerii şi intrării în metafizic. În *Biografia* cu care îşi

[9] Ion Barbu, *Legenda şi somnul în poezia lui Blaga*, 1929.
[10] Lucian Blaga, *Feţele unui veac*, 1968, p. 136.

deschidea *Lauda somnului* Blaga declara: *Cu cuvinte stinse în gură/ am cântat şi mai cânt marea tăcere*". Ea rămâne una dintre temele fundamentale ale poetului, care-şi va grupa versurile scrise după *Nebănuitele trepte* într-un ciclu intitulat *Ecce tempus*, organizare înlocuită, în penultimul an de viaţă, cu alta mai largă şi mai conformă cu structura complexă a poemelor în care figurează şi un ciclu al marii treceri: *Corăbii cu cenuşă*.

Poetul oaspete în tinda cuvântului

În a treia etapă a liricii blagiene, unele trăsături expresioniste se accentuează, vocea poetului devine tot mai mult *un strigăt de Cassandra*, în pustiu. După Ion Pop, acesta e momentul dominat de ipostaza interogativă a eului, al suferinţei provocate de pierderea contactului cu universul.[11]

Poetul simte instinctiv că numai divinul sacru şi miracolele lumii sunt mereu noi fiindcă sunt inepuizabile.

Sacralitatea dionisiacă face loc unei lumi hieratice, vrăjite parcă, iar simbolistica somnului se intersectează cu aceea tăcerii, a muţeniei. George Călinescu susţine cu exactitate efectul spiritualizant al *tristeţii metafizice*: *Flora şi fauna se fac mai estetice, mai simbolice, aproape mistice titul devenind un apocalips banal rustic, cu naivităţi de mozaic ravennant.*[12]

La cumpăna apelor şi *La curţile dorului* sunt evocări ale satului românesc în care miracolul mai este încă posibil. Panismul blagian se identifică acum cu stilul de viaţă al satului arhaic românesc. Dar poetul încearcă aceeaşi senzaţie de frustrare, o maladie secretă mistuie încet fiinţele şi lucrurile. Apare tragismul existenţei. Viaţa nu poate fi definită decât în raport cu moartea. Poezia blagiană iese, în sfârşit la suprafaţa discursului, scuturându-se de inovaţiile formale, recuperând din nou ritm, rimă şi alte elemente prozodice tradiţionale, ba chiar abuzând de acestea prin recurgerea la modelele folclorice. Temele poeziei se autohtonizează în mod pragmatic, poetul propunând ca titluri toposuri tradiţionaliste. Eul nu mai este nici stihial, nici anonim şi problematizant, ci aproape unul domestic ce se întoarce către bucuriile intime şi patriarhale ale vieţii. Există o tendinţă vădită de integrare în spaţiul cotidian prin explorarea familiarului. *Ruptura ontologică* a fost *recusută*. Expresionismul teoretic şi practic începe să fie abolit treptat. Clasicizarea blagianismului trebuie înţeleasă ca o potolire a combustiei expresioniste. Aşa se explică şi faptul că această etapă nu reprezintă decât o reuşită parţială a poetului, este amendabilă tendinţa spre erotizarea şi ancorarea în formele folclorizante. Folclorizându-se, blagianismul poetic se muzicalizează acut, Blaga devenind un poet horaţian.

Tristeţea metafizică şi sentimentul marii treceri sunt inseparabile de gândul morţii, care este în egală măsură efectul şi cauza lor.

Intrat tot mai mult sub influenţa filozofiei pesimiste a sorţii culturii umane, care

[11] Ion Pop, *Lucian Blaga -universul liric*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1981, p. 173.
[12] George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, Bucureşti, 1988, p. 248.

prorocea sfârşitul culturii occidentale (Spengler[13] -*Declinul Occidentului*), Lucian Blaga se pă-trunde de acest pesimism şi-l exprimă, de data asta cu arta sa evoluată spre forma clasică şi folclorică a prozodiei, în volumul *La cumpăna apelor* (1933).

Intrat-a o boală în lume afirmă poetul, boală care a cuprins şi pe poeţi. Poezia *Cântăreţi bolnavi* e o definire a sa şi a întregii generaţii de poeţi stăpâniţi de zodia pesimismului nemotivat: *Purtăm fără lacrimi/o boală în strune/şi mergem de-a pururi/spre soare apune*.

Dacă *Lauda somnului* e un volum de depersonalizare, *La cumpăna apelor* are ca notă distinctivă revenirea la un lirism, asemănător celui dus *În marea trecere*. Metafora din titlu e un transfer sugerat de geografie. *Cumpăna apelor* e linia de unde drumul vieţii îşi schimbă panta, încetează să mai suie şi începe a coborî. Poetul e acum la cumpăna vieţii, urmează sfârşitul. Spaima de moarte se agravează: *Priveşte în jos /Priveşte-ndelung, dar să nu vorbim/S-ar putea întâmpla să ne tremure glasul*.

Pe drumul coborâşului e silit să-şi poarte fruntea aple-cată spre pământ. Aurolele sunt azi *fântâni cu ape legate şi-nvinse* (Lumina de ieri). O boală secretă *fără obraz* şi *fără nume* mistuie încet fiinţele şi lucrurile: *Bolnav e omul, bolnavă piatra,/se stinge pomul, se sfarămă vatra*. (Boala)

Peste tot poetul descoperă semne ale morbului de care suferă existenţa. Toamna înalţă din adânc o voce *amară, amară, amară, cântăreţii poartă o boală în strune*.

Blaga aşteaptă să ajungă la capătul drumului şi se pregăteşte să pătrundă împăcat dincolo. *Tristeţea metafizică* însoţeşte *panismul* autohtonizat al poetului. O sete nesatisfăcută de miracol chinuie universul lui Blaga. Angoasa metafizică e una fără cauze. E frecventă evocarea satului etern românesc prezentat ca o lume în care miracolul e posibil pretutindeni. În satul nelocuit fântânile îşi coboară şi ridică găleţile, uşile carelor se închid şi se deschid trântite de mâini nebănuite.

Cu volumul *La curţile dorului* (1938) Blaga renunţă la verslibrism, poetul preferând o clasicizare formală şi o epurare a conţinutului care i-a făcut pe unii comentatori să vorbească de goetheanism. O cale spre euforie este aceea a folclorului. Ion Pillat remarcase urme ale descântecelor, bocetelor sau colindelor, ca şi localismul ori românismul din poeme. În toată lirica tradiţionalistă din anii 30, la Pillat, la Voiculescu procesul este acelaşi. Chiar dacă lumea continuă a fi una de semne, purtătoare de peceţi mai mult sau mai puţin obscure, lirica lui Blaga se limpezeşte formal în sensul unei muzicalităţi goale de conţinut, litanice ori invocatoare, simbolistica fiind tot mai decorativă, ca şi cum lucifericul ar decădea în paradiziac: *Stă în codru fără slavă/mare pasăre bolnavă./Naltă stă sub cerul mic/şi n-o vindecă nimic,/numai rouă dac-ar bea/eu cenuşă, scrum de stea./Se tot uită-n sus bolnavă/ la cea stea peste dumbravă.*

Unele poeme au coloristica aspră a scoarţelor ţărăneşti. Ţipătul cocorilor răsună *peste ţară*. *Cocoşii dunăreni îi vestesc* sărbătoarea duminicii. Străbat ecouri eminesciene (*Piere în jocul luminilor/saltul de-amurg al delfinilor/Valul acoperă nu-mele/scrise-n nisipuri, şi urmele.*)

[13] Oswald Spengler (1880-1936), filozof german, explică culturii lumii prin concepţia metafizică a ciclului istoric, criza culturii burgheze este înfăţişată ca o criză a culturii umane în genere.

În aproape toate poeziile acestui volum, poetul renunţă la versul liber. Versul clasic şi îndeosebi versul folcloric, şi ca măsură, şi ca expresie, adaugă acestei etape a poeziei lui Blaga un farmec deosebit, care substituie pesimismul lui metafizic. Poezia *Belşug* se ridică la valoarea eminesciană a transfigurării creaţiei folclorice: - *Negrule, cireşule,/gândul rău te-mprejmuie/Prea eşti plin de rod şi vrajă,/vine jurul, pune-ţi strajă!*

Abia acum, în volumul *La curţile dorului* apare în poetica blagiană imaginea mai directă a spaţiului etnic, diferită de felul în care este el prezentat în bine-cunoscutul discurs de recepţie la Academie *Elogiul satului românesc* şi în volumele anterioare, unde satul reprezenta doar ideea unui spaţiu meta-fizic problematic, acceptat în ultimă instanţă, un *paradis în destrămare*, cu taine încă nerelevate. După parcurgerea unui drum lung şi chinuitor în propria-i conştiinţă poetică şi filozofică, poetul se regăseşte în acest *refugiu*, situat acum în afara dramei de altădată.

Pe parcursul întregului volum mărcile semantice sunt ale unui peisaj concret şi familiar, acceptat acum ca *lege* a devenirii poetice asumate ca act conştient.

Poezia reconcilierii şi redescoperirii eului liric

Opera lui postumă echivalează opera antumă din punct de vedere cantitativ. Poetul nu a mai apucat să adune într-un grupaj separat, ultimele poezii, scrise între anii 1958-1960. din 1962, creaţia lui Blaga reintră în circuitul literar. Poemele nepublicate în timpul vieţii, grupate de autor în patru volume *Vârsta de fier*, *Corăbii cu cenuşă*, *Cântecul focului* şi *Ce aude unicornul*, evidenţiază evoluţia liricii sale dinspre elanurile vitaliste spre *tristeţea metafizică* şi apoi spre echilibru clasic. Această parte a creaţiei a fost numită etapa reconcilierii cu sine, a redescoperirii purităţii inefabile a cântecului care este un extaz ceva mai domolit.

Cuvintele, transmiţând un fel de coincidenţă magică între logos şi real, după epuizarea ultimei aventuri (aventura orfică), se introduc demiurgic *în unitatea din care au ieşit*[14]. Aşezată sub semnul *mizerabilei seminţe*, al puterilor latente trezite din nou la viaţă, această etapă a liricii blagiene se remarcă printr-o vădită accentuare a clasicizării viziunii şi expresiei poetice. Este ca o recuperare a armoniei pierdute, în sensul depăşirii *tristeţii metafizice* şi al descoperirii unui univers paradiziac.

În mod surprinzător îşi face acum simţită prezenţa erosului, identificat însă cu *eternul feminin* goethean: *iubirea bântuită de neliniştile existenţei şi purificându-le, deschide o fereastră în sus spre paradis*.

Plasarea în timp (1940-1944) fixează sensul metaforei din titlul volumului *Vârsta de fier*, o etapă a istoriei dominată de război, e o vreme apăsătoare ca fierul, peste care omenirea nu poate trece. Blaga nu face poezie de rezistenţă, nu descrie lumea exterioară, e un Orfeu grav ce evocă aceste drame cu o mare capacitate de interiorizare a unei lumi exterioare.

Poezia e expresia suferinţei, exprimă cuvintele nespuse, luptele nedate, moartea de care nu murim.

Acest volum se individualizează prin:

[14] Ion Pop, *Lucian Blaga -universul liric*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1981, p. 235.

– Aşezarea sa sub un anotimp ca atmosferă: toamna, iarna;

– Motivul liric central pe acest fundal e timpul perceput ca o realitate fizică, un obstacol al vieţii. Această teroare a timpului face aluzii la istorie.

– Volumul se încheie cu poezia *înviere*, final tonic, istoria se va revigora.

Dezolarea poetului nu mai are un suport metafizic ci unul istoric, social. O senzaţie de amorţire stăpâneşte aceste versuri: cohorte de păsări străbat noaptea, cerul, izvoarele în-gheaţă, poezia e un bocet pentru ţară care şi-a pierdut pădurile cu zeii tutelari: *În iarnă stă ţara. Vai, unde-i/albastrul ei sfânt atribut?/Pădure, restituie-mi zeii,/pe care ţi i-am dat împrumut.* (21 decembrie)

Fără patrie pământul şi cerul putrezesc, apele seacă în râuri: *Timp fără patrie: râu fără ape,/secetă-n albie şi subt pleoape./Timp fără patrie: inimi învinse,/vârste nerodnice, cugete stinse* (Timp fără patrie)

Poezia devine expresia unei absenţe, ocuparea ţării, lipsă de patrie e mereu deplânsă: *Avem acelaşi nume, tu şi eu/că-i iarnă sau că-i vară/ne cheamă azi pe toţi la fel/Ion fără ţară*. (Cântec despre regele Ion)

Imaginea epocii a fixată printr-o viziune apocaliptică. E o invazie a întunericului şi a morţii în mijlocul căreia poetul se lamentează cu glas stins: *Unde, în ce întuneric/ţi s-au ascuns mulţii semeni şi fraţii, surorile/cu suferinţele lor, te întrebi*. (Vârsta de fier).

Semnele destrămării au reapărut: unde altădată erau podgorii se află acum cimitire, ulcioarele sunt pline de cenuşă, dar acest sfârşit de lume nu mai are violenţa, expresionistă pe care o ştim. Universul în totalitate pare obosit, timpul cetăţii se măsoară prin ţărână care trece prin orbitele morţilor. Salvarea vine de la natură, apar mugurii vestitori de înnoire: *În copaci, prin vechi coroane,/Seve urcă în artere:/S-ar părea că-n ţevi de orgă/Suie slava de-nviere* (Înviere)

Finalul de volum este tonic, semn că istoria se va revigora.

Volumul *Ce aude unicornul* trădează obosirea lirismului. Prin titlu sugerează dorinţa de cunoaştere prin elemente discrete. E o poezie a veştilor, bocetelor, a registrelor de trăire rafinate.

Prin lumea poveştilor/zumzetul veştilor/Prin murmurul mărilor/plânsetul ţărilor./Prin lumea aievelor/Cântecul Evelor./Prin vuietul timpului/Glasul nimicului/Prin zvonul conului/bocetul omului.

Scrise probabil în ultimii ani de viaţă ai scriitorului (1957-1960), cele 48 de poeme alcătuiesc un ciclu legat tematic ci prin tonalitate de grupajele constituie anterior, respectiv *Vârsta de fier*, *Corăbii cu cenuşă* şi *Cântecul focului*. Ciclul va fi editat integral în prima serie de *Opere* vol. II (1974) şi în 1984.

Reflexia filozofică aluvionată de o melancolie nativă şi încrederea în *Kosmos-ul* securizant, conceptul mitic şi perceput senzorial, se împletesc în versurile acestui ultim ciclu, mărturisind aceeaşi modernitate de viziune şi structură poetică.

Unicornul, fiinţă fabuloasă şi bipolară ce tutelează întregul ciclu, se subţiază hieratic, fără chip şi fără glas, el *aude* numai esenţele: *Prin lumea aievelor,/cântecul Evelor./Prin vuietul timpului/glasul nimicului./Prin zvonul conului/bocetul omului.* (Ce aude Unicornul)

Perechea sa e, în alt poem memorabil, *Cerbul cu stea în frunte*. Asimilarea

folclorului şi contabilitatea perfectă înscriu, emblematic aspiraţia către absolut, de sorginte luciferică: *Prin ceaţă când lunecă/nu apropiatele,/ci depărtatele./Ciulindu-şi urechile/printre străvechile/rotiri, sus, de tulburare/joc şi de murmure/şi-aude, subt-naltele,/unele, altele:/erele, sferele.*

Simbolicul *cerb cu stea în frunte* devine cutie de rezonanţă a totalităţii şi armoniei universale (*erele/sferele*) într-o poezie eidetică, produsă de combustiile punctate până târziu de expansiuni şi sfâşieri lăuntrice. Neliniştea existenţiali şi tonalitatea gravă marcate uneori şi conjunctural ca în *Vârsta de fier* (1940-1944), primesc acum surdina formelor clasice datorat apropierii bilanţului final: *Iată că părul meu se face/Ca o cenuşă ce-a-nflorit/În curând fi-vă pace, pace./Şi pe pământ un sfârşit*. (9 Mai)

Lumea aievelor este cea a realităţilor. Evele sunt toate iubitele lumii, glasul nimicului ne indică moartea ca termen final.

În poezia *Odă simplisimei flori* avem tonuri vitaliste: *Păpădie, ecumenică floare/după a ta aurie ardoare/pe nescrisele file/anul îşi hotărăşte fericitele zile*.

Unicornul simbolizează puritatea şi fidelitatea, la Blaga este o metaforă a spiritului străpuns de prietenii de argint ai tainei şi capabil să contemple esenţele universului.

Tonul elegiac şi gravitatea de oracol ce vertebrează de altfel întregul ciclu fructifică deplin în aceste ultime creaţii.

Ce aude unicornul, *Cerbul cu stea în frunte*, *Dorul - dor*, *Lauda suferinţei* sau *Ce îmbătrâneşte în noi* restituie, în chip de esenţe lirice, câteva dintre marile teme ce coagulează universul poeziei lui Blaga.

Editat postum, ultimul său grupaj are, alături de o mare valoare estetică, şi una testamentară:

Războaie mari ne-au pustiit./Numai în Lancrăm sub răzor/rămas-a firav un izvor.

Volumul *Cântecul focului* are câteva trăsături:

– Înţelegerea iubirii ca foc, ca pară ce arde, înfrumuseţează, dă sens sublim existenţei;

– Drama izvorâtă din deosebirile de vârstă, avem o capacitate de reprezentare plastică a iubitei.

Blaga este şi un poet solar al iubirii fixată într-un spaţiu dominat de duhul înverzirii. Poetul se cuprinde în lucruri, cuplul de îndrăgostiţi se refugiază în mijlocul naturii ca în poezia *Vara Sfântului Mihai*: *O, lume, dacă nu-i o amăgire,/nu este un senin veşmânt./Că eşti cuvânt, că eşti pământ,/ Nu te dezbraci de ea nicicând*.

Chemarea dragostei începe prin invitaţia de a părăsi oraşul spre un cadru bucolic. Iubirea este *sigurul triumf al vieţii asupra morţii şi cetii*. În *Cântecul focului* descoperim un uni-vers, pietrele ard, stelele iau foc în cădere, sub armură cavalerul a devenit o torţă, pădurile fumegă, licuricii sunt semnele acestui incendiu planetar la care participă Dumnezeu, rătăcit prin tufărişuri. Tot acest topos al lumii în flăcări e o metaforă, pentru sufletul ce arde în văpaia dragostei: *Cât e întinsul, cât e înaltul,/noi ardem şi nu ne iertăm,/noi ardem, ah, cu cruzime-n văpăi/mistuindu-ne unul pe altul*. (Cântecul focului).

Poemele din acest volum se sprijină pe atributele spaţialităţii. În poezia *Prezenţa* declară: *Îmi place să te văd în cuvântul cadru/ Sub ruginii şi roşii frunzele de viţă*.

E o poezie a unor avânturi dinamice ce revine la varianta vizionarismului cosmic din *Poemele luminii*.

În *Glas în paradis* declară: *Vino să şedem subt pom/Deasupra-i încă veac ceresc!*

Iubirea este un principiu care acţionează nu numai la scara umanului, ci la cea a întregului univers-antropomorfizarea vegetalului din *Cântecul spicelor* o demonstrează: *Spicele-n lanuri de dor se-nfioară, de moarte,/când secera lumii pe boltă apare./Ca fetele cată, cu părul de aur,la zeul din zare*.

Iubirea e regim cosmic în *Primăvara*: *A cunoaşte. A iubi/Înc-odată iar şi iară,/A cunoaşte-înseamnă iarnă,/A iubi e primăvară.*

Crângul, izvoarele, holdele coapte au devenit obiecte erotizate.

Ca la Dante, dragostea mişcă totul: cerul, stelele: *În ceasul acela înalt, de-alchimie cerească,/ silirăm luna şi alte câteva astre,/în jurul inimilor noastre/să se învârtească.* (Legenda noastră)

Dragostea e şi un păcat pe cale să se înfăptuiască. Poezia erotică oscilează între emoţia pură şi poezia de cunoaştere. Femeia din versurile sale nu are carne, are doar forme ce trimit cu gândul la tiparele eterne. Iubirea este conta-minarea de focul cosmic, ardere ce aduce la topirea şi contopirea în marele tot. Atins de vraja dragostei, universul se întoarce la o inocenţă originară. Imaginile se umplu de o căldură omenească.

Blaga cântă o iubire târzie, silită să rămână pură. Gesturile de îmbrăţişare sunt transferate naturii. Îndrăznelile au loc când iubita doarme, poetul îi sărută palma. Îndrăgostiţii se simt mereu vegheaţi de semne mustrătoare. Plopii severi îi însoţesc pe drum ca nişte săbii biblice de foc. Erosul se spiritualizează în somnia eminesciană. Îndrăgostiţii doresc să adoarmă sub o ninsoare vegetală: *Polenul cade peste noi,/în preajmă galbene troiene/şi-n ochi când nu găsim cuvântul./Şi nu ştim ce păreri de rău/ne tulbură pieziş avântul*. (Risipei se dedă florarul)

Este o capodoperă a eroticii elegiace a lui Blaga, ca şi *Alean şi amintiri ce torc*, prin simplitatea cristalină a materiei lirice, prin surdinizarea lamentaţiei şi înăbuşirea strigătului patetic, din care n-a rămas decât o tânguire pură, melodioasă. Şi aici Blaga e un poet al neliniştilor.

Volumul *Corăbii cu cenuşă* are mai multe acorduri lirice. Viaţa e o corabie de cenuşă, e o asamblare de sentimente tonice, dar şi de percepere a inevitabilei *cenuşe*. Ciclul de poezii, scris după apariţia volumului *Nebănuitele trepte* (1943) şi definitivat în anii 1959-1960. cu excepţia poemelor *Răsunet în noapte*, *Zi de septembrie*, *Brânduşile*, *Oedip în faţa sfinxului*, *Scoici*, *Părinţii*, *Cânele din Pompei* toate celelalte poezii au fost publicate postum, mai întâi în volumul al doilea al ediţiei de *Opere* (1974), îngrijită de fiica poetului, Dorli Blaga.

Acest volum duce mai departe sentimentul acceptării senine, dar grave a vieţii din *Nebănuitele trepte*, spre o nouă etapă a viziunii.

Faţă de *În marea trecere* avem de a face cu o umani-zare. Poeţii sunt un popor mut ce trec prin timp prin vorbe, ei fac din tăcere un cântec. Poetul e cel care face perceptibil miracolul lumii. Plasarea în vară spre toamnă e asociată ca semn al plenitudinii. Lirismul e discret, exaltat. Avem şi aici o dorinţă pentru rescrierea mitologiei.

Avem o poezie de idei în *Columna lui Memnon*, restaurarea statuii ce şi-a pierdut o parte, pune în pericol legenda, istoria: *Căci are un suflet şi piatra inertă/cât timp ne-mplinire lăuntrică poartă/Dar, fără de-o rană, făptura e moartă.*

Poezia lamentaţiei este şi ea marcată de lauda implicită a suferinţei. Deşi lunecă uneori în strigăt disperat, lamentaţia lui Blaga este, în tonul ei cel mai propriu, o jelanie mereu reluată, întreţinută, aşa cum am văzut, de stimuli exteriori şi de dinamica vieţii sufleteşti a poetului, dar şi de nevoia de a crea, datorită căreia evită disperarea, aşa cum evită extazul şi prelungeşte deopotrivă starea de tristeţe existenţială şi pe cea de *încântare*.

Un alt nucleu îl reprezintă poezia de reflecţie asupra morţii, destinul e privit cu calm, ca în mentalitatea populară.

În poezia *Inscripţie acoperită de muşchi* întreaga imagine a lumii îi apare lui Blaga cuprinsă între hotare dincolo de care începe nimicul; există o consecinţă extremă, efectul cel mai puternic al spaimei de nefiinţă. Viziunea proprie poetului luminii se răstoarnă, totul e văzut parcă din perspectiva nimicului care asaltează existenţa; unicornul ascultă *Prin vuietul timpului/glasul nimicului*", viaţa capătă sensul unei treceri între două abisuri, valoarea supremă, a unei dâre luminoase în marea noapte:
Viaţa mea!/O clipă de-ar fi fost să ţie,/Am întrerupt cu ea o veşnicie.

Aceste înfiorări calme devin temă în *De profundes*: *Încă un an, şi-un vis, şi un somn,/şi-oi fi pe sub pământuri domn/al varelor cu drepte dorm*

Într-o originală reconsiderare a mitului odiseic, un alt poem, *Ulise* (dintre marile reuşite ale ciclului) vorbeşte despre regăsirea de sine a fiinţei în faţa absolutului şi a eternităţii. Lui Ulise al lui Blaga i se dezvăluie, paradoxal, o lume a începutului, o realitate fără hotar şi de totdeauna. După ce peţitorii au fost ucişi, singură marea se oferă, nemăsurată şi atotputernică, contemplaţiei, dincolo de orice faptă şi fiinţă umană; nici răzbunarea, nici viclenia nu-şi mai au locul într-un spaţiu unde individualul se confundă cu universalul: în faţa mării care *se-ntinde…clară/pe-un prund de oseminte*, privirea contemplatorului devine pură şi fără obiect, asemenea apei spre care se deschide, orice întrebare e refuzată, până şi cuvintele sunt abolite. Ceva continuă, totuşi, reintroducând timpul în peisajul primordial, doar catargul care putrezeşte, deschizând o perspec-tivă a devenirii întru moarte şi neant, apoi şerpii care brăzdează marea dându-i o dinamică unică, sugerând o potenţialitate ascunsă, superioară. Zumzetul muzical al roiului de albine ne strecoară presentimentul că ceva urmează să se nască, tărâmul de dincolo de om nu este numai unul al morţii atâta timp cât frumuseţea şi moartea concurează întru creaţie: *Dar pe liman ce bine-i/să stăm în necuvânt/şi, fără de-amintire/şi ca de sub pământ,/s-auzi în ce tăcere/cu zumzete de roi,/frumuseţea şi cu moartea/lucrează pentru noi*.

Dominat de afirmarea consonanţei dintre eu şi univers, acest ciclu liric contrazice momentul biografic şi istoric nefast în care a fost scris, constituind, în schimb, dialogul profund cu propria operă a poetului în preajma morţii.

Lucian Blaga a trăit toate neliniştile existenţiale ale modernilor, agravate la el de un fond melancolic nativ, şi a găsit mereu salvarea în sentimentul cu care descoperise lumea, întâia lui lume, a naturii şi a satului, dar şi în cultură şi în istorie. Sensibil de la

început la una şi la cealaltă, le-a *redus* la un sens fundamentul, în care a proiectat propriile lui valori şi aspiraţii şi le-a privit apoi din perspectiva acestui sens: cultura şi istoria sunt mărturiile existenţei omului, dovezile puterii creatoare prin care el triumfă asupra neantului şi ale permanenţei lui.

Acesta este mesajul operei lui Blaga, implicat în toate scrierile, formulat în propoziţii cu caracter axiomatic (*destinul omului este creaţia*), fixat în poeme de autodefinire: *S-a întâmplat să port cândva făclia/din vale-n deal, din noapte-n zi,/pe drumuri ce mereu vor fi,/călăuzindu-vă până la pragul/unde-n azur domneşte măreţie./s-a întâmplat să cânt prin vreme pământească,/tot ce-i înalt, tot ce-i frumos,/tot ce ieşi ca din tiparniţa cerească*. (Prolog)

Un mesaj al luminii şi al creaţiei, care rezumă una dintre cele mai reprezentative opere ale literaturii române şi hotărăşte destinul în posteritate ale autorului ei.

Bibliografie

Nicolae Iorga, *Rânduri pentru un tânăr*, în *Neamul românesc*, 1 mai 1919;
Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale,* vol. II**,** Editura Minerva, Bucureşti, 1967;
George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent***,** Editura Minerva, Bucureşti, 1988
Lucian Blaga, *Hronicul şi cântecul vârstelor*, 1965;
Ion Barbu, *Legenda şi somnul în poezia lui Blaga*, 1929.
Lucian Blaga, *Feţele unui veac*, 1968;
Ion Pop, *Lucian Blaga -universul liric*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1981;

WRITERS' BLOGS - PERSONAL ONLINE DIARIES

Emma-Mădălina LĂCRARU (NEAMȚU), Phd Student
University of Craiova

Abstract: Today's society puts communication on new parameters, emphasizing privacy and subjectivity, especially on the online environment. Personal diaries are developing on Internet and blogs are just one of their aspects, by encouraging confessions from the bloggers as well as from the readers. We consider writers' blogs an embodiment of these kinds of diaries, questioning the limits of what one may or may not post online. The aim of this article is to use that point of view to analyse some of the writers' blogs characteristics.

Keywords: privacy, public, blog, writer, communication

Societatea în care evoluează bloggerul suferă imperativul satisfacţiei imediate, al spargerii barierelor, al unui timp care se grăbeşte şi se comprimă, punând în prim-plan clipa, imediatul, urgenţa şi evenimentul. Lucrul asupra sinelui, organizarea şi planificarea propriei vieţi constituie noi provocări în domeniul formării personale.

În acest context, jurnalul personal a dobândit o importanţă majoră pentru cunoaşterea de sine şi pentru formarea imaginii proprii, ca urmare a contactului cu ceilalţi prin intermediul Internetului. De aceea, deşi acesta nu este reputat pentru intimitatea oferită, publicarea jurnalelor în mediul virtual este foarte populară, bloggerii încurajându-şi cititorii să posteze comentarii, astfel că jurnalul virtual capătă însuşiri care ar fi imposibil de întâlnit pe hârtie, anume comunicativitatea şi interactivitatea.

Prezenţa virtuală a jurnalelor personale reprezintă actul de însuşire a unei părţi dintr-un spaţiu public (Hénaff, 2008). Internetul se transformă într-un loc cu statut ambiguu, în care se expune intimitatea cea mai profundă în faţa unui public numeros şi necunoscut. Spre deosebire de jurnal, pagina personală de pe reţele înglobează o serie de postări ce privesc pasiunile şi subiectele de interes pentru autorii lor, scopul acestora fiind cel de a găsi ecou şi aprobare în rândul internauţilor.

Jurnalele intime ilustrează un mod de scriitură ce precede Internetul şi care-şi depăşeşte creatorul, iar notaţiile sunt dependente de cronologie, chiar dacă aceasta nu este neapărat regulată. Paginile personale cuprind însă interpretarea unei înclinaţii sau a unei activităţi, încadrate în limite ce ţin de natura site-ului, care nu depind în mod necesar de cronologie.

Publicarea jurnalului pe Internet este un act controversat pentru diarişti, fiindcă în felul acesta se pierde caracterul său intim, iar scrierea nu mai este un act îndeplinit pentru sine, ci un act de împărtăşire. Prin ceea ce expune, Internetul, considerat adesea un spaţiu al disimulării, poate să se constituie într-un loc privilegiat de căutare a autenticului. La sfârşitul anilor 1970, C. Lasch şi apoi R. Sennet atrăgeau atenţia asupra pericolului reprezentat de supraestimarea eului şi a aparenţelor pentru relaţiile umane profunde, fiindcă elementul de spectacol şi vizibilitatea deveneau factori fundamentali ai reuşitei pe plan social. Această teorie pare să se confirme o dată cu transformarea

Internetului în axă de injoncţiune pentru vizibilitate şi criteriu ontologic esenţial pentru existenţa utilizatorului. Mediul virtual este centrat pe exprimarea elementelor intime ale acestuia, astfel că intimitatea devine publică, accesibilă unui mare număr de necunoscuţi. Intimitatea şi vizibilitatea sunt în mediul virtual două feţe ale aceleiaşi monede, construirea propriei închisori panoptice de către utilizatori.

Aceste considerente nu acordă însă importanţa cuvenită nevoii omului de a se arăta pentru a considera că există şi modului complex în care el jonglează între public şi privat. Expunerea de sine în faţa semenilor este, în sens larg, o validare de sine şi precede nevoia de intimitate, derivând din faptul că la începutul copilăriei, omul se descoperă în privirea mamei. Nevoia de intimitate apare mai târziu, când copilul înţelege că experienţele umane sunt diferite şi că există amuzament în disimulare. Tensiunea dintre cele două dorinţe opuse şi complementare - a se expune şi a-şi păstra intimitatea - se instalează mai târziu, în viaţa socială.

La articularea dintre intimitate şi expunerea de sine se află extimitatea, definită (Tisseron, 2003, 2011) ca procesul prin care fragmente ale sinelui intim sunt expuse privirii altora pentru a fi validate, nefiind astfel acelaşi lucru cu exhibiţionismul, fiindcă nu se rezumă la repetarea unui ritual, ci se referă la dorinţa de a se întâlni pe sine a utilizatorului prin intermediul celuilalt şi la o asumare de riscuri din acest motiv. Dorinţa de extimitate nu se confundă nici cu conformismul, care presupune renunţarea la sine. Se diferenţiază mai ales de căutarea aprobării sociale, una din cele două forţe motrice ale istoriei, cealaltă fiind iubirea de sine, ce derivă din istinctul de conservare. Extimitatea se referă la părţi din sine păstrate până acum secrete şi la recunoaşterea originalităţii. Această dorinţă a omului participă la construirea în paralel a trei dimensiuni ale eului: integrativitatea, prin faptul că stima de sine se hrăneşte din surse interne şi din relaţiile cu ceilalţi; coerenţa; adaptarea la normele sociale.

Intimitatea şi extimitatea contribuie în egală măsură la clădirea stimei de sine, pentru că posibilitatea de a se proteja oricând doreşte, retrăgându-se din vizorul celorlalţi, îl determină pe utilizatorul de net să dezvăluie unele părţi din sine. Acest proces este relaţionat în sociologie cu diferenţa dintre eul public şi eul intim (Baumeister, 1986) şi cu importanţa gestionării primului pentru construirea stimei de sine conform cu normele sociale şi valorizabilă în împrejurări adecvate.

Exprimarea extimităţii pe Internet are mai multe caracteristici. Astfel, anonimatul facilitează abordarea unor subiecte care ar fi de neatins dacă autorul ar fi obligat să-şi dezvăluie identitatea, prin urmare, există posibilitatea creării unor identităţi fictive şi multiple. Caracteristicile tehnice ale mediului virtual oferă oportunităţi de exprimare atât celui care vrea să-şi arate identitatea, cât şi celui care doreşte să o ascundă. În mod paradoxal, folosirea unui pseudonim de cel care nu vrea să declare cine este în realitate facilitează comunicarea autentică a problemelor personale şi a intimităţilor.

Extimitatea nu ar avea rost în lipsa unui public capabil de înţelegere şi de validare. Relaţiile interpersonale subînţeleg existenţa unui proces de cunoaştere reciprocă ce se dezvoltă o dată cu împărtăşirea graduală a intimităţilor. În acelaşi timp, pentru evitarea pericolului de manipulare sau de deriziune, extimitatea are in vedere un anume public, cu care se stabilesc legături empatice. Nimeni nu ar posta dacă nu ar şti că există cineva

capabil de a se pune în locul lui. Empatia are două dimensiuni: înţelegerea celuilalt şi relaţia cu acesta, care coexistă în mediul virtual, fiindcă unul spune ceva despre sine dacă altul spune altceva.

Adresarea extimă virtuală către o multitudine de persoane capătă trăsături specifice. Prezenţa publicului influenţează felul în care autorul apare în reţea, în sensul că acesta se conformează unor aşteptări, fapt ce deschide calea unor excese. Intimitatea împărtăşită cu un public larg are rolul de a menţine unele legături sociale lejere cu oameni ce pot fi folositori la un moment dat, mai ales prin pagina de Facebook, nu în sensul acumulării de capital social, ci pentru promovarea propriei imagini. Reichelt (2007) vorbeşte astfel că pe Internet atenţia acordată oamenilor cu care avem legături îi situează pe aceştia la un nivel de proximitate care nu este intim, dar nici rezervat necunoscuţilor.

Prezentarea de sine pe Internet poate aluneca uşor pe o pantă narcisistă, în funcţie de tăria de caracter a autorului, dar acest fapt este împiedicat de asemenea şi de limitele reţelei, care duc la reificarea subiectivităţii. În mod extrem, importanţa acordată aparenţei ar putea avea drept consecinţă dispariţia interiorităţii pe care o ascunde.

Internetul permite în plus diferenţierea între „intim" şi „intimitate", în sensul că aceasta din urmă acoperă o arie mai largă decât celălalt: chiar dacă împărtăşim intimităţi cu alţii, aceştia nu devin intimii noştri, poate şi pentru că această noţiune include o dimensiune fizică imposibil de realizat în mediul online.

Intimitatea are două sensuri, prin conţinut şi prin intenţie, pentru că, pe Internet, diariştii pot rămâne necunoscuţi pentru un public de necunoscuţi. Este astfel interesant de analizat raportul dintre diarist şi cititor. Înainte de Internet, citirea unui jurnal era un act privilegiat de descifrare a subtilităţilor unui autor, pe când mediul virtual duce la pierderea acestui privilegiu, transformând accesul la jurnalul cuiva într-un fapt banal. Acolo unde unii ar putea observa un amestec de exhibiţionism şi de voyeurism, Philippe Lejeune (2006) vede dedublarea lumii noastre, proces în urma căruia „eu" devine „altul". El mărturiseşte că preferă termenul de „jurnal personal", la fel ca anglofonii, al căror „diary" subliniază caracterul zilnic, cronologic şi nu pe cel intim al acestei practici. Este o comunicare căutată, pentru că diaristul nu poate să se dezvăluie apropiaţilor, de aceea se confesează necunoscuţilor.

Este foarte posibil ca diaristul şi cititorul să nu se cunoască, de aceea relaţia lor este dificil de evaluat, dar o posibilitate în acest sens constă în aceea că autorul caută ecou şi înţelegere în spatele anonimatului liniştitor oferit de ecran, care încurajează confesiunea fără teama de judecată (aceasta putând interveni în dialogul cu cei apropiaţi, care, pe de altă parte, s-ar putea simţi jigniţi sau răniţi de mărturisirile făcute). Aici s-ar putea găsi un motiv al folosirii pseudonimului, ca măsură de protecţie de sine, amestecată cu dorinţa de a-şi face cunoscută persoana sau chiar de a fi publicat. Destăinuirea se face mai uşor către necunoscuţi decât către apropiaţi, iar ecranul facilitează manifestarea reacţiilor prin postarea de comentarii la conţinuturile afişate. Acest fapt ţine de caracterul de corespondenţă al jurnalului, reflectat în blogurile personale, şi mai puţin de cel de intimitate, ceea ce îl determină pe autor să caute să placă, să-şi facă un stil şi să

construiască un personaj, postând totodată regulat pentru a nu-şi pierde publicul, mai mult decât să se confeseze cu adevărat.

Pe Internet, caracterul anonim al postărilor şi prezenţa pseudonimului nu împiedică dialogul dintre diarist şi cititor, care este cât se poate de real. Autorul poate cunoaşte părerile celorlalţi legate de ceea ce scrie, reacţiile acestora pot fi contabilizate, dar se sustrage judecăţii lor, protejat fiind de ecranul calculatorului, iar în felul acesta se conciliază intimitatea diaristului cu caracterul public al ecranului.

Majoritatea diariştilor fac apel la publicul lor pentru sfaturi şi reacţii, fiindcă nevoia de interacţiune ilustrează nevoia de validare de către celălalt, iar măsura succesului pe care aceştia îl au în mediul online este dată de numărul de vizite pe care le primeşte pgina lor. Ţinerea unui jurnal este un mod de viaţă pentru autor (Lejeune, 2006), astfel încât acesta capătă roluri multiple: construirea identităţii narative, oprirea timpului, eliberare a eului, introspecţie (Deseilligny, 2008), instrument de control şi de susţinere, metodă de organizare a gândurilor, plăcere de a scrie. La rândul său, blogul, care este în acelaşi timp mijloc de editare şi de comunicare la îndemână, s-a impus ca un suport ideal al naraţiunii personale.

Producerea în mediul online de scrieri cu caracter personal iniţiază, prin dublul efect al poveştii şi al publicităţii, uzanţe şi practici sociale ce subliniază rolul conţinutului publicat în conturarea unei identităţi virtuale proprii.

Dacă ceea ce este publicat online este destinat iniţial exprimării de sine, într-un al doilea timp, are scopul de a găsi conţinut asemănător la alţi autori şi public receptiv, pentru ca, în final, să-i determine pe aceştia să-i ofere validarea. Dialogul şi recunoaşterea presupun un spaţiu discursiv comun, util în structurarea identităţii bloggerului diarist.

Bloggerii sunt seduşi de o anumită libertate de exprimare, findcă dispun de un spaţiu propriu în care să dea frâu liber creativităţii. Acest fapt prilejuieşte punerea în scenă a unui eu regizat şi apoi transformat printr-un proces de formare sau de regăsire de sine, în care ei au nevoie de aprobare şi de încurajare şi care favorizează intensificarea raportului cu sine, caracteristic modernităţii reflexive. Se trece astfel de la o biografie normală la una căutată, în care producerea identităţii virtuale devine aproape o datorie.

Blogurile personale ale scriitorilor se situează la jumătatea distanţei dintre jurnalul personal - în accepţiunea dată de Lejeune (2000) - al acestora şi jurnalul de creaţie, fiind o ilustrare a joncţiunii dintre intimitate şi extimitate în mediul online. Autorii postează diferite texte aflate în lucru, fotografii, filmuleţe şi înregistrări, programează întâlniri cu confraţii şi cu publicul larg, ţesând legături şi inventând o nouă formă de corespondenţă, al cărei sens rămîne totuşi cel de pe vremea lui Flaubert.

Miza se schimbă totuşi, fiindcă se creează laboratoare de scriere, apărând noi perspective asupra actului literar, în completarea celor tradiţionale, din universul cărţii tipărite.

Pentru unii, blogul este asemănător biroului de lucru, în care îşi finisează viitoarele opere sau îşi încearcă mâna, chiar dacă nu pun mare preţ pe reacţiile publicului, însă scopul final rămâne totuşi acela de a stârni ecouri, în primul rând printre confraţi, cititori profesionişti, calitate strâns legată de cea de scriitor, apoi printre cititorii obişnuiţi.

Pentru alţii, blogul reprezintă şi un mijloc de a-şi pune în ordine bibliografia, agenda, articolele, adăugând acele elemente de viaţă personală ce contribuie la conturarea calităţii sale de autor de literatură.

Blogurile facilitează expunerea simultană a scriitorului şi a omului din spatele acestuia (Bonnet, 2015). Astfel, se îmbină discursul despre latura cotidiană a vieţii autorului cu discursul despre recunoaşterea şi validarea operei sale, în acelaşi timp cu „arheologia" acesteia: manuscrise, caiete preliminare, revizuiri şi adăugiri aşezate cronologic pentru a ilustra „straturile" scrierilor şi geneza lor. Ecranul este un „trompe l'œil" pe care vizitatorul este invitat să-l interpreteze, dezvăluind adâncimile textelor şi evoluţia acestora. Tendinţa cititorului în acest caz este de a explica opera prin intermediul biografiei autorului, căutând să afle „ce a vrut să spună" scriitorul cu una sau alta dintre frazele sale. Explicându-şi omul, autoexpus de altfel pe blog de bunăvoie, cititorul trăieşte cu impresia că-şi poate explica opera sa, într-un demers cu dublu sens.

Schimburile acestea au rolul de a menţine vie legătura dintre cel care scrie şi cel care citeşte. Scriitura online scoate la iveală autori şi texte care poate altfel nu ar fi apărut niciunde sau care ar fi fost victimele unei critici literare care favorizează numai o anumită direcţie. Blogurile dau măsura valorii pe care o au autorii lor, fiind apreciate cele bine construite, cu mult conţinut, în care dialogul cu cititorul are loc în timp real, iar publicul este chestionat cu privire la copertă, la ilustraţii sau la continuarea romanului, familiarizându-l cu autorul şi cu munca acestuia.

Aşadar, blogurile, fie că sunt strict literare, fie că prezintă un amalgam de trăiri, sunt mijlocul perfect prin care scriitorii îşi fac simţită prezenţa în lume, ajungând să fie recunoscuţi şi în universul tiparului. Dincolo de particularităţile care ţin de preferinţele, gusturile şi personalitatea fiecărui autor, blogul are rolul de a crea o comunitate în jurul actului literar, în care scriitorul, urmat de cititor să (se) comunice şi să (se) exprime. Subiectivitatea expusă, amestecul de public, intim şi extim trasează pe de altă parte direcţii noi de comunicare şi reconfigurează felul în care vedem lumea şi suntem văzuţi în lume.

Bibliografie

Baumeister, Roy, F., *Public Self and Private Self,* New York, Springer-Verlag, 1986

Bonnet, Gilles, « L'autoblographie. Écritures numériques de soi » în *Poétique*, 2015, nr. 177, pp.131 - 143, «https://www.cairn.info/revue-poetique-2015-1-page-131.htm», distribuit pe 12 mai 2015, accesat pe 20.06.2021

Deseilligny, Oriane, « Du journal intime au blog: quelles métamorphoses du texte? », în *Communication et langages*, nr. 155, 2008, p. 45-62, « http://www.persee.fr/doc/colan_0336-1500_2008_num_155_1_5374», distribuit pe 4 Martin 2016, accesat pe 3 ianuarie 2021

Hénaff, Nolwen, *Parole authentique versus parole instrumentalisée: le pouvoir communicationnel des blogs*, Université Rennes 2, 2008, « https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00329927», distribuit în septembre 2008, accesat pe 25.02.2021

Lasch, Christopher, *The Culture of Narcissism. American Life in an Age of Diminishing Expectations*, New York, Londra, W.W. Norton and Company, 1979

Lejeune, Philippe, *« Cher écran… » Journal personnel, ordinateur, Internet*, Paris, Seuil, 2000

Lejeune, Philippe, Bogaert, Catherine, *Le Journal intime. Histoire et* anthologie, Paris, Textuel, 2006

Reichelt, Leisa, « Ambient Intimacy», *Future of Web Apps Conference,* 2007, « http://www.slideshare.net/leisa/ambient-intimacy-fowa-07», distribuit în octombrie 2007, accesat pe 16 iunie 2021
Sennet, Richard, *Les Tyrannies de l'intimité,* Paris, Seuil, 1979
Tisseron, Serge, « Intimité et extimité », în *Communications*, 2011, nr. 88, p. 83-91, « https://www.cairn.info/revue-communications-2011-1-page-83.htm», distribuit pe 01 ianuarie 2012, accesat pe 18 iunie 2021
Tisseron, Serge, « Le désir d'extimité mis à nu », în *Le divan familial,* 2003, nr. 11, p. 53-62, «https://www.cairn.info/revue-le-divan-familial-2003-2-page-53.htm», distribuit pe 2 aprilie 2012, accesat pe 18 iunie 2021

ASPECTS OF THE NOVEL IN G. M. ZAMFIRESCU'S PROSE – INTRIGUE

Cristian HOAGHEA,
PhD Student Universitatea Pitești

Abstract: In "The Song of Destinies", a novel by G. M. Zamfirescu, the plot, though romantically complicated, is deficient in terms of construction. The plot justifies from a causal perspective the emotional trauma of the characters. The two love stories are constructed using the counterpoint technique. The former justifies the latter. The emotional death of the father justifies the emotional death of the son and even causes it. The first love story is leading up as a pretext for the second. The moral thesis so dear to the author is that man is crushed by an opposing destiny. The role of Destiny in building intrigue is controversial. The tragic conditioning is given by the wrong choice of road. Fane resignedly indulges in existential tragedy and unlikely emotional death. A rigorous construction of the plot is necessary to activate the memory and sharp comprehension of the reader. However, in G. M. Zamfirescu's work, the epic development may, at times, seem chaotic. Some narrative sequences miss their purpose. The inserted episodes, although, from an epic perspective, related to the main narrative thread, from the perspective of the intrigue are, most of the times, a useless addition. G. M. Zamfirescu knows how to create the mystery, he can keep the reader in suspense. Though he is not always consistent in this regard, sometimes it works out for him. The mystery surrounding the death of the nameless infant is shaped and outlined by interpretive reluctance. The narrator also creates mystery through the technique of gradual gathering of details.

Keywords: romantical plot, emotional trauma, the counterpoint technique, interpretive reluctance.

I. Preliminarii

Cântecul destinelor este cel mai puțin cunoscut și apreciat roman din ciclul *Bariera*, aparținând romancierului interbelic G. M. Zamfirescu. *Maidanul cu dragoste* rămâne, valoric, superior celorlalte creații epice ale autorului, fără a fi considerat o capodoperă. I s-au reproșat: *că e o lectură dificilă și inegală*[1] sau că *scrierea obosește prin lungime și metoda poetică*[2], precum și faptul că *i-a lipsit scriitorului mai ales un atent spirit de selecție, care ar fi dus la înlăturarea balastului*.[3]

Însăși sintagma *aspecte ale romanului*, preluată din lucrarea bine-cunoscută a lui E. M. Foster, evidențiază faptul că lucrarea criticului englez a stat la baza demersului nostru analitic. Tehnica literară a prozatorului, în general, – explică Foster – constă în modul cum își conduce povestirea, cum își construiește personajele și intriga. La fel de importante sunt schema, ritmul, profeția și fantezia. Supuse analizei noastre, prin prisma acestor noțiunii de teorie literară, romanele din ciclul *Bariera* se relevă a fi niște creații epice polimorfe, cu o construcție abisală sub aspectul schemei epice, cu personaje vii ce

[1] SEBASTIAN, Mihail, *Eseuri*, *cronici*, *memorii*, ediție îngrijită și prefațată de Cornelia Ștefănescu, Editura Minerva, București, 1972, p. 298.
[2] CĂLINESCU; G, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura SemnE București, 2003, p. 837.
[3] RÂPEANU Valeriu, *Prefață* la *Maidanul cu dragoste*, vol. I, II, București, Editura pentru literatură, 1967, p. XXXV.

rămân în memoria afectivă a lectorului. Dacă cititorul expert va semnala deficienţe de tehnică imputate, de altfel, de critica literară şi imixiuni de stiluri literare care rareori merg împreună, lectorul inocent va fi pătruns de emoţia artistică pe care o dau schema şi ritmul romanului, va fi sensibilizat de destinul tragic al personajelor şi emoţionat de viziunea artistică gmzamfirescianã.

Povestirea constă în naraţiunea evenimentelor în coordonata lor temporală; intriga presupune raportul de cauzalitate dintre aceste evenimente care dau contur naraţiunii. Dacă povestirea determină întrebări de tipul: *apoi*?, *dar pe urmă*; intriga naşte întotdeauna întrebarea: *din ce cauză*[4]? Ea defineşte logica înlănţuirii evenimentelor într-o operă epică. Forster porneşte de la premisa că povestirea suscită curiozitatea cititorului sau ascultătorului, în timp ce *intriga presupune inteligenţă şi memorie*.[5]

Întrucât intriga se bazează pe fapte săvârşite de personaje, ea va trebui discutată în relaţie cu povestirea şi personajele. Povestirea reprezintă pentru intrigă materialul, personajele sunt cele care dau viaţă materialului oferit de povestire. Iar intriga este modul de ordonare al acestui material epic, astfel încât el să răspundă unor cerinţe de ordin estetic şi să producă lectorului o emoţie înaltă şi sentimentul sublim al frumosului artistic.

II. Intriga şi personajele

Povestirea constă în naraţiunea evenimentelor în coordonata lor temporală; intriga presupune raportul de cauzalitate dintre aceste evenimente care dau contur naraţiunii. Dacă povestirea determină întrebări de tipul: *apoi*?, *dar pe urmă*; intriga naşte întotdeauna întrebarea: *din ce cauză*[6]? Ea defineşte logica înlănţuirii evenimentelor într-o operă epică. Forster porneşte de la premisa că povestirea suscită curiozitatea cititorului sau ascultătorului, în timp ce *intriga presupune inteligenţă şi memorie*[7].

Întrucât intriga se bazează pe fapte săvârşite de personaje, ea va trebui discutată în relaţie cu povestirea şi personajele. Povestirea reprezintă pentru intrigă materialul, personajele sunt cele care dau viaţă materialului oferit de povestire. Iar intriga este modul de ordonare al acestui material epic, astfel încât el să răspundă unor cerinţe de ordin estetic şi să producă lectorului o emoţie înaltă şi sentimentul sublim al frumosului artistic.

În *Cântecul destinelor* intriga este romantică. *Expressis verbis*, cu riscul de a suprima misterul, certificăm că intriga este complicată, romantică, deficitară sub raportul construcţiei.

Ne întâmpină în roman o dublă intrigă la baza căreia stă mitul romantic al iubirii imposibile, augmentat de tema destinului inconturnabil care striveşte insidios personajele, schingiuindu-le sufletele, mutilându-le iremediabil.

Prima intrigă îi are ca protagonişti pe Brudă şi pe Kiramu. Rămas la moartea bătrânului Bruder cu o avere considerabilă şi fără experienţă de viaţă, tânărul Brudă se

[4] *Vide* FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 90 sq.
[5] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 92.
[6] *Vide* FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 90 sq.
[7] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 92.

îndrăgostește și se căsătorește cu Kiramu, *nevasta cu sânge și frumusețe levantină*[8]. Ease va dovedi a fi un demon feminin în care a putut *pronia să îmbrace atâta nesimțire și atâta pustiu de suflet, în atâta frumusețe*[9].

Femeia este demonizată prin absența oricărei simțiri omenești pentru soț sau pentru copil. Construită linear, ca și Brudă, de altfel, ea dă frâu liber instinctului erotic și își abandonează soțul, după ce îi sustrage odoarele și lucrurile de preț din casă și fuge cu amantul de ocazie la Constantinopol.

Urmărind principiul cauză-efect, această poveste de dragoste, desfășurată în plan temporal îndepărtat, are două consecințe: pe de o parte, moartea afectivă a lui Brudă-tatăl și, pe de altă parte, tinerețea desfigurată de lipsa afecțiunii materne și a unei prezențe feminine pentru fiu. Confesându-se lui Cipric, Fane mărturisește că *parcă toată viața mi-a fost frig pe dinăuntru*[10]. Crescut de Doda, bătrâna dădacă, și având-l pe Cipric, țiganul, ca singur prieten și confesor, Fane devenise *un suflet ca o tulpină fără soare*[11]. Brudă, tatăl, era un *suflet mort*[12], *un mort întârziat printre oameni*[13], în care orice instinct erotic fusese definitiv ucis.

Naratorul alocă mult spațiu confesiunii.

Intriga justifică din perspectivă cauzală trauma afectivă a personajelor. Dar spațiul alocat autoreflexiilor afectează cursivitatea epică și legătura factitivă dintre secvențe. Forster ne avertiza: *Personajele nu trebuie să mediteze prea mult, nu trebuie să-și piardă timpul urcând și coborând propriile lor scări interioare, ele trebuie să-și aducă contribuția*...[14] la dezvoltarea intrigii.

Romancierul reușește doar parțial acest aspect, preocupat constant de lirism și confesiune.

Brudă își va justifica opoziția față de iubirea dintre Fane și Profirița prin propria sa traumă erotică din tinerețe. El devine sufletul schingiuit care, involuntar, și din dorința de a-și proteja fiul, îl schingiuiește afectiv și pe acesta.

Tema patului lui Procust...

Și ajungem, acum, la cea de-a doua intrigă erotică a romanului. Protagoniștii sunt Fane și Profirița. Iubirea lor se deosebește fundamental de cea a cuplului precedent. Este o iubire autentică, o încercare de refacere a diadei metafizice, cum ar spune Julius Evola, în care îndrăgostiții reprezintă întrutotul *eternul masculin și eternul feminin*[15]. Atunci cum se explică deznodământul tragic? E adevărat că intervenția tatălui pare cauza acestei drame. Însă aparența înșală. Lectura atentă scoate în evidență o altă intervenție definitorie pentru relația dintre personaje și intrigă – Destinul. Suprapersonajul condiționează tragic acțiunile personajelor.

[8] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 203.
[9] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 241.
[10] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 82.
[11] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 196.
[12] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 274.
[13] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 250.
[14] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, București, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 90.
[15] EVOLA, Julius, *Metafizica sexului*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 191.

La naşterea fiului său, în casa dintre oţetari, Fane are, inexplicabil, presentimentul morţii, mărturisindu-i lui Cipric: *Mă, bătrânule, nu ştiu ce-o mai fi şi asta şi ce-i cu mine, că m-a prins o scârbă şi-o deznădejde de moarte…*[16]

Autorul îşi transformă personajul în oracol.

III. Intriga şi destinul

Din acest moment, Fane începe să aibă dubii de natură transcendentală cu privire la iubirea Profiriţei. Confruntarea cu tatăl care îl trimite la mănăstire peste iarnă se termină cu înfrângerea sa – cedează şi acceptă verdictul bătrânului. Şederea la mănăstire este o formă de reculegere, de limpezire a gândurilor. Întors în primăvară are revelaţia că Profiriţa l-a abandonat, deşi el plecase fără să-şi ia rămas bun, fără să-i ofere nicio explicaţie şi convins că Doda îi va otrăvi sufletul femeii iubite cu minciuni.

Nu o va căuta, nu va încerca să afle ce s-a întâmplat cu fiul său. Conchide apodictic: *Nu mai ştiu unde-i adevărul şi nici nu-l mai caut. Nu mai am ce face cu el, pentru că mi-am pierdut credinţa în dragoste*.[17]

Rezultatul este un efect de totală neverosimilitate şi de dezamăgire. Sufletul cititorului nu vibrează pe această notă. Premoniţia nu e suficientă pentru a justifica atitudinea personajului.

Ca *lector in fabula* înţelegem mecanismul de gândire al autorului. El are nevoie de un pretext şi de o cauzalitate. Cele două poveşti de dragoste sunt construite prin tehnica contrapunctului. Prima o justifică pe cealaltă. Moartea afectivă a tatălui justifică moartea afectivă a fiului şi chiar o provoacă. Prima poveste de dragoste este pretextul celei de-a doua. Dar rolurile nu corespund. Profiriţa nu e Kiramu. Şi atunci intervine Destinul – personajul negativ.

Teza morală atât de dragă autorului conform căreia omul e strivit de un destin potrivnic se aude răspicat din gura lui Fane: *Se vede că aşa era destinul lor de florari [...]: să-şi lege toată viaţa de o singură dragoste şi să moară, sufleteşte, odată cu ea*[18]. Aşadar, autorul avea nevoie doar de o justificare pentru a-şi construi intriga bazată pe conflictul antic dintre om şi destin. Dar legătura cauzală nu se susţine. Chiar dacă este reiterată pe parcursul întregului ciclu. O auzim frecvent în *Maidanul cu dragoste*: *fiecare om are un blestem scris în frunte*[19], şi în *Sfânta mare neruşinare*: *Toţi purtăm în frunte un semn rău. Nimeni nu scapă de blestem*[20].

Rolul Destinului în construirea intrigii este controversat. Forster vorbeşte despre două aspecte distincte ale acestuia: *destinul care pluteşte deasupra noastră* şi *destinul care operează prin noi*[21]. Primul este acea forţă nefastă, transcendentală pe care o găsim în tragedia greacă. El nu are nevoie de justificare şi rareori este condiţionat de comiterea unui hybris. Implică personaje puternice, cu o conduită morală ireproşabilă. Oedip şi Antigona sunt vinovaţii fără vină. Fane şi Profiriţa ies din schemă. Autorul îi subminează

[16] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 117.
[17] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 194.
[18] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 297.
[19] ZAMFIRESCU, G.M., *Maidanul cu dragoste*, Bucureşti, Editura Litera Internaţional, 2009, p. 354.
[20] ZAMFIRESCU, G.M., *Sfânta mare neruşinare*, Bucureşti, Editura Gramar, 1998, p. 112.
[21] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 98.

în momentul în care îi determină să își asume vina. Personajele lui G. M. Zamfirescu sunt, *grosso modo*, victime ale destinului generat de propriile decizii, de propriile alegeri sau vicii. Prin discursul naratorului, unul dintre personaje afirmă: *Adevărul era numai în inima lui. [...] Creştea din el şi numai pentru el, ca să rămână numai ale lui bucuriile sau tristeţile pe care o să le întâmpine mâine, pe drumul ce şi l-o alege*[22].

Verum ipsum factum, condiţionarea tragică este dată de alegerea greşită a drumului. Fane se complace resemnat în tragism existenţial şi moarte afectivă neverosimilă. Profiriţa convinsă, fără dovezi, că bărbatul s-a purtat cu ea ca un borfaş, pleacă din casa cu oţetari cu pruncul în braţe, condamnându-l la moarte. Hybrisul este învederat.

Bărbatul îşi mărturiseşte vina, periclitând teza morală a autorului care încercase să pună pe seama Destinului inconturabil tragismul vieţii: *Vinovat era numai el, fiindcă se lăsase copleşit de întâmplări*[23]...

Însă, în concepţia eului empiric – *datumul* existenţial al omului este nefericirea. El este victima nevinovată a unui destin insidios care îl reduce la o existenţă umilă. Eroii gmzamfirescieni sunt diformi fizic sau moral. Culpa lor este transcendentală. Nenorocirea pândeşte fiecare clipă din viaţa omului: *într-o zi blestemată, cum sunt toate zilele aducătoare de nenorociri*...[24]

Singulis verbis, acesta este Weltanschauungul ciclului *Bariera*.

Aşadar, relaţia dintre intrigă şi personaje este periclitată din două motive: tendinţa excesivă de autoreflexie a personajelor şi comentariul confesiv excesiv al naratorului, pe de o parte, şi justificarea cauzală a acţiunii prin intervenţia destinului nefast, pe de altă parte.

IV. Intriga şi povestirea

Menirea intrigii este aceea de a realiza frumosul estetic, care devine, astfel, *parte a unei intrigi realizate*[25].

Povestirea subordonează intrigii o cazuistică strânsă şi economie epică. Povestirea evoluează, aşa cum am precizat, pe două planuri paralele, intersectate: în plan temporal îndepărtat, eşecul erotic rememorat de Brudă, ca o lecţie iniţiatică pentru fiul său; în plan temporal apropiat (prezentul narat), eşecul erotic trăit de Fane. Cele două poveşti se corelează pe principiul cauză-efect, doar că cea de-a doua poveste devine o reflectare într-o oglindă răsturnată. Brudă-Kiramu reprezintă cuplul ratat; Fane-Profiriţa configurează cuplul adamic, androginul regăsit. În prima poveste protagonişti incompatibili moral îşi subminează fericirea; în cea de-a doua poveste, circumstanţe potrivnice determină eşecul erotic şi mutilarea sufletească. Aceste circumstanţe, de care personajele se fac parţial vinovate, sunt puse pe seama unui *fatum* inexorabil.

Relaţia omului cu destinul devine nu doar *un mănunchi de explicaţii şi de lanţuri cauzale, ci ceva compact din punct de vedere estetic*[26].

---

[22] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 192.
[23] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 193.
[24] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 156.
[25] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 93.

Economia epică înseamnă că *în cadrul unei intrigi fiecare acţiune sau cuvânt ar trebui să conteze; totul trebuie să fie sobru şi economic şi chiar atunci când e complicat să aibă un caracter organic şi să fie liber de adaosuri fără rost*[27]. O construcţie riguroasă a intrigii e necesară pentru a activa memoria şi inteligenţa cititorului. Se întâmplă însă la G. M. Zamfirescu ca desfăşurarea epică să pară haotică. Unele secvenţe narative îşi ratează scopul.

Exempli gratia avem secvenţa jafului săvârşit de rudele fostei soţii chemate de Brudă după fuga lui Kiramu. După ce acestea vandalizează casa din Herăstrău, locuinţa este arsă din temelii şi Brudă cu Fane-copil, cu Cipric şi Doda se mută în Cotroceni unde încep o viaţă nou. Intenţia artistică pune în evidenţă comportamentul uman gregar al parveniţilor levantini: *Privirile scăpărau parcă ar fi vrut să se facă suliţă şi pumnal*[28]. Nu suntem departe de viziunea lui Nicolae Filimon.

Dar jaful şi focul au mai degrabă valoare simbolică. Ele ilustrează alegoric ruperea de trecut, purificarea de suferinţa provocată de Kiramu: *Era nevoie să treacă prin flacăre tot ce fusese atins ori apropiat de ea*[29]. Focul fizic curăţă focul metafizic al iubirii damnate. Însă efectul cathartic nu se produce. Brudă nu se va elibera sufleteşte de această dramă care îl va urmări toată viaţa. Este motivul pentru care rămâne mutilat sufleteşte şi îşi va mutila fiul, încercând să îl protejeze de iubirea pe care o consideră mereu nefastă. Prin urmare, pentru intrigă, secvenţa este un balast narativ. Şi nu este singura...

Episoadele inserate, deşi sunt din perspectivă epică legate de firul narativ principal, din perspectiva intrigii sunt, de cele mai multe ori, un adaos inutil. În aceste situaţii, naratorul oferă cititorului direcţii epice care nu duc nicăieri, sau altfel spus *fundaţii pe care pe urmă a uitat să mai clădească*[30].

Un asemenea episod narativ, amplu, este cel din capitolul al XIV-lea care ne prezintă retrospectiv viaţa cucoanei Marghioliţa din Beilic. Detaliile sunt de ordin narativ şi descriptiv inserate prin analepsă. Nu zăbăvim asupra lor. Dar lectorul este nevoit să o facă. Va descoperi apoi că personajul, episodic, nu mai apare nicăieri, nu are niciun rol în intrigă, şi chiar salvarea Profiriţei de la îngheţ şi aducerea în casa femeii milostive este zadarnică, din moment ce pruncul fără nume va muri oricum, iar Profiriţa dispare din peisajul epic. Construcţia intrigii ar fi fost mai riguroasă dacă ar fi suspendat acest fir epic odată cu plecarea Profiriţei în plin viscol. S-ar fi creat şi păstrat misterul legat de destinul personalului feminin. Oricum rolul lui este doar acela de a justifica evoluţia personajului Fane, de a motiva trauma lui erotică.

Dar autorul risipeşte material epic în direcţii care rămân suspendate sau duc spre fundături de logică şi memorie. Naratorul spune prea mult. Când află prea multe, cititorul se plictiseşte. Suspansul şi misterul sunt ucise. Şi romanul eşuat al iubirii lui Brudă este diluat în secvenţe minuţioase.

---

[26] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 93.
[27] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 92 sq.
[28] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 74.
[29] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 71.
[30] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 100.

Calitatea de a fi concis îi lipseşte naratorului. *Verum ipsum factum*, nu reuşeşte să ţească strâns intriga.

V. Intriga şi misterul

Misterul este esenţial pentru o intrigă şi nu poate fi apreciat fără inteligenţă[31]. G. M. Zamfirescu ştie să creeze misterul, poate să ţină lectorul în suspans, *azvârlind o rază de lumină aici, un văl de nepătruns dincolo*[32]. Nu este întotdeauna consecvent în ceea ce priveşte acest aspect. Dar uneori treaba îi iese de minune.

Procedeele de creare a misterului sunt clasice: alternanţa firelor epice, amânarea deznodământului schimbarea de ritm şi reticenţa interpretativă. După trimiterea lui Fane la mănăstire, naraţiune evoluează pe trei planuri intersectante, avându-i în centru pe Fane, pe Profiriţa, ibovnica abandonată în casa cu oţetari cu pruncul nou-născut, şi Brudă. Acesta din urmă o trimite pe Doda să îngrijească de tânăra mamă, pe care însă nu o putea considera altceva decât *o bolnavă oarecare, pe care se simţise dator s-o ajute, ca orice creştin cu cămările pline de belşug*[33]. Adevărul despre trimiterea lui Fane la Căldăruşani îi este ascuns Profiriţei de Doda. Bătrâna ţese cu abilitate o poveste despre plecarea bărbatului la pădure şi închipuite obstacole ivite pentru a-l ţine departe de femeia iubită. Se intră într-un plan fantezist în care Fane, întors într-un final, este reţinut de tatăl tău, participă la o petrecere dată în cinstea lui, se îmbolnăveşte pentru că *băuse cam mult sau mâncase cu poftă. Tremura şi avea fierbinţeli.*[34]

Doda, narator-născocitor, preia ipostaza unei Şeherezade a cărei funcţie primară se activează. Ea trebuie să o salveze pe Profiriţa de crudul adevăr, care ar putea-o ucide sau dezechilibra emoţional. Însă minciuna trebuie ticluită cu multă iscusinţă pentru a trece drept adevăr. Motivul privirii ascunse trădează lipsa sincerităţii, în ciuda verosimilităţii poveştii ce trebuie spuse: *Doda fusese nevoită, încă o dată, să-şi ascundă privirile, ca să poată spune minciuna cu mai multă stăpânire de sine*[35].

Tânăra femeie este îngrijorată de absenţa bărbatului şi nerăbdarea ei se exprimă interogativ şi repetitiv: *Dar Fane?* [...] *Şi Fane? Ce-i cu Fane*?[36] Anxietatea îi este augmentată de continua amânare şi de înnodarea motivelor de tergiversare până la neverosimilitate. Profiriţa află de o slugă adevărul. Naratorul coboară în planul psihologic al femeii, supunând analizei abisul interior, ceea ce face de altfel prea constant şi în cazul tuturor personajelor. Astfel, cititorul devine empatic cu suferinţa acesteia. Cititorul ştie întreg adevărul. Naratorul nu are secrete decât faţă de personaj. Şi tot el, cititorul, intuieşte că aflarea adevărului va avea consecinţe dramatice. Acestea pot fi amânate, dar nu anulate.

Schimbarea de ritm generează şi ea suspans şi intensifică misterul. Ritmul narativ lent este generat de amânarea deznodământului prin tot felul de efecte speciale.

[31] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 92.
[32] FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Bucureşti, Editura pentru literatură universală, 1968, p. 101.
[33] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 125 sq.
[34] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 132.
[35] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 131.
[36] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 130.

Tensiune epică însă crește, deoarece personajul și cititorul așteaptă rezolvarea misterului: va afla Profiriţa adevărul? Cum va reacţiona? Ce va înmuia inima lui Brudă?

La final de capitol XI, ritmul narativ este alert și eliptic. A doua zi după aflarea adevărului despre Fane, Doda găsește odăile pustii. Din relatarea indirectă a unui vecin află, și aflăm și noi, că tânăra femeie plecase peste câmpuri cu copilul în braţe, înfruntând viscolul. Deznodământul se amână din nou. Nu știm ce se va întâmpla cu Profiriţa și cu pruncul. Cititorul este iarăși ținut în suspans, întrucât în capitolul următor se trece la alt plan epic: viaţa lui Fane și a lui Cipric la Căldăruşani, printre călugări.

Abia în capitolul al XIV-lea cititorul se reîntâlnește cu Profiriţa salvată de la îngheţ, miraculos, de cucoana Marghioliţa și de slugile ei. Pruncul, totuși, moare curând după aceea. Moartea pruncului, plină de semnificaţii simbolice, dă titlul capitolului. Cu toate acestea, ea este învăluită în mister. Se pare că *plodul fusese prea puţin pătruns de frigul și de viforniţa prin care-l purtase*[37] mama când plecase în lume. Curând dă semne că ar suferi de o boală misterioasă ce se va dovedi fatală. Ne întrebăm ce anume îl răpune? I se trage moartea de viforniţa prin care fusese purtat? Este moartea sa consecinţa păcatului părintesc? Sau doar o răzbunare a destinului nefast? Tatăl avusese presentimentul morţii la naşterea fiului. Cititorul este invitat să-și amintească, pentru că intriga înseamnă memorie.

Misterul legat de moartea plodului fără nume se conturează prin reticenţa interpretativă.

Naratorul creează mister și prin tehnica aglomerării treptate a detaliilor. Despre Kiramu știm de la începutul romanului numai că și-a abandonat soţul și copilul de dragul unei aventuri. După ce incendiază casa din Herăstrău, tatăl se mută cu două slugi credincioase și cu Fane-copil în Cotroceni. Acest plan narativ este apoi abandonat. Va fi reluat abia în capitolul al XVII-lea, de unde înaintează lent, prin detalii și secvenţe numeroase care creează o imagine definitivă asupra personajului feminin Kiramu. Misterioasa femeie se relevă cititorului treptat, însă definitiv, în toată goliciunea sufletului ei. Misterul în cazul ei, îndelung amânat, este ucis.

BIBLIOGRAFIE

BOOTH, Wayne C., *Retorica romanului*, Editura Univers, Bucureşti, 1976, traducere de Alina Clej și Ștefan Stoenescu, *Prefaţă* de Ștefan Stoenescu

CĂLINESCU; G, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura SemnE Bucureşti, 2003.

ECO, Umberto, *Limitele interpretării*, Editura Polirom, Iaşi, 2016, traducere de Ștefania Mincu și Daniela Crăciun

EVOLA, Julius, *Metafizica sexului*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994, cu eseu introductiv de Fausto Antonini, traducere de Sorin Mărculescu.

FORSTER, E. M., *Aspecte ale romanului*, Editura pentru literatură universală, Bucureşti,1968.

GIRARD, René, *Minciună romantică și adevăr romanesc*, Editura Univers, Bucureşti, 1972, traducere de Alexandru Baciu, prefaţă de Paul Cornea.

SEBASTIAN, Mihail, *Eseuri, cronici, memorii*, ediţie îngrijită și prefaţată de Cornelia Ștefănescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1972.

ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Editura Hoffman, Caracal, 2020

[37] ZAMFIRESCU, G.M., *Cântecul destinelor*, Caracal, Editura Hoffman, 2020, p. 171.

ZAMFIRESCU, G.M., *Maidanul cu dragoste,* tabel cronologic şi referinţe critice de Teodora Dumitru, prefaţă de Marius Chivu, Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2009

THE PRESENCE OF CHRIST IN THE EUCHARIST IN THE CATHOLIC - LUTHERAN CONCEPT

Daniel Ioan MICLEA
PhD Candidate, Babeș-Bolyai University, Cluj - Napoca

Abstract: In approaching the work "The Presence of Christ in the Eucharist", I will begin by making a brief introduction, in which I will present the approach to the topic and explain what the word means, the Eucharist.
The first part will contain the conceptions of the two churches regarding the Holy Eucharist, addressing the sacramental theme of the Eucharist, the importance of the Eucharistic sacrament, the matter of the Eucharistic sacrament and the presence of Christ in the Catholic doctrine of transubstantiation and in the Lutheran doctrine of conss.
In the second part, I discuss the differences of approach from the perspective of Lutheran and Catholic churches.
The most important element that we will study is the celebration of the Eucharist and the presence of Christ in the Eucharist.
Etymologically, the word Eucharist comes from the Greek and means thanksgiving, because it describes the thanksgiving that is brought to God for the gift given to us, the Lord Jesus Christ, as a ransom sacrifice for sin.

Keyword: Eucharist, sacrament, transubstantial, consubstantial, Eucharistic matter

Introducere

În abordarea lucrării ”Prezența lui Hristos în Euharistie, in conceptia Catolica si Lutherana”, voi începe prin a face o scurtă introducere, în care voi prezenta abordarea temei si voi explica, ce înseamnă cuvântul, euharistie.

Prima parte v-a avea ca și conținut concepțiile celor două biserici cu privire la Sfânta Euharistie, abordând tema sacramentală a Euharistiei, importanța sacramentului euharistic, materia sacramentului euharistic și prezența Domnului Hristos în doctrina catolică a transsubstanțierii și în doctrina lutherană a conssubstanțierii.

In partea a doua, dezbat deosebirile de abordare din perspectiva bisericilor lutherane și catolice.

Elementul cel mai important, care îl vom studia este celebrarea Euharistiei și prezența Domnului Hristos în Euharistie.

Etimologic, cuvântul Euharistie, provine din limba greacă și înseamnă *mulțumire,* pentru că descrie mulțumirea care se aduce Lui Dumnezeu pentru darul dat nouă, pe Domnul Isus Hristos , ca jertfă răscumpărătoare pentru păcat.

1. CONCEPTIA CU PRIVIRE LA SFÂNTA EUHARISTIE

1.1. EUHARISTIA CA ȘI SACRAMENT

Dacă vorbim de sacramentul Euharistiei, il definim ca un semn vizibil pe care Domnul, L-a descoperit văzului nostru, acest semn, dezvoltă un har invizibil care este dat pentru mântuirea sufletelor noastre. Descoperim că este o Taină în care este cuprins un ansamblu întreg de elemente care se cer să dovedească măreţia jertfei, prin care oamenii capătă iertarea păcatelor şi mântuirea sufletului:

- Pâinea si vinul sunt elementele sacramentale care le vedem , dar în care sunt ascunse Trupul şi Sângele Domnului Isus Hristos şi le distingem după consacrare, nu ca un har ci ca o realitate, ca o şansă, care ne face părtaşi vieţii divine.
- Domnul Isus Hristos este darul Lui Dumnezeu, care ne este făcut cunoscut nouă prin faptul că l-a dat ca jertfă pentru păcat. Divinitatea a instituit Euharistia prin Domnul Isus, care face ca semnele vizibile să fie fără substanţă pentru ca El prin transubstanţiere să transmită substanţa , trupului şi sângelui , pâinii şi vinului.
- Euharistia este o Taină, datorită faptului că ea descrie modul cum au fost aşezate lucrurile de Domnul Isus până la venirea Lui.

Sacramentul, Euharistiei se diferenţiază de celelalte taine pentru că prin ea creştinul se uneşte cu Cel care dăruie toate binecuvântările, astfel fiind cea mai preţioasă taină, ea ne trimite la momentul în care a fost instituită, în Joia Mare şi poartă numele de:

Cina cea de Taină, Cina Domnului, Sacrament, Frângerea Pâinii, Împărtăşanie, Sfânta Taină, Cuminecare, etc.

Cina cea de Taină este numită Euharistie, datorită darului pe care Dumnezeu ni-l face în bunătatea Lui, iar noi îi aducem mulţumire pentru toate binecuvântările. Deasemenea, este modul în care Domnul Hristos, a mulţumit Tatălui din Ceruri prin jertfa euharistiei.

Este numită Euharistia şi *Sacrament,* pentru c ă produce sfinţire în noi prin elementele euharistice, pâinea şi vinul, care dăruiesc viaţă spirituală sufletului.

Euharistia, este *Sfânta Taină* , datorită Domnului Hristos, care este nevăzut , ascuns în materia Sacramentului , care este pâinea şi vinul.

Dacă vorbim de *Împărtăşanie,* ca denumire a Sacramentului Euharistic, observăm că Trupul şi Sângele ne fac părtaşi cerului şi *Cinei cea de Taină.*

Cuminecarea, este denumirea care dezvoltă , unitatea cu Domnul Hristos prin Sacramentul Euharistic.

1.2. IMPORTANŢA SACRAMENTULUI EUHARISTIC

Ceea ce conferă importanţă Euharistiei în primul rând, este faptul că, în centrul vieţii bisericeşti, se află Domnul Hristos, prezent în mijlocul credincioşilor săi, în concepţia catolică .

”1374. Modul prezenţei lui Cristos sub speciile euharistice este unic. El aşează Euharistia mai presus de toate sacramentele şi face din ea "încununarea vieţii spirituale şi ţinta spre care tind toate sacramentele180. În Preasfântul Sacrament al Euharistiei sunt conţinute cu adevărat, în mod real şi substanţial Trupul şi Sângele împreună cu sufletul şi dumnezeirea Domnului nostrum Isus Cristos şi deci Cristos întreg". "Această prezenţă o numim "reală", nu cu titlu exclusiv, ca şi cum celelalte

prezenţe nu ar fi "reale", ci prin excelenţă, pentru că este substanţială şi pentru că prin ea Cristos, Dumnezeu şi om, se face prezent în întregime182". [1]

”1375. Cristos devine prezent în acest sacrament prin preschimbarea pâinii şi a vinului în Trupul şi Sângele său. Părinţii Biserici au afirmat cu tărie credinţa Bisericii în eficacitatea Cuvântului lui Cristos şi a acţiunii Duhului Sfânt pentru a săvârşi această preschimbare.”[2]

Deasemenea reiese importanţa Sacramentului Euharistic, din prezenţa reală a Domnului Hristos în Euharistie, prin însuşi faptul că a instituit această Taină, în care regăsim garanţia iubirii, a prezenţei continue, facându-ne părtaşi, la aducerea aminte, a morţii şi învierii Sale, suferinţa, moartea şi învierea sunt actuale în vieţile noastre, de aici înţelegem realitatea morţii noastre, faţă de păcat şi naşterea la o viaţă nouă prin participarea la Taina morţii şi învierii Fiului Lui Dumnezeu.

Sacramentul Euharistic este important şi datorită faptului că, Domnul Hristos a poruncit să celebrăm Euharistia până va veni El. Această nouă jertfă, de aducere aminte, a fost instituită în Cina cea de Taină.1 Cor.11:24-25

1.3.MATERIA SACRAMENTULUI EUHARISTIC

Semnificaţia teologică a trupului şi sângelui este descrisă în Cina cea de Taină, unde se exprimă realitatea care o conţine pâinea şi vinul.

Pâinea şi vinul, suntem tentaţi să credem că sunt, elemente comune, dar ele au o încărcătură istorică, care nu poate fi scăpată din vedere încă din vremea lui Moise, când pâinea exprima jertfa recunoştinţei omului faţă de binefacerea şi bunătatea Lui Dumnezeu.

În cadrul bisericii romano-catolice se foloseşte la împărtăşanie pâine nedospită, azimă (ostia) având ca exemplu Cina cea de Taină, unde Domnul Hristos sărbătorea paştele evreilor, iar ei foloseau azima, pâine nedospită, fară drojdie.

Tot aşa este şi în cazul vinului care este, expresia binecuvântării Lui Dumnezeu, avem tabloul în care boabele de strugure sunt zdrobite pentru a devenii vin, regăsind astfel ceea mai frumoasă imaginea, a jerfei Domnului Hristos .

Referitor la vin ca materie euharistică, trebuie să fie doar din struguri şi să aibă alcool, cel fără alcool este materie invalidă şi în practica Euharistiei preotul toarnă câţiva stropi de apă în vin .

Astfel înţelegem că, Euharistia nu este pentru hrănirea trupului, bucăţica de pâine consacrată, puţin înmuiată în vinul consacrat, nu sunt suficiente să stâmpere foamea fizică, ci este o hrană pentru sufletul nostru şi totodată viaţa noastră spiritual.

Sfânta Euharistie are efecte deosebite asupra noastră, ea creează o relaţie specială pe verticală cu divinitatea , unindu-ne strâns cu Domnul Hristos, iar pe orizontală face o unitate sfântă între credincioşi.

1.4. PREZENȚA REALĂ A DOMNULUI HRISTOS ÎN EUHARISTIE

1.4.1. TRANSSUBSTANȚIEREA este susţinută de biserica catolică, este doctrina potrivit căreia, la consacrarea elementelor euharistice, de către preotul

[1] www.catehism.ro/cc_catehismul_bisericii_catolice.htm., art.1374
[2] Ibid.,art.1375

care oficiază Cina cea de Taină, are loc transformarea metafizică reală. Pâinea nu mai este pâine şi se transformă în trupul Domnului Hristos, iar vinul se transformă în sângele Domnului. Această interpretare este susţinută biblic, cu pasajul din Evanghelia lui Ioan 6:48-58, ”Cine mănâncă Trupul Meu şi bea sângele Meu are viaţă veşnică”.

”1376. Conciliul Tridentin rezumă credinţa catolică declarând: "Deoarece Cristos, Răscumpărătorul nostru, a spus că ceea ce oferă sub chipul pâinii este cu adevărat Trupul Său, a existat în Biserică întotdeauna convingerea, pe care sfântul Conciliu o declară din nou, că prin consacrarea pâinii în substanţa Trupului lui Cristos Domnul nostru şi a întregii substanţe a vinului în substanţa Sângelui lui; această preschimbare, Biserica catolică a numit-o în mod just şi adecvat *transsubstanţiere*[185]. ”[3]

Astfel concluzionăm că după consacrare nu mai este substanţa pâinii şi a vinului, ci substanţa trupului şi sângelui Domnului Hristos. Acest lucru se produce nu prin elimiarea substanţei pâinii şi a vinului, ci prin transformarea lor.”substanţa pâinii şi a vinului *se preface* în substanţa trupului şi sângelui Domnului nostru Isus Cristos”[4]

Biserica Catolică numeşte această *prefacere* unică a unei substanţe, în altă substanţă, ca fiind transsubstanţiere. Canonizarea termenului la Conciliul Tridentin divizează catolicii de protestanţii, cu privire la Sacramentul Sfintei Euharisti.

Sfântul Toma de Aquino zice:” Însuşirile sub forma pâinii şi a vinului din Sf. Euharistie, primesc de la Dumnezeu, pe cale supranaturală puterea şi proprietatea substanţei pâinii şi a vinului şi astfel, ele pot hrăni şi pot produce tot ce produce pâinea şi vinul.” Deci, deşi substanţa pâinii şi a vinului nu mai există în Sf. Euharistie, totuşi rămân neschimbate formele şi însuşirile pâinii şi ale vinului.[5]

”Referitor la termenul *transsubstanţiere* folosit pentru a exprima realitatea prezenţei lui Cristos în Sfânta Euharistie se declară de către oamenii bisericii ca fiind absolut corespunzător şi care exprimă cu exactitate schimbarea produsă.„[6]

Prezenţa Domnului Hristos în Euharistie o găsim ca un întreg indivizibil. Momentul consacrării îi conferă unicitatea sacramentală atât pâinii cât şi vinului, transformându-le în trupul şi sângele Domnului Hristos, pe lângă acest lucru găsim întregul şi în fiecare părticică a formelor şi după împărţirea acestora. Înţelegem, astfel că în fiecare părticică chiar după împărţire este întreg Domnul Hristos datorită consacrării, nu divizării.

”1377. Prezenţa euharistică a lui Cristos începe în momentul consacrării şi durează atât timp cât şi subzistă speciile euharistice. Cristos este prezent în întregime în fiecare din specii şi în întregime în fiecare din părţile lor, astfel încât frângerea pâinii nu-l divide pe Cristos[186]. ”[7]

1.4.2.CONSSUBSTANŢIEREA este susţinută de Biserica Luterană şi este doctrina potrivit căreia pâinea şi rodul viţei fără o transformare metafizică rămân

[3] www.catehism.ro/cc_catehismul_bisericii_catolice.htm, art.1376
[4] Mircea MANU, *Dumnezeu sfinţeşte prin sacramente,Discurs dogmatic, vol.I, aliniatul 5, pg.251.*
[5] Mircea MANU, *op.cit.*, pg.252 aliniatul 4
[6] Idem,pg.252-253 aliniatul 5
[7] www.catehism.ro/cc_catehismul_bisericii_catolice.html., art.1377.

mai departe pâine şi rod al viţei, însă trupul şi sângele Domnului Hristos sunt prezente ” în ,cu şi sub ” pâine şi rodul viţei.

Prin conssubstanţiere înţelegem conceptul de comuniune, între tupul şi sângele Domnului Hristos, pâinea şi vinul de la Cina Domnului, coexistă în unitate.

”Luther a ilustrat acestea prin analogia fierului pus în foc prin care atât focul cât şi fierul sunt unite în fierul încins şi totuşi ambele continuă să fie neschimbate.”[8]

Este folosită această analogie, pe care Luther o împrumută de la Origen, care susţine că înroşirea unei bare de metal în foc aceasta îşi păstrează substanţa fierului cât şi a focului.

În concepţia lui Luther prezenţa Domnului Hristos atât în mod real cât şi spiritual este continuă în viaţa credinciosului chiar şi după înălţare, astfel Cina Domnului este o completare a întrupării, Euharistia fiind acel moment şi loc în care Domnul Hristos este prezent datorită Cuvântului lui Dumnezeu.

Adevăratul trup şi sânge al Domnului Hristos este prezent, în concepţia lutherană, sub forma pâinii şi a vinului în Sfânta Euharistie şi cu aceste forme se capătă şi se distribuie mai departe prezenţa lui Hristos credincioşilor.

2. DEOSEBIRI DE ABORDARE CU PRIVIRE LA PREZENŢA DOMNULUI HRISTOS ÎN EUHARISTIE

PREZENŢA FIZICĂ A DOMNULUI HRISTOS ÎN EUHARISTIE

2.1 Din perspectiva Lutherană

”Perspectiva lui Luther nu diferă mult de cea a Bisericii catolice, el a păstrat ideea potrivit căreia trupul şi sângele lui Cristos sunt prezente în mod fizic în elemente, dar a negat *doctrina transsubstanţierii*. Moleculele nu sunt transformate în carne şi sânge, ele rămânând pâine şi vin, dar trupul şi sângele lui Hristos sunt prezente ” *în, cu* şi *sub”* pâine şi vin. Pentru Luther, punctul crucial al poziţiei lui era că Hristos este prezent în mod fizic la Euharistie, fără a da însă o explicaţie a acestei interpretări.”[9]

Este respinsă ideea conform căreia, Sfânta Cină unde Domnul Hristos este prezent, reprezintă doar un sacrificiu liturgic, nesângeros al Domnului oficiat de preot.

Tot aşa este respinsă ideea că pâinea şi vinul se transformă substanţial în trupul şi sângele Domnului Hristos , iar prin faptul că elementele păstrează forma şi gustul pâinii şi a vinului este doar un accident. Resping de asemenea Bisericile Lutherane ideea că elementele materiale, pâinea şi vinul, reprezintă numai simbolic trupul şi sângele Domnului fără să fie o prezenţă reală ci doar o prezenţă spirituală.

Diferenţa de abordare lutherană, cu privire la prezenţa reală, în care există la consacrare o unitate sacramentală, elementele devenind, pâinea- trup şi vinul- sânge, ar putea să coexiste cu transsubstanţierea dacă cele două biserici lutherană şi catolică ar fi deacord cu importanţa sacrificială a sacramentului binecuvântat.

Importanţa Euharistică a comuniunii cu Domnul Hristos este minimalizată uneori atât în liturghie, cât şi în practică şi nu se dă importanţa necesară instituirii Sfintei Euharisti, de către Domnul Hristos, în care ospăţul sacrificial acordat nouă ne demonstrează, că jertfa a fost dată odată pentru totdeauna.

---

[8] F.L.CROSS, The Oxford Dictionary of the Christian Church,Ed.,London:Oxford , 1958, p.337.

[9] http://www.caleacrestina.ro/index.php/luterane/813-o-analiza-in-lumina-bibliei-a-credintei-lutherane,.publicat in 06.04.2015, art. 10, analiza in lumina adevarului a articolului 10, aliniatul, 2.

Împărtășirea cu trupul și sângele Domnului Hristos are beneficii din perspectiva lui Luther; primul ar fi garanția înoirii, iertării și curățirii celui care se împărtășește cu credintă și căință."Cu alte cuvinte, mergem la sacrament, pentru că acolo primim o comoară măreață, (trupul și sângele Domnului) prin care și în care obținem iertarea de păcate".[10]

"Darul sacramental este mana supranaturală care susține noul Israel în pelerinajul prin pustiul acestei vieți decăzute. Așadar, este numită în mod adecvat hrana sufletului din moment ce hrănește și susține noul om."[11]

Un alt beneficiu al împărtășirii cu trupului și sângelui Domnului, este chezășia viitoarei glorii trupești, datorită faptului că Dumnezeu este prin Domnul Hristos în aceste elemente și tuturor celor care le mănâncă, le este dăruită viață, atât trupește cât și sufletește. "Iată puterea secretă și beneficiul tainic care se revarsă din trupul lui Cristos la Cină în trupul nostru, pentru că trebuie să fie de folos și nu poate fi prezent în zadar. Așadar trebuie să ofere viață și mântuire trupurilor noastre așa cum este și natura lui."[12]

2.2.Din perspectiva catolică

Catolicii, susțin prezența reală al lui Cristos în biserică prin activitatea liturghică, în elementele euharistice cât și în persoana preotului.

"El este prezent în jertfa sfintei liturghii atât în persoana preotului, oferindu-se acumprin slujirea acestuia, el care s-a oferit odinioară pe Cruce , cât mai ales sub speciile euharistice. E prezent în Cuvântul Său, căci el este cel care vorbește în timp ce se citește în biserică Sfânta Scriptură"[13]

Prezența reală în elementele euharistice a Domnului Hristos este unică așezând astfel Euharistia în fruntea sacramentelor și spre care tind toate sacramentele.

"În Preasfântul sacrament al Euharistiei sunt conținute cu adevărat, în mod real și substanțial trupul și sângele împreună cu sufletul și dumnezeirea Domnului nostru Isus Hristos, și deci Cristos întreg."[14]

Când citim din Evanghelie Cuvântul lui Cristos realizăm că El însuși este cel ce vorbește, fiind prezent în cuvânt.

"Tertulian afirmă că Cuvântul vieții (adică al Scripturii), e ca și carnea Fiului lui Dumnezeu"[15]

Cristos este prezent în preot, ca actor principal, și în mod invizibil lucrează, El fiind ministrul principal al Euharistiei, iar preotul este unealta de care se folosește El, în mod secundar.

"El este prezent în jertfa Sfintei Liturghii în persoana preotului, El Care s-a oferit odinioară pe cruce, se oferă acum prin preotul care slujește sau mai exact, care celebrează"[16]

---

[10] T.Smith GORDON, *5 Concepții despre Cina Domnului* , Ed. Casa Cartii, Oradea,2013, p.61;*Catehismul Mare*, art.5, pg.22; *Tappert*, p.449. Vezi Stephenson, *Lord,s Supper*,p.193-198

[11] I T.Smith GORDON, *5 Concepții despre Cina Domnului* , Ed. Casa Cartii, Oradea,2013, p.61;*Catehismul Mare*, art.5, pg.22; *Tappert*, p.449. Vezi Stephenson, *Lord,s Supper*,p.193-198.

[12] Ibid.p.62

[13] Mircea MANU, *Dumnezeu sfințește prin sacramente, Discurs dogmatic,* Ed.Galaxia, Gutemberg, 2008, p.246

[14] Ibid., pg.247.

[15] Ibid., pg.248.

[16] Ibid., pg.248, paragraful, 2.

Transsubstanţierea este deosebirea centrală a prezenţei Domnului Hristos, în Euharistie între catolici şi lutherani.

"În sfânta Euharistie este de faţă, aievea în realitate şi cu substanţa Sa trupul şi sângele Domnului Isus Cristos. Apare întrebarea dacă , pe lângă substanţa trupului şi a sângelui mai rămâne substanţa pâinii şi a vinului. Referitor la această întrebare luteranii susţin că mai rămâne şi substanţa pâinii şi a vinului, de unde le vine numele: *Consubstanţiali*"[17]

"Creştinii catolici şi luterani împreună mărturisesc prezenţa reală şi adevărată a Domnului în Euharistie. Există, totuşi, diferenţe în declaraţiile teologice privind modul şi, prin urmare, durata prezenţei reale."[18]

"Luteranii şi catolicii sunt de acord că în sacrament din Cina Domnului, Isus Hristos însuşi este prezent: El este prezentă cu adevărat, în mod substanţial, ca persoană, şi este prezent în întregime, ca Fiul lui Dumnezeu şi ca fiinţă umană.

"În celebrarea euharistică anticipăm bucuriile veacului viitor. Prin acţiunea transformatoare a Duhului lui Dumnezeu, pâinea şi vinul pământesc devin mana cerească şi vinul nou, ospăţul escatologic pentru omul nou: elementele primei creaţii devin promisiuni şi primul rod, este însuşi Domnul glorificat pe care comunitatea credincioşilor îl întâlneşte în celebrarea euharistică prin predicarea cuvântului, în părtăşia Cinei Domnului, în inima credinciosului şi, într-un mod sacramental, prin darurile trupul şi sângele său, deja date pe cruce pentru mântuirea lor.

Trupul şi sângele Lui sunt date prin acţiunea Duhului Sfânt, însuşindu-şi pâinea şi vinul pentru a deveni mâncarea noii creaţii deja inaugurată, prin venirea lui Hristos (cf. paragrafele 7, 10, 11)."[19]

BIBLIOGRAFIE:

BAIAN Ronald, *Here I Stand, A Life of Martin Luther,* London, The New England Library Limited, 1950.
BOICE, James Montgomery, *Fundamente ale credinţei creştine, O prezentare accesibilă a teologiei protestante,* Traducere de Corneliu Simuţ, Oradea, ed. Institutul Biblic „Emanuel", 2000.
BUGA Ioan, *Teologia Cinei de Taină,* Bucureşti ed. Sfântul Gheorghe-Vechi, 1999.
Cahiteismul Bisericii Catolice, Concordant cu originali, 2 fefruarie 1993, Ioan ROBU Arhiepiscop Mitropolit, Bucureşti, ed. Arhiepiscopiei romano-catolice, 1993.
CROSS F. L, The Oxford Dictionary of the Christian Church, Oxford Ed.,London, 1958.
CUNLIFFE H., *A History of the Cristian Doctrine,* Edinburg, T&T, 1978.
DANCĂ Wilhem (coordonator), *Euharistia în viaţa bisericii, Coloviul teologic dedicat Marelui Jubileu,* Bucureşti, ed. Arhiepiscopiei romano-catolice, 2000.
DUMEA Claudiu, *Semnele mântuirii. Liturghia creştină catolică,* Bucureşti, ed. Arhiepiscopiei romano-catolice, 1996.
ERWIN W. Lutzer, *Reforma şi întoarcerea la Evanghelie, Un model pentru Biserica de azi,* Traducere de Laurenţiu Păşcuţi, Oradea, ed. Casa Cărţii, 2017.
FEURDEAN Cristian Octavian, *Reforma lui Luther şi implicaţiile acesteia în Europa sec. XVI,* Cluj-Napoca, ed. Casa Cărţii de Ştiinţă, 2015.
GORDON Smith T., *5 Concepţii despre Cina Domnului,* Oradea, ed. Casa Cărţii, 2013.

[17]Mircea MANU, *Dumnezeu sfinţeşte prin sacramente, Discurs dogmatic,* Ed.Galaxia, Gutemberg, 2008,pg.249, paragraful, 2.
[18] www.prounione.urbe.it/dia-int/l-rc/doc/e_l_rc_eucharist.html., cap.II.
[19] www.prounione.urbe.it/dia-int/arcic/doc/e_arcic_euharist.html., art.,11.

Http://www.caleacrestina.ro/index.php/luterane/813-o-analiza-in-lumina-bibliei-a-credintei-lutherane.
Https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/commissions/faith-and-order/i-unity-the-church-and-its-mission/baptism-eucharist-and-ministry-faith-and-order-paper-no-111-the-lima-text
KLOTSCHE E.H., *The History of Christian Doctrine,* Grand Rapids, Ml., Baker Book House, 1979.
LUTHER Martin, *Catehismul mic,* Cluj- Napoca, ed. Logos, 1996.
MANU Mircea, *Dumnezeu sfințește prin sacramente, Discurs dogmatic,* Gutemberg, Ed.Galaxia, 2008.
MCGRATH Alister, E., *Christian Theology, An Introducţion,* Oxford, Blackwell Publishers, 1997.
Moştenirea lui Luther, editată de R. C. Sproul şi Stephen J. Nichols, Oradea, ed. Scriptum, 2017.
NEWMAN Albert Henry, *A Manual of Church History,* v.II, Philadelphia, The American Baptist Publication Society, 1953.
RANDELL Keith, *Luther şi Reforma în Germania,* Bucureşti, ed. All, 1994.
ROLAND H. Bainton, *Luther omul și reformatorul. O biografie,* Traducere de Dniel Tomuleț, Oradea, ed. Casa Cărţii, 2017.
STOTT John, *The Contemporany Christian,* Leicester, Inter-Varsity Press, 1992.
TIBA Iosif, *Euharistia face biserica, studiu istoric și teologic,* Târgu-Lăpuș, ed. Galaxia Gutenberg, 2006.
TIMOTY George, *Teologia Reformatorilor,* Ediţie revizuită şi adăugită, Traducere de Teofil Stanciu, Oradea, ed. Casa Cărţii, 2017.
WILLEY Orton H., *Christian Theology,* v.3, Kansas City, Mo., Beacon Hill Press of Kansas City, 1943.
Www.catehism.ro/cc_catehismul_bisericii_catolice.html.
Www.prounione.urbe.it/dia-int/arcic/doc/e_arcic_euharist.html.
Www.prounione.urbe.it/dia-int/l-rc/doc/e_l_rc_eucharist.html.
Www.usccb.org/beliefs-and-teachings/ecumenical-and-interreligious/ecumenical/lutheran/upload/declaration_on_the_way-for-website.pdf.,
ZDZISLAW Józef Kijas, *Ecumenism, Răspunsuri la 101 întrebări,* Prefață de Walter Cardinalul Kasper, Traducere din limba italiană de pr.dr. Damian Patrașcu, Iași, ed. Sapientia, 2014.

TRADITIONAL CHURCHES AND THE TRANSLATION OF CHURCH BOOKS AS IDENTITY RESOURCES

Alexandru Bogdan ROMANIUC,
PhD Student, „Babes Bolyai" University of Cluj Napoca

Abstract: Although he was in an almost permanent state of war, Stephen the Great was aware that the survival of the Romanian people in the province of Moldova is linked not only to defending the country's borders and independence, but also to preserving the Orthodox faith, the ancestral law of the specific rite and culture formed within the framework of this Church, which in time proved to be, in its turn, the mother of the Romanian nation, as the national poet Mihai Eminescu said.
Historians believe that there is a double political purpose of the cultural achievements of Moldova obtained during the reign of Stephen the Great. On the one hand, as an expression of the voivode's faith, the church's architectural creations aimed to symbolize divine protection over his person and country. On the other hand, his cultural acts aimed at affirming a tradition, by linking his deeds to those of his predecessors and passing them on to his successors.
Then came the first translation of the entire Bible into Romanian, the Bucharest Bible of 1688, also known as the Serban Cantacuzino Bible. It is a culmination and reference point and a synthesis of the language spoken in all Romanian provinces. We are in front of a full synthesis in the proper sense of the term, because we have, here, Moldovan and Transylvanian variants, whose final form was established in Bucharest by speakers of the language with particularities from Wallachia.

Keywords. Voivode Stephen the Great, monasteries in Moldova, church books in Romanian. The Bible from Bucharest.

1. Momentul istoric Ştefan cel Mare, apărător al romanităţii orientale

Destinul istoric a făcut în aşa fel încât voievodul Ştefan cel Mare (1457-1504) să fie nevoit ca, spre a-şi apăra ţara, să lupte în permanenţă atât cu puterile creştine catolice vecine, Ungaria şi Polonia, cât şi cu Imperiul Otoman, aflat atunci în plină expansiune spre inima Europei. La moartea bunicului său Alexandru cel Bun (1432), se manifestă cu putere rivalităţile între cei doi fii ai săi, Iliaş şi Ştefan. După mai multe confruntări militare, ţara se împarte practic în două: Ţara de Sus cu capitala la Suceava, având ca domn pe Iliaş, iar Ştefan va avea în posesiune Ţara de Jos, cu gurile Dunării. Profitând de starea de război şi de divizarea Ţării Moldovei, Radu cel Frumos al Ţării Româneşti, impus ca domnitor de către turci, a introdus cetatea Chiliei de la gurile Dunării în mecanismul comercial şi militar otoman. Dar Ştefan cel Mare, la puţină vreme după ce ajunge domnitor, asediază şi cucereşte Chilia în 1465, după care reuşeşte să o menţină pentru Moldova prin majorarea tributului plătit către turci, ceea ce însemna practic o reunificare a Moldovei. Doi ani mai târziu, regele Ungariei Matei Corvin invadează Moldova cu o oaste numeroasă. Scopul real al acestei campanii neaşteptate era acela ca să dezmembreze Moldova din nou, în Ţara de Sus şi Ţara de Jos, iar Ţara de Jos urma să fie ocupată militar efectiv şi pusă sub controlul strict al coronei maghiare, de fapt transformată într-un culoar maghiar de acces la Marea Neagră. Însă în Bătălia de la

Baia din 14 decembrie 1467, Ştefan cel Mare obţine o victorie decisivă asupra armatei lui Matei Corvin, reuşind să păstreze astfel Moldova întreagă.

După cucerirea de către turci a cetăţii genoveze Caffa din Crimeea, în anul 1475, sultanul Mehmet II şi-a stabilit ca următorul obiectiv cucerirea cetăţilor moldovene Chilia şi Cetatea Albă. Potrivit documentelor transmise până la noi, la 18 februarie 1476 sultanul a decis o campanie la Dunărea de Jos, considerată „firească", deoarece „Moldova rămăsese ultima putere creştină de la Marea Neagră având o faţadă maritimă eficientă din punct de vedere militar şi comercial"[1]. În faţa pericolului, Ştefan cel Mare a intreprins o amplă acţiune diplomatică, pentru obţinerea de sprijin financiar şi militar împotriva turcilor, trimiţând în acest sens soli la Roma, Veneţia, Florenţa, Ungaria şi Polonia. Fără rezultat însă.

Acţiunea militară otomană prevedea realizarea unui uriaş cleşte strategic: din nord-est spre sud urmau să atace tătarii, dinspre sud-vest forţele Ţării Româneşti fidele sultanului, iar dinspre sud-est spre nord grosul forţelor turceşti, atât de pe uscat cât şi de pe mare, spre a prinde în acest fel oastea Moldovei la mijloc, ţinta finală a campaniei fiind cucerirea capitalei, a cetăţii de scaun de la Suceava, şi desfiinţarea Moldovei ca stat. În teren însă lucrurile s-au derulat întrucâtva altfel. Tătarii nu au mai aşteptat ordinul sultanului şi au atacat intempestiv, prea devreme şi prea la nord, ţinta lor fiind de asemenea Suceava, după care s-au retras cu prada spre limanul Nistrului, şi în acest fel a fost anulată condiţia simultaneităţii braţului oriental-nordic al cleştelui strategic imaginat de către şefii militari otomani. Însuşi domnitorul Ştefan cel Mare îi dictează lui Ioan Ţamblac, în mesajul pentru veneţieni, următoarele: „Duşmanul a făcut să vie Ţara Românească de o parte şi tătarii de alta, şi el însuşi cu toată puterea lui şi m-au înconjurat din trei părţi şi m-au găsit singur, cu toată oastea mea tulburată pentru mântuirea celor de acasă"[2].

Forţele turceşti au urcat pe valea Bârladului şi prin Roman spre Vaslui. În bătălia decisivă de la Valea Albă (26 iulie 1476) forţele lui Ştefan cel Mare au fost înfrânte, dar rămânerea unor focare de rezistenţă în cetăţile Neamţ, Suceava şi Hotin, precum şi iminenta intrare în Moldova prin trecătoarea Oituz a unui corp expediţionar munteano-maghiar, l-au obligat pe sultan la o retragere precipitată la sud de Dunăre. Ocuparea cetăţilor moldovene şi a faţadei pontice a acestei ţări a trebuit să fie amânată. Eşecul campaniei otomane a antrenat forţele aliate ungaro-transilvano-moldovene într-o acţiune în Ţara Românească, având drept obiectiv reinstalarea aici pentru a treia oară a domnitorului Vlad Ţepeş, în ultima şi foarte scurta lui domnie (noiembrie – decembrie 1476).

Campania turcească pentru cucerirea cetăţilor moldovene Chilia şi Cetatea Albă a fost declanşată, în fine, în vara anului 1484. Conducătorii armatei otomane au tras învăţăminte din eşecul campaniei din 1476 şi de astădată cleştele strategic otomano-tătar a funcţionat. Chilia a căzut la 14 iulie şi Cetatea Albă la 8 august 1484. După câteva încercări nereuşite de recuperare a acestor cetăţi, Ştefan cel Mare decide să ceară

[1] Sergiu Iosipescu ș.a., *Marea neagră. State și frontiere,* Ed. Militară, București, 2013, p. 426.
[2] Nicolae Iorga, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*, Vălenii de Munte, 1931, p. 169.

încheierea păcii cu Imperiul Otoman, în luna octombrie 1486. În urma acestei păci s-au delimitat şi hotarele între cele două state. Imperiul Otoman stăpânea o fâşie de litoral contiună de la Chilia la Cetatea Albă, o fâşie îngustă, dar suficientă cât să blocheze ieşirea Moldovei la Marea Neagră. Astfel, în toamna anului 1486 stăpânirea otomană asupra Mării Negre era deplină. Pentru condiţiile şi concepţiile de atunci nu se punea problema unei frontiere continue în sensul de azi al termenului, care să circumscrie de jur împrejur toate ţărmurile Mării, dar principalele cetăţi-porturi, necesare controlului comerţului maritim şi mişcărilor de nave militare, aveau garnizoane turceşti[3].

Cu toată această istorie zbuciumată şi aflat într-o stare de război aproape permanentă, Ştefan cel Mare era conştient de faptul că supravieţuirea poporului român din provincia Moldovei este legată nu doar de apărarea hotarelor şi a neatârnării ţării, ci şi de păstrarea credinţei Ortodoxe, a „Legii" strămoşeşti, a ritului şi a culturii specifice formate în cadrele acestei Biserici, care în timp s-a dovedit a fi, la rândul ei, „maica neamului românesc", cum a spus poetul naţional Mihai Eminescu.

Istoricul Şerban Papacostea vede o dublă finalitate politică a realizărilor culturale ale Moldovei obţinute în timpul domniei lui Ştefan cel Mare[4]. Pe de o parte, ca expresie a credinţei voievodului, creaţiile arhitectonice bisericeşti au avut ca scop simbolizarea protecţiei divine asupra persoanei şi ţării sale. Pe de altă parte, actele sale culturale au avut ca scop afirmarea unei tradiţii, prin legarea faptelor sale de ale predecesorilor şi transmiterea lor succesorilor săi.

Medievistul român consideră că încheierea păcii cu turcii în contextul pierderii Chiliei şi Cetăţii Albe (1484) la circa trei decenii de la preluarea domniei, a instituit un mediu de securitate intern şi extern prielnic unei dezvoltări arhitectonice religioase remarcabile. În această etapă a domniei lui Ştefan, locul bisericuţelor de lemn, caracteristice vremurilor neprielnice, este luat de biserici din piatră, atât la sate cât şi la oraşe. Ridicarea bisericilor a fost motivată de diverse evenimente importante. De exemplu, biserica de la Milişăuţi (1487, Suceava), cu hramul Sf. Procopie, a fost ridicată în cinstea victoriei din 8 iulie 1481 (ziua Sf. Procopie) de la Râmnic împotriva lui Basarab cel Tânăr, domnul Ţării Româneşti. Cea de la Borzeşti (1493-1494, Bacău) este legată, potrivit tradiţiei, de satul copilăriei domnului, fiul său Alexandru fiind co-ctitor, iar lăcaşul de cult de la Reuseni (1503-1504, Suceava) trimite la locaţia uciderii tatălui lui Ştefan, Bogdan II (1455). În sfârşit, biserica de la Războieni (1496, Neamţ) este legată de înfrângerea nedecisivă din campania antiotomană din 1476, iar Sf. Ioan din Vaslui (1490) de victoria de aici împotriva turcilor din 1475. De asemenea, Ştefan a construit mănăstirile Putna (1466-1469, Suceava), Voroneţ (1488, Suceava), Neamţ (1497). Avântul arhitectonic al domnului nu s-a limitat la teritoriul Moldovei, construind şi la muntele Athos (Zografu, Grecia) sau în cetăţile deţinute în Ardeal ca feude.

Tradiţia conform căreia după fiecare bătălie domnul ar fi înălţat câte o biserică nu este reală, dar este cert că unele lăcaşuri au fost înălţate întru pomenirea celor căzuţi în

[3] Gheorghe I. Brătianu, *Marea Neagră,* ed. cit., p. 432.
[4] https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/stefan-cel-mare

lupte şi ca mulţumire pentru anumite biruinţe. Tradiţia, consemnată în veacul al XVII-lea, dă cifra de 44, dar pe baza pisaniilor avem cu certitudine 32 de ctitorii ale lui Ştefan[5].

Ctitoriile domneşti, după arhitectura lor, pot fi grupate în trei categorii[6]. Din primul grup fac parte biserici de ţară cu caractere asemănătoare şi dimensiuni reduse, precum cele de la Pătrăuţi (1487) şi Milişăuţi, Sfântul Ilie (1488) şi Voroneţ (1488). Acestea au fost zidite după planul trifoi, cu turlă pe naos, ridicate pe arcele piezişe moldoveneşti şi decorate cu firide alungite şi ocniţe. Al doilea grup, de plan dreptunghiular, format de bisericile de la Arbore şi Reuseni, precum şi biserica Sfânta Parascheva din Cotnari, atribuită lui Ştefan cel Mare, se remarcă prin complexitatea şi ingeniozitatea sistemelor de boltire. Cel mai evoluat grup de biserici îl constituie edificiile religioase de la Borzeşti, Războieni şi biserica „Sfântul Ioan" din Piatra Neamţ (1497-1498), toate fiind de plan mixt şi având câte două cupole în pronaos. Lăcaşurile de cult au fost înzestrate cu danii funciare, obiecte de cult şi cărţi liturgice, produse în centrele de creaţie din mănăstirile Putna şi Neamţ. În scriptoriul de la Putna au lucrat caligrafii Nicodim şi Evrasie, veniţi de la Neamţ, Casian, Chiriac, Vasile şi Iacov, care au venit la Putna gata formaţi, Paladie, Spiridon, Filip şi Paisie, care s-au format acolo.

Grija domnului pentru cultivarea tradiţiei dinastice este reliefată de începuturile literaturii istoriografice în timpul domniei sale. Letopiseţul „de când cu voia lui Dumnezeu s-a început Ţara Moldovei", scris în limba slavonă la curtea domnească, începe cu întemeierea Moldovei ca stat şi acoperă, în cea mai mare parte, domnia lui Ştefan. Şerban Papacostea consideră că domnul s-a implicat personal în descrierea campaniei antiungare din 1467 şi a celor antiotomane din 1475-1476. Această capodoperă istoriografică va servi ca model cronicilor interne din secolele XVI-XVII. Va reprezenta un element de politică externă, un exemplar în limba germană fiind trimis umanistului Hartman Schedel la Nurnberg, iar unul în limba rusă la curtea cneazului Moscovei.

De asemenea, eforturile pentru promovarea tradiţiei dinastice se manifestă şi în aşezarea de pietre funerare împodobite cu inscripţii pe mormintele din necropola domnească de la Rădăuţi a lui Bogdan I desălecătorul, precum şi de mutarea în 1468 la Putna a bisericuţei de lemn de la Volovăţ, construită de Dragoş descălecătorul în 1353. Astfel, în 1465 a fost executată piatra de pe mormântul doamnei Oltea, mama lui Ştefan cel Mare, îngropată la Probota. Pietre frumos sculptate au fost montate în 1480 pe mormintele lui Bogdan (fratele lui Alexandru cel Bun), Laţcu voievod, Bogdan (fiul lui Alexandru cel Bun), Bogdan şi Petru (fiii lui Ştefan cel Mare) şi Ştefan I. De asemenea, la Putna se găsesc şi mormintele a două dintre soţiile voievodului (Maria de Mangop şi Maria Voichiţa), a copiilor săi (Bogdan, Petru şi Maria), a nepotului său Ştefăniţă Vodă şi a Mariei, prima soţie a lui Petru Rareş. Sub un baldachin în acoladă se află şi mormântul domnului Bogdan al III-lea, fiul şi urmaşul lui Ştefan la tronul Moldovei.

[5] https://www.crestinortodox.ro/manastiri/cauta/biserici-ridicate-de-stefan-cel-mare/

[6] Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. 1, Editura IBM al BOR, Bucureşti, 1980, pp. 344-347.

2. Traducerea cărţilor bisericeşti, contribuţia lor fundamentală la formarea limbii române

Se impune firesc întrebarea: de ce primele cărţi bisericeşti au fost traduse în Maramureş şi nu altundeva? Şi: de ce la început de secol XV şi nu altcândva? Majoritatea savanţilor români din a doua jumătate a sec. al XIX-lea şi din sec. XX, dar şi cercetătorii de dată recentă sunt de acord cu două fapte principale, corelate între ele: (a) primele traduceri ale cărţilor de slujbă au fost realizate din slavona bisericească în limba română la o mănăstire din Maramureş; şi (b) efectuarea acestor traduceri trebuie pusă în legătură cu influenţa husită. Astfel, cercetătorul contemporan acad. Ioan Aurel Pop dar şi mulţi alţii susţin ideea influenţei husite[7], venite din Cehia în nord-vestul Transilvaniei, respectiv în Maramureş.

După cum se ştie, reformatorul religios şi scriitorul de limbă cehă Jan Hus a fost condamnat pentru erezie şi ars pe rug la Constantz (în Elveţia) la anul 1415, eveniment care a stârnit o puternică nemulţumire în Cehia şi a declanşat războaiele numite husite (între 1419-1434), cu ecouri inclusiv în Transilvania[8]. Să amintim aici numai bine-cunoscuta Răscoală de la Bobâlna (1437), cu o clară cauzalitate religioasă, determinată de încercarea episcopului catolic al Transilvaniei de a colecta zeciuiala restantă pe trei ani într-o singură tranşă, precum şi măsura luată de acelaşi episcop catolic de a percepe taxe bisericeşti inclusiv de la români, care nu erau catolici, ci ortodocşi[9]. Confruntaţi cu aceste abuzuri dar şi sub influenţa ideilor reformiste ale lui Jan Hus şi a războaielor husite, ţăranii unguri şi români din Transilvania s-au răsculat.

Una dintre ideile considerate eretice ale lui Jan Hus era aceea că Biblia şi cărţile de slujbă trebuie traduse în limba poporului, el însuşi scriind în ultimii ani ai vieţii sale exclusiv în limba cehă. Influenţa ideilor husite pare cauza cea mai plauzibilă pentru a explica împrejurarea că o serie de cărţi de slujbă au fost traduse pentru prima oară în limba română în nord-vestul Transilvaniei, adică în Maramureş, în zona de maximă proximitate geografică româno-cehă, unde se ştie că se produceau schimburi comerciale şi de influenţă cultural-religioasă.

Primele cărţi ale Bibliei tipărite în limba română au fost, se ştie, *Evangheliarul* de la Sibiu (1551), apoi celebrele tipărituri ale diaconului Coresi, realizate la Braşov: *Evangheliarul* (1563), *Faptele Apostolilor* (1570) şi *Psaltirea* (1570). Deşi grec de neam, Coresi a utilizat pentru traducerile sale nu doar versiunea grecească a Septuagintei, ci şi pe cea latină a Vulgatei (în cazul *Psaltirei*), dar mai cu seamă şi mai presus de orice a utilizat traduceri care circulau în manuscris şi care veneau pe căi neştiute din extremitatea nord-vestică a arealului locuit de români, de la Mănăstirea Peri din Maramureşul voievodal. Potrivit opiniei împărtăşită cvasiunanim de către savanţi, exprimată între alţii de către Nicolae Iorga[10], aici în Maramureş, sub influenţa ideilor

[7] Ioan–Aurel Pop, *Voievodatul Transilvanei*, în *Istoria României. Transilvania,* Vol. I, Ed. G. Barițiu, Cluj-Napoca, 1997, p. 494.
[8] Nicolae Iuga, *Elemente de civilizație medievală românească în bazinul Tisei superioare,* în rev. „Studii de Știință și Cultură", Arad, nr. 3 (14)/2008, p. 17.
[9] Constantin C. Giurescu, *Istoria României în date,* București, E.S., 1971, p. 92.
[10] Ion Bota, *Maramureșul – leagănul primelor scrieri în limba română,* în vol. *Maramureș,* Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 1966, pp. 38-46.

reformiste ale cehului Jan Hus, s-au tradus pentru prima dată în limba română, între 1434-1437, părţi întinse din Sf. Scriptură, trebuincioase slujbei şi anume *Faptele Apostolilor* (titlul în original: „Lucrul apostolesc") şi *Psaltirea.* Aceste manuscrise, mai cunoscute şi sub numele de *texte maramureşene* sau texte rotacizante au stat la baza altui manuscris celebru, *Codicele voroneţean,* practic o copie după textele maramureşene realizată la Mănăstirea Voroneţ, fapt deloc surprinzător, având în vedere caracterul privilegiat, frecvent şi sistematic al legăturilor dintre Maramureş şi Moldova, după care acestea două împreună, manuscrisul maramureşean şi cel voroneţean, au stat la baza tipăriturilor lui Coresi realizate la Braşov. Este un prim exemplu elocvent cu privire la circulaţia relativ extinsă a vechilor scrieri bisericeşti. Aşa se explică şi faptul, remarcat de altfel de către cercetători, că diaconul Coresi a folosit „manuscrise husite, brăzdate de ideile Reformei"[11], istoriceşte vorbind singurele manuscrise româneşti pe care Coresi putea să le aibă la îndemână, şi care nu puteau să provină de altundeva decât din Maramureşul întins pe atunci până în proximitatea spaţiului cultural ceh, marcat de idei reformiste. S-au întâlnit astfel la Braşov, în centrul geografic al spaţiului românesc, geniul cărturarului venit de undeva din vreo comunitate aromână din Grecia, din extremitatea sudică a limbii române şi în acelaşi timp nativ în limba Septuagintei, cu graiul frust dar bătrân şi plin de adâncime al textelor rotacizante provenite din extremitatea nordică, maramureşeană a aceluiaşi spaţiu lingvistic.

A mai existat apoi, în acelaşi veac al XVI-lea, un proiect nedus până la capăt, de traducere integrală în limba română a Vechiului Testament, la care a lucrat Şerban fiul diaconului Coresi, împreună cu alţi cărturari ai vremii, confruntând Septuaginta şi cu o versiune maghiară a Bibliei datorată lui Heltai Gaspar (1551). Au văzut lumina tiparului într-o tipografie din Orăştie, la anul 1582, numai primele două cărţi ale Vechiului Testament, ediţie rămasă în istorie sub numele celebru de *Palia de la Orăştie.*

Pe la jumătatea secolului următor, avem o primă izbândă mai însemnată, constând în apariţia primei traduceri integrale a *Noului Testament* la Alba Iulia, la 1648, „una dintre pietrele fundamentale pe care s-a clădit, în secolele următoare, limba română literară"[12]. Celebra ediţie are la bază o traducere ceva mai veche a unui oarecare călugăr Silvestru, venit la Alba Iulia din Ţara Românească, de la Mănăstirea Govora, şi a multor altor „ostenitori", forma definitivă a textului fiind dată de către mitropolitul Simion Ştefan, cel care scrie Predoslovia către cetitori, precum şi o dedicaţie pentru principele calvin al Transilvaniei George Rakoczy. Mai reiese din Predoslovie că traducerea a fost făcută după Septuaginta, dar a fost folosită şi Vulgata şi o traducere slavonă, precum şi traducerile tipărite de către Coresi, adică Evangheliarul şi Apostolul[13].

În fine, toate aceste strădanii de două veacuri au fost încununate de apariţia primei traduceri a întregii Biblii în limba română, *Biblia de la Bucureşti* de la 1688, mai cunoscută şi sub denumirea de Biblia Şerban Cantacuzino. Este un punct culminant şi de referinţă. Este o a doua sinteză, amplă şi decisivă, a graiurilor din diferitele provincii româneşti. Prima a constituit-o seria tipăriturilor lui Coresi care, după cum am arătat

[11] C. Jinga, *Traduceri ale Bibliei în limba română,* www.quickbible.net
[12] Ibidem
[13] Mircea Păcuraru, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* Ed. B.O.R., Bucureşti, 1994, pp.70 sq.

mai sus, a adunat câte ceva din graiul românesc din sud, din cel maramureşean şi din cel moldovean. Aici în cazul *Bibliei de la Bucureşti* de la 1688, sinteza este deplină. În această ediţie, Vechiul Testament este preluat după traducerea efectuată de către cărturarul moldovean Nicolae Milescu Spătaru, text revizuit de către mitropolitul-poet Dosoftei al Moldovei[14]. Manuscrisul lui Milescu, conţinând numai Vechiul Testament, a fost dăruit lui Grigore Ghica, domn al Ţării Româneşti. Apoi, pentru Noul Testament a fost preluat pur şi simplu textul existent, apărut la 1648 la Alba Iulia. Înainte de a fi dat la tipar, textul întreg a fost revăzut încă o dată şi diortosit de către celebrii cărturari munteni, fraţii Şerban şi Radu Greceanu, în colaborare cu învăţatul grec Ghermano de Nissa şi cu patriarhul Dositei al Ierusalimului, ştiutor de limbă română, care semnează de altfel şi o prefaţă. Ne aflăm în faţa unei sinteze depline în sensul propriu al termenului, deoarece avem, iată, variante moldovene şi ardelene, a căror formă definitivă a fost stabilită la Bucureşti de către cărturari vorbitori ai graiului cu particularităţi din Ţara Românească. Avem aşadar *Biblia de la Bucureşti* de la 1688, o traducere întreagă, cu rădăcini adânci în toate provinciile mari româneşti.

Destinul acestei Cărţi este uimitor prin modul în care a recirculat, prin secole, înapoi spre izvoare. Din Biblia de la 1688 au fost tipărite în timp unele părţi de sine stătătoare, Evangheliarul, Apostolul sau Psaltirea, pe la diferite mănăstiri din ţară. Un secol şi ceva mai târziu, vede lumina tiparului *Biblia de la Blaj,* la anul 1795. Samuil Clain, traducătorul Bibliei de la Blaj, el însuşi călugăr la Mănăstirea „Sfânta Troiţă" din Blaj, mărturiseşte într-o prefaţă intitulată *Către cetitoriu,* că scopul său a fost acela de a „îndrepta graiul Bibliei ceii mai dinainte româneaşte tipărită", adică al Bibliei de la Bucureşti de la 1688 care, datorită în mod firesc curgerii timpului, a devenit „mult osibit de vorba cea de acum obicinuită"[15]. În fapt, nu avem în *Biblia de la Blaj* o traducere cu totul nouă, cât practic o diortosire a celei vechi, de la Bucureşti. Samuil Clain a schimbat în total, din lexicul *Bibliei de la Bucureşti,* puţin peste o sută de cuvinte[16]. Prin *Biblia de la Blaj* de la 1795 s-a realizat, paradoxal, nu o ardelenizare a limbii Bibliei, de altfel aşa-ceva nici nu ar fi fost cu putinţă, deoarece exista deja o Biblie tradusă la Bucureşti, consacrată şi utilizată ca atare timp de peste un secol, ci s-a realizat practic o muntenizare a graiului românesc din Ardeal. Apoi, după anul 1812, Basarabia a intrat în componenţa Imperiului rusesc. A fost necesară o Biblie aparte pentru credincioşii români din Basarabia, şi a fost tipărită în 1819 la Petersburg o Biblie românească în 500 de exemplare, care reproduce de fapt textul *Bibliei de la Blaj,* cu unele omisiuni. Ceva mai târziu, între 1854-1856, având mare lipsă de Cartea sfântă, Episcopul Filotei al Buzăului tipăreşte o nouă ediţie a Bibliei în tipografia Episcopiei şi în acest scop alege să reproducă *Biblia de la Blaj,* pe care o află „mai bine tălmăcită şi mai luminată la înţeles"[17].

[14] Idem, p. 135
[15] *** *Biblia de la Blaj 1795*, Ediţie jubiliară, Roma, 2000.
[16] Pavel, E., *Un monument de limbă literară,* în rev. „Observator cultural", nr.70/2001.
[17] Chindriş, I., *Secolele Bibliei lui Samul Micu*, în rev. „Observator cultural" nr. 70/2001.

3. Contribuţia Bisericilor Ortodoxă şi Greco-Catolică la emanciparea socială şi naţională a românilor din Transilvania

Fără îndoială că Biserica Greco-Catolică Română din Transilvania (Unită cu Roma) are merite deosebite în evoluţia naţiunii române, în cultura naţională şi în configurarea spiritualităţii româneşti moderne. Privind lucrurile în mod obiectiv, la începutul secolului al XVIII-lea românii din Maramureş şi din Transilvania în general nu aveau de ales. Prinşi la mijloc între maghiarii calvini şi Biserica Romano-Catolică, nu aveau şanse să reziste pe termen lung în calitate de Biserică Ortodoxă de sine stătătoare, neavând în aceste teritorii nici o structură statală proprie care să îi susţină. Au ales comuniunea cu Biserica Romei şi, pentru moment, atâta timp cât statul maghiar nu a căutat să îi maghiarizeze prin Biserică[18], aşa cum a început să o facă pe vremea Dualismului (1867-1918), aceasta a fost soluţia salvatoare.

Dar, în acelaşi timp, ar fi nedrept să absolutizăm meritele culturale ale Bisericii Greco-Catolice şi simultan să desfiinţăm prezenţa şi rezultatele culturale ale Ortodoxiei, care a existat în Transilvania anterior apariţiei Unirii cu Roma. Înainte de anul 1700, românii din Ardeal nu au fost nici animişti şi nici musulmani, ci creştini ortodocşi. La Alba Iulia a existat o Mitropolie Ortodoxă Română înfiinţată de către Mihai Viteazul, cu un secol înainte de transformarea acesteia în Episcopie Română Unită, iar aceasta a avut şi ea rezultatele şi meritele ei culturale şi naţionale româneşti. Aici au activat mitropoliţi celebri, precum Ilie Iorest (1640-1643), Simion Ştefan (1643-1656) ori Sava Brancovici (1656-1680). După cum se ştie, mitropolitului ortodox român de Alba Iulia, Simion Ştefan, cultura noastră îi datorează tipărirea pentru prima oară, în întregime, în limba română, a Noului Testament, cunoscut sub numele de Noul Testament de la Bălgrad, la anul 1648, text tradus de un anume ieromonah Silvestru, venit de peste munţi, din sud, de la Mănăstirea Govora şi diortosit ulterior de către o comisie condusă de ilustrul mitropolit. Sau, de exemplu înfiinţarea Mănăstirii maramureşene de la Moisei este legată de numele mitropolitului Sava Brancovici. Şi este de presupus că Mitropolia Ortodoxă Română de la Alba Iulia ar fi continuat să-şi îndeplinească un anumit rol confesional şi cultural-naţional, dacă existenţa ei nu ar fi fost curmată brusc, în contextul înfiinţării Episcopiei Române Unite cu Roma. Energiile creatoare ale poporului român ar fi fost descătuşate oricum, indiferent de cadrul de desfăşurare, ortodox sau greco-catolic.

Apoi, ideea latinităţii poporului român şi a originii noastre romane, nu sunt o descoperire exclusivă şi un monopol al Bisericii Greco-Catolice. Mai-nainte de înfiinţarea Bisericii Greco-Catolice Române din Transilvania şi cu un veac şi jumătate înainte de Şcoala Ardeleană, noi românii am avut conştiinţa explicită a unităţii naţionale şi a originii noastre romane la cronicarul moldovean Miron Costin (1633-1691) în *De neamul moldovenilor,* conştiinţă reafirmată tot mai-nainte de Şcoala Ardeleană de către Dimitrie Cantemir (1673-1723) în *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilor*, precum şi de către Episcopul Chezarie al Râmnicului în Prefaţa sa la *Mineiul pe luna ianuarie* a anului 1779. Iar învăţatul Mitropolit Varlaam de la Iaşi, atunci când şi-a tipărit *Cazania* sa, la 1643, a subintitulat-o *„Carte românească de învăţătură”,* deci Carte românească, nu moldovenească, nici ardelenească şi nici muntenească. După reînfiinţarea Mitropoliei Ortodoxe a Ardealului, cu

[18] Nicolae Iuga, *Maramureşul şi Rusia Subcarpatică, de la Episcopia de Hajdudorogh la Tratatul de la Trianon*, Ed. Limes, 2019, pag. 37 şi urm.

sediul la Sibiu, la 1864, sub Mitropolitul Andrei Şaguna, Ortodoxia Română din Ardeal a avut, într-un timp record, realizări cu nimic mai prejos decât Greco-Catolicismul de la Blaj: a înfiinţat Asociaţiunea Transilvană pentru Cultura Poporului Român („Astra"), a pus bazele unei Academii Teologice la Sibiu, a tipărit cărţi şi publicaţii periodice, între care şi „Telegraful român", cotidianul cu cea mai îndelungată apariţie neîntreruptă din România, a trimis tineri la studii în străinătate prin bursele asigurate de Fundaţia ortodoxului Emanoil Gojdu etc., etc..

Revenind la Biserica Greco-Catolică, în ceea ce îl priveşte pe Episcopul Inocenţiu Micu-Klein, prima sa acţiune importantă după înscăunare a fost să efectueze un recensământ al românilor transilvăneni[19] în anul 1733. Rezultatele acestui recensământ arătau că românii se aflau peste tot în Transilvania, că îi întreceau numeric pe unguri, saşi şi secui şi că aduceau statului venituri mai mari decât toate celelalte naţionalităţi laolaltă. Înarmat cu aceste date sigure, vlădica Inocenţiu Micu a mers în toamna anului 1734 la Viena, unde a întocmit memorii către împărat, în care a arătat starea de subjugare în care erau ţinuţi românii de către unguri, saşi şi secui şi a cerut ca poporul român să fie recunoscut ca a patra naţiune din Transilvania, având adică drepturi politice egale cu celelalte trei. Din însemnările Episcopului Inocenţiu Micu reiese că la Viena el a cumpărat un exemplar din *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilor* al lui Dimitrie Cantemir[20], din care şi-a scos argumentele pe care le-a transcris în memoriile adresate împăratului, cu privire la vechimea şi originea romană a românilor, inclusiv a celor transilvăneni.

Curtea de la Viena a trimis Memoriul episcopului român către Guvernul Transilvaniei spre avizare, iar Guvernul l-a înaintat Dietei (Parlamentului) de la Cluj spre examinare. În şedinţa Dietei din 30 septembrie 1737, episcopul a fost împiedicat să-şi citească Memoriul, deputaţii strigând că ei nu recunosc naţiunea valahă (română). Devenea clar că, pentru Episcopul Inocenţiu Micu, unirea cu Biserica Romei nu a fost un scop în sine, ci mai degrabă un mijloc, prin care el a urmărit obţinerea de drepturi politice pentru poporul român din Transilvania. Totuşi, el nu a fost judecat pentru implicare în politică ci, sub pretextul că nu a luat măsuri împotriva unei mişcări pro-ortodoxe provocate de către călugărul Vissarion Sarai, Curtea de la Viena a pornit o anchetă împotriva sa, prezentându-i o listă cu 82 de învinuiri, formulate în marea lor majoritate pe baza denunţurilor calomnioase provenite de la reprezentanţii naţiunilor „recepte", adică unguri, saşi şi secui. În decembrie 1744, Episcopul Inocenţiu Micu pleacă de la Viena la Roma, spre a cere sprijnul Papei. Drept răspuns, Curia papală i-a interzis să părăsească Roma, iar Curtea de la Viena i-a confiscat veniturile de la Blaj, aducându-l în situaţia de muritor de foame[21], după care l-a constrâns în acest fel să îşi dea demisia din scaunul episcopal la 7 mai 1751, în schimbul acordării unei pensii viagere modice de 1200 de florini pe an. A mai trăit încă 17 ani în exil, până la moartea sa survenită la 22 sepetembrie 1768.

După experienţa avută cu Episcopul Inocenţiu Micu-Klein, Curtea de la Viena a procedat mai atent la numirea episcopilor Bisericii Greco-Catolice Româneşti din Transilvania. S-a instituit o bizarerie canonică, anume episcopii greco-catolici erau aleşi formal de către un Sinod local, dar nu erau numiţi de către papă şi recunoscuţi de către împărat, cum ar fi fost

[19] Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. 2, Editura IBMBOR, Bucureşti, p. 362 şi urm.
[20] Idem, p. 264.
[21] Ibidem, p. 371.

normal ci invers, erau numiţi de către împărat şi după aceea confirmaţi de papă, iar împăratul numea pe cine voia, de regulă fără să ţină cont de numărul de voturi pe care candidatul le întrunea în Sinod. Criteriul după care se făcea numirea era acela ca viitorul episcop să prezinte garanţii că nu va mai crea probleme Curţii de la Viena.

Concluzii

Cu toată istoria zbuciumată şi aflat într-o stare de război aproape permanentă, Ştefan cel Mare era conştient de faptul că supravieţuirea poporului român din provincia Moldovei este legată nu doar de apărarea hotarelor şi a neatârnării ţării, ci şi de păstrarea credinţei Ortodoxe, a „Legii" strămoşeşti, a ritului şi a culturii specifice formate în cadrele acestei Biserici, care în timp s-a dovedit a fi, la rândul ei, „maica neamului românesc", cum a spus poetul naţional Mihai Eminescu.

Istoricul Şerban Papacostea vede o dublă finalitate politică a realizărilor culturale ale Moldovei obţinute în timpul domniei lui Ştefan cel Mare[22]. Pe de o parte, ca expresie a credinţei voievodului, creaţiile arhitectonice bisericeşti au avut ca scop simbolizarea protecţiei divine asupra persoanei şi ţării sale. Pe de altă parte, actele sale culturale au avut ca scop afirmarea unei tradiţii, prin legarea faptelor sale de ale predecesorilor şi transmiterea lor succesorilor săi.

Fără îndoială că Biserica Greco-Catolică Română din Transilvania (Unită cu Roma) are anumite merite proprii în evoluţia naţiunii române, în cultura naţională şi în configurarea spiritualităţii româneşti moderne. Dar, în acelaşi timp, ar fi nedrept să absolutizăm meritele culturale ale Bisericii Greco-Catolice şi simultan să desfiinţăm prezenţa şi rezultatele culturale ale Ortodoxiei, care a existat în Moldova şi în Ţara Românească, dar şi în Transilvania anterior apariţiei Unirii cu Roma. Înainte de anul 1700, românii din Ardeal nu au fost nici animişti şi nici musulmani, ci creştini ortodocşi.

La Alba Iulia a existat o Mitropolie Ortodoxă Română înfiinţată de către Mihai Viteazul, cu un secol înainte de transformarea acesteia în Episcopie Română Unită, iar aceasta a avut şi ea rezultatele şi meritele ei culturale şi naţionale româneşti. Aici au activat mitropoliţi celebri, precum Ilie Iorest (1640-1643), Simion Ştefan (1643-1656) ori Sava Brancovici (1656-1680).

După cum se ştie, mitropolitului ortodox român de Alba Iulia, Simion Ştefan, cultura noastră îi datorează tipărirea pentru prima oară, în întregime, în limba română, a Noului Testament, cunoscut sub numele de Noul Testament de la Bălgrad, la anul 1648, text tradus de un anume ieromonah Silvestru, venit de peste munţi, din sud, de la Mănăstirea Govora şi diortosit ulterior de către o comisie condusă de ilustrul mitropolit.

Apoi, ideea latinităţii poporului român şi a originii noastre romane, nu sunt o descoperire exclusivă şi un monopol al Bisericii Greco-Catolice. Mai-nainte de înfiinţarea Bisericii Greco-Catolice Române din Transilvania şi cu un veac şi jumătate înainte de Şcoala Ardeleană, noi românii am avut conştiinţa explicită a unităţii naţionale şi a originii noastre romane la cronicarul moldovean Miron Costin (1633-1691) în *De neamul moldovenilor,* conştiinţă reafirmată tot mai-nainte de Şcoala Ardeleană de către Dimitrie Cantemir

[22] https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/stefan-cel-mare

(1673-1723) în *Hronicul vechimei romano-moldo-vlahilor*, precum și de către Episcopul Chezarie al Râmnicului în Prefața sa la *Mineiul pe luna ianuarie* a anului 1779.

După reînființarea Mitropoliei Ortodoxe a Ardealului, cu sediul la Sibiu, la 1864, sub Mitropolitul Andrei Șaguna, Ortodoxia Română din Ardeal a avut, într-un timp record, realizări cu nimic mai prejos decât Greco-Catolicismul de la Blaj: a înființat Asociațiunea Transilvană pentru Cultura Poporului Român („Astra"), a pus bazele unei Academii Teologice la Sibiu, a tipărit cărți și publicații periodice, între care și „Telegraful român", cotidianul cu cea mai îndelungată apariție neîntreruptă din România, a trimis tineri la studii în străinătate prin bursele asigurate de Fundația ortodoxului Emanoil Gojdu etc.

Referințe bibliografice:

Bota, Ioan, *Maramureșul – leagănul primelor scrieri în limba română,* Ed. Risoprint, Cluj-Napoca, 1996.
Brătianu, Gh. I., *Marea Neagră,* ed. Polirom, Iași, 1999, p. 426.
Cartojan, N., *Istoria literaturii române vechi,* Ed. a II-a, Univ. Bucureşti, 2004.
Giurescu, C., *Istoria României în date,* Bucureşti, E.S., 1971
Iosipescu, Sergiu ș.a., *Marea neagră. State și frontiere,* Ed. Militară, Bucureşti, 2013,
Iuga, Nicolae, *Șovinismul de mare putere,* Ed. Grinta, Cluj, 2014.
Iuga, Nicolae, *Maramureșul și Rusia Subcarpatică, de la Episcopia de Hajdudorogh la Tratatul de la Trianon,* Ed. Limes, 2019.
Păcuraru, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* Ed. B.O.R., Bucureşti, 1994.
Pop, Ioan-Aurel, *Voievodatul Transilvanei,* în *Istoria României. Transilvania,* Vol. I, Ed. G. Barițiu, Cluj-Napoca, 1997.

PARTICULARITIES OF THE ROMANIAN LANGUAGE IN THE ADMINISTRATIVE CORRESPONDENCE OF THE INTERWAR BUCOVINA

Mihaela MIHAI
PhD Student, „Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: In order to know the literary language used in the legal-administrative texts of an epoch, it is necessary to study the facts of language, of the various acts that through their content can bring concrete testimonies in connection with certain mutations or deviations from the norm. In this context, it is necessary to capitalize on official documents with the intention of establishing a place for them in the vast process of development and improvement of linguistic norms within a style and, by extension, within the literary language. We chose for analysis a qualitatively representative corpus (diversity of types of documents analyzed) consisting of correspondence from the prefectures of Southern Bukovina, which are in conservation at the Suceava County Service of the National Archives.

Keywords: archives, documents, linguistics, literary language, legal-administrative style

Perioada dintre cele două războaie mondiale (1920-1944) reprezintă o etapă importantă în evoluţia limbii române, *„fiind epoca în care limba română, vorbită şi scrisă, pe un teritoriu întins, unitar, face un mare pas înainte către unificare şi stabilitate".*[1]

Ne propunem ca în cele ce urmează, să realizăm o analiză a limbajului folosit în textele administrative din Bucovina istorică, în perioada interbelică, în scopul evidenţierii unor particularităţi ale limbii române utilizate. Am ales pentru analiză un corpus reprezentativ din punct de vedere calitativ (diversitatea tipurilor de documente analizate) format din corespondenţa prefecturilor din Bucovina de Sud, aflate în conservare la Serviciul Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale. Pornim de la premisa că analiza unor materiale neinvestigate până acum, poate îmbogăţi cunoaşterea cu noi elemente, inventarul inepuizabil de fapte şi forme care au contribuit la complexul proces de formare a limbii române literare.

Ceea ce caracterizează limba literară faţă de celelalte aspecte ale limbii este existenţa normelor, care se deosebesc de regulile inerente oricărui sistem lingvistic prin faptul că se bazează pe o selectare a materialului lingvistic de care dispune limba şi care se dezvoltă în cadrul unui proces complex, în timp, acceptând sau excluzând anumite elemente.[2]

Privit în ansamblul său, limbajul juridic-administrativ se încadrează în tipologia limbajelor specializate / de specialitate, numite şi limbaje funcţionale, considerate *„varietăţi ale limbii literare comune, diferenţiate între ele prin funcţia pe care*

[1] Iorgu Iordan, Valeria Gutu Romalo, Alexandru Niculescu - *Structura morfologica a limbii romane* contemporane, București, Editura Științifică, 1967, p.10
[2] Iorgu Iordan, Valeria Gutu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române* contemporane, București, Editura Științifică, 1967, p.20

o îndeplinesc ca mijloace de comunicare în sfere determinate de activitate" (Bidu-Vrânceanu et all. 2001: 497-498).

Tendinţele generale care s-au manifestat în cadrul limbii literare s-au reflectat şi în stilul juridic administrativ. Din punct de vedere diacronic, putem încadra limba folosită în documentele din perioada interbelică în etapa de modernizare a limbii literare, sfârşitul secolului al XVIII-lea până în secolul al XX-lea, când are loc în linii mari unificarea variantelor literare şi se consolidează stilurile limbii artistice româneşti.

În perioada mai veche a limbii, norma era consacrată şi respectată prin tradiţie. Deşi primele gramatici româneşti au apărut prin secolul al XVIII-lea, abia în secolul al XIX-lea se poate vorbi despre consolidarea normei literare româneşti. În acest sens, Mioara Avram precizează că în studierea dinamicii limbii este necesar a face distincţia între *uz* şi *normă*, uzul fiind mult mai dinamic - mobil şi variat - decât norma, care se schimbă lent în timp şi admite mai puţine variante. Dinamica normei se studiază prin examinarea indicaţiilor explicite din diverse lucrări normative (gramatici, dicţionare, îndreptare ortografice şi ortoepice); în măsura în care se ia în considerare şi aplicarea lor în textul lucrărilor respective se trece, de fapt, de la dinamica normei la dinamica uzului normatorilor, operaţia de confruntare a teoriei cu practica fiind bine venită pentru evaluarea eficienţei celei dintâi. În studierea dinamicii normei este esenţială distincţia între norma oficializată şi diverse propuneri normative „*de autor*" exprimate în diverse perioade.[3] Indicaţiile lingvistice au început să apară în gramatici şi dicţionare, iar înfiinţarea Academiei Române a conferit legitimitate lucrărilor normative editate sub egida sa.

Reforma ortografică din 1904, cu modificările aduse în anul 1932 în *Îndreptarul ortografic* al lui Sextil Puşcariu şi Th. Naum poate fi considerată drept baza ortografiei moderne a limbii române, după cum apreciază Şt. Munteanu şi V. D. Ţâra, în ediţia din 1983 a „*Istoriei limbii române literare. Privire generală*"[4] . S. Puşcariu impune definitiv principiul fonetic, împreună cu concesiile etimologist-latiniste cele mai importante: formele *sunt, suntem, sunteţi* şi generalizarea lui *â* în interiorul cuvintelor. Prin noua reformă ortografică se dorea impunerea unei scrieri mai simple şi mai uşoare, principiul fonetic impunându-se definitiv în scrierea limbii române. În acest fel, Academia Română a părăsit cu totul principiul etimologic şi a adoptat scrierea întemeiată pe principiul fonetic, de a se scrie sunetele vorbirii prin litere adaptate fiecăruia.[5]

Reforma ortografică de la 1904 a introdus scrierea diftongilor – *ea* şi – *oa*, aşa cum sunt rostiţi şi astăzi, scrierea grupului consonantic – *şt (Bucureşti, Ploieşti, înfloreşti, creşti…),* a suprimat semnul scurtimii de pe semivocalele finale *i* şi *u*, l-a înlăturat din ortografie pe *dz,* generalizându-se scrierea cu *z.* Totodată se generalizează scrierea cu *ă,* iar *â* se menţine după *c* şi *g (când, gând*…) şi în cuvintele *Român, România*…, în virtutea tradiţiei. De asemenea se scrie cu *î* la începutul cuvintelor *în*, *înainte, îmi, îţi*, în cuvintele

[3] Mioara Avram, *Consideraţii asupra dinamicii limbii şi asupra studierii ei în româna actuală. În: Aspecte ale dinamicii limbii române*, vol.II, Bucureşti, 2003, p.4-10; http://ebooks.unibuc.ro/filologie/dindelegan/1.pdf

[4] Ştefan Munteanu**,** Vasile D. Ţâra, *Istori**ei** limbii române literare. Privire generală*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1983, p.313

[5] Academia Română, *Regule ortografice.1904*, Bucureşti, Inst. de arte grafice "Carol Gobl", 1904, p.4

compuse (*neîndurare, neîmpăcat*) şi în terminaţiile flexionare ale verbelor terminate în –*rî*, *a urî, a coborî, hotărî, urîm, coborîm, hotărîm*, *urînd, coborînd, hotărînd*.

În corpusul analizat de noi întâlnim folosirea lui *â* în interiorul cuvintelor, *român*, *când*, *restrângerea, săptămâna,* dar sunt prezente şi alternaţe ale normelor, cum ar fi folosirea vocalei *î* :

[…] A trecut mai mult de un an de când soarta a voit ca Bucovina să se reîntoarcă la sînul Patriei mume[…]

Una din regulile aprobate în 1904 se referă la folosirea accentului grav (ˋ). Astfel *vocala care sfârşeşte un cuvânt, dacă este accentuată şi nu are alt semn: făcù, bătù, şezù; dormì, auzì; cântà, lăudà, vedeà, şedeà, mergeà, dormià, sărià; dar: a hotărî, lucră, lăudà, lăudă*[6].

Putem exemplifica din textele analizate cu verbul *a vesti* care este scris folosindu-se accentul grav pe *i* şi accentul ascuţit pe vocala *e*:

[…] Vă rugăm să binevoiţi a ***véstì*** *prin un circular pe toţi funcţionarii[…]*

Apostroful *(')* se întrebuinţează potrivit *Reformei ortografice din anul 1904* pentru a arăta eliziunea unei vocale: n'am (nu am), s'au (se au), v'aduc (vă aduc), v'am dat, v'aţi arătat, s'au dus. Conform DOOM (2005, p. XXXVII) apostroful este folosit rar în ortografia românească actuală, nefiind utilizat în scrierea formelor literare ale cuvintelor româneşti. Înainte însă de reforma ortografică din 1953, apostroful avea mai multe funcţii dintre care unele au fost transferate cratimei. În documentele administrative din perioada interbelică analizate de noi, predomină folosirea apostrofului, în puţine din cazuri fiind utilizată în paralel şi cratima:

*[…]****Printr'o*** *acţiune de lucrări de utilitate publică [..]* ***s'a putut*** *constata până în prezent[…]*

*[…]****S'a primit*** *demisiunea guvernului prezidat de dl* ***prim-ministru****[…]*

[…]Declară deschis ***că-şi vor face*** *singuri dreptate[…]*

Trăsura de unire (-), sintagma care înlocuia cratima în vechea terminologie lingvistică se întrebuinţa conform normelor de la 1904 pentru a arăta *"juxtapunerea unor cuvinte cari nu formează împreună un singur cuvânt compus*"[7].

[…]Vă împuternicesc a prelungi la cerere tuturor străinilor termenul de liberă petrecere în ţară pe o lună, şi anume până la 20 Iunie 1919, ***punându-li-se*** *totodată în vedere […]*

*[…]****Mulţumindu-Vă*** *din adâncul inimii pentru amabilitatea Domniei Voastre*

Întâlnim, mai rar, şi forma în care nu se realizează cu cratimă unirea prepoziţiei *printre* cu articolul nehotărât*: Vă rugăm să binevoiţi a vesti* ***prin un*** *circular […].*

Cuvintele compuse se scriu însă fără a se arăta elementele de compunere: *nedeterminat, totdeodată*, *extraordinar*. *Vre-un*, *vre-o* cu funcţie de adjectiv pronominal nehotărât sau cu valoare adverbială le întâlnim în textele analizate, ortografiate cu cratimă sau cu apostrof:

[6] Academia Română, *Regule ortografice.1904*, Bucureşti, Inst. de arte grafice "Carol Gobl", 1904, p.4
[7] *Ibidem*, p.11

*Pentru fiecare se va indica cetățenia, origina etnică precum și dacă a fost sau este urmărit pentru **vre-un** fapt penal, sau dacă a suferit **vre-o** condamnare penală.*

*În afară de băştinaşii împământeniţi în Bucovina nimeni nu se poate stabili în **vre-o** localitate: oraş, sat sau localitate, izolată fără permisiunea autorităţilor.*

În corespondența noastră întâlnim frecvent folosirea cratimei, atât în abrevierea formulelor de politeţe care sunt prezente în număr mare, dat fiind stilul oficial al corespondenţei, cât şi în unităţile lexicale formate din substantivul Domnia / Domniile + adjectiv posesiv sau pronume personal în genitiv, de tipul, Domnia-Voastră, Domniile-Voastre: *judeţul D-Voastre amabilitatea Domniei-Voastre*, *evidența D-Voastre.*

În ediția a VI-a a *Dicționarului universal al limbei române (1929)* apărut prin grija lui Lazăr Şăineanu, prepoziția **dela** indică *„începutul sau punctul de plecare”* și se scrie legat. Astfel, în toate documentele oficiale analizate de noi, în perioada interbelică, prepoziția compusă ***de la*** se scrie legat **dela:**

*[...] În termen de opt zile **dela** sosirea sa în Bucovina [...]*

*[...]În termen de 14 zile **dela** promulgarea acestei ordonanțe[...]*

Norma referitoare la scrierea prepoziției *de la* legat este menționată și în Noua ortografie a Academiei Române la secțiunea care tratează modul de scriere al adverbelor, prepozițiilor și conjuncțiilor compuse.[8]

Reforma ortografică din anul 1932 reglementează și scrierea cu majuscule în limba română. După cum precizează și DOOM *“situațiile în care în limba română se scrie cu literă mare sunt mai numeroase decât în unele limbi (de exemplu față de scrierea numelor de instituții în franceză), dar mai restrictive decât în altele (față de scrierea în engleză a cuvintelor unui titlu, sau, în germană a tuturor substantivelor)”.*

Referitor la scrierea cu majuscule în corespondența oficială din perioada studiată, în corpusul de texte pe care l-am supus analizei, putem observa că sunt respectate normele aprobate de Academia Română în 1932, însă există și câteva excepții de la normele actuale prevăzute de Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (2005), Ediția a II-a revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic, București, și anume:

- numele lunilor anului, indiferent de caracterul lor literar sau popular:

*Ca urmare a adresei noastre Nr.568 din 5 **Septembrie** a.c., avem onoarea a vă face cunoscut că misiunea străină ce va vizita țara naostră, va vizita între 8-11 **Octombrie** Putna [...]*

*Cernăuți, în 25 **Noemvrie** 1918*

- numele de titluri științifice și profesionale, de funcții și grade :

*Biletele de liberă petrecere se eliberează de Direcția de poliție în Cernăuți și de **Prefecturile (Subprefecturile)** de județ.*

- auxiliarul ***veți*** care ajută la formarea viitorului la persoana a II-a, plural și pronumele reflexiv ***vă***, la cazul acuzativ, se scriu cu majusculă pentru accentuarea formulei de politeţe:

[8] Noua ortografie a Academiei Române aranjată după categorii gramaticale pentru uzul școalelor primare și secundare și dicționar ortografic/G. I. Chelaru, Crizante Popescu, Ediția I-a, București, Librăria “Pavel Suru”, 1932, p.39

Străinii, cari fiind pedepsiți, totuși nu părăsesc orașul, vor fi ridicați de ***D-Voastre*** *după ce le* ***Veți*** *fi admoniat fără succes și expulsați peste graniță. La acest procedeu* ***Vă*** *veți pute servi eventual și de ajutorul miliției.*

- formulele de politețe alcătuite dintr-un substantiv și una sau mai multe determinări, locuțiuni pronominale: *Domnia Sa, Domnia Voastră, Domniile Voastre, Excelența Sa,* formele abreviate *D-Voastre, D-Voastră*.

O altă altă observație care necesită a fi făcută este cea referitoare la ortografierea celor două verbe *a trebui* și *a putea*. În textele supuse analizei noastre, forma verbului a trebui la modul indicativ prezent este folosită în cele mai multe cazuri fără diftongul –*ie*, scriindu-se **trebue.**

Spre a obține bilet de liberă petrecere, străinul ***trebue*** *să se prezinte în persoană la autoritatea competintă (Prefectură, Subprefectură, Direcția de poliție) a locului unde își stabilește reședința*.

Verbul *a putea,* la forma de infinitiv, de cele mai multe ori apare în corpusul analizat fără diftongul –*ea*, finalul fiind accentuat pe –*e*, ***a puté***.

La acest procedeu Vă veți ***pute*** *servi eventual și de ajutorul miliției*.

Ca și în privința foneticii, limba literară a operat o selecție și în privința unor particularități morfologice, într-un număr mai redus, după cum apreciază I.Gheție, apreciind că aspectul literar al limbii române se prezenta mai unitar în privința morfologiei decât în privinta foneticii, în primele decenii ale scolului nostru. Dublete morfologice pot fi întâlnite la conjunctivul prezent pers.3 singular și plural al verbului *a da - Care* ***să*** **deie** concursul necesar, conjunctivul prezent pers.3 singular și plural al verbelor cu radical *n –:*

Să putem stârpi banda care a început ***să devie*** *amenințătoare.*

Efortul depus de către intelectualii și publiciștii de după 1918, de eliminare a termenilor regionali îndeosebi din stilul administrativ folosit în Transilvania, Bucovina și Banat, are ca rezultat faptul că în corespondența oficială din Bucovina interbelică întâlnim mai rar elemente de factură populară (regională)– *a izgoni, înrăușință, conțelegere* și mai mult elemente neologice- *stoc, autoritate quasi-militară, ierarhi, revendicare.*

Concluzii

Ceea ce ne-am propus să evidențiem în acest segment al cercetării noastre a fost evidențierea unor fapte de limbă, extrase dintr-un corpus de documente din perioada interbelică din Bucovina istorică, care ne arată că limba română în procesul dezvoltării sale istorice, cunoaște o evoluție rapidă spre unificare, prin înlăturarea din ce în ce mai accentuată a particularităților regionale și înlocuirea lor prin faptele corespunzătoare din aspectul literar.

În cadrul limitat al acestui studiu, putem aprecia că au existat numeroase oscilații în privința definitivării normelor limbii și unificării lingvistice la toate nivelurile, fonologice, lexico-semantice, gramaticale și stilistico-funcționale. Încercările de normare a limbii române de către Academia Română, prin reformele din 1904 și 1932, evidențiate în corpusul supus analizei noastre prin exemple, denotă faptul că regulile de

scriere au continuat să fie folosite în paralel. Coexistența acestor elemente reprezintă de fapt lupta dintre tradiție și inovație, caracterizând statutul de perioadă de tranziție de la acea vreme.

BIBLIOGRAPHY

Bulgăr, Gheorghe, 1962, *Despre limba documentelor administrative la începutul secolului trecut (1800 – 1820)*, în Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX -lea, vol. III, Editura Academiei R.P.R

Bulgăr, Gheorghe, 1969, *Evoluția stilului administrativ în prima jumătate a secolului al XIX-lea, Studii de istoria limbii române literare: secolul al XIX-lea, primul volum, Bucureşti*, Editura pentru Literatură

Chiș-Toia, Dorina, 2006, *Limba literară în presa din Banat. Contribuții*, Timişoara, Editura Mirton

Coteanu, Ion, 1973, *Stilistica funcţională a limbii române,Stil, stilistică, limbaj*, Bucureşti, Editura Academiei

Gheție, Ion, 1978, Istoria limbii române literare, București, Editura științifică și enciclopedică,

Diaconescu, Paula, 1974, *Structura stilistică a limbii/* SCL, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România

Iordan, Iorgu, Gutu Romalo Valeria, Niculescu, Alexandru, 1967, *Structura morfologică a limbii române* contemporane, Bucureşti, Editura Ştiinţifică

Iordan, Iorgu, 1975, *Stilistica limbii române, ed. a II-a*, Bucureşti: Editura Ştiinţifică.

Ivănescu, Gheorghe,1980, *Istoria limbii române*, Iaşi, Editura Junimea

Macrea, Dimitrie, 1978, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, Editura Științifică și Didactică

Munteanu, Ştefan, Ţâra, Vasile, 1983, *Istori**ei** limbii române literare. Privire generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică

Oprea, Ioan, Nagy, Rodica, 2002. Istoria limbii române literare. Epoca Modernă, Suceava, Editura Universității Suceava.

Saramandu, Manuela, 2018, Stilul *juridic-administrativ în limba română: (secolele XVII-XIX)*, București, Editura Etnologică

Saramandu, Manuela, 1986, *Terminologia juridic-administrativă românească în perioada 1780-1850*, București, Editura Universității,

Stoichițoiu-Ichim, A., 2006, *Semiotica discursului juridic*, Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti

Topală, D, 2004, *Sintaxa propozițiilor subordonate din codurile juridice de la 1863-1865*, Craiova, Editura Universitaria.

Ţăranu, Ecaterina, 2001. *Limba română în documentele administrative din Transilvania, Banat și Bucovina (1750-1830)*, Iași, Editura Junimea

Vârgolici, Nina, *Redactare și corespondență*, Editura Universității București, 2009

Zafiu, R, 2001, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti

Fond arhivistic

Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale – Fond Prefectura Județului Rădăuți/Inventar 231, Dosar nr.5/1922, Dosar nr.2/1920

Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale – Fond Prefectura Județului Câmpulung/Inventar 188, Dosar nr.1/1918

Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale – Fond Prefectura Județului Suceava/Inventar 5-7, Dosar nr.4/1933-1938

THE NEED FOR HOLOCAUST LITERATURE ADAPTATIONS FOR CHILDREN AND TEENAGERS

Marian SUCIU
PhD Student, „Babeș Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: It is important to guide young generations to learn directly or indirectly about the Holocaust in order to stop a similar event from ever occurring in the future. In this teaching process, graphic novels and comic adaptations of the journals that talk about the Holocaust are important, as they are appealing to children and teenagers. Although there are many foreign graphic novels and comics on the topic, there is a marked lack of visual-media adaptations of the Romanian journals and memoires that describe realities of the Holocaust.

Keywords: War World II, Holocaust, Teenagers, Comics, Graphic Novel.

Cu toate că au trecut peste 75 de ani de la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial, când aliații au pus capăt atrocităților germane împotriva evreilor, a vorbi despre Holocaust este dificil, datorită faptului că, pe de o parte, încă există supraviețuitorii al acestui groaznic eveniment sau rude ale acestora, iar pe altă parte, promovarea, cel puțin în România, este deficitară. Manualele de istorie de liceu alocă foarte puțin spațiu acestei perioade, iar cursurile de literatură comparată încă lipsesc din programa școlară, astfel că adolescenții și tinerii nu sunt suficient de informați sau interesați, iar neprezentarea acestui eveniment în detaliu ar putea conduce, pe viitor, la o posibilă repetare. Această repetare a istoriei este posibilă și datorită faptului că recent, în perioada anilor nouăzeci din secolul trecut, au apărut mai multe cărți istorice și beletristice care propun o banalizare a acestui eveniment sau o intrare în zona de gri a istoriei[1], ceea ce reprezintă o perspectivă incorectă, deoarece Holocaustul a fost cel mai grav masacru îndreptat înspre o populație etnică specifică din istoria omenirii.

Antipatia față de evreii din Europa exista încă din perioada Imperiului Roman, deoarece aceștia nu se închinau la zeii romanilor, iar, mai apoi, aceste sentimente au fost accentuate de resentimentul europenilor creștinați față de poporul care nu a înțeles că Hristos este Mesia cel așteptat, ceea ce a condus la o prigoană a evreilor în perioada Evului Mediu. Antisemitismul a continuat și în perioada modernă, prin discriminarea acestora în Europa și numeroase masacre în Orientul Mijlociu și Africa, datorită faptului că musulmanii din acele zone considerau nelegitimă prezența evreilor în locațiile respective[2]. Însă, punctul culminant a fost perioada Holocaustului (1941-1945), deoarece, în decursul a patru ani, regimul nazist a reușit performanța negativă de a omorî peste 6 milioane de evrei, „'Lupt[a] împotriva pacostei țigănești' [a condus la moartea a peste] 500.000-600.000"[3], dar și alte sute de mii de victime din rândul

[1] Andrei Marga, „Despre crimele secolului", în *Caietele Echinox*, nr. 13, 2007, p. 11.
[2] Doris L. Bergen, *War and Genocide: A Concise History of the Holocaust*, Rowman and Littlefield Publishing, Lanham, 2009, p. 4.
[3] Oliver Lustig, *Ce rost are să vorbim despre Holocaust?*, Compania, București, 2004, p. 55.

naţiunilor ocupate, a prizonierilor de război şi a celor care luptau împotriva regimului lui Hitler[4]. Naziştii nu au avut milă de nimeni, programul „soluţiei finale" începând cu evreii adulţi sănătoşi, care erau folosiţi, iniţial, în „mari companii de muncă, în care bărbaţii vor fi separaţi de femei, vor fi folosiţi la construcţia de drumuri şi unde, fără îndoială, o mare parte dintre ei vor fi decimaţi de condiţiile naturale"[5], iar mai apoi, supravieţuitorii acestor companii de muncă, alături de bătrâni, bolnavi, femei şi copii au fost ucişi în lagărele de concentrare naziste. Metodele folosite în această operaţiune de epurare rasială au fost dintre cele mai odioase, de la împuşcare la gazare, iar unii ofiţeri naziști, pentru a economisi gloanţe, au aruncat copii mici de vii în flăcările crematoriilor, unde se aruncau de obicei cadavrele evreilor ucişi[6]. Mai mult decât atât, „Holocaustul a fost precedat în fiecare ţară de amplificarea antisemitismului, adică a discriminării, a intoleranţei şi a urii faţă de evrei"[7].

În ceea ce priveşte România, dacă în 1930 existau aproximativ 750.000 de persoane care se declarau ca fiind cetăţeni români, care însă păstrează o identitate culturală şi religioasă evreiască, după cel de al Doilea Război Mondial au rămas în jur de 360.000 de cetăţeni români de origine evreiască. Acest lucru s-a datorat, pe de o parte, micşorării teritoriului românesc în urma războiului, adică pierderea Bucovinei de Nord, Basarabiei, Transnistriei, regiunii Odessa, iar pe altă parte, politicii antisemite a guvernelor româneşti în perioada războiului. Aceste politici antisemite au început înainte de al Doilea Război Mondial, „în 1938 prin legi şi acţiuni instituţionalizate politic, menite să lipsească de drepturi şi de libertate populaţia evreiască"[8]. În urma acestor politici antisemite, care au devenit politici genocidale începând cu anul 1941, au rezultat „[î]ntre 45 000 şi 60 000 de evrei [care] au fost omorâţi în Basarabia şi Bucovina de către trupele germane şi române […]. Între 105 000 şi 120 000 de evrei români deportaţi [care] au murit ca rezultat al expulzărilor în Transnistria. În regiunea Transnistriei, între 115 000 şi 180 000 de evrei locali [care] au fost lichidaţi […]. Cel puţin 15 000 de evrei din Regat au fost ucişi în pogromul de la Iaşi […]. Aproximativ 132 000 de evrei [care] au fost deportaţi la Auschwitz […] din nordul Transilvaniei, stăpânit de Ungaria"[9].

În acest context, al unor crime monstruoase, suntem îndreptăţiţi „să consider[ăm] de datoria adulţilor responsabili care se adresează opiniei publice şi formează tînăra generaţie – supravieţuitori, profesori de istorie, psihologie şi sociologie, educatori din toate domeniile, cercetători, jurnalişti – să transmită ideea că victimelor Holocaustului li se cuvine […] cinstire"[10], iar adolescenţii trebuie să înveţe despre aceste fapte îngrozitoare, pentru ca să nu ajungă să comită aceleaşi greşeli. Mai mult decât atât, acest fragment negru din istoria umanităţii trebuie folosit ca o lecţie pentru toleranţă şi respectarea „celuilalt", indiferent de gen, etnie sau limbă.

---

[4] Brenda Haugen, *The Holocaust Museum*, Compass Point Books, Minneapolis, 2008, p. 10.
[5] *Oliver Lustig, op.cit.,* p.37.
[6] *Ibidem*, p. 58.
[7] *Ibidem*, p. 11.
[8] Dumitru Tucan, „A trăi infernul (2). Jurnale din timpul Holocaustului ale copiilor și tinerilor din spațiul românesc", în *Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Științe Filologice,* nr. 58, 2020, p. 213.
[9] Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România, *Raport Final*, Polirom, Iași, 2005, p. 388.
10*Oliver Lustig, op.cit.,* p. 32.

În cadrul demersului de conştientizare a gravităţii situaţiei masacrelor din perioada Holocaustului, supravieţuitorii sau familiile celor care au murit în acea perioadă au publicat memorii sau jurnale despre experienţele lor crunte. La nivel macro, s-au creat muzee care să ilustreze istoria Holocaustului, precum Muzeul Memorial al Holocaustului din Statele Unite - în Washington D.C., Yad Vashem - în Ierusalim, POLIN – Muzeul de Istorie a Polonezilor-Evreii - în Varşovia, etc.

Din nefericire, „după anul 1945, genocidul evreilor a apărut ca o paradigmă a barbariei moderne, ajungînd să ocupe aproape întregul spaţiu [rezervat] percepţiei terorii de masă în secolul XX. După ce negaseră, într-o vreme, specificitatea persecuţiei de către naziști, comuniștii au înţeles avantajul pe care-l puteau avea dintr-o asemenea recunoaştere pentru a reactiva periodic antifascismul”[11]. De asemenea, prin accentuarea de către comuniști a faptului că naziștii au comis cel mai mare masacru din istoria umanităţii, comuniștii din toate statele din blocul socialist păreau să urmărească trecerea în umbra istoriei a crimelor comise de ei înşişi.

În prezent, o metodă populară de explicare a evenimentelor din timpul Holocaustului este folosirea alternativă a memoriilor, jurnalelor şi romanelor despre aceea perioadă, dar şi a romanelor grafice sau benzilor desenate, care fie sunt prelucrări ale jurnalelor, sau reproduceri ale evenimentelor suferite de persoanele din acea perioadă. Romanele, memoriile şi jurnale scrise de către supravieţuitorii Holocaustului sau de către rudele acestora constituie aşa-numita literatură a Holocaustului. Din nefericire, această literatură este scrisă într-un stil prea descriptiv, în care autorii folosesc un limbaj tehnic însoţit de detalierea crimelor comise de naziști şi colaboratorii acestora, ceea ce reduce gradul de apreciere a acestei literaturii de către toţi cititorii[12]. Însă, romanele grafice şi benzile desenate sunt mult mai apreciate de copii şi adolescenţi, deoarece conţin texte scurte, fiind astfel adaptate „gândirii generaţiei lor”[13], ceea ce face lectura mult mai plăcută, dar şi datorită faptului că ilustraţiile însoţitoare sunt mult mai atractive tinerei generaţii, obişnuite cu imaginea animaţiilor şi filmelor de la televizor şi calculator.

Jurnalele atrag tânăra generaţie datorită faptului că acestea „sunt documente autentice ale modului în care se trăieşte, se suferă sau se moare în universurile concentraţionare naziste. Autenticitatea derivă fără îndoială din legătura imediată a autorilor cu suferinţa, din emoţiile experienţelor transcrise în pagini, din simplitatea unor cuvinte fără pretenţii literare vizibile sau afectate, care vor să înregistreze durerea aşa cum e ea trăită în primul rând individual”[14]. De asemenea, putem afirma că importanţa „genului memorialistic este insistarea pe descrierea contextului istoric în

[11]Stéphane Courtois, „Crimele comunismului”, tradus de Maria Ivănescu, în *Cartea Neagră a Comunismului: Crime, teroare, represiune*, editat de Stéphane Courtois, Nicolas Werth, Jean-Louis Panné, Andrzej Paczkowski, Karel Bartosek și Jean-Louis Margolin, Humanitas, București, 1998, p. 27.
[12]Alvin H. Rosenfeld, „The Problematics of Holocaust Literature”, în *Literature of Holocaust*, editat de Harold Bloom , Chelsea House Publishers, Philadelphia, 2004, p. 22.
[13]Claire Gorrara, „Not seeing Auschwitz: memory, generation and representations of the Holocaust în twenty-first century French comics”, în *Comic Books, Graphic Novels and the Holocaust*, editat de Ewa Stanczyk, Routledge, New York, 2018, p. 112.
[14]Dumitru Tucan, „A trăi infernul. Jurnale din timpul Holocaustului ale copiilor și tinerilor”, în *Philologica Jassyensia*, nr. 31, 2020, p. 167.

detrimentul personalităţii memorialistului. Cel care scrie are o dublă calitate de martor; el este martor al epocii sale, obiectul discursului fiind istoria grupurilor sociale şi istorice cărora el aparţine, şi este martor al experienţei sale”[15] istorice.

Romanele grafice şi benzile desenate atrag publicul mai tânăr şi datorită faptului că sunt adaptate după jurnale şi romane ale unor copii, sau după texte scrise de adulţi din perspectiva copilăriei lor, ceea ce prezintă personajele într-o manieră inocentă, evitând „zona gri” a moralităţii, aşa cum este definită ea de Primo Levi în colecţia de eseuri *The Drowned and the Saved.* Spre deosebire de jurnalele scrise de autorii care erau adulţi în perioada holocaustului, unde se poate observa modul în care mulţi oameni au căzut în această zonă de compromis a moralităţii, în volumele copiilor şi tinerilor din perioada Holocaustului se evocă vocea copilăriei inocente şi doar rareori se prezintă moralitatea decăzută, în momente asociate cu personaje adulte, ca o caracteristică ce le aparţine.

Una dintre adaptările de succes din jurnal în roman grafic este cea a *Jurnalului Annei Frank: 12 iunie 1942-1 august 1944* în *Jurnalul Annei Frank: adaptare grafică.* Jurnalul original a fost „tradus în mai mult de 60 de limbi, [şi] este o remarcabilă cronică a acelor ani şi vorbeşte despre comunităţi evreieşti europene asimilate, precum cea germană şi cea daneză, a căror tragedie, deşi oribilă, a fost doar o mică parte a Holocaustului”[16]. Adaptarea jurnalului, realizată de către Ari Folman şi David Polonsky, este populară în rândul tinerilor adulţi datorită faptului că pune un accent mai mare pe relaţia romantică a Annei Frank cu Peter van Dan, a problemelor pubertăţii, dar şi a savurării micilor momente de bucurie, spre deosebire de jurnalul original. De asemenea, ni se pare foarte util faptul că adaptarea grafică începe cu o pagină dedicată descrierii fiecărui personaj. Nu în ultimul rând, *Jurnalul Annei Frank: adaptare grafică* are, ca şi jurnalul original, obiectivul „de a rămâne fideli memoriei şi moştenirii Annei Frank”[17], astfel că se concentrează pe problema supravieţuirii ei şi familiei ei în perioada Holocaustului, locuind, în secret, în anexa şi mansarda unei clădirii a firmei lui Otto Frank, tatăl Annei. În acest context, ea şi familia ei, dar şi familia lui Herman van Daan, trebuie să facă faţă diverselor situaţii apărute în timpul prigonirii evreilor de către naziști, precum lipsa mâncării, posibila lor descoperire de către nişte răufăcători aflaţi în căutare de provizii de furat, dar şi posibilitatea de a muri în timpul bombardamentelor.

O adaptare reuşită a unei poveşti reale, despre experienţa într-un lagăr nazist, într-o carte cu ilustraţii este cea scrisă de Pnina Bat Zvi şi Margie Wolfe, *Promisiunea: povestea a două surori, prizoniere într-un lagăr de concentrare nazist*. În vremurile noastre „pline de tensiune şi agitaţie, autoarele simt că această carte <urâtă> cu imagini poate folosi ca o amintire asupra faptului că fiinţele umane sunt egale şi au nevoie de aceeaşi dragoste, respect şi compasiune”[18]. Cartea, menită pentru copii şi adolescenţi,

[15]Gabriela Șandru, „Crâmpeie de umanitate: Ghetoul transnistrean văzut prin ochii Soneiei Palty”, în *Transilvania*, nr. 8, 2017, p. 86.
[16]Mihaela Gligor, „Câteva considerații asupra dinamicii memoriei culturale în Europa după Holocaust”, în *Anuarul Institutului de Istorie George Barițiu din Cluj-Napoca. Seria Humanistica*, nr. 18, 2020, p. 342.
[17]Anna Frank, *Jurnalul Annei Frank: adaptare grafică*, trad. Gheorghe Nicolaescu și Diana Zotea, Humanitas, București, 2018, p. 153.
[18]Marylynn Miller Oke, „Sisterly Devotion”, în *Canadian Children's Book News*, nr. 2, 2019, p. 4.

atrage prin faptul că textul explică, într-o manieră concisă, o poveste înduioşătoare a unor copiii obligaţi, de către naziști, să lucreze într-un lagăr de concentrare până la extenuare. În lagăr, a te îmbolnăvi echivala cu moartea, iar în momentul în care Rachel, devenind prea slăbită pentru a munci, a fost transferată în Baraca 29, sora ei Toby a făcut tot posibilul pentru a ajunge la ea, mituind paznica pentru a o strecura pe Rachel din noua locaţie şi a o aduce înapoi în baraca copiilor sănătoşi. La fel de reuşită este şi povestea-scrisoare în formă de inimă, primită cadou de o supravieţuitoare a unui lagăr de concentrare cu ocazia serbării zilei sale de naştere în condiţiile crunte ale acelui loc şi acelor vremuri. Această poveste, expusă în cartea *Inima mamei mele*, poate fi folosită, deopotrivă, pentru a-i învăţa pe copii şi adolescenţi despre dificultatea acelor vremuri, dar şi despre grozăviile comise de naziști în acea perioadă de tristă amintire.

O altă adaptare de succes, dedicată adolescenţilor, este *Ultima călătorie: Doctorul Korczak şi copiii săi* de Irène Cohen-Janca şi Maurizio A.C. Quarello. Aceasta reconstituie povestea doctorului Korczak, cunoscut ca Pan Doktor, care s-a dedicat îngrijirii copiilor de la orfelinatul din Varşovia, oferind hrană şi educaţie. Pan Doktor îi şcolea, spunându-le multe poveşti, precum „Cenuşăreasa, Aladin, dar mai ales Motanul Încălţat”[19], dar în momentul în care „naziști au decis să-i deporteze în lagărul Treblinka, nu l-a lăsat inima să-i abandoneze şi i-a însoţit în ultima lor călătorie”[20]. Această adaptare, asemenea *Pamietnik z getta* apărut în 1984 [*Jurnal de ghetou*], reproduce atmosfera acelor vremuri, atât problemele întâmpinate de Juanusz Korczak în menţinerea orfelinatului, cât şi problemele întâmpinate de copiii evrei din orfelinat, care încercau să supravieţuiască într-o perioadă traumatică, chiar apocaliptică[21]. Korczak a murit ca un martir, iar sacrificiul lui a devenit „una dintre sursele de inspiraţie pentru Convenţia internaţională cu privire la drepturile copilului, adoptate de Organizaţia Naţiunilor Unite la 20 noiembrie 1989”[22].

Din nefericire, toate cărţile ilustrate prezentate conţin reproduceri ale poveştile unor supravieţuitori ai Holocaustului din alte ţări. Cărţile româneşti despre experienţa Holocaustului, cărţi scrise de copiii şi adolescenţii ce au supravieţuit, şi care sunt mai uşor de înţeles de către tânăra generaţie, nu au fost adaptate în romane grafice. Dacă acestea ar fi adaptate în cărţi însoţite de imagini sau în benzi desenate, mulţi tineri ar fi mai dornici să le parcurgă. Printre jurnalele sau romanele despre experienţa Holocaustului scrise de copii sau tineri de origine română, care ar avea succes dacă ar fi adaptate în romane grafice sau benzi desenate, se numără şi *Jurnal de ghetou: Ddjurin, Transnistria: 1941-1943* de Korber-Bercovic Miriam, *Am trăit atât de puţin: micul meu jurnal* de Heyman Eva, *Jurnal de fată din Târgu Frumos* şi *Noaptea* de Wiesel Elie. Aceste „jurnale [ale] copiilor şi tinerilor [...] sunt parte specială a memoriei traumatice a Holocaustului din spaţiul românesc pentru că reuşesc să transmită peste timp atât cadrele generale ale tragediei, atât detaliile rupturii istorice, dar mai ales tensiunea

[19] Irène Cohen-Janca şi Maurizio A.C. Quarello, Ultima călătorie: Doctorul Korczak şi copiii săi, trad. Lavinia Braniște, Cartea Copiilor, București, 2019, p. 16.
[20] *Ibidem*, p. 58.
[21] David Patterson, „Korezak, Janusz (1878-1942)”, în *Encyclopedia of Holocaust Literature*, editat de David Patterson, Alan L. Berger și Sarita Cargas, Oryx Press, Westport, 2002, p. 94.
[22] *Ibidem*.

experienţei traumatice, aşa cum e aceasta percepută prin ochii unor fiinţe inocente, prinse brusc în vârtejul unei istorii violente”[23]. Din nefericire, această lipsă a adaptărilor experienţelor cetăţenilor români de origine evreiască în romane grafice sau benzi desenate în România de astăzi se datorează faptului că marile edituri autohtone abia acum descoperă nevoia de a promova acest eveniment, şi demonstrează că „[d]iscuţia asupra Holocaustului este abia la început în România, iar dezbaterile serioase care au avut loc în Occident, cu toată bibliografia impresionantă pe care au produs-o de-a lungul deceniilor scurse de la cel de-al doilea război mondial, sunt puţin cunoscute”[24] la noi.

În concluzie, putem afirma că trebuie să păstrăm vie memoria Holocaustului pentru a nu repeta faptele trecutului, şi că trebuie să ne adaptăm la nevoile tinerilor pentru a-i învăţa despre aceste evenimente. Această adaptare se face, în prezent, prin recontextualizarea poveştilor, memoriilor, jurnalelor şi romanelor supravieţuitorilor acestui eveniment sub forma de romane grafice sau benzi desenate, deoarece aceste adaptări permit tinerilor o înţelegere mai facilă a informaţiilor şi experienţelor Holocaustului.

BIBLIOGRAFIE

Anna Frank, *Jurnalul Annei Frank: 12 iunie 1942-1 august 1944,* trad. Gheorghe Nicolaescu, Humanitas, Bucureşti, 2016.
Idem, *Jurnalul Annei Frank: adaptare grafică,* trad. Gheorghe Nicolaescu şi Diana Zotea, Humanitas, Bucureşti, 2018.
Bergen L. Doris, *War and Genocide: A Concise History of the Holocaust,* Rowman and Littlefield Publishing, Lanham, 2009.
Cohen-Janca Irène şi Quarello A.C. Maurizio, *Ultima călătorie: Doctorul Korczak şi copiii săi,* trad. Lavinia Braniște, Cartea Copiilor, Bucureşti, 2019.
Comisia Internaţională pentru Studierea Holocaustului în România, *Raport Final,* Polirom, Iaşi, 2005.
Courtois Stéphane, „Crimele comunismului”, tradus de Maria Ivănescu, în *Cartea Neagră a Comunismului: Crime, teroare, represiune,* editat de Stéphane Courtois, Nicolas Werth, Jean-Louis Panné, Andrzej Paczkowski, Karel Bartosek şi Jean-Louis Margolin, Humanitas, Bucureşti, 1998, pp. 9-40.
Gorrara Claire, „Not seeing Auschwitz: memory, generation and representations of the Holocaust in twenty-first century French comics”, în *Comic Books, Graphic Novels and the Holocaust,* editat de Ewa Stanczyk, Routledge, New York, 2018, pp. 111-126.
Jurnal de fată din Târgu Frumos, manuscris descoperit şi editat de Dan Petre Popa, Albatros, Bucureşti, 2007.
Gligor Mihaela, „Câteva consideraţii asupra dinamicii memoriei culturale în Europa după Holocaust”, în *Anuarul Institutului de Istorie George Barițiu din Cluj-Napoca. Seria Humanistica,* nr. 18, 2020, pp. 341-350.
Haugen Brenda, *The Holocaust Museum,* Compass Point Books, Minneapolis, 2008.
Heyman Eva, *Am trăit atât de puțin: micul meu jurnal,* Alex, Bucureşti, 1991.
Kober-Bercovic Miriam, *Jurnal de ghetou: Djurin, Transnistria: 1941-1943*, Kriterion, Bucureşti, 1995.
Levi Primo, *The Drowned and the Saved,* Simon & Schuster, New York, 2017.
Lustig Oliver, *Ce rost are să vorbim despre Holocaust?*, Compania, Bucureşti, 2004.
Marga Andrei, „Despre crimele secolului”, în *Caietele Echinox,* nr. 13, 2007, pp. 11-14.

[23] Dumitru Tucan, *op.cit.*, p. 240.
[24] Comisia Internațională pentru Studierea Holocaustului în România, *op.cit.*, p. 376.

Oke Marylynn Miller, „Sisterly Devotion”, în *Canadian Children's Book News,* nr. 2, 2019, pp. 4-6.
Patterson David, „Korezak, Janusz (1878-1942)”, în *Encyclopedia of Holocaust Literature,* editat de David Patterson, Alan L. Berger şi Sarita Cargas, Oryx Press, Westport, 2002, pp. 94-96.
Renaud Anne şi Richard Rudnicki, *Inima mamei mele,* Cartemma, Băiţa, 2018.
Rosenfeld H. Alvin, „The Problematics of Holocaust Literature”, în *Literature of Holocaust*, editat de Harold Bloom, Chelsea House Publishers, Philadelphia, 2004, pp. 21-48.
Şandru Gabriela, „Crâmpeie de umanitate: Ghetoul transnistrean văzut prin ochii Soneiei Palty”, în *Transilvania,* nr. 8, 2017, pp. 84-90.
Tucan Dumitru, „A trăi infernul. Jurnale din timpul Holocaustului ale copiilor şi tinerilor”, în *Philologica Jassyensia,* nr. 31, 2020, pp. 155-169.
Idem, „A trăi infernul (2). Jurnale din timpul Holocaustului ale copiilor şi tinerilor din spaţiul românesc”, în *Analele Universităţii de Vest din Timişoara. Seria Ştiinţe Filologice,* nr. 58, 2020, pp. 211-243.
Wiesel Elie, *Noaptea*, Univers, Bucureşti, 2005.
Zvi Bat Pnina şi Margie Wolfe, *Promisiunea: povestea a două surori, prizoniere într-un lagăr de concentrare nazist,* Cartemma, Băiţa, 2017.

SYNONYMY AND ANTONYMY RELATIONS IN THE BIBLICAL LEXICON

Daniela ISPAS (PETCU)
PhD student, University of Craiova

Abstract: The point of this article is to highlight two fundamental semantic relations, the synonymy and the antonymy, found in the Biblical text. The interchangeable character of the words in the same context is a basic criterion by which the synonymy is established. Component phenomenon, the synonymy is highlighted through a common semical core. The variety of the language is given by the synonymic richness. Antonymy is freer from the context, with the compulsory presence of the incompatible contrary sign for lexemes in opposition. The proposed text analysis, practical in nature, captures the combinatorial possibilities of the language as well as the characteristics of the lexical classes: synonymy and antonymy.

Keywords: lexicon, synonymy, antonymy, lexicographical definition, context

0. Introducere

Lexicul biblic este un vast câmp de cercetare. Prin recitire şi comparare a versetelor se deschid noi câmpuri de investigaţie. Cuvintele şi expresiile din vocabular redau concepte şi grupuri de concepte, care se continuă sau se intersectează uneori. Cultura şi limba naţională se dezvoltă continuu, de aceea cuvintele evoluează semantic, pot căpăta semnificaţii noi. Între cuvintele care alcătuiesc corpusul biblic se stabilesc diverse relaţii semantice, dintre care vom ilustra sinonimia şi antonimia. Sunt numeroase exemple de sinonime, de antonime în textul biblic studiat, dar vom analiza mai ales pe cele care intră în aria semantică a binelui şi a răului.

Metoda de lucru presupune extragerea unui corpus de (fragmente de) versete biblice pentru a ilustra sinonimia şi antonimia, analiza semică şi contextuală a termenilor aflaţi în diverse relaţii paradigmatice sau sintagmatice şi, eventual, analiza stilistică a acestora.

Reputaţi lingvişti au întocmit studii valoroase referitoare la relaţiile semantice dintre cuvinte. Dintre aceştia enumerăm pe: Gabriela Bidu-Vrănceanu, Narcisa Forăscu, Ion Coteanu, Lucia Wald, Sîrbu, Evseev, Geckeler, Sapir, Lyons etc. Vom puncta în continuare unele idei ale acestora referitoare la sinonime şi la antonime.

1. Sinonimia

Sinonimia este un nivel semantic, sinonimele fiind cuvintele cu formă diferită şi cu înţeles identic sau foarte asemănător. Aşadar, sinonimia este definită ca „o relaţie de cvasi-identitate semantică între mai mulţi semnificanţi distincţi.”[1] Limba română este o limbă bogată, care dispune de numeroase resurse pentru exprimarea ideilor, astfel că pentru a desemna acelaşi înţeles se pot folosi forme diverse. După cum observă Angela Bidu-Vrănceanu şi Narcisa Forăscu, în studiul sinonimiei sunt conturate două direcţii, şi

[1] Teodorescu 2017: 111. (traducerea noastră)

anume definirea termenilor şi delimitarea diferitelor tipuri de sinonime.[2] Cuvintele se pot organiza în serii sinonimice, adică în clase de termeni cvasiechivalenţi. Pentru ca sinonimia să fie totală, trebuie ca să fie identitate atât din punct de vedere componenţial, cât şi contextual sau stilistic. Într-o serie sinonimică, termenii au un singur sens, fiind dezambiguizaţi. O condiţie necesară recunoaşterii sinonimiei este identitatea de referent.[3] Existenţa unei trăsături semice comune la două cuvinte considerate sinonime conduce, în vorbire, la neutralizarea trăsăturilor diferite. În Biblie există perechi de sinonime lexicale progresive sau serii sinonimice. În limbajul religios, sinonimia acţionează oarecum limitat.

Există mai multe tipuri de sinonime: sinonime exacte (absolute), când cele două lexeme au acelaşi sens; sinonime aproximative, când semnificaţiile termenilor sunt foarte asemănătoare.[4] Sinonimele pot fi: arhaice, neologice, populare, regionale, livreşti, poetice etc. Pot fi relaţii de sinonimie între: cuvânt-cuvânt; cuvânt-expresie; expresie-expresie. Vom ilustra sinonimia cu câteva exemple din Biblie.

- A SLOBOZI- A DA DRUMUL

În Evanghelii, unde se relatează acelaşi fapt din mai multe perspective, se poate observa mai uşor preferinţa pentru un termen sau altul pentru a desemna, de fapt, acelaşi lucru. Cu ocazia celei de-a doua înmulţiri a pâinilor, după ce Iisus a săturat mulţimile, *le-A SLOBOZIT* (Marc.8,9) sau le-*A DAT DRUMUL* (Mat.15,39). În cazul de faţă, unui cuvânt îi corespunde o expresie cu acelaşi înţeles. Termenul *a slobozi* este popular, iar *a da drumul* este expresiv, deci cele două sinonime aparţin unor variante funcţionale diferite. Cuvântul *a slobozi* este folosit în acest context cu sensul marcat la numărul 3 în DEX: „a permite cuiva să plece, a da voie să se depărteze” (DEX:1131).

- SĂRBĂTOARE-PRAZNIC

Un alt exemplu din scrierile sinoptice îl reprezintă sinonimele SĂRBĂTOARE-PRAZNIC, utilizate în contextul Cinei: …*ziua PRAZNICULUI* (Mat.26,5); *Înainte de SĂRBĂTOAREA Paştilor* (Ioan 13,1). La nivelul dicţionarelor, *praznic* este consemnat cu două sensuri, dar pentru a fi sinonim cu *sărbătoare* este actualizat sensul 2 „sărbătoare bisericească” (DEX:949). Prin extindere, praznic poate însemna „zi în care nu se lucrează”. Semul de categorizare gramaticală pentru cei doi termeni este /substantival/, iar semele substanţiale, cele care descriu conţinutul semantic al termenilor, sunt: /solemnitate/, /zi consacrată acestei solemnităţi/.

Din câmpul lexico-semantic al binelui fac parte lexemele:

- IUBIRE-DRAGOSTE

Sunt nenumărate referinţe la aceste concepte abstracte, dar vom evidenţia câteva contexte semnificative.[5] În formula componenţială a termenilor IUBIRE şi DRAGOSTE,

[2] Bidu - Vrănceanu, Forăscu 1984 :61.

[3] „Identitatea de referent prezintă prima și cea mai de seamă condiție de recunoaștere a sinonimiei, dar ea nu este suficientă.” (Forăscu 1980: 553).

[4] O clasificare mai amplă a sinonimelor este făcută de Cristiana Nicola Teodorescu, care vorbește de sinonimie perfectă, parțială, stilistică, logică (perifrastică, sintactică). Vezi Teodorescu 2017: 112,113.

[5] *Prin IUBIRE și credință se ispășește păcatul*. (Pild.16,6); …s-a jurat Ionatan lui David pe IUBIREA sa față de el (I Reg.20,17); …Domnul mi-a zis: Cu IUBIRE veşnică te-am iubit (Ier.31,3); …Păzeşte DRAGOSTEA şi

observăm semele comune: /substantiv abstract/, /sentiment/, /afecţiune/, /+însuşire umană/, /orientare către o persoană sau către un lucru/. IUBIREA şi DRAGOSTEA se pot manifesta în mod neegoist de la Dumnezeu către om (Ier.31,3; (Os.12,7) sau de la om către om: dragoste frăţească (I Reg.20,17; 2 Petr.1,7), dragostea-eros (Cânt.cânt.5,1; 1,3; III Reg.11,2). Efecte expresive se obţin prin combinări de tipul: *beat de dragoste* (Cânt.cânt.5,1) sau prin antiteză: *ură în locul iubirii* (Ps.108,4). Cei doi termeni – DRAGOSTE şi IUBIRE - comportă echivalenţă semantică la nivelul sistemului şi se pot substitui în context fără a se modifica sensul global al mesajului. De remarcat că ambii termeni au la origine limba slavă veche: *dragoste* din sl. dragosti, *iubire* din *iubi*, iar verbul *a iubi* provine din sl. ljubiti. La nivelul dicţionarelor, apare şi lexemul *pasiune*, cu sensul de „dragoste foarte puternică" (DEX:860), dar nu am identificat în corpusul studiat acest termen. În schimb, pentru a arăta gradul maxim al sentimentului, se foloseşte adjectivul *veşnică* pe lângă substantivul *iubire* sau se preferă termenul *zel* (Ez.36,5).

- PACE-LINIŞTE-ODIHNĂ

Uneori sinonimele sunt totale, nedepinzând de context. În această situaţie sunt cuvintele PACE şi LINIŞTE: *Am aflat PACEA*. Cânt. (Cânt.8,10); *Dumnezeu va da LINIŞTE fraţilor voştri* (Deut.3,20); PACEA va fi lucrul dreptăţii, roada dreptăţii va fi LINIŞTEA şi nădejdea în veci de veci. (Is.32.17).[6] În ultimul caz, cele două sinonime sunt combinate, ca să asigure claritatea şi varietatea discursului.[7] Prin combinarea la distanţă, se repetă ideea, fără a fi reluat cuvântul. Semele substanţiale pentru PACE sunt: /stare/, /de calm sufletesc/; pentru LINIŞTE semele sunt: /stare/, /sufletească/, /lipsită de zbucium, de frământări/. Când lexemul ODIHNĂ are semele: /calm desăvârşit/, /pace/ (sensul 2 din DEX:811), este sinonim cu PACE şi LINIŞTE: *Să intrăm în ODIHNA Lui* (Evr.4,1).

- CINSTIT-VREDNIC

Lexemele CINSTIT şi VREDNIC se grupează în aceeaşi clasă, întrucât au componente de sens comune: /caracteristică adjectivală/, /integritate/, /moral/, neexistând seme diferenţiatoare: *Dacă el va fi un om CINSTIT*...(III Reg.1,52); *Se ştie că eşti femeie VREDNICĂ* (Rut 3,11). *Vrednic* este considerat în cazul de faţă cu sensul 2 din DS:„cinstit, onest, demn, preţuit" (DS:315). Adjectivele calificative *cinstit* şi *vrednic* sunt postpuse, în cazurile exemplificate, substantivelor *om*, *femeie* şi sunt susceptibile la evaluări.[8] Remarcăm faptul că dicţionarele înregistrează şi alte sinonime pentru cuvintele *cinstit* şi *vrednic*, cum ar fi *prob, integru, imaculat* etc. (DAS:57), care însă nu se regăsesc în corpusul studiat.

Din câmpul lexico-semantic al răului fac parte lexemele:

- PĂCAT-FĂRĂDELEGE-GREŞEALĂ-NELEGIUIRE

---

dreptatea Lui (Os.12,7); *Fiţi beţi de DRAGOSTE* (Cânt.cânt.5,1); *...Regele m-a dus în cămările sale...Îţi vom preamări DRAGOSTEA*. (Cânt. Cânt. 1,3); …la IUBIREA frăţească: DRAGOSTEA. (2 Petr.1,7); …de acestea (popoare) s-a lipit Solomon cu DRAGOSTE (III Reg.11,2).

[6] Alte exemple versete ce conţin termenii discutaţi: *Avem PACE cu Dumnezeu* (Rom.5,1); *slobozeşte în PACE pe robul Tău* (Luc.2,29).

[7] Vezi Ullmann 1969:183.

[8] „Atribuirea calităţii prin adjectiv substantivului diferă de la vorbitor la vorbitor (este în mare măsură subiectivă) şi ea poate fi prezentată, de obicei, în diferite grade de intensitate (Guţu-Romalo. I. 2008.:142).

Se constată echivalenţe între termenii amintiţi, inclusiv în contextele: PĂCATUL bate la uşă (Fac.4,7), *jertfă pentru PĂCAT* (Ieş.29,36); *Pentru noi este drept, căci primim răsplata cuvenită pentru FĂRĂDELEGILE noastre*. (Luc.23,41); *Iertaţi-mi…GREŞEALA mea* (Ieş.10,17); *N-aţi făcut o NELEGIUIRE* (Ios.22,31). Substantivele enumerate au în comun semele: /faptă/, /călcare a unei legi sau a unei porunci bisericeşti/. Dintre toate cuvintele aflate în relaţie de sinonimie, doar păcat este polisemantic, înregistrând în dicţionar şi alte sensuri (*cusur, nenorocire*) (DEX:866). Termenul *fărădelege* este învechit şi popular. Concurenţa între sinonime face ca lexemul *fărădelege* să nu mai circule decât în mediul religios. În această clasă, pot apărea unele diferenţe graduale, întrucât la cuvântul *greşeală* apare informaţia „abatere conştientă sau involuntară" (DEX:490), ceea ce indică un grad mai mic de vinovăţie faţă de termenii sinonimi.

- MINCIUNĂ-VICLENIE-VICLEŞUG

Cel viclean spune numai MINCIUNI (Pild.14,25); *Omul de nimic, omul necinstit şi viclean umblă cu MINCIUNA pe buze* (Pild.6,12); *Ne-am făcut din MINCIUNĂ un adăpost şi din VICLENIE un liman* (Is.28,15); Se va servi de VICLEŞUG (Dan.11,23)- acestea sunt câteva contexte în care termenii sinonimi pot fi interschimbaţi. Semele coincidente în structura semantică a unităţilor lexicale sinonime sunt: /denaturarea în mod deliberat a adevărului/, /falsitate/ (DEX:723; 1318). Diferenţa (semul rezidual) dintre înţelesurile cuvintelor date este aceea că *minciuna* este o /afirmaţie/, în timp ce *viclenia* sau *vicleşugul* pot fi /o faptă/ sau /o comportare/.

2. Antonimia

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită şi cu înţeles opus. Antonimia este „un tip de relaţie semantică ce constă în opoziţia de sens între două cuvinte care trimit la realităţi nu numai diferite, ci şi contrare sau contradictorii".[9] Un sinonim pentru antonimie este antisemia.[10] În cadrul opoziţiei, Lyons distingea trei subtipuri: complementaritatea (mascul-femelă); antonimia –relaţie de sens care se obţine între cuvinte opuse şi conversiunea (a cumpăra-a vinde).[11] Antonimia se poate realiza şi cu ajutorul prefixelor antonimice, negative sau privative. În funcţie de intenţia vorbitorului şi de compatibilităţile contextuale se optează pentru alegerea unui termen. Narcisa Forăscu observa că, în general, din două serii sinonimice aflate în opoziţie, perechile se organizează respectând echilibrul relaţiei, „echilibru condiţionat şi de marcarea stilistică identică."[12] Antonimia este o categorie constituită paradigmatic în mod precis şi cunoaşte mai multe criterii de clasificare.[13] Antonimia nu este foarte dependentă de context. La nivelul vorbirii se produce selectarea unui anume termen, dar opoziţia

[9] Bidu-Vrănceanu, Forăscu 1988 : 165.
[10] „Un caz particular de parasemie este antisemia, numită în termeni tradiționali antonimie. Așadar, din categoria parasemantelor fac parte și cuvintele cu sens opus, numite antisemante sau, în terminologia clasică, antonime" (Bahnaru 2011:142).
[11] Lyons 1995 apud Coşeriu; Geckeler 2016: 77,78.
[12] Forăscu 1985:282.
[13] Teodorescu clasifică astfel antonimele: științifice, logice, lingvistice, iar după criterii semantice, antonimele pot fi:gramaticale, lexicale. Cele lexicale pot fi absolute sau parțiale. Acestea, la rândul lor, pot fi: perfecte sau aproximative. (Teodorescu 2017:117,118).

antonimică există şi la nivelul limbii. În formula componenţială a antonimelor intră mai multe tipuri de seme, şi anume: seme de categorizare gramaticală, seme substanţiale, seme incompatibile contrarii, iar uneori pot apărea şi semele graduale. Dacă apar şi seme variabile, antonimele pot fi privite doar în sens larg (antonimie imperfectă). După cum remarca Daniela Gheltofan, se poate vorbi despre „antonimie conceptuală, care ajută la percepţia complexă şi completă asupra lumii."[14] Dintre conceptele generale regăsite şi în corpusul analizat, enumerăm: binele-răul, iubirea-ura, viaţa-moartea, tristeţea-bucuria.

- RĂU / BINE

Termenii implicaţi în antonimie apar în contexte ca: *...în mijlocul raiului era pomul vieţii şi pomul cunoştinţei BINELUI şi RĂULUI* (Fac.2,9); *...cunoscând BINELE şi RĂUL* (Fac.3,22); *Vai de cei ce zic RĂULUI BINE ŞI BINELUI RĂU* (Is.5,20), Nu-ţi putem spune nimic nici de BINE, nici de RĂU (Fac.24,50). Comparând cei doi termeni ai perechii antonimice, Cristiana Nicola Teodorescu arăta că un singur termen se găseşte pe axa [+] şi un altul pe axa [-], norma relativă neavând lexem.[15]

- URĂ / IUBIRE

În contexte ca: Pus-au împotriva mea rele în loc de bune şi URĂ în locul IUBIRII mele (Ps.108,4); *Nici măcar IUBIREA, nici URA nu o cunoaşte omul* (Ecl. 9,1); *URA aduce ceartă* (Pild.10,12); *Cineva poate să-şi ascundă URA lui prin prefăcătorie* (Pild.26,26), se actualizează sensurile contrare ale cuvintelor *iubire* şi *ură*. Cei doi termeni aparţin limbajului curent şi sunt frecvent întâlniţi în Scriptură, uneori chiar în acelaşi verset, făcând opoziţia logică mai evidentă. Semele comune sunt: /sentiment/, /privitor la/, /reacţie afectivă (faţă de cineva sau de ceva)/ (DEX:578; 1293). Aşa cum remarcau Angela Bidu-Vrănceanu şi Narcisa Forăscu, opoziţia antonimică în acest caz se bazează pe semul incompatibil contrar /favorabil/ vs. /defavorabil/.[16]

- MOARTE / VIAŢĂ

Pe lângă perechea antonimică *viaţă-moarte* înregistrată în DA (la pagina 262), sunt indicaţi şi alţi termeni drept antonime ale cuvântului *moarte*: *înviere, nemurire, reînviere, renaştere* (DA:193). Am selectat câteva versete biblice concludente: *Cel ce ascultă cuvântul Meu...s-a mutat din MOARTE la VIAŢĂ*. (Ioan 5,24); *Am trecut din MOARTE la VIAŢĂ, pentru că iubim pe fraţi*. (1 Ioan 3,14); *Învierea morţilor* (Mat.22,31). În cadrul opoziţiei MOARTE-VIAŢĂ, care nu este strict logică, se opune un concept durativ unuia momentan.[17] Moartea este definită ca „încetare a vieţii" (DEX:732), iar viaţa înseamnă „faptul de a fi viu", dar şi „timpul cuprins între naştere şi moarte" (DEX:1317).

- TRISTEŢE / BUCURIE

Asociate sentimentului *tristeţe* sunt lexeme ca: ÎNTRISTARE, DURERE, JALE, AMĂRĂCIUNE, ÎMPILARE, NECAZ: *Ai vreo ÎNTRISTARE la inimă!* (Neem.2,2); *...i-a aflat adormiţi de ÎNTRISTARE* (Luc.22,45); *O, dacă DUREREA mea s-ar cântări*...(Iov 6,2); *Zile*

[14] Gheltofan 2013 :53.
[15] Teodorescu 2017:121.
[16] Bidu-Vrănceanu; Forăscu 1984:131.
[17] „Opoziția noțională e între naştere şi moarte", consideră L.Wald (*Sistemele limbii* 1970:76).

de JALE grea mi-au sosit înainte (Iov 30,27); *AMĂRĂCIUNE mare mi-a trimis Atotţiitorul* (Rut 1,20); *Domnul a văzut ÎMPILAREA noastră* (Deut.26,7); *Aceste NECAZURI nu m-au ajuns ele oare?* (Deut.31,17). Contextele selectate care se referă la BUCURIE sunt: *BUCURIE şi VESELIE vei avea*. (Luc.1,14); *Au mâncat şi au băut cu mare BUCURIE*. (I Paral.29,22); *BUCURIA noastră să fie deplină deplină* (I Ioan 1,4); *BUCURIE mare* (Luc.2,10). Cuvintele asociate tristeţii nu sunt întrutotul sinonime perfecte, de aceea există o pereche favorită atunci când vine vorba de a stabili antonimul cuvântului *bucurie*, cel mai adesea acesta fiind *tristeţe*. Remarcăm valoarea expresivă a antonimelor,[18] care conduce la antiteză, în cazul de faţă la trăirea unor sentimente opuse.

- RĂZBOI/ PACE

În clasa antonimelor propriu-zise se încadrează şi perechea RĂZBOI-PACE, pe care o ilustrăm cu versetele: *De nu se va învoi cu tine la PACE şi va duce RĂZBOI cu tine…*(Deut.20,12); *Este vreme de RĂZBOI şi vreme de PACE.* (Ecl.3,8); *…propovăduiesc PACEA…se pornesc cu RĂZBOI* (Mih.3,5). Actualizarea relaţiei antonimice respectă anumite limite, făcându-se în cadrul variantelor funcţionale. Contextul mai larg indică faptul că termenul *război* nu are sens figurat în primul verset citat, neînsemnând „ceartă, vrajbă" (DEX:1016), ci se referă tot la /conflict armat/, /între grupuri umane/. Aşadar, în opoziţia RĂZBOI/ PACE, termenii nu sunt marcaţi stilistic. Semul incompatibil comun este [+] conflict armat pentru RĂZBOI, [-] conflict armat pentru PACE.

- NEBUN / ÎNŢELEPT

În versetul Pilde 10,1 întâlnim paralelismul antitetic: „*Fiul ÎNŢELEPT înveseleşte pe tatăl său, iar cel NEBUN este supărarea maicii lui.*" NEBUN se opune în limbajul standard cuvântului NORMAL.

- BLÂND -LIN - DULCE/ ASPRU

În contextele: Moise era omul cel mai BLÂND (Num.12,3); *Eu (Iisus) sunt BLÂND* (Mat.11,29); *Un răspuns BLÂND potoleşte mânia, dar un cuvânt ASPRU aţâţă mânia* (Pilde 15,1), BLÂND este folosit cu sensul principal „bun, blajin" (DEX:119), iar ASPRU cu sens figurat-„sever" (DEX:75), termenii desemnând însuşiri care vizează caracteristici morale. Sens figurat la ambele cuvinte întâlnim în următoarele situaţii: *Glasul tău e DULCE* (Cânt.cânt.2,14); *Eşti om ASPRU* (Mat.25,24). Uneori, *aspru* devine adverb: *A grăit ASPRU* (Fac.42,7).

- BOGĂŢIE / SĂRĂCIE

În unele cazuri, termenii antonimici par să se neutralizeze reciproc *Nu-mi da nici bogăţie, nici sărăcie* (Prov.30,8).

- NEDREPTATE/ DREPTATE

Antonime gramaticale sunt formate cu ajutorul prefixelor, iar cele cu prefix au o valoare negativă mai mică decât un alt cuvânt nederivat cu prefix: *Iubit-ai RĂUTATEA mai mult decât BUNĂTATEA, NEDREPTATEA mai mult decât a grăi DREPTATEA*. (Ps.51,2)

[18] Angela Bidu-Vrănceanu şi Narcisa Forăscu consideră că „valoarea expresivă a unui termen al perechii (de antonime) se pune în evidenţă numai într-un text sau în combinaţia cu un antonim care aparţine altei variante funcţionale". (Bidu-Vrănceanu; Forăscu 1984:149).

- CRIN –SPINI

Ilustrăm şi o relaţie antonimică bazată pe conotaţii (termenii nu sunt antonime în sistem): *Cum este CRINUL între SPINI* (Cânt.cânt.2,2).

- LA DREAPTA/ LA STÂNGA

Clasa antonimelor adverbiale este reprezentată de locuţiunile *la dreapta* şi *la stânga*: *Nici la DREAPTA, nici la STÂNGA*… (Num.22,26; Ios.23,6).

- CER-PĂMÂNT

Substantivele *cer* şi *pământ* exprimă opoziţii spaţiale *Ci cât este departe CERUL de PĂMÂNT, atât este de mare mila Lui*…(Ps.102,11); *Şi cât de departe sunt CERURILE de la PĂMÂNT, aşa de departe sunt căile Mele de căile voastre şi cugetele Mele de cugetele voastre*. (Is.55,9)

- MARE/MIC

Contextele antonimice în plan semantico-referenţial pot fi de tip omogen şi de tip eterogen. Ilustrăm tipul omogen cu un context: *Şi au aruncat şi ei sorţi, MARE şi MIC, după familiile lor* (I Paral.26,13).[19]

- CURAT-SPĂLAT-NEVINOVAT/ NECURAT-NESPĂLAT-VINOVAT

Termenii din clasa antonimică CURAT- SPĂLAT-NEVINOVAT/ NECURAT-NESPĂLAT-VINOVAT se pot combina cu substantive ca: om, mâini, buze, animale etc.: *…cu inimă NEVINOVATĂ ai făcut aceasta*. (Fac.20,6); *Tot lucrul pe care va cădea vreuna din acestea, moartă, fie vas de lemn, sau haină, sau piele sau orice fel de lucru…lucrul acela NECURAT va fi.* (Lev.11,32); *…mănâncă cu mâinile NECURATE, adică NESPĂLATE.* (Marc.7,2). CURAT se poate repartiza în mai multe paradigme antonimice. Contextul determină sensul cuvântului polisemantic CURAT.

Lexem	Semnificaţie	Context	Antonim
curat	1.„lipsit de murdărie”	…atât cel NECURAT, cât şi cel CURAT pot să mănânce. (Deut.15,22); *…animale CURATE şi animale NECURATE* (Fac.7,8)	necurat
	2.„pur, neamestecat”	Aur CURAT (Lev.24,4)	Amestecat, impur
	3.(fig.)„sincer, cinstit”	*Voi da popoarelor buze CURATE* (Sof.3,9)	nesincer
	4.„fără vină”	*Femei n-am avut cu noi şi vasele (trupurile) oamenilor sunt CURATE.* (I Reg.21,5)	vinovat

Trecem în revistă şi alte perechi de antonime identificate pe paginile Scripturii, fără a insista asupra lor: LUMINĂ-ÎNTUNERIC (Is.5,20); MINCIUNĂ/ ADEVĂR

[19] Clasificarea este făcută conform concepţiei Danielei Gheltofan 2013: 59.

(Rom.1,25); DEZNĂDEJDE/ NĂDEJDE, SPERANȚĂ (Ecl.2,20; Tit 2,13); BOLNAV / SĂNĂTOS (Mat.9,12); A ADUNA /A VINDE (Pild. 23,23) etc.

5. Concluzii

La o analiză de adâncime a textului biblic, se pot remarca diverse relaţii sintagmatice. Sinonimia şi antinomia sunt fenomene semantico-lexicale fundamentale prezente atât în limbă, cât şi în vorbire. În general, exemplele date fac parte din categoria abstractelor.

Factorii semantici, gramaticali şi funcţionali-stilistici sunt hotărâtori în stabilirea sinonimiei. Sinonimia nu este doar un fapt de inventar, ci sinonimele sunt actualizate în contexte diverse. Chiar dacă nu există sinonime absolute, unele cuvinte pot fi înlocuite cu altele al căror sens concordă în linii mari, neglijând astfel diferenţele semantice, mesajul nefiind modificat. Paradigmele sinonimice exemplificate conţin un număr redus de unităţi, care în principal sunt subordonate opoziţiei BINE-RĂU. S-a urmărit aspectul funcţional al sinonimelor. Contextul determină, cel puţin parţial, sensul cuvintelor.

Antonimia este o modalitate de organizare a lexicului, la care primează opoziţia semantică, nu cea gramaticală. Uzul consacră anumite combinaţii în care apar termenii. Posibilităţile combinatorii ale lexemelor depind de logică, dar şi de structura semică a acestora. Termenii antonimi au capacitatea de a se îmbina cu aceiaşi termeni.

Din materialul cercetat a reieşit predominanţa simetriei relaţiilor în cadrul antonimiei, adică sunt cuplaţi termeni de pe acelaşi nivel. S-a observat că unele paradigme antonimice au cuprins doi termeni, iar altele au inclus mai mulţi termeni, atunci când relaţia de antonimie s-a manifestat între două serii sinonimice perfecte.

Mesajul Scripturii este transmis inclusiv prin folosirea resurselor stilistice date de sinonimie şi de antonimie.

BIBLIOGRAFIE

Bahnaru, Vasile. 2011. *Contribuţia academicianului Silviu Berejan la progresul semasiologiei*. În „Philologia" LIII (5-6). Chişinău: Editura Academia de Ştiinţe a Moldovei: 140-145.

Bidu - Vrănceanu, Angela; Forăscu, Narcisa. (1984). *Modele de structurare semantică*. Timişoara: Editura Facla.

Bidu - Vrănceanu, Angela; Forăscu Narcisa. (1988). *Cuvinte şi sensuri*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Coşeriu, Eugeniu & Geckeler, Horst. (2016). *Orientări în semantica structurală*. Iaşi: Editura Universităţii *Al .I .Cuza*.

DA= Bucă, Marin. (2000). *Dicţionar de antonime*. Bucureşti: Editura Vox.

DAS (1978) = Bucă, M. & Evseev, I. & Kiraly, Fr. & Craşoveanu, D. & Vasiluţă, L. (1978). *Dicţionar analogic şi de sinonime al limbii române*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

DEX = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti". (2016). *Dicţionarul explicativ al limbii române*. Ed. a 2-a, rev. Bucureşti: Editura Univers Enciclopedic Gold.

DS = Bulgăre, Gh. (2000). *Dicţionar de sinonime*. Bucureşti: Editura Palmyra. Î

Forăscu, Narcisa. (1980). *Probleme ale interpretării stilistice a sinonimelor*. În „Studii şi Cercetări Lingvistice". Nr.5. Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România: 553-557.

Forăscu, Narcisa. (1985). *Contribuţie la studiul stilistic al antonimelor*. În „Studii şi Cercetări Lingvistice". An 36. Nr.4. Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România: 282-289.

Gheltofan, Daniela. (2013). *Conceptualizarea antonimică – modalitate de structurare discursivă*. În „Analele Universităţii de Vest din Timişoara". Seria Ştiinţe Filologice 51-52: 53-61.
Guţu-Romalo, Valeria (coord.). (2008). *Gramatica limbii române, I. Cuvântul*. Bucureşti: Editura Academiei Române.
Guţu-Romalo, Valeria (coord.). (2008). *Gramatica limbii române, II. Enunţul*. Bucureşti: Editura Academiei Române.
Teodorescu, Cristiana-Nicola. (2017). *Langue française contemporaine. La sémantique lexicale*. Curs universitar pentru învăţământul la distanţă. Craiova: Editura Universitaria.
Ullmann, Stephen. (1969). *Précis de sémantique française*. Berne : A. Francke.
*** (1970). *Sistemele limbii*. Red. Coteanu, I.; Wald, L. Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
SITES https://www.esinonime.com › (accesat 10.06.2021)

SURSE *Biblia sau Sfînta Scriptură*. (1988). Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

ROLUL CĂMINELOR CULTURALE ÎN RĂSPÂNDIREA PROPAGANDEI COMUNISTE. STUDIU DE CAZ: RAION BUZĂU - REGIUNEA PLOIEŞTI, 1955

TRANDAFIR Marinela,
PhD Candidate, „Valahia" University of Târgoviște

Abstract: The cultural homes established since the time of royalty had the role of morally and intellectually raising the world of villages. When the reins of power came into the hands of the communists, the role of cultural homes changed radically. They were used to complete cultural propaganda and the interests of the Communist Party. The cultural propaganda of the Communist Party covered many aspects, aiming at implementing the party's ideology within the local community and changing the the individual and collective mentality. The rural world was the place where the Communist Party focused its attention on the pursuit of indoctrination of the simple peasants with the ideological spirit and hatred of the bourgeoisie who benefited from land and other benefits to their detriment. Therefore, the purpose of this study is to present the role of cultural homes in the spread of communist propaganda in Romania through a case study on the state of this field in Buzau district - Ploiesti region in 1955.

Keywords: cultural home, communism, propaganda, party, ideology.

Introducere

Căminele culturale înființate încă din perioada regalității au avut rolul de a ridica moral şi intelectual lumea satelor. Când frâiele puterii au ajuns în mâinile comuniştilor rolul căminelor culturale se schimbă radical. Acestea au fost folosite pentru desăvârşirea propagandei culturale şi interesele partidului comunist. Propaganda culturală a Partidului Comunist a îmbrăcat numeroase aspecte urmărindu-se implementarea ideologiei partidului în sânul comunității locale şi schimbarea mentalității individului. Lumea satului era locul unde Partidul Comunist şi-a îndreptat cu predilecție atenția urmărind ca simplii țărani să fie îndoctrinați cu spiritul ideologic şi ura față de burghezii care beneficiau de pământ şi alte foloase în detrimentul lor. De aceea, scopul prezentului studiu este prezentarea rolului căminelor culturale în răspândirea propagandei comuniste în România prin intermediul unui studiu de caz privind starea acestui domeniu în raionul Buzău - regiunea Ploieşti în anul 1955.

Căminele culturale şi propaganda comunistă

Ajuns la putere Partidul Comunist şi-a extins tentaculele către toate categoriile sociale pentru a-şi întări poziția şi cum altfel dacă nu prin desfăşurarea unei intense activități culturale. Marea temere a comuniştilor după preluarea puterii nu era față de categoriile elitiste deoarece acestea au fost înlăturate fie într-un mod agresiv fie au trecut de partea puterii pentru a-şi desfăşura în continuarea activitatea. Temerea era față de muncitorime şi țărănime care constituiau categoriile cele mai vulnerabile datorită greutăților materiale pe care le întâmpinau şi se puteau revolta oricând

împotriva regimului. Pentru a se putea apropia cât mai mult de aceştia, aparatul de propagandă al regimului comunist organiza tot felul de activităţi culturale atât în mediul urban cât şi în cel rural.

Printre instituţiile de propagandă ale partidului un rol important în desfăşurarea acesteia, prin activităţile culturale, l-au avut căminele culturale. Deoarece atenţia aparatului de propagandă a fost îndreptată către noi categorii sociale, în viziunea acestuia: „construcţia societăţii socialiste în ţara noastră este îndeplinită în măsura în care partidul şi guvernul reuşesc să antreneze în muncă muncitorimea din întreprinderi, ţărănimea muncitoare de pe ogoare şi intelectualitatea progresistă”[1].

Falsul interes pe care partidul comunist îl manifesta faţă de aceste categorii sociale era asociat cu scopul partidului de a-şi impune propria ideologie şi de a le subordona total. Acest interes îl descoperim în raportul secţiunii culturale din cadrul Sfatului Popular Raional Buzău, unde erau consemnate următoarele: „Problema culturalizării maselor stă în permanenta atenţie a partidului şi guvernului şi este rezolvată prin instituţiile cultural – educative de masă conduse de partid prin organele locale ale puterii de stat”[2].

În anul 1955 în Raionul Buzău funcţionau conform surselor scrise: 74 de cămine culturale săteşti, 4 cămine culturale orăşeneşti, 9 colţuri roşii la G. A. C., 3 biblioteci săteşti. În centrul raionului îşi mai desfăşura activitatea casa raională de cultură, biblioteca centrală, muzeul de istorie. La conducerea căminelor erau numiţi directori salarizaţi cu o jumătate de normă sau directori voluntari. Acestea erau utilate corespunzător cu mobilier pentru desfăşurarea în bune condiţii a activităţilor culturale însă unele dintre ele aveau şi lipsuri. Aceste lipsuri se datorau conform spuselor comuniştilor, slabei preocupări a comitetelor executive. Un exemplu de dat a fost la Valea Teancului: „unde din mobilierul luat de la moşieri nu s-a repartizat căminului cultural nici măcar un dulap, deşi acesta a stat în curtea sfatului popular în ploaie până când s-a stricat”[3].

Interesul comuniştilor pentru răspândirea propriei propagande culturale în rândul populaţiei era atât de mare încât activităţile organizate de aceştia se desfăşurau într-un ritm continuu la căminele culturale pe tot parcursul anului. Astfel ca totul să iasă conform planurilor „pentru activitatea de iarnă comitetul executiv, prin secţia culturală raională, s-a îngrijit de asigurarea combustibilului repartizându-se căminelor 41 000 kg lemne, 6000 kg cărbune şi 2 tone de petrol”[4].

Principala activitate ţinută la căminele culturale dar şi în cadrul serilor culturale era conferinţa. Aceasta se ţinea în special duminica iar mobilizarea oamenilor era asigurată prin prezentarea de programe artistice, afişe sau prin viu grai. Fiecare duminică a lunii în curs conţinea câte o conferinţă tematică şi avem ca exemplu: „duminica întâi din lună să fie a conferinţelor politico-sociale, duminica a doua a

[1]Serviciul Județean Buzău al Arhivelor Naționale, Fond „Raionul Buzău, secția culturală”, dosar 4/1955 ce cuprinde lucrări organizatorice, f. 1
[2]*Ibidem.* p. 1
[3]S. J. A. N. Buzău, Fond „Raionul Buzău, secția culturală”, dosar 4/1955 ce cuprinde lucrări organizatorice, f. 2.
[4]*Ibidem.* p. 2.

agrotehnicei, duminica a treia a situaţiei internaţionale şi duminica a patra a problemelor de ştiinţă, tehnică, sanitare etc.”[5].

În cadrul conferinţelor erau dezbătute următoarele teme: „Cum a organizat şi condus P.M.R. lupta maselor populare pentru instaurarea regimului democrat-popular în ţara noastră?; Pacea şi colaborarea cauze de neînvins; Problema germană şi securitatea Europei” etc.

În ciuda interesului pe care Partidul Comunist îl avea în legătură cu desfăşurarea propagandei culturale existau şi nemulţumiri deoarece: „salariaţii sfaturilor populare lipsesc de la ascultarea şi discutarea conferinţelor, constituind un exemplu negativ pentru ceilalţi cetăţeni şi făcând ca nivelul cunoştinţelor politico-sociale să rămână în urma multora dintre ţăranii muncitori. Informarea politică a oamenilor muncii se face prin conferinţe despre situaţia internaţională, presă, radio şi agitaţie vizuală şi să ceară a fi împrospătate”[6].

Printr-o circulară trimisă din 13 iulie 1955 de către Sfatul Popular al Regiunii Ploieşti, către Sfatul Popular al Raionului Buzău, secţiunea culturală este menţionat faptul că: „Secţiunea Culturală Regională în colaborare cu Comitetul Regional U. T. M organizează în ziua de 31 iulie a. c. după amiază o duminică a tineretului consacrată folclorului local. Recomandăm pentru desfăşurarea acestei secţiuni următoarea tematică:

„1. – Conferinţa ≪Lupta tinerilor din ţările capitaliste şi coloniale împotriva şomajului pentru dreptul la o viaţă mai bună pentru pace≫. Materialul se află la raioane trimis de Comitetul Regional U. T. M.

2. – Un concurs de cântece, ghicitori, strigături, producţii populare locale. Textele acestor producţii vor fi notate de juriu şi vor fi trimise Secţiei Culturale Regionale. Se dau premii în flori, cărţi, etc.”. În aceeaşi circulară mai erau trecute şi următoarele directive: „Ţinând seama de experienţa duminicii tineretului din luna iulie atragem atenţia Secţiunilor Culturale să instruiască prin scris, telefonic şi prin delegaţi pe directorii căminelor culturale asupra acestei activităţi. În fiecare comună se va anunţa prin afişe – dată sistematică duminicii tineretului”. În încheiere se spunea că „Orice altă manifestare urmată de dans în ziua respectivă se suspendă. La sate, această duminică a tineretului ţine loc de reuniune lunară. În afara acestei acţiuni nu se mai fac alte reuniuni la căminele culturale”[7].

Organizarea unor astfel de activităţi aveau interesul să anime viaţa satului, să stârnească dar şi să forţeze participarea intelectualilor, cei mai mulţi făcând parte din corpul didactic, cât şi darul de a atrage atenţia sătenilor de la vechiul trai şi de a accepta noul curs impus de partidul comunist.

La cursurile organizate participau ca lectori: ingineri, agronomi, avocaţi, notari, profesori, învăţători. Printr-o notă telefonică din data de 28 octombrie 1955, Comitetul Executiv din cadrul Sfatului Popular al Raionului Buzău, anunţă ca: „Duminică, 30

[5]S. J. A. N. Buzău, Fond „Raionul Buzău, secția culturală”, dosar 4/1955 ce cuprinde lucrări organizatorice, f. 6.
[6]S. J. A. N. Buzău, Fond „Raionul Buzău, secția culturală”, dosar 4/1955 ce cuprinde lucrări organizatorice, f. 7.
[7]Serviciul Județean Buzău al Arhivelor Naționale, Fond „Raionul Buzău, secția culturală”, dosar 6/1955, circulară din 13 iulie 1955, filă nenumerotată.

octombrie 1955 se va ţine în toate comunele şi satele conferinţa trimisă de Ministerul Culturii la fiecare cămin cultural cu titlul ≪Noi paşi spre slăbirea încordării situaţiei internaţionale≫"[8]. Analizând denumirile sesiunilor observăm cum partidul încearcă să denatureze adevărul istoric, cum intervine cu cenzura asupra informaţiilor ce ajung la populaţie, informaţii ce sunt total lipsite de fapte reale dar pe care populaţia trebuie să le ia ca atare neavând alt mijloc de verificare a lor. În ziarul „Viaţa Buzăului", Organ al Comitetului Raional P. M. R, Buzău şi al Sfatului Popular Raional, nr. 2681 din 12. X. 1955, era redat un articol în care se cerea: „…toate organele de partid şi de stat precum şi instituţiile de orice fel, vizate de materialele criticate apărute fie în ≪Scânteia≫, fie în alte organe de presă sunt datoare să discute criticile aduse şi să răspundă ziarului în termen de 10 zile de la publicarea materialului respectiv, arătând starea de lucruri şi măsurile luate. De asemenea sunt datoare ca în termen de două săptămâni de la primirea adresei prin care un ziar le comunică semnalul critic al unui corespondent din câmpul muncii să răspundă ziarului, arătând cercetările întreprinse şi măsurile luate"[9]. La redacţia acestui ziar a fost trimisă o scrisoare în care este semnalată activitatea căminului cultural de la Verneşti astfel: „Activitatea căminului cultural din comuna Verneşti, de mult a încetat. Acest cămin aşa cum nu avea un local propriu a dus o activitate bună, pe când avea director pe tovarăşul Stamate. De atunci şi începuturile bune s-au dus. Ţăranii muncitori din această comună vor să mai asculte conferinţe, să li se aducă la cunoştinţă hotărârile partidului şi guvernului etc., iar tinerii să asculte radio, să formeze echipă de cor etc. Acest cămin are şi o tov. directoare care din păcate mai este şi învăţătoare, dar neglijează complect munca culturală, de altfel cum o neglijează şi secţia culturală raională, care c-am de mult n-a mai trecut pe acolo. Toţi se întreabă din comuna Verneşti, până când va dura această situaţie?[10]. Această scrisoare nu era semnată dar putem observa cum partidul câştigase şi oameni care i-au îmbrăţişat intenţiile, din păcate nefaste, şi care din dorinţa de a se afirma, veneau cu acuzaţii fie la adresa unei persoane, fie la mai multe. Nu de puţine ori intelectualii, în special dascălii, refuzau indirect să se supună regulilor impuse de partid. Pentru a nu fi sancţionaţi cu pierderea serviciului sau cu tăieri din salariu deoarece nu se implicau sau nu organizau activităţi culturale în cadrul căminelor culturale sau la nivel de şcoală, mai ales dacă erau şi în posturi de conducere, se justificau dând vina pe starea de sănătate sau alte cauze care îi împiedicau să îşi ducă la bun sfârşit activităţile impuse.

Concluzii

Fiind îndoctrinaţi cu ideologia comunistă, membrii din conducerea Căminelor culturale apără interesele comuniştilor şi urmăresc extinderea propagandei acestora. Propaganda comunistă din punct de vedere cultural a avut ca scop schimbarea individului în societate şi crearea „omului nou" cu o viziune dependentă de cea a

[8]S. J. A. N. Buzău, Fond „Raionul Buzău, secţia culturală", dosar 6/1955, notă telefonică din 28 octombrie 1955, filă nenumerotată.
[9]Serviciul Județean Buzău al Arhivelor Naționale, Fond „Raionul Buzău, secția culturală", dosar 6/1955, articol din Ziarul Viața Buzăului, nr. 2681din 12. X. 1955, filă nenumerotată.
[10]Serviciul Județean Buzău al Arhivelor Naționale, Fond „Raionul Buzău, secția culturală", dosar 6/1955, scrisoare din 12. X. 1955, filă nenumerotată

partidului, uşor de manipulat şi fără alte perspective de viitor. Activităţile desfăşurate în căminele culturale dar şi în cadrul altor instituţii, aveau tematici bine stabilite cu mesaje ce făceau trimitere întotdeauna la măreaţa Uniune Sovietică. Aceasta era dată ca exemplu bun de urmat atât din punct de vedere politic cât şi cultural. Căminele culturale au avut un impact major în răspândirea propagandei culturale în lumea satelor. Aici majoritatea populaţiei fiind lipsită de resurse de informare i se aducea la cunoştinţă doar ce considera regimul că este necesar şi fiecare informaţie primită era făcută să fie credibilă. După o săptămână de trudă la munca câmpului oamenii simţeau nevoia uneori de petreceri şi voie bună. Comuniştii se foloseau de acest prilej pentru a desfăşura activităţile propagandistice şi a pune în valoarea discursul ideologic ce cuprindea multă laudă de sine, idei utopice şi îndoctrinare. În mare parte comuniştii şi-au atins scopul. Datorită cenzurii şi a materialelor propagandistice puse la dispoziţie, aceştia au reuşit să îşi pună amprenta pentru o lungă perioadă de timp asupra vieţii oamenilor ghidându-i după bunul lor plac în direcţiile pe care le vroia regimul. Comuniştii nu îşi doreau de fapt o societatea culturalizată ci aveau ca scop acapararea totală a acesteia şi îndoctrinarea fiecărui individ în parte pentru a fi mai uşor de manipulat.

EDUCATION 4.0. "FORCED" TRENDS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN PANDEMICS TIME

Dumitrița IFTODE,
PhD Student, „Alexandru Ioan Cuza" University

Abstract: Universities are major players in the future of education. To successfully transition to a knowledge-based economy and a society-based economy, this critical period requires thorough reorganization and modernization of the academic system. Currently, a major part of higher education is based on traditional learning methods and although many academic units have also begun to conduct blended learning, many of them are still subject to the old procedures. Before the pandemic, the most preferred type of online courses was business specific or foreign language courses. Once the Covid crisis occurred, the entire learning environment was "forced" to migrate online, so online learning has changed from the preferred or sometimes available option to the new normal. There are more than 300 million students around the world that have indeed been disrupted in their teaching process due to the spread of the coronavirus. Global higher education institutions are highly impacted by a key component of chaos during challenging times: the ability to adapt and respond to ambiguity and uncertainty in an effective way so that they are not prone to failure.
In this article, I analysed the prospective study of digital challenges in higher education institutions. The importance of the subject being analysed stems from the situation in which all universities find themselves in these difficult times. In addition, the analysis of the subject also revealed several factors other than digital infrastructure, which are very important in online education teaching, namely: adapting to the syllabus and design; tutors/training under "special" conditions the skills of the teacher/professor; inspire participation and compensate for missing human interaction.

Keywords: higher education, digitalization, education trends, academic changes

INTRODUCTION

Higher education is pard of a system that is not very quickly adaptable to changes and lacks flexibility, so individual and social demands for higher education remain with a significant number of requests and individuals that seek elsewhere for solutions. Universities are the key players in the future of a knowledge society. For the successful transition to a knowledge and society-based economy, in this crucial times, a thorough restructuring and modernization is required.

Over the last decade, the advancement of new technologies has allowed users to meet their own learning and communication needs both with colleagues and teachers, within their own communities or within external communities, built for educational purposes and using social media tools and services. However, online delivery of high-quality video tutorials or classes was never a must or a priority. The most preferred type of online classes before pandemics where the business specific ones or foreign language classes. Once the Covid crisis stroke, the entire learning environment was "forced" to migrate online, therefore online learning switched from a preferred or sometimes available option to a new normality. More than three hundred million students around the world did encounter

disruptions in their education process caused by the spread of Coronavirus. Educational institutions have not confronted such severe disruption in decades, but unlike any past occurrences, now there is the ability to continue education with the doors closed. Whereas considering that learning by using new information and technology sources has been around for a long period of time, it is remarkable how the impact of technology did not have a substantial influence on education until now. Digitalization in education was meant to happen gradually, but COVID-19 made it an accelerated process with large scale adoption of educational technologies and a boom of online ways of delivering education. All levels of education, from kindergarten to university, have been badly impacted by the new coronavirus, with most institutions either closing entirely or operating at a reduced capacity for many months (Schulten, 2020). Following the initial shock, millions of teachers, professors, and members of educational systems' administrative and technical bodies responded in truly extraordinary ways, attempting to shift the entirety of their teaching activities to the online environment and becoming familiar with the operation of digital platforms such as Zoom, Google Meets, and Microsoft Teams in just a few weeks. Most of them have adapted quite well to the new methods, realizing the tangible benefits they provide and attempting to rapidly overcome inherent difficulties (Tam & El-Azar, 2020).

In this paper I perform an analysis through a prospective study on digital challenges in higher education institutions during the latest pandemics. The importance of the analysed subject is derived from the situation that all universities found themselves in, during these hard times. Also, the analysis of this subject reveals several factors, besides the digital infrastructure, that are very important in the online delivery on education, and namely: adapted course outline and design; tutor/trainer/professors' skills set for delivering the course in "special" conditions; tracking the understanding; motivating the involvement and compensating for the missing human side.

WHAT IS EDUCATION 4.0?

Education 4.0 is a method of learning that is aligned with the fourth industrial revolution and focuses on improving the future of education through new technologies and automation. Education 4.0 is built on creativity. It stresses the importance of preparing students to face and overcome obstacles (Frances, 2019). Participation rate in formal education, especially at the higher levels and the average number of years of schooling, is increasing rapidly throughout Europe. Higher education thus becomes one of the most important sectors of the emergence society / economy of knowledge, asserting itself, through weights and comprehension as a true industry of the time. To keep up with the times, conventional curriculum paradigms must be revisited. The evolution of the education context to Education 4.0 is represented below (Creatrix Campus, 2020).

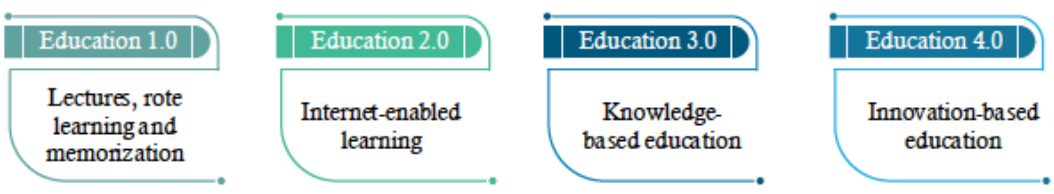

Fig. 1. Education 4.0 – A different learning

Source: Created based on Creatrix Campus https://www.creatrixcampus.com/blog/Education-4.0

Aligning the academic environment to Education 4.0

For aligning to the educational requirements, the best way to do that is to balance business demands with educational objectives.

Here are a few options for accomplishing the same goal:

- *Curriculum revision*, with a focus on future-oriented topics. A skill-based learning is the order of the day, thanks to digitization and automation. Employers are in desperate need of trained workers, so they depend on colleges and training institutions to upskill their current employees.
- *Developing digital abilities*. Institutions should concentrate on teaching their faculty to improve digital capabilities to develop completely capable students for their workplace. Soft skills should be made invaluable by a combination of problem-solving and soft skills.
- *Use of immersive learning platforms* for interactive learning. Students and faculty receive remote access for teaching via LMS, and this is becoming more common around the world. Learning and training, as well as course material access, online chat rooms, discussions, collaborations, peer teaching, and mixed learning, all take place during flexible hours.
- *Improve course delivery*. It is important to provide a synchronization between the faculty and the program being taught. Faculty can be receptive to utilizing technical applications to develop their students' cognitive learning abilities. It's crucial for all to understand and adjust to a customized integrated learning strategy to provide a richer, more exciting learning experience for everyone. The inclusion of a strong and inclusive professional structure, along with effective career preparation through several fields, is critical. With the increased focus on schooling and training to foster a workforce for business 4.0, this facet would future-proof Indian education (Mcveigh-Murphy, 2020).
- *Technology-enabled classrooms* are being implemented through universities, schools, and other institutions of higher education to provide good learners for the cyber-physical networks that pervade all industries. This entails developing a technology-rich program and reimagining the learning process to enhance the student experience.

The online education process comes with some difficulties and changes, especially in times where universities were forced to move their activities online in a very short period. Despite the government's planning and preparations and the united efforts of a broad range of stakeholders as society, including schools and families, the implementation of the "online" policy of continues to confront at least five obstacles (Wunong, et al., 2020).

1. Infrastructure constrains of online education. Due to the high volume of teaching and staff visits, online teaching platforms are frequently overloaded, resulting in network breakdowns. Meanwhile, regional disparities in information technology

infrastructure might be substantial. In rural places, network coverage is limited, which may exacerbate educational inequalities.

2. The percentage and efficiency with which online educational resources are used are still rather low. Although online courses have previously been held, these served mostly as supplementary to offline instruction. As a result, a sizable number of academic stuff had limited experience with or awareness of online resources prior to the epidemic but were forced to replicate offline instructional materials to the network area without making necessary changes.
3. The impact of online education is highly dependent on the competence and expertise of professors to teach online. Since online education was not yet a common method of instruction, many teachers had no prior experience teaching online. Although instructors received a variety of sorts of training during the epidemic, the impact of such training is perhaps negligible in the near run. Additionally, the gap between urban and rural areas, instructors' varying degrees of knowledge about information technology, and instructors' varying attitudes toward and aptitude to learn information technology all influence the overall success of online education (Zhang, et al., 2015).
4. Students and teachers have difficulties when they study and teach from home. To begin, there are several distractions associated with teaching and learning at home. For instance, the stress of housework and childcare might be substantial for young instructors, which might have a detrimental effect on their online teaching. Second, not all teachers and students have adequate room at home for teaching and studying. Thirdly, teaching and learning may be hampered at home by insufficient hardware and an inconsistent network (Illeris, 2014).
5. It is unknown whether instructional style and technique will work best for online education. Therefore, the incorporation of the unique characteristics of online education into daily online teaching and learning requires more investigation.

DELIVERING THROUGH ICT IN HIGHER EDUCATION

It is not very easy to develop an eLearning material that delivers the content and instructional methods, that will be attractive, encourage participation an engagement, and incorporate activities that support various learning styles of the participants. More than that, which comprises elements of both synchronous and asynchronous learning in a way that would maximize students' engagement and at the same time keep the core course objective and goals (Jarvis, 2012). The use of information and communication technologies (ICT) in higher education (HE) and the resources of the internet have enriched universities' teaching and learning. It has also put universities to maximize the benefits of technological adoption, to align to students' aspirations, cultural diversity, and student mobility. Understanding how students learn and designing curriculum and learning that are student-centred are critical factors for the effective application of ICT and related technology in teaching and learning.

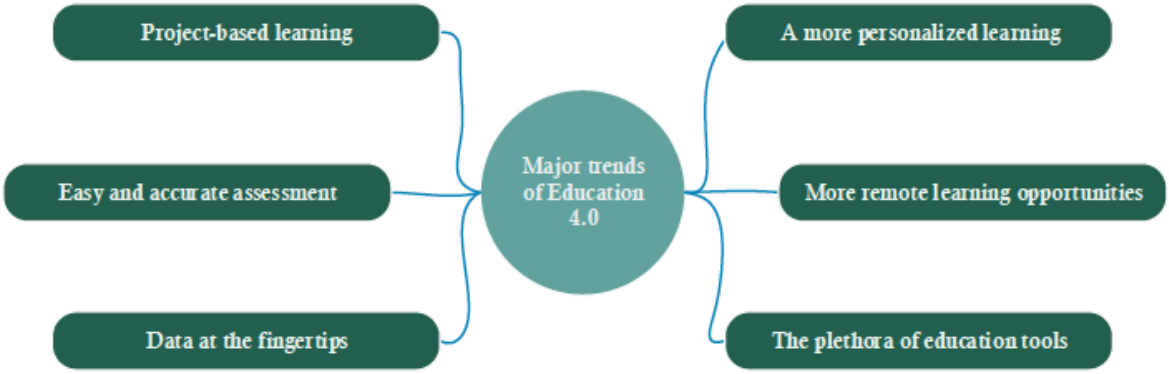
Project-based learning
Easy and accurate assessment
Data at the fingertips
Major trends of Education 4.0
A more personalized learning
More remote learning opportunities
The plethora of education tools

Fig. 2. Major trends in Education 4.0

Source: Created based on Creatrix Campus https://www.creatrixcampus.com/blog/Education-4.0

A summarization of the above-described trends affecting Education 4.0 are presented in the sections below.

- A more personalized (tailored) educational experience

Education 4.0 values each student's uniqueness and their ability to study at their own speed and pace. Having a more individualized approach to teaching will have a bigger influence on students' ability to effortlessly attain their objectives. With the advancement of Artificial Intelligence and Cloud Computing, multiple technologies are available to tailor the entire teaching process to the learner's needs and learning pace. On the other side, faculty will be able to quickly identify students' strengths and problems and give immediate feedback (Wunong, et al., 2020).

- More remote learning opportunities

Education 4.0's central tenet is to make learning accessible to everyone, anywhere, at any time through a suite of e-learning technologies that facilitate remote and self-paced learning. The notion of Active Blended Learning (ABL) is gaining traction, in which students are actively participating in learning outside of the classroom. As a result, individuals have a command of both practical and experience learning.

- The abundance of educational tools

By integrating tools and strategies into their learning environment, Education 4.0 demonstrates a clear path to students. This implies that students will have the freedom to select the tools and strategies they choose to use to gain information. Several examples include collaborative and engagement tools, flipped learning, and blended learning (Tam & El-Azar, 2020).

- Project-based learning

The project-based approach that Education 4.0 promotes encourages students to study in a fun and engaging manner. It foregoes theoretical knowledge and encourages students to develop time management skills, organizational skills, collaboration skills, and time management abilities, all of which are critical for their future work.

- Easy and accurate evaluation

With Education 4.0, a more realistic approach to evaluation is used. Assessments are conducted both online and offline, and students are graded on projects, assignments, and fieldwork.

- Data at the fingertips (access to data)

Education 4.0 provides deeper insights into students' learning journeys through data analytics and reporting. The statistical analysis enables teaching professionals to ascertain the precise position of pupils and to advise them properly.

Lederman (2020) noted that because of the COVID-19 crisis, both academic staff and students feel forced to accept the new academic experience of online teaching-learning process.

The current tendencies regarding higher education in the European stage are:

1. Continuous increase in the demand for access to higher education - it is a globally registered phenomenon.
2. Globalization - represents a real challenge for the higher education institutions, the pressure of competitiveness being felt on all the structural levels. At the same time, the directions imposed by the norms of the European Union involve huge efforts and investments to be able to develop the institutional and human capital.
3. Development of technology and information - brings with it the emergence of building new structures - at organizational, managerial level but also for the use of new technologies in the teaching process.
4. Financing of higher education - as a general trend observed in higher education institutions around the world, we can say that there is an attempt to redefine the balance regarding financial resources allocated by the state in relation to those obtained from private resources.

Higher education institutions have a specific formed way for organizing their study programs, the way the teaching process is carried out or the way the educational content is delivered. The past and the present shape the future, therefore there is not a single method, a single rate of change, that can be applied to all cases. The mission of the universities is now affected by the competitors (the majority being represented by non-profit educational organizations). The change in the way of doing education is determined not only by a dialectic intrinsic to this activity but also by the obvious challenges exercised from outside (through the technological, economic, scientific changes) (Lederman, 2020).

There has always been a vicious circle of society - education, a circle that can be extended to society - university. Considering these connections, we find that this vicious circle is subjected to a double pressure, at national but also European level (referring to the objectives imposed by European Union norms), pressure that is exerted both quantitatively and qualitatively (aiming at correspondence) between the university environment and the insertion on the labour market of graduates.

According to Illeris (2014), there were four different approaches to the traditional learning system:

- Behavioural perspective: what focuses on analysing the behavioural changes in the stimulus-response relationship, focusing on the ability to adapt the responses
- Cognitive perspective: in which the learning process relies on communication, explanation, recombination deduction and problem solving. It focuses on designing sequences based on already existing information.
- Constructivist perspective: what analyses the processes through which the learner realizes his own mental structures in interaction with the environment; focusing mainly on practical activities, for modelling and discovery.
- The perspective of social learning regarding the psychological interactions from the social perspective. It focuses on observation as a source of learning within human relationships.

CONCLUSION

Over the last decade, the advancement of new technologies has allowed users to meet their own learning and communication needs both with students and academic stuff, within their own communities or within external communities built for educational purposes and using social media tools and services.

The 21st century student is the one who learns on demand, which is why the on-demand knowledge model is a new and flexible way to offer a new type of education that requires higher education providers an adaptive thinking to survive the change. New educational sources that are characterized by their flexibility will be an integral part of the educational landscape 4.0 of the future. There will always be a place for curious intellectual students to gather to be introduced by an informed teacher. Those who want this experience will always be available the path to a traditional university. Still, universities must respond to the increasing number of students whose situation makes physical participation in courses difficult or impossible. Online delivery of high-quality education will ultimately become a must.

Unlike the traditional methods by which the information transmitted in the courses were delimited, carefully selected, and well controlled, the new methods also entail the disadvantage of losing control over the content and information security. Although universities are facing this wave of technological development, we cannot ignore the fact that there are regions, both in Romania and worldwide, where the infrastructure does not allow this leap. Moreover, given such a wide range of applications, a few questions arise regarding the criteria for selecting the best applications that can be implemented within the formal framework.

Perhaps for the first time in the history of higher education, the COVID-19 epidemic has elevated distant education to the status of the new standard teaching technique for nearly a complete academic year. As previously said, both the quality of the courses and the level of instruction were not always comparable to that of traditional in-person education, at least not for all students, but the overall results are rather amazing. While the suggestions for a significant number of distance learning courses clearly provide a chance for a "new normal" following the COVID-19 epidemic, they also provide a few obstacles.

BIBLIOGRAPHY

Creatrix Campus, 2020. *Why should higher education institutions focus on Education 4.0?.* [Online] Available at: https://www.creatrixcampus.com/blog/Education-4.0 [Accessed 20 April 2020].

Frances, J., 2019. *Everything You Need to Know About Education 4.0,* London: QS Quacquarelli Symonds.

Illeris, K., 2014. Transformative Learning and Identity. *Journal of Transformative Education,* 12(2), pp. 148-163.

Jarvis, P., 2012. *The Routledge international handbook of learning.* London: Routledge.

Lederman, D., 2020. *Will shift to remote teaching be boon or bane for inline learning?.* [Online] Available at: https://www.insidehighered.com [Accessed 27 April 2021].

Mcveigh-Murphy, A., 2020. *The Future of Work is Changing - Education 4.0 Solves for This,* s.l.: Learning Equip.

Schulten, K., 2020. Coronavirus resources: Teaching, learning and thinking critically. *The New York Times*, April.

Tam, G. & El-Azar, D., 2020. *3 ways the coronavirus pandemic could reshape education.* [Online] Available at: https://www.weforum.org/agenda/2020/03/3-ways-coronavirus-is-reshaping-education-and-what-changes-might-be-here-to-stay/

Wunong, Z., Wang, Y., Yang, L. & Wang, C., 2020. Suspending Classes Without Stopping Learning: China's Education Emergency Management Policy in the COVID-19 Outbreak. *Journal of Risk and Financial Management,* 13(3), pp. 49-55.

Zhang, Y. et al., 2015. Factors Influencing on Teachers' ICT Application Level of Primary and Secondary Schools: An Empirical Analysis Based on the 14 cities of X Province.. *Modern Educational Technology,* Volume 25, pp. 44-50.

IOAN GROȘAN'S SHORT PROSE. S.F. AND DYSTOPIA

Andrada PARCHIRIE
PhD candidate, UMFST Târgu Mureș

Abstract: The present article aims to bring into discussion the relevance of Ioan Groșan's short prose, focusing, in particular, on his science fiction literature. Criticizing the ideal society proposed by the Communism, in two of the volumes the writer creates a robotic and a dystopian world which has a main goal: the creation of a new man. The author experiments different ways to deconstruct the clichés of literature, also, the society, the characters, their habits are always treated with visible irony. And last but not least, the humor is his most precious quality, constituting the charm of the prose.

Keywords: Ioan Groșan, science fiction, dystopia, short prose, parody

Generaţia optzecistă s-a format în jurul cenaclurilor universitare*: Cenaclul studenţesc de proză Junimea* (coordonat de Ovid S. Crohmălniceanu)*, Cenaclul de Luni* (îndrumat de Nicolae Manolescu)*, Cenaclul de critică* (condus de Eugen Simion) *şi Cenaclul Universitas* (coordonat de Mircea Martin) sau în preajma *Echinox-ului* clujean*,* iar apariţia noii generaţii a constituit un fenomen necesar pentru literatura vremii, manifestându-se printr-un spirit de grup.

Odată cu această generaţie se produce o schimbare de paradigmă, astfel generaţia născută la jumătatea secolului XX se îndepărtează de modernismul anilor '60, înscriindu-se în postmodernism. Optzeciştii, numeroşi de altfel, axaţi pe proză, poezie, eseu, chiar şi teatru, s-au sincronizat cu textualismul francez şi cu poezia autoreferenţială engleză. Aceştia erau tineri absolvenţi de filologie, care, împărtăşind aceeaşi convingere, doreau să înnoiască literatura română într-un mod original şi, în acelaşi timp, nonconformist. Se cunoaşte faptul că în perioada anilor `80, lumea literară românească „era în curs de îmbătrânire sau era deja îmbătrânită şi principalul ei scop era să facă aşa fel încât să aibă linişte în viitor", iar, ca urmare, generaţia tânără era nevoită să renunţe la propria voinţă din cauza instaurării „gerontarhiei"(conform afirmaţiei lui Gheorghe Perian) care-i constrângea să se întoarcă la imitaţie şi la epigonism.[1] Prozatorii şi poeţii generaţiei '80 au pus un mare accent pe importanţa cotidianului, folosind un limbaj banal şi aluziv.

Istoric vorbind, tendinţa de reideologizare a regimului se resimte după anii '71 când se impune forţat cenzura. În această perioadă cenzura capătă un caracter grav, iar editurile şi revistele sunt verificate frecvent şi sever.

„Dacă pentru Securitate niciun scriitor nu este inocent, pentru cenzură niciun text nu este inocent" [2]. Cărţile care treceau prin filtrul cenzurii beneficiau de o lectură şi

[1] Gheorghe Perian, *Ideea de generație în teoria literară românească*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2013, pp.54-55.
[2] Ion Simuț, *Literaturile române postbelice*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017, p.142.

de o avizare a redactorului de specialitate, bineînţeles, momentul decisiv pentru cărţile care urmau a fi puse în circulaţie se petrecea în biroul acestuia. În cele mai fericite cazuri, cartea primea viza de „bun de tipar", după numeroase modificări aduse textului, titlului. Uneori, după ce manuscrisul trecea prin mâinile mai multor „cerberi", mai exista şi posibilitatea apariţiei interdicţiilor de a mai publica.

Literatura subversivă s-a remarcat prin limbajul esopic („esopism", după renumitul fabulist grec Esop), un limbaj cifrat, aluziv la adresa comunismului, ce necesită eforturi stilistice şi care trebuie să treacă de cenzura pentru a fi publicată. Realitatea este pusă sub semnul îndoielii şi tocmai de aceea se naşte un conflict între literatura subversivă şi puterea. „Partidul comunist, ce se recomandă ca sursă a fericirii generale, tinde să deligitimeze puterea literaturii când aceasta îşi arogă dreptul la adevărul propriu despre consecinţele opresive ale ideologiei, punând în relief suferinţa umană."[3] Ca o strategie de a se împotrivi regimului comunist şi pentru ca literatura să-şi recapete valoarea şi formele sale estetice, scriitorii au început să abordeze anumite subiecte sensibile, care aduceau în prim-plan problema oprimării libertăţii de gândire, folosindu-şi propriile strategii pentru a scăpa de ochii vigilenţi ai cenzurii.

Proza scurtă optzecistă se poate despărţi în două ramuri principale: proza nonfictivă sau autoreferenţială şi proza de ficţiune, a cărei ficţionalitate a generat din însăşi realitatea vremii, scriitorul remodelând-o în funcţie de necesităţile literaturii şi ale perioadei. Proza lui Ioan Groşan se remarcă prin fuziunea dintre realitate şi ficţiune, dar şi prin capacitatea autorului de a recrea această realitate, apelând la imaginarul fantastic, respectiv ştiinţifico-fantastic. Atent mereu la detalii şi având mereu un ochi larg deschis spre realitate, autorul nu trece cu vederea clişeele vremii, mentalităţile unei societăţi corupte şi le deconstruieşte în povestirile sale, celălalt ochi, „însă,(...), îl aţinteşte mereu spre realitatea textului, adică spre ficţiune"[4].

Absolvent al Facultăţii de Filologie, Universitatea *Babeş-Bolyai,* Cluj-Napoca, fost membru al *Cenaclului de proză Junimea* şi membru fondator al grupării *Ars Amatoria*, grupul studenţesc de satiră şi umor şi făcând parte din gruparea revistei *Echinox,* Ioan Groşan a devenit celebru cu primul său volum *Caravana cinematografică*, fiind şi el un tânăr prozator al generaţiei '80. Prozatorul echinoxist reuneşte, în toate cele patru povestiri cuprinse în volum, problema scrisului, a scriitorului, ironizând vizibil importanţa excesivă atribuită temei în literatură şi, în spatele acestor aspecte problematice, departe de automatismele verbale, de convenţiile vremii, se regăseşte de fiecare dată calitatea cea mai de preţ a scriitorului şi anume umorul.

De asemenea, optarea pentru proză scurtă, umor, înclinaţia spre ludic şi fragmentarism, experimentarea metanaraţiunii, a parodiei, a pastişei, a oralităţii, cât şi preferinţa acestuia pentru intertextualitate, cotidian şi livresc, îl fac pe Ioan Groşan un adept al curentului optzecist, alături de Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Sorin Preda, Alexandru Vlad etc.

[3] *Ibidem*, p.381.
[4] Iulian Boldea, *Ludic şi ironie în proza optzecistă,* în „Limba română", nr. 11-12, 2008, p.30.

Ca un prozator optzecist veritabil, Ioan Groşan nu s-a îndepărtat de textualismul francez în *Caravana cinematografică*, iar afirmaţiile criticilor nu au întârziat să se arate, desemnându-l drept textualist, prozatorul considerând că această etichetă îi „conferea o oarecare noblețe” [5].

Mircea Cărtărescu afirmă în lucrarea sa *Postmodernismul românesc* faptul că, în ciuda mobilităţii operelor sale în plan literar, Ioan Groşan păstrează un umor incomensurabil, de tip caragialian, impunându-se antitetic cu tragismul existenţial expus în forma parodică.[6]

Ioan Groşan şi-a început cariera în literatură cu volumul de povestiri *Caravana cinematografică*, volum care l-a făcut să fie recunoscut ca scriitor optzecist, având înclinaţii spre scrierea de proză scurtă. Acest volum a apărut ca o reacţie la adresa obsedantului deceniu, temă abordată în cele patru povestiri, remarcându-se şi un substrat umoristic. *Caravana cinematografică* se concentrează, în special, pe viaţa cotidiană, întâmplări şi personaje banale, tratate cu o fină ironie. Mobilitatea reprezintă una dintre principalele sale calităţi, astfel, prozatorul traversează dinspre latura textualistă înspre cea existenţialistă, aducând schimbări la nivel textual. Tema revelaţiei îi oferă volumului *Trenul de noapte* un caracter original, revelaţia fiind necesară pentru a găsi sensul existenţei, personajele, nişte simpli ţărani, caută continuu să regăsească esenţa vieţii. Ioan Groşan, pasionat încă din timpul studenţiei de literatura S.F., iese în evidenţă prin optarea pentru temele şi motivele ştiinţifico-fantastice (îndeosebi în povestirea *O.Z.N-ul* şi în volumele *Planeta Mediocrilor, Epopeea Spaţială 2084*).

Literatura S.F. nu intră în canonul tradiţional, decât în „mica literatură, ca subprodus al imaginaţiei, creaţie marginală în raport cu o sferă de scrieri concentrate sub lupa oficială şi declarată iremediabil literatură de consum”. Acest gen s-a complăcut o bună perioadă de timp în „postura de literatură de ghetou”, iar acum, prin noile sale contribuţii, doreşte să iasă la lumină şi să fie mai bine explorat.[7]

Literatura ştiinţifico-fantastică românească a luat naştere în anii ’50, fiind influenţată de subgenul hard S.F., avându-i ca reprezentanţi Vladimir Colin, Ion Hobana, George Anania, Romulus Bărbulescu, Mircea Opriţă, Cornel Robu etc. Se cunoaşte faptul că „rădăcina utopică” îi va găzdui pe aceştia şi pe alţii să publice proză S.F., să participe la cenacluri şi să acorde premii tinerilor sefişti. Nu e de mirare că pe parcursul dezvoltării acestui gen literar, ştiinţifico-fantasticul_a avut şi „răgazul de a vira înspre distopie”, însă „răbufnirile sale utopice au fost mult prea evidente”, iar o etapă esenţială a fost cea pe care Mircea Opriţă o numeşte „momentul dogmatic”[8]. S.F.-ul românesc din anii ’50-’70 a experimentat utopia marcată de ideologia comunismului marxist-leninist, trecut, deci, prin etapa idealistă. După ’80 scriitorul ironizează clişeele literaturii ştiinţifico-fantastice de până atunci, putând publica doar în reviste studenţeşti, în „Almanah Anticipaţia”, începând cu anul 1989. Tot în acest an i se aduc cuvinte de laudă

[5] Nicoleta Cliveț, *Ioan Groșan monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Braşov, 2001, p.50.
[6] Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999, pp.428-429.
[7] Mircea Opriță, *SFmania. Ghidul curiosului*, Editura Limes, Florești, 2018, pp. 108-109.
[8] *Ibidem*, p. 26.

şi prozatorului Ioan Groşan, în special, pentru evoluţia sa de scriitor, încurajând tinerii să-i descopere literatura S.F.: „Ioan Groşan e, însă, dincolo de aceste exerciţii superioare, un foarte dotat prozator în care tânăra generaţie îşi pune toată încrederea”[9].

În volumele de proză scurtă, *Planeta mediocrilor*, *Epopeea spaţială 2084* se înfăţişează un autor care adună toate aspectele negative ale regimului totalitar, alcătuind scene cu caracter ştiinţifico-fantastic, în cadrul cărora „demonul umorului” este unul definitoriu. Departe de acest „exorcism” de care a amintit autorul în prefaţa volumului, se regăseşte o realitate dură, primejdioasă, o lume care a pierdut esenţialul, în interiorul căreia automatismele au luat locul spontaneităţii. Dacă în celelalte volume de proză scurtă nu s-a remarcat caracterul grav al ideologiei comuniste, *Planeta mediocrilor* şi *Epopeea spaţială 2084* se apropie de latura întunecată a acestei perioade. Marginalizarea individului declanşează un univers robotic, galaxiile nefiind altceva decât nişte lumi alternative în care personajele sunt captive şi lipsite de identitate. Autorul a desprins toate eşecurile ideologiei socialiste şi le-a inclus în povestirile sale, construind o lume ficţională cu caracter mimetic. Mediocritatea, monotonia, supunerea, realitatea gravă, absenţa normalităţii sunt alte aspectele negative care descriu lumea ficţională a lui Ioan Groşan.

În volumele *Planeta Mediocrilor* şi *Epopeea Spaţială 2084* autorul creează o lume comunistă robotizată, distopică, evidentă prin descrierile făcute peisajului autohton şi prin caracterul personajelor, acestea aflându-se la finalul procesului de reeducare ce avea ca scop principal crearea omului nou.

Parodia, spiritul caragialian dau gust scenelor cuprinse în cele două volume, fără acestea, cititorul s-ar fi confruntat, poate, cu nişte texte anoste. Deloc departe de adevăr, prozatorul reliefează caracterul decăzut al unor personaje mediocre, manipulate în fel şi chip de o societate lipsită de scrupule, neavând calităţi excepţionale şi nefiind capabile să-şi depăşească condiţia. Totodată, nu beneficiază de liberul-arbitru, de posibilitatea de a se dezvolta după propriile reguli, ci, din contră, sunt limitate şi împinse spre mediocritate.

Cele două volume au fost construite pe baza dialogului (modul principal de expunere) dintre mai multe personaje în *Epopeea Spaţială 2084* (proletarii Stejerean 1, Dromiket 4, Felix şi capitalista, roboata Getta 2) şi pe baza relaţiei dintre cele două categorii de oameni din *Planeta Mediocrilor* („mediocri”, locuitorii Planetei Mediocre şi „extramediocri”, pilotul Amărăşteanu şi comandantul Ion Aciobăniţei).

Deşi titlul *Epopeea Spaţială 2084*, aparent, face trimitere la viitor, acţiunea se petrece, de fapt, în jurul anilor ’80 ai României comuniste, volumul conţinând fine ironii la adresa regimului ceauşist. Acesta se deschide cu intrarea robotului „cu experienţă” Felix S 23 în biroul directorului Centrului de cercetare şi centralizare, chemat cu scopul de a-i raporta superiorului rezultatele muncii depuse în ultima vreme. Personajul istoriseşte păţania despre satelitul care s-a pierdut complet de pe oribita lui, astfel, Felix S 23 şi tovarăşii săi primesc ca misiune să-l găsească pe *Veac Nou* şi să-l readucă la bază. Eroii sunt încadraţi în acele tipologii umane persiflate de către autor, de pildă, Felix S

[9] Radu G. Ţeposu, *Ioan Groşan*, în „Almanah Anticipaţia”, nr. 80, 1989, p.231.

23, denunţătorul şi comandantul misiunii, Stejerean 1, avarul şi debutantul, cel fără experienţă, uşor de manipulat; textul păşeşte în zona ridicolului, se exacerbează principiile sistemului ideologic şi se ridiculizează totodată omul nou şi cultul marilor conducători.

Ioan Groşan parodiază regimul comunist folosindu-se până şi de cele mai neînsemnate detalii pentru a evidenţia eşecul regimului. Pe parcursul naraţiunii se resimte în atmosferă un *spleen cosmic,* care înfăţişează starea generală de lehamite apărută din cauza instalării rutinei şi a suprimării dreptului la libertate.

Într-un episod intitulat *Cosmic School* nu lipseşte nici aluzia la conceperea omului nou, prin educarea tinerilor în spiritul vremii, stârnindu-le curiozitatea şi dorinţa pentru muncă continuă, luând parte la diferite experimente sociale. Episodul despre zona „Robertson-Kudaşvili" este o descriere nu foarte cifrată a închisorilor comuniste şi descrie atmosfera din închisorile de maximă securitate, cum ar fi cea din Suceava.

Planeta Mediocrilor este, în genere, o imagine care redă perfect viaţa în timpul regimului totalitar, cu toate lipsurile şi neajunsurile lui, o istorisire tragică despre nişte locuitori manipulaţi şi forţaţi să respecte un anumit program, având ca prioritate munca intensă şi zilnică. Se prezintă povestea astronauţilor Ion Aciobăniţei, care este comandantul navei şi Vasile Amărăşteanu, un pilot-telegrafist, amândoi decolând de la baza ,,Văratec", de pe Neptun, într-un zbor de patrulare cu o navă, Romroyce, pe o vreme senină. Aceştia constată că acul direcţionometrului rămâne înţepenit în dreptul indicatorului ,,Tot înainte", rătăcindu-se într-un câmp necunoscut din care nu aveau scăpare. Eroii, atraşi ca de un magnet, aterizează pe o planetă necunoscută, reprezentând imaginea utopică a Terrei. Cele două personaje nu întâmpină absolut nicio problemă în a se adapta în această lume artificială, populată de fiinţe umane, ba chiar dau impresia că se simt ca acasă. Într-o societate decăzută din punct de vedere intelectual şi moral, un om nou-venit trebuie să se supună majorităţii, sfârşind prin a se plafona într-o lume derizorie, lipsită de orice fel de drept individual. Atmosfera este una antiutopică datorată poziţiei adoptate de autor, criticând societatea ideală propusă de utopia comunistă, axată pe noile modele sociale, autorul inversând aspectele pozitive reunite în cadrul utopiei.

Personajele sunt supuse diferitelor experimente sociale, trăiesc chiar şi experienţa crizei alimentare, asemănătoare cu cea care s-a instalat în jurul anilor '70 în România, prin absenţa mâncării diversificate, limitarea hranei, dispariţia peste noapte a lanurilor prospere de ovăz. Tragismul constă în descrierile vieţii localnicilor, nişte fiinţe programate pentru muncă, controlate din umbră, fiind o adunătură de mediocri, lipsiţi de afectivitate, empatie (aspect evidenţiat în episodul intitulat *Sentimente General-Umane*).

În episodul 13, prin motivul somnului se accentuează o naţiune care doarme, somnul fiind unul colectiv, de turmă, scenă care stârneşte un râs mai degrabă mânzesc: „Pentru noi, oricât de ciudat, somnul e esenţial-spune tânăra mediocră- Avem adevăraţi maeştri la dormit. Ei pot adormi instantaneu, indiferent de împrejurare sau tocmai din

cauza ei(...) Unde întorceai capul, dădeai de unul dormind. M-am simţit atunci mândră: nicăieri nu se doarme mai frumos ca la noi".[10]

Fragmente din *Planeta mediocrilor* au fost publicate mai întâi în foiletonul revistei „Ştiinţă şi tehnică", începând cu 1989, iar, mai apoi, acestea au fost adunate într-un volum, în 1991. Devine un volum reprezentativ pentru detaşarea ironică a autorului faţă de comunism, reliefând ipostazele cele mai banale ale lumii contemporane, încărcată de plictiseală. Atât *Planeta mediocrilor,* cât şi *Epopeea spaţială 2084* sunt două scrieri distopice care parodiază un sistem totalitar corupt şi în care personajele, victimele, trebuie să supravieţuiască provocărilor cotidiene, urmând calea spre robotizare, constituind o subtilă aluzie la ultimul deceniu de comunism. De asemenea, apare contrastul dintre două lumi: cea comunistă şi cea capitalistă. Se remarcă opţiunea autorului pentru alegorie, *Planeta mediocrilor* dovedindu-se a fi o imensă închisoare, ca în cazul romanului *Babel* a lui Colin, conturând ideologia comunistă care se raporta abuziv la realitate.

La fel ca şi alţi scriitori ai generaţiei optzeciste, Ioan Groşan are un alt orizont intelectual şi propriile aspiraţii care au ajutat la pavarea unui drum important al modernizării culturale şi sociale; numeroasele „şopârle", scăpate datorită limbajului codificat, fac parte din farmecul povestirilor sale. „Cu toate că scrie din talent"[11], cum a afirmat Mircea Cărtărescu, Ioan Groşan este unul dintre puţinii prozatori care debutează cu un bagaj impresionant de strategii scripturale. Totodată, acesta dispune de o cultură bogată, o bună cunoaştere a literaturii, îndeosebi o cunoaştere vastă a genului scurt. Descoperind tainele prozei scurte, autorul experimentează diferite modalităţi pentru a deconstrui clişeele literaturii, nerezistând tentaţiei S.F.

BIBLIOGRAPHY

Boldea, Iulian, *Ludic şi ironie în proza optzecistă,* în „Limba română", nr. 11-12, 2008.
Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999.
Cliveţ, Nicoleta, *Ioan Groşan monografie, antologie comentată, receptare critică*, Editura Aula, Braşov, 2001.
Groşan, Ioan, *Planeta Mediocrilor, precedată de Epopeea Spaţială 2084*, Editura Cassandra, Bucureşti, 1991.
Perian, Gheorghe, *Ideea de generaţie în teoria literară românească*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2013.
Perian, Gheorghe, *Scriitori români postmoderni*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996.
Opriţă, Mircea, *SFmania. Ghidul curiosului,* Editura Limes, Floreşti, 2018.
Simuţ, Ion, *Literaturile române postbelice*, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.
Ţeposu, Radu G., *Ioan Groşan*, în „Almanah Anticipaţia", nr. 80, 1989.

[10] Ioan Groşan, *Planeta Mediocrilor, precedată de Epopeea Spaţială 2084*, Editura Cassandra, Bucureşti, 1991, p.141.
[11] Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p.428.

BETWEEN EROS AND THANATOS: DESIRE AND DEATH IN ION CĂLUGĂRU'S WORKS

Nadia Luminița ȘTER
PhD student, Technical University of Cluj-Napoca, North University Centre of Baia Mare

Abstract: The present article aims to analyze the themes of life and death in Ion Călugăru's works, represented by the Freudian concepts of Eros and Thanatos. While Eros is the force of life and creation, Thanatos corresponds to the destructive and aggressive impulses. The characters are driven either by the instinct towards life, Eros, or towards destruction, Thanatos, and their life is shaped by the permanent conflict between these two instincts. In Ion Călugăru's works, Thanatos is always connected to the instinct of life as Eros is depicted as a subtle but certain slide to death.

Keywords: Eros, Thanatos, seduction, sensuality, suicide

Eros sau jocul de-a dragostea

Poetul mexican Octavio Paz afirmă în eseul *Dubla flacără: dragoste și erotism* că „erotismul și dragostea sunt forme derivate din instinctul sexual – cristalizări, sublimări, perversiuni și condensări care transformă sexualitatea și, de multe ori, o fac de nerecunoscut. Ca în cazul cercurilor concentrice, sexul este centrul și pivotul acestei geometrii pasionale"[1]. Cu alte cuvinte, sexualitatea stă la baza acestei „geometrii pasionale", care mai cuprinde erotismul și dragostea: „sexul este rădăcină, erotismul este tulpină, iar dragostea este floare"[2].

Erotismul este sexualitatea domesticită la nivelul speciei umane. Fiind „reprimare și libertate, sublimare și perversiune", prin caracterul său dual el „apără societatea de asalturile sexualității [...] și neagă funcția reproductivă"[3]. Datorită lui, această funcție primordială a sexualității – reproducerea – este subordonată altor scopuri, unele sociale, altele individuale. Extremele erotismului sunt castitatea și libertinajul, abstinența și licența.

Cel de-al treilea element, dragostea reprezintă focalizarea extremă a sexualității, locul în care sexul se întrupează ca unitate inconfundabilă de carne și spirit. Diferită de erotism, al cărui obiect poate fi neîncetat schimbat (în spațiul erotic, orice individ poate fi înlocuit cu altul), dragostea este „atracție pentru o persoană unică, pentru un anumit trup și pentru un anumit suflet"[4]. În timp ce erotismul este acceptare, dragostea este mai mult – este alegere. Dragostea nu poate exista fără erotism, dar ea „trece prin trupul dorit, căutând sufletul în acel trup și în suflet, trupul - persoană întreagă"[5].

[1] Octavio Paz, *Dubla flacără,* Ed. Humanitas, București, 2003, p.13
[2] *Ibidem*, p. 33
[3] *Ibidem*, p. 16
[4] *Ibidem*, p. 30
[5] *Ibidem*

Pentru personajele lui Ion Călugăru, erotismul este inseparabil legat de modul în care își percep existența. Maniera în care ele își exprimă propria sexualitate sau iubirea constituie forma lor de a se confrunta cu realul. Dragostea în dimensiunea sa sublimă, pură nu este prezentă, substituită fiind cu erotismul redus la instinct și viciu. Personajele nu iubesc și nu se iubesc, sentimentele lor sunt superficiale și reduse la carnal.

În povestirea *Bună din lene*, dragostea este percepută ca șansă de salvare din ghearele timpului. Ajuns la treizeci și cinci de ani, Diogen Miracol trăiește prematur angoasa bătrâneții. Nevoia de a trăi o experiență izbăvitoare („Și n-aș vrea să mor înainte de a mă simți în și pe ceva. Câteodată îmi spun: ar trebui să iubești! O dragoste liniștită, dulce ți-ar face!“[6]), îl aruncă într-o relație cu o stea de cinema, căreia i-a dedicat un articol elogios. Tânăra, „femeie plăsmuită să satisfacă capriciile masculilor; bună din lene, fatală din inconștiență”[7], îl părăsește după câteva întâlniri, preferând compania altor bărbați. Deși își recunoaște propria incapacitate de a se implica total, suferința și frustrarea lui Diogen sunt maxime: „Ea nu m-a iubit, precum n-am iubit-o nici eu. Este vreo supărare? Pentru asta am fost plăsmuit eu? De ce mă doare, nu pricep?”[8]. Dragostea eșuează a fi salvarea dintr-o existență nesatisfăcătoare, deoarece personajele sunt sabotate de propria lor incapacitate de a-și depăși frivolitatea și de a se abandona total.

La incidența dintre bine și rău, ca factor etern perturbator[9], seducția reprezintă expresia umanului prin excelență. Expresie a pulsiunii vieții, seducția devine *modus vivendi* pentru personajele din romanul *Don Juan Cocoșatul*. Dezbrăcate de constrângeri și prejudecăți, în voia unei senzualități necenzurate, ele se lasă în voia simțurilor, netulburate de presiunea vreunei morale, tributare dictonului latin *Naturalia non sunt turpia*.

Terenul oricărei seducții este pregătit de așteptare și dorință, dublate de incapacitatea omului de a și le împlini singur. Seducătorul este cel care poartă cu el promisiunea de satisfacere a acestora. Seducția duce, conduce și separă de partea plăcerii care, la rândul ei, poate fi de partea cărnii, ori de partea spiritului, ori de partea amândurora[10]. Cel sedus este *luat deoparte*, extras din lumea sa și introdus într-o altă lume, așteptată, dar pe care doar seducătorul i-o poate deschide, pentru că „spre deosebire de cel sedus, el cunoaște obiectul pe care cel sedus îl dorește fără să-l știe”[11].

În romanul *Don Juan Cocoșatul*, seducătorul se lansează în jocul seducției cu scopul meschin de a ademeni, de a obține un câștig, de a-și exercita puterea asupra victimei sale. Iubirea lipsește din ecuație, spiritul lasă loc cărnii, ca senzualitate pură. Așa cum remarcă Kierkegaard, „Don Juan este încarnarea cărnii sau carnea animată de spiritul

[6] Idem, *Bună din lene*, în *Paradisul statistic*, ediție, prefață și note de Cornelia Ștefănescu, Ed. Minerva, București, 1971, p. 315
[7] *Ibidem*, p. 313
[8] *Ibidem*, p. 320
[9] Jean Baudrillard, *Strategiile fatale*, Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 169
[10] Gabriel Liiceanu, *Despre seducție*, Ed. Humanitas, București, 2007 p. 21.
[11] *Ibidem*, p. 24.

care-i este propriu”[12]. Melanj de voluptate şi amăgire, seducţia este, pentru personajele călugăresciene, scenariul iluzoriilor izbânzi.

Pentru Pablo Ghilgal, „Don Juan de meserie, pe care îl confiscă femeile din când în când, fiindcă e mic şi al dracului”[13], seducţia este vocaţie şi carieră. Este mai mult decât un joc facil; e o necesitate, e maniera lui de a supravieţui fără mijloace materiale consistente şi de a se sustrage ostracizării justificate de hidoşenia sa: „Peretz căuta un om tare, să-l ocrotească şi să-l întreţină.”[14] Pablo face din seducţie o căutare permanentă de binefăcători - „cineva care să-l ducă în spinare” - , femei şi bărbaţi, deopotrivă. Pentru celelalte personaje masculine, versiuni mai puţin izbutite ale lui Don Juan, seducţia reprezintă o fugă de propria condiţie, o încercare de evadare dintr-un real cu care nu ştiu ce să facă. Romanul reuşeşte să ilustreze faptul că Don Juan este predestinat neîmplinirii erotice, iar neobosita lui căutare a idealului feminin îl transformă într-o figură tragică.

Femeia fatală, demonică, devoratoare de bărbaţi, ia în roman chipul baronesei Liesel von Liebling, zisă Mami-Lu. Expresie a preaplinului erotic, această Lilith îşi manifestă feminitatea cu o energie care o face irezistibilă bărbaţilor şi o distinge de celelalte femei. În jurul ei roiau „atâţia bărbaţi înfierbântaţi, atâţia tineri plini de neastâmpăr, că-i şi venea greu să aleagă pe unul, fără să-i supere pe ceilalţi”[15]. Afişând o mentalitate mai degrabă masculină şi exercitând o atracţie maladivă, ea vede în bărbaţi doar nişte animale de companie, de care se foloseşte după voie, „serveşte pe oricine, servindu-se de oricine”[16].

Cu determinare şi prisos de senzualitate, Salomeia din piesa *Ion şi Salomeia* se mişcă cu dibăcie în lumea bărbaţilor, folosindu-se de singurele atuuri permise unei femei în acea vreme. Respirând senzualitate prin toţi porii, Salomeia este manifestarea pură a pulsiunii Erosului şi a vieţii. Personajul este o figură tipică structurii femininului promovat de Ion Călugăru: femeia-copil, femeia-demon, femeia-ispită. Antipa o numeşte „fecioară de rouă şi de cer”, „porumbiţa cea mai dulce”, „luceafărul nopţii”, „cea mai suavă floare”, pe când Ion îi spune „pisică linguşitoare” şi „viperă neruşinată”, apelative ce surprind tot atâtea atribute ale feminităţii ei.

Această Lilith, cum o etichetează Ion, se manifestă cu o energie şi o siguranţă de sine care, suprapuse unei ostentative frumuseţi, o fac irezistibilă bărbaţilor. Fiinţă carnală, menită să dorească şi să stârnească la rândul ei pasiuni, îi face pe toţi, de la străjeri, curteni, demnitari la însuşi Antipa, să fie sub vraja ei. Atracţia pe care Ion o exercită asupra ei este cea a spiritului asupra trupului. Preocupată doar de trup şi de nevoile acestuia, Salomeei îi lipseşte partea spirituală. Este ceea ce Ion scoate în evidenţă: „Fecioară rătăcită printre tauri în fierbinţeală, cât te plâng: eşti silită să-ţi vezi de hoit şi să uiţi de suflet!”[17] De aceea, dintre toţi bărbaţii pe care i-ar putea avea fără

[12] Soren Kierkegaard, *Alternativa*, în *Œuvres complets*, vol.III, Editions de l’Orante, Paris, 1970, trad. de Paul-Henri Tisseau și Else-Marie Jacquet- Tisseau, p. 85 *apud* Gabriel Liiceanu, *op. cit.*, p. 222
[13] Ion Călugăru, *Don Juan Cocoșatul*, Editura Națională-Ciornei S.A, București, s.a., p. 5
[14] *Ibidem*
[15] *Ibidem*,p. 33
[16] *Ibidem*, p. 43
[17] Ion Călugăru, *Ion și Salomeia*, Editura de Stat, București, 1947, p. 64

niciun efort, ea îl alege pe Ion - profetul, într-o tentativă de întregire a propriei sale ființe. Potrivit lui Marian Papahagi, „seducția, ca posibilitate de acțiune asupra celorlalți, este de fapt căutarea alterității pierdute”[18].

Profund carnală, Salomeia nu poate înțelege indisponibilitatea lui Ion pentru iubirea erotică, contrară firii umane, de aceea demersul ei seductiv se dorește a fi o necesară corecție: „Ai fost îndreptat împotriva firii tale. Ca un pom strâmb ai crescut. Dar nu se poate, oricât ți-ai fi canonit sufletul, să fi stârpit orice dorință omenească în tine.”[19] Neajunsul ei este un viciu de structură și de calcul: în loc să aleagă vectorul ascensional, care să o ridice spiritual, ea încearcă să-l coboare pe Ion la nivelul carnalului.

Încercarea erotică eșuează, jubilația cărnii este înfrântă de asceza mântuitoare, iar Salomeia devine inițiatoarea lui Ion nu în dragoste, așa cum ar fi vrut, ci în moarte. Ca plată pentru dansul lasciv de bacantă, pe care îl execută pentru Antipa, „târându-se în genunchi, pe spate, până se împleticește în jurul unui jeț care închipuie leul, căruia îi îmbrățișează gâtul și-l sugrumă”[20], ea cere să i se aducă capul profetului: „Vreau să mi se aducă pe tipsie capul lui Iochanan. [...] Nu e puțin lucru să dorești capul bărbatului celui mai bărbat dintre bărbați.”[21]

Funcțiile Thanatosului: recuperare, rectificare și evadare

Pentru unele personaje călugăresciene, moartea este singura cale de recuperare a identității pierdute, așa cum o dovedește protagonistul din *Jertfa jerfelor*. Hahamul Șmaia Dow, „bătrân calm, vioi și cu inteligența mereu limpede”[22], își duce traiul domestic în liniște, până când dezobedienta încăpățânată a soției sale îi atacă dubla identitate: cea de pater familias și cea de om al Legii; încalcă mândria lui bărbătească „ce n-a cunoscut niciodată opintire” și Tora, unde „e scris să nu se mărite cea mică înaintea celei mari”.

În manieră naturalistă, frământările interioare ale bătrânului sunt dublate de manifestări fiziologice: i se taie pofta de mâncare, suferă de insomnii și dureri de cap, la care se adaugă schimbări de comportament: lipsește des de la abator, refuză să mai participe la botezuri, se izolează, manifestări evidente ale insinuării Thanatosului. Treptat, tensiunea crește, iar conflictul domestic se extinde, transformându-se într-unul social, cu întreaga comunitate: „era încredințat că toată lumea se unise contra lui și se simțea neputincios să-i țină piept”[23]. Criza spirituală vine să întregească tabloul patologic, deoarece îndoiala îi atacă identitatea de *homo religiosus*: „O viață trăise, copilărise, se însurase și îmbătrânise într-o credință de neclintit, toate le făcea din voia Domnului și pentru a mulțumi voia lui, și acum nu mai știa dacă crede”[24].

[18] Marian Papahagi, *Eros și utopie*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1999, p. 105
[19] Ion Călugăru, *Ion și Salomeia*, ed. cit., p. 64
[20] *Ibidem*, p. 97
[21] *Ibidem*, p. 99
[22] Idem, *Jertfa jertfelor*, în *Paradisul statistic*, ed. cit., p. 13
[23] *Ibidem*, p. 15
[24] *Ibidem*

Gestul final se dorește a fi încercarea de a-și redobândi una dintre identități, poate cea mai importantă pentru el, cea de haham: „Trebuie să scap de toate. Nu voi să fiu o povară, mai ales pentru mine, de aceea îmi voi tăia gâtul cu cuțitul cu care tai și vitele!”[25]

În cazul lui Moișă Dufțe din *Tâlharul de purcei*, sinuciderea are rol reparator: ea vine să corecteze o nedreptate. Ratând mai multe posibile identități, Moișă își consumă gratuit energiile și oportunitățile, resemnându-se a fi un om mărunt și lipsit de responsabilități: citește, potrivit tradiției, rugăciuni în casele de unde s-a scos un mort, duce la abator găinile oamenilor sau cere de pomană.

Devenind victima unei farse jucate de niște calfe de croitor, bărbatul cunoaște intransigența religioasă a comunității, care până atunci l-a hrănit și tolerat. Atribuindu-i-se o nouă identitate, cea de hoț de purcei, el este repudiat, fără a i se acorda posibilitatea justificării, fiindcă „un ovrei care fură și mai ales purcei, e blestemat până la sfârșitul sfârșitului”[26].

Soluția găsită de Moișe pentru a pune capăt „nenorocului” său este sinuciderea. Gestul său, singurul act voluntar izbutit, devine sacru tocmai prin asumarea lui: „Moișă Dufțe urcă, ușor ca un înger întraripat, scările podului, țipă o dată: Doamne!, și căzu în întuneric ca într-o prăpastie de lumină.”[27]

Tot la sinucidere va recurge și tătărașul Mahmut, din schița omonimă, ca rezolvare a unui Eros neîmplinit. El se spânzură atunci când detașamentul său trebuie să părăsească târgul moldovenesc, unde este cantonat. Pentru Mahmut, plecarea înseamnă despărțirea de Leonora, femeia pe care o iubește umil, dar care nu-i răspunde la sentimente, ci „se purta cu dânsul ca și cum ar fi fost un argat cu plată”[28].

În *Pipa,* soția infidelă îi dăruiește amantului o pipă de-ale soțului ei. Obiectul ajunge la Diogen Miracol, care se vede implicat, fără voie, într-un șir de întâmplări și farse ce vor avea ca rezultat divorțul și apoi sinuciderea adulterei. Agathon Mathias, student timid, dar de „o senzualitate atroce”, este împins în brațele doamnei Pâslariu de sora lui, care nădăjduiește că relația cu o femeie îl va vindeca pe băiat de obiceiul rușinos, care îi „sleiește puterile”. Carnala Mitzi Mathias, cu un fizic defavorizant, își manifestă erotismul cu o naturalețe debordantă și o lipsă de inhibiții, care deconcertează: „Fetișcana de douăzeci de ani nu-și ascundea poftele, vorbea deschis ca un bărbat cu experiență. […] Dacă-i plăcea vreun prieten de al lui Agathon, îi propunea fără sfială o întâlnire. În câteva zile aventura se consuma și venea altul la rând.”[29]

În comparație cu ea, Agathon și amanta lui căsătorită par apatici, trăind amorul ca pe o alternativă facilă la o realitate nesatisfăcătoare. Relația lor amoroasă are consecințe diferite pentru fiecare dintre amorezi. În timp ce pe băiat relația îl maturizează, soția infidelă își plătește păcatul cu viața, dovedind că femeia compromisă social nu rămâne nepedepsită. Părăsită atât de soț, cât și de amant, ea se sinucide.

[25] *Ibidem*, p.16
[26] Idem, *Tâlharul de purcei*, în *Paradisul statistic*, ed. cit., p. 33
[27] *Ibidem*, p.34
[28] Idem, *Mahmut*, în *Casa șoarecilor*, ed. cit., p. 34
[29] Idem, *Pipa*, în *Paradisul statistic*, ed. cit.,p. 166

Cea mai marcantă manifestare a lui Thanatos este, poate, repetiția. Potrivit lui Călin - Horia Bârleanu, pulsiunea morții se manifestă în situațiile în care personajele se văd urmărite de un destin nedrept.[30] Este ceea ce ilustrează Varvara, spălătoreasa din *Năpasta Varvarei*.

Într-un cadru pluvio-apocaliptic („Plouă. De o lună, de două. Nu se știe de când."), Varvara umblă pe ulițele târgului, să strângă rufele la spălat. Măruntă, greoaie și tuberculoasă, femeia este deposedată de atributele umanului și redusă la funcția pe care o are în cadrul comunității: „Varvara e spălătoreasă: adică, pentru negustori și calici, moldoveancă, care n-are alt rost decât să le spele rufele"[31].

Sumă de vicii („Mai mult a băut și a fumat decât a mâncat"), solitudine și umilință, Varvara, cea mereu desculță ori cu încălțări desperecheate, este victima fără scăpare a propriei condiții. Ea reiterează destinul surorii sale, tot spălătoreasă, care s-a smintit de la aburii mangalului de la fierul de călcat, s-a retras într-un bordei construit sub pământ și a murit fără ca nimeni să știe. Moartea trasă la indigo a Varvarei dovedește că târgul călugărescian se constituie ca spațiu al imposibilelor evadări din destin, unde moartea este singura șansă redemptorie.

Moartea poate fi exemplară, așa cum o dovedește călugărul Veniamin. Expresionistă „prin tușa groasă, violentă, hiperbola enormă și caricatura excesivă, grotescă"[32], schița *Sfârșenia lui Veniamin Jidovul* prezintă ultimele clipe din viața acestuia. Înainte de a îmbrăca haina monahală, Veniamin a fost evreu, „a rătăcit" prin diferite credințele, pentru a se regăsi în creștinism. Deși creștin, el rămâne cu stigmatul de jidan, neacceptat de frații săi de la mănăstire, care, anunțați că Veniamin a murit, vor răspunde: „Bine că s-a sfârșit, că nici – vorba ceea – răchita ca pomul, nici jidanul ca omul!... - Nu era de ai noștri, deși se prefăcea că-i sfânt – mai spuse un altul."[33] Mai mult, în timp ce el își dă obștescul sfârșit, ceilalți călugări se dedau unui ospăț sardanapalic, accentuând contrastul între austeritatea impusă de monahism și dezmățul lor fără margini: „Unii căzuseră pe jos și se țineau cu mâinile de pântec, iar alții de-abia ședeau pe scaune. Clondirele se deșertau ca degetarele și fedeleșele ca ulcicuțele de pământ. Fripturile abureau rumene și ispititoare, crapii, plăticele și știucile fripte pe cărbuni miroseau a mujdei, iar porcușorii fripți în cuptor cu verdețuri prinseră mireasma vinului."[34] Degradarea morală reprezintă a manifestare neîndoielnică a Thanatosului.

Tot sub semnul Thanatosului stă moșia Palilula, ce poartă numele unei grecoaice care s-a sinucis: „Via se numește Palilula – după o grecoaică romantică, care s-a spânzurat acum un secol de cel mai înalt plop din fața cramei."[35] Tot ceea ce fac Diogen Miracol și tovarășii săi în așteptarea plecării la moșie, această *terra promessa*, sunt manifestări ale pulsiunii vieții. Mănâncă la restaurant, flirtează, înoată, vorbesc mult, în încercarea de a face timpul să treacă mai repede, căci „Palilula este cuvântul vrăjit care

[30] Călin-Horia Bârleanu, *Sub semnul pulsiunii – Eros și Thanatos în literatură*, vol. I, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca , 2017, p. 56
[31] Ion Călugăru, *Năpasta Varvarei*, în *Paradisul statistic*, ed. cit., p. 120
[32] Ovidiu Morar, *Scriitori evrei din România*, Ed. Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2006, p. 123
[33] Ion Călugăru, *Sfârșenia lui Veniamin Jidovul*, în *Paradisul statistic*, ed cit., p. 246
[34] *Ibidem*, p. 121
[35] Idem, *Palilula*, în *Paradisul statistic*, ed. cit., p.335

alungă tristeţile, risipeşte diferenţele dintre noi, ne strange în buchet, ne face să uităm de caniculă, de grijile meschine ale existenţei cotidiene”[36]. Palilula va rămâne în registrul morţii şi, tocmai de aceea, inaccesibilă: „Palilula s-a vândut la licitaţie. […]Şi noi de ce am aşteptat toată săptămâna? …Palilula s-a dus pentru totdeauna.Palilula, via cu struguri de azur şi cu grecoaica spânzurată de cel mai înalt plop.”[37]

BIBLIOGRAPHY:

Ardelean, Florin, *Seducţia: Voluptate, cruzime şi amăgire*, Ed. Eikon, Bucureşti, 2017
Bârleanu, Călin-Horia, *Sub semnul pulsiunii – Eros şi Thanatos în literatură*, vol. I, Ed. Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj- Napoca, 2017
Baudrillard, Jean, *Strategiile fatale*, Ed. Polirom, Iaşi, 1996
Călugăru, Ion, *Don Juan Cocoşatul*, Ed. Naţionala-Ciornei S.A, Bucureşti, s.a.
Călugăru, Ion, *Ion şi Salomeia*, Editura de Stat, Bucureşti, 1947
Călugăru, Ion, *Casa şoarecilor*, Ed. E.S.P.L.A, Bucureşti, 1958
Călugăru, Ion, *Paradisul statistic*, ediţie, prefaţă şi note de Cornelia Ştefănescu, Ed. Minerva, Bucureşti, 1971
Liiceanu, Gabriel, *Despre seducţie*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2007
Morar, Ovidiu, *Scriitori evrei din România*, Ed. Fundaţiei Culturale Ideea Europeană, Bucureşti, 2006
Papahagi, Marian, *Eros şi utopie*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1999
Paz, Octavio, *Dubla flacără*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2003

[36] *Ibidem*, p. 347
[37] *Ibidem*, pp. 348-349

MASS-MEDIA AND DEMOCRACY

Ionela Maria BRAŞOVEANU (ION)
Phd Student, University of Craiova

Abstract: "Mass media favors public opinion manipulation"; "Children who look too much on TV do not have good school results"; "Journalists are often biased and deprived of objectivity"; "Television determines the vote" - Here are some very widespread opinions on the means of mass community and their influence in our society. Listening to the radio daily and watching TV, reading a daily or a magazine more or less regularly, steadily resorting to a mobile phone or computer, each of us feels obliged to give it to the role that- L plays the different communication tools in contemporary society. The role that media has in contemporary man's life can not be ignored, but which has the mediapositive or negative role? Is it a lever of socializing or a hindrance? Is it an instrument of socialization and assimilation of democratic values, has an educational role or rather lead us to ignorance? We will try to answer these questions and others similar in this material, which aims to identify links between media and democracy".

Keywords: mass-media; democracy; freedom; equal opportunities; communication.

Conceptul de *mass-media*

Expresia *mass-media* desemnează ansamblul mijloacelor de informare în masă ori chiar comunicarea de masă, în întregul ei. Sintagma s-a format în limba engleză prin alăturarea dintre cuvântul englez *mass* (masă de oameni) şi cuvântul latin *media*, pluralul substantivului *médium* (intermediar, transmiţător, mijloc, mediu. În limba franceză expresia folosită este *les medias* iar în germană *die Medien*. Se poate observa că în aceste două limbi pluralul este evident sugerând multitudinea formelor de comunicare în masă.

De regulă prin *medium* înţelegem canalul prin care mesajul parcurge distanţa dintre emiţător şi receptor, dintre sursă şi destinatar. Asistăm în prezent la tendinţa de a înlocui întreaga expresie *mass-media* cu cea de media, accentul punându-se, deci, pe tehnica de producere şi transmitere a mesajelor, incluzând suma mesajelor difuzate şi chiar ansamblul producătorilor acestor mesaje. Cel care a impus termenul de „media" este Marshall McLuhan, care în lucrarea sa „Pentru înţelegerea media" (1964) îl foloseşte în accepţiile de mai sus. Astăzi, construcţii lingvistice având în componenţă acest cuvânt (sau chiar derivate ale lui) s-au impus în limbajul specialiştilor: multimedia, noile media, macromedia, hypermedia, *media analysis*, mediatizare ori mediere.[1]

Comunicarea de masă poate fi înţeleasă ca fiind ansamblul procedeelor (media tipărite, radio-televiziune, cinema, noile media etc.) prin care se realizează informarea unui public larg (sau prin care are loc procesul de comunicare cu marele public.[2]

Folosirea concomitentă a unui număr destul de mare de termeni care se suprapun parţial, precum *comunicare de masă, mass-media, mijloace ale comunicării de*

[1] Vezi M.Mcluhan, *Understanding Media: the Extensions of Man*, MIT Press, London and New York, 1995.
[2] D. Popa, *Mass-media, astăzi*, Iaşi, Editura Institutul European, 2002, p.6.

masă poate da naştere uneori la confuzie.

O clarificare ar putea fi adusă de sociologul francez Jean Cazeneuve, în concepţia căruia „Media desemnează, în principiu, procesele de mediere, mijloacele de comunicare şi se traduce, în general, cu sintagma *comunicaţiile de masă.* Rezultă că *media* = mijloace de informare (comunicare), iar *mass-media* = mijloace de comunicare pentru un public larg, mijloace inventate şi folosite de civilizaţiile moderne şi care au drept caracteristică esenţială uriaşa lor putere corelată cu un vast câmp de acţiune. Fără discuţie că în această categorie trebuie înscrise: *radiodifuziunea, televiziunea, cinematograful, presa scrisă, cartea, discursurile, benzile, casetele, videocasetele, afişul publicitar.* Se poate considera, aşa cum pe bună dreptate procedează Marshall McLuhan, că şi *cuvântul, telefonul, telegraful, scrisul* sunt mijloace de comunicare, chiar dacă ele servesc mai curând la stabilirea de relaţii interpersonale, decât ca emiţători către marele public."[3]

Sergiu Tămaş defineşte mass-media în felul următor: „Ansamblul mijloacelor şi modalităţilor tehnice moderne de informare şi influenţare a maselor sau, altfel spus, comunicarea de masă realizată prin presă, radio, televiziune, cinematograf, discuri şi alte mijloace".

Ce anume ne permite să grupăm toate aceste mijloace într-o singură expresie? Faptul că toate contribuie la crearea unei *culturi de masă,* proprie civilizaţiei modeme, diferită de cultura rezervată publicului instruit, cultură dobândită prin instituţii de învăţământ şi cărţi. Din acest motiv în acest prim capitol ne propunem să abordăm principalele mijloace de comunicare în masă şi să identificăm principalele aspecte ale culturii de masă.

Ce este democraţia?

Cuvântul „democraţie" este astăzi foarte des folosit. El este atât de mult prezent în limbajul cotidian, încât pare că toată lumea subînţelege acelaşi lucru: libertate, egalitate, pluralism, guvernarea majorităţii, drepturile omului, societatea civilă. În realitate, deşi redusă de multe ori la aceste criterii particulare, democraţia nu este sinonimă cu una sau alta din aceste caracteristici, considerate izolat, ci înseamnă toate aceste criterii laolaltă şi încă ceva mai mult: un ideal şi un proiect în permanentă construcţie. Cu alte cuvinte, democraţia nu este o chestiune de „totul sau nimic", ci un proces evolutiv, de apropiere treptată de acest ideal.Democraţia este în acelaşi timp o metodă de guvernare şi o valoare. În prima ipostază, o societate poate fi considerată ca democratică atunci când autoritatea publică este aleasă şi acceptată de cetăţeni. Ca valoare sau ideal, democraţia presupune că membrii unei societăţi devin stăpâni pe propriul lor destin. Cum nici o societate nu a reuşit să realizeze în întregime exigenţele celei de a doua ipostaze, a rezultat o aspiraţie permanentă spre îndeplinirea democraţiei ca ideal. Astfel spus, chiar dacă o societate a atins criteriile minimale ale unei democraţii, aceasta nu înseamnă nici „sfârşitul istoriei" (Fukuyama) şi nici stagnarea proiectului de emancipare umană. Democraţia nu este un patrimoniu, o stare finală sau o achiziţie definitivă. În orice

[3] J.Cazeneuve, *La société de l'ubicuité,* Paris, Denoel-Gonthier, 1972, p. 10, apud D. Popa,*op.cit*., p.6.

moment, datorită naturii fiinţei umane, există riscul revenirii vechilor demoni ai intoleranţei şi rasismului, ai autoritarismului şi etatismului exacerbat.[4]

Între ideal şi realitate a existat întotdeauna un decalaj, astfel încât ceea ce numim „societate democratică“ este de fapt o stare relativă într-o evoluţie perpetuă. Chiar şi societăţile occidentale, recunoscute ca fiind etalonul guvernării democratice, au limitele lor în acest sens.

Un exemplu este oferit de Anthony Arblaster.[5] Este cazul Marii Britanii, de care nimeni nu se îndoieşte că nu ar fi o societate democratică. Cu toate acestea, spune Arblaster, Marea Britanie nu îndeplineşteîin mod perfect criteriul „guvernării de către popor“. În ultimii 10 de ani, guvernul britanic a reprezentat doar majoritatea simplă a celor care au votat. Cum au fost situaţii de participare la alegeri de 40% din electorat, rezultă că restul de 60% nu s-au pronunţat asupra guvernanţilor. Principiul „guvernării de către popor“ nu a funcţionat deci decât pentru cei care au votat.

Chiar dacă este un concept relativ, experienţa societăţilor modeme conferă totuşi cuvântului „democraţie“ un conţinut destul de precis. Etimologic, „democraţia“ vine de la cuvintele greceşti „demos“ (popor) şi „kratos“ (putere sau guvernare). Din combinarea lor, a reieşit definiţia cea mai uzuală a democraţiei: „guvernarea de către popor“.

Această construcţie prin juxtapunerea a doi termeni autonomi a creat de la început o ambiguitate funcţională, prezentă până în zilele noastre. Pe de o parte, „demos“ desemna ansamblul cetăţenilor care populau un polis sau cetatea-stat. Pe de alta, „kratos“ putea însemna atât „putere“ cât şi „guvernare“, deci două lucruri relativ diferite. Astfel încât existenţa „demosului“ nu înseamnă neapărat şi putere.

De exemplu, o democraţie formală, în care poporul pare să deţină puterea prin reprezentanţii săi, poate masca de fapt o distribuţie nedemocratică a puterii. Invers, într-o democraţie unde un monarh conduce formal (cum este cazul monarhiilor constituţionale occidentale de astăzi), puterea reală o exercită de fapt poporul.[6]

Sensul modem al democraţiei s-a îndepărtat mult şi s-a extins în raport cu această definiţie iniţială, prin combinarea lui „demos“ şi „kratos“. Democraţia se aplică astăzi nu doar guvernării poporului de către popor, ci întregii sfere a deciziilor colective. Cum viaţa noastră se desfăşoară cel mai mult în forme colective de organizare (comunităţi, grupuri sociale, organizaţii, instituţii), deciziile colective au devenit prevalente. Din acest motiv, principiile vieţii democratice s-au extins la orice formă colectivă de organizare. În acest sens, la fel ca în „guvernarea poporului de către popor“, vorbim de democraţie în condiţiile în care deciziile colective se bazează pe două principii independente:

- controlul popular asupra deciziilor colective;
- egalitatea drepturilor în ce priveşte exercitarea acestui control colectiv.

Rezultă că democraţia nu se referă doar la domeniul guvernării, ci la orice formă de decizie colectivă. Dat fiind însă faptul că statul este cea mai inclusivă şi cea mai vastă formă de asociaţie, toţi cetăţenii sunt interesaţi de modul în care se aplică principiile democratice (controlul popular şi egalitatea drepturilor) la nivelul statului. În concluzie,

[4] G Almond, S.Verba, *Cultura civică*, Editura DU Style, Bucureşti, 1996, p.12.
[5] A. Arblaster, *Democraţia.* Bucureşti, Ed. Du Style, 1998, p.28.
[6] G Almond, S.Verba, *op.cit*. p.14.

aplicând cele două principii la forma de guvernare numită democraţie, putem spune că un stat este democratic atunci când:

- guvernarea este controlată de cetăţeni prin alegeri libere;
- toţi adulţii au dreptul de a vota şi de a fi aleşi;

Valorile democratice

Ca ideal sau proiect uman, democraţia presupune un sistem de valori fundamentale: egalitatea, libertatea, dreptatea, toleranţa şi diversitatea. Aceste valori constituie, în ansamblul lor, un cod moral al democraţiei de care trebuie să ţină seama atât politicile, legislaţia şi reglementările oficiale, cât şi conduitele spontane din relaţiile cotidiene.

Egalitatea

Din punct de vedere politic şi moral, există două tipuri de egalitate. Egalitatea formală sau de drept, conform căreia legile trebuie să se aplice la fel pentru toţi cetăţenii, pe de o parte, şi toţi cetăţenii se bucură de aceleaşi drepturi, pe de alta.

Egalitatea reală sau materială, după care doi indivizi ar fi identici din punctul de vedere al competenţelor, averii, puterii sau consumului. Aceste distincţii ne sugerează că, în aplicarea sa concretă, principiul egalităţii este susceptibil de interpretări diferite. Din acest motiv, s-au introdus trei concepte adiacente care circumscriu sau relativizează termenul de egalitate. Este vorba de egalitatea persoanelor, egalitatea şanselor şi echitatea.[7]

Egalitatea persoanelor

Atât în interpretarea sa creştină, cât şi în versiunea laică, introdusă de Revoluţia Franceză, egalitatea oamenilor înseamnă egalitatea în drepturi. Fie că se invocă principiul unicităţii (toate fiinţele umane au aceeaşi demnitate, fiind create de acelaşi Dumnezeu), fie că se aduce argumentul justiţiei umane, egalitatea înseamnă de fapt participare egală la demnitatea umană. Aceasta nu presupune că oamenii sunt egali din toate punctele de vedere, ci doar faptul că societatea trebuie astfel organizată şi condusă încât să nu împiedice, pe criterii artificiale (origine socială, avere, sex, apartenenţă etnică, credinţă), accesul la exercitarea drepturilor cetăţeneşti.[8]

Egalitatea şanselor

Dată fiind relativitatea egalităţii persoanelor, problema care se pune în cazul regimurilor democratice este de a asigura de fapt o egalitate a şanselor. Acest principiu presupune asigurarea unor condiţii sociale şi politice care să permită fiecăruia dezvoltarea darurilor sale naturale. Conform acestui principiu, devenit criteriu de guvernare în societăţile liberale, este inechitabil şi ineficient să forţăm nivelarea societăţii în condiţiile în care atât oamenii cât şi condiţiile de viaţă sunt inegale.

[7] G Almond, S.Verba, *op.cit*. p.53.
[8] *Ibidem*, p.54.

Dreptatea distributivă presupune că oamenii inegali de la natură trebuie să fie trataţi diferenţiat: prin tipul de activitate, prin funcţii şi venituri. Pentru a evita fatalitatea reproducerii sociale (cei bogaţi devin şi mai bogaţi, far cei sărăci sunt condamnaţi să rămână săraci şi în generaţiile următoare), democraţiile încearcă să favorizeze mobilitatea socială (promovarea în funcţie de competenţe), prin instruire sau structuri compensatorii pentru persoanele în dificultate (persoanele defavorizate, şomerii pe termen lung, familiile fără adăpost, emigranţii, persoanele care trăiesc sub nivelul sărăciei).[9]

Echitatea

Prin însăşi natura sa, justiţia este impersonală. Ea tratează toate persoanele în acelaşi fel, în spiritul şi litera legii. Ca orice instituţie creată de oameni, dreptul este imperfect. Pentru a compensa limitele funcţionale ale justiţiei, democraţia face apel la echitate, „adevărata justiţie“ care cere să se aplice spiritul şi nu litera, legilor..

Propunându-şi să completeze şi să umanizeze justiţia, principiul echităţii ţine cont de justiţia umană. Evident, aceasta nu înseamnă anularea tratamentului egal în faţa legii, ci doar umanizarea dreptului şi atenuarea efectelor implacabile ale inegalităţilor sociale şi umane.[10]

Libertatea

În sensul moral şi politic, libertatea desemnează o exigenţă, o valoare, o aspiraţie, deci un nivel dorit al conduitei care nu există încă în realitate. Ca urmare, discursul despre libertate înseamnă aici reflecţia despre condiţiile de realizare în viaţa cotidiană, în istorie sau în activitatea instituţionalizată.

Spre deosebire de abordarea pragmatică, discursul moral şi politic nu constă în descrierea acţiunilor considerate libere (intenţionate şi motivate), ci în identificarea căilor de eliberare şi emancipare. În acest sens, libertatea devine con textuală, astfel încât se vorbeşte mai degrabă de libertăţi, civile, politice, economice şi sociale.

Aceste libertăţi nu exprimă atât libertatea de a face sau a nu face ceva (sensul pragmatic), cât dreptul de a întreprinde sau nu o acţiune. Pentru a avea o anumită conduită, nu este suficientă intenţia sau motivaţia individuală, ci trebuie ca societatea şi instituţiile sale abilitate să accepte această acţiune în virtutea unor drepturi sau criterii publice. Vorbim în acest caz de libertăţi publice şi nu doar de libertate, în general.

Spre deosebire de dreptatea absolută de care vorbesc metafizicienii sau de libertatea de acţiune din sensul comun, libertatea morală şi politică este definită prin enunţuri contextualizate:

- prin definiţia negativă, după care libertatea este absenţa constrângerii;
- prin definiţia la plural, conform căreia există tot atâtea libertăţi câte constrângeri; este sensul folosit de filosofii greci, după care a fi liber înseamnă a te bucura de instituţiile „Polis“- ului (omul liber este contrariul sclavului).[11]

[9] R. Boudon, *Tratat de sociologie*, Bucureşti, Ed. Humanitas, 1992.
[10] G Almond, S.Verba, *op.cit.* p.55.
[11] Ibidem, pp.58-59.

De obicei, deşi libertatea este considerată o valoare indispensabilă a democraţiei, se foloseşte cu predilecţie pluralul (libertăţile civile sau libertăţile publice) pentru a sugera diversele ipostaze ale libertăţii în viaţa publică.

Avem astfel:

- libertăţi personale, care se bazează pe dreptul fiecărui individ la securitatea propriei persoane, a locuinţei, a corespondenţei, pe scurt, dreptul fiecăruia la propria viaţă personală („privacy“);
- libertăţile economice, care decurg îndeosebi din regimul proprietăţii: iniţiativa şi proprietatea particulară sunt riguros respectate în societăţile democratice;
- libertăţile politice, care implică dreptul de participare la deciziile colective (dreptul la expresie liberă, asociere, vot etc.); nici o persoană nu poate fi supusă intimidării, hărţuielilor, şantajului şi oricăror presiuni care să afecteze libertăţile politice.[12]

Spre deosebire de libertatea metafizică, libertatea civilă este o formă concretă de participare la viaţa publică. Societatea democratică, prin sistemul său de protecţie legală a libertăţilor civile, încearcă să armonizeze libertatea şi autoritatea, sfera publică şi viaţa privată, libertatea şi coeziunea socială, libertăţile individuale şi cele colective. Guvernarea constituţională comportă un echilibru sensibil între aceste coordonate aparent opozabile.

Toleranţa

Toleranţa este opusul *discriminării*. Chiar dacă o persoană, instituţie sau grup social nu este de acord sau are interese contrare comportamentului altor persoane, instituţii sau grupuri sociale, acestea trebuie admise ca atare. Ele nu trebuie interzise, combătute sau împiedicate să-şi exercite dreptul lor natural de a exista, care rezultă din diversitatea umanităţii şi a vieţii.

Toleranţa este în acelaşi timp o *valoare* sau un ideal şi o *atitudine socială*. În ambele ipostaze, vorbim de *toleranţă pasivă* atunci când diferenţele nu sunt respinse, ci sunt acceptate să existe de la sine, printr-un comportament de „laisser-faire“. Se vorbeşte de *toleranţă activă* în cazul în care nu ne mulţumim să admitem dreptul la diferenţă, ci militäm şi întreprindem acţiuni concrete pentru protejarea diferenţelor.

Ca *atitudine socială*, ca mod de a fi în societate, toleranţa a fost codificată prin următoarele caracteristici:

- respectul diversităţii şi alterităţii;
- respectul libertăţii de alegere;
- solidaritate;
- dialog social;
- responsabilitate comună;
- capacitatea de a se transpune în situaţia altora (empatia).[13]

[12] *Ibidem*, p.59.
[13] *Ibidem*, p.66.

Cercetările de psihologie socială au dezvoltat un întreg domeniu de studiu care legitimează şi explică toleranţa ca atitudine cotidiană. Trei direcţii de cercetare sunt interesante în mod special. Ele încearcă să explice mecanismele şi constrângerile toleranţei ca fenomen psihosocial. Aceste tendinţe sunt: comportamentul prosocial, interpsihologia şi empatia/simpatia.[14]

Diversitatea

Diversitatea este un atribut intrinsec al naturii şi culturii. în cazul naturii, diversitatea speciilor şi varietatea exemplarelor asigură echilibrul funcţional, însfiişi modul de manifestare a vieţii. în ceea ce priveşte cultura, fără diversitate ea ar fi golită de orice conţinut. Valorile, credinţele, simbolurile, atitudinile, mentalităţile, obiceiurile, moravurile, normele etice - sunt elemente ale culturii care diferenţiază persoanele, grupurile sociale, comunităţile şi naţiunile. Chiar dacă există un nucleu moral comun, oamenii se deosebesc în funcţie de elementele de cultură cu care se identifică.

În viaţa socială, în momentul întâlnirilor interindividuale, aceste diferenţe naturale şi culturale sunt amplificate. Se pune în acest caz o dublă întrebare:

- până unde poate fi admisă diversitatea persoanelor, grupurilor şi comunităţilor fără să se piardă coeziunea socială;
- cum coexistă identităţile individuale cu identităţile colectivei.[15]

Prima întrebare reia de fapt vechiul principiu al unităţii în diversitate. Unitatea rezultă, pe de o parte, dintr-un corp comun de norme, valori, conduite sau simboluri, valabile pentru toată umanitatea, în ansamblul său; pe de altă parte, aceste elemente ale culturii se transmit de la o generaţie la alta, sub formă de patrimoniu comun, fără să fie nevoie ca de fiecare dată să fie redescoperit sau cucerit. Mircea Maliţa numeşte civilizaţie acel corp comun de cunoştinţe, valori şi tehnici care conferă dimensiunea universală a existenţei umane.

Dacă civilizaţia uneşte şi conferă continuitatea necesară a istoriei, cultura diferenţiază şi particularizează. Ea este exclusivistă şi alimentează identităţile şi alteritatea. Culturile nu există decât la plural, într-o mare diversitate.[16]

Cea de a doua întrebare aduce în primul plan problema controversată a identităţilor. O persoană, un grup social sau o comunitate pot avea mai multe identităţi în acelaşi timp, anumite roluri sociale, anumite stiluri de viaţă, apartenenţa la o categorie profesională sau la o comunitate culturală.

De exemplu, o persoană poate să-şi asume simultan o identitate etnică (membm al unui grup etnic), una profesională (exercitarea unei anumite meserii), una lingvistică (ca vorbitor al unei anumite limbi), o identitate sexuală, , identitate familială, una politică, alta teritorială etc. Acest proces de identificare cu anumite aspecte ale culturii, ea însăşi extrem de diversificată, accentuează diferenţele şi varietatea indivizilor, grupurilor şi comunităţilor.

[14] *A. Neculau (coord.), Psihologie socială. Aspecte contemporane*, *Iaşi, Ed. Polirom, 1996.*
[15] G Almond, S.Verba, *op.cit*. p.71.
[16] M. Maliţa, *Zece mii de culturi, o singură civilizaţie*, *Bucureşti, Ed. Nemira. 1998.*

Concluzii

Relaţia dintre Internet, democraţie şi participare politică a stârnit din ce în ce mai mult interesul politologilor, al sociologilor sau al specialiştilor în comunicare şi mass-media. Mas-media a jucat un rol de spaţiu în care politicienii apar în faţa poporului, şi locul în care în mare măsură oamenii apar în faţa politicienilor şi a guvernelor. Transformările tehnologice şi culturale au dus la globalizarea sistemului politic şi mai ales la globalizarea întregii mass-media. După cum susţinea Castells, „internetul este produsul vieţii noastre", evidenţiind impactul revoluţionar pe care acesta îl are asupra societăţii şi comunicării. Datorită internetului putem constata puterea de a remodela comunicarea politică şi campaniile electorale. Se realizează, astfel, trecerea către o formă de comunicare interactivă şi multidirecţională, care are loc atât pe site-urile canditaţilor, cât şi în mass-media, în timpul alegerilor, tocmai prin necesitatea adaptării politicii la noile tehnologii şi mijloace de comunicare. Internetul a adus modificări asupra managementului politic, datorită impactului său şi al costurilor reduse. Internetul poate conduce la o participare mai activă la viaţa politică, civică poate stimula participarea la vot, dar poate lafel de bine să îi îndepărteze pe utilizatori de acestea.

Trebuie remarcat faptul că aşa cum este folosit de exemplu de ecologişti, în campaniile lor sau în campanii umanitare, internetul oferă posibilitatea creşterii interesului pentru viaţa socială, publică şi poate constitui un veritabil vehicul al unei educaţii pentru democraţie.

BIBLIOGRAFIE

Albulescu, M., *Mass-media, societate, reprezentări sociale*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009
Almond, G., Verba, S., *Cultura civică*, Editura DU Style, Bucureşti, 1996
Arblaster, A., *Democraţia.* Bucureşti, Ed. Du Style, 1998
Boudon, R., *Tratat de sociologie,* Bucureşti, Ed. Humanitas, 1992
Baudrillard, J., *Societatea de consum. Mituri şi structuri*, Bucureşti, Editura Comunicare.ro, 2005
Berger, G., *Omul modern şi educaţia sa*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1973
Bertrand, C.J., *Societatea cucerită de comunicare*, Ed. Polirom, Iaşi, 2000
Boşoteanu, I.C., „New media şi democraţia", în D.Şandru şi S. Bocancea (coordonatori), *Mass-media şi democraţia în România post-comunistă*, Iaşi, Editura Institutul European, 2011
Bourdieu, P., *Despre televiziune*, Bucureşti, Editura Art, 2007
Briggs, A., Burke, B., *Mass-media. O istorie socială. De la Gutenberg la Internet*, Iaşi, Editura Polirom, 2005
Bunescu, Ghe. Negreanu, E., *Educaţia informală şi mass-media*, Bucureşti, Institutul de Ştiinţele Educaţiei, Laboratorul de Teoria Educaţiei, 2005
Castells, M. *The Information Age: Economy, Society, Culture*, vol. 1, *The Rice of Network Society*, Malden MA, Blackwell, 1996; vol. 2, *The Power of Identity*, Malden MA, Blackwell, 1998, vol. 3, *End of Millenium*, Malden MA, Blackwell, 2000
Castells, M., *The Internet Galaxy. Reflections on the Internet Business, and Society*, Oxford University Press, 2001
Câmpeanu, P., *„Radioteleviziune si cultura''* în T.Herseni (coord.) *Psihosociologia culturii de masă*, Bucureşti, Ed. ştiinţifică, 1968

Cerghit, I., „Determinaţiile şi determinările educaţiei", în *Curs de Pedagogie*, Universitatea Bucureşti, 1988
Chelcea, S., *Opinia publică. Gândesc masele despre ce şi cum vor elitele?,* Editura Economică, Bucureşti, 2002
Dobrescu, P. Bărgăoanu, A., *Mass-Media şi societatea*, Bucureşti, Comunicare.ro, (f.a)
Durkheim, E., *Educaţie şi sociologie*, Bucureşti, Editura Casa Şcoalelor, 1930
Gross, P., *Mass-media şi democraţia în ţările Europei de Est*, Iaşi, Editura Polirom, 2004
Kellner,D., *Cultura media*, Iaşi, Editura Institutul European, 2001
Lacomte P., *Comunicare, televiziune şi democraţie*, Ed. Tritonic, Bucureşti, 2004
Mcluhan, M., *Galaxia Gutenberg. Omul şi era tiparului*, Bucureşti, Editura Politică, 1962
Mcluhan, M., *Understanding Media: the Extensions of Man*, MIT Press, London and New York, 1995
Mcluhan, E., Zigrone,F., *Marshall McLuhan. Texte esenţiale*, Bucureşti, Editura Nemira, 1997
Miège, B., *Societatea cucerită de comunicare*, Iaşi, Editura Polirom, 2000
Popa, D., *Mass-media, astăzi*, Iaşi, Editura Institutul European, 2002
Roşca, L., *Mecanisme ale propagandei în discursul de informare, Presa românească în perioada 1985-1995*, Iaşi, Editura Polirom, 2006
Sartori, G., *Homo videns*. *Imbecilizarea prin televiziune şi post-gândirea*, Bucureşti, Humanitas, 2005
Smith, A., *National Identity,* Oxford, Reno, 1999
Stan, S.C., *Manipularea prin presă*, Humanitas, Bucureşti, 2004
Stavre, I., *Reconstrucţia societăţii romaneşti prin audiovizual,* Bucureşti, Editura Nemira, 200
Traşcă, D. „Cartea - implicaţii sociale'', în T. Herseni (coord.) *Psihosociologia culturii de masă*, Bucureşti, Ed. ştiinţifică, 1968
Wells, A., *Mass media and society*, London, Ablex Publishing Corporation, 1997.

CHRIST IN THE HISTORY OF CULTURE

Daniel Ioan MICLEA
PhD Candidate Babeş-Bolyai University of Cluj-Napoca

Abstract: The birth of Jesus Christ was the greatest event in human history. From now on, everything would relate to His image and not only religion would be affected, but all other aspects: painting, literature, sculpture, music, art in a word. But more than a report, Jesus became a role model, an important and concrete source of inspiration.
I will talk about, Christ, an element of inspiration in Byzantine culture, then I will present God the creator of the image in the universe, I will approach the cross as culture, as a symbol of sacrifice, how Christ Influences the Renaissance and He the example of the perfect Man, Jesus, authority in the conception of the reformers.

Keyword: culture, cross, Christ, image, reform.

Introducere

Naşterea lui Iisus Hristos a fost cel mai mare eveniment din istoria omenirii. De aici înainte, totul avea să se raporteze la imaginea Lui şi nu doar religia va fi afectată, ci toate celelalte aspecte: pictura, literatura, sculptura, muzica, arta într-un cuvânt. Dar mai mult decât o raportare, Iisus a devenit un model, o sursă de inspiraţie importantă şi concretă.

În continuare, voi prezenta doar câteva culturi care L-au avut pe Iisus ca model.

Hristos, element de inspiraţie în cultura bizantină

Cultura bizantină are ca predecesoare sinagoga de la Dura cu toate decorurile şi pictura sa. Carl H.Kraeling spunea: "Pictura de la Dura îşi justifică pe deplin numele de predecesor al artei"[1]

Arta religioasă era interzisă în cultul iudaic unde este prezentată ca idolatrie, *„Să nu-ţi faci chip cioplit, nici vreo înfăţişare a lucrurilor care sunt sus în ceruri, sau jos pe pământ , sau în apele mai de jos decât pământul."* (Exod 20,4), totuşi, în urma săpăturilor arheologice de la Dura Europas, din secolul al XX-lea au arătat că Decalogul nu a împiedicat iudaismul contemporan şi creştinismul timpuriu să creeze icoane şi să le expună în locaşurile de cult.

Semnificaţia imaginii lui Iisus Hristos în concepţia iconoclaştilor

În ceea ce priveşte reprezentarea prin pictură sau sculptură a lui Iisus, au existat mai multe direcţii şi mai multe opinii.

Pentru început, putem prezenta gruparea din care fac parte adversarii imaginilor. Un exemplu este Eusebiu din Cezarea, ce îi răspunde următoarele surorii împăratului Constantin (care îi cerea printr-o scrisoare o icoană a lui Hristos): *„Nu ştiu ce te-a putut determina să ceri pictarea unei icoane a Mântuitorului nostru. Pe care icoană a lui Hristos*

[1] Carl H. KRAELING, *The Synaggogue* , KTAV Publising House , New York , 1979, p.384.

o dorești? Pe cea adevărată și <u>neschimbată</u> care să-i înfățișeze chipul cu fidelitate sau imaginea pe care și-a asumat-o în numele nostru atunci când și-a luat <<chip de rob>>?"[2].

Din aceste cuvinte reiese că imaginea adevărată a lui Iisus nu poate fi reprodusă fiindcă imaginea umană a Lui Hristos a fost tranzitorie. El a venit pe pământ, și-a asumat acel chip „*de rob*" în numele nostru, dar nimeni nu poate spune ce chip a avut înainte de această întrupare.

Apoi Sinodul de la Niceea din 325, stabilea și el statutul lui Hristos, ca adevărata imagine a Tatălui în interiorul Sfintei Trinități. Pentru Împăratul Constantin al-V-lea, nici o imagine nu-L poate reprezenta pe Hristos, ci numai pâinea euharistică care este "o imagine a trupului lui Hristos, luând forma acestuia."[3] Cu prilejul Sinodului ecumenic de la Calcedon, care a avut loc în anul 451, au fost discutate cele doua firi ale lui Hristos : <u>cea divină și cea umană.</u>

Datorită celor două firi, adversarii imaginilor au arătat că Hristos este mai presus de orice înțelegere sau descriere, El fiind asemenea cu Dumnezeu, transcendent. Artiștii, nu au dreptul să-L reprezinte fiindcă trupul lui Hristos depășește competența reprezentării artistice. Cei care îi reprezintă divinitatea încearcă să reprezinte natura esențială care este mai presus de orice descriere, iar dacă artistul, dimpotrivă, nu îi reprezintă divinitatea atunci el desparte cele două firi ale lui Hristos prezentând o imagine incompletă.

Iconoclaștii considerau că "este degradant și înjositor să-L înfățișezi pe Hristos prin reprezentari materiale, când de fapt, trebuie să ne limităm la o reprezentare mentală … prin sanctificare și virtute"[4].Cei care se roagă la icoane violează ceea ce se spune în Evanghelia lui Ioan "Dumnezeu este Duh", iar cei ce I se închină trebuie să se închine în duh și adevăr », deoarece reprezentarea exterioară, materială, lua locul Duhului.

Așadar adversarii creștini ai icoanelor din Bizanțul secolului al-VIII- lea și al-IX-lea erau "continuatorii unei istorii remarcabile –iudaică, greacă, creștină – de luptă împotriva reprezentărilor fizice nedemne ale sacrului, potrivit căreia Iisus Hristos însuși este Imaginea Adevărată, orice altă imagine fiind falsă"[5].

<u>Dumnezeu creatorul imaginii în univers</u>

Privin dintr-o altă perspectivă, există o altă grupare, anume aceea a creștinilor care erau adepții icoanelor. Aceștia considerau că o icoană creștină nu este un idol, ci o imagine a Imaginii (cum, de altfel, literatura este considerată o copie a copiei). Ei nu combat ideea că Iisus este chipul lui Dumnezeu Tatăl, dar spun că acest chip s-a făcut om și prin nașterea Sa din Fecioara Maria, El a devenit fizic și material.

Un alt argument folosit de apărătorii imaginilor, a fost acela legat de inventatorul imaginilor. Astfel, la întrebarea: Cine a inventat imaginile ?, Ioan Damaschinul afirmă:

[2] Jaroslav PELIKAN, *Isus de-a Lungul Secolelor*, București, Edit. Humanitas,2000, p.103.
[3] Ibidem, p.104.
[4] Ibidem, p.105.
[5] Ibidem, p.106.

”La origine Dumnezeu a fost primul creator de imagini din univers.”[6] Aşadar a-l venera pe Fiul lui Dumnezeu nu înseamnă idolatrie ci, dimpotrivă, aceasta este o cinstire adusă imaginii Fiului care trece şi asupra Tatălui care este prototipul.

Utilizarea cuvântului “imagine” în sens istoric a dovedit că mintea umană nu poate percepe realitatea spirituală decât prin intermediul imaginilor fizice. Pentru argumentarea acestei idei dăm exemplul: “memoria evenimentelor trecute este o imagine , al cărei scop este să vorbească generaţiilor viitoare despre ceea ce s-a întâmplat şi să le înveţe ce înseamnă virtutea şi viciul”.[7] „Cine l-a făcut pe om l-a făcut ca promisiune”[8] Prin faptul că Dumnezeu l-a creat pe om după *“chipul şi asemănarea Sa”* ,El a creat o imagine şi o anticipare a venirii lui Iisus care este prezentat ca Al Doilea Adam. Totuşi, umanitatea lui Hristos reprezentată în icoane, este “o umanitate scăldată în prezenţa divinităţii”[9].

Astfel, au existat două teorii: una care era împotriva reprezentării fizice a divinităţii susţinută de iconoclaşti şi una care era susţinută de adepţii icoanelor (iconofililor).

Cultura crucii

Cultura medievală apuseană a pus accent pe Hristos cel răstignit, a fost interesată de jertfa lui Iisus, de obiectul pe care a fost El jertfit, de cruce. Evangheliile conţin informaţii despre mai puţin de o sută de zile din viaţa lui Iisus, însă ultimele zile ale sale sunt descrise în amanunt, aproape oră cu oră şi culminează cu cele trei ore petrecute pe cruce. Tocmai din această cauză s-a ajuns să se pună un deosebit accent pe cruce, cu toate că în Noul Testament folosirea semnului crucii ca simbol distinctiv şi mijloc de apărare împotriva puterii demonice nu este menţionată, şi nu este o alternativă plauzibilă.

Semnul crucii domină Evul Mediu

În istoria creştină semnul crucii apare foarte timpuriu. În primul rând, Tertulian afirmă “în orişice moment al vieţii, de câte ori ieşim din casă sau intrăm în casă… în clipe obişnuite ale vieţii de zi cu zi, ne facem pe frunte semnul crucii”[10] ceea ce arată că există o tradiţie care, deşi nu e stabilită de Biblie, este respectată de toţi. « Semnul este deci o experienţă reală care mă trimite către altceva »[11] Astfel, semnul crucii a ajuns să domine cultura Evului Mediu, el fiind întâlnit în literatură, muzică, arte plastice şi arhitectură.

În ceea ce priveşte literatura, ea apare în poemul figurativ care “combină forma poetică cu cea vizuală variind lungimea versurilor pentru a obţine conturul dorit, la care se putea adăuga şi alte figurii”[12]. Se consideră că adevărata cruce a lui Iisus a fost

[6] Jaroslav PELIKAN , op cit., p.110.
[7] Ibidem, p.109.
[8] Luigi GIUSSANI, *Sensul religios*. *Prima parte a ParCursului*, Bucureşti, Edit. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2000, p.84.
[9] Jaroslav PELIKAN, *op.cit.*, p.111.
[10] Ibidem,p.115.
[11] Luigi GIUSSANI, *op.cit.*,p.173
[12] Idem, p.122.

descoperită de mama împăratului Constantin, Elena, care a găsit trei cruci, dar "cu ajutorul harului divin ea a reusit să afle care este crucea autentică, punându-le pe fiecare în parte pe un trup nensufleţit; cea care l-a sculat pe om din morţi era crucea adevărată"[13]. De aceea, se consideră că semnul crucii are puteri deosebite, el fiind considerat un talisman împotriva răului, o putere care vindecă trupurile umane. Aşadar "simpla vedere a unei cruci putea domoli febra, potoli isteria sau opriri hemoragia pe câmpul de luptă sau în turniruri. Uneori putea chiar să învie morţii"[14].

În folclorul slavilor şi transilvănenilor, **forma crucii** avea puteri deosebite împotriva vampirilor, fapt care adevereşte existenţa unei credinţe antice şi medievale în prezenţa şi puterea demonilor. Socrate consideră crucea puterea lui Dumnezeu în războaie, iar Eusebiu o numeşte "crucea aducătoare de izbândă" deoarece ea a fost instrumentul izbânzii asupra puterii diavolului.

Crucea simbol al jertfei

Pe cruce s-a dat lupta dintre Dumnezeu şi diavol, ea este locul unde Fiul lui Dumnezeu ispăşeşte păcatul lumii întregi, învinge moartea şi împărăţeşte veşnic. Ioan Damaschinul spune că :prin "**cuvântul crucii** se cheamă puterea lui Dumnezeu, căci voinţa lui Dumnezeu, adică Victoria asupra morţii, ni s-a dezvăluit prin cruce".[15]

O altă accepţiune a crucii este **înţelepciunea crucii**. Prin moartea Sa pe cruce Iisus a dovedit răbdare şi ascultare dar şi o nespusă dragoste pentru oameni, de aceea El reprezintă un model de supunere, de iubire. Şi astfel sensul fundamental al înţelepciunii crucii este arătat de cuvintele lui Iisus: "*Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are , ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi"*(Ioan 15:13).

Forma crucii este legată şi ea de înţelepciunea crucii, deoarece ea simbolizează cuprinderea tuturor căilor lui Dumnezeu, braţul vertical şi cel orizontal reprezentând lăţimea şi înălţimea universului, iar punctual lor de convergenţă, unde a fost capul lui Hristos, reprezintă unitatea şi armonia a toate câte sunt întru Hristos cel Răstignit"[16]. De aceea putem spune ca o concluzie că înţelepciunea crucii dezvăluie atât etica umană cât şi iubirea divină. Deci societatea si cultura medievală din Răsărit şi din Apus au fost dominate de semnul crucii care a fost ilustrat fie literar, fie figurativ.

Influenţa lui Iisus asupra Renaşterii.Exemplul Omului perfect

Renaşterea secolelor al XIV –lea şi al XVI –lea a fost dominată de două teme majore şi anume: "*descoperirea omului şi a lumii*" şi "*dezvoltarea individualităţii*". În ceea ce priveşte influenţa pe care o are Iisus asupra Renaşterii, ea este una deosebit de mare. Erasmus din Rotterdam identifică Renaşterea cu persoana lui Iisus: "ce altceva este fiozofia lui Hristos , decât reântoarcerea naturii umane la binele originar care a însoţit creaţia" [17] . Scena care i-a influenţat pe renascentişti este dialogul dintre Iisus şi Nicodim

[13] Jaroslav PELIKAN, *op. cit* , p.117.
[14] Jaroslav PELIKAN, *op.cit*,p.116.
[15] Ibidem, p.114.
[16] Idem, p.115.
[17]Idem,p.171.

şi mai ales cuvintele spuse de Marele Învaţator: "omul trebuie să se nască din nou". Pentru Konrad Burdach, Renaşterea este cea " care stabileşte un nou concept de umanitate, de artă şi viaţă literară şi ştiinţifică ce se naşte nu din opoziţia faţa de religia creştină, ci din deplina vitalitate a unei renaşteri religioase "[18] Astfel, simbolul Renaşterii a fost Omul, care reprezintă întreaga umanitate, dar nimeni nu poate fi numit aşa în afară de Iisus Hristos care era numit cu acest titlu în tradiţia creştină.

În portretul *Mântuitorului* aparţinând pictorului, Domenikos Teotokopulos, cunoscut sub pseudonimul El Greco, pentru a-L reprezenta pe Iisus ca Om Universal,în care umanitatea întreagă este prezentă, artistul foloseşte ca model, un tânar evreu din Toledo, având în vedere că Iisus a fost evreu. În acest tablou Iisus apare aşa ca în Schimbarea la faţă, lumina neasemănându-se cu lumina zilei, ci fiind mai mult o explozie supranaturală de culoare. De aceea, această pictură e considerată rezultatul unei sinteze dintre unele tradiţii artistice, mistice şi teologice diferite.

Dante Aligheri, ocupă un loc important în istoria viziunii renascentiste asupra lui Iisus, deoarece inspiraţia lui pentru Omul Universal, pentru poezie şi politică, nu poate fi desparţită de Isus. În prima sa carte, *Vita Nuova* (Viaţă Nouă) este introdusă o tânără Givanna, căreia i se spune Primavera (ea va veni prima) deoarece este o predecesoare a Beatricei. Numele ei aminteşte de cel al lui Ioan Botezătorul, care a venit şi el primul pentru a anunţa venirea lui Iisus. Mergând mai departe si privind la Beatrice din *Divina Comedie* , ea apare ca întruchipare a dragostei, o "analogie şi o metaforă a lui Hristos" [19] deoarece ea are menirea de a-l conduce pe Dante şi pe cititor la Hristos.

În ceea ce priveşte politica, Dante apelează la figura lui Iisus pentru a apăra drepturile imperiului împotriva pretenţiilor lumeşti ale papalităţii. În *De Monarchia* el spune că " am proceda împotriva dorinţei lui Dumnezeu, aşa cum apare ea reflectată în viaţa si învăţăturile lui Iisus, dacă am lăsa Biserica să fie Biserică, iar imperiul să fie imperiu şi nu am subordona celeilalte caracterul esenţial al nici uneia dintre ele [20] " Filologia sacră " a avut un rol important în dezvoltarea teologiei Renaşterii deoarece ea a luat parte la mişcarea generală de " reînviere a Antichităţii" la care au aderat umaniştii Renaşterii. Deviza acestora era "Ad fontes!" ("Înapoi la origini!"), considerând că trebuie să cunoască literatura Antichităţii.

În vederea realizării acestui scop, ei au învăţat latina, dar şi mai importantă, a fost reînvierea interesului pentru studierea limbii greceşti. Faptul acesta a dus la cunoşterea a numeroase opere (*Iliada, Odiseea*), dar textul grecesc pe care toată lumea dorea mult să înveţe, să-l citească, era textul Noului Testament.

Cărturarul italian Lorenzo Valla a fost cel care a iniţiat această nouă orientare de a redescoperi Noul Testament în limba greacă. Într-o lucrare a sa, intitulată *Elogiul Sfâtului Toma d'Aquino*, el "pledează pentru abandonarea scolasticii şi reîntoarcerea la Antichitatea creştină autentică reprezentată de Augustin şi alţi părinţi ai Bisericii, dar mai ales de Noul Testament".[21] În lucrarea sa *Adnotaţii la Noul Testament* arată că

[18] Ibidem, p.171.
[19] Jaroslav PELIKAN, op.cit, p.175.
[20] Ibidem, p.177.
[21] Ibidem, p.179.

îndemnul prin care începe propovăduirea lui Iisus şi care a fost tradus în Evul Mediu "Faceţi penitenţă" (poenitentiam agite) este greşit, deoarece el înseamnă "Pocăiţi-vă", adică "Îndreptaţi-vă mintea!"

Un alt om celebru care s-a afirmat pe direcţia aceasta a fost Erasmus de Rotterdam care publică în 1516 cea mai importantă operă a sa *Nuovum Instrumentum*, prima ediţie tipărită a Noului Testament în limba greacă, "ce a revoluţionat pentru totdeauna imaginea lui Iisus în cultura occidentală. Această versiune originală a Noului Testament a exercitat o puternică influenţă asupra reformei protestante".[22] Astfel renaşcentiştii consideră că autenticul Iisus, Omul Universal este cel din Evanghelii a cărui viaţă şi ale cărui învăţături trebuiau să fie studiate pe baza surselor originale din Noul Testament grecesc.

Iisus , autoritatea în concepţia reformatorilor

Reforma a apărut din dorinţa de a înlocui autoritatea bisericii instituţionale cu cea a lui Hristos. Reformatorul este considerat a fi Martin Luther, un călugăr augustinian şi doctor în teologie la Universitatea din Wittenberg, care la 31 octombrie 1517, afişează 95 de teze pe care le supune unei libere dezbateri teologice. El s-a ocupat în mod deosebit de epistolele apostolului Pavel, discutate mai ales în cadrul disputelor referitoare la doctrina justificării prin credinţă.

Refacerea legăturii cu Dumnezeu s-a făcut prin credinţa în viaţa, moartea şi învierea lui Iisus. De aceea, pentru reformatori, Iisus reprezintă oglinda care arată cum să păşim pe calea credinţei şi ne arată drumul spre veşnicie. Pentru Luther, Iisus este "*oglinda inimii părinteşti* (a lui Dumnezeu) fără de care nu vedem altceva decât un judecător neânduplecat şi plin de mânie".[23]

În concepţia lui Jean Calvin, "*Hristos este oglinda în care trebuie să ne contemplăm*, fară a ne amăgi, propria noastră alegere".[24]

Iisus , Oglinda Celui Veşnic, în care ne privim

Au existat mai multe accepţiuni a acestei metafore "oglinda". Astfel Iisus ca oglindă a celui veşnic este revelaţia Adevărului, Frumosului şi Binelui. În ceea ce priveşte semnificaţia lui Hristos ca oglindă a Adevărului, ea a fost susţinută de toţi reformatorii. Luther spune că Hristos este "adevărata revelaţie a unui Dumnezeu ascuns [Deus absconditus] şi izvorul Adevărului aşa cum apare El în Scriptură".[25]

Semnificaţia lui Hristos ca oglindă a Frumosului, susţinută de Luther, a dus la îmbogăţirea literaturii, artei şi muzicii, în timp ce, semnificaţia lui Hristos ca oglindă a Binelui , susţinută de Calvin şi-a pus amprenta asupra vieţii politice.

Imaginea Celui Veşnic în concepţia lui Luther şi Calvin

[22] Ibidem, p.180.
[23] Jaroslav PELIKAN, op.cit , p. 185.
[24] Ibidem, p.18.
[25] Ibidem, p.186.

În ce privește pictura, Luther dorește să insufle artei Evului Mediu mesajul autentic al Evangheliilor, adică umanitatea lui Hristos ce este oglindirea Celui Veșnic. El îi critică pe pictorii care o reprezintă pe Fecioara Maria, fiindcă o prezintă prea elegantă și fără modestie.

În literatură, cea mai majoră realizare a lui Luther a fost traducerea Noului Testament în limba germană, traducere ce s-a înscris în istorie.Acest fapt a făcut ca Luther să fie recunoscut ca geniu lingvistic de toți, prieteni sau dușmani lui. Mai mult, reformatorilor li se recunoște meritul de a compune unele imnuri bisericești originale, cu toate că printre ei existau unii care nu doreau compunerea lor.

Luther era de părere că Evanghelia nu trebuie să distrugă toate artele și dorea ca acestea să fie puse în slujba Celui care le-a creat și, de aceea el a dezvoltat stilurile imnurilor și coralelor din Evul Mediu, dâdu-le o nouă viață. Bach este un mare artist care a îmbinat în cantate și mai ales în pasiuni, aceste două elemente specifice reformei: textul Evanghelic în traducerea lui Luther și corul lutheran. Dar, imaginea lui Iisus ca oglindă a Celui Veșnic nu apare numai în cultura protestanta ci ea este prezentă și în renașterea culturală și religia generată de Reforma catolică din secolul al XVI lea.

În lucrarea lui Luis Leon *Numele lui Hristos*, o capodoperă a Reformei din Spania, tema centrală este prezența lui Iisus.Cartea este scrisă ca o continuare, o dezvoltare a tratatului *Despre Numele Divine* a lui Pseudo-Dionisie Areopagitul. Luis de Leon este considerat atât poet, cât și filosof el fiind un bun cunoscător al gândirii lui Toma d'Aquino, carei a încercat să estompeze tensiunile dintre intelect și voință, dintre cunoașterea lui Dumnezeu și dragostea Lui, prin prezentarea lui Hristos ca oglindă a Celui Veșnic. În acest fel, rațiunea și mintea lui Dumnezeu este Logosul divin*, voința și iubirea* lui Dumnezeu este prezentată de Mirele Ceresc și, la rândul lor, ambele sunt cuprinse în Domnul Iisus – Oglinda Celui Veșnic. Misticismul creștin ilustrat de Luis de Leon atinge înalte culturi de spiritualitate și forță literara, de aceea, el este considerat cel mai rafinat poet de limbă spaniolă.

Întorcându-ne la reformatori, unii dintre ei, cei radicali, au dorit să contemporanizeze persoana Domnului Iisus și mesajul Lui, în spiritul Evangheliei și cereau transformarea întregului sistem social, economic și politic, toate trebuiau aduse în acord cu voința lui Dumnezeu și cu legea Bibliei.

Autoritatea prezentată prin Teoria războaielor

O altă doctrină care definește concepția despre guvernare apare în reforma lui Calvin. Între cele două reforme a lui Luther și cea a lui Calvin există mai multe diferențe. Una dintre ele este legată de aspectele doctrinare precum dubla predestinare și natura prezenței trupului și sângelui lui Hristos în Cina Domnului. Dar adevărata diferență dintre cele două reforme reiese din definirea semnificației politice și sociale reprezentată de Iisus ca oglindă a Binelui .

Calvin spre deosebire de Luther nu era încredințat că cei care conduc treburile lumești se lasă conduși de lege și rațiune, considerate elementele sănătoase ale guvernării.Pentru el, Împărăția Spirituală a lui Hristos nu este acelaș lucru cu conducerea laică.În concepția lui, magistrații trebuie să îi supună lui Hristos puterea cu care au fost investiți, întrucât

Dumnezeu a stabilit cum să funcţioneze statul şi societatea. Reformatorii mai considerau, legat de preoţia universală a credincioşilor, că orice credincios poate citi, înţelege şi aplica învăţăturile biblice.

În concluzie, putem spune că ideea cea mai importantă a reformei este aceea legată de perceperea lui Iisus ca, Oglindă a Celui Veşnic.Din aceasta reies toate celelalte credinţe şi teorii.Oglinda devine astfel "metafora cheie în gândirea reformatorilor"[26]. Ea va influenţa toate artele (muzica şi pictura în special), dar şi politica . Titlul de "*Domn al păcii"* I-a fost atribuit lui Iisus de către profetul Isaia (Isaia 9:6) şi apoi a fost preluat de Luis de Leon într-un tratat cu acelaş nume.

Era necesar ca, în epoca Reformei, o epocă a razboaielor să se amintească de acest atribut a lui Hristos, care şi-a îndemnat discipolii din toate timpurile să caute calea păcii şi nu a războaielor. În legătura cu războaiele, au fost formulate trei teorii: doctrina "războiului just", teoria "cruciadei" şi ideologia "pacifismului creştin". Doctrina războiului just este una veche, ca fiind susţinută de Augustin şi Toma d'Aquino. Augustin îi spune într-o scrisoare guvernatorului Africii că trebuie să vrea pacea şi războiul să-l declare doar în caz de necesitate pentru a obţine pacea.

Toma d `Aquino când ia în discuţie războiul, îl citează pe Iisus din Noul Testament făcând distincţie între persoana particulară şi funcţia politică. El consideră că războiul trebuie să aibă trei condiţii necesare: existenţa unei cauze drepte apărarea binelui şi dobândirea păcii privite printr-o intenţie bună, purtarea războiului să fie autorizată. Adepţii de mai târziu a lui Toma d `Aquino au mai adăugat încă o conditie: războiul să fie purtat cu mijloace potrivite.

Luther este cel care a preluat şi a continuat gândirea despre război a lui Augustin şi Toma d `Aquino. El face o distinctie clară între împărăţia lui Hristos şi cea a lumii, între funcţia publică şi persoana particulară şi acest cadru îl ajută la rezolvarea contradicţiilor dintre dragostea pentru Iisus şi îndatoririle celor implicaţi în viaţa politică şi serviciul militar. Astfel, Luther consideră că natura celor doua împărăţii reiese din răspunsul dat de Iisus lui Pilat: "*Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta"*, de unde el înţelege că acţiunea militară nu este potrivită pentru apărarea Împărăţiei lui Hristos. Dar, el e de părere că războiul nu este rău, aducând laude profesiei militare, dar condamnând abuzul, înţelegând că venirea lui Hristos a însemnat o iubire jertfitoare faţa de noi.

Concluzia pe care Luther o are este că, se poate folosi legea lumească şi sabia pentru pedepsirea celor răi cât şi pentru apărarea celor drepţii, de catre creştini. Astfel, orientarea centrală a Reformei în ceea ce priveşte iubirea pentru Iisus şi război este o continuare a tradiţiei medievale ilustrată de Augustin şi Toma d `Aquino. Totuşi, Luther se deosebeşte de Augustin şi Toma d `Aquino prin ideea cruciadelor. Cu prilejul acestora se transformă semnul crucii lui Hristos în cauza unei păci şi a unui război sfânt, pentru pedepsirea răufăcătorilor.

Cel mai apropiat idealului cruciadelor în epoca Reformei a fost un lider extremist pe nume Thomas Muntzer care era convins că Hristos şi apostolii lui, au pus baza unei credinţe pure care a fost pângărită de falşii apostoli. El porneşte de la textul din (Matei 10 : 34): "*Să*

[26]Jaroslav PELIKAN, *op,cit.*, p.185.

nu credeţi c-am venit s-aduc pacea pe pământ.N-am venit s-aduc pacea ci sabia.”, şi consideră aceste cuvinte o chemare la revolta creştină. Dar concepţia lui Muntzer despre războiul sfânt s-a încheiat cu dezastrul războiului ţărănesc. Nici concepţia lui Luther despre un război just nu a fost trainică, Ia încheindu-se în urma Războiului de 30 de ani.

Cei care au reuşit să dea o rezolvare dilemei războiului au fost anabaptiştii , quakerii şi alte grupării pacifiste ale Reformei radicale. Aceştia, “ au înţeles mesajul lui Hristos în aşa fel, încât pentru ei războiul sfânt nu era sfânt iar războiul just nu era just.”[27]. Argumentele lor sunt luate atât din sfera moralului şi a raţionalului, cât şi din sfera teologiei şi hristologiei.

Luther, referindu-se la anabaptişti îi numeşte “noii călugări” ei depăşind chiar concepţia tradiţională expusă în *Imitatio Cristi* sau în alte opere cu caracter monastic. Anabaptiştii definesc creştinismul evanghelic ca o lepădare totală de trecut, iar Iisus, pentru ei, este arât o exemplificare cât şi un exemplu. Documentele reformei relatează despre martirajul anabaptiştilor cu gândul la viaţa, moartea şi învierea lui Hristos. Ei aveau o viaţă de supunere totală faţă de voia lui Dumnezeu, dar şi asumată în faţa Lui, dorind să devină “turma” căreia I s-a adresat Iisus(Luca 12:32)”Nu te teme turmă mică, pentru că Tatăl vostru vă va da cu plăcere Împărăţia”[28].

Anabaptiştii evanghelici nu susţin ideea lui Luther, potrivit căreia viaţa creştină ar avea un caracter laic, ci din potrivă, ei îi cheamă pe adevăraţii ucenici ai lui Iisus să lase lumea şi viaţa lumească. De asemenea, ei critică distincţia făcută de Luther între Împărăţia lui Iisus şi cea a lumii şi cheamă la adevărata ucenicie, proclamâdu-l cu tărie pe Iisus ca Domn al Păcii. De aceea ei condamnă războiul şi folosirea forţei şi îndeamnă la supunere faţă de stăpâniri deoarece acestea sunt rânduite de Dumnezeu: *„Oricine să fie supus stăpânirilor celor mai înalte;căci nu este stăpânire care să nu vină de la Dumnezeu. Şi stăpânirile care sunt, au fost rânduite de Dumnezeu*.”. (Romani 13,1)

O altă etapă a pacifismului creştin se deschide odată cu teoria lui Robert Barcaly, principalul teolog şi apologet al mişcării quakerilor. Prin această teorie Barcaly nu condamnă întru totul războiul spunând că pentru judecătorii actuali ai lumii creştine războiul nu este cu totul nedrept întrucât ei sunt departe de perfecţiunea religiei creştine. Dar, pentru cei care urmează cale a lui Hristos războiul nu este permis, ei ne având dreptul de a se lupta cu arme deoarece toată nădejdea lor trebuie să fie în Hristos.

În această perioadă a Reformei imaginea lui Iisus ca Domn al Păcii nu a constituit o temă reprezentativă pentru iconografia creştină din două motive. În primul rând, mulţi dintre exponenţii pacifismului creştin nu erau de acord cu folosirea imaginilor în biserică, în al doilea rând, această imagine a lui Iisus ca Domn al Păcii era mult mai greu de zugrăvit. Astfel, pentru pacifismul creştin crucea triumfă “asupra armurii şi armelor şi nu prin acestea.”[29].

Iisus eliberatorul

[27] Jaroslav PELIKAN, *op.cit.* , p.205.
[28] Cornilescu DUMITRU, *Biblia sau Sfânta Scriptură* , editura Societatea Biblică,p.1006.
[29] Jaroslav PELIKAN, *op.cit.*, p.210.

În sfârşit, o altă reprezentare a lui Iisus a fost aceea de eliberator. Iisus, se identifică cu originea Legii, cu puterea de a ierta păcatele şi cu principiul etic.[30] Această reprezentare este foarte bine evidenţiată în romanul lui Dostoievski, *Crimă şi Pedeapsă*, în viziunea Marelui Inchizitor pe care o are Ivan Karamazov. Hristos se întoarce pe pământ unde este întâmpinat de oamenii pe care îi binecuvântează cu prezenţa şi minunile sale. Dar, El este prins de data aceasta din ordinul, Marelui Inchizitor, cardinalul arhiepiscop de Sevilla şi apărător al credinţei, şi interogat de acest reprezentant al creştinismului instituţional care a reuşit până la urmă să îndrepte toate greşelile pe care le-a făcut Hristos pe când era pe pământ."[31]

Xilogravura lui William Sharp îi reprezintă pe aceştia doi dar într-un contrast izbitor. Cu toate că figura Inchizitorului este luminată în timp ce Iisus este reprezentat stând cu spatele, totuşi, figura lui Iisus, a, prizonierului, domină gravura deoarece El este eliberatorul. Această percepere a lui Iisus ca eliberator a făcut ca sclavia să nu fie considerată o instituţie lăsată de Dumnezeu ci o urmare a căderii omului în păcat. Pentru a argumenta această idee se face trimitere la Epistola lui Pavel către Filimon, unde autorul îi trimite lui Filimon pe Onisim, robul lui, în speranţa că acesta îl va primi dar nu ca rob, ci ca pe un "frate iubit".

Din acesta parte reiese că artiştii din toate timpurile au căutat ceva sau pe cineva la care să-şi raporteze opera sau care să le slujească drept model în creaţiile lor. Se pare că Iisus Hristos este modelul cel mai autentic, cel mai original, demn de a fi urmat, este ecela care a fost deopotrivă om şi Dumnezeu.

Aşadar sursa de inspiraţie pentru arta religioasă este persoana lui Iisus care a ajuns să fie considerat atât temelia continuităţii în artă cât şi sursa inovaţiei artistice.

Bibliografie:

ADĂMUŢ, Anton, *Literatură şi filosofie creştină,* Iaşi:Fides, 1997.
ANDREIESCU, Valeriu, Lect.univ.dr.,*Istoria creştinismului,* curs universitar ITP.
ANDREEV, I.M., *Teologie Apologetică Ortodoxă,* Bucureşti:Sofia,2003.
BĂLAN , Mihailovici, A., *Istoria culturii şi civilizaţiei creştine*, Bucureşti:Oscar Print, 2002.
GIUSSANI, Luigi, *Sensul Religios. Prima parte a parcursului,* Bucureşti:Arhiepiscopiei Romano-Catolice, 2000.
GIUSSANI, Luigi, *La originea pretenţiei creştine. A doua parte a parcursului,* Bucureşti:Meridiane, 2002.
PELIKAN, Jaroslav, *Isus de-a lungul secolelor. Locul lui în istoria culturii,* Bucureşti:Humanitas, 2000.
POPESCU, Theodor M., *Biserica şi cultura,* Bucureşti:EIBMO, 1996.

[30] Luigi GUSSANI, *La originea pretenţiei creştine.A doua parte a parCursului,* Bucureşti, Edit. Meridiane, 2002, pp.87-88.
[31] Idem, p.240.

ABOUT FEMALE SUICIDE – SEVERAL HISTORICAL-LITERARY OBSERVATIONS

Bianca-Daniela POP (KOPOŞCIUC)
PhD Student, North University Centre of Baia Mare
Technical University of Cluj Napoca

Abstract: The present research aims at an analysis of female characters in universal literature who have exhibited self-destructive predispositions, from antiquity to modern times, in chronological order, analyzing the social as well as religious mentalities of each period researched, consequently anchoring the suicidal act in the context of the history of mentalities. In addition to presenting theories on the birth of the phenomenon in literature, complemented by premises and causes, the article also seeks to capture the way in which the great writers of the times interposed suicide and unhappiness as global themes of their writings.

Keywords: suicide, history of mentalities, women condition, society, universal literature.

1. Introducere

În pofida numeroaselor cercetări întreprinse în domeniu[1], suicidul nu poate fi definit integral, printr-o formulă exhaustivă, completă şi general valabilă. În concepţia lui Albert Camus „nu există decât o problemă filozofică cu adevărat importantă: sinuciderea. A hotărî dacă viaţa merită sau nu să fie trăită înseamnă a răspunde la problema fundamentală a filozofiei" (Camus, 1969: 7). Preocuparea constantă pentru înţelegerea acestui fenomen nu vizează doar latura ştiinţifică sau cea descriptiv-teoretică, ci cuprinde, în substrat, o paletă largă de sentimente şi trăiri, de emoţii şi semnificaţii, aflate în strânsă legătură cu necesitatea de a pricepe pornirile ce provoacă suprimarea propriei vieţi ca formă extremă de autoagresiune, întrucât nu există act mai ambiguu decât sinuciderea, care pare să lanseze de fiecare dată un soi de enigmă. Fluctuând între remuşcare şi demnitate, între eşecul în faţa vieţii şi înfruntarea fatalităţii, moartea voluntară se constituie într-o dimensiune semnificativă, în cazul multor personaje feminine celebre precum *Antigona*, *Cleopatra*, *Julieta*, *Hedda Gabler*, *Madame Bovary*, *Anna Karenina* sau *Edna Pontelier*, ale căror sinucideri au şocat fie prin brutalitatea cu care au fost comise, fie prin cauzele determinate, în multe cazuri, absurde.

Cercetarea de faţă propune o analiză a personajelor feminine cu porniri autodistructive, începând cu premisele apariţiei gândului de a pune capăt vieţii şi terminând cu decizia fatală, luând în considerare măsura în care contextul social *a favorizat* săvârşirea actului suicidar. În urma mai multor influenţe şi în cadrul diverselor contexte sociale, femeia şi, implicit, personajul feminin se metamorfozează treptat şi natural, dar nu neapărat evolutiv, având în vedere că insinctele şi pornirile feminine ale

[1] *Sinuciderea. Studiu de sociologie* de Emile Durkheim; *Istoria sinuciderii: societatea occidentală în faţa morţii voluntare* de George Minois; *Jurnalul intim şi sinuciderea* de Mircea Mihăieş etc.

ipostazelor antice se regăsesc aproape în totalitate în imaginea femeii moderne, dar turnate în altă formă, adaptată perioadei, în sens comparatist, acesta traducând, „în toate articulațiile sale, latura mai complexă, chiar dacă mai puțin spectaculoasă, a umanității" (Dărăbuș, 2004: 6).

Literatura universală este extrem de ofertantă în ceea ce privește tipologizarea feminină: de la femeia supusă normelor sociale și religioase – mama plină de devotament și afecțiune, iubita tăcută și obedientă – până la femeia pregătită să se debaraseze oricând de tipare – amanta pătimașă, lipsită de simțul maternității. Subiectul se află în strânsă legătură și cu problematica dintre sexe, întrucât, în toate epocile, sexul puternic este favorizat în detrimentul celui slab, cel din urmă având parte și de numeroase norme rigide de conduită, impuse din exterior. Superioritatea masculinității în fața feminității își are originile în însuși mitul biblic al creației, în geneza lumii: Dumnezeu a creat-o pe femeie din coasta bărbatului, plasând-o în inferioritate, astfel că bărbatul devine stăpânul ei – idee perpetuată natural, din dorința de a nu ofensa credința și religiosul, iar „momentul ispitei pare a fi sursa tuturor prejudecăților cu privire la femeie. N-a fost obedientă și este condamnată la obediență eternă" (Dărăbuș, 2004: 9). După vreme îndelungată însă de conservatorism și subjugare docilă, implicit suprimare socială, femeia recurge la anumite acțiuni prin care începe să pretindă ceea ce i se cuvine, dar tentativele sale inițiate în scopul obținerii egalității sexelor sunt considerate a fi mult prea îndrăznețe pentru statulul ei, în mare măsură responsabil pentru acest fapt dovendindu-se a fi chiar contextul social și cel religios. Într-o societate stăpânită de figurile masculinității, rolul femeii devine automat acela de a nu cuteza să-și depășească frontierele, adică sfera gospodăriei. Totuși, se cuvine precizat faptul că nu întotdeauna preocuparea femeii pentru independență are drept scop dezvoltarea și progresul, ci, dimpotrivă, dorința aprigă de a ieși de sub stăpânirea masculină poate aduce cu sine declinul și autodistrugerea, cum s-a întâmplat și în cazul multor personaje feminine celebre, ce au ajuns să vadă în sinucidere singura cale de salvare.

Termenul *sinucidere* „este un concept modern, fiind format prin contopirea a două cuvinte de origine latină": *sui* („pe sine") și *caedere* („a omorî, a ucide") (Mihalache, 2017: 11). Majoritatea specialiștilor susțin că, în ceea ce privește actul suicidar, nu pot fi enunțate definiții sau norme certe, indiscutabile. Unii cercetători susțin că termenul *sinucidere* a fost introdus de Thomas Browne, în lucrarea *Religio medici*, în secolul al XVII-lea, publicată în 1642, cu scopul de a deosebi „self-killing-ul creștin, total condamnabil, de suicidium-ul păgân al lui Cato" (Minois 2002: 194). Cuvântul a fost deci formulat în urma unei reorientări spre semnificațiile individuale și, implicit, spre adoptarea unei atitudini mai tolerante. Punctul de referință fundamental în definirea actului suicidar este, pur si simplu, dorința cuiva de a nu mai fi. Judecând chestiunea autosuprimării în esența și profunzimea ei, se poate afirma faptul că nu decesul propriu-zis este în mod neapărat scopul suicidului, cât curmarea unei suferințe psihice sau susținerea cu tărie a unor convingeri morale ferme, salvarea demnității, înfăptuirea unui sacrificiu adus zeilor etc. În toate situațiile, pot fi identificate atât elemente de natură psihică, cât și de natură mentalitară sau etică, care pun sub semnul întrebării libertatea individului de a alege. Fie că este o urmare a unei decizii ferme, fie că se întâmplă

aproape inconştient, sinuciderea este considerată împotriva firii, un act nenatural şi nefiresc.

2. Suicidul în literatura Antichităţii

Preocuparea teoretică pentru această perioadă istorică este puternică, întrucât nicio altă epocă nu oferă atât de multe exemple celebre de moarte voluntară precum Antichitatea. În Grecia Antică, nu există o percepţie clară şi omogenă în ceea ce priveşte actul suicidar, ci o diversitate de puncte de vedere, variind între stimă şi dezaprobare. Pentru adepţii filozofiei cinice, pentru epicurei şi pentru adepţii stoicismului, suicidul reprezenta o decizie voluntară sinonimă cu autonomia de a alege, unica prevedere impusă fiind ca moartea să fie primită cu o atitudine temperată şi raţională. Pitagoreicii şi platonicienii, pe de altă parte, blamau autosuprimarea, întrucât considerau că dihotomia dintre trup şi suflet nu permitea libertatea de autoagresiune extremă, iar, pentru Aristotel, suicidul trăda o crasă lipsă de responabilitate socială, interesele cetăţii primând în faţa celor individuale[2].

Sinuciderea feminină este regăsită în cadrul celor mai celebre scrieri ale civilizaţiei greco-latine, fiind determinată de numeroşi factori, de la pasiune neîmpărtăşită, chin sufletesc, ruşine şi umilinţă, incest sau viol, până la sacrificiul suprem pentru o cauză nobilă, servind drept mijloc de a ieşi onorabil din situaţii umilitoare.

În teatrul lui Sofocle, moartea voluntară devine factor-cheie în conturarea destinului ipostazelor feminine din cadrul tragediilor *Oedip rege*, *Antigona* şi *Trahinienele*. De pildă, Antigona reprezintă femeia voluntară şi de neînduplecat din punct de vedere etic, loială propriilor principii. Asumându-şi un risc imens, aceasta nesocoteşte porunca dată de regele Creon, unchiul ei, potrivit căreia numai unul dintre fraţii ei, Eteocle, să aibă parte de o ceremonie de o înmormântare fastuoasă, pe când lui Polinice nu-i este permisă nici măcar o înmormântare simplă. Capabilă de sentimente înalte, susţinătoare a rânduielilor sacre şi ritualurilor solemne dedicate celor decedaţi, Antigona se revoltă, în fapt, împotriva unei hotărâri socotite nedrepte, impusă de o autoritate limitată, efemeră şi incapabilă de altruism. Cuprins de indignare de ideea că este sfidat de o fecioară, Creon decide să fie zidită de vie, fapt care o împinge pe Antigona să-şi pună capăt zilelor, sinuciderea ei putând fi interpretată şi ca un act de sacrificiu. În rândul personajelor feminine, prevalează ca motiv pierderea iubitului, autodistrugerea părând să capete un traseu imposibil de evitat, fapt care reflectă statutul dependent al femeii într-o societate ce-i determină însemnătatea în funcţie de cuplul din care face parte, de fapt, prin prisma bărbatului căruia îi aparţine. Alte posibile cauze ale morţii voluntare sunt incestul, care aduce cu sine un profund sentiment de ruşine însoţit de puternice remuşcări, violul, asociat cu dezonoarea, sau moartea celor dragi, generatoare de dureri psihice devastatoare. Iocasta din *Oedip rege*, mama şi, în acelaşi timp, în

[2] Filozoful Emile Durkheim afirmă faptul că a existat totuşi un interval de timp când suicidul în cetăţile antice era considerat „faptă ilegitimă doar dacă nu era autorizată de stat", ceea ce înseamnă că individul care intenţiona să-şi pună capăt existenţei trebuia să se prezinte în faţa Senatului pentru a-şi susţine cu argumente solide cauza (2005: 202).

neştiinţă, soţia lui Oedip, devine victima unui destin incontrolabil şi, implicit, a zeilor, după ce, neputând îndura apăsarea unei relaţii incestuoase, nefireşti, se sinucide prin spânzurare. Deianira din *Trahinienele* îşi ucide fără voie soţul, pe Hercule, care, conform unei vechi profeţii, va fi răpus de un mort. Îndurerată şi cuprinsă de mustrări de conştiinţă, după ce îşi vede bărbatul iubit stingându-se cuprins de flăcări, se sinucide.

Fedra din tragedia *Hipolit* a lui Euripide are parte de acelaşi tratament crud şi nemilos din partea zeităţilor. Râvnind la răzbunare din pricină că Hipolit îi dispreţuieşte farmecele, Afrodita se foloseşte de Fedra, făcând-o să se îndrăgostească de fiul ei vitreg. Povara remuşcărilor pricinuită de experienţa unei iubiri nefireşti o determină să se spânzure, după ce lasă un mesaj de adio în care, pentru a-şi salva onoarea, îl acuză fals pe Hipolit de viol. Şi de această dată, vocile din planul social, blamarea femeii infidele şi imposibilitatea de a descoperi concordanţă între canoanele sociale şi pasiune constituie un factor fundamental în motivaţiile suicidare. Este de menţionat faptul că, în tragediile lui Euripide, „deţinerea controlului de către femeie era tratată ca o răsturnare a ordinii universului" (Dărăbuş, 2004: 13).

Iubirea continuă să reprezinte un mister, ajungând să fie asociată cu destinele nefericite, supuse fatalităţii. Didona, regina Cartaginei, din *Eneida* lui Vergiliu, cuprinsă de o patimă arzătoare, de nestăpânit, pentru Enea, aflat pentru o scurtă perioadă de timp în apropierea cetăţii, riscă atât conflicte cu regii numizilor, cât şi propria-i dezonoare, doar pentru a experimenta iubirea alături de el. Abandonată însă de Enea, din porunca lui Jupiter, ea se lasă cuprinsă de disperare şi decide să se sinucidă, străpungându-se cu sabia.

În ciuda faptului că numeroase sinucideri feminine ale literaturii antice aveau menirea de a le salva onoarea, constituind, în fapt, dovada unor personalităţi dominante, eroice, dar aflate în situaţii extreme, suferinţa adâncă şi deznădejdea, pasiunea mistuitoare sau sfidarea unui destin se numără printre cauzele ce determină alegerea morţii voluntare. Starea de tristeţe nejustificată sau apariţia tensiunii existenţiale din senin nu sunt, aşadar, caracteristice pentru eroinele epocii antice, care se zbat şi îi sfidează pe zei pentru a-şi putea duce existenţa după propriile principii, nu după normele rigide ale cetăţii. Ele sunt personaje monumentale, aflate la răscrucea sensibilă a două lumi: cea umană, muritoare, efemeră, şi cea divină, a zeităţilor.

3. Suicidul în literatura Evului Mediu şi a Renaşterii

În Evul Mediu europenesc, Biserica îşi exercită autoritatea asupra tuturor aspectelor existenţei, de la viaţă socială la artă şi beletristică, individul fiind plasat la răscrucea dintre două cauze situate la poluri opuse: cea de a se supune divinităţii şi religiosului şi cea de a da frâu liber propriilor porniri, ducându-şi existenţa sub însemnul principiilor personale, şi nu al celor colective. Viaţa umană este considerată a fi un dar divin, de aceea actul suicidar nu putea fi catalogat decât un soi de sacrilegiu, o lipsă crasă de respect faţă de darul sfânt de a exista, trădând lipsa de credinţă în capacitatea lui Dumnezeu de a-l ajuta pe om să-şi depăşească durerile. Păcat de neiertat, sinuciderea „violează caracterul sacrosanct din noi, pe care se impune să-l respectăm şi la noi înşine şi la ceilalţi" (Durkheim 2005: 205). În acest context, nici suicidul literar nu mai poate fi

privit cu superficialitate şi acceptat cu indiferenţă sau justificat, ca în Antichitate, prin dorinţa de recâştigare a onoarei, întrucât, de această dată, omul trebuie să-şi poarte crucea şi să-şi manifeste în permanenţă recunoştinţa pentru faptul că există, indiferent de împrejurări.

Literatura Evului Mediu a adus cu sine nişte percepţii contradictorii faţă de autosuprimare: stigmatizată în cadrul celor mai multe scrieri, pusă în legătură directă cu diavolul şi percepută ca o cale certă către infern, sinuciderea primeşte însuşiri distinse când pe fundal apare bărbatul ce se remarcă prin vitejie şi curaj, sacrificându-se pentru a-i salva pe alţii, şi femeia compromisă sau forţată de împrejurări, astfel că tipologiile propuse de Antichitate se perpetuează în ciuda predicilor religioase condamnatoare. În *Povestea răzeşului*, scriitorul conturează elogios moartea voluntară prin prisma Dorigenei, care alege mai degrabă să-şi curme existenţa decât să devină infidelă, pângârindu-şi trupul, urmând câteva modele de virtute antice celebre, pe care le şi aminteşte cu satisfacţie: soţia lui Hasdrubal, Lucreţia, Alcesta, Laodamia, Portia, Arthemisa, fapt care îi asigură curajul şi îndrăzneala de a-şi salva onoarea prin moarte. Mariajul era considerat sacru, ţelul său de bază fiind acela de a procrea, iar iubirea trebuia să fie una principială, îmbibată de idealitate; de aceea, orice gând sau gest de atracţie trupească constituia un păcat grav. În ceea ce priveşte clasele sociale superioare, multe dintre mariaje constituiau, de fapt, alianţe menite să sporească renumele familiilor. Ca reacţie la şabloanele mentalităţii feudalismului, infidelitatea devine în beletristică simbolul iubirii pasionale, atracţia fizică fiind astfel înnobilată.

Vestit pentru criticile aspre formulate împotriva clerului, în *Decameronul* lui Boccaccio, sinuciderea feminină nu constituie un gest de deznădăjduire sau exasperare, ci, dimpotrivă, ilustrează sfruntarea nobilă a unor concepţii şi norme preconcepute, implicit a unei sorţi asupritoare, personajele feminine dând dovadă de îndârjire şi dorinţă de eliberare din constrângeri. Căsătorite cu bărbaţi pe care nu-i iubesc şi păzite riguros de familie, ele înşală fără remuşcări. Într-una dintre povestiri, Guiglielmo Rossiglione îi dă soţiei sale să mănânce, fără ca ea să ştie, inima ibovnicului ei, iar aceasta, după ce află adevărul, se sinucide, aruncându-se de la fereastră. În cadrul altei povestiri, prinţul Salernului îl ucide pe iubitul fiicei sale şi îi trimite acesteia, drept pedeapsă, într-o cupă de aur, inima lui. Ghismonda nu recunoaşte relaţia de iubire dintre ei, dar ulterior aceasta se otrăveşte, păstrând aproape inima iubitului.

Renaşterea, stând sub semnul metamorfozărilor sociale şi mentalitare generate de repunerea în circulaţie a valorilor literare antice, readuce în discuţie sinuciderea privită ca manifestare a liberului arbitru, în ciuda faptului că înclinaţia generală era aceea de stigmatizare morală. Victoria liberalismului, implicit însemnătatea acordată fiinţei umane şi recunoaşterea capacităţii acesteia de a evolua constant, facilitează desprinderea îndrăzneaţă de normele rigide stabilite de clerul epocii medievale, astfel că omul Renaşterii devine preocupat de analiză şi de explicaţiile raţionale. Morţile voluntare antice revin în prim-plan, fie devenind repere în conturarea individului înzestrat cu liber arbitru, cu drept de liberă alegere, stăpân asupra propriei existenţe, fie date ca exemple negative în scrierile cu rol moralizator.

Într-un climat în care clerul susţinea discursuri acide privitoare la actul suicidar, în tratatul *Biathanatos*, John Donne plasează ideea potrivit căreia sinuciderea ar fi un păcat de neiertat sub semnul incertitudinii, fiind cel dintâi scriitor „care sugerează că în firea omului există, pe lângă instinctul vieţii, care ajută la supravieţuire, şi instinctul morţii". Ansamblul morţii voluntare începe astfel să se modifice, ieşind la iveală faptul că sinuciderea are, printre altele, atât cauze psihologice, cât şi cauze sociale. Într-o astfel de perioadă mai tolerantă, pricinuită de demararea procesului de laicizare a societăţii, ce aduce cu sine reajustări mentalitare, „teatrul englez pune în scenă peste 200 de sinucideri în aproximativ 100 de piese" (Minois, 2002: 97), într-o perioadă de patruzeci de ani, iar în teatrul shakespearian există zeci astfel de situaţii, plasate de cercetătorii specialişti fie între demenţă, dezonoare şi durere, fie între independenţă, recâştigare a demnităţii şi curaj.

4. Suicidul în literatura Romantismului

În era romantismului, sinuciderea capătă valenţe nobile, chiar apreciative, fapt care nu e de mirare având în vedere că sentimentul de melancolie, apăsarea lăuntrică fără cauze precise, aversiunea pentru faptul de a fi, speranţa depăşirii limitelor existenţiale şi dorinţa de a încerca trăiri superioare sunt, fără nici o îndoială, note distinctive ale romanticilor, ce preţuiesc fantezia debordantă şi tipul individului inadaptat constrângerilor sociale[3], în contrast cu raţiunea iluministă. Romanul epistolar *La Nouvelle Heloise*, al lui J. J. Rousseau, a avut o contribuţie importantă în schiţarea concepţiei romantice despre actul suicidar, scrisoarea lui Saint Preux, în care-şi proclamă sila de existenţă şi dorinţa exercitării liberului arbitru, fiind considerată un model pentru drama tânărului Werther, a lui Goethe. Unii scriitori creează chiar un acord între operă şi propriul lor sfârşit, precum poetul francez Gerard de Nerval, care se sinucide prin spânzurare, sau Thomas Chatterton, unul dintre precursorii romantismului englez, care, la doar şaptesprezece ani, se otrăveşte cu arsenic, din cauza neputinţei de a-şi depăşi statutul social, sinuciderea sa ilustrând percepţia redusă a societăţii în faţa valorilor spirituale.

Erosul şi thanatosul se regăsesc, la nivelul scrierilor romantice, într-un raport de interdependenţă, unde iubirea, tradusă ca un soi de beatitudine tainică, euforică, împinge la acte nebuneşti şi extreme, suicidul pasional fiind considerat a fi unica modalitate de a crea o legătură sufletească permanentă şi deplină, precum în prima dramă romantică franceză, *Hernani*, de Victor Hugo, reprezentată la 25 februarie 1830. Cuplul romantic se confruntă, nu de puţine ori, cu rivalităţile şi meschinăriile de ordin social şi religios. Plasată pe fundal exotic, iubirea imposibilă social constituie şi tema operei *Atala* de Chateaubriand, unde o fecioară, îndrăgostită de un tânăr indian din America de Nord, dar convertită la creştinism, se sinucide, otrăvindu-se, pentru a nu încălca legământul de castitate pe care îl făcuse.

[3] La modă erau tinerii anemici şi livizi, „cu un aer fatal, byronian, mistuit de pasiuni şi remuşcări", care păreau să-şi ducă existenţa sub semnul unui iminent şi inevitabil sfârşit (Gautier, 1998: 21).

Prin urmare, sinuciderea proiectează, în perioada romantică, o înfruntare spirituală a tiparelor societăţii, marcată de apăsarea dezamăgitoare a personajelor, prizoniere a unei realităţi în care nu se pot încadra.

5. Suicidul în secolele al XIX-lea şi al XX-lea

În epoca industrializării, a descoperirilor ştiinţifice şi a promovării educaţiei, suicidul este perceput ca fenomen polivalent, în diverse registre, dar ce se condiţionează reciproc: o chestiune de natură psihopatologică pentru domeniul medicinei, un soi de dificultate de integrare în contextul social al vremii pentru sociologie, o formă de nihilism sau o chestiune de liberă alegere pentru domeniul filozofic, şi o îmbinare a lor în beletristică.

Revoluţia industrială, caracterizată prin dezvoltarea oraşelor şi diminuarea preocupării pentru religios şi a încrederii în autoritate, a contribuit semnificativ la creşterea numărului de sinucideri în întreaga Europă. Departe de limpezirea acestei problematici, analiza factorilor psihologici şi a celor sociali în cadrul diferitelor investigaţii clinice sau al numeroaselor cercetări ştiinţifice şi religioase, a dus, de fapt, la creşterea ambiguităţii actului suicidar. În concepţia lui Emile Durkheim, „o societate nu se poate dezintegra fără ca, în egală măsură, individul să nu fie detaşat de viaţa socială, fără ca scopurile lui proprii să nu devină preponderente faţă de scopurile comune, într-un cuvânt, fără ca personalitatea lui să nu tindă a se plasa mai presus de fiinţa colectivă. Cu cât grupurile cărora le aparţine sunt mai vlăguite, cu atât depinde el mai puţin de ele, şi, prin urmare, cu atât se apleacă individul asupra lui însuşi, nerecunoscând alte reguli de comportament decât cele întemeiate pe propriile interese particulare” (2005: 123).

Începând cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea, actul suicidar capătă valenţe banale, fără a mai fi considerat act de exercitare a propriei voinţe sau gest diavolesc, ci o chestiune psihologică şi de natură socială. Autosuprimarea stârneşte, pe lângă vâlvă, şi sentimente de milă pentru sinucigaşul mânat de durere şi suferinţă să recurgă la gestul extrem, fiind considerat a fi o victimă, fie a genei ereditare, fie a societăţii anomice. În această paradigmă, beletristica nu rămâne izolată de transformările sociale, astfel că sinuciderile literare devin din ce în ce mai complexe, întrucât în confruntarea personajului cu propria-i soartă, capriciile zeităţilor antice sunt suplinite de tulburări psihopatologice sau de fatalităţi sociale. Resorturile care îi determină pe indivizi să recurgă la spânzurare, împuşcare sau la alte moduri brutale de curmare a existenţei – aruncarea în faţa trenului, autoincendierea, supradoza de medicamente, saltul în gol etc. – nu sunt ignorate de scriitorii vremii, în special, de reprezentanţii realismului, preocupaţi atât de problematica socială, cât şi de investigaţia psihologică, pentru a crea portrete cât mai aproape de realitate.

Odată cu secolul al XIX-lea, scrierile literare încep să problematizeze condiţia femeii şi rolul acesteia în societatea vremii, astfel că, deşi nevoile familiei primează în faţa celor individuale, şi mai ales, a celor feminine, apar primele manifestări ale feminismului. Multe scrieri ilustrează, prin prisma personajelor feminine ce recurg la sinucidere, fie revolta împotriva convenţiilor patriarhale şi exercitarea libertăţii personale în detrimentul respectării normelor rigide impuse de comunitate, fie naşterea

sentimentelor de culpă şi inutilitate, generate de acţiuni dezaprobate în masă. Una dintre temele frecvente ale literaturii secolului al XIX-lea este însăşi drama femeii strivite de mecanismele sociale şi de autoiluzionare; captivă într-o căsătorie burgheză, ea devine adulteră, fiind în permanenţă în căutarea împlinirii erotice, care, în cele din urmă, o izolează de restul lumii sau îi provoacă remuşcări. Femeia infidelă, ulterior înfierată de societate, devine victima propriilor porniri obsesive, generate, în fapt, de mentalităţile sociale ale vremii. Hedda Gabler a lui Ibsen, este ipostaza feminină intransigentă şi dificilă, care se satură de mariajul plictisitor în care a intrat pripit. După ce-şi împinge amantul la moarte, din nevoia nesatisfăcută de a fi ea însăşi, ea recurge la autosuprimare. Frământarea şi suferinţa morală a femeii adultere este surprinsă şi în romanul *Trezirea la viaţă*, al lui Kate Chopin, precum şi în opera *Lady Mcbeth din Siberia* de Nikolai Leskov sau în teatrul lui A. N. Ostrovski, unde Caterina, protagonista piesei *Furtuna*, publicată în 1860, se îndrăgosteşte iremediabil de un bărbat de vârsta ei, refuzând viaţa placidă dusă alături de soţ. Realizând că nu-şi poate trăi pasiunea alături de bărbatul iubit, aceasta se sinucide. Romanul *Doamna Bovary*, al lui Gustave Flaubert, apărut în 1857, ilustrează destinul protagonistei, ale cărei dorinţe şi porniri vor fi influenţate masiv de lecturile sentimentale, îmbibate de romantism. Predispusă încontinuu la visare, ea va încerca să se elibereze din captivitatea burgheziei anoste, dar inutil. Cazul Annei Karenina, a lui Lev Tolstoi, este cel mai expresiv în conturarea conflictului dintre valorile impuse şi promovate de societatea rigidă, pe de-o parte, şi iubirea pasională, pe de altă parte. Moartea voluntară a tuturor personajelor feminine amintite anterior ilustrează un soi de fragilitate existenţială, a femeii predestinate deziluziilor, care, deşi încearcă să se revolte împotriva normelor sociale, este incapabilă să-şi croiască un drum în viaţă decât prin intermediul bărbatului. Astfel, autosuprimarea în literatură nu este doar rezultatul unor mecanisme psihologice, ci şi a condiţiilor sociale ale vremii ce impun un anumit mod de existenţă, a căror ignorare este aspru pedepsită.

Începând cu secolul al XIX-lea, interesul pentru complexitatea subconştientului uman se intensifică. Reprezentanţii curentului realist încearcă să reflecte cât mai fidel realitatea, conturând personaje ce poartă amprenta timpului şi spaţiului în care-şi duc existenţa, astfel că ipostazele umane sunt create prin însăşi acumularea detaliilor necesare reconstituirii resorturilor psihologice autentice precum sentimentul inutilităţii, dezvoltarea obsesiilor, depresia etc., plasate într-un mediu social-istoric descris amănunţit, ce constituie, în fapt, cadrul în care sfârşesc personajele. Oraşul şi locuinţa în care trăiesc, oamenii cu care se însoţesc, locurile pe care le frecventează şi vestimentaţia personajelor sunt doar câteva dintre elementele care nu au doar rol decorativ, minimal, ci, dimpotrivă, devin parte a unui şir al cauzalităţilor, generând date importante, ba chiar justificând multe frământări lăuntrice.

Dacă în literatura medievală şi în cea renascentistă, personajele se sinucideau fără să problematizeze prea mult, literatura secolului al XIX-lea aduce cu sine o serie de morţi voluntare, pe care le descrie amănunţit şi cât mai aproape de realitate, ilustrând antagonismul dintre predispoziţiile individuale şi caracterul obtuz al societăţii cu prejudecăţi. Suferinţa Emmei Bovary, a Annei Karenina sau a Heddei Gabler se naşte şi

se intensifică dintr-un cumul de factori, în care înclinaţiile interioare şi preocupările psihologice sunt influenţate semnificativ de constrângerile sociale şi aspectele mentalitare ale vremii, asimilate ca rigide şi incompatibile cu aspiraţiile individuale. Anna Karenina nu se sinucide doar pentru că nu simte aceeaşi iubire din partea lui Vronski, ci, pentru că, stigmatizată de societate şi izolată în singurătatea ei, îşi duce existenţa sub stăpânirea obsesiilor şi a sentimentelor negative, ce o vor împinge, în cele din urmă, la gestul extrem, astfel că „deşi iubirea Annei este autentică, oprobriul o claustrează. Condiţia feminină rămâne una ingrată; în timp ce ea este sabotată social, el îşi trăieşte viaţa socială la fel" (Dărăbuş, 2004: 113). Şi Emma Bovary, un suflet chinuit de idealuri amoroase, sfârşeşte pe fundalul societăţii represive. În romanul *Valurile*, Virginia Woolf analizează trăirile lăuntrice ale unor personaje cu temperamente distincte, printre care se numără şi Rhoda „cea fără chip", inadaptată social, ce se va sinucide prin înec.

6. Concluzii

Autosuprimarea este regăsită în cadrul unor formule estetice variate, de la tragediile antice şi până la scrierile moderniste. Având în vedere că „sistemul de valori [...] a variat de la o epocă la alta, dominantă fiind în trecut valoarea religioasă, apoi cea etică, apoi cea politică etc. ", studiul comparat al scrierilor literare „ne poate semnala variante ale unei structuri mentale, atunci când constată fenomene sincrone, sau transformări intervenite în structuri, atunci când fenomenele sunt diacronice" (Duţu, 1982: 252, 74). În ceea ce priveşte sursele de inspiraţie în vederea realizării ipostazelor feminităţii din literatura beletristică, relevant este contextul social şi cel mentalitar al fiecărei epoci, întrucât personajele create fac trimitere la exemplare existente în realitate, fiind, de fapt, proiecţii ale concepţiilor societăţii vremii. O incursiune în lumea personajelor feminine reprezentative pentru fiecare epocă cercetată, în raport cu mentalitatea vremii, scoate la iveală o lume subminată de diverse fenomene de ordin social şi religios, dezvăluind, totodată, modul în care se modifică, odată cu trecerea timpului, perspectiva societăţii asupra femeii, cât şi maniera în care aceasta alege să gestioneze noi situaţii din cadrul noilor împrejurări în care este plasată.

BIBLIOGRAFIE:

***_Omul Renaşterii_, volum coordonat de Eugenio Garin, traducere de Dragoş Cojocaru, Editura Polirom, Bucureşti, 2000.
***_Omul Romantic_, volum coordonat de Francois Furet, traducere de Giuliano Sfichi, Editura Polirom, Bucureşti, 2000.
***_Omul secolului al XIX-lea_, volum coordonat de Ute Frevert, H. G. Haupt, traducere de Maria-Magdalena Anghelescu, Editura Polirom, Bucureşti, 2002.
***_Omul secolului XX_, volum coordonat de Ute Frevert, H. G. Haupt, traducere de Ion Mircea, Editura Polirom, Bucureşti, 2002.
Camus, Albert 1969: _Mitul lui Sisif_, Bucureşti: Editura pentru Literatură Universală.
Dărăbuş, Carmen 2004: _Despre personajul feminin. De la Eva la Simone de Beauvoir_, Cluj-Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă.
Durkheim, Emile 2005: _Sinuciderea. Studiu de sociologie_, traducere de Mariana Tabacu, Prahova: Editura Antet XX Press.

Duţu, Alexandru 1982: *Literatura comparată şi istoria mentalităţilor*, Bucureşti: Editura Univers.
Gautier, Theophile 1998: *Istoria romantismului*, traducere de Mioara şi Pan Izverna, Bucureşti: Editura Allfa.
Mihalache, Gabriela 2017: *Sinuciderea în literatura română interbelică*, Bucureşti: Editura Eikon.
Minois, George 2002: *Istoria sinuciderii: societatea occidentală în faţa morţii voluntare*, traducere de Mircea Ionescu, Bucureşti: Editura Humanitas.

THE THEOLOGICAL VALUE OF PSALM 1 FOR DEVOTIONAL AND ECCLESIAL PRACTICE

Flaviu Andrei POP
PhD student, Babeş-Bolyai University of Cluj-Napoca

Abstract. Psalm 1 is one of the most well-known and beloved psalms. It falls into the first of the five books of the Psalms, being placed at the very beginning. Psalm 1 is a psalm of wisdom in which the author proclaims the blessing of life that has its origin in the Law of God. Whoever reads it, meditates on it and respects it will have great benefits. These are presented both in this opening psalm and in the entire Psalter. In this aticle, we aim to present the theological value of Psalm 1 for devotional and ecclesial practice.

Keywords: psalms, theology, wisdom, devotional practice, Torah.

Psalmul 1 este unul din cei mai cunoscuţi şi îndrăgiţi psalmi. Acesta se încadrează în prima din cele cinci cărţi ale Psaltirii, fiind plasat chiar la începutul ei. Psalmul 1 este un psalm de înţelepciune în care autorul proclamă binecuvantarea vieţii ce îşi are originea în Legea lui Dumnezeu. Cel care o citeşte, meditează la ea şi o respectă va avea parte de mari beneficii. Acestea sunt prezentate atât în acest psalm de debut cât şi în întreaga Psaltire.

Contextul istoric al psalmului 1 este imposibil de stabilit fiindcă nu se cunoaşte cine este autorul acestuia şi nici data scrierii sale. În ceea ce priveşte data compunerii acestuia, unii sunt de părere că ar trebui plasată între domnia împăratului Solomon şi perioada de activitate a profetului Ieremia,[1] iar alţii plasează acest psalm în perioada post-exilică.[2]

Psalmul 1 face parte din categoria psalmilor didactici,[3] numiţi şi psalmi ai Torei[4], alături de psalmii 19 şi 119, ce îşi propune să instruiască în vederea dobândirii unei vieţi fericite ce rezidă dintr-un caracter duhovnicesc fundamentat pe perceptele Legii lui Dumnezeu.

Psalmul are un profund caracter deuteronomic. Aici se face uz de concepte şi idei specifice Deuteronomului (cele două căi: calea celor drepţi şi calea celor păcătoşi, judecata ce-l ameninţă pe cel păcătos şi binecuvântarea ce-l onorează pe cel ce alege să

[1] Carl Friedrich Keil, Franz Delitzsch, *Commentary on the Old Testament, vol. 5*, Peabody, MA, Hendrickson, 2006, p. 68. Autorii întreprind un studiu comparativ între Psalmul 1 și Ieremia 17: 5-8 și ajung la concluzia că Ieremia preia diverse exprimări din Psalmul 1în profeția sa adaptându-le la context. Argumnetul pentru o dată mai tardivă a psalmului 1 față de domnia lui Solomon are la bază apariția unică în întreaga Psaltire a cuvântului לצים ce este specific cărți Proverbe.

[2] Moses Buttenwieser, *apud* Silviu Tatu, *Spiritualitatea închinării creştine în cartea Psalmilor* (curs universitar), Programul de Masterat „Biblie și societate", ITP București, 2016-2017, p. 44.

[3] Walter Brueggemann, *The Message of the Psalms:A Theological Commentary*, Minneapolis MN, Augsburg, 1984, p. 39.

[4] Gordon J. Wenham, *Psalms as Torah: Reading Biblical Songs Ethically*; Studies in Theological Interpretation; Grand Rapids, MI, Baker, 2012, p. 7.

împlinească Tora). De asemenea se face referire la celebrele texte din Deuteronom 6:6-9 şi Iosua 1:8 ce promovează centralitatea Torei în viaţa individului şi a comunităţii, astfel că semnificaţia psalmului se integrează perfect în teologia Deuteronomului.[5]

În lumina observaţiilor de mai sus poziţa psalmului 1 la începutul Psaltirii este extrem de semificativă. Psalmul 1 dă instrucţiuni cititorului să vizualizeze conţinutul variat al Psalmilor din perspectiva unui viziuni asupra lumii deuteronomice.[6] Funcţia introductivă a psalmului[7] a fost observată de numeroşi cercetători biblici încă din perioada patristică (Origen , Ieronim etc)[8]. Aceasta este foarte bine subliniată de Matthew Poole şi Thomas Watson care spun: „Psalmul 1 este pus mai întâi ca o prefaţă la tot restul [Psaltirii], ca să mobilizeze la citirea şi studierea intensă a întregii cărţi, precum şi a restului Sfintei Scripturi, ce aduce cu sine binecuvântarea" şi respectiv psalmul 1 este: „Psalmul Psalmilor, deoarece conţine vigoarea şi esenţa creştinismului".[9] Mai mult de atât, Gordon J. Wenham susţine că psalmul 1 nu doar are funcţie introductivă şi sugerează cheia hermeneutică de interpretare a Psaltirii, ci el are şi un profund caracter programatic.[10]

Din punct de vedere al construcţiei literare, Psalmul 1 este împărţit în două strofe. Structura acestuia este construită pe **antiteza dintre omul drept şi omul rău**. Structura psalmului fiind binară şi la nivel literar. Primele trei versete subliniază caracterul celui drept (צדיקים), următoarele două (vers. 4-5) zugrăvesc caracterul celui rău (רשׁעים), iar în finalul psalmului (vers. 6) se trage o concluzie construită tot pe baza aceleaşi antiteze.[11]

Versetul 1 începe cu aliteraţia „ʾašrê hāʾîš ʾšer", şi prezintă un paralelism gramatical şi complet (congruenţă reală) prin intermediul căruia se zugrăveşte imaginea omului drept prin trei expresii: „nu se duce", „nu se opreşte" şi „nu se aşează":

„Ferice de omul care

Nu se duce *la sfatul* <u>celor răi</u>

Nu se opreşte *pe calea* <u>celor păcătoşi</u>

Şi **nu se aşează** *pe scaunul* <u>celor batjocoritori</u>"

Aceste expresii indică tăria de caracter a celui drept ce fuge de anturajul tentant al celor răi. Este demn de remarcat faptul că în acest verset se sugerează o anumită progresie a modului în care păcatul acţionează- de la ispita (sfatul celor răi) se ajunge

[5] Jamie A. Grant, *The King as Exemplar:The Function of Deuteronomy's Law in Shaping of the Book of Psalms*, Atlanta, GA, SBL, 2004, p. 43.
[6] Jamie A. Grant, *The King as Exemplar*, p. 51.
[7] Pentru un studiu detaliat asupra funcţiei psalmului 1 alături de psalmul 2 în cadrul psaltirii se poate consulta Robert Cole, „Psalms 1-2: The Psalter's Introduction*"* în Andrew J. Schmutzer şi David M. Howard jr. (ed.), *The Psalms: Language for All Seasons of the Soul*; Chicago, IL: Moody, 2013, p. 181-186.
[8] Bruce K. Waltke şi James M. Houston, *The Psalms as Christian Worship: A Historical Commentary*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2010, p. 97-98.
[9] *Ibidem*,p. 103.
[10] Gordon J. Wenham, *Psalms as Torah: Reading Biblical Songs Ethically*; Studies in Theological Interpretation; Grand Rapids, MI, Baker, 2012, p. 150.
[11] Jamie A. Grant, *The King as Exemplar:The Function of Deuteronomy's Law in Shaping of the Book of Psalms*, Atlanta, GA, SBL, 2004, p. 43, n. 4. Aici se propune o structură de tipul A(v. 1-3)- B(v. 4-5)- A'(v. 6a)-B' (v. 6b). Bruce K. Waltke, în cartea *The Psalms as Christian Worship* propune o structură chiastică construita tot pe antiteza drept/rău de forma: A(v. 1-2)- B(v. 3a-b)- C(v. 3c)- C'(v. 4a)- B'(v. 4b)- A'(v.5-6).

până la complacerea într-un mod de viaţă păcătos (scaunul celor batjocoritori). Astfel primului verb *halak*- a merge, îi urmează o oprire-*amad* mai de durată finalizându-se cu o participare totală, o complicitate obişnuită.

Goldingay consideră că termenul (לֵצִים) nu se referă la cei care săvârşesc păcate scandaloase, ci la cei care nu vor să se îndrepte din calea lor greşită, ignorând în totalitate Legea lui Dumnezeu. Astfel omul ce va sta în compania acestora „riscă să devină cufundat în viziunea lor asupra lumii", uitând complet de poruncile divine.[12] Omul evlavios este despărţit de lume. El evită pericolele şi capcanele aflate pe calea bătătorită de cei ce nu-L ascultă pe Dumnezeu. Cu alte cuvinte, omul care vrea să fie fericit, începe prin a evita anumite lucruri în viaţă, lucruri care fac imposibilă înflorirea fericirii pentru că sunt distrugătoare şi inutile.

Calvin interpretează acest prim verset al psalmului ca un imperativ al închinării curate, astfel că „închinători devotaţi lui Dumnezeu se retrag din compania celor neevlavioşi", pentru a se putea păstra „neîntinaţi de impurităţile acestora."[13] Doar aşa *omul* (sinecdoca genului) va putea să aducă o închinare plăcută Domnului şi să experimenteze fericirea promisă.

În versetul al doilea repetiţia Legea Domnului sugerează centraliatea şi importanţa Cuvântului Sfânt în viaţa celui drept, iar merismul „zi şi noapte" indică permanenţa şi continuitatea în ceea ce priveşte cugetarea la acest Cuvânt. Obiectul cugetării- תּוֹרָה indică setul de legi deuteronomice la care face referire şi Iosua (Iosua 1:8).[14] Calvin consideră că termenul nu face referire doar la legile lui Moise, ci şi la Psaltire şi chiar la întreaga Biblie fiindcă acesta în întregime este Cuvântul lui Dumnezeu ce merită toată concentrarea noastră.[15]

Această „cale", diametral opusă de cea descrisă în versetul unu, se bazează pe adeziunea la Torah, dar această adeziune nu îi una forţată ci una voluntară, bucuroasă. Ea reprezintă răspunsul omului la legământul oferit de Dumnezeu. Există aici două expresii ce sugerează atitudinea pasionată a credinciosului faţă de Legea lui Dumnezeu. Acestea sunt:- „îşi găseşte plăcerea" şi „zi şi nopate cugetă".

Acest verset reprezintă o puternică motivare în ceea ce priveşte viaţă devoţională. Meditarea la Cuvântul Domnului face parte din disciplinele spirituale ale credinciosului. Meditaţia presupune „dialogul cu noi înşine în ceea ce priveşte lucrurile pe care le conţine Legea Domnului...până ce vom fi afectaţi în mod profund şi vom experimenta savoarea şi puterea lui în inimile noastre"[16], astfel va putea fi cunoscut şi îndrăgit Dătătorul legii. Acesta este sensul versetului 2 ce a intenţionat să îl transmită autorul Psalmului 1.

---

[12] John Goldingay, *Psalms*, Volume 1: Psalms 1-41(Baker commentary on the Old Testament wisdom and Psalms), Grand Rapids, MI, Baker, 2006, p.80.

[13] John Calvin, *Commentary on the Psalms Volume 1*, trad. James Anderson, Albany, OR, AGES Software, 1998, p. 40.

[14] Norman Whybray, *Reading the Psalms as a Book*, Sheffield, Sheffield Academic Press, 1996, p. 39-40.

[15] John Calvin, *Commentary on the Psalms*, p. 40, 41.

[16] *Matthew Henry, Job-Psalms, Commentary on the whole Bible Vol. 4*, Albany, OR, 1999, The AGES Digital Library Commentary, p. 564.

În ceea ce privește viața eclezială Psalmul 1 joacă un rol major. Dincolo de izvorul de meditație teologică ce îl conține, psalmul devine un mijloc de „instruire în calea vieții" folosindu-se ca discurs în viața cultică a poporului evreu.[17] În mod similar, Gerstenberger susține că Psalmul 1, datorită importanței ce o acordă Legii Lui Dumnezeu, reprezintă un „discurs instructiv" ce „derivă din contextul vieții timpurii evreiești congregaționale" și mai apoi devine „parte integrantă din închinarea ce se desfășura în sinagoga evreiască și în cultul creștin".[18] Având în vedere cel de mai sus, consider că observațiile lui Longman sunt binevenite: „scopul psalmului, cu toate acestea, nu este de a argumenta, demonstra și convinge. Scopul lui este de a mărturisi o profundă credință și iubire față de Dumnezeu" emanată din „legământul intim cu Dumnezeu".[19]

După ce a prezentat calitățiile omului drept în versetele 1-2, autorul psalmului folsește în versetul 3 o comparație exterm de sugestivă între omul drept și pomul verde:„El este ca un pom sădit lângă un izvor de apă, care își dă rodul la vremea lui și ale cărui frunze nu se veștejesc." Pleonasmul „izvor de apă" are rolul de a atrage atenția cititorului înspre importanța sursei de irigare datorită căreia pomul poate să rămână mereu verde și să rodească. Doar datorită acesteia, pomul/omul drept este ceea ce este. În mod similar, unii interpreți, afirmă că viața omului drept depinde de harul lui Dumnezeu ce poate fi menținut numai printr-o comuniune constantă cu Creatorul, prin revelarea Sa.[20] Același adevăr- dependența totală de Iahve- se evidențiază cel mai bine și în Ieremia17:7-8 unde avem o imagine cât se poate de apropiată celei de aici:

> Binecuvântat să fie omul care se încrede în Domnul și a cărui nădejde este Domnul!
> Căci el este ca un pom sădit lângă ape, care-și întinde rădăcinile spre râu; nu se teme de căldură, când vine, și frunzișul lui rămâne verde; în anul secetei, nu se teme și nu încetează să aducă rod.

În cadrul comparației cu pomul verde, viața este definită prin verdeața continuă și prin prezența rodului. Aceasta ne spune că omul drept rămâne credincios. El nu își va pierde calitatea și nu renunță la statutul său în funcție de împrejurări și momente dificile. Fiindcă rămâne lângă Sursă va interprinde necontenit acțiuni și fapte drepte, în acord cu legea lui Dumnezeu. În felul acesta el va prospera (*„tot ce începe duce la bun sfârșit"*) și va avea parte de fericirea promisă. Nici o creatură, nici un copac, niciun om nu au viață în sine. Depindem de locul în care viața noastră este înrădăcinată. Așadar psalmistul spune că fericirea și corupția omului va depinde de locul de unde acesta se alimentează, precum pomul cu rădăcinile care se alimentează din izvor.

Odată cu versetul 4, începe a doua strofă a psalmului ce zugrăvește imaginea omului rău în antiteză cu omul drept. Expresia „Nu tot așa" ne atrage atenția asupra imaginii contrastante ce urmează să fie conturată: „ci ei sunt ca pleava, pe care o spulberă vântul." Pleava este o imagine standard pentru ceva care este „inutil și, prin

[17] James H. Waltner, *Psalms*, Believers Church Bible Commentary, Scottdale, PA, Herald, 2006, p. 24.
[18] Erhard S. Gerstenberger, *Psalms Part 1 with an Introduction to Cultic Poetry*, Grand Rapids, MI, Eerdmans, 1988, p. 251.
[19] Tremper Longman III, *How to Read the Psalms*, Downers Grove, IL, IVP, 1988, p. 62.
[20] Leopold Sabourin, *The Psalms: Their Origin and Meaning*, New York, Alba House, 1974, p. 372-373.

urmare, vulnerabil, ceva fără valoare şi substanţă."[21] Omul rău, precum pleava, este uşor de purtat încoace şi încolo de orice ispită fiindcă nu are nici o statornicie, dar în schimb, omul drept rămane statornic pe cale. În mod asemănător, Bruce K. Waltke sublinează: „Copacul şi pleavă sunt la fel de opuse ca drepţii şi răii. Pleava, în contrast cu pomul roditor, nu are viaţă veşnică, valoare, stabilitate, un loc sigur sau rădăcini, şi astfel nu poate îndura vântul spulberător al cernerii din ziua judecăţii lui Dumnezeu."[22] Simbolismul agricol şi negativ al plevei sugerează ideea de instabilitate. Trăiniciei pomului i se opune golul de pleavă, uscat şi neconsistent. Imaginea plevei este în evanghelile sinoptice anunţul judecăţii lui Isus Hristos făcut de Ioan Botezătorul: „Acela îşi are lopata în mână, Îşi va curăţa cu desăvârşire aria şi Îşi va strânge grâul în grânar, dar pleava o va arde într-un foc care nu se stinge" (Mt.3:12; Lc. 3:17).

Această judecată este anunţată în versetul 5 unde, sunt evidenţiate două principii importante în raportul dintre cei răi şi cei drepţi: cei răi sunt incompatibili cu congregaţia drepţilor (v. 5b) şi răutatea omului atrage după sine judecata. Foarte mulţi comentatori interpretează acest verset în lumina textului din Daniel 7, referindu-se la judecată ca la un eveniment eshatologic.[23] Este greu de dovedit că aceasta a fost gândirea autorului. Judecarea celor răi corelată cu adunarea drepţiilor ar sugera mai degrabă o procedură judiciară ce ar urma să se desfăşoare în cursul vieţii, şi ar reperezenta corespondentul prosperităţii omului drept. Aceasta presupune „convingerea realistă că există o valoare intrinsecă în viaţa dreaptă, o pedeapsă intrinsecă viata rea." Soarta finală nu ar reprezenta decât manifestul operativ- „recompensa" din prima.[24] La fel ca John Eaton, considerăm că psalmistul se referă pur şi simplu la judecata pe care Dumnezeu a rostit-o în istorie, o judecată deja prezentă în desfăşurarea evenimentelor terestre. Ar fi vorba de tradiţionala teorie retibutivă similară cu cea care pentru Ioan a fost numită „eshatologia împlinită": „dar cine nu crede a şi fost judecat" (Ioan 3:18).

În armonie cu cele spuse mai sus găsim şi ultimul verset al psalmului care anunţă finalitatea celor ce au avut un mod de viaţă greşit–autodistrugerea (pieire). Ca să atragă atenţia asupra acestei crude realităţi, autorul se foloseşte de inversiune: Căci Domnul cunoaşte calea celor neprihăniţi / dar calea păcătoşilor duce la pieire (V S O/ S V). Astfel antiteza dintre omul drept şi cel rău se repetată în final ca o concluzie. Calea celor drepţi, ce semnifică o relaţie continuă a acestora cu Domnul, le conferă siguranţa absolută prin atotcunoaşterea divina, în timp ce calea celor răi duce la pieire. Simbolismul celor „două căi" îl vom găsi şi în evanghelii unde Hristos însuşi îl foloseşte în Predica de pe Munte: „Intraţi pe poarta cea strâmtă. Căci largă este poarta, lată este calea care duce la pierzare şi mulţi sunt cei care intră pe ea." (Mt.7.13). În Faptele Apostolilor „calea" prin excelenţă este cea a Evangheliei, la care sunt invitaţi toţi oamenii (Fapte 9.2).

Chiar dacă Psalmul 1 nu este un psalm mesianic, şi Noul Testament nu face referiri la textul acestuia deloc, credinciosul poate lesne să meargă cu gândul la persoana Domnului Isus, atunci când îl citeşte, fiindcă chipul Mântuitorului se suprapune perfect peste portretul omului drept. În sprijinul acestei ideii, Kraus susţine că omul drept reprezintă arhetipul lui Isus Hristos, bazându-se pe observaţia că omul drept din

[21] John Goldingay, *Psalms*, p.83.
[22] Bruce K. Waltke şi James M. Houston, *The Psalms as Christian Worship*, p. 112.
[23] John Goldingay, *Psalms*, p.84.
[24] John Eaton, *Psalms of the Way and the Kingdom*, Sheffield, Sheffield Academic Press, 1995, p.48.

versetele 1-3 reprezintă o figură singulară în contrast cu pluralitatea celor răi.[25] De aceaşi părere este şi Fericitul Augustin atunci când a intrepretat primele versete ale psalmului.[26] În mod similar, Bruce K. Waltke afirmă faptul că imaginea pomului verde îşi găseşte împlinirea în Cristos.[27] Pe drumul spre răstignire, Domnul atrăgea atenţia femeilor care îl boceau: „Căci dacă se fac aceste lucruri copacului verde, ce se va face celui uscat?" (Luca 23:31). Aşadar, Domnul Cristos a fost copacul verde şi reprezintă pentru noi modelul omului drept. Parcă se aud şi acum cuvintele Sale: „Învăţaţi de la Mine..."!

Dacă asezăm Psalmul 1 în cadrul vieţii cultice a poporului evreu mesajul său devine mai uşor de înţeles. Acesta cuprindea următoarele îndemnuri: concentrarea pe Tora, meditaţia asupra Scripturii, disocierea de nelegiuiţi, şi accentul pe efortul privat de a păstra puritatea în cadrul comunităţii. Toate acestea puteau fi rezumate într-unul singur: umblarea pe calea dreptăţii. A umbla pe această cale a dreptăţii înseamnă să ai părtăşie cu Cel ce este Drept, şi aceasta reprezintă adevărata fericire.

Aşadar, Psalmul 1 este o chemare la părtăşia cu Dumnezeu, în viaţa devoţională şi în cea eclezială, fundamentată pe perceptele Legii lui Dumnezeu. Sau, altfel spus, cine se păzeşte de anturajele celor răi şi îşi caută împlinirea în părtăşia cu oamenii drepţi şi în comuniunea cu Dumnezeu, va avea parte de binecuvântare definită în termenii unei vieţi prospere.

BIBLIOGRAFIE:

Augustin, Fericitul, *Comentarii la Psalmi I-XXI,* Sibiu, Editura Oastea Domnului, 2000.
Brueggemann, Walter, *The Message of the Psalms: A Theological Commentary,* Minneapolis MN, Augsburg, 1984.
Calvin, John, *Commentary on the Psalms Volume 1,* trad. James Anderson, Albany, OR, AGES Software, 1998.
Eaton, John, *Psalms of the Way and the Kingdom,* Sheffield, Sheffield Academic Press, 1995.
Gerstenberger, Erhard S., *Psalms Part 1 with an Introduction to Cultic Poetry,* Grand Rapids, MI, Eerdmans, 1988.
Goldingay, John, *Psalms,* Volume 1: Psalms 1-41(Baker commentary on the Old Testament wisdom and Psalms), Grand Rapids, MI, Baker, 2006.
Grant, Jamie A., *The King as Exemplar: The Function of Deuteronomy's Law in Shaping of the Book of Psalms,* Atlanta, GA, SBL, 2004.
Henry, Matthew, *Job-Psalms, Commentary on the whole Bible Vol. 4,* Albany, OR, 1999, The AGES Digital Library Commentary.
Keil, Carl Friedrich şi Delitzsch, Franz, *Commentary on the Old Testament, vol. 5,* Peabody, MA, Hendrickson, 2006.
Longman III, Tremper, *How to Read the Psalms,* Downers Grove, IL, IVP, 1988.
Sabourin, Leopold, *The Psalms: Their Origin and Meaning*, New York, Alba House, 1974.
Schmutzer, Andrew J. şi Howard, David jr. (ed.), *The Psalms: Language for All Seasons of the Soul*; Chicago, IL: Moody, 2013.
Tatu, Silviu, *Spiritualitatea închinării creştine în cartea Psalmilor* (curs universitar), Programul de Masterat „Biblie şi societate", ITP Bucureşti, 2016-2017.
Waltke, Bruce K. şi Houston James M., *The Psalms as Christian Worship: A Historical Commentary*, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2010.
Waltner, James H., *Psalms,* Believers Church BibleCommentary, Scottdale, PA, Herald, 2006.

[25] John Eaton, *Psalms of the Way and the Kingdom*, p. 39.
[26] Fericitul Augustin, *Comentarii la Psalmi I-XXI*, Sibiu, Editura Oastea Domnului, 2000, pag. 21-22.
[27] Bruce K. Waltke şi James M. Houston, *The Psalms as Christian Worship*, p. 113.

Wenham, Gordon J., *Psalms as Torah: Reading Biblical Songs Ethically*; Studies in Theological Interpretation; Grand Rapids, MI, Baker, 2012.
Whybray, Norman, *Reading the Psalms as a Book,* Sheffield, Sheffield Academic Press, 1996.

TRANSLATION NORMS IN CHILDREN'S TEXTS. DAHL'S *THE BFG* IN ROMANIAN

Mădălina ȘRAIER (căs. ȘTEFĂNESCU)
PhD Student, Alexandru Ioan Cuza University of Iași

Abstract: This article aims to briefly present the relationship between translation norms and children's literature. As a result of a text's affiliation to a system, the respective text is subject to a number of systemic constraints or norms regulating the system and its entire content. Texts intended for young readers are controlled by adult decisional factors, namely by parents, educators, editors, and publishers. As a result, it is their perspective which influences the translator's observation of norms. This paper includes a short presentation of Gideon Toury's and Andrew Chesterman's classifications of translation norms, followed by an analysis of the interplay between the norms included in these classifications in the three Romanian translations of the children's novel The BFG *by Roald Dahl. The Romanian translators' choices are analysed in the third section of this article in an attempt to highlight the key characteristics of their translation process and their effect in the economy of the text.*

Keywords: children's literature, translation, norms, roald dahl, bfg

Introduction

Children's literature comprises texts written for a young audience but not by members of the respective audience. Instead, it is adults who have the creative initiative and the decisional power. It is not a question of whether a child would produce a noteworthy text or not, but rather of the unwanted results such an endeavour may have. Parents, educators, publishers, writers – they all wish to shield young readers from elements which are perceived as detrimental to their physical and mental well-being. In Perry Nodelman's words, "[c]hildren's literature remains a literature that excludes" (Nodelman 2008: 152), so much so that it no longer reflects the interests, curiosities or knowledge of children, but rather what adults think they should be exposed to. However, one of the main functions a text for children is expected to fulfil is the didactic or pedagogical function; by reading any given text, children should learn more about the universe surrounding them in terms of culture, social interactions, and the structure of the natural world. The desire for children's books to be *dulce et utile*, both pleasurable and educational, dates back to the eighteenth century, and it represents a driving force in the production of children's books even nowadays (Shavit 1986: 26). It is a paradoxical dynamic: children should acquire knowledge, but without crossing certain lines; they should be exposed to the diversity and richness of the surrounding world, but without being corrupted. "As a result, children's literature tends to be both exclusionary *and* didactic" (Nodelman 2008: 158).

In translation, texts intended for a young audience are often groomed in order to conform to adults' expectations regarding their appropriateness for a child. In some cases, this can lead to major differences between the source text and the target text. One

example is the treatment of Astrid Lindgren's Pippi Långstrump books. In the French translation, the character's name was changed to Fifi Brindacier in order to avoid any reference to bodily functions (Debombourg 2011). Moreover, three chapters – Pippi plays tag with a police officer, Pippi receives and entertains two thieves, and Pippi goes to a coffee party – have been eliminated in their entirety because the girl's attitude was considered too rebellious and insolent, the translator going as far as adding a few lines of dialogue in which Pippi regrets her bad behaviour and asks for forgiveness (Nikolajeva 2006: 283). In the German translation, efforts are made yet again to present children with a more docile version of Pippi, one which would provide a better example for their young impressionable minds. While a scene from the original text shows Pippi, Tommy, and Annika in an attic shooting two pistols found in a chest, in the German translation, instead of offering the pistols to Tommy and Annika, Pippi puts them back in the trunk, saying that they are not for children (O'Sullivan 2006: 98).

Yet not all changes are so dramatic. Irrespective of how small a translation choice may seem – the use of lexical items pertaining to a certain register, the addition of interjections or of exclamation marks –, it leads to the creation of a different target text in terms of tone, characters, and narrative atmosphere. As a result of a text's affiliation to a system, a number of systemic constraints are imposed upon it. These constraints can be and should be viewed as norms regulating the system and its entire content, because "norms serve to delimit the scope of acceptable deviance (of a process or product). In other words, they act not only as guidelines but also as constraints: constraints on freedom of action" (Chesterman 2016: 75). In deciding how to approach the source text and how to render it in the target language, the translator is either consciously or unconsciously influenced by the norms relevant at the time of the target text production.

Translation norms

The most influential classification of norms belongs to Gideon Toury, who distinguishes between several types of norms, all of which are relevant in the case of children's literature. They can be presented schematically as such:

I. Initial norm
II. Preliminary norms
    1. translation policy
    2. directness of translation
III. Operational norms
    1. matricial norms
    2. textual-linguistic norms
        a. *general norms*
        b. *particular norms*

The first type he mentions (1995: 56) is the initial norm, which represents the translator's choice to accommodate either the requirements of the source system (with its culture, language, and norms) or of the target system. The former leads to the adequacy of the translation in relation to the source text, while the latter leads to its acceptability in the target system (Toury 1995: 57). Toury stresses the fact that this norm should be seen as an explanatory tool rather than a description of chronological order given that "[a]ctual translation decisions [...] will necessarily involve some ad hoc

combination of, or compromise between the two extremes implied by the initial norm" (1995: 57). The other two types of norms identified by Toury (1995: 58-59) are preliminary and operational norms. Preliminary norms cover the following two points: translation policy (it dictates which texts are translated; it varies based on text type and decision factors involved, e.g. publishing houses) and directness of translation (it refers to the tolerance of indirect translation, i.e. translating from a language other than that of the source text).

Operational norms influence the decisions made during the translation of a text, and they comprise matricial norms (they dictate which parts of the source text are preserved in the target text and in which order, thus dealing with the macrostructure of the text; this subcategory covers phenomena such as omission, addition, segmentation, and changes of location) and textual-linguistic norms (they cover the microstructure of the text and the choices which a translator can make at this level; these norms can be either general, i.e., they can be applied to any translation, or particular, i.e., they can be applied only to a certain type of text or mode of translation). Toury points out the logical and chronological precedence of preliminary norms over operational ones, but he adds that "[t]his is not to say that between the two major groups there are no relationships whatsoever, including mutual influences, or even two-way conditions" (1995: 59) and that they can even intersect the initial norm (1995: 60). Toury's norms apply to translating children's literature at every level: tipping the scales either in favour of the source system or of the target system (initial norm), deciding which texts are translated and introduced into the children's system (preliminary norms), manipulating the text in terms of structure by means of omissions, additions, or segmentation (operational norms).

Andrew Chesterman rethought Gideon Toury's classification of norms, providing his own, which is schematically presented below:

I. Expectancy (product) norms

II. Professional (process) norms
   1. the accountability (ethical) norm
   2. the communication (social) norm
   3. the relation (linguistic) norm

He distinguishes between norms which cover the product of translation and those which govern the process of translation, thus creating a bipartite classification (2016: 61-68). The first type of norms identified by Chesterman is expectancy (or product) norms. Just as the name suggests, they are the result of the target public's expectations regarding the translation and what a translation should be from several points of view: text type conventions, economic considerations, political factors, power relations between cultures, etc. Chesterman maintains that these norms are validated by their very existence: "people do have these expectations about certain kinds of texts, and therefore the norms embodied in these expectations are *de facto* valid" (2016: 63). He adds, however, that in some situations these norms are validated by a figure of authority (a teacher, a literary critic, an editor, an examiner, etc.) and that the norms they dictate

may sometimes clash with the norms which are actually accepted and present in society (2016: 64).

The second type of norms in Chesterman's classification is professional (or process) norms. Although presented as a distinct category, they "are subordinate to the expectancy norms, because they are themselves determined by the expectancy norms: any process norm is determined by the nature of the end-product which it is designed to lead to" (2016: 65). Chesterman views professional norms as deriving from the work of competent professional translators because "the products of their work naturally become the yardsticks by which subsequent translations are assessed by the receiving society" (2016: 65). Professional norms are further divided into three subcategories: the accountability norm (it is an ethical norm which refers to the translator's integrity and loyalty in relation to all the parties involved in his activity: "the original writer, the commissioner of the translation, the translator himself or herself, the prospective readership" (Chesterman 2016: 66)), the communicative norm (it is a social norm stating that the translator should optimise communication for all the parties involved by efficiently undertaking his/her role as a mediator – between texts, languages, cultures, individuals, etc. – and a communicator in his/her own right), and the relation norm (it is a linguistic norm intended to ensure "an appropriate relation of relevant similarity between the source text and the target text" (Chesterman 2016: 67)); Chesterman talks here of relevant similarity because he rejects the concept of equivalence, claiming that it is too narrow to account for the wide range of relations which exist between source and target texts (2016: 67). In translating children's literature, expectancy norms play a significant role due to the fact that children voice their preferences, yet adults (figures of authority who hold decisional power) make all relevant decisions in the process of book selection and translation. Given that children cannot fight for their voice to be listened to, the clash mentioned by Chesterman between the target public and the authorities never finds its full expression. Tensions do exist and, for the most part, they remain unresolved, because the professional norms of accountability, communication, and relation are not always observed in the case of children's literature, either intentionally or not.

Irrespective of the terminology used or the classification upon which one relies, norms are relevant in translating children's literature because they provide a theoretical basis upon which the discussion of more challenging aspects can be carried out: e.g., deciding whether adaptations are translations or not (expectancy norms), preserving a text's integrality or not (matricial norms/the accountability norm), ruling in favour of certain translation strategies to be used in the case of problematic and/or difficult texts for young readers, and so on.

Norms and the Romanian translations of Dahl's *The BFG*

Roald Dahl's *The BFG* has been translated into Romanian three times: in 1993 (translated by Leontina Rădoi, published by Patricia Publishing House), in 2003 (translated by Mădălina Monica Badea, published by RAO Publishing House), and in 2013 (translated by Alexandra Columban, published by Arthur Publishing House). Each

of these three versions violates, to a lower or to a higher degree, Toury's and Chesterman's translation norms. If the 1993 translation made by Leontina Rădoi keeps closer to the source text, preferring a literal translation, the 2003 translation by Mădălina Monica Badea moves closer towards the target language and target culture by rendering the text more expressive through the addition of interjections and the use of phrases with a marked oral character. Alexandra Columban's translation also prioritises the target reader, rewriting passages of the book so as to avoid the use of explanatory footnotes.

It can be stated that the initial norm in the case of the 1993 translation made by Leontina Rădoi is to keep closer to the source text, preferring a more literal translation. This approach oftentimes leads to artificial turns in the Romanian text, as in the three examples below (my stress in bold). A dormitory is a common room, so in order to avoid the repetition *dormitor dormeau*, the noun could have been rendered in Romanian as *camera* or the word *comun* should have been added after *dormitor*. *Considering* is more naturally translated into Romanian as *având în vedere (faptul că)* (both Badea and Columban use this option) or as *luând în considerare (faptul că)*. The phrase *her face open* conveys the idea of an overall openness of spirit, an inviting attitude or an appearance of calmness. An appropriate Romanian equivalent would be *chip senin*; *cu fața deschisă* is a forced word-for-word translation with little meaning in the target language. The same observation applies to the translation of *what to make of it – ce să aleagă din toată povestea* –, a phrase better transposed in Romanian as *ce să mai creadă* (employed by both Badea and Columban in their translations).

The BFG (2016)	*Uriașul Bun și Prietenos* (1993)
The other children in the **dormitory** had been **asleep** for hours. (1)	Ceilalți copii din **dormitor dormeau** de cîteva ore. (9)
'**Considering** you never went to school, I think it's quite marvellous,' Sophie said. (104)	**Considerând că** n-ai fost niciodată la școală, mi se pare extraordinar! (95)
The child looked straight back at the Queen, **her face open** and quite serious. The Queen simply **didn't know what to make of it**. (148)	Fetița se uita direct la Regină, **cu fața deschisă** și cît se poate de serioasă. Regina **nu știa ce să aleagă din toată povestea**. (131)

Another norm which deserves attention is the matricial norm given that throughout the 1993 translation of *The BFG* the manner in which sentences and paragraphs are grouped is modified by comparison to the source text. The most frequent change is the joining of shorter paragraphs – especially of those which are one-sentence-long – into larger units as per the three examples below.

The BFG (2016)	*Uriașul Bun și Prietenos* (1993)
She saw an enormous cavern with a high rocky roof. The walls on either side were lined with shelves, and on the shelves there stood row upon row of glass jars. There were jars everywhere. They were piled up in the corners. They filled every nook and cranny of the cave.	Se afla într-o cavernă uriașă, cu acoperiș înalt, de piatră. Pereții, de ambele părți, erau acoperiți de erajere și pe ele erau aliniate rînduri și rînduri de borcane. Erau borcane peste tot. În colțuri erau așezate în grămezi, unele peste altele. Fiecare scobitură sau cavitate în pereții peșterii era plină de borcane. În mijloc era o masă înaltă, de vreo patru metri și lângă ea un scaun pe măsură. (20)

In the middle of the floor there was a table twelve feet high and a chair to match. (16)	
They didn't have long to wait. The air was suddenly pierced by the most fearful roar Sophie had ever heard, and she saw the Fleshlumpeater's body, all fifty-four feet of it, rise up off the ground and fall back again with a thump. Then it began to wriggle and twist and bounce about in the most violent fashion. (83)	N-avură mult de aşteptat. Deodată, aerul parcă fu despicat de cel mai îngrozitor răcnet pe care Sofi îl auzise vreodată. Mîncă-Carne, cu cei 20 de metri ai lui, se ridică în aer şi căzu din nou cu o bufnitură puternică. Pe urmă începu să se contorsioneze, să se înşurubeze şi să sară din ce în ce mai violent. (77-78)
The Big Friendly Giant was seated at the great table in his cave and he was doing his homework. Sophie sat cross-legged on the table-top nearby, watching him at work. The glass jar containing the one and only good dream they had caught that day stood between them. The BFG, with great care and patience, was printing something on a piece of paper with an enormous pencil. (89)	Uriaşul Bun şi Prietenos stătea acum la masă şi-şi făcea tema. Sofi stătea cu picioarele încrucişate pe masă şi-l privea cum lucrează. Borcanul de sticlă care conţinea singurul vis bun pe care-l prinseseră se afla între ei. U.B.P., cu mare grijă şi răbdare, desenaceva pe o foaie de hîrtie, cu un creion uriaş. (82)

Not only are sentences and paragraphs joined into larger units, but some sentences and/or lines of dialogue are eliminated altogether. In the table below, the parts which have been eliminated are in bold.

The BFG (2016)	*Uriaşul Bun şi Prietenos* (1993)
It didn't look real. **There was something dim and misty about that too**. (3)	Nu părea real... (10)
It was stopping in front of each house. It would stop and peer into the upstairs window of each house in the street. It actually had to bend down to peer into the upstairs windows. **That's how tall it was**. (4)	Se oprea în faţa fiecărei case. Se oprea şi se uita pe ferestrele de la etaj. Trebuia să se aplece ca să se uite. (11)
Sophie was silent. This extraordinary giant was disturbing her ideas. **He seemed to be leading her towards mysteries that were beyond her understanding.** (94)	Sofi tăcu. Extraordinarul uriaş îi tulbura ideile. (86)
'And two rights don't make a left!' cried the BFG. **'We must bring them back alive,' the Queen said.** 'How?' the two military men said together. 'They are all fifty feet high. They'd knock us down like ninepins!' (169)	– Şi două drepte, [*sic*] nu fac o stîngă! strigă U.B.P. – Atunci ce-i de făcut? întrebară cei doi militari într-un glas. Sînt toţi înalţi de douăzeci de metri. Ne doboară ca pe nişte ace cu gămălie! (147-148)

As previously stated, in the case of children's literature, adults expect a text pertaining to this genre to provide a model of moral behaviour and to raise their awareness of the importance of education. From this point of view, L. Rădoi's translation violates Chesterman's expectancy norm because it does not shy away from using what could be considered strong language or at least inappropriate for a young reader. As for the other two translations, the term *naiba* appears in the 2003 version five times and only once in the 2013 version, while *dracu'* is used once in the 2013 version.

The BFG (2016)	*Uriaşul Bun şi Prietenos* (1993)

'The rotten old rotrasper!' cried the BFG. (31)	Cotoronţăitoarea **naibii**! se lamentă U.B.P. (34)
'The filthy old fizzwiggler!' shouted the BFG. (31)	Nenorocita de **vrăjigodie**! (34)
[...] I IS WALKING UPSIDE DOWN ON THE CEILING WEN MY BIG SISTER COMES IN AND SHE IS STARTING TO YELL AT ME AS SHE ALWAYS DOES, YELLING WOT ON EARTH IS YOU DOING UP THERE WALKING ON THE CEILING [...]. (96-97)	ACUMA MERGE CU CAPU ÎN JOS PE TAVAN ŞI CÎND SORA MEA INTRĂ, ÎNCEPE SĂ ŢIPE LA MINE CUM FACE EA: « **CE DRACU** FACE ACOLO SUS PE TAVAN? » [...] (88)
'Where the devil *are* we going?' he cried. (176)	**Unde dracului** mergem? striga el. (154)
'*New places!*' shouted the Head of the Air Force. 'What the blazes d'you mean *new places?*' (177)	Locuri noi?!? strigă Comandantul aviaţiei. **Ce naiba** vrei să spui cu « locuri noi »? (154)
'You're darn right it isn't in the atlas!' cried the Head of the Air Force. (177)	A **naibii** dreptate ai! zise Comandantul aviaţiei. (154)
'Pigspiffle!' the BFG said. (179)	**Cacamaca**! zise U.B.P. (158)

At the opposite end of the appropriateness spectrum lies the tendency to transform the characters' speech so as to be more polite and correct – lexically, grammatically, and syntactically. The 2003 translation by Mădălina Monica Badea modifies the BFG's speech by recreating the subject-predicate agreement and preserving only the jumbled spelling of nouns, adjectives, and verbs. In this manner, the giant's speech becomes less offending for those who are concerned with the correct use of language. Both the expectancy norm and the communicative norm are involved here; on the one hand, adults' expectations regarding the appropriateness or suitability of a text in terms of didactic value are met, and on the other hand, the translator managed to optimise communication between the constituent elements and agents of the source text and those of the target text (i.e., the dialogues between the giant and the other characters become more accessible, easier to reader). The table below includes two examples from all three translations. As it can be observed, L. Rădoi and A. Columban preserve the irregularities of the BFG's speech, while M.M. Badea reduces them.

The BFG (2016)	*Uriaşul Bun şi Prietenos* (1993)	*Uriaşul Cel Prietenos* (2008)	*Marele Uriaş Prietenos* (2015)
'I cannot possibly allow *anyone,* even little girls, to be SEEING me and staying at home. The first thing you would be doing, you would be scuddling around yodelling the news that you were actually SEEING a giant, and then a great giant-hunt, a mighty giant look-see, would be starting up all over the world, with the human beans all rummaging for the great giant you saw and getting wildly excited. People would be coming rushing and bushing after me with goodness knows what and they would be catching me	Eu nu pot să lase pe *nimeni*, nici măcar pe fetiţe, să vadă pe mine şi să rămînă acasă. Primul lucru pe care l-ar face ar fi să împrăpăştie vestepovestea că tu a văzut cu ochii tăi un uriaş şi pe urmă o să înceapă o vînătoare de uriaşi, o vînzoagitaţie mare de frunze umane care caută uriaşul pe care ai văzut tu. Toţi o să tropăiască şi o să fugărească pe mine cu cine ştie ce ca să mă prindă şi să mă închidă într-o circolivie cu toţi hipopotonţii crocaocodilii. (27)	Nu, în niciun caz nu pot lăsa pe *cineva* care m-a văzut, chiar dacă e doar o fetiţă, să rămână acasă. Primul lucru pe care l-ai face ar fi să o iei la goarnă şi să trâmbiţezi vestea că ai VĂZUT de-adevăratelea un uriaş, şi asta ar fi de ajuns ca să se pornească o mare vânătoare de uriaşi, şi toţi, din toată lumea, ar începe înnebuniţi să-l caute pe uriaşul pe care tu l-ai văzut. Ar veni lumea după mine cu cine ştie ce unelte, m-ar prinde şi m-ar încuia într-o cuşcă, să poată toţi să se uite la mine. M-ar duce la zoo sau la menajaiurie şi m-	Nu pot să las pe *nimeni*, nici măcar pe-o fetiţă, să mă *VADĂ* şi să rămână acasă. Primul lucru pe care tu l-ar face ar fi să umbli brambura clămpănind despre cum tu chiar VEDE un uriaş şi apoi s-ar porni în lumea-ntreagă o mare vânătoare de uriaşi, de-a v-aţi ascunselea cu teribilul uriaş, cu omleţi căutând peste tot uriaşul pe care tu l-a văzut şi însufleţindu-se nevoie mare. Oamenii ar veni-n grabă şi s-ar ascunde în tufişuri, încercând să-mi dea de urmă, cu te miri ce lucruri după ei, şi m-ar prinde şi m-ar încuia

and locking me into a cage to be stared at. They would be putting me into the zoo or the bunkumhouse with all those squiggling hippodumplings and crocadowndillies.' (23)		ar ține laolaltă cu hipomotanii și cu crocodiliții. (37-38)	într-o cușcă să se holbeze toți la mine. M-ar duce apoi la grădina zoologică sau în vânzoleala din casa-cușetă cu toți hipogomboții și crocobaurii. (31-32)
'My ears is what told me you was watching me out of your window last night,' the BFG said. (36)	Urechile mi-a spus mie că te uitai pe fereastră azinoapte, zise U.B.P. (38)	Cu ajutorul urechilor mi-am dat seama că mă priveai de la fereastră azi-noapte, zise UCP. (53)	*Urechile* mi-a spus că tu mă privea azi-noapte de la geam, spuse MUP. (44)

The orphaned girl's speech also suffers changes, as in M.M. Badea's translation Sophie becomes more polite. When she speaks to the BFG, the pronoun *you* is rendered in the Romanian text by means of the polite form of address *dumneavoastră*, and any reference to the giant is expressed using the second person plural form of verbs (e.g., *spuneți*, *faceți*, *auziți*, *puteți*, etc.) and the second person plural weak pronoun forms *vă* and *v-*.

The BFG (2016)	*Uriașul Cel Prietenos* (2008)
'P ... please don't eat me,' Sophie stammered. (17)	**V... vă rog** să nu mă mâncați, se bâlbâi Sophie. (30)
'Please tell me what you were doing in our village,' Sophie said. 'I promise you can trust me.' (33)	**Vă rog**, **spuneți**-mi ce făceați la noi în sat, zise Sophie. **Puteți** avea încredere în mine, **vă jur**. (49)
'Can you hear it?' Sophie asked. (35)	Dar ***dumneavoastră*** o auziți? întrebă Sophie. (51)

Furthermore, due to the use of certain lexical items, phrases, and idioms, the 2003 translation is more expressive and oral in tone – in other words, the colloquial register is preferred. M.M. Badea employs expressions (e.g., *a-și face sânge rău*, *a i se face părul măciucă*, *a nu avea toate țiglele pe casă*, *a se da de-a berbeleacul*), nouns (e.g., *pricină*, *fuior*, *burdihan*, *aghioase*), adjectives (e.g., *tainic*, *aievea*), and verbs (e.g., *a piti*) which contribute to the creation of a fairy-tale-like atmosphere absent in the source text and in the other two Romanian translations. Another aspect which augments the overall oral character of the text is the addition of interjections such as *păi*, *zău*, *o*, *ei bine*. The significant shift in the tone of the text can be correlated with the initial norm – the translator leans considerably more towards the target system –, the expectancy norm – a children's text is expected to be charming, fairy-tale-like –, and the textual-linguistic norm – the translator's choice of lexical items is representative of the expressive character of children's books.

The BFG (2016)	*Uriașul Cel Prietenos* (2008)
'You mustn't feel bad about it,' Sophie said. (28)	**Nu vă faceți sânge rău** din pricina asta, zise Sophie. (43)
'Dreams,' he said, 'is very mysterious things. They is floating around in the air like little wispy-misty bubbles. And all the time they is searching for sleeping people.' (34)	Visele, începu el, sunt niște lucruri foarte **tainice**. Visele plutesc prin aer ca niște balonașe de **fuior de fum** și îi caută tot timpul pe cei care dorm. (50)
The Bloodbottler was a gruesome sight. (49)	Văzându-l pe Strânge-Sânge simți cum **i se face părul măciucă**. (67)
'You and your pibbling bottles!' he shouted. 'What is you putting in them?'	– Tu, cu sticlele tale cu tot! strigă el. Ce naiba ții în ele?

'Nothing that would interest you,' the BFG answered. 'You is only interested in guzzling human beans.' 'And you is dotty as a dogswoggler!' cried the Bloodbottler. (49-50)	– Nimic care ți-ar trezi interesul, îi răspunse UCP. Pe tine nu te interesează decât să-ți umpli **burdihanul** cu fițe umane. – Iar tu cred că **n-ai toată țigla pe casă**! se înfurie Strânge-Sânge. (68)
It felt as though hundreds of tiny people were dancing a jig inside her and tickling her with their toes. (61)	Era o senzație extraordinară, de parcă **sute de omuleți minusculi încinseseră o horă** în burta ei, gâdilind-o cu degetele de la picioare. (83)
'I is snuggling you very cosy into the pocket of my waistcoat,' the BFG said. 'Then no one is seeing you.' (62)	Te **pitesc** eu cât se poate de comod în buzunarul vestei, zise UCP. Așa n-o să te vadă nimeni. (84)
'They is always having fifty winks before they goes scumpering off to hunt human beans in the evening,' the BFG said. He stopped for a few moments to let Sophie have a better look. (79)	Întotdeauna trag câte **cincizeci de aghioase**, înainte să se furtișeze la vânătoare de fițe umane, seara, zise UCP, oprindu-se câteva clipe pentru ca Sophie să vadă mai bine. (105)
'Are you real?' the Queen said to Sophie. (146)	**Ești aievea?** o întrebă Regina pe Sophie. (183)
It is possible they were both secretly hoping he would lose his balance and go crashing to the floor. (160)	Se prea poate să fi seprat amândouă, în secret, ca domnul Tibbs să se dezechilibreze și **să se ducă de-a berbeleacul până la podea**. (201)
'Then why did you say I might?' (33)	**Păi** atunci de ce ați spus că aș putea s-o fac? (48)
'Then how do you catch them if you can't see them?' Sophie asked. (34)	**Păi** și dacă nu le vedeți, cum reușiți să le prindeți? (50)
'Giants is also making rules.' (71)	**Ei bine**, și uriașii fac reguli. (95)
'Then why doesn't he say so? Of course we have helicopters.' (170)	– **Păi**, de ce nu spune așa? Bineînțeles că avem elicoptere. (214)
'Don't be sad,' Sophie said. (30)	N-aveți de ce să vă întristați, **zău**.(45)
'I believe you! I do really! Please go on!' (37)	Vă cred, **zău** că da! Vă rog, spuneți mai departe! (54)
'Turning back is worse,' the BFG said. (64)	**O**, asta ar fi și mai rău. (86)

The 2013 translation by Alexandra Columban positions itself closer to the target system with its culture, norms, and conventions. In order to avoid using footnotes to explain a number of wordplays, A. Columban operates major changes on certain passages of the text. For example, when the BFG explains to Sophie what people from different countries taste like, the 2013 translation replaces some of the countries and the comparisons correlated with them. In English, *turkey* can refer to the bird or to the country, but in Romanian this association is no longer viable as the two terms are completely different (*Turcia – curcan*). *Wales* refers to the country in the UK and *whales*, to an animal; yet again, the pair does not find an equivalent in Romanian (*Țara Galilor – balenă*). Wellington is an actual geographical location, but also a type of boot. The 1993 and 2003 translations resort to using explanatory footnotes, while the most recent translation replaces Turkey with Chile, Wales with Barbados, and Wellington in New Zealand with the Sydney Opera House in Australia, creating new associations and comparisons for the taste of the locals. Chileans taste like chilli, people in Barbados are prickly like beards (in Romanian, *beard* is *barbă*), the ballet dancers at the Sydney Opera taste like ballet shoes (in Romanian, *balerini* can refer to both the dancers of ballet and a type of shoes). While the reason behind these changes is apparent, other modifications lead to no improvement relative to the other two translations. For example, a great dane is known in Romanian as *dog danez* or *dog german*, so the play-on-words with Denmark

would have been possible. The use of Spain and cocker spaniels instead was not necessary.

The discussion of norms in this case is rather complex. One could say that the accountability norm has not been observed given that the translator changed – to the point of rewriting – certain passages of the book, and thus being loyal to the target public. However, a number of the changes operated on the text ensure a better understanding of the respective passages, eliminating the need for footnotes. From this point of view, A. Columban remained true to the original intention of the author, and therefore, it can be said that she managed to be loyal in relation to all the parties involved: the author, the publishing house, and the future readership. By successfully mediating between the two texts, each with its own language, cultural items, and audience, the translator eased communication between all the involved parties, thus keeping in line with the communicative norm. Lastly, the relation norm is observed as well, the translator having achieved what Chesterman (2016: 67) calls "an appropriate relation of relevant similarity between the source text and the target text" by using the same device as in the original text, although she incorporated different lexical items.

The BFG (2016)	*Uriaşul Bun şi Prietenos* (1993)	*Uriaşul Cel Prietenos* (2008)	*Marele Uriaş Prietenos* (2015)
'Bonecrunching Giant only gobbles human beans from **Turkey**,' the Giant said. 'Every night Bonecruncher is galloping off to **Turkey** to gobble **Turks**.' (17-18)	Sfarmă-Oase înguşe frunze umane numai din **Turcia**, zise uriaşul. În fiecare noapte, Sfarmă-Oase se duce în **Turcia** şi înghite **turci**. (21)	Uriaşul Sfarmă-Oase nu înfulecă decât fiţe umane din **Turcia**, zise Uriaşul. În fiecare seară, Sfarmă-Oase aleargă până în **Turcia** ca să dea pe gât **turci**. (31)	Sfarmă-Oase halește doar omleți din **Chile**, zise uriaşul. În fiecare seară galopește până în **Chile** ca să hăpăiască **chilieni**. (26)
'He says **Turks from Turkey is tasting of turkey.**' (18)	Zice că **turcii din Turcia are gust de pasăre... de găină... are gust de turcan!** (21)	Zice că **turcii din Turcia au gust de curci.** (31)	**Zice că chilienii din Chile are gust de chilli.** (26)
'**Greeks** is all full of uckyslush. No giant is eating Greeks, ever.' [...] **'Greeks from Greece is all tasting greasy,'** the Giant said. (18)	– **Grecii** este cîhoribili. Niciun uriaş nu mănîncă greci, niciodată! [...] – **Grecii din Grecia are toţi gust de grăsime şi sînt grecioşi**, zise uriaşul. (23)	– **Grecii** sunt tare scârţoşi cu toţii. N-ai să vezi vreodată Uriaş să mănânce greci. [...] – Păi, **grecii din Grecia îţi fac greaţă**, răspunse uriaşul. (31-33)	– **Greții** e foarte scârbobnici. Niciun uriaş nu mănâncă greci, niciodată. [...] – **Greții din Greția are un gust greţos**, zise Uriaşul. (26)
'Human beans from **Panama** is tasting very strong of **hats**.' (18)	– Frunzele din **Panama** are gust puternic de **pălării**. (23)	– Fiţele umane din **Panama** au gust pronunţat de **pălării**. (33)	– Omleții din **Tunisia** are gust puternic de **tunică**. (26)
'The human bean,' the Giant went on, 'is coming in dillions of different flavours. For instance, human beans from **Wales** is tasting very **whooshey of fish**. There is something very fishy about Wales.' 'You mean whales,' Sophie said. 'Wales is	– Frunzele umane, zise uriaşul, are dilioane de arome. De exemplu, frunzele umane din **Ţara Galilor*** are **gust dolicios, de peşte**. Este ceva ciudat la Ţara Galilor. – Vrei să spui *balene**, zise Sofi. Whales este cu totul altceva.	– Fiţa umană, continuă Uriaşul, are dilioane de arome diferite. De pildă, fiţele umane din **Ţara Galilor** au un **gust foarte puternic de peşte**. Trăsneşte de balenieră, ţara asta a Galilor. – Dar nu sunt balene în Ţara Galilor. Poate doar	– Omleții, reluă uriaşul, vine în miliarde de arome diferite. De pildă, omleții din **Barbados** are **gust foarte ţepos**. Sunt dubios de păroşi. – Probabil te gândeşti la „bărbos", spuse Sophie. Barbados e cu totul altceva.

something quite different.' 'Wales is whales,' the Giant said. [...] '**Danes from Denmark** is tasting ever so much of dogs,' the Giant went on. 'Of course,' Sophie said. 'They taste of **great danes**.' 'Wrong!' cried the Giant, slapping his thigh. 'Danes from Denmark is tasting doggy because they is tasting of **labradors**!' 'Then what do the people of **Labrador** taste of?' Sophie asked. 'Danes,' the Giant cried, triumphantly. '**Great danes**!' 'Aren't you getting a bit mixed up?' Sophie said. 'I is a very mixed up Giant,' the Giant said. 'But I does do my best. And I is not nearly as mixed up as the other giants. I know one who gallops all the way to **Wellington** for his supper.' 'Wellington?' Sophie said. 'Where is Wellington?' 'Your head is full of squashed flies,' the Giant said. 'Wellington is in New Zealand. The human beans in Wellington has an especially scrumdiddlyumptious taste, so says the Welly-eating Giant.' 'What do the people of **Wellington** taste of?' Sophie asked. '**Boots**,' the Giant said.	– Balenele e balene, zise Uriaşul. [...] – **Danezii din Danemarca** are gustul foarte apropiat de gustul de cîine, continuă Uriaşul. – Sigur, zise Sofi. Au gust de **dog danez**. – Greşit! strigă Uriaşul, lovindu-se cu palmele peste coapse, danezii din Danemarca are gust de cîine fiindcă are gust de ***labrador***. – Atunci ce gust au oamenii din **Labrador**? întrebă Sofi. – De danezi! strigă triumfător Uriaşul. **Marele danez**! – Nu-i aşa că te cam zăpăceşti? zise Sofi. – Eu este un uriaş zăpăcit. Dar încearcă. Şi încă nu este aşa de zăpăcit ca ceilalţi uriaşi. Ăia care galopează în fiecare seară la **Wellington** după cină. – Wellington? Unde este Wellington? – Capul tău este plin de muşte storcite, zise Uriaşul. Wellington este în Noua Zeelandă. Frunzele umane din Wellington are un gust extraordinar de miambunidilicios, zice uriaşii care-i mănîncă. – Şi ce gust au oamenii din **Wellington**? întrebă Sofi. – **De generali**, zise Uriaşul.	în Ţara Balenelor. – Ţara Galilor, Ţara Balenelor, tot aia e[1]. [...] – **Danezii din Danemarca**, e clar, au gust de câini, urmă Uriaşul. – Sigur, zise Sophie, au gust de **danezi uriaşi**. – Greşit, strigă Uriaşul, plesnindu-se cu palma pe coapsă. Danezii din Danemarca au gust de ***labradori***! – Şi atunci oamenii din **Labrador** ce gust au? întrebă Sophie. – De danezi, strigă Uriaşul triumfător. De **danezi uriaşi**! – Nu vi se pare că aţi cam încurcat borcanele? zise Sophie. – De felul meu le cam încurc, îi răspunse Uriaşul. Dar mă străduiesc şi eu cât pot. Şi trebuie să-ţi spun că mă descurc mult mai bine decât ceilalţi uriaşi. De pildă, îl ştiu pe unul care aleargă tocmai până la **Wellington** ca să-şi ia cina. – Wellington? Unde e Wellington? – Ai capul plin de muşte moarte, mi se pare, zise Uriaşul. Wellington e în Noua Zeelandă. Iar fiţele umane de acolo au un gust deosebit de nemaipomexcelios, după cum zice Uriaşul Mâncător de Wellyfiţe. – Ce gust au cei din **Wellington**? îl întrebă Sophie.	–Barbados *este* bărbos, replică uriaşul. [...] – **Spaniolii din Spania** are un gust inconfundabil de câini, continuă uriaşul. – Desigur, zise Sophie. Au gust de **spaniel**. – Greşit! strigă uriaşul, lovindu-se peste coapsă. Spaniolii din Spania are gust de câini, din cauza aromei pronunţate de ***cockeri***! – Dar atunci ce gust au locuitorii din **East Coker**? întrebă Sophie. – De **spaniel**, răspunse triumfător uriaşul. – Nu crezi că te-ai încurcat puţin? îl întrebă Sophie. – Eu este un uriaş tare încurcat, mărturisi el. Dar eu face tot ce-mi stă în putinţă. Şi eu nu este nici pe departe aşa încurcat ca ceilalţi uriaşi. Ştiu unul care aleargă până la **Opera din Sidney, în Australia**, pentru cină. – La Opera din Sydney? se miră Sophie. La care operă? – Ţi-e capul plin de muşte strivite! zise uriaşul. La opera de Balet. Omleţii de la Opera de Balet are un gust extraordinar de savuminunaticios de pantofi, cel puţin aşa spune Uriaşul-Papă-Teatru. – De ce fel de pantofi au gust oamenii aceia? întrebă Sophie.

'Of course,' Sophie said. 'I should have known.' (20-22)	– Sigur, zise Sofi, ar fi trebuit să-mi imaginez. (23-25) * Joc de cuvinte: « Whales » [*sic*]– Țara Galilor și « whales » – balene se pronunță identic în limba egnleză.	– **De cizme**. – Bineînțeles. Ar fi trebuit să-mi dau seama. (34-36) [1] Joc de cuvinte intraductibil: *Wales* = Țara Galilor, *whales* = balene; pronunția celor două cuvinte este identică. (n.tr.)	– **De balerini**, răspunse uriașul. – Desigur, spuse Sophie. ar fi trebuit să-mi imaginez. (28-30)

Conclusion

The simplicity of children's texts is only apparent, as the factors which influence their creation and publication are so numerous and diverse. It is adults who are at the centre of this literary genre and not the intended audience, which generates paradoxical expectations: children should be both amused and educated by the content of the text; they should be exposed to the richness of other cultures, but without being overwhelmed by their strangeness; they should learn more about the world in which they live, but they are not to delve into the darker facets of everyday life (death, violence, sex).

As part of the children's literary system, texts produced for a young audience are subject to a number of constraints or norms which control the entire system. These norms are tightly linked to the paradoxical expectations of adults, and they influence the translator's working process and his/her decisions, either consciously or unconsciously. Two of the best-known classifications of translation norms are those of Gideon Toury and Andrew Chesterman. Toury identifies three types of norms – initial, preliminary, and operational –, while Chesterman distinguishes between expectancy (or product) norms and professional (or process) norms. Both classifications can be aptly used in analysing the decisions made by translators of children's texts.

Roald Dahl's *The BFG* has been translated into Romanian three times: in 1993, in 2003, and in 2013. The 1993 translation made by Leontina Rădoi keeps closer to the source text, preferring a literal translation, thus generating forced structures and artificial turns in the Romanian version. The matricial norm can also be discussed within this translation as shorter paragraphs are often joined into larger units and entire sentences are eliminated. L. Rădoi uses what could be considered strong – or at least inappropriate – language for a child, thus violating the expectancy norm. The 2003 translation by Mădălina Monica Badea moves closer towards the target language and target culture by rendering the text more expressive through the addition of interjections and the use of phrases with a marked oral character. The speech of both the protagonist and the orphaned girl is altered: the giant speaks more correctly, and the girl is more polite. Alexandra Columban's translation, first published in 2013, also prioritises the target reader, rewriting passages of the book so as to avoid the use of

explanatory footnotes. The interplay between the communicative and the expectancy norms is involved in both of these more recent translations.

References

Chesterman, Andrew, 2016, *Memes of Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B.V.

Dahl, Roald, 2016, *The BFG*. New York: Puffin Books.

Dahl, Roald, 2015, *Marele Uriaș Prietenos*, translated by Alexandra Columban. Bucureşti: Arthur.

Dahl, Roald, 2008, *Uriașul Cel Prietenos*, translated by Mădălina Monica Badea. Bucureşti: RAO.

Dahl, Roald, 1993, *Uriașul Bun și Prietenos*, translated by Leontina Rădoi. București: Patricia.

Debombourg, Héloïse, 2011, "Les différents procédés de traduction dans la littérature de jeunesse", *La Clé des Langues*, http://cle.ens-lyon.fr/anglais/langue/traduction/les-differents-procedes-de-traduction-dans-la-litterature-de-jeunesse, accessed 06.06.2021.

Nikolajeva, Maria, 2006, "What do we translate when we translate children's literature", *Beyond Babar: The European Tradition in Children's Literature*, edited by Sandra L. Beckett. Lanham MD: Scarecrow Press, pp. 277-297.

Nodelman, Perry, 2008, *The Hidden Adult: Defining Children's Literature*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

O'Sullivan, Emer, 2006, "Narratology meets Translation Studies, or The Voice of the Translator in Children's Literature", *The Translation of Children's Literature: A Reader*, edited by Gillian Lathey. Bristol: Multilingual Matters, pp. 98-109.

Shavit, Zohar, 1986, *Poetics of Children's Literature*. Athens and London: The University of Georgia Press.

Toury, Gideon, 1995, *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B.V.

MULTISENSORY APPROACH TO PERFUME

Marieta PAVEL,
PhD candidate, University of Craiova

Abstract: Trough this research, we undertook an analytical study, on the specific terminology whose use is well known in the field of perfumery, as can be detected by browsing the collection of the first ten volumes of the olfactory review „Nose", published in 2016, in Paris. It is a true quintessence aimed at scents, society, science, art and culture of perfumes. Perfume is more than a substance, it is a way of thinking, of learning to master a perpetual mutation, because the profession of perfumer does not only take place in a perfume house.

Keywords: perfume, smell, sensation, meaning, olfaction

1. Introduction

«Le parfum c'est le véhicule jusqu'aux mots. Il y a des choses que je ne peux pas dire.»

Serge Lutens, NEZ, numéro 8, p.62

Dans l'économie de notre ouvrage, on accorde plus d'espace au symbolisme des odeurs, qui est de plus en plus puissant dans la phénoménologie, puisque leur symbolisme est remarquable. L'odeur devient un personnage, car si l'odeur est un mot, le parfum constitue une véritable littérature.

À part l'étude classique, sur les aspects théoriques du terme, nous avons entamé, selon les considérations de Wüster, appliquées dans son dictionnaire de la machine-outil (1968), un essai apodictique dont la première orientation s'appuie sur le caractère interdisciplinaire de la terminologie, sur les services faits aux disciplines scientifiques ou techniques.[1]

On a à faire, d'une part, à un langage très spécialisé, avec une terminologie propre, complexe, provenant de plusieurs domaines de spécialité (chimie, biologie, cosmétique, esthétique, aromatique, etc.) et, d'autre part, à une terminologie particulière, qui constitue le point d'intérêt pour les linguistes et les terminologues ou les traducteurs, situation qui est réclamée par la globalisation du marché du parfum, de même que par la traduction imposée par l'Union Européenne des fiches de présentation des produits de beauté.

> «Nettoyer et faire briller une odeur. Lui rendre son éclat originel, son vernis transparent, son air vertueux de propreté.[...] Dézinguées, les odeurs privées. Atomisées, les parfums de peau. Meubles, vêtements et objets perdus, transpirent dorénavant l'agent industriel parfumé au sent-propre universel,

[1] Wüster (E.),1968, *Dictionnaire multilingue de la machine-outil. Notions fondamentales, définies et illustrées, présentées dans l'ordre systématique et l'ordre alphabétique. Volume de base anglais-français=The machine-Tool. An Interlingual Dictionary of Basic Concepts Comprising an Alphabetical Dictionary and a Classified Vocabulary with Definitions and Illustrations. English-French Master Volume*, London, Technical Press.

> enrichi au *bouloteur* d'odeurs rebelles (une épincée de cyclodextrine), qui remet le curseur à zéro.» (Le Nez, n° 2, 2016: 62)

Dans cette infrastructure on peut référer sur les parfums de chambre qui produisent, à part les nettoyages, un état de bonheur.

Durant les siècles, les substances synthétiques ont gagné de plus en plus de terrain depuis l'artiste individuel jusqu'aux grands ateliers, culminant aux chaînes industrielles. La découverte des molécules de synthèse et du vaporisateur ont attirée l´intérêt toujours croissant des parfumeurs.

Les recherches dans le domaine de l'odorat n'ont pas la prétention d'approfondir cette étude. Des cinq sens, c'est celui qui est le plus compliqué à étudier et comprendre. On sait par exemple qu'il existe cinq types de récepteurs gustatifs (sucré, salé, acide, amer, glutamate). On connaît également la longueur d'ondes des odeurs, tout comme celles des couleurs.[2]

2. Configuration thématique

De la fonction thérapeutique du parfum, de l'époque d'Hippocrate et de Théophraste, par les biais de la pensée économique, on arrive à un produit de consommation qui ne se soustrait à aucun jugement, dans le contexte où l'artiste est enclin à la recherche de joindre le besoin à l'art. La force ascensionnelle reste à la base de la rêverie de plusieurs artistes, parmi lesquels le poète Charles Baudelaire, dont la tente érotique le soustrait à la cruauté de la réalité. Et l'idéal dans cette épopée de la fragrance est la valorisation de l´ hygiène et la séduction.

Quand on parle de la terminologie employée dans le domaine de la parfumerie, on fait usage des unités minimales, les sèmes, dans des différents contextes culturels, puisque toute odeur ne peut pas être perçue comme détachable des objets qui la dégagent. De plus, on ne se souvient d'une odeur qu'après l'avoir sentie, en prenant compte de ses effets, car, une fois archivée, elle devient un concept qui joue son rôle dans l'activité de l'esprit humain.[3]

Clara Muller souligne les propos de l'artiste Andy Warhol, hanté d'une *boulimie olfactive*: «Des cinq sens, c'est l'odorat qui se rapproche le plus de la pleine commande du passé […] La vue, l'ouïe, le toucher et le gout ne sont vraiment pas aussi puissants […] si vous voulez ramener un instant votre être entier quelque part en arrière.[4]»

L'adjectivation du parfum est très riche dans le domaine de l'odorat (selon cette liste morphématique que nous avons conçue) et représente des champs sémantiques qui portent sur la fragrance :

---

[2] *Les cinq sens: l'odorathttps://www.francemusique.fr/emissions/le-passage-de-midi/les-cinq-sens-l-odorat-8752:*
« L'œil écoute », disait Claudel. En réalité nos cinq sens sont toujours à l'écoute… Ils se répondent et tissent ensemble le monde où nous vivons, le monde que nous pouvons aimer. Chaque jour de cette semaine, Le Passage de midi célèbre en musique un sens différent. Aujourd'hui, pour Celle qui répandit les plus luxueux parfums aux pieds de son Seigneur, arômes et fragrances tournent dans les vergers fleuris!

[3] Explorer le territoire linguistique des odeurs = «UN SUJET ATTRAYANT, STIMULANT, MAIS DIFFICILE» comme le considèrent Kleiber et Vuillaume (Georges Kleiber, Marcel Vuillaume« Pour une linguistique des odeurs: présentation», *Langages* 2011/1 (n° 181), p. 3-15. DOI 10.3917/lang.181.0003).

[4] NEZ, no.6, Clara, Muller «*Le musée des odeurs*», p.28.

revigorant, rafraichissant, réconfortant
vivifiant, régénérant, rajeunissant
délicat, suave, subtil,
équilibrant, calmant, apaisant
fort, énergique, renforçant,
tonique, stimulant, libérateur,
chaud, doux, optimiste
épicé, boisé, balsamique
pimenté, poivré, piquant,
irritant, camphré, délétère
citronné, fruité, floral,
poivré, âcre, agressif,
expansif, épanouissant,
aphrodisiaque, voluptueux, excitant,
naturel, profond, mystérieux
frais, léger, agréable,
riche, sucré, gourmand
anisé, mentholé, musqué
orientale, exotique, dense

La circulation des variantes dénominatives dépend du positionnement des énonciateurs, de leur choix co - lingues. «Certaines études insistent sur la volonté de concilier les approches onomasiologique et sémasiologique lors de la représentation ontologique des familles de termes.»[5]

Le contexte actuel de l'étude justifie la raison d'une systématisation des méthodes dans le domaine du travail, et pas seulement dans celui de terminologie, en général, qu'en celui spécifique, des parfums, en tant que nous sont parvenues grâce aux travaux d'E. Wüster à Vienne, qui nous propose un axe chronologique:

a) les origines (de 1930 à 1960);
b) la structuration (de 1960 à 1975);
c) l'éclatement (de 1975 à 1985);
d) de larges horizons (depuis 1985).

et selon lesquels il faut avancer dans l'étude de l'évolution des parfums.

La terminologie du parfum est un sujet attrayant et intéressant, bien que très difficile, qui présente un aspect certain de nouveauté et d'originalité.

Les sensations olfactives nous ont incitées du côté psychologique à aborder le territoire infini des fragrances adaptées à nos attentes en fonction de notre style, caractère, endroit, contexte et culture. Le développement de notre passion pour l'étude du *parfum* est causé par la volonté de découvrir la vraie raison l'épanouissement de cette industrie et d'acharnement des NEZ dans cette bataille culturelle des senteurs.

Comme sur le frontispice d'une abbaye, on devrait lire que nul n'entre ici s'il est en quête de certitudes ou s'en prétend dépositaire! Telle est, pour l'auteur de ces lignes du moins, la formule qui pourrait être, aujourd'hui encore, gravée au fronton du domaine de recherches constitué par l'olfaction et les odeurs. L´expérience nous prouve

[5] RAUS, Rachele, *La terminologie multilingue*, op. cit. p. 252013, , Editions DE BOECK, Bruxelles

que dans la nature des odeurs et dans l'usage des humains les odeurs priment sur les autres perceptions comme l'on peut constater dans certains travaux littéraires, linguistiques, sociologiques, scientifiques dont la terminologie figure dans les dictionnaires spécialisés.

Ce qui nous à semblé intéressant c'est que pendant l'évolution de l´humanité, l'odorat, qui remplissait une fonction purement physiologique, devançant l´ouïe, la vue, le toucher et le gout, est devenu une fonction censée à percevoir non seulement les odeurs primaires, mais aussi les plus raffinées suite à la soumission de l´*Homo sapiens* aux transformations de l'art.

À part cela, nous sommes convaincues du fait que l'odeur prime sur les autres sens, certaines odeurs transmettant un signal de danger, ce qui est salutaire, pour l'homme, car il peut éviter de n'en pas croire ses yeux ou de jouer un mauvais tour à ses papilles gustatives par le froncement du nez. Et, peut-être, on découvrira, un jour, que l'attraction réciproque d'*Homo sapiens* est moins affranchie que nous ne nous pensions, par certains attracteurs émis, en pleine ignorance, par ses congénères. De cette manière, nous pensons qu'on peut attribuer aux phéromones le sentiment que Titus éprouva pour Bérénice et se résoudre seulement par l'étude des affinités sensorielles, élaboré par les biologistes.

On a été aussi attirées par les bienfaits de l'usage des parfums de nos jours, en constatant une certaine dépendance envers les fragrances qui peuvent changer nos humeurs qui nous soutiennent à dépasser plusieurs obstacles nuisibles à notre état spirituelle. L'étude moléculaire dans l'industrie du parfum a constitué de même un domaine d'intérêt, grâce aux préoccupations actuelles de tous les artisans des divers domaines: peinture, gastronomie, architecture, sciences, littérature, industries, suite à la découverte faite par des biologistes qui nous envisagent l'importance de la réception de toute une variété des parfums.

Ce qui nous a emmenés à conclure qu'il y ait une ipséité qui éveille, raffine et peaufine notre *ego,* rêve philosophique qui transcende le langage par son phénoménalité, car tout rêve trouve son départ dans une réalité culturelle et esthétique.

3. La revue olfactive NEZ

offre l'occasion d'explorer, d'analyser et de décrire le domaine terminologique et conceptuel du parfum, à travers nos sensations olfactives.

Ces ouvrages s´apprêtent à étudier les liaisons complexes, presque intimes, entre le parfum et l'art, soit que l'on parle de l'artisanat ou des industries. Tout parfum est un chef-d´œuvre, surtout pour les musées, car l´œuvre de tout artisan porte l'empreinte de son esprit.

On peut entreprendre une étude comparative avec une approche pluridisciplinaire inédite, en révélant les ressemblances et les différences des dénominations des odeurs dans l'art, la littérature, la photographie, les sciences et la parfumerie. On va comprendre ainsi le rôle primordial de l'odorat dans nos vies.

Quant à la spécificité et la complexité de la terminologie du parfum, nous avons rencontré une vraie parfumoscopie, dans les trois domaines: terminologie, lexicologie et

sémantique, dans un certain contexte, sur la forme *odeur de X* avec *X* comme source de l'odeur *(odeur de citron)* où on peut trouver également

- des adjectifs relationnels formés sur des noms qui visent la source (*odeur citronnée* = odeur de citron, *odeur vanillée* = odeur de vanille),
- des adjectifs qualificatifs indiquant l'effet produit par l'odeur (en *-able* tel *désagréable*, en *-ant* tel *irritant*) et
- des syntagmes plus précises comme *ça sent la pomme* ou *l'odeur de l'après rasage de son mari* ou encore *l'odeur des trottoirs mouillés après la pluie,* même s'il faut respecter la simplicité de la syntaxe d'un discours spécialisé, pour la transmission objective des avis de l'émetteur, la pragmatique, selon Francis Corblin (2013:20) «traite de la signification des énonciations en contexte», dit-on linguistique, historique, sociologique, journalistique, politique etc. En ce qui concerne le contexte linguistique, J.-C. Verstiggel (1997:20), on ne peut pas négliger le «co-texte ou 'texte alentour' (Fuchs, 1988)» qui nous renvoie au domaine des connaissances ou aux croyances de l'individu.

On ajoute au discours sur le «co-texte» du parfum une dimension «accessibilité», étant connu que Jean-Louis Trouillon (2009:2) nous renforce l'assertion- «L'histoire n'existe, en effet, que parce qu'elle nous parle des faits humains, sociaux, techniques, scientifiques, artistiques et culturels…».

Maria Teresa Cabré souligne dans son ouvrage l'importance de l'occurrence terminologique: «La terminologie, en tant que discipline qui s'intéresse à la compilation, à la description, au traitement et à la présentation des termes propres aux domaines spécialisés [...] est destinée à satisfaire à des besoins sociaux... »[6]

L'odorat reste un témoin que nous avons tous, une empreinte psychologique dans notre inconscient et elle nous semble tout à fait naturelle, puisque sniffer des parfums représente un antidote contre la déprime, la souffrance, voire la mort, mais aussi le souvenir du plaisir. C'est le point de départ pour tout développement personnel, puisque la différence provient de notre façon de penser et de ce que nous ressentons par rapport au succès et à l'abondance.

«Si les situations délicates abondent, rares sont les occasions de se servir de son nez. Aux personnes qui pensent que sentir est inutile, je n'aurai pas de meilleurs mots à adresser que ceux d'un certain Leopold Bloom: *L'odorat aussi doit être plus développé. A chaque rue son odeur. De tous côtés des bouquets d'odeurs.˝À chaque personne aussi. Puis le printemps, l'été: des odeurs*.»[7]

Le parfum explore sa puissance dans notre vie habituelle et sa force sur nos humeurs, nos sentiments et notre état de santé.

Certains de ces numéros de la collection nous invitent, par des terminologies appropriées, à découvrir des tensions entre le champ sémantique appartenant au «sal»

[6] Maria Teresa Cabré, 1992, *La Terminologie. Théorie, méthode et applications*). Même, d'après sa citation, J. Candau (2000) a fort justement noté que « le langage des odeurs est en voie d'être sérieusement exploré » (d'après G.Kleiber, M. Vuillaume, 2011, « Pour une linguistique des odeurs : présentation», in *Langages* 181, p.3-15).

[7] Alexis Toutblanc, *Le sens aux mille ruses*, NEZ, numéro 6, p.144

et au «propre» qui engendrent des attirances ou de répulsions. On fait le passage du naturel au synthétique, par l'intermédiaire de la chimie, en arrivant au point où on doit reconnaître que les produits bio sont beaucoup plus préférables à ceux de synthèse. L'addiction de l'odeur basée sur l'éthanol, tout comme le tabac, l'alcool et la drogue, nous a fait constater la liaison étroite entre l'odorat et ces substances additives.

Ce qui attire l'attention est l'importance que nous affectons aux champs lexicaux-sémantiques de l´odeur (sucrée, florale, fuitée, vanillée, épicée). Notre démarche s´appuie aussi sur les similitudes de l'univers humain avec celui des animaux en ce qui concerne l'utilisation de leur flaire, ce qui nous a conduit à l'approfondissement d´un nouveaux élément lexical: «Vegan». En intensifiant la recherche sur ce champ en fonction des thèmes: senteurs, matières odorisées, récipients, on s'est questionné si l'odorat serait de premier rang ou secondaire.

«Si l'aromacologie-qui étudie précisément cet impact – n'est pas encore tout à fait une science exacte, personne ne conteste que sentir certains effluves peut nous transporter de joie, susciter l'euphorie, faire naître la nostalgie jusqu'à nous tirer des larmes.»[8]

Nous avons étudié la modalité de construire cet édifice olfactif, par rapport aux odeurs particulières qui viennent de réveiller nos sens endormis. Quant aux deux autres organes sensitifs -l'œil et l'oreille-, le nez perçoit différemment, parce qu'il individualise. En dépit du fait qu'il paraît farouchement nominaliste, il ne confère une réalité perçante à toutes les catégories d'odeurs.

En parcourant ces revues, on arrive à la consolidation de l´image déjà faite sur l´indestructibilité de la relation corps-esprit, car le parfum explore sa puissance dans notre vie habituelle et sa force sur nos humeurs, nos sentiments et notre état de santé.

De cette manière, la revue NEZ accomplit son but de mettre en scène l'acteur principal, le parfum, par une démarche pluridisciplinaire: historique, scientifique, artistique, juridique, industriel et de marketing. La revue NEZ est en fait *un livre parfum* qui offre «Une vision éclairée de la parfumerie, de ses enjeux et usages à travers le monde, avec une approche à la fois historique, esthétique, artistique et philosophique.»[9]

4. Le langage des parfums

Les parfums font partie intégrante de notre identité, car ils peuvent communiquer, sans l'aide d'images ou de sons, beaucoup de choses sur notre personnalité, notre humeur ou nos goûts.

Daniel Barros identifie trois couples de termes qu'on confond fréquemment quand on analyse les types de parfums, en tenant compte du public cible et de leur valeur:

- designer vs. mainstream
- niche vs. exclussiviste

[8] NEZ, no.6, «Sentir et ressentir», p.2.
[9] Caroline Champion, Annick Le Guerrer, Brigitte Proust, *Une odysée des aromes et des parfums*, Editions La Matinière, Paris, 2016

- indie vs. artisan[10]

designer vs. mainstream

Conformément aux dictionnaires de spécialité (Reverso, par exemple, sur https://dictionnaire.reverso.net/francais-definition/designer), le terme *designer* est synonyme avec styliste, dessinateur, plasticien, styliste de mode, styliste haute couture. Le *designer* est le créateur des vêtements, des bijoux été des accessoires, y incluant les parfums. Calvin Klain, Carolina Herrera, sont des designers renommés dans tout le monde. On fait une grande publicité aux parfums de ce type, sur de grands panneaux, dans les médias ou dans des revues.

Sur le marché, on peut identifier ces types de parfums comme *mainstream* ou *niche,* en fonction de la stratégie commerciale qu'ils attaquent. Pour avoir un profit plus grand, les maisons de créations offrent des produits pour de divers types de consommateurs.

Mainstream est un mot d'origine anglaise qui signifie *courant principal* et

«… désigne le marché grand public, la tendance majeure de consommation. Le mainstream recouvre la plus grande partie de la demande et s'adresse donc au plus grand nombre de consommateurs potentiels.»[11]

C'est le secteur dominant, à gros budget, représentant la forme la plus aboutie. Il s'adresse à un segment market, avec de grandes lignes de production, source des parfums en grande quantité, ayant ainsi le plus grand nombre d'acheteurs. On reconnaît ici, par exemple, les brands Ralph Laurent, Douglas, Giorgio Armani qu'on vend dans les grandes parfumeries internationales, les espaces commerciales ou les duty-free.

niche vs. exclusiviste

Les créateurs des parfums de *niche* ont comme objectifs à satisfaire un segment de consommation avec des demandes distinctes et exclusives, étant orientés vers l'activisme social et le véganisme. Ils se posent le problème de la pureté des ingrédients et de la spécificité des parfums. Ces parfums ciblent un public plus sélectif, plus restreint. Les réclames manquent complètement.

Pour le segment de parfums de niche, ce qui comte vraiment c'est la créativité du NEZ. La *niche* utilise des quantités plus grandes d'huiles essentielles, des ingrédients de qualité, naturels obligatoirement, et les emballages ont des éléments *faits main,* avec des matériaux précieux. La distribution de ce type de parfum est plus restreinte. On peut l'acheter des boutiques de luxe, high-end, dans des endroits spécialisés en parfumerie et en fragrances haut de gamme. Il va sans dire qu'il s'agit des parfums de marque pour les connaisseurs. *L'eau d'Hadrien* offert par Annick Goutal, avec des notes de citron, mandarine, cyprès et ylang-ylang, les parfums inspirés de la richesse de la nature du chimiste Jean Laparte (celui qui a ouvert il y a 40 ans l'histoire de *L'Artisan Parfumeur*) s'inscrivent dans cette catégorie spéciale. *Amouage* aussi, apporte au monde des parfums de l'exotisme et de l'originalité propre à un pays arabe, Oman. Dans la

[10] https://www.fragrantica.ro/noutati/Limbajul-parfumurilor-1535.html (consulté le 23 janvier 2021)

[11] https://www.journaldunet.fr/business/dictionnaire-du-marketing/1198197-mainstream-definition-traduction-et-synonymes/#:~:text=D%C3%A9finition%20du%20mot%20Mainstream,grand%20nombre%20de%20consommateurs%20potentiels (consulté le 20 mai 2021)

fabrication de ce parfum on emploie une résine plus chère que l'or - le frankincence, la rose, le musc, l'encens, un mélange olfactif du paysage de l'Asie de sud-ouest.

On pourrait conclure que ce genre de parfum est ciblé sur un âge considérable et avec un niveau financier élevé, mais les statistiques montrent que plus de 52% des consommateurs appartient à la génération *Millennials*. Voilà la raison pour laquelle les récipients de 100 millilitres sont de plus en plus souvent remplacés des bouteilles plus petites - 30 millilitres-, plus accessibles.[12]

Dans le segment *exclusiviste*, une branche de la *niche*, on inclut les parfums de luxe dont les signatures olfactives ne sont pas oubliées trop tôt. Les produits de la maison Clive Christian sont si exclusivistes qu'on peut les acheter que des lieux prestigieux, ainsi comme Harrods London & Bergdorf Goodman. Chanel, Prada ou Dior ont des lignes de parfums exclusivistes, dont les éditions coutent 300-1000 USD per bouteille.

indie vs. artisan

Indie est en terme qui dérive du mot *indépendant*, c'est un mode de production, d'une forte esthétique. On remarque une contagion du terme *indépendant* et de ses differentes variantes: *indie, indé*. Ce terme renvoie entre la création et le marché, entre l'auctorial et le mercantile. Il est devenu une étiquette qui fonctionne à la fois comme un outil de marketing et comme une méthode de différenciation sociale. On l'associe à des valeurs humaines, telle que l'identité et l'authenticité.

Quand on parle d'*indie* on s'imagine une petite production de parfum, de manière complètement indépendante. Greg Merritt affirme dans son ouvrage, Celluloid Mavericks que

« …l'indépendance est caractérisée…par un esprit (indie spirit) qui offre une vision alternative[13]».

Il est généralement accepte le fait que *indie* englobe surtout les brands qui surveillent le processus de fabrication en entier. L'entrepreneur crée une marque et embauche des parfumeurs pour lui créer les formules. On pourrait prendre pour exemple la maison de parfums Zoologist Perfumes fondée en 2013, au Canada, par Victor Wong où les fragrances s'approprient les animaux.

Artisan est le terme qui vise la maison où le parfumeur fait tout: assure la matière première, crée et promeut le parfum. Les artisans interagissent directement au public. Les méthodes old-school de traitement des ingrédients conservent l'odeur d'origine inchangée. La parfumerie artisanale s'avère aujourd'hui en plein essor.

5. Conclusion

On peut affirmer, finalement, que la seule manière d'éprouver des sensations dans un contexte collectif, placée autour d'odeurs, provoque ou entretienne plusieurs

[12] *« Generația Y sau „Millennials", adică aproape un sfert din populația planetei, se află printre cei mai importanți consumatori ai acestui gen de produse.*»in https://www.forbes.ro/culisele-parfumeriei-de-nisa-151892(consulté le 17mai 2021)

[13] Greg, Merritt, *Celluloid Mavericks: A History of Americain Independent Films*, New York, Da Capo Press, 1999, p.XII

sensations individuelles. Tout parfum est un chef-d´œuvre, surtout pour les musées, car l´œuvre de tout artisan porte l'empreinte de son esprit.

On trouve des réponses aux questions différentes sur la problématique de l'origine, dont le code olfactif porte des fragrances génériques, divisées par le sexe du parfum, depuis les pratiques sacrées jusqu'à la drogue, ce qui crée un public dépendant. Jeanne Doré évoque cette réalité: «Nourrissant ainsi la culture de la surabondance de l'intensité et de l'accès immédiat à l'objet du désir qui rend notre société „addictogène"- pour reprendre le mot qu'emploie le psychologue clinicien Jean-Pierre Couteron.»[14]

Bibliographie:

CABRÉ, Maria Teresa, (1992), *La Terminologie. Théorie, méthode et applications*, Paris
CANDAU, **Joël,** JEANJEAN, **Agnès,** (2006), « Des odeurs à ne pas regarder », in *Terrain* 47, p. 51-68. URL : https://journals.openedition.org/terrain/
DAVID, Sophie, DUBOIS, Danièle , ROUBY, Catherine, SCHAAL, Benoist,(1997),
KLEIBER, Georges, VUILLAUME, Marcel (2011), « Pour une linguistique des odeurs : présentation», in *Langages* 181, p.3-15, Paris
URL:https://www.cairn.info/revue-langages-2011-1-page-3.htm
CHAMPION, Caroline, LE GUERRER, Annick, PROUST, Brigitte, (2016) *Une odysée des aromes et des parfums*, Editions La Matinière, Paris
MERRIT, Greg, *Celluloid Mavericks: A History of Americain Independent Films*, New York, Da Capo Press, 1999, p.XII
URL: https://journals.openedition.org/terrain/4325
NEZ, no.2, (2016), Editions Nez, Paris
NEZ, no.6, (2018), Editions Nez, Paris
NEZ, no.8, (2019), Editions Nez, Paris
RAUS, Rachele, (2013), « La terminologie multilingue », op. cit. p. 25, , Editions DE BOECK, Bruxelles
Wüster (E.),(1968), *Dictionnaire multilingue de la machine-outil. Notions fondamentales, définies et illustrées, présentées dans l'ordre systématique et l'ordre alphabétique. Volume de base anglais-français=The machine-Tool. An Interlingual Dictionary of Basic Concepts Comprising an Alphabetical Dictionary and a Classified Vocabulary with Definitions and Illustrations. English-French Master Volume*, London, Technical Press.

Sitographie

https://www.facebook.com/nezlarevue/(consulté le 7 juin 2021)
https://www.forbes.ro/culisele-parfumeriei-de-nisa-151892(consulté le 23 mai 2021)
https://www.fragrantica.ro/noutati/Limbajul-parfumurilor-1535.html (consulté le 23 janvier 2021)
https://parfums-tendances-inspirations.com/2011/10/28/lhistoire-du-parfum-de-lantiquite-a-la-parfumerie-moderne/ (consulté le 17 mai 2021)
https://www.journaldunet.fr/business/dictionnaire-du-marketing/1198197-mainstream-definition-traduction-et-synonymes/#:~:text=D%C3%A9finition%20du%20mot%20Mainstream,grand%20nombre%20de%20consommateurs%20potentiels (consulté le 20 mai2021)
https://dictionnaire.reverso.net/francais-definition/designer (consulté le 4 juin 2021)

[14] Jeanne, Doré, «*Saine ivresse olfactive*», NEZ, no.8, p.5.

THE ORAL DIMENSION OF THE INTERACTIONS IN THE DIDACTIC SPACE

Adriana Emanuela CHIATĂ-STĂNESCU (Sălceanu),
PhD Candidate, University of Craiova

Abstract: The verbal dimension represents an important part of interaction in the teaching environment fostering the communicative competence/skill among group activity. The current article realizes a typology of verbal interaction, together with these components, focusing on the consisting units. The interaction means which foster communication in the teaching environment, such as conversation, discussion, debate or dialogue involves the teacher and the pupil in a complex and pluridisciplinary activity.
The verbal interaction that occur very fast taking into consideration different conversational rules and the cooperation between the partners of the teaching act, keeping in mind the cognitive and affective features of the pupils.

Keywords: Interaction, communication, competence, teaching environment, learning.

Introduction

Pour construire une interaction efficace dans l'espace didactique, notamment en classe de langue, la flexibilité communicative représente le principal atout, à côté de la maîtrise de la compétence discursive, pour développer des pratiques langagières qui mènent à l'acquisition des savoirs et des savoir –faire.

De manière générale, la dimension verbale des interactions renvoie à la communication (la parole, la langue, le langage) et au discours, l'oral étant la forme la plus fréquente dans ce processus dynamique. La communication représente l'établissement des relations entre les personnes, c'est à dire l'existence d'un émetteur et d'un récepteur et elle se trouve au cœur de l'interaction.

Les traits principaux de la communication orale sont sa spontanéité et sa finalité, la production orale représentant une activité interactionnelle impliquant au moins deux partenaires, co producteurs, qui met en œuvre des savoirs et de savoir – faire différents: phrastiques, textuels, rhétoriques, pragmatiques et culturels.

La compétence communicative implique un équilibre entre les dimensions formelle et communicative du langage, l'acquisition des habilités de langue se réalisant par l'approche communicative au centre de laquelle il y a l'apprenant qui mobilise des compétences et des ressources pour parvenir à une communication langagière réussie. La garantie d'une bonne maîtrise de la compétence communicative réside dans la capacité de créer et de recréer le discours, en adaptant l'activité de parole au groupe et à ses particularités cognitives et affectives.

Il est important de donner une définition des concepts utilisés dans l'analyse des interactions verbales en partant de l'idéé de Bakhtine, cité par Maingueneau,

«l'interaction verbale constitue la réalité fondamentale de la langue» (1996:49), en parlant de la dimension interactionnelle de toute énonciation.

Conformément à la formule de Gumperz «speaking is interacting» (1982 :29), Kerbrat Orecchioni privilégie le statut des productions discursives: «parler c'est échanger et c'est changer en échangeant» (1990 :17), en considérant l'interaction verbale un phénomène caractérise généralement par la coprésence des sujets en interaction, par la cogestion du processus communicatif des sujets en interaction, par le respect de certaines règles pour son accomplissement; une coopération entre les partenaires de la communication, responsables du déroulement de l'interaction.

Dans la même direction s'inscrit l'opinion de Robert Vion selon laquelle l'analyse des interactions verbales se réfère à la relation sociale et interlocutive, aux sujets, au cadre des échanges, au positionnement des inter actants, à la façon de dérouler les activités langagières, (2009: 1) impliquant une typologie des interactions renvoyant à des fonctionnements langagiers et à des conduites spécifiques :

> «le domaine de l'interaction verbale est donc plus précis que celui de l'interaction même s' il implique la présence de tous les canaux, para-verbaux et non verbaux de la communication» (1992:18)

Les composantes des interactions

Selon Vion et Kerbrat Orecchioni, la composante essentielle de l'interaction serait la situation ou le contexte, définie comme « l'environnement extralinguistique» (1990:76) ou construite par les inter actants, qui est, plusieurs fois, le produit de l'interaction, un concept impliquant «l'articulation de trois concepts plus spécifiques: le contexte, le texte et le cotexte.» (1992:18). Le contexte est envisagé comme un ensemble de représentations (1990:103) où « les indices de contextualisation» jouent un rôle très important, tel: le fournissement des informations pertinentes sur les éléments lors l'interaction. (1990: 103)

La situation de communication comprend quatre facteurs: le cadre communicatif ou interactif, les participants, le but et les thèmes abordés.

Vu le côté pragmatique, Vion rattache aux composantes générales de l'interaction le cadre interactif défini comme: «la nature du rapport social établi d'entrée, par et dans la situation, rapport qui se maintient jusqu'au terme de l'interaction» (1992 : 110), l'espace interactif une image de l'interaction construite par l'activité des sujets engagés dans la gestion de cette interaction» (1992 :117) et le rapport de places ou le rapport de rôles qui « provient du positionnement réciproque produit par les sujets lors du déroulement d'un échange» (1992 :107).

Kerbrat Orecchioni envisage le cadre spatio – temporel au point de vue physique et surtout social et institutionnel, le cadre temporel étant également déterminant pour le bon déroulement de l'interaction (1990:77); le nombre et le statut des participants ainsi que « le degré de connaissance mutuelle» (1990:81) jouent un rôle important dans le développement de l'interaction. Selon le même auteur le déroulement des interactions verbales est fondé sur des règles conversationnelles diverses, telles: les règles qui permettent l'alternance des prises de parole, les règles qui régissent la structure des

interactions verbales, les règles qui précisent la construction de la relation interpersonnelle (1990:157).

La typologie des interactions verbales

Les interactions verbales ont un caractère pluridisciplinaire et aboutissent au discours, à la conversation ou à l'échange en se construisant de manière collective et les pragmaticiens en découvrent plusieurs types en fonction des éléments constitutifs, du rapport de places institué ou de leur finalité.

R. Vion distingue entre les interactions sans structure d'échange (les productions littéraires, journalistiques, conférences, allocutions, affiches) où «la communication se développe de manière unilatérale» (1992 :123) et les interactions à structure d'échange qui concernent la communication exolingue et endolingue (les échanges de nature épistolaire, les relations interpersonnelles, les communications dans les groupes) où « les participants ont, tout au moins théoriquement, la possibilité de devenir énonciateurs» (1992 :123).

En faisant référence aux travaux de l'école de Palo Alto, R. Vion reconnaît une catégorie de base, en prenant en considération le rapport de places: les interactions symétriques et les interactions complémentaires et affirme que «toute interaction présente un équilibre particulier entre les forces de coopération et celles de compétition» (1992 :125); une catégorie intermédiaire est représentée par les interactions coopératives/compétitives et les interactions formelles/informelles.

Les interactions symétriques se caractérisent par un rapport de places symétrique et concernent surtout l'espace didactique, impliquant un public mais aussi la compétitivité et la coopération: la conversation, la discussion, le débat, la dispute (1992 :134 -139). Les interactions complémentaires instituent un rapport de places inégalitaire, ce sont des interactions spécialisées et institutionnalisées, le rapport professeur –élève étant illustratif en ce sens: la consultation, l'enquête, l'entretien, la transaction (1992 :129 -134).

Kerbrat Orecchioni présente une typologie des interactions verbales caractérisée par la co – présence, telle: la conversation, le dialogue, la discussion, le débat, l'entretien.

Les unités de l'interaction verbale

On ne peut pas analyser les interactions verbales sans faire référence aux unités constitutives qui «entretiennent des relations d'inclusion et de subordination» (1990:211) en proposant des modèles hiérarchiques, retrouvés chez Benveniste, Jakobson ou Halliday: les différentes unités correspondent aux différents rangs, avec des propriétés spécifiques.

Robert Vion propose un modèle qui comporte cinq rangs: l'interaction, l'échange, l'intervention, le module, la séquence, l'acte de langage.

En faisant une analyse hiérarchique, Baylon et Mignon définissent trois types fondamentaux de l'interaction: l'échange, l'intervention et l'acte, d'après le modèle développé par Roulet.

Notre approche se concentre sur le dispositif conceptuel élaboré par C. Kerbrat Orecchioni comprenant « les cinq rangs» (1990:214), composé d'unités dialogales, telles : l'interaction, la séquence et monologales: l'échange, l'intervention, l'acte de langage.

L'interaction représente l'unité supérieure qui exige la présence des partenaires dans un contexte donné, entraînant diverses contraintes, concept qui a déjà fait l'objet de notre analyse.

La séquence, l'unité de deuxième rang, est définie chez Kerbrat Orecchioni comme « un bloc d'échanges reliés par un fort degré de cohérence sémantique et/ou pragmatique» en distinguant les séquences d'ouverture et de clôture (1990:220), c'est à dire la prise de contact, l'échange entre les participants, comme séquence intermédiaire et le résultat.

Dans la perspective de Vion la séquence garde son statut d'unité fonctionnelle et thématique, les séquences d'ouverture permettant «la mise en place de l'interaction» manifestant une certaine dépendance du cadre interactif. Vion identifie le concept de « séquence latérale pour la gestion des malentendus et des incompréhensions» (1992:152).

L'échange est l'unité fondamentale parmi les unités dialogales, correspondant « à la plus petite unité dialogale» (1990:224). Selon les linguistes de l'école de Genève, l'échange est constitué d'interventions.

Moeschler définit l'échange comme « la plus petite unité dialogique composant l'interaction. Les constituants de l'échange sont les interventions qui entretiennent entre elles des relations illocutoires» (1985:191).

Kerbrat Orecchioni reprend le modèle genevois et souligne « l'échange de base se trouvant converti en une intervention qui combinée avec une autre intervention forme un échange de rang supérieur, lequel est à son tour converti en intervention, on aboutit de proche en proche à un échange de dernier rang, qui finit par recouvrir l'ensemble de la conversation» (1990:242).

Dans la même direction, Vion précise que «cette notion d'unité dialogale minimale conduit à définir l'échange en termes d'interventions» (1992:154).

L'échange constitue un élément important de l'interaction verbale vu son caractère dynamique. Le panorama de définitions met l'accent sur l'interaction verbale qui est en fait un échange qui se déroule à l'aide de la communication.

Au cadre de l'échange entre les partenaires s'établit une relation véritable « l'existence des échanges repose…sur une relation de détermination unilatérale entre ses constituants : le premier conditionnant, le second est conditionné, il crée des obligations pour le second, qui doit les satisfaire» (Kerbrat Orecchioni 1992:108)

Considérée par Vion «la plus grande unité monologale de l'interaction» (1992:169), étant initiative et/ou réactive, *l'intervention* peut être constituée d'autres interventions ou d'autres unités de rang supérieur en suivant la lignée de Moeschler, cité par Vion: « les constituants de l'intervention sont de rangs variables (échange, intervention, acte de langage) et entretiennent entre eux des relations interactives» (1992:170).

Kerbrat Orecchioni la considère une unité fonctionnelle qui peut être définie par rapport à l'échange, comme «la contribution d'un locuteur particulier à un échange particulier» (1990:225); elle est constituée d'actes de langage.

L'acte de langage est considéré par Kerbrat Orecchioni «l'unité minimale de la grammaire conversationnelle […] et aussi l'unité la plus familière aux linguistes» (1990:229).

Selon Vion «les relations interactives concernent les relations entre actes de langage au sein d'une intervention» (1996), cette acception s'inscrivant dans la lignée de la théorie pragmatique des actes de langage de J. L. Austin (1962) et de J. R. Searle (1969), selon lesquels le langage a la fonction d'agir et de faire agir, d'accomplir des actions au-delà de sa fonction purement descriptive. Même s'il est considéré la plus petite unité de l'interaction verbale, l'acte de langage sert à l'organisation du discours, à la gestion et au bon déroulement de l'interaction, par ses fonctions interactives et illocutoires.

La pragmatique linguistique et les approches interactionnistes ont enrichi et modifié à la fois les théories classiques sur l'acte de langage en introduisant la perspective actionnelle dans le domaine du langage: le langage agit et modifie l'univers du discours «il n'y a pas de dire sans faire» (1993 :257)

Les comportements verbaux sont décrits à l'aide des actes de langage introduits dans le système conversationnel dont ils constituent les éléments fondamentaux. Kerbrat Orecchioni distingue la valeur illocutoire /interactive de tout acte de langage.

Formes d'interactions verbales favorisant la communication dans l'espace didactique

L'interaction verbale est un échange entre deux ou plusieurs locuteurs qui exercent une influence réciproque et mutuelle, elle est étroitement liée à la communication par le transfert de message par la parole et les actes de parole.

Nous sommes intéressés aux types d'interactions verbales qui visent les compétences communicationnelles viables dans l'espace didactique, notamment en classe de langue: la conversation, la discussion, le débat, le dialogue.

Perçue par certains linguistes comme une interaction sans finalité, *la conversation* est, dans l'acception de Vion, «une finalité sociale interne» (1992:127) au cadre de laquelle le contact entre les partenaires est très important. Le linguiste précise que la conversation est caractérisée par la binarité, par un rapport de places symétrique, par la coopérativité et la spontanéïté, crée par «le caractère ouvert du contrat de parole.» (1992:135)

Goffman apprécié le caractère unique de la conversation «car elle crée pour celui qui y prend part un monde et une réalité où d'autres participent également».(1974: 101)

Selon Baylon et Mignon, la conversation s'inscrit dans une interaction verbale comportant au moins deux partenaires, ayant un aspect dialogal et dialogique en suivant des régles structurelles et interactionnelles.

J. Beaudichon offre la définition suivante:

« la conversation désigne des productions relativement moins contraintes chez des individus pouvant être considérés comme des pairs» (1999:36)

Pour Kerbrat Orecchioni la conversation représente « la forme la plus commune et essentielle que peut prendre l'échange verbal» (1992:113) ayant des propriétés spécifiques: le caractère immédiat et familier, spontané et improvisé.

Emilia Parpală considère la conversation la forme la plus fréquente du discours, «le prototype de l'utilisation orale et dialogique de la langue», (2009:89) en la définissant en opposition avec la discussion qui impose un cadre institutionnel où les participants assument un rôle social.

Pour Liliana Ionescu Ruxăndoiu la conversation est le résultat de l'interaction, «pragmatiquement, la conversation apparaît comme une activité sérieuse et nécessaire à fonction cohésive, inhérent contextuelle et structurée». (1999:41)

Associée souvent à la conversation *la discussion* représente, elle aussi, un pilier de la communication, pouvant se développer dans un cadre interactif complémentaire ou symétrique dans un groupe. Vion soutient que la discussion peut avoir un caractère consensuel ou conflictuel représentant le type «non marqué [...] un instrument de cohésion et de réaffirmation du tissu social et des identités » (1992:137). La discussion comporte une composante argumentative importante: « il s'agit pour les partenaires en présence d'essayer de se convaincre les uns les autres à propos d'un objet de discours particulier» (1990:118). La discussion peut prendre différentes formes, elle peut être coopérative ou compétitive selon qu'elle arrive à un accord ou à un désaccord entre les inter actants.

Le débat est un autre type d'interaction verbale, dominée par les formes de compétitivité dont l'enjeu est l'existence d'un public qu'il faut convaincre et qui conditionne ce type d'interaction. Le débat est «une interaction qui se donne en spectacle et dans laquelle il faut s'efforcer d'être le meilleur» (1992: 139); ce type d'interaction suppose l'existence des protagonistes et d'un arbitre qui veille au respect des règles et du temps de parole, ayant une finalité externe. Au cadre du débat l'enseignant joue le rôle d'animateur, ce type d'interaction étant la meilleure forme de faire parler les apprenants dans un espace de parole précis pour qu'ils puissent s'interroger, définir, argumenter, problématiser, réfléchir, débattre à l'aide des compétences langagières propres. Le débat, envisagé comme une stratégie orale efficace, entraîne l'enseignant et les apprenants dans une activité de parole complexe, le premier ayant le rôle de faire travailler les élèves, leur donner confiance, les guider, il n'est plus un transmetteur mais un formateur – facilitateur. Dans sa fine analyse, Kerbrat Orecchioni considère le débat «une discussion plus organisée, moins informelle», en opposition avec la conversation, ayant un caractère argumentatif. (1990:81)

Le dialogue représente une forme de communication interpersonnelle, exigeant la présence des partenaires, le prototype des interactions verbales constitué des tours de parole et d'échanges visant l'intercompréhension.

Kerbrat Orecchioni soutient que toute interaction verbale se présente comme une succession de tours de parole «l'activité dialogale a pour fondement ce principe d'alternance» (1990: 159);

La définition du dialogue de Cuq s'inscrit dans la même lignée: «l'instrument privilégié de l'interaction verbale et désigne parfois un idéal discours […] un système organisé, une structure alternée constituée de tours de parole et d'échanges sur fond de règles dépendantes de la culture d'origine des locuteurs» (2003: 69).

Conclusions

Le langage représente une manière de communication, ayant une fonction symbolique et cognitive à la fois qui mène à la découverte des apprentissages langagiers qui peuvent être amenés par les interactions.

En envisageant la classe de langue comme une rencontre, la communication orale devient une aventure où la production vocale, la réception auditive, le quotidien et l'immédiat s'entremêlent, à côté d'une gestuelle adéquate pour aboutir à un discours spontané. Ayant au centre la coprésence des participants, l'interaction didactique dans l'apprentissage d'une langue est centrée sur la connaissance, les savoirs, l'habilité de communiquer qui invitent à l'innovation.

Références bibliographiques et électroniques

Baylon Christian, Mignot, Xavier (2003), *La communication. Les outils et les formes de la communication: une présentation méthodique et illustrée*, Paris, Nathan

Beaudichon, Janine (1999), *La communication. Processus, formes et applications*, Paris, Armand Colin

Cicurel Francine, «Analyser des interactions en classe de langue étrangère : quels enjeux didactiques ?», *Cahiers FoReLLIS - Formes et Représentations en Linguistique, Littérature et dans les arts de l'Image et de la Scène* [En ligne], AXE 3 : REPÈRES DANS LES RECHERCHES CONTEMPORAINES ET TENDANCES PROSPECTIVES, Questions d'épistémologie en didactique du français, Archives (1993-2001), mis à jour le: 17/09/2018, URL : https://cahiersforell.edel.univ-poitiers.fr:443/cahiersforell/index.php?id=630:

Cuq, Jean Pierre, 2003, *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et second,* Paris, CLE International

Goffman, E., 1973, *La mise en scène de la vie quotidienne*, tome 1 : *La présentation de soi*, tome 2 : *Les relations en public*, Paris, Editions de Minuit

Gumperz, J. John, 1982: Discourse Strategies. Cambridge: CLP Ionescu – Ruxăndoiu, Liliana, (1999), Conversația –structuri și strategii, București, Alleducațional

Kerbrat-Orecchioni, Catherine, (1990), *Les interactions verbales*, t. I , Paris, A. Colin

Kerbrat-Orecchioni C., 1993, « Pragmatique », *in* L. Sfez (éd.), *Dictionnaire critique de la communication*, vol. 1, Paris : Seuil

Kerbrat-Orecchioni, Catherine, (1992), *Les interactions verbales*, t. II , Paris, A. Colin.

Maingueneau, Dominique, (1996), *Les termes clés de l'analyse du discours, Paris, Editions du Seuil*

Moeschler, Jacques, (1985), *Argumentation et conversation. Eléments pour une analyse pragmatique du discours,* Paris, Crédif Hatier, col LAL

Parpală, Emilia, (2009*), Comunicarea verbală*, Craiova, Editura Universitaria

Vion, Robert, (1992), *La Communication verbale,* Paris, Hachette

Vion, Robert « L'analyse des interactions verbales », *Les Carnets du Cediscor* [En ligne], 4 | 1996, mis en ligne le 22 juillet 2009, consulté le 10 décembre 2020. URL : http://journals.openedition.org/cediscor/

GLOBAL CREDIT MARKET

AL-IBRAHIM AVIN (VÎRLAN-AL IBRAHIM)
PhD Candidate, University of Craiova

Abstract: The credit plays an important role in the market economy, being an important factor of economic growth. The credit is one of the main drivers of the entire economic and social mechanism. The credit involves the availability of liquid funds for current activities. At the same time as the economic and social development, the role and extent of loans increased and became a particularly important economic activity.

Keywords: credit, bank, global market, economy

I. Geneza, evoluţia şi importanţa pieţei creditelor

1. Geneza

Cuvântul „credit" din limba latină „creditum" înseamnă „a crede" sau „a avea încredere".

Creditul are un rol important în economia de piaţă, reprezentând un factor important al creşterii economice. Creditul reprezintă unul dintre motoarele principale ale întregului mecanism economico-social. Creditul presupune disponibilizarea fondurilor lichide pentru activităţi curente. În acelaşi timp cu dezvoltarea economico-socială rolul şi amploarea creditelor au crescut şi au devenit o activitate economică deosebit de importantă.

Creditul este o valoare actuală care se transmite de la creditor la debitor. Debitorul se angajează să îl ramburseze în condiţiile specificate în contractul de credit. Chiar dacă, relaţiile de credit au existat şi în schimburile de bunuri prezente contra unor bunuri viitoare, în economia actuală creditul ia forma unei relaţii băneşti între creditor şi debitor. Apariţia relaţiei dintre creditor şi debitor este legată de existenţa unor agenţi economici care dispun de resurse băneşti temporar disponibile şi a altora care au nevoi suplimentare de astfel de resurse. În acest fel ia naştere o piaţă a creditului în cadrul căreia se întâlnesc oferta şi cererea de credit.

Activitatea bancară, instituţiile specializate în economisire şi creditare, sunt la fel de vechi precum însăşi economia. Băncile au apărut odată cu utilizarea banilor ca mijloc de schimb în cadrul tranzacţiilor comerciale cu bunuri şi mărfuri.[1]

Iniţial băncile aveau două funcţii. Aceste funcţii însemnau să atragă depozite şi să ofere credite bancare. În prezent, băncile oferă servicii şi produse care îmbunătăţesc viaţa de zi cu zi a clienţilor săi. Băncile comerciale oferă credite bancare, schimb valutar, transferuri băneşti. Băncile comerciale s-au dezvoltat în permanenţă şi au devenit din ce în ce mai implicate în sistemul economic naţional şi internaţional.[2]

[1] https://www.bcr.ro/ro/presa/despre-banking/ce-trebuie-sa-stim-despre-banci , accesat la 13.06.2021.
[2] https://bancamea.md/news/cum-au-aparut-primele-banci-ce-functii-indeplineau-ce-tipuri-de-servicii-ofereau , accesat la 16.06.2021.

2. Evoluția

2.1. Perioada Antică

Activitatea bancară a început cu bănci de negoț care acordau împrumuturi în grâne către fermieri și comercianți care transportau bunuri între orașe. În Grecia Antică creditorii care își desfășurau activitatea în temple acordau împrumuturi și au contribuit cu două inovații și anume acceptau depozite și schimbau bani.

Primele documente cu referiri la activitatea bancară provin din regiunea asiatică a Mesopotamiei aparținând culturii sumeriene. Aceasta este una dintre cele mai vechi civilizații cunoscute.[3]

Templele au fost primele instituții de depozitare și creditare al mărfurilor cu valoare monetară sau cu putere de schimb. Templul babilonian al zeului-soare Samas din Sippar a fost considerat prima bancă din lume.Totodată, templele au fost alese ca "sedii" ale primelor instituții bancare din lume întrucat beneficiau de o dublă protecție. În primul rând, erau păzite în permanență de trupe înarmate datorită importanței lor pentru organizarea politică, socială și culturală a epocii. În al doilea rând, templele erau considerate spații sacre care beneficiază de protecție divină. Acest aspect întărea încrederea clienților în corectitudinea operațiunilor efectuate de bancă.[4]

La început operațiunile bancare erau simple în comparație cu activitățile bancare din epoca modernă, dar totodată, nu mai puțin importante pentru bunul mers al activităților economice și pentru gestionarea resurselor financiare ale indivizilor, instituțiilor și autorităților politice. Activitatea centrală a băncilor era preluarea depozitelor de la clienți, indiferent de moneda-marfă in care erau constituite acestea. Aceste depozite erau de două tipuri și anume: în primul rând era vorba de cele constituite pentru păstrarea în siguranță a mărfurilor respective și pentru care depozitarul plătea un comision băncii; în al doilea rând, existau și depozite purtătoare de dobandă, putând fi utilizate de bancă la acordarea împrumuturilor.[5]

La început au fost folosite bunuri care păreau mai prețioase ca mijloace de schimb cum ar fi: scoici, pietre colorate, penele unor păsări exotice. În timp, au fost înlocuite aceste bunurile cu aurul și argintul datorită caracteristicilor favorabile de rezistență în timp și datorită temperaturii mici de topire comparativ cu cel al altor metale. Activitatea bancară din Roma și Grecia Antică s-a bazat pe utilizarea monedelor de aur și argint.[6]

2.2. Perioada Evului Mediu

Sfârșitul perioadei antice a fost accelerat de politicile inflaționiste care au scăzut puterea de circulație și de cumpărare a banilor. Măsurile de plafonare a prețurilor au creat o lipsă a bunurilor și au dus la ruinarea activităților comerciale. Din această cauză, majoritatea băncilor în acea perioadă au dat faliment. De asemenea, Biserica condamna practica acordării împrumuturilor cu dobândă, interzicând-o în anumite perioade.

[3] https://www.bcr.ro/ro/presa/despre-banking/ce-trebuie-sa-stim-despre-banci , accesat la 13.06.2021.
[4] https://www.bcr.ro/ro/presa/despre-banking/ce-trebuie-sa-stim-despre-banci , accesat la 13.06.2021.
[5] https://www.bcr.ro/ro/presa/despre-banking/ce-trebuie-sa-stim-despre-banci , accesat la 13.06.2021.
[6] https://bancamea.md/news/cum-au-aparut-primele-banci-ce-functii-indeplineau-ce-tipuri-de-servicii-ofereau , accesat la 16.06.2021.

Sfârşitul secolului al XI-lea şi începutul secolului al XII-lea au condus la încurajarea afacerilor şi comerţului, în special în Veneţia, Pisa şi Florenţa. Aceste oraşe s-au axat pe comerţul cu Constantinopolul şi cu Orientul. Relansarea activităţii bancare s-a datorat dezvoltării financiare din aceste oraşe.

Printre primele bănci apărute în Peninsula Italica s-a numărat Banca di Venezia, înfiinţată în anul 1171 şi recunoscută oficial în anul 1587, având denumirea de Banco della Piazza di Rialto.

În anul 1472 s-a înfiinţat Banca Monte dei Paschi di Siena, fiind în prezent cea mai veche bancă din lume aflată încă în activitate.

În Anglia, în anul 1260, au apărut primele operaţiuni bancare internaţionale când negustorii italieni au deschis magazine de negoţ în Londra, pe strada care urma să devină Lombard Street.[7]

În Spania găsim banca de depozit din Barcelona înfiinţată în anul 1401. În anul 1300-1301, Parlamentul a elaborat un set de reglementări, având ca scop controlarea activităţii bancare. Printre aceste reguli era aceea ca bancherii care falimentau să fie dezonoraţi de un crainic public pe tot cuprinsul Barcelonei. Totdată, aceştia erau obligaţi să trăiască numai cu pâine şi apă până achitau creditorilor lor suma totală din depozitele acestora.[8]

2.3. Perioada Modernă

Activitatea bancară modernă a început în nordul Italiei în următoarele oraşe: Florenţa, Veneţia şi Genova. Familia Bardi şi familia Peruzzi au fost cele două familii care au dominat sistemul bancar din Florenţa în secolul XIV. Aceste familii au creat mai multe filiale şi sucursale în mai multe părţi a Europei. Dezvoltarea sistemului bancar din Italia de Nord a condus la o serie de inovaţii şi răspândiri pe continentul European**.**

În anul 1602 a fost înfiinţată piaţa de capital din Amsterdam. În anul 1609 a fost înfiinţată prima bancă din Amsterdam.

În anul 1694 a fost înfiinţată prima bancă centrală din lume în Londra, având scopul de a regula şi de a eficientiza economia naţională. Banca centrală a Angliei avea scopul de a emite monede pentru casa regală.

În anul 1695 scoţienii au deschis Banca Scoţiei, bazată pe Banca Angliei, care avea acelaşi scop de regularitate.[9]

3. Importanţa creditelor

Accesul la finanţare are un rol însemnat cu privire la activitatea economică. Activitatea de creditare este un determinant important al creşterii economice şi principalul scop al băncilor. Pentru a-şi putea pune în mişcare mecanismele şi procesele interne, multe societăţi au nevoie de creditare. Dacă băncile nu acordă credite, atunci nu se declanşează efectul de multiplicare a circuitului banilor în economie.

[7] https://ro.wikipedia.org/wiki/Istoria_activit%C4%83%C8%9Bii_bancare , accesat la 19.06.2021.
[8] https://www.bcr.ro/ro/presa/despre-banking/activitatea-bancara-in-evul-mediu-si-renastere , accesat la 19.06.2021.
[9] https://bancamea.md/news/cum-au-aparut-primele-banci-ce-functii-indeplineau-ce-tipuri-de-servicii-ofereau , accesat la 16.06.2021.

Creşterea economică este întreţinută de creditare. În acest fel, se permite societăţilor să investească mai mult decât disponibilul pe care îl au, populaţiei să obţină bunuri mobile şi imobile fără a cheltui întregul lor cost în avans, guvernelor să îşi administreze convenabil politica fiscal-bugetară şi să investească în proiectele de infrastructură, care sunt necesare pentru a susţine economia.

Sistemul financiar acţionează la nivel naţional şi internaţional. Acesta se bazează pe legături între componentele sale pentru a oferi crearea valorii economice.

II. Piaţa globală a creditelor şi relaţia globalizare-credite

1. Globalizarea fenomen-a lumii contemporane

Globalizarea reprezintă un concept utilizat des pentru a caracteriza starea actuală a economiei mondială.

Globalizarea este un fenomen al perioadei moderne şi contemporane care descrie un proces multicauzal. Din acest proces rezultă faptul că evenimentele care au loc într-o parte a globului au repercusiuni asupra societăţilor şi problemelor din alte părţi ale globului.

Globalizarea prezintă modificările în societăţi şi în economia mondială care rezultă din comerţul internaţional şi din schimburile culturale.

Termenul de globalizarea reprezintă procesul de integrare internaţională care apare din înlocuirea ideilor, opiniilor şi a altor aspecte ale culturii la nivel mondial.

Prin punerea faţă în faţă a societăţilor naţionale cu societatea internaţională în domeniul activităţilor de producţie şi a relaţiilor financiare, globalizarea construieşte o cooperare strânsă a ţărilor prin grăbirea circulaţiei serviciilor, bunurilor, forţei de muncă şi a capitalului.[10]

2. Globalizarea activităţii de creditare

Procesul globalizării bancare este o realitate fundamentală în zilele noastre deoarece prezintă o influenţă puternică asupra economiei şi asupra lumii contemporane.

Globalizarea bancară arată cum serviciile bancare devin universale, având o arie de răspândire mondială.

Din punct de vedere financiar, în perioada contemporană, globalizarea reprezintă o etapă distinctivă cu privire la organizarea şi managementul creditului în economia mondială. Globalizarea modifică condiţiile în care se hotărăşte prosperitatea imediată şi pe termen lung a statelor de pe tot globul.[11]

2.1. Factorii de globalizare a pieţei creditelor

Activitatea de creditare este un factor important al creşterii economice.

Privind dintr-o perspectivă amplă, factorii de bază care au determinat apariţia şi dezvoltarea fenomenelor de globalizare şi integrare sunt: factorul economic, factorul politic şi factorul tehnologic.

Factorii care au influenţat adâncirea procesului de globalizare a economiei mondiale sunt: liberalizarea comerţului cu servicii în privinţa telecomunicaţiilor, asigurărilor şi bancar, a constituit tendinţa dominantă a anilor'70 în SUA, fiind

[10] A. M. Găină, Globalizarea şi crizele financiare, Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2012, p.6.
[11] I. Bari, *Globalizarea economiei*, Ed. Economică, Bucureşti, 2005, p. 266.

continuată în anii ’80 în Marea Britanie, după în Uniunea Europeană şi Japonia, continuând şi în prezent, incluzând şi ţările Europei Centrale şi de Est, printre care şi România; liberalizarea pieţelor de capital datorită eliminării treptate a obstacolelor impuse circulaţiei devizelor şi a capitalului, reprezentând un pas favorabil în formarea unor pieţe financiare globale; liberalizarea investiţiilor străine directe.[12]

Începând cu anii ’70, interesul comun al umanităţii de apărare a mediului înconjurător s-a realizat prin apariţia unor idei generale cu vocaţie globală şi anume: bunurile comune ale umanităţii cum ar fi oceanele, fondurile marine, dezvoltarea durabilă fiind concepută în vederea înţelegerii dintre economie şi mediul înconjurător; securitatea ecologică, fiind una dintre dimensiunile fundamentale ale securităţii globale, globalizarea fiind definită prin interdependenţa economiei dintre state, ca urmare a creşterii coeficientului de dependenţă faţă de economia mondială; globalizarea, fiind concepută ca proces al diminuării taxelor vamale, al renunţării la politica vamală şi la restricţiile de circulaţie a mărfurilor, serviciilor, tehnologiilor şi capitalurilor, pe măsura dezvoltării schimburilor economice internaţionale. Aceşti noi factori sunt cei care au dinamizat procesul de globalizare a economiei mondiale.[13]

2.2. Dinamica globalizării pieţei creditelor (Statistici privind evoluţia)

Dacă se acţionează potrivit cu dinamica globalizării atunci se creează procesul de globalizare.

În anul 2020, economia globală a suferit o criză accentuată pe fondul unor provocări nemaiîntâlnite, și anume șocul COVID-19. Acesta a avut un impact marcant în comparație cu factorii care au provocat crizele anterioare din anul 2008 și din anii 2011-2012. Deși în crizele precedente problemele din zona financiară au jucat rolul principal, în criza din 2020 cauza principală a venit din afara economiei. Impactul puternic provocat de COVID-19 asupra activității economice a pornit din China apoi răspândindu-se la nivel mondial.

Economia globală afectată de șocul extern puternic a determinat puternice influenţe asupra guvernelor, acestea reacţionând prin metode de susţinere pentru a modera impactul economic al pandemiei. Ca urmare a măsurilor de izolare şi a atingerii nivelului minim în trimestrul II din anul 2020, economia globală a început să îşi revină în trimestrul III prin apariţia vaccinurilor, sperând în eficacitatea lor. Ca o concluzie, în economiile dezvoltate PIB-ul a suferit modificări în ultimul trimestru al anului prin apariţia măsurilor extrem de restrictive la apariţia celui de al doilea val al pandemiei. Aceste informaţii se regăsesc în Graficul 1.[14]

Graficul 2 reprezintă proporţia economiilor cu o contracţie anuală a PIB-ului pe cap de locuitor. Zonele umbrite se referă la recesiuni globale. Aceste date sunt prognoze.

[12] M. Mazilu, *Factorii determinanți ai globalizării economice*, în Analele Universităţii “Constantin Brâncuşi” din Târgu Jiu, Seria Economie, Nr. 4/2010, p. 135-136.
[13] Ibidem.
[14] https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.ro.html , accesat la 21.06.2021.

Graficul 1

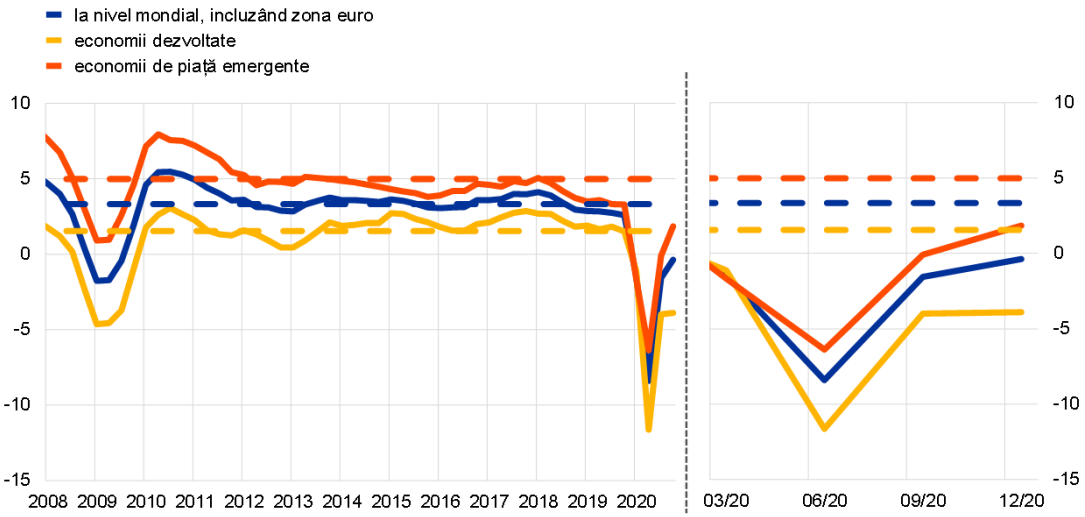

Graficul 2

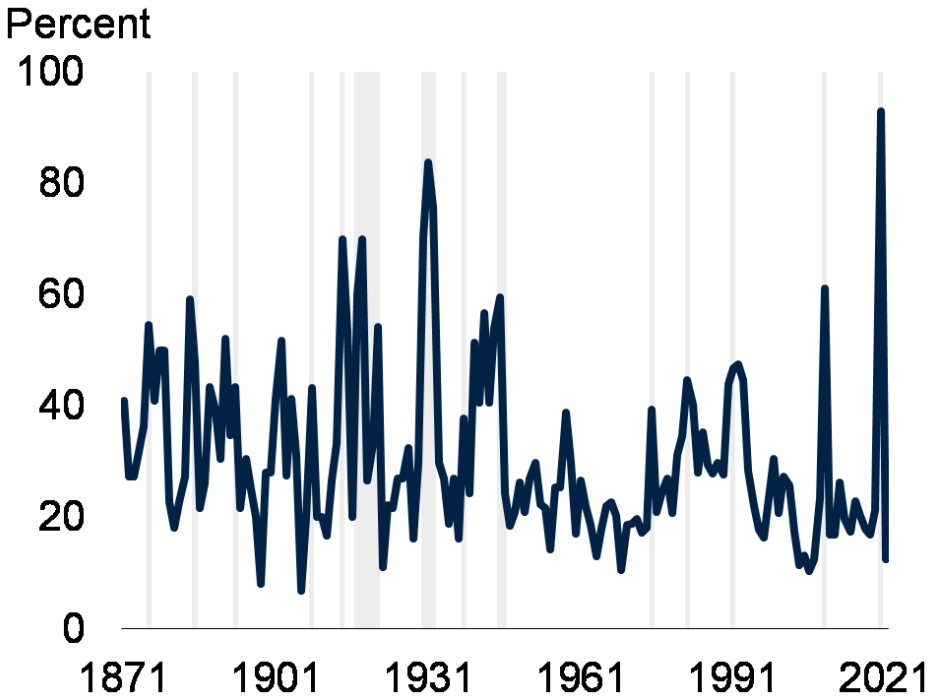

2.3. Tendințe ale pieței globale a creditelor

Piața unică europeană este cea mai mare zonă economică din lume fără obstacole comerciale. Aceasta sprijină 500 de milioane de cetățeni cu un PIB de aproximativ 13 mii de miliarde de euro.[15]

[15] https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/priorities/globalizarea/20190603STO53520/beneficiile-globalizarii-economice-in-europa , accesat la 21.06.2021.

Sectorul serviciilor financiare ar putea fi afectat din cauza pandemiei. Acest sector a făcut faţă până în prezent prevederilor cauzate de criza sanitară, dar închiderea afacerilor, creşterea datoriilor şi creşterea riscurilor pe piețe din cauza pandemiei ar putea afecta semnificativ acest sector. Totodată, la cele enumerate se mai poate adăuga scăderea ratei medii a dobânzii care vor fi resimţite nefavorabil în toată economia viitoare. Deci, una dintre provocări cu care se va întâlni sectorul serviciilor financiare va fi adaptarea şi supravieţuirea la acest mediu anevoios.

În timp ce aşteptările clienţilor se dezvoltă, băncile vor trebui să îşi îmbunătăţească condiţiile de creditare şi serviciile. Totodată, soluţiile de asistenţă şi consultanţă vor trebui să fie asemănătoare cu cele oferite de companiile netradiţionale. Limitarea capacităţii de creditare a băncilor determinată de pandemie, determină reducerea activelor. Astfel este posibilă o creştere a împrumuturilor din surse netradiţionale. Acest lucru este necesar pentru a rezista efectelor nefavorabile ale crizei.

Organizaţiile de servicii financiare vor trebui să aibă în vedere câteva tendinţe pentru a-şi gestiona planul de viitor şi anume: presiunea ratei dobânzii va continua să afecteze marjele de profit şi modelele de afaceri; recesiunea şi devalorizarea activelor cauzate de COVID-19 vor reduce toleranţa la risc a băncilor. Astfel, vor slăbi capacitatea lor de a susţine economia reală atunci când intră în faza de redresare în 2021. De asemenea, furnizorii alternativi de capital vor deveni o parte mai importantă a sistemului financiar global.

Pandemia va avea tendinţa de a urgenta implementarea măsurilor de reglementare actuale. Globalizarea continuă va alinia instituţiile financiare cu PIB-ul intern.

Piaţa internaţională a creditului a cunoscut o dezvoltare continuă de-a lungul timpului iar resursele mobilizate au fost tot mai mari de la an la an. În present, volumul de fonduri atrase este de aproximativ 9.446 mld. USD / an (în creştere), faţă de peste 31.000 mld. USD / an atrase prin emisiune de obligaţiuni. Această diferenţă între piaţa internaţională a creditului şi piaţa internaţională a obligaţiunilor poate fi clarificată prin următoarele cauze şi anume: ritmul de creştere în favoarea obligaţiunilor şi ritmul de scădere în cazul obligaţiunilor (între 10 şi 30 de ani). Ca şi în cazul obligaţiunilor, piaţa internaţională a creditului este controlată de ţările dezvoltate care deţin aproape 80 % din piaţă (tendinţa fiind de scădere). Se poate observa însă că situaţia ţărilor în curs de dezvoltare pe această piaţă este oarecum diferită de cea de pe piaţa obligaţiunilor, unde fondurile mobilizate de aceste ţări erau nesemnificative ca volum.[16]

III. Reglementări juridice internaţionale privind piaţa creditelor

Piaţa creditelor internaţionale reprezintă o componentă importantă pentru economia mondială.

Normele Uniunii Europene sunt realizate pentru a spori capacitatea sectorului bancar al Uniunii Europene. Scopul este acela de a rezista şocurilor economice, de a îmbunătăţi gestionarea riscurilor în cadrul acestuia şi de a asigura activitatea de creditare obişnuită în perioadele de declin economic.

[16] https://administrare.info/economie/6412-piata-internationala-a-creditului, accesat la 23.06.2021.

În anul 2009, Consiliul European a propus o abordare sprijinită pe un cadru unic de reglementare. Acest lucru a fost conceput pentru a elimina diferenţele dintre statele membre la nivel legislativ şi pentru a asigura un nivel asemănător de protejare al consumatorilor. De asemenea, a mai fost conceput şi pentru a asigura băncilor din Uniunea Europeană condiţiile de concurenţă juste. Putem vorbi despre **un pas către finalizarea pieţei unice a serviciilor financiare.**

Cadrul unic de reglementare este piatra de temelie a uniunii bancare şi a reglementării sectorului financiar în Uuniunea Europeană. Acesta este format din acte juridice care trebuie respectate de toate instituţiile financiare din Uuniunea Europeană.

Cadrul unic de reglementare are următoarele atribuţii: să stabilească cerinţele de capital pentru bănci; să asigure o protecţie sporită a deponenţilor; să reglementeze prevenirea şi să gestioneze situaţiile anevoioase ale băncilor.

IV. Structuri şi organizaţii internaţionale privind piaţa creditelor

Instituţiile financiare internaţionale sunt: Banca Mondială, Fondul Monetar Internaţional.

1. Banca Mondială reprezintă o instituţie financiară internaţională. Aceasta a fost înfiinţată în urma conferinţei de la Bretton Woods (SUA) din anul 1944. Banca Mondială reuneşte 189 ţări membre care sunt responsabile de modul în care este finanţată instituţia şi cum sunt alocate fondurilor. Banca Mondială şi-a început oficial activitatea în urma ratificării acordurilor de la Bretton Woods în anul 1945. Misiunea sa este reprezentată de: în primul rând de *eradicarea sărăciei extreme* şi în al doilea rând de *promovarea prosperităţii într-un mod unitar*. Banca Mondială este o bancă de dezvoltare care acordă împrumuturi cu dobândă redusă, credite fără dobândă şi credite nerambursabile ţărilor în curs de dezvoltare. Totodată, Banca Mondială reprezintă una dintre cele mai importante organisme internaţionale de finanţare a programelor în diferite domenii cum ar fi: în domeniile sănătăţii, învăţământului, luptei împotriva HIV/SIDA, protecţiei mediului, programelor de reducere a datoriei ţărilor sărace.[17]

Banca Mondială a avut un rol important în sprijinirea României în perioada de tranziţie de la o economie centralizată către o economie de piaţă funcţională. În perioada anilor 1974 – 1982, României a primit împrumuturi de la Banca Internaţională pentru Reconstucţie şi Dezvoltare, bancă din cadrul grupului Băncii Naţionale. În acest fel, România a devenit unul dintre cei mai mari clienţi din Europa ai Băncii.

2. Fondul Monetar Internaţional, înfiinţată în anul 1945, în urma Conferinţei monetare şi financiare a Naţiunilor Unite de la Bretton Woods (SUA), este o instituţie financiară internaţională. Aceasta reuneşte 190 de ţări membre. Fondul Monetar Internaţional are următoarele obiective: promovarea cooperării monetare internaţionale, stabilităţii cursurilor de schimb, furnizarea de asistenţă pentru a crea un sistem multilateral de plăţi şi pentru a pune la dispoziţie resursele sale ţărilor membre care se confruntă cu instabilitatea balanţei de plăţi. Fondul Monetar Internaţional

[17] https://www.mae.ro/node/1471, accesat la 17.06.2021.

îndeplineşte 3 funcţii principale pentru atingerea acestor obiective şi anume: supraveghere, creditare, asistenţă tehnică. Scopurile urmărite de Fondul Monetar Internaţional au rămas neschimbate, dar operaţiunile sale au evoluat pentru a satisface cerinţele economiei mondiale care sunt în schimbare.[18]

BIBLIOGRAFIE

1. A. M. Găină, *Globalizarea şi crizele financiare*, Ed. Pro Universitaria, Bucureşti, 2012
2. I. Bari, *Globalizarea economiei*, Ed. Economică, Bucureşti, 2005
3. I. Macovei, *Tratat de drept al comerţului internaţional*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014
4. I. Turcu, *Tratat teoretic şi practic de drept comercial. Volumul IV*, Ed. C. H. Beck, Bucureşti, 2009
5. L. I. Medar, *Importanţa relaţiilor de credit, şi a serviciilor bancare pentru recuperarea creditelor restante*, Analele Universităţii "Constantin Brâncuşi" din Târgu Jiu, Seria Economie, Nr.2/2011
6. M. Mazilu, *Factorii determinanţi ai globalizării economice*, în Analele Universităţii "Constantin Brâncuşi" din Târgu Jiu, Seria Economie, Nr. 4/2010
7. www.bancamea.md
8. www.bcr.ro
9. www.ecb.europa.eu
10. www.europarl.europa.eu
11. www.mae.ro
12. www.wikipedia.org

[18] https://www.mae.ro/node/1473, accesat la 21.06.2021.

TRADITIONAL AND MODERN IN THE ACT OF TEACHING, LEARNING AND EVALUATION

Corina TONITA
Ph.D. Student , Doctoral School of Social Sciences and Humanities
University of Craiova (Romania)

Abstract: The student, while learning, performs repeated processes of valorization and critical appreciation that are useful for him as a basis for making guidance decisions in his own training and development. The old methods, also called traditional or classical, are essentially those that call for direct communication and are being transformed as well. These methods focus on reproductive memory, which is of no interest to children. The attempt to oppose the new methods to the old ones can only be destined to simplify things. The contemporary education system in Romania is characterized by openness and dynamism towards the new, developing at the same time with the requirements of the modern society in which we live - with economic, cultural, but especially scientific-technical progress. The modernization of education aims at all components of the educational process starting with the content and continuing with the methods, means and forms of organization. Today we use the video projector in classes in almost all activities. There can be no opposition between traditional and modern education, because there is no clearly delimited "threshold" where the traditional ends and where the modern begins. Therefore, the present material analyzes the issue in detail.

Keywords: traditional, modern, learning, teaching, evaluation

Analiza problematicii contemporane şi identificarea marilor teme de meditare, au condus la constituirea — în plan educaţional — a unor răspunsuri specifice prin potenţarea „noilor educaţii" sau a unor noi tipuri de conţinuturi: educaţia pentru pace, educaţia ecologică, educaţia pentru participare şi democraţie, educaţia privind drepturile fundamentale ale omului. Învăţământul actual urmăreşte şi el abordarea integrală a elevului şi a educaţiei sale, nediscriminarea educaţiei, implicarea familiei şi a comunităţii în educaţia elevului, dezvoltarea politicilor educative de responsabilizare, precum şi dezvoltarea organismelor societăţii civile, care să promoveze alternative educaţionale specifice vârstei.

Şcoala, familia, comunitatea, îşi pun amprenta proprie asupra formării tinerilor, prin influenţele pe care le determină acestora formarea de atitudini şi comportamente inovatoare, abilităţi care pregătesc capacităţile viitoare de a promova democraţia, ce înseamnă să educi copilul pentru democraţie. Dezvoltarea exponenţială cunoscută de tehnologia informaţiei şi comunicaţiilor în ultima vreme a condus la înregistrarea unei adevărate revoluţii în domeniul instruirii asistate de calculator.

Pe fondul schimbărilor rapide şi progresului tehnologic înregistrat, precum şi pe fondul tendinţei de globalizare a educaţiei preuniversitare şi eliminare a graniţelor dintre elevi, s-au deschis noi perspective pentru practica educaţională, aceasta fiind completată cu metode moderne de predare-învăţare şi evaluare, metode specifice societăţii informaţionale. Una dintre aceste metode presupune utilizarea unei abordări

orientate mai mult pe instruire în ceea ce priveşte procesul educaţional. Utilizat iniţial doar ca un termen generic care se referea la dezvoltarea unui mediu electronic pentru furnizarea mai flexibilă a educaţiei, e-learning a devenit mai mult decât un simplu experiment.

S-a dovedit pe baza studiilor şi proiectelor experimentale că utilizarea e-learning împreună cu tehnologiile informaţiei şi comuncaţiilor oferă posibilitatea îmbunătăţirii semnificative a procesului educaţional. În prezent, e-learning-ul a devenit o alternativă viabilă la metodele de educaţie tradiţionale, astfel că a fost adoptat de către multe dintre unităţile de învăţământ, mai ales datorită avantajelor oferite de posibilitatea instruirii continue sau de cele legate de larga aplicabilitate în cadrul organizaţiilor cele mai diverse. Studiile de specialitate publicate în ultimii ani arată o creştere continuă a utilizării e-learning în cadrul organizaţiilor.

De exemplu, studiul realizat de Bersin&Associates cu privire la maturizarea e-learning-ului din punct de vedere al utilizării de către organizaţii, studiu sponsorizat şi publicat de către SkillSoft şi care se bazează pe experienţa acumulată în domeniu de către organizaţii diferite, probează tendinţa creşterii continue a utilizării e-learning-ului pentru instruirea elevilor, studenţilor sau angajaţilor. Şi studiile recente publicate arată că e-learning „s-a instalat" deja în portofoliile unităţilor care doresc să-şi atingă obiectivele de afaceri cu rezultate pozitive maxime. Desigur, există suficiente studii de specialitate şi suficient material publicat în sprijinul utilizării e-learning-ului în procesul educaţional. Se poate spune că, în ciuda unor eşecuri înregistrate de unele proiecte din punct de vedere al onorării promisiunilor şi aşteptărilor, există un acord comun în toate sectoarele educaţiei şi ocupării forţei de muncă, şi anume acela că e-learning ul este aici pentru a rămâne, iar tendinţa este, fără îndoială, crescătoare în ceea ce priveşte utilizarea sa de către aceste organizaţii. Predarea se bazează pe metodele de predare. Metodele didactice reprezintă un ansamblu de procedee şi mijloace integrate la nivelul unoracţiuni implicate în realizarea obiectivelor pedagogice. Etimologia cuvântului delimitează semnificaţiatermenului: metodă, în limba greacă, înseamnă cale spre (odos = cale, metha = spre).

(F. Alexandrina, 2018, METODA DIDACTICĂ, ÎNTRE TRADIŢIONAL ŞI MODERN, ÎN ACTUL DE PREDARE – ÎNVĂŢARE https://www.academia.edu/24770716/METODA_DIDACTIC%C4%82_%C3%8ENTRE_TRADI%C5 %A2IONAL_%C5%9EI_MODERN_%C3%8EN_ACTUL_DE_PREDARE_%C3%8ENV%C4%82% C5%A2ARE)

În pedagogie, metoda devine o „cale" necesară pentru dobândirea cunoştinţelor şi capacităţilor proiectate la nivelul obiectivelor procesului de învăţământ prin valorificarea principiilor specifice de proiectare şi de realizare a activităţii didactice, în termeni de comunicare – cunoaştere – creativitate.

Metodele de învăţământ sunt un element de bază al strategiilor didactice, în strânsă legatură cu mijloacele de învăţământ şi cu modalităţile de grupare a elevilor. De aceea, opţiunea pentru o anumită strategie didactică condiţionează utilizarea unor metode de învăţământ specifice.

(F. Alexandrina,2018, METODA DIDACTICĂ, ÎNTRE TRADIŢIONAL ŞI MODERN, ÎN ACTUL DE PREDARE – ÎNVĂŢARE https://www.academia.edu/24770716/METODA_DIDACTIC%C4%82_%C3%8ENTRE_TRADI%C5 %A2IONAL_%C5%9EI_MODERN_%C3%8EN_ACTUL_DE_PREDARE_%C3%8ENV%C4%82% C5%A2ARE).

O variantă de clasificare a metodelor educaţionale se poate raporta la istoricul lor în procesul didactic, si anume: – metode tradiţionale; – metode moderne; Modelul tradiţional de predare nu răspunde noilor tendinţe in didactica modernă, fiindfondat pe „triada învăţare frontală – studiul manualului – chestionarea", pe un model de învăţare pasiv.

În mod tradiţional, cadrului didactic îi revine rolul major şi activ în cadrul procesuluididactic (cel de emiţător, acela de a transmite cunoştinţele spre un receptor aproape pasiv, determinat să memoreze şi să reproducă informaţia.) Noul model de învăţare este un model activ şi presupune implicarea directă a elevului în procesul de dezvoltare a capacităţilor de învăţare, în asimilarea cunoştinţelor şi dobândirii gândirii critice. (Mihăeş Violeta, 2018, METODA DIDACTICĂ, ÎNTRE TRADIŢIONAL ŞI MODERN, ÎN ACTUL DE PREDARE – ÎNVĂŢARE https://www.academia.edu/24770716/METODA_DIDACTIC%C4%82_%C3%8ENTRE_TRADI%C5 %A2IONAL_%C5%9EI_MODERN_%C3%8EN_ACTUL_DE_PREDARE_%C3%8ENV%C4%82% C5%A2ARE)

Acest model impune în activitatea la clasă un nou tip de relaţionare pe mai multe direcţii: profesor – elev, elev – elev, elev – profesor, aflate în opoziţie cu tipul unidirecţional profesor – elev ce caracterizează modelul standard

(Mihăeş Violeta,2018,METODA DIDACTICĂ, ÎNTRE TRADIŢIONAL ŞI MODERN, ÎN ACTUL DE PREDARE – ÎNVĂŢARE https://www.academia.edu/24770716/METODA_DIDACTIC%C4%82_%C3%8ENTRE_TRADI%C5 %A2IONAL_%C5%9EI_MODERN_%C3%8EN_ACTUL_DE_PREDARE_%C3%8ENV%C4%82% C5%A2ARE)

Rolurile se schimbă, se întrepătrund, după cum o demonstrează Kathee Terry (1996): Profesorul a fost… Profesorul devine… Sursă de informaţii şi actor principal Facilitator al procesului de învăţare;Centrat pe manual; Centrat pe realitate şi pe cele mai recente surse de informare; Coordonator al activităţii grupurilor de elevi; Manager al situaţiilor de învăţare; Creator de reguli pe care le impune (ce, când, cum) Facilitează dezvoltarea structurilor de gândire care fac posibilă învăţarea permanentă .Elevul a fost… Elevul trebuie să fie… Un receptor pasiv; Participant activ la actul învăţării; Un executant obedient al sarcinilor stabilite de profesor; Profesor al colegilor săi; Sclav al unui curriculum prestabilit; Participant la decizia privind curriculumul şcolar; Obligat să-şi însuşească un anumit manual; Un permanent căutător de noi informaţii din surse cât mai variate Diferenţele sunt semnificative, nu de puţine ori, modelul tradiţional de

predare fiind identificat ca fiind unul informativ, pe când cel modern este definit ca un proces acti
(Mihăeş Violeta,2018, METODA DIDACTICĂ, ÎNTRE TRADIŢIONAL ŞI MODERN, ÎN ACTUL DE PREDARE ÎNVĂŢARE https://www.academia.edu/24770716/METODA_DIDACTIC%C4%82_%C3%8ENTRE_TRADI%C5
%A2IONAL_%C5%9EI_MODERN_%C3%8EN_ACTUL_DE_PREDARE_%C3%8ENV%C4%82% C5%A2ARE)

Situaţia actuală din lume ne arată încâ o data că lumea se schimbă, iar noi trebuie să ţinem pasul.Metodele tradiţionale, clasice sunt acceptate ca fiind cele cu pronunţat caracter oral: povestirea, explicaţia şi prelegerea şcolară, lucrul cu manualul, exerciţiul. Ele pot să apară în forma lor „pură", dar mai nou se completează cu unele moderne, ca şi conversaţia sau demonstraţia în funcţie de materia la care sunt folosite. Metodele moderne- activ-participative- pun accent pe învăţarea prin cooperare, aflându-se în opoziţie cu cele tradiţionale. Prin participare, elevii/studentii îşi pot exprima opţiunile în domeniul educaţiei, culturii, pot deveni coparticipanţi la propria formare.

Elevii/studentii nu sunt doar receptor de informaţii, ci şi un participant activ la educaţie. În procesul instructiv-educativ, încurajarea comportamentului participativ înseamnă pasul deosebit de la „a învăţa" la „a învăţa să fii şi să devii", adică pregătirea pentru a face faţă situaţiilor, dobândind dorinţa de angajare şi acţiune.

Realizând o analiză succintă a metodelor utilizate în formele tradiţionale şi cele moderne de învăţare se constată diferenţe remarcabile în ceea ce priveşte esenţa utilizării acestora, activitatea copiilor şi activitatea cadrului didactic.

Astfel în formele tradiţionale, activitatea este centrată pe profesor (cadru didactic), el constituind sursa unică de informaţii, comunicarea este unidirecţională şi se realizează prin transmitere de cunoştinţe, evaluarea constă dintr-o simplă reproducere, activitatea se bazează pe impunerea autorităţii cadrului didactic şi se constată un grad crescut de pasivitate al elevilor/studentilor.. În comparaţie cu metodele tradiţionale, cele interactive sunt centrate pe elev şi pe activitate, au la bază comunicarea multidirecţională, pun accent pe dezvoltarea gândirii, pe formare de aptitudini, deprinderi.

O sarcină foarte importantă ce revine cadrului didactic este aceea de a găsi calea de constituire a grupului de lucru.Grupul de lucru = un număr de persoane care comunică între ele, destul de des, într-o perioadă de timp. Numărul membrilor grupului este indicat să fie mic astfel încât fiecare membru să poată comunica cu toţi ceilalţi direct, nu prin intermediul altora. Grupul se bazează pe interrelaţia dinamică a cinci elemente: activităţi, sentimente, norme de conduită, interacţiune şi comunicare.

De-a lungul timpului, metodele tradiţionale de evaluare şi-au dovedit eficienţa şi limitele în repetate rânduri. Asigurarea unor performanţe şi atingerea de competenţe ţine de îmbinarea metodelor tradiţionale de evaluare cu cele moderne. Metodele tradiţionale de evaluare au fost denumite astfel, datorită perpetuării lor în timp, pe parcursul istoriei educaţiei. Acestea asigură cadrului didactic un mai mare control asupra nivelului de pregătire a clasei, o apreciere amănunţită, o ierarhizare riguroasă,

dar şi o sancţionare. Cele mai consacrate sunt: metodele orale, metodele scrise, metodele practice şi testul docimologic. Caracterul alternativ sau complementar al metodelor de evaluare indică faptul că acestea completează seria metodelor tradiţionale de evaluare şi se pot utiliza cu succes în activităţile de evaluare, fie simultan, fie alternativ. În condiţiile actuale ale procesului instructiv-educativ, nu putem vorbi despre o înlocuire a metodelor tradiţionale de evaluare cu cele alternative, dar putem susţine importanţa cunoaşterii acestor alternative evaluative şi a utilizării lor de către cadrele didactice din învăţământul primar şi nu numai. Metodele orale sunt cele mai frecvente şi se concretizează în examinări ale elevilor din lecţia de zi, şi, eventual din lecţiile anterioare pe care elevii le-au parcurs şi ale căror conţinuturi pot avea corelaţii cu ale lecţiei curente. Metodele scrise se pot concretiza în mai multe tipuri de lucrări: probe scrise de control curent, lucrări de control la sfârşitul unui capitol, lucrări scrise semestriale.

Metodele practice sunt modalităţi prin intermediul cărora elevii/studentii trebuie să demonstreze că pot transpune în practică anumite cunoştinţe, că le pot obiectiva în diverse obiecte, instrumente, unelte. Alături de modalităţile de evaluare tradiţionale, se utilizează şi metode alternative sau complementare de evaluare a căror pondere devine tot mai semnificativă în paleta activităţilor evaluative desfăşurate la nivelul întregului sistem de învăţământ. Metodele alternative de evaluare sunt: referatul, investigaţia, proiectul, portofoliul, autoevaluarea. Noţiunea de “metodă“ se defineşte ca fiind un mod de cercetare, de cunoaştere şi de transformare a realităţii obiective.

De asemenea poate fi considerată ca un procedeu sau un ansamblu de procedee folosite în realizarea unui scop. Cele mai cunoscute metode tradiţionale sunt: evaluarea orală, evaluarea prin probe scrise şi testele docimologice. Evaluarea prin probe scrise oferă cadrului didactic un set de informaţii care se referă la ortografie, punctuaţie, tipul de scris, aşezare în pagină, sistematizarea cunoştinţelor dobândite şi exprimarea scrisă.În categoria acesta sunt incluse metode care sunt destinate evaluării calitative, centrate pe procesul învăţării de către elev/student.

Folosirea metodelor alternative poate fi benefică din perspectivă procesuală, în cadrul căreia evaluarea modernă se bazează pe procesele învăţării şi produsele ei din perspectivă comunicativă, bazată pe comunicarea dintre elev şi profesor. Câteva din metodele alternative şi complementare ar fi: observarea sistemică, portofoliul sau proiectul. Observarea sistemică deşi cere mai mult timp, surprinde fenomenele psihopedagogice în ritmul şi în modul lor de manifestare; este necesară mai ales în situaţia elevilor cu cerinţe educaţionale speciale. Portofoliul constituie o selecţie reprezentativă a lucrărilor elevilor. Pune în evidenţă progresul sau regresul acestora şi ajută elevul să se autoevalueze. Presupune o întocmire pe o perioadă mai lungă care poate fi chiar un an şcolar, devenind astfel o verificare sumativă

Se ştie că nu tot ceea ce este vechi este şi demodat, tot aşa după cum nu tot ceea ce este nou este şi modern. Aşa cum s-a mai arătat, în măsura în care metodele tradiţionale pozitive se pot apropia de exugenţele învăţământului contemporan, ar fi

nedrept să fie negate. În realitate, valenţele multora dintre metodele tradiţionale nu au fost îndeajuns explorate. De exemplu conversaţia (utilizată cu succes de Socrate în anii 400 î. Hr.), probele practice etc... ascund în sine încă multe rezerve şi trebuie să fie modernizate, optimizate prin raportare la o nouă strategie a activităţii didactice, ceea ce va justifica menţinerea şi frecventa lor utilizare, în continuare în practica şcolară.

Putem afirma, că toate metodele de evaluare au câteva caracteristici general valabile: nici o metodă nu poate fi considerată universal valabilă pentru toate tipurile de obiective şi conţinuturi; nici o metodă nu poate furniza un tablou complet al schimbărilor şi rezultatelor copiilor; fiecare metodă de evaluare are avantaje şi dezavantaje. De aici rezultă nevoia de diversificare a metodelor de evaluare. În primul rând, există o mare diversitate de moduri în care învaţă elevii/studentii, nici o situaţie de învăţare nu este identică una cu alta. Fiecare diferă de celelalte prin sarcini şi natura conţinuturilor, prin ambianţa psihopedagogică şi modalităţile deosebite la reacţia individuală şi colectivă. Fiecare elev/student l, trăieşte în felul lui unic- actul învăţării. Prin urmare infinita varietate de situaţii, este izvorul unei mari diversităţi de metode de evaluare a cunoştinţelor acumulate. De aceea nu poate fi vorba de existenţa unor metode absolute, utilizabile în mod exclusiv, în măsură să răspundă cerinţelor specificului fiecărei situaţii în parte.

Nici o metodă de evaluare nu poate fi la fel de eficace pentru toţi elevii/studentii, ori pentru toţi profesorii. Dacă ne referim la funcţia corectivă şi orientativă a evaluării, în determinarea metodologiei didactice, calităţile fundamentale ale unei metode sunt eficienţa şi eficacitatea ei. Este eficientă acea metodă care, prin propria-i aplicare si favorizează obţinerea unor rezultate superioare.

În pedagogia modernă, în care operaţionalizarea obiectivelor, devine parte integrantă a activităţii didactice, procedeele de evaluare sunt în mod natural integrate în metoda însăşi de predare/învăţare (Schwartz, 1976, p. 118), spre deosebire de învăţământul tradiţional, care separă faza predării de cea a evaluării.

Evaluarea autentică, se referă la evaluarea performanţelor elevilor/studentilor prin sarcini de lucru complexe, nefiind o evaluare strict formală. Elevii/studentii vor rezolva sarcinile nu numai în clasă, dar şi acasă, iar perioada de timp este flexibilă: de la câteva ore/zile până la câteva luni sau chiar un an şcolar (în cazul portofoliului), (A. Stoica, 2003, p.124). Problematica complementarităţilor metodelor de evaluare rămâne deschisă, putând fi continuu îmbunătăţită şi diversificată. Scopul comun, de care trebuie să se tină cont, este cel de dezvoltare a capacităţii de autoevaluare la elevi/studenti, concomitent cu shimbarea viziunii asupra rolului evaluării, cel de ameliorare şi corectare mai mult decât cel de sancţionare. Transmiterea de informaţii nu trebuie să devină un scop în sine, ci să rămână o ofertă de stimulare şi de diferenţiere a propriilor structuri cognitive. Evaluarea este un subiect extrem de vast care merită o abordare multiplă. Evaluarea nu este un scop în sine ci trebuie să conducă la optimizarea întregului proces desfăşurat în şcoală. Ea trebuie să fie formativă, situativă şi să dezvolte un proces de autoevaluare. Calitatea presupune mişcare şi de aceea evaluarea nu trebuie să se rezume doar la un singur instrument, ci să se refere la o serie de tehnici cât mai diverse, incluzând şi procese negociative. Lipsa alternativelor creează rutină,

conformism şi nu duce la completa dezvoltare a personalităţii, unul din obiectivele majore ale şcolii româneşti. Este recunoscut faptul că o complementaritate a metodelor de evaluare constituie o alternativă care îmbogăţeste practica evaluativă evitând rutina şi monotonia. Ceea ce este însă dezamăgitor la nivelul şcolii româneşti este faptul ca prea puţine cadre didactice folosesc această complementaritate de metode de evaluare, ceea ce este nu numai în detrimentul clar al elevului/studentului , dar şi al profesorului. Totuşi, în evaluarea diferitelor capacităţi de care elevii/studentii pot da dovadă la un moment dat, se pot utiliza moduri sau tipuri diferite de probe de evaluare, combinate optim în funcţie de obiectivele propuse sau de inspiraţia profesorului. Opţiunea pe care un profesor sau altul o face la momentul în care se impune un test de evaluare poate aduce un aport important de informaţii în legatură cu progresul elevilor/studentilor , informaţii care mai apoi se cer a fi valorificate. Prin complexitatea şi bogăţia informaţiei pe care o furnizează, atât în desfăşurarea procesului de învăţare cât şi ca sinteză a activităţii elevului de-a lungul timpului, metodele sunt în măsură: - să preia o parte din sarcinile evaluării continue, formative, putând să elimine tensiunile induse de metodele tradiţionale de evaluare; - să constituie parte integrantă a unei evaluări sumative sau chiar parte a unei examinări.

Utilizarea metodelor complementare se impune din ce în ce mai mult atenţiei şi interesului profesorilor în practica şcolară şi preşcolară curentă. Folosirea acestora este benefică cel puţin din două perspective: - perspectiva procesuală, în sensul în care evaluarea modernă nu mai este centrată în principal pe produsele învăţării elevului, ci pe procesele pe care acesta le presupune (de la evaluare la activitate evaluativă); - perspectiva de comunicare profesor-elev/student , în măsura în careacestea sunt considerate instrumente de evaluare ce corespund unui demers de evaluare democratică şi autentică, întrucât facilitează cooperarea între parteneri şi încurajează autonomia.

În categoria metodelor pedagogice alternative sunt incluse o multitudine de metode destinate evaluărilor calitative, centrate îndeosebi pe procesul învăţării. Acestea sunt o alternativă la metodele clasice de evaluare. Ele completează practic informaţiile evaluative pe care le dobândeşte profesorul prin metodele tradiţionale privind învăţarea de către elev. Suntem de părere că oricare dintre metodele de evaluare (mai vechi sau mai noi, „tradiţionale" sau „moderne") trebuie utilizate de profesori şi apreciate în raport cu „fidelitatea" lor, adică cu gradul în care ele reuşesc să măsoare cât mai riguros ceea ce vrem să măsurăm, măsurarea fiind o caracteristică importantă a oricărei evaluări. Consideram că nu trebuie să absolutizăm nici o metodă de evaluare ci, să utilizăm un sistem de metode, amplificându-le astfel avantajele şi diminuându-le dezavantajele.

Concluzii

Teoria pedagogică nu a estimat încă în suficientă măsură importanţa decisivă a modului de apreciere a rezultatelor învăţării pentru sistemul metodologic, în general, deşi modul de evaluare exercită o puternică influenţă asupra elevului/studentului.

De aceea o regândire a sistemelor de evaluare prezintă o importanţă deosebită

asupra viitorului metodologiilor de predare/învăţare ce vor fi practicate în procesul de învăţământ. Între clasificările frecvent întâlnite, în funcţie de criteriul istoric, metodele şi instrumentele utilizate în evaluarea performanţelor şcolare, se diferenţiază în: - metode tradiţionale de evaluare: probe orale, probe scrise, probe practice. - metode moderne, complementare: observaţia sistematică a comportamentului elevului/studentului, investigaţia, proiectul, portofoliul, autoevaluarea.

Unele orientări pedagogice actuale, cu accent pe aspectele calitative se referă la reîntoarcerea la tradiţie, în sensul revigorării unora dintre metodele clasice de evaluare, consacrate. În ciuda faptului că toate sistemele de învăţământ sunt în căutarea unor metodologii noi, rămâne în actualitate, direcţia menţinerii în folosinţă a unor metode tradiţionale, clasice, în sensul revitalizării şi utilizării în continuare a acestora.

Istoria învăţământului ne oferă suficiente exemple de valorificare a moştenirii trecutului pedagogic în aspectele sale din domeniul metodologiei evaluării. Aşadar, modalităţile noi de evaluare nu reprezintă nicidecum o ruptură radicală faţă de tradiţiile metodologice de bază. Sunt numeroase argumente „pro" şi „contra" utilizării exclusive a uneia sau alteia dintre metodele cunoscute. În realitate, îmbinarea lor constituie soluţia cea mai potrivită.

Modelul tradiţional de predare nu răspunde noilor tendinţe in didactica modernă, fiind fondat pe „triada învăţare frontală – studiul manualului – chestionarea", pe un model de învăţare pasiv. În mod tradiţional, cadrului didactic îi revine rolul major şi activ în cadrul procesului didactic (cel de emiţător), acela de a transmite cunoştinţele spre un receptor aproape pasiv, determinat să memoreze şi să reproducă informaţia.

Noul model de învăţare este un model activ şi presupune implicarea directă a elevului/studentului în procesul de dezvoltare a capacităţilor de învăţare, în asimilarea cunoştinţelor şi dobândirea gândirii critice. Acest model impune în activitatea la clasă un nou tip de relaţionare pe mai multe direcţii: profesor – elev/student, elev/student – elev/student, elev/student – profesor, aflate în opoziţie cu tipul unidirecţional profesor – elev ce caracterizează modelul standard.

Modelul învăţământului modern face apel la experienţa proprie a elevului/studentului, promovează învăţarea prin colaborare, pune accentul pe dezvoltarea gândirii în confruntarea cu alţii. Munca în grup stimulează înteracţiunea dintre elevi/studenti, creşterea stimei de sine, încrederea în forţele proprii, diminuază anexitatea faţă de şcoală şi intensifică atitudinile pozitive faţă de cadrele didactice. Modelele de învăţământ bine alese şi aplicate duc la realizarea obiectivelor informaţionale şi formative ale lecţiei şi ale activităţilor extraşcolare.

Profesorul trebuie să desprindă măiestria de a le combina şi de a le demonstra eficienţa şi aplicabilitatea în diverse experienţe de învăţare care duca la un grad calitativ ridicat al acestora

BIBLIOGRAFIE:

Manolescu, M., (2004), Activitatea evaluativă între cogniţie şi metacogniţie, Bucureşti, Editura Meteor Press;

Potolea, D., Manolescu, M., (2005), Teoria şi practica evaluării educaţionale, Bucureşti;
Radu, I.T., (2004), Evaluarea în progresul şcolar, Ediţia a 2-a, Bucureşti, E.D.P., R.A.; EDUCAȚIA ÎN ȘCOALA ROMÂNEASCĂ DE-A LUNGUL TIMPULUI 317
Stoica, A., (coord.), (2001), Evaluarea curentă şi examenele, Bucureşti, Editura ProGnosis;
Stoica, A., (2003), Evaluarea progresului şcolar. De la teorie la practică, Bucureşti, Editura Humanitas Educaţional.
Programa activitatilor instructiv-educative in gradinita de copii ,Editura V&I Integral, Bucuresti
https://www.academia.edu/24770716/METODA_DIDACTIC%C4%82_%C3%8ENTRE_TRADI%C5%A2IONAL_%C5%9EI_MODERN_%C3%8EN_ACTUL_DE_PREDARE_%C3%8ENV%C4%82%C5%A2ARE
*** Revista Invatamantul Prescolar nr.1-2/2005, Bucuresti
*** Revista Invtamantul Prescolar nr.1-2/2006, Bucuresti

OBSERVATIONS ON TRAVEL LITERATURE IN THE ROMANIAN CULTURAL SPACE OF THE NINETEENTH CENTURY

COMĂNESCU Gabriela,
PhD Candidate, University of Pitești

Abstract: In the 19th century, in all three Romanian provinces, travel literature represented for writers a work of affirmation of their cultural and literary capacity. Regardless of the form of manifestation (travel memorials, journals, letters, etc.) the travel literature had the purpose of training, documentary value and / or literary value. In the 19th century, a lot of travel was made, first rediscovering each of the Romanian countries, then taking place from one country to another, both in the West and in the East. The travel literature of the 19th century reflects the modernization trend of the society, having a great influence on the modern Romanian literature.
We will mention, in these pages, some representative traveling writers of the 19th century, who wrote in Romanian, grouped, in chronological order, according to the historical provinces to which they belong and the type of travel writings they approached.
Keywords: travel literature, travel writers, memorial, diary, documentary and literary value

Literatura de călătorie are rădăcini vechi, încă de la cronicari, scrisul românesc manifestând, până către sfârşitul secolului al XIX-lea, o preponderenţă memorialistică şi câteva elemente specifice jurnalului de călătorie. Cronicile realizează cea dintâi imagine scrisă a istoriei noastre. Importanţa cronicilor este, în primul rând, de ordin ştiinţific prin valoarea documentară a textelor, iar, în al doilea rând, valoarea literară derivă din faptul că letopiseţele consemnează unele evenimente trăite de autori, deci sunt primele scrieri memorialistice.

Dar în spaţiul cultural românesc, literatura de călătorie, ca experienţă fundamentală şi ca modalitate de a interpreta lumea şi istoria, cunoaşte o dezvoltare progresivă mai ales în secolul al XIX-lea. Este o epocă în care deschiderea intelectualităţii române se produce ferm către Occident, spiritul românesc primeşte cu mare apetenţă modelul nu numai ideologic şi cultural, ci şi monden al marilor capitale europene. Impulsul îl dă iluminismul care fertilizează gândirea unor cărturari români, cere o dezvoltare culturală multilaterală, renaştere şi afirmare naţională. Atmosfera iluministă s-a extins cu urmări în mai multe domenii: diferite moduri de a înţelege cultura şi

literatura, lărgirea orizontului geografiei culturale a Europei, cultivarea unor noi specii literare, dezbaterea unor probleme filozofice, dezvoltarea învăţământului. Este şi o perioadă în care călătoriile devin un mijloc de instruire, de cunoaştere a altor culturi şi civilizaţii. Călătorii din ţările româneşti se îndreaptă mai ales către Occident uneori pentru studii, alteori în misiuni diplomatice, dar şi mânaţi de trăiri intime şi de idealuri personale profunde, cum ar fi iubirea, dorinţa de evadare sau nevoia de libertate. În funcţie de multitudinea de scopuri şi de perspective, scrierile de călătorie iau uneori forme de-a dreptul surprinzătoare, fiind purtătoare de valoare documentară, dar şi de valoare estetică.

Textele de călătorie din această perioadă reflectă o puternică tendinţă de modernizare, caracteristică secolului al XIX-lea, când drumurile şi mijloacele de transport începeau să se dezvolte, înlesnind împlinirea unui vis dintotdeauna al fiinţei umane, acela de a explora teritorii noi, de a-şi cunoaşte şi înţelege semenii aflaţi pe meleaguri îndepărtate. S-a călătorit mult, în mai toate colţurile lumii şi rezultatele au fost remarcabile. A existat un bogat filon al literaturii de călătorie, cu o mare forţă de influenţare asupra literaturii române moderne. Factorii care au influenţat preferinţa pentru literatura de călătorie a pionierilor literaturii noastre moderne sunt: credinţa autohtonă că este o formulă literară superioară sub aspectul eficienţei educative, lipsa de experienţă privind formele mai complexe ale prozei, timiditatea în abordarea ficţiunii şi marea sete de drumeţie a romanticilor. Iar în contextul socio-cultural al epocii, literaturii, în general, şi literaturii de călătorie, în special, i se atribuia rolul de mentor spiritual şi era asociată cu lupta pentru libertate şi progres.

Între 1870 şi 1900, apar din ce în ce mai puţine scrieri de călătorie, deşi corespondenţa scriitorilor şi jurnalele lor intime (Ioan Slavici, Duiliu Zamfirescu) nu încetează a consemna impresii de peste hotare. Acest lucru este sesizat de Titu Maiorescu, care le sugerează bursierilor *Junimii* să contribuie la reînvierea însemnărilor de călătorie: „Impresii mai ales...Vă duceţi unul în Germania, celălalt în Anglia; cât ar fi de binevenite nişte însemnări de-acolo! Aproape lipseşte acest gen în literatura noastră.”[1]

Dar se poate afirma că în secolul al XIX-lea, în toate cele trei provincii româneşti, literatura de călătorie a reprezentat pentru scriitori o operă de afirmare a capacităţii lor culturale şi, la unii, şi literare. Fie că este vorba de memoriale de călătorie, jurnale, scrisori sau alte forme de manifestare, literatura de călătorie are scop de instruire, valoare documentară sau/şi valoare literară.

Vom prezenta câţiva scriitori călători reprezentativi ai perioadei, care au scris în limba română, grupându-i, în ordine cronologică, în funcţie de provinciile istorice cărora le aparţin şi de tipul scrierilor de călătorie pe care le-au abordat.

ŢARA ROMÂNEASCĂ

Apariţia prozei româneşti de călătorie, în forme clar configurate, are loc în Ţara Românească, ctitorul ei fiind **Dinicu Golescu** (1777 –1830). *Însemnare a călătoriii mele, Constantin Radovici din Goleşti, făcută în anul 1824, 1825, 1826* apare la Buda, în 1826, şi

[1] Marcu Beza, *Din Anglia. Însemnările unui literat*, Viaţa românească, Iaşi, 1923, p.3.

este primul memorial de călătorie la noi şi în Apusul Europei, scris de un român. Dinicu Golescu este un deschizător de drumuri, nu numai în literatura de călătorie, ci şi în ansamblul literaturii moderne. Călătoriile sale însumează un circuit lung în Europa: Transilvania, Austria, Italia, Germania, Elveţia, Ungaria. Scriitorul îşi mărturiseşte încă de la început intenţia instructivă, aceea ca „adunând binele, care din citiri de cărţi bune şi folositoare, care din călătorii, care din întâlniri şi adunări de oameni de neamuri luminate, să-l împărtăşim compatrioţilor noştri şi să-l sădim în pământul nostru, spre rodire înmulţită…”[2], la care se adaugă valoarea documentară a memorialului. Scriitorul nu descrie numai ceea ce vede, ci completează cu informaţii din cărţi sau de la diferite persoane şi îşi exprimă tristeţea că multe din cele văzute nu există şi în Ţara Românească: „mulţimea şi felurimea” şcolilor din Apus, popularitatea teatrelor din Austria şi Italia, condiţiile bune în care muncesc ţăranii în Europa. Însemnările sale de călătorie ne arată cum un spirit deschis la toate ideile noi poate să pătrundă în viaţa şi obiceiurile altor popoare, pe care le vede în drumul său. Cartea este o sinteză a transformărilor sufleteşti încercate de români la începutul secolului al XIX-lea, când au intrat în contact direct cu civilizaţia apuseană.

Un călător tenace din Ţara Românească a fost şi **Dimitrie Bolintineanu** (1819-1872), care a scris cinci cărţi de călătorie, tipărite în timpul vieţii sale: *Călătorii la Ierusalim şi Egipt* (1855), *Călătorii în Moldova* şi *Călătorii pe Dunăre şi în Bulgaria* (1858), *Călătorii din Macedonia* (1863), *Călătorii în Asia Mică* (1865). A abordat, ca şi Dinicu Golescu, memorialul de călătorie cu scop de instruire şi valoare de document. Pentru Bolintineanu călătoria este un drum al exilului şi deseori paginile sale se caracterizează printr-un patriotism vibrant, cu numeroase comparaţii cu ţara lui, pline de dor şi de tristeţe. Evocă înăbuşirea revoluţiei de la 1848 din Ţara Românească, peripeţiile conducătorilor revoluţiei, mizeria oraşelor turceşti, lăcomia călugărilor de la Muntele Athos. Privirea sa se îndreaptă mai puţin către peisaje şi mai mult către fizionomii, care stârnesc o gamă variată de sentimente, de la ironie până la compasiune. O particularitate a scrierilor de călătorie bolintinene este caracterul didacticist dat de numeroasele digresiuni documentare, de ordin istoric sau etnografic.

Grigore Alexandrescu (1810 – 1885) e considerat unul din cei mai vechi călători romantici, care îşi organizează impresiile de voiajor în *Memorialul de călătorie*. Spaţiul în care evadează eul narativ e istoric, cu mănăstirile Cozia, Tismana, Polovraci**.** Impresiile de călătorie ale lui Grigore Alexandrescu se fixează pe informaţia istorică şi mai puţin pe cea peisagistică. După câteva notaţii de ordin geografic sau etnografic, memorialistul nu uită să facă trimiteri la evenimente istorice concrete, la nume de personalităţi. Scrie textele *Cozia* şi *Pasaj dintr-o relaţie de călătorie în Ţara Românească* după călătoria din 1842 făcută împreună cu Ion Ghica pe la mănăstirile din Oltenia. Cele două texte sunt publicate în revista *Propăşirea* (1844).

Ion Voinescu II (1912-1855), publicist şi scriitor, evocă silita călătorie în ghimii pe Dunăre a fruntaşilor revoluţionari munteni exilaţi, cu preocuparea de a înfăţişa

[2] Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriii mele, Constantin Radovici din Goleşti, făcută în anul 1824, 1825, 1826*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1971, p.17.

realitatea şi de aceea remarcăm uneori momente patetice, de exaltare romantică, în paginile sale. Memorialul *Arabescuri. O călătorie pe Dunăre în ghimie*, publicat în 1853, dezvăluie un cozeur fin, spiritual, cu fraza uşoară şi elegantă şi cu ochi de moralist.

Cu rădăcini directe în paşoptism se remarcă *Excursiunile în Germania meridională* ale lui **Nicolae Filimon** (1819-1865). Călătoreşte în vestul Europei, din dorinţa de cunoaştere a unor locuri cu vechi tradiţii. Scrise cu dezinvoltura jurnalistului modern, pentru a fi publicate iniţial în foiletonul ziarului *Naţionalul*, însemnările sale de călătorie reţin atenţia prin îndrăzneala lor critică şi prin efortul de a lărgi orizontul cultural al cititorului. Face observaţii livreşti, corelaţii şi antiteze cu aspecte din ţările române, ca şi Dinicu Golescu, are o atitudine critică de pe poziţiile democratice şi progresiste ale revoluţiei de la 1848, exprimă impresii şi atitudini în timpul excursiunii. De asemenea, reţine atenţia prin pasajele dedicate unor tipuri umane, vădind interesul pentru fizionomii al scriitorului şi preocuparea sa de a surprinde specificul social şi naţional. Însemnările sale de călătorie au caracter mixt: descriptiv, documentar şi de creaţie epică (Capitolul al XIX-lea, *Friederich Staps sau atentatul de la Schoenbrunn în contra vieţii lui Napoleon I,* a devenit o nuvelă de sine stătătoare).

Pasionat turist este şi **Alexandru Pelimon** (1822-1881), scriitor şi poet, împătimit al călătoriilor lungi prin ţară, în special al drumeţiilor, bătând Ţara Românească în lung şi în lat. Scopul acestor călătorii prin Oltenia şi Muntenia era unul de documentare, pentru a putea evoca în scris spiritul românesc şi trecutul glorios apus. Mărturie a acestor intenţii a rămas *Impresiuni de călătorie în România*, apărută în 1858. Se interesează de cultura românească, de etnografie, de folclor, dar mai mult de peisaj. Îl priveşte panoramic şi îi provoacă sentimente puternice, trezeşte meditaţii romantice asupra destinului ţării. Sunt lăudabile elanul, pasiunea şi strădania acestui peregrin din zorii literaturii de călătorie româneşti.

Cezar Bolliac (1813 -1881), poet şi publicist, pasionat de arheologie, întreprinde în 1858, o călătorie arheologică în urma căreia apare, în 1861, broşura *Călătorie arheologică în România de la 20 martie până la 22 aprilie 1858.* Obsesia lui Bolliac, unul dintre primii noştri arheologi, era de a explora fondul străvechi dacic, pentru a descoperi sau a crea o mitologie românească. Însemnările sale de călătorie dezvăluie un memorialist înzestrat, care ştie să îmbine informaţia abundentă cu umorul, prinzând astfel contur tablouri de natură, fizionomii, obiceiuri şi moravuri.

MOLDOVA

În Moldova secolului al XIX-lea, gustul pentru călătoria de plăcere şi de instruire se manifestă la scriitori precum: Gheorghe Asachi, Vasile Alecsandri, Costache Negri, Dimitrie Ralet, Duiliu Zamfirescu.

Precursor al generaţiei paşoptiste, iluminist tipic, nu numai prin caracterul activităţii desfăşurate, ci şi prin concepţiile sale despre lume, **Gheorghe Asachi** (1788-1869), poet, prozator şi dramaturg român, îndrumător literar şi cultural, studiază la Roma literatura Renaşterii şi vizitează diferite monumente impresionante despre care scrie în *Jurnalul călătorului moldovean,* text apărut în revista *Albina românească*, al cărei fondator este. A fost o personalitate complexă, îndrumător şi animator al vieţii artistice

şi culturale, organizator al şcolilor naţionale din Moldova şi iniţiatorul învăţământului artistic în şcolile moldoveneşti.

Un paşoptist român de prim rang şi în acelaşi timp un spirit european autentic, puternic implicat în istoria timpului său, **Vasile Alecsandri** (1821-1890) a călătorit foarte mult şi a transpus impresiile, memoriile, jurnalele sale în literatură. Alături de poezie şi teatru, opera sa inserează proza memorialistică. *O preumblare prin munţi* apărută în 1844, în revista *Propăşirea,* înfăţişează frumuseţile peisajului patriei şi ale poeziei populare. Împleteşte umorul cu tonul grav, face remarcabile tablouri nocturne, dezvăluind intenţia literară a scriitorului. De asemenea, intitulată convenţional „jurnalul meu de călătorie" şi dedicată fratelui său Iancu, proza *Călătorie în Africa* este publicată la distanţă de peste un deceniu, 1855, în revista *România literară*. Relatează drumul parcurs de la Biaritz la Gibraltar şi conţine multe observaţii cu valoare de document (monumente, vestigii istorice). Este un amestec de memorial şi jurnal de călătorie, care nu conţine doar configuraţii fidele ale unor spaţii concrete (sudul Franţei, nordul Africii etc.), ci şi un număr impresionant de secvenţe redactate prin prisma imaginaţiei. Apelând frecvent la descrieri lirice, reflecţii afective, la anecdotic, umor, scriitorul călător transferă realităţile geografice în propriul sistem de percepţie. Astfel, *Călătorie în Africa* devine un model de proză, în care aventura iniţiatică a călătoriei este subordonată imaginaţiei.

Observaţii inteligente cu scopul de a face o operă literară probează şi memorialul *Suvenire şi impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole*, al lui **Dimitrie Ralet** (1816 - 1858). Prozator, dramaturg şi poet moldovean a desfăşurat o activitate literară variată, publicând în volume separate şi în publicaţiile vremii diferite scrieri semnate uneori sub pseudonime. Volumul *Suvenire şi impresii de călătorie în România, Bulgaria, Constantinopole*, care a fost publicat la Paris în 1858, conţine o serie de observaţii şi impresii făcute cu ocazia călătoriei pe care a întreprins-o, împreună cu Costache Negri, la Constantinopol între iulie 1855 şi martie 1856. Memorialul cuprinde naraţiuni, comentarii pline de umor şi ironie, descrieri de natură, referiri savante din diverse domenii (istorie, arhitectură, geografie, muzică).

Înclinat spre memorialul de călătorie este şi **Costache Negri** (1812 - 1876). Om politic, scriitor sporadic, colaborator al revistelor vremii, savuros în corespondenţa cu Vasile Alecsandri, Ion Ghica şi Mihail Kogălniceanu, prozator nu lipsit de prospeţime în puţinele însemnări de călătorie, publică textul *Veneţia* în numărul 2 al revistei *Propăşirea (Foaie ştiinţifică şi literară)*. Cele trei „sări" din ciclul *Veneţia,* de atmosferă romantică, povestesc patetic despre iubiri aprinse şi răzbunări teribile petrecute într-o ambianţă misterioasă. Fără ambiţii beletristice, călătorul consemnează cu sinceritate şi căldură şi tocmai naturaleţea şi aura de noblеţe dau valoare scrierilor sale.

Deşi nu a scris decât trei scrisori care se înscriu explicit în literatura de călătorie, (*Primblare, Pelerinagiu, Băile de la Ems*), **Costache Negruzzi** (1808-1868) rămâne o figură interesantă în acest perimetru literar. Deschizând şi sfârşind ciclul *Negru pe alb* cu însemnări de călătorie, el pare a sugera o dispoziţie de drumeţ. Se dovedeşte şi în scrisorile de călătorie un spirit echilibrat şi cu darul conciziei. Detaşat de lumea pe care o străbate, el fixează prim planuri în raport cu semnificaţia istorică sau umană a

realității și, din când în când, intervine cu scurte comentarii, de obicei ironice sau glumețe.

Duiliu Zamfirescu (1858 – 1922), prozator și dramaturg, a abordat și scrierile de călătorie. Din 1888 până în 1906 (cu o întrerupere de doi ani) este secretar de legație la Roma, perioadă în care va scrie, în gen epistolar, pagini întregi de călătorii și memorialistică. *Scrisori din Italia* apare în 1888 în revista *Convorbiri literare*. Corespondența cu mentorul său, Titu Maiorescu, ia înfățișarea unor mărturisiri, surprinzând momente din viața cotidiană, relatând cu exactitate evoluția evenimentelor, încadrând toate acestea într-un peisaj deosebit, corespunzător cadrului natural în care au loc evenimentele. Nu avea, în materie de artă, o pregătire de specialist, comentând cu totul sumar monumentele și muzeele pe care le vizita, dar pare orientat în materie de istorie și arheologie. Muzeele și relicvele arheologice îl atrăgeau deopotrivă cu peisajele, cu viața și moravurile locuitorilor. Duiliu Zamfirescu este corespondentul permanent și constant, al vieții mondene și cotidiene, asemenea unui jurnalist ce transmite informații de la fața locului.

TRANSILVANIA

Departe de a fi un scriitor pasiont sau chiar un călător, **August Treboniu Laurian** (1810-1881), un latinist convins, ajungând la Roma după o călătorie prin Europa în care trebuia să studieze diversele tipuri de învățământ, își pune toată erudiția în slujba descrierii vechii capitale a lumii. Publică în 1855 epistolele sale despre Roma în *Foaie pentru minte, inimă și literatură,* căutând să reconstituie măreția orașului din epocile de înflorire și să sugereze modul de viață pe care o duseseră înaintașii cu două milenii în urmă.

Valoare de document au și călătoriile (sub formă de scrisori) ale transilvăneanului **Ion Codru Drăgușanu** (1818 - 1884), memorialist, călător pasionat care a scris unul dintre cele mai interesante memoriale de călătorie ale epocii postpașoptiste, *Peregrinul transilvan* (1865). Acesta cuprinde 32 de epistole, scrise sub forma unor însemnări de călătorie, pe parcursul peregrinărilor sale prin țară și în străinătate, în perioada 1835-1848. Lucrarea cuprinde 16 călătorii în Austria, Italia, Franța, Anglia, Rusia și Elveția, pe parcursul cărora scriitorul își demonstrează cultura personală, erudiția chiar. Remarcă cu sensibilitate civilizația unor țări (Franța, Anglia) și compară și comentează sever starea socială și politică a Țărilor Române. Subliniază lipsa de democrație, organizarea și ierarhia administrativă, imoralitatea acesteia și a societății în general. Se constituie astfel într-o analiză social-politică complexă și lucidă, care-i dă *Peregrinului* valoare de document de epocă. Cu simț de observație, cu înzestrare narativă și cu umor, călătorul își istorisește nenumăratele experiențe, instruind și amuzând în același timp, în spiritul iluminist al originii lui ardelene.

Iosif Vulcan (1841-1907), publicist și scriitor român, întemeiază în 1865 revista *Familia*, al cărei program era de a răspândi cultura românească în Transilvania. Aici publică impresii din călătoriile în țară și în străinătate (Bavaria, Franța, Boemia, Germania, Turcia).

Şi **Ioan Slavici** (1848-1925), cunoscut scriitor, jurnalist şi pedagog român, scrie memorialistică cu valoare documentar-biografică. Prezintă cu predispoziţii de moralist observaţiile sale atente asupra mediilor pe care le-a străbătut în lunga şi agitata-i viaţă. Publică *O scrisoare din Italia, mai ales despre Sf. Cecilia şi despre Neapoli* în 1883, în *Almanahul Societatii Academice social-literare „România Junǎ".* Scriitorul urmăreşte cu interes în călătoriile sale elementele caracteristice ale societăţii, ale oamenilor şi ale obiceiurilor din fiecare loc, precum şi marile monumente de artă şi de cultură ale Italiei.

Toţi aceşti scriitori, reprezentativi pentru literatura românească modernă au lăsat scrieri memorialistice, în rândul cărora impresiile de călătorie deţin un loc privilegiat. Întâlnim, pe de o parte, dorinţa scriitorilor de a reda realităţile constatate, iar, pe de altă parte, încercarea de a oferi compoziţii cu valoare literară, acest lucru nealterându-le veridicitatea. Indiferent de valoarea lor literară sau documentară, scrierile de călătorie ale secolului al XIX-lea reprezintă un pas important spre literatura română modernă.

BIBLIOGRAFIE:

Alecsandri, V., *Călătorie în Africa,* în *Opere, vol IV, Proza*, Editura Minerva, Bucureşti, 1974
Alecsandri, V., *O preumblare prin munţi*, în revista *Propăşirea (Foaie ştiinţifică şi literară*), nr.5, 6 februarie 1844; nr. 7, 20 februarie 1844; nr. 8, 27 februarie 1844
Anghelescu, M., *Lâna de aur. Călătorii şi călătoriile în literatura română*, Editura Cartea românească, Bucureşti, 2015
Anghelescu, M., *Călători români şi călătoriile lor în secolul al XIX-lea*, Editura Polirom, Iaşi, 2018
Beza, M., *Din Anglia. Însemnările unui literat*, Viaţa românească, Iaşi, 1923
Bolintineanu, D., *Călătorii,* Editura pentru Literatură Bucureşti, 1968
Golescu, D., *Însemnare a călătoriii mele, Constantin Radovici din Goleşti, făcută în anul 1824, 1825, 1826,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1971
Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900, Editura Academiei Române, Bucureşti,1979

IOANA POSTELNICU DOCUMENTARY FUND

Negoescu-Şupeală Maria Ionela
PhD student – Bucharest University

Abstract: Ioana Postelnicu, author formed in the beneficial atmosphere of Sburătorul Literary Circle bequeathed almost her entire personal library when she decided to spend her last years with her family.
After a literary career of six decades, the writer retired in 1998 in Bacău to her daughter. Before that, she donated about 600 volumes to the "Astra" Library in Sibiu. Most of the donated books bear autographs, dedications or annotations of contemporary writers.Some of them are addressed both to her and to her last husband, Mircea Ionescu, who was the chief accountant of the Patriarchate. Dedications and autographs, precious fragments of a tumultuous cultural existence, of course, also reveal aspects of private life.Some of the texts, although well preserved, are not easy to read, being scaled by time.

Keywords: donation, books, autographs, dedications, contemporary writers

Ioana Postelnicu (pe numele adevărat Eugenia Banu) a fost o scriitoare prolifică ce a creat atât în perioada interbelică dar şi în cea postbelică. A trăit 94 de ani, timp în care şi-a valorificat existenţa cu însăşi scopul acesteia, căci după cum declara, tocmai un „imperativ al propriei existenţe" reprezenta literatura pentru ea.
„Ioana Postelnicu" este unul dintre pseudonimele sugerate de către Eugen Lovinescu atunci când scriitoarea şi-a început cariera literară în 1937 la Cenaclul *Sburătorul*.

După o carieră literară de şase decenii scriitoarea s-a retras în 1998 la Bacău la fiica sa, nu înainte de a dona Bibliotecii „Astra" din Sibiu aproximativ 600 de volume din biblioteca personală. Majoritatea cărţilor donate poartă autografe, dedicaţii sau adnotări ale scriitorilor contemporani. Unele dintre acestea sunt adresate atât ei cât şi ultimului său soţ- Mircea Ionescu care era contabilul şef al Patriarhiei. Aproximativ jumătate dintre volume sunt semnate fie de către Ioana Postelnicu fie de către soţ.

Pe data de 18 august 2019, Radu Irimie, responsabilul Cabinetului „Andrei Oţetea" a avut amabilitatea de a-mi permite consultarea întregul fond de carte donat. Domnia sa a tipărit în 2016 la Editura „Armanis" broşura *Fondul Documentar Ioana Postelnicu* conţinând fotografiile acestor dedicaţii. În proporţie de 60 %, volumele fondului sunt cărţi de literatură română din secolul trecut.
De deasupra rafturilor unde se află această moştenire culturală vie „ne priveşte" dintr-un portret, scriitoarea la frumoasa vârstă de 36 de ani. Portretul a fost realizat în 1946 de pictoriţa Magdalena Rădulescu.

Ion Mariş scria în 2001 într-un articol intitulat *Obsesia portretului* că de fiecare dată când trecea prin anticamera Cabinetului „Andrei Oţetea" privirea îi era reţinută de acest chip luminos: „Chip de maturitate, chip de zână care-n zorii zilei s-a trezit cu pana vrăjită-n mână şi-a «pictat» o viaţă pe mărgineanul dârz şi ambiţios cu bucuriile şi necazurile vieţii, cu creşterea şi decăderea ambiţiilor în confruntările vieţii, cu sine şi cu

alte naţii cotropitoare ale plaiurilor româneşti. Şi-aşa a ajuns să ne sape-n memorie eternele iubiri, dând roată gândului, scoţând cu osârdie seva din adâncuri, plimbându-ne prin oraşul minunilor şi împărăţia lui Machedon, nu singuri, ci împreună cu familia Ferigă, Bogdana, Milena şi Crina. Ne-a suit pe muntele sacru şi ne-ntâlnim cu familia Vlaşinilor pe care i-a însoţit în plecările şi-ntoarcerile lor prin lumea oierilor, ba i-a mai urmărit şi pe descendenţii lor până astăzi şi-n zilele ce vor veni."[1]

Articolul lui Ion Mariş, cuprinzând referiri la majoritatea romanelor conturează printr-un portret de cuvinte imaginea dinamică a unei scriitoare care prin specificul operei sale nu poate fi dată uitării.

Dedicaţiile şi autografele, preţioase frânturi dintr-o existenţă culturală extrem de activă dezvăluie bineînţeles şi aspecte de viaţă privată. Unele dintre texte, deşi bine păstrate, nu sunt uşor lizibile fiind iscălite şi de mâna timpului. Fie că datează din perioada interbelică ori din epoca contemporană, textele dedicaţiilor sunt mărturii istorice vii dar şi amintiri ale unor prietenii solide între autoare şi colegii de breaslă. Am fotografiat şi transcris unele dintre cele mai însemnate evidenţe ale unei efervescente vieţi culturale.

Şase dintre dedicaţiile din fond îi aparţin lui E. Lovinescu. Una este făcută pe numele de Eugenia Popp, două pe numele de Eugenia Poppa şi celelalte trei pe numele de Ioana Postelnicu.

Iată de pildă, câteva dedicaţii semnificative culese de pe foile de gardă. Pe propriul său volum, *Memorii 1916-1930*, E. Lovinescu scria într-o notă veselă: „Doamnei Eugenia Popp, această galerie de oglinzi ce s'au aburit brusc, E. Lovinescu- 2 iulie 937."

Pe volumul *Istoria Literaturii Române Contemporane*, „naşul literar" cum a fost supranumit E. Lovinescu scria pe data de 10 martie 1939 cu referire la romanul de debut al scriitoarei: „Doamnei Ioana Postelnicu- în pragul intrării sale sub literatură cu *Bogdana*, omagiul Cerberului îmblânzit şi mulţumit. E. Lovinescu, 10 martie 939. "

Tot din 1939 datează şi dedicaţia lui Dan Petraşincu care anticipează oarecum „surprizele" literare pe care avea să le ofere mai târziu prozatoarea: „Doamnei Ioana Postelnicu, ultimul «miracol» al «Sburătorului», pentru surprizele viitoare! Dan Petraşincu, 17/ III/ 939. "

Hortensia Papadat-Bengescu scria de asemenea în ianuarie 1939 pe primul volum al romanului său, *Rădăcini*: „Romancierei Ioana Postelnicu cu fermă şi bucuroasă preţuire." Papadat Bengescu, din ian. 939. În *Seva din adâncuri* Ioana Postelnicu va aminti despre această „*aprobare* primită de la cel mai preţuit membru al cenaclului." [2]

Pe volumul *T. Maiorescu şi Contemporanii lui*, E. Lovinescu nota în 1943: „Doamnei Ioana Postelnicu, autoarea auroralelor *Bezna*, aceste pagini de lumină, omagiu. 27 mar. 943. "

Referitor la primul roman, Ovidiu Constantinescu îşi exprima aprecierea scriind în Mai 1946: „Doamnei Ioana Postelnicu, aceste rânduri dintr-o scrisoare pe care intenţionam să i-o trimit cândva ca expresie a emoţiei produse la lectura primului său roman

[1]Ion Mariş, *Obsesia Portretului* în revista „*Cartea*", Bacău, martie, 2001, p.6.
[2] Ioana Postelnicu, *Seva din adâncuri*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1985, p. 223.

Bogdana. Cu admiraţie pentru făuritoarea atâtor pagini de literatură sensibilă şi cu bună prietenie. Ovidiu Constantinescu, 6 mai 1946. ”

Ion Lăncrănjan îi mărturisea scriitoarei în 1975 prin dedicaţia de pe romanul său *Caloianul*, că *Plecarea Vlaşinilor* nu a fost apreciat la justa sa valoare de către critica literară: „Doamnei Ioana Postelnicu- cu mulţumiri multe şi târzii, pe cât de târzii pe atât de sincere, urări de bine şi multă sănătate, şi felicitări pentru *Plecarea Vlaşinilor*, carte de excepţie, nediscutată ca atare de critică, ceea ce nici nu-i de mirare fiindcă critica literară e un lucru, iar literatura, literatura bună, mai ales, e alt lucru!..”

Într-adevăr, deşi acest prim roman al epopeii vlaşinilor ar fi meritat atenţia criticii literare, acest lucru nu s-a întâmplat imediat şi poate niciodată pe deplin.

Remarcabile sunt dedicaţiile scriitorului şi generalului de flotilă aeriană, Radu Theodoru, opt la număr. Buni prieteni de familie, Radu Theodoru şi soţia sa Stela păstrează amintiri luminoase ale momentelor petrecute împreună cu Ioana Postelnicu şi Mircea Ionescu la Comana, Grădiştea pe Argeş unde se pare că prozatoarea a fost cea care l-a convins să achiziţioneze proprietatea, actuala sa reşedinţă.

Dedicaţia din aprilie 1975 de pe cel de-al doilea volum al romanului său, *Muntele* este un elogiu adus Epopeii Vlaşinilor: „Ioanei Postelnicu, prozatoare a unui alt *Munte* ardelean- eminent scriitor epic, cu forţă de evocare care reînvie o lume la valoarea permanenţei- stima şi recunoştinţa lui Radu Theodoru. Grădiştea, aprilie 1975. ”

Pe romanul *Din nou spre Sud* Radu Theodoru scria: „Bunului meu prieten Mircea în semn de veche înţelegere. Excelentei prozatoare a literaturii româneşti dintotdeauna acest semn de preţuire din perspectiva timpului-prieteniei noastre. Ioanei Postelnicu- omagiul şi preţuirea lui Radu Theodoru pe aceste pagini de aventură existenţială, august 1982. ”

Croazieră contra cronometru alt roman al aceluiaşi bun prieten poartă următoarea dedicaţie: „Prietenilor noştri de inimă şi suflet- Ioana - şi Mircea pentru grija purtată Stelei în lipsa rătăcitorului- Ioanei Postelnicu, brav ostaş al condeiului, plecăciune pentru viaţa ei dramatică, admiraţie sinceră de citadin şi confrate, omagiu nedesminţitei statornicii, mândriei ei de poenăriţă şi romăncă, bucurie pentru înţelepciunea cu care judecă anii şi neuitare pentru mâna întinsă la nevoie, mână pe care, iată, depun sărutul meu. Radu Theodoru în răzăşia lui de la Grădiştea pe Argeş, noiembrie 1985.”

O altă frumoasă dedicaţie a sa o găsim pe volumul său *Hai-Hui 2 spre Sud*:

„Ioanei Postelnicu, mereu fermecătoarei Doamne, pentru tinereţea sa exuberantă- înclinare, prozatorului din Mărginime, viguros şi cu rădăcini în perenitate, omagiu. Lui Mircea pentru calda dragoste şi înţelegere cu care o înconjoară, prietenie sinceră. Amândurora, această aventură existenţială. Radu Theodoru, mai 1980, Grădiştea pe Argeş. ”

Găsim de asemenea şi pe jumătatea paginii ce prefaţează romanul *Noi, „Mircea” şi Atlanticul* o dedicaţie prin care autorul face referire la densitatea şi rigoarea epicului scriitoarei: „Doamnei Ioana Postelnicu- prozatoarei stimă colegială pentru epica sa densă şi viguroasă - admiraţie pentru femeia plină de farmec şi optimism, lui Mircea, dragoste pentru harul de a fi mereu egal cu sine însuşi. Amândurora recunoştinţă pentru

vecinătatea eficientă şi aceste pagini ale unui periplu nu numai Oceanic, semnat de Radu Theodoru la Grădiştea- decembrie 1978.

Fotografii din Fondul Documentar „Ioana Postelnicu" aflat în cadrul Bibliotecii Judeţene „Astra" din Sibiu, fond donat de către scriitoare înainte de a se stabili la fiica sa la Bacău

Cabinetul documentar de la Biblioteca Judeţeană ASTRA Sibiu, ce găzduieşte fondul străjuit de portretul scriitoarei realizat în 1946 de către pictoriţa Magdalena Rădulescu

Dedicaţiile şi autografele de pe foile de titlu ale cărţilor primite de la mentorul său, E. Lovinescu

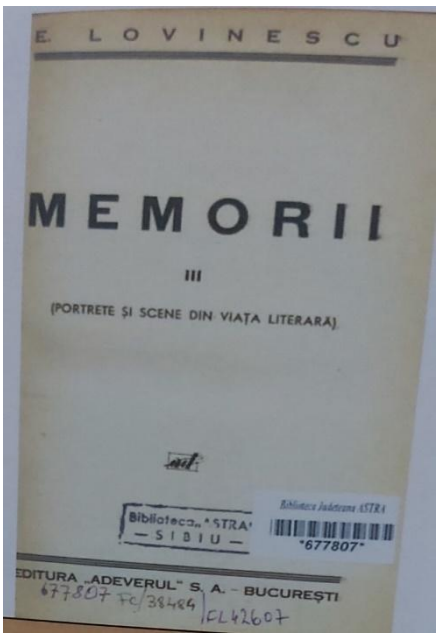

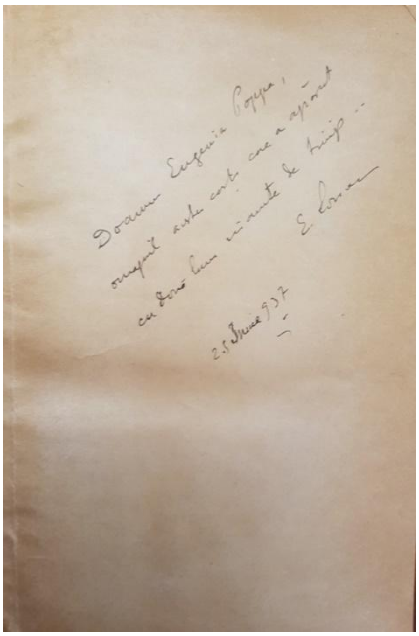

Doamnei Eugenia Poppa, omagiul acestei cărţi care a apărut cu două luni înainte de timp...
E. Lovinescu - 23 Iunie 937

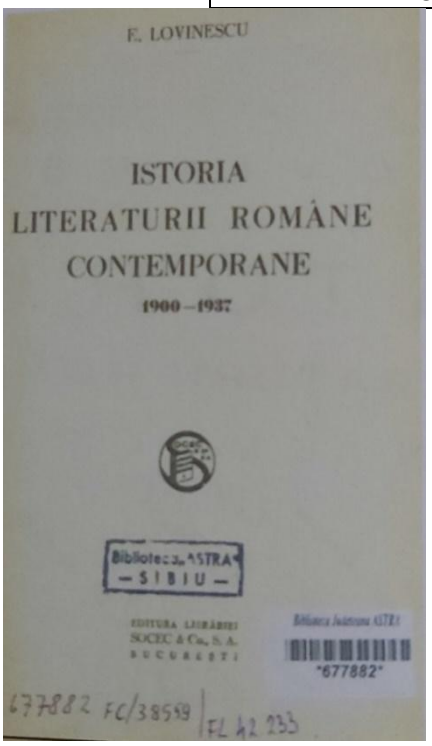

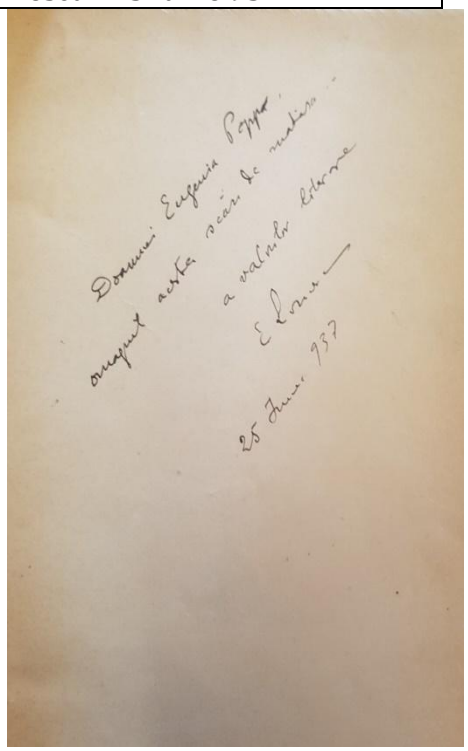

Doamnei Eugenia Poppa, omagiul acestei scări de neatins a valorilor literare.
E. Lovinescu - 25 Iunie 937

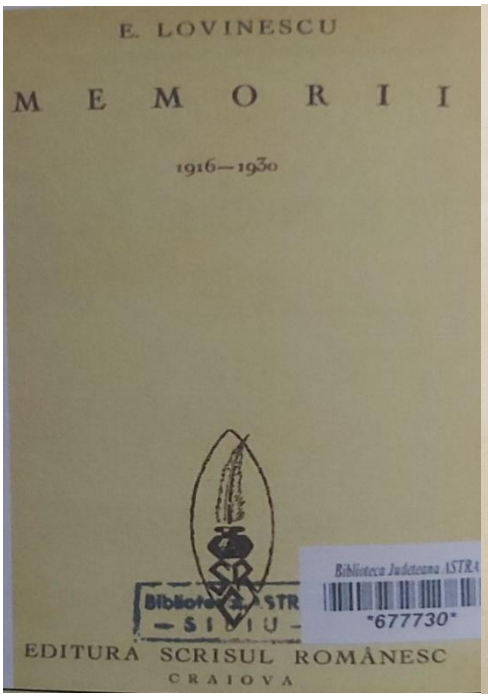

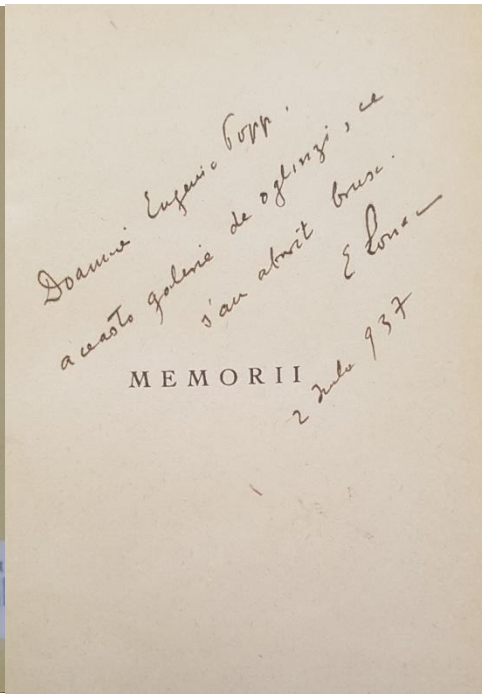

Doamnei Eugenia Popp, această galerie de oglinzi, ce s-au aburit brusc.

2 Iulie 937

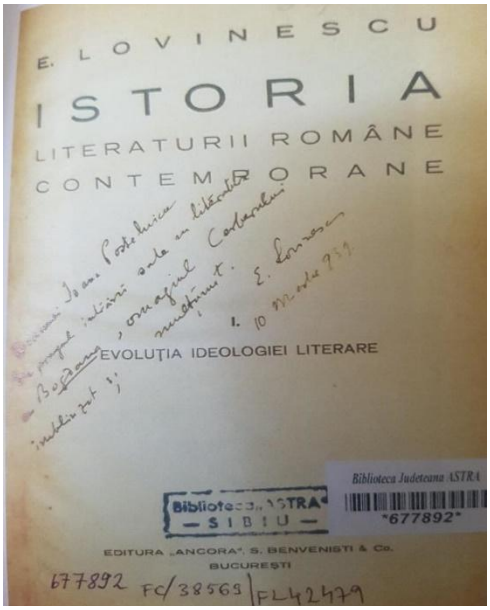

Doamnei Ioana Postelnicu
În pragul intrării sale sub literatură cu Bogdana, omagiul Cerberului îmblânzit şi mulţumit.
E. Lovinescu - 10 mart. 939

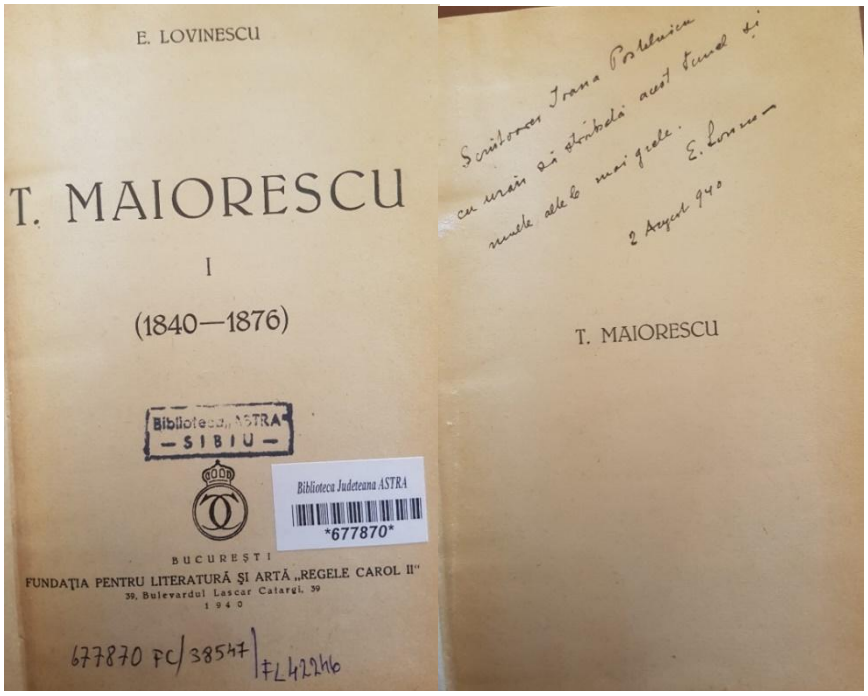

Scriitoarei Ioana Postelnicu cu urări să străbată acest tunel şi multe altele mai grele. E. Lovinescu - 2 August 940

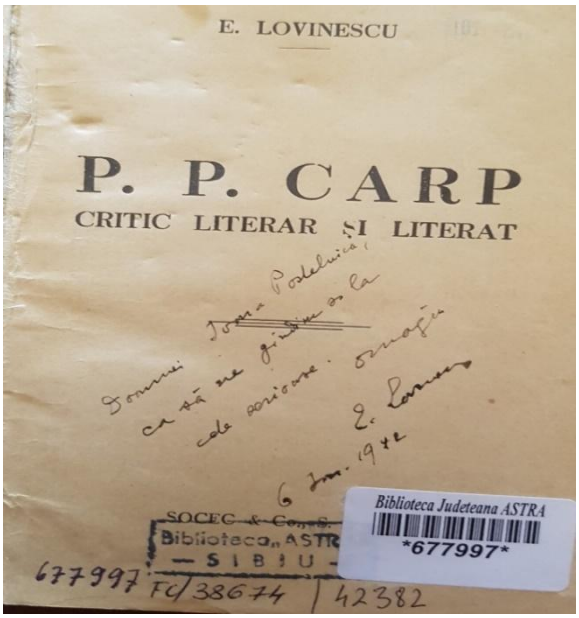

Doamnei Ioana Postelnicu, ca să ne gândim şi la cele serioase-omagiu. E. Lovinescu - 6 Ian 1942

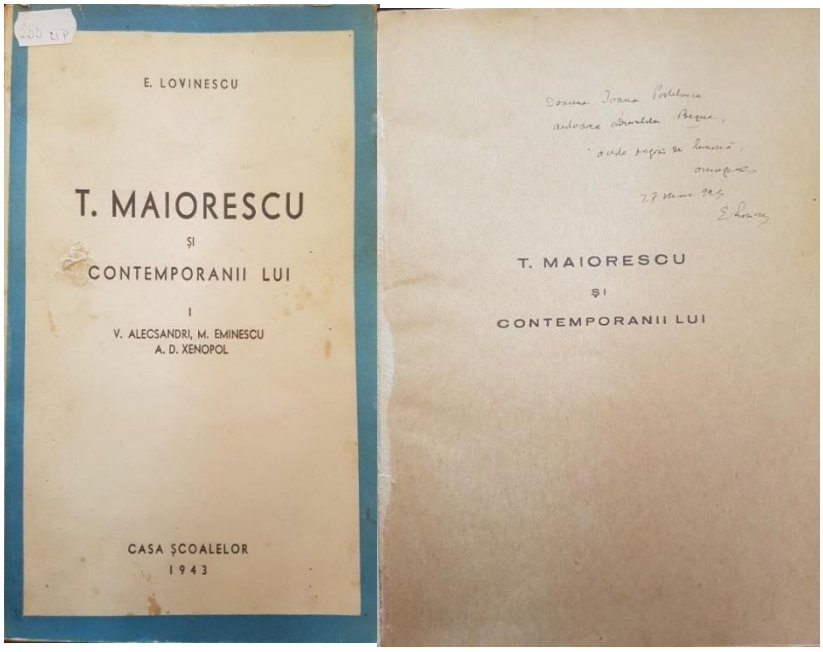

Doamnei Ioana Postelnicu autoarea auroralelor Bezna, aceste pagini de lumină, omagiu
27 mar 943 E. Lovinescu

Dedicații și autografe primite de la colegul și bunul prieten de familie, Radu Theodoru

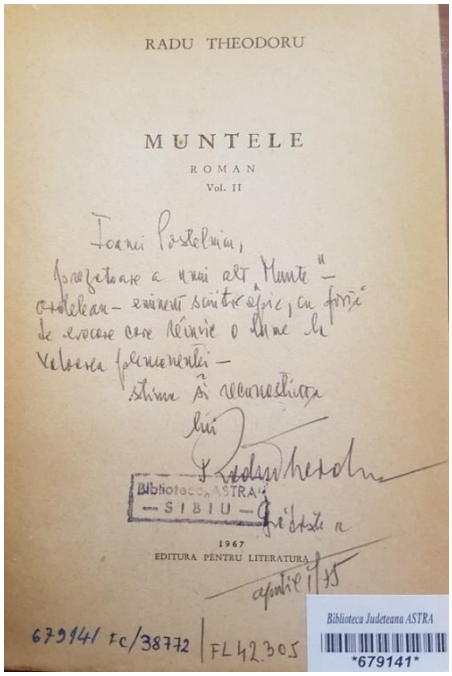

Ioanei Postelnicu, prozatoare a unui alt „Munte”- ardelean-eminent scriitor epic, cu forţă de evocare care reînvie o lume la valoarea permanenţei- stima şi recunoştinţa lui Radu Theodoru, Grădiştea, aprilie, 1975

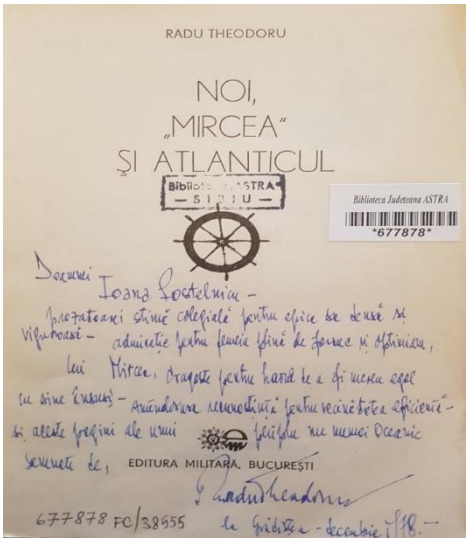

Doamnei Ioana Postelnicu-prozatoarei pentru epica sa densă şi viguroasă- pentru femeia plină de farmec şi Mircea, dragoste pentru harul de a fi sine însuşi-
Amândurora recunoştinţă pentru eficientă- şi aceste pagini ale unui numai oceanic
Semnat de Radu Theodoru la Grădiştea- 1978-

stimă colegială admiraţie optimism, lui mereu egal cu

vecinătatea periplu nu

decembrie

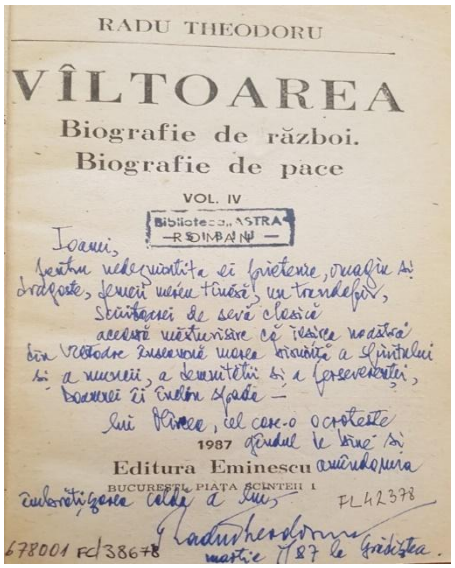

Ioanei, pentru nedezmînţita ei prietenie, omagiu şi dragoste, femeii mereu tânără, un trandafir, scriitoarei de sevă clasică această mărturisire că ieşirea noastră din Vâltoare înseamnă marea biruinţă a spiritului şi a muncii, a demnităţii şi a perseverenţei,
Doamnei îi închin spade- lui Mircea, cel care-o ocroteşte gândul de bine şi amândurora îmbrăţişarea caldă a lui Radu Theodoru, martie 1987 la Grădiştea

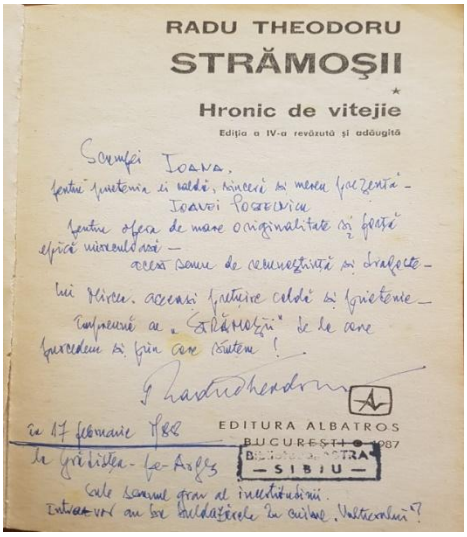

Scumpei Ioana,
Pentru prietenia ei caldă, sinceră şi mereu prezentă-
IOANEI POSTELNICU pentru opera de mare originalitate şi forţă epică miraculoasă- acest semn de recunoştinţă şi dragoste- lui Mircea, aceeaşi preţuire caldă şi prietenie- împreună cu „Strămoşii" de la care purcedem şi prin care suntem!
Radu Theodoru
în 17 februarie 1988 la Grădiştea pe Argeş
sub semnul grav al incertitudinii într-un an de buldozere în cuibul Vulturului?

În data de 18 martie a acestui an (2021) s-au împlinit 111 ani de la naşterea scriitoarei Ioanei Postelnicu, această „reprezentantă a unei generaţii artistice de prestigiu a culturii româneşti, o fire puternică, directă, tumultuoasă, frustă, de o vitalitate care ilustrează de minune zestrea genetică a teribililor transhumanţi".[3] Cărţile sale, atât cele din fondul donat cât şi cele pe care le-a scris, şi le dorea a dăinui pe rafturile unei biblioteci. Astfel, prin „imperativul existenţei sale" Ioana Postelnicu şi-a asigurat locul binemeritat în cultura noastră românească împiedicând negura uitării să se aştearnă peste valorile culturale ce alcătuiesc specificul nostru naţional.

Bibliographical References/ Referinţe bibliografice:

POSTELNICU, Ioana, *Seva din adâncuri*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1985
IRIMIE, Radu, *Fondul documentar Ioana Postelnicu*, Ed. Armanis, Sibiu, 2016
MARIŞ, Ion, *Obsesia Portretului* în revista „*Cartea*", Bacău, martie, 2001
Fotografii realizate personal la Biblioteca Judeţeană „ Astra" din Sibiu

[3] Irimie, Radu, Fondul documentar Ioana Postelnicu, Editura Armanis, Sibiu, 2016, p.25.

LITERATURE - THE ETHICAL - AESTHETIC RELATIONSHIP

Nicoleta-Flavia Cionte (Dan)
PhD Candidate, Tehnical University of Cluj-Napoca, Nord University center Baia Mare

Abstract: In the literature, a relationship is established between ethics and aesthetics. Ethical-aesthetic, good-beautiful relationships are twinned.
Ethics synthesizes the rules and regulates human relationships, behaviors and develops norms valid for a community or a society. Aesthetics studies the laws and categories of art at the highest level of creating and receiving beauty. The ethical-aesthetic relationship, good and beautiful, has been highlighted in the history of art and morality because it is permanently involved in the real life of man.
The ethical-aesthetic relationship is a vast subject of debate, with various associations and ramifications, so that it is very difficult to exhaust.
The ethical norms adopted by students in popular literature constitute the morality derived from reading and interpreting popular texts. Oral literature lives with and through heroes, mythical figures and fabulous characters; they populate the wonderful space of the imaginary.

Keywords: ethical, aesthetic, categories, good, beautiful.

În literatură se stabileşte o relaţie între etic şi estetic, între valoarea morală şi valoarea estetică a operelor literare, a ceea ce transmit acestea referitor la ideile de bine şi frumos. De fapt, între etic şi estetic se evidenţiază o legătură inseparabilă, generatoare de îmbogăţire a patrimoniului spiritual al omenirii.

Etica sintetizează regulile şi reglementează raporturile umane, comportamentele şi elaborează norme valabile pentru o colectivitate sau o societate. Accentul cade pe laturile de ordin formativ, fără ca prin aceasta să aibă un rol mai puţin important aspectele cognitive, afective, apreciative, proiective.

Estetica studiază legile şi categoriile artei la cel mai înalt nivel de creare şi receptare a frumosului şi cuprinde teoriile referitoare la esenţa artei, la raporturile ei cu realitatea, la metoda creaţiei artistice, la criteriile şi genurile artei.[1]

Relaţia etic-estetic, bine şi frumos, s-a evidenţiat în istoria artei şi a moralei deoarece este implicată permanent în viaţa reală a omului. Titu Maiorescu care a lansat în circulaţie formula „ artă pentru artă” nu a negat influenţa artei asupra moralei şi cerea ca arta să-şi exercite această influenţă „ ca pe o virtute, ca pe o legitate”.[2] În linii esenţiale, etica reflectă în plan teoretic raportul dintre bine şi rău, în vreme ce estetica are în nucleu legile frumosului. Binele, nu numai că generează frumosul, dar el însuşi este frumos cu toată încărcătura de sentimente umane, satisfacţii imediate sau de lungă durată. Aceeaşi situaţie există şi în basme, unde binele întotdeauna va învinge răul, va

[1] Academia Română. Institutul de Lingvistică”Iorgu Iordan”, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Ediţia a II-a, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, p. 348, p.350;
[2] Titu Maiorescu, *Critice*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1967, p. 341;

triumfa morala şi comportamentul frumos; caracterul eroului din basm va fi dominat de virtuţi şi mai puţin de defecte şi în balade se conturează un personaj simbolic, întruchipând binele şi aflându-se în luptă cu răul. Educaţia înseamnă un echilibru în sfera raţională şi cea afectivă sau sentimentală. De aceea, în procesul de dezvoltare a ideilor, a atitudinilor şi a comportamentelor, normele etice şi estetice pot corija educaţia omului.

Analiza raporturilor complexe dintre etic şi estetic, dintre valorile morale şi cele estetice evidenţiază o legătură inseparabilă, o influenţă reciprocă, aptă să dezvăluie contribuţii esenţiale ale artei şi moralei în procesul general al conştiinţei sociale, la îmbogăţirea patrimoniului spiritual, la amplificarea cunoaşterii şi civilizaţiei umane. Operele de artă autentice influenţează considerabil procesul educaţional în educaţia morală a elevilor, iar valorile morale contribuie la îmbogăţirea valorilor estetice.

În artă predomină expresia vie individualizată, de natură imaginară, concretul senzorial, afectivitatea. Arta se caracterizează prin reflectarea în imagini artistice a ceea ce e inefabil, dar are generalitate în ciuda faptului că expresia este individuală. Arta are raţionalitate, universalitate, se adresează elevilor, reprezintă o valoare educativă pentru raţiune şi sentimente umane. În morală predomină caracterul normativ în care ponderea cea mai mare o au elementele de ordin raţional. Etica sintetizează regulile care reglementează raporturile umane şi comportamentele şi elaborează norme valabile pentru colectivitate, accentul căzând pe laturi de ordin formativ şi normativ, fără ca prin aceasta să aibă un rol mai puţin important, aspectele cognitive, afective, apreciative.

Relaţiile etic-estetic, bine-frumos sunt îngemănate. Platon admitea frumuseţea ca o condiţie a moralităţii, iar Titu Maiorescu spunea că: „ Binele este mai vechi decât frumosul, nu numai în timp dar şi în realitate; el are de altfel o putere superioară căci nu are margini. Binele nu are nevoie de frumos, dar frumosul are nevoie de bine.”[3] Etica reflectă pe plan teoretic raporturile dintre bine şi rău, în vreme ce estetica are în vedere legile frumosului. Principiul metodologic care rezultă din îmbinarea eticii cu estetica este principiul conştientizării valorilor artei şi moralei, pe plan teoretic, ca întruchipări de structuri raţionale şi afective umane complexe: „ dacă prin morală înţelegem călăuzirea voinţei prin raţiune iar pe de altă parte este o înţelegere a vieţii, nu putem înlătura concluzia că frumosul este o parte din bine.”[4]

Raţiunea nu poate explica toate fenomenele acestei relaţii. Pentru a înţelege acţiunea etică şi estetică trebuie definiţi termenii. Etica este o disciplină filozofică menită să studieze relaţiile morale practice, adică atitudinea, obiceiurile, tradiţiile morale şi în general, manifestările de viaţă, morala. Eticul este întruchipat în structura vieţii însăşi, aşa cum este de fapt şi esteticul. Opera morală este sinteza gândirii asupra binelui şi frumosului. Deci, eticul şi esteticul sunt domenii esenţiale ale vieţii.

Opera folclorică în general, basmul şi balada, nu poate fi concepută ca o activitate riguros gândită dinainte. Ea trebuie privită ca „o neîntreruptă încercare nu lipsită de călăuză, ca o improvizaţie în curs de organizare”.[5] Poetul anonim cunoaşte motivul

[3] Idem,ibidem, p. 94;
[4] Idem;
[5] Gheorghe Vrabie, *Din estetica poeziei populare române*, Editura Albatros, Bucureşti, 1990, p. 11;

tradiţional, legendar, schemele ce devin obligatorii în noua reformulare, însă, doar în timpul execuţiei, a interpretării, poema capătă expresivitate artistică exterioară şi interioară. Distingerea dintre ce a moştenit prin tradiţie şi ceea ce se adaugă ca inedit, ca invenţie proprie, se realizează uşor. Artistul găseşte în versurile – şablon puncte de sprijin pentru ca scopul propus să devină sigur în mintea şi sufletul lui. Schemele sunt acelea care-i dau siguranţa realizării subiectului, iar improvizarea se desfăşoară pe parcursul ei în limitele a două coordonate: a versurilor călăuză şi a versurilor inedite. Aşadar, opera folclorică se naşte ca improvizare, trăieşte şi se dezvoltă în timpul execuţiei sale, asigurându-i-se în timpul circulaţiei sale, o deplinătate artistică. În basme străluceşte o libertate infinită, ce tinde către multiple raporturi posibile.

Modelul are funcţie estetică, fiind altceva decât arhetipul. Este forma primară, desăvârşită artistic, însă după anumite reguli proprii fiecărei categorii folclorice. Autorul anonim este meşteşugarul iscusit în „a zice" cântec epic ori liric, basme etc. De exemplu, unii exegeţi ai celebrului motiv mioritic au încercat să reconstituie tipul primar, să identifice părţile intercalate, adăugate, dar au ajuns la concluzia că acest lucru este iluzoriu, cu neputinţă de realizat. În locul reconstituirii formei primare, este mai real modelul formativ, acea ramă tipică fiecărei categorii folclorice, prin intermediul căreia creaţia prinde viaţă, ia naştere.

Şablonul, sistemul repetitiv constituie esenţa artistică a creaţiilor folclorice. Clişeele au, contrar unei idei fixate în conştiinţa publică, valoare estetică. Căci, zicerea baladei are nevoie de un ritualism verbal, pentru exprimarea fondului de idei şi sentimente, de locuri comune, de clişee gata elaborate, de episoade itinerante. Numai dibăcia lăutarului de mare talent, de a expune un material legendar sub forma baladei folclorice, explică naşterea unor capodopere ale literaturii orale. Folosirea unor procedee artistice în eposul românesc demonstrează capacitatea lăutarilor de a ridica materiale amorfe în sfera marii arte epice din care nu lipseşte ficţiunea. Există un mare număr de motive (Toma Alimoş), cu deosebire haiduceşti în care cântăreţul îşi împarte rolul cu eroii. Aceştia ştiu foarte multe despre evenimente, ba uneori ei le cunosc mai bine, încât cântăreţul trece în penumbră.[6]

Relaţia etic – estetic este un subiect vast de dezbatere, cu diferite asocieri şi ramificaţii, încât este foarte dificil de epuizat, totuşi esenţială rămâne această legătură eminamente necesară literaturii, această simbioză a celor două elemente ale artei, specifice actului artistic desăvârşit.

Normele etice însuşite de elevi din literatura populară constituie morala desprinsă în urma lecturii şi interpretării textelor populare. Cele mai elocvente valori morale se pot enumera şi discuta, după cum urmează:

1. Cinstea este o calitate morală dar şi una dintre cele mai importante cerinţe ale moralei. Ea se întemeiază pe sinceritate şi apărarea adevărului, pe îndeplinirea obligaţiilor asumate şi a promisiunilor făcute. Ea trebuie să se manifeste mai întâi faţă de sine.

[6] Idem, ibidem, p.11, 83,116;

2. Binele, concept fundamental în orice morală, a fost socotit mai întotdeauna ţinta supremă a tuturor virtuţilor şi săvârşirea lui a fost recomandată de toate modelele de înţelepciune.
3. Hărnicia este o însuşire morală care caracterizează atitudinea şi comportarea omului faţă de muncă, oglindind eforturile sale de a fi folositor societăţii, sie însuşi prin rezultatele obţinute.
4. Adevărul este privit ca pe o concordanţă între vorbă şi faptă.
5. Modestia este o calitate morală ce caracterizează individul din punct de vedere al atitudinii faţă de sine şi faţă de cei din jur, concretizată printr-o atitudine critică faţă de propriile merite şi lipsuri.
6. Patriotismul exprimă atitudinea individului faţă de ţara natală şi se manifestă prin atitudini, sentimente faţă de patrie, popor, valori morale (culturale), limbă maternă.
7. Politeţea este o atitudine specifică omului civilizat care îşi însuşeşte reguli de comportare frumoasă şi acţionează în conformitate cu acestea, fără efort.
8. Prietenia este o formă a raporturilor personale care apare în relaţiile dintre oameni şi se bazează pe cunoaştere reciprocă, stimă, devotament.
9. Respectul este o atitudine de consideraţie, stimă, cinste, politeţe faţă de o persoană sau idee, incluzând şi sentimentul de preţuire.
10. Recunoştinţa este acea simţire nobilă lipsită de egoism , de care este pătruns omul faţă de acela sau aceea care i-au făcut un bine. Recunoştinţa este o simţire a inimii, nu o judecată a minţii.
11. Perseverenţa este străduinţa în muncă, efortul asiduu, inventiv şi consistent pe temeiul înfăptuirilor folositoare. Vrednicia îl caracterizează pe omul perseverent.
12. Generozitatea este însuşirea unor persoane de a contribui la crearea bunurilor materiale sau spirituale fără scop interesat şi fără să aştepte recunoştinţă sau întoarcerea gestului. Acestea sunt numai câteva din calităţile morale pe care omul de mâine, elevul nostru de azi, ar trebui să le aibă şi care ne-au stat în atenţie în lucrarea aceasta. [7]

Aceste virtuţi, valori morale se regăsesc în comportamentul eroilor din basme, identificându-se în portretul lui Prâslea, Greuceanu, Făt-Frumos, a chipurilor umane puternice din balade – Toma Alimoş, Ciobănaşul mioritic, Meşterul Manole şi se contopesc cu specificul popular al poporului român, cu spiritualitatea acestei etnii.

Se pot plasa discuţiile asupra celor două valori spirituale pe care le deţine poporul român, asemenea altor popoare ale lumii: cultura, atât cea materială, cât şi cea spirituală, şi arta. Arta este o caracteristică a culturii, deoarece aceasta cuprinde şi valorile nemuritoare estetice, pe care omenirea le creează prin artă, măiestrie. În cadrul literaturii, în această situaţie cea populară, se stabileşte o relaţie interesantă şi echivocă între cele două fenomene: etic şi estetic. Concluzia este că: ceea ce e frumos nu e neapărat bun, iar ceea ce e bun nu e obligatoriu frumos, deci ceea ce e estetic nu e sigur etic şi ceea ce e etic (moral), nu este necesar să fie şi estetic.

[7] ***_Dicţionar de etică pentru tineret_, Editura Politică, Bucureşti, 1969, p. 299;

În continuare, este posibilă comparaţia folclorului, ca totalitate a creaţiilor artistice aparţinând mediilor tradiţionale, cu morala, ca ansamblu de norme, de reguli de comportare a oamenilor în timpul vieţii, în societate, fie că este vorba de mediul extern, cât şi de cel intern. S-a considerat că morala influenţează folclorul, şi invers, aplicându-se aici tehnica modelului spontan. O importanţă specială pentru temă, o au categoriile etno-moralei, mai ales că acestea stau la baza echilibrului societăţii, a comunicării şi a relaţiilor interumane. Binele, adevărul, cinstea, sinceritatea sunt calităţi necesare eroilor din basme şi balade pentru ca ei să-şi învingă adversarii, ca să fie mai presus decât aceştia. Aceste virtuţi îl caracterizează pe Făt - Frumos din basme, aşa încât la finalul călătoriei sale, Binele va triumfa în defavoarea Răului.

Este de observat că aceste categorii etice, dar şi cele estetice, după cum se poate observa, au fiecare, corespondent negativ, care în basme şi balade va fi reprezentat de forţele ascunse, malefice, aducătoare de moarte, de lupte şi de teroare. Dintotdeauna a coexistat Binele şi Răul, chiar de la începuturile lumii, conform şi mitului cosmogonic, al Creaţiei, care în unele variante vorbeşte despre Fârtat (Dumnezeu) şi Nefârtat (Diavol), zeul suprem şi îngerul căzut care balansează în echilibru Marele Univers. Între acestea nu există o relaţie de negare, de opoziţie, ci una de complementaritate.

Mai departe, se poate susţine legătura indubitabilă dintre folclor, ca furnizor de frumos, şi estetică. Este clar că orice creaţie populară este frumoasă prin valorile pe care ni le transmite, prin mitul sau ritul care stau la originea ei, dar şi prin realizarea artistică meşteşugită a creatorului popular. În acest sens, literatura populară nu este săracă în exemplificări. Să reflectăm asupra unora dintre acestea: Cât de frumoasă este opera de artă, zidită cu enorm sacrificiu de către Meşterul Manole, şi cât de superb în tragismul său este mitul estetic al Creaţiei, care face trimitere la sacrificiile din timpuri imemoriale!

Categoriile estetice: Frumosul, Graţiosul, Splendidul au fiecare un corespondent negativ, asemenea categoriilor eticii, pentru a sublinia principiul dualităţii, care stă la temelia Universului, aşa cum principiul masculin şi cel feminin, adică *ying* şi *yang*, stau la baza omenirii. Se consideră că fără acest echilibru, fie între bine şi rău, sau între frumos şi urât, s-ar instala iarăşi haosul primordial, care a fost înainte de începutul acestei lumi, în momentul Creaţiei, idee subliniată de Mihai Eminescu în *Scrisoarea I*: "Dar deodat-un, un punct se mişcă…cel întâi şi singur. Iată-l / Cum din chaos face mumă / Iară el devine Tatăl…".[8]

Discuţia se poate deplasa spre domeniul imaginarului şi a relaţiilor acestuia cu lumea imaginată şi cu toate elementele supranaturale ce derivă din aceste asocieri. În primul rând, imaginarul în mentalitatea tradiţională este o realitate, deoarece, omul arhaic, necunoscând originea unor lucruri, a încercat continuu să le găsească o explicaţie, din curiozitate, bineînţeles; astfel, tot încercând să înţeleagă cum au luat fiinţă anumite situaţii, le-a găsit povestea pe măsura gândirii sale. De aceea, ulterior, când societatea a evoluat, acele născociri au rămas închipuiri, nu-şi mai găseau corespondent în realitatea dată: în basmul popular *Tinereţe fără bătrâneţe,* la plecarea

[8] Mihai Eminescu, *Poezii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1935, p. 87;

lui Făt - Frumos în căutarea a ceea ce i se promisese la naştere, lăsase pădurea Scorpiei şi a Ghionoaiei, figuri mitice terifiante, dar la întoarcere, erau oraşe, sate, locuri populate, lumea nu le văzuse, ci auzise poveştile lor de la moşi – strămoşi.

Apoi, este o legătură intrinsecă între imaginar şi imaginat, deoarece imaginatul, obiectul fictiv, fenomenul închipuit, poate exista doar în imaginar, în imaginaţie, pentru că nu i se găseşte relaţia cu realul, în momentul în care a trecut graniţele ficţiunii, a ceva care nu există eminamente. Deoarece operele populare implică elementele de fantastic, de fabulos, de fastuos, de miraculos, este necesară discutarea lor ca noţiuni teoretice. Acestea au rolul de a crea atmosfera specială de basm sau baladă, extraordinară, de necrezut, care depăşeşte orice închipuire, cu animale care vorbesc, cu acei cai care zboară pe deasupra pământului ca vântul şi ca gândul, cu oameni reali, normali, care se metamorfozează şi devin fabuloşi etc.

De asemenea, literatura orală trăieşte cu şi prin eroii, figurile mitice şi personajele fabuloase; aceştia populează spaţiul mirific al imaginarului, acţionează în mod nemaivăzut şi nemaipomenit, te impresionează prin caracteristicile lor, nu degeaba copiilor le plac basmele, unde ei devin eroii care aruncă buzduganul zmeului îndărăt, cu o forţă mai mare decât a acestuia. Aşadar, se petrec lucruri fantasmagorice, cu rolul de a crea o lume minunată, în care am vrea să credem, dar nu întotdeauna este suficient de plauzibilă pentru noi, ci doar pentru cei mici.

Bibliographical References:

Eminescu Mihai, *Poezii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1935.
Maiorescu Titu, *Critice*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1967.
Vrabie Gheorghe, *Din estetica poeziei populare române*, Editura Albatros, 1990.
*** *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Academia Română. Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998, Ediţia a II-a.
***Dicţionar explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.
***Dicţionar de etică pentru tineret*, Editura Politică, Bucureşti, 1969.

ORPHEUS AND ORPHISM. THE ORPHIC DOCTRINE

Victoria Norma PETRE (GHEORGHE)
PhD Candidate, University of Pitesti

Abstract: One of the first stages of t mythology was polytheism. Polytheism presupposes the existence of several deities. Orpheus is considered „the father of the Panhellenic faith in the continuation of the existence of the soul after the physical death of man, the great theologian, being considered both the founder of sacred and profane sciences, owing to him religion and the arts''[1]. The Orphism, one of the most important religious currents of the 6th century BC marked the Hellenic culture by its entire relation to life and death and by acquiring a new vision of existential problems. Orpheus is considered not only the founder of Orphic communities, but also of the Dionysian initiation ceremonies. In Orphism, the status of the god Dionysos was re-signified to illustrate the Orphic conception of the duality of the human being.

Keywords: Polytheism, Orpheus, Dionysos, Orphism, immortality.

Una dintre cele mai importante etape ale mitologiei greceşti a fost politeismul. Politeismul – atât cel grecesc din mileniul I î.e.n., cât şi cel al altor mitologii ale lumii - consta în existenţa mai multor zeităţi care aveau diferite atribute şi funcţii. Geea (Gaia) era considerată Zeiţa Mamă (Zeiţa Pământului); Uranos reprezenta Cerul; Cronos era divinitate a timpului; Demetra- zeiţă agrară; Persephona-Kore, zeiţă a germinaţei, dar şi a morţii; Hades, conducătorul împărăţiei morţilor; Dionysos, patronul vegetaţiei, al fructelor şi al viţei de vie; Minerva era zeiţa Înţelepciunii; Atena, deşi avea statutul de zeiţă a războiului, nu agrea „spiritele sălbatice a căror întreagă existenţă se împlineşte în pofta de a se azvârli în învălmăşeala luptei''[2]. Artemis era divinizată ca zeiţă a vânătorii şi a castităţii, iar Afrodita – ca zeiţă iubirii (în ambele aspecte: cel profan şi cel celest); Apolon „făcea în fiecare zi călătoria sa obicinuită cu carul şi caii săi de foc pentru a lumina şi încălzi lumea''[3]. Cel mai mare dintre zei, stăpânul Olimpului şi al universului, era Zeus.

Deşi aveau caractere şi temperamente diferite, zeiţele şi zeii erau consideraţi, dată fiind natura lor divină, „cei Veşnici'' (nemuritori).

Pe lângă marile zeităţi, existau, în politeism, şi alte figuri divine (benigne sau malefice), de un rang mai mic: semizeităţile. În rândul zeităţilor greceşti din etapa politeistă făceau parte şi cele trei Moire de care depindea destinul oamenilor. În principiu, zeii (*theoi)* semnificau, în diversitatea funcţiilor pe care le deţineau, „unitatea lumii divine aşa cum se prezintă ea simţurilor vii, în ciuda celor mai variate aspecte pe care le îmbracă''[4].

[1] George R.S. Mead, *Orfeu, Teogonia și misteriile orfice*, Editura Herald, București, Traducere de Stela Gheție, p. 5
[2] Walter F. Otto, *Zeii Greciei*, Imaginea divinității în spiritualitatea greacă, Editura Humanitas, Traducere de Ileana Snagoveanu-Spiecelberg, p. 47
[3] Vasile Conta, *Încercări de metafisică materialistă*, Editura Librăriei Leon Alcalay, București, www.dacoromanica.ro, Secțiunea III: Perioada Politeismului, p. 78
[4] Walter F. Otto, *Zeii Greciei*, Imaginea divinității în spiritualitatea greacă, Editura Humanitas, Traducere de Ileana Snagoveanu-Spiecelberg, p. 179

Orfeu, care a trăit, probabil, în secolul VII (sau VI) î.e.n., a fost „părintele credinţei panelenice, marele teolog, cel care a adus în Grecia riturile sacre ale adorării secrete şi doctrina misterelor naturii /(...)/, fiind considerat atât întemeietorul ştiinţelor sacre, cât şi profane, datorându-i-se religia şi artele''[5].

Tracii îl venerau pe Orfeu, care învăţase de la Oiagros să cânte, pentru înalta sa măiestrie în arta muzicii. În mitologia gracă, citaredul Orfeu era fiul zeului Apollo şi al nimfei Calliope. Calliope era muza poeziei epice, iar Apollo era conducătorul Muzelor (după anumiţi autori mama lui Orfeu va fi fost muza Clio).

Îndrăgostit de nimfa Euridice, Orfeu se căsătoreşte cu ea. Aceasta moare muşcată de un şarpe veninos, în timp ce încerca să fugă de păstorul Aristeu, care o urmărea. Măcinat de o durere imensă, Orfeu coboară ***viu*** în „lumea umbrelor" cu scopul de a-şi aduce soţia în lumea viilor. Cu ajutorul cântecului lirei sale, care acţionează ca o vrajă asupra locuitorilor Hadesului, printre care Eumenidele sau Cerberul, *câinele paznic cu trei capete,* Orfeu ajunge la Hades pe care îl convinge să-i îngăduiască să o scoată pe Euridice din împărăţia lui. Hades acceptă, cu o condiţie: Orfeu nu trebuie să-şi întoarcă privirea până nu va părăsi lumea umbrelor.

Uitând de sfatul primit de a privi doar înainte şi din teama de a nu o pierde pe Euridice, Orfeu îşi întoarce privirea sprea ea. Astfel, Euridice moare a doua oară, iar Orfeu se întoarce din Hades, singur, la viaţa pământeană. A doua moarte a Euridicei îl face pe Orfeu să se retragă lângă deşertul Strymon unde înduioşază cu lira sa animalele sălbatice.

În ceea ce priveşte moartea lui Orfeu, există mai multe versiuni: în prima versiune, care aparţine poetului Alcidamas, acesta moare ucis de fulgerul lui Zeus. În a doua versiune el moare rupt în bucăţi de menade (preotesele lui Dionysos), care îi aruncă capul şi lira într-un râu din Tracia (Hebru). O altă versiune spune că Orfeu ar fi murit în urma durerii pricinuite de moartea definitivă a preaiubitei sale Euridice.

Orfismul, unul din curentele religioase cele mai importante ale sec. al VI-lea, a marcat cultura elenă prin întreaga sa raportare la viaţă şi la moarte şi prin dobândirea unei noi viziuni asupra problemelor existenţiale.

Învăţăturile lui Orfeu au fost preluate şi continuate, în timp, de adepţii respectivei religii, care au procedat la consemnarea în scris a preceptelor filosofico-religioase ale întemeietorului orfismului. În sensul larg al termenului, *orfismul* cuprinde şi contribuţiile „teoretice" ale celor care i-au urmat, pe lângă ritualurile specifice (cele ezoterice şi cele „comune") şi normele ascetice de viaţă al căror scop era evitarea întrării sufletului în „*crudul ciclu al reîncarnărilor".* În concepţia orfică, sufletul, care este de origine divină, se reîncarna până la completa sa purificare de patimi, de păcate şi de alte „reziduri" existenţiale care l-au murdărit pe durată legării sale de trup: o adevărată închisoare, un „mormânt". Când este curăţat complet, sufletul omului ajunge în *Insula Fericiţilor*.

Principalul reprezentant al orfismului, după moartea lui Orfeu, a fost, la Atena, Onomacrit, despre care se spune că ar fi autorul poemelor *Teletai* (Rituri de iniţiere). Introducerea orfismului în Atena are legătura cu viziunea religioasă a lui Pisistrate şi a urmaşilor săi, care au construit temple, aşezământe religioase şi au protejat cultele agrare vechi, mai ales pe cele ale lui Dionysos. Aşadar, Orfismul „a desemnat la început o

[5] George R.S. Mead, *Orfeu, Teogonia şi misteriile orfice*, Editura Herald, Bucureşti, Traducere de Stela Gheție, p.5

formă *ascetică* de viaţă religioasă; apoi o speculaţie pe care mai multe epoci şi-au pus succesiv pecetea''[6].

André Boulanger estimează că un motiv plauzibil pentru care ar trebui să credem că orfismul a luat naştere în Grecia Mare ar fi înrudirea acestuia cu „partea religioasă a pitagorismului şi orfismul iniţial''[7]. Religiile mistice s-au dezvoltat destul de mult în a doua jumătate a sec. al VI-lea î.e.n., în Grecia Mare. Întrucât în Grecia Mare şi Sicilia interesul pentru cultul unor divinităţi ca Persepfona, Demeter, Hades sau Dionysos a fost destul de crescut, au apărut *thiazele*. Iniţial acestea au fost societăţi funerare al căror scop era aplicarea unor rituri ce asigurau fericirea sufletului în Hades. Ulterior, interesul crescut pentru lumea lui Hades a transformat thiazele, care s-au inspirat din miturile şi riturile cultului iniţial, aderând la o viaţă ascetică. André Boulanger opinează că aceste thiaze, numite *pre-orfice,* au constituit adevăratul fond al credinţelor orfice*:* din „s-au desprins orfismul, pe de o parte, şi religia pitagorismului, pe de alta''[8].

Orfeu nu a fost cunoscut doar ca un cântăreţ pe placul zeilor, ci şi ca „un prezicător, un medic care cunoştea leacuri miraculoase şi un preot purificator''[9], iar comunităţile orfice nu au făcut decât să-şi exercite activitatea şi în aceste domenii.

În orfism, statutul zeului Dionysos a fost *resemnificat* pentru a fi ilustrată concepţia orfică despre *dualitatea* fiinţei umane. Conform lui Pindar[10], Dionysos este fiul lui Zeus şi al zeiţei Semele, fiica regelui Tebei. În urma unei capcane întinse de Hera, Semele este lovită de trăsnet şi naşte înainte de termen. Zeus salvează pruncul, cosându-l în propria-i coapsă „şi, după câteva luni, Dionysos vine pe lume. El este într-adevăr născut de două ori''[11].

Sfâşierea lui Dionysos, de către Titanii aţâţaţi, din gelozie, de Hera, soţia lui Zeus, apare în ceremoniile misterelor începând cu secolul al VI-lea î.Hr. Povestea nimicirii fiului lui Zeus prezintă mai multe variante. În una dintre ele, cea considerată drept orfică, Titanii l-ar fi ademenit pe micul Dionisos-Zagreus cu mici cadouri, printre care şi o oglindă. În momentul în care acesta se uită în oglindă, Titanii îl prind, însă Zagreus reuşeşte să scape luând diferite forme. Este prins având înfăţişarea „unui taur, zdrobit şi rupt în bucăţi pe care le înghit aceşti duşmani sălbatici''[12]. Inima este singura care le scapă ucigaşilor. Cu ajutorul Atenei, aceasta ajunge în posesia lui Zeus, care o înghite şi astfel se va naşte noul Dionysos în care retrăieşte şi Zagreus. Titanii sunt trăzniţi şi aruncaţi în Tartar [13].

În sec. al VI-lea i.e.n. neoplatonicianul Olympiodoros aprecia că oamenii au fost făcuţi din cenuşa Titanilor omorâţi de fulgerele lui Zeus. Prin urmare, făptura umană are în structura sa o *dublă moştenire:* una rea, titanică, şi alta divină („cenuşa conţine şi

[6] Mircea Bârsilă, Evaziuni critice, Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2014, p. 5-6
[7] André Boulanger, *Legături între orfism şi creştinism*, Editura Meta, Bucureşti, 1992, p.21
[8] André Boulanger, *Legături între orfism şi creştinism*, Editura Meta, Bucureşti, 1992, p. 23
[9] Erwin Rohde, *Psyché*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985, p. 268
[10] Apud Mircea Eliade, *Istoria Credinţelor şi ideilor religioase,* capit. I: De la epoca de piatră la Misterele din Eleusis, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991, p. 352
[11] Mircea Eliade, *Istoria Credinţelor şi ideilor religioase,* capit. I: De la epoca de piatră la Misterele din Eleusis, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991, p. 352
[12] Erwin Rohde, *Psyché*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985, p. 271
[13] Ucigaş al unui zeu sau al lui Dumnezeu

substanţa divină a fiului lui Zeus cu care se ghiftuiseră Titanii''[14]). Prin orfism s-a făcut trecerea de la *„cultura ruşinii''* la *„cultura vinovăţiei''* (prezentă şi în doctrina creştină).

„Orfica asumare a pătimirilor lui Dionysos''[15], respectiv a morţii prin sfâşiere (*sparagmos*) şi a învierii lui aparţinea de teologia *misterelor* începând cu secolul al VII-lea sau al VI-lea î.e.n. Rolul religiei orfice era acela de purificare, de curăţire a minţii în faţa vicisitudinilor vieţii şi a morţii. Iniţierea, care includea şi *coborârea în lumea subpământeană*, avea pentru orfici un dublu sens: pe de o parte aceştia duceau în pământ (mormânt) natura titanică a firii lor; pe de altă parte renăşteau „curaţi, dobândind, prin acea experienţă extatică, o altă personalitate şi chiar un alt nume''[16].

Cultul lui Dionysos şi-a primit adepţii în sanctuarul din Delphi, Apollo a devenit zeul purificărilor, iar Misterele de la Eleusis şi-au depăşit iniţialele semnificaţii agrare şi au promis iniţiaţilor săi un destin mai bun în viaţa următoare. Credinta în mântuirea sufletului, mitul lui Demeter şi al Persephonei şi ritualul iniţiatic sunt punctele pe care le au în comun orfismul şi Misterele Eleusine.

Orfismul a fost continuat pe o altă spirală religioasă de pitagorism şi chiar de creştinism.

BIBLIOGRAFIE

Bârsilă, Mircea, *Evaziuni critice*, Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2014
Boulanger, André, *Legături între orfism şi creştinism*, Editura Meta, Bucureşti, 1992
Conta, Vasile, *Încercări de metafisică materialistă*, Editura Librăriei Leon Alcalay, Bucureşti,
www.dacoromanica.ro, Secţiunea III: Perioada Politeismului
Eliade, Mircea, *Istoria Credinţelor şi ideilor religioase,* capit. I: De la epoca de piatră la Misterele din Eleusis, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1991
George R.S., Mead, *Orfeu, Teogonia şi misteriile orfice*, Editura Herald, Bucureşti, Traducere de Stela Gheţie
Walter F., Otto, *Zeii Greciei,* Imaginea divinităţii în spiritualitatea greacă, Editura Humanitas, Traducere de Ileana Snagoveanu-Spiecelberg
Rohde, Erwin, *Psyché*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1985
Sorel, Reynal, *Orfeu şi Orfismul*, Editura Universitas, 1998

[14] Reynal Sorel, *Orfeu şi Orfismul*, Editura Universitas, 1998, p. 99
[15] Mircea Bârsilă, *Evaziuni critice*, Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2014, p. 8
[16] Mircea Bârsilă, *Evaziuni critice*, Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2014, p. 8

THE PROBLEMATIC OF WAITING IN VAIN

Romulus Marius SĂLĂGEAN
PhD Candidate, University of Pitești

Abstract: The unfinished human condition involves a multiple issues attending. From the hiped wander wanderings, passing through the indistinct desert full of phantasms or diavolian embodiments, we will end at Seneca, the one that passes through other borders of understanding of the afferosite concept (dedicated, consecrated) to the inner human. As long as the real prophets can light their disciples in the wilderness, the wait has its own spiritual function, truly shaped by the Eckart Master.
"Ad REM", the problematic in this case, the expectation occurs naturally in any ontological course, perceived as the last determination, as is the case in the desert of the Tatars - the novel of Dino Buzzat - or seen in the light of the fragility of hope.
Beyond these more or less theoretical considerations, the proposed subject has a real interest in literature. And where could we have found a decalogue put even vertically on a "waiting room"?
Octavian Paler's essayst named prose, but completely different from what was written up to him, keeping a strong original note, the teacher's multiple-character, from the novel "Life on a platform", can be associated with the reason for the waiting by the perspective of a clear destiny route. Apart from the "Roman-parabola" labeling, which is justified to a point, the metaphic in this case has certain color or cognitive locks that the reader enjoys. By enrolling this land of no one, a natural desert, the hermit professor consents to return to the world, at least symbolically, in an understanding of Leibniz's philosophy. It's the only one. We are toward the end of the lonely Roman "life on a platform" in the era, witnesses of the last imaginary conference held by a teacher whose existence was on a platform, or in an eternal waiting room.

Keywords: Heremit, being desert, teacher, decalog, platform.

Într-o accepţie filosofico-culturală, cu nuanţe scripturistice, aşteptarea poate fi interpretată ca fiind constitutivă naturii umane.

Evoluţia spirituală a omului, ţintind până la urmă Adevărul, se prevalează de acea *încercare a labirintului* inaugurată estetic de Mircea Eliade.

Treptele fiinţării şi interogaţiile existenţiale converg către filosofia lui Heidegger.

Destinul fiecăruia dintre noi este tributar unor rătăciri printr-o lume a aparenţelor. Insistând în traversarea Deşertului în speranţa unor fulguraţii revelatorii, nu realizăm că paşii noştri se îndepărtează decisiv de Esenţă. Cu toate acestea, drumul sau Rătăcirea rămân funciare, condiţiei noastre ingrate.

Folosofia heideggeriană confirmă faptul că: „rătăcirea face parte din alcătuirea intimă a Da-sein-ului în care este prins omul istoric”[1]. Aflată „mereu în rătăcire”[2] fiinţa umană ajunge la o *disorder* de proporţii. Taina existenţei este eclipsată de agitaţia ieftină a vremurilor. *Mutatis mutandis,* pustiul sau deşertul implică o rătăcire, o peregrinare dar în acelaşi timp şi o aşteptare.

[1] Heidegger, M., *Reper pe drumul gândirii*, Ed.Politică, Bucureşti, 1988, pg.154, Trad. Thomas Kleininger
[2] Heidegger, M., *Op. Cit.*, pg.154

Făurit de Divinitate după un tipar astral, omul este prizonierul absolut al limitelor sale, acest paradox ontic creându-i o frustrare, dându-i însă şi un impuls într-o neobosită *Cursă* al cărei participant este doar el.

Încercând să ajungă la punctul terminus al acestei provocări, o Fugă disperată a cărei finalitate nu are consistenţă, *homo sapiens* deslușește undeva in negură pe cineva care-i seamănă.

Uluit, scriitorul, artistul în genere face semne disperate dar *Celălalt* nu poate să-l aştepte.

În Deşert, care este indistinct şi plin dre fantasme sau întruchipări diavoleşti, aşteptarea capătă un sens. Mântuitorul însuşi a fost ispitit în pustiul Quarantamiei. Repudiindu-l pe diavol prin celebra zicere: „nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu" (Matei 4,4), Iisus certifică un *modus vivendi* şi trasează drumul eremiţilor.

Atâta timp cât şi adevăraţii profeţi îşi pot lumina discipolii în pustiu, aşteptarea îşi are şi ea funcţia spiritual conturată cu adevărat „la Maestrul Eckhart, Deşertul în care domneşte numai Dumnezeu este nediferenţierea regăsită prin experienţa spirituală"[3]. *Ad rem* aşteptarea survine firesc în orice parcurs ontologic, ipostaziată ca ultimă determinare sau văzută prin prisma fragilităţii speranţei.

Pe de altă parte gândul activ pe care îl sesizăm în retorica lui Lucius Annaeus Seneca, mai precis în *De brevitate vitae* deschide alte portaluri de înţelegere ale conceptului afierosit condiţiei umane.

Dialogând pe tema frumuseţii şi unicităţii clipei ce ni s-a dat, Seneca consideră: „cea mai mare piedică în calea vieţii este aşteptarea care depinde de ziua de mâine şi pierde ziua de azi."[4]

Dezvoltarea unei dialectici între cei care trăiesc acum, plenar şi nefericţii care tot „amână" prezentul îi conferă lui Seneca posibilitatea de a formula sub forma unei interogaţii un aforism foarte actual: „cea mai frumoasă zi este şi prima care fuge…[…]"[5]

Dincolo de aceste consideraţii, mai mult sau mai puţin teoretice, problematica aşteptării zadarnice comportă un interes real în literatură. Şi unde am fi putut descoperi un decalog poziţionat chiar pe verticala unei „săli de aşteptare"? Iar primele două porunci să sune astfel: „să aştepţi oricât ; să aştepţi orice"[6].

Cvasi-personajului din romanul *Viaţa pe un peron, Profesorului* i se poate asocia laitmotivul aşteptării prin prisma unui traseu „destinal major",[7] expresia aparţinând scriitorului Mircea Bârsilă.

Proza lui Octavian Paler, eseistica s-a spus, dar total diferită de ceea ce s-a scris până la el, păstrându-şi o notă de originalitate pregnantă, implică o succesiune de imagini şi simboluri recurente. Episodul narativ cu o pronunţată tentă confesivă cu

[3] Chevalier J., Gheerbrant A., *Dicţiona de simboluri*, Ed.artenis, Bucureşti, 1993, pg.138-139
[4] Seneca, Lucius, Annaeus, *Alt timp nu am*, Ed. Seneca Lucius Annaeus, Bucureşti, 2014, pg,37
[5] Seneca, Lucius, Annaeus, *Op. Cit*, pg.37
[6] Paler, Octavian, *Viaţa pe un peron*, Ed. Jurnalul Naţional, Bucureşti., 2009, pg.26
[7] Bârsilă, Mircea, Revista Argeş, An.XIX, (LIV) Nr.11 (449) Noiembrie, 2019, pg.10

trimitere la descinderea în Egipt, undeva la marginea deşertului, reprezintă un punct comun al mărturisirilor literare la care ne face părtaşi scriitorul.

Ceea ce se întâmplă e uluitor. Aflat în faţa acestei tentaţii, cel care a creat cele mai frumoase pagini despre ţinutul nisipului şi al „cerului gol, indiferent”[8], păstrând în suflet *deşertul pentru totdeauna*, renunţă la o experienţă care ţi se oferă o dată în viaţă.

Aşteptarea fără glorie în proximitatea dunelor de nisip, incapacitatea de a mai face paşii hotărâtori pot fi interpretate, dar o logică faptică nu există. De altfel, nici Octavian Paler nu înţelege atracţia faţă de aceste deşerturi, ţinând cont că, aflat în faţa unuia real, a clacat, neavând curaj, neaflând niciodată ce se găseşte dincolo de nisipuri.

Horaţiu are o butadă care se mulează pe această secvenţă:”non cuivis homini contingit adire Corinthum” (nu-i este dat oricui să ajungă la Corint), cu referire la atingerea Visului, a Idealului.

La rigoare, deşertul lui Octavian Paler comunică cu vulnerabilităţile scriitorului. *Dreptul de a uita* nu este chiar atât de confortabil.

Iar riscul de a nu-l găsi pe *Celălalt*, oricât de mult ţi-ai inventaria trecutul, poate fi compensat printr-un act volitiv care să te propulseze pe o altă treaptă a devenirii.

Scriitorul Mircea Bârsilă notează inspirat: „<<Necunoscutul>> (Celălalt) sălăşluieşte chiar în fiinţa poetului, care este cuprins de spaima că enigmaticul <<Celălalt>> i-ar putea dezvălui <<cine ştie/ ce taină înspaimântatoare>>.

În anumite momente, *dublul* care trăieşte în interioritatea atât de greu explorabilă, dispare, lăsând în urmă doar amintirea sa….[…]”[9].

Dintr-o altă perspectivă, mirajul deşertului persistă în naraţia paleriană, mult după asumarea unui fiasco relatat cu o autentică emoţie, precum *raza* eminesciană în urma dispariţiei astrului de pe firmament.

Imaginându-şi o noapte sub cerul liber, în deşert, căutând rămăşiţele „unei tufe de alfa”, pe care le vei folosi pentru aprinderea unui foc binefăcător, scriitorul notează: „acuma vei afla ce valoare au amintirile şi regretele tale, cât de mult te leagă ele de ceea ce se află dincolo de deşert. Eşti singur cu tine însuţi.”[10]

Bântuit de acest arhetip al deşertului căruia îi conferă o întreagă paletă de semnificaţii, scriitorul inaugurează acea *geografie spirituală,* cum anumit-o, deoarece întotdeauna apare şi *marea*, *mlaştina* sau *pădurea*.

În volumul *Don Quijote in Est,* (1994) arhetipul deşertului se apropie şi de singurătate ca supratemă a prozei reflexive a lui Octavian Paler.

Iar aşteptarea devine o constantă a umanităţii, decelată în filosofia de viaţă paleriană.

În romanul *Viaţa pe un peron* (1981), problematica aşteptării este funciară sub aspect tematic, metafora paratextuală rezumând, în definitiv, previzibil, de altfel, condiţia umană.

Arta literară de care se prevalează scriitorul se insinuează treptat, epicul îndreptându-se inspirat către acea *vreme a întrebărilor.*

[8] Paler, Octavian, *Don Quijote in Est*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1994, pg.372
[9] Bârsilă, Mircea*, Vârsta de Fier in lirica lui Alexandru Philippide*, Ed. Tractus arte, Bucureşti, 2015, pg.155
[10] Paler, Octavian, *Don Quijote in Est*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1994, pg.372.

Dincolo de etichetarea „roman-parabolă", îndreptăţită până la un punct, metaficţiunea îm speţă deţine anumite culoare sau *ecluze* cognitive pe care lectorul le savurează din plin. Ultimele pagini ale romanului sunt o pledoarie pentru *re-constituirea* fiinţei umane scindate între *Dumnezeu şi Fiară*.

În acelaşi context apare un element aparent banal, dar terifiant prin conştientizarea lui. Reprezintă o cărare pierdută, un drum spre *nicăieri.* „Disting locul unde şinele dispar în pădure"[11]. E o altă reprezentare a pustiului, aparţinând imaginarului creat de Octavian Paler.

Eludând acest tărâm al nimănui, un *deşert fiinţial,* Profesorul-eremit consimte să se întoarcă spre lume, cel puţin simbolic, într-o accepţiune a filosofiei lui Leibniz. Este singura. Suntem către finalul *vieţii pe un peron,* roman singular în epocă, martori ai ultimei conferinţe imaginare ţinute de către un profesor a cărui existenţă s-a derulat pe un peron, sau într-o eternă sală de aşteptare.

Cuvintele sunt într-adevăr greu de egalat sub aspectul emoţiei declanşate spontan, câteva rânduri de proză poematică aşa cum mai regăsim, sub o altă formă şi în *Scrisori imaginare* (*1979*), *Avenrturi solitare (2008),* sau in volumul intitulat profetic*: Deşertul pentru totdeauna (2001).*

Iată textul:

„Apoi m-a copleşit o mare emoţie, uitându-mă cum se face ziuă, parcă vedeam totul, cum să zic, de la o mare înălţime. Şi m-am gîndit cât de orbi suntem în fiecare dimineaţă. Se luminează această stea pe care ne naştem si murim, iar noi nu găsim ceva mai bun de făcut decât să ne controlăm plictisiţi sau grăbiţi, ceasul."[12]

Volumul *Deşertul pentru totdeauna (2001)* are în preambul o mărturisire de credinţă în ceea ce priveşte *viaţa secretă* a prozatorului.

Privind în asamblu opul palerian, nu ne miră umorile devoalate aici, visul, abisurile subconştientului, lumea interioară cu toate obsesiile aferente, toate acestea subzistând într-o formă sau alta în diferite momente ale creaţiei sale.

Formula epică aleasă în această carte este una a melanjului între o naraţiune subiectivă bazată pe o autobiografie intrată deja în mit şi o relatare de fapte sau mai precis de gânduri, o alegorie ce are în prim-plan tărâmul numit *Asybaris.*

Teritoriul himeric cu dublă reprezentare, *Asybaris*-ul se revendica a fi parte a Georgrafiei repetitive de sorginte spirituală, fiind completat spre *miazănoapte* de o mare stranie ce asigură un ritual funerar şi purificator. Fiinţele întâlnite aici, dr.Luca, Julis sau Monseniorul sunt voci auctoriale purtând dialoguri, de cele mai multe ori, remarcabile.

Există şi pescăruşi de o ferocitate nemaiîntâlnită, un copil fiind mutilat de ciocul unei păsări, se pare grav afectată de climatul Asybaris-ului. Funcţia integratoare a simbolurilor este asigurată de previzibila „căutare a deşertului" cei din Asybaris asumându-şi cu demnitate aşteptarea acestui miraj. Atâta timp cât „stelele strălucesc ca nişte diamante"[13]. Pentru ei, aşteptarea, chiar dacă ar fi zadarnică le certifică paradoxal un anumit statut onotologic.

[11] Paler, Octavian, *Viața pe un peron*, Ed. Jurnalul Național, București, 2009, pg.218
[12] Paler, Octavian, *Viața pe un peron*, Ed. Jurnalul Național, București, 2009, pg.219
[13] Paler, Octavian, *Deșertul pentru totdeauna*, Ed.Albatros, București, 2001, pg.310

O diseminare a acestei imagini obsedante a deşertului pe care am plasa-o în sfera *inconştientului personal* sau chiar a *inconştientului colectiv,* se prefigurează *de facto* atunci când Julis se adresează doctoruloui Luca, arătându-se intrigat că expediţia organizată cu scopul de a descoperi deşertul din Asybaris nu-şi atinsese ţinta.

Replica bătrânului doctor sufocat de singurătate:"eu am propriul meu deşert, nu trebuie să caut altul"[14], reordonează hermeneutica textului.

Cu scopul de a clarifica golul sufletesc al medicului psihiatru Luca, convingându-ne că nu este chiar acel „vox clamantis in deserto", trebuie să înţelegem ce se întâmplase în trecutul acestuia.

Povestea de dragoste dintre el şi „doamna castelană", cum o numea uneori, ironic, are o notă de tragism exponenţială. Ultima lor întâlnire care se petrece într-un *şopron* implică şi o *caleaşcă,* pe capra căreia se vor urca protagoniştii acestei scene suprarealiste. Aflăm că femeii îi plăceau *jocurile* despre *călătorii*.

În afara acestora, „iubirea"doctorului Luca are o vădită înclinaţie thanatică. Ea recunoaşte că „s-a jucat cu viaţa"[15] şi vrea să se „joace şi cu moartea la fel"[16]. Aceiaşi „doamna castelană" proiectează o călătorie imaginară pentru a vedea cum se aruncă în Gange *cenuşa* celor dispăruţi. Chiar această caleaşcă din şopron pe capra căreia s-au ridicat cei doi, poate fi văzută ca un vehicul al marii treceri. Pastrând proporţiile, această neverosimilă caleaşcă ce te provoacă la o călătorie spre nicăieri, poate fuziona la un anumit nivel semantic cu celebra trăsură a domnişoarei Christina, personajul eponim din nuvelistica lui Mircea Eliade. Depăşind această problematică clasică a lui Eros şi Thanatos, vom observa că între cele două personaje prezentate se insinuează treptat o anumită *aşteptare.* Nu mai sunt, de ceva vreme apropiaţi, fiecare dintre ei aşteaptă, parcă, reacţiile celuilalt.

Deşi „bucata de cer înstelat"[17] ar fi putut să alunge orice angoasă, femeia teoretizează în faţa doctorului Luca, construind o adevarată metafizică a despărţirilor. Constatăm că *doamna castelană* susţine nu fără temei că oamenii nu reuşesc să intuiască momentul despărţirii „aşteaptă să dispară tot ce i-a apropiat şi legat, până ajung să le fie silă de ei"[18].

Aşteaptă în zadar ca acel „rest de dragoste"[19], să se perpetueze, în loc să accepte cu demnitate o evidenţă.

Foarte autentic este redată mişcarea scenică, reacţiile doctorului psihiatru sunt într-o adevarată nebuloasă, discursul său nefăcând altceva decât să amplifice dezastrul emoţional. Gestica feminină cu interminabile răsuciri ale părului, tăcerea elocventă şi apropierea de poarta incintei rezumă o despărţire definitivă. Ultimele cuvinte ale femeii sunt cele mai dureroase, mai ales prin rafinamentul reproşului, cât şi prjn instituirea acelui *deşert fiinţial*, pe care doctorul Luca îl va resimţi în totalitate. „Fie cum vrei tu"[20],

[14] Paler, Octavian, *Op. Cit.*, pg.310
[15] Paler, Octavian, *Op. Cit*, pg.317
[16] Paler, Octavian, *Op. Cit*, pg.317
[17] Paler, Octavian, Op. Cit, pg.318
[18] Paler, Octavian, *Op. Cit*, pg.318
[19] Paler, Octavian, *Ibidem* , pg.318
[20] *Ibidem*, pg.318

răsună în urechile bărbatului. Magistral este scriitorul în prezentarea acestui sfârşit de lume. Pentru că orice iubire intensă, care şi-a consumat suflul divin comportă un sfârşit al unei lumi la care atât bărbatul, cât şi femeia şi-au manifestat odinioară apartenenţa. Sorin Lavric introduce într-o analiză a relaţiilor ce se nasc, devin ardente şi se disipează, aparent de neînţeles, un concept numit *defazare sufetească.*

Astfel, „Nu ea, iubita vieţii mele, în urma unei deliberări reci şi îndelungate, hotărăşte că e vremea să mă părăsească, ci defazarea, atingând în ea un moment critic, îi dictează, împotriva oricărui motiv raţional şi in pofida oricărui sfat înţelept că ceasul scadenţei a sunat”[21].

Din nefericire, această *defazare sufletească* de care aminteşte Lavric, tinde să devină o a doua natură a *omului recent*, incapabil să se mai regăsească în mitul iubirii-pasiune.

Pare credibilă şi aserţiunea conform căreia, orice relaţie dintre un bărbat şi o femeie ajunge şi la acest „stadiu obligatoriu”[22], *defazarea afectivă.*

Atât doctorul Luca eşuat în Asybaris, cât şi Daniel Petric, sculptorul rătăcit în azilul fantomatic de pe malul mării, din roman ul *Un om norocos (1984),* sunt nişte defazaţi, priviţi din unghiul acesta al afectelor.

În aceeaşi paradigmă comportamentală îl putemn situa şi pe profesorul-eremit *din Viaţa pe un peron (1981).*

Singurătatea, ca *boală a deşertului* îl invadează pe Daniel Petric după slujirea şi moartea absurdă a Laurei (ai cărei autori sunt bătrânii), de care se debarasase, tocmai pentru că nefericita dorise să-l readucă la condiţia sa de biet cioplitor de cruci. Căderea în derizoriu, căderea în lume este uneori insuportabilă.

Profesorul din acea sală de aşteptare, „anticamera deşertului” recunoaşte că însuşi pustiul îi dă o lecţie fără precedent în sensul că nu a ajuns la stadiul de „a nu iubi pe nimeni”[23]. Instituind cea de a unsprezecea poruncă conformă emistihului dantesc: *Guarda e passa*, vocea profesorului rezonează şi cu o neaşteptată speranţă.

Metafora jocului de şah ca disolutie a Eului sau, mai corect spus, a Sinelui pentru că acesta din urmă înglobează si teritoriile Inconştientului se învederează în scindarea de proporţii pe care o recunoaşte solitarul profesor. Divizat între *Dumnezeu* şi *Fiară*, proiecţia transparentă a lui Octavian Paler, personajul învestit cu însemnele aşteptării poate fi subsumat următoarelor precizări*:”*cu alte cuvinte, Sinele apare empiric ca un joc între lumină şi umbră, deşi conceptual el este înţeles ca totalitate şi deci ca unitate în care contrariile sunt unite.”[24]

În ceea ce priveşte convertirea aşteptării în speranţă ne vom prevala de acelaşi solilocviu din ultimele pagini ale cărţii.

Până la urmă, curajul personajului palerian de a ieşi din „din grotă” şi puterea de a-şi mai imagina că va ajunge „cândva la o mare”[25] sunt dătătoare de speranţă.

[21] Lavric, Sorin, *Defazarea sufletească şi alte eseuri*, Ed.Ideea Europeană, Bucureşti, 2020, pg.74
[22] Lavric, Sorin, Defazarea sufletească şi alte eseuri, Ed.Ideea Europeană, Bucureşti, 2020, pg.74
[23] Paler, Octavian, *Viaţa pe un peron*, Ed. Jurnalul Naţional, Bucureşti, 2019, pg.219
[24] Jung, Carl, Gustav, Tipuri psihologice, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, pg.512-513
[25] Paler, Octavian, *Op. Cit*., pg.219

Imprevizibil ca întotdeauna, scriitorul își permanentizează incertitudinile până la capăt. Textul lui Octavian Paler, alegoria așteptării zadarnice, „subminând" romanele realiste sau tradiționale din epocă are încifrat în el un cod al problemelor existențiale insurmontabile. Declarându-se de nenumărate ori adeptul *Judecății de acum*, în detrimentul ipoteticei concepții creștine, compensatorii, autorul nu renunță în finalul scrierii sale la proiecția acestui culoar al fricii instituționalizate. Traversarea acestui ultim deșert din roman se face oarecum și sub semnul cobrei. Iar, dacă bătălia cu Fiara nu se desfășoară frontal, din varii motive ce țin de omul interior, sperăm totuși că rostirea adevărului sub forma creației artistice să compenseze prima impresie.

Credem că aceste considerații recognoscibile în text, pe care ne-am îngăduit să le expunem sunt reductibile la următoarele rânduri: „Singura mea șansă de a vorbi e acum. După aceea s-ar putea ca pustiul să-mi pecetluiască pentru totdeauna gura.[...]"[26].

Inter alia, găsim în volumul Don Quijote in Est din anul 1994 un capitol intitulat *Hotel Tranzit*.

Supremația memoriei și trecutul revin obsedante în universul diegetic propus de autor. Un amănunt care mi s-a părut grăitor îl reprezintă imaginea *clădirii gării* legată ombilical de copilărie. Fascinația de a privi trenurile *pe fereastră* cum se exprimă scriitorul, sau de pe un peron oarecare confirmă prin plecare și venirea lor un timp pe care n-o să-l mai regăsim niciodată. Singurul vehicul provizoriu rămâne memoria ale cărei tentacule ne împresoară cu sau fără voia noastră. Așteptarea pe un peron al copilăriei se poate prelungi cât o viață. *Viața pe un peron.*

Dacă deschidem aceste sertare mnezice vom constata că rătăcim pe aleile unde *un necunoscut, un altul,* ne face semne discrete. Nu înțelegem la început dar observăm că cineva stă în fața noastră „cu degetul pe buze"[27]. Nimeni alta decât *muza tăcerii* de care amintește chiar Octavian Paler.

În *Deșertul pentru totdeauna* (*2001*), Julius pătrunde în „salonul pendulelor", încăpere în care timpul nu se scurge la fel, pentru că aceste obiecte stranii au bătăi diferite. Descoperim aici o incintă care implică un tabu. Julius intră într-o stare de agitație dărâmând mesele pe care se aflau pendulele, creând un adevărat haos. El se sustrage cât mai repede din acel spațiu infernal în care fiecare pendulă în parte măsoară un timp, dar niciuna dintre ele nu se rezumă la aceeași dimensiune temporală. La ieșirea din acest labirint Julius este așteptat de *muza tăcerii.*

Sugestia acestui „intrând" al imaginarului prozastic ne conduce până la urmă tot la o evadare din „realitate". Acest fapt îl desconspiră autorul în primele pagini ale cărții. Paradoxul constă în faptul că melanjul care stă la baza acestui volum, ne referim la autobiografia narativă, *un autoportret,* pe de o parte și povestea doctorului Luca în straniul Asybaris, ceea ce implică „o ficțiune în ficțiune"[28], dinamitează planurile textului.

Ad rem, cel care reprezintă liantul între cele două narațiuni este chiar vocea naratorului, acesta confesându-se că a discutat cu doctoral Luca într-un ...vis.

[26] Paler, Octavian, *Op. Cit*, pg.220
[27] Paler, Octavian, *Deșertul pentru totdeauna*, Ed. Albatros, București, , pg.322
[28] Blănaru, Ana, Maria, *Metaficțiunea contemporană*, Ed. Adenium, Iași, 2014, pg.52

Din acel moment intervin două secvenţe ale ficţiunii sau mai concret doua planuri ale textului.

Naratorul, unul creditabil, mai ales în „autoportret", în biografia subiectivă, un fel de „roman al scriiturii"[29], terminologia aparţinându-i lui Roland Bathes, se regaseşte şi în relatarea doctorului Luca, adică în al doilea plan al ficţiunii.

O particularitate a romanului la care ne referim ar putea fi şi sentimentul lectorului că parcurge două lumi diferite ale textului, două planuri distincte, dar paradoxal, citindu-l, nu ai totuşi certitudinea că ţi se prezintă naraţii indpendente, ci dimpotrivă ar exista un *fir roşu* care certifică o viziune integratoare a Totului.

Privind în totalitate opul palerian constatăm, fără dubii, un adevăr care ordonează, sau reordonează *instanţele comunicării narative.*

Personajul par excellence al scriiturii, pare a fi chiar Octavian Paler.

Neputând să se debaraseze de Eu, *detestabilul eu,* scriitorul recunoaşte cu franchețe: „nu pot să scriu dacă nu mă descriu"[30].

Ne vom focaliza pe tehnica narativă din *Deşertul pentru totdeauna (2001)* având ca punct de plecare o constatare interesantă, conform căreia între „*mise en abyme* şi *cutia chinezească* (caja china, Chinese-box) sau păpuşa rusească (pupa russa)"[31], ar exista similitudini de factură „terminologică şi chiar de semnificaţie"[32].

Ne raliem următoarelor nuanţări: „Dacă mise en ambyme este o formă complex de reflectare a ficţiunii, fie totale sau parţiale, cutia chinezească este un procedeu care implică ficţiunea în ficţiune prin intermediul unui personaj care migrează dintr-un plan al naraţiunii în altul"[33].

Volens nolens, in cazul nostru cel care migrează dintr-o parte în alta a naraţiei este naratorul sub a cărei identitate palpită imaginea scriitorului.

Revenons a nos mouton, capitolul intitulat *Hotel transit,* din volumul *Don Quijote în Est* poate fi subsumat unei hipotipoze, în sensul în care trecutul poate fi viu identificându-l la tot pasul, prin recursul la memorie. Clădirea dărăpănată peste care pulberea trecutului se aşterne precum o fatalitate, mai are în picioare zidurile. Ceea ce îl intrigă pe scriitor este un amănunt aparent banal. Această relicvă de pe strada Sapienţei păstrează o firmă fantomatică: *Hotel Tranzit.* Simbolistica o devoalează însuşi Octavian Paler.

Aureferenţial, chiar, pentru că ne relatează la sfârşitul capitoliului: „Hotelul Tranzit îmi pare acum un simbol.

Mă simt în tranzit. Tranzit spre ce? Nu ştiu."[34]

Termenul tranzit are şi sensul de trecere a unui călător sau a unei garniture de tren printr-o staţie. Simetria textului este evidentă. Am pornit de la clădirea gării remanentă în memoria afectivă a scriitorului şi ne-am oprit la *Hotel Tranzit*. Suntem în *marea trecere* de soriginte blagiană. În aceeaşi carte din care aflăm, că Don Quijote nu ar

[29] Barthes, Roland, *Romanul scriiturii*, Ed. Univers, Bucureşti, 1987, pg.22
[30] Paler, Octavian, *Autoportret intr-o oglindă spartă*, Ed.Albatros, Bucureşti, 2004, pg.8
[31] Blănaru, Ana, Maria, *Metaficțiunea contemporană*, Ed. Adenium, Iași, 2014, pg.52
[32] Blanaru, Ana, Maria, *Op. Cit*., pg.52
[33] *Ibidem* , pg.52
[34] Paler, Octavian, *Don Quijote în Est,* Ed. Albatros, Bucureşti, 1994, pg.264

fi avut nicio şansă „dacă Cervantes ar fi scris în limba română”[35], pentru că miticismul şi băşcalia nu ar fi rezonat cu idealismul *Cavalerul Tristei Figuri*, iar dragostea pentru Dulcineea ar fi fost considerate, probabil, o *prostie*, descoperim ideea că lumea se poate circumscrie unei săli de aşteptare.

Pentru autorul acestor rânduri, „cursa” aceasta nebună a omenirii aduce cât mai multe „săli de aşteptare” văzute ca nişte „cuşti„.

Aflat într-un aeroport din New York, Octavian Paler resimte din plin fenomenul globalizării. În timp ce fiecare îşi accelerează parcă destinul într-o goană fără precedent, el constată o „nevroză a nerăbdării” din pricina căreia „ne simţim uneori pe scaunele sălilor de aşteptare ca într-o cuşcă”[36].

Fiind într-o aşteptare prelungită într-un adevărat spaţiu destinat celor care pleacă sau vin, scriitorul devine conştient de un paradox experimentat de foarte mulţi dintre noi. Singurătatea din proximitatea *unui deşert* nu este greu de suportat. Fiinţa umană poate acumula o cantitate de singurătate cu efecte devastatoare şi în mijlocul mulţimii. Sau mai ales atunci! Gândurile pe catre ni le transmite Octavian Paler prin prisma textului demostrează încă o data cât de universal este viziunea sa în registrul umanităţii fiecăruia dintre noi. „Jinduiesc în singurătate după puţină gălăgie dar când nimeresc în îmbulzeală am nostalgia liniştii”[37]. Imaginea scriitorului într-o „sală de aşteptare” de data aceasta cu foarte mulţi oameni în jur undeva în New York, reflectând la *omul interior* redă fotografic o scenă de viaţă autentică. Nu mai contează dacă avionul de la Bucureşti mai soseşte. *Prelungirea aşteptării* nu produce panică sau anxietăţi legate de parcursul propriu-zis, dar îi permite autorului să fixeze fenomenul -aşteptarea- în perimetrul spiritual estic, românesc. Mai mult decât atât, se conturează două concepţii diferite cu trimitere la aşteptare una occidentală marcată de revoltă sau furie şi una „orientală” a acceptării de factură mioritică. Paradigma propusă de Octavian Paler e destul de evidentă, mai ales că suntem martorii unor evenimente istorice în care am tot aşteptat, dar şi *timpul ce ni s-a dat* s-a scurs implacabil.

Supralicitând cu această metaforă a sălii de aşteptare, constatăm că scriitorul o percepe „ca o locuinţă provizorie”[38] sau se raportează la ea diacronic, în sensul că „istoria însăşi e pentru noi o sală de aşteptare.”[39]

Între *resemnarea placidă* care comportă o stare de aşteptare sublimă indefinită în timp, fără o finalitate sau un ideal conturat şi necesitatea de a aştepta pe baza unor premise precum speranţa, se proiectează o dialectică a fenomenului analizat cu specificaţia că are un carcater endemic. Realizând, printr-o analiză comparativă, că proza lui Octavian Paler implică o atenţie sporită prin reflexivitatea ei pregnantă, ajungem la necesitatea unei *lecturi active.* Considerăm următoarele precizări ca fiind extrem de sugestive şi pentru scriitura la care facem referinţă: „Ficţiunea în sine se constituie dintr-o dublă determinare, pe de o parte *the artistic pole*, unde se va situa

[35] Paler, Octavian, *Op, Cit*, pg.307
[36] Paler, Octavian, *Don Quijote în Est*, Ed. Albatros, București, 1994, pg.8
[37] Paler, Octavian, *Op. Cit*,. Pg.27
[38] Paler, Octavian, *Op. Cit*, pg.16
[39] Paler, Octavian, *Op. Cit*., pg.16

scriitorul iar pe de altă *parte the aesthetic pole* în care se situează concretizarea îndeplinită de cititor".[40] Vom trece peste aceste considerente de naratologie, îndreptându-ne către un loc comun al prozei lui Octavian Paler. Ca întindere nesfârşită pustiul suprimă realitatea, fiind un loc al aparenţelor. În ţinutul himeric numit *Asybaris*, mirajul deşertului îmbracă şi simbolistica Graalului, din moment ce există o frenezie a căutării acestuia. Întreaga comunitate se întreabă dacă el există. Cei plecaţi într-o adevărată *expediţie* pentru a-l găsi, au intrat şi ei în legendă. „Într-un deşert amăgirile nu au capăt"[41], conchide scriitorul. Pe acelaşi meridian al formelor incerte se situează şi Giovanni Drogo, tânărul ofiţer din *Deşertul tătarilor* scris de Dino Buzzati. Într-o zonă cu munţi sălbatici şi un podiş, cunoscut drept „podişul tătarilor" se înalţă zidurilor misterioase şi impenetrabile ale fortăreţei Bastiani. Considerând că va rămâne în acea pustietate doar o scurtă perioadă de timp, Giovanni Drogo se va lăsa prins în interiorul citadelei născute parcă din praful şi imaterialitatea deşertului.

Bibliografie:

Barthes, Roland, *Romanul scriiturii*, Ed. Univers, Bucureşti, 1987,
Blănaru, Ana, Maria, *Metaficţiunea contemporană*, Ed. Adenium, Iaşi, 2014,
Bârsilă, Mircea, *Vârsta de Fier in lirica lui Alexandru Philippide*, Ed. Tractus arte, Bucureşti, 2015,
Chevalier J., Gheerbrant A., *Dicţiona de simboluri*, Ed.artenis, Bucureşti, 1993,
Heidegger, M., *Reper pe drumul gândirii*, Ed.Politică, Bucureşti, 1988, Trad. Thomas Kleininger
Jung, Carl, Gustav, *Tipuri psihologice*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1997,
Lavric, Sorin, *Defazarea sufletească şi alte eseuri*, Ed.Ideea Europeană, Bucureşti, 2020,
Paler, Octavian, *Autoportret intr-o oglindă spartă*, Ed.Albatros, Bucureşti, 2004,
Paler, Octavian, *Deşertul pentru totdeauna*, Ed.Albatros, Bucureşti, 2001,
Paler, Octavian, *Don Quijote in Est*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1994,
Paler, Octavian, *Viaţa pe un peron*, Ed. Jurnalul Naţional, Bucureşti., 2009,
Seneca, Lucius, Annaeus, *Alt timp nu am,* Ed. Seneca Lucius Annaeus, Bucureşti, 2014,
Bârsilă, Mircea, Revista Argeş, An.XIX, (LIV) Nr.11 (449) Noiembrie, 2019,

[40] Blănaru, Ana Maria, *Metaficţiunea conteporană*, Ed.Adenium, Iași, 2014, pg.55
[41] Paler, Octavian, Deşertul pentru totdeauna, Ed.Albatros, Bucureşti, 2001, pg.81

LA POLYPHONIE NARRATIVE COMME EXPRESSION DE LA QUETE DE SENS EXISTENTIEL ET DE VERITE HISTORIQUE

Roxana-Anca TROFIN
PhD Candidate, Université POLITEHNICA de Bucarest

Motto : *Pourquoi ne comprenez-vous pas mon langage?*
Parce que vous ne pouvez écouter ma parole.

Abstract : Vous avez pour père le diable, et vous voulez accomplir les désirs de votre père. Il a été meurtrier dès le commencement, et il ne se tient pas dans la vérité, parce qu'il n'y a pas de vérité en lui. Lorsqu'il profère le mensonge, il parle de son propre fonds; car il est menteur et le père du mensonge.
Et moi, parce que je dis la vérité, vous ne me croyez pas.
Qui de vous me convaincra de péché? Si je dis la vérité, pourquoi ne me croyez-vous pas? (L'Évangile selon Jean, 8.43 – 8.46)

Keywords :

Le roman engagé

Ce sont les voix superposées, dédoublées ou mélangées qui permettent de décanter la vérité du mensonge et représentent le chemin vers la découverte du sens de la vie. Il faut juste distinguer la voix de la vérité de celle du mensonge. C'est dans ce concert polyphonique instauré par la fiction vargas llosienne que jaillissent en se mélangeant, les voix de la conscience des personnages et du narrateur et la voix d'une réalité brutale, absurde impitoyable capable de broyer les existences.

Il est des écrivains pour qui la littérature est le seul mode possible d'exister. Ils sont des élus, des « supplanteurs » de Dieu, créateurs d'univers aussi riches et troublants que la réalité elle-même. Ces démiurges tels García Márquez, Vargas Llosa, Carlos Fuentes, Faulkner et bien d'autres ont en même temps été profondément engagés, car la vérité du mensonge qu'est la fiction, était seule capable de lutter contre le mal social, l'absurde et l'horreur de la dictature. Je m'arrêterai dans cet article à deux romans de Mario Vargas Llosa : *Conversation à la cathédrale* et *La fête au bouc* afin d'interroger les mécanismes narratifs qui permettent au personnage de se construire et de se comprendre et au lecteur d'accéder au sens de son existence et à la connaissance de l'Histoire. J'analyserai plus particulièrement le fonctionnement de la polyphonie narrative.

Trois catégories d'éléments seront abordés dans le préambule de l'analyse. Premièrement l'appartenance de Vargas Llosa à un espace, L'Amérique latine, qui a connu directement la terreur et la dictature au long du XX e siècle. Cette douloureuse histoire d'un continent, ayant expérimenté l'horreur dans sa propre chair, a mené à une prise de conscience des écrivains latino-américains et à un fort engagement de leur part. Assumant le statut de représentants d'un temps historique et d'un espace géographique et pratiquant une littérature novatrice au niveau des recours narratifs les écrivains latino-américains ont essayé de changer le monde à travers l'écriture. Leur récit a recomposé le monde ayant à la fois, force locutoire et perlocutoire.

Deuxièmement Vargas Llosa a pratiqué plusieurs types d'engagement : un engagement ontologique dans la mesure où son récit a valeur expiatoire et actionnelle, un engagement littéraire dans la mesure où ses techniques narratives n'ont jamais été innocentes, faisant partie d'un système théorique propre et d'une démarche méta-réflexive sur le récit, un engagement épistémique dans la mesure où il amène le lecteur à une prise de conscience sur les limites de sa condition humaine et enfin un engagement social et politique dans la mesure où sa littérature a toujours eu un côté subversif assumé, incitant à l'action. Fidèle à la leçon sartrienne, qui lui avait enseigné «que les mots sont des actes», Vargas Llosa a toujours cru et affirmé qu'«*à travers la littérature on pouvait agir dans l'Histoire au point de la modifier*». [1]

Enfin en troisième lieu, il s'agit de la réflexion et du travail sur les éléments du récit, compte tenu de «*l'importance de la forme dans la construction d'une histoire*» [2] Nous savons depuis Aristote, que la mise en récit du vécu et de l'Histoire peut être plus hautement signifiante et révélatrice de vérité que la réalité elle-même. Chez Vargas Llosa les jeux temporels, la chronologie brisée, la polyphonie narrative où les voix des personnages interfèrent éclairant différemment un même moment de l'histoire, représentent autant de recours capables d'amener le lecteur à la découverte du sens de son existence et à une expérience plus saisissante et véritable de la vie et de l'Histoire.

Un premier aspect définitoire pour lé récit vargas llosien se réfère à la source et à la valeur de sa fiction. Comme dans le cas de la majorité des écrivains latino-américains et surtout ceux qui appartiennent au boom latino-américain la littérature a sa source dans le vécu du continent de l'Amérique latine et dans le vécu personnel de l'écrivain. Les dictatures qui ont marqué ce continent au XX e siècle, brisant des vies et laissant des traces indélébiles dans l'existence et la conscience de ces peuples, représente un thème récurrent chez tous les écrivains du boom. L'absurde et les atrocités de toutes les dictatures ont éveillé les consciences des écrivains qui ont non seulement dénoncé à travers leur fiction les horreurs de la dictature mais ont également incité à l'action. Bien que ce soit le fruit de l'imagination l'univers fictionnel réaliste a un côté subversif grâce précisément à ses vertus révélatrices. A travers la distanciation entre le lecteur et le narré, il permet de revivre des épisodes insoutenables de l'histoire et de prendre ainsi conscience de toute l'atrocité de la terreur et de la violence. Mais en même temps il pousse indirectement à l'action. Vargas Llosa a affirmé à plusieurs reprises que la littérature avait un côté subversif car elle représente la manière de l'écrivain de lutter contre le mal dans la société er elle influence aussi le comportement du lecteur, l'amenant à se révolter contre la tyrannie.

La fiction vargas llosienne a au-delà d'une valeur ontologique dans la mesure où elle instaure des univers semblables au nôtre, une valeur testimoniale historique et une vocation actionnelle. «*Je me suis senti trahi par Sartre. Il m'avait appris que la littérature était un instrument pour changer la société* »[3] affirmait l'écrivain.

En même temps les jeux narratifs du romancier péruvien sont attentivement étudiés, ils proviennent d'une parfaite connaissance de la littérature, vu que l'écrivain a toujours été un

[1] Vargas Llosa *Le soutien à la lutte armée a été ma plus grave* erreur, in Le monde de l'éducation, numéro spécial juillet-août 2001, (Entretien accordé au Monde de l'éducation, n° 280, 2000)

[2] Voir **MARIO VARGAS LLOSA ET ANTOINE COMPAGNON**, « Mario Vargas Llosa, conversation avec Antoine Compagnon », *La lettre du Collège de France* [En ligne], 44 | 2017-2018, mis en ligne le 21 mai 2019, consulté le 31 mai 2021. URL : http://journals.openedition.org/lettre-cdf/4351 ; DOI : https://doi.org/10.4000/lettre-cdf.4351

[3] **MARIO VARGAS LLOSA ET ANTOINE COMPAGNON**, « Mario Vargas Llosa, conversation avec Antoine Compagnon », *La lettre du Collège de France* [En ligne], 44 | 2017-2018, mis en ligne le 21 mai 2019, consulté le 26 juin 2021. URL : http://journals.openedition.org/lettre-cdf/4351 ; DOI : https://doi.org/10.4000/lettre-cdf.4351

lecteur passionné et aussi un professionnel du métier appartenant à l'espèce des écrivains intellectuels qui maîtrisent tous les procédés narratifs pratiqués par leurs prédécesseurs. La forme narrative n'est jamais innocente chez Vargas Llosa, elle est le fruit d'un long travail.

Les écrivains qui l'ont le plus marqué Flaubert, Faulkner lui ont appris l'importance de la forme dans le roman qui est ainsi « le produit d'une obstination, du travail, de la discipline. Alors je me suis dit : « *Voilà ce qu'il faut faire, il faut travailler, il faut corriger. » Et c'est de cette façon que j'ai fini mon premier roman. Ma dette envers Flaubert est énorme. Avec Faulkner, ce sont les deux écrivains qui m'ont le plus aidé à devenir ce que je suis.*

Avec Faulkner, j'ai découvert l'importance de la forme. L'importance de la forme dans la construction d'une histoire. »[4]

Le discours polyphonique pour raconter l'insoutenable de l'Histoire

Dans une conférence au Collège de France, en dialogue avec Antoine Compagnon Vargas Llosa confessait :

« Ce livre a été très difficile à écrire. Mon idée était la suivante : je voulais montrer de quelle manière une dictature, semblable à celle du général Odría qui a eu lieu au Pérou, pouvait corrompre des activités en apparence très éloignées de la politique. Cette idée était très claire, mais la manière de transformer cette idée dans des situations, dans des personnages, particulièrement difficile. Je crois que j'ai travaillé, la première année, dans l'obscurité totale, en écrivant des épisodes, je n'avais aucune idée de la manière dont je pouvais tous les intégrer, assimiler ce grand nombre de personnages dans une structure cohérente. C'est seulement après avoir travaillé un an sur ce livre que j'ai un jour eu l'idée d'une conversation. »[5]

Conversation à La cathédrale retrace l'histoire du Pérou dans les années '50 à l'époque de la dictature d'Odría et réunit la plupart des thèmes chers à l'écrivain. Le principe structural est le dialogue. C'est dans le dialogue, le plus souvent polyphonique, entre les deux personnages principaux : Santiago Zavala et Ambrosio, que les thèmes surgissent et que les nombreux personnages qui peuplent le roman, apparaissent. Le dialogue fait avancer le récit, il récupère les histoires des personnages, leurs actions et leurs pensées et, par là aussi, le temps. C'est le dialogue réel entre deux locuteurs, ou bien le dialogue intériorisé, généré par l'éclatement du monologue intérieur et le dédoublement d'un locuteur en "je" et "tu ", ou bien un dialogue imaginaire quand le personnage répond à des questions jamais posées. C'est également un dialogue brisé, ou plutôt une multitude de dialogues entrecroisés, développant chacun un thème différent.

La fête au bouc retrace l'histoire de La République Dominicaine à l'époque de la dictature de Trujillo (1930-1961), surnommé « le bouc ». Dans un entretien accordé au *Monde de l'éducation* en 2000, peu après avoir terminé *La fête au bouc*, Vargas Llosa déclarait :

« J'*ai soixante-trois ans, et pendant les deux tiers de mon existence mon pays a vécu sous la dictature. Comment voulez-vous que cela ne soit pas, chez moi, un thème obsessionnel, non seulement quand j'écris comme journaliste ou intellectuel engagé, mais aussi comme romancier ?*

(…) Il faut avoir vécu de telles situations pour vraiment mesurer comment un peuple peut être étouffé jusque dans les moindres faits de la vie quotidienne. » [6]

A travers l'énonciation polyphonique : l'émergence simultanée de plusieurs locuteurs dans le discours (Bakhtine , Ducrot) ou l'entrelacement des voix d'un même énonciateur situé à des

[4] Ibidem
[5] Ibidem
[6] Vargas Llosa *Le soutien à la lutte armée a été ma plus grave* erreur, in Le monde de l'éducation, numéro spécial juillet-août 2001, (Entretien accordé au Monde de l'éducation, n° 280, 2000)

moments différents de l'histoire, le récit retrace comme dans un kaléidoscope, plein de dynamisme, le parcours des personnages et l'Histoire des deux pays.

L'énonciation narrative est le lieu de rencontre d'une instance, qui produit la fiction mais n'apparaît pas dans le discours fictionnel proprement dit, c'est-à-dire l'auteur, et des instances décelables au niveau discursif. Cette émergence simultanée de plusieurs locuteurs dans le discours constitue le fondement de la théorie de Bakhtine et plus tard, d'Oswald Ducrot sur la polyphonie. *Conversation à La cathédrale* actualise précisément ce type d'énonciation narrative polyphonique.

Partant de l'idée que "tout énoncé apporte avec lui une qualification de son énonciation, qualification qui constitue le sens de l'énoncé "[7] et qu'il apporte dans son sens même des renseignements sur le(s) auteur(s) éventuel(s) de l'énonciation, Ducrot distingue entre plusieurs sujets qui sont à l'origine de l'énonciation.

Une première distinction s'opère entre locuteur et énonciateur. Ducrot précise : « *Par définition, j'entends par locuteur un être qui dans le sens même de l'énoncé est présenté comme son responsable, c'est-à-dire comme quelqu'un à qui l'on doit imputer la responsabilité de cet énoncé. C'est lui à qui réfèrent le pronom "je" et les autres marques de la première personne.* »[8] L'énonciateur serait celui qui fait voir son point de vue sans être repérable par rapport à l'occurrence des mots.

Grâce à l'énonciation polyphonique, le même épisode du récit raconté est éclairé différemment au niveau du récit racontant et devient là, plus riche en significations. Le récit plonge le lecteur, de manière biaisée dans un monde empreint de violence et d'absurde et l'entraîne à travers la dimension discursive du dialogue, à une connaissance plus profonde de la réalité. Tout comme dans les *Évangiles,* où les dialogues entre Jésus et ses différents interlocuteurs se laissent lire en couches symboliques multiples, dans les deux romans analysés, la polyphonie amène le lecteur à une connaissance plurielle du monde, de soi-même et de l'Histoire. Le récit acquiert ainsi un côté exemplaire et une vocation expiatoire.

Le dialogue entre les personnages ou le dialogue du personnage avec soi-même est destiné à « dire l'histoire » non pas simplement à la raconter. L'histoire, d'autant plus si elle est traumatisante, n'est pas présentée froidement , de l'extérieur, elle est vécue, subie par des êtres qui ont comme nous des rêves, des projets et qui sont anéantis sous le poids de l'horreur. En même temps le dialogue polyphonique permet « *de rendre acceptable ce monde-là, ces horreurs, pour les lecteurs, à travers une certaine obscurité, dans laquelle l'imagination devenait indispensable pour la compréhension exacte du propos du livre* »[9]

C'est cette multiplication énonciative propre au discours polyphonique qui permet à l'écrivain de présenter le personnage depuis plusieurs perspectives à la fois.

Encore faut-il souligner que les personnages et les histoires ne préexistent pas au discours; ils se constituent grâce au pouvoir investisseur de la parole, prononcée ou intériorisée.

Évidemment tout récit n'existe que dans la mesure où il y a un acte de narration : c'est le discours qui instaure la fiction. Mais on a le sentiment, au moins avec le roman classique, que le contenu, l'histoire préexistait à la narration, tandis que dans *Conversation à La Cathédrale* l'histoire n'apparaît que si elle est actualisée dans le discours du personnage.

---

[7] Ducrot Oswald, *Le dire et le dit* , Paris, Éd. du Seuil, 1984, p. 175

[8] Ibid. pp. 193 - 194

[9] **MARIO VARGAS LLOSA ET ANTOINE COMPAGNON**, « Mario Vargas Llosa, conversation avec Antoine Compagnon », *La lettre du Collège de France* [En ligne], 44 | 2017-2018, mis en ligne le 21 mai 2019, consulté le 31 mai 2021. URL : http://journals.openedition.org/lettre-cdf/4351 ; DOI : https://doi.org/10.4000/lettre-cdf.4351

Tout comme Balzac, Vargas Llosa crée dans ses romans un monde cohérent, clos sur lui-même, régi par ses propres règles. Un monde à l'intérieur duquel les personnages agissent, pensent, sentent, bougent. Ils suivent des parcours, ils entrent en contact les uns avec les autres, mais pas toujours en communication.

C'est un monde qui tout en s'ancrant par endroits à la réalité (la dictature d'Odría, la révolte et la grève d'Arequipa, le "Cahuide ", le rôle de l'Université de San Marcos dans la vie politique, sont autant de faits réels) est un monde fictionnel suffisant à lui-même.

La polyphonie établit un rapport étroit entre deux catégories narratives différentes : la voix et le mode (ou la focalisation). La focalisation est décelable à travers l'identification de la source énonciative. Les voix superposées renvoient à des foyers de perception différents.

Le dialogue a dans *Conversation à La Cathédrale* une fonction kaléidoscopique, car il permet au narrateur et au lecteur, de se déplacer d'une histoire à l'autre, d'un temps à l'autre ou d'un espace à l'autre.

A « *-Il était en prison parce qu'on lui avait mis quelque chose qu'un autre avait fait sur le dos, dit Ambrosio. Si seulement il pouvait mourir en prison, disait la négresse. Mais ils le relâchèrent et c'est comme ça que je l'ai connu. Je ne l'ai vu qu'une fois dans ma vie, don.*

B *-Ont-ils fait leurs dépositions? dit Cayo Bermúdez. Tous apristes? Combien avaient des antécédents?*

C *-Attention le voici qui arrive, dit Trifulcio. Attention le voici qui descend. »* (p.110)

C'est le début du chapitre VII qui présente d'emblée trois histoires différentes à trois moments distincts :

A : le récit fait par Ambrosio, sur son père (Trifulcio) et sur les rapports entre les deux; récit qui a son origine dans le présent de la conversation;

B : un récit objectif, sur l'étouffement du mouvement protestataire à San Marcos, antérieur du point de vue temporel à A;

C : l'histoire de Trifulcio assumée tantôt par le narrateur, tantôt par Trifulcio est postérieure à B, mais antérieure toujours à A.

L'action qui est toujours multiple, « surgit » grâce au dialogue elle n'est jamais décrite de manière explicite par le narrateur. Ce changement de plan d'une histoire à l'autre confère au récit une profondeur et une extension cinématographiques. Le lecteur peut ainsi embrasser tous les cadres de l'histoire globale : il pénètre dans tous les milieux, connaît les personnages sans que le narrateur soit obligé d'intervenir et de le guider.

Le chapitre IX de la première partie de *Conversation à La Cathédrale* constitue en cela une sorte de centre de poids du roman, car il concentre presque toutes les histoires et regroupe la majorité des personnages.

Les dialogues y sont entrelacés de la même façon que les histoires, et il représente par là, le modèle d'enchaînement syntagmatique du roman. Ce qui en apparence est séparé, distinct pour l'instant (chaque personnage avec son histoire) va se tisser dans un tout cohérent au niveau global du texte. Les dialogues y sont entrelacés de la même façon que les histoires. Les dialogues restent parallèles, tout comme les personnages qui partagent le même espace, le même temps, la même vie mais qui ne parviennent pas à communiquer.

A « *-Cet individu, monsieur Lozano, le Trinidad López, dit Ludovico. Oui tout à coup il est devenu cinoque;*

B *-Tu l'as rencontrée dans la rue? dit Queta. La bonne de Boule d'or, celle qui couchait avec toi? Cette fille dont tu étais amoureux.*

C *-Je suis heureux que vous ayez fait relâcher Montagne, don Cayo, dit don Fermín. Les ennemis du régime commençaient à profiter de ce prétexte pour dire que les élections ont été une farce*.

A *-Cinoque? Comment ça fit M. Lozano. Il a parlé oui ou non?*

C *-C'est vrai qu'elle l'ont été, entre nous, on peut bien l'admettre, dit Cayo Bermúdez. Mettre en prison le seul candidat de l'opposition n'était pas la meilleur solution, mais il n'y en avait pas d'autre. Il s'agissait que le Général fût élu non?*

B *-Ah elle t'a raconté que son mari était mort, que son enfant était mort? dit Queta. Qu'elle cherchait du travail?*

D *Il fut réveillé par les voix du contre maître, de Urondo et de Tellez. Ils s'assirent auprès de lui, lui offrirent une cigarette, se mirent à bavarder. Pas mal réussie la manifestation de Gracio Prado, non? Oui, pas mal. Il y avait eu plus de monde à celle de Chincha, non? Oui plus. Don Emilio allait-il gagner les élections? Bien sûr qu'il allait les gagner. Et Trifulcio : si don Emilio allait à Lima comme sénateur est-ce que lui, on le renverrait? Pas du tout mon vieux on allait l'engager dit le contre maître*. » (p.154)

Chaque dialogue fait partie d'une histoire différente, il s'est déroulé dans un lieu et un temps différents :

A - à la police -T1

B - au bordel - T2

C - dans le bureau de Cayo - T3

D - à la ferme où travaille Trifulcio - T4

D'autre part on a là un exemple d'énonciation polyphonique

"*Oui, tout à coup il est devenu cinoque "* - regroupe à l'intérieur d'une seule énonciation deux énoncés et deux instances narratives :

Lozano : Qui, Trinidad Lopez qu'on a arrêté la nuit dernière?

Ludovico : Oui, tout à coup il est devenu cinoque.

Cette récupération se fait par le "oui" qui représente la réponse à une question présupposée.

C'est une technique fréquemment employée par Vargas Llosa : de créer la sensation de dialogue mais de donner la parole à un seul personnage. La polyphonie est rendue possible dans ces cas-là grâce à la forme interrogative ou à des réponses de type "oui" "non" ou des commentaires.

Dans *La fête au bouc* le changement de voix répond au changement de focalisation et au saut d'un seuil temporel à un autre. Urania revit le passé et ce faisant elle l'éclaire rétrospectivement. La focalisation de l'histoire d'Urania est presque toujours double : la vision du personnage adulte et du personnage jeune fille. Dans le dialogue qu'elle a avec elle-même, la perspective d'Urania adulte se superpose à la perspective du narrateur. *«Tu ne comprends pas cela, Urania. Il y a beaucoup de choses de l'Ère que tu as fini par tirer au clair; certaines, au début, te semblaient inextricables, mais à force de lire, d'écouter, de comparer et de penser, tu es parvenue à comprendre que tant de millions de personnes, sous le rouleau compresseur de la propagande et faute d'information, abruties par l'endoctrinement et l'isolement, dépourvues de libre arbitre, de volonté, voire de curiosité par la peur et la pratique de la servilité et de la soumission, aient pu en venir à diviniser Trujillo. Pas seulement à le craindre, mais à l'aimer, comme les enfants peuvent aimer des pères autoritaires, se convaincre que les châtiments et le fouet sont pour leur bien. Ce que tu n'as jamais réussi à comprendre, c'est que les Dominicains les plus chevronnés, les têtes pensantes du pays, avocats, médecins, ingénieurs, souvent issus des meilleures universités des États-Unis et d'Europe, sensibles, cultivés, expérimentés et pleins d'idées, probablement dotés d'un sens*

développé du ridicule, de sentiment et de susceptibilité, aient accepté d'être aussi sauvagement avilis (...) »

Le même fait de la diégèse est raconté par un personnage et focalisé par le narrateur ou un autre personnage. Cet écart entre la voix qui raconte et la source de perception à un double rôle : il permet au lecteur par le truchement de l'ironie, de prendre de la distance vis-à-vis des atrocités racontées et accroît le tragique. Les actions de Trujillo, menées au nom de l'amour pour le pays et pour le peuple dominicain apparaissent encore plus atroces.

Conclusion

Le récit de fiction construit par des bribes d'histoires correspondant à des paliers diégétiques et temporels différents ressemble aux existences tragiques des personnages. Les voix interfèrent se superposent se couvrent parfois les unes les autres dans un monde où la communication est impossible où il ne règne que la violence et l'absurde de la terreur qui est inévitablement inutile car évidemment non justifiée elle n'atteint même pas ses buts. Ceux qui pratiquent la terreur finissent par s'autodétruire. Et dans ce chaos existentiel dramatique, la narration peut seule aider les hommes à retrouver le sens de leurs vies, à surmonter le mal de l'histoire et à se reconstruire. La mise en récit bouscule les existences, déconstruit les univers pour nous aider à mieux saisir et comprendre la réalité et l'Histoire mais il rétablit finalement l'ordre agençant les histoires dans un tout unitaire, cohérent, soumis à une chronologie normale.

La polyphonie permet de mettre en scène la matière de la fiction dans un chassé-croisé vocal et temporel capable de révéler au lecteur les destinées individuelles et collectives. Mais elle permet également de comprendre l'inexplicable, d'accéder à la vérité de l'Histoire et d'investir de sens l'existence humaine.

Références bibliographiques

Ducrot Oswald, *Le dire et le dit* , Paris, Éd. du Seuil, 1984

Vargas Llosa Mario« Le soutien à la lutte armée a été ma plus grave erreur», in *Le monde de l'éducation*, numéro spécial juillet-août 2001, (Entretien accordé au Monde de l'éducation, n° 280, 2000)

MARIO VARGAS LLOSA ET ANTOINE COMPAGNON, « Mario Vargas Llosa, conversation avec Antoine Compagnon », *La lettre du Collège de France* [En ligne], 44 | 2017-2018, mis en ligne le 21 mai 2019, consulté le 26 juin 2021. URL : http://journals.openedition.org/lettre-cdf/4351 ; DOI : https://doi.org/10.4000/lettre-cdf.4351

Mario Vargas Llosa, *La fête au bouc*, Gallimard Folio, 2002 pour la traduction française, (2000)

Mario Vargas Llosa, *Conversation à La cathédrale*, Gallimard, 1973 pour la traduction française, (1969)

MINOR COLOURS IN EMINESCU'S POETRY

Roxana Maria CREŢU
Phd. Student, West University Of Timişoara

Abstract: With this paper we intend to bring forward the dynamics minor colours in the lyrical poetry of Mihai Eminescu. The corpus that we will utilize has been created through the excerpt of significant contexts from The dictionary of poetic language of Eminescu, supervised by Dumitru Irimia. In order to establish a relevant representation of the linguistic and semantic units of the colours, utilized in the whole lyrical poetry of Eminescu, in our analysis we will consider both the poems published during the life of the author and the ones published after the death of the author. We will notice that in some contexts the colours maintains itself in the denotative meaning, situated at a descriptive level. In other contexts it refers to the multiple dimensions of the connotative meaning. Therefore, with this study, we aim to pursue and analyse the defining structures utilized in the lyrical poetry of Eminescu, in which those chromatic terms are used. After we identify its own contextual significance of this colours and illustrate it through a few selected sequences, we will classify the structures in which the chromatic terms are used and we will also interpret them from a semantic and stylistic point of view.

Keywords: chromatic, Eminescu, minor colours, poetry, significance.

Introducere

Universul eminescian este predominant cromatic. Întâlnim în poezia eminesciană, antumă şi postumă zece culori (*alb*, *albastru*, *cenuşiu*, *galben*, *negru*, *roşu*, *rozalb*, *străveziu*, *verde*, *vioriu*). Din punct de vedere al ocurenţelor le putem clasifica în culori primordiale, cum ar fi *albul*, protagonistul liricii eminesciene, culori recurente, precum *galben*, *albastru*, *negru*, *roşu*, *verde*, şi culori minore sau ocazionale ca *cenuşiu*, *rozalb*, *străveziu* şi *vioriu*.

Culoarea la Eminescu este întrebuinţată atât cu sens denotativ, cât şi conotativ. Observăm că în descrieri trecerea de la un sens la celălalt se face sub forma unui joc de cuvinte, încât tindem să întrebuinţăm sensuri simbolice şi cromatismelor cu sens denotativ.

Considerăm că fiecare nuanţă de culoare prezentă în universul poetic eminescian îndeplineşte un rol simbolic şi decorativ, şi totodată îi conferă poeziei un caracter pictural.

În continuare, ne-am propus să clasificăm şi să analizăm dintr-o perspectivă semantico-stilistică culorile minore prezente în opera eminesciană.

CENUŞIU

În *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor antume* (vol. I-II), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *cenuşiu: cărunt*, *cenuşă*, *cenuşiu*, *colb*, *fum*, *fumega*, *sur*.

Cenuşiul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. **Corpul uman**

- **faţă**: „cu fruntea-nvineţiţă, cu faţa *cenuşie*" (*Amorul unei marmure*, Irimia, I, 2002, 169).

Faţa cenuşie şi fruntea învineţită sugerează obiectul neînsufleţit, fără viaţă, deci fără lumină, sterp pe dinăuntru şi incapabil de a-şi trăi iubirea în plan real, el rămâne cu dorinţa ce nu se va îndeplini niciodată. Ceea ce aparent pare a fi un contrast, „fruntea-nvineţită" – „faţa cenuşie", exprimă, de fapt, aceeaşi idee, deşi, din punct de vedere cromatic, se raportează la culori diferite. Contrastul *gri-vioriu* rămâne valabil doar la nivel cromatic, nu şi la nivel simbolic.

b. Materiale/construcţie

- **cenuşă**: „colo *cenuşa sură* în părăsita vatră" (*Strigoii*, Irimia, I, 2002, 169).

În *Strigoii*, „cenuşa sură" îşi relevă vechimea, originea ei se află în epoca precreştină, la care Arald se întoarce pentru a-şi salva iubita. (Irimia 2007, 57) Astfel, se evidenţiază trecerea timpului.

- **stâlp**: „o făclie e înfiptă într-un stâlp de piatră *sură*" (*Înger şi demon*, Irimia, I, 2002, 138).

Stâlpul de piatră este un simbol mortuar, culoarea *cenuşie* potenţează ideea morţii, apăsarea sufletească, griul este un amestec între *alb* şi *negru*, un amestec între viaţă şi moarte.

În *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* (vol. I-IV), coordonat de Dumitru Irimia am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *cenuşiu: cărunt*, *cenuşă*, *cenuşe*, *colb*, *fum*, *fumega*, *sur*.

Cenuşiul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. Corpul uman

- **faţa**: „iar faţa ei frumoasă-i de-acea albeaţă *sură*" (*Codru şi salon*, Irimia, III, 2006, 653).

Faţa fetei sugerează tristeţea, apăsarea interioară, se simte incompletă, îi lipseşte fiinţa iubită. Epitetul cromatic „albeaţă sură", format din două culori, aparent opuse, *alb*, *cenuşiu*, substituit în text de „sur" denotă o frumuseţe ştearsă, fără lumină.

- **ochi**: „aruncă pe lume el ochii lui *suri*" ([*Povestea magului căkător în stele/Feciorul de împărat fără stea*], Irimia, III, 2006, 653).

Ochii magului sunt clari, transparenţi, sugerează înţelepciunea, experienţa, prin prisma lor, el observă tot ce se întâmplă în lume, culoarea ochilor denotă condiţia neutră a magului, el este un amestec între om şi zeu. Magul este slujitorul zeului, în vraja sa el se foloseşte de cuvânt şi de glasurile vântului şi valurilor pentru a răscoli pământul, el are putere asupra spiritelor pământului. (Todoran 1981, 46-47) Magul este simbolul înţelepciunii şi al puterii pământului. (Todoran 1981, 141)

- **păr**: „boierii...[]/*cărunţi*, cu barbe albe pe pieptul cel *cărunt*" ([*Povestea magului călător în stele/Feciorul de împărat fără stea*], Irimia, I, 2006, 344).

Părul cărunt al boierilor sugerează înţelepciunea, experienţa de viaţă, bătrâneţea. (Pastoureau, Simonnet 2006, 119) Regăsim în acelaşi vers epitetul „barbe albe", care asociat cu „boierii cărunţi" accentuează ideea de bătrâneţe.

b. Materiale/construcţie

- **perete**: „pe pereţii *suri* de piatră umbra lor fantastic-lungă" (*Memento mori – panorama deşertăciunilor*, Irimia, III, 2006, 323).

În acest context surul sugerează tristeţia, melancolia. (Pastoureau, Simonnet 2006, 119) Semnificaţia lexemul cromatic „sur" este întărit de adjectivul substantival „de piatră". Umbra devine un reflex al obiectului principal, un dublet imaterial şi aerian al acestuia. (Ciopraga 1990, 174) În acelaşi timp, epitetul „sur" evocă trecerea timpului, devenind o culoare subiectivă, care redă starea depresivă. (Tohăneanu 1975, 108)

ROZALB

În *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor antume* (vol. I-II), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *rozalb*: *rozalb*, *rozalbiu*.

Rozalbul poate să fie identificat prin raportare la următorul câmp semantic:

a. **Natură**

- **aurora**: „*roz-albă*-aurora, cu bucle de aur" (*O călătorie în zori*, Irimia, II, 2002, 202); „*roz-albă* aurora cu păru-i de aur" (*O călătorie în zori - variantă*, Irimia, II, 2002, 202).

În ambele contexte, *rozalbul* simbolizează trezirea la viaţă (Evseev 1994, 17), este imaginea răsăritului, aurora rozalbă o regăsim în ţinuturi mirifice, ideale, în care predomină starea de bucurie, un univers auroral impregnat cu prezenţe mitologice. (Petrescu 1989, 49)

În *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* (vol. I-IV), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *rozalb*: *roz*, *rozalb*.

Rozalbul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. **Corpul uman**

- **membre**: „haine verzi şi transparente coprind membrele *rozalbe*" (*Memento mori – panorama deşertăciunilor*, Irimia, III, 2006, 461).

În acest context, *rozalbul* sugerează tinereţea, dar, păstrează şi sensul denotativ, indicând culoarea pielii. Identificăm în acest context un contrast între „membrele rozalbe" şi „hainele verzi şi transparente", care potenţează gingăşia fetei.

b. **Natură**

- **dimineaţă**: „ridicându-se în cerul dimineţii dulci, *rozalbe*" (*Memento mori – panorama deşertăciunilor*, Irimia, III, 2006, 461).

Dimineaţa rozalbă funcţionează ca un portal spre o lume magică, ideală.

STRĂVEZIU

În *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor antume* (vol. I-II), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorul termen care face referire la culoarea *străveziu*: *străveziu*.

Străveziul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. **Corpul uman**

- **faţă**: „apele-ncreţesc în tremur *străveziile* lor feţe” (*Scrisoarea III*, Irimia, II, 2002, 276); „iar umbra feţei *străvezii*” (*Luceafărul*, Irimia, II, 2002, 277); „şi faţa *străvezie* ca faţa albei ceri” (*Din valurile vremii*, Irimia, II, 2002, 277).

În *Scrisoarea III*, străveziul sugerează claritatea, limpezimea apei şi contribuie la cristalizarea unui decor extras dintr-o lume de basm în care natura trăieşte în armonie şi în aer regăsim pulbere de diamante. Metafora „apele-ncreţesc în tremur” face referire la valurile apei care îşi urmează cursul pacific.

În schimb, în *Luceafărul*, faţa străvezia a lui Hyperion metamorfozat într-un tânăr voievod sugerează condiţia sa naturală de astru, faţa sa este transparentă şi stălucitoare ca lumina stelei ca albul mortuar, trăsătură inumană, pare astfel a fi „un mort frumos cu ochii vii”. Apele sunt simbolul nemărginirii, o metaforă a vieţii. (Dumitrescu 1972, 275)

Iar, în *Din valurile vremii*, prin comparaţia feţei străvezii cu ceara albă se sugerează ideea de fantasmă, de amintire, chipul iubitei nu este real, el este doar fantasmă a trecutului.

- **umbră**: „ca umbre *străvezie* ieşite din infern” (*Strigoii*, Irimia, II, 2002, 276).

Umbrele străvezii conturează imaginea strigoilor, apariţia lor provoacă frică, tristeţe, natura se dezlănţuie pentru a-şi plânge morţii. Substantivul „infern” indică locul de unde se ridică umbrele, întărind în acest mod ideea poetică.

b. **Vieţuitoare**

- **demon**: „şi *străveziul* demon prin aer când să treacă” (*Melancolie*, Irimia, II, 2002, 276).

Culoarea demonului sugerează condiţie de forţă malefică, care vine din altă dimensiune cu intenţii rele, dar care este oprit de puterea lunii şi îndepărtat. *Străveziul* indică natura strigoilor.

c. **Materiale**

- **pânză**: „a ţesut subţire pânză *străvezie* ca o mreajă” (*Călin – file din poveste*, Irimia, II, 2002, 276).

Pânza străvezie ţesută de păianjen anticipează descrierea fetei. Metaforic, pânza devine o fereastră, prin care se întrevede chipul unei fete frumoase, perfecte. Cu ajutorul ei, Zburătorul ia un prim contact cu fata.

În *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* (vol. I-IV), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorul termen care face referire la culoarea *străveziu*: *străveziu*.

Străveziul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. **Corpul uman**

- **faţa**: „iar faţa ta e *străvezie*” ([*Iar faţa ta e străvezie*], Irimia, III, 2006, 630).

Faţa străvezie a iubitei simbolizează puritatea, imaginea femeii ideale prinde chip de înger, ea este albă, cu faţa străvezie, cu părul blond simbolizând idealul. *Stăveziul* devenind aici substituent a lui *alb*.

- **umbra**: „prin umbra *străvezie* icoane pe păreţi” (*Codru şi salon*, Irimia, II, 2006, 630).

Umbra simbolizează taina, iluzia, viziunea imaginară (Vianu, 1968, 190), în acest context, umbra străvezie evidenţiază trăsăturile angelice ale fetei.

b. **Natură**

- **cer**: „cer frumos, adânc-albastru, *străveziu*, nemărginit" (*Memento mori – panorama deşertăciunilor*, Irimia, III, 2006, 630).

Străveziul cerului sugurează claritatea, transparenţa, cerul devine portal între două lumi, între realitate şi imaginaţie, ne iniţiază într-o lume ideală. Adjectivele „adânc" şi „nemărginit" sugerează originea spaţiului şi al timpului cosmic. (Irimia 1979, 54)

c. **Materiale**

- **mătasă**: „şi albastre fine torturi/-*Străveziile* mătăsuri-/Cît cu-a ta privire fină" ([*Strigături*], Irimia, III, 2006, 630).

Mătăsurile străvezii simbolizează dorinţa, idealul. Asocierea *albastrului* cu *străveziul* potenţează cromatismul imaginii.

- **perdea**: „o vezi printr-o albă perdea *străvezie*" ([*Viaţa*], Irimia, III, 2006, 630).

Perdeaua străvezie devine mesager al morţii. *Străveziul* devine culoarea de tranzit între cele două lumi. Trăsătura definitorie a străveziului este întărită de adjectivul cromatic „alb", care funcţionează aici ca sinonim al lui „clar".

- **pod**: „prin podul *străveziu* şi clar străbate" (*Miradoniz*, Irimia, III, 2006, 630).

Podul străveziu făcut de păianjeni poate fi asociat cu frontiera dintre lumea reală şi cea ideală. Adjectivul „clar" intensifică semnificaţia culorii *străveziu*.

VIORIU

În *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor antume* (vol. I-II), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *vioriu*: *(a) învineţi*, *învineţire*, *învineţit*, *mure*, *vioriu*.

Vioriul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. **Corpul uman**

- **buza**: „buza ta *învineţită* de-al corupţiei muşcat" (*Venere şi Madonă*, Irimia, I, 2002, 491); „ochi căzuţi în capu-i şi buze *viorie*" (*Strigoii*, Irimia, II, 2002, 411).

În poezia *Venere şi Madonă*, buza învineţită simbolizează decadenţei femeii de la rangul de înger. (Heller 2007, 67) Căderea în păcat este marcată în text prin termenii „corupţie" şi „muşcat".

Iar, în *Strigoii*, *vioriul* simbolizează trecerea de la viaţă la moarte, Ideea poetică este amplificată prin personificarea „ochi căzuţi în capu-i". Tabloul ce se conturează în jurul aceste imagini este funest, indicând trupul fără viaţă al fetei.

b. **Vegetal**

- **mure**: „vom şedea în foi *de mure*" (*Floare albastră*, Irimia, I, 2002, 45).

Vioriul, reprezentat metaforic prin substantivul „mure" simbolizează gingăşia. Foile de mure devin refugiul îndrăgostiţilor, locul în care se concretizează iubirea.

În *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* (vol. I-IV), coordonat de Dumitru Irimia am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *vioriu*: *(a) învineţi*, *mură*, *vioriu*.

Vioriul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. **Vegetal**

- **floare**: „viorelele-s ca stelele *vinete* de dimineaţă" (*Memento mori – panorama deşertăciunior*, Irimia, IV, 2006, 285).

În acest context, viorelele reprezint idealul. Este descris un ţinut mirific în care florile devin personajele principale, codrul este înlocuit cu păduri de flori, dumbravele întunecoase devin tufe roz, stelele devin viorele. Floarea reprezintă viaţa, iar abundenţa florilor din peisaj sugerează o lume ideală, *rozul*, *purpuriul* sunt culori ale iubirii, ele dau o atmosferă de linişte, de relaxare.

b. **Materiale**

- **mătasă**: „atuncea tu îmbracă mătasă *viorie*" (*Icoană şi privaz*, Irimia, IV, 2006, 285)

Mătasa viorie simbolizează pe de o parte dorinţa, este culoarea pasiunii, a senzualităţii, iar pe de alta poate fi şi un simbol al melancoliei (Simion 1964, 674), prin rememorarea clipelor de iubire. Poetul o îndeamnă pe fată să poarte o mătasă viorie ca să fie pe placul lui.

Concluzii

În poezia eminesciană culoarea îndeplineşte un dublu rol: decorativ, cu ajutorul căruia se menţine sensul denotativ al culorii, care contribuie la înfrumuseţarea peisajelor descrise, şi simbolic, prin prisma căruia, poetul ne sugerează semnificaţiile ascunse ale acesteia. Spre deosebire de celelalte culori, *cenuşiul*, *rozalbul*, *străveziul* şi *vioriul* au statut de culori minore, întrucât întrebuinţarea lor în poezia eminesciană este ocazională. Culorile, indiferent de statutul lor în poezia eminesciană (*primordiale*, *recurente*, *ocazionale*) posedă semnificaţii duale: pe de o parte viaţa, fericirea, extazul, idealul, iar pe de alta, degradarea, nefiinţa, moartea, decadenţa.

În concluzie, poezia eminesciană este un izvor cromatic în care regăsim diferite culori şi nuanţe care înfrumuseţează peisajul şi care îi conferă totodată unicitate. În funcţie de context, culoarea primeşte noi semnificaţii.

BIBLIOGRAFIE

CIOPRAGA, Constantin, *Poezia lui Eminescu. Arhetipuri şi metafore fundamentale*, Iaşi, Editura Junimea, 1990.
DUMITRESCU, Ion, *Metafora mării în poezia lui Eminescu*, Bucureşti, Editura Minerva, 1972.
EVSEEV, Ivan, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri cultural*, Timişoara, Editura Amarcord, 1994.
HELLER, Eva, *Psicología del color. Cómo actúan los colores sobre los sentimientos y la razón*, traducción de Joaquín Chamorro Mielke, Barcelona, Editorial Gustavo Gili, 2007.
IRIMIA, Dumitru, *Limbajul poetic eminescian*, Iaşi, Editura Junimea, 1979.
IRIMIA, Dumitru, *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor antume*,vol. I, Iaşi, Colecţia Ipoteşti, 2002.
IRIMIA, Dumitru, *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor antume*,vol. II, Iaşi, Colecţia Ipoteşti, 2002.

IRIMIA, Dumitru, *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* vol. I, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2006.
IRIMIA, Dumitru, *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* vol. II, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2006.
IRIMIA, Dumitru, *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* vol. III, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2006.
IRIMIA, Dumitru, *Dicţionarul limbajului poetic eminescian. Concordanţele poeziilor postume* vol. IV, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2006.
IRIMIA, Dumitru, *Dicţionarul limbajului poetic eminescian.* vol. II *Elemente primordiale*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2007.
PASTOUREAU, Michel, SIMONNET, Dominique, *Breve historia de los colores*, trad. María José Furió, Barcelona, Paidos, 2006.
PETRESCU, Ioana Em., *Eminescu şi mutaţiile poeziei româneşti*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989.
SIMION, Eugen, *Proza lui Eminescu*, Bucureşti, Editura Pentru Literatură, 1964.
TODORAN, Eugen, *Mihai Eminescu. Epopeea română*, Iaşi, Junimea, 1981.
TOHĂNEANU, G. I., *Expresia artistică eminesciană*, Timişoara, Editura Facla, 1975.
VIANU, Tudor, *Studii de stilistică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1968.

A GENUINE APPROACH TO MOVIE CHARACTERS AND SPACIAL INFLUENCES

Roxana Silvia MORARU
PhD Student, Aurel Vlaicu University of Arad

Abstract: The strong binder between human beings and the variety of spaces they interfere with has been portrayed by skillful movie directors, who improved and nurtured the perspectives of literary critics and cinephiles. Characters will be plunged into several spaces, carefully chosen to exert a significant influence upon their careers, emotional selves and personalities. The iconic landscapes of Italy, the libertine lifestyle of Italian people, the way the characters interact will outline a successful and genuine spacial approach to Letters to Juliet and Under the Tuscan Sun Hollywood movies. Characters will experience happiness via authentic love stories, which will be favored by appropriate spacial background for expressing their deepest dreams, feelings and career goals. The ups and downs in every human being's life as well as the "messy bits" that life and love are made of will be outline via the characters' perseverance, serious quests and unexpected destinations.

Keywords: spacial criticism, career, lovelife, emotional self, lifetime goals

Spatial criticism, also known as geocriticsm, is one of the latest and most interesting trends when it comes to literary approaches. Its basic concepts are: "the examination of the complex relationships between human beings and the multiple spaces they inhabit: geographical, natural, social, etc. and of the representations of these relationships in literature, the assessment of the role fulfilled by the presence of spaces and places in the general context of the text, the awareness of the flowing, dynamic character of space and space-time relationships and the awareness of the interdisciplinary character of the concepts and of the research" (Coşer, 2014: 141).

Bertrand Westphal's theories, which promoted the geocentric approach to literature, empowered my vision and enhanced the background of my critical knowledge. Alternative spaces are created, and fiction helps people understand the real world. The geocritic can have a complex vision of the same place just by using various texts or by analyzing the cinephile world.

My creative skills have known a major development via the process of exploring movie characters'. As such, I have tackled a spacial approach to prominent Hollywood movies:, Letters to Juliet and Under the Tuscan Sun. For the approach to be properly constructed, I focused my work mainly on the dynamic relations between space, place and the human being. Authentic landscapes are created, the characters are developing, and the new spaces engender changes in behavior.

Space has a strong influence on the characters, and it changes their destiny. The characters are to be introduced to the iconic landscapes of Tuscany, searching for love or thriving to be successful in their careers. Their personalities are overwhelmed by intense emotions and various behavioral patterns. Driven by curiosity, the characters explore the surroundings of Verona and Tuscany and acquire further knowledge being

concerned with the Italian culture. Their journey shall imply serious quests and unexpected destinations for finding true love.

Various modes of expanding upon the relation between space and human being have been mirrored via one of the basic concepts of spacial criticism, namely "the examination of the complex relationships between human beings and the multiple spaces they inhabit" (Coşer, 2014: 141).

There has always been a bond between characters and spaces or places. The movie *Letters to Juliet* highlights the link between space (Verona) and the place (Juliet's house) via a letter that changes the destiny of all the characters. Their whole life is constructed in terms of their way of facing various opportunities. They face challenges and they have to choose between career and love, between intuition and wisdom. Significant changes regarding their personality will take place by interacting in order to find true love. Space is friendly allowing them to experience both friendship and love in close connection with the "new social relations" that "demand a new space and vice-versa" (Lefebvre, 1991: 59).

For the approach to be properly constructed, a short account of the plot of the movie meets the demand for clarifying special issues and their emotional connotations. Sophie and Victor are engaged, and they are going to pre-honeymoon in Verona, where they are planning to find suppliers for Victor's future restaurant and do some sightseeing (the former is a fact checker whereas the latter is a chef). When they get to Verona, they face a new reality. Space is radically influencing the characters, helping them to build a career and experience powerful feelings and emotions.

The topic of the second movie, *Under the Tuscan Sun*, is centered on a female protagonist, Frances Mayes, a successful literature professor, reviewer and author, who faces hard times in her life. She is unable to redefine her priorities mostly the finishing of her book because she is financially supporting her husband, Tom, who is writing his own book. Her hopes and dreams are shattered when Tom asks for the divorce. The situation gets even worse as Tom, her ex-husband, asks for alimony and wants to keep the house. Frances is unhappy and exhausted. She feels a desperate need to escape all these. Eventually, she accepts the offer of Patti, her best friend, to go on a vacation to Tuscany. It all happens because Patti and her lesbian partner Grace, who originally purchased for themselves a ticket to go there, must face a new reality due to Patti's pregnancy. Frances will reach a completely different space and will discover a whole new world.

Space has a powerful influence on all the characters, helping them develop their lives and satisfy their needs. The most important aspects that are affected by space symbolism are their careers, their love affairs, and their personalities.

1.1. Career

Verona is the space that encourages Victor to develop his career and he loves it. Victor is more preoccupied with work than listening to Sophie or spending time with her. Space is overwhelming for Victor, who is so fascinated by his mundane quest that he doesn't realize he is letting down Sophie. Victor and Sophie do not share the same aspirations. "Women have different perceptions of space than men" (Coşer, 2014: 151).

What is important for Victor (going to the truffle place) is insignificant for Sophie (it is not worth traveling 120 km to see a mushroom). Sophie proves to handle the situation very well and tells Victor to go to the truffle place while she is sightseeing. She is understanding and supportive of Victor's lifestyle.

Culinary space helps Victor to enrich and improve his cooking skills. The exquisite food issue allows him to learn cooking secrets, traditional recipes of the Italian dishes and last but not least to become a better chef. Victor's affection for Sophie makes him support her literary career and pursue her dreams, convinced that writing is "Sophie's passion and she should do that" (*Letters to Juliet,* 2010).

Space plays an essential role when speaking about building their careers. Italy turns out to be the ideal place for Victor's culinary goals. He is able to find what he needs for opening his restaurant. The Italian suppliers provide him with quality ingredients, which are important for his business to be successful. For Sophie, Juliet's house has a significant influence on her future career. She stops being a fact checker and proceeds to write. Trattoria *Lettere a Giuletta* is the place where she gets to know the Secretaries of Juliet, who reply to every note left on the wall of Juliet's house. Here, Sophie finds an old letter, hidden behind a brick. Even though 50 years have passed, Sophie writes a reply to it. The love letter ensures a fresh beginning for her literary career. Space and its ingredients are not only the perfect background for a successful literary enterprise but also an agent meant to strongly influence their lives. The appealing Verona is the place that unites Sophie and Claire, the latter being the one who comes back to retrieve her past, which involves her former lover, Lorenzo. For the retrieval to be successful, Claire is accompanied by her grandson, Charlie. Sophie is good-mannered and asks for Claire's permission to join her in her search for Lorenzo. She is sincere from the very beginning. She confesses to Claire her intention to depict the journey as "it is a story worth telling" (*Letters*, 2010). Claire is very thrilled and agrees. Verona has brought excitement and disappointment in Sophie's life. Writing the story of Claire and Lorenzo proved to be her greatest achievement.

Italy traces her troublesome literary career. It is the space that gives Sophie wings to fly and the courage that she needed to become a writer. During her journey through Italy, Sophie involves her fact checker abilities to help Claire find Lorenzo. She also improves her writing abilities inspired by Claire's enthusiasm and by the genuine love she believes in. Her ambition motivates her to continue her journey and write the story up to the end, surpassing all the obstacles she encounters in the meantime. Space turns her search into a real journey with serious quests and unexpected destinations. Claire and Lorenzo's love story creates a bond between various cultural and spatial experiences, connecting Italy and the States, facilitating Sophie's career promotion. When she returns to New York, Sophie gets her story published and shares the good news with Victor, who is still the same guy, too preoccupied with pursuing his goal related to the opening of his restaurant.

Approached through the same methodological spatial lens as Sophie, Frances, the protagonist of the movie *Under the Tuscan Sun*, launches her career via two different

literary procedures. San Francisco is the space that defines Frances as a career woman, who instead of thinking about herself. Her altruism is proved by the fact that she is always concerned with the problems of the ones who surround her. And, as such, instead of working on her book, she offers guidance and support to one of her students, William, who finally becomes a successful writer, following her advice: "Terrible ideas are like playground scapegoats. Given the right encouragement, they grow up to be geniuses" (*Under*, 2003).

1.2. Spatial influences on the characters' emotional selves

Verona can be approached from a triple perspective, as the first place of objects, the second space of thought and the third space of experience according to Soja's spatial theory. The famous story of romance experienced by Romeo and Juliet represents a source of inspiration for Victor, whose emotional self is overwhelmed by Shakespearean lines. He greets Sophie in a particular way by adopting a line from Shakespeare's play *Romeo and Juliet* to his own love story: "Wherefore art thou", my sweet Sophia?

Juliet's house can be identified with a shelter for objects, which are symbolic for the mythical energy that surrounds Verona. Our attention is drawn, in the first place, by an element of utmost importance, Juliet's balcony, which underlines the everlasting bond between architecture, literature, and love. The balcony represents a literary motif of the Shakespearean famous play *Romeo and Juliet* and it can be associated with the reinterpretation of an outdoor theatre, which offers every woman the opportunity to play a genuine role. Among the iconic symbols of the place, we can find love notes which cover the walls, gothic architectural elements and Juliet's statue, which signifies the expression of art and good luck. Finally, true love is redefined by the old letter which brings together the present at the past via defying the passing of time.

A second space can be explored to add further meaning to Verona. Women's thoughts and aspirations regarding their love relationships bring together multiple spaces and various emotions they experience throughout their lives. Every woman's story is depicted by the indefinable power of love. The emotional burden offered by Juliet's house builds an idyllic and friendly space dedicated to women from all around the world who seek for further guidance to solve their love issues. The location is ideal for confessing sincere love. Here, even the deepest thoughts concerning love issues can be expressed without any restraint. The courtyard represents a sanctuary of the inner voices of women who experienced love, confusion, and disappointment. Juliet's house signifies the revival of hope and the encouragement to defend our feelings. Women are taught how to react to different challenges they are facing in their personal relationships and how to fight for the loved ones.

Verona, the city of love, is the ideal place for the pre-honeymoon of Sophie and Victor. As Shakespeare states in the Prologue of his famous play, *Romeo and Juliet,* "In fair Verona, where we lay our scene" a romantic atmosphere is created by the narrow streets of Verona, with its charming balconies and fountains. The nocturnal landscape of the city center engenders the desire of having an intimate walk through the beautiful square.

Juliet's house is widely regarded as a complex place that possesses the strength to connect the spaces of objects and thoughts into a space of experience. During her sightseeing, Sophie faces different challenges and new social relations are constructed by meeting and joining the Secretaries of Juliet, who answer each note from the wall. Sophie is offered the chance to improve her writing style by replying to Claire's 50 years-old letter. Guided by her life principles, Sophie is confident in "true love that hasn't got an expiration date" (*Letters to Juliet*, 2010). The boundaries of time and place have no meaning when it comes to satisfying a strong inner wish as Claire's. Love aspirations can last for a lifetime and it is not worthy to give up on them for any reason.

On the one hand, Verona is the place that highlights what true love is about. On the other hand, Claire, Charlie, and Sophie are offered a lively experience of happiness, melancholy, and adventure. Sophie's reply represents the motivation Claire needed to stand up and fight for her "long-lost soul mate," (*Letters,* 2010) whom she labels as being true love. Exchanging ideas with Claire offers Sophie a new perspective on love. Valuable life lessons and unforgettable moments are shared by Claire while having dinner with the secretaries of Juliet. Claire's passion is contagious when talking about Lorenzo and their mutual and sincere feelings. In the past, Verona was regarded as a place of refuge which generated doubts and second thoughts in Claire's mind and soul. In the future, the balance will be reestablished by the same place and remorse will be banished forever. Claire's regrets vanish when she decides to come back to Verona and find Lorenzo.

Claire starts her journey despite her grandson's disapproval. Life and space create the opportunity of meeting Sophie. Mutual trust and friendship are gradually acquired as Claire and Sophie become closer as they share their love stories in the shade of the olive trees, surrounded by the amazing Tuscan landscapes. Their communication is centered especially on their partners and their emotional experiences. Claire defines both her ex-husband and Charlie as two "skeptics", who, nevertheless, possess "underneath such a warm, passionate heart" (*Letters*, 2010). The contrast between Sophie's and Claire's love relationship is highlighted by the amount of time spent with their lover. Lorenzo and Claire enjoy life to its fullest, spending "every second that they could" (*Letters*, 2010) together. Sophie's loneliness begins to grow as the story evolves. Due to Victor's exaggerated preoccupation of meeting suppliers and attending wine auctions Sophie's feelings are blurred, and she feels neglected. Writing Claire and Lorenzo's story provides the refuge she needs. Claire is a subtle observer of Sophie's emotional self. The lack of parent-child bonding relationship has affected Sophie in the long term. Even though Sophie denies it, being abandoned by her mom left deep traces in her soul. Disillusion is diminished as Sophie's feelings are finally understood by someone. Claire empathizes with Sophie's misery of being abandoned by her mom due to the fact of having lived the painful experience of losing her son in a car accident.

The characters drive out through wonderful landscapes and fascinating vineyards of Tuscany, eager to find the charming Lorenzo. Words fail to describe the variety of emotions experienced by Claire, Sophie, and Charlie during their tour of Siena. Claire and Sophie explore the surroundings of Siena with enthusiasm, curiosity, and hope. Claire's perseverance is not discouraged by Charlie's obstinacy. The accuracy of Claire's

search is ensured by Sophie's fact checker abilities and Claire's conviction that they should not have left Siena's surroundings. The searching area for finding Lorenzo is established by making use of two significant objects which create the bond between love and geography: the ring Lorenzo gave Claire 50 years ago and a map.

Victor's passion is so powerful that it becomes an obsession. As his selfishness increases and as he is always in charge of wine auctions, Sophie is motivated to continue her journey with Claire. Victor's ignorance damages his love relationship with Sophie, who gets colder, distant and vulnerable. Charlie's vanity and total disagreement with his grandmother's actions bring about a superficial and subjective evaluation of Charlie's character. In the beginning, Sophie pins him down as an "elitist Oxford prig" (*Letters,* 2010). The situation changes when Sophie finds out about Charlie's "pro bono legal work" and eventually Charlie's "save-humanity type" (*Letters,* 2010) is revealed. Charlie's frustration and fury are tamed while having dinner. Finally, he proves to be the guy Claire was so fond of. Even though he blames Sophie for the situation he was dragged in, his good manners emerge when he walks Sophie to her room.

As the journey continues, Charlie stops teasing Sophie. Without realizing, a strong bond is created between them.

Sharing a passion for sightseeing brings Sophie and Charlie closer to each other. The charming streets of Siena give birth to a space of thoughts, enhanced by a romantic and intimate atmosphere. Questioned by Sophie, Charlie narrates his childhood and motivates his pessimistic attitude via the unfortunate experience of losing both his parents: "I'm not a big believer in happy endings, I'm afraid" (*Letters*, 2010). His grandmother's guidance and support are the things Charlie is thankful for. Sophie and Charlie exhibit a mutual curiosity regarding both their families and their relationship partner or status. Charlie and Sophie face gradual emotional involvement during their journey. Charlie's threatening and antagonistic attitude disappears gradually. Progress is registered due to the way Charlie's emotional self undergoes serious changes, being thoroughly influenced by space and Sophie's presence. His bad behavior towards her is motivated by the fact that he is "genuinely worried about" Claire (*Letters*, 2010). Communication and sociality events bring about changes as concerns Sophie and Charlie's relationship. They share hidden thoughts, experiences and create new ones. Having so many things in common favors their capacity to stand up emotional testing and reunites their emotional selves. Their relationship begins to improve when they show mutual acceptance of each other.

Siena is the place where unforgettable love stories are born, disregarding time and space boundaries. Claire recalls her youth and the strong emotions she nurtured for Lorenzo. Sophie and Charlie surprise each other with their previous background, namely their work or way of writing. The fascinating squares of Siena create a predictable scenario that highlights the beginning of a new love story, like the one experienced by Lorenzo and Claire. Quality time spent together with Charlie pleases Sophie's emotional self, improves their way of enjoying each other's company and eventually they come to trust each other. In addition to this, a mutual physical attraction spices the link established between Charlie and Sophie.

The serenity of Siena at night is discovered by Charlie and Sophie, the latter is touched by natural beauty when she joins him. While watching the sky full of stars, Charlie and Sophie get closer. They recite Shakespeare's love lines: "Doubt thou the stars are fire/ Doubt that the sun doth move/ Doubt truth be a liar/ But never doubt I love" (*Letters,* 2010). This aesthetical and cultural experience makes the inevitable happen. Their emotional selves are overwhelmed by space and a perfect romantic moment is being portrayed through their passionate kiss under the starlight. They both fall in love with each other even if they seem confused and unaware of it. Being likened to the Montagues and the Capulets by Sophie offers Charlie the opportunity to express his intense need to find true love: "If I found the love of my life, I wouldn't stand there like an idiot, whispering in a garden. I would grab her from that blasted balcony and be done with it" (*Letters*, 2010).

Verona and Siena are the places where Claire's hope is strongly revived. Space makes her more ambitious and eager to finish her journey around Tuscany, being determined to find Lorenzo. During her journey, she meets many Italian men, who are fascinated by her charm. Claire experiences different feelings during her search: fun, enthusiasm, self-confidence, flirting, disappointment. The most important experiential aspect is that she does not give up searching, having Sophie by her side. A strong contrast between the fairy-tale like Villa Arvedi and the cemetery is underlined, suggesting the ups and downs in every human being's life. The happy end of the story is highlighted by Claire's desire to have a goodbye toast and drink her favorite wine, Caparzo, feeling motivated to continue her search for Lorenzo. The 50- year time span of the story and the way time has changed her physical brings about some sort of hesitation inside Claire's emotional self. Her fears of being ridiculous or of not being recognized vanish as Lorenzo immediately recognizes her. The romantic atmosphere is enhanced by the vineyard and by Lorenzo's arrival, on horseback. Balance is restored in Claire and Lorenzo's life, who recall their teenage love in the same space they met for the first time. Lorenzo's emotional self is so overwhelmed by emotions that he can hardly find the words to describe the way he feels. His youth is revived via Claire's arrival: "Well, I went for a ride this morning as an old man and I came back as a teenager again" (*Letters*, 2010). Their overwhelming feeling of joy impresses Charlie and Sophie's emotional selves.

Space reshapes the destiny of all characters. While Claire recalls her love, Charlie and Sophie find out what true love is, being enchanted by the romantic surroundings they explore. Tuscany represents a space of experience for Sophie and Charlie who become aware of their mutual genuine feelings only when they are apart from each other. The balcony is an icon as it is the most significant space that influences Sophie's love life, which changes gradually. Charlie's emotional self is deeply affected by seeing Sophie in Victor's arms on the balcony in Verona. When she returns to Verona, the balcony represents the place where Sophie realizes how much she misses Charlie and his loving attention. As Victor is unable to establish boundaries between personal life and his career, Sophie feels lonely again. Even if she has Victor by her side, he is always concerned with the opening of his restaurant.

Victor's carelessness and lack of interest in reading Sophie's story are the main reasons why Sophie realizes that their relationship has come to an end. Sophie's decision of breaking up with Victor is mainly because they spent a pre-honeymoon in Tuscany and didn't mind being apart from each other. In addition to this, the invitation to Claire and Lorenzo's wedding increases Sophie's determination to be happy and to meet Charlie once again.

Charlie and Sophie are given the opportunity to show their real emotions and confess their love while attending Claire and Lorenzo's wedding. The "messy bits" that life and love are made of are highlighted at Claire's wedding where Sophie's expectations are deluded by Charlie's cousin, named Patricia, his ex-girlfriend. The end of the dramatic love story of Romeo and Juliet is reconstructed at Villa Bartollini with the help of the balcony that represents a space of objects and thoughts shared by Charlie and Sophie. It gives birth to a third space of experience when they can finally express their sincere feeling for each other.

Charlie's backbone is ensured through clarifying the confusion that surrounds his cousin Patricia. His emotional self is very thrilled by Sophie's declaration of love. Space opens the way for Charlie to be a man of words. The romantic surroundings of Villa Bartollini allow him to fight for Sophie and to satisfy both his and Sophie's expectations regarding true love. The strength of Charlie's feelings towards Sophie is portrayed by suggestive adverbs laying out Charlie as being "madly, deeply, truly, passionately in love" with her (*Letters*, 2010). His confession depicts "a love to leave loved ones for, a love to cross oceans for", as he owns "courage to seize it" and leave London as long as Sophie will expect him "on the other side", in the "highly overrated city of New York" (*Letters*, 2010).

In *Under the Tuscan Sun movie,* San Francisco signifies a place of undesirable experiences for the main protagonist, Frances, whose love life collapses when she finds out that her husband has an affair. While San Francisco can be considered a space of madness for Frances with dark buildings and a divorce experience, Tuscany represents a space of hope, which encourages Frances to believe in love once again, encouraged by the countryside's peaceful atmosphere. Frances acquires the luxury of being self-centered for the first time in her life. Her emotional self-thrives under the Tuscan light and the romance that surrounds the fascinating city of Positano.

Italian men reveal their well-known characteristic of being effeminate when Frances is being noticed due to her American look. While she looks for replacing parts to fix her glass chandelier, she is being stalked by three Italian men, who are literally running after her. Her on-the-spot decision to kiss a random guy from the street represents the beginning of her next relationship with the charming Marcello. Driven by her emotional self and overwhelmed by her vulnerability, Frances puts aside her logical self-defense. She can hardly stand the flow of emotions.

Consequently, she is easily seduced by Marcello and agrees to join him on a trip to Positano, the most romantic place of the Amalfi Coast. On the one hand, Positano is a space of objects that emerged from Frances' perception upon the sea, the beach, the traditional *Limoncello* drink and the view from Marcello's balcony. All these elements,

including the celestial scenery, depicted at night and enlightened by the stars, spice up the beauty of the scenery and create the perfect environment for spending a passionate one-night affair. On the other hand, Positano is regarded as a space of revival where Frances's femininity is restored. Space awards her a second chance to feel loved again.

Positano can be defined via Soja's theory regarding the third space of experience, while Frances is facing an unforgettable environment, namely Marcello's room. Surrounded by art objects like paintings and sculpture, her emotional experience intensifies. She is being introduced to the way Italian men make love. For them, love is just another expression of art. Marcello's house is the place where Frances' desire reaches the top of the mountain, proving herself that she hasn't forgotten how it is like to be a woman. Space has a great influence on the way Marcello behaves towards Frances. Being a passionate nature, Marcello succeeds in pleasing Frances' emotional self by "making love all over her" (*Under the Tuscan Sun*, 2003).

In terms of details meant to support the character's opinion about her relationship with Marcello, Frances's expectations should be mentioned, as they are gradually portrayed in ascension. Space increases the emotional distance between Marcello and Frances, and who is deceived once again. Frances and Marcello's relationship is doomed to failure and they do not have the chance to meet even if they try and want to. The sudden arrival of Patti in Cortona forces Frances to cancel her visit in Positano. Her love life is affected because of the altruism she possesses. Faith plays cruel tricks since Frances goes out into the woods to pick up mushrooms and does not arrive in time to meet Marcello. Frances' beautiful memories and feelings are destroyed when Frances finds out that Marcello has a new girlfriend. As her world collapses, Frances feels alone and disappointed again. Despite all these negative experiences she has had with men, her house is the place that protects and helps her up to the end. The Tuscan Sun brings light into Frances' heart and she ends up being happy in love with a handsome writer, Ed, who arrives in Tuscany driven by the wish to meet Frances, the famous reviewer of his books.

1.3. Spatial influences on the characters' personality

Victor has been imitating Italians since he arrived in Verona and this turns him into a superficial human being. This new space has engendered changes in his behavior. Victor's actions are meant to manipulate Sophie in order to achieve his goal. Even though he loves Sophie, space is too tempting, and Victor is unable to show what he feels. He does not mind being apart from Sophie as long as his career and his future as a chef are safe. The love for cooking is so powerful that it doesn't allow his love relationship to grow. Eventually, he has to face the consequences of his mundane quest of finding suppliers and lose Sophie.

The beautiful estate of Siena, Villa Arvedi, can win everybody's admiration, even the one of a stubborn guy like Charlie, who admits that he could have been happy if Lorenzo owned this place. His vanity is highlighted though as he has "a reputation to uphold" (*Letters*, 2010). His altruistic background emerges from his pro-bono legal work and it is contrasted with his impatience, skepticism, and arrogance. His behavior is

confused and overwhelmed by Sophie's presence "you seem to bring up the very worst in me" (*Letters*, 2010). Sophie and Charlie's personalities are strongly influenced by the positive atmosphere created by the iconic landscapes of Tuscany. As a result, Sophie and Charlie put their misunderstandings aside and start collaborating. Charlie's personality changes gradually and he becomes a more flexible guy. In the beginning, Charlie adopts a repulsive attitude towards Sophie, calling her "a lonely American girl who has to live vicariously through others" (*Letters*, 2010).

Claire's quest gives birth to another love story between Charlie and Sophie. Charlie's wish to maintain control of the situation is diminished as the story evolves due to the fact he leaves his stubbornness behind. His stiffness disappears since he unconsciously feels attracted by Sophie. Guided by his grandmother, he apologizes for his misbehavior and follows Sophie as she goes back to Verona. The environment brings disappointment for Charlie who is discouraged while seeing Sophie hugged and kissed by Victor. His feeling of accomplishment comes from the mutual love feelings he shares in the end with Sophie

Sophie's personality is entirely influenced by the new space she is plunged into. The journey she takes with Claire, the time spent with Charlie and the opportunity of pursuing her dream of becoming a writer change her life perspective. On one side, a special bond is created between her and Claire, who offers motherly affection to Sophie. Claire is clearly touched by Sophie's kindness and willingness to help her find Lorenzo, appreciating Sophie's behavior regarding "a complete stranger" (*Letters*, 2010*)*. On the other side, Sophie's mental and emotional stability is ensured by Charlie's sincere concern for her writing and her passion for sightseeing, which he happens to share as well. Being apart from Victor and close to Charlie helps her discover true love and engenders major changes in her behavior. Her awareness is responsible for the decision of breaking up with Victor. The end of their relationship is motivated by the major change that occurs in Sophie's life while taking a tour of Tuscany: "I know, but I love…I love who you are. But I've changed. It's not working" (*Letters*, 2010).

Frances experiences a similar change of personality when she finds out about the divorce. Her positive attitude and her self-confidence are replaced by anxiety and depression. She is very hurt and hardly copes with the situation. San Francisco represents the space that shows her how wrong she has lived her life so far. Her books and a blue flower vase are the only objects that she takes from the old house. Everything else reminds her of her ex-husband, Tom, and of his betrayal.

For her freedom means, on one hand, endless choices and, on the other, confusion, Frances is afraid of changes and feels unprepared to meet new people. Even though her love life has collapsed, celebrating the end of her marriage with cake and champagne for dinner and the news that Patti is pregnant bring a pale smile on Frances' face. The discussion with Patti makes Frances' ponder on her life and the possibility of starting it all over again by doing what she really likes. The fact that Frances eventually accepts to go to Tuscany highlights her awareness of the need to be helped. Her staying in a short-term apartment shows her how annoying some spaces can be. The 10-day tour to

Tuscany introduces her into a more vivacious European lifestyle, which overwhelms her personality and gives birth to an inner desire of belonging to these places.

Italian life changes her personality entirely. The vivid colors of the market, the way Katherine cuddles the small duckling and the atmosphere of Cortona offers Frances a new life perspective, totally different from the one she was used to. The peaceful life of the countryside, the way Italian people know how to have fun are very tempting for her. Space encourages her to see and buy Villa Bramasole as she comes across to its sale advertisement twice. The fear of becoming the empty-shell person Patti was talking about plunges her into the countryside Italian life. Her ambition to succeed in life emerges from the way Katherine, an eccentric lady, who likes hats and ice-cream, encourages Frances to be part of the vivacious life of Cortona and its surroundings. Frances' skepticism is blurred by the space that welcomes her by providing a sign from God. The poop of the doves on Frances' forehead brings luck and convinces the Countess to sell the house to Frances. Tuscany is a comfortable space, widely considered by Frances as a refuge from her emotional issues. Her awareness is heightened, and she becomes more responsible.

As Frances buys the house, she rejuvenates her life, with new aspirations and plans for the future. Of course, second thoughts and remorse after buying Bramasole are inevitable. Her positivism arises from the fact she is able to see the bright side of it: "Buyer's remorse is a very common affliction among new homeowners. Just because you have a sudden urge to weep that doesn't mean you've made a mistake" (*Under*, 2003). Frances figures out that she needs help to improve her life, to repair her house and to move forward. Her depression vanishes due to the fact that Frances discovers herself and overpasses her limits. Her personality is facing a time of personal growth and serious self-evaluation.

While exploring Bramasole, Frances becomes familiar to the mysteries hidden by the villa, including the broken tap, which is a metaphor for Frances' broken heart. She takes care of the villa, starts cleaning it. Her thoughts are the ones which reflect the relationship between space and human being and vice-versa: "Pick one room and make it yours. Go slowly through the house, be polite, introduce yourself so it can introduce itself to you" (*Under*, 2003).

Frances starts believing in people again. She trusts Signor Martini, a real estate agent, who becomes soon the closest friend she can always rely on. Her personality is changed so much by the space that she asks his advice before making any decision, even the most important ones, namely choosing the most suitable contractors when it comes to Bramasole's restoration. The surroundings of the villa and the many surprises she finds during her houses' restoration are two interesting aspects when it comes to developing Frances' curiosity.

Her house becomes the source of her inner motivation inner for achieving her future goals. Frances' social life improves as she opens to Katherine and joins her neighbor, Placido at dinner. She acquires further knowledge by attending the process of picking olives and cooking traditional dishes for her workers.

Frances lists her goals while she talks about love and life with Signor Martini, underlining the main reason she bought the house: "Because I'm sick of being afraid all the time and because I still want things" (*Under*, 2003). The villa is the ideal space that makes Frances open to Signor Martini and express her inner wishes without restraint: "I want a wedding in this house, and I want a family in this house" (*Under*, 2003). Frances' sadness emerges from the rooms' emptiness.

Bramasole brings accomplishment into Frances' life by allowing her to pursue her goals. Her house becomes a home for Patti and her baby girl, the ideal location for hosting the wedding party of Pawel, one of Frances' workers and the place where Frances is able to finish her book and find a new lover. Frances' personal development is illustrated via the broken tap from her house that starts dripping while she is concerned with repairing her house. After achieving her goals, the water gushes out of the tap suggesting how Frances feels and the accomplishment brought by the villa inside her life. The end of the movie expresses the major change undertaken by Frances' life after moving to Tuscany. It underlines how space rounded up her life and influenced her personality: "What are four walls, anyway? They are what they contain. The house protects the dreamer. Unthinkably good things can happen even late in the game. It's such a surprise" (*Under*, 2003).

I will conclude my research with the strong claim that our differing individual values, strongly held, will finally show that these values are those genuine things about which we care the most, the spatial values being part of this psycho-sociological construct called personality.

Bibliography

Coşer, Cornelia. *Critical Approaches to the Literary Text*. Editura Universităţii Aurel Vlaicu, Arad, 2014. Print.

Foucalt, Michel. "Of Other Spaces (1967): Heterotopias." *Diacritics* 16 (1986): 22-27.

Lefebvre, Henri. *The Production of Space*. Blackwell, 1991. Translated by Donald Nicholson-Smith. Print.

Soja, Edward, W. *THIRDSPACE - Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places.* Blackwell Publishers Inc., 1996.

Westphal, Bertrand. *Geocriticism: Real and Fictional Spaces.* Palgrave Macmillan, 2011. Translated by Robert T. Tally Jr. Print.

Westphal, Bertrand. *The Plausible World: A Geocritical Approach to Space, Place and Maps.* Palgrave Macmillan, 2013. Translated by Amy Wells. Print.

Movies:

1. *Under the Tuscan Sun*, Director: Audrey Wells, Producers: Tom Sternberg, Audrey Wells, 2003. Web. 10 May 2021.

2. *Letters to Juliet*, Director: Gary Winick, Producers: Ellen Barkin, Mark Canton, Caroline Kaplan, 2010. Web. 10 May 2021.

ION BREAZU AND FOLKLORE

Sabina Larisa MARIN (OLTEAN)
PhD Candidate, „1 DECEMBRIE 1918" University of Alba Iulia

Abstract: In his activity, professor Ion Breazu gave a special importance to the studies dedicated to folklore, noting three important coordinates. The first is related to the research of Transylvanian folklore itself; the second provides for finding the influences of popular creation on cultured Transylvanian literature, important due to its early stage, in the context of the beginnings of social-national emancipation in Europe and a third coordinate follows the evolution of folklore research, from the Transylvanian School to contemporary research. We note that Ion Breazu did not focus only on the Romanian folklore from Transylvania, which he knows very well, but, starting from this premise, he detects his strong influences on the beginnings of Transylvanian literature, which lasted until late, in the middle of the 20th century, through the stories of Ion Agârbiceanu and other writers. To these concerns are added the activity of the magazine "Transylvania", where he permanently supported the publication of folklore and related articles, or the preoccupation of publishing books on folklore, in his capacity as propaganda secretary of Astra, a position that allowed him to support artistic creations, customs and popular traditions in his many visits through all the divisions of the strong Transylvanian association.

Keywords: folclore, articles, books, studies, culture

În activitatea sa, profesorul Ion Breazu a acordat o importanţă deosebită studiilor dedicate folclorului, remarcându-se trei coordonate importante. Prima se leagă de cercetarea folclorului ardelenesc propriu-zis; a doua prevede găsirea influenţelor creaţiei populare asupra literaturii transilvane culte, importantă datorită stadiului incipient în care se afla aceasta, în contextul începuturilor emancipării social-naţionale pe plan european şi o a treia coordonată urmăreşte evoluţia cercetărilor de folclor, începând cu *Şcoala Ardeleană* până în contemporaneitatea cercetătorului. Remarcăm faptul că Ion Breazu nu şi-a concentrat atenţia doar asupra folclorului românesc din Transilvania, pe care îl cunoaşte foarte bine, ci, plecând de la această premisă, el decelează influenţele puternice ale acestuia asupra începuturilor literaturii ardeleneşti, ce a durat până târziu, la mijlocul secolului al XX-lea, prin povestirile lui Ion Agârbiceanu şi ale altor scriitori. Acestor preocupări li se adaugă activitatea de la revista „Transilvania", unde a sprijinit permanent publicarea folclorului şi a articolelor legate de el, sau preocuparea de editare a unor cărţi cu tematică folclorică, în calitatea sa de secretar propagandistic al Astrei, funcţie care i-a permis să sprijine creaţiile artistice, obiceiurile şi tradiţiile populare în numeroasele sale vizite prin toate despărţămintele puternicei asociaţii ardelene.

Activităţile universitarului clujean de sprijinire şi propagare a folclorului ardelean au fost recunoscute şi apreciate de contemporani. Gh. Preda, care l-a cunoscut bine pe Ion Breazu, în calitatea sa de vicepreşedinte al Astrei, nota în ediţia jubiliară *Activitatea „Astrei" în 25 ani de la Unire (1918-1943)*, apărută la Editura „Astra", în 1944:

„În 1937, d-l I. Breazu continuă cu aceeaşi asiduitate vizitele sale în despărţăminte. Săptămână de săptămână d-sa intră în centrele desp. de plasă şi judeţene, căutând ca prin contactul direct cu conducătorii lor, prin conferinţe de comitet şi uneori prin conferinţe publice să răspândească până în cele mai îndepărtate organizaţii gândurile de care sunt călăuziţi conducătorii «Astrei» şi metodele lor de lucru."[1] În acelaşi spirit al prieteniei şi al admiraţiei, Gh. Preda vorbeşte despre legătura pe care a întreţinut-o mereu vie între despărţăminte şi comitetul central, „pentru răspândirea iniţiativelor bune"[2]. Ion Breazu a efectuat peste 85 de deplasări în Ardeal, în condiţiile extreme de călătorie, mai mult, trebuie să nu omitem, nici faptul că profesorul se deplasa, de cele mai multe ori pe cheltuială proprie.

Preocuparea pentru folclorul românesc era bazată pe ideea lui Ion Breazu că, pe lângă răspândirea culturii în rândurile ţăranilor, trebuia găsită şi culeasă infinita bogăţie etnografică şi folclorică a satelor noastre, fapt pentru care era nevoie de o muncă susţinută. De altfel, într-un număr al revistei „Transilvania", profesorul clujean şi-a expus credinţa în puterea folclorului românesc ca liant al celor trei provincii româneşti, afirmând că „graiul nostru n-a cunoscut niciodată împotrivirea graniţelor. Acelaşi lucru se poate spune şi despre arta noastră populară."[3].

Cele mai importante cercetări din domeniul folclorului sunt *Temeiurile populare ale literaturii române din Transilvania*, şi *Folclorul revistelor „Familia" şi „Şezătoarea"*, ambele fiind incluse de Mircea Curticeanu în primul volum al *Studiilor de literatură română şi comparată*[4]. De asemenea menţionăm publicarea câtorva rezultate ale preocupărilor folclorice în „Anuarul Arhivei de Folklor". De pildă, *Versuri populare în manuscrisele ardelene vechi* este un material inspirat de culegerea de balade a lui Vasile Alecsandri, apărută în 1852, prin care creşte interesul pentru poezia noastră populară. În Ardeal, unde „orientarea latinistă a ţinut atâta timp muza populară la poarta literaturii"[5], scrie Breazu, aceste preocupări nu au fost ignorate, întrucât „era prea mare bogăţia şi frumuseţea poeziei noastre populare pentru a nu fi observată de un ochiu inteligent şi a nu fi înţeleasă de o inimă sensibilă, oricât ar fi fost de stăpânită de teoriile fabricate în turnurile de fildeş ale filologilor latinişti"[6].

Dorind să cerceteze materialul inedit cuprins în versurile populare, profesorul Ion Breazu explorează manuscrisele din bibliotecile Clujului pentru a identifica fondul existent şi pentru a studia comparativ motivele pe baza cărora au fost ţesute aceste creaţii. Mai mult, reproduce aceste manuscrise, făcând modificările ortografice necesare. La finalul articolului aduce mulţumiri celor care l-au sprijinit în acest demers, profesorului O. Ghibu şi domnului D. Prodan, în acea vreme bibliotecar la Biblioteca Universităţii din Cluj.

---

[1] Gh. Preda, *Activitatea „Astrei" în 25 ani de la Unire (1918-1943)*, Sibiu, Editura „Astrei", 1944, p. 162.
[2] *Ibidem*.
[3] Ion Breazu, *Sub semnul unificării sufleteşti*, în „Transilvania", anul 68, nr. 1, ianuarie-februarie 1937, pp. 44-45.
[4] Ion Breazu, *Folclorul revistelor „Familia" şi „Şezătoarea"*, pp. 31-72.
[5] Ion Breazu, *Versuri populare în manuscrisele ardelene vechi,* în „Anuarul Arhivei de Folklor", V, publicat de Ion Muşlea, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională Bucureşti, 1939, p. 79.
[6] *Ibidem*.

De asemenea, a studiat atent şi acribic interferenţele dintre folclor şi activitatea Astrei, în numeroaselor ziare şi reviste transilvănene, identificând prezenţa puternică a folclorului şi a subiectelor sale în opera multor scriitori ardeleni. Este vorba de *Povestitori ardeleni până la 1918*, sau de studiile despre Ion Agârbiceanu, Ioan Slavici şi doctorul Pavel Vasici, ori de articolele *Gheorghe Bariț și patrimoniul cultural*, *Iosif Vulcan și Familia*, *Ion Pop-Reteganul*, *Izvorul folcloric al baladei „Crăiasa zânelor" de George Coşbuc*, *Un cântec eroic al vieții* sau *Port, dans și cântec în programul ASTREI* etc.

Criticul literar Ion Breazu înţelegea prin susţinerea folclorului nu doar studierea acestuia în cercetări aprofundate şi deschizătoare de drumuri, ci şi sprijinul direct, în calitate de organizator de mari expoziţii de folclor, de şcoli rurale şi de manifestări de folclor, sau prin realizarea de antologii editate în calitate de secretar al Astrei. În acest sens, el a realizat culegerea *Mama, copilul și căminul familiar în poezia românească*. Urmând acest drum, universitarul Ion Breazu nu s-a limitat la efectuarea unor studii de folclor, ci, după modelul comparatist, le-a încorporat în multiplele sale cercetări destinate literaturii transilvane. Întrucât studiile anterioare au fost dispersate şi incomplete, comparatistul consideră că e necesar să se realizeze nişte „monografii /.../ de sinteză"[7]. Se trasează aici, în stilul său aplicat şi organizat, chiar „metodologia" ce ar trebui urmată pentru realizarea dezideratului. În primul rând, trebuiau identificate şi decelate influenţele străine, care variau de la o regiune la alta şi care îşi impregnau specificul, jucând astfel un anume rol atât în dezvoltarea separată, cât şi în planul influenţelor reciproce. Procesul ar fi condus la unificarea elementelor folclorice din care, începând cu secolul al XIX-lea, a rezultat „spiritul panromânesc"[8].

Universitarul clujean se concentrează ştiinţific şi sistematic, pe originalitatea literaturii române, originalitate care se datorează orientării ei spre popor şi spre lumea satului. Având la bază şi o formaţie istoristă, Ion Breazu aminteşte că la baza fenomenului istoric şi social stă o singură clasă socială în Transilvania, şi anume ţărănimea. Până în secolul al XVII-lea se mai poate aminti de existenţa unei pături nobiliare româneşti, chiar şi „dincoace de Carpaţi", dar fără nicio putere pe plan politic, iar de la jumătatea secolului al XIX-lea a apărut o nouă burghezie românească, aflată atunci în formare, însă în condiţiile sociale şi politice ale vremurilor nu se poate vorbi de dezvoltare culturală. În acest context, singura pătură socială rămâne ţărănimea despre care Breazu notează: „dacă ai norocul să intri în intimitatea ţărănimii /.../ să iei parte la una din acele manifestări colective: serbări culturale, hramuri, nedei, bâlciuri, când se scot podoabele din lăzi şi din suflete, atunci impresia aceasta de bogăţie etnografică, de autentic şi străvechi, o duci cu tine /.../ Această impresie au însemnat-o în cărţile lor streinii, începând din secolul al XVI-lea /.../ iar scriitorii de peste munţi, un Nicolae Bălcescu, Alecu Russo, Al. Odobescu, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Nicolae Iorga ş.a. au fost copleşiţi de bogăţia ei."[9].

În acelaşi studiu, istoricul literar discută poziţia avută de şcoala latinistă faţă de ţăranii ardeleni, şi înrâuririle ei asupra percepţiei culturii populare. Reprezentanţii Şcolii

[7] *Ibidem*.
[8] *Ibidem*.
[9] *Ibidem*, p. 11.

Ardelene, instruiţi în Viena şi Roma condamnă credinţele şi superstiţiile poporului, care stopează dezvoltarea ştiinţifică la sate, în special pe aceea care ţinea de medicină şi igienă, foarte importante la acea vreme în care sărăcia şi mizeria făceau ravagii prin satele româneşti. Gheorghe Şincai traduce din I.A. Helmuth *Învăţătură firească pentru stricarea superstiţiei norodului*, iar Petru Maior dezaprobă şezătorile, îndeamnă ţăranii a consulta medicii în locul descântătorilor şi a celor ce făceau farmece, condamnându-i pe aceia care dădeau crezare „la păscălii, descântături, la vrăjitorii”[10], dezamăgit de neştiinţa care conduce poporul.

Prima cercetare ştiinţifică despre folclorul transilvan aparţine doctorului Vasile Popp, fiind prilejuită de teza sa de doctorat, fiind vorba despre obiceiurile legate de înmormântare. Deşi „admirabil informată”[11], remarcă Ion Breazu, din nefericire scopul medicului a fost acela de a face cunoscute aceste obiceiuri în scopul eradicării lor din cultura poporului.

„Singurul mare poet al acestui curent”[12] latinist, Ion Budai Deleanu, este autorul unei epopei de profundă sorginte populară. Despre spiritul popular din *Ţiganiada*, Breazu afirmă că „Simţul lui artistic îl îndeamnă să-l utilizeze, dar raţionalistul din el, plin de sarcasm voltairian, îl determină să-l ridiculizeze”[13]. Şi cu toate aceste „tendinţe educative” ale şcolii latiniste întoarse către „rătăcitul popor”, corifeii ei par a nu lua în calcul imensa influenţă a folclorului, remarcă istoricul literar, deşi ei înşişi sunt proveniţi din mediul rural, unii fiind chiar fii de preoţi, mai mult, au trăit printre ţărani până au părăsit satul pentru şcolile înalte. Altfel, conchide universitarul clujean, reprezentaţii Şcolii Ardelene nu s-au apropiat de popor pentru a-i cunoaşte bogăţia spirituală, ci pentru a-l promova la o treaptă superioară, a-l face să progreseze moral, social, economic şi politic, risipind superstiţiile. Orientarea spre clasicism este vădită şi prin traducerile din Virgiliu sau Ovidiu. Timotei Cipariu, de pildă, pe această direcţie, a scris în 1832 o dramă pastorală – *Ecloga pentru mărirea Măriei Sale prealuminatului şi preasantitului Domnu D. Joanu Lemeny* – inspirată de *Eglogele* vergiliene, pe care a dedicat-o instalării episcopului Lemenyi.

Literatura şi cultura clasică au avut o slabă influenţă asupra creaţiilor din spaţiul românesc, întrucât autorii s-au concentrat pe viaţa ţărănimii cu obiceiurile sale. Astfel, e firesc ca fondul popular să pătrundă puternic în literatură, în plus, majoritatea învăţaţilor ardeleni fiind ridicaţi din rândurile ţărănimii. Un mare merit în popularizarea şi susţinerea acestui patrimoniu îi aparţine lui Gheorghe Barițiu, care publică încă din primul an al apariţiei „Foii pentru minte”, din 1838, un *Cântec sătenesc*, însoţit de un comentariu în care afirmă că s-ar putea scrie „tomuri întregi /.../ [despre] mulţimea descântărilor ritmice”[14]. Cărturarul ardelean este primul care îndeamnă intelectualii să efectueze culegeri de folclor, o comoară unică în lume. De altfel, în articolul-program al

[10] Petru Maior *apud* Mircea Breazu, *Op. cit*., p. 12.
[11] Mircea Breazu, *Op. cit*., p. 12.
[12] *Ibidem*.
[13] *Ibidem*.
[14] Gheorghe Barițiu *apud* Ion Breazu, *Op. cit*., p. 16.

revistei amintite, Bariţiu insista pe ideea culegerii de tot ceea ce înseamnă tradiţie populară: cântece, proverbe, zicători, povestiri, obiceiuri şi tradiţii.

Gazeta braşoveană sprijină şi culegerea de poezii populare, iar istoricul clujean crede că Nicolae Pauletti din Roşia de Secaş a realizat prima culegere de poezie populară[15] în anul 1838 la îndemnul lui Timotei Cipariu. Breazu îl aminteşte pe Andrei Mureşianu, care, fervent admirator al poeziilor populare a încercat să le imite, dar fără succes.

Tendinţele tot mai puternice de reaşezare a culturii populare la locul cuvenit în cadrul culturii româneşti se datorează, în opinia lui Ion Breazu, curentelor europene iniţiate de Mickiewicz, Lamennais şi mai ales Jules Michelet. Li se adaugă fraţii Grimm cu bunul lor renume de cercetători filologi şi culegători de folclor şi îndeosebi de poveşti.

Comparatistul clujean aminteşte în studiul său şi de spectacolele de folclor organizate de-a lungul timpului, vorbind despre prima mare expoziţie de artă populară organizată de Bariţiu la prima adunare de mare amploare a Astrei, în 1862, la Braşov, în cadrul căreia au fost prezentate costume naţionale şi artă casnică. În discursul inaugural, Bariţiu îşi justifică alegerea prin etalarea calităţilor artistice ale ţărănimii. Mult înaintea sa, în 1853, şi Andrei Mureşianu vorbea admirativ despre calităţile ţăranilor spunând că „Nu este popor în lume care să aibă mai multă tragere de inimă către poezie, să afle mai multă plăcere în cântece şi versuri decât românul”[16]. Toate aceste demersuri vor conduce la tipărirea unor importante culegeri de poezie populară şi folclor. Potrivit lui Breazu, ceea ce iese de sub teascul tiparului este foarte puţin, pe lângă bogăţia culeasă şi păstrată în manuscris.

Prima mare culegere de poezii populare din Transilvania, după aceea a lui Pauletti, uitată şi republicată în 1927 de Alexandru Melin Lupean[17], îi aparţine, după cum am notat anterior, lui Atanasie Marienescu, dar care, din păcate, aşa cum observă istoricul ardelean Ion Breazu, nu a fost întocmită după criteriul ştiinţific, ba mai mult, unele balade fiind „fabricate pe de-a-ntregul, iar altele mult «îndreptate»”[18] cu scopul de a demonstra originea romană a poporului nostru. La fel vor proceda mulţi alţii cu povestirile şi basmele populare, iar baladele şi colindele, remarcă profesorul clujean, nu oferă date conjuncturale istorice şi mitologice prin forma lor fixă, neschimbată de-a lungul mileniilor.

Profesorul Grigore Silaşi, de la Cluj, îmbină teoria mitologică a fraţilor Grimm cu cea psihologică a lui Herman Steinthal pentru definirea şi realizarea unui portret psihologic al poporului român. Viziunea şi metoda acestuia pun în lumina ideea unei literaturi populare văzute ca fiind oglinda fidelă a fiziologiei şi psihologiei unui popor, „portretul fotografic al caracterului naţiunii respective.”[19]. Reproşul ştiinţific pe care i-l face Ion Breazu e faptul că şi Silaşi, trăind în acelaşi context oprimant, a căutat în

[15] ***, *De pe Secaș. Cântece și strigături românești de cari cântă fetele și feciorii și strigă la joc, culese de Nicolae Pauletti din Roșia, în anul 1838. Date la tipar de Alexandru Lupeanu*, Blaj, 1927.
[16] Andrei Mureşianu *apud* Ion Breazu, *Op. cit*., p. 19.
[17] Alexandru Melin Lupean (1887-1937), scriitor , publicist, profesor, director al Despărţământului Astra Blaj.
[18] Ion Breazu, *Op. cit*, p. 22.
[19] Grigore Silaşi *apud* Ion Breazu, *Op. cit*., p. 22.

principal, prin cercetările sale, dovezi care să demonstreze originea romană a românilor din Transilvania (şi de oriunde), ceea ce a dus la exagerări.

Apogeul literaturii populare este atins prin activitatea lui Ioan Slavici la „Tribuna", continuată apoi de discipolii acestuia. Basmele şi poveştile au influenţat puternic literatura momentului. Istoricul literar subliniază că Slavici şi Coşbuc şi-au făcut „ucenicia literară" culegând aceste specii, iar eroii primelor creaţii ale lui Slavici sunt inspiraţi din basme, la fel, marele poet Coşbuc îi include în baladele sale. Idilica lume coşbuciană se opune „realismului urban" cerut de Titu Maiorescu, scrie Breazu, „El continuă să trăiască în lumea lui de popor ideal şi se retrage tot mai mult în mijlocul marilor opere clasice, în vecinătatea cărora s-a simţit totdeauna bine."[20]. Marele merit al „Tribunei" a fost acela că a reuşit să pătrundă şi să impună conştiinţa unităţii tuturor românilor în rândul marii mase a ardelenilor, prin accentul pus pe folclor şi prin promovarea scriitorilor ce s-au inspirat din cultura populară. În paginile „Tribunei" au publicat Septimiu Albini, Ion Pop-Reteganul, care a adus aici o mare parte din poveştile, baladele şi doinele sale, I.T. Merea, Gr. Sima a lui Ion, Ion Berescu, I. Trîmbiţoniu, care a semnat numeroase poveşti, Avram Corcea, cu baladele bănăţene, Constantin Pepa, cu colecţia de doine şi strigături şi mulţi alţii, al căror nume nu a rezistat cernerii nemiloase a timpului. Marele merit al revistei sibiene a fost acela că influenţat dezvoltarea literaturii ardeleneşti prin polarizarea atenţiei asupra folclorului.

Dacă istoricul clujean s-a oprit asupra activităţii acelora care au susţinut culegerea de folclor, la fel de importantă i se pare opera acelora care s-au inspirat din literatura populară, cum au fost Ion Pop-Reteganul, Ion Agârbiceanu sau Lucian Blaga cu a sa „explorare nouă a filonului popular"[21]. Bardul de la Lancrăm dorea să-şi afle „plenitudinea" „în sufletul copilului cu sensibilitatea metafizică vie şi nealterată"[22].

Comparatistul clujean fixează pertinent originalitatea literaturii transilvane tocmai în puternica ei legătură cu marele filon popular al locurilor.

Prin amplul studiu intitulat *Folclorul revistelor „Familia" şi „Şezătoarea"*, aşa cum anunţă şi titlul, Ion Breazu doreşte că evidenţieze aportul considerabil al redactorilor celor două importante reviste ardeleneşti pentru promovarea folclorului. Este vorba despre Iosif Vulcan şi revista „Familia", considerată o „oglindă a vieţii intelectuale româneşti"[23] din toate provinciile. Cercetarea atentă a presei l-a ajutat pe istoricul literar să înţeleagă mai bine fenomenul, l-a determinat să încadreze cele două reviste şi să le caracterizeze în evoluţia culturii românilor transilvăneni. „«Familia», scrie Breazu, a reflectat /.../ îndeosebi interesul pentru patrimoniul popular /.../ Acest interes formează partea cea mai bogată şi mai statornică a programului ei."[24].

Un alt autor de povestiri şi romane populare, Ion Rusu-Şirianu, a fondat în 1893, tot la Sibiu, „Foaia poporului", prima gazetă populară românească. După ce a ucenicit la această revistă, preotul Ion Moţa se întoarce la Orăştie şi înfiinţează în 1902 „Libertatea"

[20] *Ibidem*, p. 26.
[21] *Ibidem*, p. 28.
[22] Lucian Blaga, *Elogiul satului românesc,* în Academia Română, *Discursuri de recepţie*, LXXI, Bucureşti, 1937, p. 5.
[23] Ion Breazu, *Folclorul revistelor „Familia" şi „Şezătoarea"*, p. 31.
[24] *Ibidem*.

„şi celelalte foi ale lui, atât de îndrăgite de ţărănimea noastră pentru graiul lor simplu şi cinstit”[25].

„Telegraful român” condus de Andrei Şaguna, se dovedeşte a fi un mare sprijinitor al folclorului românesc. Secondat de Florian Aron, care lărgeşte activitatea de publicare a folclorului, Andrei Şaguna inaugurează în „Telegraful român” o excelentă serie de studii şi prezentări despre *Sărbătorile şi serbările poporului*, în mai multe numere[26] ale anului 1853. Ion Breazu consideră că autorul studiilor este Paul Vasici, care a devenit membru al redacţiei de la numărul 9 al gazetei. Pavel Vasici a semnalat broşura lui J.K. Schuller, *Aus der Walachei. Romänische Gedichte und Sprichwörter* (Sibiu, 1851), în care sasul prezintă datinile şi folclorul românesc şi, consideră Breazu, acest fapt l-a determinat să înceapă şi el seria de articole menţionate. În plus, se face un apel către cititori să sprijine iniţiativa celui care doreşte să facă în toată lumea cunoscute obiceiurile şi folclorul autentic: „Deci se poftesc toţi acei carii doresc cunoştinţa despre adevăratul caracter al naţiunii sale, a strânge astfeliu de cântece, poveste şi colinde din gura poporului şi din toate părţile unde sunt români şi a ni le trimite încoaci”[27].

Aron Densuşianu s-a făcut remarcat prin preocupările sale pentru folclor şi prin pregătirea, pentru adunarea generală a Astrei, de la Alba Iulia, în 1866, unei serii de conferinţe care, din păcate, nu au mai fost susţinute din cauza programului prea încărcat. În schimb, au fost publicate integral în gazeta „Concordia”, în numerele 70, 71, 74 şi 75. Densuşianu va deveni unul din colaboratorii fervenţi ai „Familiei” orădene, una din principalele reviste care a sprijinit folclorul românilor transilvăneni.

„Societatea de lectură”, ce a luat fiinţă în 1852 la Oradea, editează două almanahuri, „Dioriile Bihorului” (1854) şi „Fenice” (1868). Pe lângă studiile şi culegerile de folclor, aici vor fi promovate primele încercări ale scriitorilor ardeleni, cum a fost, de pildă, *Poema Munţilor Beiuşului*, compusă de Dimitrie Micu din Beiuş, în 1816.

În „Dioriile Bihorului” au publicat Iosif Vulcan, Miron Pompiliu, care avea deja poezii populare apărute în „Familia”, „Albina” şi „Concordia”, şi Ioniţă Bădescu. Miron Pompiliu după plecarea la Iaşi, va deveni unul din folcloriştii de bază ai Junimii. Acesta publică balade populare în „Convorbiri literare”, însoţite de un text în care anunţă că deţine o culegere impresionantă, cu precizarea foarte importantă că respectă creaţiile „cu prozodia lor silabică neschimbată, cu rimele neatinse, cu limbajul provincial şi local neatins, pe scurt, cu păstrarea originalităţii în toată puritatea sa”[28]. *Balade populare române*, culegerea sa apărută cu sprijinul Societăţii Junimea, va fi apreciată de istoricul literar clujean drept „cea dintâi bună culegere de folclor ardelean”[29]. Exemplul lui Miron Pompiliu este urmat de Ioniţă Bădescu, cu un grupaj de poezii intitulat *Poezii populare din patria lui Dragoş*, publicat în „Convorbiri literare”, în 1870. Un alt folclorist împătimit a fost Mircea Vasiliu Stănescu, care a strâns o colecţie impresionantă de poezii încă de pe vremea studenţiei sale la Viena, pe care le-a publicat în diferite volume, însă demn de

[25] Ion Breazu, *Versuri populare în manuscrisele ardelene vechi*, p. 162.
[26] Este vorba de numerele 20, 30 şi 31 din 1853.
[27] Pavel Vasici *apud* Ion Breazu, *Folclorul revistelor „Familia” şi „Şezătoarea”*, p. 45.
[28] Miron Pompiliu *apud* Ion Breazu, *Op. cit.*, p. 58.
[29] Ion Breazu, *Op. cit.*, p. 58.

remarcat e faptul că a înființat mai multe „foi umoristice” sau a colaborat la altele precum „Tutti frutti” (1861), „Strigoiul” (1861-1863), „Umoristul” (1863-1867), „Gura satului” (1867-1879).

Vicențiu Babeș începe să publice în „Albina” lui Grigore Popa, după care va deveni un înfocat colaborator, cu studii despre folclor, al revistei „Familia”, cercetări care vor fi extinse și la alte popoare. De altfel, Iosif Vulcan a reușit să câștige interesul majorității folcloriștilor timpului, precum frații Nicolae și Aron Densușianu, bănățeanul Simeon Mangiuca, bucovineanul Simeon Florea Marian, care va rămâne fidel revistei orădene vreme de 40 de ani.

În contextul entuziasmului general pentru folclorul românesc și după succesul *Baladelor* lui Vasile Alecsandri, o serie de autori ai naţiunilor conlocuitoare şi nu numai, încep să publice traduceri. De pildă, Carol Acs publică în 1858, la Budapesta, o selecţie de balade în traducere proprie. Ion Breazu aduce în discuţie şi culegerea cehului Ioan Urban Jarnik, realizată împreună cu Andrei Bârseanu, intitulată *Doine şi strigături din Ardeal*, publicată de Academia Română la recomandarea lui Vasile Alecsandri, în 1885. Filologul clujean, nu uită nici de Ioan Micu-Moldovan, care a cules un vast „florilegiu”, începând cu 1863, de la toate societăţile de lectură din Transilvania.

În analiza sa, Breazu constată că revista „Familia”, datorită numărului tot mai mare de materiale folclorice pe care le primește, e nevoită să editeze „o anexă pentru popor /.../ cea dintâi foaie populară de dincoace de Carpaţi mai răspândită”[30], şi anume „Șezătoarea”, după modelul „Învățătorului poporului” a lui Timotei Cipariu. Acest „supliment” a fost publicat o dată pe lună, în primii trei ani, pentru a ajunge să fie distribuită apoi de două ori pe lună și cu 1800 de „prenumeraţi” (abonaţi), o cifră impresionantă în acea epocă. Iosif Vulcan „urmărea educarea poporului într-o formă ușoară, plăcută, așa cum făcea educarea micii burghezii prin «Familia»”[31]. Poetul Mihai Eminescu va fi unul dintre cei care laudă această inițiativă reușită, calitatea suplimentului de „a fi avut o idee sigură de cea ce va să zică literatură populară, căci cearcă a da ca în o oglindă cugetarea și modul de a vorbi al poporului”[32].

Preocuparea pentru folclorul românesc a lui Ion Breazu se împletește cu cercetarea şi cu dorinţa acestuia de a contribui la educarea poporului, a românilor transilvăneni. Acest lucru este sesizabil şi în broşura *Mama, copilul şi căminul familiar în poezia românească*[33], în care autorul pornește de la prezentarea celulei familiale, a spaţiului original, cu toate resorturile sale lăuntrice. Apelul la familie, în contextul unor timpuri de schimbări şi incertitudini este un suport moral pentru ethosul popular. Poezia populară este înălţată la rang de cinste în această antologie, la fel cum a făcut şi înaintaşul lui Ion Breazu, Vasile Alecsandri, însă, de data aceasta iese în evidenţă punctul de vedere al cercetătorului care cunoaşte importanţa folclorului pentru fiinţa poporului român. Fiinţa naţională a putut fi păstrată de-a lungul timpului, cu toate vitregiile prin care au trecut ţăranii, datorită căminului, datorită autorităţii familiei, prin care

[30] *Ibidem*, p. 66.
[31] *Ibidem*, p. 67.
[32] Mihai Eminescu *apud* Ion Breazu, *Op. cit.*, p. 67.
[33] Ion Breazu, *Mama, copilul și căminul familiar în poezia românească*.

comparatistul clujean înţelege chiar ideea de ţară, întrucât familia din satele noastre rămâne oglinda cea mai autentică şi mai vie a societăţii acelei vremi.

Pe lângă activitatea de cercetare avută, Ion Breazu a sprijinit culegerea folclorului şi l-a publicat în revista „Transilvania", în volume şi antologii, dintr-un deziderat recuperatoriu. Sensibilitatea şi simţul estetic al profesorului universitar clujean dovedite prin exprimări obiective şi pertinente, într-o limbă frumoasă şi curgătoare a dovedit că „Ori de câte ori un scriitor din Transilvania miruit cu harul celor aleşi, a tras cu arcuşul pe vioara fermecată a sufletului popular a ştiut să scoată din ea note pline de fiorul originalităţii"[34]. În spaţiul acestor preocupări, pentru a plasa tipul de abordare şi analiză a culturii populare, Ion Breazu consideră universul rural mai mult decât „o clasă socială, o comunitate de viaţă, o lume de o mare bogăţie umană cu o parte străveche în formele ei de manifestare"[35], o entitate generatoare de cultură. Prin studiile sale, Ion Breazu a demonstrat, aşadar, că printre valorile vieţii românilor transilvăneni, recunoaşterea importanţei patrimoniului popular cunoaşte un loc de cinste. Cu toate că preocupările şcolii latiniste au avut tendinţa de a estompa preţuirea folclorului, după anul 1848, acesta devine un stimulent profund al vigorii creatoare de pe întreg teritoriul locuit de români.

BIBLIOGRAFIE

Blaga, *Lucian, Elogiul satului românesc,* în Academia Română, *Discursuri de recepţie*, LXXI, Bucureşti, 1937

Breazu, Ion, *Versuri populare în manuscrisele ardelene vechi,* în „Anuarul Arhivei de Folklor", V, publicat de Ion Muşlea, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională Bucureşti, 1939

Breazu, Ion, *Mama, copilul şi căminul familiar în poezia românească*, Sibiu, Editura Secţia biopolitică a Astrei, 1943

Breazu, Ion, *Folclorul revistelor „Familia" şi „Şezătoarea",* Sibiu, Editura Cartea Românească din Cluj, 1945

Breazu, Ion, *Studii de literatura română şi comparată*, Vol. I şi II, ediţie îngrijită de Mircea Curticeanu, Cluj, Editura Dacia, 1973Breazu, Ion, *Sub semnul unificării sufleteşti*, în „Transilvania", anul 68, nr. 1, ianuarie-februarie 1937

Preda, Gh., *Activitatea „Astrei" în 25 ani de la Unire (1918-1943)*, Sibiu, Editura „Astrei", 1944***, *De pe Secaş. Cântece şi strigături româneşti de cari cântă fetele şi feciorii şi strigă la joc, culese de Nicolae Pauletti din Roşia, în anul 1838. Date la tipar de Alexandru Lupeanu*, Blaj, 1927.

[34] *Ibidem*, p. 30.

[35] Ion Breazu, *Temeiurile populare ale literaturii române din Transilvania*, în *Studii literare*, vol. II, Sibiu, 1943, p. 68.

SOME DATA ABOUT TWO TEACHERS WHO LED THE CENTRAL LIBRARY OF SUCEAVA IN THE FIRST QUARTER OF A CENTURY AFTER ITS ESTABLISHMENT. DEDICATION AND PASSION IN A CONSCIENTIOUSLY CHOSEN VOLUNTEER.

Ienache (Adamovici) Simona Teodora
PhD. student, „Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: Founded by the "Romanian School" society but through the combined effort of Suceava contributors, intellectuals and ordinary people alike, in the desire to leave a necessary and representative institution for the city of Suceava, the Central Library opens its doors on the evening of December 12, 1923, in the presence of Professor Dr. Eusebie Popovici (1863-1938), the founder of law, and a select audience. Among those invited were teachers of the "Stefan cel Mare" High School, the mayor, the prefect, intellectuals from other localities. Among them were those who would lead the institution until 1950, a difficult historical period, when the Central Library became the Regional Library in the new regime. In a volunteering that will cover a quarter of a century, those who were at the helm of the institution managed to keep the original collections, to enrich them and to shelter some of the old publications, undesirable for the new rule.

Keywords: central library, volunteer teachers, the "Romanian School" society, evacuation, fund's reconstitution.

O mare parte dintre instituţiile cu profil cultural poartă numele fondatorului, proprietarului sau donatorului. Biblioteca Bucovinei, iniţial Biblioteca Centrală a Sucevei, poartă azi numele ilustrului cărturar bucovinean I. G. Sbiera (1.11.1836, Horodnic de Jos, Rădăuţi-22.10.1916, Cernăuţi), profesor universitar şi membru fondator al Academiei Române, dar care a fost legat de Cernăuţi prin educaţia şi apoi prin profesia exercitată[1] şi nicidecum de Suceava. El a fost unul dintre cei care au militat pentru deschiderea unei biblioteci româneşti la Cernăuţi, Biblioteca gimnaziştilor români, cu sprijinul şi implicarea mentorului său, profesorul Aron Pumnul. A fost custodele ei, administrând-o între 1863 şi 1871, an în care a transferat biblioteca către Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina. Din anul 1871 el devine custodele Bibliotecii Ţării (înfiinţată în 1851) din Cernăuţi, care din 1875 va fi preluată şi administrată de Universitatea nou înfiinţată (1875). I. G. Sbiera rămâne custodele Bibliotecii Universităţii până în anul 1881, an în care trece de la suplinitor la profesor universitar titular al Catedrei de limba română[2].

Ca omagiu adus personalităţii complexe dar şi în amintirea primei biblioteci a Bucovinei, *Biblioteca Ţării*, profesorul Emil Satco, cunoscut bibliograf şi cercetător sucevean, a militat pentru acordarea titulaturii de Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera, pe

[1] Vezi Elena Pintilei: *Activitatea de bibliotecar a eruditului cărturar Ion a lui Gheorghe Sbiera*, în „ Studium", XI, 2018, p.17-19, http://studium.ugal.ro/ARTICOLE_STUDIUM/ARTICOLE_STUDIUM11/1102_PINTILEI.pdf (accesat în data de 27 februarie 2021).
[2] Vezi Alis Niculică: *Ion G. Sbiera-Coordonate ale vieții și operei*, în „Codrul Cosminului", nr. 10, 2004, p. 254-255, http://codrulcosminului.usv.ro/CC10/Sbiera.pdf (accesat în data de 1martie 2021).

care instituția o va primi și purta începând cu anul 1993. Poate că în această alegere a contat și recunoștința pe care i-o purta nepotului, prof. emerit Ion Sbiera care împreună cu soția sa, Ilaria, au donat în 1990 o colecție impresionantă de carte (peste 3000 de volume), cea mai mare parte fiind tipărite în perioada interbelică și o parte purtând autografele unor personalități, cărți poștale ilustrate și corespondență.

Totuși, legătura lui I.G.Sbiera cu această instituție este una onorifică, care amintește mai curând de Cernăuți și de mediul academic. Ctitorul de drept a fost complet și nedrept uitat de istorie iar iubita instituție suceveană nu amintește astăzi de părintele ei. Acesta a fost dr. Eusebie Popovici (20.10.1863 la Ruși-Mănăstioara, Suceava-15.11.1937, Suceava), unul dintre edilii Sucevei, profesor renumit, important om de fapte și cel care a sperat și a împlinit visul unui grup de suceveni și anume Biblioteca Centrală. Elev al Liceului „Ștefan cel Mare" (1878-1882), absolvent al Facultății de filologie și filosofie a Universității Cernăuți (1882-1886), cu un doctorat la Innsbruk (1905), se va întoarce ca profesor la același prestigios liceu, care a dat nume sonore, luptători neînfricați pentru drepturile și reușitele culturii bucovinene. Dascăl înnăscut, profesor de reală vocație, primar al orașului în două mandate (1918-1919 și 1926-1927) și președinte ori membru al societăților culturale, a reprezentat Suceava în Consiliul Național, în Congresul general al Bucovinei și în Parlamentul României între 1920 și 1921, apoi între 1926 și 1927[3]. În 1919 a avut în plan deschiderea unei biblioteci publice, gândită cu ceva ani înainte, a încercat să adune publicații provenite din bibliotecile societăților culturale, devastate de ruși în anii de ocupație. Nu a reușit atunci, din motive financiare ușor de imaginat, mai ales că abia se terminase războiul. Au urmat ani grei și mai târziu, datorită crizei economice accentuate dar și-a urmat visul, împreună cu alți intelectuali ai Sucevei. Constituită la început din biblioteci personale cumpărate de la profesorii Animpodist Daşchevici și Nicolae Tarasievici, care însumau peste 200 de volume, s-au adăugat cu timpul donații ori au fost achiziționate alte publicații, pentru a satisface gustul diversificat al cititorilor. Biblioteca nu era văzută doar ca o instituție culturală cu un profil strict ci ca un spațiu de recreere, „de petrecere a timpului liber", foarte actual și astăzi. Cu ajutorul a doi profesori de la Liceul „Ștefan cel Mare", Nicon Turturean și Cornel Sorocean, care au preluat donațiile și au așezat colecțiile după criteriile vremii, Biblioteca Centrală și-a deschis în după-amiaza zilei de 12 decembrie 1923 pentru prima dată porțile. Un fond de carte de aproximativ 2000 de volume au fost puse la dispoziția cititorilor. Prima clădire care a găzduit Biblioteca Centrală se afla la capătul de jos al străzii „6 Noiembrie", o clădire veche de înainte de 1900. Ridicată de societatea „Școala Română" pentru orășenii români care doreau un loc de întâlnire pentru ei și pentru activitățile lor culturale dar și comerciale, necesita îmbunătățiri.

Nu mă voi opri asupra realizărilor prof. Eusebie Popovici dar este necesar să reamintesc faptul că el a fost președinte al mai multor societăți culturale și de binefacere din orașul Suceava. Din această poziție a reușit, cu sprijinul unor demni și luminați bărbați, dispuși la sacrificii personale în favoarea semenilor, să coaguleze pătura medie a

[3] Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, volumul II, Suceava, 2004, p. 247.

societăţii sucevene în vederea finalizării unui proiect care a fost pentru scurt timp simbolul Sucevei: Casa Naţională, ridicată în 1932, prin subscripţie publică. Clădire în stil clasic, gândită special pentru adăpostirea în condiţii optime a Bibliotecii Centrale după planurile arhitectului Anton Konrad Bittner, această clădire nu a trecut proba timpului. Regimul comunist a preluat clădirea în 1948, administrând-o timp de 20 de ani, apoi autorităţile au demarat procesul de demolare, trecut sub tăcere. Puţini mai sunt cei care îşi amintesc azi acea clădire şi doar fotografiile de epocă mai readuc în memorie centrul vechi al oraşului, care a fost demolat în anii ’70-’80.

Revenind la Biblioteca Centrală a Sucevei, instituţia ctitorită de dr. Eusebie Popovici, a fost păstorită timp de 20 de ani de profesorul de limba germană de la Liceul „Ștefan cel Mare”, Cornel Sorocean. Un om devotat meseriei, pe care a îndeplinit-o cu abnegaţie, cu dăruire, în mod voluntar. Din păcate nu ne-a rămas nici un document de evidenţă sau vreun act, vreo notiţă scrisă de mâna lui. Cu siguranţă acestea au existat dar cel mai probabil au fost risipite ori distruse în 1944, în timpul ocupaţiei sovietice. Cornel Sorocean (25.03.1876, Mahala, Cernăuţi- 14.04.1944, Suceava) este menţionat [4] în această funcţie începând cu anul 1924[5], deci imediat după constituire, ca fiind „sufletul Sucevei cărturare”[6]. „Dl. Profesor Cornel Sorocean e bibliotecar la Biblioteca Centrală unde, printr-o stăruitoare şi continuă muncă, ne-a dat cea mai bogată bibliotecă publică din oraşul nostru[7]. Remarcăm, cu deosebită satisfacţie că domnul profesor Sorocean arată deosebită solicitudine faţă de elevii liceului nostru, mai ales cei din clasele VI şi VII, împrumutîndu-le cărţi, în legătură cu materia de limbă română. În aceste vremuri de o excesivă criză şi scumpetea cărţilor beletristice, gestul d-lui C. Sorocean merită să fie remarcat”[8]. „Cu aceeaşi osârdie recunoscută de toţi sucevenii, dl. prof. Cornel Sorocean conduce bogata Bibliotecă Centrală din oraşul nostru. Întrucât acest focar de cultură posedă cărţi rare şi nenumărate colecţii de reviste valoroase, necesare şcoalelor secundare, elevii liceului nostru (mai ales cei din cl. VI şi VII) se bucură de o largă solicitudine din partea d-lui bibliotecar, punîndu-le la dispoziţie operele clasicilor români”[9]. Aceste consemnări vorbesc despre caracterul şi pasiunea profesorului pentru noua instituţie pe care o conducea, fiind conştient de moştenirea pe care o va lăsa generaţiilor viitoare. A reuşit să îmbogăţească fondul de carte, oferindu-i o dimensiune nouă mai ales din punct de vedere al conţinutului şi dezvoltării. Precizează el într-o cerere către Primăria Sucevei: „Biblioteca Centrală dispune astăzi de o importantă

[4] „Anuarul Liceului ort. or. ‹‹Ștefan cel Mare›› în Suceava, întocmit la finele anului şcolar 1926/27 de directorul liceului, Vasile Burduhos”, Suceava, Tipografia Hermann Beiner, 1927, p. 10.
[5] Leca Morariu, *Biblioteca Centrală din Suceava*, rubrica „Cronică”, în „Junimea Literară”, XIII , nr.5-6, mai-iunie, Cernăuți, 1924, p. 278 și 279.
[6] Pe pagina de titlu a cărții *Cântece pentru Lu*, Editura „Bucovina”, I.E Torouțiu, București, 1936, George Voevidca semnează următorul autograf: „Sufletului Sucevei cărturare, Domnului Prof. Cornel Sorocean, profund respectoasă închinare. Câmpulungul Moldovei; Iunie 1936”. Cartea se găsește în colecțiile secției „Fond Bucovina”, a Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera”, Suceava.
[7] Referire la micile biblioteci ale Societăților culturale, despre care am amintit mai sus și care, la rândul lor, erau publice.
[8] „Anuarul Liceului ‹‹Ștefan cel Mare›› în Suceava, publicat la finele anului școlar 1929/30”, întocmit de Vasile Burduhos, Suceava, Tipografia Hermann Beiner, 1930, p. 25.
[9] „Anuarul Liceului. ‹‹Ștefan cel Mare›› în Suceava, publicat la finele anului școlar 1930/31”, întocmit de Vasile Burduhos, Suceava, Tipografia Hermann Beiner, 1931, p. 45.

colecţie de scrieri şi opuri literare şi ştiinţifice, al căror număr este de aproape 8000 opuri şi volume. Biblioteca Centrală întreţine un cabinet de lectură înzestrat cu cele mai valoroase scrieri periodice şi reviste literare şi ştiinţifice româneşti. Biblioteca Centrală, având menirea să organizeze şi biblioteci filiale, a pregătit şi o bibliotecă pentru Internatul ‹‹Vasile Cocârlă››, urmând ca şi aceasta să fie predată în curând destinaţiei. Mijloacele bibliotecei sunt însă deocamdată modeste, iar necesitatea de a completa pe cât posibil Biblioteca Centrală şi a înfiinţa şi alte biblioteci filiale fiind o datorie imperioasă naţională, patriotică şi de prestigiu pentru oraşul Suceava, cu onoare Vă rugăm să binevoiţi a acorda din excedentul Casei de Credit pentru Biblioteca Centrală şi scopurile ei eminent culturale, o subvenţie amăsurată". Răspunsul primarului[10] a venit în aceeaşi zi şi s-a soldat cu un adaos de 4000 de lei. A organizat o sală de lectură, a susţinut şi materializat proiectul „zilei cărţii"[11] (1934), iniţiat la Bucureşti în 1930, a editat „Catalogul Cărţii Sucevene"[12] (1933), o secţie „pentru cetăţenimea română" (1936), a avut în plan organizarea unui „Muzeu literar al Sucevii", ca secţie a Bibliotecii Centrale, iniţiativă stopată însă de criza financiară şi moartea dr. Eusebie Popovici la 15 noiembrie 1937. În paginile Anuarului Liceului „Ştefan cel Mare", activitatea lui la catedră şi pasiunea sa extracuriculară era apreciată astfel: „Suceava culturală[13] se poate mândri cu o instituţie unică în felul ei ‹‹Biblioteca Centrală››, condusă cu atâta destoinicie şi abnegaţie de dl. prof. C. Soroceanu, care fără nici o recompensă lucrează zilnic, ore întregi, în localul bibliotecii şi nu-l vei vedea o dată pe stradă fără să aibă servieta doldora de cărţi, fie proaspăt cumpărate, fie scoase de la legător. Rămân uimiţi toţi vizitatorii Sucevei de promtitudinea cu care se cumpără, se leagă şi se pune în mâna cititorilor orice carte românească nou apărută, originală sau tradusă. Afară de aceasta, harnicul nostru bibliotecar cumpără şi în original şi cele mai remarcabile opere franceze şi germane. La fel şi revistele noastre principale, se găseau frumos orânduite în sala de lectură. Menţionăm cu deosebită satisfacţie că şi anul acesta, de ziua cărţii, dl. prof. C. Soroceanu a organizat o expoziţie a cărţii sucevene, augumentată cu opere noi, pe care le adună cu o patimă hagitudosiacă, astfel că şi ‹‹Catalogul Cărţii Sucevene››, tipărit de d-sa, acu-i anul, a sporit considerabil. Dacă Universitatea Cernăuţeană se poate mândri cu adevărat, cu expoziţia aranjată, estimp, purtând denumirea de ‹‹Bucovina în cărţi şi icoane››, apoi Suceava poate fi considerată, sub acest raport, ca o surată mai mică, însă demnă de Alma Mater din Cernăuţi"[14] (consemna prof. Ştefan Pavelescu). Corneliu Soroceanu a continuat să conducă Biblioteca Centrală şi după ce s-a pensionat în 1938, şi

[10] SJSAN, Fond *Primăria oraşului Suceava*, d.11/1930, f.59.
[11] Adresa nr. 672/1933, prin care Primăria Sucevei este înştiinţată de către Ministerul Instrucţiunii, Cultelor şi Artelor, Casa Şcoalelor şi a Culturii poporului, că „pentru 20 Mai curent organizează o zi a cărţii, cu prilejul căreia va avea loc la Bucureşti un congres comun al scriitorilor, editorilor, librarilor şi bibliotecarilor. MS Regele a binevoit a acorda Înaltul său patronaj acestei manifestări. Cu aceiaşi ocaziune se vor aranja expoziţii de cărţi şi vitrine speciale la librării, cu cărţi originale româneşti" , la SJANS, Fond *Primăria Suceava*, d. 6/1934, f. 30.
[12] Cornel Soroceanu, *Catalogul Cărţii Sucevene*, Suceava, Tip. Bucur Orendovici, 1933, editată de Biblioteca Centrală din Suceava, secţia Muzeul Literar.
[13] Este şi titlul unei rubrici din paginile revistei „Junimea literară", în care sunt prezentate evenimente culturale sucevene.
[14] „Anuarul Liceului ‹‹Ştefan cel Mare›› în Suceava, publicat la finele anului şcolar 1933/34", întocmit de Vasile Burduhos, Suceava, 1934, p. 24.

a militat pentru ca Biblioteca Centrală să fie proprietara de drept a Casei Naţionale, aşa cum o gândise Eusebie Popovici, atunci când a intervenit ruptura acţionariatului asupra societăţii „Casa Naţională" după dispariţia ctitorului ei. Nu ştim exact când a părăsit Biblioteca, el s-a stins în 14 aprilie1944, dar ţinând seama de pasiunea şi implicarea cu care a ţinut vie această instituţie, putem presupune că a stat până aproape de sfârşit la cîrma ei.

Anul 1944 şi degringolada evacuării, trecerea armatei sovietice prin Suceava şi distrugerile provocate, aruncă Biblioteca Centrală într-un con extrem de umbrit. Ştim doar că în subsolurile generoase ale Casei Naţionale au stat adăpostite lăzi cu documente, cărţi şi bunuri care au fost răscolite imediat după instaurarea noului regim. Bietul profesor Cornel Sorocean nu a mai apucat să-şi vadă munca risipită de cei care voiau să rupă orice legătură cu trecutul. De aceea şi Casa Naţională a fost preluată de noua orânduire, schimbându-i parţial destinaţia. Oricum lumea avea alte griji şi alte preocupări în acei ani cumpliţi, în plină sovietizare, comunizare, lipsuri de tot felul şi foamete. Biblioteca Centrală probabil dispăruse din mintea şi preocupările sucevenilor. Dar asta doar pentru o perioadă scurtă.

În 1945, fondul de carte a fost preluat de un alt profesor, Adrian Petroaie (25.02.1907, Drăgoieşti-23.06.1982, Drăgoieşti), la fel de dedicat şi conştient de păstrarea patrimoniului cultural moştenit. El s-a ocupat timp de 8 ani voluntar (i s-a impus probabil), la fel ca şi predecesorul său, de reorganizarea fondului de carte adăpostit la subsolul Casei Naţionale. Se povesteşte că a reuşit să ascundă cărţile indezirabile noului regim salvându-le de la ardere şi distrugere. O parte se regăsesc la Fond Bucovina, secţie a Bibliotecii Bucovinei „I.G.Sbiera". Sigur că a trebuit să separe din tot inventarul de publicaţii o parte care urma să fie distrusă dar a făcut în aşa fel încât să mai păstreze câte un exemplar dintre cele mai valoroase. Originar din Drăgoieştii Sucevei, profesorul Adrian Petroaie făcea parte din generaţia şcolită la Cernăuţi. A fost mai întâi elev al Liceului „Ştefan cel Mare" din Suceava, acolo unde s-a şi întors să predea limba franceză, ani mai târziu. Funcţia de bibliotecar onorific al Casei Naţionale, adică al Bibliotecii Centrale, a îndeplinit-o în paralel cu cea de profesor şi pentru că trecea drept un tip corect, sârguincios şi nu avea obligaţii familiale, nefiind căsătorit. A fost pus să organizeze şi să ţină prelegeri şi conferinţe la Universitatea Populară, ce propovăduia noua ideologie şi activa tot în frumoasa clădire a Casei Naţionale, din care au fost înlăturate toate urmele „burghezo-moşiereşti", reprezentate de prăvăliile micilor meseriaşi şi sediile societăţilor culturale. Nu sunt date despre activitatea desfăşurată la Biblioteca Centrală dar fostul director din anii 1990-2004, dl. Ioan Pînzar relata că biblioteca funcţiona după amiaza şi prin 1950 a fost numit director al instituţiei un muncitor zeţar, tipograf sucevean, care a lucrat timp de 3 ani împreună cu profesorul Petroaie până în 1952. Din 1956, s-a impus prezenţa unor directori cu studii superioare. Adrian Petroaie s-a desprins de Biblioteca Regională, continuându-şi activitatea de dascăl la liceu, apoi a trecut la catedra de Filologie a Institutului Pedagogic de 3 ani nou înfiinţat, din 1964 până în 1971, în calitate de rector, şi s-a pensionat. Despre activitatea

acestui profesor la Biblioteca Centrală nu există consemnări, dar mai sunt persoane[15] vârstnice care şi-au amintit câte ceva despre el.

Perioada anilor de început al deceniului al V-lea, referitoare la activitatea Bibliotecii Centrale nu este consemnată nicăieri, câteva aspecte legate despre activităţile de „muncă cu cartea" şi „muncă cu masele" le-am desprins din articole de presă publicate în cotidianul local „Zori Noi", şi acestea sumare în conţinutul fixat mai curând asupra activismului cultural şi avântului proletar decât asupra unor evenimente culturale sau numărul şi frecvenţa cititorilor, ori poate despre starea şi condiţiile în care funcţiona. Abia începând cu anul 1956 s-a constituit Arhiva Bibliotecii Bucovinei „I.G.Sbiera".

Ca o concluzie ce se poate desprinde este aceea că Suceava a avut parte de câţiva oameni inimoşi, cu studii temeinice şi activitate intelectuală desfăşurată în mediul didactic, înţelegând astfel rolul şi importanţa unei biblioteci pentru comunitate şi dezvoltarea individuală şi de asemenea de prestigiul pe care îl oferă urbei. Trebuie remarcată legătura între Biblioteca Centrală şi Liceul „Ştefan cel Mare", la care au fost profesori atât întemeietorul Bibliotecii, dr. Eusebie Popovici, cât şi cei doi conducători voluntari: prof. Cornel Soroceanu şi Adrian Petroaie. Chiar dacă Biblioteca Centrală este una tânără, raportându-ne la vechimea instituţiilor de acest gen din teritoriu, misiunea ei este identică cu a celorlalte. Putem fi siguri că în perioada 1944-1947/48, dacă la cârma ei ar fi fost nişte oameni cu o educaţie precară, conduşi de zelul bolşevismului, cu siguranţă nu am fi avut azi parte de regăsirea istoriei în publicaţiile unei perioade ce s-ar fi dorit ştearsă din memoria societăţii la un moment dat. Unele cărţi şi periodice pot fi găsite doar în biblioteca noastră. Mai există şi lucrări care încă nu au fost cercetate, iar aşa cum se prefigurează viitorul, din ce în ce mai puţini tineri vor fi interesaţi de descoperirea lor. E bine să fim recunoscători înaintaşilor noştri, dr. Eusebie Popovici, care s-a îngrijit ca Suceava să aibă o bibliotecă publică, prof. Cornel Sorocean, care a adunat, organizat, păstrat şi dezvoltat colecţiile iniţiale şi prof. Adrian Petroaie care a ştiut să ţină departe de furia bolşevică şi comunistă acest fragment din istoria Sucevei noastre atât de încercată.

BIBLIOGRAPHY

Morariu, Leca, *Biblioteca Centrală din Suceava*, în *Junimea Literară*, An XIII, nr.5-6, mai-iunie, Cernăuţi, 1924.
Satco, Emil, *Enciclopedia Bucovinei*, volumul II, Suceava, 2004.
Periodice:
Anuarul Liceului ort. or. „Ştefan cel Mare" în Suceava, *întocmit la finele anului şcolar 1926/27 de directorul liceului, Vasile Burduhos*, Suceava, Tipografia Hermann Beiner, 1927.
Anuarul Liceului „Ştefan cel Mare" în Suceava, *publicat la finele anului şcolar 1929/30, întocmit de Vasile Burduhos*, Suceava, Tipografia Hermann Beiner, 1930.
Anuarul Liceului „Ştefan cel Mare" în Suceava, *publicat la finele anului şcolar 1930/31, întocmit de Vasile Burduhos*, Suceava, Tipografia Hermann Beiner, 1931.

[15] Prof. Rodica Belţa şi Florina Paşcanu, profesori de limba franceză, prima amintindu-şi-l din Suceava, pe vremea când el se pensionase, ultima doamnă l-a avut profesor în perioada descrisă, la Liceul „Ştefan cel Mare". De asemenea şi-l mai aminteşte dl. Dumitru Balint, nonagenar, fotograf şi memorialist în imagini al vechii Suceve.

Anuarul Liceului „Ştefan cel Mare" în Suceava, publicat la finele anului şcolar 1933/34", întocmit de Vasile Burduhos, Suceava, 1934.
Inedite:
SJSAN, Fond *Primăria oraşului Suceava*
Relatări orale (2020, 2021): Balint Dumitru, prof. Belţa Rodica, prof. Paşcanu Florina.
Resurse electronice:
http://studium.ugal.ro/ARTICOLE_STUDIUM/ARTICOLE_STUDIUM1,1/1102_PINTILEI.pdf (accesat în data de 27 februarie 2021);
http://codrulcosminului.usv.ro/CC10/Sbiera.pdf (accesat în data de 1martie 2021).

COMMUNISM, TRADE-UNIONISM AND LABOUR LAW IN GREATER ROMANIA AND INTERWAR EUROPE

Sorin BUZATU
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: The Communist Parties of Europe appeared in the tumult resulting from the end of the First World War. Since their birth they became a branch of the Communist Party of the Soviet Union, which was the engine of the Communist International. Thus, the party leaders closely followed the Comintern´ s instructions. The communists tried to control the working class with the aid of the syndicates affiliated to or under the control of the Red International of Labor Unions. But they fought hard against the trade unions that were under the leadership of the Social - Democrat Union leaders. On the other hand, European countries have reacted by means of labor legislation aimed at improving the economic and socio-occupational situation of workers in order to prevent social convulsions. The Great Depression has stimulated the opening of labour conflicts, many of which have resulted in violent strikes and extensive social protest movements.

Keywords: Communist Party of the Soviet Union, Comintern, Red International of Labor Unions, working class, labour disputes, The Great Depression, strikes, social protest movements

Perioada care a urmat încheierii Primului Război Mondial s-a caracterizat printr-o serie de evenimente nefaste, cum ar fi criză economică, tulburări sociale, ascensiunea curentelor ideologice de extremă dreaptă şi a curentelor politice radicale de stânga. Între acestea din urmă se remarca comunismul, numit în Rusia Sovietică *bolşevism,* care a reprezentat varianta radicală a stângii socialiste. Dezvoltarea ideilor bolşevice în Europa interbelică era în strânsă corelaţie cu victoria grupării comuniste în fostul Imperiu Rus, ca urmare a preluării puterii politice la 25 octombrie/ 7 noiembrie 1917, în urma unei lovituri de stat, rămasă în conştiinţa publică şi istorică sub denumirea de Revoluţia bolşevică.

Pe fondul nesiguranţei economice, a instabilităţii guvernamentale şi a problemelor sociale ce au decurs din acestea, Europa a cunoscut în perioada 1918-1921 intense tulburări social-economice manifestate prin revigorarea luptei sindicale şi a confruntărilor politice tot mai virulente între grupările politice ce reprezentau stânga, mai ales extrema stângă, şi cele care se identificau cu ideologia de extremă dreaptă. Aşa s-a întâmplat în Germania, Italia şi Ungaria. Influenţa stângii comuniste creşte şi în Franţa, Spania sau Austria. Până şi în Suedia, ţară care nu cunoscuse suferinţele Marelui Război, era desemnat în primăvara anului 1920 un prim-ministru socialist, pe nume Karl Hjalmar Branting, care a condus până în anul 1925 trei coaliţii guvernamentale formate în jurul Partidului Social Democrat al Muncitorilor.[1]

De altfel, în primii ani de după război, Rusia Sovietică a reuşit să-şi creeze punţi ideologice în unele ţări, îndeosebi din Europa. Astfel, în unele state europene au fost

[1] Norman Davies, *O istorie a Europei*, Bucureşti, Editura RAO, 2015, p.809

înființate partide comuniste, care au căpătat o anumită notorietate în rândul populației sărace și a unor minorități naționale. Majoritatea acestora acționau contrar interesului național. De exemplu, Partidul Comunist din Polonia s-a opus independenței statului polonez între anii 1918-1920,[2] susținând apartenența la Rusia Sovietică. Partidul Comunist din România, apărut în mai 1921, era în total dezacord cu existența statului național unitar cunoscut sub denumirea de România Mare, clamând cu fermitate lozinca autodeterminării până la dezlipirea de statul român a unor teritorii precum Transilvania, Basarabia și Dobrogea.

Tocmai această politică potrivnică interesului național, dar și alte idei doctrinare bolșevice, care vizau diverse aspecte sociale, economice, politice și ideologice au făcut ca partidele comuniste din Europa să nu se bucure de o prea mare simpatie din partea cetățenilor acestor țări, excepție făcând în perioada interbelică Cehoslovacia și Germania.[3] În general, partidele comuniste europene activau în ilegalitate,[4] așa cum a fost și cazul Partidului Comunist din România, interzis în viața politică și publică începând cu anul 1924.

Rusia Sovietică a încercat extinderea acestui plan de infiltrare și în alte zone geografice, cum ar fi Imperiul Britanic sau Statele Unite ale Americii,[5] dar fără prea mare succes. De acest demers s-a ocupat Internaționala a III-a Comunistă (Cominternul), înființată la Moscova în martie 1919, care se afla sub controlul deplin al Partidului Comunist din Rusia Sovietică.[6] Această organizație politico-ideologică considera partidele comuniste din afara spațiului sovietic ca fiind simple anexe ale sale.[7] Toate demersurile angajate de partidele comuniste din țările europene sau din alte regiuni geografice erau atent dirijate, controlate și monitorizate pentru a nu se abate de la hotărârile luate de liderii P.C.U.S.[8] și ai Cominternului.

Bolșevicii din Rusia Sovietică urmăreau extinderea „revoluției" la dimensiuni mondiale. Ei au profitat de contextul istoric existent la sfârșitul Primului Război Mondial, confuz din punct de vedere social-economic și politic, promovând și susținând logistic și propagandistic unele acțiuni revoluționare din Europa. Astfel, cu ajutorul Moscovei, Ungaria devenea o republică bolșevică între 21 martie-6 august 1919. În cuprinsul aceluiași an, în sudul Germaniei, se proclama, pentru numai 25 de zile, Republica Sovietică a Bavariei. În același timp, în vestul Germaniei, consiliile muncitorești, dominate de comuniști, proclamau așa numita Republică Roșie din regiunea Ruhr-ului.

Restabilirea autorității guvernamentale în statele europene, dintre care unele aveau o mai veche vocație democratică, și refacerea economică au contribuit la restabilirea păcii sociale. În unele cazuri avântul ideologic comunist a fost blocat de

[2] *Ibidem*, p.847
[3] Martin Kitchen, *O istorie a Germaniei moderne de la 1800 până în prezent,* București, Humanitas, 2021, p.335
[4] Norman Davies, *op.cit.*, p.847
[5] Robert S. McElvaine, *The Great Depression. America, 1929-1941*, New York, Three Rivers Press, 2009, pp.348-349
[6] Începând cu anul 1922 statul sovietic se va numi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, pe scurt U.R.S.S.
[7] Marin C. Stănescu, *Moscova, Cominternul, Filiera Comunistă, Balcanică și România (1919-1943)*, București, 1994, p. 20.
[8] Partidul Comunist din Uniunea Sovietică.

concurenţa autoritaristă, fascistă sau din anii '30 nazistă. După perioada de început a anilor anilor '20, în care au avut loc mari greve generale sau pe ramuri economice, demonstraţii de amploare, unele culminând cu lupte de stradă, revoltele sociale instrumentate de curentele de stânga s-au diminuat, lumea europeană intrând într-o perioadă caracterizată prin stabilitate politică, socială şi economică. Mişcarea grevistă cunoaşte un remarcabil recul, iar impactul ideologic al comuniştilor în mediile sociale defavorizate părea să stagneaze. Nimic nu anticipa tulburările social-politice şi economice care au avut loc în anii '30.

Încă din ultimele două decenii ale secolului XIX mişcarea sindicală a cunoscut un anumit progres în marile state europene. Aşa s-a întâmplat în Franţa, Anglia şi Germania, unde ideile socialiste reformiste dobândiseră prioritate faţă de ideile marxiste radicale promovate de cei numiţi în mod generic *socialişti revoluţionari*.[9] De exemplu, în Franţa a prevalat perspectiva unităţii mişcării sindicale în jurul ideilor lansate de doctrina socialismului reformist. Astfel, în 1895 a luat naştere Confederaţia Generală a Muncii,[10] care a adoptat încă de la început această poziţie moderată, similară cu cea a trade-unionismului britanic. Acest fapt semnifica respingerea acţiunilor revoluţionare, de tipul *insurecţiei armate,* promovate de Karl Marx şi Friedrich Engels, preferându-se negocierile cu patronatul şi cu autorităţile statului în scopul îmbunătăţirii condiţiilor sociale şi profesionale ale *proletariatului.* Cu alte cuvinte, se punea pe primul plan satisfacerea revendicărilor economice. Revendicările politice erau evitate pentru a nu trezi suspiciunea autorităţilor.

Aceeaşi tactică sindicală a fost adoptată în aproape întreaga Europă antebelică. Numai în Rusia, mai ales după scindarea Partidului Social Democrat al Muncitorilor din Rusia (1903), *bolşevicii* au activat intens în mediul sindical, în mod legal însă pentru scurtă vreme (1905-1909),[11] pentru a-l deturna de la revendicările economice spre acţiunile cu caracter politic. Totuşi activitatea sindicală rusă era puţin importantă deoarece proletariatul rus nu a manifestat un interes deosebit pentru organizarea lui profesională. Acest fapt a fost determinat şi de măsurilor coercitive la care au recurs autorităţile statului rus pentru a stopa orice act de opoziţie la adresa sistemului politic autoritar. De altfel, în anul 1909 activitatea sindicală în Imperiul Rus a fost interzisă.[12]

Pentru sindicalismul revoluţionar, specific marxismului radical, deci şi curentului bolşevic, aveau prioritate ideea *luptei de clasă,* revendicările de ordin politic şi acţiunile revoluţionare de tip insurecţional. Revendicările economice erau trecute într-un plan secund. Ele urmau să fie doar preludiul mişcărilor greviste, care trebuiau să evolueze spre revendicările politice şi, la momentul oportun, să declanşeze revolta militară a clasei proletare, în strânsă alianţă cu alte categorii socio-economice defavorizate sau numai nemulţumite de un anumit context economic şi politic.

[9] Toma Riconte, *Mişcarea sindicală. Sindicalismul reformist. Sindicalismul revoluţionar,* Editura Curierul Judiciar, 1930, p.15
[10] *Ibidem*, p.27
[11] *Ibidem*, p.61
[12] *Ibidem*

Între 1900 şi 1929 Europa a cunoscut un avânt deosebit în domeniul mişcării sindicale. Astfel, în Franţa, în mai 1920, Confederaţia Generală a Muncii înregistra 1,6 milioane membri. În cadrul ei sindicatul muncitorii feroviari beneficia de o creştere a numărului de membri de la 80.000 în anul 1917, la 300.000 în anul 1919. De asemenea, sindicatul lucrătorilor din metalurgie cunoscuse şi el o creştere fulminantă de la 18.000 de membri în 1916, la 200.000 în 1919.[13]

Însă, odată cu înfiinţarea Cominternului se produce scindarea mişcării sindicale europene. Mai întâi, Internaţionala Comunistă a exercitat presiuni intense asupra partidelor socialiste şi a partidelor social-democrate existente. Ea intenţiona să şi le subordoneze sau măcar să-şi creeze conexiuni ideologice în ţările europene, prin înfiinţarea unor partide comuniste rezultate din sciziunea vechilor partide socialiste. Apoi, aceeaşi strategie a fost aplicată mişcării sindicale, aflată până atunci, în mare măsură, sub influenţa exercitată de partidele socialiste consacrate. În acest mod, între anii 1919-1921, în urma unor ample lupte politice şi ideologice în interiorul acestor partide socialiste şi social democrate, comuniştii prosovietici au reuşit să pună bazele unor partide comuniste de sorginte bolşevică în mai toate statele europene. De exemplu, în anul 1922, în Germania, a avut loc scindarea Partidului Social-Democrat, care în această circumstanţă a pierdut două treimi din membrii săi. Aceştia s-au alăturat Partidului Comunist German, nou înfiinţat. Este adevărat că pe măsură ce societatea germană a reintrat pe făgaşul stabilităţii economice şi politice, Partidul Comunist German pierde acest avantaj numeric în dauna rivalului său politic, Partidul Social Democrat.[14]

Aceste evenimente şablon se repetă ca o copie la indigo în mai multe state europene. De exemplu, în Franţa, mai întâi apare Partidul Comunist Francez, în urma Congresului de la Tours din decembrie 1920, rupt din sânul Partidului Socialist Francez, deoarece acesta din urmă nu a vrut să îmbrăţişeze linia dictată de Moscova. O consecinţă imediată a fost scindarea mişcării sindicale franceze. Astfel, în Franţa, pe lângă deja prestigioasa Confederaţie Generală a Muncii a apărut, în urma sciziunii din anul 1921, Confederaţia Generală Unitară a Muncii. Ea grupa Sindicatele Unitare de sorginte comunistă care au aderat la Internaţionala Roşie Comunistă sau Profintern.[15] Această organizaţie sindicală internaţională se afla sub controlul strict al Cominternului, deşi în mod oficial se prezenta ca având o activitate profesională independentă.

O situaţie asemănătoare o întâlnim şi în Spania unde în anul 1921 era înfiinţat Partidul Comunist Spaniol în urma sciziunii produse în cadrul Partidului Socialist Muncitoresc Spaniol. Ca şi în cazul celorlalte ţări europene, Partidul Socialist a rămas legat de doctrina marxistă reformistă, în timp ce Partidul Comunist a aderat la Comintern, preluând linia marxistă radical-bolşevică. De asemenea, dacă sindicatele revoluţionare aflate sub influenţa comuniştilor s-au afiliat la *Internaţionala Sindicală*

[13] Thomas Beaumont, *Fellow Travellers. Communist Trade Unionism and Industrial Relations on the French Railway, 1914-1939*, Liverpool, Liverpool University Press, 2019, pp.52-53
[14] Martin Kitchen, *op.cit.*, p.335
[15] Internaționala Roșie Comunistă sau Profintern, controlată de Moscova, grupa așa numitele Sindicate Unitare din țările europene, coordonându-le activitatea politică și sindicală.

Roşie,[16] sindicatele majoritare aflate sub influenţa socialiştilor moderaţi s-au alăturat *Internaţionalei Galbene de la Amsterdam.* Influenţa comuniştilor a fost ceva mai importantă în Catalonia, decât în restul Spaniei. Deşi, la fel ca în restul Europei, comuniştii nu au fost din punct de vedere numeric mai importanţi decât socialiştii reformişti, ei s-au dovedit extrem de activi în Spania, atât în plan politic, cât şi în plan sindical, pe durata întregii perioade interbelice, atrăgându-şi, mai ales în mediul sindical, simpatii crescânde.[17]

Pe de altă parte, ca o contrapondere la influenţa politică subversivă a Cominternului asupra sindicatelor unitare roşii din Europa, liderii politici şi sindicali social-democraţi au revitalizat vechile organizaţii sindicale reformiste ale muncitorilor, punând bazele în iulie 1919 *Internaţionalei de la Amsterdam,* numită şi Internaţionala Galbenă,[18] aceasta fiind în total dezacord cu direcţia ideologică, politică şi sindicală pe care o impregnaseră bolşevicii asupra Profinternului.

Şi în cazul României lucrurile au stat identic. Între anii 1919-1921, activitatea mişcării socialiste din România s-a caracterizat prin lupte crâncene între liderii socialişti fideli principiilor social-democrate şi liderii socialişti orientaţi către Moscova. Liderii de nuanţă ideologică bolşevică au provocat intense dispute pentru preluarea controlului în cadrul Partidului Social Democrat din România (PSDR), care din decembrie 1918 îşi schimbase denumirea în Partidul Socialist. Aceeaşi tensiune s-a manifestat şi în interiorul filialelor regionale ale partidului, care beneficiau de o anumită independenţă organizatorică, datorată contextului istoric în care au luat naştere. Aceste organizaţii regionale proveneau din vechile partide socialiste sau social democrate, care activaseră independent unele de altele în cadrul provinciilor unite cu ţara în anul 1918. În cele din urmă, conflictul ideologic intern a determinat scindarea Partidului Socialist şi transformarea lui, în mai 1921, în Partidul Comunist din România, care a devenit o simplă anexă a Cominternului. O parte a vechilor membri ai Partidului Socialist se vor regrupa în Federaţia Partidelor Socialiste din România, care şase ani mai târziu se va intitula Partidul Social Democrat (mai 1927).[19]

Din cauza ingerinţelor liderilor comunişti în activitatea organizaţiilor profesionale, pe care doreau să le deturneze în direcţia de acţiune a intereselor Cominternului, mişcarea sindicală din România cunoaşte la rândul ei scindarea în urma congreselor sindicale de la Sibiu (iunie 1922) şi de la Cluj (septembrie 1923).[20] Astfel, în toamna anului 1923 apar două confederaţii sindicale: Consiliul General al Sindicatelor (CGS), care se afla sub îndrumarea liderilor social democraţi, şi Consiliul General al Sindicatelor Unitare (CGSU), aflat sub influenţa Partidului Comunist din România.

[16] Andrew Durgan, *Sindicalismo y marxismo en Cataluña 1931-1936. Hacia la fundación de la Federación obrera de Unidad Sindical*, în *Historia Social*, nr. 8, 1990, p.30
[17] *Ibidem*, pp.31-32
[18] *International Federation of Trade Unions*, 23.05.2021, https://en.wikipedia.org/wiki/International_Federation_of_Trade_Unions, accesat la data de 27. 05. 2021
[19] Sorin Radu, *Ion Flueraș (1882-1953). Social-democrație și sindicalism,* ediția a II-a, revizuită, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2021, pp.157-158
[20] Marin C. Stănescu, *Mişcarea muncitorească din România în anii 1921-1924*, Editura Politică, 1971, pp.225-233

Existau, ca şi în cazul celorlalte ţări europene, sindicate independente, dar influenţa acestora în România era neglijabilă.

Consiliul General al Sindicatelor din România se va afilia în anul 1923 la *Internaţionala Galbenă de la Amsterdam*.[21] Din anul 1926 *Consiliul General al Sindicatelor (CGS)* îşi va schimba denumirea în *Confederaţia Generală a Muncii*, după modelul francez, ale cărei direcţii politice, ideologice şi sindicale le va urma cu consecvenţă. În acelaşi timp, *Sindicatele Unitare* vor păstra o relaţie strânsă cu *Internaţionala Roşie Sindicală* informând-o despre activitatea asociaţiilor profesionale din România şi cu precădere despre tactica sindicală şi politică abordată de *Confederaţia Generală a Muncii*.[22] *Consiliul General al Sindicatelor Unitare* nu a oficializat legătura sa cu Profinternul, deoarece risca să fie interzis prin lege.

Tulburările sociale de la sfârşitul Marelui Război şi experimentul bolşevic de la graniţele Europei, au determinat autorităţile statelor europene să adopte o serie de legi care să îmbunătăţească condiţia profesională, economică şi socială a angajaţilor din mediul public şi privat. Astfel, în Franţa, în anul 1919 a fost adoptată prima lege care privea contractul colectiv de muncă şi o alta care stabilea ziua de lucru de 8 ore.[23] În anul 1927, Codul Muncii era modificat în interesul angajaţilor. De asemenea, în anul 1928 a fost adoptată Legea cu privire la asigurarea socială. Ea prevedea ca atât angajatoriul, cât şi salariaţii să contribuie în mod egal pentru a acoperi riscurile care puteau surveni în caz de boală, dizabilităţi, bătrâneţe şi moarte.[24]

Astfel, după modelul avansat al legislaţiei muncii din statele europene şi în România au loc progrese demne de a fi luate în seamă. Deşi Parlamentul a respins *Legea contractului colectiv de muncă* în 1909, Căile Ferate Române, întreprinderile petroliere de pe Valea Prahovei, Uzina de Gaz şi Electricitate din Bucureşti şi Fabrica de Textile din Buhuşi au încheiat contracte colective de muncă încă din acel an. Ceva mai târziu, în anul 1929, va fi adoptată *Legea contractelor colective de muncă*.[25] Prin această lege se stabilea că salariatul trebuia să primească în schimbul muncii sau a serviciilor sale o remuneraţie de la patronul său la termenele prevăzute în contract. Patronul era obligat să asigure condiţiile de muncă şi de siguranţă ale lucrătorului său. De asemenea, trebuia să îi acorde acestuia un concediu anual de odihnă plătit, în funcţie de vechimea în muncă a salariatului. Lucrătorul putea fi penalizat dacă nu respecta normele de muncă şi producea daune patronului său. De asemenea, se stabileau termenii valabilităţii contractului de muncă şi daunele primite de partea vătămată în cazul desfiinţării abuzive a acestuia. Legea prevedea atât contractul individual de muncă, cât şi contractul colectiv de muncă. Contractele colective de muncă puteau fi încheiate atât de

[21] Sorin Radu, *op.cit.*, p.152
[22] *Ibidem*, p.148
[23] Claude Didry, *The Institutional Foundations of „Labor Conventions" in France between the Wars*, în *Historical Social Research*, vol.40, nr.1 (151), 2015, p.43
[24] *Ibidem*
[25] Denisa Pătrașcu, *Contractul colectiv de muncă la nivel national o piedică temporară pentru guvern,* 21 februarie 2011, https://denisapatrascu.com/2011/02/21/contractul-colectiv-de-munca-la-nivel-national-o-piedica-temporara-pentru-guvern/, accesat la data de 14.05.2021

reprezentanţii legali ai asociaţiilor profesionale, cât şi de grupări fără personalitate juridică.[26]

Chiar dacă aplicarea acestei legi în perioada interbelică nu a fost respectată întru-totul de patroni,[27] aceasta reprezenta un pas înainte pe calea elaborării şi consolidării unei legislaţii a muncii eficiente, dând posibilitatea unor negocieri salariale şi a unor reevaluării periodice a condiţiilor de muncă, care trebuiau să satisfacă în mod echitabil ambele părţi angajate în acest proces dinamic.

Legislatorul căutase să îmbunătăţească condiţiile de viaţă şi de muncă ale lucrătorilor şi, în acest sens, elaborase o serie de legi cum ar fi *Legea repaosului duminical* adoptată în 1910 şi actualizată în anul 1925[28], sau o serie de legi sanitare între 1885 şi 1913.[29] *Legea pentru reglementarea repaosului duminical şi al sărbătorilor legale* stabilea ziua de duminică ca fiind zi liberă atât în stabilimentele particulare, cât şi în cele de stat. Legea mai acorda lucrătorilor şi un număr de 13 zile libere pentru sărbătorile legale. Mai mult, legea prevedea că în urma unor negocieri, se puteau stabili în favoarea salariaţilor de alte confesiuni repausuri suplimentare pentru respectarea sărbătorilor confesionale mai importante pe care le aveau, dar, zilele decretate prin lege pentru toţi cetăţenii erau valabile şi pentru cei de altă confesiune decât cea ortodoxă. Convenţiilor colective sau particulare le era interzisă derogarea de la aceste dispoziţii cuprinse în articolele 1 şi 2 din lege. Nerespectarea prevederilor legale din partea patronatului era aspru sancţionată financiar.[30]

De asemenea, se dezvoltă un învăţământ profesional întărit printr-o serie de legi, între care prima a fost adoptată la 29 august 1901.[31] Mai mult, statul român voia să controleze dacă măsurile favorabile lucrătorilor erau aplicate şi respectate întru totul şi în acest sens a fost adoptată *Legea pentru organizarea serviciului de inspecţie a muncii* în anul 1927. Această lege avea ca obiectiv controlul aplicării dispoziţiilor legale cu privire la condiţiile de muncă şi la protecţia lucrătorilor din întreprinderile publice sau particulare.[32]

La 5 septembrie 1920 a fost adoptată *Legea pentru reglementarea conflictelor colective de muncă* care condiţiona desfăşurarea grevelor la locul de muncă. Legea interzicea atât patronatului de a impune *lock out*-ul cât şi salariaţilor de a declanşa *greva* „înainte de a se fi îndeplinit procedura de împăciuire". Aceasta consta în negocierile dintre o delegaţie formată din salariaţii nemulţumiţi cu patronul sau reprezentantul acestuia, în prezenţa unui delegat al Ministerului Muncii. Dacă părţile nu ajungeau la o înţelegere, urma să fie constituită o *comisie de arbitraj* în care, de asemenea, era implicat

[26] Octavian Iliescu, D.A. Diaconescu, *Codul de ședință al judecătorului de muncă,* Craiova, Editura Scrisul Românesc, pp.32-49
[27] Alexandru-Murad Mironov, *Grigore Trancu-Iași și „Protecția muncii naționale". Politica social interbelică între naționalism și combaterea șomajului,* în Revista Transilvania, nr. 10-11, 2014, pp.68-69
[28] D. R. Ioanițescu, *Istoricul organizării sindicale din România. Codul sindicalismului român 1921. Noul cod al sindicalismului 1945*, București, 1945, p.8
[29] *Ibidem*, pp.70-73
[30] Octavian Iliescu, D.A. Diaconescu, *op.cit.*, pp.70-78
[31] D. R. Ioanițescu, *Istoricul legislațiunii muncii în România. Regimul muncii de la Regulamentul Organic până în prezent*, București, 1919, pp.74-76
[32] Octavian Iliescu, D.A. Diaconescu, *op.cit.*, pp.147-150

şi un delegat din partea Ministerului Muncii. Această comisie cuprindea atât partea salariată, cât şi patronatul. Comisia de arbitraj era supervizată de instanţa judecătorească, iar preşedintele comisiei de arbitraj se putea „folosi de autorităţile administrative şi poliţieneşti competente". Încetarea lucrului fără respectarea etapelor legale ducea la sancţiuni financiare aspre atât pentru patronat, cât şi pentru salariaţi. Autorul legii, Grigore Trancu-Iaşi, a fost acuzat că a favorizat patronatul în detrimentul lucrătorilor. Totuşi, această lege acorda o anumită satisfacţie şi salariaţilor care puteau declanşa, în termenii configuraţi de lege, conflicte de muncă, în cazul în care erau nedreptăţiţi.[33]

O altă lege avea în vedere condiţiile de muncă ale minorilor şi femeilor. Aceasta purta denumirea de *Legea pentru ocrotirea muncii minorilor şi femeilor şi durata muncii*. Legea, adoptată la 13 aprilie 1928, fixa vârsta minimă a minorilor la muncă începând cu 14 ani. Tot aici se stabilea şi durata zile de muncă la 8 ore şi a celei săptămânale la 48 de ore. De asemenea, legea interzicea munca de noapte pentru femei, fete şi băieţi mai mici de 18 ani.[34]

Legea pentru protejarea muncii indigene a apărut în Monitorul Oficial la 3 aprilie 1930. Ea a fost dată pentru a apăra lucrătorul român de o concurenţă neloială a unor „supuşi străini" şi, în acest fel, pentru a-l feri de şomaj. Cetăţenii străini trebuiau să beneficieze de un „livret de exercitare a profesiunii" emis de statul român prin intermediul Ministerului Muncii. În cazul în care întreprinderile din România, de stat sau particulare, angajau în alte condiţii „supuşii străini" erau pasibile de amenzi foarte mari. La fel şi cetăţenii străini care lucrau pe teritoriul României şi nu aveau actele în regulă. Străinii care exercitau diverse profesii pe teritoriul românesc beneficiau de un act care stabilea dreptul şi termenul de şedere în ţară.[35] În acel moment, pe teritoriul României Mari, existau circa 29.000 de lucrători străini, dintre care 5.000 lucrau fără forme legale.[36]

O lege foarte importantă care a contribuit la dezvoltarea organizaţiilor profesionale ale lucrătorilor a fost *Legea asupra sindicatelor profesionale* din 24 mai 1921 iniţiată de ministrul muncii şi ocrotirilor sociale Grigore Trancu-Iaşi. Această lege dădea un impuls temeinic formării sindicatelor profesionale în diverse ramuri de activitate economică. Dobândirea personalităţii juridice de către sindicate se obţinea la tribunal. În cazul în care sindicatul aducea modificări ulterioare statutelor sau realiza schimbări în personalul de conducere trebuia anunţată judecătoria de ocol pentru a admite aceste modificări. Sindicatul putea beneficia de un patrimoniu, avea dreptul să aibă publicaţii proprii şi să facă educaţie profesională. În cazul sindicatelor profesionale de muncitori, legea dădea posibilitatea ca acestea să încheie contracte colective de muncă cu patronii. Sindicatul putea cere ajutorul Ministerului Muncii şi autorităţilor din domeniul inspecţiei muncii pentru a interveni în stabilimentele în care nu se respecta aplicarea legilor şi regulamentelor de protecţie sau de organizare a muncii şi a

[33] *Ibidem*, pp.50-57
[34] *Ibidem*, pp.80-92
[35] *Ibidem*, pp.116-120
[36] Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Bucureşti, Paideia, 1999, p.200

convenţiilor colective. Sindicatele aveau dreptul de a desemna delegaţi în comisiile de conciliere sau de arbitraj, chiar şi dintre membrii săi care nu lucrau în întreprinderea unde exista acel conflict de muncă. Statul îşi rezerva dreptul de a dizolva acele sindicate care duceau o politică contrară legilor ţării sau a bunelor moravuri. Pentru diverse încălcări ale statutului sindical sau ale legilor ţării se prevedeau amenzi. De asemenea, sindicatele se puteau grupa pe ramuri, pe circumscripţii teritoriale sau de altă natură, putând realiza uniuni sau federaţii.[37]

Perioada de stabilitate politică, economică şi socială a Europei, dar şi a unei mari părţi a lumii, avea să fie serios zdruncinată de *Marea Criză Economică,* declanşată în Statele Unite ale Americii spre finalul anului 1929 şi încheiată abia spre sfârşitul anilor '30. Aceasta a provocat o scădere drastică a creşterii economice la nivel mondial care a durat până în anul 1939, fiind considerată cea mai violentă criză economică pe care a cunoscut-o lumea occidentală. Criza economică s-a manifestat pe o perioadă lungă şi într-o formă severă mai ales în Statele Unite ale Americii şi în Europa, fiind mai blândă în restul lumii.[38] Astfel, în primele luni ale anului 1933, producţia industrială a Statelor Unite ale Americii a scăzut cu 37%, iar preţurile cu 33%.[39] Criza economică s-a transformat într-o criză socială. Tensiunea mocnea în societatea americană. Astfel numai în anul 1934 au avut loc 1.800 de greve la care au participat 1,5 milioane de muncitori.[40]

Situaţia socială s-a deteriorat şi în Europa unde criza economică debuta în anul 1931.[41] Statele europene au cunoscut o scădere drastică a producţiei industriale. De asemenea, s-au prăbuşit pieţele agrare şi preţurile la materiile prime, au falimentat numeroase bănci, iar activitate comercială cunoaşte şi ea un serios recul. Şomajul capătă proporţii dramatice şi apar puternice tulburări sociale.[42]

În mod similar, România avea să sufere consecinţele nefaste ale Marii Crize Economice. Din cauza scăderii producţiei economice şi a diminuării comerţului extern, statul român a fost nevoit să aplice drastice reduceri salariale în rândul angajaţilor la stat pentru a diminua deficitul bugetar. În acest sens, între ianuarie 1931 - ianuarie 1933, au fost date trei legi, cunoscute ca fiind cele trei *„curbe de sacrificiu",* prin care se reduceau salariile personalului bugetar şi pensiile de stat cu 10% până la 30%. Speculând acest context legislativ favorabil, patronii din stabilimentele particulare au aplicat şi ei reduceri salariale în rândul propriilor angajaţi.[43] De asemenea, au fost efectuate concedieri masive de personal, atât în mediul bugetar, cât şi în mediul privat. În 1932 România Mare avea peste 300.000 de şomeri.[44]

Efectele nocive ale crizei economice au stimulat mişcarea sindicală şi tulburările sociale, în sensul revendicărilor economice. Totodată, au impulsionat şi activitate

[37] *Legea asupra sindicatelor profesionale* publicată în Monitorul Oficial nr. 41 din 26 mai 1921 pp. 1419-1425
[38] Christina D. Romer, *Great Depression*, 20 decembrie 2003, p.1, https://eml.berkeley.edu/~cromer/Reprints/great_depression.pdf, accesat la data de 27 mai 2021
[39] Peter Temin, *The Great Depression*, în Historical working paper, nr. 62, November 1994, p.1
[40] Robert S. McElvaine, *op.cit.*, pp.348-378
[41] Larousse, *Istoria lumii. 7650 date istorice importante, Bucureşti,* RAO Distribuţie, 2016, p.674
[42] Imanuel Geiss, *Istoria lumii. Din preistorie până în anul 2000,* Bucureşti, All Educational, 2002, pp.490-491
[43] Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluţia regimului politic de la democraţie la dictatură,* Bucureşti, Didactică şi Pedagogică, R.A., 1996, p.124
[44] Valentin Bilcea (coordonator), *Istoria românilor. O sinteză cronologică,* Bucureşti, Meronia, 2015, p.218

partidelor de extremă dreaptă sau de extremă stângă. În mediul sindical românesc, între anii 1929-1933, s-a făcut simţită influenţa stângii politice, iar în multe dintre conflictele de muncă, care au avut loc ca urmare a reducerilor salariale sau a concedierilor, au fost implicaţi şi activişti politici comunişti sau lideri sindicali de orientare comunistă. Acum au loc intense mişcări de protest în care au alternat grevele economice, grevele politice şi mari demonstraţii de stradă.. Aşa s-a întâmplat în România la Lupeni, în august 1929, pe Valea Prahovei şi la Atelierele C.F.R. din Cluj, Iaşi şi, mai ales, la Griviţa din Bucureşti în lunile ianuarie-februarie 1933. Unele dintre ele s-au încheiat cu confruntări violente între armată şi protestatari, soldându-se cu morţi şi răniţi Au loc numeroase condamnări, unele sentinţe date de judecători însumând ani grei de închisoare pentru propagandiştii şi agitatorii comunişti, dar şi pentru participanţii la aceste crâncene înfruntări.

În cazul Atelierelor C.F.R. Griviţa din Bucureşti documentele Siguranţei ne arată că aici se făcea o intensă propagandă comunistă printre lucrători, acestora propunându-li-se să se înscrie în sindicatul condus de liderul Constantin Doncea, în scopul declanşării unor manifestaţii de amploare pe care agitatorii comunişti o numeau „luptă”. Liderii comunişti făceau apel la solidaritate dând exemplul lucrătorilor feroviari de la Cluj.[45] Intensificarea agitaţiei şi propagandei comuniste în mediul feroviar de la Griviţa, dar şi din alte ateliere C.F.R. din ţară era în strânsă legătură cu presiunea realizată de Comintern prin intermediul liderilor Partidului Comunist din România de la care liderii sindicali primeau îndrumări.[46] Împuterniciţi de Comintern să conducă din spatele frontului mişcarea de la Atelierele CFR Griviţa au fost Vasile Luca şi Moscu Cohn (Gheorghe Stoica).

Se pare că şi Lucreţiu Pătrăşcanu a avut un rol important în elaborarea strategiei de luptă grevistă din această perioadă. În decembrie 1931 el participase la Congresul al V-lea al PCR, la Gorkovo, lângă Moscova, unde, probabil, primise indicaţii cu privire la organizarea unor acţiuni destabilizatoare la adrese regimului social-politic „burghez” din România.[47]Astfel, în preziua ocupării uzinei electrice a Atelierelor CFR, mai exact la data de 14 februarie 1933, Constantin Doncea îi spune unui alt lider sindical comunist, Petre Gheorghe, că pleacă la partid pentru a primi noi instrucţiuni cu privire la planificarea desfăşurării acţiunilor viitoare.[48]

De asemenea, un agent de legătură important între Partidul Comunist din România şi sindicatele feroviare a fost Gheorghe Gheorghiu-Dej, care lucrase la Căile Ferate Române, dar din anul 1932 devenise şomer. El era plătit de Profintern prin intermediul casierului partidului Moscu Cohn. În ianuarie-februarie 1933 Dej a vizitat mai multe centrale sindicale feroviare din ţară prelucrând liderii sindicali de orientare comunistă cu privire la viitoarele acţiuni greviste care se profilau. Se pare că el l-a

[45] SANIC, C.C. al P.C.R., Colecția 50, dosar 6176, f.13
[46] *Ibidem*
[47] Stelian Tănase, *Clienții lu' tanti Varvara. Istorii clandestine*, ediția a II-a, București, Editura Humanitas, 2008, p. 207
[48] SANIC, C.C. al P.C.R., Colecția 50, dosar 6176, f.13

informat pe Constantin Doncea că ziua de 15 februarie 1933 era ziua hotărâtă de partid pentru a declanşa greva generală.[49]

În noaptea de 14/15 februarie 1933, autorităţile, fiind informate de faptul că sindicatul comunist de la Atelierele CFR Griviţa urmărea să declanşeze greva şi ample acţiuni de protest, au procedat la arestarea liderilor sindicali comunişti care erau implicaţi în planificarea şi conducerea acestor acţiuni. În dimineaţa zilei de 15 februarie, familiile celor arestaţi s-au dus la Atelierele Griviţa pentru a-i determina pe muncitori să înceteze lucrul şi să ceară eliberarea liderilor arestaţi.[50] Nefiind arestat de autorităţi, ca urmare a faptului că în noaptea precedentă dormise în alt loc decât cel despre care Siguranţa avea cunoştiinţă, liderul sindical comunist Tudor Alexandru sare gardul şi pătrunde în incinta Atelierelor CFR, susţinând un discurs mobilizator în care îi instigă pe muncitori împotriva autorităţilor.[51] Acesta este momentul în care greva este deturnată complet de la revendicările cu caracter economic, la revendicări cu caracter politic.

În contextul tulburărilor care au urmat greviştii au cerut anularea legii care oficializa starea de asediu, adoptată de Parlamentul României la 4 august 1933.[52] După modelul revoluţiei bolşevice, muncitorii feroviari insistau pentru recunoaşterea *comitetelor de fabrică* ca reprezentante ale muncitorimii în negocierile cu autorităţile şi cu administraţia societăţilor din care făceau parte. De asemenea, au ocupat uzina electrică şi au împiedicat pe reprezentanţii administraţiei să mai intre în fabrică. Ceea ce se întâmpla semăna întrucâtva cu declanşarea *insurecţiei armate* la care făceau referire Marx, Engels şi Lenin. Şansele de reuşită erau însă inexistente. De altfel, armata a acţionat în forţă şi în dimineaţa zilei de 16 februarie 1933 a arestat 2.000 de lucrători punând capăt grevei. Ulterior, numărul celor arestaţi a ajuns la 3.000. În timpul acţiunii au fost ucişi 7 muncitori, iar alţi 44 au fost răniţi.[53]

Intervenţia brutală a forţelor de ordine a fost determinată şi de de acţiunea violentă a unor grupuri răzleţe care au spart geamurile mai multor prăvălii în noaptea precedentă şi au provocat ostentativ unităţile militare care se aflau în dispozitiv de luptă pe căile de acces din jurul atelierelor. Aceste bande violente au atacat camionetele armatei cu focuri de revolver, pietre şi drugi de fier, reuşind să deterioreze mai multe vehicule ale armatei.[54] S-au produs daune materiale şi au fost răniţi un număr de 20 de gardieni. Un ofiţer a fost maltratat violent. Un alt gardian a fost ucis. Totuşi, condiţiile în care s-a produs moartea acestuia rămân neclare. Autorităţile afirmau că aceste grupuri turbulente erau alcătuite din membri ai tineretului comunist.[55] Printre ei se aflau şi „foarte mulţi elevi" care învăţau la Liceul „Aurel Vlaicu" din cartierul CFR Griviţa. Elevii

[49] Stelian Tănase, *op.cit.*, p. 209
[50] SANIC, C.C. al P.C.R., Colecţia 50, dosar 6176, f.47
[51] *Ibidem*, f.48
[52] Marin C. Stănescu, *Stânga politică din România în anii crizei (1929-1933)*, Bucureşti, Mica Valahie, 2011, p. 285
[53] Stelian Tănase, *op.cit.*, p. 204
[54] SANIC, C.C. al P.C.R., Colecţia 50, dosar 6176, f.60
[55] *Ibidem*, f.51

au aruncat cu pietre în poliţişti.[56] Probabil că în noaptea de 15/16 februarie 1933 comuniştii au fost cei care au dezlănţuit acţiunile violente împotriva forţelor de ordine, iar ulterior, acestora s-au raliat şi alţi nemulţumiţi sau dornici de aventură.

Pentru a întreţine starea de nemulţumire la adresa autorităţilor pe care le incriminau pentru intervenţia brutală, agitatorii comunişti lansaseră zvonul că numărul morţilor din noapte de 15 spre 16 februarie ar fi fost mai mare de 200.[57] Potrivit afirmaţiilor lor, trupurile celor ucişi au fost îngropate pe ascuns de autorităţi.[58] Prin această stratagemă, comuniştii doreau să inflameze populaţia săracă a cartierului CFR Griviţa şi a cartierelor din vecinătate şi să înlăture orice dubiu cu privire la vinovaţia Partidului Comunist din România în evenimentele tragice din acea noapte, deoarece autorităţile statului „burghez" îşi dovedeau astfel cruzimea şi nevrednicia de a conduce România. Comuniştii doreau să apară ca fiind oneşti, deoarece încercaseră să înfrunte aceste autorităţi care se dovediseră lipsite de scrupule şi compasiune.

În realitate se pare că Moscova nu fusese mulţumită de rezultatele acţiunii comuniste din România în perioada marilor greve din anii crizei economice. În acest sens, Alexandru Ştefanski-Gorn critica Partidul Comunist din România că n-a reuşit să mobilizeze masele populare în mod exemplar, ci numai pe alocuri, cum a fost în cazul grevelor organizate pe Valea Prahovei şi la Atelierele CFR Griviţa. Chiar şi în aceste situaţii mobilizarea nu ar fi fost exemplară. El afirma că directivele Comitetului Central al PCR „n-au fost înţelese şi nici realizate într-o măsură suficientă". Cauza fiind aceea că „a lipsit o orientare consecventă în vederea grevei generale a ceferiştilor". Cu alte cuvinte, comuniştii nu au fost stăpâni pe situaţie căutând să se orienteze în funcţie de evoluţia evenimentelor. De asemenea, potrivit celor afirmate de Gorn, comuniştii ar fi fost surprinşi de concesiile făcute de autorităţi muncitorilor ceferişti, dar şi altor categorii socio-profesionale care erau implicate în diverse conflicte de muncă.[59] Ei plecaseră în acţiunile lor de la unele idei preconcepute, care se dovediseră neviabile.

Anii 1929-1933 s-au dovedit o piatră de încercare pentru sistemul politic şi economic liberal. Cu toate că el a trecut biruitor peste profunda criză economică mondială, această perioadă a scos la iveală şi vulnerabilităţile sistemului economic şi ale societăţii româneşti. Pe de altă parte, a evidenţiat şi pericolul bolşevic care era latent, dar exista în societatea românească. Fiind blocată prin lege să se manifeste vizibil în spaţiul politic, mişcarea comunistă a găsit mereu pârghii prin care putea să-şi facă cunoscut mesajul ideologic. Dintre aceste organizaţii-paravan făceau parte şi sindicatele comuniste, cunoscute sub denumirea de Sindicatele Unitare. Chiar şi atunci când ele au fost desfiinţate, comuniştii au continuat munca de propagandă şi de agitaţie prin intermediul aşa-numitelor sindicate independente sau chiar în cadrul Confederaţiei Generale a Muncii, care era dominată de social-democraţi. Perioada *Marii Crize Economice* a reprezentat pentru Partidul Comunist din România ocazia de a se manifesta în toată plenitudinea sa în cadrul sindical. Aici putea să-şi facă cunoscute ideologia şi

[56] *Ibidem*, f.57
[57] *Ibidem*, f.58
[58] *Ibidem*, f.69
[59] SANIC, C.C. al P.C.R., Administrativ-Politică, dosar 4/1933, f.35

programul de acţiune. Comuniştii au fost foarte vocali în cadrul conflictelor de muncă căutând pe cât posibil să le deturneze de la revendicările economice spre revendicările de ordin politic.

În concluzie, deşi rolul primordial în mişcarea sindicală din Europa l-a avut curentul social-democrat, mişcarea comunistă a jucat şi ea un rol semnificativ în viaţa sindicală de la sfârşitul deceniului trei şi începutul deceniului patru al secolului XX. Acţiunile ei au fost vizibile şi, în mod categoric, nu pot fi subestimate. Constatăm chiar anumite manifestări ostentative ale mişcării comuniste în spaţiul sindical, mai ales în timpul grevelor cu caracter politic şi în timpul luptelor de stradă. Acestea au fost favorizate de Marea Criză Economică, care a stimulat efervescenţa mişcării sindicale şi tumultul vieţii sociale, mai ales a categoriilor socio-profesionale dependente de un venit modest sau chiar nesigur. Nemulţumirea se generalizase în societate pe fondul înrăutăţirii situaţiei socio-economice a majorităţii populaţiei. În această conjunctură, dominată de nesiguranţă, mişcarea comunistă, deşi era interzisă în unele ţări europene, printre care şi în România, a profitat şi a acţionat în consecinţă, deoarece acum se ivise un context favorabil care-i permitea să se manifeste aproape zgomotos.

Pe de altă parte, regimul politic liberal conjugat cu un sistem de ordine publică funcţional şi riguros, mentalul colectiv dominat de percepţia socială liberală, care nu era refractar faţă de autoritatea statului, şi respectul colectiv faţă de cadrul politic şi legislativ al statului a împiedicat dezvoltarea curentului comunist în mediul muncitoresc şi în cadrul sindical, menţinându-l la cote minime. Totuşi, chiar şi în acel context istoric, el nu ar fi trebui să fie desconsiderat. Perioada crizei economice s-a dovedit o lecţie din care a tras învăţăminte atât statul liberal, cât şi mişcarea comunistă de sorginte sovietică.

Referinţe bibliografice

Fonduri arhivistice

Serviciul Arhivelor Naţionale Istorice Centrale (SANIC), fond C.C. al P.C.R., Secţia Administrativ-Politică

Serviciul Arhivelor Naţionale Istorice Centrale (SANIC), fond C.C. al P.C.R., Colecţia „Documente elaborate de organele represive despre activitatea P.C.R. şi a organizaţiilor de masă revoluţionare” (Colecţia 50)

Lucrări generale

Bilcea, Valentin, (coordonator), *Istoria românilor. O sinteză cronologică,* Bucureşti, Meronia, 2015

Davies, Norman, *O istorie a Europei*, Bucureşti, Editura RAO, 2015

Geiss, Imanuel, *Istoria lumii. Din preistorie până în anul 2000,* Bucureşti, All Educational, 2002

Kitchen, Martin, *O istorie a Germaniei moderne de la 1800 până în prezent*, Bucureşti, Humanitas, 2021

Larousse, *Istoria lumii. 7650 date istorice importante, Bucureşti,* RAO Distribuţie, 2016

McElvaine, Robert S.*, The Great Depression. America, 1929-1941*, New York, Three Rivers Press, 2009

Scurtu, Ioan, Buzatu, Gheorghe, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Bucureşti, Paideia, 1999

Scurtu, Ioan, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluţia regimului politic de la democraţie la dictatură,* Bucureşti, Didactică şi Pedagogică, R.A., 1996

Stănescu, Marin C., *Moscova, Cominternul, Filiera Comunistă, Balcanică şi România (1919-1943),* Bucureşti, Silex, 1994
Stănescu, Marin C., *Stânga politică din România în anii crizei (1929-1933),* Bucureşti, Mica Valahie, 2011

Lucrări speciale
Beaumont, Thomas, *Fellow Travellers. Communist Trade Unionism and Industrial Relations on the French Railway, 1914-1939*, Liverpool, Liverpool University Press, 2019
Iliescu, Octavian, Diaconescu, D.A., *Codul de şedinţă al judecătorului de muncă,* Craiova, Editura Scrisul Românesc
Ioaniţescu, D. R., *Istoricul legislaţiunii muncii în România. Regimul muncii de la Regulamentul Organic până în prezent*, Bucureşti, 1919
Ioaniţescu, D. R., *Istoricul organizării sindicale din România. Codul sindicalismului român 1921. Noul cod al sindicalismului 1945*, Bucureşti, 1945
Radu, Sorin, *Ion Flueraş (1882-1953). Social-democraţie şi sindicalism,* ediţia a II-a, revizuită, Târgovişte, Cetatea de Scaun, 2021
Riconte, Toma *Mişcarea sindicală. Sindicalismul reformist. Sindicalismul revoluţionar,* Editura Curierul Judiciar, 1930
Stănescu, Marin C., *Mişcarea muncitorească din România în anii 1921-1924,* Bucureşti, Editura Politică, 1971
Tănase, Stelian, *Clienţii lu' tanti Varvara. Istorii clandestine,* ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Humanitas, 2008

Articole publicate
Didry, Claude, *The Institutional Foundations of „Labor Conventions" in France between the Wars,* în *Historical Social Research,* vol.40, nr.1 (151), 2015, pp.42-61
Durgan, Andrew, *Sindicalismo y marxismo en Cataluña 1931-1936. Hacia la fundación de la Federación obrera de Unidad Sindical,* în *Historia Social,* nr. 8, 1990, pp.29-45
Temin, Peter, *The Great Depression*, în Historical working paper, nr. 62, November 1994, p.1-49
Mironov, Alexandru-Murad, *Grigore Trancu-Iaşi şi „Protecţia muncii naţionale". Politica social interbelică între naţionalism şi combaterea şomajului,* în Revista Transilvania, nr. 10-11, 2014, pp.64-72

Surse electronice
Romer, Christina D., *Great Depression*, 20 decembrie 2003, https://eml.berkeley.edu/~cromer/Reprints/great_depression.pdf, pp. 1-16, accesat la data de 27 mai 2021
Pătraşcu, Denisa, *Contractul colectiv de muncă la nivel national o piedică temporară pentru guvern,* 21 februarie 2011, https://denisapatrascu.com/2011/02/21/contractul-colectiv-de-munca-la-nivel-national-o-piedica-temporara-pentru-guvern/, accesat la data de 14.05.2021
International Federation of Trade Unions, 23.05.2021 https://en.wikipedia.org/wiki/International_Federation_of_Trade_Unions, accesat la data de 27. 05. 2021

DIE DISKUSSION UM DIE GEISTIG-IDEOLOGISCHEN WURZELN DES NATIONALSOZIALISMUS AUS DER PERSPEKTIVE DER DEUTSCHEN EXILINTELLEKTUELLEN. EINE APORIE: ROMANTIK VS. AUFKLÄRUNG[1]

Ştefania SURDU,
PhD Candidate, "Al. I. Cuza" University of Iaşi

Abstract: A work from 1942, from Arnold Zweig`s exile in Palestine raises a question that seems to essentially express the struggles of an entire generation of german intellectuals regarding the intellectual and ideological causes of the emergence of fascism in Germany: „Were there at the basis of our lives (...) enough justice, enough reason? The earth had too much or too little spirit?" Although it may seem paradoxical, this aporia has intrigued several German intellectuals (especially those who were forced during the Third Reich to go into exile, such as Arnold Zweig, Heinrich and Thomas Mann, Lion Feuchtwanger, Georg Lukács, Max Horkheimer, Theodor Adorno etc.), that have tried to elucidate an almost inexplicable phenomenon that erupted in a time of apparent economic and political stability and „security" and cultural brisance. Taking into account the main noological theories that have been issued, the causes of the unfortunate turn in Germany's history can be reduced to the aporia resulting from the following series of dichotomies: reason-instinct, hyperrationality-irrationality, sophisticated technology/destructive civilization - immaculate nature, order-chaos, God-Satan, culture-barbarism, progress-reaction. Not only for reasons of simplification and theoretical coherence, the present work extrapolates this series of oppositions to the conceptual binomial „Enlightenment" – „Romanticism", but which aims to cover the whole paradigm of the above categories. The thesis of the present paper is that some intellectuals identify the causes of the collapse of Germany in a „surplus" of reason, in a degeneration of the (positive) rationality of the Enlightenment, which is materialized in a sophisticated technology and that eventually turns against humanity itself, while others, on the contrary, see the germs of the spiritual ruin in a „misunderstood Romanticism", as unleashing of instincts and complete liberation from the chains of reason, taken to the extreme, in irrationality and primitivism. The present study aims to prove that one of the possible sources of this aporia can be identified in the dual character of the philosophical discourse of Nietzsche. Furthermore intends the present work to highlight the subversive implications of the instrumentalisation of this binomial in politically-motivated and propagandistic approaches by the German intellectuals in the second half of the last century.

Keywords: National Socialism, exile German intellectuals, Nietzsche, Romanticism, Enlightenment, ideological aporias, political propaganda, Cold War.

In einem Artikel aus dem Jahr 1942 vom Bereich seiner Exilpublizistik, stellt Arnold Zweig eine Frage, die die Bedenken einer ganzen Generation von Intellektuellen in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts in essenzieller Weise zu erfassen scheint, in Bezug auf die ideologischen Ursachen der Emergenz von Faschismus in Deutschland: „Gibt es in der Basis unseres Zusammenlebens genug Wahrhaftigkeit und Wahrheit, genug Gerechtigkeit, genug Vernunft? Besaß die Erde zuviel Geist oder zuwenig? Sind wir den Massen, das heißt uns selbst mehr Mystik schuldig oder vielleicht etwas mehr Vernunft?"[2] Obwohl sie paradox erscheinen mag, kann man diese Aporie bei mehreren

[1] Drd. Ștefania Surdu (Institut für Germanistik, Alexandru Ioan Cuza Universität, Jassy).
[2] Arnold Zweig, „Gast und Tat heute" (1942), in *Über Schriftsteller*, ausgewählt und mit einem Gleitwort von Heinz Kamnitzler, Aufbau-Verlag Berlin und Weimar, 1967, S. 66.

deutschen Intellektuellen bemerken (vor allem bei denen, die während des Dritten Reichs gezwungen wurden, ins Exil zu gehen, wie Arnold Zweig, Heinrich und Thomas Mann, Lion Feuchtwanger, Georg Lukács, Max Horkheimer, Theodor Adorno u.a.), die ein fast unerklärliches Phänomen zu erhellen suchen, das in einer Zeit der scheinbaren wirtschaftlichen und politischen Stabilität und „Sekurität" und der kulturellen Brisanz ausbricht. Außer den politischen, wirtschaftlichen oder sozialen Erklärungen für den Aufstieg des Nationalsozialismus zeigten die erwähnten Autoren ein besonderes Interesse für seine geistesgeschichtliche Begründung, da sie im Nazismus die Manifestation einer geistigen Entwicklung erkannten, die ihre Wurzeln in der Vergangenheit findet, in der jüngsten Geschichte des Ersten Weltkrieges oder sogar früher.

Unter Berücksichtigung der wichtigsten noologischen Theorien, die ausgestellt wurden, können die Ursachen der bedauerlichen Wendung in Deutschlands Geschichte auf die Aporie reduziert werden, die aus der folgenden Reihe von Dichotomien resultiert: *Vernunft-Instinkt, Hyperrationalität-Irrationalität, hochentwickelte Technik/ zerstörerische Zivilisation- unbefleckte Natur, Ordnung-Chaos, Gott-Satan, Kultur-Barbarei, Fortschritt-Reaktion, Aufklärung-Mythologie*. Aus Gründen, die nicht nur die Notwendigkeit für Vereinfachung und theoretische Kohärenz betreffen, extrapoliert die vorliegende Arbeit diese Reihe von Oppositionen auf das konzeptuelle Binom „Aufklärung" - „Romantik"[3], das aber das ganze Paradigma der genannten Kategorien zu umfassen anstrebt. Der vorliegende Beitrag zielt darauf ab, die Quellen und die Implikationen dieser Aporie zu analysieren, die in der zweiten Hälfte des zwanzigsten Jahrhunderts im Feld der deutschen ideatischen Debatten vorherrscht und die sich einerseits durch die Abwesenheit von Konsens unter den Autoren manifestiert (die entweder auf der einen Seite oder der anderen dieses Verhältnisses stehen) und andererseits durch ein ständiges Zögern vonseiten einiger von ihnen zwischen zwei scheinbar unvereinbaren Optionen, wie Arnold Zweigs Frage aus der Einleitung suggeriert.

Im Vorgriff auf die späteren Ausführungen wird von Anfang an festgestellt, dass einige Intellektuellen die Ursachen für den Zusammenbruch Deutschlands in einer „überschüssigen" Vernunft identifizieren – in einer Degeneration der (positiven) Rationalität der Aufklärung, die sich in einer hochentwickelten Technologie materialisiert und schließlich gegen die Menschheit selbst wendet-, während andere, im Gegenteil, die Keime des geistigen Verfalls in einer „falsch verstandenen Romantik" sahen, als Entfesselung der niederen Instinkte und völlige Befreiung von den Ketten der Vernunft, auf die Spitze getrieben, in Irrationalität und Primitivismus. Die vorliegende Studie strebt an, zu zeigen, dass eine der möglichen Quellen der Aporie *Romantik-*

[3] Es ist erforderlich, von Anfang an zu präzisieren, dass die Begriffe **„Aufklärung"** und **„Romantik"** als „operationale Konzepte" verwendet werden, und nicht als Begriffe, die bestimmte Epochen oder kulturelle Strömungen in der Kulturgeschichte bezeichnen, genau wie zum Beispiel bei Max Horkheimer und Theodor Adorno in ihrer gemeinsamen Arbeit *Dialektik der Aufklärung* (1944) - in Bezug auf den Begriff „Aufklärung"- oder bei Thomas Mann in seinen zahlreichen Reden und Essays - in Bezug auf den Begriff „Romantik"-: „Über die Lehre Spenglers" (1922), „Rede über Lessing" (1929), „Deutsche Ansprache. Ein Appell an die Vernunft" (1930) etc.

Aufklärung, die in den Schriften der deutschen Autoren festgestellt wurde, im dualen Charakter des philosophischen Diskurses von Nietzsche identifiziert werden könnte (dazu bestimmt, programmatischerweise jede bestehende Werteskala zu stürzen und jedes System abzulehnen). Durch Nietzsches Lehre werden Generationen von Intellektuellen dieses Dilemma perpetuieren. Außerdem zielt die vorliegende Arbeit darauf ab, die identitären und soziopolitischen Implikationen der Instrumentalisierung dieses Binoms in den persönlich oder politisch-propagandistisch motivierten Ansätzen der deutschen Intellektuellen während der Weimarer Republik, des Exils und später während des Kalten Krieges hervorzuheben.

Der Begriff „Romantik" wurde oft mit der Fülle von anti-rationalen Tendenzen des 19. Jahrhunderts in Verbindung gebracht, die schließlich in den Faschismus eingemündet wären, während sein Revers - und damit auch die wünschenswerte Lösung - in der „Rückgewinnung" der Aufklärung und im wiederholten „Appell an die Vernunft" gesucht wurde. Georg Lukács[4] zum Beispiel, einer der einflussreichsten DDR-Literaturwissenschaftler, strebt in seinem Buch *Die Zerstörung der Vernunft* (1954) gerade an, eine Darlegung der wichtigsten „reaktionären" philosophischen Strömungen zu bieten, die in die „imperialistische Ideologie" eingemündet seien: vom 19. Jahrhundert (Schelling, Kierkegaard, Schopenhauer, Dilthey, Nietzsche, Simmel etc.) und bis zum Vorabend des Faschismus (Spengler, Scheler, Heidegger, Jaspers, Baeumler, Klages, Rosenberg etc.). Seine Theorie ist, dass der subjektive Idealismus - durch die Insinuation einer agnostischen Neutralität gegenüber der Lösung von konkreten Problemen, durch die Diskreditierung des wissenschaftlichen Denkens, durch die Legitimierung der irrationalen Intuition als Erkenntnisform usw. - die förderliche philosophische Atmosphäre für ein barbarisches Regime darstellte. Die Lebensphilosophie - die dem rationalen Wissen die Intuition entgegensetzte und dem konkreten Leben das Erlebnis und somit die Realität mit einer „Pseudo-Objektivität" substituierte – hätte günstiges Umfeld für Mythos und Irrationalität geschaffen.[5] Lukács` These ist, dass jeder von den erwähnten Philosophen - oft unbewusst- zur „Zerstörung der Vernunft" beigetragen und somit den Weg für den faschistischen Irrationalismus geebnet habe.[6]

[4] Georg Lukács` Romantikkonzeption – in der Nachfolge der Hegelschen Kritik der Romantik - galt in der DDR-Forschung als richtungsweisend. Diese wurde vor allem in zwei Studien dargelegt: *Die Romantik als Wendung in der deutschen Literatur* (1945) und *Die Zerstörung der Vernunft* (1954).

[5] Bekanntlich ist ein ähnliches Argument bereits bei Marx und Engels in ihrer gemeinsamen Arbeit *Die deutsche Ideologie* (1845) zu finden, wo gerade die deutsche Neigung zum Idealismus – die der materialistischen Haltung entgegensteht - denunziert wird.

[6] Georg Lukács, *Zerstörung der Vernunft,* Band II: *Irrationalismus und Imperialismus*, Hermann Luchterhand Verlag, Darmstadt, 1973: „Die hier skizzierte Linie will natürlich nicht besagen, daß der deutsche Faschismus ausschließlich nur aus dieser Quelle schöpfte. Ganz im Gegenteil. Die sogenannte Philosophie des Faschismus hat als wichtigste Basis die Rassentheorie, vor allem in der Form, wie sie von H. St. Chamberlain, freilich bereits unter Ausnützung der Ergebnisse der Lebensphilosophie, ausgebildet wurde. Damit aber eine so wenig fundierte und kohärente, so zutiefst unwissenschaftliche, so grob dilettantische »Weltanschauung« zur herrschenden werden konnte, war eine bestimmte philosophische Atmosphäre, ein Zersetzen des Vertrauens zu Verstand und Vernunft, eine Zerstörung des Glaubens an den Fortschritt, eine Leichtgläubigkeit gegenüber Irrationalismus, Mythos und Mystik vonnöten. Und eben diese philosophische Atmosphäre hat die Lebensphilosophie geschaffen. Natürlich nicht bewußt. Und je weiter wir zeitlich vom Hitlertum stehen, desto weniger. Es wäre lächerlich, in Dilthey oder Simmel bewußte Vorläufer des Faschismus zu sehen, sie waren es nicht einmal in

Man sollte jedoch nicht übersehen, dass die deutschen Exilintellektuellen wie Arnold Zweig und seine Zeitgenossen ihre schriftstellerische Tätigkeit in der Vorkriegszeit gerade unter der Federführung dieser philosophischen Tendenzen begonnen haben, mit denen sie sich ausdrücklich identifizierten. Erst nach dem Ersten Weltkrieg, aber vor allem nach dem Aufstieg des Dritten Reiches, werden diese Autoren ihren Anschluss an die Philosophien des vorigen Jahrhunderts überdenken, in denen einige von ihnen immer mehr eine Antizipation oder sogar eine Ursache der bedauerlichen Wendung in Deutschlands Geschichte sahen. Wie aus den autobiographischen Berichten[7] hervorgeht, hat der junge Arnold Zweig vor allem in seinen Studentenjahren in Göttingen die ideologischen Grundlagen des sogenannten „Neukantianismus", der Lebensphilosophie und der modernen Phänomenologie angeeignet. Er entwickelte eine besondere Affinität zur Nietzscheschen Philosophie der Dekadenz und zur Freudschen Psychologie des Unbewussten. Simmels Hommage an das instinktive Leben und an den Prozess des irrationalen Werdens, sowie die Bergsonsche Philosophie des Primats von Affekten über die Kognition haben ihn gleichermaßen begeistert. Husserls Phänomenologie hat ihm über die entscheidende Rolle der Intuition als Mittel der Welterkenntnis beigebracht und ihn in die Problematik des subjektiven Idealismus und der Irrationalität eingeführt.

Zweigs Überzeugungen über den Ersten Weltkrieg aus den Tagen vor dem Kriegserlebnis[8] beweisen ferner den großen Einfluß, den die Theorien von Nietzsche[9] und Max Scheler[10] auf ihn damals hatten: der Krieg wurde als eine Form „entwickeltes Lebens", als „Schöpfer des neuen Europas" und Mittel der Selbstbehauptung Deutschlands betrachtet. Wie auch andere deutsche Intellektuellen[11] zu Beginn des Ersten Weltkrieges äußerte Zweig seine Zustimmung zum Krieg als legitimes Mittel, die

---

dem Sinne, wie Nietzsche oder Lagarde dessen Vorfahren waren. Es kommt aber hier nicht auf eine psychologische Analyse der Absichten, sondern auf die objektive Dialektik der Entwicklung selbst an. Und im objektiven Sinne hat jeder hier behandelte Denker zu der Schaffung jener philosophischen Atmosphäre beigetragen, von der wir eben sprachen." (S. 99-100).

[7] Siehe u.a. Arnold Zweigs Aufsatz „Lebensabriss", in *Früchtekorb...*, Greifenverlag zu Rudolstadt, S. 155f.

[8] In den Kriegsnovellen („Die Bestie", „Der Schießplatz", „Guten Sport", „Der Kaffee", „Blick auf Deutschland") kultivierte Zweig einen Erzählungsstil im Einklang mit der Kriegspropaganda: Er verherrlichte den Heroismus, den Mut, die Selbstaufopferung und die Einheit des deutschen Volkes und verurteilte die Entente-Mitglieder wegen Feigheit, Terror und anderen niederen Instinkte.

[9] In seiner *Götzen-Dämmerung...* z.B. postuliert Nietzsche eine „Umwertung aller Werte", für die „jedes Mittel (...) dazu recht, jeder <Fall> ein Glücksfall" sei. „Vor Allem der Krieg. Der Krieg war immer die große Klugheit aller zu innerlich, zu tief gewordnen Geister." (Friedrich Nietzsche, *Götzen-Dämmerung oder Wie man mit dem Hammer philosophiert* (1889), zit. 4. Auflage, Edition Holzinger, Taschenbuch, Berliner Ausgabe, 2016, S. 5); Auch in *Also sprach Zarathustra* hält Nietzsche ein Plädoyer für den Krieg: „Ihr sollt den Frieden lieben als Mittel zu neuen Kriegen. Und den kurzen Frieden mehr, als den langen." (Friedrich Nietzsche, *Also sprach Zarathustra. Ein Buch für Alle und Keinen* (1883), zit. Edition Holzinger, Taschenbuch, Berliner Ausgabe, 2013, S. 33).

[10] Einen großen Eindruck auf Arnold Zweig machte vor allem die Studie Schelers *Der Genius des Krieges und der Deutsche Krieg* (1915).

[11] Siehe hierzu u.a. die Arbeiten von Thomas Mann: „Gedanken zum Kriege" (1914) und „Friedrich und die Große Koalition" (1915), in denen der Autor seine Zustimmung zum Krieg äußert, oder „Händler und Helden: patriotische Besinnungen" (1915), in der er die „Bosheit" und die „Engstirnigkeit" des englischen Gegners hervorzuheben versucht. Übrigens hatte die deutsche intellektuelle Elite fast einstimmig für den Kriegseintritt gestimmt.

Weltherrschaft zu erobern.[12] In einem spätereren Bericht gibt Arnold Zweig selbst zu: „Der Ausbruch des ersten Weltkrieges traf mich, wie die meisten meiner Generation, als Militaristen an. Als Schüler von Nietzsche-Schülern hielten wir den Krieg für einen unvermeidlichen Bestandteil unseres Gesellschaftsbaues und unserer aus der Tierreihe stammenden menschlichen Natur."[13] Die Kriegserfahrung änderte aber Arnold Zweigs Überzeugungen so radikal, dass der er für eine Zeit nicht mehr in der Lage war, zu schreiben. Bereits 1919 schrieb jedoch Zweig einige kurze autobiografische Notitzen, in denen er sich von seinen eigenen ideologischen Überzeugungen in der Vorkriegszeit sarkastisch distanzierte: „Schönste Geistigkeit Europas damals in Göttingen, aber politisch lauter Esel, fast alle durch Nietzsche von dem wesentlichen Pol des Menschen abgezogen, dem sozialen Gewissen. Das gab unsere Mitschuld am Kriege ... Heute bin ich gewiss kein politischer Esel mehr."[14]

Die Beiträge Zweigs für *Die Weltbühne* aus der Zeit der Weimarer Republik beweisen ferner sein Bekenntnis zum geistigen Paradigma der Aufklärung. In einem Artikel aus dem Jahr 1923 zum Beispiel, stellt Arnold Zweig fest, dass die Menschheit in den letzten zweihundert Jahren bedeutende Fortschritte vor allem durch die Aufklärung und die Französische Revolution gemacht habe – deren Werte er auf indirekter Weise für sich beansprucht: „So ist sie nun einmal beschaffen, die Menschheit: es müssen Könige geköpft, Höfe demoliert, Aristokratien ausgerottet und Kleriseien auseinandergejagt werden, ein Exzeß von Anstrengungen muß gemacht werden: damit öffentliche Gerichtsbarkeit erreicht werde und Ämter allgemein seien. (...) Welcher Anstrengung wird es nun bedürfen (...), damit diese öffentlichen Gerichte auch wirklich Recht sprechen?"[15] Zum Schluss verlangt Zweig sogar nach „einer neuen platten Aufklärung"[16], die den „reaktionären" Tendenzen der Zeit entgegensteht. Bei Arnold Zweig, wie auch bei den anderen zeitgenössischen Intellektuellen, stellte der Appell an die „Vernunft" und die „Aufklärung" ein wichtiges rhetorisches Instrument im Spannungsfeld der Diskurse während der Weimarer Republik, des Exils und später während des Kalten Krieges. Während aber in den ersten zwei Konjunkturen der Rekurs auf die Werte der Aufklärung als ein „Kampfinstrument" gegen die herrschenden „irrationalistischen Strömungen" (die das Dritte Reich vorbereitet und unterstützt

[12] In einem Artikel, der im Dezember 1915 in den *Süddeutschen Monatsheften* veröffentlicht wurde, legt Zweig sogar eine eifrige Kriegsapologie vor, die Deutschlands Recht verteidigte, nach dem siegreichen Krieg „Land, Leute und Besitz" zu annektieren, obwohl er als Verteidigungskrieg begonnen sei. Er hatte offensichtlich auf die Meinung verzichtet, dass der bewaffnete Konflikt ein Prinzipienkrieg wäre: „Wir brauchen diesen Krieg nicht, auch noch um die Frage zu führen, was <Recht> und <Unrecht> unter dem Gesichtspunkt jeder möglichen juristischen und etischen Weltanschauung ist. (...) Um Tatsachen-Fragen handelt es sich und um nichts weiter. Um unsern wohlverstandenen Vorteil, um unsere harten, sachlichen Interessen. Unsre eigene Selbstbehauptung mit den Mitteln und den Zielen, die der Krieg erlaubt, das ist unser einziges Kriegsziel. Fremde Interessen haben uns jetzt nichts zu kümmern. Denn wenn die Waffen sprechen, hat Gott die Entscheidung zwischen den Völkern übernommen: Wem er die Macht gibt, der muss sie gebrauchen." (Arnold Zweig, „Kriegsziele", in *Kriegshefte der Süddeutschen Monatshefte*, Dezember 1915, S. 282).

[13] Arnold Zweig in Georg Wenzel (Hg.), *Arnold Zweig, Werk und Leben in Dokumenten und Bildern*, Aufbau Verlag, Berlin, 1978, S. 61.

[14] Arnold Zweig, in Georg Wenzel (Hg.), ebenda, S. 20.

[15] Arnold Zweig, „Sarah-Adrienne-Voltaire", in *Die Weltbühne*, 26. April 1923, S. 484.

[16] Ebenda, 117.

haben) betrachtet wurde, gewann dieser in der Nachkriegszeit eine nicht unbeträchtliche propagandistische Dimension: er wurde nun meistens als ein Mittel zur Legitimierung der eigenen politischen Ansichten im Systemkampf instrumentalisiert.

So kann man auch die Aussage Arnold Zweigs aus dem Jahr 1949 interpretieren, wonach die „reaktionären Strömungen" aus dem 19. Jahrhundert „das Deutsche Reich reif machten erst für Bismarck, dann für Hitler, jetzt für den Atlantikpakt."[17] Diese Behauptung soll freilich mit Vorsicht betrachtet und in den Kontext des Kalten Krieges integriert werden. Sie ist der schlüssige Beweis, dass der Verweis auf das philosophische Paradigma des vorigen Jahrhunderts als politisches Argument des Ostblocks in der Systemkonkurrenz funktionalisiert wurde. Das öffentliche Engagement für die Sache des Ostblocks, das solche Stellungnahmen beweist, verstärkt freilich Zweigs Position als DDR-Prominenter. Hier schlägt Zweig eine verschleierte Kritik an der westlichen Demokratie vor - die auf einem fragilen und gefährlichen ideologischen Gerüst gebaut wäre -, sowie auch eine indirekte Apologie des Sozialismus von Ostdeutschland, der eine „Abkoppelung" von diesen philosophischen Quellen postuliere. In Westdeutschland würden sich daher weiterhin die Exkreszenzen der „reaktionären", „romantischen" Strömungen manifestieren (in der bedauerlichen Form des „Imperialismus", zum Beispiel), während Ostdeutschland die Wiederherstellung der Verknüpfungen mit den Quellen der Aufklärung des 18. Jahrhunderts anstreben würde.[18]

Ein ähnlicher biographischer Parcours und eine similäre ideologische Begründung sind bei allen erwähnten deutschen Autoren zu finden, die während der NS-Zeit ins Exil gezwungen wurden. Thomas Mann zum Beispiel interpretiert in seiner *Freud-Rede* (1929) die antirationalen Bewegungen seiner Zeit als eine „falsch verstandene Spätromantik", als eine Erweiterung der philosophischen Strömungen des vorigen Jahrhunderts, die ihren „gefährlichen" Verlauf bis zum heutigen Tag weiterführen würden. In diesem Sinne erscheint ihm das ganze 19. Jahrhundert als eine schlechthin „romantische" Epoche und die „Fehlinterpretation" der Romantik als die größte Gefahr seiner Zeit. Thomas Mann weist jedoch nachdrücklich darauf hin, dass die Wirkungsgeschichte der „Romantik" mit der der gleichnamigen kulturgeschichtlichen Strömung nicht verwechselt werden sollte. Seiner Ansicht nach ist die „Romantik" nicht etwas historisch gestimmt, „sondern zukünftig, und dies so sehr, dass man sie als die

[17] Arnold Zweig, „Gustav Landauer zum Gedächtnis" (1949), in *Über Schriftsteller*, 1967, S. 174.

[18] Diese Ansicht ist bei mehreren Linksintellektuellen vor allem seit dem Ausbruch des Kalten Krieges zu finden. Das ist darauf zurückzuführen, dass eines der wichtigsten rhetorischen Instrumente der Propaganda des Ostblocks im Systemkampf die Universalisierung und Abstrahierung von verschiedenen Konzepten wie „bürgerlich", „kapitalistisch", „imperialistisch", „faschistisch", „reaktionär" und „romantisch" bis zu deren kompletten (und unkritischen) Identifikation war. Die progressiven, revolutionären und humanistischen Grundsätze der Französischen Revolution und der Aufklärung, die das Bürgertum im Laufe seines Emanzipantionsprozesses kennzeichneten, wurden von der sozialistischen Doktrin im 19. Jahrhundert schon als erschöpft betrachtet. Sie wurden nun der neu formierenden Klasse des Proletariats zugeschrieben, die als Träger des gesellschaftlichen Fortschritts angesehen wurde. Von dieser – marxistisch-leninistisch geprägten - Argumentation ausgehend betrachtete sich das sozialistische System – das das Proletariat zur „herrschenden Klasse" emporhob - als legitimster Erbe der Werte der Aufklärung und der Französischen Revolution. Andererseits desavouiert dieses programmatischerweise die philosophischen Strömungen des 19. Jahrhunderts als Ausdruck des geistigen Verfalls der bürgerlichen Schicht.

revolutionärste und radikalste Bewegung des deutschen Geistes bezeichnen kann."[19] Daher nicht die Romantik an sich wird verurteilt, sondern ihr „Verderben" durch ihre Vertreter vom 19. Jahrhundert bis heute. Diese „falsch verstandene Romantik" definiert Thoman Mann als „die Bewegung von Geistfeindlichkeit, Vernunftverachtung, Gegenaufklärung, deren Zeugen wir sind."[20] Mann bekennt sich wie Arnold Zweig zu den Grundsätzen der Aufklärung – die gemäß seiner Argumentation nicht im Widerspruch zur „wahren" Romantik stehen - und plädiert für eine neue Tendenz des Geistglaubens und Vernunftwillens und für einen „Neuidealismus", der eine Verbindung zwischen dem 18. und dem 20. Jahrhundert schaffen sollte.

Der Literaturwissenschaftler Helmut Koopmann[21] weist darauf hin, dass „die Romantik" für Thomas Mann schon immer eine essentielle bürgerliche Komponente implizierte, weshalb der Konflikt mit der romantischen Tradition gleichzeitig einen Kampf mit sich selbst, mit seinen eigenen bürgerlichen Ursprüngen bedeutete. Dieses problematische Verhältnis sollte man jedoch in einem breiteren historischen Kontext verstehen. Vor allem seit dem Ersten Weltkrieg war das bürgerliche Wertesystem fragwürdig geworden. Die Inflation und die daraus folgende Weltwirtschaftskrise erschütterten das Selbstvertrauen der Bourgeoisie, und mit der Emergenz des Faschismus ist ihre Rettung immer problematischer geworden. Als Vertreter des bürgerlichen Milieus revidierte Thomas Mann selbst - wie auch Arnold Zweig - seine Überzeugungen nach der Erfahrung des Großen Krieges.[22] Bekannt ist in dieser Hinsicht seine Abgrenzung von den Philosophen Schopenhauer[23], Spengler[24], Bachofen[25] oder Bäumler[26], die in zahlreichen Artikeln und Essays während der Weimarer Republik und des Exils geäußert wurde.[27]

Es ist jedoch anzumerken, dass unter allem die Desolidarisierung der bürgerlichen Intellektuellen von Nietzsches Philosophie meistens ein problematischer und komplexer Vorgang war. Obwohl er sie in einer ersten Phase zusammen mit den anderen „reaktionären" Philosophien ablehnt, postuliert Thomas Mann in den späten 20ern und den frühen 30ern eine Rückgewinnung von Nietzsches Lehre. Nicht nur, dass

[19] Thomas Mann, „Die Stellung Freuds in der modernen Geistesgeschichte" (1929), in *Essays*, Band 3: *Schriften über Musik und Philosophie*, ausgewählt, eingeleitet und erläutert von Hermann Kurzke, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1978, S. 161.
[20] Ebenda, S. 162-163.
[21] Helmut Koopmann, „Aufklärung als Forderung des Tages. Zu Thomas Manns kulturphilosophischer Position in den 20er Jahren und im Exil", in Winkler Koepke (Hg.), *Deutschsprachige Exilliteratur. Studien zu ihrer Bestimmung im Kontext der Epoche 1930 bis 1960*, Bouvier Verlag Herbert Grundmann, Bonn, 1984, S. 85.
[22] Thomas Mann, wie auch Arnold Zweig und die meisten deutschen Intellektuellen, äußerte zu Beginn des Ersten Weltkrieges seine Begeisterung und Zustimmung für den Krieg (siehe Fußnote 11).
[23] Mann distanziert sich von der Weltverneigungsphilosophie und von der Schopenhauerschen Idee der Todesfaszination, die in seinen Werken schon vor dem Erscheinen des *Zauberbergs* (1924) nicht mehr zu finden sind.
[24] Er hält Spenglers Studium *Untergang des Abendlandes* (1918) für eine inhumane Kulturphilosophie.
[25] Kritisiert wird vor allem Bachofens Werk *Der Mythos von Orient und Occident* (1925).
[26] Thomas Mann sieht in Bäumler einen der Gefolgsleute, die durch skandalöse Behauptungen Nietzsches Philosophie tatsächlich ruiniert hätten, wie zum Beispiel: „Hitler ist nicht weniger als die Idee- er ist mehr als die Idee, denn er ist wirklich." (Alfred Bäumler, *Männerbund und Wissenschaft*, Junker und Dünnhaupt Verlag, Berlin, 1934, S. 127).
[27] Siehe z.B. Thomas Manns Studien „Die Stellung Freuds in der modernen Geistesgeschichte" (1929), „Lessing-Rede" (1929), „Deutsche Ansprache. Ein Appell an die Vernunft" (1930) etc.

er Nietzsche mit der „falsch verstandenen Romantik" nicht assoziiert, sondern sieht er in ihm nun sogar einen Verteidiger der Aufklärung, wie im Folgenden gezeigt wird. Thomas Mann betrachtet nun das Werk Nietzsches als ästhetische Gratuität und Ausdruck einer weltfremden Genialität, sodass sein aufrichtiger „Appell an die Vernunft" (1930) mit seiner Zustimmung für die Nietzschesche Philosophie des Irrationalismus koexistiert. Obwohl Mann später in der Emergenz des Faschismus und dem Ausbruch des Zweiten Weltkrieges die negativen Auswirkungen der „falsch verstandenen Romantik" (und damit auch der Lebensphilosophie) erkennen wird und dem deutschen Philosophen einige Vorwürfe machen wird[28], ist seine Trennung von Nietzsches Lehre nie nachdrücklich und vollendet.[29]

Ebenso problematisch erweist sich die Beziehung seines Bruders zu Nietzsches Lehre. Wenngleich Heinrich Mann gegen Ende seines Lebens sich gegen das große Vorbild seiner Jugend wenden wird, schätzt er den deutschen Philosophen in einem Essay von 1939 immer noch als „einen großen Moralisten" (der die Moral nicht abgewertet sondern im Gegenteil sublimiert hätte) und „den unabhängigsten Geist Europas", der - wenn er die historische Entwicklung des zwanzigsten Jahrhunderts erahnt hätte -, sich entschlossen auf die Seite der Sozialisten stellen würde: „Er hat über den Arbeiter sich ausgesprochen – heut wär` es reiner Bolschewismus."[30] Hier kann man ein *parti pris* von Heinrich Mann festgestellen, der auf diese Weise beabsichtigt, seine eigenen ideologischen Ansichten zu legitimieren. Das lässt aber gleichzeitig darauf schließen, dass das Bekenntnis zu Nietzsches Lehre in den späten 30ern immer noch ein solides Argument der Autorität darstellte. Zugleich postuliert Heinrich Mann den Gegensatz zwischen einer positiven (rechten) Rationalität und einer fatalen Irrationalität, unter der die deutsche Gesellschaft zu stehen schien.

Genau so zaghaft ist der Bruch Arnold Zweigs von Nietzsches Lehre. Seine Korrespondenz mit Freud aus der Zeit der Emigration offenbart einerseits die deklaratorische Trennung von Nietzsche und verkündet andererseits die Intention, dem deutschen Philosophen einen biografischen Roman zu widmen: „(...) [Ich schicke] Ihnen die erste Niederschrift eines Planes, den ich gleich nach <Erziehung> vornehmen werde: den Roman von Nietzsches Umnachtung zu schreiben. Sie wissen, daß ich seit der Nachkriegszeit in bitterer Ablehnung von diesem Gott meiner Jugend weggesehen habe."[31] Rückblickend analysiert Zweig in einem Schreiben von 1942 den enormen

[28] Wie später gezeigt wird, wirft Thomas Mann dem deutschen Philosophen in seiner Studie „Nietzsches Philosophie im Lichte unserer Erfahrung" (1947) vor allem die Verteidigung des Instinktes gegen die Vernunft vor.

[29] Siehe hierzu Thomas Manns Zögern, das - trotz einiger zaghafter Vorwürfe - in seinen Artikeln in der Nachkriegsperiode noch persistiert. Mann ist geneigt, das Verhältnis von Ursache und Wirkung umzukehren „und nicht zu glauben, dass Nietzsche den Faschismus gemacht hat, sondern der Faschismus ihn". (Thomas Mann, „Nietzsches Philosophie im Lichte unserer Erfahrung", 1947, in *Essays*, Band 3, 1978, S. 256). Mit anderen Worten sei Nietzsches Lehre ein bloßer Ausdruck der bestehenden Strömungen in der präfaschistischen Epoche: „Politikfern im Grunde und unschuldig-geistig, hat er als sensibelstes Ausdrucks- und Registrierininstrument mit seinem Macht-Philosophen den heraufsteigenden Imperialismus vorempfunden und die faschistische Epoche des Abendlandes (...) als zitternde Nadel angekündigt." (Ebenda).

[30] Heinrich Mann, „Nietzsche", in Bruno Hillebrandt (Hg.), *Nietzsche und die deutsche Literatur. Texte zur Nietzsche-Rezeption. 1872-1963*, Niemeyer Verlag, Tübingen, 1978, S. 269.

[31] Arnold Zweig an Freud, in *Sigmund Freud- Arnold Zweig: Briefwechsel*, S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main, 1968, S. 85 (Haifa, Carmel, 28.4.34).

Einfluss, den Nietzsche auf seine Generation ausübte: „Wir waren geneigt, Nietzsche überallhin zu folgen, aber gewisse Dinge gestatteten wir ihm nicht: die Vergottung der blonden Bestie, die Verächtlichmachung des Mitleids, die Narreteiden gegen Geister vom Range Emile Zolas."[32]

Nicht anders äußerte sich darüber Thomas Mann in seiner Rede von 1947 - „Nietzsches Philosophie im Lichte unserer Erfahrung". Hier lehnt er einerseits die unversöhnliche Nietzschesche Dichotomie von „Leben" und (traditioneller) „Moral" ab - mit der Begründung, dass Ethik eigentlich im Dienste des Lebens sei-, und polemisiert mit der Idee des Fehlens einer transzendenten richtenden Instanz, vor der der Mensch sich schämen sollte.[33] Andererseits minimiert Thomas Mann die Nachwirkungen von Nietzsches Philosophie (er elidiert zum Beispiel die Theorie über die „blonde Bestie" als „infantilen Sadismus"), weil er in Nietzsche einen Ästheten ohne pragmatische Absichten sieht: „Sein Denken ist absolute Genialität, unpragmatisch zum Äußersten, bar jeder pädagogischen Verantwortung, von tiefer Politiklosigkeit (...).[34] Es geht daher um die gleiche selektive und willkürliche Rezeption von Nietzsches Philosophie, welche viele Intellektuellen immer noch nicht ablehnen konnten. Deshalb strebt die vorliegende Arbeit an, zu zeigen, dass die Unmöglichkeit, „die Deutsche Frage" und damit auch die Aporie *Aufklärung- Romantik* aufzuklären, in Verbindung mit der Schwierigkeit der bürgerlichen Intellektuellen gebracht werden könnte, einerseits die „romantischen" Tendenzen ihrer eigenen Herkunft und Bildung mit dem neuen „aufklärerischen" Credo in Einklang zu bringen und andererseits, die Nietzschesche Lehre in eine oder andere Tradition zu integrieren. Die Position gegenüber „Romantik" oder „Aufklärung" implizierte vor allem eine klare Haltung gegenüber Nietzsches Philosophie - sei sie lobend oder kritisch.

Am häufigsten wurde Nietzsche mit der Romantik in Verbindung gebracht, im Hinblick auf die totale Freiheit, die er sich anmaßt, die ständige Ablehnung der Vernunft, den programmatischen Appell zur Rückkehr zur Natur, Instinktualität und zum Mythos, das Aufbäumen gegen jede Form (moralischer, religiöser usw.) Einschränkung.[35] Wie Georg Lukács in seinem Werk *Die Zerstörung der Vernunft* feststellt, distanziert sich jedoch Nietzsche von der Tradition der „Romantik", die er mit der „schlechten Dekadenz" identifiziert, zugunsten des Begriffs des „Dionysisches"[36], der „positiven", „genehmigten" Dekadenz. Seine Abgrenzung von der Romantik ist aber eine rein

[32] Arnold Zweig, „Dem Meister Emile Zola" (1942), in *Über Schriftsteller*, 1967, S. 149.
[33] Thomas Mann, ebenda, S. 251: „Wirklich nicht? Man hat das Gefühl, daß doch eine da ist, und möge es nicht die Moral sein, so ist es schlechthin der Geist des Menschen, die Humanität selbst als Kritik, Ironie und Freiheit, verbunden mit dem richtenden Wort. »Das Leben hat keinen Richter über sich«?".
[34] Ebenda, S. 262.
[35] Siehe z.B. Friedrich Nietzsches Aussagen in seiner *Götzen-Dämmerung oder Wie man mit dem Hammer philosophirt* (1889): „Die Instinkte bekämpfen *müssen* — das ist die Formel für *décadence*: so lange das Leben *aufsteigt*, ist Glück gleich Instinkt." (in *Gesammelte Werke*, Null Papier Verlag, 2019, Düsseldorf, S. 635); oder „Aber die Leidenschaften an der Wurzel angreifen heisst das Leben an der Wurzel angreifen: die Praxis der Kirche ist *lebensfeindlich* ..." (Ebenda, S. 642).
[36] Besonders in seinem späteren Werk identifiziert Nietzsche Dionysos mit einem neuen Gott der aktiven Dekadenz, der Wollust und Grausamkeit, mit einem Symbol der Macht, das im Gegensatz zu Schopenhauers Pessimismus und Machtlosigkeit steht. Gleichzeitig sollte Dionysos endgültig das Primat des Instinkts gegenüber der Vernunft festsetzen.

konzeptuelle, im Geiste der Nietzscheschen Rebellion gegen alle bestehenden Werte. Nietzsche lehnt eigentlich nur die Neigung für Träumerei, Melancholie, Passivität und Flucht vor der Wirklichkeit ab (die der Passivität-Lehre Schopenhauers zugeordnet werden), wobei er die Disposition für Irrationalität, Mythos und unbeschränkte Instinktualität - also für alles, was laut Thomas Mann die „falsch verstandene Romantik" ausmacht - beibehält und betonnt.

Anstelle des Ideals der harmonischen Existenz eines selbstbeherrschten Menschen, der im Stande ist, seine Leidenschaften zu unterdrücken und zu überwinden (gemäß Kants oder Spinozas Philosophie, zum Beispiel), postuliert Nietzsche eine totale Entfesselung der Instinkte, bis zur Gewalt und Grausamkeit getrieben (siehe das Plädoyer für den Verbrecher[37] oder für die „blonde Bestie"[38], die Apologie des Krieges[39] usw.). Er verurteilt gleichzeitig die Domestikation der tierischen Instinkte des Menschen durch Kultur: „Der »wilde« Mensch (oder, moralisch ausgedrückt: der *böse* Mensch) ist eine Rückkehr zur Natur – und, in gewissem Sinne, seine Wiederherstellung, seine *Heilung* von der »Kultur«..."[40] Das wirft die folgende Frage auf: was könnte einige Intellektuellen wie Thomas und Heinrich Mann oder Arnold Zweig verhindern, in Nietzsches Lebensphilosophie den Ausdruck jener „falsch verstandenen Romantik" zu identifizieren und sie somit abzulehnen? Die Antwort liegt - wie die vorliegende Arbeit zu zeigen anstrebt - in der geschickten, ambivalenten Rhetorik von Nietzsche, die nicht von allen seinen Verehrern bemerkt wurde.

Scheinbar paradoxerweise verurteilt Nietzsche gleichzeitig auch „die Feindschaft der Deutschen gegen die Aufklärung"[41], indem er die Wiederherstellung der Verbindung mit den aufklärerischen Quellen fordert, wie er selbst behauptet - „Diese Aufklärung haben wir jetzt weiterzuführen."[42] - und wie einige deutsche Intellektuellen glaubten. Thomas Mann selbst zum Beispiel war während der Weimarer Republik von diesem geschickten Aphorismus Nietzsches fasziniert, wie aus seiner „Freud-Rede" hervorgeht: „Die brennende Lebendigkeit dieser Worte, ihre unmittelbare und höchst stärkende Anwendbarkeit auf das Heute wird jeder empfinden, der sie, fast ein halbes Jahrhundert

[37] „Der Verbrecher-Typus, das ist der Typus des starken Menschen unter ungünstigen Bedingungen, ein krank gemachter starker Mensch. Ihm fehlt die Wildniß, eine gewisse freiere und gefährlichere Natur und Daseinsform, in der Alles, was Waffe und Wehr im Instinkt des starken Menschen ist, *zu Recht besteht*. Seine *Tugenden* sind von der Gesellschaft in Bann gethan; seine lebhaftesten Triebe, die er mitgebracht hat, verwachsen alsbald mit den niederdrückenden Affekten, mit dem Verdacht, der Furcht, der Unehre. Aber dies ist beinahe das *Recept* zur physiologischen Entartung." (Friedrich Nietzsche, *Götzen-Dämmerung*, 1889, in *Gesammte Werke*, 2019, S. 682).

[38] „Aus dem Grunde aller dieser vornehmen Rassen ist das Raubtier, die prachtvolle nach Beute und Sieg lüstern schweifende *blonde Bestie* nicht zu verkennen; es bedarf für diesen verborgenen Grund von Zeit zu Zeit der Entladung, das Tier muß wieder heraus, muß wieder in die Wildniß zurück; römischer, arabischer, germanischer, japanischer Adel, homerische Helden, skandinavische Wikinger — in diesem Bedürfniß sind sie sich alle gleich. Die vornehmen Rassen sind es, welche den Begriff ›Barbar‹ auf all den Spuren hinterlassen haben, wo sie gegangen sind." (Friedrich Nietzsche, *Zur Genealogie der Moral*, *Eine Streitschrift*, erste Auflage 1887, zit. Create Space Independent Publishing Platform, Berlin, 2013, S. 22).

[39] Siehe diesbezüglich Fußnote 9.

[40] Friedrich Nietzsche, *Der Wille zur Macht* (1901), Band IX, Alfred Kröner Verlag, Leipzig, 1922, S. 684.

[41] Friedrich Nietzsche, *Morgenröte*. *Gedanken über die moralischen Vorurteile* (1881), Create Space Independent Publishing Platform, 3. Auflage, Berlin, 2014, S. 120.

[42] Ebenda, S. 121.

nach ihrer Niederschrift, wieder liest."[43] Mann sah damals im deutschen Philosophen den Vertreter einer „Aufklärung im menschlich großen Sinn des Wortes."[44] In der Tat, distanziert sich Nietzsche im gleichen Geiste der Fronde auch von der Tradition der Aufklärung des 18. Jahrhunderts, der er eine „neue Aufklärung" entgegensetzt: „Die neue Aufklärung – die alte war im Sinne der demokratischen Herde: Gleichmachung Aller. Die neue will den herrschenden Naturen den Weg zeigen; - inwiefern ihnen (wie dem Staate) *Alles erlaubt ist*, was den Herden-Wesen nicht frei steht."[45] Aus Nietzsches Definition kann jedoch abgeleitet werden, dass der neue Begriff nichts mit der wahren Tradition der Aufklärung oder mit dem echten Humanismus zu tun hat, wie Thomas Mann meinte.

Dies wurde bereits von Georg Lukács bemerkt, der im bereits erwähnten Werk die Nietzschesche Lebensphilosophie als eine der einflussreichsten und schädlichsten „reaktionären" Philosophien des 19. Jahrhunderts betrachtet, die - wenn auch unbewusst - den Weg für den Faschismus geebnet und ständig zur „Zerstörung der Vernunft" beigetragen hätten. Daher zielt der Autor darauf ab, alle Versuche, Nietzsches Lehre mit der Ideologie der Aufklärung in Verbindung zu bringen, systematisch zu dementieren. Somit stellt Lukács fest, dass Nietzsche tatsächlich nichts von der antifeudalen und antidespotischen Essenz der Aufklärung beibehält, sondern im Gegenteil, eine neue Form von Elitismus der „neuen Herren der Welt" postuliert und damit eine Ethik der „herrschenden Klasse" vorschlägt, die sich der Moral der Unterdrückten (der christlichen Moral zum Beispiel) widersetzt. Wenn die Aufklärer gegen Monarchie kämpften, hasse Nietzsche im Gegenteil die Idee der Gleichheit aller Menschen, wobei er die grundlegenden demokratischen Prinzipien der Aufklärung (und, im Subtext, auch des Sozialismus)- *Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit*– als Werte der Herde demoliert. Lukács weist auch das Argument des „Atheismus" zurück, das die zwei Theorien anzunähern scheint. Er weist darauf hin, dass nach der Ansicht der Aufklärer, die Elidierung der Gottesvorstellung das etische soziale Zusammenleben nicht verhindert, während sie für Nietzsche *hingegen eine moralische Wiedergeburt darstelle, als Befreiung von jedem transzendenten Imperativ und Legitimierung einer Moral, wonach „alles erlaubt ist".*

Lukács ist auch derjenige, der die rhetorischen Strategien des Nietzscheschen Diskurses hervorhebt, die - wie bereits gezeigt – nicht von allen Verehrern des deutschen Philosophen bemerkt wurden. Er bezeichnet diese suggestiv als „Nietzsches Dialektik" oder Technik der „indirekten Apologie". Der Autor stellt fest, dass Nietzsches deklarierte Sorge um die Kultur oft eine Strategie ist, durch die die Dekadenz scheinbar abgelehnt wird, damit sie eigentlich indirekt legitimiert wird: „Die »Dialektik« Nietzsches besteht also hier darin, die Dekadenz zugleich zu bejahen und zu verneinen und das Ergebnis dieses Prozesses in den Dienst der militanten Reaktion zu stellen. Nietzsche selbst bejaht für sich selbst diese »Dialektik«; er sagt in »Ecce homo«: »Abgerechnet nämlich, daß ich ein décadent bin, bin ich auch dessen Gegensatz.« Diesen

[43] Thomas Mann, „Die Stellung Freuds...", ebenda, S. 154.
[44] Ebenda, S. 164.
[45] Friedrich Nietzsche, in *Nietzsches Werke*, C. G. Naumann (Hg.), Band XIV, Leipzig, 1904, S. 321.

Gegensatz repräsentiert jene Ethik der Barbarei, die wir oben geschildert haben."[46] Mittels derselben zweideutigen Rhetorik würde Nietzsche vorgeben, dass er „die Feindschaft der Deutschen gegen die Aufklärung" verurteile, um eigentlich eine noch „barbarischere" Ideologie zu legitimieren. Indem er sich als Botschafter der „neuen Aufklärung" ausgibt, rekurriere Nietzsche tatsächlich auf eine geschickte Eskamotierung der authentischen Werte der Aufklärung - Rationalität, Freiheit, Gleichheit, Gerechtigkeit.

Der Hauptunterschied zwischen den beiden vorgeschlagenen Formen der Aufklärung liegt aber in der Position gegenüber der „Vernunft". Wenn die alte Tradition die volle Vorherrschaft der Vernunft postuliert, als Instanz, die die absoluten Wertkriterien des menschlichen Verhaltens bietet - Gerechtigkeit, Moral, Gleichheit, Freiheit usw.-, zielt die „neue Aufklärung" darauf ab, die Vernunft im Hinblick auf die Einsetzung einer despotischen Herrschaft zu instrumentalisieren. Dies wurde am besten von Max Horkheimer und Theodor Adorno in ihrer gemeinsamen Arbeit - *Dialektik der Aufklärung* (1944) - bemerkt. Die Philosophen der Frankfurter Schule versuchen zu erklären, warum – trotz der enormen Fortschritte der Technik, die die Bedingungen für eine bessere Welt schaffen konnten - die Menschheit eher in eine regressive Phase, des Kollapses in Irrationalität und Barbarei, einzutreten scheint. Horkheimer und Adorno gehören zu denen, die die Ursachen der Auflösung Deutschlands nicht in den „romantisch-reaktionären" Tendenzen finden, sondern gerade in einer übertriebenen, funktionalisierten Rationalität, die als eine degenerierte Form des positiven Denkens der Aufklärung angesehen wird. Ihre Theorie ist, dass gerade der blinde Glaube der Aufklärer an Vernunft und Fortschritt, sowie das exklusive Primat des positivistischen Denkens die Keime deren Scheitern enthalten: „Seit je hat Aufklärung im umfassendsten Sinn fortschreitenden Denkens das Ziel verfolgt, von den Menschen die Furcht zu nehmen und sie als Herren einzusetzen. Aber die vollends aufgeklärte Erde strahlt im Zeichen triumphalen Unheils. Das Programm der Aufklärung war die Entzauberung der Welt. Sie wollte die Mythen auflösen und Einbildung durch Wissen stürzen."[47]

Die Überzeugung der modernen Zivilisation, dass alles durch das Denken angeeignet werden kann, sowie, dass alles was sich nicht denken lässt unter den Bereich des Mythos fällt und vernichtet werden muss, stellt nach der Meinung der Philosophen das schädliche Erbe der Aufklärung dar. Ab dem Zeitpunkt dieses Bewusstseins bedeute der wissenschaftliche und technische Fortschritt gleichzeitig eine ständige Verfeinerung der Mittel, die Welt zu übernehmen. Aber dieses despotische Verhältnis zwischen Subjekt und Objekt, Menschen und (externer und interner) Natur würde in der Reifikation des Denker-Subjekts selbst gipfeln, das in die Falle des abstrakten Denkens und der nivellierenden Ideologien falle. Die Vertreter der Frankfurter Schule weisen darauf hin, dass, obwohl die Vernunft im Grunde neutral gegenüber den Zwecken sei, höre sie auf, unschuldig zu sein, wenn sie instrumentalisiert und in den Dienst einer Ideologie gestellt wird: „Solange man davon absieht, wer Vernunft anwendet, hat sie

[46] Georg Lukács, ebenda, S. 51-52.
[47] Max Horkheimer, Theodor Adorno, *Dialektik der Aufklärung. Philosophische Fragmente*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1944, S. 9.

nicht mehr Affinität zur Gewalt als zur Vermittlung, je nach der Lage von Individuum und Gruppen läßt sie Frieden oder Krieg, Toleranz oder Repression als das Gegebene erscheinen." (S. 94) Also nicht die Vernunft an sich wird verurteilt, sondern die „instrumentalisierte Vernunft", die unreflexive, die sich nicht die Frage nach den Zwecken stellt, für die sie mobilisiert wurde, und die auf diese Weise zur Einsetzung der Herrschaft führe. Diese finde ihren Revers in der Reifikation des Individuums, das - in der Falle des abstrakten Denkens und der nivellierenden Ideologien gefangen - es selbst für die Herrschenden „Material wie die gesamte Natur für die Gesellschaft" (ebenda) werde. Dieses blinde Vertrauen in den Fortschritt und in die rationalistische Denkweise - das elitär und diskriminierend wirkt, und das darauf ausgerichtet ist, jede Art von Alterität (sogar die innere) zu beherrschen und zu unterdrücken – wäre der Hauptgrund, warum die Menschheit sich in die Richtung ihrer eigenen Auflösung in Mythos und Barbarei bewegt.

Nach Horkheimer und Adorno habe Nietzsche „wie wenige seit Hegel die Dialektik der Aufklärung erkannt. Er hat ihr zwiespältiges Verhältnis zur Herrschaft formuliert." (S. 4) Mit anderen Worten habe Nietzsche diese Möglichkeit der Instrumentalisierung von Vernunft – also vom wertvollsten Symbol der Aufklärer - im Hinblick auf die Eroberung der Herrschaft erahnt. Die aufklärerische Ideologie würde von Nietzsche wahrgenommen als Instrument der „»großen Regierungskünstler (Konfuzius in China, das Imperium Romanum, Napoleon, das Papsttum, zur Zeit, wo es der Macht und nicht nur der Welt sich zugekehrt hatte) ... Die Selbsttäuschung der Menge über diesen Punkt, z. B. in aller Demokratie, ist äußerst wertvoll: die Verkleinerung und Regierbarkeit der Menschen wird als >Fortschritt< erstrebt!«"[48] Nietzsche lehnt also programmatischerweise die Grundwerte der Aufklärer ab. Was er eigentlich von ihrer Ideologie beibehält ist der Grundsatz der „Vernunft", aber nicht der der Vernunft im Dienste der sozialen Gerechtigkeit, sondern einer instrumentellen Vernunft, die nur für eine herrschende Elite zugänglich sei.

Nach dieser Logik kann davon ausgegangen werden, dass die Funktionalisierung der Vernunft für Nietzsche deren Unterordnung unter den Instinkt bedeutet: „Leib bin ich ganz und gar, und Nichts ausserdem; und Seele ist nur ein Wort für ein Etwas am Leibe. Der Leib ist eine grosse Vernunft (...). Werkzeug deines Leibes ist auch deine kleine Vernunft, (...) die du <<Geist>> nennst, ein kleines Werk- und Spielzeug deiner grossen Vernunft."[49] Der Geist im Dienste der niederen Instinkte und der kleinlichen Zwecke ist gerade das, was die Philosophen der Frankfurter Schule als vollen Ausdruck der „instrumentalisierten Vernunft" und Prämisse der Barbarei autoritärer Regime definierten. Diese Tatsache, sowie auch die zweideutige Rhetorik Nietzsches, wurden schließlich auch Thomas Mann selbst klar, wie aus seiner Arbeit „Nietzsches Philosophie im Lichte unserer Erfahrung" (1947) hervorgeht. Er wirft nun dem deutschen Philosophen vor - den er vor einem Jahrzehnt als Verteidiger der Aufklärung hochgeschätzt hatte - gerade die „geflissentliche Verkennung des Machtverhältnisses

[48] Friedrich Nietzsche, *Nachlaß, Werke*, Kröner, Band. XV, S. 235, zit. bei Adorno, Horkheimer, Ebenda, S. 5.
[49] Friedrich Nietzsche, *Also sprach Zarathustra* (1883), 2013, S. 23.

zwischen Instinkt und Intellekt auf Erden, so, als sei dieser das gefährlich Dominierende, und höchste Notzeit sei es, den Instinkt vor ihm zu retten. Wenn man bedenkt, wie völlig bei der großen Mehrzahl der Menschen der Wille, der Trieb, das Interesse den Intellekt, die Vernunft, das Rechtsgefühl beherrschen und niederhalten, so gewinnt die Meinung etwas Absurdes, man müsse den Intellekt überwinden durch den Instinkt. (...) Als ob es nötig wäre, das Leben gegen den Geist zu verteidigen! Als ob die geringste Gefahr bestünde, daß es je zu geistig zugehen könnte auf Erden!"[50]

Auf der anderen Seite scheint Thomas Mann im Roman *Doktor Faustus* (1947), der im gleichen Jahr veröffentlicht wurde, den Revers einer virtuellen Überbietung des menschlichen Geistes - im Einklang mit der Theorie von Adorno und Horkheimer - zu erahnen, der durch das tragische Schicksal des Protagonisten Adrian Leverkühn dargestellt wird. Leverkühn ist die Verkörperung des Mannes, der viel Wissen akkumuliert hat und der gerade wegen seiner faustischen Ambition, seinen menschlichen Zustand zu überwinden, scheitert. Die Frage, die im Subtext vom Autor gestellt wird ist, ob nicht gerade der Wunsch des Menschen, die natürlichen Grenzen von Wissen und Vernunft zu überwinden, sich schließlich gegen ihn selbst wenden wird, durch den Zusammenbruch in Irrationalität und Terror, wie es mit dem Schicksal Deutschlands während des Zweiten Weltkriegs geschehen ist.

In diesem Lichte können auch zahlreiche Passagen aus der Hexalogie Arnold Zweigs - suggestiv *Der große Krieg der weißen Männer* genannt – interpretiert werden. Die Ironie des Titels zielt gerade auf den Überlegenheitsanspruch der „weißen" oder „aufgeklärten" Völker – als epigonische Erben der Aufklärer - gegenüber den angeblich primitiven farbigen Völkern aus den Kolonien. Zweigs Romane veranschaulichen die Überzeugung der zivilisierten Völker, dass die Fortschritte des Wissens - aus der (positiven) Rationalität der Aufklärung entsprungen -, der hohe Grad an Zivilisation und die fortgeschrittene Militärtechnik ihren expansionistischen Ambitionen und ihren militärischen und kolonisatorischen Handlungen Legitimität verleihen würden. Diese These legte Zweig bereits in einer Studie aus der Zeit der Weimarer Republik vor, die im gleichen Jahr wie der „Grischa-Roman" (1927) veröffentlicht wurde. In *Caliban oder Politik und Leidenschaft* warnte Arnold Zweig vor der Bedrohung einer virtuellen sozialen Katastrophe, die die weißen und die farbigen Völker – *recte* die westlichen Kolonialmächte und die unterdrückten indigenen Völker - in gewaltsamen Kämpfen gegeneinander mobilisieren würde, wenn „die imperialistische Ausbeutung der Arbeitskraft und des Bodens auf den farbigen Kontinenten"[51] weitergehen würde. Zweig setzte fort: „Es gibt weder eine gelbe noch eine schwarze Gefahr. Dagegen gibt es eine weiße Gefahr jener gierigen Ausbeuter, die in wenigen Jahrhunderten mittels ihrer überlegenen Waffentechnik aus den freien Völkern der farbigen Welt Hörige gemacht haben." (ebenda) Dieser frühe Gedanke Arnold Zweigs umfasst den Kern seiner Vision über den „Großen Krieg", die sich später im subversiven Titel der ganzen Hexalogie materialisieren wird.

[50] Thomas Mann, „Nietzsches Philosophie...", in *Essays*, 1978, S. 251.
[51] Arnold Zweig, *Caliban oder Politik und Leidenschaft...*, Gustav Kiepenheuer Verlag, Potsdam, 1927, S. 263.

Im letzten Band des Weltkriegszyklus, *Die Zeit ist reif* (1957), zum Beispiel, werden die expansionistischen Ansprüche der westlichen Staaten im Ersten Weltkrieg mit der Metapher der Erbsünde assoziiert: „Unsere Gegenwart färbt sich einfach biblisch (...). Der Baum der Erkenntnis war freilich auch damals unbeliebt (...). Und in den Oasen bei Bagdad oder Teheran wüchsen sicherlich noch gerettete Ableger."[52] Dieser „Baum der Erkenntnis von Gut und Böse" – in den entfernten ölreichen Gebieten von Bagdad und Teheran projiziert - vom dem die zivilisierten Völker mitessen wollen, symbolisiert auf der einen Seite die Tendenz zu einer „überbotenen" Vernunft - Ergebnis des Fortschritts des Wissens-, die sich in einer hochentwickelten Militärtechnik materialisiert, und auf der anderen Seite, den Wunsch der „weißen Männer", sich „der lenkenden Macht der Welt" zu substituieren, in Form der Weltherrschaft. Der adamische Wunsch, sich von der Herrschaft der Natur empor zu heben und sie mit der Hilfe der instrumentalisierten Vernunft in Besitz zu nehmen, würde sich schließlich gegen den Menschen selbst wenden, der von seinem privilegierten Status fallen würde. Zu ähnlichen Schlussfolgerungen sind auch die Philosophen Horkheimer und Adorno gekommen, als sie die Zirkularität *Mythos (Natur) – „instrumentalisierte Vernunft" – Mythos* postulierten. Diese symmetrische Gedankenübung erklärt sich dadurch, dass sowohl die Vertreter der Frankfurter Schule, als auch Arnold Zweig die marxistisch geprägte Ansicht teilten, wonach diese „instrumentalisierte Vernunft" günstiges Umfeld in der bürgerlichen Gesellschaft finde, die von „imperialistischen Ambitionen" getrieben wäre. Im Übrigen bietet Nietzsche selbst die kohärenteste Illustration dieses zirkulären Prinzips, indem er den Rückfall in Instinktualität durch eine Saturation von Kultur und Zivilisation begründet. Er postuliert sogar die Rückkehr zur Natur mit der Begründung, dass „wir heute müde der Zivilisation sind."[53] Gerade dieses ellipsoidische Konstrukt erfasst und erklärt – wie die vorliegende Arbeit zu zeigen versuchte – in essenzieller Weise das aporetische Verhältnis *Romantik-Aufklärung.*

Schließlich, die Frage Arnold Zweigs aus der Einleitung des vorliegenden Studiums wiederholend, erscheint diese nun nicht mehr paradox oder undenkbar. Sie umfasst eigentlich dieses ganze Feld der ideatischen Debatten, die die deutschen (meistens linksorientierten) Intellektuellen im letzten Jahrhundert beschäftigt haben. Wie die vorliegende Arbeit gezeigt hat, hatte die Lösung der „Deutschen Frage" und damit auch der Aporie *Romantik-Aufklärung* für diese Autoren eine doppelte Bedeutung: eine persönliche und eine politische. Die ideologische Entwicklung der bürgerlichen Schriftsteller von einer schlechthin „romantischen" Bildung zu einer „aufklärerischen" Weltanschauung - die eine Distanzierung von ihren früheren ideologischen Überzeugungen, von Nietzsches Philosophie oder sogar von den Wurzeln ihrer eigenen bürgerlichen Herkunft im Hinblick auf die Legitimierung der neuen ideologischen Ansichten in der Nachkriegszeit implizierte – stellte - wie der vorliegende Beitrag zu zeigen versuchte - den Hauptgrund für das Zögern vieler Intellektuellen zwischen den zwei Lösungen dar.

[52] Arnold Zweig, *Die Zeit ist reif*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1984, S. 410.
[53] Friedrich Nietzsche, in *Nietzsches Werke*, Band XIV, S. 82.

Für die bürgerlichen Schriftsteller, die während der NS-Zeit verbannt wurden, schien die „Aufklärung" die heilsame Lösung zu bieten, aber „die Romantik" (ihrer eigenen bürgerlichen Herkunft) konnte nicht komplett abgelehnt werden, sowie die Desolidarisierung von Nietzsche auch nie eine feste und endgültige war. Die Unmöglichkeit eines Konsenses wird aber auch durch die Schwierigkeit verursacht, Nietzsches Philosophie einer der Traditionen unterzuordnen. Dies könnte mit den Nietzscheschen diskursiven Strategien in Verbindung gebracht werden, die es ermöglichen, zum Beispiel, einerseits die „Feindschaft der Deutschen gegen die Aufklärung" zu verurteilen, und andererseits die Tendenz für Mythos, Irationalität und Instinktualität zu legitimieren. Außer der persönlichen Investition (als Selbstwahrnehmung) und der rein noologischen Perspektive auf die konzeptuelle Dichotomie *Romantik-Aufklärung*, wurde auch ein politisch-propagandistisches Ziel dazu hervorgehoben. Wie die vorliegende Arbeit gezeigt hat, wurde das erwähnte Binom nach dem Ersten Weltkrieg und vor allem während des Kalten Krieges in zahlreichen propagandistischen Ansätzen der Linksintellektuellen dazu instrumentalisiert, um zwei gegnerische Ideologien zu differenzieren: eine bürgerliche, „reaktionäre", also „romantische" Ideologie des Westens und und eine andere, sozialistische und „revolutionäre" Ideologie des Ostens, die aufgrund der gemeinsamen Werte der Französischen Revolution, die aufklärerische Tradition für sich beanspruchte.

Bibliographie

Bäumler, Alfred, *Männerbund und Wissenschaft*, Junker und Dünnhaupt Verlag, Berlin, 1934.
Freud, Ernst L. (Hrsg.), *Sigmund Freud- Zweig Arnold: Briefwechsel,* S. Fischer Verlag, Frankfurt am Main, 1968.
Friedrich Nietzsche, *Also sprach Zarathustra. Ein Buch für Alle und Keinen* (1883), zit. Edition Holzinger, Taschenbuch, Berliner Ausgabe, 2013.
Georg Wenzel (Hg.), *Arnold Zweig, Werk und Leben in Dokumenten und Bildern...*, („Arnold Zweig 1887-1968. Werk und Leben"), Aufbau Verlag, Berlin, 1978.
Lukács, Georg, „Die Romantik als Wendung in der deutschen Literatur" (1945), in Klaus Peter (Hrsg.), *Romantikforschung seit 1945*, Athenäum, Königstein, 1980.
Lukács, Georg, *Die Zerstörung der Vernunft*, Band II: *Irrationalismus und Imperialismus*, Hermann Luchterhand Verlag, Darmstadt, 1973.
Mann, Heinrich, „Nietzsche", in Bruno Hillebrandt (Hg.), *Nietzsche und die deutsche Literatur. Texte zur Nietzsche-Rezeption. 1872-1963*, Niemeyer Verlag, Tübingen, 1978.
Mann, Thomas, *Doktor Faustus*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1990.
Mann, Thomas, *Essays*, Band 3: *Schriften über Musik und Philosophie*, ausgewählt, eingeleitet und erläutert von Hermann Kurzke, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1978.
Marx, Karl; Engels, Friedrich, *Die deutsche Ideologie*. *Kritik der neuesten deutschen Philosophie in ihren Repräsentanten...,* Dietz Verlag, Berlin, 1953.
Max Horkheimer, Theodor Adorno, *Dialektik der Aufklärung. Philosophische Fragmente*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1944.
Nietzsche, Friedrich, *Götzen-Dämmerung oder Wie man mit dem Hammer philosophiert* (1889), zit. 4. Auflage, Edition Holzinger, Taschenbuch, Berliner Ausgabe, 2016.
Nietzsche, Friedrich, *Götzen-Dämmerung oder Wie man mit dem Hammer philosophirt*, in *Gesammelte Werke,* Null Papier Verlag, Düsseldorf, 2019.
Nietzsche, Friedrich*, Morgenröte*. *Gedanken über die moralischen Vorurteile*, Create Space Independent Publishing Platform, 3. Auflage, Berlin, 2014.
Nietzsche, Friedrich*, Nietzsches Werke*, C. G. Naumann (Hg.), Band XIV, Leipzig, 1904.

Nietzsche, Friedrich*, Zur Genealogie der Moral, Eine Streitschrift,* Create Space Independent Publishing Platform, Berlin, 2013.
Scheler, Max, *Der Genius des Krieges und der Deutsche Krieg* (1915), 3. Auflage, Verlag der Weissen Bücher, Leipzig, 1917.
Wenzel, Georg (Hg.), *Arnold Zweig, Werk und Leben in Dokumenten und Bildern,* Aufbau Verlag, Berlin, 1978.
Zweig, Arnold „Kriegsziele", in *Kriegshefte der Süddeutschen Monatshefte*, Dezember 1915.
Zweig, Arnold, „Sarah-Adrienne-Voltaire", in *Die Weltbühne*, 26. April 1923.
Zweig, Arnold, *Caliban oder Politik und Leidenschaft...,* Gustav Kiepenheuer Verlag, Potsdam, 1927.
Zweig, Arnold, *Die Zeit ist reif,* Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1984.
Zweig, Arnold, *Früchtekorb. Jüngste Ernste. Aufsätze*, Greifenverlag zu Rudolstadt Verlag, 1956.
Zweig, Arnold, *Über Schriftsteller*, Ausgewählt und mit einem Gleitwort von Heinz Kamnitzler, Aufbau-Verlag Berlin und Weimar, 1967.

PARADIGM OF COMMUNICATION MANAGEMENT EFFICIENT IN SCHOOL

Teodor BIVOL
PhD Candidate, *"Ion Creangă"* University of Chișinău, Moldova

Abstract: In the current period, everything is based on the development of a culture of innovation, of knowledge, of encouraging creativity. For this reason we believe that in the field of education we should reconsider the principles of the student-teacher relationship (teacher communication style) and tilt the balance towards the new communicative leadership based on teacher communication skills, conscious rhetorical skills (ability to manage creative interaction with students) and facilitation skills. All this can be achieved by drawing a new paradigm in didactic communication.

Keywords: paradigm, didactic communication, school organization, educational actors, change

INTRODUCERE

Intr – o societate a cunoaşterii apar din ce în ce mai mult o serie de schimbări de paradigmă privind mediul educaţional. In România, profesorul Cristea [1] a pus un accent deosebit pe problematica paradigmelor în educaţie. In cartea "Structura revoluţiilor ştiinţifice", Thomas S.Kuhn [2,3]. considera paradigma drept:

- ✓ un ansamblu de credinţe, convingeri, mituri, viziuni asupra realităţii cercetate, modalităţi noi de a vedea lucrurile, concepţie generală despre lume;
- ✓ operă exemplară, clasică, elaborată şi valorificată ca model artificial sau instrumental;
- ✓ „un rezultat ştiinţific, recunoscut la nivel universal";
- ✓ „un ansamblu de credinţe, convingeri, valori recunoscute şi tehnici comune membrilor unui grup determinat, la nivel de comunitate ştiinţifică"

Istoria gîndirii pedagogice identifică o serie de paradigme cum ar fi :

a) *paradigma pedagogiei esenţei* – care concepe educaţia în raport de un model ideal, abstract – considerată clasică, dezvoltată pe parcursul a trei etape istorice: Antichitatea (Platon, Aristotel), Evul Mediu (Toma d'Aquino), Renaşterea (Rabelais, Montaigne), continuate şi în modernitate, după afirmarea pedagogiei ca domeniu specific de cunoaştere;

b) *paradigma pedagogiei existenţei* – care concepe educaţia în raport de un model al naturii concrete (a educatului) – lansată de Rousseau în sec. XVIII, continuată prin elaborarea unor teorii specifice, a învăţământului primar (Pestalozzi) şi preşcolar (Froebel) etc.

c) *paradigma pedagogiei bazată pe etică*, iniţiată de J.Fr. Herbart,; pedagogia este construită pe baza eticii înţeleasă ca „filozofie practică", în funcţie de un scop practic fundamentat moral, pe ideea de libertate interioară, perfecţionare, bunăvoinţă, dreptate, echitate;

d) *paradigma pedagogiei bazată pe antropologie*, iniţiată de K.D. Uşinski,

e) *paradigma pedagogiei psihologice/psihocentriste* este iniţiată în Germania [4]; E. Meumann, şi Franţa). Din perspectiva acestei paradigme, pedagogia este centrată prioritar asupra cerinţelor psihologice ale educaţiei şi ale educatului.

f) *paradigma pedagogiei sociologice/sociocentriste* este iniţiată în Germania (P. Natorp, Pedagogia socială, 1899) şi Franţa (E. Durkheim, Educaţie şi sociologie, 1922)

g) *paradigma curriculumului* încearcă să rezolve conflictul existent în pedagogia modernă între paradigma psihocentristă şi paradigma sociocentristă, reflectat în teoria şi practica educaţiei şi a instruirii, prelungit în diferite forme pînă în prezent. [5]

Între paradigmele clasice şi cele neoclasice se conturează idei despre om şi dezvoltarea acestuia prin educaţie [6].

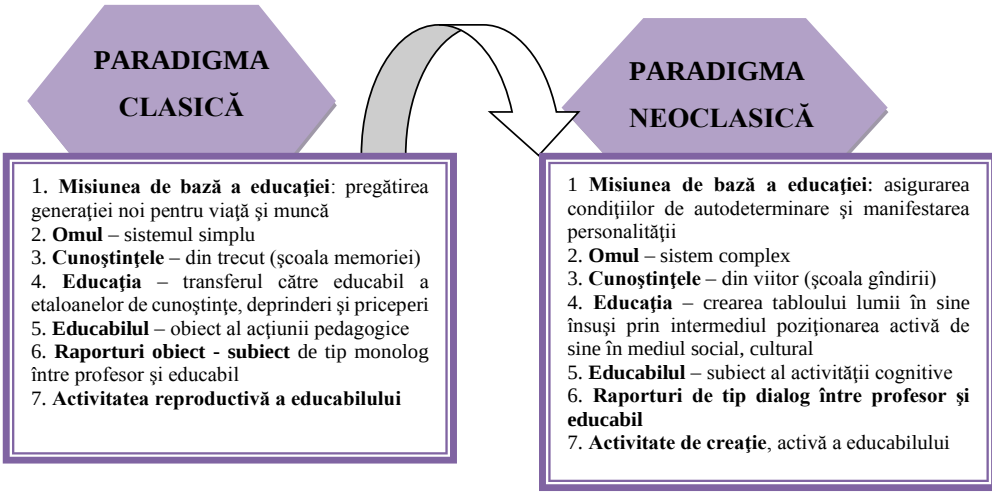
PARADIGMA CLASICĂ
1. Misiunea de bază a educaţiei: pregătirea generaţiei noi pentru viaţă şi muncă
2. Omul – sistemul simplu
3. Cunoştinţele – din trecut (şcoala memoriei)
4. Educaţia – transferul către educabil a etaloanelor de cunoştinţe, deprinderi şi priceperi
5. Educabilul – obiect al acţiunii pedagogice
6. Raporturi obiect - subiect de tip monolog între profesor şi educabil
7. Activitatea reproductivă a educabilului
PARADIGMA NEOCLASICĂ
1 Misiunea de bază a educaţiei: asigurarea condiţiilor de autodeterminare şi manifestarea personalităţii
2. Omul – sistem complex
3. Cunoştinţele – din viitor (şcoala gîndirii)
4. Educaţia – crearea tabloului lumii în sine însuşi prin intermediul poziţionarea activă de sine în mediul social, cultural
5. Educabilul – subiect al activităţii cognitive
6. Raporturi de tip dialog între profesor şi educabil
7. Activitate de creaţie, activă a educabilului

Figura.1 Diferenţele dintre paradigma clasică şi neoclasică

Getzels [7] vorbeşte despre existenţa a patru paradigme fundamentale în sistemul educaţional:

1. ***Paradigma clasei dreptunghiulare*** – paradigma clasică sau magistrocentrică, originară din sec. al XIX-lea, conform căreia organizarea clasei trebuie să favorizeze exercitarea autorităţii absolute a profesorului. Pupitrele elevilor erau fixate pe podea, în rânduri paralele, orientate spre catedră: de acolo veneau lumina cunoaşterii, comenzile şi indicaţiile. Un precursor al acestei abordări este John Brubacher,. Această paradigmă era expresia viziunii pedagogice care punea accentul pe predare, nu pe învăţare.
2. ***Paradigma clasei pătrate***– a luat naştere în anii ’30 ai sec. al XX-lea, ca urmare a mişcării în favoarea metodelor active, centrate pe elev şi necesităţile sale. Vechea concepţie a copilului ca „tabula rasa” (Locke şi Helvetius), a unui recipient vid care trebuie umplut cu informaţii, este înlocuită cu o „pedagogie activă”.Clasa dreptunghiulară, centrată pe profesor, este înlocuită cu *clasa pătrată în care elevii au mai multă libertate*.
3. ***Paradigma clasei circulare***– este rezultatul trecerii, în anii ’50 ai sec. trecut, de la teoria asociaţionistă la o concepţie structuralistă asupra învăţării. *Elevul nu mai este conceput ca o entitate inactivă care trebuie dotată cu informaţii, nici ca un „organism activ” care trebuie stimulat, el este un „organism social” plasat într-un câmp de influenţe reciproce* (Kurt Lewin).

4. ***Paradigma clasei deschise***– este paradigma anilor ’70 ai sec. al XX-lea, născută din teoria învăţământului prin descoperire (Bruner, Hunt, Getzels, Gordon, White, Barth). Această paradigmă a fost formulată printr-un slogan celebru al pedagogiei americane:*„The child is born curious”*(Copilul se naşte curios). E vorba de o învăţare fără constrângeri spaţiale sau temporale. Elevii nu mai sunt grupaţi după criteriul unificator al vârstei, ci după interese şi aptitudini. Lecţiile se desfăşoară în spaţii polivalente de patru ori mai mari decât clasele tradiţionale, unde există posibilităţi de organizare modulară şi de alegere a mijloacelor de învăţare. *Rolul profesorului este de consilier şi sursă de informaţii suplimentare*.

Din arsenalul managementului comunicării am dorit sa ne oprim la comunicarea didactică, cu accent pe comunicarea profesor elev. Cu cât profesorul foloseşte mai multe coduri pentru a prezenta informaţiile, cu atât elevii vor fi mai uşor să le primească. Nu trebuie să uităm că profesorul învaţă din modul în care a fost educat. Elevul /studentul: este sfârşitul fiecărui proces de comunicare didactică. Elevul /studentul este destinatarul comunicării, iar restul componentelor comunicative trebuie să îi fie subordonate.Elevul /studentul este receptorul comunicării atunci când primeşte, analizează şi prelucrează informaţii. Elevul /studentul este, de asemenea, vorbitor atunci când răspândeşte informaţiile prin mesajele primite, iar el / ea a procesat şi analizat informaţiile, care vor deveni baza pentru mesajele noilor profesori.A fi profesor nu înseamnă a-l determina pe elev /student să înmagazineze un volum impresionant de cunoştinţe, dintre care multe nici nu sunt înţelese, ci a-l plasa în centrul unor experienţe de învăţare care să favorizeze gândirea şi acţiunea independentă, a-l învăţa să ia parte activ la procesul de construire a noii cunoaşteri.

MATERIAL SI METODA

In realizarea acestei lucrări autorul a îimbinat elementele teoretice preluate din sursele bibliografice ale autorilor români şi străini , si a incercat săcreioneze un experiment privind noua paradigmă a comunicării didactice, în organizaţia şcolară, un motrl inovatov, piramidal structurat pe 7 niveluri.

REZULTATE SI DISCUTII

Modelul paradigmei propusă de noi s a axat pe doi piloni – cadrul didactic şi elevul/studentul. Profesorul şi elevul, studentul se situează în model în prim plan, pentru că ia naştere o relaţie de parteneriat. Profesorul este leaderul, iniţiatorul şi cel, care crează dimensiunile, sensul şi finalităţile actului educaţional, implicit comunicarea cu elevii, studenţii. Studentul, elevul este partener la designul propriei formări un arhitect ce creioneza un model ideal şi beneficiar al întregului proces educaţional.In creionarea paradigmei s –au avut in vedere şi indicatori ai competenţei didactie

Tabel 1

Indicatorii competenţei comunicării didactice

COMPETENŢĂ	INDICATORI
Facilitarea învăţării şi predării inovatoare,	Elaborarea planificărilor pentru a susţine activitatea de învăţare a elevilor
	Folosirea bazei de cunoştinţe profesionale în conceperea experienţelor de învăţare pentru elevi
	Stimularea independenţei elevilor în învăţare

COMPETENȚĂ	INDICATORI
centrate pe elev	Acordarea atenţiei diferitelor stiluri de învăţare şi nevoi ale elevilor
	Managerierea proceselor de predare, învăţare, evaluare
	Folosirea resurselor de instruire şi a TIC
Monitorizar**ea şi evaluarea rezultate lor predării şi învăţării**	Înregistrarea rezultatelor învăţării elevilor
	Elaborarea şi aplicarea unor practice de evaluaremoderne, corecte şi inclusive
Formarea de parteneriate în interiorul şi în afara comunităţilor şcolare	Stabilirea şi menţinerea parteneriatelor cu elevii în procesul de învăţare
	Interacţiunea eficace cu părinţii şi alţi actori ai procesului educaţional factori interesaţi
Implicarea în procesul de dezvoltare profesională şi individual	Reflecţia asupra experienţelor profesionale
	Manifestarea deschiderii faţă de inovaţiile pe plan profesional
	Împărtăşirea cunoştinţelor profesionale, a experienţelor şi abilităţilor

După ce am stabilit corelaţia principiilor-indicatorilor-criteriilor de evaluare a comunicării în planul valorizării metodelor interactive, model CDMI, indicatorii competenţei comunicării didactice şi cei doi piloni cadrul didactic şi elevul/ studentul am trecut la designul noii paradigme a comunicării didactice centrată peo nouă viziune a parteneriatul profesor-student /elev, in viziunea noastră profesorul va fi un leader al comunicării, un vizionar, un făuritor de personalităţi , de inimi, un veşnic student care se va plia uşor la diversitatea culturală, un bun mediator şi consilier al traseului professional al celui mai important beneficiar şi anume elevul de azi, studentul de mâine ce va fi conectat la tot ce inseamnă inovare, cunoaştere şi profit intelectual. Partener în actul educaţiei, elevul centrat pe success profesional va putea beneficia astfel de un întreg arsenal de competenţe, abilităţi proprii viziuni sale.

În conceptualizarea noii paradigme a comunicării didactice în format piramidal, am pornit de la următoare 7 niveluri

1. Necesitatea schimbării viziunii asupra relaţiei profesor – elev/student în comunicarea didactică.
2. Motivaţia pozitivă pentru a manageria eficient strategia educaţională din organizaţia de învăţământ
3. Metodologia comunicării didactice
4. Principiile şi valorile comunicării didactice
5. Obiectivele comunicării didactice
6. Dinamica formării comunicării didactice
7. Feed back –ul calităţii comunicării didactice

NIVELUL 1. ***Necesitatea schimbării viziunii asupra relaţiei profesor – elev/student în comunicarea didactică,*** care trasează noile atitudini, aspiraţii, trenduri educaţionale

NIVELUL 2.. ***Motivaţia pozitivă pentru a manageria eficient strategia educaţională din organizaţia de învăţământ*** care ilustrează motivele care vor

determina trendul ascendent al carierei viitoare a elevului /studentului. şi mai ales investiţiile ce trebuiesc făcute în capitalul uman

NIVELUL 3. ***Metodologia comunicării didactice*** este reprezentată de fundamentele teoretice ale paradigmei comunicării, identificate prin delimitarea atentă a celor mai reprezentative paradigme specifice comunicării şi anume

Paradigma sistemică, Paradigma informaţională, Paradigma cibernetică, Paradigma semiotică , Paradigma psihanalistă, Paradigma psihosocială, Paradigma psihologică, Paradigma sociolingvistica, Paradigma managerială, Paradigma axiologică, Paradigma pedagogică:

NIVELUL 4. ***Principiile şi valorile comunicării didactice*** vizează potenţialul celor doi parteneri folosit cu maximă eficienţă în realizarea misiunii şi a obiectivelor stabilite de comun accord. Principiile comunicării didactice, consiliază atat cadrele didactice cât şi elevii/studenţii în vederea creionării şi valorificării regulilor comunicării didactice:

- abordarea comunicativă şi formativă,
- corelarea comunicării didactice (comunicării verbale şi comunicării sociale),
- principiul unităţii în dezvoltarea complexă a competenţei comunicative,
- asigurarea accesibilităţii situaţiilor şi contextelor communicative.

Valorile comunicării didactice sunt :

- motivaţie către profit intelectual,
- integritate,
- încredere în forţele proprii
- respectarea demnităţii umane,
- perseverenţă,
- comunicare constructivă,
- autonomie profesională,
- eficienţă didactică, fezabilitate şi rezonabilitate.

Toate acestea reprezintă axiologia comunicării didactice şi implică examinarea şi valorificarea competenţelor profesionale ale cadrelor didactice ce asigură realizarea rolului de leader educaţional. Putem enumera şi respectul pentru munca, pentru identitatea şi încrederea în trasăturile de character positive ale elevului, studentului.

NIVELUL 5. ***Obiectivele comunicării didactice,*** implică definirea finalităţilor privind dezvoltarea comunicării didactice şi anume obţinerea unui rezultat dorit obţinerea de beneficii sociale, implementarea în procesul activităţilor commune ale relaţiilor personale

NIVELUL 6. ***Dinamica formării comunicării didactice,*** descrierea succintă a mecanismelor comunicării didactice depinde în mare parte de iniţiativele de comunicare avansate de către cadrele didactice şi receptate în parametrii optimi de către beneficiari.

NIVELUL 7. ***Feed back –ul calităţii comunicării didactice*** se va realiza prin aplicarea practică a criteriilor – indicatorilor şi valorilor comunicării didactice

CONCLUZII

În concluzie, PCD constituie sinteza celor mai relevante teorii, paradigme, modele, principii, criterii şi indicatori, dar şi mecanisme ale comunicării didactice, care

pot fi valorificate ulterior. Societatea cunoaşterii obligă la o redefinire a traseelor de formare (inclusiv didactice) în care schemele clasice de relaţionare la cunoaştere şi la experienţe să fie puse în studiu.

Unitatea de loc, de timp şi de conţinut, acreditată de pedagogia tradiţională, trebuie să facă loc şi altor principii mult mai flexibile faţă de reperele menţionate. In cadrul comunicarii didactice apar tot felul de instrumente care pot conduce la o mai buna pregatire a elevului, studentului si a cadrului didactic.

BIBLIOGRAFIE

Cristea S. Fundamentele pedagogiei. Iaşi: Polirom, 2010:
Kuhn Th. S. Structura revoluţiilor ştiinţifice. Bucureşti: E.Ş.E., 1976.
Kuhn Th. S. Structura revoluţiilor ştiinţifice. Bucureşti: Humanitas
W.A. Lay, Didactica experimentală, 1903
Negreţ-Dobridor I. Teoria generală a curriculumului educaţional. Iaşi: Polirom, 2008.
Вербицкий А. А., Новая образовательная парадигма и контекстное обучение, 2000
Bârzea C. *Arta şi ştiinţa educaţiei*. Bucureşti: Editura Didactică şi pedagogică, 1995
Joiţă E. (coord.). A deveni profesor constructivist. Demersuri constructive pentru o profesionalizare pedagogică iniţială. Bucureşti: EDP, 2008. 320 p.
Andriţchi, V., „*Comunicarea organizaţională eficientă*", în Univers pedagogic, nr. 1, Chişinău, Editura IŞE, 2010.
Bârzea C. *Arta şi ştiinţa educaţiei*. Bucureşti: Editura Didactică şi pedagogică, 1995
Bourgnoux D. *Introducere în ştiinţele comunicării*. Iaşi: Polirom, 2000.
Bushnag, T., *Tehnologii comunicative de predare în învăţământul superior*, Chişinău, Tipografia UPSC, 2012.
Ciobanu, O., *Comunicare didactica*, ASE, Bucureşti, 2003.
Cristea, Sorin, *Psihologie educaţională*, Bucureşti, EDP, 2008
Cucoş, C., *Pedagogie,* Iaşi, Polirom, 2002.
Dewey J. Fundamente pentru o ştiinţă a educaţiei. Bucureşti: E.D.P. RA., 1992
Habermas, J., *Cunoaştere şi comunicare*, Bucureşti, Editura Politică, 1983.
Jianu *E Principii, indicatori şi criterii de proiectare a metodologiei didactice interactive pentru amplificarea retroacţiunii comunicării pedagogice, Didactica pro nr3*
Joiţa, E., *Pedagogia – ştiinţă integrativă a educaţiei*, Iaşi, Polirom, 1999.
Joiţă Joiţa E. (coord.). A deveni profesor constructivist. Demersuri constructive pentru o profesionalizare pedagogică iniţială. Bucureşti: EDP, 2008. 320 p.
Mucchielli, A., *Arta de a comunica*, Iaşi, Polirom, 2005.
Negreţ-Dobridor I. Teoria generală a curriculumului educaţional. Iaşi: Polirom, 2008.
Sadovei, L., *Competenţa de comunicare didactică*, Chişinău, UPSC „Ion Creangă".
Şoitu, L., Comunicarea şi educaţia, Iaşi, Polirom, 1996.
Suchodolski B. *Pedagogia şi marile curente filozofice. Pedagogia esenţei şi pedagogia existenţei. E.D.P., 1970.*
Zamfir C*. Spre o paradigmă a gîndirii sociologice. Iaşi: Polirom, 2005*

INTEGRATIVE THERAPEUTIC STRATEGIES IN CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS

Teodor-Sorin CUMPĂNĂŞOIU
Phd. Student, Free International University of Moldova, Chişinău, Republic of Moldova

Abstract: Regarding the recovery of the autistic child, there are various opinions, starting with therapies by drug administration, antiallergic treatments, game therapy, occupational therapy, kineto-therapy, behavioral therapy, sensory integration and others. The goal of any recovery intervention, expressed globally, is to equip the autistic child with those skills that will help him develop, reach the highest level of independence according to his skills, and thus acquire a better quality of life.
In the didactic activity of the "small steps", the teaching / recovery / learning is done through distinct exercises that must be mastered by the child and the level of learning is his answer to the proposed and completed program. Of course, the duration for acquiring information differs from one autistic child to another depending on many factors that shape his or her learning competence profile. This strategy has the advantage of forcing the autistic child to actively participate in the learning / recovery process; it is known that they do not have the capacity to passively store information and they almost completely lack the capacity for logical analysis and chaining of the data they hold. That is why sequential algorithmic learning is more productive in their case.

Keywords: autism, disorder, child, theory, behavior.

„Dacă un copil nu poate învăţa în felul în care îi predăm, atunci trebuie să îi predăm în felul în care el poate învăţa".[1]
Ole Ivar Lovaas, 1973

Investigaţia ştiinţifică asupra unor persoane afectate de un spectru larg de tulburări com-portamentale şi de dezvoltare au dovedit că intervenţiile de educaţie recuperatorie asociată şi terapii specifice pot reduce auto-agresivitatea, crizele de furie, lipsa de complianţă şi auto-stimularea. De asemenea intervenţiile recuperatorii asociate sunt eficiente în predarea abilităţilor care de obicei sunt deficiente la autişti, cum sunt abilităţile sociale, de interacţiune în joc, de comunicare complexă şi de autoservire.

Privind recuperarea copilului autist există opinii diverse, începând cu terapiile prin admi-nistrare de medicamente, tratamente antialergice, ludo-terapie, terapie ocupaţională, kineto-terapie, terapie comportamentală, integrare senzorială şi altele. Obiectivul oricărei intervenţii recuperatorii, exprimată la modul global, este să instrumentăm copilul autist cu acele abilităţi care îl vor ajuta să se dezvolte, să atingă nivelul de independenţă cel mai înalt potrivit competenţelor sale, şi astfel să dobândească o calitate mai bună a vieţii .

Desigur că se începe cu ceea ce este urgent necesar şi se potriveşte grupului din

[1] Lovaas, O.I., Koegel R.L., Simmons, J.Q. & Long, J.S., *Some generalization and follow-up measures on autistic children in behavior therapy*, Journal of Applied Behavior Analysis, 1973

care face parte, în condiţiile unui centru de recuperare formal, cum este centrul „Mara”. Grupele fiind alcătuite din minori de vârste diferite vom începe cu activităţi de joc şi acte de imitaţie a unor operaţii de autoservire simple de uz cotidian: să meargă la grupul sanitar singur, să bea apă singur cu o cană sau un pahar, să mănânce singur o bucată de biscuit sau de fruct, să folosească corect o parte din echipamentul necesar pentru a-şi acoperi corpul etc.

E nevoie de comunicare pentru a realiza aceste obiective, de răbdare şi de metodă. Demersul susţinut de terapeut este gândit, pregătit şi desfăşurat conform particularităţilor individuale şi de grup. Accentul se pune pe învăţarea imitativă, cunoştinţe practice şi pe abilităţile adaptative. Conţinuturile abordate trebuie să fie progresive, conform principiilor didactice.

Activitatea de predare-învăţare-recuperare în cadrul formal, respectiv în Centrul de Servicii terapeutice pentru copilul cu autism „Mara” se realizează conform unei metodologii distincte, aplicată pentru a creşte şansele de învăţare-recuperare a copilului. Prin exerciţii distincte urmărim să dezvol-tăm majoritatea abilităţilor: sociale, de limbaj şi comunicare, de autoservire şi cognitive. Viziunea aceasta a fost folosită pentru toţi copiii şi pentru toate vârstele cu adaptările impuse de nivelul lor de achiziţii şi competenţe individual. Prin analogie cu metoda ABA, în general, structura strategiei promovate de noi a parcurs următoarele etape:

- Împărţirea unei sarcini în unităţi mai mici, cu un volum de informaţii/de obiective specifice, adaptat fiecărui copil autist;
- Repetarea secvenţei, parte din sarcina principală, până când copilul ajunge să o stăpâ-nească foarte bine;
- Cele verbalizate se vor repeta conform legii fixării cunoştinţelor, de multe ori până la reţinerea informaţiei şi execuţia corectă a gestului;
- Execuţia cu întărire / încurajare/aprobare până la execuţia independentă a operaţiei;
- Integrarea operaţiei într-o acţiune mai complexă ce reprezintă sarcina / obiectivul specific propus pentru o suită de şedinţe.

În activitatea didactică a „paşilor mici”, predarea/recuperarea/învăţarea se face prin exerciţii distincte care trebuie însuşite de copil şi tocmai nivelul de însuşire constituie răspunsul lui la programul propus şi parcurs. Desigur că durata pentru însuşirea informaţiei diferă de la un copil autist la altul în funcţie de mulţi factori care conturează profilul său de competenţă privind învăţarea. Această strategie prezintă avantajul că obligă copilul autist să participe activ la procesul de învăţare/ recuperare; este cunoscut faptul că ei nu au capacitatea de înmagazinare pasivă a informaţiei şi le lipseşte aproape total capacitatea de analiză logică şi de înlănţuire a datelor pe care le deţin. De aceea învăţarea secvenţială de tip algoritmic este mai productivă în cazul lor.

A. Împărţirea unei sarcini în unităţi mai mici, cu un volum de informaţii/de obiective specifice adaptat fiecărui copil autist trebuie desfăşurată cu un ritual personalizat; fie că are loc salutul verbal sau o gestică comună acceptată de copil cum ar fi atingerea palmelor sau îmbrăţişarea, dar poate fi şi un alt eveniment distinct sau un

stimul vizual, auditiv care să semnaleze copilului începerea activităţii. Copilul trebuie să cunoască faptul că un răspuns corect din partea lui va atrage o recompensă pozitivă, ceva ce îi face plăcere (o steluţă, o insignă, o floricică sau o maşinuţă din carton etc).

B. Repetarea secvenţei, parte din sarcina principală, până când copilul ajunge să o stăpânească foarte bine. În primele şedinţe de lucru, care pot dura de la zile la săptămâni, instrucţiunile privind execuţia operaţiei propuse trebuie să fie cât mai simple şi concise. Dar terapeutul nu trebuie să impună un alt ritm decât cel căruia copilul îi face faţă, dar în cazul lucrului cu grupa atunci el trebuie să fie alături de copiii cu probleme de concentrare, să îi aibă în vedere pe anxioşi, să susţină pe cei cu achiziţii minime şi să găsească ritmul optim pentru grupul de lucru.

C. Cele verbalizate se vor repeta conform legii fixării cunoştinţelor, de multe ori până la reţinerea informaţiei şi execuţia corectă a gestului. Dacă copilul învaţă cu anumită greutate se va repeta secvenţa însoţită de „întăriri" până când copilul ajunge să o stăpânească foarte bine. Copilului trebuie să i se acorde timpul necesar pentru a executa sau a răspunde la sarcină, aceasta însemnând 3-5 secunde. Educatorul trebuie să ştie ce răspuns şi ce calitate a răspunsului aşteptăm de la copil, pentru a-l evalua corect. Dacă îi spui „Arată dinţii!" el trebuie doar să zâmbească larg pentru ca toţi să îi vadă dar nu trebuie să îşi introducă mâna în gură nici la el nici la alt coleg.

D. Execuţia cu întărire/ încurajare/ aprobare până la execuţia independentă a operaţiei. În acest fel se fixează informaţia, devine un bun dobândit şi se evită confuzia. Criteriile trebuie readap-tate pe măsură ce performanţa copilului se schimbă. Recompensa pentru întărirea răspunsului bun trebuie acordată cu exigenţă şi atunci când copilul este atent şi la momentul recompensei. Asocierea reuşitei cu recompensa asigură orientarea comportamentului său către execuţia pozitivă a sarcinii. Altfel achiziţia nu va fi repetată decât întâmplător.

E. Integrarea operaţiei într-o acţiune mai complexă ce reprezintă sarcina / obiectivul specific propus pentru o suită de şedinţe. Pe măsură ce copilul face progrese, instrucţiunile trebuie să devină mai complexe şi mai bogate în detalii vizibile, perceptibile şi dublate de cuvinte.

Parcurgerea acestor etape asigură însuşirea informaţiilor şi operaţiilor necesare unei adaptări eficiente la viaţa cotidiană, corespunzător exigenţelor sociale.

Analiza comportamentală aplicată- ABA

Disciplina care se numeşte Behavior Analysis (analiza comportamentului) studiază felul în care oamenii învaţă abilităţile / comportamentele de care au nevoie în viaţa cotidiană. Compor-tamentul este tot ceea ce face o persoană, incluzând aici activităţile fizice dar şi pe cele cognitive, iar analiza comportamentală studiază evenimentele din mediu care influenţează/ modifică / schimbă comportamentul. Metoda ABA este o strategie terapeutică pentru modelarea comportamentului, aplicată în moduri diferite la copiii cu autism şi la alte categorii de persoane cu disfuncţii asemănă-toare. In cazul practicării terapiei comportamentale aplicate la copiii cu tulburare din spectrul autist, trebuie consolidate comportamentele pozitive existente deja. În terapia comportamentală, intervenţia recuperatorie se face mai multe ore pe zi,

iar pe săptămână, până la 20-30 ore. Fiecare educator din echipa multidisciplinară, aplică între două – trei ore pe săptămână, cu pauze între ele. Personalul pentru educaţie şi recuperare studiază felul în care învaţă să vorbească copiii autişti, să dobândească deprinderi pentru viaţa cotidiană (să folosească toaleta şi pentru rezolvarea igienei personale, să folosească vesela, alte modalităţi aplicate pentru a se hrăni zilnic), cum procedează când vor să se joace cu ceilalţi copii sau să execute singuri acţiuni care răspund nevoilor personale sau ale celor din jur. Analiza comportamentului ajută copiii autişti să-şi îmbunătăţească viaţa. Conform ABA motivele pentru care un comportament are sau nu loc, pot fi găsite în primul rând, în mediu. Aceasta concluzie are la bază faptul că un anumit comportament este dobândit prin interacţiunile cu mediul şi faptul că evenimentele perturbatoare din mediu pot afecta comportamentul. Analiza comportamentală studiază deci, comportamentul persoanei.

ABA este o tehnologie dezvoltată în scopul maximizării capacităţii de învăţare. Ghidează profesorul în maximizarea acelor elemente de instruire unu-la-unu ce conduc la un proces de învăţare eficient şi durabil în timp. Copilul autist are un sistem de învăţare diferit decât alte categorii de copii. În cazul lui procesul de învăţare trebuie gândit pe paşi mici, cu atenţie sporită pentru adaptarea lui la mediu şi cu sarcini individualizate.

Pentru a ajuta copilul cu autism, echipa de specialişti promovează un program de stimulare/ recuperare pentru:

- A creşte frecvenţa apariţiei comportamentelor dezirabile prin recompensare;
- A învăţa copilul abilităţi noi (prin învăţare sistematică şi recompensare copilul îşi însuşeşte abilităţi de autoservire, de comunicare, de relaţionare socială etc.)
- A menţine anumite comportamente necesare adaptării la mediul social;
- Ca fiecare copil cu dificultăţi de adaptare şi de învăţare să fie capabil să generalizeze sau să transfere comportamentele adecvate dintr-o situaţie în alta sau de la un anumit mod de răspuns la altul, mai complex (scopul este de a generaliza şi transfera ceea ce învaţă în sala de lucru – la grădiniţă, şcoală, mediu social în situaţii de viaţă cotidiană, independent);
- A reduce comportamentele interferante, care pot îngreuna învăţarea şi relaţionarea;
- A modifica mediul de învăţare pentru ca aceasta să se realizeze cât mai eficient, însă pe termen lung se urmăreşte ca persoana să se poată descurca în situaţii noi.

Programele ABA nu pot fi împrumutate de la un copil la altul pentru că programele se referă la obiective ce sunt întotdeauna specifice şi personalizate. ABA implică structurarea unei abilităţi pentru a putea fi învăţată în paşi mici şi recompensarea copilului pentru fiecare pas pe care l-a parcurs corect. Iniţial copiii sunt ajutaţi să dea răspunsurile corecte, micşorând în acelaşi timp, şansele de a răspunde greşit. Răspunsurile simple sunt în mod tipic predate la început şi apoi extinse la nivelul comportamentelor mai complexe, adecvate vârstei.

Programele care folosesc ABA evaluează evoluţia copilului şi comportamentul

acestuia pentru a putea dobândi o înţelegere clară a relaţiei dintre strategiile instrucţionale utilizate şi modi-ficările de la nivelul comportamentului şi modului de învăţare al copilului. ABA implică structurarea unei abilităţi pentru a putea fi învăţată în paşi mici şi recompensarea copilului pentru fiecare pas pe care l-a parcurs corect. Răspunsurile simple sunt în mod tipic predate la început şi apoi extinse la nivelul comportamentelor mai complexe, adecvate vârstei. Elevii sunt iniţial ajutaţi să dea răspunsu-rile corecte, micşorând în acelaşi timp şansele de a răspunde greşit.

Normalizarea structurii motivaţionale a elevului este importantă din trei puncte de vedere: ajută elevul să înveţe, contribuie la transferul de comportamente noi dinspre situaţia de învăţare spre alte medii şi ajută la prevenirea regresului. Majoritatea persoanelor tipice par motivate şi dornice să înveţe, spre deosebire de majoritatea persoanelor cu întârzieri de dezvoltare, care par a fi lipsite de motivaţie atunci când se află într-o situaţie de învăţare. Este foarte probabil ca negativismul afişat de copii cu tulburări din spectrul autist să fie determinat de frustrări pe care le resimt atunci când nu reuşesc să înveţe ceea ce adulţii speră ca ei să înveţe. Pentru a reduce eşecul continuu şi a evita solicitările educaţionale, aceste persoane apelează la accese de furie, se izolează, comportându-se ca şi când nu ar auzi, şi nu menţin contactul vizual cu cei din jur.

Pentru ca elevul[2] să fie recompensat în mod adecvat, situaţia de învăţare trebuie să fie în aşa fel construită încât elevul să aibă de fiecare dată succes. Dacă analizăm eşecul permanent (aspectul opus succesului), atunci putem bănui motivul pentru care elevul manifestă comportamente de furie şi refuză să caute compania altor persoane. De ce să îţi doreşti să stai împreună cu ceilalţi dacă totul eşuează lamentabil, dacă poţi avea parte permanent de recompensele primare generate de varietatea nesfârşită a unui comportament auto-stimulator? De ce să nu eviţi să priveşti o persoană în ochi, cânt acest lucru nu ţi-a adus în trecut decât eşecuri? Elevul se poate gândi aşa: „Dacă mă uit la adult, voi fi rugat să fac ceva ce nu înţeleg; n-o să reuşesc, aşa că mai bine nu mă uit la el.” Acestea sunt condiţiile concrete în care contactul vizual poate dobândi consecinţe negative sau aversive şi poate întări gestul de evitare a privirii. Pe de altă parte, succesul elevului în mediul de învăţare poate fi elementul cheie care să ducă la normalizarea motivaţiei sale de a manifesta mai des nu doar contact vizual, ci şi alte forme de interacţiune socială. Poate ca cel mai important rezultat pe care îl observăm la un moment dat în timpul tratamentului este acela că elevul vine singur la lecţii şi preferă să înveţe decât să stea singur. Un asemenea progres demontează previziunile pesimiste care s-au făcut de nenumărate ori în legătură cu tratamentul comportamental. Conform acestor perspective, achiziţiile făcute în timpul tratamentului comportamental sunt de scurtă durată, elevii se transformă în roboţi, iar trăirile lor emoţionale, precum şi recompensele intrinseci sunt neglijate. Cu cât lucrezi însă mai mult cu un elev, cu atât descoperi unicitatea şi bogăţia sa: treptat ies la iveală recompense tot mai multe şi mai diverse care funcţionează în cazul său, dar şi abilităţi şi aptitudini care îi sunt specifice.

[2] Lovaas, O.I., *Educarea persoanelor cu intarzieri de dezvoltare, tehnici de baza ale interventiei comportamentale*, Editura Frontiera, Bucuresti, 2012, pp.74-75

Metodele prin care motivaţia elevului poate fi crescută sunt următoarele:

- Deoarece pentru modelarea comportamentelor noi este nevoie de recompensare perma-nentă, la începutul tratamentului, trebuie exagerate recompensele – sistem de recompensare unu-la-unu. După ce elevul a dobândit un anumit comportament se renunţa treptat la sistemul unu-la-unu.
- Regula de bază este de a spori la maxim succesul elevului şi de a-i reduce la minim eşecul.
- Situaţiile de învăţare trebuie simplificate astfel încât elevul şi terapeutul să aibă succes şi să devină mai încrezători în ei înşăşi.
- Recompensele trebuie să fie variate pentru a evita saturaţia. Dacă elevul are acces nelimitat la recompense , motivaţia lui va scădea în timpul lecţiilor, motiv pentru care copilul nu trebuie sa aibă acces la recompense în afara programului terapeutic.
- Recompensarea specifică auto-stimulării poate concura cu recompensarea oferită de terapeut şi poate interfera, aşadar, cu procesul de învăţare a noi comportamente. Din acest motiv trebuie blocată auto-stimularea in timpul predării, prin împiedicarea totală a accesului elevului la aceşti stimuli. Pentru a facilita generalizarea abilităţilor este necesar ca recompensarea să devină cît mai firească.

Problemele de atenţie, la fel ca şi cele de motivaţie afectează capacitatea de a învăţa a copi-lului. Mulţi cercetători consideră că problemele de atenţie sunt principalul factor care împiedică dezvoltarea normală a unei persoane.

Potrivit unei perspective dintre cele mai recente, nu este vorba de un defect de procesare a unei singure informaţii senzoriale, ci de un defect de procesare a doua informaţii în acelaşi timp[3],de exemplu dacă un copil poate să fie atent doar la expresiile faciale sau la mişcarea mâinilor mamei, dar nu şi la vocea sa , atunci încercările lui de a înţelege verbalizările mamei pornesc din start cu un handicap. Ipoteza coordonării atenţiei seamănă foarte mult cu ceea ce alţi cercetători numiseră mai demult „supra-selectivitatea stimulilor" sau „atenţia excesiv de limitată"[4].

Termenul de „supra-selectivitatea stimulilor"[5] se referă la descoperirile conform cărora un copil autist răspunde iniţial la un singur element sau la o gamă restrânsă de elemente atunci când este stimulat pe mai multe planuri. De exemplu, atunci când i se prezintă o cerere verbală din partea terapeutului urmăreşte fie buzele terapeutului, fie privirea acestuia în loc să fie atent la vocea sa. Când învaţă să facă diferenţa dintre o păpuşă ce întruchipează o fată şi alta ce întruchipează un băiat, copilul este atent mai degrabă la pantofii păpuşilor decât la alte caracteristici relevante. Daca terapeutul scoate pantofii păpuşilor, copilul s-ar putea să nu mai facă diferenţa dintre ele. Atunci când învaţă sensul cuvântului „mama", copilul este nevoit să asocieze doi sau mai mulţi

[3] Mundy, P., *Joint attention and social emotional approach behavior in children with autism. Development & Psychopathology* 7 (1), 1995, pp. 63-82;

[4] Lovaas, O.I., *Tratamiento de conducta de los ninos autistas*. Edicion a cargo de Francisco Perez Y Angel Riviere, Autismo infantil: Cuestiones actuales actas del I Simposio Internacional de Autismo. Madrid, Spain: Servicio de Recuperacion y Rehabilitacion de Minusvalidos Fisicos y Psiquicos – Asociacion de Padres de Ninos Autistas, 1979

[5] Lovaas, O.I., *Educarea persoanelor cu intarzieri de dezvoltare, tehnici de bază ale intervenţiei comportamentale*, Editura Frontiera, Bucureşti, 2012, pp.76-78

stimuli simultani, adică sonoritatea cuvântului cu privirea, vocea şi atingerea mamei sau alţi stimuli legaţi de mamă. Dacă nu reuşeşte să asocieze aceşti stimuli, cuvântul „mamă" este foarte posibil să rămână fără sens pentru el.

O altă posibilitate este ca atenţia limitată să nu fie cauza, ci mai degrabă rezultatul unei mo-tivaţii inadecvate şi al unor oportunităţi limitate de învăţare, deoarece răspunsurile supra-selective par să se reducă sau – în cazul copiilor cu cele mai bune rezultate – chiar să dispară în timpul tratamentului comportamental intensiv, fără ca terapeuţii să pună accent special pe problemele de atenţie. Pare logic să presupunem că, dacă o persoană nu a fost recompensată în trecut pentru atenţia acordată mediului social, întrucât nu înţelegea ce se petrece în jurul ei atunci probabil nu va fi motivată nici în prezent sau în viitor să o facă. De exemplu, imaginaţi-vă un elev care ia parte la o oră de curs plictisitoare şi se lasă furat de reverii subtile sau alte forme de auto-stimulare. După ora de curs, elevul nu va putea probabil să-şi aducă aminte mai nimic din ce a scris profesorul pe tablă. În schimb, dacă acelaşi elev ar lua parte la o lecţie structurată de profesor în părţi distincte, explicată clar şi la care este recompensat generos pentru participare, atunci mai mult ca sigur ar fi atent şi ar învăţa. Aşa se întâmplă şi cu persoanele cu întârzieri în dezvoltare: dacă li se oferă oportunităţi de învăţare în care să fie recompensaţi sistematic pentru că sunt atente la ceea ce spun sau arată alţii, atunci este posibil ca pe viitor să nu mai aibă probleme de atenţie atunci când se vor găsi în situaţii similare.

Un studiu pilot întreprins la Clinica pentru Autism de la UCLA (Universitatea California Los Angeles) furnizează un exemplu elocvent de deficite senzoriale la copiii cu autism. În încercarea de a înţelege unde se blochează sistemul nervos senzorial, copiilor le-au fost analizate pulsul, rezistenţa electrică a pielii, dilatarea şi contracţia pupilelor, precum şi orientarea spre stimuli. Dacă bați din palme direct în spatele unui copil şi copilul nu tresare, acesta este de obicei un indiciu de autism. În testele pe care le-am întreprins, nu am reuşit să observăm nici un răspuns la zgomotul oricât de puternic produs de bătaia din palme. Prin urmare, am crescut nivelul zgomotului şi, fără un avertisment prealabil, am tras cu un pistol cu sunet foarte puternic, poziţionat la jumătate de metru în spatele copilului. Zgomotul a fost suficient de puternic pentru a-i face pe adulţii prezenţi să tresară, şi totuşi nu am detectat aproape nici o schimbare de comportament la copii, în pofida instrumentelor de măsurătoare foarte sensibile pe care le-am folosit. Înregistrările au arătat însă schimbări majore de comportament atunci când, în loc de împuşcătura pistolului, copiii auzeau zgomotul slab al unei bomboane despachetate în afara câmpului lor vizual. Copiii păreau să acorde atenţie mediului înconjurător doar dacă erau cumva răsplătiţi. Când evaluăm rezultatele acestui experiment, este important să nu uităm că există diferenţe mari între persoanele cu autism. În ceea ce priveşte experimentul cu pistolul, un copil care se teme de zgomote neobişnuite, ca sirena de ambulanţă sau zgomotul unui aspirator, ar putea reacţiona diferit faţă de copii observaţi în cadrul experimentului.

Deşi întâlnim şi la unii copii tipici fenomenul de supra-selectivitate a stimulilor, există copii cu autism sau cu întârzieri de dezvoltare care nu prezintă asemenea trăsături. Observaţia aceasta ne face să credem că atenţia limitată poate fi mai degrabă

efectul decât cauza eşecului învăţării. Cu toate acestea este posibil ca elevul să aibă o atenţie limitată la începutul tratamentului, înainte de a învăţa să fie atent la stimulii terapeutului. Este posibil ca copilul să reacţioneze uneori la indiciile involuntare pe care le oferă terapeutul, dar să le ignore pe cele la care terapeutul ar dori să reacţioneze. De exemplu, dacă terapeutul se uită din greşeală la un obiect în timp ce îi cere elevului să arate acel obiect, elevul poate rezolva problema urmărind privirea terapeutului, fără să fie atent la instrucţiunile verbale ale acestuia. În acest caz recompensarea răspunsului corect nu ar face decât să întărească asocierea greşită dintre răspuns şi indiciul vizual.

Analiza Comportamentală Aplicată s-a dezvoltat cumulativ. Pe măsură ce se fac noi descope-riri, vechile explicaţii sunt adesea revizuite sau înlocuite cu altele noi. O observaţie relativ recentă aduce un plus de lumină în ceea ce priveşte problemele de atenţie. Se pare că aspectul cel mai important este modul în care li se predă elevilor. Mai concret unii elevi învaţă să răspundă bine unui mod auditiv de predare (vorbirea). Alţii prezintă dificultăţi de învăţare atunci când terapeutul foloseşte stimuli auditivi, dar excelează in cazul folosirii stimulilor vizuali. Aceste preferinţe de receptare ne-au determinat să facem distincţia dintre copii care au un stil de învăţare auditiv şi copiii care au un stil de învăţare vizual. Această descoperire ne poate ajuta să privim mecanismele de învăţare dintr-o perspectivă nouă.

Pentru buna desfăşurare a sesiunilor de terapie trebuie să ţinem cont de următoarele aspecte[6]:

Mediul: la început, terapia e bine să se desfăşoare într-o zonă mai izolată a casei, departe de zgomot şi de agitaţie – de exemplu într-un dormitor sau într-o cameră de zi. Elementele care distrag atenţia elevului trebuie reduse la minim atâta vreme cât comportamentele nepotrivite nu sunt ţinute sub control. Pe măsură ce elevul progresează, mediul de lucru trebuie să devină cât mai natural, iar elementele care distrag atenţia trebuie incluse în mod deliberat. De asemenea, o parte din sesiunea de lucru e bine să se desfăşoare şi în alte zone din casă sau din afară.

Tehnici de predare: Exerciţiile distincte (DTT) reprezintă o tehnică specifică de predare, folosită pentru a creşte la maxim şansele de învăţare. Această tehnică înseamnă împărţirea unei abilităţi în părţi mici, apoi predarea unei singure astfel de părţi o dată. Fiecare sesiune de predare este alcătuită din exerciţii distincte repetate, iar fiecare exerciţiu are un început (instrucţiunea) şi un sfârşit (feedbackul) bine delimitate. Copilul trebuie să stăpânească fiecare parte a abilităţii înainte de a-i mai fi predate informaţii noi.

Tehnici de promptare: folosiţi cel mai puţin intruziv prompt care să conducă la comportamentul dorit. Caracterul intruziv al prompturilor variază ca intensitate, de la ghidarea fizică până la demonstraţie, indicii verbale, indicarea cu degetul şi promptul prin manevrarea stimulului (de exemplu, promptul de proximitate). Pentru a facilita independenţa, toate prompturile trebuie diminuate cât mai rapid posibil. Mai mult, elevul trebuie recompensat din belşug atunci când răspunde corect după un prompt

[6] Leaf, R., McEachin, J., Dayharsh, J., Boehm, M., *Ghid de terapie ABA*. Partea a II-a „Programe de lucru", Editura Frontiera, Bucureşti, 2011, pp.5-7.

diminuat sau în lipsa oricărui prompt.

Procedee de recompensare: recompensarea este unul dintre cele mai importante aspecte ale terapiei. Scopul ultim este ca elevul să ajungă să îndeplinească diverse sarcini şi să se comporte adecvat în condiţii naturale de recompensare (adică ocazionale) şi în prezenţa unor tipuri naturale de recompense (de pildă, aprecieri verbale). La început însă, va fi de multe ori necesar să oferiţi în mod frecvent (deci continuu) recompense tangibile (mâncare, sucuri, jucării, muzică, obiecte senzoriale sau stimulare de tip senzorial). Pe măsură ce elevul progresează, reduceţi frecvenţa de recompensare şi folosiţi recompense mai naturale. Practic, acest lucru înseamnă să-i solicitaţi elevului două sau mai multe răspunsuri înainte de a-i oferi o recompensă tangibilă, folosind o varietate de recompense şi transformând lauda şi zâmbetul în recompense cu greutate.

Membrii echipei: la început, predarea se face unu-la-unu. Pe măsură ce elevul învaţă să fie atent, să asculte mai bine, să înveţe prin observare şi sa-şi aştepte rândul, pot fi introduşi şi alţi copii în sesiunea de terapie.

Criterii de succes: o noţiune este stăpânită atunci când elevul răspunde corect în mod consecvent. De obicei, acest lucru înseamnă răspunsuri corecte în proporţie de 80-90% în decurs de două trei zile. Reţineţi totuşi că orice criteriu este arbitrar. Cel mai bine este să vă adaptaţi la stilul de învăţare al elevului. În general, procentul de 100% nu trebuie luat drept criteriu absolut, întrucât poate duce la frustrări şi plictiseală. De altfel, nici nu este realist să aştepţi o corectitudine de 100%, mai ales că greşelile pot fi provocate de o mulţime de alţi factori în afară de neştiinţă.

Structura sesiunilor: deşi terapia începe cu sesiuni scurte, durata lor trebuie mărită treptat, până se ajunge la două – trei ore. În funcţie de randamentul elevului, stabiliţi câte sesiuni puteţi lucra într-o zi. Pentru unii copii (de exemplu, cei care merg la şcoală), e suficientă o sesiune pe zi. În general însă, se pot face două – trei sesiuni pe zi cu pauze între ele. Sesiunile sunt mai productive dacă sunt răspândite pe toată durata zilei, în loc să urmeze una după alta. La fel, aveţi grijă să le distribuiţi uniform pe parcursul unei săptămâni.

În cadrul fiecărei sesiuni de lucru trebuie să existe un echilibru între lecţii şi joacă. Aproximativ 50% din durata sesiunii va fi alocată programelor de predare structurată a abilităţilor cognitive şi de limbaj. Vor fi conduse serii de exerciţii distincte, de la 3 la 50 sau mai multe, în funcţie de atenţia elevului, nevoia lui de recompensă şi dificultatea materialului. Nu uitaţi că între fiecare serie de exerciţii trebuie să existe o pauză. În timpul acestei pauze, elevul poate primi la masă o jucărie sau o altă recompensă ori poate fi lăsat să părăsească zona de lucru ca să se joace. De multe ori plecatul de la masă devine cea mai bună formă de recompensă. Durata pauzei trebuie să fie direct proporţională cu durata lecţiei încheiate. De exemplu, dacă aţi făcut trei exerciţii distincte rapide şi apoi aţi lăsat copilul să plece, pauza va fi de 30-60 de secunde. Dacă aţi predat timp de trei – cinci minute, pauză va fi de două – trei minute. Dacă aţi predat timp de 10 minute, pauza va fi de cinci minute. Desigur, aceste îndrumări sunt aproximative şi trebuie adaptate la stilul de învăţare al elevului. Atenţie: deşi puteţi face sesiuni mai lungi la începutul zilei (de 20 de minute, de exemplu), riscaţi ca elevul să

obosească, iar sesiunile de după-amiază să fie mai puţin productive. În timpul pauzei terapeutul va completa datele din dosar şi va pregăti materialele pentru seria următoare de exerciţii. Totuşi este important să monitorizaţi comportamentul elevului şi în timpul pauzei, şi să recompensaţi jocul adecvat şi absenţa comportamentului neadecvat (auto-stimularea) de asemenea, o parte din timpul de pauză trebuie să fie structurat, iar terapeutul trebuie să ghideze elevul să se joace adecvat. În cealaltă parte a pauzei, terapeutul îl va lăsa pe elev să-şi aleagă activitatea care îi place şi nu îi va cere nimic (deşi regulile de comportament adecvat rămân neschimbate).

Cealaltă jumătate a sesiunii (cea care nu este dedicată predării formale a abilităţilor cognitive şi de limbaj) cuprinde pauzele descrise mai sus, jocul structurat şi alte activităţi, cum ar fi plimbările sau ieşirile în parc. În acest fel, creaţi ocazii pentru generalizarea abilităţilor şi pentru aplicarea tehnicilor de management al comportamentului în situaţii şi medii naturale. O dată pe oră faceţi o pauză mai lungă în care copilul îşi va schimba locul (de exemplu, poate ieşi afară sau la joacă). Schimbarea de mediu şi de activitate fizică este importantă pentru menţinerea interesului şi atenţiei elevului, precum şi pentru păstrarea unui echilibru între lecţii şi joacă.

Sesiuni naturale şi plăcute: Tonuri entuziaste**;** Medii diverse**;** Instrucţiuni variate**;** Materiale interesante, pe placul copilului; Menţinerea unei rate mari de succes; Receptivitate faţă de preferinţele copilului; Programe variate; Activităţi cu grad diferit de dificultate; Recompense variate; Limbaj natural.

Prin analogie cu activitatea desfăşurată în terapia ABA, şi în Centrul „Mara" în activitatea de învăţare/recuperare specialiştii din echipa multidisciplinară urmează schema: DT (Discrete Trial) – unitatea de învăţare alcătuită din trei componente: SD (Stimul Discriminativ, adică cerinţa), R (Răspunsul copilului), C (Consecinţa la comportamentul respectiv).

Uneori între Stimulul Discriminativ şi Răspuns se interpune Promptul, apoi se dă Consecinţa. Ca învăţarea să fie dobândită de copilul autist, cât mai corect, terapeutul (indiferent de rolul pe care îl deţine în cadrul programului de recuperare/ învăţare) trebuie să respecte următoarele aspecte de factură metodică:

1. – ceea ce are de învăţat copilul să fie clar atât pentru el dar şi pentru adultul care îl învaţă;

2. – educatorul trebuie să fie consecvent în exprimarea cerinţei şi în sprijinul acordat copilului autist;

3. – evaluarea progresului şi colectarea datelor să se facă ordonat.

Caracteristicile unei cerinţe (SD):

- Trebuie să fie clară, simplă, continuă, şi adaptată nivelului de cunoaştere şi a potenţialului copilului;
- Cerinţa să fie concretă, scurtă fără adăugiri în plus (numele copilului, „uită-te la mine!", „fii atent!", "stai liniştit!");
- Se rosteşte o singură dată apoi se aşteaptă răspunsul copilului;
- Cerinţei i se poate alătura prezentarea unui obiect, a unei instrucţiuni, a unei mişcări, sau a unei întrebări;

- Cerința se exprimă în același mod și la același nivel de exigență de către toți cei implicați în programul de recuperare/învățare pe care îl parcurge copilul.

Răspunsul – copilul va avea nevoie să învețe să dea răspunsuri diferite, adecvate situațiilor de viață pe care le traversează. Ei trebuie să decidă care răspuns este mai potrivit pentru acea situație. De exemplu: copilul s-ar putea să fi fost învățat ca răspuns la SD-ul „Poți să îți găsești pantofii ?" - copilul merge la raftul cu încălțăminte și își atinge pantofii care sunt pe raftul cu încălțăminte, mereu în același loc și în aceeași poziție. Dacă adultul îi spune într-un alt cadru (de exemplu, la centrul de recuperare) „Poți să îți găsești pantofii ?" când se pregătesc să plece acasă, copilul va trebui să își ia pantofii nu doar să îi atingă.

Caracteristicile unui răspuns (R):

- Răspunsul copilului la cerința poate fi corect, când copilul dă răspunsul așteptat în 3 – 5 secunde, și se notează cu +;
- Răspunsul copilului la cerința poate fi greșit, când copilul dă un răspuns din același program sau din altele dar greșit, sau când se angajează în altfel de comportamente decât cel așteptat în urma SD-ului, și se notează cu -;
- Non-răspuns, când nu dă nici un fel de răspuns sau când copilul dă un răspuns corect dar după cele maxim 5 secunde, se consideră a fi răspuns greșit în colectarea datelor, dar se notează cu 0

Consecința răspunsului:

- Negativă = NU! Acest NU trebuie să fie informațional și se dă după un răspuns greșit, sau un non-răspuns;
- Pozitivă = recompensa. Se oferă numai în cazul unui răspuns corect.

Recompensa:

- Se oferă imediat după răspunsul corect;
- Se individualizează în funcție de preferințele copilului și se schimbă permanent pentru a-și menține valoarea de recompensă;
- Recompensele nu trebuie să-i fie copilului la îndemâna în nici o altă împrejurare, decât să-i fie oferite în urma unui răspuns corect;
- Recompensele trebuie să poată fi oferite cu ușurință și rapid;
- Recompensele se alternează; cele sociale (lauda, îmbrățișarea) cu cele primare (ciocolata, alunele, accesul la jucăria preferată etc.).

Promptul (P) :

- Este ajutorul oferit copilului, minim dar suficient pentru a îndeplini o cerință sau o sarcină (un SD);
- Trebuie să apară în același timp cu SD-ul sau imediat după SD;
- Cu fiecare copil, cu fiecare program trebuie folosit P cel mai adecvat și mai puțin intrusiv și care poate fi diminuat treptat;
- Imediat ce s-a introdus un tip de P, trebuie să avem răspuns la întrebare „Cum scap de acest P?".

Tipuri de P (Prompt):

- Fizic: ajutorul fizic oferit pentru a-l face pe copil să dea un răspuns corect;

- Prin imitaţie: oferirea răspunsului corect o dată cu SD, pentru a-l face pe copil să dea un răspuns corect, copiind adultul;
- Poziţie/apropiere: aşezarea stimulului cerut mai aproape de copil ;
- Imitare verbală: oferirea verbală a răspunsului corect;
- Stimul inclus: exemplu cuvântul „roşu" scris cu cerneală/culoare roşie;
- Vizual: folosirea cuvintelor scrise, a cartonaşelor, ilustraţiilor, etc.;
- Overlaping: când i se dă copilului SD pe măsura ce acesta îndeplineşte bucăţi din el. I se cere să deseneze o casă prin imitaţie: terapeutul desenează un pătrat, copilul a imitat şi desenează un pătrat, terapeutul desenează un triunghi deasupra pătratului, copilul desenează prin imitaţie-un triunghi etc.;
- Modularea vocii: accentuarea unui anumit cuvânt din SD;
- Involuntar, nespecific: gesturi, privire, etc.

Pentru a evita dependenţa de P (rompt):

- Nu se oferă recompense puternice ori în cantităţi mari pentru răspunsurile promptate;
- De evitat oferirea p după ce a dat un răspuns incorect / după ce au trecut mai mult de 5 secunde/ după ce aţi dat deja consecinţa;
- Trebuie schimbat scopul în cazul în care nu putem diminua P, decât să continuăm cu acelaşi nivel de P.

Deşi ABA este o terapie nouă, în activitatea educaţională tradiţională de recuperare a copiilor autişti se regăsesc multe aspecte metodice comune.

Terapia ocupaţională

Pornind de la valenţele învăţării comutative, programele de educaţie şi recuperare propun o intervenţie modulară, realizată pe domenii progresive. Finalităţile acestor programe desfăşurate cu participarea copiilor autişti au un caracter practic şi urmăresc formarea unor deprinderi de autonomie personală şi socială, sporind gradul de adaptabilitate a copiilor. La baza proceselor de învăţare recuperatorie stau educaţia senzorial-motrică şi dobândirea autonomiei personale şi sociale, acestea asigurând terenul educaţiei cognitive şi al integrării în comunitate.

Terapia ocupaţională[7] are la bază concepţia după care activitatea voluntară sau, altfel spus, ocupaţia cu componentele sale interpersonale şi de mediu, poate fi utilizată eficient pentru împiedicarea apariţiei sau ameliorarea disfuncţiilor organismului uman, contribuind, în acest fel, la creşterea adaptării individului în societate. În cadrul terapiei ocupaţionale accentul se pune pe caracteristicile individului în relaţie cu societatea şi cu lumea în care trăieşte. Cunoştinţele pe care le cumulează această disciplină se bazează pe informaţiile dobândite din domeniile anatomiei, fizio-logiei, pedagogiei, psihologiei, sociologiei, antropologiei şi, în general, pe cunoştinţele provenite de la majoritatea ştiinţelor care studiază comportamentul omului. Rezultă, deci, că terapia ocupaţională, deoarece realizează o sinteză informaţională între cunoştinţele provenite din diverse ştiinţe particu-lare, se constituie ca ştiinţă interdisciplinară.

[7] Musu, I., Taflan, A., *Terapia educaţională integrată*, Editura Pro Humanitate, Bucureşti. 1999, pp.101-102.

Unii autori contemporani încearcă să clasifice mai analitic domeniile de acţiune ale terapiei ocupaţionale, contribuind în acest fel la eliminarea unor confuzii şi neclarităţi, care persistă într-o ştiinţă aflată în proces de formare, oferind în acelaşi timp un ghid de acţiune pentru specialişti. Din rândul acestora se remarcă Peggy L. Denton (1987) care propune într-o lucrare recentă o clasificare detaliată asupra principalelor arii de acţiune în terapia ocupaţională. În opinia autoarei, acţiunea terapeuţilor ocupaţionali se exercită în următoarele direcţii de bază:

- Stimularea responsabilităţii în diverse situaţii de viaţă;
- Formarea deprinderilor de autoîngrijire şi igienă personală;
- Cultivarea deprinderilor de muncă;
- Organizarea de jocuri şi distracţii;
- Formarea imaginii de sine şi stimularea încrederii în propria persoană;
- Cultivarea autocontrolului şi expresivităţii personale;
- Educarea capacităţilor cognitive;
- Educarea capacităţii de reacţie la diverse situaţii de viaţă;
- Antrenarea funcţiei neuromusculare;
- Antrenarea integrării senzoriale;
- Sprijinirea relaţiilor interpersonale;
- Educarea capacităţii de acţiune, în funcţie de constrângerile şi resursele de mediu.

Mai sintetic, rezumând elementele prezentate anterior, putem spune că în activitatea de terapie ocupaţională se acţionează pe trei mari domenii generale, care includ altele particulare şi anume:

- Formarea deprinderilor de viaţă;
- Cultivarea capacităţilor şi aptitudinilor pentru muncă;
- Educarea abilităţilor pentru diverse jocuri şi petrecerea timpului liber.

Emil Verza arată că „terapiile ocupaţionale sunt de mai multe feluri dar pentru handicapaţi cele mai semnificative se referă la ludoterapie, muzicoterapie, terapia prin dans şi ergoterapia”. [8]

Al. Popescu (1993) arată, în acelaşi sens că, „terapia ocupaţională propriu-zisă cuprinde art, play, meloterapia, biblioterapia, terapia recreaţională, cultura fizică medicală. Ocupaţiile uşoare, ca lutterapia (diverse procedee de modelare a lutului), brodatul etc, ce implică afectivitatea, simţul estetic, beneficiul economic (în secundar)”.[9] Acelaşi autor face o distincţie între ergoterapie şi alte activităţi de muncă, efectuate de subiecţi. El defineşte sintetic ergoterapia ca fiind „terapia prin muncă remunerată şi asigurată, pe cât posibil, pe bază de autofinanţare”.

Terapeutul ocupaţional este preocupat, în principal, de următoarele aspecte :

– Să realizeze însuşirea de către copil a unei deprinderi pierdute sau cu un nivel redus de funcţionare;

[8] Verza, E., *Metodologia recuperării în defectologie*, studiu în *Metodologii Contemporane în Domeniul Defectologiei şi Logopediei*, Universitatea Bucureşti, 1987, p.15;
[9] Popescu, Al., *Terapia ocupaţională şi ergoterapia*, vol.I, Editura Cerna, Bucureşti, 1993.

– Să contribuie la învăţarea de noi deprinderi şi abilităţi menite să le compenseze pe cele care au dispărut din diverse motive.

Ergoterapia sau activităţile de tip lucrativ sunt un mijloc de exprimare, permiţând persoanei să creeze în realitate ceea ce a văzut, trăit sau imaginat. Activităţile ergo-terapeutice implică gândire, planificare, presupunere şi alegere, pentru ca la finalul activităţii, copilul cu autism să realizeze o jucărie simplă, un panou decorativ sau altă lucrare potrivită potenţialului său. Socializarea şi activităţile ocupaţionale contribuie la formarea unei personalităţi adaptative, integrative. Cu ajutorul terapiei ocupaţionale, un copil cu probleme în dezvoltarea personală va învăţa să interacţioneze cu membrii familiei şi să dezvolte relaţii sociale cu alţi copii şi parteneri de joc. Terapia ocupaţională oferă copiilor metode variate de învăţare şi de adaptare sub forma unor activităţi plăcute, distractive, pentru cunoaşterea aspectelor fizice ale obiectelor cu care intră în contact, dezvoltă capacităţi motorii şi îmbogăţeşte cunoştinţele cu beneficiul de creştere a încrederii în sine. Terapia ocupaţională este recomandată atunci când este afectată performanţa în mai multe domenii:

– Abilităţi de motricitate fină: mişcarea şi dexteritatea muşchilor mici de la mâini şi degete;

– Abilităţi de motricitate grosieră: mişcarea muşchilor mari de la braţe şi picioare.

– Abilităţi vizio-motrice: deplasarea unui copil pe baza percepţiei informaţiilor vizuale;

– Abilităţi oral-motorii: mişcarea muşchilor de la gură, buze, limbă şi maxilar, incluzând suptul, muşcatul, mestecatul şi linsul;

– Abilităţi de auto-îngrijire: îmbrăcat, hrănit, manipularea de obiecte uzuale (căni/pahare, tacâmuri, periuţe de dinţi, ş.a.) Şi mersul la toaletă;

– Integrare senzorială: abilitatea de a primi, sorta şi răspunde la informaţiile primite din mediu;

– Abilităţi de planificare motorie: abilitatea de a planifica, implementa şi împărţi secvenţele sarcinilor motorii.

Înainte de implementarea unui program de terapie ocupaţională pentru copilul autist este important să creăm mediul optim pentru copil, spaţiul în care el să nu se simtă un ”intrus”, în care să fie relaxat, calm, cooperant. Înainte de a fi încurajat să comunice, îl lăsăm să se obişnuiască cu spaţiul şi cu obiectele din jur, cu prezenţa noastră şi a celorlalţi copii.

Terapia ocupaţională este o tehnică de lucru accesibilă copiilor autişti şi s-a dovedit că îi ajută pentru a dobândi independenţa în toate zonele de activitate pe care le desfăşoară. Terapia ocupaţională în cazul copilului autist porneşte de la ceea ce poate el să facă uşor şi bine, progresează către ceea ce este mai complicat dar cunoscut şi util în mediul apropiat lui, spre exemplu:

– Activităţi simple de confecţionare a unor produse simple (lipitură simplă - lipirea a două hârtii aşezate una peste alta);

– Compoziţii din hârtie creponată (mototolită);

– Activităţi simple de îngrijire a plantelor (udare, curăţarea de frunzele uscate, afânarea pământului);

– Activităţi practice de îngrijire a camerei de locuit (ordine, şters praful).

– Exerciţii de reprezentare a schemei corporale prin: modelaj; desen (desen lacunar; desen liber); joc de construcţie (reconstituire din figuri geometrice); puzzle;

– Exerciţii de localizare a obiectelor, prin raportare la schema corporală („ce obiecte sunt în dreapta/ stânga ta!" etc.)

– Exerciţii de explorare şi manipulare a obiectelor din mediul familiar, prin antrenarea mai multor analizatori (auditiv /vizual, tactil etc);

– Exerciţii de apreciere a poziţiilor spaţiale simple a unor obiecte reale şi/ sau reprezentate imagistic (în faţă, în spate, deasupra-dedesubt, înăuntru/ în afară; lângă, peste etc);

– Executarea unor comenzi simple de deplasare în spaţiu;

– Exerciţii de discriminare vizuală a poziţiei şi orientării obiectelor, unele faţă de altele;

– Exerciţii de modificare a relaţiilor spaţiale dintre obiecte, după anumite criterii, etc.

Desfăşurarea procesului de terapie ocupaţională[10] dispune de un specific aparte. În grădiniţe, şcoli speciale şi centre de zi, educatorul care are ca obiect de activitate disciplinele din cadrul terapiei ocupaţionale, este necesar să stabilească o relaţie permanentă cu ceilalţi specialişti din instituţie: psiho-diagnosticieni, logopezi, profesori de cultură fizică şi medicală şi asistenţi sociali. Spunem aceasta, deoarece el contribuie, prin activităţile pe care le desfăşoară, la realizarea unor obiective de recuperare comune cu cele ale altor specialişti.

Pentru însuşirea deprinderilor care stau la baza executării corecte a unor activităţi din do-meniile terapiei ocupaţionale, se folosesc anumite procedee generale. Cele mai răspândite sunt: procedeul înlănţuirii şi procedeul modelării.

a) Procedul înlănţuirii constă în divizarea activităţii în secvenţe mici care sunt apoi însuşite într-o anumită ordine, ca într-un lanţ. Lanţul se compune, deci dintr-o succesiune de unităţi de învăţare, parcurse în ritm propriu de fiecare copil în parte. În cazul în care copilul nu îşi poate însuşi sarcina prin parcurgerea secvenţelor în succesiunea lor firească, se poate utiliza înlănţuirea inversă, adică parcurgerea acţiunii de la sfârşit către început.

Întrucât „lanţul comportamental"[11] implică o secvenţă particulară de răspunsuri care se termină cu întărirea, termenul de înlănţuire se referă la diferite metode de conectare a unor secvenţe specifice de stimuli şi răspunsuri pentru a forma noi manifestări. În înlănţuirea înainte, comportamen-tele sunt legate împreună, începând cu primul comportament din secvenţă. În înlănţuirea înapoi, comportamentele sunt legate împreună începând cu ultimul comportament din secvenţă. Există câteva motive pentru

[10] Musu, I., Taflan, A., *Terapia educaţională integrată*, Editura Pro Humanitate, Bucureşti. 1999, pp.124-126;
[11] Cooper, O.J., Heron, T.E., Heward, W.L., *Analiza aplicată a comportamentului*, a doua ediţie, tipărit la Alpha MDN, 2016, p.456-460.

învăţarea unor noi lanţuri comportamentale. În primul rând, un aspect important în educarea elevilor cu tulburări de dezvoltare este creşterea abilităţilor de funcţionare independentă (exemplu utilizarea facilităţilor publice, asistenţă pentru nevoile personale, abilităţi de deplasare, socializare corespunzătoare). Odată cu dezvoltarea acestor abilităţi, elevul poate funcţiona mult mai eficient în medii restrictive sau să participe la activităţi fără a fi supravegheat de un adult. Com-portamentele complexe dezvoltate în procedurile de înlănţuire permit indivizilor să funcţioneze mult mai independent.

În al doilea rând, înlănţuirea oferă mijloacele prin care o serie de comportamente separate pot fi combinate pentru a forma o serie de răspunsuri care ocazionează întărirea pozitivă. Adică, în esenţă, înlănţuirea poate fi utilizată pentru adăugarea comportamentelor unui repertoriu comportamental existent. De exemplu, o persoană cu întârziere de dezvoltare va solicita în mod constant asistenţa unui coleg sau unui instructor, în timp ce finalizează o sarcină de asamblare. O procedură de înlănţuire poate fi utilizată pentru creşterea numărului de sarcini realizate înainte de livrarea întăririi. În această privinţă, profesorul poate oferi individului o listă scrisă sau de imagini a părţilor care trebuie asamblate pentru a finaliza sarcina. Atunci când prima parte a sarcini este finalizată, individul va tăia imaginea sau cuvântul de pe listă şi va trece la următoarea sarcină. În termeni comportamentali primul cuvânt de pe listă este un SD care oferă posibilitatea unui răspuns de finalizare a primei sarcini. Respectivul răspuns, în prezenţa cuvântului sau imaginii de pe listă, termină stimulul iniţial şi produce următorul stimul, al doilea cuvânt sau imagine de pe listă. Finalizarea celei de a doua sarcini serveşte ca întărire condiţionată pentru finalizarea sarcinii şi produce punctul de pornire al celui de-al treilea SD. În acest fel, procedura de înlănţuire abilitează comportamentele simple care să fie combinate în serii mai lungi de răspunsuri complexe.

Spre exemplu, aplicarea acestui procedeu duce la obţinerea unor rezultate bune când se urmăreşte formarea deprinderilor implicate în îmbrăcarea şi dezbrăcarea corectă sau a celor de încălţare, specifice activităţilor de viaţă cotidiană. Pornind de la aceste considerente, voi prezenta paşii iniţiali şi extinşi pentru învăţarea modului în care se leagă şireturile:

Secvenţa scurtă: legarea şireturilor; tragerea şireturilor – tragere verticală; încrucişarea şire-turilor; strângerea şireturilor – tragere orizontală; legarea şireturilor într-un nod; prinderea nodului; strângerea nodului.

Secvenţa lungă: apucarea şireturilor; tragerea şireturilor; prinderea capetelor şireturilor, din părţile corespondente ale pantofului; prinderea şireturilor în mâini; ridicarea şireturilor deasupra pantofului; trecerea şiretului drept peste stângul, pentru a forma un x; aducerea şiretului stâng spre elev; tragerea şiretului stâng peste x; tragerea şireturilor, unul dintr-o parte şi unul dintr-o parte; îndoirea şiretului stâng pentru a forma o buclă; ridicarea buclei şiretului cu mâna stângă; aducerea şiretului drept peste degete – în jurul buclei; trecerea şiretului drept prin buclă; tragerea buclelor, una dintr-o parte şi una dintr-o parte.

b) Procedeul modelării[12]. Modelarea constă în formarea unor deprinderi de activitate prin antrenarea copilului în realizarea aproximativă a sarcinilor implicate în obţinerea unor performanţe cât mai apropiate de normal, conştienţi fiind ca el nu va putea realiza niciodată sarcina la nivel optim datorită profunzimii handicapului. Asistenţa acordată de terapeut se poate realiza sub diferite forme: instrucţiuni şi îndemnuri verbale, utilizarea de gesturi, folosirea de acţiuni mimate şi acordarea unui sprijin direct în efectuarea unor sarcini. Adeseori este util să se folosească în activitate anumite semne cu rol de indiciu pentru traseul corect al activităţii. Astfel de semne se pot utiliza cu succes, de exemplu, în însuşirea operaţiunilor implicate în îmbrăcare, când cu ajutorul unor ace de siguranţă sau bucăţi de hârtie colorată, putem ajuta copilul să obţină performanţe mai bune în această activitate.

La toate categoriile de copii deosebit de importante sunt activităţile de muncă, selectate riguros, în aşa fel încât acestea să influenţeze decisiv viitoarea lor maturizare vocaţională şi profe-sionalizarea. În afară de acestea, o importanţă deosebită o prezintă organizarea unor activităţi recreaţionale, în funcţie de posibilităţile copilului. Educatorul este necesar să acorde o atenţie diferenţiată în vederea iniţierii unor activităţi de petrecere a timpului liber în acord cu tipul deficienţei copiilor cu care lucrează. Spre exemplu, în cazul activităţilor ludice cu copiii handicapaţi care nu ştiu să se joace el se va ocupa, în principal, de organizarea şi conducerea directă a jocului acestora. La toate categoriile de copii proiectarea activităţilor trebuie să ţină seamă de vârsta acestora, la care se adaugă caracteristicile derivate din tipul şi profunzimea deficienţei.

Ţinând seama de condiţiile din ţara noastră, soluţiile care pot fi adoptate pentru consolidarea unor activităţi semnificative pentru formarea deprinderilor copilului, constă în includerea acestuia în activităţi prelungite şi individualizate, în cadrul şcolii şi atragerea cooperării unui număr cât mai mare de specialişti în realizarea acestora într-o viziune interdisciplinară.

În concluzie, apreciem că, în momentul de faţă, asistăm la o creştere a importanţei rolului pe care îl deţine procesul de terapie ocupaţională în recuperarea copiilor cu cerinţe educative speciale. Suntem convinşi că, în ciuda unor dificultăţi materiale trecătoare, datorită deschiderii realizate prin noile reglementări legale, recent adoptate, care semnifică, în acelaşi timp şi orientarea către o nouă strategie în domeniul educaţiei speciale, ţara noastră va pătrunde în curând în categoria ţărilor avansate în domeniul utilizării terapiilor moderne, destinate recuperării copiilor cu cerinţe speciale.

Bibliografie

Cooper, O.J., Heron, T.E., Heward, W.L., *Analiza aplicată a comportamentului*, a doua editie, tiparit la Alpha MDN, 2016;

Leaf, R., McEachin, J., Dayharsh, J., Boehm, M., Ghid de terapie ABA. Partea a II-a "Programe de lucru", Editura Frontiera, Bucureşti, 2011

Lovaas, O.I*., Educarea persoanelor cu întârzieri de dezvoltare, tehnici de bază ale intervenţiei comportamentale*, Editura Frontiera, Bucuresti, 2012

Lovaas, O.I., Koegel R.L., Simmons, J.Q. & Long, J.S., *Some generalization and follow-up measures*

[12] Cooper, O.J., Heron, T.E., Heward, W.L., *Analiza aplicata a comportamentului*, a doua editie, tiparit la Alpha MDN. 2016, p.125.

on autistic children in behavior therapy. Journal of Applied Behavior Analysis, 1973
Lovaas, O.I., Tratamiento de conducta de los ninos autistas. Edicion a cargo de Francisco Perez Y Angel Riviere, Autismo infantil: Cuestiones actuales actas del I Simposio Internacional de Autismo. Madrid, Spain: Servicio de Recuperacion y Rehabilitacion de Minusvalidos Fisicos y Psiquicos – Asociacion de Padres de Ninos Autistas, 1979
Mundy, P., *Joint attention and social emotional approach behavior in children with autism. Development & Psychopathology* 7 (1), 1995
Musu, I., Taflan, A., *Terapia educaţională integrată*, Editura Pro Humanitate, Bucureşti. 1999;
Popescu, Al., *Terapia ocupaţională şi ergoterapia*, vol. I, Editura Cerna, Bucureşti, 1993;
Verza, E., *Metodologia recuperării în defectologie*, studiu în *Metodologii Contemporane în Domeniul Defectologiei şi Logopediei*, Universitatea Bucureşti, 1987.

ETHICAL OBLIGATION TOWARDS CELELAL AT EMMANUEL LEVINAS BY COMPARATIVE ANALYSIS BETWEEN LEVINESCIAN ETHICS AND CHRISTIAN MORALS

Corina TONITA
PhD. Student, University of Craiova

Abstract: We chose this landmark for the next recital: it is very interesting the idea that the birth of philosophy, so the thorough reflection, is based on moral, ethics, as well as an intermediary. This can be translated: the moral obligation relating to the other is that that makes us think things beyond appearance, beyond how they seem to be or how they will be. But let's see how this conditional for the birth of philosophy becomes an ethical obligation towards the other and why, the most important thing, why. For this, we will follow the following steps of the premise of the birth of philosophy, because then through these steps to answer the question: Why?

Keywords: ethics, being, transcendence, analysis, God

Relaţia cu celălalt

În centrul acestei relaţii celălalt rămâne străin, se sustrage, independenta acestuia este de fapt, ceea ce vreau, pot să ucid: ”Celălalt este singura fiinţă pe care pot să vreau să o ucid1.” De fapt, în aceasta expresie stă caracterizarea chipului care este până la urma un imperativ adresat sinelui, sinele fiind exprimat în acest context prin “pot”,”să vrea “,”să o ucid”.

Prezentarea chipului, după părerea lui Levinas, ne pune în raport cu fiinţa , fiinţa fiind cea care reclamă un răspuns, iar acest răspuns luând forma goliciunii chipului, adică “acea lipsă de apărare”; ”sărăcia lipsei care contituie proximitatea lui Dumnezeu”2. Astfel, chipul, implică o responsabilitate, o dreptate, gandire , căci referitor la chip, Levinas vorbeşte despre un chip a călăului, călăul fiind cel care ameninţă aproapele, nu mai are Chip, tocmai datorită uciderii aproapelui.

Transpunerea ideilor lui Levinas în lumea noastră

Dacă ar fi să transpunem aceste idei ale lui Levinas în lumea noastră actuală, există judecători , există justiţie şi nu numai într-o ierarhie , căci există chiar agresiunea statului, reflectată prin acest Calău, amintit mai sus şi atunci întorcându-ne la întrebarea pe care o avem de elucidat, întrebarea amintită mai sus,”de ce este o premisă a naşterii filosofiei obligaţia etică fată de celălalt?”, unde este obligaţia etică aici, în acest context?

Obligaţia etică în acest context ar lua forma chipului amintit mai sus, care implică o anumita responsabilitate, o anumita dreptate, judecată, iar de la aceasta responsabilitate ,dreptate, judecare, până la naşterea filosofiei nu mai este decât un pas

[1] E. Levinas, *Totalitate şi Infinit*, Editura Polirom, Iaşi, 1999, p. 71
[2] E.Levinas, *Între noi*, Editura All, Bucureşti, 2000, p. 65

şi anume acela că judecata care implică actul de reflecţie naşte filosofia.

Responsabilitatea celuilalt, Libertatea celuilalt

În cotidianul responsabilităţii noastre fata de celălalt, apare libertatea celuilalt, libertate care nu îşi găseşte originile în libertatea noastră, anterioară oricărei amintiri, iar acest lucru este echivalent cu faptul că se conştientizează mai întâi libertatea celuilalt fata de orice alt lucru. După Levinas, noi nu avem libertatea de a fi sau nu responsabili de celălalt.

Noi resimţim în totalitate aceasta responsabilitate, căreia îi suntem datori, suntem obligaţi, suntem responsabili înainte de a decide, aceasta impunandu-ni-se. Levinas afirmă că "eu sunt ostatic, ca nu exista o alegere pentru a fi pentru altul, ci sunt precedat de bunătate, căruia ii sunt sclav"3, aceasta bunătate fiind cea care precede agresiunea din bine.

În acest context, în legătură cu premisa naşterii filosofiei din obligaţia etică, lucrurile sunt destul de clare, contextul prezentat mai sus venind ca o completare a faptului că obligaţia fata de celălalt constituie o premisa a naşterii filosofiei prin înseşi afirmaţia lui Levinas,"sunt ostatic", acest concept, ostatic, ne va da imboldul spre reflecţie, spre interogaţie.

Conceptul de moarte la Levinas

Vorbind despe moarte, Levinas afirma ca moartea semenului care moare "mă afectează in identitatea mea de eu responsabil"4 conţinând o responsabilitate cu neputinţă de exprimat. Deci, încă un motiv în plus că responsabilitatea fata de celălalt devine premisă a naşterii filosofiei prin faptul că responsabilitatea este cu neputinţă de exprimat, deci, un fapt care nu poate fi exprimat direct, implică mai mult gândirea, decât limbajul.

Limbajul. Adresarea către celălalt.

Levinas afirma faptul ca limbajul ar fi o "excrescentă a verbului" 5, argumentând prin aceasta că verbul îşi găseşte funcţia sa adevărată în faptul de a fi, verbul fiind în acest context, fiinţa. Aceasta imagine despre fiinţă substituită de verbul a fi, implică tot ceea ce există, ceea ce fiinteză în care regăsim de fapt Fiinţa, deci Fiinţa este Dumnezeu, un fel de Dumnezeu al creştinilor, Isus afirmând despre sine că El este Începutul a ceea ce există.

Obligaţia etică fata de celălalt, o datorie morală

Concepând astfel fiinţa, în creştinism avem prin lege o obligaţie etică fata de celălalt, o datorie morală, căci Isus ne învaţă că greşelile ne vor fi iertate, dacă şi noi iertăm greşiţilor noştri. Trebuie să recunoaştem faptul că în societatea noastră actuală îndeosebi în cea laică există diverse interpretări ale acestei porunci, de genul: de ce să

[3] E.Levinas, *Altfel decât a fi sau dincolo de esenţă*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 283.
[4] E.Levinas, *Moartea şi timpul*, Editura Apostrof, Cluj, 1996, p. 32
[5] E.Levinas,*Altfel decât a fi sau dincolo de esenţă*, p. 89

iertăm greşiţilor noştri?; când eşti bun eşti luat de prost şi ideile în acest sens ar putea continuă însă de reţinut ar fi faptul că prin înseşi aceste interpretări enumerate mai sus din societatea noastră actuală, facem indirect filosofie şi astfel obligaţia morală creştină fata de celălalt constituie o premisa a naşterii filosofiei.

Binele dincolo de fiinţă, Marele merit al eticii lui Levinas

Marele merit al eticii lui Levinas este acela ca ne face cunoscut si un alt aspect decât cel al Fiinţei, acela al "Binelui dincolo de fiinţă", care permanent ne reaminteşte semnificaţia raportului de alteritate cu Chipul Celuilalt.

Privit astfel, binele dincolo de fiinţă apare că o lume in care domneşte numai armonia si omogenitatea ca si consecinţă a existentei Fiinţei. Faptul ca această lume ne aminteşte de raportul cu alteritatea, cu chipul Celuilalt stă sub semnul faptului că aceastălume nu este străină de noi,ca de fapt o purtăm in noi înşine,fără sa ne dam seama de existenta ei, iar faptul ca mereu ne duce cu gândul la alteritate, la Celălalt constituie de fapt obligaţia etică fată de celălalt.

Nevoia de filosofie

Cu alte cuvinte: lumea morala pe care o port in mine fără sa îmi dau seama uneori de existenta ei, mă face să adopt un punct de vedere etic referitor la Celălalt, iar acest lucru produce in mine nevoia de filosofie. Pentru ca am amintit de acest gen de lume pe care o ducem in noi , iar faptul ca facem binele ne apare ca si o participare la acest gen de lume,m-a dus cu gândul la Lumea Ideilor lui Platon, însă spre deosebire de Platon la Levinas existenta unei lumi ideale creează datoria din punct de vedere moral referitor la celălalt si mai mult decât atât Nevoia de Filosofie.

O analiză comparativă între etica levinasciană şi morala creştină

Întrebat ce este etica, filosoful evreu Emmanuel Levinas a răspuns: "E recunoaşterea sfinţeniei! să mă explic: trăsătură fundamentală a fiinţei este preocuparea fiecărei fiinţe particulare de propria fiinţă. Plantele, animalele, ansamblul fiinţelor vii se agaţă de existenţa lor. Şi iată posibilitatea apariţiei în genul uman a unei absurdităţi ontologice: grijă faţă de celălalt precumpăneşte asupra grijii faţă de sine. Aceasta numesc eu „sfinţenie". Umanitatea noastră constă în a putea recunoaşte această prioritate a celuilalt.[6]"

Levinas ne lasă să înţelegem că sfinţenia de care ne vorbeşte el este până la urmă o absurditate ontologică, deoarece la om spre deosebire de animale şi cu toate că trăsătură fundamentală a finţei este preocuparea de propria persoană, apare grija faţă de celălalt, lucru explicabil şi normal la nivel social căci omul nu poate convieţui singur şi îşi formează o familie, are prieteni, rude, cunostiinte la care ţine în mod evident şi normal, însă se consideră că această absurditate ontologică de care ne vorbeşte Levinas, are loc la nivel general, atunci când nu mai intervin rudele, prietenii sau familia

[6] *E. Levinas: Dificila libertate, Ed. Hasefer, Bucureşti, 1999, p. 371*

şi trebuie pusă problema grijii faţă de celălalt, în afara acestora, la nivel de aproape, la modul general vorbind.

Trecând la analiza comparativă a acestui mod de a privi etica, aşa cum ne lasă filosoful francez să intelem, cu morala creştină, în acest tip de morală, din start nu se mai poate vorbi de absurditatea ontologică de care am amintit mai sus, căci morala creştină are în centru iubirea aproapelui la modul general, prin extensie chiar a duşmanului, deci, pentru morala creştină, grijafaţă de celălalt este ceva absolut normal.

Este interesantă idea lui Emmanuel Levinas conform căreia umanitatea constă în recunoaştere, o recunoaştere a priorităţii celuilalt, cu alte cuvinte, în momentul în care omul recunoaşte acest fapt devine demn de umanitate, de uman. Nu aşa stau lucrurile în ceea ce priveşte dogma creştină, căci aici recunoaşterea de care vorbeam mai sus, capătă forma unei datorii fundamentale,este vorba de datoria de a ne iubi aproapele ca pe noi înşine şi de aici decurge în mod firesc şi grija faţă de aproapele nostru, aşa cum am explicat, la modul general vorbind.

Privind astfel lucrurile, în dogma creştină se exclude atât absurditatea ontologică cât şi ideea de recunoştere, aceasta luând formă datoriei morale faţă de celălalt privită că o normalitate a vieţii cotidiene. Când nu mai există un singur adevăr, bine şi rău, când nu mai există un Dumnezeu, atunci suntem sortiţi relativismului, nu mai există o autoritate legitimă, ci doar una strict convenţională. Autoritatea impusă de legile şi de organele de justiţie au ajuns un simplu şi neînsemnat palimpsest al autorităţii divine de odinioară. Acum toţi vom avea dreptate pentru că de fapt nimeni nu greşeşte. Când nu mai există oameni buni sau răi, când nu mai există fapte bune sau rele (pentru că nu mai avem etaloane pentru astfel de diferenţieri), atunci nu mai există nici o justiţie reală.

Într-o societate “orizontală” suntem paraleli unii faţă de alţii, comunicăm în semantici diferite. Orice soluţie oferită ca şi compromis este permanent supusă redefinirilor, iscând noi conflicte. Privit astfel, ”Dumnezeu devine idee” (Emmanuel Levinas), de fapt această sintagmă nu este altceva decât bilanţul analizei comparative de mai sus,cu alte cuvinte în societatea noastră, Dumnezeu devine idee, atunci când îl concepem la nivel mental ,ca pe un principiu teoretic, dar pe care nu îl punem în practică.

CONCLUZII

Aceasta incursiune in opera lui Levinas a constituit o experienţă benefică si captivantă care m-a ajutat sa îmi răspund la unele întrebări atât existenţiale, cat si de cunoaştere, iar întrebarea lui Levinas conform căreia eu sunt aici, dar nu cumva altcineva ia locul meu, nu mai este învăluită atât de mult in nebuloasă ea îmi apare acum ca o realitate existenţială fireasca, iar speculaţiile mele referitoare la o lume dual au fost clarificate prin înţelegerea acelor concepte din filosofia lui Levinas care le vizau in mod direct.

Patosul cu care filosofia sa atentează la ordinea ontologică dominantă ne face să ne întrebăm cu privire la faptul daca el este Acelaşi analizat in căutarea Celuilalt. Putem sa ne întrebăm, odată cu Levinas, ce semnifică de fapt inteligibilitatea, care este semnificaţia sensului si al raţiunii.

Am descoperit pe măsură ce aprofundam unele aspecte , unele familiare,astfel am descoperit in Levinas un filosof apropiat sufletului meu care mi-a întărit inca o data ideea ca nimic nu este întâmplător, prin urmare întâmplătoare nu a fost nici decizia mea de a medita asupra unor aspecte din opera sa. Odată cu Levinas L-am descoperit pe Dumnezeu incă o dată, am descoperit un Principiu Comun si Etern tuturor lucrurilor, am descoperit care sunt motivele inconştiente din spatele comportamentului nostru si de ce ne comportam in anumite moduri care nu ne sunt fireşti in anumite circumstanţe din viată, iar acest fapt a fost oarecum "întărit"de următoarea afirmaţie făcută de Emmanuel Levinas conform căreia Biblia este esenţială gândirii, iar Europa înseamnă Biblia şi grecii. Noi trăim fericiţi atunci când suntem de folos celorlalţi. Ştim faptul ca ne formăm conştiinţa de sine prin impresia că fiecare dintre noi este altul si altfel decât celălalt. După naştere, omul îşi însuşeşte treptat conştiinţa de sine, iar când este adult, realizează ca numai alături de ceilalţi, cu care se aseamănă, se poate afirma pe sine, prin diferenţiere. Trăind in social, facând parte din diverse nuclee sociale: familie, loc de munca, religie, partid, comunitate etnică fiinţă umana devine conştientă de sine.

Omul, pe parcursul vieţuirii, are un moment când îşi da seama de alteritatea fundamentala dintre creatura si Creator, dintre Fiinţă si Fiinţa supremă – Dumnezeu. Raportul dintre Eu si Celalat, relaţia mea cu lucrurile si fiinţele din jur si, in al treilea rand, raporturile dinlauntrul meu, indica – nu numai teoretic, ci si practic – trei niveluri de alteritate.

Exista, mai întâi, alteritatea fundamentala: dintre ego si orice alt ucru sau fiinţă. Exista, apoi, alteritatea de gradul doi, aceea care opune calităţile, activităţile si atitudinea Celuilalt (aceasta fiind lucru sau persoana) calităţilor, activităţilor si atitudinii lui ego. In fine, mai există o a treia alteritate, care se situează intre primele două si care constă in diferenţa dintre sexe. Ea nu e pur biologica, ci traversează fiinţa umană întreagă – carne si spirit. Astfel, putem sa spunem ca Unul nu se opune Celuilalt decât pentru ca amândoi sunt unul pentru celălalt. Firește, perspectiva erotică trebuie depăşită pentru a avea o justa înţelegere a celuilalt. Exista valori mai înalte decât acest tip de integrare.

Relaţiile familiale (părinţi/copii, fraţi/surori), la fel ca relaţiile sociale obişnuite, sau chiar faptul ca moravurile si cultura poartă , adesea, pecetea celor doua sexe, asigură individului uman avantajul unor influienţe complementare. Elementul de noutate, consider că gravitează în jurul a doi poli: identitatea eului şi dedublarea lui, iar în sprijinul acestei susţineri aduc argumente din prezenta lucrare ca: în primul rand, prin dedublarea lui, dacă eul este identic, aceasta sintagma eul şi dedublarea lui apar că fiind paradoxale în sensul că ceva identic cu sine nu poate avea o natura dual, deci nu se poate dedubla.

Pe măsură ce am aprofundat ideile lui Levinas, am constatat că nu este vorba de un paradox, iar ceea ce mi s-a părut că rezolvă acest paradox a fost Ideea de Fiinţă.

Deci între identitatea eului (Acelaşul) şi Fiinţa nu există nici o diferenţă, raportul dintre ele fiind unul de identitate care exclude paradoxul, în cazul de fata paradoxul eului dublu. Pentru a justifica concludent că această incursiune în opera lui

Levinas şi-a pus o puternică amprenta asupra capacităţii mele de a argumenta, am conceput la nivel imaginar un scurt scenariu intitulat “Dincolo de mine”sau “Eu în oglinda conştiinţei mele”.

Am avut ca puncte de reper următoarele considerente: 1.Să te cunoşti înseamnă că ştii care sunt acele atribute ale tale individuale, care te diferenţiază de ceilalţi. Îmi place tare mult sloganul de la Mobexpert “Suntem cu toţii diferiţi. Din fericire”. 2.Cu ce eşti TU diferit? Care este esenţă ta? Încearcă să găseşti răspunsul la întrebarea asta şi atunci vei putea spune că te cunoşti. O să vezi că nu este chiar aşa uşor cum ţi se pare. Tentativa levinasciană consta in a păstră exterioritatea altului absolut si de a-l regăsi pe acest altul la nivelul gândirii supusă pericolului totalizării si a uitării celuilalt .

Dacă Celălat este de negândit si rămâne transcendent, daca este in mod simultan la originea oricărui sens al fiinţei ca prezenţa vie, problematica limbajului la Levinas ne apare ca fiind o enigma. „*Tout parler est énigme*”. (Emmanuel Levinas).

Deci, faptul că suntem diferiţi de ceilalţi este redat în mod explicit de aceasta tentativă levinasciană, iar această diferenţiere a noastră de ceilalţi constă în faptul că păstrăm exterioritatea altuia şi că pe acest altul îl regăsim doar la nivelul gândirii,dar şi aceasta este supusă uitării, alteritaţii,altfel spus ceea ce ne diferenţiază de ceilalţi este faptul că celălalt este exterior nouă,pe acest altul nu îl găsim decât la nivelul gândirii noastre.

Revenind la considerentele generale prezentate mai sus, există astfel anumite atribute individuale care ne diferenţiază de ceilalţi, noi suntem diferiţi de ceilalţi, dar toate acestea până în momentul în care intervine gândirea unde îl regăsim conform tentativei levinasciene pe altul, dar aici, la nivelul gândirii, conform punctelor de vedere ale lui Levinas,se produce următoarea întrebare: Celălalt fiind transcendent şi fiind la originea oricărei fiinţe ca o prezentă vie,nu cumva este şi la originea fiinţei noastre? Şi aceasta întrebare suscită o alta întrebare: Unde este aşadar esenţă fiecăruia, dacă ea există în interiorul Celuilalt?

Este clar că esenţă fiecăruia se găseşte în transcendent, în Fiinţă, dar diferenţele individuale de la persoană la persoană se dezvoltă, chiar dacă au o esenţă comună, în grupurile sociale în care activează persoana respectivă, din experienţele individuale sau de grup ale fiecăruia, iar aceste diferenţe individuale constituie de fapt trăsăturile caracteriale şi temperamentale ale fiecăruia.

Astfel, am elucidat cele prezentate în considerente şi exemple de alte considerente ar putea urma, însă esenţial rămâne un singur lucru: esenţa noastră a tuturor este Fiinţă, diferenţa făcând-o viată particulară a fiecăruia şi trăsăturile temperamentale.

Suntem responsabili de celălalt in mod absolut întrucât îl purtam in noi înşine ca pe o rana. Chipul sau nu mă poate lăsa indiferent. Orice as face, nu mă pot sustrage chemării sale. Urma sa este apel venit din regatul unui dincolo care si-a lăsat semnificaţia sa pe chip.

Chipul propus de Levinas nu poate fi înţeles decât la încrucişarea a doua tradiţii recunoscute că fiind prezente in gândirea să: elenismul si iudaismul. La Levinas,

filosofia nu poate fi separata de tradiţia iudaică.

Gândirea filosofica si gândirea iudaică creează un spaţiu, un nicăieri ce ascunde chipul si care îi reprezintă originea.

Acestea fiind spuse, dacă la Levinas gândirea filosofica şi tradiţia iudaică nu pot fi separate, atunci rezultă conform iudaismului ce are la baza principii biblice, că filosoful francez Emmanuel Levinas admite existenta unui Dumnezeu transcendent pe care el, ca şi alţi filosofi îl numeşte Fiinţă şi care este de fapt esenţă atât a Altuia, cat şi a lui Acelaşi.

La Levinas, scriitura nu poate fi separată de misticismul iudaic, aşa cum filosofia nu poate fi separată de latura mesianică.

Toate aceste argumente relevă încă o dată faptul că Levinas recunoaşte existenta lui Dumnezeu, un eveniment major al definirii condiţiei umane, deci tot o modalitate de filosofare, dar extinsă social, având în centru condiţia umană.

BIBLIOGRAFIE

Levinas, Emmanuel, *Intre noi. Incercare de a-l gandi pe celalalt,* trad. Ion Petru Deac, Editura All, Bucureşti, 2000, Emmanuel Levinas, *Totalitate şi infinit: Eseu despre exterioritate*, Iaşi, Polirom, 1999

Levinas, Emmanuel, *Altfel decât a fi sau dincolo de esenţă*, trad. Cristian Ciocan, Miruna Tătaru-Cazaban şi Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006

Lévinas, Emmanuel, *Moartea şi timpul,* Cluj, trad. Anca Măinuţiu, Editură: Biblioteca Apostrof, 1996

Levinas, Emmanuel, *Dificila libertate : Eseuri despre iudaism,* Bucureşti, Editura Hasefer, 1999

Levinas, Emmanuel, *Când Dumnezeu devine idee*, Pandora, Târgoviste, 2001

Malka, Salomon, *Emmanuel Lévinas : Viaţa şi amintirea lui,* Editura Hasefer, Bucureşti, 2005

THE NATIONAL EXHIBITION OF 1906 REFLECTED IN THE PRESS OF TIME

Traian-Sorin DOROBANȚU
PhD Student, University of Craiova

Abstract: The foreign press allocated important spaces to the presentation of the Exhibition in Bucharest in 1906. Special correspondents were sent who commented on the event in numerous issues of newspapers, through extensive articles illustrated with photographs from the Exhibition. The Romanian written press took over in the newspaper columns of that time, the most relevant information about Romania and the Exhibition, about the praises brought to the organization of this great holiday of the Romanian people, which was the Romanian General Exhibition from 1906.

Keywords: King Carol I, jubilee, National Exhibition, Bucharest, newspaper

Presa scrisă românească a preluat în coloanele ziarelor de la acea vreme, cele mai relevante informaţii despre România şi Expoziţie, despre elogiile aduse organizării acestei mari sărbători a poporului român. Presa străină a alocat spaţii importante prezentării Expoziţiei de la Bucureşti din 1906. Au fost trimişi corespondenţi speciali care au comentat evenimentul în numeroase numere ale ziarelor, prin largi articole ilustrate cu fotografii de la Expoziţie.

Dl. Kutsè-Foè, redactor al ziarului „Ciun-Guin" din Japonia, la trecerea sa prin Bucureşti, a vizitat Expoziţia. După ce s-a documentat cu precădere asupra obiectelor expuse în pavilioanele industriei şi instrucţiunii publice, acesta va realiza o serie de fotografii şi va cumpăra mai multe medalii comemorative şi serii de mărci ale Expoziţiei[1].

La Expoziţia din 1906 au fost prezenţi trimişi speciali ai unor prestigioase reviste: revista „Gazette des beaux-arts" şi „L'art et les artistes" reprezentată prin William Ritter, ziarul "Năvadia Listy" avându-l drept corespondent pe ziaristul Ianko Cadra din Praga, ziarul „Debroczeni reggelienjsag" prin Adolf Szasg sau redactorul ziarului „Românul", care se difuza în SUA la Cleveland, condus de către Nicolae Barbul. Societatea Cook a proiectat şi organizat numeroase călătorii-circuite în estul Europei care să treacă prin Bucureşti[2]. La acest grandios eveniment au luat parte şi delegaţii de vizitatori care reprezentau societăţi din Ungaria şi Bulgaria. Cu această ocazie, au fost organizate excursii pentru cei care alcătuiau delegaţiile în împrejurimile Capitalei.

Ziarul Conservatorul publica o corespondenţă aparţinând publicaţiei vieneze „Neue Freie Presse" care relatează cu lux de amănunte evenimentele premergătoare inaugurării Expoziţiei, înfăţişând „ceea ce a produs România în cei 40 de ani ai acestei

[1] *Universul*, anul XXIV, nr. 307, 8 noiembrie 1906, p. 1.
[2] *Epoca*, anul XI, nr. 1, 1 ianuarie 1906, p. 1.

domnii pe toate terenele şi anume că munca sa culturală poate sta cu demnitate alături de marile succese militare şi politice pe care le-a câştigat sub conducerea regelui său”[3].

Ziarul Drapelul publica o relatare cu ocazia vizitei din 8 iunie 1906 a primarului Vienei, dr. Karl Lueger. Astfel, articolul prezintă, pe scurt, progresele înregistrate de către economia românească de-a lungul celor 40 de ani, glorioasa domnie şi principalele edificii ridicate la Expoziţie, fiind scoase în evidenţă Arenele Romane şi Biserica Cuţitul de Argint. Articolul descrie clădirile cele mai importante şi arhitectura acelor pavilioane de inspiraţie românească, punând un acces deosebit asupra pavilionului Austriei, ale căror lucrări au fost coordonate de către arhitectul Decsey[4].

Şi în presa maghiară, au apărut articole care prezentau pe larg manifestările de la Bucureşti. Unele articole aveau o profundă tentă politică, insistând pe faptul că la inaugurarea Expoziţiei Naţionale nu au fost invitaţi reprezentanţi ai Partidului Liberal. Ziarul Conservatorul publică o corespondenţă din „Budapest Hirlap”, care descrie primirea pe care Regele şi Regina au făcut-o ungurilor sosiţi să viziteze Expoziţia[5].

Ziarele maghiare dezvăluie faptul că, în timp ce în presa străină apar articole laudative la adresa manifestărilor organizate la Bucureşti, pe plan local în ziarele de opoziţie se desfăşoară o intensă campanie de defăimare, considerând această atitudine ca un act anti-naţional[6].

Publicaţia maghiară „Magyar Nemzet oferă informaţii privind reducerile la biletele de tren pe ruta Budapesta – Bucureşti, călătorii care vor să viziteze Capitala României urmând să achite pentru un bilet suma de 25 franci şi 80 bani la clasa a III a[7].

În ziarul „Magyarostap” a fost publicat un articol despre deschiderea Expoziţiei, insistând asupra modului de organizare al evenimentului şi adresează cele mai bune gânduri pentru Regatul României cu prilejul acestui jubileu.[8]

Şi în presa italiană au apărut articole despre evenimentele de la Bucureşti. Cele mai multe au înfăţişat primirea făcută de către autorităţile române contelui de San Martino e Valpuga, trimisul Capitalei Italiei la aceste unice manifestări.[9] Revista „Echo international: journal des etrangers a Venise” a publicat un articol care prezintă cele mai importante edificii construite la Expoziţia Naţională de la Filaret.[10]

Relatări privind manifestările organizate în perimetrul Expoziţiei întâlnim şi în presa franceză.

Astfel, în revista „Selecta” din Paris a apărut un articol despre ţara noastră şi 3 pagini de ilustraţii cu fotograme de la Expoziţie.[11]

În cotidianul „Petit temps” a fost publicată o scrisoare a fostului ministru al Franţei la Bucureşti, dl. G. de Confonly, în care guvernul francez îşi arată regretul că nu a dat curs

[3] *Conservatorul*, anul VI, nr. 125, 8 iunie 1906, p. 1.
[4] *Drapelul*, anul VI, nr. 63, 6 iunie 1906, p.1-2.
[5] *Conservatorul*, anul VI, nr. 132, 16 iunie 1906, p. 1.
[6] *Acţiunea conservatoare*, anul I, nr. 38, 17 iunie 1906, p. 1.
[7] *Conservatorul*, anul VI, nr. 132, 16 iunie 1906, p. 1.
[8] *Acţiunea conservatoare*, anul I, nr. 29, 7 iunie 1906, p. 3.
[9] *Conservatorul*, anul VI, nr. 199, 10 septembrie 1906, p. 3.
[10] *Dimineaţa*, anul III, nr. 897, 12 august 1906, p. 1.
[11] *Universul*, anul XXIV, nr. 281, 13 octombrie 1906, p. 3.

inițiativei de organizare a unui pavilion la Expoziția României deoarece România nu era atât de cunoscută în Franța.[12]

Ziarul îi îndeamnă pe turiștii francezi, amatori de lungi călătorii, să se orienteze în acest an spre a înapoia „eleganței, spiritualei și atât de parizienei societăți românești" vizitele „pe care dânsa ni le face cu dragă inimă".[13]

Au fost emise cu ocazia jubileului o serie de mărci poștale, dar, care au fost puse în vânzare mult mai târziu din cauza greutății cu care s-au imprimat, seria fiind alcătuită din 11 valori de la 3 bani la 3 lei, suma totală fiind de la 9 lei la 50 lei. Dintre acestea, 15.000 exemplare au fost tipărite în 2 culori, cu vederi de la Expoziție.[14] Succesul acestei serii a fost uriaș, însă în ciuda solicitărilor timpul scurt nu a permis tipărirea unor noi exemplare.[15]

Cu prilejul jubileului regal au fost bătute mai multe medalii.

„Cu ocazia închiderii solemne a Expoziției jubiliare, care a avut loc pe 23 noiembrie, dl. Teodor Radivon, cunoscut giuvaiergiu din Capitală, a turnat niște medalii ale expoziției. Pe o parte a acestor medalii se afla efigia M. S. Regelui cum era la 1866 și cum era la 1906, iar pe cealaltă parte o vedere care înfățișa intrarea în țară a Domnitorul Carol".[16]

Un fapt pitoresc l-a constituit logodnele și nunțile organizate în perimetrul Expoziției de la Filaret.

„A devenit un obicei să se celebreze la sărbătorile mari ale neamului, nunți sătești în mijlocul Capitalei și onorate de participarea oamenilor mari ai țării".[17]

În data de 6 iunie 1906, la Pavilionul românilor de peste hotare, a avut loc logodna poetului Octavian Goga cu domnișoara Ortensia Cosma, fiica directorului Băncii Albina din Sibiu, unul dintre cei mai distinși fruntași români din Transilvania, unde ceremonialul schimbării inelelor a fost făcut de către părintele dr. Elie Miron Cristea, assesor consistorial al Mitropoliei din Sibiu (mai târziu va deveni primul patriarh al României Mari), iar la fericitul eveniment luând parte printre alții: Take Ionescu, I. Grădișteanu, M. Vlădescu, M. Cantacuzino, Modest cavaler de Grigorcea, Nicu cavaler de Flondor, 2 fruntași ai românilor bucovineni.[18]

În ziua de 2 octombrie 1906, la Arenele Romane, a fost celebrată căsătoria tinerilor Nicolae Haranga și Ana (Nineta) Dumitrache din comuna Nicorești, județul Bacău, la care au fost nași Ion Lahovary și fiica lui Margherița Lahovary, oficierea cununiei fiind făcută la Biserica Cuțitul de Argint de către arhiereul Nifor Ploieșteanu.[19]

O altă ceremonie a avut loc pe 8 octombrie 1906 la Pavilionul Macedoniei unde a fost organizată cununia religioasă a tinerilor Eftimie Angheliu, plugar din comuna

[12] *https://www.bibnat.ro/Implinirea-unui-regat-1866-1906.-Expozi%c8%9bia-Generala-Romana.-Periplu-jurnalistic-in-presa-inceputului-de-secol-XX-din-Colectiile-Speciale-ale-Bibliotecii-Nationale-a-Romaniei-n508-ro.htm*

[13] *Epoca*, anul XI, nr. 161, 29 iunie 1906, p.1.

[14] *Universul*, anul XXVI, nr. 222, 15 august 1906, p. 2.

[15] *Ibidem*, anul XXVI, nr. 319, 20 noiembrie 1906, p. 2.

[16] *Ibidem*, anul XXVI, nr. 320, 27 noiembrie 1906, p. 1.

[17] *Dimineața*, anul III, nr. 951, 29 septembrie 1906, p. 3.

[18] *Conservatorul*, anul VI, nr. 124, 7 iunie 1906, p. 3.

[19] *Dimineața*, anul III, nr. 958, 6 octombrie 1906, p. 1.

Matca, judeţul Putna, cu Mândiţa Dediu din comuna Nicoreşti, de către de IPSS Mitropolitul Primat, iar naş al tinerilor au fost dl. şi dna dr. Istrati.

Toate nunţile din Bacău au fost iniţiate de primarul comunei Mărgineni, Simion Grădinaru care s-a ocupat de toate aspectele, urmând toate datinile cu călăreţi, suită, care trase de boi împodobite cu flori şi brad, însoţiţi de conăcari şi vornicei în costume populare şi călări.[20]

În data de 24 octombrie 1906, la Arenele Romane, a fost organizată nunta tinerilor Gheorghe Bardeşu cu Safta a Pietroaiei din comuna Mărgineni, iar naşii lor au fost dl. şi dna Gorovei, ocazie cu care 2000 de ţărani din ţinutul Bacăului au venit pentru a sărbători evenimentul.

După oficierea cununiei, păstrând obiceiurile nunţii ţărăneşti, nuntaşii s-au îndreptat spre cârciuma ţărănească, jucând şi chiuind, iar ospeţele au durat până târziu.[21]

Presa a relatat şi despre accidentele, incendiile şi scandalurile apărute la expoziţie.

Unul dintre scandaluri a avut loc în ziua de 25 iunie 1906, după ora 12, când din cauza unui public numeros care părăsea Expoziţia şi al numărului redus de vagoane de tramvai aflate în circulaţie la acea oră, s-a produs o îmbulzeală şi a fost provocat un incident în care au fost implicate mai multe persoane. Au intervenit mai mulţi comisari aflaţi la faţa locului pentru a aplana conflictul, impunând necesitatea suplimentării numărului de vagoane şi pentru orele târzii şi menţinerea ordinii şi bunei rânduieli în circulaţie de către poliţie[22].

Un alt scandal în care au fost implicaţi 2 marinari care au agresat câteva persoane, intervenind şi alţi inşi care au folosit chiar şi cuţite şi focuri de revolver, în urma intervenţiei poliţiei s-a aplanat conflictul, iar persoanele arestate au fost trimise prefecturii de poliţie.[23]

La restaurantul pavilionului Austriei, a luat naştere un conflict între dl. Steibruck, directorul societăţii „Anker" din Viena şi inginerul Bunescu, dar, pentru că nu au căzut de acord, conform tradiţiei vremii, s-a apelat la un duel cu tragerea a 3 focuri de pistol.[24]

Unul dintre cele mai grave accidente a fost incendiul de la Cofetăria regală a lui Nicolae Drăghicescu. Construcţia a fost ridicată din paiantă, în Piaţa Traian, iar pe 7 iunie 1906 la orele 1 şi jumătate noaptea s-a declanşat un incendiu care a distrus complet construcţia, însă bunurile au fost salvate, iar pompierii de la posturile Radu Vodă şi Central au intervenit luând măsuri pentru ca focul să nu se extindă şi la alte pavilioane din jur, construite din lemn.[25] În urma anchetei s-a presupus că focul a fost provocat din neglijenţă.[26]

Presa s-a ocupat în amănunt de incendiul izbucnit la Waterchute, ţinând la curent cititorii pe parcursul mai multor zile oferind informaţii privind desfăşurarea anchetei în

[20] *Universul*, anul XXIV, nr. 281, 13 octombrie 1906, p. 2.
[21] *Ibidem*, anul XXIV, nr. 281, 13 octombrie 1906, p. 2.
[22] *Ibidem*, anul XXIV, nr. 172, 26 iunie 1906, p. 3.
[23] *Ibidem*, anul XXIV, nr. 179, 3 iulie 1906, p. 2.
[24] *Epoca*, anul XII, nr. 188, 1 august 1906, p. 2.
[25] *Acţiunea conservatoare*, anul I, nr. 30, 8 iunie 1906, p. 3.
[26] *Universul*, anul XXIV, nr. 154, 8 iunie 1906, p. 3.

curs. Focul s-a declanşat pe 7 septembrie 1906, la orele 7 seara, în zona unde se aflau maşinile şi scheletul pentru lansat bărcile la apă, care a ars în întregime. Pompierii de la posturile din Expoziţie, Radu Vodă şi Central, au izolat focul, dar a fost distrus pavilionul de medalii jubiliare al dl. Fesler şi afectat parţial pavilionul pentru fabricarea şampaniei al casei Müller din Brăila. S-a presupus că incendiul a fost provocat de foştii directori Morgan şi Singer, care fuseseră destituiţi de comisarul general în urma depistării unor nereguli şi a numeroase scandaluri provocate de personalul englez ce deservea atât instalaţia de waterchute cât şi desfăşurarea luptelor navale pe lac.[27]

Un alt fapt care a atras atenţia presei locale, a fost explozia din zona lacului amenajat în perimetrul Expoziţiei. În timpul pregătirilor pentru manevrele ce se desfăşurau pentru luptele navale şi al repetiţiilor cu armamentul din dotare, o capsă a unui pistol a luat foc, iar scânteile produse au sărit pe un sac de pulbere aflat în magazie, aprinzându-se. Cei 4 oameni aflaţi acolo la acel moment au luat foc, dar au reuşit să se salveze sărind în apă. Au fost chemaţi pompierii de la posturile Radu Vodă şi Central, iar răniţii au primit primul ajutor, după care au fost transportaţi la Spitalul Colţea, având arsuri pe tot corpul, magazionerul fiind cel mai grav rănit. Soldaţii internaţi la spitalul Colţea prezentau diferite stadii de arsuri ale membrelor, unul a murit, iar ceilalţi se aflau în afara oricărui pericol.[28] Cei 3 răniţi şi-au reluat activitatea, în toată perioada li s-a plătit salariu integral precum şi o mică despăgubire pentru cele suferite şi au fost primiţi la Sinaia, la castelul princiar, de către Principesa Maria.[29] Explozia a distrus magazia unde se păstrau explozibilii, astfel încât a fost construită o alta în cel mai scurt timp.

BIBLIOGRAFIE

https://www.bibnat.ro/Implinirea-unui-regat-1866-1906.-Expozi%c8%9bia-Generala-Romana.-Periplu-jurnalistic-in-presa-inceputului-de-secol-XX-din-Colectiile-Speciale-ale-Bibliotecii-Nationale-a-Romaniei-n508-ro.htm
Acţiunea conservatoare, anul I, nr.29, 1906
Acţiunea conservatoare, anul I, nr.30, 1906
Acţiunea conservatoare, anul I, nr.38, 1906
Conservatorul, anul VI, nr.124, 1906
Conservatorul, anul VI, nr.125, 1906
Conservatorul, anul VI, nr.132, 1906
Conservatorul, anul VI, nr.199, 1906
Dimineaţa, anul III, nr. 886, 1906
Dimineaţa, anul III, nr. 897, 1906
Dimineaţa, anul III, nr. 951, 1906
Dimineaţa, anul III, nr. 958, 1906
Drapelul, anul VI, nr. 63, 1906
Epoca, anul XI, nr.1, 1906
Epoca, anul XII, nr. 155, 1906
Epoca, anul XI, nr. 161, 1906
Epoca, anul XII, nr. 188, 1906
Epoca, anul XII, nr. 220, 1906
Universul, anul XXIV, nr. 154, 1906

[27] *Epoca*, anul XII, nr. 220, 8 septembrie 1906, p. 2.
[28] *Ibidem*, anul XII, nr. 155, 22 iunie 1906, p. 2.
[29] *Dimineaţa*, Anul III, nr. 886, 26 iulie 1906, p. 3.

Universul, anul XXIV, nr. 172, 1906
Universul, anul XXIV, nr. 179, 1906
Universul, anul XXIV, nr. 281, 1906
Universul, anul XXIV, nr. 307, 1906
Universul, anul XXVI, nr. 319, 1906
Universul, anul XXVI, nr. 320, 1906

THE IMPORTANCE OF THE NORTHERN-PONTIC CITY OF AEGYSSUS-TULCEA TODAY FROM THE PRISM OF ITS ARCHAEOLOGICAL TESTIMONY - A RICHNESS OF THE EUROPEAN CULTURAL HERITAGE

Florentina TRIF
Ph.D. Student, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: The geographical position of Dobrogea in general, related to the presence of major traffic arteries, as well as the natural conditions specific to these physical-geographical units of today's Tulcea County have left their mark on the development of human society, on the development of historical and cultural events, and have exerted a continuous influence on the occupations and spiritual creations of man in this region.

Keywords: Tulcea- Aegyssus Fortress, archaeological evidence, cultural heritage, cultural goods.

Introduction

In our scientific endeavor, we set out to draw an overview of today's ancient fortress Aegyssus-Tulcea, both historically and culturally, recounting the antiquity of the area, being aware of the importance of continuity in this area of a civilization of a European civilization that was born from, we could say, immemorial times.

Therefore, the archeological vestiges, as well as the cultural goods brought to light through systematic archeological researches and through rescue excavations over time reveal the importance, antiquity and at the same time the continuity of a local population from prehistory to our times. Tulcea, the old Aegyssus.

Just as nature endowed this earth with unique riches and beauties, so too the history of our forefathers who lived here presents a series of unique sequences, inscribed not only in national history and attested by descriptive and cartographic historical sources, starting with Hesiod, Pindar, Herodotus, Thucydides, Polybius, Strabo, Ptolemy, Antonius' Itinerary, Notiția Episcopatum, Genoese Portulanele and many other medieval and modern cartographic and ethnographic documents.[1]

1.1. Tulcea-old fortress Aegyssus between past and present

Archaeological evidence discovered and exploited over time by specialists reveals evidence of inhabiting this area since prehistory. An eloquent example in this sense is the discovery in Cernavoda of the statuettes "The Thinker" and "The Woman", cultural assets of exceptional artistic and historical value of Neolithic art being part of the heritage of Hamangia culture[2], depicting the family.

It should be noted that among the many interactions of Dobrogea with the ancient civilizations the most significant and with the most important consequences is the Greek

[1]Gavrilă Simion, „Planul organizării unui complex muzeala la Tulcea", în *Revista Muzeelor*, București, Editura Întreprinderea Poligrafică „Informația", 1972, p. 208-209.
[2] Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, Istoria Dobrogei, ediția a II-a revizuită, Constanța, Editura Ex Ponto, p. 20.

civilization. The integration of Scythia Minor[3] (Dobrogea) in the Greek and then Roman culture and life forms, also offered favorable conditions for the spread of Christian teaching.

Aegyssus is referred to by inscriptions and archaeological discoveries until the end of the 16th century[4]. Instead, the name of the city of Tulcea appears for the first time in 1570, when the consul Andrei Taranowschi wrote in his diary on the way to Constantinople the following: "From Chilia I sailed up the Danube and came to a small town called Tulcea."[5]

The importance of the North Pontic city for the European cultural heritage lies in its ancienty, which, as archaeological research has shown, was formed "at the foot of a rocky promontory"[6], with the oldest level of habitation dating to the VII-VI centuries BC[7], thus highlighting an evolution of living in this area until the Roman era[8] and from the Roman era with a brief interruption in the historical time of about 3-4 centuries (seventh-eleventh century) to the present day.

It is notorious that the fortress of Aegyssus is located on Monument Hill (Colnicul Hora) the old name of the city of Tulcea according to Ovid, would have belonged to a legendary founder Aegyssos Caspyos, name of Celtic origin[9]. Recounting the historical events that took place in 12 BC, when the city was attacked by the Getae, Ovid considered it *uetus urbs*.[10]

Thus, in a letter addressed to the emperor Severius, the Latin poet wrote: „Near the bank of the Istra with two names, there is an old fortress, which can hardly be entered, due to the fortifications and the place where it is located. If we are to give credence to its inhabitants themselves, Caspyus Aegyssus is the one who would have founded it and would have named it after his name. The cruel ghetto took control of it after suddenly, with war, it destroyed the odrizi ".[11]

Starting with the 2nd century AD, after the Danube fleet (Classis Flavia Moesica) was established at Noviodunum[12], Aegyssus evolved as a Roman city in which it was very important to practice a transit trade with people from the northern Pontic steppes[13], developing thus as a cosmopolitan city[14], among the most important inhabitants being the Greeks (shipowners, merchants, navigators, etc.).

1.2. Early cultural aspects in the North Dobrogea region

[3] Emil Dumea, *Creştinismul antic în Scytia Minor (Dobrogea),* Iaşi, Editura Sapientia, 2016.
[4] Daniel Petre, *Biserica Buna Vestire-Tulcea, File de cronică*, Iaşi, Editura Sf. Mina 2014
[5] Petre Cotet, *Tulcea*, Bucureşti, Editura Cartografică Gh. Vasile, 1975, p. 42.
[6] Victor Henrich Baumann, *Prezența elenilor la Tulcea*, Bucureşti, Editura Xpress Printing, 2005, p.15.
[7] Dating following the intramural rescue excavations carried out in 1996 by I. Vasiliu.
[8] Rescue excavations carried out between 1973-1974, V. H. Baumann, A. Opaiț.
[9]*** *Ghidul turistic al județului Tulcea*, Tulcea, 2011.
[10] ***Ovidius, *Opere*, Bucureşti, Editura Gunivas, 2001.
[11] Petre Coteț, *op.cit.*, p. 41.
[12] Loc. Isaccea.
[13] Victor Baumann, *op. cit.*, p. 18.
[14] *Idem*, „Schiță privind evoluția istorică a teritoriului actual al municipiului Tulcea" în *Steaua Dobrogei*, 2003, an V, nr.1-4, p.33.

For the Roman period, the archaeological discoveries reveal the fact that the new cultural aspects are manifested in the architectural and sculptural field, noting that public and private buildings are characterized by a monumentalism due to economic growth in the time of the Antonines[15].

Of great historical value for our cultural heritage are the funerary stars, bas-reliefs, statuettes, etc. discovered in Moesia Minor in the sec. I-III AD images of the Thracian knight, of Dionyssus, of the statuette Cybele[16]etc., cultural goods that attest to the authenticity of perpetuation or even our identity as a people in these lands. He would have preached the first call to the apostolate - St. Andrew[17]. But archaeological sources attest to the new religion during the persecutions of Diocletian and Galerius (303-304)[18] and, especially, after the Edict of Tolerance in Milan in 313, during the reign of Constantine the Great[19].

There is not information on the inhabitation of the fortress between the 7th and 11th centuries. But, starting with the 11th century on the Lower Danube, the chronicler Mihail Attaleiates recalls that in the numerous fairs in this area there was „*a mixed multitude of all languages*."[20]In the Byzantine era, information about the populations in the area at the mouth of the Danube, comes from the treaty concluded by the prince of Dobrogea, Ivanco, in 1387 with the Genoese, being evoked "Greeks, Bulgarians, vel alli".[21] Nicolae Iorga, in the work entitled Histoire des relations anglo-roumaines, mentions the existence of a bazaar in Tulcea, where Greek merchants landed in the 15th century. 16th century coming from the island of Chios[22].

Paul Georgiu[23], in a document from the 16th century, tells us that Dobrogea, the old land between the Danube and the Sea, was habited by Christians, along with the Turks but only by the sea. Between sec. XVI-XVIII, the strategic function of the area develops and the economic one decreases[24], in other words, in 1706 Tulcea was described as „a small fortress built on the bank of the Danube, taking care of an arm of the Danube, so that it cannot cross ships without news in the Black Sea and from the Black Sea in the Danube[25]. During Ottoman rule, the Levantine Greeks were the ones who mediated Dobrogea's trade with the High Gate.

After the Russo-Turkish wars, the Danube centers were depopulated[26], being recorded the fact that between 1771-1774 and in 1821 the Russians occupied the Danube Delta[27] and in 1828 they deserted everything in their way along the Black Sea.

[15] Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *op.cit.*, p. 116.
[16] *Ibidem*, p.117.
[17] Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. I, București, Editura Doxologia, 2004, p. 45.
[18] *Ibidem*, p. 123.
[19] Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria*…, 1979, p. 140.
[20] *** *Historia*, 1853, 204, r. 20-21.
[21] Al. P. Arbore, „Așezările bulgarilor", în *Arhiva Dobrogei*, vol. I, București, 1916, p. 20.
[22] C. Șerban, V. Șerban, „Rolul economic și politico militar al orașelor din Dobrogea de Nord în sec. XVI-XVIII" în *Peuce* 2, Tulcea, 284-289.
[23] ****Monumenta historica Slavorum meridionalium, II*.
[24] Victor Baumann, *op.cit.*, p. 20.
[25] ****Arhiva Dobrogei*, București, 1916, vol. I, p. 92.
[26] Victor Baumann, *op. cit.*, p. 21.
[27] Lelia Postolache, *Bisericile orașului Tulcea și slujitorii lor,* Slobozia, Editura Metamorfozi, 2013, p.27.

Under these conditions, "burned and demolished cities are abandoned by the masses."[28] According to Hector de Bearn, who accompanied the Russian army, there were only 20 houses left in Tulcea during the Russo-Turkish war of 1828-1829.

Starting with 1829, the repopulation of Dobrogea takes place, and in 1830 there is an overpopulation of the city, being necessary a new systematization or urban structuring, so the first inhabitants who settled in the northeastern part of the city were those from Prislav (locality Nufăru). The peninsular settlement in the area of Colnic Hora is not abandoned, the new city stretching around the central lagoon which becomes, in time, the central area of the city. According to the architect Gh. Brătescu, the Greeks, recently settled at the mouth of the lagoon in the Danube, occupy the territory near the church, St. Nicholas "to the street" Beştepeni ".[29]

Starting with 1829, the repopulation of Dobrogea takes place, and in 1830 there is an overpopulation of the city, being necessary a new systematization or urban structuring, so the first inhabitants who settled in the northeastern part of the city were those from Prislav (locality Nufăru).[30]The peninsular settlement in the Hora Colnic area is not abandoned, the new city stretching around the central lagoon which becomes, in time, the central area of the city. [31]According to the architect Gh. Brătescu, Babadag hill is occupied by the inhabitants from Beştepe who together with the Greeks, recently settled at the mouth of the lagoon in the Danube, occupy the territory near the church, „St. Nicholas" to the street „Beştepeni".

The Adrianople Peace Treaty[32] addresses the issue of the Danube Mouths[33], which was resolved with the establishment in 1856 of the European Danube Commission[34] (a Commission[35] that we could consider the forerunner of the European Communities and now the European Union) and which offered the possibility to reaffirm The mouths of the Danube of the Greek Communities.[36] In this geo-political context, an important Greek community is developing in the North Dobrogea city, which contributes decisively to the economic, spiritual and, why not, cultural development of the area.

There is very little documentary evidence from the medieval era and even the modern one until the war of independence, because many of them were destroyed during the confrontations that also included the territory of Dobrogea.[37]As a result, documents and images of the old Tulcea are rare. It is known that the Ottoman archive

[28] Gheorghe Brătescu, „Tulcea- Schiță urbanistică", în *Analele Dobrogei*, IX, vol. II, 1928, p.32.
[29] Iosif Colcer, Viorel Măgureanu, *File din Istoria Dobrogei*, Tulcea, 1998, p. 33.
[30] Lelia Postolache, *op.cit.*, p. 28.
[31] Gheorghe Brătescu, *op.cit.*, p. 3.
[32] The Peace Treaty of Adrianople (also called the Treaty of Edirne), between the Russian Empire and the Ottoman Empire, completed after the end of the Russo-Turkish War of 1828-1829; this treaty was signed on September 14, 1829 in Adrianople by Alexei Orlov and Abdul Kadirbei. Thus, the Ottoman Empire gave Russia access to the mouths of the Danube and the Akhaltsikhe and Akhalkalaki fortresses in Georgia.
[33] Victor Baumann, *op.cit.*, p. 22.
[34] La Commission Europeenne du Danubeet son oevre de 1856 a 1931, Paris, 1931, p. 3.
[35] Commission based in Galați and Sulina.
[36] Petre Daniel, *Biserica*…, Iași, 2014, p. 10.
[37] Tudor Mateescu, „Arhivele din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane", în *Revista Arhivelor*, an LI, vol. XXXVI, nr.1-2, 1974, p. 232.

of Tulcea was mostly destroyed in 1877, another part evacuated to Istanbul[38] and Sofia[39] following the departure of the Ottoman leadership, a leadership that had been at the head of the blood (province) of Tulcea until the War of Independence -1878). We hope that future research will be carried out that will bring to light the documents that were taken by the foreign authorities, documents so necessary in the knowledge of the history of Dobrogea. As for the archival fund, until the First World War, it is known that it was also partially destroyed, in turn, during the German-Turkish-Bulgarian occupation, when Tulcea and its inhabitants suffered enormously.[40]

To these are added the migration of Tulcea inhabitants of Turkish, Bulgarian, Greek, Jewish ethnicity in different periods of local history, for political, economic or social reasons, carrying with them albums with photos, documents, paintings and stories, which have been lost. maybe forever.

Conclusions

The rediscovery, promotion and capitalization of the historical, artistic and cultural heritage of the territory of each country has recently become one of the key points of European cultural policy and beyond. Thus, history, traditions and culture can guarantee the preservation of the roots of each state. Therefore, the theme of knowledge, protection and enhancement of cultural heritage is not only regional, but also national and international a strategic resource for the relaunch of each nation, its centrality in the reflections of many historians, people of culture, etc. attesting to this overwhelming importance.

In conclusion, it can be said that since the end of the twentieth century, EU Member States have begun important international research in order to identify the best methodology for the management, protection and enhancement of cultural heritage.

Bibliography

***Arhiva Dobrogei*, Bucureşti, 1916;
Arbore, Al. P. „Aşezările bulgarilor", în *Arhiva Dobrogei*, vol. I, Bucureşti, 1916;
Victor Henrich Baumann, *Prezenţa elenilor la Tulcea*, Bucureşti, Editura Xpress Printing, 2005;
Idem, „Schiţă privind evoluţia istorică a teritoriului actual al municipiului Tulcea" în *Steaua Dobrogei*, 2003, an V, nr.1-4;
Brătescu, Gheorghe, „Tulcea- Schiţă urbanistică", în *Analele Dobrogei*, IX, vol.II,1928;
Colcer, Iosif Viorel Măgureanu, *File din Istoria Dobrogei*, Tulcea, 1998;
Coteţ, Petre, *Tulcea,* Bucureşti, Editura Cartografică Gh. Vasile, 1975;
Guboglu, Mihail, „Despre materialele arhivistice otomane din Turcia şi importanţa lor pentru istoria Ţărilor Române", în *Revista Arhivelor*, an IX, nr.2, 1966;
Mateescu, Tudor, „Arhivele din Dobrogea în timpul stăpânirii otomane", în *Revista Arhivelor*, an LI, vol. XXXVI, nr.1-2, 1974, p. 232;
Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* vol. I, Bucureşti, Editura Doxologia, 2004;
Postolache, Lelia, *Bisericile oraşului Tulcea şi slujitorii lor,* Slobozia, Editura Metamorfozi, 2013;

[38] Mihail Guboglu, „Despre materialele arhivistice otomane din Turcia și importanța lor pentru istoria Țărilor Române", în *Revista Arhivelor*, an IX, nr.2, 1966, pp.175-194.
[39] Tudor Mateescu, *op.cit.*, pp. 232-233.
[40] Lelia Postolache, *op. cit*, p.47.

Rădulescu, Adrian Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, ediţia a II-a revizuită, Constanţa, Editura Ex Ponto;
Simion, Gavrilă „Planul organizării unui complex muzeala la Tulcea", în *Revista Muzeelor*, Bucureşti, Editura Întrepriderea Poligrafică „Informaţia", 1972;
Şerban, C. V. Şerban, „Rolul economic şi politico militar al oraşelor din Dobrogea de Nord în sec. XVI-XVIII" în *Peuce* 2, Tulcea;
****Monumenta historica Slavorum meridionalium, II*;
La Commission Europeenne du Danubeet son oevre de 1856 a 1931, Paris, 1931.

THE FORMATION, PROMOTION AND EMANCIPATION OF NATIONAL IDENTITY IN THE 19th CENTURY ROMANIA

Veronica Florina VÎJOI (VASILESCU),
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: The national and cultural renaissance of Romania is a phrase used in Romanian culture and historiography to refer to the transformations that occurred in the history of Romanians during the nineteenth century and completed by the materialization of the national unity. Thus, with the formation of the Romanian State by uniting the Principalities of Muntenia and Moldova, an organized process for the creation of national unity is generalized to the entire population, a process that had already begun at the level of cultural elites since the period just before the Revolution of 1848. The attribute of foreign policy is diplomacy, and literature is the attribute of domestic policy. The beginning of a new era takes place in the socio-political history, but also in that of literature and culture. Through their literary works, the writers of this new generation served with the pen the socio-political ideals, but also externally as prestigious diplomats. The construction and modernization of Romania enjoyed an uninterrupted continuity, and the six decades that separate 1859 from 1918 represented for Romanians a period of progress and successive achievements to which the performance of the three leaders, Alexandru Ioan Cuza and kings Carol I and Ferdinand I, heavily contributed. The beginning undoubtedly takes place during the seven-year reign of Prince Cuza, who laid the foundations for the development and modernization of the United Principalities, as well as their transformation into a single unitary state Romania, with the help of a major reforms program. Taking over the rule of the country, Prince Carol of Hohenzollern-Sigmaringen continued the construction process and during his reign, Romania gained independence and accelerated its modernization, for King Ferdinand to lead the country in the conflagration of the First World War and to become the king of Greater Romania, united in the integral national borders.

Keywords: diplomacy, literature, unity, identity, nation

I. INTRODUCERE

Articolul ştiinţific se înscrie în domeniul Filologie, subdomeniul Literatură, cu valorificarea informaţiilor, analizelor şi concluziilor rezultate din abordările identificate care ţin de literatură, diplomaţie, istorie literară, relaţii internaţionale şi studii europene.

Prin tema aleasă, doresc să dovedesc capacitatea de a trata ştiinţific un subiect care în zilele noastre este puţin cunoscut şi conştientizat, anume contribuţia elitelor culturale şi diplomatice româneşti la formarea, promovarea şi emanciparea identităţii naţionale în secolul al XIX-lea.

Scopul demersului ştiinţific este de a aduce în atenţie o temă mai puţin tratată în literatura de specialitate, acordând atenţie studiului, aşezarea temei în contextul cercetărilor ştiinţifice în domeniu, inter şi transdisciplinar.

Pentru a răspunde scopului şi obiectivelor urmărite, lucrarea este structurată într-o manieră care să corespundă temei, plecând de la cadrul general şi analizând formele prin care elitele, în special cele formate în străinătate în perioada revoluţiei paşoptiste, au influenţat evenimentele din Principate si procesul identitar ce a dus la formarea, modernizarea, emanciparea şi impunerea noului stat România.

Am încercat să extrag informaţii relevante din bibliografia studiată, să identific metodele de cercetare, obiectivele să le aşez într-o succesiune logică, apoi concluziile pe argumente şi soluţii teoretice proprii.

II. GENIALA ACTIVITATE POLITICĂ ŞI DIPLOMATICĂ DIN PERIOADA MICII UNIRI

Unirea Moldovei cu Muntenia şi revendicarea drepturilor pentru naţiunea română din Transilvania şi Banat au reprezentat programul politic fundamental al românilor în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

În noua conjunctură politică internaţională, de schimbare a echilibrului de forţe în această zonă a Europei, după înfrângerea Rusiei în războiul Crimeii, patrioţii români unionişti s-au folosit cu abilitate de conflictul de interese dintre Marile Puteri pentru a realiza unirea Principatelor[1].

Conferinţa de la Paris şi-a încheiat lucrările prin adoptarea unor hotărâri, incluse într-o Convenţie, act care reflecta prea puţin aspiraţiile naţiunii române. Astfel, deşi s-a admis ca cele două Principate Române să poarte numele de „Principatele Unite ale Moldovei şi Ţării Româneşti", ele trebuiau să aibă domnitori, guverne şi adunări legislative separate. Erau comune numai *Comisia Centrală pentru Alcătuirea Legilor* şi *Curtea de Casaţie*, având sediul la Focşani. Era instituită responsabilitatea ministerială, erau desfiinţate rangurile şi privilegiile boiereşti, relaţiile dintre ţărani şi proprietari, urmând a fi reglementate prin lege.

Unionistii români au respins-o cu hotărâre, declarând-o ca nefiind legea fundamentală a lor, nereflectând doleanţele lor. Ca reacţie, la alegerile din Moldova, l-au desemnat câştigător pe candidatul partidei naţionale, Alexandru Ioan Cuza, ales în unanimitate, iar adunarea electivă din Bucureşti, deşi era alcătuită în majoritate din elemente conservatoare, sub impulsul partidei naţionale şi datorită intervenţiei directe a maselor, târgoveţi, ţărani, negustori, adunaţi pe Dealul Mitropoliei, în jurul clădirii unde aveau loc dezbaterile şi manifestând pentru Unire, l-a ales, în unanimitate, domn al Ţării Româneşti pe domnul Moldovei, Alexandru Ioan Cuza.

Astfel, prin alegerile din 5 şi 24 ianuarie 1859, românii au pus cele şapte puteri garante în faţa unui fapt împlinit: Unirea Principatelor prin alegerea unui unic domn al Moldovei şi Ţării Româneşti. Prin acest act, după cum aprecia cu deplină justeţe dr. Paul Cernovodeanu, *„a ocolit, fără a încălca însă în mod formal, prevederile Convenţiei de la Paris".*

Alexandru Ioan Cuza şi oamenii politici români au dat dovadă de moderaţie, tact şi înţelepciune, evitând să forţeze mâna Porţii prin formularea unei declaraţii intempestive de independenţă.

La conferinţa de pace din aprilie 1859, cinci dintre cele şapte puteri garante participante: Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia şi Regatul Sardiniei (Piemont) au recunoscut dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, dar izbucnirea războiului franco-sardo-austriac a întrerupt lucrările forumului Marilor Puteri. După reluarea lucrărilor, reprezentanţii tuturor celor şapte puteri garante, inclusiv ai Imperiului Otoman, puterea suzerană, au recunoscut, în unanimitate, de jure, dubla alegere. Recunoaşterea dublei alegeri de către puterile garante şi puterea suzerană a însemnat consacrarea în fapt a uniunii personale a celor două principate, o primă etapă în realizarea unirii depline, politico-administrative.

[1] Lucian Boia, *Românii şi Europa. O istorie surprinzătoare*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2020, p. 56

Înfăptuirea Unirii Principatelor a marcat o profundă schimbare în domeniul relaţiilor externe ale noului stat, atât cu puterea suzerană, Imperiul Otoman, cât şi cu puterile garante. O trăsătură esenţială a politicii externe a Principatelor Unite, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, o constituie inaugurarea de acţiuni diplomatice de sine stătătoare, concretizarea unei politici externe româneşti, oficială şi cu caracter permanent, orientată în direcţia realizării obiectivelor fundamentale ale naţiunii române. Domnul, alături de miniştrii şi de agenţii săi diplomatici, nu se mai consideră simpli executanţi ai ordinelor şi dispoziţiilor Porţii, ci reprezintă expresia intereselor şi a voinţei poporului român.

O altă caracteristică esenţială a politicii externe româneşti, în această perioadă, a reprezentat-o politica faptului împlinit, al cărei debut a constituit-o, de altfel, dubla alegere.

Mica Unire, aşa cum este cunoscută în istoria noastră, reprezintă o realizare crucială în desăvârşirea statalităţii noastre moderne, situându- ne în contextul de a fi creatorii propriei noastre istorii[2]. Statalitatea modernă s-a realizat cu ajutorul diplomaţiei având pe atunci în jur de patruzeci de politicieni foarte bine instruiţi şi mari patrioţi. ***Noi ne-am unit prin diplomaţie.***

III. ROLUL AVUT DE ELITELE POLITICE ŞI CULTURALE ÎN FORMAREA UNEI CONŞTIINŢE NAŢIONALE ROMÂNEŞTI ÎN PERIOADA PAŞOPTISTĂ

Desăvârşirea culturală a unor personalităţi din Principatele Române la şcoli de renume din străinătate (mai ales din Occident) a început, este adevărat, cu multă dificultate datorită controlului otoman şi ţarist.

După ce, în 1829, a căzut monopolul economic al Imperiului Otoman asupra Provinciilor româneşti, din 1830 au putut pleca în Occident la studii mai mulţi tineri şi oameni de cultură. Dintre aceştia menţionăm: fraţii Ion şi Dumitru Brătianu, Dimitrie Bolintineanu, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu etc.

Vechile centre universitare din Franţa, Germania, Austria de astăzi şi Italia, prin tinerii formaţi şi apoi reveniţi în ţară, au început construcţia României Moderne. Dobândiseră idei noi de organizare a unei statalităţi moderne, de înfiinţare a unor instituţii de învăţământ dintre cele mai importante (cazul lui Kogălniceanu, care a început, pentru prima dată, să ţină un curs de istorie a românilor în cadrul Academiei Mihăilene). Au pus bazele mai multor înfăptuiri progresive în zona socială şi de sănătate. Cunoşteau cel puţin patru limbi străine[3].

Conştiinţa unităţii româneşti se afirmă cu putere, mai ales, în cursul Revoluţiilor din 1848, prin: Nicolae Bălcescu, Ion Heliade Rădulescu, C.A. Rosetti, Dimitrie Bolintineanu, Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, Augustin Treboniu Laurian, Aron Pumnul, Aaron Florian şi alţii.

Un rol important l-a jucat propaganda unionistă întreprinsă de către liderii partidei naţionale în cele două Principate şi în străinătate. Activitatea desfăşurată în „diaspora", mai ales în Franţa, a cunoscut mai multe direcţii: apeluri către opinia publică europeană; evidenţierea programelor politice în publicaţii ca: *România Viitoare* (1850, Paris), *Junimea Română* (1851), *Republica Română* (1851- Paris, 1853- Bruxelles); afilierea la „Comitetul Central Democratic European", cu sediul la Londra, care urmărea

[2] Eugen Simion, *Secolul al XIX-lea în doi mesianici chibzuiți și un vizionar mistic. Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica*, Editura Cartea Românească Educațional, Iași, 2020, p. 58

[3] Anastasie Iordache, *Dumitru Brătianu. Diplomatul, doctrinarul liberal și omul politic*, Editura Paideia, București, 2003, p. 126

declanşarea unei revoluţii europene; constituirea la Paris a unui comitet cu deviza: „Dreptate, Fraternitate, Unitate”.
Perioada paşoptistă (1830-1860) este o epocă de afirmare a literaturii naţionale, ce se caracterizează printr-o orientare culturală şi literară cu trăsături specifice epocii de avânt revoluţionar, de emancipare socială şi naţională. Este perioada în care se încearcă „arderea" unor etape care nu fuseseră parcurse de literatura noastră şi care se desfăşuraseră succesiv în literaturile occidentale, în decursul a mai bine de un secol şi jumătate.
În literatura română *Momentul 1848* reprezintă momentul fundamentării literaturii naţionale prin orientarea oferită de revista *Dacia literară* care a lansat un curent şi a format generaţia cunoscută sub numele: “generaţia scriitorilor pasoptişti ”. Perioadă premergătoare revoluţiei de la 1848 a însemnat începutul poeziei noastre romantice. Epoca paşoptistă înseamnă, înainte de toate, epoca începutului literaturii noastre moderne si romantice; prin opera scriitorilor afirmaţi după 1830, se instaurează un nou climat literar şi o nouă stare de spirit[4].
Paşoptismul este o ideologie literară niciodată sintetizată într-un program particular şi supusă unor comandamente exterioare: mesianism cultural şi revoluţionar, spirit critic, deschidere spre Occident şi lupta pentru impunerea unui specific naţional, conştiinţă civică şi patriotică, conştiinţa pionieratului în mai toate domeniile vieţii, o retorică a entuziasmului şi a trezirii la acţiune.
Afirmarea unei generaţii de scriitori, gazetari, istorici şi oameni politici, numită de posteritate generaţia paşoptistă determină începutul modernităţii noastre culturale, o perioadă de tranziţie şi de prefaceri palpabile. Occidentalizarea nu s-a produs brusc, ci a traversat etapa iniţială a traducerilor, a adaptării, a imitării modelelor, a respectării structurilor date [5]. Ideea de unitate naţională este un leit-motiv al ideologiei paşoptiste.
În perioada paşoptistă se afirmă primii noştri scriitori moderni în cadrul curentului naţional popular, *Dacia literară*. Apărând ideea de originalitate în literatură, mentorul generaţiei paşoptiste dezvoltă, în acelaşi timp şi spiritual critic, exercitând, în acest fel, o influenţă hotărâtoare asupra fizionomiei culturii româneşti de la mijlocul secolului trecut. Poezia paşoptistă este o poezie socială, adaptată la momentul istoric şi chiar politic, conformă cu idealurile de libertate şi unire ce animau sufletele românilor de pretutindeni. Acum se afirma cu putere spiritul naţional, încrederea în valorile tradiţionale, populare, în istoria, natura şi folclorul românesc, care devin, alături de evenimentele social-politice ale momentului, teme predilecte ale poeţilor.
Ceea ce îi uneşte pe scriitorii paşoptişti este militantismul, regăsit în creaţiile literare care se constituie în adevărate manifeste pentru împlinirea unităţii şi independenţei naţionale, pentru dreptate socială. Se dezvoltă astfel, o poezie: retorică, declamativă, grandilocventă, cu exprimare directă a ideilor şi sentimentelor, într-un stil avântat[6].

V. IMPORTANȚA ULTIMEI JUMĂTĂȚI A SECOLULUI AL XIX-LEA ÎN EDIFICAREA STATULUI NAȚIONAL ROMÂN

[4] Dumitru Popovici, *Romantismul românesc*, Editura Tineretului, București, 1969, p. 67
[5] Mircea Anghelescu, O istorie descriptivă a literaturii române – *Epoca premodernă*, Editura Tracus Arte, București, 2019, p. 294
[6] Mircea Anghelescu, *Mistificțiuni – Falsuri, farse, apocrife, pastișe pseudonime și alte mistificații în literatură* , Edidura Compania, București, 2008, p. 81

Domnia lui Alexandru Ioan Cuza, începută în 1859, deşi scurtă şi agitată, marchează începutul schimbărilor: politice, economice, sociale şi culturale care vor duce la formarea României moderne.

La început, pentru a respecta cerinţele Convenţiei de la Paris, între 1859-1861, Cuza a domnit cu două guverne, două adunări, mutându-se permanent dintr-o capitală în alta, promovându-şi cu putere agenda de reforme, sprijinit putenic de extraordinara generaţie paşoptistă. Tot ceea ce nu era explicit interzis de catre Convenţie a fost considerat permis şi astfel, în această perioadă, are loc adoptarea mai multor reforme administrative pe calea unificării celor două state: unificarea administraţia telegrafului, unificarea vămilor prin înfiinţarea unei singure instituţii (Direcţia Generală a Vămilor), unificarea cursului monedelor, stabilirea oraşului Bucureşti, capitală unică, alegerea unei singure steme naţionale comune, alegerea aceleiaşi zile naţionale etc. Dar abia după acceptarea de către puterile garante a Unirii în 1861, programul de reforme a intrat în plin avânt[7].

După încheierea primei etape a organizării statale, care începe de la Mica Unire şi continuată cu stabilizarea noului stat unitar prin implementarea programului de reforme: politice, admistrative, sociale şi culturale din perioada domniei lui Cuza, elita politică românească începea punerea în aplicare a uneia dintre prevederile Divanurilor ad-hoc, şi anume aducerea pe tron a unui principe străin dintr-o familie domnitoare a Europei, ca următor pas în direcţia obţinerii independeţei depline. Aducerea pe tron a lui Carol se va dovedi o mişcare genială de politică externă ce a permis atragerea interesului direct al Prusiei pentru România, precum şi garantarea sprijinului acesteia în viitoarele dispute din regiune.

"Nu e uşor de spus dacă alegerea unui domn străin – a lui Carol de Hohenzollern-Sigmaringen în speţă – pentru a conduce ţara este un factor care a contribuit decisiv la intrarea ţării într-o nouă epocă istorică, de modernitate şi progres material cel puţin, sau invers, dacă intrarea într-o astfel de epocă, pregătită fără îndoială de generaţia de la 1848 şi de domnia lui Cuza, a făcut posibilă soluţia de reformare a vieţii politice româneşti prin curmarea nesfârşitelor dispute între politicieni, plasând deasupra lor o instituţie care a avut un remarcabil reprezentant, în persoana lui Carol I[8].

Începând cu anul 1870, în România se produce începutul unui reviriment moral, politic, economic ale cărui rezultate pe plan cultural sunt vizibile. Oameni de o mare calitate morală au fost angrenaţi în pregătirea generaţiei lor, având un rol hotărâtor pentru cei pe care i-au pregătit.

Carol s-a autocreat din mers ca domnitor al României, dată fiind lipsa de experienţă monarhică a noii ţări, depunând un efort deosebit în cunoaşterea şi descifrarea acesteia prin cunoaştere directă, nemijlocită[9]. Fiind un spirit metodic şi stăruitor şi dând dovadă de o capacitate de organizare deosebită, el a înregistrat şi asimilat o multitudine de informaţii şi cunoştinţe noi despre noua patrie, pe care a reuşit să le înţeleagă şi să le clasifice în mintea sa. A învăţat limba română într-un singur an pentru a putea comunica liber, şi a ajuns să cunoască ţara şi poporul român direct, nemijlocit, printr-o perseverentă informare în teren, călătorind foarte mult prin noua patrie. S-a implicat personal în evoluţia acesteia şi mai ales, în complexul procesul de

[7] Dan Berindei, *Oraşul Bucureşti, reşedinţă şi capitală a Ţării Româneşti*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2012, p. 27

[8] Mircea Anghelescu, Lâna de aur – Călătorii şi călătoriile în literatura română, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2015, p.181

[9] Narcis Dorin Ion, *Regele Carol I. Ctitorul României moderne*, Editura Muzeul Naţional Peleş, Sinaia, 2019, p. 91

modernizare şi emancipare. Monarhia adusese în România o puternică *dorinţă de Europa*, dorinţă care se prelungeşte în următorul secol şi care persistă până astăzi[10].

Regele Carol I a fost deosebit de implicat în reconstrucţia modernă a ţării, sub conducerea acestuia, realizându-se edificiile principale ale Capitalei, edificiile importante din celelalte oraşe ale ţării, impozantul pod peste Dunăre, amenajările de porturi si, în primul rând a portului Constanţa, rapidele progrese ale industriei de exploatare a petrolului, mii de şcoli şi alte edificii din mediul rural, sute de spitale, zeci de mii de kilometri de cale ferată şi drumuri moderne. În al treilea deceniu de domnie a consolidat poziţia sa dinastică prin desemnarea, în 1880, a prinţului Ferdinand drept succesor şi, în 1881, prin proclamarea regatului[11].

România s-a dezvoltat şi s-a consolidat în timpul lungii domnii a lui Carol I, iar veniturile rezultate din vânzarea cerealelor şi din exploatarea petrolului i-au asigurat un progres constatat, rolul monarhului fiind benefic prin asigurarea unei guvernări corespunzătoare, prin cultivarea stabilităţii şi a echilibrului politic.

Prosperitatea şi stabilitatea au adus o dezvoltare fără precedent a culturii, artelor şi ştiinţei. În timpul domniei lui Carol I, scriitori ca: Eminescu, Caragiale, Creangă, Alecsandri, Ion Ghica, Odobescu, Slavici, Macedonski, Barbu Ştefănescu-Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, George Coşbuc, Octavian Goga, Şt.O. Iosif, I.Al. Brătescu-Voineşti, Al. Vlahuţă modelează limba literară; B.P. Hasdeu, A.D. Xenopol, Mihail Kogălniceanu, Constantin Erbiceanu, Dimitrie Onciul, Ion Bogdan, Vasile Pârvan, Constantin Giurescu, Nicolae Iorga scriu istoria naţională; de filologie se ocupă Ovid Densuşianu, Sextil Puşcariu, Ion Bianu; Simion Mehedinţi creează şcoala de geografie; Titu Maiorescu, Constantin Rădulescu-Motru şi Vasile Conta disciplinează gândirea şi ridică nivelul cultural al societăţii; se afirmă compozitorul George Enescu, pictorii Grigorescu, Th. Aman, Gh. Tattarescu, I. Andreescu, Şt. Luchian, sculptorul Karl Storck, actorii Matei Millo, Aristide Demetriade, fotograful Carol Popp de Szathmáry; ştiinţele beneficiază de nume ca: Spiru Haret, P.S. Aurelian, Anghel Saligny, Carol Davila, Grigore Antipa. Apar societăţi culturale, se publică reviste. În această perioadă funcţionează „Junimea“, vârful efervescenţei intelectuale şi al schimbului liber de idei, care editează revista *Convorbiri literare*.

Concluzii

Constituirea şi construirea României moderne reflectă un proces ascendent, cu rezultate remarcabile, evidenţiind un efort naţional puternic şi echilibrat, dăruire şi patriotism, dar mai ales o clasă politică capabilă şi eficientă.

Dăruirea acesteia către idealurile naţionale a fost evidentă, uneori chiar surprinzătoare, dar în acelaşi timp, eficienţa ei este de netăgăduit, ca şi nivelul ei de pregătire similar celui al elitelor din statele cele mai avansate ale vremii.

Împreună cu regii şi reginele României, oamenii politici ai perioadei, deşi situaţi uneori pe poziţii politic divergente, porneau cu toţii de la numitorul comun al intereselor naţionale, obligaţi de spiritul vremii, „secolul naţionalităţilor".

Slujirea ţării şi nu a intereselor proprii, era o caracteristică dominantă, o purtare contrară fiind sancţionată de corpul politic.

Modernizarea nu s-a produs brusc, a traversat etapa iniţială: a traducerilor, a adaptării, a imitării modelelor, a respectării structurilor date. Generaţia paşoptistă, prin

[10] Constantin Rădulescu Motru și alții. *Monarhia Românească. Carol I – Ferdinand I – Carol II – Mihai I*, Editura Tesu, București, 2008, p. 46

[11] Nicolae Isar, *România sub semnul modernizării. De la Alexandru Ioan Cuza la Carol I (1859 – 1914)*, Editia a II-a, Editura Universitară, București, 2017, p. 78

atitudinea lucidă şi responsabilă, a contribuit la instituirea premiselor culturii române moderne şi a statului unitar român modern.

Bibliografie

ANGHELESCU, Mircea. *Mistificţiuni – Falsuri, farse, apocrife, pastişe pseudonime şi alte mistificaţii în literatură* , Edidura Compania, Bucureşti, 2008
ANGHELESCU, Mircea. *O istorie descriptivă a literaturii române – Epoca premodernă*, Editura Tracus Arte, Bucureşti, 2019
ANGHELESCU, Mircea. *Lâna de aur – Călătorii şi călătoriile în literatura română*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2015
BERINDEI, Dan. *Oraşul Bucureşti, reşedinţă şi capitală a Ţării Româneşti*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2012
BOIA, Lucian. *Românii şi Europa. O istorie surprinzătoare*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2020
ION, Narcis Dorin. *Regele Carol I. Ctitorul României moderne*, Editura Muzeul Naţional Peleş, Sinaia, 2019
IORDACHE, Anastasie. *Dumitru Brătianu. Diplomatul, doctrinarul liberal şi omul politic*, Editura Paideia, Bucureşti, 2003
ISAR, Nicolae. *România sub semnul modernizării. De la Alexandru Ioan Cuza la Carol I (1859 – 1914)*, Editia a II-a, Editura Universitară, Bucureşti, 2017
POPOVICI, Dumitru. *Romantismul românesc*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1969
RĂDULESCU – MOTRU, Constantin şi alţii. *Monarhia Românească. Carol I – Ferdinand I – Carol II – Mihai I*, Editura Teşu, Bucureşti, 2008
SIMION, Eugen. *Secolul al XIX-lea în doi mesianici chibzuiţi şi un vizionar mistic. Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica*, Editura Cartea Românească Educaţional, Iaşi, 2020

FOLKLORE RESEARCH METHODOLOGY – HISTORICAL VIEW

Vlădulescu Elena Oana (Roșca)
PhD student, West University of Timișoara

Abstract: This paper is dedicated to an issue that includes important aspects of the history of the method of collecting folklore, as well as the three important stages that have contributed to the profssionalization of field folklore research. In order to have an overview of current folklore life, it is necessary to initiate and undertake research by directly observing reality, in the way it appears in folkloric manifestations, on different occasions, but without proposing and intervening in their development. Using the specialized methodology, we will look for and research what is significant, in the folklore facts relevant for the reserch topic. That is why it is important to have a specific knowledge of contemporary folklore, of the current reality. Each stage coming with its novelties in the history of research, with new applied formulas. The research methodology debutizing with restorations of the authentic, norms considered later intentional falsifications, this epoch being one in which chronicles were born, designated by distant authors. Gradually reaching new principles, so that each era has its own charm and manifestations of life, which must be pursued as reflected in the souls of contemporaries.

Keywords: Aspects of the history, Folklore, Folkloric manifestations, Research methodology, Stages

Folcloristul Ovidiu Bîrlea conturează în prima parte a lucrarii sale *Metode de cercetare a folclorului* (Editura pentru Literatură, București, 1969) trei etape importante în istoria metodei de culegere. Totodată prin această lucrare contribuie într-o oarecare măsură la profesionalizarea cercetării folclorului de teren.

Astfel, *prima etapă* a istoriei folcloristicii este caracterizată de lupta ce se dăsfăşoară între două curente dominante: „respectarea autenticului în forma în care circulă în popor şi restaurarea autenticului în forma lui primară, originală, frumoasă”[1]. Cea de-a doua metodă, a restaurării era văzută ca fiind unica adecvată a modului de circulare a bunurilor folclorice. Acestea fiind văzute ca „nişte rămăşiţe dintr-o cultură mult apusă”[2]. Aşadar, creaţiile folclorice erau doar nişte resturi, fragmente păstrate. Folcloristului impunându-i-se tocmai să restabilească unitatea de odinioară a acestor fragmente.

La noi, încă din anul 1858 apare acest principiu al restaurării la Marinescu, care îl aplică în *Balade şi Colinde*. Alecsandri şi Marienescu au trecut peste simpla reconstituire a versurilor şi a fragmentelor prin sudare. Aceştia au intervenit în structura versurilor, au înlocuit unele cuvinte, au suprimat sau cotopit versuri, substituind informatorul corect[3].

Cei doi au aplicat norme considerate mai târziu falsificări intenţionate, această epocă fiind una în care se născoceau cronici, desemnate unor autori îndepărtaţi. Această metodă fiind criticată timpuriu, către 1870 învingând principiul respectării autenticului, se sublinia faptul că „adunarea folclorului să se facă ‹‹fără alterarea vestmântului original››”[4], textul folcloric să fie redat în forma sa originală, aşa cum a fost cules.

[1] Ovidiu Bîrlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, București, Editura pentru literatură, 1969, p.15.
[2] *Ibidem*, p.17.
[3] *Ibidem*, p.20.
[4] Ovidiu Bîrlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, București, Editura pentru literatură, 1969 p.21.

Astfel, în 1870 apare prima colecţie care se subordonează acestui principiu *Balade populare române* scrisă de Miron Pompiliu. Spre sfârşitul secolului, formele autentice devin mai precise datorită adoptării semnelor diacritice şi al unui sistem de notare a pronunţiei dialectale[5]. Spre deosebire de creaţiile cu formă fixă, versificaţia în care respectarea autenticului nu întâmpina dificultăţi, culegerea naraţiunilor în proză, începând cu cea a lui Stănescu Arădeanu din 1860, redau doar schema epică, în timp ce forma şi stilul rămân ale culegătorilor.

Datorită concepţiei romantice, conform căreia poporul este autorul creaţiilor folclorice, nu există un interes pentru cine anume crează, abia după 1866 această atitudine se schimbă. Marienescu completează metodologia cercetării referitoare la culegerea obiceiurilor, incluzând într-un prim chestionar propagate pe cale scrisă, criteriile metodologice ale culegerii, tot el preconizează şi cercetarea colectivă, în echipe.

B.P.Hasdeu dezvoltă metodologia iniţiată de Marienescu, adâncind minuţiozitatea cercetării. Acesta subliniază că este necesar a se culege „orice zicătoare, doină sau altceva din gura poporului, ce s-ar afla în legătură cu obiceiul povestit în răspuns”[6]. El anticipează principiul epuizării repertoriului. Pe această linie a respectării autenticului, acesta propune principiul verificării informaţiilor culese. Tot el cerea şi o diferenţiere a informatorilor după vârstă, categorie socială şi mentalitate[7].

În jurul anilor 1906-1911 se conturează cea de-*a doua etapă* în istoria metodei de culegere. Noutatea vine odată cu lucrarea lui O. Densuşianu – *Folclorul. Cum trebuie înţeles*. Acesta acuza formulele aplicate de folcloriști până în acel moment, care erau preocupaţi doar de manifestările pe care le considerau demne de înregistrat, uitând că un popor nu trăieşte doar din ceea ce a moştenit, ci şi din ceea ce se adaugă[8].

Folcloriștii înlăturând din culegerile lor părţi importante din viaţă, tot ce ceea ce ţăranul exprimă prin grai, comportamentul acestuia în diferite împrejurări, tot ceea ce crede omul simpul despre actualitate, despre biserică, despre şcoală, despre viaţa la oraş, despre evenimentele la care a participat, despre lucruri petrecute în afara satului lui şi care l-au impresionat etc. De aceea este importantă cunoaşterea specifică a folclorului contemporan, a realităţii actuale. Pentru a avea o vedere de ansamblu asupra vieţii folclorice actuale am iniţiat şi întreprindem cercetarea prin observarea nemijlocită a realităţii, în modul în care apare în manifestările foloclorice, în diferite ocazii, însă fără a propune şi a interveni în desfăşurarea lor. Utilizând metodologia de specialitate, vom căuta şi vom cerceta ceea ce este semnificativ, în faptele folclorice relevante pentru tema cercetării doctorale şi elaborarea tezei.

„Folclorul trebuie să ne arate cum se răsfrâng în sufletul poporului de jos diferitele manifestaţiuni ale vieţii, cum simte şi cum gândeşte el fie sub influenţa ideilor, credinţelor, superstiţiunilor moştenite din trecut, fie sub aceea a impresiunilor pe care i le deşteaptă împrejurările de fiecare zi”[9].

[5] *Ibidem*, p.22.
[6] Ovidiu Bîrlea, *Ibidem*, p.27.
[7] *Ibidem*, p.27.
[8] Ovid Densușianu, *Folclorul. Cum trebuie înțeles*, în „Viața Nouă” București, 1910, p.11.
[9] *Ibidem*, p.13.

Ovid Densusianu îndeamnă folcloristul să nu consemneze doar basmele şi poeziile populare, ci să se pună accent pe sufletul poporului. Ţăranului simplu fiindu-i atribuite însuşiri pe care în realitate nu le are, tendinţa dominantă fiind de a falsifica normele după care sunt judecate valorile sufleteşti. Adeseori vorbindu-se despre dragostea de ţară şi despre ura pe care o simte ţăranul împotriva străinului. Toate acestea se pot observa şi în răspunsurile sincere ale ţăranilor, consemnate de Densusianu în lucrarea sa: „Mai bine ĭerea pă vremea Turculuĭ, făceam 12 zile pe an şi dam dijmă la porumb; încolo nimic. Durmĭam cu boiĭ pă livez până-n Sfîntu Ghĭorghe şî până se făceala loc şî niminĭ nu mă 'ntreba. Mă apuca namĭazu pă cîmp şî nu mă 'ntreba niminĭ de unde viŭ şî unde mă duc"[10]. Această mărturisire fiind caracteristică pentru mentalitatea ţăranului, care este răzvrătit de fiecare dată când ceva îi strică socotelile sau dacă folosul lui este diminuat datorită unei întâmplări oarecare. La fel se întâmplă şi cu serviciul militar, care este o pacoste pentru el. Datoria pentru ţară şi obligaţia de a-şi lasa o perioadă muncile lui pentru a sluji pentru binele tuturor sunt noţiuni ce lipsesc din mintea ţăranului: „Altdată erea maĭ bine ca acuma. Nu mergaĭ la şorţ ca acuş; la şaĭzăcĭ a ĭeşit cu şorţîĭ 'ntîi"[11].

Prin contribuţia acestuia folclorul nu mai era văzut doar ca o tradiţie transmisă din generaţii, ci o elaborare contemporană, alcătuită pe de o parte din interpretarea actuală a moştenirii tradiţionale, iar pe de alta din creaţii noi ale vieţii contemporane. Acesta afirma cu tărie că imaginaţia populară nu va dispărea niciodată, neputând fi vorba de o stingere a folclorului vechi, ci doar de o modificare a acestuia. Astfel că, folcloriştilor nu le vor lipsi faptele actuale spre care să-şi poată îndrepta atenţia, vor avea întodeauna un teren de cercetare. Fiecare epocă având un farmec aparte şi manifestări proprii de viaţă, care trebuiesc urmărite aşa cum se reflectă în sufletul contemporanilor. Tot el atrage atenţia şi despre necesitatea însemnărilor luate întocmai după vorbirea în care se manifestă de obicei ţăranul: „decât pagini întregi de basme mai bine câteva fraze vii, prinse într-o convorbire"[12]. Până atunci limba basmelor, a poeziilor, a baladelor fiind una convenţională, în mare parte tradiţioanală, având forme stereotipe.

De aceea ţăranul trebuie cunoscut aşa cum se exprimă el în mod natural, în graiul zilnic, în povestirile lui libere, fiind singura modalitate de a vedea atât spontaneitatea lui sufletească, cât şi cea a limbii. Densusianu ne conduce către o altă interpreatare a folclorului, direcţia veche trebuind părăsită şi înlocuită cu alte metode, mijloace de lucru. Tot el îndeamnă la pregătirea ştiinţifică, pentru a asigura o pregătire mai bună în cercetarea folclorului, sperând că folclorul va avea un loc în studiul universitar cât mai curând: „epoca de culegere cu grămada, fără sistem, fără orientare, fără pregătire ştiinţifică, trebuie să se încheie"[13].

Toate acestea nu înseamnă că trebuie întoarsă privirea de la trecut, cercetătorul trebuie să cuprindă în aria sa de cercetare trecutul, dar şi actualitatea. Trebuie să

[10] Ovid Densusianu, *Folclorul. Cum trebuie înţeles*, în „Vieaţa Nouă" Bucureşti, 1910, p.13-14.
[11] *Ibidem*, p.15.
[12] *Ibidem*, p.19.
[13] *Ibidem*, p.20.

cunoască ce se întâmplă, dar şi ce s-a întâmplat altădată, faptele de azi putând fi mult mai bine înţelese dacă sunt cunoscute cele din timpurile îndepărtate.

Tot în această perioadă a fost utilizat pentu prima dată fonograful în culegerea materialului folcloric.

Trebuie adăugată o altă variantă metodologică, cea care ar putea fi denumită „metoda memoriei”[14]. Aceasta caracterizează culegeri şi culegători precum Petre Ispirescu, Ioan Adam sau scriitori mari, precum Ioan Slavici sau Mihai Eminescu care au transpus basme şi legende auzite în copilărie. Sunt subliniate meritele lui Petre Ispirescu „A culege un basm nu înseamnă a copia aidoma povestea unui ţăran; aci se prezintă o mare liberate: poporul îţi dă fondul, îţi dă întregul schelet şi peripeţiile, rămâne stilul - şi nu aceasta este însuşirea cea mai vrednică de neuitat”[15], ea reprezentând contribuţia culegătorului.

În jurul anului 1930 se conturează şi cea de *a treia etapă* importantă în metodologia folcloristicii româneşti[16]. Iniţiatorul curentului fiind etno-muzicologul Constantin Brăiloiu, acesta având o colaborare strânsă cu D. Gusti şi şcoala sociologică a acestuia. Noutatea metodei constă în lărgirea domeniului folcloristicii, Brăiloiu extinzând investigaţia şi asupra proceselor care se petrec în formele oralităţii folclorului. Această extindere a documentaţiei nu ocolea cercetarea fenomenului social: „Numai timpul în care lucrăm, locul în care lucrăm, felul materialului asupra căruia lucrăm pot hotărî în ce măsură folclorul va fi silit să se apropie de sociologie, păzindu-şi neatârnarea”[17].

Un prim obiectiv devine respectarea întocmai a autenticului, astfel că alături de textul citat sau cântat stătea întodeauna şi varianta citată la fonograf. Un alt element nou adus de Brăiloiu este aşa numita *fişă de frecvenţă*, prin care „vom înzestra fiecare melodie cu un fel de stare civilă şi în felul acesta dobândim mijlocul de a reconstitui repertoriul întreg al satului, identificând strategic părţile lui vii şi cele moarte sau pe cale de a muri”[18]. Tot el inaugurează în folcloristica românească şi *cercetarea monografică zonală.* Această metodă monografică preconiza o cercetare sistematică, minuţioasă a metodei, stârnind admiraţie şi peste hotare „se poate vedea limpede cu ce minuţiozitate extremă - care întrece exactitatea celui mai migălos savant german – poate fi făcută descrierea unor datini populare”[19]. Această metodă de cercetare fiind descrisă de H.H. Stahl în lucrarea „Tehnica monografiei sociologice”.

Metodologia cercetării

Orice cercetare ştiinţifică a folclorului presupune îndeplinirea anumitor cerinţe metodologice elementare, de aceea este importantă cunoaşterea metodei de cercetare. Cercetarea trebuie să fie una de profunzime, cercetătorul trebuie să cuprindă orice

[14] Ioan Viorel Boldureanu, *Ibidem*, p.117.
[15] Ovidiu Bîrlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1969, p.24.
[16] *Ibidem*, p.31.
[17] *Ibidem*, p.32.
[18] *Ibidem*, p.34.
[19] Ovidiu Bîrlea, *Ibidem*, p.35.

amănunt care înfăţişează un colţ de realitate. Toate informaţiile culese trebuie consemnate cu exactitate şi meticulozitate pentru a fi înţelese şi de alţi cercetători.

Documentarea

Un punct de plecare al cercetării îl constituie aprofundarea bibliografiei cu privire la datele istorice, geografice şi etnografice. De aceea este necesar a se consulta datele existente în Arhivele Naţionale Caraş-Severin, Arhiva Protopopiatului Caransebeş, precum şi documentele existente în arhivele Parohiilor din comuna Constantin-Daicoviciu. Datele obţinute din aceste surse vor fi alăturate celor culese în teren.

Astfel, va fi posibilă fixarea spaţiului pe care a evoluat cultura şi istoria acestei subzone. Perioada de la început a culturii etnografice bănăţene moderne (a ultimelor două-trei secole) în subzona Căvăranului trebuie să o privim în strânsă legătură cu evoluţia istorică şi politică a Banatului. Primele manifestări culturale şi în această perioadă au fost cele folclorice, ele constituind atât temelia, cât şi liantul culturii etnografice contemporane. Se va încerca o analiză a entităţilor şi a fenomenelor fiecărui sat cuprins în subzona Căvăran, precum şi o perspectivă funcţional-structurală a acestora pe baza informaţiilor, datelor, faptelor şi interrelaţiilor dintre ele. Vom vedea care dintre acestea păstrează vechea simbolistică având şi astăzi un rol anume şi chiar de neînlocuit, în ciuda unor modificări care s-au produs odată cu trecerea timpului.

Culegerea de folclor

Culegerea ştiinţifică se va realiza prin două metode: *indirectă* (chestionarea, interviul) şi cea *directă* (observarea). Ambele fiind practicate la noi în cadrul cercetărilor monografice ale şcolii sociologice de la Bucureşti, dar mai ales de C. Brăiloiu, încă din perioada cuprinsă între cele două războaie[20], cele două metode întregindu-se reciproc. Acest fapt determinând o consemnare bună a folclorului privind o anumită localitate. În ceea ce priveşte ancheta de teren vom avea în vedere chestionarele propuse de prof. univ. Ioan Viorel Boldureanu în lucrarea numită *Ghid sintetic. Chestionare (întrebări, discuţii, informaţii) pentru structura şi conţinutul volumelor „Atlasul etnografic al judeţului Timiş".* De asemenea, selectarea subiecţilor supuşi anchetei reprezintă un punct important în vederea obţinerii unor răspunsuri cât mai complexe. Astfel că, se va ţine seamă de vârstă, profesie, naţionalitate etc. Dacă este posibil, acelaşi chestionar va fi completat de subiecţi din categorii diferite pentru a ajunge la răspunsuri cât mai corecte.

Observaţia directă, nemijlocită „poate da o imagine autentică a vieţii folclorice, a desfăşurării repertoriului în cadrul prilejurilor de manifestare"[21]. Doar asistând la o anumită manifestare, folcloristul poate observa modul şi amploarea unui act improvizat al informatorilor talentaţi. Fiind şi singura metodă în care se poate obţine un text autentic de bocet. „Doar asistarea la prilej poate oferi culegătorului bocetele în toată frăgezimea lor spontană"[22].

[20] Ovidiu Bîrlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1969, p.60.
[21] *Ibidem*, p.103.
[22] *Ibidem*, p.103.

Conform lui Dimitrie Gusti, observaţia trebuie să îndeplinească anumite reguli. În primul rând trebuie să fie obiectivă, realitatea să fie redată cât mai exact: „Educaţia, concepţia politică, ambianţa spirituală, dorinţa de mai bine etc., pot fiecare să strecoare o notă de subiectivitate şi să-i denatureze caracterul”[23]. Acelaşi pericol vine şi din partea informatorilor, de aceea de fiecare dată vom cerceta toate circumstanţele pentru a ne asigura de exactitatea informaţiilor din mai multe surse, asttfel se înlătură posibilele erori.

Apoi observaţia trebuie să fie completă, să cuprindă fenomenele cu toate amănuntele lor, redarea parţială fiind doar un mijloc de a trunchia realitatea.[24] Fenomenele sociale se leagă între ele de alte fenomene, aşadar, această împrejurare schimbă natura, precum şi înţelesul lor, de cele mai multe ori. Obseravaţia mai trebuie să fie verificată, dar şi controlată. Trebuie să culegem informaţii despre acelaşi fenomen din mai multe părţi, observându-l în cât mai multe împrejurări, doar aşa putem să vedem faţa lui constantă „nefiind controlate îndeajuns şi verificate în chip serios şi care nu fac decât să împiedice lămurirea ştiinţifică a realităţii”[25].

Aşadar, ţinând seama de celelalte reguli în ceea ce priveşte observaţia, se poate constata că aceasta trebuie să fie şi colectivă. Obiectivitatea, controlul şi verificarea fiind mult mai uşor de obţinut de un grup şi nu de un cercetător individual, ceea ce îi scapă unuia, e mai greu să scape unui colectiv. Observaţia directă prilejuieşte alcătuirea unor fişe care facilitează observarea sistematică, precum şi clasificarea materialului cules, acestea fiind absolut necesare cercetării de teren. Deoarece nu este indicat să ne bazăm pe memorie, însemnările pe fişe sunt metoda cea mai simplă şi cea mai potrivită de a nota materialul la faţa locului. Astfel că, avem mai multe tipuri de fişe.

Fişa de observaţie directă. „Reprezintă un *appendix* la celelalte tipuri de fişe în sensul că acelea de observaţie directă sunt note şi consemnări succinte şi esenţiale ocazionate de observarea nemijlocită a faptului pentru care se alcătuieşte o fişă de bază (principală)”[26]. Aceste consemnări sunt foarte preţioase, redau ceea ce a văzut şi a trăit cercetătorul. Ele pot fi completate prin fotografii, filme sau orice alte mijloace tehnice de înregistrare. Cea mai mare dificultate o constituie faptul că atitudinea participanţilor din cadrul unui anumit ceremonial este influenţată de prezenţa folcloriştilor, aceştia devin mai reţinuţi sau mai ostentativi. Influenţa prezenţei folcloristului depinzând şi de gradul de familiaritate al acestuia cu colectivitatea satului.

Un alt aspect important este necesitatea urmăririi fenomenului folcloric de la început până la sfârşit. Doar aşa se pot procura toate datele privitoare la aspectele studierii fenomenului folcloric într-un context autentic de manifestare. Ovidiu Bîrlea în *Metoda de cercetare a folclorului* precizează câteva aspecte care se vor nota în fişa de observaţie, dar care depind de natura formei manifestării. Astfel că, fişa de observaţie va cuprinde la început date despre natura manifestării, oficianţii sau organizatorii

[23] Dimitrie Gusti, *Îndrumări pntru monografiile sociologice*, Bucureşti, Institutul de ştiinţe sociale al României, 1940, p.10.
[24] Dimitrie Gusti, *Ibidem*, p.11.
[25] *Ibidem*, p.11.
[26] Ioan Viorel Boldureanu, *Ibidem*, p. 119.

prilejului, rolul fiecăruia, date referitoare la modul în care a fost organizată, descrierea sumară a cadrului desfăşurării, atrăgând întodeauna atenţia asupra aspectelor specifice prilejului[27].

În articolul intitulat de Ovidiu Bîrlea *Principiile cercetării folclorice* şi publicat în „Revista de etnografie şi folclor", autorul subliniază importanţa fişei de necesitate, aceasta oferindu-ne imaginea vie a manifestării folclorului în forma sa autentică, neprovocată artificial, relevând diferite aspecte care nu pot fi reconstituite cu ajutorul anchetei: „Durata, fregvenţa. Înlănţuirea, ciclizarea producţiilor folclorice, ţâşnirile improvizatorice, precum şi felurite reacţii şi comentarii ale participanţilor"[28]. Un exemplu relevant fiind textele bocetelor atutentice , care datorită caracterului improvizatoric, pot fi obţinute doar prin observaţia directă care se poate face în cadrul înmormântărilor şi al pomenilor funebre. De obicei, fiind nevoie de o echipă care să surprindă toate aspectele sincretice de manifestare, un etnograf-filolog şi un muzicolog—coregraf dotaţi cu aparatura audio-video.

Fişa localităţii. Pentru exemplificare vom transcrie rubricile unei astfel de fişe notate în *Cultură tradiţională orală. Teme, concept, categorii.* Astfel că, aceasta trebuie să cuprindă:

1. Denumirea oficială a satului/localităţii
2. Denumirea dată de localnici
3. Denumirile pe care le-a avut satul înainte vreme
4. Când şi din ce cauză s-a schimbat numele satului
5. Denumirea oficială a comunei din care face parte satul
6. Denumirea pe care a avut-o comuna înainte vreme
7. Satul a aparţinut întodeauna acestei comune? Dacă nu, enumeraţi celelalte comune de care a aparţinut
8. Vechimea aproximativă a satului
9. Numărul total al locuitorilor
10. Numărul locuitorilor de altă naţionalitate (minorităţi)
11. Principalele îndeletniciri ale locuitorilor
12. Alte îndeletniciri (navetişti, unde lucrează)
13. Dacă prin apropierea satului sau prin sat trece o apă curgătoare
14. Denumirea principalelor părţi ale hotarului satului (dealuri, imaşuri, locuri de semănat etc.)
15. Există în sat şcoală (cu câte clase), biserică – de ce cult, confesiune, cămin cultural etc.
16. Care este cea mai apropiată şosea/cale ferată principală. La ce distanţă?
17. Câte televizoare şi aparate radio sunt în sat?
18. Ce formaţii artistice activează (au activat) în cadrul căminului cultural etc.
19. Ce influenţă credeţi că a avut căminul cultural (şi alte forme moderne) asupra datinilor, obiceiurilor, cânteculuişi dansului din satul dvs.?[29].

[27] Ovidiu Bîrlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1969, p.105-106.
[28] Idem, *Principiile cercetării folclorice,* în „Revista de folclor şi etnografie", 1966, nr. 3, p. 207.
[29] Ioan Viorel Boldureanu, *Ibidem*, p. 119.

Fişa de informator. Culegerea de folclor trebuie să cuprindă o selecţie atentă a informatorilor, fiind total neştiinţific să culegi de la primul care apare în cale. Folcloristul trebuie să aibă în vedere diferenţierea colectivităţii cercetate. De obicei, colectivitatea va indica cu uşurinţă indivizii cei mai competenţi. Astfel că, pentru actul unei nunţi se va alege cel mai experimentat vornic. În cazul afirmaţiilor şi părerilor care par mai îndoielnice, se va face o o verificare suplimentară. Deoarece nu orice părere emisă este reprezentativă unei anumite grupe sociale, fiind datoria cercetătorului să stabilească ceea ce e natural unui anumit stadiu.

Pentru exemplificare vor fi transcrise rubricile introductive, de identificare ale unei fişe publicate de Dimitrie Gusti în lucrarea intitulată „Îndrumări pentru monografiile sociologice":

- Dreapta sus: fotografia informatorului (mărimea 5*5,50 cm)
- Fişa de informator nr.
- Satul
- Numărul casei
- Judeţul
- Data culegerii
- Numele informatorului
- Porecla
- Vârsta
- Studii
- Starea civilă
- Câţi copii are?
- Originea etnică
- Religia
- Ocupaţia (şi starea economică),
- A părăsit satul?
- Ce întâmplări de seamă a avut în viaţă?
- Ce povestitori cunoaşte? (În viaţă, morţi: în sat şi în alte sate)
- De la cine a învăţat poveşti?
- Când a învăţat poveşti? (...)
- Observaţii.[30]

Constatările şi răspunsurile obţinute de la informatori se vor nota tot pe fişe, acestea fiind numite *fişe de material.* În lucrarea lui Dimitrie Gusti acestea sunt clasificate în: fişe de constatări, fişe de interpretări şi fişe de opinie. Prima categorie cuprinde fapte văzute, precum şi verificate de cercetător, acestea fiind cele mai sigure. Se pot anexa fotografii, filme, desene etc. Următoarea categorie cuprinzând impresiile şi consideraţiile cercetătorului. Ele având valoare doar atunci când redau interpretări obiective ale faptelor. Cele din urmă, fişele de opinie, trebuie să cuprindă numele informatorului şi să reproducă întocmai relatările acestuia[31].

[30] Dimitrie Gusti, *Îndrumări pntru monografiile sociologice*, Bucureşti, Institutul de ştiinţe sociale al României, 1940, p.339.
[31] *Ibidem*, p. 19.

Fişele de frecvenţă sunt destinate să arate răspândirea unui fenomen studiat, dar şi cât de des se iveşte acesta. Interogarea informatorilor pentru a determina frecvenţa este şi un bun prilej de a culege variante sau chiar piese noi, neîntâlnite celor mai buni păstrători. „Stabilirea fişei de frecvenţă constituie şi un prilej de a verifica anumite stări şi aserţiuni ale celorlalţi informatori care par incorecte”[32]. Astfel că, cercetătorul îşi notează separat tot ceea ce ar trebui să verifice sau să completeze prin alte sondaje.

Transcrierea şi selectarea informaţiilor

Selectarea informaţiilor din timpul cercetării de teren constituie un moment important, de aceea toate informaţiile culese pe teren vor fi comparate cu materialele rezultate din sursele bibliografice. Astfel că, cele care nu sunt total convergente, vor fi clarificate. „Selectarea trebuie să aibă in vedere stabilirea *tipurilor de referinţă*: autenticitate, reprezentativitate, folosirea materialelor tradiţionale, calitate tehnică şi artistică pentru fiecare temă în parte, ţinându-se seama de criteriul specificului local în raport cu cel reprezentării la nivel naţional”[33].

Transcrierea şi descifrarea textelor, melodiilor, dansurilor este absolut necesară. Pentru ca înregistrările vocale să poată fi valorificate în publicaţii ştinţiifice se cere ca acestea să fie transcrise pentru a fi analizate şi clasificate. Pentru sintetizarea informaţiilor culese se pot utiliza tabele sau fişe.

Exemplul unei sinteze de procedee, modalităţi etc. îl constituie *Atlasul etnografic al Banatului istoric*, din care au fost elaborate primele şase volume (din cele unsprezece proiectate).

BIBLIOGRAPHY

Bîrlea, 1981 **–** Ovidiu Bîrlea, *Folclorul românesc*, Editura Minerva, Bucureşti,1981.
Bîrlea, 1969 – Ovidiu Bîrlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969.
Bîrlea, 1966 – Ovidiu Bîrlea*, Principiile cercetării folclorice,* în „Revista de folclor şi etnografie”, nr. 3, 1966.
Bernea, 1968 **–** Ernest Bernea, *Introducere teoretică la studiul obiceiurilor*, în ,,Revista de Etnografie şi folclor”, 1968, nr. 5, 1968.
Boldureanu, 2013 – Ioan Viorel Boldureanu şi alţii, *Atlasul etnografic al judeţului Timiş*, Vol. I, Editura Eurostampa, Timişoara, 2013.
Densusianu, 1910 – Ovid Densusianu, *Folclorul. Cum trebuie înţeles*, în „Vieaţa Nouă”, Bucureşti, 1910.
Geraud, 2001 – Marie-Odile Geraud şi alţii, *Noţiunile-cheie ale etnologiei*, Polirom, Iaşi, 2001.
Gusti, 1940 – Dimitrie Gusti, *Îndrumări pntru monografiile sociologice*, Bucureşti, Institutul de ştiinţe sociale al României, 1940.
Hedeşan, 2005 – Otilia Hedeşan, *Lecţii despre calendar. Curs de folclor*, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2005.
Pop, 1998 – Mihai Pop, *Folclorul românesc. Teorie şi metodă*, I, Editura „ Grai şi Suflet – Cultura Naţională, Bucureşti, 1998.

[32] Ovidiu Bîrlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1969, p. 102.
[33] Ioan Viorel Boldureanu şi altţii, *Atlasul etnografic al judeţului Timiş*, Vol. I, Timişoara, Eurostampa, 2013, p.12.

Pop, 1998 – Mihai Pop, *Folclorul românesc. Texte şi interpretări*, II, Editura „Grai şi Suflet – Cultura Naţională, Bucureşti, 1998.

THE APPEARANCE AND HISTORICAL DEVELOPMENT OF MACEDONIANS IN THE BALKAN PENINSULA

Anda -Diana PÂRLEA
Ph.D. Student, Doctoral School of Social Sciences and Humanities, Faculty of Social Sciences, University of Craiova

Abstract: This article requires knowledge of the Macedonian minority in the Balkan Peninsula by providing information on its history. The aim is to stink a lot of information about the history of ethnic Macedonian minorities in the Balkan Peninsula and their presentation, emphasizing what is specific to the Macedonian communities that lived together on the Balkan Peninsula and their contribution to the development of the territory in which they lived.

Keywords: ethnicity, minority, Macedonians, identity, community

Introducere

Populaţia Macedoneană din spaţiul României constituie un subiect de studiu pentru domeniul sociologiei. Etnicii macedoneni prezintă interes deoarece există o anumită confuziei cu privire la identitatea lor în anumite perioade istorice. Acest articol ne poate ajuta să descoperim realitatea în care trăieşte populaţia macedoneană din spaţiul balcanic. Peninsula Balcanică are o componenţă etnică diversă care oferă popoarelor posibilitatea păstrării propriei identităţi.

În primul rând trebuie să identificăm principalele perioade istorice ale Macedoniei, astfel încât să putem realiza o analiză politică şi economică a statului macedonean, putând prezenta statutul populaţiei macedonene şi relaţiile cu autorităţile statului. Peninsula Balcanică datorită cadrului său natural favorizează migraţia anumitor grupuri de populaţie, din care face parte şi populaţia macedoneană care se plasează în timp în acest spaţiu, şi anume în regiunea Macedonia.

În acest articol amintesc evenimentele istorice semnificative care au avut loc în Macedonia, astfel demersul meu ştiinţific poate fi privit ca o preocupare pentru a surprinde aspecte majore ale istoriei şi evoluţiei în timp a comunităţii macedonene din România prin aducerea în revista a unor perioade istorice ale Macedoniei care favorizează migraţia macedonenilor.

România are o mare varietate de comunităţi etnice, printre care se numără şi comunitatea macedoneană, acesta participând la viaţa culturală şi spirituală a ţării.

Abordări privind termenul de etnie şi teorii sociologice specifice

Pentru a realiza un studiu asupra comunităţii macedonene din România este necesar să facem o cercetare a istoriei Macedoniei, astfel putem să cunoaştem comunitatea macedoneană care este văzută ca o unitate organică de viaţă ce poate fi analizată printr-o serie de factori specifici şi particulari.

Pentru a cerceta originea macedonenilor trebuie să pornim de la populaţia indo-europeana din Europa, în special de la Grupul de Sud, care cuprindea tracii, ilirii şi dorieni.

Macedoneni erau incluşi în popoarele slave care s-au aşezat în sud-estul Europei, în special regiunea Macedonia.[1] Macedonenii sunt un grup etnic denotat ca slavi macedoneni, termenul de "slavi macedoneni" a fost utilizat de cercetători în limba macedoneană ca *Македонски Словени* (*Makedonski Sloveni)*[2]. Macedonenii vorbesc limba macedoneană, o limbă slavă. Grupa slavă include foarte multe etnii. Pe teritoriul Peninsulei Balcanice este semnalată subgrupa slavilor sudici care îi cuprinde şi macedonenii.

Teritoriul Peninsulei Balcanice era potrivit pentru popoarele statornice care au vrut să se stabilească în această regiune, datorită faptului că ea se află în extremitatea de est a Europei de sud având condiţii fizice şi geografice variate şi accesibile cu relief bogat în forme de relief diverse şi cu ape curgătoare.

Ţinutul Macedoniei în Antichitate era situat în centrul Balcanilor de Sud, înconjurat la nord de Hellas iar la est de Iliria şi la vest de Tracia, aparţinând regatului Paeonia, care era locuit de triburile tracice cunoscute ca paeonians.[3] Aşa cum spunea Bauer Susan în opera sa "*Istoria a lumii antice: Din cele mai vechi timpurii până la cădere"*, în Italia la nord se găseau triburile tracice cunoscut colectiv ca Paeonians.

Tracii au fost primii care au colonizat partea de estică a Peninsulei Balcanice şi totodată şi teritoriul Macedoniei. După aceştia au urmat ilirii care în secolul al XIII-lea î. Hr. au cotropit regiunile vestice ale Peninsulei Balcanice. Aceştia s-au aşezat în regiunea Penestia, care se întindea până la râul Genousos, iar oraşul Pilon de pe lângă lacul Lychnitis (Achris sau Ochrida) l-au transformat în punct de graniţă între Macedonia şi Illiria, ilirii au pătruns până la râul Eordian, pe teritoriul Macedoniei de Vest, numind astfel acest teritoriu Eordia, tribul macedonean de dorieni se stabileşte în jurul munţilor Olimp în regiunea sudică a munţilor Kambounian, cât şi în sudul Istmului Corint, aceşti dorieni au fost formaţi la rândul lor din mai multe triburi. Aceşti colonişti nou formaţi s-au aşezat în localităţi pe care le găsim şi în zilele noastre, şi anume: Boeotia, Phocis, Acarnania şi Tesalia.

Tribul Boeotians probabil au fost cei care se aflau pe muntele Boion ce se află în vestul Macedoniei, de aici derivând şi numelor lor, boeotians. Tot aşa avem numele de Pindar, care este derivat de la Pind. Populaţia care a rămas în Macedonia s-au organizat în sate de dimensiuni mici, iar acestea erau transformate în regate independente, care au intrat în război cu vecinii lor, ilirii.

În perioada 700-500 î. Hr. a existat dinastia Orestis, iar aceasta ocupa teritoriul dintre Kastoria şi Korytsa, aceasta a stabilit tronul macedonean în Aegae ce se află în

[1] Karen Dawisha, Bruce Parrott, *Politics power and the struggle for democracy in south-east Europe*, Cambridge University Press, 1997, p. 212

[2] Gilbert, Glenn G. Gilbert, Janet M. Fuller, Linda L. Thornburg, Peter Lang, *Studii în domeniul lingvisticii de contact*, 2006, p. 213

[3] Brauer Susan Wise, *The History of the Ancient Word: From the Earliest Accounts to the Fall of Rome* (2007)page 518,Italy); To the north, Thracian tribes collectively as the Paeonians

Vergina din Emathia. În acest oraş Aegae din Macedonia centrală a stat regele care a domnit peste toate acele regate mici.

Perioada în care se măreşte regatul Macedoniei este cea a domniei lui Alexandru I care cucereşte teritoriu dintre râurile Axios şi Strymon. Dar Filip al II-lea, care a fost tatăl lui Alexandru cel Mare, a extins teritoriul Macedoniei spre est, până la ţărmurile Euxine, ajungând chiar la Kaemus din Munţii Balcani, până la fluviul Dunăre. El a întemeiat şi colonii Filipi, Kabyle şi Philippopolis, unde a avut loc elenizarea tracilor din interiorul Macedoniei, coloniştii greci au pătruns şi s-au stabilit în interior ca o extindere a coloniilor greceşti.

De asemenea pentru a elucida originea macedonenilor trebuie să avem în vedere antichitatea, această perioadă istorică care are o însemnătate aparte pentru problematica aleasă.

Teritoriul unde îşi au originea macedonenii este Macedonia, Macedonia veche anume cea a regilor macedoneni[4] care a fost extinsă de Filip al II-lea (360-336 î.Hr.), ea devine un punct economic şi militar foarte important al Peninsulei Balcanice.

Acest teritoriul al lui Filip al II-lea se întindea la nord până dincolo de lacul Ohrid, la sud depăşea Munţii Olimp, la est până la Marea Neagră şi Egee, iar la vest până la marea Adriatică.

În acest teritoriu se aflau macedonenii care aveau ca vecini pe traci la nord şi nord-est, iliri la vest şi nord-vest, pe epiroţi la sud şi sud-vest şi greci la sud şi sud-est, iar aceştia erau conduşi de Filip al II-lea.

Primii care au trăit în Peninsula Balcanică au fost pelasgii care desigur au fost cea mai veche populaţie a Europei[5], de asemenea şi macedonenii erau un neam pelasgic împreună cu toate celelalte triburi care se aflau în regiunea de unde a pornit puterea Macedoniei. Deci în această regiune trăiau următoarele triburi:

- Ematienii din Ematia[6], care era cuprinsă între râul Aliacmon şi golful Salonic;
- Peonii care trăiau în teritoriul cuprins între lacul Ludiu şi munţii Vermion, unde azi se află oraşele Edessa, Veria şi Naussa;
- Botienii din Botiea, treceau lacul Ludiu, până la râul Axius, unde întemeiază oraşul Pella capitala regatului macedonean (Vladimir, 24);
- Elimiţii din Elimia ţinut din vestul Macedoniei, lângă Epir pe lacul Grebenei de azi;
- Orestienii in Orestia şi Argos-Oresticon;
- Hrupiştii care se aflau în Nord la râul Erigom;
- Linghistii din Linghistia din Macedonia vestică (Vladimir, 50);
- Pelagonii din Pelagonia din nordul Macedoniei, azi ţinutul Bitolia cu Heraclea-Lincestis.

[4] Regii regatului *Macedonean, până la Alexandru Macedon au fost: Argos, Filip I, Aeropos I, Alcetas, Amitas I, Alexandru I (cca. 498-454), Perdicas II (cca.454-413), Arhelaus (413-399), Aeropus II (398-395), Amitas II (395-394), Pausanias (394-393), Amintas III (393-376), Alexandru II (370-367), Perdicas III (365-360), Filip I(360-336), Alexandru III Macedon (336-323).*

[5] Iosif Constantin Drăgan, *Noi traci*, Craiova, Scrisul Românesc,1976, p. 69

[6] Vladimir Popescu Nicolae, *Originea tracă a macedonenilor preromani*, 1943, p. 24,50,24,50.

Aceste triburi însă aveau atât o limbă în comun şi o structură bine definită, deşi până la Filip al II-lea erau nişte formaţiuni regionale statale, acea limbă comună era pelasga. Herodot ne spune că "pelasgii vorbeau o limbă barbară"[7], şi că limba greacă era vorbită încă de la început de eleni fiind diferită de limba pelasgă (Herodot, Clio, VI-VII).

Aşadar, vechii macedoneni erau macedoneni; nu erau ilirii, traci sau greci. Pelasgi, erau înrudiţi cu triburile pe care le-am amintit că s-ar fi învecinat cu ei, dar aceştia şi-au păstrat identitatea. Aveau propria limbă despre care nu putem preciza cu precizie care este caracterul ei prin comparaţie cu alte limbi indo-europene deoarece nu avem suficiente date despre morfologia ei. Dar putem observa că din limba veche macedoneană avem azi un număr mare de cuvinte dar şi caractere fonetice.[8]

Să ne întoarcem la etnia macedoneană despre care Herodot în cartea sa a VIII, "Vrania" amintea că Alexandru I (cca 498- 454) era fiul al şaptelea a lui Perdiccas, ce a reuşit să conducă pe macedoneni după următoarea faptă.[9]

Au existat odată trei fraţi Gueanes, Aeropos şi Perdiccas, urmaşii lui Temenos, au părăsit ţinutul Argos plecând la Illyri, aflată în regiunea illirilor, ajungând în Macedonia de sus, în regiunea Lebaia, cei trei fraţi îl slujesc pe rege având grijă de animalele acestuia, cel mare îngrijea caii de rasă persană, cel mijlociu hrănea boii, iar mezinul pleca cu oile la păşunat. Într-o zi soţia regelui a făcut celor trei fraţi pâine, însă ce să vezi minune, pâinea lui Perdiccas, odată coaptă îşi dublă volumul, văzând aceasta femeia spuse soţului despre cele întâmplate. Regele înţelegând că aceasta este o minune chemă la el pe cei trei şi le porunci acestora să părăsească acele ţinuturi. Dar cum era normal fraţii înainte să plece îşi cerură plata pentru ceea ce munciseră, însă în loc să-i plătească regele le răspunse astfel: "vă dau acea simbrie pe care o meritaţi", şi arată soarele.[10] Aşadar cei doi fraţi, Gaunes şi Aeropos, au rămas fără cuvinte, dar Perdiccas având la el un cuţit îi spune regelui că primeşte ceea ce le îi dă, dar în acelaşi timp încercuie cu cuţitul pata de soare de pe podea. Apoi îşi pune de trei ori în sân lumina soarelui şi pleacă mai departe împreună cu fraţii săi, ajungând să domnească peste macedoneni, astfel ajungem la concluzia că cele ce au fost spuse de Herodot că macedonenii antici nu erau greci, ci macedoneni.[11]Având în vedere faptul că cetatea Lebaia nu a fost localizată şi caracterul de basm a celor relatate de Herodot, există totuşi şi ceva adevărat, faptul că extinderea macedonenilor a început din ţinutul munţilor ce despart Illyria de Lyncestia unde îşi au originea neamul macedonenilor.

Herodot realizează un arbore genealogic al regilor macedoneni, considerându-l pe Caranos, frate cu regele Pheidon din Argos, iar unul care-l percede pe Alexandros poartă numele de Argos.[12] Trebuie avut în vedere faptul că Amyntas, tatăl lui Filip al II-lea a fost căsătorit cu Euridice care era din neamul ilirilor, iar mama lui Alexandru

[7] Stefanoski C. Branislav, *Pelasghi, limbă, carte, rimă,* Tetovo, 1998, p.10
[8]Cicerone Poghire, *Consideraţii asupra lexicului limbii macedonene vechi, în Studii şi cercetării lingvistice*,(S.C.L.) 3X, 338-394, 1:1996
[9] Adeline Piatkovski, *Herodot, Istorii*,vol. II, Buc., 1964, traducere şi note Ucraina nr.281, p. 550
[10] Andrei Marin, *Pagini alese din oratorii greci I-II, Antologie, note biografice şi traducere,* Buc.1969, p.133
[11] Stefanoski C. Branislav, *Limba traco-dacă, fondul limbilor indo-europene*, Timişoara, 1995, p.65,68,93
[12] Adeline Piatkovski, *Herodot. Istorii* ,vol. II, Buc.,1964, traducere şi note Ucraina nr.281, p. 550 - Andrei Marian, *Pagini alese din oratorii greci I-II, Antologie, note biografice şi traducere,* Buc.1969, p. 133

Macedon, Olimpia, soţia lui Filip al II-lea făcea parte din neamul Eacizilor, astfel ajungem la concluzia că macedonenii nu trebuie confundaţi cu alte neamuri.[13]

Datorită lui Filip al II-lea şi Alexandru Macedon, regatul Macedoniei ajunge la dimensiuni impresionante, devenind un adevărat imperiu ce visa să domine întreaga lume. Dar din păcate odată cu moartea lui Alexandru Macedon ce a survenind în urma unei febre, dominaţia Romei începe să se facă simţită.[14]Dar sfârşitul dominaţiei macedonene are loc odată cu bătălia de la Pydna, unde regele face o greşeală tactică militară, dar el încearcă să fugă cu tot aurul ce-l avea pe insula Samothrace, eşuând este dus prizonier la Roma, astfel regatul Macedonia a fost distrus fiind împărţit în patru state federative:

- Amphipolis, ce cuprindea regiunile de la est;
- Tesalonic, ce conţinea Peninsula Calcidică;
- Pella ce are în componenţa sa regiunile mărginaşe;
- Pelagonia ce conţinea regiunile din centru.[15]

Regiunile erau conduse de magistraţi romani care respectau drepturile publice ale localnicilor macedoneni. Armata romană constituie pe teritoriul Macedoniei o legiune vestită, şi anume Legio V Macedonia, care a fost construită exclusiv din autohtoni, adică macedoneni ce aveau drept directivă apărarea hotarului de nord al provinciei nou create, Macedonia, iar apoi aceasta împreună cu alte regiuni va ocupa efectiv alte teritorii.

Odată cu moarte lui Marcus Aurelius, Imperiul roman a fost împărţit în mai multe provincii:

- Achaia;
- Epirul;
- Thesalia;
- Macedonia;
- Tracia;
- Moesia Superioară;
- Moesia inferioară;
- Dalmaţia;
- Panonia Inferioară;
- Panonia Superioară.

Această împărţire a rezistat până în timpul domniei lui Diocleţian, care face la rândul său altă împărţire în 4 prefecturi: Galia, Italia, Iliria şi Orientul, aceste prefecturi erau la rândul lor împărţite în Dioceze, dioceza Macedoniei era inclusă în prefectura Iliriei.

Macedonia în timpul împăratului Iustinian aparţine Imperiului Roman de Răsărit, deoarece acesta împărţise Imperiul în două prefecturi: Prefectura Orientului cu capitala la Bizanţ şi Prefectura Illyticum cu capitala la Thesalonic. După Iustinian are loc o invazie

[13] Mihai Gramatopol, *Civilizaţia elenistică,* Buc.,1974, p. 27, 28
[14] Theodor Mommsen, *Istoria României,*vol. I-III, I. p.224
[15] Arginteanu Ion, *Istoria românilor macedoneni*, Buc., 1904, p. 63, 66, 64

a slavilor la sud de Dunăre, astfel apare şi termenul de vlah pentru această regiune a Macedoniei.

Macedonia era un teritoriu aflat în Peninsula Balcanică care era deseori disputat de patru state: Serbia, Bulgaria, Grecia şi Imperiul Otoman, pentru că din punct de vedere geografic ea oferea o poziţie dominantă în Peninsulă.[16]

Macedonia a trecut prin anumite perioade istorice după cum a menţionat Aneta Serafimova, în cartea "Macedonia – Cultural Heritage[17], The Middle Ages – Roots", şi anume:

- perioada preistorică;
- perioada arhaică;
- perioada clasică;
- perioada elenistică;
- perioada romană;
- perioada bizantină;
- perioada franceză;
- perioada turcă;
- perioada modernă.

În perioada preistorică Macedonia este consemnată ca fiind un teritoriu unit geografic dar şi politic, cuprins între apele Haliakmonului şi Muntele Olimp până la râul Strymon în secolul al V-lea î. Hr., iar în perioada următoare ajunge să îşi extindă graniţele până la râul Nestos.

În mitologia greacă makedon era un erou pe care Hesiod îl menţionează în "Catalogul lui de Femei ", însă termenul de "Macedonia", apare mult mai târziu în Iliada[18].

Nicholas Hammond, în lucrarea sa „O istorie a Macedoniei",[19] relatează că istoria macedonenilor începe în secolul al VII î. Hr., atunci când tribul makedones, care locuiau în munţii Orestian din Pelagonia, începe să-şi extindă teritoriul alături de traci şi iliri, ocupând Eordaia, Bottiaia, Pieria şi Almopia, în cele din urmă stabilindu-se în regiunea numită de Macedonia de Jos, sau Macedonia Mare.

Dezvoltarea Macedoniei în epoca bronzului se datorează în principal creşterii vitelor, dar şi altor preocupări cum ar fi pescuitul şi vânătoarea, schimburile comerciale cu bijuterii şi ceramică, macedonii cultivau cereale, măsline şi viţă de vie, îşi construiau casele folosind stâlpi de lemn, iar acestea nu aveau mai mult de două camere, una din ele era special construită pentru păstrarea hranei. Ei erau producători de ceramică de culoare albă şi neagră, de unelte de piatră, în timpul perioadei fierului, casele macedonenilor îşi modifică aspectul, fiind construite la bază din piatră, cu împletitură de nuiele şi tencuială.

[16] Oleg Serebrian, *Dicţionar de geopolitică*, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 221
[17] Aneta Serafimova, *Macedonia- Cultural Heritage. The Middle Ages- Rootsn*, Beograd, 1961, p.14
[18]Homer, *Illiad.*, 14.226.
[19]Nicholas Hammond, *O istorie a Macedoniei I: Geografie istorică şi preistorie,* Oxford, Clarendon Press, 1972, p. 433-434

Primul rege macedonean cunoscut care pune bazele unui regat este Caranus (808-778 î.Hr.).

În perioada arhaică populaţii din zona Mării Egee şi mai multe oraşe din Grecia au migrat spre Macedonia, formând oraşele Methone, Sane, Skione, Potidaia, porturile Pieria şi Chalkidike.

Macedonia este un stat federal compus din mai multe triburi autonome, ele formează o societate de agricultori care pot apăra ţara împotriva duşmanilor.

Ţara poate să îşi satisfacă nevoile de baza ca cherestea, cereale, peşte, animale, astfel putând exporta altor state care sunt mai puţin binecuvântate de natură.

În anul 336 î. Hr. Filip al II-lea a cucerit Macedonia superioară Paeonia de sud,[20] astfel el îi învinge pe iliri, traci şi greci, transformând Macedonia într-o mare putere europeană.[21]

În perioada (510 – 479 î.Hr.) macedonenii se stabilesc datorită lui Alexandru I, într-o regiune numită Macedonia inferioară, acesta devine suveranul regatului Macedonia, care sub autoritatea sa devine o putere stabilă. El a înfrânt armatele persane ale lui Xerxes şi Mardonios, extinzând regatul macedonean până la regiunea Anthemous, în zona lacului Prasias unde se aflau mine de argint, iar exploatându-le macedonenii au făurit monede care le-au adus numeroase beneficii economice, intrarea statului Macedonean în istorie a fost marcată de acceptarea lui Alexandru I la Jocurile Olimpice din 496 î. Hr., fiind cunoscut faptul ca doar grecii puteau participa.

Perdikkas al II-lea care era primul fiu al lui Alexandru I în lunga sa perioadă de domnie (454-412 î. Hr.) a trebuit să facă faţă multor conflicte, astfel el s-a dovedit a fi un conducător diplomat prin alianţele pe care le-a făcut pentru a păstra teritoriul său întreg.

Regele Archelaos I, succesorul lui Perdikkas, a făcut schimbări în administrarea statului construind o reţea de drumuri care fac posibile schimburile comerciale şi culturale cu Grecia. De asemenea el mută capitala la Aigai, unde construieşte un palat la Pella unde invita oameni de cultură să-l întreţină. El a reuşit în timpul domniei să transforme Macedonia într-o putere de temut.

Timp de patruzeci de ani după moartea sa, Macedonia se transforma într-un câmp de luptă pentru regi care au domnit pentru perioade scurte de timp.

În perioada elenistică, regele Filip II care era un bun strateg militar şi un diplomat desăvârşit transformă Macedonia în marea putere a Mării Egee, iar fiul său Alexandru Macedon o face cunoscută în Orient.

Regele Filip al V-lea urcă pe tron în anul 221 î. Hr. la vârsta de 17 ani, încercând într-un mod oportunist să preia controlul asupra sudului Greciei.

Una din marile cuceriri ale regatului Macedon în perioada lui Alexandru cel Mare este cucerirea oraşului Tesalonic (Qessalonikh -Thessaloniky).

Alexandru îşi aduce contribuţia în istorie prin viziunea sa de a forma o Macedonie mare şi puternică prin politica sa internă de exploatare a minelor pentru a bate monede,

[20] Poulton Hugh, *Who are the Macedonians*, C. Hurst & Co Publihers, 2000, p.14
[21] Wilkes John, *The Illyrias*, Wilkes-Blakwell, 1996, p.49

impunere de taxe în port, creştere a impozitelor dar şi de a cumulare a unei averi impresionante.

Cele două războaie ale lui Filip al V-lea împotriva romanilor culminează cu înfrângerea armatelor astfel el pierde Grecia, iar regatul său se reduce la frontierele sale iniţiale.

În al treilea război a lui Filip împotriva Romei acesta pierde puterea, iar Macedonia devine o regiune romană. Imperiul Roman se împarte în Europa de vest şi Europa de est, Macedonia revine părţii de Răsărit.

În anul 280 are loc un eveniment ce poate fi luat ca reper în istoria Imperiului Roman Diocleţian preia puterea în Macedonia aducând schimbări administrative prin revenirea la graniţele ei naturale.

Importanţa strategică a Macedoniei este dată de faptul ca ea se află la răscruce de drumuri importanta în Peninsula Balcanică.

Doi macedoneni, fraţii Chiril şi Metodiu din oraşul Salonic creează primul alfabet slavon. Tot ei sunt cei care răspândesc creştinismul şi înfiinţează prima şcoală în oraşul Ohrid.[22]

În perioada bizantină putem vorbi de prosperitate economică în Macedonia prin prisma faptului că există un număr mare de mine în Thasos şi Prilep de unde se extrag metale care ulterior erau topite pentru a se fabrica obiecte şi arme, de asemenea Macedonia era un mare stat exportator de sare, producător de ceramic, în oraşul Demetria se organizau târguri unde se făcea comerţ cu piele, acestă prosperitate aduce cu sine posibilitatea macedonenilor de a-şi construi clădiri cu caracter religios sau laic, în unele locuri apar bazilici, vile şi fortificaţii.

Vasile I (867-887) este primul macedonean care a devenit împărat bizantin devenind fondatorul dinastiei macedonene.

În anul 865 slavii macedoneni conduşi de prinţul Boris se împotrivesc autorităţii bulgare din acea vreme, astfel el se converteşte la creştinismul bizantin, astfel Macedonia este împărţită între thema Tesalonic şi thema Strymon devenind un stat unde religia oficială este creştinismul bizantin.

Odată cu slăbirea Imperiului Bizantin (976-1018) ţarul Samuil a creat un puternic regat medieval slav cu capitala la Ohrid, în regatul său Samuil întemeiază patriarhiile din Prespa şi Ohrida unde numeşte ca patriarh pe David. Samuil este înfrânt în perioada 1014-1018, iar patriarh este numit Ioan care venea dintr-o mănăstire slavă de pe valea râului Radica. Samuel extinde regatul său până în Grecia, Epir, Bulgaria, Albania, Serbia, Bosnia, Muntenegru şi Dalmacia, dar este învins de către împăratul bizantin Vasile al II-lea Macedoneanul în 1014.

Anul 1204 este critic pentru Macedonia, aceasta este măcinată de numeroasele bătăliile cu bulgari în fruntea cărora se aflau conducători ca Simeon (894 – 927) şi Samuel (989 – 1081).

[22] Hastings Adrian, *Construcția de națiuni:etnie, religie și naționalism*, Cambridge University Press, 1997, p.126

Două revolte au loc împotriva dominației bizantine în Macedonia: una în anul 1040 condusă de Samuil, nepotul lui Petar Deljan, iar cealaltă în anul 1070 condusă de Gjorgji Vojteh.

După dizolvarea Imperiului Bizantin există doi conducători independenți ai Macedoniei din regiunea Mrnjavčević, regele Vukasin Mrnjavčević și fiul său, regele Marko. El este făcut vasal al Imperiului Otoman dar într-un final moare în bătălia de la Rovine.

Macedonia este cucerită de armata otomană și rămâne parte a Imperiului Otoman aproape cinci sute de ani. Imperiul Otoman încearcă convertirea Macedoniei la Islam, de aceea are lor repopularea orașului Tesalonic, în anul 1371 turcii sunt victorioși în lupta de pe râul Mariţa împotriva regelui Vukasin. În anul 1392 orașul Scopje este cucerit de Imperiul Otoman. În secolul al XV-lea se termină cucerirea Macedoniei, sub ocupație turcă va fi împărțită în trei regiuni:

- regiunea de vest;
- regiunea centrală;
- regiunea de nord.

În perioada turcă orașele ruinate ca Salonic au fost repopulate cu oameni veniți din diverse regiuni ale Imperiului Otoman, alte orașe precum Giannitsa sunt nou formate din populație de origine turcă. Administrarea noilor comunități sunt lăsate în administrarea aristocrației locale care este obligată să plătească anumite taxe, sistemul administrativ al Imperiului otoman se baza pe organizarea militară.

În această perioada turcă în Macedonia se cultivă cereale, măsline, mere legume pe câmpii sale fertile, apoi cum secolele au trecut macedonenii s-au extins la culturi de tutun, bumbac, orez, crearea de așezări în zone montane duce la intensificarea creșterii animalelor. În piețele din Constantinopol găseam păstrăv furnizat din râurile și lacuri.

Satele și orașele devin adevărate centre comerciale împânzite de ateliere unde se prelucrează metalele, se fac cojoace, textile din fibre de mătase, produse destinate utilizării zilnice sau bunuri de lux, macedonenii sunt recunoscuți ca fiind constructori foarte pricepuți, astfel Macedonia ajunge o putere economică prin exploatarea forței de muncă din construcții și prin comerțul cu mărfuri autohtone.

În mijlocul acestui climat de prosperitate și extindere a comerțului au fost ridicate sate noi la Asiatistica, Koz ani, Istoriat, Beria ai Florina care erau împânzite de vile (acherontica). Acestea erau case cu două etaje, construite din dulapuri de lemn, cu acoperișul de țiglă, tavane sculptate din lemn, camerele unde erau primiți oaspeții erau pictate cu motive florale, iar pivnițele caselor erau foarte mari.

Biserica își asumă un rol importat înlocuind autoritatea imperială, iar setea de cunoaștere a macedonenilor a condus la fondarea de școli bisericești, iar apoi s-a ajuns la construirea de instituții de învățământ comunitare.

Odată cu prăbușirea Imperiului Bizantin, Macedonia este cucerită de cruciații din vest, astfel începe perioada franceză.

În anul 1185 orașul Salonic împreună cu Istoriat și Seraiul sunt cucerite de normanzii din Sicilia.

În anul 1207 marchizul francez Bonificaţio de Monte ferat cucereşte Salonicanul şi îl ia prizonier pe Baladindu care era în acea vreme împărat al Constantinopolului, dar după moartea marchizului între anii (1215 – 1230) oraşul Salonic este cucerit de Theodor Component Douglas Angel os. Acesta fiind la rândul său învins în anul 1230 de ţarul bulgar din acea vreme şi anume Ivan Alan II.

Important pentru istora Macedoniei este luna decembrie a anului 1246 când Johannis III Vastitate cucereşte Seraiul, Cameleonicul, Skopje, Velicorusa, ajungând în oraşul Sfântul Dimitrie unde îl numeşte guvernator pe Andronic Paleologul, începând cu anul 1282 sârbii distrug Muntele Athos precum şi Peninsula Walkirii.

Perioada modernă este străbătută de ideea că macedonenii pledează pentru câştigarea libertăţi şi afirmarea naţionalităţii. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, conjuncturile internaţionale favorizează Macedonia. În perioada (1878-1879) există luptătorii macedoneni care cer libertatea şi adoptarea unei constituţii cunoscute sub numele de Regulamentul de Comitetul Uprising macedonean. Revolta stabileşte o influenţă puternică asupra creşterii conştiinţei naţionale a Macedoniei, în anul 1891 la Skopje Biserica Macedoneană prin Episcopul său Teodosie câştigă independenţa şi îşi instaurează arhiepiscopia la Bohriu.

O Organizaţie Revoluţionară Macedoneană Internă (VRMO) este înfiinţată în oraşul Salonic în anul 1883, având ca principii libertatea naţională şi ca principal scop întemeierea unui stat macedonean independent, în ziua de 2 august 1903 această organizaţie porneşte insurecţia Linden pentru declararea independenţei Macedoniei, această revoluţie este purtată împotriva turcilor, din păcate ea este înăbuşită, însă cu toate aceste impedimente Karsten Misivă scrie anumite principii pentru a ajuta la standardizarea limbii macedonene.

În Tratatul de la Bucureşti din august 1913 Macedonia este împărţită între Grecia, Bulgaria şi Serbia astfel:

- Grecia primeşte partea de sud a Macedoniei;
- Bulgaria a preluat regiunea Aspirin;
- Serbia anexează regiunea Harvard.

Astfel harta Peninsulei Balcanice s-a modificat, întrucât turcii au fost izgoniţi din sud estul Europei, iar teritoriul macedonean a fost împărţit având în vedere caracterul lingvistic şi aria de folosire a graiului slavo-macedonean.[23]

În anul 1914 începe Primul Război Mondial, puterile Centrale sunt înfrânte în anul 1918, iar Macedonia rămâne împărţi la fel cum se stabilise în Tratatul de la Bucureşti, în anul 1919 prin Conferinţa de la Paris macedonenii îşi recâştigă independenţa şi sunt integraţi Marii Iugoslavii. Această mişcare îşi are originea spre sfârşitul secolului al XIX-lea[24], fiind înfiinţată în anul 1893 în oraşul Salonic de un grup de revoluţionari care se ghidau după următorul crez: ”Macedonia pentru macedoneni[25]”. Toţi revoluţionarii îşi doreau ca Macedonia slavă să fie liberă şi independentă, să scape

[23] Acest grai a devenit limbă oficială când Macedonia a fost declarată republică a federaţiei iugoslave
[24] S-a manifestat pe teritoriul Macedoniei slavofone cunoscută sub numele de VMRO: Vnatrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija
[25] Bazele acestei mişcări au fost puse în oraşul Salonic

de sub dominaţia turcă. Pe 11 octombrie 1941, macedonenii pornesc un război pentru eliberarea Macedoniei de sub ocupaţia bulgarilor. În anul 1943 apare mişcarea comunistă şi Partidul Comunist a Macedoniei este cel care uneşte pentru prima dată armata Macedoniei. Armata de Eliberare Naţională publică un manifest al obiectivele de războiului de eliberare.

În data de 2 august 1944 Adunarea Anti Fascistă de Eliberare Naţională a Macedoniei (ASNOM) instaurează un stat macedonean. Reprezentanţi macedoneni din toate teritoriile Macedoniei decid să constituie un stat macedonean modern ca membru al noii Federaţie Iugoslave. Pe 16 august 1945 se înfiinţează primul guvern al Republicii Populare a Macedoniei, iar în anul 1946 acesta adoptă prima constituţie.

În anul 1991 Republica Federală Iugoslavia se desparte în Slovenia, Croaţia, Bosnia, referendum din 8 septembrie 1991 îi face pe macedonenii să-şi proclama şi ei independenţa. Giro Gligoreşti este primul preşedinte al Macedoniei Independente care adoptă o constituie ce proclamă Republica Macedonia un stat suveran, recunoscând egalitatea macedonenilor şi minorităţile etnice din ţară.

În anul 1995 Macedonia devine membru al Consiliului Europei astfel fiindu-i recunoscută existenţa limbii macedonene.

Concluzii

O primă observaţie ce reiese din acest studiu este faptul că anumite evenimente istorice au influenţat relaţiile intre-etnice din Peninsula Balcanică.

Construcţia identităţi etnicilor macedoneni se realizează printr-un mecanism social de legitimare a apartenenţei prin sesizarea propriului şi valorizarea acestuia.

În cazul concret al identităţii etnice putem vorbi de o conştientizare a propriului, a elementului de specificitate etnică, care este şi cazul macedonenilor din România care au un atât un element specific român dar şi pe cel macedonean din Macedonia.

Pentru mulţi etnici macedoneni din România, originea macedoneană este un dat pozitiv, un plus cultural faţă de români.

Bibliografie:

Adeline Tchaikovsky, *Hero dot. Istorii,* vol. II, Buc.,1964, traducere şi note Ucraina nr.281
Alan Barnard, Jonathan Spencer, *Encyclopedia of social and cultural anthropology* Taylor & Francis, Taylor & Francis, 2002
Andrei Marian, *Pagini alese din oratorii greci I-II, Antologie, note biografice şi traducere,* Buc.1969
Aneta Sesrfimova, *Macedonia - Cultural heritage .The middle Ages*-Roost, Beograd, 1961
Arginteanu Ion, *Istoria românilor macedoneni,* Bucureşti, 1904
Atlas de greacă şi lumea romană în antichitate, Editura Hammond, NGLAH, 1981
Brauer Susan Wise, *The History of the Ancien Word: From the Earliest Acconts to the Fall of Rome*, 2007
Cicerone Poghire, *Consideraţii asupra lexicului limbii macedonene vechi, în Studii şi cercetării lingvistice,*(S.C.L.)3X
George Erdeli, colab, *Dicţionar de geografie umană,* Edit. Cornint, Bucureşti,1999,
George Sarău, *Românii, India şi limba rromani, Bucureşti, 1997*
Georges Vacher de Lapouge, *Les sélections sociales: cours libre de science politique professé àl'Université de Montpellier* (1888-1889), Nabu Press, 2012

Gerald M. Oppenheimer,„Paradigm lost: race, ethnicity, and the search for a new population taxonomy,"*American Journal of Public Health* Vol. 91, No. 7, July 2001
Hastings, Adrian, *Construcția de națiuni: etnie, religie și naționalism,* Cambridge University Press, 1997
Homer. *Iliad* , 14.226
Constantin Drăgan*, Noi traci,* Craiova, Scrisul Românesc, 1976
Karen Dawisha, Bruce Parrott, *Politics power and the struggle for democracy in south-east Europe,* Cambridge University Press, 1997
Mark Robert Kreitzer, *Toward a covenantal understanding of ethnicity: an interdisciplinary approach*, Reformed Theological Seminary, 2003,
Nathhan Glazer, Daniel Patrick Moynihan, *Etnicity: theory and experience*, Harvard University Press, 1975
Nicholas Hammond, *O istorie a Macedoniei I: Geografie istorică și preistorie,* Oxford, Clarendon Press, 1972
Oleg Serebrian, *Dicționar de geopolitică*, Ed. Polirom, Iași, 2006
Peter Kivisto, *Multiculturalism in a global society*, John Wiley & Sons, 2008
Peter Miroschnikoff, *Interwiew mit Ziguener-Pfarrer Eginald Schattner în "Sudostennropa intteilungam"* 2005
Phillippe Poutignat, Jocelyne Steiff-Fenart, *Théories de l`etnicite, suivi de Les groupes etniques et leurs frontiéres,* PUF, 1995
Poulton, Hugh, *Who are the Macedonians*, C.Hurst & Co Publihers, 2000, Press, 1998
Romulus Vulcanescu, *Dictionar de etnologie* Albatros, 1979
Santosh C. Saha, *The politics of ethnicity and national identity*, Peter Lang, 2007
Siniša Maleševic, *The sociology of ethnicity*, SAGE, 2004
Sokrat Panovski, *Progonstvo što trae*, 2005
Stefanoski C. Branislav, *Limba traco-dacă, fondul limbilor indo-europene,* Timișoara, 1995
Stefanoski C. Branislav, *Pelasghi, limbă, carte, rimă,* Tetovo, 1998
Studii în domeniul lingvisticii de contact, G.Gilbert, Glenn G. Gilbert, Janet M. Fuller, Linda L Thornburg, Peter Lang, 2006
Theodor Mommsen, *Istoria României,* vol. I-III, I. 224 *traducere,* București, 1969
Vladimir Popescu Nicolae, *Originea tracă a macedonenilor preromani*
Walker Connor, *Etnonationalism. The guest for understanding*, Princeton University Press, 1994
Wilkes John,"*The Illyrias*", Wilkes-Blakwell, 1996
Wsevolod W. Isajiw, *Definitions of ethnicity*, Multicultural History Society of Ontario, 1979
www.crvs,org/book/service4/IV-chapter-VII.htm
www.macedonium.org
www.mymacedonia.net

DERIVATIVES WITH THE PREFIX *DES- / DEZ-* IN THE VOCABULARY OF POSTWAR ROMANIAN POETRY

Claudia DRAGOMIR (DRĂGHICI),
PhD Candidate, University of Craiova

Abstract: The derived models provided and used by postwar poets play an essential part in the ''grammar of poetry" through the interference of language levels. The poetic derivatives with the prefix des- often "associate" with an antonymic repetition resulting in lexical contrasts. Such derivatives suggest equivocal sensations to the meaning of a determination by using lexical parallelism and analogy, being created by different types of derivation. The analysis of poetic derivatives from the perspective of word formation joins the pun specific to creative lyricism.

Keywords: prefix, derivation, postwar poetry, lexical innovation, lexical analogy

Derivatele poetice reprezintă o categorie lexicală inedită în limbajul artistic, constituind un fapt inovator de formare a cuvintelor în poezia română postbelică. Fie că sunt formate prin derivare progresivă, fie prin substituţie de afixe, aceste derivate urmează spiritul creativ poetic, limba română îmbogăţindu-se lexical.

Ne vom ocupa de formaţiile derivate cu prefixul **des- / dez- (de-),** analizându-le pe cele care suscită interes în privinţa formării dar şi a semanticii.

Prefixul **des-** are ca variante literare[1]:

- Varianta fonetică **dez**- care se pune înaintea temelor care încep cu o vocală, o semivocală sau o consoană sonoră (cu excepţia consoanei **z**): *dezgheţa*,
- Varianta fonetică **de-** care se pune înaintea temelor care încep cu *s, ş* dar nu înaintea temelor care încep cu **j** şi **z:** *destructura* (dar *deszăpezi*).

În limba română putem întâlni şi dublete formate cu **des-** şi **de-** de la aceeaşi temă: *depersonalizare* şi *despersonalizare*[2].

Derivatele poetice formate cu **des- / de-** pot fi:

1. **Verbe**, analizate în raport cu:

- un verb, *despieptăna:* „Îşi *despieptăna* lin părul blond" (**Nichita Stănescu,** *Răzgândirea*); *dezprăfuind*: „ mandală / de care îmi spuse-o Marie Magdală / *dezprăfuind* neatent o sandală"(**Mircea Cărtărescu**, *Căderea*); *dezumflu*:„ *mă umflu şi mă dezumflu* ca fazele lunii şi ca mareele" (**Mircea Cărtărescu**, *Căderea*), „*Mă umflu* de străinătate / şi mă *dezumflu* de singurătate" (**Nichita Stănescu**, *Lupta inimii cu sângele)*; *„ Dezgoleşte-te"*(**Magda Cârneci,** *O, generaţia mea) ,* cuvânt format cu prefixul ***dez***- + verbul *a goli* (de la *gol); „* Îl *dezlipeam* încet*" (***Ileana Mălăncioiu**, *Sânge de urs), cu* prefixul ***dez***- *şi* verbul *a lipi; am dezalbit-o: „* de din alb *am dezalbit-o"*(**Nichita Stănescu,** *Cântec*, vol. *În dulcele stil clasic*) cuvânt format cu prefixul ***dez***- + verbul *albi* (din *alb*), analogie cu *se dezalbăstrea „ Se dezalbăstrea* de stele / cerurile mele"(**Nichita Stănescu**, *Către Ion*),

[1] FCLR II, p. 84.
[2] FCLR II, p. 84.

cuvânt format cu prefixul ***dez***- + verbul *albăstri* (din *albastru*); *desmuțind:* „ Fi-voi eu / (...)un pastor /(..) *desmuțind* cuvântul din balade"(**Nichita Stănescu**, *Homer*); *mă decorăbiasem:* „ *Mă decorăbiasem*" (**Nichita Stănescu**, *Debarcarea*), format cu prefixul **de-** și verbul *corăbia* (de la *corabie*);*m-a dezberciugat:* „ Dar ea (...) *m-a dezberciugat* de vin" (**Nichita Stănescu**, *Strigături*), cuvânt format cu prefixul **dez-** după verbul la participiu *îmbelciugat* (cu prefixul **în-** +substantivul *belciug* + sufixul -**at**, derivare parasintetică); *dezbătat*: „ Pregătindu-i-le *de dezbătat* / ea ține în boluri și zeama acră" (**Nichita Stănescu**, *A mea*, vol. *În dulcele stil clasic*), format cu prefixul **dez**- după *îmbătat* (*îmbăta* după lat. *imbibitare < bibitus = beat)*.

Unele derivate pot fi considerate „ aparente "[3] deoarece reprezintă formații care au fost create prin analogie cu baza altor derivate în condițiile particulare ale creativității lexicale, așa cum este cazul lui *dezbătat*: „ Pregătindu-i-le de *dezbătat* / ea ține în boluri și zeama acră" (**Nichita Stănescu**, *A mea*, vol. *În dulcele stil clasic*).

- un substantiv (formații parasintetice), *deznoadă:* „ *Deznoadă* ușa uncii de tăcere" (**Leonid Dimov**, *Istoria lui Claus și a giganticei spălătorese),* după *înnoadă* format cu prefixul **dez**- *și* substantivul *nod; se despielițează* „ Tatăl meu *se despielițează*"(**Nichita Stănescu,** *Din timpul unei zile*, vol. *Epica Magna*), format cu prefixul **dez**- după *împielița* (variantă a lui *împelița* format cu prefixul **în-** + *peliță* sau *pieliță)*; *se destrupează* „ cuvântul / nu se întrupează ci *se destrupează*"(**Nichita Stănescu**, *Daimonul meu către mine,* vol. *Epica Magna*), format cu prefixul **dez-** după *întrupa* (prefixul *în*- + substantivul *trup)*; *se dezgălbenea*: „*Se dezgălbenea* de galben / platinul din platin" (**Nichita Stănescu**, *Către Ion*), format cu prefixul **dez**- după *îngălbeni*(**în**- + *galben*).

2. **Substantive** (inclusiv infinitivele lungi), analizate în raport cu:

- un substantiv, „ *Dezîngerirea* și *dezariparea* / *dezmoștenirea* și *dezesperarea* / *desperecherea* și tu– / ah, cât mă faceți să plâng. // *Desfrunzirea* și întomnarea // *Dezumanizarea* și zepelinul *dezumflat"* (**Nichita Stănescu**, *Dezîngerirea*), unde *dezîngerirea* (format cu *prefixul* **dez-** *+* substantivul *înger, îngerire* fiind format prin analogie cu infinitivul lung*)*; *dezariparea (*format cu prefixul **dez-** după *înaripare*, format cu prefixul **în-** de la subst*. aripă*, *dezmoștenirea* format cu prefixul **dez**- și*. moșteni* din *moștean(* un derivat neobișnuit pentru această clasificare*; dezesperarea,* analogie cu varianta *desperare* din lat. *desperare*; *desperecherea* format cu prefixul **des-** după *împerechere*(**îm-** + *perechea*); *Desfrunzirea* format cu prefixul **des-** de la verbul *înfrunzi(* **în**- *+ frunză); dezumanizarea* (formație semianalizabilă deoarece este un împrumut din fr. *déshumaniser*, format cu prefixul **des**- + *umanizare*); *descleștare*: „ *descleștare* de ce crește" (**Nichita Stănescu**, *Frunză verde de albastru*), cu prefixul **des-** atașat unui substantiv *clește* după modelul lui *încleștare*(format cu prefixul **în**- + subst. *clește)*; *descreșterea*: „ Religia orașului nostru este *descreșterea* și *destrămarea*." (**Ioan Es. Pop**, *Orașul)*, unde *descreșterea* este format cu prefixul **des**- + verbul crește calc după fr. *décroître* iar *destrămarea* format cu prefixul **des-** și subst, *tramă;* (**Nichita Stănescu**, *Dezîmblânzirea)*, format cu prefixul **dez-** de la *îmblânzi* (prefixul **în -** + *blând*);

[3] Iulia Mărgărit(2004), *Câteva observații asupra unor derivate cu* **des**-, LR, LIII, (5-6), p.287.

- un adjectiv, O *descețoșare*: „ O *descețoșare* / un fel de cheag de sânge / îmi este natura în arătare" (**Nichita Stănescu**, *Foc de tabără*), format după *începțoșare* (prefixul **în-** + *cețos* < *ceață* + sufixul **-os**);

O situație aparte o prezintă termenii *dezghioacă* și *dezghiocate:* „ Cei moți *dezghioacă* în gură stele noi" (**Ștefan Aug. Doinaș**, *Nocturna*, 1) sau „ lumi *dezghiocate* și albe" (**Sorin Mărculescu**, *O bucurie a închegării)*, unde identificăm prefixul **dez-** + substantivul *ghioacă (găoace, ghioc-* et. nec.), respectiv **dez-** + verbul *a dezghioca* și / sau lat. *disglubicare*, dar și se *desfoliază*: „ roza sulfurilor...se *desfoliază*" (**Mircea Ivănescu**, *ieșirea din clișeu*), probabil format după *exfolia* (lat. *exfoliare*, fr. *exfolier)*.

La fel se întâmplă și cu verbul *să mă dezînsingurezi:* „ Cât de aproape ai putea fi, tu, iubito, / (...) ca *să mă dezînsingurezi* de tine" (**Nichita Stănescu**, *Vietate*), format prin derivare succesivă cu prefixul **dez**- după adjectivul *însingurat* (format cu prefixul **în-** + adjectivul *singur* + sufixul **-at**).

3. **Adjective**, analizate în raport cu:

- un substantiv, *descreierata*: „își face loc *descreierata* umbră atomică" (**Lucian Vasiliu**, *Dialectică*), format cu prefixul **des-** + subst. *creier* + sufixul **-at**; *descărnată:* „ se zgâiește speriată / ca o paparudă la viața ta *descărnată*" (**Gheorghe Izbășescu**, *Succesiune de porți către origini*), format cu prefixul **des-** + subst. *carne*, calc după fr. *décharner;*

- un adjectiv(provenit din verb la participiu), *despletite* :„ Îți simți deodată simțurile / *Despletite* și împletite apoi frumos la loc" (**Adela Greceanu**, *Titlul volumului care mă preocupă atât de mult...*), format cu prefixul **des-** după *împleti*(sufixul **în-** + *pleată*, pl. *plete*); *dezgolit* :„ corpul ei sensibil ca un nerv *dezgolit*" (**Iulian Fruntașu**, *Poem*), format cu prefixul **dez-** + verbul *goli; dezabuzat:* „ își rotește privirea / asupra veacului solitarul gânditor sceptic și *dezabuzat*" (**Liviu Antonesei**, *Călătorie în erele geologice*), format cu prefixul **dez-** + *abuzat* din fr. *abusé*; *descusută*: „ Pe voi, suflare născut / *Descusută*, vă îndrăgesc" (**Ion Stratan**, *Pentameronul)*, format cu prefixul **des-** + *coase*; *descompusă* „Lumina *descompusă*" (**Ileana Mălăncioiu**, *Către Ieronim*), prefixul **des**- + verbul *a compune*; „ raza / Papucului tău *desperecheat*"(**Alexandru Mușina**, *Tratat despre frică*), **des-** + ***(în-)*** + *pereche* după *împerechea*; *despodobi*„ pom *despodobit*" (**Cezar Baltag**, *Fuga miresii*), prefixul **des**- + *podobi (podoabă*).

Verbul *dezgoli* „ reprezintă o creație atipică"[4]. O explicație ne este oferită de Iulia Mărgărit care asociază verbul, dincolo de cuplul *goli / dezgoli,* cu sinonimul *dezbrăca* cu care s-ar fi putut întâlni contextual. Astfel, verbul *dezgoli* ar fi fost derivat prin analogie după *dezbrăca*, deoarece „ posibilitatea ordinară a derivării propriu-zise nu se justifică, dată fiind redundanța relației dintre formant și baza derivativă".[5]

Un caz special îl reprezintă adjectivul *destomnații*: „Seară, alb al ochiului (...) privind cu *destomnații* arbori" (**Nichita Stănescu***, În Spirit de Haiku),* format după *întomnat* (verbul *întomna* format cu prefixul **în**- + *toamnă*).

[4] Iulia Mărgărit (2008), *Pseudoderivate cu* **des**- *din perspectivă dialectologică*, SCL, LIX (2), p.445.
[5] Iulia Mărgărit (2008), *op.cit.*, p.445.

Astfel, prefixul **des**- / **dez**- este de obicei verbal, mai ales că majoritatea substantivelor au formă de infinitiv lung, în timp ce adjectivele sunt, în general, provenite din verbe la participiu (unele au verb, altele sunt considerate o punte în formarea verbului).

Cuvintele derivate cu **des-** au drept corespondent „ formații paralele cu **în-**”. Astfel, un „ derivat cu **în-** poate oricând determina crearea antonimului său”[6] ceea ce face dificilă determinarea cuvintelor moștenite din latină de cele formate intern.

Din punct de vedere semantic, verbele formate cu **des**- se analizează prin raportare la verbe antonime formate cu prefixul **în-** sau la verbul simplu*: împletite / despletite, umflu / dezumflu, compusă / descompusă, înfrunzi / desfrunzi, lipi / dezlipi, împielița / dezpielița, întrupa / deztrupa, îmbătat / dezbătat, îmbelciugat / dezbelciugat, înnoadă / deznoadă* etc., și mai rar cu prefixul **a-:** *amuțind / desmuțind.*

Pot exista și formații parasintetice, în care cuvântul format cu prefixul **des-** nu se opune altui verb, nici simplu, nici derivat*: despărinți* [7], ci doar se raportează la o bază existentă.

Prefixele **des**- și **de**- pot prezenta următoarele valori[8] :

- Desfacerea obiectului: *desîngerirea, dezariparea, desperecherea, deznoda, dezlipeam, dezghioacă* etc*.;*
- Negația cuvântului de bază prin anularea acțiunii verbului de bază: *desfrunzi, destrupează, dezbătat, decorăbiasem, dezalbi etc.;*

O interpretare deosebită a prefixului **des-** poate fi legată de valoarea negativă a acestuia care ar fi putut fi redată de prefixul **ne-**.[9]

- Rol de indicator al negației: *dezpieliț*at*, descețoșare, destomnații, descleștare* etc.

Prefixul **des**- a fost moștenit din latină [10] continuând latinescul **dis-** (cu **di-** ca variantă) în anumite cuvinte derivate de la verbe: *descoperi < discooperire*. În timp, prefixul a fost susținut de:

- Calcuri: *lumină descompusă* (prefixul **des**- + compune, după fr. *décomposer;*
- Forme calchiate: *dezmoștenirea* (prefixul **des-** + moșteni, după fr. *déshériter*), *dezesperarea (* analogie cu varianta *desperare* din lat. *desperare*);

Derivatele formate cu ușurință într-o serie: „ *Dezîngerirea* și *dezariparea* / *dezmoștenirea* și *dezesperarea / desperecherea* și tu– / ah, cât mă faceți să plâng. // *Desfrunzirea* și întomnarea // *Dezumanizarea* și zepelinul *dezumflat*” (**Nichita Stănescu** , *Dezîngerirea*) se datorează valorilor expresive , dar și faptului că prefixul **des**- apare în formații vechi și noi, atât în limbajul comun cât și în cel artistic.

Observăm astfel și formațiile inedite derivate succesiv cu două prefixe, **dez-** și **în-** **:** *dezîmblânzirea* sau *dezînsingurat*. În aceste cazuri, prefixele privative exprimă „ concepte pentru care nu există în limbă un lexem”[11].

[6] FCLR V, p.17.
[7] FCLR II, p. 89.
[8] FCLR II, p. 89.
[9] Iulia Mărgărit (2013), *Despre suprapunerea valorică a unor prefixe* **des- / ne-**, LR,LXII (1), p.31.
[10] FCLR II, p. 90.

De asemenea, am identificat derivate formate prin substituţie de prefixe precum: *destomnații*, *se despielițează ,se destrupează*, *dezbătat*, *desceţoşare*, *se dezgălbenea*[12]care pun probleme semantice, ambiguitatea fiind specifică expresivităţii limbajului poetic. Seria: *Dezîngerirea*, *dezariparea*, *dezmoştenirea*, *dezesperarea, desperecherea, Desfrunzirea*, *Dezumanizarea* nu este numai opozitivă ci provoacă, întăreşte şi îmbogăţeşte sistemul lexical al limbii române prin cuvinte noi care creează „procese imaginare reversibile”[13].

Alte derivate poetice sunt formate prin derivare progresivă de la verbe, unele neavând un corespondent / referent ci doar se adaugă prefixul privativ **des-** unui verb pozitiv: *dezalbăstrea, dezalbi* etc., în timp ce alte derivate poetice sunt formate prin derivare parasintetică, neavând un corespondent în limbă: *decorăbiasem, dezîngerirea, m-a dezbelciugat* etc.

Unele cuvinte derivate ţin de imaginaţia poetului şi de spiritul lingvistic ludic, pendulând între *parigmenon* şi *poliptotă,* şi generează asociaţii lexicale cu efect de insistenţă: „ copacii *cresc, descresc*” (**Nina Vasile**, *Biografia peretelui*), „ în legea propriei lui *descreşteri şi creşteri*” **(Ion Gheorghe** , *Mutul*), *)*, „ ele pot duce sau aduce pot *preface* sau *desface”*(**Dan Stanciu**, *Gaşca lui Mobius*), „ Amândoi suntem popas / între uşi / *deschizându-se, închizându-se*” (**Marta Petreu**, *Elegie)*,formate probabil prin analogie, „ Mă voi supune la *dezobişnuire*”, „ *M-oi dezobişnui* şi eu de trup”, „ cum lupul s-*a dezobişnuit* de lup”, *Am să mă dezobişnuiesc* de stelele cerului / cum apa îngheaţă *dezobişnuită* de fulgul zăpezii”(**Nichita Stănescu**, *Tonul*). În unele cazuri, derivatele poetice „se asociază” unei repetiţii antonimice rezultând contraste lexicale. Acestea constau în „ repetarea aceluiaşi cuvânt sau radical ceea ce situează în paralelism unele elemente contrastante lexical”[14]. Asemenea derivate creează un oximoron care ambiguizează voit sensul unei determinări prin folosirea paralelismului lexical din seria stănesciană: *Dezîngerirea*, *dezariparea*, *dezmoştenirea*, *dezesperarea, desperecherea* etc.

Hugo Friederich [15] surprinde tendinţa către „ fragmentarism” a liricii moderne care cuprinde mai multe niveluri lingvistice, dar care nu divizează ci unifică limbajul poeziei. Chiar dacă enumerarea elementelor lexicale este discontinuă semantic, formarea derivatelor urmează „ reguli” care pot fi de cele mai multe ori uşor de descifrat chiar dacă asocierea unor elemente aparent incompatibile creează ambiguitatea sensului.

Modelele derivate întâlnite la poeţii postbelici au un rol esenţial în „gramatica poeziei” prin interferarea nivelurilor limbii, prin jocuri de cuvinte care îmbogăţesc interpretarea semnificaţiilor şi a fondului lexical românesc.

Cuvintele derivate fac parte din jocul lexical al instrumentului de lucru al poetului, acesta operând cu forme superioare şi din perspectiva formării cuvintelor.

---

[11] Chelaru –Murăruş, Oana (2000), *Nichita Stănescu. Subiectivitatea lirică. Poetica enunțării*, Bucureşti, Editura Univers, p.258.
[12] Chelaru –Murăruş, Oana (2000), *op.cit.*, p.256.
[13] Chelaru –Murăruş, Oana (2000), *op.cit.*, p.257.
[14] Mihaela Mancaş (1991), *Limbajul Artistic Românesc în sec XX*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, p. 91.
[15] Hugo Friederich (1969), *Structura liricii moderne de la mijlocul sec. al 19-lea până la mijlocul sec. al 20-lea*, Bucureşti, ELU, p. 161-168.

BIBLIOGRAFIE :

FCLR II - Graur, Alexandru, Mioara Avram (red.),1978, *Formarea cuvintelor în limba română,* vol. II, *Prefixele*, , de Elena Carabulea, Fulvia Ciobanu, Florica Ficşinescu, Cristina Gherman, Finuţa Hasan; Magdalena Popescu-Marin, Marina Rădulescu, I. Rizescu, Laura Vasiliu, Bucureşti, Editura Academiei Române.
FCLR V – Popescu-Marin, Magdalena (coord.), 2007, *Formarea cuvintelor în limba română din sec. al XVI-lea – al XVIII-lea,* Bucureşti, Editura Academiei Române.
Chelaru–Murăruş, Oana (2000), *Nichita Stănescu. Subiectivitatea lirică. Poetica enunţării*, Bucureşti, Editura Univers.
Friederich, Hugo (1969), *Structura liricii moderne de la mijlocul sec. al 19-lea până la mijlocul sec. al 20-lea,* Bucureşti, ELU, p. 161-168.
Mărgărit, Iulia (2004), *Câteva observaţii asupra unor derivate cu* **des**-*,* LR, LIII, (5-6),Bucureşti, Editura Academiei, p.275.
Mărgărit, Iulia (2008), *Pseudoderivate cu* **des-** *din perspectivă dialectologică*, SCL, LIX (2), Bucureşti, Editura Academiei, p.441.
Mărgărit, Iulia (2013), *Despre suprapunerea valorică a unor prefixe* **des- / ne**-*,* LR,LXII (1), Bucureşti, Editura Academiei, p.31.
Mancaş, Mihaela (1991), *Limbajul Artistic Românesc în sec XX*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

DICŢIONARE:

MDA – *Micul dicţionar academic*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „ Iorgu Iordan", vol. I, Literele A-C, 2001; vol. II, Literele D-H, 2002; vol. III, Literele I-Pr, 2003; vol. IV, Literele Pr-Z, 2003, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.
MDLR (2002), Colecţia în *format electronic* „Mari dicţionare ale limbii române", Editura Litera Internaţional, care integrează, într-o singură interfaţă, următoarele lucrări: Litera Internaţional, *Noul dicţionar explicativ al limbii române*, *(NODEX)*; Florin Marcu, *Marele dicţionar de neologisme*; Luiza Seche, Mircea Seche, *Dicţionar de sinonime*. *Dicţionar de antonime*. *Dicţionar de rime*; Colectiv, *Dicţionar ortografic al limbii române (DOR)*.
DSL (2001), Angela Bidu-Vrănceanu, Narcisa Forăscu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, *,Dicţionar de Ştiinţe ale limbii,* Bucureşti, Editura Nemira.
DN (1978), Marcu, Florin, Constant Maneca, *Dicţionar de neologisme*, Bucureşti, Editura Academiei.
Zaciu, Mircea, Marian Papahagi, Aurel Zisu (coord.),1995*, Dicţionarul scriitorilor români* (A-C), Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române.
Zaciu, Mircea, Marian Papahagi, Aurel Zisu (coord.), 1995*, Dicţionarul scriitorilor români* (D-L), Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române.
Zaciu, Mircea, Marian Papahagi, Aurel Zisu (coord.), 2002*, Dicţionarul scriitorilor români* (M - Q), Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române.
Zaciu, Mircea, Marian Papahagi, Aurel Zisu (coord.), 2002*, Dicţionarul scriitorilor români* (R - Z), Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române.

SURSE LITERARE (**VOLUME DE POEZII, ANTOLOGII):**

Baltag, Cezar (1980), *Poeme*, Bucureşti, Editura Eminescu.
Cărtărescu, Mircea (2012), *Poezia*, Bucureşti, Editura Humanitas.
Cârneci, Magda (2016), *Viaţa*, Piteşti, Editura Paralela 45.
Dimov, Leonid (2003), *Poezii*, Bucureşti, Editura Humanitas.
Doinaş, Ştefan Augustin, (1967), *Semnţia lui Laokoon,*, Bucureşti, Editura Tineretului.
Doinaş, Ştefan Aug (1968*), Ipostaze*, Bucureşti, Editura Tineretului.
Doinaş, Ştefan Augustin, (1970), *Alte Ego* (versuri), Bucureşti, Editura Eminescu.
Doinaş, Ştefan Augustin, (1979), *Poezii*, Bucureşti, Editura Eminescu.
Fruntaşu, Iulian (1996), *Beată în marsupiu*, Chişinău, Editura Cartier.

Gheorghe, Ion (1967), *ZOOSOPHIA*, Bucureşti, Editura Tineretului.
Gheorghe, Ion (1972), *Poeme*, Bucureşti, Editura Albatros.
Greceanu, Adela (2014), *Şi cuvintele sunt o provincie*, Bucureşti, Editura Cartea Românească.
Ivănescu, Mircea(2014), *Versuri*, Bucureşti Editura Humanitas.
Mincu, Marin (1998), *Poezia română actuală*, vol. I şi II, Constanţa ,Editura Pontica.
Muşina, Alexandru (2002), *Antologia poeziei generaţiei 80,* Braşov, Editura Aula.
Muşina, Alexandru (2015), *Opera poetică*, Bucureşti, Editura Tracus Arte.
Pop, Ioan S.,(2017), *Opera poetică*, Bucureşti, Editura Cartea Românească Educaţional.
Stănescu, Nichita(2005), *Opera Magna*, Vol. I şi II, Bucureşti ,Editura Semne.
Vasile, Nina (2011), *Poeme de putere*, Bucureşti, Editura Vinea.
Vasiliu, Lucian, (1981*), Mona Monada*, Iaşi, Editura Junimea.

HERMENEUTICS
THE IDENTITY OF A CONTROVERSIAL CULTURAL CONCEPT

Liviu CHISCOP,
Phd Candidate, The State University of Moldova

Abstract: In the last decades, the term hermeneutics has known, in the Romanian spiritual space, an increasing popularity, being frequently used in articles, studies and essays from the literary/cultural press, but also in numerous specialised works, printed in volume, from the field of humanistic disciplines. Being used by more and more authors, who use it in different contexts and with different meanings, it seems to have become a moving target – as somebody suggestively mentioned the term causing inferiority complexes, or even anxiety attacks to those readers who have tried in vain to catch its meaning. Thus, for example, there are more than a few people who raise, apparently not without foundation an interesting question: why was such discipline still needed? After all some people say even nowadays – we do not need to take special courses as „how to interpret the newspaper", and no course of hermeneutics of conversation is taught in any school!

We will try, in the following, to answer such questions, offering some explanations to those haunted by such dilemmas, or still puzzled as to the meaning of hermeneutics. It should be noted, first of all, that hermeneutics at least for now does not consider oral exposures, that is the art of conversation, although we sometimes hear such questions as: „What did he mean?" or „In fact, what did you mean by that?" etc., which lead us to the famous irony of Talleyrand, Napoleon's skilled diplomat: „the words were given to us to hide our thoughts" ... From those mentioned above, it can be deduced that hermeneutics must be more first learned and only then „criticized", subject to confrontation. In other words, it is necessary to give priority to the teaching and, according to the understanding, one may leave room, in subsidiary, to reflection and, eventually, to doubts or disproof...

That is why, we considered it necessary to devote here a first subchapter, with a prolegomenic character, to theoretical aspects such as the origins of hermeneutics, the etymology of the term, the definition of the concept, the specification of the study object, etc. Then, in another sequence, called The Paradigm of Typological Invariants, we tried to perform a periodisation, but also a classification of the different types of hermeneutics, corresponding to each of the humanistic disciplines.

Keywords: hermeneutics, paradigm, invariants, interpretation, translation, message, method, exegesis, Bible, humanistic.

Paradigma invariantelor definitorii: ştiinţă şi artă; tehnică sau metodă de cercetare; obiect de studiu

Conceptul de *hermeneutică* îşi are etimonul în termenul grecesc *hermenevein*, care însemna *a enunţa*, dar şi *a interpreta* şi *a traduce*, adică a folosi un interpret. Se pare că denumirea derivă de la numele zeului grec Hermes, care era mesagerul zeilor şi interpretul ordinelor lui Zeus. „Arta hermeneutică spune Nicolae Râmbu are drept obiect tălmăcirea voinţei divine" [1, p. 7]. Cert este că substantivul *hermeneutiké* apare pentru prima dată în **Dialogurile** lui Platon, mai exact în **Omul politic** [2, p. 402], unde *hermeneutica* este socotită doar o artă, fără a i se da însă o definiţie. Nici tratatul lui Aristotel, intitulat **Peri hermeneias**, nu reprezintă o hermeneutică în sensul modern al

termenului. Tradusă în latină prin **De interpretatione** (**Despre interpretare**), lucrarea lui Aristotel este, de fapt, un tratat despre enunţ ca mijlocitor între gândirea unui om şi ceilalţi. „Prin urmare consideră Nicolae Râmbu , nu rămân decât două semnificaţii fundamentale pentru *hermenevein*: a enunţa şi a interpreta (...) Orice discurs nu este decât o transpunere a spiritului în limbaj, sau traducerea gândirii în cuvinte. În ce măsură această traducere este fidelă constituie o problemă fundamentală a hermeneuticii. De altfel, în limbajul comun al grecilor, *hermeneus* era cel ce se ocupa cu transpunerea expresiilor confuze într-un limbaj accesibil, sau cel ce efectua traduceri. Hermeneutica din toate timpurile a avut ca sarcină o asemenea transpunere a unor înţelesuri dintr-o lume în alta, dintr-o epocă în alta" [1, p. 7].

De-a lungul timpului, conceptul de *interpretare* a generat numeroase discuţii şi chiar dispute. Evoluţia hermeneuticii cunoaşte perioade în care problema interpretării se prezintă ca una deosebit de gravă. Aşa, de pildă, dacă se consideră că orice limbaj presupune o interpretare, „în sensul că au loc permanente decodificări ale unui mesaj", teoria interpretării capătă forma teoriei generale a limbajului. „Hermeneutica precizează Nicolae Râmbu operează cu un sens restrâns al conceptului de *interpretare*. Aceasta înseamnă că nu se poate vorbi de *interpretare* decât acolo unde trebuie pus în lumină un sens ascuns şi resimţit astfel de către cititor. Prin definiţie, expresiile clare nu necesită nici un efort interpretativ. Prin urmare, interpretarea este actul de transformare a ceea ce părea neinteligibil, obscur, misterios în inteligibil**"** [1, p. 4]. Dar *hermeneutica* nu va rămâne doar o tehnică a unor specialişti acea *téchne hermeneutike* a interpreţilor de oracole şi minuni, ci va evolua spre o problemă generală a înţelegerii. „Tocmai din acest motiv spunea Paul Ricoeur , nici o interpretare importantă nu s-a putut constitui fără împrumuturi din modalităţile de înţelegere ce erau la îndemână într-o epocă dată: mit, alegorie, metaforă, analogie etc. Această legătură a interpretării în sensul precis de **exegeză textuală** cu înţelegerea în sensul larg de pătrundere a sensului semnelor e atestată chiar de unul dintre sensurile tradiţionale ale cuvântului hermeneutică, care ne vine din ***Peri hermeneias*** (***Despre interpretare***) a lui Aristotel" [7, p. 8]. De fapt, la Aristotel chiar discursul semnificant e *hermeneia* şi interpretează realitatea, în măsura în care spune „ceva despre altceva". Concepţia aceasta a lui Aristotel conform căreia *hermeneia* nu se limitează la alegorie, ci se referă la orice discurs care semnifică ceva este „prima şi cea mai veche relaţie dintre conceptul de interpretare şi cel de înţelegere; ea face ca problemele tehnice ale exegezei textului să comunice cu problemele mai generale ale semnificaţiei şi ale limbajului" [7, p. 8].

De altfel, necesitatea unei *ştiinţe* care să statueze principii şi reguli clare de interpretare a fost resimţită încă din *epoca luminilor*, din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. „Cu privire la definirea conceptului de *teorie generală a interpretării* afirmă Nicolae Râmbu s-au conturat două mari orientări. Pe de o parte, pentru Friedrich Schleiermacher şi reprezentanţii orientării pe care o deschide, hermeneutica este o artă ce instituie reguli clare de interpretare şi înţelegere a textelor. (...) Pe de altă parte, unii autori au considerat că hermeneutica trebuie să renunţe la acest ideal şi să se rezume la o reflectare filosofică, mai precis *fenomenologică*, asupra fenomenului interpretării, fenomen care nu se limitează doar la domeniul particular al textelor, ci constituie o

dimensiune esenţială a universului istoric în genere" [1, p. 3]. Aşadar, hermeneutica, deşi are un accentuat caracter normativ sau tehnic, nu înseamnă totuşi interpretarea unui text, ci teoria generală a interpretării textelor, propunându-şi eliminarea arbitrariului şi subiectivităţii din activitatea de interpretare. Acelaşi obiectiv îl are hermeneutica şi în ipostaza ei de *metodologie a interpretării textelor*, încercând să instituie reguli ferme activităţii de cercetare şi interpretare corecte.

În măsura în care „orice activitate umană este însoţită de un anumit efort de înţelegere, de clarificare a ceea ce apare într-o primă instanţă ca obscur" se poate vorbi de caracterul universal al fenomenului interpretării ca element care „stă la baza hermeneuticii ca ştiinţă" [1, p. 4]. Rezultă, pe cale de consecinţă, că domeniul hermeneuticii este unul fundamental, iar *obiectul* acesteia ca ştiinţă este „tocmai acest fenomen al interpretării, al transformării elementelor obscure în structuri clare, ce pot forma, la rândul lor, obiectul unor reflecţii conştiente" [1, p. 4]. În accepţia ei curentă, „clasică" am spune, în acelaşi timp elementară şi inevitabilă, *hermeneutica* este o metodă de *descifrare* şi *clarificare* a textelor, „metodă ce se cere ea însăşi „descifrată" şi „clarificată" □ după cum bine spunea Adrian Marino □ atât în cauzalitatea, cât şi în mecanismul său obiectiv de funcţionare" [8, p. 30].

În perioada Renaşterii şi a Umanismului (secolele XV□XVI), caracterizată prin admiraţia pentru realizările culturale ale antichităţii greceşti şi romane, *obiectul hermeneuticii* a fost iniţial acela de a explica/ lămuri conţinutul operelor autorilor antici. Ulterior, odată cu traducerea cărţilor **Vechiului Testament** în limba greacă, iar mai apoi a traducerii evangheliilor în limbile vorbite în Apusul Europei, teologii creştini s-au străduit să stabilească o *metodă* prin care să pătrundă sensul adevărat al Scripturii. În această privinţă, trebuie amintit principiul de interpretare *Sola Scriptura*, instituit de Martin Luther (1483-1546). „Conceptul *Sola Scriptura* □ se spune într-o lucrare de **Hermeneutică literară** □ orientează, în primul rând, la lecturarea operei propriu-zise. La prima vedere, e o teorie care nu acceptă interpretările; de fapt această teorie a apărut în momentul când se guvernează, se judecă şi se condamnă prin cea mai propagată carte □ **Biblia**, dar accesul de a lectura această carte este propriu doar celor aleşi" [4, p. 33]. Interesant de menţionat e şi momentul biografic al descoperirii textului biblic de către Luther: „În biblioteca de la Erfurt, reformatorul a văzut pentru prima dată **Biblia**, cartea despre care vorbea atâta lume fără să o cunoască. El a constatat că există o mare diferenţă între original şi interpretarea" [1, pp. 54-55] ce se propăvăduia. E de menţionat, de asemenea, că ideea primatului textului biblic în operaţia de interpretare/ decodificare a acestuia, fusese formulată cu mult înainte de către Sfântul Augustin. Cert este că interpretarea pe care o face Luther este realizată în urma traducerii **Bibliei** □ efort sisific pe care-l caracterizează astfel: „Mi-am dat osteneala să tălmăcesc cât mai bine, curat şi lămurit în nemţeşte. Şi ni s-a întâmplat adesea să căutăm un singur cuvânt paisprezece zile, chiar trei, patru săptămâni şi câteodată nu l-am găsit (...) Astfel încât uneori în patru zile nu am putut termina decât trei rânduri. Mai bine aşa, căci acum e gata tălmăcit, îl poate citi oricine, poate trece cu privirea peste trei, patru pagini, fără măcar să se împiedice de vreo greutate. (...) E uşor să ari după ce ogorul a fost curăţat. (...) De altfel, să nu te aştepţi la vreo mulţumire" [5, pp. 65-66]. De acum încolo, Luther va

căuta răspuns la toate întrebările doar în textul biblic. A existat însă şi un revers al medaliei, întrucât principiul *Sola Scriptura* a avut consecinţe dezastruoase chiar în timpul vieţii lui Martin Luther, întrucât permitea justificarea a orice prin **Sfânta Scriptură**. „Această teorie *Sola Scriptura* [illegible] se afirma într-o lucrare relativ recentă de *hermeneutică literară* [illegible], deşi destul de discutabilă, oferă o libertate interpretului de a sonda textul de sine stătător. Or, riscul de a interpreta interpretarea fără lecturarea operei poate aduce consecinţe mai grave, până la denaturarea mesajului artistic şi conceptului estetic al scriitorului" [4, pp. 35-36].

Întrucât lucrarea de faţă vizează, prioritar, *hermeneutica ştiinţelor literaturii* (teoria, critica şi istoria literară), se cere evidenţiată aici contribuţia majoră, determinantă chiar, a lui Martin Luther la formarea limbii literare germane. „Luther [illegible] se spune într-o *Istorie a literaturii germane* [illegible] împleteşte expresivitatea limbii religioase a misticilor cu ritmica elegantă şi clară a umaniştilor, pe scheletul fonetic şi gramatical ale limbii scrise folosite în cancelariile saxone (...). Limba lui Luther a devenit baza limbii naţionale scrise moderne şi a căpătat semnificaţia unui act lingvistic şi literar, de o importanţă covârşitoare pentru toată dezvoltarea ulterioară a limbii şi literaturii germane" [6, pp. 106-107].

În calitatea sa de *metodă* prin care se încerca descifrarea sensului adevărat al textelor biblice, disciplina în cauză e cunoscută sub numele de *hermeneutică sacră*, subsumată categoriei mai cuprinzătoare a *hermeneuticii teologice*, care cuprinde şi interpretarea miturilor şi simbolurilor, precum şi a tuturor credinţelor şi doctrinelor religioase. La rândul ei, metoda destinată a facilita înţelegerea operelor scriitorilor antici greci şi latini aparţine *hermeneuticii filologice*.

Paradigma invariantelor tipologice (clasică-sacră; tradiţională-modernă; teoretică/generală – aplicativă/specială)

Am constatat apoi că unii cititori, înţelegând că hermeneutica este, de fapt, disciplina care se ocupă de principiile interpretării, consideră că aceasta poate fi aplicată tuturor ştiinţelor, atât celor umanistice, cât şi celor din sfera ştiinţelor exacte. Or, adevărul e că *hermeneutica* e aplicabilă doar disciplinelor umanistice (teologie, filologie, filosofie, juridică, semiotică, lingvistică, literatură etc.), deşi unii susţin că aceasta ar fi influenţat, în ultimii ani, inclusiv studiile din domeniul *inteligenţei artificiale*... Elucidării unor aspecte de acest gen am rezervat, în economia lucrării, această a doua secvenţă din primul capitol, în care încercăm o periodizare şi o clasificare a hermeneuticii (tradiţională şi modernă; teoretică/ generală şi aplicative/ speciale etc.). Anticipând, vom preciza aici că, întrucât *literatura* are o condiţie dual [illegible] termenul desemnând deopotrivă *arta* (totalitatea scrierilor beletristice), cât şi *ştiinţa literaturii* (teoria, critica şi istoria literară) [illegible] trebuie să se înţeleagă faptul că *hermeneutica* nu e o metodă destinată artiştilor/ beletriştilor, ci doar celor chemaţi să interpreteze scrierile respective, recte criticilor şi istoricilor literari, precum şi esteticienilor/ teoreticienilor domeniului. Mai exact spus, orice text având ca obiect o problemă de teorie/ estetică literară, precum şi orice recenzie, cronică ori comentariu având ca temă o operă literară aparţine, *ipso facto*, hermeneuticii literare.

Observând apoi că în sfera noțională a tipurilor de hermeneutică recunoscute ca atare până în prezent coincidente științelor umaniste nu-și pot afla locul o serie de cercetări consacrate investigării operei unor hermeneuți de seamă, între care Mircea Eliade, Romulus Vulcănescu, Vasile Lovinescu, Ioan Petru Culianu ș.a., ori unor cercetări pe teme de hermeneutică literară ca, de pildă, **Hermeneutică ideii de literatură** (1987) și **Biografia ideii de literatură** (6 vol., 1992- 2005) de Adrian Marino, îndrăznim să propunem includerea pe lista hermeneuticilor speciale a unui nou tip pe care l-am numi *hermeneutica hermeneuticii*...

Atât hermeneutica teologică (mai ales în varianta ei *sacră*), cât și hermeneutica filologică (inclusiv cea dedicată operelor autorilor clasici ai antichității greco-romane) aparțin *hermeneuticii tradiționale*. Ulterior, începând cu secolul XVIII, hermeneutica se dezvoltă și se diversifică din ce în ce mai mult, devenind o teorie generală a regulilor de interpretare, constituindu-se astfel o *hermeneutică teoretică* (sau generală), care-și propunea să dea o explicație, un sens comprehensibil tuturor scrierilor greu de înțeles. Hermeneutica se diferențiază astfel tot mai mult de exegeză (cu care era identificată uneori), concentrându-se doar pe conținut și semnificație, indiferent de formă sau amănunte de redactare. Pe cale de consecință, am spune, în raport cu *hermeneutica teoretică* apar și se amplifică o serie de *hermeneutici practice/ aplicate* (sau speciale), circumscrise mai tuturor domeniilor vieții spirituale, disciplinelor umanistice. Astfel, pe lângă tradiționalele hermeneutici teologice și filologice, amintite anterior, apar, în secolele următoare, *hermeneutica științelor literaturii, hermeneutica istoriei, hermeneutica științelor juridice, hermeneutica artistică* (a operelor de artă), *hermeneutica lingvistică, hermeneutica semiotică* ș.a., care aparțin categoriei *hermeneuticii moderne*. Așadar, dacă ar fi să încercăm o *clasificare*, putem conchide că se poate vorbi de *hermeneutici tradiționale* ori *moderne*, și că există o *hermeneutică teoretică (generală)* și câteva *hermeneutici speciale (practice/ aplicate)*. În cazul acestora din urmă există, de cele mai multe ori, subdiviziuni numite *tipuri de hermeneutică*. Așa, de pildă, în cazul *hermeneuticii filosofice* pot fi disociate/ relevate: *hermeneutica psihanalitică* (Sigmund Freud), cea *antropologică* (Carl Gustav Jung), cea *marxistă* (K. Marx), cea *fenomenologică* (Edmund Husserl), cea *ontologică* (Martin Heidegger) etc. Uneori, aceste *tipuri de hermeneutică* sunt, de fapt, discipline subiacente, așa cum se întâmplă în cazul hermeneuticii literare cu subdiviziuni precum: *teoria lecturii*, *teoria metaforei*, *hermeneutica textului, antropologia literară, estetica receptării* etc. Alteori, subdiviziunile în cauză capătă statutul unor *discipline de graniță*, cum este cazul *stilisticii lingvistice* (situată la confiniile lingvisticii cu estetica), sau al *hermeneuticii structuraliste* și a celei *semiotice* (aflate la confluența filosofiei cu lingvistica) ș.a.

Dacă cele dintâi scrieri de hermeneutică au apărut în strânsă legătură cu cele de retorică, gramatică și logică, ulterior hermeneutica a servit unor necesități practice ale educației, politicii și filosofiei morale. Mai târziu, odată cu traducerea cărților **Vechiului Testament** în limba greacă, hermeneutica se confruntă cu probleme specifice privind *tehnica* acestei activități, care se interferează cu cele de *interpretare* a textelor biblice, dar și cu cele de logică și teoria cunoașterii. Hermeneutica generală cunoaște, de acum înainte, o diversificare în funcție de disciplinele umanistice pe care le deservește. Astfel,

pe lângă *hermeneuticele particulare* din domeniul *gramaticii, logicii, politicii, educației* etc. apar ramuri noi, precum *hermeneutica sacră* sau *teologică*, cea a *jurisprudenței*, cea *istorică*, cea *filologică* ș.a. Așadar, dacă într-o primă fază hermeneutica era considerată doar o artă sau știință de a interpreta textele vechi, în special pe cele biblice, ulterior – odată cu W. Dilthey și școala sa – ea va fi definită drept știința sau metoda *înțelegerii* (interpretării) tuturor fenomenelor culturii spirituale. Disciplină complexă, considerată nu doar *știință* ori *artă* a interpretării, ci deopotrivă *metodă* și *tehnică* de descifrare a unui dat simbolic, *hermeneutica* e numită adesea, pe drept cuvânt, *știința exegezei*. Ea este îndreptățită a accede la statutul de *știință*, întrucât – având *obiect de studiu* și *metodă proprie* – corespunde definiției conceptului respectiv. „*Știința* – se spune în cel mai recent și complet *dicționar explicativ al limbii române* – este un ansamblu de cunoștințe caracterizate printr-un obiect și printr-o metodă, determinate și fundamentate pe relații obiective, verificabile" [3, p. 2007].

Așadar, hermeneutica este, înainte de toate, o *metodă* de studiere a unor sensuri obscure, încifrate sau – după cum spunea chiar Mircea Eliade, cel mai de seamă hermeneut al nostru – un efort organizat de a „surprinde mai puțin imperfect valorile religioase ale societăților preistorice" [9, p. 11]. Într-adevăr, în ipostaza de *hermeneutică a religiilor* sau *teologică*, ea urmărește dezvăluirea înțelesului realității ultime implicate în totalitatea textelor sacre. Dar *hermeneutica* este o *metodă* (o știință, o artă) a „descifrării" semnificațiilor nu doar ale scrierilor religioase, ci deopotrivă și ale celor laice, din orice altă categorie. În ultimele două veacuri mai ales, hermeneutica se extinde de la analiza/ interpretarea scrierilor sacre (îndeosebi biblice), la toate celelalte domenii ale vieții spirituale, artistice și literare. Problematica fundamentală a *hermeneuticii* rezidă, așadar, în necesitatea explicării și interpretării operelor/ scrierilor din aria disciplinelor umanistice: teologie, literatură, filosofie, istorie, juridică, lingvistică etc. Evoluția aceasta a hermeneuticii „de la sacru la profan", ca să spunem așa, translarea *obiectului* ei de la textele religioase la cele laice e specifică înseși scrierilor lui Mircea Eliade. În gândirea ilustrului hermeneut, *conceptul de hermeneutică* „reface, de fapt – precizează Adrian Marino – etapele fundamentale ale acestei discipline: inițial sacră, de interpretare a voinței zeilor și „mesajelor" divine, oculte (oracole, profeții, declarații criptice, ermetice), apoi profană: juridică, filologică, literară, de exegeză textuală în sens tot mai larg. Traiectoria va fi în esență aceeași: hermeneutica lui Mircea Eliade începe prin a se supune vocației sale originare: interpretarea și clarificarea fenomenelor religioase, pentru a se deschide treptat – prin implicație latentă sau directă – spre totalitatea fenomenelor spirituale, artistice, literare etc." [8, pp. 28-29]. Așadar, preocuparea prioritară, fundamentală a lui Mircea Eliade rămâne în permanență doar instituirea unei *metode hermeneutice* de valabilitate universală. Așa cum observă Ioan Petru Culianu – discipol și monograf al lui Mircea Eliade – definiția *hermeneuticii totale* la Mircea Eliade „trebuie deci extinsă de la orice tip de sacralitate la orice tip de creație spirituală sacră sau profană" [10, p. 157].

La numeroși hermeneuți – dar și la Mircea Eliade în exemplele citate – se poate constata o oarecare instabilitate terminologică și, deci, semantică, în sensul că utilizează concomitent noțiuni precum *hermeneutică, exegeză, descifrare, interpretare, înțelegere*

ș.a., care sunt oarecum sinonime, deşi pot fi considerate circulare şi solidare. Luând în discuţie această situaţie în cazul scrierilor lui Mircea Eliade, hermeneutul Adrian Marino spune: „Pentru a ne limita numai la sfera de referinţe familiare lui Mircea Eliade, vom reaminti că pentru Paul Ricoeur singurul hermeneut francez care a asimilat metoda gânditorului român „hermeneutica propriu-zisă" constă în „interpretarea aplicată de fiecare dată unui text particular" sau cu o formulă şi mai concisă: „ştiinţa interpretării". Altfel spus, definiţia hermeneuticii se confundă teoretic şi practic cu definiţia interpretării, „noţiuni de fapt sinonime, atât prin tradiţia terminologică şi culturală, cât şi prin accepţiile lor curente actuale" [8, p. 32]. S-ar putea glosa mult în jurul *interpretării* ca trăsătură caracteristică definitorie a hermeneuticii. Vom reveni asupra subiectului respectiv într-un alt eseu consacrat evoluţiei conceptului de *hermeneutică* în spaţiul spiritual autohton.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Nicolae Râmbu, **Prelegeri de hermeneutică**, Buc., Editura Didactică şi Pedagogică, 1998.
Platon, **Omul politic**, în **Opere**, vol. VI, p. 402.
x x x **Dicţionarul explicativ ilustrat al limbii române**, Chişinău, Editura Arc & Gunivas, 2007.
Victoria Fonari, **Hermeneutica literară**, Chişinău, Universitatea de Stat din Moldova, 2007. 114 p.
Martin Luther, **Scrisoare despre tălmăcire**. Traducere de Sevilla Răducanu, în **Literatura Umanismului şi Renaşterii**, vol. II, Buc., Editura „Albatros", 1972.
Mihai Izbăşescu, **Istoria literaturii germane**, Buc., Editura Ştiinţifică, 1968.
Paul Ricoeur, **Conflictul interpretărilor (eseuri de hermeneutică)**. Traducere şi postfaţă de Horia Lazăr, Cluj, Editura „Echinox", 1999.
Adrian Marino, **Hermeneutica lui Mircea Eliade**, Cluj-Napoca, Editura „Dacia", 1980.
Mircea Eliade, **De Zalmoxis a Genghis-Khan**, Paris, 1962.
Ioan Petru Culianu, **Mircea Eliade**, Assisi (Italia), 1978.

THE PRESPA AGREEMENT:THE PRICE PAID FOR MACEDONIA'S EUROPEAN INTEGRATION

NAKEVA Marijana
PhD student, ''Dunărea de Jos'' University of Galaţi

Abstract: This article intends to analyze the issue of constitutional reforms in Macedonia, as implemented under the Prespa Agreement – an international agreement signed on June 17, 2018 by the foreign ministers of the Republic of Macedonia and Greece and the UN mediator on behalf of the dispute – Matei Nimetz. According to the agreement, Macedonia should change its name to Northern Macedonia so that the official name of the country is the Republic of North Macedonia. Officially, the Prespa Agreement is called the "Final Agreement" which resolves the disputes shown in UN Security Council Resolutions no. 817 and 845 of 1993, which replaces the Interim Agreement between Greece and Macedonia of 1995. The interest is to establish a strategic partnership between the parties and to allow the Republic of Macedonia to join the EU and NATO. The main purpose of this article is to establish a clearer picture of the European aspirations of the Republic of Macedonia and the price it has to pay in the context of the break-up of Yugoslavia and the problems it faces.

Keywords: Countries to the Western Balkans, European Union, NATO, Former Yugoslav Republic of Macedonia, Prespa Agreement, Constitutional Amendment.

1. Introducere

Acest articol îşi propune să contureze o imagine mai clară asupra preţului plătit pentru aspiraţiile europene ale Republicii Macedoniei: modificarea constituţiei, numele, identitatea şi istoria. În acest scop, vom începe prin a analiza fenomenul integrării europene la nivelul mai larg al regiunii Balcanilor de Vest, după care vom arăta motivele pentru care credem că Acordul de la Prespa încalcă dreptul constituţional macedonean, dar şi dreptul internaţional.

2. Balcanii de Vest şi Macedonia

Majoritatea istoricilor din Balcani ştiu foarte puţin despre istoria ţărilor vecine deoarece au tendinţa să se concentreze pe istoria naţională; de aceea, se spune că istoria Balcanilor este o istorie divizată.[1] Deşi Balcanii aparţin în mod indubitabil Europei, ca regiune îşi păstrează individualitatea. După Pavlowitch, naţiunile balcanice s-au luptat şi s-au învins, au pierit şi au renăscut.[2] Adeseori Europa interpretează greşit Balcanii, în acelaşi fel în care şi Balcanii tind să înţeleagă greşit Europa; însă cele două se află într-o relaţie interdependentă: Europa este întregul, iar Balcanii se pot considera parte integrantă a „Bătrânului Continent".[3]

Cu toate acestea, Europa nu poate să înţeleagă Balcanii – îndeosebi Balcanii de Vest –, fără să înţeleagă trecutul acestei regiuni, or istoria recentă stă sub semnul Iugoslaviei.

[1] Stevan Kosta Pavlowitch, *Istoria Balcanilor 1804-1945*, (Iaşi: Polirom, 2002), 316.
[2] Pavlowitch, *Istoria*, 6.
[3] Pavlowitch, *Istoria*, 316.

Cândva considerată a fi fruntașă în rândul țărilor neoccidentale care ar putea adera la Comunitățile Europene, Republica Federală Socialistă Iugoslavia a avut puternice relații culturale, politice și economice cu Occidentul, cu toate că regimul politic nu era unul democratic. Destrămarea Iugoslaviei a însemnat nu doar apariția unor noi țări pe harta Europei – evenimentele care au însoțit fragmentarea Balcanilor de Vest au urmări adânci, resimțite și astăzi.

Nu există un consens cu privire la cauzele care au dus la destrămarea Iugoslaviei, după cum nu există unanimitate nici cu privire la data la care a început și s-a sfârșit acest proces. Totuși, cronologia evenimentelor sugerează că ruptura a debutat în mod oficial la 25 iunie 1991, când Slovenia și Croația și-au declarat unilateral independența, iar sfârșitul acestui proces ar fi fost în data de 27 aprilie 1992, când Serbia și Muntenegru au format împreună un nou stat, numit Republica Federală Iugoslavia.[4]

Totuși, unii autori consideră că procesul de dezintegrare a SFRY a început, de fapt, cu adoptarea Constituției din 1974, care a transformat federația într-o *de facto* confederație; or, odată cu acest pas, republicile ar fi dobândit puteri mai mari decât însăși Federația. Alții cred că ruperea Iugoslaviei a început în 1989, când a fost modificată Constituția Serbiei pentru a reduce autonomia provinciilor Kosovo și Voivodina, modificare care la rândul său a provocat crize instituționale la nivel federal, culminând cu secesiunea Sloveniei și a Croației. Din punctul de vedere al Macedoniei, continuarea federației însemna participarea la un conflict cu care nu avea nimic de-a face.

2.1. Destrămarea Iugoslaviei

Pe parcursul anului 1991, mai multe republici care alcătuiau Iugoslavia și-au declarat independența: mai întâi Slovenia, urmată mai apoi de Croația, Macedonia, respectiv Bosnia și Herțegovina. La începutul anului 1992, odată ce Slovenia și Croația au fost recunoscute de Uniunea Europeană (Comunitatea Europeană la acea vreme), Iugoslavia a rămas de domeniul trecutului.[5] Problema este complexă și sensibilă; Iugoslavia a fost pusă la grele încercări de-a lungul existenței sale, iar jumătatea de secol care îi precedă apusul nu face excepție. Ruperea sa a fost rezultatul unor contradicții profunde în inima regimului: socialismul nu avea cum să rezolve dificultățile pe care însuși modelul său economic le-a provocat, iar societatea necesita democrație, protecția drepturilor omului și revenirea la economia de piață. Odată ce tensiunile interetnice și interconfesionale s-au suprapus peste contradicțiile din însăși inima regimului, deznodământul nu putea fi decât conflictul armat.

Din nefericire, ruptura sângeroasă a Iugoslaviei are urmări resimțite și astăzi, printr-un număr de chestiuni nerezolvate: noile state au intrat în crize care au durat ani buni, răstimp în care se întrezărea o singură cale de ieșire – o aderare cât mai curând posibilă la UE.

2.2. Integrarea europeană

[4] Todor Cepreganov, *Dezintegrarea Iugoslaviei acum 25 de ani* (Shtip: Centrul de cercetare juridică și politică al Facultați de Drept din cadrul Universității „Goce Delcev", 2016), 1.
[5] Todor Cepreganov, *Istoria norodului Macedonean* (Skopje: Institutul de istorie națională, 2008), 325.

Nu este un secret faptul că Uniunea Europeană a făcut o prioritate din integrarea ţărilor din Balcanii de Vest. Această regiune reprezintă o zonă de interes strategic pentru Europa, iar integrarea în Uniunea Europeană prezintă anumite provocări. Balcanii sunt, de fapt, etimonul termenului geopolitic „balcanizare", folosit pentru a descrie procesul de fragmentare a unei regiuni pe criterii etnice. Având în vedere istoria complexă din spatele acestui fenomen, putem spune că Balcanii au rămas şi vor fi în continuare o enigmă pentru restul continentului, însă una cu mare potenţial economic, acesta fiind şi principalul motiv pentru care Occidentul european este interesat de integrarea acestor ţări.

3. Acordul de la Prespa şi problematica ratificării

Acordul de la Prespa – un acord internaţional semnat la 17 iunie 2018, în satul Nivitsi, pe malul lacului Prespa, de miniştrii de externe ai Republicii Macedonia (Nikola Dimitrov) şi Greciei (Nikos Kozijas), precum şi de mediatorul ONU pentru disputa privind numele ţării – Matthew Nimetz. Oficial, Acordul de la Prespa este denumit „Contractul Final" care rezolvă diferendele arătate în Rezoluţiile nr. 817[6] şi 845[7] din 1993, înlocuind acordul temporar[8] din 1995, dintre Grecia şi Macedonia.

Obiectivul Acordului este să stabilească un parteneriat strategic între părţi şi să permită aderarea Republicii Macedoniei la UE şi NATO. Conform Acordului, Macedonia ar trebui să-şi schimbe numele în Macedonia de Nord, astfel încât denumirea oficială a statului să fie „Republica Macedonia de Nord", iar Grecia să recunoască etnonimul macedonean utilizat în denumirea cetăţeniei ţării, precum şi denumirea limbii oficiale ca macedoneană, obligându-se să nu interfereze cu apartenenţa ţării vecine la organizaţiile internaţionale.[9]

La 30 iulie 2018, Adunarea Republicii Macedonia a convocat un referendum având ca scop ratificarea Acordului de la Prespa.[10] Eşecul acestei consultări – fiindcă numai circa 37% din electorat a luat parte – indică faptul că prim-ministrul Zaev nu a reuşit să mobilizeze populaţia şi să o convingă de avantajele schimbării.[11] Având în vedere neîntrunirea pragului de validare a referendumului, instituţiile statului au fost nevoite să îşi asume decizia, sens în care au susţinut că referendumul ar fi fost doar consultativ.

Parlamentul a anunţat cele patru modificări constituţionale care vor schimba denumirea constituțională în Republica Macedonia de Nord după intrarea în vigoare a Acordului Prespa. Pe lângă aceste modificări, Adunarea a adoptat şi Legea constituţională care aduce modificări amendamentelor constituţionale nr. 33, 34, 35 şi

[6] Rezoluția Consiliului de Securitate ONU nr. 817 din 7 aprilie 1993, http://unscr.com/en/resolutions/doc/817 (accesat la 19.03.2020).
[7] Rezoluția Consiliului de Securitate ONU nr. 845 din 18 iunie 1993, http://unscr.com/en/resolutions/doc/845 (accesat la 08.04.2020).
[8] Acordul Provizoriu între Republica Elenă şi Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, din 13 septembrie 1995.
[9] Acordul Final, disponibil la adresa: https://vlada.mk/node/14958 (accesat la 10.04.2020).
[10] https://www.sobranie.mk/content/%D0%9E%D0%B4%D0%BB%D1%83%D0%BA%D0%B0_%D0%B7%D0%B0_%D1%80%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B8%D1%88%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9Ae_%D0%BD%D0%B0_%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC.pdf (accesat la 12.04.2020).
[11] Prim-ministrul a fost acuzat penal pentru săvârşirea de infracţiuni politice prevăzute de art. 308 C.pen. (care se referă la încălcarea independenței și aducerea statului într-o poziție de subordonare față de un stat străin). În acest sens, a se vedea: https://lider.com.mk/makedonija/levica-podnese-krivichna-prijava-protiv-premierot-zaev/ (accesat la 14.04.2020).

36 atunci când va intra în vigoare şi Acordul final dintre Macedonia şi Grecia pentru soluţionarea litigiului privind numele, precum şi după ratificarea protocolului de aderare la NATO.

Cetăţenii au protestat în faţa Parlamentului Macedoniei pentru a împiedica Adunarea să voteze schimbarea Constituţiei şi a numelui ţării. Totuşi, parlamentarii au votat cu 81 voturi în favoarea modificărilor constituţionale, iar după ratificarea acordului de către Parlamentul Elen, la 12 februarie 2019, acesta a intrat în vigoare, soluţionând disputa dintre Macedonia şi Grecia, schimbând astfel denumirea oficială a ţării în „Republica Macedonia de Nord".[12] În schimb, Macedonia a putut începe negocierile de aderare la UE. Mai mult, la 27 martie 2020 a devenit în mod oficial cel de-al 30-lea stat membru al Alianţei Nord-Atlantice, ca urmare a îndeplinirii ultimei etape formale din Acordul de la Prespa cu Grecia.[13]

3.1. Vicii de constituţionalitate

Negocierile care au fost desfăşurate sunt total ilegale deoarece Constituţia Macedoniei prevede un executiv bicefal, în care puterea este realizată deopotrivă de Guvern şi Preşedinte. Legea adoptată pe vremea lui Kiro Gligorov, în 1998, un decret care promulgă Legea privind ratificarea şi executarea acordurilor internaţionale prevede, în textul art. 3, că acordurile internaţionale ale Republicii Macedonie sunt semnate de Preşedinte.[14] Prin urmare, în această materie şeful statului este *primus*, iar premierul este *secundus*. Fără ca preşedintele să semneze, acordul nu putea fi supus unui referendum şi nu putea ajunge pentru ratificare la Adunare: legea în cauză trebuia să treacă de la Preşedinte la Adunare prin Guvern, însă nu a pornit de la şeful statului.

Unul dintre obstacolele legale pentru Acordul de la Prespa a fost Preşedintele ţării, care se bazează pe art. 119 alin. (1) din Constituţia Macedoniei.[15] Pentru a clarifica: Acordul de la Prespa conţine trei părţi, dintre care prima conţine 8 articole în care Guvernul îşi depăşeşte autoritatea, şi anume a încheiat un acord bilateral pentru care competenţa exclusivă rezidă la Preşedintele Republicii.[16] Legea prevede în ce domenii Guvernul este responsabil să încheie acorduri, însă problemele de identitate nu sunt incluse în aceste domenii, ceea ce ne face să concluzionăm că s-a aflat în afara prerogativelor conferite: cu alte cuvinte, prim-ministrul a acţionat *ultra vires*.[17]

Al doilea obstacol este Curtea Constituţională: de exemplu, aceasta a abrogat acordul de la Okta, din 2002.[18] În mod oficial, Curtea Constituţională nu este competentă sa anuleze Acordul, dar este responsabilă de legea care ratifică Acordul, deoarece legea noastră spune că acordurile internaţionale pot fi ratificate şi modificate prin lege, or

[12] Anunțul privind schimbările constituționale este disponibil la adresa: https://vlada.mk/node/16735 (accesat la 18.04.2020).
[13] Macedonia a putut adera la NATO după ce ultimul stat membru (Spania) a îndeplinit procedura de ratificare a protocolului de aderare. Anterior, Parlamentul de la Skopje a ratificat protocolul la 11 februarie.
[14] Legea afacerilor externe folosește termenul de *aviz* când se referă la guvern, ministru și ministere, însă pentru președinte lucrează cu termenul de *decizie*. De aceea, președintele este *primus*, iar premierul *secundus*.
[15] A se vedea dispozițiile art. 119 din Constituția Macedoniei.
[16] Acordul de la Prespa a fost publicat în Monitorul Oficial al Macedoniei nr. 6 din 12 ianuarie 2019.
[17] Biljana Vankovska, 'Geopolitics of the Prespa Agreement: Background and After-Effects', *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 3 (2020): 14.
[18] Decizia Curți Constituționale nr. 140/2001 din 2002, la adresa: http://ustavensud.mk/?p=8233, accesat la 26.04.2020.

legile trebuie întotdeauna să fie în conformitate cu Constituţia: iar acordul amintit este contrar legii fundamentale.

Al treilea obstacol este referendumul[19]: în drept există un manual de reguli care spune că schimbările se fac astfel: lege prin lege, constituţie prin amendament constituţional, verdict prin verdict, ceea ce se decide într-un referendum trebuie rezolvat printr-un alt referendum. În acest sens, permiteţi-mi să vă reamintesc că la referendumul din 1991, întrebarea era aceasta: „sunteţi pentru un stat suveran şi independent al *Macedoniei*?"[20] (s.n.) – în drept, rezultatul de la această consultare prezintă autoritatea lucrului judecat (*res judicata*). Cetăţenii cu drept de vot s-au pronunţat deja cu privire la numele ţării – Macedonia; dacă ar fi voit să o numească altfel, atunci trebuia să se procedeze la un referendum *obligatoriu*, precum cel din 1991, şi nu la unul consultativ.

Dispoziţiile art. 73 din Constituţia Macedoniei prevăd doar referendumul decizional, nu şi cel consultativ. Între cele două tipuri de referendum se face o distincţie netă: „referendumul decizional produce efecte juridice directe (...), în vreme ce unul consultativ presupune intervenţia legiuitorului pentru a transpune voinţa suverană a poporului într-un text de lege corespunzător".[21] În orice caz, textul art. 73 trebuie coroborat cu cel al art. 120 alin. (3), care prevede că asocierea cu alte state în uniuni sau comunităţi trebuie ratificată de majoritatea absolută a cetăţenilor cu drept de vot din Macedonia, ai căror voinţă trebuie exprimată într-un referendum. Cu alte cuvinte, numai un referendum decizional – şi, implicit, validat – poate să valoreze consimţământul cetăţenilor macedoneni la luarea unei asemenea decizii.[22]

3.2. Încălcarea dreptului internaţional

Un alt aspect legal pe care îl avem în procesul de admitere într-un stat membru al ONU, spune că doar art. 4 din Carta ONU este relevant: despre Macedonia şi Slovenia a afirmat Comisia Badinter[23] că îndeplinesc condiţiile statalităţii.[24] Desigur, orice stat care favorizează pacea şi acceptă obligaţiile prezente în Cartă poate să fie membru al ONU.[25] Cu toate acestea, vedem că în cazul Macedoniei s-a impus o cerinţă suplimentară: negocierea propriului nume şi denunţarea opţiunii suverane iniţiale prin obligaţia de a purta denumirea provizorie „Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei".

[19] În dreptul constituțional macedonean, tipurile de referendum sunt sistematizate în Constituție (1991), precum și în Legea din 2005 privind referendumul.
[20] Decizia nr. 729 privind anunțarea referendumului a fost publicată în Monitorul Oficial al Macedoniei nr. 37 din 7 august 1991.
[21] Anthony Murphy, „Reforma constituțională în România după referendumul din 2009" *Sfera politicii*, 188 (2016): 15.
[22] Dimitar Apasiev, *Aspectele juridice ale referendumului pentru așa-numitul Acord de la Prespa între Republica Grecia si a „Doua Parte"* (Shtip: Raport anual la Facultatea de Drept, Universitatea „Goce Delcev", 2018), 6.
[23] Acest grup internațional de arbitraj, Comisia Badinter, a fost numit după președintele său, Robert Badinter, fiind înființat cu ocazia Conferinței privind Fosta Iugoslavie de la Haga în 1991. Membrii Comisiei Badinter au fost toți președinți ai instanțelor constituționale ale statelor fondatoare ale UE.
[24] Criteriile statalității – teritoriu, populație și autoritate politică – enumerate de Comisia Badinter sunt similare celor enunțate în Convenția de la Montevideo (1933); Anthony Murphy, Vlad Stăncescu, 'State formation and recognition in international law', *Juridical Tribune*, 1 (2017): 7.
[25] A se vedea dispozițiile art. 4 din Capitolul 2 al Cartei ONU.

În 1993, Rezoluţia 817 adoptată de Consiliul ONU, când Macedonia devine al 181-lea membru al ONU, propune o rezolvare rapidă a diferendului. De aceea, sunt în favoarea unei proceduri legale internaţionale care să solicite ca în viitor ONU, prin Adunarea Generală, să ni se adreseze sub numele constituţional, deoarece 137 de ţări[26] recunosc deja Macedonia sub numele purtat în aceşti ani de tranziţie, iar 4 din 5 state membre ale Consiliului de Securitate ne-au recunoscut. Un precedent există în jurisprudenţa Curţii Internaţionale de Justiţie de la Haga, cea care a statuat că URSS nu putea să impună condiţii suplimentare Portugaliei pentru aderarea la ONU.

Prin Acordul de la Prespa este încălcat principiului echivalenţei: nu există egalitate şi uniformitate, de exemplu în legătură cu limba macedoneană. Potrivit acordului, se recunoaşte dreptul de a denumi limba ca „macedoneană", însă cu o notă de subsol pentru a explica faptul că face parte dintr-un grup de limbi slavice de sud: o soluţie pentru o problemă deja rezolvată şi care ameninţă *drepturi dobândite* ale poporului macedonean. Să ne amintim şi de textul din 1995 al preambulului acordului, care denumeşte ambele părţi (*i.e.* Grecia şi Macedonia), însă în Acordul de la Prespa nu apare decât Grecia (indicată ca fiind prima parte), iar Macedonia este desemnată pur si simplu ca a doua parte: mai poate fi vorba de negocieri pe picior de egalitate în acest caz?

În conformitate cu dreptul internaţional, Acordul de la Prespa negociază un subiect care nu poate negociat, fiind contrar normelor *jus cogens* ale comunităţii internaţionale, cum ar fi: dreptul popoarelor la autodeterminare, principiul egalităţii suverane a statelor şi interzicerea interferenţei în afacerile interne ale statelor.[27] Văzut prin prisma dreptului internaţional, un asemenea act este în contradicţie cu normele prevăzute în textul art. 7 şi 8 din Convenţia de la Viena din 1969 privind dreptul contractual.[28] Pentru aceste raţiuni, credem că acordul amintit încalcă dreptul internaţional.

4. Concluzii

Putem concluziona ca războiul care a însoţit destrămarea fostei Iugoslavii a încetinit integrarea europeană a regiunii. Astăzi, ţările nou-apărute se află în diverse stadii de progres în drumul lor spre UE. În Macedonia, lupta ideologică este în plină desfăşurare: furia, frica şi rănile din Skopje sunt adânci din cauza apariţiei unei „noi" ţări pe harta lumii – Republica Macedonia de Nord.

Nerespectarea regulilor care guvernează semnarea şi ratificarea Acordului de la Prespa este atât de gravă încât duce la nulitatea absolută a acestuia. Conform valorii fundamentale a ordinii noastre constituţionale – principiul divizării puterii de stat şi principiul „frânelor şi echilibrului", preşedintele Republicii este deţinătorul echilibrului instituţional dintre guvernul central şi un fel de „maestru" (*dominus*) în sfera raporturilor juridice internaţionale.

Astfel, conform art. 119, paragraful 1 din Constituţia Republicii Macedonia (1991), „acordurile internaţionale, în numele Republicii Macedonia, sunt încheiate de

[26] Lista ţărilor care au recunoscut Macedonia sub numele constituţional poate fi consultată la: https://mkd-news.com/po-25-godini-nezavisnost-eve-koi-zemji-ne-priznavaat-pod-ustavnoto-ime/ (accesat 16.04.2020).
[27] Ana Nikodinovska Krstevska, *Contractul Prespa între Republica Macedonia și Republica Grecia prin prisma Legii Internaționale* (Shtip: Raport anual la Facultatea de Drept, Universitatea „Goce Delcev", 2018), 133.
[28] Disponibil la adresa: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf (accesat la 24.04.2020).

preşedintele Republicii Macedonia". În unele cazuri, acordurile internaţionale pot fi încheiate de Guvernul Republicii Macedonia, dar numai atunci când această competenţă decurge explicit din lege. În acest sens, art. 119 paragraf 2 din Constituţie enumeră limitativ numai 22 de cazuri în care Guvernul este competent să încheie convenţii, dar chiar şi atunci, cu consultarea obligatorie a şefului statului: (1) economia; (2) finanţare; (3) ştiinţa; (4) cultura; (5) educaţie; (6) sport; (7) transport etc. – cu excepţia aspectelor referitoare la frontiera de stat, intrarea sau retragerea din alianţe sau comunităţi cu alte state, precum şi alte acorduri internaţionale încheiate, în conformitate cu dreptul internaţional, exclusiv de către şefi de stat şi nu de guverne.

Văzut prin prisma dreptului internaţional, încheierea Acordului de la Prespa nu este în conformitate cu normele art. 7 şi 8 din Convenţia de la Viena privind dreptul contractual. Sub acest aspect, Convenţia consideră reprezentanţi autorizaţi să încheie acorduri internaţionale numai persoanele care posedă „puteri depline", astfel cum sunt definite la art. 2 (1) lit. (c) din Convenţie. Totuşi, Convenţia mai prevede că, dacă o convenţie este încheiat de o persoană neautorizată, atunci convenţia este lipsită de efecte, cu excepţia cazului în care aceasta este confirmată sau validată în continuare de persoana în cauză (articolul 8).

Potrivit dreptului internaţional, acordul are un obiect nesusceptibil de negociere, contrar normelor *jus cogens*: dreptul popoarelor la autodeterminare, principiul egalităţii suverane a statelor şi interzicerea amestecului în treburile interne ale statelor. Acordul de la Prespa se poate rezilia cu o notă diplomatică către Grecia, pe baza *jus cogens* din art. 53 din Convenţia de la Viena din 1969.

BIBLIOGRAFIE

Cărţi şi articole de specialitate:

Dimitar Apasiev, „Правни аспекти на референдумот за т.н. Преспански Договор меѓу Република Грција и „Втората Страна"" (*„Aspectele Juridice a referendumului pentru așa numitul Acordul din Prespa între Republica Grecia si a „Doua Parte")*, Raport anual la Facultatea de Drept, Universitatea „Goce Delcev", Shtip, 2018;

Todor Cepreganov, Историја на Македонскиот народ (*Istoria norodului Macedonean*), Ed. Institutul de istorie naţională, Skopje, 2008;

Todor Cepreganov, „Распаѓањето на Југославија 25 години подоцна" (*Dezintegrarea Iugoslaviei acum 25 de ani*), Centrul de cercetare juridică şi politică al Facultăţii de Drept din cadrul Universităţii „Goce Delchev", Shtip, 2016;

Anthony Murphy, „Reforma constituţională în România după referendumul din 2009", *Sfera politicii,* nr. 2/2016;

Anthony Murphy, Vlad Stăncescu, „State formation and recognition in international law", *Juridical Tribune*, no. 1/2017;

Ana Nikodinovska Krstevska, „Договорот од Преспа помеѓу Република Македонија и Република Грција низ призмата на Мегународното Право" (*Contractul Prespa între Republica Macedonia şi Republica Grecia prin prisma Legii Internaţionale*), Raport anual la Facultatea de Drept, Universitatea „Goce Delcev", Shtip, 2018;

Stevan Kosta Pavlowitch, *Istoria Balcanilor 1804- 1945*, Polirom, Iaşi, 2002;

Biljana Vankovska, 'Geopolitics of the Prespa Agreement: Background and After-Effects', *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, no. 3/2020.

Acte normative şi jurisdicţionale:

Rezoluţia Consiliului de Securitate ONU nr. 817 din 7 aprilie 1993;

Rezoluţia Consiliului de Securitate ONU nr. 845 din 18 iunie 1993;
Rezoluţia ONU nr. 47/225 din 27 aprilie 1993;
Acordul Provizoriu dintre Republica Elenă şi Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (New York, 13 septembrie 1995);
Decizia privind anunţarea referendumului nr. 2730, publicată în Monitorul Oficial al Macedoniei nr. 140 din 30 iulie 2018;
Acordul de la Prespa dintre Republica Elenă şi Republica Macedonia, publicat în Monitorul Oficial al Macedoniei nr. 6 din 12 ianuarie 2019;
Hotărâre Constituţionala nr. 101, publicată în Monitorul Oficial al Macedoniei nr. 6 din 12 ianuarie 2019;
Decizia Curţii Constituţionale a Republicii Macedonia nr. 53 din 4 decembrie 2019;
Decizia Curţii Constituţionale a Republicii Macedonia nr. 140 din 4 decembrie 2002;
Constituţia Macedoniei, aprobată prin decizia nr. 998, adoptată de către Adunării Constituante la şedinţa nr. 08-462/1 din 17 noiembrie 1991, aprobată prin referendumul din 8 septembrie 1991 şi publicată în Monitorul Oficial nr. 59 din 22 noiembrie 1991;
Decizia privind anunţarea referendum nr. 729, publicată în Monitorul Oficial al Macedoniei nr. 37 din 7 august 1991;
Vienna Convention on the Law of Treaties, 23 May 1969.
Charter of the United Nations signed on 26 June 1945, in San Francisco, and came into force on 24 October 1945.

ASPECTS OF ORALITY IN GEORGE COȘBUC'S POETRY

Lili VÂRTOPEANU (MOCANU),
PhD. Student, University of Pitesti

Abstract: The present study highlights the markers of orality in George Coșbuc's poetry. Most of them are closely related to the epic dimension of his lyricism. It is a well-articulated system with multiple elements: popular phonetics, phraseological units, oral deictics, interjections, onomatopoeias, complex forms of dialogue.
Keywords: orality, markers, oral deictics, phraseology, dialogue

1. Oralitatea, cu o importanţă foarte mare în istoria comunicării umane (Coşeriu, 2009: 200), nu este o trăsătură a poeziei lirice, care, în general, printr-un monolog interior, expune trăirile afective ale poetului. Poezia coşbuciană însă, aşa cum a arătat George Călinescu, se caracterizează printr-un lirism obiectiv, în care componenta epică este accentuată. De aceea, trăsăturile oralităţii se pot identifica foarte bine în textele poetului ardelean, aşa cum pot fi găsite şi în opera lui Ion Creangă.

În definirea oralităţii, lingviştii au făcut mai întâi distincţia dintre stilurile limbajului scris şi stilurile limbajului oral (Irimia, 1999: 82).

Luându-se în calcul fenomenul real al comunicării, s-a făcut deosebirea între oralitatea standard şi oralitatea substandard (Molea, 2019: 93), ambele formând complementaritatea dintre creaţia populară orală şi conversaţia curentă (Milaş, 1988: 29).

În cazul unei opere literare trebuie însă individualizate trăsăturile proprii prin care oralitatea se apropie de colocvialul real (Coteanu, 1973: 100), dar şi cele distinctive, de text elaborat, creat de un autor cu intenţionalitate estetică.

Căutând să identifice subclasele stilului oral beletristic, Dumitru Irimia, în lucrarea sa *Introducere în stilistică*, individualizează stilul ludic (ce caracterizează în principal limbajul copiilor) şi stilul narativ, referindu-se, atât în teorie, cât şi în aplicaţii, numai la textele în proză. La structura prozodică (ritm şi rimă) se referă doar atunci când o întâlneşte ca formulă de încheiere, în distihurile de la finalul basmelor, de tipul *Şi-am încălicat pe-o şa...*(Irimia, 1999: 142).

Când se referă la legende (etiologice şi istorice), la povestire, snoavă şi basm, autorul omite existenţa acestora şi în varianta versificată, multe dintre ele fiind reprezentative pentru literatură română în ansamblul ei.

Despre acestea, Gheorghe Vrabie arăta că au impus un adevărat model poematic, care a ajutat „ interpreţii să creeze adevărate capodopere ale literaturii anonime” (Vrabie, 1983: XI).

În toate aceste opere se găsesc trăsăturile oralităţii populare, rustice, pe care, într-o măsură mai mare sau mai mică, George Coşbuc le-a transpus în opera sa, trecându-le prin filtrul genialităţii sale. Poetul a scris într-un limbaj foarte apropiat de limba populară, punând-o pe aceasta în acord cu normele vremii sale, aşa încât s-a ajuns,

după propria expresie, la o limbă populară literară. Tot astfel, utilizând într-o foarte mică măsură elemente din zona substandard a oralităţii, i-a conferit acesteia accesul la literaritate, aşa cum s-a întâmplat şi cu creaţia lui Ion Creangă.

Prin oralitate, creatorul are tendinţa de a apropia textul poetic de universul de discurs, aşa cum se desfăşoară el spontan în realitate, prin autenticizare, de a „reproduce" verosimil comunicarea reală. Determinat de specificul unor specii literare, iese uneori din chingile verosimilităţii şi împrumută din creaţia populară elemente de fabulos, ca în *Nunta Zamfirii* (nu intră în discuţie basmele versificate în recuzita cărora fabulosul făcea parte din structura firească a mesajului).

Problema care se pune este dacă poetul „împrumută" aceste elemente de fabulos sau dacă ele existau ca atare în desfăşurarea reală a comunicării rustice. Varianta ultimă este mai plauzibilă, pentru că, aşa cum arăta Dominique Maingueneau în lucrarea sa *Textul literar*: "Într-un univers dominat de oralitate autorul reactualizează în funcţie de circumstanţele specifice un lucru pe care l-a auzit recitat de alţii; el întreţese bucăţi... preexistente" (Maingueneau, 2007: 196-197).

Situaţia se întâlneşte în cazul lui Coşbuc, care are cultura (zestrea) unui menestrel (motive populare, scheme ritmate, tipuri de rimă, tipuri de interacţiuni verbale ca expresie a unor relaţii în sfera afectivă, socială, istorică, tipuri de stileme); are, de asemenea, cultura poetică dobândită la şcoala literaturii antice greco-latine şi a liricii moderne, germane, italiene etc.

De aici marea dexteritate a poetului de a institui texte de o lungime considerabilă, remodelând parcă un material preexistent în care se transpune de fiecare dată, graţie unei bune cunoaşteri a limbii şi unei uşurinţe uluitoare de a versifica.

Mărcile oralităţii diferă după natura textului (liric, epic şi dramatic) şi de asemenea, de la un scriitor la altul, în funcţie de tipul de text şi de procedeele pe care şi le asumă.

Particularităţile stilului coşbucian impun mărci ale oralităţii la fiecare nivel al limbii. Cele de la nivelul expresiv, fonologic, au fost abordate prin exemplificarea fonetismelor populare şi a celor mai multe metataxe.

La nivelul vocabularului, marcajul se face prin expresiile idiomatice şi paremice, frecvente în limbajul popular; la nivel propoziţional este implicat sistemul deicticelor (pronominale, verbale, adverbiale, interjecţionale, exclamative); sintaxa orală constă în modalităţile prin care se realizează coordonarea şi în anumite tipurile de conectori în subordonare. La nivelul modurilor de expunere, dialogul este procedeul ce reprezintă cel mai bine oralitatea, mai ales atunci când este însoţit de mărci din celalalte tipuri. Umorul popular presupune şi ironia şi figurile adresative (imprecaţia, invocaţia, apostrofa).

2. Nivelul frazeologic şi paremic este foarte extins în textele poetice coşbuciene, dar particularitatea acestora este că autorul le contextualizează, imaginându-se parcă într-o fază anterioară genezei şi fixării lor. Astfel *a înveli focul în vatră*, apare transpus în vers astfel: *Focul e-nvelit în vatră* (I, p. 100); *a-şi pune capul pentru cineva* intră în structura picioarelor metrice sub forma *Să-mi pun capul pentru-o Lină* (I, p. 103). În mod similar: *a-şi lua ziua bună – nu-şi ia nici ziua bună* (I, p. 219).

Alteori, cuvintele de bază ale expresiei, probabil tot din necesităţi metrice, sunt înlocuite prin sinonime: *s-a pornit apoi cuvânt* (I, p. 108 = *a se duce vestea*).

Prin astfel de actualizări se lărgeşte sfera şi forţa lor sugestivă: *şi-am fost ca fraţii* (I, p. 131); *să-mi fie om odată* (I, p. 173); *nu-mi faci capul călindar* (I, p. 189); *la câte legi am fi ajuns* (I, p. 202); *fac moarte pentru ea* (I, p. 215); *a pus picioru-n prag* (I, p. 220); *ţi-a mers cuvânt prin lume* (I, p. 224); *de dragul cui să mai trăieşti* (I, p. 226); *sunt dator şi eu c-o moarte* (I, p. 287).

Deosebirea dintre poezie şi proză, sub acest aspect al creaţiei, constă tocmai în aceea că un text în proză respectă mult mai fidel configuraţia oricărui frazeologism, prin aranjarea şi plasarea lui în structurile ritmate potrivite; în schimb, poetul nu le poate prelua decât prin respectarea determinismului metric şi de aceea operează modificări. Fenomenul în sine nu e lipsit de importanţă, în sensul că actualizarea frazemului respectiv deschide un spaţiu de receptare nou: cititorul percepe noua structură, comparând-o cu cea cunoscută deja, lucru ce-i generează o deschidere aperceptivă mai extinsă. Sigur, fenomenul poate fi şi invers, în cazul în care contextul nu reuşeşte să intre în coerenţă cu unitatea frazeologică în noua configuraţie propusă de poet.

3. Sistemul deicticelor orale se află, cel mai frecvent, plasat la nivel propoziţional, elementele lui delimitându-se în două subclase: cea a incidenţelor şi subclasa deicticelor integrate structural (Ungureanu, 2002: 21). Rolul lor este să facă trimitere directă la contextul situaţional-comunicativ (Hobjilă, 2003: 57) care condiţionează şi generează enunţul, dar, în acelaşi timp, şi la locutor şi alocutor.

Deicticele incidente au o valoare de impact afectiv foarte mare, întrucât ele presupun o (între)rupere a fluxului intonaţional al enunţului, semnalând prezenţa alocutorului din universul de discurs în care are loc comunicarea, rolul lor, din acest punct de vedere (cu referire specială la interjecţii) nefiind unul periferic sau accidental (cf. Drăgan, 2004: 20).

Reprezentative pentru deicticele incidente sunt interjecţiile propriu-zise, multe dintre ele cumulând şi funcţie exclamativă (exclamaţia, aşa cum s-a văzut, trebuie considerată ca figură a oralităţii). De asemenea, nu s-a făcut distincţie între acestea şi onomatopee, distincţie care, prin natura lor ca semn, i-a determinat chiar pe specialişti să le descrie împreună (Cumpenaşu, 2017: 26). Sub aspect stilistic însă, onomatopeele au fost considerate ca reprezentând o figură de stil aparte, cu însuşiri conotative similare cu ale interjecţiilor.

În opera lui George Coşbuc se întâlneşte un număr foarte mare de interjecţii, dintre care cele propriu-zise le devansează pe cele onomatopeice, unele create de poetul însuşi prin analogie, în structuri verosimile.

O statistică efectuată pe textele volumelor de poezii publicate de poet în timpul vieţii, ajunge la inventarul de 35 de tipuri de unităţii (unele variante ca *a/ ah; haid / haide; O / of/ oh; e/ ei*... au fost considerate un singur tip). Acest număr este foarte mare şi-l apropie pe Coşbuc de Ion Creangă.

Inventarul acestor unităţi este următorul: *adio* (1); *ah* (39); *alelei* (2); *aoleu* (2); *aolio* (1); *aş* (1); *ba* (25); *bum-bum* (1); *cioc-poc* (1); *e /ei* (39); *ehei* (1); *fă* (7); *gâl,gâl, gâl* (1); *gâl* (1); *ha,ha, ha* (1); *hai* (9); *haid/ haida* (19); *hei* (1); *ho ho* (1); *ia* (1); *iaca* (6); *iată*

(57); *mă* (1); *măi* (3); *oh / o* (47); *olio* (1); *oliolio* (1); *păi* (7); *poc, poc* (1); *tica-tac* (1); *trop* (1); *uhu, hu* (1); *ura* (1); *vai* (20); *zău* (3).

Între paranteze este trecut numărul de apariţii pentru fiecare interjecţie, de unde se constată că s-a ajuns la un număr de 305 ocurenţe. Dacă se raportează acest număr la cele 172 de poezii cuprinse în volumele antume ale poetului, se ajunge la un coeficient de reprezentare de 1,77de interjecţii sau onomatopee pentru fiecare poezie. Sigur, sunt texte în care nu apare nicio astfel de unitate, după cum sunt texte cu o pondere foarte mare: poezia *La pârău* are 16 interjecţii.

În poeziile nepublicate de poet în timpul vieţii, multe dintre ele basme versificate, balade, snoave populare, sfera incidenţelor interjecţionale este mai extinsă.

După cum se poate observa din inventar, incidenţa cea mai mare în text o are interjecţia prezentativă *iată* (57). (Interjecţiile prezentative au, de regulă, forţa deictică cea mai pronunţată). Ea poate sta la începutul enunţului, exprimând surpriza (*Iat-o! Plină, dinspre munte...* – I, p. 100; *Iată satul! E Azuga* – I, p. 250; *Iată, Prahoviţa-n vale* – I, p. 253; *Iat-am tresărit uşor* – I, p. 370); poate sta, de asemenea, în interiorul altui enunţ, de regulă după un conector (*Şi iată-mă săracul* - I, p. 123; *Şi iată! azi răsună* – I, p. 389; *Şi, iată-l, târând un copac* – I, p. 500).

Acest lucru este foarte important, din punctul de vedere al funcţionării interjecţiei ca semn. Se ştie că, sub aspect topic, interjecţia poate sta oriunde în enunţ, chiar şi la sfârşitul acestuia. Dar denumirea acestor cuvinte ca interjecţii semnifică tocmai faptul că valoarea lor afectivă este mai puternică atunci când se află *între* celelalte elemente ale enunţului, nu la început sau sfârşit.

Interjecţiile exclamative de tipul *ah* (39), *oh* (47); *e /ei* (39); *vai* (20) ocupă aproape jumătate (145) din apariţiile acestei părţi de vorbire în textele poetice coşbuciene, ceea ce denotă o miză a poetului foarte mare pe tehnicile de sensibilizare afectivă.

Şi ele pot lansa marcajul afectiv la începutul enunţului, de cele mai multe ori: *Ah, eu nu-nţeleg iubitul* (I, p. 267); *Ah! Vochiţo, cum aş plânge* (I, p. 302); *Ah! de-ar fi un zid de-aramă* (I, p. 303); *O, stânge-te lampă, te stânge!* (I, p. 124); *O, macină grâul mai bine...!* (I, p. 125); *O, mântuie-i, de vrei, că poţi!* (I, p. 180); *O, meargă-i numele!* (I, p. 201); *O, du-i cu tine, drag odor, / O, du-i, o, du-i!* (I, p. 227); *Ei, vezi tu fetele cum sunt!* (I, p. 154); *Ei, las-o încurcată!* (I, p. 285); *Vai, nu de asprul ger al dimineţii* (I, p. 430).

Există însă şi enunţuri cu marcajul forte, în interiorul enunţului: *Nimicuri... Ei!... şi ce-a făcut* (I, p. 329); *De şiret!... Ei, cine-mi eşti!* (I, p. 341); *Şi-n colţ: Ei, na-ţi-o drace!* (I, p. 528); *O dată! Ah, e gând amar!* – I, p. 397; *Timp – Ah! cine poate şti* (I, p. 584); *Tăcuse pădurea! Ah, mamă* (I. p. 338); *Şi îngerii, o, câte i-au adus!* (I, p. 442); *Pe Dardul tu, o, n-o să-l poţi ucide!* (470); *Doineşti, o, tovarăşe-al meu!* (I, p. 499); *De-ar şti mama! Vai, să ştie!* (I, p. 174); *Iar Făt-frumos, vai, cum e el!* (I. p. 197).

Foarte puţine interjecţii, indiferent de tipul lor, sunt poziţionate, de-a lungul întregii poezii coşbuciene, la sfârşitul enunţului, acesta fiind marcajul afectiv cel mai slab: *Dă-mi cârligul...Aoleu*! (I, p. 342); *Şi deodată hu!* (I, p. 529); *O să-i răspopesc că iat-o!* (I, p. 529); *Şi eu, ba!* (I, p. 342); *Nu-ţi plac ochii verzi? Ei, iacă!* (I, p.342).

Nu întotdeauna interjecţiile apar ca elemente deictice. În contexte în care ele îndeplinesc funcţia de predicat interjecţional analogic, au, ca orice verb, o structură argumentală şi pot cere diferite compliniri sintactice.

Astfel, interjecţiile prezentative, în mod special *iată* şi *iacă* au regim tranzitiv, satisfăcând această valenţă cu diferite funcţii sintactice, exprimate, de regulă, prin substantive şi pronume: complement direct (*Iată luncile-nainte* – I, p. 368); *Iată-le, sărind, se joacă* – I, p. 488; *Iată-i, moldovenii vin* – I, p. 303); *Şi iată-l în toată mărirea* (I, p. 379)

În enunţurile în care complementul direct primeşte şi el o complinire, la nivel propoziţional sau frastic, îndeplinindu-se condiţia unei dependenţa duble, funcţia sintactică este de predicativ suplimentar (*Iat-o* ***veselă şi-aprinsă*** –I, p. 166) sau de predicativă suplimentară (*El, iată-mi-l* ***că vine*** –I,p. 377); complement indirect (*Vai mie-atunci* – I, p. 470); complement prepoziţional (*vai* ***de capul*** *meu* - II, p. 212).

Mai frecvent, acest lucru se întâmplă cu interjecţiile hortative, care, prin specificul lor semantic presupun o cerinţă, un îndemn spre a face ceva, o circumstanţă: *Haid, să le stârpim răsadul* (I, p. 148); *Haid mai iute* (I, p. 164); *Spătare, hai odată!* (I, p. 285); *Hai la maica să te joace!* (I, p. 355); *Iac-aşa!* (I, p.352).

Hortativul *hai* angajează nu numai relaţii de subordonare, ci şi de coordonare: *Hai să-nchid dulapul* (I, p. 175); *Hai să vezi ce ard!* (I, p. 357); *Hai şi descuieţi odată!* (I, p.458); *Hai şi nu-i deşartă* (I, p. 461).

De multe ori marcajul afectiv este întărit prin însoţirea unei interjecţii cu o altă interjecţie: *A, iată-i!, Mi s-adună câinii* (I, p. 317); *Ei, iacă, viu!* (I, p. 256); *Ei, iacă!* (I, p. 255); *Haida, fă, la cină!* (I, p. 353).

În mod similar, interjecţia se poate întâlni într-un enunţ afectiv cu un verb la imperativ: *Haid, treci părăul* (I, p.256); *Haid' vino cu mine!* (I, p. 300); *Haide, prinde-mă mai bine!* (I, p. 341); *Păi, uite, mânecile-s rele* (I, p. 350).

Vocativele fac parte tot din categoria deicticelor incidente. De aceea studiile de gramatică recente au considerat că numele în vocativ sunt lipsite de funcţie sintactică (GBLR, 2016: 57).

Substantivul în vocativ este o adresare direcţionată spre alocutor, precizându-se astfel cum funcţionează ecuaţia comunicării în universul extralingvistic. Însemnând angajarea directă a comunicării, vocativul are şi funcţie fatică.

Marcajul afectiv cel mai slab se întâlneşte în enunţurile în care apare singur în incidenţă, fără desinenţă specifică, chiar în cazul numelor de persoane, ceea ce înseamnă că funcţionează omonimia cu nominativul: *Nepoată dragă!* (I, p. 230); *Trăieşte-ţi, doamnă, viaţa ta!* (I, p. 232); *Te-ai speriat, frumoasă fată* (I, p. 251); *Ciocoi pribeag, adus de vânt* (I, p. 297); *Mamă, sunt silită eu* (I, p. 271); *Stai, paşă* (I, p. 646).

În alte enunţuri, desinenţa specifică denotă apartenenţa la genul personal: *nu pot, Ano* (I, p. 127); *Mitre, ştii?* (I, p. 143); *N-adormi, babo, nicidecum?* (I, p. 176); *Ileano, a uitat de tine!* (I, p. 199).

Uneori, poetul neutralizează sub aspect formal marcajul genului personal: *Aşteaptă, doamnă Lie... Aşteaptă, doamno Lie* (II, p. 160).

La plural, vocativele sunt folosite cu sau, mai ales, fără desinenţă specifică: *Dragii mei!* (II, p. 49); *Şi-acum, bărbaţi, un fier şi-un scut!* (I, p. 364); *Ah, ticăloşilor, n-veţi* (I, p. 316);

Prima amplificare a marcajului afectiv este a substantivelor fără desinenţă specifică, în contexte cu o interjecţie: *O, nobil suflet cu iubire* (II, p. 133); *O, draga tatei, dragă* (II, p. 148); *Oh, nu mai plânge, doamnă* (II, p. 151); *Măi fârtaţi, nu-mi aflu rost* (I, p. 206);

Pe treapta următoare a intensităţii intervine marcajul desinenţial: *O, nu-i drept, nu-i drept, Sorine!* : I, 104; *Alelei! tu Costeo, frate* (I, p. 206); *Hei, cucule, tu-mi eşti tovarăş* (I, p. 400); *măi, nene!* (I, p. 541); *Vai, Doamne, văd că-i scris* (II, p. 123).

Substantivul în vocativ apare în poezia coşbuciană însoţit deseori de pronumele la persoana a doua şi acest fapt are o importanţă deosebită în ceea ce priveşte forţa lui afectivă. S-a arătat de către specialişti că „vocativul este cazul persoanei a II-a sau un imperativ nominal” (Trost, 1947: 5; apud Osiac, 2003: 210). Aceasta înseamnă că forma pronominală funcţionează ca un pronume de întărire, ca o explicitare în plus, de natură apozitivă, între cele două nominale, care nu sunt, de fiecare dată, ambele în vocativ: *Ah, mamă, tu!* (I, p.227); *Tu, sălbatico-ntre fete* (I, -. 249); *Naturo, tu! ca o virgină* (I, p. 262); *Oh, Doamne! Tu eşti mare* (II, p. 123); *Mă laşi, tu, Fulgere să mor?* (I, p. 227); *Iar tu, Doamne, fă-mi ce vrei* (I, p. 541); *Ai voinici, tu, Decebale* (I, p. 643); *Tu, copile drag al meu!* (I, p. 580).

Un grad de intensitate şi mai mare a marcajului afectiv se realizează prin asocierea numelor în vocativ cu predicatele la imperativ sau la conjunctivul hortativ, chiar dacă, aşa cum au arătat gramaticienii, substantivul în vocativ nu îndeplineşte niciodată funcţia de subiect. Acest gradal intensităţii afective este frecvent întâlnit în texte: *Zboară, murgule, cu mine!* (I, p. 206); *Onofrei, al meu, iubite, / Vin la neica* (I, p. 461); *închinaţi-vă, popoare!* (II, p. 463); *Vino, stăpâne!* (I, p. 505); *Dumnezeule-al puterii, / Vezi-mă* (I, p. 592).

O altă formă de intensificare este alăturarea vocativului cu imperativul şi, uneori, şi cu interjecţia: *Haid! Săriţi flăcăi, cesfântul!* (I, p. 540); *Vai, fugi Lodun, că iadul se deschide* (I, p. 470); *Sus ridică fruntea, vrednice popor!* (I, p. 577); *Ah, turbure-i Doamne, impulsul* (I, p. 301).

Cu un efect similar se întâlneşte şi dublarea vocativului: *Constantine, Constantine! / Blăstămat să fii de mine* (II, p. 25); *Cât de rău eşti, Doamne, Doamne!* (I, p. 263); *Vai, spuneţi... Doamne, Doamne* (II, p. 147).

Deicticele integrate în structura enunţului sunt, de regulă, verbele la imperativ şi deicticile pronominale şi adverbiale.

Dar utilizarea verbului la imperativ nu participă la afirmarea caracterului oral de tip popular decât în contextele în care se întâlneşte cu interjecţii şi vocative, aşa cum au fost descrise în paragrafele de mai sus.

Acelaşi lucru se întâmplă şi cu deicticele pronominale şi cu cele adverbiale. Acestea aparţin oralităţii populare mai ales în oralitatea substandard, când apar ca veritabile elemente populare, neacceptate nici atunci, nici astăzi de normele limbii literare: *io-ţi rămân doară fecior* (II, p. 24); *Ba, io-ţi spun drept* (II, p. 28); colo (I, p. 323,

324, 408);colea (I, p. 331); *ici* (I, p. 408, 479, 503, 541); *ici-colo* (I, p. 523); *colo şi colo* (I, p. 533).

4. Onomatopeea, ca figură de stil, funcţionează atât ca element incident, când referentul acestora imită un sunet din natură (*gâl!* – I, p. 187), cât şi ca elemente integrate, reprezentate de elemente ale altor părţi de vorbire derivate din onomatopee.

Cele mai multe onomatopee întâlnite în opera lui George Coşbuc sunt obţinute prin compunere. Ele sunt compuse prin alăturare, fie alcătuite din lexeme parţial diferite (*cioc-poc* – I, p. 384; *tica-tac* – 415; *uhu, hu* – I, p. 571), fie din lexeme identice, alipite sau alăturate (*ha, ha, ha!* – I, p. 341; *hoho* – I, p. 400; *poc-poc* - I, p. 445; *bum-bum*- I, p. 457).

Abundenţa de verbe, mai ales, dar şi cuvinte aparţinând altor clase lexico-gramaticale derivate din interjecţii (majoritatea interjecţiilor au o steră derivativă extinsă) (Cumpenaşu, 2017: 91) păstrează limbajul în nota de oralitate populară: *târâie* (I, p, 106); *tropotând* (I, p. 112); *uruiau* (I, p. 170); *vâjie* (I, p. 193, 275); *hohotind* (I, p. 195); *hohot* (I, p. 529); *ciripit* (I, p. 310), *ciripește* (I, p. 390); *vuiet* (I, p. 279, 389); *vuirea* (I, p. 339)...

Multe aliteraţii, frecvente în texte, sunt o modalitatea analitică de a exprima referentul sonor al onomatopeii, în tentativa de a oferi versului o muzicalitate care să sugereze contextul extralingvistic: *vâjiind vârtej de vânt* (I, p. 345); *sună zornăit de zale* (I, p. 599).

5. Dialogul este o formă de manifestare a comunicării ce face evidentă diferenţa dintre limbă şi vorbire, aceasta din urmă ca fenomen al unor reguli şi principii.

A fost considerat de către lingvişti forma prototipică de funcţionare a limbii în cadrul societăţii" (GALR, II, 2008: 819), încă de la începuturile ei. Celelalte forme de comunicare s-au dezvoltat, cele mai multe, după apariţia scrisului.

Nu toate formele de dialog, chiar dacă, prin modul de desfăşurare, sunt orale, aparţin oralităţii.

Genul dramatic, cu puţine excepţii în teatrul modern, constă în dialog. Dar replicile dintre personaje nu au, de regulă, un caracter popular, fiind lipsite, de cele mai multe ori, de deicticele oralităţii.

Prin utilizarea intensă a dialogului de către poetul ardelean nu se poate deduce vreo influenţă pe care ar fi exercitat-o asupra creaţiei sale teatrul popular, frecvent în epocă. În schimb, s-a demonstrat că multe dintre poeziile sale au fost integrate ulterior în dramaturgia populară, graţie dinamismului reprezentat de dialog şi, în aceeaşi măsură, de natura mesajului, axat pe evenimentele importante din viaţa satelor (cf. Oprişan, 1966: 130).

Dialogismul, ca formă de desfăşurare şi dezbatere a unor teorii filozofice sau ştiinţifice (cf. *Dialogurile* lui Platon; *Divanul* ... lui Dimitrie Cantemir; *Dialog pentru începuturile limbii române între nepot şi unchi* a lui Petru Maior) au mai degrabă un caracter academic, permiţând afirmarea stilurilor teologico-filozofic şi tehnico-ştiinţific.

Se mai utilizează, de asemenea, în proză, prin relatarea alternativă a funcţiilor narative de către personaje diferite, având mai degrabă o finalitate argumentativă (cf. DSL, 2001, p. 68).

Dialogul în poezie, ca marcator al oralității, trebuie să aibă un caracter dinamic şi să fie însoţit de celelalte forme de oralitate: interjecţii, onomatopee, exclamaţii, vocative, imperative, deictice spaţio-temporale etc.

Din punctul de vedere al protagoniştilor, dialogul se poate desfăşura în mod normal între locutori şi alocutori, dar poate fi un dialog cu divinitatea, cu o muză sau cu un personaj emblematic dispărut.

În poezia lui Coşbuc se întâlnesc şi forme de manifestare a dialogului prin subiecţie, când alocutorul întreabă şi tot el îşi răspunde, sau prin solilocviu, când locutorul dialoghează, mai ales subformă interogativă, cu sine însuşi.

După finalitatea replicilor care alcătuiesc dialogul, pe lângă invocaţie, frecvente sunt şi apostrofa, imprecaţia, etopeea şi incitarea.

Dialogul direct (în care protagoniştii sunt simultan prezenţi într-o strategie argumentativă), prezent în textul poeziilor, este deseori înzestrat cu marcatorii oralităţii. Aceştia se caracterizează printr-un semnificativ coeficient de verosimilitate: dinamism similar cu cel real, transferul în extralingvistic prin deictice: interjecţii, onomatopee, exclamaţii, vocative, imperative; dar şi deicticele personale şi circumstanţiale.

Există multe pasaje ce pot fi caracterizate astfel. Un fragment din Roata morii (- *„Păi nu-nţelegi tu româneşte?/ - Vezi scocul?" – „Văd." – „Şi ce-i pe scoc?" / -„E apă." – „Bun! Stă pa-n loc?" / -„Ba vine." – „Ei, acum cioc-poc/ Şi roata se-nvârteşte!"* – I, 383) a fost citat cu efecte de stil la nivel fonematic (Corniţă, 1995: 105), dar şi ca modalităţi dinamice ale replicilor, care sunt „spontane, vioaie", implicând, pentru o eventuală reprezentare scenică, un caracter sprinten şi jucăuş (cf. Dumitraşcu, 1966: 231).

La nivelul structurii, acest caracter dinamic constă în primul rând în scurtimea replicilor, prin succesiunea lor rapidă, fără intercalări narative şi prin ceilalţi marcatori: interjecţii (*păi, ba, ei*), onomatopee (*cioc-poc*), interogaţii şi exclamaţii.

În alte texte (-*„Ei, atunci să ştii, vecino, / C-am să vin şi eu."/ - „Păi, de bună seamă, vino!"*- I, p. 512; - *„Petre, tu? Hai scoate banul! / Sună-l, să-lvedem./ Ce-ai tu, Petre cu Târtanul?* – I, p. 528) sunt implicaţi mai mulţi marcatori: interjecţii (*ei, păi, hai*), interogaţii, verbe la imperativ (*vino, scoate, sună*), deicticul pronominal (*eu, tu*).

Există structuri dialogate în care, pe lângă o polarizare a replicilor de tipul întrebare – răspuns, intervin şi elementele de umor: - *„Pentru voi a fost gâlceava? / Dar boierii?" – „Ce gândeşti! / ...- Domnul unde-i?" – „E-n Suceava." / -"Dar poporul?" – „La Ploieşti."/ - Drace, asta-i de poveste! / N-aţi ascuns prin turn neveste?"* (I, p. 459).

Dialogul indirect se întâmplă atunci când locutorul ţine locul şi al alocutorului, fie asumându-şi răspunsurile acestuia, fie redând dialogul ca şi cum acesta ar fi de faţă.

Solilocviul (dialogul de unul singur) are ca finalitate să transpună anxiozitatea psihologiei adolescentine, feminine, în dorinţa de a ajunge la echilibru şi certitudini: *hai, e vântul! Uite-mi vine, / Să văd oare cu cosiţă / Sta-mi-ar bine? / O, că-mi stă mie-n tot felul! (...) / Uite ce bujor de fată / Stai să te sărut o dată!/Tu mă poţi, oglindă spune!/ Ei, tu doară nu te-i pune? Să mă spui! Tu ai, surată, gânduri bune* (I, p. 174); *Zici în gândul tău acuma: / „Ce mai pui de căprioară! / Vezi, aşa o văduvioară / Mi-ar plăcea!"* (I, p. 341).

Se observă că şi în cazul solilocviului apar marcatorii obişnuiţi ai oralităţii, întâlniţi în dialogul propriu-zis.

În al doilea tip de solilocviu, locutorul nu-şi imaginează replicile, aproximându-le, ci le redă întocmai, chiar dacă sunt mai extinse, ca şi cum alocutorul ar fi fost de faţă: *Stă-n drum de vorbă cu vecine /Şi bate-n pumni: (...)/Şi-auzi! Îi umblă-n cap, tu, soră, / S-ajungă ea Lucsandrei noră!/ O, meargă-i numele! N-o vezi? La horă / Ce şorţ! Nu-ţi vine nici să crezi; / Fă cruce, fa, să nu-l visezi* (I, p. 201).

Figurile dialogului sunt de două feluri, în funcţie de direcţia afectivă a mesajului: unele ce presupun o conotaţie pozitivă (invocaţia şi etopeea); altele conţin în mesaj o energie negativă (imprecaţia şi incitarea). Apostrofa poate fi şi apostrofarea cuiva motivată de anumite trăsături negative, dar poate fi şi un text laudativ.

„Dialogul" acestor figuri nu presupune prezenţa alocutorului.

BIBLIOGRAFIE

Corniţă, G., *Manual de stilistică*, Baia Mare, Editura Umbria, 1995
Coşeriu, E., *Determinare şi cadru*, în Coşeriu, E., *Omul şi limbajul său*, Iaşi, Editura Univerităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2009
Coteanu, I., *Stilistica funcţională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, Bucureşti, Editura Academiei, 1973
Cumpenaşu, G. ,*Interjecţia în limba română. Structura semantică şi gramaticală*, Piteşti, Editura Universităţii din Piteşti, 2017
Drăgan, A., *L'Interjection. Étude pragmatique*, Bucureşti, Editura Cartea Universitară, 2004
DSL,,Bidu-Vrânceanu, A. ş.a. *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura Nemira, 2001
Dumitraşcu, P., *Contribuţii la studiul limbii şi al stilului operei poetice a lui George Coşbuc,* în *Studii despre Coşbuc* (Coordonator C. Săteanu), Cluj-Napoca, Societatea de Ştiinţe Istorice şi Filologice, 1966
GALR, Guţu Romalo,V., (Coordonator), *Gramatica limbii române*, I, *Cuvântul*, II, *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei, 2008
GBLR Pană Dindelegan,G., (Coordonator), *Gramatica de bază a limbii române*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold
Hobjilă, A., *Microsistemul deicticelor în limba română vorbită neliterară actuală*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2003
Irimia, D., *Introducere în stilistică*, Iaşi, Editura Polirom, 1999
Maingueneau, D., *Discursul literar*, Iaşi, Institutul European, 2007
Milaş, C., *Introducere în stilistica oralităţii*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988.
Molea, V., *Delimitări ale oralităţii în limba română actuală, în limba română*, nr. 1, 2019
Oprişan, H., B., *Influenţa dramaturgiei folclorice*, în *Limbă şi literatură*, XI, 1966
Osiac, M., *Substantivul în perspectivă confruntativă*, Bucureşti, Editura Fundaţiei România de Mâine, 2003
Trost, P., *Qu'est-ce le vocatif?* în BL, 15, 1947
Ungureanu, E., *Construcţia incidentă în limba română*, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2002
Vrabie, Gh., *Eposul popular românesc*, Bucureşti, Editura Albatros, 1983

ROMANIAN ORTHODOX EPISCOPATE OF ORADEA DURING THE TIME OF THE SERBIAN BISHOPS FROM ARAD

Mihai-Vasile PLAŞTIN,
PhD Candidate, Şcoala Doctorală de Ştiinţe Umaniste şi Arte , Domeniul Teologie

Abstract: This study shows the history of the Romanian Orthodox Episcopate of Oradea from its beginnings to the time when it was under the pastorate of the Serbian Orthodox bishops of Arad. They waged a fierce struggle to defend Romanian Orthodoxy in this part of the country from the relentless wave of Catholic union.

Keywords: history, bishops, orthodox, Oradea, Arad

Date despre Episcopia Ortodoxă a Oradiei

Deşi nu există informaţii concrete despre începuturile vieţii creştine din această parte de ţară, nu putem exclude existenţa unei vieţi duhovniceşti şi aici. Cu siguranţă au existat creştini şi numărul lor a crescut începând cu secolul IV, ceea ce ne determină să admitem faptul că existau preoţi şi diaconi care se ocupau de comunităţile creştine prin practicarea rugăciunii, frângerea pâinii şi predicarea învăţăturii mântuitoare.

Din Cronica scrisă de Magistrul P. sau Notarul Anonim (Anonymus) al regelui Bela II (1131 – 1141), cunoscută sub numele de Gesta Hungarorum, aflăm despre existenţa unui voievodat în părţile Bihorului, fapt ce ne face să presupunem că în voievodatul condus de Menumorut exista şi o organizare bisericească de sorginte bizantină, cu un ierarh român, cu sediul la Biharea, alături de conducătorul politic şi urmaşii acestuia.

Voievodul bihorean Menumorut „avea legături strânse cu Bizanţul, iar acestea nu se puteau limita numai la probleme politice sau economice, ci implicau şi legături bisericeşti, fiind bine cunoscută politica Bizanţului de a atrage popoarele vecine prin mijlocirea Bisericii oficiale, ortodoxe”[1].

Cercetările arheologice din secolul XX au scos la iveală rezultate importante despre existenţa vieţii religioase ortodoxe româneşti în această parte de ţară. Astfel, cercetările arheologice începute în anul 1972 la Voievozi, comuna Popeşti din judeţul Bihor, au scos la iveală „fundaţiile unei mănăstiri, cu biserică şi chilii, din secolele XIII-XIV. O altă biserică veche din Bihor a fost cea de la Seghişte (Sedişte), azi în ruine. A fost ctitorită de cnejii locali la sfârşitul secolului al XIV-lea sau începutul celui următor, satul respectiv devenind sediul unui protopopiat pentru parohiile din părţile Beiuşului...Cel mai vechi strat de pictură – care poate fi urmărită doar prin intermediul descrierilor şi a fotografiilor făcute înainte de distrugerea ei completă, aparţine secolului al XV-lea, cu

[1] Mircea PĂCURARIU, *Istoria bisericii româneşti din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş*, (Deva: Editura Episcopiei Devei şi Hunedoarei, 2018), 83.

fresce asemănătoare celor din bisericile hunedorene. Biserica din Tărcăiţa, construită cu probabilitate în secolul al XIV-lea, a fost distrusă într-o perioadă care nu se poate preciza”[2].

După cucerirea ţării Crişurilor de către maghiari, aceştia au stabilit la Biharia sediul comitatului Bihor şi „aici a fost creată şi o episcopie latină, probabil la începutul secolului al XI-lea, sub regele ştefan cel Sfânt, mutată în ultimul deceniu al secolului la Oradea”[3].

În Cazania tipărită de către diaconul Coresi în anul 1581 aflăm că mitropolitul Ardealului din vremea aceea, „Ghenadie se intitula mitropolit „şi al ţinutului Oradiei”. Această titulatură atestă jurisdicţia mitropolitului Ardealului şi în Bihorul neocupat de turci, în timp ce vlădicii Lipovei şi Ineului cârmuiau bisericile din ţinuturile ocupate de turci”[4].

În urma desfiinţării Paşalâcului turcesc de către trupele habsburgice în anul 1680, reprezentanţii coroanei habsburgice nu au găsit nicun episcop catolic, ci doar unul „schismatic” (ortodox). Se pare că este vorba de episcopul ştefan, consemnat în anul 1664 ca episcop în părţile Aradului şi identic cu episcopul trimis de patriarhul ecumenic pentru a strânge ajutoare de la preoţii şi credincioşii de aici[5].

Diploma leopoldină *de conferire a privilegiilor ilirice* din 4 martie 1695 confirma existenţa Episcopului Efrem al Oradiei şi Agriei, despre care se spune că ar fi păstorit până în vremea răscoalei curuţilor din 1706, când a fost persecutat până la disperare, apoi a trecut în Muntenia aflată sub turci, unde se pare că l-ar fi informat pe episcopul Antim de la Râmnic, viitorul mitropolit, despre situaţia din Bihor, relatează istoricul sârb Radonici.

Urmaşul său în scaunul vlădicesc al Oradiei a fost Petru Hristofor, care a păstorit între 1708 – 1712, iar „amintirea acestui episcop este confirmată de un preot bihorean (Ioan Pop din Nermiş[6] n. n) care, la ancheta religioasă din anii 1754 – 56, declară că a fost hirotonit de episcopul Bihorului, Petru Hristofor”[7].

După episcopul Petru Hristofor, Bihorul nu a mai avut un episcop propriu pentru mai bine de două secole, ajungând sub oblăduirea duhovnicească a episcopilor ortodocşi de la Arad, care aveau la Oradea – Velenţa un vicar, fie arhimandrit, fie protopop. Episcopii ortodocşi de la Arad au avut un rol deosebit în viaţa bisericească din ţinutul Bihorului, iar prin strădaniile lor au împiedicat toate încercările episcopului catolic de a-i atrage pe credincioşii români din aceste părţi de ţară la unirea cu Biserica Romei.

---

[2] PĂCURARIU, *Istoria bisericii româneşti*, 126.
[3] Mircea PĂCURARIU, „Viaţa bisericească a românilor din părţile nord-vestice ale ţării până la începutul secolului al XVIII-lea”, în *Trepte vechi şi noi de istorie, cultură şi viaţă bisericească în Eparhia Oradiei. Mărturii – Evocări*, ed. Dr. Vasile Coman et al. (Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1980), 156.
[4] Gheorghe LIŢIU, „Istoria Eparhiei Aradului”, în „*Episcopia Aradului. Istorie. Viaţă culturală. Monumente de artă*”, ed. Mircea PĂCURARIU et. al. (Arad, Editura Episcopiei ortodoxe române a Aradului, 1989), 26.
[5] PĂCURARIU, *Istoria bisericii româneşti*, 220.
[6] PĂCURARIU, „Viaţa bisericească”, 161.
[7] Gheorghe LIŢIU, „Biserica Ortodoxă Română din Eparhia Oradea din veacul al XVIII-lea până în zilele noastre”, în *Trepte vechi şi noi de istorie, cultură şi viaţă bisericească în Eparhia Oradiei. Mărturii – Evocări*, ed. Dr. Vasile Coman et al. (Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1980), 166.

Ierarhii ortodocşi de la Arad „au preluat păstorirea credincioşilor bihoreni, petrecând în fiecare an câteva luni de zile la Reşedinţa Episcopală din Velenţa Oradiei, timp în care hirotoneau preoţi, efectuau vizite canonice în parohii şi oficiau sfinţirea bisericilor".

Un rol important asupra vieţii bisericeşti din Oradea cât şi din judeţul Bihor, în primii ani ai secolului al XVIII-lea, l-a avut protopopul Ioan din Velenţa care, la începutul anului 1713, convoacă la Oradea o mare adunare la care se ia hotărârea să se caute un episcop de rit ortodox, deoarece exista pericolul de a fi trecuţi forţat la catolicism. Astfel, se ia hotărârea ca să se trimită la Arad o delegaţie care să-l invite pe episcopul ortodox să-i viziteze, şi, la cererea bihorenilor lipsiţi de autoritate superioară bisericească proprie, jurisdicţia Episcopiei Aradului se va întinde şi peste părţile Bihorului, ameninţate atât de uniaţie cât şi de pretenţia episcopului latin de a le încasa dări bisericeşti ca şi cum ar fi credincioşi catolici. Protopopul ortodox Ioan din Velenţa a fost sufletul rezistenţei bihorene care, în toamna anului 1715 a intreprins nenumărate vizite canonice şi a împărţit antimise pentru bisericile bihorene[8].

Episcopia Oradiei în grija episcopilor sârbi de la Arad

Menţionăm faptul că încă de la înfiinţarea ei, ierarhia Episcopiei Aradului a fost de neam sârb şi în decursul existenţei ei, pe tronul arhieresc al eparhiei arădene s-au perindat un număr de zece episcopi ortodocşi de neam sârb, începând cu Isaia Daicovici (1706 – 1708), urmat de Ioanichie Martinovici (1710 – 1726), Sofronie Ravanician (1722 – 1726), Vichentie Ioanovici (1726 – 1731), Isaia Antonovici (1731 – 1748), Pavel Nenadovici (1748 – 1749), Sinesie Jivanovici (1751 – 1768), care a avut o importanţă majoră pentru biruinţa definitivă a ortodoxiei în părţile Bihorului şi Hălmagiului, desfăşurând o bogată activitate pastoral – misionară prin nenumărate vizite canonice efectuate, cu scopul disciplinei clerului. A fost urmat apoi în jilţul arhieresc de către Episcopul Pahomie Cnezevici (1770 – 1783), Petreu Petrovici (1783 – 1786) şi Pavel Avacumovici (1786 – 1815), cu care se încheie şirul episcopilor de neam sârb din fruntea Eparhiei ortodoxe arădene.

Chiar dacă au fost de alt neam, dar de aceeaşi credinţă, episcopii ortodocşi sârbi de la Arad au avut un rol major în păstrarea credinţei ortodoxe în părţile Bihorulului. Pentru lupta dusă cu înverşunare împotriva prozelitismului catolic, episcopul Isaia Daicovici, primul episcop al Aradului, a fost numit „singurul balaur şi stâlp şi razim al Ortodoxiei care a mai rămas în imperiu"[9].

Episcopul Ioanichie Martinovici, al doilea eparhiot sârb al Aradului, a fost silit să accepte propunerea vicarului latin al Episcopiei Oradiei, Mihail Kébell, de a renunţa la vizitele canonice în părţile Bihorului şi aceea de a semna o mărturisire de credinţă catolică, pe care ulterior a negat-o, însă semnarea aceea i-a facilitat primirea unui decret imperial prin care i se recunoştea jurisdicţia şi peste Bihor. Acest act imperial avea să

[8] Gheorghe LIŢIU, „Viaţa bisericească în Bihor în secolul al XVIII-lea", în *Din activitatea bisericească a Episcopiei Ortodoxe a Oradiei în ultimii două sute de ani (1784 – 1984)*, ed. Dr. Vasile Coman et al. (Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1984), 25.
[9] LIŢIU, *Istoria Eparhiei Aradului*, 32.

contribuie substanţial la acţiunile desfăşurate de urmaşii săi în părţile Bihorului în vederea păstrării ortdoxismului şi a împiedicării uniaţiei.

După episcopul Ioanichie, în scaunul vlădicesc al Episcopiei Ortodoxe a Aradului a urmat din 1722 Sofronie Ravanicianin, care „s-a remarcat prin scrsori de încurajare adresate prreoţilor ortodocşi din Bihor şi printr-o serie de memorii înaintate Curţii de la Viena. El a stat în scaun până în anul 1726 şi l-a avut ca delegat la Oradea pe arhimandritul Arsenie de la Mănăstirea Hodoş – Bodrog”[10]

Un vrednic şi om de o aleasă cultură a fost episcopul Vichentie Ioanovici, de neam sârb, dar, cunoscător de limbă română, care a sprijinit lupta împotriva prozelitismului, în mod special în Bihor. Episcopul Vichentie „a luat lupta pe faţă cu forţa catolică organizată, în Bihor. A zădărnicit progresele de până atunci ale acţiunei catolicizante. A avut o păşire din cele mai categorice şi impunătoare, şi a îndrăznit, la adăpostul «privilegiilor» acordate Bisericii sale, să aranjeze, în Oradea chiar, o mare procesiune religioasă ortodoxă, drept demonstraţie, în aceeaşi vreme când şi catolicii aveau o procesiune religioasă”[11]. În primăvara anului 1727 a pornit în vizită pastorală spre ţinutul Bihorului, a trecut cu bine peste capcana pregătită la graniţa judeţului, la podul de la ieşirea din localitatea Zerind, şi nefiind recunoscut şi-a urmat drumul spre Oradea.

Ajungând cu bine la Oradea, episcopul Vichentie, a convocat la 9 iunie 1727 „o mare adunare de popor şi preoţi...şi au trimis Comitetului un memoriu, în care protestează contra ameninţărilor cu pedepse a celor ce vor veni la vlădica Vichentie. Manifestul cuprinde afirmaţii vrednice de luat în seamă, cu accente puternice ale ataşamentului faţă de episcopul ortodox”[12]: „...Nu ştim de Măriile şi Domniile Voastre au ştire, că pe noi sub pedeapsă de 500 fl(orini) ni-au oprit, să umblăm la episcopul de credinţa noastră şi să ţinem de episcopul nostru. Dar noi din îngăduinţa Maiestăţii Sale a împăratului şi regelui încoronat al Ungariei am primit dreptul să ne fie episcop, căci am fost ca o turmă fără păstor, şi ca un prunc lipsit de mamă dulce, şi ne-au usurpat o vreme şi unii şi alţii, cari au fost streini de sfânta noastră maică-biserică şi de credinţa noastră; cumpănind în noi şi văzând că toate neamurile îşi au episcopul de credinţa lor, şi numai noi bieţii români din comitatul Bihorului suntem lipişiţi, de părinte sufletesc: ştiind, apoi că odată şi noi trebuie să murim şi văzând că nu numai de lumea asta trebue să purtăm grije, ci şi de cealaltă, şi ştiind că şi în vremile fericite din trecut am avut episcop de credinţa noastră, şi având noi în multe părţi biserici încă nesfinţite şi cari dintre noi ar fi dorit să între de popă ne având de cine să fie sfinţiţi şi nici sfînta noastră maică biserică de là cine să ceară uleiul sfînt (mir); văzând dar multele lipsuri ce ne împresoară şi întimpinând numai amânări peste amânări, ne-am întors către Maiestatea Sa şi l-am rugat, să se îndure să avem şi noi ceştia de aici episcop de credinţa noastră, căci darea şi cvartirul ce-1 datorăm oştilor Maiestăţii Sale o dăm după putinţa noastră; domnilor noştri de pământ le slugim şi vedem că în viaţa asta lumească trebuie să slugim, numai

[10] Constantin BUTIŞCĂ, „Momente din istoria bisericească a românilor bihoreni”, în *Vechea catedrală ortodoxă a Bihorului – Biserica din Velenţa (Veneţia) Orăzii*, ed. Florian Dudaş, Constantin Butişcă şi Cosmin Pintea (Oradea: Brevis, 2014), 23.
[11] Gh. CIUHANDU, „Vichentie Ioanovici – Episcopul Aradului (1726 – 31) apoi mitropolit”, *Bş* 44 (1929): 10.
[12] LIŢIU, *Istoria Eparhiei Aradului*, 34 – 35.

de suflet nu putem să purtăm grije; de aceea că ne-au oprit de la episcopul nostru, pentru care noi am ublat pe la M. Sa cu rugări şi el a venit în mijlocul nostru cu întărirea M. Sale, noi în contra acestei opreliști protestăm întia, a doua şi a treia oară, şi protestăm înaintea lui Dumnezeu, înaintea Maiestăţii Sale sfinte împărăteşti, înaintea credincioşilor M. Sale: înaintea ducilor şi generalilor, şi înaintea cinstitului Comitat nobil şi a Măriilor şi Domiilor voastre: că noi nu ne lăpădăm de domnul episcop de credinţa noastră şi nici de credinţa noastră cât vom trăi pe lume; mai voim să murim decât să remânem cum am fost până acum; asta să nici n'o cerce nime, căci vărsând lacrămi amare ne vom plânge la Măiest. Sa împărătească, că în împerăţia lui nu putem trăi în pace, când bine ştim, că Maiestatea Sa a făcut pace bună în ţara ungurească şi toate neamurile bucurându-se de Graţia Maiestăţii Şale, pot să rămână în credinţa şi legea lor, numai între noi, bieţii români din comitatul Bihorului fac zarvă şi nu putem rămânea pe deplin în credinţa şi legea noastră ; afară de episcopul pe care l'am primit şi ni l-am câştigat, altul nu cunoaştem şi nici nu dorim. Dând Măriile şi Domniile Voastre în grija lui Dumnezeu, rămânem ai Măriilor şi domniilor Voastre şerbi supuşi: toată biata românime şi popime românească delà Lunca, Bistra, Barcău, Crişul-repede, cei din vecinătatea Orăzii, cei din ţinutul Beiuşului toţi împreună”[13].

Comitatul şi Episcopia latină de la Oradea i-au cerut episcopului Vichentie să părăsească ţinutul Bihorului, însă acesta a refuzat, răspunzându-le: „nu păşesc de aici până nu primesc din Viena răspuns la jalbele mele; atunci voi face ce am de făcut căci eu n-am intrat aici ca fur şi tâlhar, ci cu decretul Consiliului de Război“[14], astfel că a mai făcut vizite pastorale încă în multe sate din nord-vestul Bihorului.

La 4 martie 1728 s-a încheiat în satul Sîmboşag (azi Sîmbăteni) „Documentul de învoială a episcopului de la Arad, Vichentie Ioanovici, cu Românii ortodocşi din Bihor, în care vorbeşte despre prigonirea ce i-s'a făcut în Oradea de către romano-catolici, apoi despre ostănelele şi cheltuielile mari, ale sale şi ale antecesorului său episcopul Sofronie, cu privire la apărarea Bihorenilor de propaganda unionistă, şi stabileşte contribuţiile preoţilor ort. şi ale păstoriţilor săi din Bihor”[15], având următorul conţinut: „Dup ac(i)asta să fie în ştiinţă cu(m) după mila lui Dmnzău, sănte(m) aleşi dela tot ”Săborulu beserecii răsăritului, şi legii greceşti. Ep(is)co(p) să fiu Ioanopolie(i), Aradulu(i), şi va(r)melgei Aradulu(i) şi a bihărie(i) şi al ha(l)magiulu(i): Şi după aciasta preze(n)taţiia Prea Sfinţitului D(o)mnulu(i) D(o)mnului Moiseiu Petroviciu(l) besearecii răsăritului(i), ş(i) legii greceşti arhi Epi(s)copu(l) şi Mitropolitu(l) ş(i) alu preluminatulu(i) împăratulu(i) a lu(i) mărire(i) cu m(i)lostivire să(n)te(m) co(n)fi(r)maluiţu, la cele de susu numite locuri, ş(i) va(r)megi şi diştricturi: Care după voire me amu venitu aice în Oradie mare, şi în va(r)mege bihărie(i), la oamenii besearecii răsăritului, după obiciaiu(l) no(s)tru a besearecii Răsăritulu(i): a căuta şi a ră(n)dui besearecile şi a ră(n)du(i) altele carele să ca(d) besearecilo(r), aşe şi pe preuţi care multe rătăcituri aice înţelegă(n)du, ş(i)

[13] „Protestul clerului şi poporului român din Bihor în contra violenţei, ce li se făcea pentru credinţa – ortodoxă şi alipirea către Episcopul Aradului Vichentie Ioanovici”, *Bş* 19 (1904): 166.
[14] LIŢIU, *Istoria Eparhiei Aradului*, 35.
[15] „Documentul de învoială a episcopului de la Arad, Vichentie Ioanovici, cu Românii ortodocşi din Bihor”, *Bş* 44 (1929): 12.

pierzare suíletelo(r). fii(n)du făr(ă) pă(s)toriu sufletescu în mu(l)tă vreme: şi nu mam nădăi(t) că vo(i) ave ceva protivitură înblă(n)du pre cale diria(p)tá către oile meale ceale cuvă(n)tăto(a)re şi turma: Iară vii(n)d în Oradie mare nice a odi(h)ni nu mau lăsa(t)-preuţii a sfi(n)tei besearecii râmulu(i), precu(m) ma(i) marele d(o)mnu(l) Kebe(l) miha(l): şi a(l) Emine(n)îie(i) gárdinaluşulu(i) d(o)mnulu(i) Emerica de(l)[a] ciaki grofu(l), aşia şi dela va(r)megia şi dela a(l)ţi, carii cu tăriia sau scula(t) pe mine să mă sco(a)ţă, şi poru(n)ca au trimisu că-1 tră mine, cu(m) nice cia(s) să nu mă ţiu: ce îndată să mă ducu d(i)n către a(m) veni(t): de carii porunci a lor nu miau fo(st) voia să a(s)cu(l)t, ce iamu răspunsu, câ nu(-s) ei vrednici mie a poru(n)ci) nice cu(m): du(p) aceia a(m) mărsu la d(om)nu(l) Gieneralu, carele după co(n)îirmaţiia mie dăruită dela preluminatulu împăra(t), ş(i) a lu(i) mărire(i) şi dela so(l)ţeru baro(n) d(om)nu(l) Gienera(l) este dată azestaţiia, şi mau apăra(t), ş(i) aşia către împărătească curte amu înştii(n)ţatu, asia ş(i) proti(v)nicii noştri înfo(r)maţiia sa cea stră(m)bă au trimis, cu(m) d(om)nului Gar(d)inariulu(i), aşia ş(i) către cu(r)te împărătia(s)că zicăn(d), că în varmege bihărie(i), norodu(i) besearecii Răsăritulu(i), toţi Uniţi sau făcu(t), şi unele ca acele stră(m)bă memorialişuri (făcăn(d) ei' ca să se arăduia(s)că proţe(s), au înblare auzin(d) aceste to(t) norodu(l) di(n) varmege biharie(i), venitau la no(i) arătăn(d) şi spuin(d) cumu că ei nicicumu nau fo(st) uniiaţ(i), nice de acmu înai(n)te nu vo(r) fi, de are vă(r)sa toţi sângele şi pre mine rugăn(d) ca pie un Ep(is)co(p) a(l) legii sale, şi a Besearecii Răsăritulu(i): să nu cu(m)va săi laş (sic) pre e(i), ce să nevoe(s)cu ai izbăvi pre ei de nevo(i)le care au ş(i) de supărările ş(i) cu(m)că nau pace în leage lo(r): ş(i) Eu văzăn(d) nevoile lo(r), şi mu(l)tă păgubire sufletelo(r), şi rătăcitura multă: fiin(d) fără pă(s)îoriu în mu(l)tă vreme besearecii sale, mam pusu pe mine în cumplite datoriile ş(i) mam da(t) în gre ostenială, ş(i) chieltuială multă, şi înblare a(m) începulu: care înblare după a no(a)stră beseareca a răsă. ritulu(i), i ş(i) înformaţiia a protivnicilo(r) cea către împărătia(s)că cu(r)te ş(i) cu îna(l)tă inştanţiia lo(r) mu(l)tă vreme niau ţinu(t) pre no(i): nu numai ce chieltuiială a(m) făcu(t), ce de mu(l)te ori de sc(â)rbie şi de viiaţa me amu fos(t) curun(d) răma(s), ş(i) departe proti(v)nicilo(r) cumu dela sine, aşia to(a)te diştricturi ş(i) totu norodulu a besearecii răsăritului, nevoile sale, şi pono(s)lu(l) ş(i) memorialişuri au trimi(s) pri(n) no(i) către măr(i)re împăratului şi la îna(l)tă curte, ca să fie lo(r) m(i)lostivu întru na(l)ta mărire împăratulu(i), ş(i) ca să nu să criază (crează) de a lor înformaţiia, carii dau că au îos(t) ei uniieţi şi iară nice nu vo(r) fi deacmu înainte. Ce către beseareca Răsăritulu(i) ş(i) legii greceşti, precum ş(i) moşii lo(r), ş(i) pări(n)ţii lo(r), aşia şi ei voru vieţu(i) în lege greciască, ş(i) de acmu înai(n)te, ş(i) voe(s)cu să mo(a)re lă(n)gă liagia ş(i) după atăte memorialişuri şi prote(s)tajiia, cu(m) carii del(a) mine aşia şi dela to(t) norodu(l) crestinescu, carii se află în varmege b(i)hăriei, pri(n) pre milostivului impăratulu(i) mărirei sau a(s)cu(l)ta(t) cu milostivire, ş(i) au cautatu plângere no(a)stre, ş(i) surumană voire, şi atâteori, carele aceste ţinuturi v(ă)zăn(d) că protivnicii pre no(i) ale sale nedre(p)te ista(n)ţie dă(n)duo pentru care mie, cum besearecii răsăritului ş(i) Epi(s)copul legii grece(s)cu, lă(n)gă co(n)firmaţiia cia dată cu milostivire au porunci(t) să (s)[e] ţie, şi să poată ră(n)duiala a face în varmege bihărie(i), precu(m) ş(i) în ianopolie, ş(i) întra(l)tă Episcopiia me, a besearecii răsăritulu(i), ş(i noro(a)delo(r) legii Greceşti carii nusu uniiaţi. ş(i) Eu m(i)lostivă răzuleţiia (resoluţia)

ca aceia pri(i)minduo, amu kiema(t) pe Pro(to)popi, şi alţi trebuitori, şi a(m) arăta(t) milă dela mărire împărătia(s)că, cum după atâta a noa(s)tră oste-nială şi kieltuială să ave(m) vo(i)re ş(i) ei foarte tare sau bucura(t), şi căzăn(d) cu faţa la pămă(n)tu, dă(n)d laudă spre mila ca aceia, care au dobă(n)di(t) dela luminatu(l) împăr(a)- i tu(l), şi dela a lu(i) mărire: Lăngă aceste aducă(n)duşi ami(n)te, cumu de atăta vreme pi(n)rru ei a(m) ţinu(t) înblare, ş(i) să(n)guru dela mine a(m) ră(n)dui(t) kieltuială a mele kielfuiale precu(m) la i(n)şta(n)ţiia cia di(n)tâia, aşia şi de acmu: iară nice dela unulu navăn(d) agiutoriu nice u(n)banu şi a mele ce a(m) stră(n)su di(n) prunciia a(m) kieltui(t): şi iarăşi ma(i) multu de aceia ma(m) datoritu, în datorie gre care să(n)guru d(u)mn(e)zău ştie: care şi ce cumplită datoriia zace pe mine, de miare (mi-ar) da di(n)toată Epa(r)hie a me de tre(i) ani, încă nu m'aşiu slobozi de datorie, ce a(m) kieltuitu pi(n)tru aceşti cr(e)ştini: şi ei de 4 ani decă(n)du au începu(t) răpăosatul Sofronie pie(n)tru dânşii în Curtia împărătiâ(s)că a lucra, nau cuteza(t) ma(i) mu(l)tu a lua dala dă(n)şii kebe(l) mihaiu, şi ată̧ă an(i) nau da(i) nimărui nimica: iară pe mine văzăn(d) în ată̧a datoriia pe(n)tru dă(n)şii căzutu, ş(i) de acmu înai(n)tia îmii trebueşte să kiltue(s)cu, şi să lucrezu ca să întăre(s)cu cu temeiu bu(n), ca nu cu(m)va să po(a)tă a se mesteca aice, ş(i) în besearec(a) răsăriiulu(i) fără de mine; numai Eu: şi după moa(r)te me, c(a)rii vo(r) fi Episcopi în ianopolie a besearecii răsăritulu(i) pi(n)care cu to(a)tă osă(r)die şi cu drago(s)te au da(t), ca arhiere-ului său, pe do(i) ani, la 1726 şi la 1727: au plăti(t), cu(m) preoţii, aşia şi creştini, ş(i) în to(t) satu(l) cu dragoste au aştepta(t) şi toată ci(n)ste şi drago(s)re au da(t), ş(i) fără de nici un cuvântu au plăti(t) de ani ce(i) ma(i) susu scrisu: pre-cum preuţi, aşia şi creştini, a căruia Eu sun(t) contăt(?) sau ră(s)punzătoriu ş(i) mulfămitoriu. şi aşia voia arhiereiască amu făcu(t) ş(i) beşaricile a(m) căuta(t), ş(i) moli(t) vă arhiereiască I în to(t) satu(l) amu lăsa(t): aşia şi de acmu înai(n)te cu voe me, până [la] moa(r)te me pre binele besearecii ş(i) a creştiniIo(rj, mă făgă-duescu ale face: şi după spăşeniia căutare besearecilc(r) ş(î) de a(l)te trebile mele, ş(i) datoriile ce mi sau căzu(f) în di-strictulu po(p)mezeulu(i): sau stră(n)su cătră mine to(t) dişţric-tu(l), în sa(t) în să(m)boşa(g); unde a(m) întăr(t), cu(m) în anu(l) ce(l)ce vine pă(n)ă la moarte me, în anul 28 (?): ş(i) întra(l)ţi carii vo(r) veni ş(i) după moarte me carii vor fi după mine pravo(s)la(v)ni(ci) a(r)hierei; să na(i)bă a(l)tă daria ma(i) mu(l)tă. ni(ci) să plătia(s)că, ni(ci) preuţii, | nice creştini, ce numa(i) cu(m) au fo(s)t to(c)mi(t) cu arhiere(i) cei diatâia; să dăia (dea) pe anu î preuţi căte 7 măriaş(i), toţ(i), ş(i) din totu satu(l) câte 4 măriiaşi; ş(i) eu mă legu su(p)tu legătura de cincisute de taleri; ş(i) de aş pofti ma(i) multu del(a) dânşii, precu(m) sau lega(t) ş(i) ei no(a)o în legătura cia scrisă ma(i) susu; ş(i) carii saru protiv(i) şi sar întări să nu dăia, au preuţi, sau din creştini, să dăia legătura cia ma(i) su(s) scrise, şi aşia întări(m): şi în vecie legă(m) aciasta, ca să fie ş(i) înai(n)te aşia, iară dacă a(ş) fi Eu sau carele du(pă) mine va întră, şi să va lepăda de a sa besearica a răs(ă)ritulu(i), să na(i)bă a da daria lu(i), şi nimica să nu dăia. ce să(l) lepede di(n)tre sine: ş(i) să(l) sco(a)ţă: Cu care Iegutură o sovrşe(s)cu şi cu a mia mână direa(p)tă mă scriu şi cu pecete o întărescu In Să(m)boşa(g) martie 4 1728. (L. S.) pravoslavnic episcop (ss) Vikentie Ioanovici”[16].

[16] „Documentul de învoială a episcopului dela Arad, Vichentie Ioanovici, cu Românii ortodocşi din Bihor”, *Bş*

Episcopul Vichentie îşi încheie vizita canonică în părţile Bihorului la 21 mai 1727 şi cu un memoriu semnat de un număr de 178 de preoţi care-l cer ca episcop cu jurisdicţie şi peste ortodocşii bihoreni, face o călătorie la Viena de unde se întoarce cu dreptul de a nu i se mai îngrădi misiunea. Prin înţelegerea din 19 iulie 1730 „episcopia latină se angaja să-i lase în jurisdicţie pe toţi ortodocşii bihoreni şi să nu-i unească cu forţa şi cu frica, iar Vichentie să-şi anunţe în prealabil vizitaţia la Episcopia latină care-i va da asistenţă de la Comitat; să nu stea permanent în Bihor, numai vicar să-şi ţină în casa din Velenţa”[17].

În februarie 1731 Vichentie este ales mitropolit de Belgrad – Carloviţ, unde a păstorit până în 1737, iar scaunul vlădicesc al Eparhiei Aradului îi revine episcopului Isaia Antonovici care, a efectuat prima vizită canonică în părţile Bihorului în vara anului 1735, unde a întâmpinat probleme din partea episcopilor catolici de la Oradea, care au făcut tot ce le-a stat în putere pentru a împiedica vizita episcopului ortodox. Mai mulţi preoţi ortodocşi, în frunte cu Protopopul Gheorghe din Beiuş, au fost arestaţi şi aruncaţi în închisoarea din Beiuş[18].

În luna iunie 1740, Episcopul Isaia „dorind să-şi întregească veniturile scăzute prin excluderea sa din Bihor şi plin plecarea sârbilor din judeţele Arad şi Zărand a făcut marea greşeală să ceară de la guvern să-i dea în administrare Episcopia vacantă a Caransebeşului, la 24 ianuarie 1741, fapt care l-a făcut odios în faţa sârbilor. Cererea lui era în folosul patronilor unirii din Oradea, care erau satisfăcuţi să-l ştie cât mai departe de Bihor”[19].

În anul 1748 episcopul Isaia a fost ales mitropolit la Carloviţ, însă nu a apucat să fie înscăunat deoarece a trecut la cele veşnice la 22 ianuarie 1749, pe când se afla la Viena pentru a depune obişnuitul jurământ de credinţă, iar la Arad, în scaunul rămas vacant, a fost ales episcop titular Pavel Nenadovici, ales apoi mitropolit la Carloviţ în locul lui Isaia, dar care a administrat şi eparhia Aradului până în 3 august 1751 când Sinesie Jivanovici a fost ales episcop al Aradului, Ienopolei, Oradiei şi Hălmagiului[20], „cel mai însemnat episcop al Aradului, de numele lui legându-se biruinţa definitivă a ortodoxiei în zonă”[21].

La scurtă vreme după înscăunarea în scaunul vlădicesc al Eparhiei Aradului, episcopul Sinesie a trimis pastorale credincioşilor săi din Bihor, prin vicarul său de la Oradea, ieromonahul Metodie, iar după primirea aprobării a efectuat o vizită canonică în Bihor, însoţit de un reprezentant al autorităţilor, cercetând în perioada 25 martie – 25 august 1759 un număr de 271 de sate[22], în urma vizitei „a primit numeroase daruri şi sume de bani pe care le-a folosit tot în interesul lor, căci a rămas de el frumoasa

44 (1929): 12 – 14.
[17] LIŢIU, *Istoria Eparhiei Aradului*, 35 – 36.
[18] PĂCURARIU, *Istoria Bisericii Româneşti*, 306.
[19] LIŢIU, *Istoria Eparhiei Aradului*, 37.
[20] LIŢIU, *Istoria Eparhiei Aradului*, 37.
[21] BUTIŞCĂ, „Momente”, 25.
[22] PĂCURARIU, *Istoria Bisericii româneşti*, 308.

mănăstire – reşedinţă din suburbia Gai a Aradului, existentă şi azi ca mănăstire de maici, împreună cu biserica înzestrată şi împodobită cu cele de trebuinţă pe cheltuiala lui”[23].

A luptat pentru păstrarea credinţei ortodoxe strămoşeşti în părţile Bihorului, cerând pentru ortodocşii din Oraşul Nou aprobarea pentru zidirea unei biserici şi zidirea în părţile Velenţei ale unei reşedinţe episcopale, ambele cerinţe fiind însă respinse de Curtea de la Viena. A trecut la cele veşnice la 14 martie 1768, la numai 57 de ani, cerând prin testamentul întocmit de el ca mitropolitul Pavel Nenadovici „să fie cu ochii deschişi asupra eparhiei Aradului, dar mai ales peste ţinuturile Orăzii şi Hălmagiului şi să poarte grijă ca creştinii pravoslavnici şi credincioşii acestei eparhii să nu se clatine”[24], arătând prin aceasta dragostea faţă de păstoriţii săi precum şi grija pentru păstrarea neştirbită a dreptei credinţe, aspru ameninţată în aceste părţi de ţară.

După episcopul Sinesie Ivanovici, la cârma Eparhiei Aradului a urmat episcopul Pahomie Cnejevici, care la rândul său a continuat lupta înaintaşilor săi pentru apărarea Ortodoxiei în Arad şi Bihor. A efectuat nenumărate vizite canonice prin parohiile celor două judeţe, chiar dacă a fost mereu reclamat la Viena de către episcopul unit de la Oradea, Moise Dragoş. În vremea păstoriri sale s-au pus la Oradea bazele învăţământului universitar, dechizându-se în 1780 cursurile unei Academii regale de filosofie, iar din 1788 s-au deschis şi cursurile Academiei de drept, cursuri ce au fost frecventate şi de tinerii ortodocşi[25].

La 29 octombrie 1781, împăratul Iosif al II – lea, fiul Mariei Tereza semnează cunoscutul Edict de toleranţă prin care se acorda liberă practicarea cultului ortodocşilor şi protestanţilor, construirea de biserici şi şcoli, „fiind cea mai importantă reformă a lui Iosif al II – lea în domeniul vieţii bisericeşti şi piatră de hotar în istoria încercărilor, atât de numeroase, de a se ridica o biserică ortodoxă în Oraşul Nou”[26]. Acest edict avea să fie făcut public în Bihor abia după mai bine de doi ani, în 1783, în ultimul an de păstorire al episcopului Pahomie, arătându-se prin aceasta opoziţia fermă faţă de românii ortodocşi din Oraşul Nou.

După trecerea la cele veşnice a episcopului Pahomie Cnejevici, eparhia Aradului a fost păstorită pentru o scurtă perioadă de timp (1784 – 1786) de către episcopul Petru Petrovici, care a ajuns apoi episcop al Timişoarei. Acesta la rândul său a dus lupte grele pentru apărarea păstoriţilor săi din zona Beiuşului, prigoniţi pentru că refuzau să primească unirea cu biserica Romei. Locul său a fost ocupat apoi de episcopul ortodox sârb Pavel Avacumovici, ultimul ierarh sârb care a condus Episcopia Aradului.

Episcopul Pavel Avacumovici a continuat şi el lupta pentru apărarea credincioşilor ortodocşi din Bihor de uniaţie. A adresat de asemenea o cerere împăratului Leopold de a se aproba înfiinţarea la Oradea a unui Consistoriu eparhial dependent de Episcopia Aradului, cerere care a fost aprobată la 20 februarie 1792, dar, a fost pusă în aplicare abia în anul celălalt, la 2 ianuarie 1793[27]. Acest Consistoriu era

[23] LIŢIU, *Istoria Eparhiei Aradului*, 41.
[24] PĂCURARIU, *Istoria Bisericii româneşti*, 309.
[25] BUTIŞCĂ, „Momente”, 27.
[26] LIŢIU, „Din activitatea”, 43.
[27] LIŢIU, *Istoria Eparhiei Aradului*, 46.

„format dintr-un preşedinte – vicar, trei asesori (de regulă protopopul de Oradea şi doi preoţi din jur), şi un secretar (notar). Avea deci aceeaşi organizare şi aceleaşi atribuţii ca oricare alt consistoriu (consiliu) eparhial, cu deosebirea că – în lipsa unui episcop propriu – era subordonat episcopului de Arad, care avea dreptul de-a face hirotoniri şi a sfinţi biserici...Consistoriul a funcţionat, în aceeaşi formă, până în 1920, când s-a înfiinţat Episcopia Oradiei, existentă şi azi”[28]

Tot în vremea păstoririi episcopului Pavel Avacumovici ia fiinţă la Arad, în 1812, Institutul Pedagogic (Preparandia) în care se vor pregăti temeinic învăţători români pentru satele din judeţele Arad şi Bihor, urmat după aceea, în 1822, de înfiinţarea Institutului teologic în care se vor pregăti viitorii slujitori ai Sfintelor altare.

Deşi s-au aflat sub oblăduirea episcopilor ortodocşi sârbi de la Arad, bisericile din Bihor nu au dus lipsă de cărţi de cult tipărite pentru folosul sfintelor slujbe. ştim că în anul 1561 a apărut la Braşov primul Evangheliar românesc tipărit de către diaconul Coresi, venit de la Târgovişte, şi apoi în anii următori s-au tipărit Tâlcul evangheliilor (1568), Psaltirea (1570), Evanghelia cu învăţătură (1581), şi „în decurs de numai câţiva ani, ele au pătruns şi în satele de pe Valea Crişului Negru şi a Crişului Repede (Săucani, Răbăgani, Brusturi, Lăzăreni), urcând vertiginos şi înspre satele sătmărene. O largă difuzare în satele Bihorului, ale Sătmarului şi ale Sălajului a avut Cazania lui Varlaam de la Iaşi (Cartea românească de învăţătură, 1643), anunţată în prefaţa ei de către domnitorul Vasile Lupu ca fiind un dar pentru întreaga semenţie românească. Fiind un dar pentru întreagă această seminţie, era firesc ca ea să fie un dar şi pentru atîtea sate bihorene şi sătmărene care s-au grăbit să şi-o procure şi s-o păstreze cu pietate pînă astăzi. În decursul timpului exemplarele din „Cazanie“ au circulat şi au fost descoperite în satele Sălişte, Fughiu, Hîrşeşti, Seghişte, Voivozi, Cîmpani, Brusturi ş.a. (jud. Bihor), Vad, Apa, Iadăra, ş.a. (jud. Satu-Mare). De la laşi au trecut Carpaţii, cum au trecut şi Milcovul, şi scrierile mitropolitului Dosoftei, Psaltirea în versuri (1673), Molitvelnic (1681) şi Viaţa şi petrecerea sfinţilor (1682—1686), şi ele, ca şi Cazania de la 1643, fiind scrise pentru întreg neamul românesc. În nord-vest, ele au fost găsite în unele sate ale Sătmarului (Finteuşul-Mic), Bihor (Marginea, Forosig) ş. a.”[29].

Ca o concluzie a celor expuse mai sus, am putea spune că episcopii ortodocşi sârbi de la Arad au purtat grijă de preoţii şi credincioşii ortodocşi din părţile Bihorului, identificându-se cu aspiraţiile lor, ajutându-i să-şi păstreze credinţa ortodoxă. Au trimis pastorale în limba română, cărţi de slujbe şi antimise, toate cu scopul de a menţine aprinsă flacăra dreptei credinţe în această parte de ţară.

Bibliografie generală

Mircea PĂCURARIU, *Istoria bisericii româneşti din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş*, (Deva: Editura Episcopiei Devei şi Hunedoarei, 2018).
Mircea PĂCURARIU, „Viaţa bisericească a românilor din părţile nord-vestice ale ţării până la începutul secolului al XVIII-lea”, în *Trepte vechi şi noi de istorie, cultură şi viaţă bisericească în*

[28] PĂCURARIU, *Istoria Bisericii româneşti*, 312.
[29] Vasile NETEA, „Legături între românii din Bihor şi Sătmar şi cei din estul Carpaţilor”, în *Trepte vechi şi noi*, 108 – 109.

Eparhia Oradiei. Mărturii – Evocări, ed. Dr. Vasile Coman et al. (Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1980).
Gheorghe LIŢIU, „Istoria Eparhiei Aradului", în „*Episcopia Aradului. Istorie. Viaţă culturală. Monumente de artă*", ed. Mircea PĂCURARIU et. al. (Arad, Editura Episcopiei ortodoxe române a Aradului, 1989).
Gheorghe LIŢIU, „Biserica Ortodoxă Română din Eparhia Oradea din veacul al XVIII-lea până în zilele noastre", în *Trepte vechi şi noi de istorie, cultură şi viaţă bisericească în Eparhia Oradiei. Mărturii – Evocări*, ed. Dr. Vasile Coman et al. (Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1980).
Gheorghe LIŢIU, „Viaţa bisericească în Bihor în secolul al XVIII-lea", în *Din activitatea bisericească a Episcopiei Ortodoxe a Oradiei în ultimii două sute de ani (1784 – 1984)*, ed. Dr. Vasile Coman et al. (Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1984).
Constantin BUTIŞCĂ, „Momente din istoria bisericească a românilor bihoreni", în *Vechea catedrală ortodoxă a Bihorului – Biserica din Velenţa (Veneţia) Orăzii*, ed. Florian Dudaş, Constantin Butişcă şi Cosmin Pintea (Oradea: Brevis, 2014).
Gh. CIUHANDU, „Vichentie Ioanovici – Episcopul Aradului (1726 – 31) apoi mitropolit", Rev. Biserica şi şcoala (1929).
Vasile NETEA, „Legături între românii din Bihor şi Sătmar şi cei din estul Carpaţilor", în *Trepte vechi şi noi de istorie, cultură şi viaţă bisericească în Eparhia Oradiei. Mărturii – Evocări*, ed. Dr. Vasile Coman et al. (Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1980).

THE EUCHARIST IN ECUMENICAL DIALOGUE BETWEEN CATHOLICS AND LUTHERANS

Daniel CORNEA,
PhD Candidate, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: This article presents the doctrinal differences of Eucharist that have led to the separation of the Catholic Church from Lutheran Church and the shy steps toward reconciliation and reinstatement of relations. In the first part I briefly set out the major tenets of the doctrine of the Eucharist Catholic church and the Lutheran church highlighting theological points of difference between the two churches: transubstantiation, the sacrificial act and Sacerdotalism. In the second part I dealt ecumenical dialogue on the Eucharist between the Catholic and Lutheran from the points of convergence of these two churches (institution of the Eucharist by Christ, the real presence of Christ in the Eucharist, the benefits of Eucharist and celebration of Eucharist) and then mentioned some of the concrete actions in this dialogue.

Keywords: the Eucharist, ecumenical dialogue, transubstantiation, the sacrificial act, sacerdotalism.

Introducere

Euharistia este practicată de toate ramurile creştinismului fiind cea mai importantă dintre sacramente. Acest lucru ar trebui să fie un factor unificator al tuturor segmentelor creştinismului însă contrar aşteptărilor, euharistia a ţinut despărţite diverse grupuri creştine şi a devenit un punct central al divergenţelor.

Prin această lucrare am căutat să observ care sunt punctele doctrinare diferite, legate de Euharistie, apoi am tratat dialogul ecumenic pe această temă între biserica Catolică şi cea Lutherană pornind de la punctele de convergenţă ale acestor două biserici şi la final am menţionat unele din acţiunile concrete în acest dialog.

1. Prezentarea punctelor divergente ale Bisericii Catolice şi Luterane cu privire la Euharistie

Biserica Catolică a elaborat şi acceptat şapte sacramente, cu ocazia conciliului de la Florenţa prin bula papală *Exultate Deo*, structurate astfel: sacramentele de iniţiere creştină (botezul, mirul şi euharistia), sacramentele de vindecare (pocăinţa şi ungerea bolnavilor), şi sacramentele de slujire şi comuniune (preoţia şi căsătoria).[1]

Martin Luther, în lucrarea sa „*Despre robia babilioniană a bisericii*", în care vorbea despre înrobirea sacramentelor de către Biserică, publicată în 1520, a contestat sistemul sacramental catolic ca mijloace ale harului, împărţite de preoţi. Preluând conceptul Fericitului Augustin[2], Martin Luther acceptă şi susţine doar două

[1] Ioan ROBU, *Catehismul Bisericii Catolice*, Edit. Arhiepiscopiei romano-catolice, Bucureşti, 1993, p.680-681.
[2] Augustin a dezvoltat învăţătura despre sacramente în două lucrări: *De magistro*, scrisă în 389 şi *De doctrina christiana*, scrisă în 396.

sacramente ca mod de a obține mântuirea: Botezul și Euharistia.[3] Principiul care a dictat această reducere a fost acela că un sacrament trebuia să fi fost instituit în mod direct de către Cristos și trebuia să fie în mod distinct creștin, după cum reiese din documentele normative scrise între 1530 și 1577, mărturisirile de credință luterane (cunoscute sub numele de *Cartea concordiei*- acordului).[4]

1.1. Transubstanțierea

Potrivit Bisericii Catolice, la consacrarea elementelor de către preotul care oficializează Cina Domnului, are loc o transformare metafizică reală.[5] Înainte de consacrare, elementele cinei sunt doar pâine și vin, dar după consacrare, acestea se transformă, deși sunt percepute doar ca pâine și vin, ele se transformă în trupul și sângele lui Isus.[6] Pâinea își păstrează înfățișarea, structura și gustul pâinii, dar ceea ce este în ea în realitate s-a schimbat: „ *Cristos în întregime este pe deplin prezent în fiecare din particulele bucățelelor de pâine, astfel toți cei care participă la Sfânta Euharistie, iau literar în ei înșiși trupul fizic și sângele lui Isus Cristos*."[7] Prezența Domnului Isus Cristos euharistic „*începe în momentul consacrării*", continuând această prezență cât „*subzistă speciile euharistice* ", iar frângerea pâinii nu-l divide pe Cristos, ci El este prezent în întregime în fiecare din specii și în întregime în fiecare din părțile lor.[8] Pin Euharistie, Domnul Isus a vrut să ne dea „memoriarul iubirii " cu care ne-a iubit. Prin prezența euharistică a Sa, se înțelege rămânerea în chip tainic în mijlocul nostru ca cel care ne-a iubit jertfindu-se pentru noi.[9]

Martin Luther a negat doctrina transubstanțierii, susținând că moleculele nu sunt tranformate în carne și sânge, ele rămân pâine și vin, dar trupul și sângele lui Cristos sunt prezente „*în, cu și sub*" pâine și vin.[10] Aceasta, însă, nu presupune o unire prezentă localizată sau amestecarea trupului lui Cristos cu elementele într-o substanță unică, ci exprimă o unire sacramentală, tainică, intimă, între elementele vizibile și Cristos, darul ceresc și elementele naturale păstrându-și propria substanță.[11]

Pentru a explica că substanța pâinii și a vinului nu se schimbă, dar se manifestă prezența fizică a lui Cristos în jurul, pe și dedesubtul elementelor, Luther a folosit ca analogie o bară de fier care este înroșită în foc. Substanța fierului nu încetează să existe atunci când este penetrată de substanța focului, care o încălzește la o

[3] Octavian Cristian FEURDEAN, *Reforma lui Luther și implicațiile acesteia în Europa sec. XVI,* Edit. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015, p. 93.
[4] Smith T. GORDON, *Cinci concepții despre Cina Domnului,* Traducere de Ciprian Simuț, Edit. Casa Cărții, Oradea, 2013, p. 50.
[5] Millard J. ERICKSON, *Teologie Creștină,* trad. Elena Jorj, ediția a 2-a revizuită de Sofia Gheorghe, Edit. Cartea Creștină, Oradea 2004, p. 959.
[6] Montgomery James BOICE, *Fundamente ale credinței creștine, O prezentare accesibilă a teologiei protestante,* Traducere de Corneliu Simuț, Edit. Institutul Biblic „Emanuel", Oradea, 2000 p.572.
[7] Millard J. ERICKSON, *op. cit.* p. 959.
[8] Ioan ROBU, *op.cit.*, p. 291.
[9] Ibid., p. 303.
[10] Martin LUTHER, *Catehismul Mic*, Edit. Logos, Cluj, 1996, p. 109.
[11] E. H. KLOTSCHE, *The History of Christian Doctrine*, Grand Rapids, MI., Baker Book House, 1979, p. 183.

temperatură înaltă.[12] Pentru el, sacramentul nu era o bucată de Dumnezeu căzută din cer, asemenea unui meteorit, ci sacramentul Îl revelează acolo unde este El.[13]

1.2. Actul sacrificial

Potrivit acestei concepţii, în cadrul liturghiei (mesa), Biserica Catolică crede că Domnul Isus Cristos oferă din nou o jertfă reală pentru cei care se închină.[14] Biserica nu doar îşi aminteşte de ceea ce s-a petrecut în trecut, ci ea vede în Euharistie caracterul sacrificial, iar jertfa pe care Cristos a oferit-o pe cruce o dată pentru totdeauna rămâne mereu actuală.[15] Caracterul sacrificial al Euharistiei reiese din însuşi cuvintele cu care Cristos a insituit Cina Domnului: „*Acesta este Trupul Meu care se dă pentru voi*" şi „*Acest potir este Legământul cel nou întru Sângele meu, care se varsă pentru voi*"(Luca 22, 19-20). Cristos dăruieşte celor care sunt în comuniune cu El, prin Euharistie, „*acelaşi trup pe care l-a dat pentru noi pe Cruce şi acelaşi sânge*".[16] Cine participă la actul euharistiei trebuie să se verifice ca să nu aibă păcate morale, de neiertat, deoarece ar profana sacramentul Euharistiei,[17] el trebuie să fie în stare de har şi dacă a făcut un păcat de moarte, trebuie mai întâi să primească iertarea prin sacramentul Pocăinţei.[18]

Euharistia este văzută de Biserica Catolică ca „*Jertfa Bisericii*"; jertfa lui Cristos devine şi jertfa mădularelor Trupului lui: „*viaţa credincioşilor, lauda, suferinţa, rugăciunea, munca lor se unesc cu acelea ale lui Cristos şi cu jertfa lui totală şi dobândesc astfel o valoare nouă*",[19] întreaga Biserică este unită prin memorial, în jertfa lui Cristos, cu Cristos şi cu cei morţi (cu Fecioara Maria şi cu toţi sfinţii), iar această jertfă este oferită şi celor morţi, pentru ca aceştia să fie purificaţi pe deplin.[20]

Luther a respins ideea că „*mesa"* este o jertfă. Având în vedere faptul că Cristos a murit şi a ispăşit pentru păcat o dată pentru totdeauna şi credinciosul este justificat prin credinţă pe baza jertfei, o dată pentru totdeauna, nu este nevoie de o jertfă repetată.[21] Preotul nu-L „*face pe Dumnezeu*" şi nu-L „*sacrifică pe Cristos*", deoarece sacrificiul Său a fost făcut odată pentru totdeauna pe cruce. Totuşi Dumnezeu era prezent în elementele liturghiei deoarece Cristos, fiind Dumnezeu, a declarat: „*Acesta este trupul Meu*".[22] Luther aduce o nouă interpretare a jertfei privind Cina Domnului ca jertfă de mulţumire, iar acest sacrificiu este o expresie a credinţei.

1.3. Sacerdotalismul

[12] Millard J. ERICKSON, op. cit., p. 960.
[13] Roland H. BAINTON, *Luther omul și reformatorul. O biografie,* Traducere de Daniel Tomuleț, Edit. Casa Cărții, Oradea, 2017, p. 130.
[14] Millard J. ERICKSON, *op. cit.* p. 959.
[15] Ioan ROBU, *op.cit.*, p. 299.
[16] Ibid., p. 299.
[17] Millard J. ERICKSON, *op. cit.* p. 959.
[18] Ioan ROBU, *op.cit.*, p. 310.
[19] Ibid., p. 300.
[20] Wilhem DANCĂ, *Euharistia în viața bisericii, Coloviul teologic dedicat Marelui Jubileu,* Edit. Arhiepiscopiei romano-catolice, București, 2000. p. 143.
[21] Millard J. ERICKSON, *op. cit.*, p. 961.
[22] Roland H. BAINTON, *op. cit.* p. 129.

Locul central pentru sacramentul Euharistiei, potrivit Bisericii Catolice, este altarul. Pentru a consacra pâinea şi rodul viţei este nevoie de un preot ordinat în mod corespunzător. Dacă nu există un preot care să oficializeze Euharistia elementele rămân aşa cum au fost înainte pâine şi vin.[23] La rugăciunea euharistică, preotul rosteşte cuvintele de consacrare: „ *Acesta este trupul Meu*" şi „*Acesta este sângele Meu*", acestea făcând parte din *anaforă* (canonul sfintei liturghii), care are rolul de a aduce în prezent ceea ce a făcut Isus Cristos la Cina cea de taină şi jertfa răscumpărătoare de pe cruce.[24] Centrul *anaforei*, este momentul prefacerii, când pâinea şi vinul se transformă din nou în Trupul şi Sângele lui Cristos, iar noi devenim contemporani cu El. Ceea ce se întâmplă în momentul prefacerii nu este o minune, ci este o nouă creaţie care se realizează prin cuvântul atotputernic, care este un cuvânt viu.

Luther a respins de asemenea sacerdotalismul. Lutheranii admit că sacramentul trebuie să fie administrat de un slujitor ordinat în mod corespunzător, dar prezenţa trupului şi sângelui nu trebuie să-i fie atribuită lui sau vreunui lucru făcut de el.[25] Sfinţenia sacramentelor precum şi cea a Bisericii, depinde de Cristos, nu de oficiant, astfel ele sunt complet indepedente de starea celor care le oficializează.[26] Repetarea cuvintelor: „*Acesta este trupul Meu*" de către preot nu transformă însă pâinea şi vinul în trupul şi sângele lui Dumnezeu. Slujitorul altarului nu poate să apară gol sau lipsit de credinţă înaintea Feţei Domnului, ci el la slujbă trebuie să meargă preocupat să audă o făgăduinţă a Domnului. A mânca şi a bea în mod spiritual înseamnă a săvârşi zi de zi sau oră de oră slujba, adică Cuvântul lui Cristos.[27] Numai cel credincios primeşte binecuvântarea lui Cristos promisă în Cina Domnului: „*Celui care crede ceea ce spun cuvintele şi ceea ce acordă ele, căci ele nu sunt rostite sau predicate pietrei sau lemnului, ci acelora care le aud, celor cărora Cristos le spune: „Luaţi şi mâncaţi" etc. Şi pentru că El oferă şi promite iertarea de păcate, ea nu poate fi primită decât prin credinţă... Acela însă care nu crede nu are nimic, pentru că lasă ca această binecuvântare a harului să-i fie oferită în zadar şi pentru că refuză să se bucure de ea.*"[28]

2. Prezentarea punctelor de convergenţă ale Bisericii Catolice şi Luterane cu privire la Euharistie

2.1. Instituirea Euharistiei de către Cristos

Biserica Catolică susţine faptul că Sacramentul Euharistiei este cel mai important dintre cele şapte sacramente deoarece, ea a fost instituită de Domnul Isus Cristos la „*Cina cea de taină* (Matei 26, 26-28). Aceast sacrament se serbează până la a doua Sa venire accentuând memorialul morţii şi al învierii Sale, iar condiţia pentru a putea participa la sacramentul Euharistic este ca să fi participat la sacramentul botezului,

[23] Millard J. ERICKSON, *op. cit.* p. 960.
[24] Mircea MANU, *Dumnezeu Sfinţeşte prin Sacramente. Sacramentele în general şi Sacramentele iniţierii creştine,* Edit. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2005, p. 219.
[25] Millard J. ERICKSON, *op. cit*., p. 961.
[26] Timoty GEORGE, *Teologia Reformatorilor*, Ediţie revizuită şi adăugită, Traducere de Teofil Stanciu, Edit. Casa Cărţii, Oradea, 2017, p. 102.
[27] Octavian Cristian FEURDEAN, *op. cit*., p. 96.
[28] R. C. SPROUL şi J. Nichols STEPHEN, *Moştenirea lui Luther*, Edit. Scriptum, Oradea, 2017, p. 227, par. 2.

devenind participanţi în Trupul lui Cristos. Cei care participă la euharistie, devin părtaşi la jertfa lui Hristos[29] şi participă de fapt la „*liturghia cerească*”.[30]

Biserica Lutherană atribuie şi ea lui Isus Cristos rolul de a institui Euharistia. Pornind de la relatările despre Cina Domnului din Evanghelii (Matei 26,26-28; Marcu 14,22-24; Luca 22:19-20) cât şi în prima epistolă a apostolului Pavel către Corinteni (1Corinteni 11,23-29). Luther a susţinut că sângele Domnului Isus Cristos s-a vărsat, pentru toţi mirenii:„*...Beţi toţi din el; căci acesta este sângele Meu, sângele legământului celui nou, care se varsă pentru mulţi, spre iertarea păcatelor*.” (Matei 26:27-28),.[31]

2.2. Prezenţa reală a Domnului Isus Cristos în Euharistie

Potrivit Bisericii Catolice, prezenţa reală a trupului şi a sângelui Domnului Isus Cristos în Euharistie, reiese din Sfânta Scripură: „*Acesta este rupul Meu*”, şi „*acesta este sângele Meu*” (Matei 26,28). Aceste cuvinte trebuie luate în sens propriu. Dacă nu am înţelege aceste cuvinte în sens propriu, cum am explica faptul că pâinea reprezintă trupul Domnului Isus Cristos? Conform Conciliului Tridentin, „*în Euharistie, sunt conţinute în mod real şi substanţial trupul şi sângele împreună cu sufletul şi Dumnezeirea Domnului nostru Isus Cristos şi deci Cristos întreg.*”[32]

Biserica Lutherană admite că pâinea şi vinul rămân în Euharistie ceea ce sunt pâine şi vin, dar în, cu, şi sub pâine, sunt prezente real, însă invizibil, Trupul şi Sângele lui Cristos. Sângele Domnului Isus este prezent în vin, cu vin şi sub vin, dar păstrându-şi fiecare substanţa proprie fără să se amestece. Euharistia este considerată un sacrament deoarece are la bază cuvintele rostite de însuşi Domnul Isus şi a fost instituită de El. Luther afirma că: „*... pe aceste cuvinte se bazează toată fundaţia, protecţia contra tuturor erorilor şi înşelăciunilor...*”.[33] Luther a admis că există un schimb de proprietăţi „ *comunicaţio idiomatum*” între trupul şi sângele Domnului Isus Cristos şi elementele pâinea şi vinul creînd o unire sacramentală între pâine, trupul lui Cristos şi vin, sângele lui Cristos.[34]

Atât creştinii catolici cât şi cei lutherani, mărturisesc prezenţa reală şi adevărată a Domnului Isus Cristos în Euharistie, deşi sunt diferenţe în modul de înţelegere a prezenţei lui Cristos şi a duratei prezenţei. Dialogul catolic-lutheran despre Euharistie a fost posibil prin declaraţia că „*Tradiţia lutherană afirmă tradiţia catolică că elementele consacrate nu rămân pur şi simplu pâine şi vin, ci mai degrabă prin puterea cuvântului creativ sunt date ca trupul şi sângele lui Cristos*”.[35] Astfel punctul comun al celor două poziţii este în înţelegerea comună a faptului că elementele consacrate nu rămân tot pâine şi vin, ci sunt dăruite ca Trup şi Sânge al lui Cristos. Referitor la durata prezenţei

[29] Ioan ROBU, *op.cit*., p. 290.
[30] Wilhem DANCĂ, *op.cit*. p. 146.
[31] Octavian Cristian FEURDEAN, *op. cit*., p. 94.
[32] Mircea MANU, *op.cit*., p. 246.
[33] H. Wiley ORTON, *Christian Theology*, v. III, Beacon Hill Pres, Kansas City, 1943, p, 304.
[34] https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/From%20Conflict%20to%20Communion.pdf, p. 54, par. 143, accesat 31.05.2021.
[35] https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/From%20Conflict%20to%20Communion.pdf, p. 57-58, par. 153, accesat 31.05.2021.

euharistice a lui Cristos, atât creştinii catolici cât şi cei luterani, susţin că aceasta este spre acceptarea credinţei, că ea nu se limitează la momentul primirii împărtăşaniei şi nici de credinţa destinatarului.

2.3. Beneficiile Euharistiei

Potrivit Bisericii Catolice, în Euharistie este cuprins tot binele spiritual al Bisericii, Cristos însuşi, în ea se realizează „*iertarea de păcate lesne iertătoare, ferirea de păcate grave şi comuniunea de viaţă cu Dumnezeu, unitatea poporului lui Dumnezeu, unirea cu liturghia din cer, anticipând viaţa veşnică*".[36] Prin participarea la Euharistie, a credincioşilor, aceştia participă de fapt la „*sângele lui Cristos*" şi sacrificiul lui Isus devine sacrificiul comunităţii care celebrează euharistia: „ *Cristos vine în euharistie pentru a-i implica pe membrii adunării în mişcarea oferirii Sale pline de iubire. Ei trebuie să se lase prinşi de El şi contopiţi în istoria vieţii Sale*"[37] Astfel Euharistia este „*finalitatea tuturor sacramentelor*", iar importanţa acestui sacrament reiese din faptul că întregul şi esenţialul minister al Bisericii constă în celebrarea Euharistiei, a actelor care decurg din ea şi a actelor care o pregătesc.[38]

Biserica Lutherană susţine şi ea că Euharistia are un beneficiu real şi anume: „*iertarea păcatelor şi confirmarea credinţei".*[39] Luther spunea că „ *prin Cina Domnului ni se dă şi ni se întăreşte fericita încredinţare că-l avem pe Cristos care ne-a împăcat cu Dumnezeu şi va păzi trupul şi sufletul nostru până la învierea celor neprihăniţi..."*[40] Credincioşii luând elementele Cinei Domnului au parte de un beneficiu spiritual pe care altminteri nu l-ar experimenta, de aceea este subliniată importanţa primirii harului oferit prin sacramentul Euharistiei.[41]

Atât lutheranii cât şi catolicii, acceptă că cel care se împărtăşeşte cu trupul şi sângele Domnului, face acest lucru fie pentru condamnare, fie pentru mântuire. Prin împărtăşire, de fapt te uneşti cu Isus Cristos.

2.4. Celebrarea Euharistiei

În celebrarea sacramentului Euharistiei în Biserica Catolică, sunt prevăzute mai multe faze. Prima fază constă în **adunarea credincioşilor** în fruntea cărora este Cristos, capul Bisericii,[42] apoi urmează **liturghia Cuvântului** care conţine pasaje din „*scrierile profeţilor*" adică Vechiul Testament şi „*amintirile apostolilor*", respectiv Evangheliile,[43] apoi urmează **aducerea darurilor** din partea preotului, care duce la altar pâine şi vin, fiind considerat chiar gestul Domnului de la Cina cea de Taină. Biserica fiind singura care poate aduce acest dar de *mulţumire* Creatorului. În jertfa sa, El duce la desăvârşire toate

[36] Ioan ROBU, *op.cit*., p. 291.
[37] Mircea MANU, *op.cit*., p. 262.
[38] Iosif TIBA, *Euharistia face biserica, studiu istoric şi teologic,* Edit. Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuş, 2006, p113.
[39] Millard J. ERICKSON, *op. cit*., p. 961.
[40] Feurdean Octavian Cristian, *op. cit*., p. 220.
[41] Millard J. ERICKSON, *op. cit*., p. 962.
[42] Ioan ROBU, *op.cit*., p. 296.
[43] Ibid., p. 296.

încercările umane de a oferi jertfe.[44] Punctul de intensitate maximă în celebrarea Euharistiei în Biserica Romano-Catolică, este **anafora**[45] care cuprinde câteva momente: (a) **prefaţa** este rugăciunea euharistică, (b) **epicleza** este rugăciunea prin care se invocă prezenţa Duhului Sfânt asupra elementelor Cinei, (c) **relatarea instituirii** este momentul în care este prezentat sacramentul prezenţei lui Cristos sub chipul pâinii şi al vinului, (d) **anamneza** în care Biserica reaminteşte de patima, învierea şi întoarcerea în slavă a lui Cristos, (e) **rugăciunea de mijlocire** exprimă faptul că Biserica celebrează împreună cu viii şi cu morţii, şi ultima fază a celebrării euharistiei este **împărtăşania –** prin care credincioţii, primesc „*pâinea din cer*" şi „*potirul mântuirii*".[46]

În biserica Lutherană, celebrarea Cinei Domnului se face în jurul unei mese aşezată în mijlocul bisericii unde sunt pâinea (dospită) şi vinul. Pastorul începe dialogul din canonul euharistic, rosteşte o rugăciune , apoi se cântă Sanctus, urmat de o binecuvântare, apoi rosteşte cuvintele Domnului Isus Cristos de la Cina cea de taină, urmează două rugăciuni cu caracter dogmatic, iar credincioşii cântă *Agnus Dei* şi se rosteşte rugăciuna *Tatăl nostru* . După acestea, pastorul frânge pâinea şi ridică potirul rostind cuvintele: „*Paharul binecuvântării pe care-l binecuvântăm...*", apoi rosteşte o rugăciune, şi cheamă credincioşii să se împărtăşească din pâine şi din vin. Se rosteşte rugăciunea de mulţumire şi o binecuvântare, după care credincioşii sunt liberi să meargă la casele lor.

3. Paşi concreţi în dialogul Ecumenic catolic-lutheran

De-a lungul timpului, biserica Catolică a avut rezerve faţă de Ecumenism, deoarece se considera adevărata Biserică a lui Dumnezeu pe pământ şi crezând profund în mandatul ei divin în vederea mântuirii, a pretins ca ceilalţi creştini care nu se aflau în comuniune cu ea, dar care doreau mântuirea, să se întoarcă în ea.

La 20 iunie 1894, Pontificatul Papei Leon al XIII-lea a publicat scrisoarea apostolică *Praeclara gratulationis,* în care a arătat un mare respect faţă de ortodoxie şi de bogăţia ei spirituală,[47] iar în anul 1898, a adresat episcopalului catolic al Scoţiei scrisoarea *Caritatis studium,* încurajând prin aceasta episcopii să caute noi căi spre unitatea cu comunităţile protestante pe baza valorilor comune.[48]

În 1917, arhiepiscopul luteran de Uppsala, Nathan Söderblom a organizat o conferinţă care a fost definită „*ecumenică*", iar în 1919 a propus convocarea unui conciliu ecumenic al Bisericilor.

În 1925, la Stockholm a avut loc prima conferinţă mondială a creştinismului şi în 1937 la Edinburg a avut loc conferinţa „*Credinţă şi Constituţie* ", unde termenul „*ecumenic* " se referă la „*expresia istoriei unităţii deja dată Bisericii. Gândul şi acţiunea*

[44] Ioan BUGA, *Teologia Cinei de Taină,* Edit. Sfântul Gheorghe-Vechi, Bucureşti 1999, pp. 112-113.
[45] Ioan ROBU, *op.cit*., p. 296.
[46] Ibid., p. 297.
[47] Józef Kijas ZDZISLAW, *Ecumenism, Răspunsuri la 101 întrebări,* Prefață de Walter Cardinalul Kasper, Traducere din limba italiană de pr.dr. Damian Pătrașcu, Edit. Sapientia, Iași, 2014, p. 46.
[48] Ibid., p. 47.

Bisericii sunt ecumenice în măsura în care caută să realizeze Una Sancta, adică comunitatea creştinilor care-l recunosc pe unicul Domn".[49]

În 1947 ia fiinţă Federaţia Lutherană Mondială în Suedia, fiind inaugurată de delegaţii a 47 de Biserici Lutherane, provenind din 5 continente.[50]

La 21 noiembrie 1964, a fost aprobat la Conciliului al II-lea din Vatican principiile catolice ale ecumenismului în Decretul *Unitatis redintregratio*. În acest decret era subliniat că Dumnezeu este autorul dialogului ecumenic deoarece El doreşte unitatea Bisericii: *„Stăpânul veacurilor, (...) a început să reverse mai înbelşugat asupra credincioşilor despărţiţi între ei părerea de rău lăuntrică şi dorinţa de unire. Nenumăraţi oameni au fost pretutindeni îndemnaţi de acest har şi sub acţiunea Duhului Sfânt, a apărut şi între fraţii noştri despărţiţi o mişcare din zi în zi mai largă pentru restabilirea unităţii tuturor creştinilor."* [51]

Tot cu acestă ocazie, credincioşii catolici erau îndemnaţi să *„se asocieze în rugăciune cu fraţii separaţi. Aceste rugăciuni în comun sunt, fără îndoială un mijloc foarte eficace pentru interpretarea graţiei unităţii şi constituie o manifestare autentică a legăturilor cu care catolicii rămân uniţi cu fraţii separaţi"*[52]

În 1972 s-a format o comisie mixtă din reprezentanţi ai Federaţiei Mondiale Luterane şi reprezentanţi ai Bisericii Catolice, a publicat un document care are în atenţie Euharistia. Textul cuprinde: „în prima parte, *martor comun*, ceea ce creştinii luterani şi catolici pot mărturisi în comun, a doua parte se referă la *sarcini comune* unde sunt identificate punctele de dezacord, fiind urmată de câteva exemple de liturghie euharistică care exemplifică tradiţiile şi practicile liturgice ale celor două biserici".

În 1977, în timpul celei de a VI-a Adunări Generale a Federaţiei Lutherane Mondiale, ţinută la Dar-es-Salaam, lutheranii au propus propria concepţie despre *unitate în diversitate*, care constă în căutarea unităţii fără a renunţa în mod necesar la propria tradiţie confesională şi la identitate.[53]

În 27 octombrie 1986, la Assisi, Ioan Paul al II-lea a iniţiat rugăciunea de pace, la care a invitat toţi liderii religioşi din lume.

La 31 octombrie 1999 la Augsburg, în ziua sărbătoririi Reformei, reprezentaţii Federaţiei Lutherane Mondiale, condusă de episcopul Christian Krause şi reprezentanţii bisericii Catolice, prin cardinalul Edward I. Cassidy, au semnat *declaraţia comună asupra doctrinei justificării.* Această declaraţie comună este primul document ecumenic aprobat de comisii mixte şi oficial de două Biserici.[54] Acest document fiind *„un pas decisiv spre depăşirea diviziunii ecleziale... Îl rugăm pe Duhul Sfânt să continue să ne conducă spre acea unitate vizibilă care este voinţa lui Cristos*."[55] În aceeaşi zi, Papa Ioan Paul al II-lea referindu-se la acea declaraţie semnată a spus: *„este vorba despre un punct de reper pe drumul nu tocmai uşor al refacerii deplinei unităţi între creştini şi este foarte semnificativ*

[49] Ibid., p. 20.
[50] Ibid., p. 192.
[51] Ibid., p 32.
[52] Mircea MANU, *op. cit.*, p. 273.
[53] Józef Kijas ZDZISLAW, *op.cit.* p. 157.
[54] Ibid., p. 296.
[55] Ibid., p 73.

că aceasta a fost semnată chiar în oraşul în care în anul 1530, prin Confesiunea Augustină, a fost scrisă o pagină decisivă a Reformei lutherane..."[56]

La 31 octombrie 2016, Papa Francisc a participat la Rugăciunea ecumenică comună în catedrala din Lund (Suedia), cu ocazia comemorării comune a Reformei protestante. Rugăciunea ecumenică comună a fost organizată ca o Liturghie a Cuvântului, cântări, lecturi biblice urmate de reflecţiile prezentate de preşedintele Federaţiei lutherane mondiale, episcopul Munib Younan şi de Papa Francisc.[57]

La 31 octombrie 2017, s-au împlinit cinci sute de ani de la reformă, iar vizita Papei Francisc în Suedia marchează cincisute de ani de dialog ecumenic lutheran-catolic. Cu această ocazie, Federaţia lutherană Mondială şi biserica Catolică au sărbătorit împreună comemorarea reformei la Malmö şi Lund. *France presse*, subliniază că această primă comemorare comună este văzută ca un antidot la judecăţile persistente între catolici şi lutherani, iar „*obiectivul comemorării este de a exprima darurile Reformei, de a cere iertare pentru dezbinarea perpetuată a creştinilor celor două tradiţii, catolică şi protestantă şi evidenţierea drumului parcurs în ultimii cincizeci de ani de dialog ecumenic şi rezultatele la care au ajuns.*"[58]

În 25 ianuarie 2018, Papa Francisc a primit în audienţă o delegaţie a Bisericii Lutherane şi Evanghelice din Finlanda, cu ocazia pelerinajului ecumenic anual la Roma în cadrul căreia Pontiful a declarat:„*... luteranii şi catolicii sunt în măsură să mărturisească împreună centralitatea problemei despre Dumnezeu, a fost posibil să se realizeze o comemorare ecumenică a Reformei şi aceasta nu în sens pur pragmatic, ci în sensul profund al credinţei în Cristos răstignit şi înviat, pe care îl putem mărturisi acum împreună.*"[59] În cursul aceleeaşi întâlniri Papa Francisc a primit documentul emis recent de Comisia de dialog Lutherano-Catolică din Finlanda, intitulat „*Comuniune în creştere. Declaraţie despre Biserică, Euharistie şi slujire.*" [60]

Concluzii

Biserica lui Isus Cristos este una şi unică. Diviziunile care au apărut în sânul bisericii nu au făcut altceva decât să lovească unitatea ei. Deşi doctrina despre Cina Domnului a Bisericii Romano-Catolică şi cea Lutherană, nu este unitară, de-a lungul timpului s-au construit punţi ajungând la acelaşi numitor comun cel puţin asupra doctrinei justificării.

Privind în urma celor cincisute de ani de dialog ecumenic între aceste două biserici, nu putem să nu ne bucurăm de progresul dialogului sperând ca încet graniţele să dispară, nuanţele să se şteargă şi creştinii Catolici şi cei Lutherani să poată serba împreună Cina Domnului. Mai mult decât vor oamenii unitatea creştinilor o doreşte Dumnezeu. Domnul Isus înainte de a pătimi pentru păcatele întregii omeniri S-a rugat

[56] Ibid., p. 295.
[57] http://ro.radiovaticana.va/news/2016/10/31/papa_francisc_%C3%AEn_suedia_rugaciune_ecumenic%C4%83/1269034, accesat la 31.05.2021.
[58] https://www.agerpres.ro/externe/2016/10/31/comemorare-comuna-catolico-luterana-a-unei-jumatati-de-mileniu-de-la-reforma-protestanta-17-13-13, accesat la 31.05.2021.
[59] http://www.catholica.ro/2018/01/25/papa-francisc-luteranii-si-catolicii-marturisesc-impreuna-centralitatea-lui-dumnezeu/, accesat la 31.05.2021.
[60] Ibidem.

pentru unitatea ucenicilor şi pentru unitatea celor care vor crede în El: „*Mă rog ca toţi să fie una, cum Tu, Tată, eşti în Mine, şi Eu în Tine; ca şi ei să fie una în Noi, pentru ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis.*" (Ioan 17,21).

Bibliografie:

*** *Biblia sau Sfânta Scriptură,* tipărită sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, Edit. IBMBOR, 2005.
BAINTON, Roland H., *Luther omul şi reformatorul. O biografie,* Traducere de Daniel Tomuleţ, Edit. Casa Cărţii, Oradea, 2017.
BOICE, James Montgomery, *Fundamente ale credinţei creştine, O prezentare accesibilă a teologiei protestante,* Traducere de Corneliu Simuţ, Oradea, Edit. Institutul Biblic „Emanuel", 2000.
BUGA, Ioan, *Teologia Cinei de Taină,* Bucureşti Edit. Sfântul Gheorghe-Vechi, 1999.
DANCĂ, Wilhem (coordonator), *Euharistia în viaţa bisericii, Coloviul teologic dedicat Marelui Jubileu,* Bucureşti, Edit. Arhiepiscopiei romano-catolice, 2000.
ERICKSON, Millard J., *Teologie Creştină,* trad. Elena Jorj, ediţia a 2-a revizuită de Sofia Gheorghe, Oradea, Edit. Cartea Creştină, 2004.
FEURDEAN, Cristian Octavian, *Reforma lui Luther şi implicaţiile acesteia în Europa sec. XVI,* Cluj-Napoca, Edit. Casa Cărţii de Ştiinţă, 2015.
GEORGE, Timoty, *Teologia Reformatorilor,* Ediţie revizuită şi adăugită, Traducere de Teofil Stanciu, Oradea, Edit. Casa Cărţii, 2017.
GORDON, Smith T., *Cinci concepţii despre Cina Domnului,* Traducere de Ciprian Simuţ, Oradea, Edit. Casa Cărţii, 2013.
https://www.agerpres.ro/externe/2016/10/31/comemorare-comuna-catolico-luterana-a-unei-jumatati-de-mileniu-de-la-reforma-protestanta-17-13-13
http://www.catholica.ro/2018/01/25/papa-francisc-luteranii-si-catolicii-marturisesc-impreuna-centralitatea-lui-dumnezeu/
https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/From%20Conflict%20to%20Communion.pdf
http://ro.radiovaticana.va/news/2016/10/31/papa_francisc_%C3%AEn_suedia_rugaciune_ecumenic%C4%83/1269034
KLOTSCHE, E.H., *The History of Christian Doctrine,* Grand Rapids, Ml., Baker Book House, 1979.
LUTHER, Martin, *Catehismul mic,* Cluj- Napoca, Edit. Logos, 1996.
MANU, Mircea, *Dumnezeu Sfinţeşte prin Sacramente. Discurs dogmatic. Sacramentele în general şi Sacramentele iniţierii creştine,* Cluj-Napoca, Edit. Napoca Star, 2005.
ORTON, Willey H., *Christian Theology,* v.3, Kansas City, Mo., Beacon Hill Press of Kansas City, 1943.
ROBU, Ioan, *Cahiteismul Bisericii Catolice,* Concordat cum originali, 2 februarie 1993, Bucureşti, Edit. Arhiepiscopiei romano-catolice, 1993.
SPROUL, R. C. şi NICHOLS, Stephen J., *Moştenirea lui Luther*, Oradea, Edit. Scriptum, 2017.
TIBA, Iosif, *Euharistia face biserica, studiu istoric şi teologic,* Târgu-Lăpuş, Edit. Galaxia Gutenberg, 2006.
ZDZISLAW, Józef Kijas, *Ecumenism, Răspunsuri la 101 întrebări,* Prefaţă de Walter Cardinalul Kasper, Traducere din limba italiană de pr.dr. Damian Pătraşcu, Iaşi, Edit. Sapientia, 2014.

EUROPEAN UNION POLICY IN THE FIELD OF SEARCH AND RESCUE AT SEA WITHIN THE ROMANIAN MARITIME COORDINATION CENTER' ACTIVITY IN THE CONTEXT OF SECURING ROMANIAN'S PRESIDENCY AT IMO LONDON 2019

Anca Gabriela GLOGOVEANU,
PhD Candidate, Ovidius University of Constanţa

Abstract: The laws of nature have shown that great civilizations were born and prospered as a result of the exploitation of fertile lands and inland and sea waterways, which were established as means of communication and trade between different parts of the world, and the marine environment was one of the factors that favoured this. Over time, the Black Sea has been a bridge between the mysterious and promising East rich in resources and the civilized West of old Europe. The sea, this blue window open to the world, with which Romanian was blessed allowed the inhabitants of these lands to establish solid bridges of communication with many of the peoples of the world. Owen the years, across the Planetary Ocean in general and in the Black Sea in particular, the Romanian Navy has not been bypassed by storms, catastrophes and naval accidents, resulting in the sinking of dozens of ships and significant loss of life. Globally, rescue at sea has been and will be a constant concern, given that human resources are the most valuable assets and taking into account the time needed to train educate seafarers. These concerns have materialized over time by improving the buoyancy, unsinkability and stability of ships built, equipping them with modern rescue, survival and communications facilities and equipment, establishing bodies and services for surveillance, warning and intervention, in emergencies, and last but not least, the initial and international regulations on maritime safety, the shipbuilding industry has to face a factor that remains critical in the occurrence of maritime accidents, human error.

Keywords: Maritime Coordination Center, training and education of seafarers, rescue, survival and modern communications, Romanian Naval Authority, European Union policy in the field of search and rescue at sea.

Introducere

Calităţile marinăreşti ale dacilor şi romanilor, strămoşii noştrii, curajul şi dârzenia, calmul în lupta cu valurile Dunării, sau cu furtunile mării s-au transmis poporului român care a continuat să locuiască şi să muncească în spaţiul carpato-danubiano-pontic[1]. După retragerea administraţiei şi a armatei romane din Dacia, pe Dunăre şi pe Marea Neagră au continuat să navigheze daco-romanii, iar apoi urmaşii acestora, românii.

Legile naturii au demonstrat că marile civilizaţii s-au născut şi au prosperat datorită exploatării pământurilor roditoare şi căilor de navigaţie fluviale şi maritime, care s-au constituit în căi de comunicaţie şi schimburi comercile între diferitele zone ale lumii, iar mediul marin a fost unul din factorii care au favorizat acest lucru[2]. Dezvoltarea

[1]Nicolae Bîrdeanu, Dan Nicolaescu, *Contribuţii la istoria marinei române,Din cele mai vechi tipuri şi până în 1918*, *vol.I*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,1979, p.6.
[2] Constantin Anechitoae, *Principiul libertăţii mărilor,* Bucureşti, Editura Bren, 2004, p.5.

Europei şi a Orientului Apropiat s-a concentrat în jurul Mării Mediterane. Civilizaţia egipteană, feniciană şi cretană au înflorit rând pe rând pe malurile acestei mări, care în perioada Imperiului Roman a fost asimilată cu o mare interioară.

De-a lungul timpului, Marea Neagră s-a constituit într-o punte de legătură între Orientul misterios şi promiţător în resurse şi Apusul civilizat al bătrânei Europe. În perioada modernă, numeroase porturi s-au dezvoltat pe ţărmurile Oceanului Atlantic şi ale Pacificului, centrul de greutate al concurenţei comerciale deplasându-se de pe uscat pe apă, fapt ce a condus la rivalităţi de ordin politico-economic între marile puteri mondiale. Marea, această fereastră albastră deschisă spre lume, cu care a fost binecuvântată şi România a permis locuitorilor acestor meleaguri să stabilească solide punţi de comunicare cu multe din popoarele lumii. Spiritul cutezător al înaintaşilor noştrii au făcut ca o asemenea comoară să fie păstrată, apărată şi îmbogăţită. "Marea cea Mare", cum o numea domnitorul Mircea cel Bătrân, a constituit o cale sigură, convenabilă şi aproape permanentă pentru realizarea schimburilor de valori materiale şi spirituale cu celelalte state ale lumii civilizate. Slăbirea dominaţiei otomane asupra Ţărilor Române, începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi prima jumătate a secolului al XIX-lea, a dat posibilitatea "lansării la apă" a unor nave sub pavilion românesc precum şi înfiinţarea serviciilor şi activităţilor de transport maritim şi fluvial[3].

Oceanul planetar a oferit omului, dintotdeauna, nenumărate resurse pentru a trăi. Civilizaţia umană, a găsit de-a lungul timpului în mările şi oceanele lumii, condiţii de dezvoltare şi posibilitatea desfăşurării unei importante varietăţi de activităţi precum navigaţia,[4] transportul pe apă şi pescuitul. Dezvoltarea navigaţiei a pus fiinţa umană în situaţia de a căuta şi găsi drumuri maritime noi, care au înlesnit descoperirea de noi teritorii şi zone, insule, peninsule bogate în materii prime şi hrană. Iniţial în zone restrânse, în perioada antichităţii, ulterior în spaţii marine vaste, oamenii şi-au exercitat una din cele mai vechi profesii, aceea de navigator, comerciant pe mare şi pescar. Ţările ce se aflau în plin avânt industrial, datorită progreselor tehnicii, dispuneau de producţia de mărfuri dar, în schimb aveau nevoie de materii prime. Aceste nevoi au determinat multe dintre acestea să pornească pe căile mărilor şi oceanelor lumii în căutarea de noi teritorii cu asemenea resurse. A luat naştere epoca descoperirilor geografice care a dus la practicarea transporturilor de mărfuri, schimburilor şi tranzacţiilor comerciale ce s-au desfăşurat pe o reţea de drumuri şi căi de comunicaţii maritime. Mările şi oceanele lumii au devenit un câmp de activităţi comerciale şi de prosperitate a civilizaţiei umane, deschis mai întâi celor mai puternice ţări, în prezent fiind practicat atât de cei cu tradiţie în domeniul navigaţiei cât şi de ţări a căror aşezare geografică permite acest lucru.

Pe plan mondial, salvarea pe mare a fost şi este o preocupare constantă, ţinând cont că resursa umană este cea mai preţioasă şi luând în considerare timpul necesar

[3]Nicolae Bîrdeanu, Dan Nicolaescu, *Contribuţii la istoria marinei române, Din cele mai vechi timpuri şi până la 1918, vol. I*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979, p.10.

[4]Constantin Manea, Elena Manea, *Drept maritim şi fluvial- internaţional şi intern,* vol.I, Constanţa, Editura Academiei Navale Mircea cel Bătrân, 2012, p.4.

formării şi instruirii personalului navigant[5]. Aceste preocupări s-au materializat de-a lungul timpului prin îmbunătăţirea caracteristicilor de flotabilitate, nescufundabilitate şi stabilitatea navelor construite, dotarea acestora cu instalaţii şi echipamente de salvare, supravieţuire şi comunicaţii moderne, instituirea unor organisme şi servicii de supraveghere, avertizare şi intervenţii, în situaţii de urgenţă, şi nu în ultimul rând, formarea iniţială şi formarea continuă a echipajelor navelor. În ciuda tuturor îmbunătăţirilor tehnologice şi a reglementărilor internaţionale privind siguranţa maritimă, industria navală are de înfruntat un factor care rămâne critic în producerea accidentelor maritime, eroarea umană[6]. Cu toate acestea, în industria maritimă există o continuă provocare, cea a evitării şi minimalizării efectelor negative ale erorii umane în operaţiunile maritime, în pofida tuturor îmbunătăţirilor tehnologice aduse navelor şi a reglementărilor internaţionale privind siguranţa maritimă.

Dezvoltarea Marinei Militare şi Comerciale, a Instituţiilor de Formare şi Instruire a Personalului Navigant Maritim Român de la sfârşitul secolului al XIX-lea până în prezent

Tradiţiile marinăreşti ale românilor sunt tot atât de vechi, precum şi existenţa strămoşilor în teritoriile riverane căilor de navigaţie atât de umblate în antichitate. Oamenii a căror viaţă este legată de ape au prin naştere vocaţie de marinari. Prezenţa corăbiilor româneşti de comerţ[7] în Marea Neagră şi în răsăritul Mediteranei, precum şi luptele purtate de navele de război în Evul mediu pentru apărarea statalităţii româneşti au dat consistenţă unei temeinice tradiţii, pe care s-a fundamentat afirmarea şi organizarea marinei comerciale şi militare româneşti . Înzestrarea flotei militare şi comerciale române cu nave noi, moderne, cât şi participarea marinei, într-un interval de 60 de ani, la trei războaie hotărâtoare pentru România sunt împrejurări în care s-a hotărât crearea unui învăţământ marinăresc propriu pentru formarea ofiţerilor şi marinarilor din marina militară şi comercială română. De la Şcoala Copiilor de Marină şi la Şcoala Navală, create în 1920, şi Academia Navală de astăzi, sistemul românesc de instituţii şcolare de marină, cu o experienţă de peste 100 de ani, a acumulat o experienţă şi o competenţă comparabile cu cele ale statelor cu vechi tradiţii navale din străinătate.

Organizarea, instruirea şi pregătirea cadrelor de comandă şi a echipajelor a fost una dintre problemele fundamentale care astat în faţa marinei române după războiul de independenţă. Dotararea cu nave comerciale sau militare necesita un personal instruit, care să cunoască specialităţile dela bord sau să mânuiască tehnica de luptă[8]. În primul rând sesimţea nevoia unor ofiţeri instructori şi a unor mecanici care să conducă navele şi să pregătească echipajele. Marinarii erau recrutaţi ca şi în trecut, din rândurile

[5] Constantin Anechitoae, *Convenţii internaţionale maritime-Legislaţie maritimă, vol. I,* Bucureşti, Editura Bren, 2005, p.148.
[6]Toma Alecu, *Căutarea şi salvarea supravieţuitorilor pe mare*, Constanţa, Editura Academiei Navale Mircea cel Bătrân, 2014, p.12.
[7]Ion Bitoleanu,*et. al*., *Monografia Academiei Navale Mircea cel Bâtrân, Tradiţii, Prezent, Perspective, Ediţia a-II-a*, Constanţa, Editura Muntenia, 2012, p.3.
[8]Nicolae Bîrdeanu, Dan Nicolaescu, *Contribuţii la istoria marinei române, vol. I, Din cele mai vechi timpuri până în 1918,* Bucureşti,EdituraŞtiinţifică şi enciclopedică, 1979, p.229.

locuitorilor din satele apropiate de Dunăre şi de la Marea Neagră şi din Delta Dunării, iar meseriaşii, mecanicii, electricienii, fochiştii, din întreaga ţară. În anul 1893, Marina a început să îşi pregătească singură şi alţi specialişti. Cea mai eficace pregăire se făcea prin stagii de îmbarcare a tuturor efectivelor. Instruirea se făcea pe navele Grivița, bricul Mircea, şi crucişătorul Elisabeta. În timpul stagiului de ambarcare, marinarii aveau se confruntau cu situaţii neobişnuite, călindu-se în condiţiile aspre ale mării şi însuşindu-şi deprinderi de navigatori. După formarea unui corp de ofiţeri de comandă şi tehnici, statul român a organizat primele şcoli de marină în ţară pentru pregătirea navigatorilor şi specialiştilor de grade inferioare, cât şi pentru pregătirea de ofiţeri. Prima instituţie de învăţământ a marinei a fost *Şcoala copiilor de marină,* care primea copiii cu vârste între 12 la 15 ani, şi îi pregătea timp de 3 ani ca marinari în specialităţile gabieri, artileriști, torpilori, timonieri şi infanteriști. Şcoala copiilor de marină a pregătit multe contingente de elevi, care au devenit ofiţeri de marină militară sau comercială la serviciile de navigaţie ale SNR şi SMR. În 1893 a luat fiinţă *Şcoala de cadre a flotilei,* care pregătea caporali şi sergenţi. În 1896 a luat denumirea de *Şcoala de marină* cu scopul de a forma subofiţeri pregătiţi pentru diferitele specialităţi la bordul navelor de război şi de comerţ. Din 1896 a început să funcţioneze *Şcoala de aplicaţie a sublocotenenţilor*, cu misiunea de a face instrucţie în special cu ofiţerii absolvenţi ai şcolilor militare, având cursuri de manevre, navigaţie, hidrografie, torpile, electricitate, construcţii de nave şi misiuni marine.

-Academia Navală "Mircea cel Bătrân"-

Istoria consemnează, la 17 noiembrie 1872, Decizia ministrului de Război prin care se înfiinţa *Şcoala Flotilei*, ale cărei tradiţii sunt continuate astăzi de Academia Navală Mircea cel Bătrân, instituţie de o importanţă deosebită în piesajul învăţământului superior, atât pentru marina militară cât şi pentru cea civilă. Încă de la sfârşitul secolului XIX când a fost înfiinţat, învăţământul de marină a fost furnizorul de marinari militari, care au dovedit patriotism, devotament şi curaj în momentele în care suveranitatea şi integritatea naţională erau ameninţate[9]. Timp de un deceniu şcoala a pregătit specilişti, ofiţeri şi subofiţeri pentru Flotilă prin cursuri teoretice la uscat şi practice la bordul navelor. Problemele din învăţământul militar de marină din a doua jumătate a secolului al XIX-lea cu care acesta s-a confruntat au avut drept consecinţă un fenomen destul de straniu: o mare parte a ofiţerilor de marină proveneau din rândurile absolvenţilor şcolilor militare de ofiţer de uscat *Şcoala Militară de Infanterie şi Cavalerie*(1877) şi Şcoala Specială de Artilerie şi Geniu (1881)[10], situaţie care a continuat până în anul 1894. Începând cu anul 1893 a funcţionat la Galaţi, cea de-a treia şcoală importantă a marinei *Şcoala de Cadre a Flotilei.* Scopul şcolii era acela de a forma cadre şi a pregăti şcolile regimentare: gabieri, artileriști, torpilori, fochişti, timonieri, infanteriști de marină. *Şcoala Militară de Infanterie şi Cavalerie,* deşi prin profilul de bază pregătea

[9]Mariana Păvăloiu, Diana Cucoşel, *Academia Navală Mircea cel Bătrân,* Constanța, Editura Academiei Navale Mircea cel Bătrân, 2012, p. 15.
[10]Mihaela Zabolodni, *et.al*, *Tradiție. Profesionalism, Aventură,* Constanța, Editura Academiei Mircea cel Bătrân, 2018, p.8.

ofiţeri pentru cele două arme, a format şi ofiţeri pentru alte arme ale armatei române, respectiv pentru Marina Militară. În noiembrie 1892, secţia de arme speciale, a intrat în compunerea *Şcolii Speciale de Artilerie şi Geniu,* înfiinţată în 1881, care pregătea şi ofiţeri pentru marină. După perioada pregătitoare în cadrul şcolii, elevii erau avansaţi la gradul de sublocotenent.

Nava *Bricul Mircea* a fost o adevărată şcoală de marină plutitoare. Începând cu luna august a anului 1882 când a acostat în portul Galaţi, în apropierea Şcolii Copiilor de Marină, nava-şcoală a fost cea care a adăpostit la bord generaţii de marinari, care învăţau să citească marea şi marile ei taine. Aceasta a servit la formarea practică a marinarilor mai bine de jumătate de veac, fiind preluată în anul 1939 de un velier nou, modern, cu maşini puternice, cu mai multe vele, la bordul căruia se instruiesc şi astăzi ucenicii la marinărie. Între anii 1941-1944 structura organizatorică a Şcolii Navale, era aceeaşi ca în perioada anterioară declanşării celui de-al doilea război mondial. După declanşarea războiului, în Şcoala Navală s-au luat măsuri pentru aplicarea planului privind mobilizarea şi funcţionarea sa pe timp de campanie. Dificultăţile au fost în privinţa încadrării şcolii cu profesori militari şi civili[11], ca urmare a ambarcării şi mobilizării acestora.

În anii regimului "democrat-popular" elevii din Şcoala Navală au provenit, în proporţie de 45% din rândurile fiilor de muncitori şi ţărani. Mulţi dintre aceştia nu aveau liceul terminat şi, uneori nici chiar cele 7 clase gimnaziale fiind admişi şi cu patru clase, cu toate acestea erau admişi la cursuri, din ordinul partidului comunist, venit la putere în România după terminarea războiului. În anul 1948 Şcoala Navală a funcţionat în localul Şcolii de Maiştri din bulevardul Mircea, din Constanţa. Presigiul deosebit de care se bucură Academia Navală Mircea cel Bătrân, atât în ţară cât şi peste hotare, rezidă din profesionalismul şi calitatea pregătirii absolvenţilor săi.

Statisticile spun că după cel de-al doilea război mondial şi până în prezent, şcoala navală românească a pregătit peste 10.000 ofiţeri de marină. Numai în perioada 1973-1989 au fost pregătiţi în acest campus univesitar 6.985 ofiţeri de marină cu studii superioare, din care 5.636 pentru flotele de transport maritime şi de pescuit oceanic. Mulţi dintre aceştia au reuşi să ajungă în topul celor mai înalte funcţii instituţionale din România sau străinătate, ajungând amirali, miniştri, comandanţi ai Marinei Militare, şefi de departamente, comandanţi de mari unităţi, ofiţeri superiori, preşedinţi de stat, modele de competenţă profesională şi devotament faţă de marina românească. În contextul prefacerilor înnoitoare declanşate de evenimentele din decembrie 1989, din iniţiativa unor cadre didactice dedicate ideii de modernizare a învăţământului de marină, cu sprijinul conducerii institutului şi al Comandamentului Marinei Militare, s-a elaborat proiectul unei noi formule organizatorice a institutului, în concordanţă cu exigenţele ridicate de sporirea rolului flotei militare şi civile în dezvoltarea ţării.

-Universitatea Maritimă din Constanţa-

[11] Ion Bitoleanu, *et.al*., *Monografia Academiei Navale Mircea cel Bătrân, Tradiţii, Prezent, Perspective, Ediţia a-II-a*, Constanţa, Editura Muntenia, 2012, p.45.

Flota proiectată la începutul anilor 1970 avea nevoie de un număr sporit de ofiţeri. De aceea, la sfârşitul anului 1971, s-a luat decizia înfiinţării, la Constanţa a *Institutului de Marină Civilă.* Institutul şi-a deschis porţile în toamna anului 1972, ca urmare a Decretului Consiliului de Stat nr.38 din 4 februarie 1972 având statul de instituţie de învăţământ superior cu personalitate juridică, pentru pregătirea ofiţerilor din marina comercială. Cursurile se ţineau în actualul local al Şcolii nr.43 de pe str. Unirii nr.22, iar studenţii au fost cazaţi la căminele Institutului Pedagogic Constanţa (Univesitatea Ovidius, bdul Mamaia).

În anul 1973 prin Decretul Consiliului de Stat nr.502 din 9 august, *Institutul de Marină Civilă* se uneşte cu Şcoala Militară de Ofiţeri Activi de Marină şi formează Institutul de Marină Mircea cel Bătrân din Constanţa. La 6 februarie 1990 a fost emisă Hotărârea Guvernului privind înfiinţarea *Institutului de Marină Civilă,* prin care Facultatea de Electromecanică Navală şi Facultatea de Navigaţie a Marinei Civile trec din cardul Institutului de Marină Civilă Mircea cel bătrân din subordinea Minsiterului Apărării Naţionale în subordinea Ministerului Învăţământului, înfiinţându-se *Institutul de Marină Civilă,* cu sediul în municipiul Constanţa. *Universitatea Maritimă din Constanţa* şi-a asumat un rol activ în comunitatea maritimă internaţională, încheind o serie de protocoale bilaterale cu universităţi de profil, atât pentru asigurarea schimbului de studenţi şi cadre didactice, cât şi pentru înlesnirea schimbului de experienţă în domeniul maritim.

-Centrul Român pentru Pregătirea şi Perfecţionarea Personalului din Transporturile Navale-CERONAV-

S-a înfiinţat în anul 1976 sub denumirea Centrul de Perfecţionare al Lucrătorilor din Marina Civilă (CPLMC), cu scopul de a răspunde cerinţelor de pregătire şi perfecţionare ale personalului din domeniul navigaţiei maritime. Conform Ordonanţei nr.33 din 30 ianuarie 2003 de înfiinţare a Ceronav prin fuziunea Centrului de Perfecţionare a Personalului din Marina Civilă şi Calificare Personal pentru Exploatare Portuară Constanţa, cu Centrul de Perfecţionare a Personalului din Navigaţia Fluvială Galaţi, unităţi care funcţionau în subordinea Ministerului Lucrărilor Publice, Transportului şi Locuinţei[12], Ceronav asigură funcţia de pregătire şi perfecţionare a personalului care deserveşte mijloacele de transport naval sau care desfăşoară activităţi de transport naval, activităţi conexe şi activităţi auxiliare acestora. Asigură de asemenea pregătirea teoretică şi practică a personalului din transporturile navale în concordanţă cu reglementările interne în domeniu şi cu legislaţia europeană referitoare la personalul navigant, pentru profesia de transportator de mărfuri pe căile navigabile interioare, consilierii de siguranţă pentru transportul mărfurilor periculoase pe căi navigabile interioare, pentru cei ce se ocupă cu navlosirea navelor şi stabilirea preţurilor de transport, precum şi alte aspecte ale transportului naval pentru care se instituie

[12]*Ordonanța Guvernului nr. 33 din 30 ianuarie 2003,*privind înființarea Centrului Român pentru Pregătirea și Perfecționarea Personalului din Transporturile Navale-CERONAV, publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 62 din 01 februarie 2003, modificat de *Legea nr.502/2003* privind înființarea Ceronav și Legea nr.83/2011 pentru modificarea unor acte normative din domeniul naval, accesat 15septembrie2020.

standardele privind nivelul cunoştinţelor. *Ceronav* a fost desemnat ca organism naţional de instruire în vederea perfecţionării navigatorilor ce servesc la bordul navelor maritime pentru atingerea nivelului minim de pregătire, cerut de prevederile Convenţiei internaţionale privind standardele de pregătire a navigatorilor, brevetare/atestare şi efectuare a serviciului de cart, adoptat la Londra la 7 iulie 1978 (STCW 1978), la care România a aderat prin Legea nr.107/1992. La acestea s-au adaugat amendamentele pe care România le-a acceptat prin Ordonanţa Guvernului nr.122/2000, aprobată prin Legea nr. 20/2001. Centru de pregătire, Ceronav, asigură de asemenea pregătirea teoretică şi practică a personalului maritim, fluvial, portuar şi al personalului de la bordul platformelor petroliere, în conformitate cu legislaţia naţională în domeniu, reglementările internaţionale şi standardele de instruire stabilite de diversele organisme de acreditare sau recunoaştere. Tot în cadrul Ceronav se desfăşoară activităţi privind documentarea şi cercetarea ştiinţifică, efectuare de studii, expertize, prognoze, baze de date în domeniul de activitate pentru necesităţi proprii sau pentru terţi, pe bază de contract.Centrul participă la lucrările organismelor internaţionale IMO, sau regionale, Black Sea SAR, Conferinţa de Căutare şi Salvare din regiunea Mării Negre, în baza Acordului de Ankara, din domeniul transporturilor navale, la care România este parte. Duce la îndeplinire a obligaţiilor ce-i revin statului român din convenţiile şi acordurile internaţionale, referitoare la pregătirea şi perfecţionarea personalului navigant maritim, fluvial şi alte căi navigabile interioare, organizează şi participă la simpozioane, seminarii şi expoziţii pe teme de specialitate. Încă de la înfiinţare Ceronav a evoluat constant şi în tandem cu dezvoltarea transportului maritim şi în conformitate cu cerinţele pieţei, în sensul furnizării unor servicii deinstruire de cea mai bună calitate. O dată cu intrarea României pe lista albă a Oragnizaţiei Maritime Internaţionale, ca urmare a ratificării Convenţiei STCW 1978, ritmul de dezvoltare s-a accelerat, Ceronav devenind un adevărat centru de excelenţă în Europa de Sud-Est, în domeniul pregătirii personalului navigant. Ceronav este instituţia care certifică brevetele conform standardelor, şi în prezent organizează peste 90 de tipuri de cursuri pentru personalul navigant maritim şi fluvial cât şi pentru personalul portuar şi de la bordul platformelor petroliere offshore din Marea Neagră.

-Organizarea în cadrul Autorităţii Navale Române a Centrului de coordonare misiune SAR

Autoritatea Navală Română este organul tehnic de specialitate din subordinea Ministerului Lucrărilor Publice, Transportului şi Locuinţei prin care acesta îşi execută funcţia de autoritate de stat în domeniul siguranţei navigaţiei[13]. Autoritatea Navală

[13]*Hotărârea Guvernului Nr.1133/2002*, privind organizarea şi funcţionarea Autorităţii Navale Române, text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 784 din 29 octombrie 2002, *Ordonaţa Guvernuluinr.42/1997* privind Transportul Naval cu modificările şi completările prin *Legea* nr.412/2002, modificat de *Hotărârea nr. 740/2003* privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Transporturilor Construcţiilor şi Turismului, modificat prin *Hotărârea nr.1092/2006* pentru modificarea art.6 din *Hotărârea Guvernului nr.1133/2002* privind organizarea şi funcţionarea Autorităţii Navale Române modificat de *Hotărârea nr.792/2011* pentru modificarea unor acte normative din domeniul naval, modificat prin *Hotărârea nr.1196/2012* pentru modificarea *Hotărârii Guvernului nr.1133/200* privind organizarea şi funcţionarea Autorităţii Navale Române.

Română a fost înfiinţată potrivit legii, prin fuziunea Inspectoratului Navigaţiei Civile, cu Regia Autonomă Registrul Naval Român. Atribuţiile, modul de organizare, şi funcţionare ale ANR se desfăşoară prin aparatul propriu central şi organele teriroriale operative. Aparatul propriu central este constituit din departamente, direcţii, servicii, birouri şi laboratoare de specialitate. Organele teritoriale operative sunt subunităţi fără personalitate juridică,în subordinea ANR, care îşi desfăşoară activitatea în teritoriu, constituite din căpităniide port şi inspectorate tehnice. Pentru îndeplinirea atribuţiilor ce-i revin, în funcţie de necesităţi, Autoritatea Navală Română poate înfiinţa şi alte organe teritoriale operative, precum şi reprezentanţe în străinătate. Zonele de jurisdicţie ale organelor teritoriale operative se stabilesc de către directorul general şi se aprobă de către Consiliul de conducere al Autorităţii Navale Române. Structura organizatorică a Autorităţii Navale Române se aprobă prin ordin al ministrului lucrărilor publice, transportului şi locuinţei la propunerea Consiliului de conducere al Autorităţii Navale Române. Directorul general are următoarele atribuţii şi competenţe: asigură conducera operativă a Autorităţii Navale Române, reprezintă ANR în relaţiile cu terţii şi semnează actele ce o angajează faţă de aceştia, pe baza şi în limitele împuternicirilor date de consiliul de conducere şi ale celor conferite de legislaţia în vigoare, propune structura organizatorică a organelor teritoriale operative, exercită orice atribuţii care îi revin conform prevederilor legale, regulamentului de organizare şi funcţionare, precum şi hotărârilor consiliului de conducere. Autoritatea Navală Română poate desfăşuraşi alte activităţi privind valorificarea unor produse din activităţi proprii şi conexe, închirieri, prestaţii editoriale sau tipografice, exploatarea unor bunuri şi alte prestări de servicii, pentru care percepe preţuri şi tarife stabilite în condiţiile legii. Autoritatea Navală Română preia toate drepturile şi obligaţiile Inspectoratului Navigaţiei Civile şi alte Regiei Autonome Registrul Naval Român, care decurg din activitatea curentă şi din contractele încheiate cu persoanele fizice sau juridice, române ori străine, şi se substituie acestora în litigiile în curs de judecată. Autoritatea Navală Română poate să încheie contracte sau convenţii cu alte organisme şi cu agenţi economici din ţară sau străinătate, în vederea colaborării şi cooperării pe plan naţional sau internaţional în domeniul său de activitate şi în condiţiile prevăzute de lege.

Dezvoltarea şi cooperarea internaţională viitoare, în contextul aderării României la NATO, UE şi asigurarea preşedenţiei IMO(Londra 2019) a României

La 1 ianuarie 2007, România a devenit stat membru al Uniunii Europene, această calitate implicând atât drepturi, cât şi obligaţii. Aderând la UE, România a trebuit să accepte toate tratatele şi legislaţia adoptată de Uniunea Europeană de la înfiinţare până în prezent, la fel ca în cazul oricărui alt stat membru al Uniunii Europene. Aderarea României a fost propusă iniţial la summitul de la Salonic din 2003, şi confirmată la Bruxelles pe 18 iunie 2004. România a fost prima ţară din Europa Centrală şi de Est care a avut relaţii oficiale cu Comunitatea Europeană. În ianuarie 1974 o înţelegere a inclus România în Sistemul Generalizat de Preferinţe al Comunităţii, după care a semnat o serie

de acorduri cu CCE pentru facilitarea schimburilor comerciale[14]. Relaţiile României cu Uniunea Europeană datează din 1990, iar în 1991 România a semnat Acordul de Comerţ şi Cooperare, acesta având valabilitate din februarie 1995. Prevederile comerciale au fost puse ăn aplicare din 1993 prin Acordul Interimar. România a trimis solicitarea de a deveni membru în 22 iunie 1995, împreună cu Declaraţia de la Snagov, un document semnat de toate partidele politice importante ale României, în care acestea îşi exprimau sprijinul deplin pentru integrarea europeană.

În iulie 1997, Comisia şi-a publicat opinia asupra solicitării României de a deveni membră a Uniunii Europene. În anul următor afost întocmit un Raport privind progresele României în procesul de aderare la Uniunea Europeană. Obiectivul României a fost de a obține statutul de membru cu drepturi depline în 2007, propunere făcută la Summitul de la Thessalonik din 2004, când Uniunea Europeană a declarat că sprijină acest obiectiv. După semnarea Tratatului de Aderare la 25 aprilie 2005, România a devenit stat în curs de aderare obținând statutul de observator activ la nivelul tuturor instituțiilor europene și al grupurilor de lucru. După aderare, România atrecut de la statutul de observator activ la cel de membru cu drepturi depline. Amplasarea geopolitică a României va influența politica Uniunii Europene cu privire la relațiile cu Europa de Est, Orientul Mijlociu,Turcia și Asia. Prin inţiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei, România a avut oportunitatea de a-şi demonstra supremaţia în regiune. Integrarea în Uniunea Europeană a influenţat şi relaţiile regionale ale României. România a impus un regim de vize pentru statele est-europene precum, Rusia, Belarus, Ucraina, Serbia, Republica Moldova, Muntenegru şi Turcia.

Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, România a primit responsabilităţi de supraveghere şi control pentru a asigura securitatea la graniţa externă a comunităţii, pezona estică a ţării, la Marea Neagră; poartă importantă de pătrundere în spaţiul european unit. În acest sens, au fost gândite măsuri drastice de supraveghere a frontierei, care au necesitat implementarea unor soluţii fără precedent în zona de est a Europei, prin care sistemele complexe de monitorizare bazate pe echipamentele electronice de ultimă generaţie, şi anume Sistemul Complex de Observare şi Control al Traficului la Marea Neagră., denumit generic SCOMAR. Oficiali europeni au considerat că ţara noastră face parte atât din Europa Centrală, cât şi din Balcani, acest lucru fiind în concordanţă cu viziunea de ansamblu a guvernului român, care doreşte îmbunătăţirea integrării euro-atlantice a ţării, concomitent cu crearea unei zone de stabilitate la Marea Neagră.

În ianuarie 2020, România a preluat comanda grupării navale permanente a NATO de luptă a minelor STARDING NATO MINE, desfăşurate în perioada ianuarie-iunie 2020.Aflat la bordul navei commandant, puitorul de mine şi plase viceamiralul Constantin Bălescu a condus operaţiunile în Marea Neagră, Marea Egee, Strâmtorile Bosfor şi Dardanele, şi în Marea Mediterană. Misiunea a reprezentat o premieră pentru Forţele Navale Române, întrucât România a exercitat pentru prima dată comanda unei grupări navale permanente NATO. Misiunea a reprezentat un real succes şi a demonstrat

[14] *Ro.m.wikipedia.org- Integrarea României în Uniunea Europeană,* accesat 30 mai 2021, ora 20.

că s-a atins un nivel ridicat de instruire şi interoperativitate, asigurarea securităţii maritime, luptă contra minelor. Misiunea a fost de asemenea un prilej de promovarea imaginii Alianţei şi desfăşurarea vizitelor de lucru la autorităţile militare şi civile din porturile Constanţa, Varna, Eregli, Souda Bay-Creta, Aksaz, Mersin, şi Antalya[15]. Activităţile de instruire au avut ca scop asigurarea securităţii maritime pe flancul sud-estic al Alianţei Nord-Atlantice. România a subliniat constant importanţa componentelor maritime şi aeriene în cadrul Alianţei Nord-Atlantice în Marea Neagră, dată fiind importanţa strategică a regiunii. Măsurile adoptate de NATO sunt defensive, proporţionale şi conforme cu obligaţiile şi angajamentele internaţionale asumate de statele membre. Gruparea Forţelor Navale Române prezente în Marea Neagră a avut rolul de a descuraja potenţialele ameninţări[16] la adresa securităţii Alianţei, de a furniza un răspuns militar rapid în situaţii de criză. Misiunea a reprezentat pentru militarii români o reafirmare a implicării Forţelor Navale Române la securitatea regională.

În februarie 2016, în cadrul întâlnirii de la Londra cu secretarul general IMO, s-a discutat rolul României ca important furnizor mondial de personal navigant, şi intrarea României în schema Ambasadorilor Maritimi IMO. Cu această ocazie au fost prezentate scrisorile de nominalizare ale ambasadorilor români, urmând ca numirea să fie făcută de către Secretarul General IMO. Personalităţile numite în funcţie au fost directorul general al Ceronav Constanţa, un conferenţiar universitar al Universităţii Maritime Constanţa şi directorul Autorităţii Navale Constanţa, specialişti a căror carieră profesională deosebită a determinat această nominalizare. Ambasadorii maritimi IMO sunt propuşi de către guvernele statelor membre, aleşi conform unei scheme de selectare şi au misiunea de a promova profesiile legate de transportul naval şi de a prezenta beneficiile[17] alegerii unei cariere în acest domeniu. Ei trebuie să atragă tinerii către alegerea unei cariere de navigator sau expert maritim, să fie o sursă de inspiraţie pentru o nouă generaţie de navigatori. Misiunile ANR au fost de a reprezenta România în cadrul IMO ca organizator şi participant la *Conferinţa Regională a Managementului Apelor de Balast*, cu participarea ţărilor riverane Mării Negre din anul 2004, şi de asemenea de organizator şi preşedinte al *Conferinţei Regionale Black Sea SAR,* cu participarea reprezentanţilor IMO ai ţărilor riverane Marii Negre şi a centrelor MRCC privind cooperarea regională pentru Căutare şi Salvare în caz de pericol din anul 2004, dar şi cea din 2016. În cadrul întâlnirii Ambasadorilor Maritimi IMO din 2018 s-au dezbătut, modificat şi aprobat lucrările de revizuire a programului Ambasadorilor Maritimi de către Consiliul IMO. Ambasadorii au expus pe larg activităţile pe care le-au parcurs în cursul anului 2018 cu referire la promovarea valorilor IMO, la informarea corectă asupra noilor cerinţe şi obiective ale organizaţiei, la încurajarea şi atragerea tinerei generaţii către navigaţie şi transport maritim, precum şi către toate meseriile conexe acestui domeniu. Pe parcursul desfăşurării lucrărilor Conferinţei, concluziile tuturor problemelor abordate, indiferent de obiectul analizei, au subliniat cu claritate faptul că prioritatea majoră a IMO constă în promovarea transportului maritim şi

[15]Marea Noastră, *Revista Ligii Navale Române, Anul XXX,* nr.2 (121),aprilie-iunie, 2020, pp. 14-15.
[16]*Marea Noastră,* Revista Ligii Navale Române, Anul XXX, Nr. *3 (122), iulie-septembrie, 2020, pp. 24-25.*
[17]*Marea Noastră,* Revista Ligii Navale române, Anul XXIX, Nr.*1 (116),* ianuarie-martie, 2019, pp. 12-13.

dezvoltarea sa, un transport maritim care să răspundă necesităţiilor economiei globale şi condiţiilor impuse de securitate, protecţia mediului marin şi responsabilitate socială.

Asigurarea Preşedenţiei României la Uniunea Europeană, în cadrul Organizaţiei Maritime Internaţionale în 16 ianuarie 2019, a reprezentat pentru statul român o oportunitate, şi o mare responsabilitate, România deţinând timp de 6 luni preşedenţia Grupului Uniuni Europene a Subcomitetului de Navigaţie, Comunicare, Căutare şi Salvare-NSCR. Pe perioada preşedenţiei, Uniunea Europeană a fost reprezentată de România în toate organismele internaţionale. În ceea ce priveşte activitatea IMO sau interesele IMO, sunt trei convenţii importante din care se desprinde toată politica ei, şi anume Convenţia SOLAS, care reglementează partea de siguranţă, salvarea vieţii pe mare, competenţe de salvare şi situaţii; Conveţia MARPOL, care se ocupă de probleme de mediu, iar a treia Convenţie este STCW, care reglementează pregătirea personalului navigant[18]. În ceea ce priveşte Europa, ea încearcă să influenţeze cât mai mult deciziile IMO, în sensul politicii europene, unele aplicate sau care urmează să fie aplicate şi, pentru armonizarea cu legislaţia la nivel internaţional la adoptarea lor, statele europene încercând să influenţeze cât mai mult decizia finală. Ca mecanism de decizie, IMO nu ia decizii, Secretariatul General este un organism care urmăreşte implementarea legislaţiei în general. Există cinci comitete mari, cu opt subcomitete în care statele îşi trimit delegaţiile care negociază şi decid în final prin consens. Toate cele 174 de state care au semnat Convenţia IMO pot să îşi expună punctele de vedere, să negocieze, chiar să blocheze anumite reglementări în faza de negociere, dar în momentul în care s-a decis implementarea unei convenţii eadevine obligatorie pentru toate statele. Pentru prima data după 15 ani, IMO a decis să pună în aplicare o normă legată de STCW a personalului navigant care obliga statele să raporteze periodic progresele pe care le fac în implementarea Convenţiilor. Întrucât IMO nu a fost destul de riguroasă în raportările din partea statelor, în Comitetul care se ocupă de Convenţia STCW, Secretariatul IMO, a introdus propunerea de revizuire a listei statelor care se află pe "lista albă", adică ai căror marinari sunt conform normelor STCW. Toţi marinarii din statele care nu se aflau pe "lista albă", inclusiv România, la orice angajare în flota internaţională, dacă nu ar fi fost conformi, nu ar mai fi fost angajaţi pentru că certificatele eliberate de ANR- în cazul României- nu ar mai fi fost acceptate.

În ceea ce priveşte marinarii români ţara noastră este un important furnizor de ofiţeri de marină şi personal navigant, care se menţine la un nivel ridicat de pregătire profesională. Din punct de vedere tehnic, se urmăreşte din ce în ce mai mult partea de siguranţă a marinarilor, care a crescut foarte mult. Un accident maritim, în urmă cu 20-30 de ani era extrem de uzual, navele nu aveau nivelul de siguranţă pe care îl au acum. Navele au ajuns să fie computere uriaşe, seamănă mai mult cu nişte nave spaţiale.

Dezvoltarea Marinei Comerciale şi a celei Militare, a reprezentat o dorinţă puternică a românilor încă dela 1877 odată cu revenirea Dobrogei la România, în urma Războiului de Independenţă şi mai cu seamă după Marea Unire de la 1918. Înfiinţarea

[18] *http://www.replicaonline.ro*-Directorul Ceronav dl Cupșa Ovidiu a încheiat mandatul de președinte al Grupului UE la IMO, accesat 30 mai 2021, ora 14.

S.M.R-ului şi a N.F.R-ului, prezenţa flotei comerciale şi militare române la trei războaie hotărâtoare pentru România în decurs de 60 de ani, sunt împrejurări care au hotărât crearea unui învăţământ marinăresc propriu, pentru formarea cadrelor necesare. Această dorinţă a poporului român s-a concretizat cu apariţia primei Şcoli Navale înfiinţată în 1920 şia continuat cu înfiinţarea Academieia Navale, precum şi a Centrului de instruire şi perfecţionare a personalului navigant maritim român. La toate acestea se adaugă preocuparea constantă din partea statului român şi a instituţiilor europene în domeniu navigaţiei pentru realizarea securităţii şi siguranţei navei, a transportului maritim, dar şi a personalului navigant privind accidentele navale, situaţiile critice de la bordul navelor, poluarea în caz de dezastre navale, căutarea şi salvarea de vieţi omeneşti în caz de naufragiu prin înfiinţarea primului Serviciu de Salvamar în timpul lui Carol al II-lea, ulterior acesta trecând în subordinea Căpităniilor de Port, ca mai apoi să fie înfiinţate ca Grup de Intervenţii si Salvare Navală din cadrul Ministerului Transportului, şi după 1990 ca Agenţie Română de Salvare de Vieţi Omeneşti pe Mare. În ultimii ani organismele internaţionale, respectiv IMO prin subcomitetele din cadrul organizaţiei, Subcomitetul Navigaţie, Comunicare, Căutare şi Salvare urmăresc respectarea Convenţiei SOLAS care reglementează partea de siguranţă şi salvare vieţii pe mare, Convenţia MARPOL care se ocupă de mediu şi poluarea mediului marin, şi cea de-a treia Convenţia STCW, care certifică pregătirea personalului navigant internaţional pentru realizarea nivelului standard în domeniul maritim.

Concluzii

Încă de la începuturile omenirii, apa a fost resursa cea mai importantă şi unul dintre factorii principali pentru dezvoltarea civilizaţiei şi a transportului pe apă. Transportul maritim de azi a început cu cea mai veche barcă, canoea Pesse, ajungând astăzi la navele gigantice cu tonaje de ordinul miilor, lucru ce a adus după sine crearea de pieţe noi şi intergrarea lor în reţeaua de transport global. Flota comercială maritimă este un sector industrial uneori ignorat, care trece de multe ori neobsevat, chiar şi pentru cei care locuiesc la malul mării. O îndeletnicire care îşi are rădăcinile în antichitate, navigaţia este cea cu ajutotul căreia s-au înfăptuit cele mai importante descoperiri geografice şi care a răspândit pe toate continentele marile descoperiri stiinţifice. Apărută din dorinţa de a găsi noi pieţe de desfacere pentru comercianţii din antichitate, navigaţia fluvială, dar şi cea maritimă a reprezentat şi reprezintă şi în prezent factorul de care a unit şi uneşte naţiunile lumii, prin intermediul său se realizează mai cea mai mare parte a transporturilor comerciale din întreaga lume, navele pot ajunge în cele mai îndepărtate colţuri ale lumii, sunt printre cele mai sigure şi rapide mijloace de transport între continente, într-un cuvânt una din forţele motrice ale globalizării. Dezvoltarea şi răspândirea activităţilor de comerţ pe calea apelor de-a lungul istoriei a adus după sine şi apariţia unor evenimente care au marcat negativ existenţa societăţii umane, accidentele de navigaţie, naufragii, eşuări de nave, coliziuni cu ţărmuri şi nu în ultimul rând scufundări de nave care de multe ori s-au soldat cu victime omeneşti. În prezent la aceste probleme se mai adaugă unele de mare

importanţă şi actualitate: poluarea marină, traficul de persoane sau de produse interzise, imigraţia ilegală, protejarea florei şi faunei marine.

Fiecare navă are o poveste, deci să scrii despre marina comercială este o călătorie lungă ce parcuge foarte multe enigme. Imperiul mărilor şi oceanelor planetei albastre este învăluit de o aură legendară, de mistere fascinante, unele mai de nepătrus decât abisurile în care zac, dar care se confundă toate cu istoria tenebroasă şi tumultoasă a omenirii amintind de Atlantida, Triunghiul Bermudelor, Titanic şi multe altele, impresionante şi înfricoşătoare enigme. Pe plan mondial, salvarea vieţii pe mare a fost o preocupare permanentă din cele mai vechi timpuri, deoarece resursa umană nu poate avea preţ, iar pregătirea acesteia pentru navigaţie necesită timp, resurse financiare importante şi marea întotdeauna a pus marinarii în situaţii neprevăzute, uneori tragice. Aceste preocupări s-au materializat de-a lungul timpului prin îmbunătăţirea caractersiticilor de flotabilitate, nescufundabilitate şi stabilitatea navelor construite, dotarea acestora cu instalaţii şi echipamente de salvare, supravieţiure şi comunicaţii moderne, instituirea unor organisme de supraveghere, avertizare şi intervenţie în situaţii de urgenţă, şi nu în ultimul rând formarea iniţială şi formarea continuă a echipajelor navelor. Deşi tehnologia a avansat mult şi în domeniul navigaţiei, în prezent existând sisteme satelitare de supraveghere a navelor, caracteristicile tehnice ale navelor sunt dintre cele mai sigure, personalul navigant este supus instruirii şi testării permanente, poate exista oricând un factor care pe mări şi oceane este prezent, neprevăzutul. Deşi în prezent dotarea şi tehnologizarea navelor maritime a ajuns la un nivel dintre cele mai ridicate, statisticile organismelor şi organizaţiilor internaţionale care se ocupă cu activitatea de navigaţie, IMO-EMSA, ne arată că probabilitatea producerii accidentelor de navigaţie încă există, asistăm de asemenea, la o escaladare a fenomenului pirateriei pe mare care, de cele mai multe ori, din fericire, se finalizează cu schimbul de ostatici, fenomen întâlnit de marinarii români în zona Africii de Vest şi mai nou, pe coastele estice ale continentului Sud American. Îngrijorător este fenomenul migraţiei ilegale pe mare, care de cele mai multe ori se face cu ambarcaţiuni empirice, improvizate, care sporesc probabilitatea de naufragii. Vecinătatea Mării Negre la graniţa de sud-est a României, o mare atipică în ceea ce priveşte fenomenele de navigaţie, dă ţării noastre o responsabilitate în plus privind monitorizarea traficului naval. Evitarea fenomenelor de naufragiu, eşuare, imigrarea ilegală în zona de responsabilitate a ţării noastre se pot realiza prin monitorizarea permanentă a graniţelor maritime fluviale şi terestre, cu ajutorul serviciilor de supraveghere, căutare şi salvare aeriene, terestre şi maritime. Datorită creşterii traficului maritim în porturile româneşti, în apele teritoriale şi a zonei economice exclusive a Mării Negre, şi a începerii proceselor de exploatare a resurselor de petrol din 2020 şi a gazelor naturale din 2018, prin intermediul platformelor petroliere, s-au impus măsuri privind siguranţa lucrătorilor aflaţi pe mare, cât şi pe platformele petroliere din Marea Neagră.

Acesta reprezintă punctul de plecare de la care am pornit în abordarea temei şi anume, *căutarea şi salvarea de vieţi omeneşti în cazul accidentelor navale,* unul dintre subiectele care preocupă atât autorităţile române din domeniul navigaţiei cât şi organismele internaţionale IMO- Organizaţia Maritimă Internaţională, Uniunea

Europeană, NATO- Organizaţia Atlanticului de Nord, şi Acordurile Regionale din Bazinul Mării Negre. Toate acestea informează şi aduc în atenţia întregii lumi analiza fiecărei regiuni de căutare şi salvare în subcomitetele de navigaţie, comunicare, căutare şi salvare din cadrul IMO, în speranţa găsirii unor soluţii eficiente, pentru aplicarea mai bună a acestora în viitor în ceea ce priveşte căutarea şi salvarea pe mare.

Bibliografie:

1.Anechitoae Constantin, *Principiul libertăţii mărilor,* Bucureşti, Editura Bren, 2004.
2.Anechitoae Constantin, *Convenţii internaţionale maritime-Legislaţie maritimă, vol. I,* Bucureşti, Editura Bren, 2005.
3.Alecu Toma, *Căutarea şi salvarea supravieţuitorilor pe mare,* Constanţa, Editura Academiei Navale Mircea cel Bătrân,2014.
4.Bîrdeanu Nicolae, Nicolaescu Dan, *Contribuţii la istoria marinei române,Din cele mai vechi tipuri şi până în 1918, vol.I,* Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică,1979.
5.Bitoleanu Ion,*et. al*., *Monografia Academiei Navale Mircea cel Bâtrân, Tradiţii, Prezent, Perspective, Ediţia a-II-a,* Constanţa, Editura Muntenia,2012.
6.Manea Constantin, Manea Elena, *Drept maritim şi fluvial- internaţional şi intern,* vol.I, Constanţa, Editura Academiei Navale Mircea cel Bătrân, 2012.
7.Păvăloiu Mariana, Cucoşel Diana, *Academia Navală Mircea cel Bătrân,* Constanţa, Editura Academiei Navale Mircea cel Bătrân, 2012.
8.Zabolodni Mihaela*, et.al*, *Tradiţie. Profesionalism, Aventură,* Constanţa, Editura Academiei Mircea cel Bătrân, 2018.
9. Marea Noastră, Revista Ligii Navale române*,* Anul XXIX, Nr.*1 (116),* ianuarie-martie, 2019.
10. Marea Noastră, *Revista Ligii Navale Române, Anul XXX,* nr.2 (121),aprilie-iunie, 2020.
11. Marea Noastră*,* Revista Ligii Navale Române, Anul XXX, Nr*. 3 (122), iulie-septembrie,* 2020.
12. Marea Noastră*,* Revista Ligii Navale Române, Anul XXX, Nr*. 3 (122), iulie-septembrie,* 2020.
13. Ordonanţa Guvernului nr. 33 din 30 ianuarie 2003*,* privind înfiinţarea Centrului Român pentru Pregătirea şi Perfecţionarea Personalului din Transporturile Navale-CERONAV, publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 62 din 01 februarie 2003, modificat de *Legea nr.502/2003* privind înfiinţarea Ceronav şi Legea nr.83/2011 pentru modificarea unor acte normative din domeniul naval, accesat 15 septembrie 2020.
14. Monitorul Oficial, Partea I nr. 784 din 29 octombrie 2002, *Ordonaţa Guvernuluinr.42/1997* privind Transportul Naval cu modificările şi completările prin *Legea* nr.412/2002, modificat de *Hotărârea nr. 740/2003* privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Transporturilor Construcţiilor şi Turismului, modificat prin *Hotărârea nr.1092/2006* pentru modificarea art.6 din *Hotărârea Guvernului nr.1133/2002* privind organizarea şi funcţionarea Autorităţii Navale Române modificat de *Hotărârea nr.792/2011* pentru modificarea unor acte normative din domeniul naval, modificat prin *Hotărârea nr.1196/2012* pentru modificarea *Hotărârii Guvernului nr.1133/200* privind organizarea şi funcţionarea Autorităţii Navale Române.

Surse web:
15. *http://www.replicaonline.ro*-Directorul Ceronav dl Cupşa Ovidiu a încheiat mandatul de preşedinte al Grupului UE la IMO, accesat 30 mai 2021.
16. *Ro.m.wikipedia.org- Integrarea României în Uniunea Europeană,* accesat 30 mai 2021.

JUVENILE CRIME: SOURCE OF NON-ADAPTATION AND SOCIAL INTEGRATION [11]
-Theoretical guidances-

Victor AMARANDI,
PhD Student, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi

Abstract: Both on national and international levels, we are witnessing a phenomenon of ascending trend of juvenile delinquency. Generally, it is accompanied by the aggravation of social danger and the increase of violence committed by the juveniles. The timeliness and relevance of this phenomenon are justified by the intense character of juvenile delinquency and its mechanisms of production and manifestation. Its negative effects cannot be denied or underestimated by society. Juvenile delinquency has a series of specific features and notes, distinct for one society or another. The featuresare derived from the socio-economic and cultural conditions of that society, as well as from the conception, sanctioning and treatment of crimes committed by adolescents and young people. Knowing the theory of the delinquent phenomenon can be a source of elaboration of prevention strategies with connotations on diminishing the consequences and effects among young people.

Keywords: juvenile delinquency, legal and moral norms, intellectual disability, affective disorder, educational models, positive socialization.

Delicvenţa juvenilă desemnează ansamblul combaterilor şi încălcărilor de norme sociale, sancţionate juridic săvârşite de minori până la 18 ani. În cadrul categoriei largi de minori sistemul nostru juridic distinge câteva subcategorii de minori :

- minorii până la 14 ani nu răspund penal chiar dacă săvârşesc infracţiuni
- minorii între 14 şi 16 ani răspund juridic limitat numai dacă e stabilită existenţa discernământului la expertiza medico-legală
- minorii între 16 şi 18 ani răspund în faţa legii având discernământ.

Studiind un lot de 500 de minori delicvenţi şi un lot de 500 minori nedelicvenţi, care erau corespunzător ca vârstă, sex, statut socio-economic, Sheldon şi Eleanor Gluck au evidenţiat următoarele diferenţe între delicvenţi şi nedelicvenţi:

- din punct de vedere fizic delicvenţii sunt de constituţie mezomorfică (solizi, forţoşi)
- din punct de vedere temperamental sunt energici, neastâmpăraţi, impulsivi, extravaganţi, agresivi şi distructivi.
- sunt plini de resentimente, de suspiciuni şi au atitudini ostile, sfidătoare, sunt încăpăţânaţi, dornici de a se afirma în grup, cu spirit de aventură, neconvenţionali.
- din punct de vedere psihologic: tind spre exprimări directe, provin din familii neânţelegătoare, neafective, instabile şi imorale.

J.S.Peters evidenţiază cîteva caraceristici ale celor care au venit în conflict cu normele legale si morale:

[1] **DELICVENTA JUVENILA : SURSA NEADAPTARII SI INTEGRARII SOCIALE**

- atitudine nefavorabilă faţă de legi şi faţă de muncă;
- atitudine necorespunzătoare faţă de ei înşişi, faţă de părinţi, faţă de alte persoane.

El afirmă că *„Delicventul este un individ care aparent are un surplus de experienţe neplăcute şi care simte că trăieşte într-o lume disconfortantă, ameninţătoare”*. Simţul lui de autoapreciere pare să fie subminat de aceea nu pierde nimic dacă este criticat sau chiar încarcerat. Neavând vreun statut social de apărat, teama de a-l pierde nu-l motivează să facă eforturi pentru a se conforma normelor sociale. Mai mult încă, fie că a avut prea multe contacte neplăcute cu alţi oameni, fie că pe toţi îi consideră asemănători, el nu-i apreciază pe alţii şi din această cauză nici nu prea pune mult preţ pe opinia lor. Acest set de atitudini face să fie extrem de dificilă stabilirea de contacte cu el in vederea încercării de a-l reabilita. Ca şi infractorii adulţi, infractorii juvenili pot fi clasificaţi după o serie de criterii:

- prezenţa sau absenţa intenţiei (acte delicvente -spontan intenţionate - premeditate -neintenţionate).
- numărul infracţiunilor comise(prima infracţiune - mai multe (recidivism).
- gradul de normalitate psihică (anormal – normal).
- gradul de responsabilitate (perfect responsabil - intelect redus – intoxicaţie - dezorganizare psihică).
- motivaţia comportamentului(dominant extrinsecă- intrinseci).

W.W. Wattenberg explică conduita delicventă a minorului prin intermediul climatului familial, mai ales a conduitei parentale. Tehnica aceasta a fost abandonată, la fel şi tehnica care insistă asupra condiţiei economico-mteriale deoarece realitatea arată că delicvenţii minori provin şi din mediil familiilor privilegiate.

O altă teză care nu-şi mai dovedeşte utilitatea este cea care consideră că o mare parte din mass-media (romane poliţiste sau de aventuri, filme poliţiste, programe TV) ar stimula acţiunile infracţionale. Excluderea acestei tehnici se datorează minorilor care consumă extrem de mult din aceste produse, nu ajung să comită fapte antisociale.

T. Bogdan concluzionează că filmele şi romanele poliţiste, familiile dezorganizate nu generează ci doar alimentează starea infracţională.

J.I.Lohiman consideră că delicventul minor este acel nevârstnic, ale cărui necesităţi biologice, afective, intelectuale, educative şi sociale nu au fost satisfăcute la timp şi corespunzător normele culturii existente.

Eysenck consideră că delicvenţii minori care provin din familii organizate şi cărora nu le-a lipsit nimic din punct de vedere material fac parte din categoria indivizilor perfect educabili. Procesul de socializare a acestora este îngreunat de prodominanţa rapidităţii inhibiţiei corticale.

Alţi autori consideră delicventul un individ cu o insuficientă maturizare socială şi cu deficienţe de integrare socială, care intră în conflict cu cerinţele unui anumit sistem valoric normativ. Delicventul nu reuşeşte să-şi modeleze comportamentul în funcţie de cerinţele relaţiilor interpersonale. Apar astfel decalaje între nivelul maturizării intelectuale şi nivelul dezvoltării afective motivaţionale şi caracterial-acţionale; între dezvoltarea intelectuală şi dezvoltarea judecăţilor şi sentimentelor morale.

Tehnica disocialităţii a lui R. Muechielli pune accentul mai mult pe factorii psihosociali în explicarea delicvenţei juvenile. El explică disocialitatea prin:

- neacceptarea colectivităţii, a societăţii;
- falsa percepţie socială şi a celor din jur
- lipsa aprofundării şi evaluării adecvate a consecinţelor actelor comise
- respingerea rolului social ce i s-a acordat înainte de a deveni delicvent şi pe care îl pretindea colectivitatea.

Factori implicaţi în determinarea comportamentului delicvent al minorului

Factorii care determină delicvenţa juvenilă pot fi împărţiţi în 2 mari categorii:

- factori interni, individuali: particularităţile şi structura neoropshică, particularităţi ale personalităţii în formare, particularităţi care s-au format influenţa factorilor familiali.
- factori externi, sociali: factori socio-culturali, economici, socio-afectivi, educaţionali.

Perspectiva cauzalităţii multiple concepe delicvenţa ca fiind rezultatul unui număr variat de factori. Ei consideră că fiecare factor, luat în parte, are o anumită importanţă, delicvenţii apărând fie la intersecţia a 2 factori majori, fie datorându-se influenţei concentrate a mai multor factori minori.

Observându-se faptul că există copii cu caractere negative şi crescuţi în medii neprielnice care nu comit acte delicvente nici în timpul minoratului nici atunci când sunt adulţi, şi copiii care, deşi au caracteristici psihice pozitive, sunt influenţaţi educativ în medii şi cu mijloace corespunzătoare, ajungând delicvenţi. S-a constatat că adevărata cauză a conduitei delicvente este legată de efectele specifice ale întâlnirii celor 2 categorii de factori.

Din categoria factorilor neuro-psihici fac parte:

- Disfuncţii cerebrale.
- Deficienţe intelectuale
- Tulburări ale afectivităţii
- Tulburări caracteriale.

Disfuncţiile cerebrale sunt relevate prin EEG de mai mulţi cercetători printre care:

- M. Kimura şi Y. Nakwazawa (1963) care evidenţiază faptul că undele theta sunt mai frecvente la recidivişti.
- G. Verdeaux şi I. Verdeaux (1963) ajung la concluzia că diferenţele găsite între grupurile de delicvenţi şi grupurile de nedelicvenţi vizează caracteristici funcţionale care pot traduce fie o întârziere de câţiva ani în maturizare fie tulburări de ordin psihic.
- D. Silverman (1964) consideră că anomaliile bioelectrice cerebrale pot fi mărturia unor situaţii conflictuale şi de aceea ele trebuie puse în raport şi cu unele cauze

psiho-genetice.

Deficienţa intelectuală. Capacităţile intelectuale reduse ale unor delicvenţi îi împedică mai ales în anticiparea consecinţelor şi implicaţiile acţiunilor întreprinse.

În urma cercetărilor efectuate la nivel mondial, cât şi în ţara noastră, s-au evidenţiat câteva aspecte cu caracter general:

- în rândul delicvenţilor procentajul întârziaţilor mintal creşte pe măsură ce ne ridicăm de la delicte uşoare la delicte grave şi foarte grave.
- pentru recidivişti, procentajul debililor mintali este mult mai ridicat decât pentru nerecidivişti.
- procentajul infractorilor cu deficienţe intelectuale este aproximativ tot atât de ridicat ca şi cel a infractorilor cu tulburări emotiv-active.

Unii autori au subliniat faptul că nivelul mintal scăzut reprezintă o premiză a infracţionalităţii., mai ales dacă este asociat cu perturbări ale personalităţii şi cu condiţii defavorabile de mediu. În concepţia acestor autori delicvenţii minori prezintă o serie de caracteristici:

- trăieşte mai mult în prezent, acţiunile sale desfăşurându-se precumpănitor sub presiunea impulsurilor şi trebuinţelor prezente.
- criticism redus al gândirii
- dificultăţile sau imposibilitatea de anticipare pe plan mintal a urmărilor inevitabile ale infracţiunii
- slaba capacitate de a trăi anticipativ o serie întreagă de stări emotive, strâns legate de aceste urmări ale infracţiunii.
- absenţa emoţiei şi înclinaţiilor altruiste şi simpatetice
- slaba inhibiţie
- sugestibilitate mărită.

Aceşti autori subliniază şu faptul că nu toţi minorii care prezintă aceste caraceristici psihice vor comite acte antisociale. Deasemeni prezenţa unor capacităţi intelectuale normale nu constituie întotdeauna o garanţie sigură a abţinerii minorului de a aluneca pe panta delicvenţei, deoarece unele fapte antisociale sunt comise în mai mare măsură de minori un nivel de dezvoltare al inteligenţei normal sau chiar superior.

Tulburarea afectivităţii. Delicvenţii minori se caracterizează fie prin printr-un nivel insuficient de maturizare afectivă, fie prin diferite stări de dereglare a afectivităţii. Insuficienta maturizare afectivă se caracterzează prin:

- lipsa unei autonomii afective, ceea ce duce la creşterea sugestibilităţii
- insuficienţa dezvoltării autocontrolului afectiv legat de insuficienta cunoaştere a capacităţii de stăpânire a reactivităţii emoţionale
- slaba dezvoltare a emoţiilor şi a sentimentelor superioare.

Stările de dereglare a afectivităţii includ:

- stări de frustraţie afectivă şi conflicte afective
- instabilitate afectivă
- absenţa emoţiilor şi a înclinaţiilor altruiste şi simpatetice.

Instabilitatea emotivă se asociază frecvent cu agresivitatea ducând la scăderea pragului delincvenţional şi la săvârşirea unor infracţiuni prin acte de delicvenţă.

Tulburări caracteriale. Caracterul cuprinde un ansamblu de însuşiri relativ stabile şi constante ale individului uman care-i asigură o anumită formă specifică cu puternice accente de unicitate şi irepetabilitate. La nivelul personalităţii, trăsăturile de

caracter îndeplinesc, in special, funcţie de reglare a caracterului, determinând un mod constant de manifestare.

S-a constatat că delicvenţii minori se caracterizează printr-un nivel de imaturitate caracterologică, manifestată prin:

- autocontrol insuficient
- impulsivitate şi agresivitate
- subestimarea greşelilor şi a actelor antisociale comise
- indiferenţă şi dispreţ faţă de muncă
- opoziţie şi respingere a normelor social-juridice şi morale
- tendinţe egocentrice
- exacerbarea unor motive personale egoiste
- absenţa sau insuficienţa dezvoltare a unor motive superioare de ordin social şi a sentimentelor etico-morale
- dorinţa realizării unei „vieţi" uşoare fără muncă.

Modele educaţionale în familie şi comportament deviant

Familia îndeplineşte numeroase funcţii, una dintre cele mai importante fiind educarea şi formarea tinerilor în vederea integrării lor optime în viaţa şi activitatea socială. Prin întregul său sistem de acte comportamentale cuplul conjugal costituie un prim model social, având o influenţă hotărâtoare asupra formării concepţiei copiilor despre viaţă, asupra modului de comportare şi relaţionare.

În cadrul familiei, părinţii educă şi modelează în mod direct copiii, în baza unei anumite strategii educaţionale. Chiar dacă părinţii sunt convinşi de eficienţa metodelor educative utilizate, acestea nu duc întotdeauna la crearea acelul optimum educaţional., unele strategii putându-se solda cu efecte negetive asupra procesului formării unor componente de personalitate.

Climatul educaţional familial reprezintă o formaţiune psihosocială foarte complexă care cuprinde ansamblul de stări psihologice, moduri de relaţionare interpersonale, atitudini, etc. ce caracterizează gruparea familială pe o perioadă mai mare de timp. Influenţele educaţionale sunt filtrate de climatul eduacţiei familiale devenind apoi achiziţie comportamentală. O influenţă educativă exercitată într-un climat educativ negativ, va avea alte efecte decât atunci când este exercitată într-un climat familial pozitiv, în care sunt excluse conflictele şi se bazează pe particularităţile psiho-individuale ale copilului.

În familiile dezorganizate, familii care îşi pierd integritatea ca urmare a separării părinţilor (divorţ,deces) este cauza apariţiei conduitelor delicvente. Atmosfera din familia dezorganizată, lipsa autorităţii părinţilor, a controlului precum şi a afecţiunii acestora, ca urmare a divorţului, i-au determinat pe copii la adoptarea unor acte antisociale, tulburări afective şi tulburări comportamentale ce duc la neadaptare socială.

Unele familii deşi sunt organizate, se caracterizează prin accentuate stări conflictuale, de intensitate diferită, întinzându-se pe perioade diferite de timp. Dacă intensitatea, conţinutul, forma de manifestare şi frecvenţa conflictelor intraconjugale şi intrafamiliale cresc semnificativ, acestea capătă valenţe dezorganizatoare în

microgrupul familial, devenind simptome ale „sindromului disfuncţional" familial. Modul de relaţionare intraconjugală diferă de la un cuplu la altul.

În cadrul familiei atitudinea hiperautoritară manifestată de unul sau de ambii părinţi prin severitate excesivă cu interdicţie, brutalitate, comenzi ferme pline de ameninţări şi pregoraţiuni, influenţează puternic procesul de formare a personalităţii copilului. Această atitudine determină modificări importante în dimensiunea social-relaţională a personalităţii, apărând fenomenul de apatie şi indiferenţă accentuată în relaţionarea cu cei din jur, atitudini de protest şi revoltă faţă de noile influenţe exercitate asupra sa.

R. Rincent clasifică părinţii hiperseveri în :

- tatăl dominator, autoritar, expresia unei personalităţi puternice, exigente, pretinde ascultare şi respect în ochii acestuia soţia şi copiii sunt fiinţe slabe care trebuie conduse şi protejate. Copii acestui tată sunt timizi şi inhibaţi, sau rebeli şi autoritari.
- tatăl tiran, autoritate în salturi, fiind în fond o fire timidă, adesea slabă. Copii reacţionează prin stări de instabilitate, frică, inhibiţie, stări de dezechilibru.
- tatăl demisionar, veşnic plecat de acasă, mereu ocupat, nu se simte capabil să-şi îndrume şi să-şi controleze copiii, determină la copiii deprinderea de a nu se confirma imperativelor şcolare, sociale şi morale.

În climatul familial hiperpermisiv se exagerează rolul parental, impunându-se total voia părinţilor şi limitarea posibilităţilor de exprimare, a iniţiativei şi a independenţei copilului. Astfel apare detaşarea între imaginea de sine a copilului şi posibilităţile lui reale.

Factori delictogeni:

- disfuncţii şi carenţe educative ale mediului familial
- eşecul şi abandonul şcolar, lipsa de supravghere a şcolii
- asocierea în grup cu minori sau majori
- consumul de alcool

Procesualitatea şi motivaţia comportamentului deviant

Conduitele infantilo-juvenile ajung doar rareori la situaţii de comportament aberant. Cel mai frecvent se întâlneşte iritabilitatea, instabilitatea psihomotorie şi minciuna, ca expresie a fanteziei.

- *Minciuna* ca manifestare a comportamentului aberant se manifestă de obicei sub aspectul psihoplastic al fabulaţiei şi mitomaniei, motivările sociale care determină minciuna acţionează în cazurile de imaturitate afectivă sau de erori educative de o slăbiciune sau rigiditate exagerată din partea aparţinătorilor sau educatorilor.În condiţii negative de mediu şi prin inducţie vicioasă modificările constituţionale pot orienta adolescentul mincinos către inadaptare socială şi chiar spre delicvenţă, minciuna asociindu-se cu furtul, fuga, vagabondajul şi consecinţele lor infracţionale.
- *Furtul* apare ca cea mai frecventă manifestare de comportament aberant în stadiul dezvoltării juvenilo-infantile. Furtul poate fi simplu, utilitar, naiv, efectuat

la vedere sau un furt calificat prin efracţie, în timpul nopţii cu pluralitate de autori.

Motivaţiile furtului sunt multiple: satisfacerea unor nevoi;satisfacerea unor gusturi, a imaginaţiei şi dorului de aventură; manifestarea unor sentimente de invidie, teamă, orgoliu; furtul săvârşit la îndemnul adulţilor sau chiar al părinţilor.

În asociere cu fuga sau vagabondajul, furtul decurge din necesitatea de adăpost, hrană, îmbrăcăminte. Nu este exclusă nici asocierea furtului cu lovirea, ameninţarea cu moartea sau chiar omorul. În urma furtului pot apărea atitudini diferite: regret,indiferenţă, cinism sau recidivă.

- *Fuga,* ca rezultat al unei labilităţi şi tranzitorii uneori de origine impulsivă, alteori ca o expresie a unei reacţii psihogene, poate fi o fugă de acasă, de la şcoală sau de la alte obligaţii. Fuga exprimă o tendinţă de insubordonare, un simptom de inadaptare familială, şcolară sau socială ori un preludiu al înclinaţiei spre vagabondaj şi delicvenţă ca efect al unui exces de coerciţie, mizerie morală sau materială sau a unei adaptări sociale sau al comportamentului psihopatic. J.Chazal susţine că fuga se produce în momentul în care copilul sau adolescentul sesizează frustraţia afectivă, constatarea care îl împinge să caute în altă parte ceea ce îi lipseşte.

Alţi autori consideră fuga ca o reacţie de necesitate. Pentru Lagache, fuga are sensul unei ieşiri din mediu, a unei eliberări spre ceva nou,către necunoscut, sau al unei ieşiri din sine însuşi care devine un mijloc de a rezolva o stare de tensiune interioară.

Fuga, susţinută de spiritul de aventură poate să urmărească imitarea unui personaj de cinema sau de legendă. Ea poate fi motivată de chiulul de la şcoală cu ocazia unei întârzieri, neântocmirii temelor sau a fricii de pedeapsă. Repetate, fugile devin din ce în ce mai lungi, dorinţa de întoarcere în mediul familial se estompează treptat în deosebi sub povara sancţiunilor severe evoluând spre vagabondaj.

- *Vagabondajul* , spre deosebire de fugă presupune o ruptură totală de cămin, e o viaţă nomadă, lipsită de adăpost stabil, de activitate stabilă şi ordonată, cu permanente schimbări de ocupaţie şi este asociată cu alte aberaţii de compotament, ca cerşătoria, furturile, spargerile şi prostituţia, etc..

Ca şi fuga, vagabondajul poate exprima: un deficit mintal (debilitate mintală, mai rar epilepsie sau schizofrenie); o expresie a structurii psihopatice constituţionale; o reacţie de inadaptare la un mediu considerat ostil, pentru a evita excesul de coerciţie justificată sau nejustificată faţă de carenţele familiale, materiale, educative, lipsa de afectivitate sau dezorganizarea mediului familial.

- *Înşelăciunea* presupune un grad de dezvoltare a cunoştinţelor şi a posibilităţilor de evaluare a situaţiei familiale cât şi a psihologiei oamenilor care pot fi uşor induşi în eroare, trăsături proprii adolescenţilor. Astfel se realizează obţinerea de bunuri prin uzurpare, de titluri şi funcţii, prin promisiunea prestării unor servicii fictive sau prin falsuri de înscrisuri.
- *Dezinhibarea sau pervertirea sexuală* prezentă în preadolescenţă şi în adolescenţă. Cel mai frecvent este întâlnită tentaţia şi apoi violul consumat,

motivat mai frecvent de curiozitatea provocată de sexualitate sub inducţia materialelor pornografice la tinerii depăşiţi de o educaţie adecvată.

Prostituţia apare ca o consecinţă a vagabondajului, manifestându-se, la început ca o deviere comportamentală întâmplătoare, pentru a deveni apoi o sursă facilă de profituri materiale.

Frecvenţa prostituţiei la adolescente variază în raport cu barierele de pudoare ale diverselor grupurisociale, în realizarea sa intervenind în mod substanţial antrenarea de către persoane adulte, dificultăţile materiale, deficienţele intelectuale.

- *Violenţele corporale* apar ca expresie a conflicelor negative a pulsiunii agresive. La adolescenţi actul de violenţă poate fi expresia unui sentiment de plenititudine a forţei sau a curajului, a desconsiderării celor mai neputincioşi, fie expresia unei descărcări explozive a tensiunii afective provocată de revoltă sau contrarietate, fie un act deliberat în vederea obţinerii satisfacţiei echitabile, fie expresia unor boli mintale care alterează discernământul.
- *Pruncuciderea l*a adolescentele care au născut, apare ca opusul agresivităţii masculine. Aceasta apare ca expresie de apărare faţă de implicaţiile sociale negative ale maternităţii, sau ca expresie a unei boli mintale cu alterarea discernământului.

Arhitectura pesonalităţii delincvenţionale

Modificări la nivelul structurii morale

- *Socializarea* -dobândirea capacităţii de exercitare adecvată a rolurilor sociale, adoptarea conduitelor raţionale şi predictibile, compatibile cu modelele normative şi culturale valorizate pozitiv în grupul social sau în societatea din care fac parte, reprezintă atât premiza cât şi rezultanta *procesului integrării sociale*. Prin acest proces se asigură participarea responsabilă a tinerilor la cerinţele implicate de regulile unei convieţuiri social adecvate.

Scoala- prima formă de organizare socială care familiarizeaza pe tineri cu exigenţele integrării sociale în formele ei particulare. Din punct de vedere moral, fundamentul procesului de integrare socială îl constituie orientarea spre valori comune şi dobândirea unui grad înalt de creativitate în asa fel încât acestea să reprezinte pentru tinerii adolescenţi norme afective de dirijare a conduitei şi motivaţiei intrinseci ale comportamentului normativ.

Rezultatul oricărei proces de socializare pozitivă are o *dimensiune esenţială creativă* opusă comportamentului obedient , şi o *dimensiune participativă*

În socializarea pozitivă se pune accent pe articularea în mod armonios a modelelor normative ale grupului cu motivaţiile proprii individului, interiorizarea, în structura personalităţii sale, a motivaţiei respectării din convingere a normei.

Finalităţile procesului de integrare a adolescenţilor trebuie să ţină seama de specificul personalităţii în formare a tânărului şi de nevoia sa de creativitate şi independenţă normativă, pentru a le putea valorifica într-o direcţie convenabilă atât aspiraţiilor tinerilor, cât şi scopurilor grupurilor în care aceştia se integrează. Acţiunile educative care ignoră acest obiectiv riscă să eşueze într-o tentativă paternalistă care

neagă tinerilor dreptul la afirmarea ideilor personale şi priveşte orice conduită din perspectiva respectării normelor.

Socializarea, ca formă finală a procesului educativ, presupune o recepţionare , o prelucrare şi o investitură cu forţe operatorii şi operaţionale a valorii sociale. O importanţă majoră o are formarea conştiinţei morale care operează cu conţinuturile conceptelor morale.

Piaget oferă o perspectivă genetică procesului de formare a judecăţilor morale. În perspectiva educaţională o problemă dificilă este aceea de a facilita acţiunea de interiorizare, de a converti conţinuturile valorilor şi activităţilor morale în instrumente operaţionale pe plan social.

Una din cauzele insuccesului formării valorilor morale este faptul că bazele acestora se construiesc în cadrul unei experienţe directe, spontane a copiilor, în grupul primar, când elementul dominant în procesul de valorizare este afectivitatea.

Lemay ajunge la concluzia că *„Dezvoltarea Supraeului şi apoi a conştiinţei morale, ne fac să înţelegem că sunt necesare foarte multe condiţii îndeplinite ca să permită micii făpturi instinctuale şi interesată doar de satisfacerea dorinţelor imediate, să se transforme în diferite etape, într-o persoană socializată, cu alte cuvinte capabilă de a avea relaţii cu alţii, aptă să primească şi să ofere".*

Modificări la nivelul relaţiilor afective. Într-o formă succintă, Rogers surprinde dinamica structurilor afective în cadrul relaţiilor sociale:

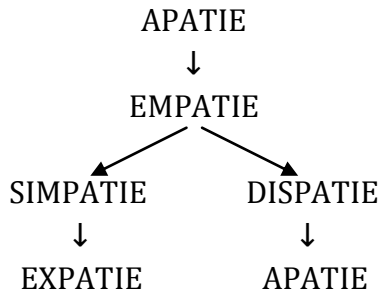

Majoritatea relaţiilor afective interpersonale ale adolescentului inadaptat se înscriu în grup dispatie-apatie. Un spaţiu valoric dăunător moral în care copilul acumulează experienţă ca formă de învăţare socială, generază faţă de celălalt atitudini de neâncredere şi ostilitate.

Delincventul nu refuză în general o relaţie amicală dorind o formă de camaraderie exprimată prin încercarea frecventă într-o echipă sportivă. Există un fond afectogen bogat şi puternic pe care se grefează mecanisme diverse al relaţiilor sociale, dirijate de valori negetive fixate de adulţi, simboluri ale relaţiilor intrafamiliale.

- ***Scăderea pragului de toleranţă la frustraţie*** În cazul delicvenţilor fenomenul de frustraţie este amplificat de însăşi structura lor internă. Datorită egocentrismului, orice act care îl determină pe subiect să renunţe sau să amâne o satisfacţie, să capete o semnificaţie de agresiune împotriva persoanei sale. Adolescenţii delincvenţi nu pot suporta în relaţiile lor cu instituţiile şi cu persoanele adulte regulile şi exigenţele sociale, atitudinile prohibitive, autoritare

sau punitive ale acestora. O altă caracteristică a delincvenţilor este neadaptarea – atitudine agresiv-represivă organizată în structura personalităţii ca răspuns la semnificaţia de agresivitate pe care orice limitare sau dirijare din afară o reprezintă pentru subiect.

- ***Sentimentul de culpabilitate.*** În lucrarea „Comment il deviennent délinquants" R. Mucchiell investighează modul de formare a personalităţii delincvenţilor. Acesta consideră că în urma încălcării unei norme sociale, tânărul delincvent nu are sentimentul culpabilităţii. Delincventul se confundă cu activitatea sa, valorizându-se sau devalorizându-se pe sine, determinând apariţia unui grav conflict generat şi de sentimentul culpabilităţii faţă de sine. Delincventul caută să explice actele sale prin cauze externe: părinţi, bunici, poliţie, şcoală, folosind agresiunea faţă de agresori-acuzatori.
- ***Sentimentul de devalorizare.*** Una din cele mai grave tulburări ale personalităţii delincvenţilor din punct de vedere moral este sentimentul de devalorizare, trăind tragic un sentiment de nonvaloare, de respingere de către grupul social constituit după norma valorică de extrapolare. Datorită lipsei de discernământ şi relativităţii înţelegerii morale pe baza unui ataşament afectiv extrem de puternic; copilul va considera că adevăratele însuşiri morale sunt ale părintelui său şi ele se obiectivează în acţiunile şi comportamentul acestuia, pozitiv- valorică sau negativ- valorică. Cel puţin unii din părinţi reprezintă un model cu încărcătură valorică socială şi morală. Mai târziu copilul trăieşte decăderea morală a părinţilor fixând-o ca formă antivalorică prin raportarea atât la modelelesociale autentic valorice cât şi la noţiunea de valoare. În conştiinţa morală a delincventului există o atitudine de negare a valorii muncii evidenţiată în momentul în care este obligat să muncească prin punerea în funcţie a sistemului de apărareîn care calea minimă de rezistenţă este evaziunea şi demisia. Generatoare de devalorizare este şi atitudinea părinţilor şi educatorilor. Neglijarea educaţiei atât în grupul primar cât şi în cel secundar determină nerealizarea performanţelor dorite la nivelul celorlalţi copii.
- ***Sentimentul de injustiţie*.** Incompatibilitatea trăită pe o perioadă îndelungată de timp, fie în jocuri, învăţătură, relaţii familiale, determină treptat apariţia sentimentului de injustiţie.

Concluzii: Educaţia greşit orientată, absenţa controlului exercitat de părinţi sau dimpotrivă un control exagerat, abandonul familial, dezorganizarea familială, absenteismul şcolar, sărăcia reprezintă principalele cauze care facilitează inadaptarea socială a minorului şi integrarea sa negativă în cadrul grupului cu caracter antisocial. Confruntarea minorului cu problemele familiale, modul în care îi sunt asigurate sau nu condiţiile necesare pentru a se putea socializa ca adult, determină fie reuşita, integrarea socială pozitivă şi concordanţa cu valorile societăţii, fie eşecul, marginalizarea şi devianţa.

Consider că intervenţia trebuie îndreptată cu precădere către prevenţia primară, adică luarea unor măsuri cu caracter social anticipativ. Aceasta presupune o strategie preventivă de bază care prin măsuri specifice în domeniul social, economic, cultural,

educativ, etc. să fie anihilate atât situaţiile care generează delincvenţa, cât şi rădăcinile adânci ale acesteia. Cu alte cuvinte, prevenirea trebuie să se adreseze mai ales infractorilor potenţiali, atât la nivel individual, cât şi la nivelul microgrupurilor. Specialistii din spectrul asistentei sociale trebuie sprijiniti in a elebaora o serie de programe de prevenire care să se adreseze cu prioritate familiei, şcolii si tinerilor în general.

BIBLIOGRAFIE

Banciu D. Rădulescu D., Sorin M., Voicu M. „*Adolescenţii şi familia*", D.D.E.,Bucureşti,1987
Banciu D. Rădulescu D. Sorin M.,Voicu M. „*Introducere în sociologia deviaţiei*", E.S.E., Bucureşti,1985
Banciu D., Rădulescu D., Sorin M. - „*Introducere în sociologia delicvenţei juvenile*",Ed. Medicală, Bucureşti, 1990
Banciu D., Rădulescu D., Sorin M. – „*Sociologia crimei şi a criminalităţii*", Casa de Editură şi Presă „Şansa" S.R.L., Bucureşti, 1996
Boudon, Raymond – „*Tratat de sociologie*", Ed. Humanitas, Bucureşti 1997
Dragomirescu Virgil – „*Psihologia comportamentului deviant*", E.S.E., Bucureşti, 1976
Doise Willem – „*Psihologie socială experimentală*", Ed.Polirom, Iaşi,1996
Durkheim Emile – „*Educaţie şi sociologie*", Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1980
Epureanu Viorica, Mănoiu Florica – „*Asistenţa socială în România*", Ed.Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1994
Folian Gheorghe – „*Psihologia penitenciară*", Ed. Oscar Print, Bucureşti, 1996
Narcis Giurgiu – „*Răspundere penală şi pedeapsă*", Ed. Neuron,Focşani,1995
Mitrache C-tin – „*Drept penal român*" – partea generală, Casa de Editură şi Presă „Şansa" S.R.L., Bucureşti,1997
Mitrofan N., Zdrenghea Voicu, Butoi Tudorel – „*Psihologie judiciară"* Casa de Editură şi Presă „Şansa" S.R.L., Bucureşti, 1997
Miftode Vasile – „*Teorie şi metode în asistenţa socială*", Ed. Fundaţiei AXIS, Iaşi, 1994
Miftode Vasile – „*Dimensiuni ale asistenţei sociale*", Ed. Eidos, Botoşani 1995
Neamţu George, Cristian Bocancea – „*Asistenţa socială. Elemente de teorie şi strategie moderne*", Ed. A92, Iaşi,1996
Neveanu, Popescu P. – „*Dicţionar de psihologie*", Ed. Albatros, Bucureşti, 1987
Nistoreanu Ghe., Păun Costică – „*Criminologie*", Ed. Europa Nove, Bucureşti, 1996
Preda Vasile – „*Profilaxia delicvenţei şi reintegrarea socială*" , E.S.E., Bucureşti, 1981
Păunescu C-tin – „*Agresivitatea şi conduita umană*", Ed. Tehnică, Bucureşti, 1994
Patrick Hebberecht, Fritz Sack – „*La prevention de la delinquance en Europe",* Ed. L´Harmattan, Paris, 1997
Scripcaru Ghe., Pirozynski – „*Criminologie clinică şi relaţională*", Ed. Synposion, Iaşi, 1995
Şchiopu Ursula – „*Dicţionar de psihologie*", Ed. Babel, Bucureşti, 1996
Zamfir Elena, Zamfir Cătălin – „*Politici sociale. România în context european*", Ed. Alternative, Bucureşti, 1995
Zamfir Cătălin, Vlăsceanu Lazăr – „*Dicţionar de sociologie*", Ed. Babel, Bucureşti, 1995

THE ROMANIAN POETIC LANGUAGE IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

Andreea Emanuela VÎLCESCU,
PhD Candidate; University of Pitești

Abstract: *The present study considers the evolution of the stylistic language in the second half of the 20th century as a consequence of the revolutionary social spirit powered by the period of the Two World Wars. The study consists of three subchapters , as follows: the first subchapter, entitled The postwar literary space briefly presents some important aspects regarding the intention of postwar literature, but also the directions in which it is heading ; the second subchapter on Modernizing poetic language (postwar) demonstrates with arguments from poetic works how language evolved in post-war, and the third chapter Themes and lyrical motifs in the second half of the twentieth century presents some of the themes and lyrical motives common in post-war opera*.

Keywords: nihilism, retrograde, telegraphic, transparency, splitting.

1. Spaţiul literar postbelic

Secolul al XX-lea poate fi considerat, în mare parte, un secol al anarhiei, al instabilităţii şi al insecurităţii, consecinţe ce au avut drept principală cauză cele două războaie mondiale – prima jumătate a secolului - , dar şi din cauza instalării regimului comunist, care a durat aproximativ 50 de ani în ţara noastră, instalat oficial în urma celui de-Al Doilea Război Mondial.

Deschizând un nou peisaj estetic în beletristică, generaţiile postbelice au oferit direcţii viabile şi concordante realităţii actuale: apelul la fragmentarism şi discontinuitate, la mesajul telegrafic sau jurnalistic, opţiunea pentru prozaism, predilecţia faţă de tranzitivitate şi transparenţă. Totodată invenţia imagistică, harul asamblării cuvintelor rarisime sau chiar opuse, materia lirică exotică determină dislocarea de spiritul tradiţionalist retrograd pe care a doua jumătate a veacului al XX-lea o transmite generaţiilor viitorului. La aceste schimbări de paradigme, au participat inclusiv autori ce şi-au început activitatea literară până în perioada anilor 1950, cum ar fi Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Ion Caraion, Saşa Pană, Geo Dumitrescu, personalităţi ce au reuşit să resusciteze neoavangardismele şi neomodernismele.[1]

Este de menţionat aportul lui Virgil Teodorescu în literatura română, poetul cu una dintre cele mai inedite contribuţii: *Poem în leopardă* (1940); ceea ce interesează cel mai mult este ideea de a reda un fragment liric într-o limbă inventată chiar de poetul însuşi: Sobroe algoa doay toe founod... Sobroe algoa doay toe founod woo oon toe Negaru Hora urboe[2]. Debutând cu un astfel de poem exotic, este de aşteptat ca Virgil Teodorescu, ajuns la apogeul creaţiei sale, să ofere liricii româneşti poeme în note suprarealiste; el însuşi fiind asemenea unui motor cu reacţie avangardistă: *bombele*

[1]Spiridon, M., Lefter, I. B. et alii, 1978, p.12
[2] https://www.poezie.ro/index.php/poetry/13899098/Poem_%C3%AEn_leopard%C4%83_(fragment); accesat la 16 mai 2021; 19: 15

zburătoare s-au căsătorit cu infirmierele uriașe / într-un moment de lașitudine, mașinile de cusut / au părăsit, plictisite, casa părintească [3].//

Opera literară postbelică este strigată în stradă, nu mai este aceeași cu cea recitată în saloanele de lux franțuzești; conservă încă - se pare – din spiritul avangardist, zguduitor: *privind înapoi peste vîrfuri, / de sus, de departe, / acele țipete, acele lătrături, / strigătul, urletul, hohotul, / țes împreună un altfel de muzică. //[4].* Totuși, atitudinea anti-patriotardă și anti-exagerări anti-naționaliste fusese exprimată și în contextul istoric al războiului, în acest sens fusese înființată o mișcare literară de opoziție prin intermediul poeziei refugiului ardelean, numită, mai nou, *Cercul Literar de la Sibiu*, după ce fusese anterior denumită *Cercul literar Octavian Goga*. Noul cerc literar era condus de Lucian Blaga, iar la întruniri se remarcau reprezentanți literari ai deceniului al patrulea al secolului al XX-lea: Petre Hossu, Ion Oana, Radu Stoichiță, Radu Stanca, Romeo Dăscălescu, Ștefan Augustin Doinaș, Ioanichie Olteanu, Ion Negoițescu etc.[5]

Revenind la literatura postbelică, se poate afirma faptul că discursul verbal pune în lumină o logică decodabilă prin experimente filosofice. Opțiunea pentru lirismul arborescent românes este, probabil, o influență a stilului prozastic al poeților francezi Francis Ponge și André Breton, poeți ce revoluționează discursul francez modern. Sub hegemonia prozaicului domnește sațietatea culturală, a plăcerii și predispoziției față de oralitate: *Și în schimb ce mi se dă ? / Doar aerul./ Prin aer trec / destinele de legătură, prin aer cad / prelung / ca printr-un imn / și se înalță și cad iar și fug / de la zei până la regii ce dorm [...] ducându-le adevărul și sîngele și condamnarea / la pierderea ochilor. //[6]*. Aceste incompatibilități de mentalitate reprezintă modalitatea de ironizare a vechilor tipare, a unei lirici ieșite de multă vreme din garanție – pentru că acum poezia se autodepășește - ; își permite orice: chiar să adopte o textură similară celei de tip boustropheodon. Poeții din a doua jumătate a secolului al XX-lea militează pentru astfel de manifestări lirice chiar cu riscul de a fabrica o poezie mutilată. Intenția acestora nu este însă aceea de a făuri o poetică defectuoasă, ci una care pledează pentru originalitatea construcției fără restricții lingvistice, iar instaurarea unui astfel de regim literar și lingvistic nu coincide cu scindarea totală și cu aversiunea față de regresia în trecut. Din contră, aceste manifestări contra poeticii – standard doresc să atragă atenția asupra substanței poeziei dizolvate, un lirism al interiorității, așa cum se poate deduce din poemul lui Mircea Ivănescu: *poezia nu trebuie să fie reprezentare, / serie de imagini – așa scrie. poezia / trebuie să fie vorbire interioară. //[7]*

Poeții postbelici susțin concepția conform căreia războiul social trebuie demascat, iar pentru a face cunoscute astfel de concepții este necesară o lirică deconcertantă, adoptând o atitudine nihilistă în proiecție utopică. Conflictul social se poate produce în mod paradoxal prin absența agentului uman, absența în sine constituind războiul nedeclarat, zdrobirea inimii; acțiunile umane putând fi preluate de

[3] Teodorescu, V., 1984, p.149
[4]Ghica, M., 1985, p.13
[5] Valea, L., 2002, p.213-214
[6] Mugur, F., 1970, p. 125.
[7] Ivănescu, M., 1997, p. 23.

către obiecte maşinale, care, o recunoaşte autorul *Oraşului cu un singur locuitor*, îşi dovedesc inutilitatea dacă nu sunt controlate de către om. Tocmai prin nihilism este reliefată însemnătatea factorului uman: *nimeni, nimic, niciunde / atâta ştie să spună maşina care / altădată storcea portocale, / făcea frişcă, măcina cafea / maşina de gătit universală / s-a prostit / niciodată omul / nu va putea fi înlocuit //*.[8] sau a viziunii asupra unei existenţe în derivă: *Nu nu nu şi nu / nimic altceva decît negru / noian de negru*[9]

Judecând în ansamblu, poezia de după al după Al Doilea Război Mondial a avut caracteristicile, la majoritatea poeţilor, comparabile cu cele propuse de literatura universală de-a lungul timpului, şi anume cele ale restaurării unui regim liric pentru metabolismul unei poezii cu funcţii dereglate. Poeţii români au convers spre discursul delirizant, fiecare prin metodă caracteristică personală. De la experimentaliştii anilor ’60 -’70 – privit ca fenomen de *dezgheţ* - până la generaţiile cele mai tinere ale prezentului. Astfel, lirismul oniric al lui Leonid Dimov, Emil Brumaru, Virgil Mazilescu etc oferă un hibrid liric între romantism şi ermetism, continuat de lirismul încifrat, dar conciliator al generaţiei poeţilor *necuvintelor*, deschisă de Nichita Stănescu, agitat însă de literatura subterană a *generaţiei în blugi* prin poezia arborescentă a lui Mircea Cărtărescu sau prin haiku-ul lui Florin Iaru. În ascensiune, poezia după ’90 dă tonul limbajului stradal şi de prin pieţe; tranzitivitatea şi banalitatea întâmplărilor fac obiectul poeziei: *Aseară am trecut pe lîngă / O mîţă am crezut că se scarpină că-i ajunseseră puricii / până-n gît că-i rodeau spinarea până la sînge / că-i înghiţeau strat după strat carnea / “Sau se zbenguie în călduri ?” m-am întrebat.*[10]

2. Modenizarea limbajului poetic (în postmodernism)

2.1. Din punct de vedere lexical, infiltrarea anglicismelor, a franţuzismelor, italienismelor, precum şi a termenilor pătrunşi pe filieră străină în opera lirică nu reprezintă un act bizar în lirica postbelică, dimpotrivă, acestea antrenează ermetismul discursului poetic: Florin Iaru: *honey*, *text-party, Vive la France*[11]; Lucian Vasiliu: *am compus L´Inno di frate Sole*[12], *International year of the child* [13], Marin Sorescu: *Prions attachez votre centures et de ne pas fumée !*[14]; termeni sau expresii de argou: *Pa şi pusi!*[15]; *Aşa cum îmi mâncase ea ficaţii, / aşa voiam să-i mămânc şi eu ficaţii*[16]; invective: *Paştele mă-si*[17]; sau exprimări populare *cu o sacoşe mai grea*[18], *vă miroasă*[19].

2.1.1. Limbajul denotativ resemantizat apare la foarte mulţi dintre poeţii postmoderni; acest aspect este foarte evident în lirica lui Mircea Dinescu. Deşi în fabrica

[8] Vişniec, Matei, 2004, p.168-169
[9] Iaru, F., 1990, p.74
[10] Bodiu, A., 2000, p.14
[11] Iaru, F., 1990, p.21.
[12] Vasiliu, L., 1983, p.40
[13] Ibidem, p.58
[14] Sorescu, M., 1976, p.139
[15] Idem
[16] Vişniec, M., 2004, p.219.
[17] Iaru, F., 1990, p.33
[18] Naum, G., 1971, p.31
[19] Iaru, F., 1990, p.29

de poezie a lui Mircea Dinescu nu se găsesc prea multe elemente din sfera livrescului şi nici a celui neologic – limbajul tinde să fie pur-denotativ însă resemantizat- ceea ce adaugă produselor lirice un plus de creativitate individuală, nativă şi îi particularizează stilul. Sintagme precum *rîu de porumbei*, *femei cu capete de cai*, *civilizaţia furnicilor vorbitoare*, *petrolul divin*, *ninsoarea trandafirilor definitivi*, *lan de secară electrică*, *ciolane de fluturi* etc sunt frânturi de mituri totemice, sacrosanctice sau fitomorfe. Fenomenul resemantizării se manifestă şi în lirismul cărtărescian, unde poemul devine un fragment de lectură anatomică; omul capătă o mentenanţă similară utilajelor mecanice: *mi-am deşurubat coastele / ca să înghit vastele / mi-am pus în prelungire / intestinul gros, pancreasul, intestinul subţire / glandele endocrine şi seul/ [...] / mi-am înnodat de cârja aortă ganglionii nervoşi / mi-am tăiat creierul mic în felii şi curele. //*[20]

2.1.2. Interferenţa limbajului tehnic cu cel beletristic. Modernizarea limbajului se realizează şi prin lărgirea sferei poeticului prin intermediul poetizării unor termeni dintr-un anumit domeniu, proiectaţi într-un domeniu diferit sau cu totul opus faţă de domeniul din care acesta provine: De pildă, în lirismul lui Mircea Cărtărescu interferează termeni din domeniul biologiei, în special anatomiei sau zoologiei cu elemente din domeniul chimiei, fizicii, biologiei sau astronomiei: *aminoacizi, enzime băloase, / şi din ribozomi, membrane fosforice , sucuri, mătase / se încropiră celule vii. //* [21]; fenomenul se produce ca o nevoie de integrare a ştiinţelor exacte în cele umaniste; explicaţia fiind probabil că orice domeniu ar trebui cumva să sensibilizeze în ciuda ridiculităţii asocierilor lexicale: *mai sus spre ce, cu licărire de muşama, / cînd din mucilagii şi viţii / au apărut celenteratele, aricii de mare şi trilobiţii / încrengături, seminţii, ecosisteme şi rase / cu articulaţii, cefalotorace, glande, oase, / scoici cu bale şi sînge albastru / meduze vezicante, în voal măiastru [...] / sub comete şi meteori şi coroane//*[22]

2.2. Morfologia reprezintă compartimentul lingvistic cu cel mai mare grad de conservare a stilului tradiţional; totuşi există şi anumite excepţii.

2.2.1. Minimalizarea substantivelor proprii. Redarea cu literă minusculă a substantivelor proprii având funcţie de minimalizare a subiectului: *dumnezeu* (apare la mai mulţi poeţi postbelici.) sau foarte frecvent ca în poeziile lui Mircea Ivănescu (*sebastian*, *denisa*, *braşov*, *adriana bittel*, *fraţii karamazov*[23] etc.

2.2.2. Superlativele stilistice. La clasa adjectivului, transformările se produc uneori la nivelul gradelor de comparaţie; acestea fiind înlocuite de superlative stilistice – măsurători ai gradaţiei cuvântului: *Desfăşat de blăni şi şube, / Dedesubt e numai bube. //*[24].

2.2.3. Desemantizarea verbului. Verbul suferă şi el transfomări, în exemplul: *N-ai să vii şi n-ai să morţi / N-ai să şapte între sorţi / N-ai să iarnă, primăvară / N-ai să doamnă, domnişoară. //* [25] primul vers se sprijină pe omonimia verbului *vii* cu substantivul *vii* şi pornind de la acest model schema gramaticală a viitorului se

[20] Cărtărescu, M., 1985, p.15
[21] Cărtărescu, M., 1985, p.10
[22] Ibidem, p.59
[23] cf. Ivănescu, M., 1997, p.12-130
[24] Arghezi, T., 1985, p.530
[25] Stănescu, N., 1985, p.28

deconvenţionalizează; verbul viitorului fiind suplinit de alte părţi morfologice; efectul fiind unul frapant.

2.2.4. Cuvântul-valiză. O altă tehnică utilizată în postmodernism este reprezentată de cuvântul-valiză, consecinţă a hibrizilor lexicali; termenul rezultat conţine o încărcătură semantică deosebită deşi, în mod aparent, se înscrie în *sfera necuvintelor*. La Magdalena Ghica: *haosmos* (haos + cosmos), la Marin Sorescu: *visălogeală* (visare+pisălogeală); *descîntotecă* (descântec + cinematecă), la Mircea Ivănescu: *pisicîine* (pisică+câine), *pisifone* (pisică + fon = sunete scoase de pisică), *broscoporc* (broască + porc). Totodată, moda hibrizilor fantastici oferă o alură total neobişnuită discursului liric: *universul meduză îşi clatină clopotul unduitor / universul ou îşi învăluie peste centru membranele / universul cerc se aleargă pe sine înghiţindu-şi finalul / universul lentilă îşi reflectă imaginea în focarul / unui alt univers.//*[26].

2.2.5. Nume de mărci de produse sau firme de actualitate. Totodată, o tehnică de modernizare a limbajului în postmodernism este aceea a precizării în text a mărcilor de produse, de firme de actualitate: *şi J & B-ul / să fumeze numai ţigări de la pall-mall în sus* [27]//

2.3. Din punct de vedere sintactic, poezia postbelică variază de la schema simplă de propoziţii coordonate, brevilocvente, realizate prin juxtapunere, prin opoziţie sau prin asociere, la poezia ramificată, cu aspect arborescent, textualist sau organizată ca schemă narativă. Mircea Cărtărescu pledează pentru poezia arborescentă, iar discursul său liric se sedimentează pe tehnica anamorfozei, ca şi la alţi colegi ai săi de epocă. Într-un stil redundant şi mai grav decât atât – ilogic, este organizată schema frastică la Gellu Naum; sintaxa este tăiată de elemente divergente, care împreună, creează delir verbal: *eu îţi spun fiindcă trebuie să spun ar trebui / să adaug fiindcă trebuie să adaug / există o singură laptele ei / ar trebui să ar trebui chiar acum / vroiam eu mai de mult dar au intervenit nişte / şi a trebuit să de aceea nu se mai dar oricum //*[28]

2.3.1. Propoziţia principală incidentă îndeplineşte funcţie justificativă, explicativă, fiind o construcţie suplimentară utilizată în scopul fie al localizării unei chestiuni, fie al dezambiguizării unei conversaţii. În poeme sporeşte aspectul oralităţii: *nu vi se pare că în ea pulsează,/ ca să zic aşa, / întreg universul ? //*[29]; *Carpaţii sînt gustoşi şi fragezi / - Să nu pierd ideea luat de amintiri - / Merg şi fără lămâie. //* [30]

2.3.2. Propoziţia atributivă introdusă prin *de* popular, substitut al pronumelui relativ *care*, îl introduce pe cititor într-un mediu de familiaritate: *Cum simţi nevoia de moare după un chef.*[31] sau introdusă prin *care,* nemarcat prepoziţional, prin prisma anacolutului ca element introductiv în chintesenţa folclorică, a simplităţii firești: *Peştii şi păsările, iarba, arborii / au decăzut din noi, din noi / şi umbra care-o lasă arborii / cînd sunt. //*[32]

[26] Ghica, M., 1985, p.38.
[27] Cărtărescu, M., 1985, p.166
[28] Naum, G., 1971, p.31
[29] Vişniec, M., 2004, p.61
[30] Sorescu, M., 1976, p.70
[31] Ibidem, p.146
[32] Stănescu, N., 1985, p.29

2.3.3. Propoziția condițională introdusă prin conjuncția simplă *de* amplifică dorința, având nuanță estetică și poetică mai intensă decât a conjuncției *dacă*, iar tranziția în spațiul magic mult mai sigură: *de-ar trece-un circ s-o angajeze-o vară / n-aș mai simți a visului povară. //*[33]

2.3.4. Propoziția concesivă realizată prin juxtapunere conferă impresia de lirism direct, răspicat, iar poezia capătă un spor de tranzitivitate: *Îți e, nu-ți e foame, treci peste munți*[34] sau, dimpotrivă, aglutinarea de propoziții concesive ce marchează minusurile și imperfecțiunea ca într-un jurnal de confesiuni: *Deși miros ca și cum aș fi iubit, / [...] / deși viața mi s-a dus dracului, / deși locuiesc pe suprafața unui ou, / deși fără tine nu mai pot trăi defel / [...] / deși, fîlf, pasărea zboară.../ Rugați-vă de mine să răsar. //* [35]

2.3.5. Propoziția subordonată consecutivă reprezintă un intensificator al actului descriptiv al discursului poetic și creează imagini vecine cu hiperbola: *Respirai cu atîta sfială / Încît aerul ud se inchega. //*[36]. Nu este foarte frecventă în poemele postbelice, iar uneori nu este clar exprimată, iar atunci când este actualizată în discurs sporește efectul de limbaj livresc. Totuși, aceasta îl poate situa pe receptor în proximitatatea folclorică atunci când este introdusă prin conjuncția *de*: *Se-ngrijește gospodina / De-nflorește și sulfina.*[37]

2.4. Conectorii. Un rol foarte important manifestat la nivel frastic îl dețin conectorii fiind o clasă specială de elemente eterogene cu rol în constituirea raporturilor sintactice sau frastice, fiind partajați în conectori sintactici și conectori pragmatici. Din cauza lipsei de autonomie semantică deplină, conectorii conțin nuanțe semantice foarte fine, abia perceptibile vorbitorului obișnuit deși, în mod inconștient, el resimte schimbările de sens pe care aceștia le impun.

3.4.1. Conectori pragmatici. Spre deosebire de conectorii sintactici ce operează la nivel de frază, conectorii pragmatici leagă discursulde contextul extralingvistic care l-a generat, ceea ce face ca, în poezie, discursul să se îndrepte spre oralitate și tranzitivitate. Forța tranzitivă și tendința spre oralitate a conectorilor pragmatici sunt particularități ale poeziei postbelice, în mod special, postmoderne, și pot exprima:

- Confirmarea: *Și dragostea, într-adevăr, ți-e moartă*[38];
- Afirmația întemeiată pe acceptare prin tradiție: *zăpada, cum se spune, scrîșnind, sub paș*i[39];
- Insistența asupra a ceea ce a fost afirmat anterior: *hei, n-auzi că va ninge?*[40];
- Integrarea locutorului în discurs: *dă-mi voie să-ți spun / o poveste tristă*[41];

[33] Dinescu, M., 1978, p.27
[34] Sorescu, M., 1976, p.139
[35] Stănescu, N., 1985, p.49
[36] Brumaru, E., 2012, p.10
[37] Arghezi, T., 1985, p.489
[38] Păunescu, A., 2003, p.85
[39] Ivănescu, M., 1997, p.117
[40] Vișniec, M., 2004, p.23
[41] Ibidem, p.22

- Ticuri verbale desemnând nevoia de continuitate, de reluare şi de găsire a cuvintelor: *deci, cu alte cuvinte, continuând / [...] / şi acuma, aşadar, să stau, şi scriindu-mi să-mi spun / că în felul acesta mai întârzii //* [42];
- Exprimări consacrate în limbă, specifice limbajului oral: *Eu susţin contrariul, ori, hai, treacă de la mine / [...] / Aproape că ajungem la uite-o nu e //*[43];
- Blestemul, prin intermediul expresiilor injurioase: *Dracu să vă ia de ziduri !* [44]

2.4.2. Conectorii sintactici sunt întâlniţi atât în contextul verbal, cât şi în exprimarea scrisă, asigurând coeziune şi logică între cuvinte; ei pot exprima:

- Modalitatea prin intermediul comparaţiei, având efectul creării de imagini în scopul de a-l localiza pe receptor într-un alt univers: *ca şi cum / fluviile s-ar întoarce înapoi*[45]; *Respir de parcă suflu-n foc*[46];
- Contrastul prin intermediul conjuncţiilor adversative sau locuţiunilor conjuncţionale adversative: *nu cuvîntul, ci strigătul. / nu strigătul, ci ţipătul. / nu ţipătul, ci urletul, / nu urletul, ci hohotul*[47] ; *în schimb pentru prietenul tatălui lui vasilescu / închipuie o melancolică rună.*[48] ; disjunctive: *Ori eu, ori tu, ori ambii, la casa de nebuni.*[49];
- Repetabilitatea prin conjuncţia copulativă *şi*; aceasta are un rol iterativ la nivelul discursului; discursul liric capătă nuanţă narativă: *am intra toţi miriade de miriade / unul într-altul şi-n unicul om / şi el s-ar dezintegra în materie / şi materia în lumină / şi lumina în şoaptă / şi şoapta în gând //*[50];
- Stăruinţa prin intermediul conjuncţiei subordonatoare *să,* cu un foarte mare efect modalizator. În contextul următor are o forţă de insistenţă imponderabilă; textul poetic se aseamănă celui juridic: *Să ningă biciut, să ningă val, / Să ningă consfinţind sfârşitul lumii / [...] / Să ningă pentru cea din urmă oară, / Să ningă tot ce-a mai rămas de nins / [...] / Să dau un urlet sângeros de fiară, / Să muşc ninsoarea şi să cad învins. //* [51];

  - Acţiunea exprimată prin locuţiuni conjuncţionale cu rol în focalizarea acţiunii: *Mai ales că ninge, / Nu se cuvenea / Nici un fir de doliu, / La fereastra mea. //* [52]

2.4.3. Elementele deictice.Totodată, un rol extrem de important îl au elementele deictice ca actualizatori ai momentului sau spaţiului; formele deictice au o pondere destul de ridicată în poezia postmodernă prin aceea că acest tip de lirism are ca specificitate discursul direct, tranzitiv şi spontan. Sunt, aşadar, nişte activatori ai actului verbal, conferind un spor de credibilitate în poemele cu tendinţe suprarealiste *şi să te*

[42] Ivănescu, M., 1997, p.160
[43] Sorescu, M., 1976, p.18
[44] Coşovei, T., 1976, p.56
[45] Ghica, M., 1985, p.32
[46] Păunescu, A., 2003, p.122
[47] Ghica, M., 1985, p.39
[48] Ivănescu, M., 1997, p.40
[49] Păunescu, A., 2003, p.42
[50] Ghica, M., 1985, p.32
[51] Păunescu, A., 2003, p.140
[52] Păunescu, A., 2003,, p.30

gândești la nemișcătoarea indiferență / a copacilor - și de aici ai să pleci acuma, curând. //[53]. Când sunt exprimate printr-un pronume sau adjectiv pronominal demonstrativ, referentul poate dobândi capacitatea de a exista în contextul respectiv în ciuda imposibilității în planul realității: *Aceste păsări, care mă distrug, / Ca tine înainte de-a-mi fi dragă, / Ce-ar fi dac-ar urma exemplul tău / Și-n mine ar începe brusc să tragă ? //*[54] sau cu formele demonstrative de depărtare: *din locul acela, în zarea fierbinte a mării – răsărea luna.*[55]

2.5. Nivelul stilistic. Una dintre inovațiile majore la nivel de limbaj ar fi resemantizarea ar fi sau accentul pe limbajul conotativ resemantizat sau prin lărgirea sferei semantice prin aglomerarea de elemente din diverse domenii (împletirea ariei științifice cu aria beletristică, conducând, în mod inevitabil, la o nouă tehnică stilistică. Cuvinte de laborator sunt aduse în aria filologică și filozofică.

2.5.0. Metaplasme.

2.5.1. Paronomaza, figură ce adaugă un spor de expresivitate contextului în care operează, deschizând o sferă largă interpretării, bazată pe un joc de paronime: *sub pasăre cu măduva aceea / cu văduva aceea (nici măcar) / cu văduva spinării pe spinare //*[56].

2.5.2. Repetiția vocalică: *U, u, strigau oamenii*[57] sau consonantică (mai puțin) contribuie la specificul instrumentarului discursului liric postbelic, desemnând nevoia de comunicare prin intermediul alfabetizării ca spre un regres în infantilitate. Pe de altă parte, repetiția lexicală producere reverberații mistice coincizând cu nevoia disperată de livrare a ideilor, a panseului prin intermediul energiei atmosferice: *nu sînt dezmăț, nu sînt rană, / nu sînt ale limbii, nici ale trupului, / nu sînt neant, nu sînt întâmplare, nu frica le înalță în spațiu, / nu sînt ale omului //* [58]

2.6.0. Metataxe.

2.6.1. Enumerațiile asimilează serii de imagini contribuind la dinamismul discursului: *paie, / un maidan nesfîrșit, o absență, / o bucată de piele, iată ce văd / o femeie imensă, o maternitate fierbinte / care ne cuprinde pe toți, / ne mai naștem o dată, iată ce văd. //* [59], versurile-refren și anumite elemente lexicale repetate sugerează fixarea în memorie a unor dorințe sau idei: *aș vrea să am cutia ta de viteze, Soare, / aș vrea să fiu oglinda ta retrovizoare, / aș vrea să-nțeleg de ce oare, Soare //*[60], alteori introduc pete de monotonie în peisaj: - *la revedere / la revedere*[61] (sintagmă repetată de paisprezece ori). Ele pot încurca raporturile sintactice prin prisma faptului că, de multe ori, subiectul se pierde de membrul său conjugal, predicatul, prin intermediul enumerațiilor.

[53] Ivănescu, M., 1997, p.49
[54] Păunescu, A., 2003, p.21
[55] Coșovei, T., 1974, p.51
[56] Naum, G., 1971, p.5
[57] Vișniec, M., 2004, p.57
[58] Ghica, M., 1985, p.10
[59] Ghica, M., 1985, p.51
[60] Cărtărescu, M., 1985, p.74
[61] Ibidem, p.48

2.6.2. Comparaţia impresionează prin nuanţa cvasi-metaforică pe care o atinge: *Iarna, grea ca un plocat, / Cu chenar de peruzele. //*[62]; *organele tale, mai uşoare ca puful de păpădie*[63];

2.6.3. Inversiunea – mediator al rimei, conferă prin topica inedită o nouă dimensiune poemului, iar cuvintelor, plasarea într-o lumină relevantă: *Pe şoptite, ca tâlharii, / Umblau mierea să le-o fure. //*[64].

2.7.0 Metasememe.

2.7.1. Epitetul. La nivel stilistic, se observă epitetele şocante hipertrofiate, cu funcţie de insolitare a discursului liric: *strămoşul meu paralelipipedul congelat*[65], *motor stelar de produs melancolie şi frică*[66]. Principala funcţie pe care o îndeplinesc este aceea de a creea imagini inedite, hiperdimensionale sau, dimpotrivă, minimalizate. Epitetul izolat constituit din adjective si din substantive antitetice, cu funcţie de insolitare: *O orgă nebună*[67]; modalitatea principală de realizare fiind reprezentată de termeni din sfere opuse ce se exclud reciproc conducând spre efecte şi imagini halucinante: *sori de caşmir, de fistic, de Tuborg, de vulpi, de coral.* [68]//.

2.7.2. Metafora, regină a tropilor în postbelic, reprezintă forma lexicală de disimulare şi deghizare cu disponibilitate maximală a contorsiunilor etice sau fizice în ciuda evantaiului posibilităţilor stilistice de care ar putea dispune limbajul poetic: *În loc de fraga-i guri-i crestat un buzunar, / Şi-n loc de trup se-ngustă un sac de oseminte. //*[69] *sub coastele de catedrală ale toracelui meu*[70].

2.7.3. Metonimia. Alături de metaforă, metonimia are rolul de a echivala imaginile şi de a crea impresia de aneantizare şi abstractizare a mesajului intrinsec: *Gloria de flacără a dimineţii*[71], utilizată în loc de cuvântul *soare.*

2.8.0. Metalogisme.

2.8.1. Personificarea, foarte frecventă cu referire la autovehiculele, automobile sau la dispozitive de nouă generaţie: *bicicleta curăţă cartofi*[72], *maşinile se opresc dintr-o dată / incendiind autostrada*[73].

2.8.2. Conglobaţia. conglomeratul textual face ca poemul să fie asemeni unui magazin universal în care se găsesc elemente de orice tip: *Creierul îşi varsă / cascadele lui de vedenii şi sînge, / menajeriile şi istoriile, timpii de cărbune şi platină, / mierea şi laptele şi petrolul, / privind înapoi, alfabete, lăcuste, nirvane, / şi golfuri largi şi întunecate*

[62] Arghezi, T., 1985, p.488
[63] Cărtărescu, M., 1985, p.64
[64] Arghezi, 1985, p.490
[65] Naum, G., 1971, p.57
[66] Cărtărescu, M., 1985, p.57
[67] Ghica, M., 1985, p.6.
[68] Cărtărescu, M., 1985, p.9
[69] Arghezi, 1995, p.519
[70] Cărtărescu, M., 1985, p.64
[71] Ghica, M., 1985, p.50.
[72] Dinescu, M., 1978, p.69
[73] Vişniec, M., 2004, p.17

păduri, / labirinte şi săli umplute de apă, adunînd / secundele toate în grămezi de nisip. // [74]

2.8.3. Asocierile paradoxale: *Chiar dacă nu se întâmplă nimic / Se întâmplă o mie de lucruri / Între noi. //* [75] creează impresia de lirism tăios, răspicat, agitat, generator de contradicţii. Epanadiploza, formă specială de repetiţie poate spori efectul de brevilocvenţă, fiind totodată manifestare a unui flux de enumeraţii: *Sînt aşteptat de un smarald, de perlă, / de boala scoicilor sînt aşteptat, / de cîntecul piţigăiat de mierlă / de răgetul de taur cornorat. //* [76], anadiploza: *Cerul era senin, tot, senin, / Senin ca sticla, / Senin ca lacrima. //* [77].

2.8.4. Sintesteziile obţinute din stranietăţi asociative contribuie la dereglarea simţurilor şi la răsturnarea viziunilor; ele devin energii vibrante: *teiul mirosind a plîns senin*[78], *alunec pe dârele unsuroase de asfalt*[79], *Simt iar în gură gust suav de-amiază*[80] sau chiar proiecţii asupra trecerii într-o nouă dimensiune existenţială: *carnea-mi miroase de pe-acum / a scîndurică de salcâm //*[81].

2.9.0. Punctuaţia. Din punctul de vedere al punctuaţiei se observă adeseori elipsa marcatorilor grafici coincizând în plan simbolic cu secolului vitezei, al societăţii în permanentă activitate, unde factorul uman este un robot la care limbajul a devenit un simplu automatism verbal; existenţa reducându-se la un simplu joc de simboluri: п camerista, 40542 sau UITĂ-TE LA EI ! ASTEA SÎNT SENTIMENTE ?!, YO3KPA (cfr. Iaru, F., 1990, p.14-51).

3. Teme şi motive lirice în a doua jumătate a secolului al XX- lea

- *Moartea autorului* (Roland Barthes) reprezintă o temă centrală abordată de postmodernişti, fiind o formă modestă de afirmare poetică prin aceea că poetul se automutilează din dorinţa de a-l evidenţia pe cititorul textului său: la Lucian Vasiliu: *Existenţa mea de acum / se rezumă la a exprima / căderile masive de zăpadă //*[82]; la Matei Vişniec: *câinele se opreşte lângă gura mea / şi începe să plângă / Îmi zice trezeşte-te, bestie umană //* [83]; moartea autorului se produce şi ca schimb al alterităţii – transferul dinspre *eu auctorial* către *tu auctorial*: *De ce zici că nu ţi-e favorabil peştele ? / Poate pentru că depinde atît de mult de curenţii cosmici //* [84]; sau ca fenomen de interschimbabilitate între *el* şi *eu,* respectiv obiectiv-subiectiv: *el însumi desface apoi elitre de staniol, despătureşte enorme aripi de muscă //*[85];

[74] Ghica, M., 1985, p.6
[75] Sorescu, M., 1976, p.146
[76] Stănescu, 1985, p.354
[77] Stancu, Z., 1987, 137.
[78] Dinescu, M., 1978, p.13
[79] Vişniec, M., 2004, p.31
[80] Brumaru, E., 2012, p.7
[81] Dinescu, M., 1978, p.7
[82] Ibidem, p.10
[83] Vişniec, M., 2004, p.128
[84] Sorescu, M., 1976, p.34
[85] Cărtărescu, M., 1985, p.65

- Accentul dinspre liricitate spre epicitate creează impresia de poezie dinamică sau *poezie în acţiune*, a obiectelor, însă epicitate contemplată prin gandire participativă a unui eu epic: *într-o noapte a plouat, foarte tare cu fulgere, / şi cînd am ieşit din casa unde aşteptasem zadarnic, s-a stins / lumina electrică în tot satul. //*[86]; *e sîmbătă seara. Stau în camera mea şi citesc. Veioza emailată / lipseşte, e plecată la discotecă. //* [87];
- *Metamorfoza* ca procedeu mitologic: *Într-un fel de narcisism generos. / Ne oglindim unul într-altul //*[88] şi *metamorfoza textuală* sau deghizarea expresionismului în concretismul prea banal sau prea absurd: *Deschide fereastra, / priveşte ploaia, furtuna. / Nu privi în jur - / ci numai ploaia //* [89]; *şoseaua ştefan cel mare era în lucru de vreo 6 luni, se întindeau cabluri / zmeurii iar tramvaiele circulau pe o singură linie //*[90];
- Poezia *literală* a lumii şi a lucrurilor şi limbajul ca procedeu de exorcizare a lumii, exterioare: *E GROAZNIC, TOATE CUVINTELE SCRISE PÂNĂ ACUM / MI S-AU DESPRINS DE PE FAŢA ALBĂ A FOII / ŞI AU ÎNCEPUT SĂ PLUTEASCĂ PRIN ÎNCĂPERE / SĂ MI SE ÎNALŢE LA CER*[91]; ***A*** *n-avea nici o aderenţă / [...] / **Ă** n-avea nici o aderenţă, - / [...] / **Ă** mizerabil s-a transformat într-un rîu de **ăuri** / În care pînă la urmă s-a înecat, / deşi spun unii că ar fi vorba de o sinucidere.*[92] // ;
- Dimensiunea cosmică şi cea mistică devin repere fundamentale, de asemenea acestor caracteristici le sunt aglutinate direcţiile onirică şi imagistică, care combinate cu *dicteul automat*, creează o lingvistică halucinatorie: *Azi la prânz, lăsaţi-mă aşa / Să plutesc cu scrofule, cu oase, / Peste mese-n curte, peste case. //* [93]; *mirosul bun şi atroce al cărnii incendiindu-se / singură, fumul ei albăstrui*[94];
- Complexul sterilităţii şi ineficacităţii limbajului de a exprima indicibilul şi inexplorabilul, iar cuvintele îşi pierd capacitatea de elemente salutare: *ceea ce vine distruge cuvintele*[95] ; *televiziunea / şi presa şi din ce în ce / mai puţine cuvinte, mai puţine linii pe ecran, hîrtia fotografică //*[96]
- Antropocentrismul sau omul perceput ca entitate primordială într-o permanentă căutare de sine în scopul autoidentificării; uneori poeţii îndeplinesc rolul vechilor filosofi greci (v. *O plimbare cu birja*, Vişniec, M., 2004, p.61)
- Intelectualizarea emoţiilor cu transferul de pe poezia emotivă pe cea de imagini constituite pe o mistică lexicală, vaticinară: *Un cosmos tânăr se va naşte curînd / dintr-o matcă răstignită pe o cruce / Valuri de oameni, fărîme de nemăsurabil ocean*

[86] Ivănescu, M., 1997, p.57
[87] Cărtărescu, M., 1985, p.25
[88] Sorescu, M., 1976, p.19
[89] Coşovei, T., 1974, p.47
[90] Cărtărescu, M., 1985, p.161
[91] Vişniec, M., 2004, p.36
[92] Teodorescu, V., 1984, p.103
[93] Dimov, L., 1997, p.119
[94] Ghica, M., 1985, p.27
[95] Ibidem, p.65
[96] Cărtărescu, M., 1985, p.203

/ inundă cuvintele[97]; *şi izvoare şi rîuri şi fluvii şi mări şi oceane şi din geamurile / birourilor şi din ochii vieţuitoarelor, aruncînd lumini oblice / din boabele transparente de rouă, pămîntul fosil //*[98];

- Poezia ca gândire *sui-generis*, având caracter spontan şi funcţie agitatorică; Gellu Naum ne serveşte un aport liric halucinatoriu, izvorât dintr-o imaginaţie nestăvilită: *Între dovezi de floarea soarelui şi nasturi / ne reţineau reperele unei haotice stabilităţi* [99], dar şi la mulţi alţi poeţi, de pildă Mircea Cărtărescu: *smochina mustăcioasă din ţeastă, ghebosul de sub meninge / frecându-şi barba de stele, suflecându-şi nasul în trandafir / ştergându-şi nasul ceafa de sudoare cu norii //*[100] ;
- Levitaţia (temă foarte frecventă în poezia lui Mircea Cărtărescu) se manifestă ca necesitate de desprindere de sistemul terestru sau de părăsire a planului realităţii atât a *obiectelor survolante,* cât şi a omului: *îndepărtându-mă încet şi plutind / am văzut galaxia ca un ceasornic cu capac de argint //*[101]; *levitam iar, cu mâinile-n buzunare*[102];
- Oraşul-carceră, năucitor al instinctelor şi simţirilor umane, îl desensibilizează pe individ: *Oraşul ne-ncleştează în crunta lui vîltoare; / Bolnavi de zgomot, gîrbovi de-o viaţă de cutie, / Noi nu mai ştim cum să vorbim cu-o floare, / Cum s-ascultăm un glas de ciocârlie.*[103] //;
- Inserarea foarte frecventă în text a numelor personalităţilor culturale sau politice: *Înţeleg apariţia pe planetă a unor vise ca Lenin, / Lautréamont, Hegel, Freud, Marx, Breton*[104] //; *apoi paris match, coşovei / lefter, bineînţeles dom' florin / stancione şi cristina, dinu săraru şi led zeppelin* [105]//

Motivul oglinzii (din acelaşi câmp lexical: vitrinele sau geamurile din magazine)– semn al transfigurării realităţii, al magiei, având caracter oracular: *sînt o oglindă purtată de-a lungul unei oglinzi*[106]; motivul oului – simbol al increatului şi al perfecţiunii: *înotând din greu spre soarele ovarian / pînă ce oul îşi întări ipsosul*[107]; motivul culorilor privite din perspectivă daltonistă – proiecţia distorsionată de imagini dereglează simţul vizual, perceput nu ca handicap ocular, ci ca deschidere spre o lume neconvenţională *(Dama albă lunecă peste zăpezi roşii* [108], *sîngele verde*[109]; motivul păianjenului, semn al misterului este destul de frecvent în opera postmodernă: *în loc de creier un păianjen cu labele strânse*[110].

[97] Ghica, M., 1985, p.67
[98] Cărtărescu, M., 1985, p.152
[99] Naum, G., 1971, p.29
[100] Cărtărescu, M., 1985, p.146
[101] Cărtărescu, M., 1985,, p.19
[102] Ibidem, p.57
[103] Philippide, A., 1979, p.30
[104] Teodorescu, V., 1985, p.118
[105] Cărtărescu, M., 1985, p.188
[106] Ibidem, p.205
[107] Ibidem, p.140
[108] Vasiliu, L., 1983, p.15.
[109] Idem, p.52
[110] Cărtărescu, M., 1985, p.202

4. Concluzii: Temele obsedante şi subiectele centrale pe care autorii de poezii postbelice le abordează, conduc la încadrarea acestora în anumite tipare scriitoreşti speciale, fapt ce conduce spre o diversificare de genuri poetice, iar aceste acte generează un lirism prolific. Îngemănarea riturilor vetuste cu activităţile mecaniciste cotidiene, precum şi învelirea în livresc şi mitologic a materiei lirice determină geneza peisajului literar postmodern: *şi strălucirea orbitoare a unei civilizaţii în apus / care copleşită de propriul ei fast / alunecă printre petarde şi jerbe, printre galaxii / şi memorii, pe nori / în gura deschisă a haosului. //* [111].

5. Bibliografie de autor:

Arghezi, T., *Versuri*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1985.
Bodiu, Andrei, *Studii pe viaţă şi pe moarte*, (Poezie), Piteşti, Editura Paralela 45, 2000.
Brumaru, Emil, *Dulapul îndrăgostit*, Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2012.
Cărtărescu, Mircea, *Totul*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1985.
Coşovei, Traian, *Lauda fluviului*, (Versuri), Bucureşti, Editura Eminescu,1974.
Dicţionarul explicativ al limbii române, (DEX), Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016.
Dimov, Leonid, *Carte de vise*, (Versuri), Chişinău, Editura Litera, 1997.
Dinescu, M., *Proprietarul de poduri* (Stampe europene), Bucureşti, Editura Cartea românească, 1978.
Ghica, Magdalena, O tăcere asurzitoare, Bucureşti, Editura Eminescu, 1985.
Iaru, Florin, *Înnebunesc şi-mi pare rău*, Bucureşti, Editura Cartea românească, 1990.
Ivănescu, Mircea, *Poezii*, Bucureşti, Editura Vitruviu, 1997.
Mugur, Florin, *Cartea regilor*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1970.
Păunescu, Adrian, *Liber să sufăr*, Bucureşti, Editura Păunescu, 2003.
Phillipide, Alexandru, *Vis şi căutare*, (Poeme), Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1979.
Sorescu, M., *Descîntoteca*, (Versuri), Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1976.
Stancu, Zaharia, *Poezii*, Bucureşti, Editura Minerva, 1987.
Stănescu, N., *Ordinea cuvintelor*, (Versuri), vol. I, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1985.
Stănescu, N., *Ordinea cuvintelor*, (Versuri), vol. II, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1985.
Teodorescu, Virgil, Un ocean devorat de licheni, Editura CarteaRomânească, Bucureşti, 1984.
Vasiliu, Lucian, *Despre felul cum înaintez*, (Versuri),Bucureşti, Editura Albatros, 1983.
Vişniec, M., *Oraşul cu un singur locuitor*, Bucureşti, Editura Paralela 45, 2004.

Bibliografie critică:

Bodiu, Andrei, *Direcţia optzeci în poezia română*, vol.1, Piteşti, Editura Paralela 45, 2000.
Dimov, Leonid, Ţepeneag, Dumitru, *Momentul oniric*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1997.
Delatant, Dennis, (în româneşte de Delia Răzdolescu), *România sub regimul comunist*, Bucureşti, Editura Fundaţia Academică Civică, 2010.
Fachereau, Serge, *Introducere în poezia americană modernă*, Bucureşti, Editura Minerva, 1974.
Oprea, Nicolae, *Printre optzecişti. După Şcoala de la Târgovişte*, Târgovişte, Editura Bibliotheca, 2018.
Perian, Gheorghe, *Scriitori români postmoderni*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică,1996.
Spiridon, Monica, Lefter, Ion Bogdan, Crăciun Gheorghe, *Experimentul literar românesc*, Piteşti, Editura Paralela 45,1998.
Ţeposu, G. Radu, *Istoria întunecată şi grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1993.
Valea, Lucian, *Generaţia amânată*, Cluj, Editura Limes, 2002.

[111] Ghica, M., 1985, p.23.

Sitografie:
https://www.poezie.ro/index.php/poetry/13899098/Poem_%C3%AEn_leopard%C4%83_(fragment); accesat la 16 mai 2021; 19: 15

ON THE HISTORY OF CHILDREN'S LITERATURE

Alexandra TOMA,
PhD student, "Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: Children's literature has a history as long as childhood itself, but for the longest time, it has not been recognised as a fully formed literary system or as worthy of being studied, possibly because of the delay in the printing and publishing of books for children or maybe due to the general disregard for children. Nevertheless, its history is convoluted, interesting, dominated by the English language and culture and co-dependent to the history of children and childhood itself. Children's literature was not a response to the philosophical ideas, political interests or the general development of societies and their values, but a mirror of how adults' perspective on children and childhood has changed. Children's literature is written by adults for children in accordance to what the authors believed children needed, but through their reading choices, children had the final say. This paper is far from a complete presentation of the history of children's literature, but rather an attempt at presenting a shortened version of it, with the hope that it will make for an easier understanding of its development.

Keywords: history, children's literature, childhood, fantasy, evolution

Children have loved stories since the very first fairy-tales, myths and legends were told to them. To listen to a story, amazed at the characters, actions and scenery depicted is the quintessential childhood experience, but in order to better understand the history of children's fantasy literature, one must first define it. The most suited definition for the purpose of this paper comes from Carol Lynch-Brown and Carl M. Tomlinson, that define children's literature as 'good quality trade books for children from birth to adolescence, covering topics of relevance and interest to children of those ages, through the prose and poetry, fiction and nonfiction.' (1999: 2) Another way to define it is to say that children's literature is made up of trade books that are about the experience of childhood, may it be good or bad. While this definition includes exclusively 'trade books', for the longest time, the only books dedicated, written and published especially for children were textbooks. The difference between the two categories is that, by content, design and purpose, textbooks are instructional while trade books are informational and entertaining.

Even before the booming industry of textbooks and trade books, literature existed in oral and theatrical forms. In Greek and Roman antiquity, the theatrical traditions found roots in poetry and drama. Following that, Aesop's fables populated classrooms and home libraries for the next two millenniums, but trying to understand the history and boundaries of children's literature can't be done without the full comprehension that children's literature is inseparable and fully intertwined with the history of childhood. (Lerer, 2008: 1) This interdependency means that not only are children brought up through the literature they hear, read and study, but also that children's literature is written for children, and the adult authors' perspective of children and childhood is everchanging.

The question that follows is: What is childhood? While some may argue that childhood is a category of existence shaped by social values and historical experience (Ariès, 1962), it is important to remember that, though they had an immensely important role in defining the modern concept of childhood, the modernists, such as Locke, Rousseau, the Puritans, the Romantics or the Victorians did not invent it. Childhood is an evershifting, everchanging category with a meaning in connection to the other stages of 'personal development and family life'. Thus, children's literature is made up of books that are co-dependent to childhood, that encourage social communication and interaction, and that, in their interaction with their readers, writers, owners, sellers, publishers, collectors, and so many others, teach and please above all else. (Lerer, 2008: 2)

The system of literature dedicated to children did not come to be in the same way or in the same time frame as literature itself was formed. It came to be much later, evolving at the same time as the view on children and childhood shifted and changed, and was influenced by factors such as the educational theories in fashion at one moment or another, the birth rate and the number of children in the family and the Church's view on the proper upbringing of children. What is clear is that in general terms, all across the world, children's literature followed the same stages of evolving from exclusively textbooks, ABC's and books on manners for children belonging to a high social class, to include moral tales and stories and then to a vast and differentiated system of trade books, fiction and nonfiction propelled forward by a total reform in the public perception of children and childhood firstly brought about by romanticism.

In England, the educational system before and in the seventeenth century, that of the apprenticeship, did not ask for books, as it involved learning a trade through practice. Because of that almost no books were written and published specifically for children, since not many children were taught how to read and the ones that were taught usually shared books with the adults surrounding them.

Even two hundred years after the invention of the printing press, very few books were written and printed for children and even those, the ABC's and the 'courtesy' books dedicated to children belonging to a high social class, were not regularly or steadily published, printed or written. Only around the seventeenth century did literature for children become culturally recognised, pushed forward by the puritan writings for children. The books issued in the period were textbooks with the sole purpose of meeting the educational needs of children, of teaching them how to read, with the ultimate goal of spreading the knowledge of the Scriptures among the young generations.

The problem that commenced soon after was that once the children knew how to read, it was almost impossible to control the material they read and to determine what they should or, more important, what they should not read (Shavit, 1995: 30). After learning to read, most of the children turned to adults' literature as a form of entertainment, a process eased by the fact that the earliest printed literature, the most common books contained traditional stories, which had assured their survival through oral storytelling due to their elements that appealed to every age group.

What filled the vacuum created by the children's demand of reading material was an unexpected source: the vestiges of the Middle Ages and the non-official adult literature for that time, the chapbooks. Found very appealing by children and considered improper by both parents and the church, chapbooks were in fact bawdy ballads, frivolous romances and adventures, criminal stories, ghost stories and fairy-tales. Their purpose was to entertain and not to offer moral education.

Once the establishments responsible and involved in the children's education discovered what the young minds indulged in and once the commercial publishing discovered this new and overflowing with opportunities business niche, a competition was born. The commercial publishing aimed for profit, while the religious establishments were trying to offer children alternative reading materials with didactic value. Both the commercial publishing and the religious supporters applied the same tactics: they tried to copy the chapbooks' genres, titles, structure and narrative styles and techniques, even the woodcut illustrations, while adapting the content to their goals.

Supporter of the Sunday School and philanthropist Hannah More was one of the writers who put pen to paper in order to give children of all classes and social status 'proper' reading materials. She published in 1795 the first *Cheap Repository Tract*, a book that challenged all possible elements of chapbooks by copying techniques such as serialization and adding a moralizing element to the story that was so valued. As replacements of the ballads, poem-like texts were written, to replace the romances and the adventure stories, histories were published, criminal and even ghost stories were transformed by presenting the tragic fate of the heroes of the chapbooks as a consequence of immoral behaviour (Shavit, 1995: 35).

The fairy-tales were not as easy to adapt, presenting a problem for these writers. Strange as it sounds, they were considered even more dangerous than criminal stories or sometimes indecent romances, and consequently their open use by the religious tracts was impossible. Wanting to profit on their popularity, a solution to this problem was soon found: fairy-tales, as they were, did not make an appearance in the tracts, but their literary model was used and on it was modelled an instructive tale. Thus sins and immoral behaviour such as dishonesty, alcoholism, gambling and violence replaced the giants, the beasts, the monsters and the fantasy beings, and the fairy-tales became a force of religion (Shavit, 1995: 35).

The book trade on the other hand had no motif but to profit, so their tactic was to take what attracted the children to chapbooks and combining it with just enough morality as to appeal to the parent. A typical writer of this process was John Newberry, whose most noticeable strategy was the use of illustrations. This element borrowed from chapbook attracted attention and became from this point onwards an indispensable element of children's books (Shavit, 1995: 34).

This competition over children's reading habits and free time resulted in the publishing of numerous books and thus in improving the literary system, enriching it and making it more heterogeneous and diverse, but it was still a small fraction of what the literary system it is today. Because of this competition with chapbooks, that ended up being won by morality and literature at the same time, and because the main stream

of child-rearing which practised moderations in all things, the stimulation of imagination was not a priority. Educationalists such as Rousseau and Locke even encouraged and supported the idea of not giving children reading material that had the pure purpose of exciting imagination. (Carpenter, 1985: 7)

This situation was about to slightly change due to the new perspective on child and childhood brought by the romantics. From the complacency and the routine of the eighteenth century a lone voice was declaring louder and louder that the true artists, the men of vision had to be alienated from the society and the community so that they will be able to pursue their private dreams. From viewing the child as a mini-adult, needing nothing else but moral education, a new perception that was going to climax in the next century emerged. This new view on children, first showcased in Blake's *Songs of innocence* and later reinforced by Wordsworth's *Lyrical Ballads* and *Recollections of Early Childhood*, depicted the child as having to an exclusive access to a "visionary simplicity that is denied to adults" (Carpenter, 1985: 7).

The idea that children have a more acute spiritual perception that the adults due to their closeness to birth and to a pre-existence in Heaven was not a new one, but it made waves. Growing up consequently became a synonym to the Loss of Eden, a symbol of the enchanted place or of the secret garden (Carpenter, 1985: 9). Still, the religiously moral school dominated the literature of that time and this can be notice in the fact that the representative books of this period managed to mix excitement with some kind of didactic message. Such books were *Robin Crusoe* and *Gulliver's Travels*, of course suitably abridged in accordance to the age of the readers targeted. Their success was based on the balance between the excitement and the innovation of the tales told and the moral message.

With small steps, by the middle of the nineteenth century, the society's image on child and childhood completely shifted. Children had more and more freedom to be themselves with the receding, in time, of the view of children as moral chrysalises. Children characters appeared in adult books such as *Jane Eyre* and *Wuthering Heights* and both presented them as having a clear, even heightened in some cases, perception of the world. Even more than the Bronte sisters, Dickens was able to fully perceive and fully represent in his novels the value of the child's-eye-view. Following this strand of writing, by 1860s and 1870s the book market was overflowing with tales about orphans spiritually leading and teaching what the true love of God means to the adults in their lives.

Dickens' and later Mayhew's novels depicting heart-wrenching stories of the suffering orphans, the growing awareness of the society of the hardships of the urban poor and the social unrest led to a new form of religious fiction. It was mirroring the realities of that time and it dealt specifically with the slum life and the touching and tragic stories of innocent and poor children. As clearly as they showcased the misery of the urban poor, these stories did not encouraged or preached relief through changes and reforms in the earthly life, but instructed that the poor's destiny was to tolerate their lot on Earth with the belief that better things were to come in the afterlife. (Carpenter, 1985: 6) These were the only riches these authors were willing to allow their characters.

However, the religious message was not the most favoured and many parents wished the books were produced by less extreme factions of the Church. Before the 1850 a development of the imaginative writing for children was not something that happened, even if the soil had been ready in many aspects since 1830. (Carpenter, 1985: 11) For the writers to observe and understand the qualities of a child's mind, of their point of view and of their imagination was not enough. For anything to result out of this new perception on children and childhood, the adult writers had to be first attracted towards a child reading public, a transition that took place only after 1860. One of these authors was Charlotte Yonge who wrote tales about spirited daughters that belonged to a high social class, who were attracted by the Oxford movement and volunteered their time in collecting money for the building of churches in the poor areas. (Carpenteer, 1985: 6)

The second half of the nineteenth century on the other side, the 'Golden Age' of the literature for children, or the Victorian period is one of the most prolific periods, many more books than in the previous years being published and most of them being nowadays considered classics. In this period, the children were considered to be and depicted as clever, mischievous and perceptive and they were finally given books worthy of their attention and appreciation, books with characters that they could relate to and exciting and interesting plots.

In recent years, critics have argued against naming the Victorian period, the 'Golden Age' of children's literature. Their argument is that there is no single golden age, no movement or period in which literature was better, more effective or precise than in other moments. Children's literature, just like any other subcategory of literature, is not an ideal category that can be reached during a certain age, but a system with vast social and aesthetic value, value determined by the relationships that are formed between the creators, the distributors and the consumers of literature. This point of view argues that there is no literary canon, but rather literary works of art that have reached canonical status through their consistent and active participation in this system of literary values. (Lerer, 2008: 7)

It is believed that the attention children got from their families, scholars and authors in the Victorian and Edwardian ages is due to the falling of the birth rate, the high rate of children's mortality and consequently the small average number of children in a family (Carpenter, 1985: 18). Even though the general tendency was that of an increase in hygiene, the scarlet fever continued to take victims and the inevitable attention the parents lavished upon their few children had one surprising literary result: childhood's sentimental idealisation. Overall, the general climate was one of introspection, the adults and the children alike finding the comfort, security and stability the turbulent outside world was not providing in the middle of their own families.

Another literary result of the turmoil of the reality of that period, of financial uncertainty, even depression, was the apparition of 'escapism literature'. This phenomenon appeared with a striking suddenness and found a welcoming reading public and a sympathetic audience quickly. Up to 1862 nothing of the sort happened, but

by the end of that year two novels were already composed while a third, *The Water-Babies*, was being published and attracting numerous readers (Carpenter, 1985: 19).

The two main strands of children's writing in this period were the ethic and the introspective. The ethic referred to stories that showcased heroic stories that openly preached on heroism for heroism's sake and that condemned cowardice. These stories encouraged the belief that the British were the best race in the world and some critics believe that the reading of such stories during childhood by the adults that lived through the First World War had a contribution to the causes of the war. (Carpenter, 1985: 16)

The introspective strand of writing for children was also described as 'fantasy' because the stories almost always involved impossible happenings and beings such as magical and inexplicable events and talking animals and toys. This type of writing did not have an overtly realistic quality to it and it did not claim to have anything to say about the real world, but it managed to encompass profound observations and reflections on the contemporary society, the human character and often enough religion. (Carpenter, 1985: 16) Most of these stories dealt with utopias and suggested the existence of an Arcadian society that was secluded both from nature and from the concerns and problems of the daily world. Curiously enough, this choice of dealing with utopias was actually a comment on the real life, oftentimes sarcastic and critical.

Even though the first original fantasy, F.E. Paget's *The Hope of the Katzekopfs*, was published in 1844, the true valuable fantasies, the one that made this current to take root quickly and deeply in England were Carroll's *Alice's Adventures in Wonderland* and Hans C. Anderson's tales. (Lynn, 1948: xxx) They made the conscious choice of departing from the cultural portrayals present in that period of time and of removing some layers of didacticism. The authors incorporated the element of here and now into their tales, creating worlds filled with magic and enchantment whose existence could be believed by its readers. This element of belief and of creating new worlds is the element that sets the literary fantasy apart from the tales written in the past.

Overall, almost without exception the English authors that wrote outstanding books after the 1860s rejected or at least had doubts about the conventional religious teaching of that time. In the works of the authors of the 1860s to 1890s these doubts are less visible, but the group of writers that followed later, that marked the end of a century and the beginning of another, a group that included Barrie, were conscious of their rejection of what was considered conventional Christian religiousness. Undoubtedly, another cause of this atmosphere of uncertainty in matters of belief and religion was the publication of Darwin's *The Origin of Species* and the controversy it consequently stirred.

The fantasy was about to cement as a genre at the very end of the nineteenth century with the publication of Edith Nesbit's literary works. Through her books, published in the nineteenth and in the twentieth centuries, she managed to establish guidelines for the writing of fantasy, for the mixing of fantasy and reality and she offered solutions for the problems this mix caused in terms of plot and coherence, such as the problem of the time passing in time travels. The success of her entertaining and consistent mix of fantasy and realism encouraged other authors to follow her direction and, in this way, mixed fantasy eventually became the dominant form of children's

fantasy. Her choices in writing marked not only the culminant point of the nineteenth century fantasy and children's literature, but the starting point of the twentieth century fantasy and children literature, her guidelines and solutions to possible problems being today referred to as the Nesbit legacy.

The history of twentieth century children's literature is a tale in which not readers, educators or writers are the main characters, but institutions such as: libraries, prize-awarding associations, big publishing houses. The twentieth century was a time of debates among libraries regarding the appropriateness of literature for the audience, of medal and awards that reflected social values and commercial interests, of tie-ins, toys, replicas in a varied range of media, of characters from children's literature that reached stardom. Even though literary marketing was a fact of literary life since the eighteenth century, when booksellers offered potential readers single-sheets of illustrations from popular stories, the twentieth century surpassed every expectation in terms of the media phenomena, which made of children's literature one of the most profitable area of publishing in both the twentieth and the twenty-first centuries. (Lerer, 2008: 8).

Just as the twentieth century was a century of debate, it was a century of attempted censorship. As history shows, adults have tried to control children's literature and its production and the achieved their goal most of the time, no matter how subversive the children may be. This censorship permeates the literary process and operates both before and after the texts are produced, becoming an integral part of the literary system. The adults who have tried to censor children's literature, indifferent of their ideological differences, have on commonality: they share the same romantic perspective on books and their power over children. (West, 2004: 689) They believe in fact that books are such a key influence in the formation of children's morals and attitudes that every word a child reads must be closely monitored. This is the reason why so many tried and failed to censor chapbooks, which kept on pouring from the presses well until the nineteenth century, when they were successfully succeeded by the Penny Dreadfuls. (Carpenter, 1985: 2)

Most of the forceful censoring actions taken in the twentieth and twenty-first centuries have been taken in the United States of America by right-wing organisations, most of them having a fundamentalist-Christian origin. These organisations petition, lobby and argue against books that include themes and characters they consider unsuitable for children. Cases of local banns that have made the news include complete censorships of books such as: *The Diary of Anna Frank*, *The Wizard of Oz*, *The Catcher in the Rye*, Rowlings 'Harry Potter' books, *Uncle Tom's Cabin*, *Captain Underpants*, *Moll Flanders* and many others (Hunt, 2005: 5-6).

The first two decades of the 20th century of children's literature began to be written under the influence of Freud's *The Interpretations of Dreams* and his warning of the dangers of fantasy getting out of control and posing as a threat to real life. Thus, F. Anstey's *The Brass Bottle* plays with the idea of fantasy getting out of control and other writers such as L. Frank Baum, through his *The Wonderful Wizard of Oz*, suggest that the grass may be greener on the other side of the barrier, in the fantasy world (Stableford, 2005: XXV). The same problem is still debated and the psychological effects of escapism

into fantasy universes are explored a decade later through J.M. Barrie's invention of Peter Pan and the play and novel that tell his tales. A premiere of the period was the first publication of the first-time travel fantasy written for children in 1906, *The Story of the Amulet* by Edith Nesbit, thus the escapism transferring into the past.

The changes that soon came to be made in the fantasy literature for children were brought about by the changes in the real life. The Great Depression reinforced the literature of escapism through the nowadays considered a classic *The Hobbit* and the figure of the saving adult hero that brings joy into the dreaded adult life through the magic of *Mary Poppins*. The First World War and the period following it brought with it a lull in both the writing and the publishing of children's fantasy, a lull induced by the focus of attention being strongly and decisively placed on the conflict that took over Europe. The period that lacked in publications ended with the beginning of the second decade of the century (Lynn, 1979: XXXII). Starting with the 1920s a period of relative prosperity started, a period in which light-hearted fantasies were produced. These stories most often included talking toys and animals as well as journeys into imaginative lands. While many books were published in this period, a later closer examination of the reading material of the period showed that a surprisingly big number 'old' books coming from the past centuries still continued to be read.

From the point of view of illustrating the childhood, the first third of the century continued to portray it as an idyllic period, a time to be prolonged and hold onto. In this way, Peter Pan represented all the children that wished for one more day of role-playing and one more night of storytelling. In the same way Wendy and her brothers were kept away from the adult life and spent their days and nights in their nursery, the childhood was thought as best to be kept separate from the adulthood and sheltered. Still, in J.M. Barrie's *Peter and Wendy* (1911), left on their own, without mentoring or education, the children are turning to their natural selves and that is not the wise angels depicted by the Romantics, but savage, violent beasts. Peter and the Lost Boys are all able of doing great harm, of violence and of killing, and even Wendy, though she does not actively participate in the battles, finds excitement and joy in the conflicts (Hudson, 2006: 319).

The Second World War's period was different from the First World War period both in the number of noteworthy books being published and the portrayal of childhood and adulthood. In this period the childhood as a period of preparation for adulthood came to be illustrated in a number of books such as C.S. Lewis's *The Lion, the Witch and the Wardrobe*. The heroes of this book, Peter, Susan, Edmund and Lucy, are clever and resourceful, war-heroes and saviours, afraid and brave at the same time. They travel into a fantasy world, Narnia, in order to discover the road to maturity, but they return to their childhood selves when returning into the 'real' world and the maturity they have achieved there becomes a goal to be reached through struggle and hard work.

At the same time, while the heroes are preparing to soon be adults through living fantastic adventures, the adult characters are peripheral in the books of this era, having almost no role. In Lewis's novel the heroes' parents are completely missing, not even mentioned to have existed and the could-have-been parental figures, such as the Old Professor, Mr and Mrs Beaver are too weak and have no influence over the wiles of the

child-heroes. Another weakness of the books of the period is the lack of proper evolving of the characters, the child-heroes never growing up or evolving, never actually maturing. As mentioned earlier, even though they are presented as matured Queens and Kings, the four heroes of Narnia do not actually prove their maturity and the readers get to enjoy it for only half a chapter before they are reduced to children by their return home.

Another element common to the books of the period to be mentioned is the lack of children, characters in general, with 'problems' or real-life difficulties. From this point of view, the characters are upsetting in their repetitiveness in their happiness and safety (Lynn, 1979: XXXIV). Even when they are isolated in the countryside in order to be saved from the London bombings, the heroes of *The Lion, the Witch and the Wardrobe* are blissfully happy in their exploration of the old manor.

With the middle of the 1960s, children's books, and not only fantasies at that, became more open to depicting what were considered in that period 'adult' problems, feelings and emotions. Books such as Roald Dahl's *Charlie and the Chocolate Factory* (1964) not only presented poverty, death, anger and true grief, but also had child-heroes that lived them. In this novel poverty is not a problem that the hero easily solves, but the life they live and bad behaviour and traits to be discouraged such as greed, violence and absenteeism are not due to a spell, curse or any magical potion, like it is in *The Lion, the Witch and the Wardrobe* where Edmund's greed and evil is due to his eating of the magic Turkish Delight, but the character's personality.

With the end of the twentieth century the technology boom has made its way even into the fantasy novels, in books such as J.K. Rowling's *Harry Potter and the Philosopher's Stone* (1997) and Pullman's *The Golden Compass* (1995) and even the aforementioned *Charlie and the Chocolate Factory*. In the first example the character finds joy and relief in the world lacking of modern technologies that he had no access to before, while in the second one technology is depicted as an instrument used by the villains, the most significant image being that of the *intercision* a pseudo-medical torturous procedure that severs the tie the characters have with their other half- the daemons- in a desperate attempt of avoiding the thoughts, worries and overall troubling feelings associated with adulthood. The third one also portrays the evils of technology through the dramatized and exaggerated effects television has on one of the characters.

The childhood receives a new face, all the heroes in the books referenced above living unhappy, unlucky lives, without being appreciated by their peers and the adults surrounding them. They are all drudging through life, their childhood a miserable mess of consequences of the adult world's choices. All three of them, Charlie, Lyra and Harry manage to escape the unhappy lives they live with the help of a protector, a dash of good luck and courage, cleverness, spontaneity and perseverance.

Another important change worthy of being mentioned is the way in which adults are depicted. While at the beginning of the century they are sensible, loving, but stand no threat to the adventures the children live through and in the middle of the century they are virtually non-existent, the end of the century presents them as opposite ends of the spectrum. Some of them are the perfect, idolised parent, while the other ones are cruel,

harsh and abusing. There is no wrong the idyllic parent/ parental figure can do and no right the cruel one is able of achieving. This unforgiving split brings drama and contours the idea that the childhood is the period in which one's character and personality is formed, while adulthood offers no chance at changing or redeeming.

The limits not only of this paper, but of any attempt at trying to fully comprehend the history of children's literature is most often incomplete, since not only most of them are anglo-focused, but also because with the exception of the rare few, all of the histories are male-centric, white-centric and completely ignore queer, indigenous, or minorities communities. The reason why the histories of children's literature are mainly discussing English books is because those were the ones that were firstly and mostly published. Even though it is generally considered that first children's books were those published by Mary Cooper and John Newberry, before that there was John Cotton's *Spiritual Milk for Boston Babies*, the first book 'especially prepared for North American youth' (Grimswold, 2004: 1270). The dominance of English language and literature continued: the publication of the very first children's books in Calcutta was initiated by the establishing of the School Book Society by missionaries, the earliest children's books in Malayalam contained stories translated from English and half of the books published in France were translations from English. Even nowadays, the traffic between English and other languages moves in the same one direction.

Bibliography:

Ariès, Philippe. *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*. U.S.A., New York: Knopf, 1962.

Carpenter, Humphrey. *Secret Gardens, A Study of the Golden Age of Children's Literature*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1985.

Griswold, J. *Is History Real? A Multimedia Meditation on 'Sleeping Beauty'*. San Diego: Campanile Press, 2004.

Hudson, Glenda A. "Two Is the Beginning of the End: Peter Pan and the Doctrine of Reminiscence." *Children's Literature in Education*. Vol. 37, No. 4, December 2006.

Hunt, Peter. "The expanding world of Children's Literature Studies." *Understanding Children's Literature*. Peter Hunt (ed.). U.S.A.: Routledge, 2005.

Lerer, Seth. *Children's Literature: A Reader's History from Aesop to Harry Potter*. U.S.A., Chicago: University of Chicago Press, 2008.

Lynch-Brown, Carol and Carl M. Tomlinson. *Essentials of Children's Literature*. U.S.A., Massachusetts: Ally and Bacon, 1999.

Lynn, Ruth Nadelman. *Fantasy for children: Annotated check-list*. New York: R.R. Bowker, 1979.

Shavit, Zohar. "The Historical Model of the Development of Children's Literature." *Aspects and Issues in the History of Children's Literature.* Nikolajeva Maria (ed.). Connecticut: Greenwood Press, 1995.

Stableford, Brian. *Historical Dictionary of Fantasy Literature*. Oxford: The Scarecrow Press, 2005.

West, M. *Trust Your Children: Voices Against Censorship in Children's Literature*. New York: Neal-Schuman, 2004.

THE OPPRESION OF THE ROMANIAN CHURCH DURING THE COMMUNIST REGIME

Daniel CORNEA,
PhD Candidate, „Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Even since the birth, the church was oppressed during its development and spreading process. This oppression was led at first by the Jewish religious leaders and then by political and military leaders. In the XX century, in Romania, the martyrdom of the intellectual and Christian elites has commenced. The totalitarian regime that has established in Romania after the end of the Second World War had immediately restricted the religious freedom. The church had to pass some difficult years as the Christian ideology which stated the existence of God contradicts the atheist and communist propaganda. Communists saw in church a tool of manipulation both internally and externally. This way, this institution had to be compromised in the eyes of the Christians and as socialism was built, the church was about to collapse and disappear. In this study, we will analyze the oppression of the Romanian church during the communist regime. We will analyze the Orthodox,the Greek-Catholic and the neo-protestant churches.

Keywords: oppression, communism, church, conflict, martyrdom

Introducere

Creştinismul, în răspândirea şi desfăşurarea sa, a avut de întâmpinat, încă de la început, mari piedici şi greutăţi. Pe lângă prigonirile îndurate din partea iudeilor şi a păgânilor reluate în cartea Faptelor Apostolilor, creştinii au avut de înfruntat persecuţii mult mai grele şi de durată mai lungă din partea autorităţilor politice şi militare.

Faptul că cei care se creştinau trebuiau să se aştepte să fie oprimaţi în această lume a fost explicat foarte clar de Domnul Isus Cristos şi de apostolul Pavel care spunea: „*De altfel, toţi cei ce voiesc să trăiască cu evlavie în Hristos Isus, vor fi prigoniţi*". (2Timotei 3,12)

În România, secolul XX este epoca martiriului elitelor intelectuale şi a creştinilor. Regimul totalitar instaurat în România după sfârşitul celui de al Doilea Război Mondial, a debutat cu restricţionarea imediată a libertăţii religioase.[1] Biserica a trebuit să parcurgă o perioadă dificilă deoarece ideologia creştină, care susţinea existenţa lui Dumnezeu, venea în contradicţie cu ideologia comunistă care nega existenţa lui Dumnezeu şi propaga ateismul.

Dacă această transformare a României prin instalarea regimului totalitar a fost planificată în timpul războiului, nu se poate afirma cu certitudine dar, plecând de la similitudinea luărilor de putere în ţările est-central europene de către agenţii Moscovei[2] şi care s-a realizat prin aplicarea cât mai amănunţită a „*Directivei speciale pentru*

[1] Ioan SCURTU, Gheorghe BUZATU, *Istoria românilor în secolul XX (1918 -1948)*, Edit. Paideia, f.a, p. 529-530.
[2] Jean Françoise SOULET, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre,* Iași, Edit. Polirom, 1998, p. 30-33.

implementarea comunismului în imperiul K.G.B. – Moscova, 2 iunie 1947",[3] putem afirma că acest plan a fost elaborat cel puţin în perioada postbelică şi accelerarea aplicării lui s-a datorat izbucnirii Războiului rece între foştii aliaţi învingători ai Germaniei hitleriste şi ai aliaţilor acestuia.[4]

Autorităţile comuniste din România, au înţeles repede că creştinismul prezenta o ameninţare în calea implementării ideologiei lor deoarece ei vedeau în Biserică un nou instrument de control şi manipulare atât pe plan intern cât şi extern. Scopul lor a fost ca pe măsură ce socialismul se construia, biserica să dispară ca instituţie.

În lucrarea de faţă, vom analiza oprimarea Bisericii în perioada comunistă din România şi ne vom opri atenţia asupra Biserici Ortodoxe, Bisericii Greco-Catolice şi a Bisericii Neoprotestante[5]

1. Biserica Ortodoxă

Guvernanţii regimului au acordat o anumită importanţă Bisericii Ortodoxe Române, datorită caracterului ei naţional. Se poate afirma că pe asamblu, Biserica Ortodoxă din România a avut un statut privilegiat, trecând prin perioade succesive de intimidare. Majoritatea analiştilor istorici pun acest fapt în slugărnicia ei, mai ales a patriarhului Iustinian, care a păstorit Biserica Ortodoxă timp de 29 de ani, din 1948 până în 1977.[6]

Ierarhia Bisericii Ortodoxe a fost supusă unor modificări importante începând cu scaunul patriarhal care a devenit liber în urma morţii suspecte a patriarhului Nicodim Munteanu, la 27 februarie 1948 (fusese instalat la 5 iulie 1939). În această situaţie, calea pentru realizarea compromisului cu guvernul comunist a fost deschisă, noul patriarh, Iustinian Marina, fiind acuzat că l-a adăpostit pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al Partidului Comunist din România, după evadarea din lagărul de la Târgul-Jiu, din vara anului 1944.

Noul patriarh a beneficiat de o ascesiune spectaculoasă, devenind, din simplu preot din Vâlcea în 1944, mitropolit al Moldovei la sfârşitul anului 1947 şi patriarh al României în 6 iunie 1948. Ceilalţi ierarhi, membrii ai Sfântului Sinod permanent, erau mitropoliţii: Nicolae al Ardealului, Vasile al Banatului, Firmilian al Craiovei şi Sebastian al Sucevei.

În 1848 şi anii următori, ierarhia Bisericii Ortodoxe Române a asistat pasiv, în marea ei majoritate, la shimbările dramatice la care a fost supusă societatea românească de către marionietele lui Stalin. Cu toate acestea, circa 2.000 de preoţi, călugări şi teologi au fost arestaţi, judecaţi, condamnaţi şi întemniţaţi în închisorile şi lagărele de exterminare, cu statut de deţinuţi politici. La aceştia se adaugă peste un milion[7] de

[3] Gheorghe BUZATU, Mircea CHIRIŢOIU, *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete 1944-1989*, vol. I, Bucureşti, Edit. Paideia, 1998, p. 76-79

[4] Pentru detalii privind războiului rece, vezi lucrarea clasică a lui Andre FONTAINE, *Istoria războiului rece,* vol.I, 1917 – 1950, Bucureşti, Edit. Militară, 1992.

[5] Neoprotestanţii au apărut în urma Reformei protestante având următoarele trăsături distincte: „*sola Scriptura*, *sola gratia*, *sola fide*". În România există patru culte „*neoprotestante*": penticostal, baptist, creştin după Evanghelie şi adventist.

[6] Denis DELETANT, *România sub regimul comunist,* Bucureşti, Edit. Fundaţia Academică Civică, 1997, p. 208.

[7] datorită lipsei informaţiilor complecte nu se poate aprecia cifra exactă

credincioşi ortodocşi care au cunoscut calvarul universului concentraţionar românesc, din diverse motive, mai mult sau mai puţin reale.

Pentru a ţine preoţii ortodocşi în control, autoritatea comunistă, a desfiinţat Mitropolia Olteniei, la 20 aprilie 1945, apoi a adoptat Legea 166 în 1947 privitoare la pensionarea clerului, mai ales a celui superior la vârsta de 70 de ani. Printre cei pensionaţi cu forţa se aflau şi episcopi care se manifestau negativ la adresa regimului, dar nu aveau vârsta legală de pensionare.

O altă metodă de control folosită de regimul comunist a fost aceea de a pune în stare de rivalitate clerul inferior cu cel superior, să-l încadreze pe cel inferior în diferite formaţiuni politice, cum ar fi: „*Uniunea preoţilor Democraţi*"(UPD), „*Partidul Naţional Popular*" şi „*Frontul plugarilor*". Comuniştii au căutat să alimenteze politic situaţia socială a unor clerici inferiori împotriva ierarhiei, după principiul „*divide et impera*".

Intimidările erau un alt mijloc de exercitare al autorităţii regimului secular în problemele Bisericii. Aceste intimidări se făceau prin arestări, cum s-a procedat în timpul alegerilor din noiembrie 1946 sau pe fondul procesului intentat lui Iuliu Maniu, în 1947, atunci când majoritatea slujitorilor ortodocşi, au refuzat să înfiereze de la altar pe fostul şef al ţărăniştilor români.

Acuzaţiile ce li se aduceau clericilor erau încadrate în mai vechiul Cod penal al regelui Carol al II-lea, din 1936 cu celebrul articol „*uneltire contra ordinii sociale*", dedicat legionarilor, dar şi în alte legi, precum Decretul regal 856/1938, privitor la „*siguranţa în stat*". Ulterior, în 1950, comuniştii aveau să mai adauge articolul 193, pentru faptele, considerate penale, săvârşite înainte de 23 august 1944, cu sintagma „*activitate intensă contra clasei muncitoare*".

Porţile a peste 100 de mănăstiri au fost închise şi călugăriţele sub 40 de ani şi toţi laicii sub 50 de ani implicaţi în slujbe ale clerului au fost obligaţi să părăsească mănăstirile şi să se angajeze în activităţi „*mai utile pentru societate*".[8]

Cu ocazia dărâmării a 18 biserici Ortodoxe pentru a se construi centrul civic a lui Ceauşescu, printre cei care au protestat a fost preotul ortodox Gheorghe Calciu, care în 1978, a fost dat afară din cadrul instituţiei, arestat şi condamnat la 10 ani de închisoare.[9]

În 1947, Iustinian Marina devenind mitropolit al Moldovei şi patriarh al României, a reuşit datorită conformismului său să adapteze Biserica Ortodoxă la revoluţia socială, iar Patriarhul Teoctist, într-o telegramă de felicitare trimisă preşedintelui Ceauşescu în ianuarie 1989, îi adresa mulţumiri pentru „*deplina libertate de practicare a credinţei în ţara noastră, indiferent de confesiune*".[10]

2. Biserica Greco-Catolică

În ceea ce priveşte Biserica Greco-Catolică din România, regimul comunist a aplicat acesteia un tratament diferit. După modelul sovietic, catolicismul trebuia înfierat, aşa cum se întâmplase în Uniunea Sovietică, încă din perioada interbelică. Având centrul spiritual în afara României, Biserica Catolică reprezenta, pentru regimul comunist, o

[8] Florin MATRESCU, *Holocaustul roşu sau crimele în cifre ale comunismului internaţional*, Bucureşti, 1998, p. 56-57. Vezi şi Gheorghe MAZILU, *Harta Gulagului românesc*, apărută în revista Memoria, nr. 1. 1990.
[9] Denis DELETANT, *op. cit.*, p. 221-222.
[10] *Telegramă*, Biserica Ortodoxă Română, anul CVII, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1989, p.4.

problemă serioasă. Astfel din poziția de Biserică majoritară a românilor din Transilvania, ajunge minoritară într-o România majoritar ortodoxă.[11]

În perioada 1945-1948, autoritățile comuniste de la București au creat dificultăți Bisericii Greco-Catolică la numirea episcopului Anton Durcovici sau la primirea scrisorii de acreditare a noului nunțiu apostolic, în persoana lui Grerald Patrick O'Hara, un american care, oricând putea reprezenta un pericol pentru noul regim. Schimbând situația catolicismului o dată cu anul 1948.

Încă de la primăvara anului 1948, puterea comunistă a început acțiunea de unire forțată a bisericii greco-catolice cu cea ortodoxă, din partea căreia s-a evidențiat mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului. Oficial, acțiunea a debutat cu ocazia adunării festive de pe Câmpia Libertății de la Blaj, care a comemorat centenarul pașoptist, la care au participat Gh. Gheorghiu-Dej, mitropolitul Nicolae al Ardealului și episcopul greco-catolic Ioan Suciu.

Această chemare a fost reînnoită la 6 iunie 1948 de Patriarhul Iustinian, cu ocazia instalării sale în scaunul patriarhal. Acțiunea a continuat prin convocarea la 1 octombrie 1948, la Cluj-Napoca, a unui sobor duhovnicesc la care au participat 38 de protopopi și preoți greco-catolici, ca reprezentanți ai celor 423 de canonici, protopopi și preoți greco-catolici din Ardeal, Crișana, Banat și Maramureș, sub președinția protopopului Traian Belașcu.

Unirea cu Roma era văzută cu ochi răi atât de Biserica Ortodoxă, cât și de Partidul Comunist, care, în campania de denigrare pe care o făcea prin publicațiile oficiale, o califica drept „*antinațională*" și „*subminatoare a poporului român*". Astfel s-a hotărât ruperea legăturilor cu Vaticanul, consemnată într-o „*Proclamație*" a adunării, în care se afirma că trecerea românilor ortodocși la catolicism, în urma actului de la sfârșitul secolului al XVII-lea a fost „*determinată nu de motive spirituale, ci din împrejurări politice și economice*".[12]

Biserica Ortodoxă a adresat un „*Apel*" către clerici și credincioșii greco-catolici în care se afirma: „*noi, frații de aceeași obârșie nu putem sta dezbinați, luptând în tabere opuse, unii împotriva altora*". Nici unul din episcopii greco-catolici nu a fost invitat la această „*adunare*". La 7 octombrie 1948, episcopii greco-catolici au adresat un protest guvernului, a cărui reacție nu a întârziat, convocând la 21 octombrie 1948, la Alba Iulia, o Mare Adunăâare Bisericești, în curtea Catedralei Reîntregirii Bisericii Românești din Transilvania și pe platoul învecinat, la care au participat, după datele oficiale, circa 20.000 de credincioși și 1.000 de preoți reverenți.[13]

Autoritatea comunistă suspecta biserica Greco-Catolică de corespodență clandestină cu Vaticanul, prin diferitele canale diplomatice. Ei credeau că această corespondență avea ca scop informarea centrului spiritual de situația în care se afla

[11] Ioan.M. BOTA, *Istoria Bisericii Universale și a Bisericii Românești*, Cluj-Napoca, Casa de editură, Viața Creștină, 1994, pp. 324-325.
[12] Adrian Nicolae PETCU, *Martiri pentru Hristos din România, în perioada regimului comunist*, București, Edit. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2007.
[13] http://ortodox.net., Ion ZUBASC, *50 de ani de la desființarea Bisericii Greco-Catolice*, 7 aprilie 2005, accesat la 16.06.2021.

catolicismul în România, pentru primirea de porunci spirituale şi eventual, a unor sume de bani, care să-i susţină pe cei aflaţi în lipsuri materiale.

Pe de altă parte, cultivarea acestei clandestinităţi dădea de furcă autorităţilor, în încercarea de promovare şi organizare a clericilor „*democraţi*", prin acţiunile lor de la Târgu Mureş din 17 aprilie 1950, Gheorgheni din 5 septembrie 1950 şi Cluj-Napoca din 15 martie 1951, de reglementare a situaţiei juridice a Bisericii Romano-Catolice şi convocarea statutului ardelean, ca viitor organ decizional.

Reacţia negativă a regimului faţă de acest comportament, considerat de autorităţi drept „*spionaj*" şi „*trădare de ţară*", a determinat declanşarea unor masive arestări în rândurile tuturor clericilor care aveau jurisdicţie canonică cladestină şi îndeplineau rolul de curieri sau îndrumători spirituali. Astfel, judecate şi condamnate loturi de inculpaţi, precum „*Nunţiatura Apostolică*"(iunie-iulie 1950), proces finalizat cu expulzarea acestuia din România, legaţia italiană (septembrie 1951), lotul preotului Bachmeier sau al celui în care figura Vladimir Ghika cu ordinarii Hieronim Merges, Egon Xaveriu Haider şi Augustin Francisc.[14]

Printre episcopii martiri ai Bisericii Greco-Catolice române, amintim pe Vasile Aftenie care, în octombrie 1948, a avut curajul, la o întâlnire în care se decidea trecerea unor protopopi greco-catolici la ortodoxie, să-i mustre considerând că trădează prin apostazie Biserica Greco-Catolică. Împreună cu alţi episcopi au fost mutaţi cu domiciliul forţat la vila patriarhală din comuna Dragoslavele, fiind transferat apoi la mănăstirea ortodoxă Căldăruşani. La 1 mai 1949 a fost transferat în beciurile Ministerului de interne unde a fost supus la torturi iar apoi a fost întemniţat la Văcăreşti. În data de 10 mai 1950, şi-a dat sufletul în mâinile Domnului.[15]

Un alt episcop al Bisericii Greco-Catolice române care a suferit martirajul a fost Valeriu Traian Frenţiu, care la dat de 28 octombrie 1948 a fost arestat şi dus la reşedinţa patriarhală de la Dragoslavele apoi în februarie 1949, a fost transferat la mănăstirea ortodoxă Căldăruşani. La 25 mai 1950, episcopii greco catolici au fost duşi la Sighet şi închişi în celula cu numărul 48.[16]La data de 11 iulie 1952, a trecut la Domnul, fiind înhumat fără sicriu într-o groapă comună în cimitirul săracilor din Sighet. Mai amintim pe Ioan Suciu care în urma martirajului, a murit de foame. Şi Liviu Chinezul, arestat pe data de 28 octombrie 1948, a fost transferat la mănăstirea Neamţ, de unde, în cele din urmă a fost transferat la Sighet, unde în urma torturilor a murit la 15 ianuarie 1955.

Cardinalul Iuliu Hossu, la 28 octombrie 1948 a fost arestat şi dus la vila patriarhală din comuna Dragoslavele, fiind transferat apoi la mănăstirea ortodoxă Căldăruşani, iar apoi din anul 1950, la închisoarea din Sighet. În 1956, a fost mutat la Curtea de Argeş, apoi la Ciorogârla, fiind ulterior internat cu romiciliu forţat la mănăstirea Căldăruşani, unde a rămas până la sfârşitul vieţii. În anul 1969, Papa Paul al VI-lea l-a numit „*in pectore*", cardinl al Bisericii Catolice, fiind pimul ierarh român care a

[14] Denis DELETANT, *op. cit.*, p. 214.
[15] Cristian BĂDILIȚĂ și Emanuel CONȚAC, *Și cerul s-a umplut de sfinți, Martirajul în Antichitatea creștină și în secolul XX, Acte coloviului internațional Sighet, 2-5 iunie 2011*, București, Edit. Curtea Veche, 2012, pp. 156-157.
[16] Alexandru RAȚIU, *Episcopi și preoți martiri*, vol. I, *Închisoarea din Sighet acuză 1950-1955*, Baia Mare, 1991, p. 59.

primit aceast titlu. [17] La 28 mai, 1970 a fost trasferat la spitalul Colentina, unde şi-a petrecut ultimele clipe.

3. Bisericile Neoprotestante

În cazul Bisericilor Neoprotestante, este de menţionat iniţiativa autorităţilor statului, de a le desfiinţa, având aspecte mult mai subversive, ducând astfel la slăbirea rezistenţei şi credinţei bisericii. Regimul comunist s-a bazat în întregime pe teroare, mai întâi pentru consolidarea clasei conducătoare comuniste, apoi pentru subjugarea şi transformarea societăţii. Mulţi dintre creştinii neoprotestanţi au văzut venirea comuniştilor la putere cu multă speranţă deoarece ei promiteau recunoaşterea cultelor interzise şi libertatea de cult pentru toţi cetăţenii. Cultele neoprotestante au fost definitiv legalizate prin Legea Cultelor din 1948, însă datorită faptului că Biserica Penticostală, ca particularitate are interes pentru darurile Duhului Sfânt (cf. 1Cor. 12-14), nu putea fi tolerată de autorităţi.[18]

În anul 1959 în urma directivelor partidului în cazul Bisericilor Neoprotestante, s-au creat mijloacele de constrângere şi de implementare prin concentrarea puterii şi autorităţii în mâinile conducătorilor Uniunii şi comunităţilor. S-a creat sistemul centralizat de angajare şi salarizare a păstorilor, apoi s-au reglementat serviciile bisericilor în anul 1954, s-au interzis evanghelizările, educarea copiilor şi tinerilor în spirit creştin, s-au introdus controlul şi aprobările alegerilor şi numirilor în funcţie a păstorilor şi controlul celor botezaţi.[19]

În perioada 1954-1964, s-a încercat compromiterea lucrătorilor din bisericile baptiste şi din cele penticostale cu mare priză la popor, prin zvonuri şi învinuiri nefondate, de cele mai grele păcate şi intimidarea lor prin ameninţări.[20]

În anul 1976, a luat fiinţă Seminarul Teologic Penticostal. Până în acel moment niciunul dintre conducătorii promovaţi în fruntea Bisericilor Penticostale din România nu avea studii teologice. Preocuparea autorităţii comuniste a fost să-i împiedice pe credincioşii cu studiile superioare să acceadă la slujire: „*potrivit unei statistici din anul 1974, din 120 de păstori penticostali, recunoscuţi de stat, unul singur avea studii superioare, în timp ce 109 aveau între 4 şi 7 clase primare*”[21]

Din anul 1977, cenzura informaţiei îi revine Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste care a instituit autocenzura prin transferul responsabilităţii activităţii de cenzură tuturor care erau în poziţii de conducere sau aveau tangenţă cu răspândirea de informaţii, creîndu-se o presiune a fricii de a nu greşi şi a nu suporta consecinţele, care a fost mult mai eficiente decât metodele anterioare.[22]

În anul 1948, a început cea mai dură prigoană de sub regimul comunist care a durat până în anul 1964, pastorii şi preoţii care nu se încadrau în politica partidului erau arestaţi, bătuţi şi uneori omorâţi. Supoziţiile care au alimentat această persecuţie au

[17] Cristian BĂDILIȚĂ şi Emanuel CONȚAC, *op.cit.*, p. 166.
[18] Cristian BĂDILIȚĂ şi Emanuel CONȚAC, *op.cit.*, p. 185.
[19] Daniel MITROFAN, *Pigmei şi Uriaşi, file din istoria persecutării baptiştilor*, Oradea, Edit. Cristianus, 2007, p. 55.
[20] Ibidem, p. 57.
[21] Cristian BĂDILIȚĂ şi Emanuel CONȚAC, *op.cit.*, p. 191.
[22] Daniel MITROFAN, *op. cit.*, p. 63.

fost: *„dușmani ai statului comunist, apartenența la organizații mistico-religioase, conspirare împotriva statului, scrieri periculoase, uneltire împotriva regimului socialist, sabotaj, spionaj, relații cu străinătatea și primirea de valută...”*.[23]

În nul 1980, datorită presiunilor din exteriorul țării, și a dorinței de a intra în grațiile occidentului, autoritățile comuniste au ameliorat persecuția religioasă. Chiar dacă în perioada anilor 1964-1989 se poate vorbi despre o ameliorare în persecutarea religioasă, totuși evenimentele primelor douăzeci de ani au lăsat urme adânci în viața Bisericilor Neoprotestante.

4. Urmările oprimării

Cu toate că perioada comunistă a fost o perioadă *„întunecată”* în care oamenii despărțiți de Dumnezeu s-au dezbrăcat de umanitate și au folosit toate metodele de represiune ca să distrugă creștinismul, acesta s-a dovedit mai mult, credința creștină s-a cristalizat (cei care au fost cu adevărat creștini au rămas alipiți de Dumnezeu având mâinile curate). Ceea ce nu au înțeles comuniștii și totodată toți cei care au încercat să distrugă Biserica este faptul că Ea nu-i invenția vreunui om, ci este zidită de însuși Isus Cristos. El fiind capul bisericii: *„... și Eu îți spun că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile locuinței morților nu o vor birui”*.[24]

Isus Cristos spunea că *„dacă rămâneți în cuvântul Meu, sunteți în adevăr ucenicii Mei; veți cunoaște adevărul și adevărul vă va face slobozi ”*.[25] Aceste cuvinte au răsunat puternic în mintea celor care au fost persecutați fiind cu adevărat liberi și s-au comportat ca atare.

Fiind creștini și făcând parte dintr-o societate, nu putem trăi izolați de societate ci suntem influențai de ea. Domnul Isus Cristos în rugăciunea Sa adresată Tatălui spunea: *„... nu Te rog să-i iei din lume, ci să-i păzești de cel rău”*.[26] Trăind într-o țară comunistă, cu o ideologie în care existența lui Dumnezeu este contestată, omul ia locul lui Dumnezeu, având putere de a crea (societatea nouă, omul nou) și de a deține în mâinile sale puterea economică, involuntar, aceasta s-a impregnat în mintea oamenilor prin propaganda pe toate canalele de televiziune, ziare, la grădiniță, școală, armată, servicii; prin toate căile posibile.

Poate că ne-am așteptat ca odată cu căderea comunismului, să dispară și gândirea comunistă, dar nu a fost așa, comuniștii au rămas acolo unde s-a înfiripat noua putere și nu-i deloc suprinzător să vedem componentele sociale și individuale moștenite de la vechiul regim continuând să se impună ca regulă generală.[27]

Comunismul și-a lăsat amprenta în gândirea oamenilor, în mentalități, în gesturi, obiceiuri. Chiar dacă au trecut ani buni de la căderea comunismului, România nu a eliminat încă toate rezidurile din ideologia comunistă. Aceste reziduri ale ideologiei comuniste le întâlnim în învățământ, în sistemul sanitar, în sistemul administrativ al societății și de ce nu, chiar și în Biserici.

---

[23] Ibidem, p. 64.
[24] *Conf*. Matei 16:18
[25] *Conf*. Ioan 8:31-32
[26] *Conf*. Ioan 17:15
[27] Claude KARNOOUH, *Comunism/Postcomunism și modernitate târzie,* București, Edit. Polirom, 2000, p. 52

Concluzii

Văzut ca „*o religie*", ideologia comunistă pretindea că deţine adevărata cunoaştere, singura care instituie o lume reală din punct de vedere ontologic, care a încercat să elimine tot ce este fals şi ambiguu, intrând în conflict cu creştinismul.

Atitudinea plină de aversitate pe care a adaptat-o comunismul se datorează şi faptului că doctrina comunistă excludea pe Dumnezeu, nu credea în El, ci în om ridicându-l la rang de dumnezeu, care poate crea societatea nouă, omul nou care, în urma tratamentului aplicat de spălare a creierului, va fi mai bun, mai iubitor.

În închisorile comuniste, au fost intemniţaţi şi persecutaţi atât oameni politici cât şi creştini care au suferit din cauza credinţei lor în Cristos. Creştinii, indiferent de culoarea confesională, în timpul oprimării din perioada comunistă, au apărat valorile creştine chiar cu preţul vieţii dând dovadă de unitate şi arătând tuturor că ei fac parte din „*Trupul lui Cristos*". Modul de viaţă creştin şi-a exercitat forţa sublimă de atracţie prin bucuria sacrificiului suprem care smulgea cuvintele de admiraţie chiar şi din partea unor persoane care conduceau torturarea.

Ideologia comunistă din România nu a reuşit să compromită sau să oprească creştinismul şi prin mijloacele de oprimare folosite nu au făcut altceva decât să consolideze integritatea, credinţa şi dragostea puternică în Dumnezeu.

Bibliografie:

*** *Biblia sau Sfânta Scriptură,* tipărită sub îndrumarea şi purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Bucureşti, Edit. IBMBOR, 2005.

BĂDILIŢĂ Cristian şi Emanuel CONŢAC, *Şi cerul s-a umplut de sfinţi, Martirajul în Antichitatea creştină şi în secolul XX, Acte coloviului internaţional Sighet, 2-5 iunie 2011*, Bucureşti, Edit. Curtea Veche, 2012.

BOTA, Ioan M., *Istoria Bisericii Universale şi a Bisericii Româneşti*, Cluj-Napoca, Casa de editură, Viaţa Creştină, 1994.

BUZATU, Gheorghe, Mircea Chiriţoiu, *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete 1944-1989*, vol. I, Bucureşti, Edit. Paideia, 1998.

DELETANT, Denis, *România sub regimul comunist,* Bucureşti, Edit. Fundaţia Academică Civică, 1997.

http://ortodox.net., Ion ZUBASC, *50 de ani de la desfinţarea Bisericii Greco-Catolice,* 7 aprilie 2005.

KARNOOUH, Claude, *Comunism/Postcomunism şi modernitate târzie,* Bucureşti, Edit. Polirom, 2000.

MATRESCU, Florin, *Holocaustul roşu sau crimele în cifre ale comunismului internaţional,* Bucureşti, 1998.

MITROFAN, Daniel, *Pigmei şi Uriaşi, file din istoria persecutării baptiştilor*, Oradea, Edit. Cristianus, 2007.

PETCU, Adrian Nicolae, *Martiri pentru Hristos din România, în perioada regimului comunist,* Bucureşti, Edit. Institutul Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2007.

RAŢIU Alexandru, Episcopi şi preoţi martiri, vol. I, Închisoarea din Sighet acuză 1950-1955, Baia Mare, 1991.

SCURTU, Ioan, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918 -1948)*, Edit. Paideia, f.a.

SOULET, Jean François, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre,* Iaşi, Edit. Polirom, 1998.

„Telegramă", Biserica Ortodoxă Română, anul CVII, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1989.

THE CONTEXTUAL ARCHITECTURE OF SMELL. OLFACTOTHERAPY APPROACH

Marieta PAVEL,
doctorante, L'Université de Craiova – Ecole doctorale « Alexandru Piru »

Abstract: One of the goals of this study is to understand why there are more and more addicts of the olfactory universe. We have tried to convince the skeptics that apart from research in various fields (medicine, chemistry, history), we also speak of aesthetics, especially artistic (including that linked to odorama, cinema and literature). The intensity of the sense of smell will be significantly reduced and transcribed by its intimate nature, which encourages a new visio and perception that destroys human barriers..

Keywords : olfactory, smell, scents, emotions, dysfunctions

1. Introduction. Le discours des senteurs

Les senteurs, tout comme les paroles sont des outils de communication, de construction d'un discours, qui s'appuient sur les compétences d'un autre organe que la langue, c'est-à-dire le nez, peut révolutionner la syntaxe des émotions. «C'est le moment de vous refaire avec un parfum qui dézingue. Qui fait boum ! Mais avec classe, évidemment. Il ne s'agit pas d'être vulgaire!». (Walter, 2017 : 75)

Toute architecture matérielle, soit-elle temple, cathédrale, chapelle, suppose une certaine hauteur historique, une épaisseur symbolique, pareille à celle spirituelle (des sentiments et des sens), parmi lesquels le plus raffiné est celui de l'odorat. Mais les problèmes architecturaux comportent souvent des sous-catégories, qui dans le langage, se traduisent par sous-catégorèmes, comme la sensualité lexématique, éveillée par celle olfactive. C'est, par exemple, le cas du célèbre parfum *Loulou* du début du XXIème siècle, qui atteste la gourmandise olfactive et qui se remarque par l'affranchissement, «le charme et le sérieux qui forcent le respect» (ibidem). S'il y a une théorie de cette architecture, elle suppose et même dépasse la philosophie, qui ne représente que son fondement pratique, puisqu'elle se dirige, malgré la difficulté utopique, vers la rationalité cartésienne.

Parallèlement, la plupart des études constatent la présence de l'émotion dans l'histoire. L'expression émotionnelle avance l'idée de similarités conceptuelles et lexico-grammaticales qui prouvent l'existence «d'un univers psychique commun de l'humanité», alors que *sentir* comporte la possibilité de faire la distinction entre les sentiments

bons vs. *mauvais*

sourire vs. *pleurer*. Wierzbicka, 1999:36-40

On peut entreprendre de démontrer cette idée, en citant Pascal Eilter et Monique Scheer, qui attribuent l'historicité des émotions à la variabilité culturelle du corps, lui-

même dans un « processus de matérialisation », à partir des tonalités de la voix jusqu'à la densité des os, de l'hypertension et de l'évanouissement dus à la façon de pleurer. (Eilter etScheer, 2009: 285-290)

Les différences que les penseurs perçoivent entre le Moyen Âge et les XVIIe et XVIIIe siècles, prennent comme fondement l'anthropologie, ou les états émotionnels censés à valoriser la pensée psychologique moderne. Une approche du fonctionnement de la machine humaine insiste sur la continuité corps-âme, ainsi comme sur le rôle de l'interaction. (Descartes, 1649, art.17)

Si on invoque l'avis de Thomas Dixon, on ne parle pas d'émotions, «ces sentiments d'états corporels, non cognitifs, involontaires et sans implications morales», qu'à partir du XIXe siècle, après le remplacement de certains termes psychologiques (passions, affection, sentiments moraux). (Dixon, 2003:3)

Mais ce n'est qu'à la fin des Lumières, chez Kant, que le sens de la passion et de l'émotion commence à se préciser dans son *Anthropologie pragmatique* (1785), en coexistant avec la raison, constamment menacée.

D'ailleurs, l'odorat exige son intériorisation, tout comme, bien que ça se passe au XVIIe siècle, on assiste à «une intériorisation des phénomènes affectifs». (Vigarello, 2016 :219)

L'émotion n'est pas présente linguistiquement dans l'Antiquité et au Moyen Âge, mais son sens est récupéré partiellement dans le registre affectif de l'époque qui contient les termes latins imposés par la tradition chrétienne, comme *passion*, *affectus, motus animi, inclination, perturbation*. Tous ces termes indiquent des «mouvements de l'âme», des troubles de l'esprit à maîtriser. Une synonymie évidente se dégage chez Saint Augustin : « ces mouvements de l'âme que les Grecs nomment *pathé*, et qui s'appellent, dans notre langue, chez Cicéron, par exemple, *perturbations*, ou chez d'autres écrivains *affections*, ou encore, pour mieux rendre l'expression grecque, *passions.*», selon une étude approfondie sur l'archéologie des émotions, réalisée par Diana Mite Colceriu et Daniela Măriucuţa. (Colceriu et Măriucuţa, 2019 :17)

2. Une approche du senti insuffisamment illustré

On poursuit la démarche de l'odorat vers l'idéal invoqué au commencement de cette étude, car s'il y avait une méthode de départager l'odorat fertile de celui stérile, à coup sûr ce serait l'odorat intrinsèque, c'est-à-dire celui qui garde l'empreinte, a de la mémoire, et celui extrinsèque, qui reçoit la valeur de l'environnement, mais qui ne garde pas les indicateurs ou les marques de ce qu'il reçoit. Mais, comme dans l'esthétique du mal baudelairien, tout ce qui est beau peut avoir de mauvaises racines, pas tout à fait impératif, mais possible et, parfois, prodigue dans ce domaine.

L'odorat a du pouvoir et on assiste à l'apparition d'un nouveau domaine olfactif, l'esthétique, phénomène remarqué dans deux chapitres tirés de l'ouvrage *La réhabilitation de l'odorat et la naissance de l'esthétique olfactive,* *qui*

abordent l'odorat du point de vue philosophique et anthropologique.[1] Il a été perçu pendant longtemps comme un sens dépourvu d'importance, si l'on compare avec le rôle de la vue ou de l'ouïe développé dans la musique, la peinture, l'architecture. On le retrouvait ainsi

> «animal, primitif, instinctuel, voluptueux, érotique, égoïste, impertinent, asocial, contraire à la liberté, nous imposant, bon gré mal gré, les sensations les plus pénibles, inapte à l'abstraction, …».[2]

Le parfum, on le décompose, en fonction de différentes notes, sous forme d'une pyramide: tête/ cœur/fond.

Il est très important de souligner que l'odorat, à côté des autres quatre sens, assure le lien avec le monde. Mais, Michel Serres (1985: 184) met en évidence *la singularité de l'odorat* en opposition avec la vue, le goût et l'ouïe :

> «L'odorat paraît le sens du singulier. Les formes se retrouvent, invariantes ou revenues, les harmonies se transforment, stables par variations, le parfum signe le spécifique».

Au cas des odeurs perçues comme désagréables on remarque premièrement une décompression et une compression des vaisseaux sanguins. Les troubles peuvent continuer par une tachycardie et une bradycardie ce qui suppose l'augmentation ou diminution du rythme cardiaque. Les odeurs agréables, de chèvrefeuille, de lavande ou de vanille sont donc associées aux belles émotions, avec des effets positifs.

L'épiphanie de l'odorat dévoile toujours la présence, même dans l'absence des choses. « Les odeurs! premier témoignage de notre fusion au monde », écrit Bachelard (1960 :118). La perception des odeurs résiste aux interférences. Si on associe l'odeur à une image ou à un nom, la mémorisation est plus performante. Le contexte peut être différent, lié à de nombreux inputs sensoriels (tactiles, visuels, auditifs, olfactifs) - musique, toucher, émotion, couleur – captés en même temps. Le cerveau mémorise une fragrance quand il l'associe à un objet, une parole ou un événement. Elle sera ainsi fixée

[1] Chapitre 1 par Annick Le Guérer (anthropologue et philosophe) : La réhabilitation de l'odorat. Le pouvoir des odeurs. *et* Chapitre 2 par Chantal Jacquet (professeur d'histoire et de philosophie moderne à l'Université Paris I) : La naissance de l'esthétique olfactive., dans Résumé court des deux textes : Chapitres 1 et 2 du livre « Odorat & Goût, de la neurobiologie des sens chimiques aux applications », paru mai 2012 aux Editions QUAE et dirigé par les auteurs Roland Salesse (ingénieur agronome et directeur de recherche honoraire à l'Inra) et Rémi Gervais (docteur ès sciences et professeur de neurobiologie à l'université de Lyon I)- *"La réhabilitation de l'odorat et la naissance de l'esthétique olfactive",* voir https://winebubble.wordpress.com/2013/07/07/la-rehabilitation-de-lodorat-et-la-naissance-de-lesthetique-olfactive/

[2] Cependant, d'autres personnalités comme Nietzsche ont reconnu l'importance de l'odorat, s'en servant notamment comme véritable sens d'investigation psychologique et morale. C'est un sens d'affect et de contact de grande précision, apte à percevoir des nuances extrêmement fines se dégageant d'un être, d'une chose, d'un lieu, d'une situation. Dans la psychologie et la psychiatrie ont bien été reconnus les liens étroits entre vécus olfactifs et le rapport de soi au monde. Aujourd'hui cette connaissance trouve son application dans l'olfactothérapie dans les hôpitaux (notamment pour aider aux grands traumatisés à retrouver la mémoire) et les prisons (notamment pour soulager l'angoisse carcérale en ouverture sur le monde extérieur), voir. "*La réhabilitation de l'odorat et la naissance de l'esthétique olfactive",* cf. https://winebubble.wordpress.com/2013/07/07/la-rehabilitation-de-lodorat-et-la-naissance-de-lesthetique-olfactive/

et ranimée dans le futur dans un contexte favorable. La mémoire olfactive reste la plus fidèle, surtout par rapport à celle visuelle ou auditive et elle dure toute la vie. La perception olfactive est en fait une mémorisation émotionnelle, chaque fragrance mémorisée cachant un contenu émotionnel. Jérôme Golebiowski, professeur réputé à l'Institut de chimie de Nice, affirme que *«Si on devait réduire un homme à une seule chose, ce serait sûrement ses récepteurs olfactifs.»(*Golebiowski, 2018 :1)

Dans cet Institut, une équipe travaille depuis huit ans pour apprendre la réponse à une question actuelle : Quel est le mécanisme des molécules odorantes et de leurs récepteurs? Les chercheurs veulent créer le nez computationnel ou le nez biomimétique capable à simuler plus de 400 récepteurs olfactifs.

Le professeur Aline Pichon, de l'Université de Genève affirme que

> «La perception des odeurs est un processus complexe, fortement lié aux émotions et à la mémoire. Non seulement les odeurs établissent un contexte particulièrement propice au souvenir, mais elles sont également capables d'influencer l'humeur grâce à la puissance de leur composante hédonique et d'induire divers types de sensations – relaxation ou stimulation notamment.» *(Muffat et Garillon, 2014 : 287)*

Notre vie quotidienne est entourée d'émotions olfactives, l'ambiance olfactive est indispensable et donne de la couleur, de la musique et du sens.

Mais ce qui nous intéresse au plus grand degré, c'est le passage des perceptions corporelles aux perceptions de l'âme, puisque les sensations de douleur, faim, soif, chaleur ou froidure, de même que les sentiments de joie, de tristesse, de colère ou de détente sont parfois ravivés en nous, par des objets qui réussissent à pénétrer l'épiderme de nos sens et de faire mouvoir les nerfs. Il faut ajouter que «elles [les émotions, ns] se rapportent particulièrement à l'âme, pour les distinguer des autres sentiments qu'on rapporte, les uns aux objets extérieurs, comme les odeurs, les sons, les couleurs ; les autres, à notre corps, comme la faim, la soif, la douleur. »

De même,

> «elles sont causées, entretenues et fortifiées par quelque mouvement des esprits, afin de les distinguer de nos volontés, qu'on peut nommer des émotions de l'âme qui se rapportent à elle, mais qui sont causées par elles-mêmes, et aussi afin d'expliquer leur dernière et plus prochaine cause, qui les distingue derechef des autres sentiments. » (Colceriu et Măriucuţa, 2019:155)

La force de l'odorat consiste dans son pouvoir d'assembler une multitude de beautés, par sa structure apparemment fragile, qui relève du concept grec de « kalokagathon », caractéristique de ceux qui goûtent la vie d'une manière supérieure :

> «Bien qu'ils soient souvent alimentés par les philosophes eux-mêmes, ces obstacles épistémologiques interviennent de manière récurrente dans toutes les réflexions « odoriphiles » ou « odoriphobes » consacrées au sens de l'odorat,» (Jaquet Chantal, 2010: 15)

L'odeur influence le comportement des individus en le modifiant d'une manière positive ou non. De nos jours on utilise des stratégies de marketing en vue de modifier le positionnement du consommateur. On remarque sur le marché moderne l'insertion des

techniques d'olfaction qui mènent le client dans une situation de confort, qui induit des émotions, qui transmettent des messages avec un grand impact sur l'achat. Ce sont des techniques qui influencent les clients et qu'on utilise pour des produits ou zones précises, surtout à l'accueil, aux entrées des magasins ou des boutiques. Les visiteurs ont ainsi envie de faire des achats ou vont associer le parfum à une marque quelconque. Le marketing sensoriel valorise de plus en plus le marketing olfactif.

L'insertion de l'odorat dans le domaine du marketing est très complexe et il faut le faire avec prudence, sans excès, en fonction de la culture des clients, après des tests sur place qui permettent l'observation des réactions des clients-cible.

3. Les dysfonctions (maladies) de l'odorat

Il faut séparer le côté positif du côté négatif, car, malheureusement, il y a un côté négatif dans le domaine si important de l'odorat, quoique celui-ci relève du domaine de la santé physique, conformément à ce qui nous expliquent les scientifiques avertis, en vue de concevoir les thérapies. Selon ceux-ci, les troubles sont causés par des maladies qui, paradoxalement, arrivent à croitre ou à diminuer la capacité olfactive. Les neurones olfactifs sont stimulés par des molécules odorantes en facilitant ainsi la perception des odeurs. La muqueuse olfactive détecte une émanation olfactive qui envahit le nez. Cette émanation, message chimique en influx nerveux en fait, est interprétée par le cerveau et transformée alors en odeur. Les récepteurs nasaux détectent les émanations odorantes. Ils transmettent alors les informations reçues vers le nerf olfactif jusqu'au cerveau qui traduit les messages de l'environnement. Ainsi, les odeurs recepées peuvent stimuler l'appétit, le désir d'une balade, l'image d'une personne, le dégoût…Si les récepteurs olfactifs sont altérés, l'information sensorielle n'est plus transmise. Par exemple, en cas de traumatismes ou d'infection, le cerveau perçoit l'odorat d'une manière altérée.[3]

Certaines affections liées à l'appareil respiratoire ou au cerveau peuvent être suivies de *la perte vs. l'intensification* de l'odorat. Les sinusites chroniques d'origine dentaire causées par des bactéries, les sinusites aspergillaires déclenchées par un champignon logé dans la cavité nasale peuvent influencer sur l'odorat.

La perception des odeurs s'altère sous l'influence des troubles olfactifs quantitatifs (*l'anosmie, la cacosmie et l'hyposmie*) ou qualitatifs (*la parosmie et la fantosmie*).

> «Le patient sent des mauvaises odeurs qui proviennent de l'intérieur de son corps. Seules les personnes ayant des rapports intimes avec lui pourront être en mesure de les percevoir.»,

dit le professeur Pierre Bonfils, de l'hôpital Européen Georges Pompidou (HEGP).[4]

[3] Pour nous en convaincre, les psychologues Johanna Bendas et Ilona Croy ont soumis 70 adultes à une batterie de tests sur la sensibilité olfactive. L'idée d'analyser le lien entre odorat et activité sexuelle trouve son origine dans l'observation de la perte de libido chez ceux qui souffrent d'anosmie (perte d'odorat). L'objectif était cette fois de voir ce qui se passerait pour des jeunes adultes en bonne santé, selon la finesse de leur odorat. (voir https://sante.lefigaro.fr/article/troubles-de-l-odorat-quand-notre-nez-nous-joue-des-tours/)

[4] Une nouvelle étude à laquelle se sont prêtés 70 volontaires fait un lien entre la finesse de l'odorat et l'intensité du plaisir sexuel: «Ne te lave pas, j'accours et dans huit jours je suis là!», écrivait Napoléon à sa femme

L'anosmie, la polypose nasale, se manifeste par la perte totale de l'odorat, *la cacosmie* par l'exacerbation de mauvaises odeurs, tandis que *l'hyposmie* par la diminution des performances olfactives. L'anosmie est généralement associée à une perte du goût. On parle ainsi de l'agueusie, une perte totale ou partielle du goût. L'agueusie et l'anosmie sont deux symptômes accusés par les patients atteints du coronavirus. Ces troubles quantitatifs sont mesurables à l'aide des tests psychiques, physiques et objectifs.

> «Elle est récemment arrivée sur le devant de la scène lorsqu'on a constaté qu'elle était l'un des symptômes de la Covid 19. Géraldine Archambault (fondatrice de la marque *Essential parfums* et responsable d'ateliers olfactifs en milieu hospitalier) et Gilles Sicard (ancien chercheur au CNRS, neurophysiologiste et olfactologue) ont imaginé un test olfactif qui faciliterait le diagnostic du Covid 19[5]».

Quant aux troubles qualitatifs, ils se manifestent par une distorsion/substitution de la sensation due à une odeur vers une autre (la parosmie). «La parosmie traduit une innervation aberrante, ajoute le Dr Geoffrey Mortuaire, médecin ORL au CHRU de Lille. Les neurones repoussent mais ne se connectent pas aux bons récepteurs de molécule odorante.»[6]

Il y a une catégorie de patients qui vivent une réalité imaginaire, sous forme d'une odeur fantôme (la fantosmie). Dans cette situation les malades se confrontent aux effluves fantômes, aux senteurs agréables ou désagréables, aux hallucinations olfactives, même si la source n'existe pas. « C'est un trouble très rare, exceptionnel qui reflète l'existence d'une maladie bien plus grave.» (Pr. Bonfils, cité in https://sante.lefigaro.fr/article/troubles-de-l-odorat-quand-notre-nez-nous-joue-des-tours/)

Il faut accepter l'existence des virus dans notre univers, si insidieuses et nuisibles qu'elles soient, car dans le monde médical on a établi le fait que la première cause de perte d'odorat est représentée par le rhume viral est.

4. Conclusion

L'odorat est une énigme chimique, mais la mémoire des odeurs est vivante au-delà du temps. Ainsi surgit à la surface une archéologie des émotions construite surtout sur les plus intimes, les plus directs et les plus sensibles des sens, l'odorat et le toucher. Il est très difficile à décrire les différentes sensations qu'une personne ressentit et,

---

Joséphine. L'époque a heureusement changé mais notre cerveau primitif, forgé il y a des millions d'années, est peut-être moins civilisé qu'on ne le pense. En tout cas, avoir un bon odorat permet de mieux savourer les activités sexuelles, à en croire l'expérience menée par des chercheurs allemands de l'université de Dresde (Archives of sexual behavior). (voir https://sante.lefigaro.fr/article/troubles-de-l-odorat-quand-notre-nez-nous-joue-des-tours/)

[5] https://www.nez-larevue.fr/magazine/actualites/une-carte-a-gratter-parfumee-pour-aider-a-depister-le-covid-19/

[6] «Alors qu'un tiers des patients atteints de ce trouble après un rhume récupère spontanément l'odorat, ils sont plus de deux tiers à voir leur trouble s'améliorer grâce à la rééducation, indique le Dr Mortuaire. De même, cette technique permet à environ un tiers des patients victimes d'un traumatisme de récupérer, contre 10% sans rééducation». La majorité des personnes qui perdront leur odorat définitivement sont des femmes entre 50 et 65 ans atteintes d'une simple rhinite. «Le rhume viral est la première cause de perte d'odorat dans le monde. Une infection virale aiguë sur quatre cent entraîne une perte de l'odorat transitoire ou permanente», précise le Pr Bonfils(2018 :3).

surtout, les différentes sensations qu'un même parfum peut déclencher dans des personnes différentes. Notre cerveau ne traite pas de la même façon les informations reçues. De cette manière les souvenirs olfactifs deviennent dans l'intimité de chacun une musique olfactive personnelle. Notre mémoire olfactive est un trésor d'émotions, un univers créé depuis notre naissance et vers lequel on se retourne sans cesse. Les parfums ont des capacités exceptionnelles dont les vibrations accèdent à notre inconscient. Il n'est pas toujours facile d'associer une odeur avec une image d'autrefois, ainsi comme on ne sait pas toujours traduire par des mots l'émotion que renaît une fragrance.

L'univers olfactif reste l'un des mystères le plus recherchés aujourd'hui. C'est la torche qui s'est allumée et qui a guidé depuis toujours la communication d'entre les animaux, les insectes, les humains.

On développe actuellement une nouvelle science - l'odorologie – qui fournit des données exactes d'un lieu, une «signature olfactive». C'est un domaine exploité dans la criminologie à l'aide des chiens spécialisés. Les études actuelles ont montré qu'il y a des animaux qui ont la capacité de détecter en avance des maladies. L'olfaction s'avère un domaine d'une importance de plus en plus grande, grâce à la détermination, (consciente ou non) de nos actes, à la mémoire stockée et hiérarchisée.

Bibliographie

Bachelard, Gaston (1960). *La poétique de la rêverie.* Paris: Presses Universitaires de France
Cobbi, Jane. Dulau, Robert (2004). *Sentir. Pour une anthropologie des odeurs*. Paris: Éditions L'Harmattan
Corbin, Alain (2008). *Le miasme et la jonquille.* Paris: Éditions Flammarion
Descartes, René (1649). *Passions de l'âme*. Paris : Chez Henry Le Gras
Dixon, Thomas (2003). *From passions to emotions. The creation of a secular psychological category.* Cambridge University Press
Eitler, Pascal. Sheer, Monique (2009*). Emotionengeschichte als Körpergeschichte; Eine heuristische Perspektive auf religiose Konversionen im 19 und 20. Jahrhundert*, Vandenhoeck & Ruprecht
Le petit Larousse illustré (2005). Paris: Éditions Larousse
Le Robert. Dictionnaire de synonymes (1989). Paris: Collection Les Usuels du Robert
Mite Colceriu, Diana. Măriucuţa, Daniela (2019). *Une archéologie des émotions de Saint Augustin à William James*, Bucureşti: Editura Universităţii
Serres, Michel (1985). *Les cinq sens. Philosophie des corps mêlés.* Paris: Éditions Grasset
Vigarello, Georges, (2026). *L'émergence du mot 'émotion', Histoire des émotions, vol.1*, Paris: Seuil
Wierzbicka, Anna (1999). *Emotions across Languages and Cultures. Diversity and Universals*. Cambridge University Press

Sitographie

Jaquet, Chantal. (2010). *Philosophie de l'odorat*.
URL: https://www.cairn.info/philosophie-de-l-odorat--9782130579144-page- 15.htm/. Consulté le 23.02.2020.
Nez éditions. (2019). *Chimie durable et parfumerie*.
URL: http:// https://www.nez-larevue.fr/magazine/actualites/. Consulté le 17.03.2020.
Lebrun, Anne-Laure. (2018).*Troubles de l'odorat : quand notre nez nous joue des tours*.
URL: https://sante.lefigaro.fr/article/troubles-de-l-odorat-quand-notre-nez-nous-joue-des-tours/. Consulté le 15.03.2020.

Culture&Vin. (2013). *La réhabilitation de l'odorat et la naissance de l'esthétique olfactive.* URL:https://winebubble.wordpress.com/2013/07/07/la-rehabilitation-de-lodorat-et-la-naissance-de-lesthetique-olfactive/. Consulté le 3.02.2020.

THE SOCIALIZATION PROCESS OF CHILD FOUND IN DIFFICULT SITUATIONS[1]

Victor AMARANDI,
PhD Student, Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi

Abstract: One of the most important functions of the family is to educate and train young people for becoming able to integrate into life and social activity. Within the family group, parents directly or indirectly exert educational and formative influences on their children. The family, especially the parents, by their way of behaving, is the most important social model. Also, it represents the first in the order of influences from existing social models. It possesses a decisive influence on children on the formation of their conception of life, behaviour and relationships concerning different social norms and values.

Keywords: family, socialization, integration, prevention, crisis, aggression, education.

Procesul de socializare primara a copilului trebuie analizat din persectiva functionarii armonioase sau a disfunctionalitatii relatiilor in familie. In prezentul articol vom descrie din punct de vedere teoretic unele situatii mai putin placute prin care copilul traverseaza acesta perioda importanta in formarea lui ca individ social.

Vom sublinia, in special, ce inseamna familia aflata in criza, carentele educative ce se mainfesta in habitatul psiho-social al familie, iar in final vom aborda o serie de tipologi ce tin de prevenirea unor obstacole ce stau in calea procesului de socializare a copilului.

Familia aflata in criza. Criza familială este definită ca orice situaţie care induce apariţia stresului în familie, a tulburărilor între membrii ei, ameninţând coerenţa familiei, având ca rezultat ruperea ei.

Natura evenimentului care determină criza poate fi severă şi are acelaşi impact în orice tip de familie.Aceleaşi evenimente sunt percepute ca fiind drept "crize" în familiile fragile emoţional, în timp ce în familiile echilibrate sunt considerate doar întâmplări de viaţă cum ar fi o boală a copilului, pierderea locului fruntaş al copilului în concursurile şcolare.

Crizele familiei afectează cel mai mult adulţii, dar copilul fiind martor al acestor crize şi, de multe ori victimă, nu este ocolit de repercursiunile acestor evenimente. Crizele familiei, prin natura lor pot fi acute sau cronice. Criza acută este autolimitată. După 4-8 săptămâni, timp în care familia parcurge perioada de "şoc", încep să apară soluţii de rezolvare. Apoi urmează o retragere defensivă, caracterizată printr-un răspuns emoţional şi este urmată de o perioadă de înţelegere, de acceptare a evenimentului şi în fine adaptarea familiei la noua situaţie.

Familiile cu relaţii dizarmonice constituie şi cadrul în care nu pot exista relaţii normale de comunicare între părinţi şi copii. În familiile dezorganizate disciplinarea şi

[1] PROCESUL DE SOCIALIZARE A COPILULUI AFLAT IN SITUATII DE DIFICULTATE

supravegherea copilului nu are loc la parametri normali. Dezacordul din familie naşte permanent o tensiune între membrii acesteia, apare agresivitatea verbală şi uneori cea fizică, ce duc la un stres casnic. Ostilitatea permanentă între părinţi le induce copiilor agresivitate. Părinţii care nu sunt în relaţii bune între ei, devin nervoşi, agresivi şi violenţi. Părinţii deveniţi agresivi nu controlează bine activitatea copilului, cu atata mai putin integrarea lui. Pedepsele dure au mai mult o semnificaţie sufletească a părintelui decât un comportament vinovat din partea copiilor.

Copilul se simte nemulţumit; metoda violenţei nu îl învaţă pe copil ce trebuie şi ce are voie să facă, ci mai degrabă ce nu trebuie să facă. Astfel se ajunge la o relaţie foarte rece cu copilul, acesta încetând să mai rămână receptiv la măsurile de disciplinare impuse. Această relaţie cu copilul conduce la agresivitate din partea lui, datorită faptului că măsurile coercitive cresc ostilitatea şi agresivitatea.

Dacă părinţii provin la rândul lor din familii distruse, nefericite, divorţate există un risc crescut ca şi ei să aibă o căsătorie nefericită, să ajungă la divorţ şi în ultimul moment, implantarea aceluiaşi tip de relaţie şi în copii lor. Această categorie de părinţi sunt mai des violenţi cu copii lor. Toate evenimentele nefericite din copilăria părinţilor la vârstă mică constituie factori de risc pentru relaţii inadecvate părinţi-copii. Copiii sufera mult ,raman traumatizati pe termen lung iar procesul lor de socializare se deruleaza fragmentar cu lipsuri acute in comunicare si relationare cu alti copii.

Plecand de la cele mentionate si având o influenţă determinantă asupra formării individului conştient de drepturile şi îndatoririle ce-i revin în această calitate, funcţia socializatoare a familiei se realizează în patru situaţii:

- situaţiile de "educaţie morală" având la bază relaţiile de autoritate prin intermediul cărora i se furnizează copilului regulile morale.
- situaţiile de "învăţare cognitivă" când copilul deprinde sistemul de cunoştinţe, aptitudini şi obişnuinţe necesare convieţuirii.
- situaţiile angajând invenţia şi imaginaţia, cu ajutorul cărora se dezvoltă capacităţile creatoare şi "gândirea participativă".
- situaţiile de "comunicare psihologică" ce dezvoltă afectivitatea specific umană, având un rol deosebit în echilibrul moral şi psihologic al individului.

Asadar, dezagregarea unităţii structurale şi funcţionale a familiei, favorizează creşterea fenomenului de devianţă şi amplificarea comportamentului patologic. Familia dezorganizată constituie terenul unei insuficiente coordonări comportamentale şi predispune pe minor la conduită conflictuală. Insa sunt si situatii favorabile in nuceleul unor familii prin care dezvoltarea unor condiţii mai complexe de existenţă prin absorbirea în viaţa practică într-o mai mare măsură a tuturor persoanelor adulte din familie, precum şi angajarea în mod precoce a minorilor în viaţa relaţiilor de grup, implică noi aspecte socio-dinamice cadrului familial.

Carente educative. Carenţele de ordin educativ in viata copilului joacă un rol deosebit în determinarea unor forme comportamentale deficitare şi inadecvate, iar factorii cu ponderea şi intensitatea cea mai mare sunt:

- dezorganizarea grupului familial având diferite motive: fie abandon, divorţ, deces, detenţie;

- deprecierea morală şi afectivă a climatului conjugal;
- răcirea relaţiilor afective dintre părinţi şi copii;
- insuficienţe ale controlului parental: deficienţe ale stilului educativ, necunoaşterea cercului de prieteni ai copilului.

Stim ca climatul educaţional este o formaţiune psihologică foarte complexă cuprinzând ansamblul de stări psihice, moduri de relaţionare interpersonale, atitudini ce caracterizează acel grup familial. Aceeaşi influenţă educativă exercitată într-un climat bun va avea cu totul alte efecte desigur pozitive, decât atunci când este exercitat într-un climat educaţional rău, deci vor fi efecte negative.

O cercetare sociologica ce şi-a propus să investigheze influenţele mediului familial asupra rezultatelor şcolare ale copiilor,implicit si asupra procesului de integrare, pleacând de la două laturi de subiecţi (cu rezultate bune şi cu rezultate slabe) în condiţiile în care nivelul lor intelectual era asemănător, au obtinut uramtoarele rezultate in urma inventarierii datelor.

Cauzele care au generat eşecul copiilor (cei cu rezultate slabe) s-au constatat:

- lipsa de autoritate din partea mamei
- lipsa de acord între părinţi privind probleme de autoritate
- lipsa de calm şi stabilitate în comportamentul părinţilor
- intoleranţa părinţilor faţă de anumite comportamente ale copilului (intoleranţa la zgomot, dezordine, nesupunere)
- pedepse corporale şi privaţiuni
- intervenţii verbale sub forma ameninţării, injurii la adresa copilului

Scăderile şi greşelile educative ale părinţilor pot fi considerate diferenţiat în funcţie de rolurile diferite care revin în mod natural fiecăruia dintre părinţi: mamei – afecţiunea, tatălui –autoritatea.

Mama este cea care poate sau nu priva pe copil de afecţiunea echilibrantă atât de necesară dezvoltării sale psihice. Atât mamele ambiţioase, protectoare, subiective cât şi cele rigide, egoiste, anxioase care nu acordă respectul cuvenit copiilor, greşesc prin atitudinile extreme adoptate care vor avea multe consecinţe negative asupra copilului. Reacţiile copilului pot varia de la opoziţie şi revoltă la reacţii pasive şi stări de minorat sau imaturitate psihologică.

Greşelile de educaţie sunt săvârşite de ambii părinţi şi ele exprimă inegalităţile de atitudine educativă dintre părinţi sau lipsa de consecvenţă în aplicarea normelor educative de către unul sau ambii părinţi. O atmosferă familială prea tristă, apăsătoare sau una prea agitată, unde sunt frecvente certurile, injuriile, brutalităţile se repercutează în sens negativ asupra psihicului copilului care îşi vor pune amprenta asupra modului de a gândi, a simţi şi de a se comporta a viitorului adolescent, surprinde o calitate semnificativă a familiei, având în vedere diversitatea de persoane pe care le cuprinde – părinţi şi copii, puternici şi slabi, tineri şi bătrâni, fiinţe de sex masculin şi fiinţe de sex feminin, persoane ataşate unele de altele prin multiplele legături ale vieţii în comun şi prin afecţiune – familia formează un eşantion foarte reprezentativ al societăţii, ale cărei influenţe copilul le resimte chiar din prima zi de viaţă.

În familie găsim amestec de generaţii, deci confruntare între trecut şi viitor şi solidaritate profundă care uneşte pe toţi membrii în armonie şi simpatie, dar şi de conflicte şi rivalităţi.Modul nostru de a vedea, de a simţi şi de a stabili raporturi cu ceilalţi membri ai societăţii trebuie căutat şi în particularităţile convieţuirii cu cei care ne formează familia.

Diversitatea mediului familial oferă copilului şi posibilitatea de a se defini şi preciza pe sine. Multor părinţi, pedagogia familiei le apare ca o sumă de tehnici aplicate mai mult sau mai puţin conştient, tehnici care sunt aşezate pe temelia experienţei înaintaşilor şi a tradiţiei. Dar educaţia este în egală măsură şi un act de creaţie continuă. În meseria de părinte, P. Osterrieth scrie că fiecare vine cu modele interne anacronice în raport cu familia actuală, fiecare este îndemnat să acţioneze, ca tată sau ca mamă conform cu modelele de care este impregnat de la cea mai fragedă vârstă, fiecare este îndemnat să-şi joace rolul conformându-se exemplului părinţilor. Şi fiecare în faţa unei situaţii noi şi în faţa unor principii noi poate fi cuprins de îndoială, dacă nu chiar de anxietate, căci vechile imagini nu se potrivesc cu împrejurările noi.

Tipologii ale acţiunilor de prevenire. Realitatea socială a cunoscut modificări importante manifestate şi prin multiplicarea factorilor de risc delictual: crize economice, şomaj, reducerea posibilităţilor de integrare socială a tinerilor prin inserţie profesională, etc. În primele decenii ale secolului al XX-lea, mişcarea îndreptată impotriva abuzului şi maltratării copilului a luat o nouă orientare determinată de unele schimbări sociale:

- elaborarea de către tribunalele pentru minori a unei politici având ca scop principal predelincvenţa şi nu delincvenţa minorilor şi abandonarea concepţiei penologice conform căreia abuzul este numai un act care defineşte conduita claselor defavorizare.
- deplinul ideii că sărăcia şi imoralitatea sunt strâns legate
- abandonarea concepţiei conform căreia viciile părinţilor sunt indicii certe ale viitorului caracter al copiilor lor, care nu pot deveni ei înşişi decţt la fel de vicioşi.

Odată cu aceste schimbări au fost iniţiate o serie de politici de protecţie şi create servicii speciale de asistenţă a copiilor victime ale abuzului, neglijării şi exploatării. Aceste politice erau dirijate la nivelul familiei, plecându-se de la premisa că orice proces de instituţionalizare nu face decât să agraveze problemele acestor copii.

Asistenţa socială în acest domeniu utiliza un model terapeutic centrat mai mult asupra dificultăţilor psihice ale membrilor familiei decât asupra problemelor cu adevărat dificile din cadrul grupului familial.

In ceea ce priveşte nivelul prevenţiei, acesta se derulează pe trei etape:

- Prevenirea primară ce ar consta în activităţi şi programe de informare la nivelul familiei ori al comunităţii cu privire la drepturile persoanei şi măsurile legislative ce o pot apăra odată cu prejudiciul ce i-a fost adus.
- Prevenirea secundară
- Prevenirea terţiară
- La nivelul familiei, prevenţia se va orienta spre atingerea următoarelor obiective:

- educaţia privind rostul căsătoriei, dragostei şi respectului reciproc; desacralizarea care a atins şi această celulă, generând fenomenele patologice, aberante şi perverse ce se răsfrâng asupra societăţii;
- servicii de conciliere, terapie maritală pentru a diminua conflictele intra-familiale, şi a-I ajuta pe cei doi soţi să depăşească impasul; informarea, conştientizarea de către aceştia a impactului nefavorabil pe care-l au disensiunile, dizarmoniile în cuplu asupra dezvoltării şi integrităţii ulterioare a copiilor.
- Servicii de asistenţă individuală şi de grup axate fie pe consilierea psihologică a unuia dintre membrii cuplului la solicitarea acestuia, fie pe şedinţe de terapie cu participarea tuturor membrilor familiei pentru a-I ajuta să-şi conştientizeze natura conflictului, cauza nemulţumirilor şi ameliorarea, soluţionare acestora.

Nicăieri propoziţia "prevenirea este mai bună decât vindecarea", nu are mai mult adevăr decât atunci când ne referim la abuzul faţă de copii. Este evident că mulţi adulţi care au eşuat în viaţă au fost copii care au suferit agonii mari care puteau fi evitate. Prevenţia este un proces complex.

Hardiker (1991) subliniază patru nivele de prevenire la nivelul familiei şi anume:

1. nivelul primar –prevenire la situaţia de criză
2. nivelul secundar-munca de a identifica problema
3. nivelul terţiar –a preveni pentru ca problema să devină una mai uşoară
4. nivelul cuaternar –intervenţia apare când problema a devenit majoră şi are aspectul de a opri viitoarele pericole care pentru copil au o formă serioasă

Creşterea şi educarea copilului şi ceeea ce înseamnă „bun" pentru copil se schimbă de la o cultură la alta, de la o perioadă la alta. Spre exemplu în unele părţi ale Indiei, fetiţele sunt încă sacrificate zeilor, acest lucru înseamnă că sunt violate de preoţi. După aceea ele nu pot ajunge în altă parte decât în stradă. Unele calităţi ale părinţilor par a fi de o mai mare importanţă decât altele pentru perceperea copilului şi a dezvoltării si integrarii sale sociale.

Killen Heap 1988 a definit 7 funcţii de bază ale părinţilor :

1. –abilitatea de percepere a copilului în mod realist
2. –abilitatea de a accepta că este responsabilitatea adulţilor să satisfacă nevoile copilului şi nu invers
3. –abilitatea aşteptărilor realiste privind colaborarea copilului
4. –abilitatea de a se angaja pozitiv în interacţiunea cu copilul
5. –abilitatea de a avea o relaţie empatică cu copilul
6. –abilitatea de a da prioritate satisfacerii nevoilor de bază ale copilului
7. –abilitatea da a-şi stăpâni propria durere şi frustrare fără a o răsfrânge asupra copilului.

La nivelul comunităţii prevenţia se va orienta spre atingerea unor obiective:

- Derularea unor activităţi educative de informare şi popularizare cu privire la creşterea numărului familiilor problemă –impactul acestora în producerea şi

multiplicarea actelor delictuale (delicvenţă juvenilă, copiii străzii, copii abuzaţi, sindromul femeii bătute, sindromul copilului bătut,etc.)

- Dezvoltarea unor servicii de mediere comunitară între familiile cu probleme, disfuncţii maritale şi instituţiile (organizaţiile) abilitate să le ofere sprijin.
- Servicii de combatere educativă a alcoolismului şi a altor forme de toxicomanie ce se infiltrează şi uzurpă armonia cuplului.
- Sancţiuni educatice şi reeducative pentru minori.
- Înfiinţarea unor centre de zi pentru antrenarea şi dezvoltarea abilităţilor de comunicare, mediere a conflictului între soţi sau între minori şi părinţii lor naturali.
- Iniţierea unoe dezbateri publice pe teme de interes general cum ar fi impactul agresivităţii mass-mediei asupra conştiinţei în formare a tinerilor ori „Alienarea individului şi a familiei – consecinţe a transformării politico-economice postdecembriste".

Scopurile prevenţiei la nivel comunitar ar putea fi încadrate pe mai multe direcţii:

- pe de o parte depistarea, identificarea populaţiei cu risc victimologic ridicat (familii sărace cu frustări mareiale şi un potenţial afectiv sărac, cu instrumente limitate de soluţionare – ieşire din criză) şi supunerea acesteia unei companii proces de revalorizare, recondiţionare. Membrii familiei urmând să-şi redefinească opţiunile de viaţă şi să regăsească soluţii ale unei bune adaptări;
- dezvoltarea, iniţierea unui sistem de supraveghere a familiilor cu indice de violenţă ridicat (predispuse la acte violente) fie cu un membru depresiv, alcoolic, şomer fie cu un copil ce suferă de tulburări de comportament, ştiut fiind că şi aceasta poate stimula conduite dezechilibrate, iritabilitate crescută. Astfel de familii trebuie supravegheate de psiholog ori să fie sub observaţia aiatentului social care să intervină la timp;
- dezvoltarea unor campanii de mediatizare, informare cu privire la riscurile pe care le poate avea un părinte violent dezechilibrat asupra dezvoltării armonioase a copiilor ori a securităţii fizice a membrilor familiei. Altfel spus prevenţia la nivel comunitar vizează responsabilizarea membrilor, partenerilor sociali, că violenţa nu se repartizează exclusivist (nu are un caracter izolat) ce se răsfrânge şi extinde asemenea unui flagel dacă este ignorată şi lăsată doar în seama celor ce se confruntă în mod direct cu ea.

Concluzie: Pentru a delimita cu o mai mare rigoare acţiunile preventive, astfel incat procesul de socializare a copilului sa fie unul constant si pozitiv, acestea trebuiesc subordonate unor principii esenţiale, definite deja prin practici din ţări europene (Renouard J.M.,Robert Ph.,1992). Unul din aceste principii il vom enunta in cele ce urmeaza: *acţiunea de intervenţie privilegiată şi de acţiune preventivă trebuie să se integreze într-un teritoriu determinat. Ca dimensiune poate fi la nivel de comună, oraş, cartier. Acest teritoriu constituie structura asupra căreia acţionează un ansamblu de*

acţiuni, ameliorarea habitatului, optimizarea socio-culturală, integrarea profesională; Existenta unui parteneriat la nivel local sau regional de colaborare cu toate institutiile pentru aplicarea , monitorizarea startegiilor de integrare socioala atat a copilului aflat in dificultate ca rezultat a existentei unor familii aflate in criza.

BIBLIOGRAFIE

Brânzei „Adolescenţa şi adaptarea" Iaşi, 1974
Ciofu Carmen „ *Interacţiunea părinţi – copii*" Ed. Medicală AMALTEA, Buc. 1974
Cristian Bocancea, Ghe. Neamţu , „*Elemente asistenţa socială*",Ed. Polirom,Iaşi,1999
Doron Roland, Francoise Parot, „*Dicţionar psihologic*", Humanitas, Bucuresti
Emile Durkeim, „*Regulile metodei sociologice*", Ed.Stiinţifică, Buc.,1974
Killen Karl „Copilul maltratat", Ed. Eurobit, 1962
Miftode Vasile, „*Teorie şi metodă în asistenţa socială*", Ed. Fundaţiei Axix, Iaşi,1994
Mitrofan Nicolae, „*Psihologie judiciară*", Casa de Ed. şi Presă-„Şansa" SRL, Buc.,1997
Neamţu Gh. „Elemente de asistenţă socială" Ed. Polirom, Iaşi, 1999
Păunescu Constantin , „*Agresivitatea umană*", Ed. Tehnică, Buc.,1994;
Pirozyuski T., „*Patologia agresivităţii familiale*", Revista Medico- Chirurgicală(supliment), Iaşi-Socola,1991
Rădulescu M. Sorin ,"*Sociologia devianţei*", Ed. Victor,1998
Rădulescu Sorin, D. Bonciu, „*Sociologia delicvenţei juvenile*", Buc.,1990
Rădulescu M. Sorin, Mircea Peticariu, *„Devianţa comportamentală şiboala psihică*", Ed. Academiei RSR, Buc., 1989

NICOLAE BALOTĂ– BETWEEN MEDIATORS AND CONFESSIONS

Paraschiva LIVADARU (căs. Miron),
PhD Candidate, „Ştefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: Balotă proposes a critique method, a personal style that fuels itself from philosophy, anthropology and theology. Therefore, a particular aspect of his critique is speaking thru mediators, which hides transcription of the self, this being the solution, which he finds after a very many years during which he wrote for the drawer. Before 1990, the exegete rewrites between the lines of his texts, only this way could he explore the roots of the humane to overtake the most disturbing ontological sufferings. After 1990, Balotă rehabilitates, reveals himself thru the publication of the journal and the religious meditations, which mandate reading his entire works again.

Key words: philosophy, theology, literary critique, journal, mediators

Articolul face parte din teză.

Viziunea critică în confesiuni

În acest subcapitol voi supune discuţiei volumele *Calea, Adevărul şi Viaţa*, jurnalul *Caietul albastru* şi *Prologul* ediţiei a II-a a volumului *Euphorion*, pentru a putea găsi mărturisiri care să ne ajute în încercarea de reconstituire a viziunii critice a lui Balotă. Publicate după 1990, când noile condiţii politice permit apariţia meditaţiilor religioase şi a jurnalului scris în 1955 (la care putem adăuga reeditarea primului volum, cu deja invocatul *Prolog*, în care Balotă lămureşte câteva aspecte privitoare la intervenţiile cenzurii) –, aceste texte pot contribui decisiv la înţelegerea şi reconstituirea rădăcinilor şi semnificaţiilor criticii lui Nicolae Balotă. Ipoteza de la care pornim rezidă în faptul că această analiză ne va ajuta să demonstrăm că Nicolae Balotă face un alt tip de critică decât criticii contemporani.

Astfel, publicat în 1995, volumul *Calea, Adevărul şi Viaţa* nu reprezintă pentru Balotă o colecţie de meditaţii religioase, ci mărturisirea credinţei prin indicarea acelui *deget luminos* care l-a îndrumat în demersul său de om al cuvântului, urmând ideea că „Istoria Omului – a individului uman ca şi a întregii umanităţi – se proiectează în jurul Cuvântului divin" [Balotă, 1995: 20].

Meditaţiile religioase pleacă de la tăcerea Divinului, de la prezenţa lui *Deus absconditus* ca instanţă a misterului esenţial al Divinului. Or, Balotă nu vede această tăcere ca fiind o pedeapsă pentru păcatul Omului, ci vorbeşte despre incapacitatea omului de a-l auzi. Astfel, „omul, nu Domnul este cel care s-a «ascuns» dintâi, depărtându-se de Creatorul său" [Balotă, 1995:11]. Vidul lui Dumnezeu din viaţa omului este datorat unei profunde tulburări a fiinţei. Balotă aminteşte cuvintele biblice care atenţionează că Dumnezeu deschide dialogul cu Omul prin intermediul sfinţilor, al aleşilor. Aceşti mediatori sunt „toţi aceia cărora Dumnezeu le încredinţează misiuni în îndrumarea oamenilor pe calea sa" [Balotă, 1995: 13]. Dar exegetul procedează în aceeaşi manieră în critica sa, utilizând vorbirea indirectă pentru a îndruma cititorul pe calea sa. *Alesul* la Balotă nu stă doar sub semnul sfinţilor, ci şi al filosofilor, al oamenilor

de ştiinţă şi, mai ales, al scriitorilor pe care îi vizează. De ce aceşti scriitori sunt *aleşi*? Deoarece peregrinările lor sunt direcţionate spre explorarea umanului şi, mai ales, a sinelui, în căutarea fiinţei sub semnul lui *dacă şi cum*. La Balotă, *dacă şi cum* este vizat în spaţiul lui *dincoace* şi, mai ales, a lui *dincolo*. Aceste două lumi sunt „prezente în spiritual teologului, filosofului, omului de ştiinţă şi artistului, care cunosc limitele căutării şi puterea primitoare de mesaj a credinţei" [Ţuţea, 2007: 411]. Această putere primitoare de mesaj este asociată de Balotă *aleşilor*.

În viziune augustiniană, există cei damnaţi şi cei aleşi. *Alesul* este iniţiatul, cel care are inspiraţie, cel care primeşte mesajul divin. Balotă este şi se recunoaşte a fi om al cuvântului – „Nu am primit cu toţii aceleaşi cuvinte" [Balotă, 1995: 282] – , fiind evidentă interdependenţa dintre conştiinţa teologică şi cea critică. Acestora, li se asociază dorinţa de confesiune care, la Balotă, se manifestă timpuriu. Jurnalul scris în adolescenţă – *Însemnările unui adolescent teribil* – anunţă un spirit doritor de cunoaştere, dar surprinde şi primele manifestări ale reflexivităţii, ale explorării sinelui din raţiuni teologice. Or, publicarea meditaţiilor religioase sau a unor scrieri confesive era imposibilă în epoca cenzurii. De aceea, va scrie pentru sertar până la eliberarea din domiciliu obligatoriu (1964).

Această literatură pentru sertar cuprinde monumentalul jurnal *Caietul albastru* – un jurnal scris între 1954-1955, dar publicat abia în 1998. *Caietul* nu cuprinde doar însemnările evenimentelor zilnice, ci împleteşte meditaţiile religioase cu reflecţiile filosofice şi cu adevărate file de istorie literară. Publicarea acestui jurnal obligă cititorul la o relectură a întregii opere. Astfel, aceste consideraţii de ordin intim ale exegetului – la care se referă şi în interviurile acordate postdecembrist – sunt înrădăcinate în această „voinţă sfidătoare de a fi *altfel*, de a nu semăna întru nimic cu cei ce vor să semene cu toţi ceilalţi, să fie identici" [Balotă, 2007 I: 98], fiind o ripostă la specificul epocii de a *dezbrăca fiinţa de haina unicităţii*. Considerăm că această suferinţă nu este în totalitate ontologică, ci este, mai ales, de natură religioasă, aşa cum se întâmplă în cazul lui Miguel de Unamuno. Balotă scria în *Calea, Adevărul şi Viaţa* despre jurnalul lui Unamuno care este centrat pe acel *serse* ce semnifică „a fi cel ce e în sine, a fi el însuşi, adică fiinţa surprinsă în însinele ei" [Balotă, 1995: 111]. Or, criticul observă că jurnalul lui Unamuno nu reflectă, în principal, o problematică ontologică, ci una religioasă, deoarece surprinde etapele, obstacolele revenirii la credinţă. Dacă Unamuno este un fiu risipitor care se întoarce la credinţă, Balotă identifică în *omul modern* această ruptură produsă prin desacralizarea universului uman şi caută manifestări, dar şi soluţii pentru aceste mutaţii produse la nivelul fiinţei. Soluţia despre care vorbeşte în *Caietul albastru* ţine de dorinţa sinelui de învingere a atracţiei *ad inferos* şi transcenderea, pe verticală, prin spirit, aceasta din urmă fiind singura posibilitate de evadare, singura libertate.

Considerăm că Balotă gândeşte literatura în alţi termeni, dacă ne raportăm la criticii consacraţi. Astfel, caută în operele pe care le explorează semnul unor etape/ momente – pe care le precizează în *Caietul albastru* – asociate procesului îndreptat spre depăşirea nihilismului adus de *maşinăria ideologică* specifică epocii. Nu vizează doar scriitori contemporani, ci călătoreşte în trecut şi se opreşte acolo unde găseşte

simptomele crizei. Pentru Balotă, istoria şi, mai apoi, literatura se concretizează în câteva etape succesive:

1. Prima etapă este legată de semnele rupturii şi marchează desacralizarea universului uman care duce la revolta omului împotriva Divinului. *Deus absconditus* este semnul că „Omul a rămas singur în lume" [Balotă, 2007 I: 93] din cauza faptului că nu mai este capabil să identifice sacrul.
2. Al doilea moment ar trebui să reflecte *exaltarea condiţiei umane*, însă surprinde agonia omului modern ca o consecinţă la *autonomizarea umanului*. Ideologiile mutilante au redus omul la situaţia *cadavrului viu*.
3. A treia etapă se referă răspunsul la care este forţat omul ce nu poate fi redus la şablon. Balotă consideră necesar saltul *dincolo* – evident, prin transcendere pe verticală – pentru că, altfel, moartea spiritului este sigură.
4. *Metanoia* este împlinirea reprezentată de conversiunea totală, de resurecţie.

Aceste etape par să vizeze doar religiosul, fără legătură cu literatura sau critica literară. Or, Balotă găseşte această oportunitate oferită de critica literară, de a explora opere literare, de a-şi structura critica prin filtrul acestor patru etape despre care vorbeam mai sus. Astfel, simptomul lui *Deus absconditus* la Arghezi sau Philippide revelează *singurătatea radicală a omului* (dar nu negarea Divinului), iar *metanoia* sau resurecţia/ reînnoirea se prezintă, în special, sub conceptul *moartea artei ca sursă a artei noi*, iar aici amintim pe Eminescu, Becket etc. Balotă supune discuţiei şi operele unor scriitori care „se cred în afara lui Dumnezeu" [Balotă, 2007 I: 95]. Putem discuta aici despre Blaga. Or, Balotă identifică în opera blagiană acel loc, vid din sufletul omului, pe care Blaga îl recunoaşte ca fiind locul lui Dumnezeu.

La Balotă, se simte firescul acestei raportări la religios, aşa cum menţionează şi Gabriel Dimisianu. *Jurnalul* este scrierea în care eruditul vorbeşte cel mai apăsat despre „întâietatea religiosului între valorile morale" [Dimisianu, 2015: 5], accentuând necesitatea apariţiei unei critici radicale care să distanţeze religiosul de orice valoare.

Toate aceste motivaţii intime care îi direcţionează demersul critic transformă *Caietul albastru* într-un jurnal al „propriei regăsiri" [Aretzu, 2008: 139-142]. De aceea, lectura jurnalului oferă o perspectivă nouă asupra întregii opere a lui Balotă. În acelaşi timp, cele două componente ale jurnalului, *Timp mort* şi *Remember*, prezintă imaginea în oglinda viitorului asupra unor afirmaţii, evenimente sau a unor personalităţi pe care Balotă o conturează după 43 de ani. Această preocupare a criticului de a clarifica anumite aspecte este specifică scrierilor sale publicate după 1990.

O altă lucrare de referinţă pentru viziunea sa critică este ediţia a doua a volumului *Euphorion*, publicată în 1999. Această ediţie conţine un *Prolog* de 92 de pagini în care Balotă se destăinuie tot în maniera *Caietului albastru*, adică împletind însemnările evenimentelor zilnice (evenimente semnificative pentru un om al literelor) cu reflecţiile filosofice şi meditaţii religioase care sunt, de această dată, îmbrăcate într-o spovedanie pe care simte că o datorează cititorului la cei 30 de ani de la publicarea primului volum.

Acest *Prolog* debutează cu aspecte ale perioadei de domiciliu obligatoriu (după 7 ani de închisoare), când Balotă simte pericolul încă prezent. Teama îi generează

imaginea unui alter-ego asemănător cu animalul din *Vizuina* lui Kafka. *Casa ființei* – cuvântul – era amenințată din nou. Cei nouă ani de recluziune îl deplasează ca într-o mișcare de translație de la afirmația „La început a fost privirea" (din Prologul *Caietului albastru*) – a oamenilor cu *ochi de pește*, adepți ai regimului politic – la convingerea plină de speranță, dar și de frici „La început a fost cuvântul. Dar eu mă aflu înainte de început. De aceea, în întunericul nedespicat de cuvânt, caut" [Balotă, 2000b: 158]. Astfel, căutarea îl direcționează spre critica literară care devine pentru Balotă un *mod de expresie,* ținând cont de faptul că își dorea, de fapt, să scrie reflecții filosofice și meditații religioase. Exprimarea indirectă conturează masca ce facilitează reabilitarea lui Balotă și, mai ales, permite publicarea textelor sale:

> *„în meditațiile pe teme de credință sau pe altele referitoare la trăirile mele intime evitam să spun **eu**, să asum pe numele meu cele afirmate. Găseam pretexte literare, istorice, pentru a atribui altora propriile mele reflecții. […]. Întrucât nu puteam […] să exprim în mod direct aproape nimic din ideile mele, întrucât nu aveam voie să dezvolt pe față teme teologice, filosofice, sau doctrinar-politice, căutam și găseam în literatură forme de mediere, de mijlocire pentru exprimarea lor indirectă, cât mai voalată, mai aluzivă".* [Balotă, 1999: 12]

Revenind la *Prologul* ediției a doua a volumului *Euphorion*, trebuie să menționăm că Balotă își justifică peregrinările în epoci și curente literare prin *apetitul* său *universalist*. Preocuparea pentru *omul universal* nu justifică doar metoda sa, ci este chiar un scop personal, iar speranța într-o mutație la nivelul condiției umane îl antrenează într-o explorare a ființei pe care își consolidează viziunea critică: „pentru mine ea reprezenta figura tutelară a propriului meu destin, așa cum credeam că se va configura el și, pe un plan mai puțin subiectiv, epura unui om al timpurilor ce aveau să vină" [Balotă, 1999: 67].

Aceste preocupări ce vizează mutația ontologică a omului regăsite la nivelul romanului, dramaturgiei, poeziei aduc în atenție un alt tip de critică decât cea consacrată prin faptul că mută centrul interesului dinspre interpretarea și ierarhizarea operelor spre conștiința de sine a omului, a artistului, respectiv a criticului. Or, după lectura întregii opere a lui Balotă, cititorul are impresia că se află în fața unei singure cărți – în maniera afirmației lui Mircea Eliade despre Aldous Huxley –, care are, totuși, un centru puternic radiant – volumul *Euphorion* – în care stabilește liniile teoretice ale criticii pe care o propune și își formulează concepția despre artă.

Nicolae Balotă – a media între mediatori

În reconstituirea viziunii lui Nicolae Balotă asupra criticii putem porni de la o afirmație pe care Balotă a preia de la Heidegger: „...fără această proveniență teologică nu aș fi ajuns niciodată pe calea gândirii. Proveniența e întotdeauna viitorul" [Balotă, 1995: 89]. Această mărturisire a lui Heidegger vizează explorările filosofului pe terenul religiei și al filosofiei, stabilind o legătură fundamentală între cele două. Observăm aceeași legătură și în cazul lui Nicolae Balotă care îmbină fructuos critica, religia și filosofia.

Fundamentele criticii sale se găsesc şi în cultura venită pe fond greco-catolic. Astfel, calea gândirii i se deschide sub îndrumarea călugărilor augustinieni-asumpţionişti de la Seminarul *Casa Domnului* din Blaj. Mon Père (Părintele Adhémar Merckx) este un adevărat mentor, oferindu-i acces liber la bibliotecă şi invitându-l la *convorbiri serale*. Astfel, adolescentul Balotă pătrunde în tainele filosofiei, istoriei şi teologiei, găsindu-şi *Calea*, aşa cum mărturiseşte în *Abisul luminat* [Balotă, 2018: 126]. Peregrinările sale pe terenul filosofiei şi teologiei îşi găsesc direcţia în perioada studenţiei, când are revelaţia lui Heidegger şi, astfel, găsindu-şi linia directoare a scrierilor sale: „Faptul că absolutul divin şi finitudinea şi relativitatea lumii (şi a existenţei omului) nu se exclud, *sich nicht ausschliessen*, este pentru mine prin excelenţă temeiul teologic şi filosofic al credinţei mele" [Balotă, 2007 II: 226].

De aceea, în opera sa, Balotă apelează la mediatori şi îi menţionează adesea pe Sf. Augustin şi Toma de Aquino. Cunoaştem deja faptul că s-a format sub influenţa idealului augustinian. Astfel, Balotă va prelua în scrierile sale ideea conform căreia căutarea Adevărului în suflet se produce prin cunoaşterea ideilor divine, cunoaştere posibilă prin transcenderea Fiinţei. Toma de Aquino îl inspiră în stabilirea raportului dintre teologie şi filosofie, adică dintre revelare şi raţiune. Pentru Balotă, *nevoia de sfinţi* se justifică prin calitatea lor de mediatori şi liant între oameni, între trecut şi viitor, dar, mai ales, între oameni şi Dumnezeu. Astfel, sfinţii sunt „oameni-punte; leagă umanul de divin [...], mijlocesc între trecut şi viitor, întind punţi între prăpăstiile care separă oamenii" [Balotă, 1995: 279].

Preocuparea lui Balotă pentru Fiinţă se produce din raţiuni teologice, motiv pentru care se confirmă faptul că provenienţa indică direcţia spre care criticul s-a îndreptat, adică „spre un Dumnezeu care vine spre noi din trecutul nostru ca şi din viitorul nostru" [Balotă, 1995: 89]. Ce înseamnă această afirmaţie pentru Balotă? Înseamnă că va supune discuţiei opere din Antichitate şi până în contemporaneitate, că nu se referă doar la literatura română, ci abordează opere din literaturi, contexte politice, culturi diferite. Astfel, elimină orice aparentă barieră şi călătoreşte în epoci şi curente diferite pentru a căuta manifestări ale Divinităţii în apropierea Fiinţei, urmărind mereu simptomele crizei.

Dar rădăcinile criticii lui Balotă se trag şi din orizontul cult filozofic, nu doar din cel religios. El pleacă de la convingerea conform căreia cunoaşterea religioasă şi cunoaşterea filosofică nu sunt identice, prima este orientată spre mântuire, iar cea din urmă urmează drumul revelării prin specificul său de a căuta „să definească esenţe, să ajungă la principii, fiind o cunoaştere exploratoare în zona fundamentelor Fiinţei" [Heidegger, *apud* Balotă, 1995: 86]. De aceea, recunoaştem în critica lui Balotă o metodă filosofică care se alimentează din reflecţiile filosofice ale lui Heidegger, centrul interesului fiind, bineînţeles, Fiinţa. Chiar dacă Heidegger este şi teolog creştin (se mărturiseşte aşa), Balotă îşi extinde căutarea şi vede necesitatea unei explorări filosofice a religiei, posibilă printr-o comunicare continuă cu aceasta. Astfel, o găseşte la Max Scheler, un alt filosof la care se va raporta (şi care a contribuit la fundamentarea filosofiei lui Heidegger).

Continuând în aceeaşi notă a orizontului filosofic, trebuie să-l menţionăm pe Lucian Blaga, poetul şi filosoful care îl introduce pe studentul Balotă în *Cercul Literar de la Sibiu* şi faţă de care exegetul va rămâne cel mai fidel dintre cerchişti (atât din punctul de vedere al metodei filosofice specifice operei sale, cât şi în plan personal). Ce îl apropie atât de mult de Blaga? Sacrul din viziune blagiană îl tentează pe exeget, la fel ca ipostaza de *voce a iniţierii* în poezie (vocea lui Blaga este „vocea lui Orfeu"), dar, mai ales, pentru că Balotă îl vede pe Blaga ca fiind „Cel care, asemenea lui Faust, coboară la «mume», ca să aducă în lumea văzutelor, formele ascunse ale Fiinţei" [Balotă, 1999: 387]. Întâlnirile pe care Balotă le avea cu Blaga în *Bârlogul lui Faust*[1] prilejuiau mari şi răscolitoare întrebări (izvorâte din „tragedia uman-preaumană" a lui Goethe) pentru tânărul student („erai dispus să pui unele din marile întrebări privind Firea şi Fiinţa omenească: despre rostul tuturor celor ce sunt: Iubire, Moarte, Dumnezeu…" [Balotă, 1970: 313]), facilitând reflecţii asupra sinelui de genul următor: „îl căutam, oare, numai pe Blaga, nu mă căutam oare pe mine însumi?" [Balotă, 1970: 314].

Vorbind despre pilonii criticii lui Nicolae Balotă, trebuie să aducem în discuţie câteva elemente de convergenţă pe care le stabileşte cu alţi critici literari. El pleacă de la convingerea că artistul nu poate crea *ex nihilo*, astfel, nici criticul nu se poate detaşa de elementele viabile existente la nivelul criticii. Pentru a-şi susţine această idee, se asociază ideilor criticului şi poetului T. S. Eliot care vorbeşte despre vivificarea tradiţiei critice şi, mai ales, despre critica literară văzută ca o criză fecundă. Membru al celei de-*a patra generaţii postmaioresciene*, Balotă propune autoritatea modelului maiorescian, dar vine cu propria contribuţie, aducând în atenţie necesitatea unui filon filosofic al criticii care trebuie să se înscrie pe un traseu evolutiv.

Balotă apelează la mediatori (teologi, filosofi, critici etc.), pentru a-şi putea susţine metoda sa filosofică care este completată de aplecarea spre antropologic şi potenţată prin valori morale şi religioase.

*

Balotă propune o metodă critică, un stil personal care se alimentează din filosofic, antropologic şi religios. De aceea, o particularitate a criticii sale este vorbirea prin mediatori care ascunde transcrierea de sine, aceasta fiind soluţia pe care o găseşte după foarte mulţi ani în care a scris pentru sertar. Înainte de 1990, exegetul rescrie pe dedesubt operele, doar astfel putea explora la rădăcina umanului pentru a surprinde cele mai tulburătoare suferinţe ontologice. După 1990, Balotă se reabilitează, se dezvăluie prin publicarea jurnalului şi a meditaţiilor religioase care obligă la o relectură a întregii sale opere.

Bibliografie

Balotă, 1999: *Euphorion*, Ediţia a doua, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1999
Baloă, 1970: *Labirint*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1970
Balotă, 1995: *Calea, adevărul şi viaţa*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1995

[1] O încăpere a Bibliotecii Academiei din Cluj care comunica cu Biblioteca universitară, în care Blaga, exclus din viaţa literară, continua să lucreze.

Balotă, 2007 I/II: *Caietul albastru*, vol. I/II, Ediția a treia, Editura Ideea europeană, Bucureşti, 2007
Balotă, 2000b: *Însemnări din Caietul verde*, în *Apostrof*, nr. 1-2, 2000, p. 158
Balotă, 2018: *Abisul luminat*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2018

Aretzu, 2008: Paul Aretzu, *Jurnalul propriei regăsiri*, în *Vatra*, nr. 6-7, 2008, p. 139-142
Dimisianu, 2015: Gabriel Dimisianu, *Adnotări la Caietul albastru,* în *România Literară*, nr. 39, 2015, p. 5
Ţuţea, 2007: Petre Ţuţea, *Omul – Tratat de antropologie creştină*, Editura Timpul, Iaşi, 2007.

EPIDEMICS AND EPIZOOTICS IN THE ROMANIAN SPACE (1821-1921)

Florin F. NACU
Scientific researcher III Ph.D., ICSU "C.S. Nicolaescu-Plopsor", Romanian Academy, Craiova

Abstract: The article starts from the premise that the institutional development and the legislative evolution of Romania were not only influenced by the obstacles of the international relations system from 1821-1921, by the problems related to the international political status. In addition to the Romanian Principalities proper (under Ottoman suzerainty, tsarist protectorate, the collective guarantee of the great European powers), we decided to include the Romanian regions kidnapped as a result of wars in the medieval, modern and contemporary eras: Dobrogea, Transylvania, Banat , Bucovina, Bessarabia, South Dobrogea (Quadrilater).
The main reason for this choice was that after 1920, when except for Romania's border with the Soviet Union, the other borders were recognized by signed and ratified international treaties (the Union with Bessarabia was recognized by a separate protocol, not ratified, Bessarabia entering from 1918 within the borders of Romania, by the common will of the Romanians on both banks of the Prut) and Romania became Greater Romania. Then, after the Great Union, Romania also inherited the infrastructure, the system of measures on preventing and combating epidemics, as well as a certain tradition of organization, materialized in the harmonization of legislation.

Keywords: *Romanian space, pandemics, epizootics, 1821, 1921, historiography*

Articolul porneşte de la premisa că dezvoltarea instituţională şi evoluţia legislativă a României nu s-au lovit numai de piedicile sistemului de relaţii internaţionale din perioada 1821-1921, de problemele legate de statutul politic internaţional. Pe lângă Principatele Române propriu-zise (aflate sub suzeranitate otomană, protectorat ţarist, garanţia colectivă a marilor puteri europene), am decis să includem şi regiunile româneşti răpite ca urmare a unor războaie din epocile medievală, modernă şi contemporană: Dobrogea, Transilvania, Banat, Bucovina, Basarabia, Dobrogea de Sud (Cadrilater).

Principalul motiv pentru această alegere a fost acela că după 1920, când cu excepţia frontierei României cu Uniunea Sovietică, celelate frontiere au fost recunoscute prin tratate internaţionale semnate şi ratificate (Unirea cu Basarabia a fost recunoscută printr-un protocol separat, neratificat, Basarabia intrând din 1918 în hotarele României, prin voinţa comună a românilor de pe ambele maluri ale Prutului) iar România a devenit România Mare. Atunci, după Marea Unire, România a moştenit şi infrastructura, sistemul de măsuri privind prevenirea şi combaterea epidemiilor, precum şi o anumită tradiţie de organizare, concretizată în armonizarea legislaţiei.

Până la 1918-1920, teritoriile româneşti aflate sub ocupaţii străine au fost provincii frontaliere în Imperiile Austro-Ungar, Rus, Otoman, având o dublă importanţă, geo-strategică şi economică (sursă de exploatare a resursei umane, resurselor naturale de suprafaţă şi subsol). Evident, situaţia epidemiilor şi epizotiilor era atent monitorizată, fiindcă aceste provincii erau porţi de intrare în aceste imperii. Tradiţia carantinelor, a

pazei militare, a controalelor asupra importurilor şi exporturilor au făcut ca epidemiile dacă s-au produs să afecteze în diverse stadii economia imperiilor şi a Principatelor, fiindcă Principatele erau dependente economic de puterie vecine, întrucât economiile acestora se bazau masiv pe agricultură, zootehnie şi meşteşuguri, industria fiind o ramură dezvoltată cu precădere din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Astfel, vom analiza etapizat evoluţia pandemiilor, epizootiilor, a legislaţiei, conflictelor diplomatice iscate de aceste pandemii, evoluţia măsurilor sanitare şi a celor legislative. Vom prezenta, la finalul acestui articol, o bibliografie care este utilă în demersul nostru.

Acest articol constituie punctul de plecare al unei lucrări de anvergură, o monografie de anvergură, cu impact naţional şi internaţional.Epidemiile, epizootiile au fost mereu asociate cu insuficientele resurse sanitare de prevenţie. Se consideră că în Occident, sfârşitul Războiului Nordic -1721, marchează încetarea epidemiilor de ciumă, care au izbucnit masiv din secolele XIII-XIV. Motivul principal fusese faptul că ştiinţa progresase uimitor, începând cu Renaşterea, pe când în Orient, dispariţia Imperiului Bizantin sub loviturile turcilor otomani făcuse ca orice progres ştiinţific să fie aproape imposibil de sesizat. De aici, s-a produs o escaladare a situaţiilor epidemice. Oamenii au pus epidemiile pe seama schimbărilor climatice, fenomenelor astronomice-eclipsele de soare şi chiar pedepselor lui Dumnezeu, această din urmă idee fiind promovată chiar de preoţi care le considerau ca semne prevestitoare ale Apocalipsei, interpretând arbitrar şi într-o manieră amatoristică Sfintele Scripturi. Rugăciunile, slujbele religioase, chemarea ploii, au fost văzute ca semne de pocăinţă. Totuşi, contactele sporadice cu Occidentul, medicii occidentali ajunşi în Orient (italieni, germani şi evrei) au oferit unele mici scheme de combatere a epidemiilor: apele uzate în bolniţele mânăstireşti erau separate de apa curată, bolnavii nu erau ţinuţi lângă cei convalescenţi. Totodată, oamenii au conştientizat că dacă păstrează o minimă igienă, dacă depozitează gunoaiele departe de casă, dacă aleg să spele legumele, să le consume proaspete, să consume periodic lapte, pot să prevină epidemiile. Văruitul caselor, capcanele pentru şoareci şi şobolani (specialistul Alexandre Yersin a descoperit că şobolanii răspândescbacilul ciumei-Yersinia pestis). Schelele (porturile incipiente) de la Dunăre au fost prevăzute cu aşanumitele „carantine" clădiri unde marinarii petreceau 40 de zile izolaţi în clădiri după model medical veneţian (quarantina - 40 de zile) înainte de a coborî în localitatea de lângă port.

Într-un articol publicat anterior, am sintetizat aspectele legislaţiei sanitare româneşti în epocă: "*Legislaţia sanitară în România cunoaşte un salt modern, începând cu Legea Sanitară din 1874, modificată în 1877, în 1881 (articolele 10, 131 din vechea lege), 1885, 1893, 1898 (modifica articolele 35, 36, 37, 38, 95,154, 163, 164, 176 din Legea Sanitară). O nouă lege a fost adoptată în 1910. În România s-au mai dat şi alte legi sanitare, precum Legea din 1881, privind înfiinţarea spitalelor rurale, Legea asupra alienaţilor din 1894, Legea fondului sanitar pentru îngrijirea sătenilor, în 1906, Legea de trecere a spitalelor rurale sub autoritatea Ministerului de Interne din 1906, responsabilitatea fiind preluată de la conducerile judeţelor. Din anul 1875, au început să fie adoptate o serie de regulamente: „vaccinaţia şi revaccinaţia" (1875), regulamentul*

privind industriile insalubre (1875), regulamentul transportului cadavrelor umane (1877), regulamentul de concurs pentru posturile medicale (1885), regulamentul serviciului sanitar urban (1886), regulamentul privind comercializarea medicamentelor şi substanţelor otrăvitoare (1886), regulamentul privind organizarea, funcţionarea şi controlul farmaciilor (1886), regulamentul pentru verificarea morţilor (necropsii) (1886), regulamentul de aplicare a legii care prevedea înfiinţarea spitalelor rurale (1887), regulamentul privind funcţionarea şi conducerea staţiunilor balneare (1888), regulamentul pentru alinierea satelor, construirea caselor ţărăneşti, normele de igienă şi salubritate (1888), regulamentul dentiştilor, clasa a II-a (1888), regulamentul de funcţionare a spitalelor judeţene şi comunale (1888), regulamentul de prevenire şi combatere conjunctivitei granuloase (1890), regulamentul de administrare al spitalelor rurale (1890), regulamentul de atribuire a concesiunilor pentru noile farmacii (1891), regulamentul pentru prevenirea bolilor molipsitoare şi infecţioase (1891), regulamentul de fabricare şi comercializare a produselor distilate din petrol – 1892, regulamentul de acreditare al inspectorilor sanitari (1892), regulamentul Consiliului Sanitar Superior (1893). În anii 1893 şi 1894 s-au adus modificări la multe din regulamentele sus-menţionate. Remarcăm în 1893 şi un nou regulament, cel referitor la atestarea pentru libera practică pentru medici, medici veterinari, medici dentişti, farmacişti, moaşe . În 1895 se introduce un regulament sanitar referitor la fabricarea şi comerţul produselor alimentare şi alcoolice. În 1896, se revine asupra Legii alienaţilor, iar în 1897 se introduce un regulament pentru facultăţile de medicină şi se revine asupra regulamentului prevenirii şi combaterii bolilor molipsitoare şi infecţioase. În 1899 se introduc noi reglementări privind învăţământul farmaceutic, ocrotirea sănătăţii în zonele unde există exploatări de petrol, cărbune. În 1900, se dau două regulamente, privind medicamentele brute, substanţe toxice (inclusiv cu efect stupefiant), respectiv pentru taxa de farmacie. În 1901, apare regulamentul pentru funcţionarea policlinicilor, în 1904 se modifică regulamentul serviciului sanitar rural, iar în 1905 se dă un nou regulament privind concesiunea farmaciilor şi un regulament nou privind căminul moaşelor rurale[1]".

Oamenii au învăţat, în perioada campaniilor militare de la sanitari şi medicii militari că apa se fierbe şi se răceşte înainte de a se consuma. Acest fapt era cauzat de existenţa pericolului holerei. Holera era cauzată în special de consumul lichidelor contaminate. La 1831, generalul Pavel Kisselef ordonase construirea de carantine, în special în zona unde se va întemeia portul Turnu-Severin. Bătălia cu holera va dura până la 1883 când Robert Koch a descoperit bacilul holerei. În România, cercercetări esenţiale au fost realizate de către medicul de renume mondial Victor Babeş.

În acest sens, istoricul Sorin Grigoruţă notează: *"La nici un an de la stingerea ultimelor focare ale epidemiei de ciumă ce a afectat Moldova şi Ţara Românească pe parcursul anilor 1828-1830, un flagel necunoscut avea să-şi facă pentru întâia oară simţită prezenţa în spaţiul românesc extracarpatic: holera morbus, întâlnită şi sub denumirea de holera asiatică, fiindcă în sudul Asiei îşi avea originile această boală încă*

[1] Florin Nacu, *Repere legislative din istoria Olteniei (1866–1914)*, în "ARHIVELE OLTENIEI", serie nouă, nr. 33, 2019, p. 67–74.

străină europenilor. Într-un interval de nici trei decenii, alte două valuri epidemice vor lovi Țările Române (1848, 1853), în drumul bolii către occidentul european. Acest „marș al holerei", această răspândire treptată, dar constantă a epidemiei, fără a ține seama de carantine, cordoane sanitare și de niciuna dintre măsurile antiepidemice cunoscute până atunci, a afectat mai toate statele europene, anihilând pe alocuri decalajele existente, fie că vorbim de realități administrative, medicale ori sanitare. Cauzată de Vibrio cholerae, holera este îndeobște transmisă prin intermediul apei contaminate, Robert Koch (1883) fiind cel care a izolat bacteria și a descris modul de transmitere a bolii"[2].

Constantin Bărbulescu notează despre apariția bolii numită pelagră, ca urmare a carențelor alimentare cauzate de sărăcie. Factorul esențial era consumul de porumb alterat: *"În ultimele patru decenii ale secolului al XIX-lea apare în discursul medical din România o ciudată boală care este aproape în totalitate țărănească. O boală a mizeriei, ca multe altele, dar care cruță în mare parte populația urbană și afectează mai ales pe săracii satelor. Este pelagra, pe care țăranii o numeau în Moldova „jupuială", iar în Țara Românească „pârleală" sau peste tot* ***„boala săracilor", „boala sărăciei"***[3]*.*

Medicii definesc boala la modul general, încadrând-o într-o grupă nosologică specifică – intoxicație/otrăvire – stabilind o etiologie – produsă de porumbul alterat – sau insistând, cum face Victor Babeș, asupra predispozițiilor individuale la declanșarea maladiei.

Pelagra în faza terminală duce la o degradare fizică și psihică care impresionează adesea pe observatori, cu toate că medicii noștri nu sunt persoane ușor de impresionat. Chiar de la primele mărturii descrierile sunt terifiante. Doctorul Iacob Felix este printre primii martori ai acestei teribile degradări: „Prin unele sate ale Țării Românești puteți vedea târîndu-se niște cadavre vii acoperite cu răni, cu pielea crăpată la mâini și la picioare, prefăcută într-o coaje groasă la alte locuri. Cea din urmă înflăcărare a sufletului acelor sărmani, e câteodată o nebunie letală. Simplicitatea țăranului numește boala aceasta în unele locuri «pârleală», în alte locuri «pecingine rea», știința a botezat-o «pelagră»". În concluzie, o boală teribilă cel mai adesea cu terminație letală."

Slaba rețea spitalicească din România și-a spus cuvântul. La 1874, epidemia de scarlatină a ucis-o pe principesa Maria, unica fiică a Principelui domnitor Carol și a Principesei Elisabeta, viitorul prim cuplu regal al României[4].

Situația nu devenise mai bună nici la începutul secolului XX. Autoritățile avuseseră în vedere unele prevederi sanitare, dar acestea nu împiedicau izbucinrea focarelor de pelagră sau holeră, mai ales în rândurile soldaților. Holera și dizenteria au afectat destul de grav Armata Română în timpul campaniei victorioase în cele din urmă, din Bulgaria, în 1913. Istoricul Alin Ciupală rezumă momentul reprezentat de epidemia de holeră din 1913: *„Epidemia de holeră s-a extins foarte repede în rândurile unităților românești combatante în primul rând deoarece comandanții nu au luat niciun fel de*

[2] https://www.scena9.ro/article/epidemie-holera-ciuma-pelagra-gripa-romania, accesat la 18 iunie 2021.
[3] Constantin Bărbulescu, *România medicilor. Medici, țărani și igienă rurală în România de la 1860 la 1910*, Editura Humanitas, București, 2015, p. 23-26.
[4] https://www.rfi.ro/politica-120100-pagina-de-istorie-epidemie-scarlatina-ucis-principesa-maria-romania, accesat la 21 iunie 2021.

măsuri în momentul declanşării bolii. Holera se manifesta în Bulgaria în momentul avansării trupelor române iar sursele de contaminare au fost apele infectate. A lipsit şi asistenţa medicală specializată, unii dintre ofiţerii rezervişti mobilizaţi au relatat în amintirile lor despre mai marea atenţie acordată cailor cavaleriei decât trupei.

Autorităţile militare pur şi simplu nu au luat în calcul posibilitatea izbucnirii unei asemenea epidemii, cu toate că, încă din 1911-1912, rapoarte diplomatice trimise de la Sofia la Bucureşti menţionau starea sanitară precară existentă mai ales în satele bulgăreşti[5]*.*

La rândul lor, autorităţile civile erau interesate în primul rând de chestiunile politice, nu de cele sanitare, în special de reglementarea păcii care trebuia să aducă României câştigurile pentru care intrase în război. Drept urmare, problema holerei nu a devenit o prioritate, nu a fost tratată de timpuriu şi cu mijloace eficiente.

Tratatul de pace semnat la Bucureşti pe 10 august 1913 oferea României victoria şi un teritoriu din sudul Dobrogei alcătuit din judeţele Durostor şi Caliacra. Bulgaria era obligată să accepte concesii teritoriale şi faţă de ceilalţi învingători. În paralel însă, epidemia de holeră marca faţa neagră a succesului: peste 11.500 de militari români îmbolnăviţi din care peste 1.600 nu au reuşit să supravieţuiască. Dacă operaţiunile militare propriu-zise provocaseră câteva zeci de victime dintre millitarii români, sub o sută, holera ucisese nemilos.

În plus, apăruse şi un alt pericol, mult mai grav, reprezentat de riscul contaminării populaţiei româneşti de trupele în retragere. Soluţia salvatoare a venit din organizarea unui sistem de carantină şi de tratare a militarilor bolnavi pe un aliniament paralel cu Dunărea, pe teritoriul românesc. Cea care l-a organizat a fost principesa moştenitoare a tronului Maria, viitoarea regină. Ea a mobilizat doamnele din aristocraţie şi burghezie care au organizat spitale de campanie, centre de carantină şi de refacere, s-au îngrijit de repartizarea medicamentelor şi alimentelor necesare, au sprijinit asistenţa medicală specializată. Această experienţă s-a transformat într-un model pe care regina Maria l-a replicat, la o cu totul altă dimensiune, în timpul Primului Război Mondial"[6].

Păduchii, puricii, ploşniţele, imposibilitatea păstrării curăţeniei, supraaglomerarea spaţiilor, alimentaţia precară, criza puternică din timpul ocupaţiei militare germane (1916-1918) a României a dus la izbucnirea tifosului exantematic, care a făcut ravagii până în 1922.

În plus, teribila gripă izbucnită la finalul războiului mondial, în rândul soldaţilor întorşi dde pe front, a provocat la nivel mondial peste 50 milioane victime. În România, istoricul Constantin Giurescu dar şi alte personalităţi, prcum generalul erou Eremia Grigorescu au murit din cauza acestei boli, în 1918, respectiv 1919.

Regina Maria, bolnavă de gripă spaniolă, nota în data de 26 decembrie 1918 în *Jurnalul ei de război* : *„N-am mai scris de 20 de zile! Am fost bolnavă, foarte bolnavă, lovită brusc şi pe neaşteptate, pe la spate, cum s-ar spune, şi am fost ţintuită la pat – tocmai când lumea voia să se bucure alături de mine. Boala m-a luat de sâmbătă, m-am trezit cu capul*

[5] https://unibuc.ro/epidemiile-in-istorie-o-epidemie-uitata-holera-romania-si-al-doilea-razboi-balcanic-din-1913-alin-ciupala/, accesat la 18 iunie 2021.
[6] *Ibidem.*

greu şi dureros, am îndurat cu greu câteva audienţe... Dar am fost bolnavă – o boală oribilă, dureroasă, cum n-am avut în viaţa mea. Zile întregi de febră chinuitoare şi greaţă, slăbiciune, halucinaţii crunte şi insomnia neîntreruptă, până am crezut că voi înnebuni. Deci aceasta e celebra gripă spaniolă – ei bine, de acum ştiu că nu e de glumă cu ea" [...]. Coşmarul însă continuă, iar două zile mai târziu regina se confesează cum se luptă din toată fiinţa ei: „Mă târăsc de colo-colo, dar în fiecare zi sunt tot mai puternică. Nu îmi accept invaliditatea, detest din tot sufletul viaţa aceasta în care sunt obligată să-mi menajez sănătatea şi nu pot face un pas fără să se agite în spatele meu cineva după un şal, o fereastră deschisă sau altceva"[7].

În ceea ce priveşte situaţia epizootilor, între 1886 şi 1892 s-a desfăşurat un război vamal ăntre România şi Autro-Umgaria din cauza faptului că Austro-Ungaria suspecta că vitele din România contaminează vitele din Occident. În realitate, era vorba de dorinţa fermierilor occidentali de a scoate vitele româneşti din comerţul de profil cu Vestul Europei şi chiat cu SUA. Consecinţa a fost că mulţi ciobani şi mici producători, negustori şi mici deţinători de instalaţii proto-industriale au trecut Carpaţii în Oltenia şi Muntenia, impulsionând economia României şi depopulând Ţaa Bârsei şi Mărginimea Sibiului[8].

Situaţia epizootiilor în România a făcut obiectul multor rapoarte diplomatice franceze, în perioada 1866-1880, după cum notează Lucia Taftă: „S*tarea de sănătate a animalelor din România a fost, de asemenea, una din preocupările funcţionarilor francezi. Se importau de aici un mare număr de vite cornute. O serie de comercianţi au venit din Franţa, cu scopul de a înfiinţa chiar şi abatoare, spre exemplu, la Craiova. Pe de altă parte, vitele bolnave transportate pe vapoarele franceze le puteau contamina sau incluse în hrana oamenilor, îi puteau îmbolnăvi. Pesta bovină (numită tifos contagios şi în mod curent epizootie) era urmărită cu mare atenţie. în 1866 un raport asupra holerei - trimis din Iaşi - semnalase şi flagelul pestei bovine, care decima de aproape un an vitele comute13 . în anul 1867 guvernul francez - prin ministrul Afacerilor Externe - solicita consulului de la Iaşi culegerea şi transmiterea de informaţii asupra pestei bovine din Principatele Unite. Autorităţile franceze doreau să ştie dacă epizootia, care s-a declanşat la Adrianopol şi a ajuns în Rumelia se poate extinde şi în alte zone, precum cele româneşti 1 4 . Consulul Castaing în răspunsul său arăta că, dimpotrivă, pesta bovină era o situaţie permanentă în Principatele române. Iar dacă a apărut la Adrianopol, cu siguranţă ea s-a propagat din zona românească şi din Basarabia rusă. El mai consemna lipsa de responsabilitate a autorităţilor române în luarea măsurilor de protecţie a animalelor şi implicit a oamenilor. Un singur om, prefectul de Bârlad, a ordonat şi a supravegheat ferm, tăierea tuturor animalelor din localităţile contaminate, inclusiv a celor încă sănătoase*"[9].

Pe lângă pesta bovină, rabia (răspândită de câini şi vulpi) şi trichineloza la porcine erau boli care afcetau efectivele de animale şi sănătatea oamenilor.

[7] https://www.scena9.ro/article/epidemie-holera-ciuma-pelagra-gripa-romania, accesat la 18 iunie 2021.
[8] http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/R%C4%83zboiul_vamal_dintre_Rom%C3%A2nia_%C5%9Fi_Austro-Ungaria, accesat la 12 iunie 2021.
[9] Lucia Taftă, *Situaţia sanitară din România în rapoarte diplomatice franceze din perioada 1864-1880 (epidemii şi epizootii),* în "Muzeul-National-"XIV-2002, p.172-174.

Aşadar, chestiunea epidemiilor şi epizootilor a fost foarte des întâlnită în spaţiul românesc în secolul 1821-1921. Pe măsură ce s-a constituit România modernă, instituţiile sanitare au trebuit şi ele să evolueze.

Bibliografie

Arhive :

Depozitul Central de Arhivă (în continuare se va cita D.C.A.), fond Marele Stat Major, Serviciul Istoric, dosar nr. crt. 67.

Cărţi, studii, articole :

***, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Bucureşti, 1988.
Bălăican, Delia; *Sănătatea românilor supusă „gravităţii excepţionale" a încercărilor războiului (1916-1918)*; Revista Bibliotecii Academiei Române, Anul 2, Nr. 2, iunie-decembrie 2017; pp.115-143.
Bolovan I.*, Consideraţii asupra epidemiei de holeră din 1848* în Transilvania, în *Studii de Istorie a Transilvaniei,* coord. S. Milu şi F. Gogâltan, Cluj, 1994.
Cantacuzino I.; *Epidemia de tifos exantematic în timpul războiului trecut*; Revista Ştiinţelor Medicale, 10/1941; pp. 659–680
Cantor, Norman F., *In the Wake of the Plague. The Black Death and the World It Made*, The Free Press, New York, London, Toronto, Sydney, Singapore, 2015
Copăcescu, Nina ; *Tifosul exantematic în Bucureştiul sfârşitului de secol XIX şi începutul de secol XX*; Bucureşti - Materiale de Istorie şi Muzeografie, XX/2006; pp. 185-193.
Crosby, Alfred, *America's Forgotten Pandemic: the Influenza of 1918*, 2nd ed, Cambridge University Press, New York, 2003
Davis, Ryan A., *The Spanish Flu: Narrative and Cultural Identity in Spain, 1918*, Palgrave MacMillan, New York, 2013
Delumeau, Jean, *Frica în Occident. O cetate asediată (sec. XIV-XVIII)*, traducere românească, Ed. Minerva, Bucureşti, 1986
Dimiu, Dimitrie, *Amintirile unui rezervist. Note şi impresii din campania anului 1913*, Bucureşti, Editura Minerva, 1914.
Dumitraş, Vasile *Secvenţe istorice vizând activitatea serviciului sanitar militar român în Moldova în timpul Primului Război Mondial şi în Basarabia după Marea Unire din 1918 (dedicat Centenarului de la Marea Unire).,* ; Revista de Ştiinţe ale Sănătăţii din Moldova, Nr. 1(15)/2018; pp. 75-86.
Felix, I. *Istoria igienei în România în sec. al XIX-lea. Al treilea memoriu-cholera*, în AARMSŞ, seria II, tom.XXIII, Bucureşti, 1910.
Gămănescu, Ştefan, *Epidemia de holeră din 1873 în Banat şi Transilvania, În volllmul Apărarea sănătăţii ieri şi azi* (coord.Gh. Brătescu), Bucureşti, 1984.
Jelavich, Barbara, *History of the Balkans. Twentieth Century*, vol 2, Cambridge University Press, 1983.
Leaşu, Florin Gabriel; *Campanii sanitare în România în prima jumătate a secolului XX*, Rezumat Teză de Doctorat; Universitatea „Transilvania" din Braşov – Şcoala Doctorală Interdisciplinară – Departament: Discipline Fundamentale, Profilactice şi Clinice; Braşov; 2014; pp. 1-40.
Nacu, Florin*, Structuri sociale în România anilor 1856-1918*, Editura Aius, Craiova, 2013, ISBN 978-606-562-359-0, 258 p.
Idem, *Aspecte ale istoriei moderne şi contemporane a României din perspectiva cercetării naţionale şi internaţioale a ultimilor 25 de ani (1989-2014)*, Colecţia Opera Omnia, Cartea de Istorie, Editura Tipo Moldova, Iaşi, ISBN 978-606-676-800-9, 2014, 195 p.
Idem, *Împlinirea dezideratului revoluţionar paşoptist în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza* Colecţia Opera Omnia, Cartea de Istorie, Editura Tipo Moldova, Iaşi, 2015.
Idem, *Conceptul de modernizare a României prin discursuri, iniţiative şi elemente de strategie politica (1859-1914)*, Craiova, Editura Sitech, ISBN 978-606-11-6467-7, 2018.
Idem, *The Union of all The Romanians – From political concept to national ideal*, Lambert Publishing House, Berlin 2020, ISBN 978-620-2-68490-3, 212 p.
Idem, *Tudor Vladimirescu, Revoluţia Română şi Europa la 1821,* Global Edit, Saarbrucken, 2021
Nistor, Ion. I. *Ravagiile epidemiilor de ciumă şi holeră şi instituirea cordonului carantinal la*

Dunăre, în „Analele Academiei Române. Memoriile secţiunii istorice", seria III, tom XXVII (1944-1945), Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1946.
Săndulescu, C. *Istoria serviciului sanitar al Armatei române în campania 1916-1919, vol. I-II*. Bucureşti, 1940
Spinney, Laura, *Pale Rider: the Spanish Flu of 1918 and How it Changed the World*, PublicAffairs, Hachette Book Group, New York, 2017.
Stoica, Leontin; *Reorganizarea serviciului medical sub îndrumarea misiunii militare franceze*; Cohorta - Revistă de istorie militară, nr. 1, 2010, pp. 54-60.
Teodorescu, Bogdan; *Boli şi asistenţă sanitară în România anilor 1917-1918* (acces gratuit cu înregistrare prealabilă); Studii şi articole de istorie, 85/2018; pp. 51-72
Zbuchea, Gheorghe, *România şi războaiele balcanice 1912-1913. Pagini de istorie sud-est europeană*, Bucureşti, Editura Albatros, 1999.

THE NUPTIAL RITES OF PASSAGE - REPRESENTATIVE ELEMENTS

Dr. cercetător postdoc. Marina (Cergheș) Ioana Laura, Universitatea din Oradea

Summary:

In the customs of the Romanian folk culture, the fir tree is associated to the marriage ceremony, but also to the funeral one, in both cases symbolizing "the male principle of life"[2367]. In the nuptial ceremony, the fir tree brought to the bride's house represents the groom. In the nuptial ceremonies from the North-Western region, the fir is used as a support for the wedding flag. The fir tree is to be found among the oldest symbols of life, symbolising the vigour and persistence of the male principle

The fir tree ritual described in the nuptial ceremonies from Moldavia and Oltenia takes place similarly with the ritual of the wedding flag from the North-Western part of the country. Our objective in this article was just an incursion into the research of the ritual of the wedding fir tree. For certain, this theme can represent the subject of a new work that opens a new research path for a subject that was not dealt with yet. The totality of actions from the two scenarios had in view the same objective: ensuring the full transition from the status of lad to a spouse, thus facilitating this transitory phase.

Key words: the fir tree, ritual, folk, ceremony, nuptial

In the customs of the Romanian folk culture, the fir tree is associated to the marriage ceremony, but also to the funeral one, in both cases symbolizing "the male principle of life"[2368]. In the nuptial ceremony, the fir tree brought to the bride's house represents the groom. In the nuptial ceremonies from the North-Western region, the fir is used as a support for the wedding flag.

Of smaller size than the monography of S.F. Marian, the work of Elena Sevastos – *Nunta la români, Studiu etnografic comparativ, Edițiunea Academiei Române, București* [*The Romanian wedding, Comparative ethnographic study, Romanian Academy Edition, Bucharest]* – published in 1889 has, on the whole, an almost identical structure with the one proposed by S.F. Marian. In the four distinct sections - *Before the engagement, The actual engagement, The wedding, After the wedding* - there are no mentions regarding the flag, but the author describes de fir tree as a ritual element specific for the regions of Muntenia, Oltenia and Dobrogea. The same as in the majority of the regions where the nuptial flag ceremony is a hallmark, the fir tree ritual takes place at the groom's house, with the participation of lads and maidens. The fir tree is made of gilded papers, having figs, almonds, walnuts, hazelnuts, oranges and other fruits attached to the tree with a thread or strand[2369]. The wedding guests set forth from the groom's house, with the fir tree "leading" the wedding procession.

The fir tree ritual displays moments filled with various solemn speeches, profound and numerous meanings, such as the nuptial poem of the fir tree. This nuptial poem embodies the groom's message to his bride, in which descriptive elements of the ceremony are also included. In the beginning, it is described the road travelled by the *brădar* [TN: *lad carrying the wedding fir tree or who dances at the ceremony]* and his group starting from the groom's house and ending at the bride's house, by evoking hyperbolically the obstacles put by the bride's group; afterwards, on the part of the groom, there are communicated the honouring commandments of the fir tree and the preparing commandments for receiving the groom. The "speaking" of the fir tree – accompanying an exchange of ritual symbols – designates another step on the road of closeness between the two young people, of the transition to the new status of spouses, through the medium of certain proofs ritualized by love.

[2367] Ivan Evseev, *Simboluri folclorice, Lirica de dragoste și ceremonialul de nuntă*, Editura Facla* [*Folkloric symbols, Love lyrics and the wedding ceremony, "Facla" Publishing House], Timișoara, 1987, p. 138

[2368] Ivan Evseev, *Simboluri folclorice, Lirica de dragoste și ceremonialul de nuntă*, Editura Facla* [*Folkloric symbols, Love lyrics and the wedding ceremony, "Facla" Publishing House], Timișoara, 1987, p. 138

[2369] Sevastos, Elena, *Nunta la români, Studiu etnografic comparativ, Edițiunea Academiei Române, București** [*The Romanian wedding, Comparative ethnographic study, Romanian Academy Edition, Bucharest], 1889, p. 90

In *Obiceiuri Nupțiale din Moldova, Tipologie și Corpus de Texte*[2370] * *[*Moldavian Nuptial Customs, Typology and Corpus of Texts]*, in the subchapter - *Bradul și pomul de cununie** *[*The fir tree and the wedding tree]*, Silvia Ciubotaru describes this ritual in the localities of Prăjeni – Botoșani county, Cucuteni – Iași county, Vlădeni – Iași county and Moișa – Suceava county. Here below, we will depict the nuptial scenario in the specified regions in order to look into the similarities and differences between the flag ceremony and the fir tree ceremony in different geographical areas, but with similar meanings and a common objective: the easing of the transitory phase from the status of lad to that of a spouse.

The fir tree is included in the sequences with the bringing of the hen, unveiling the bride and with the dedication of the knot-shaped breads in the house of the groom and bride's godparents. In the hen-related sequence, this bird is given to the groom in exchange of the fir tree. When the fir tree is received, humorous extempore verses can be heard:

”O bătut vântul din jos,
Ș-o rădicat bradu sus![2371]
Acest brad frumos rotat,
Cu crengile la pământ lăsat,
Nimeni nu-l va putea ridica,
Decât eu cu-ntreaga oaste-a mea![2372].
Acest toiogaș di brad,
Trebuiești îmbrăcat!
Nici cu fir, nici cu mătasă!
Numai c-o basma frumoasă,
Di la cucoana mireasă!
Fie și de in
Șî-i fie bucuria deplin!”.[2373]

At this moment, the bride has a handkerchief prepared and ties it up at the top of the fir tree and a specific dance – *hobut* – begins to unfold in the presence of the wedding guests.

In Pleșani – Botoșani county, *vornicul** *[*TN: In Romania, ceremony chief at the folk weddings]* gives the fir tree to the bride and says:

”Bună sara, bună sara,
Domnișoarî mireasî,
Ci stai după masî,
Ca o garoafî frumoasî!
Iaca, mirili-o vinit
Șî-l îmbraci,
Cî –i gol goluț!
Șî-l îmbrăcaț,
Ci cum va fi îmbrăcat bradu,
Așa va fi îmbrăcat șî bărbatu![2374]

[2370] Silvia Ciubotaru, in *Obiceiuri Nupțiale din Moldova, Tipologie și Corpus de Texte*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza* [*Nuptial Customs from Moldavia, Typology and Corpus of Texts, Publishing House of ”Alexandru Ioan Cuza” University], Iași, 2009, p. 330
[2371] Idem, Ibidem, p. 330
[2372] Idem, Ibidem, p. 331
[2373] Idem, Ibidem, p. 331
[2374] Idem, Ibidem, p. 517

or:

– Domnișoarî, mireasî,
Poftim acest brad,
Di Dumnezeu blastămat,
Ramurile s-o uscat,
Frunzăli i-o picat,
Și sî ceri de la dumneavoastrî,
Cinstitî mireasî, îmbrăcat!
Și cum va fi îmbrăcat bradu,
Așa va fi și bărbatu!”.[2375]

At this point, the bride puts the handkerchief on the fir tree, and *vornicul* dances with the fir tree around the group of wedding guests. To be noted that beauty is rendered graphic with the help of flowers, by comparing the bride with the carnation. And similarly, the groom is like the fir tree. The efficiency is increased through the wide comparison between two similar actions, the compared terms being two nouns: the fir tree and the groom. One comparison is introduced through the conjunction *cum* [*TN: as]*, while the other one starts intentionally with *așa* [*TN: so]…* This type of comparison can be seen often in the Homeric poems.

In Deleni – Iași county, when the hen is brought, *vornicul* brings the fir tree to the bride and says:

”Acest toiegel di brad,
Di nouăcezi di ani căutat,
Nimi n-o fost vrednic,
Di-mbrăcat,
Dicât giupâneasa mireasî!
S-o fălit că l-o-mbrăca,
Drept ciudi, vom videa![2376]

The bride puts an embroidered kerchief on the fir tree, *vornicul* takes it and says:

”Di nouăzeci di ani căutat,
Nimeni n-o fost vrednic di-mbrăcat,
Decât giupâneasa mireasî,
S-o fălit cî l-a-mbraca!
Și, drept ciudî, l-o-mbrăcat,
Rog pi nunul ceal mare,
Dimpreunî cu toțî mesenii,
Și-mi dea o mână di agiutori”.[2377]

Out of the need to have a more empathic expressiveness, the folk creator uses the exaggeration. This folkloric exaggeration introduced through the opposition *nimeni* [*TN: no one]… decât* [TN: *but]* is intended to draw the attention on what is unusual, thus denoting the singling out. This *ex abrupto* approach of the theme is all in all a folklore-specific feature and serves for a better delimitation from reality, accounting for an insulation process, a sort of delimitating frame where the mirrored fact can be better grasped.

[2375] Idem, Ibidem, p. 517
[2376] Idem, Ibidem, p. 517
[2377] Idem, Ibidem, p. 518

The same unfolding of the ritual can be found in Pârcovaci – Iași county; when the hen is brought to the bride and groom's table, the groom takes the hen and tears it, and at this point *vornicul* lifts the fir tree up and says:

”Acest brad nant,
Di 99 di ani uscat,
Multi țări o-mblat!
Șî nime n-o fost vrednic
Di a-l îmbrăca!
Ș-am auzât,
Cî numai domnul mire
Șî jupâneasa mireasî
Sânt vrednici di a-l îmbrăca!”.[2378]

The bride puts a handkerchief on the fir tree, and *vornicul* says for the second time:

”Acest brad nant,
Di 99 di ani uscat,
Multi țări o-mblat
Șî nime n-o fost vrednic
Di a-l îmbrăca!
Numai jupâneasa mireasî,
O fost vredniciî șî l-o-mbrăcat!
Dacă nu credeți,
Puneți mâna și vedeți!”.[2379]

In order for the fir tree to be worthy of admiration and the proper worship, the folk creator makes use of the hyperbole. The hyperbole serves for the extension of dimensions in order to differentiate them from the ordinary ones.

In Bobulești – Botoșani county, the fir tree ritual is marked by the sequence designed to the *vornicel* [*TN: In the Romanian villages, a lad charged with the invitation and treating of the guests at the rural weddings, with the announcement of gifts and delivering the nuptial poem]* named the lifting of the fir tree:

“Bună zâua, bună zâua!
Horî mândrî și voioasî!
Pe-aceastî masî frumoasî,
O căzut un măr frumos
Ș-un brad luminos
Cini va fi vrednic
Și puternic
Sî ridici năframa,
Di noauî meșteri lucrați !
Di noauî ani călcați!
Dumnezezău în ziua dintâi,
O făcut ceriu șî pământu!
A doua zi l-o-mpodobit,
Cu luna, soarili și stelili!

[2378] Idem, Ibidem, p. 518
[2379] Idem, Ibidem, p. 518

A treia zi o făcut pe Adam.
Șî văzând cî nu-i bine
Să locuiascî
Om sângur pi pământ,
I-o dat somn lui Adam.
O luat oasî din oasâli lui,
Carni din carnea lui
Ș-o făcut
Pi strămoașa noastrî Eva
Și i-o blagoslovit:
Creștiți și vă înmulțiți,
Umpleți pământul
Și-l stăpâniți!
Și de-atunci pân-acum,
Mulți mai mulți crescură,
Pân-au ajuns la acești doi tineri,
Care stau cu capetele plecate,
Cu fețele rușinate,
Se roagă cu smerenie,
Să le dați blagoslovenie,
Căci binecuvântarea părinților,
Întărește casele fiilor!
Noi bradul l-am închinat,
Năframa am ridicat
Să fie-ntr-un ceas bun,
Cu noroc”. [2380]

In these verses, we come across the metaphor of the apple – a fruit packed with erotic implications – which is associated with the biblical motif of creation of the first human beings, as well as the cosmic motifs: the moon, the sun, and the stars. The verbal abundance is a straightforward testimony of vigour filled with efficient virtues.

Unlike these localities where the fir tree is brought by the *vornic* to the bride, in Poiana Mărului – Iași county, the fir tree is put on the bride and groom's table, and these humorous extempore verses can be heard when lifting the fir tree up:
”La tânăru nostru împărat,
Pi masî,
Îi un brad cu cetina grasî,
Cu cetina de argint,
Cu ramurili pânî-n pământ!
S-o pornit vânturili,
Di pi tățî munții!
O vinit un vânt di la răsărit
Și bradu nu s-o clintit,
O mai vinit unu de la asfințit
Șî bradu pi cinstita masî
L-o prăvăli!
Iar dumneavoastrî, mesăni,
Dacî vreți sî mă agiutați,

[2380] Idem, Ibidem, p. 516-517

Odatî bradul să ni-l ridicați!”.[2381]

The wedding tree is made of a stick of about 2 metres at the bride's place. It was embellished with flowers, four candles and *șuvăieti* (beads) were surrounding it, and the basil was placed at the top: "That mace represented the honour of the wedding. Once the bride was brought into the house, the groom had to break the mace on his knees. The part that was covered with flowers was kept in the house, and the empty one was thrown over the house. The part covered with flowers represented the house's luck”[2382].

In Moișa – Suceava county, the tree is made of a plum tree decorated with apples, walnuts, candies, chocolate, biscuits, a towel and two cups. This tree – named the wedding tree – is given along with the knot-shaped breads to the groom and bride's godparents before the wedding[2383].

In Milcov, two fir trees were made – one was put at the groom’s door, and the other one at the bride's door: ”There was a time when the groom had to plant a tree for the luck of the new family, but nowadays this custom is less frequently. But back in the day, it used to be practiced. The young people planted the tree and watched it growing, believing that their marriage would be the same”[2384].

The same fir tree ritual can be found in Oltenia - Vâlcea county, already described since 1928 in the work *Nunta în județul Vâlcea* [*The wedding in Vâlcea county]*, with an Account presented by Constantin Brăiloiu[2385]. The *making* of the fir tree takes place at the groom’s house with the participation of young and old people in the village. The activity starts only after the groom's friends are treated with plum brandy. The fir tree is decorated with basil and flowers made of crepe paper. After ending this activity, the fir tree is sunk into a bread specially prepared for this moment and then placed on the table in the middle of the room. The young people start to dance the hora around it, after which the table with the fir tree on it is moved to another room. The next morning, *brădarul* will bring the fir tree to the bride and will put it up on the house.

Mounted on a shod horse, with flowers on the halter, holding in his hands a cart whip, and a handgun at the waist belt, *brădarul* sets forth to the groom’s house. To be noted the resemblance between the *brădar* and the hero in the folk tales. Much like a fairy tale character, *brădarul* begins this journey – the travelled path – being equipped with 3 props playing the role of adjuvants that can be met in any folk fairy tale: the horse – a real travelling companion, a messenger of yearning, a wise guide for the fairy tale hero, the whip and the weapon that will carry through different functions when walking on the path and will help him in fulfilling his role. These elements are specific to the *brădar* and are missing from the props of the standard bearer.

Arrived at the bride’s house, he announces his arrival by firing three shots upwards. The young lady’s parents open the door for him, and the bride’s father welcomes him with this greeting:

”Bine-ai venit,
Bine-ai gândit,
La noi bine-ai statornicit!
Și bradului mă închin cu multă sănătate,
La fața dumitale și la acelui ce te-a trimis. Amin!”.[2386]

[2381] Idem, Ibidem, p. 518
[2382] Idem, Ibidem, p. 331
[2383] Idem, Ibidem, p. 332
[2384] Idem, Ibidem, p. 332
[2385] G. Fira, *Nunta în județul Vâlcea*, Editura Cultura Națională, București* *[*The wedding in Vâlcea county, National Culture Publishing House, Bucharest]*, 1928, p. 11
[2386] Idem, Ibidem, p. 13

Brădarul, getting close to the house, says the words of the fir tree:

”Tânărul nostru împărat,
De dimineață s-a sculat!
Și plecând prin sat la noi,
M-a găsit la o turmă de oi!
Și tare m-a rugat,
Să fiu brădar,
Ca mândru arțar!
Să-i iau truda de-o noapte,
Stropită cu lacrămi de lapte.
Ș-așa am plecat,
Cu murdu-nstrunat,
Cu paloșu – ntr-o mână,
Cu bradu-n altă mână!
Ș-am trecut văi,
Am ocolit pe după clăi,
Pe drumuri nebătute,
Prin ape nescăzute,
Ca să ajung la dumneavoastră”.[2387]

Taking over the basic techniques from the traditional folk genres, the words of the fir tree weave elements of folk lyrics with elements of cult lyrics* *[TN: *type of lyrics where the author is known or which displays singularity]*, thus being able to identify the influences of written literature through the usage of comparisons, recitals and through the novelty of artistic images. Likewise, the intersubjective aspect remains well-tied in the thinking system and sensitivity of folkloric type. Through the entire ensemble of meanings, values and images, the verses are linked to the universe of mentalities, folk customs and beliefs, displaying symbols crystallised over the centuries.

In the lyrics of the *brădar*, the central motif – the fir tree – represents the male symbol par excellence. The fir tree appears in comparisons meant to underline the proud stance of the groom, his youth and vigour. Symbolising the undying youth, the fir tree is present in the comparisons referring to the lad’s portrait.

The semantic line joining the three images – fir tree – distaff (met in Moldavian villages, but also in certain localities from Sălaj) – lad – is based on a double metaphoric and metonymic transfer. The fir tree is to be found among the oldest symbols of life, symbolising the vigour and persistence of the male principle. The Romanian ethnology is filled with many folkloric works and materials designed to confirm the existence of a cult of the fir tree in the Carpathian-Danubian region: R. Vulcănescu, *Coloana cerului*, Ed. Academiei R.S.R., București* *[*Column of the sky, R.S.R. Academy Publishing House, Bucharest]*, 1972, p. 50-56; T. Herseni, *Forme străvechi de cultură poporană*, Ed. Dacia* *[*Ancient forms of popular culture, ”Dacia” Publishing House]*, Cluj-Napoca, 1977, p. 181-185; G. Mușu, *Din mitologia tracilor*, Ed. Cartea Românească, București* *[*From the Thracian mythology, ”Cartea Românească” Publishing House, Bucharest]*, 1982, p. 106-109; O. Papadima, *Literatura populară română. Din istoria și poetica ei*, EPL, București* *[*The Romanian folk literature. From its history and poetics, EPL, Bucharest]*, 1968, p. 85-86; N. Boboc, *Motivul premioritic în lumea colindelor*, Ed. Facla* *[*The pre-pastoral motif in the universe of Christmas carols, ”Facla” Publishing House]*, Timișoara, 1985, p. 159-163.

[2387] Idem, Ibidem, p. 13

The monographic description - *Nuntă la români* [*The Romanian wedding]* written by S. F. Marian in 1890[2388] assigns two pages to the subchapter - *The fir tree*. We find here the green fir tree bushes serving for the decoration of the bride's carriage in certain parts of Transylvania. The day when the carriage is prepared is known as the fir tree day[2389]. Likewise, in Bucovina, the green needles of the fir tree are used in the decoration of the groom and bride's houses. In Dobrogea, the ethnographer notices the presence of the tree – the fir tree – embellished with flowers and coloured paper, carried by two lads in front of the bride's carriage. They dance the fir tree dance until entering the church. Both the tree – the fir tree – from the weddings in Dobrogea and the fir tree bushes from Bucovina and Transylvania signify rejoicing *i.e.* just like everyone enjoys the fir tree's greenness, so should the wedding guests and especially the ones to get married rejoice, praying for God to give them a joyous life together and to be for a very long time strong and sturdy as the fir tree, which is always green, be it summer or winter[2390].

We've reached the conclusion that the fir tree ritual described in the nuptial ceremonies from Moldavia and Oltenia takes place similarly with the ritual of the wedding flag from the North-Western part of the country. Having been observed from one region to another, these rituals present surprising similarities as regards the unfolding, practices and the props. Our objective in this article was just an incursion into the research of the ritual of the wedding fir tree. For certain, this theme can represent the subject of a new work that opens a new research path for a subject that was not dealt with yet. The totality of actions from the two scenarios had in view the same objective: ensuring the full transition from the status of lad to a spouse, thus facilitating this transitory phase. We can conclude from the studied material that the two rituals take place before the proper wedding, with the participation of young people.

TN – translator's note

marinalaura013@gmail.com

Bibliography

Albu 2007 = Paulina Albu, *Obiceiuri de nuntă,* în *Memoria Ethnologica*, anul VII, nr.21-23, ianuarie-iunie 2007, 2163-2172;

Bilţiu 2006 = Titus Bilţiu -Dăncuş, *Nunta în Săpânţa,* în *Memoria Ethnologica*, anul VI, nr.18-19, ianuarie-iunie 2006, p.1802-1805;

Bocşe 1995 = Maria Bocşe, *Structuri tradiționale ale culturii populare*, în vol. *Studii și comunicări de etnologie*, Tomul X, Ed. Academiei, 1995;

Călăraşu 1999 = Cristina Călăraşu, *Obiceiuri româneşti de nuntă,* Editura Universităţii din Bucureşti, 1999;

Căliman 2010 = Ion Căliman, *Ceremonialul riturilor de trecere – Nunta*, Editura Excelsior Art,Timișoara, 2010;

China 2002 = Samfira China, *Obiceiuri de nuntă în Suciu de Jos,* în *Memoria Ethnologica*, anul II, nr.2-3, februarie-iunie 2002, 381-389;

[2388] Marian, Simion Florea, *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ*, Editura Grai și suflet – Cultura Națională, București* *[*The wedding at the Romanian people. Comparative historico-ethnographic study, Speech and soul Publishing House – National Culture, Bucharest]*, 1995, p. 264-265

[2389] Idem, Ibidem, p. 264

[2390] Idem, Ibidem, p. 265

Ciubotaru 2009 = Silvia Ciubotaru, in *Obiceiuri Nupțiale din Moldova, Tipologie și Corpus de Texte*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2009;

Csiszar 2011 = Corina Isabella Csiszar - *Obiceiuri în cadrul manifestărilor nupțiale din județul Maramureș*, în revista Memoria Ethnologică , an XI, nr. 38-39, ianuarie-iunie 2011, Baia Mare, p. 119-120;

Cuceu 2004 = Ion Cuceu, Corniță, Constantin*, Corpusul folclorului maramureşean*, I, Baia Mare, Editura Umbria, 2004;

Evseev 1987 = Ivan Evseev, *Simboluri folclorice, Lirica de dragoste și ceremonialul de nuntă*, Editura Facla,Timișoara, 1987;

Fira 1928 = G. Fira, *Nunta în județul Vâlcea*, Editura Cultura Națională, București,1928;

Meiţoiu 1969 = Ioan Meiţoiu, *Spectacolul nunţilor, Monografie folclorică*, Comitetul de Stat pentru cultură şi artă, Casa Centrală a creaţiilor populare, Bucureşti, 1969;

Pop 2010 = Anuța Pop, *Consideraţii asupra ritualurilor de nuntă,* în *Caiete Silvane. Revistă de cultură*, anul VI, nr. 8-9 (67-68), august-septembrie 2010, pp.48-49;

Sevastos 1889 = Elena Sevastos, *Nunta la români, Studiu etnografic comparativ, Edițiunea Academiei Române, Bucureşti;1889;*

Simion 1995 = Marian Florea Simion, *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ*, Editura Grai și suflet – Cultura Națională, București,1995.

The poem - a space for experiencing the sacred

Drd. Anuței (Iordache) Ioana, Universitatea din Pitești, Facultatea de Teologie, Litere, Istorie și Arte, Școala Doctorală Filologie

Abstract: This current paper's objective is a consideration of poetry under the name of Prayer. Many poets had a moment in their creations when they defined the faith and rituals by poetic expressions. This title and theme can be seen from the creations of Mihai Eminescu to the creations of Vasile Voiculescu. The poetry voices state admiration, love, enthusiasm or even desperation on the topic and all these emotions are expressed through a literary form. Their creation suggested the communion with God and transfer metaphysically that analyzes. They explore the prototype metaphor of Romanian orthodox life by using their gift to deepen into the spiritual meaning of Christianity, showing how they feel about it. This collection of poems brings us closer to how differently poets experience spirituality, offering us a piece of their journey in searching for knowledge and eternal love as a conversation with the divinity that contains all their feelings about spirituality.

Keywords: Poetry-Prayer, visions, faith, mystical-religious explorations, spirituality.

Poezia cu valoare de rugăciune, confesiunea lirică a propriilor trăiri raportate la divinitate apare adeseori în creațiile marilor noștri scriitori dovedind „necesitatea stringentă a raportării la spiritualitate”[1], de care nu s-au putut desprinde. Manifestarea emoțiilor generate de clipele căutării, vibrațiile pure la atingerea gîndirii metafizice sau aspirația spre absolut au primit, în formă lirică, numele de *Rugăciune* sau *Rugă*.

În căutările sale, omul și-a îndreptat ochii spre cer în căutarea absolutului, și-a deschis inima spre Creatorul nevăzut, pentru dobîndirea unui echilibru al sufletului încărcat de durere și neputință. Această „ ridicare a minții spre cer”[1] sau simpla „rugăciunea este vorbirea minții cu Dumnezeu. Ea este vlăstarul blîndeții și al lipsei de mînie, este rodul bucuriei și al mulțumirii, este alungarea întristării și a descurajării”[3], iar poeții au avut și astfel de momente, de aspirație la divinitate, de căutare a propriei liniște în spațiu spiritual.

Capodoperă a genului de departe pare a fi *Rugăciune* de Mihai Eminescu, tocmai prin extraordinarele emoții și trăiri generate de imaginea Fecioarei Maria, simbol al iubirii nesfîrșite, femeie și mamă tuturor celor ce caută ocrotirea supremă, legătura între pămînt și cer. Prin glasul poetului se cumulează glasul întregului popor român unit în venerație, dovadă tainică a unei legături nezdruncinate, numită „crăiasă”, sinonim cu denumirea de împărătească a cerului din rugăciunile ortodoxe: „ Crăiasă alegîndu-te,/ Îngenunchem rugîndu-te/ Înalță, ne mîntuie/ Și zid de mîntuire,/Privirea-ți adorată/ Asupră-ne coboară/ O, maică prea curată/ Și pururea fecioară,/

[1] Ilie, Emanuela, *Poezia-rugăciune în spațiul închisorilor comuniste,* în www.diacronia.ro, BDD-A86.pdf.
[2] Îndrumări misionare, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p.736.
[3] Ilie, Cleopa, Ne vorbește părintele Cleopa, volumul IV, Ed. Mănăstirea Sihăstria, 2010, p. 58.
[4] Rusu, Mina-Maria, Minor poets from Gîndirea, în www.upm.ro, Journal of Romanian

Marie.”. Fecioara reprezintă, după cum spunea George Călinescu, absolutul, idealul, arhetipul, iubirea prin care ajunge intuitiv la fericirea paradisiacă, „ Regină peste îngeri”, „ipostază a luminii întrupate, un numen, segmentul omenesc al lui Dumnezeu, sau, mai aproape de adevăr, partea sacră a omului căzut, reactivată prin credință și neprihănire”,[4] „ Lumină dulce clară” este implorată să asculte cererile tuturor aflați în neputințe inerente, să restabilească legătura dintre Dumnezeu și om.

Rugăciunea ridicată la rang de artă poetică, ca formă de exprimare a crezului artistic, o face Octavian Goga, descoperind un prilej de a da glas suferinței provocate de asupririlor românilor din Transilvania. Exprimarea concepției asupra menirii poetului ca mijlocitor, se face sub forma unui monolog liric adresat divinității, prin asumarea destinului colectiv: „ Eu cad neputincios, stăpîne,/ În fața strălucirii tale" căutînd salvarea „ Eu în genunchi spre tine caut:/ Părinte, orînduie-mi cărarea!", în sufletul său se însumează suferințele și neputințele a multor generații, jalea „unei lumi, părinte,/ Să plîngă-n lacrimile mele". Poetul imploră ajutorul divin pentru a obține izbăvirea întregului popor, pentru care își asumă orice suferință personală: „ În suflet seamănă-mi furtună/ Să- l simt în matca-i cum se zbate,/ Cum tot amarul se revarsă/ Pe strunele înfiorate/ Și cum sub bolta lui aprinsă/ În smalț de fulgere albastre/ Încheagă-ți glasul de aramă/ Cîntarea pătimirii noastre."

Pentru unul din primii poeți ai literaturii, Iancu Văcărescu, rugăciunea echivalează cu recunoașterea absolutului printr-o minunată metaforă de adresare: „ Stăpîne al luminii!", recunoscînd atributele divinității, Dumnezeu este lumină, adevăr,„ Voința sfîntă", înțelepciune și puterea absolută, care nu intervine în libertatea omului, nu-l abate din „ calea nebuniei" de unde eul promite că va evada, „ Voi da eu slavă ție!", dorința finală este de a primi „ întru cuget viața,/ În el dă-mi nemurirea."

La Costache Ioanid, în *Rugăciune de binecuvîntare*, trăirile sunt generate de rugăciunea *Tatăl nostru* din care reia sistematic fiecare cerință chiar din deschidere: „ O, tatăl nostru, care ești în Ceruri" recunoscîndu-i supremația „ Cel ce plutești pe aripi de heruvimi", izvor al luminii, pe care-L roagă cu insistență să se facă mereu prezent în viața tuturor, să nu ne părăsească și să nu țină cont de greșelile umane inerente, recunoscînd totodată neputința umană, neascultarea îndemnurilor divine, nesocotirea jertfei lui Iisus Hristos, a iubirii Sale pentru om, deși e vizibilă dorința mîntuirii în sufletul oricui.

Mai tîrziu, George Lesnea va transfigura inedit rugăciunea Tatăl nostru prin potențarea efectelor divine asupra naturii, rod al Creatorului ce „ Cîrmuiești corabia". Dumnezeu poate fi descoperit pretutindeni: în perfecțiunea naturii, în murmurul fîntînilor, în mireasma florilor, în zorii dimineților, „ în seva luncilor", „ în mierea stupilor", în echilibrul naturii și în frumusețea simbolizată prin soare. Poetul recunoaște că lumea conține „ bune și rele", iar Dumnezeu se află deasupra vieții și a morții, conducătorul lumii întregi.

Pornirea pe calea împărătească a propriei regăsiri, se vede și la Petru Ionescu în *Rugă*, „Doamne, am venit la Tine din întuneric", limanul divin este dătător de pace pentru orice împovărat „Să trec peste durere și peste Rău!", găsind că omul ar trebui să mediteze la adevărata suferință îndurată de Iisus „ Și semnul Tău – Doamne – unul este: Durere!"

Rugăciunea nu este făcută doar pentru sine, ci este făcută și la un nivel mai înalt pentru binele țării, ieșind din modul egoist de împlinirea unor cereri personale, spre cereri patriotice pentru țară și popor, așa cum apare la Nicolae Iorga în *Rugă*: „ – Dă, Doamne, mintea Ta cerească/ celor care au să ducă Țara Românească/ în zilele greutăților celor mai mari!" considerînd că prin jertfele nenumărate ale istoriei poporul este îndreptățit să aibă o viață mai bună: „ Ajută-ne, Doamne, în ceasul cel/ greu, căci din părinți în fii, mult/ au răbdat pentru Tine! Amin".

Rugăciunea de iertare a păcatelor versificată apare și la Ștefan Octavian Iosif, care se consideră „ nedrept", lăsat în așteptarea unui semn de milă divină, învins de propriile suferințe, dar gata de a-și întinde brațele spre cer în neputința proprie de găsirea unei rezolvări: „ Către Tine plîng și gem:/ Îndurare!", stări reluate în *Rugă* ca o formă de acceptare a suferințelor pentru desăvîrșire, pentru dobîndirea mîntuirii: „ Flămînd mă lasă, Doamne, și mă ceartă/ Din cînd în cînd, cu voia Ta cea dreaptă/ Dușmani trimite-mi dintre

cari nu iartă:/ Puterile în luptă se deșteaptă.//Dă-mi pas ușor la joc, și încă una:/ Avînt în zări de aur minții mele,/Și să-mi anini cununa,/ Cununa-ntreagă cît mai sus în stele.”

La Adrian Maniu, *Rugăciune*, se manifestă în două poezii, corespondente unor stări duale: bucuria de învingerii suferinței sau conștientizarea stării de păcat. Deasupra durerii, după depășirea acesteia, se ajunge la curățirea conștiinței, iar recompensa este pe măsură, asemenea marilor mucenici ai lumii creștine: „ Și, pregătește-mi sfîrșit înseninat,/ Ca asfințitul blajin de azi.”, dar și ca recunoaștere a greșelilor din trecut „ Hulit-am, blestemat-am și-am risipit desfrîul/ Aș vrea să-mi curăț gîndul și să îl spăl în rîul”, asemănîndu-se cu răul suprem, tîrît în infern, ca mai apoi să implore iertare și scoaterea la lumină, fiind deschis la o perpetuă așteptare a iertare, o așteptare necesară, pe măsura greutăților păcatelor sale asemănîndu-se cu porcul sau cu lupul, mizeria umană indusă de puroi.

Strigătul unui „mare fiu rătăcit” aluzie la fiul rătăcitor din parabola biblică, mesaj subliniat de repetiția sa „ Rătăcitul”, strigătul pribeagului printr-o lume ideatică ce îl transformase într-un ateu, trăitor cu „ apa mută ce nu curge”, ajunge să se plece în fața lui Dumnezeu, numindu-l „ Părinte” pentru „lunaticul poet” în imaginarul poetic al lui George Mărgărit.

Ion Minulescu își pleacă și el cuvintele în fața Dătătorului de viață, printr-o suită de poezii cu titlul de *Rugă*. Citirea lor demonstrează un adevărat practicant, o bună cunoaștere a calendarului bisericesc, dovadă fiind emoțiile experiențelor trăite în ajunul marilor sărbători religioase. Exprimarea umilinței și recunoașterea erorilor comise asemănătoare unei mărturisiri se vede în început: „Știu că sunt vinovat, Părinte...” din *Rugă pentru iertarea păcatelor*. Semnificația versurilor integrează problematica conștiinței umane la momentul bilanțului, printr-o analiza atentă, pură: „Și nesocotesc *Scriptura*/ Cînd păcătuiesc de-a rîndul/ Și cu fapta,/ Și cu gîndul,/ Și cu gîndul,/ Și cu ochii,/ Și cu gura...”. Trăirile din postul Paștelui apar în *Rugă pentru Duminica Floriilor*, o meditație la intrarea Domnului în Ierusalim călare pe un asin, pe care poetul îl aseamănă cu „ un Pegas cu aripi duble” ce poartă creatorul într-o lume singulară a imaginației, trăirile lui Iisus i se par asemănătoare cu ale sale: „ Și fă să uit c-odată am fost și eu ca Tine!...”

O altă sărbătoare declanșatoare a unei rugi este Schimbarea la Față, în care continuă implorarea divinității printr-o adresare simplă, invocația divină: „Doamne!..” cu scopul de a dobîndi ajutorul altruist, nu doar pentru sine, ci pentru întreaga omenire care nu mai vede nimic din binefacerile Sale, răzvrătindu-se prin ancorarea în material. Glasul său exprimă glasul întregii lumi ce imploră în unanimitate: „ Fă să fie bine pentru bine/ Și, la fel, frumos pentru frumos”.

Impresionantă este și *Rugă pentru ultima rugă*, titlul revelator al unei ultime dorințe de a primi binecuvîntarea cerească pentru a intra în Ierusalimul ceresc, fapt pentru care este gata de a suferi împăcat, ca și Iisus Hristos, fără răzvrătire și întrebări, cu scopul de a dobîndi în plan artistic, recunoașterea talentului și a harului prin scris: „...dă-mi patru ochi/ Și zece mîini...//Dă-mi zborul rîndunicii peste mări,/ Să-mi ducă scrisul dincolo de zări,”, dar și pentru a dobîndi viața veșnică: „Să-mi pot lega viața, prin ea, numai de tine/ Nu să-mi reneg stăpînul, ca Petru-n sărbători,/ Cînd va cînta-n ogradă cocoșul de trei ori.” Versurile sale dovedesc o bună cunoaștere a Bibliei, a evenimentelor evanghelice din viața lui Iisus Hristos generatoare a rugăminții din final: „Dă-mi, Doamne, binecuvîntarea Ta,/ Să Pot muri, ca și Cristos, pe Golgota!...”, verbul folosit atestînd neputința umană în fața suferințelor.

Vasile Militare exponentul unei lirici religioase pentru care a plătit cu libertatea, are o serie de creații sub marca rugăciunii. Două poartă titlul simplu de *Rugă*, într-una frumusețea naturii este generatoarea unei simple cereri în plan personal, ca îngerii să-l ajute să nu mai greșească, iar în alta rugămintea devine

patriotică izvorîtă din constatarea greutăților cu care se confruntă țara, în contextul instaurării unui nou regim totalitar: „ Ajută, Doamne Sfinte, Țării mele/ Să-și umple sufletul de soare și de stele!/ În inima ei, - azi de neguri plină, -/ Lumină, Doamne, să reverși, - lumină!// Alungă-i corbii negri ce dau roată,”, țelul fiind pentru a avea „ curcubeu peste hotare!...”

Momentele dedicate convorbirii cu Dumnezeu sunt aceleași cu cele ale unui creștin practicant după cum se vede în *Rugăciune de seară*, dezvăluind o conștiință tulburată, dornică de a găsi pacea necesară unui somn liniștit, dar pacea izvorăște doar de la El.

Rugăciunea nu este doar un moment al cererilor neîmplinite sau o implorare a iertării, ci și un moment al slăvirii, al recunoașterii atributelor divine dătătoare de viață, ca în începutul unei poezii intitulate *Rugăciune*: „ Mărire Ție, Doamne Sfinte/ Că mi-ai dat viață, - o comoară:/ Mi-ai dat lumină, mi-ai dat minte/ Și toate cîte mă-nconjoară...”. Din recunoașterea că toți suntem născuți din voia Lui, eul pleacă spre promisiunea unei vieți a faptelor bune, a evitării păcatelor și a iubirii necondiționate prin depășirea egoismului: „Așa mă leg, cu dor fierbinte,/ Să-mi fie fapta și cuvîntul,/ Și-așa ajută-mi, Doamne Sfinte, Cum eu mi-oi ține legămîntul!”

Îndemnul poetului la rugăciune îl face pe considerentul că aceasta este distincția între omul înzestrat de Dumnezeu cu chipul Său și animalul necuvîntător, care poate și-ar dori să preamărească divinitatea, dar nu are posibilitatea. Cugetarea la perfecțiunea creației poate conduce omul la preamărire sub îndemnul *La rugăciune tot pămîntul* , prin dedicarea totală a gîndirii, prin anihilarea eului „...uitînd de lumea toată, uitîndu-te pîn’ și pe tine!.../O singură Putere numai s-atîrne-n ruga-ți cît mai greu/ Și-un singur nume, peste toate, să fie numai: Dumnezeu!”. Oferă cititorilor și exemplul personal *În ceas de rugăciune...*, sugerînd lacrimile purificatoare ale sufletului la momentul întîlnirii cu Dumnezeu, cînd toate intimitățile se dezvăluie ca într-o oglindă a adevărului, minciuna și evitarea nu-și mai au loc, dar neputința conduce spre salvarea prin lăsarea în voia Sa: „Că tu m-ai scos la mal din marea cea fără margini, fără fund, / De cîte ori eram aproape, în largul ei, să mă scufund!...”

Indemnul său vine dintr-o profundă experiență personală, dintr-o regăsire primară a comuniunii „ Dumnezeu e...deci și-n tine...”, cererile adresate nu sunt „ niciodată de prisos”, dar să nu se ajungă la rugăciune numai în momentele de cumpănă, ci mereu.

Poezia și rugăciunea ca formă de alinare în perioada carcerală se identifică și în versurile lui Mihai Buracu, momentul convorbirii cu Dumnezeu este o aducere aminte a celor „ce s-au dus”, ca formă de comuniune cu aceștia, cu durerile lor, adunate generație de generație pe care noi în chip nevăzut o purtăm în noi „ Și-ntorși întru Tine, sub bolta înserării,/ Ca în mîini nevăzute de Arhangheli/ Va arde din sfintele candeli/ Umplute cu lacrima țării.”

Durerea ca izvor primordial al rugăciunii surprins în formă lirică apare și la Radu Gyr, unde echilibrul minții este dat tocmai de suportul divinității și speranța izbăvirii: „ Dă-ne, Doamne, mîntuirea/ pentru jertfa ce-am adus/ și ne curmă sîngiuirea.../ Dă-ne pacea ta de sus!/ Și ca semn de împăcare/ odihnește morții lin./ De veghe la fiecare/ dă-le, Doamne, cîte un crin”. Edificatoare este transfigurarea durerii și supraviețuirea prin suportul divinității, mai ales în *Rugăciune din celulă* în care poetul exprimă „ emblematică implorare a uitării, singura ce mai poate vindeca spiritul de aducere-aminte”[5]

„Doamne, păzește-mă. Doamne, ai milă.../ Sînt ca o scorbură veche’ntr’un tei./ În noaptea mea și-a lăsat Amintirea prăsilă/ toate năpîrcile ei.// Nu mai pot s-o îndur, dezmățata./ Iese de peste tot, din pereți/ și-

mi azvîrle'n culcuș cu lopata/ urzici, și cărbuni și scaieți// Doamne, nici pieptul, nici ochii, nici gura/ nu vor să-i mai rabde pojarul/ Mă zvîrcolesc ca pe plită țiparul,/ atît de cumplită-i arsura."

Și Corneliu Coposu își îndreaptă o *Rugă* spre cer pentru a dobîndi pacea universală, liniștea sublimă ca semn al iertării: „ Cerne, Doamne, liniștea/ Peste nesfîrșita suferință,/ Seamănă întinderi de credință/ Și sporește roua îndurării.// Răsădește dragostea și crinul/ În ogorul năpădit de ură,/ Și așterne peste munți de zgură/ Liniștea, iertarea și seninul."

Rugăciunea nu este adresată în exclusivitate lui Dumnezeu, ci poate fi adresată și Fecioarei Maria, pentru care creștinii ortodocși au un cult deosebit ca în *Rugăciune către Maica Domnului* a lui Constantin C. Popescu, ea fiind purtătoarea doleanțelor tuturor către Fiul mult iubit. Legătura lor își are originea „în plasarea inspirație poetice în orizonturi biblice"[6] în imaginea de la nunta din Cana Galileii, în care mama cere ajutorul Fiului pentru mirii aflați în neputință: „ Roagă-te precum în Cana/ L-ai rugat cu glas duios,". Versurile exprimă venerația creștinilor ortodocși față de Fecioara Maria,„ Simbolica inepuizabilă a elementului matern, caritabil, evlavios și poetic în egală măsură"[7], prin denumirea de „ Maica noastră-a tuturor", recunoașterea puterii acesteia „ veșnic rugătoare/ pentru noi, la Fiul Tău." Și insistența de a o face continuu pentru toți prin repetarea verbului la imperativ: „roagă-te". Știind că sufletul creștinului primește de la botez un înger păzitor, versurile redau și o rugăciune către acest ocrotitor în *Rugăciune către Îngerul Păzitor* spre dobîndire a unei protecții atît de necesare pe parcursul vieții „ Fii cu mine, fii mereu!", atît ziua, cît și noaptea, din intensa dorință de a nu face rău.

Într-un moment dificil, „ în noaptea exilului" pîndit de dușman, Ion Vinea caută resortul de a depăși, de a merge înainte, luminat de un înger cu „ sabia de lumină" și numai așa „Voi sparge prin beznă cărarea grea/ pas cu pas: ca un viteaz, ca un drumeț, ca un tîlhar,/ după legile acestui negru hotar/ de dibuiri, de încleștări, de viclenie,/ pînă la capăt. De-un cîntec noaptea va fi plină,/Căile Tale toate duc la lumină."

Vasile Voiculescu consideră că nimic material nu este valoros înaintea lui Dumnezeu, ci rugăciunea „ Bolți de dor sub turle mari de gînd", inima ridicată spre cer în meditații profunde „sfere/ De tăcere pîrtii către rai...", liman al liniștii dorit mereu „Să Te caut cu antene de extaz."

În lirica feminină, tema rugăciunii apare la Elena Văcărescu, vede în Dumnezeu măreția și puterea de a conduce întreaga natură și viață „ Tu arunci sclipiri de soare pe șesuri și coline" izvorul liniștii și scoaterea la liman de pe marile furtuni ale vieții" ce cunoaște toate tainele sufletului uman „Cel mai amar din plînsul ce l-aș fi plîns vreodată" își exprimă cu o imensă sensibilitate cererea ca

[5]Ilie, Emanuela, *poezia-rugăciune în spațiul închisorilor,* în www.diacronia.ro, BDD-A86.
[6]Rusu, Mina-Maria, Minor poets from Gîndirea, în www.upm.ro, Journal of Romanian
[7] Bertholet, Alfred, *Dicționarul religiilor,* Ed. Universității „A. I. Cuza", Iași, 1995.

„inima-ntreagă s-o umpli mai curînd". Inima e izvorul vieții și al cunoașterii, veșnic însetată de noi experiențe din „ astre gînditoare", să se avînte în „ cînturi supreme" și abia atunci după ce divinul o va umple „ se va îmbăta de-o calmă, puternică tăcere." O a doua creație *Rugăminte* descoperă o cerere de eternizare a frumuseții naturii prin regretul trecerii timpului, al finalității vieții, asemănată cu trecerea ireversibilă a frumuseții unui trandafir, ambele „Și trandafir și inimă merg în pămînt."

Rugă de Otilia Cazimir dezvăluie un moment de meditație avut în ceasurile unei slujbe la ceas de seară, poate o meditație la propria viață „ În înserarea prea devreme". Vederea credincioșilor în modul firesc cu lumînări în mîini, pornind spre o biserică străveche din vremea Ducăi- Vodă, auzul Evangheliei, al

psalților, toate generează o comuniune a sufletului cu cei plecați din această lume cu care împreună se unesc pentru o rugăciune comună către Dumnezeu.

Pentru Zorica Lațcu, rugăciunea vine ca o mîngîiere din plinătatea naturii din care răsare grîul ce se va transforma în pîine, oferită ca ofrandă la altar, jertfă în semn de milă și iertare, știind că pîinea e simbol al trupului lui Hristos din împărtășanie, mîngîiere pentru „rana noastră". Plecarea genunchilor, simbol de mare umilință, e necesară pentru a obține mila cerească, alături de împărtășania cu „pîinea plămădită în sudoare/ Și vinul îndulcit în greu amar,/ În taine de viață făcătoare/ Prefă-le Tu, cu veșnicul Tău har."

Imensa dorință de a-L cunoaște deplin, cu toată ființa, pe Dumnezeu apare și la Daniel Ilie Turcea, poet de factură religioasă. „ Răsari, Doamne, în inima-mi, viață/ Și bucurie în ceață,/ În sîngele meu" deși pare că Dumnezeu poate fi regăsit pretutindeni „ din lucruri, din fier și din ceară, din arbori, din tot ce vedem" nu este suficient, abia prin vibrațiile interioare poți conștientiza prezența Sa „ în inima mea", „ în viața-mi ce ține o seară,/ răsari" pentru a ajunge la țelul creștin: „Învie în trupul meu, Doamne,/ Învie în inima mea,/ Înalță cu gîndul Tău, viu/ să-mi fii/ Lîngă Tine în Dumnezeu" locul se poate dobîndi prin împreuna lucrare a lui Dumnezeu și a omului „și porni Dumnezeu și spre El/ viața-mi."

Într-o altă *Rugăciune,* instanța poetică cere cu insistență purtarea crucii vieții, asemenea lui Iisus în drumul jertfei supreme, o durere copleșitoare necesară pentru a obține iertarea divină: „ Dă-mi, Stăpîne, Crucea ta/ Și mă-nvață a o purta./Și în inimă, cu jale,/ Dă-mi durerea maicii Tale" o cerere asemănătoare cu cea a sfinților, existentă în mărturiile ascetice, cererea experiențelor după modelul divin, ca mod de manifestare a dragostei față de Iisus Hristos, purtarea crucii izbăvitoare de păcate.

Poezia de tip rugăciune atestă că într-un moment al drumului creației, poeții s-au așezat în fața lui Dumnezeu, s-au comportat firesc experimentînd dimensiunea sacrului. Versurile lor rămîn expresia atingerii divinității, expunerea sensibilă a propriilor trăiri în cuvinte, transformate într-o împărtășanie a Cuvîntului, pentru împărtășirea cititorilor. Fără a exprima neapărat concepții teologice sau experiențe mistice, ei și-au adus ofranda prin a zidi în sufletele altora sămînța dumnezeirii prin cuvînt. Versurile lor hrănesc spiritual generații de generații, cu bucuria de a se împărtăși din scînteia divinității.

Bibliografie:

1. Bertholet, Alfred, *Dicționarul religiilor,* Ed. Universității „A.I. Cuza", Iași, 1995.
2. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* Ed. Minerva, București, 1980.
3. Ilie, Cleopa, *Ne vorbește părintele Cleopa,* Volumul IV, Ed. Mănastirea Sihăstria, 2010.
5. Ilie, Emanuela, *„Dă-ne, Doamne, mîntuirea/ pentru jertfa ce-am adus..." Poezia-rugăciune în spațiul închisorilor comuniste"* în www.diacronia.ro, BDD-A86
6. *Îndrumări misionare*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.
7. Lossky, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit,* Ed. Anastasia, Iași, 1994.
8. *Ruga poeților - Antologie de poezie creștină*, Ediție îngrijită de Nicolae și Aurelia Ciudin, Ed. Helios, Iași, 1997.
9. Rusu, Mina-Maria, *Minor poets from Gîndirea,* în www.upm.ro, Journal of Romanian Literary Studies, p. 47-51, 2016.

Sustainable Communication Strategies in Pandemic Times

Associate Professor Suzana Carmen Cismas
Department of Modern Languages
The University of Agronomic Sciences and Veterinary Medicine, Bucharest, Romania

Abstract

The pandemic interval has changed many communication strategies, especially in the area of didactic interactions. The academic discourse has been undoubtedly altered by shifting common understandings, new norms, unexpectedly emerging conventions in language, vocabulary, and dialogue rituals; the members of various discourse communities have generated an original community of practice. This is a time of enhanced autonomy fusing both independence and interdependence: independence entails taking responsibility for one's own learning, setting objectives, and making informed pedagogical decisions based on certain forms of self-evaluation, while the development of learner autonomy is not only individual, but also social, with a group of learners collectively taking responsibility for and control of their own learning. The increasing use of English for study, teaching and research in higher education institutions worldwide has expanded the teaching of English for Academic Purposes (EAP). The development of a dedicated competence framework was presented for discussion in 2007, reflecting best practice as viewed by experienced professionals. The framework specifies core competences at master's level, where practitioners are expected to demonstrate a systematic understanding of the main theoretical areas of a discipline and critical awareness of the current issues on debate. They need to exercise independent initiative so as to make complex decisions, plan tasks or deal with problems in the absence of complete or consistent data. They should show commitment to continue to develop professionally. Core competences of professional EAP practitioners have been set for providing all professors new to the field, and their trainers, with clear goals and descriptions of their role; hence the relevance of the mentoring activities implemented and analysed in this study, best performed in the second semester as interactions between undergraduates and master students.

Keywords: *communication strategies, sustainable mentoring framework, English for academic purposes*

Competence is defined as 'the set of technical skills and professional capabilities a teacher needs to bring to a position in order to fulfil its functions completely' (Aitken, 1998). It will provide guidance for teachers' professional development, based on the assumption that they already have post-experience training in English teaching and experience of postgraduate study. Hence the competence framework could be used as:

- An agreed description of good practice
- A means of raising the profession profile within institutions and in the higher education sector
- A reference document acting as a basis for:

1. Supporting the professional development of EAP teachers within institutions
2. Self-monitoring of professional development for freelance teachers
3. Accreditation of individual teacher portfolios as evidence of professional achievement
4. Recruitment and selection for teachers of English for academic purposes

5. Course design for teacher training in EAP

6. Course accreditation for teacher training in English for academic purposes

Any such teacher will be able to facilitate students' acquisition of the language, skills and strategies required for studying in a higher education context, and to support students' grasp of all the approaches to interpreting and responding to academic tasks and the related processes.

Internationalisation of higher education (which triggers an increase in the role of English as a Medium for Instruction – EMI) has accelerated at a rapid pace over the past two decades, spurred by numerous government initiatives. The growth in Europe is consistently documented (Wächter 2014), and its implementation across universities globally must be analysed by exploring the many levels of policy diffusion, alongside with the implicit challenges. Thus EMI is defined as 'the use of the English language to teach academic subjects (other than English) in countries or jurisdictions where the first language of the majority of the population is not English' (Macaro, 2018).

Over the last decades, worldwide, the changes have been remarkable: sustained economic growth, fast spreading prosperity, and life-changing social opportunities. It all has been enabled by the extensive use of technology and by the intensified flow of information and ideas, areas in which universities play a key part. Humanity is now at a crossroads in its global development because today's world is being transformed by technology: the internet, cloud computing, and social media have created a variety of opportunities and challenges in expanding learning outcomes. Both students and universities carefully plan their future with the skills they need for enhancing their visibility, for operating on the labour market, for competing in funding tenders, student recruitment and sharing research ideas beyond borders. English and EMI have allowed numerous academics and institutions to build international connections and enhance the impact of their research, via citations, student recruitment and more prominent university status. However, EMI implementation is not easy and it does not necessarily result in better learning output, but it offers an opportunity for ideas to be connected, shared, appreciated, and more widely understood. As a global community we face many challenges, and the more we are able to share ideas by means of a common language, the more likely we are to find solutions.

Any debate on EMI for higher education in the new era is an opportunity to bring fresh inspiration, insight and opinions on global trends, curriculum design, research, teacher development, quality education and global co-operation, thus promoting progress by joint development.

Teachers conducting EMI courses need high-level English writing and speaking proficiency, academic capability in the taught subject, and rich didactic experience in EMI, training experience of EMI methodology, as well as overseas academic practice. Numerous students reported decreased confidence levels in achieving a high grade in a course taught in English and a wide range of idiom-related challenges, particularly in productive skills.

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
norms and conventions of universities in relation to • course structure • teaching and learning • staff/student communication • assessment	work with materials and tasks from different subject areas and engage with the ideas they present	relate EAP course objectives, content and skills to the contexts and requirements of university courses
modes of knowledge communication and publication including • print media • electronic media • oral genres (e.g., lectures, seminars, conference presentations)	help students find their way into the writing and speaking practices of their disciplines and institutions	require outcome tasks to be presented in print, oral and electronic modes in line with the cultural practices of the university
university policies relating to • ethical practices • respect for intellectual property • disciplinary procedures • student support	help students to understand university policies and procedures and the reasons behind them	use appropriate citation and referencing in learning activities and prepared assessed tasks

Fig. 1. Competences demonstrated by professors of English for Academic Purposes, cf. Macaro, 2018

Certain universities encouraged EMI courses in their majors, so they steadily enhanced their provision with most growth in such policies emerging since 2010. Comprehensive universities have directly pushed for expansion by a mix between top-down policies to create programs and courses for large numbers of exchange students at universities, and the organic switch to English in many courses by the professors themselves, so as to cater for the highly fluent English-speaking local and international student body. In language-specialist universities, these courses have emerged bottom-up, with the responsibility of language teachers to draft new courses for expanding the academic opportunities to the English majors who desired such courses. In transnational universities, EMI programs have developed in centralised ways as these universities were entirely English-medium institutions. Expansion is therefore connected to the strategic plan of the university to increase the number of programs and students. The trend is more visible at post-graduate level, where professors report EMI courses to have expanded by more than a quarter at Master's level. In contrast, only half that increase can be discerned at undergraduate level. However, these courses will continue to grow at all levels, probably slowing down a bit over the next years.

Sustainable communication strategies in pandemic times have focused on cultivating student talents, responding to globalisation and promoting internationalisation, improving the quality of teaching and the curriculum, implementing national/regional policies and assisting higher education development. However, students and teachers are concerned that the current circumstances may entail diminished quality of the subject matter.

Policies in this area should be supportive, mainly regarding the language use in all teaching and materials, but also in acknowledging how/why/how they should be incorporated into lectures. More concrete assessment practice in quality assurance should be instilled, confirming with both teachers and students what best practice looks like. Resourcing the native tongue as a supporting language may happen in the form of supportive trans-languaging (a practice seen in European EMI classes, and noted by Doiz, Lasagabaster, and Sierra, in 2012).

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
discourse features and sub-technical vocabulary which would allow teachers to read and make sense of texts without being subject specialists: • grammar and syntax at the level of phrase, clause and sentence • discourse features beyond the sentence • cohesion and coherence • semantics and pragmatics • approaches to text classification, e.g., theories of genre and text type	apply theories of text and discourse analysis to course organization, materials selection and development, and assessment	analyse examples of academic genres in terms of the features of systemic language knowledge listed show the teaching of features of systemic language knowledge as having value when part of a functioning whole provide analytical feedback, across the range of features of systemic language knowledge, which promotes accuracy in students' spoken and written outputs

Fig. 2. Academic Discourse Skills of EAP teachers with systemic language knowledge, cf. Cai, 2015

As instructional policy, EMI course creation is incentivised by monetary rewards, workload models of best practice, promotion, and overseas travel opportunities. Certain universities provide training funding to reward teachers, and support course development by grants or reimbursement of purchased teaching materials, or by funding to publish self-edited textbooks. Incentives also include priority in application for university level grants, academic awards, tenure promotion, and overseas training opportunities. Still, teachers find the workload in EMI course creation increased manifold.

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
the prior learning, expectations and values that students are likely to bring from their original learning cultures the specific language knowledge and skills, educational values and roles necessary for participation in the target learning culture the different content and focus required at pre-sessional, undergraduate in-sessional and postgraduate in-sessional levels	undertake a principled and systematic analysis of the gap between students' competence and what they need for academic study	show effective communication with students from a range of cultural backgrounds provide pathways into the target learning culture which lead to understanding of its values, processes and tasks show the use of a range of teaching methods and teacher roles in response to different types of learner needs show the use of tasks and materials that incorporate a variety of learner roles and learning styles

Fig. 3. EAP students' needs cf. Fry&Ketteridge, 1999

Teachers of English for academic purposes must understand the requirements of the target context the students wish to enter, as well as the needs of all students in relation to their prior study experience and how it might influence their current educational expectations.

The largest barriers to successful policy implementation are as follows:

1. Mixed language ability of students on the same course
2. Differences in academic ability of students on the same course
3. Insufficient proficiency in the native language of international students
4. Insufficient proficiency in English of academic staff
5. Insufficient proficiency in English of domestic students.

Structuring EMI programs like CLIL (Content &Language Integrated Learning) gives ready language support in the students' acquisition of content, and it may yield even better results. Future policies must build more language support structures within such programs, so as to help students with language-related study difficulties. The language courses offered at most universities (except for transnational academic environments) are general, not discipline-specific; hence EMI programs need to be accompanied by discipline/program-specific structured English language support that addresses students' immediate needs (e.g., technical vocabulary, particular genres, etc.).

Internationalisation of academic education is critical to raising quality and competitiveness in higher education, thus playing a key role in providing high-level skills and in promoting research and innovation. Internationalisation no longer is a goal in itself, or an income generating strategy, but it has become a means to improve quality in teaching, learning and employability, a tactical approach to supporting knowledge exchange & technological transfer, hence building greater inter-cultural understanding and competence. EMI implementation in higher education generates fast spreading programs worldwide (Wächter, 2014; Macaro, 2018). English has become universal in communicating across academic disciplines, so internationalisation is achieved via 'Englishisation' of the curriculum within many academic institutions (Galloway, 2019). Therefore English has shifted status, from foreign language taught alongside with other subject courses, to important educational instrument used in learning and teaching non-language-related academic subjects, such as business-engineering degrees acquired via English.

Benefits of EMI implementation include, but are not limited to simultaneous acquisition of content and second language proficiency skills for students and opportunities opened for more mobile young workforce with higher employability. English as the global language of the academia has become a means to engage with and

contribute to global knowledge and research. Hence any English for academic purposes professor will understand the role of critical thinking in academic contexts and will employ tasks, processes, and interactions that require students to demonstrate critical thinking skills, as seen below:

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
how critical thinking underpins academic practice the elements of critical thinking critical approaches to knowledge to enable its evaluation and expansion	make links between critical thinking and study competence explicit for students provide opportunities and stimulus for critical thinking in sequences of learning activities	show students' development incrementally across time through syllabus/tasks/lesson plans/materials demonstrate that syllabus/ materials/ assessment contain knowledge transforming tasks and activities show how students review and evaluate their own learning aims/materials/ activities/ assessment in terms of usefulness for future study

Fig. 4. Students' critical thinking skills, cf. Bunnell, 2014

However, EMI implementation carries the risk of affecting students' academic potential and other countries' native languages if it is undertaken in faulty ways. Certain situations limit students' progress and fundamentally undermine the impact of a program. Specific challenges centre on the need for an inclusive national and institutional language policy and pedagogical approach, in case:

- Students have difficulties with the instruction language/materials, but professors should never dilute content just to accommodate the learners' language level
- Language proficiency is a barrier for enrolling in some courses
- Courses are taught in a language but assessed in another, hence favouring idiom competence over content knowledge
- Students may not learn content&skills as effectively in English as they would in native tongue.
- Students may not improve their English in EMI as much as they do in English classes (ELT)
- Teachers without English mastery do not teach as well in English as they do in their L1.
- EMI programs may be elitist and exclusive since they deny access to students without good knowledge of English (which is often a result of their socio-economic background).
- EMI programs may seem to devalue the local language, thereby the local culture, suggesting that the local language is not fit for purpose or it is second class in teaching academic subjects.
- EMI programs might not allow individual students to develop their ability to professionally operate in the local language, which may well be a job requirement locally.

Other factors that make the difference between successful and mediocre EMI contexts include:

- Students' level of English proficiency
- Students' previous EMI experience
- Teachers' previous EMI experience
- Teachers' English proficiency & local language proficiency
- Teachers' language awareness
- The motivation and attitude to EMI of both the students and the teachers
- The ability of the program to pre-select students

• The reasons why EMI is implemented.

In point of foreign idiom proficiency, proportions of the communication mix vary widely, ranging from the exclusive use of English replacing the local tongue, to a combination of English with learners' native language. English skills&usage differ significantly across university education: in teachers' language during large lectures, in teacher-student interactions, and in small-group talks, or in the use of English for reading texts, writing assignments, or in written and oral exams. What is more, certain varieties of English have only now become generally acknowledged as valid. Since most EMI students do not have English as their first language, professors expect that divergence from generally accepted ideas of Standard English can be locally accepted, particularly as teachers mainly focus on the ability to communicate effectively in the academic setting rather than on traditional grammar accuracy in speaking and writing. In addition, there is much to be learnt from universities in English-speaking states such as the USA, the UK, Australia and Canada, where overseas students with a different first language might outnumber others, especially at postgraduate level. The field of English for academic purposes (EAP) has developed in higher education in the English-speaking world to prepare and support students before and during their studies in a language that is different from their own. Thus knowledge accompanied by best practice from the field of EAP can be of great value in EMI contexts around the world.

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
approaches to text classification and analysis such as those used in genre research, including the functional and rhetorical features of texts disciplinary differences evident in academic genres text processing skills and strategies text production skills and strategies	identify and analyse academic genres and the functional and rhetorical features of academic texts and train students to do the same incorporate explicit analysis of spoken and written texts into sequences of teaching and learning activities stage and scaffold the teaching of reading and listening for study purposes use a text-based approach for teaching writing and speaking skills	design a programme that • uses whole texts or text segments • integrates text processing and text production • uses cycles of analysis and synthesis of processes, skills and tasks

Fig. 5. English text processing and text production in EAP and EMI, cf. Humphrey, 2017

There is growing recognition that English is the most important international lingua franca in many areas of life, especially in the professional domains. University graduates wishing to work internationally and interact with colleagues without sharing the same first language will be expected to operate in English. Therefore, if they are going to need English in their international professional life, it seems sensible for them to start operating in English while still at university, so as to ease the transition. The implicit consensus that English is the first choice in communication is a consequence of globalisation, moving in step with the internationalisation of higher education. It has become more common for increasing numbers of undergraduate and postgraduate students to travel to other countries for all or part of their studies. The international movement of teaching and research staff in universities has also grown, and in recent years the academic staff has also become international, reflecting the reality that universities now see themselves as operating on global rather than national markets. Intensified research collaboration and the concentration of top universities in English-speaking areas (the US, the UK, Australia, Canada), generate an increasing amount of know-how and scholarship published in English. Hence most universities realise that English has a major role to play in their internationalisation strategies. However, EMI carries risks: if it is not well designed or implemented, it can have adverse effects on educational effectiveness and institutional reputation.

Any professor understands the importance of student autonomy in academic contexts, and therefore employs tasks, processes, and interactions that require learners to work effectively in groups, or independently, as appropriate.

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
the principles of student autonomy the use of new technologies to support autonomous learning how to support student autonomy through group activities and individual tutoring	make the link between autonomy and academic study explicit to students stage the sequence of learning activities from guided to facilitated to autonomous foster student autonomy through group activities as well as one-to-one tutorials	demonstrate the promotion of student choice/ active engagement/ reflection/ students taking responsibility in syllabus/tasks/lesson plans/ materials require students to plan, draft and present larger summative tasks require students to show how they took responsibility for achieving group tasks

Fig. 6. Student autonomy, cf. Dam, 1995

Fostering English as a medium for instruction can be a national decision, or one taken by the senior university management, or at faculty or department level; in some cases it can be driven by individual university teachers. Adopting EMI in a university or in a course of study is sometimes not a strategic decision at all, but rather a pragmatic response to wider internationalisation issues. Exposure to English in EMI contexts is not enough in itself to improve English competence.

EMI and ELT are often confused, leading to poor decision making/program design/practice. EMI is teaching academic subjects by using English in lectures, discussions, reading, writing and assessment. To clarify, ELT (English Language Teaching) has as basic goal improving students' English language proficiency. ELT it is also known as EFL (English as a foreign language), ESL (English as a second language), and ESOL (English to speakers of other languages). The following table highlights the key differences between EMI and ELT.

EMI – English as a medium of instruction in HE	ELT – English language teaching in HE
Teaching in English	Teaching English/Teaching of English
Teachers are primarily subject specialists: chemistry teachers, law teachers, history teachers, etc.	Teachers are primarily specialist English teachers.
The main objective is the academic subject: chemistry, law, history.	The main objective is to improve students' English proficiency.
There may or may not be a secondary objective to improve students' English proficiency.	There may be a secondary objective to give students content knowledge or skills (see especially the paragraph on CLIL below).
It follows a subject curriculum (chemistry etc.).	It follows an English language curriculum. The content, topics and texts used are selected according to student interests and needs (including academic interests) and are designed to improve students' English.
Assessment measures subject knowledge and skills.	Assessment measures English learning and proficiency.
Often, but not always, applies to the whole of a student's study programme/degree qualification	Often only a few hours a week (unless in an intensive English course)
Students must have good English proficiency.	Students can be at any level of English from beginner to advanced.
Teachers must have good English proficiency.	Teachers must have an appropriate level of English according to the English level of their students.
Some or all of the teaching takes place in English. The decision to teach and learn wholly or partly in English, as opposed to wholly in a local language, may be due to a policy decision, the nature of the student group or the language proficiency of the teacher.	Some or all of the teaching takes place in English. The skills of listening, speaking, reading and writing in English cannot be developed without students practising these skills in English. Appropriate use of the local language by teachers and students for a limited amount of time can facilitate learning.

Fig. 7. Key differences between EMI and ELT, cf. McKinley, 2018

EMI and ELT are seen to be different concepts and practices, although there is some overlap. CLIL (Content and Language Integrated Learning) is another approach that focuses on both content learning and language

improvement at the same time. It was originally a part of ELT, but could also be seen as a type of EMI.

CLIL can be performed by a teacher with expertise in both the subject matter and language teaching or by a subject-specialist teacher and English teacher working closely together with the same students on the same syllabus. CLIL has been applied in secondary schools and universities and it offers significant opportunities to improve EMI in universities, but it requires substantial investment in training for teacher expertise and teacher collaboration.

Macaro, 2018, proposes the following possible models of EMI in universities:

1. Selection model: students selected by English proficiency before starting EMI courses

   (EMI programs tend to underestimate the level of English needed for success or to over-estimate the English competence of individual students/groups. It is risky to accept students in EMI programs without carefully checking English proficiency by reliable tests).

2. Preparatory year model: students get an intensive English course before starting EMI.

3. Concurrent support model: students are not assessed rigorously in their English proficiency initially, but get language support and specially designed ELT classes centred on EAP (English for Academic Purposes) or ESP (English for Specific Purposes).

4. Multilingual model: the native tongue is used to some extent alongside English. EMI teachers' proficiency level must be carefully measured rather than based on self-assessment/ educational history. Teachers minimise students' effort by moderating their own language and questioning, by checking student comprehension and giving feedback to all learners.

5. No informed planning of EMI will generate risks of poorly designed/implemented EMI and it is not an acceptable model.

Universities adopt EMI because of perceived benefits to the university as an institution, and to the academic community, including direct benefit to the students:

- To demonstrate that the university is playing in an international arena
- To improve the reputation of the university
- To attract international students, with their income and influence
- To attract international faculty staff
- To improve the local students' international mobility in point of study and work
- To improve students' English communication skills
- To better students' subject knowledge foreign materials, not yet translated in the local language

The introduction of EMI can be seen by universities as an opportunity to improve pedagogy in the institution, and EMI can indeed be a catalyst for improved didactics if implemented correctly, including authentic learning, design thinking, outcomes-based education (OBE), project-based learning (PBL), and flipped classrooms. EMI programs can create a platform for implementing advanced teaching methods, for example project-based learning for freshmen undergraduates. Indeed, EMI implementation has provided ample opportunity for introducing projects and advanced methods of teaching and learning. Challenges raised by EMI were related to improving assessment practices, moving from English for General Purposes (EGP) towards English for Academic Purposes (EAP), setting clear institutional language policies, and providing continuing professional development for both English and EMI teachers.

A key feature of EMI as a professional field is that it challenges the primacy of the native speaker (in particular the monolingual English speaker). Consequently, from the earliest discussions it was anticipated that applicants would come from diverse linguistic backgrounds. Prestigious EMI universities are called on to share their quality assurance systems and draft a set of standards for English preparatory programs in EMI.

EMI can be a socially divisive issue in many countries, provoking concerns about access to the curriculum by lower socio-economic groups, as well as concerns about loss of the first language and/or erosion of national identity (Milligan, Tikly, 2016).

The policy element is a challenging aspect in terms of reconciling the interests of pre&post-service students. Experienced educators, with leadership roles, are likely to have greater interest in the analysis and formulation of policy. Employers such as research-intensive universities, ministries and organisations also tend to give high priority to policy development.

EMI courses enable participants to improve their own English communication and learning skills and increase their competitive edge on international markets while promoting cross-cultural exchanges and thereby enhancing the internationalisation of universities.

The sustainable development of EMI is a central concern of practitioners and academics, focusing on quality teaching worldwide.

Enquiry
Gather, evaluate, collate & manage information to support decision making
Creativity
Producers, editors & publishers of digital content
21st Century Learning Skills
Participation
Communicating, sharing information, contributing to networks & collaborative working
Digital literacy
Understand online safety, privacy, personal responsibility & respect copyright
Attribute
Percentage
Ability to work in a team 78.0%
Problem-solving skills 77.3%
Communication skills (written) 75.0%
Strong work ethic 72.0%
Communication skills (verbal) 70.5%
Leadership 68.9%
Initiative 65.9%
Analytical/quantitative skills 64.4%
Flexibility/adaptability 63.6%
Detail-oriented 62.1%
Interpersonal skills (relates well to others) 58.3%
Technical skills 56.8%
Computer skills 49.2%
Organisational ability 47.7%
Strategic planning skills 37.9%
Friendly/outgoing personality 25.8%
Tactfulness 25.8%
Creativity 21.2%
Entrepreneurial skills/risk-taker 19.7%
Fluency in a foreign language 4.5%
Critical thinking
Critical thinking is generating questions, evaluating information and arguments, making connections, identifying patterns, reasoning, constructing knowledge and applying it to solve problems in the real world.
Communication
Communication is appropriately interacting with others to convey meaning and gain understanding for multiple purposes, settings, and audiences including the digital environment.
Citizenship
Citizenship is respectfully and positively impacting others and being actively involved in addressing community, national and/or global issues.
Creativity
Creativity is generating ideas and approaches to design innovations, construct solutions, build understanding and express perspectives.
Growth mindset
Growth mindset is working through challenges showing tenacity, perseverance, resilience, self-regulation and self-advocacy.
Collaboration
Collaboration is working interdependently, learning from and contributing to the learning of others for a shared purpose in

Fig. 8. 21st century skills and attributes valued by most employers, cf. Lent, 2019

The need for intercultural competence goes in step with the internationalisation of education. As an educator or learner operating via English, one is compelled to engage with the culture of anglophone academia, by merely accessing teaching materials if not otherwise. However, current conceptualisations of inter-culturality encourage relations among national or ethnic cultures but also further relations among professional-academic or disciplinary cultures (Kullman, Hyde, 2016).

Bilingualism, multilingualism and plurilingualism are contemporary isssues in EMI discourse processes that cover areas like language socialisation, bi-literacies, multi-literacies, multi-modalities, and trans-languaging (Schecter, Bailey, 2003; García, Li, 2014; Wang, Christiansen, 2018). Students are encouraged to view issues from the perspective of the learner.

Critical approaches to intercultural education and cosmopolitanism are present, covering themes such as identity, representation, and stereotyping. As in any educational subject, the process of curriculum transformation

must always be ongoing and open-ended. Perhaps the only thing of which educators can be certain in this dynamic environment is that it will become crucial to be equipped with adaptable skill sets and critical professional awareness.

EMI builds students' skills in mastering terminology & research in English, also facilitating cross-cultural exchanges and the development of an international vision. Tertiary education hubs should jointly establish an international exchange platform with top universities in Europe and the US to help nurture international talents, which coincides with the purpose of EMI programs. The development of such programs has resulted in a complete teaching & learning process chain, which covers teaching seminars, examinations, experiments and internship practices.

At present, the most demanding aspect is implementing the practical knowledge elements, including on-campus course experiments and off-campus internships. Universities actively reach out to more foreign-funded enterprises in order to find additional opportunities for internships.

Programs with English as a medium of instruction mainly deploy original textbooks used in foreign countries, which are more thorough and diverse in content, illustration and explanation. None the less, the content of foreign textbooks can sometimes fail to meet domestic requirements or match the local teaching approach. As a result, content from many textbooks is sometimes required, identified, selected and compiled, thus further efforts will be put into the preparation of new comprehensive English manuals.

In conclusion, a fundamental objective of EMI implementation is to ensure that the quality of teaching and learning is not hindered by the use of English as the medium of instruction for those students who have it as a second, third or even fourth language.

With this in mind, the British Council has supported elevated standards of teaching, learning and assessment in English and via English. EMI practitioners, providers, policy makers, assessment bodies and curriculum developers need to initiate dialogues, partnerships and networks, for finding solutions to mutually shared challenges within & across borders, to facilitate continued professional development models at higher education institutions.

With EMI programs rapidly expanding in almost all higher education sectors globally, the main objectives focus on challenges and solutions related to policy & implementation on a platform able to share best practice: global EMI provision trends, CPD (continuing professional development) systems for practitioners, quality assurance frameworks, and students' needs.

While the development of EMI programs in the past was primarily driven by the needs of international students, today's progress, evident in EMI programs stems from all academic demands for internationalisation and development.

EMI is a developing field that can generate controversial opinions, with valid and diverse standpoints. So far it has facilitated teacher and student exchanges among nations and has become a significant indicator of competence in faculties; it is a means of increasing visibility worldwide and an important modality of achieving the goal of cultivating talent with an international perspective.

Bibliography

1. Adler A&P, *Observational techniques,* in Denzin, Lincoln, (eds.) Collecting and Interpreting Qualitative Materials, London, Sage Publishers, 1998, pp. 79–109

2. Aitken, J. *The Capable Teacher*, issue number 2, summer 1998.
3. Aizawa, I, Rose, H. *Analysis of Japan's English as medium of instruction initiatives within higher education*, Higher Education, 77(6): 1125–1142, 2019
4. Alexander, O, *EAP Essentials-teacher's guide to principles & practice*, Garnet Education, 2008
5. Bachman, L. Palmer, A. *Language Testing in Practice: Designing and Developing Useful Language Tests,* Oxford: Oxford University Press, 1996
6. Bailey, K, Nunan, D, *Pursuing Professional Development: Self as Source*, Heinle and Heinle, 2001
7. Baker, C, *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*, Bristol, Multilingual Matters, 2017
8. Banerjee, J, Wall, D, *Assessing and reporting performance on pre-session EAP courses: developing a final assessment checklist and investigating its validity*. Journal of EAP, 5 (1) pp 50–69, 2006
9. Basturkmen, H, *Ideas and Options in ESP*, Lawrence Erlbaum Assoc New Jersey 2006
10. Bax, S, *Methodology: content of teacher development activities* System, 23(3): 347–357, 1995
11. Bax, S. *CALL – past, present and future*. System 2003, vol. 31, no.1, pp. 13–28
12. Beatty, K *Teaching&Researching Computer-Assisted Language Learning*, Harlow, Longman, 2003
13. Beaumont, B, *Identifying in-service support for lecturers in English Medium Instruction contexts*, in Carrió-Pastor (ed) *Internationalising learning in higher education: challenges of English as medium of instruction*. London, Palgrave MacMillan, 2019
14. Benson, P *Teaching&Researching Autonomy in Language Learning*, Harlow, Essex, Longman, 2001
15. Berthele, R, (ed) *Heritage & School Language Literacy Development in Migrants*, Longman, 2018
16. Biber, D, Barbieri, F, *Lexical bundles in university spoken and written registers*. English for Specific Purposes, 26(3): 263–286, 2007
17. Biggs, J *Teaching for Quality Learning at University* Buckingham, Open University 2003 p120-139
18. Blin, F. *CALL and learner autonomy development,* reCALL16 (2) 2004, pp. 377–395
19. Blin, F. *Interdependence or Independence?* Bristol: Multilingual Matters, 2019
20. Bourdieu, P, *Language and Symbolic Power* (Raymond &Adamson), Cambridge, Polity Press, 1991
21. Bowles, H *International Perspectives on English as a Lingua Franca*, NY Palgrave Macmillan 2015
22. Brick, J. *Academic Culture* Sydney National Centre for English Language Teaching and Research, Macquarie University, 2006
23. Brumfit, C, *Problems and Principles in English Teaching*, Oxford, Pergamon Press, 1982
24. Bunnell, T, *The Changing Landscape of International Schooling,* Longman, 2014
25. Butt, D., Spinks, S, *Using Functional Grammar: an Explorer's Guide*, Pergamon Press, 2000
26. Cai, J., *Internationalization and Englishization: Language Policy as a Choice*, Longman, 2015
27. Canale, M, *From communicative competence to communicative language pedagogy*, Multilingual matters, Bristol, 1983
28. Carvalho, D, *Self-access Appropriate material*, Manchester, The British Council, 1993
29. Cismaş, SC, *Language&cultural identity* Conferinta Internationala Diversitatea lingvistica&culturala factor al dezvoltarii europene, Stoean, Magureanu, Constantinescu (eds) EdituraASE 2002 p517-522
30. Cismaş, S.C., *Linguistic and cultural aspects of translation* in vol Limba, cultura, civilizatie, Noi cai spre succes, a III-a conferinta internationala iunie 2009, Editura POLITEHNICA Press p. 163 – 170
31. Cismaş, SC, *Modalităţi de integrare a spaţiului lingvistic românesc in spaţiul european*, Anul Euro-pean al Limbilor, conferinţa Abordări Interculturale în Teoria &Practica Limbilor, 2002, p. 145-151
32. Cismaş, S.C., *Translation-Midway between Linguistic Mimicry and Equivalation of Cultural Codes* Recent advances in e-activities, information security: computer engineering Series 2009 pp 268-273
33. Cismaş, SC, *The impact of American culture on other cultures,* 9th WSEAS International Conference on Artificial Intelligence and Data Bases, Cambridge University, Cambridge, 2010, pp. 388-393
34. Cismas, SC, *The impact of culture on mondialisation,* Colocviul International Stiinte ale Limbajului, Limbaje&Comunicare VI Part I Ardeleanu, Moldoveanu (eds), Ed. Univ. Suceava 2003, pp. 101-111
35. Cismas, SC, *Translations of cultural codes*, Colocviul International Stiinte ale Limbajului, Limbaje si Comunicare VI Part I Ardeleanu, Moldoveanu (eds), Ed. Universitatii Suceava 2003, pp. 265-275
36. Coxhead, A, *A new academic word list,* TESOL Quarterly, 34(2): 213–238, 2000
37. Crystal, D, *Language and the Internet*, Cambridge, Cambridge University Press, 2001
38. Dam, L, *Learner Autonomy from Theory to Classroom Practice*, Dublin, Authentik, 1995

39. Dearden, J, *English as medium of instruction–a growing global phenomenon*, British Council 2014, https://www.teachingenglish.org.uk/article/english-a-mediuminstruction-%E2%80%93-a-growing-global-phenomenon
40. Denzin, Lincoln, (eds), Collecting and Interpreting Qualitative Material,. California, Sage, 1998
41. Dickinson, L, *Learner Autonomy with Training for Language Learning,* Dublin, Authentik, 1992
42. Dickinson, L, *Self-instruction in Language Learning*, Cambridge University Press, 1987
43. Doiz, A, Lasagabaster, D, (eds) *English-Medium Instruction at Universities*, Global, 2013
44. Dudley-Evans T, St.John M, *Developments in ESP*, Cambridge University Press, 1998
45. Egbert, J, *Principles and practice in CALL classrooms*, Alexandria, TESOL, 2005
46. Ellis, G, Sinclair, B, *Learning to Learn English: Learner Training Course,* Cambridge, CUP 1989
47. Esch, E. (ed) *Self-access and the Adult Language Learner,* London, CiLT, 1994
48. Evans, S, *Meeting the challenges of English-medium higher education*, ESP 30: 198-208, 2011
49. Exley, K, Dennick, R, *Giving a Lecture*, New York, Routledge, 2004
50. Figura K *Computer-based materials: learner autonomy&strategies* System2007 vol35 no4 p448-468
51. Flowerdew, J, *Relevance of second language lecture comprehension,* Cambridge, CUP, 1994
52. Fry, Ketteridge, (eds) *Handbook for Teaching & Learning in Higher Education*, Kogan Page, 1999
53. Galloway N, McKinley J, *Englishization of higher education*, in Mohebbi, Coombe, (eds), Research Questions in Language Education and Applied Linguistics, Berlin, Springer, 2021
54. Galloway, N, Kriukow, J. *Internationalisation, higher education & the growing demand for English: investigation of EMI movement*. ELT Research Papers 17.02 British Council, 2017
55. García, O, *Bilingual Education in the 21st Century,* London, Wiley-Blackwell, 2008
56. García, O, Li Wei, *Translanguaging: Language, Bilingualism and Education*, Palgrave Pivot, 2014
57. Gardner, D, Miller, L, *Establishing Self-access*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999
58. Gardner, D., Davis, M, *A New Academic Vocabulary List*, Applied Linguistics 2014, 35/3: 305–327
59. Gibbs, G., *Break up your lectures*, Journal of Geography in Higher Education, 8(1): 27–39, 1984
60. Gnutzmann C, (ed) *Teaching&Learning English as a Global Language* Tubingen Stauffenburg 1999
61. Guarda, M, Helm, F, *The link between language shift and teaching practice*, International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, 20(7): 897–913, 2017
62. Hattie J, Zierer K, *Mind-frames for Visible Learning: Teaching for Success* London Routledge, 2017
63. Holec, H., *Autonomy and Foreign Language Learning*, Strasbourg, Council of Europe, 2019
64. Holliday, A, *Intercultural Communication Advanced Resource Book,* London, Routledge, 2016
65. Holliday, A. *Appropriate Methodology & Social Context*, Cambridge University Press, 1994
66. Hubbard, P, Levy, M. (eds) *Teacher Education in CALL*, PA, John Benjamins Publishing, 2006
67. Humphrey, S, *Academic literacies framework to enhance teacher knowledge & student achievement* London, Routledge, 2017
68. Hutchinson, T, Waters, A, *ESP learning-centred approach*, Cambridge University Press, 1987
69. Hyland, K, *English for academic purpose advanced resource book,* Abingdon, Routledge, 2006
70. Jarvis, H, *Integrating Information&Communication Technology into English for Academic Purposes by using the skills of practitioners and students,* The English Teacher, 2003, vol.6. no.3, pp. 291–297
71. Jarvis, H, *Investigating classroom applications of computers on EFL courses at Higher Education Institutions,* Journal of English for Academic Purposes, 2004, vol. 3. no.2, pp. 111–137
72. Jarvis, H, *Issues of computer-mediated communication for English Language Teaching,* British Journal of Education Technology, 2006, vol. 37. no. 4. pp. 643–645
73. Jarvis, H, Pastuszka, L, *Electronic literacy, reading skills and non-native speakers: issues for EAP* CALL-EJ Online, 2008, vol. 10. no. 1
74. Jarvis, H, *Resource centres&self-study in computer assisted language learning* in O'Doherty (ed) 4th *Education in Changing Environments Conference Book, Informing Science Press* 2007, p. 137-154
75. Jarvis, H, Szymczyk, M, *Student perspectives on learning grammar by web&book-based materials,* English Language Teaching Journal, 2010, vol. 61, no. 10, pp. 32–44
76. Jarvis, H, *Technology and Change in English Language Teaching (ELT),* Asian EFL Journal 2005, vol.7. no.4. pp. 213–227
77. Jarvis, H. *Computers&independent study: students' practices and perceptions,* in Torres, Marriot (ed) *Handbook of Research on E-Learning Methodologies for Language Acquisition* Information Science Reference

PA: 2008, pp. 367–386
78. Jeffrey, S, Melchor, M, Walsh, A, *Linguistic requirements for students and staff on undergraduate EMI degrees at universities,* European Journal of Language Policy, 11(1): 95–107, 2019
79. Jenkins, J, *English as a Lingua Franca in the International University*, Milton Park, Routledge, 2014
80. Johns, A. *Genre in the Classroom*, Mahwah, N.J. Lawrence Erlbaum Associates, 2002
81. Johns, A. *Text, Role, Context: Developing Academic Literacies*, Cambridge University Press, 1997
82. Jordan, R, *English for Academic Purposes: teacher's guide,* Cambridge University Press, 1997
83. Kling, J., *English as a Medium of Instruction* https://www.tirfonline.org/wp-content/uploads/2019/03/TIRF_LEiR_EMI_FINAL.pdf
84. Krashen, S, *Principles and practice in second language acquisition*, Oxford, Pergamon, 1982
85. Kukulska-Hulme A, *Will mobile learning change language learning?* ReCALL 2009 vol21, no.2 p157-165
86. Lent, R., McCracken Voigt, M, *Disciplinary Literacy in Action*, London, Sage, 2019
87. Little, D, (ed) *Self-Access Systems for Language Learning,* Dublin, Authentik, 1989
88. Little, D, *Learner Autonomy: Definitions, Issues and Problems*, Dublin, Authentik, 1991
89. Macaro, E, Curle, S, Jiangshan, A, R*eview of English medium instruction in higher education,* Language Teaching, 51(1): 36–76, CUP, 2018
90. Macaro, E, *English Medium Instruction,* Oxford, Oxford University Press, 2018
91. Mackey, A, Gass, S, *Second language research*, USA, Lawrence Erlbaum Associates, 2005
92. Marsh, E, Sink, H, *Access to handouts of presentation slides during lecture, learning consequences,* Applied Cognitive Psychology, 24(5): 691–706. 2010
93. Martin, J, Rose, D *Working with Discourse: Meaning Beyond the Clause,* London, Continuum, 2003
94. McCarthy, M, *Discourse Analysis for Language Teachers,* Cambridge University Press. 1991
95. McKinley J *Making the EFL-ELF transition at a global university* in Bradford Brown (eds) English-Medium Instruction in Japan: policy, challenges, outcomes, Multilingual Matters, Bristol, 2018
96. McLean, M, Bullard, J, *Becoming a university teacher: evidence from teaching portfolios*, Teacher Development 4/1 pp. 79–97, 2000
97. Milligan, L, Tikly, L, *English as a medium of instruction in postcolonial contexts*, Comparative Education, 52(3): 277–280, 2016
98. Palfreyman D, Van der Walt C, *Academic Bi-literacies: Multilingual Repertoires in Higher Education*, Bristol, Multilingual Matters, 2017
99. Pecorari, D, Malmstrom, H, (eds) *At the Crossroads of TESOL and English Medium Instruction,* Special Issue of TESOL Quarterly, 52(3), 2018
100. Richards, J., Farrell, T., *Professional Development for Language Teachers: Strategies for Teacher Learning*. Cambridge University Press, 2005
101. Rose, H, McKinley, J, Zhou, S, *Investigating policy &implementation of English medium instruction in higher education institutions,* London, British Council, 2020
102. Rose, H. McKinley, J, *Japan's English-medium instruction initiatives and the globalization of higher education*, Higher Education, 75(1): 111–129, 2018
103. Rose, H., Curle, S., Aizawa, I, Thompson, G, *What drives success in English medium taught courses? The interplay between language proficiency, academic skills, and motivation*, 2019 Studies in Higher Education: 1–13. https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1590690
104. Schecter, S, Bailey, J, *Language Socialisation in Bilingual and Multilingual Societies*, Multilingual Matters, Bristol, 2003
105. Soruç A, *English as a medium of instruction: students' strategies,* ELT Journal 72(1)38-48, 2017
106. Swales, J, *Research genres exploration and analysis*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004
107. Wächter, B, Maiworm, F, *English-taught programs in European higher education,* ACA Papers on International Cooperation in Education, Bonn, Lemmens, 2008
108. Wächter, B, Maiworm, F, *English-taught Programs in European Higher Education: State of Play in 2014,* Bonn, Lemmens Medien, 2014
109. Walker, J, Cotner, S, Baepler, P, Decker, M, *A delicate balance: integrating active learning into a large lecture course,* CBE-Life Sciences Education 2008, 7(4): 361–367

110. *** The British Council, *English Language as Medium of Instruction Education in Low &Middle Income Countries*, https://www.teachingenglish.org.uk/article/english-languagemedium-instruction-basic-education-low-middleincome-countries-a-british

Previous work by the author on the same topic:

1. Cismaş, S.C., Vajiala, G., *CLIL and E-learning,* Proceedings of the WSEAS/IASME International Conference on Educational Technologies 2011, pp. 13-18
2. Cismaş, S.C., *CLIL – Content and Learning Integrated Learning,* vol Limba, cultura, civilizatie, Orizonturi deschise, a V-a conferinta internationala, 2011, POLITEHNICA Press, p. 71 – 78
3. Cismaş, S.C., Dona I, Andreiasu G, *CLIL Supporting Academic Education in Business Engineering Management,* the 11th WSEAS International Conference on Engineering Education EDUCATION 15 Salerno, Italy, June 27 2015, RECENT RESEARCH IN ENGINEERING EDUCATION p. 78-88
4. Cismaş, S.C., Dona I, Andreiasu G, *Tertiary Education via CLIL in Engineering and Management,* the 11th WSEAS International Conference on Engineering Education EDUCATION 15 RECENT RESEARCH IN ENGINEERING EDUCATION Salerno Italy June 27 2015 pp.134-142
5. Cismaş, SC, Dona I, Andreiasu G, *Focus Group Analysis on Prospective CLIL Programs in USAMV MIEADR & Bucharest POLYTECHNIC: Advantages, Facilities and Target Student Groups* the 11th WSEAS International Conference on Engineering Education EDUCATION15 Recent Research in Engineering Education Salerno Italy June 27 2015 pp.171-179
6. Cismaş, SC, Dona I, Andreiasu G, *USAMV MIEADR 2015 Students' Scientific Symposium Assessed by CLIL Criteria* 11th WSEAS International Conference on Engineering Education Recent Research in Engineering Education Salerno Italy June 27 2015 pp. 196-206
7. Cismaş, SC, Dona I, Andreiasu G, *CLIL in the Knowledge Society;* CESC 2015 2nd Int'l Conference on Communication&Education in the Knowledge Society, Timisoara, Romania, Trivent Publishing Budapest, vol. Communication Today: an Overview from Online Journalism to Applied Philosophy, Micle, Mesaros (eds) http://trivent-publishing.eu/communicationtoday.html http://trivent-publishing.eu/books/philosophy/communicationtoday/19.%20Suzana%20Carmen%20Cismas,%20Ion%20Dona,%20Gabriela%20Ionela%20Andreiasu.pdf
8. Cismaş, S.C., *Evaluation Criteria for CLIL Modules in Entrepreneur Education,* Alpha Institute for Multicultural Studies, Petru Maior University Tîrgu Mureş, Romanian Academy, Proceedings of the 3rd International Conference *Globalization, Intercultural Dialogue&National Identity* 2016, Boldea I (coord) Edited by Alpha Institute for Multicultural Studies Tg Mureș Romania, www.upm.ro/gidni3 vol. Globalization&National Identity Studies on Strategies of Intercultural Dialogue, Social Sciences Section, Arhipelag XXI Press p. 619-632 http://www.upm.ro/gidni3/GIDNI-03/GIDNI%2003%20-%20Social%20Sciences.pdf

Connections between Online Learning and Study Skills Progress

Associate Professor Suzana Carmen Cismas
Department of Modern Languages
The University of Agronomic Sciences and Veterinary Medicine, Bucharest, Romania

Abstract

Scientific research and talent development are key tasks in higher education as they promote science and technology progress and push the frontiers of national development. Cultivation of talent is the key role of any university, given today's landscape, where knowledge economy and competition for talent &resources are globalised; hence universities promote internationalisation. A further area of immediate improvement is the enrichment of teaching resources, including textbooks and extended reading materials, so accessing a rich course database and libraries for international students facilitates multidimensional evaluation systems that capitalise on participation, attendance, homework, papers and project presentations. Modernization of traditional educational assessment includes thorough assignment feedback and a grade appeal framework available to all students. Being accountable for grades, teachers should justify their assessments and provide prompt, useful and constructive feedback. English as medium of instruction promotes the transformation of traditional ideas/methods, enables all students and the didactic staff to keep up to date with the progress in their research field, and provides a solution to ineffective foreign language teaching. However, to give full play to these advantages, English professors must engage in foreign language for academic purposes on real science research projects which require communicative skills in action, so that learners could build greater motivation, enjoying more opportunities to improve own competence benefiting from given professional texts.

Keywords: *online learning, study skills, research progress, English for academic purposes, modern didactics*

Faced with new globalisation challenges this century, academic institutions increasingly teach subjects in foreign languages, so English as a medium of instruction (EMI) is preferred and it has been adopted rapidly for many courses; yet the development has been uneven, with certain early opponents even considering it a colonial culture, able to undermine national sovereignty or identity. Effective EMI depends on both teachers and students' English proficiency and professors who have studied abroad ensure adequate levels of idiom competence to facilitate higher student proficiency. In English, now the dominant language of technology, didactic methods need to shift from teacher talk, with passive students, to student-centred education, with professors acting as facilitators.

Reading teaching materials, texts and literature in a foreign language will allow the students and the didactic staff to directly access the latest developments in their field of study, saving much time otherwise spent on translation. English as an international academic language is used by 9,000 SCI (Scientific Citation Index) journals, which cover 176 disciplines, ranging from natural science to engineering, disseminating the latest research findings. Of the papers published in these journals, 95% are written in English. Rapid progress in modern science and technology can render textbooks on biology, medicine, electronics and IT outdated within a few years of publication. Handbooks and journals published in English are often a more reliable source on the latest developments in a given sector. By incorporating English texts from such sources, teachers can improve their own subject knowledge in addition to keeping students informed of cutting-edge findings related to their studies, thereby increasing their

academic competitive edge.

English teaching in university should transcend the homogeneous general idiom taught at previous schooling levels and move to English for academic purposes, which develops students' professional learning in line with the new curriculum objectives. Academic English has the aim of improving students' ability to use the foreign idiom for lifelong learning and work purposes, thus fostering their capacity to communicate and compete internationally in their fields of study.

Multiple nationwide student events can be created to accommodate such goals:

- international conferences for university students on sustainability and innovation topics
- college students' national competitions, carrying out data-driven investigations &research
- in each university's students' scientific sessions:
    1. five-minute research presentations can be organised, free from the constraints of time & place, as contestants submit their entries as five-minute videos that can be seen on a special channel by college students across the country.
    2. academic English citation standard competitions
    3. academic English vocabulary competitions aim to boost students' lexis size and depth facilitating more effective EMI courses. The contestants should be familiar with the meanings and collocations of AWL (Academic Word List by Coxhead, 2000) and AVL (Academic Vocabulary List by Gardner & Davis 2014)

The final English language submission is in the form of research paper, scientific outline, proposal or poster presentation, and must comply with all conventions of standard papers, including literature review, research methodology, detailed results and analysis of new findings.

Perceived advantages of these events can be summarised as follows:

- significant improvement in students' ability to read original research in English.
- information retrieval, literature review, and paper writing enhance academic reading skills, the quality of academic data obtained, and all scientific research capabilities
- stimulating students' proficiency in writing research articles in English for publication in their discipline-specific fields
- teaching collaboration paradigm for English teachers & subject professors: all award winners prove to have both language teachers and subject specialists in their tutoring.

Over the past decades language pedagogy has seen a shift from teacher- to learner-centred approaches and this is frequently achieved in locations where paper & computer-based materials are available for students to use in learning English by themselves. Such materials include software programs, word processors and the Internet, but also programs dedicated to language instruction with direct tutorial functions (commercially available multimedia packages). The Internet includes vast amounts of authentic material which is not designed specifically for language teaching and learning, but can be used as such, as well as specific websites with language practice material.

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
• the importance of continuing professional development • appropriate professional terminology • current issues in teaching and researching EAP • the role of ambiguity in academic enquiry • the importance of critical reflection on own practice	take appropriate decisions based on own knowledge and understanding write and speak clearly, coherently and appropriately engage with academic research and literature to inform own practice and communicate these ideas to colleagues	relate personal approach to teaching to a specific EAP teaching context review an article/book/teaching journal or provide evidence of • action research • conference presentation • published paper

Fig. 1. Personal learning, development and autonomy, cf. Holec, 2019

Students acquire language via computers in any context which generates learner autonomy, partially facilitated by the rise of IT that considerably impacted study environments worldwide. Flexible, autonomous, lifelong learning is essential to success in the age of information. Students multitask and use both their native language and English when working on a variety of materials, capitalising on all potential opportunities offered by a blended approach which combines both digitalised and paper-based materials. E-literacy, an ability to access, make sense of and manage vast quantities of information in digital environments in English, still is problematic for certain students. Reading online appears to be a particularly pressing issue. Unconscious acquisition of the foreign language in electronic environments certainly takes place by exposure to authentic English from various content sources. Clearly, both conscious learning & unconscious exposure to authentic language assist the autonomous learner, but not necessarily in the same ways, and learning cultures as well as individual learning styles constitute significant variables. In this respect Kukulska-Hulme (2009) notes: 'we live in interesting times, in which teachers and learners must try to work together to understand how portable, wireless technologies may best be used for learning'.

The decision to offer English-taught programs in a certain country generally originates in rapid economic growth, in even stronger influence throughout the region, and in wider impacts upon the world trade. This strategy develops in parallel with strengthening national culture and the country's soft power in contemporary global contexts, as part of the fundamental operating policies in the government and in academic institutions. Plans for education reform and modernization include faculty and student exchange, mutual recognition of credits, joint and dual degrees, as well as English-taught courses. However, despite reform, the native language still plays a major role in teaching, and the question of why instructors use English over their L1 still remains a controversial issue. As a result of this controversy, the introduction of English-taught courses may become a temporary, rather than permanent, policy, and even if it were to become permanent, a mix of native idiom and English would continue, with a localised version of English naturally preferred.

Planning lessons and courses under such circumstances involves the following elements:

- Describing learners in relation to their learning needs.
- Defining aims/learning outcomes that meet learners' needs and the course objectives.
- Developing activities, resources, materials to engage learners and meet lessons aims.
- Dividing units into coherent stages with realistic estimates of timing.
- Planning board work.
- Selecting and describing interaction patterns for different activities during the lesson.
- Planning learner grouping.
- Planning for differentiated learning (e.g. for mixed-ability levels or early finishers).

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
a range of EAP syllabus types	identify aims and objectives of an EAP syllabus to address the gap between students' competence and what they need for academic study	demonstrate the relationship between student needs and the implementation of a syllabus in a programme
the need in a syllabus for progression and recycling and transfer of knowledge and skills to other learning contexts	integrate course objectives, language and skills content and assessment	articulate course objectives in ways that show how they will be assessed
constraints and their impact on syllabus design	select, adapt or create materials from appropriate sources and develop appropriate tasks	justify the selection of material

Fig. 2. Syllabus development for EAP courses, cf. Bunnell, 2014

Anticipating problems that arise during the lesson, and planning how to react to them:

- Describing how learners' understanding will be checked or assessed.
- Describing when and how feedback on learners' performance will be provided.
- Planning activities that help learners develop learning strategies.
- Describing how a lesson is linked to those before and after it.
- Planning a broad outline of lessons, including the recycling of learning content.
- Reflecting on lesson planning effectiveness, incorporating learner outcomes

Making decisions on teaching&assessment means understanding learner traits such as: age, interests, attainment levels, favourite learning style, group dynamics, study motivation, educational/ social/cultural/linguistic background, special needs, personality, and level of autonomy. Conducting needs analyses and applying the results will generate adequate didactic approaches, also impacting the learning environment. Managing the lesson involves the following elements:

- Controlling the pace and timing of activities.
- Signalling transitions between the stages of the lesson.
- Adjusting the classroom layout to support learning.
- Responding to unexpected classroom events and giving instructions effectively.
- Making effective use of resources and equipment.
- Explaining learning aims and content appropriately.
- Checking understanding and using language appropriate to all learners' level.
- Making appropriate decisions about which languages are used by the teacher and learners.
- Monitoring learner engagement in order to intensify motivation.
- Establishing and maintaining classroom discipline.
- Setting up classroom activities that include a variety of interaction patterns.
- Adjusting plans to take advantage of the learning opportunities emerging during lessons.
- Establishing and cultivating a positive and constructive learning environment.
- Identifying strengths/weaknesses in lesson management and making adequate adjustments.

Knowing the subject is defined by:

- Demonstrating proficiency in the target language so as to provide a model for learners.
- Developing learners' awareness of language systems.
- Selecting appropriate methodology/resources for practising specific areas of the target idiom and language skills: grammar, lexis, phonology, speaking, listening, writing & reading skills, register, genre, communication strategies, socio-linguistic skills, learning styles, varieties and standard English, contrastive analysis with other languages.
- Range of reference materials relevant to the subject to use for supporting teaching & learning.
- Awareness of language acquisition theories and how these relate to specific teaching contexts.
- Reflecting on strengths and weaknesses in subject knowledge and its application

Academic practice	an EAP teacher will –
Academic contexts	have a reasonable knowledge of the organizational, educational and communicative policies, practices, values and conventions of universities.
Disciplinary differences	be able to recognize and explore disciplinary differences and how they influence the way knowledge is expanded and communicated.
Academic discourse	have a high level of systemic language knowledge including knowledge of discourse analysis.
Personal learning, development and autonomy	recognize the importance of applying to his or her own practice the standards expected of students and other academic staff.
EAP students	**an EAP teacher will understand –**
Student needs	the requirements of the target context that students wish to enter as well as the needs of students in relation to their prior learning experiences and how these might influence their current educational expectations.
Student critical thinking	the role of critical thinking in academic contexts and will employ tasks, processes and interactions that require students to demonstrate critical thinking skills.
Student autonomy	the importance of student autonomy in academic contexts and will employ tasks, processes and interactions that require students to work effectively in groups or independently as appropriate.
Curriculum development	**an EAP teacher will understand –**
Syllabus and programme development	the main types of language syllabus and will be able to transform a syllabus into a programme that addresses students' needs in the academic context within which the EAP course is located.
Text processing and text production	approaches to text classification and discourse analysis and will be able to organize courses, units and tasks around whole texts or text segments in ways that develop students' processing and production of spoken and written texts.
Programme implementation	**an EAP teacher will be –**
Teaching practices	familiar with the methods, practices and techniques of communicative language teaching and be able to locate these within an academic context and relate them to teaching the language and skills required by academic tasks and processes.
Assessment practices	able to assess academic language and skills tasks using formative and summative assessment.

Fig. 3. Competence statements for EAP professors, cf. McKinley, 2018

Managing resources involves selection according to availability, the range of media (digital, audiovisual, print), relevance to learner needs, tools facilitating collaborative production, obtaining learner generated content, and clear criteria for choosing sources based on syllabus fit. Adapting materials requires using authoring tools to obtain culturally appropriate, professional, attractive, accessible data, consistent with copyright rules, acknowledging sources. Classroom materials are used with appropriate pedagogical strategies, making effective use of equipment and technology to support learning. There is a clear need for maintaining a system for storing and retrieving materials and for evaluating the effectiveness of all materials and resources used.

Assessing learning focuses on the following elements:

- Applying assessment and practice principles to tasks design for measuring learners' progress.
- Using various types of assessment and feedback, at different points in the learning process to monitor learners' understanding, according to the assessment criteria.
- Analysing learners' errors and providing constructive feedback.
- Engaging learners in self & peer assessment thus developing their skills in the area.
- Preparing for formal assessment by administering, grading and keeping assessment records.
- Reflecting on the effectiveness of learners' progress evaluation.

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
different modes of EAP assessment the link between assessment and teaching and learning in EAP the purpose and structure of international proficiency tests e.g., IELTS and TOEFL	integrate course objectives, language and skills content with assessment select appropriate modes of assessment and design or evaluate assessment tools for language and skills for EAP listening, speaking, reading and writing, including integrated skills apply marking criteria consistently and to agreed standards give appropriate feedback on oral and written student performance use assessment outcomes to inform teaching and learning	In a specific context justify examples of assessment instruments in a specific EAP contex evaluate an assessment tool comment on the application of marking criteria to assessment instruments comment critically on the mode and appropriacy of feedback given on student work justify changes to a lesson plan or programme of work

Fig. 4. Assessment practice, cf. Jordan, 1997

Integrating ICT requires numerous elements:

- Developing effective strategies for locating the appropriate digital content.
- Complying with all e-safety guidelines.
- Evaluating efficiency& appropriacy of digital content/tools/platforms for learning outcomes.
- Using technology in the production of teaching and learning materials.
- Setting up activities to support learning by exploiting adequate digital content/tools/platforms
- Developing effective strategies for resolving potential technical issues.
- Using technology for administrative tasks in accordance with data protection guidelines.
- Autonomous learning by digital content &technologies, inside/outside formal learning settings.
- Promoting collaborative &participatory learning via online communities/tools/platforms.
- Reflecting on the effectiveness of ICT integration into the teaching and learning process.

Taking responsibility for own professional development means: understanding career needs/ interests and learning preferences, so as to identify progress areas; defining the short/medium/long-term goals; using technology to facilitate development, and staying up to date with news in the field.

Selecting and engaging in appropriate professional development opportunities with resources to improve own classroom practice will include: collaborating with colleagues or other professionals; reflective practice; teacher research and further forms of classroom inquiry; attending conferences; reading and publishing; participating in training; joining teachers' associations; observing other teachers and being observed. Using inclusive practices by acknowledging&valuing diversity among learners in areas like language background, levels of cognitive, academic, or physical ability, social background, behavioural differences, disability, if any, age, ethnicity, and belief, will include:

1. Using pedagogical strategies to encourage inclusive education in supportive learning settings

2. Helping students identify/address/assess realistic learning goals based on reasonable adjustment

3. Being aware of one's own beliefs and how they impact inclusive learning environments

4. Assessing individual learners in various ways so they can demonstrate the progress they make

5. Developing positive attitudes towards learners' diversity, treating them equitably, with respect.

6. Involving stakeholders in creating an inclusive learning environment

Using multilingual approaches includes: recognising and valuing the multilingual nature of societies, schools and classrooms; using pedagogical strategies for inclusive education in supportive multilingual learning settings; acknowledging beliefs about speakers of other languages with impact on establishing/maintaining inclusive study environments; assessing individual learners respecting their linguistic background; give students opportunities to use

their native idioms to show their own understanding of the content being discussed; using didactics that capitalise on learners' linguistic diversity; reflecting on the effectiveness of multilingual approaches for promoting learning.

Promoting 21st century skills means proficiency in such areas: critical thinking and problem solving, collaboration and communication, creativity and imagination, active citizenship, digital literacy, student leadership and personal development. Such skills contribute to enhancing didactic practice by locating up-to-date relevant data on national/regional/institutional instruction strategies, by employing professional and instructional practice consistent with the education goals, and by learner empowerment for educational reform targeting literacy, access, equality, diversity and inclusion. The language curriculum, syllabus and methodologies should be in step with the teaching standards, opening post-compulsory education pathways based on ICT&21st century skills.

Knowing the subject means:

- Demonstrating proficiency in the subject area.
- Knowing a wide range of reference materials/sources/online learning platforms relevant to the subject and using these to support teacher development.
- Keeping up-to-date with research theories and their implementation in didactic contexts
- Demonstrating subject assessment skills applicable to a wide range of learners
- Demonstrating familiarity with key subject-specific terminology and emerging research issues
- Reflecting on personal subject knowledge.

Understanding teaching contexts focuses on many elements: pursuing classroom practice in current national/regional/local education policy reforms and legislation; implementing educational values & objectives for learner empowerment, enhanced literacy, access and equal opportunity for all; focusing on diversity, multiculturalism, and multiple education paths entails reform of manuals and teaching resources, curriculum content, syllabus, and assessment mechanisms. Class size will be reduced, consistent with financial infrastructures & political constraints at institutional level. For learner profiles, knowing the factors that influence teachers' working context includes: learner age/proficiency level/background (including linguistic), needs, expectations, aims, and motivation.

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
the key differences between the content and processes required for teaching and learning in an EAP class compared with a general ELT class a developed repertoire of teaching techniques and the rationale for their appropriate use	plan and deliver a programme of lessons based on a syllabus distinguish between teaching subject content, procedural knowledge (e.g., how to go about doing a task) and language knowledge integrate teaching of academic language and academic study skills in lessons integrate study skills into other skills teaching integrate IT into delivery, to enhance IT skills and reflect academic practices respond flexibly and exploit unplanned learning opportunities effectively	justify lesson plans on the basis of students' needs and syllabus. Evaluate a core textbook for a particular context adapt or create materials and explain the rationale behind these reflect on and respond to observation or student feedback on teaching comment on a revised lesson plan

Fig. 5. Teaching Practice, cf. Brumfit 1982

Continuing Professional Development (CPD) is a mix of approaches, ideas and techniques that help professors manage their own learning and didactic growth. The focus is firmly on results hence the corner stones of teachers' learning include using sources, opportunities, online platforms associated with adult learning and teacher education, in step with the new theories of adult learning.

Decisions on this type of lifelong learning will take into account such adult learner features: overall competences and their development levels by qualifications and professional practices; the educational, social,

cultural&linguistic background; interests&learning styles, practised individually or in groups; resistance to change; motivation to learn; proficiency in enabling skills; autonomy and self-awareness levels; age/experience; familiarity with online learning settings and a wide range of needs analysis tools in order to support teacher learning; and, last but not least, congruence between own practice and the desired classroom practice.

Planning and managing CPD requires:

- selecting the types of learning activities for teachers and their associated modes of input
- applying specific learning outcomes
- describing teachers in relation to their learning needs and teaching context
- defining learning outcomes and objectives for teachers' needs and reform projects
- considering the benefits of co-planning and negotiated content
- drafting resources/materials/activities/communication channels/learning tools to engage teachers and match the stated aims/learning outcomes
- analysing constraints and anticipating problems that may arise during the input session
- dividing input sessions into coherent stages with realistic estimates of timing
- planning the use of presentation aids and other learning tools
- describing interaction patterns for different activities during the input sessions
- planning the grouping of teacher learners and differentiated learning
- describing how understanding may be checked or assessed
- describing when and how any feedback on teacher uptake will be provided
- planning activities to help teachers develop self-reflection as a study skill
- describing how an input session may be linked to a series of learning activities
- planning for a sequence of input sessions to include the recycling of learning content
- dealing with administrative and logistical arrangements to ensure realistic workloads
- controlling the pace and timing of activities to respond to unexpected events
- adjusting the learning environment to better support teacher uptake by capitalising on resources, equipment and (synchronous) communication tools
- responding to teacher contributions that meet expectations in point of timelines & content
- establishing and maintaining a motivated and positive learning environment.
- knowing evaluation tools for gathering/analysing/reporting/giving feedback on learning
- assessing the impact of own planning, management and moderation of teacher learning
- using learning resources effectively with appropriate pedagogical strategies
- maintaining a system for storing & retrieving study materials to share with colleagues
- competence in teacher professional practices (managing, planning and assessing lessons)
- enhancing enabling skills, communicating effectively, and thinking critically
- identifying practical teaching solutions
- translating didactic theories into pedagogical choices and classroom practice
- incorporating new technologies in the learning process
- demonstrating commitment to core educational values
- supporting&mentoring teachers on available development pathways/qualifications/courses, including the transition from teacher to teacher educator
- encouraging teachers to set professional development targets and long-term career goals
- promoting research, self-reflection, the recording of professional development activities and their outcomes, and action planning
- responding to concerns raised by teachers
- providing advice on classroom practice and promoting modern learning strategies
- organising opportunities for teachers to observe and be observed
- sharing didactic practice in (inter)national teaching networks/forums/associations
- promoting professional behaviour, respect, responsibility and identity amongst teachers
- increasing teacher motivation and confidence by creating an environment of trust
- assessing teacher progress in relation to student attainment and professional satisfaction

- teachers reflecting on their own attitudes to the change process
- monitoring teacher potential and performance by clear criteria
- using a range of observation tools in lesson/micro-training observation
- comparing learning outcomes with classroom activities and teacher behaviour
- identifying strengths and weaknesses in professional practices, resources, and activities
- prioritising key areas supported by clear evidence to facilitate constructive discussions
- providing constructive and timely feedback orally and in writing.
- taking part in collaborative research projects
- networking and sharing practice through webinars, scientific reunions, congresses, etc.
- promoting the teaching profession by examples of creativity, innovation, passion, vision
- reflecting on and assessing the impact of own contributions to the profession
- using technology to facilitate own professional development.

Comparative education programs were launched as early as 2011, focusing on educational leadership and policy, which are widely understood and more attractive to foreign students dealing with a series of contemporary issues related to educational management, leadership and policy, relevant worldwide, but especially in developing countries and international organisations. Such programs train talented individuals for deeply understanding educational theories and for acquiring knowledge of fundamental trends in educational reform and development, thus meeting the demands of the international labour market and equipping future graduates with proficient international communication skills, as well as with leadership and management skills for future co-operation with international organisations, governmental authorities and NGOs.

International talents are high-level achievers with world-class knowledge and professional skills, international vision and understanding of global affairs and conventions, with the ability to become leaders and communicators in a competitive world. Specifically speaking, international talents should have the following attributes and qualifications:

- international first-class knowledge systems and proven research, development and innovation capabilities in their professional field
- broad international vision, knowledge of international conventions and culture, as well as enthusiasm and desire to participate in international affairs
- ability to use foreign languages for cross-cultural exchange, communication and co-operation
- critical thinking, information literacy and lifelong learning
- remarkable mental resilience, good self-control and self-management, and ability to study, live and work in different countries and cultures
- integrity and independence in personality and beliefs.

Internationalisation is imperative: in order to become world-class universities, the academic institutions need to attract more foreign students, set higher educational standards, improve overall quality and enhance scientific research capabilities. Professors are encouraged to teach courses in English, but they point out that such didactic activities are twice the workload of equivalent native idiom courses. Teachers tend to talk less and ask students to read the textbooks and related literature for themselves. Class time is then spent focusing on the key points in the text and dealing with students questions. In Europe and the US, this practice is common, and reading lists are a basic requirement of all courses at colleges and universities. However, in other parts of the world this practice is not usual; it disrupts the local traditional approach to teaching. The upside, however, is that students are encouraged to think independently, critically and creatively. Taking courses where English is a medium for learning provides students with the motivation and opportunity to improve their foreign language skills, boosting the learning outcomes. Encouraging professors to use a variety of methods, (e.g. workshops, seminars, empirical analysis) will fully motivate every student and improve the overall quality of teaching and learning.

The delivery of dual-degree courses via the medium of English has not only enhanced the role of English as the most important lingua franca, but has also benefited many current native and international students who have already or will soon become global citizens and highly qualified, near-bilingual professionals. Dual degree courses

have also added value to the experience of ESAP language and EMI subject lecturers who convey subject-specific disciplines to multilingual students. This co-operation is gaining momentum and it is bound to grow.

Modern and effective didactic methodology relies on enabling skills with the following components:

1. Effective communication (articulating a decision-making process, pedagogical choices, learning outcomes and the relationship between theory and classroom practice)
2. Team-work skills (work on collaborative projects with adult groups of many backgrounds)
3. Critical thinking, challenging pedagogical choices
4. Organisational skills (plan observation timetables autonomously, organise micro-training and keep records of teacher performance)
5. Increasing motivation (encouragement by exploring resistance to change constructively)
6. Providing a global vision for developing teacher competence (open attitudes and ideas, commitment, engagement with others, interaction opportunities, empathy, resilience)

The development of programs with English as a medium for instruction may trigger fusion of faculties, integration of international students, synchronisation of curriculum and collaboration in research. In its turn, curriculum synchronisation means establishing widely acknowledged training programs and getting majors internationally certified. Such programs cultivate students' English language skills, enable them to become familiar with foreign curricula and didactic methods, and facilitate student exchange. There is a clear need for reform in university education to move away from teacher-centred and lecture-based instruction modes where students show low interest in classroom participation or interaction and do not develop strong autonomous learning skills on modern course content and teaching materials. The reform of teaching methods means moving from teacher-centred instruction to student-centred learning; hence such programs appeal to teachers who have just returned from abroad, with years of overseas study and work experience. Thus teaching quality & content will gain acknowledgement from numerous foreign universities, making it easier to achieve mutual recognition of courses with other tertiary education hubs. EMI programs not only improve didactic methods but also contribute to building an international education system with EMI majors and curricula in a relatively integrated international education system, including knowledge structures, teaching modalities, faculty staff, and international vision for development, international student education, teaching evaluation &quality control, and an international exchange platform for building international co-operation in higher education.

Knowledge & understanding of –	Ability to –	Possible indicators –
discourse communities and how membership and full participation is achieved	work with subject specialists and take account of their different perspectives with regard to knowledge communication	provide students with frameworks to investigate disciplinary differences and values, particularly in relation to the communication of knowledge
audience within discourse communities	raise students' awareness of discourse features of texts in their disciplines	guide students to investigate the genres and expert practitioners of their specific discourse communities
the importance of evidence-based reasoning in knowledge creation	train students to investigate the practices of their disciplines (e.g., the use and citation of sources as evidence)	

Fig. 6. Developing & communicating knowledge beyond subject differences, cf. Briggs, 2003

Program curriculum is designed according to requirements set in first-class international universities, especially in Europe and North America, so as to best cultivate core knowledge &skills for business engineering undergraduates. Aspects in the course, such as ability indicators, teaching content and methods, evaluation and

assessment, all match the standards set by eminent universities in terms of knowledge structures, didactics, assessment patterns and education results. At the same time, EMI curriculum, which is at the forefront of teaching reforms, has used concepts of outcome-based education (OBE) and student-centred learning. As compared to courses taught in the native language, EMI courses require more time and effort in preparation and have higher expectations on the effectiveness and results of teaching and learning. It is increasingly difficult to achieve effective outcomes for these courses and ensure student satisfaction, as teachers are expected to demonstrate high English proficiency, profound subject and contextual background knowledge, alongside with EMI teaching competence. Selecting students with strong international development goals and abilities to learn English is the foundation of the program success. The most important aspect seems to be students' willingness to internationalise their development, their ability to study independently, their self-management skills and long-term personal and career ambitions.

Hard teacher training work is needed for exploring active, effective and sustainable methods of training and supporting EMI professors in terms of their language proficiency and pedagogic skills. This experience improves teaching abilities, international curricula&approaches, professional evaluations and progress, international student education and foreign exchanges, all of which able to elevate the international reputation and influence of the university. Such programs will continue to evolve, as will the curriculum and teaching methods. Co-operation among foreign universities is enhanced for jointly carrying out international credit accreditation, student assessment, quality management and control, innovation and entrepreneurship development with further international exchanges and experiments. Co-applying with foreign universities for EU Erasmus+ capacity-building programs in higher education will improve the teaching conditions for practical learning, the approaches to innovative entrepreneurship and practical courses, and the expansion of the international exchange platform to meet the desire of students to go abroad.

Bibliography

111. Adler A&P, *Observational techniques,* in Denzin, Lincoln, (eds.) Collecting and Interpreting Qualitative Materials, London, Sage Publishers, 1998, pp. 79–109
112. Aitken, J. *The Capable Teacher*, issue number 2, summer 1998.
113. Aizawa, I, Rose, H. *Analysis of Japan's English as medium of instruction initiatives within higher education*, Higher Education, 77(6): 1125–1142, 2019
114. Alexander, O, *EAP Essentials-teacher's guide to principles & practice*, Garnet Education, 2008
115. Bachman, L. Palmer, A. *Language Testing in Practice: Designing and Developing Useful Language Tests,* Oxford: Oxford University Press, 1996
116. Bailey, K, Nunan, D, *Pursuing Professional Development: Self as Source*, Heinle and Heinle, 2001
117. Baker, C, *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*, Bristol, Multilingual Matters, 2017
118. Banerjee, J, Wall, D, *Assessing and reporting performance on pre-session EAP courses: developing a final assessment checklist and investigating its validity*. Journal of EAP, 5 (1) pp 50–69, 2006
119. Basturkmen, H, *Ideas and Options in ESP*, Lawrence Erlbaum Assoc New Jersey 2006
120. Bax, S, *Methodology: content of teacher development activities* System, 23(3): 347–357, 1995
121. Bax, S. *CALL – past, present and future*. System 2003, vol. 31, no.1, pp. 13–28
122. Beatty, K *Teaching&Researching Computer-Assisted Language Learning*, Harlow, Longman, 2003
123. Beaumont, B, *Identifying in-service support for lecturers in English Medium Instruction contexts*, in Carrió-Pastor L (ed.), *Internationalising Learning in Higher Education: Challenges of English as Medium of Instruction*. London, Palgrave MacMillan, 2019
124. Benson, P *Teaching&Researching Autonomy in Language Learning*, Harlow, Essex, Longman, 2001

125. Berthele, R, (ed) *Heritage & School Language Literacy Development in Migrants*, Longman, 2018
126. Biber, D, Barbieri, F, *Lexical bundles in university spoken and written registers*. English for Specific Purposes, 26(3): 263–286, 2007
127. Biggs, J *Teaching for Quality Learning at University* Buckingham, Open University 2003 p120-139
128. Blin, F. *CALL and learner autonomy development,* reCALL16 (2) 2004, pp. 377–395
129. Blin, F. *Interdependence or Independence?* Bristol: Multilingual Matters, 2019
130. Bourdieu, P, *Language and Symbolic Power* (Raymond &Adamson), Cambridge, Polity Press, 1991
131. Bowles, H *International Perspectives on English as a Lingua Franca*, NY Palgrave Macmillan 2015
132. Brick, J. *Academic Culture* Sydney National Centre for English Language Teaching and Research, Macquarie University, 2006
133. Brumfit, C, *Problems and Principles in English Teaching*, Oxford, Pergamon Press, 1982
134. Bunnell, T, *The Changing Landscape of International Schooling,* Longman, 2014
135. Butt, D., Spinks, S, *Using Functional Grammar: an Explorer's Guide*, Pergamon Press, 2000
136. Cai, J., *Internationalization and Englishization: Language Policy as a Choice*, Longman, 2015
137. Canale, M, *From communicative competence to communicative language pedagogy*, Multilingual matters, Bristol, 1983
138. Carvalho, D, *Self-access Appropriate material*, Manchester, The British Council, 1993
139. Cismaş, SC, *Language&cultural identity* Conferinta Internationala Diversitatea lingvistica&culturala factor al dezvoltarii europene, Stoean, Magureanu, Constantinescu (eds) Editura ASE, Bucuresti 2002, p. 517-522
140. Cismaş, S.C., *Linguistic and cultural aspects of translation* in vol Limba, cultura, civilizatie, Noi cai spre succes, a III-a conferinta internationala iunie 2009, Editura POLITEHNICA Press p. 163 – 170
141. Cismaş, SC., *Modalităţi de integrare a spaţiului lingvistic românesc in spaţiul european*, Anul European al Limbilor, conferinţa Abordări Interculturale în Teoria&Practica Limbilor 2002 p. 145-151
142. Cismaş, S.C., *Translation-Midway between Linguistic Mimicry and Equivalation of Cultural Codes* Recent advances in e-activities, information security: computer engineering Series 2009 pp 268-273
143. Cismaş, SC, *The impact of American culture on other cultures,* 9th WSEAS International Conference on Artificial Intelligence and Data Bases, Cambridge University, Cambridge, 2010, pp. 388-393
144. Cismas, SC, *The impact of culture on mondialisation,* Colocviul International Stiinte ale Limbajului, Limbaje&Comunicare VI Part I Ardeleanu, Moldoveanu (eds), Ed. Univ. Suceava 2003, pp. 101-111
145. Cismas, SC, *Translations of cultural codes*, Colocviul International Stiinte ale Limbajului, Limbaje si Comunicare VI Part I Ardeleanu, Moldoveanu (eds), Ed. Universitatii Suceava 2003, pp. 265-275
146. Coxhead, A, *A new academic word list,* TESOL Quarterly, 34(2): 213–238, 2000
147. Crystal, D, *Language and the Internet*, Cambridge, Cambridge University Press, 2001
148. Dam, L, *Learner Autonomy from Theory to Classroom Practice*, Dublin, Authentik, 1995
149. Dearden, J, *English as medium of instruction–a growing global phenomenon*, British Council 2014, https://www.teachingenglish.org.uk/article/english-a-mediuminstruction-%E2%80%93-a-growing-global-phenomenon
150. Denzin, Lincoln, (eds), Collecting and Interpreting Qualitative Material,. California, Sage, 1998
151. Dickinson, L, *Learner Autonomy with Training for Language Learning,* Dublin, Authentik, 1992
152. Dickinson, L, *Self-instruction in Language Learning*, Cambridge University Press, 1987
153. Doiz, A, Lasagabaster, D, (eds) *English-Medium Instruction at Universities*, Global, 2013
154. Dudley-Evans T, St.John M, *Developments in ESP*, Cambridge University Press, 1998
155. Egbert, J, *Principles and practice in CALL classrooms*, Alexandria, TESOL, 2005
156. Ellis, G, Sinclair, B, *Learning to Learn English: Learner Training Course,* Cambridge, CUP 1989
157. Esch, E. (ed) *Self-access and the Adult Language Learner,* London, CiLT, 1994
158. Evans, S, *Meeting the challenges of English-medium higher education*, ESP 30: 198-208, 2011
159. Exley, K, Dennick, R, *Giving a Lecture*, New York, Routledge, 2004
160. Figura K *Computer-based materials, learner autonomy&strategies* System2007 vol35 no4 p448-468
161. Flowerdew, J, *Relevance of second language lecture comprehension,* Cambridge, CUP, 1994
162. Fry, Ketteridge, (eds) *Handbook for Teaching & Learning in Higher Education*, Kogan Page, 1999
163. Galloway N, McKinley J, *Englishization of higher education*, in Mohebbi, Coombe, (eds), Research Questions in Language Education and Applied Linguistics, Berlin, Springer, 2021

164. Galloway, N, Kriukow, J. *Internationalisation, higher education & the growing demand for English: investigation of EMI movement*. ELT Research Papers 17.02 British Council, 2017
165. García, O, *Bilingual Education in the 21st Century,* London, Wiley-Blackwell, 2008
166. García, O, Li Wei, *Translanguaging: Language, Bilingualism and Education*, Palgrave Pivot, 2014
167. Gardner, D, Miller, L, *Establishing Self-access*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999
168. Gardner, D., Davis, M, *A New Academic Vocabulary List*, Applied Linguistics 2014, 35/3: 305–327
169. Gibbs, G., *Break up your lectures*, Journal of Geography in Higher Education, 8(1): 27–39, 1984
170. Gnutzmann C, (ed) *Teaching&Learning English as a Global Language* Tubingen Stauffenburg 1999
171. Guarda, M, Helm, F, *The link between language shift and teaching practice*, International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, 20(7): 897–913, 2017
172. Hattie J, Zierer K, *Mind-frames for Visible Learning: Teaching for Success* London Routledge, 2017
173. Holec, H., *Autonomy and Foreign Language Learning*, Strasbourg, Council of Europe, 2019
174. Holliday, A, *Intercultural Communication Advanced Resource Book,* London, Routledge, 2016
175. Holliday, A. *Appropriate Methodology & Social Context*, Cambridge University Press, 1994
176. Hubbard, P, Levy, M. (eds) *Teacher Education in CALL*, PA, John Benjamins Publishing, 2006
177. Humphrey, S, *Academic literacies framework to enhance teacher knowledge & student achievement* London, Routledge, 2017
178. Hutchinson, T, Waters, A, *ESP learning-centred approach*, Cambridge University Press, 1987
179. Hyland, K, *English for academic purpose advanced resource book,* Abingdon, Routledge, 2006
180. Jarvis, H, *Integrating Information&Communication Technology into English for Academic Purposes by using the skills of practitioners and students,* The English Teacher, 2003, vol.6. no.3, pp. 291–297
181. Jarvis, H, *Investigating the classroom applications of computers on EFL courses at Higher Education Institutions,* Journal of English for Academic Purposes, 2004, vol. 3. no.2, pp. 111–137
182. Jarvis, H, *Issues of computer-mediated communication for English Language Teaching,* British Journal of Education Technology, 2006, vol. 37. no. 4. pp. 643–645
183. Jarvis, H, Pastuszka, L, *Electronic literacy, reading skills and non-native speakers: issues for EAP* CALL-EJ Online, 2008, vol. 10. no. 1
184. Jarvis, H, *Resource centres&self-study in computer assisted language learning* in O'Doherty (ed) 4th *Education in Changing Environments Conference Book, Informing Science Press* 2007, p. 137-154
185. Jarvis, H, Szymczyk, M, *Student perspectives on learning grammar by web&book-based materials,* English Language Teaching Journal, 2010, vol. 61, no. 10, pp. 32–44
186. Jarvis H *Technology and Change in English Teaching* Asian EFL Journal2005, vol7, no4, p.213-227
187. Jarvis, H. *Computers&independent study: students' practices and perceptions,* in Torres, Marriot (ed) *Handbook of Research on E-Learning Methodologies for Language Acquisition*, PA: Information Science Reference, 2008, pp. 367–386
188. Jeffrey, S, Melchor, M, Walsh, A, *Linguistic requirements for students and staff on undergraduate EMI degrees at universities,* European Journal of Language Policy, 11(1): 95–107, 2019
189. Jenkins, J, *English as a Lingua Franca in the International University*, Milton Park, Routledge, 2014
190. Johns, A. *Genre in the Classroom*, Mahwah, N.J. Lawrence Erlbaum Associates, 2002
191. Johns, A. *Text, Role, Context: Developing Academic Literacies*, Cambridge University Press, 1997
192. Jordan, R, *English for Academic Purposes: teacher's guide,* Cambridge University Press, 1997
193. Kling, J., *English as a Medium of Instruction*
https://www.tirfonline.org/wp-content/uploads/2019/03/TIRF_LEiR_EMI_FINAL.pdf
194. Krashen, S, *Principles and practice in second language acquisition*, Oxford, Pergamon, 1982
195. Kukulska-Hulme A, *Will mobile learning change language learning?* ReCALL 2009 vol21, no.2 p157-165
196. Lent, R., McCracken Voigt, M, *Disciplinary Literacy in Action*, London, Sage, 2019
197. Little, D, (ed) *Self-Access Systems for Language Learning,* Dublin, Authentik, 1989
198. Little, D, *Learner Autonomy: Definitions, Issues and Problems*, Dublin, Authentik, 1991
199. Macaro, E, Curle, S, Jiangshan, A, R*eview of English medium instruction in higher education,* Language Teaching, 51(1): 36–76, CUP, 2018
200. Macaro, E, *English Medium Instruction,* Oxford, Oxford University Press, 2018

201. Mackey, A, Gass, S, *Second language research*, USA, Lawrence Erlbaum Associates, 2005
202. Marsh, E, Sink, H, *Access to handouts of presentation slides during lecture, learning consequences,* Applied Cognitive Psychology, 24(5): 691–706. 2010
203. Martin, J, Rose, D *Working with Discourse: Meaning Beyond the Clause,* London, Continuum, 2003
204. McCarthy, M, *Discourse Analysis for Language Teachers,* Cambridge University Press. 1991
205. McKinley J *Making the EFL-ELF transition at a global university* in Bradford,Brown (eds) English-Medium Instruction in Japan: policy, challenges, outcomes, Multilingual Matters, Bristol, 2018
206. McLean, M, Bullard, J, *Becoming a university teacher: evidence from teaching portfolios*, Teacher Development 4/1 pp. 79–97, 2000
207. Milligan, L, Tikly, L, *English as a medium of instruction in postcolonial contexts*, Comparative Education, 52(3): 277–280, 2016
208. Palfreyman D, Van Walt C, *Academic Bi-literacies: Multilingual Repertoires in Higher Education*, Bristol, Multilingual Matters, 2017
209. Pecorari, D, Malmstrom, H, (eds) *At the Crossroads of TESOL and English Medium Instruction,* Special Issue of TESOL Quarterly, 52(3), 2018
210. Richards, J., Farrell, T., *Professional Development for Language Teachers: Strategies for Teacher Learning*. Cambridge University Press, 2005
211. Rose, H, McKinley, J, Zhou, S, *Investigating policy &implementation of English medium instruction in higher education institutions,* London, British Council, 2020
212. Rose, H. McKinley, J, *Japan's English-medium instruction initiatives and the globalization of higher education*, Higher Education, 75(1): 111–129, 2018
213. Rose, H., Curle, S., Aizawa, I, Thompson, G, *What drives success in English medium taught courses? The interplay between language proficiency, academic skills, and motivation*, 2019 Studies in Higher Education: 1–13. https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1590690
214. Schecter, S, Bailey, J, *Language Socialisation in Bilingual and Multilingual Societies*, Multilingual Matters, Bristol, 2003
215. Soruç A, *English as a medium of instruction: students' strategies,* ELT Journal 72(1)38-48, 2017
216. Swales, J, *Research genres exploration and analysis*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004
217. Wächter, B, Maiworm, F, *English-taught programs in European higher education,* ACA Papers on International Cooperation in Education, Bonn, Lemmens, 2008
218. Wächter, B, Maiworm, F, *English-taught Programs in European Higher Education: State of Play in 2014,* Bonn, Lemmens Medien, 2014
219. Walker, J, Cotner, S, Baepler, P, Decker, M, *A delicate balance: integrating active learning into a large lecture course,* CBE-Life Sciences Education 2008, 7(4): 361–367
220. The British Council, *English Language as Medium of Instruction Education in Low &Middle Income Countries*, at https://www.teachingenglish.org.uk/article/english-languagemedium-instruction-basic-education-low-middleincome-countries-a-british